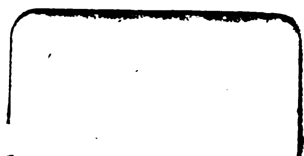

Det norske Folks Historie

fremstillet

af

P. A. Munch.

„Ich werde suchen die Kritik der Geschichte nicht nach dunkeln Gefühlen, sondern forschend auszuführen, nicht ihre Resultate, welche nur blinde Meinungen stiften, sondern die Untersuchungen selbst in ihrem ganzen Umfange vortragen". — Niebuhr.

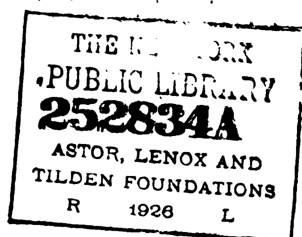
Anden Deel.

Christiania.

Chr. Tønsbergs Forlag.

Trykt af H. J. Jensen.

1855.

Fortale.

Ved at udgive nærværende Bind af „det norske Folks Historie", hvilket, det tredie i Rækken, udgjør Verkets anden Deel; skylder jeg at underrette mine Læsere om, at Aarsagen, hvorfor det saa seent er blevet fuldt, er en Sygdom, der i længere Tid hindrede mig fra at udarbeide de sidste Ark.

Denne Deel omfatter, som det i Overskriften S. 1 er anført, Fortællingens femte Afsnit, eller Selvstændighedstiden indtil Kirkeforfatningens Organisation og Tronstridighedernes Begyndelse. Man indseer lettelig, at dette „indtil" ikke er at tage aldeles bogstaveligt, thi i saa Fald vilde man vanskelig kunde paavise nogen af de ældre Kongers Regjering, der var ganske fri for Tronstridigheder; og langvarige Fejder mellem de samtidige Konger selv havde allerede, som man veed, nu og da fundet Sted førend Kirkeforfatningen blev fuldstændigt organiseret ved Erkestolens og Domkapitlernes Oprettelse. Men disse Fejder grebe, som det nedenfor paa sit Sted vises, enten slet ikke eller kun saare lidet ind i Folkelivet, og havde ingen synderlig Indflydelse paa Nationens Velvære i Almindelighed. De førtes kun mellem Kongerne selv og deres nærmeste Omgivelser, eller overhoved kun i Samfundslivets høieste Kredse, og havde intet at betyde imod de Krige, der opstode efter Birkebeinernes og Sverres Fremtræden, da det hele Folk, lige til de laveste Klasser, splittedes i fiendtlige Partier, og Statsforfatningen rystedes til sit inderste. Det er disse Krige, virkelige Borgerkrige, som jeg her kalder Tronstridighederne i egentlig Forstand, og som ville blive fremstillede i næste eller sjette Afsnit.

Da Norrøna-Literaturens Begyndelsesperiode ligger indenfor nærværende Afsnits Grændser, og jeg saaledes, ved at dvæle nærmere derved, har maattet omtale de Sagaskrifter, der efter al Rimelighed maa ansees for de ældste, behøver jeg her, ved at gjøre Regnskab for de vor egen Oldliteratur tilhørende Kildeskrifter, hvilke jeg ved Afsnittets Udarbeidelse har benyttet, navnlig hvad Morkinskinna angaar, i det hele taget kun at henvise til Fremstillingen nedenfor S. 1040, 1041, i For-

bindelse med, hvad der allerede i Fortalen til foregaaende Bind, S. V—X er anført. Andre Kongesagaer, eller Udtog af Kongesagaerne, end de her opregnede, har jeg heller ikke til dette Afsnit kunnet benytte. Blandt islandske Sagaer er der efter Olaf den helliges Tid, hvilken kan sættes som Ydergrændsen for de egentlige Familie- og Persons-Sagaer, kun Tale om den saakaldte **Hungrvaka**, der kortelig fremstiller de fem første skaalholtske Biskoppers Levnetsløb, og er udarbejdet henved 1199 (s. Müllers Sagabibl. I. S. 187), og den store saakaldte **Sturlungasaga**, der vel nærmest dvæler ved Begivenhederne paa Island i det 13de Aarhundrede, hvori Sturlungerne, eller Hvamm-Sturlas Sønner og Ætmænd, grebe saa virksomt ind, men tillige, ved at omhandle Hvamm-Sturlas egne Bedrifter, og, som sædvanligt ved Sagaer, at forudskikke endeel Slægtregistre og kortfattede Beretninger forat orientere Læseren, giver gode, om end ikke fuldstændige Oplysninger om Forholdene paa Øen i det 12te Aarhundrede. At give en nærmere Udsigt over denne saakaldte Sagas eller rettere Sagasamlings Indhold, vedkommer ej dette Afsnit; jeg behøver desuden i saa Henseende for det første kun at henvise til Müllers Sagabibl. I. S. 243—249. Her er det tilstrækkeligt at ytre, at saavel dens, som Hungrvakas Troværdighed og Paalidelighed i det Hele taget maa ansees hævet over enhver Tvivl; kun ere Tidsangivelserne, efter Sagaernes Viis, fremdeles noget svævende, om end ej i sig selv urigtige, og dette forvolder enkelte Vanskeligheder. Ved alle saadanne Vanskeligheder med Hensyn til Tidsregningen og Begivenhedernes Orden har jeg i nærværende Bind, som i de foregaaende, i Anmerkninger gjort nøje Regnskab for den Maade, paa hvilken jeg har søgt at løse Tvivlen og udfinde det Rette.

Hvad de fremmede Forfattere angaar, som jeg til nærværende Afsnit har benyttet, da er blandt de danske Saxo fremdeles den vigtigste, saameget mere som hans Paalidelighed tiltager, jo mere han i Fortællingen nærmer sig sin Samtid, og han desuden paa enkelte Steder ej kan undgaa, temmelig udførligt at omtale norske Begivenheder. Han udhæver dog ej Tidsregningen saa nøje, som man kunde ønske, men denne Mangel bliver her mindre følelig, da vi af annalistiske Skrifter, tildeels tydske, have Midlerne til at indordne de fleste af hans Beretninger under deres rette Aar. Et saadant, i Danmark selv forfattet Verk, og af stort Værd for det 12te Aarhundredes Historie, er det i 1ste Bind af Langebeks Scriptores Rer. Dan. S. 373—387 aftrykte Anonymi Roskildensis Chronicon Danicum ad An. 826—1157, thi da Hovedmassen deraf, som Langebek viser, maa være forfattet paa Kong Erik Lambs Tid, og det øvrige efterhaanden senere tilføjet, indeholder det saaledes, hvad 12te Aarhundrede angaar, et Øjevidnes Beretninger, hvilke ogsaa strax ved Gjennemlæsningen vække Indtrykket

af Nøiagtighed og fuldkommen Troværdighed. Sven Aagesøns korte Udtog af Danmarks Historie nævner intet om Begivenhederne i Norge, og oplyser heller ikke Tidsregningen synderligt. Af langt større Nytte for den norske Historie i begge Henseender ere de engelske Annalister, som jeg i Anmerkningerne hyppigt paaberaaber mig, og af hvilke jeg allerede i Fortalen til 1ste og 2det Bind har omtalt de fleste. Om Chron. Saxonicum er der udførligt handlet i Fortalen til forrige Bind S. XII—XV. Det er fremdeles indtil 1066 en af de vigtigste Kilder i chronologisk Henseende, og danner derhos indtil da Grundlaget for de øvrige senere Annalisters Text. Blandt disse maa Simeon af Durham endnu engang særskilt omtales, ikke saameget for sin engelske Krønikes Skyld, som fordi den saakaldte Historia Dunnelmensis ecclesiæ (trykt i Twysdens Samling), der bærer hans Navn, egentlig skal være forfattet af den nedenfor S. 395 omtalte Thorgaut, Prior i Durham og siden Biskop i St. Andrews, der levede i Slutningen af det 11te Aarhundrede og en Tidlang havde været hos Olaf Kyrre i Norge. Da Simeon, der i sine Annaler ellers gjengiver Florents's Text, dog meddeler enkelte særegne Beretninger om northumberlandske og skotske Begivenheder, er der al Grund til at antage, at han enten har erfaret dem af Thorgaut selv, der var samtidigt Øjevidne, eller at han har benyttet nogle historiske Annaler om Begivenhederne i anden Halvdeel af 11te Aarhundrede, som Thorgaut ligeledes maa have forfattet, og som nu ere tabte. Flere Brudstykker af dem anføres ogsaa hos den i Fortalen til forrige Bind S. XVI omtalte skotske Forfatter Fordun. At Thorgaut fra sit Ophold i Norge maatte kjende nøje til de norske Forholde, og at alt, hvad der, hentet fra ham, findes enten hos Simeon eller Fordun angaaende Olaf Kyrre og Magnus Barfod, maa ansees troværdigt, er ej at betvivle. Det er saaledes især ham, vi skylde paalidelig Oplysning om Magnus Barfods første Tog til Skotland 1093, hvorom Sagaerne aldeles tie, thi som Biskop i St. Andrews maatte han kjende nøje til, hvad der skete i Skotland, og som kjendt med Forholdene i Norge kunde han heller ikke tage Feil, naar han nævnte dette Lands Konge (see nedenfor S. 474). Henrik af Huntingdon, hvis engelske Historie, som tidligere nævnt, naar til 1154, indeholder i sine sidste Afsnit ikke stort til Oplysning af Norges Historie; desto mere findes derimod hos Roger af Hoveden, Kong Henrik den 2dens Kapellan, theologisk Lærer i Oxford, hvis engelske Annaler naa til 1204. Han følger vel for en stor Deel Simeon af Durham og Henrik af Huntingdon, saa langt disse naa, men indskyder dog ogsaa mange selvstændige Beretninger, og en heel Deel værdifulde Aktstykker, ligesom han og i sidste Deel af sit Verk, hvor han ej benytter hine, meddeler hist og her særdeles gode og nøjagtige Oplysninger om Begivenheder og Forholde

i Norge. Maaskee han her har benyttet nogle af Abbed Benedict i Peterborough henimod det 12te Aarhundredes Slutning forfattede Annaler, der vel ere udgivne af Hearne i 1735, men som jeg ej har haft Adgang til at undersøge, da denne Samling er yderst sielden og vanskelig at overkomme. Dog hvad enten hine Oplysninger skyldes Roger eller Benedict, er det tydeligt, at de skrive sig fra velunderrettede Mænd, og man fristes endog til at antage, at de ere meddeelte af Erkebiskop Eystein under dennes fleeraarige Landflygtighed i England, hvilken Hoveden (S. 599) udtrykkeligt omtaler. Denne for Norges Historie særdeles vigtige Forfatter er aftrykt i Saviles Samling, S. 401—829, men en bedre Udgave kunde høilig behøves. Villjam af Malmsbury († 1141), hvis Skrift de gestis regum Anglorum naar til 1126 (han omtaler her Sigurd Jorsalafarer som samtidig), og Fortsættelsen deraf (historia novella) til 1143, er nedenfor ej sielden citeret, da han anfører flere ret interessante Notitser vedkommende Norges Historie, og med Hensyn til Begivenheder, han selv oplevede, maa ansees paalidelig; men hans Maade at fortælle paa saavelsom hans Chronologi er dog heel forvirret. Hans Verk er udgivet i Saviles Samling, men langt bedre af Hardy, London 1840, hvilken Udgave ogsaa er den, jeg her har benyttet. Et andet Verk af ham de gestis pontificum (engelske Biskoppers Historie) indeholder ogsaa enkelte Notitser, der idetmindste middelbart kaste Lys paa Norges Historie. Dette Verk er udgivet hos Savile, paa 5te Bog nær, der findes i Gales Samling og i Whartons Anglia sacra.

Blandt de engelske Forfattere, som jeg hyppigst kommer til at paaberaabe mig, er den fortrinlige Ordrik Vitalis, fød i England 1075, Munk i St. Ebrulfs Kloster i Ouche i Nordmandie, hvis Historia ecclesiastica i 13 Bøger, skjønt den nærmest vedkommer Nordmandie og England, dog næsten kan siges at være det hele vestlige Europas Historie for det 11te og Begyndelsen af det 12te Aarhundrede (til 1141). Hans Chronologi er noget svævende, men han meddeler en Mængde Special-Notitser, der ej findes andensteds, og som i det Hele taget bære Paalidelighedens Præg. Af det nedenfor (S. 714) anførte sees det, at han ogsaa havde gode Efterretninger fra Norge. Hans Verk er fuldstændig udgivet i Duchênes Scriptt. rer. Norm. S. 321—925; en ny og bedre Udgave af Le Prévôt, Paris 1852, nærmer sig sin Fuldendelse.

Af skotske Forfattere er Fordun allerede omtalt i Fortalen til forrige Bind. Den Melrosiske Krønike, fra 735—1270, udgivet i Fells Samling 1684, men bedre af Bannatyne-Klubben 1835, følger meest de engelske Annalister, hist og her indstrøende enkelte, ikke uvigtige Notitser om Begivenheder i Skotland, hvilke igjen kaste Lys paa de dermed i Forbindelse staaende norske Tildragelser.

De irske Annaler ere fremdeles, indtil det 12te Aarhundredes første Halvdeel, af overordentlig Vigtighed, fornemmelig i chronologisk Henseende, og til at oplyse Mangt og Meget om Nordmændenes, især Magnus Barfods, Foretagender i Vesten. Blandt de irske Chronister maa man ogsaa regne Irlænderen Marianus Scotus, der levede som Munk i Fulda til 1083, thi i sine kortfattede Annaler indstrør han mange Notitser vedkommende Islands, Skotlands og Englands Historie. Hans Verk er bedst udgivet i Pertz's Monumenta historica Germaniæ.

Om de øvrige fremmede Forfatteres Skrifter, hvilke jeg hist og her har benyttet, findes der paa sit Sted tilstrækkelige Oplysninger.

Nærværende Bind er, ligesom det foregaaende, forsynet med Slægttavler; noget Kart fandtes her ikke nødvendigt, da Landets Inddeling kan sees paa det Kart, der ledsagede forrige Bind, og de forekommende Stedsnavne ere saa nøje betegnede, at deres Plads kan findes paa ethvert større Kart over det nyere Norge.

Christiania, i Mai 1855.

P. A. Munch.

Det norske Folks Historie.

Det norske Folks Historie

fremstillet

af

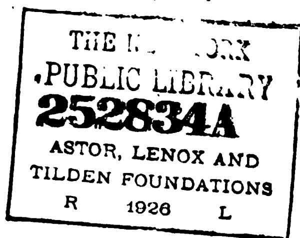
P. A. Munch.

„Ich werde suchen die Kritik der Geschichte nicht nach dunkeln Gefühlen, sondern forschend auszuführen, nicht ihre Resultate, welche nur blinde Meinungen stiften, sondern die Untersuchungen selbst in ihrem ganzen Umfange vortragen". — Niebuhr.

Anden Deel.

Christiania.
Chr. Tønsbergs Forlag.
Trykt af H. J. Jensen.

1855.

Fortale.

Ved at udgive nærværende Bind af „det norske Folks Historie“, hvilket, det tredie i Rækken, udgjør Verkets anden Deel; skylder jeg at underrette mine Læsere om, at Aarsagen, hvorfor det saa seent er blevet sluttet, er en Sygdom, der i længere Tid hindrede mig fra at udarbejde de sidste Ark.

Denne Deel omfatter, som det i Overskriften S. 1 er anført, Fortællingens femte Affnit, eller Selvstændighedstiden indtil Kirkeforfatningens Organisation og Tronstridighedernes Begyndelse. Man indseer lettelig, at dette „indtil“ ikke er at tage aldeles bogstaveligt, thi i saa Fald vilde man vanskelig kunde paavise nogen af de ældre Kongers Regjering, der var ganske fri for Tronstridigheder; og langvarige Fejder mellem de samtidige Konger selv havde allerede, som man veed, nu og da fundet Sted førend Kirkeforfatningen blev fuldstændigt organiseret ved Erkestolens og Domkapitlernes Oprettelse. Men disse Fejder grebe, som det nedenfor paa sit Sted vises, enten slet ikke eller kun saare lidet ind i Folkelivet, og havde ingen synderlig Indflydelse paa Nationens Velvære i Almindelighed. De førtes kun mellem Kongerne selv og deres nærmeste Omgivelser, eller overhoved kun i Samfundslivets højeste Kredse, og havde intet at betyde imod de Krige, der opstode efter Birkebeinernes og Sverres Fremtræden, da det hele Folk, lige til de laveste Klasser, splittedes i fiendtlige Partier, og Statsforfatningen rystedes til sit inderste. Det er disse Krige, virkelige Borgerkrige, som jeg her kalder Tronstridighederne i egentlig Forstand, og som ville blive fremstillede i næste eller sjette Affnit.

Da Norrøna-Literaturens Begyndelsesperiode ligger indenfor nærværende Affnits Grændser, og jeg saaledes, ved at dvæle nærmere derved, har maattet omtale de Sagaskrifter, der efter al Rimelighed maa ansees for de ældste, behøver jeg her, ved at gjøre Regnskab for de vor egen Oldliteratur tilhørende Kildeskrifter, hvilke jeg ved Affnittets Udarbejdelse har benyttet, navnlig hvad Morkinskinna angaar, i det hele taget kun at henvise til Fremstillingen nedenfor S. 1040, 1041, i For-

bindelse med, hvad der allerede i Fortalen til foregaaende Bind, S. V—X er anført. Andre Kongesagaer, eller Udtog af Kongesagaerne, end de her opregnede, har jeg heller ikke til dette Afsnit kunnet benytte. Blandt islandske Sagaer er der efter Olaf den helliges Tid, hvilken kan sættes som Ydergrændsen for de egentlige Familie- og Persons-Sagaer, kun Tale om den saakaldte **Hungrvaka**, der kortelig fremstiller de fem første skaalholtske Biskoppers Levnetsløb, og er udarbeidet henved 1199 (s. Müllers Sagabibl. I. S. 187), og den store saakaldte **Sturlungasaga**, der vel nærmest dvæler ved Begivenhederne paa Island i det 13de Aarhundrede, hvori Sturlungerne, eller Hvamm-Stúrlas Sønner og Ætmænd, grebe saa virksomt ind, men tillige, ved at omhandle Hvamm-Sturlas egne Bedrifter, og, som sædvanligt ved Sagaer, at forudskikke endeel Slægtregistre og kortfattede Beretninger forat orientere Læseren, giver gode, om end ikke fuldstændige Oplysninger om Forholdene paa Øen i det 12te Aarhundrede. At give en nærmere Udsigt over denne saakaldte Sagas eller rettere Sagasamlings Indhold, vedkommer ej dette Afsnit; jeg behøver desuden i saa Henseende for det første kun at henvise til Müllers Sagabibl. I. S. 243—249. Her er det tilstrækkeligt at ytre, at saavel dens, som Hungrvakas Troværdighed og Paalidelighed i det Hele taget maa ansees hævet over enhver Tvivl; kun ere Tidsangivelserne, efter Sagaernes Viis, fremdeles noget svævende, om end ej i sig selv urigtige, og dette forvolder enkelte Vanskeligheder. Ved alle saadanne Vanskeligheder med Hensyn til Tidsregningen og Begivenhedernes Orden har jeg i nærværende Bind, som i de foregaaende, i Anmerkninger gjort nøje Regnskab for den Maade, paa hvilken jeg har søgt at løse Tvivlen og udfinde det Rette.

Hvad de fremmede Forfattere angaar, som jeg til nærværende Afsnit har benyttet, da er blandt de danske **Saxo** fremdeles den vigtigste, saameget mere som hans Paalidelighed tiltager, jo mere han i Fortællingen nærmer sig sin Samtid, og han desuden paa enkelte Steder ej kan undgaa, temmelig udforligt at omtale norske Begivenheder. Han udhæver dog ej Tidsregningen saa nøje, som man kunde ønske, men denne Mangel bliver her mindre følelig, da vi af annalistiske Skrifter, tildeels tydske, have Midlerne til at indordne de fleste af hans Beretninger under deres rette Aar. Et saadant, i Danmark selv forfattet Verk, og af stort Værd for det 12te Aarhundredes Historie, er det i 1ste Bind af Langebeks Scriptores Rer. Dan. S. 373—387 aftrykte Anonymi Roskildensis Chronicon Danicum ad An. 826—1157, thi da Hovedmassen deraf, som Langebek viser, maa være forfattet paa Kong Erik Lambs Tid, og det øvrige efterhaanden senere tilføjet, indeholder det saaledes, hvad 12te Aarhundrede angaar, et Øjevidnes Beretninger, hvilke ogsaa strax ved Gjennemlæsningen vække Indtrykket

af Nøjagtighed og fuldkommen Troværdighed. **Sven Aagesøns** korte Udtog af Danmarks Historie nævner intet om Begivenhederne i Norge, og oplyser heller ikke Tidsregningen synderligt. Af langt større Nytte for den norske Historie i begge Henseender ere de **engelske Annalister**, som jeg i Anmerkningerne hyppigt paaberaaber mig, og af hvilke jeg allerede i Fortalen til 1ste og 2det Bind har omtalt de fleste. Om Chron. Saxonicum er der udførligt handlet i Fortalen til forrige Bind S. XII—XV. Det er fremdeles indtil 1066 en af de vigtigste Kilder i chronologisk Henseende, og danner derhos indtil da Grundlaget for de øvrige senere Annalisters Text. Blandt disse maa **Simeon af Durham** endnu engang særskilt omtales, ikke saameget for sin engelske Kronikes Skyld, som fordi den saakaldte Historia Dunnelmensis ecclesiæ (trykt i Twysdens Samling), der bærer hans Navn, egentlig skal være forfattet af den nedenfor S. 395 omtalte **Thorgaut**, Prior i Durham og siden Biskop i St. Andrews, der levede i Slutningen af det 11te Aarhundrede og en Tidlang havde været hos Olaf Kyrre i Norge. Da Simeon, der i sine Annaler ellers gjengiver Florents's Text, dog meddeler enkelte særegne Beretninger om northumberlandske og skotske Begivenheder, er der al Grund til at antage, at han enten har erfaret dem af Thorgaut selv, der var samtidigt Øjevidne, eller at han har benyttet nogle historiske Annaler om Begivenhederne i anden Halvdeel af 11te Aarhundrede, som Thorgaut ligeledes maa have forfattet, og som nu ere tabte. Flere Brudstykker af dem anføres ogsaa hos den i Fortalen til forrige Bind S. XVI omtalte skotske Forfatter **Fordun**. At Thorgaut fra sit Ophold i Norge maatte kjende nøje til de norske Forholde, og at alt, hvad der, hentet fra ham, findes enten hos Simeon eller Fordun angaaende Olaf Kyrre og Magnus Barfod, maa ansees troværdigt, er ej at betvivle. Det er saaledes især ham, vi skylde paalidelig Oplysning om Magnus Barfods første Tog til Skotland 1093, hvorom Sagaerne aldeles tie, thi som Biskop i St. Andrews maatte han kjende nøje til, hvad der skete i Skotland, og som kjendt med Forholdene i Norge kunde han heller ikke tage Fejl, naar han nævnte dette Lands Konge (see nedenfor S. 474). **Henrik af Huntingdon**, hvis engelske Historie, som tidligere nævnt, naar til 1154, indeholder i sine sidste Afsnit ikke stort til Oplysning af Norges Historie; desto mere findes derimod hos **Roger af Hoveden**, Kong Henrik den 2dens Kapellan, theologisk Lærer i Oxford, hvis engelske Annaler naa til 1204. Han følger vel for en stor Deel Simeon af Durham og Henrik af Huntingdon, saa langt disse naa, men indskyder dog ogsaa mange selvstændige Beretninger, og en heel Deel værdifulde Aktstykker, ligesom han og i sidste Deel af sit Verk, hvor han ej benytter hine, meddeler hist og her særdeles gode og nøjagtige Oplysninger om Begivenheder og Forholde

i Norge. Maaskee han her har benyttet nogle af Abbed Benedict i Peterborough henimod det 12te Aarhundredes Slutning forfattede Annaler, der vel ere udgivne af Hearne i 1735, men som jeg ej har haft Adgang til at undersøge, da denne Samling er yderst sjelden og vanskelig at overkomme. Dog hvad enten hine Oplysninger skyldes Roger eller Benedict, er det tydeligt, at de skrive sig fra velunderrettede Mænd, og man fristes endog til at antage, at de ere meddeelte af Erkebiskop Eystein under dennes fleeraarige Landsflygtighed i England, hvilken Hoveden (S. 599) udtrykkeligt omtaler. Denne for Norges Historie særdeles vigtige Forfatter er aftrykt i Saviles Samling, S. 401—829, men en bedre Udgave kunde højlig behøves. Villjam af Malmsbury († 1141), hvis Skrift de gestis regum Anglorum naar til 1126 (han omtaler her Sigurd Jorsalafarer som samtidig), og Fortsættelsen deraf (historia novella) til 1143, er nedenfor ej sjelden citeret, da han anfører flere ret interessante Notitser vedkommende Norges Historie, og med Hensyn til Begivenheder, han selv oplevede, maa ansees paalidelig; men hans Maade at fortælle paa saavelsom hans Chronologi er dog heel forvirret. Hans Verk er udgivet i Saviles Samling, men langt bedre af Hardy, London 1840, hvilken Udgave ogsaa er den, jeg her har benyttet. Et andet Verk af ham de gestis pontificum (engelske Biskoppers Historie) indeholder ogsaa enkelte Notitser, der idetmindste middelbart kaste Lys paa Norges Historie. Dette Verk er udgivet hos Savile, paa 5te Bog nær, der findes i Gales Samling og i Whartons Anglia sacra.

Blandt de engelske Forfattere, som jeg hyppigst kommer til at paaberaabe mig, er den fortrinlige Ordrik Vitalis, fød i England 1075, Munk i St. Ebrulfs Kloster i Ouche i Nordmandie, hvis Historia ecclesiastica i 13 Bøger, skjønt den nærmest vedkommer Nordmandie og England, dog næsten kan siges at være det hele vestlige Europas Historie for det 11te og Begyndelsen af det 12te Aarhundrede (til 1141). Hans Chronologi er noget svævende, men han meddeler en Mængde Special-Notitser, der ej findes andensteds, og som i det Hele taget bære Paalidelighedens Præg. Af det nedenfor (S. 714) anførte sees det, at han ogsaa havde gode Efterretninger fra Norge. Hans Verk er fuldstændig udgivet i Duchênes Scriptt. rer. Norm. S. 321—925; en ny og bedre Udgave af Le Prévôt, Paris 1852, nærmer sig sin Fuldendelse.

Af skotske Forfattere er Fordun allerede omtalt i Fortalen til forrige Bind. Den Melrosiske Krønike, fra 735—1270, udgivet i Fells Samling 1684, men bedre af Bannatyne-Klubben 1835, følger meest de engelske Annalister, hist og her indstrøende enkelte, ikke uvigtige Notitser om Begivenheder i Skotland, hvilke igjen kaste Lys paa de dermed i Forbindelse staaende norske Tildragelser.

De irske Annaler ere fremdeles, indtil det 12te Aarhundredes iste Halvdeel, af overordentlig Vigtighed, fornemmelig i chronologisk Henseende, og til at oplyse Mangt og Meget om Nordmændenes, især Magnus Barfods, Foretagender i Vesten. Blandt de irske Chronister maa man ogsaa regne Irlænderen Marianus Scotus, der levede som Munk i Fulda til 1083, thi i sine kortfattede Annaler indstrør han mange Notitser vedkommende Islands, Skotlands og Englands Historie. Hans Verk er bedst udgivet i Pertz's Monumenta historica Germaniæ.

Om de øvrige fremmede Forfatteres Skrifter, hvilke jeg hist og her har benyttet, findes der paa sit Sted tilstrækkelige Oplysninger.

Nærværende Bind er, ligesom det foregaaende, forsynet med Slægttavler; noget Kart fandtes her ikke nødvendigt, da Landets Inddeling kan sees paa det Kart, der ledsagede forrige Bind, og de forekommende Stedsnavne ere saa nøie betegnede, at deres Plads kan findes paa ethvert større Kart over det nyere Norge.

Christiania, i Mai 1855.

P. A. Munch.

Det norske Folks Historie.

Indhold.

Femte Afsnit. Selvstændighedstiden indtil Kirkeforfatningens Organisation og Tronstridighedernes Begyndelse.

Femte Affnit.

Uafhængighedstiden indtil Kirkeforfatningens Organisation og Tronstridighedernes Begyndelse.

Magnus's Vælde. Einar Thambarskelves Indflydelse. Magnus's Fordringer paa England.

Vi forlode i forrige Affnit Magnus den gode som Konge ej alene i Norge, men ogsaa i Danmark, eller som den erkjendte og lovlige Arving saavel af den gamle danske Kongeæts Besiddelser som af dens Fordringer. Kunde det end ansees som en tilfældig Omstændighed, der nærmest skyldtes Lykken, at Hardeknut døde førend Magnus, og at denne saaledes blev hans, ikke hiin dennes, Arving, saa var det dog at tilskrive St. Olafs efterdrettelige Virksomhed, at Magnus saa vel af Hardeknut selv, som af Danernes Høvdinger kunde erkjendes som dennes Ligemand, der var berettiget til at slutte en Arvepagt med ham. Thi Olafs Bestræbelser for Norges politiske Konsolidation havde gjort dette Rige lige saa mægtigt som Danmark selv, medens hans Helgenglands hævede Ynglinge-Ætten op paa Skjoldunge-Ættens Side. Dette følte ej alene Magnus, men ogsaa hans Efterfølgere meget vel under deres Stridigheder, baade med udenlandske Konger og med indenlandske Tronprætendenter og Oprørsflokke. De raabte stedse om Olafs Helligdom, og plejede om hans Minde som den Skytsmand, hvilken de skyldte deres Magt, og hvorved de bedst kunde bekæmpe deres Modstandere. Strengt taget kan man næsten sige, at St. Olaf betragtedes som Norges egentlige Konge [1]), og de selv kun som hans Statholdere. Denne Betragtningsmaade maatte vel paa den ene Side bidrage saare meget baade til at ophjelpe og bevare Christendommen, saa vel som Olafs øvrige geistlige og verdslige Foranstaltninger, og til at værne om Kongens egen Magt og Anseelse. Men paa den anden Side var den ogsaa meget skikket til at fremkalde et Hierarchi, naar Geistligheden i Norge havde faaet sin rette Organisation og lært sine Kræfter

[1]) Olaus, perpetuus rex Norvegiæ, kaldes han i Historia Norvegiæ p. 12.

at kjende. Thi det var da at befrygte, at dens Overhoved vilde ansee nærmere berettiget til at repræsentere Landets Nationalhelgen, end Kong selv, og de Stridigheder, som deraf nødvendigviis vilde opstaa mellem Kon og Geistlighed, kunde have farlige Følger, ikke mindre for de relgiøse Forh selv end for Landets Fremgang i indre Velvære og ydre Anseelse. Vi vill det Følgende komme til at see, hvorledes saadanne Stridigheder ej al udbrød, men ogsaa havde saadanne Følger. Men inden dette skede, hengik d en rum Tid, i hvilken Norge under en i verdslig Henseende maadehold kun i sit rette aandelige Kald nidkjær Geistlighed, og under kraftige Ko ger, arbejdede sig op til en, i Forhold til Tidsalderen og de ydre Omst digheder, sjelden Høide af Velstand og Magt.

Da Magnus den gode besteg Danmarks Trone, var han endnu gan ung. Han havde nys forud, om Vaaren, fyldt sit 18de Aar [1]). Men h havde den samme Modenhed forud for sin Alder, der var egen for de fle Konger af hans Æt, af hvilke saa mange udførte store Bedrifter, men fo holdsviis kun faa naaede Oldingsalderen; og ved hans Side stod den farne og ham oprigtigt hengivne **Einar Thambarskelve**, der, om han e maaskee under Uenigheden med Bønderne forsigtigt traadte noget tilba dog i det mindste efter hine Stridigheders Bilæggelse og efter at Ma nus havde besteget Danmarks Trone, var hans fornemste Raadgiv Af Norges øvrige Stormænd nævnes ingen under Magnus's hele R gjering som fremtrædende eller spillende nogen Rolle. Arnmødlinge ten var aabenbart bleven svækket ved Kalfs Fordrivelse; ogsaa Finn holdt sig maaskee udenlands, og Thorberg og Arne synes at have s det stille hjemme paa deres Gaarde. Thore Hund havde forladt Lan i Samvittighedsnag [2]), og var paa denne Tid maaskee død; hans S Sigurd omtales ikke synderligt, og kan derfor neppe have gjort sig synderl gjeldende. Haarek af Thjotta var, som ovenfor berettet, dræbt af Aasmu Grankelssøn. De Fejder, der ifølge Sagaens Beretning skulle have hers mellem ham og Haareks Sønner, kunne neppe endnu paa denne Tid ha været komne til Udbrud; og om de end vare udbrudte, maatte de al tjene til at svække begge Parters Magt [3]). Erling Skjalgssøns Sønn maa have fundet det raadeligst at holde sig stille og ydmyge sig for Ko gen, da deres fornemste Støtte, Kong Knut, ej længer var i Live, da Ein Thambarskelve, Hovedrepræsentanten for Haakon Jarls Æt, med hvil Aaslak Erlingssøn ved sit Giftermaal med Gunnhild Sveinsdatter var b svogret, nu var Kongens bedste Ven, og da Folkeopinionen nu, efter Ola

[1]) Han var fød Vaaren 1024, se ovf. I. 2 S. 666.

[2]) Se ovf. I. 2. S. 827.

[3]) Se ovf. I. 2. S. 848, 849.

Død, havde faaet et fuldkomment Omsving med Hensyn til Danevældet og det nationale norske Kongedømme. Paa Oplandene levede flere Ætlinger af Haakon Jarl, navnlig den mægtige Orm Eilifssøn, som enten allerede ved denne Tid var Jarl, eller kort efter fik Jarletitlen [1]), men Einar var selv gift med Haakon Jarls Datter, Bergljot, og da de saaledes vare i det nærmeste Svogerskab med ham, bidrog denne Omstændighed snarere til at styrke, end til at svække Kongens Magt. Oplandene var desuden Hovedsædet for Kong Magnus's egne mægtige Frænder: der levede Ketil Kalf paa Ringenes, gift med hans Faders Halvsyster Gunnhild; i Gudbrandsdalen levede den mægtige Thord paa Steig, gift med Dronning Aastas Syster Isrid. I Viken og paa Agder levede Slægtninger af Kong Olaf Tryggvesøn. I det mindste var, som der fortælles, dennes Morbroder, Thorkell Dyrdill, endnu i Live [2]). Til de mægtigste Ætter i Viken hørte især den vettalandske, der alene skyldte Olaf sin Forfremmelse, og derfor selv havde den største Interesse af at være hans Søn tro. Brynjulf, der allerførst forlenedes med Vettaland, var paa denne Tid maaskee allerede død, men hans Søn Halldor var i sin kraftigste Alder, og bidrog vist ikke lidet til at værne om Kongens Autoritet i den Deel af Landet. Der er saaledes al Anledning til at antage, at Magnus's Herredømme over Norge var mere befæstet og almindeligere anerkjendt, end nogen Konges siden Harald Haarfagres og Haakon den godes Dage, og at Einar næst Kongen selv var den indflydelsesrigeste Mand i Landet.

Ved Kongens Side stod ligeledes endnu hans Faders og hans egen prøvede Ven og redelige Raadgiver, **Sighvat Skald**. Om han overlevede Magnus, eller døde før ham, vides ikke, da hans Dødsaar ingensteds nøjagtigt angives, men vist er det dog, at han ikke døde førend i det mindste nogle Aar efter at Magnus var bleven Danmarks Konge, og det sandsynligste er derfor, at han overlevede ham. Hvilken velgjørende Indflydelse Sighvats frimodige Advarsel og vise Raad havde paa Magnus, da han gav sin Hevnlyst alt for megen Luft og var paa gode Veje til at blive en Tyran, have vi allerede seet. Der er neppe nogen Tvivl om, ligesom der heller ikke mangler Antydninger til, at denne Indflydelse vedblev saa længe de begge levede.

Det norske Riges Grændser vare paa denne Tid de samme, som de,

---

[1]) Han kaldes Jarl allerede kort efter Kong Haralds Tronbestigelse, se nedf. Om hans Slægtskabsforhold se ovf. I. 2. S. 662.

[2]) Magn. d. g. S., Cap. 43 meddeler en Historie om Thorkell Dyrdill og Magnus, der rigtignok er noget mistænkelig, men af det ovenfor I. 2. S. 235 omtalte Kvad Rekstefja sees dog temmelig tydeligt at Thorstein levede paa dets Forfatter Hallarsteins Tid, eller omtr. 1049—50.

hvortil Magnus's Fader, Kong Olaf, havde udstrakt det [1]. Mod Syd
Sydøst dannede Gaut-Elven Grændsen, og som det sydligste Grændsepu
opgives endog et Sted, kaldet Glaumstein, der, hvis det ej er Navnet paa
Fjeld, enten paa Øen Hisingen eller lige overfor, eller og paa et Skj
den sydlige Munding af Gaut-Elven, maa være Glomsteen i Nord-Halla
Spørgsmaalet, hvor vidt den nordenfor Glomsteen liggende Deel af Hall
tilhørte Norge eller ej, var dog mindre vigtigt, efter at Magnus ogsaa
bleven Danmarks Konge [2]. Mod Øst begrændsedes Norge af Eidskog
og derefter af Fjeldene, der adskille Dalarne, Herjedalen og Jemteland
Østerdalen og Throndhjem. Nordenfor begyndte Finmarken, der betra
des som Norges Skatland, og som Yderpunkterne mod Nord nævnes de
Vegestav eller Ægestav paa den indre Nordside af det hvide Hav, deels F
bjerget Naanes, der rimeligviis er at søge etsteds i Nærheden. I Vest
havet havde Færøerne ganske, og Orknøerne i det mindste for saa vidt som
beherskedes af Ragnvald Brusessøn, erkjendt Magnus's Højhed; den an
Jarl, Thorfinn, havde vel endnu ikke underkastet sig, men hans Deel
Øerne var dog lige fuldt et norskt Skatland, over hvilket Magnus med N
betragtede sig som den egentlige Overherre, og det samme kunde vel og
siges om Sydrøerne, der nu beherskedes af Thorfinn. Mod Vesten naa
saaledes Magnus's Herredømme lige til det saakaldte Englandshav, om
til Angelsø-Sund, der sædvanligviis nævnes som Norges yderste Grænd
punkt mod Vesten i de Tider. Da nu Magnus derhos, som Konge
Danmark, beherskede alle de skjønne og frugtbare Lande lige fra Halland
Finveden til Ejderen, ej at tale om hans Fordringer paa de vendiske B
siddelser, eller Distriktet Jom, der havde tilhørt de forrige Danekonger,
det tydeligt nok, at han ej alene var Nordens mægtigste Konge, men og
en af sin Tids mægtigste Konger i Europa, hvis Venskab det maatte v
Nabofyrsterne lige saa ønskeligt at erhverve, som hans Fiendskab maatte v
at frygte. At hans forøgede Magt neppe kunde være Kong Anun
Sverige velkommen, hvor stort Venskab der end havde været mellem de
og hans Fader synes næsten at ligge i Sagens Natur, og det bekræf
ogsaa derved at Anund, som det snart vil sees, skjenkede Magnus's Fien
et sikkert Tilflugtssted og Understøttelse. Mellem Anund og Magn
var der heller ikke noget Svogerskab eller Frændskab, som det ha
været mellem ham og Olaf. Magnus var kun en Stifsøn af Anunds S
ster Aastrid, og mellem hans rette Moder Alfhild og denne herskede i

[1]) Dette siges udtrykkeligt i Fagrskinna Cap. 125.

[2]) Glaumstein, Naanes, Eidaskog og Angelsø-Sund nævnes i den legnd. Olafss
Cap. 40 som Grændserne for Olafs Rige. Muligt er det dog, at Forf.
nærmest har Forholdene under Magnus Barfod for Øje. Han herjede
nordlige Halland, og underkastede sig Sydrøerne m. m., se nedenfor.

endog, som vi have seet, et Fiendskab, der nødte hiin til at fjerne sig fra Hoffet, maaskee endog fra Landet, hvor ærbødigt endog Magnus selv synes at have behandlet hende og hendes Datter, hans Halvsyster Ulfhild. Derimod var Anund nær beslægtet med Magnus's Fiende, Sven Ulfssøn, der næsten lige siden sin Faders Drab havde opholdt sig hos ham, og nu betragtede sig som arveberettiget til Danmark. At Sven ikke undlod efter Evne at vække til Anunds Skinsyge, og saa meget som muligt at ophidse ham mod Magnus, kan man, at slutte fra hvad der siden fandt Sted, ansee for afgjort.

Ved Forliget i Brennøerne var en fuldkommen Arvepagt bleven oprettet mellem Hardeknut og Magnus. Den længst levende skulde efterfølge den anden i alle hans Besiddelser og Fordringer, og Magnus var saaledes ved Hardeknuts Død Arving ej alene til Danmark, men til det hele daværende Danevælde, det vil sige ogsaa til England, som Hardeknut med fuld Ret beherskede, da han døde. Englænderne havde imidlertid taget Hardeknuts ældre Halvbroder **Edward**, kaldet Confessor, Ædhelreds og Emmas Søn, til deres Konge: han var en Ætling af deres forrige wessexiske Kongehuus, og de lagde derved tydeligt nok deres Hensigt for Dagen, at løsrive sig fra Danevældet. Magnus lod dog ikke sin Fordring paa Englands Trone gaa upaatalt hen, men sendte — det siges ikke udtrykkeligt naar, men det maa efter al Sandsynlighed have været kort efter Regjeringstiltrædelsen i Danmark [1]) — et Gesandtskab til Edward med Brev, hvori han opfordrede denne til at vige for ham som Hardeknuts rette Arving, og give ham Riget, eller i modsat Fald forsøge Vaabenlykken. Edward lod

[1]) Tiden, naar dette skede, er saa meget vanskeligere at bestemme, som Sagaerne selv omtale den ved forskjellige Tidspunkter. Fagrskinna, (Cap. 134—136) nævner den strax efter Magnus's Tronbestigelse i Danmark. Magnus den godes Saga Cap. 42 omtaler den strax efter Slaget ved Helganes, ligesaa Snorre, Cap. 38, 39. Alle tre lade Edward i Brevet omtale sin Kroning, der først fandt Sted Paaskedag 1043; dette synes at vise, at Forhandlingerne først senere foregik. Men i Chronologien af Magnus's hele Regjering er der en stor Uorden og flere Modsigelser; at en enkelt Begivenhed, som den her omhandlede, af nogle henføres til et, af andre til et andet Aar, er derfor ej at undres over, og til at bestemme naar den fandt Sted, har man neppe anden Ledetraad at følge, end Erkjendelsen af, hvad der synes rimeligst. Og det rimeligste er, at Magnus søgte at gjøre sine Fordringer gjeldende saa nær efter Arvetiltrædelsen som muligt. Det behøver dog ikke derfor at have fundet Sted strax i 1042, da det vel altid tog nogen Tid, inden Magnus var bleven hyldet i Danmark og havde befæstet sit Herredømme der; Brevet er derfor neppe blevet afsendt førend i 1043. Dette bestyrkes ogsaa af de engelske Annalers Angivelser, ret forklarede, se nedf. S. 8.

Da vi her allerede ere komne ind paa at tale om Tidsregningen for Magnus's Regjering, er det belejligt, med det samme at gjøre Rede for de Grunde, hvorpaa den af os i det følgende opstillede Tidsregning er bygget.

Den større Magnus den godes Saga i Hrokkinskinna lader Magnus allerede

svare tilbage, at Riget var hans med Rette, at han havde døiet Modga
nok, inden han var kommen i Besiddelse deraf, og at han ikke paa no
Maade vilde stille sig derved: Magnus kunde længe nok samle en Hær
bekrige ham; selv vilde han neppe sætte sig til Modværge, og dog vilde Ma
nus ikke faa Kongenavn i England eller nogen Hylding af Indbyggerne,

være i Danmark ved Hardeknuts Død, hvilken den urigtigt lader foregaa
Danmark (Cap. 24), og lige saa urigtigt, i Magnus's 6te, i Stedet for i h
7de eller 8de Aar (Cap. 25). Den lader ham derpaa underkaste sig Da
mark, og tilbringe Vintren der (da Hardeknut døde Sommeren 1042, bli
dette altsaa Vintren 1042/43) og drage nord i Norge Sommeren efter, altsaa 10
Paa denne Reise, altsaa 1043, lader den Magnus gjøre Sven til Jarl (C
26, 27) og ud paa Sommeren være med ham til Danmark, hvorpaa Magn
vender tilbage til Norge, og lidt før Juul (1043) kommer til Throndhj
(Cap. 27). Samme Vinter antager Sven Kongenavn og gjør Oprør: V
ren efter (1044) drager Magnus til Danmark, herjer Jom, seirer paa
og paa Lyrskovshede, bortgifter Ulfhild (Cap. 28—36) og overvinder S
ved Re samt lidt før Juul ved Aaros (Cap. 37—39); Vaaren dere
(1045) vender Magnus tilbage til Norge (Cap. 39) og opholder sig der
Sommeren, men drager atter mod Sven, og overvinder ham ved Hel
nes (Cap. 40), herjer derefter flere af de danske Øer, og tilbringer den
gende Vinter (1045/46) igjen i Danmark (Cap. 41): her omtales Brevet
Kong Edward (Cap. 42). Men i Harald Haardr. S. Cap. 18 modsiges
Angivelse, at Magnus skulde have tilbragt Vintren efter Helgenes-Slag
Danmark. Det siges her, at han endnu samme Høst vendte tilbage til No
(Cap. 18); at Harald paa samme Tid kom til Sverige og sluttede Forb
med den fra Helgenes flygtede Sven (Cap. 17), at Magnus derpaa (det si
ej om det var samme Høst eller følgende Vaar), udrustede sig for at drage
Danmark, men imidlertid sluttede Forbund med Harald (Cap. 19, 20);
begge Frænder næste Vinter herskede tilsammen i Norge, tilbragte Midvint
i Throndhjem (Cap. 1—24), og at de Vaaren efter (1047?) gjorde et
Tog til Danmark, hvor Magnus samme Høst døde (Cap. 31—35).

Magnus d. g. Saga i Flatøbogen og Morkinskinna stemmer omtrent
den foregaaende, indtil hvor hiin Modsigelse indløber; thi Modsigelsen fin
ikke her; der siges ingensteds, at Magnus strax efter Helgenes-Slaget ven
tilbage til Norge, og heller ikke, at Harald traf Sven strax efter Slaget;
imod heder det, at Harald først opsøgte Magnus i Danmark og først sit
da denne ej vilde afstaa ham nogen Deel af Norge begav sig til Sverige
forbandt sig med Sven. Heraf skulde det da synes, som om dette Forbu
deres paafølgende Tog til Danmark, og endelig Haralds Forlig med Mag
først fandt Sted det paafølgende Aar, eller Aaret efter Helgenes-Slaget;
Aaret derefter døde Magnus.

Snorre (Cap. 23—25) lader Magnus strax om Høsten, efter at være
det i Danmark, drage hjem til Norge, og imidlertid udnævne Sven til J
samme Vinter gjør Sven Opstand (Cap. 26); Vaaren efter (altsaa 10
drager Magnus til Danmark, erobrer Jomsborg, bortgifter sin Syster, sl
Venderne paa Lyrskovshede, og overvinder Sven ved Re og i Aaros (C
25—31); herjer derpaa i Sjæland, Skaane og Fyen, og sidder Resten af V
ren i Fred i Danmark (Cap. 32, 33); om Vaaren (1044) vender han tilb
til Norge (Cap. 33); drager senere ud paa Aaret ned til Danmark, og o
vinder Sven ved Helgenes (Cap. 34), herjer derefter paa forskjellige St

længe han, Edward, var i Live. Magnus, heder det i vore Sagaer, blev saa rørt over den Beskrivelse, Edward havde givet over alle sine Gjenvordigheder, og gjennemtrængtes af en saadan Ærbødighed for hans hellige Liv, at han strax opgav al Tanke om at bekrige ham, men lod ham beholde Riget i Fred. Den sande Grund var dog den, at Magnus og hans Raadgivere ind-

(Cap. 35), og tilbringer Vintren i Danmark (Cap. 36). Men i den paafølgende Haralds Saga, Cap. 20, forekommer og hos Snorre hiin ovenfor paapegede Modsigelse, nemlig at Magnus siges at være dragen tilbage til Norge endnu samme Høst, som Helganes-Slaget havde staaet. Thi Snorre følger her og langt hen i det Følgende næsten Ord til andet Hrokkinskinnas Beretning. Holder man sig kun til Angivelsen i Cap. 21, bliver Haralds og Magnus's Møde i 1045; deres næste Tog til Danmark og Magnus's Død 1046. Dog maa det hermed ogsaa sammenholdes, at i Harald Haardraades Saga, Cap. 76 lader Snorre Harald herske i 15 Vintre, 2 Vintre og 3 Halvaar efter Magnus's Død og, som det synes, indtil Edward Confessors Død, der middelbart foranledigede hans sidste Tog til England. Edward døde 5 Jan. 1066. Sytten Vintre og tre Halvaar, d. e. atten Vintre og en Sommer før denne Vinter, gjør Vintren $^{1047}/_{48}$ til Haralds første, hvoraf følger, at Magnus's Død her henføres til 1047. I den vidtløftige Haralds Saga, Cap. 91 findes egentlig den samme Angivelse, men „15" er her forvansket til „12", i det mindste i den trykte Text i Fornm. Sögur, uden at nogen berigtigende Variant anføres; da det dog ej kan være Meningen at Magnus døde 1049, er man vel berettiget til at betragte Tallet „12" som om det ene grundede sig paa Skriv- eller Læse-Fejl.

Fagrskinna, Cap. 135–37, lader Magnus overvintre i Danmark efter Tronbestigelsen og derpaa tilskrive Kong Edward; denne Vinter bliver saaledes $^{1042}/_{43}$. Derpaa heder det (Cap. 137) at Magnus drog hjem til Norge i det tredie Aar efter, og, medens han laa i Elven, forlenede Sven med Danmark. Dette skulde saaledes være skeet 1046. Men da det neppe kan have været Sagaskriverens Mening, at skyde denne og de paafølgende Begivenheder saa langt ned i Tiden, maa man vel antage at en Fejl her er indløben, f. Ex. þriðja i Stedet for þvi, og betragte Stedet, som om Forfatteren meente at Magnus noget senere det samme Aar, efter at han havde skrevet Brevet til Edward, lod Sven tilsværge sig Ed. Dette kunde dog endnu være i Løbet af den første Vinter, for saa vidt man ej vilde lægge Vegt paa den Omstændighed, at Edward i Svarskrivelsen omtaler sin Kroning (Paaske 1043), thi det er heel uvist, hvor vidt Brevet virkelig lyder saaledes som han skrev det, eller hvor vidt den, der forfattede det, kjendte tilstrækkeligt til den engelske Tidsregning. Samme Sommer, heder det, (1043) drog Magnus tilbage til Danmark og indsatte Sven til sin Jarl i Jylland, men tilbragte Vintren i Norge. Samme Vinter (1043—44) antog Sven Kongenavn (Cap. 140); Aaret derefter (1044) gjorde Magnus sit første Felttog til Danmark, bekrigede Jom, m. m., sejrede paa Lyrskovshede, overvandt Sven ved Aaros og overvintrede i Jylland (Cap. 141—144); Sommeren efter (1045) stod Slaget ved Helgenes og de følgende smaa Herjetog (Cap. 145, 146); men derpaa heder det (Cap. 147) at medens Magnus laa ved Skaane, nemlig paa dette Herjetog, kom Harald til ham, den Sommer, da der var hengaaet 16 Vintre efter St. Olafs Fald, og da han selv havde været Konge i 10 Vintre, hvoriblandt to (i Variant 5) baade over Danmark og Norge. Det første af disse Tal giver for Haralds

saa, at det neppe vilde lykkes ham med Magt at gjøre denne Fordring gj dende. Thi de engelske Annaler fortælle udtrykkeligt, at Magnus truede E ward med Krig, og at denne derfor nødsagedes til at holde en Flaade i

Ankomst Sommeren 1046; det andet 1045; det tredie (vi see bort fra den aab bart urigtige Variant, der maaskee staar i nogen Forbindelse med det ov omtalte þriðja ári) henfører hans Erhvervelse af Danmark til 1043 eller 104 Fremdeles Modsigelser. Der følger nu ingen nærmere Angivelse af hvor læ Magnus's og Haralds Strid varede, men deres Forlig henføres til 122 Vin efter Harald Haarfagres Død (Cap. 175); dette er aabenbart en Inkuri Stedet for 112, der giver Aaret 1045; dernæst omtales een Vinter, de reg rede i Fællesskab, (Cap. 176, 177 jvfr. 114), og endelig (Cap. 178) deres neste Tog til Danmark „een Vinter efter Ragnvald Brusessøns Fald"; sa endelig, samme Aar, Magnus's Død. Hertil maa føjes, at Nisaaslaget henfør til Haralds 16de Aar (Cap. 195), Forliget med Sven til det 8die derefter, Edward Confessors Død samt Haralds Fald til hans 19de Aar (Cap. 197—20

Orkneyinga Saga omtaler Ragnvald Brusessøns første Ankomst til Ork øerne som forefalden strax efter Magnus's Tronbestigelse i Norge, altsaa rin ligviis 1035; derpaa nævnes den følgende Vaar (1036) og Vintren dereft (1036—37); dernæst omtales endnu 8 Vintre (altsaa fra og med 1037— til og med 1044—45), hvori Ragnvald besad ⅔ af Jarldømmet; Lidt før d følgende Juul (1045—46) synes hans Drab at have fundet Sted, dog er d ikke ret tydeligt, om de Stridigheder med Thorfinn, der bevirkede hans Dø varede kun i eet, eller i to Aar: det er saaledes heller ikke ret klart, om Rag valds Drab forefaldt i 1045 eller i 1046. Vaaren efter (altsaa 1046 ell 1047) kom Efterretningen om Drabet til Norge, og samme Vaar, synes de tiltraadte Kongerne det Tog til Danmark, der blev Magnus's sidste.

Mag. Adam af Bremen angiver intet nøjagtigt om Magnus's Regjering aar, men omtaler dog hans Død efter at have talt om Kejser Henrik d 3dies Kroning den 25 December 1046. Chron. Sax. omtaler vel Magnus o Sven, men kun i den 3die Codex's Optegnelser fra det 12te Aarhundred hentede fra Florents af Worcester, hvori de og findes. Denne siger at Ma nus i 1045 truede med at bekrige Edward, men hindredes ved den ham Sven paaførte Krig; at han i 1046 slog og fordrev Sven, at han i 1047 overvand ham i et Hovedslag og tvang Danerne til at betale Penge, herskede derpaa en Stun og døde kort efter. Dette er i den 3die Codex af Chron. Sax. henført til Aare 1046, 1047, 1048. Men det er tydeligt nok, at de Felttog, her omtales, er de første, som Magnus gjorde til Danmark, at det sidste Slag, som omtale er Helgenes-Slaget, og at Florents, forvexlende Magnus's sidste Tog til Dan mark 1047, hvorved intet Slag med Sven forefaldt, med det i 1044 eller 104 har flyttet samtlige Felttog to eller tre Aar for langt ned i Tiden. Ma lærer saaledes kun heraf, at Magnus's Fordring paa England virkelig fremsa tes, førend han kom i Krig med Sven.

Sagaerne meddele imidlertid et Vers af den samtidige Arnor Jarlaskald Kvad over Magnus, som her er af stor og afgjørende Vigtighed. Efter a have omtalt Slaget ved Helgenes, og de paafølgende Herjetog i Skaane o Falster, overalt med Citater fra hiint Kvad, nævnes Angrebet paa Fyen; o i det her citerede Vers tales der i den første Halvdeel om dette Angreb, i de anden om at Magnus fyldte sit tyvende Aar. (Magnus den godes Saga, Cap 40, hos Snorre, Cap. 35, Fagrskinna, Cap. 146). Saa vel den større Mag nus den godes Saga, som Fagrskinna tilføje her en dvidere, at dette Kvad an tyder, hvorledes Magnus fyldte sit 20de Aar. Da han nu var fød Vaaren

sket i Sandwich, men at det alene var Krigen med Sven Ulfsøn, der hindrede Magnus fra at foretage noget Angreb [1]).

2. Sven Ulfsøn i Danmark.

Vi have allerede ovenfor omtalt **Sven Ulfsøn**, og de Fordringer, han troede at have paa den danske Kongetrone, efter at Knut den mægtiges lige arvstigende mandlige Linje var uddøet. Sven var en Systersøn af Knut; hans Farfader Thorgils Sprakalegg var, som man har al

1044, skulde Helgenes-Slaget efter dette have fundet Sted 1043. Men Meningen af Arnors Ord er her aabenbart misforstaaet. Han taler ej om nogen „paafølgende Vaar"; men efter at have gjort Regnskab for den næsten uafbrudte Følge af berømmelige Bedrifter, som Magnus udførte i mindre end et Aar, fra Indtagelsen af Jomsborg og Slaget paa Lyrskovshede indtil Slaget ved Helgenes, og efter hvilken der nu indtraadte en kort Rolighedstid, udhæver han udtrykkeligt. at dette var Magnus's 20de Aar. Dette fremgaar end tydeligere af et Vers, som anføres af et andet Kvad af Arnor, den saakaldte Hrynhenda, hvilken han kvad for Magnus selv; her staar det udtrykkeligt, at Magnus i een Vinter (det vil her sige i eet Aar) havde holdt fire Slag; han mener Slagene paa Lyrskovshede, ved Re, Aaros og ved Helgenes; ligeledes anføres et Vers af den samtidige Thjodolf, hvor der tales om tre Slag, som om de havde fundet Sted kort efter hinanden, nemlig Slagene paa Lyrskovshede, ved Aaros, og ved Helgenes. (Magnus den godes Saga, Cap. 41, Snorre, Cap. 37). Hvis de nu alle forefaldt i eller omkring Magnus's 20de Aar, er det klart, at Helgenes-Slaget maa have fundet Sted noget senere, ikke tidligere, end han fyldte det, og følgelig maa det ansees som vist, at det indtraf ud paa Sommeren 1044. Dette Punkt er saaledes at ansee for sikkert. Af hvad der ovenfor er anført om Haralds Regjeringstid, maa det ligeledes ansees for sikkert, at han drog til England i sit 19de Regjeringsaar, eller med andre Ord, at Magnus døde 1047. Vi have saaledes tre visse og ufravigelige Punkter, efter hvilke den hele øvrige Tidsregning for Magnus's Regjeringstid maa lempes, nemlig Tronbestigelsen i Danmark 1042, Helgenes-Slaget Sommeren eller Begyndelsen af Høsten 1044, og hans Død 1047. Efter denne Tillempning faar man saaledes ud, at Snorres Tidsregning, hiin Modsigelse fraregnet, bliver den bedste. Magnus er endnu om Høsten 1042 vendt tilbage til Norge, udnævnte i Kongehelle Sven til Jarl, har maaskee atter ledsaget ham til Jylland og indsat ham i Jarldømmet, og er derpaa dragen til Throndhjem. Samme Vinter har Sven gjort Oprør. I det følgende Aar (1043) har Magnus fordrevet Sven og sejret ved Lyrskovshede og Aaros. I 1044 leverede han Slaget ved Helgenes, og forblev Vintren derefter i Danmark. Han er da neppe endnu strax kommen i Berørelse med Harald, men har tilbragt, som det heder i Magnus den godes Saga, hele denne Vinter fredeligt. Sommeren efter (1045) har Harald meldt sig hos ham, og er bleven afviist, derpaa er Magnus dragen til Norge, og har overvintret der; med andre Ord, denne Vinter er af Sagaskriverne bleven forvexlet med den foregaaende. Vaaren efter (1046) have Harald og Sven i Fælleskab angrebet Danmark; samme Høst har Magnus og Harald sluttet Forlig med hinanden, og Aaret efter (1047) er Magnus død. — Denne Tidsregning bestyrkes ogsaa ved andre Omstændigheder, som i det følgende ville blive omtalte.

[1]) Codex 3 (D) af Chron. Sax. ved 1046; Florents ved 1045.

Grund til at antage, en Dattersøn af Harald Gormssøn, og sandsynligt
bestemt til hans Arving, da hans egen Søn Sven Tjugeskegg ſværmede
som en landflygtig Viking. Derhos var Sprakalegg-Ætten selv en umi
delbar Green af Lodbroke-Ætten, da Styrbjørn, Thorgils's Fader, var
svensk Kongesøn. Der var saaledes mange Grunde, som talte for, at Sv
efter Hardeknuts Død optraadte som den gamle Knytlinge- og Lodbroke-Æ
Repræsentant og Arving. Endog de, der ej vare hans umiddelbare T
hængere, maatte finde det haardt, at han skulde være udelukket fra Arv
og at denne skulde gaa over til en Ætten aldeles uvedkommende Ma
Aarsagen, hvorfor Hardeknut i sin Arvepagt med Magnus ikke tog mind
Hensyn til ham, er ellers let at indsee. Lige fra Harald Gormssø
Dage havde der — hvad man trods det Mørke, der hviler over denne Perio
af Danmarks Historie, tydeligt kan skimte — herskeet Skinsyge og kjendeli
Uvenskab mellem den kongelige Hovedlinje og den Sprakaleggske Æt. De
Uvenskab grundede sig ej alene derpaa, at begge Linjer ønskede Kongemagte
men ogsaa paa de politiske Hovedpartiers gjensidige Stilling i Danma
Vi have allerede under Harald Gormssøns Regjering paaviist Tilværels
af disse Partier, et nationalt-danskt, eller maaskee rettere nationalt-gotiskt, d
havde sin kraftigste Støtte i Ætter, hvis Medlemmer siden optraadte so
Jomsvikingernes Høvdinger, og som efter al Sandsynlighed havde holdt
i Landet siden Leidrekongernes Tid, — fornemmelig i de mere afsidesliggen
Dele, som Bornholm og Skaane —; og et andet, der dannedes af Efte
kommerne og Tilhængerne af de nordiske Høvdinger, der i sin Tid m
Sigurd Ring og hans Efterfølgere havde omstyrtet Leidre-Riget og gjo
sig til Herrer i Danmark [1]). Vi have nævnt, hvad der taler for den M
ning, at allerede før Gorm den gamles Død hans Søn Harald søgte
erhverve Magten ved at støtte sig til hiint nationale Parti, medens ha
Broder Knut støttede sig til det andet [2]). Siden optraadte Haralds S
Sven i Knuts Sted som Høvding for det nordiske Parti, medens Hara
fremdeles støttede sig til det andet Parti, idet han ogsaa, som vi have se
sluttede sig til de vendiske Fyrster, og søgte at skaffe sig Besiddelser i Ven
land, udenfor det egentlige Danmark, for her at have et Tilflugtssted m
sine mægtige Fiender [3]). I den nøjeste Forbindelse hermed stod Oprette
sen af Jomsvikinge-Samfundet, der stiftedes, medens Styrbjørn, Thorgi
Sprakaleggs Fader, havde Jom i sin Besiddelse [4]). At Thorgils af det n
tionale Parti betragtedes som den, der efter Harald skulde blive dets øve
ste Høvding, og hvilken det endog ønskede sig til Konge, hvis det lykkede

---

[1]) Se ovenfor I. 2. S. 66.
[2]) Sammesteds S. 71.
[3]) Sammesteds S. 76.
[4]) Sammesteds S. 99—103.

det at faa Overhaand, maa ansees lige saa vist, som at Jomsborg efter Haralds Plan skulde blive en arvelig Besiddelse i Sprakalegg-Ætten, og at Jomsvikinge-Samfundets vigtigste Formaal var at værne om denne Æt og og fremme dens Interesser [1]). Derfor finde vi Jomsvikingerne ogsaa i et meget spendt Forhold til Kong Sven, medens derimod Eilif, Thorgils Sprakaleggs Søn, optræder blandt Jomvikingernes fornemste Høvdinger tilligemed Thorkell høje og Heming [2]). Disse Høvdinger traadte endog i Ethelreds Tjeneste imod Kong Sven [3]). Vel see vi siden Thorkell høje, under forandrede Forhold, slutte Forbund med Svens Søn Knut, paa samme Tid som Eilifs Broder Ulf egtede Knuts Syster Æstrid og udnævntes til Jarl, efter al Sandsynlighed i Jomsborg [4]), som han enten allerede besad, eller kort efter ved Knuts Hjelp erobrede. Men i 1021 blev Thorkell erklæret fredløs af Knut, og dræbt af de danske Høvdinger [5]); og uagtet Knut endnu troede Ulf saa godt, at han endog indsatte ham til Statholder i Danmark [6]) — upaatvivlelig det Maal, hvortil Ulf ved at søge Venskab for Knut længe havde sigtet —, benyttede denne dog, som vi have seet, Knuts første længere Fraværelse til et Forsøg paa at gjøre sig uafhængig, og dette mislykkede Forsøg havde ej alene Ulfs Drab, men ogsaa hans Søn Svens Landsflygtighed til Følge. Sven stod saaledes, da Hardeknut sluttede hiint Forlig med Magnus, som en landsflygtig, af Kongen og hans Tilhængere selv mistænkt Høvding for et politisk Parti, hvis Hensigt det var at betage de herskende Hovdingeslægter deres Indflydelse. Allerede hans Arvefordringer paa Jomsborg stred aabenbart imod Kongehusets Interesser, end sige de Fordringer, han maatte formodes at have paa Kronen selv. Under disse Omstændigheder er det ej at undres over, at især

[1]) Det staar vel ingensteds tydeligt udtalt, men fremgaar dog umiskjendeligt af alt, hvad man for Resten med Sikkerhed veed om disse Begivenheder.

[2]) Sammesteds S. 470.

[3]) Sammesteds S. 472.

[4]) Sammesteds S. 478.

[5]) Sammesteds S. 672.

[6]) Det er ovenfor (I. 2. S. 767) omtalt, hvorledes Knut den mægtige udnævnte sin Søn Sven til Herre i Jomsborg, og at han siden overdrog Bestyrelsen til Harald, Thorkell højes Søn. Hensigten var saaledes at inddrage Jomsborg, eller at gjøre det til en Apanage for yngre Kongesønner. Det maatte ogsaa ansees farligt, at lade dette vigtige Len komme i Hænderne paa andre end paalidelige Mænd, og især maatte det være betænkeligt, at see det i Hænderne paa noget Medlem af den med Kongehuset rivaliserende Sprakalegg-Æt. Harald, Thorkell højes Søn, synes ganske at have sluttet sig til Kongehusets Interesser. Hans Jarletitel havde neppe noget med Jomsborg at bestille, men betragtedes vel nærmest som tilkommende hans Æt. Paa samme Maade har vel og Sigvalde Jarl kun ført Jarletitel som Familie-Titel, medens han i Jomsborg alene var Thorgils Sprakaleggs eller Sønnernes Formynder, og Befalingsmand i Borgen.

de Høvdinger, der ledede Hardeknuts Skridt, ikke ønskede Sven til hans Eft-følger og heller vilde udsætte sig for den Mulighed, at Riget tilfaldt en no Konge, thi af denne var det dog altid at vænte, at han nærmest vilde varetage nordiske Partis Interesser lige over for det national-danske [1]). Derim maatte Sven have mange Tilhængere hos det egentlige Folk. Alle de æ gamle Slægter fra Leidrekongernes Tid, der maaskee allerede havde glæ sig til Knytlingestammens nær forestaaende Uddøen som det Øjeblik, da nordiske Høvdingers Vælde skulde ophøre, maatte, især efter Arvepagte Oprettelse, sætte Haabet til Sven som deres vordende Frelser. Og især det sandsynligt, at for saa vidt endnu nogen var tilbage af Jomsvikingern Skare, samlede de sig om ham, og opfordrede ham til at gjøre sine Retti heder gjeldende. Hvis man kan tro den ovenfor efter Mag. Adam af Bi men meddeelte Beretning, skal endog Hardeknut selv, da Sven personligt gav sig til ham, have antaget sig hans Sag. Det er og heel rimeligt deels var Sven og Hardeknut jevnaldrende Frænder og gamle Bar domsbekjendte [2]), deels var Brennø-Forliget, som det udtrykkeligt siges, me de danske og norske Høvdingers, end Kongens eget Verk, saa at det slet i er afgjort, at Hardeknut just betragtede det med synderlig Glæde: han under saadanne Forhold ved Synet af den haabefulde Frænde Barndomsven kunde føle Anger over at have givet sit Minde til Foranstaltning, der truede med at berøve denne Frænde det Rige, hvo paa han havde saa grundede Fordringer, og at bringe det i Hænderne paa fremmed Konge, er heel naturligt, og hvad man tillige oftere har seet E empler paa [3]), især da han vel, som man maa formode, havde en Anelse o at Magnus vilde komme til at overleve ham. Men hvad enten nu, so Mag. Adam fortæller, Hardeknut virkelig satte Sven i Spidsen for Flaade, hvormed han forgjeves bekrigede Magnus, eller han kun foreløbig tilsagde ham sin Beskyttelse, er det vist, at Sven efter et kort Ophold England og maaskee i Danmark, atter maatte ty tilbage til Sverige, hvo han siden Faderens Død havde opholdt sig [4]). Og hvis han væntede Hjelp

---

1) Jvfr. herom ovenfor, I. 2. S. 726.

2) Da Knut allerførst udnævnte Ulf Jarl til Statholder i Danmark, tog ha Sven med til England som Gissel, se ovf. I. 2. S. 726. Men sidenefter ma Sven være kommen tilbage til sin Fader og have levet sammen med Ulf, t der fortælles udtrykkeligt, at Ulf ved Knuts Ankomst til Danmark 1027 send Sven og Hardeknut til ham for at bede ham om Naade, se S. 730. A Sven og Hardeknut vare jevnaldrende, siges udtrykkeligt i Olaf d. hell. Sag Cap. 144.

3) Ligesom da Englands Dronning Anna, som bekjendt, efter at Georg af Hannove var bleven bestemt til Englands Tronarving, dog søgte at omstyrte denn saakaldte act of settlement, og spille Tronfølgen over til sin Brodersøn Jakob Stuart.

4) Ogsaa Ágrip Cap. 31 omtaler Svens Ophold i England.

Hardeknut, kunde dennes Død ikke andet end hindre Udførelsen af hans Planer.

Sverige var for Sven saa godt som et andet Fædreland. Hans Stamfader Styrbjørn var en svensk Kongesøn. Efter al Sandsynlighed havde hans Farfader Thorgils Sprakalegg opholdt sig der i længere Tid. Der tales ikke om, med hvem denne var gift, og hvo der var Ulf Jarls Moder, men den Omstændighed, at hans Sønner hed Ulf og Eilif, ligesom den vestergautske Jarl Ragnvalds Sønner, medens tillige Ragnvalds Fader, Skagul-Toste's Søn, hed Ulf, synes at antyde, at Thorgils's Hustru var svensk og hørte til den samme Æt som Ragnvald og Sigrid Storraade [1]). Ulfs Hustru Æstrid var, som vi have seet, en Datter af Sigrid, og da vi senere erfare, at de danske Konger, Sven Ulfssøns Ætlinger, havde Privatbesiddelser i Gautland, af hvilke flere vare en Deel af den saakaldte Sigridslev, eller Sigrid Storraades efterladte Jordegods, ligger den Slutning nær, at disse Besiddelser oprindelig have været hendes Datter Æstrids Medgift, og Sønnen Svens Mødrenearv [2]). Man synes saaledes at maatte antage, at Sven baade paa Fædrene- og Mødrene-Side har arvet store Eiendomme i Sverige, og at derfor hans lange Ophold i dette Land neppe engang kunde kaldes en Landflygtighed, da han snarere kunde siges at opholde sig i sit rette Fædrenehjem. Den hele Tid har han vel tilbragt deels paa sine Gaarde, deels hos sin Frænde, Kong Anund, med hvem han, som han selv siden fortalte, deeltog i hans forskjellige Krigstog [3]). Her har han sandsynligviis været omgiven af en talrig Skare af sin Faders danske Tilhængere, der deels fra Danmark, deels fra Hoffet i England samlede sig om ham, og fandt en gjestfri Modtagelse og trygt Tilhold paa hans Godser.

---

1) Opkaldelserne spillede nemlig en større Rolle i Norden i ældre Dage, end senere; og da der, saa vidt bekjendt, ikke tidligere havde været nogen Ulf eller Eilif i den svenske Kongefamilie, lige saa lidet som nogen af dette Navn fandtes i Ragnvald Jarls Hustru Ingebjørg Tryggvesdatters Æt, maa man slutte, at saa vel hans som Thorgils's Sønner ere opkaldte efter fælles Frænder af hans Æt, med hvilken Thorgils saaledes har været besvogret. Usandsynligt er det ej, at hans Fader Ulf igjen kan have været en Sønnesøn, og følgelig Sigrid Storraade en Sønnedatter af den Ulf Jarl, der i Styrbjørns Thaatt nævnes som dennes Morbroder og Fosterfader. Se Langebek Scr. Rer. Dan. III. S. 282.

2) Om Sigrids Privatbesiddelser eller Sigridslev, se I. 2. S. 309.

3) Dette staar udtrykkeligt hos Mag. Adam af Bremen, II. 21. Adam anfører her Kong Sven som sin Hjemmelsmand for at Norge ej kan gjennemrejses i een Maaned, og Sverige neppe i to. „Dette", sagde han (Mag. Adam anfører Kongens udtrykkelige Ord), „prøvede jeg, da jeg nylig under Kong Jakob (d. e. Anund) i 12 Aar gjorde Krigstjeneste i hine Egne, hvilke begge omringes af høje Fjelde, især Norge, der med sine Alper omgiver Sverige." Det synes heraf, som om Anund skulde have bekriget Norge, hvilket dog neppe kan have været Tilfældet.

Sven besad mange Egenskaber, der gjorde ham skikket til at vinde si Omgivelsers Kjærlighed. Hun var mild og nedladende, gavmild og gjestf tækkelig af Udvortes, klog og forstandig. Men hans Hang til Vellyst fo førte ham til mange Fejltrin, og hans Klogskab synes ikke at have vær parret med Aabenhjertighed og Redelighed, i det mindste hvor der handled om politiske Anliggender. Han synes at have havt Hang til Blodagtighe manglet personligt Mod, saa at han foretrak Intriger for aaben Ferd, ikke tog i Betænkning at anvende Hykleri og Falskhed, naar det gjaldt opnaa et vigtigt Maal, fornemmelig det vigtigste af alle, Erhvervelsen Knytlingernes Kongetrone [1]). Da Magnus nu havde alt for godt Fodfeste Danmark til at det kunde nytte Sven at bekrige ham med de Stridskræfte der stode til hans Raadighed, besluttede han at forsøge sin Lykke ved L og Forræderi. Han opsøgte derfor Magnus, da denne ved sin Tilbagere til Norge om Høsten, efter at han var bleven hyldet i Danmark, laa v Kongehelle, for derfra siden at fortsætte Rejsen langs Kysten nordefter, opbød alle sine Overtalelseskunster for at vinde hans Yndest og Tillid. Hv

[1]) Denne Charakteristik er neppe for streng, naar vi nøje sammenholde a hvad vi baade af norske og danske Kildeskrifter erfare om Sven. Hans V lystighed og mislige Levnet i denne Henseende omtaler endog Saxe, og t temmeligt udførligt, S. 557. Her taler han vel forresten om hans gli rende Egenskaber, men tidligere (S. 547) erkjender han dog at Sven mo ved Held, end ved Kraftanstrengelse kom i Besiddelse af Riget, og lader f synderlige Vink falde om at han endog til en Tid var forhadt af Danern At der blandt disse gik Sagn om at han var frygtsom, sees af de bekjend Ord, som den hallandske Bonde Karls Hustru udstødte efter Slaget i Nisa se Harald Haardraades Saga Cap. 79. Og at han agtede Sandheden lid derom har man i det mindste haandgribelige Beviser i de usandfærdige Beretni ger om sit hele Forhold til Magnus, til Harald og den engelske Konge, so han siden — aabenbart for at besmykke sin Ferd — meddeelte Mag. Adam og hvilke denne har opbevaret. Thi om man endog, som enkelte ville, ga ind paa hans Fremstilling af Maaden, hvorpaa Magnus blev Konge i Dan mark, saa er det dog vist, at Sven aldrig efter Magnus's Død var Konge Norge, og tvang Kong Edward til at byde ham Tribut og udnævne ham sin Arving: alt dette er ligefrem Opspind, som Sven har faaet Mag. Adam til at tro. Snorre, Magnus den godes Saga Cap. 23, skildrer Sven so „smuk, høj og sterk, en stor Idrætsmand, forstandig og udrustet med alt, hvad h proder en god Konge"; han kalder ham ligeledes „den venneseleste Mand," m reflekterer ikke synderligt over hans Tvetungethed; men i de ældre, vidtløf gere Kongesagaer (Magnus den godes Saga Cap. 26) staar der udtrykkeli at han „foor med fagre Taler, og skaffede sig saaledes i Venskab med Ko Magnus", at denne „lyttede til hans Vennetale, fandt at han var forstand og smuk at see til, og troede at han var lige saa ordfast som fagertalende, li saa paalidelig og tro, som han var skjøn at see til". Dette røber noksom, Sagaens Forfatter eller Sagnberetteren har sat hans Troskab og Redeligh meget lavt. Dette Træk i Svens Charakteer maa man vel merke sig og ha for Øje, for ret at forstaa de følgende Begivenheder.

det virkelig forholder sig saaledes, som vi ovenfor have omtalt, og som han i det mindste selv senere berettede Mag. Adam af Bremen, at han faa Maaneder i Forvejen havde forsøgt at hindre Magnus fra at komme i Besiddelse af Danmark, havde denne al Grund til at modtage ham med Uvilje og mistænke hans fagre Ord. Men desto fuldkomnere maa hans Fiinhed og Forstillelse have været, thi det lykkedes ham ganske at indsmigre sig hos Magnus, og komme i Besiddelse af hans Tillid. Han søgte, heder det i en af Kongesagaerne, at erhverve Magnus's Venskab, og bad om at maatte faa et Len i hans Rige, tilbød ham sin Troskab og lovede at ville gaa ham til Haande; han talte om, hvor mægtige hans Frænder havde været, medens han derimod ingen Besiddelser havde, og forsikrede Kongen, at han i et og alt skulde vise ham ubrødelig Troskab. Og Kongen, vedbliver Saxo, troede hans fagre Ord, fordi han selv ikke kjendte til Svig, og gjengjeldte den Oprigtighed, han forudsatte hos ham. Efter flere og lange Samtaler, som han havde med ham i Eenrum, besluttede han, som det synes, uden engang at have hørt Einar eller andre Raadgivere, at modtage hans Hylding og Troskabsed: det var maaskee endog hans Princip, ikke at ville høre dem uden i de Anliggender, der vedkom Norge. Een Dag, da han og hans Mænd sad om Drikkebordet, erklærede han derfor, at han vilde give Sven Jarlsnavn og et Len i Danmark, forærede ham en ny, prægtig Purpurkaabe, og lod ham række et Bæger Mjød for at drikke en Mindeskaal derom. Sven modtog Kaaben, men han kunde dog saa lidet dølge den Modbydelighed, han følte ved at erkjende sig for Magnus's Vasal, at han, højt rødmende, strax gav den til en af de tilstedeværende, og selv kun tog en Graafeld paa. Det synes dog som om Kongen ikke saa det; i alle Fald ensede han det ej. Men Einar Thambarskelve saa det, og udbrød ærgerlig: ofjarl, ofjarl, fóstri (for stor Jarl, for stor Jarl, Fostersøn)! Kongen tog disse Ord meget ilde op, og svarede vredt: „I tiltro mig nok ingen Skjønsomhed eller Menneskekundskab; jeg veed ikke hvad det skal betyde, at I anse nogle for alt for store Jarler, andre for slet intet". Det blev ved Bekommelsen. Dagen efter, da Messen var sungen, lod Kongen fremtage et Reliqvieskriin, og opfordrede Sven til at lægge sine Hænder paa dette og sværge ham Troskabsed. Sven aflagde Eden ufortøvet efter den Formular, Magnus forestavede ham, nemlig „at han skulde være Kong Magnus tro, stedse søge at forøge, og aldrig at formindske hans Rige, og i alle Dele være ham underdanig, saa længe de begge vare i Live". Kongen tog derpaa et Sværd og festede ved hans Side, hængte et Skjold om hans Hals, satte en Hjelm paa hans Hoved, og gav ham Jarlsnavn, tillige med de Forleninger i Danmark, hans Fader Ulf Jarl havde haft. Derhos bekjendtgjorde han, at han overdrog ham at forsvare Jylland, der laa fjernest fra Norge, og var meest udsat for Angreb af Saxer og Vender.

Sven besad mange Egenskaber, der gjorde ham skikket til at vinde sine Omgivelsers Kjærlighed. Hun var mild og nedladende, gavmild og gjestfri, tækkelig af Udvortes, klog og forstandig. Men hans Hang til Vellyst forførte ham til mange Fejltrin, og hans Klogskab synes ikke at have været parret med Aabenhjertighed og Redelighed, i det mindste hvor der handledes om politiske Anliggender. Han synes at have havt Hang til Blodagtighed, manglet personligt Mod, saa at han foretrak Intriger for aaben Ferd, og ikke tog i Betænkning at anvende Hykleri og Falskhed, naar det gjaldt at opnaa et vigtigt Maal, fornemmelig det vigtigste af alle, Erhvervelsen af Knytlingernes Kongetrone [1]). Da Magnus nu havde alt for godt Fodfeste i Danmark til at det kunde nytte Sven at bekrige ham med de Stridskræfter, der stode til hans Raadighed, besluttede han at forsøge sin Lykke ved List og Forræderi. Han opsøgte derfor Magnus, da denne ved sin Tilbagereise til Norge om Høsten, efter at han var bleven hyldet i Danmark, laa ved Kongehelle, for derfra siden at fortsætte Rejsen langs Kysten nordefter, og opbød alle sine Overtalelseskunster for at vinde hans Yndest og Tillid. Hvis

[1]) Denne Charakteristik er neppe for streng, naar vi nøje sammenholde alt, hvad vi baade af norske og danske Kildeskrifter erfare om Sven. Hans Vellystighed og mislige Levnet i denne Henseende omtaler endog Saxe, og det temmeligt udførligt, S. 557. Her taler han vel forresten om hans glimrende Egenskaber, men tidligere (S. 547) erkjender han dog at Sven mere ved Held, end ved Kraftanstrengelse kom i Besiddelse af Riget, og lader besynderlige Vink falde om at han endog til en Tid var forhadt af Danerne. At der blandt disse gik Sagn om at han var frygtsom, sees af de bekjendte Ord, som den hallandske Bonde Karls Hustru udstødte efter Slaget i Nisaa; se Harald Haardraades Saga Cap. 79. Og at han agtede Sandheden lidet, derom har man i det mindste haandgribelige Beviser i de usandfærdige Beretninger om sit hele Forhold til Magnus, til Harald og den engelske Konge, som han siden — aabenbart for at besmykke sin Ferd — meddeelte Mag. Adam, og hvilke denne har opbevaret. Thi om man endog, som enkelte ville, gaar ind paa hans Fremstilling af Maaden, hvorpaa Magnus blev Konge i Danmark, saa er det dog vist, at Sven aldrig efter Magnus's Død var Konge i Norge, og tvang Kong Edward til at byde ham Tribut og udnævne ham til sin Arving: alt dette er ligefrem Opspind, som Sven har faaet Mag. Adam til at tro. Snorre, Magnus den godes Saga Cap. 23, skildrer Sven som „smuk, høj og sterk, en stor Idrætsmand, forstandig og udrustet med alt, hvad der pryder en god Konge"; han kalder ham ligeledes „den vennesæleste Mand," og reflekterer ikke synderligt over hans Tvetungethed; men i de ældre, vidtløftigere Kongesagaer (Magnus den godes Saga Cap. 28) staar der udtrykkeligt at han „foor med fagre Taler, og skaffede sig saaledes i Venskab med Kong Magnus", at denne „lyttede til hans Vennetale, fandt at han var forstandig og smuk at see til, og troede at han var lige saa ordfast som fagertalende, lige saa paalidelig og tro, som han var skjøn at see til". Dette røber noksom, at Sagaens Forfatter eller Sagnberetteren har sat hans Troskab og Redelighed meget lavt. Dette Træk i Svens Charakteer maa man vel merke sig og have for Øje, for ret at forstaa de følgende Begivenheder.

det virkelig forholder sig saaledes, som vi ovenfor have omtalt, og som han i det mindste selv senere berettede Mag. Adam af Bremen, at han faa Maaneder i Forvejen havde forsøgt at hindre Magnus fra at komme i Besiddelse af Danmark, havde denne al Grund til at modtage ham med Uvilje og mistænke hans fagre Ord. Men desto fuldkomnere maa hans Fiinhed og Forstillelse have været, thi det lykkedes ham ganske at indsmigre sig hos Magnus, og komme i Besiddelse af hans Tillid. Han søgte, heder det i en af Kongesagaerne, at erhverve Magnus's Venskab, og bad om at maatte faa et Len i hans Rige, tilbød ham sin Troskab og lovede at ville gaa ham til Haande; han talte om, hvor mægtige hans Frænder havde været, medens han derimod ingen Besiddelser havde, og forsikrede Kongen, at han i eet og alt skulde vise ham ubrødelig Troskab. Og Kongen, vedbliver Sagaen, troede hans fagre Ord, fordi han selv ikke kjendte til Svig, og gjengjeldte den Oprigtighed, han forudsatte hos ham. Efter flere og lange Samtaler, som han havde med ham i Eenrum, besluttede han, som det synes, uden engang at have hørt Einar eller andre Raadgivere, at modtage hans Hylding og Troskabsed: det var maaskee endog hans Princip, ikke at ville høre dem uden i de Anliggender, der vedkom Norge. Een Dag, da han og hans Mænd sad om Drikkebordet, erklærede han derfor, at han vilde give Sven Jarlsnavn og et Len i Danmark, forærede ham en ny, prægtig Purpurkaabe, og lod ham række et Bæger Mjød for at drikke en Mindeskaal derom. Sven modtog Kaaben, men han kunde dog saa lidet dølge den Modbydelighed, han følte ved at erkjende sig for Magnus's Vasal, at han, højt rødmende, strax gav den til en af de tilstedeværende, og selv kun tog en Graafeld paa. Det synes dog som om Kongen ikke saa det; i alle Fald endsede han det ej. Men Einar Thambarskelve saa det, og udbrød ærgerlig: ofjarl, ofjarl, fóstri (for stor Jarl, for stor Jarl, Fostersøn)! Kongen tog disse Ord meget ilde op, og svarede vredt: „I tiltro mig nok ingen Skjønsomhed eller Menneskekundskab; jeg veed ikke hvad det skal betyde, at I ansee nogle for alt for store Jarler, andre for slet intet". Det blev ved Bestemmelsen. Dagen efter, da Messen var sungen, lod Kongen fremtage et Relikvieskriin, og opfordrede Sven til at lægge sine Hænder paa dette og sværge ham Troskabsed. Sven aflagde Eden ufortøvet efter den Formular, Magnus forestavede ham, nemlig „at han skulde være Kong Magnus tro, stedse søge at forøge, og aldrig at formindske hans Rige, og i alle Dele være ham underdanig, saa længe de begge vare i Live". Kongen tog derpaa et Sverd og festede ved hans Side, hængte et Skjold om hans Hals, satte en Hjelm paa hans Hoved, og gav ham Jarlsnavn, tillige med de Forleninger i Danmark, hans Fader Ulf Jarl havde haft. Derhos bekjendt gjorde han, at han overdrog ham at forsvare Jylland, der laa fjernest fra Norge, og var meest udsat for Angreb af Saxer og Vender.

Magnus ledsagede selv Sven tilbage til Jylland, og indsatte ham i hans nye Embede [1]). Han vilde dog vel neppe have gjort denne Omvej om Jylland, hvis ikke et andet vigtigt Anliggende havde kaldet ham. Dette var et paatænkt Giftermaal mellem hans Halvsyster **Ulfhild** og **Ordulf**, den ældste Søn af den mægtige saxiske Hertug Bernhard. Efter et i vore Kongesagaer meddeelt Sagn, som dog ikke i sin Heelhed er synderlig paalideligt [2]), skal Ordulf i egen Person have indfundet sig allerede i Norge, for at bejle til Ulfhild, og der have faaet Løfte om hende. Men om det end forholder sig saaledes, hvad der ej er usandsynligt, maa dog Mag. Adam af Bremen ansees nøjagtigt underrettet og aldeles paalidelig, naar han fortæller at Magnus kom til Slesvig, og havde et Møde med Erkebiskop Becelin af Bremen, Hertug Bernhard af Saxen, Biskop Thietmar af Hildesheim og Biskop Rodulf af Slesvig, og at Ulfhild paa dette Møde blev højtideligt festet til Bernhards Søn Ordulf [3]). Da hendes Giftermaal umiddelbart efter omtales, maa man antage, at hun strax har fulgt med Bernhard til Saxen, og at Brylluppet højtideligholdtes der. En Forbindelse med Magnus maatte være Bernhard meget vigtig, og det var ikke mindre nyttigt for Magnus at kunne

---

[1]) Det forholder sig neppe saaledes, som et Par Sagaer fortælle, at Jarlsnavnet først blev overdraget til Sven under dette korte Ophold i Jylland. Jarlsnavnet har Sven vistnok allerede faaet, da han hyldede Magnus, thi det betragtedes vel snarest som en Hæderstitel, der tilkom den Sprakaleggske Æt, og var neppe knyttet til hans Stilling i Jylland, som om dette indrettedes til et særskilt Jarledømme for ham.

[2]) Dette Sagn meddeles i Magnus den godes Saga Cap. 30. Ordulf kaldes her, som eller i vore Sagaer, Otto, og siges allerede at være Hertug. Det heder at Otto og Saxlands Kejser (maaskee herved menes Ordulfs Fader Bernhard), enedes om at Ulfhild var et ønskeligt Parti for ham, og at Otto derfor begav sig til Norge for at bejle til hende i Keiserens Navn, at han kom til Viken, men ikke traf Magnus, kun hans Moder Alfhild, der udgav sin egen hæslige Datter, Magnus's Syster, for Ulfhild; at Otto derfor ej vilde indlade sig paa noget Frieri, men vendte tilbage med uforrettet Sag; at Kejseren dog sendte ham atter op for at henvende sig til Magnus selv, og bejle til den foregivne Kongedatter i sit eget Navn, ej i Kejserens: at Otto nu traf Magnus fik den den virkelige Ulfhild at see, bejlede til hende i eget Navn, og fik hende, samt at Brylluppet stod i Norge. Siden (i Cap. 35) tales derom horledes Kejseren fik Ulfhild at see efter Giftermaalet og ærgrede sig over at han ej havde faaet hende. Her maa dog Mag. Adam meest staa til Troende, da Saga-Beretningen i det Hele taget har et usandsynligt Præg. Men det er dog nok muligt, at Ordulf foreløbigt har indfundet sig i Norge, maaskee i Kongehelle; han kan endog have været i Følge med Kongen og Ulfhild tilbage til Slesvig. Fulgte Ulfhild med Magnus til Slesvig, maa hun og have været med ham i Kongehelle.

[3]) Mag. Adam, II. 75. At dette Møde maa have fundet Sted paa den her angivne Tid, sees deraf, at Mag. Adam nævner det umiddelbar før Venderkrigen, og dog saaledes, at Magnus i Mellemtiden har været hjemme i Norge, (Magnus a Normannia rediens Heidibam appulit).

regne paa den mægtige Bernhards Hjelp mod deres fælles farlige Naboer Venderne. Fra dette Giftermaal nedstammer i lige Linje den senere saxiske og braunschweigske Fyrsteæt, hvis Medlemmer nu beklæde baade Englands, Hannovers og Braunschweigs Troner. Magnus fortsatte derpaa sin Reise nordefter, kom til Throndhjem lidt før Juul, og tilbragte Vintren i Nidaros. Den nye Jarl blev vel modtagen af Almuen i Danmark, tog sig en Hird, og blev snart, som det heder, en stor Høvding [1]).

3. Sven Ulfssons Oprør. Magnus's første Felttog til Danmark. Slaget paa Lyrskovshede.

Det lader til at Magnus har haft en saa ubetinget Tillid til Sven, at han ikke engang efterlod nogen paalidelig Ven hos ham for at iagttage hans Ferd og give ham Underretning om mistænkelige Bevægelser. Han har maaskee stolet paa de Høvdinger, han havde indsat i de øvrige Dele af Landet. Men ogsaa disse vare danske, havde vel tildeels været Kong Knuts

[1]) Sammenhængen med Svens Udnævnelse til Jarl og Befalingsmand i Jylland fortælles noget forskjelligt i de gamle Sagaer. I Magnus den godes Saga Cap. 26, 27 heder det at Sven kom til ham i eller ved Kongehelle, vandt hans Venskab ved sine fagre Taler, og blev af Kongen først udnævnt til Jarl idet han fik hiin Kappe, og Einar udtalte de Ord, som ovenfor ere anførte. Dagen efter, heder det, lod Magnus ham sværge Troskabsed, beholdt ham hos sig en Stund, og ledsagede ham mod Sommerens Ende (det er ovf. anført at denne Saga lader Magnus tilbringe den første Vinter i Danmark) til Jylland, hvor han gjorde ham til Befalingsmand. Fagrskinna Cap. 138, 139, lader Sven først sværge Troskabsed ved Kongehelle, men ej blive udnævnt til Jarl, førend da Magnus, efter at være vendt tilbage til Danmark, ved Vintrens Begyndelse forlod Jylland, gav Sven Jarlsnavn og satte ham til at forsvare Landet. Snorre derimod, Cap. 23, 24, nævner intet om Magnus's Tilbagereise til Jylland, men lader Sven først hylde Kongen, derpaa udnævnes til Jarl og Befalingsmand i hele Danmark, og endelig sværge ham Troskabsed, alt ved Kongehelle. Den ovenfor givne Fremstilling synes at være den, der ved Sammenhold af de tre afvigende Beretninger bliver den rimeligste. At Hyldingen og Edsaflæggelsen skede øster ved Elven, at Sven gav gode Løfter og aflagde Ed paa et Relikvieskriin efter Magnus's Forestaven, siges udtrykkeligt i et Vers af den samtidige Thjodolf Skald, der paa alle tre Steder anføres. Dette er af megen Vigtighed, thi det indeholder et paalideligt Vidnesbyrd om Hyldings-Akten, der hverken omtales af Saxo eller Mag. Adam: det kunde heller ikke passe med hele det øvrige Opspind, som Sven forebragte denne, at erkjende at nogen Hylding havde fundet Sted. — Det er ellers vistnok en Misforstaaelse af Snorre, naar han antager Sven at have været udnævnt til Befalingsmand over hele Danmark. Han havde vel maaskee Forleninger der, men hans egentlige Embede var at forsvare Jylland; han var et Slags Markgreve, og hans Stilling svarede til de første jydske Hertugers.

Mænd, og burde vel derfor ikke ansees aldeles utilgængelige for hans indtagende og glattungede Systersøns Bønner om at overføre paa ham den Kjærlighed, som de forhen havde haft for Morbroderen. Desuden havde de nu først prøvet, hvad det var at have en udenlandsk Konge. Vore gamle Skrifter tale vel ikke om nogen saadan overmodig Ferd fra de Nordmænds Side, der ledsagede Magnus, som den, Knut den mægtiges og Sven Alfiveføns danske Ledsagere viste i Norge. Men efter de Tiders politiske Begreber og paa det daværende Kulturtrin var det utænkeligt, at ikke de fleste Nordmænd skulde betragte den nye Tingenes Orden, som om Danmark var blevet underkastet Norge, og som om Tiden nu var kommen til at gjengjelde Danerne deres forhen udviste Insolens [1]). Man kan derfor antage som temmelig afgjort, at mange af de Nordmænd, der ledsagede Magnus paa hans Hyldingsreise, have opført sig paa en Maade, der saarede Danernes Nationalfølelse, for hvilken endog deres blotte Nærværelse i Danmark som Kongens nærmeste Omgivelser maatte være stødende; og at Stemningen i Danmark slet ikke var saa gunstig for Magnus ved hans Bortreise om Høsten, som da han kom der om Sommeren for at modtage Indbyggernes Hylding. Det bidrog maaskee meget til at sætte ondt Blod mod Magnus, at hans Svoger Ordulf, strax efter sit Giftermaal, om ikke efter Magnus's Ønske, saa dog for at gjøre ham til Behag, lod den fra en Pilegrimsreise til Rom hjemvendende **Harald Thorkellssøn** Jarl uforskyldt dræbe i Holsten; alene, som det siges, fordi han var af den danske Kongeæt, og saaledes kunde ansees nærmere Tronen end Magnus [2]). Hvorledes det nu end forholdt sig hermed, maatte derved i det mindste Haralds mægtige Slægtninger, og mange andre, hvis Troskab hidtil var vaklende, bestemmes til at erklære sig mod Magnus. Sven benyttede sig ogsaa paa det bedste af Magnus's Fraværelse til øjeblikkeligt, og med Held, at bearbeide Gemytterne til sin Fordeel. Endnu samme Vinter reiste han om i Landet, og søgte at gjøre sig til Ven med Høvdingerne, ligesom han ogsaa vandt Almuens Yndest [3]).

---

[1]) Man bør her ogsaa erindre hvorledes Danerne under Knuts Herredømme, og siden Nordmannerne efter Villjams Erobring opførte sig i England. I Magnus den godes Saga Cap. 27 lægges ogsaa udtrykkeligt disse Ord i Munden paa Sven Ulfsson: „os Daner bliver det byrdefuldt at tjene Nordmændene"; hvilke Ord, om de just ej virkelig ere udtalte, dog altid røbe den da herskende Forestilling, at den norske Konges Herredømme ansaaes for eenstydigt med „Nordmændenes Herredømme."

[2]) Mag. Adam, II. 75. Dagen (13 Nov.), der saaledes ogsaa omtrent antyder Giftermaalstiden, nævnes i det lüneburgske Nekrologium. At Harald var Jarlen Harald Thorkellssøn, siges vel ej udtrykkeligt, men det kan dog ej betvivles. Egentlig var han, saa vidt vides, ej selv af Kongeæt, men hans Hustru Gunnhild var Knut den mægtiges Systerdatter.

[3]) Dette fortælles af Snorre (Magnus den godes Saga Cap. 24), der her synes at have haft andre eller flere Kilder, end de større Kongesagaer, vi nu kjende.

Man maa formode, at især de forhenværende Jomsvikinger eller deres Ætlinger, hvoraf flere vel allerede i Sverige havde sluttet sig til ham, især nu, efter Haralds Drab, vare ham til god Hjelp og vandt ham mange Tilhængere. Blandt slige Ætlinger af Jomsvikingerne nævnes Sønnerne af Thrugunna, en Datter af den bekjendte Vagn Aakesøn og den vikverske Høvding Thorkell Leiras Datter Ingebjørg [1]). Beslægtet med dem synes **Skjalm hvide** at have været, der siden nævnes som en af Svens ypperste Venner og troeste Mænd, og blev Stamfader til Danmarks mægtigste Slægt [2]). En anden Høvding, der ligeledes synes at have været en ivrig Tilhænger af Sven, var **Ulf**, der af et Tog til Galizien i Spanien kaldtes Galizie-Ulf [3]); han han blev siden Jarl og egtede Bothild, en Datter af den i 1030 omkomne norske Jarl Haakon og Knuts Systerdatter Gunnhild, og saaledes en Stifdatter af den dræbte Jarl Harald. I Jylland sluttede en af de mægtigste Mænd, Thorkell Geysa eller Gøsa, sig til ham; blandt hans Tilhængere nævnes ligeledes en af hans Frænder, Thrugils Virnessøn [4]). Endnu samme Vinter havde Sven bragt det saa vidt i at skaffe sig et Parti og ophidse Gemytterne mod Magnus, at han vovede et aabenbart Frafald, og sammenkaldte et Thing i Viborg, hvor han, efter at have forestillet Jyderne, hvor langt rimeligere det var at Danerne adløde ham, der var af deres Kongeæt, end Nordmændenes Konge, og hvor haardt det i det hele taget vilde være for Danerne at lyde Nordmændene, som han kaldte det, opfordrede dem til at give ham Kongenavn. Han vilde neppe have vovet at gjøre dette Forslag, hvis han ej havde følt sig sikker i sin Sag, og han blev strax udraabt til Danmarks **Konge**. Mange Høvdinger, siges der, deeltoge i denne Beslutning, og det synes som om Thorkell Gøsa var den, der efter de Tiders Skik gav ham Kongenavn [5]). Desværre hviler der et stort

---

1) Se derom Knytlingasaga, (Cap. 18).

2) Nemlig Erkebiskop Absalons, Marsk Stigs o. s. v. Skjalm hvide nævnes allerførst som Deeltager i Risaa-Slaget, af Saxo, S. 552.

3) Han omtales som Fader til Svens Hirdmand, den mægtige Thrugot Fagerskind, der igjen var Fader til Bothild, Kong Erik Ejegods Hustru, hos Saxo S. 506; ligesaa i Knytlingasaga Cap. 75, hvor ligeledes hans Hustru Bothild, Haakon Jarls Datter, nævnes. Mag. Adam kalder ham „Ganuz Wolf, satrapa Danorum", og taler om hans lange Søreiser. Om Harald Jarl, se ovf. I. 2. S. 767. Hiin Thrugot antages af nogle for Thrugunnesønnernes Fader, se Langebek Scr. III. 153, 154.

4) Harald Haardraades Saga Cap. 32.

5) I Fagrskinna Cap. 183, hvor Svens anden Udraabelse til Konge omtales, heder det: „Thorkell Gøsa gav ham da Kongenavn anden Gang". Dette „anden Gang" kan maaskee blot være at henføre til Kongenavnet, men det rimeligste er dog, at det ogsaa sigter til den Rolle, Thorkell herved spillede. Thorkell kaldes i Harald H. Saga Cap. 32 den mægtigste Mand i Danmark af dem, der ej bare Fyrstetitel; han stod allerede i Magnus's Levetid paa Svens

Mørke over alle disse Forhandlinger, hvorom de danske Forfattere aldeles tie, og kun faa Vink meddeles i vore Sagaer. Men af det lidet, der er meddeelt, saa vel som af de paafølgende Begivenheder, seer man tydeligt, at Sven ogsaa maa have sat sig i Forbindelse med Venderne, og ophidset dem til Krig mod Magnus. Han havde den bedste Lejlighed dertil, fordi han, som Hoved for den Sprakaleggske Æt, havde Fordringer paa Landskabet Jom, ligesom Ætten selv upaatvivlelig baade ved Venskab og Svogerskab var forbunden med mange fornemme og mægtige vendiske Familier. Derhos maa man nu formode, at den dræbte Harald Jarls Enke Gunnhild, der i hans Fraværelse og efter hans Død maa antages at have bestyret hans Len, af Harme og Forbitrelse over hans Drab traadte i Forbindelse med Sven og overdrog Jomsborg til ham eller hans Tilhængere blandt Venderne. At Venderne just paa denne Tid begyndte Krig med Danmark, er sikkert nok, saaledes som det strax skal vises; at denne deres Krig mod Magnus, om den end ikke var bevirket ved Svens Intriger, dog maatte være ham saa belejlig, at han og Venderne derved strax bleve naturlige Forbundne, ligger i Sagens Natur, og bestyrkes af det følgende; kommer nu hertil det oven berørte nærmere Forhold, hvori hans Æt maa have staaet til Venderne, synes det næsten utroligt, at disse just nu skulde have begyndt Krigen tilfældigviis, eller uden foregaaende Overlæg med ham. Herved bliver det af megen Vegt, at i det mindste eet af vore Oldskrifter udtrykkeligt nævner Sven som deeltagende i Vendernes Krig mod Magnus [1]), og

Parti, og følgelig er den største Sandsynlighed for at det ogsaa var ham, der paa det første Viborgthing, Sven holdt, optraadte som Jydernes Ordfører.

[1]) Ágrip Cap. 32 beskriver Slaget paa Lyrskovshede som om Sven var Vendernes Anfører. Og merkeligt er det, at det Slag ved Re eller Rügen, som Magnus ifølge Fagrskinna Cap. 142 og Magnus den godes Saga Cap. 28 leverede nogle Vikinger, hos Snorre Cap. 30 siges at være leveret Sven. I Magnus den godes Saga Cap. 37 omtales ogsaa Slaget mod Sven paa samme Sted, hvor Snorre omtaler det, nemlig efter Slaget paa Lyrskovshede, og paa den Maade gjør den af eet Slag tvende, nemlig Slaget mod Vikingerne strax efter Jomsborgs Indtagelse, og Slaget ved Re strax før Slaget i Aaros. Rigtignok staar paa sidste Sted, i det mindste i den slette trykte Udgave, den forvanskede Form „Aren" hvilken i Knytlingasaga er bleven til Erri (d. e. Ærø) men at her skal læses „Re", sees saavel af Sammenligning med Snorre, som deraf, at Sagaen, der allerede paa første Sted har citeret et Halvvers af Arnor Jarlaskald, der omhandler Slaget, ogsaa paa det andet Sted gjentager det samme. Af alt dette synes man vistnok at maatte slutte, at Slaget mod Sven og Slaget mod Vikingerne var eet og det samme; med andre Ord at Sven virkelig paa den Tid laa med en Flaade i de vendiske Farvande og deeltog i Krigen. Hertil kommer endelig at Knytlingasaga, Cap. 22, nævner som „Enkeltes Sagn", at Sven i Venderslaget skal have været med Magnus, og endnu ikke havde brudt med ham, samt anfører et Vers af en Thorleik fagres Kvad om Sven, hvori Vendernes Nederlag omtales. Men her siges der ej, paa hvilken Side Sven kæmpede; man

at Krigen selv begyndte i Jomsborg. Det bør heller ikke lades ude af Betragtning, at den urolige Venderhøvding Gotskalk, Søn af Uto, Mistivojs Søn, efter at have været overvunden, fangen, og løsladt af den saxiske Hertug Bernhard, og efter siden at have opholdt sig i England hos Kong Knut, efter Hardeknuts Død kom tilbage til Vendland for at erhverve sine Fædrenebesiddelser igjen, og senere tog Parti med Sven mod Magnus[1]). Den Tanke ligger nær, at Sven har kaldt ham tilbage for at benytte ham i sin Interesse. Den nærmeste Anledning til Krigen, fortæller Mag. Adam, der fremstiller Begivenhederne saaledes som Sven fandt for godt at meddele ham dem, var at Ratibor, en mægtig, til Christendommen omvendt Venderhøvding, var bleven dræbt af Danerne, og sidenefter alle hans 8 Sønner, da de vilde hevne hans Død, hvorfor Venderne med en talrig Hær angrebe Jylland[2]). Vore egne Sagaer lade Krigen begynde med at Venderne i Jom havde unddraget sig det danske Herredømme, hvilket neppe kan forstaaes anderledes, end at Venderne i Jom havde taget Svens Parti, og at Jomsborg var faldet i Hænderne paa hans Tilhængere. Den første Efterretning, som naaede Magnus, maatte dog være den, at Sven havde opkastet sig til Konge i Danmark. Han udbød derfor strax halv Almenning af Norge baade med Hensyn til Folk og Proviant, og en betydelig Hær samlede sig om ham. Blandt dem, der ledsagede ham, nævnes Einar Thambarskelve, dennes Søn Eindride og Sighvat Skald, saa vel som flere Islændinger. Einar og Eindride bragte ikke mindre end 13 Skibe[3]), og hvis de øvrige Lendermænd skaffede Tropper i samme Forhold, maa Hæren virkelig

seer kun, at Sven maa have været med, ellers vilde ikke Slaget have været omtalt; og da Slaget stod, havde Sven, som vi vide, brudt med Magnus.

[1]) Se Mag. Adam Cap. 64, 95, jvfr. II. 50. Saxo, S. 544. Det maa her erindres at Harald Gormssøn selv efter al Sandsynlighed havde været gift med en Datter af Mistivoj, se ovf. I. 2. S. 76.

[2]) Mag. Adam, II. 75. Saxo (S. 543) fortæller at en fornem Vender (Ratibor?) angreb Jylland for at hevne sine 12, paa et Søreovertog til Danmark dræbte Sønners Død.

[3]) Magnus den godes Saga Cap. 50. At det Tog, hvortil her sigtes, var det, der ovenfor omhandles, sees deraf, at det udtrykkeligt i det foregaaende omtales, at Magnus havde tilbragt Vintren og Paasken i Throndhjem, og at han endnu først i Mai ej havde forladt Norge. Thi den næste Vinter tilbragte han, som det udtrykkeligt siges, (Magnus den godes Saga Cap. 39. Snorre Cap. 33) i Danmark, kom ej tilbage til Norge førend ved Vaarens Ende, og forblev der længe om Sommeren, ja kom neppe engang da til Throndhjem, og tiltraadte saaledes først ud paa Sommeren sit andet Tog til Danmark, det sidste han foretog alene, før Harald Sigurdssøns Hjemkomst, og saaledes det eneste, hvorom der kunde være Tale, naar man ej vilde antage, at de oven anførte Ord sigte til det første. Men da de nys omtalte Omstændigheder hindre os i, her at tænke paa det andet Tog, bliver det alene det første, eller Toget i 1043, som her kan være meent.

have været meget stor. Det er derfor ej at forundres over, at Sven, saa snart han hørte at Magnus nærmede sig, og hvor stor hans Flaade var, opgav al Tanke om at forsvare sig i aaben Kamp, og strax flygtede over til Sverige, hvor han tyede til sin Frænde Kong Anund, og imidlertid ved paalidelige Folk holdt Øje med Magnus's Bevægelser [1]). Magnus styrede til Jylland, hvor Folket strax underkastede sig, og hvor han skal have holdt en haard Straffedom, idet han lod mange af dem, der havde hyldet Sven, dræbe, medens nogle maatte flygte fra Landet, og andre ved Pengesummer maatte tilkjøbe sig sin Fred [2]). Det skulde heraf synes, som om Oprøret endnu kun var kommet ret til Udbrud i Jylland. Da det var dæmpet, sendte Magnus en Deel af sine Folk, sandsynligviis Ledingstropperne, hjem, medens han med de øvrige stevnede til Jomsborg, hvis Frafald han imidlertid havde erfaret [3]). Han skal ogsaa have opbudt Folk og Skibe fra Danmark, og faaet en temmelig betydelig, men neppe synderlig paalidelig, Styrke derfra. Han angreb strax **Jomsborg**, som han indtog og brændte, og hvor der skal have været anrettet et stort Blodbad [4]). Ved denne Lejlighed blev, som man maa formode, Harald Jarls Enke Gunnhild fordreven, ej alene fra Jomsborg, men ogsaa fra Danmark, med sine to Sønner Heming og Thorkell. Derpaa blev Jom herjet, og, som man maa antage, fuldkommen undertvunget. Paa Tilbagevejen traf Magnus en Deel Vikinger under Rügen, paa Øens Vestside, angreb og overvandt dem. Etsteds omtales dette Slag, som om Sven selv skulde have deeltaget deri, og dette er ingenlunde usandsynligt [5]). Naar det var Svens alvorlige Hensigt at sætte sig i Besiddelse af Danmark, vilde det have været en Urimelighed, om han den hele Tid havde holdt sig stille i Sverige, saaledes som vore Sagaer ellers berette. Det maatte tvertimod være ham magtpaaliggende, jo før jo heller at komme ned i de danske Farvande, for at krydse omkring

---

[1]) Fagrskinna, Cap. 142, taler om at Magnus ved denne Lejlighed styrede Visunden, hvilket er heel sandsynligt; dog har Samleren her vistnok taget Udsagnet fra de større Sagaers Beretning om Magnus's første Rejse til Danmark, eller hans Hyldingsrejse, se ovf. I. 2. S. 866.

[2]) Magnus den godes Saga, Cap. 28, Snorre, Cap. 25, 26, Fagrskinna, Cap. 141, 142.

[3]) Fagrskinna, Cap. 142. Tilbagesendelsen omtales i Magnus den godes Saga, Cap. 28 og hos Snorre, Cap. 25 først efter Toget til Jomsborg.

[4]) Magnus den godes Saga, Cap. 28, Snorre, Cap. 25, Fagrskinna, Cap. 142. Jomsborgs Indtagelse omtales ogsaa af Magnus, Adams Scholiast, Schol. 57: „Kong Magnus, omgiven af en stor Daneflaade, belejrede Slavernes blomstrende Stad Jumne, og Ødelæggelsen var derefter. Han skrækkede alle Slaverne; han var selv en Yngling af rene Sæder og uskyldig Vandel, hvorfor Gud gav ham Sejr over alle".

[5]) Se ovenfor S. 20 Note 1, jvfr. S. 32.

og i egen Person at iagttage Forholdene, og for at kunne være rede til, strax at benytte den første den bedste Lejlighed som tilbød sig for ham til atter at træde frem. Den hemmelige Forbindelse, hvori han uden al Tvivl stod med Venderne, maatte ogsaa gjøre det dobbelt vigtigt for ham, at holde sig saa nær Krigsskuepladsen som muligt. Men om end saaledes de her omtalte Vikingeskibe tilhørte Sven, eller han var iblandt dem, var det dog ikke en nødvendig Følge heraf, at Magnus, eller Nordmændene i hans Hær, vidste nogen Besked derom. Tvertimod laa det endog i Svens Interesse, at lade Magnus saa meget som muligt være uvidende om hans Nærværelse og Bevægelser.

Efter denne Sejr styrede Magnus til Slesvig eller Heidaby, hvor hans Nærværelse var i højeste Maade nødvendig. En uhyre vendisk Hær var brudt ind over den ved Svens Forræderi blottede Grændse, og under Brand og Herjen trængt op i Sønderjylland, hvor den allerede truede Ribe [1]). Det gjaldt derfor at indhente den saa snart som muligt, for

[1]) Se herom ovenfor S. 21, jvfr. Mag. Adam, II. 75. Det staar her: „usque ad Ripam vastandam progressi sunt"; hvilket maaskee kan oversættes: „trængte heelt op til Ribe for at herje den"; men ogsaa maaskee alene skal betyde, „vare trængte frem i den Hensigt at gaa lige til Ribe og herje den". Det er derfor just ikke afgjort, at Venderne virkelig vare komne saa langt op som til Ribe. At de dog vare komne et Stykke op i Landet, sees af hvad Mag. Adam nævner strax nedenfor, nemlig „at Magnus modtog de fra Danmark udgaaende Hedninger paa Sletterne ved Heidaby". Denne hans Beretning, som han selv maatte kunne have fra første Haand, forekommer os at maatte være sikrere, og synes i det hele taget troværdigere, end den halv legendariske, som Sagaerne meddele, og fornemmelig, som det lader, efter enkelte i Slaget deeltagende Islændingers Fortællinger, der, gaaende fra Mund til Mund, lettere kunde forfalskes, især naar Legender ogsaa skulde indblandes. Ifølge Sagaernes Beretning skulde Magnus have mødt Venderne saaledes, at disse kom søndenfra, han selv nordenfra. Men dette maa ganske bestemt være en Fejltagelse eller Misforstaaelse af de norske eller islandske Sagnfortællere. Endog Beskrivelsen over Slaget selv viser at dette begyndte i Nærheden af Slesvig, og at Forfølgelsen strakte sig nordefter, henimod Skodborg Aa; og man seer tillige af Maaden, hvorpaa Sagaernes Text omtale den sidste, at Meddelerne ingenlunde have været paa det rene med de geografiske Forhold. Mag. Adams Fortælling om Ratibor, hans Sønner og Vendernes Hevntog er for nøjagtig og speciel til at ej i det mindste nogen Sandhed skulde ligge til Grund derfor. Svens Forræderi og Magnus's Fraværelse forklarer noksom, hvorledes Venderne kunde bryde ind over Danevirke; og naar Magnus først befandt sig i Farvandene mellem den vendiske Kyst og de danske Øer, maatte det være langt belejligere og rimeligere for ham, at styre med Flaaden til Heidaby, Jyllands og maaskee hele Danmarks daværende Hovedstad og første Handelsstad, end at drage langt nordefter i Jylland. Desuden er det vanskeligt at forstaa, hvorledes Ordulf og Saxerne kunde være komne til Magnus, hvis Vendernes uhyre Hær, der vistnok var i Stand til at beherske alle Passe tvers over Halvøen paa dennes smaleste Deel, i det Slesvigske, var imellem ham og Kongen. Venderne maa saaledes nødvendigviis have været nordenfor.

at gjøre en Ende paa deres Ødelæggelser. Magnus havde kun faa Folk hos sig i Sammenligning med Hedningernes Skarer, og han maatte derfor først sende Bud omkring i Danmark for at opbyde flere Tropper. Derved maatte nogen Tid tabes, i hvilken, som man maa antage, Venderne ustraffet streifede om. De Daner, der indfandt sig hos Magnus vare derhos kun faa, saa faa, at der, som man regnede, var sex Hedninger for hver enkelt

---

Erkjendes først dette, opstaar der færre Vanskeligheder ved Bestemmelsen af Stedet, hvor Slaget holdtes. Af den Omstændighed, at saa vel Arnor som Thjodolf, begge samtidige Skalde, nævne Skodborg-Aa (Skotborgará) som et Punkt i dets Nærhed, have Flere antaget at Valpladsen er at søge paa den saakaldte Leirskovshede lidt søndenfor Kolding. Dette strider dog ej alene mod Mag. Adam af Bremens Udsagn, at Striden holdtes „in campestribus Heidibæ", men tillige mod et af hine selvsamme Kvad, nemlig Thjodolfs, der ved Siden af Skodborg-Aa ogsaa taler om et Sted ved Heidaby. Hans Ord ere for Resten noget tvetydige. Der staar:

Minn vá sigr fyrir sunnan
snjallr Heiðabý spjalli
nær frá ek skarpa skæru
Skotborgará gotna;

Man kan oversætte dette enten saaledes: „min Fyrste vandt Sejr søndenfor Heidaby, jeg erfoor at der stod en skarp Strid nær ved Skodborg-Aa"; eller „min Fyrste vandt Sejr søndenfor Skodborg-Aa; jeg erfoor at der stod en skarp Strid nær ved Heidaby". Ved en overfladisk Betragtning kunde det synes som om den første Oversættelse var den naturligste og mindst tvungne; men ved nøjere Undersøgelse vil enhver, som veed, hvilke Omkastninger den oldnorske Verskunst tillader, erkjende, at den anden Oversættelse i enhver Henseende er lige saa naturlig som hiin; thi om endog Digteren henførte sunnan til Skotborgará, maa han dog, for Rimets Skyld, sætte Skotborgará i samme Linje som gotna, og spjalli i anden Linje, for ej at bringe dette alt for langt fra minn. Det er altsaa intet i Vejen for at fortolke Verset saaledes, at det lader Kampen foregaa „nær ved Heidaby" og „søndenfor Skodborg-Aa". Det Sted, som man her maa tænke paa „nær ved Heidaby", bliver saaledes Lyrskov eller, som det nu sædvanligviis er forvansket, Lürschau, strax nordenfor Slesvig. Og om man end følger den første Oversættelse af Thjodolfs Vers, og læser „søndenfor Heidaby", hvilket, som man seer, Forfatteren af Magnus den godes Saga har gjort, saa hindrer dette ikke fra at antage Lürschau som Kampens Centrum; thi man kan være forvisset om, at Magnus med sin ene Fløj, sandsynligviis Ordulfs Tropper, støttede sig til Befæstningen ved Danevirke, lidt søndenfor Slesvig. Det maa ellers nøje merkes, at Knytlinga Saga, Cap. 22, ej alene i sin prosaiske Text siger at Slaget stod „tæt nordenfor Heidaby paa Lyrskovshede ved Skodborg-Aa"; men at den og anfører hiint Vers af Thorleik fagres Flokk om Sven, hvor der udtrykkelig staar „nordenfor Heidaby". Imidlertid seer man af Arnors Vers (Magnus den godes Saga, Cap. 34), at Slaget ogsaa virkelig stod i Nærheden af Skodborg-Aa, der dog er langt fra Slesvig. Denne tilsyneladende Modsigelse faar man dog opløst i den vidtløftigere Kongesagas prosaiske Text, Cap. 33 og 34, hvor der udtrykkeligt siges, at Venderne flygtede vidt affted; at Magnus forfulgte dem, at mange bleve nedlagte paa Flugten, og at de ikke standsede førend ved Skodborg-Aa. Heraf seer man, at Kam-

Kriger i Magnus's Hær. Hertil kom, at disse Daner ikke vare synderligt at lide paa, thi mange af dem vare vistnok hemmelige Tilhængere af Sven, hvilken, efter hvad der ovenfor er viist, synes at have været tilstede i Vendernes Hær, ja maaskee endog førte Befalingen. Under disse Omstændigheder var det neppe raadeligt for Magnus at forfølge Hedningerne, og med sin Haandfuld Folk møde dem i aaben Mark. Den fornuftigste Plan, som han og fulgte, var at oppebie dem i Nærheden af Heidaby, hvor han kunde støtte sig til Staden og dens Forskandsninger, og i denne fastere Stilling afskære dem Tilbagetoget. Dette vilde kunne bringe Venderne, trods deres store Overmagt, i den yderste Fare, og for at forebygge det, maatte de jo før jo heller skynde sig mod Magnus, førend denne havde tilendebragt sine Forberedelser. De ilede derfor med deres hele Styrke mod Magnus, der lejrede sig paa **Lyrskovs-Hede** nordenfor Slesvig. Her fik han en velkommen Undsætning af sin Svoger, Ordulf af Saxen, der, rimeligviis paa hans Opfordring, var dragen ham til Hjelp, og indfandt sig hos ham med en Deel Folk. Dette var dog langt fra at udjevne den store Folkemon, Fienden havde fremfor ham, og de danske Krigere knurrede, idet de sagde at Kongen alene vilde bringe dem i Ulykke. Heller ikke Nordmændene vare vel tilmode: de fandt det haardt, at de skulde vove Livet for Danerne, og forsvare deres Land, uagtet disse ved deres Frafald havde gjort sig saa lidet fortjente dertil. Der herskede saaledes i Magnus's Hær en forknyt Stemning og Modløshed, som voldte ham megen Bekymring. Thi han selv var fast besluttet paa, ikke at ville fly for Hedningerne, saa længe kun nogle vilde følge ham; han var, sagde han Konge i Danmark lige saa vel som i Norge, og vilde derfor ogsaa forsvare det lige saa vel som dette, om det end var mod en christen Hær, end sige mod Hedninger. De fleste af hans Omgivelser fraraadte ham at indlade sig i Kamp med Overmagten. Men Ordulf, der sandsynligviis kjendte bedre til Venderne og deres Maade at kæmpe paa end de øvrige, opmuntrede ham til at vove en Dyst. Den forsigtige Einar Thambarskelve bad Magnus, før han indlod sig i Slag, i al Stilhed at udforske Danernes

ven, der mindst maa have medtaget et Par Dage, strakte sig lige fra Slesvig til Skodborg-Aa; eller at Venderne, slagne ved Lyrskov, spredte sig over Heden og flygtede ad den Vej, de vare komne, i det Magnus og hans Mænd satte efter dem; at de endnu holdt Stand ved Skodborg-Aa, men der lede et nyt Nederlag. Den større Kongesaga fortjener her langt mere Tiltro, eller er i det mindste en langt mere uforfalsket Gjengivelse af Traditionen, end Snorres Beretning, der øjensynlig viser sig, ligesom meget andet af hvad han fortæller om Magnus's Bedrifter i Danmark, at være Resultatet af hans egen, ikke altid heldige, Kritik. Man seer saaledes af hans eget Citat i Cap. 29, at han har benyttet Mag. Adams Verk, hvilket han kalder Brimabók (Bremerbogen); Mangel paa geografisk Kundskab har i Cap. 27 bragt ham til at lade Magnus lejre sig „ved Skodborg-Aa paa Lyrskovshede"; og i Cap. 29 til at lade Venderne drage „søndenfra over Aaen" (ɔ: Skodborg-Aa) mod Magnus's Hær.

Sindelag, hvor vidt de vare at lide paa, eller ej. Dette Raad fulgte Magnus. Natten skulde Magnus's Mænd tilbringe kampfærdige, liggende under deres Skjolde og ventende paa Fienden. Det var temmelig seent paa Aaret — Dagen for Mikkelsmisse-Aften — og det blev saaledes tidligt mørkt. Da Aftenen kom, forklædte Magnus og Einar sig, og vandrede ukjendte gjennem Krigernes Rækker, for med egne Øren at høre deres Samtaler og lære deres Stemning at kjende. De hørte en dansk Kriger spørge sin Kammerat, om han vidste hvor Slaget vilde komme til at staa. „Her lige ved Aaen", svarede den anden. „Da ønskede jeg heller", sagde den første, „at jeg fik min Plads her ved Skoven, hvor vi nu ligge, thi da kan jeg stride, om jeg vil, eller søge Skjul om jeg foretrækker det". „Der hører I, Herre", sagde nu Einar, „hvad denne danske Mand siger: han udtaler kun de Flestes Ønske, og raader jeg Eder derfor til at stille Eders Fylkinger saaledes, at de ikke have saa let for at komme til Skoven". I Nærheden laa en liden Gaard. Did bad Einar Kongen om at gaa med ham for at see til at Krigerne ej gjorde Bonden nogen Skade. Kongen gjorde saa, blev godt modtagen og beværtet af Bondn, og besluttede at tilbringe Natten der tilligemed Einar. Bekymret og ængstelig, som han var, kunde han længe ikke faa Søvn, men tilbragte den meste Tid af Natten i Bøn. Henimod Dagen sov han ind, og skal nu i Drømme have seet sin Fader, Kong Olaf, der sad paa en hvid Hest og sagde ham disse opmuntrende Ord: „staa strax op og fylk din Hær: du har Folk nok til at stride mod Hedningerne, og jeg skal selv komme dig til Hjelp; saa snart du hører min Ludr skal du begynde Kampen". Kongen vaagnede, styrket ved denne opmuntrende Drøm, og fortalte Einar at hans Fader havde lovet ham Sejren. Derpaa vendte han tilbage, lod strax Hæren vække og fylke, og forkyndte Drømmen. „Nu kunne I", sagde han, „vide med Vished, at den hellige Kong Olaf selv vil komme og staa os bi i Kampen". I samme Øjeblik, forsikres der, hørte man ligesom Klokkeklang oppe i Luften, og saa vel Kongen som alle de øvrige Nordmænd troede at gjenkjende Lyden af Klokken Glad, der hang i Klemenskirken i Nidaros, og som Kong Olaf havde skjenket dertil. Under den Stemning, hvori Nordmændene her befandt sig, kan man let forklare hvorledes Kongens Opmuntring og hans Fortælling om hiin Drøm, — hvilken han, om han end, hvad der ej er usandsynligt, virkelig har haft den, dog sikkert efter den kloge Einars Raad har udsmykket og forskjønnet, da han berettede den — kunde udøve en saadan Virkning paa Nordmændenes Indbildningskraft, at de, ved at høre en fjern Klokkeklang, maaskee fra en Kirke der i Egnen, strax troede at kunne gjenkjende den velbekjendte Lyd af Olafs egen Klokke. Et eneste Udraab af Magnus eller Einar maatte her være nok til at fuldende Illusionen. Der fortælles ligeledes, at strax efter at hiin Klokkeklang var hørt, saa man en Bonde iilsomt arbejde sig frem

gjennem Mængden, sigende at han havde et nødvendigt Ærende til Kongen; at nogle vilde støde ham bort, men at Einar, der kjendte ham, bad Kongen at høre paa hvad han havde at sige, og at han nu ligeledes fortalte, at han havde seet St. Olaf paa en hvid Hest i Kongeskrud: „Kong Olaf", sagde han, „ytrede at han vilde staa sin Søn bi, og befalede, at I skulde opstille en lang Fylking, for at Venderne ej skulde kunne omringe eder; han bød at I selv skulde være midt i Fylkingen, som her skulde være tykkest: han talte og om at han vilde vise eder sit Merke eller Banner foran Hæren". Bonden, heder det, sandede sit Udsagn med Jertejner, saa at Kongen ej kunde betvivle det. Der tales vistnok ikke noget om, af hvad Slags disse overbevisende Jertejner var, og naar vi erindre, hvilken indgribende Rolle Einar spillede, da det gjaldt om at faa Kong Olafs Helligdom anerkjendt, kunne vi ej værge os mod Mistanken om, at ogsaa denne Bondes Fremtræden var foranstaltet af Einar, som underhaanden havde foreskrevet ham, hvad han skulde sige. Fortællingen gjorde imidlertid god Virkning, og Bonden fik en rigelig Belønning [1]). Kongen ordnede Hæren saaledes som Bonden sagde. Selv tog han Plads i Midten, og lod Ordulf med Saxerne stille sig paa den ene Fløj.

---

[1]) Fortællingen om Bonden forekommer kun i den større Kongesaga, Cap. 32. Beretningen om St. Olafs underfulde Deeltagelse i Slaget i Einar Skulessøns Kvad om Olaf, kaldet Geisli, Str. 28—30. Den større Kongesaga fortæller endnu et Slags Legende (Cap. 31), nemlig hvorledes det gik til, at Ordulf kom sin Svoger Magnus til Hjelp. Hertug Otto (d. e. Ordulf), heder det, og Fru Ulfhild sad ved Drikken med Hirden; han selv var nylig kommen hjem fra Striden, og haardt saaret. De syntes at see en Mand komme ind ad Døren, med en dansk Hat paa Hovedet, og derpaa gaa ud igjen; paa Hertugens Spørgsmaal, om hun kjendte Manden, svarede hun: „ikke saa vist, dog synes jeg under Hatteskyggen at kjende min Faders Skjeg; maaskee min Broder Magnus behøver Hjelp". Hertugen lovede at hjelpe ham, uagtet hans Saar endnu ej vare lægte; men Ulfhild tog et Belte, der havde tilhørt hendes Fader, lagde det om hans Saar, og strax forlod al Smerte ham. Derpaa drog han, heder det, med sin Hær saa hurtigt han kunde til Danmark og fandt Magnus paa Lyrskovshede. Ogsaa Saxo har, som man seer (S. 544), hørt noget om en underfuld Drøm, Magnus skulde have haft Natten før Slaget. Men han fortæller Drømmens Indhold anderledes. Ifølge ham aabenbarede der En sig for Kongen, som lovede ham Sejren, og sagde at han til Tegn og Sikkerhed derpaa skulde dræbe en Ørn. Da Kongen var vaagnet, aabenbarede han Drømmens Indhold for sin Hær, til alles store Forbauselse; og under Marschen viste der sig virkelig en Ørn, hvilken Kongen forfulgte paa sin hurtige Hest, og gjennemborede med Spydet. Den ene Drøm, kan man her sige, er lige saa sandsynlig som den anden; men da der efter hiin Nat ikke egentlig fandt nogen Marsch Sted, og da Kongen heller ikke kæmpede til Hest, er der større Rimelighed for, at det Syn, han foregav at have haft, er det som omtales i vore egne Sagaer. Her paaberaabes og et Øje- og Øre-Vidne, nemlig Islændingen Odd Gellesson, der deeltog i Slaget.

Nu nærmede Hedningehæren sig. Den var saa stor, at Hederne vidt og bredt bedækkedes af dem. Det var Mikkelsmesseaften, altsaa den 28de September, og maaskee endnu temmelig varmt, thi Magnus tog Brynjen af, saa at han ingen anden Bedækning havde, end sin Silkeskjorte. I Haanden havde han Øxen Hel, der havde tilhørt hans Fader, den var langskaftet, saa at man maatte bruge begge Hænder til at løfte den [1]). Og saaledes bevæbnet ilede han kjekt mod Fienden, fulgt af sine tapre Skarer, huggende til Højre og Venstre, og udbredende Ødelæggelse, hvor han trængte frem. Venderne skulle — der siges etsteds efter Sven Ulfsøns Raad — have opstillet en Mængde Øxne, rimeligviis røvede i Jylland, foran for deres Hær, med Spyd, bundne paa Ryggen saaledes at Odderne vendte frem, og med Fjeler for Øjnene, for at kunne drive dem mod Magnus's Hær. Men denne havde, som det ovenfor er nævnt, indtaget en anden Stilling end den fra først af paatænkte og den, hvilken i det mindste Danerne i hans Hær havde ventet. Da Venderne saaledes maatte gjøre en anden Front, kom Øxnene ej, som de havde beregnet, til at staa foran dem, men tvertimod i deres Ryg. I det nu Magnus og Nordmændene trængte uimodstaaeligt frem, skulle Venderne være blevne drevne imod hine Øxne, hvorved en stor Forvirring opstod, og deres Nederlag blev fuldstændigt [2]), Saa meget er vist, at den egentlige Strid ikke var langvarig [3]). En stor og vældig Mand i Vendernes Skarer, som allerførst aabnede Kampen paa deres Side, og paa hvilken Vaaben ej hidtil havde bidt, skal have stevnet lige hen imod Magnus, idet han fældte flere Nordmænd til begge Sider, og spurgte hvor Nordmændenes Konge var. Men en gammel Mand, der stod ved Kongens Side, gav ham et vældigt Slag paa Hjelmen; i samme Øjeblik hug Kongen ham næsten i to Stykker med Øxen Hel [4]), og styrtede sig mod

---

[1]) Magnus den godes Saga Cap. 32, Snorre Cap. 29, Fagrskinna Cap. 144, Olaf d. hell. Saga Cap. 249, Thjodrek Cap. 218. Øxen skal ifølge Thjodrek i dette Slag have faaet et Knak, eller Skaar; sandsynligviis fandtes der et saadant i dens Egg — den opbevaredes, som bekjendt, siden ved Domkirken i Throndhjem —, og fremvistes for Pilegrimene, idet man foregav at det var kommet under hiint Slag, maaskee da Magnus fældte den vældige Reggbus, hvorom strax nedenfor.

[2]) Denne Krigslist omtales deels i Magnus den godes Saga Cap. 34, deels i Ágrip Cap. 32, og paa det sidste Sted saaledes at Sven nævnes som Vendernes Anfører. At Venderne i alle Fald havde en Mængde Øxne med, maa være vist, siden de kom tilbage fra et Røvertog i Jylland.

[3]) Slagets Kortvarighed nævnes udtrykkeligt i Magnus den godes Saga Cap. 34, Fagrskinna Cap. 144.

[4]) Dette fortælles i Magnus den godes Saga Cap. 33, der kalder hiin store Mand Reggbus, og gjør ham til en Troldmand, paa hvilken Jern ej bed; han lader ham ogsaa give Venderne det Raad at stride om Natten, ej om Dagen.

Fiendernes Skare, idet han, som der siges, slog Venderne ned som Slagtekvæg. Slagne af Skræk, adspredte de sig nu i vild Flugt, men Kongen forfulgte dem, endnu stedse i Spidsen for sine Mænd. Saa stort Mandefald blev der blandt Venderne, siges der, at paa mange Steder over Heden kunde Magnus's Mænd neppe komme til at berøre den blotte Jord for døde Kroppe, og at flere Bække standsedes i deres Løb [1]). En samtidig Skald fortæller at Vendernes Lig bedækkede en Strækning af en Rasts (Miils) Længde [2]). Magnus skal selv anden, til sine Mænds store Forskrækkelse, have forfulgt Venderne et langt Stykke. Venderne standsede ej, førend de naaede Skodborg-Aa. Da Kongen og hans Mænd kom efter, begyndte her en ny Kamp; Venderne bleve drevne ud i Aaen, og deres Lig opfyldte den saaledes, at Nordmændene skulle have kunnet gaae tørskoede over paa dem [3]). Venderne lede et uhyre Nederlag. Mag. Adam af Bremen, der levede saa nær ved denne Tid, siger at femten tusinde Vender skulle være faldne, og i vore egne Sagaer siges der, at ifølge kyndige Mænds Udsagn var dette det største Mandefald i Norden, siden Christendommens Indførelse [4]). Fra dette store Antal faldne kan man slutte sig til, hvor talrig den vendiske Hær maa have været; og ligeledes hvor stor den Fare var, for hvilken Magnus og Nordmændene nu befriede Jylland. Og det var, som det synes, Magnus's personlige Tapperhed, som gjorde Udslaget, og hvilken man især havde at takke for Sejren. Hvis alle Nordmænd — saa skulle Venderne have sagt — havde kæmpet

Den Mand, der stod ved Kongens Side, bad denne da, heder det, at hugge ham med Hel paa samme Tid, som han selv slog ham paa Hjelmen, og Hel, St. Olafs Øxe, gjorde hvad andre Vaaben ej kunde, nemlig at bide paa Troldmanden. Det sees heraf at hele Fortællingen er æventyrlig og legendarisk, og hvad der gjør den endnu mere mistænkelig, er at Ordet „regg-buss" kort efter bruges i Betydningen „Kongen" om Magnus selv i et Vers af Arnor, hvor der tales om Helganes-Slaget, Magnus den godes Saga, Cap. 40, Snorre, Cap. 34. Fagrskinna, Cap. 145, jvfr. Skalda, Cap. 46. Det er derfor heel sandsynligt, at hiin Fortælling grunder sig paa en Misforstaaelse af et eller andet Skaldevers, hvor Ordet „Reggbus" forekom. Paa den anden Side kan det dog ogsaa tænkes heel rimeligt, at Fortællingen „Reggbus" kunde være en Forvanskning af et vendisk Navn, som Ratibor e. a. d., og at noget sandt kan ligge til Grund for Beretningen, især da Saxo, som vi have seet, synes at omtale Ratibor (hvilken han dog ej udtrykkeligt nævner) som Hovedanfører.

1) Magnus den godes Saga, Cap. 33.

2) Se den samtidige Thjodolfs Vers i Magnus den godes Saga, Cap. 33, Snorre, Cap. 29, Fagrskinna, Cap. 144. Thjodolf deeltog i Magnus's Tog mod Sven 1044, og har derfor vist ogsaa været med i Venderslaget.

3) Magnus den godes Saga, Cap. 34. I Arnors her citerede Vers af Hrynhenda staar der, at Ligdyngerne laa høiere end at man godt kunde klyve over dem.

4) Mag. Adam, l. c. Olaf den helliges Saga, Cap. 249.

saaledes som den unge Mand i Silkeskjorten, vilde ingen Vender være kommen levende derfra [1]). Det lader ogsaa til, at Danerne, i det mindste under deres første Glæde over Frelsen, erkjendte hvor stor Taknemlighed de skyldte Magnus, der, som Saxo siger, uagtet han var Udlænding, dog ej tog i Betænkning at paatage sig det farlige Forsvar af et Rige, om hvis Besiddelse han endnu, saa længe Striden med hans Medbejler vedvarede, langtfra var paa det Rene. Thi Magnus, siger han videre, blev ved dette heldige Slag de Danske kjær, saa at de nu saa meget heller understøttede ham mod hans Medbejler, fra hvilken Folkets Hjerter vendte sig, og hvis Magt derfor betydeligt svækkedes, idet han ej alene tabte Udsigten til at skaffe sig flere Tilhængere, men endog mistede dem, han havde, hvoriblandt den vendiske Fyrste Gotskalk, der, ved at see sin Herre uden noget Haab, ikke undsaa sig ved at falde fra [2]). Og det maa ogsaa erkjendes, at hvis denne vendiske Krig virkelig, som der er al Grund til at tro, skyldtes Svens Intriger, havde baade Danerne og Venderne god Føje til at være forbitrede paa ham [3]). Dersom Venderne havde sejret paa Lyrskovshede, vilde sandsynligviis hele Jylland, maaskee ogsaa Fyen, være blevet oversvømmet af dem, og Danmark, eller i det mindste Jylland, vilde sandsynligviis den Dag i Dag have været vendisk; hvortil ogsaa kommer, at Vendernes Magt efter al Rimelighed derved vilde være bleven saa stor, at det havde været en Umulighed for de tydske Fyrster at overvinde og germanisere dem. Man kan derfor vistnok med Føje sige, at paa Lyrskovshede frelste Magnus med sine Nordmænd ej alene Danmark, men ogsaa hele Nordtydskland og Nordeuropa, fra at falde i Slavernes Vold. Og dette Slag maa derfor regnes blandt de Hovedslag, der have mere end almindelig verdenshistorisk Betydning.

Efter Slaget lod Kong Magnus undersøge, hvor mange der var faldne af hans Folk. Dette befandtes kun at være faa, hvorimod mange vare saarede. I Hæren var der imidlertid Mangel paa det tilstrækkelige Antal Læger til at forbinde dem. Magnus afhjalp den nogenledes ved at udvælge til dette Arbejde syv Mænd, hvis Hænder han ved selv at beføle dem fandt at være de mygeste. Ingen af dem havde før befattet sig dermed, men siden,

[1]) Magnus d. g. Saga, Cap. 34, Ágrip, Cap. 32. Her tillægges dette Udsagn Sven.

[2]) Saxo, S. 544. Om Gotskalk, se ovenfor S. 21.

[3]) Den Maade, hvorpaa Saxo her omtaler Svens Forhold til Magnus, synes, uagtet han ej udtrykkelig nævner hiins Stemplinger med Venderne, — hvad der paa hans Tid, da Svens Descendenter beherskede Danmark og laa i Strid med Venderne, var ubehageligt at erkjende — dog næsten at røbe en nærmere Forstaaelse mellem Venderne og Sven, end han egentlig vil vedstaa. Svens Upopularitet maa have haft en dybere Grund end den af ham angivne.

fortælles der, bleve de alle ypperlige Læger. Det er ogsaa heel rimeligt, at de siden benyttede sig af den Færdighed, som de her, tildeels mod deres Villie, erhvervede, og efterhaanden gik frem i en Kunst, som de ikke tidligere havde drømt om at de nogensinde skulde komme til at udøve. To af dem vare Islændinger, i hvis Slægt siden Kunsten vedblev at dyrkes; de bleve Stamfædre for en heel Slægt af Læger [1]). Fra een af dem, Atle i Selaardal, nedstammede saaledes den ypperlige Læge Rafn Sveinbjørnssøn, Snorre Sturlassøns Samtidige [2]). Man maa vel antage, at Kunsten paa samme Maade forplantedes til nogle af de norske Lægers Efterkommere. For øvrigt skulde det næsten synes, som om man og i den Omstændighed, at de i slig Hast udnævnte Læger skilte sig godt ved deres Hverv, og siden opnaaede Færdighed i Kunsten, saa en underbar Medvirkning af Kong Magnus's hellige Fader og mægtige Beskytter [3]).

Af denne Sejr, heder det og i vore Sagaer, blev Magnus vidt og bredt berømt i Landet, og det var Almuens Tro og Tale, at det ej kunde nytte nogen Konge at stride mod Kong Magnus Olafssøn, og at Kong Olaf stod ham saaledes bi, at hans Uvenner ikke kunde gjøre ham nogen Modstand [4]).

4. Magnus's Fejde med Sven. Dennes gjentagne Nederlag og Fordrivelse.

Efter at denne Fare saaledes var afvendt, og Danmark frelst fra Vendernes Skarer, tog Magnus sit Vintersæde, som det synes, i Slesvig, eller i alle Fald i det sydlige Jylland, omgiven af et ikke ubetydeligt Antal Folk, flere, som man maa formode, for at være ved Haanden, om Venderne

---

[1]) Magnus den godes Saga, Cap. 36, Snorre, Cap. 29. Navnene paa de to Islændinger, der saaledes bleve Læger, ere opbevarede: Thorkell Geiresøn af Lynge og Atle, Fader til Baard svarte i Selaardal. Begge omtales i Landnaama. Thorkells Fader Geire (hvis Gaard dog her kaldes „Lunde" eller „Lauge" ikke „Lynge") var en Sønnesøn af Landnamsmanden Baard, Søn af Heyjangsbjørn, Landnaama IV. 10. se ovenfor I. 1. S. 323, 536. Thorkells Sønnesøn hed og Thorkell Geiressøn; han var Kanonikus, en Ven af Biskop Thorlak, og stiftede Thykkebø Kloster. Atle var en Sønnesøn af Atle Høgnessøn, en Sønnesøn af Landnamsmanden Geirthjof Valthjofssøn, se Landnaama II. 26.

[2]) Rafn var en Sønnesøn af Baard, Atles Søn, se Landnaama l. c. og Rafns Saga.

[3]) Da det er at formode, at Sagnet herom har vedligeholdt sig saa vel i Thorkells som i Atles Æt, og begges Efterkommere vare anseede Mænd, kan Sandheden af Beretningen neppe betvivles. Magnus den godes Saga, Cap. 31, nævner ellers Odd Gellessøn fra Island, som Deeltager i Slaget og som den, der har bragt de fleste Efterretninger derom ud til sin Fædrenes.

[4]) Magnus den godes Saga, Cap. 36.

skulde ville foretage noget nyt Angreb, end fordi han ventede noget nyt Oprørsforsøg af Sven, hvis Udsigter til Held nu maatte ansees at være meget ringe [1]). Sven begav sig ogsaa for det første til sit gamle Tilhold i Gautland, hvorfra han kunde have Øje med Magnus's Bevægelser. Men aldrig saa snart hørte han, at denne havde forladt sine Skibe, — det vil vel her sige: havde ladet dem aftakle og afskediget sine danske Tropper — førend han atter satte sig i Bevægelse, og søgte at skaffe sig Tilhængere blandt Sjælandsfarerne, Fyenboerne og de øvrige Øboer. Dette lykkedes ham ogsaa temmelig godt. Hans Upopularitet kan vel derfor neppe have været saa stor, som Saxo siger. Den har vel og især ytret sig i Jylland, der var det eneste Landskab, som havde lidt ved Vendernes Angreb. De andre, som ej havde følt noget dertil, kunde saaledes heller ikke have noget imod ham derfor, saa meget mere som der paa denne Tid og endnu meget længe efter kun var lidet Sammenhold mellem de enkelte danske Landskaber. Med denne Hær styrede han henimod Juul over til Jylland og lagde ind i Limfjorden. Her underkastede mange sig ham, mere, som man kan see, af Tvang end af Hengivenhed, da det tillige berettes, at han afpressede nogle en Deel Penge, og at andre flygtede til Kong Magnus. Da denne hørte, hvad Sven tog sig for, lod han strax sine Skibe gjøre sejlklare, gik ombord med de Nordmænd, han havde hos sig, tilligemed en Deel danske eller jydske Krigere, og styrede nordefter langs Jyllands Kyst og gjennem Middelfartsund. Sven var imidlertid kommen lige til **Aaros**, hvor han laa med en betydelig Styrke. Da han hørte at Magnus nærmede sig, lod han sine Skibe lægge ud fra

---

[1]) Magnus den godes Saga, Cap. 37, saa vel som Snorre, Cap. 30, lade Sven som oven anført, strax efter Venderslaget holde et Slag med Magnus „vestenfor Re", eller, som det i den trykte Udgave af Magnus den godes Saga hedder, „vestenfor Aren", hvilket igjen i Knytlinga Saga, Cap. 22, aabenbart ved Konjektur, er blevet til „Erri" d. e. Ærø. Men det er allerede viist, at dette Slag er det samme som det Slag ved Re med Vikinger, som Magnus den godes Saga og Fagrskinna omtale umiddelbar før Slaget paa Lyrskovshede, og hvor den første endog anfører det samme Halvvers af Arnor, som den siden gjentager her. Allerede dette beviser noksom Identiteten af begge de foregivne Slag. At dette Slag foregik før, ej efter Venderslaget, synes først og fremst at kunne sluttes deraf, at vel hverken Magnus eller Sven umiddelbart efter Venderslaget kunne have været i Sand til at stride paany. Det bestyrkes og deraf, at Fagrskinna nævner Slaget ved Re før, ej efter Venderslaget. Men allerbedst sees det af det i Magnus den godes Saga selv, Cap. 41, meddeelte Vers af den samtidige Odd Kikinaskald, hvor Slaget paa Lyrskovshede og Slaget paa Aaros omtales som forefaldne det ene før Mikkelsdag, det andet før Juul, uden at noget fandt Sted derimellem. Vi have derfor og ovenfor undladt at omtale det. — At Magnus efter Venderslaget tog sit Sæde i Heidaby eller Slesvig, synes at maatte sluttes deels deraf, at denne By var ham nærmest, og den fornemste i Jylland, deels af den Omstændighed, at han siden siges at have sejlet søndenfra til Aaros mod Sven.

Sven, og beredte sig til Slag. Magnus, som ogsaa paa sin Side fik Nys herom, og saaledes vidste at kun en kort Afstand nu skilte dem ad, gjorde Holdt, sammenkaldte sine Mænd til et Huusthing, og talte saaledes til dem: „Vi have hørt, at Jarlen ligger her strax foran os med sin Flaade, der efter hvad man fortæller, skal være stor. Jeg vil nu kundgjøre eder min Agt, som er den, at binde an mod Jarlen, og stride med ham, om vi end have en langt ringere Styrke, thi nu som før sætte vi vor Tillid til Gud og min Fader, den hellige Kong Olaf. Han har allerede forhen forundt os Sejr over vore Fiender, skjønt de vare mandsterkere. Min Vilje er nu, at vi skulle opsøge Fienden, og strax ro til og begynde Striden, naar vi mødes. Herpaa skulle alle belave sig". Da han havde endt denne korte Opmuntringstale, iførte Krigerne sig sine Rustninger, og gjorde sine Rum rede til Striden. Derpaa fortsattes Farten, og saa snart de fik Øje paa Svens Skibe, roede de til Angreb, saaledes som Kongen havde befalet. Ogsaa Svens Mænd væbnede sig og bandt Skibene sammen; og nu begyndte et heftigt og blodigt Slag. Der kæmpedes med Haardnakkethed om Stavnene; alene her kunde man gjensidigt naa hinanden med Øxer og Sverd. De der vare i Forrummene, brugte Spyd, og de der vare endnu længer agter, forskjellige Slags Kaste- og Skudvaaben. Kongen var i Førstningen omgiven af en Skjoldborg, men da det syntes ham at gaa alt for seendrægtigt med Kampen, løb han frem af Skjoldborgen, opfordrede sine Mænd med høj Røst til at følge ham, og gik lige frem i Stavnen. Da hans Mænd saa dette, eggede de ogsaa hverandre indbyrdes til at gjøre det samme: det opmuntrende Raab hørtes fra Skib til Skib, og med uimodstaaelig Kraft trængte Magnus og hans Mænd frem. Svens Skib ryddedes i Forstavnen og lige til Saxene. Magnus var selv den første til at entre, hans Mænd fulgte efter, og Sven og hans Krigere kunde ej holde Stand, og det hele Skib blev ryddet. Lignende Skjebne havde det næste, og saa fremdeles, indtil Magnus havde erobret og ryddet syv Skibe. Da tog Sven Flugten, og Magnus hindredes, som man maa formode, alene ved det paa den Tid af Aaret tidligt indtrædende Mørke fra strax at forfølge ham; Slaget stod nemlig Søndag før Juul, eller den 18de December [1]). Endnu samme Nat flygtede Sven med Levningerne af sin Flaade over til Sjæland. Imidlertid lagde Magnus til Land, og Indbyggerne der i Egnen maatte nu undgjelde fordi de havde taget Svens Parti, idet Kongen sendte sine Mænd op i Landet og lod dem drive en Mængde Kvæg ned til Stranden for

[1]) Magnus den godes Saga, Cap. 31. Fagrskinna, Cap. 145. Denne vil vide, at Sven havde færre Folk end Magnus. At Slaget stod paa en Søndag, siges i et Vers af Thjodolf (Fornm. S. V, 78); at det var før Juul, i hiint Vers af Odd Skald.

at nedslagte det til Skibsforraad. Men den næste Dag satte han over til Sjæland, opsøgte Sven, og fandt ham liggende med faa Skibe ved **Havn** (senere Kjøbenhavn) [1]). Efter en kort Fegtning flygtede Sven op i Landet, men Magnus forfulgte ham, fældte mange af hans Mænd og udbredte stor Forfærdelse. „Kvinderne", siger Thjodolf Skald, „spurgte alle som een, hvem der bar de med Blod farvede Skjolde, og priste sig lykkelige ved at kunne undslippe gjennem Skoven; en stor Mængde tyede til Ringsted". Sven selv flygtede heelt over til Fyn. Magnus drog med Hærskjold over Sjæland, og brændte deres Gaarde, som denne Høst havde slaaet sig til Svens Flok. Siden, da han hørte at Sven var i Fyn, forfulgte han ham ogsaa did. Sven vovede ikke at oppebie ham, men skyndte sig over til Skaane, hvorfra han drog op til Gautland, og videre til sin Beskytter Kong Anund. Magnus straffede imidlertid de frafaldne Fynboer paa samme Maade som Sjælandsfarerne; og alle de af Svens Tilhængere, der kunde, toge Flugten. „Vinden", siger Thjodolf, „hvirvler Luen højt til Vejrs af Egeveggene; Ilden raser heftigt; fra de fynske Gaarde blusser Flammen op til den dobbelte Højde, Tag og Næverklædning lider Nød; Nordmændene brænde Salene op i Ejernes Paasyn" [2]).

Ved denne haarde Fremferd, der rigtignok synes mere skikket til at vække en øjeblikkelig Skræk end til at skaffe Kongen nogen sand og varig Hengivenhed hos Folket, blev Oprørsaanden for en Stund kvalt, og det hele Folk i Danmark underkastede sig paa ny Magnus, der nu troede sig saa sikker mod et nyt Oprør, at han mod Slutningen af Vaaren vendte tilbage til Norge med alle sine norske Tropper, og opholdt sig der længe om Sommeren (1044). Men saa snart Sven erfarede dette, var han atter paa Ferde, fik Hjelpetropper fra Sverige, og drog med dem ned til Skaane, hvor Indbyggerne, der endnu ikke havde faaet Magnus's tunge Arm at føle, toge godt imod ham, og skaffede ham baade Skibe og Folk. Med denne Hær og Flaade styrede han over til Sjæland, der underkastede sig ham, ligeledes Fyn og de øvrige Øer, denne Gang maaskee mere af Tvang end med Indbyggernes gode Vilje [3]). Da Magnus fik dette nye Oprør

---

[1]) Knytlinga Saga, Cap. 208.

[2]) Magnus den godes Saga, Cap. 38, 39. Snorre, Cap. 31—33. Knytlingasaga, Cap. 22.

[3]) Magnus den godes Saga, Cap. 39. Snorre, Cap. 34. At den her beskrevne Strid, hvorved Sven blev slagen og de Danske saa haardt maatte undgjelde for deres Oprør, er den, som hos Florents af Worcester henføres til 1046, og de fra ham laante Notitser i den 3die Codex af Chron. Sax. til 1047, ligesom det andet Felttog, hvilket de henføre til Aaret efter, er det, der endte med Helgenes-Slaget, kan ej betvivles, især af den Aarsag, at de netop nævne det sidste Felttog som det afgjørende, hvorved Sven mistede mange

at høre, samlede han strax Folk og Skibe, sejlede ned til Danmark, opsøgte Sven, og traf ham en Aften ved **Helgenes** i Molshered nordenfor Aaros. Her stod et heftigt Slag, der maa ansees for Hovedslaget i den hele Strid mellem Magnus og Sven. Magnus havde færre Folk, men større og bedre udrustede Skibe. Kongen skød selv med Haandskud den hele Nat, og der faldt en Mængde af Svens Folk. „Svens Mænd", siger Thjodolf, „styrtede ved Helgenes for Spydene, og de saarede Krigere sank i Havet". Da Svens eget Skib var ryddet fra Stavn til Stavn, tog han Flugten. Alle hans øvrige Skibe bleve ligeledes ryddede og erobrede, og Magnus og hans Mænd gjorde derhos et rigt Bytte i Vaaben og Klæder". Saaledes praler Thjodolf Skald af, at han fra dette Slag hjembragte et gautsk Skjold, en Brynje og en Hjelm [1]). Sven og de af hans Folk, der vare

---

Folk, Danmark bragtes til Lydighed og straffedes, og Magnus, som det heder „post in illa regnavit", hvilket alene kan forstaaes som om han i nogen Tid, (ovenfor S. 9 er det viist at det var i et Aar) herskede i Rolighed. Saa vel Florents, som den samme Kodex af Chron. Sax. lade ogsaa Sven, i 1047 eller 1048 (d. e. 1044), forgjeves anmode Edward Confessor om Hjelp. Men da det samme fortælles næsten med de samme Ord ogsaa i det paafølgende Aar (1048 og 1049), hvor det langt bedre passer til Konterten, maa man antage at det egentlig hører hjemme her, og alene ved en Fejltagelse er kommet ind ved et tidligere Aar. Hermed ville vi dog ej benegte Muligheden eller Sandsynligheden af at Sven virkelig ogsaa kan have bedet Edward om Hjelp mod Magnus. Men de nærmere Omstændigheder, at Jarl Godwine raadede til at sende ham 50 Skibe, men Leofric modsatte sig dette, tilhøre dog aabenbart det senere Aar.

[1]) Det „gautske Skjold" er her charakteristiskt: det viser hvorledes Sven havde Hjelpetropper fra Gautland. Slaget ved Helgenes nævnes ej alene i Magnus den godes Saga, Cap. 40, Snorre, Cap. 34, Fagrskinna, Cap. 145, Knytlingasaga, Cap. 22, men ogsaa af Thjodrek (Cap. 5,) der alene nævner dette Slag — hvilket atter viser at det var Hovedslaget — og tilføjer, at Magnus derefter vandt Jylland, Fyn og Vendland. At Slaget foregik om Høsten og ved Nattetid, sees tydeligt af Arnor Jarlaskalds Vers, citeret i Magnus den godes Saga, Cap. 40, Snorre, Cap. 34, Fagrskinna, Cap. 145, hvor det blandt andet heder af Magnus begyndte Slaget ved „det indtrædende Tusmørke", og at det varede den hele „Høstnat". Thjodolf bevidner i Vers, der ligeledes anføres, hvorledes Svens Mænd faldt, at han selv maatte flygte fra sit ryddede Skib, og at Magnus tog alle hans Skibe. Til dette Slag sigter aabenbart ogsaa Florents af Worcester ved 1047, hvor han siger at Magnus, i Spidsen for en stor og vældig Flaade, holdt Slag med Sven, og efterat mange tusende Mænd vare faldne paa begge Sider, drev ham ud af Danmark, hvor han siden selv herskede, og tvang Danerne til at udrede en ikke ringe Afgift". I Ágrip, hvor alt dette fortælles meget forvirret, gaar Helgenes-Slaget forud for Slaget med Venderne. Da Sven, heder det, hørte i England at Magnus var bleven Konge i Danmark samlede han en Hær, mødte ham ved Helgenes, men blev slagen og flygtede til Vendland, hvor han atter udrustede en Hær og drog til Dan-

heldige nok til at undkomme, begave sig til Skaane. Magnus forfulgte dem ogsaa did, og herjede vidt og bredt til Straf for Indbyggernes Frafald. „Nu begynde Nordmændene", siger Thjodolf, „at trænge raskt frem med Magnus's Banner, hvilket vi (d. e. Skaldene) gaa nærmest; sjelden bærer jeg mit Skjold ved Siden, og ikke behøver den høje Kriger at gaa paa vaklende Fod gjennem Skaane til Lund, thi ingen Vej har jeg fundet fagrere end den" [1]). Sven søgte først hen til den østlige Deel af Skaane, men heller ikke her lod Magnus ham i Ro; i al Hast satte han efter ham, ja endog saa skyndsomt, at Nordmændene, som det lader til, ej engang fik Tid til at forsyne sig med det nødvendige Drikkevand, saa at de døjede meget ondt af Tørst, foruden de Besværligheder, den sildige Aarstid og Kulden foraarsagede dem [2]). Men derved udrettede han og saa meget, at Sven ej længer torde forblive i Landet, men atter maatte ty til Gautland. Fra Skaane drog Magnus til Falster, hvor han ligeledes straffede de frafaldne Indbyggere ved at ødelægge og brænde deres Gaarde, tildeels ogsaa med Døden. Derpaa gik det paa lignende Maade ud over Fyn [3]). Og nu var Danmark atter bragt til Underkastelse, og Svens Stridskræfter saaledes udtømte, at han ej for det første kunde tænke paa at forny Krigen, men maatte holde sig rolig i Sverige, idet han dog, som man seer, ingenlunde var ledig, men benyttede Tiden paa det bedste til at forberede et nyt Tog, naar Lejlighed tilbød sig, og til at skaffe sig nye Forbundsfæller. Magnus fandt det dog raadeligst at tilbringe denne Vinter (1044—1045) i Danmark, hvor han da rimeligviis har draget om for at gjenoprette Orden

mark mod Magnus (her følger nu Beskrivelsen over Slaget paa Lyrskovshede). Saxo nævner ligeledes Krigen mellem Magnus og Sven førend Slaget med Venderne. Sven, siger han, blev slagen i Jylland, først til Vands, siden til Lands, derfra flygtede han til Fyn, og siden forbi Sjæland og Skaane til Sverige. Derpaa omtales Venderslaget. Men de samtidige Skaldes Udsagn blive her afgjørende.

[1]) Fornm. S. III. 87.

[2]) Dette Tog, der i Magnus den godes Saga udtrykkeligt siges at være „tiltraadt i Skynding", synes at have været forbundet med mange Møjsommeligheder, at dømme efter Thjodolfs Vers (Fornm. S. VI. 88); thi det heder her: „ikke har jeg andet at drikke, end Søvand; idet jeg følger Kongen, maa jeg suge af det salte Hav. Skaanes vidtstrakte Kyst ligger for os, og vi frygte kun lidet de svenske Bondekarle (heraf sees atter, at Sven havde svenske Hjelpetropper); men vi udstaa mange Besværligheder (vás, hvorved just forstaaes alskens Ubehageligheder af Kulde og Væde paa Rejser) for Kongens Skyld". At det allerede var koldt, sees og af et tidligere anført Vers af Thjodolf (Fornm. S. VI. 87) hvor han taler om de „iiskolde Jernvaaben", han og de øvrige Krigere bare i Kongens Følge.

[3]) Magnus den godes Saga, Cap. 41, Snorre, Cap. 35, Fagrskinna, Cap. 146. Disse Herjetog omtales udtrykkeligt i Arnors og Thjodolfs anførte Vers.

og Rolighed. Men Vintren hengik i fuldkommen Fred, og alt tyder paa, at Magnus betragtede sit Herredømme i Danmark som ganske sikkert [1]). Magnus, som i det sidst forløbne Aar havde fyldt sit 20de Aar [2]), blev nu, som der fortælles, meget berømt vidt og bredt i Landene for sin Magt og Vennesælhed, for sin Rundhaandethed mod Almuen, og for de store Gaver, han skjenkede Høvdinger og anseede Mænd: saa at man med Rette kunde sige, at hele Folket elskede ham af Hjertet [3]). Ogsaa Saxo bevidner, at alle vare enige om at kalde ham „den gode" [4]): dette Tilnavn bar han saaledes ikke mindre i Danmark end i Norge, og det tyder paa, at han havde havde vundet Danernes Hengivenhed.

5. Begivenheder i Norge. Einars og Sighvats Indflydelse.

I Norge selv forefaldt der imidlertid ingen Begivenheder af synderlig Vigtighed; men Sagaen har opbevaret et Par Smaatræk, der kaste et ret interessant Lys paa de indre Forhold, og vise at endog Einar Thambarskelve og Sighvat Skald, trods deres store Indflydelse hos Kongen, ikke altid formaaede at gjøre den gjeldende, og havde stor Frygt for at fremkalde hans Vrede. Islændingen Thorstein Sidu-Hallsøn, hvilken vi allerede tidligere have haft Lejlighed til at omtale [5]), gjorde i Magnus's Tid en Rejse til Norge, og blev hans Hirdmand. Men siden gjorde han fra Norge en Handelsrejse til Dublin og derfra hiem til Island, uden at indhente Kongens Samtykke, hvortil han nu som hans Hirdmand var forpligtet; men just fordi han var Hirdmand havde han ogsaa vægret sig ved at betale Landører for sig og sine Folk, da Kongens Gjaldkere eller Byfoged krævede dem af ham [6]). Da Magnus hørte dette, sagde han at han vistnok havde fritaget

---

[1]) Det er, som ovenfor antydet, øjensynligt denne Fredstid (1044 –1046) hvortil Florents af Worcester sigter med de Ord: et post in illa (Danemarchia) etiam regnavit"; thi ellers vilde man ingen Tid faa for ham til at regjere i. Herefter er det nu, at Magnus den godes Saga, Cap. 42, Snorre Cap. 38 omtaler hans Brev til Kong Edward og Fordringer paa England. Men at disse fremsattes før Krigens Udbrud med Sven, fremgaar, som oven anført, noksom af Florents's udtrykkelige Udsagn.

[2]) Se herom ovf. S. 8.

[3]) Fornm. S. VI. 90.

[4]) Saxo, S. 545. Magnus kaldes ligeledes „den gode" i flere gamle danske Kongerækker, se Langebek Scr. rer Dan. I. S. 17, 22.

[5]) Han var Søn af den mægtige Sidu-Hall paa Thvaattaa; sandsynligviis en af hans yngste Sønner, siden han endnu levede og, som det lader, var ved sin fulde Rafkhed i 1043. Han havde i 1014 været Sigurd Orknøjarls Hirdmand, og havde med ham deeltaget i Briansslaget; se ovenfor I. 2. S. 438, 647.

[6]) Her, og noget tidligere i Anledning af Karl Vesæles Historie under Sven Alfvivessøn, nævnes Gjaldkere-Embedet for første Gang i vore Kongesagaer. Paa

Thorstein for Landøreafgiften, hvad hans egen Person angik, men derimod ej hans Ledsagere; hvad han dog forargede sig meest over, var at han rejste til Dublin uden hans Tilladelse: og til Straf derfor, og andres Afskrækkelse fra at begaa lignende Overtrædelser, skulde Thorstein være utlæg. Dette afholdt dog ikke Thorstein fra Sommeren efter at rejse til Norge. Han landede i Throndhjem, hvor Kongen paa den Tid ej synes at have været tilstede. Thorstein stolede maaskee paa, at Ingen vilde udføre Fredløshedsdommen over ham, førend Kongen kom tilbage. Imidlertid vilde Thrøndeene dog, af Frygt for Kongens Vrede, ikke have noget med ham eller hans at bestille, og saaledes sad han Dag efter Dag ene og forladt i sit Herberge med sine Mænd. Han havde medbragt nogle ypperlige Stodheste; dem havde han gaaende i en Hage paa Ilevoldene, og plejede dagligt at see til dem. Imidlertid kom Einar Thambarskelve og hans Søn Eindride til Byen, hvor de opholdt sig nogen Tid. En Dag, da Einar gik om for at fornøje sig, kom han ogsaa ud til Ilevoldene. Her fik han Øje paa Thorsteins Heste, som strax behagede ham meget; han betragtede dem længe og roste dem særdeles. Idet han vilde gaa videre, kom Thorstein til, hilste ham, og spurgte om han fandt Hestene smukke. Da Einar bejaede dette, sagde Thorstein at han vilde forære ham dem. Einar vægrede sig ved at modtage Gaven. „Du har dog ellers, det veed jeg, modtaget Gaver af slige Mænd som mig", sagde Thorstein. „Vistnok", svarede Einar, „men nu vover jeg det ej, da Kongen er dig saa vred". „Jeg faar da finde mig deri", sagde Thorstein, og dermed skiltes de fra hinanden. Men kort efter kom ogsaa Endride for at see paa Hestene. Han roste dem meget, sagde at han aldrig havde seet smukkere Heste, og spurgte

---

det første Sted optræder Gjaldkeren som Politi-Embedsmand, idet han paa et Møde opfordres til at udlevere Karl; her, paa det sidste Sted, er han Skatte-Indkræver: man kan saaledes allerede heraf gjøre sig en Forestilling om hans Embedsfunktioner.

[1]) I Magnus den godes Saga, Cap. 45, hvor denne lille Fortælling, der fuldkommen har Sandhedens Præg, meddeles, siges det ikke tydeligt, i hvilket Aar denne Begivenhed foregik. Da den imidlertid fortælles efter Beretningen om Krigen med Sven, synes det som om det var Sagaskriverens Mening, at den foregik i hine Aar, da Krigen førtes, eller strax efter. Men da Kongen i alle disse Aar alene tilbragte to Vintre, 1042—45, og 1045—46 i Norge, kan der saaledes kun være Spørgsmaal om disse; og da det derhos er tvivlsomt, hvor vidt han tilbragte den sidste Vinter i Throndhjem, bliver kun 1042 tilbage at gjette paa. I dette Aar kunne Einar og Eindride være dragne hjem lige fra Kongehelle, uden at følge Magnus over til Jylland og Slesvig; i saa Fald kunne de være ankomne til Throndhjem nogle Uger før Magnus, der neppe kom førend henimod Juul. Og i hine Uger kunne de saaledes have truffet Thorstein, og Eindride have indbudt ham til sig.

hvo der ejede dem. Thorstein kom til i det samme, og tilbød nu ligeledes ham at modtage dem som Gave. Eindride, der ej vidste at hans Fader allerede havde afslaaet Foræringen, tog med Glæde og Tak derimod. Men da han kom hjem til sin Fader og fortalte ham det, blev denne heel ilde tilmode, og sagde at han vilde givet meget til, at Eindride ej havde modtaget Hestene. Eindride var imidlertid af en anden Mening, og sagde at Thorstein var en Mand, hvis Venskab man maatte sætte Priis paa. „Da kjender du ikke ret min Fostersøn Kong Magnus's Heftighed, hvis du troer det er en let Sag at faa Thorstein forligt med ham", sagde Einar, „men du kan jo prøve". Eindride indbød nu Thorstein til at følge med ham hjem til Gimse og tilbringe Vintren der. Thorstein modtog Indbydelsen, nød den venligste Behandling, og havde sin daglige Plads ved Endrides Side. Einar selv gav sig ikke synderligt af med ham: han sagde at det fik blive Eindrides egen Sag at forlige ham med Kongen, men at han da ogsaa maatte gjøre et klækkeligt Tilbud.

Imidlertid kom ogsaa Kongen til Throndhjem. Han fik snart høre, at Thorstein havde fundet et Tilflugtssted paa Gimse, og man merkede at han ej var tilfreds dermed. Der fattedes heller ikke paa dem, som søgte at stille Einars og Eindrides Fremferd i det verste Lys, men Kongen svarede kun lidet paa deres Ord. Det var en aftalt Skik, at Einar og Eindride skulde drikke Julegilde hos Kongen. Da Julen kom, sagde Eindride at han ogsaa denne Gang vilde være med. Einar fraraadte ham det, og sagde at han gjorde bedre i at blive hjemme, men Eindride lod sig ej afsnakke, og drog afsted, selv tolfte; endog Thorstein var med i hans Følge. De kom om Aftenen til en Gaard, hvor de overnattede. Tidligt den følgende Morgen gik Thorstein ud, og fik Øje paa Einar, der med en heel Deel Folk kom ridende til Gaarden. Einar sagde: „det er dog alt for galt, at du vover at drage til Kongen med Thorstein; rejs du heller hjem igjen til Gimse, saa skal jeg tale med Kongen, og endda maa jeg opbyde alt hvad jeg kan, for at faa ham til at antage Forlig. Jeg kjender baade dig og Kongen alt for godt, til ej at vide, at du ved din uoverlagte Tale vil bringe ham til den yderste Vrede". Eindride maatte finde sig i at vende tilbage med Thorstein, men Einar rejste ud til Byen. Her tog Kongen venligt imod ham, gav ham Plads ved sin Side, og talte mangt og meget med ham. Den fjerde Dag Juul bragte Einar endelig Thorsteins Sag paa Bane, og ytrede sit Ønske at et Forlig kunde komme istand. Thorstein, sagde han, var en Hædersmand, og selv vilde han intet spare af hvad der stod i hans Magt, for at skaffe ham Livsgrid og Landsvist. Kongen svarede: „lad os ikke tale om dette, thi jeg vil saa nødig gjøre dig vred". Einar lod Sagen for det første fare, og begyndte at tale om noget andet; da var Kongen lige saa venlig som før

Saaledes gik det hen indtil 8de Dag Juul, Nytaarsdag, da begyndte Einar paa ny at tale om Thorstein, men med samme Udfald som før. Trettende Dag Juul fornyede Einar endnu engang sin Bøn om at Kongen vilde tage Thorstein til Naade. „Jeg haaber", sagde han, „at I vil agte mine Ord". „Herom ville vi ej tale", sagde Kongen; „jeg veed ikke, hvorledes du kunde finde paa at tage dig af en Mand, som jeg var vred paa". Einar svarede: „dette var mere min Søn Eindrides Gjerning, end min; men jeg troede rigtignok at min Forbøn for en eneste Mand skulde kunne udrette noget hos dig, naar vi ellers i alle Dele stedse have gjort, og fremdeles ville gjøre hvad der tjener til din Hæder; og mangt og meget, frygter jeg, vil kunne skee, inden han bliver dræbt: jeg, Herre, vil vorde ilde stedt, hvis I ej vi modtage Pengebøder af min Søn for Thorstein, men heller slaaes med ham, thi jeg kan dog ikke bære over mit Hjerte at kæmpe mod eder. Men det maa jeg rigtignok sige, at jeg da ikke merker stort til at I erindre, hvorledes jeg opsøgte eder øster i Gardarike, blev eders Fosterfader, og sidenefter har støttet og styrket eders Rige, idet jeg seent og tidligt tænkte paa hvorledes jeg bedst kunde befordre eders Hæder. Nu vil jeg drage bort fra Landet, og aldrig mere staa dig bi: der vil nok gives dem, som sige, at du vinder lidet ved alt dette". Med disse Ord sprang Einar vred op fra sit Sæde, og gik henimod Døren. Kongen rejste sig strax op, ilede efter ham, lagde Armene om hans Hals, og sagde: „kom tilbage, kjære Fosterfader, aldrig skal noget, hvad det saa nu er, kunne splitte vort Venskab; tag Manden i Fred, som det bedst behager dig". Da blev Einar blid igjen. Thorstein blev tagen til Naade og kom atter i Kongens Yndest.

Sighvat Skald havde en Syster ude paa Island, ved Navn Gudrun; hun var gift med en Mand, som ligeledes hed Sighvat. Denne var paa en skjendig Maade bleven dræbt af en voldsom og ondskabsfuld Nabo, ved Navn Thorgrim. Han efterlod en fireaarig Søn ved Navn Rafn. Moderen, der helst vilde leve i Fred og Ro, søgte at holde denne i Uvidenhed om Maaden, hvorpaa hans Fader var kommen af Dage. Naar han, hvad der ofte hendte, spurgte derom, svarede hun kun at han pludselig var død af en heftig Sygdom. Saaledes gik det til, at Rafn, uden at ane det mindste, blev en hyppig Gjest i Thorgrims Huus og omgikkes fortroligt med hans Sønner. Han voxede imidlertid op til en smuk, sterk og haabefuld Yngling. Ofte brødes han for Moro Skyld med Thorgrims Søn Kalf, og uagtet denne var ældre end han, kom han altid til kort. En Dag, da dette atter hendte — Rafn var da 15 Aar gammel — blev Kalf ærgerlig og sagde: „du veed ikke at styre dine Kræfter, og det kommer vist til at gaa dig som det gik din Fader". „Det hender jo dagligdags at Folk dø", svarede Rafn, „og den Vej skal vel ogsaa jeg engang". „Da veed du nok ikke",

sagde Kalf, „paa hvad Maade han kom af Dage: min Fader dræbte ham, og jeg skal ligeledes dræbe dig". Da Rafn hørte dette, gik han hjem uden at mæle et eneste Ord. Hans Moder, som saa at det var noget, han tog sig nær af, spurgte ham hvad det var. „Du har", svarede han, „altid sagt mig at min Fader døde Sotdød, men i Dag lod Kalf mig høre at han blev dræbt, og jeg finder det underligt, at du skulde skjule det for mig". Hun undskyldte sig med, at han hidtil havde været for ung, og Modstanderne for mægtige; men sagde, at det nu ej længer nyttede at dølge Sandheden, siden han alligevel havde faaet den at vide. For øvrigt, meente hun, var Sagen nu forældet og glemt. Rafn var dog ej af denne Mening, men glædede sig over at have erfaret den rette Sammenhæng, og talte om at det nok skulde vise sig at hans Fader havde en dygtig Søn. Han fortsatte sine Besøg hos Thorgrim som før, uden at man merkede nogen bitter Stemning hos ham. Saaledes gik det, indtil han var 18 Aar gammel. Da hendte det sig en Dag, just som Rafn, efter en af de sædvanlige Lege havde taget Klæderne paa, at Kalf sagde spottende: „Rafn finder nok mere Behag i at gribe fast om Knatten [1]), end i at hevne sin Fader". „Dette skal strax skee", svarede Rafn, vendte sig mod Kalf og hug ham Banehug. Thorgrim sagde: „dette maatte vi vænte os, dog kunne vi ej være bekjendte at lade det gaa ustraffet hen". Da Rafn kom hjem til sin Moder og fortalte hende hvad der var skeet, blev hun ilde tilmode, og sagde at dette vilde komme til at koste hende Sønnens Liv, foruden Mandens. „Du maa bort", sagde hun, „thi jeg kan ikke hjelpe dig". Men da hun kom ud med ham, førte hun ham ind i et ydre Buur, der stod paa Tunet; fra Buret kunde man komme ned i et Jordhuus, hvori han nu skjulte sig, vel forsynet med alle Nødvendigheder. Om Natten sendte hun Bud efter Mænd fra alle Nabogaardene, og et ikke ubetydeligt Antal indfandt sig. Morgenen efter kom Thorgrim, selv tolfte, og fordrede Rafn udleveret. Gudrun sagde, at han ej var der. Thorgrim paastod, at han vilde ransage Gaarden. „Hidtil", svarede hun, „blev jeg ej regnet blandt Tyve, og derfor skal du heller ikke ransage her, saa længe du ikke er mandsterkere end jeg"; i det samme lod hun de Mænd, hun havde forsamlet, træde frem, og Thorgrim, som saa at her intet mere var for ham at gjøre, gik sin Vej, med de Ord: „du er ikke raadløs". Men paa det følgende Althing drev Thorgrim det dertil, at Rafn blev dømt fredløs, og erklæret for Skovmand.

I Rutafjorden paa Nordlandet, hvor Thorgrim og Rafn hørte hjemme, laa der just et norsk Kjøbmandsskib sejlfærdigt. Den ene af Ejerne hed

---

[1]) D. e. Den Trækugle eller Bolt, hvormed der spilledes ved den saakaldte „Knattleik".

Bjarne, den anden Einar; denne sidste var fra Naumdal, rig, af ædel Tænkemaade, og yndet af Kong Magnus. Han havde sin unge, haabefulde Broder Sigurd med sig. Thorgrim, som frygtede for, at Rafn skulde snige sig fra Landet med dette Skib, skyndte sig ned til Havnen, saa snart han kom fra Thinget, og advarede Ejerne alvorligt mod at medtage hans Skovmand Rafn. De sagde, at det var en let Sag at vise Forbrydere bort fra Skibet. Kort efter kom Gudrun virkelig, som Thorgrim havde forudseet, med Rafn for at skaffe ham bort. Hun bad Einar komme i Land til hende, forestillede ham sin Nød, og den Raskhed, Rafn havde lagt for Dagen ved den selvsamme Handling, hvorved han var bleven fredløs; hun bad ham indstændigt tage hendes Søn med, og meente at han heller burde tage Hensyn til Sagens Beskaffenhed og hans gjeve Frænder i Norge, end til Thorgrims Overmod og Ondskab. Einar gjorde Indvendinger, men hans Broder Sigurd, som ogsaa var tilstede, udbrød: „hvorledes kan du dog bære over dit Hjerte at vise ham bort? Tænker du da ikke paa, hvor kjekt han har hevnet sin Faders Død? Kom du til mig, Rafn, om jeg just ikke kan hjelpe dig saa godt som min Broder, og gaa strax ombord, thi vi ere netop sejlfærdige, og Vinden er god". Da de kom ombord, spurgte Sigurd, hvilke Frænder i Norge det var, hvorom hans Moder havde talt. Rafn svarede, at Sighvat Skald var hans Morbroder. „Det skal komme dig til Gode hos mig", sagde Sigurd. Derpaa stødte han fra Bryggen, Ankeret blev lettet, og Skibet gled fra Land. I samme Øjeblik kom Thorgrim ned til Stranden, raabte ud til Kjøbmændene, og sagde at de ej havde holdt sit Ord. „Viis dig nu, Rafn", sagde Sigurd; „Thorgrim er tilbørligt nær". Rafn løb op paa Bulken med de Ord: „hvis min Øxe kunde naa ham, var han tilbørligt nær". Bjarne, den anden Skibsejer, sagde at man burde sætte Rafn i Land. Sigurd svarede, at det ikke skulde skee med hans gode Vilje, eller bekomme dem vel, som gjorde det, men at det for øvrigt nu var nødvendigere at hejse Sejl. Det skede: de fik god Vind, og kom til Throndhjem. Da Kjøbmændene forlode Skibet og hver gik til sit, sagde Einar Naumdøling til Rafn, at om han end ikke i Førstningen havde taget sig saa ivrigt af ham, som Sigurd, vilde han dog nu vise ham alt muligt Venskab, og tilbød derfor at tinge ham i Kost hos en Mand i Byen. Rafn takkede ham for Tilbudet, og lovede at holde sig stille og fredelig, naar Ingen veltede sig ind paa ham. Einar lejede ham ind hos en Ketil Riip, der, som det siges, havde Kongens Sydsel i Byen, eller vel, med andre Ord, var Gjaldkere, altsaa den samme hvorom der ovenfor er talt. Ketil havde en smuk Datter, ved Navn Helga. Med hende fandt Rafn Behag i tale, medens han ellers var stille og tilbageholden. Den mistænkelige Ketil syntes ikke om disse Samtaler, og klagede for sin Kone og Datter der-

over. Disse forsvarede Rafn, og sagde, at han gjorde ham stor Uret, naar han beskyldte ham for at overtræde Sømmeligheden. Ketil ærgrede sig derover, lagde Rafn for Had, og kvad Spotviser om ham. Rafn lod som om han ej hørte det. Men til sidst gik det saa vidt med Ketils Ondskab, at han en Dag, uden at Rafn havde Anelse derom, gik ned til nogle Kjøbmænd, der laa rejsefærdige til de vestlige Farvande, og tilbød at sælge dem en Træl, hvilken han foregav at have hjemme hos sig; Trællen, sagde han, var baade løgnagtig og ondskabsfuld, saa at de i Førstningen maatte tage ham haardt for at tæmme ham. De kjøbte Trællen ubeseet; men Trællen var ingen anden end Rafn, hvilken Ketil nu under Paaskud af en Lystvandring lokkede ned til Skibet. Her sprang Kjøbmændene til og vilde gribe ham. Rafn spurgte, hvad dette skulde betyde, satte sig til Modværge, og holdt sig dem fra Livet. De sagde at denne Træl var alt for kaad. Nu merkede Rafn Sammenhængen, og med de Ord: „mit kjæreste Trællearbejde er at brydes", greb han en af dem og slog for sig med ham, saa at han tabte Besindelsen. Ketil skyndte sig bort, men Rafn ilede efter ham, og gav ham Banesaar: da Kjøbmændene saa det, løb de sin Vej saa fort de kunde, af Frygt for at Drabet skulde tillægges dem. Rafn lyste Drabet paa sig, gik op til Ketils Gaard, og fortalte hans Kone og Datter, hvad der var skeet. De beklagede det, men undskyldte ham, gave ham Mad og Klæder, og sagde at han havde mere at frygte af Kongens Vrede end af dem. Derpaa flygtede han til Skogs, og holdt sig skjult.

Kort efter kom Kongen til Gaarden, og hørte alt dette. Han blev vred og sagde: „det er dog alt for galt at Islendinger skulle komme hid og dræbe vore Ombudsmænd eller Sysselmænd: den Mand, som har gjort dette, skal lyses utlæg". Einar Naumdøling, som just var hos Kongen, indvendte dog at der kunde være dem, som selv havde forskyldt sin Død. Kort efter var Kongen paa Jagt med Høge og Hunde. Følget fordeelte sig, saa at han blev ene. Da traadte en høj Mand, indhyllet i en lodden Kappe, frem af Skoven, og bad ham om Bistand. Kongen spurgte, hvad Forpligtelse han havde dertil. „Den", svarede Manden, „at mine Frænder ere dine Venner; derhos kjender jeg din ædle Tænkemaade, idet du ej negter at bistaa nogen, som beder dig derom". Kongen anede vel at dette var Rafn, men han var ene med ham, og Rafn var en stor, haandfast Karl. Han holdt derfor gode Miner, og sagde: „jeg skal sende dig hen til Kol i Thaukadal [1]), hvor du indtil videre kan opholde dig; men hvo er du da?" „Hidtil har jeg været en Ulykkesfugl", svarede Rafn, „og er derfor

---

[1]) Hvor Thaukadal er, vides ej; det synes at maatte have været etsteds søndenfor Throndhjem, siden Kongen taler om at sende Rafn „syd i Thaukadal"; det synes ogsaa ej at have været langt fra Kysten.

udsat for Efterstræbelser, af hvilken Grund jeg beder eder om Bistand; men vil I sende mig til Kol, maa I og medgive mig tydelige Jerteiner, at han skal modtage mig; da forbliver jeg der i Vinter". „Gjør saa", svarede Kongen, „jeg kommer selv derhen en Uge efter Paaske"; derpaa tog han en Guldring af Fingren, satte den paa Spydodden og rakte den til Rafn, der ej vilde træde nærmere. Kongen spurgte derpaa: „hvor tror du at Rafn, den utlæge, gjør af sig?" „Han søger vel hen til eders Ven Einar Naumdøling", svarede Rafn; „der kunne I strax faa ham fat"; med disse Ord tog han Guldringen af Spydet, og ilede ind i Skoven igjen. Da Kongens Mænd siden kom til, sagde han: „Nu kan I tro, at Rafn har spillet mig et godt Puds".

Rafn kom til Kol, viste ham Ringen, og blev godt modtagen, skjønt Kol undrede sig over, at han kunde have Jerteiner fra Kongen, medens denne var ham saa vred. Rafn blev der om Vintren, og alle syntes godt om ham; men da Paasken kom, rejste han bort, da han ej vilde oppebie Kongen. Da denne kom, spurgte han strax efter Rafn. Kol sagde, at han nu var borte. „Det er ilde". sagde Kongen, „thi det skulle alle vide, at han nu er utlæg og fredløs; hvad jeg anseer for langt værre end Drabet, er at han har haanet og spottet mig, og derfor sætter jeg en Priis af 3 Merker Sølv paa hans Hoved, heller ikke skal det bekomme nogen godt at bede om Naade for ham".

Dette var om Vaaren 1043, da Kongen samlede en stor Hær og Flaade for at drage til Danmark mod Sven Ulfssøn og Venderne. Henimod Slutningen af April [1]) laa han med Flaaden etsteds ved Norges Kyst længer syd paa, og væntede paa Vind. Da kom Rafn ud af Skoven og ned til Stranden. Han saa den store Flaade, gik hen til nogle Drenge, der kogte Mad oppe paa Land, og spurgte hvo der ejede alle disse Skibe. De svarede, at han maatte være dum og uvidende, som ikke vidste at det var Kong Magnus som laa der. Rafn spurgte om nogen anseede Mænd vare hos Kongen. De nævnte Einar Naumdøling, Kongens Ven, Einar Thambarskelve, der selv havde 13 Skibe, og Sighvat Skald, der var paa Kongens eget Skib. Rafn bad dem nu melde Sighvat, at der var en Mand i Land, som havde noget nødvendigt at tale med ham om. De gjorde saa; Sighvat kom, og spurgte hvad den høje Mand hed. Rafn navngav sig. Sighvat bad ham at løbe i Skjul saa hurtigt han kunde; „jeg", sagde han, „vil ej tage Penge for dit Hoved eller sige til, at jeg har fundet dig". „Det er ikke saa vist", sagde Rafn; „du har Ord

---

[1]) „Da ½ Maaned var af Sommeren", heder det i Magnus den godes Saga. At dette var Vaaren 1043, sees deraf, at Kongen tilbragte den foregaaende Vinter i Norge, hvilket maa være 1042–43.

for at være begjærlig efter Penge, og jeg har kun et ringe Liv at miste: ofte har man seet Folk gjøre sig større Møje for mindre Penge, end du vilde faa ved at forraade mig; dog tror jeg, at hvor langskaftet Kongens Øre end er, saa naar den dog ikke i Skoven til mig. Vil du derimod gjøre mig Gavn, da er det ikke mere end sømmeligt for dig, siden du er min Morbroder". „Dette Frændskab erkjender jeg", svarede Sighvat, „men jeg vover ikke at hjelpe dig; dog, oppebi mig her". Rafn sagde, at han vilde følge ham ombord, og at han, naar han først skulde dø, helst vilde dræbes for hans Øjne. „Du er en vanskelig Mand", sagde Sighvat; „det gaar dog ikke an at jeg ligefrem leverer dig under Øxen, thi det vilde da neppe gaa godt, om saa Alverden bad for dig; men føj mig nu i at blive her, indtil jeg har talt med mine Venner". Rafn lovede at bie en liden Stund; men varede det for længe, vilde han komme efter, thi det var slemt nok, sagde han, at lide en haard Død, om man ikke ogsaa skulde staa i lang Tid og vente paa den. Da Sighvat kom ud paa Skibet, klagede han sin Nød for Einar Naumdøling. „Her er Rafn kommen", sagde han, „og vil endelig give sig i sine Fienders Vold: kan jeg ikke vænte mig nogen Hjelp af dig?" „Vist er han en Ulykkesfugl", sagde Einar, „men det er dog vor Pligt at unddrage ham den visse Død; imidlertid kunne vi ej tænke paa at indlade os i formelig Kamp mod Kongen og hans Overmagt; heller ikke vil Kongen nogensinde tiere modtage vor Hjelp, dersom vi nu aabenbart trodse ham". Sighvat henvendte sig derpaa til Einar Thambarskelve om Hjelp, og forklarede ham sin Vaande. „Jeg har ingen Lyst til at stride med Kongen for hans Skyld", svarede Einar; „da jeg nu sidst forsvarede en Mand, som Kongen var vred paa, var det nær gaaet mig galt [1]). Her have nu Eindride og jeg 13 Skibe under vor Befaling, og skulle hjelpe Kongen i den forestaaende Kamp: ville vi nu med Magt tiltrodse os Mandens Tilgivelse, da kjender jeg Kong Magnus's Stolthed saa godt, at han heller vil undvære vor Hjelp, end lade sig aftrodse noget; derfor gjør du bedst i at bede Manden forføje sig bort og skjule sig, og ikke komme ombord paa vore Skibe, hvor han vil blive dræbt". Medens Sighvat og Einar Thambarskelve talede sammen, havde Einar Naumdøling været i Land og bedet Rafn indstændigt ikke at bringe Folk i Forlegenhed, men gaa bort; han tilbød at sende ham nord til sin Gaard Hit [2]), hvor han indtil videre kunde være i Sikkerhed. Rafn svarede, at han først vilde tale med Sighvat. Sighvat kom, og Rafn spurgte, hvorledes det gik med den forvæntede Høvdingebistand. „Daarligt", sagde

---

[1]) Her sigtede Einar til den nys fortalte Begivenhed med Thorstein Hallsøn.

[2]) Gaarden maa være at søge etsteds i Naumdal, men hvor, lader sig nu neppe bestemme.

Sighvat, „og du har liden Lykke med dig; men hvad bestemmer du dig nu til?" „Hvad jeg før har sagt", svarer Rafn, „at gaa ombord paa Kongens Skib med dig". „Hvorfor vil du styrte dig lige i Døden", spurgte Sighvat. „Fordi", svarede Rafn, „at jeg foretrækker at dø fremfor at paadrage eder alle, der nu have seet mig, Kongens Vrede, der ej udebliver, naar han hører, at I have skaffet mig bort". „Dette er talt som en Mand", sagde Sighvat, „og endnu har jeg rigtignok min bedste Tilflugt tilbage, der aldrig hidtil har svigtet mig, nemlig den hellige Kong Olaf". Med disse Ord faldt han paa Knæ, gjorde en Bøn, og anraabte Olaf om Bistand. Derpaa gik de ud paa Kongens Skib. Magnus havde ligget og sovet oppe i Løftingen, men vaagnede i det samme som Sighvat og Rafn kom i For-Rummet. Han sprang op og raabte: „op alle vore Mænd, nu have vi faaet Bør, og Sejren er os vis, naar vi komme til Danmark"! Nu fik man nok at bestille med Sejladsen. Skibene kom til Danmark; hvilke Bedrifter der udførtes, er ovenfor berettet; i Slaget paa Lyrskovshede [1]) udmerkede Rafn sig overmaade meget, han gik foran Kongen og stred med den største Tapperhed; men ingen talte et Ord til ham. Da Slaget var til Ende, og man var kommen til Ro, sagde Kongen: „hvor er nu Rafn? han skal komme frem og ikke skjule sig". Einar og Sighvat bade Kongen om at benaade ham for hans Tapperheds Skyld". „Jeg vil endnu intet Løfte give", sagde Kongen; „først og fremst vil jeg see ham". Einar gik hen til Rafn og meldte ham dette, bad ham at svare Kongen ærbødigt, men dog frimodigt, og give ham sandfærdig Besked paa

[1]) I Fortællingen herom i Magnus den godes Saga, tales der ikke om Slaget paa Lyrskovshede, men alene om et Slag mod Danerne. Der staar: „da de kom til Danmark, gik alt Folket i Land fra Skibene; der traf de en stor Danehær, og et stert Slag begyndte; Kong Magnus var i den forreste Deel af Fylkingen, men Rafn gik fremmenfor ham og stred meget tappert, men ingen talte til ham. I dette Slag saa nogle den hellige Kong Olaf blandt Magnus's Mænd, og han fik den Dag en herlig Sejr". Men naar man erindrer, at det eneste Slag, Magnus holdt til Lands, var Venderslaget, og tillige at det netop var dette, før hvilket St. Olaf skulde have aabenbaret sig, og ved hvilket han efter Sagnet skulde have lovet at være tilstede og vise sit Merke foran Hæren, kan man ikke et Øjeblik tvivle paa, at det er Venderslaget, som her er meent, eller som oprindelig har været nævnt, men at der i Tidens Løb har indsneget sig den Unøjagtighed i den, i og for sig selvstændige, kun senere i Magnus's Saga indskudte Fortælling, at Danerne ere nævnte i Stedet for Venderne, hvorefter da ogsaa siden andet er tillempet, f. Ex. at Magnus efter Slaget vender tilbage til Skibene o. s. v. Maaskee og, at netop den forhen paaviste Omstændighed, at Sven Ulfsøn efter al Rimelighed var tilstede i Slaget, allerede fra først af bragte den islandske Fortæller til at kalde den hele fiendtlige Hær en Danehær; i alle Fald indeholder Forverlingen endnu et Slags Beviis for at Sven virkelig var med i dette Slag. Naar det (se ovenfor) heder, at Magnus selv anden forfulgte Venderne, kan den anden maaskee netop have været Rafn.

alt, hvad han spurgte om. Rafn traadte da frem for Kongen og hilste ham. Kongen spurgte først Einar, hvorfor han havde ført en fredløs Mand fra Island. „Derfor, Herre“, svarede Einar, „at han var gjort fredløs ene og alene fordi han havde hevnet sin Fader, der blev dræbt mere end sagesløs“. Derpaa spurgte Kongen Rafn, hvorfor han havde dræbt Ketil. „Fordi han kvad Nidviser om mig, Herre“, svarede Rafn, „og siden solgte mig som Træl; da jeg havde dræbt ham, kvad jeg en Arve-Flokk over ham, som just ikke var synderlig rar“. „Lad høre den“, sagde Kongen. „Som I vil, Herre“, sagde Rafn, „men da maa I ogsaa høre paa et andet Kvæde“. „Hvilket“? spurgte Kongen. „Et, som jeg har digtet om eder, Herre“, sagde Rafn. „Kvæd da“, sagde Kongen. Da han havde endt begge, sagde Kongen: „der er stor Forskjel paa dem: hvorfor kvad du saa godt et Kvæde om mig, der dog vilde lade dig dræbe?“ „Fordi du var et godt Kvæde værd“, svarede Rafn. „Hvorfor kom du da til mig i Skoven“? spurgte Kongen. „Fordi jeg væntede min Frelse fra eder, saaledes som det nu og viste sig“, sagde Rafn; „jeg var i den største Knibe, og havde ingen anden her i Landet at søge Hjelp hos, efter at have været i den tunge Nødvendighed at dræbe en formaaende Mand, som dog visselig havde forskyldt det“. Da sagde Kongen: „nu har jeg undersøgt din Sag; og nu skal jeg derhos fortælle, hvad der vedkommer mig. Da jeg sov paa Skibet, syntes jeg at see min Fader, Kong Olaf, komme til mig, og sige med en mørk Mine: „der ligger du, Kong Magnus, og tænker mere paa at dræbe min Skalds Frænde for en ringe Sag, end at vinde en fager Sejr over dine Fiender, skjønt der nu er kommet gunstig Vind: tag vel imod alle dem, som nu ere ombord, ellers vil du allerede i denne Verden faa en Straf, som bekommer dig ilde“. Og saa snart jeg vaagnede, saa jeg baade Sighvat og Rafn i For-Rummet, men jeg var altfor ængstelig over min Faders Trusler, til at jeg da kunde tænke paa Ketils Drab eller hvad andet Rafn havde gjort. Nu skal du, Rafn, være velkommen her hos mig, thi saaledes vil min Fader; og til Erstatning for hvad jeg har gjort dig imod, skal jeg give dig Helga Ketilsdatter til Egte med meget Gods“. Rafn takkede Kongen, og modtog med Glæde hans Tilbud, men sagde dog at han først og fremst maatte ud til Island, for at faa sin Fredløshed ophævet; men strax dette var skeet, skulde han komme tilbage igjen. Heri samtykkede Kongen. Sighvat fortalte nu denne, hvorledes han havde anraabt hans Fader om Bistand. Kongen sagde: „min Fader maa sætte stor Priis paa dit Venskab, siden han opfylder dine Bønner lige saa vel nu, som da han levede“ [1]). Rafn rejste ud til Island, fik Fredløshedsdommen ophævet

[1]) Hvad der her fortælles om Kongens Drøm og St. Olafs Aabenbarelse klin-

paa Althinget, og begav sig derpaa tilbage til Norge med sin Moder [1]). Siden egtede han Helga, og Kongen gav dem store Ejendomme. Rafn forblev siden hos Kongen, saa længe denne levede og viste sig stedse som en rask og dygtig Mand [2]).

De her meddeelte Fortællinger vise os vel, hvor stor Indflydelse Magnus's fornemste Raadgivere havde hos ham, men tillige, at denne Indflydelse havde en Grændse, og at Magnus, ogsaa efter at han ved Sighvats Forestillinger i Fritalenheds-Viserne [3]) havde ladet sig bevæge til at forlade det Haardheds- og Strengheds-System, han begyndte at indføre, dog fremdeles med Alvor og Myndighed stod paa sine Rettigheder og Værdighed, ja stundom med en Heftighed, for hvilken endog Einar Thambarskelve ansaa det raadeligst at give efter. Magnus var saaledes ingenlunde det viljeløse Redskab i Stormændenes Haand, som man af hans Tilnavn „den gode", og de overdrevne Beskrivelser over hans „Godhed", Sagaerne indeholde, letteligen skulde formode. Hans Godhed maa i alle Fald som oftest have haft sin fornuftige Indskrænkning; og da han derhos, som man maa formode, traadte i sin Faders Spor, og søgte at overholde hans Love og Indretninger, maa Magnus's Regjering snarere have udmerket sig ved Kraft og fornuftig Strenghed, end ved Svaghed. Han vilde heller ikke kunne have udrettet saa meget mod Venderne, Sven Ulfsson og dennes Tilhængere, som han virkelig udrettede, hvis han havde været svag og utidigt eftergivende. Han havde nu bragt det dertil, at Sven var ydmyget og fordreven, at hans eget Herredømme i Danmark var befestet, og at

---

ger vistnok noget fabelagtigt: Det er upaatvivleligt ogsaa noget udsmykket af de senere Sagafortællere. Men man maa her nøje lægge Merke til, at der slet ikke siges at Aabenbarelsen virkelig fandt Sted. Fortællingen anfører Kongens Ord, og at denne enten kan have haft eller foregivet at have haft en saadan eller lignende Drøm, er, fornemmelig naar vi have de Tiders religiøse Forestillinger for Øje, slet ikke usandsynligt: end mindre, at Sighvat virkelig har gjort en saadan Bøn som den omhandlede.

[1]) I Sagaens Beretning heder det, at Rafn endnu samme Sommer vendte tilbage til Island, kom just ved Althingstid og fik her sin Dom ophævet, hvorpaa han strax vendte tilbage til Norge, saa at han, som det hed, foor tvevejs (tvívegis) den Sommer. Da Venderslaget stod den 28 September, var dette umuligt. Men Sagaens Ord slutte sig her til den oven angivne Fejltagelse, hvorved Slaget siges at have fundet Sted mod Danerne, og at Kongen strax begav sig tilbage til Skibene. Da Magnus tilbragte Vintren i Danmark, under idelig Krig med Sven, er det ej sandsynligt at Rafn har forladt ham; han har rimeligviis fulgt med ham til Norge om Vaaren 1044, og det er denne Sommer, i hvilken han har gjort den dobbelte Rejse.

[2]) Magnus den godes Saga, Cap. 46—51.

[3]) De saakaldte Bersöglisvísur, se ovf. I. 2. S. 849—851.

han dertil endög var afholdt af Danerne [1]). Havde en lang Levetid været ham forundt, og var ikke, som vi snart i det Følgende ville see, hans Magt bleven svækket ved Farbroderen Haralds Fordringer paa Norges Trone, vilde Svend Ulfsøn neppe have vovet at fornye Krigen, og Magnus vilde være bleven i rolig Besiddelse af Regjeringen i Danmark. En svag, ubestemt og umyndig Mand vilde umuligt kunne have bragt det saa vidt.

Vi maa saaledes forestille os Magnus som en kraftig, myndig og bestemt Hersker, der, uagtet han kun var tyve Aar gammel, forstod at optræde som en Mand paa fyrretyve; der af medfød Godmodighed, vel ogsaa af Erkjendtlighed for beviste Tjenester, af Agtelse for sin Faders Minde, og af Ærbødighed for Alderdommen, viste Mænd som Einar, der havde hjulpet med at skaffe ham Riget, og som Sighvat, der var hans Faders gamle Ven, stor Kjærlighed og Eftergivenhed, men som ellers med Alvor stod paa sin Ret, og hvis Ungdom kun nu og da røbede sig paa den ene Side ved den Hidsighed, hvormed han søgte at faa Hevn for virkelige eller indbildte Fornærmelser, men paa den anden Side ved den Lethed, hvormed han, naar den første Opbrusning var forbi, lod sig formilde. Exempler herpaa have vi allerede seet i det Foregaaende. Sagaen meddeler endnu en liden Fortælling, der i denne Henseende er noget oplysende. Olaf Tryggvesøns Morbroder Thorkell Dyrdil levede, som ovenfor nævnt, endnu paa Magnus's Tid som en bedaget Olding. Han var Sysselmand, maaskee paa Agder, hvor han i det mindste paa Olaf Tryggvesøns Tid skal have boet. Det var forebragt Kongen, at han ikke havde udredet saa meget af den opkrævede Landskyld, som det tilkom ham. Forbitret derover, gjestede Kongen ham, uden forud at underrette ham derom, med mange Folk, i den Tanke, naar han da ej havde tilstrækkeligt Forraad til Vejtslen, og hans Underslæb saaledes var røbet, at fratage ham Embedet. Man merkede imidlertid ikke til nogen Mangel. Thorkell tog venligt mod Kongen, og Gjestebudet var overflødigt. Kongen var dog i lang Tid uvenlig og mørk. En Dag, medens Bordene vare borte, gik Thorkell hen til ham, og beklagede at han var i saa slet Lune; han spurgte ham, om han i Mangel af anden Adspredelse vilde hugge Hovedet af nogle Bukke og Ørne, der skulde slagtes til Gildet. Kongen sagde, at han vilde forsøge, og Thorkell førte ham nu ud i Gaarden til et Sted, hvor der stod en stor Buk. Kongen hug til den paa Halsen med sit Sverd, men det bed kun lidet, og til alle de Omstaaendes Forundring faldt der Sølvpenge ud, hvor han havde hugget. Kongen udbrød i Vrede: „det er dog vist og sandt, Thor-

---

[1]) Dette er Saxos udtrykkelige Ord, se ovenfor.

kell, at du viser mig Ringeagt baade i Smaat og Stort; thi dette er gjort for at spotte mig". „Nej, Herre", svarede Thorkell, „jeg vilde nødig at det skulde blive til Sandhed, hvad mine Bagvaskere fortælle, at jeg vil svige dig. Jeg har nu været med flere Konger, og tjent dem saa godt jeg kunde, først med Olaf Tryggvesøn, som jeg elskede meest af alle, siden med din Fader, der vist ikke nogensinde tænkte at jeg skulde ville svige hans Søn. Men da Alfivas Herredømme kom over os, og den slemme Tid, da ingen Mand havde sit Gods i Fred, da frygtede jeg for at det ikke vilde blive mig muligt at bevare disse Penge, som jeg skulde spare til, og som jeg vidste med Rette tilkom Eder. Jeg hittede da paa det Raad at fylde dette Bukkeskind med Sølv, og derved magede jeg det saaledes at Pengene bleve i Behold. Modtag nu, Herre, din Landskyld: jeg tror ikke man skal kunne sige at jeg har stukket den i min egen Pung". Da Kongen og de øvrige saa, hvor mange Penge dette var, kom de paa andre Tanker, og maatte erkjende at Thorkell havde opført sig som en Hædersmand, hvad man ogsaa kunde have forudsat. Kongen takkede ham meget, og i Stedet for at han først havde haft til Hensigt at fratage ham Embedet, bad han ham nu at beholde det, sigende at han neppe vilde kunne faa nogen saa brav Mand i hans Sted [1].

Thorkell sagde dog her for saa vidt en Usandhed, som han foregav, at de Penge, denne udstoppede Buk indeholdt, vare de opsparede Skattepenge, hvilke han neppe engang kunde have opbevaret regelmæssigt, saa længe Danevældet vedvarede. Den udstoppede Buk, med dens kostbare Indhold, havde han selv under Olaf Tryggvesøns Regjering fundet blandt Hakon Jarls hemmelige Gjemmer, og overleveret til Olaf; denne havde igjen skjenket ham den, idet han paalagde ham, at opbevare den urørt som en Nødhjelp ved paakommende Anledning, der ej vilde udeblive. Anledningen var nu kommen [2]. Om Thorkell havde anvendt de Aar efter Aar indsamlede Penge til sit eget Brug, naar han vidste, at han havde sin Skat i Baghaanden, der sikkert ej alene indeholdt alt hvad Kongen havde at fordre, men endog langt mere, var han angerløs, og i alle Fald ydede han mere end han strengt taget var forpligtet til, naar han ogsaa

[1]) Magnus den godes Saga, Cap. 43. Morkinskinnas Redaktion af denne Saga omhandler denne Begivenhed først efter at der har været berettet om Haralds Sigurdssøns Tilbagekomst og hans Optagelse til Medkonge. Heraf skulde man da maaskee kunne slutte at Morkinskinnas Nedskriver vil have Begivenheden henført til Aarene 1046—47. Det kan ogsaa være ligegyldigt, om en saa lidet vigtig Begivenhed, som denne, er foregaaet i 1044 eller 1047. Snorre har i sit Verk udeladt Beretningen, men den synes dog ikke at være opdigtet.

[2]) Olaf Tryggvesøns Saga i Flatøbogen, se Skaalholt-Udg. II. S. 196.

udbetalte Skatten for Sven Alfivessøns Regjeringstid. Han viste sig saaledes som en hæderlig, uegennyttig og Kongen hengiven Mand. Kongen erkjendte og, at han var bleven skammeligt bagvasket, og var fra denne Tid af hans Ven. Thorkell, der allerede var meget gammel, kan dog ikke have levet længe efter denne Tid. Man maa formode, at han omtrent ved disse Tider, eller kort før sin Død, fik Besøg af Skalden Stein Herdissøn, kaldet Hallar-Stein, og meddeelte ham de Efterretninger, som denne siden benyttede i sit Kvad, Rekstefja, hvilket han digtede om Kong Olaf Tryggvessøn [1]).

6. Harald Sigurdssøn og hans Bedrifter i de sydlige Lande.

Medens Magnus saaledes troede sig i sikker Besiddelse af de tvende Riger, og neppe tænkte paa, at den herefter vilde blive gjort ham stridig, end sige at den kunde vorde ham berøvet, var allerede en Medbejler til Norges Krone, — saa meget farligere, som hans Rettigheder vanskeligt lode sig afvise, og som han besad Klogskab og Kraft til at hævde dem, — paa Vejen til Norden. Dette var hiin Harald, yngste Søn af Kong Sigurd Syr og Dronning Aasta, og saaledes Kong Olafs Halvbroder, der femten Aar gammel var kommen til Olaf i Sverige med en Skare af Venner og Frænder fra Oplandene, da denne gjorde det sidste uheldige Forsøg paa at vinde Riget tilbage, og siden med en Tapperhed, der var forud for hans Alder, havde deeltaget i Slaget paa Stiklestad. I dette Slag var han, som ovenfor nævnt, bleven haardt saaret, men Ragnvald Brusessøn havde skaffet ham bort til en Bonde, hos hvilken han blev helbredet; siden havde han fulgt ham til Svithjod, hvor de tilbragte Vintren, og derfra, ledsagede af flere Flygtninger fra Norge, til Kong Jaroslav i Rusland, hos hvem de, som man kunde vænte, fandt en venlig Modtagelse [2]). Vi have seet, hvorledes Jaroslav efter sin Fader Vladimirs Exempel underholdt en staaende Skare af svenske og norske Væringer eller lønnede Krigere [3]) til sit Forsvar, deels mod Medbejlere deels ogsaa,

---

[1]) Om Hallar-Stein, se ovf. I. 2. S. 285, jvfr. Scripta historica Islandorum, III. S. 224—242. Det er her viist, at Hallar-Stein og Stein Herdisesøn maa være een og samme Mand. Det er ligeledes der antydet, at Hallar-Stein fornemmelig maa have hentet Materialet til sit Digt fra Einar Thambarskelves og Thorkell Dyrbils Udsagn; især synes den sidste at maatte have været hans Hjemmelsmand, da han specielt omtaler ham, og dvæler nærmere ved de merkelige Tildragelser, hvortil Thorkell alene skal have været Vidne.

[2]) I. 2. S. 734, se ovf. I. 2. S. 807.

[3]) Se ovf. I. 2. S. 587.

som det heder, mod Hedninger, hvorved vel forstaaes saa vel Tschuder, Petscheneger og andre barbariske Naboer, som de endnu uomvendte Slaver, eller maaskee rettere mod den slaviske Befolkning i Almindelighed, der, saa længe National-Forskjellen mellem den og dens russiske Herrer endnu var kjendelig, neppe altid med Rolighed fandt sig i dette Herredømme. Som Høvding for en saadan Væringeskare have vi seet den ovenfor omtalte Eimund Ringssøn og hans Frænde og Efterfølger Ragnar, begge Frænder baade af Kong Olaf og af Harald. Den gautske Jarl Ragnvald, Sigrid Storraades Brodersøn, der fulgte med Dronning Ingegerd til Rusland og forlenedes med Aldegjeborg, 1019 [1]), var, som man seer, i samme Stilling, da det udtrykkeligt fortælles, at han noget før Haralds Ankomst til Rusland var død, men at hans Søn Eilif havde arvet hans Jarldømme, der var blevet ham overladt paa den Betingelse, at han skulde værge Kongens Rige mod Hedninger [2]). Om Eilif fortælles det, at han havde mange Nordmænd i sin Sold. Ogsaa Harald traadte i Jaroslavs Tjeneste, der, som der siges, udnævnte ham til den anden Høvding over sine Krigere, og gav alle hans Mænd Sold. I et Vers af Haralds senere Hirdskald, Thjodolf, der er os opbevaret, heder det at Eilif og Harald kæmpede i Forening, og opstillede hver sin Fylking, mod Øst-Vender og Læser (sandsynligviis Ljecher eller Polakker) [3]). Det synes dog næsten utroligt, at Jaroslav skulde have betroet en femtenaarig Yngling, som Harald, selvstændig Befaling ved Siden af Eilif. Det er derfor sandsynligere, at Harald har beklædt en underordnet Høvdingepost i Eilifs Hær. I et Par Aars Tid stod Harald nu i Jaroslavs Tjeneste, og skal, som det heder, have deeltaget i mange Slag, og faret vide om Austerveg. Ved Aarene 1030—1031 fortælles der ogsaa i de russiske Annaler, at Jaroslav underkastede sig Tschudernes (her menes, som man seer, Livernes) Land,

[1]) Se ovf. I. 2. S. 565.

[2]) Fagrskinna, Cap. 149. Det er ovenfor omtalt, hvorledes saa vel Eilif som hans Broder Ulf maaskee i Aaret 1025 havde været hjemme i Sverige hos deres Frænde Kong Anund, havde ført Befalingen over den svenske Hær og Flaade, og leveret Kong Knut et Slag ved Helgeaa, der er det, Saxo og Henrik af Huntingdon omtale, og som siden har været forvexlet med det i vore Sagaer omtalte Slag 1027 mellem Knut, og Kong Olaf den hellige i Forbindelse med Kong Anund. Ulf, Eilifs Broder, torde maaskee være den i de nikonske Annaler omtalte Uleb, der i Aaret 1032 gjorde et Tog fra Novgorod gjennem de saakaldte Jærnporte til de syrjaniske Lande eller Bjarmeland, sr. Sjøgren i Mémoires de l'académie impériale des sciences de St. Pétersbourg, 6me série, I. S. 508 fgg.

[3]) Verset lyder saaledes: „de tvende Høvdinger toge sig det samme til, der hvor Eilif stod; de fylkede „hamalt“, (dette vil vel sige „i Svinefylking“, eller „hver med ligestor Deel af Fylkingen“), de østlige Vender bleve bragte i Knibe, og Krigernes Ret var ej let for Læserne“.

og anlagde der Staden Dorpat eller Jurjew, og at han sidenefter, i Forening med sin Broder Mstislav, gjorde et Indfald i Ljechernes Land eller Polen, hvor Kong Boleslav nys var død, tilbageerobrede de tscherwenske Byer, underkastede sig Landet, og bragte en Mængde ljechiske Fanger tilbage med sig til Rusland, der siden bleve fordeelte rundt om i Landet [1]. Da Ost-Venderne, altsaa Boleslavs Undersaatter, og Ljecherne udtrykkeligt nævnes i hiint Vers af Thjodolf, er det tydeligt nok, at Harald virkelig har deeltaget i disse Tog. Han har saaledes havt Lejlighed til at vinde megen Krigserfaring. Under Opholdet hos Jaroslav lærte han hans og Dronning Ingegerds Datter Elisabet, af Nordmændene kaldet Ellisif, at kjende, og bejlede til hende. Jaroslav gav ham Haab om at faa hendes Haand, naar han var bleven noget ældre, og havde erhvervet større Erfaring, Magt og Gods; men endnu, sagde han, „vilde det være overilet at bortgifte hende til en udenlandsk Mand, der hverken har noget Rige at raade over, eller besidder nogen besynderlig Rigdom“ [2]. Disse Ord, tilligemed Haralds egen Lyst til at søge nye Eventyr i fremmede Lande, bevægede ham til at forlade Rusland, og prøve sin Lykke i Constantinopel blandt Væringerne.

Vi have seet, at de byzantinske Kejsere, ligesom de russiske Konger eller Storfyrster, og sandsynligvis efter deres Exempel, underholdt en Skare af nordiske Væringer [3]), deels som Livvagt, deels som Kjernetropper til at benytte i vigtige og afgjørende Krige. Nøjagtigt at bestemme, naar de byzantinske Kejsere begyndte at holde Væringer, er neppe muligt. Hos de byzantinske Forfattere omtales de ej førend i Aaret 1034 [4]); men da vore egne Oldskrifter allerede nævne dem omkring 990 [5]), saa vel

---

1) Se Nestors Annaler, ved 6538 (1030). Jaroslav og Mstislav benyttede sig af de voldsomme Uroligheder, der efter Boleslavs Død herskede i Polen. Folket, siger Nestor, myrdede Præster, Biskopper og Bojarer; at Opstanden var en Reaktion af Hedningerne mod den nu indførte Christendom, sees og af polske eller tydske Skribenter, se de i Bartholds pommerske Historie I. S. 366 citerede Steder. Det er altsaa bogstaveligt sandt, at naar Harald og Eilif kæmpede mod Øst-Vender og Ljecher, strede de og mod Hedninger. Der tales ligeledes om at Jaroslav i 1032 søgte at sikre sig mod de østlige Petscheneger ved at anlægge Staden Kursk; ogsaa her har maaskee Harald været med.

2) Harald Haardraades Saga, Cap. 2.

3) Se ovf. I. 2. S. 85.

4) Se nedenfor S. 58.

5) Nemlig hvor det fortælles (se ovf. I. 2. S. 193), at Gunnars Broder Kolskegg, der 985 forlod Island, og sidenefter opholdt sig en Stund i Danmark og Rusland, endelig begav sig til Constantinopel, og tog Tjeneste blandt Væringerne, hvis Høvding han blev. Hans Ankomst til Constantinopel falder saaledes omkring 990. Den urigtige Angivelse om Bolle, se nedf S. 63.

som i de paafølgende Aar [1]), maa man dog formode, at Væringekorpsets Oprettelse i Constantinopel ikke var stort sildigere end i Rusland, og at den, som vi ovenfor have ytret, rimeligviis fandt Sted, da de af den russiske Storfyrst Vladimir afskedigede Væringer havde begivet sig til Constantinopel, hvis Keisere i de foregaaende Krige med Russerne alt for vel havde lært deres Tapperhed at kjende, til at de ej skulde ansee det for et stort Gode, at kunne tage et heelt Korps af dem i sin Tjeneste, til Værn saa vel mod ydre, som især mod indre Fiender, paa en Tid da Tron-Revolutioner indenlands og farlige Angreb udenfra i det byzantinske Rige hørte til Dagens Orden. Det havde desuden allerede fra gammel Tid været sædvanligt ved Keiserhoffet, at tage fremmede Nationers Krigere i Tjeneste [2]); og man kan vel heller ikke betvivle, at flere Nordboer ogsaa tidligere have ladet sig hverve i Constantinopel [3]); men et fuldstændigt Korps af Væringer synes dog ej at have være oprettet førend ved den her omtalte Tid, eller 990. Væringerne gik, som vore Forfædre udtrykte sig, á mála, d. e. lode sig hverve mod en vis Sold. De vare, som man erfarer, underkastede meget strenge Forpligtelser, saa vel til deres Herre Keiseren som mod hinanden indbyrdes: Strid og Slagsmaal taaltes ej imellem dem, og straffedes, paa saa Undtagelser nær, øjeblikkeligt med Døden: en Bestemmelse, som maatte være nødvendig i et Korps, hvor det vel ikke sjelden hendte, at Mænd, der hjemme i Norden vare Dødsfiender, her traf sammen som Kammerater [4]). Overhoved er det heel sandsynligt, at de Bestemmelser, der gjaldt for Jomsvikingeskaren og senere for det deraf opstaaede Thinglid i England, ogsaa have dannet Grundlaget for Væringernes Krigsartikler. De strenge Forpligtelser, de underkastede sig, have derfor ogsaa rimeligviis saavel i Constantinopel, som i Rusland, givet Anledning til deres Navn [5]). Men havde de strenge Forpligtelser, saa

---

[1]) Se ovf. I. 2. S. 452, hvor Gest og Viga-Styrs Søn Thorstein omtales.

[2]) Nemlig allerede fra Constantins Tid de saakaldte foederatii, siden efter baade Araber, Franker, Tydskere og andre.

[3]) F. Ex. som Hjelpetropper, se ovf. I. 2. S. 83 Anm. Blandt dem f. Ex. maaskee den i Hallfred Vandrædaskalds Historie allerede omkring 990 omtalte Griis Semingssøn, der, som der staar, havde været i Myklegaard og nydt stor Hæder af Keiseren. (Olaf Tryggvessøns Saga, Cap. 152). Men Griis kan maaskee og kun have været en af de ovf. l. c. omtalte Handelsmænd. Det samme gjelder om hvad Rafnkell godes Saga fortæller om Eyvind Bjarnessøn, at han omkring Midten af 10de Aarhundrede havde været i Myklegaard og nydt Udmerkelser af Keiseren. Det staar hverken om Griis eller om Eyvind, at de havde været Væringer.

[4]) Se ovenfor I. 2. S. 452.

[5]) Navnet væringr er nemlig øjensynligt dannet af vár (angliskt wær) d. e.

nød de og stor Vold og havde mange Forrettigheder. I Rusland behøvede, som vi have seet, en Væring, naar han var overfalden eller angreben af en Slaver, ikke, som andre, at føre Vidnesbyrd, men hans egen Ed var tilstrækkelig [1]). I Constantinopel havde Væringerne vistnok den samme Forrettighed, uden hvilken de neppe nogensinde tilbørligt vilde kunne udføre deres ansvarsfulde Hverv, at bevogte Keiserens Person og hans Skatte. Bevæbnede med deres langskaftede nordiske Øxer, fulgte de Keiseren, hvor han viste sig, i Staden, paa Vandet, paa Rejser og paa Krigstog. Ved saadan Lejlighed lod han dog, som man kan see, en Afdeling af dem blive tilbage for at passe paa Hovedstaden, og disse fik da under Keiserens Fraværelse Nøglerne til Stadens Porte i Forvaring [2]). Undertiden bleve de og, som man seer, fordeelte som Besætning i enkelte Stæder, hvis Troskab Keiseren derved ønskede at sikre sig [3]). Deres daglige Tjeneste i Hovedstaden bestod i at holde Vagt, saa vel udenfor det keiserlige Palads eller saakaldte Triclinium, som i det Indre af Paladset, ved den keiserlige Celle eller inderste Kammer. Deres Kvarteer eller Kaserner, hvor de opholdt sig, naar de ej gjorde Tjeneste, var selv i en Deel af Paladset, nemlig den sydvestlige Fløj, og kaldtes Exkubita, hvilket Navn Væringerne sig selv imellem forkortede til Skift [4]). Ved alle offentlige Fester og Processioner, hvori Keiseren viste sig, omgiven af glimrende Pragt for det beundrende Folk, indtoge Væringerne en væsentlig og iøjnefaldende Plads; naar en ny Keiser skulde krones af Patriarchen i Sophiakirken, traadte han frem til Alteret, hvor Sakramentet forvaredes, omgi-

edeligt Løfte, aldeles det samme som sacramentum, hvormed ogsaa Romerne betegnede Krigernes strengt forpligtende Fane-Ed. Det er ovenfor (I. 2. S. 288) viist, hvorledes de russisk-slaviske Folk ej kunde udtale Formen væringr, eller, som den maaskee i hiin fjerne Oldtid lød, váringr, men i dets Sted sagde og skreve varjag, varæg, hvoraf Benævnelsen „Varjager“ eller „Varæger“ (varjazi). De græske Forfattere gjengive Ordet væringjar med βάραγγοι (udtalt varangi). Italienske Skribenter kalde dem ogsaa varangi, varani, guarani, o. a. d.

[1]) Se ovf. I. 2. S. 319.

[2]) Johan Kantakuzenos II. 18. Her siges ogsaa, at Væringerne, naar de ledsagede Keiseren paa Rejser, modtoge Nøglerne til de Steder, hvori han opholdt sig.

[3]) Gaufred Malaterra, III. 24; jvfr. Skylitzes, Anna Komnena og flere.

[4]) Fagrskinna, Cap. 162. Naar man erindrer, hvorledes Væringerne forandrede og forkortede de græsk-romerske Navne, som man af Sagaerne noksom kan se, f. Ex. „Hagiasophia“ (St. Sophia-Kirken) til „Ægisif“, „Hippodrom“ til „Padreim“, “Monachus“ til „Munak“ o. s. v., kan man lettelig forstaa, hvorledes excubitum, der allerede af Almuen i Constantinopel selv kaldtes ἐξκούβιτον, σκούβιτον, udtalt skuviton, kunde sammendrages til Skuvt, Skypt, Skift.

ven af Væringerne og hundrede bevæbnede Ynglinger af de fornemste Ætter. Kort at sige, Væringerne vare saa godt som uadskillelige fra Keiseren, og det var derfor en saare betegnende Titel, deres Anfører bar blandt Grækerne, nemlig Akoluthos eller Følgesvenden [1]. Denne bestandige Nærhed om Keiserens Person og daglige Omgang maatte nødvendigviis skaffe deres Høvdinger, og fornemmelig Akoluthen, der desuden regnedes blandt de fornemste Embedsmænd, en stor Indflydelse ved Hoffet. Som en af deres Hovedrettigheder allerede paa denne Tid, vi her omhandle, altsaa kort efter Korpsets Oprettelse, nævne vore Sagaer det saakaldte Polota-Svarf, d. e. Palads-Feining, der bestod i at de, hver Gang en Keiser var død, var berettiget til at vandre gjennem de keiserlige Skatkamre, saaledes at enhver af dem under denne Vandring var berettiget til at gribe og beholde, hvad han kunde naa [2]. De byzantinske Forfattere berette intet herom, men da de Skrifter, der handle om Væringernes Stilling ved det byzantinske Hof og deres Deeltagelse i Ceremoniellet, tilhøre sildigere Tider, er det nok muligt, at hiin Rettighed da kan være gaaen af Brug, og at den navnligen kan være bleven afskaffet, da de kraftige Komnener bestege Tronen, medens det derimod ikke er usandsynligt, at de svage Keisere, der under hyppige Tronrevolutioner herskede i det 11te Aarhundredes første Halvdeel, kunde have tilstaaet Væringerne en saadan Ret.

Væringekorpsets Størrelse synes at have været forskjelligt til forskjellige Tider. Dog lader det til, at i det mindste den Deel deraf, der drog i Felten udenfor Constantinopel, neppe udgjorde stort over 500 Mand [3]; hvis man nu kan antage, at den anden Halvdeel blev tilbage

---

[1]) Det nærmere om alle disse Stikke, Fester o. s. v. findes i Kodinos's Skrift om Paladsets Betjeninger (Codinus de officiis sacri palatii). Uddrag deraf og af andre byzantinske Skribenter til Oplysning om Væringerne findes og hos „Cronholm om Væringerne", og i en af Forfatteren udarbeidet Afhandling om Væringerne i Antiquités Russes, 2 Bind, hvortil her de henvises, der ønske mere omstændelig Beskrivelse derover. Om Akoluthens Hofdragt, se Kodinos S. 55.

[2]) Snorre, Harald Haardraades Saga, Cap. 16. Palata eller efter den ogsaa i det russiske forekommende Form Polota er en Fordreielse af Palatium, d. e. Palads. Svarf betegner egentlig Afskuring, Afsiling. Det heder i Sagaerne at Væringerne gik gjennem de keiserlige „Poloter", hvor Skattegjemmerne vare. Ogsaa Byzantinerne tale om thesauri (Skattegjemmer) i det keiserlige Palads. Men hiin Skik omtales ei; derimod taler Kodinos, (Cap. 10) om en Skik, der knyttedes til Palmesøndagens Høitideligholdelse, nemlig at den saakaldte Peripatas, eller Balustraden fra Kirken til Keiserens Værelse, udsmykkedes med Blomster og Kviste, der siden paa et givet Tegn bleve revne bort af Væringerne og andre Tropper ved Hoffet.

[3]) Se Legenden om Keiser Alexius's Slag mod Blakmændene paa Petsinavolдene, meddeelt saa vel i Olaf den helliges Saga, Cap. 250, som i Snorre,

i Constantinopel, kunde man maaskee anslaa det hele Korpses sædvanlige Størrelse til 1000 Mand. Etsteds tales der om, at Keiserens Livvagt (hvori dog ogsaa andre end Væringerne kunne have været iberegnede) udgjorde 6000 Mand [1]). Man maa antage, at Hovedmassen af Korpset i de første Tider bestod af Svenske og Nordmænd, da Krigene i England optog Danerne. Dog nævnes i alle Fald een fornem dansk Mand, der i Aarene mellem 1015 og 1020 ej alene blev Væring, men ogsaa Høvding for Væringekorpset, og som faldt i et af de Slag, hvori dette deeltog: det var Eilif, Ulf Jarls Broder, og en af Jomsvikingernes eller Thingmannalidets Overanførere, der, lykkeligt undkommen fra Overfaldet i London, hvor han laa med sin Afdeling, først begav sig hjem til Danmark, og derfra, misfornøjet med Thorkell den højes Forsigtighed eller maaskee snarere med hans Overgang til Kong Knut, rejste til Constantinopel [2]). Den Omstændighed, at Væringerne i ham fik en forhenværende Jomsvikinge-Anfører til Befalingsmand, forøger Sandsynligheden af at Væringernes Statuter formedes efter Jomsvikingernes. Eilif er vel heller ikke kommen alene, men har medbragt en heel Deel forhenværende Jomsvikinger. Den største Tilvæxt af danske Krigere fik dog Korpset sandsynligviis først efter Danevældets Ophør i England ved Edward Confessors Tronbestigelse. Der tales siden om at en heel Deel Angler, misfornøjede med at Nordmannerne efter Slaget ved Hastings bleve Englands Herrer, forlode deres Fædreland og toge Tjeneste hos den byzantinske Kejser [3]). Snarere maa man antage, at Mængden af disse saakaldte Angler vare Daner, der udgjorde Hovedbefolkningen i det nordlige England, og af hvilke endnu en Mængde fornemme Familier vare blevne tilbage og havde udøvet stor Indflydelse under Edward Confessors Regjering [4]). Dog er det vist, at i det mindste fra denne Tid af mange Angler

Haakon Herdebreds Saga, Cap. 20. De i Slaget deeltagende Væringers Antal angives her til halvandet (store) Hundrede, altsaa 540 Mand. Kantakuzen II. 339 nævner for en langt senere Tid 500 Mand. Men i Sverres Saga, Cap. 127 tales der om at den byzantinske Keiser Alexius Angelus i Aaret 1195 anmodede Kong Sverre om at sende ham 10 Hundreder (altsaa 1200), og at han havde gjort Kong Knut i Danmark den samme Anmodning. Om vi nu just ikke heraf kunne slutte at han vilde have et Korps af tilsammen 2400 Mand, da han sandsynligviis intet Haab havde om, i noget af Landene at faa mere end i det højeste ⅓ eller ¼ af det opgivne Antal, saa viser det dog, at han i det mindste ønskede over tusende.

[1]) Kodinos, Cap. 6, Pag. 79.

[2]) Jomsvikingasaga, Cap. 52. Se ovf. I. 2. S. 478.

[3]) *Ordricus Vitalis*, 4de Bog, (S. 508), 7de og 9de Bog (S. 641, 725). Jvfr. den tilbeels opdigtede St. Edwards (Edward Confessors) Saga.

[4]) Det maa her nøie merkes, at da de Danefamilier, der havde erhvervet Magten i England, nærmest hørte til de Familier, der i sin Tid omgave

indtraadte i Korpset, saaledes at flere Skribenter endog benævne det efter dem [1]).

Væringernes fornemste Vaaben var den nordiske langskaftede Øxe, hvorefter de og kaldtes „Øxebærerne" [2]), Sverd og et langt Skjold [3]). Det blev nøje paaseet, at deres Vaaben vare i god Stand; saa ofte de rykkede ud i Krigen, holdtes der Vaabenthing, hvorved Enhver maatte fremvise sine Vaaben [4]). Deels til Fornøjelse, deels vel og for at holde sig i Aande og hærde sine Legemer, plejede de dagligt at anstille Kamplege, med Bryden og lignende Legemsøvelser; men for at forebygge, at Nogen i Legens Hede og Heftighed skulde gaa for vidt, var den oven omtalte Bestemmelse foreskreven, at hvo som under Legen stod den anden efter Livet, skulde straffes med Døden [5]). Hvilken streng Tugt Væringerne for øvrigt overholdt, sees af en Fortælling, den byzantinske Forfatter Kedrenos meddeler netop fra den Tid, vi her nærmest have for Øje. Om Vintren 1034 til 1035 laa en Deel Væringer i Vinterkvarteer i det saakaldte thrakesiske Thema (i den vestlige Deel af Lilleasien). En af dem greb en Kvinde og vilde bruge Vold for at vanære hende, men hun var rask nok til at gribe hans Sverd og gjennembore ham dermed. Og saa langt fra at Væringerne vrededes over denne raske Handling, eller søgte at hevne

Sven Tjugeskegg og Knut, og der altsaa maa antages at have staaet i et Slags Opposition mod dem, der nu ved Sven Ulfssøns Tronbestigelse fik meest at sige i Danmark, kunde det maaskee, naar de forlode England, være dem mindre behageligt at vende tilbage til deres gamle Fædreland, saa at de foretrak at gaa til Constantinopel.

[1]) Saaledes kalder allerede Gaufred Malaterra, i sin Beskrivelse over Robert Viskards Krig (III. 27), dem „de Angler, der kaldes Væringer" (Angli quos Varingos adpellant). Kodinos (Cap. 7, P. 90) lader dem ved Julefesten ønske Keiseren mange Leveaar paa deres Fædrenesprog, nemlig Engelsk (ἐγκλινιστί).

[2]) Paa Græsk πελεκυφόροι. Gaufred (l. c.) kalder deres Øxer caudati bidentes, hvorved han ogsaa sigter til deres lange Skaft; ved Udtrykket bidentes tænker han paa den dobbelte Spids. Anna Komnena kalder Øxerne ἑτερόκοπα ξίφη, Niketas Choniata ἑτερόστομοι πελέκεις eller ἑτερότηκτα ξίφη; disse Udtryk, saa vel som Gaufreds, har man urigtigt fortolket ved „dobbelte Øxer", med dobbelte Blad; men dobbeltbladede Øxer, der ej vare usædvanlige, kaldes ellers ἀμφίστομοι, og Sammensætningen med ἕτερος viser netop, at der kun var een Egg. Det er de lange Øxer, der i Norden selv kaldtes „norske Øxer", og som Kong Knut bestilte hos Kalf under dette Navn (se ovenfor I. 2. S. 835); i Syden derimod oftere „danske Øxer", hâches danoises. St. Olafs og Magnus's Øxe „Hel" var en saadan.

[3]) Det lange Skjold (περιμήκης ἀσπίς) nævnes udtrykkeligt af Niketas, Joh. Komn. Cap. IV.

[4]) Grettes Saga, Cap. 89.

[5]) Se ovenfor I. 2. S. 422.

den, vakte den derimod deres højeste Beundring. De forsamlede sig, bekrandsede hende og skjenkede hende alt den Dræbtes Gods, men bestemte derimod, at hans Liig skulde ligge ubegravet, som Selvmordereres, da han var falden paa sine egne Gjerninger [1].

Naar Væringerne vare ude i Felten, ledsagede de Hæren og udførte Marscherne til Hest, men naar et Slag forestod, stege de efter Nordboernes Skik af Hesten, og kæmpede til Fods, hvilket ogsaa bedst passede med deres Udrustning [2]. De betragtedes altid som den keiserlige Hærs Kjernetropper, og de byzantinske Forfattere fortælle ofte om deres Heltegjerninger, og hvorledes deres Tapperhed gjorde Udslaget i mangen tvivlsom Kamp, men ligeledes ogsaa, hvorledes de stundom, i Bevidstheden af deres Kraft, og givende efter for den dem medfødte Begjærlighed efter Ære og Gods, hvilken deres særegne Stilling ved Hoffet ej kunde andet end nære og forøge, blandede sig i Tronrevolutioner, og spillede en Rolle, der nærmede sig Prætorianernes i den gamle romerske Keiserstat.

Under det idelige Samkvem, der allerede længe havde fundet Sted mellem Norden og Constantinopel, men nu, siden Vikingekorpsets Oprettelse, var blevet endnu hyppigere, var der Anledning nok for Nordmændene til at høre lokkende Beskrivelser over det herlige Liv i den glimrende Keiserstad, over den Ære og Udmerkelse, Væringerne nød, den Anledning, de havde til at skaffe sig Rigdomme, de mange fremmede Lande, de fik see, og de mange glimrende Bedrifter, de udførte. De hjemkomne Væringer førte sig op med en Stads og Pragt, der ikke kunde andet end gjøre Indtryk paa mange af deres Omgivelser, især de Yngre, der endnu ikke havde seet sig om i Verden, og som, naar de alligevel skulde anvende nogle Aar paa at erhverve Livserfaring, Menneskekundskab og Krigskyndighed, ikke troede at kunne benytte denne Tid bedre end ved at tilbringe den i det prægtige Myklegaard, og saa godt som i Keiserens eget Palads, om hvis Rigdomme de nærede de æventyrligste Forestillinger, og maaskee endnu mere om den Lethed, hvormed man blot ved at gribe til, kunde erhverve sin Deel deraf. En slig hjemvendende Helt, hvis Opførsel og Fortællinger vist har bevæget mange af hans beundrende Frænder og Venner til at prøve deres Lykke i Constantinopel, var den af os tidligere omtalte Bolle, Søn af Bolle Thorleikssøn og Gudrun Usvifersdatter.

---

[1]) Kedrenos, S. 735.

[2]) Hos Anna Komnena IV. 6, p. 92 staar der: „Øxebærerne befalede han (Keiseren) tilligemed deres Anfører, at staa af Hestene og marschere frem foran Hæren i en liden Afstand fra denne". Dette har man urigtigt forklaret, som om de ellers kæmpede til Hest, hvad der dog aldeles strider mod Nordboernes Skikke. Hvad Alexius her bød, er ingenlunde nogen Undtagelse, men det sædvanlige.

Efter at han i en ung Alder havde hevnet sin Faders Død [1]), og derpaa egtet en Datter af Snorre Gode, drog han over Norge og Danmark til Constantinopel (omkring 1028), og tog Tjeneste blandt Væringerne [2]). Efter henved to Aars Forløb kom han tilbage [3]), og medbragte, som der siges, meget Gods og mange prægtige Klenodier, som Høvdinger havde givet ham; han klædte sig saa prægtigt, at han kun vilde bære Skarlagens- og Pells-Klæder; alle hans Vaaben vare prydede med Guld, fornemmelig hans ypperlige Sverd Fotbit, som han havde baaret fra Barnsbeen af. Han reed op fra Skibet, fortælles der, selv tolfte; alle hans Følgesvende vare i Skarlagens Klæder og reed paa forgyldte Sadler, men endda var Bolle selv langt prægtigere, han bar en Dragt af Pell, som Keiseren selv havde foræret ham, og over den havde han en Skarlagens Kappe; han var omgjordet med Sverdet Fotbit, havde en forgyldt Hjelm paa Hovedet, et rødt Skjold, hvori en med Guldfarve malet Ridder, ved Siden, og en Landse i Haanden, efter udenlandsk Skik; og hvor han og hans Mænd gjestede, glemte Kvinderne alt andet for at see paa Bolles og hans Ledsageres Stads [4]). Alt saadant spillede noksom i Øinene paa de høibyrdige Ynglinger, og vakte deres Lyst til at forsøge sin Lykke paa lignende Maade. Naar vi saaledes kun faa Aar efter finde Bolles egen Svoger, Halldor Snorressøn, blandt Væringernes Tal og i Haralds Følge, ligger den Formodning nær, at Bolles Exempel kan have lokket ham, og at han igjen kan have overtalt Harald Sigurdssøn til at gjøre det samme.

I Rusland ved Jaroslavs Hof havde Harald desuden saa godt som daglig

---

1) Se ovenfor I. 2. S. 450.

2) Se ovenfor I. 2. S. 698. Laxdøla Saga, Cap. 72, 73. Her staar der: „vi have ej hørt fortælle, at nogen Nordmand har ladet sig hverve hos Keiseren førend Bolle Bollessøn". Laxdøla-Sagas Nedskriver har følgelig ikke vidst, at allerede Kolskegg, og efter ham Gest, Viga-Styrs Drabsmand saa vel som Thorstein, Viga-Styrs Søn, vare Væringer i Constantinopel. Men dette Udsagn er dog en Bestyrkelse paa, at Væringekorpset i Constantinopel endnu paa den Tid, da Bolle traadte ind i det, var temmelig nyt.

3) Laxdøla-Sagas Tidsregning er, især i de sidste Kapitler, saa forvirret, at man alene gjetnings- og tilnærmelsesviis kan bestemme, naar Bolle rejste udenlands, og naar han kom hjem. Han var, siges der, 18 Aar, da han blev gift; Aaret efter kom hans Broder hjem, og to Aar efter dennes Hjemkomst, altsaa 24 Aar gammel, drog Bolle udenlands. Da han maa antages at være født 1007, skulde hans Udenlandsreise saaledes være foregaaet i 1028; sikkert er det imidlertid langtfra ikke. Laxdøla Saga siger at han opholdt sig mange Aar i Myklegaard. Saa mange kan det dog ej have været, da det i Cap. 78 udtrykkeligt siges, at Snorre Gode døde Aaret efter hans Hjemkomst: da nu Snorres Dødsaar er 1031, kom Bolle hjem 1030.

4) Laxdøla Saga, Cap. 77.

Lejlighed til at høre Efterretninger fra Constantinopel fra første Haand, og lytte til de meest glimrende Beskrivelser over Væringernes lystige Liv og indbringende Tjeneste. Hans Øie stod vist derfor til Constantinopel allerede førend Jaroslav opfordrede ham til at prøve Lykken i fremmede Lande. Fra Kijev, hvor Jaroslav holdt sit Hof, var Rejsen til Constantinopel hverken lang eller besværlig, og naar Harald først havde Lyst til at besøge Constantinopel, kunde dette Ønske let opfyldes. Han behøvede kun at drage den sædvanlige Vej ned ad Dneperen til det sorte Hav, og videre langs dettes Vestkyst og gjennem Strædet. Saaledes see vi ham da i Aaret 1032, henimod Høstens Begyndelse, at drage til Constantinopel, ledsaget af en heel Deel Folk [1]). Mange af disse have vistnok været Nordmænd og Svlar, men det største Antal var dog sikkert Russer, siden det udtrykkeligt siges hos de byzantinske Forfattere, at Kejseren i første Halvdeel af Aaret 1033 havde russiske Tropper i sin Tjeneste. Som forhenværende russisk Befalingsmand maa Harald af Grækerne i Constantinopel snarest have været betragtet som en Russer, og da det, som det strax nedenfor vil sees, er vist, at hine russiske Tropper netop bleve anvendte ved Lejligheder, hvor Harald ogsaa kæmpede med, ligger den Slutning temmelig nær, at de Folk, Harald havde med sig fra Rusland, just vare de samme Hjelpetropper, eller en Deel af dem.

I Constantinopel herskede paa denne Tid Romanos Argyros eller Argyropulos. Han havde faaet Kejserværdigheden ved, just ikke med sin gode Villie, at egte den næsten femtiaarige, men vellystige og herskesyge Zoe, en Datter af hans Forgænger Constantin IX (død 1028) [2]). Men det varede ikke længe, førend Zoe var bleven kjed af den gamle Romanos, især efter at en af de fornemste Eunucher ved Hoffet, Paflagoneren Johannes, havde forestillet hende sin unge og smukke Broder Michael, forhen Vexelerer, hvorfor han og fik Tilnavnet Katallaktes [3]), men nu, paa

[1]) Harald Haardraades Saga, Cap. 8. Snorre, Cap. 2. Fagrskinna, Cap. 150 siger, at han havde mange Nordmænd med. At Rejsen foregik i 1032 henimod Høsten, kan sluttes af Kedrenos's Beretninger om de i disse Aar foretagne Tog, se nedenfor, jvfr. „Norsk Tidsskrift" III. 158. Den vidtløftige Magnus den godes Saga lader Harald tage den lange Omvej fra Rusland gjennem Vendland, Saxland, Frankland og Italien, hvilket aabenbart grunder sig paa en Misforstaaelse af Skaldenes Ord, se „Norsk Tidsskrift" III. 152.

[2]) Se Kedrenos, Zonaras, jvfr. Glykas og Gibbon: decline & fall of the Roman Empire, 9de Bind. For øvrigt henvises, hvad de nærmere Undersøgelser om Haralds Ophold i Constantinopel angaar, til en af Forfatterne i „Norsk Tidsskrift" III. S. 123—172 indførte Afhandling.

[3]) Dette Tilnavn indeholdt ogsaa et Slags Spot over hans Uredelighed: man beskyldte ham for at have gjort falske Penge. Senere synes Tilnavnet at være sat i Forbindelse med et epileptisk Tilfælde, hvoraf han plagedes, og

Johannes's Anbefaling, hævet til den høje Hof-Værdighed af Pantheon-Archont. Zoe blev, som den listige Johannes havde beregnet, forelsket i Michael, og indlod sig i utilladelig Forbindelse med ham. Hendes Hensigt var nu at rydde Romanos af Vejen, egte Michael, og sætte ham paa den ledige Trone. Medens Romanos's Magt stod paa saa svage Fødder hjemme, truedes Riget ogsaa udenfra af farlige og mægtige Fiender. Saracenerne foruroligede de østlige Grændselande, og gjorde ødelæggende Tog til Søs langs de græske Kyster. De nordlige Grændser herjedes af Bulgarerne og Petschenegerne. I Italien, hvor de græske Kejsere endnu besad den sydøstligste Deel, eller Apulien og Calabrien, havde de i den senere Tid haft den største Vanskelighed ved at forsvare disse Besiddelser mod de langobardiske Hertuger og med en Opstand i Hovedstaden Bari, der understøttedes af nordmanniske Krigere, og uagtet det endnu kun var kort Tid siden man første Gang saa disse i Italien, havde de dog allerede fæstet Fod i Landet [1]).

Der var saaledes Anledning nok for Harald til at komme i Felten og tilegne sig Krigserfarenhed. Endnu samme Høst, han kom til Constantinopel, deeltog han, sandsynligviis blandt de russiske Hjelpetropper, i et Søtog, den byzantinske Anfører Nikephoros Karantenos gjorde med Galejflaaden [2]) mod en Deel Saracener fra Afrika, der havde herjet Kysterne lige fra Peloponnes til Korfu. Dette Tog var meget heldigt; Saracenerne bleve overvundne, en Deel af deres Skibe stukne i Brand: de øvrige lede paa Tilbagereisen Skibbrud ved Sicilien, saa at Besætningen fandt sin Grav i Bølgerne. „Skibet, hvorpaa Harald kæmpede", siger den samtidige Skald Bølverk Arnorssøn, Thjodolfs Broder, „blev næsten fyldt med Blod, og de udskyllede Liig dreve op paa Kysten søndenfor Sicilien" [3]). Saracenerne i Afrika udrustede strax en ny Flaade paa 1000 Skibe, og begyndte atter at herje de græske Kyster, men med lige saa lidet Held som forhen: Nikephoros slog dem aldeles og bragte en Mængde Fanger til Constantinopel [4]).

Dette var altsaa Haralds første Felttog i den græske Kejsers Tjeneste. Vore Sagaer nævne ikke udtrykkeligt at han strax ved sin Ankomst til

---

som skaffede ham det andet Tilnavn, epilepticus (Guil. Appulus, p. 245). I vore Sagaer er Navnet stundom forkortet til Katalak, se Grettes Saga, Cap. 89. Ellers skrives det heelt ud, katalaktus, se Fagrskinna, Cap. 150. Magnus den godes Saga, Cap. 3, Snorre, Cap. 3.

[1]) Om Opstanden i Bari saa vel som Nordmannerne i Nedre-Italien se strax nedenf.

[2]) „Samme Høst foor han ud paa Galejerne med Hærmænd ud i Grækenlandshavet", staar der i Harald Haardraades Saga, Cap. 3, Snorre, Cap. 3.

[3]) Harald Haardraades Saga, Cap. 5.

[4]) Kedrenos, S. 730—732.

Constantinopel indtraadte i Væringe-Korpset, de sige kun, at han lod sig hverve hos Keiseren, og at siden, under de Felttog han foretog, holdt Væringerne sig meget til ham, saa at han tilsidst blev deres Høvding. Det maa imidlertid ansees som vist, at Væringerne ej vare med paa dette første Søtog, medens man derimod af Bolverks Vers seer, at Harald deeltog deri [1]. Harald var altsaa da endnu ikke Væring. Vi erfare derhos, at Harald ved sin Ankomst til Constantinopel gik frem med den største Forsigtighed, og vilde ikke aabenbare for Nogen, ei engang for Væringerne, sin rette Byrd eller sit Navn, men gav sig, som der fortælles, det falske Navn Nordbrikt [2]. Som Grund derfor angives, at udenlandske Kongesønner ej *taaltes* i Constantinopel, og endnu mindre fik nogen Befalingspost der. Uagtet en saadan Mistænkelighed mod fremmede Mænd af kongeligt Blod ret godt stemmer med hvad man ellers veed om den byzantinske Politik, synes det dog utroligt, at Haralds Herkomst, om den end var kjendt, skulde kunne vække nogen Uro. Hans Grund til at holde sit Navn og sin Stand hemmelige har derfor snarere været det Forhold, hvori han stod til den russiske Storfyrste og de med saa megen Mistænkelighed betragtede Russer [3]. Vi antage altsaa at han endnu i nogen Tid ikke indtraadte blandt Væringerne, men gjorde Tjeneste med de russiske Lejetropper. Der var just Anledning for dem til at anvendes. En saracenisk Høvding ved Navn Alim, overgav Borgen Perkrin i Babylonien til Kejseren; men skuffet i Haabet om de forventede Belønninger, greb han til Vaaben mod ham, overrumplede Borgen og nedsablede en Mængde af Kejserens Folk. Kejseren sendte nu (Aug. 1033) en Hær derhen, i hvilken der ogsaa, som det udtrykkeligt siges, var russiske Hjelpetropper [4]. Borgen blev indtagen, og saavel Alim som hans Søn dræbte. At Harald var med blandt disse russiske Hjelpetropper, er saa meget vissere, som Thjodolf, der senere var

---

[1]) Der staar f. Ex. hos Snorre, Harald Haarbraades Saga, Cap. 8: „Harald gik á mála“ (lod sig hverve), og drog samme Høst afsted med Galejerne o. s. v. Han holdt en Trop af sine egne Folk; Anføreren over hele Hæren var Gyrg. Men Harald havde kun kort Tid været i Hæren forend Væringerne fattede nogen Yndest for ham, og fore de alle (Haralds Folk og Væringerne) sammen til de Slag, som holdtes; til sidst kom det dertil, at Harald blev Høvding for alle Væringerne“. Her staar det næsten udtrykkeligt, at Haralds Skare i Førstningen var afsondret fra Væringernes. For øvrigt vil det i det følgende nærmere sees, hvorledes det er urigtigt, at allerede det første Tog angives som det, hvor Gyrge og Væringerne vare med.

[2]) Harald Haardraades Saga, Cap. 3. Navnet Nordbrikt er ellers mistænkeligt, se „Norsk Tidsskrift“ III. S. 169, 170.

[3]) Se ovenfor I. 2. S. 80, 81.

[4]) „Norsk Tidsskrift“ III. S. 155. Kedrenos, S. 732. („med Russerne og den øvrige romerske Styrke“, heder det).

Haralds egen Hofskald, fortæller at han kæmpede i Serkland, d. e. Saracenernes, eller de mohammedanske Arabers, Land og erobrede 80 Byer [1]). Harald skal ogsaa, ifølge Skalden Bølverks Udsagn, have gjort et Søtog til Blaaland, hvilket Navn egentlig betegner det indre Afrika, men hvorved her neppe andet end Ægypten kan være meent [2]). Strax før hiint Tog mod Perkrin blev der sendt en Hær til Syrien, og en Flaade til Ægypten, for at slaa den frafaldne ægyptiske Emir i Tripolis bi. Flaaden landede ved Alexandria, tog mange Skibe og gjorde et stort Bytte [3]). Man kunde saaledes formode, at det nærmest er dette Tog, hvortil Bølverk sigter, skjønt det ogsaa, som strax nedenfor skal vises, er høist rimeligt, at Harald er forbleven temmelig længe i disse Egne, og kan have gjort flere Streiftog til Ægypten. En anden af Haralds senere Hofskalde, Stuf, der digtede en Draapa om Harald, og, hvad hans Bedrifter udenlands angaar, skal neie have rettet sig efter hvad han hørte Harald selv og flere af hans Stalbrødre fortælle, taler ogsaa om et Tog, Harald skulde have gjort til Palæstina, for at underkaste Jerusalem den græske Keiser. Stuf siger ikke udtrykkeligt, at han erobrede Jerusalem selv, men han nævner dog, at hele den øvre Deel af Landet godvillig, og uden at herjes, underkastede sig. Han tilføier, at Harald overvandt og fældede mange Ugjerningsmænd ved Jordanflodens Bredder [4]). Den prosaiske Sagaberetning, hvortil disse Vers af Stuf anføres, lader Harald erobre hele Jorsalaland uden Sverdslag, lader ham i Jerusalem ofre rige Gaver til Christi Grav, det hellige Kors og mange andre Helligdomme, og derpaa ved at dræbe Røvere og onde Ugjerningsmænd frede Veien ud til Jordan, hvor han efter Pilegrimenes Viis badede sig. Da det nu er en bekjendt Sag, at Palæstina og Jerusalem paa denne Tid stode under den ægyptiske Khalif, og at Keiser Romanos ei alene ikke tilbagerobrede dem, men ikke engang gjorde noget Forsøg derpaa, er det let at indsee, at Harald ikke kan have udført saa store Bedrifter her, som dem, Sagaen tillægger ham. Derimod er det ikke usandsynligt, at den godvillige Underkastelse af Landets øvre Deel, hvorom Stuf taler, har bestaaet deri, at enkelte Borge eller Distrikter, som tilhørte den oven omtalte

---

[1]) Navnet „Saracener" eller „Sarakener" forkortedes nemlig af vore Forfædre til „Serker". Dette Navn var i Middelalderen det sædvanlige paa Moslemerne, eller Chalifatets mohammedanske Undersaatter. Thjodolf siger, (Harald Haardraades Saga, Cap. 5), at Harald erobrede 80 Byer i Serkland, og derpaa drog i Krig til Sicilien. Hos Kedrenos, S. 732 kaldes hiin Alim udtrykkeligt „Sarakener".

[2]) Harald Haardraades Saga, Cap. 5. Ægypten staar nemlig ved Nilen i umiddelbar Forbindelse med Æthiopien, ad den Vei fik man ogsaa i Oldtiden de fleste æthiopiske (Neger-) Slaver, vore Forfædres „Blaamænd".

[3]) Kedrenos, S. 732.

[4]) Harald Haardraades Saga, Cap. 11. Snorre, Cap. 12. Fagrsk., Cap. 159.

Emir af Tripolis i Syrien, til hvis Understøttelse Toget til Syrien og Ægypten blev foretaget, have underkastet sig Grækernes Hær. Vi erfare derhos, at den ægyptiske Khalif døde i 1036, at hans Efterfølger, der havde en græsk Moder, og var gunstigt stemt mod de Christne, sluttede Fred med Keiseren paa 30 Aar, og gav dem Tilladelse til at gjenopbygge det nedbrændte Tempel i Jerusalem [1]). Ligesom dette var den bedste Leilighed for Harald til at kunne forrette sin Andagt i Jerusalem, saaledes kunde det maaskee af de forfængelige Græker betragtes eller udtydes som et Underkastelsestegn. Det bliver da ogsaa heel sandsynligt, at Harald opholdt sig paa hine Kanter, i Syrien, Palæstina, og ved den ægyptiske Grændse (altsaa i Serkland og Blaaland), lige indtil 1036 eller maaskee 1037; at han i den Tid for det meste var beskjeftiget med krigerske Foretagender — her kan han maaskee have hjulpet til at indtage hine 80 Byer — men at han tilsidst, efter Fredsslutningen, gjorde en Pilegrimsreise til Jerusalem og Jordan. Hid er han altsaa ikke kommen som Erobrer eller endog som Kriger, men kun som en beskeden Pilegrim. Veien til Jordan var dog i hine Tider, som nu, saa forurolighet af røverske Beduiner, at Harald neppe har gjort denne Reise ubevæbnet, eller uden Bedækning. Saaledes kan man meget vel forstaa, hvorledes han, skjønt fredelig Pilegrim, dog kunde komme til at kæmpe med Røverne ved Jordan. Man kan ogsaa meget vel forstaa, hvorledes hans og hans Kammeraters Beretning herom, allerede fra først af maaskee noget pralende, siden, ved at gaa fra Mund til Mund, er bleven mere og mere overdreven, saa at Harald omsider fremtræder som Befalingsmand paa et stort Erobringstog. Men merkeligt er det her, at Stuf, skjønt han øiensynligt, enten af Smigreri, eller fordi han var misledet ved de ham givne Meddelelser, tildeler Harald en mere fremragende Rolle end han virkelig har spillet, dog, som

[1]) Kedrenos, S. 739. Der staar her: „da den ægyptiske Emir al Mumenin var død, sendte hans Hustru, der var den christelige Religion hengiven, Gesandter tilligemed sin Søn til Keiseren, for at bede om Fred, hvilken Keiseren tilstod for 30 Aar". Dette er den sidste Begivenhed, som omtales i Aaret 6544, eller fra September 1035 til August 1036. Til dette sidste Aar maa saaledes Fredsslutningen henføres, eller i alle Fald være gaaen forud for Byggetilladelsen. Naar nu Kedren allerede tidligere, ved 1033—34 og endnu under Romanos's Levetid (S. 731), omtaler den ægyptiske Emirs Død, og den Tilladelse, hans Søn og Efterfølger efter sin christne Moders Tilskyndelse gav til at gjenopbygge Christi Kirke i Jerusalem, med Tilføielse af at Romanos ei fik Kirken bygget færdig, — da maa enten denne Angivelse være urigtig, eller Fredsslutningen maa ligeledes henføres til 1034. Men 1036 har dog største Sandsynlighed for sig, da man veed, at den ægyptiske Khalif Dhaher i dette Aar døde.

ovenfor ytret, slet ikke nævner noget om, at Jerusalem selv blev erobret. Dette have saaledes heller ikke Harald og hans Stalbrødre sagt, hvor meget de end ellers kunne have pralet.

Medens Harald efter denne Tidsberegning endnu opholdt sig i Orienten [1]), udførte Zoe den længe nærede Mordplan mod sin Mand, Kejser Romanos. Hun lod ham give en langsomt dræbende Gift, der kastede ham paa et smerteligt Sygeleje; men da det dog, som det lader, varede hende for længe, inden han opgav Aanden, lod hun ham, Skjærthorsdag d. 11te April 1034, kvæle i Badet, og egtede endnu samme Dag sin Elsker Michael, der nu ved hendes Side besteg Kejsertronen, uden at enten hun eller han dog nød synderligt godt af hiin Udaad, da han plagedes af et epileptisk Tilfælde og endnu mere af Samvittighedsnag, førte en ulykkelig Tilværelse, og følte sine Livskræfter daglig aftage [2]). Han kunde derfor heller ikke synderligt beskjeftige sig med Regjeringssyslerne, men overlod dem for det meste til sin kloge Broder Johannes. To eller tre Aar efter hans Tronbestigelse, da Freden med Ægypten var sluttet, maa vi, ifølge det foregaaende, antage at Harald er kommen tilbage til Constantinopel, og indtraadt i Væringekorpset [3]). Den Fejltagelse i vore Sagaer, at Michael allerede ved Haralds Ankomst til Constantinopel var Kejser,

[1]) Det er allerede ovenfor nævnt, hvorledes vore Sagaer urigtigt lade alle Haralds Tog foregaa under „Gyrge", d. e. Georg Maniakes, med andre Ord, at de urigtigt forvexle dem med Toget til Italien og Sicilien, se nedenfor. Ogsaa afvige de enkelte Sagaer i den Orden, hvori de forskjellige Tog fortælles, saa at man kan see, at heller ikke de gamle Kvad nøjagtigt have antydet Ordenen. Man kan derfor ikke holde sig nøjagtigt til nogen enkelt af dem, men maa alene følge Kedrenos og de øvrige udenlandske Forfattere, som Rettesnor. Mere herom nedenfor.

[2]) Han kaldes i Kejserrækken sædvanligviis Michael Paphlago. Occidentalske Forfattere, navnlig Romuald af Salerno, kalde ham „Michael Katallaktus", saa og vore Oldskrifter. Guilielmus Appulus kalder ham epilepticus, se Pertz Mon. hist. Germ. XI. 245. — I vore Oldskrifter omtales Michael, som den Kejser, der herskede, da Harald kom til Constantinopel, men derimod nævnes intet om Romanos. Men da vi netop gjenkjende de Krigstog, hvori Harald strax efter sin Ankomst deeltog, som dem, de byzantinske Forfattere henførte til Romanos's Tid, kan man ej tvivle om, at det var denne, og ikke Michael, som herskede, da Harald aller først ankom. Derimod herskede Michael, da Harald som Væring tiltraadte Toget til Sicilien, og følgelig, som man maa formode, da Harald blev Væring. Og da nu vore Sagaer gjøre alle Haralds Tog, saa at sige, til Underafdelinger af det siciliske, og strax lade Overbefalingsmanden paa dette Tog, Georg Maniakes, optræde ved Haralds Side, er det heller ikke at undres over, at de nævne Michael som Kejser.

[3]) Som et Slags Sandsynlighedsgrund for at Harald opholdt sig i Orienten intil 1036 eller 1037, eller flere Aar efter Michaels Tronbestigelse, kan ogsaa anføres, at Sagaerne, ved at tale om Haralds Tog i Serkland, og de

lader sig altsaa maaskee tildeels forklare derved, at Michael var den Keiser, under hvilken Harald lod sig hverve som Væring. Det næste Tog, hvori Harald deeltog, var ogsaa netop et, hvorved Væringekorpset, endog efter de udenlandske Forfatteres Vidnesbyrd, gjorde Tjeneste [1]).

Haralds Bekjendtskab til Constantinopel var saaledes før hans Tilbagekomst i 1037 vist endnu kun meget flygtigt. Han havde været der i 1032, men var strax derpaa dragen i Felten, og vendte først tilbage efter flere Aars Forløb. Til denne Tilbagekomst, kort førend han blev Væring, sigter maaskee Thjodolf, hvor han siger at Harald sejrrig nærmede sig Kejserstaden og saa dens Taarne hæve sig i det Fjerne, medens mange smykkede Skibe strede hen mod den høje Borg-Fløj [2]).

Blandt de Islændinger, der enten paa denne Tid, eller allerede ved Haralds Ankomst til Constantinopel fandtes i Væringeskaren, var den højbyrdige **Maar Hunrødssøn** fra Blanda-Dalen paa Nordlandet, der i tredie Led stammede fra Landnamsmanden Evar, Dattersøn af Harald Guldskegg, Konge i Sogn [3]). Maar var Svejtehøvding, det vil sige, Anfører for en Afdeling af Korpset. Nysgjerrig efter at erfare, hvo hiin Yngling var, der omgav sig med saa megen Hemmelighedsfuldhed, men som dog af de Nordmænd, der vare i Følge med ham, behandledes som Høvding, opsøgte Maar Haralds Stalbroder Halldor Snorressøn, gav sig i Tale med ham, og søgte at aflokke ham Hemmeligheden. Men Halldor vilde intet fortælle. Strax efter traadte Maar ud af Korpset og rejste hjem: det lader næsten som om det var af Ærgrelse fordi han ej kunde faa sin Nysgjerrighed stillet. Der tilføjes dog, at han skal have ytret sin Formodning om, at store Planer om en Stund vilde komme til Udførelse. Heraf kunde man maaskee slutte, at han har anet, hvo Harald var, og hvilken merkelig Rolle han vilde spille, naar han engang kom tilbage til Norden [4]).

Harald var paa denne Tid (1037) 22 Aar gammel, i sin Ungdoms Blomst. Han var smuk af Ansigt, lyshaaret, og af en usædvanlig Højde,

---

80 Byer, han vandt, citere et Halv-Vers af Skalden Illuge, hvor det heder at Harald underkastede Michael de sydlige Lande. Vel kunne disse „sydlige Lande" ogsaa være Sicilien eller Italien, og vel forklare Sagaerne „Serkland" ved „Afrika", men da Illuges Halvvers anføres umiddelbart efter et andet Vers af Thjodolf, hvor Serkland udtrykkeligt nævnes, er det dog rimeligt at henføre det til samme Begivenhed; og at hiin Forklaring af Serkland er urigtig, og alene er at tilskrive en senere Sagabearbejder, er viist i „Norsk Tidsskrift" III. S. 154, 155, saa vel som ovenfor.

[1]) Se nedenfor S. 74, det anførte Sted af Leo Marsicanus.

[2]) Harald Haardraades Saga, Cap. 8.

[3]) Se Landn. III. 5, jvfr. ovenfor I. 1. S. 582. Om Maars Fader Hunrød, se ovenfor I. 2. S. 597.

[4]) Harald Haardraades Saga, Cap. 8. Flatøbogen.

der angives til fem Alen [1]), men desuagtet vel proportioneret. Det er umuligt andet end at den smukke, unge, kæmpestore Nordmand, med sin imponerende Skabning og sit stolte Kongeblik maa have vakt stor Opsigt blandt de blødagtige Grækere, og at han navnlig maa have gjort et mægtigt Indtryk paa den for mandig Skjønhed saa følsomme Kejserinde. Den følgende Historie, som et Par af Kongesagaerne berette, er derfor intet mindre end usandsynlig. En Dag da Væringerne just beskjeftigede sig med de sædvanlige Kamplege, og nogle legede, andre, hvoriblandt Nordbrikt eller Harald, sad i tre Kredse og saa til, kom Kejserinde Zoe forbi. Efter at have staaet en Stund og beundret deres raske Bevægelser og Styrkeprøver, fik hun Øje paa Harald, gik strax hen til ham, og sagde: „hør Nordmand, giv mig en Lok af dit Haar". Men Harald gav hende kun et uærbødigt og uanstændigt, men derhos løjerligt Svar, saa at Tilhørerne maatte lee, medens de dog forundrede sig over Nordmandens Djervhed. Zoe, heder det, brød sig dog ikke derom, og fortsatte sin Vej. Man maa næsten formode, at hun selv tilligemed de hende omgivende Damer har fundet Haralds Svar alt for morsomt, til at kunne vredes paa ham derover. Snarere har det endog bidraget til at befæste Harald i hendes Yndest, og skaffe ham Anførerværdigheden tidligere end han maaskee ellers vilde have naaet den [2]).

Af alle de Krigsforetagender, hvori Harald deeltog under sit Ophold i Syden, er intet blevet mere navnkundigt, end Krigen paa Sicilien og i Nedre-Italien i Aarene 1038—1041. Toget til Sicilien 1038 under Anførsel af Georg Maniakes (Gyrge) fortælles som Hovedtoget, ved hvilket alle de øvrige Bedrifter, Harald udførte, endog Toget til Serkland, kun anføres i Korthed som Biomstændigheder. Den lange Mellemtid mellem Haralds første Ankomst og den sicilianske Krig svinder ligesom sammen til Intet; Harald optræder strax som Væring, Michael som Kejser, og Georg som Anfører. Anekdoter om disse Tog optage i vore egne Sagaer næsten den hele Beretning om Haralds Bedrifter udenlands. Med Vidtløftighed fortælles der om Haralds Tapperhed og Snedighed, og med Velbehag dvæles der ved de Puds, han spillede den græske Anfører, Georg Maniakes. Maa vi nu end ansee meget af dette for Overdrivelse, og kunne vi end (se nedf.) paavise at flere af de Exempler, der anføres paa Haralds

---

[1]) Harald Haardraades Saga, Cap. 124, Snorre, Cap. 104. Dette Maal svarer omtrent til $7^1/_2$ Fod af vore nuværende.

[2]) Harald Haardraades Saga, Cap. 5. Flatøbogen henfører denne Begivenhed til en anden Tid, nemlig til strax efter Haralds Indtrædelse blandt Væringerne, medens derimod hiin fortæller det efter Blaalandstoget. Begge Dele kunne være rigtige, forudsat at Harald ej blev Væring førend han kom tilbage fra Orienten.

Krigslist, ere hvad man kunde kalde staaende Sagn eller Anekdoter, der ogsaa fortælles om mange andre, saa vel ældre som yngre Krigshøvdinger: saa kan det dog vist ikke betvivles, at Harald her maa have udmerket sig i høj Grad og grebet saa betydeligt ind i Begivenhedernes Gang, at hans Navn ogsaa vilde have været nævnt hos de byzantinske Forfattere, der behandlede denne Tid, hvis de havde strevet med en Anna Komnenas Nøjagtighed og Fuldstændighed, i Stedet for kun at levere magre, dunkle og ufuldstændige Notitser. Men ogsaa i en anden Henseende er denne Krig merkelig. Det er første Gang, at Harald, eller overhoved norske Krigere, kom i Berørelse med **Nordmannerne**, ej alene som Venner, men og som Fiender, og saaledes fik Anledning til at erfare, hvad de senere Væringer endnu bedre fik prøve, at Ætlingerne af deres forrige Landsmænd, Gange-Rolfs Krigere, endnu ikke havde vanslægtet fra deres Forfædre, og at de, skjønt de havde forandret Sprog, dog endnu vare Nordmænd i Kraft, Tapperhed, Skikke og Sæder. Det var tillige i og ved denne Krig, at Nordmændene grundfestede den Magt i Nedre-Italien, som satte dem i Stand til, ogsaa her at oprette et Rige og indføre nordiske Institutioner. Det er derfor nødvendigt, her nærmere at dvæle ved disse Begivenheder, og hvad der med dem staar i Forbindelse.

Nedre-Italien bestod ved det 11te Aarhundredes Begyndelse af to Hovеddele, af hvilke man kunde kalde den ene den græsk-romerske, for saa vidt den stod under den græsk-romerske Kejsers, eller græske Høvdingers Herredømme, og den anden den langobardiske, da den adlød langobardiske Fyrster, og var den sidste uafhængige Levning af det gamle langobardiske Kongerige, hvis største Deel erobredes af Karl den store, og siden, i det mindste af Navn, tilhørte det gjenoprettede vestromerske, siden tydske Kejserdømme. Men af den græsk-romerske Deel var det, som ovenfor nævnt, ikkun Apulien og Kalabrien, der stode i fuldstændigt Afhængighedsforhold til den byzantinske Kejser, der lod dem bestyre ved en Statholder; tilsammen kaldtes de af Grækerne efter deres forrige langobardiske Herrer „Longibardien" eller „det longibardiske Thema". Stæderne Neapel, Gaeta og Amalfi med tilhørende, ej ubetydelige Distrikter, stode vel under græske Hertuger, men disse Hertuger vare i Virkeligheden uafhængige af Kejseren. Den langobardiske Deel bestod af de tre Fyrstendømmer Benevent, Capua og Salerno, hvert med sin uafhængige Hertug. Mellem alle disse Fyrster og den græske Statholder førtes uafladelige Fejder, der udsugede Landets Marv og plagede Folket. Derhos gjorde Saracenerne fra Afrika og Sicilien hyppige og ødelæggende Plyndringstog langs Kysterne, og tilvang sig derved endog stundom en aarlig Skat af de Fyrster, som ikke paa anden Maade kunde holde dem fra sig.

Engang, da Hertug Gaimar af Salerno havde vægret sig ved at betale saadan Skat, udrustede Saracenerne en stor Flaade, hvormed de styrede lige til Salerno-Bugten og gjorde Landgang for at herje Egnen og beleire Staden. Gaimar tænkte allerede paa at afvende Faren ved at tilveiebringe de forlangte Penge, da 40 nordmanniske Pilegrimme, der laa paa Hjemreisen til deres Fædreland, og just vare komne til Søs fra Palæstina, forestillede ham hvor skjendigt det var, at Christne skulde betale de Vantroende Skat, og tilbøde sig at angribe og fordrive Saracenerne, naar han kun vilde give dem Heste og Vaaben. Gaimar modtog Tilbudet, og i Spidsen for hans Krigere gjorde de et saa kraftigt Angreb paa de i deres Overmod sorgløse Saracener, at disse lede et stort Nederlag; mange bleve dræbte, og de øvrige frelste sig kun ved at svømme ud til Skibene [1]). Dette var **Nordmannernes** første Optræden i Italien. Gaimar belønnede dem fyrsteligt, og søgte at faa dem til at forblive hos ham, men de længtede hjem, og reiste videre. Han havde dog erfaret af dem, at deres Fædreland var rigt paa saadanne Helte, og i Haab om at andre af disse vare lettere at lokke og mere æventyrlystne, sendte han Gesandter lige til Nordmandie i den Hensigt at indbyde dets unge Krigere til at komme og træde i hans Tjeneste. For desto bedre at virke paa Gemytterne, medbragte Gesandterne mange Kostbarheder og flere af Sydens herligste Naturfrembringelser; og det lykkedes dem ogsaa at overtale mange til at følge med, endog flere af hine forhenværende Pilegrimme, der havde kæmpet mod Saracenerne ved Palermo. Blandt dem, der nu droge til Italien, altsaa blandt den første Skare af nordmanniske Krigere, som gjestede dette Land alene for der at søge Æventyr og vinde Gods og Guld, nævnes fornemmelig fem Brødre, **Aasmund**, med Tinavnet Drengot, **Giselbert**, **Rolf**, **Reinulf**, **Aasketil**, der vare blevne utlæge i Nordmandie [2]). Da Nordmannerne kom til Salerno, toge de fleste, efter Bestemmelsen, Tjeneste hos Gaimar, men Aasmund og hans Brødre vilde først gjøre en Valfart til den berømte St. Michaels-Hule og Kirke paa Garganusbjerget i Nærheden af Bari. Her traf de **Melo**, en anseet Mand fra Bari, der vankede fredløs om paa Fjeldene, fordi han havde staaet i Spidsen for et frugtesløst Oprør i Bari mod Keiseren. Melo, som stedse tænkte paa at fornye Opstanden, fik Brødrene overtalte til at gaa i hans Tjeneste for at herje de rige græske Stæder, og de sendte derhos Bud hjem til Venner og Frænder i Nordmandie, om at komme og forene sig med dem. Efter

[1]) Leo Marsicanus. Pertz Mon. hist. Germ. I. S. 652. Aimé, Nordmann. Historie. Aaret er usikkert, Angivelsen vakler mellem 1001, 1002 og 1016.

[2]) Giselbert havde dræbt Hertug Richards Yndling, der havde vanæret hans Datter.

denne Opfordring skulle ikke færre end 3000 Nordmanner være dragne til Italien (1017). Understøttet af alle disse tapre Mænd begyndte Melo Krigen (1018), og var en kort Tid heldig, men siden tabte han et stort Slag ved Cannæ, hvor 240 Nordmanner skulle være faldne, og han maatte flygte til Tydskland, hvor han kort Tid efter døde. Da var Nordmannernes Antal i hans Hær sammensmeltet til 500. Melos Svoger, og efter ham hans Brodersønner, søgte, ligeledes uden Held, at fortsætte Kampen; den tydske Konge, Henrik den 2den, søgte at understøtte dem, men forgjeves, og tilsidst, da der af hele den nordmanniske Hær ikke var flere end 25 tilbage, maatte Melos Frænder give tabt, og nøje sig med nogle Forleninger, Kejser Henrik gav dem. De øvrige Nordmanner, der vare komne med Gesandterne, havde imidlertid staaet i den salernitanske Hertugs Tjeneste som Lejetropper. Deres Antal forøgedes efterhaanden med flere af hine 25, hvoriblandt Aasmunds Broder Reinulf. Omsider bleve de misfornøjede med Gaimar, opsagde ham deres Tjeneste, valgte Reinulf til deres Anfører, og kæmpede herefter saa at sige paa egen Haand, idet de understøttede snart den ene, snart den anden af Nedre-Italiens Smaafyrster, stedse magende det saa, at den ene Fyrste ikke blev stort mægtigere end den anden, men at der altid herskede en Ligevegt, som gjorde dem uundværlige. I Førstningen havde de deres Tilhold i en sumpig Egn af Campanien; men da de i Aaret 1029 havde hjulpet Hertug Sergius af Neapel til at gjenvinde denne Stad, overlod han dem til Gjengjeld en meget frugtbar Landstrækning, hvor de, omtrent 8 Mile fra Neapel, bebyggede den sterkt befæstede By Aversa, der saaledes blev Nordmannernes første faste Besiddelse i Nedre-Italien (1029), og et Værn for Neapel mod det nærliggende langobardiske Capua. Reinulf der sidenefter kaldtes Greve af Aversa, og forbandt sig nærmere med Sergius ved at egte hans Syster, lod en ny Opfordring udgaa til sine Landsmænd i Hjemmet om at komme til ham og nedsætte sig i den nys erhvervede Landstrækning. Opfordringen var ikke forgjeves, thi fra nu af kom der i en lang Tid hvert Aar nye Sværme af Nordmanner, der i det frugtbare Italien haabede at vinde Hæder, Magt og Rigdom. Blandt dem, der saaledes fulgte det almindelige Exempel, var de tre ældste Sønner af Thankred, Herre til Hauteville i Cotentin [1]), hvis Æt var bestemt til omsider at bringe Nordman-

[1]) Guilielm. Appulus, hos Pertz, Mon. XI. S. 245.

[2]) Thankred var neppe, som nogle have paastaaet, af de nordmanniske Hertugers Familie, se fornemmelig Mooyers Afhandling, über die angebl. Abstammung des normannischen Königsgeschlechts, Minden 1850. Navnet Thankred er ellers ingen oldnorsk Form, der skulde lyde Thakkraad (þakkráðr, se ældre Edda, Völundarkvida 37), men reen anglisk; enten maa det saaledes være angliseret, eller Thankred har maaskee været af en anglisk Æt, som har nedsat sig i Nordmandie. Muligt at denne, og flere Navnforme-

nernes Magt i Italien til dens højeste Spidse, og grundlægge et Monarchi, der under forskjellige Omvexlinger og Forandringer af Dynasti har holdt sig lige til vore Tider. Hine tre Thankredssønner, Villjam, Drogo og Hunfred, der saa at sige brøde Banen for deres yngre Brødre, som senere fulgte efter, ankom til Apulien i Aaret 1035, men begave sig dog ikke til deres Landsmænd i Aversa, thi da der just nu var en Fejde mellem de to langobardiske Hertuger i Salerno og Capua, toge de Tjeneste hos den sidste; og da de fandt ham for nidsk, gik de over til hans Modstander, Gaimar (den 4de) af Salerno, som ogsaa fik en Deel andre, nys ankomne Nordmanner til at gaa i sin Sold. Denne Krigerskare forblev i et Par Aars Tid hos Gaimar, og udførte under Viljams og hans Brødres Anførsel mange berømmelige Bedrifter. Men jo mere de udmerkede sig og lagde deres Dygtighed for Dagen, desto mere blev det Gaimar klart, at de i Bevidstheden om deres Kraft kunde blive ham selv farlige. Han ønskede derfor intet heller, end paa en lempelig Maade at blive dem kvit. Dertil frembød sig ogsaa nu en bekvem Lejlighed [1]).

Sicilien havde allerede i over et Aarhundrede staaet under Saracenernes Herredømme. De græsk-romerske Kejsere, dets fordums Herrer, havde allerede næsten opgivet Haabet om at vinde den tilbage, da der i Aaret 1034 eller 1035 udbrød Uenighed mellem to af dens arabiske Emirer, Abulafar Mohammed, og hans Broder Abukab. Af denne Uenighed undlod Kejserens kloge Broder Johannes ikke at benytte sig, for derved, om muligt, atter at kunne bringe Sicilien under Kejserens Scepter. Han sendte en Gesandt til Abulafar, der sandsynligviis ogsaa fra sin Side havde gjort Tilnærmelser, og denne Gesandt bragte det dertil, at der sluttedes et Forbund mellem Kejseren og Emiren, der endog ved hans Tilbagereise medgav ham sin Søn, rimeligviis som Gissel, og siden belønnedes med Titel af Magister. Efter dette aabenbare Frafald bekrigedes han af sin Broder. I Førstningen havde han nogle Fordele over ham, men Abukab kaldte den afrikanske Emir Omar til Hjelp, og nu vendte Lykken sig; Abulafar blev slagen, og flygtede over til den græske Statholder i Longibardien eller Nedre-Italien, Leon Opos, for at søge Hjelp hos ham.

have været frankiske; Navnet Drogo synes saaledes heller ikke at være rigtigt nordisk, og de frankiske Former sees temmelig tidligt at have været anvendte i Nordmandie, saaledes f. Ex. Navnet paa Thankreds anden Hustru Fresenda, egentlig Fridsvindha; Formen er ej anglisk, thi der lyder den Friduswîð (i latinske Skrifter Frideswitha). Af Borgen Hauteville er nu kun ubetydelige Levninger tilbage. Stedets Navn har maaskee i den Tid, da Nordmannerne talte deres Fædrenesprog, været Haaby (Hábœr, af hár, høj, og bœr, der ganske svarer til det latinske villa).

[1]) Se herom fornemmelig Galfred Malaterra, I. Cap. 1—6.

Leon samlede saa mange Folk, han kunde, satte over til Sicilien, og overvandt Omar i flere Slag. Men da han merkede, at Abulafar, som rimeligviis angrede sit Frafald, underhaanden havde forligt sig med Broderen, og i Forening med ham søgte at bringe den græske Hær i Fordærvelse, vovede han ikke længer at forblive paa Sicilien, men vendte tilbage til Italien, og Omar skaltede og valtede paa Sicilien efter eget Godtykke. (1037) [1]).

Imidlertid havde Keiseren eller rettere hans Broder Johannes udrustet en betydelig Hær og Flaade, for at vove et Hovedforsøg paa at gjenvinde den rige, blomstrende Ø. Overanførselen over Landhæren betroedes den erfarne Feltherre, **Georgios Maniakes**, der allerede havde udmerket sig meget som Hærfører i Krigen mod Rigets østlige Naboer. Flaaden kommanderedes af Keiserens Svoger, Patricieren Stephanos. Hvor vigtigt dette Foretagende betragtedes ved Hoffet, sees aller bedst deraf, at Maniakes ogsaa fik en Deel af Væringekorpset med. Blandt denne Afdeling var ogsaa Harald Sigurdssøn tilligemed hans Følgesvend og Stalbroder Halldor Snorressøn; og at Væringerne ikke mindre end Grækerne ansaa dette Tog som det fornemste og betydningsfuldeste af alle dem, der førtes i disse Aar, sees bedst af den allerede ovenfor berørte Omstændighed, at vore egne Sagaer næsten udelukkende dvæle derved, og gjøre alle de øvrige Tog, hvori Harald deeltog, til Episoder af dette. Georg Maniakes kaldes i vore Sagaer **Gyrge** [2]), og beskrives som en lavsindet, pengegrisk og avindsyg Mand, der altid søgte at tilføje Væringerne Uret, men med al sin Underfundighed dog overlistedes af den langt klogere og modigere Harald. Dette er dog langt fra at være Georg Maniakes's Charakteer, saadan som vi hos de byzantinske Forfattere lære den at kjende. Han var vistnok grusom og vindesyg, men derhos en dygtig og tapper Feltherre, stolt og herskesyg, heftig, opbrusende og dumdristig, og, som det synes, i det hele taget forskjellig fra den Tids Grækere; men Væringerne, hvis Egenraadighed han maaskee har forsøgt at tøjle, vare, som man tydeligt kan see, overvættes opbragte paa ham, og den paa deres Meddelelser grundede Sagaskildring fremstiller ham derfor som om han forenede alle de National-Lyder, der paa den Tid fandtes hos de fordærvede Constantinopolitanere, og i Nord-

---

[1]) Kedrenos, S. 737, 738, 741, 742. Kedrenos Beretning om disse Begivenheder er noget forvirret, end mere de italienske Annalisters.

[2]) Denne Form, Gyrgir i Akk. Gyrgi udtalt Jyrjo, viser sig saaledes at være omtrent den samme, som Russerne brugte, nemlig Jurje, ɔ: Georg. Allerede Jaroslav, der og antog Navnet Georg, kaldtes Jurje, hvilket kan sees af Navnet paa den af ham anlagte Stad, Jurjev eller Dorpat. Altsaa er Formen Jurje ikke slavisk, men kun det oldrussiske eller oldnorske Gyrgir.

[3]) Dette viser sig bedst af Fortællingen om hans Endeligt, se nedenfor.

boernes Øjne gjorde dem til foragtelige Kryb. Maniakes landede i Italien, førend han endnu havde erfaret Abulafars nye Frafald [1]). Han lod sig dog ikke derved afskrække fra at udføre sit Foretagende, men søgte kun, som man seer, yderligere at forsterke sin Hær. Her traf det nu beleiligt for ham, at Gaimar af Salerno just, som vi ovenfor berettede, var i Forlegenhed for at blive sine nordmanniske Lejetropper kvit paa en lempelig Maade. Maniakes anmodede ham i Kejserens Navn at gjøre dem de meest glimrende Løfter, hvis de vilde træde i hans Tjeneste, og de modtoge med Glæde dette Tilbud. Deres Antal angives af nogle til 500, af andre kun til 300 Mand [2]), kun en ubetydelig Skare, men, ligesom Væringerne, med et Ry for Tapperhed og Krigsdygtighed, der blandt de blødagtige Sydboer gav dem en Vegt og Indflydelse, langt over hvad deres blotte Talstyrke ellers vilde have formaaet. I den græske Hær traf de nu for første Gang sammen med Væringerne som Krigs-Stalbrødre. Uagtet den Generation af Nordmanner, hvortil de hørte, allerede, hvad Sprog og Leveskik angaar, var bleven fransk, saa at de af Grækerne kaldtes Franker, og neppe i Almindelighed kunde gjøre sig forstaaelige for Væringerne, eller forstaaes af dem, uden for saa vidt enkelte af disse paa tidligere Rejser havde lært det franske Sprog, saa satte dog Nordmannerne saa megen Stolthed i deres nordiske Herkomst og opbevarede saa ombyggeligt Minderne om deres Forfædres Udvandring [3]), ligesom ogsaa Nordmændene paa deres Side vidste saa vel Besked om Nordmandiets Erobring og Bebyggelse ved Gange-Rolf og hans Krigerskarer, og om den nordmanniske Jarle-Ætts Slægtskab med Norges Høvdinge-

---

[1]) Kedrenos fortæller først (S. 738), at da Abulafar havde anraabt Kejseren om Hjelp, sendtes Georg og Stephanus med en Hær og Flaade til Longibardien. Derpaa (S. 740) tales der om Abulafars Nederlag „fordi Georg endnu ej var kommen ham til Hjelp", om hans Flugt til Leon, og dennes Felttog paa Sicilien. Endelig (S. 741) siges der, at han landede paa Sicilien, hvor de forenede Brødre gjorde ham Modstand, men nedenfor (S. 755) „at Maniakes var kommen for at hjelpe Abulafar". Altsaa har Hæren været under Udrustning, og Maniakes maaskee allerede undervejs, da Leon gjorde sit Felttog. At Væringerne vare med paa dette Tog, siges ej af Kedrenos, men derimod erfares detaf Leo Marsic. (Pertz Mon. Germ. IX. 676), hvor det siges, at Væringerne (Guarani) i 1041 kæmpede i Italien; desuden er jo dette Tog i vore Sagaer Haralds og Væringernes fornemste Bedrift. Til Landingen i Longibardien (Italien) sigter maaskee Thjodolf (Harald Sigurdssøns Saga, Cap. 3), hvor han siger: „han (Harald) som modig betraadte Langbardernes Land". Dette er siden af enkelte Sagaskrivere misforstaaet som om han skulde have rejst gjennem Longibardien til Constantinopel.

[2]) Kedrenos (S. 755) nævner 500, Leo Marsicanus (Pertz IV. 675) 300.

[3]) Galfred I., Cap. 7.

[4]) Se f. Ex. Indledningen til Galfred, ej at tale om Viljam af Jumièges.

sammer, at man ikke kan tvivle paa, at Nordmannerne og Væringerne have søgt hinanden, udverlet gjensidige Erindringer og Sagn om svundne Tider, udregnet indbyrdes Slægtskabsforhold [1]), og i det hele taget betragtet hinanden indbyrdes som Landsmænd midt iblandt den fremmede Vrimmel. Ogsaa vare Nordmannerne endnu Nordmænd i Udseende, i Nationalcharakteer, i Kjærlighed til Skaldskab og Sagavæsen, i Pragtlyst og Ærgjerrighed, forbunden med Begjærlighed efter at vinde Rigdomme, i hensynsløs Tapperhed forenet med ualmindelig Klogskab og Listighed, hvor denne udkrævedes. Grækerne og Italienerne kunde neppe, naar de ej hørte eller lagde Mærke til Sprogforskjelligheden, skjelne Nordmannerne fra Nordmændene, hvis Navn endog var det samme. Hertil kom, at begge Skarers Stilling i den græske Hær var omtrent eens, og deres Interesser fælles; begge nærede den samme Foragt for Sydboernes Blødagtighed og den samme Mistillid til græsk Tro og græske Løfter. Vi erfare endelig af vore egne Sagaer, som i det Følgende vil sees, at de saakaldte „Latinmænd" i Maniakes's Hær, ved hvilke man ikke kan forstaa andre end netop hiin Skare af Nordmanner, virkelig, under den blandt Hjelpetropperne udbrydende Misfornøjelse med Maniakes, sluttede sig til Væringerne. Altsaa har Harald her kunnet stifte og maaskee virkelig stiftet Bekjendtskab med Nordmannernes tapre Høvdinger, de tre Thankredssønner; et Bekjendtskab, der vist har været paa Tale, da de samme Thankredssønners Brodersøn, den mægtige Roger den 2den, sytti Aar senere beværtede Haralds Sønnesøns Søn, den unge Kong Sigurd, i sit Slot, og aller først af ham modtog Kongetitel.

Da Maniakes kom over til Sicilien (1038), gjorde de saraceniske Emirer ham en alvorlig Modstand. Messina belejredes, og forsvarede sig haardnakket, men erobredes, som det fortælles, ved Nordmannernes Tapperhed [2]). En ny Hær paa 50000 Mand kom over fra Afrika, men den blev aldeles slagen ved et Sted, kaldet Rhemata (Floderne), saaledes at den forbirindende Elv næsten fyldtes med Blod og steg over sine Bredder [3]). Dette Slag synes at have været det, i hvilket Viljam af Hauteville udmerkede sig saaledes, at han siden fik Tilnavnet „Jærn-Armen" [4]). Maniakes

---

[1]) I Olaf den helliges Saga, Cap. 38 staar der udtrykkeligt: „de Frænder (Jarlerne i Nordmandie og deres Slægt) regnede længe deres Frændskab med Norges Høvdinger, og satte megen Priis derpaa, ligesom de altid vare Nordmændenes Venner". Dette siges i Anledning af Olaf den helliges Ophold i Nordmandie 1014, kun 23 Aar før de her beskrevne Begivenheder. Endnu senere, i 1066, gjorde Viljam Erobreren meget Væsen af sin Nedstammen fra Norge, se Edward Confessors Love, Cap. 34.

[2]) Galfred, I. Cap. 7.

[3]) Kedrenos, S. 741.

[4]) Galfred, I. Cap. 7 lader denne Begivenhed foregaa i et Slag ved Syrakus; men da dette er det eneste Slag, han omtaler før Slaget ved Traina, og

erobrede derpaa tretten Steder, og underkastede sig i kort Tid den hele Ø. „Det nyttede ikke", siger Skalden Thjodolf, „den afrikanske Fyrste at ville forsvare Herredømmet over det haglsmykkede Land og dets Indbyggere imod ham" [1]). Her taler Thjodolf visstnok om Harald, som den, hvem Æren for Erobringen egentlig var at tilskrive, og nævner endog om „den dorske, ukrigerske Mandsling, der var langt borte, da Krigslynets Svinger (Harald), erobrede sig det underbare Land". Dette have, som det synes, allerede de, der nedskreve Haralds Saga, henført til Maniakes, men det er langt rimeligere at antage, at Thjodolf dermed har meent Kejser Michael selv [2]). Imidlertid samlede Omar en ny og større Hær i Afrika, satte med den atter over til Sicilien, og opslog sin Lejr paa Sletterne ved Traina. Maniakes drog imod ham, men indskerpede først Flaadens Anfører, Stephanos, at han endelig maatte passe paa, at Omar, hvis han blev slagen, ikke undkom til Afrika. Da Hærene nærmede sig hinanden, skal Viljam Thankredssøn i Spidsen for sine Nordmanner have ilet langt forud for den græske Hær, og med saadan uimodstaaelig Heftighed have angrebet Saracenerne, at de strax grebe Flugten, og at de bagefter følgende Græker ikke fik andet at bestille end at plyndre Fiendens rige Lejr, medens Nordmannerne vare beskjeftigede med at forfølge de flygtende [3]). Over 50000 Saraceners Lig skulle have bedækket Valpladsen, og Omar undkom med Nød og neppe, paa en liden Baad, paa hvilken Stephanos's Kystvogtere

---

Kedrenos paa sin Side kun nævner de to Slag, ved Rhemata og Traina, maa følgelig Slaget ved Syrakus og Slaget ved Rhemata være det samme.

[1]) Da Thjodolf tidligere end Krigen paa Sicilien omtaler Haralds Krig i Serkland og Erobringen af de 80 Byer, have de senere Sagaskrivere, forledede deraf at Serkland ogsaa betegner Afrika, baade forklaret hiin Krig, og den, hvori „Afrikafyrsten" ej kunde beholde Landet, som en Krig i Afrika. Men for os, der af Kedrenos vide at „Afrikas Fyrste" netop havde sat sig i Besiddelse af Sicilien, bliver det klart, at det ikke er nogen anden end denne, hvilken Thjodolf her mener, og skildrer som „Onars hagl-hovedsmykkede Mø", d. e. det Land, hvis Tinde omsuses af Hagl: han har maaskee tænkt paa det høje, op i Skyerne ragende, Ætna, ligesom han ogsaa maaskee har haft Ætna for Øje, hvor han i samme Vers kalder Landet „underbart".

[2]) I al denne Tid, siger Kedrenos, S. 744, opholdt Michael sig for det meste i Thessalonike ved Martyren Demetrius's Stad uden at beskjeftige sig med nogen Forretning, undtagen i den aller yderste Nødvendighed.

[3]) Saaledes fortæller Galfred I. Cap. 7. Men det maa altid erindres, at Galfred, ligesom Dudo, er mere Sagamand end nøjagtig Historiker, hvor det gjelder fjernere Tider. Thankreds Sønner og Æt ere for ham Hovedpersonerne i Fortællingen, og derfor anviser han dem og, neppe altid med Rette, Hovedrollen i Begivenhederne. Paa samme Maade give vore Sagaer Harald Hovedrollen, som det nedenfor vil vises. Kedrenos veed intet af denne Thankreds Heltedaad.

ikke gave Agt. Forbitret herover, udbrød Maniakes siden i de heftigste Bebrejdelser mod Stephanos, skjeldte ham ud for en skjødesløs og fejg Forræder, og slog ham i Hovedet med sin Stav. For at hevne denne Fornærmelse skrev Stephanos strax hjem til sin Svoger Johannes, og beskyldte Maniakes for oprørske Planer. Beskyldningen fandt alt for villig Tiltro; Maniakes blev i Lænker sendt tilbage til Constantinopel, hvor han kastedes i Fængsel, og til hans Eftermand udnævntes Protospatharen Michael Dokianos, en uduelig Mand, medens den midlertidige Overkommando indtil hans Ankomst betroedes den ligesaa uduelige Stephanos og Eunuchen Basil (1039). Disse tilintetgjorde i kort Tid ved deres Skjødesløshed næsten alle Frugterne af Maniakes's Anstrengelser. De befæstede Steder overvældede deres Besætninger; der kom Forsterkning fra Afrika, og ved dens Hjelp bleve Grækerne uddrevne fra hele Sicilien, paa Messina nær, der holdt sig, forsvaret af Protospatharen Katakalon og hans tapre Krigere. Denne gjorde endog (25 Mai 1040), i Spidsen for 300 Ryttere og 500 Fodfolk et Udfald paa de i deres Sejrslykke altfor sikre Saracener, opsøgte og dræbte Abulafar selv i hans Telt, og anrettede et stort Nederlag paa Saracenerne, hvoraf kun faa undkom til Palermo, medens deres Lejr plyndredes af Sejrherrerne, der gjorde et uhyre Bytte i Sølv, Guld, Perler og Ædelstene, hvilke de forefandt i en saa stor Overflod, at de skulle have deelt dem mellem sig i Skjeppeviis [1]). Den Formodning ligger nær, at hine 300 Ryttere og 500 Fodfolk netop have været Nordmannerne og Væringerne [2]); i den øvrige græske Hær var der neppe nogen anden Skare, der torde vove en saadan Heltedaad, og det er desuden vist, at i det mindste Nordmannerne paa denne Tid opholdt sig i eller ved Messina [3]), og ikke forlode den, førend Dokianos havde overtaget Kommandoen og ved

---

[1]) Kedrenos, S. 743, 744, jvfr. Zonaras, S. 237, 238. Om det rige Bytte siger Kedrenos udtrykkeligt, at Krigerne skulle have deelt det efter Medimner (ἐλήφθη δὲ καὶ τὸ στρατόπεδον ἅπαν, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ μαργάρων γέμον καὶ πολυτελῶν λίθων, οὓς, ὡς λέγεται, μεδίμνοις οἱ στρατιῶται διεμοιράσαντο).

[2]) Det er ovenfor nævnt, at Nordmannernes Skare angives deels til 500, deels til 300 Mand; ligeledes at Væringernes Korps i det mindste i Felten som oftest var 500. Da vi nu tillige vide, at Nordmannerne kæmpede til Hest, Væringerne til Fods, passer hine to Angivelser meget nøje paa begge Korps.

[3]) Se hvad der strax nedenfor berettes om Maaden, hvorpaa Nordmannerne forlode den græske Hær. Man kunde maaskee ogsaa her tænke sig, at Harald ved denne Lejlighed har vundet Størstedelen af det rige Bytte, han siden hjembragte til Norge. Endelig kunde man lægge Vegt paa, hvad Morkinskinna og Fagrskinna (Cap. 156) med Eftertryk sige, at han kæmpede umiddelbart med Afrikas Konge, og dette i Forbindelse med Angrebet paa Mohammed; thi om denne just ikke var den egentlige afrikanske Fyrste, var han dog en saracenisk Emir, som oprindelig hørte hjemme i Afrika.

sin højst ukloge og skammelige Opførsel havde gjort dem til Grækernes svorne Fiender, men givet det første Stød til at ogsaa Nedre-Italien tabtes for Grækerne. Nordmannerne havde allerede i Maniakes's Tid været misfornøjede med Grækernes Egennytte. Efter Slaget ved Traina havde de saaledes, som det siges, gaaet Glip af Byttet. En anseet Lombarder, Harduin, der havde sluttet sig til Nordmannerne, og, som det synes formedelst sit Kjendskab til det græske Sprog og de italienske Forhold, udførte deels en Tolks deels en Underanførers Forretninger [1]), havde i en af Fegtningerne paa Sicilien med egen Haand nedlagt en saracenisk Høvding, og som sit retmæssige Bytte tilegnet sig hans smukke Hest, men Maniakes havde med Magt og Haan ladet ham den fratage [2]). Da Dokianos kom, blev det endnu værre. Han forholdt endog Nordmannerne deres retmæssige Sold. Da Harduin indfandt sig hos ham for at klage herover, og i Nordmannernes Navn bad om en bedre og retfærdigere Behandling, lod Dokianos ham gribe og til Spot og Skjendsel pidske gjennem den hele Lejr. Nordmannernes Forbitrelse herover vilde strax have givet sig Luft i et Angreb paa Grækerne, hvis ikke den kloge Harduin selv havde holdt dem tilbage, og imidlertid anstillet sig, som om han ikke tog sig det mindste nær af hvad der var skeet, indtil han af Anførerens Skriver havde faaet et Pas til at komme over Sundet til Calabrien, hvor han foregav at have et nødvendigt Ærende. Ved Hjelp af dette Pas slap han og Nordmannerne bort fra Messina ved Nattetid, og saa snart de havde landet paa Italiens Kyst, droge de under idelig Herjen i de græske Besiddelser lige til Apuliens Grændser, hvorpaa de efter Harduins Raad opfordrede Nordmannerne i Aversa til at gjøre fælles Sag med dem om at fordrive Grækerne fra Italien og erobre deres Besiddelser [3]). Forenede med Thankreds-Sønnernes Skare til en eneste li-

---

[1]) Kedrenos (S. 755) kalder ham Frankernes (d. e. Nordmannernes) Anfører, og uafhængig Herre over et Stykke Land. Leo Marsicanus kalder ham en Lombarder, e famulis sancti Ambrosii, og lader ham af Dokianos med store Gaver være forlenet med nogle Stæder; han nævner intet om hans Forbindelse med Nordmannerne, førend da han, for at tage Hevn, henvendte sig til Reinulf i Aversa. Galfred kalder ham „en Italiener", der var „blandt vore, fordi han kunde Græsk".

[2]) Leo Mars. l. c

[3]) Galfred, I. 8. Leo. Mars. l. c. Kedrenos, S. 755. Galfred er den eneste, der taler om Flugten fra Messina; Kedrenos udtrykker sig næsten som om Harduins Mishandling og Nordmannernes Frafald ej fandt Sted førend efter Tilbagekomsten til Italien. Men det er tydeligt nok, at det bestemte og nøjagtige Sagn om det tilsnegne Pas og Overfarten fra Messina, som Galfred meddeler, nødvendigviis maa være sandt, i det mindste i Hovedsagen, medens man derimod ingenlunde kan sige, at Kedren ligefrem benegter at hiin Scene fandt Sted paa Sicilien,

den, men hjernesterk Hær, under 12 Anførere, hvoriblandt Reinulf og Thankreds-Sønnerne, satte de sig først ved Overrumpling i Besiddelse af den faste Stad Melfi, Apuliens Nøgle (1040 eller 1041), og erobrede derpaa Venosa, Ascoli og Lavello [1]). Deres Fremgang var saa meget større, som de græske Besiddelser formedelst den sicilianske Krig vare blottede for Tropper [2]). Dokianos skyndte sig fra Sicilien, for at befrie Italien fra disse Røvere, som han kaldte dem, og som han med Lethed haabede at overvinde. Heri tog han dog Feil. Da han, deels maaskee af Overmod, deels fordi han maatte efterlade Tropper i Messina, ikke angreb Nordmannerne med sin hele Styrke, blev han slagen, først (17 Marts) i Nærheden af Melfi, ved Floden Olivento, siden i et blodigt Slag ved Cannæ (4de Mai 1041), hvor han selv var i stor Fare for at blive fangen. Der fortælles, at ogsaa en stor Mængde russiske Hjelpetropper skulle være faldne i dette Slag. Dokianos forsterkede sig ved Tropper fra Sicilien og Calabrien, men da han atter vilde drage mod Nordmannerne, maatte han afstaa Kommandoen til den duelígere Exaugustus Bojohannes, der imidlertid var udnævnt til hans Eftermand, og om hvem det udtrykkeligt siges, at han medbragte en Deel Væringer og fremmede Tropper. Selv vendte Dokianos tilbage til Sicilien, hvor han dog neppe kan have holdt sig længe, da vi, næste Gang Messina omtales, atter finde det i Saracenernes Vold. Exaugustus angreb Nordmannerne ved Monopolis, men blev aldeles slagen og fangen (3 Sept. 1041) [3]). Levningerne af

---

men kun udtrykker sig med noget tvetydig Korthed. Derhos maa det og nøje bemerkes, at Kedrenos omtaler disse Begivenheder paa to Steder; at han paa det første (S. 743) kun handler om Maniakes's Fængsling, Saracenernes Opstand og Messinas Forsvar, og paa det andet om Begivenheden med Harduin, umiddelbart efter en kort Rekapitulation af det Foregaaende, hvor han derimod taler om Siciliens Rømning. Da han nu dertil selv fortæller, at Katakalon reddede Messina; da hiin Fortælling om Passet netop faar nogen Betydning, for saa vidt det aabnede Nordmannerne Messinas Port; og da det ifølge det Foregaaende er sandsynligt, at Nordmannerne netop udgjorde en Deel af Besætningen: og da vi for øvrigt af andre Kilder, se nedf., erfare at Dokian virkelig førte Befaling over Tropperne paa Sicilien, er det klart at Scenen med Harduin her fandt Sted. For øvrigt lader Sagamanden Galfred Maniakes være den, som mishandler Harduin; ligesom vore Sagamænd gjøre han ham til den stadige Anfører paa Toget.

[1]) Leo. Mars., S. 675. Nordmannerne skulle paa disse Tog gjennem Italien have sunget Viserne om Roland og Olivier, se Chronic. Milan. hos Grosley, Observ. sur l'Italie, I. 118.

[2]) Dette siges udtrykkelig af Guil. Appulus, I. 241. Pertz, Mon. hist. XI. 246.

[3]) Beretningen herom gives, hvad Tidsregningen angaar, ordentligt hos Lupus Protospata (Muratori, V. S. 42, 43), hvilken ogsaa her fornemmelig er fulgt, især den bedre og vidtløftigere Variant-Codex. Da Kedrenos har Beretningen om Krigen i Italien og Krigen paa Sicilien paa to Steder, kan

den græske Hær maatte rømme det aabne Land og indeslutte sig i de faste Stæder [1]).

Imidlertid havde en farlig Opstand af de macedoniske Bulgarer sat Hoffet i Forfærdelse. De havde erobret Durazzo, oversvømmet Grækenland, og truede Thessalonika, hvor Kejseren i den senere Tid plejede at opholde sig ved St. Demetrius's Grav for at anraabe denne Helgen om at skaffe ham Helbredelse. Nu flygtede han over Hals og Hoved til Constantinopel; alle hans Kostbarheder og Bagage, som han havde ladet efter sig, faldt ved Forræderi i Bulgarernes Hænder, og med 40000 Mand belejrede de Thessalonike [2]). Da Byen efter fer Dages Forløb ej kunde indtages ved Storm, besluttede de at udhungre den. Byens Indbyggere toge i denne Nød deres Tilflugt til deres Skytshelgen, Martyren St. Demetrius. En heel Nat forrettede de Bønner ved hans Gravsted, salvede sig med det deraf fremveldende Jordbeg, aabnede Portene og gjorde, understøttede af de saakaldte Megathymers Legion, et saa pludseligt Udfald mod de derpaa aldeles uforberedte Fiender, at de fuldkommen overvandt dem.

---

man, som oven antydet, hos ham ej ret blive klog paa Dokianos's Bevægelser; det seer næsten ud, som om han ej længer skulde have haft noget med Sicilien at bestille, ligesom og Messinas Forsvar under Katakalon allerede omtales strax efter Maniakes's Bortkaldelse i 1040, medens det dog siden (S. 751) urigtigt heder, at Katakalon nys var hjemkommen efter sit heltemodige Forsvar af Messina, da Folkeopløbet mod Michael Kalafates skede i April 1042. Kedrenos lader Dokianos lide sine Nederlag først ved Cannæ, siden ved et Sted, kaldet Horæ, og Bojohannes ved Monopolis; Guil. Appulus, der synes at være vel underrettet, taler og om Dokianos's to Nederlag, først ved Floden Lebento (Lupus Pr. har flumen Beneventi), siden ved Aufidus (der gaar forbi Cannæ; Lupus nævner og kun Aufidus) derpaa om hans Afløsning ved Exaugustus og Tilbagevenden til Sicilien, og endelig om Exaugustus's Nederlag „paa Sletten". (Pertz, Mon. XI. S. 247). Galfred, der endnu fremdeles fortæller i Sagastiil, taler kun om to Slag, ved Olivetum-Floden (I. 9) og ved Montepiloso (Slaget ved Cannæ, hvorfra Dokian flygtede til Montepiloso) hvor han lader Dokianos blive dræbt (I. 10); han veed intet om Exaugustus. Leo Marf. (Pertz IX. 675) nævner Dokianos's to Slag, ved Olivento og Aufidus, og Exaugustus's ved Montepiloso. Bari-Annalerne (Pertz Mon. V.) taler og om Dokianos's Ankomst og Tilbagegang til Sicilien, om Nederlaget ved „Dulibentis", og Exaugustus's ved Montepiloso. — Galfred, saa vel som Aimé, har en underholdende men neppe paalidelig Fortælling om hvorledes Nordmannen Hugo Tudeboeuf skræmmede den Græker, Dokian før Slaget ved Melfi havde sendt for at underhandle, ved med et eneste Næveslag at slaa hans Hest død til Jorden. Se Schiern i Annaler for nord. Oldk. og Hist. 1844, S. 239.

[1]) Grækerne, siger Kedrenos, S. 726, havde kun Brindisi, Otranto, Tarent og Bari tilbage, medens Nordmannerne deelte Italien mellem sig som deres Krigsbytte. Bari var dog allerede i Virkeligheden uafhængigt under Argyros, se nedenfor.

[2]) Kedrenos, S. 745—748.

Man paastod, at Helgenen selv havde været i Spidsen for den græske Hær, og nogle bulgariske Fanger svor paa, fortæller Kedrenos, at de foran den romerske Fylking havde livagtigt seet en Yngling til Hest, fra hvilken der udgik Ild, som fortærede de modstaaende Fiender. Femten tusende Bulgarer faldt, de øvrige flygtede [1]); mellem de bulgariske Anførere udbrød der Splid: den ene forraadte den anden og gik over til Kejseren, og saaledes ophørte Opstanden næsten af sig selv (1041). Kejseren rejste siden over Thessalonika til Bulgarien, fuldendte Undertvingelsen, og begav sig derpaa tilbage til Constantinopel, hvor hans Sygdom nu fik saadan Overhaand, at han døde endnu samme Aar (10de Decbr. 1041) [2]). Kort før sin Død havde han faaet Zoe til at udnævne hans Systersøn, der ligeledes hed Michael, til Cæsar; hun adopterede ham nu som sin Søn, og ophøjede ham til Kejserværdigheden ved sin Side, dog efter at han havde svoret at han i alt skulde adlyde hende. Michael, der af Folket spotviis kaldtes Kalafates, fordi hans Fader, den forhen omtalte Flaade-Anfører Stephanos, havde været Skibskalfatrer, troede sig aldrig saa snart i sikker Besiddelse af Magten, førend han viste den største Utaknemmelighed mod sin Velgjørerinde. Ophidset af sin Farbroder Johannes, hvilken hun havde relegeret, lod han Zoe en Nat bringe bort fra Paladset, rage og sætte i et Kloster. Men da han den følgende Dag lod dette forkynde for Folket, angivende som Grund at hun lagde onde Raad op mod ham, blev der et frygteligt Opløb. Med høj Røst fordrede Folket sin Moder Zoe, som de kaldte hende, tilbage, de rasende Sværme ilede, bevæbnede med Stene, Stokke og Bænke, først til Sophiakirken, hvor Patriarchen gjorde fælles Sag med dem, og hvor de hentede Zoes Syster, Theodora, der beklædtes med Purpuret og udraabtes til Medkejserinde; siden til Paladset, hvor den forfærdede Michael i Hast lod Zoe hente tilbage og iføre den kejserlige Dragt, i Haab om at dette skulde berolige Gemytterne. Men da han selv vilde tale til Folket og underrette det herom, blev han hilset med en Regn af Stene og Pile. Forvirret og modløs vilde han først flygte til et Kloster; men da hans Venner opfordrede ham til at forsvare sig til det Yderste, som det sømmede sig en Kejser, tog han Mod til sig, og gik med de Bevæbnede, han i Hast kunde faa samlet, ud mod Folkemassen, der fra Hippodromen, fra Excubita og Tzykanisteriet angreb Paladset [3]). Der blev

[1]) Kedrenos, S. 748. Dette synes at have foregaaet lidt før Juni 1041, da der strax efter omtales et Jordskjelv, som fandt Sted den 10 Juni i dette Aar.

[2]) Kedrenos, S. 749.

[3]) Hippodromen eller Circus laa nær ved Paladset; Excubita, hvorom der forhen er talt, Livvagtens Kaserne, og Tzykanisteriet eller Boldhuset udgjorde begge forskjellige Yderpartier af den vidtløftige Bygning.

nu en heftig Kamp, hvori ikke færre end 3000 skulle være faldne paa Folkets Side. Men omsider blev dog Keiserens faa Forsvarere overmandede af Mængden, der brød ind i Paladset for at søge efter Keiseren, idet de plyndrede alt det Guld og de Kostbarheder, der fandtes i Skatkammeret [1]). Michael flygtede til et Kloster, hvor han tog Munkedragt, (20 April 1042), og Zoe tiltraadte atter Regjeringen, som hun nu efter Folkets Ønske deelte med Theodora. Da hun forespurgte sig hos Senatet, hvad man skulde gjøre med Michael, forlangte Alle at han enten skulde dræbes eller blindes. Zoe havde Medlidenhed med ham, men Theodora sendte Stadspræfekten hen til Klostret for at blinde ham. En Sværm af Folk fulgte efter. Michael tog sin Tilflugt til St. Johannes den Døbers Helligdom, men den over Blodsudgydelsen rasende Folkehob styrtede ind, greb ham, slæbte ham ved Fødderne hen til et Sted, kaldet Sigma, og udstak der hans Øjne (21 April 1042). Derpaa blev han relegeret til et andet Kloster. Hans Regjering havde kun varet i 4 Maaneder og 5 Dage [2]).

En af Zoes første Regjeringshandlinger var, at hun atter sendte Georg Maniakes til Italien som Øverbefalingsmand. Efter nogles Sigende skal han allerede have været benaadet og affendt af Michael. Nordmannerne havde nu udvalgt Argyro af Bari, en Søn eller Frænde af Melo, til deres Hertug, hvorved de, som man maa formode, fik et stort Tilhæng af Apuliens Beboere, ikke at tale om, at de derved ogsaa kom i Besiddelse af Bari, som Argyro paa egen Haand havde erobret, medens Grækerne vare beskjeftigede med Krigen paa Sicilien [3]). Maniakes landede endnu i April ved Tarent, eller som det paa et andet Sted heder, ved Otranto, og drog under de frygteligste Ødelæggelser først til Monopolis (i Juni), derfra til Matera, hvor han lod to hundrede Bønder grusomt nedsable [4]).

---

[1]) Der staar: „indkomne i Paladset ved at bryde Porten op plyndrede de alt det Guld, der var i Skatkammeret, tilligemed de øvrige Sager, og sønderrev derhos Protokollerne over de offentlige Indtægter. (Kedrenos, S. 752, Glykas, S. 818). Hos Kedren læses her urigtigt σέκτῳ i Stedet for σεκρέτῳ. „Sekreton" kaldtes det keiserlige Skatkammer, se Ducange, Constantinopolis christiana II. 122.

[2]) Kedrenos, S. 750—53. Jvfr. Zonaras, S. 242—246. Glykas, l. c.

[3]) Lupus Protospata, S. 42. Argyro synes nu omtrent at have indtaget samme Stilling som de græske Fyrster af Neapel og Amalfi; de regnedes som græske Vasaller, medens de dog i Virkeligheden vare uafhængig.

[4]) Lupus Protospata, S. 42, og Guil. Appulus, der her aabenbart ere langt nøjagtigere end Kedrenos. Jvfr. Anon. Barens. hos Muratori V. S. 151. Det er her vel at merke, at Lupus og de bariske Annaler regne det bogstavelige Inkarnations-Aar, nemlig fra September før Christi Fødsel; Aaret 1044 betegner f. Ex. hos dem Tiden fra Sept. 1043 til Sept. 1044.

Imidlertid havde Zoe, der ej kunde leve uden Egteskab, tilbagekaldt fra Landflygtighed den anseede Constantin Monomachos, udnævnt ham til Augustus, og egtet ham (11te Juni), hvorpaa han strax kronedes af Patriarchen til Kejser. Mellem Constantin og Georg Maniakes herskede der Uvenskab fra tidligere Dage. Dette forøgedes ogsaa derved, at Romanos Skleros, en Broder af Constantins højt elskede Frille Skleræna, og som derfor nu med eet var stegen til de højeste Værdigheder, benyttede sig af Maniakes's Fraværelse til at hevne gamle Fornærmelser, berøvede ham meget af hans Ejendom, forførte hans Hustru, og fik Monomachos overtalt til at affætte ham fra hans Befalingspost. Paa denne vilde dog Maniakes ikke med det Gode give Slip, og Monomach lod derfor aabne Underhandlinger med Argyro og Nordmannerne, der nu belejrede Trani (August 1042). Argyro, der foretrak den rolige Besiddelse af Bari under Kejserens Beskyttelse og Naade for en usikker Uafhængighed, laante Kejserens Forestillinger et villigt Øre, og fik Nordmannerne overtalte til at ophæve Belejringen, imod Løftet om en betydelig Pengesum. Denne overbragtes ogsaa virkelig af den til Maniakes's Efterfølger udnævnte Pardos; men Maniakes lod Pardos opsnappe og grusomt dræbe, tog selv Pengene, og gjorde nu, stolende paa disse Rigdomme, aabenbar Opstand, idet han iførte sig den kejserlige Dragt og antog Kejsertitel. Han uddeelte med rund Haand Gaver blandt Krigerne, og begav sig endog til Bari, for at overtale Argyro og Nordmannerne til at gjøre fælles Sag med ham. Dette lykkedes dog ej, og en ny betydelig Pengesum, der ankom fra Constantinopel, og denne Gang rigtigt modtoges af Argyro, bidrog meget til at sikre ham Nordmannernes Hengivenhed (Oktober). Forbitret drog Maniakes til Floden Taro, hvor han opslog sin Lejr, men Nordmannerne forfulgte ham, og han vovede ej at oppebie dem, men flygtede til Tarent, ladende sin Lejr i Stikken. Nordmannerne plyndrede den og droge videre til Tarent, som de belejrede, uden dog at kunne indtage den sterkt befæstede Stad. Imidlertid fandt Maniakes det dog raadeligst at gaa til Otranto; men da han ogsaa her truedes af Argyro og den nys ankomne græske Befalingsmand Theodorokanos, satte han med sine Krigere over til Epiros [1]). Han maa dog her have faaet betydeligt Tilløb, da vi erfare at Kejseren, heel forskrækket, sendte ham et Brev, hvori han tilbød ham og hans Tilhængere Amnesti og store Udmerkelser, hvis han kun vilde nedlægge Vaabnene. Men Maniakes vilde intet herom høre, og Kejseren maatte derfor sende en Hær imod ham. Det kom til et Slag, hvori Maniakes sejrede, og allerede blev han af alle sine Mænd lykønsket som vis paa Kejsertronen, da han styrtede ned af Hesten, og opgav Aanden formedelst et Landsestik, han i Sla-

[1]) Dette skede i eller strax efter Febr. 1043, se Lupus Protos., Muratori V. 43.

get havde faaet. Hans Hoved blev siden afhugget og bragt i Triumf til Constantinopel [1]).

Vi have nu gjennemgaaet de Begivenheder inden det græske Kejserdømmes Grændser, hvori Harald Sigurdssøn maa antages at have taget mere eller mindre virksom Deel. Det er allerede ovenfor nævnt, at den Fremstilling heraf, som vore egne Sagaer give, er lidet nøjagtig, eftersom den betragter alle de Tog, hvori han deeltog, som Episoder af Toget til Sicilien under Gyrge eller Georg Maniakes, og derfor endog tildeels opregner dem i en urigtig Orden. Hertil kommer ogsaa, at de, paa Sagaviis, og saaledes som det ej mindre er Tilfældet hos Nordmannernes Sagaskrivere Dudo og Galfred, lade deres Helt spille en mere indgribende og fremragende Rolle end tilbørligt. De Vers, som hist og her anføres af samtidige Skaldes Kvad, indeholde derimod, som man tydeligt kan see, aldeles sandfærdige og paalidelige Beretninger, og havde man nu haft hine Kvad fuldstændigt, vilde man deri fundet de sikreste Hovedmomenter for Beskrivelsen af Haralds Krigerbane i Levanten. Men nu ere Versene selv aabenbart deels urigtigt fortolkede af Sagaskriverne, deels løsrevne af deres rette Orden og vilkaarligt omkastede, for at kunne passe med deres Fremstilling og Ordning af Begivenhederne. At denne, saadan som vi kjende den, ingenlunde er den rette, eller den som man antage at Halldor Snorressøn har fortalt paa Island og Harald selv godkjendt, men at den derimod er bleven senere bearbejdet efter udenlandske Krøniker, hvis Angivelser ikke engang have været rigtige, indlyser deraf, at den, hvad Tidsangivelser og Antydninger af de til den byzantinske Kejserhistorie hørende Fakta angaar, paa det nøjeste slutter sig til og øjensynligt viser sig at være paavirket af den Fremstilling, der forefindes i en omkring 1170 eller 1180 af Biskop Romuald i Salerno udarbejdet Krønike [2]). Denne Krønike lader Kejser Romanos Argyro dø allerede 1031, og efterfølges af Michael, hvilken den, ligesom vore Sager, kalder Katalaktus; den lader Michael Katallaktes dø 1039 og efterfølges af en „Michael Etherarchis" [3]), hvilken den igjen, gjørende tvende Michaeler af een, lader dø 1040 og efterfølges af en „Michael Arcontopanthiu" [4]), der endnu samme Aar dør

---

[1]) Kedrenos, S. 757, jvfr. Lupus, Guil. Appulus og Anon. Bar. l. c.

[2]) Optagen i Muratoris Scr. rer. Ital. VII. B. Vi ville hermed ikke paastaa, at Romuald ej kan have udskrevet en ældre Kilde, og at det netop skulde være Romualds Text, ikke denne ældre Kilde, vore Sagaskrivere have benyttet. Vi mene kun, at den Text, der findes hos Romuald, lige meget, om forfattet af ham eller en anden, har været benyttet af Saga-Kompilatoren.

[3]) Dette Tilnavn skal vel betyde „Hæteriarch".

[4]) Dette er aabenbart en Reminiscens af Michael Paphlagos Titel Archon tu Panthea, før han blev Kejser, se ovenfor S. 62.

og efterfølges af Constantin Monomachus. Om alle disse fem Kejsere tillægger den udtrykkeligt, at de herskede „sammen med Kejserinde Zoe". Vore Sagaer lade „Michael Katalaktus" eller „Katalak" allerede være Kejser ved Haralds Ankomst, og lade Harald dog opleve tre Kejserskifter. For begge Angivelser ligger der en Erindring af Sandheden til Grund, da nemlig Michael var den Kejser, under hvilken Harald tog Tjeneste som Væring, og da han, ankommen til Constantinopel allerede under Romanos 1032, oplevede saavel hans, som begge Michaelernes Død. Men Sagaskriveren, der med Romuald henførte Michael Katallaktes's Tronbestigelse til 1031, kunde saaledes nævne ham som regjerende allerede ved Haralds Ankomst, og dog lade denne opleve tre Kejserskifter, nemlig ved de tre foregivne Michaelers Død. I et Par af vore Sagaer siges der udtrykkeligt, at Zoe havde herskel sammen med 7 Kejsere. Herved sigtes øjensynligt til hiint fem Gange gjentagne Tillæg af Romuald; thi naar man til disse fem Kejsere lagde de trende, Basil og Constantin, Zoes Farbroder og Fader, under hvis fælles Regjering hun allerede havde naaet de modnere Aar, fik man netop i Alt syv. I en af vore Sagaer kaldes Constantin Monomachus „Munak", i en anden „Monakus"[1]. Dette svarer til Formen „Monachus", som findes i en anden, yngre Krønike, der, som man af meget andet kan see, paa dette Sted netop har benyttet Romuald eller hans Kilde[2]. Heraf sees altsaa, at enkelte Haandskrifter af Romuald eller hans Kilde maa have haft Formen „Monachus", der igjen hos vore Sagaskrivere er bleven til „Munak". Imidlertid kunde ogsaa „Munak" simpelt hen være en Forvanskning af „Monomachus", som allerede var bleven almindelig hos Væringerne selv.

I den saaledes efter de romualdske Angivelser lempede eller rettere forvanskede Fremstilling af Haralds Bedrifter ere vore Oldskrifter nogenledes overeensstemmende med hinanden indbyrdes, hvad Ordenen af de egentlige Krigsbegivenheder angaar. Disse omtales næsten aldeles ikke hos Romuald, og man havde her saaledes kun de ældre norske og islandske Beretninger, saa vel som Kvadene, at holde sig til. Men just fordi Kvadene stemmede med Sandheden og den rette Tidsregning, og derfor maatte afvige fra Romualds Krønike, bleve de utilbørligt tilsidesatte for denne, der betragtedes som ufejlbar, og for at lempes derefter, underkastedes de urigtige Fortolkninger. De vidtløftigere Kongesagaer lade, som vi allerede ovenfor have anført, Harald begive sig fra Rusland til Constantinopel over Saxland, Frankland og Langbardeland eller Italien, alene fordi Skalden Illuge omtaler,

---

[1] Nemlig Munak i Morkinskinna, Monakus i Fagrskinna.

[2] Nemlig Albrik af Troisfontaines, se Norsk Tidsskrift, III. S. 150.

hvorledes han kæmpede mod Frankerne, og Thjodolf, hvorledes han landede i Longibardien, begge Dele under det sicilisk-italienske Tog; i Apulien lade de ham da skaffe sig Skibe og drage til Constantinopel, fordi Skalden Bølverk saaledes, som oven anført, skildrer hans Tilbagekomst til Constantinopel med eller rettere paa en prægtig Flaade. Ved Ankomsten til Constantinopel lade de Michael Katalaktus være Kejser tilligemed Zoe, af de ovenfor anførte Grunde; de lade Harald strax faa Tjeneste og drage paa Galejerne ud i Grækenlandshavet, under Anførsel af Gyrge, d. e. Maniakes. Allerede paa dette Tog, der gjaldt Farvandene om Grækenlands Øer, lade de ham blive Væringernes Anfører. Til dette Tog henføre de ogsaa et Par Beretninger, hvilke, om der ligger noget sandt til Grund for dem, alene kunne have fundet Sted paa det sicilisk Tog, nemlig de, som her nedenfor (S. 92) meddeles om Haralds Uenighed med Gyrge, hvorledes han overlistede ham, og hvorledes „Latinmændene" forlode Gyrge og forenede sig med Harald. Denne styrede, siges der, til Afrika, hvilket Væringerne kalde Serkland, her vandt han 80 Borge, opholdt sig mange Aar, og vandt store Skatte, hvorefter han drog med Hæren til Blaaland. Hvorledes dette skal forstaaes, nemlig hvorledes Sagabearbejderen har antaget det af Skaldene nævnte Serkland for at være Afrika, i Stedet for Syrien og Babylonien, er ovenfor viist. Fra Blaaland, siges der videre, drog han atter tilbage til Constantinopel. Derpaa fortælles der, hvorledes Kejser Michael faar et Krigsbudskab om at en stor Hedningehær er kommen i hans Rige, og anretter store Ødelæggelser. Gyrge siger, at det nu er Tid at prøve Haralds og Væringernes Dygtighed, saa meget mere som mange havde den temmelig grundede Formodning om den saakaldte Nordbrikt, at han var en kongebaaren Mand, og saaledes var uberettiget til at gaa i græsk Krigstjeneste. Kejseren indvender herimod, at Harald i alle Fald var en dygtig og paalidelig Stridsmand, og at Væringerne vare hans bedste Landværnsmænd; dog byder han Væringerne at drage imod Hedningerne, der deels ved deres Mængde, deels ogsaa ved deres jærnbeslagne Stridsvogne vare yderst farlige at binde an med. Harald opmuntrer dog sine Mænd til at gaa trøstigt i Faren, og vise Grækerne hvad de due til: han paakalder Guds og sin Broder St. Olafs Bistand, og lover at lade bygge og indvie en Kirke til hans Ære i Constantinopel, hvis han vil komme dem til Hjelp. Det viser sig ogsaa at denne Hjelp er virksom, thi Hedningernes Vogne staa fast, saa at de ej kunne flyttes af Stedet, og den viseste af Hedningernes Konger, men som var blind, forkynder, at han desuagtet seer en Mand ride paa en hvid Hest foran Væringernes Flok, og udbrede Forfærdelse omkring sig. Derover blive Hedningerne skrækslagne og flygte, Væringerne sejre, og Kirken bliver siden opbygget, og efter flere Vanskeligheder, Kejseren lægger i Vejen, indviet til

St. Olaf [1]). Det sees ved første Øjekast, at den Begivenhed, der ligger til Grund for Sagaernes legendemæssige Beretning, er det ovenfor omtalte Slag ved Thessalonike med Bulgarerne, hvor ogsaa Grækerne troede at se en Helgen ride foran Hæren og udbrede Skræk og Fordærvelse i Hedningernes Rækker. Man maa slutte, at Legendesagnet allerede i eller under Slaget selv er opkommet, og at Grækerne have henført det til St. Demetrius, medens Væringerne henførte det til deres Nationalhelgen, St. Olaf. — Derpaa tales om det egentlige Tog til Sicilien, hvor Gyrge og Harald atter, som det siges, vare ude tilsammen, og hvor den Aftale var gjort, at der af hvert Skib skulde gives Kejseren 120 Merker, men at Krigerne selv skulde beholde hvad der vandtes over dette Beløb. Der meddeles dog ingen fuldstændig Beskrivelse over Toget; Beretningen indskrænker sig til en temmelig vidtløftig Meddelelse af nogle Krigspuds, hvorved Harald indtog flere Borge eller befæstede Steder, ligesom der et Par Gange tales om Gyrges Modløshed og Mangel paa Foretagelsesaand. Beretningen ender med at Harald, efter at have deeltaget i 18 Slag, bliver uenig med Gyrge om Byttet, for hvilket denne vil besvige ham, og at Gyrge nu drager hjem til Constantinopel, hvor han søger at bagvaske Harald, medens denne derimod drager umiddelbart fra Sicilien til Jorsalaland med hele sin Hær, for at bøde sine Synder mod Gud. Her følger nu den ovenfor berørte Fortælling, at hvor han kom i Jorsalaland, overgave alle Borge og Stæder sig frivilligt til ham, at han gik til Jordan og badede sig paa Pilegrims Viis, at han skjenkede rige Gaver, og

[1]) De Hindringer, Kejseren lagde i Vejen for Kirkens Indvielse m. m., skulle ifølge Harald Haardraades Saga, Cap. 7 have været følgende. Først forbyder han reent ud Indvielsen. Harald lader da et Gilde berede i den Tanke, at man derved skulde kunne komme til at indvie Kirken, men Kejseren lægger Forbud paa at sælge ham Brænde til Gildet. Da lader Harald tage gamle Skibsskrog, Tougværk og Valnødder, og bruge til at koge og stege ved, saa at Gildet lige fuldt kommer istand. Ved Gildet beder han Biskoppen at indvie Kirken: denne undskylder sig med sin Frygt for Kejseren. Harald gaar da selv til Kejseren, forestiller ham hvor uretfærdigt det er at negte St. Olaf den Ære, og faar endelig hans Samtykke, ja faar endog Kejseren selv til at komme til Gildet. Nu bliver Kirken indviet og forsynet med en stor Klokke, af hvilken Kejseren dog lader Kolven udtage. Men St. Olaf aabenbarer sig for ham i Drømme og truer ham: han falder i en svar Sygdom, saa at Zoe maa spørge Harald om Raad: han raader nu til at give St. Olafs Klokke Kolven tilbage; det skeer, og Kejseren helbredes. Hiint Sagn om Haralds Opfindsomhed til at skaffe sig Brændematerial fortælles ogsaa om Sigurd Jorsalafare: det forekommer tillige i Æventyret om Fortunat, og viser sig saaledes som en af de skaaende Sagn fra Middelalderen. Det andet er aldeles legendarisk, ligesom selve Sagnet om Anledningen til Kirkens Opførelse.

at han rensede Vejen til Jordan for Røvere. Derpaa, siges der, vendte han tilbage til Myklegaard [1]).

Snorre Sturlessøn fortæller i sin Beretning om Kongesagaerne omtrent det samme, kun noget kortere, og udelader den hele Fortælling om Slaget mod Hedningerne, St. Olafs Jertegn og Oprettelsen af Kirken i Constantinopel, aabenbart fordi han, følgende en senere Fremstillingsmaade af den samme Legende, der aller først forefindes i Einar Skulessøns Kvad, kaldet Geisle, som han omkring 1154 digtede om St. Olaf og hans Jertegn, indfører den med nogle Forandringer paa et senere Sted i sit Skrift, og lader den foregaa under Kyrialax (d. e. Kejser Alexios Kommenos) paa de saakaldte Pezinavolde, d. e. Sletterne ved Floden Bitzina i Bulgarien. Man seer her tydeligt, at den, der i dette Stykke var Einar Skulessøns Hjemmelsmand, maa have været den norske Lendermand Eindride unge, der just ved hiin Tid nys var kommen tilbage fra Constantinopel, og at han egentlig har haft et Slag for Øje, som Alexius's Søn Kalo-Johannes i Aaret 1122 leverede de saakaldte Skyther, altsaa Blakher eller Petschenegger, og hvor Væringerne, efter de byzantinske Forfatteres udtrykkelige Vidnesbyrd, ved deres Tapperhed skaffede Kejseren Sejr [2]). Snorre taler heller ikke

[1]) Morkinskinna og Flatøbogen; dette Stykke er aftrykt i Antiquités Russes, II. S. 19 flg. Morkinskinna selv er skreven med en Haand fra Begyndelsen af det 13de Aarhundrede, og dens Bearbejdelse viser sig i flere Henseender at være ældre end Snorres og de øvrige Kongesagaers.

[2]) Snorre anfører det i Haakon Herdebreds Saga, Cap. 20. Hans Fortælling lyder i Korthed saaledes. „Da Kyrialax var Konge i Grækenland, drog han i Hærferd mod Blakmændene (d. e. Blakkerne). Da han kom til Pezina-Volden (Sletterne) mødte en hedensk Konge ham med en uhyre Hær; han havde Hestfolk og store Vogne med Vigskard (Skydeskaar), hvilke Vogne om Nætterne brugtes til at danne en Vognborg uden om Lejren. Hedningekongen var blind. Grækerne angrebe Hedningerne, som havde sat deres Fylking foran Vognborgen, men bleve slagne tilbage med stort Tab. Kongen (Kejseren) lod nu Franker og Flæminger angribe dem, men med samme Udfald. Da han bebrejdede sine Mænd dette, bade de ham forsøge Væringerne, sine Viinbelge (Viindrankere). Kongen vilde nødig spilde sine bedste Mænd ved at sende dem, saa faa i Tallet, mod en saa stor Hær; men Væringehøvdingen Thore Helsing sagde at han og hans Mænd gjerne skulde styrte sig i brændende Ild for at skaffe ham Fred. Kongen bad dem da gjøre et Løfte til sin Konge St. Olaf for at faa Hjelp af ham: de lovede højtideligt at rejse ham en Kirke i Myklegaard paa deres Bekostning. Derpaa angreb de modigt Hedningerne, skjønt de selv kun vare halvfemtehundrede Mand (540) sterke, og der var 60 Hedninger for een Væring. Da de øvrige Hedninger undredes over at en saa liden Flok vovede at angribe dem, spurgte den blinde Konge, hvo den majestætiske Mand var, som reed foran dem paa en hvid Hest. Denne Mand kunde de andre Hedninger ej see, men der kom Rædsel i deres Hær; de flygtede, deres Konge blev fangen og deres Lejr og Vognborg indtagen. I det følgende Cap. (21) fortæller Snorre om hvorledes det engang, da Væringerne vare ude i Felten med Kyrialax, op-

om hvad Vej Harald tog til Constantinopel, og synes saaledes at forudsætte at han tog den korteste og naturligste. Snorre afviger ogsaa deri fra den ovenfor anførte, vidtløftigere Beretning, at han ved at fortælle om Felttoget paa Sicilien slet ikke omtaler Gyrge, men kun Harald, og saaledes heller ikke nævner noget om den mellem dem opstaaede Tvist om Byttet; han lader derhos Harald ikke drage umiddelbart fra Sicilien

---

dagedes paa en underbar Maade, at en af dem, svensk af Fødsel, var i Besiddelse af St. Olafs Sverd Hneite, og at Keiseren, underrettet derom, lod det bringe til Væringernes Olafskirke og forvare over dens Alter. Her tilføjes: „Eindride unge hed en Lendermand i Norge paa Harald Gilles Sønners Tid: han var i Myklegaard, da disse Begivenheder skede, og fortalte denne Historie i Norge, saaledes som Einar Skulesøn siger i sin Draapa om Olaf den hellige". Her kan man ej see om dette Tillæg kun vedkommer den sidste Historie eller begge. Det vil for Resten let skjønnes, at Eindride, der forlod Constantinopel 1154, og dræbtes 1163, ikke kunde have oplevet Begivenheder fra Alexios Komnenos's Tid, men maa have opholdt sig der i Kalo-Johannes's († 1143) sidste og Manuels første Regjeringstid, saa at altsaa Navnet „Kyrialax" er urigtigt, eller brugt som Fællesnavn for flere Komnener. I den historiske Olaf den hellige Sagas Anhang ere ogsaa begge Legender, saaledes som Snorre fortæller dem, indtagne, men i en omvendt Orden (nemlig Legenden om Sverdet Cap. 230 og om Hedningeslaget Cap. 250). Her tilføjes og af en Variantkodex, hvad der savnes i de nu existerende Hdskrr. af Snorre, at Keiseren lod Kirken opbygge og indvie til St. Maria og St. Olaf, og at Væringerne lagde meget Gods dertil. I det oven nævnte Digt „Geisle" fortælles fra v. 40 til 47 om Legenden med Sverdet; her anføres (v. 42) Eindride unge som Hjemmelsmand, uden at det dog udtrykkeligt siges, at han selv havde oplevet Begivenheden. Fra v. 49—58 fortælles om Slaget paa Pezinavoldene, uden at Eindride omtales; der nævnes heller ikke noget om Thore Helsing, saa at man altsaa kan see, at der ved Siden af Einars Kvad maa have været en samtidig mundtlig Beretning, som Snorre benyttede. Det ligger for øvrigt i Sagens Natur, at Begivenheden med Sverdet, der egentlig er den, om hvem det udtrykkeligt heder, at Eindride oplevede den, maa være forefalden senere end Hedningeslaget, da den Kirke, der byggedes ifølge det her givne Løfte, omtales som allerede staaende eller forlængst færdig, da Sverdet bragtes did. Hedningeslaget kan altsaa gjerne være forefaldet længe før Eindrides Tid. Den Begivenhed som Eindride eller Snorres Hjemmelsmand nærmest maa have haft for Øje, synes, som oven anført, at være hiint Slag mod de saakaldte Skyther 1122 under Kalojohannes, hvor det udtrykkeligt siges, at Fienden havde forskandset sig bag en Vognborg, men at Væringerne paa hans Befaling søndersloge Vognborgen med deres Øxer, saa at Keiseren indtog Skythernes Lejr. Dog omtales ogsaa under Kejser Alexios et Slag, han holdt med Petschenegerne 1083 ved Dristra, ej langt fra Bitzina, hvor Væringerne udmerkede sig, hvilket maaskee igjen kan være forvexlet med Kalojohannes's Slag, og saaledes have givet Anledning til at „Kyrialax" er kommen ind i begge Sagn. Legenden om Slaget fortælles ellers simplest, uden Angivelse af Tid, Sted, Kejser eller Væringehøvding, i den legendariske Olafssaga, Cap. 105, i Breviar. Nidros. (Langebek Scr. II. S. 551) og i Homilikodex Arnam. 619 qv.; denne Beretning, hvor der siges, at Kirken indviedes til

til Jorsálaland, men først vende tilbage til Constantinopel, hvor, som der staar, han og alle de Væringer, der fulgte ham, lode den af Keiseren modtagne Sold (málagull) blive tilbage. Det Udtog af Kongesagaerne, som man med størst Sandsynlighed antager forfattet i Norge omtring 1225, melder heller ikke noget om at Harald skulde have taget hiin Omvej til Constantinopel; det udelader ligeledes Beretningen om St. Olafs Jertegn mod Hedningerne, omtaler Harald alene, ikke Gyrge, paa Sicilien, og lader Harald herfra vende tilbage til Constantinopel, førend han drager til Jorsalaland; det fortæller enkelte af Krigs-Anekdoterne noget forskjelligt; men for Resten sætter det Haralds Krigsforetagender selv i samme Orden, som de øvrige Kongesagaer.[1]). Den yngre Bearbejdelse af de vidtløftigere Kongesagaer stemmer i det Hele taget, fornemmelig hvad Krigsbegivenhedernes Orden angaar, med den ældre; kun lader ogsaa denne Bearbejdelse Harald, og det endog i Følge med Gyrge, vende tilbage til Myklegaard før Toget til Jerusalem.

Kongesagaerne ere altsaa i det Hele taget enige i at omtale Haralds Krigsforetagender i følgende Orden: 1) Krydstoget i de græske Farvande; 2) den mangeaarige Krig i Serkland og Blaaland; 3) Slaget mod Hedningerne og St. Olafs Jertegn; 4) Krigen paa Sicilien; 5) Toget til Palæstina. Det sees heraf, at naar man undtager Slaget mod Hedningerne, der sættes ind paa et urigtigt Sted, og som ogsaa af enkelte udelades, samt Toget til Palæstina, der sættes sidst, i Stedet for at det skulde nævnes strax efter Krigen i Serkland og Blaaland, er Ordenen for øvrigt, naar „Serkland" tages i Betydningen af „Orienten", stemmende med den, vi ifølge de græske Fortællinger lære at kjende som den rette. Og hertil maa end videre bemerkes, at den norske Munk Thjodrek, der skrev sit Udtog af den norske Historie allerede i sidste Halvdeel af det 12te Aarhundrede, altsaa tidligere end nogen af de her nævnte Sagabearbejdelser ere skrevne, men som dog, hvad man tydeligt nok af hans Verks Beskaffenhed kan see, fulgte ældre Sagabearbejdelser, udtrykkeligt anfører Haralds Bedrifter i følgende Orden: 1) i Rusland (her menes hans tidligste Tjeneste under Jaroslav); 2) i Æthiopien eller Blaaland (her udelades det egentlige „Serkland"); 3) i Jerusalem; 4) paa Sicilien. Altsaa seer man, at de ældste Sagaberetninger, eller de der fandtes i Slutningen af det 12te Aarhundrede, virkelig omtalte Jerusalemsrejsen strax efter Krigen i Blaaland (Ægypten)

St. Maria, synes at være den ældste, og som maaskee nærmest skriver sig fra de i Thessalonike deeltagende Væringer. Dog just fordi Harald ej her er nævnt, og fordi Sagnet siden er flyttet længer ned i Tiden, bliver det tvivlsomt om Harald virkelig har været med i dette Slag.

[1]) Fagrskinna, Cap. 159 jvfr. Haralds Saga i Fornm. Sögur, Cap. 11.

og før Krigen paa Sicilien [1]). Hün Flytning af Jorsalarejsen til efter den siciliske Krig maa følgelig være senere Tiders Værk.

Skaldene, der alle ere samtidige med Harald, og af hvilke maaskee endog flere have været med ham i Syden, meddele, som vi allerede have seet Prøve paa, yderst faa, men derimod meget nøjagtige og paalidelige Efterretninger. Thjodolf, der siden optræder som hans Hirdskald, fortæller om Krigen i Serkland og Erobringen af de 80 Byer, om den derefter følgende Krig i Sicilien, Kampen med den afrikanske Fyrste, og de 18 fuldstændige Slag, Harald skulde have vundet; han nævner ligeledes om at han gjestede Langobardernes Land eller Italien [2]). Bølverk, hans Broder, taler om at Harald lod sig hverve og derefter hvert Aar var i Krig, om Søslaget, og hvorledes de døde Kroppe dreve ind paa Siciliens Kyst; om Haralds Sørejse til Blaaland eller Ægypten [3]). Illuge Bryndølaskald omtaler i almindelige Udtryk, at Harald underkastede Michael de sydlige Lande, og sigter umiskjendeligt til hans Deeltagelse i det italienske Felttog, hvor han siger, at han ofte før Dag forstyrrede Frankernes Fred ved Kvindens By (maaskee en eller anden af de italienske Stæder, der endnu stod under Zoe's Herredømme) [4]). Kun Stuf omtaler Toget til Jorsalaland, Besøget ved Jordan, og Røvernes Ødelæggelse [5]). Ingen af Skaldene nævner et Ord om Kampen ved Thessalonike, uden for saa vidt Thjodolf skulde sigte dertil, hvor han etsteds kalder Harald „Bulgarernes Brænder" [6]).

Ved Hjelp af disse Oplysninger kunne vi nu temmelig nøje følge Haralds Skridt efter hans Tilbagekomst fra det langvarige Ophold i Orienten og Pilegrimsrejsen til Jerusalem. Han indtraadte da, som vi have seet, i Væringernes Tal, og ledsagede Georg Maniakes, Nordmændenes Sorge, til Italien og Sicilien. Sandsynligviis er det kun hertil, Thjodolf sigter, naar han fortæller at Harald besøgte Langobardernes Land. Paa dette Tog see vi Harald optræde som Væringernes Anfører. Heraf følger ikke ligefrem, at han var Akoluth, eller Overanfører for det hele Væ-

---

[1]) Thjodrek Munk, Cap. 23. Han siger ogsaa kun Hierosolymam profectus est, hvorved maaskee en mindre krigersk Færd antydes.

[2]) Harald Haardraades Saga, Cap. 5, Fagrskinna, Cap. 155, 156, Harald Haardraades Saga, Cap. 3.

[3]) Harald Haardraades Saga, Cap. 3, 5.

[4]) Harald Haardraades Saga, Cap. 3, 5, Fagrskinna, 155. Illuge var sandsynligviis en Søn af Thord, hvis Fader Thorbjørn i Brynjudal (hvoraf Benævnelsen „Bryndøler") var Søskendebarn af den med Christendommens Indførelse paa Island (se I. 2. S. 354) samtidige Gest Oddleifssøn. Landn. II 25.

[5]) Harald Haardraades Saga, Cap. 11, Snorre, Cap. 12. Fagrsk., Cap. 159.

[6]) Harald Haardraades Saga, Cap. 1, Snorre, Cap. 1.

ringekorps. Sandsynligviis var han kun Høvding for den Deel af Korpset, der laa i Felten, thi Akoluthen selv forlod neppe Constantinopel eller Kejserens Person. Alt, hvad vore Sagaer fortælle om hele dette Felttog, indskrænker sig næsten ene til Anekdoter om Haralds Uenighed med Gyrge, hvorledes han overlister ham, og hvorledes han ved Krigspuds bemegtiger sig nogle faste Steder paa Sicilien. Thi hvad der i Skaldekvadene virkelig sigter hertil, er, som ovenfor viist, ved en Misforstaaelse henført til Krigen i Serkland. Og selv Anekdoterne om Haralds Uenighed med Gyrge ere, som vi have seet, ved en lignende Misforstaaelse henførte til det første Korstog. Disse Anekdoter lyde i Korthed saaledes. Engang, da Gyrge og Harald skulde opslaa Lejr for Natten mellem Søkysten og nogle Skove, kom Væringerne først, og sloge deres Telte paa et høit Sted, saa at der for de øvrige kun var Rum i et dybere liggende fugtigt Dalføre. Da Gyrge kom, fordrede han at Væringerne skulde overlade Pladsen til ham og hans Folk, men Harald vægrede sig, og sagde at Væringerne ej vare forpligtede til at flytte ned i Dalen under Grækernes Fødder. Gyrge var paastaaelig, men Harald meente, at om Gyrge var Høvding over Grækerne, var han selv Høvding over Væringerne, og stod ikke under Befaling af nogen anden end Kejseren og Kejserinden. Saa længe trættede de herom, indtil man paa begge Sider greb til Vaaben, og det var kommet til Kamp, hvis forstandige Mænd ej havde lagt sig imellem og meglet et Forlig, hvorved det bestemtes, at det ved Lodkastning mellem Gyrge og Harald skulde afgjøres, hvo der skulde have Ret til at slaa først Lejr, ride eller ro, eller lægge til Havn først, enten Grækerne eller Væringerne. Gyrge og Harald skulde nu merke hver sin Lod. Da Gyrge havde merket sin, bad Harald om at maatte see paa den, for at kunne merke sin anderledes. Gyrge viste ham sin Lod, Harald merkede sin, og begge Lodder kastedes i Gyrges Skjød, hvoraf Harald skulde uddrage den ene. Dette skede; holdende den udtagne Lod i Haanden, sagde han: „de som eje denne Lod, skulde tjelde, ride, ro og lægge i Havn først". Derpaa eftersaa han Loddens Merke, og kastede den i Havet, med de Ord: „dette er vor Lod". Da Gyrge spurgte, hvorfor han ej havde ladet ham see Lodden, bad Harald ham at see paa den anden, der laa tilbage. Den bar Gyrges Merke, og han maatte saaledes erklære sig for den tabende, uden at skjønne, at Harald med Flid havde merket den bortkastede Lod paa samme Maade som hans [1]. At den kloge Georg Maniakes paa en saa eenfoldig

---

[1]) Den her fulgte Fremstilling er Flatøbogens, da denne ellers stemmer med den ældste Sagabearbejdelse, Morkinskinna, som her har en Lakune; omtrent den samme Fremstilling findes og i Fagrskinna, Cap. 182. Snorre og Harald Haardraades Saga i Fornm. Sögur, Cap. 4 lade en tredje Mand drage Lodden, og Harald tage den fra ham for at kaste den i Søen.

Maade skulde have ladet sig overliste, er nu vistnok i højeste Grad usandsynligt, og Fortællingen maa derfor i sin nærværende Skikkelse aldeles forkastes som opdigtet. Men Opdigtelsen kan dog maaskee være at tilskrive Harald selv eller andre af hans hjemkomne Stalbrødre, og det usandsynlige i Lodkastningshistorien hindrer ikke Antagelsen af at der virkelig har fundet en Tvist Sted mellem Grækerne og de overmodige Væringer om Retten til at vælge Lejrplads. Ifølge det byzantinske Hofs omstændelige Regler for slige Tilfælde tilkom det den saakaldte Megas Domestikos, eller øverste Befalingsmand over Hæren, at vælge Lejrplads [1]), og Maniakes, der førte Titel af Strategos Autokrator [2]) eller uafhængig Feltherre, hvilket omtrent betegner det samme [3]), var saaledes visselig i Besiddelse af denne Ret. Men her var just Spørgsmaalet, hvor vidt Væringerne, der stode umiddelbart under Kejseren, vare forpligtede til at adlyde ham, eller, om de end i Slaget maatte lystre hans Befalinger, hvor vidt de ellers behøvede at rette sig efter de græske Etikette-Forskrifter. At Harald i Væringernes Navn protesterede derimod, og maaskee fik sin Villje frem, er ikke i mindste Maade usandsynligt. Der fortælles end videre, at naar Harald og Væringerne kæmpede sammen med Gyrge, magede han det saaledes, at Væringerne kom til at staa hvor det gik mindst blodigt til, og saaledes sparedes, medens Grækerne ej bleve sparede; naar han derimod var med Væringerne for sig selv, stred han med saadan Iver, at det gjaldt enten at sejre eller dø. Følgen deraf, siges der, var at hvor Harald anførte, der vandtes Sejr, medens det derimod gik mindre godt, hvor Gyrge førte Kommandoen: dette bebrejdede Grækerne Gyrge, og sagde at det var bedre at Harald anførte hele Hæren. Gyrge undskyldte sig med at Væringerne ingen Hjelp vilde yde ham, og foreslog at de skulde forlade ham, og stride for sig selv. Harald skilte sig da fra ham med Væringerne og alle Latinmændene, medens Gyrge beholdt Grækerne for sig: og nu viste det sig hvem der var den dygtigste, thi Harald vandt altid baade Sejr og Gods, men Gyrge ingen af Delene, saa at han tilsidst vendte tilbage til Myklegaard med sine Folk, paa de unge nær, der foretrak at slutte sig til Haralds Skare [4]). Denne Fortælling, der ligesom den foregaaende ikke efter Sagaerne er at henføre til noget Tog tidligere end den sicilianske Krig, men derimod rettest bør antages at grunde sig paa Væringesagn fra denne, og ligeledes bærer tydelige Præg af Overdrivelse og Udsmykning,

---

[1]) Kodinos Cap. 16 (S. 117).

[2]) Kedrenos, S. 753.

[3]) Gretsers og Goars Anmerkninger til Kodinos, Cap. 2, S. 188, (Bonn. Udg. S. 177).

[4]) Snorre, Cap. 4., Harald Haardraades Saga, Cap. 4. Fagrsk., Cap. 155, 154.

idet den i sig selv kun fremdeles antyder Væringernes Misfornøjelse med Maniakes og Uvillighed til at lystre hans Kommando, er især merkelig, fordi den udtrykkeligt vidner om det Venskab og Sammenhold, der fandt Sted mellem Væringerne og Nordmannerne. Det er nemlig allerede ovenfor omtalt, hvorledes det ikke kan være andre end disse, som Sagaerne forstaa ved de saakaldte „Latinmænd", og om end ingen Bevidsthed om Nationalslægtskab og fælles Nedstammelse havde knyttet Nordmanner og Væringer sammen, maatte de i det mindste have fælles Interesse med Hensyn til Byttets Deling. Thi hvad denne angaar, have vi allerede seet, hvor meget Nordmannerne havde at besvære sig over, medens ligeledes vore Sagabetretninger udtrykkeligt omtale, at der herskede Uenighed derom mellem Harald og Gyrge. Der er kun den Forskjel, der visstnok er grundet paa Sandhed, at Harald ikke, som Nordmannerne, gik Glip af hvad han fordrede, men paa den anden Side heller ikke gjorde fælles Sag med dem, da de faldt fra og bleve Grækernes Fiender. De egentlige Krigsbegivenheder paa Sicilien lyde efter den ældste Sagabearbejdelse saaledes: Da Norddrikt (d. e. Harald) og Gyrge kom til Sicilien — der er et stort Rige med mange Storborge —, flygtede alle for dem til Borgene, bag hvis Mure de troede sig sikre. Harald og Gyrge begyndte nu at beleire en paa Folk og Kostbarheder rig Borg, men længe forgjæves. Da sagde Gyrge: „hvorfor skulle vi ikke heller tage det mindre, naar vi ej kunde faa det mere? lad os heller prøve vor Lykke langs Kysterne, thi denne Borg er uindtagelig". Harald svarer: „kun seent vil Afgiften til Kejseren (120 Mark af hvert Skib) komme ind, dersom vi skulle ransage alle Skærene; hvad giver I mig, hvis jeg faar vundet Borgen?" „Hvad forlanger du", spurgte Gyrge. „Ret til forlods at udvælge trende Kostbarheder af Byttet", svarede Harald. Gyrge vedtog Betingelsen, og Sagen blev vidnesfast afgjort. Nu var Stedet saaledes beskaffent, at en Aa randt i et dybt Flodleje tæt forbi Borgen. Did gik Harald nu med sine Mænd, saa at man ej kunde see dem fra Borgen. De maalte Borgens Grundvold, for at vide, hvor dybt de skulde grave for at komme under den; derpaa sattes 20 Mand til at grave, 20 til at skuffe afvejen, og 20 til at kaste al Mulden ned i Aaen. Fra Borgen kunde man ej see, hvad de toge sig for, og de vedbleve nu at grave, indtil de kom saa langt ind, som bestemt. Da sagde Harald, at de nu skulde grave opad, da han antog at de maatte være komne ind under et eller andet Huus i Borgen; men førend de grov sig frem, skulde alle være fuldt udrustede og færdige til Kamp. Dette skede, alle væbnede og rustede sig, paa de faa nær, som grov. Saa klogt havde Harald stellet til, at de kom op i en Steenhall i Borgen, hvor der kun var faa Folk. Harald bød sine Mænd bryde frem med saa megen Larm og Skraal som muligt. Det skede, og da de Folk, der vare inde i

Hallen, saa de mørke Hjelme komme op af Jorden og hørte deres Krigsraab, bleve de forfærdede, især da det var noget mørkt, saa at man ej tydeligt kunde see hvad der var paa Færde. De styrtede skrigende ud paa Gaden, og sagde at Djævle vare komne op af Jorden og vilde dræbe dem. Forfærdelse udbredte sig til den øvrige Besætning, og de, der satte sig til Modværge, bleve dræbte; andre bade om Skaansel og underkastede sig. Saaledes faldt Borgen i Væringernes Hænder, og disse toge alt det Bytte, de vilde. Harald sagde nu til Gyrge: „vi kunne fare langt, førend vi faa saa meget Gods, som i denne ene Borg, hvilken I vilde forlade; derfor vil jeg allerede nu vælge de tre Kostbarheder efter den sluttede Aftale". „Vistnok", sagde Gyrge, „have vi faaet stort Bytte, men jeg tænkte at du ej skulde vælge førend hjemme i Myklegaard, hvilket var meest passende. Harald meente, at han havde gjort sig vel fortjent til det forlangte Valg, da Borgen uden hans Medvirkning vilde have staaet uerobret, og henskød Sagen til de andre Høvdinger. Disse gave ham Medhold. Gyrge sagde, at da de nu havde vundet saa stort Bytte, burde de strax rejse hjem. Men Harald sagde at han endnu ikke havde Lyst til at betale de 120 Merker af hvert Skib, førend han havde samlet sig mere Gods. Heri samtykkede den øvrige Hær, og roste meget hans Dygtighed. Gyrge maatte derfor give efter, og de begyndte nu at belejre en anden Borg. Men denne var endnu større og vanskeligere at indtage end den foregaaende. Gyrge sagde at de, overmodige over den sidst vundne Sejr, prøvede et Arbejde som var over deres Kræfter, og at de gjorde bedst i at drage andensteds hen. Harald, som merkede at Gyrge vilde bort, svarede: det er sandt nok, at denne Borg ej kan indtages ved samme List som den forrige, men jeg tror dog nok at vi skulle faa Bugt med den, naar vi kun give lidt Tid; du kan imidlertid gjerne drage bort, om du vil, men jeg vil blive her, da mine Folk ønske at erhverve mere Gods". „Jeg tror dog neppe", sagde Gyrge, „at du her vil kunne finde paa noget Raad". „Det kommer an paa", sagde Harald. Gyrge forblev ogsaa, da han dog nødig vilde drage bort med saa lidet Bytte, som det, han hidtil havde faaet. Tæt ved Borgen var der fagre og jevne Sletter, hvorpaa der stod en Deel smukke blomstrende Træer, og dannede en liden Skov. De Smaafugle, der havde deres Rede i Borgen under Tagene, plejede om Dagen at flyve ud til disse Træer for at skaffe sig Føde. Borgens Mænd tænkte sig nok saa sikre bag deres stærke Mure, og udæskede endog haanligt Harald og hans Mænd til at komme og tage deres rige Skatte. Men Harald lod nogle af sine Mænd tage Jordbeg, der fandtes i Nærheden, og ælte det til Liim; dette lod han befeste paa hine Træer, og fik derved fanget en heel Deel af Smaafuglene. Til disse lod han nu fastbinde Spaaner af brændbart Træ, med Vox og Svovel, og sætte Ild derpaa. Da Fuglene nu fløj til deres Re-

der i Borgen, antændtes Tagene, saa at det tilsidst blev stor Ildebrand. Paa samme Tid lod Harald sine Mænd gjøre et hvast Angreb. Borgens Folk, der baade havde Ilden og Fienden at kæmpe med, tabte efter en kort Tids Forløb Modet, og opgave Borgen, hvor Harald og hans Mænd nu hjalp til at slukke. Her fik de endnu større Bytte, og Gyrge meente nu at de havde faaet nok, og at det var paa Tide at reise hjem. Harald vilde dog endnu forsøge Lykken med en tredie Borg, trods Gyrges Betænkeligheder. Mange af Gyrges Mænd bifaldt ogsaa Haralds Beslutning. Denne gjorde endnu den samme Betingelse, som før, og alle samtykkede deri. „Nu skulle vi", siger Harald, „anstille Lege, som det oftere skeer ved langvarige Beleiringer. Et Telt af god Pell med gyldne Fløie skal reises noget afsides fra de øvrige. Til dette Telt skal daglig fem eller sex Mænd gaa og forblive derinde en Stund, og stedse anstille sig meget bedrøvede, naar de gaa ud. Hvis I da, som det altid hænder, komme til at tale med Borgens Folk, og disse rimeligviis spørge, hvorfor I ere saa nedslagne, eller hvad det smukke Telt er til, da skulle I sige, at jeg ligger syg derinde. Saaledes skal det gaa hen en Uge, da skulle I anstille eder endnu mere bedrøvede, og foregive at jeg er død. Derpaa skulle I bede om Tilladelse til at begrave mit Lig ved en af Borgens Kirker, og love, at der med Liget skal komme rige Gaver, baade i Guld og andre Kostbarheder. Jeg er vis paa, at de ej negte det, thi de fleste ere pengegriske. Naar dette er tilstaaet, skulle I bede om at 60 Mand maa ledsage Liget ind i Borgen. Dette ville de nu neppe tillade, men saa skulle I bede om at 12 Mand maa komme ind, og forsikre, at det ingensteds er Skik og Brug at færre end tolv Mand ledsage en Fyrstes Lig. Da vil Tilladelsen ej blive negtet. I skulle have en Kiste uden Laag til mit Lig, men brede et prægtigt Klæde af Pell over. Fire skulle bære Kisten paa sine Skuldre, tvende skulle gaa foran med Bannere, nemlig Halldor Snorressøn og Ulf Uspakssøn, men Hæren selv skal være fuldt bevæbnet og trænge sig sammen udenfor Porten, og naar I komme midt i Porten, skulle I slippe Kisten ned af eders Axler; da skal jeg see til at komme ud saa fort jeg kan". Alt dette skede, som Harald havde forordnet det. Da hans Død var meldt, og hans Mænd havde fremsat Anmodningen om at Liget maatte begraves ved en af Byens Kirker, vare dens Geistlige altfor begjærlige efter de tilbudne rige Gaver, til at de skulde negte det; enhver bød sin Kirke frem, og det blev bestemt, at tolv Mand skulde følge Liget ind i Byen. Da dette kom, modtoge de Geistlige det med en prægtig Procession, i deres fulde Skrud. Væringerne bare Liget, som Harald havde foreskrevet, og de som fulgte, havde alle Sørgedragt, nemlig Kapper og side Hatte, men under disse havde de Hjelme og Brynjer. I Porten lod Bærerne som om de snublede, saa at Kisten gled ned,

og blev staaende tvers over Borgeledet. Og i samme Øjeblik skraldede Ludren ved Porten, den hele Hær ilede til og trængte sig ind; Harald selv, der havde været med at bære den tomme Kiste, drog Sverdet, alle hans Mænd fulgte hans Exempel, gjorde et voldsomt Angreb paa de Omstaaende, der tildeels vare ubevæbnede, og nedsabledes. Alle de 12, der havde ledsaget Kisten, bleve noget saarede. Halldor fik et Saar i Ansigtet. Der fortælles, at da Harald bød Halldor at bære Banneret længer frem i Porten, svarede denne: „en Hare er god nok til at bære Merket før dig, du frygtsomme!" Harald skal dertil have svaret: „store Ord, Halldor; men ogsaa vel kæmpet". Der fortælles tillige, at Harald selv fangede den Jarl, der raadede for Borgen, og fratog ham hans ypperlige Sverd, som han selv siden bar, at han derpaa bød Jarlen Liv og Rige, og at Jarlen modtog det, da Harald betroede ham at han var en kongebaaren Mand. Men alt det Gods, der fandtes i Borgen, tog Harald til sig. Han vandt ogsaa mange andre Steder i samme Land for den græske Kejser. Og da man nu skulde drage hjem til Myklegaard, fordrede han at vælge de tre Kostbarheder, men Gyrge negtede ham det, og sagde, at alt skulde bringes til Kejseren. Harald paastod at han havde gjort sig vel fortjent til at faa dem, og sagde at han ikke med det Gode vilde opgive sin Ret. Derfor skiltes de ad i Uvenskab; Gyrge drog hjem til Myklegaard og søgte her at sværte Harald, men Harald drog til Jorsaleland [1]).

Omtrent paa denne Maade fortæller ogsaa den korteste, og, som det lader, i Norge selv forfattede, Sagabearbejdelse disse Begivenheder, kun udelader den Historien om den Borg, der erobredes ved Hjelp af den underjordiske Gang, og hvor der er Tale om Krigspudset med den forstilte Begravelse, nævnes der heller ikke noget om Legene. Hertil kommer, at Gyrges Tilstedeværelse og Ordvexlinger med Harald aldeles forbigaaes, dog kun, som det synes, for Korthedens Skyld. Snorre Sturlassøn, der øjensynlig baade har benyttet de vidtløftigere Kongesagaer og det nysnævnte Uddrag, har dog ogsaa, som man maa formode, haft særskilte Kilder, som vi nu savne. Han begynder med Fortællingen om den Borg, der indtoges ved Hjelp af Fuglene og de brændende Spaaner; ligesom Udtoget siger han her, at de fleste Huse i Borgen vare tækkede med Rør. Derpaa følger Historien om den underjordiske Gang. Derefter fortælles om Legene, men anderledes end ovenfor, thi her anvendes disse Lege som et

[1]) Flatøbogen og Morkinskinna, se Antiquités Russes II. S. 35—46 De andre vidtløftigere Bearbejdelser af Kongesagaerne stemme omtrent med disse, kun nævne de intet om Legene, se Harald Haardraades Saga i Fornm. Sögur, Cap. 8—10.

særskilt Krigspuds ved en Borg, forskjellig fra den, der indtoges ved den forstilte Begravelse. Væringerne, siges der, holdt efter Haralds Befaling Lege paa Sletten udenfor Borgen, ganske vaabenløse, som om de vilde spotte Forsvarerne. Da dette havde vedvaret en Stund, vilde ogsaa disse vise deres Foragt, og gik uden Vaaben op paa Voldene, medens de lode Portene staa aabne. Da Væringerne saa dette, gik de en Dag til Legen med Vaaben og Hjelme skjulte under deres Kapper og Hatte, og da de havde leget en Stund og merkede at Borgmændene ingen Fare væntede, ilede de pludseligt ind ad Porten, hvor der nu blev en haard Kamp, men hvor Harald og hans Mænd strax kom de først indtrængende til Hjelp. Disse, hvoriblandt Halldor Snorresøn og Ulf Uspaksøn, syntes at Hjelpen kom noget vel seent, thi de vare allerede blevne saarede, og flere af dem dræbte. Da nu Haralds Merkesmand faldt, og han bad Halldor tage Banneret i hans Sted, skal Halldor i sin Hidsighed have givet det oven anførte, uoverlagte Svar, og det skal ligeledes, som Snorre siger, være ved denne Lejlighed, at han fik hiint Saar i Ansigtet, der, som det udtrykkeligt tilføjes, siden lydede ham alle hans Dage. Endelig fortælles der om den fjerde Borg, der indtoges ved den forstilte Begravelse [1]. Snorre veed altsaa at fortælle om fire Borge og fire Krigspuds, medens de vidtløftigere Kongesagaer kun kjende tre, og Udtoget kun to. Det er dog ikke usandsynligt at Krigspudset med Legene, hvortil han ogsaa henfører Halldor Snorresøns Saar og Ordvexling med Harald, alene skyldes et Forsøg af ham selv paa at forbedre og berigtige den ældste Sagabearbejdelses Fremstilling af Krigspudset med Begravelsen, hvor ogsaa Legene omtales, uden dog at staa i nogen nødvendig Forbindelse med Begravelsen selv, hvorfor de ogsaa ere udeladte saa vel i Udtoget, som i den yngre Sagabearbejdelse.

Hvad nu overhoved alle disse Anekdoter eller Fortællinger angaar, da indeholde de neppe anden historisk Sandhed, end at Harald og Væringerne vare med ved Indtagelsen af de Stæder, der erobredes under Maniakes's Felttog paa Sicilien, at de udmerkede sig meget, og at blandt andre Halldor Snorresson ved Stormningen af en saadan By fik et Saar i Ansigtet, hvoraf han siden bar et dybt Ar saa længe han levede. Thi de fortalte Krigspuds ere kun staaende Anekdoter eller Vikingesagn, der endog synes fra umindelige Tider at have tilhørt de nordiske Nationers Sagnkreds, eftersom nogle af dem tillægges andre Helte, baade før og efter Haralds Tid, men som dog alle enten ere Nordboer, eller udlede deres Herkomst fra Norden, eller gribe ind i den nordmanniske Historie. Krigspudset med Fuglene tillægge de russiske Annaler Storfyrstinden Olga eller

[1]) Snorre, Harald Haarbraades Saga, Cap. 6—10.

Helga, der paa den Maade indtog Drevljernes Hovedstad 946 [1]). Saxo fortæller det samme om to gamle danske Konger, nemlig Hadding og Fridleif [2]). Den engelske Forfatter Girald lader den foregivne norske eller nordiske Viking Gurmund, der af enkelte udgives for den samme som den ikke mindre mystiske Hasting, betjene sig af det samme Puds ved Indtagelsen af Cirencester i England [3]). Det er allerede tidligere viist, hvorledes Krigspudset med den forstilte Begravelse af de nordmanniske Forfattere tillægges den nys nævnte Hasting, der paa den Maade skulde have indtaget Luna i Italien [4]). Men det tillægges endog Robert Wiskard, den yngre Broder af de samme Thankreds-Sønner, der i Forening med Harald kæmpede under Maniakes [5]); det gjentages om Hertug Robert af Apulien omtrent et Aarhundrede senere [6]); og endnu omtrent hundrede Aar derefter tillægges det den af en nordmannisk Moder fødte og over de nordmanniske Besiddelser i Italien herskende Keiser Frederik d. 2den [7]). Saxo fortæller det derimod to Gange om den danske Konge Frode den 1ste [8]). Hvad der end mere stempler dette Sagn som et Vikingesagn, er den Omstændighed, at den ældste Sagabearbejdelse og Udtoget, man kunde næsten sige uforvarende, bruger Udtrykket „Vikinger" om Harald og hans Mænd [9]). Hvad der fortælles om den underjordiske Mine, som Harald lod grave, er ikke noget egentligt Krigspuds, men et i ældre Tider, før Krudtets Opfindelse oftere anvendt, og allerede i Romernes Krigshistorie omtalt Middel ved Belejringer [10]); det kan derfor, om det end har været forsøgt under den sicilianske Krig, eller om det endog har været foreslaaet af Harald, dog ikke betragtes som opfundet af ham, eller som et Vidnesbyrd om hans overlegne Klogskab. Men da Sagaen fremstiller det som saadant, kan man heller ikke tillægge denne Anekdot mere historisk Verd end de øvrige. Derimod forholder det sig visnok aldeles rigtigt med at Halldor Snorressøn fik hiint Saar i Ansigtet. Det er allerede berørt, og

[1]) Se Schlözers „Nestor" V. 46. Nestor, trad. par Paris I. S. 78.

[2]) Saxo, I. B. S. 41, IV. B. S. 180.

[3]) Giraldus Cambr. Topogr. Hibern. Cap. 38—40, Cambdens Udg., S. 748, se ovenfor I. B. S. 429.

[4]) Se ovenfor I. B. S. 428.

[5]) Guil. Appulus, II. v. 338 flg.; Pertz, Mon. hist. Germ. XI. 260.

[6]) Otto af Freising, hos Muratori, VI. 668.

[7]) Matthæus Paris ed. Watts, S. 488.

[8]) Saxo, II. B. S. 66, 79.

[9]) Morkinskinna og Flatøbogen, se Antiquités Russes, II. S. 44. Fagrskinna, Cap. 158.

[10]) Saaledes anvendtes det f. Ex. af Camillus, ved Indtagelsen af Veji, se Livius, V. 20.

vil nedenfor nærmere blive omtalt, hvorledes Halldor Snorresøn, hjemkommen til sin Fædrenes Island, plejede paa Thingene vidtløftigt at fortælle Beretningen om Harald Sigurdssøns Bedrifter, og han har da vist ikke undladt at vise sit Arr, og melde saa vel om Anledningen til at han fik det, som om den Ordvexling, han ved samme Lejlighed havde med Harald. Sagnet herom har vist ogsaa vedligeholdt sig i hans Æt, og det er vel at merke, at Snorre Sturlassøns Oldemoder var Halldor Snorressøns Datterdatter [1]).

Vi erfare altsaa kun heraf, at Harald og Væringerne deeltoge i Erobringen af de 13 Stæder, som Georg Maniakes, ifølge de græske Kilder, skal have erobret paa Sicilien. Dette er ogsaa en ligefrem Følge af, at han var med paa Toget, hvorom der, som vi have seet, ikke er mindste Tvivl. Hvor vidt han ellers handlede saa selvstændigt, som vore Sagaer antyde, eller hvor vidt det endog fornemmelig skyldes hans eller Væringernes Fortjeneste, at nogle af hine Stæder bleve indtagne, er mere end tvivlsomt. Det er Sagaskrivernes Viis, at gjøre sin Helt til Hovedpersonen i de skildrede Begivenheder. Paa samme Maade lader de nordmannisk-italienske Hertugers Sagaskriver, Galfred, Nordmannerne og deres Anførere Thankreds-Sønnerne spille Hovedrollen i denne selvsamme Krig. Han lader Viljam af Hauteville gjøre Udslaget ved Syrakus og senere ved Montepiloso, og lader Nordmannerne alene vinde den afgjørende Sejr ved Traina, medens Grækerne kun nøje sig med at plyndre Lejren [2]). Men da vi nu tillige erfare, at Væringerne og Latinmændene eller Nordmannerne holdt sig sammen, og at der i begge Korps herskede Misfornøjelse med Maniakes's Egennyttighed, er det i og for sig ikke usandsynligt, at Nordmannerne og Væringerne i Forening have udført flere Bedrifter i denne Krig paa egen Haand, ligesom man kan være forvisset om, at deres Tapperhed og Krigsfærdighed maa have bidraget betydeligt til Grækernes Sejrvindinger.

Det forholder sig, som vi have seet, virkelig saaledes, at Maniakes forlod Sicilien, og rejste hjem til Constantinopel, førend Væringerne, men han rejste hjem som Fange, bagvasket af Stephanos, ikke som Befalingsmand. Hvor længe Harald og Væringerne ere blevne tilbage paa Sici-

---

[1]) Se Landn., II. 23. Sturlungasaga, II. 2. (1 B. S. 49). Halldors Datter Thorkatla var Moder til Thorgils Gudlaugsdatter, der egtede Gils Snorressøn, og med ham havde Sønnen Thord, Fader til Hvamm-Sturla, Fader til Snorre Sturlassøn.

[2]) Galfred Malaterra, I. 7. 10. Det er ovenfor I. B. S. 666—671 viist, hvorledes Dudo paa samme Maade lader Gange-Rolf spille Hovedrollen i Foretagender, hvorved han umiskjendeligt kun har indtaget en underordnet Stilling.

lien, er vanskeligt at sige. At de efter al Sandsynlighed deeltoge tilligemed Nordmannerne i Messinas tapre Forsvar under Katakalon, er ovenfor antydet som sandsynligt. I det mindste skulde man formode at Væringerne have været med, deeltaget i Udfaldet, og faaet Broderparten af det rige Bytte [1]). Men hvis man skal antage at den Afdeling af Væringerne, ved hvilken Harald tjente, deeltog i Slaget ved Thessalonike 1041, hvilket de udførligere Kongesagaers Beretning om St. Olafs Jertegn i Hedningeslaget og Benævnelsen „Bulgarernes Brænder" [2]) i et Vers af Thjodolf, virkelig giver Anledning til at tro, da maa den i Mellemtiden mellem Mai 1040 og Mai 1041 være bleven kaldet tilbage. Urimeligt er det just ikke, at de ere blevne tilbagekaldte formedelst den farlige bulgariske Krig; det kan ogsaa tænkes muligt, at Væringerne, forbitrede paa Grækerne ligesom Nordmannerne, toge Anledning af disses Bortgang til at skille sig fra Hæren og vende tilbage til Grækenland paa egen Haand. Men paa den anden Side siges der udtrykkeligt af italienske Chronister, at baade Russer og Væringer i den græske Hær faldt i de Slag, der fra Marts til September 1041 holdtes mellem Grækerne og Nordmannerne [3]). Har-

[1]) Hvad der gjør Nordmannernes Deeltagelse i dette Slag uvissere, end Væringernes, er den Usikkerhed, som hersker med Hensyn til den rette Tid, da Kampen ved Messina forefaldt. Det er allerede ovenfor viist, hvorledes Kedren omtaler den allerede under 1010, medens det dog siden heder, at Katakalon nys var hjemkommen og bragte Efterretningen om sin heldige Kamp ved Messina, da Opreret mod Michael Kalafates udbrød den 19 April 1042. Nu er det unegteligt Kedrens Skik stundom at omtale en Række af sammenhørende Begivenheder under det Aar, hvor de først nævnes, uagtet de foregik under flere, og for den Sags Skyld kunde vistnok Kampen ved Messina gjerne henføres til 1042. Men han siger derhos, at den forefaldt paa en Pintsedag, og da Pintsen 1042 indtraf den 30te Mai, altsaa senere end Opreret mod Michael, er det tydeligt nok, at hiin Kamp i alle Fald ej har kunnet finde Sted senere end ved Pintsetid 1041, altsaa næsten et heelt Aar før Opreret, og at Kedrens Udsagn om Katakalons Ankomst med Efterretningen om Kampen i det høieste kun kan være at tage bogstaveligt med Hensyn til Ankomstens Nylighed, medens Efterretningen selv under alle Omstændigheder mindst maa have været et Aar gammel. Og da kan den ogsaa ligesaa gjerne have været to Aar gammel. Der bliver saaledes Spørgsmaal, om Kampen ved Messina forefaldt i 1040 eller 1041. Forefaldt den i 1041, altsaa ved Pintsetid, kunde Nordmannerne ej være med, da de allerede før Paaske sejrede ved Melfi (17 Marts). At Grækerne endnu ikke havde tabt Messina i September 1041, sees deraf at det udtrykkeligt siges hos Lupus og i Bari-Annalerne, at Dokianos da vendte tilbage til Sicilien, ligesom man ingensteds faar Besked om, naar Messina tabtes. Men Messinas Forsvar maa jo dog have fundet Sted tidligere. Det rimeligste er derfor at henføre det til 1040.

[2]) Harald Haardraades Saga, Cap. 1, Snorre, Cap. 1.

[3]) Lupus Protospata, (Muratori V. 43) omtaler Russer som faldne ved Olivento; Bari-Annalerne (Pertz, V. 53) havde ved Olivento og Cannæ.

ald havde under hele Krigen i Orienten været med blandt de russiske Hjelpetropper. Det skal nedenfor vises, at Harald, uagtet han var Væring, dog underholdt saa nøje Forbindelser med Russerne, at han af Grækerne upaatvivleligt har været anseet som en Russer. Og kommer nu hertil, at hans Deeltagelse i Hedningeslaget ikke omtales, og som det synes, med Flid forbigaaes af Snorre, medens derimod Skaldene udtrykkelig nævne at han stred mod Frankerne, uden dog at sige at han overvandt dem [1]), bliver det dog nok det retteste at antage, at han deeltog i det uheldige Felttog i Italien, medens derimod den hos Keiseren tilbageblevne Væringe-Afdeling kæmpede ved Thessalonike, og oplevede eller rettere troede at opleve hiint Jertegn, som de tillagde St. Olaf, Grækerne derimod St. Demetrius. Da vore Sagabearbejdere kun tænkte sig een Væringe-Afdeling, og Harald som dens stadige Anfører, maatte de ogsaa lade ham deeltage i hiint Slag, saa meget mere som Harald var den frelsende Helgens Halvbroder.

Haralds og hans Afdelings Tilbagereise til Grækenland henføres derfor rettest til Tiden strax efter Nederlaget ved Monopolis eller Montepiloso i September 1041, da Grækerne, forjagne fra det faste Land, maatte drage sig tilbage til deres faa faste Stæder, og Væringerne saaledes ikke egentlig havde noget synderligt mere at bestille i Italien. De kunde endda deeltage, og have vist ogsaa deeltaget i det Tog, Keiser Michael kort før sin Død foretog til Bulgarernes Land, for ganske at underkaste sig det. Og saaledes var der lige fuldt Anledning for Harald til at kunne kaldes „Bulgarernes Brænder".

Paa alle disse Krigstog, lige fra 1032 til 1041, vandt Harald meget Bytte, og erhvervede derved store Rigdomme. Navnlig skal han have vundet en Mængde Guld og Sølv tilligemed flere andre Kostbarheder under sit fleeraarige Ophold i Serkland [2]). Og hvis han, hvad der ifølge det oven anførte er sandsynligt, var med i Udfaldet fra Messina og Plyndringen af Abulafars Leir, havde han ogsaa Anledning til at faa et rigeligt Maal af alt det Guld og Sølv, de Perler og Ædelstene, som Katakalons Mænd bemægtigede sig og deelte mellem sig i Skjeppeviis. Alt det Bytte, Harald saaledes vandt, og som han ikke netop behøvede til sit og sine Mænds Underhold, sendte han ved paalidelige Bud i Forvaring til Kong

---

[1]) I det oven anførte Vers af Illuge (Harald Haardraades Saga, Cap. 3) staar der at han ofte „før Dag forstyrrede Frankernes Fred" ved „Kvindens By". Her sigtes maaskee nærmest til Udfald foretagne fra en af de befæstede, Zoe tilhørende Byer, hvori Grækerne efter deres Nederlag havde indesluttet sig. Det er saa meget sandsynligere, som Tillægget „før Dag" synes at tyde paa tilsigtede Overrumplinger.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 8, Snorre Cap. 5, Fagrsk. Cap. 156.

Jaroslav i Rusland. Dette viser noksom, hvor nøje Harald under hele sit Ophold blandt Grækerne vedligeholdt Forbindelsen med Jaroslav, og det bestyrker den ovenfor fremsatte Formodning, at Harald, uagtet han gik ind i Væringekorpset, dog fremdeles af Grækerne betragtedes som en fornem Russer, mod hvilken de maaskee derfor ogsaa vare saa meget mere mistænkelige.

En kort Tid maa Harald nu have tilbragt roligt i Constantinopel, hvor han oplevede Kejser Michael Kalafates's Tronbestigelse [1]). At han ogsaa tog virksom Deel i Urolighederne under de blodige Dage, den 19de, 20de og 21de April 1042, da Michael Kalafates blev afsat og blindet, kan ikke betvivles. Vore Sagaer, og hvad mere er, de samtidige Skalde, nævne endog Harald udtrykkeligt som den, der selv blindede Kejseren. Saaledes siger Thjodolf Arnorssøn; „Hærførernes Kuer (Harald) lod stikke Øjnene ud af Hovedet paa Fyrsten; det siger jeg til hans Ros" [2]); og paa et andet Sted: „den vældige Kriger lod stikke begge Øjnene ud paa Stolkongen (Kejseren): da var der Kamp og Urolighed; Egdernes Herre (d. e. Harald) gav Fyrsten et hæsligt Mærke, og Grækernes Konge foor meget ilde". En anden Skald, ved Navn Thorarin Skeggessøn, siger: „Fyrsten (Harald) vandt endnu mere Guld, men Grækenlands Konge gik steenblind af sit haarde Saar" [3]). Men deri afvige Sagaerne aldeles fra de græske Beretninger, at de nævne Monomachos, d. e. Constantin Monomach, Michaels Efterfølger og Zoes sidste Mand, som den Kejser, Harald blindede. Dette er en aabenbar Fejl, thi Monomach blev ikke blindet. Men da Sagaerne tillige fortælle Anledningen til, at Harald blindede ham, saa forskjelligt fra Byzantinernes Beretning om Aarsagen til Michaels Fald, at det det neppe engang synes som om Sagamændene have tænkt paa denne, maa man antage, at de oprindelig have haft en Begivenhed, der indtraf under Monomach og stod i Forbindelse med Haralds Flugt, for Øje, men at senere Sagabearbejdere, ved at finde Øjne-Udstikningen omtalt af Skaldene, ved en Misforstaaelse henførte den til Monomach, og satte den i Forbindelse med hiin Begivenhed. Hvorledes det gik til ved Michael Kalafates's Afsættelse og Mishandling, er ovenfor berettet. Et heftigt Folkeopløb bragte ham til at flygte til et Kloster; da Theodora Dagen

---

[1]) De vidtløftigere Sagaer meddele ogsaa en aldeles fabelagtig Historie om, hvorledes han helbredede en Væring, Erlends, Kone for Galskab. Harald Haardraades Saga Cap. 6, Flatøbogen. Hvis der ligger nogen Sandhed til Grund for denne Beretning, maa Begivenheden have fundet Sted i den her nævnte Mellemtid.

[2]) Skálda, Cap. 64.

[3]) Harald Haardraades Saga Cap. 14, Snorre Cap. 14, Fagrsk. Cap. 162.

efter sendte Stadspræfekten til Klosteret for at blinde ham, fulgte den hele Folkehob med, slæbte Michael frem, og udstak hans Øjne. At Harald og Væringerne baade have sluttet sig til Zoes Forsvarere den foregaaende Dag, da Kampen rasede omkring Paladset, og navnlig ved Excubita, hvor Væringerne havde deres Kvarteer; at de Dagen efter have været med til Klosteret, og at Harald maaskee med egen Haand har blindet ham, er i og for sig heel sandsynligt. Skalden Thorarin siger i det oven anførte Vers, at Harald ved denne Lejlighed vandt endnu mere Guld end før. Dertil havde han just den aller bedste Anledning, da Folkemassen den 20de April stormede Paladset og plyndrede Skatkammerets Rigdomme. Af disse har Harald saaledes vistnok faaet en betydelig Deel.

Det er ovenfor nævnt, at Georg Maniakes strax efter Michaels Død, eller maaskee endogsaa før, atter blev sendt som Overbefalingsmand til Italien, og at han tillige blandt andre Hjelpetropper skal have medbragt Væringer. At Harald har været med blandt disses Tal, kan ikke ligefrem benegtes, men sandsynligt er det ikke. Nogen Sandhed maa dog ligge til Grund for Sagaernes eenstemmige Beretning om hans Uenighed med Gyrge, og under saadanne Omstændigheder har Harald neppe atter villet stille sig under hans Kommando. Desuden synes det næsten, som om Maniakes allerede havde tiltraadt Rejsen til Italien, førend Michael Kalafates blev afsat og blindet; men da dette skede, var Harald, som vi see, i Constantinopel. Den Kamp mod Frankerne eller Nordmannerne, hvorom Illuge Skald taler, kan, som ovenfor viist, have fundet Sted under Dokianos og Exaugustus 1041. Overhoved see vi af Sagaerne, at Serkland og Sicilien, ikke Italien, var Hovedskuepladsen for Haralds Bedrifter. Det synes desuden, som om Harald, hvis han havde været med i Italien 1042 og 1043, vilde have været beskjeftiget der saa længe, at han neppe kunde have deeltaget i de Begivenheder, der stode i den nærmeste Forbindelse med hans endelige Bortrejse fra Constantinopel, og hvorom der nu skal blive handlet [1]).

I lang Tid havde der nu hersket Fred og venskabelig Forstaaelse mellem Grækerne og Russerne. Græske Kjøbmænd havde uhindret besøgt Rusland, og russiske Constantinopel, under Jagttagelsen af de ovenfor omtalte Former. Russiske Hjelpetropper tjente i den græske Hær, og havde, som vi have seet, kæmpet baade i Serkland og Italien. Men i Sommeren 1043 opkom der hændelsesviis et Slagsmaal mellem nogle Grækere og

[1]) Det var først i Februar eller Marts 1043, at Maniakes ifølge de italienske Annaler forlod Nedre-Italien og gik over til Epirus. Der tales heller ikke nogensteds om, at Væringerne skulde have gjort fælles Sag med Maniakes, da han gjorde Opror. Altsaa maa de Væringer, han havde med, have været blevne tilbage i Italien.

Russere i Constantinopel, hvorved en fornem Russer blev dræbt. Da Jaroslav fik dette at vide, besluttede han til Hevn at paaføre Grækerne Krig, og gjorde store Udrustninger, idet han ikke alene opbød alle dem, han kunde faa af sine egne Undersaatter, men og, som det udtrykkeligt staar, skaffede sig et ikke saa ringe Antal fra de Nationer, der beboede Oceanets nordlige Øer, med andre Ord, fra de nordiske Lande. En Hær af 100000 Mand skal saaledes være bleven samlet, over hvilken han satte sin 23aarige Søn Vladimir til Anfører, og bød ham i Spidsen for den at drage ned ad Dnepr paa de sædvanlige Smaabaade, hvoraf Russerne betjente sig, og angribe Constantinopel. Da Keiseren fik dette at høre, sendte han Gesandter til Vladimir for at bede ham om at nedlægge Vaabnene, og love fuldstændig Erstatning for den Skade, Russerne maatte have lidt, naar han kun ikke for en saadan Ubetydeligheds Skyld vilde bryde den allerede i en saa lang Aarrække bestaaende Fred. Men Vladimir lod Gesandterne haanligt bortjage, og afslog overmodigt ethvert Fredstilbud. Da maatte Keiseren i Hast udruste sig til Kampen saa godt han kunde. Først og fremst gav han Befaling til at fængsle alle de russiske Kjøbmænd, der paa den Tid opholdt sig i Constantinopel, saa vel som alle de tilstedeværende russiske Hjelpetropper, og at fordele dem til Bevogtning rundt om i Statholderskaberne, for at hindre dem fra at vække nogen Urolighed inden Riget. Derpaa drog han med de Skibe, han i Hast kunde udruste og bemande, og ledsaget af en ikke ubetydelig Rytterhær langs Stranden, ud mod Russerne, som han traf ved Pharos ved det nordlige Indløb til Bosporos. Her vilde i Førstningen ingen af Parterne begynde Angrebet. Da Dagen saaledes gik hen og Aftenen nærmede sig, fornyede Keiseren sine Fredstilbud, men Vladimir afviste dem atter haanligt, idet han tilføiede, at han ei vilde nedlægge Vaabnene, uden at Keiseren udbetalte tre Pund Guld til hver eneste Mand i hans Hær. Da dette var en Umulighed, besluttede Keiseren at begynde Angrebet. Han bød Magistren Basil Theodorokanos, der tidligere havde været brugt mod Maniakes i Italien, at ro ud mod Russerne med tre Triremer og forsøge om han kunde lokke dem ud af deres faste Stilling i Havnen. Basil roede lige ind i den fiendtlige Flaade, opbrændte tre af deres Fartøjer med græsk Ild, borede tre i Sænk og bemægtigede sig eet. Nu nærmede ogsaa Keiseren sig med den hele øvrige Flaade, og Russerne, som saa, hvilken Ødelæggelse alene tre Triremer havde kunnet anrette, vovede ikke at oppebie de øvrige, men toge Flugten, og saa uforsigtigt, at de stødte paa Klipper og Skjær, hvorved en Mængde af deres smaa Fartøjer gik til Grunde, især da der ogsaa rejste sig en heftig Storm. Endog Vladimirs eget Fartøj blev knuust, og han vilde være omkommen, saa vel som hans Vojvod Vyschata, hvis ikke en af hans Mænd, ved Navn Johan Tvorimitsch, havde reddet dem. De,

som kom i Land, bleve angrebne og dræbte af Rytterhæren. Efter Grækernes Beretning skulle 15000, efter Russernes egen 6000 russiske Lig have været fundne ved Stranden. Efter denne Sejr vendte Kejseren tilbage til Constantinopel, efterladende Flaaden tilligemed en Deel Tropper for at passe paa, at de af Russerne, der havde reddet sig, ej skulde komme i Land. Russerne trak sig nu længer tilbage, forfulgte af 24 græske Skibe, men disse vovede sig for langt fra den øvrige Flaade, og Vladimir, som bemerkede deres ringe Antal, angreb dem uventet, indesluttede dem og tilføjede dem et fuldstændigt Nederlag, idet Besætningen paa elleve af dem blev nedhuggen, fire bleve tagne og de øvrige knustes mod Klipperne. Derpaa drog Vladimir hjem til Vands. En Deel af Russerne foretrak, under Anførsel af Vyschata, at tage Vejen til Lands, men disse bleve angrebne ved Varna af Katakalon, som slog dem aldeles, fangede 800, hvoriblandt Vyschata selv, og sendte dem i Lænker til Constantinopel, hvor Øjnene bleve udstukne paa mange af dem. Først tre Aar efter, da Freden sluttedes, blev Vyschata løskjøbt og sendt tilbage til Rusland [1]).

En Begivenhed som denne maatte nødvendigviis gribe betydeligt ind i Haralds Stilling og Skjebne ved det byzantinske Hof. Han var kommen did fra Rusland og tildeels som Russer. Han havde den hele Tid underholdt Forbindelse med Jaroslav, havde sendt ham sine erhvervede Rigdomme til Opbevaring, og var endog saa godt som forlovet med hans Datter. Han maa under disse Omstændigheder ogsaa have plejet nøje Omgang med de Russer, der opholdt sig i Constantinopel, og overhovedaf Grækerne mere have været betragtet som en Russer, end som en Nordmand, om de ellers gjorde nogen Forskjel mellem Russer og de øvrige Nordboer, og ikke snarere ansaa dem som et eneste Folk. Den Skjebne, der overgik de russiske Kjøbmænd og Hjelpetropper, der ved Krigens Udbrud befandt sig i Constantinopel, nemlig at blive fængslede som mistænkte, kan derfor heller ikke han have undgaaet, om han endog fremdeles hørte til Væringekorpset. Ja den maatte vel saa meget vissere ramme ham, som Grækerne neppe kunne have været ganske blinde for den Forbindelse, hvori han stod med den russiske Konge: i det mindste maa de have merket, at han nød stor Anseelse blandt alle de Russer, der vidste hvor højt han stod anskreven ved Jaroslavs Hof. Vi erfare ogsaa af vore egne Sagaer, at Harald virkelig blev fængslet, og optraadte som Kejserens, ja endog som Væringernes, aabenbare Fiende. Men deres Beretning om Aarsagen og

[1]) Kedrenos, S. 788 flg. Jvfr. Nestors russiske Annaler ved 6551 (Septbr. 1042 til Septbr. 1043). Glykas (S. 319) lader, højst urigtigt, Kejserens Slag med Russerne foregaa paa selve Forum i Constantinopel, forbi han har læst Kedrens φάρῳ som φόρῳ.

Anledningen dertil indeholder intet om den russiske Krig; derimod tales der om Kjærligheds-historier og Hof-Intriger, der paadrage Harald Keiserens Vrede og forvolde hans Fængsling. Er nu end meget heraf øjensynlig upaalideligt eller endog fabelagtigt, saa viser det dog, at der foruden den russiske Forbindelse ogsaa var andre Omstændigheder, der satte Harald paa en fiendtlig Fod med Keiserhoffet. Den hele Beretning herom lyder i den ældste og udførligste Bearbejdelse af Kongesagaerne saaledes. Da Gyrge var vendt tilbage til Sicilien efter den Uenighed, der var opstaaet mellem ham og Harald om Byttet, bagvaskede han denne meget for Keiseren, som om han vilde drage alt Byttet til sig alene uden at unde Keiseren det mindste, læggende til, at om denne hans Egennytte og Ærgjerrighed skulde faa Fremgang, vilde han snart gjøre Forsøg paa at støde Keiseren selv fra Tronen. Der siges og, at Keiserinde Zoe skulde have bagvasket ham meget hos Keiseren, foregivende at han søgte at forføre hendes Systerdatter Maria, hvilket fortjente den haardeste Straf: den rette Aarsag skulde dog være at hun selv vilde have ham, men at han forsmaaede hende. Da Harald kom tilbage fra Jerusalem, viste Flere ham Had og Avind, først og fremst Gyrge og Keiserinden, derhos ogsaa mange andre. Ofte havde han Sammenkomster med Maria, som han virkelig havde bejlet til, men ikke faaet, fordi Zoe selv vilde have ham. Engang havde de et saadant Stevnemøde i et Kammer, der var bygget ud over Søen, som gik derunder. Det blev fortalt Keiseren, som strax begav sig derhen, for at overraske Harald, men Maria merkede det tidsnok til at kunne slippe Harald ned gjennem en Lem i Gulvet, saa at Keiseren ikke fandt ham der, og troede at man havde sagt ham en Usandhed. Dernæst foregav man at Harald var upaalidelig i sit Vagthold, og Gyrge bad Keiseren at prøve det ved at sende en Flok bevæbnede Mænd mod Vagten; men Harald var paa sin Post og lod den hele Flok dræbe, saa at Keiseren syntes at han alene havde Skam og Skade af Gyrges Raad. Nu begyndte Zoe atter at vise sig hadefuld mod Harald, deels fordi han ikke havde udredet til Keiseren det Guld, der tilkom ham, deels formedelst hans Forhold til Maria. Det kom endelig dertil, at Zoe og Keiser „Kunak", som han kaldes, lode Harald tilligemed hans Stalbrødre Halldor Snorressøn og Ulf Uspakssøn kaste i Fængsel. Paa Vejen til Fængslet aabenbarede den hellige Olaf sig for Harald, og paa det Sted er der nu, heder det, opført et Kapel for St. Olaf. Fængslet var næsten rundt, ligesom en Hule, nedgravet i Jorden, med Mundingen øverst. I Hulen flød en liden Bek, og ved Siden af den sov en stor Edder-Orm, der nærede sig af døde Kroppe og af dem, der paa Keiserens Befaling kastedes levende ned, fordi han var dem vred. De satte sig ned paa Ligene og Halldor beklagede deres Nød, der vilde blive endnu værre, naar Ormen

vaagnede. Harald sagde at de alle skulde anraabe hans Broder St. Olaf om Hjelp, og gjøre højtidelige Løfter til ham. Dette skede. Nu sagde Harald at de skulde angribe Ormen; Halldor skulde sætte sig paa Hovedet, og Ulf, der var den sterkeste, paa Halen; selv vilde han angribe den med en Kniv, det eneste Vaaben, man havde ladet dem beholde. Derpaa tog han en Stok i den venstre Haand, viklede en Kappe om den venstre Arm og stak den i Munden paa Ormen, medens han med den højre Haand borede Kniven ind, hvor han troede det nærmest til Hjertet. Ormen vaagnede og sprellede voldsomt, men Kappen optog Edderet som den udspyede, og Harald satte sig ovenpaa Ormen, der var saa sterk, at den ofte hævede ham i Vejret. Dog ved St. Olafs Hjelp, ved Haralds egen Raskhed og hans Stalbrødres Bistand fik han endelig Bugt med Ormen. Næste Nat kom der en Enke ned til Fængslet, ledsaget af to Tjenere, og spurgte om der var noget levende Menneske derinde. De svarede at de vare uskadte. Hun tilbød at frelse dem, hvilket de modtoge med Glæde, og nu bleve de dragne op, først Ulf og Halldor, siden Harald. Hun fortalte dem nu at Kong Olaf havde aabenbaret sig for hende i Drømme, og lovet hende Helbredelse fra en Sygdom, der plagede hende, hvis hun vilde frelse hans Broder, hvilken han ikke vilde skulde lide Pinsler i Sydlandene, om han just ikke altid kunde billige hans Ferd. Harald takkede hende meget, og ligeledes takkede de St. Olaf, der havde frelst dem. Det tilføjes at dette Fængsel siden kaldtes Haralds-Fængslet. Harald ilede nu strax til Væringerne, der bleve glade ved at see ham. Han bød dem strax staa op, væbne sig, og følge ham. Det skede. Han gik lige til det Sovekammer, hvor Kejseren laa, brød det op, greb ham, og stak begge hans Øjne ud. Endnu samme Nat brød de ogsaa ind i det Kammer, hvor Maria sov, og bortførte hende. Derpaa tog de to Galejer og roede ud i Sævidar-Sundet. Dette var lukt med Jærnlenker. Harald sagde derfor til sine Mænd, at alle de, som ikke roede, skulde gaa agter ud med deres Oppakning og hvad andet tungt de kunde finde, for at Galejernes Forstavne kunde komme saa højt i Vejret som muligt; derpaa skulde man ro i største Fart op paa Lænken, og naar man endelig ikke kunde komme længer, skulde de paa samme Maade løbe forud. Derved lykkedes det ham virkelig at faa sin egen Galej over Lænken, men den anden brast, saa at flere af dem, der vare ombord, druknede; de øvrige bleve reddede over paa Haralds Galej. Paa denne Maade slap Harald bort fra Myklegaard, og styrede ud mod det sorte Hav. Men førend han seilede ud paa dette, satte han Maria i Land og gav hende godt Følgeskab tilbage til Myklegaard, bedende hende ved Afskeden at hilse Zoe, at Harald var borte, og spørge hende, hvo der nu havde faaet Overhaand, han eller

hun, da der nu intet havde været til Hinder for at han kunde have faaet Maria, om han havde villet [1]).

Udtoget af Kongesagaerne, der maaskee endog følger en ældre Bearbejdelse, stemmer i det hele taget hermed, kun med den væsentlige Forskjel, at der ej tales noget om Gyrge og ikke nævnes et Ord om Kampen med Ormen. Det heder blot at Harald kastedes i Fængsel med Ulf og Halldor, og at Enken, opfordret af St. Olaf, der havde aabenbaret sig for hende i en Drøm, gik om Natten ned til Fængslet og frelste Harald. Om hans natlige Indbrud i Paladset fortælles der noget nøjere. „Harald", siges der, „gik strax til Væringernes Skift, saa kaldes de Gaarde, hvori Væringerne ere, bød dem at staa op og væbne sig, og gaa til Kongens (d. e. Kejserens) Palads, hvor han sov. De dræbte nogle Væringer, der holdt Vagt over Kongen, greb denne selv, og udstak begge hans Ojne". Her anføres, foruden de oven omtalte Vers, der handle om Kejserens Mishandling, ogsaa et merkeligt Halvvers af Valgard, der udtrykkeligt handler om Væringernes Drab. Der staar: „Du bød, Fyrstesøn, strax at hænge den ene Halvdeel (neml. af Væringerne); I have maget det saaledes, at færre Væringer ere tilbage". Endelig maa det merkes, at Maria her kaldes Zoes Sønnedatter, ej hendes Systerdatter [2]).

Snorre Sturlasøn udelader ogsaa Ormekampen, og kalder Maria Zoes Broderdatter. Han nævner derhos, at Harald ved Tilbagekomsten fra Jorsalaland til Myklegaard fik høre at hans Brodersøn Magnus var bleven Konge i begge Riger, Danmark og Norge, at han derved fik Lyst til at vende tilbage til sin Odel i Norden, og paa Grund deraf opsagde sin Tjeneste hos Grækerkongen, hvorover Zoe blev meget vred og beskyldte ham for at have omgaaets misligt med Kongens Gods, som var vundet i Krigen. Dette samme Tillæg, saa vel som Udsagnet at Maria var Zoes Broderdatter, findes ogsaa i den yngre Bearbejdelse af de udførligere Kongesagaer, som dog ellers stemmer med den ældre [3]). Og i alle Bearbejdelser, ogsaa i Udtoget, tilføjes ved Fortællingen, hvorledes Harald blindede Kejseren, følgende Bemerkning: „I mange Kvæder om Harald er

[1]) Morkinskinna og Flatøbogen, se Antiquités Russes II. S. 150—56.

[2]) Fagrskinna, Cap. 160—168. Valgards Halvvers lyder saa: Helmingi bautta hanga, hilmis kundr, af stundu; skipt hafið þér svá at eptir eru Væringjar færi. Da det strax ovenfor netop heder at Harald begav sig til Væringernes Kvarteer eller „Skift" (Excubita, se ovenfor S. 55) er det ej usandsynligt at Sagabearbejderen har forklaret Versets „skipt hafið þér" ej som „I have skiftet, maget det saa" o. s. v., men „I have sat eder i Besiddelse af Excubita saaledes at der ere færre Væringer tilbage".

[3]) Snorre Harald Haardraades Saga, Cap. 13—15. Harald Haardraades Saga i Fornm. Sögur VI. Cap. 11—15.

dette Storverk omtalt; og man behøver ej at opkaste nogen som helst Indvending imod at det var selve Grækerkongen (Kejseren), som han blindede; thi man kunde jo have nævnt en Greve eller Hertug, dersom man vidste at det var rigtigere; men i alle Kvæderne siges dette paa een og samme Maade, nemlig at det var Stolkongen selv".

Thjodrek Munk, der benyttede Sagabearbejdelser, meget ældre end dem, vi have, siger om alt dette kun i Korthed, at Harald, efter at have samlet en Mængde Penge paa Sicilien, kom til Constantinopel, blev der anklaget hos Kejseren, tilføjede ham en temmelig haanlig Skjendsel, og undkom ved en næsten æventyrlig Flugt [1]).

Det sande i alt dette er først og fremst, at Harald er bleven fængslet, og at han paa en æventyrlig Maade er undsluppen. Det er ovenfor viist, at den Foranstaltning, hvorved alle de Russer, der paa den Tid, Krigen med Rusland begyndte, altsaa om Sommeren 1043, befandt sig i Constantinopel, enten som Kjøbmænd eller Hjelpetropper, bleve fængslede, ogsaa maatte bringe Harald i Fængsel, og dette vilde endog vist have skeet, om han end fremdeles var Væringehøvding. Men det er tydeligt nok, at han paa den Tid ej længer var Medlem af Væringernes Korps. Dette sees ej alene af Snorres Udsagn, at han ved Efterretningen om at Magnus var bleven Konge i Danmark — hvilken Efterretning netop maa have naaet ham om Vaaren eller Sommeren 1043 [2]) — opsagde sin Tjeneste hos Kejseren, men og, — hvad der her maa ansees for det sikreste Vidnesbyrd — af Valgards Vers, hvori det heder at han lod Halvparten af Væringekorpset hænge, og bar sig saaledes ad med dem, at der vare færre Væringer tilbage. Thi vel siges det i den Fortælling, der ledsager dette Vers, at Harald udførte dette ved Hjelp af andre Væringer. Men dette maa kun være en ubeldig Gjetning af Sagabearbejderen selv, der her øjensynligt kun har haft Verset at holde sig til, thi Væringernes Troskab mod Kejseren og indbyrdes Sammenhold var altfor prøvet og urokkeligt, til at en saadan Voldshandling af Væringer mod Væringer og mod Kejserens egen Sikkerhed kunde være tænkelig [3]). Harald, der under sit hele Ophold

[1]) Thjodrek, Cap. 28. Hans Ord ere: Postea peragratâ Siciliâ, magnâque pecuniâ id locorum extortâ, venit Constantinopolin, ibique apud Imperatorem accusatus, inflictâ eidem Imperatori satis probrosâ ignominiâ, inopinabili fugâ elapsus est.

[2]) Det vil erindres, at Magnus om Høsten 1042 tiltraadte Regjeringen i Danmark og indsatte Sven Ulfsøn til sin Jarl.

[3]) Se f. Ex. Anna Komnena II. 7, S. 62, hvor der tales om de Tropper, der besatte Constantinopels Mure 1081, og som Alexios Komnenos, der belejrede Staden, søgte at vinde. Disse vare deels de saakaldte „Udødelige", et græsk Korps, deels Væringerne eller Øxebærerne, deels Nemitzerne (d. e. Tydskere af det slaviske njemzi); Cæsaren Johannes fraraadte Alexios ganske at for-

i Constantinopel har været betragtet som en Russer, kunde, efter at have opsagt sin Tjeneste som Væring, ikke undgaa at regnes blandt de sig i Constantinopel opholdende Krigeres eller Kjøbmænds Tal, og hans Opsigelse af Væringe-Tjenesten maatte paa denne Tid blive dobbelt mistænkelig. Det er i og for sig heller ikke usandsynligt, at Ulyst til at kæmpe mod Jaroslavs Søn, hvis Søster han haabede at faa til Egte, har været en virksommere Bevæggrund for ham til hiin Opsigelse, end Efterretningen om Magnus den godes forøgede Magt.

Imidlertid synes det heller ikke saa ganske ugrundet, hvad der fortælles om Haralds Forbindelse med Maria. Ikke at hun, som Sagaerne sige, kan have været Zoes Sønnedatter, Broderdatter eller Søsterdatter, thi Zoe havde hverken nogen Søn eller Broder, og hendes Søster Theodora var ikke engang gift. Men hun kan have været en nær Paarørende eller Adoptivdatter af Zoe eller af Kejseren, eller staaet under hendes nærmere Beskyttelse. Thi ogsaa den engelske Forfatter Viljam af Malmsbury, der skrev allerede omkring 1115, og sandsynligviis har faaet sin Underretning af hjemkomne angliske Væringer, fortæller om Harald [1]), at han i sin Ungdom havde staaet i Krigstjeneste hos Kejseren i Constantinopel, og var der paa hans Befaling, til Straf fordi han havde voldtaget en fornem Dame, bleven kastet for en glubende Løve, hvilken han dræbte uden Vaaben, idet han kvalte den alene med sine kraftige Arme [2]). Dette Udsagn er merkeligt ej alene fordi det bestyrker Sagaernes Fortælling om Haralds Forhold til Maria, men ogsaa fordi vi deraf erfare, at Sagnet om Haralds Kamp med et glubende Dyr, saa utroligt det end synes, allerede har været til, og det i England, paa den Tid Viljam skrev, kun et halvt Aarhundrede efter Haralds Død. At Viljam nævner en Løve, medens Sagaerne nævne en Orm, maa her ansees for en Bisag. Viljam er heller ikke den eneste ikke-norske Forfatter, som taler derom. Ogsaa den danske Forfatter Saxo fortæller Sagnet udførligt, men saa forskjelligt, saa vel fra Sagaernes, som fra Viljams Beretning, at det er tydeligt at see, at han maa have benyttet en af hine aldeles uafhængig Kilde. Hans

søge paa at bestikke eller vinde de Udødelige, da disse vare Kejseren ubrødeligt hengivne; ligesaa fraraadte han ham at vove noget med Væringerne, „thi disse havde fra deres Fædre modtaget, ligesom faaet i Pant og arvet Troskaben mod Kejserne og deres Bevogtning, hvilken de derfor altid udførte med den største Omhyggelighed, og ikke engang vilde taale den mindste Hentydning til Forræderi". Nemitzerne derimod lode sig bestikke.

[1]) Willielmus Malmsbury, III. 260, Saviles Udg., S. 106, Hardys II. S. 436.

[2]) Denne Fortælling er igjen, som man tydeligt kan see, benyttes af Alberich af Troisfontaines, se Leibnitzs Udgave, II. S. 107. Man gjenkjender f. Ex. endog den samme Talemaade nudo lacertorum nisu suffocavit.

Fremstilling lyder saaledes: „Da Harald, efter sin Broders (St. Olafs) Død, ikke troede sig sikker i sit Fædreland, flygtede han til Byzantium. Her blev han af Kongen dømt til Døde for Manddrab, og det blev bestemt, at han skulde kastes ned til en Drage, der holdtes i Huset, for at sønderrives af den. En tro Tjener fulgte ham i Fængslet. Fangevogteren slap dem begge ned i Hulen, ubevæbnede og nøje ransagede. Tjeneren var ganske afklædt, Harald fik Lov til at beholde sit Linned paa. Men da Vogteren hemmelig havde faaet en Armring af Harald, kastede han en Deel Smaafisk ned i Hulen, for at Dragen kunde have noget at stille sin første Hunger paa, og for at Glandsen af Fiskeskjellene skulde udbrede lidt Lys i den belgmørke Hule. Harald samlede nu nogle Been af de Lig, han forefandt dernede, og bandt dem sammen saa at de dannede en Art af Kølve; og idet Dragen styrtede graadigt frem, sprang han op paa dens Ryg, og stak en Nagekniv, han havde skjult hos sig, ind i dens Bug ved Navlen, det eneste Sted, hvor den kunde saares. Dragen snappede efter ham og slog med Halen, men kunde ikke faa ham fat eller ramme ham. Imidlertid bearbejdede Tjeneren dens Hoved med Kølven, indtil den døde. Da Kongen erfoor dette, forvandledes hans Hevngjerrighed til Beundring; han benaadede Harald, og skjenkede ham endog et Fartøj, paa hvilket han rejste bort". Saxo ledsager Fortællingen med den særdeles merkelige Oplysning, at Kong Valdemar af Danmark, der satte megen Priis paa at kjende og eftergranske hvad der havde tildraget sig i Verden, ejede den selvsamme Kniv, Harald havde benyttet ved Dragekampen, og fremviste den ofte for sine Venner, fortæret af Rust og neppe længer tjenlig til at skære med. Der er saaledes vist ikke nogen Tvivl om, at den Fremstilling af Begivenheden, Saxo her meddeler, er den som Kong Valdemar selv plejede at give, naar han forevisle Kniven [1]); Saxo har maaskee endog selv seet Kniven og med egne Øren hørt Kongen fortælle Historien. Da vi nu vide, at Valdemars Moder Ingeborg var en Datter af Mstislav, Sønnesøn af Vsevolod, Jaroslavs Søn, bliver det højst rimeligt, at saa vel Kniven, som den dertil knyttede Fortælling om Haralds Kamp, er kommen til Valdemar gjennem hans Moder, og at vi her have den Tradition derom for os, der sandsynligviis lige siden Haralds egen Tid var gængs ved det russiske Hof. Der er endog den største Rimelighed for at Harald selv har skjenket Kniven, som et merkeligt Erindringstegn, til en af sine Svogre, og at han selv har fortalt ham sit Æventyr omtrent paa den af Saxo gjengivne Maade. Thi ej alene stemmer denne i det væsentligste med Sagaernes Fremstilling af Kampen, men den er tillige den i sig selv

---

[1]) Saxo, 11te Bog, S. 549. Valdemar herskede fra 1147—1182, og levede saaledes kun 100 Aar efter Haralds Død.

mindst overnaturlige Beretning derom. At Harald virkelig blev kastet for et glubende Dyr, som han mod Forventning overvandt, tør man neppe imod saa mange samstemmende Vidnesbyrd benegte, saa meget mindre som denne Afstraffelsesmaade lige fra Kejsertidens tidligste Dage havde været almindelig blandt Romerne, og Saxos Udsagn om at det var en Drage, med hvilken Harald kæmpede, sammenlignet med den Maade, hvorpaa vore Sagaer beskrive den saakaldte Orm, leder Tanken hen paa, at Dyret var en Krokodil, hvilken Kejseren med Lethed havde kunnet faa fra Ægypten, og at den, ligesom saa mange andre vilde Dyr, underholdtes til offentlig Fornøjelse og til den grusomme Brug, hvorom der her nærmest har været Tale. Det overnaturlige og urimelige i de forskjellige Beretninger maa man tænke sig borte. Det maa heller ikke glemmes, at Beskrivelsen over Kampen ikke fra først af kan have hidrørt fra nogen anden end Harald selv og hans to Følgesvende, og at det neppe har været frit for at disse tillode sig Overdrivelser. Tilværelsen af hiint ovenfor omtalte Kapel til St. Olafs Ære, hvilket i det mindste de senere Væringer kaldte St. Olafs Kapel, forenet med den Omstændighed, at man senere endog paaviste det saakaldte Haraldsfængsel, hvori han skulde have siddet fangen, vidner i det mindste om at det har sin Rigtighed med Fængslingen og hans uventede Redning. At Saga-Uddragets Forfatter og Snorre have udeladt Dragekampen, viser imidlertid, at de her ikke have antaget Haralds egen Hjemmel for tilstrækkelig [1]).

Fortællingen om Haralds Sammenkomster med Maria og den Maade, hvorpaa han i Førstningen skuffede Kejseren, er derimod, som man tydeligt kan see, laant fra den oven nævnte Kreds af Ridderromaner, og maa derfor bortskæres som et senere Tillæg. Omtrent det samme fortælles og om Grette Aasmundssøns Broder Thorstein Dromund, hvilken, som ovenfor nævnt, hevnede Grette i Constantinopel, ved der at fælde hans Drabsmand. Ogsaa han undslipper gjennem en Lem ned i Søen; og hvad der for øvrigt berettes om hans Kjærlighedshistorier, er laant af Romanen om Tristram og Isolde [2]). Det siges endog at den samme Dromund opholdt sig i Constantinopel just paa samme Tid, som Harald var der, da „Michael Katalak" var Kejser; han bliver ligesom Harald frelst af Fængslet ved en Kvinde, kun med den Forskjel at hun er en gift Kone, og løskjøber ham, medens hiin Enke hjelper Harald til at flygte. Men om end disse Biomstændigheder ere laante andenstedsfra, synes dog Hovedsagen, at Harald virkelig har

---

[1]) En Bestyrkelse paa at Harald havde et Æventyr med en Dame ved Navn Maria, kunde man ogsaa søge deri at hans ældste Datter hed Maria, maaskee til Minde om hende.

[2]) Grettes Saga, Cap. 89, jvfr. Sagaen om Tristram, i Annaler for nordisk Oldk. og Hist. 1851.

staaet i Forbindelse med en fornem Dame og Paarørende af Kejserinden ikke at kunne betvivles ¹).

At det derimod var Michael Kalafates, ikke Constantin Monomach, der blindedes af Harald, have vi ovenfor seet, og det er saaledes en Misforstaaelse baade af Skaldeversene og af de oprindelige Beretninger, naar de Sagabearbejdelser, vi nu kjende, lade denne Mishandling gaa ud over Constantin. Dette hindrer os imidlertid ikke fra at antage, at Harald strax før sin Flugt, efter at være undsluppen af Fængslet, kan have tilføjet Constantin en eller anden Fornærmelse, eller en temmelig haanlig Skjendsel, som Thjodrek udtrykker sig. Vel heder det i Saxos Fortælling, at Kejseren af Beundring over Haralds raske Daad benaadede ham og gav ham et Fartøj til at sejle bort paa. Men hiint Skaldevers, der beretter at Harald lod en Deel af Væringerne dræbe, vidner om at hans Affked fra Kejseren ej har været saa fredelig, medens Fortællingen om den Maade, hvorpaa han slap ud af Skævidarsund eller Havnen ved Constantinopel, ogsaa bærer Sandhedens Præg, og viser at han ej med det Gode var kommen løs. Her var det desuden ej alene Haralds Forbrydelse, hvori den nu end bestod, men hans politiske Stilling, som gjorde ham forhadt og frygtet. Saxos eller Kong Valdemars Fortælling maa altsaa være mindre nøjagtig i dette Stykke, saa vel som i Angivelsen af Aarsagen, hvorfor Harald fængsledes, og deri, at den kun lader ham have en eneste Følgesvend i Taarnet. Men hvori den Fornærmelse bestod, som Harald tilføjede Kejseren, er nu, af Mangel paa omstændelige Kilder, umuligt at angive. Maaskee var det allerede Fornærmelse nok, at Harald brød ind i Paladset, og dræbte nogle Væringer. Men naar han først var kommen saa vidt, har han neppe ladet det blive derved, og maa i det mindste have plyndret, og sat Kejseren i den yderste Forfærdelse. Dog, de byzantinske Forfattere tie derom. Imidlertid fortælle de om et stort Opløb, der fandt Sted mod Constantin den 9de Marts 1044, da Folkehoben i Constantinopel, som længe havde forarget sig over den ublue Maade, hvorpaa han levede med sin Frille Sklerœna, samlede sig sammen, styrtede under vilde Raab hen mod Kejseren, just som han kom gaaende i Spidsen for en højtidelig Procession, og havde vistnok faaet fat paa ham og dræbt ham, hvis ikke Fyrstinderne Zoe og Theodora selv havde talt til Folket og beroliget det ²). Under denne Forstyrrelse kunde Harald maaskee have sluppet ud af Fængslet, og, benyttende sig af Folkets oprørte Stemning, vovet et dristigt Forsøg mod Kej-

¹) Michael Kalafates's Moder, Katallaktes's Søster, hed Maria; dette Navn synes saaledes ej at have været usædvanligt i deres Familie. Naar Zoe adopterede Kalafates selv, kunde hun vel og have adopteret en af hans kvindelige Slægtninger.

²) Kedrenos, S. 761.

serens egen Person. Thi det synes temmelig vist, at hans Flugt ej fandt Sted paa den Tid, da Russerne laa udenfor Bosporos, men først i Løbet af Aaret 1044, og at han saaledes var meget længere fængslet, end Sagaerne angive [1]). Alle disse ere nemlig enige om, at Harald tilbragte en Vinter hos Jaroslav, inden han forsøgte sin Lykke hos Magnus og Sven, og det er ovenfor viist, at Harald neppe meldte sig hos Magnus, førend i Aaret 1045. Vi have ogsaa seet, at den i Slaget ved Faros fangne Russer Vyschata hensad fængslet lige til 1046, da Freden sluttedes. Den samme Skjebne have vel ogsaa de tidligere fængslede Russer haft, og den vilde vel ikke mindre være bleven Haralds Lod, saafremt han ikke paa egen Haand havde befriet sig.

Paa denne Maade undslap Harald fra Constantinopel, efter at have tilbragt 12 Aar i tre Kejseres Tjeneste, og vundet ej alene Hæder og Berømmelse, men ogsaa store Rigdomme, hvilke han, som ovenfor nævnt, forsigtigviis havde sendt i Forvaring til Jaroslav. Disse Rigdomme skal han have vundet ej alene paa sine Krigstog, men ogsaa derved at han tre Gange havde været i det saakaldte Polotasvarv, hvortil Væringerne ved Kejserskifte skulle have været berettigede. Om denne foregivne Ret, hvorom de byzantinske Forfattere ej nævne et eneste Ord, er der ovenfor talt. Vi kunne ej med Bestemthed benegte Muligheden af, at en saadan Ret for Væringerne virkelig har existeret paa Kejserinde Zoes Tid, men rimeligere er det dog, at de Polotasvarv eller Skatkammer-Plyndringer, hvori Harald har taget Deel, ere at tilskrive en selvtagen Frihed. I det mindste var dette Tilfældet med den Plyndring af Skatkammeret, der fandt Sted da Paladset stormedes under Opstanden mod Michael Kalafates, og her var

---

[1]) Det eneste, der kunde tale for at henføre Flugten til hiin Krigstid, er den Omstændighed, at Havnen var spærret med en Jærnkjede, hvilken, som det synes, ej plejede at være dragen i den dybeste Fredstid. Men man maa erindre, at Freden endnu ikke var sluttet i 1044, og at man derfor endnu hvert Øjeblik kunde vænte en Fornyelse af det russiske Angreb, ligesom det tvertimod maa antages, at man netop paa den Tid, der kæmpedes, har bevogtet Harald med dobbelt Opmerksomhed. For øvrigt kan det vistnok ikke negtes, at Tiden, naar Harald flygtede fra Constantinopel, altid vil blive noget tvivlsom, især formedelst den Usikkerhed, vi ovenfor (S. 7 og 8) have paapeget i vore egne Sagaers Angivelser om det Aar, i hvilket Harald aller først kom til Magnus. At Sævidarsund er Constantinopels Havn, det saakaldte Chrysokeras, mellem Staden og Pera, kan ej betvivles; det er just denne Havn, hvis Indløb sperredes ved en Kjede fra Akropolis til Galata. Kjeden beskrives bedst af St. Paul. catena ferrea grossa nimis, quæ posita super ligna transversa mare transnatabat. Disse Tvertræer vare maaske de Sø-Træer (sævidir) hvorefter Sundet af vore Forfædre kaldtes Sævidarsund. Russerne kaldte det kun „Sundet", Suda, se Schlözers Nestor, S. II. 232, III. 258.

Harald visselig med. Hans Indbrud i Paladset umiddelbart før Flugten har maaskee ogsaa været forbundet med en ikke ubetydelig Plyndring, og der kan vel endog tidligere under Michael Katallaktes's Regjering have været Anledning til en saadan. Vist er det, at de Skatte, han havde samlet, vare overordentlig store, og paa et andet Sted ligefrem kaldes „Grækerkongens Guld“ [1]).

Harald lagde Tilbagevejen over det sorte Hav, og derfra, som der siges, til Ellipalt, d. e. det asovske Hav, hvorfra han rejste videre til Lands, indtil han kom til Jaroslav. Han er saaledes ikke dragen op ad Dnepr, men maa være landet ved den russiske Besiddelse Tmutarakan, og derfra have fulgt Donfloden opad [2]). Vore Sagaer lade, som sædvanligt, Jaroslav residere i Holmgaard eller Novgorod, medens dog Kijev var hans sædvanlige Opholdssted, hvor vistnok ogsaa Harald nu opsøgte ham og modtog de Skatte, han havde i Forvaring. Paa Vejen fra Constantinopel til Kijev digtede Harald et Kvad, hvori han deels opregnede de Hændelser han havde oplevet, de Bedrifter han havde udført, og de Færdigheder, han besad; alt med stadigt Hensyn til Jaroslavs Datter Elisabet eller Ellisif, over hvis Kulde han beklager sig, skjønt han dog ikke havde haft Anledning til at prøve hendes Følelser, siden han bejlede til hende, medens hun endnu var et Barn. Kvadet bestod af 16 Vers, af hvilke kun fem ere opbevarede. Her siger han blandt andet: „vort Skib gjennempløjede Bølgen forbi det vide Sicilien; da vare vi prude: den brune Snekke skred herligt frem under de raske Drenge“. Han taler ogsaa om, hvorledes han i sin Ungdom deeltog i Kampen med Thrønderne, da hans Broder faldt [3]). „Jeg kan“, siger han, „8 Idrætter, nemlig at smede, at ride, at svømme, at løbe paa Skid, skyde, kaste med Spyd, spille paa Harpe, og digte“. Han omtaler at han var fød paa Oplandene, men at han nu sejler med sine Skibe forbi Klipperne. Alle Vers ende med Omkvædet: „dog slaar den guldprydede Pige i Gardarike med Nakken ad mig“. Dette Tillæg

---

1) Se nedenfor S. 128, 129.

2) Ellipalt er en Fordrejelse af det græske Ἕλη, d. e. Moradser, og det latinske paludes, se ovenfor 1. 1, S. 232.

3) Da Harald forlod Constantinopel, har han vel ogsaa aflagt det falske Navn Nordbrikt, som han ifølge de vidtløftigere Kongesagaer skal have antaget under sit Ophold i Grækenland. Der er dog et stort Spørgsmaal, om han virkelig har antaget noget saadant Navn, der i alle Fald er aldeles unorsk, og snarere anglisk. Den norske Form vilde være Nordbjart. Men da vi see, at Slaget ved Thessalonike af Sagabearbejderne i det 12te Aarhundrede er blevet forvexlet med Slaget ved Dristra og Bitzina under Alexios Komnenos, kunde det nok hende, at ogsaa den daværende Væringe-Høvdings Navn „Nabites“ (Ναμπίτης), der synes at være en Forvanskning af „Norbert“, er urigtigt blevet overført paa Harald.

er dog mere henkastet som et Slags Galanteri, end fordi det i Virkeligheden havde noget at betyde. Thi endnu i Løbet af Vintren efter hans Ankomst gav Jaroslav ham Ellisif til Egte [1]).

7. Haralds Sammenkomst med Magnus og Forbund med Sven Ulfsøn.

Da Harald havde tilbragt et Aars Tid hos Jaroslav, erklærede han ham sit Forsæt, at opsøge sin Frænde Kong Magnus, og bede ham om et Stykke Land at herske over, siden han nu selv raadede over tvende Riger. Jaroslav havde intet herimod at indvende; dog skal saa vel han som Dronning Ingegerd have taget det Løfte af Harald, at han skulde vise Magnus al mulig Føjelighed, og være ham saa tro og hjelpsom som han kunde, baade i Raad og Daad. Harald begav sig nu nord til Aldegjeborg, hvor han skaffede sig et Skib, satte med dette over til Sverige, styrede ind i Mælaren, og landede ved Sigtun. Han havde alle sine Skatte med. „Du ladede", siger Valgard, „Skibet med den skjønneste Farm, og førte en umaadelig Mængde Guld med fra Gardarike. Du styrede Skuden modigt i det haarde Vejr, medens Skibet kløvede Bølgerne; da endelig Sø-Drevet lettede, saa du Sigtun" [2]). Her traf Harald Sven Ulfsøn, der siden det uheldige Slag ved Helgenes og sin Flugt for Magnus havde opholdt sig i Sverige. Sven foreslog Harald, at de strax skulde slutte Forbund med hinanden, da de kunde betragte Magnus som en fælles Modstander, og da de derhos vare i Svogerskab med hinanden, eftersom Svens Moder Æstrid var en Halvsyster af Ellisifs Morfader, Olaf Skotkonung. Harald lovede Sven sit Venskab, men vilde dog ikke give noget bestemt Løfte, eller tage aabenbart Parti med Sven, forend han havde talt med Magnus. Derfor drog han strax efter videre til Danmark. Her traf han Magnus, just som denne laa med sine Skibe i Øresund ved Skaanes Kyst. Haralds Skib skal have været meget prægtigt; det var, siges der, malet over Vandgangen, og forsynet med Dragehoved og Hale, begge forgyldte, Sejlet var af Pells-Tøj, som var lagt dobbelt, for at man baade foran og agter skulde see den rette eller smukke Side deraf, og der paastodes at intet Skib havde været seet i Norden mere besat med Guld, Ædelstene og andre kostbare Prydelser, end dette [3]). Synet af det prægtige Skib vakte megen Forundring i

[1]) Harald Haardraades Saga, Cap. 15, 16, jvfr. Morkinskinna; Snorre, Cap. 17. Fagrskinna, Cap. 165. Mag. Adam III. 12. Schol. 63.

[2]) Harald Haardraades Saga, Cap. 17, Snorre, Cap. 17, Fagrskinna, Cap. 166. Morkinskinna siger udtrykkeligt, at Harald kun havde et eneste Skib, hvilket ogsaa er det rimeligste. Fagrskinna nævner derimod 3 Skibe.

[3]) Fagrskinna, Cap. 147, 166; Morkinskinna og Flatøbogen, jvfr. Ágrip, Cap. 33 og Thjodrek, Cap. 25. De yngre Bearbejdelser af Kongesagaerne, tilli-

Magnus's Flaade, og han sendte strax et Skib ud imod det, for at høre hvorfra det var, og hvad Ærende dets Fører havde. Paa det fremmede Skib traadte en Mand frem, høj af Vext og med et fornemt Væsen. Han sagde at han var udsendt fra Harald Sigurdssøn, Kongens Farbroder, for at høre, hvorledes Magnus vilde modtage ham. Han lagde til, at ej alene Frændskab og Taknemmelighed for den opofrende Troskab, Harald havde viist St. Olaf, burde sikre ham en venlig Modtagelse; men at ogsaa Magnus's egen Fordeel bød det, da Harald var en klog og krigserfaren Mand, og i Besiddelse af store Rigdomme. Da det udsendte Fartøj kom tilbage til Flaaden med denne Underretning, erklærede Magnus sig strax villig til at modtage Harald med aabne Arme, eftersom han havde al Grund til at vænte sig den bedste Hjelp og Støtte af en Frænde, som ham. Med denne Hilsen lod han Fartøjet atter ro ud til det fremmede Skib, som da roede ind til Kysten. Det viste sig nu, at hiin høje Mand, der havde udgivet sig for en Udsending af Harald, ikke var nogen anden end Harald selv. Han gik i Land med sit Følge, og mødtes af den, ligeledes af sine fornemste Mænd omgivne Magnus, der modtog ham paa det venskabeligste [1]).

Efter faa Dages Forløb udbad Harald sig en Sammenkomst med Magnus, for nærmere at fremsætte sine Fordringer, og raadslaa om dem. Kongen indfandt sig med syv af sine fornemste Raadgivere, hvoriblandt Einar Thambarskelve. Magnus aabnede selv Forhandlingerne ved at fremsætte det Ønske, at Harald skulde staa ham bi i at forsvare Besiddelsen af Danmark. Harald svarede, at han først vilde vide om Magnus vilde er-

gemed Snorre ere her aabenbart uefterrettelige, idet de aldeles ikke omtale Haralds foreløbige Sammenkomst med Magnus. Overhoved fortælle de alle disse Forhandlinger paa en kjendelig forvirret Maade, hvorfor vi heller ikke i det nærmest følgende kunne rette os efter dem. Det er ovenfor nævnt, at de lade Harald finde Sven i Sverige endnu samme Høst, han var flygtet fra Helgenes. Flatøbogen derimod (eller Morkinskinna, hvis den ej paa det Sted havde en Lakun), betegner ikke nøjere den Høst, Harald traf Magnus, men siger alene at det var samme Høst, Magnus havde skrevet til Kong Edward i England, hvilket henføres til Helgenes-Slaget. Fagrskinna (Cap. 147) siger endog at Harald traf Magnus, da der var hengaaet 16 Vintre efter Olafs Fald, og da han selv havde været Konge i 10 Vintre, hvoraf to (i Variant 5) baade over Danmark og Norge. Heraf sees, at Haralds og Magnus's første Møde saaledes i alle Fald indtraf temmelig sildigt. Knytlinga Saga (Cap. 22), som her viser sig at have haft særegne Kilder, siger derimod udtrykkeligt, og rigtigt, at Sven opholdt sig i Sverige Vintren efter Slaget ved Helgenes.

1) Flatøbogen (og Morkinskinna?) saa vel som Ágrip lade her, højst urigtigt, Magnus's Ordfører og Sendebud være Ulf Stallare. Ulf Stallare, den ovenfor omtalte Ulf Uspaksøn, var Haralds Stalbroder, og blev først af ham udnævnt til Stallare.

tjende hans Arveret og dele Riget med ham. Magnus svarede blidt, at han deri ganske vilde rette sig efter sine Stormænds Raad og Nordmændenes Ønsker. Sagen blev da forelagt Raadgiverne. Men nu rejste Einar sig og sagde, at hvis Magnus skulde afstaa Harald Halvdelen af Norge, var det heller ikke mere end billigt, at Harald deelte sine hjembragte Rigdomme med Kongen, der i højeste Maade trængte til Penge efter sine mange og vedholdende Krigstog. Dertil svarede Harald, at han ikke i Udlandet havde trodset Farer og samlet Penge, for dermed at berige Haralds Mænd. Da sagde Einar: „du, Harald, var langt borte, da vi vandt Landet tilbage fra Knytlingerne, og ingen Lyst have vi til at tvestiftes mellem Høvdinger. Hidtil have vi kun tjent een ad Gangen, og saaledes skal det endnu være saa længe Kong Magnus lever og regjerer. Jeg vil gjøre alt hvad jeg kan, for at hindre at du faar nogen Deel af Riget". De øvrige Raadgivere erklærede sig omtrent paa samme Maade: de vilde kun have een Konge [1]). Forbitret og krænket ved dette Afslag vendte Harald strax tilbage til Svithjod og opsøgte Sven, med hvem han nu forbandt sig paa det nøjeste, for at de ved fælles Hjelp kunde vinde hvad enhver af dem kaldte sit Arverige, Harald Norge og Sven Danmark [2]). De udrustede sig i Sverige efter bedste Evne, og fik betydelig Hjelp, thi alle Sviar, siges der, vare Svens Venner, fordi han havde udbredt Slægtskab der i Landet; derfor bleve alle Sviarne ogsaa Haralds Venner og Hjelpere, saa meget mere som han ogsaa selv var besvogret med mange Stormænd i Landet [3]). Blandt dem, der ved denne Lejlighed, maaskee ogsaa tidligere, stode Sven bi, nævnes Jarlen Tove, neppe nogen anden end den fra Olaf den helliges Krig i Danmark bekjendte Tove Valgautssøn, der fulgte sin Fader som Jarl i Gautland [4]). Ogsaa

[1]) Denne Samtale findes deels hos Thjodrek, Cap. 26, deels i Fagrskinna, Cap. 167, samt Morkinskinna. Thjodrek lægger Einar hine Ord i Mund om Skattens Deling, hvilke det er saa meget mere sandsynligt at han virkelig har udtalt, som denne Deling senere blev en af Hovedbetingelserne ved Regjeringens endelige Deling mellem Magnus og Harald. Ligeledes er det Thjodrek, der lader Einar love at han altid skal være en Modstander af Harald: Ord, siger han, der siden bleve Aarsagen til hans og Sønnens Død.

[2]) Saaledes Fagrskinna, Cap. 167, samt Morkinskinna (og Flatøbogen). Thjodrek, Cap. 25, lader Harald strax drage til Norge, og Sven følge efter, samt der slutte Forbund med ham. Dette er saa usandsynligt, især naar man betænker at Magnus selv agtede sig hjem til Norge, at man nødvendigviis maa antage at Thjodrek her har misforstaaet sin Kildes Ord, eller henført Haralds Norges-Rejse til en urigtig Tid. Valgards Vers (se nedf.) bestyrker ogsaa at Haralds Besøg i Norge først indtraf senere.

[3]) Harald Haardraades Saga, Cap. 17, Snorre, Cap. 18.

[4]) Se ovenfor I. 2. S. 739. Det er Mag. Adam, der omtaler dette (III. 11). Han siger at Sven, understøttet af Kong Jakob og Jarlen (dux) „Tuph",

Kong Anund selv understøttede som sædvanligt, sin Frænde Sven. Hans Systerdatter Ellisifs Mand, Harald, havde neppe mindre Krav paa hans Hjelp. Dog sees det tydeligt, og ligger i Sagens Natur, at al den Understøttelse, Sven og Harald fik i Sverige, nærmest gik ud paa at skaffe den første Herredømmet i Danmark, og det forholder sig derfor vistnok rigtigt, hvad der af en enkelt Forfatter siges, at Harald hyldede Sven og tog Norge til Len af ham [1]). Det vil sige, at Harald paa Forhaand maatte erkjende Sven for sin Overherre i Norge, om det lykkedes ham at vinde dette, og at han maatte forpligte sig til, først og fremst som Svens Lensmand at bidrage til Gjenerobringen af Danmark, for at faa Løfte om Understøttelse af den svenske Hær, naar han siden vendte sig mod Norge.

8. Harald og Sven angribe Danmark.

Imidlertid vendte Magnus tilbage til Norge, og tilbragte Vintren der uden, som det lader, at have nogen Formodning om, at Harald med Vaabenmagt agtede at gjøre sine Rettigheder gjeldende [2]). Men allerede meget tidligt, som det synes, den paafølgende Vaar, kom Sven og Harald

forbrev Magnus fra Danmark. Dette sidste er nu en af hans sædvanlige Unøjagtigheder i Fortællingen om Magnus's og Svens Konflikter; men hvad der ellers siges om „Tuph“ kan lige fuldt være rigtigt. Langebek (Scr. rer. Dan. III. S. 282, Tab.) troer at „Tuph“ er fejlskrevet for „Ulf“, og at denne Ulf er Søn af Ragnvald Jarl i Aldegjeborg; men Ulf omtales ellers ingensteds paa denne Tid, hvorimod det i sig selv er højst sandsynligt, at Tove blev Jarl efter sin Fader Valgaut, og levede 1045. Vel staar der i Legenden om ham, at han faldt i Stiklestadslaget, men derom nævnes intet Ord i den historiske Saga; der tales ej engang om at han var med i hiint Slag. Derimod staar der udtrykkeligt, endog i den legendariske Olafssaga, Cap. 55, at Tove tog Riget efter sin Fader og blev en saare berømmelig Mand, hvilket tyder paa at han skulde have levet temmelig længe.

[1]) Mag. Adam, III. 12. Uagtet det ej udtrykkeligt siges i vore Sagaer, sees det dog af Harald Haarbraades Saga, Cap. 34, hvor Sven udtrykkelig siger at ligesom han selv var „Niding“ (felo) for Magnus, saaledes var Harald det for ham.

[2]) At Magnus vendte tilbage til Norge, siges udtrykkeligt i den yngre Bearbejdelse af Harald Haarbraades Saga, Cap. 18, saa vel som hos Snorre, Cap. 20 og Knytl. S. C. 22. Det bekræftes ogsaa i det her anførte Vers af Thjodolf, hvor der siges at Magnus kom nordenfra, Harald søndenfra. At han tilbragte Vintren der, og ikke begyndte Udrustningen førend næste Vaar, kan sluttes deraf, at han først kom hjem om Høsten, og at det maa have været umuligt for Harald og Sven, endnu samme Høst at faa deres Udrustninger tilendebragte. Jvfr. ogsaa, hvad der nedenfor berettes om Ragnvald Brusessøns tvende Rejser til Norge i Slutningen af 1045. Det er ikke usandsynligt, at Harald har brugt denne Mellemtid til at hente sin Hustru Ellisif, der neppe kan have fulgt med ham til Sverige, da han først drog derhen paa eet Skib, for nærmere at undersøge Forholdene.

med deres Flaade til Danmark. Her var dog nu meget anderledes, end da Sven gjorde sit første Forsøg paa at vinde Kongedømmet. Indbyggerne havde lært Magnus bedre at kjende, de paaskjønnede hans Fortjenester af Landets Frelse, fandt sig vel under hans Herredømme, og ønskede vel heller ikke nogen Gjentagelse af de haarde Straffe, som deres tidligere Frafald havde fremkaldt [1]). Saaledes fandt Sven ingen venlig Modtagelse, og en frygtelig Straffedom overgik derfor det ulykkelige Folk. Haralds Skald og Lovtaler Valgard taler udførligt herom. „Kamplystne Fyrste", siger han om Harald, „du sejlede ud fra Svithjod [2]); dine Skibe fløj raskt forbi det flade Skaane, og de danske Kvinder bleve forfærdede. Du herjede hele Sjæland; du, Fyrste, forstod at jage dine Fiender bort; mandsterk satte du siden over til Fyn, og gav ogsaa der Hjelmene nok at bestille". Altsaa bleve baade Sjæland og Fyn grumt herjede. Hvor haardt f. Ex. Roskildes Omegn blev behandlet, sees af følgende Vers: „den klare Ild brandt i Byen søndenfor Roskilde; den tapre Fyrste lod Ilden ødelægge Husene; en heel Deel af Landets Mænd laa døde, andre bleve bortførte bundne som Fanger, og de jamrende Huusfolk flygtede til Skovene". Der tales ogsaa om, hvorledes Kvinder bleve bortførte i Fangenskab. „Der saa man", siger Valgard, bedrøvelige Adstillelser. De overlevende Daner flygtede bort, men de fagre Piger bleve fangne. Lænkens sterke Laas sluttede om deres Legemer, og mange Kvinder bleve paa den Maade drevne foran eder ned til Skibene, medens Fodboltene saarede deres fine Hud [3])". Her have vi et Ojevidnes, eller saa godt som Ojevidnes, Beskrivelse af Maaden, hvorpaa i det mindste Harald foor frem i Sjæland og Fyn. Der kan altsaa ikke være mindste Tvivl om, at der virkelig herjedes saa grusomt, som det her siges. Men da det dog er næsten ubegribeligt, at Sven skulde være upolitisk nok til at ville gjøre sig saa forhadt af Danerne, som en slig Fremfærd nødvendigviis maatte gjøre ham, og det i Sjæland, hvor han egentlig skulde have sine fleste Tilhængere [4]), maa man antage at hele denne grumme Herjen har været ud-

---

[1]) Se ovenfor S. 87. Jvfr. ogsaa Viljam af Malmsbury, III. 259, der udtrykkeligt siger, at Danerne yndede Magnus's Herredømme.

[2]) Heraf sees saaledes, at Harald kom fra Sverige, ikke fra Norge, som Thjodrek siger.

[3]) Harald Haardraades Saga, Cap. 17, Snorre, Cap. 19, Fagrsk., Cap. 114.

[4]) Sjæland tilligemed de mindre Øer og Skaane dannede aabenbart Kjernen af hvad man kunde kalde den gotiske eller reendanske Deel af Danmark. Fra disse Landskaber havde og de fleste Jomsvikinger deres Oprindelse: i Sjæland holdt Harald Gormsson sig, da han havde lagt sig ud med det herskende Parti, her blev han begraven; paa Isøre-Thing ved Roskilde blev Sven Ulfsson ogsaa først hyldet efter Magnus's Død. Men i det nordiske

ført af Harald og hans byttelystne Krigere paa egen Haand, uden at Sven var i Stand til at hindre det, og at dette endog kan have været den første Aarsag til at der opstod Kulde mellem ham og Harald. Dog er det heller ikke usandsynligt at Sven gav Harald frie Hænder i Sjæland og Fyn, fordi han selv imidlertid deels var beskjeftiget med at underkaste sig Smaaøerne [1]), deels var over hos sine Venner, Venderne, for ligeledes derfra at skaffe sig Hjelpetropper, som han ogsaa fik. Men atter at bringe Vendernes grumme Hedningesværme over Danmark var neppe et mindre upolitisk Skridt end Haralds hensynsløse Herjen, og det seer derfor næsten ud som om Sven betragtede dette Tog som sit sidste fortvivlede Forsøg paa at støde Magnus fra Tronen, og at han havde besluttet at sætte alt paa Spil [2]).

Da Magnus fik Efterretningen om den Ustyr, Harald og Sven gjorde i Danmark, udbød han strax Leding, og fik en stor Hær samlet. Hvor han om Vintren havde opholdt sig i Norge, nævnes ikke, men man skulde næsten formode at det har været i den sydlige Deel, hvor han havde lettere for at holde Øje med, hvad der foregik i Danmark. Rigtignok skildredes Haralds Kløgstab, Styrke og Rigdom i de meest glimrende Farver.

Danevældes Tid og lige til Magnus's Død var øjensynligt Jylland Hovedlandet, Viborg Thing Hovedthinget, og Heidaby Hovedresidensen.

1) Der staar udtrykkeligt i Fagrskinna, Cap. 168, saa vel som i Morkinskinna og Flatøbogen, at Sven drog med Hærskibe omkring i „Smaalandene" i Danmark, da han og Harald havde skilt sig ad. Men Adskillelsen maa have fundet Sted strax ved Ankomsten til Danmark. I de oven anførte Vers taler ogsaa Valgard til Harald som om han var den eneste Anfører, og nævner ikke Sven.

2) Viljam af Malmsbury, III. 259, fortæller udtrykkeligt, at Sven, overvunden og fordreven af Magnus, fik Hjelp af den svenske Konge, og med en af Sviar, Vender og Goter sammenskrabet Hær søgte at underkaste sig Riget igjen, men fandt megen Modstand af Danerne, som holdt med Magnus. Hans Ord ere: Ejectus Swanus regem Suevorum (d. e. her „Sviarnes") adiit, ejusque auxilio, quum Suevos et Windelicos (Venderne) et Gothos corrasisset, rediit ut regnum reformaret, sed, conspirantibus Danis, prioris fortunæ calamitatem expertus est. Den Omstændighed, at Sven ved denne Leilighed havde Vender med sig, tjener ogsaa til Bestyrkelse paa, at han tidligere paa Lyrskovshede kæmpede i deres Rækker. Ellers hviler der et stort Mørke over alt, hvad der under Svens og Magnus's sidste Krig foregik i Danmark. Thi vore egne Sagabearbejdere have glemt at omtale det, da Begivenhederne i Norge nu næsten aldeles optage deres Opmerksomhed; Saxo og Mag. Adam vise sig fejl underrettede, da de ikke forstaa Forholdet mellem Magnus, Sven og Harald: det er saaledes ene hos Viljam af Malmsbury og af enkelte i Sagaerne tilfældigviis givne Antydninger, at vi nogenledes erfare Begivenhedernes Gang.

Det hed at han var større og sterkere end alle andre, at han vidste at finde Udvej i alle Vanskeligheder, at han sejrede i enhver Kamp og mod hvilken som helst Modstander, og at han var saa rig paa Guld at ingen vidste, hvor mange tusende Merker det var [1]). Magnus lod sig dog ikke heraf skrække, men styrede ned til Danmark, hvor han først opsøgte Sven. Men herpaa havde, som det synes, Harald kun ventet, for strax at begive sig til Norge, og benytte sig af Magnus's Fraværelse til at fremstaa som Tronprætendent og, om muligt, skaffe sig et Parti. Derved brød han dog allerede det Forbund, han havde sluttet med Sven, idet han forlod ham, just da det gjaldt med forenede Kræfter at gjøre Magnus Modstand. For at besmykke sin Ferd skal han have indbildt sine Omgivelser, at Sven tragtede ham efter Livet. Han lod nemlig, som det fortælles, en Aften lægge en Træstubbe i sin Sæng ombord paa Skibet, og brede et Teppe over, som om det var ham selv, der laa der, idet han tillige ej utydeligt gav at forstaa, at han ventede Svig af Sven, fordi han i en Samtale, han tidligere havde haft med ham, ej havde viist sig saa villig til at kæmpe mod Magnus, som Sven ønskede. Om Natten kom der og en Mand ganske sagte roende hen til Haralds Skib, gik i største Stilhed ombord, og agter til Løftingen, hvor Sængen stod, løftede paa Teltet, der var over den, hug med en Øxe saa haardt i Træstubben, at Øxen stod fast, og skyndte sig derpaa tilbage, førend endnu nogen i Belgmørket havde kunnet kjende ham. Dagen efter krævede Harald alle sine Mænd til Vidne paa Svens Forræderi, idet han viste dem Træstubben med den fastsiddende Øxe, og man troede ham i det mindste den Gang, uagtet Sven siden, da han erfoor Beskyldningen, høitideligt fralagde sig ethvert saadant Forsøg, og forsikrede, at det Hele kun var et Opspind af Harald selv [2]).

---

[1]) Harald Haardraades Saga, Cap. 18, Snorre, Cap. 20.

[2]) Harald Haardraades Saga, Cap. 19, Snorre, Cap. 22, jfr. Morkinskinna og Flatøbogen. De sidste fortælle Begivenheden saaledes, at et Par Pile traf Haralds Sæng; man seer altsaa at der har været forskjellige Beretninger derom. Alle de nævnte Sagabearbejdelser ere enige om at lade Haralds Tilbøjelighed til at skille sig fra Sven opkomme ved et hemmeligt Tilbud om Forlig og Deling af Norge, som Magnus havde sendt ham. Men at dette er urigtigt, sees deraf, at endog Morkinskinna desuagtet lader Harald paa egen Haand antage Kongenavn paa Oplandene, og Magnus ile imod ham for at stride med ham, hvorefter der anden Gang, og nu aabenbart den rette Gang, fortælles om Meglingsforsøg og Forligstilbud. Hrokkinskinna og Snorre lade ogsaa Harald og Sven komme i en Ordvexling umiddelbart før hiint foregivne Attentat paa Haralds Liv. Sven og Harald, fortælles der, sad en Aften ved Drikken, og den første spurgte Harald, hvad han ansaa for det ypperste af sine Klenodier. Harald nævnte sit Banner, Landøde, der skaffede den Sejr, foran hvem det blev baaret. Det tror jeg ikke, skal da Sven have sagt, førend du tre Gange har kæmpet med din Frænde Kong

Harald skyndte sig nu, saa hurtigt han kunde op til Viken og ind ad Folden og Oslofjorden. Hans Sejlads beskrives som meget prægtig, da hans Skibe baade vare store og meget stadselige. I lang Afstand kunde man see de forgyldte Dragehoveder og Fløje, naar Solen skinnede paa dem. „Da du", siger Valgard i et Vers herom, „styrede med dine Skibe fra Sønden, var det at see til ind i Dragens opsperrede Gab, som om der brandt Ild. Skejden med sin røde Stavn skinnede af det reneste Guld, og Dragen kløvede Bølgen i sin piilsnare Fart" [1]). Haralds Hensigt var at søge sine Venner og Frænder paa Oplandene, og saaledes især paa Ringerike, for at bede dem om Understøttelse. Han har derfor efter al Sandsynlighed lagt ind i Dramnsfjorden, og derfra taget Landevejen til Ringerike. Men da Harald kom op til sin Odel, hvor hans Fader havde været saa mægtig, og opfordrede Bønderne til at give ham Kongenavn, hvad hans Byrd berettigede ham til, vovede ingen at efterkomme hans Begjæring. Alle frygtede for at lægge sig ud med Magnus, ved at give nogen Kongenavn, saa længe han levede. Hans Brødre, Halfdan og Guthorm, synes ej længer at have været i Live, og om de end levede, vare de stilfærdige og sagtmodige Mænd, der neppe havde Lyst til at sætte deres Liv og Ejendom i Vove for Haralds Skyld [2]). De eller deres Arvinger have

Magnus og sejret over ham. Harald skal have svaret i Vrede, at Sven ej behøvede at minde ham om hans Frændskab med Magnus: det var ikke derfor, at han drog imod denne i aabenbar Kamp, at han jo heller ønskede at møde ham paa en lempeligere Maade. Dertil skal Sven, idet han skiftede Farve, have sagt, at man nok nok tidere havde seet Prøver paa at Harald ikke holdt andet af sluttede Aftaler, end hvad der var ham selv til Nytte; til Gjengjeld skal Harald have bebrejdet Sven, at han selv ikke havde holdt sit Løfte til Magnus, og dermed skiltes de. At denne, eller en lignende, Samtale kan have været holdt, er i og for sig ikke usandsynligt (hvorvel man snarest maa antage, at Harald og Sven under Krigen i Danmark ej vare sammen, men opererede hver paa sin Kant), men man behøver ej at søge Aarsagen i nogen hemmelig Paavirkning af Harald fra Magnus's Side; Haralds Stræben efter at drive sin egen Sag i Norge og overlade Sven alene at udfegte Kampen med Magnus maatte være nok til at vække Svens Misnøje og fremkalde den Beskyldning, at Harald ikke skjøttede om at opfylde andet af hvad han havde lovet, end hvad der var ham selv til Gavn. Samtalen nævnes heller ikke i Morkinskinna og Flatøbogen; Fagrskinna udelader saa vel Samtalen, som Haralds List, men siger kun at Harald og Sven deelte Flaaden mellem sig. Delingen har dog vist snarere fundet Sted fra først af.

1) Harald Haardraades Saga Cap. 19, Fagrskinna Cap. 167.

2) Den blotte Omstændighed, at Harald, skjønt den yngste af Brødrene, gjorde Fordring paa Kongenavn og saaledes optraadte som Familiens Hoved, viser at hans Brødre maa være døde. Se ovf. I. S. 843. Merkeligt er det dog, at hans Systerdatter Sigrid var eller blev gift med Eindride, Einar Thambarskelves Søn, og hans Broderdatter Thorbjørg med Finn Arnesøn, begge

vel desuden anseet ham som en besværlig Prætendent til en Deel af Familiegodset, som de under hans lange Fraværelse havde deelt mellem sig efter den gamle, i de svenske Love udtrykkelig udtalte, men vist ogsaa i Norge efterfulgte Regel, at den Mand, der sidder i Grækenland, ikke tager nogen i Hjemmet faldende Arv [1]). Tilbageviist fra Ringerike begav Harald sig op til Gudbrandsdalen, for at forsøge om det her vilde gaa ham bedre. Her var han ogsaa virkelig heldigere, eftersom hans mægtige og indflydelsesrige Frænde, den femtenaarige **Thore paa Steig**, der allerede da synes at have tiltraadt Gaarden efter sin Fader, tog hans Parti, og saaledes gav den første Prøve paa det urolige Sind, der siden i hans høje Alderdom voldte hans Død [2]). Harald sammenkaldte et Thing, og paa dette gav Thore ham Kongenavn. Til Belønning forærede Harald ham en Masurbolle med Sølvrand og forgyldt Laag, fyldt med brændt Sølv; dertil to Guldringe, hver af ½ Marks Vegt, og en Kappe af bruunt Purpur, fodret med hvidt Pelsverk. Han lovede ham derhos stor Forfremmelse, hvis det lykkedes ham at blive Herre over Riget. Paa denne Maade skaffede Harald sig Kongenavn og nogle Tilhængere, med hvilke han nu drog om paa Oplandene, idet han kaldtes Konge af Bønderne [3]).

9. Magnus og Harald slutte Forlig og dele Kongedømmet.

Da Magnus erfarede dette, besluttede han efter alle sine Høvdingers Raad at vende tilbage saa iilsomt han kunde, for først og fremst at forsvare sit Ætte-Rige, uagtet Sven derved fik frie Hænder i Danmark. Ankommen til Viken, fik han nærmere høre hvad Harald havde taget sig for, og at Harald søgte ned imod ham med sin Flok. Imidlertid fandt begges Frænder og Venner at det vilde baade være forargeligt og skadeligt, om Farbroder og Brodersøn skulde føre Krig med hinanden om Riget. De søgte derfor at megle Fred, og Hallkell [4]), en Broder af Aasta, Olaf den helliges og Haralds Moder, affendtes fra

---

Haralds bitreste Fiender. Dette tyder hen paa at Harald var i mislig Forstaaelse med sine nærmeste Frænder.

1) Se ældre Vestgøtalag, Erfdabalk XII.

2) Thore var en Søn af Thord, der 1025 blev gift med Olaf den helliges og Haralds Moster, Isrid Gudbrandsdatter, se ovf. I. 2. S. 659. Om hans Død, se nedenfor, Magnus Barfods Historie.

3) Harald Haardraades Saga, Cap. 20, Snorre Cap. 24, Fagrsk. Cap. 168.

4) Hallkell nævnes alene i Knytlingasaga Cap. 22, uvist med hvad Hjemmel. Vist er det at hans Navn ej forekommer ved andre Lejligheder, uagtet det dog synes som om en saa nær Frænde af Olaf maatte have været omtalt, hvis han ellers havde været til.

Magnus's Parti, og som man maa formode, med hans Vidende og Samtykke, til Harald, for at aabne Underhandlinger og foreslaa et Møde, hvor begge Frænder personligt kunde komme sammen og fredeligt afgjøre deres Mellemværende. Harald modtog Forslaget, og der berammedes et Møde paa Gaarden **Aker** eller **Skjaldar-Aker** ved Mjøsen [1]), hvor Magnus i et prægtigt Gilde skulde beverte Harald og 60 af hans Mænd. Her indfandt ogsaa Harald sig til bestemt Tid. I Magnus's Følge skal, foruden Einar Thambarskelve og mange andre Høvdinger, ogsaa Biskop Grimkell have været [2]), hvilken saaledes her for sidste Gang nævnes, dog er det heel uvist, hvorvidt dette har sin Rigtighed. Om de egentlige Forhandlinger ved dette Møde fortælle vore gamle Skrifter ikke stort. Der nævnes kun i al Korthed, at Høvdingerne fuldt og fast havde bestemt, ej at taale to Konger paa een Gang, uden at disse vare paa det nøjeste forbundne med hinanden, og at de derfor vilde dræbe den, der ikke vilde indgaa Forbundet [3]): en Trusel, der tydeligt nok rettedes mod Harald, eftersom Magnus ved at indbyde til Mødet havde lagt sit fredelige Sindelag for Dagen. Det viser sig ogsaa, at der underhandledes paa den

---

[1]) Skjaldar-Aker nævnes alene i Morkinskinna og Flatøbogen. Fagrskinna, der dog forresten synes at have fulgt en Text, der næsten Ord til andet stemmer med Morkinskinna, nævner alene „Akr", hvorved man snarest kunde tænke paa Aker ved Oslo eller Christiania, især da Hryggjarstykke, Hrokkinskinna og Snorre omtale Stedet som beliggende ved Søkysten, da det heder at Magnus „lod tjelde oppe paa Landet". Men da disse sidste aabenbart fremstille den hele Sammenhæng og Maaden, hvorpaa Magnus og Harald traf sammen, urigtigt; og da derhos Thjodrek Munk (Cap. 17) udtrykkeligt siger at Mødet holdtes in Uplönd ad stagnum (d. e. Mjøsen), maa man nødvendigviis tænke paa et Sted ved Mjøsen, hvilket og vilde være omtrent halvvejs mellem Gudbrandsdalen, hvor Harald maa have holdt sig, og Oslo, hvor Magnus maa være landet. Ogsaa ved Mjøsen kunde der være Tale om „at tjelde paa Land"; og man kunde vel tænke sig „Skjaldar-Aker" at være den ældre, sjeldnere Form for det senere og kortere „Aker", d. e. den store Gaard Aker i Vang, ganske tæt ved Mjøsen.

[2]) Det er kun Thjodrek, l. c., som siger dette. Hans Angivelse er mistænkelig, da Grimkell for øvrigt ikke omtales under Magnus's hele Regjering, efter at han var med at skaffe Olafs Hellighed Anerkjendelse, og der er stor Grund til at antage, at han ej befandt sig i Norge, men at han derimod efter endt Mission var vendt tilbage til England, og at han maaskee var den samme Grimcytel, der 1038 blev Biskop i Sussex, og siden, som det heder, med Guld tilkjøbte sig Østangels Bispestol ved Siden af den forrige, men blev forbreven derfra, idet han dog beholdt Sussex til sin Død 1047. Villelmus Malmsbury de pontific. Angl., hos Savile, S. 238, 357, og Cotton: de episc. Norwicens. i Whartons Anglia sacra I. 406, jvfr. Florents af Worcester, Appendix, Mon. hist. Per. I. S. 618, 617, Chron. Sax. ved oven nævnte Aar.

[3]) Thjodrek, l. c.

allerede forhen af Einar Thambarskelve fremsatte Grundbetingelse, at Harald, imod at faa Deel i Regjeringen ved Siden af Magnus, skulde dele sine Rigdomme med ham. Ligeledes synes det Ceremoniel at være forud aftalt, som nu fandt Sted ved den højtidelige Afslutning af Forliget. Der var, siges der, et fagert Gilde. Paa den første Dag af Gildet, da man havde spiist og Bordene vare borttagne, gik Magnus ud af Stuen, og vendte strax efter tilbage, ledsaget af flere Mænd, der bare store Byrder. Han gik nu langsmed den Pall paa hvilken Haralds Mænd sad, standsede ved hver især, og gav ham en eller anden Gave, enten et Sverd, eller et Skjold, en Kjortel eller en Ring o. s. v.; jo fornemmere enhver var, desto kostbarere Gave fik han. Endelig kom Magnus til sin Frænde Harald, og rakte frem to smukke Rør-Tene, idet han sagde: „hvilken af disse Tene vil du modtage, Frænde?" Da Harald svarede: „den som er mig nærmest", sagde Kong Magnus: „med denne Rør-Sprote give vi eder Halvdelen af Noregsveldet med alle Skylder og Skatter og al den Ejendom, som dertil ligger, paa det Vilkaar, at du overalt skal være lige saa vel berettiget Konge som jeg, men at jeg dog, naar vi begge ere sammen, skal være den fornemste, hvad Hilsen, Opvartning og Sæde angaar. Ere tre Fyrster sammen, skal jeg sidde i Midten, ligesom jeg og skal indtage Kongelejet i Havnene og benytte Kongebryggen; dertil skulle I være forpligtet til at styrke og understøtte vort Herredømme, fordi vi have gjort eder til den Mand i Norge, som jeg troede at ingen skulde blive, saa længe vort Hoved er oven Jorden". Derpaa stod Harald op og takkede Magnus for den ham forundte Hæder og Ophøjelse, hvorefter begge satte sig til Drikkelag, og vare meget lystige. Morgenen efter lod Magnus blæse til Things, og forkyndte nu for hele den forsamlede Skare, hvilken Gave han havde skjenket sin Frænde Harald. Det Kongenavn, Harald hidtil havde ført, og som ej havde været anerkjendt af Magnus og Høvdingerne, blev nu paa dette Thing i Magnus's Nærværelse paa ny givet ham af Thore paa Steig [1]). Da de tre Gildesdage vare forbi, indbød

[1]) Dette nævnes vistnok ikke uden i de Sagaer, der ej lade Thore give Harald Kongenavn oppe i Gudbrandsdalen, saa at der altsaa ikke egentlig er Tale om nogen Fornyelse af Kongetitlen. Imidlertid ligger det i Sagens Natur, at Magnus ej kunde erkjende den foregaaende insurrektionelle Kongetitel, Harald havde faaet, saa at denne maatte gives ham paa ny, og formeligen, i Magnus's Nærværelse. Den letteste Maade at forklare sig, hvorfor enkelte Sagaer lade Thore give Kongenavn her, er derfor den, at en saadan Gjentagelse virkelig fandt Sted, og at de, da de ej melde noget om Haralds Besøg i Gudbrandsdalen, alene kunne omtale den sidste Konge-Udraabelse, hvortil de nu og henføre, hvad der skede ved den første, nemlig at Harald gav Thore hine betydelige Foræringer og Løfter. Disse Foræringer og Løfter faa nemlig først deres rette Betydning, naar man betragter dem som Belønning, fordi Thore vovede, aabenbart at tage Haralds Parti.

Harald Magnus til et lignende Gilde hos sig, ligeledes med 60 Mænd. Her gik det meget prægtigt til, og begge Kongerne vare lystige og glade. Raden var nu kommen til Harald, at opfylde sin Forpligtelse. Den første Gildesdag gav Harald Magnus's Mænd Gaver paa samme Maade, som Magnus forhen havde givet hans Mænd: Vaaben, Klæder og andre kostelige Sager, blandt dem mangt et sjeldent Stykke. Da alle havde faaet Gaver, paa Magnus nær, lod Harald sætte to Stole frem, en for sig, en for Magnus. Da de begge havde taget Plads, lod han brede et Klæde ud paa den Halm, der som sædvanligt bedækkede Gulvet; derpaa lod han mange og store Tasker bringe ind og lægge paa Klædet. Idet Taskerne paa hans Befaling aabnedes, sagde han til Magnus: „Forleden Dag overdrog I os en betydelig Magt, som I tidligere havde vundet fra eders og vore Uvenner, og toge os i Fællesskab med eder: det var vel gjort, i Betragtning af hvor megen Anstrengelse det maa have kostet eder, at vinde dette Rige. Nu have vi paa vor Side været udenlands, og vovet os i mange og store Farer, førend vi fik alt det Guld samlet, som I nu skal faa at see, og som vi ville dele ligt med eder, ligesom I har deelt Kongemagten med os. Jeg veed at vort Sindelag er forskjelligt, og at du er meget gavmildere end jeg, derfor anseer jeg det bedst at dele disse Penge mellem os een Gang for alle, saa at enhver siden kan gjøre med sit hvad han lyster". Derefter lod Harald Guldet helde ud paa Klædet, og nøjagtigt udveje den ene Deel til Magnus, den anden til sig. Alle Tilstedeværende forbausedes over at see saa meget Guld samlet paa eet Sted her i Norden; men, siges der, dette var ogsaa egentlig den græske Kejsers Skat, thi alle sige at hos ham er der Huse fulde af det røde Guld. Delingen skede under megen Lystighed paa begge Sider. Blandt andet kom der op et Guldstøb saa stort som et Menneskehoved. Harald tog det op og sagde til Magnus: „hvad Guld har du at sætte op mod dette Knaphoved?" Magnus svarede: „vi have haft saa megen Ufred at vi have udgivet alt det Guld og næsten alt det Sølv, som vi toge i Landskyld eller havde i vort Gjemme, og der er ikke mere Guld tilbage end denne Ring, jeg bærer her paa Armen". Han tog Ringen af og rakte Harald den. Harald saa paa den og sagde: „dette er visselig lidet Guld, Frænde, for en Konge over to Kongeriger, især da en og anden endog tvivler paa, hvor vidt denne Ring tilhører eder eller ej". Magnus svarede noget stødt: „hvis jeg ikke ejer denne Ring med Rette, da veed jeg ikke, hvad der med Rette tilhører mig, thi denne Ring gav min Fader mig ved vor sidste Afsked". „I har vist Ret i det, Herre", svarede Harald leende, at Kong Olaf gav eder Ringen; men denne samme Ring tog han fra min Fader for en ringe Sag, og ikke var det godt for Smaakongerne i Landet, da din Fader var paa det mægtigste". Dermed endte denne Samtale, der vel førtes i Spøg, men

hvor Harald dog tydeligt nok gav at forstaa, hvilket Sindelag han nærede mod Magnus. Naar han ellers talte om at Smaakongerne ikke havde det godt under Olaf, da sagde han kun hvad der tjente til Olafs Roos, og havde han været Konge i Stedet for Olaf, eller havde der været Smaakonger, da han selv blev Konge, vilde de ikke været bedre farne under ham.

Da Gildet var til Ende, aflagde tolv af de fornemste Mænd paa begge Sider Ed til Bekræftelse af Forliget[1]), hvorefter Kongerne skiltes venskabeligt ad, og droge hver til sit. Saaledes var da Kongedømmet i Norge for første Gang deelt mellem to Konger. Dog var derfor ikke Riget selv deelt, Kongerne havde ikke hver sin særskilte Part at herske over, men begge regjerede i Fællesskab, og for saa vidt en Deling fandt Sted, da vedkom den, som man af det følgende vil see, kun de kongelige Indtægter af Kongsgaardene og Bøndernes Præstationer. Heller ikke gjaldt Overeenskomsten Danmark anderledes, end at Harald skulde hjelpe Magnus at forsvare det, saa vel som Norge; men Fællesskab i Regjering vedkom kun det sidste Rige[2]). I det hele taget kunde man næsten sige at Magnus havde vundet ved Overeenskomsten, idet han derved ej alene fik berøvet sin Medbejler Sven en mægtig Bundsforvandt, men ogsaa selv fik en klog og krigserfaren Medhjelper ved sin Side, medens tillige hans udtømte Skatkammer fyldtes ved den af Harald modtagne Skat, om hvis Størrelse man kan gjøre sig en nogenlunde anskuelig Forestilling, naar man veed, at Haralds Deel, da den 20 Aar efter, neppe synderligen forøget, faldt i den engelske Konges Besiddelse, var saa vegtig, at der maatte tolv unge, sterke Karle til at bære den[3]). Ved Hjelp af disse Penge og understøttet af Harald, kunde Magnus nu, naar Tiden kom, med fordoblet Kraft og Iver ruste sig mod Sven, der vel roste sig af at have fordrevet Magnus fra Danmark[4]), men desuagtet neppe uden Engstelse imødesaa det Angreb af Magnus og Harald i Forening, som han maatte vide at næste Sommer vilde bringe ham. „Gavmilde Fyrste", siger Bølverk Skald i sit Kvad til Kong Harald, „det grønne Land blev dit med Rette, da du mødte Mag-

[1]) Dette siges kun i Fagrskinna Cap. 174, saa vel som Morkinskinna og Flatøbogen.

[2]) Dette siges udtrykkeligt hos Thjodrek Munk, Cap. 27.

[3]) Schol. 84 til Mag. Adam III. 51.

[4]) „Ved Hjelp af Kong Anund og Jarlen Tove", siger Mag. Adam III. 11, „fordrev Sven Magnus fra Danmark". Paa denne Maade har altsaa Sven, da han fortalte Mag. Adam om alt dette, forklaret Magnus's Tilbagetog fra Danmark.

nus, og bød ham Guld. Forliget sluttedes fredeligen mellem eder to Frænder, men Sven havde nu Krigstummel at vænte" [1]).

---

[1]) Haralds Saga Cap. 90, Snorre Cap. 24, Fagrskinna Cap. 174, Morkinskinna og Flatøbogen. Her bliver det nu beleiligst at kaste et Blik paa Snorres, saa vel som Hryggjarstykkes og Hrokkinskinnas Fremstilling af den hele Række af Begivenheder, fra det Øjeblik af, da Harald kom til Svithjod fra Rusland. De lade, som oven nævnt, Harald strax slutte Forbund med Sven og herje i Sjæland o. s. v. (Harald Haardraades Saga Cap. 17, Snorre Cap. 18, 19). Derpaa lade de Magnus udbyde Leding og drage sydefter mod hiin. (Harald Haardraades Saga Cap. 18, Snorre Cap. 20), men førend han møder Harald, lade de hans Mænd faa Betænkeligheder, og ham selv hemmeligt, ved Hjelp af danske Mænd byde Harald Forlig (Harald Haardraades Saga Cap. 18, Snorre Cap. 21); hvorefter da Bruddet mellem Harald og Sven finder Sted ved den ovenfor omtalte List af Harald (Harald Haardraades Saga Cap. 19, Snorre Cap. 22). Harald drager da hurtigt nordefter til Magnus, hvor denne laa med sin Hær, altsaa vel et Sted i Viken, og aftaler et foreløbigt Forlig med ham. Til Bestyrkelse anføres et Vers af Thjodolf, der dog ikke siger andet end at Harald hurtigt sejlede fra Danmark, og at Magnus siden bød ham det halve Rige, samt at der blev et glædeligt Møde mellem Frænderne; dette passer lige saa godt eller bedre paa den ovenfor fulgte Fremstilling. Lige saa henføres hertil hiint ovenfor meddeelte Vers af Valgard om Haralds Sejllads. Nu beskrives da det formelige Forlig, og Gildet m. m. (Harald Haardraades Saga Cap. 20, Snorre Cap. 23, 24). Da Harald her kommer søndenfra, Magnus nordenfra, kan der, som det lettelig vil sees, ej engang blive Tale om noget Tog af Harald gjennem Gudbrandsdalen, og om nogen foreløbig Udnævnelse til Konge. Derfor nævnes ogsaa Thore og Kongeudnævnelsen, samt de Gaver, Harald gav denne, først ved Forligsmødet mellem Harald og Magnus. Her tilføjer Snorre saa vel som Hryggjarstykke: „Thorgils Snorressøn, en forstandig Mand, siger at han saa det Alterklæde, der blev gjort af Kappen, og Gudrid, Datter af Guthorm, Steigar-Thores Søn, sagde, at hendes Fader Guthorm havde ejet Bollen, og at hun saa den". Hrokkinskinna siger det samme, men nævner kun Odd Helgessøn i Stedet for Thorgils Snorressøn, og Gudrun i Stedet for Gudrid. Anderledes siges dette dog i Fagrskinna Cap. 174, saa vel som i Morkinskinna og Flatøbogen: „Saaledes fortæller Thorgils Snorressøn, en forstandig Mand, og siger at han har hørt dette af Gudrid, Datter af Guthorm, Steigar-Thores Søn; han (Thorgils) sagde og at han selv havde seet Masurbollen og Kappen, som Harald havde givet Thore, og som da var skaaren til et Alterklæde". Dette tilføjes ikke strax paa det Sted, hvor Haralds Gave til Magnus omtales, men derimod ved Slutningen af den hele Beretning om disse Transaktioner. Det indeholder saaledes et Øjevidnes Hjemmel for denne Beretning, medens derimod just den Omstændighed, at det findes ved Slutningen, gjør det rimeligt at Snorre eller Hrokkinskinnas Nedskriver kunne have kommet paa den Tanke, at ogsaa Gaven selv var at henføre til Forligsgildet. At Tillægget, saaledes som det findes i Fagrskinna og Morkinskinna, falder langt naturligere, og derfor ogsaa hele den Beretning, der bekræftes derved, faar størst Sandsynligheds Præg, medens den anden temmelig tydelig viser sig tillempet efter en uheldig Kritik, kan ej negtes. Dertil kommer og, at alene Fagrskinnas og Morkinskinnas Fremstilling gjør det begribeligt, hvorledes Sven kunde rose

10. Magnus og Harald paa Oplandene. Misligt Forhold mellem Kongerne.

Hvad Tid dette Forlig fandt Sted, angives ingensteds nøjagtigt, men man maa formode at det var om Sommeren 1046 [1]). Der kunde ikke være Tale om, i dette Aar at foretage nogen ny Udrustning mod Sven, og denne sad derfor Vintren over i nogenledes uforstyrret Besiddelse af Danmark, for saa vidt ikke Danerne selv, hvad der dog er Grund til at antage, ved Uroligheder og Stemplinger gave haandgribelige Beviser paa, hvor lidet de syntes om alle de svenske, gotiske og vendiske Krigerskarer, hvoraf Sven var omgiven, og hvis Opførsel, i det mindste Vendernes, vistnok var saadan, at Nordmændenes Herredømme maatte ansees som et Himmerige i Sammenligning dermed [2]). Magnus og Harald tilbragte imidlertid Høsten med at drage om paa Vejtsler i Oplandene, men agtede at tilbringe Vintren i Nidaros, saa at det altsaa er at formode, at de paa disse Rejser langsomt og efterhaanden have draget nordefter. De havde hver sin særskilte Hird, og vare stundom sammen, stundom ogsaa hver for sig. Det viste sig snart, hvad og Enhver kunde vænte, at Venskabet mellem Kongerne stod paa svage Fødder: Deels var deres gjensidige Stilling saadan, at den nødvendigviis maatte foraarsage indbyrdes Mistænkelighed og Skinsyge, om der end ikke tidligere — hvad der dog her var Tilfældet — fandtes nogen saadan; deels var deres hele Væsen og Charakteer indbyrdes modstridende, og endelig var der nok af travle Øretudere, der gik fra den ene til den anden, og satte Ondt imellem dem. Bønderne merkede snart, at de i Harald havde faaet en langt strengere Herre, end de hidtil havde haft i Magnus. De fandt ham haard og uskaansom i Inddrivelsen af sine Rettigheder, især naar Magnus ej var tilstede. At de da anstillede Sammenligninger mellem begge Konger, var lige saa naturligt, som at disse Sammenligninger faldt ud til Magnus's Fordeel, medens Harald derimod neppe betragtedes anderledes end som en til Ni-

---

sig af at have fordrevet Magnus fra Danmark. Thi ifølge Snorre og Hrokkinskinna var Magnus dragen fra Danmark førend Sven kom. Men Fagrskinna og Morkinskinna lade netop Sven blive tilbage i Danmark, medens Magnus skyndsomt rejser hjem. — Den ovenfor nævnte Thorgils Snorressøn synes at have været den Mand af dette Navn, der omtales i Sturlungasaga II. 9, 19, efter Midten af det 12te Aarhundrede; han var en Søn af den 1170 afdøde Lovsigemand Snorre Hunbogesson, der i 6te Led nedstammede fra Olaf Paa.

[1]) Morkinskinna siger umiddelbart efter at Forliget omtales: „da det leed mod Vintren og Sommeren efter"; altsaa kunde man heraf maaskee slutte, at dens Bearbejder sætter Forliget til Tiden strax før Vintren.

[2]) Danernes Stemplinger mod Sven synes udtrykkeligt at være omtalte i det allerede ovenfor (S. 122) anførte Sted hos Viljam af Malmsbury.

get uberettiget Æventyrer, der havde paatrængt sig dem og alene voldte dem Ulempe. Alt dette merkede Harald godt, og ærgrede sig derover. Han lagde dem for Had, der aabenbart viste deres Forkjærlighed for Magnus, og søgte paa flere Maader at skade dem. Men herved voxede Misfornøjelsen endnu mere, og Bønderne begyndte alvorligt at knurre over at Harald paa en utilbørlig Maade søgte at skaffe sig Indtægter, tillod sig Udsugelser, og gik Magnus's Ret for nær. Da Einar Thambarskelve og flere af Magnus's Venner hørte dette, fortalte de ham hvad Bønderne sagde, og raadede ham til at være paa sin Post, at ikke Harald skulde gjøre Indgreb i hans Rettigheder. Den redelige, ædeltænkende Magnus svarede dog, at dette kun var et ondskabsfuldt Opspind af Haralds Fiender, og at han ej vilde tro at Harald vilde tiltage sig større Magt, end der tilkom ham med Rette. Men Einar sagde, at han alligevel havde Lyst til at see, hvorledes Sagen forholdt sig, og begav sig derfor hen til et Thing, Harald just havde sammenkaldt. Einar havde haft sit Natteherberge hos en mægtig Enke, ved Navn Ingebjørg, der nu skaffede ham et Følge af 60 vel bevæbnede Huuskarle, med hvilke han mødte frem paa Thinget. Selv var han fuldt bevæbnet og havde en guldbelagt Hjelm paa Hovedet. Kong Harald tog nu til Orde og gjorde store og haarde Fordringer til Bønderne. Da rejste sig en gammel Mand, ved Navn Toke, og sagde: „jeg har nu levet og været kaldt Bonde i nogle Kongers Tid; men jeg veed dog ikke andet, end at naar vi først have en Konge, der med fuld Ret er kommen til Riget, og har faaet Kongenavn paa Orething efter Høvdingernes Raad og med hele Almuens Samtykke, men der siden kommer en anden Mand til Landet og forlanger Kongedømme og Kongenavn, saa er det ikke denne, men hiin, der har meest at sige over os, sine Thegner. Mit Raad er derfor, I Bønder, at vi afvænte Kong Magnus's Bestemmelse angaaende Kong Haralds Paalæg og Udsugelser, og lad os fremdeles i alle Dele, vise Kong Magnus Hæder". Da han satte sig, stod Einar op, og takkede Toke og alle de forsamlede Bønder, for deres venskabelige Sindelag mod Kong Magnus. Men Harald udbrød forbitret: „højt bærer du nu Hjelmen, Einar, og altid viser du dig som min Modstander; lykkelig vilde den Dag være, naar din gyldne Hjelm kunde styrtes ned; ligesom du nu er et Hoved højere end andre, skulde du da blive et Hoved kortere". Dermed hævedes Thinget, og Einar vendte tilbage til Magnus [1]).

Kort efter denne Tildragelse hendte det sig, at Magnus og Harald vare paa een Gang til Veitsle hos en Mand ved Navn Aaslak. Her havde

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 22.

Kongen med sig sin Halvbroder paa mødrene Side, ved Navn Thore [1]). Pladsene vare ordnede saaledes, at Magnus selv og nogle af hans Mænd sadde paa Tverpallen i den indre Ende af Salen, Harald og hans Mænd paa den ene Langbænk, og Thore paa den anden, lige over for Harald [2]). Efter den sædvanlige Skik skulde de altsaa drikke hinanden til. Men dette fandt Harald at være under sin Værdighed, og kunde derfor ikke afholde sig fra, naar Thore talte, at henkaste dette Smædevers:

Ti du kun, Thore,
Thegn er du daarlig,
Hvinn-Gest hed,
hørte jeg, Fader din.

Thore tog sig meget nær heraf, men da han var stilfærdig og ikke havde let for at finde Ord, kunde han ikke give Harald hans Spydigheder tilbage, og gik derfor i Stilhed og ærgrede sig. Magnus merkede det, og spurgte om Aarsagen. Thore nævnte den. Magnus sagde: „jeg skal give dig et Raad; naar han næste Gang kommer med Smædeverset, saa kvæd igjen:

Aldrig han dog gjorde
Gard om Hesterumpen,
som Sigurd Syr,
det var din Fader! [3])

Saa tænker jeg nok, han ikke videre vover at spotte dig". Da man kom til Bords, var Harald strax ude med sit Vers, men Thore forsømte sig ei, og gav ham det Vers igjen, som Magnus havde lært ham. Derover blev Harald saa rasende at han drog sit Sverd og vilde hugge til Thore, men Magnus løb til og hindrede det. Dog lod Magnus Thore herefter sidde ved sin Side, da der alene kom galt ud af at lade ham sidde lige over for Harald.

Der blev siden efter ved samme Gjestebud ogsaa talt om, hvad der

---

[1]) Denne Thore var en Søn af Magnus's Moder Alfhild med hendes tidligere Mand eller Elsker, se ovenfor I. 2. S. 665. Navnet Hvinn-Gest, (d. e. den tyvagtige Gjest"). der i Haralds Vers tillægges hans Fader, kan neppe betragtes som dennes rette Navn, men kun som et Ogenavn, han enten virkelig bar, eller som Harald selv ved denne Lejlighed opfandt. Man bliver saaledes ikke heraf klog paa, hvo hans Fader var.

[2]) Om Tverpallen &c. se ovenfor I. 1. S. 797, I. 2. S. 640. Det sees saaledes at Harald har siddet i det nordre eller fornemmere Andvege, Thore derimod, som Kong Magnus's Broder, i det søndre eller ringere Andvege.

[3]) Her sigter Kong Magnus til den Sigurd Syr tillagte Smaahedsaand og Karrighed, idet han vistnok efter hvad man fortalte ved Hoffet, beskylder ham for at have været saa forsynlig med den fra Hestene faldende Gjødsel, at han opsamlede den i Poser, bundne til Hestenes Bag, eller, som det i Visen omskrives, gjerdede om Hesterumpen.

havde været forhandlet paa hiint Thing, hvor Einar Thambarskelve var traadt op imod Harald. Man krævede de tilstedeværende til Vidne paa, hvad Betingelser Magnus havde opstillet, og hvor vidt Harald havde overskredet sine Rettigheder. Da vidnede Aaslak, Verten selv, til Fordeel for Harald. Magnus blev saa ærgerlig herover, at han ej kunde bare sig for at udbryde: „hvis jeg kunde raade, skulde det gaa dem ilde, der bære Løgnvidne mod mig". Derpaa hævedes Gildet. Der forefaldt ogsaa andre Ubehageligheder imellem dem eller deres Tilhængere af lignende Slags, og det mislige Forhold mellem Kongerne maa have været almindelig bekjendt, da de kom til Throndhjem, for der at tage Vinterophold [1]).

Der fortælles og om et andet Thing, som det heder, paa Oplandene, eller snarere i det Throndhjemske, hvor Magnus, og ikke Harald, var tilstede, og hvor Kongen takkede Bønderne for den Venlighed og Kjærlighed de viste ham, og fornyede det Løfte, han tidligere havde givet, at ville tilgive alle dem, der havde været hans Faders Fiender. Da opstod, siges der, den rige og anseede Thrond, en Frænde af Kalf Arnessøn, lovede ham i alle veltænkende Mænds Navn Hengivenhed, nævnte om at han selv ej havde været i Landet, da Kong Olaf blev dræbt, og bad tilsidst Kongen gjøre ham den Ære at bytte Vaaben og Klæder med ham, — et Bytte hvorved Kongen, som man let kan begribe, var den vindende, og hvorved Thrond alene paa en fiin Maade vilde give Kongen en kostbar Gave, medens han paa samme Tid hædrede ham ved at sætte saa stor Priis paa at kunne bære hans Vaaben og Klæder. Da Kongen havde tilstaaet ham dette, indbød han ham til sig, beværtede ham paa det herligste, og skjenkede ham ved Afskeden endnu flere Gaver. Men herover, fortælles der, blev Harald saa optændt af Skinsyge, at han sendte Mænd, forklædte i Munkedragt, hen til Thronds Gaard, hvor de mishandlede hans Folk, og trængte ind i Værelserne for at plyndre, alt efter Haralds Befaling. Men mod Forventning bleve de grebne og gjenkjendte af Thrond og hans Søn Sigurd, der imidlertid havde faaet Hjelp af Bygdens Folk. Thrond beholdt Formanden for Udsendingerne, ved Navn Sven den gerdske eller russiske [2]), hos sig som Fange;

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 23.

[2]) Denne Sven siges at have ledsaget Harald fra Rusland, og at have faaet en Forlening af ham: han var altsaa ganske afhængig af ham, og et viljeløst Redskab i hans Hænder. Naar det her heder, at Sven og hans Mænd forklædte sig som Munke, og det siden siges, at Thrond i Førstningen ogsaa virkelig antog dem for Munke, der bad om Almisse til hellige Steder, maa man nærmest tænke paa det af Knut den mægtige grundede Kloster paa Nidarholmen, hvor der maaskee endnu vare nogle faa Munke tilbage (jvfr. ovenfor I. 2. S. 823), men som i saa Fald sikkert fristede en saare kummerlig Tilværelse, og efter al Sandsynlighed kun ernærede sig ved nu og da at drage om og sammentigge Almisser, saaledes som det i den oven meddeelte

de øvrige lod han ikke slippe førend Enhver havde faaet en god Dragt Prygl. Saa vel Magnus, som Harald, fik dette snart at høre, og Magnus syntes lige saa godt derom, som Harald ærgrede sig derover. Af Frygt for at Harald skulde øve Fiendtligheder mod Thrond, ilede Magnus, ledsaget af et sterkt Følge, hen til hans Gaard. Thrond og hans Mænd, der ved Synet af den væbnede Skare troede at det var Harald, som nærmede sig, lod i Hast Bud gaa om til sine Naboer, og fik en betydelig Skare samlet, rede til at modtage Angriberne. Magnus beundrede hans Raskhed, og lod ham underrette om hans Fejltagelse. Da kastede han og hans Mænd strax Vaabnene fra sig, gik Kongen imøde, og hilste ham med den største Glæde. Der blev nu et nyt Gilde for Kongen paa Gaarden, men her underrettede denne Thrond om, at Harald stræbte ham efter Livet, og foreslog ham derfor indtil videre at opholde sig hos ham selv, hvor han kunde være sikrere. Thrond modtog Tilbudet og fulgte med Kongen, først paa Oplandene, siden til Throndhjem. Harald gjorde vel i Løbet af Vintren nogle Forsøg paa at faa ham fat, men forgjeves, og saaledes led det ud til Vaaren: da skaffede Magnus ham hemmelig ombord paa et Skib, der gik til Grønland. Saa hadefuld var Harald paa ham, at han forfulgte ham og angreb ham strax udenfor Nidarholmen, men Magnus, som befrygtede noget saadant, kom til, og hindrede saaledes Harald fra at udføre sin Hevn. Thrond kom lykkeligt til Grønland, hvor han opholdt sig en Tidlang [1]).

Under Opholdet i Throndhjem forefaldt der stundom alvorlige Optrin mellem Kongerne og deres Mænd. Det gik saa vidt, at en af Magnus's Hirdmænd dræbte en af Haralds, og derover opstod der en saa stor Uenighed mellem Kongerne selv, at man maatte faa et formeligt Møde istand, hvor de selv kunde afgjøre Sagen imellem sig. Det kom vel til Forlig; men paa dette selvsamme Møde blev der begaaet et nyt Drab, om end kun af Vaade, idet en stor og kæmpesterk Islænding i Kongens Følge, ved Navn Reidar, der betragtedes som en Tosse og derfor altid var udsat for alle Slags Forhaanelser, medens han derimod kun var kejtet i sit Væsen, og hans i sig selv gode Evner endnu ikke ret vare udviklede, blev saa haardt besat af Haralds Hirdmænd, der vilde have Løjer med ham, at han i sin Hidsighed greb en af dem, løftede ham højt op og slog ham med Hovedet mod Jorden, saa at Hjerneskallen brast.

Fortælling antydes. Det er deels denne Omtale af Munkene, deels Thronds Slægtskab med Kalf, deels Gjentagelsen af Amnestien, der egentlig kun gjaldt Thrønderne, som gjør det rimeligt at henføre Begivenheden til Throndhjem.

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 21. Efter Flatøbogen og Morkinskinna meddeles Fortællingen i „Grønlands historiske Mindesmerker" II. S. 612, flg.

Magnus vovede ikke at beholde ham i Nidaros, men sendte ham til en Lendermand paa Oplandene (Orke- eller Gauldalen?), hvor han kunde være i Sikkerhed for Harald. Denne fordrede Bøder for den dræbte Hirdmand, og da Magnus negtede at betale nogen Bod, eftersom Hirdmanden selv var Skyld i sin Død, begav Harald sig med 60 Mand lige op til den Gaard paa Oplandene, hvor Reidar var sendt hen. Her fordrede han ham udleveret, men Lendermanden havde lukket ham inde i et Udhuus, og sagde at han ikke var der. Dette nyttede dog intet, thi da den underlige Reidar hørte at Harald var kommen, dundrede og stormede han saaledes paa Døren, at Lendermanden maatte slippe ham ud, hvorefter han styrtede lige hen til Kongen, anraabte ham om Tilgivelse, tilbød ham sin Tjeneste, og bad ham ikke forsmaa en Gave, nemlig et Sviin af Sølv, som han selv havde forarbejdet i den sidste Tid, for at prøve om det forholdt sig saaledes, som Kong Magnus engang havde sagt, at han af Naturen havde Anlæg til slig Kunstfærdighed. Harald modtog Gaven, beundrede det virkelig smukke Arbejde, og lovede Reidar sin Tilgivelse; men da han nærmere betragtede Svinet, opdagede han at det forestillede en So med Yvere, og at det altsaa var gjort til hans Forhaanelse, idet det indeholdt en Hentydning til hans Faders, Sigurd Syrs, Tilnavn [1]). Forbitret kastede Harald Svinet bort, og raabte: „alle Trold tage dig, staar op og dræber ham!" Men Reidar greb Svinet med de Ord: „jeg faar da selv beholde det, siden du kun vil lønne mig ilde for det", ilede ud af Salen og bort fra Gaarden. Harald og hans Mænd løb ud efter ham, men hindredes af Lendermanden, deres Vert, fra at forfølge ham. Reidar tog Vejen lige ud til Kong Magnus, fortalte ham hvad der var skeet, og viste ham Svinet, hvis smukke Arbejde ogsaa han beundrede, men ytrede tillige sin Ængstelse for, hvorledes det til sidst vilde gaa ham, udsat, som han var for Haralds Forfølgelser. Imidlertid tog han sig fremdeles af ham og skaffede ham heldigt tilbage til Island, saa at han undgik Haralds Hevn. Men at Harald ærgrede sig derover, og at dette end mere bidrog til at fjerne Kongerne fra hinanden, kan man være forvisset om [2]).

Under Kongernes Ophold i Nidaros fik de et Besøg af den berømte islandske Skald **Arnor**, en Søn af den tidligere omtalte Skald Thord Kolbeinsøn [3]). Arnor havde længere Tid opholdt sig hos Thorfinn Jarl paa Orknø, og digtet et Kvad om ham, hvorfor han sædvanligviis kaldes **Arnor Jarlaskald**. Han havde ogsaa digtet et Kvad om hver af Kongerne, og

[1]) Det er tidligere nævnt, at syr betyder „So", og at Sigurd fik dette Tilnavn for den Travlhed, hvormed han dyrkede Jorden og sørgede for Gaardens Drift.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 26—29. Se om Reidar videre nedenfor.

[3]) Om Thord, se ovenfor I. 2. S. 845.

ventede kun paa Tilladelse til at fremsige det. En Dag, da han var nede ved Bryggen, beskjeftiget med at tjære sit Skib, kom der Bud fra Kongerne, at de ønskede at høre hans Kvad. Han gik strax, uden engang at vaske Tjæren af sig, dog, som man kan see, ene af Stolthed, da det ellers ikke var Skik at fremstille sig ved Hoffet uden i sin bedste Stads. Da han kom til Stuedøren, sagde han til Vagten: „giv Rum for Kongernes Skald!" og traadte frem for Kongerne med den Hilsen: heilir alvaldar báðir! (Hil eder, Herskere begge!). Harald spurgte, hvem af dem han først vilde kvæde for. „Den yngste", svarede Arnor. „Hvorfor det", spurgte Harald. „Fordi man siger at unge Folk ere mere hidsige", svarede Arnor klogt; thi enhver af dem betragtede det som en Æressag at faa sit Kvad først fremsat, men mod Arnors Svar kunde Harald ikke have noget at indvende. Han begyndte nu sit Kvad til Magnus, hvilket efter det paa den Tid mindre brugelige, velklingende og højtidelige Versemaal, sædvanligviis kaldet **Hrynhenda** [1]), og udmerker sig ej alene fra Versemaalets, men og fra de poetiske Tankers Side. Det betragtedes allerede af Samtid og den nærmeste Eftertid som et af de smukkeste og prægtigste Kvad, den gamle Skaldeliteratur kunde opvise. Mange Vers anføres deraf hist og her i Magnus's Saga til Bekræftelse paa Fortællingens Rigtighed, men desværre besidde vi det ikke fuldstændigt. Det begyndte med at omtale Orknø-Jarlerne, Skaldens Ophold hos dem, og hans egne Hændelser; derefter gik det over til Magnus selv, ophøjede ham over andre Konger, og berømmede hans Bedrifter. Skalden havde i Harald en streng og nøjeregnende Dommer, ikke alene fordi alt for stor Ros over Magnus maatte være Harald ubehagelig at høre, men fordi Harald selv var en af sin Samtids største Skalde og den øverste Autoritet i alt hvad der angik Skaldekunst. Harald, som vistnok ikke var i det bedste Lune, fordi Arnor først kvad om Magnus, fandt Indledningen for lang. Da Arnor havde dvælet en Stund ved Orknø-Jarlerne og sine egne Hændelser, uden endnu at være kommen til Magnus selv, sagde Harald: „hvi sidde I og høre paa dette Kvad, der kun handler om hans egne Rejser og Jarlerne der vester?" Magnus svarede: „lad os bie lidt endnu, Frænde; jeg tænker nok at I ej ville finde mig alt for lidet roost, inden Kvædet ender". Da kom Skalden til det Vers, hvori han bad Magnus at høre opmerksomt til, og hvor han blandt andet Smigreri siger at alle andre Fyrster staa langt tilbage for Magnus, og ønsker at han fremdeles, lige til Himlen revner, skal have større Held og Fremgang end de. Da kunde Harald ikke bare sig for at udbryde: „roos denne Konge saa meget du lyster, men last ikke derfor andre!" Arnor vedblev, beskrev hvor herligt Visunden bar Magnus i Løftingen under det sneehvide Telt, hvorledes

---

[1]) Af at hrynja ɔ: give en sterk, fuldtonende Klang.

prægtige Skibe skinnede over Havet, som om det var fjerne Varder eller Solen selv, og hvorledes Magnus forrest i de Kæmpendes Rækker, hverken skyede Ild eller Sverd. Atter udbrød Harald: „denne Mand smører saa tykt paa, at jeg ikke veed, hvor det vil ende". Det endte ogsaa saaledes, at Magnus's Ferd over Havet sammenlignedes med Engleskarers Tog, og at Folket sagdes at elske ham højest af Alt, næst Gud selv. Da Draapen var til Ende, begyndte Arnor strax at fremsige Kvadet til Harald, der kaldtes **Blaagagla-Draapa** [1]), og siges at have været et godt Kvæde. Da han havde endt det, æskede man Haralds Dom om, hvilket der var det bedste. „Det er tydeligt nok at see", svarede han, „hvor stor Forskjel der er mellem begge disse Kvad, thi mit vil snart blive glemt, medens derimod denne Draape, der er forfattet om Kong Magnus, vil blive kvædet saa længe Norden er beboet". Imidlertid gav Harald dog Skalden et guldbeslaget Spyd, og Magnus gav ham for det første en Guldring. Denne Guldring satte Arnor paa Spydfalen, og skred langs henad Salsgulvet til Døren med hævet Spyd, idet han sagde: „højt skulle begge Kongegaver bæres!" „Næste Gang du kommer til Norge, du langordede", sagde Harald, „maa du bringe mig et andet Kvad". „Hvis jeg overlever dig, skal jeg digte en Arveølsdraape om dig", svarede Arnor. Dette Løfte holdt han ogsaa, og af denne Draape anføres mange Vers i Sagaerne, til Bekræftelse paa hvad der fortælles om Haralds senere Bedrifter. Kongens Spaadom gik og for saa vidt i Opfyldelse, som Blaagagledraapen nu ikke længer kjendes, medens den største Deel af Hrynhenda er opbevaret. Magnus forærede siden Arnor en heel Knarr med fuld Farm, og viste ham det største Venskab [2]). Ogsaa denne Begivenhed, saa ubetydelig den i sig selv er, viser dog, hvilken Skinsyge der herskede mellem Kongerne, især paa Haralds Side.

11. Begivenheder paa Orknøerne. Ragnvald Brusessøns Drab.

Da Arnor Jarlaskald kvad sine Draaper for Magnus og Harald, og begyndte med at omtale sine tidligere Rejser og Orknøernes Jarler, undlod han vist ikke at hentyde til de blodige Krigsscener, hvortil han der havde været Vidne, og det vilde endog ikke have været besynderligt, om han, der af egen Erfaring havde seet de sørgelige Følger af Fællesherredømme mellem to ærgjerrige og indbyrdes skinsyge Frænder, havde opmuntret Kongerne til Forligelighed, foreholdt dem hine Jarlers afskrækkende

[1]) Egentlig: Blaagæssenes Draape, d. e. Ravne-Draapen; sandsynligviis fordi der i Indledningen har staaet noget om Ravne (blágögl).

[2]) Harald Haardraades Saga, Cap. 24.

Exempel, og i Særdeleshed advaret dem mod at lytte til Urostiftere, der søgte at sætte Splid imellem dem, kun for derved selv at vinde Fordeel. Den Enighed, der i nogle Aar havde herſket mellem Jarlerne Ragnvald og Thorfinn, havde nemlig nu veget Pladsen for det blodigste Fiendskab, og hvorvel den egentlige Aarsag maa søges i Jarlernes egen Ærgjerrighed og den Skinsyge, de altid nærede mod hinanden, endog naar Forholdet mellem dem skulde synes at være venskabeligt, er det dog temmelig vist, at Kalf Arnesson, der efter sin Flugt fra Norge tyede til Thorfinn Jarl, ogsaa har haft stor Deel i at oppuste og fremskynde Fiendskabet imellem dem. Vi have seet, hvorledes Thorfinn, beskjeftiget med sine Foretagender i Skotland, ved Ragnvald Brusessons Ankomst i 1035 fandt sig i at afstaa denne de to Trediedele af Oerne, imod at Ragnvald forbandt sig til at understøtte ham paa hans Krigstog, og hvorledes de derefter i Forening gjorde flere heldige Erobringstog til Skotland, Syderøerne og Irland [1]). Saaledes gik det hen i 10 Aar [2]); der herskede i det mindste tilsyneladende Venskab og Enighed mellem dem. Imidlertid kom Kalf Arnesson fra Norge, og fandt en venlig Modtagelse hos Thorfinn, der var gift med hans Broderdatter Ingebjørg. Kalf tilbragte lange Tider i Vesterviking, idet han herjede paa Skotlands og Irlands Kyster; han skal ogsaa en Tidlang have været Hovding for Thingmanna-Lidet i England. Men han betragtede dog Orknøerne som sit egentlige Hjem, og opholdt sig den længste Tid i Galloway hos Thorfinn, omgiven af sin talrige Krigerskare [3]). Da Jarlen ogsaa selv havde mange Folk at un-

---

[1]) Se forrige Bind, S. 857, 858.

[2]) I Orkn. Saga, S. 52, omtales først Vaaren efter Ragnvalds Ankomst, derpaa (S. 54) den følgende Vinter, og endelig fremdeles 8 Vintre, altsaa tilsammen 10 Vintre, hvori de vare enige, og laa ude i Leding, snart forenede, snart hver for sig.

[3]) Kalf forlod, som det ovenfor er viist (I. 2. S. 947) Norge i 1039. Han søgte rimeligviis, hvad der og udtrykkeligt siges, for det første til Thorfinn, men derfor er det ej nødvendigt at antage at han strax tog fast Ophold hos ham. Dette kan, efter hvad der ovenfor nærmere vises, ikke have været førend henimod 1045, da hine 10 Aar vare omme. Vel staar der i Orkn. Saga (S. 84), først efter Ragnvalds Død eller rettere efter Magnus's Død 1047, omtalt, at Kalf var lange Stunder hos Thorfinn, stundom i Vesterviking paa Skotland og Island, samt en Tidlang Hovding for Thingmannalidet. Men dette behøver dog ikke strengt taget at henføres til Tiden efter 1047; det gaar neppe engang an, da de sex Aar, der hengik fra 1047 til Kalfs Død 1053, ikke er lang Tid nok til at alt det, der her opregnes, deri skulde kunde indpasses. Derhos siger Harald Haardraades Saga Cap. 69 udtrykkeligt, at Kalf havde været i Vesterviking, siden han flygtede fra Norge, og at han kun som oftest om Vintrene opholdt sig hos Thorfinn. Kalf nævnes ingensteds i de engelske Annaler som Hovding for Thingmannalidet. Men blandt de under mange kongelige Breve fra 1042 til 1045 undertegnede

derholde, faldt det ham vanskeligt at bestride Udgifterne til denne store Mængde. Flere, og blandt dem upaatvivleligt Kalf, om end kun af den Aarsag at Ragnvald var Kong Magnus's Ven og ivrige Tilhænger, forestillede ham derfor, at han ikke længer skulde lade Ragnvald sidde inde med de to Trediedele af Orknøerne, saa mange Udgifter som han nu havde. Thorfinn lyttede gjerne til disse Forestillinger, og sendte Mænd ud til Orknøerne med den Anmodning til Ragnvald, at han skulde afstaa til Thorfinn den Trediedeel af Øerne, som Einar Vrangmund i sin Tid havde besiddet. Da Ragnvald fik dette Budskab, raadslog han med sine Venner derom, og afgav derpaa det Svar, at den Deel, hvorom der nu var Spørgsmaal, havde han faaet i Len af Kong Magnus, der betragtede den som sin egen Arvedeel; at det saaledes maatte komme an paa Kong Magnus, hvo af dem der fremdeles skulde besidde den, og at han ej vilde give Slip paa den, hvis Kongen afgjorde denne Sag til hans Fordeel. Da Sendemændene bragte Thorfinn dette Svar, og tilføjede at Ragnvald neppe med det Gode vilde give Slip paa hiin Deel, blev han meget vred, og sagde at det var højst ubilligt, naar Kong Magnus tilegnede sig hans Broderarv, thi den Afstaaelse, hvorpaa Magnus beraabte sig, var alene aftvungen ham og Bruse, da de vare komne i Kong Olafs Vold. Han kaldte det meget utaknemmeligt af Ragnvald at negte ham denne hans Broderarv, uagtet han saa længe havde faaet sidde i Fred for ham, men derfor, sagde han, skulde han ogsaa nu med Vaabenmagt aftvinge ham, hvad han ikke godvilligt vilde afstaa. Han sendte Folk baade til Sydernøerne og op i Skotland for at samle en Hær.

Da Ragnvald fik dette at høre, sammenkaldte han sine Venner, og spurgte dem, hvad Hjelp de vilde yde ham, da han ej var tilsinds at afstaa noget af sine Besiddelser uden at have prøvet Kræfter med Thorfinn. Meningerne vare deelte. Nogle fandt det rimeligt, at han ikke vilde afstaa noget; andre fandt det lige saa rimeligt at Thorfinn nu en Stund vilde have den største Deel af Riget, efter at Ragnvald saa længe havde

---

. Navne forekommer en „Carl minister": skulde dette maaskee være en Fordrejelse af Kalfs Navn? I saa Fald havde vi en Angivelse af Tiden, i hvilken han var Thingmannalid-Høvding; og det passer særdeles godt, at Navnet just ophører at vise sig efter 1045. At Thorfinn opholdt sig deels i Galloway, deels paa Katanes, er ovenfor nævnt (I. 2. S. 857). Da Skotland, Irland og England nævnes som Scenen for Kalfs Bedrifter, er det øjensynligt, at han har opholdt sig etsteds midt imellem disse Landes Kyster, og en saadan Beliggenhed indtager netop Galloway. Herfra har vel ogsaa Thorfinn sendt sin Opfordring „ud til Orknø"; og man kan med dette for Øje godt forstaa, hvorledes Thorfinn, efter at have foretaget sine Udrustninger, dog ikke var kommen længere end til Petlandsfjorden, da Ragnvald efter sin Tilbagekomst fra Norge søgte imod ham, saaledes som det nedenfor vises.

fast den. De fandt det heller ikke raadeligt for Ragnvald at begynde Krig med Thorfinn, der kunde opstille Krigere fra Katanes, meget af Skotland, Sydrøerne, og en Trediedeel af Orknøerne, medens han selv alene kunde skaffe Folk fra de to Tredieedele af Øerne. Enkelte foreslog derfor at man skulde see til at faa et Forlig istand, og at Ragnvald i det Øjemed skulde tilbyde Thorfinn Halvdelen af Øerne. Da Ragnvald saa, hvor uenige de vare, sagde han at heller end strax at slutte et saadant Forlig om at dele Riget, vilde han forlade det for en Tid, og søge Hjelp hos sin Fostbroder Kong Magnus. Denne Beslutning udførte han ogsaa strax, drog over til Norge, og begav sig til Magnus, som da maa være kommen ganske nylig fra Danmark (Høsten 1045). Ragnvald fortalte Magnus, hvorledes Sagerne stode mellem ham og Thorfinn. Magnus viste Ragnvald al mulig Velvilje, bad ham at opholde sig hos ham saa længe han vilde, og tilbød at give ham saa stort Len, at han deraf godt kunde underholde sig selv og sine Mænd. Men Ragnvald vilde intet høre om at opgive sine Besiddelser: han bad kun om Hjelp til at forsvare dem mod Thorfinn. Magnus føjede ham heri, og gav ham en Deel Ledings-Tropper. Han gav ham ogsaa en Hilsen og Brev under sit Indsegl til Kalf Arnesøn, hvori han lovede denne Landsvist i Norge, Tilbagegivelsen af alle hans Ejendomme, og sit Venskab oven i Kjøbet, om han vilde understøtte Ragnvald mod Thorfinn. Ragnvalds Ophold i Norge var kun kort: saa snart Magnus havde opfyldt hans Bøn, sejlede han atter vester, landede ved Hjaltland, hvor han og samlede Folk til sig, og begav sig derfra til Orknøerne. Her stevnede han ligeledes sine Venner til sig, og med sin saaledes forsterkede Hær styrede han over mod Katanes, hvor Thorfinn imidlertid var kommen med de Skarer, han havde samlet i Skotland og Sydrøerne. Ragnvald Jarl lod sig det være magtpaaliggende, jo før jo heller at sende Kongens Brev og Budskab til Kalf Arnesøn, og denne laante, som det syntes, villigt Øre dertil. Saa snart Thorfinn fik høre at Ragnvald var kommen til Øerne, og vilde gjeste Katanes, sejlede han ham strax imøde med sin Flaade. Denne bestod af 60, men for det meste smaa Skibe; Ragnvald havde derimod, da han stak ud i Petlandsfjorden, 30 store Skibe. Jarlerne mødtes ved **Raudabjarg**, sandsynligviis det nuværende Oldhead, sydligst paa Ragnvaldsø [1]). Fra begge Sider angreb man hinanden med den største Heftig-

[1]) Raudabjarg (Rødbjergene) have nogle antaget for Dunnet Head i Katanes ved Indløbet til Thursobugten. Men det maa være at søge paa Orknø-Siden, eftersom det udtrykkeligt siges at Thorfinn kom mod Ragnvald, just som denne kom til Pettlandsfjorden, og at Thorfinn, strax efter Slaget, lod søge efter Flygtningerne omkring paa alle Øer. Man kunde maaskee ogsaa tænke paa Sydspidsen af Waas eller Baagaland, men herfra var det dog

hed, og Striden blev haard og blodig. Kalf Arnesson havde vel været i Følge med Thorfinn, og havde ikke færre end sex store Skibe at raade over, men Virkningen af Kongens Tilbud viste sig nu, idet han med disse Skibe, der vilde kunne have gjort Thorfinn den største Nytte, holdt sig afsides som en uvirksom Tilskuer. Da Kampen havde raset en Stund, begyndte Mandfaldet at vende sig paa Thorfinns Side, især fordi Ragnvalds Skibe vare saa meget højere end hans. Det ene efter det andet af Thorfinns smaa Skibe blev ryddet, saa at de fiendtlige Skibe omsider paa begge Sider omgave hans eget, der vel var stort og godt udrustet, men dog havde vanskeligt ved at forsvare sig mod saa stor Overmagt. Mange af Besætningen faldt eller saaredes, og Ragnvald vilde allerede til at entre, da Thorfinn, som saa at dette vilde blive hans Undergang, lod Tengslerne hugge og roede til Land. Det var dog ikke hans Hensigt at unddrage sig fra Kampen, men alene at fornye Besætningen med friske Krigere, og bringe de dræbte og saarede i Land. Blandt dem, som Thorfinn ved denne Lejlighed lod gaa i Land, var ogsaa Arnor Jarlaskald, som paa den Tid opholdt sig hos Jarlen og stod i stor Yndest hos ham. Det lader ikke til at han var saaret, men det synes kun at have været Omhyggelighed for ham, og Frygt for at en saa udmerket Skald skulde blive dræbt, der bragte Thorfinn til at lade ham forlade Skibet. Arnor ytrede ogsaa selv i et Vers, som han ved denne Lejlighed kvad, at han just ikke havde nogen Lyst til at stride mod Ragnvald, og at Jarlernes Strid var saare beklagelig for deres fælles Venner. Denne Stemning var maaskee temmelig almindelig blandt begge Jarlers Krigere. Da Thorfinn havde bemandet sit Skib paa ny, begav han sig hen til Kalf, bad ham ej længer unddrage ham sin Hjelp, og forestillede ham det mislige i at stole paa Magnus's Tilbud. „Du kunde jo", sagde han, „ikke engang beholde Kongens Yndest, da man skulde tro at du stod højt anskreven hos ham, end sige nu, efter at han har jaget dig i Landflygtighed. Desuden, hvis Ragnvald overvinder os, og saaledes han og Magnus ganske faa Herredømmet her vestenfor Havet, vil du ej længer have noget sikkert Tilhold her, medens du derimod, hvis jeg sejrer, ikke skal mangle noget af, hvad der staar i min Magt at give. Holde vi fast sammen, da kan ingen faa Bugt med os her vester Du vil da vel heller ikke have den Skam, at ligge stille som en Kat i en Rose, medens jeg lige for dine Øjne strider for vor begges Frihed. Derhos ere vi saa nøje besvogrede, at det anstaar enhver af os bedst at hjelpe den anden mod Fiender, til hvem vi ikke staa i noget saadant Forhold". Disse Forestillinger og Op-

---

vanskeligere for Ragnvald i Nattens Mørke at komme over til Norge og udenom Thorfinns Flaade.

ryggelser kunde Kalf ikke modstaa. Han bød sine Mænd strax at lægge ud til Strid med Ragnvald. Det var paa høj Tid, thi Thorfinns øvrige Skibe vare nær ved at tage Flugten. Thorfinn lagde sit Skib frem mod Ragnvalds eget, medens Kalf angreb de mindre af Ragnvalds Skibe. Her havde Kalf nu den samme Fordeel over disse, som de forhen havde havt mod Thorfinns Smaaskibe, nemlig at være højere. Han fik derfor snart ryddet dem. Raden kom nu til et Skib, bemandet med Ledings-tropper fra Norge, men da disse saa, hvorledes de nærmeste Skibe vare blevne ryddede, tabte de Modet, hug Tengslerne løs, og flygtede. Der var saaledes kun faa Skibe tilbage hos Ragnvald, som imidlertid havde udholdt en heftig og temmelig ulige Kamp med Thorfinn. Og da Kalf nu lagde til paa den anden Side, vovede han ej at fortsætte Kampen længer, men lod Tengslerne hugge og tog Flugten. Det var allerede langt ud paa Dagen, og Mørket faldt paa. Ragnvald benyttede sig heraf til at und-komme, og tog Vejen lige til Norge. Thorfinn derimod begyndte Morge-nen efter at drage omkring til alle Øerne for at opsøge Flygtningerne, af hvilke nogle bleve dræbte, andre fik Grid. Thorfinn underlagde sig derpaa alle Øerne, hvis Indbyggere maatte gaa ham til Haande, om de end for-hen havde svoret Ragnvald Troskabsed. For Sikkerheds Skyld tog han for det første sit Sæde i Orknø med en talrig Skare af Krigere, til hvis Underhold han lod hente betydelige Forraad fra Katanes, men sendte Kalf som et Slags Statholder til Sydrøerne, for at passe paa disse.

Ragnvald havde imidlertid begivet sig lige til Kong Magnus, der nu, som før, tog venligt imod ham og tilbød ham Ophold hos sig. Ragn-vald forblev ogsaa hos ham indtil noget ud paa Vintren, da Frosten alle-rede var begyndt, og Fjordene tillagte [1]). Da sagde han, at han endnu en Gang vilde forsøge sin Lykke mod Thorfinn. Kongen forestillede ham det mislige i at gjøre et saadant Tog ved Vintertid, og bad ham heller vænte indtil Vaaren kom og Isen gik op, men lovede for øvrigt at Folk og Skibe skulde staa til hans Tjeneste. Ragnvald meente derimod, at det just nu var den belejlige Tid til at angribe Thorfinn, da han aller-mindst var belavet derpaa; han vilde desuden ikke tidere opofre Kongens Krigere til Unytte, og haabede mere af et dristigt Overfald med et eneste, vel bemandet Skib, end af en formelig Krig med en større Flaade. Jo færre Skibe han havde, desto mere uforvarende kunde han nemlig komme over Thorfinn, og desto lettere kunde han undslippe, om Planen mislykkedes.

[1]) Denne Omstændighed, at Fjordene omtales som frosne, foruden den Hurtig-hed, hvormed Ragnvald kommer over til Magnus, og tilbage til Orknø to Gange i een Høst, bestyrker, hvad der ovenfor er antaget, at Magnus til-bragte denne Vinter (1045—1046) i Viken.

Magnus sagde at han kunde gjøre som han syntes, og bad ham fremdeles komme tilbage til ham, naar han vilde.

Ragnvald udrustede nu sit Skib, og besatte det med de meest udsøgte Folk. Flere af dem vare Kongens Hirdmænd. Med en gunstig Vind sejlede han fra Norge, kom til Hjaltland, og hørte der at Thorfinn, aldeles som han havde formodet, ingen Ufred ventede og derfor havde sendt mange af sine Mænd fra sig. Han opholdt sig, fuldkommen tryg, paa Rosø, sandsynligviis ved Birgsaa paa Vestsiden, kun omgiven af et ringe Antal Folk [1]). Ragnvald fik snart at vide, hvor han var, og kom saa uforvarende over ham, at han allerede havde besat Dørene til Huset førend nogen af dem, der vare indenfor, merkede det. Det var ved Nattetid. De fleste sov, men Jarlen sad endnu ved Drikkebordet. Ragnvald var haard nok til at sætte Ild paa Huset. Thorfinn og hans Mænd grebe strax til Vaaben, men kunde intet udrette, fordi alle Udgange vare besatte. Imidlertid begyndte Ilden at gribe om sig. Thorfinn lod Ragnvald anmode om at tilstede alle dem Udgang, som han vilde skjenke Livet; dette forundte Ragnvald alle Kvinder og Ufrie, men hvad Thorfinns Hirdmænd angik, vilde de, som han sagde, neppe være ham bedre levende, end døde. Men medens nu de, som Ragnvald vilde skaane, bleve bragte ud, saa Thorfinn sit Snit til at faa en Brædeveg under Huset brudt løs: her løb han ud, med sin Hustru Ingebjørg i Armen, og i Belgmørket og den tykke Røg bleve Ragnvalds Mænd ham ikke var, saa at han heldigt kom ned til Stranden, og der fik fat paa en Baad, hvori han, endnu samme Nat roede ganske alene over til Katanes. Ragnvald brændte hele Gaarden op med alle de Mænd, som vare derinde, og hverken han selv eller nogen af hans Folk havde mindste Anelse om at Thorfinn var undsluppen. Denne søgte ogsaa fremdeles at holde ham i Uvidenhed derom, for siden desto lettere at kunne overrumple ham, og holdt sig til den Ende skjult hos sine Venner paa Katanes. Ragnvald rejste imidlertid rundt om til alle Øerne, som han underlagde sig, og sendte endog Bud over til Katanes, at han gjorde Fordring paa det Rige, som Thorfinn her havde haft. Ingen modsagde ham, og saaledes svævede han fremdeles i den Tro, at Thorfinn var indebrændt.

Da Ragnvald havde tilendebragt sin Hyldingsrejse, opslog han sin Bolig i **Kirkevaag** [2]), for her at tilbringe Vintren. Hid lod han derfor

---

[1]) Da Rosø nævnes her i Orkn. Saga S. 72, og vi senere erfare at Birgsaa var Thorfinns egentlige Residens, er det ogsaa sandsynligt, at det var der, hvor han ved den ovenfor nævnte Lejlighed holdt til; snarest skulde man dog ellers formode, at Hrossey her staar ved en Skrivfejl for Háey eller Rögnvaldsey, da der fra disse Øer netop lod sig „ro over til Nes".

[2]) Dette er det første Sted, eller et af de første Steder, hvor Kirkevaag (Kir-

og det nødvendige Vinterforraad bringe sammen, og der behøvedes meget, da han havde mange Folk hos sig og levede paa en stor Fod. Lidt før Juul rejste han selv med et betydeligt Følge til Lille-Paps (Papey-Stronsey) efter Malt til Juleølet. En Aften under hans Ophold her, sad han og hans Mænd længe ved Ilden for at varme sig. Fyrbøderen ytrede, at der begyndte at blive Mangel paa Ved til at holde Baalene vedlige. Jarlen vilde svare: „vi ere ogsaa varme nok, naar disse Baal ere nedbrændte"; men han kom til at forsnakke sig og sagde: „vi ere ogsaa gamle nok". Han merkede strax Fejlen og sagde: „nu kommer det mig i Hu hvad min Fosterfader Kong Olaf sagde paa Stiklestad, da jeg gjorde ham opmerksom paa at han forsnakkede sig, nemlig at naar der hendtes mig det samme, skulde jeg berede mig paa min nær foreſtaaende Død: hvo veed, kanskee min Frænde Thorfinn er endnu i Live" [1]. I det samme hørte de at Gaarden var omringet af Folk. Det var virkelig Thorfinn, der nu kom for at gjengjelde Ragnvald det forrige Overfald og lade ham friste den samme Skjebne, som var ham selv tiltænkt. Thorfinns Mænd satte strax Ild paa Husene, og opstablede store Dynger udenfor Døren. Han tillod imidlertid alle dem, der ikke hørte til Jarlens Følge, at gaa ud. Da de fleste af disse vare komne ud, saa man en Mand komme frem i Døren, han var kun iført Liinklæder, udgav sig for en Djakn [2], og bad Thorfinn og de Omstaaende række ham Haanden og hjelpe ham over Dyngen. Men i det samme støttede han sig med begge Hænder paa Dyngen, og gav sig saadan en Fart, at han hoppede over baade Dyngen og Mandkredsen, kom ned langt bagenfor denne, og forsvandt i Mørket. „Det var Jarlen", raabte Thorfinn, „ingen besidder saadan Legemsfærdighed uden han; efter ham, saa hurtigt I kunne!" Thorfinns Mænd fordeelte sig nu i Flokke rundt om Øen for at oplede ham. Ragnvald havde gjemt sig i en Steenurd nede ved Stranden, og de vilde neppe have fundet ham, hvis han ej var bleven røbet ved sin Skjødehund [3], som var

kevall) nævnes. By var det imidlertid da neppe endnu blevet, men man maa antage at det nys havde faaet sit Navn efter den sandsynligviis af Ragnvald selv til Erindring om hans Fosterfader byggede St. Olafs Kirke, Byens ældste, nu sløjfede, Sognekirke.

[1]) Det Udsagn, hvortil Ragnvald her sigtede, se første Bind, S. 798.

[2]) Djakn d. e. Diaconus. Altsaa var der Gejstlige tilstede. Heraf synes man at maatte slutte, at der endnu paa Øen har boet irske Gejstlige, af vore Forfædre kaldte Paper, efter hvilke denne Ø, saa vel som store Paps eller Papey-Westrey, har faaet Navn.

[3]) Skikkjurakki, som den i Sagaen kaldes, d. e. egentlig en Smaahund til at bære under Kappen. Maaskee bar Ragnvald den med sig.

fulgt med ham. Thorkell Fostre [1]), der med sin Flok ledte paa den Kant, hørte Hunden gjø, gik efter Lyden, fandt Jarlen, og tog ham til Fange. Den gjensidige Forbitrelse var for stor til at der kunde være Tale om at skjenke ham Livet. Ragnvald vilde heller ikke have viist nogen Naade mod Thorfinn eller Thorkell, om han nu havde haft dem i sin Magt. Han vidste saaledes, at der ingen Naade var at vænte for ham, og var desuden, som vi have seet, allerede belavet paa at skulle dø. Thorkell befalede en af sine Mænd at dræbe ham, men denne vægrede sig, den næste lige saa, og derpaa de øvrige, den ene efter den anden, uagtet Thorkell til Befalingen føjede Løfte om Belønning. Tilsidst maatte Thorkell selv udføre Drabet, thi han vidste, heder det, at en af de to, han eller Ragnvald, maatte falde for den andens Haand. Da Drabet var skeet, kom Thorfinn Jarl til, og ytrede ingen Misfornøjelse derover; tvert imod lod han ogsaa hele Ragnvalds Følge dræbe. Den følgende Morgen drog han med sine Mænd paa Ragnvalds Fartøj til Kirkevaag. Han lod det lade med Malt, satte de samme Skjolde ved Stavnene, som Ragnvald havde haft, og lod ikke flere Folk vise sig, end dem der havde fulgt Ragnvald. Da han kom til Kirkevaag, troede derfor alle Ragnvalds tilbageblevne Mænd, at det var deres Herre, som kom, og gik ubevæbnede ned til Stranden for at tage imod ham. De bleve derfor let overmandede og tagne til Fange af Thorfinns Krigere. De vare i Alt 30, hvoraf de fleste Kong Magnus's Hirdmænd og Venner, men dette hindrede ikke Thorfinn fra at lade dem alle sammen dræbe, paa een Hirdmand nær, som han med Flid skaanede, for at han kunde drage hjem og fortælle Kongen, hvad der var skeet. Ragnvalds Lig blev bragt til Store Papø (Papey Westrey) og der begravet, sandsynligviis ved det der værende Kapel, der var indviet til Helgeninden St. Triduana (af vore Forfædre kaldet Trollhæna), om hvis Undergjerninger der gaves mange Sagn [2]). Hans Død vakte stor Sorg blandt hele Almuen paa Orknø, thi han havde vundet Alles Hjerter ved sine udmerkede Egenskaber. Af alt, hvad der fortælles om ham, synes man og at maatte slutte, at han har været en Mand af et veltænkende og trofast Sindelag, hvilket han især lagde for Dagen ved sin opofrende Troskab mod Kong Olaf og sin Omhu for hans Broder Harald; hermed forenede han ogsaa Tapperhed og Krigsfærdighed, erhvervet fornemmelig under hans femaarige Ophold i Rusland. I Striden mod Thorfinn viste han sig vel efter vore Begreber haard og grusom, idet han forsøgte at brænde ham inde med hele hans Følge, men det var nu

---

[1]) Om Thorkell Fostre, se forrige B. S. 650 flg.

[2]) Kapellet, eller Ruinerne deraf, kaldes nu St. Tredwalls Kapel. Navnet Triduana er i Skotland forvansket til Tredwall. Om Trollhæna, se Orkn. Saga S. 414.

engang Skik og Brug i den Tid, hvor der førtes en Kamp paa Liv og Død, og Thorfinn viste sig paa sin Side endnu langt grummere. Ragnvald kan ved sin Død ej have været meget over 35 Aar gammel.

Thorfinn underkastede sig nu alle Øerne, og ingen vovede at gjøre ham Modstand. Kong Magnus fik vel tidligt den næste Vaar Budskab om Ragnvalds Drab, der gik ham haardt til Hjerte, og som han lovede at ville hevne, saa snart han fik Tid dertil; men for Øjeblikket var han saa beskjæftiget med sine Udrustninger mod Sven Ulfssøn og Harald, der herjede i Danmark, at han ej kunde ense de orknøiske Anliggender. Den følgende Høst og Vinter optoge Forhandlingerne med Harald ham; i al denne Tid havde Thorfinn saaledes frie Hænder, og herskede uafhængigt [1]).

12. Magnus's sidste Tog til Danmark og Død.

Vintren fra 1046 til 1047 var usædvanlig haard i hele Nord-Europa. Især indtraf en heftig Frost i Februar Maaned, som tillagde Havet mellem Norge og Danmark, saa at Ulvene løb over Isen mellem begge Lande [2]). I den vestlige Deel af England faldt der saa megen Sne, at Træernes Grene knækkedes, og ikke engang de ældste Folk kunde erindre at have oplevet en saadan Kulde, der tillige ledsagedes af frygtelige Uvejr. Derved opstod Hungersnød og Sygdomme blandt Mennesker og Kvæg, endog Fugle og Fiske døde af Frost og Hunger [3]). Denne Frost kom ellers belejligt saa vel for Thorfinn Jarl, som især for Sven Ulfssøn i Danmark, der med det første kunde vænte Angreb af Magnus, thi derved hindredes denne fra at foretage Udrustninger og tiltræde Toget saa tidligt, som han ellers vilde have kunnet, og Sven fik saaledes længere Frist end der ellers vilde været blevet ham til Deel. Denne Frist lader det til at han har benyttet saa godt han kunde, til at indlede Underhandlinger med England og søge Hjelp derfra, især da hans Yndest hos Danerne selv nu stod paa svage Fødder. Det er ovenfor berettet, hvorledes

---

[1]) Orkn. Saga, S. 58—80. Harald Haardraades Saga Cap. 48.

[2]) Íslenzkir annalar v. 1047. (Udg. S. 44). Her anføres udtrykkeligt Sæmund frode som Hjemmelsmand. Flere have villet forklare dette Udsagn, som om alene Farvandet mellem Halland, der dengang tilhørte Danmark, og Hisingen i Norge var tillagt, men en saadan Frost vilde ej have haft saa meget at betyde; det charakteristiske og sjeldne er unegteligt, at hele Havet, enten mellem Skagen og Agder, eller mellem Skagen og Viken, var tilfrosset.

[3]) Chron. Sax. og Florents af Worcester ved 1046, 1047. Mon. hist. Br. I. S. 436, 602.

Magnus havde gjort Fordring paa England, men, efter hvad vore Sagaer fortælle, ved Edwards Forestillinger ladet sig bevæge til at opgive dem. Det er ligeledes omtalt, hvorledes Edward desuagtet ansaa sig nødsaget til at samle en betydelig Flaade i Sandwich, for at være rede til at modtage Magnus, om han skulde komme [1]). Men imidlertid lader det til, at han saa vidt muligt har søgt at afholde sig fra nogen som helst Handling, der kunde udtydes som om han tog Parti med Sven, og som kunde fremkalde noget Angreb fra Norge. Dette, maa man formode, var ogsaa Aarsagen til, at Gunnhild, den dræbte Harald Jarls Hustru, der havde taget sin Tilflugt til England, blev fordreven derfra med sine to Sønner, Heming og Thorkell, i Aaret 1044, just da Magnus's Herredømme over Danmark maatte ansees befæstet ved hans Sejr ved Helgenes. Hun begav sig til Brügge i Flandern, hvorfra hun først senere vendte tilbage til Danmark [2]). Edward havde desuden just ingen særdeles Grund til at være venskabelig sindet mod Sven, thi ogsaa denne betragtede sig som berettiget til Englands Trone, og uagtet det neppe er sandt, hvad Sven selv siden fortalte Mag. Adam af Bremen, at Edward strax efter sin Tronbestigelse søgte at berolige ham ved at udnævne ham til sin Arving, saa vel som at Edward senere, da han efter Magnus's Død beredte sig til at angribe England, fornyede dette Løfte og bød ham Skat [3]), saa viser det dog noksom, at Forstaaelsen mellem dem, trods den Omstændighed at Edward var gift med Svens Søskendebarn Eadgyðha, Godwines Datter, ej kan have været synderlig god. Sit største Haab satte Sven, som det synes, til Godwine selv, der var at betragte som Englands egentlige Herre, hvis Hustru var Svens Faster, og hos hvem endog Svens Brødre, Bjørn og Aasbjørn, opholdt sig og nøde stor Anseelse. Men Folkestemningen i England var Danerne ugunstig, og saa vel Kongens som Folkets Tilbøjelighed traf saaledes her sammen i at overlade Sven til sig selv [4]). Heri handlede man dog for saa vidt upolitisk, som det var at forudsee, at naar Magnus og Harald først havde overvældet Sven, vilde Raden ogsaa komme til England, thi om end Magnus var fredelig stemt, var derimod Harald saa meget mere krigslysten og ærgjerrig. Dette forstod Thorfinn Jarl vel, og da han let kunde indsee, at de norske Konger ikke vilde gjøre noget Tog til England, uden tillige at besøge Orknø og hevne Ragnvald Jarls Død, besluttede han snarest muligt at søge et Forlig bragt til Veje.

---

[1]) Se ovenfor S. 9.

[2]) Florents af Worcester, ved 1044, l. c. jvfr. Cod. D. af Chron. Sax.

[3]) Mag. Adam., II. 74, III. 11.

[4]) Chron. Sax. Cod. D. Mon. hist. Br. I. S. 437.

Endnu i Løbet af Vintren udbøde Magnus og Harald Leding fra Norge. Men det var ikke førend langt ud paa Sommeren, eller rettere henimod Høsten, at de fik Hæren og Flaaden samlet [1]). Hertil bidrog vel ikke alene den langvarige Vinter, men ogsaa den daarlige Forstaaelse, som herskede mellem Kongerne. Derpaa havde man et Exempel under selve de Rejser, Kongerne foretoge for at paaskynde Udrustningerne. De havde været øster i Viken, hver med sit Skib og sin Hird, og sejlede nordefter. Harald var en Morgen bleven tidligere sejlfærdig end Magnus fra den Havn, hvori de laa, og kom derfor ogsaa tidligere til den for næste Nat bestemte Havn, hvor han strax lagde ind til Kongelejet. Da Magnus kom, saa han at Harald laa i det ham tilkommende Leje, og at han allerede havde tjeldet og slaaet Landtoug. Opbragt herover, befalede han sine Mænd, saa snart Sejlet var sluppet ned, at sætte sig til Aarerne, ro i fuld Fart mod Haralds Skib, og gribe til Vaaben for at tvinge Harald til at lægge af Vejen. Det skede, men saa snart Harald blev det var, bød han strax sine Mænd kappe Landtougene og flytte Skibet tilside, „thi nu", sagde han, „er nok min Frænde Magnus vred". Da Magnus havde indtaget sin Plads, og begge Skibe vare fortøjede, gik Harald, ledsaget af nogle faa Mænd, ombord paa Magnus's Skib. Denne bød ham velkommen. „Ja, jeg kunde nok tænke at vi vare komne til gode Venner", sagde Harald, „men nys saa det virkelig ud til noget af hvert; dog det er sandt som

---

[1]) Dette sees deraf, at Morkinskinna og Fagrskinna Cap. 176 lade den Uenighed om Kongelejet, hvorom der strax herefter meldes, foregaa om Høsten efter Kongernes Forlig. Vel lade rigtignok disse to Sagabearbejdelser — især siger Morkinskinna det udtrykkeligt — Magnus og Harald tilbringe to Vintre sammen efter Forliget, men de modsige sig begge deri, at de ikke nævne mere end een Vinter, som Sven tilbragte i Danmark, efter at Harald havde skilt sig fra ham. Dette stemmer dog med de øvrige Sagaer saa vel som med de fremmede Kilder, der godtgjøre at Magnus døde 1047. De modsige sig ogsaa deri, at de lade Kongerne udbyde Leding „een Vinter efter Ragnvald Brusessøns Fald", altsaa netop Vintren 1046—1047. Aarsagen, hvorfor de paa hiint Sted nævne to Vintre, er maaskee kun den lange Tid, som hengik mellem Kongernes Forlig og Togets Begyndelse. Af den Omstændighed, at der ved Fortællingen om Magnus's Hidsighed angaaende Kongelejet udtrykkeligt siges baade i Morkinskinna og Fagrskinna, at Kongerne kom østenfra Viken, og, som man kan see, hver kun med eet Skib, er det tydeligt at skjønne, at de personligt havde rejst om for at paaskynde Udrustningerne, hvorved ogsaa nogen Tid maa være medgaaet. Hrokkinskinna (Harald Haardraades Saga Cap. 31) saa vel som Snorre (Cap. 27) nævne her intet om Viken, men de berette dog Begivenheden som foregaaen før Togets Tiltrædelse og efter at Udbudet havde fundet Sted. Viljam af Malmsburys Angivelse af 9de August som den Dag, da Sven blev fordreven fra Danmark, antyder nogenledes Tiden for Toget. Knytlingasaga Cap. 22 siger med tydelige Ord at Magnus og Harald begyndte Toget om Sommeren (det maa have været langt ud paa Sommeren) Aaret efter at Forliget mellem dem var sluttet.

man siger, at Barn er bradt i Hu, og derfor vil jeg ikke tilregne det andet end eders Ungdom". „Tilregn det heller min Vit", svarede Magnus, „thi jeg mindes godt hvad jeg indrømmede eder, saa vel som hvad jeg forbeholdt mig; jeg for min Deel vil neje holde alle de Løfter, jeg gav eder, og det samme fordrer jeg af eder med Hensyn til mig". „Det er et gammelt Ordsprog, at den viseste viger", sagde Harald, og gik ombord paa sit Skib. Kongernes Omgivelser ytrede sig forskjelligt om denne Begivenhed. Magnus's Mænd meente at deres Herre havde fuldkommen Ret; Haralds Mænd paastode derimod at Aftalen om Kongelejet ikke gjaldt uden naar begge Konger paa een Gang kom ind i samme Havn, men at Meningen ej var den at Harald skulde vige Pladsen, naar han allerede laa der før Magnus. Denne Forklaring var vistnok ogsaa den rette, og man roste Harald med god Føje for den Sindighed og fornuftige Eftergivenhed, han havde viist. Der manglede heller ikke paa ondskabsfulde Gemytter, der søgte at fremstille Magnus's Ubesindighed som en planmæssig Stræben efter at krænke Harald og bryde det med ham sluttede Forlig. De daarlige Udsigter til Enighed mellem Kongerne, som disse og lignende Trætter aabnede under det forestaaende Tog, vakte alle forstandige og fædrelandskjærlige Mænds Bekymring [1]).

Den Hær, som Kongerne omsider fik samlet, skal have været betydelig. Hvor Flaaden samledes, nævnes ikke; vi erfare kun at Kongerne sejlede sydefter langs Kysten, og at Ledingsskibene fra hvert Fylke paa sædvanlig Viis stødte til Hovedflaaden, eftersom den kom videre. I Havnen ved Selø, strax vestenfor Lindesnes, oppebiede man Ledingsskibene fra Viken. En Dag kom to Langskibe roende ind, og lagde sig lige ved Kong Magnus's Skib. Fra det nærmeste af hine gik en Mand, iført en hvid Hættekappe, over paa Kongens Skib og agter til Løftingen, hvor Kongen sad til Bords. Han hilsede Kongen, idet han brak et Stykke af en Brødleev og spiste det. Kongen hilste igjen, og rakte ham godmodigt sit Bæger, da han saa ham spise af Brødet. Den Fremmede tog imod Bægeret og sagde: „jeg faar vel Grid, siden vi nu ere Mad-Kammerater"? „Hvad heder du da", spurgte Kongen, idet han saa paa ham. „Mit Navn er Thorfinn" svarede den Fremmede. „Er du maaskee Thorfinn Jarl", spurgte Kongen. „Saaledes kalder man mig der vester", sagde Jarlen; nu er jeg kommen hid med to Tyvesesser saa godt udrustede som det staar i min Magt, for at deeltage i dette Tog med eder, hvis I ville modtage Hjelp af mig; imidlertid overgiver jeg mig ganske Gud og eder i Vold for de store Ting, hvori jeg har forgaaet mig mod eder". Flere kom nu til og hørte deres Samtale. Kongen tog seent til Orde, og

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 31, Snorre Cap. 27, Fagrsk. Cap. 176.

sagde: „Sandt er det, Thorfinn, at jeg var fast besluttet paa, naar vi mødtes, ej at lade dig komme levende derfra; dog staa Sagerne nu saaledes at det ej sømmer sig for mig at lade dig dræbe. Du skal derfor følge med mig, men noget Forlig vil jeg endnu ikke afsige førend jeg har bedre Tid". Flaaden laa temmelig længe ved Selø, inden man fik Bør til at komme over til Jylland; imidlertid talte Kongen ofte og længe med Thorfinn, viste sig venlig mod ham og raadførte sig med ham. En Dag, da Jarlen efter Kongens Indbydelse sad og drak med ham i Løftingen paa hans Skib, og begge vare lystige, kom en stor og statelig Mand, iført en rød Kjortel, op i Løftingen og hilsede Kongen, der hilsede venligt igjen. Det var en af Kongens Hirdmænd, og han sagde, at han egentlig var kommen for at tale med Thorfinn Jarl. Paa Thorfinns Spørgsmaal, hvad hans Ærende var, sagde han at en af de Hirdmænd, Thorfinn havde ladet dræbe i Kirkevaag, var hans Broder, og at han nu vilde vide, hvad Jarlen vilde give ham i Broderbod. „Har du da ikke hørt", sagde Jarlen, „at jeg ikke plejer at give Bod for de Mænd, jeg lader dræbe, fordi jeg ej lader nogen dræbe uden at jeg tror at have gyldig Grund dertil?" „Det kommer ikke mig ved, hvad du gjør ved Andre", svarede Hirdmanden, „naar du kun bøder den, hvis Eftermaal paaligger mig; ogsaa jeg mistede en Deel Gods, og leed selv en haanlig Medfart; min Sag er det nærmest at paatale den Overlast, min Broder og jeg have lidt, og jeg vil have temmelig Erstatning derfor: Kongen kan længe nok tilgive hvad der er steet mod ham, dersom han maaskee ikke synes det har noget at betyde, at hans Hirdmænd ledes ud og slagtes som Sauder". Jarlen svarede; „jeg seer nok at jeg kan prise mig lykkelig ved at jeg ikke er i din Vold; men er du ikke den Mand, jeg skjenkede Livet?" „Jo vist nok", svarede den anden; „det stod i din Magt at dræbe mig, som de øvrige". „Det er dog sandt", sagde Jarlen, „at der hendes mange hvad de mindst skulde have tænkt; aldrig troede jeg at skulle undgjelde, fordi jeg havde viist mig altfor fredelig mod mine Fiender, men nu undgjelder jeg virkelig fordi jeg har skjenket dig Livet, thi havde jeg ladet dig dræbe som dine andre Kammerater, vilde du ikke i Dag have kunnet sverte mig for Kongen". Ved disse Ord saa Kongen paa Thorfinn, blev blodrød i Ansigtet og sagde: „saa det dog er saaledes, Thorfinn, at du mener ikke at have dræbt mange nok af mine Hirdmænd, og det uden at bøde dem?" Jarlen svarede ikke, men sprang op, gik ned af Løftingen, og over paa sit Skib. Om Aftenen var alt roligt. Morgenen efter kom der god Vind, og Skibene roede strax ud af Havnen. Kongen stevnede syd over Havet ad Jylland til med den samlede Flaade. Jarlen holdt sig allerede fra Morgenen af saa langt ud mod Havet, som muligt, og henimod Aftenen satte han vester ud, indtil han kom tilbage til Orknøerne. Saa daarligt et Udfald fik dette velmeente

Forsøg af Thorfinn paa at bringe et Forlig i Stand, alene ved hiin Hirdmands ubelejlige Mellemkomst og Magnus's uoverlagte Heftighed [1]).

Da Kongerne kom til Danmark, forderlte de Skibene mellem sig, og drog hver paa sin Kant for at opsøge Sven, afstraffe dem, der havde taget Parti med ham, og atter bringe Landet til Lydighed. Vi kjende dog kun lidet til deres Krigsforetagender, der meest synes at have indskrænket sig til Farter langs Kysterne og hyppige Landgange samt mindre Træfninger; end mindre Besked vide vi om, hvad Danerne imidlertid foretoge sig; vi vide kun, at de nu gjorde fælles Sag med Magnus, og forenede sig mod Sven, som de overvandt i et Slag den 9de August, uden at man dog kan see, hvor vidt Magnus selv deeltog i dette Slag, eller ikke [2]). Det rimeligste er dog, at Danerne allerede havde afgjort dette paa egen Haand, førend Magnus og Harald kom, siden baade vore Sagaer og Saxo ere enige om, at Sven ikke torde oppebie Magnus, men flygtede for ham til Skaane [3]). Imidlertid lader det dog, som om han ikke den hele Tid forblev der, men af og til, deels til Vands, deels til Lands, og ofte uden endog at give sig tilkjende, vovede sig i Nærheden af Kongernes Hær, deels for at holde Øje med deres Bevægelser, deels ogsaa for at tilføje dem hvad Skade han kunde ved smaa uformodede Overfald. Saaledes fortælles der, at en Godvejrsdag, da Magnus og Harald tilsammen laa med deres Skibe ved en skovbevoxet Kyst, hvor der foran Skoven var en jevn Slette, kom en herligt udrustet Rytter frem af Skoven, lod sin Hest gjøre mange kunstige Vendinger, og viste sin Rytterfærdighed til de norske Krigeres største Beundring; da han en Stund havde ladet dem see disse Kunster, reed han lige hen imod dem og raabte højt: „Jeg

[1]) Orkn. Saga S. 78—84..

[2]) Viljam af Malmsbury, l. c. Om dette Slag heder det her, at det var uhyre stort, og at Danerne aldrig havde seet enten en forfærdeligere Kamp eller glædeligere Varsel; at de før Slaget gjorde det hellige Løfte, for Fremtiden at højtideligholde Slagdagen med Faste og Almisse, og at denne Dag var St. Laurentii-Aften den 9de August. Hvad der her siges, bærer sterke Merker paa, at Forfatteren eller hans Autoritet har, hvad Slagets Storhed og Vigtighed angaar, forvexlet det sidste Slag med Slaget paa Lyrskovshede. Men da Slaget paa Lyrskovshede stod den 28de September, kan Forvexlingen heller ikke strække sig videre, og vi maa derfor antage at der virkelig har staaet et Slag den 9de August, men som Danerne maa have vundet paa egen Haand, og hvilket af den Grund ikke omtales i vore Sagaer, eftersom nemlig Magnus selv ej tog Deel deri. Imidlertid maa Magnus ganske kort Tid efter, og inden han endnu fik Efterretningen derom, være kommen til Danmark, da han ellers neppe havde behøvet at begive sig derhen.

[3]) Saxo, S. 545: „Sveno, desperatis jam rebus, in Scaniam profectus, Sueciam revisere properabat“. Dog maa det merkes, at Saxo gjør Svens hele Krig med Magnus til et eneste Felttog.

er Niding mod Kong Magnus, men det samme er Kong Harald mod mig, og der er overmaade stor Forskjel mellem begge disse Konger". Derpaa vendte han om og reed ind i Skoven igjen, hvor han forsvandt bag Træerne. Det var Sven; Kong Magnus kjendte ham, og sagde: „Sven Ulfssøn er en herlig Mand, havde han saa sandt Folk, som han selv er uforfærdet og djerv, vilde han oftere sejre" [1]). En anden Gang, fortælles der, var Sven i en Sø-Træfning næsten bleven overfejlet, og kunde alene redde sit Liv ved at løbe over paa den norske Høvding Orm Eilifssøns Skib. Han bad Orm om at skjenke ham Liv og Frihed, hvilket Orm ogsaa paa eget Ansvar tilstod ham. Da Magnus siden fik det at vide, og spurgte Orm, hvorledes han torde understaa sig at gjøre noget saadant paa egen Haand, svarede Orm, at han derved for en stor Deel havde Kongens eget Vel for Øje. Kongen spurgte videre, om det da ikke var faldt ham ind at han derved vilde udsætte sig for Kongens Vrede. „Det faldt mig rigtig nok ikke ind", svarede Orm. Men i Stedet for at straffe Orm eller vise ham nogen Unaade, sagde Magnus at han havde opført sig som en brav Mand, og ophøjede ham endog siden til Jarl [2]). Hvis dette ellers

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 34.

[2]) Dette findes kun i Morkinskinna (fol. 4 verso), samt i Flatøbogen. Det fortælles her efter Forliget mellem Kongerne, og hvorvel rigtignok Morkinskinna ogsaa omtaler andre Tildragelser, der i Hrokkinskinna omtales før Forliget, efter dette, f. Ex. om Thorkell Dyrbil, Thorstein Sidu-Hallsson o. fl., saa synes det dog, som om denne Begivenhed med Orm, hvis den havde fundet Sted i Slaget ved Aaros eller Helgenes, nødvendigviis der maatte have været omtalt. Beskrivelsen over disse Slag tilsteder heller ikke Muligheden af at en saadan Begivenhed der kunde foregaa. Man maa saaledes henføre dette Sammenstød mellem Orm og Sven til Toget i 1047, saa meget mere som det neppe er rimeligt, at Magnus tidligere vilde have fundet sig i Svens Frigivelse, end sige belønnet den. Det er derimod urigtigt, naar Morkinskinna lader Sammenstødet skee i et Slag mellem Kongen og Sven; thi den, saa vel som de øvrige Sagaer, lader netop intet saadant Slag foregaa. Det er desuden rimeligst, at en saadan Begivenhed, som denne, kunde skee ved en Lejlighed, hvor Orm sejlede alene, og Sven paa et enkelt Skib inkognito krydsede omkring den norske Flaade, saaledes som ovenfor anført; at han er bleven gjenkjendt og løssluppen af Orm, og at denne, kjendende Kongens daværende Sindelag, ej betænkte sig paa at frigive ham. Hvad der ellers kunde gjøre Fortællingen mistænkelig, er at den udelades af Snorre og Hrokkinskinna, der snarere synes at antage at Orm tidligere var bleven Jarl (se ovenfor S. 8, jvfr. Harald Haardraades Saga Cap. 36, Snorre Cap. 40), og tillige, at en lignende Begivenhed med Sven siden fortælles efter Risaa-Slaget, hvor Haakon Ivarssøn Jarl frigiver ham (Harald Haardraades Saga Cap. 70, Snorre, Cap. 66). Imidlertid kan man dog heller ikke sige at Fortællingen om Orm er usandsynlig, derhos passer den godt til alt det øvrige. For Resten ere de Ord, Morkinskinna lægger ham i Munden, meget dunkle; vi anføre derfor Stedet til Enhvers Fortolkning: þat var brátt sagt Magnúsi konungi sem glíklegt var, ok

forholder sig rigtigt, vilde det være uforklarligt, med mindre man antager, at Magnus allerede temmelig tidligt under denne sidste Krig havde begyndt at ønske en Udsoning med Sven, og nærede den Hensigt, han siden udførte, at udnævne ham til sin Eftermand i Danmark. Dette er i og for sig meget naturligt, naar man overvejer hvorledes hans Liv i den sidste Tid var forbitret ved det spendte Forhold, hvori han stod til Harald, hvilken, som man især af det følgende tydeligt kan see, nu var ham og hans nærmeste Raadgivere langt mere forhadt end Sven; og det vilde end bedre kunne forklares, hvis han, som vore Sagaer fortælle, har haft en Anelse om sin nær forestaaende Død. De fortælle nemlig, at da Magnus og Harald engang paa et Strejftog havde været heldige nok til at fange Svens ivrigste og mægtigste Tilhænger, Thrugils Birnesøn, der sagdes at raade for Tredieparten af hele Danmark, tilligemed mange andre Folk, tog Kongen sin Moder, Alfhild, der var med ham paa Toget, til Side, og bad hende træde frem og i de flestes Paahør at bede ham om Naade for den fornemste af Fangerne. Hun forundrede sig derover, især da han nys forhen havde været meget vred paa hende, ja endog brugt haarde og usømmelige Ord, fordi hun paa egen Haand havde vovet at sætte den ved et tidligere Strejftog fangne Thorkell Gøsa paa fri Fod. Men han sagde, at han nu ej alene ønskede at give hende Oprejsning, fordi han den Gang talte saa haardt til hende, men at han og paa denne Maade vilde berede hende en venlig Modtagelse og Hjelp efter hans Død, da han ansaa det for heel uvist om han endnu havde mange Levedage tilbage, og stolede ikke synderligt paa at Harald vilde vise hende nogen Velvilje. Det tilføjes ogsaa, at baade Thorkell Gøsa og Thrugils Birnesøn bade hende paa det indstændigste at henvende sig til dem, om hun siden skulde blive stedt i Nød og savnede anden Hjelp [1]). Det lader saaledes til, og bekræftes af hvad Magnus paa sin Dødsſæng forordnede, at han i Forventningen om sin nær forestaaende Død ej alene søgte at berolige sit Sind ved at vise Mildhed mod Sven og hans Tilhængere, men at han endog derved søgte at berede sin Moder og sine nærmeste Paarørende det Tilflugtssted i Danmark, der vilde blive hende negtet i Norge; ligesom vel og hans nærmeste Omgivelser, Mænd som Einar Thambarskelver, Orm Jarl, og andre, der samtlige hørte til det mægtige, og Harald fiendske, norske Magnat-Parti, ved alle Lejligheder raadede ham til Skridt, der sigtede til at vanskeliggjøre Harald Erhvervelsen af Danmark

spurði konung Orm hví hánum yrði þat fyrir. Hann svarar: herra, þat var annat happit mest, þat fyrst at hliapa (læs hjálpa) þér við of þess þyrfti, ok þetta því næst. Om Orm Jarl og hans Slægtskabsforhold, se ovf. I. 2. S. 68.

1) Harald Haarbraades Saga Cap. 32, 33 (ogsaa Morkinskinna).

efter hans Død, ej alene fordi de undte Harald en saadan Modgang, men og fordi de derved saa meget bedre sikrede deres eget Vælde lige over for Kongens. Thi i uhindret Besiddelse af baade Danmark og Norge vilde denne kunne faa Overtaget over dem, medens han derimod, kun Herre over det ene Rige, og dertil, hvad der var at forudsee, i stadig Kamp med Sven, snarere vilde blive afhængig af dem.

De danske Historieskrivere fortælle en Tildragelse, der maaskee indeholder Nøglen til denne sygelige Stemning hos Kongen i hans kraftigste Ynglingsalder, da han efter Naturens Orden skulde have mange Leveaar i Vænte. Da han var i Sjæland, og just tænkte paa at drage over til Skaane efter Sven, havde han, berette de, det Uheld, at hans Hest i Nærheden af Landsbyen Alsted blev sky for en opspringende Hare, og styrtede med ham, saa at han stødte Hovedet mod en Træstubbe og døde[1]). Der siges dog ej, hvor snart

[1]) Saxo, S. 545, Sven Agesson, hos Langebek I. S. 56. Denne, der er ældre end Saxo, fremstiller Sagen sandsynligst. Han siger kun, at Magnus, da han efter at have overvundet Sven tænkte paa at forfølge ham til Skaane (in Scaniam persequi molliretur), omkom ved et pludseligt Ulykkestilfælde i Sjæland, idet nemlig hans Hest blev sky og styrtede, og han selv blev stødt mod et Træ (in Sialandia, casu inopinato, equi sternacis præcipitio arbori illisus interiit). Her siges intet om at Ulykken skede, idet han selv forfulgte Sven, hvilket ogsaa er saa meget mindre rimeligt, som slig Forfølgelse i hine Dage sjelden skede til Hest. Der staar heller ikke udtrykkeligt, at han døde i Sjæland, men kun at han fik Stødet der. Saxo fortæller derimod — man skulde næsten tro at han havde kjendt og misforstaaet Sven Agessøns Ord, — at Magnus fik Stødet idet han forfulgte Sven. (Quem Magnus concitato animi impetu subsecutus, quum oppidum Alexstadiam præteriret, deturbato per occursum leporis equo, trunco, cujus præacuti forte stipites eminebant, adactus exstinguitur). Saxo gjør, som sagt, alle Magnus's Felttog til eet, og derfor kan han maaskee her endog havde haft det Streiftog for Øje, som Magnus i 1044, strax efter Aaros-Slaget, gjorde over Sjæland, se ovf. S. 34. At Magnus døde ved Jylland, bevidnes baade i Morkinskinna, Flatøbogen, Hrokkinskinna (Harald Haardraades Saga Cap. 35), Fagrskinna Cap. 178, 179, Knytlinga Saga Cap. 22, Snorre Cap. 28; at han døde paa sit Skib i Flaaden, bevidne de tre først nævnte saa vel som Mag. Adam (III. 11), der siger at han, fornyende Krigen, døde „paa Skibene" (denuo bellum instaurans, obiit in navibus), hvilken sidste Angivelse, som umiddelbart udgaaen fra Sven selv, der her ej kunde have nogen Grund til at lægge Dølgsmaal paa Sandheden, er af betydelig Vegt. Mag. Adams Ord ere optagne i Esrom-Annalerne (Langebek I. 237), hvilket igjen i Ryklosters Annaler (Langebek I. 160) er forvansket til at Magnus i Øresund, hvor han var kommen med en utallig Flaade, faldt i Havet og druknede ved at skulle gaa fra et Skib til et andet. Eller og skulde man næsten tro, at Annalisten, der tidligere har ladet Olaf Tryggvessøn, som ifølge Mag. Adam drukner i Øresund, dræbes i „Mesund", her har forvexlet Olaf med Magnus (hvis for øvrigt ej mesund paa hiint Sted er læst som oresund). Alene Ágrip (Cap. 34) lader Magnus dø i Sjæland, men paa dettes Upaalidelighed have vi allerede oftere seet Prøver.

Døden indtraf efter hiint Fald, og da det nu maa ansees temmelig vist, at Magnus ikke døde paa Sjæland, men derimod ombord paa sit Skib ved Sønderjyllands Kyst, er det sandsynligt, at han havde dette Uheld temmelig snart efter sin Ankomst til Danmark, hvor hans første Skridt ved Efterretningen om Svens Flugt til Skaane maatte være det, at begive sig til Sjæland, for der at iagttage ham eller forfølge ham videre, og at Stødet i Førstningen ikke har været saa smerteligt eller anseet for saa farligt, men at det siden forværredes i den Grad, at han følte sin Livskraft svinde hen, og betragtede Døden som nær forestaaende.

Ud paa Høsten, da Toget maatte betragtes som endt og Danmark beroliget, begave saa vel Magnus som Harald sig tilbage med Flaaden til Sønderjylland, hvor de bleve liggende temmelig længe, maaskee fordi Magnus's Saar nu begyndte at forværres. En Nat drømte han at hans Fader Olaf kom og forelagde ham det Valg, enten strax at følge med ham, eller leve længe og blive den mægtigste af alle Konger, men begaa en Synd, som han vanskelig eller aldrig kunde faa bødet. „Vælg du for mig, Fader“, forekom det ham, som om han selv svarede, og dertil syntes han at Olaf sagde: „Saa følg da nu med mig“. Ogsaa dette viser noksom, hvilke Tanker der beskjeftigede ham. Faa Dage efter vaagnede Magnus en Morgen tidligt i Feberhede, og drog et dybt Suk. Einar Thambarskelve, der var oppe i Løftingen hos ham, hørte det og spurgte, om han var syg. „Ikke meget endnu, kjære Fosterfader“, svarede Magnus. „Det vilde være os en stor Sorg, som vi aldrig kunde forvinde, om vi skulde miste dig“, sagde Einar bekymret. Magnus bad Einar rede hans Sæng nede i Forrummet ude ved Kanten, fordi det der, som han troede, var bekvemmere og svalere. Men aldrig saa snart var han kommen did, førend han forlangte at bringes tilbage igjen, hvor han før laa. Da skjønnede Einar, at hans Sygdom var alvorlig og sagde: „tal nu, Herre, for dine Venner, om hvad der ligger dig meest paa Hjerte, og giv os gode Raad, thi det kan nok være, at vor Samtale nu ikke bliver lang“. „Ja, kjære Ven“, svarede Kongen, „jeg frygter ogsaa for at denne Sygdom snart vil gjøre Ende paa vort Samliv“. Nu kom ogsaa Harald til, og spurgte om han var syg. „Ja visselig er jeg syg, Frænde“, sagde Magnus, „og jeg har den Bøn til eder, at I seer mine Venner til Bedste“. „Det er ikke mere end min Skyldighed for eders Skyld“, sagde Harald, „men der er nogle iblandt dem, som tykkes sig selv et evigt nok, og som oversee mig“. „Der kommer“, sagde Einar, „ikke noget ud af at tale om saadant; hvad Harald nu end lover, saa har han dog nok allerede forud bestemt, hvad han vil gjøre“. „Er det da ikke baade rimeligt, og derhos min Pligt, at jeg er mine Venners Ven?“ spurgte Harald. Men Einar værdigede ham ikke et Ord, og sagde til Magnus: „tal I, Herre, om hvad der er mere magtpaaliggende, hvorledes

det skal gaa med Rigerne". „Jeg raader dig, Frænde", sagde Magnus til Harald, „at du vender tilbage til Norge, din Ættejord, og forsvarer den, thi saaledes var det aftalt mellem Hardeknut og mig, at Danevældet ikke skulde gaa til min Æt, om det blev mit Rige, lige saa lidet som Norge skulde gaa til hans Æt, om han fik det; derfor skal Sven nu have Danmark" [1]). „Da tykkes det mig dog", sagde Harald, „at jeg, i Tilfælde af at du dør, har lige saa megen Ret til Danmark som til Norge". „Jeg seer nok", sagde Magnus, „at mine Ord ville kun gjelde lidet". „Hvor meget", spurgte nu Harald, „har I tilbage af al den Mængde Guld, jeg bragte til Landet, og hvoraf I fik Halvparten?" „Se her paa begge Skibsbord", sagde Magnus; „de ere besatte med gode og herlige Drenge; dem har jeg givet Guldet, og til Gjengjeld faaet deres Aast og Huldskab, thi een god Drengs Hjelp og Tapperhed er bedre end meget Gods". Da Harald havde faaet dette Svar, gik han bort. Einar spurgte, om han ej vilde betænke sin Broder Thore og sørge for ham, da det ikke var at vænte at Harald vilde vise ham nogen Velvilje, godt og vel om han vilde lade ham beholde Livet. Der blev nu sendt Bud efter Thore, som kom tilligemed en Ven, ved Navn Rev. Kongen bad dem forlade Skibene og gaa op i Skoven, hvor de skulde holde sig skjulte indtil Ludrene tilkjendegave hans Død; da skulde de skynde sig til Kong Sven, hilse ham fra Kong Magnus, at han udnævnte ham til sin Efterfølger i Danmark, og bede ham tage sig af hans Broder, som han paa sin Dødsseng anbefalede til hans Beskyttelse. Thore, der neppe kunde tale for Sorg, adlød Befalingen, og begav sig med Rev op i Skoven. Imidlertid uddeelte Kongen Mindegaver til sine Mænd. Islændingen Thorstein Sidu-Hallssøn, Kongens Hirdmand [2]), var nylig kommen fra Rom, og gik, som de øvrige, hen for at sige ham det sidste Farvel. Da havde Kongen ikke stort tilbage af de Gaver, han uddeelte, og Thorstein sagde, at han heller ikke attraaede anden Gave end Kongens Navn, hvilket han bad om Tilladelse til at give sin Søn. „Du har gjort dig saa vel fortjent af mig", sagde Kongen, „at jeg af Hjertet under dig mit Navn, skjønt der vissselig gives dem, der ville ansee det for en alt for stor Dristighed af Folk under Fyrstestanden at bære det, hvor ringe en Konge jeg end selv har været; men da du beder derom med saa megen Kjærlighed, giver jeg dig det herved, dog aner

[1]) Dette Punkt omtales slet ikke, hvor Forliget tidligere nævnes. Hvis det ej med Uret er lagt Magnus i Munden, hvilket er det sandsynligste, maa det forklares som om det alene gjaldt fjerne Slægtninger eller Sidelinjer, ikke de Sønner, Kongerne muligviis kunde faa.

[2]) Om Thorstein, og hans Unaade hos Kongen og paafølgende Tilgivelse, se ovenfor S. 87.

jeg, at der med dette Navn vil følge Sorg saa vel som Hæder" [1]). Derpaa erklærede Kongen atter højtideligt, at han gav Harald hele Norges Rige, og Sven hele Danevældet. Nu kom Presterne, og gave ham den sidste Olje. Da denne Forretning var forbi, spurgte han sin Skosvend, om han havde erindret ham med nogen Gave. Da Skosvenden sagde nej, rakte Kongen ham en smuk Kniv med tilhørende Belte. Men i det samme kom Dødskampen over ham, og Tjeneren blev saa betagen herved, at han faldt i Afmagt. Da han kom til sig selv igjen, var Kongen død, og Klenodierne forsvundne. Han fandt dem aldrig igjen [2]).

Det var den 25de Oktober, tre Dage før Simons og Judæ Messe [3]). Magnus havde da været tolv og et halvt Aar Konge i Norge, og fem Aar Konge i Danmark. Men i hans tre første Regjeringsaar, indtil Forliget i Brennøerne 1038, maa han ansees for at have været umyndig; han fyldte nemlig ikke sit 15de Aar førend om Vaaren 1039. I hans Umyndighedstid var Kalf Arnessøn den egentlige Hersker i Landet, indtil han styrtedes og drog i Landflygtighed; da var Einar Thambarskelve den meest formaaende, skjønt Magnus, som vi have seet, trods sin Ungdom ingenlunde var den, der blindt hen lod sig lede af sine Omgivelser. Han elskede Einar højt, følte sig ham forbunden som den, hvem han fornemmeligen havde Kongemagten at takke, ærede ham som sin Fosterfader, lyttede til hans forstandige Raad, og søgte, saa vidt muligt, at rette sig efter ham, men det var kun af Kjærlighed og Taknemmelighed, ikke af Frygt for hans Magt, og naar Magnus for Alvor var paastaaelig, som f. Ex. ved Svens Udnævnelse til Jarl, nyttede det ikke Einar at komme med Indvendinger. Magnus besad mange Egenskaber, der gjorde ham skikket til at beherske store Riger og vinde sine Undergivnes Yndest; han var i højeste Grad tapper, ædelmodig, gavmild, godhjertet, men ogsaa dertil forstandig, og, hvor det gjaldt, streng. Da hans første ungdommelige Frem-

[1]) Thorstein havde virkelig en Søn, som hed Magnus, Landn. IV. 19. Naar Kongen ytrede at Enkelte kunde finde Betænkeligheder ved Opkaldelsen, sigtede han vistnok nærmest til den Glands, der hvilede over Karl den Store, efter hvem han selv var bleven opkaldt. Og hvad der lægges ham i Munden om den Sorg, der kunde være forbunden med Navnet, sigter til, eller har maaskee været anvendt paa den Omstændighed, at Biskopen Magnus Einarssøn i Skaalholt, en Sønnesøn af Magnus Thorsteinssøn, og opkaldt efter ham, samt derved middelbart efter Kongen, omkom ved Ildebrand 1148, fe Hungrvaka Cap. 15.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 35—37. Snorre (Cap. 28) og Fagrskinna Cap. 178 indeholde ingen af de ovenfor anførte nærmere Fortællinger om hvad der foregik ved Magnus's Dødsleje.

[3]) Harald Haardraades Saga Cap. 38. Forskjellige gamle Nekrologier. Ogsaa Cod. C. af Chron. Sax. henfører Magnus's Død til 1047.

hastighed var bleven formildet, og hans overspændte Ideer om hvad han skyldte sin Faders Minde vare blevne nedstemte ved den kraftige Folke-Mening, der fandt sit Organ i Sighvat Skalds Bersøglis-Viser, beholdt han ej mere af den forrige Strenghed tilbage, end der var nødvendigt for ham til med Kraft at haandhæve sine Rettigheder. Og at han i den korte Tid han herskede, udviklede store Regent-Dyder, derom vidner saa vel Nordmænds som Daners eenstemmige Vidnesbyrd, og Tilnavnet „den gode", hvilket begge Folk i deres Erkjendtlighed gave ham. Et saadant Vidnesbyrd har især meget at betyde, naar det gjentages af den danske Forfatter Saxo, der ellers ikke er Nordmændene gunstig, og hvis National-stolthed ellers maatte formodes at ville indtage ham mod den norske Konge, der beherskede Danmark, og krigede mod Stamfaderen til den Kongeæt, som raadede for Danmark paa Saxos Tid. Men Danmark havde ogsaa Magnus meget at takke, thi uden ham var det maaskee uigjenkaldeligt blevet Vendernes Bytte [1]).

Vi have allerede i de ovenfor meddeelte Beretninger om Begivenheder ved Magnus's Hof seet Prøver paa hans Godmodighed og Nedladenhed. Denne viste sig i Særdeleshed, da den forhen [2]) omtalte Hjemføding Reidar var kommen fra Island med sin Broder Thord, og mod hans Ønske, af uimodstaaelig Nysgjerrighed efter at see Kongen, fulgte ham til et Huus-Thing. Da Thord, der var Hirdmand, havde gjort Kongen sin Opvartning, og i Samtalens Løb nævnt, at hans Broder var med, lod Kongen ham kalde; Reidar kom, og da Kongen spurgte, hvad hans Ærende var, sagde han: „fornemmelig det, at see dig, Konge". Da Magnus sagde: „det Ønske har du altsaa nu faaet opfyldt", svarede Reidar, at han endnu ikke havde seet ham til Gavns, saa længe han sad. Kongen føjede ham først i at rejse sig, siden efter tog han endog paa hans Bøn Kappen af, og lod ham betragte sig saa meget han vilde; Reidar gik imidlertid rundt om ham, idet han mumlede: „herligt, herligt", og da Kongen siden spurgte ham, om han virkelig intet havde at udsætte paa hans Skabning, meente Reidar nej; dog da Kongen trængte ind paa ham, maatte han tilstaa at hans ene Øje sad lidt højere end det andet; en Bemerkning, hvis Sandhed Magnus erkjendte, men hvilken, som han sagde, ingen anden hidtil havde gjort, end Kong Harald. Derfor maatte Reidar ogsaa paa lignende Maade stille sig op for Kongen og lade sig betragte af ham: han spurgte Kongen, hvorledes han fandt hans Skabning, og Magnus tilstod uforbeholdent, at han ikke havde seet noget hæsligere. Siden tilbød Kongen ham Vinterophold hos sig med Thord, tog sig, som vi have seet, af ham, da

---

[1]) Se ovenfor S. 87.

[2]) Se ovenfor S. 135, 136.

han havde dræbt Haralds Hirdmand, og gav ham endog, før hans Afrejse, til Belønning for hans Kvad en Holm udenfor Norge, dog, som det synes, mest for at høre hvad Reidar vilde sige dertil, siden han dog strax efter indløste den med Penge. Reidar havde ogsaa strax den storartede Tanke at ville benytte Holmen til at forene Island med Norge ved Broer, sikkert til stor Morskab for alle de Tilstedeværende [1]).

Det er saaledes vist en bogstavelig Sandhed, naar det i vore Sagaer heder, at Magnus's Død vakte almindelig Sorg hos hele Folket. Allerede hans Ydre var tiltrækkende, hvilket den trohjertige Reidar ej var ene om at erkjende. Han var velvoxen, af middelmaadig Højde, havde et regelmæssigt, lyst Ansigt, og lysebruunt Haar. Den raske, ungdommelige Konge var i Ordets egentlige Forstand Folkets Yndling; han var veltalende, snarraadig, tapper i Strid og sejrsæl; alt dette, forenet med hans Gavmildhed, maatte vistselig gjøre ham saa vennesæl, at, som der staar, baade Venner og Uvenner roste ham [2]). Han var, siger den bremiske Mag. Adam, Danerne kjær formedelst sin Retfærdighed og Tapperhed, men frygtelig for Venderne [3]); Mag. Adams Scholiast kalder ham en from Yngling af rene Sæder, hvem Gud ogsaa derfor skjenkede Sejr over alle [4]). Man kan og sige at hans Faders Aand omsvævede ham som en ledende og beskyttende Genius. Thi baade han selv og Folket havde stedse for Øje, at han var St. Olafs Søn; denne Bevidsthed maatte forlene ham en egen Tryghed og Selvtillid, medens den paa den anden Side maatte gjøre ham strengere mod sig selv; i Folkets Øjne maatte Faderens Hellighed omstraale Sønnen med en særegen Glands [5]).

Magnus efterlod ingen Sønner, kun en Datter, ved Navn Ragnhild. Han var ikke engang gift. Hvo Ragnhilds Moder var, nævnes ikke, og der tales ikke engang om nogen Kjærlighedsforstaaelse, han skulde have hast, undtagen med den smukke Margrete, en Datter af Lendermanden Thrond paa Stokke i Viken; men Margrete gjengjeldte ikke Kongens

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 26—29.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 40.

[3]) Mag. Adam, II. 75.

[4]) Schol. 57 til Mag. Adam.

[5]) Fra denne Forestilling hidrøre vel flere af de legendariske Beretninger, hvori Magnus spiller Hovedrollen. Til disse maa man, skjønt Olaf ikke der omtales, eller har noget at bestille, ogsaa regne en, der udtrykker hans Omgivelsers Forventninger om Harald, nemlig at man, da Magnus laa paa det yderste, og Harald havde taget Sæde ved hans Sæng, saa en gylden Fisk fare ud af hans Mund og ind i Haralds, men her at antage et mørkt Udseende, hvilket Magnus selv, da man fortalte ham det, skulde have hentydet om at Haralds Raad vilde blive „mørkere eller koldere", end hans. (Harald Haardraades Saga Cap. 37, Flatøbogen).

Kjærlighed, og han overlod hende ædelmodigt til sin Frænde og Sysselmand, den unge og smukke Sigurd, der boede i Nærheden og tidligere havde gjort hendes Bekjendtskab. Der fortælles endog at St. Olaf selv skulde have aabenbaret sig, for at bringe sin Søn til at opgive al Tanke om hende [1]). Saa meget man ellers kunde have ønsket, at St. Olafs Æt gjennem Magnus havde forplantet sig i lige nedstigende Linje, saa heldigt var det nu, som Sagerne stode, at han ingen Søn efterlod, thi derved sparedes Norge endnu en Stund for Borgerkrige, hvilke ellers uundgaaligt vilde have fundet Sted, naar denne Søn voxede til, og Harald desuagtet fordrede Riget eller en Deel deraf.

13. Harald Sigurdssøn tiltræder Regjeringen som Enekonge i Norge.

Kong Magnus's Død blev strax bekjendtgjort over hele Flaaden ved Ludreslød. Dette var Tegnet for hans Halvbroder Thore og Rev til, saaledes som det var dem foreskrevet, at skynde sig bort saa hastigt som muligt, for at opsøge Sven Ulfsøn og frembære ham Magnus's Ærende. De skulle imidlertid endnu i Skoven selv have været forfulgte af nogle Folk, Harald havde sendt for at dræbe dem og saaledes hindre at det vigtige Budskab naaede Sven i rette Tid; men de undgik Efterstræbelserne, og kom lykkeligt bort [2]). Harald lod strax sammenkalde alle de tilstedeværende Nordmænd til et Thing, og tilkjendegav her sin Hensigt, ikke at adlyde Magnus's Bestemmelse med Hensyn til Danmark, da dette, som han sagde, var hans Arv, lige saa vel som Norge, hvorfor han agtede at

---

[1]) Magnus den godes Saga Cap. 51.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 38. Det er kun Snorre, der (Cap 28) nøjagtigt angiver Stedet, hvor Magnus døde, nemlig Landsbyen Sudathorp. Dette maa være Sudathorp, nu Søderup, et Stykke indenfor Aabenraa-Fjorden, og i Nærheden af Urnehoved-Thingsted: i saa Fald maa Flaaden have ligget i hiin Fjord. Dette strider vel i og for sig ikke i mindste Maade mod Sandsynligheden, men Snorres Angivelse er dog mistænkelig, fordi han, uagtet han her øjensynlig har benyttet de ældre, vidtløftigere Kongesagaer, dog, som man maa formode, paa egen Haand, og for at tillempe Fortællingen paa hiin Angivelse, udelader alt, som tyder paa, at Magnus døde ombord paa Flaaden, — hvad der dog endog formedelst Mag. Adams Beretning maa være utvivlsomt — og udtrykker sig som om han laa syg i Land, i Sudathorp. Da man nu veed, at Sven Ulfsøn døde i Sudathorp, (se Knytlingasaga Cap. 28, Saxo, S. 566. Ælnoth, hos Langebek se III. 337) og at Sven ogsaa kaldte sig Magnus, fristes man til at antage at Snorre her paa en os mindre forklarlig Maade har forvexlet Magnus med Sven, eller ved at læse om Svens Død i Sudathorp er kommen paa den Tanke, at ogsaa Magnus døde der.

drage til Viborg, stevne Thing der, og lade sig tage til Konge over hele Danmark. Naar de da, sagde han, havde undertvunget dette Land, vilde Nordmændene siden i alle kommende Tider blive Danernes Overmænd. Da rejste Einar Thambarskelve sig, og sagde at det langt mere var hans Skyldighed at føre sin Fostersøn Magnus's Liig til dets Grav, og bringe ham til hans Fader, den hellige Olaf, end at deeltage i Krig udenfor Landet med Harald, fordi denne attraaede andre Kongers Rige og Ejendom. Han vilde heller, sagde han, følge Kong Magnus død, end nogen anden Konge levende. Og strax lod han skride til de nødvendige Forberedelser. Liget blev syslet om paa det bedste, og hensat under et dertil indrettet Telt i Løftingen paa Kongeskibet; og alle Thrønderne i Hæren, eller rettere alle de, som havde hjemme nordenfor Stad [1]), gjorde sig færdige til at følge Liget hjem. Da hele Hæren saaledes adskiltes, og Harald derfor ej havde Styrke nok til at udføre de ærgjerrige Planer, han havde udkastet, var der ikke andet tilbage ogsaa for ham, end at vende hjem igjen med de Folk, der vilde følge ham. Disse vare, som det lader, især fra Viken og de sydlige Dele af Landet. Til Viken styrede nu ogsaa Harald selv, hvor han sammenkaldte et Thing ved Sarpsborg, eller, som dette Thing nu for første Gang kaldes, **Borgarthing**, og lod Bønderne her tilsværge sig Troskabs-Ed som hele Norges Konge. Om det kun var Vikverjerne, som mødte her, eller om ogsaa Mænd fra Oplandene indfandt sig, nævnes ikke, det første er dog det rimeligste, da Harald under sit sidste Ophold paa Oplandene var kommen paa en spendt Fod med en stor Deel af Indbyggerne. Fra Sarpsborg fortsatte han sin Vej vestefter langs Kysten fra Fylke til Fylke, idet han overalt holdt Thing og lod sig hylde. Det lader ikke til at han nogensteds mødte Modstand. Men det ligger i Sagens Natur, at Rejsen gik meget langsomt fra Haanden. Førend han naaede Throndhjem, var Einar allerede kommen med Thrøndehæren og Magnus's Liig [2]). Da de landede ved Nidaros, gik alle By-

[1]) Fagrskinna Cap. 180 siger udtrykkeligt „alle de, som vare (havde hjemme) nordenfor Stad". De øvrige vidtløftige Kongesagaer have: „alle Thrønderne og mange andre Nordmænd". (Harald Haardraades Saga Cap. 40). Hos Snorre (Cap. 39) staar der urigtigt: „alle Thrønder og alle Nordmænd".

[2]) De vidtløftigere Kongesagaer (Harald Haardraades Saga Cap. 41) meddele her en legendarisk Fortælling om, hvorledes Einar og Thrønderne paa Vejen forbi Samsø lagde ind i den Havn, hvor Magnus oftere plejede at ligge, hvorledes en blind og fattig Mand paa Øen, der sædvanligviis havde plejet at faa Almisse af Magnus, nu ogsaa bad Einar derom, at denne til hans store Sorg fortalte ham Kongens Død, men gav ham tillige, for at han end ikke efter Magnus's Død skulde have henvendt sig forgjeves til ham, en stor Mængde Levnetsmidler, hvoraf hvert Skib udredede sin Andeel, og derforu-

mændene ned forat møde Magnus's Liig, som med megen Højtidelighed blev bisat i Klemenskirken, hvor hans Faders Skriin opbevaredes, da den af Magnus paabegyndte St. Olafs-Kirke tilligemed Kongsgaarden endnu ikke var bleven færdig [1]). Mangen flink Mand, siges der, stod grædende over

---

den, som Erindringstegn efter Kongen, en liden Guld-Fingerring, hvorover hiin blev saa glad at han græd, og derved kom til at berøre Øjet med Ringen, hvilket strax, som det fortælles, havde den underbare Virkning, at han fik sit Syn tilbage. Om vi end ikke lære andet af denne Fortælling, erfare vi dog, hvor meget Magnus var elsket og afholdt, saavelsom at man paa hiin Tid, da Fortællingen blev nedskreven, nærede den bestemte Overbeviisning, at Magnus var død i det sydlige Jylland, siden hans Liig paa Vejen bragtes forbi Samsø.

[1]) Beretningerne herom ere noget forskjellige. Fagrskinna Cap. 180 siger at Magnus's Liig begroves i Christkirken udenfor Choret. Omtrent det samme maa og have staaet i Morkinskinna, der her mangler et Blad; thi Flatøbogen, der er en Afskrift af den, kun med enkelte Tilsætninger, siger at Liget nedlagdes „i Christkirken udenfor Choret"; men, tillægger den, nu (d. e. ved 1380) er det indenfor Choret, foran Erkebiskopens Rum. Snorre derimod (Cap. 29) nævner Klemenskirken, tilføjende: „der bevaredes da St. Olafs Skriin"; det samme gjentages af Hrokkinskinna og Hryggjarstykke (Harald Haardraades Saga Cap. 41). Nu er det tydeligt nok, at Magnus's Liig paa den Tid, da den i Morkinskinna bevarede Text allerførst sammensattes (omkring Midten af 12te Aarhundrede), og senere, laa i Christkirken. Men da Christkirken ikke existerede paa den Tid, da Magnus døde, er det ligeledes tydeligt, at Fagrskinnas (og endog Flatøbogens) Angivelse, skjønt ældre end Snorres, ej er nøjagtig; thi enten maa der ved „Christkirken" her forstaaes „Kapellet over Olafs Gravsted, hvor Christkirken siden opførtes", eller Sagaskriveren har kun haft Ligets sidste og blivende Hvilested, den senere opførte Christkirke, for Øje, og saaledes af Skjødesløshed undladt at omtale, hvor det opbevaredes, indtil Christkirken byggedes. Da nu Snorre og de øvrige udtrykkelig nævne Klemenskirken, og Snorre visselig havde Lejlighed nok til at erfare den om disse Sager i Throndhjem selv herskende Tradition, kan man ikke antage andet, end at hans Angivelse maa være rigtig. Den passer desuden ganske med hvad vi erfare om de forskjellige Kirkebygninger i Nidaros og om de Steder, hvor Olafs Liig opbevaredes. At dette under Sven Alfivessøns Tid bevaredes af Grimkell i Kapellet, er ovenfor paapeget som meest sandsynligt. Men da Magnus blev Konge, var der ej længer nogen Grund forhaanden til ikke at bevare det i Klemenskirken, og hid er det saaledes da visselig blevet flyttet. Vi erfare imidlertid, at Magnus paabegyndte Opførelsen af en Olafs-Kirke med tilhørende Kongsgaard lidt ovenfor Byen, i Saurlid. Hensigten hermed var aabenbart den, at Olafskirken nu skulde træde i Klemenskirkens Sted som kongelig Kirke, medens denne overlodes Byen til Sognekirke. Vi erfare ogsaa, at Olafs Liig virkelig, under Harald Sigurdssøn, flyttedes til Olafskirken. Der staar nemlig (Harald Haardraades Saga Cap. 55) udtrykkeligt, at Olafs Skriin opbevaredes i Olafskirken, medens Mariekirken var under Arbejde; og dette stemmer, som det nedenfor (S. 204—206) nærmere skal vises, til den Omstændighed, at Mariekirken allerede maa have været paabegyndt som det vordende Opbevaringssted for Olafs Skriin, enten umiddelbart efter at Olafskirken var bleven færdig, eller endog

Magnus's Grefte, og sørgede længe over ham. Man var ogsaa meget bedrøvet over at han kun efterlod en Datter, og ingen Søn, der kunde arve ham. Man væntede sig heller ikke synderligt godt af Haralds Herredømme. Dog tænkte, eller vovede ingen paa at gjøre ham det stridigt. Da han endelig kom til Nidaros, og efter gammel Skik lod stevne de 8 Thrøndelagsfylker til Ørething, fik han her, som andensteds, Kongenavn, og erkjendtes derved for den rette og lovlige Eneveldskonge over hele Riget [1]).

Kort før eller kort efter Magnus, som det synes, døde ogsaa hans og hans Faders mangeaarige Ven Sighvat Skald. Han nævnes allersidst i Aaret 1043, da han deeltog med Magnus i Toget til Danmark, og hjalp til at frelse Rafn Rutfirding for Kongens Vrede. Der fortælles om ham, at han vilde lempe en Arve-Draape, han havde digtet om Kong Olaf, efter Sigurd Favnesbanes Historie, da han, maaskee paa Tilbagevejen fra hiint Tog, lagde ind til Selja. Det traf sig just at en Bonde paa Fastlandet i Nærheden blev farligt syg; hans Kone skal have drømt at Olaf aabenbarede sig for hende og lovede at frelse hendes Mand fra Sygdommen, dersom hun vilde ro over til Sighvat, og bede ham forandre Draapen saaledes at den ej lempedes efter Sigurd Favnesbanes Saga, men efter Fortællingen om Christi Opstandelse. Dette skal ogsaa være skeet, og Sighvats Kvad, der endnu i de følgende Aarhundreder synes at have været kjendt og meget yndet, blev indrettet saaledes som Kong Olaf skal have foreskrevet [2]). Kort efter blev Sighvat selv syg;

---

noget før. I Olafskirken blev det saaledes kun i forholdsviis kort Tid, da Harald allerede havde opgivet den Plan, at have Kongsgaard og kongelig Kirke i Saurlid: han opførte Kongsgaarden øverst ved Aaen, og Mariekirken i dens Nærhed. Ligesom det nu aabenbart var hans Hensigt at lade Olafs Liig opbevare i Mariekirken, saaledes blev det derfor vist ogsaa flyttet derhen; men strax efter opførte Olaf Kyrre Christkirken, den egentlige bispeppelige Kirke, hvor Olafs virkelige Gravsted og Kapellet stod; og her blev nu det endelige Opbevaringssted for Skrinet. Nu er det klart nok, at man har anseet det nødvendigt at Faderens og Sønnens Liig fulgtes ad, (Einar sagde selv, at han „vilde bringe Magnus til hans Fader") og at Magnus's Levninger saaledes ere blevne flyttede med Olafs. Dette saa vel som hvad der ovenfor er ytret angaaende Flytningen af Olafs Liig, bestyrkes paa det meest iøjnefaldende af Sagaernes Udsagn (Harald Haardraades Saga Cap. 63, Snorre Cap. 49) at Einar og hans Søn Eindride begroves „i Olafskirken ved Magnus's Leje". Hvad Flatøbogen melder om Gravstedet, at det forhen var udenfor Choret, men senere indenfor, foran Erkebiskopens Rum, sigter vistnok til Kirkens Ombygning og Udvidelse i Slutningen af det 12te Aarhundrede.

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 41, 42. Snorre Cap. 29. Fagrskinna Cap. 181.

[2]) Det staar her at Sighvat indrettede (stælti) sin Draapa efter uppreistardrápa. Hvis dette ej — hvad man næsten skulde tro — er en Skriv- eller

under Sygdommen troede ogsaa han at se Kong Olaf, der nævnte en bestemt Dag, naar han skulde komme til ham. Sighvat væntede Dagen med Længsel, og skal, da den kom og han endnu ikke følte Døden nærme sig, i et Vers, det sidste han nogensinde digtede, have udtrykt sin Sorg over ej at faa sin Længsel stillet. Men da han havde fremsat Verset, døde han, og saaledes, siger Sagaen, holdt Olaf dog sit Løfte. Sighvats Liig skal være bragt til Nidaros, og begravet ved Christkirken: hvis dette ej er en fejlagtig Angivelse i Stedet for „Klemenskirken", kan der ved „Christkirken" enten kun være meent det Kapell, der var opført paa det Sted, hvor Olafs Liig havde ligget begravet, og hvor Christkirken siden blev bygget, eller ogsaa maa Sighvats Liig, ligesom Magnus's, senere være flyttet did med Olafs eget [1]).

Om Alfhild, Magnus's Moder, fortælles der, at hun strax efter hans Død, betagen af Sorg, lod sig bringe i Land, og begav sig til Thorkell Gøsa, der efter det Løfte, han gav hende, da hun befriede ham fra Fangenskabet, modtog hende med aabne Arme og viste hende den største Venlighed. Men jo længer det led hen mod Julen, desto sorgfuldere blev hun, og da Thorkell bad hende være ved godt Mod og sagde at han og hans gjerne vilde gjøre alt, hvad der stod i deres Magt, for at opmuntre hende, svarede hun at hun ikke kunde undlade at tænke paa den forrige Juul, især hvis hun skulde tilbringe denne Juul hos andre end fyrstelige Folk. Thorkell fandt dette rimeligt, og foreslog hende at drage til Sven Ulfsson, som imidlertid var kommen til Danmark, og som vist vilde modtage hende godt. Dette Forslag behagede hende; Thorkell skaffede hende Følge til Sven, og denne skuffede heller ikke hendes Tillid. Hun forblev en Tidlang hos ham, og forærede ham til Gjengjeld for hans Venlighed et prægtigt guldprydet og med Ædelstene besat Fad. Dog heller ikke her havde hun Ro paa sig, og hun besluttede at rejse hjem til England. Hvorledes hun der for de Rigdomme, hendes Mand og Søn havde givet hende, skal have kjøbt trende Gaarde, hvorved hun ernærede sig og sit Følge, indtil hun omsider skjenkede sine Ejendomme til Malmsbury Kloster og tilbragte hele sin øvrige Tid i dette, er allerede tidligere omtalt [2]).

Læsefejl istedetfor uppreistarsögu, maa man antage at hermed menes Hallfred Vandrædaskalds ovenfor (II. 2. S. 369) omtalte uppreistardrápa.

[1]) Olaf den helliges Saga i Fornm. S. V. S. 210, 211, jvfr. Flatøbogen. Om Sighvats foregivne Begravelse ved Christkirken gjelder maaskee det samme som ovenfor nævnt ved Magnus's.

[2]) Se ovenfor II. 2. S. 664—666, jvfr. Villjam af Malmsbury, de pontif. Angl. lib. V., hos Gale S. 368, 369. Det maa bemerkes, at paa nysanførte Sted, S. 665, L. 18 fra neden i Noten, er det urigtige Tillæg „men lader hende do hos Thorkell Gøsa i Jylland" ved Uagtsomhed blevet staa-

14. Sven Ulfssøn Konge i Danmark. Begivenheder i England og Sverige.

Kong Magnus's Halvbroder Thore og hans Ven Rev rejste saa iilsomt østover, at de indhentede Sven, førend han endnu havde forladt Danmark. De traf ham i Skaane ved Helge-Aa, som da endnu dannede Danmarks Østgrændse [1]): han vilde just bestige sin Hest, for at drage til Sverige, og der ganske opgive Kongenavnet og sine Fordringer paa Danmark. Han spurgte nysgjerrigt, hvad der var paa Færde med Nordmændene. Rev fortalte ham Magnus's Død, og bragte ham det vigtige Budskab, at Danmark nu var afstaaet til ham, idet han tillige i Magnus's Navn bad ham at tage sig af Thore. Sven svarede rørt: „dette er en stor Tidende, og du, Thore, skal være velkommen hos mig og nyde stor Ære, thi saaledes vilde vist ogsaa den salige Konge handle mod min Broder; men det sværger jeg ved Gud, at saa længe jeg lever, vil jeg aldrig fly fra Danmark". Han steg derpaa til Hest, og vendte om igjen. Saa snart Skaaningerne fik at vide, at Magnus var død, samlede de sig i Mængdeviis om Sven, som derfra satte over til Sjæland, hvor han ligeledes fik stort Tilløb, og blev tagen til Konge paa Jisøre-Thing ikke langt fra Roeskilde [2]), hvilket herefter blev det fornemste Hyldings-Thing ligesom Viborg-Thing forhen: tilstrækkeligt Tegn paa, at med Svens Ophøjelse paa Tronen det national-danske Parti, som havde sin egentlige Kjerne paa Sjæland og i Skaane, nu havde faaet Overhaand, og at Sjæland nu var blevet Rigets Hoved-Landskab, ligesom Jylland var det under

---

ende, i Stedet for at udslettes, eller forandres til „men forudsætter, som det synes, at hun tilbragte Resten af sine Dage i Danmark".

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 88, Snorre Cap. 80, Flatøbogen; kun her, saa vel som i Fagrskinna Cap. 183, tales der udtrykkeligt om Helge-Aa, og Viborg-Thing, og at Thorkell Gosa gav Sven Kongenavn (jvfr. ovenfor S. 19). At Helge-Aa paa den Tid dannede Danmarks Østgrændse, med andre Ord, at Bleking da endnu hørte til Sverige, er allerede tidligere omtalt (I. 2. S. 182) og vil nedenfor nærmere blive viist S. 178.

[2]) Jisøre-Thing nævnes udtrykkeligt som det, der fra nu af blev Danekongernes Hoved-Udnævnelses-Thing, hos Sven Aagesøn Cap. 5. Jvfr. ogsaa Saxo S. 569, 615, 645, hvor Harald Heins og Nikolaus's virkelige, Erik Emunes paatænkte Kongehylding paa Jisøre-Thing omtales. Det er ogsaa tydeligt, at Sjæland, hvilket allerede Harald Gormsøn i sine sidste Dage, da han havde lagt sig ud med det nordiske Høvdingeparti, havde valgt til sit fornemste Opholdssted og hvor han blev begraven, end mere maatte blive Hovedlandskabet, efter at Sven var kommen paa Tronen. Jylland, med Viborg Hovedthing og Heidaby som Hovedresidens, repræsenterer den Sigurdske Æt, i hvis sidste Medlems, Hardeknuts, Sted Magnus den gode traadte. Sjæland derimod, med Jisøre Hovedthing, Roeskilde og Ringsted som Hovedresidenser, repræsenterer den Sprakaleggske Æt og hvad man kunde kalde den middeldanske Tidsalder.

de ældre Danekonger af Sigurd Orm i Øies Æt. Endnu samme Vinter underkastede ogsaa de øvrige Landskaber sig. Paa Viborg-Thing fik han atter Kongenavn af Thorkell Gesa, og fra denne Vinter (1047—1048) kunne vi saaledes regne det Sprakaleggske Kongedynastis Ophøjelse paa Danmarks Trone, og Begyndelsen af det yngre Danevælde, der ikke længer havde nogen Fordring paa Norge, medens derimod Forholdet nu var omvendt, idet Harald, som Magnus's Arving, herefter ogsaa betragtede sig som Arving til hele det gamle Danevælde og derfor, som vi i det følgende ville see, førte en langvarig Krig med Kong Sven.

Da Harald betragtede sig som de ældre Danekongers Arving, maatte han strengt taget ogsaa ansee sig berettiget til at gjøre Fordring paa **England**. Denne Fordring kunde han dog ej for det første forfølge, da Krigen med Sven og hans Virksomhed indenlands gav ham nok at bestille. Men han opgav den ingenlunde, hvilket hans sidste store Tog til England noksom viser. Som et Tegn paa, at man i Norge betragtede en Krig mod England som allerede erklæret eller i det mindste nær forestaaende, kan det maaskee ansees, at to Høvdinger, **Lodin** og **Erling**, af hvilke vistnok den første var en Søn, den anden en Sønnesøn af Erling Skjalgssøn, i 1048 kom med en Flaade til det sydøstlige England, som de herjede forfærdeligt. Først landede de ved Sandwich og gjorde et umaadeligt Bytte i Guld og Sølv m. m.; siden hjemsøgte de Tenet, men der fik de en saa alvorlig Modtagelse af Indbyggerne, at de maatte tage Flugten; de vendte sig derpaa mod Esser, hvor de røvede baade Mennesker og Kvæg, foruden Gods; endelig styrede de over til Flandern, Samlingsstedet for Englands Fiender, solgte her deres Bytte, og vendte derpaa hjem igjen [1]). Men Harald maa have misbilliget dette Tog, og frygtet for at Kong Edward eller rettere Godwine og hans Sønner skulde hevne det ved at tage Parti med Sven Ulfssøn, og understøtte denne. Thi han sendte et Gesandtskab til Edward, og tilbød Fred og Venskab, hvilket Edward modtog. Strax efter kom der ogsaa

---

[1]) Chron. Sax. ved 1048 (vel at merke, det ældste Haandskrift). Hvorfra denne Flaade kom, siges ej i Chron. Sax., men Henrik af Huntingdon (Mon. hist. Br. I. S. 759) siger, dog øjensynligt kun fordi han antager det saaledes, at den var fra Danmark. Men Forholdene vare ikke paa denne Tid saadanne, at en Flaade skulde kunne tænkes udløben fra Danmark, for at herje i England, og ikke engang Navnene (Lodin og Erling, i angl. Form Lodene, Yrling) ere danske. Maa saaledes Flaaden ansees som udgaaen fra Norge, kan man, i Betragtning af dens Størrelse, alene gjette paa Landets allermægtigste Mænd som dens Anførere. Da det nu udtrykkeligt siges i Olaf den helliges Saga Cap. 43, Snorre Cap. 21, at en af Erling Skjalgssøns Sønner hed Lodin, og da det ligeledes er rimeligt, at flere af hans Sønnesønner maa have hedet Erling efter ham selv, kan det ej betvivles, at hiin Flaade udgik fra Sole. At dog ogsaa Sven Godwinessøn kan have havt Deel heri, er rimeligt, saaledes som det strax nedenfor skal vises.

et Gesandtskab fra Sven, for at bede om Hjelp, og Godwine var strax rede til at foreslaa paa et Witena-Møde, at man i det mindste skulde sende ham 50 Skibe. Men Leofric, Myrkernes Jarl, Godwines Modstander, erklærede sig paa det bestemteste derimod, og understøttedes af hele den øvrige Mængde, som rigtignok her mere synes at have ladet sig lede af sit blinde Had mod Danerne, end af Hensyn til hvad der var fordeelagtigt for Landet selv, thi hvis det først lykkedes Harald at overvælde Sven og erobre Danmark, vilde Raden vissellig dernæst komme til England. Saaledes fik Sven ingen Hjelp fra dette Rige [1]). Familietvistigheder fjernede ham kort efter ogsaa fra Godwine og dennes Sønner. Godwines Søn, Sven Jarl, havde krænket Abbedisse Eadgifu af Leominster, han blev derfor erklæret utlæg, og hans Jarldømme blev bortgivet til hans Broder Harald og Jarlen Bjørn Ulfsøn, Kong Svens Broder, der, som vi have seet, med sin Broder Aasbjørn opholdt sig i England. Sven var i Landsflygtighed i tre Aar. I denne Tid besøgte han ogsaa Sven Ulfsøn i Danmark, neppe i anden Hensigt, end for at bede ham om Hjelp; men Sven Ulfsøn havde nok med sig selv, og Sven Godwinesøn kunde saaledes ingen Hjelp faa hos ham; de skiltes endog fra hinanden i Uvenskab, hvilket man kan see, saa vel af de følgende Begivenheder, som af den udtrykkelige Angivelse hos de engelske Annalister, „at Sven Godwinesøn lagde sig ud med Danerne". Hvor han tilbragte den øvrige Tid, nævnes ej, men det sandsynligste er, at han var dragen til Norge til den med hans Æt besvogrede Aaslak Erlingsøn paa Sole, og at det maaskee var efter Svens Tilskyndelse, at de nys omtalte Høvdinger, Lodin og Erling, gjorde hiint Tog til England. Den allersidste Tid har Sven sandsynligviis tilbragt i Flandern. I 1049 kom han tilbage til England med en Flaade af 8 Skibe, for, som han foregav, at underhandle om at hans Fredløshed maatte blive hævet og hans Besiddelser ham tilbagegivne. Baade Harald og Bjørn vægrede sig vel ved at afstaa nogen af deres Besiddelser, men Bjørn erklærede sig derimod villig til at følge med ham til Kongen og skaffe ham Fred og Landsvist tilbage. I dette Øjemed begav Bjørn sig, uden at ane det mindste ondt, og kun ledsaget af nogle faa Mænd, til Bosanham i Sussex, hvor Svens Skibe laa. Men her blev han paa Svens Befaling greben af dennes Sømænd, bragt ombord og skjendigt myrdet. Man maa formode at dette var Hovedhensigten med Svens Besøg i England, og at han derved ene havde til Hensigt at hevne sig paa Sven Ulfsøn, thi den nærmeste Følge af Drabet var for ham selv kun at han atter erklæredes fredløs, og maatte flygte tilbage til Brügge. Daneværldet var imidlertid saa forhadt, at denne Nidingsdaad var langt fra at være upopulær. Folket

---

[1]) Se Florents af Worcester, Mon. hist. Br. I. S. 602, jvfr. ovf. S. 147, 148.

var for længe siden ked af det overmodige danske Thinglid, og end mere af den trykkende Danegeld, der maatte udredes til dets Besolding. Drabet paa den danske Høvding, en af Thingmannalidets Høvdinger [1]), kunde derfor ej være Englænderne uvelkomment. Og den statskloge Godwine, som meget vel indsaa, at hans Magt vilde vinde i samme Grad som Kongens aftog, naar hiin paalidelige Livvagt afskedigedes, og som desuden heller ikke havde til Hensigt, ganske at forstøde sin Søn Sven, fandt nu bedst sin Regning ved at optræde som Danernes Modstander. Ved Hjelp af Biskoppen i Worcester fik han Sven forligt med Kongen og tilbagekaldt til Fædrelandet. Og strax efter blev virkelig baade Thinglidet ophævet, Danegeldet afskaffet, og Bjørns Broder, Aasbjørn Jarl, med alle Sine forjagen fra England [2]); kun Sigurd Jarl i Huntingdon, Aasbjørns Fætter og en af Kongens troeste Tilhængere, var for mægtig til at kunne rokkes. Aasbjørn begav sig til Danmark. I Følge med ham var ogsaa den dræbte Bjørns unge Søn Aasmund, som Kong Sven selv tog til Opfostring [3]). Af denne forandrede Politik fulgte ligefrem, at Godwine og hans Sønner kom i et fiendtligt Forhold til Kong Sven. Ogsaa Kong Edward kunde ikke andet end betragte Godwine og hans Sønners Magt med Misnøje, og det spendte Forhold, der allerede længe i Virkeligheden, skjønt hemmeligt, herskede mellem Kong Edward og Godwine, gik nu over til aabenbart Fiendskab. Edward havde henlevet sin meste Tid i Nordmandie, og ganske antaget nordmannisk Nationalitet. De angliske Skikke og Sæder vare ham modbydelige. Han ønskede helst at omgive sig med Nordmanner, og i Særdeleshed med nordmanniske Gejstlige, da den svagere Afhængighed af den romerske Stol, hvori den engelske Kirke befandt sig i Sammenligning med de franske Kirker, saarede hans religiøse Følelse, hvorimod han troede at kunne faa bragt den i større Afhængighed af Pavestolen ved at besætte de vigtigere Kirke-Embeder med Nordmanner. Allerede strax efter sin Tronbestigelse havde han udnævnt en af sine gamle nordmanniske Venner, Munken Robert fra Jumieges, til Biskop i London; da Erkestolen i Canterbury blev ledig 1048, befordrede han ham til denne. Til Biskop i London udnævntes først Spearhafoc, Abbed i Abingdon, men den nye Erkebiskop fordrev ham, og indviede i hans Sted den kongelige Kapellan Willjam, ligeledes en Nordmanner.

---

[1]) At han hørte til Thingmannalidet, siges i Morkinskinna, fol. 14. a.

[2]) Chron. Sax. ved 1049—1051, jvfr. Ingulf, hos Savile, S. 897. Mag. Adam, III. 13.

[3]) Dette siges udtrykkeligt i Morkinskinna, fol. 14. a. samt i Flatøbogen. Egentlig siges det ogsaa hos Snorre (Cap. 51) samt i Hryggjarstykke etc. (Harald Haardraades Saga Cap. 68), da Aasmund her kaldes Svens Fosterson, men han udgives tillige urigtigt for hans Systerson.

Spearhafoc kunde ikke engang faa sit Abbedi tilbage, thi her havde Kongen udnævnt til Abbed sin Frænde Rodulf, den samme, vi tidligere have omtalt, der var fulgt med Olaf den hellige fra Rouen til Norge som Biskop, og senere havde tilbragt 19 Aar paa Island [1]). Nordmanniske Herrer forlenedes med engelske Borge. Efter at Danerne havde forladt England, traadte altsaa Nordmannerne ganske i deres Sted, ja de begunstigedes endnu mere; de opførte sig langt overmodigere, og bleve i samme Forhold forhadte [2]). Kongens Søster egtede Grev Eustath af Boulogne, og denne saa vel som hans Følge opførte sig under deres Ophold i England med hensynsløs Voldsomhed. Paa Tilbagevejen rede de bevæbnede ind i Dover, en af de Steder, hvormed Godwine var forlenet, og toge sig her med Vold de Boliger, som behagede dem. Da en af dem saarede en Huusbonde, der vovede at vise ham tilbage, bleve de øvrige Borgere saa forbitrede, at de dræbte ham. Til Gjengjeld stormede Eustath i Spidsen for sine Mænd ind i den saarede Bondes Gaard, og slog ham ihjel; derpaa vendte de sig mod de øvrige Bymænd, der satte sig til Modværge: paa Bymændenes Side faldt over 20, paa Franskmændenes 19; Eustath maatte omsider frelse sig ved Flugten, og ilede strax tilbage til Kongen, for hvem han fremstillede Sagen saaledes som om Uretten ganske var paa Bymændenes Side. Edward, der altfor gjerne laante Øre hertil, befalede nu Godwine selv at straffe Dover-Mændene. Dette var for meget for Godwine. Han og hans Sønner samlede en Hær, droge mod Gloucester, hvor Kongen var, og fordrede at han skulde udlevere dem Eustath og hans Mænd bundne. Kongen kaldte paa sin Side sine troe Tilhængere, Jarlerne Leofric og Sigurd, til sig med deres Stridskræfter, og det vilde være kommet til Slag mellem Kongens og Godwines Hær, hvis ikke forstandige Mænd havde meglet Stilstand. Det blev aftalt, at Godwine skulde indfinde sig med sine Sønner paa et Witena-Møde i London og der forebringe sin Sag. Godwine og hans Sønner kom, men Kongen havde imidlertid samlet saa mange af sine Tilhængere om sig, at en Mængde af Haralds Mænd tabte Modet, og gik over til Edward. Godwine kunde saaledes intet udrette: Sven blev strax erklæret utlæg paa ny, og Godwine og Harald indstevnede til at forsvare sig. Godwine forlangte Gisler for sin Sikkerhed, og da dette negtedes ham, forlod han Landet med sin Hustru og sine tre Sønner, Tostig, Sven og Gyrd, og drog over til Flandern. Hans ældste Søn Harald derimod drog med sin yngre Broder Leofwine

---

[1]) Chron. Sax. ved 1050. Hist. Coenob. Abbandunensis i Whartons Anglia sacra, I. 167; her kaldes Rodulf „episcopus Norvegiæ". Mag. Adam, II. 55, 62. Jvfr. ovenfor I. 2. S. 599.

[2]) Se herom især Viljam af Malmsbury, II. 200, Hardys Udg. S. 342, 343.

til Bristol, og derfra til Irland, hvor han tilbragte Vintren hos Kongen i Dublin, Sigtrygg Silkeskeggs Efterfølger, der i de irske Annaler kaldes Eachmargach, i de angliske Jehmarc, og i vore Sagaer Margad [1]). Denne, der allerede omtales i Knut den mægtiges sidste Aar som en af de Konger, der underkastede sig ham, var en Søn af Kong Ragnvald Ivarssøn i Waterford, hvilken Sigtrygg Silkeskegg dræbte 1035; men endnu i samme Aar forlod Sigtrygg sit Rige, og efterfulgtes af Margad, om hvem man saaledes maa antage at han har fordrevet ham. Saa vidt man kan skjønne, gik Sigurd, som hans Fader, ind i Jcolmkills Kloster, hvor han døde 1042 [2]), og efter i 8 Aar at have været fortrængt fra Tronen af en Ivar Haraldssøn, herskede Margad fra 1046 i Rolighed [3]). Paa denne Tid skede der hyppige Herjetog fra Irland til de britiske Kyster [4]). Heri deeltoge endog de norske Høvdinger Finn Arnessøn, Guthorm paa Ringenes og Haakon Ivarssøn [5]). Især holdt Guthorm ved denne Bedrift; han kom i stor Yndest hos Margad, og havde Fredland hos ham i Dublin om Vintren. Han tilbragte just Vintren 1051—1052 hos Margad, og var saaledes her tilsammen med Harald Godwinessøn. Om Sommeren efter fulgtes de alle ad østover; Harald for at begive sig til sin Fader, Guthorm og Margad for at herje [6]).

---

[1]) At Eachmargach er det samme som Margad, sees deels deraf, at hiin irske Form selv altid i Original-Annalerne skrives i to Ord, hvorved Margach, der aldeles udtales som „Margadh", kommer for sig selv, deels af Chronologiens Coincidens. Om „Jehmarc", se ovenfor I. 2. S. 673.

[2]) Se Tighernach og de 4 Mestres Annaler ved disse Aar. Hvor Sigurds Død omtales 1042, nævnes han tilligemed endeel andre, der alle synes at have været Munke.

[3]) Tighernach nævner Ivars Tronbestigelse efter Eachmargach 1038, omtaler „Ivar Haralds Søn ved 1045, og siger endelig i 1046, at Eachmargach vendte tilbage til Dublin efter „Harald", hvilket maa være Skrivfejl for „Mac Harald", Haralds Søn, siden de 4 Mestres Annaler ved samme Aar udtrykkeligt sige at „Haralds Søn" blev fordreven og „Ragnvalds Søn" kom efter ham.

[4]) Se Chron. Sax. ved 1050.

[5]) Harald Haardraades Saga Cap. 46. Snorre Cap. 46. Morkinskinna nævner her urigtigt Ketil af Ringenes i Stedet for Sønnen Guthorm, thi Ketil maa paa denne Tid have været død, siden Guthorm ellers stedse nævnes som Gaardens Besidder. At ellers Kalf Arnessøn, der opholdt sig i hine Farvande, ogsaa var med, er ej usandsynligt.

[6]) At alt dette skede i 1052, og at alle tre virkelig fulgtes ad, sees af følgende. Saa vel Tighernach, som de 4 Mestre sige at Eachmargach i 1052 drog „over Havet" og efterfulgtes af Mælnambo; dette er saaledes Togets Aar, og Margads Døds-Aar; ogsaa hos Snorre (Cap. 56, 57) omtales Guthorms Kamp ved disse Tider. Det heder her udtrykkeligt, at denne Kamp stod Olafs Messedag, den 29de Juli; Toget er altsaa udgaaet sidst i Juni eller først i

Guthorm og Margad vandt et stort Bytte, især i Sølv, men da de siden i Angelsey-Sund skulde dele det, kom de i saadan Uenighed derom, at Margad udæskede Guthorm til Kamp. Guthorm, der alene havde fem Skibe, medens Margad havde 16, lovede Dagen før Slaget — det var netop St. Olafs Aften — at han skulde give St. Olaf Tiendedelen af alt Byttet, hvis han vilde forunde ham Sejren; og det lykkedes ham virkelig, i det blodige Slag Dagen efter, at fælde Margad med alle hans Mænd. Løftet blev samvittighedsfuldt holdt, og Byttet var saa stort, at Guthorm af den lovede Tiendedeel lod gjøre et Sølvkrucifix saa højt som han selv eller hans Stavnbo, og skjenkede det til Olafs Helligdom i Nidaros, hvor det opbevaredes lige indtil Reformationen [1]). Harald sejlede med 9 Skibe ind i Bristolbugten, herjede i Somerset, Devonshire og Cornwall, og drog derfra østefter indtil Portland, hvor han mødte sin Fader, der imidlertid var kommen fra Brügge, og havde fundet Indbyggerne i hele den sydøstlige Deel af Landet rede til at gribe til Vaaben for ham. De sejlede siden opad Temsen til London, hvor Kongen laa med en stor Hær og Flaade. Men hverken Londons Borgere eller Edwards egne Stridsmænd havde nogen Lyst til at kæmpe mod deres Landsmænd for Udlændingers Skyld, og Kongen fandt det raadeligst at aabne Freds-Underhandlinger ved Hjelp af Sigurd, Biskop af Winchester. Der blev foreløbigt sluttet Stilstand, med Gisler paa begge Sider. Dette var et Tegn for de nordmanniske Gejstlige, Robert først og fremst, til at flygte saa hurtigt de kunde, for at undgaa Folkets Raseri. De fleste ilede til Frankrige. Godwine retfærdiggjorde sig og sine Sønner for de Beskyldninger, deres Fiender havde fremført imod dem, og de indsattes i alle deres Værdigheder, med Undtagelse af Sven, der, dreven af Samvittighedsnag, havde foretaget en Pilegrimsreise til Jerusalem, hvorfra han ej vendte tilbage [2]). Men fra nu af vare ogsaa Godwine og hans Sønner mægtigere i England end nogensinde; og det er ikke langt fra Sandheden, naar Mag. Adam, efter Sven Ulfssøns Fortælling, siger „at de beherskede England saaledes, at

---

Juli. I Chron. Sax. siges at Godwine sejlede fra Brügge en Dag før St. Hans Aften (22 Juni); derpaa varede det, som det synes, længere Tid førend han mødte Harald; og til London kom de ej førend først i September; det er derfor tydeligt, at Harald har afsejlet paa samme Tid som Margad og Guthorm; og da nu ogsaa disse agtede sig til Wales, er der neppe nogen Tvivl om at alle tre fulgtes ad saa længe som muligt.

[1]) Snorre, l. c. Olaf den helliges Saga Cap. 249. Den legendariske Olafs Saga Cap. 104. At Snorre netop sætter denne Fortælling ind paa dette Sted, vidner fordeelagtigt om Sikkerheden af hans Tidsregning i denne Periode, da man ej kan antage at han har haft irske Annaler at rette sig efter.

[2]) Om alt dette, se Chron. Sax. fra 1046—1052.

Edward alene maatte lade sig nøje med Livet og den tomme Kongetitel" [1]). Da Godwine pludselig døde (1053), fik Harald hans Jarldømme Wessex efter ham, og arvede tildeels ogsaa hans Magt.

Det maa betragtes som et særeget Held for Kong Harald i Norge og det nys befæstede Dynasti, at nu ogsaa den svenske Green af den gamle Ragnarske Stamme uddøde, og efterfulgtes af en anden Æt, hvis Legitimitet hverken var bedre end Haralds eller Sven Ulfsøns. Hvor høit Uppsalakongerne af det Ragnarske Dynasti vare anseede fremfor de andre Konger i Norden, have vi allerede ovenfor seet, hvor Olaf Skotkonung siger at hans Forfædre havde været Overkonger over alle andre Konger i Norden, og hvor Arnvid blinde kalder Uppsala-Ætten den fornemste i Norden, fordi den nedstammede fra Guderne selv [2]). Det fortælles ogsaa, at naar de tre Konger i Norden holdt Møde paa Danaholmen — her sigtes vel til de ovenfor omtalte [3]), i det 10de Aarhundrede brugelige Møder, thi siden hindrede Krige og Fiendtligheder dem fra at holdes, saa længe den gamle Uppsala-Æt var til — da holdt Danekongen Uppsalakongens Bidsel og Norges Konge hans Stigbøjle [4]). Kan dette end ikke tages i bogstavelig Forstand, hvilket ellers ingenlunde er saa urimeligt, som mange have troet, saa tilkjendegiver det dog ganske vist den almindelige, ogsaa udenfor Sverige herskende, Forestilling om Uppsala-Kongens Ypperlighed. Kong Anund døde, uden at efterlade Børn, i 1049 eller 1050, og efterfulgtes af sin ældre, uegte fødde, Broder Emund, der i de gamle Kongerækker er brændemerket med Tilnavnet „den slemme", maaskee især fordi han sørgede daarligt for Christendommens Fremgang. Den vigtigste Begivenhed, der fandt Sted under hans Regjering, er at der ved fer udnævnte Mænd fra begge Riger sattes Grændseskjel mellem Danmark og Sverige. Da Bleking ved denne Grændseforretning nævnes som tilhørende Danmark, medens derimod Helge-Aa endnu ved Magnus's Død 1047 dannede Danmarks østlige Grændse [5]), synes det vist, at Sven paa en eller anden Maade maa have tvunget Emund til at afstaa dette Landskab, men hvorledes, nævnes ingensteds. Det lader til at Emund i sin Alderdom, maaskee allerede som Konge, har egtet Aastrid, Enke efter Ragnvald, en mægtig Mand i Sverige, og Broderdatter af Eivind Skaldaspilder i Norge. Aastrids og Ragnvalds Søn, ved Navn Steenkil, synes at have haft meest at sige og maaskee at have været den egentlige

---

[1]) Mag. Adam II. 13.

[2]) Se ovenfor I. 2, S. 552, 567.

[3]) Se ovenfor I. 1. S. 748.

[4]) Gl. Vestgøtalov, Konungebolk, S. 67. Ved første Øiekast synes det som om denne Notits gjaldt Grændsemødet, men ved nærmere Betragtning seer man at det er en almindelig Bemerkning. I Vestgøtalagen nævnes for Resten urigtigt Sven Tjugeskegg i Stedet for Sven Ulfsson.

[5]) Se ovenfor S. 166.

Hersker under Emunds kortvarige Regjering. Han ophøjedes til Jarl, og egtede Kongens Datter af første Egteskab [1]). Ved sin Forekommenhed og Hjelpsomhed mod Biskop Adalward, hvilken Erkebiskop Adalbert i Bremen havde udnævnt til Biskop i Sverige og sendt derhen med flere Prester, — hvorom mere nedenfor — vandt han ogsaa den mægtige bremiske Gejstligheds Yndest [2]). Da nu Kongens eneste Søn, Anund, var omkommen paa et Tog mod Kvænerne [3]), stod der ikke længer nogen mellem ham og Tronen, hvilken han ogsaa besteg efter Emunds Død (ved 1056), fornemmelig understøttet af de allerede ivrigt christne Vestgøter, hvilke han derfor yndede fremfor sine øvrige Undersaatter [4]). Med Emund uddøde saaledes den gamle Ragnarske Æt, og ingen af de tre nordiske Herskerstammer havde nu noget forud for de øvrige i Anseelse. Ja, skulde en af dem nu i den almindelige Opinion betragtes som om den besad en højere Grad af Legitimitet, maatte det være den norske, deels fordi den nu var den ældste, deels, og fornemmelig, fordi St. Olafs Helgenglands omsvævede den.

15. Indenlandske Forhold. Kong Haralds strenge og kraftige Styrelse.

Den Lethed, hvormed Harald Sigurdssøn kom i Besiddelse af Norge efter Magnus's Død, maa deels tilskrives den Omstændighed, at han alle-

---

[1]) I Hervarar Saga Cap. 20 nævnes Ragnvald den gamle, Steenkils Fader, som gift med Aastrid Njaalsdatter; her siges ogsaa at han var Jarl i Svithjod, og gift med en Datter af Kong Emund. Mag. Adam af Bremen siger (II. 14) at Steenkil enten var hans nepos eller Stifsøn; i Cap. 14 kalder han ham nepos. Sandsynligviis har han hørt ham kaldet Kongens mágr. Da han nu, som man temmelig tydeligt kan skjønne, ej var nogen egentlig Frænde (nepos) af Emund, maa man antage at han var hans Svigersøn og dertil maaskee Stifsøn. Steenkils Fader Ragnvald gamle har uden nogen Hjemmel, ja endog trods Sagaernes udtrykkelige Udsagn, været antagen for den samme som Ragnvald Jarl i Skara.

[2]) Se Mag. Adam, III. 14 og nedenfor S. 192.

[3]) Mag. Adam, III. 15, IV. 19 (Schol. 119).

[4]) Kongerækken i Vestg. Loven S. 299. Det omtales ingenstebs nøjagtigt, naar Anund og Emund døde. Mag. Adam omtaler Anunds Død strax efter at han (III. 13) i Korthed har talt om de nys skildrede Begivenheder i England 1049 —1052, men da den egentlige Hovedbegivenhed, hvorved han her dvæler, er Bjørns Drab 1049, medens han kun i Forbigaaende omtaler det følgende, og derpaa i Cap. 14 siger, „da dette var skeet der, døde Kong Jakob", synes det, som om han, det sikre, samtidige Vidne, henfører Anunds Død til 1049 eller 1050, hvilket ogsaa godt stemmer dermed, at de i Anledning af hans senere Giftermaal med Anunds Enke opstaaede Stridigheder med Erkebiskop Adalbert bilagdes først i 1053: — og i mindre end 3 Aar kunne dog disse Stridigheder ej have varet. I den hos Lindenborg meddeelte Hist. Archiep. Bremensium er Anunds Død, aabenbart kun gisningsviis, henført til 1051. Emunds Død henfører Mag. Adam, III. 15 til Tiden under eller nærmest efter Aaaret 1056 (se nedf.); hans rette Dødsaar er derfor sandsynligviis 1056.

rede i dennes levende Live var anerkjendt som Medregent, deels, og fornemmelig, at han nu, som det lader, virkelig var den eneste levende Ætling af Harald Haarfagre i lige nedstigende Linje paa Sverdsiden, saa at han efter de Tiders Anskuelser betragtedes som den rette Odelsmand til Riget, hvis Fordringer ikke engang hans bitreste Fiender vovede eller endog tænkte paa at underkjende. Men yndet var han ej. Man havde allerede lært hans Charakteer saa godt at kjende, at alle i ham ventede at faa en streng og myndig Herre. Heller ikke skuffedes de i denne Forventning. Haralds hele og temmelig lange Regjeringstid var, som man tydeligt kan se, optagen af en med Plan og Konsekvens, med Kraft og urokkelig Strenghed, tildeels ogsaa med Haardhed, udført Bestræbelse for at befæste Kongedømmet, undertrykke alle anarchiske Tendenser, og i det Hele taget at bringe den Ordning af de indre Forholde til Udvikling, som hans Broder St. Olaf havde grundet, men som under Magnus's korte, deels under Lendermændenes Formynderskab førte, deels af de danske Anliggender optagne, Regjering ej havde kunnet nyde saa megen Opmerksomhed og Forsorg, som ønskeligt var. Hvad Harald i denne Henseende udrettede, er i vore Kongesagaer mere løseligt antydet, end ligefrem udtalt. Men hvad der fortælles, er allerede tilstrækkeligt til deraf at drage den Slutning, at han maa have været i Besiddelse af overlegne Talenter og have udviklet en alt beseirende Kraft. Vi erfare, at han ved sin Død efterlod sine Sønner et velordnet, blomstrende Rige og velbefæstet Kongedømme, og det uagtet de fleste Aar af hans Regjering havde været optaget af Krige, der ellers plejede at frembyde gunstige Lejligheder for det indenlandske Aristokrati til at udvide sin Magt ud over de tilbørlige Grændser. Vi erfare, at han ligeledes forstod at opretholde den norske Kirkes Frihed imod den myndige bremiske Erkebiskops ivrige Forsøg paa at gjøre sig den underdanig. Alt saadant kunde han ikke have udrettet, hvis han ej havde besiddet lige saa megen Energi og Handlekraft, som udmerkede Aandsgaver. Dette indeholdes ogsaa i den korte Skildring af hans Charakteer, som Sagaerne meddele saaledes: „han var herskelysten, og det saa meget mere, jo mere han befæstedes i Landet og Regjeringen; det gik tilsidst endog saa vidt, at det bekom de fleste ilde at tale imod ham eller at fremme andre Sager, end dem, han syntes om". — — „Han var mægtig, tog sig ivrigt af Styrelsen indenlands, og overmaade forstandig, saa at alle ere enige om, at der ikke har været forstandigere Konge i Norden; derhos var han en udmerket Stridsmand, sterk og øvet i krigersk Idræt, og overhoved en Mand, der vidste at sætte sine Planer igjennem" [1]). Heller ikke mangler der i

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 57, 54, Snorre Cap. 43, 36, Fagrskinna Cap. 188. Der tilføjes, at kun de færreste af hans Bedrifter ere omtalte,

vore Sagarr paa Charakteertræk af ham, som indeholde Beviser og Exempler herpaa. Det ligger ogsaa i det Tilnavn, han allerede fik i sin Levetid [1]), og, som det synes, strax efter sin Tronbestigelse, nemlig harðráði, eller „den haardt raadende". Men Norge trængte visselig paa den Tid til en Konge, som ham, og Tilnavnet er saaledes i Historien et Hædersnavn for ham, om end hans Samtid dermed vilde udtale en Dadel.

Da det især gjaldt for Harald, ikke at lade det mægtige Aristokrati vore Kongemagten over Hovedet, havde han i dettes Medlemmer sine naturlige og ivrige Modstandere. Det bestod fornemmelig af de gamle anseede **Lendermands**-Slægter, og fremmerst for dem alle stod Magnus's forrige Hovedraadgiver Einar Thambarskelve, for hvem det allerede maatte være ubehageligt nok at tabe den Indflydelse, han havde haft under Magnus, end sige at see sin hele Stands politiske Betydning indskrænket. Det var derfor i en rigtig Forudforventning af hvad der vilde paafølge, at han allerede i Magnus's Levetid havde modsat sig Haralds Ophøjelse paa Tronen, uagtet det ellers maatte synes at have været i Aristokratiets Interesse, at der paa engang herskede tvende Konger. Man maa dog paa den anden Side beundre ham og hans øvrige Parti-Fællers Lojalitet og Hengivenhed for Kongestammen, idet de, da Magnus var død i en ung Alder, og Udsigten til hans Æts Forplantelse tabt for stedse, ingen Hindringer lagde i Vejen for Haralds Tronbestigelse, trods de ojensynlige Farer, som deraf vilde opstaa for deres Vælde; og Harald havde Aarsag til at prise sig lykkelig, at han var den eneste af sin Æt, saa at de kun havde Valget imellem at antage ham, eller at støde Haarfagre-Ætten fra Tronen. Men Ætten havde rigtignok vundet ny Glands og Legitimitet ved St. Olafs Martyrdom og Hellighed, og Harald udøvede en dobbelt Magt over Opinionen, baade som Harald Haarfagres Ætling og som St. Olafs Broder. De øvrige mægtige Mænd i Norge, som særskilt nævnes, vare fornemmelig den forhen omtalte Jarl, **Orm Eilifssøn** paa Oplandene, og hans Slægtning, den unge, smukke og fremfor alle sine Jevnaldrende anseede **Haakon Ivarssøn**, hvis Fader, den forhen omtalte, nu afdøde, Ivar hvite, var en Dattersøn af Haakon Jarl, og allerede under Olaf den hellige havde været Lendermand, indtil han, som vi have seet, fulgte de andre Stormænds Exempel, og drog til Kong Knut, i hvis Tjeneste han dræbte Ulf Jarl [2]). Paa Hedemarken nævnes den oven omtalte Guthorm, Søn af Ketil Kalf paa Ringenes og Gunnhild, Kong Haralds egen Sy-

i Sagaerne, deels fordi Sagaskriveren ej har kunnet erfare dem, deels fordi han ej vilde optegne uhjemlede Beretninger.

[1]) Dette synes at kunne sluttes af de samtidige Optegnelser i Chron. Sax. hvor han ved en Misforstaaelse kaldes hárfager.

[2]) Se ovenfor I. 2. S. 737.

fler. Nær beslægtet med ham var **Thore paa Steig**, den meest formaaende Mand i Gudbrandsdalen. I den sydvestlige Deel af Landet havde endnu Erling Skjalgssøns Sønner meest at sige: den fornemste af dem var **Aaslak**, der, som vi have seet, var gift med en Datter af Jarlen Svein Haakonssøn. Lodin og Erling, sandsynligviis hans Broder og Brodersøn, ere forhen omtalte [1]). I Sogn maa man antage, at Efterkommerne af den fra Egil Skallagrimssøns Historie bekjendte Brynjulf paa Aurland maa have været den mægtigste Æt. Paa Haralds Tid repræsenteredes den af **Brynjulf Helgessøn**, hvis Farmoder Rannveig var en Sønnedatter af Brynjulf Bjørnssøn. I den nordvestlige Deel af Landet var Arnmedlinge-Ættens Medlemmer, **Eystein Orre** paa Giske og **Finn Arnessøn** paa Austraat paa Yrje, de mægtigste. Paa Haalogaland synes i denne Tid Haarek Eyvindssøns Sønner at have faaet Overhaand over Aasmund Grankellssøn, thi Haareks Søn, **Einar Fluga** paa Thjotta, nævnes som Haralds Lendermand og forlenet med Finnefærden allerede i den tidligere Halvdeel af Haralds Regjeringstid [2]). Og alle disse mægtige Mænd vare nær beslægtede og besvogrede med hinanden indbyrdes. Orm Jarl og Haakon Ivarssøn, der begge nedstammede i tredie Led fra Haakon Jarl, vare saaledes i det nærmeste Slægtskab med Bergljot, Einar Thambarskelves Hustru. Eindride, Einars Søn, var gift med Sigrid, Syster af Guthorm paa Ringenes [3]). Finn Arnessøn paa Austraat var gift med Thorbjørg, en Datter af Halfdan, Sigurd Syrs Søn og saaledes en Broderdatter saa vel af Kongen selv, som af Guthorms Moder Gunnhild. Thorberg Arnessøn, Eystein Orres Fader havde, som allerede omtalt, været gift med en Datter af Erling Skjalgssøn, Syster af Aaslak paa Sole. En anden Syster var gift med Arne Arnessøn, hvis Søn Jon maaskee allerede paa denne Tid var gift med Rannveig, en Datter af Sigurd i Bjarkø, Thore Hunds Søn og Arving [4]). Thore paa Steig var, som

---

[1]) At det er disse, som omtales i Chron. Sax. ved 1047 eller 1048 under Navnene Loden og Yrling, er ovenfor viist.

[2]) Einar Fluga omtales aller først i Sneglu-Halles Historie, Harald Haarbraades Saga Cap. 104. Naar disse Begivenheder indtraf, siges ej udtrykkeligt, men der staar dog omtalt i Flatøbogen, hvorledes Harald, efter at Sneglu-Halle var kommen tilbage til Island, og, som det synes, havde tilbragt flere Aar der, erfoor hans Død. Denne maa altsaa være indtruffen før 1066, og Halles første Ophold i Norge kan saaledes neppe sættes senere end 1056. Paa denne Tid var saaledes Einar allerede i Besiddelse af det finmarkske Len.

[3]) Harald Haarbraades Saga Cap. 56, Snorre Cap. 40.

[4]) Olaf den helliges Saga Cap. 256. Fagrskinna Cap. 215. Jons og Rannveigs Søn Vidkunn omtales allerede som voxen i 1094 (Magnus Barfods

allerede ovenfor nævnt, en Søn af Isrid Gudbrandsdatter, og saaledes en Fætter, baade af Kongen og af Gunnhild paa Ringenes. Ogsaa med Nabofyrsterne vare disse Ætter nær besvogrede. Aaslak paa Sole var ved sin Hustru, Svein Jarls Datter, en Svoger af den svenske Konge, der var gift med hendes Syster Gunnhild [1]). Aastrid, et Syskendebarn af Einar Flugas Fader Harald, var, som ovenfor nævnt, gift med den der omtalte mægtige Mand i Sverige, ved Navn Ragnvald den gamle, og efter hans Død med Kong **Emund slemme**, medens tillige hendes og Ragnvalds Søn **Steenkil**, Jarl i Svithjod, egtede Emunds Datter af første Egteskab. Ogsaa en Broder af Einar, ved Navn **Finn**, synes at have haft mægtige Forbindelser i Sverige, ja endog at have været bosat der [2]). Ligeledes lader det til, at den sognske eller aurlandske Æt stod i nærmere Forbindelse med Sven Ulfsson, thi Brynjulfs Syskendebarn, Rannveig Thordsdatter, havde med Sven Datteren Ingerid, og var ligeledes, som det synes, Moder til hans Søn Knut, siden bekjendt som Kong **Knut den hellige** [3]).

Saga Cap. 6), som Lendermand 1098 (sammesteds Cap. 73); hans Fader er altsaa rimeligviis død i denne Mellemtid; aller sidst nævnes han i 1138 (Inge Haraldssøns Saga Cap. 6). Vidkunn er altsaa rimeligviis fød henimod 1066, og Jon, hans Fader, omkring 1030; dennes Giftermaal med Rannveig maa følgelig falde omkring 1060, maaskee endog før, for det Tilfælde, at Vidkunns Broder Sigurd Hund, hvad man næsten maa antage, var ældste Søn. Jons Hustru Rannveig var en Datter af Sigurd Thoresson og Aude, Snorre Godes Datter og den forhen (I. 2 S. 954) omtalte islandske Kæmpe Viga-Bardes fraskilte Hustru, se Heidarvigasaga Cap. 7.

[1]) Se ovenfor I. 2, S. 486.

[2]) Vi finde nemlig (se Slægtregistret i Fagrskinna Cap. 145), at den svenske Konge Karl Sverkessøns Moder var Dronning Ulfhild, en Datter af Haakon, Søn af Finn Haarekssøn fra Thjotta. Hun var ogsaa, som det, trods Slægtregistrets Ord, maa antages, aller først gift med den svenske Konge Inge Hallsteinsson. Da man nu tillige finder omtalt, at Olaf den hellige ved sin Flugt til Sverige 1028 ledsagedes af Finn Haareksson (se ovenfor I. 2, S. 762), medens dennes Tilbagekomst ej nævnes, maa man næsten tro at Finn formedelst dette Venskab med Olaf ej har vovet eller skjøttet om at komme tilbage til Norge, og er bleven i Sverige, rimeligviis hos sin Frænde eller Besvogrede Ragnvald den gamle. Det er allerede ovenfor (S. 762) omtalt, hvorledes Navnet paa Haakon Finnssøns Datter, Ulfhild, minder om en Opkaldelse efter St. Olafs Datter og nærmere Forbindelse med det norske Kongehuus. Maaskee ogsaa at Kong Ring og Dag Ringsson havde noget hermed at bestille, og at Steenkils Slægt nærmest har hørt hjemme i Vatsbu i Vestergøtland.

[3]) Jvfr. ovenfor I. 1, S. 578, 594. I Egils Saga Cap. 40 staar der at Thord Brynjulfssøns Datter Rannveig havde to Sønner, Thord og Helge, af hvilke Thord havde Datteren Rannveig, Moder til Ingerid, Olaf Kyrres Hustru, og Brynjulf Sønnen Serk i Sogn, der i Magnus Barfods Saga

Naar man betragter, hvilke Ætter det var, som repræsenteredes ved de her opregnede Navne, vil man finde, at det for det meste var de samme, hvis Hoveder under Olaf den helliges Regjering havde modsat sig hans Bestræbelser for Rigets Konsolidation, og ikke havde taget i Betænkning, heller at søge Danekongens Beskyttelse og Bistand, end at underkaste sig Olaf. Nogen rigtig Patriotisme i den Forstand, hvori vi nu tage Ordet, maa man heller ikke endnu vænte at finde paa Haralds Tid. Det var endnu de samme personlige og lokale Interesser, der havde stillet hine Familiehoveder fiendtligt over for Olaf den hellige, som nu bragte deres Ætlinger til at danne en Opposition mod Harald, og, som det vil vise sig, at søge udenlandske Forbindelser. Dog skede det neppe saa uforbeholdent, eller i saadan Udstrækning, som paa Olaf den helliges Tider, da den Fædrelandskjærlighed, der omfattede det hele Rige som en fælles Eenhed, endnu ikke kjendtes, og kun Bygde- eller i det højeste Fylkes-Patriotisme optog denne Plads. I Haralds Tid havde dog i det mindste den yngre Slægt levet sig ind i Bevidstheden om, at Norge nu udgjorde og burde udgjøre en politisk Eenhed, hvis Bevaring og Forsvar mod udenlandske Magter maatte ligge enhver Nordmand, fra hvilken Egn af Landet han end var, sige meget paa Hjerte. Kun naar denne Bevidsthed kom i Strid med den særskilte Steds- og Slægts-Interesse, var det ikke altid let at holde Stand. I Ætterne maa Traditionen om fordums Magt og Uafhængighed endnu have været altfor levende, til at deres Medlemmer uden Knurren skulde kunne finde sig i den strenge Orden, som Harald ønskede overholdt, og fra sit Standpunkt betragtede flere vel endog hans Bestræbelser i denne Retning som fordærvelige for Riget, og troede at handle i Fædrelandets Interesse ved at gjøre ham Modstand. Men han var dem

Cap. 23 omtales blandt Norges mægtigste Lendermænd, hvilket nokſom viser, at ogsaa hans Fader Brynjulf var en af de fornemste Lendermænd i Sogn. Men saa vel i Olaf Kyrres Saga Cap. 5, som i Fagrskinna Cap. 217, og Knytl. Saga Cap. 23 siges det udtrykkeligt, at Olaf Kyrres Hustru Ingerid var en Datter af Sven Ulfsson. Altsaa maa Rannveig have været en af Svens mange Hustruer eller Medhustruer. Men besynderligt nok er det, at Fagrskinna Cap. 214 saa vel som Snorre Cap. 403, sige at Hallkatla, en Datter af Svein Brynjulfsson, Broder til Serk i Sogn, tillige var en Datter af Ingerid, en Søster af Danekongen „Knut rike", med andre Ord, at Svein var gift med Ingerid, Knut rikes Søster. Da ingen Søster af Knut den mægtige kunde leve paa Svein Brynjulfssons Tid (Cap. 1100), maa „Knut den rike" her være „Knut den hellige". Men var Ingerid hans Søster, maa hun og, som det synes, have været Sven Ulfssons Datter. Man maa altsaa forestille sig Sagens Sammenhæng paa den Maade, at Rannveig har været saavel Knuts, som Ingerids Moder, at Ingerid efter Olaf Kyrres Død har taget til sine Frænder i Sogn, og at hun der har egtet sin Fætter Svein, med hvem hun har havt Datteren Hallkatla.

overlegen i Klogskab og Kraft. Han regnede det heller ikke saa nøje med, hvilke Midler han anvendte, naar han alene kunde drive sine Hensigter igjennem. Først og fremst lod han sig det, som man seer, være magtpaaliggende at vinde de mægtige Arnmødlinger og saaledes skille dem fra de øvrige Lendermænds Parti. Uagtet han var nær besvogret med Finn Arnesøn, synes det dog, som om dette Svogerskab ej har været tilstrækkeligt til at stifte Venskab mellem dem; snarere kan man antage, at det har givet Anledning til Arve-Uenigheder og spendt Forhold [1]). Derhos var Finn i den nøjeste Venskabsforbindelse med Guthorm paa Ringenes og Haakon Ivarssøn, hvilke ganske maa antages at have tilhørt Einar Thambarskelves Parti; Finn var en god Ven og havde været Krigskamerat af Haakon og Guthorm; dertil kom at hans Datter Ingebjørg var gift med Thorfinn Jarl, og at hans Broder Kalf endnu opholdt sig som landflygtig der vester: ingen af dem havde Aarsag til at være venligt stemt mod Harald. Denne søgte nu at komme i nærmere Svogerskab med ham og de øvrige Arnmødlinger ved at egte Eystein Orres Syster **Thora**, allerede den næste Vinter efter Magnus's Død (1048—49). Hvorledes dette Giftermaal indlededes og kom istand, nævnes ikke; thi Haralds Dronning Ellisiv levede endnu, og Harald var ikke skilt fra hende [2]). Det skulde saaledes synes som om Thora alene havde været hans Frille; men dertil kaldes hun altfor ofte „Dronning", og det er desuden heller ikke tænkeligt, at hendes stolte Frænder skulde have fundet sig i at hun indtog en saa lidet hæderlig Stilling. Man maa altsaa dog antage, at Harald har holdt formeligt Bryllup med hende, ligesom forhen med Ellisiv, og at han samtidigt har haft to lige berettigede Hustruer. Men det maa ogsaa ansees vist, at han i en lang Række af Aar ikke levede med Ellisiv, om hvilken man ej engang veed med Vished, hvor vidt hun strax fulgte ham til Norge eller i nogen Tid blev tilbage i Rusland, og i alle Fald tog han hende først til sig igjen i sine sidste Regjeringsaar, medens Thora imidlertid stedse var anseet for den egentlige Dronning [3]). Ved Giftermaa-

---

[1]) Nemlig i Anledning af Sigurd Syrs Arv, som vist Halfdans og Gunnhilds Børn havde taget i Besiddelse, se ovf. S. 125.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 49, Snorre Cap. 33.

[3]) Thora omtales som Dronning, og ledsagende Kongen lige fra Giftermaalstiden af og indtil efter Risaa-Slaget i 1062; derimod siges der udtrykkeligt, at da Harald i 1066 drog til England, blev Thora tilbage, medens Ellisiv tilligemed hendes og hans Døtre, Maria og Ingegerd, fulgte ham. Nu erfare vi senere, at Ingegerd blev gift med den danske Konge Olaf Hunger, der regjerede fra 1086 til 1095, Olaf Kyrres Saga Cap. 5, og siden efter med den svenske Kong Philip Hallsteensson, der herskede omtrent fra 1114 til 1118 (se Hervararsaga, Slutn.) Da hun nu vel neppe var stort ældre end 50 Aar ved dette sidste Giftermaal, maa hun være fød i det tidligste

let med Thora vandt Kongen virkelig, i det mindste for en Tid, Arnmødlingerne i Landet, thi det heder udtrykkeligt kort Tid efter, at Eystein Orre, paa denne Tid omtrent 34 Aar gammel [1]), altid var en af Haralds ypperste Tilhængere, og man tør vel ogsaa tilskrive dette Venskab, at Einar Fluga, Eystein Orres og Thoras Sysklendebarn, traadte i Kongens Tjeneste, skjønt det rigtignok ellers heder, at deres Venskab ikke altid var lige godt [2]). Erlingssønnerne paa Sole, Eysteins og Thoras Morbrødre, synes ogsaa at have sluttet sig til Harald, i det mindste omtales de ej som hans Modstandere: saa meget har altsaa dette hejst statskloge Giftermaal udrettet. Kun Einar Thambarskelve, og maaskee de oplandske Høvdinger, holdt sig fremdeles paa en spendt Fod med ham. Einar var den, der havde meest at sige over Bønderne i hele Thrøndelagen, han svarede i deres Navn, naar Kongens Mænd sagsøgte dem; selv kyndig og forfaren i Landsens Lov og Ret, var han altid færdig med Lov-Indsigelser paa Bøndernes Vegne, naar Søgsmaalet var uretfærdigt, lige meget enten Kongen var tilstede eller ej. Dette misbagede Kongen meget, men han vovede dog ikke at fratage ham hans Veitsler. Men — som man maa formode — lige saa meget for at opstille en Modvegt mod ham, som for at belønne prøvet Troskab, gjorde han sin gamle Krigskamerat fra Myklegaard og trofast hengivne Ven, Islændingen **Ulf Uspakssøn**, til Lendermand og gav ham Forleninger i det Throndhjemske, der maa have været betydeligt større end Einars [3]); han gav ham nemlig ej alene den fæd-

---

ved 1063 eller 1064, altsaa i Haralds sidste Regjeringstid, og følgelig været et Barn, da hun kom til England. Maria derimod var den Gang voxen, siden det udtrykkeligt siges (Harald Haarbraades Saga Cap. 117), at Harald havde bortlovet hende til Eystein Orre; hun var altsaa fød i Begyndelsen af hans Regjering, eller ved 1046; ja det paa den Tid i Norge uvante Navn Maria gjør det endog sandsynligt, at hun er fød i Rusland, og der har faaet sit Navn, enten af Harald selv (se ovf. S. 113) efter den græske Maria, der maaskee endnu stod ham i friskt Minde, eller, efter hans Bortreise, af sine russiske Frænder. Altsaa faa vi en lang Mellemtid (1048—1062) hvori Harald ikke har levet sammen med Ellisiv, og han tog hende saaledes først til sig efter 1062, den sidste Lejlighed, hvor Thora nævnes sammen med ham. Nærmest ligger det her for Haanden at antage, at Ellisiv og Maria ikke engang have været i Norge under Haralds første Regjeringsaar.

[1]) Eystein Orre var 12 Aar gammel i 1026, altsaa fød 1014, se ovf. I. 2. S. 707.

[2]) Harald Haarbraades Saga Cap. 204.

[3]) Harald Haarbraades Saga Cap. 54. Snorre Cap. 38, Fagrskinna Cap. 188, 215. Ulfs Søn, heder det, var Jon sterke paa Raasvold, sandsynligviis Raasvold i Børgsen, ikke langt fra Husebø og Gimse, hvor Einar Thambarskelve boede. Ogsaa af dette Naboskab kunde det maaskee sluttes, at Harald i Ulf opstillede en Modvegt mod Einar.

vanlige tolv Merkers Veitsle, men desforuden et halft Fylke i Throndhjem. Tillige gjorde han ham til sin Stallare, og gav ham endelig Dronning Thoras og Eystein Orres Syster, Jorunn Thorbergsdatter, til Egte. Ulf beskrives som en forstandig, veltalende og energisk Mand, og, hvad Harald især satte Priis paa, ja endog ved hans Grav bevidnede til hans Ros, af urokkelig Troskab [1]). Det kan saaledes ej være Tvivl om, at Einar i Ulf, der desuden som Stallare var forpligtet til at tale i Kongens Navn paa Thingene, havde sin fornemste Modstander, og at de ofte have været i Ordstrid. Ogsaa den anden ætstore Islænding, der havde været med Harald i Myklegaard, **Halldor Snorresson**, var i nogen Tid i stor Anseelse og tilsyneladende Yndest hos Harald; men det havde allerede, som ovenfor nævnt, været en alvorlig Trætte mellem dem under Krigen paa Sicilien, og vi ville nedenfor see, at Venskabet mellem dem, om det kan fortjene dette Navn, og om det ikke snarere bestod deri at Harald holdt gode Miner med ham for hans Frænders, de mægtige Bjarkøingers Skyld, kun var af kort Varighed.

Paa den Strenghed, hvormed Harald inddrev eller lod inddrive sine Rettigheder, indeholde vore Sagaer flere Exempler, og det er mere af saadanne Smaatræk, og af hvad der ellers fortælles om hans Uvenskab med Einar, at man kan danne sig en Forestilling om den Iver og Kraft, hvormed han søgte at styrke Kongemagten, end af nogen udtrykkelig og omstændelig Fremstilling af hans politiske Virksomhed indenlands, hvilken ganske savnes i Sagaerne. Ikke alle de overordentlige Paalæg og strenge Bestemmelser, som Sven Alfivesøn havde indført, vare endnu, som vi have seet, ophævede [2]), og Harald søgte umiskjendeligt at bibeholde deraf hvad han kunde. Saaledes tilegnede han sig blandt andet fremdeles Retten til jordgravet Gods, hvilket, som vi nedenfor ville erfare, foranledigede et alvorligt Sammenstød med Einar, og bidrog meget til at forøge Uvenskaben mellem dem begge. Hvor vidt Kongens Fordringer til Bønderne i Almindelighed gik, siges ej, men at de gik meget vidt, sees deraf, at Einar oftere ligefrem beskyldte Kongen for at bryde Loven mod Bønderne, og truede ham med, at de ej vilde taale det [3]). Maaskee dog Kongen i dette Tilfælde havde den strenge Ret for sig, men at han virkelig just ikke altid paa den hæderligste Maade søgte at forøge sine Indtægter, sees deraf, at han, endog i sine aller første Regjeringsaar — sand-

---

[1]) Se Harald Haardraades Saga Cap. 113. Snorre Cap. 82. Fagrskinna Cap. 200.

[2]) Se ovf. I. 2. S. 852, 853.

[3]) Harald Haardraades Saga Cap. 57. Snorre Cap. 43.

synligviis for at bestride de kostbare Udrustninger mod Danmark, — anvendte den i Middelalderen sædvanlige Finants-Operation, at lade slaa slet **Mynt**, hvoraf kun Halvdelen var Sølv, den øvrige Halvdeel Kobber: denne Mynt kaldtes derfor ogsaa **Haraldsslaatten** [1]). Hidtil synes Norge saa godt som slet ikke at have haft et eget Myntvæsen, thi med Undtagelse af den allerede tidligere omtalte tvivlsomme Mynt fra Haakon den godes Tid [2]), en anden fra Olaf Tryggvesføns eller Olaf den helliges Regjeringstid, har man ingen fundet, der med Sikkerhed er at tilskrive norske Konger, førend man kommer til Magnus den gode og Harald Haardraade, hvis norske Mynter ere utvivlsomme, skjønt ogsaa de ere meget sjeldne. Den forefundne Mynt af Harald er for øvrigt af godt Gehalt, og skriver sig maaskee fra en senere Tidsperiode af hans Regjering, men merkeligt er det i saa Fald, at han skulde begynde den med at slaa daarlig Mynt [3]). Hvor strengt Kongens Enerettighed til Handel med Finnerne overholdtes, kan man skjønne deraf, at Einar Fluga selv for Kongen roste sig af, at han havde angrebet et islandskt Skib og dræbt Besætningen, alene paa den blotte Mistanke, at den havde handlet med Finnerne. Kongen bebrejdede ham vel at han havde dræbt sagesløse Mænd, men da Einar fortalte ham, at der virkelig fandtes en heel Deel Finne-Varer ombord, blev han strax beroliget, og det synes som om han meente, at Einar havde handlet aldeles ret [4]).

15. Kirkelige Anliggender. Haralds Forhold til den bremiske Erkestol. Anlægget af Kjøbstaden Oslo, og Oprettelsen af St. Hallvards Helligdom.

Ogsaa i de **kirkelige** Anliggender lagde Harald tydelig for Dagen, at han selv vilde udøve den højeste Myndighed i sit Rige, og ikke taale

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 43.

[2]) Se ovf. I. 1. S. 799.

[3]) Mynten fra Olaf Tryggvesson eller Olaf den hellige er beskreven i Holmboes „Das älteste Münzwesen Norwegens" S. 35, og sammestebs afbildet Fremsiden viser Kongens Brystbillede, med Omskrift Onlaf rex Nor.; Bagsiden det fra Knut den stores Mynter bekjendte Kors, med Bogstaverne CRVX i Hjørnerne og Omskriften GodwineM-ono, hvilket noksom viser at en engelsk Myntmester er brugt. Magnus den godes Mynt, ligeledes beskreven og afbildet sammestebs, viser paa Fremsiden Kongens kronede Brystbillede med Omskrift: Magnus rex N., paa Bagsiden en Bygning, med Omskrift Jv. le. me. fecit. Haralds Mynt (sammestebs S. 37) viser paa Fremsiden tre sammenlagte Skjolde, med Omskrift „Harald rex. No.", paa Bagsiden et Dobbeltkors med 6 Kugler, og Omskrift Vlf on Nidarne(s), her nævnes endnu Nidarnes, Navnet paa Stedet, hvor Byen Nidaros blev anlagt, i Stedet for dette.

[4]) Harald Haardraades Saga Cap. 104, jvfr. Morkinskinna.

nogen Indblanding af andre. Han er den første af Norges Konger, der kom i Sammenstød med gejstlige Autoriteter. Dette er deels at tilskrive den Omstændighed, at den norske Kirke først paa hans Tid kan siges at have faaet den Udvikling, at der kunde blive Spørgsmaal om nogen mere umiddelbar Indgriben fra vedkommende gejstlige Autoriteters Side, deels ogsaa det særegne Forhold, hvori den unge norske Kirke stod, idet den ved et paveligt Magtsprog var underlagt den hamburg-bremiske Erkestol, skjønt den nærmest var grundet ved engelske Missionærer, og saaledes ej alene ved sine Forbindelser og Traditioner, men ogsaa ved Folkets Sympathier havde et langt sterkere Drag til den engelske Kirke. Hertil kommer ogsaa, at den bremiske Kirke kun et Par Aar før Haralds Tronbestigelse i Norge, havde i Erkebiskop **Adalbert** (1045—1072) faaet en Forstander, der i Myndighed og Lyst til at udstrække sin Magt saa vidt som muligt ikke gav Harald noget efter, og var fast bestemt paa, indtil det yderste at forfegte enhver Rettighed, hvoraf han troede at være i Besiddelse.

Det er allerede nævnt, hvorledes Olaf den hellige ved Hjelp af Grimkell nogenledes ordnede Kirkeforfatningen, og hvorledes denne, skjønt Englænder, eller hjemmehørende i England, dog paa Grund af bydende Omstændigheder gik som Gesandt til Erkebiskop Unwan, erkjendte hans Højhed, bad ham om at ville venligt modtage i sin Provinds de af Olaf fra England og Nordmandie medbragte Gejstlige, og udbad sig flere Lærere fra Bremen til at staa dem bi i Omvendelsesverket [1]). Det kan vist heller ikke betvivles, at flere ere ankomne, men deres Virksomhed har vel hovedsageligt indskrænket sig til Viken og Oplandene, der lige indtil Magnus den godes Tid stode i nærmere Forbindelse med Danmark, hvilket aldeles tilhørte den bremiske Kirke. Da vi siden finde Sigurd omtalt som Olafs egentlige Hofbiskop, medens Grimkell næsten forsvinder, og siden kun dukker op igjen ved Olafs Flugt, da han, som det lader, sluttede sig til ham paa Oplandene, til hvilke han og vendte tilbage og hvor han tilbragte den første Tid under Knytlingeveldet [2]), maa man næsten formode at han selv har fungeret som Lydbiskop for Oplandene lige fra 1015 til 1031, ja maaskee endog til sin Død, saa at han altsaa paa den Maade i Egenskab af Lydbiskop for Oplandene var tilstede ved Mødet paa Skjaldaraker [3]). Under Knytlingeveldet fik, som vi have seet, ogsaa Throndhjem eller det Nordenfjeldske en dansk, til den bremiske Kirke hørende Biskop i Haakon Jarls og Sven Alfivessøns Hirdbiskop, den mod St. Olaf

[1]) Se ovf. I. 2. S. 628, 629.

[2]) Se ovf. I. 2. S. 764, 823.

[3]) Se ovf. S. 126.

saa fiendtligt stemte Sigurd, der vel endog, som man maa formode, og hvad der ovenfor er paapeget, havde det Hverv at indrette en Planteskole for dansk-bremiske Gejstlige og sig selv en fast Residens i det af Kong Knut stiftede Kloster paa Nidarholmen [1]). Sigurds Hengivenhed for den bremiske Kirke sees deraf, at han sendte sin egen Broder- eller Systersøn Asmund til Bremen for der at oplæres [2]). Den bremiske Kirkes Indflydelse i Norge under Knytlingeveldet viser sig ogsaa deri, at den før omtalte Rodulf, Kong Edward Confessors Frænde, hvilken Olaf den hellige havde medbragt til Norge, omkring 1030 gjorde Erkebiskop Libentius i Bremen sin Opvartning [3]); det er derfor ej usandsynligt, at han nærmest har havt sin Virksomhed i Viken, skjønt han i de gamle Bisperækker nævnes blandt de throndhjemske Bisskopper, det vil sige blandt Hirdbiskopperne. Blandt disse nævnes paa St. Olafs og Magnus den godes Tid ogsaa **Aasgaut**, Grimkells Frænde, og **Jon**, Aasgauts Frænde, tillige nær beslægtet med Ketil Kalf paa Ringenes, et Slægtskabsforhold, der sandsynligviis staar i Forbindelse med Grimkells Ophold paa Oplandene, og som tildeels forklarer det intime Forhold mellem Grimkell og den med Ketil Kalf eller hans Søn besvogrede Einar Thambarskelve. Grimkell, en klog Mand, har aabenbart søgt at knytte sine Frænder ved Giftermaal til de fornemme Familier i Norge, og disse Forbindelser have neppe været uden Vegt, da der var Spørgsmaal om at anerkjende Olaf som Helgen og kalde hans Søn Magnus tilbage til Norge. Fremdeles nævnes blandt de throndhjemske en **Ragnar**, og en **Ketil**, hvis Herkomst og øvrige Livsomstændigheder ej angives, og som efter Navnene lige saa vel kunne have været danske eller dansk-engelske, som norske [4]). Rodulf drog

---

[1]) Se ovf. I. 2. S. 823. Sigurd var senere i Sverige, se Mag. Adam.

[2]) Mag. Adam af Bremen, III. 14.

[3]) Mag. Adam, II. 62. Aaret angives ej nøjagtigt; der omtales i samme Cap. at Biskop Thurgot af Skara døde i Bremen, og at just Bisperne Odinkar den yngre fra Danmark, Eigfrid fra Sverige og Rodulf fra Norge, vare tilstede. Libentius var Erkebiskop fra 1029—1032. Da Rodulfs Nærværelse i Bremen maa have fundet Sted, førend han drog til Island, hvor han opholdt sig i 19 Aar, og da vi tillige erfare at han i 1050 kom til England, maa disse 19 Aar falde mellem 1030 og 1050; sandsynligviis 1030—1049. Det maa saaledes nærmest have været i 1030, at Rodulf var i Bremen.

[4]) I de gamle Bispsfortegnelser nævnes som Lydbiskopper i Throndhjem: Sigurd, Grimkell, Jon, Rodulf, Ragnar, Ketil, Aasgaut, Sigurd, Sigurd Munk. (Norsk Tidsskr. V. S. 41, 43). Da den første af disse Sigurder øjensynligt er Sven Alfivessøns Hofbiskop, synes det ogsaa, som om de, der nævnes mellem Grimkell og ham, alle skulde have levet under Olaf den hellige. Men i Olaf Tryggvessøns Saga (Fornm. Sögur III. S. 172) heder det efter Odd Munks, som det synes paa gode Kilder grundede, Beretning, at Sigurd var den første Biskop i Throndhjem, Grimkell den anden, Aasgaut, Grim-

siden, som ovenfor nævnt, til Island, hvor han opholdt sig i 29 Aar (1030—1049), og hvor han regnes for den 4de Biskop paa Øen [1]; hans senere Udnævnelse til Abbed i Abingdon og Død er allerede omtalt. En Biskop, der udtrykkeligt siges at have opholdt sig hos Magnus den gode, men da ikke endnu kan have opnaaet den biskoppelige Værdighed [2]), var **Bernhard**, kaldes den saxiske, og som derfor maa antages at have hørt til den bremiske Kirke. Dette antyder en nærmere Tilslutning af Magnus til den bremiske Kirke, hvilket ogsaa var en ligefrem Følge af hans Tiltrædelse til Danmarks Trone, og hans Svogerskab med de mægtige Hertuger i Saxland. Vi have seet, at Magnus, efter al Rimelighed i Slutningen af Aaret 1042, havde et Møde i Slesvig med Erkebiskop Bescelin Alebrand, ledsaget af et Par Biskopper og Hertug Bernhard, hvis Søn Ordulf her trolovedes med Magnus's Syster Ulfhild. Man kan neppe antage andet, end at der paa dette Møde sluttedes en Art af Kon-

---

kells Systersøn (i Orig. har der vel kun staaet nepos, der bruges til at udtrykke „Frænde"), den tredie, og Jon den fjerde: det siges at Jon og Ketil Kalf begge vare Systersønner (Frænder) af Aasgaut. Da nu tillige Mag. Adam (IV. 33) kalder Jon eller Sigurd den første, Grimkell den anden, og Sigurd, Asmunds Morbroder, den tredie, er det klart, at Biskops-fortegnelsen her ej er streng chronologisk, men kun i Masse opregner de flere Lydbiskopper, der samtidigt virkede under St. Olaf.

[1]) Are Frode (Islendingabok Cap. 8) nævner som Biskopper mellem Frederik (se ovf. I. 2. S. 279) og Rodulf Biskopperne Bernhard den bogvise 5 Aar, Kol faa Aar. Hungrvaka Cap. 3 sætter derimod efter Frederik først Jon irske, siden Bernhard den bogvise, og saa Rodulf, derimod lader den Kol først komme til Island paa Isleifs Tid (Cap. 2.) Dette er aabenbart urigtigt. Thi Jon irske, om hvilken den selv siger at han siden kom til Vendland og blev dræbt der, er øjensynligt den samme som Mag. Adams „Johannes in Scotia ordinatus", „Johannes Scotorum episcopus" og „Johannes Scotus", hvilken Erkebiskop Adalbert sendte til Island, og sidenefter til Meklenburg i Vendland, hvor han myrdedes 1066 paa den i Hungrvaka omtalte Maade, at først Hænder og Fødder, siden Hovedet, blev hugne af ham. Det er allerede ovenfor viist, at Irerne i hiin Tid oftere kaldes „Skotter", da nu tillige Are frode (l. c.) sætter Jon irske „faa Aar" efter Rodulf, medens det ovenfor er viist (I. 2. S. 599, 695) at Bernhard den bogvise efter al Rimelighed opholdt sig paa Island mellem 1016 og 1021, er det klart, at den af Adalbert udsendte Jon ej kunde være foran Bernhard. Are frode har altsaa Ret, hvad man og af hans Ælde og Nøjagtighed kunde vænte. Kol har sandsynligviis opholdt sig paa Island i den sidste Tid af Olaf den helliges Regjering, og er vel udsendt fra Norge under Forhandlingerne 1024 og 1025, maaskee endog med Thorarin Nevjulfsøn. Han døde paa Island og var den første Biskop, der begroves ved Skaalholt; dette har maaskee forledet Hungrvakas Forfatter til at tro at han kom til Island efter at Bispestolen paa Skaalholt var oprettet. Mere om alt dette nedenfor.

[2]) Han blev nemlig først indviet til Biskop under Harald Haardraade, se nedenfor S. 188.

forbat mellem Magnus og den bremiske Kirke, ej alene for Danmarks, men og for Norges Vedkommende, og den Yndest hos den bremiske Gejstlighed, hvori man øjensynligt kan see at Magnus stod, har neppe bidraget lidet til at sikre ham Magten i Danmark. Maaskee han ogsaa fra dette Møde har medbragt den oven nævnte saxiske Gejstlige Bernhard.

Da den myndige og statskloge Adalbert var bleven Erkebiskop 1045, sendte han strax Gesandter til Kongerne Magnus og Anund, forat tilbyde dem sit og bede om deres Venskab. Han udsendte ogsaa Formaningsbreve til alle Biskopper og Prester i de nordiske Lande, at de samvittighedsfuldt skulde varetage deres Kirkers Tarv, og uforfærdet arbejde paa Hedningernes Omvendelse [1]). Det venskabelige Forhold mellem den bremiske Erkestol og den norske Konge kunde dog ikke saa godt bestaa, efter at Norge og Danmark vare adskilte, og Sven Ulfsøn og Harald stode fiendtlige overfor hinanden. Dog maatte dette for en stor Deel komme an paa, hvilket Forhold Sven selv indtog lige overfor den bremiske Kirke. Saa længe Harald havde den alvorlige Hensigt, at vinde Danmarks Krone, og saa længe det ej var afgjort, at Sven vilde staa paa en venskabelig Fod med Erkestolen matte det være Harald magtpaaliggende at holde gode Miner med Erkebiskoppen, hvis Indflydelse i høj Grad vilde kunne fremme hans Interesser i Danmark. En venskabelig Forbindelse mellem Sven og den bremiske Gejstlighed maatte derimod være Harald yderst farlig, ej alene for Danmarks Vedkommende, men og formedelst den Indflydelse, Sven derigjennem kunde udøve paa Gemytterne i Norge, og da gjaldt det for Harald, saa meget som muligt at faa den norske Kirke emanciperet fra det bremiske Overherredømme, og fastholde Forbindelsen med Englands Gejstlighed, eller for saa vidt ogsaa den skulde være ham imod, med den nordmanniske. I Førstningen stod Sven sig godt med Adalbert, der havde alt for megen Interesse af at staa paa en god Fod med ham til at han uden højeste Nødvendighed skulde udsætte sig for hans Uvenskab. Adalberts Ærgjerrighed kunde ikke taale at verdslige Fyrster, fornemmelig den mægtige Hertug Bernhard af Saxland, skulde have Besiddelser inden Stiftets Grændser [2]), og derved blev Bernhard, med sine Sønner Ordulf og Herrmann, Adalberts svorne Fiender, medens denne igjen sluttede sig paa det nærmeste til den frankiske Kejser Henrik, i hvis Interesse det laa at knække de saxiske Hertugers Magt. Det gik endog saa vidt, at Hertug Bernhard beskyldte Adalbert for at være sat som en Spejder til at forraade Landets Svagheder for Udlændinger og for Kejseren, og svor højt og dyrt paa, at Erkebiskoppen aldrig skulde faa sidde i Fred, saalænge han selv eller hans

[1]) Mag. Adam, III. 12.
[2]) Mag. Adam, II. 5. III. 92.

Sønner levede. Naar Bernhard her talte om „Fremmede", kunde han neppe mene nogen anden end Kong Sven Ulfsøn, hvis Interesser i mange Maader gjorde ham til Saxernes Fiende og knyttede ham til Keiseren og Adalbert. Keiseren selv var i Svogerskab med Sven, for saa vidt han havde været gift med hans Sysskendebarn Gunnhild, Knut den mægtiges Datter [1]); Bernhard var ej alene gjennem sin Søn Ordulf besvogret med det Sven fiendtlige norske Kongehuus, men Ordulf havde derhos myrdet Svens Frænde Harald Jarl, og endelig var Sven atter traadt i den nærmeste Forbindelse med sin gamle Stiftsfælle, Fyrst Godskalk i Vendland, Bernhards Arvefiende [2]), hvem han endog senere gav sin Datter Sigrid til Egte [3]). Alt dette maatte gjøre Adalbert, Sven, Godskalk og Keiseren til naturlige Forbundne, og Adalbert synes at have været Sjælen i de Underhandlinger, som plejedes mellem dem. Først ledsagede han dog Keiseren paa hans Tog til Italien 1046—1047, hvor den schismatiske Pave Gregor den 6te afsattes, og Klemens den 2den udnævntes i hans Sted, og kronede Keiseren (25 Decbr.) [4]). Efter Hjemkomsten fra Italien indbød Adalbert Keiseren til Bremen, tilsyneladende for at besøge Lismona og holde en Sammenkomst med Kong Sven, men egentlig for at udforske Hertug Bernhard og hans Frænders Troskab, hvilken ogsaa skal have viist sig mislig nok [5]). Sven derimod viste sig særdeles ivrig for at vinde Keiserens Venskab; han adlød strax dennes Opfordring om at komme ham til Hjelp med en Flaade mod Grev Balduin af Flandern, med hvilken Keiseren paa denne Tid laa i Fejde, og skal endog have aflagt Keiseren Troskabs-Ed [6]). Hans Forhold til Adalbert maatte da ogsaa være det bedste.

Men efter faa Aars Forløb indtraf Omstændigheder, der i det mindste for en Tid stillede Sven paa en spendt Fod med Gejstligheden. Han havde nemlig et overordentligt Hang til Usædelighed, holdt flere Friller, og

---

[1]) Se ovenfor I. 2. S. 683. Henrik var bleven gift med hende 1036; hun døde 1038, efterladende en Datter, Beatrix, siden Abbedisse i Quedlingburg.

[2]) Om Godskalk, se ovenfor S. 80. Hans Fader Uto var dræbt af en Saxer, (Mag. Adam II. 64) og Godskalk gjorde siden et Indfald i Saxland „for at hevne sin Fader" (Saxo, S. 544).

[3]) Omkring 1056, se Mag. Adam, III. 18. 50.

[4]) Mag. Adam, III. 7. 8. Ifølge Mag. Adam skal Keiseren have villet gjøre Adalbert til Pave, men denne skal have „sat sin Kollega Klemens i sit Sted".

[5]) Mag. Adam fortæller at Bernhards egen Broder, Grev Thietmar, efterstræbede Keiseren, som frelstes af Erkebiskoppen.

[6]) Florents af Worcester, Mon. hist. Br. S. 602. Han udtrykker sig saaledes: eâ vice fidelitatem imperatori juravit; om dette ellers skal forklares som om det var en formelig Lens-Ed, er uvist; at det var en saadan, er imidlertid slet ikke usandsynligt.

førte allerede i længere Tid et saare forargeligt Levnet [1]); derforuden forsyndede han sig ogsaa hensynsløst imod de om Egteskab i forbudne Led indførte Kirkelove. Allerede, som man maa formode, under sit Ophold i Sverige egtede han Gyda, en Datter af hans Syskendebarn Kong Anund. Men Gyda blev dræbt ved Gift af en af hans Friller, ved Navn Thora, fra hvilken han dog ikke skilte sig. Siden, efter Kong Anunds Død 1049 eller 1050, egtede han dennes Enke Dronning Gunnhild, med hvilken han saaledes stod i et tredobbelt utilladeligt Paarørende-Forhold, eftersom hun ej alene var en Stifmoder af hans forrige Hustru, men ogsaa Enke efter hans Fætter, og endelig, som Datter af Svein Jarl og Holmfrid, hans eget Syskendebarn [2]). Hertil kunde Erkebiskoppen ej lukke Øjnene, om han end nok saa gjerne vilde. Han

---

[1]) Om Svens Usædelighed vidne de ældre Skribenter næsten eenstemmigt, især Saxo, og Mag. Adam, III. 20, jvfr. Schol. 73. Se og Knytlingasaga, Cap. 23.

[2]) Der har været meget twistet om, hvilken af de twende, Gunnhild og Gyda, var Svens første Hustru, hvilken af dem han skilte sig ved, og hvilken af dem der blev dræbt. Saxo (S. 557, 559.) nævner nemlig udtrykkeligt Gyda som den svenske Konges Datter, og som den, fra hvem han skilte sig. Dette er dog aabenbart urigtigt. For det første siger Mag. Adam, at det var Svens „consobrina", om hvis Forskydelse der var Spørgsmaal, og i Cap. 14, at hans frasskilte Hustru, Dronning Gunnhild, henlevede sine senere Dage paa sine Gaarde i Sverige. Vel læse enkelte Codices her „Gude", andre tilføje "vel Ginthe", sandsynligviis fordi de have skrevet efter ældre Haandskrifter, der her kun havde Begyndelsesbogstavet G; men den bedste Codex, den wienske, nævner alene „Gunnhild" hvorhos det maa merkes at Schol. 67 paa dette Sted udtrykkeligt siger „at Gunnhild, Anunds Enke, var forskjellig fra den af Thora myrdede Gyda", og Schol. 73, at Gyda blev forgiven af Thora; at dennes Søn med Sven, ved Navn Magnus (Knytlingasaga Cap. 23 kalder ham Knut) døde som Dreng paa Rejsen til Rom, hvorhen Faderen havde sendt ham for at krones til Konge, og at Thora ej fødte ham flere Sønner. Allerede dette synes at maatte afgjøre Sagen, og vise, at Saxo har slaaet Gunnhild og Gyda sammen. Thi ikke Gyda, men alene Gunnhild var Svens consobrina, og alene Egteskabet med hende var noget for Gejstligheden at gjøre saa store Ophævelser over, paa Grund af det tredobbelte Blodskamsforhold. Derhos kan man ikke oversee at det i det hos Wolter (Chron Brem. hos Meibom II. 39, jvfr. Schiphover, Chron. Oldenb. sammesteds S. 152), i Anledning af Svens forbudne Egteskab meddeelte Brev til ham fra Adalbert, hvis Egthed ej ligefrem tør benegtes, udtrykkeligt heder at han var gift med sin „Moder", d. e. Svigermoder. Det er ogsaa i sig selv det rimeligste at Sven først har egtet Gyda, Anunds Datter, under sit Ophold i Sverige; den Omstændighed, at hans og Thoras Søn Knut tillige kaldtes Magnus, synes at vise at denne var fød allerede før 1042, og at Sven da, for at indynde sig hos Magnus, opkaldte ham efter denne; er saaledes Svens Forbindelse med Thora ældre end 1042, da er det og sandsynligt, at hans Giftermaal med Gyda og Thoras Skinsyge tilhører denne Tid. Gunnhild kan Sven derimod ej have egtet førend efter at Kong Anund var død; sandsynligviis var ogsaa hans Søn Magnus's Død da indtruffen, og han har forladt

sendte Gesandter til Sven, bød ham at skille sig fra Gunnhild, og truede ham i modsat Tilfælde med Exkommunikation. Men Sven blev saa vred herover, at han sagde at han vilde ødelægge hele det hamburgske Erkestift. Adalbert vedblev dog at gjøre ham Forestillinger; Svens egne Biskopper, Wiljam af Roeskilde og Egino af Dalby, søgte ligeledes at tale ham til Rette, men i lang Tid forgjeves: først da de gjennem Adalbert havde udvirket en pavelig Advarsels-Skrivelse, gav Sven for saa vidt efter, som han sendte Gunnhild tilbage til Sverige. Men sit anstødelige Liv fortsatte han, maaskee endog i højere Grad end forhen, og med Adalbert stod han fremdeles paa en spendt Fod. Muligt og, at Afhængighedsforholdet til Kejseren i Længden ej behagede ham, og at han derfor følte sig mindre gunstigt stemt mod Adalbert, der havde fremskyndet det. Den første Tid, i hvilken Sven stod paa en venskabelig Fod med denne, kan man saaledes regne indtil 1050 eller 1051, da hans Giftermaal med Gunnhild gjorde dem uenige. I den samme Tid maa Harald derimod rimeligviis have betragtet Adalbert med mindre venlige Ojne; og som et Beviis derpaa kan man maaskee ansee, at den før omtalte saxiske Bernhard, uagtet han nærmest hørte til Adalberts Diøces, dog sendtes af Harald lige til Paven, for af ham at modtage den biskoppelige Indvielse, maaskee nærmest til Gulatbingslagen, hvor vi senere gjenfinde ham. Adalbert tog dette meget unaadigt op, tvang Bernhard ved hans Hjemrejse til at gjøre sig en Afbigt, maaskee ogsaa til at betale en Mulkt, men lod ham dog omsider drage bort i Fred, og skjenkede ham Gaver ved Afskeden [1]). Man maa formode, at Bernhard ej blot af Tvang, men og-

Thora, anseende Magnus's Død for Guds Straf over deres utilladelige Samliv og hendes Ondskab. Det bør dog her ikke oversees, at Snorre, Cap. 41, saa vel som Harald Haardraades Saga Cap. 56 omtale Sven som gift med Gunnhild, hvor Begivenheder fra Aaret 1050 nævnes; dette beviser dog i det højeste kun, at Anund, som ovenfor antaget, var død i dette eller det foregaaende Aar. Det er for øvrigt saare rimeligt, at Svens Giftermaal med Gunnhild staar i Forbindelse med Grændsetraktaten mellem ham og Emund slemme, og Erhvervelsen af Bleking.

[1]) Mag. Adam, III. 70, IV. 33. Her siges det ikke udtrykkeligt, i hvilket Aar Bernhard blev ordineret. Men da han paa det sidste Sted omtales som endnu levende i Norge, da Mag. Adam skrev, altsaa ved 1075, sees det, at han ikke er nogen anden end den før omtalte Bernhard den saxiske, der tilbragte 19 eller 20 Aar paa Island, og siden, under Olaf Kyrre, blev Biskop paa Sellø i Norge, (d. e. for Gulathingslagen) hvorom nedenfor. Nu have vi seet, at Rodulf opholdt sig paa Island omtrent fra 1030 til 1049; efter ham kom (ifølge Are frode) Jon den irske, kun faa Aar, hvorpaa han rejste til Bremen og af Adalbert udnævntes til Biskop i Meklenburg. Bernhards Ophold paa Island falder saaledes mellem 1051 og 1070, og hans Virksomhed i Selja rimeligviis mellem 1070 og 1090. Dette stemmer ogsaa godt dermed, at

saa af et virkelig oprigtigt Hjerte har erkjendt det utilbørlige i, at han, en fød Sarer og Medlem af den bremiske Kirke, havde gaaet Adalbert, sit rette Overhoved, forbi, og at han fra den Dag af har lovet ham ubrødelig Troskab. Thi ikke længe efter sin Hjemkomst blev Bernhard, som det heder, uenig med Kong Harald, og drog derfor over til Island, hvor han tilbragte 19 eller 20 Aar [1]), og hvorfra han ikke vendte tilbage til Norge førend nogen Tid efter Kong Haralds Død. Paa Island har han saaledes neppe undladt at virke ivrigt i den bremiske Kirkes Interesse, og det maa vel især tilskrives saavel ham, som Biskop Jon irske, Adalberts intime Ven, der samtidigt med Bernhard opholdt sig paa Island, at Isleif, Gissur hvites Søn, om hvem mere nedenfor, indviedes af Erkebiskop Adalbert ifølge Islændingernes Anmodning [2]). Omtrent samtidigt hermed bekræftede ogsaa Pave Viktor den II. alle de Rettigheder, Paven havde givet den hamburgske Kirke, og udtrykkeligt den Ret for Erkebiskopperne, at indvie Biskopper til Sverige, Danmark, Norge, Island, Grønland og Skridfinnerne [3]).

Strax efter at Sven Ulfssøn havde lagt sig ud med Adalbert og saa

---

hans Eftermand Magne omtales endnu i 1125. Bernhards Ordination maa altsaa henføres til Aar 1050 eller 51. Vel nævnes han paa de to oven anførte Steder sammen med Aasgaut, den første Biskop i Oslo, men uden at det derfor er nødvendigt at antage deres Ordination for samtidig. Desuden omtaler Schol. 69 (til III. 16) Aasgaut ganske for sig selv. Egentlig er det kun paa dette Sted, og med Hensyn til Aasgaut, at Troskabseden udtrykkelig omtales, men da det dog siges at saavel Bernhard og flere andre, som Aasgaut, maatte give Adalbert Satisfaktion, men sidenefter behandledes venligt af ham og bortsendtes med Gaver, er det tydeligt nok, at Adalbert oftere har gjentaget denne Fremfærd. I det følgende (S. 207, 208,) vil det ogsaa blive viist, at Aasgaut virkelig tilhører en senere Tid.

[1]) Hungrvaka, Cap. 3.

[2]) Hungrvaka Cap. 2 fortæller at Isleif blev valgt af hele Almuen, da han selv var 50 Aar gammel, og Island kun lidet længere havde været christent: her angives ikke Tiden nøjagtigt, men da det tillige fortælles, at han paa sin Udenlandsrejse for at indvies først søgte Kejseren, og siden Pave Leo den 9de († 19de April 1054), samt derefter blev indviet Pintsedag 1056, samme Aar i hvilket der herskede Dyrtid ej alene paa Island (Landnaama, viðbætir I. jvfr. islenzkir annálar), men ogsaa andensteds i Europa (se Annalista Saxo, Ekkihard og de nys nævnte isl. annálar, hvor Aaret udtrykkeligt kaldes „ööld i kristni", ved dette Aar, jevnfør for Sverige Vedkommende Mag. Adam III. 15) og da det endelig heder at Isleif tilbragte Vintren derefter i Norge, falder saaledes Isleifs Ophold udenlands mellem 1054 og 1057. Det vil nedenfor blive viist, at Isleifs Indvielse rettest henføres til 1055.

[3]) Bulle af d. 29 Octbr. 1055, meddeelt hos Staphorst (Hist. eccl. Hamburg. I. S. 410).

længe han stod paa en spendt Fod med denne, see vi Harald derimod venskabeligt at nærme sig ham og hans Gejstlige. Strax efter den svenske Kong Anunds Død havde Adalbert udnævnt sit Konvents Dekanus, den ovenfor nævnte **Adalward**, til Biskop i Sverige, og sendt ham til Kong Emund slemme, ledsaget af nogle flere Gejstlige. Men hos Emund befandt sig just hiin Øsmund, den danske Biskop Sigurds Frænde, der i sin Tid havde været i Skole i Bremen, men var rømt derfra, og efter megen Omflakken havde faaet en Erkebiskop i Polen til at give ham den biskoppelige Vielse, hvorefter han var dragen til Sverige, og havde her udgivet sig for at være affendt af Paven selv. For Øsmund var Adalward en ubehagelig Gjest, og han benyttede sig af sin Indflydelse over den lettroende Konge og hans Omgivelser til at indbilde dem at Adalward og hans Ledsagere falskeligen havde givet sig ud for erkebiskoppelige Gesandter, og at de derfor burde jages bort. Dette skede ogsaa, men Kongens Stifsøn eller Svigersøn, Steenkil, tog sig med Kjærlighed af dem, og sendte dem over Tiveden hen til Enkedronningen, og Sven Ulfssøns fraskilte Hustru, Gunnhild, der levede paa sine Gaarde i Vestergøtland, sysselsat med stille Velgjerenhed og andre fromme Handlinger. Gunnhild modtog Adalward og hans Følge med de største Æresbeviisninger, som om de vare sendte af Gud selv, og medgav dem ved Afrejsen store Gaver til Erkebiskoppen. Deres Vej gik sandsynligviis, som det paa de Tider var sædvanligt, først til Handelspladsen Ljodhuus (Lødøse) ved Gautelven, og derfra over til Jylland og videre. Harald, der i denne Tid hyppigt opholdt sig i Viken, og saaledes strax kunde erfare deres Ankomst til Lødøse, indbød dem til sig i Norge, rimeligviis i Kongehelle, modtog dem med store Æresbeviisninger, og gav dem ved Afrejsen saa mange Penge, at Adalward derfor kunde løskjøbe 300 Fanger. Om Harald havde anden Hensigt med denne Indbydelse, end at hædre Adalbert i hans Udsending, siges ikke; der fortælles kun, at Adalward under sit Ophold i Norge fik Liget af en i sin Tid (henved 997) af Erkebiskop Libentius I exkommuniceret Viking, der i over 60 Aar havde henligget uforraadnet, til strax at smuldre hen i Støv ved at give det Absolution [1]).

[1]) Se Mag. Adam, III. 15. Schol. 68, og IV. 23. Schol. 131. At Adalwards første Sendelse til Sverige og Besøg i Norge forefaldt efter Svens Skilsmisse, sees af det oven anførte; at den ligeledes fandt Sted før 1056, sees af hvad Mag. Adam fortæller strax efter (III. 15), nemlig, at da Kong Emund siden mistede sin Søn, og et frygteligt Uaar indtraf, troede Sviarne heri at see Guds Straf fordi de havde forjaget deres Biskop, og sendte Bud til Adalbert om at maatte faa ham tilbage, hvorover Adalbert blev glad og strax sendte ham afsted. Dette Uaar er nemlig aabenbart det nys omtalte almindelige nordeuropæiske Uaar i 1056. Det afgiver, som ovenfor antydet, et vigtigt chronologisk Moment til at bestemme Kong Emunds Død,

Omtrent paa denne Tid var det ogsaa at Adalbert ifølge Nordmændenes, det vil vel sige Kong Haralds, udtrykkelige Begjæring indviede to Biskopper, **Thjodolf** og **Sigurd**, til Norge [1]). Disse vare de eneste norske Biskopper han nogensinde viede. De vare begge bestemte til Lydbiskopper i Throndhjem, men om Thjodolf nævnes der intet mere; om Sigurd erfare vi, at

thi Mag. Adam fortæller strax efter, at Adalward kom til Gautland og christnede Vermeland; og at medens dette skede (eodem tempore) døde Kong Emund, altsaa vel endnu i 1056. At Adalwards Besøg hos Harald fornemlig er at henføre til hans første Reise i Sverige, ej til hans senere Residens der, synes at ligge i Sagens Natur og Beskaffenheden af hans Reise. Det var nærmest et Gjestevenskab, Harald vilde vise ham, og sandsynligviis har vel endog Fortællingen om Gunnhilds Liberalitet ansporet ham til at vise en lignende. De 300 Fanger, som omtales, henlede ogsaa Tankerne paa det allerede forhen (I. 1. S. 784.) berørte nordiske Trællemarked paa Brennøerne, forbi hvilke Søvejen udad Gaut-Elven gaar, og hvilke det saaledes er højst rimeligt, at Adalward har besøgt da han paa Udsejlingen passerede dem.

1) Mag. Adam kalder disse to Biskopper paa første Sted (III. 70) „Tholf" og „Seward", paa andet (IV. 33) „Thoolf" og „Sigward". At „Tholf" eller „Thoolf" er en Sammendragning af Thjodolf, synes rimeligt; næsten paa samme Maade sammendrages hvâdarr til hvárr, Svîdar til Svîar. Thjodolf er saaledes vist den samme Thiadulfus episcopus, hvis Dødsdag i det lüneburgske Nekrologium (Wedekinds Noten III. 9. S. 30) er henført til 22de April, men Aaret er uvist. Der har ellers hersket forskjellige Meninger om Aaret, i hvilke disse Biskopper bleve ordinerede. Man har været meest tilbøjelig til at nævne et Aar efter 1061, i hvilket Alexander II blev Pave, fordi Mag. Adam (III. 16) omtaler at denne Pave tilskrev Harald og fordrede Lydighed af ham. Det er sandsynligviis ogsaa af denne Grund, at man har henført Biskoppen af Ribe, Wals, Død og den paafølgende Deling af Bispedømmet deels til 1060 (som Staphorst, I. 416), deels til 1065, som Suhm (IV. 321) og Langebek (Scr. III. 248). Men det er tydeligt nok, at Mag. Adam paa hiint Sted kun omtaler Alexanders Brev ligesom i Forbigaaende, og for at meddele paa eet Sted hvad der vedkommer Harald, medens den egentlige Hovedbegivenhed (res magnæ gestæ) kun er Haralds første foregivne Forbrydelser mod Kirken, saasom det derefter (Cap. 17) heder, at efterat dette var skeet (his gestis) forligede Sven sig med Erkebiskoppen og holdt et Møde med Kejseren, i Saxland, hvilket Møde aabenbart er den af Hermann den lamme (Pertz. VII. 132) omtalte Sammenkomst mellem Sven og Kejseren i Merseburg ved Paasketid 1053. Tilstrækkelig Tidsbestemmelse synes virkelig at indeholdes i Slutningen af Cap. 23, sammenholdt med Cap. 24, 70. Først staar der (Cap. 23) at Islændingerne, Grønlændingerne og Orknøingerne udbade sig Biskopper af ham; derpaa (Cap. 24) at Biskop Wal døde „i hine Dage", at Bispedømmet blev deelt, og at „da tillige" (tunc etiam) Erkebiskoppen sendte Biskopper til Sverige, Norge og Havets Øer, hvorom der, som der siges, nedenfor tales nærmere. Denne Henviisning gjelder III. 70, hvor alle de af Adalbert indviede Biskopper nævnes. Af disse vare kun Tholf og Sigurd de, der indviedes til Norge; blandt de til Island affendte nævnes kun den før omtalte Jon irske og Isleif

han var en engelsk Munk fra Glastonbury: desto merkeligere er det, at Harald desuagtet lod ham indvie af Adalbert, og desto tydeligere vidner det om hans gode Forstaaelse med denne [1]).

Men imidlertid var det allerede lykkets Adalbert ved Gaver og alle Slags Smigrerier, hvorpaa den talentfulde og fiint dannede Mand saa godt forstod sig, at formilde Sven, og gjenoprette det gamle Venskab. Sagen var vel ikke saa vanskelig, thi saavel Sven som Adalbert maatte føle, at de gjensidigt trængte til hinanden. Adalbert begav sig selv til Slesvig, hvor han, som Mag. Adam siger, lettelig forsonet med den overmodige Konge, i Gaver og Gjestligbed søgte at lade den erkebiskoppelige Magt vinde Prisen for de kongelige Rigdomme. Forliget beseglede ved prægtige Gilder, som hver af dem skifteviis holdt i 8 Dage, og her afgjordes tillige mange kirkelige Anliggender. Da Adalbert var kommen hjem, fik han Kejseren til at indbyde Sven til sig, for at ogsaa de kunde fornye deres Venskab og gjensidigt bekræfte deres Forbund med Ed. Det skede ogsaa: Sven indfandt sig hos Kejseren i Merseburg og tilbragte Paasken hos ham; „og det er utroligt, siger Mag. Adam af Bremen, (1053) hvor meget vor

(1055); blandt de svenske Biskopper nævnes Adalward (1052), blandt de orknøiske Thorolf. Det vil nedenfor vises, at de saakaldte Gesandtskaber fra Island, Grønland og Orknøerne, hvorom her tales, nærmest ere at henføre til Aarene 1048, 49 eller 50 Nu synes det dog tydeligt nok, at saavel Wals Død, som Delingen af Bispedømmet, efter Adams Mening falder omtrent mellem hine Gesandtskaber og Isleifs Indvielse, ja, da det siden heder, at Sven paa Grund af Christendommens Udvidelse i sit Rige, hvorved man nærmest maa tænke paa Oprettelsen af de 4 Bispedømmer, tænkte paa at faa oprettet en egen Erkestol for Danmark, og at Adalbert ej vilde gaa ind herpaa, uden at faa sin egen Erkestol ophøjet til et Patriarchat, om hvilket der underhandledes indtil Pave Leos Død (April 1054), synes det, som om hiin Deling og Adalberts Bestræbelser for at blive Patriarch endog faldt i 1053 eller 1054. Da nu omtrent samtidigt med eller kun lidt senere end Bispedømmets Deling ogsaa de svenske, norske og til Havets Øer bestemte Biskoppers Affendelse og Indvielse omtales, og vi vide, at i det mindste Jon irske sendtes ved 1050 og at Adalward indviedes ved 1052, ligesom og Biskop Thorolfs Indvielse til Orknø nærmest var en Følge af og neppe indtraf længe efter Thorfinn Jarls Nærværelse i 1048 eller 49, hvorom nedenfor, saa følger heraf ligefrem, at Thjodolf og Sigurd maa være indviede paa denne Tid eller omkring 1051.

[1]) Se herom Viljam af Malmsbury, de ant. Glastoniens eccl. hos Gale, S. 323, hvor der staar at Sigfrid, norsk Biskop og Munk i Glastonbury, døde den 5te April. Der staar ikke naar han døde, men da det tilføjes, at han „sendte" Klostret 4 Kapper, hvilket neppe kan være at forstaa om nogen anden Gave end en paa hans Dødsseng, maa det antages at han døde i Norge og saaledes var Munk i Glastonbury førend han kom derhen. Dette viser hans Identitet med den i Bisperækkerne som Biskop efter Sigurd danske nævnte „Sigurd Munk".

(den bremiske) Kirke vandt ved dette Forbund, og hvor stor Fremgang Missionen til de nordlige Lande gjorde ved Svens Medvirkning [1])". Den nærmeste Følge af Svens Forlig med Adalbert var sandsynligviis den Oprettelse af flere nye Bispedømmer i Danmark selv, der paa denne Tid omtales [2]). Men ogsaa Adalberts Planer og Udsigter bleve derved end mere høitflyvende, end forhen. Sven, som allerede under sin Uenighed med Adalbert var kommen paa den Tanke, at faa oprettet en egen Erkestol for Danmark, følte sig saa meget mere opfordret til at holde fast derved, efter at Antallet af Bispedømmerne var blevet saa meget større [3]), og han smigrede sig vel og med Tanken om, at en dansk Erkestol, hvilken i saa Fald det øvrige Norden vilde blive underlagt, ogsaa tillige vilde give Danmark en tilsvarende politisk Overvegt. Adalbert viste sig villig til at gaa ind derpaa, naar derimod hans egen Erkestol ophøiedes til et **Patriarchat**. Denne Tanke blev hans Yndlingstanke, som han ivrigt efterhang. Han lagde til den Ende den meest ubegrændsede Gjestfrihed og Gavmildhed for Dagen, og søgte at udbrede en hidtil useet Glands over sin Stad. Han vilde, siges der, at Bremen skulde glimre som et andet Rom, hvortil Folk fra alle Nationer, især de nordiske, gjorde Pilegrimsreiser [4]). Af sit egentlige Bispedømme tænkte han at faa oprettet ikke færre end 12 nye, deels i Saxland og Frisland, deels i Vendland. Disse høitflyvende Planer forfulgte han gjennem hele sit urolige Liv, endog efter at de politiske Storme, der rystede Tydskland efter Keiser Henriks Død (5 Octbr 1056), ogsaa, som det nedenfor nærmere skal vises, havde revet ham med sig, og forresten bragte ham til, i mangt og meget at efterhænge verdslig Glimmer og Magt til Skade for sit geistlige Embede og sin Erkestol.

Kong Harald kunde ikke med Ligegyldighed betragte det fortrolige Venskab, som herskede mellem Kong Sven og Erkebiskoppen, lige saa lidet som han kunde være uvidende om de Planer, de lagde til at grundfæste det bremiske Hierarchi og til Norges kirkelige Afhængighed af Danmark. Selv

[1]) Mag. Adam, III. 17. Hermannus Contr. (Pertz. VII. 182).

[2]) Dette er de forhen berørte, ved Wals Død oprettede, Bispedømmer, nemlig Ribe, Aaros, Viborg og Vendsyssel. Mag. Adam IV. 2. jvfr. III. 24.

[3]) Se herom det ovenfor anførte. Det siges ikke udtrykkeligt, men det ligger saa at sige i Sagens Natur, og kan næsten sluttes deraf at Pave Leo nævnes som den, under hvem Forhandlingerne herom tildeels førtes. I III. 32 siger Mag. Adam ogsaa udtrykkeligt, at Sven havde indledet Sagen om Erkestolen med Paven, og at den næsten var kommen istand, men at alene Adalberts Samtykke manglede, og at denne gjorde Patriarchatets Oprettelse til en Betingelse derfor.

[4]) Mag. Adam, III. 23. jvfr. III. 70, hvoraf sees, at denne Stræben ikke udelukkende indskrænkede sig til Tiden før 1055, hvilket ellers af III. 23 kunde synes.

var han, som vi i det følgende ville see, hvert, eller saa godt som hvert Aar paa Fejde i Danmark, og de saxiske Fyrster, Adalberts svorne Fiender, undlode neppe heller at give Harald behørig Underretning om ethvert af Svens og Erkebiskoppens mistænkeligere Skridt. Den nærmeste Virkning, dette maatte have paa Haralds Politik, var den, at han afbrød sin Forbindelse med Adalbert.

Haralds Statsklogskab havde imidlertid allerede strax efter hans Tronbestigelse lært ham at treffe særegne Foranstaltninger til at modarbejde den danske og bremiske Indflydelse. **Viken** havde hidtil været det Landskab, hvis Sammenhold med det øvrige Norge var mindst at lide paa, og hos hvilket der altid havde været sporet et vist Drag til Danmark, deels paa Grund af de ældre politiske Forhold, under hvilke Viken udgjorde en Deel af Danevældet, deels ogsaa formedelst Landets Beliggenhed og Handelsforbindelser med Danmark [1]). Vel var dette Drag nu under og efter St. Olafs Tid blevet svagere, men desuagtet maatte der endnu, saa vel paa Grund af de nys nævnte Omstændigheder, som af andre Aarsager, være meget Gjæringsstof tilbage. Viken var det Landskab, for hvilket en langvarig Krig med Danmark var ubelejligst, deels fordi hine Handelsforbindelser derved afbrødes, deels ogsaa fordi det var nærmest udsat for Angreb af danske Krigsflaader. Hertil kom, at der lige siden Rigets Forening havde hersket en kjendelig Skinsyge hos Vikverjerne over Thrøndernes større politiske Vegt, der nu i den sidste Tid var forøget ved St. Olafs Helligdom i Nidaros. Naar Sven og Adalbert vilde benytte sig af dette Gjæringsstof, som herskede i Viken, kunde det befrygtes, at det vilde lykkes dem at drage dette rige og vigtige Landskab aldeles over i den danske Interesse. Det var derfor nødvendigt at finde et Middel, hvorved Vikverjerne knyttedes fastere til det øvrige Norge, eller i det mindste til Kongehuset, et Middel, hvorved deres kirkelige Interesser forenedes med det nordenfjeldske Norges, og saaledes den dansk-kirkelige Indflydelse modarbejdedes, medens tillige deres Forfængelighed smigredes og deres særegne Landskabs-Nationalitet tiltaltes. Et saadant Middel fandtes i Oprettelsen af en **National-Helligdom** i Viken, der var for denne, hvad St. Olafs Helligdom var for Thrøndelagen, og som tillige udbredte den samme Legitimitetens Glands, som hiin, over Kongehuset selv. Den Helgen, som hertil udkrævedes, maatte saaledes baade være en Vikværing, eller i det mindste have lidt Martyrdøden i Viken, og tillige være beslægtet med Kongen. En slig Helgen var ogsaa just nu, i det belejlige Øjeblik, tilstede. Det var den bekjendte, forhen omtalte, **St. Hallvard**, Olaf den helliges og Harald Sigurdssøns kjødelige Syskendebarn paa mødrene

[1]) Se ovf. I. 1. og I. 2., hvor der tales om Skiringssal-Kaupangen og senere Tunsbergs Handelsforbindelser med Danmark og Saxland.

Side. Hallvards Fader var den rige og anseede Bonde Vebjørn paa Huseby i Lider ved Dramsfjorden, hans Moder Thorny, en Datter af Gudbrand Kula, og Syster af Aasta, Olafs og Haralds Moder [1]). Om Hallvard fortælles det, at han allerede under Opvæxten i det fædrene Huus udmerkede sig ved sit ivrige Christensind, sin Lydighed mod sine Forældre, sin Velvillighed, Redelighed og sine rene Sæder. Da han havde naaet Ynglingsalderen, heder det videre, begyndte han at hjelpe sin Fader i hans Handelsforretninger, og lagde herved en saa samvittighedsfuld Redelighed for Dagen, at han, til Delingen af Fortjenesten med sin Broder, lod sig gjøre to Vegtlodder, et større, hvormed han afvejede sin Broders, et mindre, hvormed han vejede sin egen Deel [2]). En Vaar, da han skulde

[1]) Saaledes angives Slægtskabsforholdet i Legenden om St. Hallvard efter den utrechtske Codex (Langebek Script. III. 604, saa vel som efter Breviarium Nidrosiense, sammesteds S. 607, og i Eimunds Thaatt i Flatøbogen (Fornmanna Sögur V. 267). I det Brudstykke af den paa norsk forfattede Beretning om St. Hallvard, der meddeles af Langebek (Script. III. 603) staar der at Thorny af nogle siges at være en Datter, af andre en Datterdatter af Gudbrand Kula. Hun kaldes Ulfhild i den legendariske Olafssaga, se ovf. I. 2. S. 664.

[2]) Den utrechtske Codex indskyder her en Fortælling, omtrent saalydende: „Da Hallvard engang i Handelsforretninger besøgte „Gotlandia“ (her bliver det uvist, om det er Øen Gotland eller Gulland, som er meent, eller Gautland, der af fremmede, paa Latin skrivende, Forfattere ogsaa kaldtes Gotlandia) kom en af Landets Indbyggere, en rig Mand, ved Navn Botvid, ned til Havnen, og da han fik de fremmede at see, gik han hen til dem og spurgte dem, hvad de hed. Enhver navngav sig, efter som Raden kom til ham, saaledes ogsaa Hallvard. Da Botvid hørte, hvo han var, sagde han: dine Ansigtstræk ere merkelige og af et ædlere Præg end alle de andres: jeg seer godt, at du er bestemt til noget Underbart i Fremtiden, og derfor indbyder jeg dig med alle dine Staldbrødre til Gjestebud hos mig. Hallvard modtog Indbydelsen taknemmeligt; Botvid beværtede dem paa det ypperligste og gav dem store Gaver. Da de skulde afsejle, gav han Hallvard alt hvad han behøvede, og lod ham sejle bort i Fred: saaledes kom den hellige Mand med alle sine i god Behold hjem til sit Fædreland“. Denne Beretning vilde vel neppe være bleven optagen i Legenden, med mindre man lagde megen Vegt paa den af Botvid udtalte Spaadom om Hallvards fremtidige Berømmelse. Der maa saaledes have været noget merkeligt ved denne samme Botvid, og den Tanke ligger derfor temmelig nær, at Legendeforfatteren ved ham har meent den bekjendte sødermannlandske Helgen, St. Botvid, om hvis Levetid man hidtil har været uenig, idet nogle henføre den til anden Halvdeel af det 11te, andre til det 12te Aarhundrede. Der er dog intet i den hele Fortælling om St. Botvid, saadan som den læses i Fants Scriptores rer. Svec. II. S. 377 fgg., der strider imod at antage, at han kan have levet som en rig og anseet ung Mand paa 25 Aar omkring 1010, til hvilken Tid omtrent St. Hallvards Østerleds-Rejse maa henføres, og at han længe derefter er bleven dræbt, omtrent 60 Aar gammel, ved 1075, hvilket paa det nærmeste stemmer med Messenius's Antagelse, der henfører hans Død til

rejse hjemmefra paa Handelsforretninger i de nærmeste Egne, og just vilde stige i sin Baad, for at ro over Dramnsfjorden, kom en frugtsommelig Kone, skjelvende og bævende, og bad ham om at tage hende med, uden at tabe et Øjeblik. Han føjede hende, og lod hende sætte sig agter i Baaden. Da de vare komne et Stykke ud paa Vandet, saa de tre Mænd komme løbende ned til Stranden, stige i en Baad, og ro efter dem. Paa Hallvards Spørgsmaal, om hun kjendte dem, sagde hun ja, og at det netop var dem, for hvilke hun flygtede, da de nemlig uretfærdigt beskyldte hende for Tyveri. Da han spurgte, om hun turde underkaste sig Jærnbyrd for at bevise sin Uskyldighed, erklærede hun sig beredvillig dertil, naar man alene vilde skaane hendes Liv. Imidlertid kom Forfølgerne nærmere, raabte til Hallvard og bad ham udlevere hende; hun havde, sagde de, begaaet Indbrudstyveri hos deres Broder, og det var en Skam for ham, en Yngling af saa anseet Æt, at beskytte en saa ond Kvinde. Hallvard bad dem nærmere at beskrive, hvorledes Tyveriet var gaaet til. De sagde at hun havde rykket Bøjlen, der holdt Bommen, ud af Dørposten. Hallvard forestillede dem Usandsynligheden af denne Beskyldning, da en svag Kvindes Kræfter ikke vilde forslaa til et saadant Arbeide, som krævede en sterk Mands hele Kraft; han bad dem under alle Omstændigheder at lade hende faa Lejlighed til at frigjøre sig fra Beskyldningen, og tilbød sig tillige at betale Bøder for hende, naar de blot vilde skaane hende paa Grund af den Tilstand, hvori hun befandt sig, Men alt var forgjeves. En af dem tog sin Bue, lagde Piil paa Strengen og skød den mod Hallvard, hvis Bryst den gjennemborede. De dræbte nu ogsaa Kvinden, og begrove hende paa Stranden, men om Hallvards Hals bandt de en Steen, og sænkede ham ned paa Fjorden. Men længe efter, fortæller Legenden, fandt man hans Legeme svømmende paa Vandet, skjønt Stenen endnu var fast derved. Dette var saaledes et Mirakel, hvorved Hallvards Hellighed ansaaes beviist. Hans Drab henføres til Aaret 1043, hvilket passer godt med Tidsregningen, og rimeligviis grunder sig paa gamle, paalidelige Beretninger [1]). Men hvor længe det varede, indtil Miraklet skede med hans Liig,

1076. Södermanland og Østergötland kunde af Legendeforfatteren let forverles, ligesom i det mindste Mag. Adam ej synes at have været paa det rene med deres gjensidige Grændser. Usandsynligt er det heller ikke, for saa vidt Øen Gotland menes med Gotlandia, at St. Botvid, under et Ophold paa denne Ø, hvortil han ifølge Legendens udtrykkelige Vidnesbyrd kort før sin Død tænkte paa at gjøre en Rejse, og som han vel derfor meget ofte plejede at besøge, kunde have truffet St. Hallvard, og har indbudt ham til sig. At han i Legenden kaldes „Indbygger af Landet", kan ej regnes saa nøje.

[1]) Det er i de islandske Annaler, hvor St. Hallvards Passion henføres til

nævnes ej; der siges kun, at lang Tid hengik, og saaledes skulde man næsten formode, at denne Tale om Miraklet ej opstod, førend efter Kong Haralds Tronbestigelse, eller netop paa den Tid, da det faldt ham beleiligst. Der fortælles heller ikke det mindste om, hvorledes hans Lig blev op'aget, skriinlagt og erklæret helligt. At dette er foregaaet med Ceremonier, der lignede dem, som fandt Sted, da St. Olaf erklæredes for en Helgen af Thrønderne, navnligen saaledes, at Folket selv, uden at afvænte nogen pavelig Kanonisationsbulle, dømte ham hellig, som det heder om Olaf, kan neppe betvivles; men hverken Sagaer eller Legender tale derom. Vi vide kun, at St. Hallvards Skriin omtales i Sagaerne, som om det har været opbevaret i Oslo fra den første Tid, denne Stad blev til, eller havde nogen Kirke, der kunde modtage det [1]), og vi erfare ligeledes, at Kong Harald oprettede **Kjøbstaden Oslo**, og sad ofte der, deels, som der siges, fordi Tilførselen dertil var let og Omegnen vel bebygget, deels ogsaa, fordi han der var nærmere ved Haanden for at passe paa Landet mod Danerne. Naar dette Kjøbstads-Anlæg fandt Sted, siges ikke udtrykkeligt. Det omtales i Sagaerne strax efter Begivenheder, der fandt Sted i 1051 eller 1052 [2]), men aldeles ikke saaledes, som om det var Sagafortællerens Mening, at henføre det netop til hiin Tid. Tvertimod nævnes det uden al nærmere Tidsbestemmelse, og saaledes at man

---

1043. Var han da f. Ex. 28 Aar gammel, maatte han være fød 1020, hvilket passer godt med at hans Fætter Kong Harald var født 1015.

[1]) Det første Sted i Sagaerne, hvor St. Hallvards Helligdom omtales, er, hvor Kong Sigurd Jorsalafares Begravelse 1130 omtales; men allerede Mag. Adam taler om St. Hallvard og hans Helligdom saaledes (III. 53): „Martyren „Alfwardus", der længe skjult levede blandt Nordmændene, førende en hellig Vandel, kunde ej skjules. Medens han beskyttede sin Fiende, blev han dræbt af sine Venner (Mag. Adam maa altsaa have haft en forskjellig Relation). Ved hans Hvilested skeer der store Mirakler ved Folks Helbredelse". Dette Hvilested er neppe noget andet end Oslo.

[2]) Harald Haardraades Saga i Hryggjarstykke og Hrokkinskinna omtaler Kjøbstads-Anlægget Cap. 70, efter først at have talt om Einar Thambarskelves Drab, hvilket i Annalerne, visselig efter god og ældgammel Hjemmel, henføres til 1050, derpaa Haakon Ivarssøns Reise fra Landet, hvilken, som det nedenfor skal vises, ej hører herhen, og endelig Kalf Arnessøns Tilbagekomst til Norge og Fald, hvilket sidste synes at have fundet Sted 1051. Derpaa heder det at Harald lod Oslo Kjøbstad reise, men, som ovenfor nævnt, ikke saaledes, at man med Bestemthed kan paastaa, at Sagaskriveren vil have det henført til denne Tid. Oslo omtales derefter ikke førend strax efter Nisaa-Slaget 1062 (Cap. 83, 85). Snorre (Cap. 60) omtaler ligeledes Anlægget af Oslo efter at have fortalt Einars Drab, Kalfs Hjemkomst og Fald og Guthorm Ketilssøns Kamp med Kong Margad, hvilken, som ovenfor viist, fandt Sted 1052.

snarere skulde antage, at det skede i et af de foregaaende Aar. Da vi nu virkelig finde Oslo omtalt som Residens allerede i 1050 [1]), og hiin ovennævnte Nødvendighed for Harald, at have et fast Tilhold i Viken, opstod samtidigt med den danske Krig, altsaa i Begyndelsen af hans Regjering, bliver det aller sandsynligst, at Anlægget af Oslo var et af Haralds første Regjeringsforetagender, og at det saaledes nærmest er at henføre til 1048. Samtidigt, og i Forbindelse hermed, maa man og sætte den foregivne Opdagelse af St. Hallvards Liig og Erkjendelsen af hans Hellighed. At St. Hallvards Skriin bragtes til Oslo, og fik sit faste Opbevaringssted der, ikke ved Dramnsfjorden, hvor det dog nærmest hørte hjemme, vilde nemlig vanskeligt kunne forklares, uden ved den Antagelse, at Harald selv har forordnet det saaledes, for at give sit nye Kjøbstads-Anlæg større Anseelse, og befordre dets Opkomst. Og at Harald foretrak at anlægge den nye Kjøbstad i Oslo, og paa en vis Maade at gjøre den til Vikens Hovedstad, fremfor at anlægge Byen ved Dramnsfjorden, eller at lade St. Hallvards Helligdom bringe til en af de allerede tilværende vikske Byer, Tunsberg, Sarpsborg eller Kongehelle, finder maaskee deels sin Forklaring deri, at han har anseet disse sidst nævnte Byer altfor udsatte for Angreb af Danerne, til at han torde vove at lade Helligdommen opbevare der — vi ville i det Følgende see, at den ikke engang var ganske sikker i Oslo [2]) —; deels deri, at det var ham magtpaaliggende, tillige at være nærmere ved Oplandene, fornemmelig Raumarike, hvor der herskede megen Utilfredshed, saa at Kongen endog, som vi nedenfor ville erfare, fandt det nødvendigt at dæmpe en Opstand der med væbnet Haand. Oslo-Egnen havde desuden, som en Følge af Stedets Beliggenhed, fra umindelige Tider været Havn, og følgelig vel ogsaa en Art af Handelsplads, for en stor Deel af Oplandene, fornemmelig Raumarike, hvortil den endog stundom, skjønt uegentligt, synes at have været regnet. Her maa Raumarikes, tildeels ogsaa Hedemarkens, fornemste og mægtigste Beboere have haft deres Skibsnaust og Pakboder, saa at Stedet allerede tidligt havde Udseendet af en By [3]). Strækningen selv, paa hvilken Byen

[1]) Morkinskinna, i Fortællingen om Halldor Snorressøn, se Varianten i Fornmanna Sögur VI. 247.

[2]) Nemlig, da den danske Konge Erik Emune brændte Oslo i 1137, og det var nødvendigt at flytte St. Hallvards Helligdom op paa Raumarike, se Snorre, Harald Gilles Sønners Saga Cap. 3. Da blev Hallvardskirken brændt, hvilket viser, at den var en Torn i Øjnene paa Danerne.

[3]) Dette sees allerbedst af Egils Saga S. 469 (se ovf. I. 1. S. 738, 742), hvor der tales om at Thorstein fra Raumarike sejlede med Egil Skallagrimssøn op ad Oslofjorden for at komme til hiins Gaard, og at Egil, da han drog i Viking til Sarland, sendte sit Handelsskib ind til Oslo eller i Oslofjorden, øjensynligt for at det der kunde være under Thorsteins Vare-

anlagdes, og hvor Byggetomter udvistes, nemlig mellem Ladvin- (Tøjen-) Bekken og Ekeberg, maa dog have været kongelig Ejendom, eller bestaaet af Marker, tilhørende en Kongsgaard, der laa paa dette Sted, og hvor vel ofte de tidligere Konger stundom have holdt til: det omtales i det mindste een Gang, at Kong Olaf den hellige opholdt sig der [1]). Om det nu var denne Kongsgaards Navn, der gik over paa den nye By, eller om Navnet Oslo var eget for det hele Hered, lader sig ikke afgjøre: det sidste er dog det rimeligste [2]). Man maa formode, at Harald har begyndt By-Anlæg-

---

tægt. Sagaens Ord i Cap. 65 ere saa merkelige, at de fortjene at anføres fuldstændigt. „Egil og Thorstein", staar der, „kom til Norge efter i Viken, og styrede med Skibet ind i Oslofjorden — der havde Thorstein store Gaarde oppe paa Landet — og fremdeles lige ind paa Raumarike; da Thorstein kom i Land der, gjorde han Fordring paa sin Fædrenearv" o. s. v. Her synes det aabenbart, som om Sagaskriveren har regnet Raumarike lige ned til Oslofjorden; da man nu veed, at dette i alle Fald senere hen ej var Tilfældet, antydes kun herved Oslos og det sydlige Raumarikes nøje Forbindelse, og man kan saaledes være vis paa, at Thorsteins og de øvrige mægtige Raumarikingers Naust netop have staaet her. Deres Plads har sandsynligviis været ved Oslo-Elvens Udløb, hvor der var bedst Lejlighed til Havn. At Pakboder fandtes der, synes at fremgaa af Egils Saga S. 584. Op ad Oslo-Elvens Dalføre gik ogsaa den tidligere Hovedvej til Raumarike. Denne nøje Sammenhæng mellem Oslo og Raumarike, som heller ikke er stort over en Miil fjernet fra Kysten, har vel og givet Anledning til at Raumarike siden lagdes til Oslo Bispedømme.

[1]) Se den legendariske St. Olafssaga Cap. 29, se ovf. I. 2. S. 612. Det er heraf tydeligt, at Olafs Vej fra Ringerike til Raumarike gik over Oslo. At den Grund, hvorpaa Oslo blev anlagt, tilhørte Kongen, ligger i Sagens Natur, thi ellers vilde han ej have kunnet bortgive den. Som de yderste Grændser (takmörk) for Oslo — det vil sige for den Staden tilhørende, om just ej bebyggede Grund, hvilken man saaledes maa antage at Harald allerede har anviist — nævnes i Byloven af 1276 Tøjenbekken paa den ene, og Ekeberg paa den anden Side. (Norges gamle Love II. 265).

[2]) Det er urigtigt, naar enkelte have villet udlede Navnet „Oslo" af óss (Elvemunding) og det foregivne Navn „Loen" paa Oslo-Elven. Elven har aldrig haft dette Navn, og en Sammensætning, som denne, er aldeles uhørt, ligesom ogsaa Stadens Navn lige saa ofte i ældre Skrifter staves „Aslo" som „Oslo", og i Diplomer, affattede paa Latin, saa godt som udelukkende „Asloia". Om óss kan der saaledes ikke være Spørgsmaal, men vel om áss (Aas, Bjergaas), hvilket Ord, anvendt i en saadan Sammensætning, lige saa let ved en skjødesløs Udtale kunde forkortes til as eller os, som det dermed i ydre Form overeensstemmende áss (hedensk Gud), der endnu, som bekjendt, i enkelte Navnsammensætninger udtales „As", f. Ex. „Asbjørn", „Aslak"; i andre „Os" f. Ex. „Osmund". Asló eller Osló skulde saaledes egentlig skrives Ásló (man finder det og hos Fremmede skrevet Anslo (og a. d.), og det er sammensat af áss (Aas) og ló (lav Forstrand under en Høide, hvoraf ogsaa Navnet Lóar, dat. Lóm, nu „Lom" i Gudbrandsdalen). Men deels denne Sammensætning, der synes at betegne den hele frugtbare

get med at opbygge en Kirke i Nærheden af Kongsgaarden, og ladet St. Hallvards Levninger bringe did. Denne Kirke var neppe den senere bekjendte St. Hallvardskirke eller Domkirken, der, som det synes, først opførtes i Begyndelsen af det 12te Aarhundrede, da faste Bispestole oprettedes; men derimod **St. Mariæ Kirke ude paa Øren**, tæt ved Kongsgaarden, hvilken Kirke stedse, lige til Reformationen, var en kongelig Kirke, hvis Gejstlighed udnævntes af Kongen selv, men hvis Oprettelsestid ingen Steds angives [1]). Vi ville strax nedenfor see, hvorledes Harald lod opføre en Kongsgaard tilligemed St. Mariæ-Kirke i Nidaros, og hvorledes denne Kirke, der doteredes rigt, aabenbart var bestemt til at modtage St. Olafs Skriin, hvilket vel ogsaa en Tidlang opbevaredes der. Det laa øjensynligt endnu ikke i Haralds Plan, at oprette virkelige, faste Biskopsstole, med særegne, af Kongen uafhængige, Kathedralkirker. Biskopperne vare paa hans Tid endnu fremdeles Hird- og Lyd-Biskopper uden faste Sæder [2]), og om end Biskopperne i Throndhjem og Viken fra hans Tid af havde deres fornemste Ophold og egentlige Hovedsæde ved St. Olafs og St. Hallvards Helligdomme i Nidaros og Oslo, udøvede de dog deres Funktioner ved disse kun som kongelige Gejstlige, medens deres Embede forrestен bestod i at rejse om, styrke Christendommen og udrydde de Levninger af Hedenskaben, som endnu fandtes. Under disse Omstændigheder er der den største Sandsynlighed for, at St. Mariæ Kirke i Oslo lige saa vel

Strand eller Bygd rundt om det inderste af Fjorden, deels den analoge Benævnelse Folkó eg. Foldló det er „den flade Kyststrækning ved Folden" (som dette Landskab berørte ved Bestby), der med Vished vides at være Navnet paa et heelt Hered, gjør det højst sandsynligt, at „Oslo" har været det oprindelige Navn paa hele det nuværende Akerssogn, eller, som det i hele Middelalderen kaldtes, „Osloheredʺ. „Aker" er kun Navnet paa den store Gaard, hvor Akers Folkeskirke laa, og hvis Enemerker ogsaa indbefattede Akershagen og Akersnes, d. e. den Plads, hvor nu Christiania og Fæstningen Akershuus ligge. Hvilket Navn, under denne Forudsætning, Kongsgaarden havde, paa hvis Grund Oslo blev anlagt, er nu forlængst glemt, men Kjøbstaden har vel først kun været kaldet kaupangr í Osló, ligesom man sagde kaupangr í þróndheimi, indtil Landskabets Navn tillige blev Byens Navn. Desto urimeligere var det i 1624 at forandre Navnet Oslo, da Byen flyttedes over til Akershagen, thi den vedblev lige fuldt at være „Kjøbstaden i Oslo".

[1]) Aller først omtales Mariækirken i Oslo under Kong Sverre, ved 1196, se Sverres Saga Cap. 134, men uden at den i mindste Maade antydes som nys anlagt.

[2]) Dette er Mag. Adams udtrykkelige, og sikkert paa gode Kilder grundede Udsagn i 1075 (IV 33): „Blandt Nordmændene og Sviarne er der formedelst Christendommens nylige Indførelse endnu ingen bestemt afgrændsede Bispedømmer, men Bisperne vælges af Kongen eller Folket, og opbygge i Fællesskab Kirken, idet de gjennemrejse Landet, og søge at faa saa mange som muligt vundne for Christendommen; de styre dem ogsaa uden indbyrdes Skinsyge, saa længe de leve".

som den første St. Mariæ Kirke i Nidaros skyldes Kong Harald, at de opførtes i samme Hensigt og omtrent samtidigt, og at han doterede dem begge rigeligen, hvilket kun fortælles udtrykkeligt om Kirken i Throndhjem. Dette bestyrkes ogsaa særdeles meget deraf, at begge Kirker indviedes til Jomfru Maria, til hvilken ogsaa den Kirke indviedes, som Væringerne i Constantinopel byggede paa den Tid, da Harald opholdt sig der, hvis Navn hans ældste Datter bar, og for hvilken Harald saaledes øjensynligt maa have næret Forkjærlighed, enten fordi han nu virkelig havde valgt Jomfru Maria til sin Skytshelgen — han var maaskee fød paa hendes Himmelfartsdag den 15de August — eller, hvad der ligeledes er rimeligt, at han derved tænkte paa at hædre sin fordums Elskerinde Maria i Constantinopel [1]).

Oprettelsen af Kjøbstaden Oslo med St. Hallvards Helligdom maa saaledes nærmest betragtes som en politisk Foranstaltning til at modarbejde den danske Indflydelse og knytte Vikens Beboere nærmere til den kongelige Familie, hvorved dog de politiske Hovedhensigter klogeligen dulgtes under den ydre Form af en religiøs Indstiftelse. Men Danerne følte dog nok snart de Virkninger heraf, som Harald saa klogt havde beregnet, deels med Hensyn til den Indflydelse, Nationalhelligdommen i Oslo udøvede paa Vikverjernes Gemytter, deels formedelst den større Lethed, hvormed Harald nu, med Oslo som et belejligt Udgangspunkt og trygt Tilflugtssted, hvert Aar kunde hjemsøge Danmark og herje dets Kyster. Derfor var Oslo og St. Hallvards Helligdom, i det mindste en Tid lang, Danerne en Torn i Øjnene. At Harald dog ved Siden af de politiske Hensyn ogsaa har taget Oslos heldige Beliggenhed som Handelsplads for et stort Opland i Betragtning, ligger ej alene i Sagaernes oven anførte Ord, men maa og ligefrem forudsættes hos en saa forstandig og statsklog Hersker, som ham. At han ej har forregnet sig i det Haab, han vistnok nærede om Oslos fremtidige Opkomst, derom vidner noksom Christianias nuværende Størrelse, Velstand og politiske Betydning.

Ved den almindelige Anerkjendelse af St. Hallvards Hellighed og hans højtidelige Bisættelse i Oslo maa Harald ogsaa have faaet hans Festdag, den 15 Mai, vedtagen som en af den norske Kirkes Højtider

[1]) Om Maria og hendes mulige Opkaldelse, se ovf. S. 118. Om Kirken i Constantinopel, se ovf. S. 89, Noten. Den leg. Olafssaga Cap. 105. Her fortjener det og at tages i Betragtning, at en for øvrigt usandsynlig og fabelagtig Fortælling om en vis Margrete, hvilken Harald frelste for en Orm, der var krøbet ind i hende, lader ham paalægge hende, netop paa Mariæ Himmelfartsdag at aflægge et højtideligt Løfte til Jomfru Maria for sin Helbredelse. Se Harald Haardraades Saga Cap. 97. Merkeligt er det dog ogsaa, at St. Olafs første Bygningsarbejder i Sarpsborg vare Opførelsen af en Kongsgaard og en Mariekirke, se ovf. I. 2. S. 542.

over det hele Land. I alle de ældre norske Christenretter, paa Gulathings-Christenretten nær, findes Hallvardsmessen opført blandt de saakaldte Sexøres-Dage, det vil sige de, der ligesom Søndagen havde foregaaende Noonhelligt, og paa hvilke Helligbrøde straffedes med en Bod af 6 Ører. Kun i Gulathingets Christenret er Hallvardsmessen en af de ringere Festdage, uden Noonhelligt, og hvis Brud kun medførte tre Ørers Straf. Men St. Hallvard var ogsaa nærmest Vikens og Oplandenes Skytshelgen, og hans Slægtskab med St. Olaf maatte tillige give ham en særegen Betydning i Thrøndelagen, medens Gulathingslagen allerede siden Olaf Tryggvessøns Tid havde sin særegne Skytshelgen i St. Sunniva, hvis Levninger hvilede paa Sello [1]).

Omtrent samtidigt med Kirke- Kongsgaard- og Kjøbstad-Anlægget i Oslo, begyndte Harald ogsaa paa lignende, betydelige Anlæg i Nidaros, hvor ligeledes, som ovenfor nævnt, en Mariekirke rejste sig paa hans Foranstaltning. Dette synes dog ej at have skeet af politiske Grunde, som i Oslo, men alene formedelst Byens hurtige Tilvært; det heder udtrykkeligt, at Harald særdeles meget ophjalp Staden [2]). Vi have allerede seet, hvorledes Magnus den gode havde paabegyndt en ny Kongsgaard med tilhørende Kirke — den saakaldte Olafs-Kirke — strax ovenfor Byen, ved den saakaldte Saurlid, hvor hans Faders Lig havde staaet Natten førend Thorgils Hjalmessøn begrov det [3]). Allerede til dette Anlæg maa Stadens Tilvært have været den nærmeste Aarsag: den gamle Kongsgaard og Clemenskirken ere blevne saa omringede af private Huse, at Kongen har fundet det ubekvemt, og derfor villet opføre en ny Kongsgaard og en ny Kirke, bestemt til at modtage hans Faders Skriin, paa den frie Plads ovenfor Byen, idet han overlod Clemenskirken til Benyttelse som Sognekirke, hvad den ogsaa sidenefter sees at have været [4]). Magnus oplevede dog ikke at see disse Bygninger færdige. Hans Lig blev derfor endnu bisat i Clemenskirken [5]). Men Harald lod Olafskirken fuldføre, og den var allere-

[1]) Ældre Frostathingslov II. 24. Ældre Vikske Christenret Cap. 14. Ældre Eidsivathings Christenret Cap. 9. Ældre Gulathingslov Cap. 18, jvfr. 17 og 16.

[2]) Fagrskinna Cap. 189, ligesaa Flatøbogen, se Fornm. Sögur IV, S. 257 Note 8.

[3]) Se ovenfor S. I. 2. S. 844, jvfr. nærværende B. S. 163. Saurlid, om hvilken Snorre siger at det da var ovenfor Byen, men paa hans Tid midt i Byen, er maaskee omtrent hvor den nu saakaldte Hagerup-Almenning findes.

[4]) Clemenskirken nævnes oftere som en af Byens Sognekirker i det 13de 14de og 15de Aarhundrede, se især Brev af 11te Juni 1341, Dipl. Norv. II. No. 242, af 1252, Dipl. Norv. II. 9, og af 14 Marts 1280, Dipl. Norv. III. 16.

[5]) See herom ovenfor S. 165.

de færdig før Vaaren 1050 [1]). Imidlertid maa Byens Tilvært have været saa rivende, at Harald heller ikke fandt det bekvemt at bo her, men besluttede at bygge Kongsgaard og Kirke endnu længer oppe ved Elven, nær ved det Sted, hvor St. Olafs Lig først havde været jordet af Thorgils Hjalmesøn, og paa den selvsamme Sandmel. Her opførte han nu sin **Marie-Kirke**; den var stor, af Steen, og saa fast bygget, at da Erkebiskop Eystein noget over 120 Aar senere lod den nedbryde, for at faa den flyttet over til Elgeseter, kunde man neppe faa Stenene fra hinanden [2]). Imellem Mariekirken og Elven lod han Kongsgaarden opføre, og denne blev nu Kongernes stadige Bolig, naar de opholdt sig i Nidaros. Med den af Magnus paabegyndte, ufuldendte Kongsgaard toges der en anden Bestemmelse. Dens væsentligste Deel synes at have været en Steenhall, hvortil allerede Magnus havde lagt Grunden; denne omdannedes nu til Kirke og indviedes til St. Gregorius, saa at altsaa nu to Kirker stode ved Siden af hinanden i Saurlid, Olafskirken og Gregoriuskirken [3]). Hvor vidt ogsaa disse overlodes Byen til Sognekirker, eller for det

[1]) Der staar nemlig, hvad ogsaa allerede ovenfor er bemerket, saavel hos Snorre (Cap. 45) som i Hrokkinskinna (Har. Haarbraades Saga Cap. 63), at Einar Thambarskelves og hans Søn Eindrides Liig bleve begravede i Olafskirken ved Siden af Kong Magnus Olafssøns Leje. Da nu saavel Flate-Annalerne, som Tidsregningen for øvrigt (se nedenfor) godtgjør at Einars Drab maa have fundet Sted om Vaaren 1050, er det altsaa klart, at Kirken maa have været færdig allersenest i 1050, siden ogsaa Magnus's og, som man maa formode, St. Olafs eget Liig vare flyttede did, førend Einar og Eindride begroves der.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 55, Snorre, Cap. 39.

[3]) Da det her nøje kommer an paa Udtrykkene, meddeles Snorres Beretning om det hele Arbejde. „Magnus k. Ólafssunr lét gera Ólafskirkju í kaupangi, í þeim stað hafði náttsett verit lík Ólafs konungs: þat var þá fyrir ofan bœinn. Hann lét þar ok reisa konungsgarð; kirkjan varð eigi alger áðr konungrinn andaðisk; lét Haraldr konungr fylla þat er áskorti. Þar í garðinum lét hann ok efna at gera sér steinhöll, og varð hon eigi fullkomin áðr hann lézk. Haraldr konungr lét reisa af grundvelli Maríukirkju uppi á melnum, nær því er heilagr dómr konungsins lá í jörðu hinn fyrsta vetr eftir fall hans; þat var mikit musteri ok gert sterklega at liminu, svá at varla fékk brotit þá er Eysteinn erkibyskup lét ofan taka. Heilagr dómr Ólafs konungs var varðveittr í Ólafskirkju meðan Maríukirkja var í gerð. Haraldr konungr lét húsa konungsgarð ofan frá Maríukirkju við ána þar sem nú er; en þar sem hann hafði látit höllina gera, þá lét hann þat hús vígja til Gregóríus-kirkju". Hermed stemmer ogsaa egentlig, eller oprindelig, Texten i Hrokkinskinna og Hryggjarstykke, men i Udgaven deraf i Fornm. Sögur er den, som saa ofte, forvansket ved Feilskrift eller Udeladelser. Navnlig er dette Tilfældet med Stykket „ok varð hon eigi fullkomin aðr hann lézk; Haraldr konungr lét reisa . . . hvor Afskriveren har sprunget fra lézk til lét, udeladende det mellemliggende,

første kun betragtedes som kongelige Kapeller, siges ingensteds. At i det mindste Olafskirken senere var Sognekirke, er vist; med Gregoriuskirken er det derimod tvivlsomt [1]), og for det Tilfælde, at den kun var at ansee som et Kapell, maa de øvrige til Gaarden hørende Bygninger, hvis de nogensinde fuldførtes, efter al Rimelighed have været brugte enten til Hirden selv eller til at huse en Deel af de mange, der ellers plejede at befinde sig ved Hoffet. Den Omstændighed, at Harald forandrede Magnus's Bestemmelse med Kongsgaarden i Saurlid, førend den endnu var færdig, viser at han allerede strax efter at have faaet Olafskirken fuldendt, maaskee endog før, har bestemt sig til at bygge Mariekirken og den nye Kongsgaard oppe i Sandmelen, hvor der som vi tidligere have yttret, allerede synes at have staaet et Trækapel over Olafs Gravsted tillige med en Bygning over Brønden [1]). Mariekirken maa saaledes være paabegyndt strax før eller umiddelbart efter at Olafskirken var kommen istand og Clemenskirken overladt til Sognekirke. Saa længe Mariekirken var under Bygning, benyttedes Olafskirken efter sin første Bestemmelse som kongelig Kirke, da det udtrykkeligt meldes at baade St. Olafs Skriin og Magnus den godes Liig opbevaredes der. Men da Mariekirken, hvis Opførelse formedelst dens Størrelse og omhyggelige Bygningsmaade maa have medtaget flere Aar, var færdig og indviet, maa det antages som vist at saavel Olafs Skriin, som Magnus's Liig flyttedes didhen [2]). Det tillægges udtrykkelig, at Mariekirken doteredes med

---

saa at her læses: „áðr hann lét reisa Maríukirkju", hvilket gjør en betydelig Forskjel.

[1]) Olafskirken nævnes oftere i senere Diplomer som Sognekirke, navnlig er dette Tilfældet i det oven citerede Dipl. af 14 Marts 1280; Gregoriuskirken omtales vel ogsaa oftere, men kun i Testamenter blandt andre Kirker, deels Sognekirker deels ogsaa Kloster- og Hospitals-Kirker, saa at det ej kan sees, til hvilken Kategori den hører. Sandsynligst bliver det, at den hørte blandt de saakaldte Høgendekirkers Tal. (Om disse se ovf. I. 2. S. 684). De Testamenter, hvor den nævnes, findes i Dipl. Norv. II. 94. 365, Langes Klosterhistorie S. 771.

[2]) Anden Betydning kan umuligt de oven anførte Ord „Olafs Liig bevaredes i Olafskirken, saa længe Mariekirken var under Opførelse" have. Og den bestyrkes af det udtrykkelige Udsagn om at Magnus's Liig laa i Olafskirken, da Einar begroves. En enkelt Kodex (Hrokkinskinna) har det endog tydeligere, ved at læse „eigi gerð fyr í gerð" altsaa „medens Mariekirken endnu ej var færdig". Naar man kun stadigt har for Øje, at Mariekirkens Paabegyndelse og Bestemmelse allerede maa have været besluttet da Olafskirken blev færdig, ja maaskee før, vil man netop finde den Antydning af noget midlertidigt, der ligger i hine Ord, i sin Orden, uden at man behøver at tage sin Tilflugt til nogen Gisning om at Olafsskrinet allerede var flyttet op i Trækapellet, men formedelst Tummelen ved Bygningsarbejderne paa Mariekirken midlertidigt flyttedes til Olafskirken. Bestemmelsen var at bringe Olafs Liig snarest muligt i Mariekirken; men indtil den blev færdig, bevaredes det i Olafskirken, da det ej længer kunde forblive i Clemenskirken, som oplodes til Sognekirke. Den hele Tid, det laa i Olafskirken, var altsaa

rige Præbender [1]), og dette giver, som ovenfor antydet, Anledning til at tro at Harald ved en lignende gavmild Dotering til Mariekirken i Oslo har lagt Grunden til den Rigdom, hvoraf vi senere finde denne Kirke i Besiddelse [2]).

Men endnu, som man maa formode, førend Mariekirkerne vare færdige, var Harald kommen i aabenbart Fiendskab med Adalbert. Den Indflydelse, som denne opnaaede efter Kejser Henrik den 3dies Død, først under Kejserinde Agnes's Regjering, siden efter at Erkebiskop Anno af Køln havde faaet den umyndige Kong Henrik den 4de i sin Magt [3]), men havde anseet sig nødsaget til at antage sin Modstander Adalbert til Medformynder, maatte forekomme Harald betænkelig, hvorhos det ogsaa maa tages i Betragtning, at den i Aaret 1062 afdøde saxiske Hertug Bernhards Søn og Efterfølger Ordulf, St Olafs Svigersøn, allerede længe havde ligget og fremdeles laa i heftig Fejde med Adalbert [4]). Den tilsyneladende Enighed mellem Adalbert og Anno varede, som bekjendt, ikke længe, og deres Uenighed viste sig ogsaa deri, at da der efter Pave Nikolaus den 2dens Død (1061) af to forskjellige Partier var udvalgt tvende Paver, Honorius II og Alexander II, erklærede Anno sig for hiin, medens derimod Kejserinden, saa vel som Adalbert, tog dennes Parti [5]). Heraf maatte det være en naturlig Følge, at alle Adalberts Venner, hvoriblandt Kong Sven i Danmark, erklærede sig for Alexander, medens derimod hans Fiender, nemlig Hertug Ordulf og Kong Harald, erklærede sig for Honorius. Under disse Omstændigheder er det let at forstaa, hvorledes Harald maaskee endnu mere end forhen søgte at undgaa at have noget med Adalbert at bestille, eller at lade sine Biskopper indvie af ham, men derimod sendte

---

kun saa længe Mariekirken stod under Bygning. Da Olaf Kyrre siden havde bygget Christkirken, flyttedes, som det udtrykkeligt heder, Olafs Liig did.

[1]) Fagrskinna Cap. 189, jvfr. Flatøbogen (Fornm. Sögur VI. 267 Note 3); Morkinskinna har her en Lakune.

[2]) Den var, som bekjendt, en af de rigeste Kirker i Norge, og Kollegiatkirke, dens Provst eller Konventforstander var fra 1314 Rigets Kantsler.

[3]) Dette skede, som bekjendt, ved Pintsetid 1062, se Lambert af Hersfeld ved dette Aar.

[4]) Se herom især Mag. Adam, III. 42, 43, 44, 48.

[5]) Honorius II., forhen Cadalous, Biskop af Parma, blev først udvalgt, som det heder af Kong Henrik selv, det vil sige hans Moder, Kejserinden, og den største Deel af den romerske Gejstlighed paa et Møde i Basel; omtrent paa samme Tid derimod fik Hildebrand, siden bekjendt som Gregor VII., Anshelm af Milano, Biskop af Lucca, udvalgt paa et andet Møde; han kaldte sig Alexander II, og blev, sandsynligviis især ved Hildebrands mægtige Understøttelse, anseet for den rette Pave. Anno havde i Førstningen selv hjulpet til at afsætte Honorius, som dog stedse beholdt et Parti for sig. (Lambert af Hersfeld, Pertz, VII. 167, 168). Se Pfister, Gesch. der Teutschen II. 205.

dem enten lige til Rom eller til Frankrige, for at modtage Indvielsen. En af disse var Aasgaut, hvilken Harald synes at have bestemt til at rejse om i Viken, og, naar han var i Ro, at forrette Tjeneste ved Mariekirken i Oslo; i de gamle Bisperækker opføres han nemlig som den første Biskop i Oslo [1]). Men da Aasgaut vendte tilbage fra Rom, hvor han havde modtaget Vielsen, og, som man maa formode, lagde Vejen over Tydskland, lod Adalbert, der nu havde Magt nok dertil, ham gribe, og slap ham ikke løs, forend han havde svoret ham Troskabs-Eed; derefter skjenkede han ham Gaver og lod ham rejse videre [2]). Harald blev vistnok overmaade opbragt herover, maaskee han og sendte Aasgaut bort, som tidligere Bernhard, dog nævnes herom intet, og var det end Tilfældet, saa er det dog vist, at Aasgaut, ligesom Bernhard, var kommen tilbage efter Haralds Død [3]). Hvor stort Fiendskabet var, som herskede mellem Harald og Adalbert, sees bedst af den bremiske Gejstlige Magister Adams overdrevne og aabenbart usandfærdige Skildringer af Haralds Ondskab og slette Færd. Han synes ret at have behaget sig i at afmale Harald med mørke Farver. „Harald", siger han, „overgik alle rasende Tyranner i Grumhed. Mange Kirker har han forstyrret, mange Christne ere af ham blevne henrettede. (Den, som ikke vidste nøjere Besked, skulde heraf næsten kunne tro, at Harald var en Hedning). Han var en mægtig og sejrsæl Mand, der tidligere i Grækenland og Skythiens Egne havde kæmpet mangen Kamp mod Barbarerne, og da han kom hjem, hvilede han aldrig fra Krig, han var Nordens Lyn, alle de danske Øers Svøbe. Han herjede alle de vendiske Kyster, han underkastede sig Orknøerne, han udstrakte sit blodige Herredømme lige til Island [4]). Men skjønt han herskede over mange Nationer, var han dog formedelst sin Graadighed og Grumhed forhadt af alle. Han betjente sig endog af Trolddomskunster, i det han i sin Forblindelse ej betænkte, at hans hellige Broder, der led Martyrdøden for Christendommen, og hvis Fortjenester noksom bevises ved de Mirakler, der dagligen skee ved hans Hvilested i Throndhjem, netop havde søgt at udrydde

---

[1]) Se Norsk Tidsskrift, V. 41, 43.

[2]) Mag. Adam, III. 70, IV. 33, Schol. 69.

[3]) Han omtales nemlig af Mag. Adam, som endnu levende, IV. 33.

[4]) Dette sidste er ikke bogstavelig sandt, da Harald aldrig egentlig underlagde sig Island, om han end maaskee ved at smigre Islændingerne har forsøgt derpaa; hvorledes det bør forstaaes, vil nedenfor blive viist. Med Orknøernes Undertvingelse har det for saa vidt sin Rigtighed, som Thorfinn Jarl sandsynligviis hyldede Harald, og Harald selv senere, især ved sin Ankomst til Øerne 1066, opførte sig som Landskabets Herre. At Harald derhos paa et eller flere af sine mange Herjetog til Danmark, hvoraf kun de færreste særskilt omtales i Sagaerne, har hjemsøgt Vendland, ligesom Magnus forhen, er meget sandsynligt.

alt saadant Uvæsen i sit Rige. Men nagtet hiin af Gud forladte Synder saa disse Mirakler, lod han sig deraf ikke i mindste Maade anfegte, ja endog de Gaver og Skatte, som andægtige Troende havde skjenket til hans Broders Grav, rev han til sig med graadig Haand, og uddeelte dem blandt sine Krigere [1]". Vi have seet, hvor ustaaensomt Mag. Adam bedømte Olaf Tryggvesson, hvilken han ogsaa beskyldte for at benytte sig af Troldmænd, nagtet Olaf dog, som vi vide, forfulgte dem til det yderste [2]). End mindre kunne vi da undres over, at han bagvasker Harald, der var i aabenbart Fiendskab med Adalbert, især da hans Hjemmelsmand vel i mange Stykker her, som ellers, var Kong Sven i Danmark, og de bremiske Geistlige desuden stadigt ærgrede sig over det Indpas, de engelske Geistlige fik i Norge, saa at endog en af Adams Scholiaster udraaber: „vi kunne rigtignok sige at vore have forrettet Arbejdet, men Englænderne fortrængt dem" [3]). Hvad den foregivne Plyndring af St. Olafs Helligdom angaar, da maa dog nok nogen Sandhed ligge til Grund derfor, om end Sagen er betydeligt overdreven, siden Mag. Adam, der maatte vide nøje Besked om Adalberts kirkelige Foretagender, fortæller at denne sendte et Gesandtskab til Harald med et Advarselsbrev, hvor han deels paatalte hiin Forgribelse paa Gaverne til St. Olafs Helligdom, der ej maatte anvendes til Lægmænds Brug, deels klagede over at Harald havde ladet sine Biskopper ordinere i England og Frankrige imod al lovlig Ret og med Forbigaaelse af ham selv, den eneste, af hvem Indvielsen ifølge Pavens egen udtrykkelige Anordning burde forrettes. Harald behøvede visselig mange Penge saa vel til sine bestandige Krige med Danmark, som til sine Bygningsarbejder; sin egen, fra Grækenland hjembragte Skat vilde han, som man seer [4]), efter Delingen med Magnus nødig angribe; at han anvendte det Finansmiddel at slaa daarlig Mynt, er allerede omtalt [5]), og usandsynligt er det derfor ikke, at han ogsaa har grebet til den anden Udvej, at sætte sig i Besiddelse af en Deel af de Gaver, der efterhaanden vare opdyngede ved St. Olafs Skriin. Han havde saa meget bedre Paaskud dertil, som han kunde sige at Opførelsen af den store, kostbare Mariekirke skede til St. Olafs Hæder, og at han derfor var berettiget til at dække sit Udlæg ved de til St. Olafs Skriin indkomne Gaver. Lejligheden var der, da Skrinet flyttedes fra Olafskirken til Mariekirken. Adalberts Ge-

[1]) Mag. Adam, III. 16.

[2]) Se ovenfor I. 2. S. 292.

[3]) Schol. 142 til Mag. Adam, IV. 33.

[4]) Han havde den nemlig endnu saa godt som ubeskaaren med til England 1066, se Schol. 84 til Mag. Adam, III. 51.

[5]) Se ovenfor S. 188.

Sendskab og Brev havde ingen anden Virkning paa Harald, end at opvække hans Vrede og bringe ham til at udtale med tydelige Ord, hvor lidet han brød sig om Erkebiskoppen og hans Formaninger. „Jeg veed ikke", sagde han, „hvem anden der er ret Erkebiskop og Hersker her i Norge, end jeg selv, Kong Harald Sigurdssøn"; han bad Gesandterne haanligt at pakke sig bort, og gjorde, fortælles der, endnu meget andet, hvoraf man kunde spaa at Hovmod gaar før Fald. Adalbert klagede til Pave Alexander. Denne udfærdigede strax et Brev, saa lydende: „Alexander o. s. v. sender Harald, Nordmændenes Konge, sin Hilsen og apostoliske Velsignelse. Da I endnu ere ferske i Troen, og paa en vis Maade halte i den kirkelige Disciplin, bør det os, hvem hele Kirkens Styrelse er betroet, hyppigere at hjemsøge eder med guddommelige Paamindelser. Men da den lange og møjsommelige Vej hindrer os selv fra at gjøre dette, saa viid at vi have overladt alt dette ganske til vor Vikar, Adalbert, Erkebiskop i Hamburg. Men denne ærværdige Erkebiskop, vor Legat, har klaget i sine Breve til os, at Biskopperne i eders Provins enten slet ikke ere indviede, eller paa en skjendig Maade ere indviede i England eller Frankrige for Penge, tvertimod de Privilegier, der fra Rom ere givne ham og hans Kirke. Jeg paaminder eder derfor ifølge Apostlerne Peters og Pauls Fuldmagt, at I og eders Biskopper vise bemeldte ærværdige Erkebiskop, vor Vikar og Udfører af vore Forretninger, den samme Underdanighed og Ærbødighed, som I skylde det apostoliske Sæde selv" [1]). Hvad Harald svarede hertil, siges ingensteds, men man kan være forvisset om at han, som under sit lange Ophold blandt Grækerne, i den Alder, da hans Christendomskundskab just skulde befæstes, ej kan have været oplært til nogen Hengivenhed for Paven i Rom, og som desuden nu, efter hvad der ovenfor er viist, neppe engang erkjendte Alexander for retmæssig Pave, ej brød sig det ringeste om hans Paamindelser. Adalbert selv hvirvledes nu ogsaa, lige indtil Haralds Død, saaledes ind i Hof-Intriger og Dagens Politik, at han ikke kunde beskjeftige sig synderligt med kirkelige Anliggender, og derfor heller ikke kan have foretaget yderligere Skridt mod Harald, der altsaa fik frie Hænder. Det lykkedes saaledes ikke den bremiske Erkestol at haandhæve sit Supremati over Norge, saa længe Harald sad paa Tronen.

1) Brevet meddeles fuldstændigt, sandsynligviis efter Afskrift i det bremiske Archiv, i Schol. 70 til Mag. Adam, III. 16, hvor Indholdet korteligt omtales. Brevet nævner dog intet om den foregivne Udplyndring af St. Olafs Skat, maaskee fordi et saadant Tilgreb fra Haralds Side dog nogenledes kunde besmykkes. I hvilket Aar Brevet er udstedt, lader sig vanskeligt bestemme. Man har kun de fem Aar fra 1061, da Alexander valgtes, til 1066, da Harald faldt, at vælge imellem. Snarere skulde man henføre det til den sildigere, end til den tidligere Deel af denne Periode.

Paa Island derimod synes Adalberts Bestræbelser, i det mindste for en Tid, at have havt bedre Fremgang, saaledes som det allerede ovenfor foreløbigt er antydet. Vi have ogsaa tidligere omtalt flere af de Biskopper, som fra Tid til anden besøgte Island og opholdt sig der, førend det fik faste indenlandske Biskopper. Bernhard den bogvise opholdt sig der i fem Aar (1016—1021); siden nævnes en Olaf Grønlændingebiskop, om hvem for Resten intet vides, men som vel maa være den første Biskop, der bestemtes til Grønland [1]). Hans Ophold paa Island (sandsynligviis omkring 1022) maa alene betragtes som midlertidigt, medens han ventede paa Lejlighed til Grønland, ligesom Arnald senere. Efter ham nævnes Kol, der var paa Island faa Aar (omkring 1025—1028); han boede, i det mindste en Stund, hos den bekjendte Hall i Haukadal, Are frodes Fosterfader og Hjemmelsmand i mange vigtige historiske Materier; han var den første Biskop, der begroves ved Skaalholt [2]). Efter Kol nævnes den oftere omtalte Rodulf, Edward Confessors Frænde, der kom til Norge fra Nordmandie med Olaf den hellige, og opholdt sig paa Island i 19 Aar, (1030—1049); han skal have boet deels paa Bø i Borgarfjorden — hvor han endog skal have indrettet et Kloster [3]), der dog ej kan have været af lang Varighed — deels paa Lund. Rodulf endte, som vi have seet, sine Dage som Abbed i Abingdon i England 1052.

---

[1]) Olaf Grønlændingebiskop omtales mellem Bernhard og Kol i den Fortegnelse over Biskopper paa Island, der meddeles i Skardsaabogens Tillæg til Landn., Isl. Sögur I. 331. Han omtales hverken af Are frode eller andenstedś. Men da Bernhard, efter hvad der ovenfor er antaget, sandsynligviis allerede forlod Island 1021, og Kol neppe kom førend ved 1025, er det ej usandsynligt, at Notitsen kan være rigtig. Det er ovenfor (S. 186) antydet, at Kol maaskee kan være kommen til Island med Thorarin Nevjulfsøn, da denne rejste derhen i Kong Olafs Ærende, for at aabne Underhandlinger med Islændingerne. Muligt at ogsaa Olaf paa lignende Maade fulgte med Thorarin allerede da han i 1018 skulde bringe Rorek til Grønland, men i dets Sted kom til Island.

[2]) Se Are frode, Cap. 8, Tillægget til Landn. og Hungrvaka Cap. 3, hvis Afvigelser fra hine ovenfor ere omtalte. Om Hall i Haukadal, se ovenfor I. 2. S. 347, hvoraf det sees, at han var fød 996. Da han nu ifølge Are frode Cap. 9 satte Bo i Haukadal 30 Aar gammel, altsaa 1026, kan Kol ikke før denne Tid være kommen til ham, men det falder netop rimeligt, at Kol opholdt sig paa Landet i de følgende 3 eller 4 Aar til 1030, da Rodulf rimeligviis ved Efterretningen om hans Død er kommen. Det heder i Vigaglumssaga Cap. 28, at Vigaglum, der døde 3 Aar efter at Christendommen kom til Island (1003) skulde være bleven biskoppet d. e. konfirmeret af Biskop Kol, men dette kan neppe forholde sig rigtigt.

[3]) Dette siges kun i Tillægget til Landn., samt i denne selv I. 16, hvor det heder at han efterlod 3 Munke i Bø.

Rodulf synes, skjønt Englænder, at have staaet i venskabelig Forbindelse med den bremiske Erkestol [1]), og det var maaskee efter hans Opfordring, da han forlod Landet, at Islændingerne saa vel som Grønlændingerne sendte Gesandter til Adalbert, for at bede ham om at sende dem Prester. Adalbert sendte da den allerede i længere Tid hos ham sig opholdende og af ham meget yndede Johannes, irsk af Fødsel og allerede i Irland eller Skotland indviet til Biskop, en eenfoldig og gudfrygtig Mand, som han kaldes [2]). Ved samme Leilighed afsendte han ogsaa en anden Biskop, der ligesom han hed Adalbert, men det siges ikke udtrykkeligt, hvorhen; nogle have antaget at det var til Grønland [3]). Jon opholdt sig paa Island kun fire Aar (1049—1053), og maa ligeledes antages at have virket ivrigt i Adalberts Interesse, hvori han vel ogsaa understøttedes af den før omtalte Bernhard den Saxer, der, som vi have seet, efter at have svoret Adalbert Troskabsed og lagt sig ud med Kong Harald, kom til Island omkring 1051, og opholdt sig der 19—20 Aar [4]). Bernhard holdt sig meest paa Nordkanten af Landet, da det heder, at han deels boede paa Giljaa i Vatnsdal (hvor Thorvald Vidfarle og Biskop Frederik, den første Biskop, der besøgte Island, ogsaa en Tid havde boet), deels paa Steinstad i Skagafjorden [5]); han indviede mange Ting, som Kirker, Klokker, Broer og Brønde, ved hvilke der siden, som der paastaaes, skal

---

[1]) Se ovenfor S. 186.

[2]) Om ham, af Are frode Cap. 8 kaldet Jon irske, se ovenfor, jvfr. Mag. Adam, III. 70, jvfr. III. 20—50. Det kan her for større Tydeligheds Skyld merkes, at Mag. Adam selv (IV. 10) kalder „Hibernia" Skoternes Land, der nu kaldes Irland, ligesom ogsaa den bekjendte Chronist Marianus Scotus var en Irlænder.

[3]) Mag. Adam, III. 70. Det er sandsynligviis heraf, man har faaet ud, at Adalbert sendtes til Grønland; der siges nemlig at han sendte Thorolf til Orknøerne, samt „did" (illuc) saa vel Jon irske som Adalbert. Da nu Jon irske sendtes til Island, kan illuc ej gaa paa Orknøerne, men kun i Almindelighed betegne Norden eller maaskee nærmere „Havets Øer" (III. 24), hvilke ogsaa nævnes i Schol. 142, som Egne, hvortil Bisperne Meinhard og Albert, vistnok den samme Adalbert, bleve sendte. Og da der nu saa vel i III. 23, som III. 70 tales om Gesandtskaber fra Island, Grønland og Orknø for at udbede sig Lærere, har man vel antaget, at ligesom Thorolf sendtes til Orknø og Jon til Island, maa Adalbert være sendt til Grønland. Det er neppe paa anden Autoritet, at Messenius (Scondia III. I. 86) og efter ham Staphorst (I. 410) antager at Adalbert eller Albert sendtes til Grønland.

[4]) Se ovf. S. 186.

[5]) Se Hungrvaka Cap. 3, Tillægget til Landnaama af Skardsaa-Bogen, jvfr. Landnaama III. 7. Om Thorvald Vidfarle se ovenfor I. 2. S. 279, 280.

have skeet Mirakler, der beviste hans Hellighed. Men imidlertid var, som man seer, Ønsket om at have en indfød Biskop blevet levende blandt Islændingerne. At baade Jon og Bernhard herved bleve tagne paa Raad med, siges ej udtrykkeligt, men maa antages som givet, og det er sandsynligviis ogsaa for en stor Deel at tilskrive dem, at Valget faldt paa Isleif, Gissur hvites Søn. Meget bidrog vel ogsaa dertil Isleifs høje Byrd, den Omstændighed, at hans Fader Gissur var den blandt Islands Høvdinger, hvem man fornemmelig maa tillægge Æren for Christendommens Indførelse i Landet [1]), og den almindelige Kjærlighed og Agtelse, han nød for sin Godgjørenhed, rene Vandel og ualmindelige Dannelse: hans Fader havde nemlig endnu i hans Drengealder rejst til Tydskland med ham, og sat ham i Klosterskolen i Hervorden i Saxland eller Westfalen, hvorfra han ej vendte tilbage, førend han havde modtaget fuldstændig Preste-Lærdom og Indvielse [2]). Men da han dog vel neppe var den eneste blandt Islands daværende Høvdingssønner, som havde modtaget en saadan Dannelse, tør man vel for en stor Deel tilskrive hans Egenskab som gejstlig Gejstlig, at Jon og Bernhard, for saa vidt som de udøvede nogen Indflydelse paa Valget, ledede dette paa ham. Hidtil var dog Isleif endnu kun at betragte som verdslig Høvding, hos hvem den prestelige Indvielse var en Bisag; han boede paa Skaalholt efter sin Fader Gissur, og var gift [3]). Men nu, efter at han allerede havde naaet sit 50de Aar [4]), blev

[1]) Det var Gissur hvite og hans Svigersøn Hjalte Skeggesøn, der især havde Fortjenesten af at faa Christendommen indført i Landet, se ovf. I. 2. S. 349 flg. Gissur var, som det her i Slægttavlen No. 19 er viist, nær beslægtet saavel med Olaf Tryggvessøns Moder Aastrid, som med St. Olafs og Harald Haarbraades Moder Aasta.

[2]) Hungrvaka Cap. 1; her staar „hánum (Ísleifi) fylgði Gissurr útan, ok seldi hann til læringar abbadísi einni í borg þeirri er Herfurða heitir". Dette Sted, Herfurða, have de fleste forklaret med Erfurt, skjønt Erfurt paa hiin Tid kaldtes Erphesford, og desuden ikke ligger i Saxland, men i Thüringen, ligesom man heller ikke veed noget om at der saa tidligt, som da Isleif sattes til at studere, fandtes nogen berømt Skole i Erfurt, end mindre nogen Stiftelse, der forestodes af en Abbedisse. Dette var derimod Tilfældet i Hervorden, hvor en saadan Stiftelse allerede omtales fra Slutningen af 8de Aarhundrede; i Hervorden var der temmelig tidligt en lærd Skole i Forbindelse med Münsterkirken, og Hervorden maatte tillige være Nordboerne mere bekjendt end Erfurt, da det laa lige i Strøget af den sædvanlige Pilegrimsvej til Rom. Se nærmere herom Mooyer i Westfälische Provinzialblätter 1 B. 4. H., jvfr. Petersen i Nordisk Tidsskr. for Oldkyndighed I. B. S. 444.

[3]) Nemlig med Dalla, hvis Fader Thorvald var en Søn af Aasgeir i Vitedal, og saaledes en Broder af Refna, der egtede Kjartan Olafssøn.

[4]) Isleif maa saaledes være fød omkring 1003, og altsaa maa han vel have været Gissurs yngste Barn eller et af hans yngste Børn, siden Gissurs Datter Vilborg allerede før 999 kunde være gift med Hjalte Skeggessøn.

han, som det siges, valgt af hele Almuen paa Island til Biskop, og anmodet om at drage udenlands. Isleif rejste efter al Sandsynlighed tilsammen med sin Forgænger Johannes, og efter hvad man maa formode lige til Bremen. Det var dog hans Hensigt, først at gjøre saa vel Kejseren, som Paven sin Opvartning; han begav sig derfor til Keiser Henrik III i Saxland og foræreде ham en Isbjørn fra Grønland, som han i den Hensigt havde medbragt, og som baade var og ansaaes for en stor Sjeldenhed. Kejseren gav ham til Gjengjeld Lejde eller Anbefalingsbrev over hele sit Rige, lige til Italien, hvor han besøgte Pave Leo IX, og fik af ham Brev med tilbage til Adalbert, at denne skulde indvie ham Pintsedag, hvilket ogsaa skede, dog ej førend i 1055, da Isleif, som Mag. Adam fortæller, i nogen Tid opholdt sig hos Adalbert for at lære, hvorledes han paa den meest heldbringende Maade kunde undervise det nys omvendte Folk, og nød i denne Tid store Æresbeviisninger. Ved Afrejsen medgav Adalbert ham Breve til Islændingerne og Grønlændingerne, foruden alt hvad han behøvede til at udføre det biskoppelige Embede, og lovede at han selv med det første skulde komme til dem, for at deres Glæde skulde fuldkommes [1]).

---

[1]) Hungrvaka Cap. 2. Are frodes Islendingabok Cap. 9, Mag. Adam III. 70, IV. 35. — Der er flere Omstændigheder ved Beretningen om Isleifs Udenlandsrejse og Indvielse, der trænge til en nærmere Belysning. Først er det den tilsyneladende Modsigelse mellem Mag. Adam og Hungrvaka, idet hiin ikke omtaler Isleifs Besøg hos Paven, men derimod, som det synes, lader ham komme umiddelbart fra Island til Adalbert, opholde sig hos ham en Stund, og derpaa vende tilbage igjen. Heller ikke Are frode omtaler udtrykkeligt Isleifs Besøg hos Paven, men siger kun — og det urigtigt — at Leo (hvilken han ydermere urigtigt kalder den 7de i Stedet for den 9de) var Pave, da Isleif indviedes. Men da Hungrvakas udtrykkelige Udsagn, at Isleif besøgte saa vel Kejseren som Paven, og at denne medgav ham et Brev til Adalbert, er alt for specielt og synes alt for meget grundet paa nøjagtige Oplysninger til at man vel kan betvivle det, maa man forklare Mag. Adams Udsagn saaledes, at denne kun har dvælet ved Isleifs Ophold hos Adalbert, uden at finde det nødvendigt at omtale hans under alle Omstændigheder kortvarige Besøg hos Paven; og Ares Udsagn forklares vel igjen bedst som om det mindre nøjagtigt kun nævnte Hovedsagen af hans Rejse — Indvielsen — i Stedet for at nævne Udrejsen selv. Da nu Leo IX, som ovenfor viist, døde allerede i April 1054, og Isleif neppe har forladt Island om Vintren, kan hans Udrejse ikke vel henføres til dette Aar. Derimod kunde den snarere henføres til de sidste Dage af Marts 1053. Hvis Isleif da i de første Dage af April er kommen til Bremen, eller maaskee til Danmark, har han sandsynligviis sluttet sig til Sven Ulfsøn, da denne ved Paasketid dette Aar (11te April) besøgte Kejseren i Merseburg; hvo veed endog, om det ej er ved ham, at Sven Ulfsøn har oversendt til Paven den Papegøje, hvorom Wibert taler i sin Levnetsbeskrivelse over Leo IX. II. 3. Isleif er vel kommen til Leo førend denne af Nordmannerne blev fangen og indestængt i Benevent, hvilket skede ved St. Hans-Tider samme Aar (Herm.

Efter at have tilbragt den følgende Vinter i Norge, begav han sig hjem til Island, hvor han tog sit Sæde paa sin Fædrenegaard Skaalholt. Her oprettede han en Art af Skole eller Præste-Seminarium, thi, som Are frode siger, da Høvdinger og gode Mænd saa, at Isleif var meget duegligere end de øvrige Gejstlige, der kom til Landet, sendte mange ham sine Sønner til Oplærelse og lode dem indvie til Præster. Dog, siges det paa et andet Sted, havde Isleif meget at kæmpe med formedelst Folkets Uhydighed, Vantro og Usædelighed, der endog gik saa vidt, at Lovsigemanden selv var gift med Moder og Datter; nogle gave sig paa Vikingetog eller toge sig andre slette Ting til; derhos kom der andre Biskopper, som i mange Stykker vare meget mildere end han, hvorfor de bleve vennesæle blandt alle de onde Mænd, saa at Adalbert omsider blev nødt til at sende et Brev ud til Island, hvori han forbød alle og enhver at modtage nogen aan-

contractus ved d. A., Pertz VII. S. 132); til Adalbert maa han være kommen tilbage omtrent ved Midsommerstider, og har da opholdt sig hos ham i eet eller to Aar, indtil han modtog Indvielsen. Men om dette skede 1055 eller 1056, er Spørgsmaalet. I Tillægget til Landnamsbogen siges, at den første Vinter, Isleif efter sin Tilbagekomst tilbragte paa Island, var der megen Dødelighed formedelst den Sult, det med hans Indvielse samtidige Uaar havde frembragt. At Isleif virkelig var paa Island Vintren efter Uaaret, sees af hvad der udtrykkeligt fortælles om hans Forslag om Julefasten. (Se nedf. S. 220). Da vi nu tillige have seet, at Uaaret indtraf i 1056, bliver altsaa den første Vinter derefter 1056—1057. Men nu læse vi hos Are frode, at Isleif ikke rejste til Island den næste Vinter efter at han blev indviet, men at han tilbragte den i Norge. Dette bliver følgelig Vintren 1055—1056; Isleifs Indvielse falder følgelig ved Pints 1055, og Skarðsaaboogens Udsagn om at Uaaret var samtidigt med hans Indvielse, bliver kun at ansee som mindre nøjagtigt, eller som om man derved kun har villet betegne, at Uaaret indtraf førend Isleif endnu var kommen hjem. Hertil kommer end videre, at de forskjellige Haandskrifter af Hungrvaka vakle mellem Tallet 24 og 25 i Angivelsen af, hvor mange Vintre den om Sommeren 1080 afdøde Isleif var Biskop, øjensynligt fordi nogle regne de fulde Vintre efter Indvielsen, hvorved Vintren 1055—1056 bliver den første, 1079—1080 den 25de; andre derimod, hvoriblandt Are, kun de Vintre, han fungerede som Biskop paa Island, hvorved 1056—57 bliver den første, 1080 den 24de. Heller ikke er det sandsynligt, at Isleif skulde have tilbragt saa lang Tid som halvtredie Aar (1053—56) hos Adalbert. Men hvad der især synes at gjøre Udslaget, er Hungrvakas Udsagn, at den Pintsedag, paa hvilken Isleif ordineredes, var fire Nætter før St. Columbæ Messe. Denne er nemlig den 9de Juni, og regnes af vore Forfædre at begynde Natten mellem 8de og 9de, og fjerde Nat før denne er Natten mellem 4de og 5te Juni; Indvielsesdagen bliver saaledes den 4de Juni, og paa denne Dag falder just Pintsedagen 1055, medens derimod Pintsedag 1056 falder paa 26de Mai, 13 Nætter tidligere, og som derhos er St. Augustin af Canterburys Dag, efter hvilken den i saa Fald vilde være bleven benævnt. Man tør vel saaledes antage for vist, at Isleif indviedes 4de Juni 1055.

delig Tjeneste af dem, og sagde at de deels vare bansatte, deels havde begivet sig til Landet uden hans Tilladelse. Disse Biskopper vare sandsynligviis en vis Henrik, der opholdt sig paa Island to Aar efter Bernhard eller samtidigt med ham, og fem andre, der, som det siges, udgave sig for at være Biskopper, af hvilke to efter Navnene at dømme vare tydske, de tre derimod udtrykkeligt siges at have været armeniske, hvilket ogsaa deres Navne bekræfter: sandsynligviis have de fundet Vejen til Island over Grækenland, Rusland og Norge [1]). Om Bernhard, der tilbragte mange Aar paa Øen samtidigt med Isleif, kan man neppe tro, at ogsaa han var ham til Hinder: snarere maa man formode, at han med hans Samtykke virkede som Hjelpebiskop for Nordlandet. Isleif beklædte med Ære sit Biskops-Embede indtil sin Død, 5te Juli 1080. Fra hans Tid og lige til vore Dage har Island havt faste Biskopper.

Ogsaa over Orknøerne, Norges Skatland, søgte Adalbert at virkeliggjøre det kirkelige Supremati, som ved tidligere Pavebuller var hjemlet den hamburg-bremiske Erkestol. Men paa Orknøerne var Christendommen indført ved irsk-skotske Missionærer (Paper) ældre end det norske Herredømme, og den irske eller skotske Kirkes Fordringer maatte her komme i Strid saavel med den engelskes, som med den bremiskes. Især gjorde Erkebiskoppen af York Paastand paa Overhøjheden over Skotland med de nærliggende Øer, hvoriblandt ogsaa Orknøerne udtrykkeligt nævnes. Dette Supremati maatte være Thorfinn Jarl, hvis Magt, som vi nedenfor ville see, netop truedes fra Northumberland, lige saa modbydeligt, som det bremiske maatte være for Harald i Norge. Naar vi nu læse hos Mag. Adam af Bremen, at Orknøingerne sendte Bud til Adalbert for at udbede sig Lærere af ham [2]), og vi tillige af vore egne Sagaer erfare, at Thorfinn Jarl i de første Aar af Haralds Regjeringstid, eller omkring 1048, 1049 eller 1050 [3]), gjorde en Rejse til Rom, for at faa Absolution af Paven, paa hvilken Rejse han besøgte saa vel Kong Sven i Aalborg, som Kejser Henrik i Saxland, og efter sin Hjemkomst lod bygge en Christkirke og op-

---

[1]) Se Islendingabok Cap. 8, Hungrvaka Cap. 8. Henrik maa saaledes have opholdt sig paa Island mellem 1071 og 1073, hvis han ellers ikke var samtidig med Bernhard. De fem sidst omtalte Biskopper vare Arnulf og Godskalk, hvis Navn vidne om deres tydske Herkomst; Peter, Abraham og Stefan, hvis Navne, fornemmelig Abrahams, virkelig synes at vise at Ares frodes Benævnelse „ermskir" betegner „armeniske" eller i det mindste monofysitiske fra Orienten.

[2]) Dette staar baade i III. 23 og III. 70, og næsten med samme Ord: inter quos (aquilonis populos) extremi venerant Islani, Gronlani et Orchadum legati, petentes ut prædicatores illuc dirigeret, quod et fecit.

[3]) Se herom strax nedenfor S. 218.

rette en Biskopsstol ved sin Residens Birgsaa paa Rossø: saa ligger den Slutning temmelig nær, at Thorfinn selv har været den, der overbragte Adalbert sine Undersaatters Ønsker. Denne Slutning bliver til Vished, naar vi hermed sammenholde, hvad Mag. Adam paa et andet Sted fortæller, nemlig at Adalbert, uagtet Orknøerne forhen stode under Englands eller Skotlands Biskopper, dog „paa Pavens Bud“ indviede en vis Thorolf, om hvis Herkomst og Fædreneland forresten intet vides, til Biskop i hiint selvsamme Birgsaa, hvor Thorfinn havde stiftet Bispestolen [1]). Thorolf blev, som det lader, senere hen fortrengt af en Rodulf, der var indviet af Erkebiskoppen i York [2]); der er ellers al Sandsynlighed for, at han er den samme Thorolf, der nævnes som Aasgauts nærmeste Efterfølger i Oslo [3]). Men hverken Thorolf eller Rodulf regnes i Biskopsfortegnelserne eller af den senere orknøiske Gejstlighed blandt Biskoppernes Tal [4]). Deres Indvielse til Orknøernes Biskopsstol maa derfor have været betragtet som mangelagtig. Aarsagen hertil er maaskee især den, at den orknøiske Kirke senere betragtedes som en Deel af den norske, og derfor hverken erkjendte den bremiske eller den yorkske Erkebiskops Højhed, hvortil ogsaa kom, at den første Biskop paa Orknø, der betragtedes som retmæssigt indviet, levede saa længe, at Oprettelsen af en uafhængig norsk Erkestol indtraf under hans Embedstid [5]).

17. Haralds Forhold til Skatlandene og Island.

At Harald, der med saadan Strenghed og Bestemthed hævdede Kronens Rettigheder lige overfor de mægtige i Landet og den bremiske Erkebi-

---

[1]) Mag. Adam IV. 34, jvfr. III. 70. Paa førstnævnte Sted siges der, at Thorolf indviedes in civitatem Blasconam, hvilket, sammenholdt med Orkn. Saga S. 84, tydelig viser sig at være en enten ved falsk Lydopfatning eller Afskriverfejl opstaaet Fordrejelse af „Birgsanam“ d. e. Birgsá eller Stadr i Birgisherabi, det nuværende Birsa paa Nordvestkanten af Rossø, hvor der endnu findes Ruiner af den gamle Kirke eller Thorfinns Christkirke. At han virkelig havde til Hensigt at oprette en fast Biskopsstol her, sees endog af Benævnelsen „Christkirken“, der ikke anvendes uden om de biskoppelige Kathedralkirker.

[2]) Se herom Stubbs Acta Pontif. Eborac. hos Twysden, S. 1709. I de bartholinske Annaler hos Langebek, Scr. rer. Dan. I. 333, henføres Rodulfs Indvielse, uvist med hvad Hjemmel, til 1085. En tidligere saakaldet Biskop af Orknø var Henrik, Kong Knut den mægtiges Kapellan og Skatmester, der siden blev Biskop i Lund, og der drak sig ihjel (Mag. Adam. IV. 8).

[3]) Se Norsk Tidsskrift V. 33, 44.

[4]) Dette sees saa vel af Bisperækken i Norsk Tidsskrift V. 42, 41, som af Orkn. Saga S. 136, Annalerne ved 1168, og især af Indskriften paa Blypladen i Biskop Viljams Grav, hvor han kaldes primus episcopus.

[5]) Maaskee ogsaa den Omstændighed, at Orknø først paa Viljams Tid fik sin egen Nationalhelgen i St. Magnus, og at Bispestolen da flyttedes til Kirkevaag.

skop, heller ikke undlod at gjøre sit Herredømme over Skatlandene gjeldende, er hvad man af ham maatte vænte. Hvilken Respekt han indgød den ellers saa herskesyge Thorfinn Jarl, sees bedst deraf, at denne, saasnart han erfoer Kong Magnus's Død, sendte Mænd til Kong Harald med det Budskab, at han ønskede at være hans Ven; og da Harald dertil gav et venligt Svar, strax sejlede afsted med to Tyvesesser og over 120 Mand, for at gjøre Harald sin Opvartning. Han traf ham paa Hørdeland, hvor han just opholdt sig, fandt en venlig Modtagelse, og fik ved Afrejsen gode Gaver [1]). Det staar ikke udtrykkeligt, at Thorfinn tilsvor Harald Troskabs-Ed, men det synes at ligge i Sagens Natur, og derhos at bekræftes af Mag. Adams før omtalte Udsagn, at Harald underkastede sig Orknøerne, saa vel som af de senere Begivenheder. Thorfinn vilde dog vel neppe have fundet det saa nødvendigt at søge Haralds Venskab, hvis han ikke havde anseet det raadeligst at sikkre sig fra den Kant, for desto mere ubehindret at være rede til at møde et Uvejr, der truede hans og hans Frænde Kong Macbeths Magt fra den af Macbeth fældede Kong Duncans Søn Malkolm, der havde taget sin Tilflugt til sine Lensbesiddelser i Cumberland, og havde en mægtig Beskytter i sin Frænde, den før omtalte Sigurd Jarl af Huntingdon, Sven Ulfssøns Syskendebarn, der ogsaa blev Jarl i Northumberland, og saaledes var rede til, ved første Lejlighed at gjøre et Indfald i Skotland, hvad der ogsaa faa Aar derefter skede. Da Thorfinn Jarl forlod Norge, drog han ej tilbage til Orknø, men tiltraadte den nys omtalte Rejse til Rom, paa hvilken han efter Sagaens udtrykkelige Beretning besøgte Kong Sven i Danmark og Kejser Henrik i Saxland, og sandsynligviis ogsaa havde en Sammenkomst med Erkebiskop Adalbert, for at aftale det nødvendige om Oprettelsen af en fast Biskopsstol paa Orknø. Hans Besøg hos Sven saa strax efter at han havde hyldet Kong Har-

---

[1]) Dette kunde ikke skee før 1049, eftersom Thorfinn neppe før ved Vintrens Begyndelse 1047 fik Bud om Magnus den godes Død, derpaa sendte Bud til Harald, og oppebiede hans Svar, saa at han, om han strax efter var rejst ud, maatte have tiltraadt Rejsen ved Vintertide. Der er endog al Sandsynlighed for, at han ikke tiltraadte Rejsen førend i 1048 eller 1049, og at han var i Rom ved Paasketid 1050, da Paven just holdt en Synode (Herm. Contr.), siden det heder at han traf Paven og fik Absolution af ham; thi da Klemens II. var død i Oktober 1047, og hans Eftermand Damasus II kun var Pave i 22 Dage (fra 17 Juli til 8 August 1048), synes det, som om den Pave, Thorfinn traf, maa have været Leo IX, der først tiltraadte Pavedømmet i 1049; hertil kommer, at Marianus Scotus for Aaret 1050 udtrykkelig har de merkelige Ord: „Skotlands Konge Macbeth uddeelte Penge til de Fattige i Rom ved at udstrø dem“ (seminando). Dette tyder paa at Macbeth selv var i Rom, og i saa Fald er intet rimeligere end at han og hans Frænde samt Allierede Thorfinn vare der tilsammen; og hvis Macbeth sendte Pengene ved en anden, er heller intet rimeligere end at Thorfinn var Overbringeren.

ad kan derfor neppe have haft nogen anden Hensigt end den, at erhverve hans Anbefaling til Erkebiskoppen og Kejseren. Denne fik han vistnok ogsaa, siden det fortælles at Sven indbød ham til sig i Aalborg og gjorde et herligt Giestebud for ham. Ogsaa Kejseren viste ham megen Opmerksomhed, skjenkede ham store Gaver, og skaffede ham, som det heder, mange Heste til hans Rejse sydefter. Paven, sandsynligviis Leo den 9de, gav ham, som der fortælles, Absolution for alle hans Synder, og har vel ogsaa bifaldt hans Ansøgning om Oprettelsen af en fast Biskopsstol paa Orknøerne. Da han kom hjem til sit Rige, aflagde han, ifølge Sagaens Fortælling, al Hærfærd, men lagde meest Vind paa Landets Styrelse og Lovgivningen, oprettede Biskopsstolen ved sin sædvanlige Residens, Birgsaa i Birgishered paa Vestkanten af Øen, og opførte her den prægtige Kristkirke [1]). Fuldt saa rolig, som Sagaen synes at antage hans sidste Levetid for at have været, var den dog ej, som vi i det følgende ville see.

Om **Færøerne** tie vore Oldskrifter næsten ganske for disse Tiders Vedkommende. Vi erfare kun, at Leif Øssursson, der havde faaet den hele Øgruppe til Len af Magnus den gode, døde i en høj Alder, saa vel som hans Svigermoder Thora, endnu under Magnus's Regjering; at hans Hustru Thora Sigmundsdatter overlevede ham, og opholdt sig hos Sønnen Sigmund Leifsson, der boede paa Suderø efter sin Fader, og var en meget anseet Mand [2]). Det sandsynligste er derfor, at Sigmund, har faaet Forleninger efter sin Fader, og at han igjen er efterfulgt af sin Søn Hafgrim [3]). Men saa meget er vist, at Færøerne siden Thrond i Gøtas Død aldrig forsøgte paa at løsrive sig fra Norge. Hvorledes Øernes kirkelige Anliggender paa denne Tid forvaltedes, nævnes ingensteds. Egen Biskop fik de først senere, og der er størst Sandsynlighed for, at de imidlertid stundom besøgtes af den Lydbiskop, hvis Hverv det var at berejse Gulathingslagen.

Hvad **Sydrøerne** angaar, da er det allerede ovenfor omtalt at Thorfinn Jarl havde underkastet sig dem, og at Kalf Arnesson i det mindste til en Tid, var hans Statholder der. Det er for Resten, som det nedenfor skal vises, ikke usandsynligt, at hans Herredomme over disse Øer, især de sydligere hvoriblandt Man, rokkedes ved den før omtalte fordrevne skotske Kongesøn Mælkolms Broder Donald Bane, der, som det fortælles, da Macbeth — følgelig ogsaa Thorfinn — fik Overhaand i Skotland,

---

[1]) Se Orkneinga Saga S. 84 86.

[2]) Færeyingasaga, sidste Capitel.

[3]) At Forleningen med, eller den kongelige Syssel paa Færøerne holdt sig paa en Maade arvelig eller gik fra Mand til Mand i Leifs Æt, synes ogsaa at kunne sluttes deraf at Færeyingasaga nævner Medlemmer af denne, der paa dens Affattelsestid vare Sysselmænd paa Færøerne.

flygtede til Øerne, og da vel nærmest til Man, der laa lige overfor Cumberland, hans Broders Besiddelse, og hvor vi i den senere Tid af Kong Haralds Regjering finde en egen Konge [1]).

Ligesom Olaf den hellige, saaledes søgte ogsaa Harald at vinde Islændingerne. Han gjorde alt, hvad der stod i hans Magt, for at erhverve deres Hengivenhed, og paa alle Maader at drage dem til sig. Ej alene smigrede han dem enkeltviis, gav dem store Gaver, og viste dem megen Udmerkelse, naar de besøgte ham, hvoriblandt endog Isleifs egen Søn Gissur [2]), ophøjede endog flere, f. Ex. Ulf Uspaksøn, til stor Magt og Værdighed; men da der 1056 indtraf saa stort et Uaar, at man, som det heder, spiste alt hvad Tanden kunde fæste sig paa, og mange døde af Sult [3]), sendte Harald fire Skibe, ladede med Mad, til Island, med den Forskrift, at Skippundet ej skulde sælges dyrere end et Hundrede i Vaadmaal eller omtrent 3 Merker Sølv. Derhos sendte han endnu en Klokke til den Kirke, hvortil Olaf den hellige havde sendt Tømmeret og den ene Klokke, og som blev opført paa Thingvolden [4]). Derfor, siges der ogsaa, har ingen Høvding været saa yndet paa Island, som han. At det

---

[1]) Se nedenfor, hvor der handles om Haralds Tog til England.

[2]) Se Morkinskinna fol. 17 a. Her siges det at Harald skal have ytret om Gissur, at man kunde gjøre tre Slags Mænd af ham, Vikingehøvding, Konge, og Biskop, og at han i enhver af disse tre Stillinger vilde være udmerket; dog vilde han kun komme til at indtage den sidste, og heri indlægge sig megen Berømmelse. Ogsaa i Hungrvaka Cap. 5 staar der, at Harald skal have sagt at Gissur var skikket til at bære hvilket som helst „Tignar"-Navn.

[3]) Se Tillægget til Landnaama af Skardsaa-Bogen. Der fortælles her, at Isleif foreslog og fik vedtaget paa Althinget, at der i 8 Aar skulde fastes hver 12te Dag Juul, „thi saaledes bar man sig ad i Hervorden i Sarland, da han gik i Skole der". Hidtil, siges der, havde der været saa megen Sne at man maatte gaa til Althinget (altsaa Midsommers), men strax efter at Løftet var aflagt, forbedredes Vejret, og Sommeren blev god, og Vintren derefter saa mild, at der ej kom Thele i Jorden.

[4]) Harald Haardraades Saga Cap. 51, Snorre Cap. 36. Det er Flatøbogen, som istedetfor et Hundrede i Vaadmaal nævner 3 Mark Sølv; dette slaar nogenlunde til, thi da 6 Alen regnedes = 1 Øre, blev et Hundrede (120 Alen) = 20 Ører; 3 Mk. er 24 Ører. Denne Priis er imidlertid, sammenlignet med de nuværende, saa overhaands stor, at man næsten skulde formode at en Fejl her har indsneget sig. Prisen for et Skippund Bygmeel overstiger nemlig for nærværende Tid ikke 11 Spdlr. Nu var maaskee hine Tiders Skippund noget større end vore, de indbefattede nemlig 346 Pd., medens et Skippund nu indeholder 320; Forskjellen er imidlertid ikke saa stor, at den, om end Dyrtiden tages i Betragtning, skulde kunne gjøre en Priis af 20 til 24 Sølvspecier for et Pund Bygmeel i en Tidsalder, da man ellers fik saa godt som det tidobbelte af hvad der nu faaes for een og samme Pengesum, paa nogen Maade rimelig.

virkelig var Haralds Hensigt hermed, at tilvende sig Herredømmet over Island, er indlysende saa vel af hvad man forresten kjender til hans Herskelyst, som af den Lighed, hans Fremgangsmaade havde med St. Olafs, hvis Bestræbelser for at blive Islands Herre ej vare nogen Hemmelighed. Noget Saadant fremgaar tillige af Mag. Adams ovenfor gjengivne Udsagn, at Harald udstrakte sit Rige lige til Island, thi vel er dette i sig selv en Usandhed eller Overdrivelse, men enkelte Rygter maa dog have ligget til Grund derfor, der i det mindste vidnede om et særdeles venskabeligt Forhold mellem Harald og Islændingerne. I Sagaerne tilskrives dog den Opmerksomhed, Harald viste Islændingerne, fornemmelig den Omstændighed, at Islændingerne foreviigede hans Bedrifter i Kvad, som de digtede til hans og hans Sønners Ære. Vel kan og dette have bidraget noget dertil, da Harald baade var forfængelig, og dertil selv en fortrinlig Skald: men han var dog altfor slu og statsklog, til at man kan antage, at ingen anden Bevæggrund end denne skulde have bragt ham til at efterligne, hvad St. Olaf gjorde for at bringe Landets Høvdinger til at erkjende hans Høihed. Sagaerne tilføje selv, at mange af hans Bedrifter ej ere nedskrevne, og man kan derfor nok antage, at ogsaa hans Bestræbelser for at underkaste sig Island ikke nøjagtigt ere blevne optegnede, saa meget mere som dette Tidsrum overhoved er fattigt paa Optegnelser om Begivenheder paa Island. For en Deel har dog dette ogsaa sin Grund deri, at Tidsrummet selv var fattigt paa Begivenheder, i det mindste i Sammenligning med det foregaaende, kort før og efter Christendommens Indførelse. Thi det var virkelig, som om Folket nu trængte til Hvile efter de forrige Tiders Tummel og Uro, som om de mægtige Ætter, efter at have udtømt deres Kræfter i indbyrdes Kamp nu følte sig udmattede, og som om der, under den nu grundigt befæstede Christendoms Indvirkning, ovenpaa de forrige Tiders Vildhed og overspændte Kraft-Ytring indtraadte en forholdsviis stille og fredelig Periode [1]), der ej havde merkelige Begivenheder at opvise, men som ikke des mindre maa ansees for at have været Islands lykkeligste Tid. Denne Tids Herlighed har Mag. Adam af Bremen skildret, maaskee i noget vel glimrende Farver, men dog saaledes, at man ikke et Øjeblik kan tvivle om Skildringens Sandhed i det Væsentlige, eller om at han her har fulgt vel underrettede Mænds, maaskee endog indfødte Islændingers Beretninger [2]). „Islændingerne", siger han, „føre et reent Liv, i Eenfoldighed, da de ikke eftertragte mere end Naturen giver, saa at de kunne sige gladeligen med

[1]) Se herom ogsaa ovenfor I. 2. S. 455, 861.

[2]) Mag. Adam IV. 35.

Apostelen: naar vi have Føde og Klæder, skulle vi dermed lade os nøje [1]). Thi deres Bjerge ere dem i Stedet for Byer, og deres Kilder for Nydelser [2]). Dette Folk kalder jeg i Sandhed lyksaligt, da ingen misunder dets Fattigdom, og aller lyksaligst deri, at de nu alle have antaget Christendommen. Der er meget at berømme i deres Sæder, især deres Kjærlighed, der bevirker, at alt hos dem er fælles, saa vel for Fremmede som for Indfødte. Deres Biskop lyde de som en Konge: paa hans Vink vogter det hele Folk; hvad han bestemmer efter Guds Vilje, efter Skriften, eller efter andre Folks Sædvaner, det ansee de som en Lov" [3]). Her er det især merkeligt, hvad Mag. Adam ytrer om Biskoppens — paa hans Tid endnu Isleifs — store Magt og Anseelse. At det virkelig i det Væsentlige forholder sig saaledes, derpaa faar man ej alene en Bestyrkelse i hvad der af Islændingerne selv fortælles om deres første Biskopper, fornemmelig om Isleifs Søn og Efterfølger Gissur, om hvem der ytres at han med Rette kunde kaldes baade Konge og Biskop over Landet, saa længe han levede, og hvem det lykkedes at faa indført Tiende-Ydelsen, endnu førend man i Norge havde vovet et saadant Forsøg; men det maa tildeels endog ansees som en naturlig Følge af den Ærefrygt, hvormed man i Norge og paa Island endnu betragtede den saakaldte „Tign" eller fyrstelige Værdighed, hvilken ogsaa Biskopperne efter de Tiders Begreber besad [4]).

Dog, om der end i denne forholdsviis rolige Tid, der kunde kaldes **Biskopsvældets Tid**, og som vedvarede indtil de frygtelige politiske Storme, der gik forud for og medførte den islandske Uafhængigheds Ophør, forefaldt lidet, som var værd at optegne [5]), saa ofrede derimod Islændingerne

---

[1]) Pauli 1ste Brev til Timoth. 6—8. At Mag. Adam her har taget Munden noget vel fuld, fremgaar ved Sammenligning med Hungrvakas nys anførte Ytringer om de Vanskeligheder, hvormed Isleif havde at kæmpe.

[2]) Ved Kilderne, der træde i Stedet for andre Nydelser (pro deliciis), forstaaes vel de varme Kilder, der brugtes til Bad.

[3]) En Scholiast, maaskee Adam selv (Schol. 150) tilføjer her: Hos dem er ingen anden Konge end Loven alene; „et peccare nefas, aut pretium mori" (et Citat efter Horats, Odernes 4de Bog, carm. 24. v. 24). Der tilføjes og i Schol. 151: „Civitas ibi maxima Scaldholz", hvor saaledes Skaalholt for første Gang nævnes som Bispesæde.

[4]) I Hungrvaka Cap. 2 staar der udtrykkeligt i Anledning af Biskop Kols Begravelse ved Skaalholt Kirke, at denne var den første paa Island, der prydedes med en „tiginn" Mands Grefte.

[5]) Man behøver kun at gjennemgaa de første Bøger af Sturlungasaga, sammenholdt med Annalerne, for at see, hvor stille det nu i lang Tid var paa Island mod forhen. Ikke at der jo endnu stundom forefaldt enkelte Fejder, ledsagede af Drab og Fredløshedsstraffe o. a. d., men de var kun faa og ubetydelige i Sammenligning med dem, der rystede Island i det 10de Aar-

saa meget mere deres Tid og Evnet paa at samle og opbevare Beretningerne om de forrige Tiders brogede Begivenheder, og om de Tildragelser, der havde skeet og fremdeles skede i Moderlandet Norge. Fra denne Tid af var det at Islændingerne, jo mindre de selv grebe ind i Historien og saa at sige gjorde Historie, desto ivrigere lagde Vind paa at skrive Historie, det vil sige at samle, ordne og opbevare de saa vel i Landet selv som i Norge herskende og efterhaanden opstaaende historiske Sagn, at forevige dem i Kvad, og tillige at bevare de ældre Skaldes vigtigste Arbejder. Det synes næsten som om Nordmændene nu, selv alt for ivrigt optagne med at ordne deres kirkelige, politiske og sociale Anliggender, og senere hen med indenlandske Krige og heftige Partistridigheder, til at kunne beskjeftige sig med Begivenhedernes Foregivelse i Sang og Skrift, fra Harald Haardraades Tid af ved en stiltiende Overeenskomst overlode alt saadant til Islændingerne, der fra deres afsides Ø roligere kunde betragte Begivenhederne og opfatte dem fra et mere upartisk Standpunkt, end det i Norge selv var muligt. Thi efter Haralds Tid optræder ikke længer nogen norsk Skald. Alle de kongelige Hofskalde, hvis Vers anføres til Bekræftelse af Sagaernes Udsagn, vare Islændinger [1]), og de norske Kongesagaer selv, skjønt øjensynligt gjengivende Traditioner, der allerede ved den mundtlige Overleverelse i Norge have faaet deres bestemte Form [2]), ere dog, som man tydeligt kan see, aller først optegnede af Islændinger. Det var dog ikke førend henved et Par Menneskealdre efter Haralds Tid, at virkelig Sagaskrivning begyndte [3]); i hans Dage lagde man endnu kun Vind paa den mundtlige Overleverelse, og især paa Skaldekunsten, der da fornemmelig kunde siges at være i sin Blomstren. Dette er maaskee væsentligt at tilskrive hans egen personlige Indflydelse; thi han var selv en af sin Tids ypperste Skalde, ansaaes for den kyndigste og sikreste Bedømmer af alle poetiske Præstationer, og interesserede sig saa lidenskabe-

---

hundrede, og som gave Stoffet til de egentlige Familie-Sagaer. Længst synes de alvorligere Ættefejder at have holdt sig paa Nordlandet, eller omkring Eyjafjorden, hvor Gudmund den mægtiges Søn Eyjulf havde mest at sige efter hans Død, og ved sit Overmod opvakte mange Fiender mod sig.

1) De ville blive nærmere omtalte og opregnede længere nede Side 228.

2) Et merkeligt Vidnesbyrd herom findes endog hos Snorre, Harald Haardraades Saga Cap. 69, hvor han, skjønt Islænding, dog øjensynligt fordi han fandt det saaledes skrevet for sig, siger om Fortællingen om Sven Ulfssøns Taknemmelighed mod sin Frelser, Karl i Halland: „dette blev bekjendt og vide omtalt: det kom ogsaa nord hid til Norge". Dette Tillæg har aabenbart været optaget uforandret fra den første mundtlige Beretning, og er gaaet fra Haandskrift til Haandskrift.

3) Nemlig, som Snorre udtrykkeligt siger i sin Fortale, over 240 Aar efter Islands Bebyggelse (870 + 240 = 1110).

ligt for Skaldekunsten, at han, naar det gjaldt at hædre eller belønne en Digter, glemte sin sædvanlige Paaholdenhed og Sparsomhed, og uddeelte Gaver med ødsel Haand, medens han tillige i Omgang med aandfulde Skalde viste sig saa jevn og utvungen, at man endog maa tilstaa, at han stundom bortgav alt for meget af sin kongelige Værdighed, idet han tillod og deeltog i temmelig raa og upassende Spøg [1]). Hvor meget Islændingerne allerede paa Haralds Tid lagde Vind paa at samle, ordne og opbevare de historiske Traditioner, ej alene om ældre, men ogsaa om samtidige Begivenheder, og hvor ivrigt deres Skalde ej alene selv digtede Kvad, men ogsaa lærte udenad saa mange andre, ældre og yngre Kvad, som de kunde overkomme, derom vidne især følgende, i Sagaerne meddeelte, og, som det synes, aldeles paalidelige Beretninger, om Thorstein frode og Stuf Skald.

Thorstein, en ung og rask, men fattig Islænding, kom en Sommer til Harald og bad om hans Bistand. Kongen spurgte ham, hvad han forstod sig paa: Thorstein sagde at han kunde en Deel Sagaer. Da Kongen hørte dette, lovede han ham Ophold paa den Betingelse, at han skulde fortælle Sagaer til Tidsfordriv, naar som helst han opfordredes dertil. Thorstein forpligtede sig dertil, og fortalte nu Saga efter Saga den hele Sommer og Høst, hvorved han blev saa afholdt af Hirdmændene, at de skjenkede ham Klæder, medens Kongen gav ham gode Vaaben. Saaledes leed det hen mod Juul; da begyndte Thorstein at see noget nedslagen ud. Kongen spurgte ham om Aarsagen: han skød Skylden paa Tungsindighed eller slet Lune. „Nej", sagde Kongen, „det er ikke den rette Aarsag, men jeg kan godt gjette den, og det er, at dit Forraad paa Sagaer nu begynder at slippe; du har i hele Vinter altid fortalt, naar som helst du opfordredes, og nu finder du det ubehageligt, at dit Forraad skal være udtømt netop naar Julen kommer". „Du har gjettet rigtigt, Konge" svarede Thorstein, „og jeg har kun een Saga tilbage, men som jeg ikke tør fortælle her, da det er Sagaen om dine egne Bedrifter udenlands". „Det er imidlertid den Saga, jeg har størst Lyst til at høre", sagde Kongen, „og derfor skal du just fortælle den i Julen. I de første Dage, som nu ere for Haanden, behøver du ej at fortælle noget, da alle have travlt med Forberedelserne til Festen, men om Juledagen skal du begynde paa denne Saga, og jeg skal mage det saaledes, at den holder hele Julen ud, thi i den Tid er der saa megen Drik og Lystighed, at Folk ikke sidde længe og høre paa Fortællingen; saa længe du fortæller, skal jeg ikke lade mig merke med, om jeg synes du gjør det godt eller ej". Det gik efter Kongens Bestemmelse. Om Juledagen begyndte Thorstein paa Sagaen, og efter at han

[1]) Exempler saa vel herpaa, som paa Haralds Gavmildhed mod sine Skalde, afgiver især Sneglu-Halles Historie, hvorom nedenfor.

havde fortalt en Stund, bad Kongen ham holde op for den Dag. Blandt Tilhørerne, som ej vidste noget om Kongens og Thorsteins Aftale, var der megen Tale om, hvor dumdristigt det var af denne Islænding at fortælle Kongens Saga i hans eget Paahør, og man undredes over, hvorledes Kongen vilde optage det. Nogle fandt at han skilte sig vel derved, andre vare mindre tilfreds med hans Fortælling. Thorstein fortsatte den de følgende Dage; Kongen overholdt strengt, at man hørte opmerksomt til, og passede det efter Løfte saaledes, at Sagaen var ude just som den egentlide Juul var til Ende, eller Trettendedagen. Samme Aften spurgte Kongen Thorstein, om han ej var nysgjerrig efter at vide, hvad han selv syntes om Sagaen. „Nej jeg er ræd derfor", svarede Thorstein. „Jeg er kun ræd for Overdrivelser", sagde Harald, „og kan berolige dig med, at jeg finder Sagaen meget godt fortalt, og ingensteds afvigende fra Sandheden; men siig mig nu, af hvem du har lært den". „Det var", sagde Thorstein, „min Sædvane hjemme paa min Fædrenes, hver Sommer at drage til Althinget, og paa hvert Thing lærte jeg da et Stykke af Halldor Snorressøn.". „Ja, naar saa er", sagde Harald, „er det intet Under at du kan den godt; dette skal nu komme dig tilgode, saa at du altid skal være velkommen her hos mig, naar du vil". Thorstein blev nu den øvrige Deel af Vintren hos Kongen, og da Vaaren kom, gav han ham gode Varer at drage i Kjøbferd med, saa at han fra den Tid blev en velholden Mand. At denne Thorstein havde et saa stort Saga-Forraad inde, at han kunde fortælle Dag efter Dag den hele Høst og en stor Deel af Vintren, viser at Sagabearbejdelsen, om end ikke den skriftlige, allerede paa denne Tid var kommen til stor Udvikling paa Island; thi en saadan Masse af Sagaer vilde neppe kunne erindres eller fortælles paa en tilfredsstillende Maade, uden at hver enkelt af dem havde faaet en bestemt afrundet Form. Vi lære heraf ogsaa, hvor ivrigt man var om sig efter at faa Stof til Sagaer fra dem, der selv havde været Deeltagere i og Øjevidner til Begivenhederne, saaledes som i nærværende Tilfælde Halldor Snorresøn, og hvorledes endog mægtige og fornemme Mænd, som han, ikke ansaa det under deres Værdighed at fortælle hvad de havde oplevet. Da Halldor, som det nedenfor vil vises, efter sin Hjemkomst til Island stod i et spendt Forhold til Harald, er dette en Borgen mere for Paalideligheden af Thorsteins Beretning. Noget af denne er vel bibeholdt i den, som nu findes i Sagaerne, men at den dog ogsaa desværre har lidt store Forvanskninger af senere uheldigere Kritikere, er allerede ovenfor viist [1]).

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 99, Morkinskinna, fol. 12. Navnet, Thorstein Frode, forekommer kun i et eneste Haandskrift. Muligt at Thorstein

Stuf Skald var en Søn af Thord Kat, der igjen var en Søn af den smukke Gudrun Usvifersdatter, Bolle Thorleiksøns Hustru, i hendes tidligere Egteskab med Thord, Skalden Glum Geiressøns Søn [1]). Han havde saaledes godt at slægte paa med Hensyn til Skaldskab, og var selv forstandig og en udmerket Skald, men han var blind. Han gjorde under Haralds Regjering en Reise til Norge, og tingede sig i Kost hos en god Bonde paa Oplandene. Under hans Ophold der hendte det sig at Kongen paa en Forbi-Reise tog ind der paa Gaarden, og da han ikke vilde gjøre noget Bryderi, bad han Bonden skjøtte sin Dont, som ellers, og ikke gjøre sig nogen Umag med at underholde ham. Bonden gjorde som Kongen bad, og denne, der var i godt Lune og gjerne vilde have nogen Morskab, betragtede imidlertid de Mænd, der vare inde i Stuen. Hans Opmerksomhed faldt især paa den høje og velvorne Stuf, der sad paa den ydre Kant af Bænken. Han kaldte ham til sig, og spurgte, hvad han hed. „Jeg heder Stuf", svarede denne. „Et urimeligt Navn", sagde Kongen [2]); „men hvad heder din Fader?" — „Min Fader hed Kat" svarede Stuf. „Dette Navn svarer til det andet", sagde Kongen, „hvem er den Kat?" — „Ja gjet kun, Konge", svarede Stuf, og brast i Latter. „Hvorfor leer du", spurgte Kongen. „Gjet kun", svarede Stuf atter. „Det er just ikke saa let en Sag at gjette hvad du kan have bag Øret", sagde Kongen, „men jeg faar prøve; først gjetter jeg nu, at du er en Islænding; dernæst at du lo ved at tænke paa Svinet, som min Fader kaldtes i Tilnavn" [3]). „Du gjetter rigtigt, Herre", svarede Stuf. „Sæt dig længer ind paa Bænken og lad os tales nærmere ved", sagde Kongen; Stuf gjorde saa, og Kongen merkede snart at han var en meget forstandig Mand, og havde stor Fornøjelse af at samtale med ham. Nu kom Bonden ind i Stuen og ytrede sin Bekymring for at Kongen maaskee kedede sig. „Nej langtfra", sagde Kongen, „din Vintergjest underholder mig meget godt, og han skal sidde lige overfor mig og drikke med mig i Kveld". Dette skede. Kongen talte endnu mere med Stuf, og fandt saadan Behag i ham, at han ved Sengetid bad ham følge med i det Kammer, hvor han selv skulde sove. Da Kongen var kommen til

---

Frode er den, der paaberaabes af Snorre i Olaf den helliges Saga Cap. 97, se ovf. I. B. S. 471.

[1]) Om Glum Geiressøn, Harald Graafelds Skald, se I. 2. S. 6; om Gudrun, s. I, 2. S. 837 flg. Da Gudrun var en Søster af Uspak Usviverssøn, var Stufs Fader Thord Kat følgelig en Fætter af Ulf Stallare, Uspaks Søn.

[2]) „Stúfr" betyder „Stub", „Stump".

[3]) Nemlig „sýr", Sigurds, Haralds Faders, Tilnavn, se ovf. I. 2. S. 496, Note.

Sengs, kvad Stuf en Flokk [1]) for ham; Kongen bad ham derefter kvæde andre Kvad, og saaledes fortsatte nu Stuf til langt ud paa Natten, idet Kongen af lutter Fornøjelse ved at høre Kvadene ej kunde falde i Søvn. Endelig spurgte Kongen ham om han havde holdt Regning med, hvor mange Kvad han havde kvædet. „Nej jeg troede at I selv talte efter", svarede Stuf. „Det har jeg ogsaa gjort", sagde Kongen, „og det er i alt 30 Flokker; men kan du da ingen Draaper?" „Jo", svarede Stuf, „jeg kan ikke færre Draaper end Flokker, og dog er der ogsaa af disse flere tilbage, som jeg endnu ikke har kvædet". „Du kan da en overordentlig Mængde Kvad", sagde Kongen; „men hvem vil du da underholde med dine Draaper, siden du kun har ladet mig høre Flokkerne?" „Dig selv, Konge", svarede Stuf, „naar vi næste Gang mødes". „Hvorfor da heller end nu", spurgte Kongen. „Fordi jeg ønskede med Hensyn til min Underholdning, som med alt andet, der vedkommer mig, at I skulde synes bedre derom, jo mere I blev kjendt dermed", var Stufs Svar. De lagde sig nu til at sove, men Morgenen efter, da Kongen skulde rejse videre, bad Stuf ham at opfylde en Bøn, han vilde gjøre ham. „Hvad er det", siger Kongen. „Ja lov mig det, førend jeg siger det", sagde Stuf. „Sligt er just ikke min Sædvane", svarede Kongen, „men til Løn for din behagelige Underholdning skal jeg vove det". „Hensigten med min Rejse hid", sagde da Stuf, „er at hente noget Dannefæ øster i Viken, og dertil vilde jeg gjerne udbede mig eders Brev og Indsegl". Kongen lovede ham det. Da rykkede Stuf ud med endnu en Bøn, og fremdeles paa den Betingelse at Kongen skulde sige Ja paa Forhaand. „Du er en underlig Mand", sagde Kongen, „og ingen har hidtil talt med mig paa denne Maade, dog skal jeg endnu vove paa at opfylde din Begjæring". „Den er", sagde Stuf, „at jeg maa faa Tilladelse til at digte et Kvad om eder". „Er du noget beslægtet med Skalde", spurgte Kongen. „Glum Geiresson var min Farfaders Fader", svarede Stuf. „Digter du saa godt som han", sagde Kongen, „da er du god Skald nok". Stuf meente, at han ej stod tilbage for ham, og Kongen sagde: „det er heller ikke urimeligt at du forstaar dig paa at digte, saa mange Kvad som du kan, derfor giver jeg dig min Tilladelse til at digte om mig". „Vil du endnu opfylde en Bøn, jeg beder dig om", spurgte Stuf. „Hvad er det da", spurgte Kongen. Stuf vilde atter have Kongens Samtykke forud. „Nej", sagde Kongen, „det har nu staaet længe nok, og gaar ikke mere an; sig mig først din Bøn". Stuf sagde at han gjerne vilde blive Kongens Hirdmand. „Det var vel, at jeg ikke forud samtykkede heri", sagde Kongen, „thi dertil maa jeg høre mine Hirdmænds Raad; henvend dig til mig desangaaende nord i Nidar-

---

[1]) D. e. Kvad af kortere Udstrækning, som tidligere viist.

os". Derved blev det. Stuf rejste efter Bestemmelsen øster til Viken, og fik, understøttet af Kongens Budskab og Jertejner, uden Hinder den Arv, han skulde have. Siden opsøgte han Kongen nord i Throndhjem, og blev godt modtagen af ham. Han fik nu sin tredie Bøn opfyldt, thi med Hirdmændenes Samtykke blev han optagen i deres Tal, og opholdt sig en Stund hos Kongen. Stuf overlevede ham og digtede efter hans Død en saakaldet Arveøls-Draape om ham, der kaldtes Stufsdraapa eller Stufa [1]). Af den anføres flere Vers i Sagaerne til Bekræftelse paa, hvad der fortælles; vi have allerede haft Lejlighed til at paaberaabe enkelte af dem, og det siges udtrykkeligt at han selv hørte Kong Harald fortælle om de Begivenheder, han besang [2]).

Blandt andre Islændinger, der digtede Kvad om Harald, hvilke ligeledes hyppigt paaberaabes, vare den oftere omtalte **Thjodolf Arnorssøn** fra Nordlandet, Haralds egenlige Hirdskald, og hans Broder **Bølverk** [3]). Thjodolf, der synes at være kommen til Norge allerede under Magnus den gode og at have opholdt sig hos Harald i hele hans Regjeringstid, — vi finde nemlig Vers anførte af ham saavel om Magnus's Krig i Danmark, som om Begivenheder fra ethvert Tidspunkt i Haralds Regjeringstid, — var af ringe Herkomst, men en ypperlig Skald, og var i stor Yndest hos Kongen. Hans Hovedkvad om Harald kaldes efter sin Inddeling i sex Stevjemaal eller Afdelinger Sexstefja [4]), og Vers af den citeres hyppigt, fordi han mere end de fleste andre Skalde havde været Øjevidne til Begivenhederne. Ogsaa af Bølverks Kvad citeres flere Vers. For den senere Deel af Haralds Regjeringstid maa ogsaa den forhen [5]) omtalte **Stein Herdisessøn** eller Hallarstein nævnes; han deeltog i Nisaa-Slaget 1062, hvilket han derfor beskriver som Øjevidne, og levede ogsaa under Haralds Søn og Efterfølger Olaf Kyrre, om hvem han lige saa vel som om Harald selv digtede Kvad. Den ypperlige **Arnor Jarlaskald**, Thord Kolbeinssøns Søn, er allerede ovenfor nævnt. Andre mindre bekjendte Skalde, der ligeledes digtede Kvad om Harald, hvoraf Vers anføres, og som vi allerede ovenfor lejlighedsviis have omtalt, vare Illuge Bryndøleskald, Valgard fra Vold, Thorarin Skeggessøn. Ogsaa andre Skalde omtales, der digtede Kvad om Harald, men hvis Vers ikke citeres. Alle vare de Islændinger, saa at det er tydeligt nok, at Skaldekunsten fra nu af tilhørte dem som en synderlig Ting, og udelukkende dyrkedes af dem, ligesom vi ogsaa af de

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 110, Morkinskinna fol. 17.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 11.

[3]) At Bølverk var Thjodolfs Broder, siges kun i Fagrskinna Cap. 148 og 174.

[4]) Se ovf. I. 2. S. 235.

[5]) Harald Haardraades Saga Cap. 1.

nævnte Skaldes Familieforhold have seet, at den for en stor Deel gik i Arv i Ætterne [1]).

De fleste af disse Skalde vare tillige, som Stuf, Kongens **Hirdmænd.** Dette var ogsaa Tilfældet med mange, ja vel endog de fleste af de anseede Islændinger, der besøgte Harald, og gjorde ham deres Opvartning. Og da det er højst sandsynligt, at under Haralds lange Regjering Fleerheden af de islandske Høvdinger i det mindste eengang besøgte ham og fandt en venlig Modtagelse ved hans Hof, kan man vel ogsaa antage, at Fleerheden af dem vare hans Hirdmænd [2]). Men Hirdmandsværdigheden var paa den Tid ingen tom Titel. Den medførte, som vi allerede tidligere have viist, et bestemt Afhængigheds- eller Vasall-Forhold for Hirdmanden til Hirdens Herre, og et Brud paa denne Troskabspligt betragtedes som Nidingsverk [3]). Vel ligger det i Sagens Natur, at nogen streng Overholdelse af denne Afhængighed ikke kunde tænkes i et saa langt bortliggende Land som Island, men at Harald ikke desto mindre gjennem sine Hirdmænd maa have udøvet nogen Indflydelse paa Islands Anliggender, kan ej betvivles. Hertil er det maaskee ogsaa, at Mag. Adam tildeels sigter med de ovenfor anførte Udtryk [4]).

Om **Grønland** og dets Forhold til Norge paa Harald Haardraades Tid tales der næsten slet ikke. Vi erfare kun, at Farten derpaa fremdeles skede umiddelbart fra Norge, ikke fra det langt nærmere beliggende Island, hvilket viser, at dets Forbindelse maa have været sterkere med hiint, end med dette. Det er ovenfor nævnt, hvorledes Mag. Adam af Bremen udtrykkeligt nævner Grønlændingerne blandt de Nordboer, der sendte Gesandter til Adalbert for at udbede sig Lærere af ham, og at Adalbert med Isleif sendte Breve til Grønland, medens det derimod er uvist, hvor vidt han ogsaa opfyldte hiin Bøn om at sende Lærere. At der

---

[1]) Exempel herpaa er ej alene Stuf, Ætling af Glum Geiressøn, men ogsaa Arnor, Thord Kolbeinssøns Søn, ligesom den Omstændighed at Thjodolf og Bølverk vare Brødre, ogsaa bestyrker det.

[2]) Blandt Haralds Hirdmænd paa Island nævnes saaledes lejlighedsviis Bolle Bollessøn, eller Bolle den prude, uagtet der ingensteds omtales, naar han blev Kongen haandgangen. Sandsynligviis var dette ogsaa Tilfældet med Brand den gavmilde, om hvis Besøg hos Harald vi nedenfor komme til at tale. Halldor Snorressøn var Hirdmand, ligesaa Sneglu-Halle, sandsynligviis ogsaa den i Ljosvetninga Saga Cap. 29 omtalte Skegge.

[3]) Det er ovenfor (I. 2. S. 686) viist, hvorledes Olaf den hellige, da han søgte at underkaste sig Island og Færøerne, først og fremst henvendte sig til sine Hirdmænd. Endog til Halldor Snorressøn henvendte Harald sig i et Privat-Anliggende, efter at være bleven ueens med ham, se nedenfor.

[4]) Merkeligt er det, at i Ljosvetn. Saga Cap. 29 kalder Harald Haardraade, som det nedenfor nærmere vil sees, islandske Mænd sine Thegner.

imidlertid kun var liden Forbindelse mellem Grønland og den bremiske Erkestol, seer man udtrykkeligt af Mag. Adams Skildring af Grønland og Grønlændingerne paa denne Tid. „Til denne Ø", siger han, „kan man seile fra Norges Kyst i 5 til 7 Dage lige som til Island, Menneskerne blive der af det salte Hav blaagrønne, hvoraf Landets Navn [1]). De leve paa samme Viis som Islændingerne, undtagen at de ere grusommere, og foruroligе de Søfarende med røverske Anfald. Ogsaa til dem heder det at Christendommen nylig skal være udbredt" [2]). Det sidste Tillæg er især besynderligt, efter at der har været Tale om hine Gesandter fra Grønland, og Adalberts Brev til dets Indbyggere.

Om Viinland, eller Kolonien i Nordamerika, tales der siden 1008 intet i vore Sagaer, og det er kun den af os tidligere anførte Beretning hos Mag. Adam, der angiver at have hørt den af Sven Ulfssøn selv, som lader os slutte, at Landet maaskee endnu paa denne Tid stundom har været besøgt [3]). Men dette maa i saa Fald have været fra Grønland. Fra Norge skede det vist aldrig.

18. Haralds krigerske Forhold til Danmark.

Den største Deel af Haralds Regjeringstid var optagen af hans Krig med Sven Ulfssøn i Danmark. Vi have allerede nævnt, at han aldeles ikke erkjendte den Overdragelse af Danmark til Sven, som Magnus den gode paa sin Dødsseng havde udtalt. Han betragtede sig selv som Magnus's retmæssige Efterfølger i Danmark, og Sven kun som en Usurpatør, hvilken han havde fuldkommen Ret til, om muligt, at støde fra Tronen. Derfor bekrigede han ham, og det med en stor Udholdenhed. Men Krigen førtes ogsaa paa en Maade, som gjorde det muligt at holde længe ud med den. Den bestod nemlig alene deri, at Harald om Vaaren udbød Leding, seilede om Sommeren til Danmark med de Folk, der adlød Udbudet, herjede Danmarks Kyster, og kæmpede med Sven, for saa vidt han mødte ham [4]). Men der blev aldrig gjort noget Vinterfelttog, og intet Landskab blev besat eller erobret. Det var visselig Haralds Hensigt, at sætte sig i Besiddelse af Landet, men dertil synes

---

[1]) Dette er (se ovf. I. 2. S. 361) aldeles urigtigt; men maaskee der har foresvævet Mag. Adam nogle dunkle Beretninger om Eskimoernes Hudfarve.

[2]) Mag. Adam IV. 36.

[3]) Mag. Adam IV. 38, jvfr. ovenfor I. 2. S. 462.

[4]) Harald herjede hver Sommer, den ene efter den anden, i Danmark, staar der udtrykkeligt i Fagrskinna Cap. 183, Snorre Cap. 33, Harald Haardraades Saga Cap. 49.

hans Stridskræfter ej at have forslaaet, da han ingensteds fik Medhold hos den danske Befolkning, hvilken, om den end ikke holdt saa meget af Sven, dog i det mindste frygtede Harald, og forestillede sig ham grummere og haardere, end han i Virkeligheden var [1]). Krigen fik derfor kun Udseende af regelmæssigt gjentagne Vikingetog, anstillede deels for at vinde Bytte, deels for at tilføje Sven saa megen Skade som muligt, om det end ikke lykkedes at forjage ham. Hver Vinter tilbragte Harald hjemme i Norge. Ledingsfolket, der hver Sommer blev opbudt, fandt sig vel nogenledes erstattet for alt dette Bryderi ved det erhvervede Bytte, og paa enkelte Undtagelser nær har vel ogsaa det Antal Ledingsskibe, som fremmødte, været saare lidet, især da Harald var langt fra at staa sig godt med Bønderne, allermindst i det vel befolkede Throndelagen, hvor Einar Thambarskelve havde saa meget at sige [2]). Hvad der synes at vise, at Harald dog paa en vis Maade havde Overtaget over Sven, er den Omstændighed, at denne, saa vidt vides, aldrig gjengjeldte Haralds Herjetog ved lignende Angreb paa Norge [3]), uagtet han ej sjelden truede dermed og at han oftere blev slagen. Men fast Fod kunde Harald ikke faa i Danmark.

Ved Siden af denne Krig udenfor Landet havde Harald ogsaa i Norge selv, især i Førstningen af sin Regjeringstid, at arbejde mod den ovenfor skildrede Opposition af det mægtige Lendermands-Parti, der var ham saa meget farligere, som der er temmelig visse Tegn til, at Sven Ulfssøn ikke lod denne Lejlighed til at svække Haralds Magt ubenyttet, men ved hemmelige Udsendinger og alle Slags Løfter søgte, som Gamle-Knut forhen, at puste til Oppositionen og drage de Misfornøjede ind i sin Interesse [4]). Disse Bestræbelser, saa vel som Haralds Modbestræbelser og hans mere end ellers spændte Forhold til de mægtige i Folket sporer man især under to Perioder af Haralds Regjering, nemlig de fire eller fem første Aar, og de fire eller fem sidste. I Mellemtiden synes det at have været forholdsviis stille. Disse Perioder falde tildeels sammen med de Tider, hvori han fornemmelig stod paa

---

[1]) Man forestillede sig ham vel omtrent saaledes som Mag. Adam skildrede ham, se ovf. S. 208.

[2]) Et Par Gange omtales udtrykkeligt at Harald udbød halv Leding, men det var ogsaa, naar han gjorde overordentlige Anstrengelser. Stundom tales igjen om at han medbragte faa Stridskræfter, saaledes som det nedenfor i Fortællingens Løb vil sees.

[3]) Sven truede oftere med at hjemsøge Norge (Snorre Cap. 34), men der blev intet af hans Trusel.

[4]) Man kan slutte det deels deraf, at norske Magnater, som Finn Arnessøn og Haakon Ivarssøn, virkelig tyede til Sven, deels deraf at Harald selv benyttede sig af foregivne danske Udsendinger til at prøve sine Undersaatters Troskab. Se herom nedenfor.

en spendt Fod med Erkebiskop Adalbert, og denne derimod var venskabeligt forbunden med Sven Ulfsøn. Det er ogsaa disse to Perioder, hvorfra vi have omstændeligere Beretninger angaaende Haralds Foretagender hjemme og ude. Om Mellemtiden fortælles der intet, med Undtagelse af flere i politisk Henseende uvigtige Hendelser, som enkelte Islændinger oplevede ved Haralds Hof og som rimeligviis ere at henføre hid. Om Haralds Krigsforetagender fra hele denne Tid vides ikke andet, end det ovenfor anførte, at han hver Sommer var paa Tog til Danmark, foruden et Par Oplysninger, som danske og andre fremmede Forfattere give. Dette synes at vidne om, at hiin Mellemtid, der dog indbefattede hele ti Aar, var forholdsviis fattig paa Begivenheder [1]).

---

[1]) Da Tidsregningen for Begivenhederne under Haralds Regjering af de nyere Historieforskere har været forskjelligt angiven, og heller ikke er uden flere Vanskeligheder, ville vi her foreløbigt opstille de Hovedpunkter, vi ansee som sikre, og efter hvilke vi saaledes med Hensyn til Tidsangivelserne ville rette os, idet vi derhos anføre de Grunde, der have ledet os. Først og fremst maa det her merkes, at den ældste af Sagabearbejdelserne, hvis Text indeholdes i Morkinskinna og Flatøbogen, er for en stor Deel aldeles uden Tidsregning, da Begivenhederne efter de to eller tre første Aar anføres uordentligt om hinanden, og Beretningerne derom alene kunne benyttes løsrevne fra det øvrige, til Udfyldning og Berigtigelse af de mindre nøjagtige Beretninger hos Snorre og i Hrokkinskinna. I disse derimod, navnligen hos Snorre, er Tidsregningen i det hele taget saa rimelig, og saa stemmende med de Oplysninger, sikre udenlandske Kilder give os, at man maa føle sig overbeviist om dens Paalidelighed, og ej kan afholde sig fra den Formodning, at den, som først opstillede den, maa have haft Kilder, som vi nu savne. Til denne Tidsregning slutter sig ogsaa de islandske Annalers. Det følger saaledes heraf, at det er denne Tidsregning, vi ligeledes lægge til Grunden. Kun er det at merke, at ogsaa dennes Tidsangivelser slippe for den oven nævnte Mellemtid.

Hoved-Udgangspunkterne for denne Tidsregning er Kong Magnus's Død i Oktober 1047, og Nisaa-Slaget. Dette sidste angives hos Snorre (Cap. 76) at have fundet Sted efter at 15 Vintre vare henrundne siden Magnus den godes Død, altsaa i Aaret 1062; Fagrskinna Cap. 195 (der ellers slutter sig til Morkinskinna) henfører det til Haralds 16de Regjeringsaar; men da han blev Konge allerede i 1046, bliver saaledes hans 16de Regjeringsaar ligeledes 1062. Det samme Aar for Nisaa-Slaget angives og i Annalerne, og følgelig maa dette ansees som vist. Den første Vinter efter Magnus's Død (1047—48) tilbragte Harald i Throndhjem (Harald Haardraades Saga Cap. 42). Om Sommeren (1048) gjorde Harald Toget til Godnarfjord i Jylland, medens Halldor Snorresøn var hjemme paa Island (Snorre Cap. 31, Harald Haardraades Saga Cap. 47, 48, jvfr. Cap. 42). Vintren derefter (1048—49) tilbragte Harald i Norge, det siges ikke hvor (Snorre Cap. 33, Harald Haardraades Saga Cap. 49); men da Oslo i det derpaa følgende Aar omtales, er det højst rimeligt, at han just hiin Vinter har opholdt sig der, og begyndt By-Anlægget. Sommeren efter (1049) kom Halldor tilbage (Harald Haardraades Saga Cap. 42), og Julen tilbragtes i Throndhjem (Cap. 43, 44). Men efter at det i Cap. 49 (hos Snorre Cap.

19. Haralds første Krigstog mod Danmark.

Kong Harald tilbragte, som vi allerede have nævnt, den første Vinter efter Magnus's Død i Nidaros. Samme Vinter havde Sven ladet sig tage til Konge, først paa Jisøre-Thing og siden paa Viborg Thing,

---

33) har været nævnt, at Harald tilbragte Vintren 1048—49 i Norge, heder det, at han næste Vaar paany drog i Leding til Danmark og saaledes Sommer efter Sommer; i Cap. 50 (Snorre Cap. 34) heder det ligeledes at Kong Sven sad stille om Vintrene, men laa ude i Leding om Somrene, og truede at fare til Norge; derpaa siges der at Sven om Vintren udæskede Harald til Kamp i Elven, hvorefter da Slaget den følgende Sommer beskrives, Angrebet paa Heidaby, Flugten ved Læsø o. s. v. (Harald Haarbraades Saga Cap. 50—53, Snorre Cap. 34, 35). Morkinskinna (og Flatøbogen) nævner endog to Sommere mellem Haralds første Tog og det, hvorpaa Flugten ved Læsø forefaldt. Her kunde der altsaa ved første Øjekast være Tvivl om, til hvilket Aar dette Søtog er at henføre. Men da Ytringerne om Haralds og Svens aarlige Søtog aabenbart kun ere indskudte som en almindelig Bemerkning, der gjelder den hele Krigstid, og da Afvigelsen mellem Morkinskinna og Hrokkinskinna samt Snorre netop viser, at man ej var paa det Rene med Sagen og at de meddeelte Beskrivelser over hine Mellemtog kun angive Sommertogenes almindelige Charakteer, uden at holde sig til noget enkelt, er det utvivlsomt, at „Vintren" paa sidste Sted nøje slutter sig til det samme Udtryk i Cap. 49, og at altsaa Vintren 1048—49 hermed er meent; dette bliver og saa meget sandsynligere, som det er vist, at Harald opholdt sig Vintren 1049—50 i Throndhjem, hvorhen det maatte være vanskeligt for Sven at faa Bud, medens han derimod efter al Rimelighed opholdt sig Vintren 1048—49 i Oslo, som nys omtalt. Hiint Søtog henføres derfor rettest til 1049. Hvad der end videre bestyrker dette, er at Mag. Adam (II. 12, 13) omtaler den under det her omspurgte Søtog forefaldne Ødelæggelse af Slesvig som samtidig (simul eo tempore) med de oven omhandlede Uroligheder i England og navnlig Bjørn Ulfssøns Død i 1049, hvilken, som vi ovenfor have viist, her er den Hovedbegivenhed, der bestemmer Chronologien. Vintren (1049—50) tilbragte Harald, som oven anført, i Throndhjem, og lod Einar dræbe. Vaaren efter (1050) drog han med Halldor til Oslo, og tog Bejtsler i Viken (Harald Haarbraades Saga Cap. 44, 45); ligesom det og forstaaer sig, at han maa have gjort et Tog til Danmark; hvor vidt han derimod mod Slutningen af Sommeren vendte tilbage til Throndhjem, og tilbragte Vintren der, som det sammesteds siges, bliver mere tvivlsomt. Til 1050 eller 1051 henføre Annalerne Einar Thambarskelves Drab, og at dette virkelig forefaldt ved 1050, indlyser af hvad Snorre derefter anfører, thi først omtaler han Underhandlingerne mellem Finn Arnessøn og Haakon Ivarssøn, der vel omtrent kunne have medtaget nogle Maaneder (Cap. 46—48), derpaa (Cap. 53) Kalf Arnessøns Hjemkomst, fremdeles (Cap. 54) hans Død den paafølgende Sommer, og Finns Rejse til Danmark (Cap. 55); derefter (Cap. 56) Guthorm Ketilssøns Vinterophold hos Kong Margad i Dublin, og endelig (Cap. 57) Slaget ved Angelsey mellem ham og Margad den paafølgende Sommer. Da nu dette Slag, som ovenfor (S. 171) viist, skede 1052, og Guthorms Vinterophold i Dublin saaledes bliver 1051, maa følgelig Kalfs Drab henføres til Sommeren 1051, og hans Hjemkomst til Aaret forud,

hvor Thorkil Gøsa gav ham Kongenavn. Enthusiasmen og Glæden over den gjenvundne Uafhængighed var da meget stor i Danmark, og man troede enten at Harald slet ikke vilde komme til Danmark, eller at det, om han kom, vilde være en let Sag at jage ham bort. Thi om Vintren, førend der endnu kunde tænkes paa Udrustninger, var Spot over Harald og Nordmændene det almindelige Løsen i Danmark. Allermeest udmerkede sig heri Thorkil Gøsas Døtre, der blandt andre Spotterier ogsaa skare Ankere af Ost, og sagde at de vare sterke nok til at holde de Skibe, hvor-

---

sandsynligviis Høsten; da det heder at Harald efter Einars Død forlod Throndhjem, hvor Folkestemningen var ham ugunstig, og, som det synes, ikke det Aar vendte tilbage, maa hans Reise sættes i Forbindelse med et af de sædvanlige Tog til Danmark; den foregik derfor ved Sommerens Begyndelse, og til den Tid i Aaret 1050 maa altsaa Einars Drab henføres. Hvad der her ved første Øiekast kunde vække Betænkeligheder, er den Omstændighed at Snorre i Cap. 49—52 indskyder den hele Beretning om Haakon Ivarssøns Giftermaal og Flugt til Danmark m. m. Men dette henhører aabenbart, hvilket ogsaa udtrykkeligt siges i Morkinskinna, til en langt senere Tid, nemlig efter Risaa-Slaget, og er kun enten reent ud ved en Feiltagelse indskudt her, eller for at omtale Begivenhederne paa eet Sted. Thi her optræder Ragnhild, Magnus den godes Datter, og Aasmund, Svens Brodersøn, som voxne; men da Magnus selv var fød 1024, og Ragnhild saaledes neppe kan være fød tidligere end 1040, snarere noget senere, som 1042, var hun ei voxen førend omkring 1058, og da det udtrykkeligt heder at Sven havde opfostret Aasmund, og denne saaledes var et Barn, da han efter sin Fader Bjørns Død kom til Sven, kan heller ikke han have været voxen og en vældig Kriger, som han beskrives, førend efter 1060. Det er ogsaa paafaldende, at Orm Jarl, der endnu i Cap. 49 omtales som levende, i Cap. 52 nævnes som død. Mere herom nedenfor, hvor Haakon Ivarssøns Begivenheder omhandles, og hvor det tillige vil blive viist, at Snorre her staar langt tilbage for Morkinskinna i Paalidelighed. Man maa aabenbart i chronologisk Henseende slaa en Streg over Cap. 49—52, (Harald Haardraades Saga Cap. 67, 68) og betragte Cap. 53 (Harald Haardraades Saga Cap. 69) som om det fulgte umiddelbart efter Cap. 48 (Harald Haardraades Saga Cap. 65). Herefter følger nu den oven omtalte lange Periode, fra hvilken ingen bestemte Optegnelser haves; endelig, (hos Snorre Cap. 60, Harald Haardraades Saga Cap. 71), nævnes et Tog, Harald foretog ind i Limfjorden Aaret før Risaa-Slaget, altsaa 1061. I dette Cap. omtales ogsaa Anlægget af Oslo, men, som vi allerede ovenfor have viist, uben nogen bestemt Tidsangivelse; det eneste, man med Hensyn til Tiden kan slutte sig til af Udtrykkene, er at Oslos Anlæg skede før hiin lange Mellemtid, thi efter at det er sagt, at han anlagde Oslo, og sad der ofte m. m., heder det: „det var en Sommer at Harald seilede afsted" o. s. v. (nemlig til Jylland og Limfjorden); altsaa er det klart nok at denne Sommer var en ganske anden og senere, end den da Oslo blev anlagt. Risaa-Slaget med dets Forberedelser omtales Cap. 61—69 (Harald Haardraades Saga Cap. 76—84). To Vintre efter, altsaa 1064 mod Vaaren eller først i Sommeren sluttedes Freden med Danmark og Norge ifølge det udtrykkelige Udsagn hos Snorre Cap. 76, Harald Haardraades Saga Cap. 91 samt Annalerne. Morkinskinna og

med Harald vilde forsøge paa at vinde Danmark [1]). Ogsaa i Norge lader det til, at man ikke for det første gjorde Regning paa Krig, thi da Vintren leed og Vaaren begyndte, gjorde Handelsmændene tidligt deres Skibe rede til at drage i Kjøbferd, da der nemlig, som det heder, i den sidste Tid kun havde været liden eller ingen Skibsfart fra Norge, formedelst den Ufred, der havde hersket mellem Norge og Danmark. Og da Harald om Vaaren merkede, at hans Stalbroder og Hirdmand Halldor Snorresøn led af Hjemvee, gav han ham ej alene Tilladelse til at drage til Island, men skjenkede ham ogsaa, ved at høre at han intet ejede uden sine Klæder, et heelt Skib og Ladning. Der var imidlertid saa mange Skibe, der skulde afgaa i Forhold til Antallet af de Rejsende, at Halldor ikke kunde faa nogen Bemanding paa sit Skib, og allerede tænkte paa at lade det blive tilbage, da Kongen hjalp ham af hans Forlegenhed ved at lade et Møde sammenkalde, paa hvilket han selv med en højst betænkelig Mine forkyndte, at der var kommet Efterretning om at Kong Sven havde angrebet Viken, hvorfor han herved nedlagde Forbud mod at noget som helst Skib skulde forlade Landet, førend han havde udtaget deraf hvad Mandskab og Proviant han behøvede; fra dette Forbud skulde alene Halldor Snorresøns Knarr være undtagen. Følgen heraf var, at Halldor blev formelig overløben af Folk, der ønskede at indskibe sig hos ham, saa at han næsten fik en større Besætning, end han behøvede. Da Aftalen var sluttet, lod han Kongen det vide, og denne sammenkaldte nu et nyt Møde, hvor han meldte, at Efterretningen om Svens Angreb paa Viken havde viist sig ugrundet, og at det stod enhver frit for at afsejle, naar og hvorhen han fandt for godt. Desuagtet udskrev Harald denne selvsamme Vaar Leding, for at bekrige Sven, og det ikke af nogle faa Fylker, men halv Almenning af det hele Rige. Han maa altsaa have været temmelig vis paa, at spille Mester i de nordiske Farvande, og at kunne hindre Sven fra at tilføje Norges Handel nogen Skade [2]).

Flatøbogen henføre derimod Fredsslutningen til 3die Aar derefter, altsaa Vaaren 1065; da det dog overalt angives, at Haralds sidste Fejde med Haakon Ivarsøn og Sveriges Konge foregik Vintren efter Fredsslutningen, ligesom det udtrykkeligt siges af Snorre Cap. 76, Harald Haardraades Saga Cap. 91, at Harald efter Freden endnu i tre Halvaar, altsaa andet Halvaar 1064 og hele 1065, var i Fejde med Oplændingerne, hvorhos Annalerne henføre Haralds Fejde med Haakon og Steenkil til 1064, maa man vel ogsaa her nærmest holde sig til Snorres Tidsregning, hvorvel Sagen er temmelig tvivlsom. Vintren 1065—66 tilbragte Harald i alle Fald i Viken (Snorre Cap. 82), og Toget til England, paa hvilket han faldt, tiltraadte han ej førend i August 1066, som det nedenfor skal vises.

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 48, Snorre Cap. 32, Fagrskinna Cap. 182.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 42. Her findes forresten den store Fejl,

Haralds Tog gjaldt fornemmelig Jylland. Han lagde ind i Godnarfjorden eller Randersfjorden [1]). Thorkil Gøsas Gaard var ikke langt derfra, og det var at vænte at Harald vilde lade ham undgjelde fordi han havde givet Sven Kongenavn, og fordi hans overmodige Døtre havde spottet Nordmændene. Selv var han ej tilstede, og havde sandsynligviis begivet sig til Sven, men hans Døtre vare hjemme. En af Udkigsmændene skyndte sig derfor strax, da man havde faaet Øje paa Haralds Flaade, at melde dem dette, men de vilde endnu ikke tro det, og svarede spodsk, at de ikke vidste nogen Besked om Haralds Rejser. Først da Flaaden løb ind i Fjorden, fik de Øjnene op, og da Udkigsmanden sagde: „I Gøsedøtre paastode at Harald ikke torde komme til Danmark, men hvad tro I nu?" kunde de ikke svare andet end: „ja, det var igaar". Det var for sildigt at flygte, thi Harald gjorde strax Landgang, for at angribe Thorkil; „han er", sagde han til sine Mænd, „en af vore største Uvenner, og dertil en af de rigeste Mænd her i Landet; vi ville gjøre større Bytte paa denne ene Gaard, end ellers vidt og bredt i Jylland, og det er ikke mere end billigt, at han faar føle at Nordmændene ere komne, og at hans Døtre kunne overbevise sig om, hvor vidt vore Ankere ere af Ost, eller af et fastere Stof". Han henkastede ogsaa et Halvvers til Thjodolf Skald: „medens Kvinden kjeler for sin Mand, lade vi vore Skibe ligge for Anker i Godnarfjord". Thjodolf udfyldte strax Verset med disse Ord: „Men næste Sommer skal den kolde Jernklo holde Snekken fast længer mod Syd, det spaar jeg sikkert". Thorkils Gaard omringedes, og Harald lod sætte Ild paa den. Da bade Thorkils Døtre om at slippe ud, og Harald svarede, at uagtet det havde været tilpas til dem at brænde inde, vilde han dog helst de skulde prøve, hvor vidt norske Bøjler kunde slutte om danske Legge. Gøsedøtrene bleve derfor førte bundne ned til Skibene, medens Gaarden fortæredes af Luerne, og i den norske Hær sang man triumferende en Vise om, hvorledes de danske Møer, der til Kongens Ærgrelse havde skaaret Ankere af Ost, nu kunde see mangen Jærnkrog holde hans Skibe fast. Da Thorkil Gøsa erfoor sine Døtres Fangenskab, skyndte han sig til Harald, bad ham om Naade for dem, og tilbød at betale Løsepenge. Harald svarede, at det var høst uvittigt at spotte Høvdinger saaledes som hans Døtre havde gjort, og at det ej var mere end billigt at de nu følte hans Magt; men endnu større Vegt lagde han dog paa det Fiendskab, Thorkil havde viist ham ved at give Sven

---

at der tales om Halldors Fader Snorre, som om han endnu levede, og som om Harald besøgte ham, uagtet Snorre Gode allerede var død 1031.

[1]) Godnar-Fjord vil ikke sige andet end „Gudenaa-Fjord", ved hvilken, som bekjendt, Randers er beliggende.

Kongenavn. Thorkil sagde at han vilde finde sig i enhver Betingelse, Harald maatte foreskrive, naar han kun fik sine Døtre tilbage. „Da jeg", svarede Harald, „ikke holder det for kongeligt at straffe dine Døtre paa Livet for deres Spot mod mig, hvor vel de end havde fortjent det, og da du derhos overlader alt til mig, vil jeg benaade dem, men mod store Løsepenge, som du skal udrede; i saa Henseende sparer jeg dig ikke". Thorkil erklærede sig tilfreds dermed, og udløste saaledes sine Døtre med en overvættes stor Pengesum [1]). Dette var vel mere Haralds Øjemed med hans uridderlige Færd mod de danske Piger, end at lade dem undgjelde for, hvad de i et uoverlagt Øjeblik havde sagt [2]). Harald laa længe ved Jyllands Kyst, og herjede vidt og bredt, dog fornemmelig, som det synes, paa begge Sider af Guden-Aa i den bedst befolkede Deel af Nørre-Jylland, og hvor nærmeste Vej gik til Viborg, saa vel som tvers over Helgenes-Halvøen til Aaros. Denne Stad blev hjemsøgt, om ej af Harald selv, saa dog af hans omstrejfende Krigere, og dens Kirke blev opbrændt [3]). Harald leverede Danerne et Slag ved et Sted, hvilket i et opbevaret Vers derom, af en vis Grane Skald, der synes at have været Haralds Samtidige og maaskee et Øjevidne, kaldes **Thjolarnes**, og sandsynligviis er et Nes ved Thjele-Langsø i Søndre Lyngehered, lidet østenfor Viborg. „Kongen", siger Grane, „gav her Ørne-Ungerne danskt Blod at drikke, og han anrettede et stort Nederlag ved Thjolarnes. Vidt og bredt sparkede Ørnens Yngel over de Faldnes Kroppe, og Ulven aad Jydernes Kjød, gid det maatte bekomme ham vel [4])." Harald vandt et uhyre Bytte, og

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 47, 48, Snorre Cap. 31, 32, Fagrskinna Cap. 188, og fornemmelig Morkinskinna fol. 8. b. og fol. 9.

[2]) At imidlertid Haralds Folk gottede sig over deres Ydmygelse, sees noksom af Grane Skalds Vers, der her anføres: „den overmodige, guldsmykkede Kvinde lod ikke Øjnene være tørre, idet hun gik gjennem den tykke Horn-Skov (sandsynligviis Hjørn-Kjær i Tvede Sogn nær ved Randersfjordens Udløb); Filernes Drottin (Harald) forfulgte de flygtende til Stranden, og Dottas Fader (Thorkil, — vi lære saaledes at en af hans Døttre hed Dotta —) maatte i al Hast punge ud".

[3]) Mag. Adam III. 13. Vel nævnes ikke her nøjagtigt, paa hvilket Tog dette skede; der staar kun: „et tunc Arhusin ecclesia incensa ac Sliaswig deprædata est". Men da der, som ovenfor er viist, kun kan være Tale om 1048 eller 1049, og Harald, som det nedenfor vil sees, i 1049 ikke herjede Jyllands Østkyst, medens han i 1048 netop var i Aaros's Nabeskab, maa Begivenheden henføres dertil.

[4]) Thjolarnes og Slaget derved omtales kun i Hrokkinskinna og Hryggjarstykke; heller ikke anføres Granes Vers andenstedes. Da saa vel Hjørnkjer, som Thjele, ligger paa den vestlige og nordlige Side af Fjorden, maa ogsaa Thorkil Gesas Gaard have ligget etsteds derimellem, og Harald har sandsynligviis gjort Landgang vestenfor den lille Karholm mellem Tvede og Holbek.

Danerne, siger Skalden Bølverk, vare ilde stedte, da de saa Nordmændenes Skejder ligge ladede ved deres Kyst; men, tillægge Sagaerne paa den anden Side, det lykkedes dog ikke Harald den Sommer at fæste Fod i Danmark (1048). Han vendte tilbage til Norge om Høsten, og tilbragte, som man maa formode, Vintren i Viken, for at være saa meget nærmere ved Haanden næste Aar, naar Krigen atter skulde begynde [1]). Og denne samme Høst var det sandsynligviis, at han, som vi ovenfor have viist, anlagde Kjøbstaden Oslo, og fik St. Hallvards Helligdom anerkjendt, deels for at have et fast Tilhold i Viken, hvorfra han med Lethed kunde angribe Danmark og holde Øje med Svens Bevægelser, paa samme Tid som han ogsaa var de urolige Oplændinger nærmere, deels for at give Viken baade i religiøs og politisk Henseende et Sammenholds- og Tilknytnings-Punkt, hvorved den droges bort fra den dansk-bremiske Interesse [2]). Sven Ulfsøn tilbragte, ligesom Harald, Vintren i Ro, men for at spare Landet for flere Plyndringer og afgjøre Sagen paa een Gang, sendte han med sine Høvdingers Raad Gesandter til Harald, for at udæske ham til et Hovedslag i Gøta-Elven, hvor begge Riger mødtes. Gesandterne hilsede Harald fra Sven og alle Danehøvdingerne, og bade ham indfinde sig paa det bestemte Sted med sin Hær; Sven skulde ligeledes komme med sin, og da kunde de enten kæmpe med hinanden til det yderste, eller ogsaa slutte Fred. Harald erklærede dette for et hæderligt Tilbud af Sven og Danerne, og lovede ganske vist at komme; han haabede nok, lagde han til, at Danerne skulde mindes dette Møde. Paa begge Sider fik man nu travlt med Udrustninger til den forestaaende, afgjørende Kamp.

Da Tiden kom, indfandt Harald sig i Gøta-Elven med sin Flaade. Men Sven lod sig ikke see, og Harald fik at høre, at han endnu laa ved Sjæland med sine Skibe. Harald sagde da haanligt:

Logit hefir baldr at baldri

og Thjodolf Skald tog strax Ordet, i det han udfyldte Resten af Verset saaledes:

brynþings fetilstinga
– linns–, sá er land á sunnan
– láðbrjótr–, fyrir ráða;
sá mun Njörðr hinn nerðri
– norðr– glymhríðar borða
– gramr! ertu flestum fremri–
fastmálari hála [3]).

---

[1]) Se ovf. S. 233.

[2]) Se ovf. S. 196 flg.

[3]) Dette Vers, som ej lader sig gjengive i Oversættelse uden at andre Ord, end

„Du har Ret, Skald", sagde Harald, „at Sven ej har holdt Ord, og det kan vel hænde, at Danerne finde det mageligere at drive Sviin til Skovs, end at stride med os; men siden de ikke ere komne efter Aftale, skulle vi hjemsøge dem i deres eget Rige, og behandle dem som før, eller endnu værre. Harald lod nu den Deel af sine Ledingsfolk, der hørte hjemme nordenfjelds, drage hjem, men beholdt hos sig dem, der vare fra de sydligere og nærmere Danmark beliggende Egne, saa vel som sine Lens-troppez, eller Hirden og Lendermændene. Med denne Styrke sejlede han over til Vendsyssel i Jylland, og herjede først her, siden i Thy. Bygderne brændtes og alle de Folk, man fik fat paa, bleve gjorte til Fanger, dog undkom de fleste. Nordmændene gjorde saa stort Herverk, staar der i en Saga, at det forrige Angreb var kun som en Skygge i Sammenligning dermed. De fortsatte derpaa Toget sydefter langs Vest-Kysten, og herjede med Ild og Sverd, hvor de kom. De fleste af Indbyggerne sendte deres Kvinder og Løsøre til Heidaby [1]), hvor de troede dem i Sikkerhed. Men heri forregnede de sig. I Heidaby var det rigeste

de charakteristiske „logit" o. s. v. lægges Harald i Munden, og som jeg derfor har maattet anføre i Oldsproget, lyder, oversat uden Hensyn til hvad der er af Harald, og hvad der er af Thjodolf, saaledes: „Savmilde Konge (linns lábbrjótr)! den Brynjethings-Herre, d. v. s. Hærstyrer (brynþings baldr), som har Landet søndenfor at raade over, (Sven) har løjet for den sverdprydede Herre (fetilstinga baldri), d. v. s. Harald; den stridbare Fyrste nordenfra (glymhrîðar borða Njörðr hinn nerðri) er dog langt mere ordholden (hála fastmálari); du er ypperligere (fremri) end de fleste i Norden". Tages imidlertid Haralds Linje for sig selv, giver den ogsaa Mening, nemlig „løjet har Fyrsten for Fyrsten" (baldr bruges nemlig her i Betydningen „Fyrste") og det var et saa meget større Kunststykke af Thjodolf, at anvende disse Ord, der maaskee ej vare henkastede for at fortsættes, til et ordentligt Vers.

1) At Toget gik langs Vestkysten, sees af mange Omstændigheder. Først heder det at Harald fra Elven sejlede sydefter til Jylland (man betragtede altid Jylland som liggende søndenfor det norsk-svenske Fastland) og søndenfor (eller syd til) Skagen, derpaa syd om Thy; da nu Thy er den sydvestligste Deel af det Stykke Land, der ligger nordenfor Limfjorden, er det tydeligt, at Harald har taget Vejen omkring Skagen, og langs med hele den saakaldte Nordstrand eller Kysten først af Vendsyssel, siden af Thy. Det sees ogsaa af hvad der nedenfor vil blive berettet, nemlig at Sven, da Harald paa Tilbagevejen fra Slesvig kom forbi Thy, udæskede ham til Kamp paa Land, skjønt Sven havde hele sin Flaade hos sig, øjensynligt fordi denne, der var kommen østenfra, laa i Limfjorden og saaledes her ej kunde benyttes, hvorimod vi erfare, at da Harald var kommen forbi Skagen, og Nordvestenvind havde drevet ham under Læ, var Sven strax ude med Flaaden for at opsnappe ham. Dette forklarer ogsaa, hvorfor de Danske troede deres Kvinder og Skatte sikre i Slesvig, der laa paa Østkysten, medens Harald herjede paa Vestkysten. At Thorleik fagre i det nedenfor berørte Vers lader Harald „sejle" til Slesvig, gjør intet til Sagen, da han som fraværende kan have udtrykt sig mindre nøjagtigt, hvorhos Harald ogsaa virkelig maa have sejlet saa langt opad Heveren, som muligt.

Bytte at vænte, thi foruden de Rigdomme, som man nu havde bragt derhen for at de ej skulde falde i Nordmændenes Hænder, var Staden selv, som Danmarks første Handelsstad og indtil de sidste Tider Kongens fornemste Residens, i sig selv meget blomstrende og rig paa alskens Herligheder; i den opbevaredes ogsaa en stor Deel af de kongelige Skatte. Det var vel et temmelig dumdristigt Foretagende for Harald at angribe den fra Vestkysten af Jylland, hvor han nu befandt sig med sine Skibe. Men Udsigten til Bytte overvandt alle Betænkeligheder, og uden at ændse nogen Fare sejlede han derfor opad Eideren eller Heveren, og stormede tvers igjennem Landet lige til Byen. Jo dumdristigere Angrebet var, desto mere uvæntet var det dog ogsaa, og det lader til, at Staden ikke engang forsvaredes, men aldeles overrumpledes ved det første Anfald. Her anrettede nu Haralds Mænd en forfærdelig Ødelæggelse. Alt hvad der fandtes af Gods og Rigdomme, blev plyndret paa en eneste Nat og derforuden gjorde man en Mængde Fanger, især de fornemme Fruer og Jomfruer, der her havde søgt Sikkerhed. „Om Danerne nok saa meget vægre sig ved at erkjende mig som deres Konge, saa ere de dog ikke i Stand til at forsvare deres Kvinder og Ejendomme mod at falde i Nordmændenes Hænder", sagde Harald. Da Byen var plyndret, satte de Ild paa den, og lagde den aldeles i Aske. De norske Krigere jublede over dette Herverk. "Hele Heidaby", saaledes sang de imellem sig, „blev opbrændt i Vrede fra Ende til Ende, og det, mener jeg, maa i Sandhed kaldes en tapper Bedrift; jeg tænker nok at vi skulle gjøre Sven Fortred; i Nat stod jeg paa Borgens Fløj, og saa hvorledes Luen slog højt mod Sky op af Husene". Hvorledes derimod de tænkte herom, der enten holdt med Sven, eller i det mindste ikke vare saa erklærede Tilhængere af Harald, at de bifaldt alle hans Gjerninger, viser et Vers af Islændingen Thorleik fagre [1]), der just var kommen til Norge, da Harald nys var affejlet, og som paa denne Tid digtede en Flokk om Sven Ulfssøn. „Den, der ikke veed det før", siger han, „behøver kun at spørge Fyrstens Ledsagere, for at faa vide, hvorledes den hevngjerrige Konge har hjemsøgt Heidaby; uden nogen Nødvendighed sejlede Harald aarle en Morgen til denne Stad, hvilket han bedst burde have undladt [2])".

Efter denne Ødelæggelse tiltraadte Harald Tilbagetoget, og sejlede nordefter med sin Flaade, der bestod af 60 Skibe, de fleste store, og alle belæssede med Bytte. Han havde imidlertid alt for meget undervurderet Sven og hans Stridskræfter. Det synes som om Aarsagen, hvorfor Sven ikke indfandt sig i Gøta-Elven, alene var den, at han ej i Betids

---

[1]) Thorleik fagre og hans Flokk er ovenfor omtalt, S. 24.

[2]) Hvorledes ogsaa Mag. Adam (III. 12) omtaler denne Handling er ovenfor nævnt.

var bleven færdig med sine Udrustninger, thi den samme Thorleik fagre bevidner, at Sven havde udrustet en Flaade af ikke færre end 720 Skibe, hvoraf mange vare prægtigt smykkede med Guld og Farver, og at han virkelig var paa Vejen til Gøta-Elven med dem [1]), uagtet han for øvrigt ikke lagde synderlig Vegt paa at overholde Aftaler af saa usædvanligt Slags, som denne. Sandsynligviis har Sven endog indfundet sig i Gøtaelven kort efter at Harald havde forladt den, og har, ved Efterretningen om at Harald var sejlet vestover, ligeledes taget Vejen til Jylland, hvor vi kort efter finde ham i eller ved Limfjorden. Her stimlede en Mængde Flygtninger til ham fra Vestkysten, der alle beklagede deres Nød og fortalte om de frygtelige Ødelæggelser, Harald og hans Mænd anrettede [2]). Men Sven, der havde sine Skibe paa Østkysten, og sandsynligviis fik Efterretningen om Haralds Voldsgjerninger ikke førend det var for seent at forsøge paa nogen Fart nordenom Skagen for at hindre dem, kunde intet gjøre derved, og sejlede for det første ind i det indre af Limfjorden, hvor kun et kort Ejd adskilte ham fra Vesterhavet, for herfra at iagttage Harald, naar han kom tilbage [3]). Da Harald kom forbi Thy, holdt han ganske nær ved Kysten. Sven begav sig ned til Stranden, raabte ud til ham, og opfordrede ham til at komme i Land med sine Mænd for at stride med Danerne. „I skulle“, sagde han, „ej længer behøve at skamme os ud som dem, der ej vove at møde eder, fordi vi udebleve fra det bestemte Stevne; siden Nordmændene alligevel ansee sig for bedre end Danerne i alle Stykker, bør de nu vise deres Kjækhed ved at gaa i Land og slaas med dem, og hvor lidet de end monne agte Danekongen, vil det dog være en større Tapperhedsprøve og

[1]) De Vers af Thorleiks Flokk, hvori dette indeholdes, anføres kun i Fagrskinna Cap. 183. „Den herlige Danekonge“, staar der, „har højbrynjede Skibe udenfor Kysten, og styrer sondenfra sex Hundreder (d. e. 720 Fartøjer) til Mødet med Hørdernes Herre. Ulfs ædle Søn, den stridbare Kæmpe, styrer de fagre Skibe til Elven“. For øvrigt tales der i Flokken om de „guldmundede“ og „fagert malede“ Skibe, ligesom der sidenefter ogsaa i den prosaiske Beretning tales om de guldstraalende Dragehoveder paa Svens Skibe.

[2]) Dette siges udtrykkeligt i Morkinskinna fol. 9. a.; libit stökk undan alt þat sem komask mátti á fund Sveins konungs ok bera upp kveinstafi fyrir hann, segja skaða sinn ok hörmung“.

[3]) At dette er gaaet saaledes til, følger af det nys forhen paapegede. Sven kunde ikke være marscheret til Lands fra Jyllands Østkyst til Kysten af Thy med hele Danehæren; han maa derfor have haft sin Flaade i Nærheden. Sandsynligviis har dette dog ikke været aller inderst i Limfjorden, hvorfra Tilbagevejen vilde have været for lang, men derimod længere ude, snarest ved Ejdet mellem Valbjerg og Vust.

langt hæderligere, at stride imod ham i sluttet Fylking, end at tage Kalve eller Kid og anden ubeskyttet Ejendom, saaledes som I altid have gjort her i Danmark. Kong Harald svarede: „det er noksom bekjendt, at vi have kæmpet med andre end Bondekarle og Uslinger. Vi indfandt os til den aftalte Stevne, saaledes som det anstod en Konge, I derimod brød den Aftale, som I selv havde fremkaldt, og det efter at en stor Hær var udrustet; det var langt fra handlet som det anstaar en Høvding, alene at fysle med listige Anslag og derved paadrage sig mangen Mands Dadel. Hvad vi nu have gjort mod Danerne, nemlig de Strejftog, vi have foretaget rundt om i deres Bygder, er ikke mere end tilpas for deres Svig; desuden er jeg temmelig vis paa, at dersom Danerne vare komne os saa nær, at vore Vaaben havde naaet sammen, skulde vi nok have maget det saa at de ikke let glemte den Leeg. Nu derimod var det os saa meget belejligere at bestemme deres Skjebne efter vort Tykke, som de hverken forsvarede sit Gods eller sine Kvinder, af hvilke I kunne see mange her fangne og sorgfulde. At gaa i Land og stride mod hele Danehæren med ikke større Styrke, end vi have, derpaa vil jeg ikke indlade mig; til Søs derimod skulle vi, hvis I ønske det, stride mod eder, om Danerne end ere dobbelt saa mange" [1]). Efter denne Ordvexling, hvorved Harald begrundede og forsvarede sin Ferd, fortsatte han Sejladsen langs Kysten og videre mod Nordøst hen ad Skagen til. Svend derimod skyndte sig tilbage ud af Limfjorden med sin Flaade, idet han ogsaa rimeligviis sendte Folk paa Udkig langs Nordstranden for at holde Øje med Haralds Flaade, og melde ham, naar den havde passeret Skagen [2]).

Men da Harald var kommen forbi Skagen, og vilde sejle videre nordefter, fik han Modvind, saa at hans Skibe dreve sydefter, og maatte

---

[1]) Af de Ord, som her lægges Harald i Munden, og som sikkert ogsaa have været udtalte, i det mindste hvad Indholdet angaar — dette bestyrkes i alle Fald ved et Vers af Thorleik fagres Flokk, hvori det udtrykkeligt siges at Sven udæskede Harald til Kamp paa Land, men at Harald foretrak at stride til Søs — sees det, at man fra norsk Side har betragtet Svens Udeblivelse fra Stevnemødet i Gaut-Elven som svigagtig, det vil sige for planmæssigt at lokke Harald i Fælden, da det var at forudsee, saa vel at han vilde hevne sig ved at herje Danmarks Kyster, som at han vilde blive nødsaget til at sende en stor Deel af Ledingsskibene hjem, hvorefter da Sven med sin hele Flaade kunde lægge sig i Vejen for ham og afskære ham Tilbagetoget. I saa Fald var det vel betænkt af Harald, at søge ned langs Jyllands Vestside, hvor Sven ej vel kunde naa ham. Det bliver dog altid meget tvivlsomt, om Nordmændene heri havde Ret. Thorleik fagres ovenfor anførte Udsagn synes at maatte have Fortrinet.

[2]) At dette gik saaledes til, sees deraf at Sven strax var paafærde med sin Flaade, da Harald blev dreven ned under Læsø.

lægge ind under Læsø, hvor de tilbragte Natten [1]). Aldrig saa snart fik Sven dette at vide, førend han strax brød op med sin store Flaade, for at komme uforvarende over Nordmændene. Lejligheden var saa meget gunstigere, som der om Natten faldt en sterk Taage, der gjorde det umuligt for Nordmændene at see hvad man foretog sig ved Kysten. Den følgende Morgen var det stille. Da Solen stod op og adspslittede Taagen, saa de i det Fjerne noget skinne ligesom Baal. Man viste Kongen det, og han befalede strax at tage Tjeldingerne ned og ro afsted saa hurtigt som muligt. „Danehæren“, sagde han, „er kommen over os, og Taagen har skilt sig ad der hvor den er; det som skinner, er deres forgyldte Dragehoveder, der straale i Morgensolen“. Haralds Befaling blev punktligt adlydt, men Nordmændenes Skibe, der baade vare meget opsvulmede af Vand og sterkt ladede, skede ikke saadan Fart som Danernes, der ikke i saa lang Tid havde været i Vandet. Danerne halede derfor sterkt ind paa dem. Harald saa, at dette vilde løbe galt afsted, hvis han ej fandt paa et Raad. Hans egen Drage sejlede agterst i hele Flaaden, fordi den var tungest at ro, men den havde ogsaa den kostbareste Ladning. Han befalede nu at man skulde kaste alskens Træfang, som Rær, Stænger o. s. v., overbord, efter at have fæstet herlige Tøjer, Klædningsstykker og andre kostbare Sager dertil. Alt dette drev nu i det stille Vejr med Strømmen ned mod de danske Skibe, og de, der befandt sig ombord paa de forreste af disse, kunde ikke modstaa Fristelsen, men styrede hen til de paa Havet drivende Kostbarheder, lagde bi og gave sig til at fiske dem op. Derved sinkedes Forfølgelsen, indtil Sven kom til med sit Skib, og skammede sine Mænd ud, at de opholdt sig ved saadant Fjas, medens de derimod lode Harald undkomme med deres Hustruer og Døtre. Da gave Danerne sig igjen til at ro skarpt, og det varede ikke længe førend de atter halede ind paa Nordmændene. Harald befalede nu sine Mænd at lette deres Skibe ved at styrte allehaande tunge Levnetsmidler, som Malt, Hvede, Flesk og Øl i Havet; det hjalp lidt, men Danerne nærmede sig dog fremdeles.

---

[1]) Morkinskinna, og følgelig Flatøbogen, samt Fagrskinna, fortælle dette saaledes, at Harald, da han var sejlet videre mod Nord, drejede østefter lige til Limfjorden, især fordi Vinden drev ham i den Kurs, og at han overnattede ved Samsø, hvor det ogsaa var, at Sven søgte at overrumple ham. Men man behøver kun at kaste et Blik paa Kartet og iagttage den lange Afstand mellem Limfjorden og Samsø, for at overbevise sig om at denne Angivelse er fejlagtig. At Harald, ved at komme forbi Skagen, af Nordenvind og Strømmen — der nævnes udtrykkeligt at denne gik sydefter — kan være dreven henad Hals til, er rimeligt nok, men alene om Læsø kan der være Tale som den Ø, ved hvilken han overnattede. De citerede Skaldevers give her ingen Oplysning, da de kun i Almindelighed tale om „Jyllands-Havet“.

Da greb Harald, som sidste Udvej, til et Middel, der vel var temmelig haardt, men dog har været dadlet mere, end det egentlig fortjener. Han lod alle Vig-Gyrdler, eller løse Skandseklædninger, — saadanne førte man altid med paa Krigsskibe for at bruge dem i Slag [1]) — kaste i Søen, fæstede til tomme Tønder og mindre Kar af samme Slags, hvorved de kom til at danne smaa Flaader, og kunde bære tunge Byrder uden at synke; ovenpaa dem lod han sætte endeel af de danske Kvinder og andre Fanger, hvilke saaledes vel overlodes til Bølgernes Spil, men vare temmelig sikrede mod at synke, indtil de danske Skibe kunde komme dem til Hjelp. Dette, hvorpaa Harald regnede, skede ogsaa. Sven selv, skjønt yderst ærgerlig over at see Fangsten slippe sig af Hænde, befalede sine Folk at frelse sine Landsmænd, Hustruer og Børn, og hermed gik saa lang Tid hen, at Nordmændene vandt et altfor stort Forspring til at kunne indhentes. Sven vendte derfor tilbage til Læsø. Her traf han dog syv Ledingsskibe, der vare blevne tilbage, uvist af hvad Grund. De tilhørte Bønder fra Viken, der bade om Naade, og tilbøde Løsepenge. Der herskede imidlertid saa stor Forbitrelse i Svens Hær over Haralds Fremferd, at mange opfordrede Kongen til at lade dem dræbe, saasom alle Nordmænd burde undgjelde for, hvad Harald havde gjort. Men Sven sagde: „det synes uhæderligt nok, at være usejrsæl i Strid, endsige dertil at svige dem, der frivilligt overgive sig til min Naade; siden vi nu gik Glip af den store Sejr, skulle vi ogsaa skjenke disse Folk Livet uden Mishandling". Han lod dem altsaa drage bort i Fred. Denne vakre Handling staar visselig i en skarp Modsætning til den Haardhed og Uridderlighed, Harald strax forhen havde lagt for Dagen; men man maa heller ikke glemme, at de af Sven frigivne Bønder vare fra Viken, og at han vel ikke endnu var uden Haab om at kunne vinde dette Landskabs Indbyggere for de danske Interesser [2]).

20. Einar Thambarskelves Uenighed med Kongen og Fald.

Harald begav sig om Høsten, og det, som det synes, temmelig tidligt, tilbage til Nidaros, hvor han nu sandsynligviis med Kraft paaskyndede

[1]) De bestode, som man af flere Steder, hvor de omtales, kan see, af sammenføjede Planker, og hver af dem synes at have dannet et Kvadrat af omtrent 2 til 3 Alen i Længde og Bredde. Fastgjorte til tomme Tønder maatte de altsaa danne gode Flaader, og det maatte være vanskeligt for dem at synke, endog under svære Byrder.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 50—52, Snorre Cap. 34—35, Fagrskinna, Cap. 184—187. Morkinskinna fol. 9. b. Plyndringen af Heidaby eller Slesvig omtales ogsaa tilligemed den tidligere Herjen af Aaros, af Mag. Adam, III. 13, og henføres af ham, som ovenfor omtalt, temmelig tydeligt til 1049.

Byens Udvidelse og de Bygningsarbejder, som vi ovenfor have omtalt, og som vel allerede under hans første Vinter- og Vaar-Ophold der efter Magnus's Død vare paabegyndte. I den Høst, Vinter og Vaar, som Harald nu tilbragte i det Throndhjemske, deels i Byen selv, deels ogsaa paa Rejser i Herederne, forbittredes hans Dage ikke lidet ved Stridigheder med Bønderne og Lendermandspartiet, især med dets Hoved, Einar Thambarskelve, der maaskee nu saa meget vanskeligere kunde finde sig i Kongens Nærværelse, som han i det Aar eller halvandet Aar, Harald havde været sydpaa, vistnok saa temmelig havde raadet sig selv. Der siges, at Harald gik haardt frem med Bønderne; men om dette nu har bestaaet i at han gjorde Paastand paa højere Afgifter end der tilkom ham, eller han viste en utilbørlig Strenghed og Griskhed efter Gods ved Indkrævelse af Bøder og Inddragning af forbrudt Ejendom, omtales ikke; kun fortælles der, som vi ovenfor have berørt, at Einar ved slige Lejligheder altid var paafærde som Bøndernes Forsvarer, og, da han var lovkyndig, fremsatte Indsigelser paa deres Vegne, ja stundom endog sagde Kongen reent ud, at Bønderne ej vilde taale nogen Ulovlighed af ham, eller finde sig i at han brød Landets Ret imod dem. Derved lagde Einar sig saaledes ud med Kongen, at han ikke længer troede sig sikker mod dennes Efterstræbelser, men omgav sig med en betydelig Skare af Bevæbnede, saa vel hjemme paa sin Gaard, som især naar han var i Byen samtidigt med Kongen, thi da plejede han at have ikke færre end 8 eller 9 Langskibe, og henimod 600 Mand. Dette kunde Kongen igjen paa sin Side ej betragte anderledes end som en Utilbørlighed og et Tegn paa Opsætsighed og Selvraadighed, især da Einar virkelig nu og da benyttede sig af sin væbnede Magt til at trodse Lov og Ret. Saaledes hændte det engang, da Einar just kom til Bryggen med sine Skibe og gik i Land med sin lille Hær, medens Kongen stod i en Loftsvale, hvorfra han kunde see det hele Optog, at denne skal have givet sin Ærgrelse Luft i et Par Vers, omtrent af følgende Indhold: „her maa jeg see den overmodige Einar stige i Land med en Skare Huuskarle saa talrig, at mangen Jarl nøjer sig med mindre: han tænker nok paa selv at bestige Tronen, og ender neppe førend han fraraner mig mit Rige, hvis han imidlertid ikke faar Øxens tynde Mund at kysse". Einar opholdt sig nogle faa Dage i Byen, og drev her sin Trods saa vidt, at han paa et Møde, hvor Kongen selv var tilstede, og hvor en overbeviist Tyv var ført frem til Afstraffelse, brød ind i Spidsen for sine bevæbnede Mænd og befriede Tyven, alene af den Grund, at denne tidligere havde opholdt sig hos ham og vundet hans Yndest [1]).

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 57, Snorre Cap. 44, 45.

En anden Gang hændte det sig, at Kongen blev opmerksom paa en Kjøbmand, ved Navn Thorfinn, der for faa Aar siden havde været meget fattig, og saa godt som en Tigger, men nu gik prægtigt klædt, og drev en udbredt Handel, uden at nogen kunde skjønne, hvorledes han i den korte Tid havde kunnet samlet saa mange Penge. Han lod Thorfinn kalde til sig, og spurgte ham, hvorledes det var gaaet til. Thorfinn vilde i Førstningen ikke ud med Sproget, og skyldte paa sin Lykke i Kjøbmandskab. Omsider maatte han dog tilstaa, at han havde fundet en Skat ved at grave oppe i Gaularaasen [1]), nemlig en heel Kiste fuld af Penge og flere Kostbarheder i Guld og Sølv. Da Kongen hørte dette, erklærede han at alt dette Gods, som jordgravet, efter Loven havde tilkommet ham, og at Thorfinn, fordi han ej strax havde anmeldt Fundet og overladt det til Kronen, med Rette fortjente Døden, men at han dog skulde slippe med Livet og med Tabet af alt sit Gods. Kongen erklærede dette virkelig for sin Ejendom, endog de Varer og Penge, Thorfinn havde sat i Handelsforetagender til fremmede Lande, og denne maatte prise sig lykkelig ved at Kongen lod ham beholde nogle faa Penge, med hvilke han forlod Landet. Men da Thorfinn opgrov Skatten, havde tilfældigviis en fattig Islænding, der nys var kommen hjemmefra og holdt Vagt paa Skibet om Natten, seet Thorfinn og hans Medhjelper gaa op for at grave; han havde fulgt efter dem og kommet over dem heel ubelejligt, just som de havde faaet Kisten op, men han havde lovet at tie stille dermed, imod at Thorfinn strax gav ham tre Mk., og forpligtede sig til, senere hen at betale ham andre tre Mk., naar han krævede og behøvede dem. Dette skede ogsaa nogen Tid efter, da Thorfinn var bleven en holden Mand; men han lod som om han ikke kjendte Islændingen, og denne gik saaledes Glip af, hvad han havde tilgode. Han var imidlertid saa heldig, at Einar Thambarskelve tog sig af ham og skaffede ham noget Gods at begynde en liden Handel med. Af Taknemmelighed besluttede han at fortælle Einar om Thorfinns Fund, og hvad han hiin Nat, da han overraskede Skattegraverne, havde seet, nemlig at der paa Kiste-Laaget stod skrevet med Runer, at Skatten havde tilhørt Haakon Jarl, Einars Svigerfader. Han havde dog enten glemt eller ikke fundet Lejlighed til at sige det, forend nu, da Historien med Thorfinn blev bekjendt. Einar beklagede at han ej havde sagt det før, da det ikke var en let Sag at faa Godset, naar det engang var faldet i Kongens Hænder. Han gav dog Islændingen nogle Penge, idet han raadede ham til

[1]) Hvis det forholder sig rigtigt, som Sagaen angiver, at Skatten fandtes oppe i Gaularaasen eller Byaasen, maa det Skib, hvorpaa Islændingen holdt Vagt og hvorfra han kunde see Thorfinn grave, ikke have ligget i det sædvanlige Skibsleje i selve Nidelven, men derimod i Ilsviken, ved Foden af Graakallen. Muligt er det dog, at Sagaen fejler, og at Gravningen foregik etsteds paa Bakland-Siden, nærmere Lade.

at reise hjem til Island og ikke komme til Norge, saa længe Harald var Konge. Selv begav han sig kort efter til Byen, som sædvanlig ledsaget af en Mængde Folk, styrede lige til Kirken, hvor Kongen just var, og ventede her, indtil han kom ud. Einar gik ham i Møde, hilsede ham, og spurgte om det forholdt sig saa, at han havde tilegnet sig de Kostbarheder, Thorfinn havde fundet. Kongen bekræftede det, fordi det, som han sagde, var Lov i Landet, at jordfundet Gods tilhørte Kongen. „Vistnok", svarede Einar, „naar man ikke veed, hvo der har ejet det; men dette har tilhørt Haakon Jarl, og den hele Arv efter ham tilkommer min Hustru Bergljot og min Søn Eindride". Som Beviis paa sin Fordrings Retmæssighed angav han nu de Runer, der havde staaet paa Kistelaaget, saa vel som en stor Ring og et tykt Guldhalssmykke, Islændingen havde seet øverst i Kisten. „Og", lagde han til, „hvis I ikke med det gode udleverer Pengene, da ville vi forsøge at tage dem med Magt: I faar da sætte eder til Modværge, om I vil". Til denne mildest talt upassende Trusel svarede Kongen: „nu gaar det vel vidt med dit Overmod, Einar, thi du bærer dig ad, som du var den egentlige Konge i Landet, jeg blot af Navn". Fredeligsindede Mænd og fælles Venner fik vel mæglet Forlig mellem dem, men Harald maatte dog udbetale Einar, hvad han fordrede. Under saadanne Omstændigheder maatte Harald være undskyldt, om han, for at kue Einars Overmod, greb til Forholdsregler, der ellers, og i sig selv, ikke kunne retfærdiggjøres. Einar indtog nu en saa overordentlig Stilling i Staten, og hans Maade at optræde paa var saa stridende mod alt, hvad der kunde kaldes borgerlig Orden, at der maatte overordentlige Foranstaltninger til, for at raade Bod derpaa [1]).

Imidlertid satte Harald saa vel Einars, som andre mægtige Mænds Fædrelandskjærlighed og Lojalitet paa en farlig Prøve, som heller ikke alle bestode, men hvoraf Einar udgik reen, og derved lagde for Dagen, at om han end var stolt og selvraadig, saa gik dog hans Fædreland ham for alt, medens den samme Stolthed, der forbød ham at give efter for Kongen, tillige gjorde ham det umuligt at begaa nogen lav eller svigefuld Handling. Harald havde opsnappet et Par danske Mænd, der, som det siges, havde Kong Svens Indsegl; han beholdt dem en Stund ganske hemmeligt hos sig i Forvaring, og tilbød dem siden Liv og Fribed, imod at de skulde udgive sig for at være udsendte af Kong Sven, i det Ærende, ved Løfter og Bestikkelser at lokke Norges mægtigste Mænd til at love ham deres Bistand, om han kom til Norge med en Krigshær. Fangerne vare dertil villige, og Harald sendte dem afsted, forsynede ej alene med en heel Deel Penge til de foregivne Bestikkelser, men ogsaa

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 58, 59.

med Breve, skrevne i Svens Navn og under hans Segl. Denne List var saa meget bedre anlagt, som Sven oftere havde truet med at hjemsøge Norge, ligesom og denne Fremgangsmaade allerede med Held var prøvet af Knut den mægtige; det er endog, som vi ovenfor have ytret, høist sandsynligt, at Sven selv allerede havde forsøgt noget lignende, og at dette nærmest har bragt Harald paa den Tanke at anvende denne List til at sætte sine Landsmænd paa Prøve. Ja, da det ej siges, naar og hvorledes Harald havde faaet hine danske Mænd i sin Vold, ligger endog den Formodning temmelig nær, at de virkelig fra først af vare udsendte af Sven i dette Ærende, men at Harald havde opsnappet dem, og nu listigt benyttede dem selv og deres medbragte Indsegl, Penge og Breve paa den oven omhandlede Maade: desto vanskeligere var det at gjennemskue Listen. Udsendingerne indfandt sig hos mange mægtige Mænd, og, siges der, Prøven bestodes ikke lige godt af alle. Dog da de kom til Einar, sagde ham deres Ærinde, og viste ham Pengene og Brevet fra Kong Sven, svarede han: „Alle og enhver veed, at Kong Harald ikke er min Ven, medens derimod Kong Sven ofte taler venskabeligt om mig, og jeg selv gjerne ønskede at være hans Ven. Men kommer han til Norge med en Krigshær mod Kong Harald, og herjer i hans Rige, da vil jeg gjøre ham al den Modstand, jeg kan, og hjelpe Kong Harald med al den Styrke, jeg har at byde over, til at forsvare sit Rige". Anderledes svarede Thore paa Steig, der dog selv havde været een af de første til at erklære sig for Harald. „Sven handler altid", sagde han, „venskabeligt imod mig, og det seer ud til at dette endnu ikke ophører". Han modtog de tilbudne Penge og forvarede dem. Udsendingerne kom blandt andre ogsaa til en rig og i sin Kreds afholdt Bonde, ved Navn **Høgne Langbjørnssøn**. Denne viste sig som en Hædersmand. Da de kom frem med Pengene og Brevene, sagde han: „jeg troede ikke at Kong Sven vidste noget om mig, der kun er en ringe Bonde; men mit Svar lyder saa, at hvis han kommer med Hærskjold til Norge, skal ingen Bondesøn være ham skadeligere end jeg". — Da Udsendingerne kom tilbage til Kong Harald, maatte de omstændeligen berette ham om, hvad Svar de paa ethvert Sted havde faaet. Især spurgte han nøje om, hvad Einar, Kæmpen paa Gimse, som han kaldte ham, havde svaret. Da han hørte hans Svar, sagde han: „det var ogsaa at vente af ham, at han vilde svare som en Hædersmand, skjønt just ikke af Kjærlighed til mig!" Om Thore sagde han, at paa ham kunde man aldrig blive klog, hvad hans egentlige Mening var. Om Høgne sagde han derimod: „der sidder et Lendermands-Evne". Kort efter drog Kongen om paa Vejtsler og lod, som det fortælles, de Mænd, der ved denne Prøve var befundne forrædersk sindede, undgjelde derfor, deels paa Livet, deels ved Pengestraffe. Kongen tænkte at komme uforvarende over Steigar-Thore, men en af

hans Venner, der befandt sig i Kongens Følge, sendte ham underhaanden Bud derom, og lod ham tillige vide, at Kongen ej var ham god, saa vel som hvad Straf der var overgaaet de andre, der havde modtaget Stikpenge. Thore skyndte sig strax at drage Kongen imøde, lod som om ingenting var, indbød ham til Gjestebud hos sig og sagde derpaa: „for kort Tid siden var der nogle danske Mænd hos mig med venskabelige Breve og Penge fra Kong Sven; jeg modtog Pengene, fordi jeg fandt det rettest, at I fik, hvad udenlandske Høvdinger vilde anvende til at svige Landet fra eder; her er det!" Med disse Ord tog han en diger Pengepung frem, og gav Kongen den. „Men nu", sagde han, maa jeg skynde mig hjem, fordi det treffer sig saa ubeldigt, at mine Bygdefolk ere komne op at slaas, og jeg maa see til at forlige dem; „imidlertid vilde jeg dog ikke undlade at gjøre eder min Opvartning allerede i Kveld". Dermed gav han Hesten af Sporerne, og reed bort. Da Kongen kom til Gildet, var der ikke mange Gjester tilstede, og Thore selv lod sig ikke see. „Nu har Thore overlistet os", sagde Kongen; „ham kan man aldrig gjennemskue, og heller ikke faar jeg noget Tag i ham denne Gang; men det aner mig dog, at hans Falskhed og Underfundighed tilsidst berede ham en daarlig Ende". Kongen besøgte ogsaa Høgne Langbjørnssøn, tog Vejtsle hos ham, og bevidnede ham sin særdeles Tilfredshed med det gode Sindelag, han havde lagt for Dagen i Svaret til de danske Udsendinger. Han tilbød sig endog at ville ophøje ham til Lendermand. Men Høgne betakkede sig for denne Ære. „Al anden Venskab" sagde han, „som I, Herre, viser mig, skal jeg modtage med Takke, og i alle Dele søge eders Hæder, men Lendermands-Navn vil jeg ikke have, da jeg nok veed, hvorledes det da vilde gaa: naar Lendermænd kom sammen, vilde det hede: Høgne skal sidde yderst, fordi han kun er af Bondeæt og saaledes den ringeste af Lendermændene: Titelen vilde saaledes ej vorde mig til Hæder, men kun til Spot. Langt større Ære har jeg af at hede Bonde, men at man, naar Bønderne komme sammen, skal sige at Høgne er den ypperste af dem. Eders Venskab kan jeg ligefuldt nyde, og til Gjengjeld vise eder Venskab og Hæder, om jeg end vedbliver at hede Bonde, som før". Kongen sagde at dette var storsindet og forstandigt talt, og de skiltes ad med megen Kjærlighed [1]).

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 60—62. De her berettede Begivenheder fortælles ogsaa i Sagaen paa det samme Sted og i samme Følge, uden at det dog med Vished lader sig afgjøre, hvor vidt de alle fandt Sted under Haralds Ophold i og ved Nidaros fra hans Tilbagekomst om Høsten 1049 indtil hans Afrejse om Vaaren 1050. Tid var der visselig dertil, thi sandsynligviis ankom han til Throndhjem i September og rejste ikke bort førend i April eller Mai, og i disse 8 eller 9 Maaneder kunde mangt og meget foregaa. Men af Fortællingens hele Gang, navnligen af Skildringen af

Da Harald i Einars ædle Svar til de foregivne danske Udsendinger troede at see Tegn paa et venskabeligere Sindelag, end han hidtil havde lagt for Dagen imod ham, vilde han ogsaa paa sin Side komme ham i Møde, og indbød ham derfor til at Gilde i Nidaros. Han havde upaatvivlelig Haab om, ved denne Lejlighed at faa den Uenighed, der saa længe havde hersket mellem dem, ganske bilagt. Einar kom, og fandt en venlig Modtagelse; Kongen anviste ham endog Hæderspladsen ved sin egen Side. Efter Aftensmaaltidet, da Bordene vare borttagne, satte Kongen, Einar og mange andre af deres fælles Venner sig i en Kreds paa Gulvet i Halmen, medens Hornene gik rundt og alle vare lystige. Kongen og Einar fik Puder at læne sig til, for ret at have det mageligt, og nu begyndte de at fortælle hinanden allehaande underholdende Historier; blandt andet fortalte Kongen om sine Bedrifter udenlands. Men Einar, som nu var en gammel Mand, og derhos vistnok var træt af Rejsen og Dagens Lystighed, ej at tale om den Virkning, Drikken maatte udøve paa ham, saa vel som paa de øvrige, kunde i sit magelige Sæde ikke holde sig fra at blive søvnig, og hørte mindre opmerksomt efter. Kongen merkede det og tog det ilde op, som om nemlig Einar lod haant om Fortællingen, og ikke satte tilbørlig Priis paa det forsonlige Sind, Kongen havde lagt for Dagen ved selv at gjøre det første Skridt til Forlig og Venskab. Tilsidst sank Einar sovende tilbage mod Puden. Da hviskede Kongen til en af de tilstedeværende, der ogsaa var noget beslægtet med ham, og hed Grjotgard: „tag en Visk Halm, knug den sammen, og stik i Haanden paa Einar; ryk saa

Kongens og Einars tiltagende Uvenskab, synes det dog rimeligst at disse Begivenheder strække sig ud over et længere Tidsrum. Einars og Haralds Konflikter paa Thingene have saaledes sandsynligviis allerede fundet Sted deels før Magnus's Død, saaledes som vi ovenfor (S. 182) have seet under Kongernes fælles Ophold paa Oplandene, deels under Haralds første Vinterophold i Nidaros 1047—48; muligt ogsaa, at Trætten angaaende den fundne Skat er at henføre hertil. Det vilde i saa Fald bidrage meget til at bestyrke den ovenfor fremsatte og antagne Formodning, at Harald opholdt sig Vintren 1048—49 i Viken, nemlig for saa vidt som hans Uenighed med Einar gjorde ham Opholdet i Nidaros utaaleligt, maaskee endog usikkert. Det falder da og langt rimeligere at antage, at Harald under dette Ophold i Viken har udsendt de danske Mænd, for imidlertid at sætte Einar og andre Thrønder og Oplændinger paa Prøve: at det lojale Svar, Einar gav, har givet Harald Lyst eller Mod til, atter at overvintre i Throndhjem, og at han paa Vejen derhen til Lands gjennem Gudbrandsdalen og over Dovre har gjestet Thore paa Steig i Fron. Thi hvorvel det nok altid lader sig tænke, at han engang om Vintren 1049 eller Vaaren 1050 har gjort en Skyndereise fra Nidaros til Gudbrandsdalen, bliver det dog langt fra saa sandsynligt, som at dette er skeet paa en Forbifart. Ved den her angivne Fordeling af Begivenhederne vinder saaledes unegteligen alt en større Sandsynlighed, indre Sammenhæng og gjensidig Begrundelse, end som det berettes i Sagaen.

haardt i ham og sig: vil du gaa til Sængs, Einar!" Grjotgard gjorde som Kongen sagde, og idet han rykkede i Einar, kom denne i Forvirringen til at lade en Lyd gaa. Kongen sprang op og gik ud; men Einar blev overmaade vred over den Spot man havde tilladt sig imod ham. Imidlertid gik han dog den Aften til Sængs. Men allerede Morgenen efter var han paa Ferde med en Skare bevæbnede Mænd, gik lige hen til det Loft eller Kammer i andet Stokverk, hvor Grjotgard sov, lod Døren bryde op, og lod ham selv gribe og dræbe. Kongen blev meget forbitret over sin Frændes Drab, og den Sammenkomst, som han i saa venskabelige Hensigter havde foranstaltet, endtes saaledes, deels ved hans egen Uforsigtighed og ukloge Spøg, deels ved Einars Heftighed, med fuldkomment Uvenskab. Imidlertid lagde begges Venner sig strax imellem, og dreve det dertil, at der aftaltes et Forligsmøde mellem dem. Einar begav sig derfor atter ud til Byen, tilligemed sin Hustru Bergljot, sin Søn Eindride, og et stort Følge af Venner og Tilhængere, for det meste Bønder fra Omegnen. Han tog sig Herberge nede i Byen, og gik derfra, ledsaget af Eindride og Bønderne, op til Kongsgaarden, medens Bergljot blev tilbage i Herberget. Men Harald var nok imidlertid bleven enig med sig selv om, at der aldrig kunde vorde noget trygt og paalideligt Venskab mellem Einar og ham, og at han ikke kunde sidde sikkert paa Tronen, saa længe Einar levede. Han havde derfor besluttet at benytte den gode Lejlighed, dette Møde tilbød, til at faa ham tagen af Dage, uden, som det lader til, at gjøre sig nogen Samvittighed over en saadan Lumskhed og Troløshed, eller endog at tage den Fare i Betragtning, for hvilken han udsatte sig med Hensyn til Einars talrige og mægtige Frænder og Tilhængere. Under sit lange Ophold i Constantinopel havde han vel ogsaa seet alt for mange af slige Volds- og Lumskheds-Handlinger, foranstaltede af Kejseren selv eller hans Haandlangere, maaskee endog selv hjulpet med at udføre dem, til at hans Samvittighed nu skulde være saa øm i dette Stykke. Han indrettede det listigt saaledes, at Samtalen skulde foregaa i den saakaldte Maalstue i den nye, maaskee endnu ikke engang ret færdigbyggede, Kongsgaard [1]) nede ved Elven, hvor han havde sit Skib liggende sejlfærdigt, og saaledes strax kunde komme bort, om der var nogen Fare. I denne Maalstue begav han sig ind med nogle faa Folk, og lod den øvrige Hird staa udenfor i Gaarden; men for at Einar ikke skulde see at der var nogen inde hos ham, lod han Fjelen næsten drage heelt for Ljoren, saa at der kun var en smal Aabning. Da Einar kom til Kongsgaarden med

[1]) At Maalstuen var i den nye Gaard, siges udtrykkeligt. Hrokkinskinna lægger endog til: „Maalstuen var dengang der, hvor Hallen nu er". Harald Haardraades Saga Cap. 68.

sit Følge, sagde han til sin Søn Eindride: „bliv du ude i Forstuen med vore Folk, saa har jeg ingen Fare at frygte". Eindride tog derfor Plads udenfor Stuedøren. Einar gik ind, og udbrød forundret: „det er jo mørkt i Kongens Maalstue!" Men i det samme anfaldt Kongens Mænd ham, baade med Hug og Stik. Einar sprang lige mod Kongen hvor han sad, og hug til ham, men gjorde ham ingen Skade, da han for Sikkerheds Skyld havde taget to Brynjer paa. Da Einar nu fik Saar paa Saar, raabte han: „hvast bide nu Kongens Hunde!" Eindride hørte det, og løb ind med draget Sverd, men blev strax dræbt ved sin Faders Side [1]). I det samme flokkede Kongens Hirdmænd sig sammen om Stuedøren, medens Einars Ledsagere, nok eggede hinanden indbyrdes til at hevne deres Høvding, men uden dog at gjøre noget Angreb, da de savnede en Anfører. Nu kom Kongen ud, lod sit Merke rejse, og befalede sine Mænd at forme Fylking. Men havde Bønderne ikke vovet at angribe Kongen før, da vovede de det end mindre nu, og Harald kom uden Vanskelighed med hele Skaren ned til sit Skib, der allerede laa sejlfærdigt, og roede saa hurtigt som muligt ud af Elven. Imidlertid havde Bergljot erfaret sin Mands og Søns Drab og ilede strax op til Kongsgaarden for at opmuntre Bønderne til Kamp. Men da hun kom derop, saa hun allerede Kongen ro ud efter Aaen, og sagde: „nu savne vi min Frænde Haakon Ivarsson, thi stod han her paa Bakken, vilde ikke Einars Banemand kunne ro ud ad Aaen". Derpaa lod hun sysle om de dræbtes Liig, og foranstaltede deres højtidelige Begravelse. De jordedes i Olafskirken, ved Siden af Kong Magnus den gode [2]). Med Einar faldt den sidste Veteran af det Aristokrati, der havde indsuget sine politiske Grundsætninger under Fleerherredømmets og Selvraadighedens Tid, og derfor ikke kunde finde sig i de Baand, som en mere ordnet Statsforfatning og en kraftigere Styrelse nødvendigviis maatte paalægge dets Medlemmer. Med disse Grundsætninger, hvilke hans store, og for en Undersaat utilbørlige Magt ogsaa formaaede at sætte igjennem, passede han ikke for den nye Tingenes Orden, og maatte seent eller tidligt falde som et Offer for den, hvis den ikke selv skulde vorde tilintetgjort. Hans Død var for saa vidt nødvendig, og heldig for Landets fremtidige Udvikling. Men derfor kan man lige fuldt beklage at det maatte saa være, og misbillige den om Byzantinerhoffets Rænker mindende, med Forestillingen om norsk Ærlighed saa lidet stemmende Maade, hvorpaa han blev tagen af Dage. Thi Einars Fejl tilhørte alene den Tidsalder og de Forhold, hvori han var opdragen, og udsprang desuden kun

---

[1]) Ifølge Morkinskinna hed Eindrides Banemand Arne.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 63, Snorre Cap. 45.

af misforstaaede og overdrevne Begreber om det Frihedsfind, der fømmede en egte Stormand: hans Fædrelandskjærlighed og ridderlige Sindelag vare derimod grundede i hans egen Charakteer, og fandtes neppe hos mange af hans Landsmænd i saa høj Grad, som hos ham. Vi ville ogsaa i det Følgende see Exempler paa selvraadige og opsætsige Lendermænd, men ikke finde nogen, der i dette Stykke handlede saaledes af Overbeviisning, og uden egoistiske, upatriotiske Hensigter, som Einar. Og hvad man end kan have at udsætte paa Einar, maa man aldrig glemme, at det var ham, som i Nødens Stund da Norges Selvstændighed var paa Vej til at ødelægges for stedse, kaldte den igjen til Live, og grundlagde den for kommende Slægter ved at sætte Anerkjendelsen af St. Olafs Helligdom igjennem, afryste det danske Aag, og kalde Magnus den gode tilbage. Einar fortjener derfor stedse at nævnes i Norges Aarbøger som **Fædrelandets Befrier**, og denne Roos opvejer alt, hvad der kan siges til hans Dadel.

21. Urolighеder formedelst Einars Drab. Finn Arnessøn dæmper dem.

Einars Drab vakte saadan Uvilje, ej alene blandt de Bønder, han havde havt med sig, men ogsaa blandt Bymændene, at de flokkede sig sammen og truede med Ufred, medens Bergljot sendte Bud til Haakon Ivarssøn paa Oplandene, Einars nærmeste Frænde og mægtigste Eftermaalsmand, for at melde det skede, og egge ham til Hevn. Kongen vovede ikke engang selv at vende tilbage for at formilde Bønderne, men styrede lige ud til Ørlandet, for at bede Finn Arnessøn paa Austraat om Bistand, da han deels havde megen Indflydelse hos Bønderne, deels var en god Ven af Haakon Ivarssøn, med hvem han tidligere havde været sammen i Vesterviking. Finn, som nu stod paa en meget venskabelig Fod med Harald, siden der var blevet dobbelt Svogerskab imellem dem, og som vel desuden ikke ugjerne saa den mægtige Einars, Arnmødlingernes gamle Medbejlers, Fald, tog godt imod Kongen, og denne sagde ham nu, i hvilken Nød han befandt sig. Finn plejede altid at være djerv og ubetænksom i sin Tale. Han svarede derfor: „jeg har ikke seet nogen saa daarlig til at stille sig, som dig: først gjør du hvad Ondt det skal være, og siden er du saa ræd, at du ikke veed, hvor du skal gjøre af dig". Kongen lo og sagde: „mit Ærende til dig, Svoger, er at faa dig til at rejse ind til Byen, og snakke Bønderne til Rette; lykkes ikke det, vilde jeg du skulde rejse til Oplandene, og tale godt for Haakon Ivarssøn, saa at han ej gjør Opstand imod mig". „Hvad vil du da", sagde Finn, „love mig til Belønning, om jeg paatager mig denne Rejse,

der er saa farlig, siden baade Thrønderne og Oplændingerne nu ere saa fiendtligt stemte mod dig, at ingen af dine Mænd kan tænke paa at komme did, uden for saa vidt han personligt skulde staa sig bedre med dem, og nyde godt deraf?" „Rejs du kun, Svoger", sagde Kongen, „og udret dette Ærende, hvilket jeg veed du kan, om ellers nogen kan det: nemlig at skaffe mig denne Fare fra Halsen; og forlang saa af os, hvad du vil". Finn svarede: „saa hold da ogsaa dit Ord: hvad jeg forlanger, det kan jeg lige saa gjerne sige strax, nemlig at min Broder Kalf atter faar Grid og Landsvist i Norge saa vel som alle de Ejendomme og Værdigheder, han havde, førend han forlod Landet". Kongen lovede og haandfæstede det højtideligt i Vidners Nærværelse. „Men", sagde Finn, „hvad skal jeg da byde Haakon Ivarssøn, for at faa ham overtalt til Forlig, thi han har nu meest at sige blandt Oplændingerne og Thrønderne?" „Hør først", sagde Kongen, „hvad han fordrer, og søg saa at ramme mit Tarv som du bedst veed og kan; negt ham tilsidst intet uden Kongedømmet alene".

Da dette var aftalt, rejste Harald syd til Møre, hvor han samlede en betydelig Styrke og siden, som man maa antage, drog videre til Viken. Finn Arnessøn derimod drog ind til Byen, ledsaget af 80 Huuskarle. Han sammenkaldte strax et Thing i Byen selv, og viste Bymændene og Bønderne i en lang og forstandig Tale, hvor ufornuftigt det var at have deres Konge og begynde Ufred imod ham. Han bad dem heller at vælge alt andet; han erindrede dem om alt hvad de havde maattet døje, siden de havde sat sig op mod Kong Olaf den hellige. „De begangne Drab", sagde han, „vil Kongen bøde efter de bedste og forstandigste Mænds Kjendelse". Finn udrettede saa meget ved disse Forestillinger, at alle lovede, intet videre at foretage i denne Sag, førend de Mænd, som Bergljot havde sendt til Haakon Ivarssøn, vare komne tilbage med Besked om hvad han vilde gjøre. Finn rejste derpaa, fremdeles ledsaget af sine Huuskarle, over Orkedalen, Opdal og Dovrefjeld ned til Oplandene, og tog først ind til Orm Jarl, der var gift med hans Datter Sigrid. Efter Raadslagning med ham indbød han Haakon Ivarssøn til en Samtale, hvorfor denne heller ikke undslog sig. Finn fremførte nu det Ærende, Kongen havde givet ham, og Haakon lagde ikke Dølgsmaal paa, at han baade ansaa det for sin Pligt at hevne sin Frænde Eindride, og dertil havde faaet Bud fra Throndhjem om, at han her vilde faa Folk nok til at kunne begynde en Opstand mod Kongen. Men Finn forestillede ham, hvor uklogt han handlede i at stille sig i Spidsen for en Oprørsflok i Stedet for at modtage saa stor Hæder, som han selv kunde forlange, af

---

[1]) Tegn paa Skinsyge mellem Einar og Kalf Arnessøn ere tidligere anførte (I. 2. S. 846, jvfr. 854).

sin Konge, hvilken han desuden havde svoret Troskabs-Ed. „Enten", sagde Finn, „bliver du slagen, og da er det sikkert nok at du har forbrudt Liv og Gods, eller du sejrer, og da vil du blive kaldet Drottinssviger, og vorde foragtet og afskyet af enhver brav Mand". Ogsaa Orm Jarl sandede, hvad Finn havde sagt, og raadede Haakon til at modtage Forligstilbudet. Haakon betænkte sig en Stund, men lovede tilsidst at modtage Forlig paa den Betingelse, at Kongen skulde give ham Magnus den godes Datter Ragnhild til Egte med saa stor Medgift, som det passede sig for hende, og hun selv syntes. Dette lovede Finn paa Kongens Vegne, og Forliget blev saaledes fast og højtideligt sluttet. Men da Ragnhild endnu kun var et Barn, blev, som man af det Følgende kan see, Giftermaalet selv udsat, indtil hun maatte have naaet den tilbørlige Alder [1]).

Finn vendte nu med vel forrettet Sag tilbage til Throndhjem. Da de misfornøjede Bønder her kun havde ventet paa, at Haakon Ivarssøn vilde stille sig i Spidsen for dem, og ikke havde nogen Anfører at sætte i hans Sted, lode de al Tanke om Opstand fare, og Urolighederne bleve saaledes ved Finns kloge Underhandlinger aldeles dæmpede [2]). Harald sad nu fuldkommen sikkert paa Kongetronen, og hvor meget hans Magt nu var stegen, viste sig deraf, at de Høvdinger, der herefter kom i Uenighed med ham, ikke, som Einar, vovede at forblive i Landet, men begave sig til Danmark eller Sverige.

22. Kalf Arnessøns Fald. Finn Arnessøn forlader Harald og bliver Kong Svens Jarl.

Finn Arnessøn selv var, merkeligt nok, den første blandt Haralds Lendermænd, der forlod ham i Vrede, og saaledes handlede tvertimod de Grundsætninger, han havde opstillet i sin Tale for Haakon Ivarssøn. Efter det Løfte, Kongen havde givet ham, blev hans Broder Kalfs Fredløshed ophævet, og Finn sendte strax Bud til Orknøerne for at bringe ham denne glædelige Tidende. Kalf kom ogsaa strax, og begav sig først til Finn, som skaffede ham foreløbig Grid eller Lejde; siden havde han en

[1]) Dette siges, som det ovenfor (S. 233) er bemerket, ikke udtrykkeligt, tvertimod omtale Hrokkinskinna og Snorre Forhandlingerne mellem Harald og Haakon angaaende Jarleværdigheden som om de skulde have fundet Sted strax efter Forliget, og før Kalfs Død; men det er allerede tilstrækkeligt viist, at de først senere kunne have fundet Sted, da Ragnhild i 1050 endnu kun var et Barn. Vel heder det i Hrokkinskinna og hos Snorre, at Finn Arnessøn ogsaa var tilstede da Haakon anholdt om Ragnhilds Haand, men dette kan ej være muligt, da Finn paa den Tid var i Danmark, ligesom heller ikke hans Nærværelse ved Samtalen var nødvendig.

[2]) Harald Haardraades Saga 3. Cap. 64, 65. Snorre Cap. 46—48.

Sammenkomst med Kongen, som han ikke havde seet, siden de stode fiendtligt overfor hinanden ved Stiklestad. De sluttede her et formeligt Forlig paa de mellem Kongen og Finn forhen aftalte Betingelser, og Kalf forbandt sig ligeledes, som forhen under Magnus den gode, til at udføre alt, hvad Kongen paalagde ham til hans Magts Fremme. Derpaa tiltraadte han alle sine forrige Ejendomme og Bejtsler. Sommeren efter (1051) ledsagede han, som de øvrige Lendermænd, Harald paa et af de regelmæssige Herjetog til Danmark. Denne Gang hjemsøgtes fornemmelig Fyn, men man forefandt der en betydelig Styrke af Indbyggerne, som vare rede til at give Nordmændene en varm Modtagelse. Ikke desto mindre gav Kongen Befaling til at gjøre Landgang, og foreskrev hvorledes og i hvad Orden dette skulde skee. Til Befalingsmand over den Skare, som først skulde gaa op, satte han Kalf Arnesson, betydede ham, hvor han skulde styrne hen, og forsikrede, at han selv strax skulde komme efter med de øvrige Tropper, for at staa ham bi, om det behøvedes. Kalf adlød Befalingen, men blev strax modtagen af en langt talrigere Fiendehær. Han angreb den modigt, og der blev en hidsig Kamp, men den var kun kortvarig, da Fienden aldeles overmandede Kalfs ubetydelige Skare, som derfor maatte flygte tilbage til Skibene. Danerne forfulgte den, og dræbte mange af Nordmændene, blandt dem ogsaa Kalf selv. Nu først gik Harald i Land med sine Mænd. De vare ikke komne langt, forend de fandt sine faldne Landsmænds Liig. Kalfs Liig blev baaret ned til Skibene, men Kongen fortsatte sit Tog op i Landet, herjede det, og dræbte mange Folk, uden, som det synes, at støde paa nogen større Fiendehær, end at han let kunde adsplitte den [1]). Derfor holdt ogsaa Finn Arnesson sig overbeviist om, at Kongen med Flid havde maget det saa, at hans Broder Kalf mistede Livet, ved først at sende ham i Land mod en stor Overmagt, og derpaa at lade ham ganske i Stikken. Finn beklagede sig høiligen over det falske Spil, Kongen havde drevet med ham, ved at benytte ham som Redskab til at lokke Kalf fra hans sikre Opholdssted hos Thorfinn Jarl, og enkelte, som sandede dette, forundrede sig kun over Finns Forblindelse, eftersom Kongen havde givet Beviser paa Hevngjerrighed i Tilfælde, hvor der var langt mindre at tage Hevn over, end hvad Kalf havde gjort. Kongen lod Folk tale herom hvad de vilde, og indlod sig hverken paa at benegte eller bekræfte det. Dog kunde man tydeligt merke paa ham, at han ej var utilfreds dermed: ja der kunde neppe længer være Tvivl om, at det var skeet ved hans Foranstaltning, da han, i et uheldigt Øjeblik, eller

---

[1]) Her anføres et Vers af Arnor, omtrent af følgende Indhold: „Fyrsten farvede den blanke Egg rød paa Fynn, og Ilden fortærede Folks Huse; Fynboernes Antal blev forringet".

i den glade Bevidsthed om at han endelig havde faaet sine farligste Modstandere ryddede afveien, kvad et Vers, hvori han roste sig af at have voldet tretten Mænds Død, idet han tillige paa en vis Maade undskyldte sig med at han nødsagedes til Drab, og klagede over Folks Ondskab. Hvilke disse tretten Offere vare, om han regner dem lige fra sin første Optræden paa Krigs- og Høvdingebanen, eller om det virkelig var saa mange norske Stormænd, han havde ladet tage af Dage, nævnes ej; det første er imidlertid det rimeligste. Men vist er det, at i det mindste hans Omgivelser ansaa det afgjort at han blandt hine tretten regnede Einar, Eindride og Kalf: sandsynligviis have de vel neppe endog kunnet faa Tallet udfyldt, uden ved at regne Kalf med [1]). Finn Arnessøns Forbitrelse gik saa vidt, at han forlod Norge, og begav sig til Kong Sven, der modtog ham med aabne Arme. Efter lange, hemmelige Samtaler mellem dem kom det endelig dertil, at Finn, tilsidesættende Fædreland og Troskabsed for privat Hevnlyst, gik Kong Sven til Haande og blev hans Mand, hvorimod Sven gav ham Jarlsnavn, og overdrog ham Halland at bestyre og forsvare mod sine egne Landsmænd. Finn var dog nok ikke den eneste, der paa denne Tid gjorde sig skyldig i saadant Landsforræderi. Om Urolighederne efter Einars Drab end vare bilagte, synes de dog at have fremkaldt flere slige Frafald, især efter at Finn, der selv mæglede Forliget, havde givet det første Exempel. „Paa denne Tid", heder det nemlig i en Saga, „vare Lendermændene i Norge saa overmodige og opsætsige, at saa snart de i et eller andet vare misfornøjede med Kongens Handlemaade, løb de af Landet syd til Danmark, til Kong Sven, som da gjorde dem til store Mænd i sit Rige, og gav dem Guld, Kostbarheder og Hædersgaver, hvilket Skalden Thjodolf bevidner, idet han siger: „en vakker Skare har sveget sin Troskab, forladt sin ædle Herre og gaaet over til Sven: denne for brave Mænd uværdige Ferd vil længe mindes" [2]).

23. Halldor Snorressøns Uenighed med Harald.

Om Harald strax efter Toget til Fyn 1051 vendte tilbage til det Throndhjemske, eller om han endnu tilbragte een eller to Vintre i Viken, siges ingensteds med Bestemthed, da det er med Aaret 1052 at den før omtalte dunklere Periode af Haralds Regjeringstid begynder, fra hvilken Sagaerne ingen bestemte historiske Optegnelser meddele. Det vilde ikke været i sig selv saa un-

---

[1]) Harald Haarbraades Saga, Cap. 70. Snorre Cap. 54.

[2]) Morkinskinna fol. 10. a. samt Flatøbogen, (Fornm. Sögur IV. 282 Var. 8), og Fagrskinna, Cap. 190. Ágrip, Cap. 35, der ellers omtaler Finn alene som „en mægtig Mand paa Ranarike, med hvis Broderdatter Harald var gift", fortæller at han drog til Danmark med syv Langskibe.

derligt, om han i den første Tid efter Einar Thambarskelves Drab holdt sig borte fra Throndhjem; men da Finn Arnessøn havde bragt et fuldstændigt Forlig til Veje, hvilket allerede skede i Løbet af 1051, var der dog ikke egentlig nogen Grund for ham til længere at frygte Thrønderne, og for den Sags Skyld kunde han saaledes gjerne have tilbragt Vintren 1050—1051 i Throndhjem, og saa meget mere den følgende Vinter. Den i enkelte Sagabearbejdelser meddeelte Fortælling om det uvenskabelige Forhold, der opstod mellem Halldor Snorressøn og Kongen, og om deres Adskillelse, indeholder vel enkelte Antydninger i den her omhandlede Henseende, men ikke saaledes, at Spørgsmaalet derved ganske bliver opklaret. Fortællingen om Halldor Snorressøn er ellers i andre Henseender særdeles oplysende, saa vel med Hensyn til Livet ved Haralds Hird, som til at vise, hvor eftergivende Harald med al sin Strenghed og Myndighed dog kunde være mod sine gamle Krigskamerater, og hvilken overmodig Opførsel disse torde tillade sig mod ham. Fortællingen selv bærer, enkelte chronologiske Usikkerheder fraregnede, ganske Sandhedens Præg, og vi meddele derfor det væsentligste deraf.

Halldor var, som det allerede ovenfor er nævnt, om Vaaren 1048 dragen over til Island paa det ham af Kongen skjenkede, og ved Kongens Hjelp bemandede Skib, for at besøge sine Frænder. Der forblev han den næste Vinter, og vendte ikke tilbage førend Sommeren derefter (1049), hvor han da sandsynligviis traf Harald strax efter hans Tilbagekomst fra Toget til Slesvig og Forfølgelsen ved Læsø. Men Halldor, heder det, begyndte nu at vise Kongen mindre Opmerksomhed end før, idet han ofte udeblev, naar han skulde følge ham, og stundom sværmede ude om Nætterne, i Stedet for at sove i Kongens Herberge. Kongen lagde Merke til Halldors Forsømmelighed, og det viste sig snart, at han derfor havde et mindre godt Øje til ham, end hidtil. Det traf sig engang, da Hornet gik rundt, at Halldor, hvis Sidemand var en gammel og af Kongen meget yndet Hirdmand ved Navn Thore Englandsfarer [1]), leverede denne Hornet, efter ærligt at have drukket mere end Halvdelen deraf; men Thore, der var gammel og svag, kunde ikke drikke saa hurtigt, og Kongen troede derfor at Halldor utilbørligt havde skulket. Han sagde derfor til Halldor: „seent lærer man dog sine Folk at kjende, hvo skulde have troet at du ved Drikken gjør Kneb med en Olding, men løber seent om Natten efter slette Fruentimmer i Stedet for at ledsage din Konge?" Halldor værdigedes ikke engang at svare paa denne Tiltale, men var ikke desto mindre meget opbragt derover. Hans anden Sidekamerat, ved Navn Baard fra Op-

[1]) Han kaldtes saaledes, siges der, forbi han i sine yngre Dage havde været en stor Kjøbmand og længe ligget paa Fart til fremmede Lande, navnlig England, ligesom han og havde ført Kongen mange herlige Sager hjem.

landene, en brav og veltænkende ung Mand, fandt dette slemt, og skyndte sig tidligt den følgende Morgen at oplyse Kongen om hans Fejltagelse. Han fortalte ham Sagens rette Sammenhæng, at Halldor havde drukket ærligt og redeligt, og lagde til, at det heller ikke forholdt sig saaledes at han løb efter slette Fruentimmer, skjønt hans Venner nok kunde ønske, at han holdt sig mere til Kongen. Harald sagde da, at han og Halldor nok skulde blive forligte om denne Sag, naar de næste Gang kom sammen, og da Baard nu ogsaa beroligede Halldor, blev der ikke ytret videre derom, men Forstaaelsen mellem Halldor og Kongen var dog intet mindre end god. Da Julen kom [1]), blev der, som en sædvanlig Jule-Moro, bestemt Straffe (Vite), bestaaende i at tømme et eller flere Horn (Viteshorn), for alle Slags Smaaforseelser, som at komme for silde op, eller til Kirken, o. a. d. Det hørte til, at de, der skulde tømme slige Horn, ej sad i deres sædvanlige Rum paa Bænken, men derimod nede paa Gulvet, i Halmen, hvormed dette var belagt. En Morgen havde Kjertesvendene, for ret at have Morskab, bestukket Klokkeren til at ringe til Ottesang tidligere end sædvanligt, saa at en Mængde kom for seent og følgelig dømtes til at tømme Viteshornet, blandt dem ogsaa Halldor. Han syntes imidlertid ikke om denne Spøg, og blev siddende i sit Rum, medens de andre satte sig paa Gulvet. Alligevel bragte man ham Viteshornet, men han vilde ikke drikke. Dette blev meldt Kongen, som sagde: „det kan ikke være sandt, og i alle Fald vil han da vel modtage Hornet, naar jeg selv bringer ham det". Kongen tog virkelig Hornet, og gik hen til Halldor dermed. Halldor rejste sig op for Kongen, men da denne bad ham at drikke, vægrede han sig derved, og meente at han ej var pligtig dertil, da man kun havde anvendt Kneb, for at faa ham og andre fældede. „Du faar dog drikke Vitet lige saa vel som de øvrige", sagde Kongen. „Det kan maaskee nok lykkes dig, Konge", sagde Halldor, „at tvinge mig til drikke dette Vite, men ikke vilde Sigurd Syr kunne have tvunget Snorre Gode til noget, han ej vilde". Med disse Ord tog han Hornet og drak deraf, men Kongen blev meget vred, og gik til sit Rum. Da Nytaarsdagen kom, skulde Solden udbetales Hirdmændene; men de fik den kun betalt i hiin daarlige Mynt, som ovenfor er omtalt, der mere bestod af Kobber end af Sølv, og spotviis kaldtes Haraldsslaatten. Da Halldor havde modtaget Pengene, lagde han dem paa Skjødet af sin Kappe, som han holdt op med

[1]) Af Sagaens Udtryk skulde man nærmest slutte at det var Julen strax efter den Sommer, Halldor var kommen tilbage fra Island. Vel kunde man ogsaa formode at den i Sagaen med faa Ord omtalte Forsømmelighed, Halldor udviste, har omfattet et længere Tidsrum, men dog maa man, naar man seer hen til de øvrige Omstændigheder, antage Sagaens Tidsangivelse for rigtig, se nedf. S. 261.

den ene Haand, betragtede dem, og slog saa nedenunder med den anden saa at de faldt ned i Halmen. „Det var ilde gjort", sagde Baard, som saa det, „thi Kongen anseer det vist for en Fornærmelse, naar man vrager hans Penge". Men Halldor meente at det ikke havde nogen Fare. Da Julen var forbi, begyndte Kongen at lade sine Skibe udruste for at drage sydefter, og foretage det sædvanlige Sommertog til Danmark. Halldor gjorde dog ingen Miner til at følge med, ikke engang da Kongen allerede var næsten rejsefærdig. Paa Baards Spørgsmaal, hvad dette skulde betyde, sagde han at det var hans Hensigt at blive tilbage, siden han godt kunde see, at Kongen ikke yndede ham. „Han vil dog vist, at du skal følge med", sagde Baard, gik siden hen til Kongen, og fortalte at Halldor ej gjorde sig rede til Rejsen, hvilket, som han sagde, var stor Skade, da man vanskelig fik nogen, der kunde udfylde hans Sted i Stavnen. „Sig ham", sagde Kongen, „at jeg haaber han nok bliver med, og at den Misforstaaelse, der nu en Stund har fundet Sted mellem os, ej har noget at betyde". Baard sagde ham dette, og at Kongen slet ikke vilde undvære hans Tjeneste. Halldor lod sig omsider overtale til at følge med, og indtog sin sædvanlige Plads som Kongens Stavnbo. Paa Farten sydefter traf det sig en Gang, at Halldor pludselig befalede den, der stod ved Roret, at dreje af. Kongen derimod bød ham, at holde samme Kurs som før. Halldor sagde atter: „drej af!" Kongen gjentog ligeledes sin Befaling. „Men I styrer jo lige paa Skjeret", raabte Halldor. Dog det var for seent, thi Skibet stødte saa haardt mod et Skjer, at hele Underdelen gik af, og det maatte flyttes til Land ved Hjelp af andre Skibe, for at gjøres ved. Imidlertid blev der slaaet Telte op, saa længe man var nødt til at opholde sig der. Morgenen efter vaagnede Baard ved, at Halldor pakkede ind. Paa Baards Spørgsmaal, hvor han agtede sig hen, svarede han: „paa et Fragtskib her i Nærheden, saa at vi nu komme til at drage hver vor Vej, da jeg ikke ønsker at Kongen oftere skal forspilde sine Skibe eller andre Kostbarheder, alene for at krænke mig". Baard bad ham dog at bie lidt, til han havde talt med Kongen. Da Kongen saa Baard komme, sagde han: „du er tidlig paa Færde idag!" „Det kan nok behøves" sagde Baard, „thi Halldor bereder sig til at rejse bort, saasom han finder — hvad der og er sandt, — at du har handlet uvenskabeligt imod ham; han agter sig nu tilbage til sit Skib i Throndhjem, og derfra ud til Island; men da skilles I ikke ad, som det sig hør og bør, og min Mening er, at du vanskelig faar nogen saa paalidelig Mand som han". Kongen ytrede ogsaa at han gjerne vilde forliges med ham, og at han ikke vilde lægge den sidste Uenighed videre paa Hjerte. Baard gik derpaa tilbage til Halldor, og sagde ham Kongens forsonlige Ord. Men Halldor svarede kun: „hvorfor skulde jeg tjene ham længere, naar jeg ikke engang faar min Sold

uforfalsket?" „Tal ikke herom", sagde Baard, du kan nok finde dig i hvad Lendermænds Sønner tage imod uden at knurre; sidst bar du dig heller ikke anstændigt ad, idet du kastede Pengene ned i Halmen og spildte dem: du kan jo dog vel begribe at Kongen anseer dette som gjort for at haane ham". „Jeg tror dog ikke", sagde Halldor, „at jeg en eneste Gang har viist saa stor Uefterrettelighed i at følge Kongen, som han i Udbetaling af Solden". „Deri har du vistnok Ret", sagde Baard; „bi lidt endnu, og lad mig tale med Kongen derom". Baard gik virkelig atter til Kongen, og bad ham lade Halldor faa sin Sold i gode Penge, hvilket han i Sandhed var værd. „Men synes du da ikke", spurgte Kongen, „at det er noget djervt af dig at bede om anden Sold for Halldor, end den som Lendermænds Sønner modtage, efter den haanlige Maade hvorpaa han foor frem ved sidste Udtælling?" „Tag heller, Herre", sagde Baard, „i Betragtning, hvad der er langt mere værd, nemlig hans Bravhed og eders lange Venskab, saa vel som eders egen Ædelmodighed: I kjender jo desuden Halldors Sindsbeskaffenhed og Strenghed, og det tjener dig selv til Ære, at vise ham Hæder!" „Du taler som en brav Mand", sagde Kongen, „lad ham faa Pengene!" Baard fik dem udbetalte, og bragte Halldor dem: det var 12 Mk. Sølv. Men Halldor var dog endnu ikke tilfreds hermed. Han vilde ikke længer være paa Kongens Skib, og hvis denne fremdeles ønskede at beholde ham hos sig, maatte han, sagde Halldor, skaffe ham et eget Skib at styre, og det til Ejendom. Baard forebragte Kongen ogsaa denne Anmodning, idet han forestillede ham, at han vist vilde være tjent med en saa paalidelig Skibsstyrer som Halldor. Kongen fandt dette heller ikke saa urimeligt, og lovede at gjøre ved Sagen, hvad han kunde. Han lod strax en af sine Skibsstyrere, ved Navn Svein af Lyrgja [1]), en Lendermand, kalde til sig, og sagde til ham, at da han var af saa høj Æt, og dertil meget forstandig, ønskede han helst at have ham paa sit eget Skib, for at nyde godt af hans vise Raad; til det Skib, han hidtil havde ført, kunde en anden Styrer udnævnes. Svein udtrykte sin Forundring over denne pludselige Trang, Kongen viste til at raadspørge ham, hvilket han hidtil aldrig havde plejet, og bad om at faa vide, hvo der skulde afløse ham i Befalingen over Skibet. Kongen nævnte Halldor. Svein sagde: „jeg havde dog aldrig tænkt, at du vilde tage Befalingen fra mig og give den til en Islænding". „Hans Æt", sva-

---

[1]) Denne Svein synes, efter det Naboskab at dømme, der lader til at have fundet Sted mellem hans Gaarde og Nidaros, at have været en Thrønder. Den Formodning ligger derfor nær, at han var en Søn af Orm Lyrgja (se ovf. I. 2. S. 260) og Gudrun Lundesøl, hvis man ellers blot kunde antage „Lyrgja" for et Stedsnavn, eller paavise et saadant Sted i Thrøndelagen. Eller maaskee man burde læse „Svein lyrgja", ikke „af Lyrgja".

rede Kongen, „er ikke værre paa Island, end din her i Norge, og desuden er det jo ikke saa længe siden, at de, som nu bebo Island, vare virkelige Nordmænd [1])". Det blev ved Haralds Bestemmelse. Svein maatte overlade Skibet til Halldor, og siden fortsattes Rejsen til Viken, hvor Kongen lagde ind til Oslo [2]), og tog Vejtsler.

En Dag, da Kongen sad og drak med sine Mænd, hvoriblandt ogsaa Halldor, kom dennes Svende ind, ganske vaade, og meldte at Svein af Lyrgja med sine Folk havde taget Skibet tilbage og jaget dem ud i Vandet. Halldor stod strax op, gik hen til Kongen, og spurgte ham om det ikke var Meningen at han skulde beholde Skibet, som Kongen havde givet ham. „Jo vissélig", svarede Kongen, og befalede strax sine Hirdmænd at tage sex Skibe og hjelpe Halldor til at faa sit Skib tilbage. De adløde, satte med Halldor efter Svein, og indhentede ham: Svein skyndte sig fra Skibet og op paa Land saa hurtigt han kunde, Halldor tog atter ved sit Skib, og bragte det tilbage til Oslo. Sommeren tilbragtes sandsynligviis med et Tog til Danmark, uagtet der intet meldes derom. Det heder kun, at da Sommeren var til Ende, vendte Kongen tilbage til Throndhjem med sine Mænd, og overvintrede i Nidaros. Svein af Lyrgja tilbragte Vintren paa sine Gaarde, og sendte Bud til Kong Harald, at han ganske overlod det til ham at afgjøre den Trætte, hvori han nu befandt sig med Halldor om Skibet, men at han dog helst ønskede at affjøbe Halldor dette, hvis Kongen intet havde derimod. Da Kongen saa, at Svein overlod alt sammen til ham, vilde han ogsaa helst mage det saaledes at begge Parter skulde finde sig tilfreds, og derfor tilbød han sig selv at affjøbe Halldor Skibet til sømmelig Priis, for siden at give Svein det tilbage. Halldor modtog Tilbudet, og fik hele Kjøbesummen strax udbetalt, paa ½ Mark Guld (4 Merker Sølv) nær, som stod tilbage, og som Halldor heller ikke krævede synderlig ivrigt, saa længe Vintren varede. Men da Vaaren kom, sagde han til Kongen at han denne Sommer agtede sig hjem til Island, og at han derfor behøvede sit Tilgodehavende. Kongen negtede ham ikke Rejsetilladelse, men gjorde Vanskeligheder ved Udbetalingen. Halldor krævede oftere, men fik kun ærgerlige Svar. Imidlertid gjorde Halldor sit Skib sejlfærdigt, og lod det lægge ud ved Bratøren [3]), lige ved Elvens Munding. Da alt var rede og det teg-

[1]) Dette merkelige Udsagn forekommer kun i Morkinskinna fol. 8. a., hvor det lyder i Oldsproget: „ok eigi hefir all-langt síðan liðit, er þeir váru norrœnir er nú byggja Ísland". I Hrokkinskinna heder det kun at mange af Islændingerne ikke havde langt at regne til mægtige Forfædre i Norge.

[2]) Det er, som ovenfor bemerket, alene Morkinskinna, som her nævner Oslo. Ellers tales der kun om „Viken".

[3]) Bratøren nævnes kun i Morkinskinna fol. 8. b.

nede sig til god Vind, gik Halldor en Aften silde i sin Baad med endeel af sine Mænd, alle bevæbnede, roede ind til Bryggen, vendte Bagstavnen mod Land og satte een Mand til at holde Baaden fast, medens han lod nogle andre sidde ved Aarerne; med de øvrige gik han op i Byen og lige til det Kammer, hvor Kongen og Dronningen sov. De vaagnede begge af den Larm, som de indtrædende foraarsagede, og Kongen spurgte, hvo det var, som vovede at bryde ind til ham ved Nattetid. „Det er Halldor", lød Svaret, „som vil have sine Penge, da der nu er god Vind, og han skal til at seile". „Jeg kan ikke skaffe Pengene her paa Stedet", svarede Kongen; „bi til imorgen, saa skal du faa dem". „Nej", svarede Halldor, „jeg vil have dem strax, og vil denne Gang ikke gaa bort med uforrettet Sag, thi jeg kjender dit Sindelag og veed at du ikke synes om den Maade, hvorpaa jeg kræver mine Penge, hvor føjelig du end anstiller dig. Fra denne Tid af tror jeg dig kun lidet, og da det er uvist, om vi oftere treffes under saa heldige Omstændigheder for mig, som denne Gang, vil jeg ogsaa nu benytte mig deraf. Jeg seer at Dronningen har en ikke saa liden Guldring paa Armen: lad mig faa den". „Saa faa vi see efter en Vegt, for at veje den", sagde Kongen. „Det behøves ikke", svarede Halldor; „jeg tager den for mit Tilgodehavende, og du kommer ingen Vej med dine Kneb: giv mig den strax". Da sagde Dronningen: „lad ham dog faa Ringen, som han forlanger: seer du da ikke, at han staar over dig med Drabstanker?" Hun tog strax Ringen af, og gav Halldor den; Halldor takkede dem begge, bad dem leve vel, og gik ned til sin Baad saa hurtigt, han og hans Mænd formaaede, derpaa roede de af alle Kræfter ud til Skibet, lettede Anker og hejsede Sejl. Men allerede idet de sejlede ud, hørte de Ludrene blæse i Byen, og strax efter saa de tre Langskibe komme ud af Elven, og sætte efter dem. Men Vinden var god, og Halldors Skib havde allerede faaet saa stort Forspring, at Langskibene ej kunde indhente det, men efter en forgjæves Jagt vendte tilbage igjen. Halldor kom lykkeligt til Island, hvor han tog sin Bolig paa Hjardarholt, Olaf Paas gamle Herresæde. Nogle Aar derefter sendte Kong Harald Bud til Halldor, med Anmodning om at komme til ham igjen: han lovede ham den største Udmerkelse, og at ingen Mand skulde komme i højere Stilling end han. Men Halldor svarede: „jeg rejser aldrig til Kong Harald, og det er bedst at alt forbliver mellem os som hidtil; jeg kjender ham nok, og veed, at det Løfte, han giver mig, kun betyder at han vil hænge mig i den højeste Galge, hvis han faar mig fat". Mange Aar senere, da Harald begyndte at blive noget ældre, sendte han Bud til Halldor med Anmodning om at skaffe ham nogle Ræveskind til Sængeteppe, fordi han trængte til at holde sig varm. Halldor skal herved først have udbrudt: „nu ældes den gamle Hane:" dog skaffede han ham Skin-

dene. Det er allerede ovenfor omtalt, hvorledes Halldor, der blev en meget gammel Mand, plejede at fornøje sine Landsmænd paa Althingene, vel ogsaa ved andre Lejligheder, med at fortælle om de Bedrifter, Kong Harald og han havde udført i Syden, og hvorledes Thorstein frode sammensatte sin Saga derefter. At Uvenskabet mellem Kongen og Halldor ikke afholdt denne fra at give ham den Roos, han fortjente, medens han paa den anden Side heller ikke gjorde sig skyldig i Overdrivelser, synes man at maatte slutte deraf, at Kongen erklærede sig tilfreds med Thorsteins Beretning [1]).

24. Haralds Tog til Vendland, krigerske Virksomhed i Vesten, og Rejse i Nordiishavet.

Mangelen paa omstændelige Beretninger om Haralds Krigsforetagender i Tiden fra 1051 til 1061 maa vel, som vi allerede ovenfor have antydet, for en stor Deel tilskrives Tidens egen Fattigdom paa Krigsbegivenheder, hvoraf man igjen kan slutte, at Krigen selv førtes uden synderlig Kraft, deels fordi man paa begge Sider var udmattet, deels fordi de kirkelige Anliggender og Forhandlinger, som vi ovenfor have skildret, optoge begge Kongers Tid, og i Aarene 1051, 1052 og 1053 fornem-

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 43—46, Morkinskinna fol. 8. Vi have ovenfor fremstillet Tidsregningen i Fortællingen om Halldor saaledes som Sagaerne have den. Der er heller ikke egentlig i sig selv noget usandsynligt i, at Halldors Vinterophold hos Kongen, Lystigheden i Julen med Viteshornene, og den paafølgende Uenighed mellem Halldor og Kongen om Solden foregik samtidigt med Kongens og Einars Stridigheder, og at det saaledes var paa den samme Rejse sydefter, at Halldor fik Svein Lyrgjas Skib, som den, ved hvilken Harald havde skyndt sig fra Nidaros i Anledning af Einars Drab, og søgt Hjelp hos Finn Arnesson. Hvad der dog kunde siges at tale derimod, er en i Flatøbogen meddeelt og i Fornm. Sögur III. 152—162 aftrykt, af os ogsaa ovenfor (I. 2. S. 400 Anm. 1.) berørt Fortælling om, hvorledes Halldor Snorresson, ærgerlig over at Kongen negtede ham Raade for en Islænding, der havde dræbt en kongelig Hirdmand, begav sig med ham til Gimse, under Einars Beskyttelse, hvorledes Halldor her paadrog sig Einars Vrede ved at dræbe en af hans Frænder, men hvorledes denne skjenkede ham Livet paa Grund af et Løfte, han efter Svoldrslaget havde givet en maskeret Mand, der løskjøbte ham fra Fangenskab, og i hvilken han troede at gjenkjende Olaf Tryggvesson. Denne sidste Deel af Fortællingen er saa usandsynlig, at den svækker Troværdigheden af det hele. Men om end Halldor virkelig har opholdt sig en Stund hos Einar og der været i Fare, behøver det ej at have været Vintren 1049—1050; det kan ogsaa have været tidligere, f. Ex. 1047—48, saa meget mere som det i Beretningen heder at han var siden „længe" hos Harald, og „længe" maa dog i det mindste indbefatte mere end tre Aar. I sig selv er det, som ovenfor bemerket, heller ikke i mindste Maade underligt, om Harald endnu om Høsten 1051 vendte tilbage til Throndhjem, da Finn allerede havde faaet Urolighederne ganske bilagte.

melig maa have givet Sven meget at skaffe. Imidlertid kan man dog ikke vel antage, at noget Aar er gaaet hen uden at Harald har hjemsøgt Danmark, da Sagaerne og de samtidige Skaldevers udtrykkeligt berette at Harald hvert eneste Aar herjede Danmarks Kyster [1]). Men der tales ogsaa om at han ofte kun havde faa Skibe, og dette var sandsynligviis i denne Aarrække oftest Tilfældet. Heller ikke gjaldt Toget altid Danmark selv, men man seer af Mag. Adam, at Harald ogsaa udstrakte sine Herjetog til Vendlands Kyster [2]). Dette synes navnligt at være skeet strax efter 1053, da den vendiske Fyrste Godskalk havde egtet Sven Ulfssøns Datter, og stillet sig i det nøjeste Afhængighedsforhold af den bremiske Erkestol [3]). Maaskee at Harald oftere gjentog disse Tog til Vendland, thi Mag. Adam siger i det mindste, at han udstrakte dem til hele det vendiske Kystland, og især er det rimeligt, at han har søgt at faa den gamle danske Besiddelse, Landskabet Jom med Borgen Jomsborg, i sin Magt. Men ingensteds ellers tales der noget nærmere derom. At Harald imidlertid heller ikke paa andre Kanter var ledig, og maaskee alene af den Grund førte den danske Krig med mindre Kraft, at han beskjeftigede sig med mere udstrakte Foretagender andensteds, erfarer man af Hentydninger i de irske og engelske Annaler, hvilke, sammenholdte med andre Beretninger, nogenledes lade os ane hans Planer, om vi just ikke erhverve nogen klar Forestilling derom. Vi have ovenfor nævnt [4]), hvorledes Thorfinn Jarls og Kong Macbeths Herredømme i Skotland truedes af den mægtige Sigurd Jarl i Northumberland, der tog sig ivrigt af sin Frænde Mælkolm af Cumberland, den dræbte Kong Duncans Søn. I Aaret 1054 gjorde Sigurd ogsaa virkelig et Tog til Skotland, baade til Lands og Vands, overvandt Macbeth i et blodigt Slag (27 Juli), hvor ikke færre end 3000 Skotter og, som det synes, endog en Søn af Thorfinn, ved Navn Dolgfinn, skulle være faldne. Sigurd trængte frem lige til Dundee, hvor han blev nødt til at vende tilbage ved Efterretningen om at Northumbrerne selv havde gjort Opstand imod ham og dræbt hans Søn Aasbjørn. Imidlertid havde han dog udrettet saa meget paa dette

---

1) Se ovf. S. 80.

2) Mag. Adam III. 16.

3) Naar Godskalk egtede hans Datter, siges ej udtrykkeligt, men Mag. Adam (III. 18) omtaler det strax efter Svens og Keiserens Møde i Saxland, hvilket, som vi have seet, fandt Sted ved Paaske 1053, og forend han nævner Leo den 9des Død, hvilken han henfører til 1056, eller rettere til samme Aar som det, hvori Keiser Henrik III. døde (III. 32). Vel omtaler han og derimellem Kirkemødet i Mainz 1049, hvilket han urigtigt henfører til 1051 (III. 29), men kun lejlighedsviis, i Anledning af at der nævnes om Pave Leos Nærværelse i Tydskland.

4) Se ovf. S. 218.

Tog, at Landskaberne Fife og Lothian vare frarøvne Macbeth, og at han kunde overlade dem til Mælkolm, som deres retmæssige Herre [1]). Kort efter (1055) døde Sigurd Jarl, og blev begraven i den af ham opbyggede, og merkeligt nok, til St. Olaf indviede Kirke i Galmanho [2]). Hans Efterfølger som Jarl i Northumberland blev Tostig Godwines Søn, da hans egen Søn Walthjof endnu var umyndig. Imidlertid vedvarede Krigen mellem Mælkolm og Macbeth, der blev dreven længer og længer tilbage mod Norden, og endelig mistede baade Liv og Rige ved Lumphanan i Mar (August eller September 1057). Hans Tilhængere toge hans Frænde Lulach til Konge i hans Sted; men ogsaa Lulach blev kort efter slagen og dræbt ved Esse i Strathbolgy (Marts

[1]) Slaget selv omtales, med udtrykkelig Navngivelse af Aaret 1054, i Chron. Saxon., Tighernachs Annaler (O'Connor II. S. 299), og Ulster-Annalerne (sammesteds III. S. 334), hvilke ogsaa tilføie at der faldt 3000 Skotter og 1500 Saxer (d. e. Englændere) tilligemed „Dolfinn Finntors Søn". Da Navnet Dolgfinn forekommer paa Orknøerne, og „Finntor" synes at være en Omsætning af „Thorfinn", maa man næsten antage „Dolfinn Finntors Søn" for at have været en Søn af Thorfinn Jarl. Dagen (Syvsoverdag 27de Juli) nævnes i Chron. Sax. Dette lader forresten Jarlens Søn Aasbjørn og hans Søstersøn Sigurd falde i Slaget. Nøiere, og, som det synes, paalideligere, berettes derimod om Krigen i det Brudstykke af Viljam af Ramseys Skrift om Jarlerne i Huntingdon m. m., som Langebek meddeler i Script. rer. Dan. III. 288 flg., hvor der udtrykkeligt siges at han var trængt frem til Dundee, da han fik Efterretning om at Northumbrerne (maaskee Lothian-Boerne) havde gjort Opstand og dræbt hans Søn Aasbjørn Boløxe (bulax), hvorefter han til Merke paa, hvad han havde udrettet, med sin Øxe kløvede en Steenkugle, af hvilket der endnu paa Forfatterens Tid kunde sees Spor, og vendte tilbage til Northumberland, hvor han dæmpede Opstanden med Haardhed. Ifølge Henr. af Huntingdon (S. 760) og Bromton (Twysden 946) sendte han sin Søn forud til Skotland for at undertvinge det, og ved at høre at han her var falden, spurgte han, hvor han havde faaet Dødssaaret; da der svaredes: „paa Brystet", sagde han: „det er vel, ellers var han ikke mig værdig", og hevnede siden hans Død ved at drage til Skotland og overvinde Kongen. Den skotske Historieskriver Fordun (V. Cap. 7) har forvirret alle disse Begivenheder, ved at lade Sigurd fælde Macbeth, og derved er Sigurd (Siward) ogsaa kommen ind i Shakspeares Sørgespil. Men de irske Annaler skjelne nøje mellem Slaget 1054 og Macbeths Fald, og Chron. Sax. taler ogsaa i 1054 kun om Macbeths Flugt.

[2]) Chron. Sax. Ifølge Henr. af Huntingdon, Bromton og Viljam af Ramsey klagede Sigurd paa sin Dødsseng over at en Ko-Sygdom (det var Blodgang) skulde dræbe ham, og fordrede i det mindste at man skulde iføre ham hans fulde Rustning. Han skjenkede ligeledes, siges der, sit Banner til Byen York, hvor det opbevaredes i Mariekirken, og det kaldes, merkeligt nok, Ravenlandeye, d. e. Hrafn landeyða; det første Navn havde det tilfælles med Lodbroksønnernes og Sigurd Orknøjarls Bannere (se ovf. I. 1. S. 627 og I. 2. S. 133, 646), det andet med Harald Haardraades eget Banner. Hvad der nævnes om Dundee er merkeligt, thi det bestyrker hvad der ovenfor (I. 2. S. 674) er ytret om Lothian og Fife som Duncans egentlige Arverige.

1058), og Mælkolm satte sig i Besiddelse af Skotland, eller i det mindste af den Deel, som Macbeth havde besiddet [1]). At Thorfinn Jarl deeltog i denne Kamp, er i og for sig naturligt, og bliver endog aldeles vist, naar den i Slaget 1054 faldne Dolgfinn antoges for hans Søn. At han og Macbeth ikke nu, som tidligere, ved forenede Kræfter kunde gjøre Mælkolm Modstand, maa altsaa forklares deraf, at denne ogsaa efter Sigurd Jarls Død understøttedes fra England. Det siges i det mindste af enkelte, at Sigurd Jarl foretog hiint ovenfor nævnte Tog efter Kong Edwards udtrykkelige Befaling, og da Sigurd var en af Kong Edwards troeste Tilhængere, er det derfor høist rimeligt, at han i at understøtte Mælkolm handlede efter Overlæg med Edward, og for at udføre Planer, som denne ogsaa efter hans Død forfulgte. Under disse Omstændigheder var intet rimeligere, end at Thorfinn Jarl, nu da det gjaldt at gjøre de sidste Bestræbelser for at vedligeholde Nordmændenes Herredømme i Skotland, henvendte sig til sin Lensherre Harald om Hjelp, og at denne heller ikke forsømte Leiligheden til at gjøre sit Herredømme i Vesten gjeldende. Dette forklarer altsaa, hvad vi baade af irske og engelske Annaler erfare, at en norsk Flaade, under Anførsel af Haralds Søn Magnus, og bestaaende, foruden af norske, ogsaa af orknøiske, sydrøiske og dublinske Skibe, viste sig i de skotske og engelske Farvande [2]), for, som det paa et enkelt Sted heder, at

[1]) Tidsregningen maa her fornemmelig slutte sig til de irske Annaler og Marianus Scotus. Fordun er aldeles forvirret; han lader Mælkolm og Sigurd (hvis Fortjenester han derhos af Patriotisme udtrykkeligt benegter mod Viljam af Malmsburys Vidnesbyrd) seire ved Lumfanan og fælde Macbeth 5te December 1056, hvorpaa han henfører Lulachs Fald til 3die April 1057. Men Tighernach (O'Connor II. 300) og Ulster-Annalerne (sammesteds III. 338) henføre udtrykkeligt Lulachs Fald til 1058; vel omtale de Macbeths Fald senere for samme Aar, men dette maa aabenbart være en feilagtig Henførelse, da det af andre Angivelser er vist, at Lulach blev Konge efter Macbeths Fald. Disse irske Annaler indeholde ingen Datumbestemmelser, hvilke derimod findes hos Marianus Scotus. Han fortæller nemlig først, ved 1040, at Kong Duncan dræbtes den 14de August, d. e. Mariemesse Aften fyrre (vigil. assnmt. Mar.). Derpaa siger han ved 1057, at Macfinlæg, d. e. Macbeth, dræbtes i August, og Lulach i den paafølgende Marts; siden giver han en kort Rekapitulation, saalydende: Duncan herskede 5 Aar, fra St. Andreasdag til samme Dag, og derforuden til Mariæ Fødselsdag; derpaa Macbeth 17 Aar til samme Mariæmesse; derpaa Lulach fra Mariæ Fødselsdag til St. Patricii Dag (den 17de Marts): derpaa Mælkolm i 20 Aar til St. Patricii Dag. Nu er der vel en Selvmodsigelse deri, at Mariæ Fødselsdag er 8de September, hvorimod den 15de August er Mariæ Himmelfart (assumtio), men denne Modsigelse grunder sig vist kun paa en Forglemmelse eller Unøiagtighed, og den hele Tvivl, som deraf opstaar, bliver kun om Macbeth faldt den 14de August eller 8de September, hvilket her gjør intet til Sagen. Vi erfare med Sikkerhed, at Lulach faldt den 17de Marts derefter, altsaa 1058.

[2]) Tighernach ved 1058 (O'Connor II. 301); her staar: „en Flaade under Sønnen af Kongen i Lochlan (Norge) med Gallerne (de Fremmede) fra Orknøerne (indsi

underkaste sig Sarland, det vil sige England, eller maaskee snarere den sydlige Deel af Skotland, med Cumberland og Northumberland. Haralds Søn Magnus var paa denne Tid endnu et Barn, og altsaa kun Anfører af Navn: Aarsagen, hvorfor han har sendt ham med, kan neppe være anden, end at lade ham hylde som Konge i det Rige, som paa Toget maatte vorde erobret; men den egentlige Anfører paa Toget har upaatvivlelig været den krigserfarne Thorfinn Jarl, og blandt de norske Høvdinger, der vare med, maa man nærmest tænke paa Magnus's egen Morbroder Eystein Orre, der tillige som en Søn af Thorberg Arnesson var Sysskendebarn til Jarlens egen Hustru Ingebjørg. Der udrettedes dog ikke synderligt ved dette Tog, thi det er vist nok, at Mælkolm forblev i Besiddelse af den skotske Trone, og det siges desuden udtrykkeligt i de irske Annaler, at Gud var Magnus imod i dette Foretagende. Nordmændene kom dog lige ned til Wales, hvis Konge Griffith de hjalp paa et Herjetog mod Englænderne; der tales ogsaa om, at de i Forening med Griffith hjalp den ved Harald Godwinessøns Indflydelse forjagede Jarl Ælfgar af Coventry til at gjenvinde sit Jarldømme (Myrke-Riget), hvorefter hans Landsforviisning tilbagekaldtes [1]. Men hvad Udfald end Toget fik, saa er det dog

Orcc, Sydrøerne (indsi Gall) og Dublinerne, for at underkaste sig Saxernes Rige — men Gud var heri imod dem". At denne Søn af Kongen i Norge var Magnus, sees af Brut y Tywysogion (Mon. hist. Br. I. 855) hvor der staar at Magnus, Haralds Søn, kom til England, og med Griffiths Hjelp herjede det. Harald kaldes rigtignok „Germaniens Konge", men Urigtigheden af dette Tillæg indsees strax; i Annales Cambriæ (Mon. hist. Br. I. S. 840) staar der ogsaa kun „Magnus, Søn af Harald". Vel henføres ogsaa dette Tog i Brut y Tywysogion til 1056, i Ann. Cambr. til 1055, men Tidsregningen er her saa usikker, at endog Griffiths Drab, der forefaldt kort efter, i 1064, i Brut y Tywysogion henføres til 1060, i Ann. Cambriæ til et ubestemt Aar; og da vi nu af Chron. Sax. desuden erfare, at Griffith to Gange var med Ælfgar Jarl i England og herjede der, først i 1056, siden i 1058, da den norske Flaade indtraf, maa man tænke sig en Forvexling af begge Tog, eller at de ere nævnte under eet. Thi at Magnus skulde have været udsendt to Gange, er ikke rimeligt, og derfor maa det Tog, de vælske Annaler omtale, nødvendigviis være det i 1058. Magnus kan dengang ej have været ældre end 9 Aar, eftersom Harald egtede hans Moder Thora sidst i 1048 eller først i 1049; men det er ikke urimeligere at Harald sendte ham afsted i en saa spæd Alder, end at Magnus Barfod senere tog sin 8aarige Søn Sigurd med sig paa sit Vesterhavstog, og efterlod ham, 9 Aar gammel, som Konge over de Riger, han havde erobret. Harald har maaskee endog i dette Stykke været Magnus's Forbillede. Magnus var ogsaa 4 Aar senere med i Nisaa-Slaget, og endda saa ung, at han ved en skyndsom Flugt maatte bæres, se nedenfor.

[1]) Chron. Sax. ved 1058. Her staar: „i dette Aar blev Ælfgar Jarl forjagen, men han kom snart ind igjen ved Griffiths Hjelp; her kom ogsaa en Skibshær fra Norge; men det er kedeligt at fortælle, hvorledes alt gik".

merkeligt som den første Fiendtlighed, der øvedes, om end middelbart, mellem Kong Harald og hans tilkommende farlige Modstander Harald Godwinessøn, og som det første Forsøg, Kong Harald gjorde paa at skaffe sig fast Fod i England, hvilket han altsaa, trods den i 1048 sluttede Fred, dog ikke har slaaet af Tankerne, og hvortil vi, faa Aar efter, see ham gribe den første Lejlighed, der tilbød sig. Man kan ogsaa antage som afgjort, at Haralds Befalingsmænd, hvor uheldige de end forresten i England selv kunne have været, dog ikke have undladt at hævde hans Herredømme over Sydrøerne og Orknøerne, saa meget mere som Thorfinn Jarl nu ikke paa langt nær var saa mægtig som i tidligere Dage [1]). Dog har Mælkolm neppe været istand til at sætte sig i Besiddelse af Katanes og de nordvestlige Dele af Skotland, førend efter Thorfinns Død, der indtraf nogle faa Aar efter det her omtalte Tog (omkring 1064 [2]); og selv da kun stykkeviis, eller Skridt for Skridt, som det nedenfor nærmere skal vises. Mælkolm egtede Thorfinns Enke Ingebjørg, sædvanligviis kaldet Jarlemoder [3]), vistnok for derved at skaffe sig Indflydelse over Thorfinns og hendes unge Sønner, **Paal** og **Erlend**, der fulgte sin Fader i Jarldømmet, ligesom hun vel ogsaa paa sin Side fornemmelig rakte Mælkolm sin Haand for af en Fiende at gjøre ham til sine Sønners Beskytter, maaskee især mod Kong Harald selv, hvem hun, Finn Arnessøns Datter, neppe kunde være god, og hvis Lenshøjhed det laa i hendes Sønners Interesse at afkaste.

At Harald kunde foranstalte et Tog af saa stor Udstrækning, viser at han maa have haft temmelig frie Hænder med Hensyn til den danske Krig, og at han ikke har væntet sig synderlig Fare fra Kong Sven. Selv gjorde han ogsaa sandsynligviis paa denne Tid et andet Tog, der vist ikke, som Beretteren derom, Mag. Adam af Bremen, synes at

---

Det havde været ønskeligt, om Annalisten ej havde funbet det saa fedeligt. Florents af Worcester lader den norske Hær hjelpe Griffith og Ælfgar; men om dette kun er en vilkaarlig Kombination af Chron. Sax's. Ord, eller grundet paa uafhængige Efterretninger, er vanskeligt at afgjøre: af de wælske Analer sees dog, at Magnus og Griffith opererede i Fællesskab.

[1]) Ogsaa hertil kan Mag. Adam have sigtet, naar han siger at Harald underkastede sig Orknø.

[2]) Naar Thorfinn døde, siges ikke udtrykkeligt; det heder kun i Orkn. Saga, at han døde mod Slutningen af Haralds Regjeringstid; det heder vel og, at han var Jarl i over 60 Aar siden hans Morfader Kong Mælkolm gav ham Jarlsnavn, men naar dette skede, er ifølge det ovenfor (I. 2. S. 642) udviklede usikkert. Dog taler der, som her viist, meest for at henføre hans Jarle-Udnævnelse til 1004, hvorved hans Død saaledes falder ved 1064.

[3]) Orknøinga Saga S. 90. Mælkolm egtede, som bekjendt, i 1067 Margrete, Datter af Edward Ædheling, men om Ingebjørg da var død, eller han forstød hende, vides ikke med Vished.

tro, alene udsprang af Lyst til at gjøre geografiske Opdagelser, men som enten nærmest gjaldt Bjarmeland, eller Island, eller endelig kun havde til Hensigt at befæste hans Herredømme over Finmarken og Haalogaland, hvor ikke i flere Aar nogen Konge havde viist sig, og hvor det derfor nok kunde behøves, at han ved sin personlige Nærværelse satte sig i Respekt. Mag. Adam fortæller nemlig, at Kong Harald paa et Søtog søgte at udforske, hvor vidt Nordhavet strakte sig, men at han „paa de mørke Yderkanter foran Verdens Ende nær var med sine Skibe kommen ud i Afgrundens frygtelige Svælg, og med Nød og neppe kom uskadt tilbage [1])". Man maa formode, at Mag. Adam har hørt og tildeels misforstaaet en Beretning om en eller anden Fare, Harald kan have bestaaet i Saltstrømmen eller Moskø-Strømmen, der i hine Dage synes at have været farligere end nu. Men da han ogsaa paa et andet Sted omtaler Haralds Opdagelsesrejse, kan det neppe betvivles, at han paa dette Søtog til sit Riges nordligste Egne ogsaa har sejlet længere mod Nord for at undersøge Farvandene. Vi have i alle Fald her et nyt Beviis paa Haralds Foretagelses-Aand.

25. Haralds Sejr ved Djursaa, og Tvist med Haakon Ivarsson. Haralds Fare i Limfjorden og heldige Flugt.

Det næste Tog, Harald gjorde til Danmark, gjaldt, som formodentlig de fleste, Jylland, men omtales, merkeligt nok, ikke af vore egne Sagaskrivere, men kun af den danske Forfatter Saxo. Harald, fortæller han, laa med hele den norske Flaade ved **Djursaa**, eller Indløbet til Kolind-Sund i Nærheden af den nuværende By Grenaa (forhen Grindhøg), da Kong Sven kom til, og uforsigtigt angreb Nordmændene med en langt ringere, i Jylland samlet Styrke. Han leed ogsaa et fuldstændigt Nederlag; den største Deel af hans Mænd løb i Vandet, og omkom der. Aaret, i hvilket dette Slag blev holdt, angives ej; kun seer man saa meget, at det maa have fundet Sted henimod 1060 [2]). Om Sommeren 1061 gjorde Harald et nyt Tog til Jylland, men alene med faa Folk og nogle smaa

[1]) Mag. Adam IV. 38, jvfr. 11.

[2]) Dette synes at kunne sluttes deraf, at Saxo, strax efter at omtale Slaget ved Djursaa (XI. Bog S. 551, 552) fortæller om Nisaa-Slaget som foregaaet kort derefter (brevi post); da nu Nisaa-Slaget skede 1062, og Haralds Tog i Limfjorden det foregaaende Aar, bliver Tiden for Djursaa-Slaget i det seneste 1060, medens den heller ikke, hvis vi strengt skulle holde os til Udtrykket brevi post, kan sættes mere end eet eller højst to Aar tidligere. Men paa den anden Side maa det igjen ikke oversees, at Saxo omtaler Djursaa-Slaget, som om det var det første, Harald og Sven leverede hinanden, og udtrykkeligt siger, at de ikke kæmpede sammen i formeligt Slag mere end to Gange, nemlig ved Djursaa og Nisaa; hvorhos Saxo her, som i hele

letsejlende Smaaskibe. Han gik som sædvanligt i Land og herjede, idet Indbyggerne samlede sig sammen og søgte at forsvare sig. Han vovede sig endog ind i Limfjorden, hvor han herjede paa begge Kyster. Imidlertid fik han her den ubehagelige Efterretning, at Kong Sven havde lagt sig med en stor Flaade ved Hals, og agtede at stænge ham inde. Der var og al Rimelighed for, at denne Plan kunde lykkes, da Udløbet ved Hals er meget smalt, og Haralds Skibe kun vare faa. Men Harald sejlede længer ind i Fjorden, indtil det Sted, hvor den er bredest, næsten som et Hav, nemlig den saakaldte Lygs- eller Livs-Bredning; derfra styrede han ind i Vigen ved Vuust, hvor der kun er et smalt Ejd over til Havet, og om Natten, da det var blevet mørkt, lod han Skibene losse, og efter at de saaledes vare lettede, drage over Ejdet til den anden Side, hvor de atter bleve ladede og bragte i sejlklar Stand. Om Morgenen var det hele Arbejde tilendebragt, og Harald sejlede nordefter forbi Jylland, i det hans Mænd sang spottende:

Harald slap
af Haanden paa Daner.

Men Harald selv sagde dog, at han næste Gang skulde komme til Danmark med flere Folk og større Skibe [1]). Da han naaede Norge, sejlede han videre

Svens Historie, er saare usikker i Chronologien, og dertil ufuldstændig. Der vilde saaledes altid være en Mulighed for, at Saxo ved Djursaa-Slaget har tænkt paa Slaget ved Thjolarnes 1048, hvis man blot kunde antage, at Djursaa ej var Grenaa-Indløbet, men derimod et af de Vandløb, der gaa til Gudenaa og Randersfjorden. Og vist er det, at medens Strømmen ved Grindhøgh paa Langebeks Kart over det ældre Jylland (Scr. VII. 520) kaldes „Dyursa fl.“, finder man Navnet „Diuraa“ anbragt ved Gudenaa paa et Strøg nordenfor Alling. Men hvad Hjemmel han hertil har haft, vides ikke, og nyere danske Historikere, navnlig N. M. Petersen i det geografiske Register til „Oldnordiske Sagaer“, erklære sig ubetinget for Grenaa-Strømmen.

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 71, Snorre Cap. 60. Bearbejdelsen i disse Sagaer tilføje ogsaa en højst usandsynlig og vistnok opdigtet Fortælling om, hvorledes Harald, der i Limfjorden laa med sin Flaade ved en liden uopdyrket Ø, raadede Bod paa en i Hæren herskende Vandmangel ved at lade fange en Lyngorm, holde den ved Ilden til den tørstede, og derpaa slippe løs med en Traad bunden ved Halen, for at man kunde see, hvor Instinktet lærte den at søge ned i Jorden efter Vand, og siden grave der, hvilket ogsaa skede med Held. I Morkinskinna (og Flatøbogen) hvor denne Fortælling om Haralds Undkommen fra Limfjorden ikke findes, fortælles vel ogsaa Historien om Ormen (fol. 12. b), men henføres til Laholmsfjorden, strax forud for Nisaa-Slaget, da Harald var indsluttet der af den danske Flaade. Hertil slutter sig Ágrip Cap. 35. Fagrskinna fortæller hverken om Flugten fra Limfjorden eller om Ormen. — Den Bredning af Limfjorden, hvorfra Harald søgte ind til Vigen og Ejdet, kaldes i de fleste Haandskrifter Lúsbreið, men i enkelte ogsaa Lyseið og Lygsbreið. Den sidste Form er øjensynlig den rette, da Øen Livø, der ligger midt i Bredningen, forhen kaldtes „Lyg“, „Lygsø“

langs Vestkysten, og standsede ikke, førend han kom Nidaros, hvor han tilbragte Vintren. Her lod han strax sætte et stort Krigsskib i Arbejde ude paa Øren. Det var bestemt til at blive et saakaldet Busse-Skib, og for øvrigt til at ligne Ormen lange saa meget som muligt, baade med Hensyn til Størrelse, Pragt og omhyggelig Bygningsmaade. Det fik 35 Rum, og var endda stort i Forhold dertil. I Forstavnen fik det et Dragehoved, i Agterstavnen en Krog eller krummet Dragehale, og Svirerne eller Stavnsiderne vare ganske forgyldte. I sig selv blev det derfor overmaade smukt; og derhos sørgede Kongen for, at saa vel dets Sejl og Tougværk, som Ankere og anden Redskab vare af det meest udsøgte Slags [1]).

Imidlertid var Kongedatteren Ragnhild voxet til [2]), og Haakon Ivars-

„Ljugsø"; „Lygsbreið" er altsaa kun „Bredningen om Livø". Ejdet, hvor Harald lod Skibene drage over til Havet, og som ifølge Knytlingasaga Cap. 32 skal have faaet Navnet „Haraldsejd", kan dog ikke, som de fleste have antaget, være det vestligste Ejd ved Aggerkanalen, da det udtrykkeligt heder, at Ejdet var ved en Vig paa Indsiden af Lygsbredningen. Ejdet bliver saaledes alene det ved Vuust, hvor Sven nogle Aar i Forvejen havde udfordret Harald til Kamp, se ovf. S. 241.

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 76, Snorre Cap. 61. Det er Snorre, som kalder Skibet Busse-Skib; i Frokkinskinna og Fryggjarstykke kaldes det Skejd. Men Snorre har vist Ret, da de saakaldte Busse- eller Butse-Skibe paa denne Tid vare meget betydelige; saaledes omtales saa vel i de engelske Annaler ved 1051 og 1064, som i Domesdaybook de saakaldte „Butse-Karle". Navnet „Busse" (bussa, buza, bucia, burcia, bucca) forekommer hyppigt hos Middelalderens Skribenter; det er egentlig det samme Ord som det franske „bourse", og bruges om store, udbugede, meget rummelige, Skibe.

[2]) Det er forhen omtalt, at Morkinskinna fremstiller Haakons Historie rigtigere end Frokkinskinna og Snorre, ved at lade Haakon Ivarssøns endelige Frafald og Aasmund Bjørnssøns Død finde Sted efter Nisaa-Slaget. Men at Haakon allerede før dette var bleven uenig med Harald, som Frokkinskinna og Snorre berette, og kun ved uformodentlig at komme ham til Hjelp ved Nisaa atter vandt hans Yndest (hvorom igjen Frokkinskinna, Fryggjarstykke og Snorre, der urigtigt lade Aasmunds Drab bevirke Haakons Adskillelse fra Sven, intet vide), bestyrkes saa vel af Morkinskinnas eget udtrykkelige Udsagn, hvorom nedenfor, som af Saxos Vidnesbyrd om „den uformodede Ankomst af en Anfører fra Hjemmet". Man faar derhos saa vel af Morkinskinnas Udsagn, at Finn og Haakon tilsammen kom fra et Tog med deres Skibe til Laholmsfjorden, da de fandt Harald liggende der, som af Hallands Nærhed ved Viken og af den Omstændighed, at Bonden Karl i Halland var Haakons Ven, den bestemte Forestilling, at Haakon i denne første Landflygtighedstid især havde sit Tilhold hos Finn i Halland, og at de oftere vare paa Tog sammen. Da Ragnhild neppe vilde have givet et saa stolt Svar som det oven anførte, førend hun var voxen, eller da man neppe vilde have taget Notits deraf før, maa hun ved hiin Samtale mellem hende og Haakon antages at have været mindst 15 til 16 Aar gammel, og Samtalen, saa vel som Haakons Bortreise maa derfor ifølge det ovenfor S. 234 anførte nærmest henføres til 1068.

som havde henvendt sig til Kongen om Opfyldelsen af det Løfte, Finn Arnessøn paa Kongens egne Vegne havde givet ham. Harald svarede at han for sit Vedkommende vilde holde alt, hvad Finn havde lovet, men at Haakon med Hensyn til Giftermaalet maatte henvende sig til Ragnhild selv, da det ikke vilde være raadeligt for nogen at faa hende mod hendes Vilje. Haakon gjorde som Kongen sagde, men den stolte Ragnhild svarede: „jeg faar nok ofte at føle, at min Fader Magnus er død og begraven, især hvis jeg skal tvinges til at egte en Bondesøn, hvor smuk og dygtig en Mand du forresten kan være; hvis Kong Magnus levede, vilde han ikke bortgive mig til nogen Mand under fyrstelig Værdighed, og heller ikke vil jeg have nogen saadan". Med denne Besked vendte Haakon tilbage til Harald, og forestillede ham i Overvær af flere, der i sin Tid havde været tilstede ved Forliget, at da det var en Betingelse ved dette, at Kongen skulde udstyre Ragnhild som hun selv ønskede, og hun ikke vilde egte nogen, der ej var Konge eller Jarl, var det heller ikke mere end billigt, at Kongen ophøjede ham til Jarl, hvortil ogsaa baade hans Byrd og øvrige Fortjenester berettigede ham. Men Kongen gav hertil det merkelige Svar, at saavel hans Broder, Olaf den hellige, som Magnus den gode, havde overholdt den Regel, aldrig at have mere end een Jarl ad Gangen i Riget; at han selv havde iagttaget og fremdeles vilde iagttage det samme, og at Haakon derfor ikke kunde blive Jarl, saa længe Orm Jarl levede, thi ham gik det dog ikke an at fratage hans Værdighed. Herover blev Haakon Ivarssøn meget forbitret og drog efter Finn Arnessøns og de andre Misfornøjedes Viis strax til Danmark, hvor man maa formode at han først og fremst søgte sin Frænde Finn Arnessøn, der som Jarl i Halland var nærmest ved Haanden, og som den, der havde sluttet Forliget med ham paa Kongens Vegne, var nærmest til at høre hans Beklagelser over dets Ikke-Opfyldelse. Men siden begav han sig ogsaa til Kong Sven, der tog imod ham med megen Hæder, gav ham store Forleninger, og satte ham til Landværnsmand mod Vender og Kurer, der tillige med andre Austrvegsmænd og Vikinger herjede i Danmark. Haakon laa nu ude til Søs baade Vinter og Sommer, men synes, naar han var i Land, fornemmelig at have haft sit Tilhold hos Finn Jarl, der ogsaa stundom ledsagede ham paa hans Tog [1]).

Saaledes stode Sagerne, da Harald om Vintren 1061—62 sendte Bud til Sven Ulfssøn, og udæskede ham til et Hovedslag, der, saaledes som det ogsaa i den forrige Aftale lød, skulde staa ved Elven, og hvori man skulde kæmpe til det yderste, paa den Betingelse at Seirherren er-

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 67, 68, Snorre Cap. 49—52.

hvervede Kongedømmet over begge Riger. Om Sven modtog Udfordringen, siges ikke [1]), men imidlertid udbød Harald Almenning af hele Riget, da det under alle Omstændigheder var hans Hensigt at prøve en afgjørende Kamp. I Løbet af Vaaren blev Hæren og Flaaden dragen sammen: det var en betydelig Styrke, men som først efterhaanden samledes, da Ledings- og Lendermænds-Skibene nu, som ellers, ikke paa eengang indfandt sig, men først efter som Harald paa sin Reise langs Kysten kom forbi hvert Fylke. Selv tiltraadte han ikke Rejsen, førend det store Skib var færdigt, hvilket det vel neppe blev førend henimod Sommerens Begyndelse [2]). Da løb det af Stabelen, og derefter bleve de forgyldte Drageprydelser paasatte. Thjodolf Skald beskriver meget levende Skibets Pragt. „Jeg saa", siger han, „Skejden løbe ud i Aaen henimod Søen: betragt kun, hvorledes den prude Drages lange Side strækker sig ud foran Landet: Ormens blanke Fax straaler nu, siden den er kommen paa Søen, og de prægtige Svirer bære det pure Guld". Thjodolf nævner ogsaa Ugedagen, paa hvilken Harald lettede Anker. „Det var en Løverdag [3])", siger han, „at Kongen lod tage Tjeldingerne ned, medens de fagre Kvinder betragtede Dragens Fart fra Byen: den unge Konge styrede den nye Skejd ud af Nid-Elven mod Vesten, idet de brave Drenges Aarer sloge Søen". „Disse Mænd", siger han videre, „forstaa sig ret paa at føre Aarerne: Kvinden staar og undres over deres Aareslag som noget, hvortil hun ej har seet Magen: det vil gjøre hende ondt, om de sorte Aarer springe, men hun behøver ej at ængste sig: alt skeer med Orden og Rolighed. Vældigt trykkes Hamlen, førend Aaren løftes, idet Nordmændene ro den naglede Drage gjennem den haglkolde Strøm: og naar de sytti Aarer bevæge sig i regelmæssig Takt, seer det ud som Ørnevinger af Jern [4])".

---

[1]) Der staar rigtignok længere nede (Harald Haarbraades Saga Cap. 77, Snorre Cap. 63) at Sven ikke vilde holde Stevnelag med Nordmændene, men dette kunde vel ogsaa tages i den Betydning, at han ej ændsede den af Harald paa egen Haand fremsatte Udæskning. Der kunde endog være Spørgsmaal om, hvor vidt Harald virkelig har fremsat nogen saadan, eftersom Morkinskinna tier derom, men Spørgsmaalet maa dog besvares bekræftende, naar man seer hen til Ejevidnet Thjodolfs udtrykkelige Udsagn, som her nedenfor nærmere berøres, nemlig at Harald holdt Thing ved Thumla, og at Mødet med Sven der var „berammet" (eindagaðr fundr).

[2]) Da Slaget ved Risaa, som det nedenfor vil sees, foregik i August, og Harald rimeligviis en 14 Dage eller 3 Uger forud, altsaa midt i Juli, afskedigede Ledingstropperne fra det Nordenfjeldske, da de vel havde ligget ude i den foreskrevne Tid af halvanden Maaned, maa man sætte Udfarten fra Nidaros til sidst i Mai eller først i Juni.

[3]) Denne Løverdag kunde saaledes nærmest være 1ste eller 8de Juni.

[4]) Harald Haarbraades Saga Cap. 76, Snorre Cap. 62.

Harald havde ogsaa sin Dronning og begge sine Sønner Magnus og Olaf med, uagtet de endnu vare saa godt som Børn: Magnus, maaskee og Olaf, styrede endogsaa et eget Skib [1]). At Kongens Svoger og paalideligste Støtte, Ulf Stallare, var med, følger af sig selv. Blandt andre anseede Mænd, som deeltoge i Toget, nævnes udtrykkeligt kun trende, nemlig Kongens Svoger Eystein Orre fra Giske; en stor, stærk og stridbar Bonde fra Mosten, kaldet Thorolf Mostrarskegg ligesom hiin bekjendte Landnamsmand af dette Navn; og Skjalg Erlingssøn fra Jæderen [2]), hvis Deeltagelse tyder paa, at der nu herskede nok saa god Forstaaelse mellem ham og Kongen; men det følger af sig selv, og antydes endog, at de fleste Høvdinger fra det hele Land vare med. Da Flaaden kom til Viken, blev den adsplittet af heftig Storm og Modvind, saa at der, som Thjodolf Skald siger, laa Skibe næsten i hver Havn mellem Skjerene [3]). Dog kom, som det synes, ingen af Skibene til Skade, og da der atter blev Bør, fortsatte Harald Sejladsen øster til Elven. Det af ham betegnede Sted, hvor Slaget skulde staa, var ved Thumla, sydvestligst paa Hisingen, eller i Sundet mellem denne og Bjarkø, en af Syfreerne. Her samlede hans Skibe sig, og her holdt han Vaabenthing eller Mønstring over sine Folk [4]). Men Sven lod sig ikke see; og de Daner, der vare nærmest Elven og Grændsen, flygtede ved den første Efterretning om Haralds Ankomst. Imidlertid erfoor Harald, at Sven havde en Flaade ude, og at han laa med den ved Fyn og Smaa-Øerne, men havde den bestemte Hensigt, at undgaa et Hovedslag med Nordmændene. Harald gjorde nu som forrige Gang, sandsynligviis dreven af Nødvendigheden, da den Tid af halvanden Maaned, da Ledingstropperne vare forpligtede til at tjene [5]), nærmede sig sin Ende for dem, der vare komne nordenfra og allerede havde været længe ude: han sendte Ledingsskibene, det vil sige de nordenfjeldske, hjem, og beholdt kun halvandet Hundrede (180) Skibe tilbage, der fornemmelig tilhørte Lendermændene, men hvoriblandt der vel ogsaa vare endeel Ledingsskibe fra Viken, hvilke først nylig havde stødt til Flaaden. Med denne,

---

[1]) At Magnus styrede Skib, nævnes i alle de Sagaer, som handle om Slaget. Olafs Nærværelse omtales i Fagrskinna Cap. 192.

[2]) Se Fagrskinna Cap. 192, Harald Haardraades Saga Cap. 78, 82. Snorre Cap. 65.

[3]) Harald Haardraades Saga Cap. 76, Snorre Cap. 62.

[4]) Thjodolf siger nemlig udtrykkeligt: „Fyrsten (Harald) holdt Thing ved Thumla (Læsemaaden humlu synes her rettest); der er det Møde, der skyldes Ravnene (nemlig fordi Slaget vilde skaffe dem Liig at æde) aftalt med Sven, naar kun ikke Danerne unddrage sig“. Thumla gjenkjendes endnu i Navnet Tummelhede (Humluheiðr) i Thorsland Sogn paa Hisingen.

[5]) Se Ældre Gulathings Lov Cap. 302.

altid temmelig anseelige, Styrke sejlede han videre sydefter langs Kysten af Halland, som han nu herjede vidt og bredt [1]). Paa denne Maade kom han lige ned til Lovefjorden (Laholmsbugten), hvor han lagde ind i Udløbet af Nis-Aa, og begyndte at herje, som sædvanligt. Dog medens han mindst ventede det, kom Kong Sven med hele den danske Flaade, der bestod af ikke færre end 360 Skibe, fornemmelig fra Sjæland, Skaane og Smaaøerne, og lagde sig i Nærheden [2]). Men da det nu saa ud til at Harald aldeles vilde blive indestængt og overmandet, fik han en uventet Forsterkning af Haakon Ivarssøn, der, nylig hjemkommen fra et Søtog, var i Følge med Finn Arnessøn, men ved at see Nordmændenes farlige Stilling besluttede at komme dem til Hjelp, hvor meget han end havde imod Kong Harald, enten nu fordi han ikke kunde bære over at kæmpe mod sine Landsmænd, eller, hvad der er rimeligere, fordi han var ked af at være i Landflygtighed, og ved at staa Harald bi i denne Fare haabede at faa sin Landsvist tilbage, ja maaskee endog Ragnhilds Haand, som hidtil havde været forholdt ham [3]). Han sagde derfor til sine Mænd, at uagtet Kong Sven var vennesæl, Harald deri-

---

[1]) Paa dette Tog var det maaskee at han, som det i Tillægget til Landnaama fortælles, laa i Nærheden af Brødrehøjene ved Glaumstein i Halland, og forgjæves æskede Oplysning om, hvo der laa begraven i dem, indtil en vis Sigurd hvite om Natten drømte, at en hærklædt Mand kom til ham og kvad et Vers, hvori han som de der begravne Kæmper nævnte Snjall og Hjaldr, og forudsagde Kamp og Sejr, ligesom og en anden af Haralds Mænd, Bjørn Bukk, drømte noget lignende. Da Harald, heder det, kom hjem til Norge, fik han vide af Kaare den svarte, en Frænde af Thjodolf af Hvin, at Snjall og Hjald vare Sønner af Kong Vatnar, se ovf. I. 1, S. 298.

[2]) I Morkinskinna (Flatøbogen) fortælles det, som ovenfor bemerket, at Sven søgte at blokere Harald ved en Ø, og at det var her, at Harald ved Hjelp af Ormen fandt Vand; ogsaa Fagrskinna Cap. 191 (jvfr. Ágrip) siger, at Danerne lukkede Nordmændene inde. Men at ingen saadan Indelukning fandt Sted, sees tydeligt af Sagaens egne Ord, hvor de lade Harald forelægge sine Folk Valget mellem at kæmpe og at undfly. Vare de indestængte, havde de intet Valg. Dertil kommer og, at de med Hensyn til Enkelthederne paalidelige Skalde, nemlig Sven Herdisesøn, om hvem der udtrykkeligt siges, at han var tilstede, lade Slaget foregaa „udenfor Nisaa-Oset" (Stein), „udenfor Mundingen" (Stuf), „udenfor Nisaa" (Thjodolf), ligesom Saxo baade lader Sven selv lægge sig i Nisaa, samt derfra drage ud mod Harald, og Skaaningerne siden flygte tilbage til Nisaa. Indstængnings-Historien vedkommer derfor vistnok kun det Aaret forud foretagne Tog i Limfjorden, se ovf. S. 272. Men naar Saxo derhos lader Sven have mindre Hær end Harald, da er dette aabenbart en Feil, thi Stein Herdisesøn siger udtrykkeligt, at Harald havde halvandet Hundrede (180), Sven tre Hundreder (360) Skibe.

[3]) I Hrokkinskinna og hos Snorre deeltager Haakon i Slaget som Haralds Jarl, og gift med Ragnhild, men at dette er urigtigt, er allerede ovenfor viist. Urigtigt er det dog ogsaa paa den anden Side, naar Morkin-

mod det modsatte, havde han dog meest Lyst til at staa sin egen Konge bi; hans Mænd bade ham at raade, som han vilde, og saaledes gik han over til Harald med ti Skibe, medens Finn derimod blev Sven tro. Harald takkede Haakon for den uventede Hjelp, der var ham saa meget mere kjærkommen, som han havde hørt Haakon højt berømme for hans Krigsvanthed og Tapperhed. Derpaa lod han sine Mænd sammenkalde til et almindeligt Møde, og forelagde dem det Spørgsmaal, om man skulde binde an mod Danerne, eller forsøge at undkomme. „Hidtil", sagde han, „have vi kun herjet og taget endeel Gods, uden at udrette det mindste, der kan tjene os til Berømmelse; derfor ønskede jeg helst at vi nu kunde vinde en hæderlig Sejr, hvilket slet ikke er saa umuligt, thi om Sven end har en stor Flaade, ere hans Skibe dog mindre end vore og hans Mænd ikke saa meget at lide paa: jeg vilde være eder saare taknemmelig, hvis I stemte for hellere at kæmpe end at undfly". Mange svarede dog, at Sven havde for stor Overmagt til at det var raadeligt at binde an med ham: andre taug stille. Da sagde Haakon Ivarssøn: „endnu har jeg ikke tjent eder, men saa meget ivrigere ønsker jeg nu at vise eder, hvad jeg kan udrette: Danerne pleje vel at være hidsige i Førstningen, men ogsaa desto snarere at løje af, naar de faa en varm Modtagelse. I har ofte tilforn sejret over en stor Overmagt, og saaledes haaber jeg nok at det ogsaa nu vil gaa, derfor stemmer jeg for Kamp, men beder kun om at jeg maa have mine Skibe løse, uden at binde dem i Tengslerne". Harald blev glad ved at høre disse Ord, og fortalte nu en Drøm, han havde haft om Natten. „Det forekom mig", sagde han, „som om jeg og Kong Sven holdt begge i een og samme Ring, hvilken vi søgte at drage fra hverandre, og at endelig Sven drog Ringen fra mig". Denne Drøm forekom de fleste betænkelig som om Sven skulde komme til at beholde Sejrens Priis. Men Haakon sagde: „jeg tror snarere det skal betyde, at Sven vil blive kjørt i Ring [1])". „Ja", svarede Harald, „denne Forklaring anseer jeg for den rimeligste, og vil derfor heller ikke gjøre flere Omstændigheder, men strax begynde Slaget; og før skal enhver af os falde over den anden, førend vi uden

---

Finna her lader Finn og Haakon komme tilbage fra et af de Vikingetog, de foretoge i Fællesskab med Ketil af Ringenes. Thi for det første var det Guthorm, ikke Ketil af Ringenes, med hvilken de havde ligget paa Tog, for det andet henhøre disse Tog til en langt tidligere Periode, se ovf. S. 171. Det rimeligste er, at Haakon, hjemkommen fra et af sine Østersøtog, har sluttet sig til Finn, da denne som Svens Jarl skulde støde til hans Flaade.

[1]) I Sagaen staar der egentlig, at Kongerne drog „Hank" (d. e. Ring, Krog) med hinanden, og at Haakon udtydede det, som om Sven vilde komme til at „áhankask", d. e. faa Hank om sig, komme i Klemme. Ordspillet kan ikke oversættes.

Sverdslag fly for Danerne." Derpaa drog han sit Sverd, gik frem i Forstavnen af Skibet, og gjorde tre Hug foran sig i Luften; paa Haakons Spørgsmaal, hvad det skulde betyde, sagde han: „det kalder man udenlands Sejrstegn (sigrbákn), idet Kongen derved viser, hvorhen hans Vrede vender sig [1]). Derpaa gav han Befaling at lægge Skibene i Orden. Sin egen Drage lagde han i Midten; ved Siden af ham laa Ulf Stallare, og bad sine Mænd endelig at lægge Skibet godt frem, hvilket Skalden Svein Herdisesson, der var ombord hos ham, udtrykkeligt bevidner. Paa den ydre Fløj laa Høvdingerne, fra Throndelagen, paa den indre Haakon Ivarssøn og Høvdingerne, fra de sydlige Egne [2]).

Paa samme Tid ordnede ogsaa Sven sine Skibe. Han lagde sit eget Skib i Midten, lige imod Haralds. Ved hans Side laa Finn Jarl, og derefter de tapreste af Danernes Høvdinger, blandt dem fornemmelig **Skjalm hvide** fra Sjæland, Erkebiskop Absalons Farfader, og hørende til en af Danmarks ypperste Ætter. I Svens Hær skal der ej have været færre end sex Jarler, Finn iberegnet [3]). Man skred nu til at tenge eller binde Skibene sammen, men paa Grund af deres store Antal kunde dette alene skee midt i Flaaden. Paa begge Sider vare saaledes en heel Deel Skibe løse, og lagde sig frem eftersom Befalingsmændene havde Mod eller Lyst til, men dette, heder det i en Saga, var heel forskjelligt. Efter Aftalen beholdt ogsaa Haakon Ivarssøn sine Skibe løse. Med alle disse Forberedelser gik Dagen hen, saa at det allerede var blevet Aften, inden Slaget kunde begynde. Det var Laurentiusmesse-Aften (9de August) [4]), og Nætterne havde derfor allerede begyndt at mørkne. Begge Flaader synes at have indtaget en saadan Stilling, at enhver af dem med den ene Fløj berørte Landet strax udenfor Elvemundingen, medens den anden vendte udad mod Fjorden [5]). Da alt var ordnet, lod Harald blæse til Angreb. Da, siger Sagaen, roede Danerne til, og da gik Ludrene med Raab og Opeggelser, og Danerne troede for vist at have faaet

---

[1]) Dette er aabenbart den samme symbolske Handling, som lige indtil de senere Tider have plejet at foretages ved Kongers eller Kejseres Kroning.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 77, Snorre Cap. 63. At Høvdingerne fra de sydlige Egne laa inderst, sees deraf at Skjalg Erlingssøns Skib drev ind mod Land, se nedenfor S. 280.

[3]) Thjodolfs Vers, anført i Harald Haardraades Saga Cap. 78, Snorre Cap. 67, Fagrskinna Cap. 191.

[4]) Morkinskinna og Fagrskinna nævne Laurentsmesse-Aften, Hrokkinskinna derimod Laurentsmesse-Dag. Meningen er aabenbart den, at Forberedelserne til Kampen begyndte den 9de, og at Kampen selv stod paa om Natten mellem 9de og 10de.

[5]) Dette fremgaar af det ovenfor i S. 276 Note (2) berørte.

Nordmændene ganske i deres Magt". I det Sven lagde sit Skib med Haralds, bad han sine Mænd at mindes, hvor meget ondt Nordmændene havde gjort i hans Rige, og hvor haardt det var, idelig at maatte døje Ufred af dem. „Lad det nu spørges", sagde han, „at vi gaa vel og tappert frem; her ere nu mange fornemme Mænd og brave Drenge: sejre vi nu, da kunne vi siden leve i Fred og Ro med Ære". Nu begyndte Kampen, og førtes en Stund med stor Heftighed. Kong Harald tog Plads i Forrummet af sin Drage, og skød derfra med Bue hele Natten. Det gik, som Haakon havde forudsagt, at Danerne i Førstningen kæmpede meget hidsigt. Især udmerkede sig en af Skjalm hvides Mænd, ved Navn Aslak. Uden Rustning, kun dækket med sit Skjold, og uden andet Vaaben end en Egegreen, der oprindelig var bestemt til Rorstang, løb han over paa et fiendtligt Skib, fældte de forbausede Nordmænd til begge Sider, jog andre ud i Vandet, og først da Skibet var ryddet, vendte han tilbage til sit eget, efter at have faaet flere, dog i det hele taget kun ubetydelige, Saar [1]). Men imidlertid roede Haakon Ivarssøn, hvis Skibe ikke vare bundne sammen med de øvrige, omkring paa forskjellige Kanter, for at angribe Fiendens løse Skibe. Disse vege tilbage, efter som han nærmede sig, men han forfulgte dem, ryddede det ene efter det andet, og drev de øvrige paa Flugten. Da kom en Skude med Melding om det store Mandsfald paa den anden Fløj, og at denne havde begyndt at vige: strax ilede Haakon did, og angreb saa vældigt, at Danerne vege tilbage. Forfærdede herover, benyttede Skaaningerne sig af Nattemørket til i al Stilhed og ubemerket at hugge Tengslerne og drage sig ud af Slaget; de flygtede ind i Elven, hvor de forlode Skibene, og snege sig tilbage til Skaane ad afsides Veje. Dette, siger Saxo, var en Skjendsel, ej alene for dem, men ogsaa for deres Efterkommere, og som til alle Tider vil paadrage dem Haansord [2]). Haakon Ivarssøn vedblev den hele Nat, saaledes som han havde begyndt, at ro omkring og hjelpe til, hvor det mest behøvedes: og hvor han angreb, kunde intet staa sig for ham. Paa denne Maade fortsattes Kampen indtil det begyndte at gry ad Dag [3]). Da først blev Sven til sin Ærgrelse var, at Skaaningerne havde taget Flugten, men desuagtet søgte han endnu at holde Stand. Det nyttede ham dog ikke, thi Harald entrede hans Skib, huggende til begge

[1]) Saxo (Side 553), som her udtrykkeligt paaberaaber sig Erkebiskop Absalons Vidnesbyrd.

[2]) Saxo S. 553.

[3]) Ogsaa Saxo fortæller, at Kampen fandt Sted om Natten. Det siges udtrykkeligt i Thjodolfs Vers, hvor det heder at Kongen skød „hele Natten", og i Steins, der siger at „Ravnen fik sit Bytte i Otten".

Sider, og de af Besætningen, som ikke faldt, maatte enten styrte sig i Søen, eller flygte bort paa Smaabaade. Sven selv holdt ud til sidste Mand, og flygtede ikke, førend Skibet ganske var ryddet: da kastede han sig i en Baad, der laa ved Løftingen, og roede bort. Fra de andre Skibe saa man hans Merke falde, og dette var Tegn til almindelig Flugt. Da man ikke saa hastigt kunde faa hugget Tengslerne, søgte de, som befandt sig paa de sammenbundne Skibe, at komme over til de løse, eller kastede sig overbord: det gjaldt kun at frelse sig, som man bedst kunde. Paa denne Maade kom ikke færre end 70 danske Skibe til at ligge efter, aldeles folketomme [1]). Finn Arnesson, der nu var meget gammel, og dertil næsten ganske blind, forsøgte ikke paa at flygte, men satte sig i Løftingen paa sit Skib, hvor han blev greben af Haralds Mænd. Ogsaa Skjalm Hvide, omringet af en Mængde Fiender og svækket ved Blodtab, blev fangen, og saa stor Priis satte Harald paa at have faaet ham i sin Magt, at han gav ham en Vagt, der ej alene skulde passe paa at han ikke undkom, men ogsaa sørge for at der ikke tilføjedes ham nogen Skade [2]). Hvor mange der faldt paa begge Sider, nævnes ikke, men det har sikkert været en stor Mængde, ogsaa af Nordmændene [3]). Det største Tab, som disse havde at beklage, var Skjalg Erlingssøns Fald. Hans Skib laa i den Fløj, som vendte mod Land: det svajede ind, kom paa Grund, og blev strax angrebet af nogle Tropper som Sven havde efterladt paa Kysten; hver eneste Mand paa Skibet blev dræbt.

Harald forfulgte de flygtende Daner, men dette var ej nogen let Sag, da Skibene laa saa tæt sammen, at man næsten ikke kunde komme frem. Medens han var beskjeftiget hermed, laa Haakon Ivarssøn efter paa en anden Kant nærmere Land, ligeledes hindret ved de sammenbundne Sibe fra at komme videre. Da kom en høj Mand i en sid Hat roende hen til hans Skib i en Baad, lagde til ved Løftingen, og raabte op: „hvor er Haakon Ivarssøn!" Haakon stod just i Forrummet og hjalp til at forbinde en af sine Mænd. Han vendte sig mod Manden i Baaden, og spurgte om hans Navn. „Jeg heder Vandraad" (d. e. den som er i Nød), svarede han, „og ønskede gjerne at tale med dig". Haakon bøjede

---

[1]) Tallet nævnes udtrykkeligt i et Vers af Thjodolf.

[2]) Saxo (S. 554) der rimeligviis ogsaa her har haft Absalons Fortælling for sig.

[3]) Der blev saa stort Mandfald, at ingen kunde faa Tal derpaa, og næsten alt paa de Danskes Side, siger Morkinskinna fol. 13. a. Antager man, at de danske Skibe i Gjennemsnit havde en Besætning af 50 Mand (de vare nemlig smaa), faar man dog en Styrke af 18000 Mand, og regner man kun at der paa hvert af de 70 ryddede Skibe faldt 20, bliver dog allerede dette 1400. Dog faldt der ogsaa paa de andre Skibe en stor Mængde, saa at man vist i alt kan regne 3000.

sig frem over Nælingen til ham. Da sagde denne: „Jeg vil gjerne modtage Livet af dig, hvis du vil skjenke mig det". Haakon gjenkjendte strax Kong Sven, men uden at lade sig merke dermed rejste han sig op, kaldte to af sine kjæreste Mænd til sig, og bød dem at bringe Vandraad sikkert i Land; „Vandraad har nemlig", sagde han, „forhen gjort mig mange gode Tjenester; siden skulle I følge ham op til min Ven Karl, og sig denne til Tegn paa at I ere sendte af mig, at han skal lade Vandraad faa den Hest, jeg i Forgaars gav ham, og at han skal lade sin egen Søn følge ham videre". Det var endnu ikke blevet ganske lyst. Paa alle Kanter roede der Baade med flygtende, deels til Land, deels ud til Havs. Sven satte sig ved Roret i sin Baad, medens de to Mænd, Haakon havde givet ham med, roede. Han styrede der, hvor han fandt bedst Plads mellem de øvrige Fartøjer, og hvor han mødte norske Skibe, sagde hans Ledsagere, at de hørte til Haakons Folk, og fik da uhindret komme forbi. Sven styrede en Stund langs med Stranden, og lagde ikke til Land, førend Baaden var kommen ud af Trængselen. Herfra gik de op til Karl, en Kot-Bonde, der boede i et lidet afsides liggende Huus, hvor Sven var langt sikrere end i Landsbyerne og de store Gaarde, thi her strejfede allerede Flokke af Nordmænd omkring. Karl var nys staaet op og paaklædt. Haakons Mænd hilste ham fra deres Herre, og sagde ham deres Ærende, hvilket han var strax rede til at adlyde. Han lod sætte Mad for dem, medens Hesten sadledes og hans Søn gjorde sig rejsefærdig. Nu kom ogsaa hans Kone ind, og da hun saa de Fremmede, spurgte hun, hvo de vare. „Vi ere vejfarende Mænd", sagde den ene af Svens Ledsagere, „og trænge til eders Hjelp". „Ere I saa fornemme Mænd, som I føre eder vigtigt op", sagde hun, „da kunne I vel i det mindste give mig Besked om, hvad det Raab og Glam skal betyde, der i Nat har hindret os fra at sove, om Kongerne maaskee have holdt Slag, eller om der har været noget andet paa Færde." „Det er nok saa, at Kongerne have holdt Slag", sagde Svens Ledsager". „Hvo har sejret", spurgte Konen videre. „Nordmændene", svarede den anden. „Er da vor Konge dræbt", spurgte hun. „Nej", svarede hun, „han er undkommen". „Vee os", sagde hun da, „at vi skulle have en Konge, som er baade halt og modløs". „Nej, min gode Kone", sagde Sven, som nu tog Ordet, „lad os ej ansee ham for modløs, men kun for ikke synderlig sejrsæl". Da de vaskede sig før Maaltidet, vilde Sven tørre sig midt paa Haandklædet; men da Konen saa det, rykkede hun det fra ham med de Ord: „veed du da ikke saa meget Folkeskik, at man ej skal tørre sig midt paa Haandklædet, og gjøre det alt sammen vaadt?" „Med Guds Hjelp", sagde Sven, „kommer jeg vel endnu saa vidt at jeg kan tørre mig midt paa Haandklædet". Karl havde imidlertid allerede gjenkjendt Kongen, og var

derfor saa meget villigere til at hjelpe ham. Sven undkom ogsaa i god Behold og belønnede sidenefter Karl med en stor Gaard paa Sjælland; men tillod ham dog ikke at tage sin Kone med: han maatte skille sig ved hende og egte en anden, af fornem Herkomst [1]).

Kong Harald og hans Mænd opholdt sig ikke længe med at forfølge de flygtende, men vendte tilbage til de forladte Skibe, og undersøgte de faldnes Liig, for at erfare om Sven var iblandt dem. Paa hans Skib laa en Mængde døde, og skjønt man savnede ham selv, troede man dog at han var falden. Derpaa lod Harald sine egne Mænds Liig samle, og de saarede forbinde; de faldne Danske lod han Bønderne i Omegnen tilsige at bringe i Land og begrave. Sidenefter skiftedes Byttet. Alt dette medtog nogle Dage, og imidlertid fik man den ubehagelige Efterretning, at Sven var undkommen til Sjæland, og at saavel Flygtningerne fra Slaget, som andre Tropper havde samlet sig til ham, saa at han atter havde en betydelig Hær. Den fangne Finn Arnesøn blev ført frem for Kongen, der endnu var i ypperligt Lune over den vundne Sejr, og vilde have Løjer af at erte ham. „Her treffes vi nu, Finn", sagde han; „sidst var det i Norge; den danske Hird har nok ikke været dig rigtig haandfast, og det bliver et slemt Arbejde for Nordmændrne, at slæbe paa dig blinde Mand". „Mangt og meget slemt have Nordmændene nu at gjøre", sagde Finn, „og det værste er, hvad du befaler dem". „Vil du modtage Grid, skjønt du ej fortjener den", spurgte Kongen. „Ikke af dig, din Hund", var Finns Svar. „Maaskee heller af din Frænde Magnus" (Kongens Søn), sagde Harald. „Hvad kan den Hvalp raade for Grid", svarede Finn. Kongen morede sig kosteligt over hans bidske Svar og vedblev leende: „vil du da modtage Grid af din Frændkone Thora (Dronningen)?" „Er hun her", spurgte Finn. „Ja hun er her", sagde Kongen. „Da er det ikke underligt", sagde Finn, der nu glemte sig selv ganske af Vrede, „at du har bidt saa vel fra dig, naar Merren fulgte dig [2])". Imidlertid gav Harald ham dog Grid, og beholdt ham hos sig, men han var saa grætten og uvoren i sin Tale, at Kongen, der vel for Frændskabs, gammel Venskabs og hans høje Alderdoms Skyld ej nennede at dræbe ham, fandt

---

[1]) Det er Hrokkinskinna, Hryggjarstykke og Snorre, der lade Haakon hjelpe Kong Sven under Navnet Vandraad, og omtale Bonden Karl. Morkinskinna (og Flatøbogen) saa vel som Fagrskinna vide intet om at Haakon hjalp ham, og fortælle heller ikke noget om Karl, men sige kun at Sven med een Ledsager flygtede i Land og kom til et libet Huus, hvor de traf en gammel Kerling, der gav de oven anførte Svar. Beretningen om Haakons Medvirkning synes dog umuligt at kunne være greben af Luften, og bærer ganske Sandhedens Præg, hvorfor vi ej have betænkt os paa at optage den.

[2]) Her sigtes til Hestekampene.

sig bedst tjent med at sætte ham paa fri Fod. „Jeg seer nok", sagde han, „at du ikke vil forsone dig med mig eller dine Frænder, og jeg vil derfor give dig Lov til at drage til din Konge, Sven". „Det vil jeg gjerne", sagde Finn, „og jo før jo heller". Kongen lod ham da sætte i Land, og Hallandsfarerne toge godt imod ham. Men han synes kun i kort Tid at have overlevet dette Slag [1]).

Imidlertid var ogsaa Skjalm hvide undkommen: det havde lykkets ham, en Nat, at skuffe sine Vogteres Aarvaagenhed [2]), og der samlede sig, maaskee især ved hans Bestræbelser, en ikke ubetydelig Hær af Daner, der overfaldt de Nordmænd, som vovede sig for langt fra Skibene, saa at Harald var nødt til, alvorligt at indskærpe sine Folk den yderste Forsigtighed. Dette afholdt imidlertid ikke Kongens egen Søn, den unge Magnus, og Thorolf Mostrarskegg fra, endog Natten efter, at snige sig til Land, hver paa sit Skib, og siden at gaa op i Landet, for at søge Æventyr og indlægge sig Hæder. Men de havde ikke gaaet langt, førend en Mængde Daner kom over dem og angrebe dem. Nordmændene forsvarede sig godt, men maatte dog efter kort Tids Forløb bukke under for Overmagten. Thorolfs og Magnus's Ledsagere bleve alle dræbte, og de selv undkom kun paa den Maade, at Thorolf, som var meget sterk, tog Magnus paa Ryggen og løb til Skoven med ham. Harald savnede dem den paafølgende Morgen, og biede en Stund, i det Haab at de skulde komme tilbage. Men da man intet saa til dem, troede han at de vare døde, og gav Befaling til at bryde op og drage hjem [3]). Om at forfølge Sejren, og ganske at fordrive Sven fra Danmark, synes der ej at have været Tale, saa vel — hvad man maa formode — paa Grund af dette sidste Uheld, som fordi Sven allerede havde en saa stor Hær samlet, at det neppe var raadeligt at angribe ham. Altsaa havde Harald ingen anden Fordeel af den store og blodige Sejr, end Æren, og det vistnok betydelige Bytte. Med Hensyn til Herredømmet over Danmark var han ikke et Skridt nærmere Maalet end forhen. Men Æren og Byttet havde i de Dage mere at betyde; end nu omstunder, og fornemmelig maatte de erobrede Skibe være Harald en velkommen Tilvæxt til hans Flaade. Saa mange af dem, som muligt, bleve derfor tagne med. I Løftingen paa Svens

---

[1]) Allerede om Høsten eller Vintren efter Nisaa-Slaget tales der nemlig om Udnævnelse af en ny Jarl i Halland, se nedenfor S. 287.

[2]) Det var, siger Saxo (S. 551) ved lacus caprinus (Getsjø? Hafrössjø? Bukksjø?) et Sted hvis Beliggenhed nu ej kjendes.

[3]) Magnus's og Thorolfs Æventyr omtales kun i de vidtløftige Sagaer, ej hos Snorre eller i Fagrskinna. Fortællingen derom synes dog ganske troværdig.

eget Skib fandt man et Skriin med St. Vincentius's Relikvier, hvilke man vist ogsaa betragtede som en herlig Skat, og førte dem til Norge.

Med sin sejrrige Flaade og alle de erobrede Skibe seilede Harald nu langs Hallands Kyst, indtil han naaede Viken, det vil her sige den sydlige Deel af Ranafylke, ved Gaut-Elven, hvor han var i sit eget Rige, og sikret mod Angreb af Danerne. Her gjorde han Holdt, og lod Telte slaa op paa Land, for at helbrede de saarede. Her havde han ogsaa den uventede Glæde at see sin Søn Magnus, hvilken han troede død, komme vel beholden tilbage. Thorolf Mostrarskegg og han havde taget Vejen til Lands gjennem hele Halland, og sandsynligviis gjennem de meest uvejsomme og afsides liggende Egne, hvor de vare mindre udsatte for Efterstræbelser. Thorolf havde næsten den hele Tid baaret Kongesønnen paa sine Skuldre, og var derfor næsten opgiven af Træthed, ligesom de begge vare halv forhungrede. Harald irettesatte dem for deres Uforsigtighed og alt for store Ærgjerrighed, der ej tillod dem at nøje sig med den allerede vundne Hæder, og drev dem til at søge nye Eventyr, hvoraf Nordmændene kun høstede Skam og Skade, men Danerne Ære og Fordeel; dog takkede han Thorolf inderligt for hans Troskab og Hjelpsomhed mod hans Søn, og lod dem begge pleje paa det bedste. Han takkede ogsaa alle sine Krigere for deres Tapperhed, og især Haakon Ivarssøn. Derpaa fortsatte han Rejsen til Oslo, hvor han tog sit Vintersæde, og hvor han gav alle dem af sine Krigsmænd Hjemlov, der ønskede det [1]).

26. Haakon Ivarssøn bliver paany uenig med Harald, og modtager Jarlsnavn af Sven.

Det nys vundne Slag var nu, som man lettelig kan begribe, den fornemste Samtale-Gjenstand blandt Haralds Hirdmænd og de øvrige Krigere, der opholdt sig i Oslo, og ej vare dragne hjem. Enhver, som havde været med, syntes at han havde noget at fortælle derom, og fornemmelig bleve de Mænds Bedrifter omtalte og sammenlignede, der meest havde udmerket sig. Dog var der ingen, der saaledes blev priist og ophøjet til Skyerne, som Haakon Ivarssøn. Hans Navn var i alles Munde, og alle vare enige om, at man fornemmelig havde ham at takke for Sejren.

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 77—85, Snorre Cap. 62—69. Disse Beretninger ere eenslydende. Morkinskinna (fol. 12. b. og 13. a) saa vel som den dermed stemmende Flatøbog ere noget afvigende, som ovenfor paapeget. Til disse sidste slutter sig nærmest Fagrskinna Cap. 191—194. Saxo I B. S. 552—554 stemmer her bedre med Sagaerne, end det ellers pleier at være Tilfældet.

Det var derfor ikke mere end saa, at Harald, der selv var stolt og forfængelig, kunde afholde sig fra at lægge sin Skinsyge for Dagen. Engang, fortælles der, sad en Deel Mænd i en Stue — sandsynligviis i Kongsgaarden — og drak under megen Lystighed og højrøstet Tale. Som sædvanligt var Nisaa-Slaget paa Bane, og hver enkelt Mands Bedrifter bleve omtalte, men alle vare eenstemmige i at berømme Haakon Ivarssøn; der fandtes ikke, hed det, en saadan Mand som han; han var den vaabendjerveste, og han var den kjekkeste, og han var den af Lykken meest begunstigede, og hvad han gjorde, det havde meest Klem, og han var det, hvem Sejren skyldtes. Imidlertid stod Harald ude paa Gaarden og talte med nogle Folk; ved at høre den højrøstede Tale inde i Stuen, gik han hen til Døren, lyttede efter, og sagde, idet han gik bort igjen: „her gad nok nogen hver hede Haakon". Imidlertid gjorde han tilsyneladende meget af ham, tilbød ham paany Ragnhilds Haand, og overtalte selv Ragnhild til at egte ham, idet han paa det bestemteste lovede at ophøje ham til Jarl, hvorfor der nu ej længer var noget i Vejen, siden Orm Jarl imidlertid var død. Paa denne Betingelse kom Giftermaalet virkelig istand, og Bryllupet stod om Julen hos Kongen selv. Alligevel gjorde Harald ikke nogen Mine til at opfylde sit Løfte, og unddrog sig, da Haakon mindede ham derom, under forskjellige Paaskud. Tilsidst sagde han ham reent ud, at det ikke kunde blive noget af; Harald frygtede vel nemlig, som rimeligt kunde være, for at han, naar han havde faaet Jarleværdigheden, med sin store Popularitet blandt Oplændingerne og den Magt, hvoraf han allerede var i Besiddelse, skulde gjøre sig ganske uafhængig. Da Haakon fra sit sidste Besøg hos Harald kom hjem til sin Hustru, der ikke tvivlede paa at han havde opnaaet den attraaede Værdighed, gik hun ham i Møde, og hilsede ham glad med de Ord: „Velkommen, min Jarl!" Haakon havde nu den Ærgrelse at maatte oplyse hende om hendes Vildfarelse og Kongens Uordholdenhed, og da hans Stolthed forbød ham at benytte sig af en Fordeel, der alene skyldtes Kongens falske Løfter, tilbød han hende strax Skilsmisse, saaledes at hun desuagtet kunde beholde alt hvad han ejede. Men Ragnhild, der havde fattet megen Kjærlighed for Haakon, vilde intet høre om dette, og da Haakon længer ud paa Vaaren tilkjendegav hende sin Beslutning, at forlade Landet med fer Langskibe, han havde udrustet, og aldrig at komme tilbage, erklærede hun at hun vilde følge med, og dele Ondt og Godt med ham. De forberedede sig da i al Stilhed til Rejsen, og Haakon solgte underhaanden sit Jordegods for at samle saa mange Penge som muligt. Dette kan ej have undgaaet Haralds Opmerksomhed, da Haakons Hjem laa paa Raumarike [1]), ikke synderlig langt fra

[1]) Dette siges udtrykkeligt i Harald Haardraades Saga Cap. 87, Snorre Cap. 72.

Oslo. Hertil kom, at Kongen var kommen under Vejr med, hvad han ikke forhen vidste, at Haakon havde været Kong Sven behjelpelig til at undkomme ved Nisaa. Det traf sig nemlig atter i et Drikkelag, at der blev talt om Haakon, hans Tapperhed og hans Held; en af de Tilstedeværende sagde at hans største Held dog bestod deri at han frelste Kong Sven, og da en anden opkastede Tvivl om, hvor vidt det forholdt sig saa, svarede hiin at han havde hørt det af en af de to Mænd, der roede Sven i Land. Dette blev meldt for Kongen, som blev meget opbragt derover. Han besluttede strax et pludseligt Overfald paa Haakon, for at lade ham føle sin Vrede, og maaskee især for at forekomme ham, inden han iverksatte den forberedede Rejse. Harald lod 240 bevæbnede Mænd sætte sig til Hest, og reed i Spidsen for dem ved Nattetid op paa Naumarike; han rejste den hele Nat og ud paa den følgende Dag. Men om Morgenen mødte de Bønder, som bragte Meel og Malt til Byen, og en af Kongens Mænd, der var en god Ven af Haakon, benyttede sig heraf til hemmeligt at faa en af Bønderne til, imod Betaling, at skynde sig ad alle de Gjenveje og hemmelige Stier, han kjendte, til Haakons Gaard og underrette ham om den overhængende Fare. Bonden udførte Ærendet, og kom netop saa betids til Haakon om Aftenen, at denne, der sad ved Drikkebordet, fik Tid til i Hast at undkomme til Skoven med sin Hustru, alle sine Mænd, og sit Løsøre. Harald fandt derfor Gaarden ganske tom, og vendte den næste Morgen med uforrettet Sag tilbage til Oslo, efter at have erklæret alle de Ejendomme, Haakon havde tilbage, hjemfaldne til Kronen. Siden drog han til Throndhjem, hvor han tilbragte Sommeren. Imidlertid flygtede Haakon over den svenske Grændse, der siges endog til Kong Steenkil selv, efter først at have dræbt en af Haralds Aarmænd og plyndret hans Gaard; siden passede han paa, saa snart Harald havde forladt Østlandet, vendte tilbage til sin Gaard, dræbte dem, som Harald havde sat til at bestyre den, satte Ild paa Husene, og sejlede derefter afsted med sine Langskibe. Ragnhild raadede ham at drage til Kong Sven, og bad ham at vise denne som Jertegn en Ring, hun havde faaet af sin Fader, thi Sven, sagde hun, søgte nu ved Velgjerninger mod Magnus's Frænder og Venner at opveje den Troløshed, han i hans levende Live havde viist ham. Det synes dog, som om den Hjelp, Haakon selv havde givet Sven, da denne var i Livsfare ved Nisaa, maatte i og for sig selv være tilstrækkelig til at berede ham en god Modtagelse, hvad der end tidligere kan have været imellem dem [1]). Han blev ogsaa modtagen med aabne Arme. Sven tilbød baade ham og Ragnhild at opholde sig ved hans Hof, og viste især Ragnhild, som Kong Magnus's Datter, stor

---

[1]) Morkinskinna, der intet veed om denne Tjeneste, Haakon beviste Sven, lader ham omtale Slaget ved Nisaa som en Grund for ham til at frygte denne.

Udmerkelse. Paa denne Tid gjorde Aasmund, Svens Brodersøn, megen Ufstyr i Danmark. Vi have seet, hvorledes Sven efter hans Fader Bjørns Drab havde taget sig af ham og opfostret ham [1]) Men eftersom Aasmund voxede til, artede han sig slet, øvede Vold og Drab, og viste sig saa uregjerlig, at Kongen ikke vilde have ham hos sig, men gav ham et Len, hvoraf han godt kunde holde sig og sine Folk. Lenets Indtægter forsloge imidlertid ej for Aasmund, der omgav sig med langt flere Folk end han egentlig skulde, og naar han da kom tilkort, tog han andetsteds i Riget med Vold, hvad han behøvede. Da fratog Kongen ham Lenet, og sagde at han skulde forblive ved Hirden uden at holde nogen Skare; men Aasmund kunde ikke længe finde sig i denne Tvang, rømte bort til sine forrige Stalbrødre, og øvede nu i Spidsen for dem endnu større Uvæsen end forhen. Det lykkedes vel Kongen endnu engang at faa ham i sin Vold, og han lod ham lægge i Lænker, for saaledes at tæmme ham. Men Aasmund fandt Udvej til at befri sig fra Lænkerne, flygtede bort, skaffede sig Folk og Skibe, og gav sig nu til at herje og dræbe Folk baade indenlands og udenlands. Hans Frækhed gik endog saa vidt, at han fordrede af Sven, at denne skulde udnævne ham til Jarl i Halland efter Finn Arnesøn [2]). Saaledes stode Sagerne, da Haakon Ivarsøn kom til Danmark. Sven klagede sin Nød for ham, og tilbød ham selv Jarledømmet over Halland, hvis han kunde faa Aasmund i sin Vold og bringe ham fangen til Hoffet. Haakon, hvis Hug stod til at faa Jarle-

[1]) Se ovenfor S. 179, jvfr. S. 234, Anm.

[2]) Denne Beskrivelse over Aasmunds gale Streger findes i Hrokkinskinna og Hryggjarstykke (Harald Haardraades Saga Cap. 61) samt hos Snorre Cap. 57. Morkinskinna (fol. 14. a.) siger kun i Korthed at Aasmund blev tre Gange fangen og at Sven hver Gang skjenkede ham Livet, men beretter først, at Sven, saa snart Aasmund var bleven voxen, gav ham Folk og Skibe til at hevne sin Faders Drab paa Harald Godwinesøn, som dengang var Konge i England, og at Aasmund brugte denne Maade til at herje i Danmark. Denne Beretning er højst usandsynlig, ikke saa meget fordi Harald Godwinesøn paa denne Tid endnu ej var Konge, thi han havde dog næsten kongelig Magt, som fordi han var alt for mægtig til at det fornuftigviis kunde falde Aasmund eller nogen anden ind at angribe ham med tre Skibe, hvilket var det Antal, Sven siges at have givet ham til dette Tog. Derimod er det vistnok ganske rigtigt, naar Morkinskinna fortæller at Aasmund lagde an paa at blive Jarl i Halland, og at Sven i dets Sted tilbød Haakon denne Værdighed. Det er ogsaa rigtigt at Morkinskinna kalder Aasmund en Søn af Bjørn Ulfsøn, og udtrykkeligt siger at denne blev dræbt af Sven Godwinesøn i Thingmannalidet i England, medens den anden Bearbejdelse derimod kalder ham Svens Søstersøn. Ogsaa beskrives Enkelthederne ved Slaget og Haakons paafølgende Møde med Sven noget forskjelligt i den sidste. Haakon hugger Hovedet af Aasmund, og lægger det paa Bordet for Sven.

titel, lovede det, og sejlede afsted med sine 6 Langskibe for at opsøge Aasmund. Han vilde ikke engang modtage de Hjelpetropper, Sven tilbød ham, for at ikke Danerne siden skulde have det at prale af, at Sejren var vunden ved deres Bistand. Efter nogen Tids Forløb fik han at vide, at Aasmund laa med ti Skibe ved Indløbet til Slien. Uden at ændse Overmagten stevnede Haakon derhen, og lagde strax til Angreb. Da Skibene mødtes, raabte Aasmund over til ham: „det er ikke at undres over at du lægger saa ivrigt i Vej, siden du har faaet Løfte om Jarldom, men Skam var det af Sven at tilbyde dig det, og ikke hugsede han da stort paa Nisaa-Slaget". „Det er sandt", svarede Haakon, „at jeg stod Kong Harald bi ved Nisaa, og jeg havde ingen Skam af at hjelpe min Konge, medens du derimod stedse søgte at svige din Frænde og Herre. Men i Dag skal du faa at føle, at jeg tør binde an med dig". Der blev nu en overvættes heftig og blodig Kamp; men tilsidst fik døg Haakon Overhaand. Han entrede Aasmunds eget Skib, og stormede kæmpende lige op til For-Rummet, hvor Aasmund blev tagen til Fange. Efter Aftalen skulde Haakon bringe ham levende til Sven, men ved at see ham, kunde han ikke modstaa Lysten til strax at skille Verden ved dette slette Menneske. „Aldrig", sagde han, „kunde jeg bringe Sven nogen daarligere Gave end dette onde Hoved!" I det samme gik han hen til Aasmund og dræbte ham. Men da han nu, som han troede, med vel forrettet Sag kom tilbage til Sven, tog denne ham heel ilde op, at han havde gaaet videre end det var aftalt. Med en mørk Mine og uvenlig Tone bad han Haakon at tage Sæde, uden for Resten at tale til ham. Haakon var imidlertid ikke den, som fandt sig heri. Han forestillede Sven, at han havde gjort alt i bedste Hensigt, da han forudsaa, at Aasmund aldrig vilde ophøre at efterstræbe hans Liv; han havde, sagde han, ventet en ganske anden Modtagelse, end den, der nu blev ham til Deel, og han fordrede i det mindste den Belønning, som var ham lovet. Sven maatte erkjende Sandheden af hans Ord og Retmæssigheden af hans Fordring, „dog", sagde han, „kan du ikke længer være min Hjertensven, lige saa lidet som jeg kan paatage mig at sikre dig mod alle vore Frænder, der maaskee kunde kræve Hevn; du gjør derfor bedst i at drage bort til den Deel af mit Rige, som er meest udsat for fiendtlige Angreb, og nøje dig dermed. Han udnævnte ham nu til Jarl over Halland, hvor han saaledes fra første Haand kunde herje i Viken og tilføje Kong Harald Skade, naar som helst han saa sin Lejlighed dertil [1]).

---

[1]) I Fremstillingen af Haralds Forhandlinger med Haakon Ivarsson og dennes Bedrifter have vi her i det væsentlige, og hvad Tidsregningen angaar, fulgt Morkinskinna, som paa dette Sted, hvad vi og allerede ovenfor S. 234 have bemerket, har et afgjort Fortrin for den Fremstilling, der gives i Hrokkin-

27. Haralds Uenighed med Oplændingerne. Fredsslutning med Kong Sven.

Haakon Ivarssøns Naboskab i Halland maatte være Kong Harald saa meget mere farligt, som den slette Forstaaelse, der lige siden hans første Optræden i Landet havde herstet mellem ham og Oplændingerne, især

Kinna, Hryggjarstykke og hos Snorre. For bedre Oversigts og Sammenlignings Skyld meddeles her et kort Uddrag af dem begge. Morkinskinna omtaler ikke Haakon, førend den, som ovenfor nævnt, lader ham skille sig fra sin Krigskamerat Finn Arnesson og slutte sig til Kong Harald umiddelbart før Nisaa-Slaget. Den nævner intet om at han skulde have hjulpet Sven til at undkomme fra dette Slag, og omtaler heller ikke Karl Hallandsfar. Efter Haralds Tilbagekomst til Norge lader den ham drage til Nidaros, efter først at have indbudt Haakon til sig, som ogsaa siden kommer, og bliver modtagen med store Æresbeviisninger. Den lader Kongen selv tilbyde ham Ragnhilds Haand, og, da hun gjør Vanskeligheder ved at egte en „utigin" Mand, overtale hende til at give sit Samtykke ved at forpligte sig til at give Haakon Jarlsnavn. Saaledes kommer da Giftermaalet istand efter Julen, og Haakon rejser hjem med Ragnhild. Den følgende Juul (altsaa 1063—1064) rejser han til Kongen for at forlange Jarlsnavnet, men møder Udflugter og Afslag, og forbereder derfor sin Afrejse, som ovenfor beskrevet; han dræber derpaa den kongelige Aarmand, og drager bort; Harald inddrager hans Ejendomme, men naar Kongen er borte, kommer han tilbage, dræber de Mænd, han har sat til at bestyre dem, brænder Gaardene op, og drager til Kong Sven, af hvem han udsendes mod Aasmund, kæmper med ham og dræber ham, saaledes som ovenfor beskrevet, og bliver Jarl i Halland, hvorfra han, som det heder, herjede om Sommeren, naar Harald var nordenfjelds. Derpaa, siges der, sluttede Kongen Fred i det tredie Aar efter Nisaa-Slaget, altsaa 1065. Om Kongens forsøgte Overfald paa Haakon tales ikke et Ord. Den anden Bearbejdelse lader, som oven omtalt, Haakon faa Løfte om Ragnhilds Haand af Finn Arnesson, som en Forsoning for Einars Drab (Harald Haardraades Saga Cap. 65, Snorre Cap. 47, 48), lader Haakon drage misfornøjet af Landet, fordi Giftermaalet strandede paa Ragnhilds Vægring ved at egte en „utigin" Mand, og Haralds Vægring ved at ophøje ham til Jarl, saa længe Orm Jarl levede (Harald Haardraades Saga Cap. 57, Snorre Cap. 49); den lader ham derpaa drage til Kong Sven, blive udnævnt til dennes Landværnsmand mod Vender og Kurer o. s. v. og dræbe Aasmund, hvilket bringer ham paa en uvenskabelig Fod med Sven, saa at han atter vender tilbage til Norge, forliger sig med Harald, og nu, siden Orm Jarl er død, baade udnævnes til Jarl paa Oplandene og faar Ragnhild til Egte (Harald Haardraades Saga Cap. 68, Snorre Cap. 50, 51, 52). Den lader Haakon nu som Haralds Jarl ledsage ham til Nisaa og deeltage i Slaget, hvorfra han hjelper den under Navnet Vandraad formummede Sven til at flygte. Den lader Harald tilbringe Vintren efter Slaget (1062—63) ej, som Morkinskinna, i Nidaros, men i Oslo, hvor han ud paa Vaaren faar vide at Haakon har hjulpet Sven til at undkomme, og derfor strax søger at overfalde ham, men forgjæves, hvorimod Haakon flygter til Kong Steenkil i Sverige, vender siden tilbage til Oplandene, medens Harald er nordenfjelds, begiver sig atter til Steenkil, af hvem han forlenes med Vermeland, og gjør derfra et nyt Besøg til Raumarike om Vintren (1063—64) for at have sine

de sydligere, nu truede at bryde ud i aabenbar Opstand. Som den første Aarsag dertil nævnes i enkelte Sagaer, at Harald ej vilde lade Oplændingerne nyde godt af de store Friheder med Hensyn til Skatter og Udredsler, som Olaf den hellige skulde have tilstaaet dem efter Sejren ved

---

Skatter, medens Harald residerer i Oslo, og forgjæves søger at faa Skat af Oplandene (Harald Haardraades Saga Cap. 77—87, Snorre Cap. 63—72). Derpaa tales om Fredsslutningen, Vaar eller Sommer 1064 (Harald Haardraades Saga Cap. 88, Snorre Cap. 73). Der tales ikke et Ord om, at Haakon nu kom tilbage til Danmark, lige saa lidet som at Sven gjorde ham til Jarl. Begge disse Fremstillinger ere saa forskjellige, at de umuligt kunne bestaa ved Siden af hinanden, og man skulde derfor efter Kritikens strenge Regler holde sig ubetinget til den ene, forkastende den anden. Dette lader sig dog her ikke gjøre, da det er øjensynligt, at den ene er rigtig i eet, den anden i et andet, saa at man altsaa nødvendigviis saa vidt muligt maa kombinere begge, saaledes som det her skal vises. At Morkinskinnas Fremstilling i Hovedsagen maa have Fortrinet, og lægges til Grund, synes utvivlsomt af følgende Aarsager: a) var Ragnhild for ung til at egte Haakon, eller sætte ham noget bestemt Vilkaar, i Aarene 1050—1052, som ovenfor viist; b) var Aasmund, som det ligeledes er viist, for ung til at optræde som Kriger og Urostifter i 1050—52; c) viser Saxos Vidnesbyrd, at Haakon ej som Jarl ledsagede Harald til Nisaa, men at han virkelig mod Forventning der kom ham til Hjelp, saaledes som Morkinskinna siger; d) lader i det mindste Morkinskinna Aasmund selv før Slaget ved Elien tale om Nisaa-Slaget som forbiganget; e) lader — hvad der især er af Vegt — Hrokkinskinna, Hryggjarstykke og Snorre selv Erling skakke senere udtrykkeligen sige til Kong Valdemar, at Sven Ulfsøn udnævnte baade Finn Arnesøn og Haakon Ivarsøn til Jarler i Halland (Magnus Erlingsøns Saga Cap. 21, Snorre Cap. 30), ved hvilket Udsagn disse Sagabearbejdelser modsige deres egen tidligere Fortælling, men bekræfte Morkinskinnas; f) viser ogsaa den Omstændighed, at Haakons Æt kom til stor Anseelse i Danmark (se nedenfor), at han maa have haft Tilhold der, ej mindre end i Sverige; g) er det høist sandsynligt, at Haakons danske Jarletitel har forledet andre Sagabearbejdere til at antage, at han var Jarl i Norge, især da de Sagaer, der omtale dette, intet nævne om hans Ophøjelse til dansk Jarl. Forresten kunde Spørgsmaalet om hans Ophøjelse til Jarl ikke opstaa, førend Orm var død. Derimod har Hrokkinskinnas, Hryggjarstykkes og Snorres Bearbejdelse øjensynligt Fortrinet i følgende Punkter; a) om Forliget mellem Kongen og Haakon efter Einars Død; b) om Finns Bortrejse efter Kalfs Fald, hvorom Morkinskinna intet har; c) om Uenigheden mellem Harald og Haakon i Tidsrummet før Nisaa-Slaget, paa Grund af den negtede Jarletitel; d) om den Hjelp, Haakon ydede Sven ved Nisaa, og om Karl Hallandsfar; e) om Haralds Vinterophold i Oslo efter Nisaa-Slaget, og Overfald paa Haakons Gaard; f) Haralds Forlening med Vermeland endnu om Vintren 1063—64, og Indfald i Raumarike; g) Fredsslutningen i 1064. De hermed forbundne Beretninger indeholde mange og saa charakteristiske Enkeltheder, at disse umuligt kunne ansees opdigtede. Men da Fristen mellem Nisaa-Slaget og Freden 1064 bliver et Aar kortere end Morkinskinna angiver, kan man ikke med denne lade Haakon kræve sin Jarletitel Julen efter den Vinter, han holdt Bryllup;

Reise, til Belønning fordi de havde hjulpet ham mod Svein Jarl, og hvorved de i mange Stykker fik meget forud for Norges øvrige Indbyggere, hvilket Harald ansaa for utilbørligt, da han vilde at Kongens Rettighed skulde være eens over det hele Land, og at een og samme Herkomst ogsaa over det hele Land skulde medføre samme personlige Rettigheder [1]). Vi have seet, at Olaf, da han allerførst blev tagen til Konge af Oplændingerne, lovede at overholde Landets gamle Love og værge Landet mod udenlandske Høvdinger [2]). Det er ikke usandsynligt, at de oplandske Love, eller Eidsævis Loven, paa den Tid hjemlede enhver Oplændinge større Rettigheder, og navnlig en forholdsviis større „Ret", det vil sige Bod for personlige Fornærmelser, end hvilket som helst Medlem af en anden Thingforening, der ellers med Hensyn til Herkomst stod paa samme Trin, som han; og fornemmelig tør det hænde, at Oplændingerne havde megen Lettelse fremfor Kystboerne med Hensyn til Krigstjeneste, da de ej hørte til Skibrederne, og saaledes vel som oftest bleve fritagne for Op-

heller ikke er det nødvendigt, da det deels er tydeligt at Haralds Overfald staar i den nøjeste Forbindelse med Haakons Forberedelser til Bortrejse, og maaskee langt mere skyldes Haralds Ønske, at forpurre denne, end hans Lyst til at straffe Haakon forbi han havde ladet Sven undkomme, deels, som det nedenfor vil sees, er urigtigt at lade Haakon blive forlenet med Vermeland allerede før sin Afreise til Danmark, saa at der altsaa intet er til Hinder for at lade ham drage bid endnu i 1063. Med de her fremsatte Punkter for Øje har jeg kombineret begge Bearbejdelser efter bedste Skjøn, idet jeg dog stedse lagde Morkinskinna til Grund.

[1]) Dette siges i Hrokkinskinna og Hryggjarstykke (Harald Haarbraades Saga Cap. 91), Morkinskinna fol. 10. b., Fagrskinna Cap. 195. Det udelades i Snorre, dog neppe med Rette, da Udsagnet om de Forrettigheder, Olaf den hellige skulde have tilstaaet Oplændingerne, meget godt kan lade sig forklare saaledes som det ovenfor er skeet. Men Hrokkinskinna, Hryggjarstykke og Snorre omtale ikke Kongens Uenighed med Oplændingerne og paafølgende Straffetog til deres Bygder førend efter Fredsslutningen med Danmark, eller om Vintren 1064—65, medens Morkinskinna derimod omtaler det Hele før Nisaa-Slaget, og Fagrskinna udtrykkeligt henfører det til „lidt før" dette. Da det af den Rolle, Haakon Ivarssøn spiller ved disse Uroligheder, saa vel som af den Omstændighed, at Harald øjensynligt ved Fredsslutningen søgte at faa frie Hænder mod ham og Oplændingerne, er klart nok, at Straffetoget ikke skede førend paa den Tid, Snorre o. s. v. angiver, saa fejle visselig Morkinskinna og Fagrskinna ved at henføre det til Tiden før Nisaa-Slaget; men denne Fejl er sikkert opstaaet deraf, at Haralds Tvist med Oplændingerne om deres Rettigheder er begyndt længe før, uden at han har kunnet træffe kraftige Foranstaltninger til at ydmyge dem, førend han havde faaet den danske Krig af Halsen. Uenighed mellem ham og Oplændingerne omtales desuden allerede ved hans første Ophold i de Egne sammen med Magnus den gode, se ovf. S. 131.

[2]) Se ovf. I. 2. S. 322.

bud. Da Oplandenes Thingforening oprindelig ikke havde det mindste med de nordenfjeldske Thingforeninger at bestille, men kun ved et Magtsprog var bleven forbunden med dem, og da Landbo- og Nærings-Forholdene paa Oplandene i mangt og meget vare forskjellige fra de vestlige og nordlige Kyst-Egnes, er det ej alene muligt, men endog højst sandsynligt, at der i den oplandske Lovgivning og fornemmelig i Opstillingen af enhvers saakaldte „Ret [1])" gjorde sig andre, og for Bønderne maaskee i det hele taget fordeelagtigere Grundsætninger gjeldende, end i Gulathings- og Frostathings-Loven, uden at vi derfor behøve at antage, at St. Olaf har forbedret deres Kaar. Da den ældre Eidsivalov er tabt, paa Christenretten og et ubetydeligt Brudstykke af Landbo-Retten nær, kunne vi nu ikke med Bestemthed vide, om den virkelig gav denne Thingforenings Medlemmer saadanne Forrettigheder; ja det er neppe engang sandsynligt, at de, om de end paa St. Olafs Tid vare i Besiddelse af dem, havde beholdt dem paa den Tid da de ældre Love bleve nedskrevne, nemlig i det 12te eller 13de Aarhundrede. Men saa meget erfare vi dog, at den gamle Sefs- eller Eidsiva-Lov hjemlede Bønderne selv en Deel af Sagefaldet, hvilket ikke var Tilfældet i Gulathings- eller Frostathings-Loven [2]); og naar Oplændingerne endnu

---

[1]) Om „Ret" (hos Tydskerne Wehrgeld) se ovf. I. 1. S. 148. Om nu f. Ex. en Hauld fra Oplandene, hvis han dræbte en Hauld fra Agder, skulde slippe med at bøde 3 Mk. Sølv, men derimod, om han blev dræbt af denne, skulde bødes med 4 Mk., maatte et saadant Forhold ganske vist vække Forvirring og sætte ondt Blod. Slige Kollisionstilfælde indtraf ikke saa hyppigt i Forstningen, da Forbindelsen var svagere mellem de enkelte Landsdele, men paa Haralds Tid var der maaskee dagligt Anledning dertil.

[2]) I Norges gamle Love II. S. 523 er et nys opdaget Brudstykke aftrykt, der tilhører enten den gamle Eidsivathings-Lov eller den gamle Borgarthings-Lov, hvilken sidste dog kun kan have været en særegen Bearbejdelse af den oprindelig for hele Viken og Oplandene fælles Sefs- eller Eidsiva-Lov, og saaledes vel i det Væsentlige stemmer med denne. I dette Brudstykke forekommer to Gange, hvor en Bod er nævnt, det Lovbud „þrideili á" (d. e. „Boden skal deles i tre Dele"), saaledes at man maa formode, at om man havde den hele Lov, vilde man finde dette Bud gjentaget ved enhver Bod. Det findes ogsaa i et Stykke af den gamle vikske Giftermaalslovgivning, optaget i den yngre Borgarthings Christenret Cap. 26 (Norges gamle Love II. S. 305). Hvorledes dette Bud skal forstaaes, derom giver især Eidsiva Christenret Cap. 44 Oplysning. Der staar: af Gods som er forbrudt (nemlig for Forbrydelser mod Christenretten) tager Sagsøgeren en Tredieddeel; de to tilbageblevne Trediedele skulle ogsaa deles ligt mellem Kongen, Biskoppen og „Lagmændene" d. e. Thinglagets Medlemmer eller Bønderne. Da nu Biskoppens Ret til at deeltage i Sagefaldet alene er grundet paa at Forbrydelsen er en geistlig Forbrydelse, er det tydeligt nok, at Gods, forbrudt for verdslig Lovovertrædelse, alene vilde blive deelt i tre Dele, mellem Sagsøgeren, Kongen og Bønderne. Dette bestyrkes af Cap. 39, hvor der staar

i det 12te eller 13de Aarhundrede havde kunnet vedligeholde denne Ret, er det heel sandsynligt, at de i Midten af det 11te kunne have besiddet endnu større Forrettigheder. Da imidlertid slige Forrettigheder for en enkelt Deel af Landet maatte medføre mange Forviklinger, virke skadeligt for Rigets Sammenhold, og i det hele taget siges at stride mod god borgerlig Orden, hvilken Harald havde gjort sig det til Opgave at gjennemføre, kunde han fra sit Standpunkt umuligt finde sig deri, og maatte lade det være sig magtpaaliggende, saa vidt muligt at sætte Oplændingernes Rettigheder paa lige Fod med Landets øvrige Indbyggere, medens det paa den anden Side ikke er at undres over, at Oplændingerne ansaa disse hans Bestræbelser som Brud paa Olaf den helliges Løfter, og højligen forbitredes derover, især da Harald vistnok her, som ellers, foor frem med alt for liden Lempe, og man desuden af ham, selv indfød Oplænding, havde væntet ganske anden Føjelighed. Hertil kom nu ogsaa, at Haakon Ivarssøn var særdeles afholdt af Oplændingerne, der toge Parti med ham mod Kongen, og vel ogsaa ophidsedes af ham til at gjøre Harald ivrig Modstand. Det lader til, at Haakon med en overordentlig Rastløshed har benyttet sit Ophold i Halland til at indlede Forbindelser med Vestgauterne, ja endog med Vermelændingerne, for at tilføje Harald saa megen Skade som muligt, ja maaskee endog at frarive ham Raumarike. Han opsøgte Kong Steenkil, vidste at vinde ham for sine Planer, og blev af ham førlenet med Vermeland, hvor vi finde ham endnu, samme Vinter, som han om Høsten var dragen i Landflygtighed, og hvorfra han i Spidsen for en heel Deel Gauter og Vermelændinger gjorde et Indfald paa Raumarike, og opkrævede Skatter og Landskyld, som om han virkelig var Oplandenes Jarl [1]).

---

at den Mulkt, der af Vedkommende betales for at have forsømt i rette Tid at opbygge nedfalden Kirke, deles ligt mellem Biskoppen, Kongen og „Bønderne". Her er nemlig Biskoppen selv Sagsøger. I Cap. 25 heder det og: „af alt forbrudt Gods, hvorved Biskoppen selv optræder som Sagsøger, tilkommer ham ⅓, Kongen ⅓ og Bønderne ⅓". Denne Bøndernes Deeltagen i Sagefaldet forekommer ej i Gulathings- og Frostathingsloven, hvor der ved verdslige Forbrydelser kun er Tale om Kongen og Sagsøgeren, eller Kongen alene, og ved gejstlige om Kongen og Biskoppen, eller Biskoppen alene. Paa samme Maade skiftes Sagefald, ifølge Vestgøtaloven, i tre Dele mellem „målsègandin" (d. e. Sagsøgeren), Kongen og Heredet, se Tyvebolken (yngre Bearb.) Cap. 4, 9, 31 o. fl. Det er meget muligt, at Harald paa Oplandene tilegnede sig Bøndernes Trediedeel, ligesom han vel og har fordret at de skulde gjøre Krigstjeneste til Søs, i det mindste paa hans egne Skibe.

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 37, Snorre Cap. 72. I Morkinskinna tales der ikke om at Steenkil gav Haakon noget Landskab at bestyre førend efter Fredsslutningen, da Harald havde paaført Steenkil Krig. Men da denne Krig netop havde sin Aarsag deri, at Steenkil og Gauterne havde ydet Haakon Bistand, er de oven anførte Sagabearbejdelsers Udsagn i dette

Oplændingerne lagde ham heller ingen Vanskeligheder i Vejen, men synes i enhver Henseende at have begunstiget ham, og da Harald, der tilbragte Vintren i Oslo, sendte Mænd til Oplandene for at indkræve Skat og Landskyld, fik han det Svar fra Oplændingerne, at de allerede havde indbetalt hine Afgifter til Haakon Jarl, og at de vilde vedblive at gjøre det, saa længe han var i Live. Med andre Ord, Oplændingerne befandt sig saa godt som i Oprørs-Tilstand.

Under disse Omstændigheder maatte det være Harald magtpaaliggende at faa sluttet Fred med Kong Sven. Naar han ikke engang ved den store Sejr udenfor Nisaa havde kunnet støde Sven fra Tronen, var der endnu mindre Udsigt dertil, efter at Haakon Jarl var bleven hans Fiende, og et farligt Oprør var udbrudt eller var nær ved at udbryde indenlands. Det er endog et stort Spørgsmaal, om det nogensinde vilde kunne have lykkets ham at gjøre sig til Herre over Danmark, selv om Haakon var bleven ham tro og slet ikke havde forenet sig med Sven, thi naar han efter sexten Sommeres uafladelige Fejde og flere betydelige Sejrvindinger ikke var kommen Maalet et Skridt nærmere, synes det, som om han gjerne kunde have fortsat Fejden i sexten Sommere til, og endda være lige nær. Han vilde dog sikkert have fortsat de aarlige Tog, hvis ikke Haakon Ivarssøns Frafald og Urolighederne paa Raumarike havde tvunget ham til at gjøre en Ende derpaa, og for saa vidt kan man sige at disse Begivenheder indtraf heldigt, idet de fremskyndede Freden. Denne Vinter, staar der i enkelte Sagaer, foor der Bud og Ordsendinger mellem Norge og Danmark, tilkjendegivende at begge Parter, saa vel Nordmænd som Daner, vilde slutte Forlig indbyrdes, og bade deres Konger samtykke deri. Af disse Ord skulde man slutte, at Underhandlingerne allerførst ere blevne aabnede af begge Landes anseede Mænd paa egen Haand, i Lighed med hvad der tidligere havde fundet Sted, Kongerne uadspurgte [1]). Imidlertid er dette saa usandsynligt, især naar man seer hen til Haralds stolte og myndige Sind, at man heller bør betragte hine Sagaers Ord som mindre nøjagtige, og antage, hvad der er det rimeligste, at Fredsforslaget er udgaaet fra en af Kongerne selv [2]). Hvilken af disse det var, nævnes ikke, men da Harald den hele Tid var den egentlige Angriber og den som viste sig virksom, medens Sven mere forholdt sig passiv, skulde man og formode, at det var Harald, som først aabnede Fredsunder-

---

Stykke vistnok rigtigere, naar frâregnes, at de fremdeles betragte Haakon som virkelig Jarl paa Oplandene.

1) Se ovf. I. 2. S. 540, jvfr. 353.

2) I Morkinskinna og Fagrskinna (Cap. 196) staar der kun, at „der sattes Fred mellem Kongerne efter Nordmændenes og Danernes Raad".

handlinger, saa meget mere som det nu især for ham var af Vigtighed at faa frie Hænder. Sven havde altid ønsket Fred [1]), og derfor var det naturligt, at Underhandlingerne, som Sagaerne sige, tegnede til at faa et ønskeligt Udfald. Der aftaltes et Møde mellem begge Konger paa Rigsgrændsen ved Gaut-Elven, altsaa maaskee paa Daneholmen eller som i 1038 paa Brennøerne, og til dette Møde udrustede man sig om Vaaren fra begge Sider paa det bedste, for at kunne optræde med tilbørlig Værdighed. Thjodolf Skald, der i sine Kvad forevigede alle Haralds Bedrifter, har ogsaa i en Flokk beskrevet dette Møde, ved hvilket han vist var tilstede. „Den Konge", siger han „der ivrigt værner om sit Land, lukkede Havet lige nord fra Øresund med Langskibe, og styrede stolt i Havn, de guldprydede Stavne kløvede Bølgerne, og Skibenes Planker skalv, medens Flaaden i hvast Vejr sejlede vestenfor Halland. Den edfaste Harald har Skibe ude, medens Sven, den berømmelige Danekonge, iler ham imøde, og paa sin Rejse søndenfra fylder enhver Havn med sine Stavne. Du, kjekke Harald, skyndte du dig sydefter til det Møde som alle Daner saa ivrigt ønskede, og som det ogsaa var paa Tide at holde; Sven paa sin Side ilede ikke mindre ivrigt nordefter, men havde Storm at kæmpe med udenfor Kysten". Da Kongerne vare komne sammen, og Forhandlingerne begyndte, fremkom Danerne med saa mange Klagemaal over hvad de havde lidt af Nordmændene, at det en Tidlang ej saa ud til at noget Forlig kunde komme istand. „Bønderne", siger Thjodolf, „blive meget højrøstede, og lade Ord falde, som sætte ondt Blod: Thegnerne trætte og ere ikke forligeligt stemte, Overmodet svulmer. Men de Mænd, der kunne mægle mellem de stridende Parter, veje alle Sager mod hinanden, og her gjelder det at sige Kongerne uforbeholdent alt hvad Folket ønsker; hvis Haulderne nu skilles ad i Vrede, saa er ene utidig Begjærlighed Skyld deri." Disse forstandige Mænds Mellemkomst og vise Tale, hvorom Skalden nævner, udrettede dog omsider saa meget, at der kom Forlig og Fred istand paa de Vilkaar, at enhver af Kongerne skulde beholde sit Rige indtil de Grændser, som fra gammel Tid havde været mellem Norge og Danmark; at ingen af dem skulde eftertragte den andens Rige; at der heller ikke paa nogen af Siderne skulde være Tale om Erstatning, men at hver skulde beholde den Fordeel eller den Skade, han havde havt. Freden sluttedes for begge Kongers Levetid, og bekræftedes ved Ed saa vel som ved Gisler, der stilledes af begge Parter. (1064). „Jeg har hørt", siger Thjodolf, „at Harald og Sven glade gave hinanden

[1]) Saxo (S. 564) siger at Sven, efter at have lidt tvende Nederlag, frygtede for at lade sin Skjebne komme til Afgjørelse ved Vaaben tredie Gang, da han allerede ved de to Slag saa Danmarks Velmagt knækket.

Gisler: det var en god Handling; der sluttedes fuldstændigt Forlig med Vidner og fuld Fred, saa at der ej længer var nogen Strid: gid de nu ogsaa vilde holde Forliget [1])". Saaledes blev da omsider den langvarige Fejde mellem begge Riger tilendebragt. Den, som høstede mindst Fordeel deraf, var Harald, der Aar efter Aar havde gjort kostbare Udrustninger i den Hensigt at erhverve Danmarks Rige, og som nu dog maatte lade Haabet derom fare, uden derved at erhverve Ro, da en ny og farlig Fejde forestod ham med hans egne Undersaatter. Sven derimod kunde prise sig lykkelig ved, at han endelig befandt sig i rolig og uforstyrret Besiddelse af Riget. Han havde hidtil ikke attraaet at erhverve Norge, og for ham var Krigens Hensigt opnaaet, naar Harald havde opgivet sine Fordringer paa Danmark, ligesom det ogsaa maatte være en stor Lettelse for Danerne selv, at slippe de idelige Herjetog, hvormed Nordmændene hjemsøgte dem.

28. Haralds Fejde med Haakon Jarl og Gauterne. Oplændingerne tugtes.

Da Freden var sluttet, og Harald saaledes ikke længer havde noget Angreb at befrygte fra Danmark, vendte han tilbage til Viken, sandsynligviis, som ellers, til Oslo [2]), hvor han tilbragte Resten af Sommeren, beskjeftiget med Planer til at tugte Vestgauterne og Oplændingerne. Imidlertid sendte han paany Bud til Oplandene efter sine Skatter, men fik det samme Svar som før, med det Tillæg, at Bønderne intet vilde gjøre derved, førend Haakon Jarl kom til dem. Paa sin Side søgte Kong Steenkil, der, som det heder, elskede Vestgauterne fremfor alle andre Mænd i sit Rige, at sikre sig Bistand af Kong Sven. Denne undslog sig, fordi han ej vilde bryde den nys sluttede Fred, men bad ham at holde sig til Haakon Ivarsøn selv, og indsætte ham til Jarl i Vestergautland, saa vilde han nok kunne forsvare dette Landskab. Haakon, sagde Sven, er ærgjerrig, og vil synes meget godt

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 88, Snorre Cap. 78. Det er ovenfor nævnt, at Morkinskinna og Fagrskinna henføre denne Fredsslutning til det 3die Aar efter Risaa-Slaget, eller 1065. Dertil seer man, at Sagaskriveren nærmest har ladet sig bevæge ved et Vers af Thjodolf, hvor der staar at „Freden sluttedes i det 3die Aar". Men hvorledes dette skal forstaaes, viser Snorre Cap. 76, hvor Verset anføres som Vidnesbyrd for, at der hengik to Vintre mellem Risaa-Slaget og Freden. Aaret 1062 regnes saaledes selv som det første, 1063 som det andet, og 1064 som det tredie.

[2]) Dette bestyrkes deels deraf, at han synes at have været i Nærheden af Oplandene, til hvilke han sendte Skatkrævere, deels deraf at Hrokkinskinna, Hrygjarstykke og Snorre lade ham siden drage „til Kongehelle", hvoraf det sees, at i det mindste disse antog at han ej opholdt sig i den sydlige Deel af Viken.

om at faa et Jarldømme til, og skulde han falde, saa taber du dog ikke stort derved, da han ej er din Undersaat. Steenkil, der i sin Tid havde været en dygtig Kriger og ypperlig Bueskytte, men som nu var gammel, feed og tungvindt, og vant ved Magelighed og Vellevnet [1]), syntes godt om dette Forslag, men Haakon selv vilde dog ikke indlade sig derpaa, førend Kong Sven havde tilsagt ham sit fuldkomne Venskab ligesom før. Hertil var Sven strax villig, og uagtet han tilsyneladende overholdt Freden med Harald, var det dog nu lykkets ham at opstille ham en farlig Modstander i Haakon, der som Jarl over Halland, Vestergautland og Vermeland, eller, som man i Tydskland vilde have kaldt det, Markgreve ved den norske Grændse, var i Besiddelse af en Magt, som næsten kunde kaldes kongelig, ikke at tale om det Tilhæng, han havde blandt Haralds egne Undersaatter [2]). Hvad der ogsaa, især efter de Tiders Anskuelser, bidrog til at forøge hans Indflydelse paa disse, var, at han ved sit Giftermaal med Ragnhild var kommen i Besiddelse af hendes Fader Magnus's Merke eller Banner, mod hvilket det maatte holde haardt at stride for mangen Veteran, hvem det i Venderslaget paa Lyrskovshede havde viist Vejen til Sejr og Hæder [3]). Men jo farligere Haakon var, desto forsigtigere gik Harald ogsaa til Verks. Uden at aabenbare det mindste om sine Planer, tilbragte han Sommeren med alskens Fornøjelser; men da Vintren nærmede sig, drog han til Kongehelle, tog der alle de lette Skibe, han kunde faa fat paa, i alt 60, bemandede dem med udsøgte Folk, og styrede opad Elven med dem, lod dem drage over Land forbi Fosserne, og kom heldigt med dem op i Væneren [4]), hvor han strax satte over til Østsiden; thi her, vidste han, laa Haakon Jarl med en Hær af Gauter. Kongen styrede ind i Udløbet af en Elv, og gjorde Landgang. Det var koldt og sneede; dette betragtede Kongen som et Held, deels fordi det i Snefoget vilde blive Gauterne saa meget vanskeligere at bringe sit Gods i Sikkerhed for Nordmændene, deels ogsaa fordi Gauterne sædvanligviis plejede at være

---

[1]) „Steenkil var en feed Mand og tung af sig, og meget kjær i Drik", siger Morkinskinna. Om hans Dygtighed som Bueskytte og Kjærlighed til Vestgauterne vidner Kongerækken i Vestgøtaloven, Schlyters Udg. S. 299.

[2]) Om Underhandlingerne mellem Steenkil og Sven taler kun Morkinskinna, der her er noget vidtløftigere end den anden Sagabearbejdelse.

[3]) Merket beskrives i Morkinskinna som meget prægtigt og udsyet med Guld.

[4]) Dette er Hryggjarstykkes, Hrokkinskinnas og Snorres Fortælling, Harald Haardraades Saga Cap. 89, Snorre Cap. 74. Morkinskinna siger derimod: „Harald meldte intet om sin Rejse, lægger først Skibene op i Mjøsen, og derpaa op i Væneren efter Elven". Da der i Sagaerne, og fornemmelig i den Klasse af dem, hvortil Morkinskinna hører, hersker stor Forvirring med Hensyn til de oplandske Indsøer — vi have saaledes seet „Mjøsen" nævnt i

let klædte og derfor ikke saa godt kunde udholde Kulden, som Nordmændene, der vare vel forsynede baade med Vaaben og Klæder. Harald lod det nødvendige Mandskab blive tilbage for at passe paa Skibene; med de øvrige gik han Jarlen imøde. Han var selv til Hest, saa vel som en Deel af hans Hær, men de fleste gik til Fods. Han tog Vejen over en Skov og nogle Myrer, indtil han kom til et højtliggende Holt, hvorfra Nordmændene kunde see Jarlens Hær paa den anden Side af Dalføret, i hvis Bund der var en Myr. Harald lod sine Mænd gjøre Holdt øverst oppe paa Skrenten lige over Dalen, og bad dem at blive siddende her, beskyttede af deres Skjolde mod Snefoget, og af deres gode Klæder mod Kulden, indtil enten Jarlens egen Hidsighed, eller den uudholdelige Frost drev Gauterne til at begynde Angrebet, hvorved Nordmændene, der indtoge det højere Stade, vilde have afgjort Fordeel over dem [1]). Paa sin Side indskærpede ogsaa Haakon sine Folk at de skulde oppebie Haralds Angreb. For øvrigt opmuntrede han dem paa det ivrigste, lovede at gjøre sin yderste Flid, og forsikrede, at om han end ikke var saa fornem som Kong Steenkil, skulde de dog være lige saa vel tjente med at have ham til Anfører, som denne. I Haakons Hær var Vestgauternes Lagmand, ved Navn Thorvid eller Thyrvid [2]): ogsaa han søgte at sætte Mod i Hæren. Siddende paa sin Hest, der var tøjret til en Pæl, begyndte han sin Tale saaledes: „Vi have en stor og vakker Hær, og her ere mange kjekke Mænd, i Jarlen have vi en dygtig Anfører; lad nu ogsaa Kong Steenkil spørge, at vi understøtte denne gode Jarl som det sømmer sig. Angribe Nordmændene os, saa lad os vise at vi kunne tage godt imod dem. Om end de unge blandt os tabe Modet og vige, saa ville vi dog ikke rende længer end til Bekken, i alle Fald ikke længer end hist til Højen". Men just

---

Stedet for „Væneren" (se I. 2. S. 778, Noten), ligesom der paa det Sted, hvor der handles om Olaf Tryggvessøns Fødsel, synes at have fundet en Forvexling Sted mellem Randsfjorden og Øjeren — maa man antage, at den Beretning, Morkinskinnas Bearbejder her har haft for Øje, handlede om en Flytning af Skibene lige fra Oslo til nærmeste Indsø, nemlig Øjeren, (ligesom den, Kong Haakon Haakonssøn senere foretog i 1227, se hans Saga Cap. 152, 153) derfra videre op ad Glommen til Vingersø, fra denne til Vrangselven, og derfra til Væneren. Paa denne Maade vilde han komme meest uventet over Gøterne; det eneste, der kunde synes at tale mod denne Beretning, er den Omstændighed at Harald neppe vilde have taget Vejen gjennem Raumarike uden efter at have ydmyget dets Beboere.

[1]) Morkinskinna lader Harald overnatte paa Bakken, hvilket synes mindre rimeligt, i Betragtning af Kulden.

[2]) Morkinskinna kalder ham Thorfinn; hans rette Navn er Thorvid, Thorvi eller Thyrvid, (ligesom Thorgils i svenske Skrifter ofte skrives Thyrgils); han er upaatvivlelig den i Vestgøtalagen S. 396 under Navnet Þyrnir omtalte Lagmand, og man bør vist her læse Þyrnir (Þyrvidr), ej Þyrnir.

som han sagde disse Ord, rejste Nordmændenes Hær sig op, istemte Krigsraab og slog paa sine Skjolde. Gauterne, der troede at Nordmændene nu vilde begynde Angrebet, gave sig ogsaa til at raabe; derved blev den Hest, paa hvilken Lagmanden sad, sky, og rykkede saa heftigt i Touget, at Pælen fløj op med en Fart og traf Lagmanden ved Øret; han troede strax at det var en norsk Piil, glemte i et Øjeblik alle sine tapre Ord, gav Hesten af Sporerne med de Ord: „gid du faa en Ulykke, du Nordmand, som du skyder", og tog Flugten. Det havde dog ikke været Haralds Hensigt at angribe, men kun at sætte Gauterne i Forvirring og Bevægelse. Det lykkedes ham fuldkommen. Jarlen rykkede selv frem med sit Merke, i den Tanke at Nordmændene nærmede sig; men Harald holdt sine Folk tilbage, indtil Gauterne vare komne over Myren, lige under Bakken; da styrtede de i fuld Fart ned over dem, og tilføjede dem et fuldstændigt Nederlag. Jarlen selv forsvarede sig tappert med sin udvalgte Skare af Krigere, der havde fulgt ham hjemmefra, men Gauterne flygtede til den nærliggende Skov, og tilsidst maatte ogsaa han vende Ryggen. Blandt andet Bytte, som Nordmændene gjorde, var og hiint Banner, der havde tilhørt Magnus den gode, og som Harald nu lod bære i Triumf foran sig ved Siden af sit eget, idet han kaldte det Sejrens skjønneste Priis. Han forfulgte de flygtende et Stykke ind i Skoven, men ikke langt, da Mørket allerede begyndte at falde paa. De fleste antoge ogsaa, at Jarlen var falden. Men da Nordmændene paa Tilbagevejen gjennem Skoven kom til et Sted, hvor Vejen var saa smal, at blot een kunde gaa ad Gangen, vidste man ikke Ordet af, førend en Mand kom løbende [1]) tvers over Vejen, gjennemborede den, der bar Merket, med et Spyd, medens han med den anden Haand greb Merket selv, og ilede ind i Skoven paa den anden Side, alt sammen saa hurtigt, at man ej kunde faa ham fat. Da man meldte Kongen dette, sagde han: „Saa er Jarlen endnu i Live: skaf mig min Brynje!" „Jeg kjender", tilføjede han ogsaa, „min Frændkone Ragnhilds Sindelag for godt til ikke at kunne skjønne, at det ej vilde være Haakon let at komme over hendes Sængestok, hvis han havde mistet Merket: men nu vil alt være godt og vel mellem dem" [2]). Mange sagde da, at Jarlen ved denne dristige Daad havde hevnet sit Nederlag. Kongen vendte endnu samme Nat tilbage til sine Skibe, og begav sig ombord med en Deel af Hæren, medens de øvrige forbleve i Land ved

[1]) I Hryggjarstykke, Hrokkinskinna og hos Snorre staar der at Manden bleypti d. er reed, tvert over Vejen. Men naar denne var saa trang, at kun een for een kunde gaa langs ad den, var det en fuldkommen Umulighed at ride i fuld Fart tvers over den.

[2]) Det første Udsagn meddeles i den nys nævnte Bearbejdelse, det andet i Morkinskinna.

deres Vagtilde. Hos dem skal Haakon Jarl have indfundet sig, forklædt som en gammel, pjaltet Betler, tilbudt sig at vise dem en Vej, ad hvilken de kunde faa fat paa Jarlen, og derved lokket mange af dem i et Baghold, hvorfra kun faa undkom [1]). Der tales ikke om at Harald gjorde noget Forsøg paa at hevne dette Uheld, der vel ikke havde stort at betyde i Sammenligning med den nys vundne Sejr. Det var vist heller ikke Haralds Plan, at vove sig videre ind i et fiendtligt Land, aller mindst paa en saadan Aarstid, thi der indtraf en saa sterk Frost, at Skibene paa en eneste Nat frøs inde, saa at man kunde gaa paa Isen omkring dem; og kun med megen Anstrengelse og efter længere Tids Forløb lykkedes det Nordmændene at hugge en Vaag op, gjennem hvilken de kunde komme ud. I denne Tid nødtes de til at gjøre hyppige Strejftog i Land for at skaffe sig Slagt, og hver Gang, heder det, mistede de en fem til ti Mand formedelst Overfald af Haakon Jarl [2]). Det lader dog ikke til, at han eller Gauterne gjorde noget Forsøg paa at angribe selve Skibene; derimod skal der være kommet et Rygte om at Haakon skulde være dragen til Svithjod for at samle en stor Hær, med hvilken han og Kong Steenkil vilde anfalde Nordmændene, medens Kong Sven besatte Elveløbet udentil; og dette Rygte skal have fremskyndet Haralds Tilbagetog [3]). Forholder det sig saa, at Rygtet virkelig gik, var dog Rygtet selv ikke desmindre usandt, thi Kong Sven tænkte i denne Tid aldeles ikke paa noget Tog mod Harald. Og at saa vel Steenkil og Gauterne, som maaskee endog Haakon selv, havde faaet nok af denne Kamp med Harald til at forsøge paa nogen ny, viser sig aller bedst deraf, at Harald ikke oftere foruroligedes af noget Angreb fra svensk Side, at Oplændingerne bleve aldeles overladte til sig selv, og at Haakons Navn endog forsvinder af Historien, uden at man veed andet om ham, end at han fremdeles nød stor Anseelse, og at hans Æt vedblev at blomstre i Gautland og Danmark, hvor en af hans Ætlinger, Erik Lam, endog blev Konge. Harald havde saaledes visselig udrettet, hvad han med dette, tilsyneladende dumdristige, Angreb havde tilsigtet [4]).

---

[1]) Denne List af Haakon Ivarssøn omtales alene i Morkinskinna. Usandsynligt er det i sig selv ikke, men dette Slags Krigspuds hører saaledes til de staaende Forraad af Anekdoter herom, at Fortællingen alene af den Grund bliver noget mistænkelig, hvortil ogsaa kommer, at den udelades i den anden Bearbejdelse.

[2]) Ogsaa dette omtales alene i Morkinskinna.

[3]) Fremdeles efter Morkinskinna; den anden Sagabearbejdelse nævner intet Ord derom, ja fortæller ikke engang, hvorledes Harald kom ud af Vaeneren.

[4]) Harald Haardraades Saga Cap. 89, 90, Morkinskinna fol. 14. b. og 15. d. Ogsaa Fagrskinna nævner i Korthed om denne Begivenhed, Cap. 195, men kalder Stedet, hvor de kæmpede, urigtigt Jotland istedetfor Gautland. Den svenske

Ved Opbugningen af Isen indtraf en Begivenhed, som viser, hvorledes Ættefejderne paa Island endnu stundom, som i gamle Dage, fortsattes udenfor Landet selv, og Hevnlysten tilfredsstilledes uden Hensyn til Tid, Sted og Omgivelser. Blandt Besætningen paa Kongens eget Skib var Islændingen Hall Utryggssøn, almindelig kaldet Hall Kodraansbane, fordi han for mange Aar siden, i en Fegtning mellem Eyjulf Gudmundssøn paa Madrevalle og de saakaldte Ljosvetninger eller Efterkommerne af Thorgeir Lovsigemand tilligemed deres Frænder, der uretfærdigt vare blevne sagsøgte af Eyjulf, havde dræbt dennes Broder Kodraan saa Øjeblik

Historieskriver Dalin og efter ham flere nyere have antaget, at den Elv, ved hvis Udløb denne Kamp forefaldt, var Lidaaen i Kinneviken, hvor nu Staden Lidkøping ligger. Der staar dog, at Harald sejlede „øster over Landet", og saaledes skulde man snarere antage, at det virkelig var etsteds paa Østkysten, ikke paa Sydkysten; især maa man tænke paa Heredet Vatsbo, hvor, som vi have seet, Dag Ringssøn sandsynligviis har haft sit Rige, og som grændsede til Nerike, i hvilket hiin Sigtrygg boede paa Olaf den helliges Tid, der var Stamfader til Jarlen Karl Sunessøn i Gautland, hvis Moder var en Sønnedatter af Orm Jarl og Sigrid Finnsdatter (Inge Haraldssøns Saga Cap. 3). Alt dette tyder paa en nærmere Forbindelse mellem flere norske Høvdingestammer, især den, hvortil Orm Eilifssøn og Haakon Ivarssøn hørte, og de svenske Ætter, der havde sit Hjem i Vatsbo og Nerike. Den Elv, der omtales, kunde saaledes maaskee være Tidaaen, ved hvilken Mariestad er beliggende. — Om Haakons Descendenter handler Knytlinga Saga Cap. 98, der udtrykkeligt siger, at Kong Erik Ejegods Datter Ragnhild var gift med en Mand, der kaldtes Haakon den norske (hinn norræni), eller ogsaa Haakon Sunnivessøn, og havde med ham Sønnen Erik Lam, og at Haakon den norskes Moder Sunniva var en Datter af Haakon Ivarssøn Jarl og Ragnhild, Magnus den godes Datter. I Cap. 304 gjentages der, at Erik Lam var en Søn af Haakon Sunnivessøn den norske, og Erik Ejegods Datter. I Orkneingasaga S. 98 staar der og, at Haakon den norske, Erik Lams Fader, var en Dattersøn af Haakon Ivarssøn. Saxo (S. 666) kalder Erik Lam en Dattersøn af Erik Ejegod, og kalder hans Fader etsteds (S. 641) Søn af Sunniva; andensteds (S. 636) Haakon Jyde, tillæggende at han var gift med Knut Lavards Søster (altsaa Erik Ejegods Datter). Knytlingasagas Angivelse er derfor vistnok aldeles rigtig. Imidlertid staar der dog saa vel i Hryggjarstykke og Hrokkinskinna (Harald Haardraades Saga Cap. 90), som i Morkinskinna (fol. 15. b.) at Erik Lam var en Søn af Haakon Ivarssøns Søn Haakon med Sven Ulfssøns Datter. Dette kan alene betragtes som en Skriv- eller Læse-Fejl af de oprindelige Saga-Redskrivere. Der staar nemlig i Hryggjarstykke: „Sunnifa hét dóttir hans en, sunr hans hét Hákon er átti dóttur Sveins konungs Úlfssunar"; i Morkinskinna; „ok hét dóttir hans Sunnifa, en sunr hét Hákon er átti dóttur Sveins konungs Úlfssunar"; her synes den rette Læsemaade at have været: „en sunr hennar hét Hákon er átti sunardóttur Sveins" o. s. v. I Fagrskinna kaldes Haakon Ivarssøns Hustru Ulfhild, ikke Ragnhild, vistnok kun ved Skjødesløshed. Jfr. Langebek Script. rer. I. 59, Not. (n).

efter at hans egen Fader Utrygg var falden for Eyjulfs Haand. Eyjulfs store Magt og Indflydelse havde bevirket, at Hall tilligemed tre andre af hans Parti maatte forlade Island. Hall havde fundet en venlig Modtagelse hos Harald, der gjorde meget af ham, fordi han var en dygtig Mand og tapper Kriger. Men ombord hos Kong Haralds Søn Magnus, der ogsaa var med paa dette Tog, befandt sig en Frænde af Kodraan, ved Navn Thormod. Thormods Moder Jorunn var en Systerdatter af Gudmund den mægtige, Kodraans Fader, og saaledes Kodraans Syskendebarn. Thormod var kun et Aar gammel, da Kodraan blev dræbt, og havde saaledes aldrig seet Hall, da denne kort efter rejste udenlands; han vidste ikke engang af, at han befandt sig i Hæren. Men da Kodraans Drab havde gjort megen Opsigt, og Eyjulf saa vel som de øvrige Madrevallinger ikke fandt at de havde faaet Erstatning nok, ansaa enhver af dem sig forpligtet til at dræbe Hall, hvor de traf ham. Magnus's Skib laa yderst i Vaagen og nærmest til at sejle ud, Kongens derimod inderst. Da der kun var et lidet Stykke tilbage at hugge op, kom Hall løbende og gav sig til at hugge med saa stor Iver, at en af de Omstaaende udbrød: „ingen er dog flinkere end Hall Kodraansbane!" Da Thormod hørte dette fra Magnus's Skib, sprang han strax ned paa Isen, løb hen til Hall, og hug ham Banehug. Strax stimlede saa mange til, at Isen brast under dem: i den Forvirring, som herved opstod, da enhver havde nok at gjøre med at frelse sit Liv, kom Thormod op igjen i Skibet, og da nu ogsaa Vaagen var aaben, gav Magnus strax Befaling til at lægge ud, sejlede afsted saa hastigt han kunde, og lod Thormod, da han lagde til Havn om Aftenen, gjemme sig i en nærliggende Skov. Da Kongen fik Drabet at vide, blev han meget opbragt, men da hans Skib laa inderst, kunde han ikke indhente Magnus, førend han allerede var kommen i Havn og Thormod bragt tilside. Han fordrede at Magnus skulde udlevere ham, ja truede endog at angribe sin egen Søn, da denne vægrede sig og tilbød Bod for Thormod: dog fik deres fælles Venner omsider bilagt Trætten. Thormod slap derfra med Livet, og Magnus skaffede ham ud af Landet til Danmark, hvorfra han siden rejste til Constantinopel og tog Tjeneste blandt Væringerne [1]).

Harald tog Vejen fra Vænern ud igjennem Gaut-Elven, og skal paa Farten gjennem denne have mistet nogle Folk, som rammedes af Skud

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 90, Snorre Cap. 75, Ljosvetningasaga Cap. 22—30. Om Thormod fortælles der i de vidtløftigere Kongesagaer, at da han vilde tage Tjeneste hos Kejseren i Myklegaard, fandt denne ham at være for liden af Væxt, men fik engang see, at han med et eneste Hug skilte Hovedet paa en Tyr fra Kroppen, og antog ham da strax, idet han sagde: „denne Mand kan nok gjøre andre store Hug, end paa Kvæg alene".

fra Gaulerne, der samlede sig paa den østre Bred [1]). Fra Elven styrede han tilbage til Oslo, og drog derfra strax med en stor Hær op paa Raumarike, for at holde en streng Tugtelse over Indbyggerne, der ej alene havde negtet at betale ham Skat, men og, som han sagde, gjort Stempling med hans Fiender, og understøttet disse. Han foor haardt, ja endog grusomt frem. Bønderne søgte vel først at gjøre Modstand, og sagde at de ikke vilde taale Ulovlighed; men overladte til sig selv og uden Understøttelse fra Sverige bleve de aldeles tæmmede. „Det hele Folk", siger Thjodolf i Omkvædet til et Digt, hvori han ogsaa forevigede denne Begivenhed, „maatte bøje sig for Harald, og Bønderne have intet andet Valg end at finde sig i alt, hvad Kongen paabyder". Harald lod nogle af Bønderne lemlæste, andre dræbe, atter andre fratog han al deres Ejendom; forresten herjede og brændte han i Herederne, „thi", som Thjodolf siger, „Ilden lærte nok Bønderne Lydighed". Fra Raumarike drog han til Hedemarken, hvis Indbyggere det ikke gik bedre. „De oprørske Thegners Ejendomme", siger Thjodolf, „gik op i Lue, Ilden fæstede sig i deres Huse, og Fyrsten tog en haard Straf over Heinerne". Derpaa hjemsøgtes Hadafylke, først Hadeland, siden Ringerike, paa samme Maade. „Ilden", siger Thjodolf, „foreskrev Ringerne en tvungen Dom, førend de opnaaede Tilladelse til at slukke den, og de tiggede om Livet". Hvor alvorlig og gjennemgribende denne Refselse var, som nu overgik de trende oplandske Fylker, skjønnes bedst deraf, at den medtog en Tid af ikke mindre end tre Halvaar [2]). Det kan ikke have været Straffen alene, hvormed Harald i al denne Tid beskjeftigede sig, men han maa ogsaa, idet han rejste fra Hered til Hered, have faaet de Lovsforandringer vedtagne, der her vilde sætte Kongens og Undersaatternes gjensidige Rettigheder i det væsentlige paa samme Fod, som andensteds i Landet, hine enkelte Punkter fraregnede, som vi ogsaa efter Haralds Tid finde særegne for Oplandenes og Vikens Lovgivning, men som maaskee og kunne høre blandt de Eftergivelser, Haralds Søn og Efterfølger Olaf Kyrre, eller hans Sønnesøn Haakon siden tilstod sine Undersaatter [3]). Vist er det imidlertid at Oplændingerne sidenefter hørte til de roligere af Landets Indbyggere, og man maa derfor antage at Harald ved sin haarde Fremfærd dog udrettede

---

[1]) Dette angives i Morkinskinna, som her nævner „Elven", hvilket vel skal betegne „Gaut-Elven". Usandsynligt var det imidlertid ej fra Morkinskinnas Bearbejders Standpunkt, at Harald ogsaa havde taget Tilbagevejen gjennem Vrangselven og Glommen, og paa denne Maade kom til Raumarike.

[2]) Se ovf. S. 235.

[3]) Se nedenfor, jvfr. Olaf Kyrres Saga Cap. 3, Snorre Cap. 2, Magnus Barfods Saga Cap. 1.

saa meget, at han eftertrykkeligt kvalte Oprørsaanden iblandt dem [1]). Der fortælles ogsaa, at Harald, efter at Oprøret var dæmpet og alt bragt i Orden paa Oplandene, rejste omkring paa Vejtsler i de oplandske Fylker, at samtlige Hereder nu havde faaet Fred, og at en mægtig Bonde, som han gjestede, bevidnede at alle glædede sig ved at see ham sidde i Ro og nyde sine Venners Yndest.

Fra denne Rejse, som Harald foretog gjennem Oplandene, er der dog opbevaret et Sagn, der viser, hvor lidet glædelig hans Rejse var for mange af Indbyggerne, og med hvor stor Strenghed han søgte at hævde sin virkelige eller foregivne Ret, uden Hensyn til de allerede i lang Tid bestaaende Forhold. Uagtet Sagnet kun meddeles i de vidtløftigere Kongesagaer, har det dog intet utroværdigt ved sig, og om det end maaskee i et eller andet kan indeholde nogen Overdrivelse, synes det dog i det Væsentlige at medføre Sandhed: i alle Fald er det neppe stort over hundrede Aar yngre end Haralds Tid [2]), og viser, hvilket Indtryk hans Rejse havde efterladt paa de nærmeste Generationer. Der var en Mand paa Oplandene, som hed Ulf den audge (rige), og som i Sandhed fortjente dette Tilnavn, da han ejede ikke færre end 14 eller 15 Gaarde. Hans Kone ønskede, at han skulde indbyde Harald til Gjestebud hos sig, som saa mange andre mægtige Mænd gjorde; og uagtet Ulf havde mange Betænkeligheder derved, saasom han kjendte Kongens Havesyge, der sikkert vilde vækkes ved Synet af alle hans Rigdomme, føjede han dog tilsidst sin Kone deri, og indbød Kongen til sig, medens han var hos den oven omtalte Bonde, saaledes at han fra denne skulde begive sig umiddelbart til ham. Kongen lovede det. Imidlertid gjorde Ulf store Forberedelser. Paa den bestemte Dag kom Kongen, og fandt alt indrettet paa det herligste, baade Hallen selv, Bordtøjet og Drikkekarrene, saa at intet manglede af hvad der behøvedes til et prægtigt Gjestebud. Kongen viste sig ogsaa særdeles oprømt, og tilbød sig endog selv at fortælle en morsom Historie til Selskabets Underholdning. Da alle med Glæde modtoge dette Tilbud, og kaldte det en stor Ære for Gildet, at en Mand som han, vilde bidrage til Morskaben, begyndte han at fortælle hvad han kaldte sin lille Stump, saaledes som følger. „Sigurd Rise hed en af Harald Haarfagres Sønner. Hans Søn hed Halfdan, og han havde en Jarl, der ligeledes

[1]) Fortællingen om Straffetoget meddeles i Harald Haardraades Saga Cap. 91, hos Snorre Cap. 76, i Morkinskinna fol. 10. a. og 11. b., og i Fagrskinna Cap. 195; men det er forhen nævnt, at disse to Sagaer henføre Begivenhederne til Tiden før Nisaa-Slaget.

[2]) Morkinskinna, hvori Fortællingen staar, er selv neppe meget yngre end 1220, og viser sig dog at være Afskrift af en ældre Codex, der sandsynligviis allerede var nedskreven omkring 1170.

ved Halfdan. Derforuden havde han en Træl ved Navn Almstein, hvis Æt ingen kjendte, en stor, sterk og dygtig Mand. Kong Sigurd, Halfdan Jarl og Almstein vare jevnaldrende og havde været Legekamerater i deres Barndom. Sigurd og Jarlen havde desuden indgaaet Fostbrødrelag med hinanden. Da Sigurd laa paa sit Yderste, kaldte han Halfdan Jarl til sig, og bad ham for det Venskabs og Fostbroderskabs Skyld, der var imellem dem, at hjelpe hans Søn med at styre og forsvare Riget. Halfdan lovede det, og holdt ogsaa ærligt sit Løfte, da Kongen var død. Almstein tilbød sig nu at inddrive og oppebære de kongelige Indtægter for tre Aar, og saa vel paa Grund af det fortrolige Forhold, hvori han havde staaet til den afdøde Konge, der aldrig havde behandlet ham som de øvrige Trælle, som formedelst hans bekjendte Dueligbed, overdrog Halfdan Jarl ham dette Hverv. Men fra den Tid af fik Kong Halfdan kun lidet af sine Indtægter, medens Almstein derimod brugte dem til sin egen Fordeel, seilede til fremmede Lande, drev en indbringende Handel, og skaffede sig mange Tilhængere ved Pengegaver. Imidlertid døde Jarlen, og da Almstein erfoor dette, lagde han ikke længer Dølgsmaal paa sine Hensigter, men samlede sine Tilhængere, omringede Halfdans Gaard, og satte Ild paa den. Halfdan og en Søn af Jarlen, der opholdt sig hos ham og var hans fortrolige Ven, undkom dog til Skoven gjennem en underjordisk Gang, og flygtede til Svithjod, hvor de søgte Tilflugt hos en Jarl, ved Navn Haakon. Han modtog dem koldt, og det var kun saa vidt at de fik Tilladelse til at forblive der; nogen Udmerkelse eller venlig Behandling blev dem ej til Deel. Imidlertid opkastede Almstein sig til Herre over Halfdans Rige, antog Kongenavn, og fandt ingen Modstand, saa slemt det end var at leve under hans Herredømme, thi han var haard og dertil usædelig, saa at han lod tage anseede Mænds Koner og Døtre, beholdt dem hos sig en Stund, og havde mange Børn med dem. Han troede fuldt og fast at Halfdan og Jarlens Søn vare indebrændte. Da disse havde opholdt sig hos Haakon Jarl i tre Aar, sagde de ham Farvel og takkede ham for Opholdet. „Dette er lidet at takke for", sagde han, „da jeg ikke har viist eder synderlig Agtelse: men dette skede med vel beraad Hu, da jeg lige fra først af kjendte eder og vidste at du var en Søn af min gamle Ven Kong Sigurd; jeg vilde ikke at Folk skulde faa mindste Nys om, at I levede. Nu kommer dette godt tilpas, thi jeg skal medgive eder tre Hundrede Mand, og om dette end er en temmelig liden Skare, saa kan det dog nok lykkes eder at komme uforvarende over Nidingen Almstein og gjenvinde eders Rige og Anseelse". De droge afsted, og havde virkelig det Held at overrumple Almstein. De satte Ild paa hans Gaard; de Folk, han havde hos sig, fik strax Lov til at gaa

ud, men da Almstein bad om Naade, sagde Halfdan: „den rette og passende Dom, som burde overgaa dig, var den, at du her led den samme Død, som du paa Nidingsviis tiltænkte os; men da vi ej ere Ligemænd, skal jeg skjenke dig Livet paa den Betingelse at du vender tilbage til din rette Stand, og baade er og heder Træl saa længe du lever; og det ikke alene du selv, men ogsaa alle dine Børn og Efterkommere". Almstein foretrak dette for at dø, og med Trællenavnet gav Halfdan ham ogsaa en hvid, meget simpel Kjortel. Derpaa blev der holdt Thing, og Halfdan antog til alles Glæde Kongenavnet og Herredømmet over sit Fædrenerige. Men Almstein havde, som sagt, mange Børn, og fra ham nedstammer vel ogsaa du, min gode Ulf, thi du er Almsteins Sønnesøn, ligesom jeg er Kong Halfdans Sønnesøn. Du og dine Frænder have vidst at tilvende eder Kongens Gods, hvortil der her er Syn for Sagen i alle disse prægtige Drikkekar og Bordprydelser. Her har jeg den hvide Kjortel, min Farfader Halfdan gav din Farfader Almstein; tag den nu, og dermed dit Ættenavn, saa at du efterdags kaldes Træl; thi paa hiint Thing, hvor Halfdan fik Kongenavn, og din Farfader fik Kjortelen, kom ogsaa Mødrene til hans Børn, og blev det da dømt, at alle Børnenes og deres Efterkommere skulde bære samme Slags Dragt. Idet samme lod Harald en hvid Kjortel lægge frem for Ulf, og sagde:

Kjender du denne Kjortel,
Kongen en Ko er du skyldig;
en fuldvoxen Oxe
er du ham ogsaa skyldig;
fedede Gjæs og Grise
er du ham ogsaa skyldig;
Børn og alt hvad du ejer
er du ham ogsaa skyldig.

Ja, tilføjede Kongen:

slette Streger nu spørges,
selv du dig Kongen skylder.

Tag altsaa nu Kjortelen, som dine Forfædre bare, og dermed saavel deres Navn som deres Ret". Ulf blev forfærdet over den uventede Slutning paa Kongens Fortælling, og vidste ikke, om han skulde modtage Kjortlen eller ej. Men hans Kone og hendes Frænder bade Kongen at skjenke ham Naade, og fritage ham for den skrækkelige Ydmygelse at blive gjort til Træl. Og Kongen gav omsider efter, og tillod ham at være Frimand som før; han lod ham ogsaa beholde een Gaard af alle dem, han hidtil havde ejet. Men de øvrige Gaarde, hans Indbo og Kostbar-

heder tog Kongen i Besiddelse, saa at Ulfs ængstelige Anelser om at Kongens Besøg ej vilde bekomme ham vel, gik ganske i Opfyldelse [1]).

29. Engelsk-nordmanniske Anliggender. Tostig Godwinesson hos Kong Harald.

Imidlertid forberededes i Vesten de Begivenheder, der her ved en, om end nødtvungen, dog ikke desmindre fuldstændig Sammensmeltning af norske Vikingers Efterkommere med den ældre angliske Befolkning, skulde grunde et Verdensmonarchi, hvis Storhed, som ingen i hine Tider forudsaa, nu noksom viser sig som en Virkning af anglisk Udholdenhed parret med nordisk Kraft og Foretagelsesaand, og til hvis Oprettelse Kong Harald, der mere end nogen anden norsk Konge synes at være bestemt til at udbrede Fædrelandets Berømmelse til fjerne Egne, i en ikke ringe Grad, og med Opofrelse af sit eget og mange Nordmænds Liv, skulde bidrage.

Vi have seet, hvorledes der var lykkets Godwine Jarl at erhverve en Magt i England, mod hvilken Kong Edwards egen havde lidet at betyde, og som efter hans Død ogsaa gik over til hans Sønner, fornemmelig **Harald**. Vi have ligeledes seet, hvorledes Kong Edward Confessor, uagtet han bøjede sig for Nødvendigheden og fandt sig i dette Herredømme, dog i sit Hjerte græmmede sig derover, og deels af Forkjærlighed for sin Moder Emmas Frænder og hendes Fædreland, hvor han havde tilbragt sine Ungdoms-Aar, deels af religiøse Hensyn, yndede Nordmannerne, og foretrak deres Selskab, Sprog og Skikke for Anglernes, der i hans lange Udlændigheds-Tilstand vare blevne ham fremmede [2]). Under disse Omstændigheder faldt det af sig selv, at Harald Jarl, trods hans halvdanske Herkomst, dog af det angliske Folk betragtedes, hvad han og-

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 92—95, Morkinskinna fol. 10. a., 11. b. Hvad der i denne Fortælling ved første Øjekast viser sig som aabenbar urigtigt, er Sigurd Rises og Sønnen Halfdans Fremtræden som mægtige og uafhængige Konger. At de førte Kongenavn, er vist nok, siden Halfdans Søn Sigurd Syr ogsaa kaldtes Konge, men det foregivne Rige havde kun lidet at betyde, og man kan være forvisset om at de ej havde Jarler under sig. Men jo mindre deres Magt antages at være, og jo mere deres Kongedom synker ned til en blot Titel, desto rimeligere bliver i sig selv Fortællingen om at det kunde lykkes Almstein at træde i Halfdans Sted og tilegne sig hans Kongenavn. Thi naar dette mestendeels gjaldt private Godser med deres paaboende Lejlændinger, bliver det tænkeligt; medens neppe engang et enkelt Fylkes fribaarne Indbyggere vilde have kaldt det. Det er dog, hvad Harald fortalte, og et andet, hvad der virkelig var Tilfældet. Der er intet usandsynligt i at Harald har givet en saadan Fortælling til bedste.

[2]) Se herom ovenfor S. 168—178.

saa selv lagde an paa at synes — som Nationalitetens Forsvarer; og herpaa grundede sig for en stor Deel hans Popularitet. Vistnok var der ogsaa en anden mægtig Jarle-Æt, der maaskee endog var af egtere angliск Herkomst end Godwines, nemlig Myrke-Jarlen Leofrics. Men i den langvarige Kappestrid mellem Harald og Leofrics Søn Ælfgar søgte denne Hjelp hos sine Naboer Wælerne, Anglernes svorne og farlige Fiender, som gjorde ødelæggende Indfald i Riget, men bleve slagne, ydmygede og haardt straffede af Harald: derved lykkedes det denne at faa en afgjort Overmagt over Ælfgar og dennes Søn og Efterfølger Eadwine, i det han fremdeles stod som Fædrelandets Forsvarer og Nationalitetens Forfegter lige over for Udlændinger og Barbarer [1]. Det traf sig ogsaa heldigt for Harald, at den mægtige Sigurd Jarl af Northumberland, Kong Edwards ivrige Tilhænger og Leofrics Ven, var død 1055 kort efter sit Tog til Skotland mod Macbeth, efterladende en endnu umyndig Søn, Valthjof [2]. Thi da Northumberland trængte til en kraftig Forsvarer mod Angreb fra Norden, kunde Harald saaledes med et Skin af Rimelighed lade Kongen overdrage dette til hans egen Broder Tostig, saaledes som vi ovenfor have berettet. Northumbrerne vare just ikke synderlig fornøjede med at faa Tostig til Jarl, men de maatte for det første finde sig deri. Det synes ligeledes som om den skotske Konge Mælkolm, der var Sigurd Jarls Frænde og tildeels ved hans Hjelp havde faaet sit Rige tilbage, heller ikke med Glæde kunde hilse Tostigs Optræden som Sigurds Efterfølger; og der tydes ogsaa hen paa, at han virkelig gjorde Indfald i Northumberland [3], men han maatte dog, ledsaget af Tostig, Erkebiskoppen af York, og Biskoppen af Durham, slutte Fred med Edward, i York (1059) og med Tostig indgik han endogsaa Fostbroderskab [4]. Men at dette ikke var ærligt meent, saa man allerede faa Aar derefter (1061), da Tostig gjorde en Pilegrimsreise til Rom. Thi i hans Fraværelse gjorde Mælkolm et Indfald i Northumberland, som han herjede grumt, uden engang at skaane St. Cudhberhts Helligdom paa Lindisfarena-Øen [5].

---

[1]) Om Haralds Tog mod Wales og Kong Griffiths Drab, se Chron. Sax. og de øvrige engelske Annalister ved 1063 og 1064. Hvorledes ogsaa en norsk, af Kong Harald udsendt Flaade, blandede sig i disse Anliggender, se ovf. S. 268, 269.

[2]) Se ovf. S. 266.

[3]) Geoffr. Gaimar v. 5086, 5087.

[4]) Simeon af Durham ved 1059, Gaimar v. 5089—5098, Mon. Hist. Br. I. S. 825.

[5]) Simeon af Durham ved 1061. Det er her, hvor der tales om Fostbroderskabet mellem Mælkolm og Tostig. „Rex Scotorum Malcolmus", heder det,

Edward Confessor havde i sit klosterlige og lidet kjærlige Samliv med Harald Jarls Syster Eadgidha ingen Børn, og Spørgsmaalet var derfor, hvo der skulde være hans Tronfølger. Harald ansaa sig selv og ansaaes af sine Tilhængere som selvskreven dertil, i Betragtning af hans store Magt, hans Svogerskab med Kongen og hans Popularitet. Men om det end ikke udtrykkeligt siges, at dette stred imod Edwards Ønske, saa ligger det dog i Forholdenes Natur, at Tanken om at see Harald som sin Tronfølger maatte være Edward mindre end behagelig, og vi erfare ogsaa, at han i det længste værgede sig derimod. Edward ønskede helst at see Tronfølgen vedligeholdt i sin egen Æt, den ældgamle vestseriske, og sendte derfor Bud efter sin ældre Broder Eadmund Jærnsides Søn Edward Ædheling, der for mange Aar tilbage, bortsendt af Kong Knut, havde opholdt sig i Ungarn [1]). Edward kom, ledsaget af sin Hustru Agathe, beslægtet med den i 1024 afdøde tydske Kejser Henrik den 2den, og sine Børn, Sønnen Eadgar Ædheling, og Datteren Margarete. Men han døde pludselig, strax efter Ankomsten, og efter de nordmanniske Skribenters Angivelse skal Edward nu have bestemt Tronen til sin Fætter, den nordmanniske Hertug Villjam, hvilket rigtignok synes noget underligt, da Eadgar Ædheling kunde træde i sin Faders Sted, men som finder sin Forklaring deri, at denne var et Barn, af indskrænkede Evner, og i det Hele taget uskikket til Regjeringen [2]).

Villjam af Nordmandie, med hvem vi nu for første Gang gjøre Bekjendtskab, den ypperste og berømteste af alle Gange-Rolfs Efterkommere, var en Søn af Nordmannernes største Sagnhelt, den urolige og voldsomme Hertug Robert, med Tilnavnet Djævelen, hvilken igjen var en yngre Søn af den i 1026 afdøde Richard den 2den, Dronning Emmas Broder og Kong Olaf den helliges Ven og Beskytter, om hvilken vi ovenfor have talt [3]). Efter Richard fulgte først Roberts ældre Broder, Richard 3die, men han døde to Aar senere (1028) af Gift, og Robert blev hans Efterfølger, skjønt mistænkt for at han selv havde ladet sin Broder rydde afvejen [4]). Uagtet han derved paadrog sig mange Fiender, over-

---

„sui conjurati fratris, scil. comitis Tostii, comitatum ferociter depopulatus est, violata pace Sancti Cuthberhti in Lindisfarnensi insula", Twysden S. 190, Mon. Hist. Br. I. S. 609 Not., jvfr. Gajmar v. 5101—5104.

[1]) Se ovf. I. 2. S. 482.

[2]) Dette siges udtrykkeligt hos Ingulf hos Savile S. 899.

[3]) Se ovf. I. 2. S. 332, 333, Noten, jvfr. Villjam af Jumièges VI. Cap. 12.

[4]) Villjam af Malmsbury II. 178 (Hardys Udg. S. 294).

vandt han dog heldigt dem alle, og befæstede sig i Herredømmet ved klogeligen at understøtte sin Lensherre, den franske Konge Henrik, mod dennes Broder og Medbejler. Robert skal, som ovenfor nævnt, have haft Kong Knut den mægtiges Syster, Ulf Jarls Enke og Kong Svens Moder, Estrid til Egte og igjen have forskudt hende, og det Uvenskab mellem Kong Knut og ham, som derved enten opstod, eller hvoraf Skilsmissen var en Følge, fremkaldte hiint tilsigtede Angreb paa England, som vel hindredes ved Storm, men som dog satte Knut i alvorlig Ængstelse, og bragte ham til at gjøre store Tilbud for at erholde Fred, da den ustadige, og maaskee af Samvittighedsnag plagede Robert pludselig fik det Indfald, kun med et ubetydeligt Følge at gjøre en Pilegrimsreise til Jerusalem, fra hvilken han ej kom tilbage; da han paa Hjemrejsen døde i Nicæa (22 Juli 1035). Han efterlod kun den ene Søn, Villjam, hvilken en Frille, Herleif, havde født ham i Falaise 1027 [1]), og som ved hans Afrejse saaledes kun var syv Aar gammel. Hans Ungdom hengik under mange Farer og Uroligheder, idet hans Frænder og Vasaller stredes om Formynderskabet for ham, og hans Liv egentlig kun sparedes for at den, hvem det lykkedes at faa ham i sin Magt, i hans Navn kunde udøve Herredømmet. Men saa snart han havde naaet Ynglingsalderen, viste han, hvad han formaaede, sejrede over den ene Modstander efter den anden, endog over Kongen selv, erobrede Landskabet Maine, og lagde overhoved en Tapperhed, en uimodstaaelig Energi, og en intet Middel skyende Listighed og Statsklogskab for Dagen, der trods hans Omgivelsers Had befæstede hans Herredømme og satte ham i Stand til at udkaste og udføre en Plan, som ingen fransk Vasal nogensinde havde tænkt sig mulig, og hvorom Tanken vel neppe heller kunde opstaa hos andre end en Ætling af nordiske Vikingefyrster: Englands Erobring. Denne havde han visnok allerede for Øje, da han i Aaret 1051, strax efter Edward Confessors Brud med Godwine og hans Sønner, besøgte England, og usandsynligt er det ikke, at han allerede da har aflokket den svage Edward Løfter, fra hvilke denne senere har søgt at frigjøre sig, men hvortil han efter sin Frænde Edwards Død atter er vendt tilbage [2]). Han sendte endog Harald Jarls Broder Wulfnodh og Brodersøn Haakon,

---

[1]) Villjam af Jumieges VII. 3. Hans uegte Fødsel gav ham det bekjendte Tilnavn Bastard. Men hans Fødsels saakaldte Uegthed bestod maaskee neppe i andet end at Forbindelsen mellem hans Forældre kun var sluttet, som det paa et andet Sted kaldes, danico more.

[2]) Ingulf, Villjams Skriver, S. 898, benegter visnok at Villjam allerede da skulde have næret Planer med Hensyn til Tronfølgen i England, men han kan neppe have haft Anledning til at vide, hvad der privat afhandledes mellem Edward og Villjam.

(Svens Søn), hvilke Godwine havde stillet som Gisler for sin egen og sine Sønners Troskab, over til Villjam, efter Sigende for at de der kunde være i saa meget sikrere Forvaring, men, som Villjam selv paastod, for at han i dem kunde have et Pant paa, at Tronfølgen skulde vorde ham, ikke Harald til Deel. Omstændighederne begunstigede ogsaa Villjam paa en besynderlig Maade. Harald Jarl foretog sidst i Aaret 1064 en Sørejse fra sin sædvanlige Bolig Bosanham i Wessex, enten, som det i vore Sagaer berettes [1]), for at komme til Bretland, eller, som det andensteds siges, for at drage til Flandern [2]), eller, som det endelig ogsaa angives, for at besøge Villjam selv, og udvirke hans Samtykke til Wulfnoths og Haakons Frigivelse, ja det tilføies endog af enkelte, saa usandsynligt det end lyder, at Kong Edward selv skulde have sendt ham for at overbringe Villjam det Budskab, at han havde udnævnt ham til sin Eftermand [3]). Men Storm drev Harald til Ponthieu, hvor Grev Guido af Abbeville benyttede sig af sin Strandret til at lade ham gribe og fængsle. Aldrig saa snart hørte Villjam dette, førend han strax fik ham befriet og modtog ham med store Æresbeviisninger ved sit Hof, hvor Harald forblev den hele Vinter (1064—1065), og deeltog med Villjam i et Tog til Bretagne. Men desuagtet benyttede Villjam sig af den Magt, han nu havde faaet over ham, til at afpresse ham de haardeste Løfter. Harald maatte forpligte sig til at hjelpe ham til Erhvervelsen af Englands Trone, til at afstaa ham Dover saa vel som flere andre Borge, til at love en af Villjams Vasaller sin Syster til Egte, og til selv at ville egte Villjams Datter, med hvis Haand han derimod skulde faa Halvdelen af England i Len. Alle disse Løfter maatte Harald oven i Kjøbet bekræfte ved den dyreste Eed paa Helgen-Relikvier. Derpaa tillod Villjam ham at vende tilbage til England, tilsyneladende i den største Venskabelighed, idet han tildeelte Harald de største Æresbeviisninger, skjenkede ham rige Gaver og samtykkede i at han medtog Brodersønnen Haakon [4]). Men Villjam havde nu givet sine Fordringer aabenbart til-

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 111, Snorre Cap. 78. Her tales der kun om en paatænkt Reise til Bretland, hvor dog maaskee ved dette Sted nærmest forstaaes det saakaldte Kornbretaland eller Cornouailles i Bretagne. Villjam af Malmsbury (II. 228, III. 286) lader ham alene drage ud paa en Lystfart, og af Storm drives over Kanalen. Haralds Reise findes ogsaa fremstillet paa det merkelige Teppe i Bayeux.

[2]) Henr. Huntingdon ved 1064, eller rettere Kong Edward Confessors 22de Aar.

[3]) Viljam af Jumièges VII. 31, Viljam af Aquitanien v. 191, Ordrik Vitalis S. 491. I Carmen de bello Hastingensi siges endog at Harald overbragte Edwards Sverd og Ring til Jertejn.

[4]) Om Haralds Reise tales der mangestedes, og den henføres af de bedre Forfattere deels til 1064 deels til 1065. Aarsagen til de forskjellige Angivelser

kjende. Det engelske Folk vidste, hvad det kunde vente sig af ham, og Kundskaben om Haralds Ed har siden neppe undladt hos mange ængsteligere Gemytter at vække Betænkeligheder mod at understøtte ham.

Saaledes stode Sagerne, da Northumbrerne, som allerede længe havde været misfornøjede med Tostig Godwinessøns haarde og voldsomme, men desuagtet lige over for udvortes Fiender kdet kraftige Herredømme, gjorde Opstand imod ham (Oktober 1065) medens han var fraværende hos Kongen. De fordreve eller nedsablede hans Huuskarle, plyndrede hans Skatte i York, erklærede ham paa et almindeligt Thing utlæg med alle hans Tilhængere, og indbøde Morkere, Ælfgars Søn [1]), til at komme og blive deres Jarl. Morkere modtog Tilbudet, og da han understøttedes saavel af sin mægtige Broder Eadwine, som andre Tilhængere af Leofrics Æt, kunde Tostig intet udrette imod ham, især da Harald ikke, som det synes, gjorde nogen alvorlig Foranstaltning til at forsvare sin Broder med Vaabenmagt, men begyndte Underhandlinger, hvis Udfald blev, at Harald selv paatog sig at overbringe Kongen Northumbrernes Erklæring, at de ej vilde vide af Tostig, hvorfor ogsaa Kongen erkjendte Morkere som deres Jarl og fornyede de dem af Knut givne Love, medens derimod Tostig med sin Hustru Judith og sine Tilhængere flygtede over til hendes Fader, Grev Balduin af Flandern, hvor de bleve godt modtagne [2]). Flere af de Annalister, der have beskrevet disse Tildragelser, sigte ligefrem Harald som den, der af Had til sin Broder fremskyndede hans Fald [3]), og saavel den Rolle, han spillede ved denne Lejlighed, som hans Giftermaal med Eadwines og Morkeres Syster Ealdgidha [4]) og de følgende Begivenheder bestyrke denne Mistanke. For Harald var det just nu, da Kong Edward ej havde saa lang Tid tilbage at leve i, magtpaaliggende at sikre sig det mægtige leofricske Parti; og Broderskabet,

viser sig i vore Sagaers Beretning, at Harald opholdt sig hos Villjam den hele Vinter 1064—1065. Vore Sagaer lade Harald ligefrem rejse for at anholde om hans Datters Haand. Det er ogsaa muligt, at han og Villjam have givet Sagen dette tilsyneladende Udseende. Om Enkelthederne ved denne merkelige Begivenhed, og Beretningernes Afvigelser, se Lappenbergs Gesch. Englands I. S. 525—527.

[1]) Vore Sagaer udgive saa vel Morkere, hvilken de kalde Morokaare eller Morukaare, som Valthjof Sigurdsøn, urigtigt for Harald Godwinessøns Brødre.

[2]) Chron. Sax. ved 1065. Florents af Worcester s. A.

[3]) Ordric Vitalis (Duchêne S. 492) siger ligefrem, at Harald drev Tostig i Landflygtighed, og Henrik af Huntingdon meddeler for 1065 en Historie om deres personlige Uvenskab, hvilken egentlig tilhører deres Barndom, se Ailreds vita Edwardi hos Twysden S. 394.

[4]) Hun var den i 1064 dræbte Kong Griffiths Enke. Da Harald vendte tilbage til England 1065, kunde han først i dette Aar egte hende.

vidste han, vilde neppe afholde Tostig fra at optræde som hans Medbeiler til at vinde Kronen, hvilket derimod ej synes at have været Ælfgars Sønners Hensigt. Tostig maatte saaledes aabenbart være Harald langt mere iveien end disse, især deelesved da Tostig ved sit Egteskab med Judith af Flandern var besvogret med Villjam af Normandie, der var gift med hendes Søster Mathilde, et Svogerskab, der efter de sidst forefaldne Begivenheder ej kunde andet end gjøre ham mistænkelig. Vi see ogsaa Tostig, fra det Øjeblik, han forlod England, at optræde som Haralds svorne Fiende. Det er ikke usandsynligt, at Tostig, som kort efter sin Ankomst til Flandern begav sig til St. Omer[1]), allerede strax gjorde et Besøg hos Villjam, og aftalte Planer med ham mod Harald, hvis Giftermaal tilstrækkeligt lagde for Dagen, at han ikke agtede at holde den Ed, han Aaret forud havde svoret[2]). Derpaa fik man end større Bestyrkelse, da Kong Edward døde i Westminster den 5te Januar 1066, efter, som det hed, at have udnævnt Harald til sin Efterfølger. Thi allerede Dagen efter, da Kongens Ligbegængelse var tilendebragt, blev Harald tagen til Konge af de forsamlede Magnater, og kronet af Erkebiskoppen af York, uden mindste Hensyn til hiin Ed[3]). Han tiltraadte ogsaa strax Regjeringen, og udviklede en Dygtighed, Kraft og Ombyggelighed for Landets Opkomst, som endog de ham fiendtligt sindede Historieskrivere ej kunne andet end anerkjende, og som derfor i kort Tid gjorde ham almindelig æret og yndet.

Da Tostig fik Broderens Ophøjelse paa Kongetronen at vide, satte han sig strax i Bevægelse for at vække ham Fiender. For det første synes det kun at have været ham magtpaaliggende at faa Harald styrtet, lige meget hvo der strax blev Englands Konge; han haabede vel, naar han først selv var gjenindsat i sine Værdigheder og Forleninger, med Tiden at

---

[1]) Dette siges udtrykkeligt hos Florents af Worcester.

[2]) Villjam af Malmsbury III. 276 siger at den af Hertug Villjams Døtre, som blev forlovet med Harald, og hvis Navn han erklærer at være glemt (Villjam af Jumièges kalder hende, vistnok urigtigt, Adeliza), døde førend hun var bleven giftefærdig. Dette synes enkelte at have forstaaet som om hun døde før Haralds Giftermaal med Ælfgars Datter, men det ligger slet ikke i Ordene. At hun var meget ung, bevidnes og i Harald Haardraades Saga Cap. 111, Snorre Cap. 78; der aftaltes, siges der, endog flere Aars Frist til Brylluppets Afholdelse: om hun saaledes end døde efter Haralds Fald, vilde hun lige fuldt have været mindreaarig, derhos siges det udtrykkeligt at Harald havde fragaaet Fæstemaalet. Villjam af Jumièges VII. 31 omtaler ogsaa Haralds Giftermaal med Ealdgidha som Løftesbrud.

[3]) Harald Haardraades Saga Cap. 112, Snorre Cap. 79, lade Harald ved Edwards Dødsleng bøje sig ned til ham, og derpaa lydeligt forkynde for de omstaaende, at den døende Konge havde udnævnt ham til sin Efterfølger. Det er høist rimeligt, at et saadant Rygte har hersket.

kunne tilvende sig Herredømmet. Og navnlig synes han at have gjort sig til Agent og Underhandler for Villjam af Nordmandie. Da denne fik Efterretningen om Edwards Død og Haralds Tronbestigelse, sendte han strax Gesandter til Harald Godwinessøn, for at minde ham om at opfylde sine Løfter; da Harald vægrede sig derved, sammenkaldte Villjam sine Frænder og Baroner i Lillebonne, og tilkjendegav dem sin Hensigt, at ville bekrige og erobre England [1]). Baronerne gjorde Indvendinger mod en Plan, der forekom dem æventyrlig og uudførlig paa Grund af Haralds Magt, Rigdomme og store Flaade [2]). Men Seneskallen eller Drotseten Villjam Fitz-Osbern (Aasbjørnssøn), der skulde overbringe denne Besked, svarede tvertimod, at Baronerne havde besluttet at stille det dobbelte Antal af de Krigere, de ellers vare pligtige at udruste, og hvorvel de paa det kraftigste protesterede mod denne Fordrejelse af deres Ord, lykkedes det dog Villjam, ved enkeltviis at underhandle med dem, at erhverve deres Samtykke til Toget, og saa bestemt Antallet af de Skibe, der skulde udrustes, i Alt henimod 700. Derpaa skred han iøvrigt til Udrustningen, lod Opfordringen udgaa til de omliggende Provindsers og Landes Krigere om at deeltage i Toget, og sendte endog, som det af en enkelt Forfatter berettes, et Gesandtskab til Kong Sven i Danmark, for at bede ham om Understøttelse [3]). Hovedet for dette Gesandtskab synes ikke at have været nogen anden end Tostig selv, hvilken ogsaa var saa meget mere skikket dertil, som han var Svens Søskendebarn og havde været nærværende ved det nys holdte Møde. Ved at sammenholde de nordmanniske Forfattere med vore egne Sagaer erfare vi nemlig, at Tostig, saa snart han havde erfaret Edwards Død og Haralds Tronbestigelse, ilede til Villjam, besvor ham paa det indstændigste, ikke at lade Harald beholde den Trone, han kun ved Mened havde erhvervet, lovede troligen at staa ham bi, hvis han med en nordmannisk Hær vilde sætte over til England for at underkaste sig dette Rige, bragte det ved sine Opmuntringer dertil, at Villjam sammenkaldte hiint Møde, og foretog sig endelig selv en Reise, først til England, for der at samle sine Tilhængere, og siden, da Haralds ypperlige Forsvars-Anstalter hindrede ham fra at lande der, til Norden, hvor han først opsøgte Kong Sven i Danmark [4]). Det er saaledes ej at be-

---

[1]) Angaaende de nærmere, høist interessante Enkeltheder ved alt dette, saaledes som de fortælles af Robert Wace, hvis Fader selv var Øjenvidne dertil, se Lappenberg Gesch. Engl. I. S. 540—543.

[2]) Lignende Indvendinger mødte Harald Haardraade kort efter af Nordmændene, se nedenfor.

[3]) Villjam af Aquitanien, hos Duchêne, S. 197, Bouquet XI. 92.

[4]) Se Ordric Vitalis, hos Duchêne S. 492. Denne, der ligesom vore Sagaer fejler deri, at han lader Tostig forlade England efter Broderens Tronbesti-

tvivle, at netop han var Overbringeren af Villjams Budskab til Sven. Denne tog venligt imod ham, og skal have tilbudt ham Jarldømme i Danmark. Men Tostig sagde at hans Hu alene stod til at komme tilbage til sit Fædre-

gelse, og fordreven af denne — han forverler nemlig den Magt, Harald allerede som Jarl udøvede, med Kongemagten — fortæller følgende: Tostig, fordreven i Landsflygtighed, begav sig til Flandern, overantvordede Grev Balduin, sin Svigerfader, sin Hustru Judith, skyndte sig derpaa til Nordmandie, og bebrejdede Hertug Villjam heftigt, at han lod den, der havde brudt Eden til ham, regjere i Fred; han forsikrede ham derhos, at hvis han med en nordmannisk Hær vilde sætte over til England, skulde han (Tostig) hjelpe ham til Kongedømmet. De holdt nemlig allerede i lang Tid meget af hinanden, og Venskabet styrkedes end mere fordi de vare gifte med to Søstre. Hertug Villjam modtog med Glæde den kommende Ven, takkede ham for hans venskabelige Bebrejdelse, og sammenkaldte, bevæget ved hans Opfordringer, de nordmanniske Stormænd til et Møde, hvor der offentligt forhandledes om hvad der i denne Sag var at gjøre. (Her beskrives nu i Korthed Mødet og Forhandlingerne). Imidlertid fik Tostig Tilladelse af Hertugen til at vende tilbage til England, og lovede ham Hjelp, saa vel ved sig selv, som ved alle sine Venner. Men det gik anderledes end han tænkte, thi han sejlede vel ud fra Cotentin, men kunde ikke lande i England, da Harald havde omgivet Kysterne med Skibe og besat dem med Krigere for at ingen Fiende uhindret skulde komme til Landet. Tostig var da i stor Forlegenhed, saasom han hverken kunde binde an med den utallige Forsvarshær i England, eller komme tilbage til Nordmandie, hvori Modvind hindrede ham. Dreven af Vest- og Søndenvind og andre Vinde led han megen Ængstelse, og kom under sin Omvanken paa Havet i store Farer, indtil han omsider efter mange Gjenvordigheder kom til Harald, Norges Konge, der tog venligt imod ham. — Ogsaa Villjam af Jumièges (VII. 32) siger i Korthed: Hertugen sendte Tostig Jarl til England, men Haralds Krigere, der forsvarede Kysten, dreve ham bort ved Vaabenmagt, og da han hverken med Sikkerhed kunde betræde England, eller, paa Grund af Modvind, vende tilbage til Nordmandie, drog han til Kong Harald i Norge. Da nu vore egne Sagaer lade ham henvende sig til Sven umiddelbart førend han drog til Norge, og da de derhos endog med Bestemthed antyde, at Tostig kun henvendte sig til Harald, fordi han fik Afslag hos Sven, synes det klart nok, at Tostig efter sit forgjeves Forsøg paa først at lande i England, ej tilfældigt men efter aftalt Plan er dragen til Sven, og derpaa til Harald, men at de nordmanniske Forfattere alene have nævnt denne, fordi han virkelig lyttede til Tostigs Forestillinger og gjorde et Krigstog til England, vel og fordi de ikke havde nogen klar Forestilling om Forskjellen mellem Norge og Danmark. Og her bliver det da af Vigtighed, at den med Hertug Villjam samtidige Villjam af Aquit. udtrykkeligt omtaler Gesandtskabet til Kong Sven. At han derimod ej omtaler Harald Haardraade, kommer deraf at han aldeles forbigaar denne og hans Tog til England. At det Besøg, Tostig første Gang forgjeves søgte at gjøre i England, ikke er det samme Tog, som vidtløftig beskrives i Chron. Sax., men fandt Sted førend Tostig drog til Danmark og Norge, sees tydeligt nok af Chron. Sax.'s Udsagn, at Tostig kom til England kort efter 24 April, sammenholdt med Sagaernes udtrykkelige Ord, at han efter at have besøgt Harald begav sig om Vaaren tilbage til Flandern, for at sætte sig i Spidsen for sin Flaade.

land og gjenvinde sine forrige Besiddelser. Hertil bad han Sven forsyne ham med Tropper fra Danmark. Og for det Tilfælde at han ikke vilde indlade sig derpaa, foreslog han ham at drage over til England og erobre det i sit eget Navn, ligesom hans Morbroder Kong Knut i sin Tid havde gjort, og tilbød ham dertil al den Understøttelse, han kunde yde. For Tostig gjaldt det kun, som man seer, at skaffe sin Broder saa mange Fiender som muligt. Ved at opfordre Sven til at gjøre et Erobringstog til England i egen Person, overskred han visnok det Ærende som Willjam — forudsat at han fremstillede sig som dennes Gesandt — havde medgivet ham, thi dette kunde ej bestaa i andet, end at overbringe den Bøn, han først fremsatte, om Hjelpetropper. Men han meente vel, at det siden maatte blive Erobrernes Sag at enes om Sejrsbyttet som de bedst kunde, og haabede sandsynligviis ogsaa selv tilsidst at gaa af med den egentlige Fordeel, hvis Sejrherrerne kom op at strides. Men Sven vilde ikke indlade sig paa et saa voveligt Foretagende. „Jeg staar", sagde han, „saa langt tilbage for gamle Knut i Magt og Anseelse, at det neppe er mere end saa at jeg kan beholde Danmarks Rige for Nordmændene, medens han derimod arvede Danmark, indtog England med Vaabenmagt, skjønt ikke uden stor Fare, og erhvervede Norge uden Sverdslag. Jeg vil heller handle som min svage Stilling tilsiger mig, end efterligne Knuts Stordaad". „Nu vel", svarede Tostig, „siden vore Frænder gjøre sig til vore Fiender, skulle ogsaa deres Fiender blive mig i Frænders Sted"[1]. Han forlod Sven i Vrede, og drog til Norge, hvor han opsøgte Kong Harald Haardraade, der endnu opholdt sig i Viken, og frem-

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 112, Snorre Cap. 81, Fagrskinna Cap. 198, Morkinskinna fol. 18. a. Denne sidste er ovenfor især fulgt ved Fremstillingen af Svens og Tostigs Samtale. Villjam af Aquit. siger i Korthed, at Sven nok lovede Villjams Gesandter Troskab (fidem), men at han dog tilsidst viste sig som en Ven af hans Uvenner. Dette svarer temmelig nøje til Tostigs Udraab: „vore Frænder gjøre sig til vore Fiender"; kun med den Forskjel, at Sven ifølge Villjam af Aquit. gav Gesandterne selv gode Ord, og kun siden i Gjerningen viste sig fiendtlig stemt mod Villjam. Men da Tostig og Villjam neppe tiere saaes, kan man temmelig godt forklare sig at Nordmannerne ikke fik nøjagtig Beretning om hans Ærendes Udfald. Og desuden viste jo Sven sig virkelig i Førstningen venligt stemt mod Tostig, idet han tilbød ham Jarldømme i Danmark. I hine Tider, hvor Skrivekunsten ej var almindelig udbredt, hvor Rejserne vare langvarige, og hvor der hverken gaves Postforbindelser eller Aviser, kunde Beretninger om Gesandtskaber og deres Udfald, saa vel som andre vigtige Statsbegivenheder, umuligt blive saa hurtige, fuldstændige og indbyrdes overeensstemmende, som vi nu omstunder ere vante til. Fra det Øjeblik, Tostig havde forladt Nordmandie, har Villjam sikkert ikke hørt noget fra ham, førend han kom tilbage fra Norge og atter viste sig i de engelske Farvande. Af samme Grund kan det ogsaa

satte nu den samme Anmodning til ham, som han allerførst havde fremsat til Svend, nemlig om Hjelpetropper. Men da Harald indvendte, at Nordmændene ej havde nogen Lyst til at drage paa Krigstog til England under nogen engelsk Høvding, mindede Tostig ham om Kong Magnus's Arveret efter Hardeknut ifølge Brennø-Forliget, og om den Fordring, Magnus i sin Tid paa Grund heraf havde gjort til Edward Confessor om at afstaa ham England, en Fordring, som ogsaa Harald selv, efter hvad vi have seet [1]), allerede havde fremsat strax efter sin Tronbestigelse, da han i eet og alt betragtede sig som Magnus's retmæssige Arving, og hvis Fornyelse nu ej længer hindredes ved det Forlig, han havde indgaaet med Edward Confessor, medens han derhos allerede ved sin politiske Stilling, og end mere ved det Tog, han havde foranstaltet i 1058, var kommen i et fiendtligt Forhold til Harald Godwinessøn [2]). Hos Harald manglede det ikke paa Lyst til atter at søge sin Fordring sat igjennem, og Tostig sparede ej paa gode Løfter og Opmuntringer for at faa ham til at gjøre Alvor deraf. Han tilbød sig, ligesom han havde tilbudt Hertug Villjam, at understøtte ham med al den Styrke, han ved sin egen og sine Venners Indflydelse kunde bringe sammen, og erklærede sig fornøjet med at faa Halvdelen af England som Haralds Vasall, medens denne derimod skulde være Landets egentlige Konge, hvis han fik det erobret — et Tilbud, som bekræfter de nordmanniske Forfatteres Udsagn, at Tostig begav sig til Harald og ophidsede ham til Krig mod England uden dertil at være bemyndiget af Villjam, og imod den mellem dem fra først af trufne Aftale. Efter flere Dages Raadslagninger, hvori ogsaa Guthorm af Ringenes synes at have deeltaget og forenet sine Opmuntringer med Tostigs, besluttede Kongen endelig at efterkomme Opfordringen, og gav Tostig sit Tilsagn om

---

forklares, at vore Sagaer aldeles intet vide at fortælle om at Tostig overbragte noget Ærende fra Villjam til Sven. Thi de Ord, som de lægge dem begge i Munden, er kun hvad Sagafortælleren sidenefter gjennem mange Mellemled havde erfaret, indskrænke sig kun til Tostigs og Svens personlige Interesser, og udgjøre naturligvis kun en uendelig liden Deel af de Samtaler, der maa have været verlede mellem dem. Af samme Grund er det og, at Chron. Sax. ikke veed eller taler det mindste om, hvad Tostig foretog sig lige fra sin Afreise i Oktober 1065 indtil hans Tilbagekomst sidst i April 1066. Hvad de nordmanniske Forfattere berette om Storm og Modvind, som skulde have drevet Tostig mod Norden, er mindre sandsynligt. Han besøgte vist Sven efter forud aftalt Plan. Sandsynligvis har han vel endog anløbet Flandern, og fremført en lignende Bøn om Understøttelse til Balduin, men ligeledes uden Held, thi det siges udtrykkeligt, at Balduin, opfordret af Villjam til at staa ham bi, vægrede sig derved.

[1]) Se ovf. S. 167.

[2]) Se ovf. S. 267.

at han til Sommeren skulde indfinde sig i England og forsøge paa at erobre det [1]). Da dette var afgjort, vendte Tostig — sandsynligviis i Marts Maaned — tilbage til Flandern for at samle sine Tilhængere om sig og udruste sig efter bedste Evne. Det var nu lykkets ham, at skaffe

---

[1]) I Fremstillingen af Haralds Forhandlinger med Tostig have vi nærmest fulgt Morkinskinna fol. 18. a. b. og Fagrskinna Cap. 199, Thjodrek Munk Cap. 28 og Ordrik Vitalis (Duchêne S. 493), hvilke ret godt stemme med hinanden indbyrdes. Samtalen fremstilles anderledes i Hrygajarstykke, Hrokkinskinna (Harald Haarbraades Saga Cap. 113) og hos Snorre (Cap. 82), hvor Harald viser sig ganske uvidende om Magnus's foregivne Arveret til England efter Hardeknut, og lader sig af Tostig belære derom. Da dette strider imod, hvad vi ovenfor have seet om Haralds Fornyelse af sin Arvefordring paa England, hvorom Tostig saaledes ej behøvede at belære ham, kan denne Fremstilling af Samtalen umuligt ansees saa rigtig, som Morkinskinnas, der langt mere nærmer sig til hvad Ordrik meddeler. Men den er ikke desto mindre af stor Interesse, thi da den Sagabearbejdelse, som meddeler den, tillige, tvertimod Sandheden, gjør Tostig til Godwines ældste Broder, og følgelig, som det heder, bedre berettiget til Tronen end Harald, kan man neppe betvivle, at den hele, for Tostig gunstigere Fremstilling, er grundet paa Familietraditioner i hans Æt, og sandsynligviis meddeelt Snorre eller en anden Sagabearbejder af hans Descendent i lige nedstigende Linje og Led, Hertug Skule. Morkinskinna derimod kalder Tostig ganske rigtigt Godwines anden Søn. Det er ogsaa Morkinskinna, der nævner Guthorm af Ringenes, og det endog paa en ej ganske tydelig Maade. Den siger nemlig: „det er enkelte Mænds Sagn at Tostig Jarl sendte Guthorm Gunnhildssøn til Kong Harald, for at tilbyde ham Northumberland og egge ham til Vester-Toget; Guthorm drog da til Norge, men Tostig syd til Valland for at treffe sine Svogre". Dette kan enten forstaaes som om Tostig strax efter Afrejsen fra Norge sendte Guthorm til Harald, eller og, hvad der vel er det retteste, som om et andet Sagn, end det først fortalte, benegtede Tostigs Rejse til Norge, og kun lod ham sende Guthorm, der vel var en gammel Bekjendt fra dennes Vesterhavstog, til Harald. Men da ogsaa de nordmanniske Skribenter omtale Tostigs Besøg hos Harald, kan dette ej betvivles, og Sagnet om Guthorm kan saaledes kun forklares som om han har været tilstede ved Forhandlingerne og iøvrigt talt Tostigs Sag; med mindre det — hvad der og lader sig høre — kunde antages, at Tostig efter sin Afrejse har sendt Guthorm til Harald for at bringe et foreløbigt Forlig istand om Englands Deling mellem ham og Villjam, saaledes at Harald skulde have den nordlige Deel eller Dane-Lagen, Villjam derimod den sydlige, eller Westsex- og Myrke-Lagen, og Tostig være Haralds Vasall. De Hovedpunkter i Aftalen mellem Harald og Tostig, hvori Morkinskinna og Ordrik stemme med hinanden, ere a) at Tostig erkjendte Harald for sin Overherre og svor ham Troskabsed (sverr sik í vald Haralds konungs); b) at Harald lovede Tostig et Len (heitir hánum ímót ríki í Englandi, ok því meira yfirlæti sem meir eflisk undir hans vald ríkit i Englandi); hvilket hos Ordrik nærmere bestemmes til Halvdelen af Riget. Thjodrek Munk siger ogsaa i Korthed, at Tostig lovede Harald Halvdelen af England, hvis han kunde fordrive hans Broder. Den samme Betingelse opstilledes ogsaa af Villjam, da han havde

sin Broder to Fiender, af hvilke allerede hver enkelt for sig var mægtig nok til at kunne ryste hans just ikke synderligt befæstede Trone, og som tilsammen aldeles maatte kunne overvælde ham. Hvor vidt de derimod virkelig handlede efter fælles Overlæg, er et Spørgsmaal, der med de Oplysninger, der hidtil om denne Sag ere komne for Dagen, neppe nogensinde med Sikkerhed vil kunne besvares. Thi vistnok havde Tostig, som det nys er viist, kun paa egen Haand indladt sig med Harald, og gjort ham Løfter, der ikke kunde bestaa med Hertug Willjams Fordringer og Hensigter; og det viste sig, som vi i det Følgende ville see, at han fremdeles sluttede sig til Harald, som om det kun var med ham, og ej med Willjam, at han havde indgaaet noget Forbund. Men paa den anden Side vare Forbindelserne mellem Norge, England og Nordmandie i denne Tid ikke saa sjeldne, at Harald og Willjam siden, efter at de havde begyndt deres Udrustninger, kunde være i fuldkommen Uvidenhed om deres gjensidige Planer og Skridt, og da nu derhos deres Ankomst til England var næsten samtidig, ligger den Tanke nær, at de ere blevne enige om at operere i Fællesskab, og efter Sejren at dele England mellem sig, saa meget mere som der er flere Omstændigheder, som tyde hen paa, at der mellem Harald og Willjam, som overhoved mellem Nordmændene og deres Ætlinger, Nordmannerne, endnu herskede særdeles Venskab [1]).

Da det lakkede mod Vintrens Ende og Vaaren nærmede sig, sendte Harald Bud rundt om i hele Riget, udbød Almenning, saa vel af Folk, som af Skibe, og foreskrev nøjagtigt, hvor meget ethvert Fylke skulde ud-

---

faaet Harald Godwinesson i sin Magt, og den udgjorde vistnok ogsaa Grundlaget for hans Underhandlinger med Tostig. Merkeligt nok, udgiver ogsaa Ordrik denne for den ældste Broder.

[1]) Det er allerede ovenfor nævnt, at Ordrik lader Tostig alene komme tilfældigviis til Norge; han tilføjer endog, at Tostig listigt greb den Udvej at ophidse Harald til Toget, for derved at frelse sig fra at blive greben som Spejder; ligesom han ogsaa udtrykkeligt siger at Hertug Willjam intet vidste derom. Saxo (S. 555) omtaler ogsaa begge Fyrsters Udrustninger og Tog som tilfældigviis samtidige. Heller ikke vide vore Sagaer noget om nogen fælles Aftale mellem Willjam og Harald at fortælle. Men ikke desto mindre kan en saadan Aftale godt være sluttet imellem dem, og hvad der ovenfor er antydet om Guthorm af Ringenes, bestyrker det. Om Venskabet mellem Hertugerne i Nordmandie og Nordmændene tales der udtrykkeligt i Olaf den helliges Saga Cap. 20, Snorre Cap. 20, hvor det heder at „Rudujarlerne længe regnede sig i Frændskab med Norges Høvdinger, satte megen Priis derpaa, og altid vare Nordmændenes største Venner", og at disse Følelser endnu besjælede Willjam, viser sig af det merkelige Sted i Edward Confessors Love (Thorpes Udg. Cap. 34) hvor det heder at Willjam, fordi hans og næsten alle de nordmanniske Baroners Forfædre vare Nordmænd og udgangne fra Norge, onskede at udvide Danelagens Lovgivning, eller de Norskes og Danskes Love, til hele England.

rede. Dette Foretagende blev nu, som rimeligt var, den sædvanlige Gjenstand for Samtale i hver Mands Huus, og i Særdeleshed i Kongens Hird. Man anstillede alle Slags Gjetninger om, hvorledes Toget vilde løbe af. Nogle meente at Harald, der havde udført saa mange Bedrifter udenlands, vilde kunne overvinde enhver Hindring, Andre derimod, at England var mægtigt og folkerigt, og derfor vanskeligt at vinde. Især frygtede man Thingmannalidet, hvilket altsaa paany maa være blevet oprettet af den halv danske Harald Godwinessøn. Det bestod nu af udvalgte Krigere fra forskjellige Lande, dog især af den saakaldte danske Tunge, allesammen saa haandfaste og krigsvante, at det hed at een Thingmand kunde udrette mere end trende Nordmænd [1]). Dette mishagede den tappre og Kongen hengivne Ulf Stallare meget at høre. „Hvis trende af os skulle vige for een Thingmand", sagde han i et Vers, som han i den Anledning kvad, „behøve Kongens Stallarer ikke at indfinde sig i hans Stavnrum, og saadant var jeg ikke vant til at høre i min Ungdom". Det blev ham dog ikke forundt at deeltage i Toget, thi han døde endnu samme Vaar. Kongen følte dybt hans Savn, og udtalte det ved hans Grav i de simple, men hjertelige Ord: „Her ligger den, som var bravest og sin Konge huldest af alle". Udrustningerne vedbleve dog lige fuldt. Solund-Øerne udenfor Sogn bestemtes til Samlingssted for Flaaden, thi derfra var Overfarten til Hjaltland nærmest [2]).

Imidlertid rygtedes de store Forberedelser til Krig, der nu bleve drevne paa saa mange Kanter, og det er ej at undres over, at de af bange Anelser opfyldte Gemytter betragtede en Komet, der aller først viste sig den 24de April, som et Varsel om de frygtelige Begivenheder, der skulde finde Sted [3]). Strax efter begyndte Tostig Fiendtlighederne, idet han

[1]) Det er ovenfor (S. 169) anført, at Edward Confessor ophævede Thinglidet 1050; altsaa maa Harald have gjenoprettet det; men sandsynligviis har det nu mere antaget Charakteren af en fra forskjellige Nationer samlet Condottiere-Skare. At det især var samlet af den „danske Tunge" siges i Morkinskinna og Fagrskinna. Herved forstaaes egentlig hele Norden; men paa dette Sted skulde man dog nærmest tænke paa den dansktalende Befolkning af England selv.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 113, 114, Snorre Cap. 82, 83, Fagrskinna Cap. 199, 200.

[3]) Chron. Sax. ved 1066. Kometen omtales ogsaa af Lambert af Hersfeld, med Hentydning til Begivenhederne i England (Pertz, Mon. Hist. Germ. VII. 173), af Bernold (sammesteds S. 428), af Marianus Scotus (sammesteds 559), hos Tighernach (O'Connor II. 306) og paa mange andre Steder. Tighernach omtaler den vidtløftigst, vistnok som Øjevidne. „En stor Stjerne med Hale viste sig forunderligt i Luften, Tirsdag i den lille Paaske (25de April) dens Lys var paa sit højeste næsten som Maanens; saaledes vedblev den at lyse i 4 Dage.

med saa stor en Flaade, som han havde kunnet samle, hjemsøgte Øen Wight, og udpressede baade Penge og Levnetsmidler af Indbyggerne. Fra Wight drog han herjende langs Kysten til Sandwich. Imidlertid havde Harald Godwinessøn, ved Efterretningen om det paatænkte Angreb fra Nordmandie, gjort Anstalter til at samle en saa betydelig Styrke baade til Lands og Vands, som ingen engelsk Konge nogensinde tilforn havde bragt paa Benene, og hastede nu til Sandwich, for at drive Tostig tilbage. Denne oppebiede ikke hans Ankomst, men skyndte sig bort, efter at have presset saa mange af Busse-Karlene eller Søfolkene der fra Egnen i sin Tjeneste, at han kunde bemande 60 Skibe. Med disse tog han Vejen langs Østkysten, sejlede ind i Humberen, og herjede i Lindsey. Men her ilede Jarlerne Eadwine og Morkere til, og dreve ham bort. De Søfolk, der nødtvungne havde maattet tage Tjeneste hos ham, benyttede sig af den Knibe, hvori han befandt sig, til at rømme fra ham, saa at han kun beholdt 12 Snekker tilbage [1]), med hvilke han tog sin Tilflugt til Kong Mælkolm i Skotland, der i sin Tid havde svoret sig i Fostbroderskab med ham, men, som vi have seet, senere hen, under hans Fraværelse paa en Pilegrims-Reise, havde viist sig som hans Fiende. Nu módtog han dog Tostig venskabeligt, gav ham Grid, og forsynede ham med Levnetsmidler. Aarsagen hertil er maaskee for en Deel at søge deri, at Mælkolm ved sit Giftermaal med Orknø-Jarlernes Moder nu, om end kun for en kort Tid, var dragen over i den nordiske Interesse, og tog det Parti, som vi ogsaa see hans Stifsønner, med eller mod deres Vilje, at slutte sig til. Efter dette uheldige Tog gjorde Tostig ikke paa egen Haand noget nyt Angreb paa England, men tilbragte Sommeren i Skotland, oppebiende Kong Harald Haardraades Ankomst. Harald Godwinessøn havde imidlertid i Sandwich ventet temmelig længe paa at hans Flaade kunde samles. Da dette omsider var skeet, drog han med den til Wight, hvor han blev liggende den hele Sommer, idet han derhos opstillede Troppe-Afdelinger langs Kysterne. Men i de første Dage af September Maaned [2]) gik Forraadet paa Levnetsmidler op, saa at det var umuligt at holde Flaaden samlet. Kongen maatte derfor give Besætningen Hjemlov, og drog over Land til London, hvorhen han ogsaa lod Skibene bringe, men en Deel af disse forliste undervejs [3]).

[1]) Det synes heraf, som om Tostig ej alene havde taget Søfolkene selv, men ogsaa de Skibe, paa hvilke de befandt sig.

[2]) Chron. Sax. nævner udtrykkeligt Mariæ Fødsel eller 8de September.

[3]) Chron. Sax. ved 1066.

30. Harald Haardraades Tog til England. Hans Nederlag og Fald ved Stanford Bro.

Kong Harald Haardraade havde imidlertid tilendebragt sine Udrustninger og, som det heder, faaet saa udsøgt en Hær samlet, som aldrig enten før eller siden er udgaaen fra Norge [1]), kun maaskee med Undtagelse af den, Kong Haakon Haakonssøn henved to hundrede Aar senere førte til Skotland. Blandt de anseede Mænd, som fulgte med, nævnes først og fremst Kongens Svoger Eystein Orre af Giske, hvilken han yndede meest af alle Lendermændene, og hvem han nu ogsaa havde lovet sin Datter Maria til Egte. Fremdeles nævnes Stallaren Styrkaar, Merkesmanden Fredrik, og den tapre Islænding Brand Gunnsteinssøn, der ligesom Hall Utryggssøn var bleven landflygtig formedelst Eyjulf Gudmundssøns Overmagt [2]). Om Thore paa Steig siges det derimod udtrykkeligt, at han, uagtet Kongen havde befalet ham at deeltage i Toget, dog udeblev, afskrækket ved en slem Drøm. Man kan ellers være forvisset om, at de fleste Lendermænd i Norge vare med; thi da den hele Flaade var samlet ved Solund-Øerne, udgjorde den ikke færre end 240 Skibe, foruden Smaaskuder og Transportskibe [3]). Af dette Antal beløb Ledingsskibenes sig sandsynligviis til 150, hvilket omtrent var, hvad den halve Almenning kunne tilveiebringe; de øvrige 60 Skibe tilhørte saaledes deels Kongen, deels Lendermændene [4]). Antallet af Krigere og Søfolk kan neppe have været under 20000, hvilket endog i vore Dage, end sige paa hine Tider, maa i Forhold til Norges Folkemængde og Hjelpekilder betragtes som en overmaade betydelig Styrke til et Søtog [5]). Regjeringen i Norge under

[1]) Dette siges udtrykkeligt saavel i Morkinskinna som i Fagrskinna Cap. 201. Men da de begge ere skrevne førend Haakon Haakonssøn gjorde sit store Vesterhavstog i 1263, kan der fra Nedskriverens Side ikke være Tale om nogen Sammenligning med dette, kun med Magnus Barfods tvende Tog, og Sigurd Jorsalafarers Tog til det hellige Land. I Knytlingasaga Cap. 41 lægges der ogsaa Olaf Kyrre, Haralds Søn, de Ord i Munden, „at da Kong Harald drog fra Landet, sagde Almuen, at aldrig havde en vældigere Hær udrustet sig fra Norge til et eneste Tog".

[2]) See Ljosvetningasaga Cap. 31.

[3]) Næsten to Hundreder, foruden Proviantskibe og Smaaskuder, siger Harald Haardraades Saga Cap. 114, Snorre Cap. 83. Morkinskinna siger „to Hundreder" uden at tilføie „næsten".

[4]) Da denne Krig var Angrebskrig, og Flaaden skulde føres udenfor Landet, kunde Kongen blot opbyde halv Almenning. Ved fuld Almenning stilledes i Alt, ifølge Gulathingsloven Cap. 315, 309 Skibe, det halve Antal bliver saaledes med et rundt Tal 150.

[5]) Antages det at hvert af Kongens og Lendermændenes Skibe, der upaatvivleligt vare større end Ledingsskibene, i Gjennemsnit havde 120 Mand ombord,

sin Fraværelse betroede han sin ældste Søn Magnus, og lod ham tage til Konge af Thrønderne. Den anden, Olaf, tog han med, ligeledes Dronning Ellisiv, hvilken han, som vi allerede tidligere have viist [1]), i den senere Tid atter havde begyndt at nærme sig, og som nys havde født ham Datteren Ingegerd, der nu, saa vel som hendes voxne Søster Maria, ledsagede Moderen. Dronning Thora derimod blev tilbage [2]). I Kongens Følge var ogsaa en Biskop, uvist hvilken [3]). Førend Harald selv forlod Nidaros, og netop som han var færdig til at lægge ud af Havnen, udførte han først en Ceremoni, som allerede Magnus den gode skal have begyndt med, nemlig at klippe St. Olafs Haar og Negle. Magnus, siges det, gjorde dette een Gang hvert Aar, og forvarede selv Nøgelen til Skrinet [4]). Der nævnes intet om, hvor vidt Harald hidtil paa samme Maade var vedbleven dermed Aar efter Aar, eller om han nu gjorde det eengang for alle. Dette skulde man dog antage for det sandsynligste, da det tilføjes, at han efter at have tillukket Kisten igjen kastede Nøgelen i Vandet, efter Nogles Sigende i Nidelven, efter andres i Havet udenfor Agdenes [5]). Han tilkjendegav derved tydeligt nok sit Ønske, at Skrinet ikke oftere skulde aabnes eller Ceremonien gjentages — det skede heller ikke førend over 200 Aar senere [6]) —; og Aarsagen maa have været den, at han ved at see Liget har overtydet sig om den Fare, Troen paa Olafs Helligdom vilde være underkastet, hvis nogen efterdags fik Adgang til at betragte det. Han styrede nu med de Skibe, der hørte til hans eget Følge, syd til Samlingsstedet ved Solund-Øerne, hvor det varede nogen Tid inden den hele Flaade kom sammen. Men saa mange og ypperlige Krigere Harald end havde, synes der dog ikke at have hersket nogen god Stemning i Hæren. Ikke at der viste sig nogen Uvilje mod Harald, men man nærede bange Anelser om at Toget vilde løbe uheldigt af, og disse Anelser aabenbarede sig noksom i alle de slemme Drømme og andre ulykkespaaende Forvarsler, som man fortalte hinanden ind-

---

giver dette for 90 Skibe 10800; antages for hvert Ledingsskib 50 Mand, bliver deres Bemanding i Alt 7500, hvilket, lagt til hiint Tal, udgjør 18300; for Transportskibene kan man vel mindst regne henimod 2000.

[1]) Se ovf. S. 181.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 114, Snorre Cap. 85, Fagrskinna Cap. 202. Morkinskinna nævner, aabenbart kun ved en Skjødesløshedsfejl, Thora istedetfor Ellisiv.

[3]) Chron. Saxonicum.

[4]) Snorre Harald Haardraades Saga Cap. 25.

[5]) Harald Haadraades Saga Cap. 114, Snorre Cap. 83, Fagrskinna Cap. 201.

[6]) Nemlig, som det i Hrokkinskinna udtrykkeligt siges, i Kong Magnus Haakonssøns og Erkebiskop Jons Dage.

byrdes, og som ved at gaa fra Mund til Mund end mere maatte udbrede Misstemning og Ængstelse. Et Par af disse Drømme have Sagaerne opbevaret. Endog Kongen selv synes at have været smittet af den almindelige Forstemthed, thi ogsaa han skal have haft en Drøm, der ikke var mindre foruroligende end de øvrige, og som han maa have fortalt til sine Omgivelser, da Sagaerne ellers ikke vilde kunne have meddeelt den fuldstændigt. Dog, jo ængsteligere Stemningen var, desto mere maa man beundre Kongens faste Vilje, idet han desuagtet blev sin Bestemmelse tro, og hans Krigeres Pligtfølelse, der afholdt dem fra at unddrage sig et Tog, paa hvilket maaskee de fleste troede at gaa den visse Død imøde [1]).

Harald kom neppe afsted fra Solunderne, førend i Begyndelsen af September [2]). Han sejlede med gunstig Vind over til Hjaltland, og efter et ganske kort Ophold her til Orknøerne, hvor allerede en Deel af hans Flaade var ankommen før ham. Her maatte Jarlerne Paal og Er-

[1]) Drømmene fortælles saaledes i Hrokkinskinna (Harald Haardraades Saga Cap. 114) og hos Snorre (Cap. 83—85): Da de laa i Solunderne, drømte en Mand, ved Navn Gyrd, paa Kongens Skib, at han stod paa Skibet, og saa en stor Troldkone staa oppe paa Øen med et Hugjern i den ene og et Trug i den anden Haand, medens der sad Ravne paa alle Skibsstavne; han syntes at hun kvad et Vers, hvori hun udtrykte sin Glæde over at Kongen drog i Krigen, og spaaede at Ravnene her vilde faa Steg nok fra Kongens Stavne. En anden Mand ved Navn Thord, der befandt sig paa et Skib nær ved Kongens eget, drømte at han saa Haralds Flaade nærme sig Englands Kyst, men at der oppe i Landet nærmede sig en stor slagfærdig Hær, med mange Bannere, i Spidsen for hvilken der red en stor Troldkone paa en Ulv, som spiste paa en Menneskekrop, saa at Blodet randt den ned om Kjæverne, og, saasnart han havde fortæret den, fik en ny af Troldkonen, og saa fremdeles. Troldkonen, forekom det ham, kvad et Vers af dette Indhold: „den frygtelige Jotunbrud, som forudseer Kongens Fald i det forestaaende Slag, lader det røde Skjold skinne; hun kaster Menneskekjød i Uhyrets Gab; den rasende Kvinde farver Ulvens Mund med Blod". Harald selv drømte at han var i Nidaros, og at hans Broder St. Olaf kom til ham og kvad denne Vise: „Jeg, den navnkundige digre Konge, vandt saa mangen Sejr, mig til Hæder, jeg fik en hellig Død, fordi jeg sad hjemme; men hvad Ende det sidste Tog end vil faa, er jeg bange for, det vil bringe Døden: da mættes Troldets Heste (Ulvene), og Gud volder ikke saadant". I Morkinskinna fol. 18. b. (og Flatøbogen) siges der tillige at da Kong Harald steg i sin Baad for at ro ud til Skibet, blev han saa tung, at Baaden neppe kunde bære ham. Her anføres ogsaa de samme Vers, som Snorre og Hrokkinskinna lade Gyrd og Thord høre i Drømme, men Morkinskinna lader dem kvædes i hele Hærens Paahør af en Kone, der kom ned fra Landet da Flaaden laa i en Havn ved den engelske Kyst. Ogsaa Haralds egen Drøm og Verset, som St. Olaf skulde have kvædet, omtales først efter Ankomsten til England. Om Haralds Sammentref med den saakaldte Lig-Lodin, se nedenfor.

[2]) Han ankom nemlig til England omkring 10de September, se nedenfor.

lend stille et betydeligt Antal Hjelpetropper, ej alene fra deres Jarldømme, men og, som det synes, og hvad der i sig selv er rimeligt, fra de under dem lydende Sydenøer, thi vi erfare af den manske Krønike, at Gudrød med Tilnavn Crovan, der siden satte sig i Besiddelse af Øen Man og Sydenøerne, og hvis Fader, Harald svarte, synes at have været en Søn af den i Aaret 989 faldne sydenøiske Konge Gudrød Haraldssøn, deeltog i Toget [1]). Paal og Erlend maatte selv følge med, — om det var med deres gode Vilje eller fordi Harald derved vilde sikre sig deres Troskab, siges ikke [2]). Der tales ogsaa om at en irsk Konge skal have understøttet Tostig [3]) eller rettere Harald Haardraade: muligviis sigtes der til en af de norske Konger paa Irland, skjønt ingen af disse i de irske Aarbøger omtales som Deeltager i Krigen. Ved al denne Tilvært forøgedes Haralds Flaade indtil et Antal af 300 eller maaskee 360 Skibe, og Hæren rimeligviis til omkring 30000 Mand [4]). Harald lod Dron-

---

[1]) Om Harald svarte og Gudrød Haraldssøn, se ovf. I. 2. Side 201. Den manske Krønike fortæller, at Gudrød Crovan, Søn af Harald svarte fra „Island" efter Slaget ved Stanford Bro flygtede til Gudrød Sigtryggssøn, Kongen af Man, og fandt en venskabelig Modtagelse hos ham. Siden heder det, at Gudrød Crovan efter Gudrød Sigtryggssøns Død udrustede Flaade efter Flaade, angreb Man og tilsidst erobrede det; han maa altsaa have havt andre Besiddelser i Nærheden. Da det nu fortælles at han døde paa Øen „Yle" d. e. Isla eller Il, en af de sydligste og største af Sydrøerne, skulde man nærmest slutte, at der ved „Island" ovenfor netop forstaaes Øen Isla, hvor han saaledes har havt sit egentlige Hjem og Tilhold, og hvor han har hersket under Orknø-Jarlernes Lenshøjhed.

[2]) Morkinskinna fol. 18. b. nævner kun Erlend og udtrykker sig, vistnok urigtigt, som om han allerede fra Norge havde fulgt Harald, og spaaede ilde om Toget. Fagrskinna Cap. 202 nævner derimod, ligesom de engelske Annaler, alene Paal.

[3]) Mag. Adam, som er den, der meddeler denne Underretning, udtrykker sig saaledes: „Tostig — — medbragte til sin Understøttelse Nordmændenes Konge Harald og Skoternes Konge; han blev selv, tilligemed Irlands Konge og Harald, samt den hele Hær, dræbt af Anglernes Konge (III. 51)". Da Mag. Adam, som vi tidligere have seet, kalder Irlands Indbyggere Skoter, er det tydeligt nok, at den „Irlands Konge", som faldt, er den samme som den nys forud nævnte Skoternes Konge. Hvis man her skulde vove en Gisning, kunde det være den, at den faldne irske Konge var den samme Ivar Haraldssøn, som omkring 1046 blev forjagen fra Dublin af Margad eller Eachmargach (se ovf. S. 171), og at han maaskee har været en Broder af Gudrød Crovan.

[4]) Skibenes Antal angives i Chron. Sax., der her maa ansees for paalideligst, og saa godt som samtidig, til 300 (360); men ellers yderst forskjelligt, lige fra henimod 1000, som Marianus Scotus o. fl. siger, og 500 (Simon af Durham) til 200 (Ingulf). At hans Flaade, der ved Udsejlingen fra Norge udgjorde 240 Skibe, ved Forsterkninger fra Orknø o. s. v. voxede til 360, er i sig

ning Ellisiv og hendes Døtre Maria og Ingegerd blive tilbage paa Orknø, og styrede sydefter langs Skotlands Østkyst, til Northumberland, hvilket det først og fremst var hans Hensigt at underkaste sig. Ved Tynefloдens Udløb forenede Tostig sig med ham og hyldede ham som sin Lensherre [1]) (omkring 10 Septbr.) [2]). Derpaa gjorde de i Forening Landgang paa Kysten af Cleveland — saa kaldtes Strøget søndenfor Tees — og tvang Indbyggerne, der ej vovede at gjøre ham Modstand, til at betale Skat og stille Gisler. Siden angreb de Scarborough, hvis Borgere søgte at forsvare sig; men Nordmændene besteге en Klippe lige bag Byen, og slyngede derfra brændende Træstykker ned paa Husene, som kom i Brand: da maatte Staden overgive sig og Indbyggerne sværge Troskabseed. Paa samme Maade vedblev Harald at underkaste sig Kyst-Egnene lige til Humberen. Ved Holderness havde endeel af Indbyggerne samlet sig, og søgte at gjøre ham Modstand, men bleve snart adsplittede, hvorefter Harald med hele Flaaden sejlede opad Ouse mod York [3]), og lagde til ved Riccal [4]), omtrent 8 engelske eller noget over een norsk Miil søndenfor Byen. Herfra fortsatte han Vejen til Lands, langs Elven. Jarlerne Morkere og Eadwine, der laa med en betydelig Hær i York, ilede ham imøde, men traf ham allerede ved **Fulford**, neppe to engelske Mile fra Staden [5]). Harald fylkede strax sin Hær saaledes at

selv saa rimeligt, at Troværdigheden af Chron. Sax.'s og vore Sagers Udsagn, indbyrdes sammenlignede, bliver utvivlsom. Men med Transportskibene har maaskee den hele Flaade udgjort henved 1000 Skibe. Det bør her bemerkes, at allerede Chron. Sax., og efter det de fleste andre engelske og nordmanniske Skrifter, der handle om disse Begivenheder, giver Harald, Norges Konge, Tilnavnet hárfagra. Det er, som man seer, en Forverling af hans Stamfaders Tilnavn med hans eget, harðráði; men man maa heraf kunne slutte, at Mindet om Harald Haarfagre paa den Tid endnu har levet i England.

[1]) Saaledes Chron. Sax.

[2]) Chron. Sax. siger udtrykkeligt, at Harald Godwinessøn gav sine Folk Hjemlov fra Sandwich d. 8 Sept.; at da Skibene vare komne hjem, altsaa et Par Dage efter, kom Harald, Norges Konge, til Tyne. Ogsaa Marianus Scotus henfører Haralds Ankomst til September.

[3]) Harald Haardraades Saga Cap. 115, Snorre Cap. 87, Fagrskinna Cap. 202.

[4]) Florents af Worcester, Mon. hist. Br. S. 614, Sim. af Durham S. 199.

[5]) Simeon af Durham, l. c. Vore egne Sagaer nævne i Stedet for Eadwine altid Valthjof, der dog ej var Morkeres Broder, men derimod en Søn af Sigurd Jarl. Der anføres endog et Vers af et Kvad, kaldet Haraldsstikka, som synes at være samtidigt med Begivenhederne, hvori Valthjofs Krigere omtales som faldne i Slaget. Maaskee Valthjof har været med som en af de underordnede Befalingsmænd. Men Nordmændene maa dog have

han med den venstre og sterkeste, Fløj støttede sig til Elven, med den anden, der var svagere, til et Morads med et Dige fuldt af Vand. Jarlerne angreb først denne Fløj, der maatte vige. De troede sig allerede visse paa Sejren og forfulgte de flygtende Nordmænd, da Harald, som stod paa venstre Fløj, lod blæse til Angreb og med sit Banner Landeyda i Spidsen gjorde et saa vældigt Anfald paa Jarlernes Hær, at denne ikke formaaede at holde Stand, men adspredte sig i vild Flugt, deels langs med Aaen, deels til Diget, hvor en Mængde druknede og skulle have ligget saa tykt over hinanden, at Nordmændene kunde gaa tørskoede over Sumpen [1]). Blandt de faldne regnede Nordmændene Morkere selv, og Skalden Stein Herdisesøn taler udtrykkeligt i sit Kvad om, at Dynger af Liig laa over den unge Morkere. Sandsynligviis har han af de øvrige Flygtende været revet med ud i Sumpen, men er siden undkommen uden Nordmændenes Vidende [2]). (Onsdag d. 20 Sept.) [3]). Englænderne flygtede til York, forfulgte af Harald lige til Stadens Mure, udenfor hvilke ogsaa en Mængde Englændere maatte bide i Græsset, saa at en samtidig Forfatter i Alt angiver deres Tab paa denne Dag til 1000 Lægmænd og 100 Gejstlige [4]). Endnu 300 Aar efter paaviste man Stedet, hvor denne Kamp havde staaet [5]). Harald underkastede sig nu de nærmeste Hereder, og lejrede sig ved **Stanford Bro**, der omtrent en norsk Miil eller 7 engelske Mile østenfor York gaar over den til Ouse løbende Aa Derwent. Her, synes det, var det allerede aftalt at Befuldmægtigede fra det hele Shire skulde møde frem med Gisler, da Sendebud fra Staden York paa deres Medborgeres Vegne tilbøde Kapitulation. Harald berammede da et Møde for at underhandle derom til Søndagen den 24de, begav sig til denne Tid med Hæren til York, og holdt, som det heder, Thing med Borgerne lige udenfor Staden. Paa dette Thing erkjendte Indbyggerne ham for deres Herre, forbandt sig til at skaffe en Mængde Levnetsmidler for Hæren og til Pant paa deres Troskab at stille 500 Gisler, opnævnte af Tostig, der som Landskabets forhenværende Jarl vidste god

---

forverlet ham med Eadwine, siden de udgive ham for Morkeres Broder. At de begge ligeledes udgives for Sønner af Godwine, er ovenfor nævnt.

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 115, Snorre Cap. 88, Fagrskinna Cap. 202.

[2]) Chron. Sax. og andre engelske Annalister fortælle ogsaa at mange druknede.

[3]) Dagen angives eens saavel hos de engelske Annalister, som i vore Sagaer.

[4]) Marianus Scotus, hos Pertz, VII. 559. Her siges i Korthed at Harald dræbte det angivne Antal Verdslige og Gejstlige i York; og dette er urigtigt forklaret som om han anstillede et Blodbad i Staden, medens Marianus dermed aabenbart kun sigter til Slaget ved Fulford og Forfølgelsen lige under Yorks Mure.

[5]) Bromton, hos Twysden, S. 959.

Besked om, hvilke der var de fornemste Mænd, som det meest kom an paa at sikre sig [1]). Tostigs tidligere Løfte, at hans Venner og Tilhængere vilde forene sig med Harald, gik nu, da de ikke længere havde Morkere og Eadwine at frygte for, i Opfyldelse, og hans Hær skal derved have faaet en betydelig Tilvært, ligesom det vel ogsaa fornemmelig skyldtes Tostigs Parti, at York saa snart kapitulerede; dog synes ogsaa List og Forstillelse at have været med i Spillet, efter hvad det siden viste sig. Harald og Tostig toge nu Staden formelig i Besiddelse [2]), og optraadte ganske som Herrer over Northumberland. Der tilsagdes et Thing i Staden til den næste Dags Morgen, paa hvilket Harald skulde udnævne nye Befalingsmænd, og uddele Len og Værdigheder. Der blev ligeledes forkyndt fuld Fred for alle Indbyggerne i Landskabet, hvis de vilde gjøre fælles Sag med Harald og Tostig, og ledsage dem paa deres Erobringstog sydefter [3]). Harald overnattede ikke i York, men vendte, som sædvanligt, om Aftenen tilbage til sine Skibe, stolt og glad over den lette Sejr og sine Vaabens heldige Fremgang. Det var hans Hensigt, næste Morgen tidligt at bryde op med en Deel af Hæren og at lægge Vejen over Stanford Bry, for her efter Aftale at modtage Gislerne fra Yorkshire, uagtet dette var en Omvej af mindst et Par norske Mile [4]). For at

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 116, Snorre Cap. 89, Fagrskinna Cap. 203.

[2]) Chron. Sax. siger udtrykkeligt, at Harald og Tostig selv vare inde i York. Vore Sagaer derimod udtrykke sig, som om de umiddelbart efter Thinget udenfor Byen vendte tilbage til Skibene. Men Chron. Sax., der her er at ansee som samtidigt, maa have Fortrinnet.

[3]) Chron. Saxonicum.

[4]) Sagaernes Beretning om Haralds Bevægelser og det paafølgende Slag synes tildeels at grunde sig paa en urigtig Forestilling om Stedforholdene, hvilket igjen har foraarsaget enkelte Afvigelser fra de her vistnok aldeles paalidelige engelske Beretninger, især den i Chron. Sax., der maa antages at være skrevet samtidigt med Begivenhederne selv. For at kunne forstaa, hvorledes Operationerne maa have gaaet for sig, er det nødvendigt at vide følgende med Hensyn til Topografien. Elven Ouse (Úse), ved hvilken York ligger, løber her næsten lige mod Syd, men drejer omtrent halvtredie Miil søndenfor York, hvor den optager Aaen Derwent, mod Øst, og falder omtrent $1\frac{1}{2}$ Miil endnu længer nede ud i Humberfjorden. Derwent løber ligeledes fra Nord mod Syd, og paa det sidste næsten parallel med Ouse, henved en norsk Miil længer mod Øst, indtil den forener sig med den ved Hemingburg. Følger man Ouses Løb fra York sydefter, kommer man først til Fulford, omtrent $\frac{1}{2}$ Miil længer nede, paa Østsiden; dernæst $\frac{1}{2}$ Miil nedenfor Fulford, til Ketfleet, lige over for Mundingen af en Elv, der kommer fra Vest, og gaar forbi Tadcaster; $\frac{1}{4}$ Miil nedenfor dette Sammenløb ligger Riccal (Richeall), hvor Harald lod Flaaden kaste Anker, ligeledes paa Østsiden. Den egentlige Stanford Bro er næsten lige i Øst for York, dog noget nedenfor den Landsby eller Gaard, der paa Karterne kaldes Stanford-

Landskabets Indbyggere paa deres Side ogsaa skulde have Tillid til hans Oprigtighed, efterlod han 150 af sine Mænd som Gisler i York [1]).

Men imidlertid havde Kong Harald Godvinesøn erfaret den norske Konges Ankomst, og i Hast udrustet 7 Troppekorps, hvormed han ilede nordefter uden at Fienden erfarede det mindste om hans Nærmelse. Om Søndagen, medens Harald Haardraade og Tostig endnu vare i York, kom han til Tada eller Tadcaster, sydvestenfor York, omtrent halvvejs mel-

---

bridge, og ligger paa Østsiden af Derwent, lige over for Gate-Helmsley. Fra York og langs Ouse og fra Stanford Bro langs Derwent til Elvenes Sammenløb er der omtrent lige langt. Fra York gaar Landevejen lige i Øst til Broen; men naar man fra Riccal vil gaa til denne, uden at lægge Vejen om York, maa man, som det synes, først drage lige i Øst over Derwent til Bubwith, og derfra paa Østsiden af Derwent indtil Stanford. Langs Vestsiden synes ingen Vej at gaa. — I Sagaerne nævnes Stanfordbro kun, hvor det heder at Harald lejrede sig der, førend York kapitulerede. Derimod nævnes den ej hvor Slaget selv beskrives. Dette omtales som leveret etsteds mellem Skibene og Staden York, og naar ikke de engelske Annaler udtrykkeligt nævnte Stanford Bro som Stedet, hvor Slaget stod, skulde man snarest antage at Sagaerne henførte det til et Sted ved Ouse, mellem Riccal og York. Dog sige de heller ikke dette ligefrem, og saaledes er det altid muligt, at man ogsaa der kan have tænkt sig Stanford Bro som Slagstedet. Aarsagerne, hvorfor Harald lagde Vejen om Stanford Bro, angives i Chron. Sax., nemlig, at han skulde modtage Gisler der. Imidlertid oplyses det ej, hvorfor ikke disse Gisler lige saa vel kunde leveres og modtages ved York. Her kan man opstille to Formodninger. Enten har Harald ladet Flaaden rykke ned til det Sted, hvor Ouse og Derwent forenes, og hvor den maaskee laa tryggere for Overfald fra den højre Side af Ouse, der øjensynligt endnu har været i Morkeres og Eadwines Besiddelse; — og fra dette Sted var Vejen over Stanford Bro saavel den korteste, som den sikreste. Eller ogsaa har Harald, da han et Par Dage tidligere opslog sin Lejr ved Broen, opkastet Skandser ved Bro-Enden, og efterladt en Besætning der, for at have et fast Punkt i Nærheden, noget fjernet fra de angliske Jarlers farlige Naboskab, og har derfor bestemt dette Sted til at modtage Gislerne. Den Omstændighed, at Harald Godvinesøn kunde komme til Tadcaster, kun en Miils Vej sydvestenfor York, og derfra til Staden selv, uden at Nordmændene erfore det mindste derom, viser noksom at Landet vestenfor Ouse endnu var fiendtligt, medens derimod Stanford laa midt i den undertvungne Deel af Landskabet.

[1]) At der gjensidigt blev stillet Gisler, siges allerførst af Florents, der udtrykker sig saaledes: „Norregani. . . . obsidibus 150 de Eboraca sumtis, ad naves repedarunt, relictis in eâ de suis 150 obsidibus". Simeon af Durham (Twysden S. 199) gjentager dette Ord til andet, kun at han paa første Sted nævner 500 (D), ikke 150 (CL) Gisler. Denne Afvigelse maa dog vel alene ansees som en Skriv- eller Læse-Fejl. Lappenberg har i sin „Geschichte Englands" I. 537 misforstaaet dette Sted som om Kongen ifølge Florents efterlod i York alle de ham stillede 150 Gisler, ifølge Simeon 150 af de 500. Men at der her kun er Tale om en gjensidig Udvexling af Gisler,

lem denne Stad og Leeds [1]). Her fylkede han, som det heder, sin Hær, og herfra har han sandsynligviis holdt Øje med Nordmændenes Bevægelser og plejet hemmelige Underhandlinger med sine Venner i York, thi aldrig saasnart vare Nordmændene borte, og det var blevet mørkt om Aftenen, førend han indfandt sig udenfor Byen med hele sin Hær, blev paa det beredvilligste indladt af Borgerne trods det nys sluttede Forlig, og besatte strax alle Porte og Veje, for at Nordmændene ikke skulde faa mindste Nys herom [2]). Dette lykkedes ogsaa fuldkommen. Thi Mandag Morgen, efter tilendebragt Dagverd, lod Kong Harald Haardraade blæse til Opbrud med en langt mindre Styrke, end han vist ellers vilde have medbragt, dersom han havde haft mindste Anelse om at hans Fiende laa i York med en sterk Hær, færdig til at overfalde ham. Han bestemte nemlig, at i hver Svejt eller mindre Afdeling skulde af tre Mænd de to følge med, og den tredie blive tilbage, saaledes at i alt en Tredjedeel af Hæren blev liggende for at passe paa Skibene, under Befaling af hans Søn Olaf, Orknø-Jarlerne, og Eystein Orre; og de, som droge op med ham, toge ikke engang deres Brynjer paa, men alene Skjold og Hjelm til Forsvarsvaaben [3]), da det var godt Vejr og hedt Solskin, og de selv desuden vare lystige og sorgløse, uden at have mindste Anelse om nogen Fare. De vare allerede komne over Stanford Bro, da de i det fjerne saa Støvskyer hvirvle sig i Veiret, og under dem blinkende Skjolde og hvide Brynjer. Kongen lod gjøre holdt, og spurgte Tostig, hvad dette kunde være for en Hær. Tostig svarede at det vistnok saa ligest ud til at være Fiender, men at det dog maaskee ogsaa kunde være endeel af hans Venner og Frænder, der kom for at tilbyde deres Tjeneste, imod at Kongen tog dem i sin Beskyttelse. Kongen sagde at man skulde oppebie dem for at see, hvad de førte i sit Skjold. Jo mere Hæren nærmede sig, desto talrigere viste den sig at være. Det var som en Iisskorpe at see til, saaledes blinkede Vaaben ved Vaaben. Da sagde Harald: „det er ikke at dølge for, at her er Ufred for Haanden, og at Kongen selv er kommen: nu gjelder det at finde paa et godt og fornuftigt Raad. Tostig

ligger ej alene i Omstændighedernes Natur, men siges og udtrykkeligt af Bromton (Twysden S. 959): „obsidibus interim utrimque datis". Vel er Bromton en meget yngre Annalist, som her kun har udskrevet og epitomeret de ældre, men hans Fortolkning af deres Ord bliver dog altid af megen Vegt.

1) Chron. Sax.

2) Chron. Sax. nævner kun at han om Mandagen drog gjennem York, men deraf følger ikke at han jo allerede Søndag Aften kan være bleven indladt.

3) At Nordmændene ingen Brynjer medtoge, siges ej alene i Sagaerne, men ogsaa hos fremmede Annalister, som Marianus Scotus, og Saxo S. 555.

raadede at vende om igjen til Skibene saa hurtigt som muligt; her havde man da Valget, om man med den hele Styrke og fuldstændig bevæbnet vilde binde an med Fjenden, eller om man heller vilde gaa ombord i Skibene, mod hvilket det engelske Rytteri intet kunde udrette. Dette Raad var meget klogt, og vilde sandsynligviis, om det var blevet fulgt, have givet Tingene en langt anden Vending, men af falsk Undseelse og Frygt for, at man kunde udlægge det som Tegn paa Modløshed, forkastede Harald det [1]), og foretrak at sende tre raske Mend ned til Skibene paa de hurtigste Heste, der fandtes i Hæren, med den Befaling, at det efterladte Mandskab strax skulde bryde op og komme ham til Hjelp. Imidlertid haabede han at kunne beskjeftige Englænderne, indtil Undsætningen kom. „Som I vil Herre", sagde Tostig; „jeg har ikke større Lyst til at flygte end enhver anden, men jeg maatte sige hvad jeg fandt raadeligst".

Harald lod nu Fredrik Merkesmand rejse hans Banner, Landeydan, og opstillede sine Mænd i en lang, men ikke tyk, Fylking. Derpaa lod han Fløjene bøje sig bagover, indtil de naaede sammen, saa at Hæren kom til at danne en stor Ring, med Skjold ved Skjold, saa vel foran det yderste Geled, som foran hvert af de indre. Paa denne Maade søgte Harald at dække sig mod Angreb af Fiendens Rytteri, omtrent saaledes som naar Fodfolket i vore Dage former Karree. Han forordnede, at det yderste Geled i Fylkingen skulde støtte Spydskaftene mod Jorden og rette Oddene mod Rytternes Bryst; de, som stode i næste Geled skulde derimod rette Spydoddene mod Hestene. Man skulde staa fast og tæt sluttet, passe paa at Ordenen ej blev brudt, holde Blikket ufravendt rettet mod Fienden og ikke flytte sig et Skridt frem. Indenfor Kredsen stillede han Bueskytterne; der forbeholdt han ogsaa sig selv og Tostig Plads med deres Følge, hver paa sin Kant. Imidlertid rykkede den engelske Konge nærmere med sin Hær, der bestod baade af Fodfolk og Ryttere, og skal have været dobbelt saa talrig som den norske. Førend Kong Harald Sigurdssøn indtog sin Plads, udenfor Kredsen, red han omkring Fylkingen for at mønstre sine Krigeres Rækker og see til, at Alt var i Orden. Han sad paa en sort bleset Hest, iført en blaa Vaabenkjortel. Medens han saaledes red omkring, havde han det Uheld at Hesten styrtede med ham, saa at han selv faldt forover, og ned til Jorden. For at berolige sine Omgivelser, der ellers kunde antage dette for et uheldigt Varsel, sagde han efter et gammelt Ordsprog; „Fald betyder Lykke paa Farten" [2]).

---

[1]) Dette siges udtrykkeligt i Harald Haardraades Saga Cap. 118, og der anføres endog et Vers af Arnor, hvor Kongens altfor store Forfængelighed (ofrausn) gives Skylden for Nederlaget.

[2]) Saaledes Harald Haardraades Saga, Hrokkinskinna, Hryggjarstykke, Mor:

Harald Godwinesson, der havde gjort Holdt for at oppebie de bagerste i sin Hær, saa det ogsaa, og spurgte nogle Nordmænd, der befandt sig i hans Hær, hvo den høje Mand i blaa Kjortel og med den fagre Hjelm var, som just faldt af Hesten. De sagde at det var Kongen selv. „Han er en stor og drabelig Mand", sagde Harald, „men med hans Lykke lader det nu til at være forbi".

Strax efter kom tyve Ryttere, saa vel selv som deres Heste iførte Brynjer, ridende frem fra den engelske Hær mod Nordmændenes Fylking, og en af dem spurgte om Tostig Jarl var tilstede. „Det er ikke at dølge for, at I kunne finde ham her", svarede han selv. „Vi bringe", sagde den engelske Stridsmand, „den Hilsen fra din Broder Harald, at han tilbyder dig Grid og Northumberland, ja han er ikke engang uvillig til at indrømme dig Trediedelen af sit Rige, naar han ej paa anden Betingelse kan vinde dit Venskab". „Dette", svarede Tostig, „er rigtignok et andet Tilbud end den Forhaanelse og Ufred, man bød mig ifjor Høst; havde man da budet mig det samme, vilde mangen En være i Live, som nu er død, og med den engelske Konges Vælde stod det da bedre til. Men sæt nu at jeg modtager dette Tilbud, hvad byder da min Broder Norges Konge?" „Han har", svarede den anden „ladet sig forlyde med, hvor stort Stykke af England han vilde unde Kong Harald Sigurdssøn; det er 7 Fods Rum, og saa meget mere som han er højere end de fleste andre". „Hvis saa er", sagde Tostig, „da rider kun tilbage og beder Kong Harald begynde Slaget. Nordmændene skal ikke kunne sige, at Tostig Jarl lod Norges Konge i Stikken og slog sig til hans Fiender, da han skulde stride om Englands Krone; med hinanden ville vi enten dø med Ære eller vinde England med Sejr". Da vendte Rytterne tilbage til den engelske Hær. Kong Harald spurgte Tostig, hvo hiin Ordfører var, hvis Tale hørtes saa grant. „Det var min Broder, Harald Godwinesson selv", svarede Tostig. „Det fik vi altfor seent at vide", sagde Kongen, „thi han var kommen vore Rækker saa nær, at han ej skulde

---

kinskinna og Snorre, saa vel som Fagrskinna. Thjodrek Munk lader derimod Harald udbryde ved Faldet: „sjelden varsler et saadant Tegn om Sejren". Omtrent det samme Udsagn lægges ham og i Munden i Ágrip Cap. 36. Men da de øvrige, paalideligere Sagaer udtrykkeligt anføre hiin ovenfor meddeelte Ytring, og Harald derhos maa antages at have besiddet alt for megen Klogskab og Aandsnærværelse til at det er rimeligt, at han skulde have kunnet glemme sig i den Grad, at han tillod sig et uoverlagt Udraab, der kunde fylde hans Omgivelser med Ængstelse, maa man formode, at de ulykkespaaende Ord i den Saga, Thjodrek Munk og Ágrip's Kompilator fulgte, have været lagte i Munden paa Harald Godwinesson, der ogsaa i de øvrige Sagaer siger noget saadant, og at Ordene siden ved en let tænkelig Misforstaaelse ere henførte til Harald Haardraade.

have kunnet melde vore Mænds Fald". „Vistnok", svarede Tostig, „var det uforsigtigt af en Høvding som han, at vove sig saa langt frem, og jeg skjønnede meget vel, at det kunde skee som I sige, men jeg frygtede for at Sammenligningen mellem hans Færd og min da vilde falde alt for meget ud til min Skade, naar nemlig han kom for at byde mig Grid og stort Herredømme, men jeg blev hans Banemand ved at udpege ham. Dette undlod jeg derfor, og jeg vil heller lide Døden for min Broders Haand, end paa slig Maade volde hans Død". Harald svarede intet, men bemerkede kun til sine Mænd: „denne Mand var liden af Vært, men stod kjekt i sine Stigbøjler" [1]). Derpaa gik han ind i Skjoldborgen, idet han kvad:

Frem vil vi gange
i Fylkingen
brynjeløse
under blaa Egge;
Hjelme blinke,
men Brynjen mangler;
vort Skrud nu ligger
i Skibene nede.

„Denne Vise", sagde han strax efter, „er slet digtet, og jeg skal kvæde en anden og bedre": han kvad ogsaa virkelig paa staaende Fod en anden i det sædvanlige kunstigere Versemaal, hvori han i sit og sine Mænds Navn forsikrede, at de ej skulde krybe i Skjul bag Skjoldet for Vaabenbrag, og sagde at han allerede forlængst havde gjort det Løfte, at bære Hovedet højt i Sverdgnyet. Thjodolf Skald, der her, som sædvanligt, var tilstede, kvad et Vers, hvori han lovede ej at ville forlade Kongens haabefulde Sønner, om endog Kongen selv faldt. Den eneste af Kongens nærmeste Omgivelser, som ikke ganske manglede Rustning, var Islændingen, Brand Gunnsteinssøn: han havde en saakaldet Brynstakk, og tilbød Kongen den, men han vilde ikke tage imod den. „Du er en brav Dreng", sagde han, „men behold kun selv din Brynstakk" [2]).

Slaget begyndte med et Angreb af Harald Godwinessøns Rytterе [3]), der dog intet kunde udrette mod Nordmændenes tæt sluttede, ved Skjoldene og de fremstrakte Spyd dækkede, Rækker. De rede rundt omkring Kredsen, og søgte paa alle Kanter at faa den brudt, men overalt mødte de Spydod-

---

[1]) Denne Beretning findes kun i vore Sagaer, Harald Haardraades Saga Cap. 118, Snorre Cap. 94, Fagrskinna Cap. 206.

[2]) Ljosvetningasaga Cap. 31. En Brynstakk maa have været en „Stakk" eller et Slags Skjørt af Brynjevæv (d. e. smaa Jernringe, indbyrdes sammenføjede), som ej bedækkede Arme og Skuldre, men kun bandtes om Livet, og hang ned om Hofterne.

[3]) Det er merkeligt nok, at alle vore Sagaer ere enige i at nævne Rytteriet som den fornemste Deel af Harald Godwinessøns Hær, uagtet Bromton (Twysden S. 945) udtrykkeligt siger at det ej var Anglernes Skik at kæmpe til Hest. Men det er tydeligt nok, at Rytteriet netop udgjordes af de saakaldte, fornemmelig danske, Thingmænd eller Livtropper, hvorom der forhen er talt.

dene og hilsedes med en Pileregn af de indenfor Kredsen opstillede Bueskytter. Tilsidst opgave de Forsøget, og rede tilbage. Havde Nordmændene nu fremdeles holdt den samme Stilling som hidtil, vilde Angrebet neppe være blevet fornyet; Forsterkningen fra Skibene vilde have fundet Hæren usvækket, og man kunde da have gaaet angrebsviis tilverks. Men i den overilede Tro, at Fienden allerede var slagen, opløste Nordmændene — dog neppe med Haralds gode Vilje — deres Rækker for at forfølge de Flygtende. Ved Synet deraf fik Englænderne nyt Mod, samlede sig igjen, satte allevegne fra ind paa de fremstormende Nordmænd, og trængte ind gjennem deres aabnede Geleder. Derved opstod et blodigt Haandgemæng, og Folkemonen gjorde sig snart gjeldende, saa at Nordmændene begyndte at falde i Mængdeviis. Da Kong Harald saa dette, ilede han selv til, hvor Kampen rasede heftigst, styrtede sig, greben af den vildeste Stridslyst, som Berserkerne fordum, ind i Slagtumlen, huggende til begge Sider, saa at hverken Hjelm eller Brynje kunde holde Stand, og vadede, som Stuf Skald siger, gjennem Fiendens Rækker, som om han vadede gjennem Vind. Ingen Fiende vovede længer at blive staaende hvor han stevnede frem, og alt veg for ham. Allerede truede Flugten med at blive almindelig over den hele engelske Hær, og Sejren syntes Nordmændene vis, da Harald blev truffen af en Piil i Struben, saa at Blodet strømmede ud af Munden paa ham, og han styrtede død til Jorden. De fleste af den Skare, der havde fulgt ham, faldt omkring hans Liig, blandt dem den brave Brand; de øvrige trak sig atter tilbage under Merkerne. Men endnu var Kampen ikke paa langt nær endt. Nordmændene fortsatte den med største Heftighed, idet de opeggede hinanden indbyrdes. Da Tostig blev var, at Kongen var falden, ilede han selv did hen, hvor han saa Landeydan knejse, stillede sig under Kongebanneret, og opmuntrede Krigerne til Kamp. Paa begge Sider var man dog saa udmattet, at der af sig selv opstod en Standsning i Kampen, som varede temmelig længe. Dette Pusterum benyttede Harald Godwinessøn til at byde Tostig Grid, saa vel som alle de Nordmænd, der endnu vare i Live. Men uagtet de erkjendte deres fortvivlede Stilling — et Vers, som Thjodolf just da kvad, vidner noksom herom — vilde de dog intet høre om Overgivelse, og sagde, at før skulde de falde den ene over den anden, end de skulde modtage Grid af engelske Mænd. Derpaa istemte de Hærskrig, og begyndte Kampen paany under Anførsel af Tostig, der stred som en Mand, og fulgte Banneret fremad, men overmandedes og faldt med megen Berømmelse. I dette Øjeblik, men for silde, ankom endelig den længe ventede Undsætning fra Skibene, anført af Eystein Orre, som strax greb Landeydan og begyndte Kampen for tredie Gang, uagtet han og hans Mænd havde skyndt sig fra Skibene i saadan en Fart, at de formedelst Træthed nær-

sten vare ukampdygtige, især da de ikke, som den første Afdeling af Hæren, vare uden Brynjer, men derimod havde marscheret i fuld Rustning. Deres Hidsighed og Begjærlighed efter at hevne Kongens og saa mange brave Staldbrødres Fald, lod dem dog glemme al Mødighed: de satte saa voldsomt ind paa Englænderne, at en Mængde af disse faldt, og de øvrige vare nær ved at tage Flugten. Denne sidste hidsige Kamp kaldte man siden efter Eystein Orre, som da anførte Nordmændene, **Orre-Riden**. Men i deres Iver glemte de endog at forsvare sig med Skjoldene; deres Træthed af den lange og forhastede Marsch undlod ikke i Længden at blive følelig, saa at de ikke engang orkede at bære de tunge Ringbrynjer, men kastede dem af. Englændernes Sverd og Spyd anrettede derfor stor Ødelæggelse iblandt dem, ja mange af dem skulle endog være omkomne af Mødighed, uden at være rammede af noget fiendtligt Vaaben. Da faldt omsider Eystein Orre med Størstedelen af sin Skare, og næsten alle de norske Høvdinger. Kampen havde nu, med hine tvende Mellemrum, varet lige fra Formiddagen indtil ud paa Eftermiddagen [1]). De tilbageblevne Nordmænd flygtede, heftigt forfulgte af Englænderne, som nedlagde mange af dem paa Flugten, og dreve endeel ud i Derwent, hvor de druknede. Dog have de engelske Annaler opbevaret Mindet om en tapper Nordmand — hans Navn angives ej — der, som det synes, endnu før den egentlige Orre-Rid begyndte, eller i alle Fald før Eysteins Fald, ene forsvarede Broen mod den fremrykkende engelske Hær, og saaledes en Stund holdt den op; de engelske Pile og Kastespyd formaaede intet mod hans gode Ringbrynje, og enhver, der vovede sig nærmere, faldt for hans sterke Arm; af Beundring for hans Tapperhed og Styrke tilbød man ham Grid, men han lo haanligt dertil, fortsatte sit heltemodige Forsvar, ligetil Kl. 3 om Eftermiddagen, og fældte i Alt 40 Fiender, indtil det lykkedes en Englænder ubemerket at komme i en Baad, ro under Broen, og nedenfra at gjennembore ham under Ringbrynjen [2]). Efter Høvdingernes Fald var Levsenet for de

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 118, 119, Snorre Cap. 93—98, Fagrskinna Cap. 205—209, Morkinskinna fol. 19. a b. Ogsaa i Chron. Sax. staar der, at man kæmpede længe om Dagen og meget heftigt.

[2]) Denne Begivenhed fortælles allerførst af Viljam af Malmsbury (II. 228), som dog ikke lader ham dræbes paa den oven angivne Maade, men ved et af en af Kongens Ledsagere heldigt kastet Spyd. Den næste Forfatter, der fortæller derom, er Henrik af Huntingdon (Mon. hist. Br. I. 762) saaledes som ovenfor. Han beskriver Kampen, neppe rigtigt, som om Kongen og Tostig først faldt efter at Nordmændene havde trukket sig tilbage over Derwent. Endelig er Beretningen optagen i den ellers gode Codex C af Chron. Sax., men med en Haand og i et Sprog fra det 12te Aarhundrede, maaskee endog yngre.

overvundne Nordmænd alene at frelse sig som man bedst kunde, og de adspredte sig til alle Kanter, idet hver for sig, benyttende sig af den indtrædende Skumring, snarest muligt søgte at komme til Skibene. Der fortælles navnlig om Styrkaar Stallare, en flink og dygtig Mand, at han havde faaet fat paa en Hest, og red afsted til Skibene, med Sverd i Haand, men uden anden Beklædning end sin Skjorte og Hjelm, da han under Kampens Hede havde affort sig de øvrige Klædningsstykker. I den kolde September-Aften, hvis Kjølighed end mere forøgedes ved en heftig Vind som begyndte at blæse, følte han sig gjennemiisnet, og da han tilfældigviis mødte en Kjøre-Bonde, der var ifort en siid og vel fodret Skind-Kofte, spurgte han ham om han vilde sælge den. „Nej ikke til dig", sagde Bonden, „da jeg kjender dig paa dit Maal, at du er en Nordmand". „Om nu saa er", sagde Styrkaar, „hvad vil du da?" „Jeg vil dræbe dig", svarede Bonden, „men uheldigviis har jeg intet Vaaben hos mig, som duer". „Naar du altsaa ikke kan dræbe mig, Bonde", sagde Styrkaar, „skal jeg friste paa om jeg kan dræbe dig". Med disse Ord hug han Hovedet af ham, tog Skindkoften, iforte sig den, steeg til Hest og fortsatte sin Vej ned til Skibene [1]).

Harald Godwinesson havde vundet en fuldstændig Sejr. Størstedelen af Nordmændenes Hær, deres Konge og ypperste Mænd, hans egen Medbejler Tostig, vare faldne. Endnu et Par Generationer senere betegnedes Valpladsen ved Dynger af de Faldnes ubegravede Been [2]). Men

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 119, Snorre Cap. 98, Fagrskinna Cap. 208.

[2]) Dette siges af Ordrik (S. 500), der skrev omkring 1130. Nu er der vel neppe Spor tilbage, der kunde betegne Valpladsen. Denne synes rettest at maatte være at søge paa Vestsiden af Derwent. Imidlertid ere Kilde-Efterretningernes Udsagn derom tvivlsomme. Hvad vore egne Sagaer angaar, da er det allerede viist, at disse ikke nævne Slaget selv i Forbindelse med Stanford Bro, men omtale det saaledes, at hvis man ej havde de engelske Beretninger, skulde man slutte at det holdtes etsteds mellem Riccal og York, altsaa omtrent paa det Sted, hvor det første Slag stod. Men da de engelske, tildeels samtidige Annaler, ere enige om at nævne Stanford Bro som Stedet, i hvis Nærhed Harald faldt, og man ej kan tvivle om Rigtigheden af denne Angivelse, maa man antage at vore Sagaskrivere, forudsættende Retningen af Haralds sidste Marsch fra Skibene bekjendt, have undladt nærmere at betegne den. Stanford Bro bliver altsaa det rette Sted, efter hvilket Slaget bærer Navn, og det er kun om Valpladsen selv, hvorom de engelske Annalisters Udtryk giver Anledning til Tvivl. Den Kodex af Chron. Sax., der fortæller nøjagtigst derom, nemlig Kodex C, udtrykker sig saaledes: „Harald, Anglernes Konge, kom om Søndagen med hele sin Hær til Tadcaster, og fylkede der sine Skarer; om Mandagen drog han ud gjennem York. Kong Harald af Norge og Tostig Jarl og deres Hær vare dragne fra Skibene hiinsides (begeondan) York til Stanford, fordi det var lovet dem for vist, at man der vilde bringe dem Gisler af hele Shiret. Da kom Harald Eng-

Sejren var dyrekjøbt, thi ogsaa af Englænderne vare en Mængde faldne og deres Stridskræfter vare svækkede, netop i det Øjeblik da det gjaldt at kunde opbyde saa stor en Styrke som muligt for at modstaa den nordman-

lændernes Konge uforvarende imod dem hiinsides (begeondan) Broen; der kom de i Kamp med hinanden, og fegtede meget haardt længe om Dagen; og der blev Harald Norges Konge og Tostig dræbte og urimelig mange Folk med dem, saa vel af Nordmænd som Engelske, og de Nordmænd, der vare tilbage, flygtede for de Engelske, men de Engelske sloge dem, hidsigt forfølgende dem indtil de kom til deres Skibe; nogle druknede, nogle opbrændtes og kom paa forskjellige Maader af Dage saa at der blev saa tilbage, og Englænderne beholdt Valpladsen". Herpaa følger Historien om den tapre Nordmand som forsvarede Broen. Da det her anvendte Udtryk „hiinsides" (begeondan) paa første Sted øjensynligt betyder „østenfor", skulde man ogsaa slutte, at det paa det andet Sted betyder det samme, at Kampen saaledes stod østenfor Broen, og at Englænderne forfulgte Nordmændene langs Derwent og over denne lige til Skibene, samt at de endog opbrændte flere af disse. Og den Bro, som den tapre Nordmand forsvarede, kunde saaledes ej være Stanford Bro, men maatte enten være en Bro længer nede over Derwent (ved Bubwith), eller maaskee endog Landgangsbroen fra Skibene. Men det er vel at merke, at Notitserne i denne Kodex efter 1056 ere tilskrevne med forskjellige Hænder, og at i det mindste Beretningen om den tapre Nordmand er skreven med en Haand og i et Sprog fra 12te eller 13de Aarhundrede: det er saaledes uvist, om den hele Beretning er samtidig. Kodex D derimod, hvis Notitser maa antages for samtidige, har kun: „Da kom Harald vor Konge uforvarende over Nordmændene, og traf dem hiinsides York ved Stanford Bro med en stor engelsk Hær, og der blev da paa den Dag saare haardeligen fegtet paa begge Sider; der blev Harald og Tostig dræbt, og de tiloverblevne Nordmænd flygtede". Herpaa stemmer den med C; men udelader Beretningen om den tapre Nordmand. Sammenligner man begge Læsemaader, synes det næsten som om Nedskriveren af C har kjendt Texten i D, men har villet forøge den ved Tilsætninger, og derved er kommen til at forvirre Udtrykkene, navnlig hiint begeondan, som han urigtigt har anbragt tvende Gange. Og derfor behøver man vel heller ikke at lægge synderlig Vegt derpaa. Nu siger derimod Villjam af Malmsbury, at den Bro, hiin tapre Nordmand forsvarede, var Stanford Bro; da nu Harald Godwinessøn kom fra York, og Nordmændene mødte ham, maa Hovedkampen følgelig have staaet vestenfor Broen. Man kunde tænke sig Muligheden af at Harald Haarbraade først havde forsøgt at forsvare Broen, og at Hovedkampen først stod efter at Englænderne havde forceret denne: dette synes ogsaa Viljam af Malmsbury og Henrik Huntingdon at have antaget, men det maa dog forkastes, deels forbi det strider mod vore Sagaers omstændelige, og vistnok authentiske Beretning om Kongens Dispositioner før Slaget, deels forbi det nemmeste for Harald havde været at afkaste Broen, hvis det var hans Hensigt at forsvare sig bag Elven. Det er tydeligt, at han er kommet over denne, og har mødt Englænderne paa den aabne Landevej, hvor han i Hast maatte lade Hæren formere Karree for at værge sig mod Overmagten. Men derimod er det ikke usandsynligt, at den sidste Akt af Striden, eller den saakaldte Orra-Rid, har staaet østenfor Elven, efter at

niske Hertugs længe ventede Angreb [1]). Heller ikke varede Sejrsglæden længe. Førend Harald endnu havde forladt York, og kun faa Dage efter Slaget ved Stanford Bro, kom et Ilbud fra Hastings, og meldte, at Hertug Villjam paa Michelsmessedagen (29 Septbr.) var landet der i Nærheden med 60000 vel udrustede og krigsvante Mænd. Harald maatte derfor øjeblikkelig ile sydefter med Thingmannalidet og de Tropper som ej nødvendigviis behøvedes til Northumberlands Forsvar. Han kunde ikke længer tænke paa at angribe Levningerne af den norske Hær ombord paa Skibene eller hindre den fra at komme bort. Tvertimod maatte det være ønskeligt for ham, at faa den afsted saa snart som muligt, for at den ikke siden skulde slutte sig til hans Fiender. Derfor gav han Olaf, Haralds Søn, der nu tilligemed Orknø-Jarlerne og Biskoppen førte Overbefalingen, Tilladelse til at drage uhindret bort, imod at de edeligen lovede ham, herefter at ville holde Fred og Venskab med Anglerne. Men af alle de Skibe, Harald havde ført til England, var det kun 24, som Olaf førte hjem. De øvrige vare enten tilintetgjorte eller maatte blive tilbage af Mangel paa Mandskab, og have sandsynligviis kommet Harald Godwinessøn godt tilpas ved hans Sø-Udrustning [2]). Kong Harald Haardraades Skatte, hvilke han her efter Sædvane havde ført med sig, og som udgjorde en saa stor Masse Guld, at neppe 12 Mænd kunde bære den, skulle ogsaa være faldne i Haralds Hænder, men kun for, faa Uger senere, at smykke Villjam Erobrerens Skatkammer [3]). Ogsaa Kong Harald Haardraades Liig kom i Englændernes Besiddelse, saa at Olaf ej fik det med, sandsynligviis fordi det ved hans Bortrejse endnu ikke var fundet blandt den store Mængde af faldne [4]). Med Olaf fulgte Tostigs

---

Broen var forceret. At Englænderne strax forfulgte Nordmændene til Skibene, er ikke rimeligt, og strider mod Sagaernes, om end ikke udtrykkelige Udsagn. Naar det heder at flere af Nordmændene bleve opbrændte, kan dette lige saa vel sigte til at enkelte indebrændtes i de Huse, hvortil de om Natten havde søgt Tilflugt. En Kamp ved og om Skibene vilde Sagaerne vist ikke have forbigaaet, og de Skalde, der forherligede Olaf Kyrres Bedrifter, vilde have besunget den.

[1]) At mange Englændere faldt, siges blandt andet udtrykkeligt af Ordrik, l. c.

[2]) At Olaf medbragte 24 Skibe, siges i Koder D af Chron. Sax. Florents af Worcester nævner 20 Skibe. Schol. 84 til Mag. Adam III. 51 siger at alle Haralds 300 Skibe bleve tilbage. Morkinskinna, saa vel som Fagrskinna Cap. 209, taler ikke om nogen Overeenskomst mellem Harald Godwinessøn og Olaf angaaende Bortrejsen; der siges kun at Olaf, der ej havde forladt Skibene, drog bort med de tiloversblevne Folk. Hiint nyere Tillæg i Chron. Sax. Koder C kalder Olaf urigtigt „Hetmundus"; hvorledes den kommer dertil, kan nu ej paavises.

[3]) Schol. 84 til Mag. Adam III. 51.

[4]) Det vil nedenfor sees, at Skule Tostigssøn hentede det Aaret efter.

to unge Sønner, **Skule** og **Ketil Krok**, hvilke han tog ſig af ſom ſine egne Frænder; Toſtigs Huſtru Judith var bleven tilbage i Flandern, og egtede ſiden Hertug Welf af Baiern [1]). Olaf ſejlede førſt nedad Ouſe og Humberen til Ravensøre paa Holderneſs, og derfra nord til Orknø, hvor han fik den Efterretning at hans Halvſyſter Maria var pludſelig død ſamme Dag og Time, ſom hendes Fader var falden. Vintren tilbragte Olaf paa Orknøerne [2]).

Imidlertid afgjordes Englands Skjebne i Syden. Kun efter ſtore Anſtrengelſer var det lykkets Hertug Villjam at ſamle den ſtore Hær, og foranſtalte den Landgang paa den engelſke Kyſt, hvorom der nys er talt. Ikke før end i Auguſt var den hele Udruſtning færdig i St. Valery ved Mundingen af Somme, men Modvind hindrede i fire Uger Flaadens Affejling; de forſamlede Krigere begyndte at blive utaalmodige og deres Underholdning blev vanſkelig, da Vinden endelig om Aftenen før den 27 September blev gunſtig, og den hele Flaade lettede Anker den følgende Morgen. Uden noget Uheld landede den, to Dage efter, i Susſex, deels ved Haſtings, deels ved det ikke fuldt en norſk Miil derfra liggende Pevensey: her var det, hvor Villjam ſelv ſteg i Land. Da han ligeſom Olaf den hellige ved ſin Landſtigning i Norge ſnublede, hilſedes han af en af de omſtaaende Krigere omtrent med ſamme opmuntrede Ord ſom dem hvormed Olaf hilſedes af Rane: „nu holder du juſt England faſt" [3]). Harald Godwinesſøn havde draget alle de Tropper, han i Haſt kunde ſamle, mod Norden, for at møde Nordmændene; den ſydlige Kyſt var ſaaledes forſvarsløs, og Nordmannernes Landgang foregik uden mindſte Hinder [4]).

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 123, Snorre Cap. 108, Fagrſkinna Cap. 209. Trenpeck de Guelfis, Leibnitz Scr. rer. Brunsv. III. 661. Judith døde 4de Marts 1094, ſe Bernolds Chron. hos Pertz VII. 5. Hvor vidt Skule og Ketil Krok vare Judiths Sønner, er vanſkeligt at ſige. Toſtig var allerede gift med hende i 1051, og maaſkee før; og da Skule kaldes Kongsfoſtre, er det tydeligt at han maa have været meget ung da han kom fra England. For Alderens Skyld kunde han ſaaledes godt være Judiths Søn. Og i ſaa Fald vare hans Efterkommere i Norge nær beſlægtede med det welfiſke Fyrſtehuus i Tydſkland.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 123, Snorre Cap. 108. I Sagaerne heder det, at det var et almindeligt Sagn, at Harald og Maria havde eet Liv.

[3]) Om Enkelthederne ved Overfarten, ſe iſær Villjam af Poitiers og Roman de Rou, jvfr. Lappenbergs Geſchichte Englands S. 544—546.

[4]) Landſtigningen maa, ſom det i Hearnes Udgave af Villjam af Malmsbury er viiſt i en Note til III. Cap. 249 (S. 412) have fundet Sted paa forſkjellige Punkter af Kyſten mellem Berhill og Winchelsea. Haſtings kaldes i Chron. Sax. Hästingas, Hästingaceaster, Hästingaport; dette ſidſte er i alle vore Sagaer fordrejet til Helsingjaport. — Saa vel Harald Haardraades Saga Cap. 120 ſom Snorre Cap. 99 har en Fortælling om, hvorledes Villjam,

Villjam forskandsede sig ved Hastings, og holdt sig stille her i en fjorten Dages Tid, medens hans Krigere, herjede Omegnen, skjønt, som det heder, mod hans udtrykkelige Befaling. Imidlertid var Harald Godwinessøn kommen til London, og havde ladet udgaa almindeligt Opbud, ifølge hvilket en heel Deel Krigere samlede sig til hans Banner, skjønt ikke saa mange, som han havde gjort Regning paa, deels fordi Tiden var knap, deels ogsaa fordi den Eed, han havde svoret Villjam, hos Mange vakte Betænkeligheder om Retmæssigheden af hans Sag. Saaledes holdt hans Svogere Morkere og Eadwine sig tilbage; hans egen Syster, Enkedronningen Eadgidhe, misbilligede Kampen, og hans Broder Gyrdh, der for øvrigt tappert stod ham bi, røbede ligeledes sin Ængstelse. Villjam lod Harald foreslaa en fredelig Overeenskomst, der paa det nærmeste svarede til deres forrige Afstale, nemlig at Harald skulde afstaa ham Kongetitlen og Herredømmet over England imod at han selv som Villjams Vasall skulde faa Northumberland og Gyrdh Godwines forrige Besiddelser i Westsex og Sussex; men Harald bortviste med Vrede dette Forslag, saa vel som de øvrige, Villjam derefter gjorde ham, nemlig at lade en Tvekamp mellem dem begge afgjøre, hvo der skulde være Englands Konge, eller at lade Pave Alexander dømme mellem dem, eller endelig at lade Sagen komme an paa begge Folks egen Kjendelse, efter engelsk eller nordmannisk Ret. Ilsomt rykkede Harald imod Nordmannerne, især fremskyndet ved Efterretningerne om de Ødelæggelser, de anstillede, idet han deels ønskede at hindre disse, deels haabede at kunne komme uforvarende over Villjam, naar en stor Deel af dennes Hær havde adspredt sig paa Strejftog. Han sendte derhos en Flaade af 700 Skibe — de fleste have dog vistnok kun været meget smaa — til Havnene ved Kanalen, for at afskære Villjam Tilbagetoget. Da han om Aftenen den 13de Oktober ankom til Højderne ovenfor Hastings [1]), var virkelig en betydelig Deel af Nordmannernes Hær ude paa

---

den Dag da han red ned til sine Skibe for at tiltræde Toget, mødte sin Hustru, der søgte at faa ham fra denne Bestemmelse, men at han i Vrede stødte til hende med sin Hæl, saa at Sporen gik ind i Brystet paa hende og dræbte hende. Dette er aabenbart det samme Sagn, som meddeles i Chronicon Turonense (Bouquet XI. S. 348), men paa en ikke fuldt saa urimelig Maade og i en anden Forbindelse, nemlig at da Villjam friede til Mathilde af Flandern, Balduins Datter, og Balduin selv ivrigt talte hans Sag, svarede hun haardnakket, at hun ingen Bastard vilde have til Mand, indtil Villjam selv red imod hende, da hun vendte tilbage fra Kirken, og mishandlede hende saaledes med Næver, Hæle og Sporer, at hun maatte bringes til Sængs; men da sagde hun ogsaa, at hun ingen anden Mand vilde have, end Villjam.

[1]) Ordrik nævner oftere „Senlac" som det gamle Navn paa Stedet, hvor Slaget holdtes. Navnet er noget besynderligt, da det i sin Form mere stemmer med sydfranske, end med engelske Navne. Dog kunde man vel tænke sig det

et Plyndringstog. Men han kunde ikke begynde Slaget om Natten, og imidlertid fik Villjam Underretning om hans Ankomst, og vandt saaledes fuldkommen Tid til at berede sig paa den forestaaende Kamp. Harald Godwinessøn, hvis Hær, i Sammenligning med Villjams, stod lige saa langt tilbage for denne i Folkeantal og Rytteri, som Harald Haardraades ved Stanford Bro havde staaet tilbage for hans, især da Thingmannalidet erklærede at det ej torde eller vilde binde an mod Nordmannerne [1]), indrettede nu ogsaa sit Forsvar omtrent paa samme Maade som hiin, idet han med tæt sammensluttet, kileformig Slagorden og omgiven af en Skjoldborg, paa en Højde oppebiede Nordmannernes Angreb. Hans Broder Gyrdh bad ham, i Betragtning af hans Ed, om ikke at deeltage i Striden, og tilbød sig at anføre Hæren i hans Sted; men Harald svarede at han ej plejede at stikke sig bort i Røser, naar andre strede, og at Villjam ej skulde erfare at han ej torde see ham under Øjnene. Derpaa lod han sit Banner rejse. Villjam, som ved religjøse Ceremonier og opmuntrende Taler havde sat Mod i sin Hær, gav nu Tegn til Angreb. Hans Hovedbanner var en indviet Korsfane, som var sendt ham fra den med den engelske, frisindede Gejstlighed og med Kong Harald selv misfornøjede Pave Alexander [2]); til dette Banner, eller efter en anden Beretning, til sin egen Hals havde Villjam ladet de selvsamme Relikvier befæste [3]), paa

---

sammensat af „sin“ (vedholdende) og „lác“ (Leg). Den paa dette Sted bedste Codex af Chron. Sax. siger kun „ät þære háran apuldran“ d. e. „ved den af Ælde graanede (hoary) Abild“. Imidlertid findes der paa Grændsen af Sussex og Kent en Flekke, der kaldtes Apulder, senere Appledore, men hvor vidt den har sit Navn af hiin Abild, er uvist.

[1]) Det er Villjam af Poitiers (Duchêne S. 201) som omtaler dette. Hans Ord ere: „hans beslægtede Land — Danernes — havde sendt ham talrige Hjelpetropper, men da de ej vovede at binde an med Villjam paa Sletten, da de frygtede ham mere end Nordmændenes Konge, toge de Stade paa et højere Sted, nær ved den Skov, hvorigjennem de vare komne; og da Rytterhjelpen saaledes udeblev, stillede Hæren, der nu ganske bestod af Fodfolk, sig sammen i en tæt Klynge“. At disse saakaldte danske Hjelpetropper netop var hiint af Rytteri bestaaende Thingmannalid, som havde kæmpet mod Nordmændene ved Stanford Bro, er aabenbart af hine Ord; Lappenberg fejler vistnok, naar han i sin Geschichte Englands S. 549 antager dem for en Undsætning, sendt af Kong Sven Ulfssøn.

[2]) Alexander, Erkebiskop Adalberts Ven, og den engelske Gejstligheds Uven, kunde ej andet end tage Villjams Parti, hvortil han og opmuntredes af den allerede da indflydelsesrige Hildebrand (siden Gregor VII); men egentlig kom han derved i et venskabeligt Forhold til Harald Haardraade, som kunde have ledet til besynderlige Forviklinger, hvis denne ej strax efter var falden.

[3]) Det var St. Audomars (ɔ: St. Omers) eller, som Navnet i vore Sagaer skrives, Otmars, Relikvier. Sagaerne lade Villjam befæste det til Banneret, de nordmanniske Forfattere til sin egen Hals.

hvilke Harald havde aflagt den Ed, som han nu vilde bryde. Da Harald saa Nordmannernes store Skarer udvikle sig over Sletten, skal han have følt nogen Ængstelse, især da han, skuffet ved et Brev fra Balduin af Flandern, ikke havde gjort Regning paa et saa stort Antal Fiender. Imidlertid tabte han dog ikke Fatningen, lige saa lidt som hans Mænd; paakaldende Gud og det hellige Kors væntede de roligt paa de alt nærmere og nærmere fremrykkende Nordmanners Rækker. I Spidsen for disse red Menestrellen eller Skalden **Taillefer**, der, idet han legede med tre Spyd og Haandsverd paa den samme kunstige Maade, som forhen Olaf Tryggvesøn, sang med høj og klar Stemme Kvadet om Roland, til sine Staldbrødres Opmuntring, og endelig, da han var kommen den engelske Skjoldborg nær nok, slyngede først et Spyd, siden et Sverd, med saadan Kraft og Sikkerhed mod Fienden, at hvert af dem fældte sin Mand; derefter styrtede han sig paa sin ypperligt tilredne Hest ind i Englændernes tætteste Rækker, og kjøbte sig med sin Død den Ære at have slaaet det første Slag. Hermed var Striden begyndt [1]). Anglerne forsvarede sig med en saadan Tapperhed, at det i Førstningen saa meget farligt ud for Nordmannerne; under Villjam selv bleve tre Heste dræbte, og man troede ham allerede falden, da han, frelst at Grev Eustath af Boulogne, atter fremstod, samlede sine Skarer til nyt Angreb, og, da Anglernes Skjoldborg ikke ved Magt kunde brydes, gav Befaling til en forstilt Flugt, hvorved Anglerne lode sig lokke ud af sin faste Stilling, og nu fra alle Sider bleve anfaldne af de nordmanniske Ryttere. Villjam opsøgte Harald, for personligt at kæmpe med ham, men traf ham ej; derimod vare tyve Nordmanner, der havde forenet sig om at erobre det engelske Banner, heldigere; de naaede frem til Banneret, hvor Harald stod med sine Brødre Gyrdh og Leofwine. Her opstod nu en fortvivlet Kamp. Kongen, hans Brødre og deres Følge forsvarede sig med Heltemod, men omsider maatte de bukke under, og da det angliske Kongebanner faldt i Sejrherrernes Hænder, var ogsaa Englands Kongedømme blevet et Bytte for Ragnvald Mørejarls lykkelige Ætling [2]). Thi vel kronedes Eadgar Ædheling i i London til Konge, og Staden selv gjorde Miner til at forsvare sig, men da Villjam nærmede sig med sin sejrrige Hær, tabte dens Forsvarere

---

[1]) Taillefer omtales af Henrik af Huntingdon, af Gaimar (v. 5273 flg.), i Roman de Rou (v. 13149 flg.) og i Carmen de bello hastingensi; i dette sidste kaldes han „Incisor ferri" d. e. „Taille-fer"; dog er det et Spørgsmaal, om denne Oversættelse er rigtig, og om ikke Navnet oprindelig er en Fordrejelse af Þolleifr, Þorleifr, der nu oftere udtales Talleiv, se Ann. for nordisk Oldkyndighed og Historie 1851, S. 120.

[2]) Angaaende de nærmere Omstændigheder ved Slaget, se Lappenberg Geschichte Englands I. S, 549—556.

Modet, de aabnede ham Stadens Porte og tilsvore ham Troskabsed, imod at han tilsikrede Folket dets gamle Love og Rettigheder; Eadgar maatte frasige sig Tronen, og første Juledag 1066 kronedes Villjam af Erkebiskop Ealdred fra York i Westminster Kirke som Englands Konge. Havde han end, som vi i det Følgende ville see, endnu mangen Kamp og Fare at bestaa, førend England fuldkommen blev undertvunget, saa havde dog nu hans Herredømme og nye Værdighed faaet en fast Grundvold at hvile paa, og det nordmanniske Vælde i England lod sig ej mere afryste. England udstykkedes i Forleninger til nordmanniske Krigere, de gamle Kolonisters Efterkommere, som her fandt et andet Hjem, og i hvis særegne Institutioner, Sæder og Skikke man gjennem alle senere Forandringer og Tillempninger dog finder tydelige Spor af den oprindelige norske Nationalitet [1]). Det maa derfor betragtes som en synderlig og betydningsfuld Tilskikkelse, at norske Krigere og en norsk Konge ved deres Tapperhed og med Opofrelse af deres eget Liv skulde bidrage til denne Omvæltning, der ved at forynge Englands Kraft og begrunde dets fremtidige Vælde, har udøvet en Indflydelse, ej alene paa Europas, men paa hele Jordens fremtidige Skjebne, som ingen lignende Begivenhed enten før eller siden har havt.

31. Kong Haralds Charakteer. Livet ved hans Hof.

Da Harald Haardraade faldt ved Stanford Bro, var han kun 51 Aar gammel, men havde dog naaet en Alder, som alene meget faa af Harald Haarfagres Efterkommere paa Norges Trone enten før eller siden bragte det til at opleve. Han var endnu ved sin fulde Kraft og Rørighed, om end hans Haardførhed nu var mindre, end i tidligere Dage [2]). Om hans Udvortes have vi allerede ovenfor talt; han beskrives i sin modnere Alder fremdeles som smuk af Aasyn og med en majestætisk Holdning, hvortil vel hans usædvanlige Højde for en stor Deel har bidraget. Han havde lyst Haar og Skjeg, bar Hageskjegget kort, men lange Knebelsbarter; paa ham, ligesom paa Magnus den gode, skal det ene Øjenbryn have staaet lidt højere end det andet; hans Hænder og Fødder vare store, men vel proportionerede. Hans Tapperhed og Klogskab nød fortjent Anerkjendelse baade af Samtid og Eftertid. Han flyede aldrig, heder det i vore Sagaer, af noget Slag, men ofte søgte han ved Klogskab at beskytte sig mod Overmagten, og alle de, som fulgte ham i Strid eller Hærferd, vare

---

[1]) Se ovf. I. S. 677—689, hvor der tales udførligt om Nordmannernes Institutioner.

[2]) Se ovenfor S. 286.

enige om, at naar han var stedt i stor Vaande og i Hast skulde frelse sig deraf, valgte altid han den Udvej, som siden viste sig at være den bedste. Om hans Statsklogskab og store Regent-Dygtighed kan der kun have været een Stemme. Han arbejdede med Kraft og Indsigt i den Retning, hans Halvbroder St. Olaf allerede havde antydet, og trods Nederlaget i England efterlod han Norge som en ved indre Sammenhold og ydre Magt formaaende og anseet Stat. Men hans Politik smagte dog alt for meget af den græske Hof-Luft, hvori han havde tilbragt sine bedste Ungdoms-Aar; hans Strenghed udartede ofte til Haardhed og Uskaansomhed, og han lagde ikke sjelden en smaalig Gridskhed efter Gods og Ejendomme for Dagen: alt sammen Fejl, der i høj Grad bidroge til at stille hans udmerkede Egenskaber i Skyggen, og som især synes at have paadraget ham en haard Dom af Udlændinger, der kun kjendte ham gjennem Rygtet og saaledes, som han bedømtes af den store Hob. Harald kunde, som vi af mange Beretninger see, være jevn i Omgang, elskværdig, underholdende, ædelmodig og gavmild: hans Kjærlighed til Digterkunsten og egen store Dygtighed deri viser, at han ved Siden af den politiske ogsaa havde en højere aandig Stræben, der, om han havde levet i vore Tider, vilde have ytret sig om en levende Iver for Kunst og Videnskabelighed. Men han var tillige heftig og opfarende, lunefuld og foranderlig, og derfor ikke let at omgaaes; med andre Ord: han havde, ved Siden af sine udmerkede Egenskaber mange af hvad man plejer at kalde en Tyrans Særkjender. Sagaerne udhæve særskilt hans Grumhed mod sine Uvenner og den Haardhed, hvormed han ressede Enhver, der gjorde ham imod [1]).

Det Ord, Harald havde paa sig for Haardhed og Grusomhed, har foraarsaget, at man i senere Tider ogsaa paa ham har tillempet hiint gamle Folkesagn om en Konge, der paalagde en Mand, han hadede og forfulgte, flere farlige eller oprørende Sysler, f. Ex. at skyde et Æble eller en Nød af en Søns eller Broders Hoved, at foretage en halsbrækkende Skidløberfart m. m. Helten i det norske Sagn heder **Heming**, ligesom han i det danske heder „Toke", og hos Schweitzerne „der Tell". Heming siges i den islandske Fremstilling af Sagnet at have været en Søn af en mægtig Bonde paa Torge i Helgeland, ved Navn Aaslak, der lod ham opdrage hemmeligt, hvilket vakte Kongens Vrede, da det, som han sagde, stred imod en af Kong Olaf given Lovbestemmelse. Han tvang derfor, siges der, Aaslak til at skaffe Sønnen frem, og paalagde denne først at skyde en Nød af sin Broders Hoved, siden at svømme omkap saa vel med en af hans Mænd som med ham selv; endelig at løbe paa Skid ned ad et højt Fjeld. Han slap heder det, godt fra alt sammen, men vilde dog

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 124, Snorre Cap. 104.

ikke være kommen med Livet fra Skidløberfarten, hvis ikke Islændingen Odd Ufeigssøn hemmelig havde givet ham St. Stephans Belte, der frelste dem, som bare det, fra Døden; da han svævede mellem Liv og Død, lovede han at dele sit Gods i tre Dele, til St. Olaf, til St. Stephan og til veldædige Øjemed; hvorpaa St. Olaf i egen Person kom ham til Hjelp. Han rejste derpaa til England, hvor han opholdt sig ved Edward Confessors Hof, og hvor han ogsaa fik den i Norge utlæg-lyste Odd Ufeigssøn til sig. Siden, heder det, deltog han i Stanfordslaget, hvor han kunde have fældet Kong Harald, dersom han ej i sin Nød havde lovet St. Olaf, aldrig selv at gjøre noget Forsøg mod Broderens Liv; men han betegnede ham ved et Pileskud, saa at en anden siden kunde tage Sigte paa ham og ramme ham. Endnu kvædes der Viser i Norge om „Kong Harald og Hemingen unge", hvor der blandt andet tales om hans Fart ned ad „Snarafjeldet" og hvorledes han skød en Valnød af sin Broders Hoved; men der siges ingensteds, at hiin Kong Harald var Harald Haardraade. Paa Færøerne derimod kvædes en Vise om Hemingen, eller som han her kaldes, Gaute eller Geyte Aaslaksøn, med Tilnavnet Heming, hvor Fortællingen i det hele taget stemmer mere med den islandske Bearbejdelse, og ligesom denne betegner Harald Haardraade som den Kong Harald, der her optræder som Tyran [1]).

Det Slægtskabsforhold, hvori Harald stod til St. Olaf, og Eenheden af deres politiske Stræben, fremkaldte mange Sammenligninger mellem dem, der, som det synes, og som rimeligt var, i det hele taget faldt ud til

---

[1]) Hemingsagnet, saaledes som det fremstilles i den islandske Bearbejdelse, er meddeelt i Udtog af P. E. Müller i hans Sagabibl. III. S. 356—366. Ligeledes findes det i Thormod Torvessøns Hist. Norv. III. S. 365—372. De nu existerende norske Hemingsviser findes i Landstads norske Folkeviser S. 177—185, og Uddrag af den færøiske, sammesteds S. 862—864. Om Sagnet selv, se ovf. I. 2. S. 72, 73, Anm. Den Bearbejdelse, jeg her har kaldet den islandske, og hvilken man maaskee kan tilskrive den første Henførelse af Sagnet til Harald Haardraade, maa være bleven til paa Island, da den deels indblander flere Islændinger, navnlig Odd Ufeigssøn, Halldor Snorressøn, Thorarin Nevjulfssøn o. fl., deels hentyder til Lokalforholde paa Island, f. Ex. en af Odd bygget Kirke paa hans Gaard Mel, hvor hiint hellige Liinklæde, som Heming havde baaret, „endnu den Dag i Dag gjemmes". Bearbejdelsen findes i Flatøbogen og (dog ikke fuldstændigt) med Hr. Hauk Erlendssøns egen Haand i Hauksbogen. Her findes den forbunden med en anden, vistnok upaalidelig, Fortælling om en Grønlænding, kaldet Liig-Lodin, der kom til Harald, da han laa med sin Flaade i Solunderne paa Rejsen til England, og berettede ham allehaande forunderlige Ting som han havde seet i Grønlands-Farvandene, saa at Tostig Jarl gav at forstaa, at han ansaa det for Løgn. (Se Grønlands historiske Mindesmerker II. S. 662—667). Men Tostig var ikke med Harald paa dette Tog, da han allerede flere Maaneder forhen var kommen til England.

Haralds Misfordeel. Imidlertid have vore Sagaer opbevaret os et Udsagn af Halldor, Søn af St. Olafs gamle Ven Brynjulf Ulvalde paa Vetteland [1]), og en formedelst sin Magt og Viisdom meget agtet Høvding, ifølge hvilket begge Halvbrødre skulle have haft mere tilfælles med hinanden i Charakteer og Væsen, end vi nu, efter hvad der fortælles om dem, ere tilbøjelige til at forestille os. Halldor, fortælles der, hørte engang hvorledes man talte om begge Konger, og fandt deres Sindelag heel forskjelligt. Han ytrede sig da saaledes: „jeg var med begge Brødrene i stor Kjærlighed, og kjendte godt begges Sindelag; men jeg har aldrig fundet to Mænd, der vare hinanden saa lige. af Aand og Charakteer. Begge vare de forstandigste og vaabendjerveste Mænd, begjærlige efter Gods og Herredømme, storsindede og ikke meget nedladende, kraftige Herskere og strenge til at refse. Kong Olaf tvang Folket til Christendom og rette Sæder, og refsede grumt dem, der ej adlyde; Landets Høvdinger taalte ikke af ham, at han dømte efter Retfærdighed uden Persons Anseelse, rejste en Hær imod ham, og fældte ham i hans eget Rige, hvorfor han nu er hellig. Kong Harald derimod søgte ved Vaaben at skaffe sig Berømmelse og Magt, undertvang alle dem, han kunde, og faldt i en anden Konges Rige. Begge Brødre opførte sig i det daglige Liv paa en sædelig og værdig Maade. Begge vare de vidt berejste og foretagelsesløstne, hvorfor de og bleve vidt berømte og navnkundige" [2]). Man erfarer dog af denne Skildring, at Haralds Stræben nærmest gik ud paa verdslig Magt, medens Olafs fornemmelig sigtede til Religionens Befæstelse. Men om end Olafs Strenghed og de haarde Midler, han anvendte, heri finde en Undskyldning, der ej kan blive Haralds paa verdslige Formaal rettede Politik til Deel [3]), saa faar man dog derved uvilkaarligt Forestillin-

---

[1]) Om Brynjulf se ovf. I. 2. S. 542, 543.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 124, Snorre Cap. 105.

[3]) Paa de mindre ædle Midler hvoraf Harald stundom benyttede sig til at faa sine Fiender og politiske Modstandere ryddede af Vejen, have vi allerede ovenfor seet Exempler. Til disse kan man maaskee ogsaa henføre endnu en Fortælling, der alene findes i de vidtløftigere Kongesagaer (Harald Haardraades Saga Cap. 109, Morkinskinna, fol. 17 a). Det heder her, at Harald engang kom til det Sted, hvor Slaget mellem Tryggve Olafsson og Svein Alfivesson havde staaet (se ovenfor I. 2. S. 830, 831); han traf der en Mand, der havde været med Tryggve og elskede ham højt; denne Mand blev meget betagen ved at see Kongen, og angav som Grund, at Synet af fyrstelige Personer altid gjorde et sterkt Indtryk paa ham siden Tryggves Død, eftersom denne slet ikke var falden i Slaget, men derimod myrdet af den Bonde, som boede i Nærheden. Harald, siges der, lod nu Bonden ved Pinsler twinge til at tilstaa Forbrydelsen, og lod ham derpaa hænge. Men de Skaldekvad, der omtale Tryggve som falden i Slaget, synes at støtte sig til Øjevidners Beretning; højst urimeligt synes det, at hiin Ven af Tryggve i

gen om en større Stivhed og Alvorlighed ved Olafs stilfærdige Hof, hvor Skaldene sjeldnere kom til Orde, end i Haralds lystige Haller, der gjenløde af herlige Skaldekvad og selskabelig Munterhed, og hvor Kongen, naar han var i godt Lune, selv var den første til at oplive sin Kreds ved underholdende Samtale og morsomme Indfald. Især fornøjede han sig da ved et Slags Kappestrid i bidende Ord. Han henkastede slige Ytringer, snart til En snart til en Anden af sine Omgivelser, ofte i Vers, stundom i almindelig Tale. Fik han da et vittigt Svar, morede han sig kosteligt derover, lige meget om det var nærgaaende, ja endog strengt taget upassende. Men saa godt han fandt sig i alle slige Svar, naar han var i godt Lune, saa ilde optog han dem igjen, naar han var i slet; og derfor var det altid forbundet med Fare at spøge med ham; thi undertiden var det vanskeligt nok at blive klog paa, i hvad Stemning han befandt sig. Og blev han først opbragt paa nogen, var han hensynsløs i sin Hevn og vanskelig at stille til Rette. Heldigviis synes dog de Tider, i hvilke han var i slet Lune og tilbøjelig til at optage ethvert Svar ilde, at have været forholdsviis sjeldne, og Frygten, at de skulde indtræde, ej at have virket hemmende paa den almindelige Lystighed. Hvad Haralds nærmeste Omgivelser mere klagede over, var hans Smaalighed i de regelmæssige Udgifter — f. Ex., som vi allerede have seet — ved Lønningerne, og i den daglige Bevertning. Man fandt at der stundom ved hans Bord herskede en upassende Knaphed, og man ankede især over at han, naar han var færdig med at spise, hvilket han altid blev tidligere end de øvrige Bordgjester, da han først blev opvartet, gav Tegn til at dække af ved at banke i Bordet med Skaftet af sin Kniv. Dette ansaa man som Tegn paa Karrighed, en Lyde, der efter Sagnet skulde være arvelig i Harald Haarfagres Æt: snarere var det dog en Mangel paa Hensyn til andres Bekvemmelighed, hvortil Mænd i en overordnet Stilling og af en hensynsløs Charakteer, som hans, let kunne henfalde, og som ogsaa har været anket over hos andre Fyrster af lignende Charakteer endog i nyere Tider. Thi ellers lagde Harald Vind paa at det skulde gaa overflødigt til, og at de gamle Skikke ved Drikkelag ej skulde aflægges. Vi have saaledes af Beretningen om Halldor Snorressøn seet, hvor ivrigt han

saa lang Tid skulde kunne have opholdt sig uantastet nær ved hans foregivne Morder, og ligesaa urimeligt er det, at hiin Bonde skulde have myrdet ham hemmeligt, hvor det tvertimod betragtedes som en Fortjeneste at dræbe ham. Angivelsen maa derfor vistnok have været usand; og hvis det er sandt, at Harald lod Bonden hænge, opstaar der sterk Mistanke om at Harald selv har opstillet Angiveren for at faa Paaskud til at rydde den ham af en eller anden Grund forhadte Bonde af Vejen. Men den hele Fortælling er noget apokryfisk, og dens Udeladelse hos Snorre vidner sterkt mod dens Troværdighed.

overholdt, at ingen skulkede fra at tømme det behørige Antal Bægere og Viteshorn under den almindelige Jule-Lystighed, og hvorledes han endog selv, og det med Strenghed, tvang Halldor til at gjøre Besked.

Af alle de Beretninger, Sagaerne have efterladt os om enkelte Islændingers Ophold hos Harald, er der ingen, der giver os et saa anskueligt Billede af Livet ved hans Hof, og den frie og overgivne Tone, der herskede, naar han var i godt Lune, men paa den anden Side ogsaa af hans Haardhed og tyranniske Færd, naar han var opbragt, som Fortællingen om en Islænding, ved Navn **Halle**, almindeligviis kaldet Sneglu-Halle. Halle, der hørte hjemme paa Gaarden Fljote i Nordfjerdingen, rejste over til Norge med Haralds Hirdmand Baard, — sandsynligviis den samme som havde taget sig saa ivrigt af Halldor Snorressøn, — og som nu havde gjort en Rejse til Island og tilbragt en Vinter der. Halle var en god Skald og meget skarp i sine Ord; hans Udvortes var meget utækkeligt, thi han var høj, langhalset, smalskuldret, langarmet og grovlemmet. Efter en lang Overrejse kom de over til Hiteren; derfra fortsatte de Vejen til Agdenes, hvor de laa for Anker om Natten; Morgenen efter sejlede de med en svag Vind ind ad Fjorden. Da de vare komne indenfor Rein, mødte de tre Langskibe, af hvilke et var en Drage. I det de sejlede forbi denne, traadte en høj, prægtig klædt Mand frem af Løftingen og spurgte, hvo der styrede Skibet, hvor de havde været om Vintren, hvorfra de havde afsejlet, hvor de først kom til Land, og hvor de havde ligget om Natten. Kjøbmændene ombord paa Baards Skib kunde ikke i Hast besinde sig, hvad de skulde svare paa alle disse Spørgsmaal, men Halle svarede strax: „vi tilbragte Vintren paa Island, afsejlede fra Gaase (i Eyjafjorden), Styrmandens Navn er Baard; vi kom til Land ved Hiteren, og laa i Nat ved Agdenes". Den høje Mand, der ej var nogen anden end Kongen selv, spurgte spøgende, om ikke Agde (Bjergtroldet i Agdenesfjeldet) havde gjort Løjer med dem. „Nej", svarede Halle, der meget godt skjønnede, at det var Kongen, han talede med; „dertil oppebiede han en fornemmere Mand, og vænter eder i Kveld". „Du er nok skarp i Ordene", sagde Kongen, og sejlede videre. Den Rejse, han foretog, var kun en Lystrejse til en af Øerne; faa Dage efter kom han tilbage til Nidaros. Imidlertid var Baards Skib ogsaa ankommet, og Halle bad Baard forestille ham for Kongen, og udvirke ham Tilladelse til at opholde sig ved Hoffet om Vintren. Baard tilbød ham Vinterophold i eget sit Huus, men Halle sagde, idet han takkede ham for Tilbudet, at han dog helst vilde være hos Kongen, om det lod sig gjøre. Baard fulgte ham da til Kongen, der tog vel imod ham, og spurgte om han ikke var den samme, som havde svaret ham ude paa Fjorden. Da Halle bekræftede det, sagde Kongen at han kunde nyde frit Underhold paa en af hans

Gaarde. Men Halle sagde, at dersom han ej fik være med Hirden, vilde han helst søge sig Opbold hos andre. Kongen ytrede at Islændingerne plejede at være egensindige og korte for Hovedet, men at man desuagtet, som sædvanligt, vilde give ham Skylden, dersom der indtraf noget ubehageligt mellem ham og Halle: han vilde imidlertid ikke afslaa ham hans Bøn, men det maatte være paa hans eget An- og Tilsvar, hvad der saa senere hændtes. Paa dette Vilkaar gik Halle ind, takkede Kongen, og blev hos Hirden. Han blev snart meget yndet af Hirdmændene, og især opstod der et særdeles Venskab mellem ham og hans Sidekammerat, en gammel gjæv Hirdmand ved Navn Sigurd.

Det traf sig engang, da Kongen, ledsaget af sit Følge, gik paa Gaden, at de kom forbi et Huus, hvor en Skomager og en Smed just vare komne i et heftigt Slagsmaal med hinanden. Kongen saa paa det en Stund, men vilde ikke blande sig deri, og gik bort, idet han bad sin Hofskald Thjodolf, der ogsaa var med i Følget, at digte en Vise derom. Den forfængelige Thjodolf undslog sig i Førstningen, da det, som han sagde, var under hans Værdighed som Kongens Hoved-Skald, at besynge et saa simpelt Emne. „Det er ikke saa simpelt som du tror", sagde Kongen, thi du skal fremstille dem som andre Mænd end de i Virkeligheden ere; lad den ene være Sigurd Favnesbane og den anden Lyngormen Favne, idet du dog lader Enhver beholde sin Idræt". Nu kvad Thjodolf et Vers, som Kongen roste; efter hans Anmodning kvad han endnu et, hvor den ene fremtraadte som Thor, den anden som Jøtnen Geirrød. „Du er en god Skald", sagde Kongen, og gav ham en Guldfingerring. Halle havde ej været med ved denne Lejlighed, men om Aftenen, da man sad ved Drikkebordet, fortalte man ham alt sammen, kvad Thjodolfs Vers for ham, og sagde at han neppe kunde have digtet saadanne Vers, hvor dygtig Skald han end var. Halle sagde at han heller ikke havde tænkt at maale sig med Thjodolf, og aller mindst naar han ej havde været tilstede ved den Begivenhed, som skulde besynges. Dette hans Svar blev strax fortalt Kongen, men fordrejet saaledes som om han havde erklæret sig for lige saa god Skald som Thjodolf. Dette, meente Kongen, var umuligt, men han vilde dog med det første sætte ham paa Prøve. Denne Prøve udeblev heller ikke længe. Ved Kongens Hof var der en frisisk Dverg, ved Navn Tuta. Han var ikke højere end et tre Aars Barn, men hans Hoved var stort og af et gammelt Udseende, Kroppen bred og tyk. En Dag, da man sad ved Bordet, havde Kongen for Løjers Skyld ladet ham tage en Hjelm paa Hovedet, og iføre sig hans Brynje, Emma, hvilken han havde anskaffet sig i Constantinopel, og som var saa siid, at den naaede ham selv, en saa høj Mand, ned paa Læggen,

naar han stod oprejst. I dette Optog, og med Sverd ved Siden kom Tuta gaaende ind i Hallen, til Alles Forundring. Kongen lagde en Kniv og Belte paa Bordet, og udlovede dem som Belønning for den, der paa staaende Fod kunde kvæde en god Vise om Dvergen, men lagde til, at om nogen forsøgte derpaa, men stilte sig daarligt derved, skulde han have hans Utak. Strax hørte man en Mand i et af de ydre Sæder paa Bænken istemme en Vise: det var Halle. Han stilte sig saa godt derved, at Kongen, trods Thjodolfs Knurren, gav ham den lovede Belønning, og tilføjede, at man ej uden at være uretfærdig kunde negte, at Visen var god.

Siden bragte Halles Kaadhed ham i en alvorlig Knibe. En Dag, da Kongen efter Sædvane gav Tegn med Kniven til at tage af Bordet førend de øvrige vare mætte, snappede Halle et Stykke af Fadet og beholdt det hos sig, idet han sagde:

Jeg kærer mig ej om	lader Munden tygge,
at Kongen banker,	gaar mæt til Sængs.

Ikke nok hermed, traadte han Morgenen efter frem for Kongen med Skjold og Sverd, og kvad en Vise, hvori han ytrede, at Nøden drev ham til at sælge baade Sverd og Skjold for Brød og Suul, siden Kongen sultede sine Mænd saaledes at de gik ganske tynde og udtærede. Kongen svarede intet, skjønt alle kunde see at han var vred, undtagen Halle selv, der kun blev endnu dumdristigere end før. Faa Dage efter, da han i Kongens Følge ledsagede ham ude paa Gaden, fandt han paa, med eet at løbe afsted i al. Fart forbi Kongen. Denne spurgte, i Versform, hvad han havde fore. Halle svarede ligeledes i Vers, at han vilde kjøbe sig Grød. Kongen, som antog det Hele for en Spøg, lagde ikke videre Merke til ham, førend han kom hen til en Gaard, hvor Halle sad udenfor med en stor Grødkjedel og spiste af alle Kræfter. Kongen spurgte meget vred, hvorfor han var kommen fra Island til Høvdinger alene i den Hensigt at haane dem. Halle undskyldte sig med at heller ikke Kongen slog Vrag paa gode Sendinger, og Thjodolf kvad et Spøgevers, da Halle efterat have spiist sig mæt, kastede Kjedlen fra sig. Men Kongen tilgav ikke saa let Fornærmelsen, og ved Aftensbordet lod han et heelt Fad med Grød sætte foran Halle, og befalede ham at spise. „Dertil behøver man ej at tvinge mig", sagde Halle nok saa roligt, „da jeg synes meget godt om Grød", og gav sig til at spise; men det var ham umuligt at tømme det hele Fad, og han holdt derfor op, da han ikke orkede mere. Kongen gik nu til ham med draget Sverd og bød ham at spise. „Nej", sagde Halle, „det gjør jeg ikke: dræb mig om I vil, men Grød skal ej blive min Bane". Kongen stak Sverdet i

Slidren og satte sig ned, men sendte siden Tuta med en stegt Griis fra sit eget Bord til Halle, idet han paalagde Dvergen, naar han var kommen midt paa Gulvet, og ikke før, at hilse Halle, at han skulde have digtet en Vise, førend han modtog Grisen, eller ogsaa lide Døden. Tuta gjorde Indvendinger, men det hjalp ikke; han maatte fremføre Befalingen. Halle havde sit Vers færdigt i rette Tid, og fremsagde det, idet han modtog Sendingen. Kongen fandt det meget godt i Betragtning af den korte Tid, der var ham levnet til at digte det, og skjenkede ham sin fulde Tilgivelse. Opmuntret herved digtede Halle et Kvad til Kongens Ære, og udbad sig om Jule-Aften Tilladelse til at fremsige det. Kongen spurgte om han forhen havde digtet noget fuldstændigt Kvad, og da Halle benegtede det, ytrede han at mange visnok vilde finde det dumdristigt af Halle, første Gang at behandle et Emne som saa store Skalde allerede havde besunget. Han æskede ogsaa Thjodolfs Mening derom: denne gav intet bestemt Svar, men ytrede kun ondskabsfuldt at Halle gjorde bedst i, ikke at lyve for Kongen. Paa Kongens Spørgsmaal, om han da virkelig havde løjet, svarede Thjodolf ja, saasom Halle virkelig allerede tidligere havde digtet et Kvad, nemlig de saakaldte Kolle-Viser om, en Ko, han gætede ude paa Island. Halle erkjendte Sandheden heraf, men meente, at et saadant Kvad ikke var for noget at regne. Kongen forlangte dog at høre det, og Halle erklærede sig villig til at kvæde det, naar Thjodolf ogsaa vilde kvæde et lignende, som han havde digtet hjemme paa Island, kaldet Søpletrugs-Viserne. „Det er ellers vel", lagde han til, „at Thjodolf vælter sig ind paa mig, thi ogsaa mine Vide- og Jexel-Tænder ere nu saa vidt fremme, at jeg godt kan give ham lige for lige". Kongen, som havde de største Løjer af at hidse dem paa hinanden, forlangte nærmere Oplysninger om Thjodolfs Kvad, og om Aarsagen til dets besynderlige Navn. Halle sagde at da Thjodolf var hjemme, maatte han bære Asken ud i et Søpletrug med sine øvrige Søskende, og ansaaes næsten altfor enfoldig endog til en saa ringe Syssel, thi man maatte altid see efter, om der ikke var Ild i Asken, der siden kunde gjøre Skade. Kongen spurgte Thjodolf om det var sandt, og han kunde ej benegte det, men foregav, at han kun havde gjort det for at hjelpe sine smaa Søskende, og halv i Spøg. Kongen vilde nu høre begge disse Kvad, og de maatte fremsige dem. Han fandt dem begge ubetydelige, dog især Thjodolfs. „Visnok", sagde Thjodolf, „men Halle, som er saa ordhvas, burde heller see til at hevne sin Fader, end at mundhugges med mig her i Norge". „Er det sandt", spurgte Kongen, „at du ikke har hevnet din Fader? hvorledes torde du i saa Fald understaa dig at komme til Høvdinger udenlands?" „Min Fader", sagde Halle, „blev dræbt, da jeg var et Barn; mine Frænder afgjorde Sagen og sluttede Forlig paa mine Vegne, og hjemme hos os

ansees det for en Skjendsel at kaldes Grid-Niding". „Du har handlet aldeles rigtigt", sagde Kongen; „Grid og Forlig skal man aldrig bryde". „Det er ogsaa min Mening", svarede Halle, „men Thjodolf kan rigtignok tale saa overmodigt herom, fordi ingen, saa vidt jeg veed, har hevnet sin Fader mere tilgavns end han; thi han aad sin Faders Bane". Ved disse Ord blev der et almindeligt Forundringsraab i hele Hallen; Kongen lo, og bad Halle forklare sig nærmere. Halle sagde at Thjodolfs Fader Arnor var saa fattig, at Heredets Bønder maatte understøtte ham; at han engang af en velvillig Bonde havde faaet en aarsgammel Kalv, som han drog hjem i et Tov, hvis ene Ende han havde slynget om sin Hals, men at han ved at stige over Jordvolden omkring sit Tun ikke rigtigt havde beregnet dens Højde, saa at han blev hængende indenfor, medens Kalven sprellede udenfor, indtil man fandt dem begge døde; hvilket imidlertid ikke afholdt de fattige Børn, hvoriblandt Thjodolf, fra at fortære Kalven. Kongen fandt det nok saa rimeligt. Thjodolf blev saa vred at han drog Sverdet og vilde dræbe Halle, men Folk lagde sig imellem og Kongen sagde at det ej skulde bekomme nogen af dem vel at gjøre den anden Skade; at Thjodolf havde begyndt Trætten, og maatte finde sig i hvad der paafulgte. Derpaa fik Halle Tilladelse til at kvæde sin Draapa; den befandtes meget god, og Kongen lønnede ham godt for den.

Den samme Juul ventedes Einar Fluga, Sysselmanden paa Haalogaland [1]), til Hoffet. Sigurd, Halles Sidekammerat, fortalte ham meget om Einars Overmod og Uvorenhed; han tog ikke i Betænkning at dræbe enhver, som ej gjorde ham tilpas, men bødte selv aldrig for Drab eller Ran. Nu var han i stor Yndest hos Kongen, men stundom var Forstaaelsen mellem dem ikke saa god. Sigurd raadede Halle til at være yderst forsigtig i hvad han talte om eller til ham. Men Halle sagde, at om end de øvrige vare saa rædde at de ikke vovede at kny imod ham, saa vilde dog han paatale enhver Fornærmelse fra hans Side, og skulde maaskee nok klemme Bøder af ham. Da Sigurd ytrede Tvivl herom, foreslog Halle ham at vedde. Sigurd modtog Veddemaalet og satte en Guldring, Halle sit Hoved i Pant. Einar Fluga kom, og blev modtagen med megen Udmerkelse; Kongen anviste ham Plads ved sin Side, og lod ham opvarte lige saa godt som sig selv. En Dag opfordrede Kongen Einar til at fortælle om sine Tog og Rejser i Finmarken. Einar fortalte da, at han paa sin Rejse til Finmarken Sommeren forud havde mødt en Islandsfarer, der af Storme var fordreven derhen og havde maattet forblive der om Vintren. „Jeg beskyldte", sagde han, „Besætningen for at have drevet ulovlig Handel med Finnerne; de benegtede det: jeg fordrede at ransage

[1]) Om Einar Fluga, se ovenfor S. 177.

Skibet, men de vilde ikke tilstede det. Da sagde jeg at de fik tage hvad der paafulgte, og gav Befaling til at angribe dem. Jeg havde fem Langskibe, og angreb deres Skib fra begge Sider; vi endte ikke, førend Skibet var aldeles ryddet. En af Islændingerne, ved Navn Einar, forsvarede sig saa kjekt, at jeg aldrig har seet hans Mage, og havde alle hans Kammerater været som han, vilde vi neppe have taget Skibet". Kongen fandt det ilde gjort af Einar, saaledes at dræbe sagesløse Folk. Men Einar undskyldte sig med det vanskelige i sin Stilling, og oplyste derhos, at man virkelig fandt en Mængde Finnevarer i Skibet. Ved at høre denne Fortælling, kastede Halle Kniven paa Bordet, holdt op at spise, og sagde til Sigurd, der spurgte hvad der fejlede ham, at hiin tapre Islænding var hans Broder, og at han sørgede over hans Død, men vilde see til at faa Bøder af Einar Fluga. Sigurd fraraadte ham det, men forgjæves; han gik strax hen til Højsædet, og fremstillede sig for Einar som den faldne Islændings Broder. „Har du da ej hørt, at jeg aldrig bøder", spurgte Einar. „Hørt det har jeg nok", svarede Halle, „men jeg fandt mig ikke forpligtet til at tro alt det onde, man paasagde dig". „Du i det mindste", sagde Einar, „seer mig ikke ud til at kunne aftvinge mig Bøder mere end andre; jeg vil desuden ikke føje dig, og derved vænne andre til at fordre det samme". Halle meente at det ikke var saa farligt for een Gangs Skyld, men Einar vedblev sin Vægring, og bød Halle med Trusler at pakke sig. Halle gik, og Sigurd bad ham at afstaa fra sin dumdristige Fordring, tilbydende ham at ophæve Veddemaalet; men Halle vilde intet høre herom. Dagen efter fremsatte han sin Fordring paany, men med lige saa lidet Held. Ogsaa Kongen fraraadte ham at plage Einar oftere i den Anledning, da større Karle end han havde maattet taale Einars Overmod; dog bebrejdede han paa den anden Side Einar, fordi han svarede Halle saa haardt. Halle gav endnu ikke tabt. Den følgende Morgen kom han ind til Kongen, da han og Einar stode og vaskede sig. Kongen spurgte hvad han vilde. Halle sagde at han kom for at udbede sig Kongens Forklaring af en Drøm, han havde haft om Natten, nemlig at Einar Fluga var Haakon Jarl, og at han selv var Thorleif Jarlaskald [1]), der havde digtet en Nidvise om ham, som han endnu om Morgenen, da han vaagnede, godt kunde erindre; han mumlede ogsaa, idet han gik tilbage, noget, der klang som et Vers, men som man ej tydeligt kunde høre. Da bad Harald Einar paa det indstændigste at opfylde Halles Begjæring. Han forestillede ham at Halle var en stor Skald og dertil hvas og uskaansom mod dem, han havde noget udestaaende med; det var, sagde han, tydeligt

---

[1]) Om Thorleif Jarlaskald, se ovenfor I. 2. S. 250, Anm.

at den hele Historie om Drømmen kun var opdigtet, og at Halle virkelig havde en Nidvise over ham i Beredskab; men den Skjendsel, Thorleifs Nidvise havde bragt over Haakon Jarl, der dog var en langt mægtigere Mand end Einar, maatte være ham et afskrækkende Exempel paa, hvad en Nidvise kunde udrette, thi den vilde mindes, saalænge Norden var beboet: han handlede derfor klogt i at forebygge en lignende Skjendsel ved en ubetydelig Pengeudgift. Disse Forestillinger virkede saa meget, at Einar erklærede sig villig til at lade Halle faa 3 Mk. Sølv i Bøder, og henviste ham desangaaende til sin Fehirde (Skatmester), der skulde have en Pung, hvori netop den Sum fandtes. Halle gik til Fehirden, og meldte sit Ærende. Denne sagde at der var 4 Mk. i Pungen. Halle lod sig tilveje tre, gik tilbage til Einar, og meldte at han havde faaet Pengene udbetalte. „Du fik vel alt, hvad der var i Pungen", spurgte Einar. „Nej, jeg vogtede mig nok for at tage mere end jeg skulde, og derved skaffe dig Anledning til at anklage og dræbe mig som Tyv", svarede Halle. Han vendte nu med vel forrettet Sag tilbage til sin Plads, og viste Sigurd de modtagne Penge. Denne vilde strax ifølge Veddemaalet give ham Ringen. Men Halle vilde paa ingen Maade berøve ham den, og tilstod ham til hans Forbauselse, at han aldeles ikke var beslægtet med den Islænding, Einar havde ladet dræbe, og at han kun havde foregivet det for at faa et Paaskud til at anstille hiint Forsøg med Einar Fluga. Denne vendte kort efter tilbage til Haalogaland, og siden fik man ved Hoffet Sagens sande Sammenhæng at vide. Man frygtede for at Einar vilde tage alvorlig Hevn over Halle. Denne gjorde om Vaaren en Rejse til Danmark, og derfra til England; her digtede han i Hast en Draape om Harald Godwinessøn [1]), og fik ved List større Belønning for den, end den fortjente. Siden vendte han tilbage til Haralds Hof, hvor han en Stund synes at have spillet en Hofnars Rolle, og fornemmelig havde Morskab af at drille den forfængelige Thjodolf. Kongen der gottede sig over hans Indfald, gav ham altid Medhold. Dronning Thora derimod kunde ikke udstaa ham og hans Vittigheder, der for det meste slog over i det uanstændige, og ikkeengang skaanede hende selv. Det traf sig saaledes engang, da Kongen gik ud i Byen, og Halle var i

---

[1]) Morkinskinna nævner Edward, og overalt, hvor Begivenheden omtales, kaldes den engelske Høvding, hvorom her er Spørgsmaal, Konge. Men da Edward Confessor neppe har interesseret sig for at høre, eller vel endog forstaaet, norske Kvad, er det rimeligt, at den Høvding, Halle besang, var Harald Godwinessøn, hvis Magt i England var saa stor, at den næsten kunde kaldes kongelig. Vi have desuden seet, at Begivenheder, der foregik i England strax før Haralds Tronbestigelse, medens han endnu var Jarl, i Sagaen siges at have fundet Sted medens han var Konge.

hans Følge, at denne kastede længselsfulde Øjne til en smuk guldbeslagen Øxe med Sølvholk om Skaftet, som Kongen bar. Kongen saa det, og efter et Par Spørgsmaal, hvortil Halle som sædvanligt gav pudseerlige Svar, forærede han ham den. Om Aftenen maatte han høre mange Bebrejdelser derfor af Dronningen, som meente at et saa herligt Vaaben var alt for stor Belønning for Halles uhøviske Løjer. Kongen svarede at han selv vilde raade for sine Gaver, og at Halles Ord desuden kunde tages i to Betydninger, og ikke behøvede at tages i den værste. Som Beviis derpaa lod han Halle kalde til sig, og bad ham strax at digte noget tvetydigt om Dronningen, for at man kunde see, hvorledes hun fandt sig deri. Halle kom strax med et Halvvers, der vel paa en vis Maade kunde siges at indeholde Smiger for Dronningen, men som dog var saa rigeligt spekket med uanstændige Udtryk, at det ej er at undres over, at Dronningen blev opbragt, og bød at man skulde dræbe ham. Men Kongen forbød at at krumme et Haar paa hans Hoved, og spøgte over Dronningens Eenfoldighed, at hun ej kunde forstaa sin egen Roos. Halle blev siden Kongens Hirdmand, og vendte tilbage til Island, hvor han levede længe, og fortærede alle de Penge, han havde samlet sig udenlands, saa at han paa sin gamle Alder maatte ernære sig ved Fiskeri. Det fortælles om ham, at han en Aften, hjemkommen fra en meget anstrengende Fart, døde just som han sad ved Grødfadet og spiste sin Yndlingsret. Og Kong Harald, der paa een Gang fik Efterretningen om hans og Bolle den prudes — ligeledes hans Hirdmands Død, skal have sagt om denne: „for Spyd er den Gjæve vissélig falden"; men om Halle: „af Grød er Slughalsen vissélig sprukken" [1]).

Vi have allerede i det Foregaaende seet Exempler paa den Strenghed og Nøjeseenhed, hvormed Harald inddrev sine Indtægter: en Strenghed der maaskee var den væsentligste Aarsag til hans Upopularitet, og til det Tilnavn, hvormed han sædvanligt betegnedes. Man vilde jo endog vide, at han stundom udstrakte sine Fordringer videre, end Lov og Ret tillod. At Opsigten over Finnehandelen og Finneskatten, en af Kronens væsentligste Indtægter, under hans Regjeringstid var skarp, og at han søgte at bringe saa meget ud deraf som muligt, er saaledes let at forstaa. Den Fremgangsmaade, som Einar Fluga anvendte mod hiin Islænding, stemmede derfor vistnok saavel med de Pligter, der i Almindelighed paalaa

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 101 — 104. Morkinskinna fol. 15. b. 16. Fuldstændigt i Flatøbogen; kun denne meddeler Slutningen, der savnes i de øvrige Bearbejdelser, endog i Morkinskinna. Da det udtrykkeligt siges at Halle efter sin Hjemkomst til Island levede længe, og hans Død dog indtraf i Haralds Regjeringstid, er det tydeligt at hans Ophold hos denne maa have indtruffet i hans tidligere Aar, maaske omkring 1053, i hvilket Aar Harald Godwinesson efterfulgte sin Fader som Englands egentlige Regent.

hans Embede, som med de særskilte Forholdsregler, Kongen havde givet ham, og denne bebrejdede ham heller ikke, hvad han havde gjort, saasnart han havde erfaret at der virkelig fandtes Finnegods i det opbragte Skib. Et andet, endnu mere oplysende og merkeligt, Exempel paa den Strenghed og summariske Fremgangsmaade, som Kongen selv og hans Sysselmand anvendte med Hensyn til Finne-Handelen, er os opbevaret i en Beretning om den driftige og rige islandske Handelsmand, **Odd Ufeigssøn** [1]). Paa en af sine Handelsrejser var han af ugunstig Vind dreven til Finmarken, og saa sig nødt til at overvintre der. Da han om Vaaren sejlede bort og sydefter, bad han sine Skibsfæller paa det indstændigste sige fra, om de havde handlet med Finnerne og kjøbt Varer af dem, thi i saa Fald maatte man anvende den yderste Forsigtighed, da Einar Fluga, som nu var Sysselmand, ikke kjendte Skaansomhed. De benegtede at have drevet nogen saadan Handel, og der blev ikke mere talt om den Sag, forend de kom længer sydover, og saa et Langskib komme frem bagom en af Øerne [2]), og stevne imod dem. Odd kjendte strax Einar Flugas Skib, og bad paany sine Folk tage sig i vare, hvis de havde Finnevarer hos sig; her var ikke længer Tid eller Sted til at dølge Sandheden for ham: det gjaldt kun at faa Varerne gjemt bort saa godt som det i Hast kunde lade sig gjøre, førend Einar kom for at ransage Skibet. De maatte nu gaa til Bekjendelse, at de virkelig havde tilforhandlet sig Finnegods; hver kom frem med sit, og det blev alt sammen gjemt paa eet Sted, hvor Odd fandt det raadeligst. Just som de vare færdige hermed, kom Einar til, lagde Langskibet ved Siden af Knarren, og gik ombord i denne. Han forlangte strax at ransage Skibet, og Odd gjorde ingen Indvendinger. Enhver af Besætningen lukkede op sin Kiste, og Einar ransagede den ene efter den anden, dog uden at finde noget. Den egentlige Bulke eller Ladning, der allerede havde været sammenstuvet ved Udfarten fra Island, stod endnu tilbage, da Vinden, som hidtil havde været svag, begyndte at friske op, og fjernede begge Skibe hurtigt fra Øen. Einar, som nødig vilde

---

[1]) Om dennes tidligere Skjebne og merkelige Driftighed, se længere nede, 401, jvfr. Bandamanna-Saga.

[2]) I Sagaerne nævnes Thjotta; men dette maa være urigtigt, da det sidenefter heder at Odd, som fremdeles sejlede sydefter, kom til Melø (Mjóla), hvilken dog ligger næsten en heel Bredegrad nordligere end Thjotta. Da nu Einar Fluga, som Haareks Søn, sandsynligviis boede paa Thjotta, er det rimeligere at denne Ø ved en Fejltagelse er nævnt som den, bag hvilken Einars Skib kom frem, end at Melø urigtigt skulde være nævnt som den Ø, hvor Odd forefandt Kongen. Det er ikke engang sandsynligt, at Einar paa denne Tid, da Kongen selv befandt sig i disse Farvande, laa hjemme paa Thjotta.

komme for langt bort, da han paa Tilbagevejen havde Vinden imod sig, sagde at det neppe behøvedes at bryde selve Bulken synderligt; Besætningen, sagde han, havde viist sig mere samvittighedsfuld, end han havde tænkt, og man maatte see til snarest muligt at vende tilbage. Da sagde en Mand, der sad paa Bulken, at han dog ogsaa først maatte efterse hans Sæk. Einar kunde ikke undslaa sig derfor, Manden begyndte at løse paa Baandet om Sækken, men Knuden var overmaade seen at faa op og Baandet langt; Einar skyndte paa, men da Sækken endelig var aabnet, fandt man deri kun en anden Sæk, med hvis Aabning det gik endnu langsommere. Einars Utaalmodighed steg til det højeste, da der heller ikke i denne Sæk viste sig at være andet end en tredie Sæk, og da omsider ogsaa denne efter megen Tidsspilde var aabnet, og der ikke fandtes andet i den end usle og unyttige Pjalter, medens man imidlertid var kommen saa langt bort, at Øen neppe kunde øjnes i Horizonten, skyndte han sig over til sit eget Skib under Skjeldsord mod Manden, der saa længe havde holdt ham for Nar. Paa denne Maade var det lykkets Odd at undgaa nogen Ransagning af selve Bulken. Men Einar, hvis Mistanke paany var bleven vakt, sendte strax Bud derom til Kongen, der synes at have været i Nærheden, og maaskee just nu var ifærd med at foretage hiin store Opdagelsesrejse til Nordiishavet, hvorom der ovenfor er talt. Ogsaa Odd synes at have vidst, at Kongen ikke var langt borte, thi han sagde til sine Mænd, at om de end vare slupne vel fra Einar Fluga, kom det dog meest an paa at undgaa Kong Harald selv. Da Odd var kommen til Melø, standsede Vinden, saa at han maatte lægge ind; men der laa allerede Kong Harald med endeel Skibe. Da Harald saa det fremmede Skib, skjønnede han strax at det maatte være Odds, og sagde til sine Mænd, at dette traf sig yderst belejligt, da han saaledes selv kunde snakke et Par Ord med Odd, som saa skammeligt havde overlistet Einar. Han lod sig ufortøvet ro hen til Odds Skib med mange Mænd, gik ombord, og bebrejdede Odd, at han, der forhen havde nydt saa megen Hædersbeviisning af ham, nu lønnede ham saa slet ved at handle med Finnerne uden hans Samtykke. Odd sagde at han ej kunde gjøre for at Skibet var blevet fordrevet til Finmarken, og at han for sin Part ingen ulovlig Handel havde drevet. Kongen svarede at om han end ej selv havde befattet sig dermed, havde dog hans Mænd gjort det des mere, og at de lige fuldt alle tilhobe fortjente at hænges: han fordrede at ransage Skibet. Odd gjorde ingen Indvendinger; Skibet blev ransaget, men man fandt intet, og Kongen maatte vende tilbage med uforrettet Sag. I hans Følge var der en ung Mand ved Navn Thorstein, beslægtet med Thore Hunds Æt, og en god Ven af Odd. Han blev et Øjeblik tilbage paa Odds Skib, og spurgte ham, hvorledes Sagen egentlig forholdt sig. Odd tilstod

oprigtigt det Hele, og sagde at Varerne laa skjulte i en Sæk. Thorstein sagde at Kongen sikkert vilde komme tilbage næste Dag for at ransage paany, og raadede Odd til at gjemme Sækken under Kongens eget Sæde. Det gik, som Thorstein havde sagt; Kongen kom, satte sig i det for ham indrettede Højsæde, og lod sine Mænd ransage højt og lavt, men forgjæves. Da han gik, blev Thorstein atter tilbage, forberedede Odd paa et nyt Besøg af ham, og raadede ham til at gjemme Sækken i Sejlet oppe under Raaen. Kongen var imidlertid bleven opmerksom paa at at Thorstein begge Gange var bleven tilbage hos Odd, og spurgte ham om Aarsagen. Thorstein foregav at han maatte rette noget paa sin Hose. Kongen sagde ikke stort hertil, og vendte kort efter tilbage til Odds Skib, hvor der paany blev ransaget, men med lige saa lidet Held som forrige Gang. Thorstein fandt fremdeles Lejlighed til at blive et Par Ojeblik tilbage og bad Odd at være forberedt paa endnu en tredie Ransagning den paafølgende Morgen; imidlertid raadede han ham til om Natten at skjule Finnegodset i Land bag et fremspringende Nes, og ikke bringe det ombord igjen førend i det samme Ojeblik, han skulde sejle bort, hvilket han maatte see til at gjøre saa snart som muligt. Odd takkede Thorstein særdeles for hans Velvilje og gjorde, som han sagde. Kongen kom ganske rigtigt om Morgenen, og lod hver Krog paa Skibet gjennemrode. Da intet fandtes, sagde Odd, at han dog vel nu maatte ophøre at mistænke dem. „Ingenlunde", svarede Kongen, „og aldrig har nogen forhen spottet mig saaledes som I; men det skal nok engang undgjeldes". Han var nu saa vred, at det ej nyttede at tale til ham. Den følgende Aften blæste en gunstig Vind op, og Odd lod Finnegodset i al Stilhed bringe ombord, lettede Anker, og sejlede afsted. Kongen vaagnede tidligt om Morgenen, og sagde til sine Mænd, at han ganske skjønnede Odds Kneb, hvilken denne forresten ikke havde suget af sit eget Bryst; han vilde ransage Skibet endnu engang, og var da vis paa at finde, hvad han søgte; hidtil havde han ej paa den blotte Mistanke villet give Odd og hans Mænd Dødssag. Men da de kom ud af Teltene og saa sig om, øjnede de Odds Skib langt ude ved Oerne, det nyttede altsaa ikke at sætte efter det. „Denne Gang", sagde Kongen forbitret, „slap Odd fra os, og jeg maa erkjende, Thorstein, at du godt forstaar at hjelpe din Ven, som du agter langt højere end mig; men det er jo heller ikke saa underligt, om du slægter din Æt paa i Svigefuldhed". Thorstein meente at han havde gjort en god Gjerning, idet han hindrede Kongen fra at dræbe Odd, der havde været hans Ven, og mange andre brave Mænd for en Sag, der neppe engang var fuldkommen Dødssag, om den end kunde bevises. Odd kom i god Behold til Island. Nogen Tid efter kom Haarek, en Frænde af Thorstein, til Island, netop under det store Uaar (1056); Odd bad ham strax til sig for den

hele Vinter, og da han Sommeren efter rejste tilbage til Norge, medgav han ham nogle gode Heste som en Foræring til Thorstein, hvem, som han sagde, baade han selv og alle hans Skibskammerater skyldte deres Liv. Da Haarek kom hjem til Norge, bragte han Thorstein Hestene. Men denne, som endnu opholdt sig hos Kongen, blev ilde faren derved, da dette kunde udlægges som et tydeligt Beviis paa, at han havde hjulpet Odd. For at rede sig af Forlegenheden foregav Thorstein, idet han viste Kongen Hestene, at det var til ham, Odd havde sendt dem som Gave. Men Kongen var for klog til at lade sig dette indbilde. „Jeg fortjente ingen Gave fra Odd", sagde han, „og det er dig, ikke mig, han har sendt dem; du skal ogsaa have dem, og oven i Kjøbet Døden". Han gav strax Befaling til at dræbe ham. Men ingen af de omstaaende gjorde Miner dertil, da de alle holdt meget af Thorstein; de bad for ham, og udvirkede at han beholdt Liv og Landsvist, men han maatte forlade Hirden, og var siden stedse i Unaade hos Kongen [1]).

Men uagtet vi unegtelig i Haralds Charakteer og hele Fremtræden finde mange Uelskværdigheder, fattes dog heller ikke Træk af sand Ridderlighed i hans Færd. Især er der os opbevaret en Beretning fra den Tid, da Krigen rasede mellem Norge og Danmark, der ej alene indeholder et merkeligt Exempel paa saadan Ridderlighed fra hans og paa kongelig Gavmildhed fra hans Modstanders Side, men derhos vidner om en Fiinhed i Tænke- og Handlemaade, som de Fleste neppe skulde finde paa at søge hos den Tids Nordboer, og som tillige midt under Krigen giver os et venligt Billede af gjensidig Kappestrid i Ædelmodighed mellem begge de stridende Medbejlere. Islændingen **Audun** fra Vestfjordene, en brav, men kun lidet bemidlet ung Mand, rejste en Sommer med en Styremand fra Møre over til Norge, efter at have udsat Størstedelen af hvad han ejede til tre Aars Underholdning for sin gamle Moder, der blev tilbage. Om Vintren blev han i Norge hos den Styremand, med hvilken han var kommen, og rejste den følgende Sommer med ham til Grønland, hvor han tilbragte den anden Vinter [2]). Her kjøbte han en tæmmet Iisbjørn, der ansaaes som en stor Kostbarhed; men han maatte ogsaa give for den alle de Penge, han havde. Hans Hensigt var at bringe den til Danmark og forære den til Kong Sven, der, som han vidste, vilde rigeligt belønne ham, da Kongerne i de Tider satte stor Priis paa at have sjeldne Dyr ved deres Hof. Da Audun kom tilbage til

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 106. Morkinskinna fol. 17. b. 18.

[2]) Det er allerede ovenfor (I. 2. S. 704) udhævet, hvorledes dette Sted, med flere andre, vidner om, at Grønland stod i nærmere Forbindelse med Norge, end med Island.

Norge, tog han sig Fragt ombord paa et Skib, der var bestemt til Oslo. Ankommen her, gik han i Land med sit Dyr, og søgte sig Herberge. Han vilde derfra begive sig over Land ned til Danmark, maaskee af Frygt for at blive opbragt af Krigsskibe, om han tog Søvejen, da Krigen paa denne Tid rasede paa det heftigste. Kong Harald opholdt sig just i Byen. Det rygtedes snart, at en islandsk Mand var kommen fra Grønland med en aldeles tam Bjørn, og Kongen, som havde stor Lyst til at eje Dyret, sendte strax Bud efter Audun, og spurgte om han vilde sælge det for Indkjøbspriis. Da Audun vægrede sig derved, bød han ham dobbelt Indkjøbspriis, men ligeledes forgjæves: han spurgte da om han vilde forære ham Dyret; men Audun svarede fremdeles Nej. „Hvad vil du da gjøre med Dyret", spurgte Kongen forundret. Audun svarede uforbeholdent, at hans Bestemmelse var at bringe det til Danmark og forære det til Kong Sven. „Men er du da saa uvittig", spurgte Kongen, „at du ikke har hørt om den Ufred, som nu hersker mellem Landene, eller stoler du saaledes paa din Lykke, at du antager det muligt for dig at slippe frem med en saadan kostbar Gave, hvor andre neppe engang kunne slippe heelskindede frem i deres aller nødvendigste Ærender?" „Det kommer an paa Eder, Herre", sagde Audun, „men min Bestemmelse forandrer jeg ikke". „Saa vil jeg da", sagde Kongen, „tillade dig at drage afsted som du har bestemt, alene paa det Vilkaar, at du paa Tilbagevejen kommer til mig og fortæller mig, hvorledes Kong Sven lønner dig for Dyret: hvo veed, maaskee har du Lykken med dig". Audun lovede det, og tiltraadte nu den møjsommelige Vandring til Danmark gjennem hele Viken. Han kom heldigt til Danmark — det vil her sige Halland, — men da var det ogsaa forbi med alle hans Rejsepenge, saa at han maatte tigge om Mad baade for sig og Dyret. At vise det frem for Penge synes ej at have faldt ham ind, eller denne Maade at erhverve Penge paa var maaskee endnu ikke almindelig i de Tider. Han henvendte sig derfor til en kongelig Aarmand, ved Navn Aake, da han ansaa ham nærmest til at hjelpe ham videre med den til Kongen selv bestemte Gave. Men den egennyttige Aake vilde intet give ham uden for Penge, og da Audun ingen Penge havde, gjorde Aake ham det Forslag at overlade ham den halve Ejendomsret til Dyret, imod at han overtog begges Underhold indtil de naaede Rejsens Maal. „Du er endnu værre faren", sagde han, „om Dyret sulter ihjel for dig, thi da har du jo slet intet". Nøden drev Audun til at gaa ind paa dette haarde Vilkaar, dog saaledes at om Halvdelen af den Belønning, Kongen gav for Dyret, udgjorde mere end Aakes Udlæg, skulde Audun have det overskydende. De fortsatte nu Rejsen i Fællesskab til Svens Hof. Kongen modtog Aake venligt, og spurgte ham hvo hans Ledsager var. Audun tog selv Ordet, og fortalte Kongen saavel hvad hans Ærende var,

som om den Nød, der havde stilt ham ved den halve Ejendomsret til Dyret. „Er det sandt, hvad han siger", spurgte Kongen Aake. Denne kunde ikke negte det. „Men indsaa du da ikke", sagde Kongen, „det utilbørlige i at du, der skylder mig din hele Lykke, og hvis Pligt det er at paasee mit Tarv, lægger en fremmed Mand Vanskeligheder i Vejen naar han vil bringe mig en herlig Gave? Du fortjente Døden, men jeg skal lade dig slippe med Landsforviisning og Tabet af din Ejendom; bort med dig, og kom aldrig oftere for mine Øjne. Men dig, Islænding, er jeg lige saa taknemmelig, som om du havde foræret mig hele Dyret, og bliv her hos mig". Audun takkede og modtog Indbydelsen, medens Aake derimod med Skamme maatte pakke sig. Audun havde dog ikke længe opholdt sig hos Sven, førend han tilkjendegav denne sin Beslutning, at drage i Pilegrimsferd til Rom. „Havde du ikke haft saa god en Gjerning i Sinde", sagde Kongen, „da vilde jeg have taget det ilde op, at du saa snart vilde forlade mig". Han gav ham rigelige Rejsepenge, skaffede ham godt Følgeskab med andre Pilegrime, og bad ham besøge ham igjen, naar han kom tilbage. Audun kom lykkeligt til Rom, forrettede sin Andagt der, og tiltraadte Tilbagerejsen. Men paa Vejen blev han heftigt syg, saa at han længe maatte holde Sængen, og da han endelig, udmattet og afkræftet, rejste sig fra Sygelejet, vare alle hans Rejsepenge fortærede. Den øvrige Deel af Vejen maatte han betle sig frem. Endelig naaede han det Sted i Danmark, hvor Sven opholdt sig, en Paaske-Aften, men pjaltet, som han var, og med afraget Haar, skammede han sig ved at lade sig see, og gjemte sig i en Kirke-Udbygning, i den Hensigt at oppebie Kongen her og give sig tilkjende for ham, naar han gik til Messe. Men da Kongen kom med sine prægtigt klædte Hirdmænd, svigtede Modet ham, og han torde ikke lade sig see. Da Kongen satte sig ved Drikkebordet, sneg Audun sig ogsaa til Kongsgaarden, men holdt sig ude og spiste der, efter Pilegrimernes Skik, saalænge de endnu ikke havde kastet Stav og Skreppe [1]). Da Kongen skulde gaa til Aftensang, var det endnu værre for Audun at komme frem, da Hirdmændene nu vare drukne og desto mere tilbøjelige til Løjer. Men da Kongen kom tilbage fra Kirken, og Hirden gik ind, fik han selv Øje paa Manden, der ængsteligt holdt sig tilbage, og bad ham komme frem. Audun kastede sig for hans Fødder, og Kongen kunde neppe kjende ham igjen, saa forandret var han, men saasnart han vidste, hvo han var, bad han ham hjerteligt velkommen, og førte ham ved Haanden ind i Hallen. De overgivne Hirdmænd lo ad den pjaltede Gjest, men Kongen irettesatte dem skarpt, og sagde at Audun havde sørget bedre for sin Sjæl end de. Kongen lod ham nu bringe i Bad og iføre gode

---

[1]) Disse vare væsentlige Bestanddele af Pilegrimernes Dragt.

Klæder. Det varede ikke længe, førend han fik sin Sundhed og Førlighed ganske tilbage. Sven viste ham altid den største Venlighed, og han blev ligeledes yndet af alle sine Omgivelser. Saaledes led det hen til Sommerens Begyndelse. Da tilbød Kongen ham den Udmerkelse, at træde i hans Tjeneste som Skutelsvend. Audun takkede meget for det gode Tilbud, men sagde at han dog heller vilde vende tilbage til Island. Da Kongen ytrede sin Forundring over dette Valg, oplyste Audun ham om Aarsagen, nemlig Omhu for hans Moder, hvis Forsørgelsespenge nu vare opbrugte; han kunde ikke bære over sit Hjerte, at hun skulde gaa og betle paa Island, medens han selv levede i Herlighed ved Svens Hof. „Dette er vel talt, og som det sømmer en Hædersmand", sagde Kongen, „det slaar ikke fejl, at du faar Lykken med dig; jeg agter og ærer fuldkommen den Grund, der kalder dig bort, men det er ogsaa den eneste, du kunde angive uden at fornærme mig. Bliv nu her indtil Skibene skulle afgaa". En Dag gik Kongen ned til Bryggerne med Audun; der laa flere Skibe, som skulde gaa til Austerveg, til Sarland, til Sverige eller, merkeligt nok, til Norge. Krigen ophævede altsaa ikke ganske Handelsforbindelsen mellem begge Lande. Kongen standsede ved et af Skibene, som var meget smukt, og spurgte Audun, hvad han syntes om det. Han roste det særdeles. „Dette Skib", sagde Kongen, „vil jeg give dig som Løn for Bjørnen". Audun takkede for den rige Gave, og væntede ikke at faa endnu mere. Men da Skibet var sejlklart og han skulde rejse, sagde Kongen til ham: „da du nu endelig vil bort, skal jeg ikke holde paa dig; men jeg har hørt, at det er slemt for Havne paa Eders Ø, saaledes at lange Strækninger af Kysten ere øde, og yderst farlige for Skibe: nu kan det hænde sig, at du lider Skibbrud og mister Ladningen; da seer man ikke stort til at du har været hos Kong Sven og givet ham en kostbar Gave. Derfor giver jeg dig denne Læderpose [1]) fuld med Sølvpenge, thi om du da end lider Skibbrud, er du ikke ganske pengeløs, naar du kun beholder den. „Dog", vedblev Kongen, „kunde det treffe saa uheldigt, at du ogsaa tabte den, og da har du heller ikke noget for det Ophold hos mig og din Gave; men" — her drog han en Guldring af Armen og gav Audun den — „du er endda ikke pengeløs, naar du kommer i Land med denne, saaledes som Mange have for Skik, at bære Guld paa sig i Tilfælde af Skibbrud, og saa kan man i det mindste paa Ringen see, at du har været hos mig. Men det beder jeg dig om", tilføjede han, „at du ikke forærer den bort uden til en fornem Mand, hvem du tror at skylde saa meget godt, at han fortjener en saa herlig Gave, thi slige Gaver ere egentlig kun for fyrstelige Mænd: lev nu vel!" — Audun sejlede afsted, og kom heldigt til Norge; han lagde

[1]) I Sagaerne staar der „ledrhosu" egentlig „Læder-Hose".

sine Varer op, og begav sig ifølge sit tidligere Løfte til Kong Harald. Denne tog venligt imod ham, og bad ham sidde ned og drikke med dem. Derpaa spurgte han, hvorledes Sven havde belønnet ham for Bjørnen. „Han belønnede mig", sagde Audun, „ved ikke at slaa Vrag paa min Gave". „Saaledes havde ogsaa jeg belønnet dig", sagde Harald, „men hvad mere?" Han gav mig Penge til min Pilegrimsreise", svarede Audun. „Kong Sven", sagde Harald, „skjenker saa mange Folk Penge til Pilegrimsreiser eller andet, om de end ikke bringe ham Gaver; hvad videre?" „Han tilbød mig", svarede Audun, „at blive hans Skutelsvend og mange andre Æresbeviisninger". „Et vakkert Tilbud", sagde Harald, „men han lod det vist ikke blive derved". „Han gav mig en Knarr med den bedste Farm, man har seet her i Norge", svarede Audun. „Det var stormandsmæssigt", sagde Harald, „men ogsaa jeg havde gjort det samme; gav han dig ikke mere?" Audun nævnte den med Sølvpenge fyldte Pose, og Hensigten, i hvilken Sven havde givet ham den. „Det var overordentligt", sagde Harald, „og jeg havde ikke gjort det, da jeg vilde have anseet mig fri for al Forbindtlighed ved at give dig Skibet; fik du endnu mere?" „Ja", svarede Audun, „han gav mig denne Ring, som jeg her bærer paa Armen, da jeg, som han sagde, ikke vilde være uden Midler, saalænge jeg havde den, om jeg end mistede alt det øvrige; han paalagde mig derhos aldrig at afhænde den, med mindre jeg troede at skylde en fyrstelig Mand saa meget godt, at jeg vilde forære ham den: og denne Mand har jeg nu fundet, thi det stod dig frit for at tage baade Dyret og mit Liv, men du lod mig fare i Fred did hen, hvor andre ej fik Tilladelse at komme". Med disse Ord tog Audun Ringen og gav Kongen den. Kongen modtog taknemmeligt den med saa udsøgt Fiinhed overrakte Gave, og skjenkede Audun gode Foræringer, førend han drog bort. Det tilføjes, at Audun kom heldigt til Island den samme Sommer, og at det stedse gik ham meget godt [1]).

Den Anseelse, Thjodolf, Stuf, Halle og andre Skalde nøde ved Haralds Hof, viser noksom, hvor meget han yndede Skaldekunsten. I det Foregaaende have vi ogsaa anført flere Exempler paa den Færdighed, hvormed han selv udøvede den. At han saavel af sin Samtid som af Eftertiden betragtedes som en af de ypperste Kjendere og paalideligste Bedømmere af Skaldekunstens Frembringelser, fremlyser saavel af flere Beretninger i hans Saga som af den Omstændighed, at hans Vers i Snorre Sturlassøns Skalda eller Anviisning til Digtekunsten hyppigt anføres

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 72—73. Morkinskinna fol. 10 a. b. Blandt hans Efterkommere nævner Hrokkinskinna en vis Thorstein Gydassøn, der maa have levet omkring 1300.

blandt de ypperste Skalders Arbejder som klassiske Mønstere til Efterligning. Hvor strengt han bedømte endog sine egne Præstationer, have vi ovenfor seet, da han strax før Stanford-Slaget erklærede et Vers, han havde improviseret, daarligt, kun fordi det indeholdt en Dunkelhed [1]). Og hvor skarpt hans Øre var, derom vidner en liden, i Sagaerne opbevaret Fortælling om en Art af poetisk Veddekamp mellem Kongen, en Mand ved Navn Thorgils, og Thjodolf Skald. Engang, berettes der, da Kongen sejlede med sin Flaade langs Kysten, kom han forbi en Mand, der sad i en Baad og fiskede. Kongen var i godt Lune og spurgte om han kunde digte. Øjeblikkelig kom han med et Vers, hvis første Halvdeel handlede om hans Fiskeri, hvorledes han fangede baade Hyser og Langer; den anden derimod om hans tidligere Krigsbedrifter, hvorledes han bar et guldomvundet Sverd, og farvede Spydet i Blod. Hiint — saaledes sluttede han den første Halvdeel — skede for kort Tid siden (var þat fyrir skömmu), dette — saa endte den anden Halvdeel — derimod for lang Tid siden (var þat fyrir löngu). „Har du altsaa været hos Fyrster eller i Slag", spurgte Kongen. „Visselig", svarede hiin, „men kvæd nu imod". Da kvad Kongen et Vers, hvis Halvdele endte paa samme Maade; „det var for kort Tid siden, kvad han, at hans tapre Hirdmænd hug løs paa Danerne, men derimod for lang Tid siden, at han langt fra Fædrelandet kæmpede i Serkland". Derpaa bød han Thjodolf at kvæde. Denne kvad et Vers omtrent af samme Indhold, fremdeles med de samme Slutningsord for hver Halvdeel; men det Ord, der i Slutningslinjen af første Halvvers skulde rime sig paa Stavelsen skömm, var Ordet gröm, med enkelt m. Dette saarede Kongens kræsne Øre, saa at han udbrød: „Nej hør den berømte Skald, som ikke kan skaffe ordentlige Riim; han siger gröm, skömm, medens derimod et Ord som hrömm vilde have været fuldt Riim; dette skilte du dig ikke saa godt fra som meget andet". Thjodolf blev vred, og sagde at han vilde see paa, hvem der kunde digte bedre. Kongen bad Fiskeren at kvæde; denne gjorde Vanskeligheder ved at kvæde efter at Kongen og Thjodolf havde givet Prøver paa deres Dygtighed. Men Kongen gav ham en Guldring, og vedblev sin Bøn. Da kvad han et Vers, atter med de samme Slutningsord; den første Halvdeel om Gaven, som Kongen for et Øjeblik siden havde skjenket ham, den anden om Kongens tidligere Bedrifter mod Blaamændene. Men denne Gang var han ikke heldigere end Thjodolf i Valget af Riim. Kongen bemerkede dog intet derved, men bad Thjodolf digte imod. Denne vægrede sig. „Vel digter du godt", sagde Kongen, „men du taaler heller ikke at høre

[1]) Nemlig fordi Ordet „mina" i Originalen, se Harald Haardraades Saga Cap. 118, snarere kan henhøre til „hjálmar" end til det underforstaaede „brynju".

mindste Dadel over dine Frembringelser". Kongen kvad nu selv et Vers efter det forrige Mønster, i hvis anden Halvdeel han, merkeligt nok, omtalte en Sejlads, han for lang Tid siden skulde have foretaget søndenfor England. Da han ingensinde havde været med paa noget saadant Tog — det maatte da i alle Fald have været, førend han var femten Aar gammel, og forbigaaet af Sagaskriverne —, skulde man fristes til at tro, at „England" her kun ved en Erindringsfejl af dem, der senere fremsagde Verset, eller ved en Læsefejl, er kommet i Stedet for „Engelsnes" d. e. Cap. St. Angelo eller Malea, det sydøstlige Forbjerg paa Peloponnes, søndenfor hvilket han oftere sejlede; især da alle de øvrige Vers, der ved denne Lejlighed improviseredes, paa det første nær, i anden Halvdeel handle om Kongens Bedrifter i Levanten. Baadmanden kvad til Gjengjeld et Vers, hvor han berømmede deels Kongens sidste Tog mod Venderne [1]), deels hans tidligere Heltegjerninger i Serkland. „Dette", sagde Kongen, „har de bedste Udgange af alle dine Vers; er du i Mangel eller mislige Omstændigheder, saa kom til os; jeg skal da give dig hvad du behøver". „Nej", svarede Baadmanden, „med mig har det ingen Nød; jeg gjorde dette kun for Moro Skyld. Mit Navn er Thorgils; jeg var med din Broder, Kong Olaf, i Slaget paa Stiklestad". Med disse Ord kastede han Fiskerkoften af sig, og viste sig da at være en Mand af særdeles krigersk Udseende. Han gik i Kongens Tjeneste, og forblev siden hos ham [2]).

Haralds store Aands-Evner, udbredte Erfaring og, i det mindste for den Tid, sjeldne Kundskaber fandt ogsaa almindelig Anerkjendelse, og hvor forhadt han end paa enkelte Steder kunde være som Konge, var der dog kun een Stemme om hans aandelige Fortrin. Endog den bremiske Magister Adam, der for øvrigt bedømmer ham saa haardt, og sætter ham i Klasse med de værste Tyranner, taler dog med stor Agtelse om hans tidligere Krigsbedrifter og betydelige Erfaring [3]). Hans Undersaatter spurgte ham endog, som det lader, til Raads i farlige Sygdomstilfælde. I det mindste have Sagaerne opbevaret os een Beretning om en Helbredelse, Kongen skal have tilvejebragt. Beretningen er vistnok heel mistænkelig, men den torde dog kunne betragtes som et Vidnesbyrd om de store Forestillinger, Samtiden og den nærmeste Eftertid nærede om Haralds Indsigter [4]). Overhoved lære vi heraf, saavel som af alle andre Træk, der

---

[1]) Harald kaldes her „Vendernes Ødelægger"; dette Vers bekræfter saaledes det oven anførte Udsagn af Mag. Adam, at Harald herjede Vendland.

[2]) Harald Haardraades Saga, Cap. 108. Morkinskinna, fol. 17 a.

[3]) Han kalder ham saaledes, hvor han taler om hans Nordiishavs-Expedition (IV. 38), experientissimus Nordmannorum princeps.

[4]) Fortællingen staar at læse i Harald Haardraades Saga Cap. 97, 98, Mor-

meddeles af Haralds Liv, at han maa have været en højst begavet Mand, af en fremragende Aands-Overlegenhed og en skarpt udpræget Personlighed.

32. Folkets Vilkaar, Skikke og Sæder under Haralds Regjering.

Uagtet Haralds bestandige Krige synes dog Folkets Kaar under hans Regjeringstid i det hele taget at have været gode, og den Misfornøjelse, som herskede, havde mere sin Grund i hans Strenghed og idelige Forsøg paa at udvide sine Rettigheder, end i noget økonomisk Tryk for øvrigt. Den Ulempe, Krigen bragte, bestod meest deri, at Folket ulejligedes med idelige Ledings-Opbud thi Landet selv herjedes ikke, naar maaskee undtages de aller sydligste Strøg i Nærheden af Halland; derimod gjorde de norske Krigere som oftest et godt Bytte i Danmark ved de aarlige Plyndringstog, og følgende den, ogsaa af senere Hærførere anvendte, mere kloge end humane Regel, at Krigen selv maa underholde Krigen, indskærpede Harald sine Mænd ikke een, men mange Gange, at de ved at erhverve saa meget Bytte som muligt maatte see til at holde sig skadesløse for den Bekostning og Ulejlighed, som Krigstjenesten paadrog dem: en Opmuntring, de heller ikke undlode at tage til Følge [1]). Af det store nordeuropæiske Uaar 1056, der endog rammede Sverige og Island, synes Norge ikke

kinskinna fol. 11, b. Den handler om en mægtig Thrønders, ved Navn Halldors, Datter Ingebjørg, der efter et Besøg, Kongen havde aflagt der paa Gaarden, blev meget syg, idet hendes Bug svulmede op, og Tørst og Hede plagede hende. Halldor, siges der, spurgte Kongen til Raads, og denne sagde at hun maatte have slugt en Orme-Unge, der siden havde voxet inde i hende. Han angav et Middel til at faa lokket den frem og dræbt den, hvilket ogsaa lykkedes, skjønt hun led meget derved, og hun siden efter ikke ret kom sig, forend man, som Kongen bød, havde paakaldt Jomfru Maria for hendes Skyld, og lovet at Ingebjørg paa Marias Himmelfartsdag skulde synge „beati immaculati“ og 7 Psalmer. Siden bejlede en Lendermand til hende, men efter Kongens Raad afslog Halldor Tilbudet, og Ingebjørg blev siden ved Kongens Foranstaltning og med Faderens Samtykke sat i et Nonnekloster. Da slige Ormehistorier, saa hyppigt de end fortælles, endog nu omstunder, alle ere usande; da Beretningen ikke lægger Dølgsmaal paa, at onde Tunger angav hendes vel fortrolige Omgang med Kongen som Aarsagen til hendes Ildebefindende, og da det ligeledes er underligt at Kongen siden ej tillod hende at gifte sig, men satte hende i Kloster: skulde man næsten formode at den Sammenhæng, som den almindelige Folkesnak antydede, var den rette. Nonneklostret, hun sendtes til, maa for øvrigt have været etsteds udenfor Norge, maaskee i England, da der ej paa den Tid fandtes Nonneklostre i Norge.

[1]) Se især Morkinskinna, fol. 9.

synderlig at have været berørt: det omtales ikke for Norges Vedkommende i Sagaerne, medens vi derimod have seet at Kong Harald sendte Korn til Island; det tilføjes endog, at han for at skaffe Islændingerne end større Lettelse, tillod dem at sende deres Fattigfolk over til Norge: alt sammen Tegn paa, at der her ikke herskede nogen Mangel [1]). Handel og Skibsfart kan formedelst Krigen med Danmark ikke have været i saa god Gang, som i den dybeste Fred, men den var dog ikke ganske afbrudt, ikke engang med Danmark selv, i det mindste for neutrale Skibe, hvilket Audun Islændings og Sneglu-Halles Historie viser; med de øvrige nordeuropæiske Lande, nemlig med England, maa Handelsforbindelsen sikkert have været meget levende. Saaledes omtales hiin Thore Englandsfarer, der havde ligget i Sejlads til forskjellige Lande, og bragt Kongen Kostbarheder hjem [2]); da Sneglu-Halle, efter at have opholdt sig en Stund i England, søgte at faa Plads ombord paa et af de Skibe, der skulde afgaa til Norge — og dette nævnes ej som en Undtagelse, men som noget sædvanligt — havde allerede saa mange Tydskere tinget sig ind med mange Varer, at Halle ikke nogensteds kunde komme an, og alene ved en List skaffede sig Optagelse. Den forhen nævnte Islænding Odd Ufeigssøns Ungdomshistorie viser, hvorledes de driftige Handelsmænd i hine Tider bare sig ad, for at arbejde sig op fra lidet til en stor Formue. Hvad der her fortælles om Islændingen, maa ogsaa i det hele taget passe paa Forholdene i Norge. Odds Fader Ufeig, en Datter-Dattersøn af en mægtig Mand, der ligeledes hed Ufeig, og var en af dem, der vovede og formaaede at modsætte sig Gudmund den mægtiges Anmasselser, gjorde kun lidet af sin Søn, som derfor blev ked af Opholdet hjemme, og i sit 13de Aar bad ham om Penge-Understøttelse til at søge sin Lykke blandt Fremmede. Men Faderen afslog ham hans Bøn, hvorefter Odd tog et Fiskevaad med Tilbehør og 12 Alen Vaadmaal, og begav sig bort. Han slog sig i Følge med nogle Vær-Mænd, der optoge ham i Fællig med sig, og deels laante, deels lejede, deels solgte ham paa Kredit, hvad han behøvede. Med dem laa han i tre Aar ude paa Fiskeværene, og var saa heldig, at han inden den Tid ej alene havde tilbagebetalt sin Gjeld, men ogsaa erhvervet et godt Overskud, for hvilket han kjøbte Part i en Færgeskude. Med denne laa han en Tid paa Fragtfart mellem Midfjorden og Strandene paa Nordlandet, og vandt saa meget at han først udløste sine Medejere, og siden, da han blev ked af dette Liv, kunde kjøbe sig Part i et Kjøbmandsskib. Med dette drog han nu paa Handelsrejser til andre Lande, var fremdeles baade driftig og heldig, og havde om en føje Tid bragt det

---

[1]) Se ovenfor S. 220. jvfr. Harald Haardraades S. C. 54, Snorre C. 36.

[2]) Se ovenfor S. 258.

dertil, at han ejede en Knarr og Størstedelen af dens Ladning. Han fortsatte sine Handelsrejser og forøgede stedse sin Formue; han blev nu saa rig og anseet, at Fyrster og Høvdinger indbøde ham til sig og viste ham megen Ære. Saaledes var han ogsaa Harald Haardraades Gjest, og vilde sandsynligviis have vedblevet at staa i et venskabeligt Forhold til ham, hvis kun ikke den uheldige Begivenhed med Hensyn til Finnehandelen var indtruffen, der nær havde kostet Odd baade Liv og Ejendom. Men han slap, som vi have seet, heldigt derfra, og fortsatte fremdeles sine Handelsforetagender, som han drev i større og større Maalestok. Tilsidst havde han to Knarrer i Fart, og ansaaes for den rigeste og heldigste af den Tids Kjøbmænd paa Island. Da føjede han endelig sine Venner i at slaa sig til Ro og kjøbe sig en Gaard, nemlig Mel i Midfjorden paa Nordlandet. Her indrettede han sig med megen Pragt, og levede paa en stor Fod, hans Rigdom anslog man til lige saa meget som tre af dem, der ellers regnedes for de rigeste, ejede tilsammen; ja det hed endog siden, at der aldrig havde været nogen Mand paa Øen, der i Rigdom kunde maale sig med ham. For ret at regnes blandt Landets Stormænd maatte han ogsaa have et Godord: det kjøbte han [1]), og blev nu den ypperste Mand der nordpaa. Hans Rigdom og hurtige Opkomst vakte ham vistnok Misundere og mægtige Fiender, der paaførte ham en farlig Proces; men hans Fader Ufeig, der hidtil havde holdt sig aldeles fra ham, som en ganske fremmed, kom ham til Hjelp med sin Klogskab, og han vedblev at være en mægtig og anseet Mand saa længe han levede [2]).

Danmark, England, Irland, Skotland, Frankrige og Tydskland vare, som man maa antage, fornemmelig de Lande, hvortil vore Forfædre paa Harald Haardraades Tid gjorde Handelsrejser, ligesom danske, engelske og fariske eller tydske Skibe hyppigt saaes i norske Havne, fornemmelig de vikske. Austerveg eller de østersøiske, især russiske, Havne, bleve ligeledes hyppigt besøgte, deels for Pelsverkhandelens Skyld, deels for Indkjøb af de kostbare asiatiske Varer, som paa de store Floder bragtes til Rus-

---

[1]) At Godordene kunde kjøbes, er ovenfor viist.

[2]) Bandamanna-Saga. Den Beretning, som denne meddeler om den Odd Ufeigsson paaførte Proces, er i høieste Maade underholdende, og bærer derhos ganske Sandhedens Præg. Sagaen har sit Navn deraf, at 8 Høvdinger havde forbundet sig om at ødelægge Odd ved denne Proces; de kaldtes derfor „Bandamenn" eller Forbundne. De vare Hermund Illugesson fra Gilsbakke (Søn af Illuge den svarte), Gelle Thorkelsson fra Breidefjorden, Egil fra Borg, Søn af Skule Thorsteinsson, Jarnskegge fra Eyjafjorden, Søn af Einar fra Tveraa, Skegg-Brodde fra Østfjordene, Søn af Bjarne Brodd-Helgesson, og tre andre, tilsammen Repræsentanter for de ypperste Ætter paa Island, og vistnok alle betragtende Odd med misundelige Øjne som en Parvenu.

lands Markedsplads̄e, fornemmelig Novgorod, der nu mere og mere tiltog i kommerciel Betydenhed, medens de haarde Knæk, Jumne eller Jom havde lidt i de sidste Krige, og overhoved den næsten uophørlige Krigstilstand, hvori Venderne befandt sig saavel med Tydskere som Nordboer, nødvendigviis maatte sætte denne forhen saa vigtige Handelsstad betydeligt tilbage, og inden føje Tid bringe den ned i Rækken af de øvrige, lidet merkelige, vendiske Smaastæder [1]). Venderne derimod søgte at hevne sig paa de Christne og holde sig skadesløse ved at udruste Sørøverskibe, der, saa vel som Kurernes og Esternes, foruroligede Østersøens Farvande, og især hjemsøgte Kysterne af de danske Øer [2]). Ogsaa Bjarmeland, eller Handelsmarkedet ved Dvina-Floden, blev endnu Tid efter anden besøgt af Nordmændene, stundom paa fredelig, stundom paa krigersk Viis [3]). Norges Handelsforbindelse med Grønland er ovenfor omtalt, og det er vel ikke saa usandsynligt at enkelte norske Skibe ogsaa, enten tilfældigviis, eller med Plan, besøgte Vinland [4]).

Foruden Handelsrejser og de enkelte Vikingetog, der endnu, skjønt yderst sjelden, foretoges enten til de irske Farvande eller Bjarmeland, og de Rejser, som unge æventyrlystne Krigere gjorde til Constantinopel for at tage Tjeneste i den græske Hær eller blandt Væringerne, blev efter Christendommens Befæstelse ogsaa en anden Art af Rejser meget sædvanlig hos Nordboerne, ligesom den længe havde været almindelig hos de tidligere til Christendommen omvendte Nationer, nemlig **Pilegrims-Rejser** til hellige Steder. Disse Rejser gjaldt, som man lettelig kan begribe, især Rom. Dog gjestedes ogsaa stundom det hellige Land [5]), især, som man maa formode, af de Nordboer, der allerede havde naaet Constantinopel. Et Sted, der ogsaa hyppigt besøgtes af Nordboer, som overhoved af Pilegrime fra hele den occidentalske Christenhed, var Apostelen St. Jakobs

---

[1]) Vel omtaler Mag. Adam endnu Jumne som meget anseet (II. 19, jvfr. ovenfor I, 2. S. 75,) men det er at formode, at han, som dog ikke selv havde været der, har skildret Forholdene som de vare noget tidligere. Thi man finder paa den Kant ingen arabiske Mynter yngre end 1050, og vist er det at Jumne heller ikke omtales som Handelsstad efter 1100. Helmold, der skrev ved 1180, udskrev igjen tildeels Mag. Adam.

[2]) Naar det i Ljosvetningasaga Cap. 29, fortælles om Hall Utryggssøn og Vikværingen Baard, at de paa en Rejse til Austerveg bleve overfaldne af Vikinger, hvis Angreb dog Skibsfolkene, opmuntrede af Hall, sloge tilbage, da er det enten vendiske, kuriske eller estiske Sørøvere, som her menes.

[3]) Harald Haardraades Sønnesøn Haakon hjemsøgte Bjarmerne og kæmpede med dem henved 1090, som det nedenfor skal omtales.

[4]) Se ovf. I. 2. S. 462.

[5]) Saaledes f. Ex. af Thore Hund, og tidligere af Thorvald Kodraansson.

Grav i Galicien i det nordvestlige Spanien, eller, som Stedet efter ham er kaldet, Santjago de Compostella [1]). Vi have allerede i det foregaaende seet flere Exempler paa slige Pilegrimsrejser, saa vel fra Norge, som fra Island, og det endog strax efter Christendommens Indførelse, f. Ex. Floses og Kaares, Einar Thambarskelves, Sighvat Skalds. Naar allerede saa mange af de fornemste Mænd i Norden nævnes blandt Pilegrimenes Tal, kan man være forvisset om, at deres Antal blandt de lavere Klasser maa have været meget stort. Dette viser sig ogsaa i det mindste for Danernes Vedkommende deraf, at allerede Kong Knut paa sin Rejse, som vi have seet, traf Foranstaltninger til Sikkerhed og Fred for alle de af hans Undersaatter, der droge gjennem Alpepassene til Italien, og at han oprettede Hospitier for dem [2]). Nøde nu end Nordmændene, efter Opløsningen af Forbindelsen mellem Danmark og Norge, ikke i Almindelighed godt af disse Foranstaltninger [3]), saa undlode de dog vist ikke derfor, lige fuldt at foretage hyppige Pilegrimsrejser, især deelshed da saadanne meget ofte paalagdes som Pønitens for gejstlige Forseelser, og kun de Rigere vare istand til at kjøbe sig Aflad derfra, medens derimod Rejsen netop foretoges af de Fattigste. Paa den hele Rejse skulde man desuden undvære alle Bekvemmeligheder, og vandre frem barfodet, i en simpel, om Ydmyghed vidnende Dragt; det var heller ikke nogen Skam at betle, naar man rejste i et saa rosværdigt Øjemed, og især kunde man fordre Føde og Pleje i de Klostre og øvrige gejstlige Stiftelser, man kom forbi; ja paa de meest befarede Pilegrimsveje havde Klostrene endog, for at deres Rolighed ej skulde forstyrres ved alt for hyppige Besøg, oprettet Herbergesteder eller Hospitier til syge eller affræftede Pilegrimes Optagelse og Pleje.

---

[1]) See herom især Werlauffs indholdsrige Afhandling „om de gamle Nordboers Bekjendtskab ved den pyrenæiske Halvø", i Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Historie, 1836. S. 18—62. Galicien kaldtes af vore Forfædre efter St. Jago Jakobsland og Hyppigheden af Rejserne derhen, i det mindste fra Danmark, sees deraf at de Muslingskaller, hvoraf Pilegrimene betjente sig til at drikke og som de havde befæstede paa deres brede Kraver, i den danske heraldiske Terminologi kaldes „Ibskaller" d. e. Jakobs-Skaller. Om den danske Høvding, der efter et Krigstog til Galicien (maaskee i Følge med Robert den Friser, senere Greve i Flandern) kaldtes Galize-Ulf, er forhen talt.

[2]) Det vil vel her kun sige, at han til de allerede bestaaende Hospitier (se nedenfor) legerede Pengesummer for at de særskilt skulde sørge for danske Pilegrime.

[3]) Der gjordes dog vel i Udlandet ikke synderlig Forskjel mellem dem, der hørte til den saakaldte „danske Tunge". Audun Islænding var, som vi have seet, i Følge med Pilegrime fra Danmark, men han stod rigtignok under Kong Svens særskilte Beskyttelse.

Blandt de Klostre, hvis Hospitier saaledes fornemmelig synes at have været besøgte af nordiske Pilegrime, var det rige Abbedi paa Øen Reichenau (Augia dives) i Bodensøen; et dette Kloster tilhørende Nekrologium, eller Fortegnelse over de Personer, hvis Dødsdag eller, som vore Forfædre kaldte det, Aartid, det højtideligholdt ved særskilte Sjælemesser, er os opbevaret, og indeholder henved 400 nordiske Navne, af hvilke enkelte øjensynligt vise sig at være danske, men andre igjen lige saa bestemt ikke-danske, og enkelte udtrykkeligt henføres til Island [1]). Den sydlige Beliggenhed af de Steder, der besøgtes, gav Anledning til, at vore Forfædre, naar de talte om Pilegrimsrejser, sædvanligviis brugte Udtrykket „at gaa syd" (ganga suðr), og Rejsen selv kaldtes suðrganga [2]). Til Rom tog man sædvanligviis Vejen enten over Danmark, Saxland, Rhinegnene og de helvetiske eller tyrolske Alpepasse, eller over Flandern, Frankrige, Burgund og Piemont; hiin kaldtes den østre, denne den vestre Vej [3]). Den sidste fulgte man vel og tildeels, naar man skulde besøge St. Jago i Galicien [4]). Uagtet nu Rejser egentlig kun foretoges i et fromt Øjemed, slaar det dog ikke Fejl at mange, mere verdsligsindede Pilegrime benyttede Lejligheden til at knytte Handelsforbindelser, og maaskee underhaanden at indkjøbe Kostbarheder fra Syden, som de siden bragte til Hjemmet, enten til eget Brug, eller til Salg. Under alle Omstændigheder maa de have hjembragt en rig Skat af Erfaring og Erindringer om Sydens højere Kultur, der ikke kunde andet end bære Frugter i Norden. Paavirkningen af fremmede Landes Kultur tiltog, da St. Olafs Helligdom i Throndhjem blev berømt i Udlandet og hyppigt besøgt af fremmede Pilegrime. Dette var allerede Tilfældet, da Mag. Adam skrev sit Verk, kun faa Aar efter Haralds Død. „Ved St. Olafs Grav" siger han, „udretter Herren lige til den Dag i Dag underbare Helbredelser, saa at de der haabe at faa Hjelp af hans Fortjenester, strømme derhen fra fjerne Egne.

---

[1]) Se Antiqvarisk Tidsskrift for 1849, S. 69, flgg. Jvfr. Mones Anzeiger, IV. 97—99. Ifølge denne skulle Optegnelserne ikke naa længer end til Begyndelsen af det 11te Aarhundrede, hvilket rigtignok for de norske Navnes Vedkommende synes noget problematisk, deels fordi det ej er rimeligt at allerede da saa mange christne Nordboer, især fra Island, skulde have besøgt Stedet, deels fordi den tydeligt iøjnefaldende Forskjel mellem norske og danske Navneformer, som „ascethle" (Áskettil) og „eskel" (Áskell) vidner om et yngre Sprogstadium.

[2]) Benævnelsen „pálmarar" synes udelukkende at være anvendte om dem, der besøgte Palæstina, se Fornm. Sögur VI. 162. VII. 199. IX. 417.

[3]) Se Njaals Saga Cap. 159, 160, jvfr. ovenfor I. 2. S 439. I Werlauffs Symbolæ beskrives nøjagtigt den østlige Vej.

[4]) En gammel Sø-Route fra Ribe saavel til Compostella, som videre gjennem „Narvese" (nearwesæ, Njørvasund) til Palæstina er meddeelt i Schol. 96 til Mag. Adam IV. 1.

Man indretter Rejsen saaledes, at man enten fra Aalborg eller Vendsyssel i Danmark paa een Dag sejler over til det norske Landskab Viken, og derfra styrer til venstre langs Norges Kyster; saa kommer man paa den femte Dag til Throndhjem; eller man kan og tage en anden Vej til Lands fra Skaane af, men da den gaar langsomt gjennem Fjeldegne, og da den derhos er fuld af Farer, pleje de Rejsende ikke saa meget at vælge den" [1]).

Virkningen af den tiltagende Forbindelse med de sydlige, mere forfinede, Nationer kunde dog endnu ikke i nogen betydelig Grad gjøre sig gjeldende paa Haralds Tid; han overholdt desuden selv, uagtet han saa længe havde været udenlands, strengt de gamle Skikke og Sædvaner. Det var først under hans Søn Olaf, at nogen merkelig og gjennemgribende Forandring indtraadte, som vi i det følgende ville see. Den samme gammeldags Simpelhed, som fandt Sted ved Hoffet, herskede derfor visnok ogsaa rundt omkring i Landet hos de mægtige Godsbesiddere; og de Træk, der ere os levnede af Livet paa deres Gaarde, vise os stedse Billedet af Overflødighed og storartet Gjestfrihed, men alt sammen endnu paa Fædrenes simple Viis, uden nogen større Bekvemmeligheder eller Forfinelse, enten i Skikke eller i de ydre Omgivelser. Endnu havde man i Stuer og Haller den blotte Jord til Gulv, bestrøet med Halm; endnu brandt Ildene langs Gulvet mellem begge Bænkerader, og Røgen søgte sin Udvej gjennem de samme Aabninger, der vare bestemte til at skaffe Lys, nemlig Ljoren øverst i Taget og Gluggerne langs Brynaasene. Pragt tilvejebragtes deels ved de Vaaben, hvormed Hallerne prydedes, deels ved de Udskæringer, der vare anbragte paa Bjelkerne, deels ved de Tapeter, der ved festlige Lejligheder ophængtes saa vel som ved de Fade og Drikkekar, der anvendtes paa Bordene. Mjød og Øl var den sædvanlige Drik, der fra det større Kar (Skapker eller Ose-Karret) ved den ene Ende af Stuen, fyldtes i Drikkehorn og Bægere. Det eneste, hvori man tidligt synes at have holdt Skridt med Udlandet, var Klædedragten, thi denne var blandt de højeste Klasser i Norge neppe forskjellig fra den, der brugtes i England og Tydskland. Paa smukke Klæder og Vaaben satte man særdeles Priis; men hvad man især søgte at indrette stadseligt og hvor man ogsaa havde meest Anledning til at vise Pragt, var Skibene med alt deres Tilbehør. Ogsaa i denne Henseende kunde man med Lethed rette sig efter Udlandets Skikke, dog synes Nordmændene selv her at have bragt det meget vidt; fornemmelig roses meget de stribede haalogalandske Sejl. Høvdingernes Gavmildhed var overordentlig, især mod deres bortdragende Gjester, og maa have gjort Gjestebudene langt bekosteligere, end vi nu godt kunne forestille os. Et mer-

[1]) Mag. Adam IV. 32.

keligt Exempel paa den Gavmildhed, anseede og højbyrdige Mænd fandt det passende at vise, endog i Almindelighed, eller mod andre end deres Gjester, indeholdes i en Beretning om den fornemme islandske Høvding Brand, Søn af Vermund Mjove og Brodersøn af Vigastyr, der var saa berømt for sin Rundhaandethed, at han endog havde faaet Tilnavnet den ørve eller gavmilde [1]). Brand, der allerede nævnes blandt de Islændinger, som antoge Christendommen ved Olaf Tryggvessøns Hof tilligemed Kjartan Olafssøn, kom paa sin gamle Alder en Sommer til Nidaros, da Kongen just var i Byen. Denne, som havde hørt saa meget om hans Gavmildhed, fik Lyst til at sætte ham paa Prøve, og sendte Thjodolf Skald til ham med den Hilsen, at Kongen gjerne vilde have hans Kappe. Thjodolf traf Brand isærd med at maale op et Stykke Lærred; han havde for Bekvemmelighedens Skyld hængt sin Skarlagenskappe ved Baandene over sit Hoved, og holdt en guldbeslagen Øxe under Armen. Da Thjodolf fremførte Kongens Hilsen, svarede Brand intet, og blev ved at maale, men lod alene ved et Ryk med Hovedet Kappen falde ned bag sig. Thjodolf tog den og bragte den til Kongen, som forundrede sig over hans Storsindethed, der ej engang havde tilladt ham at ytre et eneste Ord; men han havde Lyst til at prøve ham end mere, og sendte Thjodolf paa ny afsted for at bede om hans Øxe. Thjodolf syntes det var en Skam, og undslog sig, men det hjalp ikke: han maatte gaa. Ved Anmodningen om Øxen rakte Brand den taus fra sig, uden at mæle et Ord, og vedblev at maale. Kongen blev end mere forundret end før, men sendte dog Thjodolf, saa meget denne end bad for sig, tredie Gang afsted, for at forlange Kjortelen, Brand havde paa sig. Da Brand fik denne Anmodning, tog han strax Kjortelen af, og maatte saaledes afbryde sin Syssel; men han sagde fremdeles ikke et Ord; kun sprettede han det ene Erme af, førend han kastede Kjortelen til Thjodolf. Da Kongen fik den, og saa at det ene Erme manglede, beundrede han Brand fordi han var lige saa forstandig, som gavmild; det var tydeligt, sagde han, at Brand ved at sprette det ene Erme af vilde give at forstaa, at Kongen alene havde en Haand til at modtage, men ingen til at give. Derpaa lod han sende Bud efter ham, viste ham megen Hæder og gav ham store Foræringer [2]). Den overordentlige, men dog forstandige Gavmildhed, som den islandske Høvding her viste, havde sikkert Sidestykker i mange gjeve norske Høvdingers Færd. Om en saadan gjev norsk Høvdings og Lendermands Gjestfrihed, Taknemlighed, Gavmildhed og Pragtlyst indeholdes der et merkeligt Vidnesbyrd i en anden liden Fortælling, der i Harald Haardraades Saga

[1]) Om Vermund og Brand, se ovenfor I. 2. S. 172. 337.

[2]) Harald Haardraades Saga Cap. 96. Morkinskinna, fol. 11. b.

er opbevaret os [1]), og som ganske bærer Sandhedens Præg. En rig islandsk Handelsmand, Thorvard Kraakeneb, kom en Sommer med sit Skib til Nidaros, gik op til Kongen, og tilbød ham som Gave et Sejl, han havde ombord paa Skibet; men Kongen var i slet Lune, og vilde ikke engang see Sejlet, end sige modtage det, foregivende, at et, han tidligere havde faaet af en Islænding, var saa daarligt at det gik itu under Sejladsen, saa at han nær var kommen til Skade. Da spurgte Thorvard Kongens Svoger Lendermanden Eystein Orre, om han vilde modtage Sejlet, og bad ham komme ombord og tage det i Øjesyn. Eystein fulgte med, erklærede at han aldrig havde seet bedre Sejl, takkede ham for Gaven, og bad ham besøge ham hjemme paa Giske til Vintren og see hvorledes han der havde det. Thorvard kom imidlertid ikke, hvad enten han nu undsaa sig, eller ej havde Tid; da Vaaren kom, gjorde han sit Skib rejsefærdigt, og sejlede sydefter, langs Kysten. Men da han kom til Solskel paa Nordmøre [2]), fik han ugunstig Vind, saa at han maatte lægge bi i flere Dage. En Dag kom en smuk fuldt bemandet Skude roende hen til dem; en Mand i rød Skarlagens Kjortel, der sad ved Roret, spurgte om Thorvard Kraakeneb var ombord; Manden var Eystein Orre, der nu selv var dragen afsted for at opsøge Thorvard, om hvis Afrejse han rimeligviis havde faaet Nys. Han bebrejdede Thorvard, at han ikke var kommen til ham om Vintren, og lod ham nu ikke slippe, førend han fulgte med i Skuden tilligemed saa mange af hans Folk, som han selv vilde. Da de kom til Giske, fandt de et prægtigt Gjestebud beredt i den store og herlige Gaard. Man sad længe om Aftenen og drak. Næste Morgen tidligt vilde Thorvard afsted, men Eystein sagde at det endnu ikke tegnede sig til Bør, og vilde ikke høre om nogen Bortrejse den Dag: man skulde kun overlade ham at passe paa Vejret. Thorvard maatte blive, og Dagen tilbragtes i Lystighed. Ud paa Dagen lod Eystein bringe frem en ny guldbesat Skarlagenskjortel og bad Thorvard modtage den, ikke som Belønning for Sejlet, men som Vennegave, fordi han paa Eysteins Bøn havde forladt sit Skib, skjønt han laa paa Rejsen. Den følgende Dag var der heller ingen Bør, og Thorvard maatte blive: Gjestebudet vedblev, og det gik endnu prægtigere til end før. Nu kom Eystein frem med en Gave, der, som han sagde, skulde være til Gjengjeld for Sejlet: det var en yp-

---

[1]) Harald Haarbraades Saga Cap. 109.

[2]) Saaledes Sagaen. Det skulde ellers synes, som om Solskel paa Nordmøre, i 12 norske Miles lige Afstand fra Giske, de Krumninger, Sovejen mellem Sundene gjør nødvendige, ikke medregnede, laa for langt borte til at Eystein skulde have opsøgt Thorvard der, og at Stedet derfor er urigtigt nævnt i Stedet for et andet nærmere.

herlig Skarlagens Kappe med det kostbareste graa Pelsverk: denne Kappe, meente han, overgik lige saa meget alle andre Kapper, som Sejlet var bedre end alle andre Sejl. Morgenen efter kom Eystein selv og vækkede Thorvard, for at underrette ham om Vinden nu var god, og at han derfor ikke længer vilde opholde ham. Da man havde spiist og drukket, og Thorvard vilde tage Afsked, sagde Eystein, at da Thorvards herlige Gave ikke, som han fra først af havde bestemt, tilfaldt en Konge, men derimod kun en Mand uden fyrstelig Rang, vilde han, for nogenledes at holde ham skadesløs for dette fejlslagne Haab, skjenke ham endnu en Gave, det var en Armring, som Thorvard modtog med Tak for al hans Gavmildhed. Sidenefter om Sommeren, da Eystein sejlede ifølge med Kongen, blev denne opmerksom paa hans smukke Sejl, og spurgte ham, hvor han havde faaet det fra. Eystein sagde da at det var det Sejl, han havde afslaaet at modtage af Thorvard. „Der har jeg rigtignok slaaet Vrag paa et herligt Stykke", sagde Kongen. Eystein tilbød ham strax at bytte Sejl med ham, hvilket Kongen ogsaa modtog, men det var dog neppe stort nok for Kongens svære Skib, naar det kom an paa at sejle hurtigt [1]). Eystein Orre siges vistnok at have været den ypperste af alle Lendermænd i Norge paa den Tid, og det tør saaledes nok hænde, at han ogsaa i Gjestfrihed og Gavmildhed overgik sine Standsbrødre; imidlertid kunne vi dog af hans Ferd mod Thorvard danne os en tydelig Forestilling om den Udstrækning, hvori de norske Stormænd ansaa det passende at opfylde Gjestfrihedens og Taknemlighedens Pligter. Paa deres Gaarde vrimlede der, som det synes, stedse af Folk, deels Gjester, som for en kort Tid vare i Besøg, deels Venner og Paarørende, som endnu ikke selv havde noget eget Tilhold, og endelig en stor Sværm af Tyende. De fleste af disse vare vel paa denne Tid endnu deels Trælle, deels Frigivne, men man maa dog antage, at Trællevæsenet nu var i hurtigt Aftagende, saa vel formedelst Christendommens Aand overhoved, som formedelst den i Christenretten udtrykkeligt givne Bestemmelse om den aarlige Frigivelse af et vist Antal Trælle [2]). I Norge, som andensteds paa de Tider, udførtes ogsaa flere Tjenersysler af Herrens egne, eller hans Venners yngre Frænder, for at disse derved kunde oplæres i Høviskhed og finere Omgangstone; stundom vel ogsaa fordi de ellers ikke paa anden Maade kunde skaffe sig Livsophold. Saaledes see vi, at Einar Thambarskelves Skosvend eller Kammertjener var en ung Mand, der var noget beslægtet med ham [3]). Den mægtige og

---

[1]) Harald Haardraades Saga Cap. 100. Morkinskinna, fol. 12. a.

[2]) Se ovenfor I. 2. S. 635.

[3]) Fortællingen om Halldor Snorresøn i Fornm. Sögur III. 152 flgg. Vel er Fortællingen (se ovenfor S. 264) mindre paalidelig, men dens Skildring af Forholdene kan dog lige fuldt være rigtig.

af Kongen saa højt yndede Ulf Stallare havde i sit Huus to af sine Systersønner, Uspak og Ulfviver, ganske unge Drenge, der gjorde Tjeneste som hans „Hunde-Svende", eller Vogtere af hans Jagthunde, hvilke han ej alene holdt hjemme paa sin Gaard, men ogsaa førte med paa sine Rejser, og med hvis Paapasning han var saa nøjeregnende, at engang, da de paa en Sørejse, han foretog med Kongen, vare slupne bort, maatte Drengene opsøge dem, og med stor Anstrengelse, ja endog med Livsfare paa en aaben Baad bringe dem tilbage til Skibet, som imidlertid med den øvrige Flaade var kommet et langt Stykke videre. Maaskee at disse Drenge ikkun havde, hvad man kalder Naadsensbrød hos deres mægtige Morbroder, men det er mere sandsynligt, at denne deres Stilling, som overhoved alle slige Ynglingers Opvartningstjeneste i fornemme Huse, betragtedes som det første Skridt til fremtidig Hæder og Anseelse [1]).

33. Norge deelt mellem Magnus og Olaf Haraldssønner. Krig og Fredsslutning med Danmark. Magnus's Død.

Det er ovenfor omtalt, at Haralds Søn **Olaf** efter Faderens Nederlag og Fald sluttede Fred med Kong Harald Godwinessøn, og med det ubetydelige Antal af 24 Skibe drog til Orknø, hvor han overvintrede, og hvor hans Halvsyster Maria imidlertid var død. Han drog ikke derfra førend om Sommeren 1067, enten fordi han først vilde oppebie Tingens Gang i England, eller fordi hans Krigeres Saar ikke før vare blevne fuldkommen helbredede. I Følge med ham var hans Stifmoder Ellisiv, hans Halvsyster Ingegerd, og Tostigs trende Sønner, Skule og Ketil Krok. Olafs ældre Broder **Magnus** var allerede tagen til Konge før Faderens Afrejse, og havde ene raadet for Riget den første Vinter og Vaar efter hans Fald. Men da Olaf nu ankom om Sommeren, blev ogsaa han strax tagen til Konge, uden at det lader til at Magnus lagde ham nogen Hindring i Vejen. Det vilde have været af megen Interesse, om Oldskrifterne havde opbevaret os nærmere Efterretninger om de Underhandlinger, der upaatvivleligen maa have gaaet forud for Olafs Ophøjelse paa Kongetronen. Thi Overeenskomsten mellem Magnus den gode og Harald Haardraade blev ikke tagen til Mønster; den gik nemlig ud paa en Fællesregjering for det hele Rige, medens derimod Riget nu blev **deelt** mellem Harald Haardraades Sønner, saaledes at enhver fik sin bestemte Part at herske over, Magnus den nordre Deel, det vil sige Oplandene, Gulathings- og Frostathings-Lagen tilligemed Haa-

[1]) Ljosvetningasaga, Cap. 29. Det er ovenfor (I. 2. S. 450) viist, at Ulfs Fader Uspak tilligemed hans Brødre vare forviste fra Island paa Grund af Kjartan Olafssøns Drab. Det er derfor nok muligt, at de øvrige Medlemmer af Familien, paa Ulf nær, befandt sig i trange Kaar.

logaland, og Olaf den østre, eller Viken [1]). Denne Foranstaltning var aabenbart en Afvigelse og et Tilbageskridt fra det Enheds-Princip, som Kong Harald havde opstillet, og det er saaledes ej usandsynligt, at Lendermændene og de øvrige Stormænd kunne have haft sin Haand med deri, for derved selv at vinde saa meget mere Magt og Indflydelse. Men muligt ogsaa at Delingen alene grundede sig paa den Odels-Ret, som begge Brødre i lige høj Grad ansaaes at have til Riget, og som senere bevirkede flere lignende Delinger.

Brødrene tiltraadte Regjeringen under lidet gunstige Omstændigheder. Kjernen af den norske Hærstyrke og Landets Aristokrati var falden ved Stanford; den største Deel af Flaaden var tabt, og Landets Hjelpekilder maa for en stor Deel have været udtømte. Kong Sven i Danmark, der, som Saxo siger, først efter Haralds Død følte sig ret fast paa Tronen, troede nu at Tiden var kommen til at tage Hevn og Erstatning for alt, hvad Danmark under den foregaaende langvarige Krig havde maatte døje af Nordmændene. Den i Aaret 1064 mellem Rigerne sluttede Fred gjaldt, som det udtrykkeligt var betinget, ikke længer end medens begge Konger samtidigt vare i Live. Efter Haralds Død kunde Sven saaledes med fuld Ret, uden at gjøre sig skyldig i noget Edsbrud, opsige Freden, og af denne Ret undlod han heller ikke at benytte sig. Han erklærede Freden udløben og lod et almindeligt Opbud udgaa i sit Rige for at bekrige Norge. Ogsaa i Norge maatte man derfor foretage betydelige Udrustninger. Begge Konger opbøde fuld Almenning, hver i sin Deel, og det var maaskee under disse Omstændigheder et Held for Viken, der var meest udsat for Angreb fra Danmark, at det i Olaf havde sin egen virksomme og dygtige Befalingsmand. Det er endog ikke saa usandsynligt, at denne Betragtning for en stor Deel har gjort sig gjeldende ved den nys omtalte Deling af Riget, især da man næsten maa formode, at Magnus allerede nu havde begyndt at lide af den Sygelighed, der faa Aar efter lagde ham i Graven [2]). Saa vidt man af den samtidige Stein Her-

[1]) I Magnus og Olafs Saga Cap. 101, Snorre Cap. 106, staar der kun, hvor Delingen omtales, den nordre og den østre Deel. Men at ogsaa Oplandene hørte til Magnus's Deel, sees af Magnus Barfods Saga Cap. 1, hvor det udtrykkeligt heder, at medens Olafs Søn Magnus toges til Konge i Viken, blev Magnus's Søn Haakon tagen til Konge i Oplandene og Throndhjem, og fik „den Deel af Landet, hans Fader havde haft"; det sees ogsaa deraf, at Haakon opfostredes hos Steigar-Thore i Gudbrandsdalen.

[2]) Morkinskinna og efter den Fagrskinna Cap. 216 nævner, merkeligt nok kun Olaf, ikke Magnus, hvor der handles om Udrustningerne. I det Vers af Stein Herdisesson, der citeres i alle Sagaer, og hvor der især handles om Udrustningerne, er der ligeledes kun Tale om Olaf (saasom han kaldes „Englændernes Fiende"), uagtet det dog siden heder at begge Konger vare ude i Leding. Dog maa det vel merkes, at Stein digtede dette Kvad (Olafsdraapa)

disessøns Kvad kan see, var Olaf saa tidligt paafærde, at han med sin Ledingsflaade allerede mødte Sven udenfor Hallands Kyst, hvor det kom til en Fegtning [1]). Dens Udfald antydes af Skalden som fordeelagtigt for Olaf: han taler i det mindste om at danske Krigere sank til Bunds og at deres Liig opskylledes paa Kysten; men rimeligere er det dog, at Sven, der vistnok var Olaf alene overlegen, efter en hidsig, og maaskee i det hele taget for Nordmændene hæderlig Fegtning, har trunget Olaf til at trække sig tilbage og undgaa videre Kamp, indtil han havde forenet sig med den betydeligere Styrke, som hans Broder imidlertid bragte nordenfra. Skalden omtaler nemlig selv strax efter, hvorledes Olaf styrede østfra, medens hans Broder førte en større Flaade nordenfra forbi Stad [2]): dette antyder, at begge Flaader forenedes efter Kampen ved Halland. Og den samtidige Mag. Adam af Bremen siger, at Sven med stor Tapperhed kuede Olaf og Magnus [3]): en Efterretning, som Mag. Adam vistnok kun mod-

hvori Verset forekommer, alene til Olaf, og sandsynligviis paa en Tid da han var Enekonge, siden han i det samme Vers ogsaa kalder ham „Filernes (Fjale-Indbyggerne) Konge". Der anføres ogsaa et andet Vers af Steins Olafs Draapa saalydende: „I Kaupangen (Nidaros) hvor den hellige Konge hviler, fredlyser den krigsdjerve Fyrste sin Odel for Sven; han er mægtig; Kong Olaf (den hellige) elsker saare sin Æt; det nytter ikke Ulfs Søn (Sven) at gjøre Fordring paa Norge". Den „krigsdjerve Fyrste" som her omtales, synes dog nærmest at være St. Olaf selv, der ogsaa nedenfor i Verset nævnes.

1) At det virkelig kom til Fegtning, sees tydeligt af tvende Vers af Steins Olafsdraapa, der begge findes i Morkinskinna, men kun eet (det første) i Hrokkinskinna og Hryggjarstykke. De lyde saaledes: a. „De danske Drenge gik udenbords til Bunds med Brynjer og Hjelme; man hørte Lyden af det vaade Malm. De saarede Kæmper søndenfra sank til Havets Grund; de hvide Bølgetoppe skyllede deres Liig op paa Stranden. b. Jeg veed, hvor den raske Olaf for første Gang var ude i Leding og farvede Klingen rød; jeg mindes det grant. Den gode Konge farvede de blanke Sverd med Blod udenfor Halland, hvor Krigerne sloges". I Hrokkinskinna staar der og, i Anledning af Steins Vers: „Stein antyder at Kong Sven har mødt Kong Olafs Ledingshær og kæmpet med den".

2) Verset lyder fuldstændigt saaledes: „For at bestaa Kampen belavede Fyrsten sig paa en haard Dyst; den tapre Konge bød at styre østenfra med Hærskjold. De lange Skibsborde bragte en noget større Styrke nordfra forbi Stad, og begge Konger betraadte Hvalens Tumleplads (Havet)".

3) Mag. Adam III. 53. Her staar: „Illo tempore clarissimus inter barbaros fuit Svein rex Danorum, qui reges Nortmannorum Olaf et Magnum constrinxit magnâ virtute". I dette samme Capitel omtaler Mag. Adam, hvorledes han selv, kort efter at han var kommen til Bremen (nemlig i 1068, se III. 4) begav sig til Kong Sven, og fik mange Underretninger af ham. Hvad Mag. Adam fortæller fra disse Aar, har saaledes i det mindste Samtidighedens Fortrin.

tog af Sven selv, og hvilken, ligesom flere andre, Sven meddeelte ham, kan have, og sikkert har indeholdt betydelige Overdrivelser, men for hvilken dog, under de nys skildrede Omstændigheder, nogen Sandhed synes at maatte ligge til Grund. Ifølge vore Sagaer var det ogsaa Olaf, der først tilbød Fred [1]. Dette Tilbud gjorde han dog nu, med den forenede norske Flaade under sin Anførsel, ikke, som om han frygtede Sven og Danerne, men som den, der i Bevidstheden om sin Kraft søgte Freden for Fredens Skyld alene. Han lod melde Sven, at saa vel Kongerne, som Nordmændene i Almindelighed, ønskede Fred, dog kun paa samme Vilkaar, som den forrige Fredsslutning i 1064; ellers, tilføjede han, vilde de lade det komme an paa Krigslykken: Danerne maatte ikke glemme, at hiin Fred var sluttet efter deres Bøn, hvori Nordmændene indvilgede, og det torde nok hænde, at Nordmændene endnu kunde gjøre dem Afbræk nok, om end Kong Harald var død. Sven synes at have indseet det grundede i disse Forestillinger, især da han paa denne Tid beskjeftigede sig med Planer til at komme de overvundne Angler til Hjelp mod Erobreren Villjam, og derfor snarest muligt maatte ønske at faa en Krig tilendebragt, som truede med at blive langvarigere og farligere, end han maaskee havde ventet, og som man alene kan undre sig over at han under disse Omstændigheder begyndte, hvis han ikke svævede i den Tro at Norge efter Haralds Fald var let at underkue. Han modtog derfor strax Fredstilbudet, og indfandt sig til et af Olaf foreslaaet Møde i Kongehelle [2]. Her blev nu Freden sluttet (1068) [3]) paa de samme Vilkaar som forhen, nemlig saaledes at ingen af Kongerne skulde have nogen Fordring paa den andens Rige [4]); Fredens Varighed synes denne Gang ikke at have været begrændset, men at have været aftalt for alle kommende Slægter, for saa vidt ikke uforudseelige

---

[1]) Egentlig siges det kun i Morkinskinna og Fagrskinna udtrykkeligt. De andre Sagaer sige kun at der gik Mænd mellem Kongerne.

[2]) Kongehelle nævnes som Underhandlingssted kun i Morkinskinna (fol. 20. a.) og Fagrskinna.

[3]) Sagaerne angive intet Aar; 1068 synes at være det rette, deels da Olaf kom hjem saa langt ud i 1067, at der ej synes at kunne have været nogen Tid til Udbud, Krig og Underhandlinger i den øvrige Deel af Sommeren, deels fordi Kong Magnus, der døde i April 1069 efter nogen Tids Sygeleje, maa være bleven syg under Krigen, og Olaf optræder som ene handlende. Jevnfør og hvad der nedenfor ytres om Haakon Magnussøns Fødsel, se S. 381 Anm. 3.

[4]) Det siges just ikke udtrykkeligt, men det forudsættes aabenbart, at Olafs Paastand blev tagen til Følge, og vist er det, at de følgende danske Konger ingen Fordring fremsatte paa Norge.

Tilfælde maatte forstyrre den [1]). Den Fasthed og det bestemte Sprog, Olaf førte ved disse Underhandlinger, maa have vakt stor Beundring, thi man kvad derom:

Baade ved Trusler og Freds-Ord saa ingen Fyrste derpaa
Olaf Riget værged', Fordring gjøre torde.

Til yderligere Befæstelse af Freden forbandt ogsaa begge Fyrster sig ved Svogerskab, idet Olaf fæstede Svens Datter Ingerid, som han siden egtede [2]). Sven skal ligeledes, ifølge et saa godt som samtidigt, og, som man maa antage, paalideligt Vidnesbyrd [3]) have egtet Olafs Moder: dog var dette neppe hans virkelige Moder Thora Thorbergsdatter, men hans Stifmoder, den russiske Kongedatter Ellisiv. Dette bestyrkes saavel derved, at vi siden see hans Søn Olaf egte Ellisivs Datter Ingegerd, der efter al Rimelighed har ledsaget hende til Danmark, som af den nærmere Forbindelse, hvori vi see Sven træde til Rusland, saasom det Giftermaal mellem Ellisivs Brodersøn Vladimir og Harald Godwinessøns Datter Gyda, der havde taget sin Tilflugt til Kong Sven — hvorom der nedenfor vil blive nærmere talt — ikke ret vel lader sig forklare, uden ved en allerede forhen opkommen nøjere Tilslutning mellem den danske og den russiske Fyrste-Æt. Det er ogsaa langt rimeligere at Ellisiv efter Haralds og hendes ældste Datters Død forlod Norge, hvor hun ingen Frænder havde, og hvor hen-

---

[1]) Morkinskinna og Fagrskinna sige udtrykkeligt: „denne Fred stod en lang Tid mellem Nordmændene og Danerne". Der udbrød heller ingen Krig mellem dem førend i 1137.

[2]) Magnus og Olafs Saga Cap. 5. Fagrskinna Cap. 217. Knytlinga Saga Cap. 23.

[3]) Dette Vidnesbyrd afgiver Scholiasten til Mag. Adam III. 53, sandsynligviis endog Mag. Adam selv, der udtrykker sig saaledes, til nærmere Forklaring af den oven anførte Ytring om Sven Ulfssøns Overhaand over de norske Konger: „Han (Sven) fik den unge Olafs Moder til Egte (Schol. 85); men Nordmændenes Konge egtede den danske Konges Datter, og der sluttedes gjensidigt Fred. Hine (Olaf og Magnus) vare Haralds Sønner" (Schol. 86). Da Ellisiv, som man maa antage, ved sit Giftermaal med Harald i Aaret 1045 neppe var over 20 Aar, var hun ved Haralds Død kun omkring 40 Aar gammel, snarere yngre, og da Freden sluttedes (1068), ikke over 43 Aar. Hun kan saaledes endog have født Kong Sven Børn. Nu tillægger, merkeligt nok, Knytlingasaga Cap. 23 Kong Sven en Søn ved Navn Thorgils, der drog øster til Rusland, hvor han havde en fornem Mødrene-Æt, blev der tagen til Konge, og kom ikke siden tilbage til Danmark. Det er høist sandsynligt, at denne Thorgils, der forresten ikke omtales i de russiske Annaler, netop var Svens og Ellisivs Søn. Derhos kan det merkes, at ogsaa Svens Søn Nikolas, og Svens Sønnesøn Erik Emune, begge egtede norske Enkedronninger, den sidste ligeledes af russisk Herkomst.

des Medbejlerindes Søn herskede, end at Thora, Olafs kjødelige Moder, og dertil beslægtet med de mægtigste Familier i Landet, nu netop, da hendens Søn var kommen paa Tronen, skulde drage bort og egte en i alt hvad der angik Giftermaal højst ustadig og upaalidelig Konge, som desuden bragte hende en Mængde allerede voxne, og mod hende selv neppe synderligt velvilligt stemte Stifbørn.

Da Olaf alene nævnes ved alle disse Forhandlinger, maa man, som nys antydet, formode at Magnus allerede var angreben af sin Helsot, der i Sagaerne kaldtes Ræv-Orm [1]), maaskee en ondartet Hudsygdom, der gjorde ham aldeles uskikket til at befatte sig med Hærfører- og Regjerings-Sysler. Han maatte i længere Tid holde Sængen, og døde i Nidaros den 28de April 1069 [2]). I sin korte Regjeringstid havde han været meget afholdt. Han efterlod en Søn Haakon, der fødtes enten strax før, eller strax efter hans Død, og først opfødtes hos den mægtige Lendermand Sveinke Steinarssøn i Ranrike, hvor han synes at være kommen til Verden; siden kom han til Thore paa Steig i Gudbrandsdalen, der opfostrede ham indtil han blev voxen, hvorfor han sædvanligviis kaldtes Haakon Thoresfostre [3]). Uagtet Haakon strengt taget maatte være at betragte,

---

[1]) Saaledes Magnus og Olafs Saga Cap. 1; Snorre, Harald Haarbraades Saga Cap. 106; Morkinskinna fol. 19 b; Fagrskinna Cap. 206. Thormod Torvesson i sin Historia Norvegiae III. 384, kalder Sygdommen „ignis sacri species quæ erysipelas Græcis appellatur". Imidlertid kunde det vel ogsaa hænde, at der under hiint Navn forstaaes et indvortes Ormetilfælde, som f. Ex. Bendel-Orm.

[2]) Magnus's Dødsaar fremgaar af Magnus og Olafs Saga Cap. 1. Snorre, Harald Haarbraades Saga Cap. 106, hvor det heder at Magnus herskede ene den første Vinter efter Faderens Fald, (altsaa Vintren 1066—67), og derpaa sammen med Olaf i to Vintre (1067—68 og 1068—69). Morkinskinna og Fagrskinna angive ikke nøjagtigt Tiden, naar Magnus døde. De sige kun at Olaf og Magnus en Stund herskede tilsammen, indtil Magnus fik sin Banesot, og døde efter at han en Tidlang havde været syg. Ogsaa af den Omstændighed, at Mag. Adam, hvis Skildring af de norske Forhold nærmest synes at vedkomme Aaret 1068, ikke omtaler Magnus's Død, synes man at maatte slutte, at han endnu levede da. Ogsaa de islandske Annaler henføre hans Død til 1069. Dødsdagen, den 28de April, angives i det islandske Nekrologium, som er aftrykt, først i Finn Jónssøns Kirkehistorie, 1ste Deel, S. 595 flgg., og siden i Langebeks Scriptt. rer. Dan. II. S. 502, flgg. At det er Kong Magnus Haraldssøn, som her menes, skjønnes deraf at Norges øvrige Konger af Navnet Magnus døde paa andre Dage.

[3]) At Haakon, aller tidligst, var fød i 1069 sees deraf, at han ved sin Død i Februar 1095 siges at have været vel 25 Aar gammel, altsaa i sit 26de. I Hrokkinskinna (Magnus Barfods Saga Cap. 9) og Snorre Cap. 8 siges det at Sveinke Steinarssøn fostrede Haakon indtil Thore tog ved ham. Morkinskinna og Fagrskinna nævne ikke noget om denne Opfostring hos Sveinke; men Beretningen er dog vistnok aldeles rigtig: vi vide nemlig af det fore-

og, som man af det følgende seer, virkelig betragtedes som Arving til Magnus's Deel af Riget, kunde der dog, saa længe han var mindreaarig, ej være Tale om at tage ham til Konge, og Olaf blev saaledes Landets Eneherster. Han vedblev endog at være det, efter at Haakon var bleven voxen, uden at denne eller hans Frænder, som det synes, gjorde det ringeste Forsøg paa at faa nogen Deling tilvejebragt. Aarsagen var visselig den, at man følte sig saa vel under Olafs lange, fredelige og milde Regjering, at Alle havde vundet ham kjær, og at en Forandring i de bestaaende Forhold alene kunne betragtes som en Ulykke for Landet.

34. Norges Forhold til Nabo-Rigerne.

Uagtet Kong Olaf tidligt havde været med i Vaabenferd, og i den sidste Fejde, trods sin Ungdom, viist en fast, krigersk Holdning lige over for Kong Sven, der afskrækkede denne fra at drive de begyndte Fiendtligheder videre, stod

---

gaaende, at Magnus i Anledning af Krigen maa have opholdt sig i Viken, medens Krigen og Underhandlingerne med Danmark stode paa; i den samme Tid maa hans Bekjendtskab med Haakons Moder falde, hvis hun skulde kunne føde denne til Verden i den første Halvdeel af 1069; hun maa altsaa — det lader nemlig ej til at Magnus var gift, eller, om han var gift, havde taget sin Dronning med — have hørt hjemme i Omegnen af Kongehelle, netop hvor Sveinke havde sit Sæde. Og der er hun vel forbleven, og har født Haakon, hvilken Sveinke, den mægtigste Mand i Nærheden, har taget sig af indtil han kunde bringes til Steigar-Thore, hvem Magnus sandsynligviis paa sin Dødsfæng har overdraget Opfostringen, som hjemmehørende i hans, og derfor og paa en vis Maade i Haakons, Deel af Riget. Da saaledes Opfostringen hos Sveinke kun var midlertidig, kan man godt forstaa, hvorfor Morkinskinna ej nævner noget om den. I Udgaven af Snorre, Harald Haardraades Saga Cap. 106, er det urigtige Tillæg indkommet, hvor Steigar-Thore nævnes, at han var Kong Magnus den godes sammødre Broder. Dette var en langt anden Thore, og han tilbragte sine sidste Dage i Danmark, se ovenfor S. 166. Hvad Magnus Haraldsøn angaar, maa det forresten merkes, at han, maaskee paa Grund af hans Regjerings Kortvarighed, ikke af sine Efterfølgere af samme Navn regnedes med, eller fik noget Nummer som Magnus den 2den. Man finder nemlig, at Kong Magnus Haakonsøn (1263—1280) i egentlige Aktstykker baade kaldte sig selv og blev kaldet Magnus den 4de. Da nu Magnus Erlingsøn var Norges første kronede Konge, og derfor nødvendigviis maa have været regnet som Magnus den 3die, medens Magnus den gode upaatvivlelig har været opført som Magnus den 1ste, bliver der med Hensyn til Magnus den 2dens Plads Spørgsmaal om disse tre: Magnus Haraldsøn, Magnus Barfod, og Magnus blinde; strengt taget kunde man regne endnu en fjerde, Magnus, Harald Gilles Søn, der dog kun levede kort og var vanfør. Af disse Magnusser var Magnus Barfod saa meget berømtere end de øvrige, at Magnus den 2den ej kan være nogen anden end han. Magnus blinde er maaskee udeladt, fordi de efterfølgende Konger af Harald Gilles Dynasti ej vilde erkjende ham.

hans Lyst dog ingenlunde til Krig. Han var af et roligt og stille Sindelag, meget religiøs, satte sin største Glæde i at virke for Landets Opkomst og Folkets Uddannelse, og yndede i det hele taget meest et mageligt Liv, omgivet af den Overflod, som alene Freden og dens Sysler kunne give. Omstændighederne vare ogsaa i denne Henseende særdeles gunstige for ham, da alle Nabolandene just paa den Tid vare saaledes optagne af indre eller ydre Fejder og Urolighéder, at det ikke kunde falde deres Høvdinger ind at beskjeftige sig med Norges Anliggender, og saa meget mindre under Olafs Regjering, som hans Popularitet udelukkede enhver Tanke om Muligheden af at bringe noget Oprør i Stand, eller opstille nogen Kronprætendent imod ham. I Sverige var Kong Steenkil død kort efter Harald Haardraade, 1067 [1]), og der opstod blodige Tronstridigheder mellem tvende Konger eller Kronprætendenter, der begge hed Erik, og som rimeligviis maa have nedstammet fra Sidelinjer af den ældre Konge-Æt. Det kom til et Slag imellem dem, hvori de begge faldt, og med dem, som der siges, alle Sviarnes mægtige Mænd: et Tegn paa at Krigen maa have været meget blodig og ødelæggende [2]). Der opstod nu en formelig hedensk Reaktion i Svithjod, hvor de fleste endnu vare Hedninger, og hvor der længe havde hersket stor Misfornøjelse med Steenkils Christendoms-Iver. Denne Misfornøjelse steg end mere, da det blev bekjendt, at to af Steenkil indkaldte Prælater, Adalward den yngre, som paa hans Anmodning var bleven indviet af Erkebiskop Adalbert til Biskop i Sigtun [3]), hvor han vandt mange Proselyter [4]), og Biskop Egino af

[1]) At Steenkil døde 1067, sees deraf, at medens saa vel Mag. Adam (III. 52) som Harald Haardraades Saga Cap. 26 sætte hans Død nær ved Harald Haardraades, lader Mag. Adam ham senere (IV. 29) i sine Forestillinger for Biskopperne Adalward og Egino paaberaabe sig de Voldsscener, der nys havde fundet Sted i Vendland. Men disse foregik især i November 1066 (Mag. Adam III. 50), og Efterretningen herom kan neppe være kommen til Svithjod før Udgangen af Aaret. Steenkil maa saaledes have oplevet Begyndelsen af 1067. Han skal ifølge Knytlinga Saga Cap. 22 have bekriget Sven Ulfsøn, men dette torde dog grunde sig paa en Misforstaaelse af Thorleik fagres sammestedsanførte Vers.

[2]) Mag. Adam III. 52. Schol. 85.

[3]) Mag. Adam III. 70 — Schol. 94 — IV. 28.

[4]) Han skal ifølge Mag. Adam have omvendt alle dem, som boede i Sigtun og dens Omkreds, det vil vel sige Heredet af dette Navn. Schol. 138 fortæller, som Exempel paa Sigtuningernes Christendoms-Iver, at da Adalward første Gang skulde holde Messe der, fik han strax et Offer af 70 Mark Sølv. Der tilføjes ogsaa at han ved denne Lejlighed gjorde en Afstikker til Birk, „hvilken By" som det heder, "nu er saaledes ødelagt, at der neppe sees Spor deraf, saa at man ikke engang kunde finde Erkebiskop Unnis Grav". Det er ikke ret klart, om Scholiasten i dette Tillæg meddeler den senere til Bremen hjemkomne Adalwards Beretning om hvorledes han fandt Tilstanden ved sin Ankomst til Stedet, eller om han deri, enten efter

af Skaane, pønsede paa hverken mere eller mindre end at ramme Hedendommen, som de troede, lige i Hjertet ved at opbrænde Hovet i Uppsala. Steenkil havde vel faaet dem til at afstaa fra dette Forehavende, idet han forestillede dem, at Folket, som allerede knurrede, upaatvivelig, hvis Planen iverksattes, baade vilde dræbe dem og dertil støde ham selv, der havde bragt dem til Sverige, fra Tronen, hvorved der var Fare for, at endog de, som allerede vare christnede, vilde falde tilbage til Hedendommen. Men hvad han havde forudseet, indtraf dog paa det nærmeste under Forvirringen efter hans Død. Hedningerne rejste sig imod de Christne, som bleve heftigt forfulgte; Adalward og Egino slap vel derfra med Livet, men maatte flygte til Gautland, hvor de i større Sikkerhed kunde tilfredsstille deres Christendoms-Iver [1]). Steenkils Søn, **Hallsteen**, som nu — man maa antage af de Christne — toges til Konge, blev efter kort Tids Forløb fordreven; efter ham hentede de Christne en Konge fra Rusland ved Navn **Anund**, ogsaa rimeligviis en Ætling af den ældre Kongeslægt, der havde taget Tjeneste som Væringehøvding. Det lader til at ogsaa Hedningerne i Førstningen anerkjendte ham; men da han ved et almindeligt Thing vægrede sig ved at blote til de hedenske Guder, blev han afsat og forjagen [2]).

den fordrevne Adalwards, eller andres Fortælling beskriver, hvorledes Stedet saa ud et Par Aar senere. I sidste Tilfælde maatte man slutte, at Birk var blevet ødelagt netop i de oven omhandlede Uroligheder efter Steenkils Død. Imidlertid synes det dog, fornemmelig af hvad der ytres om Umuligheden af at finde Unnis Grav, som om den første Antagelse er den rette, og at Adalward allerede ved sin Ankomst fandt Birk ødelagt. Det havde sandsynligviis ogsaa tabt sin Betydning siden Erik Sejrsæls Dage, da der ikke længer var egne Sigtunakonger, kun Uppsalakonger; heller ikke nævnes det i Olaf den helliges Saga. Mag. Adam omtaler det vel paa andre Steder som endnu existerende, og Erkebiskop Adalbert ordinerede endog en Biskop dertil, men hiin har, sandsynligviis uvidende om de senere Forhold, skildret Birk som det var paa Ansgars og Unnis Tid, og Erkebiskoppen kan enten have svævet i samme Vildfarelse, eller kun have villet betegne Stedet, hvor den unge Biskop skulde residere.

1) Mag. Adam, IV. 29, jvfr. Schol. 131 til IV. 23. Paa det første Sted fortælles der at Adalward og Egino rejste om i alle gautske Hereder, sønderbrydende Afgudsbilleder, og vindende mange tusinde Hedninger for Christendommen. Paa det andet Sted nævnes der udtrykkeligt, at Adalward blev fordreven af Hedningerne ved Sigtun, og paa Indbydelse begav sig til Skara.

2) Hallsteins og Anunds Udvælgelse omtales i Schol. 85 til Mag. Adam IV. 52, (Anund kaldes her i en enkelt Codex urigtigt Amunder), Anunds Fordrivelse i Schol. 136 til IV. 27. Han kaldes her rex christianissimus, og der siges udtrykkeligt, at han med Glæde gik fra Thinget, paa hvilket han blev fordreven, som den der led Forhaanelse for Christi Skyld. Det er sandsynligviis denne Omstændighed, der har bevæget flere nyere Historikere til at antage Anund for den samme som Inge, Hallsteens Broder, eftersom ogsaa han havde den Skjebne, at blive fordreven fra et Thing, fordi han ej vilde blote. (Hervarar Saga, Slutning). Men denne Begivenhed, der fandt Sted

Efter ham toge de Christne en Vestgaute, ved Navn Haakon den røde, til Konge; men han synes ikke engang at være kommen til Svithjod, hvor imidlertid Hedendommen maa have faaet Overhaand [1]). Erkebiskop Adalbert synes derhos selv at have skadet Christendommens Sag ved utidig Iver, idet han nemlig tilbagekaldte Adalward, fordi han uden hans Tilladelse havde modtaget Vestgauternes Indbydelse til at overtage Skara Bispestol efter Adalward den ældres Død [2]): da nu tillige de øvrige Bi-

---

kun tre Aar førend Inge kom i uforstyrret Besiddelse af Riget, og altsaa efter at imidlertid Haakon røde, hvilken Scholiasten selv nævner, havde ført Kongenavn, om just ikke i hele 13 Aar, som Kongerækken i Vestgøtalagen angiver, kan umuligt være indtruffen saa tidligt, som under ovennævnte Forudsætning vilde have været Tilfældet; og Begivenheden selv er ikke saa forunderlig eller blottet for Sidestykker i Nordens Historie, at den ikke oftere skulde kunne have gjentaget sig. Mellem Navnene Anund og Inge er ikke mindste Lighed; som et Mellemled har man, neppe med god Hjemmel, opstillet Formen "Ingemund" (Excerpta Karoli ep. aros. i Benzelii Mon. eccl. S. 20), men herved er intet vundet. Det er heller ikke i mindste Maade sandsynligt, at nogen af Steenkils Sønner, hvis egenlige Støtte var hos Gauterne, skulde have begivet sig til Rusland. Anund har snarere været en Descendent af Olaf Skotkonung, der havde tyet til Dronning Ingegerds Hof, eller af Jarlen Ragnvald Ulfsøn.

[1]) Schol. 85 til Mag. Adam III 52. Her nævnes ikke Tilnavnet „den røde", ligesaa lidt som i Langfedgatal (Langebek I. 13). Tilnavnet forekommer alene i Vestgøtalagens Kongerække, der sætter ham foran Steenkil, dog vistnok aldeles urigtigt, deels fordi vi temmelig godt kjende Omstændighederne ved Steenkils Tronbestigelse, og vide at ingen Konge optraadte mellem Emund slemme og ham, deels fordi Mag. Adams Scholiast, der nævner ham efter Steenkil, Erikerne, Hallsteen og Anund, maa betragtes som en samtidig, paalidelig Autoritet, medens derimod de aabenbare Feil, der findes i Vestgøtalagens Bisperække, ogsaa svække Kongerækkens Paalidelighed. Derimod tør det nok forholde sig rigtigt, hvad samme Kongerække fortæller om Haakon, at han var fød i Livine i Vistehered i Vestergautland, og døde der: et Tegn paa at han neppe engang kom til Svithjod, uden maaskee for en kort Stund, og snart deelte sine Forgængeres Skjebne. Hans Regjeringstid sættes sammesteds til 13 Aar, bog tør det vel hænde at denne Tid er for lang, eller at han ikke i alle de tretten Aar førte ene Kongenavn. Enkelte Kongerækker nævne saaledes ogsaa en Olaf Neskonung mellem Hallsteen og Blotsven, Inges Fordriver, og sætte Haakon selv mellem Blotsven og Inge. At derhos ogsaa den danske Kong Sven, der endog ejede betydelige Besiddelser i Gautland, har gjort Forsøg paa at erhverve Herredømme i Landet, er høist rimeligt; i det mindste omtales i Knytlingasaga en Krig mellem ham og Steenkil. Om det usandsynlige i at antage Haakon den røde for den samme som Haakon Ivarssøn, er forhen talt.

[2]) Schol. 131 til Mag. Adam IV. 23. Adalward døde kort efter i Bremen, som Mag. Adam udtrykkeligt siger IV. 29; det er altsaa aldeles urigtigt, naar Vestgøtalagens Bisperække lader ham ligge begraven i Skara Domkirke.

skopper, som Adalbert indviede for Svithjod, under de forhaandenværende Omstændigheder ikke vovede at drage derhen, saa det daarligt ud med Missionsverket, og Christendommen vilde neppe have været forkyndt, hvis ikke Biskop Egino af Skaane ufortrøden havde taget sig af Gautlands Kirker.[1]). Efter Haakon den rødes Død, eller maaskee endog medens han endnu levede i Gautland — Efterretningerne ere høist usikre — blev **Inge**, en Søn af Steenkil, og Broder til Hallsteen, tagen til Konge af Sviarne. Han besad mange udmerkede Egenskaber, der vilde have tilvendt ham Folkets Kjærlighed, hvis ikke ogsaa han, ligesom hans nærmeste Forgængere, havde viist en under de daværende Omstændigheder utidig Omvendelses-Iver. Da han forbød Sviarne at blote, og fordrede at de skulde lade sig døbe, forelagde de ham paa et Thing tvende Vilkaar, enten at holde sig de gamle Love efterrettelige, eller at give Slip paa Kongeværdigheden. Da Inge svarede, at han ikke vilde forsage den rette Tro, joge Sviarne ham med vilde Raab og Steenkast fra Thinget. Men **Sven**, en Broder til Kongens Hustru, og hidtil hans fornemste Yndling, blev tilbage paa Thinget og tilbød sig at blote i Folkets Navn, hvis de vilde give ham Kongenavn. Hertil vare alle villige: de toge ham til Konge, en Hest blev blotet, fortæret ved et høitideligt Offergilde, og Blodet strøget paa Træerne i den hellige Lund. Og saaledes faldt Sviarne ganske tilbage til Hedenskab. Reaktionen naaede dog ikke Gautland, hvor Christendommen nu var fuldkommen befæstet. Hidhen tyede Inge, tog sit Ophold i Vester-Gautland, der forblev ham tro, og herskede her i Forening med sin Broder Hallsteen i tre Aar, medens Sven, eller som han sædvanligviis kaldtes, Blotsven, herskede over Svithjod. Men efter disse tre Aars Forløb gjorde Inge med sin Hird og en liden Skare af paalidelige Krigere et dristigt Tog gjennem Østergautland til Svithjod, kom tidligt en Morgen uforvarende over Blotsven, og satte Ild paa det Huus, hvor han sov. Sven kom vel ud, men blev strax dræbt; hans Mænd bleve indebrændte, og Inge satte sig paany i Besiddelse af Kongemagten, som ingen senere vovede at gjøre ham stridig, uagtet han fremdeles og med Held søgte at undertrykke Hedenskabet. Men det maa dog under disse Omstændigheder have varet meget længe, førend han følte sig ganske sikker paa Tronen, og det maa have været ham altfor magtpaaliggende at have frie Hænder hjemme til at han kunde tænke paa at paaføre Nabolandene Krig. Fra denne Kant var Norge saaledes under Olafs hele Regjeringstid, sikret mod ethvert uopfordret, fiendtligt Anfald[2]).

---

[1]) Mag. Adam, IV. 29. Blandt de Biskopper, der ej indfandt sig, nævner Mag. Adam udtrykkeligt Tadiko, der indviedes til Adalward den yngres, og Acilin, der indviedes til Adalward den ældres Eftermand. (IV. 29, 23).

[2]) Se især Slutningen af Hervararsaga, jvfr. Orkneyinga Saga og Legenderne

Med Danmark var Freden nylig sluttet, og Sven Ulfssøn var aldeles optagen af de engelske Anliggender. Forsigtighed og maaskee Familie-Hensyn havde budt ham, ikke at blande sig i Striden mellem Godwines Sønner, allermindst naar fremmede Fyrster, som Harald af Norge og Villjam af Nordmandie, deeltoge deri for at gjøre Erobringer. Men nu, da Godwines Sønner vare faldne, kunde Sven, deres nærmeste Frænde, betragte sig som deres Eftermaalsmand og den rette Arving til Haralds Trone [1]). I denne Egenskab optraadte han endog kort Tid efter at Villjam havde ladet sig krone til Englands Konge, idet han sendte en af sine Hirdmænd til Villjam med den Fordring, at da Kongedømmet i England nu med Rette tilhørte Kong Sven, skulde Villjam tage det til Len af ham og betale ham Skat; i modsat Fald vilde han indfinde sig med en stor Vaabenmagt og fratage ham det [2]). Da Sven paa samme Tid, eller i alle Fald kun kort Tid efter stillede en lignende Fordring til Norges Konger, ja sandsynligviis endog har blandet sig i de svenske Anliggender [3]), maa man formode, at det nu virkelig har været hans Tanke optræde som en anden Knut den mægtige, og at han har svævet i den Tro, at begge Riger, saavel Norge som England, ved den sidste Krig vare saa svækkede at han blot behøvede at true, for at bringe dem til Underkastelse. Vi have seet, hvorledes han forregnede sig med Norge. Det gik ham ikke bedre i England, uagtet han dog der havde et betydeligt Parti. Villjam, for hvem en Krig med Danmark kunde have været farlig, i det mindste ubelejlig nok, saa længe endnu det nordlige, halvdanske England ikke fuldstændigt var undertvunget, sendte strax et Gesandtskab til Danmark med Fredstilbud og Gaver, ej alene til Kongen, men ogsaa til Høvdingerne [4]); han

---

om St. Eskil. At Inges Fordrivelse til Vestergautland falder omkring 1080, sees deraf at man omtrent fra denne Tid har to Breve fra Pave Gregor den 7de, et til I. glorioso Sueonum Regi, et andet, ikke fuldt et Aar senere, til L. (læs I.) og A (Alsteno) Gothorum gloriosis Regibus, see Dipl. Svec. No. 24 og 25, hvor begge Breve henføres til 1080. Gregor roser her deres Forgænger, hvorved han rimeligviis forstaar Steenkil.

[1]) Harald Godwinessøns egne Sønner, Godwine, Eadmund og Magnus, der havde flygtet til Irland, vare vel hans nærmeste Arvinger, men da de ikke kunde maale sig med Sven i Magt, betragtede han sig visstnok som Familiens Hoved.

[2]) Henr. Knyghton hos Twysden, S. 2343.

[3]) Se ovenfor S. 385, nedenfor S. 389.

[4]) Knyghton, l. c. Blandt Gesandterne var og Abbeden Ægelsine fra Canterbury, hvis Rejse til og Ophold i Danmark er beskreven i de Lektioner om den hellige Jomfrus Underverker, der ere samlede af Langebek i hans Scr. rer Dan. III. 252 flgg. under Titlen „Legatio Helsini abbatis in Daniam". Her tales der udførligt om Svens Arvefordringer paa England, og, af Villjam foranstaltede Gaveuddelinger.

sendte ogsaa — man maa antage ved samme Lejlighed — Foræringer til Erkebiskop Adalbert, og fik ham overtalt til at optræde som Fredsmegler [1]). Herved lod Sven sig forlede til at forsømme den belejlige Tid, derpaa fulgte Fejden med Norge, og det var ikke førend i Aaret 1069, at han, sikret fra denne Kant og ophidset af de ved Nordmannernes Voldsomhed fordrevne Angler, paany, og for Alvor, kunde skride til Udrustninger mod Villjam. Endda kunde et Angreb fra Danmark være blevet denne farligt nok, hvis det havde været ordentligt ledet, og Anførerne havde været paalidelige. Thi en stor Deel af England, fornemmelig den nordlige, var i stadig Oprørstilstand, trods alle Villjams energiske Forholdsregler og tilsyneladende Lykke i sine krigerske Foretagender. Medens han tilbragte Størstedelen af Aaret 1067 i Nordmandie, gjorde den mægtige Stad Exeter Opstand, fornemmelig opegget dertil af Kong Haralds gamle Moder Gyda, som endnu var i Live og opholdt sig der. Villjam maatte ved Vintertid i Hast vende tilbage, for med en sterk Hær at ile mod Exeter. Efter flere Dages Belejring tvang han Staden til Overgivelse, og Gyda flygtede med mange Høvdinger, først til en Klippe-Ø i Bristolfjorden, siden til St. Omer i Flandern, hvor hun endte sine Dage [2]). Imidlertid havde Jarlerne Morkere, Eadwine og de northumberlandske Høvdinger forbundet sig med Kong Haralds Sønner, der havde fundet et Tilflugtssted hos Kong Diarmid af Leinster paa Irland, og med Kongen af Nord-Wales, om at forjage Nordmannerne. De tvende førstnævnte tabte vel Modet ved Villjams personlige Nærmelse, og underkastede sig; Haralds Sønner søgte forgjæves at komme i Besiddelse af Bristol, og vendte tilbage til Irland efter alene at have herjet Devonshire og Cornwall [3]); i Northumberland, hvorhen Eadgar Ædheling havde taget sin Tilflugt, blev York erobret, og Stadens Lydighed, som Villjam troede, sikret ved Opførelsen af to Kasteller; Lincoln og flere andre Byer erobredes og sikredes paa samme Maade og Eadgar flygtede med sin Moder og sine tvende Søstre til Kong Mælkolm i Skotland, medens Landskabets Høvdinger deels fulgte hans Exempel, deels søgte til fjernere Lande, navnlig Danmark, deels faldt til Fode. Men ikke desto mindre opblussede Opstanden paany allerede i Begyndelsen af det følgende Aar (1069). Staden Durham blev stormet af en northumbrisk Befrielseshær, og saa godt som hele den nordmanniske Besætning nedsablet (28 Januar), medens Eadgar Ædheling og flere northumbriske Høvdinger kom med en Hær fra Skotland og satte sig i Besiddelse af York, hvis Indbyggere aabnede sine Porte for dem. Villjam maatte i Hast ile derhen, og tvang vel Eadgar og hans Mænd til at trække sig tilbage fra York,

[1]) Mag. Adam, III. 53.
[2]) Chron. Sax. ved 1067.
[3]) Chron. Sax. Ordrik, hos Duchêne, S. 512, 513.

som haardt maatte bøde for sit Frafald, men han kunde dog ikke fordrive dem fra Northumberland. Da han var borte, nærmede de sig Staden paany, og skjønt de atter bleve slagne af Williams Statholder, den krigserfarne William Fitz Osbern, holdt de sig dog fremdeles der i Egnen, oppebiende den danske Flaade, som nu hver Dag kunde ventes [1]). Denne udeblev heller ikke, men den kom ikke saa tidligt, som man havde gjort Regning paa. Den bestod af ikke færre end 240 Skibe, under Anførsel af Svens to ældste Sønner, Harald og Knut, hans 20 Aar tidligere fra England forjagne Broder Aasbjørn, Thorkil Jarl, sandsynligviis en Sønnesøn af Thorkil høje, og Biskop Christian af Aarøs, Odinkar den yngres Søn. Sven skal ifølge den nordmannisk-engelske Forfatter Ordriks Vidnesbyrd have opbudt alle sit Riges Kræfter til denne Udrustning; han skal have faaet Hjelpetropper fra Polen, Frisland, Saxland og Sverige, ja endog fra Norge [2]), dog neppe fra Kong Olaf

[1]) Chron. Sax. Simeon af Durham, Florents af Worcester, ved Aarene 1067, 1068. De nærmere Omstændigheder ved alle disse Fejder findes fuldstændigst og tydeligst beskrevne i Lappenbergs Gesch. Englands, II. S. 80—87.

[2]) Ordriks Ord (Duchène S. 518) ere her yderst merkelige. Efter fejlagtigt at have udgivet Sven for en Søn af Hardeknut, siger han: „Denne (Sven) var saare mægtig; han sammensamlede alle sit Riges Kræfter, hvorved han fra Nabo-Egnene og sine Venner tilvejebragte betydelige Hjelpekorps. Han understøttedes af Polenia, Frisia og Saxonia. Ogsaa Leutecia sendte Hjelpeskarer for engelske Penge. I det Land (Leutecia) var der en meget talrig Nation, som endnu i Hedendommens Vildfarelse ikke kjendte den sande Gud, men dyrkede Odin (Guodeuen), Thor (Thur) og Frey (Frea) tilligemed andre falske Guder, eller rettere Djævle. Folket var kyndigt i Kamp baade til Lands og Vands; og Sven havde ofte overvundet det tilligemed dets Konge, og underkastet sig det. Stolt af saa mange Sejrvindinger vilde Sven fremdeles skaffe sig Magt og Ære, og udrustede derfor den store Flaade mod Villjam. — At „Leutecia" her ikke, som man ved første Tjeblik skulde antage, betegner de vendiske Liutitsers eller Liutikers Land, synes allerede at følge deraf, at Sven ikke havde underkastet sig Liutitserne lige saa lidet som dette vendiske Folk tilbad Odin, Thor og Frey. Det er derimod tydeligt, at Ordrik ved „Leutecia" har tænkt paa Staden Ljodhuus, Ljudhuus (i tydsk Form Liut-hus) i Vestergautland, og forvexlet Stadens Navn med Landskabets, hvilket saa meget lettere kunde skee, som Ljodhuus var den eneste Havn i Gautland der stod i Forbindelse med Vesterhavet, og fra hvilken sikkert alle de Skibe, der bragte Sven Hjelpetropper fra Sverige, ere udløbne. Der omtales vistnok heller ikke ellers i Historien, at Sven har behersket enten Sverige eller Gautland, men vist er det dog, at han baade havde Besiddelser og mange Forbindelser der, saa at han altid maatte have kunnet skaffe sig, og vist har skaffet sig, Hjelpetropper derfra; navnlig maa man her erindre Haakon Ivarssøn, der baade var dansk og gautsk Jarl, og, for saa vidt han endnu levede, hvad der (se nedenfor Side 394) er højst sandsynligt, rimeligviis deeltog i Toget, og da havde baade svenske og danske Krigere med sig. Derhos er det heel sandsynligt, at Sven ikke har været ledig Tilskuer ved Urolighederne i Sverige,

selv, men snarere fra enkelte frivillige krigslystne Høvdinger. Denne store Flaade landede dog ikke strax i Northumberland, men søgte ned til Kent, sandsynligviis for siden at støde sammen med Harald Godwinessøns Sønner, der ligeledes forberedede et Angreb paa det sydlige England. Men dette Angreb, der nærmest gjaldt Exeter, var allerede forsøgt og tilbageslaaet, førend den danske Flaade endnu rimeligviis havde forladt Danmark. Forgjæves søgte den at lande først ved Dover, siden ved Sandwich; den styrede nu længer nordefter, og Danerne gjorde Landgang, saavel ved Ipswich, som ved Norwich, men paa begge Steder, især det sidste, bleve de med stort Tab drevne bort. Omsider, og vistnok for sildigt — det var allerede i September — sejlede de ind i Humberen, hvor Eadgar og de northumbriske Høvdinger, glade over at de endelig vare komne, ilede dem i Møde, og i Forening med dem rykkede mod York, hvis nordmanniske Befalingsmand af Forsigtighed lod opbrænde de udenfor Kastellerne staaende Huse, men med saa liden Varsomhed, at hele Byen blev et Rov for Luerne. Dette hindrede dog ikke de forenede Daner og Angler fra at angribe og indtage begge Kasteller, hvorved over 3000 Nordmanner faldt, og at sætte sig i Besiddelse af Staden, eller rettere den afbrændte Plads inden dens Mure. Villjam samlede i Hast en Hær, og ilede mod York, idet han paa det grusomste herjede de omliggende Egne, for at hans Fiender ingen Levnetsmidler skulde finde til deres Ernæring. Danerne trak sig deels tilbage til deres Skibe, som de lagde længer ud paa Humberen, ved Lindsey, deels holdt de sig en Stund i York, som de dog forlode da Villjam efter megen Vanskelighed var kommen over Ouse, og gjorde Miner til at ville omringe Staden. Villjam, som kjendte, hvem han havde for sig, lod nu Aasbjørn Jarl, Overbefalingsmanden over den danske Flaade, underhaanden tilbyde en stor Pengesum, hvis han vilde holde sig stille og uvirksom den hele Vinter over, uden at lade det komme til noget Slag, og om Vaaren føre Flaaden tilbage til Danmark, hvorimod det imidlertid skulde staa ham frit for at skaffe sig det nødvendige til Hærens Underholdning ved at plyndre Søkysten. Den pengegridske Aasbjørn gik ind paa dette Vilkaar, og blev liggende, ej alene den hele Vinter, men ogsaa hele den følgende Vaar og en stor Deel af Sommeren, paa Hum-

men ogsaa er optraadt som Kronprætendent. Ordrik nævner ikke Nordmændene i hiin Opregnelse af Svens fremmede Hjelpetropper, men omtaler dem kun lejlighedsviis længre nede (Northvigenæ); dette synes at vise, at Olaf selv ingen Tropper har sendt, men at der alene fandtes flere norske Frivillige i Svens Hær. Blandt dem maa man især gjette paa Medlemmerne af Sole-Ætten, eller Erling Skjalgssøns Efterkommerne, af hvilke dennes Sønnesøn Sven var gift med Svens Datter; ligeledes Aurland-Ætten i Sogn, hvortil Rannveig, Knut Svenssøns Moder, hørte.

heren, hvor hans Krigere, der i de allerede herjede Kyst-Egne ikke paa langt nær kunde skaffe sig, hvad de behøvede, lede den største Nød, hvorfor mange af dem allerede tidligere droge hjem. Ikke førend i Juni Maaned 1070 vendte Aasbjørn tilbage til Danmark, efter at have plyndret Klostret Peterborough, men Flaaden adspredtes ved Storm, saa at nogle Skibe landede i Norge, andre endog bleve fordrevne til Irland, og kun en Deel naaede Danmark, hvor Kong Sven i billig Harme over Aasbjørns Forræderi lod ham dømme fredløs og forjage af Landet [1]). Imidlertid havde Villjam, medens de Danske endnu laa i Nærheden, taget sit Jule-Ophold i York, i fuldt Kroningsskrud bivaanet Juledagsmessen i Domkirken, uddeelt nye Forleninger i Northumberland til sine paalidelige Tilhængere, og sikret sig Indbyggerne ved Gisler. Ved denne Lejlighed maa det ogsaa have været at Villjam, hvis Beretningen for øvrigt er paalidelig, lod Hær-Kongen Ivar Beenløses Høj opgrave og hans Liig, der skal have været uforraadnet, opbrænde, ifølge et gammelt Sagn, at Ivar paa sit Dødsleje havde givet Befaling til at højlægge ham der, hvor Northumberland var meest udsat for Angreb, for at han selv kunde vogte sit Rige og hindre enhver fremmed Angriber fra at sejre; der tilføjes ogsaa at Kong Harald Haardraade netop var landet der, hvor Ivar laa begraven, og at dette var Aarsag til hans Fald [2]). Ikke nok med de Ødelæggelser, der allerede havde overgaaet Northumberland, blev det endnu herjet af Kong Mælkolm i Skotland, der foregav at understøtte Eadgar Ædheling, hvis Syster Margrete han allerede havde fæstet og kort efter egtede [3]), efter at hans første Hustru, Ingebjørg Jarlemoder fra Orknø, enten var død eller forskudt. Mælkolm slæbte en Mængde Fanger med sig til Skotland, hvor de fordeeltes som Trælle rundt om i Indbyggernes Huse. Dog gjorde han ikke noget Forsøg paa at erobre nogen Deel af Landet [4]), og Villjam bortforlenede Northumberland med flere andre Besiddelser til Jarlen Valthjof, Sigurds Søn, der havde underkastet sig ham, og tillige fik hans Halvsysters Datter Judith til Egte. Villjam vendte tilbage til Winchester, hvor han havde

---

[1]) Florents af Worcester, ed. Thorpe II. S. 3. 4. Simeon af Durham, hos Twysden, S. 198. Ordrik, S. 513 flgg. Chron. Sax. ved 1069, 70; som dog her er meget forvirret, og navnlig aldeles urigtigt lader Kong Sven selv komme til England.

[2]) Se ovenfor I. 1. S. 617. Ragnar Lodbroks Saga Cap. 19.

[3]) Chron. Sax. lader hende allerede komme til Skotland og egte Mælkolm 1067; men Giftermaalet fandt ej Sted forud lidt efter 1070, se Chron. de Mailros og flere.

[4]) Simeon af Durham, l. c.

sammenkaldt en stor Forsamling af Prælater, saavel fra England som Nordmandie, af nordmanniske Baroner og angliske Thegner, og lod sig her krone paany af tvende Kardinaler, der havde indfundet sig som Gesandter fra Pave Alexander [1]). Allerede heri laa en Antydning af den gejstlige Afhængighed, hvori England nu ikke mindre end Frankrige og Tydskland traadte til Pavestolen, og som allerede Edward Confessor havde søgt at tilvejebringe, men som den angliske fædrelandssindede Gejstlighed hidtil havde søgt at modarbejde. At lamme denne Gejstligheds Indflydelse fra Grunden af var Hovedøjemedet med den her omtalte Forsamling. Villjam, der meget godt indsaa, at en national eller uafhængig engelsk Kirke altid maatte give Anglernes Friheds-Aand og Nationalfølelse Næring, og at han aldrig vilde være sikker for Opstandsforsøg, saa længe indfødte Prælater pustede til Misfornøjelsen, tilvejebragte ved et eneste kraftigt Slag en fuldstændig kirkelig Revolution. Paa Forsamlingen i Winchester (April 1070) blev Englands fornemste Prælat, Stigand, paa een Gang baade Erkebiskop i Canterbury og Biskop i Winchester, afsat fra begge sine Embeder; ligesaa hans Broder, der var Biskop i Østangel, og flere andre Prælater: og alle de gejstlige Embeder af Betydenhed, der enten paa denne Maade, eller ved Indehaverens Død, bleve ledige, besattes alle med udenlandske, meest nordmanniske Gejstlige, af hvilke enkelte endog vare saa uvidende, at de neppe kunde læse, men som alle havde den Fortjeneste at være Kongen ivrigt hengivne. Til Erkebiskop i Canterbury udnævntes Abbeden ved St. Stephansklostret i Caen, Villjams hengivne Ven, klogeste Raadgiver og bedste Diplomat, Lombarden **Landfrank**, (15 August 1070) der, fuldkommen erkjendende sin Stilling og det ham paahvilende Hverv, fuldførte det med Strenghed og Konsekvens. Nordmannen Thomas af Bayeux blev Erkebiskop i York. Med de nordmanniske Prælater fulgte ogsaa efterhaanden en Mængde ringere Gejstlige, der fortrængte Landets Børn fra de mere underordnede Kirke-Embeder. Religionen blev herefter forkyndt i Erobrernes Sprog. Ved alt dette maatte Nationalaanden og Uafhængighedslysten gradeviis svækkes og undergraves. Endog Sproget, hvorvel det aldrig kunde udryddes, og endnu danner Hovedbestanddelen af det engelske Sprog, forfaldt og tabte sin oprindelige Reenhed ved at optage en Mængde nordmannisk-franske Ordformer. Og saaledes begyndte allerede paa Villjams Tid den Sammensmeltning af Angler og Nordmanner, af hvilken den yngre engelske Nation saa kraftig fremstod nogle Aarhundreder senere, da den voldsomme Gjæring endelig var overstaaet [2]).

---

[1]) Vita S. Lanfranci Cap. 6. Ordrik, S. 516.

[2]) De nærmere Omstændigheder, se Lappenbergs Gesch. Englands II. S. 98—110.

Kampen i Northumberland fra 1068 til 1070 var imidlertid ikke den sidste, Villjam havde at bestaa med de efter Frihed sukkende Anglo-Daner. Mange af de fredløse og forfulgte Patrioter havde samlet sig i de vanskeligst tilgængelige Sump- og Skov-Egne i Nærheden af Havbugten Wash; den ypperste af dem var den højbyrdige og ridderlige Hereward, Nordmannernes afsagte Fiende. Det var ham, som i 1070 havde bragt de Danske, før de begyndte deres Tilbagetog, til Peterborough for at plyndre det [1]); i Spidsen for sine dristige Skarer gjorde han mange æventyrlige Strejftog i Omegnen, og flere anseede Mænd sloge sig til ham, blandt dem Jarlerne Eadwine og Morkere, der i et Par Aar havde opholdt sig ved Hoffet, tilsyneladende frie, men i Virkeligheden som Fanger. Villjam gjorde store Anstrengelser for at omringe den forvovne Skare i dens Smuthul og tage den til Fange, men forgjæves; dog lykkedes det ham at bringe Morkere og flere andre fornemme Flygtninger til Overgivelse ved allehaande lokkende Løfter, som han brød, saa snart han havde faaet dem i sin Magt, idet han lod nogle lemlæste, andre, hvoriblandt Morkere, kaste i haardt Fængsel. Eadwine blev dræbt ved sine egne Mænds Forræderi, og Hereward, der nu kun havde sin egen nærmeste Skare tilbage, fandt det, efter en Stund at have udholdt den ulige Kamp, bedst at slutte en hæderlig Kapitulation, som Kongen tilbød ham, (1071) [2]). Villjam hevnede siden Kong Mælkolms Indfald i England ved at gjøre et Tog ind i dennes eget Rige. Her trængte han frem lige til Tay, hvor Mælkolm kom ham imøde og bad om Fred, hvilken han fik imod at gaa Villjam til Haande og stille ham Gisler, hvoriblandt en af sine Sønner med Ingebjørg, til Pant paa sin Troskab [3]). Eadgar Ædheling kunde saaledes ikke mere vænte Understøttelse af ham, og overgav sig derfor efter hans Raad frivillig til Villjam, der beholdt ham ved sit Hof, og tilsyneladende viste ham megen Ære, men i Virkeligheden behandlede ham som Fange. Det sidste Haab om Gjenerhvervelse af Uafhængighed opstod for Anglerne, da to af Villjams fornemste Lensherrer, Roger af Hereford og Radulf af Østangel, den første endog en Søn af den nys afdøde Villjam Fitz-Osbern, Kongens ypperste, klogeste og troeste Krigskamerat, sammensvore sig mod Kongen og fik Valthjof Jarl overtalt til at gjøre fælles Sag med dem. Men Valthjof fik Betænkeligheder, aabenbarede Sammensværgelsen for Landfrank, og ydmygede sig for Kongen; Roger af Here-

---

[1]) Chron. Sax. ved 1070.

[2]) Chron. Sax. Florents af Worcester, Simeon af Durham, ved 1071. Jvfr. Lappenberg, Gesch. Englands, S. 111—116.

[3]) Ligesaa Florents af Worcester, ved 1072, Simeon af Durham. Chron. de Mailros. Tighernachs Annaler.

ford blev sat i Band og hindret fra at forene sig med Radulf; og denne, der truedes af en overlegen Krigshær, flygtede til Danmark, hvor han overtalte Kong Sven til at vove endnu et Forsøg mod Nordmannerne i England. Sven sendte en Flaade af ikke mindre end 200 Skibe, anførte af sin Søn Knut, der allerede havde været med paa det forrige Tog, og af Jarlen Haakon, der sædvanligviis antages for at have været en Søn af Sven Godwinesson, men maaskee snarere har været Haakon Ivarsson, Jarlen i Halland, der paa denne Tid endnu maa have været en Mand i sine bedste Aar, og som desuden fra tidligere Søtog var godt kjendt i de britiske Farvande [1]). Danerne udrettede imidlertid ikke mere denne Gang, end den foregaaende. De fandt Landet alt for vel bevogtet af Villjams Tropper, plyndrede kun Domkirken i York, og droge derpaa over til Flandern. Villjam af Malmsbury vil vide, at Haakon, ligesom Aasbjørn forhen, modtog Stikpenge af Kongen og at han derfor ogsaa ved sin Tilbagekomst blev erklæret fredløs; begge kom dog, som man erfarer, efter Svens Død atter tilbage og i Besiddelse af deres forrige Værdighed [2]). Over de Sammensvorne tog nu Villjam en haard Straf. Roger, indstevnet for Kongens Huusthing, mistede alle sine Forleninger og sattes i livsvarigt Fængsel. Af hans Medskyldige bleve mange henrettede, andre lemlæstede eller landsforviste. Endog Valthjof, der dog havde aabenbaret Sammensværgelsen og viist den oprigtigste Anger, blev, til almindelig Forbitrelse, henrettet udenfor Winchester [3]). Ubilligheden af denne Straf gjorde ham i Folkets Øjne til en Martyr og Helgen. Saaledes beseglede Villjam sit Herredømme med Blod. Kong Sven, som døde Aaret efter, gjorde intet yderligere Forsøg paa at komme sine angliske Frænder til Hjelp. Han havde imidlertid med Venlighed modtaget Harald Godwinessøns Sønner, der efter deres sidste uheldige Tog til England tyede til ham med deres Syster

---

[1]) Villjam af Malmsbury III. 261. Haakon Ivarsson (se ovenfor S. 176) kan neppe have været født tidligere end omkring 1080, og var saaledes paa den her omspurgte Tid kun nogle og 40 Aar. Her kommer det ogsaa i Betragtning, at Paal, Orknøernes Jarl, var gift med Haakon Ivarssøns og Ragnhilds Datter; at dette Giftermaal maaskee netop har været aftalt paa et Tog, som det omspurgte, er ej usandsynligt.

[2]) Aasbjørn spillede siden en betydelig Rolle under Harald Hein og Knut den hellige; Haakon Jarl, vistnok den samme som den før omtalte, forekommer blandt Vidnerne paa et af Knut udstedt Brev, se Thorkelin Dipl. Arnam. I. S. I.

[3]) Florents af Worcester o. fl. ved 1075. Vore Forfædre havde et noget forskjelligt Sagn om ham, se især Fagrskinna Cap. 212. En Nordmand eller Islænding, ved Navn Thord, Søn af Thord Skalle, var en af Valthjofs Krigere, og digtede et Kvad om hans sørgelige Død, se Fagrskinna l. c. Harald Haarbraades Saga Cap. 121.

Gyda [1]). Hvor der videre blev af dem, nævnes ikke; maaskee de senere ledsagede Gyda til Rusland, da hun egtede Vladimir, den russiske Storfyrst Jsjaslavs Brodersøn og senere Efterfølger.

Hvilken Stilling Kong Olaf i Norge indtog lige overfor alle disse Begivenheder, som Nordmændene under deres hyppige Forbindelse med England vistnok fulgte med den meest spendte Opmærksomhed, siges ingensteds. Men da vore egne Sagaer med Bestemthed udhæve Olafs fredelige Politik, og da heller ikke mere end en eneste af de engelsk-nordmanniske Forfattere omtale Nordmænd som Deeltagere i Toget til England 1069, hvilken Ytring, som ovenfor nævnt, maaskee alene grunder sig paa en Fejltagelse, eller sigter til at enkelte norske Frivillige have været med: bør man antage, at Olaf iagttog en streng Neutralitet, og at han ikke har ladet sig paavirke af de Opfordringer, hans Svigerfader Sven upaatvivleligt har ladet udgaa til ham om at tage Deel i Kampen. Vi erfare ogsaa, at Villjam lod sig det være magtpaaliggende ved et eget Gesandtskab at vinde Olafs Venskab, eller i det mindste at sikre sig hans Neutralitet. Disse Gesandter afsendtes med et norskt Handelsskib, som afgik fra Grimsby ved Humberen, det siges ikke udtrykkeligt naar, men synes at have maattet være omkring 1069. Paa det samme Skib befandt sig en af Gislerne for Landskabet Lindsey, der havde fundet Lejlighed til at flygte fra det ved Lincoln nys opførte Kastel, hvori han opbevaredes, og var bleven venligt modtagen af Skibsfolkene, der skjulte ham, indtil de vare afsejlede: han hed Thorgaut, og var en Gejstlig af fornem Herkomst. Da Gesandterne siden fik ham at see, paastode de at Skibet strax skulde vende tilbage, og han overleveres til sine Vogtere; men Mandskabet brød sig ikke herom, truede Gesandterne til Taushed, og førte Thorgaut lykkeligt over til Norge, hvor Kongen, selv oprigtigt og ivrigt religiøs, blev meget glad ved at erfare en anseet engelsk Gejstligs Ankomst, tog ham til sin Hird, og overvældede ham med Gaver og Æresbeviisninger [2]). Herover have vel Villjams Gesandter neppe været synderligt tilfreds, men det behøvede dog ikke at udlægges som Tegn paa fiendtligt Sindelag mod Villjam, og Øjemedet med deres Sendelse, der ej kan have været andet end at stemme Olaf til Fred, maa de lige fuldt have opnaaet. Det er ikke usandsynligt, at dette Gesandtskab har staaet i Forbindelse med Udleveringen af Harald Haardraades Liig. Vore Sagaer fortælle derom, at Olaf sendte

[1]) Saxo, S. 556.

[2]) Simeon af Durham, S. 306. Navnet Thorgaut (Turgot) viser at han var af nordisk Herkomst og saaledes desto nyttigere for Olaf. Da der fortælles at Thorgaut flygtede fra Kastellet i Lincoln, og Villjam først lod dette opføre i 1068, kan Thorgauts Flugt og Gesandtskabet følgelig ikke have fundet Sted forend efter dette Aar.

Skule Tostigssøn over til England for at hente det, og at det ogsaa strax blev ham udleveret. Denne Sendelse henføre de enten udtrykkeligt til „Aaret efter Haralds Fald“ [1]), eller til „kort efter at Olaf var tagen til Konge“ [2]), eller endelig, kun løseligt antydende Tiden, til „lidt efter Haralds Død“ [3]). Men da Skule ved Olafs Hjemrejse fra Orknøerne 1067 var saa ung at han sidenefter endog fik Tilnavnet „Kongsfostre“, er det ikke sandsynligt, at Olaf endnu samme Aar skulde have betroet ham denne vigtige Sendelse, især da Kong Villjam paa den Tid var fraværende, og Gjæringen i Northumberland for stor til at det kunde være raadeligt for en Søn af Tostig at vise sig der; hertil kommer og at Krigstilberedelserne mod Danmark for det første maa have optaget Olafs hele Opmerksomhed. Men derimod efter Fredsslutningen med Danmark, da Magnus var død og Olaf tagen til Konge over hele Norge, og da Villjam, hvert Øjeblik ventende et Angreb fra Danmark, maatte formodes at være redebon til Alt, hvad der paa nogen Maade kunde bidrage til at gjøre ham Norges Konge forbunden, var netop det belejlige Øjeblik kommet for Olaf til at fremsætte sin Fordring, og det er derfor højst rimeligt, at Sagaskriverne have forverlet den Tid, Olaf blev Enekonge i Norge, med den Tid, da han aller først fik Kongenavn. Og saaledes bliver det ej usandsynligt, at det Skib, hvorpaa Skule bragte Haralds Liig tilbage til Norge, var det selvsamme som det oven nævnte, paa hvilket Villjams Gesandter til Olaf og Flygtningen Thorgaut havde indskibet sig. Der tales ogsaa om en fjerde Søn af Harald Godwinessøn, ved Navn Harald, der efter Faderens Fald skal have taget sin Tilflugt enten til Olaf eller til hans Broder Magnus, have nydt en venskabelig Behandling ved hans Hof, og siden ledsaget Olafs Søn Magnus Barfod paa hans første Vesterhavs-Tog [4]). Men vist er det, at Olaf selv, i det mindste saa længe Sven Ulfssøn levede, og i flere Aar efter hans Død, ikke gjorde mindste Mine til at forurolige Villjam i Besiddelsen af England.

---

[1]) Snorre, Harald Haarbraades Saga Cap. 104.

[2]) Frokkinskinna, Harald Haarbraades Saga Cap. 124.

[3]) Morkinskinna, fol. 20. a.

[4]) Villjam af Malmsbury III. 260, hvor der dog hersker stor Forvirring. Efter Magnus den gode, siges der nemlig, fulgte som Konge i Norge en Usurpator, „Sven Herdhand“, efter denne Magnus's Farbroder Olaf, efter Sigende hellig; (her har man altsaa fra Magnus den gode vendt tilbage til Sven Jarl og efter ham faaet Olaf den hellige, som forhen er omtalt, paany frem); efter Olaf hans Broder Harald Harvagra (d. e. Haardraade), der faldt i England mod Harald Godwinessøn; efter ham hans Sønner, Olaf og Magnus, der deelte Riget, men af hvilke Magnus kortefter døde, saaat Olaf blev Enekonge; efter denne Magnus, der nys faldt i Irland (Magnus Barfod). Med Undtagelse af de Konger, der indskydes mellem Magnus den

Olafs Neutralitet i de engelske Anliggender gjorde for øvrigt ingen Forandring i det venskabelige Forhold, der var opstaaet mellem ham og Sven Ulfsøn efter Fredsslutningen 1068 og hans Giftermaal med Svens Datter. Det synes endog, efter hvad der i det følgende vil blive viist, som om Olaf i det mindste i kirkelig Henseende afveg fra sin Faders Uafhængighedspolitik og sluttede sig til den, Sven fulgte; hertil har dog vel ogsaa Pave Gregor den 7des merkelige Personlighed, der ytrede sin Indflydelse endog til de fjerneste Egne af den romerske Kirkes Omraade, ikke lidet bidraget. Da Sven Ulfsøn var død (28de April 1067)[1]) efter at have udnævnt sin Søn Knut til sin Efterfølger, men dennes ældre Halvbroder **Harald**, understøttet af sin Svigerfader, Aasbjørn Jarl, der altsaa var vendt tilbage fra sin Landflygtighed, var tagen til Konge paa Isøre-Thing, imod at indgaa en Art af Haandfæstning, eller at love Folket endeel Forbedringer i den hidtil gjeldende Lovgivning[2]), drog Knut, enten misfornøjet hermed, eller frygtende for Efterstræbelser, først i Leding mod vendiske og kuriske Vikinger, som han allerede i sin Faders Levetid havde bekæmpet, siden drog han med flere af sine Brødre til Norge, for at anmode Kong Olaf om Bistand til at fratage Harald Riget. Han væntede sig rimeligviis saa meget snarere Hjelp fra Norge, som han her havde mægtige Mødrenefrænder i Sogn, og Kong Olaf var gift med hans Heelsyster[3]). Men Harald, der stod sig godt med Paven, undlod, som det synes, ikke at underrette ham herom, og Gregor tilskrev strax Olaf et Brev, hvori han foruden at opmuntre ham til Iverighed i Troen og Virksomhed i dens Udbredelse, paalagde ham indstændigt, ikke at yde den danske Konges Brødre nogen Hjelp. „Det er os berettet", skrev han, „at Danekongens Brødre have begivet sig til Eder, for ved Eders mægtige

---

gode og Harald Haardraade, og som maaskee endog kun ere indkomne ved en senere Glosse, er Rækken saaledes rigtig. Men derpaa tilføjes at det var Magnus Haraldssøn, som efter Faderens Fald fik Tilladelse af Harald Godwinessøn til at drage bort fra England; at det var ham, til hvem Harald, den engelske Haralds Søn, tog sin Tilflugt, og endelig, at det var i Følge med ham, at denne Harald gjorde Toget til England paa Villjam den 2dens Tid. Saaledes har Forfatteren her sammenblandet Magnus Haraldssøn og Magnus Barfod, uagtet han strax forud har rigtigt skjelnet mellem dem.

[1]) Sven døde i Suddathorp, den samme Landsby, hvor Snorre, men, som ovenfor nævnt, urigtig, lader Magnus den gode dø, maaskee forledet derved at ogsaa Sven kaldte sig Magnus. Ælnodh henfører urigtigt Svens Død til 1074.

[2]) Dette var fornemmelig den bekjendte, af Folket med saa megen Glæde modtagne Forandring i Bestemmelserne om Beviisbyrden, hvorom Saxo handler, S. 571, jvf. Ælnodh, hos Langebek, Scr. rer. Dan. III. S. 341.

[3]) Se herom ovenfor, S. 179.

Hjelp og Krigsstyrke at tvinge ham til at dele Riget med sig; men hvilken Skade derved truer Riget, hvilken Forstyrrelse blandt det christne Folk, hvilken Ødelæggelse det vil medføre for Kirkerne, hvilke de grumme Hedninger i de tilgrændsende Lande [1]) lure paa at forstyrre, det lærer os Sandheden, som er Christus selv, i Evangeliet, naar han siger at hvert Huus, der er uenigt med sig selv, skal ødelægges og styrte, det ene over det andet. Vi formane Eder derfor til at vogte Eder paa det omhyggeligste for at lade nogen overtale Eder til at yde Bistand eller Hjelp i denne Sag, for at ikke denne Synd skal falde tilbage paa Eder selv, og den guddommelige Vrede opvækkes mod Eder og Eders Rige paa Grund af Tvedragten i hiint Rige. Derimod bede og raade vi Eder indstændigt at formaa den danske Konge til at modtage sine Brødre med Kjærlighed i sit Rige, og, hvis han kan, at tildele dem andre Besiddelser og Værdigheder, saaledes at de ikke paa nogen uværdig Maade lide Nød, eller Rigets Værdighed nogen Skade" [2]). Om det virkelig lykkedes Olaf at megle Fred mellem Harald og Knut, vides ikke med Vished, men saa meget er vist, at Olaf, uagtet sit inderlige Venskab med Knut, dog ikke bekrigede Harald for hans Skyld. Spørgsmaalet er imidlertid, om han i Længden vilde have kunnet modstaa Knuts Opfordringer, der, som vi ville see, siden formaaede ham til at gjøre en Undtagelse fra sin gamle Fredspolitik. Men kun lidet over et Aar efter at Olaf havde modtaget hiint Brev fra Paven, døde Harald (17de April 1080), og Knut blev nu uden Modsigelse tagen til Konge, saa at han ikke længer trængte til Olafs Bistand i dette Anliggende. Og nu herskede det nøjeste Venskab mellem begge Riger, eller rettere deres Konger. Dette viste sig blandt andet, da den mægtige Jyde Egil Ragnarsøn, hvilken Knut havde frataget hans bornholmske Forleninger, enten nu for at hevne sig herover, eller for at skaffe sig Midler til at leve paa lige saa stor Fod som forhen, plyndrede et rigt ladet norskt Skib, der var kommet paa Grund ved nogle Smaaøer i Nærheden af Bornholm, og derpaa brænde det op med hele Mandskabet. Knut begav sig i den Anledning selv til Bornholm, lod Egil gribe, og, da han havde tilstaaet Forbrydelsen, hænge i nærmeste Skov: hans Mænd og Medskyl-

[1]) Herved sigtes maaskee lige saa meget til Hedningerne i Sverige, som til Venderne.

[2]) Dette merkelige Brev, det eneste, hvor der udtrykkeligt nævnes om Knuts Ophold i Norge, meddeles i „Concilia Coleti", XII. 436, 437, og henføres til 17de December 1078. Vel navngives ikke Knut udtrykkeligt, men da han og ingen anden nu var nærmeste Tronprætendent, kan det alene være ham, som menes. Han var ogsaa den nærmeste af alle Svens Sønner til at søge Hjelp i Norge, da hon der havde saa mange mægtige Forbindelser. Maaskee dog ogsaa de af hans mange Brødre, der fulgte ham did, vare hans Heelbrødre.

dige bleve ligeledes deels henrettede, deels lemlæstede, deels landsforviste, og det uagtet Knut derved paadrog sig et uforsonligt og farligt Had af Egils mægtige Frænder i Jylland [1]).

Knut, der var krigersk og foretagelseslysten, og som ved sine heldige Tog i Austerveg, ved sin kraftige Regjering og sin Iver for Religionsvæsenet, havde erhvervet stor Anseelse, modtog imidlertid gjentagne Opfordringer fra de, om end ydmygede, dog endnu langtfra med Nordmannernes Herredømme forsonede Anglo-Daner om at komme dem til Hjelp [2]). Tiden dertil syntes ej at være ubelejlig. Villjam havde i de senere Aar været mindre heldig i sine Foretagender end tidligere. Et Tog til Bretagne, han gjorde for at forfølge og straffe Robert af Herefords Medsammensvorne, Radulf af Østangel, mislykkedes, da Greven af Bretagne, understøttet af Villjams egen Lensherre, Kong Philip af Frankrige, kom Radulf til Hjelp [3]). Han laa i Uvenskab med sin egen Søn, den urolige Robert, der nu, efter at være bleven voxen, fordrede Nordmandie og Maine, og fandt Understøttelse, saavel hos Kongen af Frankrige som hos sin Morbroder, Grev Robert af Flandern, der havde erhvervet dette Fyrstendømme efter at have fældet sin Brodersøn Arnulf, den retmæssige Arving til Fyrstendømmet, i et blodigt Slag. Endelig kom Villjam i Uenighed med sin egen Broder, Biskop Odo af Bayeux, som han havde udnævnt til Jarl i Kent og Statholder i England under sin Fraværelse i Nordmandie: da den ærgjerrige Odo endog stod færdig til at gjøre et Tog til Italien, for at sikre sig Pavedærdigheden efter Gregor den 7de, lod Villjam ham kaste i Fængsel i Rouen og bemægtigede sig hans store Skatte, uden at ændse Pavens Forestillinger desangaaende [4]). Den skotske Konge Mælkolm, gjorde, uanseet sin Lenseed, et nyt ødelæggende Indfald i Northumberland [5]), og over dette ulykkelige Landskab gik der, strax efter, en ny Strafsedom, da Biskopen af Durham, Walcher, der tillige efter Valthjofs Død havde været forlenet med Jarldømmet, var bleven dræbt af en rasende Folkehob, som beskyldte ham for Deelagtighed i Mordet paa en af Valthjofs Frænder [6]). Thi Villjam lod det allerede saa haardt plagede Landskab nu

---

[1]) Knytlingasaga, Cap. 33—40.

[2]) Ælnodh, Knut den helliges Levnetsbeskrivelse, hos Langebek, Scr. r. D. III. S. 347.

[3]) Florents af Worcester ved 1075. Chron. Sax. ved 1076. Simeon af Durham, Twysden S. 209.

[4]) Ordrik, hos Duchêne, S. 570. Chron. Sax. ved 1079.

[5]) Florents af Worcester, ved 1079.

[6]) Florents af Worcester, ved 1082.

atter herje ved Ild og Sverd [1]). Under disse Omstændigheder var det naturligt, at de ulykkelige Northumbrer, ved at erfare at Knut, der allerede to Gange havde været paa Krigstog i England, nu havde besteget Danmarks Trone og indlagt sig stor Krigshæder, haabede i ham at see en Frelser, og derfor især henvendte sig til ham med Bøn om at komme dem til Hjelp, paa samme Tid, som Villjam paa alle Kanter var omringet af Fiender, og derfor, som man maatte formode, lettere at bekæmpe. Og den ærgjerrige Knut, hvis Hu stedse stod til at opnaa sin store Navnes Magt og Berømmelse, og som desuden brandt af Længsel efter at aftvætte den Skam, som de tvende sidste uheldige Tog til England, hvor han selv var med, havde bragt over de danske Vaaben, laante villigt Øre til disse Opfordringer [2]). Hertil kom ogsaa, at han var gift med en Datter af Villjams afsagte Fiende, Grev Robert af Flandern. Villjam synes allerede temmelig snart efter Knuts Tronbestigelse og Urolighederne i Northumberland at have ventet et nyt Angreb fra Danmark; thi blandt de Beskyldninger, han gjorde sin Broder Odo, da han lod ham fængsle (1080), var ogsaa den, at han vilde føre Krigere ud af Landet paa en Tid, da de burde være tilstede for at beskytte det mod Daner, Irer og andre Fiender [3]). Alvorlige Udrustninger gjorde dog Knut ikke førend i Aaret 1084. Da anmodede han sin Svoger, Kong Olaf, om at møde ham ved Kongehelle, og da Olaf indfandt sig til bestemt Tid, aabenbarede han ham strax sin Hensigt, at gjøre et Tog til England for at gjenerhverve det Rige, hans Forfædre tidligere havde besiddet. Han bad om Olafs Understøttelse dertil, og skal endog have tilbudt sig at overlade ham Hoved-Anførselen, om han ønskede det. Olaf erkjendte, at Knuts Fordringer vare vel begrundede, og at det ej var usandsynligt at et saadant Foretagende kunde vorde kronet med Held, men han vægrede sig paa det bestemteste for at deeltage personligt deri, end sige at paatage sig Overanførselen. „Da min Fader Harald", sagde han, „tiltraadte sit Tog, hed det overalt i Landet, at drabeligere Hær ingensinde var udrustet fra Norge, og saa ypperlige Krigere, som vi dengang havde, vil man nu neppe kunne tilvejebringe; end større Forskjel er der mellem Anførerne, nemlig

[1]) Florents af Worcester, ved 1080. Villjam af Malmsbury III. 271. Simeon af Durham, hos Twysden, S. 210, 211.

[2]) Knuts Anseelse og Forhold til England skildres saaledes hos Villjam af Malmsbury, III. 258: „Den eneste, der kunde sætte hans (Villjams) Overmod Skranker, var Danekongen Knut, der baade ved sit Svogerskab med Grev Robert og ved sin egen Magt nød en umaadelig Anseelse; blandt Folkene gik det Rygte at han vilde angribe England, der tilkom ham som Arv efter Gamle-Knut". Jvfr. Cap. 262.

[3]) Ordrik, hos Duchêne, S. 647.

min Fader Kong Harald, og mig; desuagtet løb hiint Tog uheldigt af, og endnu mindre Udsigt er der altsaa til at jeg skulde kunne komme vel derfra. Jeg tilbyder mig derimod at stille en Hjelpeflaade af 60 store Skibe, bemandede med de meest udsøgte Folk jeg kan skaffe, fornemmelig af mine Hird-Tropper, og i det hele taget udrustede lige saa godt og omhyggeligt som om jeg selv var med" [1]). Dette Tilbud modtog Knut med Glæde, og sagde at det var en stor Mand i Sandhed værdigt. Der aftaltes, at den norske Flaade skulde indfinde sig den næste Vaar ved Limfjorden, som bestemtes til Samlingssted for hele Hæren, og begge Konger droge hver til sit efter mange Venskabsbeviser og gjensidige Foræringer. Villjam fik, som det lader, strax Nys om Knuts Forehavende, da engelske Forfattere berette, at han allerede i 1084, og sandsynligviis især i Løbet af Vintren 1084—1085 traf de eftertrykkeligste Foranstaltninger til at modtage ham [2]). Da han under de nærværende Forhold ikke kunde stole fyndorligt paa Anglernes Troskab, maatte han skaffe sig det fornødne Antal Krigere fra Nordmandie. Den rigelige Sold, han tilbød, lokkede ogsaa mange Stridsmænd til ham fra det øvrige Frankrige, ja selv fra Tydskland og Spanien. Blandt dem nævnes endog en af den franske Konges Brødre, Grev Hugo. Alle disse Krigerskarer fordeeltes til Indkvartering og Underhold trindt om i Landet, Indbyggerne til stor Tyngsel; og derforuden paalagde Villjam som Krigsstyr den gamle Danegeld-Skat, sex Shilling af hver Hyd. Kasteller og Byer befæstedes, Havnene forsynedes med Besætning, og for at Danerne ikke skulde kunne finde nogen Underholdning hvor de landede, bleve Søkysterne aldeles ødelagte, hvorved det især gik ud over den nordlige Deel af Landet, fornemmelig Northumberland, der allerede forhen havde lidt saa meget [3]). Villjam skal endog have befalet Anglerne at aflægge deres Nationaldragt og Nationalrustning, paa hvilken Danerne kunde kjende dem som Venner, og derimod at klæde og væbne sig paa nordmannisk Viis: en Be-

[1]) Saaledes Knytlingasaga Cap. 41. De norske Kongesagaer (Olaf Kyrres Saga Cap. 6, Snorre Cap. 8) lade Knut gjøre Olaf det høist usandsynlige Tilbud, enten selv at besørge Hovedudrustningen og optræde som Hovedanfører, modtagende 60 Skibe til Hjelp fra Danmark, eller omvendt at sende Knut 60 Skibe til Hjelp.

[2]) Florents af Worcester henfører Danegelds-Paalægget til 1084; Villjam af Malmsbury III. Cap. 261 siger at Knut hindredes ved Modvind næsten i tvende Aar; de øvrige engelske Chronister omtale Villjams Udrustninger ved 1085.

[3]) Villjam af Malmsbury, III. 262. Florents, ved 1085. Ingulf, hos Fell, I. S. 79. Denne beskriver som Øjevidne, saavel hvorledes Northumberland ødelagdes, som hvorledes hans Kloster (Croyland) betyngedes ved Indkvartering af 6 Ryttere og 28 Bueskytter.

faling, som dog kun saa efterkom [1]). Endelig lod Villjam heller ikke denne Gang det Middel uforsøgt, som han tidligere med saa meget Held havde anvendt, nemlig Bestikkelse. Villjams Penge, heder det i en gammel Krønike, fik Overhaand i Knuts Raadgiveres Punge [2]). Imidlertid rustede saavel Knut som Olaf sig paa det ivrigste, og til bestemt Tid den følgende Vaar samlede begge Flaader, baade den danske og den norske, sig i Limfjorden. Skibenes Antal angives til over tusende, og dette er neppe urigtigt, da Knut havde opbudt Leding over hele sit Rige, hvilket efter de gjeldende Bestemmelser kunde stille 940 Skibe [3]); hertil kom nu saavel Kongens egne Skibe og Lensskibene, som den norske Hjelpeflaade. Samtidigt skal Grev Robert af Flandern have udrustet en Flaade af 600 Skibe, for at forene sig med ham. Men hvad enten nu Villjams Bestikkelser virkede, eller Knut havde erfaret de store Forberedelser, Villjam havde gjort til hans Modtagelse, og derfor ikke vilde tiltræde Toget, førend han endnu mere havde forstærket sin Hær, eller han, som det og angives, først maatte sikre sig mod et befrygtet Angreb af Venderne [4]); eller endelig — hvad der er sandsynligst — at alle disse Aarsager tilsammen have bestemt ham: vist er det, at han nølede i Heidaby, raadslaaende med sine Mænd, uden at begive sig til Hæren, som ved at ligge i saa lang Tid paa eet Sted begyndte at lide Mangel paa Levnetsmidler, og gav sin Misfornøjelse herover Luft i lydelig Knurren. Denne Misfornøjelse oppustedes, som man maa formode, og som i det mindste Knut selv synes at have troet, af de Høvdinger, der havde modtaget Stikpenge af Villjam. Knut mistænkte især sin egen Halvbroder, Olaf, paa hvilken han var saa opbragt, at han, da denne indfandt sig hos ham, som han foregav paa de øvrige Høvdingers Vegne, for at bede ham gjøre Alvor af at begynde Toget, lod ham gribe og føre til sin Svigerfader Grev Robert af Flandern, med Anmodning om, indtil videre at holde ham i haardt Fangenskab; hvilket ogsaa skede. Tilsidst besluttede de danske Krigere eenstemmigt at drage hver til sit, overladende det til Kongen at hjelpe sig uden dem, som han bedst kunde. Forgjæves søgte Nordmændene at tale dem til Rette. Danerne raabte at Nordmændene gjerne for dem maatte blive liggende i dette Sultehul, saa længe de havde Lyst; selv vilde de drage hjem, saa fort de kunde [5]). Da de som Ledingsfolk strengt

---

1) Ælnoths Vita Canuti, hos Langebek, III. S. 350.

2) Peterborough-Annalerne.

3) Skibenes Antal angives i Knytlingasaga Cap. 32. De fleste af disse Skibe have dog vel, som Ledingsskibe, kun været smaa.

4) Dette angives udførligt i Knytlingasaga Cap. 42.

5) Knytlingasaga, Cap. 43.

taget ikke vare forpligtede til at være hjemmefra længer end en bestemt Tid af Aaret, og denne Tid enten allerede var udløben, eller i alle Fald vilde udløbe længe førend Toget var tilendebragt, medens Nordmændene derimod, som kongelige Huustropper eller Lenstropper, vare forpligtede til at adlyde deres Konges Befaling uden nogen Tids-Indskrænkning, og dertil vist ogsaa vare langt bedre forsynede med Levnetsmidler: kan man ej undre sig over at Danerne optoge deres Forestillinger med Harme. Da Knut endelig kom til Limfjorden, fandt han kun de norske Skibe. De danske vare alle sammen borte. Han blev, som man let kan forstaa, overmaade opbragt herover, og lovede, hvad han og til sin egen Skade holdt, at lade Danerne bøde haardt derfor. Uagtet Nordmændene fremdeles tilbøde sig at ville følge ham, hvor han førte dem hen, var der dog nu ikke længer Spørgsmaal om at tiltræde Toget, og han gav dem Tilladelse til at drage hjem, med mange Taksigelser og Lovtaler, fordi de saa hæderligen havde adlydt deres Herres og Konges Befaling. Han sendte ogsaa store Gaver med dem til Kong Olaf, og gav Nordmændene det Tilsagn, at deres Handelsskibe uhindret skulde kunne sejle gjennem hans Land og Strømme [1]). Saaledes slap Norge denne Gang med Udrustningen alene, og undgik at komme i en Krig med England, der maaskee kunde have haft farlige Følger. Hvorledes Knut siden tog en haard Straffedom over sit Folk, og hvorledes Jyderne, opbragte herover, gjorde Opstand, flokkede sig sammen mod Knut, forfulgte ham over til Fyn og dræbte ham i St. Albani-Kirke i Odense (10de Juli 1086), er noksom bekjendt [2]), saavel som hvorledes Knuts Død, ligesom St. Olafs i Norge, om end ikke med saa fuld Ret, betragtedes som en Martyrdød, og gjorde ham til Danmarks første Nationalhelgen og Skytspatron [3]). Kong Olaf synes ikke at have blandet sig i disse Anliggender. Han gjorde heller ikke, som det synes, nogen Indvending til Fordeel for Knuts unge Søn Karl, der ved Opstandens Udbrud var bleven sendt i Sikkerhed til Flandern med sin Moder, da ikke han blev udvalgt til Konge, men derimod Farbroderen Olaf, som udløstes af sit Fængsel. Freden vedblev fremdeles mellem Norge og Danmark; ja den danske Konge egtede endog Kong Olaf Haraldssøns Syster Ingegerd: en Forbindelse, der dog just ikke behøver at udlægges som Tegn paa nøjere Venskab mellem Kongerne selv, da Ingegerd, Ellisivs Datter, allerede, som ovenfor antydet,

[1]) Knytlingasaga, Cap. 43. Snorre, Olaf Kyrres Saga, Cap. 8.

[2]) Se Knytlingasaga Cap. 44—62. Saxo, S. 582—592. Ælnodh, hos Langebek, III. 5. 355—373. Sven Aagesson, hos Langebek, I. S. 57, 58. Willjam af Malmsbury, III. 261.

[3]) Her var dog den Forskjel, at Knut blev formelig kanoniseret (se Ælnodh, S. 382) medens Olaf derimod alene „dømtes hellig" af Nordmændene, og sidenefter stiltiende anerkjendtes som saadan.

fra Barnsbeen af synes at have været opdragen ved det danske Hof [1]). Den nye Konge i Danmark nærede ingen saadan højtflyvende Plan, som at angribe England. En Hungersnød, efter hvilken han endog selv fik Ogenavn, plagede Landet og lammede dets Kræfter; den almindelige Elendighed og Misfornøjelse gjorde ethvert Krigstog til fremmede Lande umuligt, om endog Tanken derom — hvad man dog neppe kan formode — var opstaaet. England indtog heller ikke saa truende en Stilling, som før, thi den vældige Villjam omkom Aaret efter Knut Svensøns Død ved et Ulykkestilfælde under en Fejde med Kong Philip af Frankrige (7de Septbr. 1087), og Normandie skiltes fra England ved at tilfalde hans ældste Søn Robert, medens det sidste tilfaldt hans anden Søn Villjam. Og ikke nok hermed, kom ogsaa Brødrene selv i Fejde med hinanden, da den ærgjerrige Robert, ophidset af sine Vasaller, ej vilde lade Villjam i rolig Besiddelse af England [2]).

Skotland, hvor Mælkolm, Duncans Søn, kaldet Ceanmor (d. e. Storhoved) [3]), ved engelsk Hjelp var kommen i Besiddelse af Regjeringen, havde i denne Tid mere Aarsag til at frygte Angreb fra Norge, end Magt til at forurolige det. Ikke engang i Orknøernes Anliggender synes Mælkolm at have blandet sig, uagtet han i nogle Aar var gift med Jarlernes Moder. Ved dette Giftermaal var det vistnok, som ovenfor nævnt, Mælkolms Hensigt at tilvende sig Indflydelse over Jarlerne, og saaledes igjen over deres skotske Frænder af den macbethske eller ruairiske Æt, der, som man seer, endnu en Tidlang gjorde ham Herredømmet over Nordskotland stridigt, ja endog førte Kongenavn. Thi vi erfare, at Mælsnechtan, Lulachs Søn, kaldte sig Konge af Moray, og at Mælkolm i Aaret 1077 overfaldt ham, fangede hans Moder, hans bedste Mænd og alle hans Skatte, medens han selv med Nød og neppe undkom [4]). Ikke før end aatte Aar senere (1085) omtales Mælsnechtans, den saa kaldte Konge af Morays, Død [5]). Det lader saaledes til, at Mælkolms Regjeringstid var deelt mellem Fejder mod de nordskotske eller piktiske Høvdinger og Krige med de engelsk-normanniske Konger, hvilke især, som vi have seet, bleve hans Fiender efter at han havde egtet Margrete, Eadgar Ædhelings Syster, og derved var dragen ind i det gamle wessexiske Kongehuses Interesser.

[1]) Fagrskinna, Cap. 221, siger vel at Olaf giftede sin Syster Ingegerd med Kong Olaf Svensøn i Danmark, men dette behøver ikke at tages i anden Betydning, end at han gav sit Minde til Giftermaalet.

[2]) Se herom Lappenbergs Gesch. Englands, II. S. 162—174.

[3]) I Orkn. Saga kaldes han „Langhals".

[4]) Chron. Sax. ved 1077. Skade, at der her findes en Lakune, ellers vilde man af dette Sted kunne faa merkelige Oplysninger om disse Begivenheder.

[5]) Ulster-Annalerne, ved 1085.

Om Ingebjørg Jarlemoder da var død, eller han havde forskudt hende, nævnes ingensteds; det synes imidlertid, som om han fremdeles maa have haft fælles Interesse med hendes Sønner. For øvrigt nævnes der ingensteds om, at Olaf gjorde sin Lensrettighed over Orknøerne gjeldende. Der siges kun, at han formedelst sit Slægtskab med Jarlerne var deres synderlig gode Ven [1]), men man kunde lettelig fristes til at formode, at disse benyttede sig af den mislige Stilling, hvori Olaf efter Nederlaget ved Stanford befandt sig, til at bringe ham til at erkjende deres Uafhængighed, eller i det mindste til ikke med Strenghed at fordre nogen Lenshylding af dem; thi vi ville i det følgende erfare, hvorledes Olafs Søn Magnus senere behandlede dem ikke stort bedre end Oprørere eller Frafaldne [2]). De herskede en lang Tid i Enighed, og, som det synes, i Fred, men uden nogen synderlig Kraft eller Anseelse. Det lader slet ikke til, at de i mindste Maade deeltoge i de Uroligheder, som i denne Tid fandt Sted paa Man og Syder-Øerne, og som havde disses Løsrivelse fra Orknøerne til Følge. Hiin **Gudrød**, Søn af Harald Svarte, der, som ovenfor nævnt [3]), ved Stanford kæmpede med i Harald Haardraades Rækker, og, lykkeligt undkommen fra dette Nederlag, havde fundet en venlig Modtagelse hos den daværende Konge paa Man, Gudrød Sigtryggssøn, tilrev sig nemlig ej alene efter dennes Død Herredømmet over den sidst nævnte Ø, men ogsaa, som det synes, over alle Øerne, tilligemed en Deel af Irland, og optraadte som en vældig og frygtet Erobrer i disse Egne. Beretningen derom, til hvilken man dog neppe i alle dens Enkeltheder kan sætte Lid, da den synes at være meget blandet med svævende Folkesagn, lyder i Korthed saaledes [4]): „Da Gudrød Sigtryggssøn var død, blev hans Søn Fingal Konge efter ham [5]), men Gudrød Crovan samlede en stor Flaade, kom til Man, og holdt et Slag med Indbyggerne, hvori han dog blev overvunden og dreven paa Flugten. Et nyt Angreb løb lige saa uheldigt af. Endelig forsøgte han sin Lykke tredie Gang, samlede en talrig Flaade, landede ved Ramsaa Havn, og lagde 300 Mand i Baghold oppe i de skovbevoxne

---

1) Orkneyinga-Saga, S. 94.

2) Se nedenfor, jvfr. Magnus Barfods Saga.

3) Se ovenfor S. 325.

4) Den manske Krønike, i Langebeks Scr. rer. Dan. III. S. 213–215. Johnstones Udgave S. 7–9.

5) Dette henføres i den manske Krønike til det samme Aar, under hvilken ogsaa en anden Notits er optagen, øjensynligt fra, eller efter den samme Kilde som en Beretning i den melrosiske Krønike for 1070, om hvorledes Malkolm, Skotlands Konge, herjede Northumberland indtil Cleveland, og egtede Margrete. I den manske Krønike angives Aaret til 1051; men det er vel at merke, at fra 1040 til 1098 angives i denne de fleste Begivenheder til omtrent 19 eller 20 Aar for tidligt.

Lider af Skaka-Field. Ved Solens Opgang fylkede Manboerne deres Hær, og angrebe ham med stor Heftighed, men bleve under Kampen anfaldne i Ryggen af hine trehundrede Mænd: derved maatte de vige og bleve drevne paa Flugt. Da de ingen Udsigt øjnede til at slippe vel derfra, eftersom Floden stod ind i Ramsaa, og Fienderne truede dem fra den anden Kant, bade de, med bedrøvelige Raab, Gudrød om Naade. Denne, der ynkedes over dem, især da han havde boet saa længe iblandt dem, gav sin Hær Befaling til at ophøre med Forfølgelsen. Dagen efter gav han sine Krigere Valget, om de vilde dele Man imellem sig og bosætte sig der, eller heller plyndre alt Løsøre som fandtes der, og vende tilbage til deres Hjem. De valgte det sidste, dog bleve nogle [1]) tilbage hos ham, mellem hvilke han uddeelte den sydlige Deel af Øen; de tiloversblevne af Manboerne fik derimod beholde den nordlige, dog begge Dele saaledes at ingen skulde besidde noget som helst Stykke Land med Odelsret, hvorfor ogsaa den hele Ø sidenefter har tilhørt Kongen alene, og alle Indtægter deraf ene tilfaldt ham [2]). Den samme Gudrød underkastede sig ogsaa Dublin og en stor Deel af Leinster. Og Skoterne tæmmede han saaledes, at ingen, der byggede et Skib eller en Baad, vovede at slaa tre Jernsøm deri. Han herskede i sexten Aar, og døde paa Øen Il, efterladende tre Sønner, Lagmand, Harald og Olaf." Her fremtræder Gudrød aabenbart som en Heros, til hvilken Folkesagnet paa Øen henførte dens fornemste historiske Minder, og hvis Navn det rimeligviis satte i Forbindelse med Begivenheder, ældre end denne Tidsalder, hvori han skulde være fremtraadt. Navnlig synes dette at maatte gjelde om Odelsrettens Inddragning, der nærmest hører hjemme i Erobrings- og Kolonisations-Tiden, eller det 9de Aarhundrede, og derfor vistnok er at henføre, ikke til den Gudrød, der herskede i det 11te Aarhundredes anden Halvdeel, men til en ældre Gudrød, af hvilket Navn vi i det mindste have seet een tidligere Konge paa Man [3]). Maaskee ogsaa at det er en ældre Kong Gudrød, hvem Tilnavnet Crovan egentlig tilkommer. Hermed er det imidlertid ikke sagt, at alt, hvad der ovenfor berettes om Gudrød, er fabelagtigt. De egentlige Hovedbegivenheder synes at

---

[1]) Disse kaldes i Chron. Manniæ „insulani" i Modsætning til Mannenses. „Insulani" maa her enten betyde „Beboerne af Øerne" (d. e. Sydrøerne) i Almindelighed, eller og, hvad der maaskee er rigtigst, Beboerne af „Il" eller „Isla".

[2]) I Originalen staar der vistnok ikke udtrykkeligt „Odelsret", kun „jus hereditarium", men at det er den, som menes, bliver dog aldeles tydeligt ved Sammenligning med hvad der berettes om Harald Haarfagre, Torv-Einar og Thorgisl. Se ovenfor I. 1. S. 440, 467, 516.

[3]) F. Ex. den oven omtalte, i Aaret 989 faldne Gudrød Haraldsøn, se I. 2. S. 201.

være historiske. At der ved den her angivne Tid virkelig herskede en Konge paa Man ved Navn Gudrød, som efterlod en Søn ved Navn Lagmand, bekræftes i vore Sagaer [1]). Af de irske Annaler erfare vi ligeledes, at efterat Diarmid Mac Mælnambo, Konge af Leinster, i Aaret 1052 havde fordrevet den ovenfor omtalte dublinske Konge Margad (Eachmargach) Ragnvaldssøn, beherskedes Nordmændene i Dublin en Tidlang saavel af ham, som af hans Søn Murchad, om hvem der fortælles, at han i Aaret 1060 gjorde et Tog til Man, overvandt Ragnvalds Søn (hans Navn nævnes ikke), og tvang Øen til at betale Skat [2]); men efterat Murchad var død før Faderen 1070, og denne selv var falden i et Slag 1072, fremstaar som Konge i Dublin en Gudrød, Sønnesøn af Ragnvald, og efter dennes Død 1075 [3]) en anden Gudrød, som her fører Tilnavnet Meranagh, og som herskede indtil 1094, da han blev fordreven af Muirkertach, Kongen af Munster, og døde Aaret efter af Pest [4]). Da denne Gudrød Meranagh udtrykkelig kaldes „Herre over de Fremmede i Dublin og Øerne", er der ingen Tvivl om, at han er den manske Krønikes Gudrød Crovan; og hans Formand Gudrød, Ragnvalds Sønnesøn, kan neppe have været nogen anden end hiin Gudrød Sigtryggssøn, Konge paa Man, hos hvem han fandt en gjestfri Modtagelse, og hvis Søn Fingall han siden skal have stødt fra Tronen. Man maa ligeledes formode, at denne Gudrød Sigtryggssøn har været en Brodersøn af den fordrevne Margad, og at han og hans Frænder en Tidlang have ført en uheldig Krig med Diarmid og Murchad, der endog gjorde sig Man skatskyldigt, indtil han endelig benyttede sig af Diarmids Fald til ej alene at afkaste Aaget, men ogsaa at

---

[1]) Magnus Barfods Saga Cap. 2.

[2]) De 4 Mestres Annaler.

[3]) Tighernach, Ulster-Annalerne.

[4]) De 4 Mestres Annaler. Ulster-Annalerne. Der siges ikke, naar den ældre, i 1075 afdøde, Gudrød blev Konge i Dublin, men vi erfare af et Brev, han i Aaret 1074 skrev til Erkebiskop Landfrank med den til Biskop i Dublin efter Duncans Død udvalgte Gillepatrik, for at anbefale ham til at erholde Consecration, saavel som af Landfranks samme Aar med Gillepatrik efter Indvielsen tilbagesendte Svarskrivelse (Baronii Annales XI. S. 641), at Gudrød allerede da herskede i Dublin. Det sandsynlige er derfor, at han benyttede sig af Forvirringen efter Diarmids Fald til at sætte sig i Besiddelse af denne Stad. Landfrank kalder ham slet hen rex Hiberniæ. Gudrød Crovans, eller Meranaghs, Erhvervelse af Herredømmet over Man maa, naar han, som den manske Krønike angiver, herskede i 16 Aar, falde omkring 1079 eller 1078, tre eller fire Aar efter Gudrød Sigtryggssøns Død, og dette passer saa godt med, hvad Krøniken forøvrigt beretter om de tre Tog, som han, visstnok i lige saa mange Sommere, gjorde til Man, førend han erobrede Øen, at man ej kan betvivle Rigtigheden deraf. Det vil ogsaa nedenfor vise sig, at de her nævnte Aarstal ganske passe med den øvrige Tidsregning.

gjenoprette Nordmændenes Uafhængighed i Dublin. Og Gudrød Crovan, eller Meranagh, der egentlig hørte hjemme paa Øen Il, maa efter hans Død have sat sig i Besiddelse, saavel af Man og i det mindste den sydligere Deel af Sydrøernes store Øgruppe, som ogsaa af Dublin. Naar der tales om den Lydigheds- og Afhængigheds-Tilstand, hvori han bragte Skoterne, sigtes der rimeligviis til de Erobringer som han, efter hvad man kan slutte af enkelte sparsomme og dunkle Efterretninger, der ere os levnede, senere har gjort i de nordligere Egne af Øerne og paa Sydvestkanten af det skotske Fastland. I Landskabet Argyll herskede nemlig i den anden Halvdeel af det 11te Aarhundrede en Høvding ved Navn **Sumarlide**, Gillebrigdes Søn [1]), der i de irske Annaler kaldes Konge over Øerne, d. e. Syder-Øerne, hvilket viser, at han i Forvirringen efter Thorfinns Død, da de af ham erobrede Lande løsreve sig, maa have sat sig i Besiddelse af de Øer, der laa Argyll nærmest, som Jura, Mull, o. fl.; og han kan saaledes ej have undgaaet at komme i Fejde med Gudrød Meranagh, der, som vi have seet, egentlig havde hjemme paa det kun ved et smalt Sund fra Jura adskilte Il. Navnet Sumarlide tyder hen paa, at han paa mødrene Side var af norsk Herkomst; sandsynligviis var han en

---

[1]) Der staar ikke udtrykkeligt, at Sumarlide var Herre til Argyll eller Gille-Adomnans Fader; thi paa det eneste Sted, hvor han omtales, nemlig i de fire Mestres Annaler, ved 1083, heder det kun, at Sumarlide, Søn af Gillebrigde, Konge over Insi-Gall (ɔ: Sydrøerne), døde. Men af et hidtil utrykt gaelisk Haandskrift fra 1450, hvoraf et Uddrag er givet i Skene's the Highlanders in Scotland II. 40, flg., erfare vi at den mægtige Sumarlide af Argyll, der ogsaa omtales meget i den manske Krønike mellem 1144 og 1164, var en Søn af Gillebrigde, der igjen var en Søn af Gille-Adomnan, som blev fordreven fra Skotland ved Lochlannerne og Fingallerne (d. e. Nordmændene og de norske Kolonister) og tog sin Tilflugt til Irland, hvorfra han gjorde et forgjeves Forsøg paa at erhverve sine Fædrenebesiddelser tilbage; dette lykkedes først hans Sønnesøn Sumarlide. Den Omstændighed, at den yngre Sumarlide og hans Fader bare samme Navn som den ældre Sumarlide og dennes Fader, tyder øjensynligt paa Opkaldelse og følgelig paa Descendent-Forhold; den ældre Sumarlides Herredømme over Øerne, af hvilken Il var en af de nærmeste, maa have gjort ham til Gudrøds Fiende, og naar denne bekrigede og ydmygede Skoterne, maa det saaledes fornemmelig være Sumarlide eller hans Efterfølger, som herved menes. Det Angreb af Lochlanner og Fingaller, hvorved Gille-Adomnan blev fordreven, kan saaledes alene være foretaget af Gudrød. Altsaa bliver Gille-Adomnan aabenbart Sumarlide den ældres Søn. Tidsregningen passer ogsaa fuldkommen. En Sønnesøn af Sumarlide den ældre, død 1083, maa netop kunne have levet omkring 1150, da Sumarlide den yngre var paa det mægtigste. Antage vi, at Sumarlide den ældre ved sin Død 1083 var omtrent 60 Aar gammel, maa han være født ved 1020; han kunde saaledes være en Sønnesøn af hiin Gille Jarl paa Koln, der i Aaret 989 egtede Sigurd Orknø-Jarls Syster (se ovenfor I. 2. S. 197) og hvis Navn i vore Sagaer neppe er opbevaret fuldstændigt, men er afkortet

Sønnesøn af den af os tidligere omtalte Gille Jarl paa Koln, der var gift med Orknøjarlen Sigurd den digres Syster. Navnet blev siden meget hyppigt i den mægtige Dalverje- eller Argyll-Æt, hvis Stamfader han synes at have været. Sumarlide døde i 1083, og da vi nu finde at hans Søn Gille-Adomnan blev fordreven fra sine Besiddelser i Skotland ved Nordmændene og maatte flygte til Irland, er det tydeligt nok, at den, der fordrev ham, var Gudrød, som altsaa ved hans mægtige Faders Død strax har været paafærde, og ej alene erobret de Øer, han havde underlagt sig, men ogsaa hans Fædrenebesiddelser paa Fastlandet, hvilke ikke kom tilbage til Ætten, førend Gille-Adomnans Sønnesøn, der ligeledes hed Sumarlide Gillebrigdesøn, tilbageerobrede dem, og en Tidlang blev den mægtigste Mand i disse Egne[1]. Men alle disse Omvæltninger, som saaledes foregik i Sydersøerne, og den Magt, Gudrød Haraldssøn vidste at tilvende sig, lægge tydeligt for Dagen, at ikke engang Orknøernes Jarler, end sige Norges Konge har formaaet eller endog forsøgt paa at hævde sit Herredømme over dem. En Høvding, der ogsaa maa have haft Besiddelser i disse Egne, og som visselig har taget virksom Deel i de Fejder, der her førtes, var den ovenfor omtalte Donald Bane, Kong Mælkolms Broder. Han var flygtet for Macbeths og Thorfinns Vælde til Sydersøerne, og da det lader til at han ej vendte tilbage til Skotland førend efter sin Broder Mælkolms Død, ligesom det er vist, at han da viste sig lige saa fiendtlig mod engelsk Kultur og Leveskik, som Mælkolm havde været en Ven deraf, maa man antage at der den hele Tid har været et spendt Forhold mellem begge Brødre, og at Donald, henviist til den snevre Tumleplads, Sydersøerne kunde tilbyde ham, her etsteds har erhvervet sig Besiddelser, og med den samme Vildhed, han senere lagde for Dagen, deeltaget i de bestandige Fejder, i Særdeleshed da det gjaldt at løsrive sig fra det norske Overherredømme[2].

Om Færøernes Forhold til Norge nævnes der under Olafs Regjering lige saa lidet som under hans Faders. Og man kan derfor være

---

af en længere Sammensætning, som Gillebrigde, Gille-Adomnan, e. a. d. (se Noten paa oven anførte Sted). Denne Nedstammelse bliver end sandsynligere, naar vi erindre, at Sigurd Jarls ældste Søn hed Sumarlide, thi dette norske, i gaeliske Ætter ej hjemmehørende, Navn, som vi gjenfinde hos den i 1083 afdøde Søn af Gillebrigde, tyder sterkt hen paa at denne er opkaldt efter hiin, og Opkaldelsen forklares da lettest ved at antage et saadant Slægtskabsforhold, som maa have hersket imellem dem, dersom Gillebrigdes Fader var Sumarlide Jarls Søskendebarn.

[1]) Herom vidner saavel den manske Krønike, som Orkneyinga Saga.

[2]) Herom mere nedenfor. Donald Bane omtales kun i al Korthed i de ulsterske Annaler; Hovedberetningen om ham findes i de temmelig forvirrede og just ikke paalidelige Sagn, som Fordun har meddeelt.

forvisset om, at deres Indbyggere nu, som i de følgende Tider, roligt fandt sig i den norske Konges Overherredømme, og regelmæssigt ydede ham Skat [1]. Fra Island hører man ogsaa lidet i denne Bispsopsvældets roligste Tid, da den ædle Isleif, og efter hans Død (1080) hans ikke mindre udmerkede Søn og Efterfølger Gissur vare at ansee som Øens egentlige Regenter [2].

35. Kirkelige Forhold. Fast Bispsstol oprettet i Nidaros.

En saa rolig og fredelig Regjering, som Olafs, maatte i og for sig begunstige Gejstlighedens Virksomhed, og virke betydeligt til at udvikle og befæste Norges endnu ej paa langt nær ordnede Kirkeforfatning. Men hvad der end mere bidrog til at give det religiøse Liv i Norge paa Olafs Tid et Opsving, var deels hans egen Fromhed og Religionsiver, om hvilken vi allerede ovenfor have talt, deels det venskabelige Forhold, hvori Norge nu kom til de nærmeste Nabostater, deels den mægtige Indflydelse, som Pave **Gregorius den 7de**, der var samtidig med Olaf [3], udøvede paa Kirkevæsenet over hele Occidenten, og som sporedes lige til de yderste Grændser af den romerske Kirkes Omraade. Om Olafs Fromhed og den Interesse, han viste for Kirkens Anliggender, vidner især den engelske Gejstlige Simeon af Durham, hvor han fortæller om den gode Modtagelse, hiin ovenfor omtalte engelske Flygtning Thorgaut fandt hos Olaf, da han kom til Norge paa samme Skib, som Kong Villjams Gesandter. Olaf, siger Simeon, var meget religiøs, syslede gjerne med de hellige Bøger, og fandt under sine Regjeringsforretninger dog Tid til at lære Bogstaverne; ofte hjalp han endog Presten ved Altertjenesten, iførte ham Messeklæderne, gød Vand over hans Hænder, o. a. d. Derfor var det ham ogsaa en saa stor Glæde at erfare at en anseet engelsk Gejstlig var kommen til Landet, og han lod ham strax komme til sig, for af ham at lære Psalmerne. Sandsynligviis har Simeon, der skrev omkring 1129, hørt denne Beretning af Thorgauts egen Mund, thi da denne havde tilbragt nogle Aar hos Olaf i stor Anseelse, og modtaget Gaver i Overflod, saavel af Kongen selv som af hans fornemste Mænd, vendte han med store Rigdomme tilbage til England, men led Skibbrud paa den engelske Kyst,

---

[1] Se ovenfor S. 219.

[2] Se herom fornemmelig Hungrvaka Cap. 5, jvfr. ovenfor S. 222. Islands Historie paa Isleifs og Gissurs Tid bliver næsten ganske ekklesiastisk, og Øens vigtigste Begivenheder i den Periode ville saaledes først nedenfor, hvor de kirkelige Forhold behandles, kunne omtales nærmere.

[3] Gregor den 7de var, som bekjendt, Pave fra 1073 til 1085.

saa at han mistede Alt, og med Nød og neppe reddede Livet; han blev venligt modtagen af Erkebiskop Walcher af York (den samme, som siden efter myrdedes 1080), og paa hans Anbefaling optagen som Munk i St. Mariæ-Kloster i Durham, hvor han siden blev Prioren Aldwines Efterfølger, og forestod Prioratet i 20 Aar (1086—1106), indtil han omsider udnævntes til Biskop i St. Andrews i Skotland, hvorfra han dog senere vendte tilbage og døde i Durham 1115 [1]). Simeon, der selv var Munk i Durham, og som i det mindste ved een Lejlighed udtrykkeligt nævnes tilsammen med Thorgaut [2]), kan saaledes neppe have erfaret dennes Fata af andre end ham selv; ja der gives endog dem, som antage, at Thorgaut er den egentlige Forfatter af et andet Verk, der tillægges Simeon, nemlig den durhamske Kirkes Historie, og at Simeon kun har været hans Afskriver [3])

At Olaf, med en saa oprigtig Religiøsitet og Interesse for de kirkelige Anliggender, maatte betragte den Opposition, hvori hans Fader havde stillet sig mod den af Paven selv til Overhoved for de nordiske Kirker beskikkede Erkebiskop i Bremen, og derved middelbart mod Paven selv, som særdeles brødefuld, og at han har anseet det som en Samvittighedssag, ved desto ivrigere Tilslutning til Hovedkirken at gjøre godt igjen, hvad hans Fader havde forbrudt, kunde man antage for afgjort, om vi end ikke fandt tydelige Spor dertil. Allerede for den fromme Edward Confessor, hvis Minde i Norge agtedes højt, var det en Hjertesorg, at den engelske Kirke ej vilde slutte sig saa nøje til Hovedkirken, som han ønskede det og troede det nødvendigt til sine Undersaatters Salighed [4]). Forbindelsen med den engelske Kirke holdt ogsaa den norske Selvstændighedsfølelse oppe; men denne Støtte faldt ved Villjam Erobrerens og Landfranks Kirkereform, og den norske Kirke, anviist alene til den Modstandskraft, som den selv kunde udvikle, maatte rives med af den almindelige Strøm henimod det Maal, hvortil ogsaa Kongens Ønsker stundede. Det første Tegn til, at Olafs Anskuelser om de kirkelige Forhold vare forskjellige fra hans Faders, aabenbarer sig deri, at den forhen omtalte Biskop Bernhard den Saxer, der havde svoret Erkebiskop Adalbert Troskabs-Ed, og, falden i Harald Haardraades Unaade, havde maattet tage sin Tilflugt til Island, nu, kort efter at Olaf var bleven Enekonge, vendte tilbage igjen til Norge

[1]) Simeon af Durham, hos Twysden, S. 206, 207. Thorgauts Udnævnelse til Biskop af St. Andrews nævnes i Chron. de Mailros ved 1106.

[2]) Nemlig i 1104, da St. Cudhberhts Levninger bleve undersøgte, se Reginaldi monachi Dunelmensis libellus de admirandis St. Cudhberti virtutibus.

[3]) Se Twysdens Fortale til hans Samling af engelske Annalister.

[4]) Se ovenfor S. 169.

efter 20 Aars Fraværelse, og blev godt modtagen af Kong Olaf, der først sendte ham til Rom, for, som det heder, at frede for den Afdøde [1]) — hvilket her neppe kan betyde andet, end at udvirke Pavens Absolution for hans Fader Harald Haardraades Sjæl —, og derpaa, efter hans Tilbagekomst, udnævnte ham til Biskop paa Sellø, eller for Gulathingslagen, hvor han, som af Mag. Adams Ytringer kan sees, paa den Tid, han skrev sit Verk, endnu var i fuld Virksomhed, og, som Mag. Adam udtrykker sig, vandt mange Sjæle for Guds Ord. Det samme vidner han ogsaa om Aasgaut, Thjodolf og Sigurd, saa at den hellige Moderkirke, som han siger, da nød den herligste Fremgang i alle Norges Landskaber [2]). Men hvad der især røber et andet Forhold end forhen mellem Norge og Erkestolen i Bremen, er de store Planer og Forhaabninger, hvortil Erkebiskop Adalbert nu atter hengav sig, og som neppe kunde have opstaaet hos ham, hvis han ikke nu ogsaa troede sig sikker paa den norske Kirkes Underdanighed. Han havde i den sidste Tid døjet megen Modgang. Den almindelige Misfornøjelse over den Indflydelse, han udøvede hos den unge Kong Henrik, og som han søgte at vedligeholde ved at føje ham i alle hans slette Tilbøjeligheder, steg endelig saa højt, at Rigets Fyrster, i Særdeleshed Erkebiskopperne af Mainz og Køln, paa et Rigsmøde i Tribur ved Paasketid 1066 tvang Henrik til at afskedige ham som sin fornemste Raadgiver, og drevе ham med væbnet Haand fra Slottet. Hjemkommen til sit Erkestift, som han havde forarmet ved de umaadelige Udgifter, hans Pragtsyge og Bestræbelsen for at vedligeholde verdslig Indflydelse udfordrede, bragtes han i den yderste Nød af sine Arvefiender, Hertug Ordulf af Saxland og Sønnen Magnus, der nu vilde benytte Lejligheden til at tilrive sig hans Besiddelser. Den voldsomme Magnus belejrede ham endog i Bremen, saa at han en Nat i al Hemmelighed maatte flygte til Goslar, og han saa sig endelig nødt til at slutte et Forlig med Magnus, hvorved denne visnok erkjendte Adalberts Lenshøjhed, og forpligtede sig til at tilbagegive ham nogle ranede Distrikter, men til Gjengjeld fik over tusende, Erkestolen tilhørende Gaarde i Len, saa at Adalbert selv neppe havde en Trediedeel af sit Stift tilbage i egen Besiddelse [3]). Det værste Slag var dog en almindelig Opstand af Hedningerne i Vendland og Vendernes fuldkomne Tilbagefald til Hedendommen, fremkaldt ved Kong Godskalks maaskee altfor ivrige Bestræbelser for at udbrede Christendommen. Opstanden begyndte med et Overfald paa Kong Godskalk selv, der i Byen Lenzen blev myrdet den 7de Juni 1066 med en heel Deel andre baade

---

[1]) Hungrvaka, Cap. 3, jvfr. Landnámabók, Tillæg. Se ovenfor S. 212.

[2]) Mag. Adam, IV. 33.

[3]) Mag. Adam, III. 46—48.

Lægfolk og Gejstlige; i Ratzeburg stenedes Munken Ansver og flere med ham til Døde; i Meklenburg blev Godskalks Dronning Sigrid, Sven Ulfssøns Datter, hudstrøgen tilligemed hendes Kvinder, og jagen bort, blottet for Alt; den gamle Biskop, Johannes fra Irland, der i sin Tid havde været paa Island, blev ligeledes hudstrøgen, slæbt til Haan om i Vendernes Stæder, og endelig myrdet i Hovedstaden Rethra, hvor hans Hænder og Fødder bleve afhugne, og Hovedet, sat paa en Stage, ofret til Afguden Radegast (10de November). Derpaa gjorde Hedningerne, under Anførsel af Godskalks Svoger Blusso, et ødelæggende Indfald i det Hamburgske, hvor Indbyggerne enten bleve dræbte eller slæbte i Trældom, og Borgen i Hamburg selv i Bund og Grund nedreven. Ødelæggelsen strakte sig lige til Staden Slesvig, som ved et pludseligt Overfald blev, om ikke fuldkommen omstyrtet, som Mag. Adam siger, dog i det mindste frygteligt mishandlet [1]). Dette var en haard og bedrøvelig Tid for Adalbert, der maatte sidde stille, uvirksom og hjelpeløs i Bremen, og hvis verdslige Sind ej kunde finde stor Trøst i Udsigten til en Martyrkrone, som han nok frygtede kunde blive ham til Deel. Men efter at denne Trængsel havde varet i tre Aar, begyndte igjen lykkeligere Udsigter at aabne sig for ham, da han i Aaret 1069 atter indtog sin forrige Stilling hos Keiseren. Og strax vaagnede hans gamle Ærgjerrighed igjen; ved allehaande Midler søgte han paany at ophjelpe sit Stift, og tænkte endog paa at forene Bispedømmet Verden dermed: og det forstaar sig af sig selv, at Planen til Oprettelsen af Patriarchatet igjen blev optagen [2]). Ikke nok hermed, havde han endog længe næret den Plan, selv at bereise sin vidtløftige Provins og optræde som Nordens fjerde Apostel efter Ansgar, Rembert og Unni. Men han vilde endnu gjøre det saa meget bedre end de, som han ej vilde lade det blive ved at besøge Danmark og Sverige alene. Hans Plan var ogsaa at gaa til Norge, derfra at sætte over til Orknøerne, og endelig at gjeste det fjerne Island. Fra dette æventyrlige Forsæt afstod han dog, da Kong Sven forestillede ham, at Omvendelsesverket hos de nordiske Folk lettere befordredes ved Mænd, der talte deres Sprog og vare vante ved deres Levemaade, end ved Fremmede. Derimod besluttede han at holde et almindeligt Kirkemøde for hele Norden i Slesvig, hvor der skulde forhandles deels om Indførelse af **Tiende**, deels om allehaande Reformer i Gejstlighedens og Folkets Levemaade, fornemmelig med Hensyn til de Gejstliges Havesyge og den almindelige Usædelighed. Dette store Kirkemøde, som han haabede at see forherliget ved alle de nordiske Bi-

---

[1]) Mag. Adam, III. 49–50. Om Biskop Johannes eller Jon irske, se ovenfor S. 212.

[2]) Mag. Adam, III. 58.

skoppers Nærværelse, udskrev han saavel efter særskilt Bemyndigelse af Pave Alexander, som i Forventningen af Kong Svens Bistand. Men han havde dog ikke den Glæde at see det komme istand. Biskopperne fra Norden indfandt sig ikke, uagtet i det mindste de danske opfordredes dertil ved en særskilt Skrivelse fra Paven. Sandsynligviis har Reisen faldet dem for besværlig, og Kong Svens Krigsforetagender mod England har hindret ham fra at tage sig saa meget af Adalberts Anliggender, som han ellers havde kunnet eller villet. Og hvor de danske Biskopper udebleve, kunde man endnu mindre regne paa de norske og svenske. Men alene i den Omstændighed, at Adalbert tænkte paa at besøge Norge, og at han haabede at see de norske Biskopper ved Kirkemødet, ligger en Antydning af, at han nu var traadt i et venskabeligere Forbindelse med den norske Kirke. Hertil kommer ogsaa, at Kong Sven, som det udtrykkeligt siges, sendte flere af sine Klerker saavel til Sverige, som til Norge og dets Øer, for at prædike [1]): en Sendelse som Harald Haardraade neppe vilde have tilladt, og som vidner om, at hans Søn Olaf stod i et langt andet Venskabs-Forhold til Sven og Danmarks Gejstlighed. Man kunde næsten endog være fristet til at tro, at der ved Fredsslutningen 1068 fra dansk Side har været fremsat og fra norsk Side har været antaget en bestemt og særskilt Betingelse angaaende Christendommen og Erkjendelsen af den bremiske Erkestols Overhøjhed [2]).

Adalbert nød selv ikke længe godt af denne Tingenes forandrede Stilling, da han allerede i 1072 (16de Marts) endte sit urolige Liv. Men dette kan ikke have gjort nogen Forandring i den Stilling, som den norske Kirke nu engang under Olafs fromme Ledelse havde indtaget, i Særdeleshed efter at hans Ven Knut den hellige havde besteget Danmarks Trone, og

---

[1]) Mag. Adam, III. 53.

[2]) Tidsregningen for alle disse Begivenheder kan ikke med Nøjagtighed bestemmes efter Mag. Adams Verk, da han omtaler dem hist og her, og ikke i nogen nøjagtig Orden. Dette gjelder især om Adalberts Forsæt, selv at bereise de nordiske Lande, hvilket han vist allerede har næret og omtalt langt tidligere, end hans Gjenerhvervelse af Magten i 1069. Saa meget er imidlertid vist, at hans Bestræbelser for at faa et almindeligt Provincialmøde istand tilhører hans sidste Livsperiode, ikke, som enkelte have troet, hans tidligere. Thi af et Brev fra Adalbert til Biskop Villjam af Roeskilde, som Mag. Adam anfører III. 70, og hvor Adalbert melder at han har bestemt at afholde en Synode i Slesvig, fortæller han ligeledes, at Biskop Adalward, der var indviet til Biskop i Sigtun, uden Tilladelse havde trængt sig ind i den ledige Biskopsstol i Skara. Dette skede, som vi ovenfor have seet, ikke førend Steenkil var død (1067); men det maa have været før Sommeren 1068, da Adalward samme Aars 11te Juni underskrev et Brev i Bremen (Staphorst I. S. 437). Heraf sees, at Indbydelsen til Mødet vel maa have fundet Sted endnu i Adalberts Trængselstid; men da det i det Brev, som samme-

udviklede en Iver for de kirkelige Anliggender, der langt overtraf den, hans Fader Sven havde lagt for Dagen. Knuts Anseelse og Indflydelse strakte sig langt udenfor hans Fædreland, og til fjernere Egne end Norge. Det vilde imidlertid neppe have været til synderlig Baade for Norge og dets nationale Udvikling, om den engere kirkelige Forbindelse, hvori det nu var traadt med Hovedkirken, havde bragt det i en blivende Afhængighed af den nedersaxiske Erkestol. Men heldigviis skikkede Begivenhederne sig saaledes, at Baandet med Bremen løsnedes paa samme Tid som det knyttedes fastere til Pavestolen selv, og at Norge saavel som Danmark nød godt af alle de Fordele, en mere umiddelbar Paavirkning fra Kirkens Middelpunkt kunde medføre, medens deres lange Afstand fra Kurien hindrede en alt for smaalig, nøjeseende og for Folkeaanden skadelig Indblanding i deres Kirkevæsen, som nu fik udvikle sig med Frihed, og i en national Retning. Dette gjelder især Norge, der laa meest afsides, og hvis mangebaande Berørelser med England meget snart knyttede en lige saa nøje Forbindelse mellem den norske Kirke og den nye anglo-nordmanniske, som den, hvori den havde staaet med den ældre angliske, og hvilken, om den end ikke, som hiin, længer kunde lede til nogen Emancipation fra Kirkens Overhoved, i det mindste dannede en virksom og overvejende Modvegt mod al tydsk Indflydelse.

Hvad der fornemmelig bidrog til at emancipere Norden fra den bremiske Erkestols Højhed, medens Forbindelsen med Kurien selv derimod knyttedes fastere, var Pave **Gregorius den 7des** Stilling og Virksomhed lige over for Kong Henrik den 4de og de tydske Anliggender. Det er her overflødigt nærmere at paavise Gregors mægtige Indgriben i Verdenshistorien som Kirkereformator og den egentlige Grundlægger af det pavelige Hierarchi, lige saa lidet som det er nødvendigt, vidtløftigt at gjennemgaa de Stridigheder, hvori hans rastløse Virksomhed indviklede ham med Kong Henrik, og hans Indblanding i Tydsklands politiske Bevægelser. Gregor,

---

steds meddeles fra Pave Alexander til alle de danske Biskopper, heder at Biskop Egilbert af Fyn allerede i tre Aar havde været indkaldt, uden at indfinde sig, seer man at denne pavelige Skrivelse ikke kan være ældre end 1071, og at Adalbert først da har gjort alvorlige Anstalter til at faa Mødet istandbragt. Han siger ogsaa udtrykkeligt i Brevet til Villjam, hvor han omtaler Mødet: „om dette en anden Gang", ligesom om det paa den Tid endnu kun var en løs og foreløbig Idee. Imidlertid kan dog allerede da Harald Haardraades Død have givet ham Haab om at Norges Biskopper nu ej vilde gjøre Vanskeligheder ved at indfinde sig til Synoden. At der to Gange var Tale om Patriarchatet, sees af Mag. Adam III. 32, sammenholdt med 58. Og paa sin Dødsfæng ytrede han udtrykkeligt sit Ønske, at kunne have endt sine Dage i Vendland, Sverige eller Island (III. 69), hvilket vidner om at Rejse-Ideerne da have været levende hos ham.

der allerede under Leo den 9de var bleven Kardinal, havde under de tre sidste Paver, Stephan den 9de, Nikolaus den 2den og Alexander den 2den været Kirkens egentlige Bestyrer, og i Særdeleshed kunde den svage og lidet agtede Alexander betragtes som et viljeløst Redskab i hans Haand. Ved Alexander den 2dens Død 1063 fandt Hildebrand — dette var, som bekjendt, Gregors egentlige Navn — Tiden at være kommen til selv at bestige Pavetronen, og uagtet han egentlig kun valgtes ved Akklamation og med fuldkommen Tilsidesættelse af de nys foreskrevne Former, gav Kong Henrik dog efter en kort Vægring sit Samtykke til hans Indvielse. Henrik havde paa denne Tid allerede længe ligget i Strid med de saxiske Fyrster, nemlig Magnus, Ordulfs Søn og St. Olafs Dattersøn, der i Aaret 1071 havde efterfulgt sin Fader som Hertug, Ordulfs Broder Grev Hermann, og Otto af Nordheim, som efter at være bleven ophøjet til Hertug af Bajern, ved sin Herskesyge og sin Opposition mod Adalberts Anmasselser havde gjort sig denne, og følgelig Kejseren, til svorne Fiender. Uagtet Kongen havde faaet Hertug Magnus i sin Magt og holdt ham fængslet, sluttede dog de saxiske Fyrster og Biskopper, med Hermann og Otto i Spidsen, et Forbund om at forsvare Saxlands Friheder til det yderste, og begyndte aabenbar Krig, der dog for det første endte med Saxernes Nederlag og Ydmygelse i det blodige Slag ved Unstrect 1075. Imidlertid havde Pave Gregor allerede strax efter sin Ophøjelse paa Pavestolen ladet Henrik og Saxerne melde, at de paa begge Sider skulde afholde sig fra Fiendtligheder, indtil pavelige Legater havde undersøgt Sagen og han selv derefter afsagt Dom imellem dem. Det var den første Gang, at man fra Pavestolen havde hørt et saadant Sprog, og seet en saadan Fordring paa øverste Dommermyndighed opstillet. Man brød sig heller ikke for det første synderligt derom, og Kampen fortsattes. Men desto bedre Lejlighed fandt Gregor til at udvikle sin Magt. Deels vandt han de allerede mægtige Nordmanner i Italien, hvorom mere nedenfor, deels sluttede den mægtige Grevinde Mathilde af Toskana sig til ham, og lagde al sin Indflydelse i Vegtskaalen til at understøtte hans Foretagender. Det var let at forudsee, at Gregor, hvor upartisk han endog fra først af virkelig var, eller paastod at være, dog tilsidst maatte komme til at holde med Kejserens Modstandere. Hans Hovedøjemed, hvorefter han rettede alle sine Bestræbelser, var Kirkens fuldkomne Emancipation fra Staten, eller den verdslige Myndighed, hvis øverste Repræsentant Kejseren var. I denne Hensigt søgte han ej alene ved streng Indskærpelse af de allerede tidligere givne Bestemmelser mod Gejstliges Egteskab at løsrive dem fra det almindelige borgerlige Liv; men ved konsekvent at gjennemføre Forbudet mod Simoni, eller Erhvervelse af gejstlige Embeder mod Betaling, Bestikkelse eller Midler, som dermed kunde sættes i Klasse, drev han det

endog til ligefrem, under Bans Straf, at forbyde nogen som helst Geistlig at modtage et Bispedømme eller Abbedi af en Lægmand, eller nogen som helst verdslig Fyrste at besætte et saadant Embede. Dette var Begyndelsen til den bekjendte, heftige Investitur-Strid. Egentlig dreiede den sig nærmest om Forleningen med de Besiddelser, der fulgte med Embedet, og som unegtelig tilkom den verdslige Fyrste, medens Kirken alene gav Indvielsen; men da begge Dele vanskeligt lode sig adskille, gjorde Paven Fordring paa det Hele. Et Dekret mod Simoni og de Geistliges Egteskab havde allerede Nikolaus II efter Hildebrands Raad udstedt i Aaret 1059, dog uden at fastsætte nogen bestemt Straf for den første, eller fordre Coelibatet øieblikkeligt indført. Dette skede derimod paa den første Kirkeforsamling, som Gregor holdt i Rom (Vaaren 1074), og de Legater, han sendte til Tydskland for at undersøge Sagen mellem Kongen og de saxiske Fyrster, fik tillige den Befaling at afholde et Kirkemøde, hvor disse skærpede Forbud skulde sættes i Kraft. Da Adalberts Efterfølger paa den bremiske Erkestol, den kraftige **Liemar**, protesterede mod at Legaterne tiltoge sig den Ret at afholde et Møde, hvilket alene tilkom Erkebiskoppen af Mainz, Rigets Primas, gav Gregor for saa vidt efter, som han overlod det til denne at sammenkalde Mødet, der afholdtes i Erfurt, hvor de nye skærpede Forbud mødte den alvorligste Modstand hos de tydske Biskopper. Men Gregor var ikke den, som herved lod sig afskrække, thi paa et nyt Møde i Rom (Marts 1075) gav han hine nærmere og strengere Bestemmelser angaaende Investituren, og suspenderede flere af de gjenstridige Biskopper, hvoriblandt Liemar, der endog sattes i Ban [1]). Fra nu af antoge Forhandlingerne mellem Henrik og Gregor mere og mere Præget af aabenbare Fiendtligheder. Henrik lod Gregor erklære afsat paa et Kirkemøde i Worms (1076). Gregor svarede med at suspendere og bansætte Henrik paa et Kirkemøde i Rom endnu samme Aar. Opstanden, der igjen udbrød i Saxland, og samtlige tydske Landsfyrsters Misfornøielse bragte, som bekjendt, Henrik til at foretage sin æventyrlige og, som det viste sig, for ham selv mere skadelige end gavnlige Ilreise til Øvre-Italien, for at faa Bansættelsen hævet. Fyrsterne erklærede Kongen lige fuldt for afsat og valgte en Modkonge, og den gjensidige Forbitrelse mellem begge Partier i Landet strakte sig nu saaledes til alle Klasser af Folket, at der udbrød en formelig Borgerkrig mellem de saakaldte Kongelige og Pavelige. Hvorledes Henrik, understøttet af sine Tilhængere blandt Geistligheden, atter lod Gregor afsætte, og en ny Pave, Erkebiskop Wibert af Ravenna,

---

[1]) Se Coleti Concilia, XII. S. 549—582. Lambert af Hersfeld, og Bernold, ved 1074, 1075, Pertz. VII. 206 flgg. 276 flgg.

udvælge under Navnet Klemens III; hvorledes det siden lykkedes ham at trænge ind i Rom, indsætte Klemens og modtage Keiserkronen af hans Haand, og hvorledes alene Nordmannernes Fremtrængen nødte ham til at drage bort, medens Gregor dog lige fuldt maatte forlade Staden og døde i Landsflygtighed (1085), alt dette er saa bekjendt af den almindelige Historie, at vi ej her behøve at opholde os nærmere derved, lige saa lidet som ved Henriks fortsatte ulykkelige Stridigheder med Gregors Efterfølgere. Men hvad der her er af Vigtighed at vide, er den forandrede Stilling, som de danske Konger og den danske Kirke nu indtoge lige over for den bremiske Erkestol. Thi da Erkebiskop Liemar hørte blandt de Prælater, der forbleve Kong Henrik troe, og derfor, som vi have seet, straffedes med Suspension og Bansættelse, medens derimod Kong Sven og hans Efterfølgere vare ivrige Tilhængere af Pave Gregor, og stode i venskabelig Forbindelse med ham [1]), maatte dette nødvendigviis medføre en Adskillelse mellem den danske og den bremiske Kirke. Den nærmeste Følge af denne Adskillelse var, at Kong Svens og Danernes Ønske om at faa en egen Erkebispestol oprettet for Danmark maatte blive mere levende end nogensinde [2]). Og en endnu kraftigere Støtte for dette National-Ønske opnaaedes, da Kong Knut Svenssøn havde lidt Martyrdøden, og Danmark i ham erholdt en egen National-Helgen. Vi ville nedenfor see, hvorledes dette Ønske ogsaa gik i Opfyldelse, idet der oprettedes en egen

[1]) Allerede før sin Ophøjelse paa Pavestolen stod Gregor i Brevvexling med Sven (se Brev af 25de Jan. 1075, hos Colet XII. S. 936). Et andet Brev af 17de April 1075 meddeles sammesteds, S. 356. Venskabelige Breve fra Gregor til Harald, Svens Søn, meddeles sammesteds S. 459, 472.

[2]) Om Oprettelsen af Erkesædet handles der udtrykkeligt i Brevet af Januar 1075. Gregor siger der: „vi have sendt Gesandter til dig, som kunne underhandle med dig om hvad du i Pave Alexanders Tid har forlangt af det apostoliske Sæde, og hvad du og han indbyrdes have lovet hinanden, nemlig om alt hvad der hører til dit Riges Forherligelse, saavel om Erkesædet, som om andet; men disse Gesandter vendte tilbage til os, da de merkede at det var farligt formedelst Urolighederne i Tydskland". At det Parti, som Sven tog i Striden mellem Paven og Henrik, og som maatte bringe ham i en venskabelig Forstaaelse med hans forrige Fiender, de sariske Fyrster, var det populære i Danmark, sees bedst deraf, at da Sven i Aaret 1073 gjorde et Tog til Tydskland for at staa Henrik, med hvem han endnu var venskabelig forbunden, bi mod Saxerne, vægrede hans egne Krigere sig ved at angribe disse, der, som de sagde, vare Danmarks bedste Formuur mod fremmede Fiender; han maatte derfor vende tilbage med uforrettet Sag. (Lambert, hos Pertz VII. 212). Siden see vi ogsaa den af Henriks Modparti opstillede Konge Hermann af Luxemburg tilligemed Erkebiskop Hartvig af Magdeburg og Burchard af Halberstad i Aaret 1085 flygte for Henrik til Danmark: et tydeligt Beviis paa den gode Forstaaelse, hvori ogsaa Kong Knut stod med det pavelige Parti (Annalista Saxo, hos Pertz, VIII. S. 123.)

Erkebiskopsstol i **Lund**. At denne Erkebiskopsstols Provinds ej kom til at omfatte Danmark alene, men ogsaa hele det øvrige Norden, ligger allerede i den Omstændighed, at hele Norden hidtil var lagt under den bremiske Erkestol, hvis Provinds nu kun blev deelt i tvende. Men det var ogsaa en ligefrem Følge af det Venskabsforbund, som nu bestod mellem Nordens Konger og Folk, og af den lidet udviklede Tilstand, hvori endnu saavel den norske, som især den svenske Kirke befandt sig, og som aldeles maatte udelukke endog Tanken om at oprette en særegen Erkestol for Norge eller Sverige. Hertil kom ogsaa den Forbindelse, hvori Olaf stod med Gregor, og det Afhængighedsforhold, hvori den engelske Kirke, til hvilken Norge, som ovenfor bemerket, hidtil havde støttet sig i sin Frihedsstræben, nu var traadt til den pavelige Kurie. Et Beviis paa, hvorledes Liemars Bansættelse og Suspension allerede i og for sig maatte opstille en Skranke mellem de nordiske Kirker og Erkesædet, om man endog lader de politiske Hensyn være ude af Betragtning, indeholdes i den Kjendsgjerning, som de islandske Biskopskrøniker berette, at da Biskop Isleif var død (1080) og hans Søn Gissur, udvalgt til hans Efterfølger, skulde indvies, kunde denne Handling ikke udføres af Erkebiskop Liemar, fordi han var suspenderet, men Gissur maatte begive sig lige til Paven, og denne henviste ham igjen til Erkebiskop Hartvig i Magdeburg, der forrettede Akten (1082)[1]. Gissur er vist ikke den eneste nordiske Biskop, der saaledes indviedes af en anden Erkebiskop end Liemar. Siden finde vi endog den ellers saa fromme danske Konge Erik Ejegod i aabenbart Fiendskab med denne[2].

Frigjørelsen fra det tydske Kirke-Supremati kunde neppe andet end have en velgjørende Indvirkning paa Nationalitetens frie Udvikling i de nordiske Lande. Men det nærmere Forhold, hvori Norge nu traadte til Danmark, kunde maaskee være blevet farligt for dets politiske Selvstændighed, hvis ikke Viken ved Harald Haardraades vise Bestræbelser var bleven knyttet saa fast til Riget og Kongehuset. Den Forestilling havde nu ganske levet sig ind i Bevidstheden, at Viken var en lige saa væsentlig og integrerende Deel af Riget som noget andet Landskab. Heller ikke kan den Indflydelse, som Danmark udøvede i kirkelig Henseende paa Norge, i nogen Mon sammenlignes med den, som det fra Skaane af udøvede i Sverige, eller som hidtil den bremiske Kirke havde udøvet i Danmark. Vi finde faa eller ingen Spor af at danske Mænd udnævntes til Biskops-Embeder i Norge, medens derimod, merkeligt nok, en Nordmand, Svein, efterfulgte Villjam som Biskop i Roeskilde[3]. Det er vist, at den oftere

---

[1]) Hungrvaka, Cap. 5, jvfr. de islandske Annaler, ved 1083.

[2]) Saxo, 12te Bog, S. 605, 606.

[3]) Dette var den bekjendte Svein Nordbagge, Biskop fra 1076—1088; om hvil-

omtalte Biskop Bernhard, der efter sin Tilbagekomst fra Island blev Biskop i Sellø, og som synes at være død under Kong Olafs Regjeringstid [1]), havde til Eftermand en Biskop Magne, hvis Navn i det mindste ikke har nogen fremmed Klang, og at han beklædte Embedet indtil langt ind i det følgende Aarhundrede [2]). Som Biskop i Viken nævner Mag. Adam endnu paa den Tid, han skrev sit Verk, den af Erkebiskop Adalbert indviede Aasgaut; hans Efterfølger, Thorolf, var rimeligviis den samme, som Adalbert tidligere havde indviet til Biskop paa Orknø, men som af Grunde, der nu ikke kjendes, har været hindret fra at tiltræde denne Biskopsstol [3]); den tredie i Rækken fra ham, Kol Thorkellsøn, hvis Embedstid dog neppe falder førend efter Kong Olafs Død, og i det paafølgende Aarhundrede, var Islænding, en Frænde og Discipel af Biskop Isleif [4]); mellem Thorolf og ham nævnes tvende, om hvilke man for øvrigt intet veed, Aaslak og Gerhard: den sidste synes at have været en Tydsker, og kun med Hensyn til Aaslak er det uvist, om han var norsk eller dansk af Fødsel [5]). I Throndhjem nævnes, efter den forhen omtalte Sigurd Munk fra Glastonbury i England [6]) — der sandsynligviis ogsaa var Harald Haardraades og Olafs Hirdbiskop [7]), og som endnu levede da Mag. Adam skrev — en Biskop ved Navn Adalbert, der efter Navnet at dømme var tydsk, og maaskee endog var den samme som den, Erkebiskop Adalbert tidligere havde indviet og affendt til Norden [8]). Man maa derhos næsten formode, at Olaf har sendt Mænd lige til Rom, for at oplæres til Prester under Pavens egen Opsigt. I det mindste opfordrer Gregor ham dertil i det tidligere omtalte Brev, som han i Aaret 1078 skrev til Olaf, og som tillige vidner om den gode Forstaaelse, der herskede mellem dem.

---

ken se Saxo S. 559. Han synes tidligere at have været Lendermand eller Sysselmand, eftersom Saxo siger at han var ex præfectura ad sacerdotium translatus. Han døde paa en Valfart til Jerusalem.

1) Da Bernhard allerede maa have været en Mand i sine modnere Aar ved sin Ankomst til Norge under Magnus den gode (ved 1042, se ovenfor S. 186), kan han neppe være født senere end ved 1010, og hans Død maa derfor i det seneste falde omkring 1090.

2) Se Sigurd Jorsalafares Saga, hos Snorre, Cap. 39.

3) Se ovenfor S. 217.

4) Landnaama, V. 12; jvfr. Hungrvaka Cap. 2.

5) Se Bisperækkerne, meddeelte i Norsk Tidsskrift, V. S. 41—44.

6) Se ovenfor S. 193, 194.

7) Maaskee Sigurd saaledes kan have været den Biskop, der fulgte med Harald Haardraade paa hans Tog til England, se ovenfor S. 328. Som forhenværende Munk i Glastonbury og saaledes kjendt i England kunde han være Kongen til megen Nytte.

8) Se ovenfor S. 212.

Her heder det: „Uagtet den almindelige Omsorg, som det hellige og apostoliske Sæde, hvilket vi af Guds Barmhjertighed forestaa, medfører, gjør os til alle Christi Trosbekjenderes Skyldnere, befinde vi os dog i saa meget større Bekymring for og Forpligtelse til eder, der saa at sige bo ved Verdens Ende, som vi vide, at I ere mindre vel forsynede med Lærere i den christelige Religion og de nødvendige Trøstemidler. Derfor tilskrive vi eder ved denne Lejlighed, der tilbyder sig, for nogenledes at at styrke eders Herlighed i Troen paa Christo Jesu — — —. Vi ville underrette eder om, at vi ønskede, om det nogenlunde kunde lade sig gjøre, at sende eder nogle af Brødrene, som vare troe og kyndige i at oplære eder i al Lærdom og Kundskab om Christo Jesu, paa det at I, sømmeligen underviste i den evangeliske og apostoliske Tro, ikke skulde vakle i noget Stykke, men rod- og grundfæstede paa den urokkelige Grundvold, som er Christus Jesus, kunde vore overflødigere og fuldkomnere i Guds Kraft, og efter eders Gjerning bære i Troen en Frugt, der fortjente den evige Belønning. Men da dette er os saa særdeles vanskeligt saa vel paa Grund af eders Lands lange Afstand, som det ubekjendte Sprog, bede vi eder (saaledes som vi ogsaa have ladet Danekongen vide), at I ville sende nogle af eders Lands yngre og fornemme Mænd til det apostoliske Hof, for at de, omhyggeligen oplærte i de hellige og guddommelige Love, under Apostlerne Peters og Paals Vinger, skulle, ikke som ubekjendte, men som bekjendte, kunne meddele eder det apostoliske Sædes Ærender, og ikke ligesom raae eller ukyndige, men i Sprog, Kundskab og Sæder forstandige, kunne hos eder ej alene prædike paa en Gud værdig Maade, hvad den christelige Religions Orden fordrer, men ogsaa, ved hans Bistand, kraftigt bringe det til Udførelse“ [1]). En saa bestemt Anmodning, som denne, har den fromme Olaf neppe undladt at efterkomme, om end vore Sagaer intet melde om, hvilke Mænd han affendte; thi Pilegrimsrejserne til Rom vare nu saa hyppige, at det hverken kan have været anseet for noget vanskeligt Foretagende at rejse fra Norge til Rom, eller kan have vakt synderlig Opsigt, naar en saadan Rejse blev foretagen. Merkeligt er det, at i det mindste Gissur Isleifssøn, der siden blev Biskop paa Island, og som lige fra Slutningen af Harald Haardraades Regjering i en lang Række af Aar synes at have haft sit Hoved-Tilhold i Norge, hvorfra han gjorde forskjellige Rejser til andre Lande og Hoffer, tilsidst foretog en Romer-Rejse netop kort efter den Tid, da Grego-

---

[1]) Resten af Brevet indeholder foruden Formaninger den allerede ovenfor (S. 397) meddeelte Advarsel mod at staa Harald Danekonges Brødre bi mod denne, forbunden med Anmodning om at megle Fred mellem dem.

rius's Brev og Opfordring maa være kommet til Norge [1]). Der staar udtrykkeligt, at Gissur først kom tilbage til Island Sommeren efter hans Faders Død (1081) og derpaa, efter at være valgt til Biskop, endnu samme Sommer tiltraadte sin anden Udenlandsreise, denne Gang for at modtage Indvielsen. Hvis Gissur, som man næsten maa antage, gjorde sin første Reise ifølge hiin Opfordring fra Paven, er det i høieste Maade sandsynligt at ogsaa flere Nordmænd have fulgt hans Exempel.

Den første Virkning, vi spore af Olafs Religions-Iver, og det tydeligste Tegn paa, at han stræbte, saa vidt muligt, at ordne Norges Kirke-Anliggender efter andre Landes Mønster, er især det Skridt, han gjorde til Oprettelsen af faste Biskops-Stole i Norge. Hidtil havde de trende Biskopper, i Throndhjem, Gulathingslagen og Viken, kun været Lydbiskopper uden fast Residens, der, som Mag. Adam udtrykker sig, „udnævnte af Kongen eller Folket, uden bestemte Grændser for deres Bispedømmer, opbyggede Kirken i Fællesskab, idet de gjennemreiste Landet, og uden gjensidig Misundelse styrede de for Kirken vundne Sjæle" [2]). Enkelte af disse Biskopper, fornemmelig den throndhjemske, eller overhoved de af Kongen udnævnte, vare vel ogsaa kongelige Hirdbiskopper. I Nidaros, hvor den throndhjemske Biskop sandsynligviis for det meste havde sit Tilhold, var der nu flere Kirker, nemlig Klemenskirken, Olafskirken, Gregoriuskirken og den store, af Harald Haardraade opførte Marie- eller Vor Frue-Kirke i Nærheden af St. Olafs Brønd eller Gravsted [3]), men ingen af disse Kirker var særskilt knyttet til Biskops-Embedet og under Biskoppens særegne, umiddelbare, Bestyrelse, eller, med andre Ord, hvad man sædvanligviis kalder en **Kathedral-Kirke**. En saadan kunde heller ikke være til saa længe ikke Biskops-Sædet (cathedra) var fast. Men Olaf lod sig det nu være magtpaaliggende at oprette en fast Bispestol i Nidaros, i det han først og fremst lod opføre en virkelig Kathedralkirke. Dette Skridt, der egentlig fra hans Side var en stor Opofrelse, for saa vidt som han

---

[1]) At denne Romerreise maa henføres til den aller sidste Tid af Gissurs Ophold udenfor Fædrelandet, sees af Hungrvakas Udtryk: „til Rom droge begge Egtefolk (Gissur og hans Kone) førend de vendte tilbage til Island, og Gissur var ikke i Landet da hans Fader døde, men ankom Sommeren efter i Rangaa-Osen".

[2]) Mag. Adam IV. 33; se ovenfor S. 202. Da Sverige her tages med, maa man antage, at Mag. Adam, ved at tale om Sjæle vundne for Christendommen, nærmest har omvendte svenske Hedninger for Øie, thi i Norge var Hedendommen allerede udryddet. Men det er heller ikke umuligt, at han her, som oftere, har skildret ældre Forhold, der paa hans Tid ikke længer fandt Sted.

[3]) Se ovenfor S. 205, 206. Hertil kommer ogsaa det Kapell, som var opført over St. Olafs Gravsted, og sandsynligviis kun var af Træ.

derved emanciperede Biskoppen og hævede ham fra at være den øverste af Kongens Kapellaner til selvstændig Myndighed, vidner om Olafs oprigtige og uegennyttige Iver for Religionsvæsenets Fremme, i Særdeleshed da der ingensteds tales om at dette skede efter Andres Opfordring. Han havde imidlertid Exempler nok for sig til Efterfølgelse i de Foranstaltninger med Hensyn til Kathedralkirkens Opførelse og de faste Bispestoles Oprettelse, som paa denne Tid fandt Sted rundt om i Norden. Saaledes havde Thorfinn Jarl, som vi ovenfor have seet, allerede ved Midten af Aarhundredet oprettet fast Biskops-Stol og bygget en Kathedralkirke i Birgsaa paa Orknø [1]). Endnu tidligere havde Østmændene i Dublin faaet en egen Biskop, og paabegyndt Opførelsen af en Kathedralkirke i denne Stad, hvortil Kongen, Sigtrygg Silkeskjeg, baade skjenkede Grunden og betydelige Jordejendomme [2]). I Danmark havde Biskop Villjam begyndt at opføre Kathedralkirken i Roeskilde af Steen, og hans Efterfølger, Nordmanden Svein, fuldførte den [3]). Paa Island lod Biskop Gissur opføre en Kathedralkirke paa sin Gaard Skaalholt, som han skjenkede til den, idet han forordnede, at der her for Fremtiden skulde være en fast Biskopsstol [4]). Og Kong Knut i Danmark paabegyndte Kathedralkirken i Lund [5]). Er det nu end neppe sandsynligt, at alle disse Foretagender, især de sidst nævnte, skede førend Olaf begyndte Opførelsen af Kathedralkirken i Nidaros, saa vidne de dog om een og samme religiøse Impuls, der paa denne Tid gjorde sig gjeldende i de nordiske Lande. Og af stor Betydning bliver det derfor, at Erkebiskop Landfrank i Canterbury paa et Kirkemøde, som han 1075 afholdt i London, fik nogle ældgamle pavelige Dekreter og Synodal-Bestemmelser satte i Kraft, ifølge hvilke Biskopper ikke skulde have Tilladelse til at residere paa Landet, men alene i Stæderne; og hvorfor nu flere engelske Bispesæder flyttedes [6]). Lige-

---

[1]) Se ovenfor S. 217.

[2]) Se af „den sorte Bog om Trinitatiskirken i Dublin," som Ware meddeler i sine Antiqq. hibb. S. 138: her gjør dog Ware urigtigt den Sigtrygg Olafsson, der skjenkede Grunde og Besiddelser til Kirken, forskjellig fra Sigtrygg Silkeskjeg, om hvilken se aller sidst ovenfor S. 171. Da Sigtrygg forlod sit Rige allerede i 1035 for at gaa til Rom, har Udviisningen af Grunden vel paa den Tid fundet Sted; i det mindste skal Kirken have været færdig i 1038, og Biskop Duncan da have skjenket den flere Gaver, hvoriblandt „Stykker af St. Olafs Klæde", se ovenfor S. 127.

[3]) Se Saxo m. fl.

[4]) Hungrvaka, Cap. 5.

[5]) Se Suhms Historie af Danmark IV. 650.

[6]) Coleti Concilia, XII. S. 587. Her paaberaabes Dekreter af Paverne Damasus og Leo, og af Concilierne i Sardika (347) og Laodicea (366). De Biskopper, hvis

som Landfrank neppe har faaet denne Bestemmelse sat i Kraft for England uden efter særskilt Paamindelse af Pave Gregorius, saaledes er det og heel sandsynligt, at en lignende Paamindelse tillige er udgaaen til de øvrige Biskopper i Nord-Europa. I alle Fald maatte en Foranstaltning, der vedtoges i England, og udvirkedes af en saa anseet Prælat som Landfrank, ved Exemplets Magt udøve stor Indflydelse i Naborigerne, fornemmelig det med England i saa mangehaande Forbindelser staaende Norge. Og at Olaf virkelig ogsaa har fulgt Exemplet og søgt at bringe Foranstaltningen til Udøvelse i sit eget Rige, viser sig allerede deri, at da han, som det nedenfor nærmere skal omtales, havde oprettet en Kjøbstad i **Bergen**, flyttede Biskop Bernhard derhen fra Sellø [1]), hvor han hidtil havde haft sit Tilhold, aabenbart fordi han nu, da hans Distrikt; Gulathingslagen, havde faaet en Stad, ikke længer ansaaes berettiget til at bo paa Landet. Vi have ogsaa en gammel Fortegnelse over Norges Biskopper, hvor Biskopperne i det Throndhjemske lige fra Sigurd og Grimkell af til og med Sigurd Munk (fra Glastonbury) kaldes „Biskopper i Throndhjem", men Sigurd Munks Efterfølger, Adalbert, udtrykkeligt kaldes „den første Biskop i Nidaros". Dette hentyder dog her ikke alene paa Flytningen til, eller den faste Bosættelse i Staden, men ogsaa, og maaskee fornemmelig, paa den officielle Oprettelse af en fast Biskopsstol, der ikke kunde finde Sted, førend Kathedralkirken var indviet og tagen i Besiddelse. Thi i den samme Biskopsfortegnelse benævnes Bernhards Efterfølgere lige indtil Midten af det 12te Aarhundrede „Biskopper i Sellø", uagtet det er aldeles vist, at de boede i Bergen og sædvanligviis kaldtes „Biskopper i Bergen", aabenbart fordi Bergens Kathedralkirke, hvilken Kong Olaf, som vi strax nedenfor skulle see, havde grundlagt, da først blev fuldført og indviet. Dermod meldes det udtrykkeligt, at Olaf ikke alene paabegyndte, men ogsaa tilendebragte Opførelsen af Kathedralkirken i Nidaros [2]). Af de her oven antydede Omstændigheder kunne vi nogenledes, og tilnærmelsesviis,

---

Sæder umiddelbart bestemtes flyttede paa dette Kirkemøde i London, var Biskoppen af Seolesigg (Selsey), der flyttedes til Chichester, Biskoppen af Skireburn (Sherborn) der flyttedes til Salisbury, og Biskoppen af Liketfeld (Litchfield), der flyttedes til Chester. Allerede tidligere, under Edward Confessor, havde den af ham inddragne Biskop Leofrik flyttet sit Sæde fra Cridiantun til Exeter, senere hen flyttede ligeledes Biskopperne fra Dorchester til Lincoln, fra Helmaham til Thetford.

[1]) Hungrvaka, Cap. 3.

[2]) Det heder udtrykkeligt i den historiske Olaf den helliges Saga Cap. 254, at Olaf lod bygge en Kirke i Kjøbstaden (Nidaros) paa det Sted, hvor St. Olafs Liig først var jordet, og at dette „Munster" fuldstændigt færdiggjordes. Ogsaa Morkinskinna fol. 20. 6. siger at Olaf „byggede en Steenkirke ved Biskopsstolen i Nidaros over St. Olafs Legeme og fuldførte den ganske".

bestemme, naar dette Verk blev udført. Mag. Adam taler endnu kun om Civitas Trondemnis, om Biskop Sigurd, og om rejsende Lydbiskopper uden fast afgrændsede Distrikter. Paa samme Maade taler han heller ikke om den nys anlagte Stad Oslo, men alene om civitas Wig, hvorved han synes at have haft det hele Landskab for Øje. Bergen nævnes slet ikke i hans Verk, ej engang i Scholierne, af hvilke dog et omtaler civitas Scaldholtz paa Island, og derfor synes at være nedskreven efter at Gissur havde oprettet fast Biskopssæde paa denne Gaard [1]). Kirkebygningen er saaledes neppe bleven paabegyndt i Mag. Adams Tid, og sandsynligviis ikke førend hiint Kirkemøde i London havde været afholdt, det vil sige efter 1075. Dette bestyrkes ogsaa deraf, at den første Biskop i Nidaros, Adalbert, havde til Eftermand en vis Simon, der synes at have levet endnu i 1139 [2]), hvoraf følger, at Adalberts Tiltrædelse som Biskop i Nidaros, hvilket er eenstydigt med Kirkens Indvielse, maa nærmest henføres til den sildigere Deel af Olafs Regjeringstid. Det er heller ikke rimeligt, at Kirken, hvis den paabegyndtes omkring 1075, blev færdig førend henimod 1080 eller 1085, da den var af Steen, og, som man af dens Levninger kan see, var temmelig stor og ombyggeligt udført.

Til Plads for denne Kirke valgtes det Sted, hvor St. Olaf havde været begraven af Thorgils Halmessøn, og hvor der hidtil kun stod et lidet Kapell [3]). Højalteret lagdes lige over Graven, og Kirkens Skib strakte sig saaledes vestover fra denne. Bygningen opførtes af huggen Bergsteen, og i Langkirke- eller Basilika-Formen, dog med Fløje mod Nord og Syd, saa at den kom til at danne et Kors [4]), over hvilket et mægtigt Taarn hævede sig. I dens Nærhed, paa Nordsiden af Choret, opførtes

---

[1]) Mag. Adam bruger vistnok Benævnelsen „civitas" om danske Byer, f. Ex. Odense og Roskilde (IV. 4, 5.), og forstaar saaledes derved her maaskee nok „By", men naar han, ved at tale om Norge, siger civitas Wig, er det derimod tydeligt nok, at hans Forestillinger om norske Forhold have været aldeles uklare, og at han har forvexlet „Landskab" med „By". Som oftest har han vel hørt tale om „Kaupangen i Viken", hvorved man deels kan have tænkt paa Kongehelle (hertil sigter han vel nærmest naar han siger at civitas Wig ligger en Dags Sejlads fra Aalborg), deels paa Tunsberg, deels paa Oslo. Ved civitas Trondemnis forstaaes ligeledes deels „Kaupangen i Throndhjem", deels Landskabet Throndhjem. Og naar nu Scholiasten endog kalder Gaarden Skaalholt en civitas, seer man tydeligt, at det især var den Omstændighed, at en Biskop residerede i Distriktet eller paa Gaarden, der i den bremiske Gejstligheds Øjne stemplede Stedet til civitas.

[2]) Sigurd Inges og Eysteins Saga, Cap. 11. Snorre, Cap. 7, jvfr. Norsk Tidsskrift V. S. 30.

[3]) Se herom ovenfor I. 2. S. 307.

[4]) Det vil sige forudsat at Olaf virkelig fik bygget det egentlige Hovedskib eller den vestlige Fløj; hvilket rigtignok maatte synes at ligge i Ordene, at han

tillige en liden Bygning, ogsaa i Kirkeform, hvis egentlige Bestemmelse synes at have været den, at tjene som Skrudhuus (Vestiarium)[1]). Denne Bygning, saavel som den nordre og søndre Fløj, ere, uagtet alle de Forandringer og Udvidelser, som Kirken senere modtog, dog endnu nogenledes til i deres oprindelige Skikkelse, og vi kunne deraf danne os en Forestilling om hvorledes Olafs Kathedralkirke har seet ud, og hvor megen Omhu der var anvendt paa dens Opførelse. Kirken indviedes til den hellige **Trefoldighed**[2]), ligesom Kathedralkirkerne i Roeskilde, i Dublin, og andre Steder i Norden; men den kaldtes, ligesom alle, eller de fleste Kathedralkirker i Norge, sædvanligviis **Christkirken**[3]). Til denne blev nu St. Olafs Skriin højtideligen flyttet og sat over Alteret; fra nu af stod altsaa denne Norges Nationalhelligdom ikke længer under Kongens, men under Biskoppens Tilsyn: en Omstændighed, der ej kunde andet end bidrage til at forøge Biskoppens Indflydelse, og som omsider maatte lede til hvad vi ovenfor have ytret[4]), og hvad vi i det følgende virkelig ville see at gaa i Opfyldelse, at Kongen kun betragtedes som St. Olafs Statholder. Fra denne Tid af, siges der i de gamle Legender om St. Olaf, skede der ogsaa her mange Mirakler ved hans Helligdom. Det havde i længere Tid været sædvanligt, at hans Skriin paa hans Messedag (den 29de Juli) i højtidelig Procession blev baaret om i Staden, og en Stund sat ned paa Kirkegaarden, for at de mange Pilegrime, der vare tilstede, og hvoraf en stor Deel søgte Bod for legemlig Brøst og Bræk, kunde komme til at berøre det og ofre deres Gaver. Allerede Aaret efter Helligdommens Flytning, fortæller Snorre, fik to Blinde og een Stum fuldkommen Helbredelse ved St. Olafs Undergjerninger[5]). Den fromme og ubetingede Tro paa hans Hellighed og undervirkende Kraft lod neppe engang hos de meest Oplyste nogen Skygge af Tvivl opstaa om Rigtigheden af alle disse og lignende Fortællinger.

---

fuldgjorde Kirken; se ellers derom Norsk Tidsskrift, 1853 S. 36. At Kirken havde Basilikaformen, sees saavel af dens Levninger, som af Thjodrek Munks Udsagn Cap. 29, jvfr. Norsk Tidsskrift II. S. 72.

[1]) Se herom Norsk Tidsskrift, 1853 S. 32, 33, 34. Denne Bygning, der — maaskee senere — har faaet Kirke-Indredning med Alter o. s. v., kaldes nu Kapitlet, og synes derfor at have været brugt som Kapitelhuus, da Domkapitlet var oprettet. Hvorledes man urigtigt har anseet det for Klemenskirken, se især Norsk Tidsskrift II. S. 52 flgg. jvfr. 1853 S. 26 flgg.

[2]) Det siges udtrykkeligt af Thjodrek Munk l. c. og i Olaf Kyrres Saga Cap. 6.

[3]) Se herom især Norsk Tidsskrift V. 18, 19.

[4]) Se ovenfor S. 1.

[5]) Snorre, Olaf Kyrres Saga Cap. 6; jvfr. Den historiske Olaf den helliges Saga Cap. 254.

Med Olafs Skriin fulgte vel ogsaa Sønnen Magnus den godes Lig, siden det i de paalideligste Sagaer udtrykkeligt siges, at det laa begravet i Christkirken [1]). Harald Haardraades Lig derimod forblev i Mariakirken, hvor det efter Tilbagekomsten fra England var blevet begravet.

Det ligger i Sagens Natur, at Olafs Bestræbelser for at indrette faste Bispestole først og fremst maatte gjelde Norges Nationalhelligdom i Nidaros. Men at han ikke agtede at lade det blive derved, see vi deraf, at han ogsaa ved sit nye Kjøbstads-Anlæg i Bergen begyndte paa lignende Indretninger. Der fortælles nemlig, at han i Bergen lod lægge Grundvolden til den store Christkirke af Steen, og Bygningen selv paabegynde, men at der dog blev lidet gjort ved den, hvorimod han lod fuldstændigt færdiggjøre den saakaldte gamle Christkirke af Træ [2]). Da man nu finder, at ogsaa disse to Kirker egentlig vare indviede til den hellige Trefoldighed [3]), hvoraf følger at Benævnelsen „Christkirker" alene betegner deres Bestemmelse at tjene som biskoppelige Kirker, og da vi erfare, at St. Sunnivas Levninger, der omtrent vare for Gulathingslagen, hvad St. Hallvards vare for Viken [4]), og St. Olafs — bortseet fra deres Betydning for hele Norge — vare for Throndelagen, flyttedes derhen kort efter den store Steenkirkes Færdigbyggelse, synes tydeligt nok Olafs Hensigt med Anlægget af denne Kirke at have været den, at indrette en ordentlig Kathedralkirke for Gulathingets Biskop, som skulde flytte fra Sellø, og herefter tage sit faste Sæde i Bergen; og hvem tillige St. Sunnivas Helligdom skulde følge, saasnart den nye Kirke var rede til at kunne modtage den. Men da Olaf af Grunde, som ej anføres, ikke har kunnet drive dette Bygningsarbejde med synderlig Kraft, og saaledes har forudseet, at det ej i hans Tid vilde blive færdigt, har han, da den nye anlagte By lige saa lidt som Biskoppen, der flyttede derhen, kunde være uden Kirke, først og fremst skyndt sig at lade opføre den oven omtalte Trækirke, der paa een Gang baade kunde tjene til Sognekirke for Staden, og til et Slags midlertidig Kathedralkirke for Biskoppen [5]). Denne sidste

---

[1]) Nemlig Morkinskinna og Flatøbogen. Naar det i hiin heder, at Liget lagdes udenfor Choret, og denne tilføjer: „nu ligger det indenfor Choret, foran Erkebiskoppens Rum", sigtes der til Kirkens Udstrækning før og efter den Udvidelse, den fik sidst i det 12te Aarhundrede. Jvfr. ovenfor S. 165, 206.

[2]) Olaf Kyrres Saga Cap. 3. Snorre Cap. 2.

[3]) I et Brev af 27de Febr. 1271 kaldes den saa kaldte lille Christkirke „den mindre Trinitatiskirke", hvilket igjen viser at den store kaldtes i officiel Stiil „den større Trinitatiskirke"; men da man veed, at der ingensinde gaves flere end to Christkirker i Bergen, er Identiten derved ogsaa given.

[4]) Se ovenfor S. 197—199.

[5]) Den blev ogsaa senere Sognekirke, se Biskop Andfinns Brev af 27de Marts 1320, og var det sandsynligviis lige fra den Tid, den store Kirke var færdig.

Anvendelse har sandsynligviis givet den Navnet „Christkirken", medens den dog, som vi have seet, ikke var tilstrækkelig til at give Biskoppen den officielle Titel af Bergens Biskop, eller med andre Ord at betegne Oprettelsen af en fast Biskopsstol i Bergen, saa længe endnu den virkelige Kathedralkirke ikke var færdig, og St. Sunnivas Helligdom hvilede i Sellø. Vi ville i det følgende see, at Kirken ej fuldførtes, og at Helligdommens Flytning ej fandt Sted, førend efter at Norges Kirkeforfatning allerede var fuldstændigt organiseret, saaledes som den vedblev at være lige til Reformationen, og altsaa efter at en fast Biskopsstol allerede gjennem en lang Aarrække faktisk havde bestaaet i Bergen, ligesom man ogsaa i sædvanlig Tale forlængst havde ophørt at kalde Bernhards nærmeste Efterfølgere Biskopper i Sellø, men kun kaldte dem Biskopper i Bergen: en Benævnelse, som ogsaa vi for større Tydeligheds Skyld ville anvende.

Det er charakteristisk nok for dette Kirke-Anlæg i Olafs Stad, sammenlignet med hans Forgængeres Kirke-Anlæg i Oslo, Sarpsborg og Nidaros, at medens der ved disse — i Nidaros og Sarpsborg vide vi i det mindste med Vished at det var Tilfældet, og hvad Oslo angaar er det i høj Grad sandsynligt — kun var Tale om en kongelig Kirke, der stod i Forbindelse med Kongsgaarden [1]), og medens Opførelsen af disse synes at have været det første og vigtigste Foretagende ved By-Anlægget, lader det derimod til, at Olaf, da han anlagde Bergen, først og fremst har tænkt paa at skaffe Byen en Sogne-Kirke og Biskopperne en Kathedralkirke, medens der ikke engang er Tale om nogen Kongsgaard og kongelig Kirke i Staden førend i hans Sønnesøns Tid [2]). Vel kan det være muligt, at alene Mangel paa Tid eller Midler har hindret ham fra ogsaa at lade Bygninger, som de sidst nævnte, opføre; men merkeligt er det dog lige fuldt, at han ikke, som hans Forgængere, aller først tænkte paa at faa dem istand. Dette kan man neppe forklare anderledes end af hans oprigtige Fromhed og Religiøsitet, der bragte ham til at underordne sine egne Interesser for Kirkens.

Til Oslo synes Olafs Kirkebygnings-Virksomhed ikke at have strakt

---

1) Se ovenfor S. 202. Her er det med saa megen Vished, som Omstændighederne tillade, søgt godtgjort, at Harald Haardraades første Anlæg i Oslo var Kongsgaarden med Mariekirken. I Borg lod St. Olaf ligeledes aller først bygge Kongsgaard med Mariekirke; de tidligere kongelige Bygningsforetagender i Nidaros vare ligeledes altid Kongsgaard med Kirke; først Olaf Tryggvesøns og St. Olafs Kongsgaard med Klemenskirken, siden Magnus den godes (ufuldførte) Kongsgaard med Olafskirken, og endelig Harald Haardraades Kongsgaard med Mariekirken. Se ovenfor S. 205.

2) Se nedenfor, jvfr. Magnus Barfods Sønners Saga, Cap. 16. Snorre Cap. 15.

sig. Uagtet man rigtignok ikke veed, naar Oslos Kathedralkirke, den bekjendte St. Hallvards-Kirke, blev grundlagt, synes det dog, som om Olaf ej har haft noget med den at bestille, thi ellers vilde Sagaen lige saa vel have nævnt noget derom, som om hans Foretagender i Bergen. En anden Sag er, at han rimeligviis har haft i Sinde, hvis Tid og Evner tillode det, ogsaa at treffe de samme kirkelige Foranstaltninger i Oslo, som i de to andre Stæder; men da han nu ikke engang i Bergen kunde række at faa Kathedralkirken istand, kan han endnu mindre have formaaet at paabegynde et lignende storartet Foretagende i Oslo, men maa have overladt dette til sine Efterfølgere. Derfor finde vi ogsaa Biskoppen i Oslo endnu kaldet „Biskop i Viken" under hans Sønnesønners Regjering [1]). Nærheden af Fylkeskirken paa Aker gjorde maaskee ogsaa Savnet af en egen Kirke for Oslo ved Siden af den kongelige Kirke mindre følelig. Ved de øvrige Byer i Viken, hvor Biskoppen maaskee skifteviis, indtil Kathedralkirkens Opførelse, har resideret, nemlig Kongehelle, Sarpsborg og Tunsberg, var der ligeledes Fylkeskirker lige i Nærheden, nemlig Ytterby, Tune og Sæms Kirker [2]).

Men uagtet denne oprigtige Interesse som Olaf viste for Kirken og dens Anliggender, og uagtet det umiskjendeligt var hans Hensigt, at bringe den norske Kirke i saa inderlig Forbindelse med den romerske Moderkirke som muligt, gik han dog ikke saa vidt, som hans Ven og Svoger, Kong Knut i Danmark, der ved sine Bestræbelser for at gjøre Gejstligheden til den første Stand i Landet, og for at ordne Kirkeforfatningen i sit Rige efter det strengeste Hierarchis Fordringer, ej alene gjorde sig selv forhadt, trods sine mange store Fortjenester af Landsstyrelsen, men ogsaa svækkede Kongemagten selv mere end tilbørligt. Vore Sagaer berette vistnok saa lidet om Olafs Regjeringsforetagender, at vi ej med fuldkommen Bestemthed kunne paastaa, at han ikke gjorde lignende Forsøg. Men saa meget vide vi, at uagtet Tiende-Afgiften paa denne Tid indførtes i Danmark, ja endog, kun tre eller fire Aar efter Olafs Død, paa Island [3]), blev den ikke indført i Norge førend under Olafs Sønnesønners Regjering [4]); at Gejstligheden, langt fra at være den første Stand, endnu ikke engang kunde siges at danne nogen egentlig Stand i Landet; at Forbudet mod Presternes Giftermaal hverken under Olafs eller de følgende Kongers Regjering nogensinde blev gjennemført, og at der, da der saaledes ej hos os

---

[1]) Nemlig den ovenfor nævnte Kol, Isleifs Discipel, der maa have levet 1110, og dog stedse endnu kaldes Biskop i Viken.

[2]) Se ovenfor I. 2. S. 636, 637.

[3]) Nemlig ved Biskop Gissurs Bestræbelser, 1097, se nedenfor.

[4]) Herom se nedenfor.

var Tale om nogen affondret Stilling, som Gejstligheden skulde indtage udenfor det almindelige Statssamfund, heller ikke, i det mindste paa lang Tid, kunde opstaa saadanne Forviklinger, som de, der i det sydligere Europa fremkaldte Investiturstriden med dens sørgelige Følger. Gejstlighedens Medlemmer vare i Norge endnu Kongens Undersaatter, som Lægfolkene, og Kongerne udnævnte selv Bisopperne, lige saa vel som de udnævnte Jarler og Lendermænd [1]). Meget af dette var vel grundet i Folkeaanden, de offentlige Forholde og Norges affondrede Beliggenhed. Meget maa dog vel ogsaa skyldes Olafs Statsklogskab, fornuftige Maadehold i Religionsiver, og faderlige Omsorg for Landets Vel. Thi han vilde neppe have været saa yndet af sine Undersaatter, som han, efter Sagaernes eenstemmige Vidnesbyrd, virkelig var, og Landet vilde ikke have befundet sig saa vel under hans Styrelse, som det umiskjendeligt gjorde, hvis han ved Indførelse af trykkende Afgifter, og ved streng Haandhævelse af nye, hidtil ukjendte Lovbestemmelser havde forbitret Folket og saaret den almindelige Nationalfølelse.

36. Olafs Bestræbelser for Landets Opkomst. Folkets lykkelige Stilling under hans Regjering.

Den dybe Fred, som Norge nød under hans Regjering lige fra Fredsslutningen med Danmark indtil hans Død, kan neppe siges at være afbrudt ved hans Deeltagelse i Kong Knuts paatænkte Tog til England, hvoraf der, som vi have seet, intet blev, lige saa lidet som ved et Slags Vikingetog, hans Brodersøn Haakon mod Slutningen af hans Regjering gjorde til **Bjarmeland**, hvor han skal have sejret i et stort Slag med Indbyggerne [2]). Denne Fredstid var, som man tydeligt kan see, lige saa meget efter Folkets, som efter Kongens Ønske. I de følgende urolige Tider tænkte man tilbage paa Olafs rolige Regjering som en anden Guldalder, og Tilnavnet kyrri (d. e. den rolige), som Folket gav ham, var saavel i Samtidens som Eftertidens Øjne den bedste Hæders-Titel, der kunde blive ham til Deel. Omtrent et Aarhundrede senere ytrede en Forfatter [3]) sig saaledes om ham: „han var yndet baade af Gud og af Mennesker; han lagde stedse Vind paa Fred og Rolighed, lod Enhver

[1]) Dette findes især udviklet i det saakaldte Anekdoton, eller den Fremstilling af Kirkens Forhold til Staten, der senere paa Sverres Tid og rimeligviis ved hans Foranstaltning blev udgivet. Se Anhang til Kongespejlet, udgivet i Christiania, S. 186.

[2]) Magnus Barfods Saga Cap. 2. Snorre Cap. 2. Fagrskinna Cap. 222. Skade, at vi savne nærmere Underretning om dette Tog.

[3]) Thjodrek Munk, Cap. 29.

beholde sit, og kuede de Onde alene ved sit Magtbud." Paa et andet Sted heder det: „Da var der ypperlige Aaringer og mangfoldig Herlighed, saa at Norge ikke under nogen Konge siden Harald Haarfagre var i saa lykkelig en Tilstand, som i hans Dage. Alle elskede ham inderligt, thi han ordnede mangt og meget til Lempe for Folket, som Harald med Haardhed havde paabudet og med Strenghed overholdt. Han var gavmild paa Guld og Sølv og gode Klenodier, men alene paaholdende paa Jordegods; Aarsagen hertil var hans Forstand, da han saa at det tjente Kongedømmet til Bedste. Han viste sine Mænd fuldkommen Yndest, lod hele Landets Folk nyde Fred og Ro, hvilket man kan skjønne af hans egne Ord, som han ytrede en Dag i Mykle-Gildet, hvor han sad glad og i godt Lune med sine Venner. Nogle sagde nemlig til ham: „Herre, vi og mange Andre glæde os saa inderligt over at du er saa blid og venlig mod hele Folket." Han svarede hertil: „hvi skulde jeg ikke nu være glad, siden jeg sidder med eder her i dette Lag, som er helliget min Frænde, Kong Olaf, og seer baade Glæde og Frihed hos mine Undersaatter; i min Faders Tid var dette Folk under megen Tvang og Skræk; da skjulte de fleste sit Guld og sine Klenodier, men nu seer jeg paa enhver de Kostbarheder skinne, som han ejer; eders Frihed og Fryd er min Glæde og Gammen" [1]).

Af de sparsomme Meddelelser, der ere os levnede om Olafs Virksomhed, see vi, at denne især var rettet paa Folkets Civilisation og Ophjelpelsen af dets materielle Velvære ved Handelsforbindelser med Udlandet og lignende fredelige Sysler, der stemmede overeens med den nu grundfæstede Christendoms Væsen og de forandrede politiske Forhold. Den egentlige Vikingetid havde vel længe været forbi, men Lysten og Trangen til, ved Vikinge-Tog at skaffe sig Rigdomme og indlægge sig Berømmelse, kunde dog ikke derfor strax ganske udryddes, hvor lidet den end stemmede med den sande Christendoms Aand, saa længe der endnu levede mange, hvis Ungdomstid tilhørte Vikingetiden eller laa den nær. Vi have derfor seet, hvorledes enkelte Høvdinger, som Finn Arnessøn, hans Broder Kalf, Guthorm paa Ringenes, Haakon Ivarssøn, endnu under Harald Haardraades Regjering havde gjort Vikingetog til de britiske Farvande. Om nu end disse Tog vel ikke strengt taget kunne siges at være ganske af samme Slags som de ældre Vikingetog, hvor man herjede paa den første den bedste Kyst, eller angreb det første det bedste Skib man traf, men snarere har bestaaet deri, at man mod en vis Betaling og Deel af det forventede Bytte understøttede en eller anden Fyrste i de Fejder, hvormed han var beskjeftiget, f. Ex. Fyrsterne paa Irland, i Wales, i England, Skotland,

[1]) Olaf Kyrres Saga Cap. 3, jvfr. Ágrip Cap. 37.

eller paa Sydørerne: saa var der dog liden Forskjel paa selve Maaden, hvorpaa der stredes og herjedes; og det var dog altid Hovedhensigten at gjøre saa meget Bytte som muligt. Det samme lagdes der ogsaa meest Vind paa under Harald Haardraades langvarige Krig med Danmark, saa at man vel kan sige, at Vikinge-Vanen endnu ikke ved Olaf Kyrres Tiltrædelse til Regjeringen var aflagt, og at den Udsigt til Erhverv, som Vikingevæsenet frembød, endnu ikke da ganske var ophørt at tages i Beregning af den mægtige Hauld eller Lendermand, der maaskee behøvede mere end hvad hans Gaarde kunde indbringe for at underholde sine talrige Huuskarle og øvrige Tyende. Men det laa i Sagens Natur, at jo mere det egte Christensind gjennemtrængte Gemytterne, desto mere maatte dette Slags Erhverv betragtes som syndigt og utilladeligt; og fornemmelig maatte det være den fromme Olaf magtpaaliggende at faa det afskaffet. Hertil kom ogsaa, at de ydre Forholde langt fra vare det saa gunstige som forhen. Trællevæsenet bestod ej længer i de nord-europæiske Lande, og var endog i Norge selv paa god Vej til ganske at ophøre, saa at følgelig den betydelige Indtægtskilde, som Salget af røvede Mennesker gav den heldige Viking, nu ej længer var tilstede. Og hertil kom, at de Lande og Kyster, som den norske Viking i tidligere Dage ustraffet kunde hjemsøge, nu selv vare blevne for mægtige og for vel værgede til at det kunde være raadeligt for nogen Viking at angribe dem. Hvilken Nordmand skulde f. Ex., om han end styrede et nok saa herligt udrustet Langskib, paa egen Haand vove at gjøre Landgang i Villjam Erobrerens Besiddelser, eller herje i Flandern, Frisland, eller endog i Danmark? Ikke engang Skotland var nu, efter det orknøiske Herredømmes Ophør, saa let at angribe, som før, og det var alene dets vestlige Øer og Fjorde, tilligemed Irland, hvor der endnu gaves Anledning for Vikinger til at kunne udrette noget. Men disse Anledninger vare dog sjeldnere, Udsigterne til Erhverv færre, og Farerne ved dette Slags Bedrift betydeligt større, end i den egentlige Vikinge-Tids Dage. I Austerveg havde Vender, Kurer og Ester taget de forrige nordiske Vikingers Plads, og skjønt Togene til Bjarmeland endnu, som vi have seet, ikke ganske vare aflagte, synes man dog alene deraf, at Kongesønnen Haakons Tog udtrykkeligt omtales som et merkeligt Foretagende, at kunne slutte til deres Sjeldenhed. Vist er det, at saavel Kong Olafs egen Stræben, som den af ham saa ivrigt understøttede Christendoms Aand, og de ydre politiske Forhold vare Erhvervet ved Vikingefærd eller andre lignende Foretagender aldeles ugunstige. De Indtægter, som man hidtil derved havde forskaffet sig, maatte saaledes tilvejebringes paa andre, lovligere Maader. Og ingen Erhvervsgreen var mere beslægtet med den forrige, og mere overeensstemmende med Folkets Tilbøjelighed, end Handelsfærder, saavel til fremmede

Lande, som indenlands. Det ligger derfor i Sagens Natur, at Norges Handel under Olafs fredelige Regjering maatte faa et mægtigt Opsving, og at Kongens første og fornemste Bestræbelser maatte gaa ud paa at bringe den i Vejret. Agerbrug og andre Næringsveje stode endnu paa et alt for lavt Trin, til at man kan have henvendt synderlig Opmerksomhed paa dem, uagtet ogsaa de, som alle Fredens Sysler, dog altid maa have gjort nogen Fremskridt, om end for det første temmelig smaa; og det kan alene betragtes som et overordentligt Held og en særegen Tilskikkelse, at der under Olafs Regjering indtraf ypperlige Aaringer, som frembragte Velstand, ja Overflod, medens maaskee endog kun sædvanlige, og ellers upaaklagelige Middels-Aar vilde have gjort Savnet af hiint Erhverv mere føleligt, og fremkaldt Misfornøjelse i Stedet for den almindelige Tilfredshed, som nu herskede, og som i høj Grad maatte bidrage til at gjøre alle hans Foranstaltninger populære.

Et iøjnefaldende Beviis paa det Opsving, Norges Handel fik under Olafs Styrelse, var **Kjøbstædernes** betydelige Tilvæxt. Vore Sagaer bevidne, at de alle tiltoge betydeligt under ham [1]). Men i Særdeleshed er han bleven navnkundig ved Oprettelsen af Kjøbstaden **Bergen** (Björgvin eller Björgyn). Dette Sted havde vistnok allerede, ikke mindre end Oslo,

---

[1]) Det Sted i Olaf Kyrres Saga, hvor denne Materie overhoved, saa vel som Oprettelsen af Kjøbstaden Bergen i Særdeleshed omtales, findes i de forskjellige Bearbejdelser saa forskjelligt redigeret, at man neppe engang vilde kunne forklare sig Afvigelserne, naar man ej indbyrdes sammenlignede Beretningerne og derved overbeviste sig om, at de dog øjensynligt ere udsprungne af en eneste oprindelig Beretning, der alene har undergaaet større eller mindre Forvanskninger. Vi ere dog saa heldige at besidde Beretningen i en, som det synes, endnu temmelig uforvansket Tilstand, i Morkinskinna. Denne ville vi, da det er af Vigtighed at kjende den nøje, hidsætte ordlydende, men da det er af lige saa stor Vigtighed at paapege de Forvanskninger, den i andre Bearbejdelser har været underkastet, for at man ej af disse skal lade sig forlede til falske Slutninger, tilføje vi ogsaa de tilsvarende Steder i de øvrige Sagaer. Morkinskinna fol. 20. a. og b. udtrykker sig saaledes: þá settisk sá kaupstaðr í Noregi er einn er vegsamlegastr þeirra er áðr er getit, at fráteknum kaupstað í Niðarósi, ok er sá kaupbœr kallaðr í Björgyn; gerðisk þar brátt mikit setr auðigra manna: er þingat mest tilflutning or öðrum löndum. (da oprettedes den Kjøbstad i Norge, som er herligere end alle de forhen omtalte, med Undtagelse af Kjøbstaden Nidaros: det er Kjøbstaden Bergen. Der begyndte strax mange rige Mænd at nedsætte sig, og did skeer den meste Tilførsel fra fremmede Lande). Nærmest Morkinskinna kommer som sædvanligt Fagrskinna (Cap. 218), men allerede her spores sterk Forvanskning: þá settisk sá staðr í Noregi, er einn er vegsamlegastr, ok vér köllum Niðarós (eller er fyrr var getit, Niðarós); kaupstaðrinn í Björgvin gerðisk þar brátt mikill ok auðigra manna setr ok mikil tilflutning af öðrum löndum; í þann tíma miklaðusk allir kaupstaðir, en sumir

i lang Tid været en vigtig Havn og Handelsplads, ikke alene formedelst sin fordeelagtige Beliggenhed ved Bunden af en Vaag, der i Ly af høje Fjelde frembød en god Havn, beskyttet mod Havets Storme og Bølger ved den foran liggende Række af store Øer, gjennem hvis dybe Sunde dog Indsejlingen var let; men ogsaa, og det vel endog i en væsentlig Grad, fordi det var Landingsstedet for den vigtige Kongsgaard **Aalreksstad** [1]), hvor Kongerne fra umindelige Tider saa ofte havde deres Sæde, og hvor derfor, i det mindste til visse Tider af Aaret, en Mængde Folk og Skibe fra forskjellige Kanter af Landet maa have været samlede, og de mange Skibsnaust saa vel som de til Folkenes Modtagelse nødvendige Huse allerede have haft Udseendet af en By eller Flekke. Stedets Navn

---

settusk at upphafi. (da oprettedes den Stad i Norge, som er den aller herligste, og som vi kalde Nidaros; Kjøbstaden i Bergen blev der snart stor og Sædet for rige Mænd, og der skede stor Tilførsel fra fremmede Lande; i den Tid tiltoge alle Kjøbsteder, men nogle oprettedes fra først af). Her er, som man seer, det, som gjelder Bergen, ved skjødesløs Læsning og Interpunktion henført til Nidaros, og Resten forvirret. Snorre (Olaf Kyrres Saga Cap. 2) har Stedet fornuftigere, men tillige noget mere afvigende: „Um daga Ólafs konungs hófusk mjök kaupstaðir í Noregi, en sumir settusk at upphafi. Ólafr konungr setti kaupstað i Björgvin, gerðisk þar brátt mikit setr auðigra manna ok tilsiglingar kaupmanna af öðrum löndum. (I Kong Olafs Dage fik Kjøbstæderne i Norge betydelig Opkomst, men nogle oprettedes fra først af. Kong Olaf oprettede Kjøbstaden Bergen, hvor da strax mange rige Mænd nedsatte sig, og Kjøbmænd sejlede til fra andre Lande.) Omtrent ordlydende gjengives Stedet i Hrokkinskinna og Hryggjarstykke (Magnus og Olafs Saga Cap. 8). Sammenligningen viser os, at hvad der her ytres om Olafs Virksomhed ved Oprettelsen af nye Kjøbstæder, kun vedkommer Anlægget af Bergen, og at Fleertallet „nogle Kjøbstæder" ikke maa tages bogstaveligt. Rigtignok har det været antaget, at Olaf ogsaa anlagde Staden Stavanger, men da dette ingensteds omtales i Sagaerne, og da det tvertimod synes, som om denne Stad ingensinde formelig har været anlagt eller oprettet paa den Maade, som Nidaros, Sarpsborg, Oslo og Bergen bleve til, men nærmest skylder Bispestolens Oprettelse sin Opkomst (hvorom mere nedenfor) kan en saadan Formodning neppe være rigtig. Vi see ligeledes, at hvad Morkinskinnas Redaktion ytrer om Konfluxen til Bergen paa den Tid, da Sagaen nedskreves, er i de øvrige Bearbejdelser, dog maaskee ej uden Føje, henført til Tiden strax efter Byens Anlæg.

[1]) Vi have ovenfor (I. 1. Side 295—297) seet, hvorledes Aalreksstad omtales som Kongsgaard allerede i Sagn-Oldet. Naar man berettede, hvorledes den hørdalandske Konge Herthjof, der havde taget Starkad til Fange og sat ham til Opdragelse paa Gaarden Ask paa Fenring (Askøen), siden uforvarende blev overfaldt af ham og Vikar i sin befæstede Borg (I. 1. Side 297) mentes herved vistnok Aalreksstad. Siden finde vi Aalreksstad hyppigt nævnt som en af Harald Haarfagres, Haakon den godes, og Erikssønnernes sædvanlige Residenser. Det nævnes i Egil Skallagrimssons Historie (se I. 1. Side 705); her var det ogsaa, hvor Vosse-Bønderne overfaldt og dræbte Sigurd Sleva, se ovenfor I. 2. Side 31.

betegner, nøje oversat, „Bjerg-Græsgangen" eller „den behagelige Egn mellem Bjergene", men i den Betydning, slige Navnsammensætninger sædvanligt tages, synes man derved kun at have lagt Vegt paa Navnets første Deel, der antydede den bjergige Egn [1]). At dog de Marker, paa hvilke Byen ligger, virkelig brugtes som Græsgang, nævnes udtrykkeligt i et gammelt Sagn, der for tre hundrede Aar siden kjendtes i Egnen, og som vi her meddele, da det ej er uden Interesse. Da Haakon den gode, heder det, havde sit kongelige Sæde her (d. e. paa Aalreksstad), og Fæet gik og græssede hvor Byen senere havde sine Gaarde og Haver, blev det fortalt Kongen at man hørte nede i Jorden en Lyd, ligesom af mange Menneskestemmer, der samtalede med hinanden: Kongen blev lidt underlig tilmode derved, som om det skulde varsle om en Ulykke, men en gammel Mand bad ham være ved godt Mod, da Lyden var et Tegn paa, at der med Tiden paa dette Sted vilde rejse sig en smuk og driftig Handelsstad [2]). Bærer nu end dette Sagn tydelige Merker af at være opstaaet efter at Staden blev til, er det dog vist ganske rigtigt, naar der her antydes at Egnen oprindelig benyttedes som Græsgang for Kongsgaarden, thi hvis den ej havde været kongelig Ejendom, kunde Olaf ikke have haft Dispositionsret over den. Og den Omstændighed, at Markerne benyttedes som

[1]) Navnet er sammensat af bjarg eller berg d. e. Berg, og det allerede i vort Oldsprog sjelden og næsten kun til Stedsnavne anvendte Ord vin, d. e. Græsgang, behageligt Sted, gotisk vinja, se ovenfor I. 2. Side 816. Det er Bogstavet „v" i Ordet „vin", der fremvirker Omlyden af a i bjarg til ö, saa at Navnets sædvanlige Form i Oldskrifterne er Björgvin; dog findes ogsaa, skjønt sjeldnere og især i sildigere Skriftlevninger, Bergvin; hvorimod vin, som sædvanligt i mange Sammensætninger, ofte er bleven til -yn, saa at Navnet ogsaa lyder Björgyn. Da vi nu have Exempler paa flere Navne, sammensatte med vin, hvor denne Endelse vexler med heimr, f. Ex. Skerfvin og Skerfheimr, Leirvin og Leirheimr, Leikvin og Leikheimr; ja endog aldeles bortfalder, f. Ex. Bamblyn (d. e. Bamblvin) og Bamblar; Þoptyn (Þoptvin), Þoptheimr og Þoptar, synes det som om den i det hele taget ved slig Lejlighed har været temmelig betydningsløs, hvilket ogsaa bestyrkes deraf, at vi fra den tidligste Tid, Staden Bergen nævnes paa Latin, finde den benævnt Bergæ, hvilket svarer til en Form som „Björg", „Bjargar", „Bergar" og som derfor i daglig Tale har været den sædvanlige. En merkelig Omstændighed er det, at medens der ogsaa andensteds i Hørdaland og Hardanger findes Gaarde ved Navn „Björgvin", udtales disse dog nu aldrig „Bergen", men „Berve", „Børve", „Bervin", e. a. d. Naar saaledes Udtalen „Bergen", der blandt Almuen tildeels endog udtales „Bæren", er bleven undtagelsesviis særegen for Stadens Navn, kan dette neppe forklares anderledes end ved fremmed Indvirkning, deels af den latinske Form „Bergæ" og „Bergensis", deels, og vel fornemmelig, af de tydske Hanseaters „Bergen", der ogsaa for dem kun betegnede „Bjergene".

[2]) Se Absalon Pederssøns Norges Beskrivelse i Suhms Samlinger. II. 1. Side 82.

Græsgang, udelukker ikke Muligheden af, at det nærmeste Strøg ved Vaagen kan have været bebygget med flere Huse, Naust og Boder. Den samme Forfatter, der meddeler hiint Sagn, siger ogsaa, at Byen tidligere hed Fagervik eller Haslevik; naar han her synes at mene, at dette Navn en Stund vedligeholdt sig som en Benævnelse paa Byen efter at den var anlagt, tager han vistnok Feil, da Navnet „Bjørgvin" allerede forekommer i det 10de Aarhundrede [1]); men at Bugten eller Vaagen selv har ført et saadant Navn, er ikke i mindste Maade usandsynligt. Det er ovenfor nævnt [2]), hvorledes Islændingen Hørd Grimkelssøn, som i Aaret 962 besøgte Norge, ifølge hans Saga tog sig Herberge i Bergen, der ved denne Lejlighed allerede omtales som en Kjøbstad; men det er ligeledes paa samme Sted paapeget, at „Bergen" her sandsynligviis er nævnt ved en Misforstaaelse i Stedet for Tunsberg eller Kongehelle. Thi om der end allerede fandtes Huse og Herberger paa Stedet, maa det dog af vore Kongesagaers udtrykkelige Udsagn ansees aldeles vist, at Bergens Tilværelse som virkelig Kjøbstad med alle dertil hørende Indretninger aller først hidrører fra Olaf Kyrre. Man maa altsaa antage, at han nu af de til Kongsgaarden Aalreksstad hørende Grunde har afgivet det allerede med Huse og Naust bebyggede Strøg ved Vaagen tilligemed hele den øvrige betydelige Strækning, der laa indenfor de saakaldte Takmark eller Bymarks-Grændser, og som angives saaledes i Bergens Bylov af 1276: „Gunnhildsaa (lille Sandviks-Elv) mod Nord indtil Varden paa Fjeldet oppe i Vaapnadal (nu Skræderdalen), derpaa mod Syd nordenfor Bredemyren (en Indsænkning bagom Fløjfjeldet) ned i Aalreksstad-Vandet (nu Svartediket); derpaa ned til Korsbro (Broen i Fløen) og over (store Lunggaardsvand) i Strømmen (ved Nygaard), og hele Sydnes og Nordnes (d. e. den hele, af Lunggaardsvandene, Puddefjord og Byfjorden indsluttede Halvø), samt fra Nordnes atter lige over til Gunnhildsaaen" [3]). Man maa ligeledes antage, at han, som Olaf Tryggvesøn ved Anlægget af Nidaros, eller St. Olaf ved Anlægget af Sarpsborg, har ladet afstikke Byggetomter og uddeelt dem; ligeledes maa han have ladet opføre Brygger, og strax paabegyndt Opbyggelsen af en Kirke, nemlig den nys omtalte „gamle Christkirke", der en Tidlang ogsaa gjorde Tjeneste som bi-

[1]) Se ovenfor I. 1. Side 783 nederst, jvfr. Laxdølasaga Cap. 11.

[2]) Se ovenfor I. 1. Side 43.

[3]) Se Norges gamle Love, II. S. 265. Kjøbebolken, Cap. 26. Der er ingen Grund til at antage at disse Takmark ej skulde være de oprindelige. Om Forklaringen af de her nævnte Punkter, se Munthes Anm. til Aalls Oversættelse af Snorre, II. S. 85, jvf. Norsk Tidsskrift II. Side 9, 10, og „Norske Samlinger" I. Side 284—286.

stoppelig Kirke. Til Plads for denne Kirke saa vel som den Kathedralkirke, han grundlagde, udsaa han det Strøg, som da og længe sidenefter kaldtes **Holmen**, nemlig det yderste Parti mod Nordøst ved Indløbet til Vaagen, hvilket paa den Tid, som man maa formode, virkelig var afskaaret fra Fastlandet ved en liden naturlig Kanal eller Indskænkning (den saakaldte veisan), hvilken dog temmelig snart maa være bleven opfyldt og tildeels udtørret. Her har Olaf ogsaa sandsynligviis betegnet Pladsen for den vordende Kongsgaard, uden dog at lade nogen saadan opføre, thi det er, som vi allerede ovenfor have paaviist, charakteristiskt for Olafs Virksomhed som Kjøbstads-Anlægger i Sammenligning med hans Forgængeres, at han ej, ligesom de, begyndte med at opføre en Kongsgaard med tilhørende Kirke, men aller først tænkte paa Borgernes og Gejstlighedens Tarv. I den nye Stad nedsatte sig strax mange rige Folk, og den blev tidlig Norges fornemste og af udenlandske Skibe meest besøgte Handelsstad [1]).

Man kjender ikke nøjagtigt Aaret, da Bergen blev anlagt eller indrettet til Kjøbstad. Hvis man kunde antage, at den store, i Olafs Tid ufuldførte Christkirke blev grundlagt samtidigt med By-Anlægget, da vilde deraf opstaa en Formodning for at dette først kom i Stand mod Slutningen af Olafs Regjering. Men da man snarere maa formode, at dette Kirke-Anlæg var et af Olafs sidste Bygningsforetagender, og desuden for saa vidt af mindre væsentlig Nødvendighed for den nye By, som det alene sigtede til at skaffe det hele vestlige Norge en Kathedralkirke, medens Stadens Trang til en Sognekirke allerede var afhjulpen ved Opførelsen af den mindre Christkirke, er der intet som hindrer os fra at antage at denne, saa vel som Staden, allerede kan have rejst sig i den tidligere Deel af Olafs Regjeringstid. Hvis man derhos kunde ansee det som vist, at Biskop Bernhards Flytning til Bergen fandt Sted, saaledes som det ovenfor gjetningsviis er antydet, paa Grund af en Foranstaltning lig den, som skede i England ifølge det londonske Kirkemøde 1075, og at den virkelig gik for sig i dette Aar, vilde vi heri have et endnu nærmere Moment til at bestemme Tiden, naar Byen maa være bleven anlagt; men det er jo ogsaa muligt, at Indskærpelsen af hine gamle Bestemmelser om Biskoppens Residens i Stæderne udkom, førend Bergen endnu var bleven Kjøbstad, og at Bernhard saaledes har maattet udsætte Opfyldelsen af Budet indtil der fandtes en Stad, der kunde modtage ham. Følgelig lader sig intet andet med Bestemthed heraf udlede, end at Flytningen neppe kan have skeet før, men snarere har skeet efter 1075. Vist er det imidlertid, at Anlægget heller ikke kan have fundet Sted umiddelbart efter Olafs Tronbe-

---

[1]) Se de ovenfor (Side 433, 434) af Sagaerne anførte Steder.

stigelse, thi deels antyde Sagaerne temmelig umiskjendeligt, at ingen af Olafs Bygningsforetagender paabegyndtes førend efter at han var bleven Enekonge (1069); deels er det ikke rimeligt, at han kunde befatte sig med noget saadant, førend Freden var sluttet med Danmark; og deels nævnes, som vi i det følgende skulle see, Bergen endnu ikke, hvor de Byer, i hvilke Kongen plejede at residere om Vintren, opregnes i Anledning af det store Jordegods, som Kongen neppe før 1070, men snarere senere, skjenkede sin Fostersøn og Yndling Skule Tostigssøn [1]). Man kommer saaledes maaskee Sandsynligheden nærmest ved at henføre Oprettelsen af Kjøbstaden Bergen til Tiden mellem 1070 og 1075.

Den forøgede Velstand, og den uafbrudte Fred, der tillod Landets Indbyggere i højere Grad end hidtil at henvende Opmerksomheden paa Livets Behageligheder, maatte snart aabne deres Øjne for de store Mangler, som i denne Henseende endnu herskede, og lade dem føle hvor langt man heri stod tilbage for Udlandet, i Særdeleshed det nu nordmanniserede England, med hvilket Norge underholdt den hyppigste og vigtigste Handelsforbindelse. Harald Haardraade havde endnu holdt paa de gamle Sædvaner, og da Folket fulgte Kongens og Hoffets Exempel, skede der heller ikke, saa længe han levede, nogen gjennemgribende Forandring i den gamle, simple Levestik, der i Aarhundreder havde været den herskende. Olaf, hans Søn, gav derimod selv Tonen an i at optage og tilegne sig de Forbedringer, som Folkets Kulturtilstand for øvrigt allerede fordrede, og hvis Fordele den nærmere Forbindelse med Udlandet gjorde mere indlysende. Der manglede saaledes hverken paa Lyst, Evne eller Anledning til at optage flere fremmede Skikke, som sigtede til Pragt i det selskabelige, og Bekvemmelighed i det daglige Liv. Vore Sagaer tale derfor meget om den Stads i Klædedragt og den Forandring i de bedre Huses Indretning, som paa Olafs Tid indførtes. „Da“, heder det, „begyndte man at klæde sig overhaands stadseligt, og efter udenlandske Moder; man havde Pragthoser, rynkede om Benet; nogle spendte Guldringe om Læggene; man brugte ogsaa side Kjortler, udskaarne for Siderne og tilsnørede med Sløjfer; Ærmer, fem Alen lange og dog saa trange, at man maatte drage dem paa med et Haandsnøre og rynke dem op om Axlerne; Halvstøvler eller høje Sko, udsyede med Silke, nogle endog besatte med Guld“ [2]). Man gjenkjender den samme Dragt, som paa denne Tid var brugelig i England og Normandie, og som findes fremstillet paa flere af de Bille-

[1]) Se herom nedenfor, hvor tillige de forskjellige Angivelser herom i Sagaerne ville blive drøftede.

[2]) Olaf Kyrres Saga Cap. 3, Snorre Cap. 2. Stedet er for øvrigt temmelig dunkelt.

der, hvormed Bøgerne i hine Dage prydedes [1]). Olaf, siges der ogsaa, var den første, der lod gjøre Stuer med Ovne og Steengulv saavel om Vintren som om Sommeren [2]). Hidtil havde man, som vi vide, nøjet sig med det blotte Jordgulv i Hallen, paa hvilket Ilden brandt langs Gulvet; og hvor Ljore og Glugger samtidigt baade tjente til Oplysning og Udgang for Røgen. Det ligger i Sagens Natur, om det end ikke udtrykkeligt siges, at saasnart Ilden, i Stedet for at brænde i store Baal langs Gulvene, flyttedes til Ovne eller Kaminer med egne Røgfang og Varmen derfor bedre maatte indeluffes, kunde heller ikke Ljorerne eller Tag-Aabningerne længer bibeholdes, men Stuerne fik sandsynligviis heelt Plankeloft, og Gluggerne, der hidtil vare anbragte langs Brynaasene, maatte flyttes længere ned, saa at de bleve til virkelige Vinduer; rimeligviis forsynedes de ogsaa, i det mindste i de kongelige og de rigeste Mænds Huse, med Glasruder. Ved denne Forandring maatte Stuerne vinde overordentligt meget i Hygge og Bekvemmelighed; den maatte ogsaa nødvendigviis medføre en langt anden Indretning i Husene selv, saaledes at deels een og samme Bygning nu kom til at indeholde flere Værelser, i Stedet for at forhen saa godt som hver Stue udgjorde et Huus for sig, deels Plankeloftene benyttedes til Gulv for Værelser i et øvre Stokverk (Loftstuer) og Rummet under det nedre Gulv anvendtes til Kjeldere, fornemmelig efter at de for vort Klima mindre skikkede Steengulve begyndte at afløses af de varmere, smukkere, billigere og bekvemmere Plankegulve: en Forbedring, der tilsagde sig næsten af sig selv, og som derfor meget snart maa være kommen til Anvendelse. Virkelig hører man ogsaa fra denne Tid oftere om Loftsale og Kjeldere. Uagtet Olafs Saga kun omtaler disse Forandringer ved de Bygninger, Olaf selv opførte, kan der dog ej være nogen Tvivl om, at ogsaa de fornemmere og rigere Mænd i Landet fulgte hans Exempel, alt eftersom deres Formuesomstændigheder tillode dem og Forholdene paa hvert enkelt Sted gjorde det muligt. Kun hos de mindre bemidlede og i de mere afsides Egne paa Landet vedligeholdt de gammeldags Røgstuer sig, og mangesteds findes de endog den Dag i Dag, om just ikke ganske i hiin oprindelige Skikkelse [3]).

---

[1]) Enkelte slige Billeder findes gjengivne i Pictorial History of England, 1ste Bind.

[2]) Se Olaf Kyrres Saga Cap. 2, Snorre Cap. 2. I Udgaven af Snorre er den store Fejl indløben, at der staar „strá gólf um vetr sem um sumar" i Stedet for „steingólf o. s. v.

[3]) Olaf Kyrres Saga Cap. 2. 3. Snorre Cap. 3. 4. Jvfr. ogsaa Keyser: om Nordmændenes Boliger og daglige Sysler, i Norsk Tidsskrift I. S. 320.

De her beskrevne Forandringer medførte ogsaa en fuldkommen Forandring af de kongelige Hirdstuers Indretning og Sædernes Fordeling. Hidtil fandtes der, som vi have seet, to Rader Bænke eller Sæder langsmed hver af Hallens Langvægge, paa begge Sider af Ildene, og med et Højsæde paa Midten af hver Langpall, det kongelige paa Nordsiden. Olaf derimod lod indrette en Tver-Pall eller Bænk tvers over Hallen i den ene Ende, med det kongelige Højsæde i Midten; denne Pall kaldtes nu **Højpallen** (hápallr) hvilket viser, at den maa have været højere end de øvrige Sæder, og at Gulvet derfor i denne Ende af Salen har dannet en Forhøjning. Ved Kongens eget Bord, altsaa paa Forhøjningen eller Højpallen, sad Dronningen, naar hun var tilstede, saa vel som alle fyrstelige Personer, det vil sige Jarler eller Biskopper. Strax foran Forhøjningen stilledes under Maaltiderne det saakaldte **Trapiza** eller Skjenkebord; nærmest dette, paa den anden Side, var den saakaldte **Stallare-Stol** eller rettere Bænk, hvor Stallarerne og de fornemste Høvdinger sad, saaledes at de vendte Ansigtet mod Kongen. I den øvrige Deel af Salen var der, som man maa antage, Bænke for de andre Gjester af lavere Rang; om disse Bænke vare ligeløbende med Stallarestolen, det vil sige strakte sig tvers over Gulvet, eller derimod dannede Rader langs ad Gulvet, nævnes ikke. Ved denne Forandring blev det Kongen meget lettere at oversee det hele Selskab, ligesom han ogsaa selv bedre kunde sees af Gjesterne. Ved Indførelsen af et nyt Hofceremoniell, tildeels efter udenlandsk Mønster, og ved Forøgelsen af Hofpersonalet søgte Olaf ogsaa at udbrede større Glands over Hofholdningen. I Stedet for at man hidtil sædvanligviis benyttede Drikkehorn, som sendtes fra Plads til Plads over Ildene, indførtes nu Bordkar eller Bægere; man drak ikke længer med sin Gjenbo, men med hvem man vilde; enkelte af Hirdmændene fik den Forretning, under Maaltiderne at staa foran Kongens eget Bord og her gjøre Opvartning; de kaldtes **Skutelsvende** og havde højere Rang end de øvrige Hirdmænd. Andre Hofbetjente sattes til at holde brændende Kjerter foran Kongens Bord, lige saa mange, som der ved dette sad fyrstelige Personer; disse kaldtes **Kjertesvende**, og vare sædvanligviis unge Mennesker af fornemme Familier, som ved denne Tjeneste, en Art af Page-Tjeneste, uddannede sig for Hoflivet og lærte finere Sæder. Til at bestride al denne forøgede Opvartning udkrævedes saa mange flere Folk end hidtil, at Olaf fordoblede Hirdmændenes Antal fra 60, der hidtil var det sædvanlige, til 120, Gjesternes fra 30 til 60, og Huuskarlernes ligeledes fra 30 til 60 [1]). Bønderne, der paa hans aarlige Rejser om i Landet skulde modtage ham og hans Følge, undlode ikke at æng-

[1]) Om de tidligere Hofskikke se ovenfor I. 2. S. 639 flgg.

ste sig over dettes Fordobling, og spurgte ham endog, hvorfor han havde flere Folk med sig end Loven egentlig tillod, eller de forrige Konger plejede at have, naar de rejste om paa Vejtsler. Kongen svarede: „jeg faar ikke styret mit Rige bedre end min Fader, eller sat mig i større Respekt end han med dobbelt saa mange Folk, som han havde; men det er ikke derfor min Hensigt at betynge eder eller at falde eder til Ulempe". Og man maa antage, at han virkelig ogsaa har holdt Ord, eller af sine egne Midler tilvejebragt hvad mere der udfordredes til det fordoblede Hofpersonale, thi i modsat Fald vilde der ej have hersket saa megen Tilfredshed med hans Regjering, eller saa store Lovtaler have været holdte over hans Liberalitet.

Den almindelige Følelse af Velvære og Overflod paa Livets Goder gav ogsaa det selskabelige Liv, især i Kjøbstæderne, et betydeligt Opsving. I Olafs Dage, fortælle Sagaerne, holdtes der i Kjøbstæderne langt hyppigere Drikkeselskaber og Sammenskudslag end forhen [1]). Allerede tidligere havde man, som det synes, i Lighed med hvad der ogsaa andensteds fandt Sted, oprettet et Slags Klubber eller faste selskabelige Foreninger, hvis Medlemmer efter Omgang (í hvirfing) stiftedes til, i deres eget Huus at afgive Lokale for de i Lovene paabudte, egentlig fra Hedendommen nedarvede Sammenskudslag (hvirfingsdrykkjur) og som derfor kaldtes **Hvirvingsbrødre** [2]). Om disse Klubbers Betydenhed kan man danne sig en Forestilling, naar man erfarer at Hvirvingsbrødrene i Nidaros endog lode opføre en egen Kirke af Steen, Margrete-Kirken, og at de havde

---

[1]) Saaledes Morkinskinna fol. 20 b., þá hófusk mjök drykkjur ok skytningar í kaupstöðum miklu meir en fyrr hafði verit.

[2]) Ordet hvirfing, beslægtet med hverfa, vende, dreje sig, bruges ofte eenstydigt med „Kreds"; f. Ex. sitja í hvirfing, sidde i Kreds (om Harald, Einar og de øvrige Gjester, se Harald Haarbraades Saga Cap. 62, jvfr. ovf. S. 250). Hvirfingsdrykkjur der allerede nævnes i Olaf den helliges Saga Cap. 102 Snorre Cap. 113 hvor der er Tale om Blotfesterne paa Mæren (se ovenfor I. 2. 608) betyder altsaa simpelt hen „Omgangsdrikkelag". Man kan neppe antage, at den, i hvis Huus Omgangslaget stod, ogsaa præsterede Bevertningen; Medlemmerne betalte vistnok stedse deres Kontingent eller skaffede det nødvendige Forraad in natura, ligesom tidligere ved Blotvejtslerne. Desto lettere maatte Overgangen blive til de egentlige Gilder, da Forskjellen nærmest kun bestod i at der for disse var et bestemt offentligt Lokale, og at de stode mere under offentligt Tilsyn. At allerede Hvirvingsbrødrene havde indgaaet Forpligtelser til gjensidig Bistand, ligger endog kun i Benævnelsen „Brødre", hvoraf det sees, at de havde indgaaet Brødrelag (fraternitas). Og at Hvirvingslagene existerede før Olaf Kyrres Tid, ligger, som det synes, tydeligt i Sagaens Udtryk: „Olaf lod oprette Myklegildet i Nidaros, og mange andre i Kjøbstæderne, men forhen (altsaa før Olafs Tid) fandtes der Hvirvingsdrikkelag". Og da ligger Slutningen temmelig nær, at de tildeels have været fremkaldte til Værn mod Harald Haarbraades Vilkaarlighed.

en egen saakaldet Hvirvingsklokke, ved Navn Bøarbot. Af den Maade, paa hvilken Sagaerne omtaler Hvirvingsklubberne i Byerne, maa man formode, at de især vare opstaaede paa Harald Haardraades Tid, og den Slutning ligger da nær — især naar man tager Hensyn til en af de væsentligste Bestemmelser for Gilderne, der traadte i deres Sted, — at de vare stiftede, ej alene for selskabelige Glæders Skyld, men ogsaa for at Medlemmerne indbyrdes kunde staa hinanden bi mod de Undertrykkelser og Fornærmelser, som den enkelte Mand ej sjelden maatte lide under Harald Haardraades myndige og temmelig vilkaarlige Regjering. De vare paa den Maade tillige politiske Associationer, og Klokken Bøarbot har i Nidaros neppe alene ringet for at kalde Brødrene til det festlige Lag, men ogsaa, om end ikke saa ofte, til Sammenkomst med Vaaben i Haand for at staa en Broder bi, der truedes af et Ikke-Medlem, eller for at tage Hevn over en Broders Drab. For, som det synes, at betage disse Foreninger saa meget som muligt af den politiske Farlighed, de nødvendigviis maatte medføre, saa længe de endnu paa en vis Maade vare at ansee som private, eller Sammenkomsterne i det mindste holdtes i private Huse og uden Kontrol, fik Olaf dem, det siges ikke hvorledes, efter Udlandets Exempel [1]) forandrede til de saakaldte **Gilder**, hvis Sammenkomster ikke længer holdtes i private Huse, men derimod, under Gejstlighedens Overtilsyn, i egne, dertil indrettede Huse, der kaldtes **Gildeskaaler** [2]). For øvrigt vedtoges, eller rettere bibeholdtes, ogsaa i Gilderne som en Hovedbestemmelse den Forpligtelse for Medlemmerne, (Gilderne eller Gildebrødrene) at de skulde staa hinanden indbyrdes bi, og Foreningerne vedbleve derfor altid at have en vis politisk Be-

---

[1]) Gilderne synes at have været tidligere oprettede i Norge end i Danmark, hvor de ej stiftedes, førend ved 1100 (se Suhms Hist. af Danmark V. 77). Men andenstedes, f. Ex. i England existerede de længe før, saaledes har man en anglisk Gildeskraa, øjensynligt ældre end Knut den mægtiges Tid, se Hickes Diss. epist. 21. Deres Navn „Gilde", Gilda, er kommet af det oldgermaniske gildan, oldnorsk gjalda, betale; og sigter til Medlemmernes fælles Ydelser eller Kontingent. En Gildebroder kaldes hos os enten gildbróþir, eller slet og ret gildi, dog dette sidste mere i Forhold til sine Kammerater. Ordet Gildisskáli er sammensat af gildi og skáli, Stuebygning; man sagde og „Gildehall" hvoraf det bekjendte „Guildhall" i London.

[2]) Snorre, Olaf Kyrres Saga Cap. 2, har ogsaa, i det mindste i den trykte Udgave, her et Tillæg om at der ej maatte drikkes uden i de saakaldte verndarstofur og laufshus. Dette sidste Ord er aabenbart kommet ind, som saa meget, især i 3die Bind af den store Udgave, gjennem Peringskjøld, der igjen har optaget flere af de Forklaringer, Peder Claussøn i sin Oversættelse har tilføjet: laufshus er saaledes ikke andet end en uheldig Tilbage-Oversættelse af „Lauffshuus" d. e. Laugshuus. Den svenske Oversættelse har deraf igjen gjort „Löffsalar"(!) Paa samme Maade synes verndarstofur at være „Vertstuer", og det hele Tillæg at være senere indskudt.

tydning. Men dette modvirkedes igjen nogenledes derved at der i een og samme By oprettedes flere Gilder, og at saavel Kongerne selv, som deres fornemste Mænd lode sig optage til Medlemmer i de meest anseede. Vi erfare heller ikke, at noget Gilde i Norge, endog paa den Tid, da Tron- og Partistridighederne rasede paa det heftigste, tog en saa virksom og betænkelig Deel i de politiske Begivenheder, som St. Knuts-Gildet i den danske Stad Slesvig endnu kun i den anden Generation efter Olaf Kyrres og Knut Svenssøns Tid, da nemlig Medlemmerne, i hvis Tal ogsaa Hertug Knut Lavard havde ladet sig indskrive, hevnede hans Drab ved at tage Kongen selv, der havde tilladt det, Nikolaus Svenssøn, af Dage (1134). Og hvad Misligheder der kunde hefte ved det politiske Præg, Gilderne antoge, opvejedes vistnok igjen ved de Fordele, de for Resten medførte. Thi ej alene bidroge de til at forhindre Slagsmaal, Voldsomhed og Blodsudgydelse — det var endog forbudet Gildebrødrene ved deres Sammenkomster at medbringe Vaaben — men ved at stilles under Gejstlighedens Opsigt, og ved de religiøse Ceremonier, under hvilke Sammenkomsterne holdtes, bidroge de til at vække den religiøse Sands, medens Nærværelsen af Kvinder, hvilke ogsaa optoges som Medlemmer, befordrede en mere sleben Omgangstone. Hertil kom, at de i hine Tider, hvor det kommunale Væsen endnu var i sin Barndom, saa at sige traadte i Stedet, og man kan vel endog sige banede Vejen for alle de forskjellige Slags Foreninger til gjensidig Understøttelse, som i vore Dage pleje at stiftes, f. Ex Brandforsikrings- og Livsforsikrings - Selskaber, Liigkasser, Pensionsfonds, og andre lignende Indretninger [1]).

---

[1]) Den bedste Forestilling herom, saa vel som overhoved om hvorledes Gilderne vare indrettede, faar man ved at gjennemlæse Statuterne for et eller flere af de gamle Gilder. Uagtet der i Norge fandtes saa mange, er der dog af disse ikkun tvende, hvis Statuter endnu kjendes, og disse ere dertil Gilder paa Landet (Mariæ og St. Olafs Gilde i Hardanger og St. Olafs Gilde paa Onarheim i Søndhordeland). Disse Statuter ere trykte, det første i Thorkelins Diplomatarium II. S. 258, det sidste i Schnabels Beskrivelse over Hardanger, Tillæg, samt Suhms Hist. af Danmark XIV. 588. Af Bestemmelserne i det første, der er det ældste, kunne her merkes følgende: Gildet skulde holdes hvert Aar om Sommeren til Christi, Jomfru Mariæ og St. Olafs Tak, til Helse, til Aar og Fred og alskens Miskun saavel i dette som i det kommende Liv. (Ordene stemme næsten med dem, der anvendes i den gamle Gulathings Christenret Cap. 7 om Ølgerden, hvilket betegner i det mindste dette Gilde som det „Jonsmesse-Øl" der omtales i Frostathingslagen, s. o. I. 2. S. 638, og herved ledes man til, som ovenfor antydet, at betragte Gilderne som den sidste Fase af de i Hedendommen brugelige Blotvejtsler). Hvert mandligt og kvindeligt Medlem skulde præstere en vis Kvantitet godt Malt, en Øres Vegt Vox og et Trug, hvori to Skeer; alt under en vis Mulkt. Børn ældre end tre Aar maatte ej medtages, uden mod et særskilt Tilskud; for et Barn ældre end 12 Aar skulde der betales fuld Kontingent, men Gilde-Eden maatte han ej

Om Olaf Kyrre fortælles der udtrykkeligt, at han foruden mange andre Gilder i Kjøbstæderne stiftede det saakaldte **Myklegilde** i Nidaros, hvilket sandsynligviis er det samme som det, der senere benævnes **Kross-**

---

aflægge, førend han var 15 Aar gammel. Alle Medlemmer skulde indfinde sig undtagen i Nødstilfælde; dog gjaldt Forpligtelsen ej Kvinderne. Ældste Søn arvede sin Faders Medlemsret, eller som det hed „tog Huus efter sin Fader"; ligeledes ældste Datter efter sin Moder. Den, der ellers vilde optages til Medlem, skulde lade sig foreslaa ved Spiseborbet eller i Gildestevne; Medlemmernes eenstemmige Samtykke udfordredes. Den Indtrædende skulde betale „Huusværd" (Intrædelsespenge) hvorved han blev Medejer i Bygningen. Derpaa skulde han gaa til Haandslag og sværge sig i Brødrelaget. Ingen maatte yppe Trætte i Gildet, ikke engang byde Veddemaal, og overhoved passe sig vel for sine Ord, thi „det er godt om Morgenen at mindes hvad man om Kvelden kvæder". Ethvert Medlem var berettiget til at fordre Medlemmerne sammenkaldte til Gildestevne. Intet Medlem maatte medbringe Vaaben. Ingen skulde negte Brugen af sine medbragte Huusgeraad, alt under Mulkt af en Ertog. Spildte nogen saa meget Drikke at han ej kunde skjule det med Haanden, skulde han bøde 3 Penninger, lige saa hvis hans Høy eller Hund kom ind, efter at Bordene vare fremme; saa og hvis man ikke rejste sig, eller ikke var inde, naar Præsten velsignede Christi og Marias Skaal. De samme Bøder skulde den betale, der ej gik til Ottesang eller Højmesse i Kirken med de øvrige Brødre og Gjester. Disse ere de Bestemmelser, der sigtede til Ordenen i Gildehuset. Til den gjensidige Bistand, som Brødrene skulde yde hinanden, sigter følgende: alle Brødrene skulde indestaa for den enkelte Broders Vaaningshuus og Fjøs; hvis det brandt op, skulde de indfinde sig paa Stedet og bygge det op igjen lige saa godt som før: enhver skulde skaffe saadant Stykke Tømmer, som den Brandlidte fordrede, og dertil et Bundt Næver, alt under Mulkt af $1/2$ Maanedsmad. Hvis en Mands Kornlade brandt op før Juul, skulde hver Broder give ham en Mæle Korn; skede det efter Juul, da kun halv saa meget. Brandt hans Hølade, skulde de fordele hans Kvæg imellem sig og opføde det indtil næste Sommer; mistede han tre Stykker Kvæg eller derover ved Sygdom eller Fjeldskred, skulde hver Broder give ham en Mæle Korn. Var en Gildebroder Kjøbmand, og mistede sit Gods eller Varer til en Værdi af 3 Mark eller derover, ved Skibbrud, skulde hver Broder i Erstatning give ham en Mæle Korn; dog ikke hvis Tabet skede i et Land hvormed man havde Ufred; heller ikke hvis det indtraf mere end et Aar efter at Vedkommende havde forladt Landet. Blev en Gildebroder fangen i et fremmed Land, skulde Brødrene udløse ham. Blev en Gildebroder dræbt af et Ikke-Medlem, skulde Brødrene følge Eftermaalsmanden og yde ham al den Hjelp de kunde. Dræbte derimod den ene Gildebroder den anden, skulde han betragtes som Niding eller Forræder mod alle Brødrene, og aldrig understaa sig at komme der oftere. Enhver Gildebroder kunde opkræve saa mange Brødre han vilde til at følge sig hvor som helst inden Fylket; han var alene forpligtet til at skaffe dem det nødvendige til Rejsen, men ingen, der opfordredes, kunde undslaa sig: Hensigten med et saadant Følge kan alene have været den at udføre et eller andet Foretagende, hvortil man behøvede at være mandsterk. Naar et Medlem døde, skulde alle Brødrene, efter Budskab fra Arvingen, indfinde sig for at følge Liget; derhos skulde alle Gildebrødre lade synge

gilde (hellig Korses Gilde), skjønt det ogsaa siges, at det var indviet til St. Olaf [1]). I dette Myklegilde sad han, som der siges, da han ytrede hine evig mindeværdige Ord om den Glæde, han følte ved at see sine Undersaatter tilfreds og fornøjede omkring sig. Hvert Gilde var særskilt indviet til en eller anden Helgen, der saaledes betragtedes som dets Skytspatron, og for saa vidt det ej havde sin egen Kirke, stod det i Forbindelse med en eller anden nær liggende Kirke eller Stiftelse, hvis Bestyrere da tillige vare Gildets gejstlige Tilsynsmænd. Hvert Gilde havde sit særegne Skraa eller vedtagne Klublove. Det ligger for øvrigt i Sagens Natur, at disse Skraaer maa have været indbyrdes overeensstemmende i de fleste Hovedpunkter, navnlig i Alt hvad der sigtede til den aarlige Kontingent, den selskabelige Orden og Ærbarhed, og Medlemmernes Forpligtelse til at staa hinanden bi [2]). Ogsaa paa Landet, i de mere befolkede Distrikter, stiftedes Gilder, der kun heri synes at have været forskjellige fra By-Gilderne, at deres Sammenkomster vare sjeldnere, men derfor ogsaa desto langvarigere [3]). I de Stæder hvor der oprettedes forskjellige Gilder, faldt det af sig selv, at Mænd med fælles Interesser og af een Livsstilling ogsaa helst sluttede sig sammen i eet Gilde; derved skede Overgangen til Haandværkernes Lag, idet Borgere, der dreve et og samme Haandverk, stiftede et Gilde til fælles Understøttelse og selskabelige Sammenkomster, eller og maaskee kom saaledes til at udgjøre Fleerheden i et allerede bestaaende Gilde, at de fuldkommen raadede for, hvo der for

(altsaa bekoste) Sjælemesser for den afdøde. Misforstaaelser mellem Brødre indbyrdes skulde forliges af de øvrige o. s. v. Udtog af enkelte danske Gildestatuter meddeles i Suhms Hist. af Danmark V. S. 77—88.

[1]) Olaf Kyrres Saga Cap. 3. Snorre Cap. 2. Myklegildet synes at maatte have været det samme som Krosgildet, forbi dette deels var det største Gilde, siden dets Gildeskaale ifølge Nidaros Bylov brugtes til Bythingslokale, deels var det fornemste, siden Hertug Skule synes at have været Medlem, (Haakon Haakonsøns Saga Cap. 232.) Man skjelnede mellem de saakaldte store og smaa Gilder (Suhm V. 79); til de første hørte de talrigste og de hvori de fornemste Folk vare optagne. Myklegildet har altsaa været indviet til St. Olaf og det hellige Kors, og rimeligviis staaet i Forbindelse med Korskirken.

[2]) Dette sees f. Ex. ved at sammenligne de ovenfor i Uddrag meddeelte Gildestatuter med de danske, Suhm l. c. anfører.

[3]) Af hiin Gildeskraa for Hardanger sees at Sammenkomsten her kun skede een Gang om Aaret. I Gildeskraaen for Onarheim tales der udtrykkeligt om „første" og „seneste" Dag i Gildet. St. Knuts-Gildet i Malmø holdt fire almindelige Samlinger (synodi) om Aaret; men Benævnelsen „Kalands-Brødre" paa Gildebrødre, efter Kalendæ, eller den første Dag i hver Maaned, viser at maaskee de fleste Gilder have haft maanedlige Sammenkomster. Sandsynligviis kunde dog Medlemmerne ogsaa hver Aften gaa derhen, som i en Klub, udenfor de store Gildesdage.

Eftertiden skulde optages, og derfor ej optoge andre end Mænd af samme Profession [1]).

37. Anseede Mænd og Ætter paa Olafs Tid.

Olaf Kyrres fredelige Regjering kunde ikke andet end være fattig paa Begivenheder af det Slags, som Saga-Fortællerne med Forkjærlighed plejede at merke sig og opbevare i Erindringen for kommende Slægter. Der førtes ingen Krige, og hjemme i Landet herskede der, som det synes, en saa fuldstændig Orden og Rolighed, at der ej engang forefaldt saadanne Fejder eller Tvistigheder mellem Stormændene, som i Mangel af andre, vigtigere og mere interessante politiske Tildragelser kunde anvendes som Stof til denne Konges Saga. Hans syvogtyveaarige Regjeringstid indtager derfor ogsaa i vore Kongesagaer et mange Gange mindre Rum, end de fem Aar, i hvilke Olaf Trygvesson herskede: den er affærdiget paa et Par Blade. Men hvad der paa disse faa Blade fortælles om Olaf, og som vi ovenfor have meddeelt, er ham dog til større og sandere Roos, end om man havde kunnet fylde hele Bøger med Fortællinger om hans Krigsbedrifter. Beklage maa man imidlertid, at der fortælles saa lidet om de mægtige gejstlige og verdslige Mænd, der levede paa Olafs Tid, og vistnok vare ham behjelpelige i alle hans Foretagender. Den eneste, om hvilken der tales noget udførligere, er Tostig Godwinessøns Søn, **Skule**. Vi have allerede ovenfor [2]) omtalt, at Olaf tog ham og hans Broder(?) **Ketil Krok** med sig fra England, og viste dem stor Yndest, især Skule, som fik Tilnavnet Kongsfostre, et Beviis paa at Olaf har beholdt ham

[1]) Om Gilderne i Norge vides ellers saare lidet; det meste findes anført i Langes norske Klosterhistorie S. 314, 409, 585, 587, 619, 620. Det første Skridt til denne Overgang fra Gilder til virkelige Haandværkslag bestod i Oprettelsen af særegne Gilder for de egentlige, mere anseede Borgere for sig, og Haandværkerne, især Skomagerne, for sig. Saaledes i Oslo, St. Annæ Gilde for Borgerne, og Skomagernes Gilde, se Lange l. c. S. 620. Det talrigste Gilde i Bergen, der før Hanseaternes Vældesperiode omfattede alle de egentlige Borgere, synes at have været Mariæ-Gildet, i hvis Gildeskaale Bythinget holdtes. Et andet anseet Gilde i Bergen var St. Eadmunds Gilde, der havde sin Gildeskaale ovenpaa Apostelkirken, og som derfor neppe var stiftet, førend efter at denne Kirke var bygget; da Apostelkirken var den fornemste kongelige Kirke i Landet, og den egentlige Hofkirke i Bergen, har den Mening meget for sig at Eadmunds-Gildet især var for Hirden og de fornemste Mænd (Lange, l. c. S. 409). Af Gilder paa Landet kunne, foruden de oven anførte, ogsaa nævnes Mikaelsgildet paa Voss; Gildet paa Herø i Søndmøre, og et Gilde paa Helgeland, hvorom Navnet „Gildeskaal" paa en Prestegaard og Sognekirke endnu minder.

[2]) Se ovenfor S. 389.

hos sig og saa at sige opdraget ham indtil hans Myndigheds Alder. Vi have ligeledes nævnt [1]), hvorledes Skule, sandsynligviis i Aaret 1069, sendtes til England for at hente Harald Haardraades Liig, hvilket han ogsaa bragte med tilbage. Skule, fortælles der, var en forstandig og kraftig Mand, dertil smuk af Udvortes og veltalende. Olaf satte ham derfor i Spidsen for sin Hird, og brugte ham til at tale paa sine Vegne til Thinge eller ved offentlige Møder, da Kongen selv ikke talte saa godt for sig: med andre Ord, han maa have udnævnt ham til Stallare, da det netop var Stallarens Hverv at tale offentligt paa Kongens Vegne, ligesom de ogsaa regnedes blandt de saakaldte Hirdstjorer (Forstandere for Hirden). Skule raadede og, som Sagaen udtrykker sig, alle Landraad med Kongen, det vil sige, han var hans fornemste Raadgiver i Regjeringsanliggender, thi Olaf, lægges der til, havde ikke fuldt saa dyb Forstand som hans Fader, og lyttede derfor i mangt og meget til sin Fostersøn Skules Raad [2]). Man har saaledes al Grund til at formode, at mange eller de fleste af Olafs Regjeringsforanstaltninger egentlig skyldes Skule, der sandsynligviis især havde engelske eller flamske Forbilleder for Øje. Da Olafs Indretninger bleve modtagne med en saa almindelig Tilfredshed, og det neppe var nogen Hemmelighed, at Skule havde stor Deel i dem, maa man antage at han var lige saa populær blandt Folket, som han var yndet af Kongen. Denne knyttede ham endnu nærmere til sig ved at give ham sit Syskendebarn Gudrun, en Datter af en vis Nevstein og Harald Haardraades Heelsyster Ingerid Sigurdsdatter, til Egte. Kongen tilbød ham derhos et heelt Fylke, som han selv kunde vælge, med alle kongelige Indtægter og Landskylder; men Skule, som frygtede for at en saa stor Gave maaskee kunde blive tilbagekaldt af en senere Konge, der ej var ham saa gunstig som Olaf, bad Kongen i Betragtning af at han som oftest var hos ham ved hans Hird, heller at give ham nogle Landejendomme i Nærheden af de Kjøbstæder, hvor han plejede at tilbringe Julen og tage Jule-Vejtsler. Denne Bøn opfyldte Kongen, og skjødede ham nogle af de bedste Gaarde i Omegnen af Kongehelle, Oslo og Nidaros [3]), hvilke Gaarde siden gik i Arv til hans Efterkom-

[1]) Se ovenfor S. 396.

[2]) Morkinskinna fol. 20. a. jvfr. Fagrskinna Cap. 214, Harald Haardraades Saga Cap. 126, Snorre Cap. 103.

[3]) Saaledes Morkinskinna, l. c hvis Text er den ældste og meest uforvanskede, hvorfor jeg og alene har fulgt den, da de øvrige Sagabearbejdelser her afvige saaledes, at det er umuligt at forlige dem med hinanden indbyrdes, medens det dog er øjensynligt, at alle de afvigende Udsagn kun hidrøre fra een oprindelig, men siden mere eller mindre forvansket, Beretning. Da imidlertid dette Sted, som allerede ovenfor paapeget, er af Vigtighed til Bestemmelsen af Tiden, naar Bergen blev Kjøbstad, vil jeg her ogsaa anføre

mere. [1]) Den fornemste af disse Gaarde og det egentlige Familiesæde synes Rein i Rissens Skibrede paa Nordmøre, kun et Par Mile nordvestenfor Nidaros, at have været, thi efter den benævnes hans Descendenter saa længe som den forblev i Ætten [2]). Denne oprindelige angliske eller anglo-danske

de øvrige Bearbejdelsers Ord til Sammenligning. Fagrskinna, der ellers slutter sig saaledes til Morkinskinna, at den paa de fleste Steder kan ansees som et Uddrag af den, er her noget mere afvigende. Dens Ord lyde saaledes: „Kongen bad ham nævne de Jorder, han vilde have, og nævnte han da nogle øster i Viken (altsaa ved Kongehelle og Oslo, maaskee og ved Tunsberg og Borg), nogle i Hørdaland (altsaa ved Bergen), og nogle i Throndhjem (altsaa ved Nidaros) saa at han i hver Kjøbstad, hvor Kongen opholdt sig, havde saa godt som det bedste Jordegods og tilstrækkelig Landskyld til alskens Bekostning m. m. i Kjøbstæderne". Hrokkinskinna (Harald Haardraades Saga Cap. 125) siger: „Kongen . . . skjødede ham Jordegods øster ved Landsenden, ved Kongehelle, ved Oslo, ved Tunsberg, ved Bergen, og nord ved Nidaros". Og endelig siger Snorre, Harald Haardraades Saga Cap. 103: „Kongen . . . skjødede ham Jorder øster ved Kongehelle, ved Oslo, ved Tunsberg, ved Borg, ved Bergen, og nord ved Nidaros". Her seer man øjensynligt, hvorledes de angivne Stæders Antal voxer eftersom Bearbejdelserne blive yngre, og netop derfor er denne Tilvæxt mistænkelig. Det var en let Sag for en senere Afskriver at udfylde Byernes Tal efter de paa hans Tid existerende, men derimod var det ikke saa let at paavise, hvilke de Kjøbstæder vare, i hvilke Olaf plejede at tage Jule-Residens, thi man maa vel merke, at alle Bearbejdelser, hvor afvigende fra hinanden indbyrdes de end for Resten kunne være, dog stemme deri, at Skule beder om Jordegods i Nærheden af „de Kjøbstæder, hvor Kongen plejede at residere om Vintren eller ved Juletid", hvilket aabenbart viser, at han ej plejede at tilbringe Julen i alle Kjøbstæder. Morkinskinnas Beretning, der af Vikens Kjøbstæder udelader Tunsberg og Borg, bliver just derfor saa meget mere sandsynlig. Men da man derimod maa formode, at Olaf, efter at have anlagt Bergen, opholdt sig hyppigt her for at ordne og drive paa Bygnings-Arbejderne, vidner Morkinskinnas Udeladelse af Bergen om at i det mindste dens Redskriver ej regnede Bergen blandt Kjøbstædernes Tal paa den her angivne Tid. Fagrskinna derimod maa have Bergen for Øje, siden den nævner Hørdaland, men vi have allerede oftere haft Exempler paa at dens Text er mindre paalidelig end Morkinskinnas. Hrokkinskinas Text og den, der forefindes i Udgaven af Snorre, synes oprindelig at have været ordlydende med hinanden, den eneste Forskjel er at hiin nævner „Bergen" alene, hvor denne har „Borg og Bergen", hvilket lettest lader sig forklare enten saaledes at Ligheden mellem begge Navne har forført en ukyndig Afskriver til at overspringe det ene, eller at deres fælles Kilde kun har haft eet Navn, hvoraf der senere er gjort to. Var nu dette ene Navn „Borg", da vilde man ogsaa her have en Bestyrkelse paa at Bergen ej var til, da Skule fik sit Jordegods. Bedst vilde det Hele kunne opklares, hvis vi nøjagtigt vidste, hvilke Arve-Besiddelser der tilhørte Skules Efterkommere; men derom savne vi nu al tilstrækkelig Oplysning.

[1]) Blandt de Ejendomme, Skule fik, var ogsaa, som det synes, den gamle Kongsgaard ved Klemenskirken, der nu kaldtes Skulegaarden (s. nedf.), vistnok efter ham.

[2]) Hertug Skule, Ætling af Skule Kongsfostre i 4de Led, oprettede, som bekjendt, her et anseet Nonnekloster.

Æt blev dog strax fuldkommen nationaliseret i Norge, og hørte lige fra dens første Optræden i Riget indtil dens Forsvinden blandt Landets aller ypperste og mægtige Slægter, ikke engang Arnunge-Ætten undtagen, med hvilken den og, ligesom de andre fornemme Slægter, efterhaanden kom i den nøjeste Forbindelse ved indbyrdes Giftermaal. Fra Skule Tostigssøn og Gudrun Nevsteinsdatter nedstammede i tredie Led Lendermanden Baard Guthormssøn paa Rein, hvis ældste Søn Inge endog besteg Norges Kongetrone, og hvis anden Søn, der bar Stamfaderens Navn, Skule, opnaaede Hertugs-Værdigheden og var Kong Haakon Haakonssøns Svigerfader og farligste Medbejler.

Skules Broder (?) Ketil Krok blev udnævnt til Lendermand paa Haalogaland, hvor Kongen skaffede ham et godt Giftermaal; mange anseede Mænd skulde have nedstammet fra ham, dog nævnes det ikke udtrykkeligt, hvilke de vare [1]). De meest anseede Medlemmer af Arnunge- eller Arnmødlinge-Ætten vare nu, efter at Eystein Orre var falden ved

[1]) Det bør her dog ikke lades ubemerket, at det altid bliver noget tvivlsomt, hvorvidt Ketil Krok virkelig var Skules Broder, eller om ikke ogsaa her en senere Afskriverforvanskning er med i Spillet. Texten i Udgaven af Snorre, l. c. udtaler sig her omstændeligst: „Da kom vestfra med Olaf Skule Søn af Tostig Jarl, der siden kaldtes Kongsfostre, og Ketil Krok, hans Broder; begge vare gjæve og højbyrdige Mænd fra England, og begge saare forstandige, disse Brødre vare Olaf meget kjære; Ketil Krok drog nord til Haalogaland, hvor Kongen skaffede ham et godt Giftermaal, og nedstamme mange Storfolk fra ham". Hermed stemmer saa godt som ordlydende Hrokkinskinna i Harald Haardraades Saga Cap. 123, dog udelades Stykket „begge . . . England"; og i Stedet for „de vare Brødre" (þeir váru bræðr) staaer der „de vare begge" (þeir váru báðir), aabenbart rigtigere, og et Tegn paa at Texten i Udgaven af Snorre her er den mindst paalidelige. Fagrskinna, Cap. 209 og 214, omtaler, merkeligt nok, alene Skule, og nævner ikke et Ord om Ketil Krok. Og endelig udtrykker Morkinskinna, den ældste af alle Bearbejdelser, sig saaledes: „Da kom til Norge med Kong Olaf Skule, Søn af Jarlen Tostig Godwinessøn, og Ketil Krok nordfra Haalogaland (nordan af Hálogalandi); Kong Olaf skaffede ham der et godt Gifte og gav ham Lendermands-Ret der nordpaa, og nedstammer fra ham meget Storfolk". Heller ikke her siges der, at Ketil var Skules Broder, derimod omtales han som en indfød Haalogalænding, der, maaskee forjagen under Harald Haardraade, sluttede sig til Olaf i England, og fulgte med ham tilbage til Norge, og udnævntes af ham til Lendermand i sit Hjem. Besynderligt vilde det og have været om Ketils Efterkommere, hvis han virkelig var Skules Broder, ej skulde have spillet en vigtig politisk Rolle i de paafølgende Borgerkrige, eller i det mindste oftere have været omtalte; men de nævnes, i det mindste som saadanne, ej med et Ord. Sandsynligheden er derfor visselig sterk for at de senere Sagabearbejdelser kun ved Misforstaaelse af den oprindelige Text have gjort Ketil til Skules Broder. Sagen er imidlertid for libet vigtig til at jeg har villet optage denne Formodning i Texten.

Stanford, uden, som det synes, at efterlade sig Børn, dennes Brodersøn Skofte i Giske med Sønner. Da Skofte allerede strax efter Olafs Død omtales som en ældre Mand, der havde vorne Sønner, og i længere Tid havde været bosat paa Familiesædet Giske [1]), maa man antage at hans Fader Agmund maaskee var død før Eystein Orres Fald, og at Skofte umiddelbart derefter har tiltraadt Gaarden. Agmunds Syster Thora var Kong Olafs Moder, og Skofte saaledes hans Syskendebarn, et Frændskab, der nødvendigviis maatte bidrage til at gjøre den allerede mægtige Æt endnu mere mægtig og anseet. Skoftes Datter Thora egtede siden Aasulf paa Rein, Skule Kongsfostres Søn og Efterfølger. En anden mægtig Arnmødling, som dog ej hørte til Giske-Grenen, var den allerede forhen omtalte Jon, Søn af Arne Arnessøn, der ved sit Giftermaal med Thore Hunds Sønnedatter Ramveig [2]) var kommen i Besiddelse af dennes Familiesæde Bjarkø paa Haalogaland, efter hvilken Jons Descendenter sædvanligviis kaldtes Bjarkøingerne. Finn Arnessøns Linje var, som man maa formode, uddøet paa Mandssiden, da ingensteds nogen Søn af ham omtales [3]). Paa Orknøerne og i Skotland havde hans Datter Ingebjørg efterladt Sønner, Orknø-Jarlerne Paal og Erlend, af sit Egteskab med Thorfinn Jarl, og Duncan, der nu befandt sig som Gissel ved det engelske Hof, af sit Egteskab med Kong Mælkolm. Paal Jarl var igjen gift med en Datter af den i Harald Haardraades Dage saa mægtige Jarl Haakon Ivarssøn og Magnus den godes Datter Ragnhild; deres Søn hed Haakon, desforuden havde de flere Døtre, af hvilke en var gift med den mægtige Lendermand Brynjulf Ulvalde paa Vetteland i Ranrike, en Søn af den forhen nævnte Halldor Brynjulfssøn, og Sønnesøn af den ældre Brynjulf paa Vetteland [4]). Erlend Jarl var gift med Thora, hvis Fader, Sumarlide Uspakssøn, sandsynligviis hørte hjemme der i Øerne; men Uspaks Moder var en Datter af den mægtige islandske Høvding Hall paa Sida. Erlends og Thoras Sønner hed Erling og Magnus. Magnus var from og stilfærdig, og gav allerede i en ung Alder umiskjendelige Tegn paa den Aandsretning, der, som vi i det

---

[1]) Se nedenfor, jvfr. Magnus Barfods Saga Cap. 5, 23. Snorre Cap. 4, 12.

[2]) Se ovenfor S. 177.

[3]) Hans Gaard Austraat finde vi siden tilhørende en Kaare paa Austraat, Søn af den nedenfor nævnte Høvding Saxe i Vik, der ej synes at nedstamme fra Finn Arnessøn. Man maa formode at dennes Besiddelser ved hans Overgang til Sven Ulfssøn ere inddragne af Harald Haardraade, og at Magnus Barfod, hvis Frille Sigrid var Kaares Syster, har skjenket denne Gaarden.

[4]) Orknøyinga Saga S. 92, hvor dog aabenbart Sønnen Halldor og Faderen Brynjulf den yngre ere forvexlede med hinanden, sammenl. Fagrskinna Cap. 215, Haakon Herdebreds Saga Cap. 14, Se Cap. 13.

følgende ville see, bragte ham Helgenglorien: hans Broder Erling derimod var voldsom og urolig, og ikke mindre deres Fætter Haakon Paalssøn, der som Datterdattersøn af Kong Magnus den gode endog gjorde Fordring paa højere Rang og Magt end Erling og Magnus. Den herover opstaaende Trætte forbitrede de sidste Aar af Paals og Erlends ellers saa rolige og fredelige Regjeringstid; enhver af Fædrene holdt med sin Søn, og uagtet der ved anseede Mænds Mellemkomst sluttedes et Forlig, hvorved Jarlerne, der hidtil havde regjeret i Fællesskab, deelte Øerne mellem sig paa samme Maade, som forhen Thorfinn og Bruse, kunde dog ikke den stridbare og herskesyge Haakon holde sig rolig, men tilføjede Erlend og hans Tilhængere saa megen Skade, at det atter kom til et aabenbart Brud, som ej bilagdes, førend Haakon efter Modpartiets udtrykkelige Fordring og sine Venners indstændige Anmodning forlod Øerne. Han begav sig til Norge, hvor han, neppe med Rette, siges at være ankommen allersidst i Kong Olafs Dage; efter at have opholdt sig der nogen Tid rejste han til Sverige, hvor han havde mægtige Venner og Mødrenefrænder, da hans Morfader Haakon Ivarssøn, som vi vide, havde havt et Jarledømme der, og nydt stor Anseelse. Dette skaffede Haakon ogsaa en god Modtagelse hos Kong Inge Steenkilssøn, i hvis Rige han nu for det første slog sig til Ro. Imidlertid herskede Paal og Erlend nu atter fredeligt, som forhen, i Orknøerne [1]).

En anden Datter af Finn Arnessøn, Sigrid, var, som ovenfor berettet, bleven gift med Jarlen Orm Eilifssøn paa Oplandene. Hun havde med ham Sønnen Agmund og Datteren Ragna. Det lader næsten til at Agmund har deelt Skjebne enten med Finn Arnessøn eller med sin Frænde Haakon Ivarssøn, og er vandret i Landflygtighed, thi mod Slutningen af Olafs Dage eller i den nærmeste Tid derefter finde vi hans Datter Aastrid gift med den mægtige svenske Høvding Sune Ivarssøn, en Sønnesøn af hiin Sigtrygg i Nerike, hos hvem Olaf den hellige opholdt sig en Stund strax efter sin Flugt fra Norge 1029 [2]), ligesom vi i det følgende ville finde Agmunds Søn Muman ledsagende sin Systersøn, Karl Sunessøn, der var bleven Jarl i Gautland, paa et Krigstog til

[1]) Orkneyinga Saga S. 94—96. Haakon maatte have været meget ung, hvis han virkelig kom til Olaf, thi hans Morfader Haakon blev nemlig, som vi (S. 285) have seet, ej gift med Ragnhild Kongedatter førend i 1062, hendes Datter, Paal Jarls Hustru, kan saaledes ej være fød før 1063, og blev hun end, som det saa ofte var Tilfældet med Pigerne i den Tid, gift meget ung, 15 Aar gammel, kan Haakon dog ej være fød før 1078 eller 1079, saa at han i 1093, Olafs sidste Regjeringsaar, kun var henved 15 Aar. Men allerede fra det 12te eller 13de Aar begyndte rigtignok, som vi have seet, Høvdinger paa hiin Tid at deeltage i Krigstog og optræde selvstændigt. Mere herom nedenfor.

[2]) Se ovenfor I. 2. S. 769.

Norge. Orm Jarls og Sigrids Datter Ragna blev gift med **Svein Sveinsson** paa Gerde [1]).

Blandt Høvdingerne i Gulathingslagen paa Olafs Tid fortjener ogsaa **Kale Sæbjørnsson** at nævnes. Hans Fader Sæbjørn skal have været en Søn af hiin Thorleif spake, Erik Jarls Fosterfader, paa hvem Hallfred Vandrædaskald udslak det ene Øje; men besynderligt er det dog at Kale Sæbjørnsson hørte hjemme paa Agder, medens hiin Thorleif boede i Meldalen i Throndhjem. Vi vide imidlertid at Thorleif spake hørte til Hørda-Kaares Æt, hvis egentlige Hjem var i Hørdaland og Rogaland, og Thorleifs Bosættelse i Thrøndelagen kan derfor maaskee tilskrives særegne Omstændigheder, f. Ex. et Giftermaal. Kale Sæbjørnsson var en overmaade viis Mand og en god Skald [2]). Hans Søn **Kol**, der ligeledes udmerkede sig ved sin Forstand og sine Indsigter, nævnes allerede som fuldvoxen faa Aar efter Olafs Død. Der siges ikke hvilken Gaard paa Agder var denne Æts Hovedsæde, dog synes det at have været paa Øster-Agder [3]), og man maa nærmest tænke paa en af de store Gaarde i den vel befolkede Egn omkring det nuværende Arendal.

Af de andre mægtige Familier, som vi tidligere have nævnt, omtales ikke længere, enten under Olaf eller hans Efterfølgere, Thjotta-Ætten paa Haalogaland, uden for saa vidt som den stod i Forbindelse med det svenske Kongehuus. Erling Skjalgssøns Æt paa Sole var endnu til, om end ikke i sin gamle Glands; paa Olafs Tid nævnes en **Svein** paa Sole; hans Fader var Aaskell, eller maaskee rettere Aaslak Erlingssøn, upaatvivlelig den samme, som var gift med Svein Jarls Datter, og saaledes en Svoger af Kong Sven i Danmark. Dette Svogerskab synes at have givet Anledning til, at Svein Aaslaksson egtede Kong Svens Datter Ragnhild, med hvem han havde Sønnen **Knut** paa Sole [4]), der altsaa maa have levet omkring 1100, men forresten ikke omtales i Sagaerne. Den anden mægtige Lendermands-Æt, der synes at have været besvogret med det danske Kongehuus, nemlig den sognske, talte, som det lader, blandt sine ypperste Medlemmer paa Olafs Tid **Brynjulf Helgesson** og hans Sønner **Svein** og **Serk**, almindeligviis kaldet Serk i Sogn. Disse havde dog ikke deres Sæde paa den gamle Ættegaard Aurland, hvor vi derimod finde Lendermanden **Egil Aaskells- eller Aaslaksson**, der var gift med Inge-

---

[1]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 17, jvfr. Cap 3, og Fagrskinna Cap. 108.

[2]) Orkneyinga Saga S. 108. Magnus Barfods Saga Cap. 23. S. 6. l. 2. S. 62.

[3]) I Orkneyinga Saga S. 154 staar der udtrykkeligt om Kols Søn Kale (siden Ragnvald Jarl); „han drog øster til Agder til sin Fader Kol". Hans Ven Salmund boede og paa Østre Agder, se sammesteds.

[4]) Knytlingasaga, Cap. 23.

bjørg, en Syster af Skofte i Giske. Denne Egil har saaledes rimeligviis nedstammet i lige Linje paa Sverdsiden fra Thord Brynjulfssøn paa Aurland [1]). Maaskee han og var beslægtet med Svein paa Sole.

En Æt, hvis Familiesæde ikke laa saa meget langt fra Sole-Ættens, var den Æt, der nedstammede i lige Linje fra hiin Lendermand, **Erlend af Gerde**, der var en af Bøndernes Anførere mod Olaf den hellige i Slaget paa Stiklestad, og faldt i Dagsriden [2]). Ættegaarden Gerde laa i den sydligste Deel af Søndhordeland, i det nuværende Etne Prestegjeld [3]), ganske nær ved Grændsen mod Rygfylke; foruden denne Gaard ejede Familien vistnok flere andre store Gaarde i denne Egn, navnlig det lige i Nærheden, paa den anden Side af Elven liggende **Stødle**. Erlends Sønnesøn Svein Sveinssøn, der maa have levet paa Olaf Kyrres Tid, var, som nys berettet, gift med Ragna, en Datter af Orm Jarl og Sigrid Finnsdatter, og nedstammede saaledes baade fra Arnmødlingerne og fra Haakon Jarl. Deres Søn var den i det følgende Aarhundredes Halvdeel saare mægtige og anseede Høvding **Orm**, kaldet Kyrpinga-Orm, der især er bleven merkelig som Fader til den bekjendte **Erling skakke**, og Farfader til Kong Magnus Erlingssøn. Orm boede, som vi erfare, paa Stødle; maaskee Gerde allerede har været inddraget af Magnus den gode.

Blandt mægtige Ætter i Thrøndelagen maa man paa Olafs Tid allerede regne den, der nedstammede fra Islændingen **Ulf Stallare** paa Raasvold og Jorunn, Eystein Orres og Agmund Thorbergssøns Syster [4]). Ulfs og Jorunns Søn, der maa have været samtidig med Olaf Kyrre, var Jon sterke paa Raasvold, hvis Søn Erlend himalde var Fader til den bekjendte Erkebiskop Eystein. Ulfs Datter Brigida blev gift med en Høvding, ved Navn Ulf eller Sauda-Ulf, fra hvilken ogsaa en anseet Æt nedstammede [5]). En anden anseet Æt i Thrøndelagen var **Bigge-Ætten**, der nedstammede fra den i Olaf den helliges Historie bekjendte Lodin paa Biggen. Dens Repræsentant paa Olaf Kyrres Tid var Lendermanden **Sigurd Ullstreng**, en Søn af Rut paa Biggen, der faldt i en af Forpostfegtningerne før Stiklestadslaget [6]). Ruts Gaard, Biggen, var bleven

---

[1]) Se ovenfor S. 177, jvfr. Fagrskinna Cap. 215.

[2]) Se ovenfor I. 2. S. 798, 808.

[3]) Gaarden heder endnu Gerde, og Gerde Annexkirke til Etne ligger paa dens Grund.

[4]) Om Ulf og hans Giftermaal, se ovenfor S. 181, 182.

[5]) Sauda-Ulfs Søn var den bekjendte Peder Byrdarsvein, hvorom nedenfor.

[6]) Om Rut paa Biggen, se ovenfor I. 2. S. 794, 823. Det er allerede bemerket, at Magnus Barfods Saga Cap. 4, Snorre Cap. 5, kalder Sigurd Ullstreng en Søn af Lodin Viggjarskalle, medens derimod den legendariske St. Olafs Saga Cap. 85 kalder ham en Søn af Rut paa Biggen. Ru

inddragen af Magnus den gode, men maa, som tidligere paapeget, være bleven Ætten tilbagegiven, da vi finde Sigurd i Besiddelse af den strax efter Kong Olaf Kyrres Død. En anden anseet Thrønder paa Olafs Tid var Saxe i Vik, efter hvilken Gaard, der ligger i Strinden, lidt over en halv Miil østenfor Nidaros, efter ham endnu kaldes Saxevik [1]).

Paa Oplandene var den gamle Steigar-Thore nu vistnok en af de mægtigste Mænd; han opfostrede, som ovenfor nævnt, Kong Olafs Brodersøn Haakon. Uagtet man just ikke i og for sig kan udlægge dette som et Tegn paa, at han stod i Opposition mod Olaf, synes man dog at maatte slutte noget saadant af den Rolle, han siden spillede efter Olafs Død, da han stillede sig i Spidsen for et Oprør mod hans Søn Magnus; vi have ligeledes seet, hvorledes han allerede var kommen paa en spændt Fod med Harald Haardraade, og navnlig undslog sig for at deeltage i Toget til England. Alt tyder saaledes hen paa, at han har opdraget Haakon for at opstille ham som Kronprætendent mod Kong Olaf eller dennes Søn, og at det alene var Olafs store Popularitet, som hindrede ham fra at begynde Opstand i hans Levetid, uagtet Haakon allerede længe før Olafs Død havde naaet Ynglings-Alderen.

En af de mægtigste Lendermænd i Viken, og som ligeledes synes at have hørt til Olafs Modstanderes Parti, for saa vidt et saadant fandtes, var den forhen omtalte Sveinke Steinarssøn, der havde opfostret Haakon Magnussøn, førend han kom til Steigar-Thore, og stedse nærede den største Kjærlighed for ham. Han boede øster ved Gaut-Elven [2]), efter al Rimelighed i Nærheden af Kongehelle. Han var en stolt og trodsig, men særdeles dygtig Mand, og vi ville i det følgende see ham optræde først som en farlig Modstander, siden som en kraftig Støtte, for Olafs Søn Magnus. Hans egentlige Hovedgaard nævnes ikke. I den nordlige Deel af Fylket var den oftere omtalte Vettelands-Æt vistnok den mægtigste. Dens Medlemmer vare paa Olafs Tid hiin Halldor Brynjulfssøn, hvis Sammenligning mellem Kongerne Olaf den hellige og Harald Haardraade ovenfor er gjengiven, og Halldors Søn Brynjulf Ulvalde

---

kunde det vistnok være muligt, at ogsaa den legendariske Saga tager Feil, idet nemlig Rut har haft en Søn ved Ravn Lodin, og at Sigurd først var en Søn af denne, eller Ruts Sønnesøn. Men da Sigurd ej omtales efter Magnus Barfods Tid (1103) og saaledes omtrent da eller kort efter maa være død, er det intet som hindrer os i at antage at han kan være fød mellem 1020 og 1030, saa at det slet ikke er nødvendigt at opstille noget Mellemled mellem ham og Rut.

[1]) Se især Snorre, Sigurd Jorsalafares Saga Cap. 22, Morkinskinna, i Fornm. Sögur VII. S. 109 Note. Anm. til Aalls Snorre II. S. 103.

[2]) Magnus Barfods Saga Cap. 4. Snorre Cap. 4.

den yngre, der blev gift med Paal Orknø-Jarls Datter Thora. I den østlige Deel af Viken, maaskee i Nærheden af Sarpsborg, levede paa denne Tid ogsaa en mægtig Mand ved Navn Berse, der formedelst sin Lovkyndighed blev kaldet Lov-Berse, og som maa have haft en overordentlig stor Indflydelse paa Lovgivningen, da det i den gamle Lovbog for Viken udtrykkeligt siges at han gjorde en Bestemmelse for, hvorledes det skulde forholdes, naar Mand eller Kvinde ophævede Fæstemaal, hvilken Bestemmelse, tilføjes der, siden stedse har været overholdt. Den kaldtes ogsaa efter ham Berse-Loven [1]). Da vi ellers ikke kjende Vikens ældre verdslige Lov, kunne vi ej vide, om dette er den eneste Lovsforandring, Berse har bragt istand, eller om der skyldes ham flere; det sidste er dog, især efter hans Tilnavn at dømme, det rimeligste, og man maa endog næsten formode, at den Affondring, som vi siden finde i legislatorisk Henseende mellem Viken og Oplandene, nærmest skyldes de Lovsforandringer, han for Vikens Vedkommende fik istandbragt i den fælles Sefslov eller Eidsiva-Lov, der nu i sin uforandrede Tilstand kun gjaldt for de egentlige Oplande, medens den derimod med de ved Berses Bestræbelser vedtagne Modifikationer gjaldt for Viken, saa at denne derved paa en vis Maade kunde siges at have faaet en egen Lovgivning. Heraf maatte det igjen være en naturlig Følge, at Vikverjerne efterhaanden undlode at søge Eidsævisthing, men begyndte at holde sit eget Lagthing ved Borg, det saakaldte Borgarthing, der dog aldrig synes at have været anerkjendt som saadant, førend de store Lagthing mod Slutningen af det 12te Aarhundrede deeltes i flere mindre, og Lagmands-Embederne oprettedes [2]).

---

[1]) Snorre, Sigurd Inge og Eysteins Saga Cap. 1, siger at Inge Harald Gilles Søn, ved dennes Død 1137 var til Opfostring hos Aamunde, Søn af Gyrd, Søn af Lov-Berse, i Viken. Altsaa maa Gyrd have levet omkring 1100, og Lov-Berse omkring 1070—80. Der blev, siges der, strax efter Haralds Død stevnet Borgarthing, hvor Barnet Inge toges til Konge. Dette tyder hen paa, at Aamunde levede nærved Borg, thi havde han levet i Ranrike, vilde der have været tilstevnet Thing paa Elvebakken, eller Hornborething, eller Thing ved Stofn nær Vetteland (se Haakon Haakonssøns Saga Cap. 28); havde han levet ved Tunsberg, vilde der have været stevnet Haugathing.

[1]) Se „Norges gamle Love" I. S. 365. Bestemmelsen findes her optagen i en særegen Bearbejdelse af den gamle vikske Christenret; den hører dog aabenbart ikke til Christenretten, men derimod til den verdslige Lovgivnings Giftings-Bolk.

[2]) Endnu paa Sigurd Jorsalfares Tid omtales kun de tre Hovedlagthing, Frosta- Gula- og Eidsævisthing, ligesom vi have seet, at den sandsynligviis i anden Halvdeel af 12te Aarhundrede affattede legendariske St. Olafs Saga kun erkjender tre Lovgivninger, Frostathingslov, Gulathingslov og Sefslov, se ovenfor I. 2. S. 613, 614. Det er let at forstaa, hvorledes den vikske Lovgivning kunde vedblive at regnes til Sefsloven om den end havde un-

Lodi-Berses Søn hed **Gyrd**, hvis Søn **Aamunde** var en af de mægtigste Mænd i Landet ved Tiden mellem 1130 og 1150. En anseet Mand i Viken, som vistnok først nævnes under Olafs Eftermand, men som dog allerede synes at have naaet Manddomsalderen mod Slutningen af Olafs Regjeringstid, var **Dag Eilifssøn** [1]). Hans Herkomst kjendes ikke, men hans fornemste Besiddelser laa i Grenafylke, fornemmelig paa Vestfold, især i Sandeherred og paa Neset, saa vel som fornemmelig paa Havund, hvor Gaarden Bratsberg senere nævnes som hans Søn Gregorius's Gaard. Dag var gift med Ragnhild, en Datter af Skofte Agmundssøn [2]).

Alle disse Ætter, som nu ere omtalte, vare allerede, eller bleve i det mindste i den nærmest følgende Tid, paa det nærmeste forbundne ved indbyrdes Giftermaal. Saaledes egtede som vi have seet, Skule Kongsfostres Søn Aasulf

---

bergaaet enkelte Modifikationer, thi disse vare dog vistnok uvæsentlige i Sammenligning med den uforandrede Hovedmasse. Hvad nu ellers Borgarthinget angaar, vil man neppe finde det omtalt som særeget Lagthing forend efter 1200 da Lagthingene vare deelte. Naar det nævnes før den Tid, er det saa godt som udelukkende kun hvor der er Tale om at tage en Tronprætendent til Konge, i Lighed med Ørething i Nidaros og Haugathing ved Tunsberg. Saaledes allerførst ved Harald Haardraades Hylding, se ovenfor S. 162; ved Inge Haraldssøns nys nævnte Hylding, se hans Saga Cap. 1; ved Baglerkongen Inges Hyldning 1196, se Sverres Saga Cap. 182, ved Erling Steinveggs, 1204, se Haakon Sverressøns Saga Cap. 7; ved Inge Baardssøns 1204, se s. S. Cap. 6; her nævnes og Haugathing i samme Anledning, i 1217; da Haakon Haakonssøn fik Kongenavn, saavel her, som paa Haugathing, Stofnething, Hornborething og Elvebakken, se Harald Haardraades Saga Cap. 28; og endelig i 1236, da Skule Jarl, som det synes, her underhandlede med Bønderne i Anledning af hans Opstand med Kongen (Harald Haardraades Saga Cap. 187).

[1]) Dag Eilifssøn nævnes som Lendermand allerede kort efter Magnus's Tronbestigelse (Magnus den godes Saga Cap. 9, Snorre Cap. 8), og havde saaledes vistnok allerede naaet Manddomsalderen før Olafs Død 1093. Han nævnes ikke efter Magnus's Død 1103. Hans Søn Vatn-Orm nævnes som Lendermand allerede ved 1137; hans anden Søn Gregorius sluttede sig til Kong Inge omkring 1150. I Morkinskinna staar der udtrykkeligt fol. 36 a. Fornm. Sögur VIII. 357, at Dag havde store Besiddelser ved Tunsberg. Men hans Hovedbesiddelser vare dog i Grenafylke; dette sees bedst af den Mængde Gaarde i dette Fylke, der laa til det, rimeligviis af ham stiftede Nonnekloster paa Gimsø. Dette Klosters fleste Gaarde laa paa Havund (nemlig 36); det havde 21 paa Grenland (i Medalheims Sogn), 15 paa Bamble; tilsammen 72 i dette Fylke; dog havde det ogsaa 60 Gaarde paa Vestfold, og endeel i Ranafylke saa vel som i Sogn. Muligt at Dag og Vatn-Orm, der aller først nævnes i Spidsen for en Deel Lendermænd ved Tunsberg, meest have boet her, men at Gregorius har opslaaet sit Hovedsæde paa Bratsberg.

[2]) Inge Haraldssøns Saga, Cap. 21. Fagrskinna Cap. 215.

paa Rein Thora, Skofte Agmundssøns Datter. Skules Datter Ragnhild blev gift med Kyrpinga-Orm paa Stødle [1]); dennes anden Hustru, der ligeledes hed Ragnhild, var en Datter af Sveinke Steinarsson. Kaare, Søn af Saxe i Vik, blev gift med Borghild, en Datter af Dag Eilifssøn; en anden Datter af denne, Sigrid, blev gift med Halldor, Søn af Brynjulf Ulvalde og Thora, Paal Jarls Datter; en tredie, Gyrid, med en Sønnesøns Søn af Lov-Berse [2]). Paa denne Maade vedbleve disse mægtige Familier at forbinde sig med hinanden. Og derfor er det intet Under, at disse Lendermænds-Ætter, som i den lange Roligheds-tid under Olaf havde kunnet samle Kræfter og erhverve Rigdomme, i de følgende Tider dannede et ved sin Kompakthed og indre Sammenhold overvættes mægtigt Aristokrati, som alene en Sverres Klogskab og Udholdenhed var istand til at knække, dog ikke uden Blodsudgydelse og indre Rystelser, hvis skadelige Virkninger for Landets Kraft og Selvstændighed først aabenbarede sig i en meget fjernere Tidsalder.

38. Kong Olafs Død. Hans Personlighed og Træk af hans Godmodighed.

Uagtet Olaf, som vi have seet, plejede at tilbringe Julen i en eller anden Kjøbstad, lader det dog til at Landet var hans kjæreste Opholdssted i de øvrige Tider af Aaret, eftersom Sagaerne udtrykkeligt fortælle, at han for det meste holdt til paa de store Kongsgaarde i Herederne [3]). Denne hans Forkjærlighed for Landet kan man vel ogsaa tilskrive det Tilnavn „Bonde", som man gav ham ved Siden af det mere almindelige „Kyrre". Paa en af disse Gaarde, Haukby [4]) i Ranrike, blev han syg og døde den 22de September 1093, efter 26 Aars Regjering, naar man regner fra Sommeren 1067, da han først fik Kongenavn. Hans Liig blev bragt til Nidaros, og begravet i den af ham opførte Christkirke. En saa ypperlig og vennesæl Konge som Olaf fortjente i Sandhed at begrædes af sine Undersaatter, og hans Død beklagedes derfor visselig af de fleste, skjønt der

[1]) Fagrskinna, Cap. 214, Snorre, Har. H. S. Cap. 103., Inge Har. Saga Cap. 17. At Ragnhild Skulesdatter var Kyrpinga-Orms første Kone, sees deraf, at hendes Fader Skule var samtidig med Olaf Kyrre, medens Erling skakke, om hvem det udtrykkeligt siges, baade at han var en af Orms yngre Sønner, og at han var hans Søn med Ragnhild Sveinkesdatter, ikke døde førend 1179; og hans Søn Magnus var født 1156.

[2]) Haakon Herdebreds Saga Cap. 14.

[3]) Olaf Kyrres Saga Cap. 8, Snorre Cap. 10.

[4]) Dagen angives i det gamle Nekrologium hos Finn Jensson (Isl. Kirkehistorie, 1ste Bind) og hos Langebek (II. S. 515) saavel som i et Par andre. Gaarden, paa hvilken han døde, kaldes Haukstadir i Morkinskinna saavel som

nok ogsaa blandt de yngre Medlemmer af de fornemme Ætter fandtes mange, der længtes efter et mere bevæget Liv og Anledning til at udmerke sig ved Krigsbedrifter. Disse havde vistnok sine Øjne henvendte paa Olafs smukke, raske og haabefulde Søn, Magnus, der ved Faderens Død netop var tyve Aar gammel [1]), og var lige saa krigersk, som Olaf var fredelig sindet. Denne Søn havde Olaf ikke haft med sin Dronning, Ingerid, men derimod med en Kvinde ved Navn Thora Arnesdatter [2]), der siden med Brynjulf Ulvalde den yngre — om i eller udenfor Egteskab, siges ikke — havde en Datter, Skjaldvar, hvilken saaledes var Magnus's Søster paa mødrene Side. Olaf beskrives som en høj og velvoxen Mand, skjønt ej saa høj som sin Fader Harald; alle vare enige om at de ikke havde seet nogen Mand af et smukkere eller mere majestætisk Udvortes. Hans Haar var guult som Silke, og hang smukt i Lokker; hans Hudfarve var lys, Øjnene vakre, Lemmerne veldannede, han talte ikke gjerne offentligt til Thinge, derimod var han lystig ved Drikkebordet, og samtalede gjerne i fortroligt Vennelag [3]). Da han, som vi have seet, yndede Pragt, kunne vi allerede deraf slutte, om end Sagaerne ikke udtrykkeligt nævnte det, at han fremfor andre Konger holdt sin Hird med ypperlige

' Hrokkinskinna og Hryggjarstykke: hos Snorre kaldes den Haukabœr, i Ágrip Cap. 38 Haukbœr. Denne Form er vistnok rigtigere end „Haukstadir" da en Gaard af dette Navn ej findes i Ranrike, derimod gjenkjendes Haukbø i det nuværende Haakeby, en stor Gaard i Tanum Sogn, ved Sæimsfjorden.

1) Han var nemlig 30 Aar gammel da han faldt 1103, se hans Saga Cap. 38, Snorre Cap. 28.

2) Saavel Morkinskinna som Fagrskinna kalde hende en Datter af Arne laage (om hvem for Resten intet vides); i Hrokkinskinna og Hryggjarstykke saavel som hos Snorre (Olaf Kyrres Saga Cap. 5) kaldes hun derimod Thora Jonsdatter. Om hendes Forhold til Brynjulf Ulvalde ytres kun i Forbigaaende, at Skjaldvar var Kong Magnus Barfods sammødre Syster (Sigurd Jorsalafares Saga Cap. 27) og at hun var en Syster af Halldor Brynjulfssøn (Magnus Erlingssøns Saga Cap. 29); da det her ogsaa udtrykkeligt tillægges, at hun var sammødre Syster med Magnus, medens Halldor aldrig kaldes Magnus's Broder, er det klart, at Halldor og Skjaldvar havde forskjellige Mødre, saa at Orkneyinga Saga paa det ovenfor anførte Sted vistnok har Ret (Navnforvexlingen fraregnet) naar den som Halldors Moder nævner Thora, Paal Jarls Datter. Brynjulfs Forbindelse med Thora, Olafs Frille, maa have været langt tidligere end hans Giftermaal med Jarledatteren; ja den maa allerede have fundet Sted i Olafs Levetid, da Sigurd Ranessøn, Skjaldvars Mand, udtrykkeligt siger at Magnus selv gav ham Skjaldvar til Egte strax efter Krigen i Sverige, altsaa ved 1101 (Sigurd Jorsalafars Saga Cap. 29). Skjaldvar maa saaledes være fød i det seneste ved 1087. Halldor, Brynjulfs Søn med Jarlens Datter, nævnes derimod ikke førend efter 1155, og blev dræbt 1160, neppe som en gammel Mand, hans Fødsel falder derfor vist ikke før 1115.

3) Olaf Kyrres Saga Cap. 2, Snorre Cap. 1.

Vaaben og Klæder: han sparede ikke paa Guld, Sølv og kostbare Klenodier, naar det var ham om at gjøre at udmerke en dygtig Mand eller binde ham til sig. Kun paa Jordegods var han paaholdende, undtagen mod sin Yndling Skule. Men Lendermænds-Aristokratiet var ogsaa allerede mægtigt nok, til at han ikke skulde svække Kronen end mere ved at bortgive flere af dens Ejendomme.

Sagaerne meddele kun et enkelt Træk af Olafs private Liv, men dette viser os dog allerede noksom, hvor venlig og spøgefuld han var. En Sommer, fortælles der, havde hans Mænd rejst omkring for at opkræve Landskyld. Kongen spurgte dem, hvor de havde fundet den bedste Modtagelse. De nævnte en Bonde i et Fylke[1]; „han er gammel Mand", sagde de, „som veed mange Ting forud; vi have spurgt ham om en heel Deel, som han har givet os fuldkommen Besked paa, og tro vi derfor, at han skjønner Fuglenes Sprog". „Hvor kunne I dog tro noget saadant", sagde Kongen; „det er jo kun Narrestreger". Men en Sommer, da Kongen sejlede langs Kysten gjennem nogle Sund, spurgte han tilfældigviis sine Mænd, hvad den Bygd hed, som man nu kom forbi. De svarede ham, at det netop var det Fylke, hvor de havde fundet den venlige Modtagelse, og at den kloge Olding boede paa en Gaard som laa ganske nær ved Sundet. Kongen, som saa en Hest gaa og græsse tæt ved Gaarden, befalede nu nogle af sine Mænd at ro i Land og dræbe den. De undskyldte sig, da de nødig vilde tilføje deres venlige Vert nogen Skade, men det hjalp ikke; paa Kongens Befaling maatte de hugge Hovedet af Hesten, dog saaledes at der ej kom Blod paa Jorden; Kroppen blev bragt ombord paa Skibet, og Hovedet gjemt under Tiljerne i Baaden. Derefter maatte de hente Bonden selv, men det blev dem strengelig forbudt at give ham det mindste Nys om hvad der var skeet. Da Bonden kom ombord paa Kongens Skib, spurgte denne ham, hvo der ejede den Gaard, han boede paa. „Det gjør I, Herre", svarede Bonden; „jeg betaler eder Landskyld." Du kan sige os Leden her gjennem disse Sund", sagde Kongen, „da du rimeligviis er kjendt i disse Farvande". Bonden gik da ned i Baaden til Kongens Mænd, og roede foran for Skibet. Kort efter kom en Krage flyvende frem over Skibet og skreg heftigt. Bonden betragtede den nøje. „Synes det dig værdt at lægge Merke til denne Krages Flugt", spurgte Kongen. „Nej vist ikke", svarede Bonden; men i det samme kom en anden Krage flyvende med høje Skrig, og Bonden

---

[1]) I Udgaven af Snorre staar der: „et Fylke i Lister Len"; at dette „i Lister Len" er senere tilføjet efter Peder Klaussøns Oversættelse, skjønnes saavel deraf at „Lister Len" er en langt yngre Benævnelse end fra Olafs Tider, som af den Urimelighed at sætte „Lister Len" som større end et Fylke.

ſtirrede ſaaledes paa den at han reent glemte at ro og ſlap Aarerne. „Denne Krages Skrig lader til at gjøre et ſterkt Indtryk paa dig“, ſagde Kongen. „Juſt ikke ſaa meget“, ſvarede Bonden, „ſkjønt jeg nu rigtignok faar en Mistanke ved, hvad den ſiger“. Da kom en tredie Krage, den fløj ganſke nær ved Skibet, og ſkreg værſt af dem alle; da kaſtede Bonden Aarerne, og ſtod op. „Hvad ſiger Kragen, Bonde“, ſpurgte Kongen, „ſiden du ſynes at lægge ſaa megen Vegt derpaa?“ „Man kan dog ikke vænte at jeg ſkal vide det“, ſvarede Bonden. „Sig det kun“, ſagde Kongen. Da ſvarede Bonden:

Vintergammel ſiger,
hun veed det ikke;
Toaarsgammel taler,
jeg tror det ikke;
Treaarsgammel ſiger —
det tykkes ej rimeligt —
at her jeg ror
paa Heſtens Hoved,
og du, o Konge,
dens Krop har ſtjaalet.

„Hvad“, ſagde Kongen, „vil du kalde mig Tyv? Da taler du i Sandhed ikke ſømmeligt til os“. „Nej viſtnok“, ſvarede Bonden, „men I har nok ſpillet mig et Puds“. „Du har Ret Bonde“, var Kongens Svar; „dette have vi gjort for Moro Skyld og for at ſætte dig paa Prøve om du virkelig er ſaa viis, ſom man har ſagt os. Din Heſt ſkal jeg erſtatte dig.“ Kongen gav ham nu ej alene gode Gaver, men fritog ham ogſaa fra at betale Landſkyld af den Gaard, paa hvilken han boede [1]). — Fortællingen er viſtnok temmelig gammel — det maa man i det mindſte ſlutte af Verſet — og indeholder, nærmere betragtet, intet urimeligt, thi Bonden kunde nok have faaet Nys om det Puds, Kongen havde ladet ham ſpille, om denne end troede at det var en Hemmelighed; det Hele kunde maaſkee endog være en forud mellem Bonden og Hirdmændene aftalt Spøg for at fornøje Kongen. Men dennes Godmodighed og Nedladenhed aabenbarer ſig dog lige fuldt. Vi beſtyrkes heraf ogſaa i det Indtryk, ſom man allerede ſtrax faar af den korte Skildring, Sagaerne for øvrigt give af Olafs Charakteer og Leveſkik, at hans Fromhed og Religiøſitet ikke ytrede ſig ved mørkt Bigotteri, der ej tillod Lyſtighed og Spøg, men derimod var af det egte Slags, der gjorde ham glad med de glade, og alene udbredte en ſtørre Elſkværdighed over hans Væſen og Omgangstone.

Uagtet Olafs Regjering var ſaa fredelig, og frembød ſaa lidet Stof, der egnede ſig til at beſynges af Skaldene, ere dog ogſaa hans Bedrifter forevigede af den oftere omtalte berømte islandſke Skald **Svein Herdiſesſøn** (Hallarſtein) i en egen Draapa, der var kunſtigt indrettet med Stev, og ſom i ſin Tid ſynes at have været meget beundret. Flere Vers af denne citeres i Sagaen; den begyndte, ſom man ſeer, allerede med Toget

[1]) Olaf Kyrres Saga Cap. 7, Snorre Cap. 7.

til England og Stanford-Slaget [1]), handlede siden om den danske Krig, og endelig om Olafs Gavmildhed, fredelige Regjering og prægtige Hofholdning. Stevet eller Omkvædet, der indflettes efter visse Mellemrum, lyder saaledes: „den storsindede Olaf veed at han er den aller bedste Fyrste, som nogensinde er fød under Solen [2])."

39. Mag Adams Skildring af Forholdene i Norge.

Førend vi gaa over fra Olaf Kyrres Regjeringstid til hans urolige Efterfølgers, er det af megen Interesse, i sin Heelhed at betragte den Skildring, som den samtidige Forfatter Mag. Adam af Bremen, med hvem vi her maa tage Afsked, giver af Forholdene i Norge paa sin Tid. Adam, der, som man formoder, havde hjemme i den sydligste Deel af Saxland, kom i Aaret 1068, til Bremen, hvor han blev modtagen i Kannikernes eller Chorbrødrenes Tal; i et Brev, udstedt af Erkebiskop Adalbert den 11te Juni 1069, nævnes han blandt Vidnerne som Magister Scholæ [3]). Kort efter besøgte han, som vi allerede tidligere have nævnt, den danske Konge Sven Ulfssøn,. der modtog ham paa det venligste, og gav ham en Mængde Oplysninger om de historiske og geographiske Forhold i Norden. Disse Oplysninger, saa vel som andre, han andenstedes fra samlede, og hvoraf han i Bremen selv havde Adgang til at erhverve de fleste fra første Haand, benyttede han til sit Verk „de Hamburgske Erkebiskoppers Bedrifter", hvilket, skjønt egentlig bestemt til at være Personalhistorie, dog kan ansees som en fuldstændig Kirkehistorie for Norden lige fra Ansgar indtil Adalberts Død, og som derved nødvendigviis ogsaa kommer til at indeholde en Mængde verdslige Begivenheder. Man erfarer af Verket selv, at han sluttede det omkring 1075; det er dediceret til Adalberts Eftermand Liemar [4]). Det er inddeelt i fire Bøger, af hvilke de tre første indeholder den egentlige Historie; den fjerde derimod er en Beskrivelse over Norden (eller som det i Overskriften heder „Nordens Øer"),

---

[1]) Der citeres nemlig i Harald Haarbraades Saga Cap. 15, Snorre 88, et Vers om Kampen med Morker, med en Deel af det til Olafsdraapen hørende Stev: „riklundaðr veit undir."

[2]) Nemlig „Ólafr borinn sólu — sik beztan gram miklu — riklundaðr veit undir". Se overhoved om Stein Scripta hist. Isl. III. S. 224 flgg., jvfr. ovenfor I. 2. S. 285. Ogsaa Stuf blinde synes at have besunget Olaf; der citeres i det mindste et Vers af ham, om hvorledes Olaf lod enhver drikke med hvem han vilde, Olaf Kyrres Saga Cap. 4, Snorre Cap. 3.

[3]) Staphorst, S. 487, hvor dog Brevet urigtigt er henført til 1068, se ovenfor S. 414.

[4]) Om Mag. Adam og hans Verk, se Fortalen til Lappenbergs Udgave.

hvorfor den ogsaa stundom ansees som et eget Skrift for sig. Mag. Adams Verk indeholder en Mængde Oplysninger, som ikke andenstedsfindes; men de maa benyttes med den yderste Varsomhed. Thi deels er det let at skjønne, at han, som ikke kom til Bremen førend i 1068, og derfor neppe før den Tid har kjendt synderligt til de nordiske Forhold, umuligt kan have sat sig saaledes ind i dem, at han, da han faa Aar efter skrev sit Verk, var i Stand til at opfatte dem rigtigt, forudsat endog at alle de Meddelelser, han benyttede, vare paalidelige. Deels seer man tydeligt, at i det mindste saare meget af det, Kong Sven meddeelte ham, ikke var overeensstemmende med Sandheden, hvad enten nu at Sven selv ikke vidste ret Besked, eller at han fremstillede Begivenhederne paa en eensidig og partisk Maade[1]); muligt er det ogsaa, at Mag. Adam ikke altid har forstaaet ham rigtigt. Hertil kommer endelig at Mag. Adam selv betragter Forholdene fra et eensidigt Standpunkt, nemlig i den bremiske Kirkes Interesse. Alt dette maa man have for Øie ved Benyttelsen af hans Verk. Enkelte Rettelser synes allerede han selv eller en med ham samtidig Mand senere at have foretaget; det er de saakaldte Scholier, der findes tilføjede i flere Haandskrifter af Verket.

Hvad nu nærmest hans Skildring af de norske Forhold angaar, da er det klart at den, nedskreven før 1075, og maaskee nærmest efter Indtryk, modtagne ved Kong Svens Meddelelser, mere fremstiller Tilstanden under Harald Haardraade, end paa Kong Olafs Tid. Men enkelte af hans Ytringer vedkomme aabenbart en endnu fjernere Tidsalder, omtrent saaledes som naar vi endnu i et eller andet udenlandskt geographiskt Verk finde „Malstrømmen" og andre lignende Natur-Merkværdigheder i Norge, der spillede en vigtig Rolle for flere Aarhundreder siden, omtalte som om de endnu havde noget at betyde. Men Skildringen selv, den første nogenledes omstændelige, der findes af Norge og dets Folk næst Ottars, er dog ligefuldt af overordentlig Interesse. Med de ovenfor udhævede Omstændigheder for Øje vil man uden synderlig Vanskelighed kunne udsondre hvad der ej vedkommer Forfatterens egen Tidsalder, saa vel som skjønne, hvor han overdriver, tager Feil, eller ikke ret har opfattet Forholdene.

Efter at have forudskikket dette, meddele vi her Beskrivelsen:

„Ligesom Nortmannia er det yderste Land i Verden, saaledes behandle vi det ogsaa passeligt aller sidst i vort Verk. De nyere kalde det „Norge" (Norguegia)[2]). Om dets Beliggenhed og Størrelse har jeg allerede

---

[1]) F. Ex. hvor der handles om Svens Forhold til Magnus den gode og Harald Haardraade.

[2]) Altsaa seer man, at Navnet „Nordmannaland", i det mindste udenfor Norge,

nævnt noget hvor jeg behandlede Sverige [1]); nu tilføjer jeg særskilt, at det i sin Længde strækker sig mod det yderste Norden, hvoraf det og har sit Navn. Det begynder ved de fremragende Skjær i det Sund, der kaldes Beltes-Sundet [2]); derpaa bøjer det sin Rygning mod Norden, og efter at have strakt sig i en Bue langs det brusende Ocean, begrændses det af de riphæiske Bjerge [3]), hvor den trætte Verden ophører. Nordmannia er formedelst sine barske Fjelde eller sin alt for sterke Kulde det ufrugtbareste af alle Lande, og alene skikket til Fædrift. Kvæghjordene plejer man derfor her paa Arabernes Viis længe at gjæte i Ørkenerne [4]). Kvæget giver saaledes alle Livsfornødenheder, idet Melken tjener til Føde, Ulden til Klæder. Men derfor opfostres her ogsaa de tapreste Krigere, der, ikke blødgjorte ved den større Luxus, Kornavlen medfører, oftere paaføre andre Krig, end de selv forulempes af andre. Uden Misundelse bo de sammen med deres Naboer Sviarne; men derimod angribes de stundom, dog ej ustraffet, af de lige saa fattige Daner. Og paa denne Maade trungne af Mangel paa Livets Nødvendigheder, gjennemstrejfe de hele Verden paa Vikingetog, og hjembringe det rigeste Bytte, hvorved de opholde Livet trods deres eget Lands Mangel [5]). Men efter at de

---

endnu paa Adams Tid ej har været ganske aflagt; hvis for øvrigt ikke — hvad der her nok er muligt — Navnet „Nortmannia" skriver sig fra den samme Kilde, hvorfra den strax efter følgende Skildring af Vikingevæsenet er hentet, og som øjensynlig tilhører det 9de eller 10de Aarhundrede. Her har Scholie 139 ellers dette merkelige Tillæg: „Fra hine Nordmænd, der bo hiinsides Danmark, kom hine Nordmanner, der bebo Frankrige, og fra dem igjen har Apulien nu nylig faaet „det tredie Sæt Nordmanner".

[1]) Nemlig ovenfor i Cap. 21, hvor det heder: „For dem der have tilbagelagt Danernes Øer, aabenbarer sig en anden Verden i Sverige eller Norge, der ere de to videste Riger i Norden og næsten ubekjendte for vor Kreds. Herom har den saa indsigtsfulde Danekonge fortalt mig, at Norge neppe kan gjennemrejses i een Maaned, og Sverige neppe endog i to. Dette, sagde han, prøvede jeg selv, da jeg nylig under Kong Jakob var paa Krigstog i hine Egne, hvilke begge indsluttes af de højeste Fjelde, dog især Norge, der med sine Alper omgiver Sverige".

[2]) Fretum Balticum. Ved fretum mener Adam dog her nok mere „Sø" eller „mindre Hav", modsat Oceanet; og han regner, som flere ældre Forfattere, Kattegattet med til Belte-Havet. Saaledes og Ottar, hvor han lader den store Bugt (Østersøen) aabne sig søndenfor Skiringssal.

[3]) Dette Navn har Adam hentet fra de ældre romerske Forfattere, som han har benyttet, og oftere nævner.

[4]) Her sigtes aabenbart til de store Græsgange paa Højfjeldene, som Hardangervidden o. a. l.

[5]) Alt dette, om Norges Mangel, Nordmændenes Haardførhed, Fejder med Danerne og Vikingetog, er aabenbart hentet fra Beretninger, afgivne af de

have antaget Christendommen og ere gjennemtrængte af bedre Lærdomme, have de nu lært at elske Freden og Sandheden, at nøjes med sin Fattigdom, ja snarere at adsprede det samlede, end som før at samle det adspredte. Og skjønt de alle fra først af dyrkede Troldmændenes skjendige Kunster, bekjende de nu i Eenfoldighed med Apostelen den korsfæstede Christus. De ere ogsaa de nøjsomste af alle Mennesker, og lægge saavel i Spise som i Sæder særdeles meget an paa Sparsomhed og Maadehold. Derhos have de en saadan Ærbødighed for Prester og Kirker, at de neppe betragte nogen som sand Christen, der ikke daglig skjenker Gaver til Messen, som han hører. Men Daaben og Konfirmationen, Altrenes Indvielse og Ordinationen til de hellige Grader betales hos dem og hos Danerne alt sammen dyrt; som jeg antager, formedelst Presternes Vindesyge, fordi Barbarerne endnu ikke enten kjende til Tiende-Ydelsen eller ville yde Tiende, og derfor nødes til at betale saa meget mere for hvad der skulde bydes dem gratis. Thi alt koster der Penge, endog Sygebesøg og de Dødes Begravelse. Og den ellers saa ypperlige Folkecharakteer skjemmes saaledes, efter hvad jeg har hørt, kun ud ved Presternes Vindesyge [1]). I mange Egne af Norge eller Sverige ere Kvæghyrderne endog Folk af den højeste Byrd, der leve paa Patriarchernes Viis, og af deres Hænders Arbejde. Men alle Norges Indbyggere ere de ivrigste Christne undtagen de som bo længst mod Nord ved Oceanet. Om dem siges der at de endnu formaa saa meget ved magiske Kunster og Galdre, at de paastaa at vide Besked om, hvad hvilket som helst Menneske i hele Verden foretager sig. Stundom drage de ogsaa Havets store Hvaler op paa Land alene ved deres mægtige fremmumlede Ord; og mangt og meget andet saadant, som der i Skriften staar at læse om Troldmænd, er ved Øvelse blevet dem let at udføre [2]). Paa de høje Fjeldstrækninger, som der findes, har jeg hørt der skal være Kvinder med Skjeg [3]), og Skov-

---

ældste Missionærer paa Ansgars og hans nærmeste Efterfølgeres Tid. Om man ej kunde see det af andet, viser det sig deraf at han selv strax efter vidtløftigt melder, hvorledes alt er blevet anderledes efter Christendommens Indførelse.

[1]) Hvad der her siges om Presternes Vindesyge, grunder sig enten paa Mag. Adams Animositet mod Norges paa hans Tid vel endnu tildeels engelske eller engelsksindede Prester; eller paa en fejlagtig Opfatning af de gamle Kirkelovsbestemmelser om Presternes Indtægter, eller maaskee ogsaa paa begge Dele i Forening.

[2]) Her sigtes, som man tydeligt seer, til Finnerne, der ogsaa nedenfor udtrykkeligt nævnes.

[3]) Maaskee en fejlagtig Opfatning af en Beretning om Kvænerne, hvis Land Mag. Adam ovenfor i Cap. 14, 17, 19, kalder „Kvindernes" eller „Amazonernes" Land.

mænd, der sjelden lade sig see. Disse bruge Dyrehuder til Klæder, og naar de tale med hinanden skal det mere ligne en uartikuleret Lyd, end virkelige Ord, saa at de neppe kunne forstaaes af de nærmest boende Folk. Disse Bjerge kalde de romerske Forfattere „de riphæiske Højder". Skridfinnerne kunne ikke leve uden Sneens Kulde. Deres Løb paa den dybe Sne overgaar endog de vilde Dyrs i Hurtighed [1]). I denne samme Bjergegn er der en saa stor Mængde af vilde Dyr, at den største Deel af Egnens Indbyggere kun leve af Jagtens Bytte. Der fanges Urer [2]), Bøfler og Elger, ligesom i Sverige; forøvrigt fanges Visunder (bisontes) i Vendland og Rusland; kun Norge har sorte Ræve og Harer, hvide Maarer, og Bjørne af samme Farve [3]), hvilke bo under Vandet ligesom Urer [4]). Men da saa meget der til Lands maa forekomme vore Landsmænd underligt og usædvanligt, overlader jeg Landets egne Indbyggere at fortælle nærmere saavel herom som om andet. Hovedstaden (metropolis civitas) i Norge er Throndhjem, som nu, prydet med Kirker, besøges af talrige Folkeskarer. Der ligger den salige Konge og

---

[1]) Her sigtes til Skierne.

[2]) D. e. Urorer, af hvis Horn Drikkehornene (Dyrshorn, Urarhorn) gjordes; imidlertid seer man af den Maade hvorpaa Mag. Adam strax nedenfor omtaler Urerne, at han fejlagtigt antager dem for Sødyr. Sagen er den, at han nok har taget alle disse Dyrsnavn fra Solinus, (Cap. 20), som han oftere citerer.

[3]) Dette Sted er merkeligt, da det synes at vise, at Mag. Adam udtrykkeligt har faaet Underretning om at Iisbjørne have været forefundne i det nordlige Norge. Thi Iisbjørne fra Grønland og Iisland havde man paa hans Tid allerede seet i Tydskland; navnlig medbragte Isleif en saadan, se ovenfor S. 214.

[4]) Her tilføjes en mærkelig Scholie, maaskee fra Mag. Adams egen Haand: „Paulus Diaconus paastaar i sin langobardiske Historie (I. 4), at der i de yderste Egne af Norden blandt Skridfinnerne ligge syv Mænd ligesom sovende i en Hule ved Oceanet, om hvilke Mænd der hersker forskjellige Meninger og den Tro at de ville prædike for Folkene paa Verdens sidste Tider. Andre sige, at nogle af de 11000 Jomfruer ere komne did, og at deres Forsamlinger og Skibe ere blevne bedækkede af et Bjerg, samt at der skeer Miraklet paa dette Sted, hvor ogsaa Olaf opførte en Kirke. Denne Olaf var en saare retfærdig Konge, og drog Nordmændene aller først til Christendommen. Magnus, hans Søn, undertvang Danerne. Harald, Olafs meget slemme Broder, lagde Orknøerne til sit Rige og udvidede dette lige til de riphæiske Bjerge og Island". Her sigtes, som man seer, tydeligt nok til Helgenerne paa Kinn og Selle, eller St. Sunniva med Følge, hvilke Mag. Adam eller hans Kilde har forvexlet med St. Ursula og de 11000 Jomfruer, og hvis Historie ogsaa er disses overmaade liig. Olaf Tryggvesøn har han ligeledes forvexlet med Olaf den hellige, hvis man ellers ikke kan antage, at denne ogsaa har bygget en Kirke paa Selle, hvad der slet ikke er usandsynligt.

Martyr St. Olafs Lig, ved hvis Grav lige til den Dag i Dag Herren udfører underbare Helbredelser" ... her følger det tidligere (S. 371) anførte Sted; og derefter en kort Opregnelse af de første Bisfopper m. m., hvilket ligeledes ovenfor er anført. „Efter Norge", heder det dernæst, „hvilket er det yderste Land mod Norden, finder man ingen menneskelig Bolig, kun det forfærdelige og store Verdenshav. Men dette har lige overfor Norge mange ikke umerkelige Øer, som nu næsten alle ere Nordmændenes Herredømme underkastede, og derfor ej her bør forbigaaes, saa meget mere som ogsaa de ligge under Hamburgs Erkestol. De første ere Orknøerne ....[1]) der ligge mellem Norge, Britanien og Irland, og spotte det brusende Havs Trusler. Til dem skal man fra den norske Stad Throndhjem kunne sejle paa een Dag. Fra Orknøerne skal der, som man siger, være lige saa lang Sejlads enten til England eller Skotland [2]). ... Den Thyle, der, uendeligt langt affondret fra de øvrige, ligger midt i Oceanet, skal neppe være bekjendt [3]). Dog fortælles der om den, saavel af de romerske Forfattere som af Barbarerne, meget, der er værd at melde [4]). .... Dette Thyle kaldes nu Island, efter den Iis, der binder Oceanet. Om denne Ø fortælles det merkelige, at hiin Iis formedelst dens Ælde er saa sort og tør, at den brænder naar man antænder den [5]). Den er meget stor, saa at den kan rumme mange Mennesker, der alene leve af at opføde Kvæg, og klæde sig med dets Uld; der vorer intet Korn og findes saare lidet Træ, derfor bo de i underjordiske Huler, benyttende fælles Huusly og Leje med deres Kvæg [6]). ... Der ere ogsaa flere andre Øer i Oceanet, af hvilke **Grønland** ej er den mindste, beliggende dybere inde i Oceanet, lige imod Sveriges Bjerge eller de riphæiske Højder" [7]). ... „Den tredie Ø er **Haalogaland**. Den ligger Norge nærmere, og staar ikke tilbage for de øvrige i Størrelse [8]). Denne seer man

---

[1]) Her anføres nogle Notitser fra Martianus og Solinus.

[2]) Man seer, at Mag. Adam ej har været paa det rene med Orknøernes Beliggenhed, og at han har slaaet saavel Færøerne som Hjaltland sammen med dem.

[3]) Det er næsten Ord til andet Orosius's Ord, I. 2.

[4]) Her anføres atter noget deels efter Beda, som udtrykkeligt nævnes, deels efter Solinus.

[5]) Sandsynligviis en urigtig Forestilling om de saakaldte Bruunkul eller Surtarbrandr.

[6]) Her følger det ovenfor S. 221 nederst og 222 anførte. Beskrivelsen over Islændingernes Boliger er, som man seer, overdreven, og kan i alle Fald kun sigte til de aller fattigste Folks Jordhytter.

[7]) Se ovenfor S. 230.

[8]) Det sees her, at Mag. Adam ikke har haft fjerneste Forestilling om Haalogalands rette Beliggenhed, men at han har antaget dette store Landskab for en fjern Ø, hverken landfast med det egentlige Norge eller med Finmarken.

om Sommeren ved Solhvervstid Solen i 14 Dage uafladeligt over Horizonten, men savner den ogsaa i lige saa mange Dage om Vintren: en forbausende og uforklarlig Sag for Barbarerne, der ikke vide at Dagenes ulige Længde bestemmes ved Solens Nærmelse og Tilbagegang. (Her følger nu Forklaringen over dette Forhold). Hedningerne, der ej vide dette, kalde hiint Land „det hellige og lykkelige" siden det fremviser et saa underbart Fænomen. Dette, forsikrede Danekongen og mange andre, fandt virkelig Sted der, ligesom i Sverige og Norge og de øvrige Øer paa den Kant. Derforuden sagde han at der af flere var opdaget en Ø i det samme Hav, ved Navn **Viinland** [1]) . . . Og efter denne Ø findes ikke længer, sagde han, noget beboeligt Land i hiint Ocean, men alt hiinsides er opfyldt med utaalelig Kulde og uhyre Mørke; hvilket Martian omtaler saaledes: hiinsides Thyle er der en Dags Sejlads til det sammenløbne Hav [2]). Dette erfarede nylig Nordmændenes højst erfarne Konge Harald, der, efter at han paa et Søtog havde gjennemforsket det nordlige Oceans Vidde, endelig paa de mørke Yderkanter foran Verdens Ende nær var med sine Skibe kommen ud i Afgrundens frygtelige Svælg, og med Nød og neppe kom uskadt tilbage". Herefter [3]) anføres ogsaa et Uddrag af en Beretning, Erkebiskop Adalbert havde meddeelt Mag. Adam om en Opdagelsesrejse, som nogle fornemme Friser i hans Formands (Bescelins) Tid havde foretaget til de fjernere Egne af Nordiishavet. De sejlede mellem Danmark paa den ene, og Britannien paa den anden Side, til Orknøerne; beholdende disse til venstre, Norge til højre, styrede de lige til Island, og videre mod Nord, fik see alle de før omtalte Øer, men kom endelig „i hiint stivnede Iishavs Mørke, hvor den forfærdelige Havhvirvel slugte nogle af deres Skibe"; enkelte undkom dog og landede ved en Klippe, hvor de fandt Folk, der om Middagen skjulte sig i underjordiske Huler, foran hvis Indgang der laa en Mængde Kar af Guld og andre kostbare Metaller. De toge af dem saa mange de i Hast formaaede, og skyndte sig tilbage til Skibene, men saa sig pludselig forfulgte af kæmpestore Mænd, ledsagede af ligesaa uforholdsmessigt store Hunde; disse grebe en af Følget og sønderreve ham strax, men de øvrige undkom til Skibene, idet Riserne forfulgte dem ud i Vandet med høje Raab. Her er det tydeligt nok,

---

Aarsagen til Feiltagelsen er vistnok den, at man stedse reiste tilsøs for at komme til Haalogaland. I en tilføjet Scholie er Fejlen imidlertid nogenledes rettet. Der staar: „andre sige derimod at Haalogaland er den yderste Deel af Norge, at den ligger i Nærheden af Skridfinnerne, og at den er utilgængelig formedelst sine barske Fjelde og Kulde".

[1]) Se ovenfor I. 2. S. 462.

[2]) Om Haralds Opdagelsesrejse se ovenfor S. 270.

[3]) Mag. Adam, IV. 39, 40.

at en sandfærdig Beretning om et Tog til Bjarmeland er blevet forvansket og udspekket med Fabler om Jøtner og Trolde af samme Slags som dem, Saxo fortæller om Thorkell Adelfar, og som ligeledes danne Hovedindholdet i flere af vore Eventyrsagaer.

Mag. Adam slutter sin Beskrivelse over Norden med følgende Ord [1]: „Men se, hiint forhen saa vilde Danernes, Nordmændenes eller Sviarnes Folk, hvilket, som St. Gregorius siger, ikke forstod andet end at give vilde barbariske Lyd fra sig, har nu forlængst lært at istemme Halleluja til Herrens Priis. Se, hiint Vikingefolk, der, som vi læse, herjede Frankriges og Tydsklands Kyster, er nu tilfreds med sine Grændser, sigende med Apostelen; „vi have her ingen blivende Stad, men søge efter den tilkommende" [2]; og „vi tro at see Herrens Gode i de Levendes Land" [3]. Se, hiint forfærdelige Land, altid utilgængeligt formedelst Afgudsdyrkelse „og ikke blidere end den skythiske Dianas Alter" [4], har nu aflagt sit naturlige Raseri, og modtager kappeviis overalt Sandhedens Forkyndere. Djævlenes Altere ere omstyrtede, Kirker opreises allesteds, og Christi Navn ophøjes af alle i fælles Berømmelse. I Sandhed, denne Forandring „staar i den Højestes højre Haand" [5]; og saa hastigt løber den almægtige Guds Ord, at fra Solens Opgang til dens Nedgang, fra Norden og Syden prises Herrens Navn, og alle Tunger bekjende, at vor Herre Jesus Christus er i Gud Faders Ære, levende og regjerende med Faderen og den Helligaand fra Evighed til Evighed".

40. Magnus Olafssøn og Haakon Magnussøn Konger i Norge. Magnus's første Vesterhavstog.

Saasnart Kong Olaf var død, blev hans Søn **Magnus**, der sandsynligviis var tilstede ved hans Dødsleje, strax tagen til Konge for hele Landet i Viken, sandsynligviis paa Borgarthing. Strengt taget var imidlertid denne Hylding ugyldig udenfor Viken selv, da det alene var Hyldingen paa Ørething i Nidaros, som gjorde den, der her fik Kongenavn, til den retmæssige Konge over hele Landet. Heller ikke betragtede Indbyggerne af de øvrige Landskaber sig bundne derved, thi da Efterretningen om Olafs Død kom til Oplandene, toge Oplændingerne strax den for 24 Aar siden afdøde Kong Magnus's Søn og Arving **Haakon** til

---

1) Mag. Adam, IV. 42.

2) Brev til Hebr. XIII. 14.

3) Psalme XXVII. No. 13.

4) Lucani Pharsalia I. v. 446.

5) Psalme LXXVII. 11.

Konge, uden al Tvivl opmuntrede dertil af hans Fosterfader, den gamle Steigar-Thore, der alene synes at have ventet paa Olafs Død for at bringe sin Fosterson paa Tronen og indsætte ham i hvad man ogsaa efter de Tiders Begreber med Føje kunde kalde hans lovlige Rettigheder [1]). Da det gjaldt at komme Magnus i Forkjøbet, skyndte Haakon og Thore sig strax efter til Nidaros, og tilstevnede Ørething. Paa dette forlangte Haakon at Thrønderne skulde give ham Kongenavn, hvilket han ogsaa fik for den halve Deel, ligesom hans Fader Magnus; eller rettere for de to Trediedele, da hans Part visstnok, ligesom Magnus's fordum, var beregnet paa at skulde indbefatte Frostathingslagen (med Haalogaland), Gulathingslagen, og Oplandene, medens Magnus alene beholdt Viken. Men Haakon maatte ogsaa strax for Thrøndernes Vedkommende ophæve de forhadte Paabud, der endnu vare tilbage fra Sven Alfivessøns Tid, navnlig Bestemmelserne om Landøre-Ydelsen og om Julegaver [2]), ligesom han overhoved gav dem mange Retterbøder (Retsforbedringer); hvorefter, som det heder, alle Thrønder vendte sig til Venskab med ham. Heraf synes man at kunne slutte at han i Forstningen har mødt Vanskeligheder, som han alene har kunnet bortrydde ved at love Thrønderne hine store Indrømmelser. Den højtidelige Ophævelse af Paalæggene synes at have fundet Sted ved Juletid; mange Uger tidligere kan Haakon ikke være kommen til Nidaros eller have tilendebragt sine Forhandlinger med Thrønderne [3]). Han tog sig nu,

---

[1]) Det vil strax nedenfor sees, at Kong Magnus udtrykkelig gav Thore Skylden for alt hvad Haakon gjorde.

[2]) Om alle disse Paalæg og de senere Fritagelser, se ovenfor I. 2. S. 815—818, og især S. 852, Anm. 3. Man kan paa en vis Maade sige, at Haakon, for at vinde Thrønderne, maatte udstede en Haandfæstning eller Valg-Kapitulation.

[3]) Da Olaf døde langt nede i Viken den 22de Septr., kan Efterretningen derom paa hiin Tid, da Land-Rejser gik saa langsomt fra Haanden, neppe have naaet Steig i Gudbrandsdalen forend i de første Dage af Oktober. Haakon kan neppe strax have været rejsefærdig, og har saaledes vist ikke naaet Nidaros forend efter Midten af Maaneden. Sammenkaldelsen af Ørething og Forhandlingerne med Thrønderne maa ogsaa have medtaget nogen Tid, saa at han altsaa neppe blev tagen til Konge forend henimod November. Nu siger Morkinskinna, at Haakon ophævede Julegaverne den Juul, han tilbragte i Nidaros sammen med Magnus, det vil sige Julen 1094—1095. Men da det er højst urimeligt, at han biede saa længe med at give disse Retterbøder, som til den anden Juul; da de øvrige Sagaer desuden udtrykkeligt henføre dem til hans Tronbestigelse, og derhos bevidne at han siden udvidede dem til Oplandene, hvorhen han ej kom efter Julen 1094—95; og da han derhos ogsaa, efter sit første Besøg i Throndhjem, hvor han aller først gav Retterbøderne, maa have været i Gulathingslagen: falder det naturligt at antage, at han har tilbragt sin første Juul i Nidaros, og at Morkinskinna, ved at omtale Julegavernes Ophævelse, har forvexlet denne Juul med den anden. I sig

siges der, en Hird, og vendte siden tilbage til Oplandene, dog neppe førend længere ud paa Sommeren, efter at han imidlertid ogsaa havde besøgt Gulathingslagen og der givet Indbyggerne de samme Retterbøder, som Thrønderne [1]). Ogsaa til Oplandene udstrakte han dem ved sin Tilbagekomst til dette Landskab, hvis Indbyggere allerede fra først af havde været ham særdeles hengivne.

Vore Sagaer nævne lidet eller intet om, hvad Magnus imidlertid tog sig for. Det heder kun i en af de ældste Saga-Bearbejdelser, at han „for det meste opholdt sig øster i Viken; at nogle af Lendermændene holdt med den ene, andre med den anden af Brødrene, og at deres Mænd stredes mellem sig om et og andet, medens Kongerne selv vel ikke vare uenige, men dog undgik at opholde sig paa samme Sted" [1]). Vi erfare dog af samtidige og paalidelige udenlandske Kilder, sammenholdte med Be-

---

selv var ogsaa den Tid, da Gaverne skulde ydes, den belejligste Tid til at ophæve dem.

[1]) At Haakon ophævede af Sven Alfivessøns trykkende Bestemmelser, der endnu gjaldt i Gulathingslagen, sees af Overskriften til Cap. 148 i den ældre Gulathingslov, hvor der staar: „Her ere de Retterbøder, som Magnus den gode gav i Langs-Sund; nogle gav ogsaa Haakon Thoresfostre." Disse Magnus's og Haakons „Retterbøder" ere opregnede i den ovenfor citerede Anm. 3 til I. 2. S. 852. Uagtet det nu nok kunde være muligt, at Haakon gjennem Deputerede til, eller til Udsendinger fra Gulathingslagen har bekvemmet sig til at give disse Retterbøder, er dog det naturligste og sandsynligste, at det er skeet ved hans personlige Nærværelse, da han blev hyldet. Vi have tidligere seet, at Kongerne ved deres Tronbestigelse rejste fra Fylke til Fylke for at lade sig hylde, og da nu Haakon, som vi nedenfor ville see, ikke førend ved Vintrens Begyndelse i 1094 forlod Oplandene og drog til Nidaros, var der rundelig Tid for ham til ogsaa at besøge Gulathingslagen. Morkinskinna antyder desuden at ingen af Kongerne i den Tid holdt sig stille paa eet Sted.

[1]) Morkinskinna fol. 21. a. Da dens Udtryk ere temmelig vigtige, især for Tidsregningens Skyld, meddeles de her nøjagtigt: „Hann (Hákon) veitti þrændum réttarbœtr á marga lund, ok héldu þeir ok mest undir hans konungdóm. Magnús konungr var löngum í Vík austr ok hafði sina lenda menn hvárr þeirra, ok keppðusk menn þeirra sin á milli um eitt ok annat, en konungar váru sáttir ok váru litt í einum stað; þeir váru einn vetr báðir í Nidarósi" — — —.

Tidsregningen for Haakons og Magnus's Regjering frembyder store Vanskeligheder paa Grund af den Uorden, som hersker i Sagaerne desangaaende. Saaledes er det allerede i Forstningen paafaldende, at uagtet Snorre, Morkinskinna og Fagrskinna lade Haakon opleve to Vintre efter Olafs Død, af hvilke han da tilbragte den sidste (1094—95) sammen med Magnus i Nidaros, omtale dog de øvrige saa vel som Thjodrek (Cap. 30) denne Vinter som den første efter Olafs Død (se Magnus Barfods Saga Cap. 2, Snorre Cap. 2). Det er ovenfor viist, at Haakon sandsynligviis har tilbragt ogsaa den første Juul i Nidaros, og da givet Thrønderne de oven nævnte Retter-

retninger i vore egne Sagaer, som dog af Bearbejderne ere henførte til urigtigt Tidspunkt, at Magnus ikke den hele Tid holdt sig stille i Viken, men at han ogsaa gjorde et Tog til Sydrøerne og Skotland, og blandede sig i dette Riges Anliggender. Om han foretog dette Tog efter Opførd-

---

ødet, og at han den følgende Vaar og Sommer først har besøgt Gulathingslagen, og siden er vendt tilbage til Oplandene. Denne hans Tilbagereise til Oplandene omtales slet ikke i Morkinskinna og Fagrskinna, medens derimod Hrokkinskinna, Hryggjarstykke og Snorre berette den, som om den fandt Sted strax efter at han var tagen til Konge. At han virkelig først besøgte Gulathingslagen, og derefter drog til Oplandene, ikke omvendt, fremgaar deraf at Snorre (Cap. 2) udtrykkeligt lader ham drage „over Dovrefjeld" til Byen den anden Vinter, da Magnus allerede var kommen did; Haakon befandt sig saaledes umiddelbart før denne Reise paa Oplandene. Større Vanskeligheder opstaa dog endnu med Hensyn til hvad Magnus tog sig for i sit første Regjeringsaar (1093—1094) som overhoved med Hensyn til hans forskjellige Krigstog. Snorre, Hrokkinskinna og Hryggjarstykke overspringe næsten, som vi have seet, dette første Aar. De lade Magnus siden om Vaaren efter Haakons Død herje i Halland (Cap. 3); derefter omtales Steigar-Thores Oprør og Tvisten med Sveinke Steinarssøn (Magnus's Saga Cap. 4—14, Snorre Cap. 4—8); og derpaa beskrives Magnus's Tog til Orknøerne og Sydrøerne, hvilket Hrokkinskinna og Hryggjarstykke sige at være foretaget efter Jarlen Haakon Paalssøns Tilskyndelse, hvorom Snorre dog intet nævner; Toget beskrives for øvrigt eens, navnlig omtales Lagmand Gudrødssøn som Øernes Bestyrer; han nævnes ogsaa i de Viser af Bjørn Krepphendte og Gisle Illugessøn, som anføres. Ligeledes omtales Kongens Strid med de to Jarler ved Navn Hugo i Angelsø-Sund; og endelig nævnes om et Forlig mellem Kong Malkolm i Skotland og Magnus, hvorhos der siges at denne overvintrede i Sydrøerne, og at han fik Irekongen Muirkertachs 5aarige Datter gift eller forlovet med sin 9aarige Søn Sigurd (Magnus Barfods Saga Cap. 14, 20—25; Snorre Cap. 9—12). Morkinskinna fortæller, uden nærmere Tidsangivelser, om Thrøndernes Oprør efter Haakons Død, samt derefter om Uenigheden med Sveinke; da først omtales Toget til Halland, og noget senere, heder det, gjorde Magnus Vesterhavstoget. Dette beskrives omtrent som i hine Bearbejdelser; dog anføres, hvad man her nøje maa lægge Mærke til, ikke Skotekongens Navn, hvor der tales om Forliget mellem ham og Magnus, hvorimod det siden heder at Skotekongen Malkolm sendte ham sin 5aarige Datter, for at hun kunde egte hans 9aarige Søn Sigurd; her tilføjes at Malkolm var Fader til den Kong David, der siden blev Konge i Skotland (fol. 21 a. til 23 b.). Fagrskinna lader Magnus herje i Halland det første Aar efter at han havde taget Kongenavn, førend han tilbragte Vintren i Nidaros sammen med Haakon. Derefter omtales Thores og Thrøndernes Oprør; der nævnes intet om Tvisten med Sveinke, men derpaa fortælles Vesterhavstoget omtrent som i Morkinskinna, navnlig omtales Malkolm som Fader, baade til Sigurds unge Brud, og til Kong David. Siden tales der i alle Kongesagaer om Krigen med Sverige, og derefter om Magnus's sidste Tog, hvilket alle ere enige om at lade ham foretage i sit 10de Regjeringsaar, altsaa 1102—1103. Orkneyinga Saga lader Haakon Jarl komme til Magnus efter Steigar-Thores Opstand, og faa ham til at gjøre hiint Vesterhavstog; her tales ligeledes om Lagmand, om begge Jarler Hugo, om Forliget med Kong Malkolm, og

dring fra hiin Kant, eller om han alene søgte Bestjæftigelse paa denne Maade fordi han endnu ej vovede at binde an med Haakon, der havde langt flere Tilhængere end han, ja endog i Viken havde en mægtig Støtte i sin forrige Fosterfader og hengivne Ven, Lendermanden Sveinke Stein-

om hans unge Søns Giftermaal eller Forlovelse, men, vel at merke, med Irekongen Muirkertachs Datter. Sidenefter omtales Magnus's andet Vesterhavstog, der rigtigt henføres til hans 10de Regjeringsaar (1102—3). Sammenligne vi nu disse Beretninger med de paalidelige chronologiske Data, som de skotske, engelske og irske Kroniker indeholde, da finde vi flere aabenbare Urigtigheder. For det første faldt den skotske Konge Malkolm Ceanmor ved Belejringen for Alnwick den 13de November 1093, og kunde saaledes ikke flere Aar derefter slutte noget Forlig med Magnus. Dernæst ere en Mængde engelske Annalister, navnlig Chron. Sax., og den paalidelige Florents af Worcester (Thorpes Udgave S. 42) enige om at henføre det Tog, paa hvilket Magnus fældte Jarlerne Hugo, til 1098; ja endog de islandske Annaler og Sagaerne henføre Magnus's første Vesterhavstog til dette Aar, de første ved at antegne under 1098 „Sigurd Magnussøns Ophøjelse til Herster paa Orknøerne", de sidste ved udtrykkeligt at kalde Sigurd niaarig, da Bryllupet mellem ham og den irske Kongedatter bestemtes, medens han senere ved sin Død 1130 siges at have været 40 Aar gammel, hvorved følgelig hans Fødselsaar bliver 1089 eller 1090, og hans 9de Aar 1098 eller 1099. Hertil kommer nu ogsaa, at den oven nævnte Lagmand, om hvem vore Sagaer sige „at hans Fader Gudrød havde sat ham til Landværnsmand over de nordlige Øer", ifølge den manske Krønike, hvorom mere nedenfor, var død flere Aar førend Magnus gjorde sit første Tog til Vesterhavet. Og dog omtales ej alene han, endog i de samtidige Skaldes Vers, som fangen af Magnus paa dette Tog, men man skulde af de nys nævnte Udtryk endog slutte at Gudrød, der, som vi have seet, døde 1095, paa den Tid endnu var i Live. Da nu de samtidige Skalde neppe kunne have været fejlagtigt underrettede om Navnet paa den Fyrste, Magnus tog fangen, og en saa bestemt Beretning, som Sagaernes angaaende Lagmand, ej vel kan savne historisk Grund, om den end kan have været henført til en urigtig Tid, nødes man allerede herved til at antage, at Magnus endnu medens Lagmand levede har gjort et Tog til Syderøerne, men at dette dog har været af mindre Vigtighed, og derfor senere af Sagaskriverne er blevet slaaet sammen med det langt vigtigere i 1098. Thormod Torvesøn er derfor endog gaaen saa vidt, at lade Magnus i alt, Toget 1102—3 iberegnet, gjøre fire Vesterhavstog, og for at Magnus ogsaa kan komme i Berørelse med Malkolm, søger han ved saare kunstige Beregninger at faa Olaf Kyrres Død flyttet tilbage til 1087 eller 1088 (se især Orcades, S. 77—80, Hist. Norv. III. S. 425—432). Hvad nu Malkolm angaar, saa er det dog neppe for hans Skyld nødvendigt, at afvige saa meget fra alle Sagaernes udtrykkelige Vidnesbyrd: det lader sig nemlig næsten med Vished godtgjøre, at hans Navn kun ved Fejllæsning er kommet ind i Sagaerne. Vi have seet, at Morkinskinna, den ældste af de nu existerende Sagabearbejdelser, kun nævner „Skotekongen", hvor den omtaler Magnus's Forlig med denne, uden at kalde ham „Malkolm", og at den først senere anfører dette Navn, hvor det heder at „Malkolm Skotekonge sendte sin Datter til Magnus i Orknøerne, for at forliges med ham, og at Magnus gav hende, som da var 5 Aar gammel, til sin 9aarige Søn Sigurd". Nu vide vi, at de

arsson; eller endelig, om han alene har væntet paa sin fredelskende Faders Død for at tilfredsstille sin Lyst til Krigs-Eventyr, og saaledes, strax efter at være tagen til Konge, har foranstaltet et Vikingetog efter gammel Viis til de skotske Øer og Farvande, siges ingensteds: men det

øvrige Sagaer fortælle dette om Muirkertach, den irske Konge, og at det var hans femaarige Datter Biadmynia, der egtede den 9aarige Sigurd. At det var ham og ingen anden, der gav Magnus's Søn sin Datter, sees af de irske „Fire Mestres Annaler", der ved 1102 omtale Muirkertachs Datters Giftermaal med „Sichraid Mac Magnus" ɔ: Sigurd Magnusson. Det indeholder tillige en Selvmodsigelse, som vidner om en Feil i Fremstillingen eller i Angivelsen af Personen, naar Morkinskinna, efter først at have talt om det mellem Magnus og Skotekongen sluttede Forlig, og uden derefter i mindste Maade at tale om nogen ny Uenighed mellem dem, dog lader „Mælkolm Skotekonge" strax efter sende ham sin Datter „for at tilveiebringe Forlig" (til sættar). Allerede heraf faar man en Anelse om, at Navnet „Mælkolm" er urigtigt. Naar man nu erindrer, hvor ofte Irerne paa denne Tid kaldtes Skoter (vi have allerede seet mange Exempler derpaa, navnlig den samtidige irske Annalist Marianus's eget Tilnavn „Scotus"), og ligeledes, hvor ofte, især i de ældste Haandskrifter, Egennavne kun betegnes med Begyndelsesbogstaverne, kan man lettelig forstaa, hvorledes den, der aller først nedskrev Sagaen, kan have skrevet „M. Skotakonungr" i den Mening, at det skulde læses „Myriartak Skotakonungr" og betegne den irske Konge Muirkertach, men at en senere Afskriver eller Bearbeider, der maaskee levede paa Kong Villjams Tid (1166—1214) og saaledes vistnok kjendte mere til dennes Farfader David og Oldefader Mælkolm, end til en irsk Konge for 100 Aar siden, og som desuden vildledes af Tillægget „Skotakonungr", uden videre udfyldte hiint M. til „Mælkolm", hvilket siden ogsaa kom i de øvrige Sagabearbeidelser, og det overalt, hvor Skotekongen nævnes. At Morkinskinnas Nedskriver eller hans Original senere har fundet for godt at tilføie den Oplysning, at Mælkolm var Kong Davids Fader, lader sig let forklare, og har intet at betyde. Thormod Torvesson har seet en Bestyrkelse paa at det var med Mælkolm, Magnus indgik Forlig, i den Omstændighed, at Haakon Haakonssøns Saga Cap. 245 lader de skotske Gesandter i Aaret 1244 forespørge sig hos Haakon, om han vilde tilbagegive ham det Rige i Syderøerne, som Kong Magnus Barfod havde frataget hans Frænde Mælkolm. Men det maa her vel erindres, at disse Ord ere nedskrevne paa en Tid, da der allerede fandtes en Mængde Afskrifter af Magnus Barfods Saga, hvor Mælkolm nævntes, eller rettere, da der neppe gaves en eneste Afskrift, hvor der paa dette Sted fandtes andet Navn heelt udskrevet, end Mælkolmr, saa at det altsaa paa den Tid vistnok var almindelig antaget af alle Sagamænd, at den skotske Konge, med hvilken Magnus kom i Berørelse, var Mælkolm, især da det, som vi i det følgende ville see, maa antages som vist, at Magnus ogsaa sluttede et Forlig med Mælkolms Søn Eadgar, hvis skotske Navn „Etgar Mac Mælkolm" kunde give Anledning til hans Forvexling med Faderen. Endog Morkinskinna selv er ældre end 1244, end sige den Tid, da Haakons Saga blev forfattet, og Forfatteren af denne, sandsynligviis Sturla Thordsson, nedskrev vistnok hiin Beretning med stadigt Hensyn til Magnus Barfods Saga, saadan som han kjendte den. Vi kunne saaledes vist sætte Navnet „Mælkolm" aldeles ud af Betragtning, og derimod tillægge den tidligere omtalte „Skotekonge" det Navn, andre paalidelige Efterretninger tilsige. Nu erfare vi af

sidste synes næsten at være det rimeligste, deels af den Kjendskab, man forøvrigt har til Magnus's krigerske Sind, der aldrig tillod ham at sidde rolig, deels fordi vi, som det synes, allerede i November 1093 finde ham i de skotske Farvande. Det er endog heel sandsynligt, at Magnus drog til Skotland uden endnu at have faaet Efterretning om Haakons Thronbestigelse i Throndhjem.

---

flere samtidige Annalister, at Mælkolms umiddelbare Efterfølger var hans Broder Dufniall eller Donald. Florents af Worcester († 1118) fortæller hvorledes Donald blev Konge i 1093, fordreven af sin Brodersøn Duncan, men fik ham dræbt og besteg atter Tronen 1094 (Thorpes Udgave II. 32. 35). Villjam af Malmsbury (V. 400) fortæller i Korthed at Duncan dræbtes ved Donalds Foranstaltning, og han igjen dræbtes ved Davids og Kong Villjam Rufus's Bestræbelser, og efterfulgtes af Eadgar. Chron. Sax. omtaler ligeledes Donalds Tronbestigelse ved 1093, Duncans Drab ved 1094, Donalds Fordrivelse ved Eadgar, Mælkolms Søn, kort efter Michelsmesse 1097, og endelig i 1098, Jarlen Hugos Drab ved „Udvikinger". De omstændeligste Beretninger om Begivenhederne fra Mælkolms Død indtil Eadgars Tronbestigelse findes hos Fordun, hvis Meddelelser her fortjene noget større Tiltro end ellers, eftersom han citerer Thurgot, eller rettere tildeels udskriver hans Annaler, den samme Thurgot eller Thorgaut, Prior i Durham, der havde været hos Olaf Kyrre, og siden blev Biskop i St. Andrews, saa at han altsaa næsten var Øjevidne til Begivenhederne (se ovenfor S. 414). Det heder her, at da Mælkolm var falden i November 1093, og hans Hustru Margrete død 4 Dage derefter, brød Mælkolms Broder Donald Bane ind, understøttet af „Norges Konge", beleirede Edinburgh, og bemægtigede sig Tronen. Men Donald blev, sex Maaneder efter (altsaa Vaaren 1094) fordreven af Mælkolms eneste Søn Duncan, der understøttedes af Villjam Rufus; Duncan herskede i eet Aar og sex Maaneder, da han blev dræbt af Donald (altsaa sidst i 1095); hvorefter Donald herskede i tre Aar (altsaa til 1098); det tilføjes ogsaa særskilt, at Donald og Duncan tilsammen herskede i fem Aar. Siden, fortælles der, blev Donald fordreven af Eadgar, der understøttedes af sin Morbroder Eadgar Ædheling, og nu besteg Tronen 1098; han fangede senere Donald og lod ham blinde. Fordun siger ogsaa, uvist om efter Thorgaut, at medens endnu Donald, Duncan og Eadgar stredes om Tronen, kom Magnus Olafssøn, Norges Konge, med en Flaade, underkastede sig Orknøerne, Sydrøerne (Mevanias Scotiæ) og Anglesey (V. 26, 28); hermed maa ogsaa sammenlignes X. 19, hvor der tales om Underhandlingerne mellem Kong Magnus Haakonssøn og Alexander III 1266, og hvor det heder, at Skoterne havde besiddet Øerne indtil hiin usalige Tid, paa hvilken Kong Mælkolms Sønner laa i Strid med Donald Bane, og Riget var ganske deelt i to Partier, da den norske Konge Magnus Olafssøn kom og erobrede Øerne. Meningen heraf er aabenbart den, at Magnus i alle Fald kom til Skotland, da Eadgar havde faaet Overhaand over Donald, altsaa i 1098. Men der antydes ogsaa et tidligere Tog til Skotland, paa hvilket Magnus hjalp Donald strax efter Mælkolms Død 1093, hvis man ikke skal antage at han kun har sendt Donald Hjelpetropper, uden selv at være tilstede. Dette er dog ingenlunde rimeligt, da Magnus, om han forblev hjemme, vilde have blottet sig ved at affende Krigere, og da det desuden aldeles stred mod hans Krigersind, ikke selv personligt at deeltage i et Krigsforetagende, som han understøttede.

I Skotland var Kong Mælkolm, neppe 8 Uger efter Olaf Kyrres Død, falden paa et Tog til Northumberland, ved Belejringen af Alnwick (13 Nov. 1093); hans ældste Søn med Margrete, Edward, døde tre Dage efter af et Saar, han ved samme Lejlighed havde faaet, og Dronningen døde af Sorg over sin Mands Fald, den følgende Dag (16de Nov). Det Parti i Skotland, der var misfornøjet med den Indflydelse, Anglerne havde udøvet under Mælkolm, ophøjede nu hans Broder, Donald

Da vi nu derhos af hvad der ovenfor er nævnt om Lagmand og Gudrød erfare at ogsaa vore Sagaer antyde Magnus's Tilstedeværelse i Vesten før 1095, bliver det nødvendigt at antage, at Magnus har gjort et saadant Tog omkring 1094, men at Sagaerne have forbigaaet det, og henført enkelte af de Begivenheder, som da forefaldt, til Toget 1098, som var langt vigtigere, medens hiint aabenbart kun var et i sig selv temmelig ubetydeligt Herjetog, maaskee kun foretaget med de 7 Langskibe, af hvilke vi siden finde Magnus i Besiddelse under hans Ophold i Throndhjem. Da Fordun eller hans Kilde Thorgaut, som her maatte synes nogenledes paalidelig, siger at Donald, understøttet af Norges Konge, kom til Edinburgh og belejrede den, medens Dronningens Liig endnu laa ubegravet i Slottet, skulde man formode, at Magnus allerede har været paa denne Kant ved Slutningen af November 1093. Fortællingen bliver vel noget mistænkelig derved at den sættes i Forbindelse med et Mirakel, ved hvilket den kongelige Familie skulde være undsluppen med Dronningens Liig fra det belejrede Slot til Dunfermline; og da Thorgaut først 13 Aar senere kom til Skotland, kan han være bleven fejlagtigt underrettet, ligesom det dog vel ogsaa maatte tage nogen Tid, inden Donald, der opholdt sig paa Syderöerne, erfarede Mælkolms Død, samlede Folk, og kom til Edinburgh. Men at det dog maa have været endnu seenhøstes eller ved Begyndelsen af Vintren 1093, kan man alligevel ej undgaa at antage, da alle Kilder ere enige om at henføre Donalds Tronbestigelse til dette Aar. Magnus maa saaledes allerede da have været i Skotland. Har han nu først staaet Donald bi, maa han ogsaa have overvintret i Skotland eller paa Syderöerne, da hans Tog var tiltraadt saa sildigt paa Aaret, at han ej kan være kommen hjem før Vintrens Begyndelse. Der er ogsaa en anden Grund, som gjør det nødvendigt at sætte Magnus's Herjetog i Syderöerne, der nødvendigviis maa være foretaget efter at Donald havde besteget Tronen, tidligere end Midten af 1094; det heder nemlig i Sagaerne, at Lagmand vilde fly til Irland, et Tegn paa at hans Fader Gudrød da endnu maa hersket der; det siges desuden udtrykkeligt i det ovenanførte Sted af Haakon Haakonsøns Saga, at Magnus erobrede Öerne fra Gudrød; men af de irske Annaler erfare vi at Gudrød i dette Aar, og, som det synes, temmeligt tidligt, blev forjaget. Magnus's første Tog til de vestlige Farvande maa altsaa henføres til Tiden fra October 1093 til ud i 1094. Hans andet, store Tog, foregik derimod i 1098; og den skotske Konge, med hvem han da kom i Berørelse, var vistnok Eadgar, da dennes Sejr over Donald i de engelske Kroniker henføres til 1097, og hans Tronbestigelse endog af Fordun sættes i 1098. Magnus har vel ogsaa da, som Fordun udtrykkeligt siger, og som nedenfor nærmere skal vises, blandet sig i Tronstridighederne. Magnus's Tog til Halland sættes vistnok rigtigst, som Morkinskinna siger, efter Uenigheden med Sveinke, altsaa i 1096. Da Tiden for hans sidste Tog 1102—1103, er vis, og han i 1099 kom tilbage fra sit tidligere store Vesterhavstog, er derved ogsaa Tiden for Krigen med Sverige given, nemlig 1099—1101.

Bane, der, som ovenfor (S. 409) nævnt, var flygtet for Macbeths og og Thorfinns Vælde til Sydrøerne, paa Tronen, hvortil han ogsaa efter de gamle skotske Arvelove var nærmest berettiget. Han indfandt sig med en mægtig Hær og beleirede Edinburgh, hvor Mælkolms og Margretes øvrige Børn befandt sig [1]). De flygtede, under Beskyttelse af deres Morbroder Eadgar Ædheling, der nu atter i nogen Tid havde opholdt sig i Skotland, til England, og Donald Bane bemægtigede sig Herredømmet. Ved denne Lejlighed understøttedes Donald Bane, som en samtidig Annalist [2]) udtrykkeligt siger, af Norges Konge. Dette kan ej være nogen anden end Magnus, og han maa altsaa, som strax ovenfor antydet, saa godt som øjeblikkeligt efter Faderens Død have gjort et Tog til de skotske Farvande. Men om Magnus først er landet paa Østsiden af Skotland, for at herje, ligesom hans Sønnesøn Eystein senere, og om han der har truffet Donald ifærd med at beleire Edinburgh, eller om han er dragen lige til Sydrøerne og først der er kommen i Berørelse med ham, nævnes ingensteds, og vil vel neppe heller nogensinde blive oplyst. Rimeligst er det dog det første, i Betragtning af den korte Tid, der var forløben siden Kong Olafs Død, og da man vanskeligt kan antage, at Magnus har vovet at forlade sine Skibe og med en Deel af sin, vistnok ikke store, Folkestyrke at drage over Land fra Vestkysten til Edinburgh, hvilket maatte have været Tilfældet, hvis han havde sluttet sig til Donald, medens denne endnu befandt sig i Sydrøerne [3]). Det lader desuden til, at Magnus

---

[1]) At Skoterne (det keltiske Parti, der var Anglerne fiendsk) valgte Donald, siges udtrykkeligt i Chron. Sax., der og tilføjer at Donald siden forjog Englænderne.

[2]) Nemlig Thorgaut, hvilken Fordun her har udskrevet.

[3]) Her maa vi dog nærmere omhandle en Ytring i den oven nævnte Beretning af Ordrik (S. 767—68) der kunde synes at antyde et Tog, foretaget af Magnus allerede i 1092. Først siger han, at Magnus i 1098 paaførte Irerne Krig. Dernæst nævner han Aarsagen dertil, nemlig at Magnus, „der var mægtig paa Oceanets Ø er", havde egtet Irekongens Datter, men sendte hende tilbage, da Irekongen ej havde holdt det indgaaede Forlig. Derfor, siger han, begyndte Krigen mellem dem, og i Villjam Rufus's 5te Aar tiltraadte Magnus Toget. Allerede heraf sees tydeligt, at det Tog, han her omtaler som foregaaet i Villjam Rufus's 5te Aar, er det samme, for hvilket han strax ovenfor angiver Aaret 1098; det fremgaar endnu tydeligere af den Beskrivelse, han siden giver af Toget, der gjaldt Orknøerne, Sydrøerne, Irland, Man og Anglesey. Angivelsen „5te Aar" er derfor aabenbart, som ogsaa Langebek mener, Fejlskrift eller Fejllæsning for „11te", og Spørgsmaalet om Aaret 1092 for Magnus's første Tog bortfalder derfor ganske. Derimod see vi af Ordriks Beretning, at Magnus før 1098 har været i Berørelse med Irekongen og sluttet et Forlig med ham, hvilket her er af stor

siden kom uventet til disse, men dette vilde ej have kunnet skee, hvis han allerede tidligere havde viist sig paa den Kant. Den Formodning ligger endog nær, at han ikke fra først af har tænkt sig Sydersøerne som sit Maal, men at han først senere har bestemt sig til at drage derhen, idet Donald, hvilken han vist ikke har understøttet for Intet, efter al Rimelighed har affundet sig med ham ved afstaa ham sine Besiddelser i Sydersøerne, eller maaskee endog erkjendt hans Arvefordring paa hele denne Øgruppe [1]). Hvorledes dette nu end forholder sig, maa hans Understøttelse, siden den udtrykkeligt omtales, have bidraget væsentligt til at sætte Donald i Besiddelse af Riget. Det kunde synes rimeligt, at Magnus, hvad enten han først hjemsøgte Østkysten af Skotland, eller strax drog lige til Sydersøerne, ogsaa havde landet i Orknøerne, for at lade sig hylde af Jarlerne; men da intet saadant Besøg omtales førend ved hans senere Tog, paa hvilket han optraadte som Jarlernes Fiende, er det tydeligt, at han denne Gang er dragen dem i Stilhed forbi, aabenbart fordi han ej troede sig sterk nok til at kunne kue de mægtige Jarler. Over Man og Sydersøerne herskede paa den Tid, som vi allerede ovenfor have seet [2]), den mægtige Gudrød Meranagh, der ogsaa havde erobret Dublin og en stor Deel af Leinster. Faa Aar i Forvejen (1087) havde den forjagede Fingalls Farbrødre, og sandsynligviis ogsaa Fingall selv, understøttede af den ulsterske Konges Søn mistet Livet ved et Forsøg paa at erobre Man tilbage [3]); og fra denne Tid, lader det, havde Gudrød, for større Sikkerheds Skyld, sat sin ældste Søn, **Lagmand**, til at forsvare de saakaldte Nordersøer, eller den Deel af Øgruppen der ligger nordenfor Forbjerget Ardnamurchan [4]).

Vigtighed, da det indeholder en Antydning af Magnus's tidligere Nærværelse i disse Egne.

[1]) Vi erfare i det mindste at Magnus senere opførte sig som Sydersøernes Herre, og sendte en Statholder eller Underkonge derhen, ligesom at han virkelig sluttede et Forlig med „Skotekongen" hvorved denne gjorde Afkald paa Herredømmet over Øerne. Henhører nu end dette Forlig nærmest til 1098, saa er dog høist rimeligt, at det egentlig kun fornyede et, som var tidligere indgaaet med Donald.

[2]) S. 406, 407.

[3]) Ulster-Annalerne. Her staar: „En Flaade, med Ragnvalds Sønnesønner og Kongens af Ulsters Søn, drog til Man, hvor Ragnvalds Sønner dræbtes". Vi have ovenfor (S. 407) seet, at hiin Gudrød Sigtryggsøn, hvis Søn Fingall Gudrød Crovan stødte fra Tronen, netop var en Sønnesøn af Ragnvald. Ragnvalds Sønnesønner ere altsaa Gudrøds Brødre. Men Fingall selv har vistnok ogsaa været med, og kunde i vidtløftigere Forstand meget godt regnes ind under denne Benævnelse, især efter den irske Udtryksmaade.

[4]) At Lagmand sattes til Statholder eller Underkonge strax efter Sigtryggsønnernes uheldige Tog til Man, altsaa i 1087 eller 1088, synes at fremgaa

Da Magnus kom til Syderøerne, søgte han strax at faa Lagmand i sin Vold. Denne, der maaskee havde sit Tilhold paa Ivist [1]), tog Flugten, men Magnus og hans Mænd forfulgte ham fra Ø til Ø, og fik ham endelig fat i Nærheden af Øen Skid (Skye) da han just vilde drage over til Irland [2]). Magnus lod ham lægge i Lænker og beholdt ham hos sig en Stund. Med alt dette maa en Deel af Aaret 1094 være gaaet hen. I denne Tid herskede der voldsomme Fejder paa Irland mellem **Muirkertach**, der i Aaret 1086 havde efterfulgt sin Fader Tirdelvagh, en Sønnesøn af Brian Boroimhe, som Konge i Munster, og den mægtige Donald O'Lochlan, Konge i den nordlige Deel af Landet. Muirkertach gjorde, ligesom hans Fader før ham, Fordring paa at ansees som Øens Overkonge, men Donald, der neppe stod tilbage for ham i Magt, og hvis Forfædre, de saakaldte Hy-Niall, i tidligere Dage havde beklædt den samme Værdighed, gjorde ham denne Fordring stridig, og lige fra 1088 indtil Muirkertachs Død 1119 laa de i næsten uafbrudt Fejde, idet snart den ene, snart den anden havde Overhaand. I Førstningen var Overmagten paa Donalds Side, som endog ødelagde Brians-Ættens gamle Familiesæde Kinkora (Sagaernes Kankaraborg) [3]), og siden (1090) nødsagede Muirkertach til at slutte en Fred, hvorved han forpligtede sig til at lade sig nøje med den sydlige Deel af Øen, og hyldede Donald som sin Overherre. Denne Fred var dog ikke af lang Varighed, og fire Aar efter finde vi begge Modstandere atter i fuld Krig med hinanden i Nærheden af Dublin. Blandt de Fyrster, som ved denne Lejlighed kæmpede paa

deraf, at den manske Krønike lader ham herske i syv Aar, hvilket er umuligt, naar man ikke regner disse allerede fra et Tidspunkt under hans Faders Levetid. Den manske Krønike sætter nemlig selv Lagmands Død to eller tre Aar før Magnus's Tog 1098, altsaa ved 1095 eller 1096; de syv Aar maa saaledes regnes fra 1088.

1) Han kaldes nemlig i Gisle Illugessøns anførte Vers „Ívistar gramr".

2) Magnus Barfods Saga Cap. 21. Snorre Cap. 10. jvfr. Gisles og Bjarne Krepphendtes Vers, der citeres. Sagaen og Kvadene omtale her ogsaa, temmelig omstændeligt, hvorledes Ljodhuus (Lewis), Ivist, Skid, Tyrvist (Tiree) og Myl (Mull) bleve herjede, m. m. Men den Udstrækning, i hvilken Ødelæggelsen angives at være skeet, passer mere til Toget 1098, paa hvilket Magnus var mandsterkere; han havde da ogsaa mere særegen Grund til at herje Ljodhuus, da Indbyggerne nemlig havde dræbt den Konge, han havde sendt dem. Paa sit første Tog synes Magnus fornemmelig at have lagt an paa at faa Lagmand i sin Vold, og siden især at have holdt sig ved Irland, uden maaskee endog at være kommen i Berørelse med Ljodhuus. Det er ovenfor nævnt, at Sagaerne sammenblande Begivenhederne paa begge Tog, saa at man alene ved Sammenligning med fremmede Kilder kan nogenledes udfinde, hvad der vedkommer det ene eller det andet.

3) Se ovenfor I. 2. S. 644.

Donalds Parti, var ogsaa Gudrød Meranagh, Lagmands Fader, der, som det siges, havde ikke færre end 90 Skibe, hvoraf man maa slutte at han nylig var kommen tilbage fra et Besøg paa Man eller i Sydererne. Muirkertach blev aldeles slagen, og maatte, som det synes, med Skamme tage Flugten. Men strax efter, vendte Munstermændene, d. e. Muirkertach og hans Krigere, tilbage igjen, og forjoge Gudrød fra Dublin, sandsynligviis til Hevn fordi han havde taget Donalds Parti [1]). Da nu Kong Magnus Olafssøn just paa denne Tid befandt sig i Nærheden af Irland; da vi see ham optræde fiendtligt mod Lagmand, Gudrøds Søn, og da endelig en enkelt samtidig Forfatter udtrykkeligt taler om et Forbund mellem Muirkertach og Magnus, kan man næsten ikke tvivle paa, at et saadant Forbund virkelig er kommen istand, og at Magnus maaskee endog har hjulpet ham til at faa Gudrød bort, hvilket nu var saa meget lettere, som Magnus havde Gudrøds Søn i sin Vold, og derved kunde tvinge Faderen til at gaa ind paa de haardeste Betingelser. Da Sagaerne ej omtale, hvad Magnus senere foretog med Lagmand, og vi kort efter finde denne atter paa fri Fod og efterfølgende sin Fader som Konge i Syderøerne, maa man næsten formode, at Gudrød har sluttet en Kapitulation med Muirkertach og Magnus, hvorved han forbandt sig til at forlade Dublin, imod at hans Søn blev frigiven. Det falder næsten af sig selv, at han og Lagmand ved samme Lejlighed ogsaa hyldede Magnus som sin Overherre, og tog Syderøerne til Len af ham. Magnus skal, som der fortælles, have egtet eller i det mindste fæstet en Datter af Muirkertach, og i det Forbund, som denne indgik med Magnus, maa han blandt andre Betingelser have anerkjendt ham som Syderøernes Lensherre og fraskrevet sig selv alle Fordringer paa disse [2]). Saa meget er vist, at Magnus efter denne Tid optraadte som Syderøernes

---

[1]) Se om alt dette de 4 Mestres Annaler, saa vel som Ulster-Analerne, ved de nævnte Aar.

[2]) Det er Ordrik Vitalis, S. 767, der baade taler om Giftermaalet og det sluttede Forbund, se ovf. S. 476. Vi ville ogsaa senere se vore egne Sagaer, saa vel som de irske Analer fortælle om et Giftermaal mellem Muirkertachs Datter og Magnus's Søn, dog saaledes, at i det mindste Morkinskinna antyder, at hun først var bestemt for Magnus. Sagaen lægger imidlertid til, at hun dengang (1098 eller 1099) ikke var mere end fem Aar gammel, og i saa Fald var hun rigtignok ikke engang fød, da Magnus i 1094 var vester. Men det synes næsten urimeligt, at Muirkertach i 1098 skulde have haft saa ung en Datter. Hans Fader Tirdelvach var nemlig ved sin Død (1086) 77 Aar gammel, altsaa fød ved 1009; Muirkertach selv omtales allerede som fuldvoxen Kriger og Anfører ved 1075; han er saaledes neppe fød senere end 1040, og efter den sædvanlige Beregning skulde man antage at han da ved 1098 havde fuldvoxne Døtre. Der omtales i det mindste een Datter af ham, som i Aaret 1100 eller 1101 egtede Arnulf af Montgomery, (se nedenfor),

Herre, og udøvede Retten til at udnævne Underkonger over dem [1]). Hans Tog, som maaskee oprindelig kun var anlagt paa at herje enkelte Kyster og vinde Bytte, fik saaledes, ved de yderst heldige Omstændigheder, han forefandt, et Udfald, der ej alene udøvede en afgjørende Indflydelse paa hans hele øvrige Liv, men ogsaa var af den største Vigtighed for Norges fremtidige politiske Stilling.

41. Uenighed mellem Magnus og Haakon. Haakons Død.

Magnus maa være kommen hjem fra sit Vesterhavstog ud paa Sommeren 1094. Hvis han, hvad der er høist sandsynligt, først da fik vide, at Thrønderne paa egen Haand havde taget Haakon til Konge, maa dette have været en saare ubehagelig Overraskelse for ham, og hans Hu stod vistnok til strax at lade dem og Haakon føle sin Harme. Men da han neppe følte sig sterk nok til at begynde aabenbar Krig med Haakon, der nu havde en saa stor Deel af Folket paa sin Side, er det rimeligt at han for det første holdt gode Miner, og det er sandsynligviis hertil, den gamle Saga sigter, naar den siger at Kongerne vel vare forligte, det vil sige ikke i aabenbar Fejde med hinanden, men at de dog undgik at komme sammen, og hver havde sine Lendermænd, som stredes indbyrdes. Lendermændene rundt om i Landet have saaledes erklæret sig, nogle for den ene, nogle for den anden af Kongerne. Magnus dulgte dog ikke sin Harme over Haakons store Indrømmelser til Thrønderne; han sagde at denne, for at vinde Tilhængere, havde bortgivet, hvad der ej var hans, men Magnus's Ejendom [2]); og især gav han hans Fosterfader, den gamle Thore Skysden.

og som da synes at have været voxen. Var nu den anden et Barn, eller ikke endnu fød i 1093, synes der da alene at kunne have været Spørgsmaal om den første. Magnus har imidlertid neppe egtet, men kun fæstet hende, da der ingensteds tales om at han førte nogen Dronning med til Norge.

[1]) Vi ville nedenfor se Magnus sende Ingemund som Underkonge til Sydeerne. Strax før havde Muirkertach ogsaa givet dem en Konge, og sandsynligviis har dette været en af de Handlinger, hvorved han brød Forliget, som Ordrik siger, uden dog nærmere at betegne, hvori Brudet bestod.

[2]) Magnus Barfods Saga Cap. 2, Snorre Cap. 2, Morkinskinna fol. 21. a. Af de her meddeelte Ytringer, især saaledes som de anføres i de to førstnævnte, seer det næsten ud, som om Magnus ogsaa havde Rettigheder over Throndelagen, uagtet det dog udtrykkeligt siges, at Haakon blev Konge over det halve Norge, saaledes som hans Fader, det vil altsaa sige over Frostathingslagen med Haalogaland, Gulathingslagen og Oplandene. Men det maa her merkes, at Magnus neppe nogensinde havde erkjendt Haakon som Medkonge, og vistnok ikke, forbi Thrønderne uden at spørge ham havde givet Haakon Kongenavn, selv havde opgivet sine Fordringer paa i det mindste en Deel af de kongelige Indtægter i Throndelagen. Magnus fordrede, hvad der udtrykkeligt siges i det Vers, som derom anføres, hele Norge.

Ved Vintrens Begyndelse, medens Haakon og Thore endnu vare paa Oplandene, indfandt Magnus sig, som det synes, ganske uventet, i Nidaros, hvor han tog ind i den nye Kongsgaard, hvilken Harald Haardraade havde opført. Hans Hensigt var rimeligviis den, i Haakons Fraværelse at lade sig hylde af Thrønderne med det Gode eller Onde; og han har vel ogsaa i Mellemtiden sikret sig Bistand af enkelte mægtige Mænd iblandt dem, navnlig Sigurd Ullstreng paa Viggen, der synes at have været en af hans ivrigste Tilhængere. Da Haakon og Thore erfarede hans Ankomst til Nidaros, skyndte ogsaa de sig derhen; men da Magnus nu holdt til i den nye Kongsgaard, maatte Haakon tage ind i den gamle, eller, som den nu kaldtes, Skulegaarden, nede ved Klemenskirken. Paa denne Maade tilbragte de nu de første Vintermaaneder og Julen i samme By, men hver for sig, og som man let kan forstaa, i et meget spendt Forhold. Af en Vise, som meddeles i Sagaerne med det udtrykkelige Tillæg, at den blev kvædet af Thrønderne, seer man, at Haakon aabnede Underhandlinger med Magnus, og tilbød ham Halvdelen af Riget, men at denne fordrede det Hele, altsaa, med andre Ord, aldeles ikke vilde erkjende Haakon som retmæssig Konge [1]). Magnus havde den hele Tid syv Langskibe — maaskee hele den Styrke, han havde medbragt fra Vesterhavstoget — liggende fuldt udrustede i Elven foran Kongsgaarden i en Vaag, der stedse holdtes aaben, og Haakon og Thore ventede hvert Øjeblik et Overfald af ham. Det samme har Magnus rimeligviis befrygtet fra dem. Dog var det endnu ikke kommet til noget fiendtligt Sammenstød, da Magnus en Nat strax efter Kyndelmisse (altsaa i Februar 1095) gik ombord, og med sine Skibe, paa hvilke han havde Tjeldene oppe og Lys derunder, sejlede ud af Elven hen til Hevringen, hvor han lagde bi, og lod gjøre store Baal oppe paa Landet. Ved Synet heraf troede Haakon og Folkene i Byen, at han havde ondt i Sinde. Haakon lod derfor blæse Allarm, og bød alle Mand at samle sig ude paa Øren. Her forbleve de under Vaaben den hele Nat, og da Magnus næste Morgen saa den store Skare, vovede han ikke noget Angreb, om han for Resten har haft noget saadant i Sinde, men styrede ud af Fjorden og videre syd efter, først til Gulathingslagen og siden til Viken. Haakon takkede Bymændene for den beredvillige Hjelp, de havde ydet ham. Hans Hensigt var nu, vistnok fremdeles efter Thores Raad, at drage over Oplandene til Viken, sandsynligviis for at tvinge Magnus til Forlig, maaskee endog for at fælde ham eller jage ham ud af Landet. Umiddelbart før sin Afreise sammenkaldte han Bymændene til et Møde, og tiltalte dem, siddende til Hest og aldeles rejsefærdig, saaledes: „Jeg

---

[1]) Magnus Barfods Saga Cap. 1, Snorre Cap. 1.

gjør herved vitterligt for alle dem, der kunne høre mine Ord, at hvis jeg kommer tilbage hid til Byen, skal jeg belønne enhver efter hans Byrd og Stilling, ligesom jeg lover alle Bymændene mit Venskab. Jeg er ikke ganske sikker paa, hvad min Frænde Magnus har i Sinde, og hvad han nu agter at tage sig for." Disse Ord bleve optagne med megen Enthusiasme. Alle de tilstedeværende lovede ham deres Venskab og Understøttelse, om han trængte dertil, og den hele Folkeskare fulgte ham paa Vejen lige ud under Steenbjerget. Men de saa ham ikke oftere. Paa Vejen over Dovrefjeld forfulgte han en Rype, der fløj op foran ham, saa længe at han paadrog sig en heftig Sygdom, hvoraf han døde endnu oppe paa Fjeldet. Kun 14 Dage efter at han havde forladt Byen blev hans Liig bragt tilbage for at begraves ved Christkirken. Alle Byfolkene gik det imøde, de fleste grædende, thi han var afholdt af Mængden som kun faa Konger før eller siden. Da han døde, var han i sin bedste Alder, kun lidet over 25 Aar; han havde, som allerede ovenfor nævnt, indlagt sig Krigerhæder ved et Tog til Bjarmeland, hvor han havde kæmpet med de Indfødte og vundet Sejr [1].

42. Steigar-Thores Oprør og Fald.

Det var imidlertid ej alene Kjærlighed til Haakon, som havde gjort Thrønderne saa ivrige i at understøtte denne, men ogsaa Had til Magnus eller Frygt for at han, naar han kom til Roret, atter vilde indføre de Paalæg, Haakon havde afskaffet. Efter Haakons Død kunde derfor de fleste af Thrønderne ikke bekvemme sig til at tage Magnus, skjønt han nu ustridigt var den eneste retmæssige Tronarving, til Konge, men de foretrak endog en dansk Mand, ved Navn Sven, Søn af en vis Harald Flette. Den egentlige Ophavsmand hertil var Steigar-Thore, der var vis paa at Magnus aldrig vilde tilgive ham at han havde opstillet ham en heldig Medbejler i Haakon. Han oplagde Raad med Sven, der havde staaet i stor Yndest hos Haakon, selv var af høj Byrd, og den største Viking og Krigsmand. Da Thore selv var gammel og tungfør, blev man enig om at Sven skulde optræde som Hovedmand for Opstanden og antage Kongenavn, men at Thore skulde understøtte ham med sin mægtige Indflydelse. Oprørsflokken rejstes egentlig i Oplandene, hvor Thore boede og havde de fleste Tilhængere; her sluttede ogsaa flere andre mægtige Mænd sig til dem, navnlig den forhen omtalte Egil Aaskellssøn [2]) og en

---

[1]) Magnus Barfods Saga, Cap. 2. Snorre Cap. 2. Morkinskinna fol. 20. a. Fagrskinna Cap. 222, 223. Ágrip Cap. 39, 40. Thjodrek Munk, Cap. 30. Om Haakons Fødselsaar, se ovenfor S. 381, Anm. 3. Naar Toget til Bjarmeland fandt Sted, siges ej; man seer kun at det maa have skeet førend Haakon blev Konge. Det er dog neppe rimeligt at det skede før han havde fyldt sit 20de Aar, 1089.

[2]) Om Egil, se ovenfor S. 432. Hvorledes det derhos antydes at han var en

Skjalg paa Jæderen, der upaatvivlelig maa have været en Ætling af Erling Skjalgssøn, og maaskee en Søn af hiin Erling, som i Aaret 1048 herjede i England ¹). Da det er høist rimeligt, at Egil Aaskellssøn paa Aurland var nær beslægtet med den Linje af den gamle aurlandske Æt, der i den sidste Tid stod i saa nøie Forbindelse med det danske Kongehuus, og da det derhos ikke er usandsynligt, at han tillige har staaet i et nærmere Frændeforhold til Sole-Ætten, have vi maaskee i disse Omstændigheder, sammenholdte med den Opposition, hvori Sole-Ætten siden Erling Skjalgssøns Tid mere eller mindre havde staaet til det norske Kongehuus, og dens Venskab og Svogerskab med det danske, Nøglen til at udfinde, hvorfor Egil, saa vel som Skjalg, vare saa villige til at tage en dansk Eventyrers Parti med Tilsidesættelse af den eneste retmæssige Arving til Norges Kongetrone. Thore og Sven droge med den hele Oprørsflok over Lesje ned til Raumsdalen og Søndmøre, hvor de skaffede sig Skibe; derfra droge de langs Kysten til Nordmøre og Throndhjem, idet de overalt plyndrede og røvede hos alle, der ej vilde slutte sig til dem. Lendermanden Sigurd Ullstreng, der var Magnus hengiven, opskar Hærør, saa snart han fik Nys om Oprørsflokkens Ankomst, og stevnede alle dem, han opbød, sammen til sin Gaard Viggen, men Sven og Thore ventede ikke indtil han angreb dem; de styrede lige til Viggen, gjorde Landgang, uden at Sigurd kunde hindre det, og sloge ham aldeles. En Mængde af hans Folk faldt, selv flygtede han til Magnus, og Seierherrerne droge ind til Byen, hvor nu den største Deel af Thrønderne erklærede sig for dem ²).

Imidlertid havde Magnus faaet Efterretning om alt dette i Oslo, hvor han opholdt sig, og samlede strax en Hær og Flaade, for at drage

Svigersøn af Thore, uagtet det tidligere siges at han var gift med Ingebjørg Agmundsdatter, see nærmere nedenfor.

¹) I Hrokkinskinna og Hryggjarstykke (Magnus Barfods Saga Cap. 5) staar der kun at Skjalg var en rig Mand. Morkinskinna kalder ham derimod „Skjalg af Jæderen". I Peder Klaussøns Oversættelse staar derimod „Skjalg Erlingssøn af Jæderen", hvilket er optaget i Text-Udgaven af Snorre, Magnus Barfods Saga Cap. 4. Muligt at Tillægget „Erlingssøn" virkelig har staaet i det Haandskrift, Peder Klaussøn fulgte; thi da Skjalg var fra Jæderen, og Navnet var et Ættenavn i Sole-Familien, er det høist sandsynligt, at hans Fader hed Erling. Han maa dog ikke forvexles med den mægtige Erling Skjalgssøns Søn Skjalg, thi denne faldt, som vi have seet, i Nisaa-Slaget, og var allerede voxen i 1022, se ovenfor I. 2. S. 616, 618; men han var derimod rimeligviis en Sønnesøn af denne Skjalg, og Søn af hiin Erling, der i 1048 tilligemed Farbroderen (?) Lodin hjemsøgte England.

²) Magnus Barfods Saga Cap. 4, Snorre Cap. 4, 5. Morkinskinna fol. 21. a. b. Fagrskinna, Cap. 225, 226. Morkinskinna fortæller dette noget forvirret, som om Magnus selv skulde have sendt Sigurd Ullstreng forud, men dertil var der aabenbart ikke engang Tid.

nord efter mod Oprørerne. Sandsynligviis havde han endog allerede strax ved sin Tilbagekomst begyndt Udrustningerne, for enten at angribe Haakon, eller at være rede til at modtage ham. Han fik, som det synes, en betydelig Styrke: navnlig omtales der, at Rygerne, eller Indbyggerne af Rogaland, sluttede sig til ham, og at han havde Folk fra tvende „Lag", nemlig Viken (Sefslagen) og Gulathingslagen [1]). Han skyndte sig saa meget han kunde, og fik heldigt Vejr lige til forbi Stad; men naar Vinden svigtede, lod han sine Folk bruge Aarerne. Da Flaaden var kommen indenfor Arvarhamar strax østenfor Stad paa Søndmøre, lod Magnus Skibene lægge til Land og sine Folk kalde sammen til Huusthing [2]). „Det er eder alle bekjendt", sagde han her, „hvorledes en Oprørsflok har rejst sig mod os i vort eget Rige, under en Høvding, der er saa meget mindre arveberettiget til Riget, som han ikke engang er indfød i Landet. Disse Oprørere og alle de, som have erklæret sig for dem, fortjene derfor, at vi forfølge dem, herje hos dem og dræbe dem, saa meget vi formaa. Thi hvad større Skam og Skjendsel har nogen kunnet tilføje sin ættebaarne Konge, end, saaledes som hine Forrædere, der endog bære Lendermænds Navn, have gjort mod mig, at tage en saadan Mand til Konge, som ej er kongebaaren til Riget, og dertil af ringe Æt? Nogen Undskyldning havde de dog, saa længe min Frænde Haakon levede, om de søgte at sikre ham Besiddelsen af Riget, og det fandt jeg mig ogsaa nogenledes i; men dette sidste er aldeles skammeligt, og jeg fortjener ikke at bære Kongenavn, og vanslægter ganske fra mine Frænder, hvis jeg ikke sætter en Bom for dette Uvæsen. I handle derfor vel i at understøtte mig i dette Foretagende, og I ville derved gjøre eder værdige til alle gode og retsindige Mænds Roos." Alle de Tilstedeværende bifaldt denne Tale, og man begyndte strax at herje og

---

[1]) Se Gisles Vise i Magnus Barfods Saga Cap. 5.

[2]) At dette Sted laa strax østenfor Stad, ved Søndmøres sydvestlige Grændse, sees deraf, at Kongen, som hans Tale paa Huusthinget viser, her gav sine Mænd Befaling eller Tilladelse til at herje hos de Bønder, der havde taget Oprørernes Parti, og vi have ovenfor seet, at det Strøg, i hvilket Thore talte Tilhængere, netop begyndte med Søndmøre, hvor han nys havde været. Gisl siger ogsaa i det Vers, der anføres paa dette Sted i Magnus Barfods Saga: „Kongen holdt Huusthing ved Søen, det var indenfor Arvarhamar (Örvarhamarr), og beredte sig til at brænde lige udenfra Stad, men Bønderne flygtede". Det er derfor vistnok en Fejltagelse, naar nogle have villet lægge Arvarhamar indenfor Yrje; og denne Fejltagelse kommer vistnok deraf, at Sagaen tidligere anfører det Vers af Gisl, hvor Sejladsen ved Yrje omtales; dette Vers anføres dog kun til Beviis for at Kongen lod sine Mænd ro, naar der ej var Bør. Arvarhamar er saaledes maaskee det nuværende Aaram yderst ved Rødvefjorden lige over for Larsnes. Alle Stedsnavne nemlig, der nu ende paa „—am", ende i den ældre Form paa „hamarr"; saaledes „Haram" i Søndmøre, fordum Hárhamarr; „Tannam" i Ranrike, fordum „Túnhamarr".

brænde, thi man var nu kommet i et Fylke, hvor flere af Bønderne havde taget Oprørernes Parti og forsynet dem med Skibe. De flygtede nu alt hvad de kunde. Saaledes fortsatte Kongen sin Vej lige til Throndhjem. „Ilden", siger Skalden Gisl Illugesøn, der har besunget Magnus's Bedrifter, „blussede op; Hallerne styrtede ned; den høje Lue gik over deres Hereder; da saa man, hvorledes Kongen straffede Thores Tilhængere, idet Salene faldt ned over dem." „Da kunde man og", siger han, „see Kongens Flaade, krigersk og sejrvant, medens hans talrige Skarer, udbredende Skræk overalt, knugede Aarerne udenfor Yrje" [1]). Thore laa ved Hevringen [2]), færdig til at sejle ud af Fjorden, men der opstod nu en saa stor Forfærdelse blandt hans Mænd, at Halvdelen af dem toge Flugten, og adspredte sig; med den tilbageblevne Halvdeel [3]) vovede Thore og de øvrige Oprørshøvdinger ikke at oppebie Magnus, men styrede over Fjorden til Vagnvik, lode der Skibene i Stikken, og droge til Lands over Fjeldet, hvor Thore, der var gammel og meget feed, maatte lade sig bære paa en Bør ned til Therdalen i det saakaldte Seljehverv [4]). Her samledes igjen flere af de adspredte Skarer, og der skaffedes Skibe til Veje. Man maa endog antage at flere af Oprørerne allerede havde Skibe liggende der i Nærheden, f. Ex. ved Gjøsund eller Vallersund, da det udtrykkeligt siges at Thore gik ombord paa et stort og godt Skib, som han havde ladet bygge. De toge Vejen til Haalogaland og styrede lige op til Bjarkø, hvor Jon Arnesøn og hans Søn Vidkund, som just da vare hjemme, maatte tage Flugten over Hals og Hoved, medens Thores Flok røvede alt Løsøre, og brændte Gaarden op tilligemed et godt Langskib, der tilhørte Vidkund [5]). Da Skibet, efter som det fortæredes af Luerne, heldte over til Bagbord, raabte Thore spottende: „bedre til Styrbord, Vidkund!" Jon og Vidkund rejste sydover Dag og Nat, indtil de traf Magnus, som da enten stod i Begreb med at drage nordefter for at forfølge Oprørsflokken, eller allerede var paa Vejen. Thore og Sven maa ikke have gjort Regning paa, at Magnus vilde umage sig nord efter dem, da ogsaa de efter Ødelæggelsen i

[1]) Magnus Barfods Saga Cap. 5. Snorre (meget forkortet) Cap. 5.

[2]) Gisl siger i sit Vers „udenfor Lade".

[3]) I Gisles Vers, Magnus Barfods Saga Cap. 6, staar der udtrykkeligt: „Egils Halvdeel adsplittedes pludseligt; der blev Uro i Hæren".

[4]) Navnet Therdal er endnu til paa en Gaard i denne Dal, ved en Bugt indenfor Vallersund. Thore maa aabenbart have taget Vejen fra Vagnvik over til Vandet Thorkvitlan og Skogdalselven; derfra over Olshøjfjeldet til Raak inderst i Skjøren, og herfra igjen over til Gjølge, samt langs Gjølge- og Therdals-Vandenes lille Vasdrag til disses Udløb nedenfor Therdal Gaard.

[5]) Et, som det synes, samtidig af Folket digtet Vers anføres herom i Sagaerne, Magnus Barfods Saga Cap. 6. Fagrskinna Cap. 227.

Bjarkø atter styrede sydefter, og saaledes drage Magnus lige i Møde. Overalt, hvor de kom frem, plyndrede de. Endelig fik de Øje paa Magnus's Flaade, dog ikke førend de vare komne heelt til det Strøg, der kaldtes Harm-Fjorden, omkring Torget og Brønø. Da de ikke vovede at binde an med Kongens Overmagt, flygtede de hver til sin Kant; Sven styrede ud til Havs, nogle ind i Fjorden, og Thore og Egil tilbage forbi Velfjorden, indtil de naaede Essjetun paa Havnøen, hvor de gik i Land, i den Tanke at det var Fastland. Men Magnus havde faaet Øje paa dem og satte efter dem, og da hans Flaade nærmede sig Øen, blev Thores Mænd, der nys havde sammenlignet deres Skib med Ormen lange, og sig selv med dens Besætning, saa forskrækkede at de alle løb deres Vej, og lode Thore og Egil alene blive tilbage paa Skibet. Thore bad nu ogsaa Egil at frelse sig ved Flugten; „det er stor Skade", sagde han, „om en saa brav og dygtig Mand som du skulde miste Livet." Egil svarede: „der er just ikke alt for mange tilbage, om jeg ene bliver hos dig[1]). Da Kongens Skibe lagde til, sad Thore i Ferrummet paa sit Skib. Sigurd Ullstreng raabte til ham og spurgte: „hvorledes er det med dig Thore?" „Jeg er karsk paa Hænderne men daarlig paa Fødderne", var Thores Svar. Thore og Egil bleve nu grebne, og deres Mænd, der havde ladet dem i Stikken, men til deres Forfærdelse merkede at det var en Ø, ikke Fastlandet, hvorpaa de befandt sig, overgave sig paa Naade og Unaade, og det synes som om Kongen skjenkede dem Livet. Herom kunde der dog ikke være Tale med Hensyn til Thore og Egil; Kongen dømte dem til at hænges, og lod dem til den Ende strax føre over til den nærliggende Holm Vömben, hvor en Galge blev rejst. Thore røbede dog ikke den mindste Engstelse eller Dødsfrygt, men gik Døden imøde med en Rolighed og et muntert Sind, der var en bedre Sag værdigt, og mindede om Jomsvikingerne efter Slaget i Hjørungavaag. Da Sigurd Ullstreng udbrød i Forundring over hans Fedme, svarede han: „det kommer af min Mad og mit Øl". Ved at see Galgen og Galgevippen, sagde han smilende:

[1]) Endog Hrokkinskinna og Hryggjarstykke (Magnus Barfods Saga Cap. 7) lade Thore her kalde Egil „Maag"; ligesaa Morkinskinna, der endog tilføjer, som Egils Ord: „ikke monne din Datter vente, at jeg skulde flygte fra dig". Dette seer virkelig ud som om Morkinskinnas Nedskriver har anseet Egil for Thores Svigersøn. Det maa derhos merkes, at Morkinskinna, ved tidligere at omtale ham, ikke tilføjer noget om hans Giftermaal med Ingebjørg Agmundsdatter. Fagrskinna Cap. 226 og Ágrip Cap. 41 sige, skjønt aabenbart urigtigt, at Egil ej vilde flygte fra sin Hustru Ingebjørg, Skoftes Syster. Man skulde næsten formode, at Egil først havde været gift med Ingebjørg, men nu havde forskudt hende og egtet en Datter af Thore. Dette kunde maaskee forklare, hvorfor hans „gode Frænder" siden ikke bade om Naade for ham.

Fire Fæller vi vare,
førte een ved Roret [1]).

Flere af dem, hvem hans Folk havde tilføjet Skade, gave nu deres Harme Luft i allehaande Bebrejdelser og Haansord mod den værgeløse Olding. Navnlig fortælles der at Vidkund Jonssøn, ved at see ham vakle hid og did paa hans Vandring til Galgen — Thore var nemlig, som han selv sagde, skrøbelig til at gaa — raabte snart „bedre til Styrbord, Thore!" snart „bedre til Bagbord!" for at gjengjelde ham hans Spot, da han opbrændte Skibet. Under Galgen ytrede Thore dog et Slags Anger, idet han udbrød: „ilde ere ilde Raad!" Han var saa stor og diger, fortælles der, at da Galgevippen hævede sig, sledes Kroppen ved sin egen Tyngde fra Halsen og faldt til Jorden. Efter ham blev Egil ført til Galgen. Han viste sig ogsaa heel uforfærdet. Til Kongens Trælle, der skulde forrette Exekutionen, sagde han: „Skjønt I nu skulle hænge mig, er det dog ikke fordi at jo enhver af eder langt heller fortjente slig Straf." Derpaa vendte han sig til Kongens Mænd, med de Ord: „I glæde eder nok til at see, hvorledes jeg bevæger mine Fødder idag". „Troer du ikke", sagde de, „at du selv kan raade for, hvorledes du teer dig under Henrettelsen?" „Det vil nu vise sig", sagde han; og da Strikken var lagt om hans Hals, satte han sin ene Fod paa Vristen af den anden, uden i mindste Maade at forandre denne Stilling, medens han vippedes i Vejret. Alle de Tilstedeværende beklagede at en saa kjek Mand skulde ende sit Liv paa den Maade. Kongen sad selv den hele Tid hos, og var saa vred, at ingen af hans Mænd torde bede ham om Naade for de Domfældte. Men da han saa Egil hænge, udbrød han: „ilde staa dine gode Frænder dig bi". Heraf, siger Sagaen, kunde man skjønne at han gjerne havde seet, at man havde bedet om Naade for Egil. Flere Henrettelser der paa Stedet omtales ej, saa at man altsaa virkelig maa formode, at Magnus har skjenket alle dem Livet, som paa Havnø gave sig i hans Vold [2]). Oprørskongen Sven

---

[1]) Det er vanskeligt at vide, hvad han her sigtede til. Maaskee han sad i Baad sammen med tre af Kongens Trælle; eller han hentydede paa Galgens tre Bjelker, med Galgevippen i Midten, hvortil han skulde festes, og saaledes skjemtviis kunde sige „at føre Roret". Det kan her merkes, at ogsaa de spøgefulde Svar, Thore gav Sigurd, vare affattede i et Slags Versform, i det mindste med Riimbogstaver. Saaledes hans Svar paa Sigurds Spørgsmaal, hvorledes han befandt sig (ertu heill):

heill at böndum,
brumr at fótum;

og hans andet Svar, angaaende hans Fedme:

matr minn veldr því
ok munngát.

[2]) Magnus Barfods Saga, Cap. 6, 7. Snorre, Cap. 5, 6. Fagrskinna, Cap.

undkom til Danmark, hvor han opholdt sig i al den Tid, Kong Magnus levede, og indtil dennes Sønner bleve voxne. Da blev han, som det heder, forligt med Kong Eystein Magnussøn, der endog gjorde ham til sin Skutelsvend, og viste ham megen Yndest [1]). Dette staar rimeligviis i Forbindelse med den Omstændighed, at Eystein var gift med en Sønnedatter af Steigar-Thore, hvis Æt og Venner saaledes vel atter maa være komne til Anseelse [2]).

Magnus vendte derpaa tilbage til Throndhjem, hvis Indbyggere nu

---

227, 228. Morkinskinna, Cap. fol. 21. b. Ágrip, Cap. 41. Thjodrek Munk, Cap. 31. Beretningen findes øjensynligt bedst og ordentligst, baade med Hensyn til Begivenhedernes Sammenhæng og Stedsnavnenes Form, hos Snorre, som derfor ovenfor er fulgt. Med Snorre stemmer paa det nærmeste Texten i Fornmanna Sögur; dog synes et og andet ogsaa at være optaget efter Morkinskinna, der her mod Sædvane viser sig unøjagtig. Saaledes f. Ex. beskrives Thores Flugt fra Therdalen og hans Forfølgelse ved Magnus, som om denne havde indhentet ham paa Harmsfjorden, og som om han følgelig selv ikke havde naaet længer mod Nord, uagtet der strax nedenfor tales om at han havde opbrændt Gaarden paa Bjarkø. Ligeledes kaldes det Sted, hvor Thore og siden Magnus landede, „Seljetun", øjensynlig fordi der nys forud havde været Tale om Seljehverv; medens Navnet dog er Hesjutún, eller, som Fagrskinna endnu rigtigere har det, Esjutún, nu Esstun (oftere urigtigt kaldet Østdun) paa Havnøen. Mangel paa nøjagtig Kundskab om Stedforholdene har ogsaa bragt Nedskriveren af den Text, Morkinskinna fulgte, til at nævne Holmen Vomb (Vambarhólmr) som om det var den Ø paa hvilken Esjutun laa, og som Flygtningerne forverlede med Fastlandet. Denne ubetydelige, nøgne Holm kunde umulig tages for Fastland, medens det derimod netop er rimeligt, at den brugtes til Rettersted, og Snorre har derfor vistnok fuldkommen Ret, naar han fortæller „at Magnus lod flytte Thore og Egil ud paa Vambarholmen". Fejlen er for øvrigt ogsaa kommen ind i Fagrskinna, Ágrip og Thjodreks Skrift.

[1]) Magnus Barfods Saga Cap. 8. Snorre Cap. 9. Fagrskinna Cap. 228. Denne sidste nævner Nikolas som den danske Konge, til hvem Sven flygtede; og sandsynligt er det ogsaa, at Sven opholdt sig hos ham umiddelbart førend han vendte tilbage til Norge; men Nikolas var ikke Konge, da Sven kom til Danmark. Thi enten levede da endnu Olaf Hunger († 18de August 1095), eller hans Broder Erik var Konge. Men det er muligt, at Nikolas allerede da har været Svens Beskytter.

[2]) Saaledes Sigurds og Inges Saga Cap. 18. Snorre Cap. 17. Morkinskinna lader Eystein egte en Datter af Steigar-Thore, hvilket umulig kan være rigtigt, da denne, der ved sin Død var 64 Aar gammel — han var nemlig 15 Aar i 1046 — (se ovenfor S. 125) allerede længe før sin Død maa have haft voxne Døtre, medens Eystein var født ved 1088. — Det lader ikke til at Guthorm, Steigar-Thores Søn, har mistet sin Fædrenegaard til Straf for Faderens Oprør, skjønt Forbrydelse af Odelsgods hørte med blandt Straffene for Landsforræderi; i det mindste omtales han i Harald Haardraades Saga Cap. 20, Snorre Cap. 24, som Indehaver af den Masurbolle, Kong Harald havde skjenket hans Fader.

maatte undgjelde haardt for deres Oprør. Han tilføjede, heder det, dem, der bleve overbeviste om at have været deelagtige i Landsforræderiet mod ham, betydelige Ræffelser, brændte deres Bygder, og dræbte enkelte. Thrøndernes Overmod blev denne Gang, som det lader, aldeles knækket, thi der var ikke længer Tale om nogen Modstand, og de fandt det raadeligst, ganske at give sig i Kongens Vold og bede om Naade. Han viste sig heller ikke saa uforsonlig mod dem, men modtog Forlig af enhver, som godvillig underkastede sig. Den modige Konge, siger Skalden Gisl, forligtes siden med dem af sine Fiender, der forbedrede sig; og den Ret, der tilkom de raadspage Bønder, gav Kongen dem. Der siges dog ikke, hvad dette var for en Ret, eller hvori Betingelserne for hiint Forlig bestode. Men naar vi siden læse, at Magnus's Sønner afskaffede de Paalæg, Danerne havde indført under Sven Alfivessøn [1]), uagtet Haakon Magnussøn allerede ved sin Hylding havde afskaffet dem, bliver det aabenbart, at Magnus for at straffe Thrønderne har ophævet Haakons Bestemmelser, og igjen indført Paalæggene, saadanne som de vare før hans Tid. At dette virkelig var en Straf, der overgik Thrønderne, og ikke en almindelig Tilbagekaldelse af Haakons Indrømmelser, med hvilke Magnus havde ytret saa megen Misfornøjelse, sees tydeligt deraf, at ingen saadan Tilbagekaldelse fandt Sted for Gulathingslagen, hvis Indbyggere, paa de Søndmøringer nær, som Thore mere ved Trusler end med det Gode havde faaet paa sit Parti, ikke havde deeltaget i Oprøret. Da dette egentlig var udgaaet fra Oplandene, skulde man formode at de forhadte Paabud ogsaa her indførtes paa ny, men da den ældre verdslige Eidsivathingslov nu er tabt, kunne vi ikke vide noget derom med Vished. Det er ellers ikke usandsynligt, at hiin Straf maaskee mere rammede Thrønderne fordi de vare de første til at hylde Haakon og derved gjorde det muligt for ham at optræde som Modkonge, end fordi de havde deeltaget i det sidste Oprør, der paa en vis Maade kunde siges at være en nødvendig Følge af den Stilling, de allerede under Haakon havde indtaget lige over for Magnus.

43. Sveinke Steinarssøns Trods. Forhandlinger med ham.

De Lendermænd rundt om i Landet, der hidtil havde erkjendt Haakon for deres Overherre, og, som det heder, fejdet med Magnus's Tilhængere, underkastede sig nu alle sammen Magnus, med Undtagelse af den mægtige **Sveinke Steinarssøn** øster ved Elven. Han havde, som vi

---

[1]) Sigurd Jorsalafares Saga Cap. 18; Snorre Cap. 18; Morkinskinna fol. 24. b. Ágrip Cap. 45, jvfr. Cap. 24; og fornemmelig ældre Frostathingslov, XVI. 1—3, jvfr. ovenfor I. 2. 852, 853.

have seet, opfostret Haakon førend han kom til Thore, og havde lagt saa megen Elsk paa ham, at han ej kunde trøste sig over hans Død eller bekvemme sig til at hylde Kong Magnus. Vel tales der intet om, at han deeltog i Oprøret med Steigar-Thore — det var endog neppe muligt formedelst Beliggenheden af hans Opholdssted —; men det er dog ikke tænkeligt, at han ej i det mindste underhaanden skulde have begunstiget og understøttet det. For Magnus maa han allerede længe have været en Torn i Øjnene, da han, skjønt Vikværing og saaledes boende i den Deel af Landet, der under alle Omstændigheder maatte falde paa Magnus's Deel, dog lige i hans Nærhed erklærede sig for Haakon. Og Magnus vilde vel længe før have brugt alvorlige Forholdsregler imod ham, hvis han havde følt sig stærk nok dertil, hvilket dog ikke paa langt nær kunde være Tilfældet, saa længe Haakon endnu levede og beherskede større Strækninger af Landet, end Magnus selv. Nu derimod, som Eneherre i Landet og efter at have knuet de mægtige Thrønder, troede Magnus at Tiden ogsaa var kommen til at ydmyge Sveinke. Han kaldte sin tro Tilhænger Sigurd Ullstreng, hvilken han imidlertid synes at have udnævnt til sin Stallar [1]), til sig, og sagde at han vilde sende ham øster til Viken, for at udsige Sveinke af de Kronen tilhørende Landgodser og Ejendomme [2]), han som Lendermand havde i Forlening. „Han har", sagde Kongen, „endnu ikke underkastet sig os eller viist os nogen Underdanighed, og jeg vil at alle Lendermænd i vort Rige enten skulle underkaste sig os, eller forlade sine Vejtsler." Kongen betegnede Sigurd for øvrigt tre Lendermænd øster i Viken, til hvem han burde henvende sig, og paa hvis Troskab og kraftige Bistand han kunde regne, nemlig den forhen omtalte Dag Eilifsøn, Sven Bryggefod [3]), og Kolbein Klakka. Sigurd meente at der ej fandtes nogen Lendermand i Norge, med hvem han jo alene kunde hamle op, uden at behøve tre andre Lendermænd til Hjelp. Kongen sagde at han ej havde henviist ham til deres Bistand, hvis den ej udfordredes. Sigurd gjorde sig nu rejsefærdig, og drog afsted kun med eet Skib. Da han var kommen øster til Viken, kaldte han de oven nævnte Lendermænd til sig, og

[1]) Vi finde ham nemlig nu og siden efter talende til Thinge paa Kongens Vegne.

[2]) Den Talemaade, som her anvendes, er „boða af löndum ok konungs eignum" (byde af Land og Kongens Ejendomme). Thi de Ejendomme, hvormed Lendermændene forlenedes, kaldtes ligefrem lönd (Lande), se ældre Gulathings Lov Cap. 200 (Lendermandssøn skal tage Haulds Ret, om han ej faar „Land"). Deraf ogsaa Benævnelsen lendr maðr (egentlig „landet Mand").

[3]) Sven Bryggefod nævnes ogsaa, som vi ovenfor have seet (I. 2. S. 836) paa Magnus den godes Tid, 1033, 1034, 1035, men hvis Navnet her er rigtigt, maa han have været den ovenfor nævnte Svens Farfader.

tillyste et almindeligt Thing for det hele Landskab; navnligen indstevnedes Elvegrimerne, saa kaldtes Grændseboerne efter ved Elven. Thinget, der efter al Sandsynlighed stod ved Borg, var meget talrigt, dog varede det en Tidlang, inden Sveinke indfandt sig. Hine Lendermænd forberedede Sigurd paa, at han i Sveinke vilde finde en haard Hals, da han var saare mægtig og havde et stort Tilbæng. Mod en saa formaaende Mand, sagde de, var det raadeligst at fare saa varligt frem som muligt. Sigurd svarede noget haanligt, at den Sveinke da maatte være en forfærdelig Karl, siden alle tre i Forening med ham selv ikke skulde kunne faa Bugt med ham, især i en saa rimelig Sag som den nærværende. De sagde at de med al skyldig Iver skulde understøtte Kongens Sag, men frygtede kun for at han vilde finde Sveinke langt mægtigere, end han forestillede sig. Endelig saa man en stor Skare nærme sig; den bestod af fem hundrede staalklædte Mænd, og var at see til som blinkende Iismasser. Det var Sveinkes Flok. Den satte sig i en Ring. Nu stod Sigurd Ullstreng op og talte saaledes: „Guds og sine Venner sender Kong Magnus Guds og sin Hilsen, alle Lendermænd, mægtige Bønder og den hele Almue; dertil fagre Ord og Venskabstilbud til alle dem, der ville slutte sig til ham. I have vist spurgt at Kongen har renset Landet for en Røverflok, der gjorde Bønderne i dette Land stor Skade. Give Gud, at der nu maatte blive Ende paa deres Frækhed, der vovede det uhørte Foretagende, at tage til Høvding og Modkonge mod Kong Magnus en Mand, der ikke engang var ættebaaren til dette Rige; hvilket ogsaa gik som man kunde vente. Nu vil Kongen vise al mulig Blidhed mod alle dem af hans Mænd, som oprigtigt ville tjene ham. Han tilbyder sit Værn og Forsvar for alle Norges Mænd, store og smaa; og til Gjengjeld fordrer han af Landets Indbyggere god Tjeneste og fømmelig Bistand. Her er øiensynligt intet at betænke sig paa, saa gode Løfter, som Kongen byder, og hvori alle, som dertil ere værd, ville blive deelagtige." I det samme reiste en Mand sig i Elvegrimernes Flok, stor og før, iført en loden Kappe, med en stor dansk Hat paa Hovedet og en Stok med Metalknap over Axlen; han sagde kun disse Ord; „Her behøves ingen Rulle, sagde Ræven, drog Harpe paa Isen", og satte sig igjen [1]). Lidt efter stod Sigurd atter op, og fortsatte sin Tale saaledes: „Af de Ord, der høres fra eders Flok, I Elvegrimer, merke vi kun liden Agtelse for Kongens Budskab, eller ven-

---

[1]) Dette Ordsprog, der i Oldsproget lyder saaledes: „era hlums vant, kvad refr, dró hörpu á ísi", forklares i Tillægget til Skalda Arnamagn. Udg. II. S. 182 saaledes: „Paræmie er en Maade at udtrykke sig paa, der passer godt til Tid og Omstændigheder, f. Ex. . . (her følger Ordsproget) . . hvilket siges til dem, der, skjønt de betyde lidet, dog give sig en vigtig Mine. Ved „Harpe" forstaaes her vistnok et Slags Skjel, „Harpe=Skjel".

skabeligt Sindelag mod os. Men heri viser enhver sig som han er beskaffen. For nu tydeligere at fremsætte Kongens Ærende til eder, melder jeg herved, at han fordrer sine retmæssige Landskylder, Ledingsudredsler og øvrige Rettigheder [1]) saavel af de mægtigere som af de ringere Mænd, og enhver regne nu efter, hvorledes han har ydet dem; erkjender han at have skortet deri, da unde han Kongen hvad der lovligen tilkommer ham, og sørge for sin egen Ære, idet han har for Øje hvorledes det gik dem, der nu nys satte sig op imod ham". Da han havde sat sig ned, stod hiin Mand strax op, som før, kastede Hatten lidt tilbage, og sagde: „det seer ud til Snee, Svende, sagde Finnerne, havde Skider at sælge" [2]). Sigurd hvidskede nu til Lendermændene, at det ej længer gik an at behandle denne vigtige Sag saa lempeligt. De raadede ham fremdeles til Forsigtighed mod en saa mægtig og trodsig Mand, men han vilde intet høre derom, rejste sig i Vrede, kastede sin blaa Kappe af, saa at han stod der i sin røde Skarlagenskjortel, og sagde: „nu er det kommet saa vidt, at enhver maa vogte sig: her er ikke længer Sted til at dække over eller undgaa at betegne Manden; alle have seet, hvorledes vi behandles, og om man end for eget Vedkommende kunde finde sig deri, kan det dog aldrig taales, at Kongens Ærende besvares med Spot. Det viser sig nu, som Ordsproget siger, at enhver agter sig selv højest. En Mand heder Sveinke Steinarssøn; han bor øster ved Elven; han har længe siddet inde med Kongens Landskylder, og opfører sig i det hele taget med utilbørligt Overmod og Vigtighed. Man kan ikke forundre sig over at Kongen dog vil have mere at sige end han, og nu fordrer sin Ret og sine Ejendomme af ham, eller ogsaa udsiger ham af sine Forleninger. Her gjelder det nu, ikke at unddrage sig eller svare med Spotteglosер; thi hans Overmand findes dog nok, om han end svarer haanligt paa vor Tale. Det er bedre for ham at tage Rev i Sejlene, medens det endnu kan skee med Ære, end at oppebie den Skjendsel, hans Trodsighed vil bringe over ham". Da rejste Sveinke sig: det var hiin samme Mand, som havde ytret de forrige Spotte-Ord, og Sigurd havde nok vidst hvo han var, men alene med Flid ladet som om han ej kjendte ham. Han stod nu op, kastede Hatten bag sig og sagde: „Put, Put,

---

[1]) Her er alle de Udredsler, der tilkom Kongen, opregnede under Eet, saa vel som alle de, der vare ham afgiftspligtige. Den Lendermand, der ej var gaaet ham til Haande, skyldte Kongen naturligviis Landskyld af de kongelige Ejendomme, med hvilke han sad inde.

[2]) Ordsproget lyder i det gamle Sprog: „snæliga snuggir, sveinar, kváðu Finnar, áttu andra fala". Her tales saaledes egentlig om det særegne Slags Skider, der kaldes „Andrer", og bruges i Nordland og Finmarken. Ved dette Ordsprog vil Sveinke aabenbart antyde, at man allerede af Sigurds Ord kan see, hvor han peger hen.

Skam for Hundene at Rævene skeed i Bondens Brønd; har man hørt saadant, at en ermeløs Mand, med Bagskjorten af, vil byde mig af Land? allerede før, Sigurd Uldbaand [1]), sendtes to Mænd i samme Ærende, den ene hed Gille Bakrauf, den anden havde et endnu værre Navn; de vare om Natten i Huset og stjal hvor de kom; byder du mig af Land? [2]) Du slog nok ikke saa stort paa, da min Fostersøn Haakon levede og da var du saa ræd, naar du kom paa hans Vej, som en Muus i en Skreppe; du var tildækket med Klæder som en Hund paa et Skib; du var stoppet i en Sæk som Korn i en Skindpose, du blev jagen fra din Odel som en Ploghest af Hesteflokken, og havde ikke større Pusterum end en Oter i en Fælde [1]); vil du byde mig af Land? Du kan heller takke mig, om jeg lader dig slippe herfra med Livet!" — „Lader os", sagde han til sine Mænd, „alle staa op imod dem"! Hans Mænd adløde, og gjorde stort Vaabenbrag. Sven Bryggefod og de øvrige Lendermænd saa nu intet andet Raad, end at skaffe Sigurd en Hest, og lade ham skynde sig til Skovs saa hurtigt han kunde. Dermed hævedes Thinget. Sveinke vendte tilbage til sine Gaarde, men Sigurd maatte, selv anden, tage Landvejen til Throndhjem. Da han kom til Kongen, spurgte denne ham, om han ikke nok havde trængt til Lendermændenes Hjelp. Sigurd kunde ikke negte at hans Ferd havde været uhæderlig, men sagde at han vilde hevne det, hvad det saa skulde koste, og eggede Kongen meget. Denne syntes ogsaa, at det gik for vidt med Lendermændenes Overmod, naar de ikke engang vilde vise deres Konge den skyldige Lydighed. „Men", sagde han, „her til Lands har det heller ikke bekommet dem vel; det viste sig i Olaf den helliges Tid med Erling Skjalgssøn, i min Farfader Haralds Tid med Einar Thambarskelve, og nu sidst med Steigar-Thore og Egil: det tilhører en Kongens Værdighed at nedtrykke sine Undermænds Overmod og Indbildskhed, naar de ikke selv vide at holde Maade; Sveinke er vist en mægtig Mand, men det kan nok være at han stiler altfor højt, hvis han vil prøve Styrke med mig". Magnus lod nu udruste fem Skibe og styrede sydefter langs Kysten lige

[1]) En haanlig Omskrivning af Sigurds Tilnavn: Ullstreng.

[2]) Det er rimeligt, at Magnus allerede tidligere, medens Haakon endnu levede, havde gjort et Forsøg paa at faa Sveinke til at underkaste sig; men det Navn, Sveinke angiver paa en af hans Udsendinger, er aabenbart kun et Spottenavn, og ikke det rette.

[3]) Heraf synes det, som om Sigurd Ullstreng, der hørte hjemme i Throndelagen, og som en Tilhænger af Magnus sandsynligviis ligesaa lidet havde underkastet sig Haakon, som dennes Tilhængere Magnus, har lidt Forfølgelse af Haakon eller dennes Mænd. Denne Forfølgelse hører da ogsaa til de ovenfor omtalte „Fejder mellem Kongernes Lendermænd indbyrdes". — I Sagaen staar ikke „Ploghest" men „Arbsgelding"; af „Arb" den egentlige nationale Plog.

til Viken, hvor han tog Vejtsler hos sine Lendermænd. Han tilkjendegav dem, at han nu vilde hjemsøge Sveinke. „I maa vide", sagde han, „at jeg vil være Enekonge her i Norge, saa længe der ej findes nogen jevnbyrdig med mig, og jeg finder mig ikke i en saadan Uforskammenhed af Lendermænd, at de behandle mine ypperste Høvdinger saa skammeligt som Sveinke har behandlet Sigurd Ullstreng". De forberedte ham paa, at han i Sveinke vilde finde en baade mægtig og uvoren Modstander, som hverken havde Mangel paa Folk eller Vaaben; men han lod sig ikke afskrække, og drog afsted, ledsaget af de tre ovenfor nævnte Lendermænd. Da de kom udenfor Sveinkes Gaard, foresloge disse Lendermænd som det forsigtigste, at de først skulde gaa i Land og undersøge Forholdene, da de frygtede for at Sveinke havde mange Folk hos sig, ej alene hjemme paa Gaarden, men ogsaa fordeelte rundt om i Skovene. Kongen bad dem gjøre som de vilde, men lovede at lade Bønderne undgjelde haardt, hvis de ikke holdt sig i Skik. De vare ikke komne langt, førend de saa Sveinke stevne ned fra Gaarden med en heel Hær, ypperligt udrustet. Lendermændene hævede et hvidt Skjold i Vejret: ved Synet heraf gjorde Sveinke Holdt. De tre Lendermænd gik nu hen til ham, og Kolbein begyndte Samtalen med at hilse ham fra Kongen, og i hans Navn bede ham, saavel for sin egen som Kongens Skyld, ikke at lade det komme til Ufred. „Vi tilbyde os", sagde han, „at bære Fredsmaal mellem eder, og du er dog en alt for forstandig Mand til, uden at have prøvet mindelig Afgjørelse, at ville stride mod din retmæssigt udvalgte og ættebaarne Konge: saadant har ikke bekommet nogen vel". Sveinke svarede at det heller ikke var hans Hensigt at stride med Kongen; Aarsagen, hvorfor han viste sig med en bevæbnet Skare, var alene den, at hindre de ankommende fra at nedtræde Agrene eller gjøre nogen Skade. Han lovede at holde stille der paa Stedet, medens de vendte tilbage og sagde Kongen Besked. De gjorde saa, og da det var dem særdeles magtpaaliggende at faa meglet Fred, meldte de ej alene at alt var roligt og fredeligt, men lagde endog til, at Sveinke var villig at overlade den hele Sag til Kongens Dom; „til Gjengjeld", sagde de, „burde I behandle ham saa mildt som muligt, det vil være eder til størst Hæder". Men Kongen svarede: „den Dom er snart affagt: han skal forlade Landet og aldrig komme tilbage, saa længe jeg hersker i Norge; derforuden skal han miste alt sit Gods". „Vil det dog ikke", indvendte Kolbein, „være hæderligst for eder og hæres bedre for dem, der spørge det, om I lader det forblive ved Landsflygtighedsstraffen, uden at han mister sit Gods, som han behøver til sit Underhold blandt mægtige Mænd udenlands? Han vil dog aldrig kunne komme tilbage, saa længe vi have hans Lande i Varetægt, og du viser dig lige fuldt som en mægtig Mand. Tænk over dette, tag Hensyn til dig selv og din Værdighed, saa vel som vore Ord".

Kongen svarede kun kort og godt, at Sveinke strax skulde bort. Men de velvillige Lendermænd bragte ikke hans Ord i denne Form tilbage til Sveinke. De sagde, at Kongen i al Venlighed bad ham forlade Landet, som et Slags Fyldestgjørelse for hvad han havde forbrudt sig imod ham; det vilde, lagde de til, være dem begge til Hæder, thi Kongen vilde lade ham beholde saa meget Løsøre, som kunde være anstændigt for ham. „Dette er en anden Sag", svarede Sveinke, „naar Kongen taler venligt og blidt til mig; men hvorfor skulde jeg forlade mine Forleninger og Ejendomme? Bedre er det at falde paa sit Gods, end at flygte fra sin Odel. Siger Kongen, at Sveinke ikke flyr saa langt som et Pileskud". „Heri", sagde Kolbein, „kunne vi ej være enige med dig; det er bedre at vise sin Højagtelse for den bedste Høvding ved Lydighed, end at lade det gaa til Yderligheder; en brav Mand har det godt, hvor han saa lever; du, som har kunnet opretholde din Værdighed mod en saadan Høvding som Kongen, vil blive æret hos de mægtigste Mænd. Hør nu ogsaa vor Bøn, og viis at du sætter Priis paa vort lange Fostbroderskab og inderlige Venskab ved at agte vore Ord og lytte til vort Forslag. Vi, der ere Venner af begge Parter, tilbyde os troligen at forestaa og bevogte dine Ejendomme; kommer du tilbage, som vi vente, skal du aldrig betale Skat, hvis du ikke vil; og vi skulle gjerne sætte Liv og Gods paa Spil for at bringe Kongen til at gaa ind herpaa. Men viis nu heller ikke du vort Forslag bort, og bring ikke gode Mænd i Forlegenhed og Fare". Sveinke taug stille en Stund, og sagde derpaa: „I have taget denne Sag paa en højst forstandig Maade. Vistnok har jeg en Mistanke om, at I ikke have forebragt mig Kongens Ord ganske som de kom fra hans Mund, men formildet dem en god Deel; dog skal jeg for den Velviljes Skyld, som I vise mig, føje mig efter eders Forslag. Jeg skal forlade Landet og være borte en Vinter, forudsat at jeg beholder mine Ejendomme i Fred. I kunne dog sige Kongen, at jeg gjør dette ikke for hans, men for eders Skyld, da jeg finder at I ere mine sande Venner." Ligesom Udsendingerne tidligere havde formildet Kongens Ord, da de skulde overbringe dem til Sveinke, saaledes overbragte de nu heller ikke dennes Tilbud til Kongen ganske uforandret. De sagde at Sveinke fremdeles var villig at overlade Alt til Kongens Dom, og at han tilbød sig at være borte i tre Vintre, efter hvilke han med Kongens Samtykke skulde kunne komme tilbage. De bade Kongen indstændigt for sin egen Hæders Skyld at modtage dette Tilbud, og lovede at indestaa for, at han aldrig skulde vende tilbage uden med Kongens gode Vilje. Efter nogen Betænkning erklærede Kongen sig villig hertil, og roste dem meget for den ufortrødne Iver og Velsindethed, de lagde for Dagen. De ønskede ogsaa Kongen til Lykke med hans Forsonlighed, vendte tilbage til Sveinke, og ytrede deres Glæde over at der nu var sikker Udsigt til For-

lig. „Kongen", sagde de, „ønskede gjerne at Tiden for din Fraværelse skulde udstrækkes til tre Vintre, men vi vide jo nok, at han inden den Tid indseer, at han ej kan undvære dig i Landet, derfor bør du ikke betænke dig paa at antage dette Vilkaar". „Det bliver da vel bedst", sagde Sveinke, „at jeg ikke forvolder Kongen nogen Ærgrelse ved at forblive her; tager altsaa efter Aftale mit Gods i eders Varetægt!" Derpaa vendte han om med sin Skare, og gik op til Gaarden, men forlod den strax og satte over Elven til Gautland med alle de Folk, han vilde have med; han havde nemlig allerede fra først af været forberedt paa dette Udfald af Sagen, og var saaledes fuldkommen rejsefærdig. Kolbein Klakka blev tilbage paa og Gaarden, og fik et herligt Gjestebud istand for Kongen, men lod som om Sveinke allerede havde ordnet det saaledes. Siden rejste Kongen om til Gjestebud hos de øvrige Lendermænd, særdeles tilfreds med det Udfald, Sagen havde faaet, og vendte derpaa atter tilbage til Throndhjem. Imidlertid bestyredes Sveinkes forrige Besiddelser af Kolbein, under Navn af Krongods, men Kolbein sørgede dog for, at Sveinkes Gods ej desuagtet led noget Afbræk. Det viste sig alligevel snart, at man ej vel kunde undvære Sveinkes mægtige Arm og haandfaste Huuskarle. Ligesom andre Grændse-Egne, havde ogsaa Egnen omkring Elven fra gammel Tid været et Tilhold for Røvere og andre Ugjerningsmænd; disse begyndte nu, da de ej længer havde Sveinke at frygte, saaledes at forurolige Elvegrimerne med alskens Ran og Overfald, at Lendermændene maatte sende Bud til Kongen og forestille ham, at Landet paa den Kant vilde blive lagt aldeles øde, hvis han ej kaldte Sveinke tilbage og overdrog ham at forsvare Grændsen, da ingen bedre end han var skikket til at holde slige Skarnsfolk borte, og ødelægge Vikinger. Kongen, hvis Harme nu ganske synes at have lagt sig, bekvemmede sig ogsaa til at gaa ind herpaa, og Lendermændene lode Sveinke, der for Tiden opholdt sig i Danmark, det vil sige i Halland [1]), nær ved Grændsen, hilse fra Kongen, at han nu kunde komme i Fred tilbage og atter tiltræde sine Ejendomme. Men Sveinke gjorde sig nu kostbar, for ret at lade Kongen føle hvor uundværlig han var for Landet. Han vidste ikke, sagde han, om han kunde fæste Lid til denne Hilsen, thi da Kongen forviste ham fra Landet, lod det slet ikke til at være hans Mening, at han saa snart skulde vende tilbage. Han forblev hvor han var. Man sendte atter Bud til ham, men han var fremdeles urokkelig. Da Uvæsenet imidlertid tog Overhaand, maatte Kongen selv — man maa antage den følgende Vaar (1096) — drage sydefter og gjøre et Indfald i Halland, hvorfra de fleste Røvertog synes at have

[1]) At Sveinke opholdt sig i Halland, sees deraf, at Magnus under sit Tog i Halland havde Sammenkomst med ham.

været foretagne: en Omstændighed, der vækker sterk Formodning om, at Sveinke, der netop opholdt sig i Halland, selv har haft en Haand med deri, for desto mere at fremskynde sin Tilbagekaldelse. Magnus herjede vidt og bredt i Halland, og vandt meget Gods, deels i Bytte, deels i Løsepenge; navnligen skal det være gaaet ud over Viskedal [1]). Dog synes det, som om han ikke altid var heldig paa dette Tog. Den danske Historieskriver Saxo fortæller saaledes, at han engang, ved et uventet Overfald af Hallandsfarerne, maatte flygte barfodet ned til Skibene, hvorfor han spotviis fik Ogenavnet „Barfod" [2]). Dette fik han, som vi nedenfor ville see, af en ganske anden Aarsag; men Begivenheden selv er heel sandsynlig, og det saa meget mere, som man neppe kan antage at den stolte Magnus, uden efter at have lidt en saadan Ydmygelse, vilde have bekvemmet sig til, hvad han virkelig gjorde, at indlede personlige Underhandlinger med Sveinke og byde ham Forlig. Dette indgik de nu fuldkomment, og afhandlede nøje og venskabeligen alt deres Mellemværende (1096). Da først, siges der, blev det dem klart, hvor klogt og velmenende hine Lendermænd havde gaaet tilverks. Sveinke vendte tilbage til sine Ejendomme, og var siden Magnus's troeste og hengivneste Ven, saa vel som den største Støtte og Værn for hans Rige [3]).

Nu først følte Magnus sig ganske sikker paa Tronen. Han arbejdede, siges der, kraftigt paa at holde Orden og Rolighed i Landet, og sørgede ivrigt

---

1) Der er allerede talt om, at Magnus's Tog til Halland i de forskjellige Sagabearbejdelser henføres til forskjellige Aar. Men rimeligst og, som det synes, meest uforvansket er Fremstillingen i Morkinskinna, der udtrykkelig sætter Magnus's Tog i Forbindelse med Sveinkes Anliggende. Først heder det, efter at de to forgjæves Opfordringer til Sveinke om at komme tilbage have været omtalte: „da Magnus selv kom til Danmark, havde han et Møde med Sveinke"; strax efter omtales Toget, til hvilket der altsaa ved de foregaaende Ord henvises. At Viskedal (Dalen omkring Kongsbakka) udhæves i Sagaerne, torde maaskee alene komme deraf at Skalden Bjørn i det Vers, hvori Toget omtales, og som her anføres, taler om de viskedalske Kvinders Uro. Navnet synes dog her kun tilfældigviis at være valgt, da der ogsaa staar at Toget gjaldt hele Halland. Man kunde næsten formode at Magnus ved denne Lejlighed har tilvunget sig et Slags Hylding af Hallandsfarerne lige til Glomsteen nordenfor Ethre-Aaen i Fardhuushered, se ovenfor S. 4, jvfr. nedenfor Side 515.

2) Saxo, S. 617. Det er dog neppe rigtigt, naar dette Tog her omtales som en Episode af Magnus's Krig med Sverige. Se herom nedenfor, § 46, hvor denne omhandles.

3) Magnus Barfods Saga Cap. 9, Snorre Cap. 8. Morkinskinna, fol. 22—23 a. Disse Begivenheder maa have fundet Sted om Høsten 1095 og Vaaren 1096 Haakon døde i Februar 1095; Magnus's Tog mod Steigar-

for den almindelige Sikkerhed, forfulgte Ransmænd og Urostiftere, og skaffede saaledes Kjøbmænd og gode Folk den tilbørlige Fred. Hertil var, som vi see, Sveinke ham især behjelpelig. Skalden Gisl taler i et af sine Vers udtrykkeligt om, hvilken Fred og Sikkerhed Kjøbmændene nøde, fornemmelig i den for sine Sørøvere ellers saa bekjendte Gaut-Elv.

44. Magnus's Fredsaar. Den islandske Skald Gisl Illugesson.

Efter den sidste Feide i Halland og Forliget med Sveinke herskede Magnus et Par Aar (1096—1098) i Fred, men, som man maa slutte af det Eftertryk, de gamle Beretninger lægge paa denne Sag, fremdeles ivrigt beskjeftiget med at holde Orden i Landet og sørge for den almindelige Sikkerhed, ligesom vi i det følgende ville see, at han ogsaa holdt Øje med, hvad der foregik i Skatlandene, og søgte at gjøre sit Herredømme gjeldende endog over de fjerne Sydereer. Fra denne forholdsviis rolige Tid have Sagaerne kun opbevaret os en eneste Tildragelse, der vel ikke griber synderligt ind i den politiske Historie, men dog er af megen Interesse for saa vidt den kaster Lys paa de Tiders Skikke og Sæder, afgiver et Bidrag til at lære Kongens Charakteer at kjende, og derhos indeholder merkelige Antydninger af det Forhold, hvori Island og Islændingerne paa den Tid stode til Norges Konge. En Sommer, det siges ikke naar, men maa efter al Rimelighed have været 1096 eller 1097, kom Islændingen Gisl Illugesson til Norge, og tog sig Herberge hos en anseet Mand ved Navn Haakon, der boede paa Forbord, ikke langt fra Nidaros[1]). Gisl var af fornem Æt, thi hans Oldefader var Tind Hallkellsson, en navnkundig Skald i Slutningen af det foregaaende Aarhundrede, og dennes Broder var den mægtige borgfjordske Høvding Illuge den svarte, Skalden Gunnlaug Ormetunges Fader[2]). Da Gisl endnu kun var en seraarig Dreng, havde han med sin tre Aar ældre Broder været Vidne til, at hans Fader, Il-

---

Thore og til Haalogaland skede saaledes rimeligviis mellem April og Juni samme Aar; hans Besøg i Viken om Sommeren eller Høsten (der tales om Agre, der ej maatte nedtrædes); Lendermændene spaaede Sveinke, at han allerede efter den første Vinter vilde blive savnet, og flere Vintre hengik vel heller ikke, inden han blev tilbagekaldt.

[1]) Forbord ligger ikke langt fra Aasenfjorden i det nuværende Skatvols Sogn.

[2]) Om Tind og Illuge se ovenfor især I. S. 104, 440; Illuge nedstammede fra Brage Skald og de gamle Konger i Firdafylke, se ovenfor I. 1. S. 547. Da Tind allerede omtales i Aaret 982, er det merkeligt nok, at hans Sønnesøns Søn Gisl ikke var ældre end 17 Aar ved 1097; men ogsaa Landnaama, II. 8, opstiller den samme Genealogi, og da Gisl var samtidig med Are Frode, der sandsynligviis er den oprindelige Forfatter til dette Skrift,

luge Thorvaldsson, blev dræbt af en vis Thormod Kollesson [1]) og dennes Svigerson Gjavvald. Han gjorde da ved sig selv det Løfte, at hevne sin Fader, om det saa skulde koste ham hans Liv; og hans Erende var nu intet andet end at udføre denne Hevn, skjønt han ej var mere end 17 Aar gammel. Men Gjavvald var imidlertid bleven Hirdmand hos Kong Magnus, saa at det var en vanskelig Sag for Gisl at faa Lejlighed til at dræbe ham. Dette gik ham meget nær, og han var den hele Vinter meget nedslagen derover. Hans Vert spurgte ham engang om Aarsagen til hans Tungsind; han kunde nok skjønne, sagde han, at han pønsede paa et eller andet stort Foretagende; vilde han sige ham det, kunde han gjøre Regning paa ubrødelig Taushed, men derimod vilde han tage ham det meget ilde op, om han foretog sig noget saadant uden at have sagt fra. Gisl aabenbarede ham nu hvad det var. Haakon sagde at det var saare vanskeligt, da Gjavvald stedse var hos Magnus og stod i stor Yndest. Han lovede dog ikke at lægge Gisl nogen Hindringer i Vejen, ja gav ham endog, da han flyttede ind til Byen for at være Gjavvald saa meget nærmere, det Raad, som Gisl ogsaa fulgte, at helde smeltet Vox over sit Ansigt og lade det styrkne, hvorved han blev ganske ukjendelig og saa ud som om han havde en Hudsygdom.

Gisl søgte længe forgjæves efter Lejlighed til at tage Gjavvald af Dage. Et Par Gange var han ham ganske nær, men den ene Gang var det i Kirken, hvis Hellighed han ej vilde krænke; den anden Gang ringede det just til Noon, og medens hans Fromhed forbød ham at begaa Drabet, saa længe Ringningen varede, gik imidlertid den gode Lejlighed forbi. Endelig kom den belejlige Stund en Løverdag, just som Gisl stod ude paa Gaden, og Kongen med sit store Følge, hvoriblandt Gjavvald, kom gaaende forbi. I det samme kom nemlig Gjavvalds Hustru, Helga Thormodsdatter, ud af en Gaard med sit Barn paa Armen, og kaldte paa sin Mand; han gik hen til hende og talte nogle Ord med hende, medens det øvrige Følge imidlertid fortsatte sin Gang. Da Gjavvald ilede efter Følget, for at indhente det, løb Gisl til, og gav ham et Hug i Axlen saa at Armen sank magtesløs ned, uden dog at gaa af; da Gjavvald vendte sig, gav han ham et lignende Hug paa den anden Axel; da seg-

kan man neppe tvivle om Slægtregistrets Rigtighed. Det tilføjes her, at Illuge, Gisles Fader, var gift med en Sønnedatter af den bekjendte Bjørn Breidvikingakappes Søstersøn Skegge (se ovenfor I. 2 S. 175, 464). Enkelte af Slægtledene fra Tind maa saaledes have været meget gamle.

[1]) Thormod Kollesson synes ifølge Sturlungasaga II. 39 at have været en Ætling i 5te Led af den tapre Steinthor paa Eyre, der dog var samtidig med Tind og Snorre Gode.

nede han ned. Gisl løb nu ned til Bryggerne, og styrede hen til den første den bedste Baad; den var ladet med Fliis, og tilhørte en Islænding, ved Navn Thorstein, der var meget liden af Vært. Gisl sprang ned i Baaden til Thorstein, og slængte Flisene overbord; han roede ud paa Elven, og da han var kommen halvvejs over, stod han op og raabte til dem, der vare paa Bryggen: „de Saar, som Gjavvald, Kong Magnus's Hirdmand, har faaet, eller hans Drab, hvis han dør af dem, lyser jeg mig tilhaande; jeg hed Vigfuus (drablysten) i Morges, men haaber i Kveld at kunne hede Ufeig (hvis Død ej forestaar)". Siden roede han videre, landede paa den anden Side lidt ovenfor Bakke, og skjulte sig i et Krat. Imidlertid blæstes der Allarm i Byen, og man ledte efter Gisl baade til Lands og Vands. Han blev tilsidst funden, og bragt over til Byen. Kongens Mænd bebrejdede Thorstein at han havde sat Gisl over Aaen, og sagde at han fortjente Døden derfor. Men Gisl greb fat i Thorstein, der gik ved hans Side og neppe naaede ham under Armen, løftede ham op med een Haand, og spurgte om de virkelig troede at en saadan Pusling, hvem han kunde slænge som et Barn, var istand til at drive ham fra Baaden; han bad dem derfor at lade ham fare i Fred. De gjorde saa, og sagde at han talede godt og kjekt. Gisl blev nu sat i en Fjeter, som Kong Harald Haardraade havde ladet gjøre, og af hvilken hidtil ingen havde kunnet undslippe. Han bragtes hen i et Jordhuus, over hvilket en Kone havde Opsigt.

Paa den Tid var der mange Folk i Byen. Ved Bryggen laa tre islandske Skibe; det ene tilhørte Teit, en Søn af Biskop Gissur; der var ogsaa Presten Jon Agmundssøn, der siden blev Biskop, og mange andre; man regnede at der i Alt var over tre hundrede Islændinger i Byen. Der blev nu sammenkaldt et Møde; Kongen var selv tilstede, og ved hans Side sad Byens Biskop [1]). Jon Prest, der var meget yndet af Biskoppen, var ogsaa nærværende. Kongen var saare opbragt over Gjavvalds Drab, og gav Befaling til at lade Gisl dræbe. Men i det samme ringede Noonklokken [2]). „Er det allerede nu Noon", sagde Kongen; „se efter Solen!" Det skede, og det viste sig, at Noonhelgen netop begyndte. Biskoppen spurgte nu, om Drabsmanden ikke skulde nyde Helgfred. Kongen sagde at det kun var et Kneb, man havde aftalt. Dette benegtede Biskoppen, og bad Kongen handle, som det var meest passende. Han føjede Bi-

[1]) Denne Biskop var enten den forhen omtalte Adalbert (se ovenfor S. 425) eller hans Eftermand Simon. Merkeligt er det, at han her kaldes „Bybiskoppen" (bæjarbyskup) hvilket ogsaa viser, at Byen nu var bleven Bispesæde.

[2]) Nona, den 9de Time, eller Kl. 3. Det ringede nemlig til Noonhelg før Søndagen, se ovenfor I. 2. S. 632.

skoppen, og udsatte Henrettelsen til førstkommende Mandag. Siden kom mange Islændinger, hvoriblandt en heel Deel af Gisles Frænder og Venner, sammen for at raadslaa om hvad man skulde foretage sig. Men de kunde ikke komme til nogen Enighed.

Den følgende Dag, Søndagen, sendte Gjavvald Bud til Kongen med Anmodning om at han vilde umage sig til ham. Kongen kom, og Gjavvald sagde at han vilde beskikke sit Huus, da han ikke vidste hvor lang Tid han havde tilbage at leve i, men ønskede inderligt, at Kongen gav Gisl Grid, da han saa mandigt havde hevnet sin Fader. Da Kongen svarede, at dette neppe kunde lade sig gjøre, sagde Gjavvald: „du veed, Konge, at jeg har fulgt dig længe, stundom vovet mit Liv for dig, og været rede til alt, hvad du paalagde mig, godt eller ondt. Vi sees maaskee nu for sidste Gang. Jeg har talt med Presterne, aabnet mit Hjerte for dem, og modtaget deres Hjelp; de sige, at min Sjæl vil kunne frelses, hvis jeg tilgiver, hvad man har gjort mig imod, og jeg haaber derfor, Herre, at du ej vil stænge Himmeriges Porte for mig ved at lade hiin Mand dræbe." „Du er en ædel Mand", sagde Kongen, og gik. Kort efter døde Gjavvald.

Mandag Morgen tidligt kom Islændingerne atter sammen. Da sagde Teit: „det vil være en Skam for os, hvis vor Landsmand og brave Fostbroder bliver dræbt; men paa den anden Side er det en vanskelig Sag, vi have for os, thi man sætter derved baade Liv og Gods paa Spil. Mit Raad er derfor, at vi nok overlade Sagen til Kongens Dom, men hvis han ikke paa nogen Maade vil skjenke Manden Livet, skulle vi enten alle tilbobe lade os dræbe, eller drive vor Villje igjennem under en Formands Anførsel". De bifaldt dette alle sammen og sagde, at de vilde have ham til Formand, og lyde hans Befaling. Til større Sikkerhed tog han den Ed af dem, at de skulde adlyde ham i alt, hvad han bød dem i dette Anliggende, uden Hensyn til Liv eller Gods. Derpaa gik de i Bad. I det samme blæstes der til Møde. Teit løb strax ud af Badehuset, i Skjorte og Lærredsbuxer, men med et Guld-Bad om Panden, og med en rød og bruun, med Graaskind fodret Kappe, som han i saadan Hast kastede over sig, at Fodret vendte ud. Alle Islændingerne vare komne til Mødet, men de øvrige Folk fra Byen havde endnu ikke paa langt nær indfundet sig. Teit sagde da, at de imidlertid skulde gaa til Gisles Fængsel, og see om de kunde komme Kongens Folk i Forkjøbet. De gik hurtigt og med megen Gny henad Gaden. Konen, der saa dem komme, løb ned til Gisl, og beklagede ham, at Kongens Folk — hun troede nemlig at det var dem — allerede vare der for at hente ham. Men Gisl sagde: „lad os ikke tage os nær deraf, Moder", og kvad et Vers, hvori det hed at Døden ej skrækkede ham, da den dog een Gang skulde komme. I det samme hug Islændingerne Døren op, saa det bragede. Da saa man Gisl fare sammen, men kun

ubetydeligt. Teit hug Fjeteren af ham, og tog ham ind i sin Flok; derpaa gik de tilbage til Mødet. Paa den anden Side af Pladsen gik Sone, Høvdingen for Kongens Gjester, og skulde just hente Gisl. Ved at see ham i deres Følge sagde han: „I Islændinger have i Dag just ikke faret frem med Lempe, og I ville nok sætte eder selv, og ikke Kongen, til at dømme. Men man vil sikkert huske eder, hvad I have gjort denne Morgen: Kong Magnus er før bleven vred for mindre end nu, da hans egen Hirdmand er bleven dræbt af disse Talgdjævle" [1]).

Da Thinget var sat, stod Sigurd Ullstreng op og sagde: „De Fleste vide formodentlig allerede, at vor Kammerat Gjavvald er bleven dræbt. Der kom en Mand fra Island, som troede at have Sag med ham, og uden først at henvende sig til ham om Beder, som andre pleie, anfaldt han ham strax og gav ham Banesaar. Nu forekommer det os, Kongens Mænd, som om Hirdmændenes Liv vil blive anseet for en alt for ringe Ting, hvis det skal kunne gaa an at hugge dem ned, som denne Mand har gjort. Tilsidst vil man udstrække sin Frækhed lige til Overhovedet, og ikke skaane Kongen selv mere end de øvrige. Dette er aldeles uhørt, og maa straffes paa det strengeste. Det var ikke for meget, om der dræbtes ti Islændinger for een af vore Folk, og at de saaledes fik bøde for deres Uforskammethed, at røve en Mand ud af Kongens Vold". Derpaa taug han. Da stod Teit op og bad Kongen om Tilladelse til at tale. Kongen spurgte en Mand der stod hos ham, hvo det var. Da han hørte, at det var Teit, Biskoppens Søn, sagde han: „for ingen Priis vil jeg tillade dig at tale, thi hvert Ord du mæler vil kun fordærve Sagen; du fortjente at Tungen var skaaren ud af din Mund". Nu stod Presten Jon Agmundssøn op og bad om at sige nogle faa Ord. Hvo er dette, spurgte Kongen. „Det er den islandske Prest, han Jon", sagde Sidemanden. „Dig giver jeg Lov til at tale", sagde Kongen. Da reiste Jon sig og sagde: „Gud være lovet, at disse Lande, Norge og Island, nu ere christne, thi forhen vandrede Mennesker og Djævle sammen, nu derimod vover ikke Djævelen saa frækt at vise sig, men han faar kun et eller andet Menneske til at fremføre sit Ærende. Derpaa havde vi just nu et Exempel i den Mand, som nys talte; det er tydeligt nok at Djævelen talte gjennem hans Mund, thi efter at først een Mand var bleven dræbt, fordrede han at ti Mænd end videre skulde dræbes. Slige Mænd, mener jeg, lægge vist an paa, ved deres onde Villie og slemme Raad at tilintetgjøre Retfærdighed, Mildhed og gode Forsætter hos Høvdinger, men derimod at ophidse dem

---

[1]) Det var almindeligt i Norge paa den Tid at give Islændingerne Spottenavn efter Talgen (mör) der udgjorde en af Øens vigtigste Udførselsartikler. De kaldte dem „Talglændinger" (mörlandar) eller „Talgdjævle" (mörsjandr).

til Grumhed og Udaad, og saaledes at glæde Djævelen ved christne Mænds Drab. Nu ere vi, Herre Konge, lige saa fuldt dine Thegner, som dette Lands Indbyggere. Og I, der ere indsatte til Høvdinger og Dommere over Folket i denne Verden, burde see til at efterligne den Dommer, som kommer paa den yderste Dag, for at dømme hele Verden. Eder, Herre, er det derfor saare magtpaaliggende at dømme retfærdigt og ikke vrangt; thi til ethvert Thing og Møde kommer den almægtige Gud selv og hans hellige Mænd, for at see til de gode Mænd og de retfærdige Domme, ligesom ogsaa Djævelen og hans Tjenere komme for at see til de onde Mænds Gjerninger og de vrange Domme. Og tilsidst kommer, som vi vide, den Dommer, der dømmer retfærdigt i alle Sager. Betænk nu, Herre Konge, hvilken Ild er den bedeste og langvarigste, den som er lagt i Egestokke, eller den, som brænder i tørre Kviste. Hvis du, Konge, dømmer vrange Domme, da vil du blive kastet i det første Slags Ild; men dømmer du retfærdigt efter dit bedste Skjøn, da har du Haab om at blive renset i den Skjersild, som kun brænder i tørre Kviste". Med disse Ord endte Jon Prest sin Tale. Da sagde Kongen: „stridt har du talt, Prest"; dog lod det ikke til at han var bleven synderlig vred. Endelig stod Gisl selv op og bad om at maatte tale nogle faa Ord. Da Kongen fik vide, hvo det var, sagde han at han ej vilde negte ham det. „Jeg gaar tilbage", sagde Gisl, „til min Faders Drab. Det udøvede Gjavvald og Thormod; da var jeg sex Aar og min Broder Thorvald ni; begge to vare vi tilstede derved. Gjavvald sagde da, at de ogsaa burde dræbe os, og jeg tilstaar at jeg dengang ikke var større Helt, end at Graadrøsten sad i min Hals". „Da har du som en Helt skaffet den Graadrøst bort", afbrød Kongen ham. „Jeg negter ikke", vedblev Gisl, „at jeg i Vaar længe har luret paa Gjavvald; to Gange havde jeg Lejlighed til at dræbe ham, men den ene Gang undlod jeg det af Ærbødighed for Kirken, den anden Gang formedelst Noon-Ringingen, hvilket vel er Aarsag til, at Noon-Ringingen nu ogsaa har frelst mig fra Døden. Men jeg har digtet et Kvæde om eder, og vilde gjerne at I hørte paa det". „Kvæd det, om du vil", svarede Kongen. Gisl fremsagde det frimodigt, men der var ikke stor Skaldskab deri. Gisl vendte sig nu til Teit og sagde: „I have udviist megen Mandsdom i eders Ferd mod mig, men nu vil jeg ikke længer sætte eder i Fare; jeg vil overgive mig i Kong Magnus's Vold, og bringe ham mit Hoved". „Som du vil", svarede Teit. Da lagde Gisl Vaabnene fra sig, gik over Motfjelerne (Skrankerne), lagde sit Hoved i Kongens Knæ, og sagde: „gjør nu med mit Hoved, som I synes: jeg er eder takskyldig, hvis I skjenker mig det, og gjør mig til den Mand, I finder passende". Kongen svarede: „raad selv for dit Hoved, indtag Gjavvalds Plads ved Bordet, og forret den samme Tjeneste som han. Denne Naade viser jeg

dig, fordi min Ven Gjavvald selv bad mig derom. Men 8 Islændinger skulle gaa i Borgen for dig; for Gjavvalds Drab bestemmer jeg 16 Merker Guld, af hvilke jeg dog dog for dit Vedkommende eftergiver det Halve, men hver af de 8 skulle betale 1 Mark". De takkede Kongen for denne Dom, og bleve saaledes forligte. Kongen henvendte sig nu særskilt til Jon Prest, roste hans Tale, som han sagde bar Præget af at komme lige fra Gud selv, og bad ham indslutte ham i sine Bønner, der vist maatte have stor Vegt hos Gud, eftersom det lod til at hans og Guds Vilje ganske faldt sammen. Jon lovede det. En Dag senere, da Jon gik paa Gaden, blev han ogsaa kaldt ind til Sigurd Ullstreng, der laa syg. „Jeg veed ikke hvorledes det er, Prest", sagde Sigurd, „om dine Ord have bidt mig, thi jeg er syg, og vilde gjerne at du sang over mig". Jon gjorde saa, og signede ham. „Dine Ord have i Sandhed en sterk Virkning, baade de haarde og de gode", sagde Sigurd, „thi nu føler jeg mig vel". Det paastaaes, at Jon ved denne Lejlighed paalagde Sigurd som Pønitens at oprette et Kloster paa Nidarholmen og skjenke saa meget Gods dertil, at Stiftelsen godt kunde bestaa. Vist er det, som vi nedenfor ville see, at Sigurd oprettede Klostret, og det er derfor slet ikke usandsynligt, at Jon kan have taget dette Løfte af ham, især da et Kloster-Anlæg paa denne Holm allerede tidligere havde været forsøgt, maaskee med Bistand af Sigurds Fader eller Farfader, og han selv desuden synes at have været en barnløs Mand. Sigurd skjenkede ogsaa Jon gode Gaver, og de skiltes ad som Venner. Siden rejste Teit og Jon tilbage til Island [1].

---

[1]) Magnus Barfods Saga, Cap. 15—19. Jon Ögmundssøns (utrykte) Saga. Thormod Torvesson (Hist. norv. III. S. 435) saa vel som Müller (Sagabibliothek III. 398) siger urigtigt at denne Fortælling findes i Morkinskinna, hvor den aldeles mangler. At Begivenheden fandt Sted efter Kong Haakons Død og førend Magnus tiltraadte Toget til Irland 1098, kan skjønnes deraf, at Gisl, efter Sagaens udtrykkelige Udsagn (Magnus Barfods Saga Cap. 20) fulgte med paa dette Tog, medens Magnus ikke, saa længe Haakon levede, tilbragte nogen heel Vinter og paafølgende Vaar i Nidaros. Her kan der saaledes alene være Tale om Vintrene 1095/96, 1096/97 og 1097/98. Men jo tidligere man sætter Begivenheden, desto mindre bliver det under alle Omstændigheder paafaldende Misforhold mellem Gisles store Ungdom og de faa Slægtled, der forbinde ham med Tind Hallkellsson. Kun synes man af den Omstændighed, at Sagaen indskyder Fortællingen efter Beretningen om Sveinke, at kunne slutte, at den neppe bør henføres til Vintren 1095/96. Det maa ansees som en aabenbar Fejl, naar Morkinskinna, ved at anføre Gisles Vers angaaende Magnus's Tog mod Steigar-Thore og hans Oprørsflok, siger at Gisl da var med Kongen. Thi da Kongen, som nys paaviist, da endnu ikke havde tilbragt nogen heel Vinter i Nidaros, var det umuligt at en Begivenhed som denne da kunde have fundet Sted; og om Drabet paa Gjavvald endog var begaaet den sidste Tid af Vintren 1094/95, da begge Konger opholdt sig samtidigt i Nidaros, vilde Gisl sandsynligviis

Gisl synes efter denne Tid at have indtaget en anseet Stilling ved Magnus's Hof. Kongesagaerne anføre flere Vers af ham, der efter Versemaalet at dømme alle høre til eet og samme Kvad om Magnus's Bedrifter; men da de ogsaa handle om Begivenheder, senere end den ovenfor berettede, kan dette Kvad ej have været det, som han fremsagde paa Mødet efter Gjavvalds Død, med mindre han sidenefter har forlænget det.

45. Magnus's andet Vesterhavstog. Sydersøernes fuldstændige Erobring.

Da to Aar vare henrundne efter at Magnus havde faaet fuldkommen Rolighed oprettet i Landet og befæstet sig paa Tronen, besluttede han at gjøre et nyt Tog til Øerne og Landene i Vesterhavet. Det var, som man seer, hans alvorlige Vilje at hævde Norges Herredømme over sine Skatlande paa den Kant, saavel over de ældre, som over de nys erhvervede. Den første Gang, han viste sig i de Egne, havde heldige Omstændigheder sat ham istand til at betinge sig Fordele og Indrømmelser, der egentlig slet ikke svarede til den Styrke, som han da bragte med sig [1]); og det var derfor ikke at vente, at de dengang sluttede Forlig vilde blive nøjagtigt overholdte, hvis han ikke ved gjentagne Tog i en større Maalestok sikrede og befæstede det Herredømme, hvortil Grunden ved hiin Lejlighed var lagt. Begivenhederne i den korte Mellemtid fra 1094 indtil 1098 viste noksom, hvor lidet endnu hans Magt i hine Egne havde at betyde. Da Gudrød Meranagh var død i Aaret 1095, opstod der voldsomme Fejder mellem hans Sønner. Lagmand, den ældste, og som allerede havde regjeret i sin Faders Levetid, antog Kongenavn som hans retmæssige Efterfølger, men den anden Søn, Harald, gjorde ligeledes Fordring paa Kongedømmet, og paaførte Broderen Krig [2]). Det lykkedes omsider Lagmand at fange

have taget sin Tilflugt til Haakon og hans Mænd, og Sagaerne have haft meget at fortælle derom. Man kunde tænke sig, at Fortællingen urigtigt nævnte Nidaros i Stedet for Oslo, naar man ikke af den Omstændighed at Gisl i Forstningen boede hos Haakon paa Forbord, kunde see at Nidaros er det rette Sted. Hroggjarstykke synes udtrykkeligt at antyde Vintren 109$^7/_8$, se nedenfor S. 511.

[1]) Det er allerede ovenfor viist, at hans Styrke ved den Lejlighed ej kan have været betydelig, da han endnu kun havde Viken at raade over. At Toget i sig selv ej kan have været af Betydenhed med Hensyn til de anvendte Stridskræfter, sees ogsaa deraf at hverken Sagaerne eller den manske Kronike omtale det.

[2]) Det er ovenfor nævnt, hvorledes den manske Kronike omtaler Lagmands Regjeringstid af 7 Aar, som om denne skulde regnes fra Gudrøds Død, men at de derimod bør regnes fra den Tid, da Gudrød satte Lagmand til Statholder over Norderøerne eller paa en vis Maade tog ham til Medregent.

skabeligt Sindelag mod os. Men heri viser enhver sig som han er beskaffen. For nu tydeligere at fremsætte Kongens Ærende til eder, melder jeg herved, at han fordrer sine retmæssige Landskylder, Ledingsudredsler og øvrige Rettigheder [1]) saavel af de mægtigere som af de ringere Mænd, og enhver regne nu efter, hvorledes han har ydet dem; erkjender han at have skortet deri, da unde han Kongen hvad der lovligen tilkommer ham, og sørge for sin egen Ære, idet han har for Øje hvorledes det gik dem, der nu nys satte sig op imod ham". Da han havde sat sig ned, stod hiin Mand strax op, som før, kastede Hatten lidt tilbage, og sagde: „det seer ud til Snee, Svende, sagde Finnerne, havde Skider at sælge" [2]). Sigurd hviskede nu til Lendermændene, at det ej længer gik an at behandle denne vigtige Sag saa lempeligt. De raadede ham fremdeles til Forsigtighed mod en saa mægtig og trodsig Mand, men han vilde intet høre derom, rejste sig i Vrede, kastede sin blaa Kappe af, saa at han stod der i sin røde Skarlagenskjortel, og sagde: „nu er det kommet saa vidt, at enhver maa vogte sig: her er ikke længer Sted til at dække over eller undgaa at betegne Manden; alle have seet, hvorledes vi behandles, og om man end for eget Vedkommende kunde finde sig deri, kan det dog aldrig taales, at Kongens Ærende besvares med Spot. Det viser sig nu, som Ordsproget siger, at enhver agter sig selv højest. En Mand heder Sveinke Steinarssøn; han bor øster ved Elven; han har længe siddet inde med Kongens Landskylder, og opfører sig i det hele taget med utilbørligt Overmod og Vigtighed. Man kan ikke forundre sig over at Kongen dog vil have mere at sige end han, og nu fordrer sin Ret og sine Ejendomme af ham, eller ogsaa udsiger ham af sine Forleninger. Her gjelder det nu, ikke at unddrage sig eller svare med Spotteglosser; thi hans Overmand findes dog nok, om han end svarer haanligt paa vor Tale. Det er bedre for ham at tage Rev i Sejlene, medens det endnu kan skee med Ære, end at opprbie den Skjendsel, hans Trodsighed vil bringe over ham". Da rejste Sveinke sig: det var hiin samme Mand, som havde ytret de forrige Spotte-Ord, og Sigurd havde nok vidst hvo han var, men alene med Flid ladet som om han ej kjendte ham. Han stod nu op, kastede Hatten bag sig og sagde: „Put, Put,

---

[1]) Her er alle de Udredsler, der tilkom Kongen, opregnede under Eet, saa vel som alle de, der vare ham afgiftspligtige. Den Lendermand, der ej var gaaet ham til Haande, skyldte Kongen naturligviis Landskyld af de kongelige Ejendomme, med hvilke han sad inde.

[2]) Ordsproget lyder i det gamle Sprog: „snæliga snuggir, sveinar, kvâðu Finnar, âttu andra fala". Her tales saaledes egentlig om det særegne Slags Skider, der kaldes „Andrer", og bruges i Nordland og Finmarken. Ved dette Ordsprog vil Sveinke aabenbart antyde, at man allerede af Sigurds Ord kan see, hvor han peger hen.

Skam for Hundene at Rævene sked i Bondens Brønd; har man hørt saadant, at en ermeløs Mand, med Bagskjorten af, vil byde mig af Land? allerede før, Sigurd Uldbaand [1]), sendtes to Mænd i samme Ærende, den ene hed Gille Bakrauf, den anden havde et endnu værre Navn; de vare om Natten i Huset og stjal hvor de kom; byder du mig af Land? [2]) Du slog nok ikke saa stort paa, da min Fostersøn Haakon levede og da var du saa ræd, naar du kom paa hans Vej, som en Muus i en Skreppe; du var tildækket med Klæder som en Hund paa et Skib; du var stoppet i en Sæk som Korn i en Skindpose, du blev jagen fra din Odel som en Plogheſt af Hesteflokken, og havde ikke større Pusterum end en Oter i en Fælde [3]); vil du byde mig af Land? Du kan heller takke mig, om jeg lader dig slippe herfra med Livet!" — „Lader os", sagde han til sine Mænd, „alle staa op imod dem"! Hans Mænd adløde, og gjorde stort Vaabenbrag. Sven Bryggefod og de øvrige Lendermænd saa nu intet andet Raad, end at skaffe Sigurd en Hest, og lade ham skynde sig til Skovs saa hurtigt han kunde. Dermed hævedes Thinget. Sveinke vendte tilbage til sine Gaarde, men Sigurd maatte, selv anden, tage Landvejen til Throndhjem Da han kom til Kongen, spurgte denne ham, om han ikke nok havde trængt til Lendermændenes Hjelp. Sigurd kunde ikke negte at hans Ferd havde været uhæderlig, men sagde at han vilde hevne det, hvad det saa skulde koste, og eggede Kongen meget. Denne syntes ogsaa, at det gik for vidt med Lendermændenes Overmod, naar de ikke engang vilde vise deres Konge den skyldige Lydighed. „Men", sagde han, „her til Lands har det heller ikke bekommet dem vel; det viste sig i Olaf den helliges Tid med Erling Skjalgsøn, i min Farfader Haralds Tid med Einar Thambarskelve, og nu sidst med Steigar-Thore og Egil: det tilhører en Kongens Værdighed at nedtrykke sine Undermænds Overmod og Indbildskhed, naar de ikke selv vide at holde Maade; Sveinke er vist en mægtig Mand, men det kan nok være at han stiler altfor højt, hvis han vil prøve Styrke med mig". Magnus lod nu udruste fem Skibe og styrede sydefter langs Kysten lige

---

[1]) En haanlig Omskrivning af Sigurds Tilnavn: Ullstreng.

[2]) Det er rimeligt, at Magnus allerede tidligere, medens Haakon endnu levede, havde gjort et Forsøg paa at faa Sveinke til at underkaste sig; men det Navn, Sveinke angiver paa en af hans Udsendinger, er aabenbart kun et Spottenavn, og ikke det rette.

[3]) Heraf synes det, som om Sigurd Ullstreng, der hørte hjemme i Throndelagen, og som en Tilhænger af Magnus sandsynligviis ligesaa lidet havde underkastet sig Haakon, som dennes Tilhængere Magnus, har lidt Forfølgelse af Haakon eller dennes Mænd. Denne Forfølgelse hører da ogsaa til de ovenfor omtalte „Fejder mellem Kongernes Lendermænd indbyrdes". — I Sagaen staar ikke „Plogheſt" men „Arbsgelding"; af „Arb" den egentlige nationale Plog.

til Viken, hvor han tog Vejtsler hos sine Lendermænd. Han tilkjendegav dem, at han nu vilde hjemsøge Sveinke. „I maa vide", sagde han, „at jeg vil være Enekonge her i Norge, saa længe der ej findes nogen jevnbyrdig med mig, og jeg finder mig ikke i en saadan Uforskammenhed af Lendermænd, at de behandle mine ypperste Høvdinger saa skammeligt som Sveinke har behandlet Sigurd Ullstreng". De forberedte ham paa, at han i Sveinke vilde finde en baade mægtig og uvoren Modstander, som hverken havde Mangel paa Folk eller Vaaben; men han lod sig ikke afskrække, og drog afsted, ledsaget af de tre ovenfor nævnte Lendermænd. Da de kom udenfor Sveinkes Gaard, foresloge disse Lendermænd som det forsigtigste, at de først skulde gaa i Land og undersøge Forholdene, da de frygtede for at Sveinke havde mange Folk hos sig, ej alene hjemme paa Gaarden, men ogsaa fordeelte rundt om i Skovene. Kongen bad dem gjøre som de vilde, men lovede at lade Bønderne undgjelde haardt, hvis de ikke holdt sig i Skik. De vare ikke komne langt, førend de saa Sveinke stevne ned fra Gaarden med en heel Hær, ypperligt udrustet. Lendermændene hævede et hvidt Skjold i Vejret: ved Synet heraf gjorde Sveinke Holdt. De tre Lendermænd gik nu hen til ham, og Kolbein begyndte Samtalen med at hilse ham fra Kongen, og i hans Navn bede ham, saavel for sin egen som Kongens Skyld, ikke at lade det komme til Ufred. „Vi tilbyde os", sagde han, „at bære Fredsmaal mellem eder, og du er dog en alt for forstandig Mand til, uden at have prøvet mindelig Afgjørelse, at ville stride mod din retmæssigt udvalgte og ættebaarne Konge: saadant har ikke bekommet nogen vel". Sveinke svarede at det heller ikke var hans Hensigt at stride med Kongen; Aarsagen, hvorfor han viste sig med en bevæbnet Skare, var alene den, at hindre de ankommende fra at nedtræde Agrene eller gjøre nogen Skade. Han lovede at holde stille der paa Stedet, medens de vendte tilbage og sagde Kongen Besked. De gjorde saa, og da det var dem særdeles magtpaaliggende at faa meglet Fred, meldte de ej alene at alt var roligt og fredeligt, men lagde endog til, at Sveinke var villig at overlade den hele Sag til Kongens Dom; „til Gjengjeld", sagde de, „burde I behandle ham saa mildt som muligt, det vil være eder til størst Hæder". Men Kongen svarede: „den Dom er snart affagt: han skal forlade Landet og aldrig komme tilbage, saa længe jeg hersker i Norge; derforuden skal han miste alt sit Gods". „Vil det dog ikke", indvendte Kolbein, „være hæderligst for eder og hvers bedre for dem, der spørge det, om I lader det forblive ved Landsflygtighedsstraffen, uden at han mister sit Gods, som han behøver til sit Underhold blandt mægtige Mænd udenlands? Han vil dog aldrig kunne komme tilbage, saa længe vi have hans Lande i Varetægt, og du viser dig lige fuldt som en mægtig Mand. Tænk over dette, tag Hensyn til dig selv og din Værdighed, saa vel som vore Ord".

Kongen svarede kun kort og godt, at Sveinke strax skulde bort. Men de velvillige Lendermænd bragte ikke hans Ord i denne Form tilbage til Sveinke. De sagde, at Kongen i al Venlighed bad ham forlade Landet, som et Slags Fyldestgjørelse for hvad han havde forbrudt sig imod ham; det vilde, lagde de til, være dem begge til Hæder, thi Kongen vilde lade ham beholde saa meget Løsøre, som kunde være anstændigt for ham. „Dette er en anden Sag", svarede Sveinke, „naar Kongen taler venligt og blidt til mig; men hvorfor skulde jeg forlade mine Forleninger og Ejendomme? Bedre er det at falde paa sit Gods, end at flygte fra sin Odel. Siger Kongen, at Sveinke ikke flyr saa langt som et Pileskud". „Heri", sagde Kolbein, „kunne vi ej være enige med dig; det er bedre at vise sin Højagtelse for den bedste Høvding ved Lydighed, end at lade det gaa til Yderligheder; en brav Mand har det godt, hvor han saa lever; du, som har kunnet opretholde din Værdighed mod en saadan Høvding som Kongen, vil blive æret hos de mægtigste Mænd. Hør nu ogsaa vor Bøn, og viis at du sætter Priis paa vort lange Fostbroderskab og inderlige Venskab ved at agte vore Ord og lytte til vort Forslag. Vi, der ere Venner af begge Parter, tilbyde os troligen at forestaa og bevogte dine Ejendomme; kommer du tilbage, som vi vente, skal du aldrig betale Skat, hvis du ikke vil; og vi skulle gjerne sætte Liv og Gods paa Spil for at bringe Kongen til at gaa ind herpaa. Men viis nu heller ikke du vort Forslag bort, og bring ikke gode Mænd i Forlegenhed og Fare". Sveinke taug stille en Stund, og sagde derpaa: „I have taget denne Sag paa en høist forstandig Maade. Vistnok har jeg en Mistanke om, at I ikke have forebragt mig Kongens Ord ganske som de kom fra hans Mund, men formildet dem en god Deel; dog skal jeg for den Velviljes Skyld, som I vise mig, føje mig efter eders Forslag. Jeg skal forlade Landet og være borte en Vinter, forudsat at jeg beholder mine Ejendomme i Fred. I kunne dog sige Kongen, at jeg gjør dette ikke for hans, men for eders Skyld, da jeg finder at I ere mine sande Venner." Ligesom Udsendingerne tidligere havde formildet Kongens Ord, da de skulde overbringe dem til Sveinke, saaledes overbragte de nu heller ikke dennes Tilbud til Kongen ganske uforandret. De sagde at Sveinke fremdeles var villig at overlade Alt til Kongens Dom, og at han tilbød sig at være borte i tre Vintre, efter hvilke han med Kongens Samtykke skulde kunne komme tilbage. De bade Kongen indstændigt for sin egen Hæders Skyld at modtage dette Tilbud, og lovede at indestaa for, at han aldrig skulde vende tilbage uden med Kongens gode Vilje. Efter nogen Betænkning erklærede Kongen sig villig hertil, og roste dem meget for den ufortrødne Iver og Velsindethed, de lagde for Dagen. De ønskede ogsaa Kongen til Lykke med hans Forsonlighed, vendte tilbage til Sveinke, og ytrede deres Glæde over at der nu var sikker Udsigt til For-

lig. „Kongen", sagde de, „ønskede gjerne at Tiden for din Fraværelse skulde udstrækkes til tre Vintre, men vi vide jo nok, at han inden den Tid indseer, at han ej kan undvære dig i Landet, derfor bør du ikke betænke dig paa at antage dette Vilkaar". „Det bliver da vel bedst", sagde Sveinke, „at jeg ikke forvolder Kongen nogen Ærgrelse ved at forblive her; tager altsaa efter Aftale mit Gods i eders Varetægt!" Derpaa vendte han om med sin Skare, og gik op til Gaarden, men forlod den strax og satte over Elven til Gautland med alle de Folk, han vilde have med; han havde nemlig allerede fra først af været forberedt paa dette Udfald af Sagen, og var saaledes fuldkommen rejsefærdig. Kolbein Klakka blev tilbage paa og Gaarden, og fik et herligt Gjestebud istand for Kongen, men lod som om Sveinke allerede havde ordnet det saaledes. Siden rejste Kongen om til Gjestebud hos de øvrige Lendermænd, særdeles tilfreds med det Udfald, Sagen havde faaet, og vendte derpaa atter tilbage til Throndhjem. Imidlertid bestyredes Sveinkes forrige Besiddelser af Kolbein, under Navn af Krongods, men Kolbein sørgede dog for, at Sveinkes Gods ej desuagtet led noget Afbræk. Det viste sig alligevel snart, at man ej vel kunde undvære Sveinkes mægtige Arm og haandfaste Huuskarle. Ligesom andre Grændse-Egne, havde ogsaa Egnen omkring Elven fra gammel Tid været et Tilhold for Røvere og andre Ugjerningsmænd; disse begyndte nu, da de ej længer havde Sveinke at frygte, saaledes at forurolige Elvegrimerne med alskens Ran og Overfald, at Lendermændene maatte sende Bud til Kongen og forestille ham, at Landet paa den Kant vilde blive lagt aldeles øde, hvis han ej kaldte Sveinke tilbage og overdrog ham at forsvare Grændsen, da ingen bedre end han var skikket til at holde slige Skarnsfolk borte, og ødelægge Vikinger. Kongen, hvis Harme nu ganske synes at have lagt sig, bekvemmede sig ogsaa til at gaa ind herpaa, og Lendermændene lode Sveinke, der for Tiden opholdt sig i Danmark, det vil sige i Halland [1]), nær ved Grændsen, hilse fra Kongen, at han nu kunde komme i Fred tilbage og atter tiltræde sine Ejendomme. Men Sveinke gjorde sig nu kostbar, for ret at lade Kongen føle hvor uundværlig han var for Landet. Han vidste ikke, sagde han, om han kunde fæste Lid til denne Hilsen, thi da Kongen forviste ham fra Landet, lod det slet ikke til at være hans Mening, at han saa snart skulde vende tilbage. Han forblev hvor han var. Man sendte atter Bud til ham, men han var fremdeles urokkelig. Da Uvæsenet imidlertid tog Overhaand, maatte Kongen selv — man maa antage den følgende Vaar (1096) — drage sydefter og gjøre et Indfald i Halland, hvorfra de fleste Røvertog synes at have

[1]) At Sveinke opholdt sig i Halland, sees deraf, at Magnus under sit Tog i Halland havde Sammenkomst med ham.

været foretagne: en Omstændighed, der vækker sterk Formodning om, at Sveinke, der netop opholdt sig i Halland, selv har haft en Haand med deri, for desto mere at fremskynde sin Tilbagekaldelse. Magnus herjede vidt og bredt i Halland, og vandt meget Gods, deels i Bytte, deels i Løsepenge; navnligen skal det være gaaet ud over Viskedal [1]). Dog synes det, som om han ikke altid var heldig paa dette Tog. Den danske Historieskriver Saxo fortæller saaledes, at han engang, ved et uventet Overfald af Hallandsfarerne, maatte flygte barfodet ned til Skibene, hvorfor han spotviis fik Ogenavnet „Barfod" [2]). Dette fik han, som vi nedenfor ville see, af en ganske anden Aarsag; men Begivenheden selv er heel sandsynlig, og det saa meget mere, som man neppe kan antage at den stolte Magnus, uden efter at have lidt en saadan Ydmygelse, vilde have bekvemmet sig til, hvad han virkelig gjorde, at indlede personlige Underhandlinger med Sveinke og byde ham Forlig. Dette indgik de nu fuldkomment, og afhandlede nøje og venskabeligen alt deres Mellemværende (1096). Da først, siges der, blev det dem klart, hvor klogt og velmenende hine Lendermænd havde gaaet tilverks. Sveinke vendte tilbage til sine Ejendomme, og var siden Magnus's troeste og hengivneste Ven, saa vel som den største Støtte og Værn for hans Rige [3]).

Nu først følte Magnus sig ganske sikker paa Tronen. Han arbejdede, siges der, kraftigt paa at holde Orden og Rolighed i Landet, og sørgede iøvrigt

---

[1]) Der er allerede talt om, at Magnus's Tog til Halland i de forskjellige Sagabearbejdelser henføres til forskjellige Aar. Men rimeligst og, som det synes, meest uforvanskef er Fremstillingen i Morkinskinna, der udtrykkelig sætter Magnus's Tog i Forbindelse med Sveinkes Anliggende. Først heder det, efter at de to forgjæves Opfordringer til Sveinke om at komme tilbage have været omtalte: „da Magnus selv kom til Danmark, havde han et Møde med Sveinke"; strax efter omtales Toget, til hvilket der altsaa ved de foregaaende Ord henvises. At Viskedal (Dalen omkring Kongsbakka) udhæves i Sagaerne, torde maaskee alene komme deraf at Skalden Bjørn i det Vers, hvori Toget omtales, og som her anføres, taler om de viskedalske Kvinders Uro. Navnet synes dog her kun tilfældigviis at være valgt, da der ogsaa staar at Toget gjaldt hele Halland. Man kunde næsten formode at Magnus ved denne Lejlighed har tiltvunget sig et Slags Hylding af Hallandsfarerne lige til Glomsteen nordenfor Ethre-Aaen i Fardhusherred, se ovenfor S. 4, jvfr. nedenfor Side 515.

[2]) Saxo, S. 617. Det er dog neppe rigtigt, naar dette Tog her omtales som en Episode af Magnus's Krig med Sverige. Se herom nedenfor, § 46, hvor denne omhandles.

[3]) Magnus Barfods Saga Cap. 9. Snorre Cap. 8. Morkinskinna, fol. 22—23 a. Disse Begivenheder maa have fundet Sted om Høsten 1095 og Vaaren 1096 Haakon døde i Februar 1095; Magnus's Tog mod Steigar-

for den almindelige Sikkerhed, forfulgte Ransmænd og Urostiftere, og skaffede saaledes Kjøbmænd og gode Folk den tilbørlige Fred. Hertil var, som vi see, Sveinke ham især behjelpelig Skalden Gisl taler i et af sine Vers udtrykkeligt om, hvilken Fred og Sikkerhed Kjøbmændene nøde, fornemmelig i den for sine Sørøvere ellers saa bekjendte Gaut-Elv.

44. Magnus's Fredsaar. Den islandske Skald Gisl Illugesson.

Efter den sidste Fejde i Halland og Forliget med Sveinke herskede Magnus et Par Aar (1096—1098) i Fred, men, som man maa slutte af det Eftertryk, de gamle Beretninger lægge paa denne Sag, fremdeles ivrigt beskjeftiget med at holde Orden i Landet og sørge for den almindelige Sikkerhed, ligesom vi i det følgende ville see, at han ogsaa holdt Øje med, hvad der foregik i Skatlandene, og søgte at gjøre sit Herredømme gjeldende endog over de fjerne Sydersøer. Fra denne forholdsviis rolige Tid have Sagaerne kun opbevaret os en eneste Tildragelse, der vel ikke griber synderligt ind i den politiske Historie, men dog er af megen Interesse for saa vidt den kaster Lys paa de Tiders Skikke og Sæder, afgiver et Bidrag til at lære Kongens Charakteer at kjende, og derhos indeholder merkelige Antydninger af det Forhold, hvori Island og Islændingerne paa den Tid stode til Norges Konge. En Sommer, det siges ikke naar, men maa efter al Rimelighed have været 1096 eller 1097, kom Islændingen Gisl Illugesson til Norge, og tog sig Herberge hos en anseet Mand ved Navn Haakon, der boede paa Forbord, ikke langt fra Nidaros[1]). Gisl var af fornem Æt, thi hans Oldefader var Tind Hallkellsson, en navnkundig Skald i Slutningen af det foregaaende Aarhundrede, og dennes Broder var den mægtige borgfjordske Høvding Illuge den svarte, Skalden Gunnlaug Ormetunges Fader[2]). Da Gisl endnu kun var en seraarig Dreng, havde han med sin tre Aar ældre Broder været Vidne til, at hans Fader, Il-

Thore og til Haalogaland skede saaledes rimeligviis mellem April og Juni samme Aar; hans Besøg i Viken om Sommeren eller Høsten (der tales om Agre, der ej maatte nedtrædes); Lendermændene spaaede Sveinke, at han allerede efter den første Vinter vilde blive savnet, og flere Vintre hengik vel heller ikke, inden han blev tilbagekaldt.

[1]) Forbord ligger ikke langt fra Aasenfjorden i det nuværende Skatvols Sogn.

[2]) Om Tind og Illuge se ovenfor især I. S. 104, 440; Illuge nedstammede fra Brage Skald og de gamle Konger i Firdafylke, se ovenfor I. 1. S. 547. Da Tind allerede omtales i Aaret 982, er det merkeligt nok, at hans Sønnesøns Søn Gisl ikke var ældre end 17 Aar ved 1097; men ogsaa Landnaama, II. 8, opstiller den samme Genealogi, og da Gisl var samtidig med Are Frode, der sandsynligviis er den oprindelige Forfatter til dette Skrift,

lugr Thorvaldsføn, blev dræbt af en vis Thormod Kollesføn [1]) og dennes Svigersøn Gjavvald. Han gjorde da ved sig selv det Løfte, at hevne sin Fader, om det saa skulde koste ham hans Liv; og hans Erende var nu intet andet end at udføre denne Hevn, skjønt han ej var mere end 17 Aar gammel. Men Gjavvald var imidlertid bleven Hirdmand hos Kong Magnus, saa at det var en vanskelig Sag for Gisl at faa Lejlighed til at dræbe ham. Dette gik ham meget nær, og han var den hele Vinter meget nedslagen derover. Hans Vert spurgte ham engang om Aarsagen til hans Tungsind; han kunde nok skjønne, sagde han, at han pønsede paa et eller andet stort Foretagende; vilde han sige ham det, kunde han gjøre Regning paa ubrødelig Taushed, men derimod vilde han tage ham det meget ilde op, om han foretog sig noget saadant uden at have sagt fra. Gisl aabenbarede ham nu hvad det var. Haakon sagde at det var saare vanskeligt, da Gjavvald stedse var hos Magnus og stod i stor Yndest. Han lovede dog ikke at lægge Gisl nogen Hindringer i Vejen, ja gav ham endog, da han flyttede ind til Byen for at være Gjavvald saa meget nærmere, det Raad, som Gisl ogsaa fulgte, at helde smeltet Vox over sit Ansigt og lade det størkne, hvorved han blev ganske ukjendelig og saa ud som om han havde en Hudsygdom.

Gisl søgte længe forgjæves efter Lejlighed til at tage Gjavvald af Dage. Et Par Gange var han ham ganske nær, men den ene Gang var det i Kirken, hvis Hellighed han ej vilde krænke; den anden Gang ringede det just til Noon, og medens hans Fromhed forbød ham at begaa Drabet, saa længe Ringningen varede, gik imidlertid den gode Lejlighed forbi. Endelig kom den belejlige Stund en Løverdag, just som Gisl stod ude paa Gaden, og Kongen med sit store Følge, hvoriblandt Gjavvald, kom gaaende forbi. I det samme kom nemlig Gjavvalds Hustru, Helga Thormodsdatter, ud af en Gaard med sit Barn paa Armen, og kaldte paa sin Mand; han gik hen til hende og talte nogle Ord med hende, medens det øvrige Følge imidlertid fortsatte sin Gang. Da Gjavvald ilede efter Følget, for at indhente det, løb Gisl til, og gav ham et Hug i Axlen saa at Armen sank magtesløs ned, uden dog at gaa af; da Gjavvald vendte sig, gav han ham et lignende Hug paa den anden Axel; da seg-

---

kan man neppe tvivle om Slægtregistrets Rigtighed. Det tilføjes her, at Illuge, Gisles Fader, var gift med en Sønnedatter af den bekjendte Bjørn Breidvikingakappes Søstersøn Skegge (se ovenfor I. 2 S. 175, 464). Enkelte af Slægtledene fra Tind maa saaledes have været meget gamle.

[1]) Thormod Kollesføn synes ifølge Sturlungasaga II. 39 at have været en Ætling i 5te Led af den tapre Steinthor paa Eyre, der dog var samtidig med Tind og Snorre Gode.

nede han ned. Gisl løb nu ned til Bryggerne, og styrede hen til den første den bedste Baad; den var ladet med Fliis, og tilhørte en Islænding, ved Navn Thorstein, der var meget liden af Bært. Gisl sprang ned i Baaden til Thorstein, og slængte Flisene overbord; han roede ud paa Elven, og da han var kommen halvvejs over, stod han op og raabte til dem, der vare paa Bryggen: „de Saar, som Gjavvald, Kong Magnus's Hirdmand, har faaet, eller hans Drab, hvis han dør af dem, lyser jeg mig tilhaande; jeg hed Vigfuus (drablysten) i Morges, men haaber i Kveld at kunne hede Ufeig (hvis Død ej forestaar)". Siden roede han videre, landede paa den anden Side lidt ovenfor Bakke, og skjulte sig i et Krat. Imidlertid blæstes der Allarm i Byen, og man ledte efter Gisl baade til Lands og Vands. Han blev tilsidst funden, og bragt over til Byen. Kongens Mænd bebrejdede Thorstein at han havde sat Gisl over Aaen, og sagde at han fortjente Døden derfor. Men Gisl greb fat i Thorstein, der gik ved hans Side og neppe naaede ham under Armen, løftede ham op med een Haand, og spurgte om de virkelig troede at en saadan Pusling, hvem han kunde slænge som et Barn, var istand til at drive ham fra Baaden; han bad dem derfor at lade ham fare i Fred. De gjorde saa, og sagde at han talede godt og kjekt. Gisl blev nu sat i en Fjeter, som Kong Harald Haardraade havde ladet gjøre, og af hvilken hidtil ingen havde kunnet undslippe. Han bragtes hen i et Jordhuus, over hvilket en Kone havde Opsigt.

Paa den Tid var der mange Folk i Byen. Ved Bryggen laa tre islandske Skibe; det ene tilhørte Teit, en Søn af Biskop Giesur; der var ogsaa Presten Jon Agmundssøn, der siden blev Biskop, og mange andre; man regnede at der i Alt var over tre hundrede Islændinger i Byen. Der blev nu sammenkaldt et Møde; Kongen var selv tilstede, og ved hans Side sad Byens Biskop [1]). Jon Prest, der var meget yndet af Biskoppen, var ogsaa nærværende. Kongen var saare opbragt over Gjavvalds Drab, og gav Befaling til at lade Gisl dræbe. Men i det samme ringede Noonklokken [2]). „Er det allerede nu Noon", sagde Kongen: „se efter Solen!" Det skede, og det viste sig, at Noonhelgen netop begyndte. Biskoppen spurgte nu, om Drabsmanden ikke skulde nyde Helgfred. Kongen sagde at det kun var et Kneb, man havde aftalt. Dette benegtede Biskoppen, og bad Kongen handle, som det var meest passende. Han føjede Bi-

[1]) Denne Biskop var enten den forhen omtalte Adalbert (se ovenfor S. 4[illegible]) eller hans Eftermand Simon. Merkeligt er det, at han her kaldes „Bobiskoppen" (bæjarbyskup) hvilket ogsaa viser, at Byen nu var bleven Biskopssæde.

[2]) Nona, den 9de Time, eller Kl. 8. Det ringede nemlig til Noonhelg før Søndagen, se ovenfor I. 2. S. 632.

stoppen, og udsatte Henrettelsen til førstkommende Mandag. Siden kom mange Islændinger, hvoriblandt en heel Deel af Gisles Frænder og Venner, sammen for at raadslaa om hvad man skulde foretage sig. Men de kunde ikke komme til nogen Enighed.

Den følgende Dag, Søndagen, sendte Gjavvald Bud til Kongen med Anmodning om at han vilde umage sig til ham. Kongen kom, og Gjavvald sagde at han vilde beskikke sit Huus, da han ikke vidste hvor lang Tid han havde tilbage at leve i, men ønskede inderligt, at Kongen gav Gisl Grid, da han saa mandigt havde hevnet sin Fader. Da Kongen svarede, at dette neppe kunde lade sig gjøre, sagde Gjavvald: „du veed, Konge, at jeg har fulgt dig længe, stundom vovet mit Liv for dig, og været rede til alt, hvad du paalagde mig, godt eller ondt. Vi sees maaskee nu for sidste Gang. Jeg har talt med Presterne, aabnet mit Hjerte for dem, og modtaget deres Hjelp; de sige, at min Sjæl vil kunne frelses, hvis jeg tilgiver, hvad man har gjort mig imod, og jeg haaber derfor, Herre, at du ej vil stænge Himmeriges Porte for mig ved at lade hiin Mand dræbe.“ „Du er en ædel Mand“, sagde Kongen, og gik. Kort efter døde Gjavvald.

Mandag Morgen tidligt kom Islændingerne atter sammen. Da sagde Teit: „det vil være en Skam for os, hvis vor Landsmand og brave Fostbroder bliver dræbt; men paa den anden Side er det en vanskelig Sag, vi have for os, thi man sætter derved baade Liv og Gods paa Spil. Mit Raad er derfor, at vi nok overlade Sagen til Kongens Dom, men hvis han ikke paa nogen Maade vil skjenke Manden Livet, skulle vi enten alle tilhobe lade os dræbe, eller drive vor Villje igjennem under en Formands Anførsel“. De bifaldt dette alle sammen og sagde, at de vilde have ham til Formand, og lyde hans Befaling. Til større Sikkerhed tog han den Ed af dem, at de skulde adlyde ham i alt, hvad han bød dem i dette Anliggende, uden Hensyn til Liv eller Gods. Derpaa gik de i Bad. I det samme blæstes der til Møde. Teit løb strax ud af Badehuset, i Skjorte og Lærredsbuxer, men med et Guld-Lad om Panden, og med en rød og bruun, med Graaskind fodret Kappe, som han i saadan Hast kastede over sig, at Fodret vendte ud. Alle Islændingerne vare komne til Mødet, men de øvrige Folk fra Byen havde endnu ikke paa langt nær indfundet sig. Teit sagde da, at de imidlertid skulde gaa til Gisles Fængsel, og see om de kunde komme Kongens Folk i Forkjøbet. De gik hurtigt og med megen Gny henad Gaden. Konen, der saa dem komme, løb ned til Gisl, og beklagede ham, at Kongens Folk — hun troede nemlig at det var dem — allerede vare der for at hente ham. Men Gisl sagde: „lad os ikke tage os nær deraf, Moder“, og kvad et Vers, hvori det hed at Døden ej skrækkede ham, da den dog een Gang skulde komme. I det samme hug Islændingerne Døren op, saa det bragede. Da saa man Gisl fare sammen, men kun

ubetydeligt. Teit hug Fjeteren af ham, og tog ham ind i sin Flok; derpaa gik de tilbage til Mødet. Paa den anden Side af Pladsen gik Sone, Høvdingen for Kongens Gjester, og skulde just hente Gisl. Ved at see ham i deres Følge sagde han: „I Islændinger have i Dag just ikke faret frem med Lempe, og I ville nok sætte eder selv, og ikke Kongen, til at dømme. Men man vil sikkert huske eder, hvad I have gjort denne Morgen: Kong Magnus er før bleven vred for mindre end nu, da hans egen Hirdmand er bleven dræbt af disse Talgdjævle" ¹).

Da Thinget var sat, stod Sigurd Ullstreng op og sagde: „De Fleste vide formodentlig allerede, at vor Kammerat Gjaværald er bleven dræbt. Der kom en Mand fra Island, som troede at have Sag med ham, og uden først at henvende sig til ham om Bøder, som andre pleje, anfaldt han ham strax og gav ham Banesaar. Nu forekommer det os, Kongens Mænd, som om Hirdmændenes Liv vil blive anseet for en alt for ringe Ting, hvis det skal kunne gaa an at hugge dem ned, som denne Mand har gjort. Tilsidst vil man udstrække sin Frækhed lige til Overhovedet, og ikke skaane Kongen selv mere end de øvrige. Dette er aldeles uhørt, og maa straffes paa det strengeste. Det var ikke for meget, om der dræbtes ti Islændinger for een af vore Folk, og at de saaledes fik bøde for deres Uforskammethed, at røve en Mand ud af Kongens Vold". Derpaa taug han. Da stod Teit op og bad Kongen om Tilladelse til at tale. Kongen spurgte en Mand der stod hos ham, hvo det var. Da han hørte, at det var Teit, Biskoppens Søn, sagde han: „for ingen Priis vil jeg tillade dig at tale, thi hvert Ord du mæler vil kun fordærve Sagen; du fortjente at Tungen var skaaren ud af din Mund". Nu stod Presten Jon Agmundssøn op og bad om at sige nogle faa Ord. Hvo er dette, spurgte Kongen. „Det er den islandske Prest, han Jon", sagde Sidemanden. „Dig giver jeg Lov til at tale", sagde Kongen. Da rejste Jon sig og sagde: „Gud være lovet, at disse Lande, Norge og Island, nu ere christne, thi forhen vandrede Mennesker og Djævle sammen, nu derimod vover ikke Djævelen saa frækt at vise sig, men han faar kun et eller andet Menneske til at frembære sit Ærende. Derpaa havde vi just nu et Exempel i den Mand, som nys talte; det er tydeligt nok at Djævelen talte gjennem hans Mund, thi efter at først een Mand var bleven dræbt, fordrede han at ti Mænd end videre skulde dræbes. Slige Mænd, mener jeg, lægge vist an paa, ved deres onde Villie og slemme Raad at tilintetgjøre Retfærdighed, Miskund og gode Forsætter hos Høvdinger, men derimod at ophidse dem

¹) Det var almindeligt i Norge paa den Tid at give Islændingerne Spottenavn efter Talgen (mör) der udgjorde en af Øens vigtigste Udførselsartikler. De kaldte dem „Talglændinger" (mörlandar) eller „Talgdjævle" (mörfjandr).

til Grumhed og Udaad, og saaledes at glæde Djævelen ved christne Mænds Drab. Nu ere vi, Herre Konge, lige saa fuldt dine Thegner, som dette Lands Indbyggere. Og I, der ere indsatte til Høvdinger og Dommere over Folket i denne Verden, burde see til at efterligne den Dommer, som kommer paa den yderste Dag, for at dømme hele Verden. Eder, Herre, er det derfor saare magtpaaliggende at dømme retfærdigt og ikke vrangt; thi til ethvert Thing og Møde kommer den almægtige Gud selv og hans hellige Mænd, for at see til de gode Mænd og de retfærdige Domme, ligesom ogsaa Djævelen og hans Tjenere komme for at see til de onde Mænds Gjerninger og de vrange Domme. Og tilsidst kommer, som vi vide, den Dommer, der dømmer retfærdigt i alle Sager. Betænk nu, Herre Konge, hvilken Ild er den bedeste og langvarigste, den som er lagt i Egestokke, eller den, som brænder i tørre Kviste. Hvis du, Konge, dømmer vrange Domme, da vil du blive kastet i det første Slags Ild; men dømmer du retfærdigt efter dit bedste Skjøn, da har du Haab om at blive renset i den Skjærsild, som kun brænder i tørre Kviste". Med disse Ord endte Jon Prest sin Tale. Da sagde Kongen: „stridt har du talt, Prest"; dog lod det ikke til at han var bleven synderlig vred. Endelig stod Gisl selv op og bad om at maatte tale nogle faa Ord. Da Kongen fik vide, hvo det var, sagde han at han ej vilde negte ham det. „Jeg gaar tilbage", sagde Gisl, „til min Faders Drab. Det udøvede Gjavvald og Thormod; da var jeg sex Aar og min Broder Thorvald ni; begge to vare vi tilstede derved. Gjavvald sagde da, at de ogsaa burde dræbe os, og jeg tilstaar at jeg dengang ikke var større Helt, end at Graadrøsten sad i min Hals". „Da har du som en Helt skaffet den Graadrøst bort", afbrød Kongen ham. „Jeg negter ikke", vedblev Gisl, „at jeg i Vaar længe har luret paa Gjavvald; to Gange havde jeg Lejlighed til at dræbe ham, men den ene Gang undlod jeg det af Ærbødighed for Kirken, den anden Gang formedelst Noon-Ringingen, hvilket vel er Aarsag til, at Noon-Ringingen nu ogsaa har frelst mig fra Døden. Men jeg har digtet et Kvæde om eder, og vilde gjerne at I hørte paa det". „Kvæd det, om du vil", svarede Kongen. Gisl fremsagde det frimodigt, men der var ikke stor Skaldskab deri. Gisl vendte sig nu til Teit og sagde: „I have udviist megen Mandedom i eders Ferd mod mig, men nu vil jeg ikke længer sætte eder i Fare; jeg vil overgive mig i Kong Magnus's Vold, og bringe ham mit Hoved". „Som du vil", svarede Teit. Da lagde Gisl Vaabnene fra sig, gik over Motfjelerne (Skrankerne), lagde sit Hoved i Kongens Knæ, og sagde: „gjør nu med mit Hoved, som I synes: jeg er eder takskyldig, hvis I skjenker mig det, og gjør mig til den Mand, I finder passende". Kongen svarede: „raad selv for dit Hoved, indtag Gjavvalds Plads ved Bordet, og forret den samme Tjeneste som han. Denne Naade viser jeg

dig, fordi min Ven Gjavvald selv bad mig derom. Men 8 Islændinger skulle gaa i Borgen for dig; for Gjavvalds Drab bestemmer jeg 16 Merker Guld, af hvilke jeg dog dog for dit Vedkommende eftergiver det Halve, men hver af de 8 skulle betale 1 Mark". De takkede Kongen for denne Dom, og bleve saaledes forligte. Kongen henvendte sig nu særskilt til Jon Prest, roste hans Tale, som han sagde bar Præget af at komme lige fra Gud selv, og bad ham indslutte ham i sine Bønner, der vist maatte have stor Vegt hos Gud, eftersom det lod til at hans og Guds Villie ganske faldt sammen. Jon lovede det. En Dag senere, da Jon gik paa Gaden, blev han ogsaa kaldt ind til Sigurd Ullstreng, der laa syg. „Jeg veed ikke hvorledes det er, Prest", sagde Sigurd, „om dine Ord have bidt mig, thi jeg er syg, og vilde gjerne at du sang over mig". Jon gjorde saa, og signede ham. „Dine Ord have i Sandhed en sterk Virkning, baade de haarde og de gode", sagde Sigurd, „thi nu føler jeg mig vel". Det paastaaes, at Jon ved denne Lejlighed paalagde Sigurd som Pønitens at oprette et Kloster paa Nidarholmen og skjenke saa meget Gods dertil, at Stiftelsen godt kunde bestaa. Vist er det, som vi nedenfor ville see, at Sigurd oprettede Klostret, og det er derfor slet ikke usandsynligt, at Jon kan have taget dette Løfte af ham, især da et Kloster-Anlæg paa denne Holm allerede tidligere havde været forsøgt, maaskee med Bistand af Sigurds Fader eller Farfader, og han selv desuden synes at have været en barnløs Mand. Sigurd skjenkede ogsaa Jon gode Gaver, og de skiltes ad som Venner. Siden rejste Teit og Jon tilbage til Island [1].

---

[1]) Magnus Barfods Saga, Cap. 15—19. Jon Ugmundssøns (utrykte) Saga. Thormod Torvesson (Hist. norv. III. S. 435) saa vel som Müller (Sagabibliothek III. 398) siger urigtigt at denne Fortælling findes i Morkinskinna, hvor den aldeles mangler. At Begivenheden fandt Sted efter Kong Haakons Død og førend Magnus tiltraadte Toget til Irland 1098, kan skjønnes deraf, at Gisl, efter Sagaens udtrykkelige Udsagn (Magnus Barfods Saga Cap. 20) fulgte med paa dette Tog, medens Magnus ikke, saa længe Haakon levede, tilbragte nogen heel Vinter og paafølgende Vaar i Nidaros. Her kan der saaledes alene være Tale om Vintrene $^{1095}/_{96}$, $^{1096}/_{97}$ og $^{1097}/_{98}$. Men jo tidligere man sætter Begivenheden, desto mindre bliver det under alle Omstændigheder paafaldende Misforhold mellem Gisles store Ungdom og de faa Slægtled, der forbinde ham med Tind Hallkelssøn. Kun synes man af den Omstændighed, at Sagaen indskyder Fortællingen efter Beretningen om Sveinke, at kunne slutte, at den neppe bør henføres til Vintren $^{1095}/_{96}$. Det maa ansees som en aabenbar Fejl, naar Morkinskinna, ved at anføre Gisles Vers angaaende Magnus's Tog mod Steigar-Thore og hans Oprørsflok, siger at Gisl da var med Kongen. Thi da Kongen, som nys paaviist, da endnu ikke havde tilbragt nogen heel Vinter i Nidaros, var det umuligt at en Begivenhed som denne da kunde have fundet Sted; og om Drabet paa Gjavvald endog var begaaet den sidste Tid af Vintren $^{1094}/_{95}$, da begge Konger opholdt sig samtidigt i Nidaros, vilde Gisl sandsynligviis

Gisl synes efter denne Tid at have indtaget en anseet Stilling ved Magnus's Hof. Kongesagaerne anføre flere Vers af ham, der efter Versemaalet at dømme alle høre til eet og samme Kvad om Magnus's Bedrifter; men da de ogsaa handle om Begivenheder, senere end den ovenfor berettede, kan dette Kvad ej have været det, som han fremsagde paa Mødet efter Gjavvalds Død, med mindre han sidenefter har forlænget det.

45. Magnus's andet Vesterhavstog. Sydereernes fuldstændige Erobring.

Da to Aar vare henrundne efter at Magnus havde faaet fuldkommen Rolighed oprettet i Landet og befæstet sig paa Tronen, besluttede han at gjøre et nyt Tog til Øerne og Landene i Vesterhavet. Det var, som man seer, hans alvorlige Vilje at hævde Norges Herredømme over sine Skatlande paa den Kant, saavel over de ældre, som over de nys erhvervede. Den første Gang, han viste sig i de Egne, havde heldige Omstændigheder sat ham istand til at betinge sig Fordele og Indrømmelser, der egentlig slet ikke svarede til den Styrke, som han da bragte med sig [1]); og det var derfor ikke at vente, at de dengang sluttede Forlig vilde blive nøjagtigt overholdte, hvis han ikke ved gjentagne Tog i en større Maalestok sikrede og befæstede det Herredømme, hvortil Grunden ved hiin Lejlighed var lagt. Begivenhederne i den korte Mellemtid fra 1094 indtil 1098 viste noksom, hvor lidet endnu hans Magt i hine Egne havde at betyde. Da Gudrød Meranagh var død i Aaret 1095, opstod der voldsomme Fejder mellem hans Sønner. Lagmand, den ældste, og som allerede havde regjeret i sin Faders Levetid, antog Kongenavn som hans retmæssige Efterfølger, men den anden Søn, Harald, gjorde ligeledes Fordring paa Kongedømmet, og paaførte Broderen Krig [2]). Det lykkedes omsider Lagmand at fange

have taget sin Tilflugt til Haakon og hans Mænd, og Sagaerne have haft meget at fortælle derom. Man kunde tænke sig, at Fortællingen urigtigt nævnte Nidaros i Stedet for Oslo, naar man ikke af den Omstændighed at Gisl i Forstningen boede hos Haakon paa Forbord, kunde see at Nidaros er det rette Sted. Hryggjarstykke synes udtrykkeligt at antyde Vintren 109⁷/₈, se nedenfor S. 511.

[1]) Det er allerede ovenfor viist, at hans Styrke ved den Lejlighed ej kan have været betydelig, da han endnu kun havde Viken at raade over. At Toget i sig selv ej kan have været af Betydenhed med Hensyn til de anvendte Stridskræfter, sees ogsaa deraf at hverken Sagaerne eller den manske Kronike omtale det.

[2]) Det er ovenfor nævnt, hvorledes den manske Kronike omtaler Lagmands Regjeringstid af 7 Aar, som om denne skulde regnes fra Gudrøds Død, men at de derimod bør regnes fra den Tid, da Gudrød satte Lagmand til Statholder over Nordereerne eller paa en vis Maade tog ham til Medregent.

ham, og han var grum nok til at lade ham blinde og gilde. Men det varede ikke længe førend han angrede sin Grusomhed, og da just i denne Tid det første Opraab lød til hele den occidentalske Christenhed om at tage Korset og drage til det hellige Land for at udrive det af de Vantroendes Hænder, troede Lagmand ikke bedre at kunne saa lettet den tunge Byrde af sin Samvittighed, end ved at forlade sit Rige og slutte sig til Korsfarernes Flok. Men han døde paa Vejen [1]), og ved Efterretningen herom sendte de fornemste Mænd paa Øen Man Bud ikke til Kong Magnus, men til den irske Konge Muirkertach, med Bøn om at han vilde udnævne en Mand af den irske Konge-Æt, som kunde føre Kongenavn og udøve den kongelige Myndighed, saa længe Olaf, Gudrøds Søn, endnu var mindreaarig. Muirkertach, heder det, føjede dem hjertens gjerne, og sendte dem en Mand ved Navn Donald, Søn af Tadg [2]), idet han paalagde ham at vise sig mild og maadeholdende. Da det nu andenstedsudtrykkeligt siges at Muirkertach brød det Forlig, han havde sluttet med Magnus, er det tydeligt nok at Bruddet netop har bestaaet deri, at han, fristet ved Manboernes Henvendelse til ham, opførte sig som om han var Lensherre over Man og Sydrøerne [3]). At de henvendte sig til ham og ikke til Magnus, kom rimeligviis deraf, at de troede bedre at kunne raade sig selv under den ikke synderlig mægtige Muirkertach, end under den kraftige Magnus's Herredømme. Men de bleve snart kede af det irske Regimente. Donald regjerede som en sand Tyran, og tillod sig de forfærdeligste Grusomheder, saa at endelig alle Høvdinger rundt om paa Øerne forbandt sig imod ham, gjorde Opstand, og fordreve ham, saa at han maatte flygte

---

Fejden mellem ham og Harald kan altsaa neppe have været saa langvarig, som Krøniken siger (multo tempore) eller og er den begyndt i Gudrøds Levetid.

[1]) Da det som man af det følgende vil see, nødvendig maa antages, at man paa Man allerede før Udgangen af 1096 havde Efterretning om Lagmands Død, maa han have været af dem, der toge Korset strax efter Kirkemødet i Clermont, og drog afsted med Peter Eremitets i Marts s. A. Sandsynligviis er Lagmand død tidligt, førend man endnu havde naaet Constantinopel.

[2]) Han kaldes i den manske Krønike Dompnaldus filius Tadc. Da Muirkertachs Fader Tirdelvagh var en Søn af Tadg, Brian Boroimhes Søn, have enkelte antaget at denne Donald var en Broder af Tirdelvagh, og en Farbroder af Muirkertach. Men dette er ej sandsynligt, da han i saa Fald vilde blive alt for gammel; Tadg blev nemlig myrdet 1023, og hvis han efterlod nogen Søn, maatte han være født før dette Aar. Men sandsynligviis har han været et yngre Medlem af Brians-Ætten, der allerede da efter den berømte Stamfader synes at have været kaldet Hy-Brian, og dens Medlemmer at have været betegnede med Tilnavnet „O'Brian". Derfor kaldes ogsaa Muirkertach selv i den manske Krønike Murecardus O'Brian.

[3]) Se ovenfor S. 479.

tilbage til Irland. Kong Magnus, der imidlertid maa have faaet Nys om alt dette, sendte nu — der siges ej hvor vidt det skede ifølge Oboernes Opfordring eller efter at Donald var fordreven [1]) — en vis Ingemund som Underkonge over Oerne. Da Ingemund var landet paa Oen Ljodhuus (Lewis), stevnede han strax Thing, og lod Høvdingerne tilsige at indfinde sig for at tage ham til Konge. Men i Mellemtiden, inden Thinget samledes, opførte han og hans Mænd sig saa skammeligt, idet de ranede Indbyggernes Gods og tillode sig alle Slags Udsvævelser, at Høvdingerne, da de kom sammen, i Stedet for at tage ham til Konge, omringede det Huus, hvori han var, og brændte ham inde med hele hans Følge [2]). Derpaa udbrød der voldsomme Stridigheder mellem Høvdingerne indbyrdes. Saavel for at standse disse, som for at træffe kraftige Forholdsregler til varigt at befæste Norges Herredømme over Oerne, og indjage Irekongen Skræk, synes Magnus's Nærværelse ved Skotlands og Irlands Kyster at have været paatrængende nødvendig. Det var desu-

---

[1]) I den manske Krønike siges der, at Donald herskede i tre Aar. Hvis Antallet af Aar ej er sat for højt, maa herved sigtes til at hans Regjering har strakt sig gjennem tre Aarstal, nemlig Slutningen af 1096, hele 1097 og Begyndelsen af 1098. Da der nu slet ikke siges, at Ingemund ankom efter at Donald var fordreven; ja da endog Donalds Ankomst henføres til 1075 og og Ingemunds til 1077 (om de 20 eller 21 Aar, som Krøniken her kommer til kort, er ovenfor talt) altsaa kun to Aar efter, uagtet det paa første Sted heder at Donald herskede i tre Aar, maa man endogsaa ansee det vist, at Krønikens Forfatter har tænkt sig Ingemunds Ankomst, førend endnu Donald ganske var fordreven, eller omtrent samtidig dermed. Da det næste Aar, som angives, 1098, er rigtigt, og saaledes et nyt System for Tidsangivelsen her begynder, kan man ej med Bestemthed paastaa, at Krønikens Nedskriver henfører Ingemunds Affendelse til et andet Aar, end Magnus's Afrejse. Da det, som man nedenfor vil see, er temmelig vist, at Magnus ankom til Syderoerne omtrent i Juli 1098, var der rundelig Tid for ham til, endnu om Vaaren samme Aar, at sende Ingemund afsted og erfare hans Endeligt. Vi have seet, at Lagmands Død, der i den manske Krønike henføres til 1075, nødvendigviis maa skydes hen til 1096; da nu Krøniken lader Ingemund komme i 1077, maa dette følgelig forandres til 1098. Da det imidlertid er sandsynligt, at Magnus uden nogen særskilt Opfordring fra Manboerne, alene ved at erfare Muirkertachs Anmasselse, Donalds Grusomheder, og Anarkiet paa Oerne, har besluttet at sende Ingemund, kan denne Affendelse ret vel have fundet Sted i 1097, og Donald senere være fordreven.

[2]) Den manske Krønike. Det er ellers besynderligt, at vore Sagaer intet nævne om denne Ingemund, der dog maa have hørt til en meget fornem Æt; ja Navnet Ingemund forekommer ikke engang blandt de Mænd, der paa denne Tid, eller under de næst foregaaende Konger, omtales i Sagaerne. Kunde man blot paavise en Æt, hvori dette Navn tidligere forekom, da vilde det paa Grund af Opkaldelses-Skikken være sandsynligt, at han var et Medlem deraf, og vi vilde saaledes nogenlunde kunne paavise hans Slægtskabsforhold, men selv dette er nu ganske umuligt.

den ogsaa paa høj Tid for ham at bringe Orknøernes Jarler tilbage til deres gamle Lydighedsforhold under den norske Konge. Hans ærgjerrige Sind skal ikke være blevet staaende herved, men han skal endog have beskjeftiget sig med Planer til at erhverve Herredømmet baade over Irland og Skotland, og derpaa at angribe England. Lejligheden til at erhverve Herredømmet over Skotland eller til at gjenoprette en Tingenes Orden i dette Rige, lig den der fandt Sted paa Thorfinn Jarls Tid, kunde ogsaa virkelig siges at være for Haanden, da det national-skotske Parti under Donald Bane nu omtrent indtog samme Stilling lige overfor det anglisk-nordmanniske, som det piktiske fordum lige overfor det albaniske, eller Moray-Ættens Tilhængere ligeover for Keneds-Ættens; under de indvortes Uroligheder, som derved opstode, maatte det synes forholdsviis let for en fremmed Høvding, i Spidsen for en vældig Hær, at tilvende sig stor Indflydelse, maaskee endog Overherredømmet, eller i det mindste at erobre betydelige Stykker af Riget. Magnus havde allerede understøttet Donald Bane, der nu spillede Macbeths Rolle, og den Tanke maatte saaledes ligge Magnus temmelig nær, paa sin Side at spille Thorfinns, nemlig at tilvende sig det egentlige Herredømme, medens Donald kun blev hans Vasall. Dermed var rigtignok den Vanskelighed forbunden, at han ved en saadan Optræden ogsaa maatte vente at komme i Krig med den engelske Konge, der understøttede det anglisk-nordmanniske Parti, men dette var saa langt fra at afskrække Magnus, at han meget mere synes at have glædet sig til en Lejlighed, hvorved han haabede at tage Oprejsning for Nordmændenes Nederlag ved Stanford. Kort efter at Donald Bane ved Magnus's Hjelp havde sat sig i Besiddelse af Edinburgh, og havde fordrevet alle de Engelskmænd, som Mælkolm havde draget ind i Landet, anmodede Mælkolms og Ingebjørg Jarlemoders Søn Duncan, der i længere Tid havde opholdt sig som Gissel ved den engelske Konges Hof, denne om Hjelp til at erhverve sin Faders Trone, og fordrive Donald [1]). Villjam, der gjerne greb denne Lejlighed til at fornye sin Indflydelse over Skotland, samtykte strax i Duncans Begjæring, lod ham sværge sig Troskabsed, og medgav ham en anglisk-nordmannisk Hær, hvormed det lykkedes ham at fordrive Donald og tiltvinge sig Hylding som Konge. Men endeel af Skoterne, misfornøjede med Fremmedvældet, overfaldt ham strax efter og dræbte de fleste af hans Mænd; han selv undkom kun med nogle faa. Siden kom der vel et Forlig istand mellem ham og

[1]) At Duncan var Mælkolms og Ingebjørgs Søn, siges udtrykkeligt i Orkneyinga Saga S. 90. Fordun kalder Duncan Mælkolms uegte Søn, sandsynligviis af den Grund at Ingebjørgs Egteskab med Mælkolm vel kun var et borgerligt, ligesom de fleste Egteskaber blandt Nordmændene paa den Tid, medens Margrete derimod vistnok var formelig viet til ham.

hans Undersaatter, hvorved de erkjendte ham som Konge imod at han lovede, for Eftertiden ikke at ville drage nogen af de forhadte Fremmede ind i Landet; men Enigheden var dog ikke af lang Varighed. Efter halvandet Aar, der synet at have været optaget af uophørlige Fejder med Donald, blev Duncan svegen og dræbt af en af dennes Tilhængere, og Donald besteg atter Tronen (1095). Efter faa Aars Forløb fremstod endelig Duncans Halvbroder **Eadgar**, en Søn af Mælkolm og Dronning Margrete, som Kronprætendent; han havde siden Edinburghs Erobring opholdt sig i England, og understøttedes, ligesom Duncan, af Kong Villjam, der sendte en engelsk Hær til Skotland under Anførsel af hans Morbroder, den oftere omtalte Eadgar Ædbeling (1097). Mellem begge Eadgarer og Donald opstod nu en haard og temmelig langvarig Kamp, der, som det nedenfor vil sees, strakte sig hen i det følgende Aar, og tog en ugunstig Vending for Donald [1]. At Donald derfor har sendt Bud til sin tidligere Beskytter, Kong Magnus, og at denne saaledes endog herved har haft en umiddelbar Opfordring til at blande sig i Skotlands Anliggender, er højst rimeligt. Lignende Opfordringer fik Magnus ogsaa af den urolige Haakon Paalssøn fra Orknøerne, der paa denne Tid opholdt sig ved hans Hof. Det er ovenfor berettet, hvorledes denne, nødsaget til at forlade sit Hjem, havde taget sin Tilflugt til Svithjod [2]). Her, siges der, skal en gammel viis Hedning have forudsagt ham at han med Tiden skulde blive Eneherre over Orknøerne og Stamfader for en mægtig Æt. Kort efter forlod han med Kong Inges Tilladelse Landet og begav sig til Kong Magnus, ved hvis Hof han kunde vente at erholde de sikreste Efterretninger om Forholdene i sit Hjem. Magnus tog venskabeligt imod ham, og Haakon erfarede nu, at hans Farbroder Erlend med sine Sønner saa godt som ganske havde tilrevet sig Magten, medens derimod hans Fader Paal kun befattede sig lidet med Re-

[1]) Om alt dette se ovenfor S. 474, 475. Chron. Sax. fortæller at Eadgar Ædheling brød ind i Skotland med en engelsk Hær efter Mikkelsmesse 1097, altsaa vel i Oktober; strax derefter siges der at Donald efter en haard Kamp blev fordreven, og Eadgar, Mælkolms Søn, udnævnt til Konge under Villjams Lenshøjhed. Meningen synes at være, at det meste heraf endnu foregik i 1097; men da Donalds Fangenskab og Død ikke omtales, er det tydeligt nok, at Striden virkelig maa have varet ud i 1098, som Fordun siger. Da Kong Magnus rustede sig til Vesterhavstoget, var Donald vistnok endnu ej fangen. Se mere herom nedenfor.

[2]) Se ovenfor S. 45. Det allerede her omtalt, at Orkneyinga Saga lader ham forlade Orknøerne allersidst i Kong Olafs Dage, men at han da synes at have været vel ung til allerede at kunne have ligget i Hærfærd og vakt saa store Uroligheder hjemme paa Øerne, som der siges. Der synes neppe engang paa den Tid at have været nogen Anledning for ham til videre „Hærfærd", hvilken derimod var forhaanden, da hans Faders Halvbroder Duncan efter Mælkolms Død 1093 bekrigede Donald Bane saa at det virkelig bliver det sandsynligste, at han først efter den Tid forlod Øerne.

gjeringen. Men han hørte tillige, at Ørnes Indbyggere vare meget tilfreds med den Fred og Ro, som de nu i saa lang Tid havde nydt, og at de derfor aldeles ikke ønskede hans Tilbagekomst, da de kjendte hans urolige Sind. Da Haakon saaledes merkede, at det aldeles ikke vilde nytte ham at optræde paa egen Haand, besluttede han at forsøge, om han ej ved Magnus's Hjelp kunde opnaa sit Maal. Han skjønnede godt, siges der, af Magnus's Ytringer, naar de samtaledes, at Kongen gjerne beskjeftigede sig med store Planer og var begjærlig efter andre Høvdingers Besiddelser. Han talte derfor til ham om, hvor passende det var for en stor Høvding som han at opbyde Leding, herje i Vesterhavet og ganske at underkaste sig dets Øer, ligesom Harald Haarfagre fordum; naar Kongen da, sagde han, havde befæstet sit Herredømme over Sydererne, kunde han bekvemt herje paa Irland og Skotland, og naar han da tillige havde erobret disse vestlige Lande, var det en let Sag at bekrige England og hævne sin Farfader Harald Sigurdssøns Fald. Disse Ord faldt ypperligt i Kongens Øre; han bifaldt og roste dem særdeles. Haakon havde imidlertid ingen Aarsag til at glæde sig over den Iver, hvormed Kongen lyttede til hans Ord, thi denne erklærede ham reent ud, at han uden nogen Undtagelse eller Persons Anseelse vilde gjøre Fordring paa alle de Besiddelser der vester, hvortil han var berettiget, saaledes ogsaa paa Orknøerne. Da Haakon hørte dette, blev han ilde tilmode, og afholdt sig ganske fra yderligere Opfordringer [2]). Men enhver yderligere Opfordring var nu overflødig [1]). Kongen selv var fast besluttet paa at gjøre Toget, udbød Leding over hele Riget, og lod bekjendtgjøre for Almuen, at han med den Hær og Flaade, som nu samledes, vilde drage vestover Havet;

---

[1]) Orkneyinga Saga S. 100—106. Et Stykke heraf er indtaget i Magnus Barfods Saga Cap. 14.

[2]) Den manske Krønike angiver følgende, aabenbart aldeles urigtige Beretning om Aarsagen til Magnus's Tog: „Magnus vilde undersøge, om St. Olafs Liig virkelig var uforraadnet, og befalede derfor at man skulde aabne hans Skriin. Biskoppen og Geistligheden modsatte sig det, men Magnus lod det skee med Magt, og overbeviste sig om at Liget endnu var ganske friskt. Men da han havde seet og berørt det, paakom der ham en saadan Bæven, at han iilsomt gik bort, og den følgende Nat aabenbarede St. Olaf sig for ham i Drømme, med disse Ord: vælg eet af to, at du enten inden 30 Dage mister Liv og Rige, eller forlader Norge for aldrig tiere at gjensee det. Da Kongen vaagnede, sammenkaldte han forfærdet sine Raadgivere for at høre deres Mening, og de raadede ham til, snarest muligt at forlade Norge. Han gav da Befaling til at udruste Flaaden". Da vi nu vide, at Olafs Skriin ikke blev aabnet i 200 Aar efter Harald Haardraades Besøg 1066 (se ovenfor S. 323) skulde man næsten formode at det er en legendarisk Beretning om dette Besøg selv, der har foresvævet Nedskriveren af den manske Krønike, og at han har forverlet Magnus med hans Farfader Harald.

hvad han der nærmere agtede at foretage, vilde komme an paa Omstændighederne. Folket var vistnok lidet tilfreds med en Udrustning i saa stor Maalestok, der ikke engang sigtede til Landets Forsvar, men det lader dog ikke til, at nogen vægrede sig ved at adlyde Opbudet. Det vilde vel heller ikke have nyttet stort, da mange Lendermænd fra alle Kanter af Riget fulgte med, og i det mindste da viste den største Iver i dette Foretagende [1]). Blandt disse Lendermænd nævnes udtrykkeligt Vidkunn Jonssøn, Sigurd Ranessøn fra Steig paa Haalogaland, hans Broder Ulf Ranessøn, Serk i Sogn, Dag Eilifssøn, Skofte i Giske og hans Sønner Agmund, Finn og Thord; Eyvind Alboge, Kongens Stallar; Kale Sæbjørnssøn af Agder og hans Søn Kol. At Haakon Paalssøn ledsagede Kongen, faldt af sig selv. Gisl Illugessøn blev ogsaa med, foruden mange andre ansete Mænd, blandt dem, som der fortælles, hiin Magnus, Søn af Harald Godwinessøn, der allerede kort efter Harald Haardraades Død var kommen til Norge [2]). Magnus medtog ligeledes sinautteaarige Søn Sigurd, for, som vi nedenfor ville see, at udnævne ham til Konge over de Landskaber, han paa dette Tog vilde komme til at underkaste sig. At han dertil valgte Sigurd, og ikke sin ældste Søn, Eystein, kom maaskee alene deraf, at han havde bestemt denne til sin Efterfølger i Norge selv; men hvis det forholder sig, som en enkelt Forfatter angiver [3]), at Sigurds

---

[1]) I Magnus Barfods Saga Cap. 14 staar der, at Magnus lod Opbudet udgaa Aaret forud, førend Udrustningen skulde skee, saaledes at „Ledingen skulde være ude Sommeren efter". Da nu Magnus's Tog skede om Sommeren 1098, skulde Opbudet saaledes have skeet i 1097 Dette er dog mindre sandsynligt, naar man tager i Betragtning, at Beretningen om Ingemunds Drab, der dog nærmest maa have fremskyndet Magnus's Tog, ej kan være kommen til Norge førend om Vaaren 1098. Det var heller ikke nu mere nødvendigt end før, at lade Opbudet udgaa saa lang Tid i Forvejen. Ikke engang til Harald Haardraades store Englandstog (se ovenfor S. 319) eller til Olaf Tryggvessøns Vendlandstog (se ovenfor I. S. 379) skede Opbudet førend samme Vaar. Og naar man sammenligner Stedet i Magnus Barfods Saga med det tilsvarende i Orkneyinga Saga, hvorfra det er taget, vil man ogsaa finde at der her ikke tales det allermindste om „Sommeren efter". Disse Ord maa saaledes være vilkaarligt indskudte. Men derved faar Saga-Redskriveren en god Lejlighed til at bestemme Tiden for Gisl Illugessøns Æventyr, hvilket han indskyder efter hiint fra Orkneyinga Saga tagne Stykke, og førend Togets Begyndelse omtales.

[2]) Magnus Barfods Saga Cap. 20, 23; Orkneyinga Saga S. 108. Villjam af Malmsbury III. 260.

[3]) Orbrik, hos Duchêne S. 767. Han siger nemlig, at Magnus i sit lovlige Egteskab havde Sønnerne Eystein og Olaf, men at hans tredie Søn var Sigurd, fød af en engelsk fangen Kvinde af høj Byrd, og opfostret af Turer Ingheriæ filius, der havde opfostret Magnus selv. Men da nu vore Sagaer, som dog her maa staa meest til Troende, ere enige om at kalde Eystein

Moder var et fornemt engelsk Fruentimmer, kunde ogsaa denne Omstændighed havde ledet Magnus's Valg, da det nemlig maatte ansees heldigt at den norske Underkonge i disse Egne havde mægtige Familieforbindelser i England. Magnus's Flaade skal have bestaaet af 160 Skibe, af hvilke de 60 sandsynligviis vare udrustede af ham selv og Lendermændene, de øvrige derimod Ledingsskibe. Da man kan antage, at ethvert af hine, nu som ellers, havde en Besætning af mindst 120 Mand, og mange af dem langt flere, kan man med Sikkerhed regne, at denne, den egentlig faste og paalidelige Deel af Hæren, udgjorde henved 8000 Mand; den anden Deel, eller Ledingshæren, der kun i en kort Tid, halvanden Maaned, var forpligtet til at gjøre Tjeneste, og heller ikke kan have bestaaet af øvede Folk, udgjorde rimeligviis henimod 6000 Mand; man kan vel saaledes antage, at Magnus's Styrke ved Udfarten fra Norge beløb sig til omkring 14000 Mand [1]).

Magnus styrede først til Orknøerne (1098), hvor han landede, som det synes temmelig uventet, thi han tog strax Jarlerne Paal og Erlend til Fange, og sendte dem over til Norge. Erlend Jarls Sønner Magnus og Erling, saa vel som Haakon Paalssøn, beholdt han hos sig, aabenbart som Gisler. Sin Søn, den unge Sigurd, lod han blive tilbage paa Orknø-

den ældste Søn, fød af en ringe Kvinde, Sigurd den anden, et Aar yngre, fød af en viss Thora, og Olaf den tredie, langt yngre, fød af Sigrid Saxesdatter i Vik, synes det næsten som om Ordrik her maa have taget feil, især da det endog er vanskeligt at forstaa hvorledes det kan være gaaet til, at en fornem engelsk Dame omkring 1089, under Olafs fredelige Regjering, skulde kunne været bleven bragt fangen til Norge. Langt sandsynligere er det, at Ordrik har forvexlet Magnus Olafsson med hans Farbroder Magnus Haraldsson, og Sigurd med dennes Søn Haakon, saa vel som at hiin Turer Ingheriæ filius er Steigar-Thore, Isrids Søn, der fostrede Haakon, og muligt ja høist rimeligviis, ogsaa har staaet i et Slags Foster-Forhold til hans Fader Magnus, hos hvem han blev hjemme, da Harald og Olaf reiste til England.

[1]) Ordrik l. c. angiver Magnus's Flaade til 60 Skibe, den manske Krønike derimod til 160. Da vi nu ogsaa tidligere have seet, at de kongelige og Lens-Skibene tilsammen udgjorde et Antal mellem 60 og 90, og man maa antage at Ledingstropperne paa dette som paa alle tidligere lignende Tog ere dragne hjem efter den korte Tjenestetids Udløb, er det høist sandsynligt, at Ordrik kun har haft de Skibe for Øie, hvormed Magnus kom til Man og Irland efter at Ledingstiden var ude, og at derimod den manske Krønike, som desuden udtrykkeligt siger, at Magnus lod samle en Flaade paa 160 Skibe, angiver det samlede Antal af kongelige Lens- og Ledingsskibe. Vel var det fulde Antal af de Skibe der ved halv Almenning skulde præsteres 150, men da der udtrykkeligt omtales, at Folket under Magnus fandt sig haardt besværet ved Leding, er det høist rimeligt, at ikke alle 150 erhvervedes.

erne under behørig Opsigt [1]), og fortsatte nu Toget langs Skotlands Kyst til Sydersøerne, hvor han først gjorde Landgang paa Ljodhuus, (Lewis). Dennes Indbyggere maatte nu bøde haardt for Ingemunds Drab; deres Huse bleve brændte og plyndrede, og de selv bleve dræbte, for saa vidt som de ej frelste sig ved Flugten, deels ind i Fjordene til Skotland, deels til Halvøen Kantire eller Irland. Paa denne Maade herjedes foruden Ljodhuus ogsaa Ivist (North-Uist, Harris og South-Uist), Skid (Skye), Tyrvist (Tiree) og Myl (Mull). Magnus besøgte ogsaa den saakaldte hellige Ø, Jona eller Ikolmkill, men i Betragtning af Helligdommen fredlyste han den og dens Indbyggere mod al fiendtlig Behandling. Ved denne Lejlighed, fortælles der, lukkede han selv op den lille Kolumkille-Kirke (det nu saakaldte St. Orans Kapell), og vilde gaa derind, men betænkte sig, slog Døren i Laas, og forbød Enhver for Eftertiden at betræde denne Helligdom. Det tilføjes ogsaa, at den sidenefter ikke har været oplukket, dog kan dette kun gjelde den Tid, da Øerne stode under Norges Herredømme. Fra Ikolmkill styrede Magnus til Il, som ligeledes herjedes, og derfra til Kantire [2]). Han var nu kommen lige i Nærheden af Irland. Hvis han ikke, hvad der er høist sandsynligt, allerede tidligere, f. Ex. ved Ingemunds Afsendelse, havde udtalt sin Misnøje med Kong Muirkertachs Færd og hævet Forbindelsen med hans Datter, saa maa det dog i det mindste nu have skeet. Vist er det, at han herjede paa begge Sider af Sundet, baade den irske og den skotske, men

---

[1]) Saaledes Orkneyinga Saga S. 108. Hryggjarstykke og Snorre lade Magnus allerede nu udnævne Sigurd til Høvding, hvilket aabenbart er urigtigt, se nedenfor.

[2]) Magnus Barfods Saga Cap. 20, Snorre Cap. 9, Fagrskinna Cap. 229, 230. Her anføres ogsaa Vers af Skalden Bjørn Krepphendte, hvor der udtrykkeligt nævnes om Kongens Landgang og Herjen paa Ljodhuus, Ivist, Tyrvist, Myl, Sandø, Il, Saltire og Man. Ved Saltire forstaaes Kantire, ved den jevne Sandø synes Morkinskinnas „Bearbejder" at have meent Mull, men denne er langt fra at være jevn og flad; Skalden maa snarere have meent Sanday strax søndenfor Kantire, og nævnt denne ellers ubetydelige Ø for Rimets Skyld (Sandey-randir). At hele denne Beskrivelse gjelder dette Tog, ej det første i 109³/₄, er forhen viist. Man kan endog aldeles udelade Cap. 21 i Magnus Barfods Saga, hvor Lagmand omtales, uden mindste Skade for Sammenhængen, og betragte det som en Episode af en nu tabt Beskrivelse over det første Tog. Her kalder Bjørn Skald desuden Magnus udtrykkelig „den unge Egde-Konge"; et Tegn paa at det var i Begyndelsen af hans Regjering. — Fortællingen om Kolumkillekirken maa staa ved sit Værd. Udsagnet, at den ej senere oplukkedes, findes allerede i Morkinskinna, og gjelder saaledes, hvis det ikke siden tankeløst er gjentaget i yngre Afskrifter, ej længer end i det seneste til 1220.

han fandt Irlands Kyster saa vel forsvarede, at han for det første intet kunde udrette der [1]). Der omtales endog, at tre norske Skibe bleve tagne af Ulsterboerne, og Besætningen, over 120 Mand, dræbte [2]). Sandsynligviis var nu Ledingsfolkets Tjenestetid ude, og Kongens Troppestyrke saaledes betydelig aftagen. Uden at foretage sig videre mod Irland, drog han derfor lige til Man, hvor de indbyrdes fiendtlige Partier just havde leveret hinanden et blodigt Slag ved Sandvad, i hvilket begge Anførerne, Jarlerne Ottar og Macmaras, faldt, og med dem en saa stor Mængde Folk, at Øen næsten skal være bleven blottet for Indbyggere [3]). Det maa derfor have været en let Sag for Magnus at underkaste sig den. Landende ved Holm Peel eller St. Patriks-Ø, besaa han Valpladsen, hvor mange af de Faldne endnu laa ubegravne. Han fandt, heder det i den Manske Krønike, saadant Behag i den smukke Ø, at han besluttede at bo der, og opførte Borge, som endnu paa den Tid, Krøniken nedskreves, benævntes efter ham, og hvortil Indbyggerne af det lige overfor liggende Galloway i Skotland maatte levere Tømmer. At han skulde have valgt Øen til sit eget fremtidige Opholdssted, er baade i sig selv lidet rimeligt, og stemmer heller ikke med hvad der sidenefter skede; men derimod er det ej alene højst sandsynligt, men maa endog, ifølge andre Forfatteres udtrykkelige Vidnesbyrd, betragtes som ganske vist, at han bestemte Øen til sin Søn Sigurds og de vordende Underkongers Hovedsæde, og i det Øjemed opførte endeel Kasteller, hvori han lagde norsk Besætning [4]). Den næsten samtidige engelsk-nordmanniske Forfatter Ordrik fortæller, at Magnus fik Folk til at nedsætte sig paa den folketomme Ø og skaffede dem Huse og andre Fornødenheder; her sigtes aabenbart til hiin Opførelse af Befæstninger med norsk Besætning; thi om Øen selv ved hiint store Slag end havde lidt et nok saa stort Fol-

---

[1]) Ordrik. l. c. At Magnus herjede paa Irland, siges udtrykkeligt saavel i Morkinskinna og Fagrskinna som i de øvrige vidtløftige Kongesagaer og hos Snorre.

[2]) Ulster-Annalerne. Disse Skibe vare rimeligviis Ledingsskibe.

[3]) Den Manske Krønike. Det er, som strax nedenfor vil sees, Ordrik, der, tagende Munden alt for fuld, omtaler Øen som aldeles blottet for Indbyggere.

[4]) Dette siges udtrykkeligt i de vælske Krøniker, der gjengives saaledes hos Caradoc af Lhancarvan: „Magnus byggede paa Øen Man, som han havde erobret, trende Borge, og sendte derefter Bud til Irland for at faa Kong Murkarts anden Datter til Hustru for sin Søn; da dette var opnaaet, udnævnte han ham til Konge i Man". Dette gjelder vel kun Magnus's sidste Tog; men man erfarer dog, som det strax vil sees, af Ordrik, at Magnus's Bestræbelser for at sikre Besiddelsen af Man omfattede en længere Tidsperiode.

ketab, kan den dog ej være bleven aldeles blottet for Indbyggere. Imidlertid er det ikke usandsynligt, at flere af Magnus's menige Krigsfolk, lokkede ved Øens Frugtbarhed og indbydende Udseende, med hans Tilladelse, maaskee endog efter hans Opmuntring, have nedsat sig der. Ordrik fortæller, at Magnus ligeledes besøgte andre Øer af denne Gruppe i Oceanet, og lod en Mængde Mennesker nedsætte sig paa dem, et Foretagende, hvormed han i flere Aar beskjeftigede sig for at styrke sit Rige og udbrede sit Folk [1]). Dette kan neppe forstaaes anderledes, end at Magnus allerede strax paa dette Tog fik flere af sine Mænd til at bosætte sig i Sydrøerne, og i de følgende Aar efter sin Hjemkomst foranstaltede Udvandringer derhen. Hans Øjemed var saaledes aabenbart, ved en ny Kolonisation at forny den ældre norske Befolkning i hine Egne, der nu, efter 200 Aars Forløb, sandsynligviis var smeltet meget sammen med den gaeliske og vel tildels havde tabt sin Nationalitet. Dette var vel ogsaa det eneste eller i det mindste virksomste Middel, hvorved han kunde sikre sig varig Lydighed hos disse fjerne Egnes halvvilde Indbyggere.

Under sit Ophold paa Man, der kun ligger faa Mile nordenfor Kysten af Wales, maa Magnus have faaet Efterretninger om de Begivenheder, som nys havde fundet Sted i dette Landskab, og om Indbyggernes Frihedskamp mod de nordmanniske Konger og Grændse-Jarler. Den fornemste af disse var Hugo af Avranches, hvilken allerede Villjam Erobreren havde forlenet med Grevskabet Chester; han kaldtes som oftest Hugo den tykke (digre) paa Grund af den uformelige Fedme, som hans Vellevnet frembragte; hans Raahed og Grumhed skaffede ham ogsaa Tilnavnet „Ulven". Villjam havde selv gjort et Tog til Wales (1081), og tiltvunget sig et Slags Underkastelse af Folket, men det var alene en Underkastelse af Navn, da Vælerne i deres Fjelde havde et naturligt Værn, bag hvilket de endnu i Aarhundreder kunde forsvare deres Uafhængighed, trods blodige Fejder mellem deres egne Fyrster og uophørlige Angreb af de nordmanniske Grændsebaroner. Kong Villjam den yngre gjorde ligeledes flere Tog til Wales (1095—1097), men var uheldig paa dem alle, og maatte erkjende, at det her ikke nyttede at ville udrette alt ved en eneste Kraft-Anstrengelse, men at Undertvingelsen af Wales maatte overlades Tiden og Grændsebaronernes Bestræbelser, idet de deels ved de idelige Strejftog bemægtigede sig det ene mindre Stykke Land efter det andet, deels ogsaa ved Giftermaal med væliske Fyrsters Døtre søgte paa en fredelig Maade at erhverve Besiddelser. Blandt de mægtigste Baroner, som vare forlenede med Grændsedistrikter, nævnes Roger Montgomery, Jarl af Shropshire, der havde Landskaberne Powis og Cardigan, og hans Søn Arnulf, der havde Dyved

---

[1]) Ordrik hos Duchêne S. 767.

og Pembroke. En betydelig Iver sporedes især hos Grændsebaronerne i Begyndelsen af Aaret 1098, da den foromtalte Hugo den digre af Chester, og Hugo af Montgomery, Rogers Søn og Efterfølger i Jarldømmet Shropshire, indkaldte af en vælisk Forræder, brøde ind i Nordwales med en stor Hær, og trængte uhindret frem lige til Anglesey, idet Wælernes Konge Griffith ej vovede at gjøre dem Modstand, men trak sig tilbage til de utilgængelige Bjergegne. Begge Jarler satte sig i Besiddelse af Øen, som de søgte at sikre sig ved at opføre en Borg. Griffith og hans Frænde Cadogan henvendte sig til Irland om Hjelp, der ogsaa synes at være lovet dem, men da den udeblev og de saa sig forraadte af deres egne Mænd, fandt de det raadeligst selv at flygte til Irland, hvorefter Englænderne nu anrettede de grusomste Ødelæggelser [1]).

I denne Nød blev Magnus de ulykkelige Wælers Redningsmand. Om Griffith selv paa Vejen til Irland har anløbet Man og bedet ham om Hjelp, eller om Wælerne efter Griffiths Afrejse, ved at erfare hans Ankomst til Man, have opfordret ham til at staa dem bi, eller endelig om Magnus kun af egen Tilskyndelse, ved Efterretningen om Kampen paa Anglesey, kom til Wales for at benytte sig af Anledningen til, om muligt, ogsaa her at gjøre Erobringer, kan nu ej med Sikkerhed angives [2]). Det sidste synes dog at være det rimeligste. Han begav sig nemlig med

---

[1]) Se om alle disse Begivenheder fornemmelig Caradoc, ved de nævnte Aar (hvorved der dog maa bemærkes, at Aarstallet som oftest anføres to Tal for lidet), og Ordrik; jevnfør Lappenbergs „Gesch. Englands" II. S. 94, 184, 180. Hugo den tykke kaldes hos Caradoc „Bras" (ɔ: den fede); i Sagaerne „den digre"; hos Ordrik staar „Hugoni Dirgane, i. e. grosso"; dirgane er her Fejlskrift for digran (Dativform af digra), hvoraf man kan see at ogsaa Anglerne kaldte ham „den digre". Hugo af Shropshire kaldes i vore Sagaer „den prude".

[2]) Vore Sagaer sige kun, at Magnus styrede med sin Flaade til Bretland og lagde sig i Anglesey-Sund, uden at nævne Anledningen dertil; den Manske Kronike ligesaa. Morkinskinna og Fagrskinna tilføje, neppe med Rette, at Magnus herjede paa begge Sider af Sundet. Ordrik derimod lader ham komme i fredelig Hensigt med 6 Skibe; forresten synes han ikke at vide, at Magnus selv befandt sig ombord paa et af disse, men omtaler kun „Magnus's Krigshøvding" som Anfører, ligesom han strax efter lader Hugo blive fældet af en „norsk Barbar"; paa et andet Sted (S. 581) siger han dog at han blev skudt af „Magnus, den norske Konges Broder". De væliske Kroniker (Caradoc, S. 121) antage derimod Magnus for en Søn af Harald Godwinesson, og fortælle at han kom for at gjenerobre Faderens Rige. De have da vistnok forvexlet ham med Harald, Søn af Harald Godwinesson, der ifølge Villjam af Malmsbury var med paa Toget; imidlertid sige de ogsaa at han ved Modvind var dreven til Anglesey.

ikke flere end 6 Skibe [1]) til den vælske Kyst, og løb ind i Menai-Strædet eller Anglesey-Sund, snarere, som man maa antage, for at undersøge Forholdene og underhandle med Indbyggerne, end for strax at begynde aabenbar Krig. Han lod derfor fæste et rødt Skjold oppe ved Masten, som Tegn paa at han nærmede sig i fredelig Hensigt og ligesom for at kjøbslaa [2]). Men de nordmanniske Krigere bleve desuagtet heel forfærdede ved at see de store fremmede Skibe nærme sig; der blev raabt til Vaaben, og en stor Hær samlede sig under Anførsel af begge Jarler, for ved Vaabenmagt at hindre Magnus fra at lande. Der begyndte nu en heftig Kamp, som dog for det meste blev ført med Skud- og Kaste-Vaaben, da Nordmændene vare ombord paa Skibene, Nordmannerne stode paa Kysten [3]). Den fromme Magnus, Erlend Jarls Søn, var ombord paa Kongens Skib, da denne havde gjort ham til sin Skutelsvend. Da Kampen begyndte, og de øvrige væbnede sig, satte han sig ganske roligt ned i For-Rummet, uden at foretage sig noget. Paa Kongens Spørgsmaal, hvad det skulde betyde, svarede han, at han havde intet udestaaende med de Mænd, mod hvilke man her skulde kæmpe, og at han derfor ej vilde deeltage i Striden. Kongen sagde da, at hvis han ej torde slaas, skulde han gaa ned under Dækket og ikke ligge i Vejen for Folk, især da hans Troskab nok ikke var at lide paa. Men Magnus tog en Psalter, og blev siddende paa Dækket under hele Slaget, uden mindste Dække mod Pile- og Skud-Regnen, idet han den hele Tid sang Psalmer. Han viste saaledes, at det

---

[1]) Det er, som vi nys have seet, Ordrik, der omtaler de sex Skibe, medens derimod vore Sagaer kun i Almindelighed omtale „lid", d. e. Tropper, Flaade. Der er dog intet i dette Udtryk, som ligefrem modsiger, at han kun med en ubetydelig Deel af sin Flaade besøgte Angelsø. Den samtidige Florents af Worcester (Thorpes Udgave S. 42) siger ligeledes udtrykkeligt, at Magnus kom „med faa Skibe", hvilket og aabenbart passer meest med de øvrige Omstændigheder.

[2]) Saaledes Ordrik: „rubrum scutum, quod signum pacis erat, super malum navis erexit". At det røde Skjold paa Masten var Tegn paa den „Kjøbfred", som skulde herske mellem Indbyggerne i Landet og Besætningen paa et nys ankommet Skib, saa længe den indbyrdes Handel stod paa, sees af den gamle Bjarkø-Ret Cap. 178 (Norges gamle Love I. S. 335). Her staar nemlig: „Alle de Pengebøder, der falde efter Sager, som opstaa ombord, deles halvt mellem Styremanden og Kongen, undtagen Thegngjeld, der tilkommer Kongen alene paa det Sted, hvor de bryde sin Last fuldstændigt, hvis denne Konge er christen — da nemlig Reidemændene skulle paatale alle Sager ved Bryggesporden —, og de have et rødt Skjold oppe den hele Tid, da de ligge ved Land.

[3]) Ordrik nævner som Stedet, i hvis Nærhed Kampen foregik, Klippen Dagannoth, hvor Hugo af Chesters Statholder, Markgrev Robert af Rhuddlan, havde opført en Borg (S. 768 jvfr. 670).

ikke manglede ham paa Mod [1]). Hugo af Shropshire, der var kommen ned til Stranden førend Hugo af Chester, ordnede sine Krigeres Række, idet han paa sin raske Hest red frem og tilbage foran dem, endog lige ud i Fjæren, uden at endse de fiendtlige Pile og Spyd; thi han var brynjeklædt fra Top til Taa, uden noget andet bart Sted paa sit hele Legeme, end Øjnene. Kong Magnus, hvis Skib laa nærmest Land, stod imidlertid i Forstavnen og skod med Haandbue mod Fienden. Ved at see Hugo nærme sig, sagde han til en haalogalandsk Bueskytte, der stod ved hans Side, at de begge paa een Gang skulde skyde hver sin Piil imod Jarlen: det skede, og begge Pile rammede ham i Ansigtet saa tæt ved hinanden at man ej kunde see, hvilken der var Kongens og hvilken Haalogalændingens. Den ene Piil traf Næseskjermen paa Jarlens Hjelm, saa at den lagde sig til Siden, den anden derimod gik ind i Øjet og ud gjennem Nakken, saa at Jarlen styrtede død ned i Vandet. „Lát hlaupa!“ raabte Magnus [2]) og fortsatte Kampen, indtil Nordmannerne flygtede. Da han fik vide, hvo den Mand var, som Skuddet havde fældet, skal han efter Ordriks Sigende have udtrykt sin Bedrøvelse derover, og tilstaaet Hugo af Chester Fred og Sikkerhed, da han, som han sagde, var kommen for at angribe Irland, ikke England, og ej for at erobre fremmede Lande, men kun for at forsvare sit Herredømme over de Øer, der allerede tilhørte ham [3]). Har Magnus virkelig sagt noget saadant, da maa det alene have været

[1]) Orkneyinga Saga S. 110. Dette kunde vel ogsaa udlægges som et Tegn paa Orkno-Jarlernes hemmelige Sympathier og Forstaaelse med det engelske Parti i Skotland.

[2]) Saaledes Giraldus, Itin. Cambr. 867, der omtaler Hugos Fald paa denne Maade: „Paa Anglesey findes en Kirke, helliget St. Tefredauc. Da Hugo, Jarl af Shropshire, tilligemed Jarlen af Chester, engang gik derind med Magt, og om Natten lod nogle Hunde blive der, fandtes disse om Morgenen (mane, ikke manu) gale. En Maaneds Tid efter døde han selv ynkeligt; thi der kom til Øens Havn fra Orknøerne nogle Vikinger i Langskibe; da Jarlen hørte dette, red han dem modigt imøde lige ud i selve Havet, siddende paa en rask Hest. Men see, Skibenes Høvding, ved Navn Magnus, der stod med sin Bue i Forstavnen paa det fremmerste Skib, affskød en Piil, og skjønt Jarlen var jærnklædt fra Top til Taa, paa Øjnene nær, traf dog Pilen hans højre Øje, og gik igjennem Hjernen, saa at han styrtede døende i Vandet. Da Sejrherren saa ham styrte, skal han med overmodig Glæde have raabt paa den danske Tunge „leit loupe“ (Formerne her ere, som man seer, angliserede), hvilket paa Latin betyder „sine salire“. Og fra den Tid af ophørte Englændernes Herredømme over Anglesey.“

[3]) Ordrik, S. 768. Uagtet denne Forfatter meddeler flere nærmere Omstændigheder ved Magnus's Kamp i Anglesey-Sund, end nogen anden, hvoraf man maa slutte at han har haft speciellere Efterretninger, maaskee endog af Nordmænds Mund, siden han paa dette Sted indskyder nogle interessante Notitser om Norge og dets Byer, hvorom nedenfor, saa er det dog tillige

fordi han ej for Øjeblikket saa sig i Stand til at forfølge sin Sejr, eller og fordi han regnede Anglesey blandt de Øer, der med Rette tilhørte Norges Rige. Vist er det, at han tilegnede sig Herredømmet over Anglesey, og at Anglesey-Sund baade før og efter denne Tid nævnes som Norges Riges yderste Grændse mod Vesten [1]). Ligeledes see vi at Kongen i det mindste senere maa have gjort sig til af det heldige Skud, der fældte Hugo, da Skaldene Bjørn Krephendte og Thorkell Hamarskald, der digtede Draaper om ham, uden dog, som det synes, at have været med paa dette

tydeligt, at han har misforstaaet et og andet, og at han i det hele taget meddeler Fortællingen paa en forvirret Maade, saa at man ej ubetinget kan stole paa alt hvad han siger, især naar dette ej angaar bestemte Fakta, men løse Udsagn og politiske Forhold. Saaledes er det allerede ovenfor viist, hvorledes han synes at modsige sig selv, naar han S. 581 lader Hugo af Shropshire fældes af Magnus, men siden efter (S. 768) kun omtaler „Magnus's Krigshøvding" eller en „norsk Barbar" som hans Drabsmand. Denne Modsigelse kunde dog maaskee udjevnes saaledes, at man antager hans Mening at være den, at Magnus først har affendt de fer Skibe, og siden selv har fulgt efter med flere. Denne Forklaring kunde saa meget mere lade sig høre, som Ordrik øjensynligt tænker sig en lang Tid hengaaet under Nordmændenes Fejde i Bretland. Thi først, heder det, gjorde Kystboerne Allarm ved Nordmændenes Ankomst, og Krigerne fra Mercia samlede sig; siden sendte begge Jarlerne Bud omkring i hele deres Distrikt (Mercia) og kaldte Franker og Angler sammen mod de Fremmede, saa at en stor Skare mødte ved Dagannoth, og forberedte Slaget; derpaa ventede Hugo af Shropshire i „mange Dage" paa de Øvrige, og holdt Øje med Nordmændene, indtil han en Dag, da han saa disse „rase" mod de Indfødte, ilede til, og blev rammet af en Piil. Men man seer tydeligt, saavel af de væliske Kroniker (Caradoc S. 121) som af den paalidelige Florents, at Magnus netop kom paa den Tid, da begge Jarler allerede befandt sig med deres Folk paa Anglesey: det er altsaa tydeligt, at ingen Indkaldelse af Krigere fra Mercia behøvedes, og at Ordr.k har forverlet den Udrustning, Jarlerne gjorde for at erobre Anglesey, med den øjeblikkelige Samling mod Magnus. Og at hine fer norske Skibe ej vare foreløbigt udsendte af Magnus, medens Jarlerne endnu udrustede sig, men at han selv anførte dem, og at Nordmændene i dette Aar kun een Gang viste sig ved Anglesey, sees udtrykkeligt saavel af Sagaerne som af Florents's og Caradocs Beretning; ja Ordrik siger endog selv kort i Forvejen, at Magnus trængte frem „lige til Anglesey", og hans senere Udsagn om at han tilstod Hugo af Chester Fred og Lejde, synes ogsaa at røbe hans personlige Nærværelse. Ordriks Paastand, at Magnus skulde have ført et fredeligt Sprog med Hensyn til England, bliver derfor højst mistænkelig, og kan neppe holde Stik lige over for Villjam af Malmsburys udtrykkelige Ord (IV. 329) at Magnus „haardnakket hjemsøgte England ved at angribe Anglesey", og de ovenfor skildrede politiske Forhold, der maatte stille ham paa en fiendtlig Fod lige over for Kong Villjam, den mælkolmske Æts og de engelske Interesseres Forsvarer i Skotland. Hertil kommer at det, som det strax nedenfor nærmere vil sees, altid bliver meest sandsynligt, at han havde den bestemte Hensigt at erobre Anglesey.

[1]) Saavel vore Sagaer, som den manske Krønike sige udtrykkeligt, at Magnus underkastede sig Øen. Hrokkinskinna, Hryggjarstykke og Snorre have her

Tog, ligefrem give ham Æren for hiint Skud, medens derimod Gisl, som selv bevidner at han var med, tillægger Kongen det Skud, der rammede Hugos Næsesfjerm [1]). Den egentlige Fordeel af denne Kamp havde kun Vælerne, som nu i lang Tid forsvarede Anglesey mod Nordmannerne, og derfor ogsaa, hvis man kan fæste Lid til den Manske Krønikes Udsagn, viste deres Erkjendtlighed ved at skjenke Magnus store Gaver. Det er heller ikke usandsynligt, at Griffith, som nu kom tilbage til Øen, har erkjendt ham for dens Herre, især da han derved havde en Grund mere til at bortvise Englændernes Fordringer. Men om Anerkjendelsen end fandt Sted, skaffede den dog Magnus kun en saa godt som tom Titel, thi vi finde hverken at han eller nogen af hans Efterfølgere i Virkeligheden havde noget at sige over Øen, med mindre det skulde være, at han paa sit sidste Tog til Irland fandt en venskabelig Modtagelse der, og fik hugge saa meget Tømmer, han behøvede; men dette, tillægges der udtrykkeligt, skede med Griffiths Tilladelse [2]). Derimod havde Magnus i Slaget mistet mange dygtige Mænd, der vare faldne, og en stor Mængde vare saarede. Blandt de Faldne nævnes Lendermanden Sigurd Sneis fra Agder, en Frænde af Kale Sæbjørnsøn, der selv blev haardt saaret. (Juli eller August 1098) [3]).

Da der nu for det første ikke var mere at udrette paa denne Kant, vendte Magnus sig endelig mod Skotland [4]), hvor Eadgar, Mælkolms

ogsaa det Tillæg: „saaledes som de tidligere Konger over Norge havde tilegnet sig Herredømmet længst mod Syd". Det er allerede ovenfor (S. 4) viist, hvorledes den legendariske St. Olafs Saga Cap. 40 nævner Raanes, Glaumstein, Eidaskog og Anglesey-Sund som de yderste Grændser for Olafs Rige; dog er det allerede der nævnt, at Angivelsen maaskee kun sigter til Forholdene paa Magnus Barfods Tid, hvilket er saa meget sandsynligere, som Glomsteen nævnes, og dette Sted ligger i Halland, hvor Magnus just nylig havde herjet. Hiint Tillæg er derfor maaskee kun at betragte som en Anachronisme. De fleste Sagaer tilføie, skjønt aabenbar urigtigt, at Anglesey er Trediedelen af hele Bretland.

[1]) Magnus Barfods Saga Cap. 22.

[2]) Dette siges dog kun i de vælske Krøniker, Caradoc S. 123.

[3]) Magnus Barfods Saga Cap. 22. Snorre, Cap. 11. Morkinskinna fol. 23. a. b. Fagrskinna, Cap. 231, 232. Thjodrek Munk, Cap. 31; han forklarer dog „Bretland" urigtigt ved „Cornubia" d. e. „Cornwall". Orkn. Saga S. 108—110. Den manske Krønike. Villjam af Malmsbury IV. 329 (Hearnes Udgave S. 506). Florents af Worcester, Thorpes Udgave II. S. 42. Chron. Sax. ved 1098. Her staar der kun at Jarlen Hugo blev dræbt i Anglesey af „Udvikinger"; det nævnes efter en Begivenhed „om Sommeren" og før en anden „før Mikkelsmesse"; Tiden for Slaget synes derved at kunne bestemmes til Juli eller August 1098. Giraldi Itinerarium l. c. De vælske Krøniker, se Caradoc, l. c.

[4]) Man maa dog antage, at Magnus paa Veien har anløbet Man for at forsterke sig med den øvrige Flaade. Dette bestyrkes paa en vis Maade ogsaa af den Manske Krønikes Udtryk.

Søn, ved sin Morbroder Eadgar Ædhelings Hjelp just havde fortrængt Donald Bane, og besteget Skotlands Trone [1]). Magnus havde allerede enten begyndt at herje eller gjort Forberedelser dertil, da der, som Sagaerne fortælle, kom Bud til ham fra Skotekongen med Bøn om at han vilde skaane hans Rige for Fiendtligheder, hvorimod han tilbød sig at afstaa til Magnus alle de Øer vestenfor Skotland, imellem hvilke og Fastlandet man kunde fare paa et rorfast Skib. Og, heder det videre, Freden kom virkelig istand mellem dem paa dette Vilkaar [2]). Heraf see vi altsaa, at Magnus har truet Eadgar med en Krig, som denne, under de kritiske Omstændigheder, hvori han da befandt sig, og førend han endnu ret havde befæstet sig paa Tronen, saa vidt muligt maatte søge at undgaa, endog med betydelige Indrømmelser. Sammenhængen er aabenbart den, at Magnus, der, som ovenfor antydet, vistnok allerede havde modtaget Opfordringer fra Donald Bane om at komme ham til Hjelp, ogsaa nu virkelig enten har taget sig, eller i det mindste givet sig Mine af at ville tage sig af ham, indtil Eadgar, ved at byde Magnus de samme Fordele, som Donald, nemlig Afstaaelsen af Sydereerne, har faaet ham til at slaa Haanden af denne ulykkelige Kronprætendent, der siden, overladt til sig selv, faldt i Eadgars Hænder, blev blindet og holdt i Fængsel indtil sin Død [3]). Medens Kongen laa ved den skotske Kyst, fandt Jarlesønnen Magnus, paa hvem han havde været meget opbragt, siden han vægrede sig ved at deltage i Kampen ved Anglesey, en Nat Lejlighed til at flygte fra Skibet og op i Skoven. Da Kongen om Morgenen savnede ham, lod han søge efter ham med Sporhunde, men forgjæves; han slap uskadt frem til Kong Eadgar, hos hvem han en Stund opholdt sig [4]). Da det tilføjes, at

[1]) Det er allerede ovenfor (S. 474) viist, at Magnus maa være kommen til Skotland efter at Eadgar allerede havde faaet Overhaand over Donald og fordrevet ham, eller rettere, efter at denne foreløbig var fordreven af Eadgar Ædheling (Høsten 1097), og Eadgar, Malkolms Søn, var indsat til Konge. Men derfor var ikke Kampen mellem Kong Eadgar og Donald ophørt. Fordun (V. 34) fortæller udtrykkeligt, at Donald blev fangen af Eadgar selv, og først efter at denne havde besteget Tronen 1098 (der siges ej engang, hvor længe efter); og derhos siger han, som vi have seet, ovenfor (Cap. 29), at Magnus kom til Skotland medens Donald, Duncan og Eadgar kæmpede om Tronen, og senere (X. 19), at Magnus havde erobret Øerne, da Malkolms Sønner kæmpede mod Donald. Det er altsaa tydeligt, at Magnus kom til Skotland, førend Kampen mellem Eadgar og Donald endnu var udfegtet. Derved finder Magnus's Optræden mod Eadgar og Forhandlinger med ham deres rimeligste Forklaring.

[2]) Magnus Barfods Saga, Cap. 23, Snorre Cap. 11, Fagrskinna Cap. 232.

[3]) Se Fordun, l. c.

[4]) Orkneyinga Saga S. 111, 112. St. Magnus's Saga Cap. 8. Morkinskinna fol. 23. b. Magnus skal, som det heder, have brugt den List, at

Jarlesønnen Magnus siden begav sig til Bretland og deels opholdt sig der, deels i England, indtil Kong Magnus's Død, skulde man næsten formode at denne har gjort det til en af Betingelserne for Freden, at Eadgar ikke længer skulde beholde ham hos sig. Der er en sterk Formodning om, at der ved denne Lejlighed tillige har været underhandlet om en nærmere Besegling af Freden ved et Giftermaal mellem Magnus og Eadgars Syster Mathilde, ja at der maaskee endog har været indgaaet Fæstemaal imellem dem. Sagaerne have nemlig opbevaret tre Vers, digtede af Magnus, hvori han tilkjendegiver sin inderlige Kjærlighed til „Mathilde, den blonde Pige, der selv med Skjoldet forsvarer sit Land", og tilkjendegiver sin Ængstelse for, at han aldrig skal faa hende at see. Sagaerne, som tilføje, at begge endog havde sendt hinanden Bud og Hilsener, kalder hende rigtignok „Kejserens Datter", men da der ikke paa den Tid fandtes nogen Kejserdatter af Navnet Mathilde, lige saa lidt som Magnus synes at have haft nogen Anledning til at bejle til en tydsk Kejserdatter, medens han derimod kom i den nærmeste Berørelse med Skotland: maa man, — hvis det ellers har sin Rigtighed med Versene selv og Magnus's Forfatterskab til dem, — virkelig antage, at den Sagabearbejder, der aller først kaldte hende Kejserens Datter, reent ud har taget Fejl, og at hun derimod var en Datter af den for fem Aar siden afdøde Kong Mælkolm. Ved at antage Freden beseglet med en saadan Trolovelse kunne vi maaskee bedst forklare den Tryghed, hvormed Magnus synes at have efterladt sin Søn paa Orknøerne. At der ej blev noget af Giftermaalet, men at Mathilde i Aaret 1100 egtede Kong Henrik I af England, har maaskee alene sin Grund deri, at Eadgar, som tildeels var afhængig af Henrik, ej vovede at negte ham Systerens Haand, da han bejlede til hende, hvortil dog ogsaa kom at dette Giftermaal var langt fordeelagtigere for Skotland eller i det mindste for Kongehuset, end Forbindelsen med Magnus [1]).

Fra denne Fredsslutning regner man Norges egentlige og varige Herredømme over Sydrøerne, der nu vedvarede uafbrudt og for det meste

---

indrette sit Leje paa Kongens Skib saaledes at det saa ud som om han laa der; og Kongen savnede ham derfor ej, førend han, forundret over at han sov længer end de øvrige, vilde lade ham vække. Han svømmede til Land barfodet og i de blotte Liinklæder; han saarede sin Fod saa sterkt, at han ej strax kunde gaa langt ind i Skoven, men maatte skjule sig oppe i et Træ; her, siges der, opdagede en Hund ham og begyndte at gjø, men han kastede en Stok ned paa den, hvorved den strax løb tilbage, med Halen mellem Benene, efterfulgt af de øvrige. Denne Fortælling, der alene kan hidrøre fra Jarlesønnen selv, er saa meget mere mistænkelig, som han siden blev en Helgen.

[1]) Magnus Barfods Saga Cap. 30, Snorre Cap. 18. Den her fremsatte Mening er ogsaa allerede udtalt af Suhm, Historie af Danmark V. 92. Denne Antagelse giver endnu en Forklaringsgrund mere for den oven-

ubestridt i 168 Aar [1]). At Magnus her optraadte med en afgjort Overvegt og tildeels endog med Sejrherrens Overmod, sees deraf, at han, upaatvivleligt med det ældgamle norske Vikingesagn om Søkongen Beite og Eld-Eidet for Øje [2]), tilegnede sig den betydelige Halvø Kantire ved at lade en Skude, hvor han selv sad til Rors i Løftingen, slæbe over det smale og lave Eid (Tarbet), som forbinder Kantire med Knapdale; thi derved kom Kantire til at kunne regnes blandt de Landskaber, mellem hvilke og Fastlandet man, ifølge Fredsbetingelsen, skulde kunne fare med et rorfast Skib [3]). Det synes ikke, som om den skotske Konge [4]) har vovet at indlægge nogen Protest mod denne højst uegentlige og utilbørlige Fremgangsmaade, hvilket noksom viser Magnus's Overlegenhed; dog lader det ikke til, at hans Efterfølgere gjorde Fordring paa Kantire [5]). Magnus derimod tilegnede sig det ganske. Han sejlede nu langs Skotlands Vestkyst fra Fjord til Fjord, og underkastede sig alle de ydre Øer; sine Mænd sendte han længer ind i Fjordene, for at de ogsaa skulde undersøge

---

for omtalte Forvexling af Muirkertach og Mælkolm, hvori Morkinskinna (og Fagrskinna) gjør sig skyldig, hvor den handler om Drengen Sigurds Giftermaal med den femaarige Kongedatter. Thi her vare vistnok flere sammenstødende Omstændigheder for Haanden, der kunde fremkalde Fejltagelsen, nemlig: a) den før omtalte hyppige Sædvane, ogsaa at kalde Irerne Skoter; b) Magnus's første Forlovelse med Muirkertachs ældste Datter Lafracot; c) Magnus's Forlovelse med den afdøde Skotekonge Mælkolms Datter Margrete; d) Sigurds Forlovelse med Muirkertachs anden Datter Biadmuin. Da nu, hvis en af disse Forlovelser fandt Sted i 1098 eller 1099, denne ej kan have været nogen anden end Forlovelsen med Margrete, saasom, hvad vi have seet, Forlovelsen mellem Magnus og Lafracot skede tidligere, og Forlovelsen mellem Sigurd og Biadmuin senere, men vi paa den anden Side tydelig kunne see at Sagaerne have slaaet dem alle tre sammen til een, nemlig Sigurds, hvilken de sætte paa det urette Sted, det midterste, eller i 1098: er det ej at undres over, om de derved ere blevne noget vaklende i deres Angivelser.

[1]) Nemlig indtil Freden i Perth 1266. Det var kun i de nærmeste Decennier før denne Fredsslutning, at der førtes formelige Krige mellem Norge og Skotland om Sydereerne.

[2]) Se ovenfor I. 2. S. 64.

[3]) Magnus Barfods Saga, Snorre, Fagrskinna, Morkinskinna, l. c.

[4]) At denne Konge (Eadgar) i vore Sagaer enten aldeles ikke navngives, eller urigtigt kaldes Mælkolm, er ovenfor viist.

[5]) I Haakon Haakonssøns Saga Cap. 167 og 320 omtales Kantire som skotsk Besiddelse. Navnet „Tarbet" paa dette, som mange lignende Eid, antyder stedse, at en Baad kan drages over fra den ene Side til den anden. Det maa for øvrigt merkes, at Kantire i vore Sagaer stedse kaldes Satiri eller Saltiri. Det kaldes der „et bedre Rige end den bedste Ø blandt Sydereerne."

alle de indre Øer og i hans Navn tage dem i Besiddelse, saavel de beboede, som de ubeboede. Rimeligviis have Indbyggerne ved denne, som ved alle lignende Lejligheder, maattet stille ham Gisler til Underpant paa deres Troskab. For ret at befæste sin Magt paa Øerne, og sandsynligviis ogsaa for at berede et nyt Tog mod Irland, besluttede Magnus at overvintre i Syderøerne, eller rettere paa Man [1]), hvilken af vore Forfædre stedse regnedes til Syderøernes Gruppe i vidtløftig Forstand. Da han forkyndte sine Mænd denne Beslutning, og kun tillod nogle faa at rejse hjem, for hvem dette var paatrængende nødvendigt, opstod der en stor Misfornøjelse blandt de øvrige, som nu just begyndte at føle Hjemvee og knurre over deres lange Fraværelse fra Hjemmet. Magnus talte herom med sine Raadgivere, idet han tillige saa til dem, der vare saarede i Slaget ved Anglesey. Blandt disse var Kale Sæbjørnssøn, hvis Saar, skjønt de i Førstningen ikke syntes saa betydelige, dog bleve mere og mere ondartede og ej vilde gro. Da Kongen raadførte sig med ham om den Misfornøjelse, der herskede i Hæren, spurgte Kale, om det ikke nu viste sig at hans Venner svigtede. Da Kongen sagde at han neppe kunde tro noget saadant, bad Kale ham holde et Vaabenskue, for selv at overbevise sig derom. Kongen gjorde saa, og savnede da virkelig mange Mænd. Da han beklagede sig derover for Kale, kvad denne et Halvvers, hvori han halv spottende omtalte den daarlige Løn, Kongen fik for alle de herlige Gaver, han med rund Haand havde uddeelt til sine fornemme Høvdinger, siden disse ej holdt ud, naar det gjaldt. Magnus udfyldte Verset, idet han klagede over, at han til liden Nytte havde anvendt sine Gaver, og at hans Skibe ej vare bemandede som de burde. Men siden efter lod han passe paa, at ikke flere Folk forløde ham [2]).

Flere af vore Sagaer fortælle, at Magnus under dette sit Ophold i Sydersøerne eller rettere paa Man fik et Giftermaal bragt istand mellem sin Søn Sigurd, som da kun var 9 Aar gammel, og den irske Konge Muirkertachs femaarige Datter Biadmuin (Biadmynia), hvilket altsaa tillige antyder, at der skulde være sluttet et nyt Forlig mellem Magnus og Muirker-

---

[1]) Den Manske Kronike, der her aldeles ikke omtaler Magnus's Besøg i Skotland, men for Resten maa staa meest til Troende, lader Magnus begive sig lige fra Wales til Man.

[2]) Magnus Barfods Saga Cap. 24. Orkneyinga Saga S. 114. At de Krigere, hvorom der her er Tale, ej vare Ledingsfolkene, hvilke vistnok alle forlængst vare dragne hjem, men Lenstropperne og Lendermændene selv, sees tydeligt nok deraf, at „de mægtige Høvdinger" udtrykkeligt nævnes. Morkinskinna anfører disse Vers ved Magnus's sidste Tog til Irland, men aabenbart med Urette.

tach [1]). Det er sikkert nok, at saavel dette Giftermaal, som et Forlig og Forbund sluttedes, men det er aabenbart en Fejl at henføre dem til denne Tid, da det, som man baade af de irske og væliske Krøniker kan see, først fandt Sted i Aaret 1102, under Magnus's sidste Ophold i disse Egne [2]). Det er ikke engang sandsynligt, at Magnus, der havde fuldt op at gjøre med at befæste sit Herredømme over de nys erhvervede Besiddelser, og hvis Stridskræfter desuden vare blevne betydeligt svækkede, nu skulde have vovet noget nyt Angreb mod Irland. Vi finde ham desuden ved sin Ankomst til Man i 1102, som det nedenfor vil sees, ej som en Ven, men som en Fiende af Muirkertach, der først siden efter ydmygede sig for ham og sluttede Forbund med ham. Det er muligt, endog heel rimeligt, at Magnus under sit Ophold paa Man har truet Muirkertach med et nyt Angreb, men de irske Annaler nævne ved denne Tid intet enten om Krig eller Forlig mellem begge Konger, medens de derimod fortælle temmelig vidtløftigt om Muirkertachs Fejder med Donald, og andre Smaakongers indbyrdes Stridigheder, som om de intet

[1]) Disse Sagaer ere Orkneyinga Saga S. 116, Magnus Barfods Saga Cap. 24, og Snorre Sturlassøn Cap. 12. Men det er vel at merke, at paa alle tre Steder er Beretningen næsten ligelydende, og skriver sig aabenbart fra een og samme Kilde, saa at den altsaa kun er at ansee som enkeltstaaende. Morkinskinna og Fagrskinna nævne, som vi allerede ovenfor have omtalt, intet om Giftermaalet mellem Irekongens Datter og Sigurd, men lader denne derimod egte „Skote-Kongens" Datter. Hvorledes Misforstaaelsen rimeligviis er opstaaet, er ovenfor viist. Denne Misforstaaelse, eller Forvexling af Irekongen og Skotekongen, har igjen rimeligviis været Aarsag til den alt for tidlige Omtale af Giftermaalet, thi dette maatte nødvendigviis staa i Forbindelse med et foregaaende Forlig, og da nu virkelig et Forlig mellem Magnus og Skotekongen sluttedes 1098, var det i det mindste for Bearbejderen af Morkinskinnas Text aldeles nødvendigt, at henføre Giftermaalet til samme Aar.

[2]) De fire Mestres Annaler, ved 1102; Caradoc ved 1100 (1102). Hvad der især deles hed viser, at der ej kunde være Tale om Giftermaalet før 1102, er den Omstændighed, at indtil da var Muirkertachs voxne Datter Lafracot, rimeligviis den samme, hvis Haand Magnus havde frasagt sig, endnu ugift; og hvis Forligs- og Giftermaals-Underhandlinger havde været optagne i 1098, synes det som om der da alene kunde være Spørgsmaal om en Fornyelse af den tidligere Forbindelse mellem Magnus selv og Muirkertachs ældre Datter. Men i Aaret 1102, og som man af Ordrik (S. 808, 809) kan see, endnu før Juni Maaned, var Lafracot gift med Arnulf af Montgomery, en Broder af den for Magnus's Haand faldne Hugo af Shropshire, og saaledes vel endog, som man maa formode, en Fiende af Magnus. Ligeledes var Magnus selv bleven gift i 1101. Der kunde altsaa ved Forbundets Fornyelse ej længer være Tale om en Fornyelse af det ældre Giftermaal, og dette forklarer derfor tilstrækkeligt, hvorfor man greb til den Udvej, at sammengifte tvende Børn. Den væliske Krønike (Caradoc S. 124) siger ogsaa at Magnus under sit sidste Ophold i Man (1102) sendte Bud til Muirkertach for at faa hans anden Datter til Egte for sin Søn. Den Manske Krønike synes ligeledes at henføre Forliget til Magnus's sidste Tog.

Angreb ventede udenfra [1]). Det rimeligste er derfor, at Magnus, tilfreds med de allerede vundne Erhvervelser, om de just ikke svarede til hans vidtstrakte Planer, for det første har ladet Irland være i Ro. I Løbet af Vintren havde han den Sorg, at den vise Kale Sæbjørnssøn døde af sine Saar. Tidligt om Vaaren (1099) forlod han endelig Sydrøerne, og drog til Orknøerne, hvor han modtog den neppe ukjærkomne Efterretning, at begge Jarlerne Erlend og Paal vare døde, den første i Nidaros, den anden i Bergen. Foruden Sønnerne Erling og Magnus, efterlod Erlend Jarl af sit Egteskab med Thora Sumarlidesdatter tvende Døtre, Gunnhild og Cecilia; den første gav Kongen Kale Sæbjørnssøns Søn Kol til Egte med flere Ejendomme paa Øerne og en Hovedgaard i Papule, som Erstatning for Faderens Død; ligeledes gjorde han ham paa Bryllupsdagen til sin Lendermand, ligesom hans Fader havde været [2]). Kol forblev dog ikke paa Øerne, men fulgte hjem med Kongen, da denne vendte tilbage, og bosatte sig med sin unge Frue paa sine Fædrenebesiddelser i Egdafylke. Til denne Tid henføre vore Sagaer Kongesønnen Sigurds Ophøjelse til Kongeværdigheden over alle de norske Besiddelser der vester, Orknøerne iberegnede. Det er dog rimeligst at denne Udnævnelse ej fandt Sted førend paa Bryllupsdagen, fire Aar senere, til hvilken Tid ogsaa den Manske Krønike udtrykkeligt henfører den. Thi deels synes det, som om en saadan Akt nærmest var egnet til at forherlige Bryllups-Højtidelighederne [3]), deels er det aabenbart, at den Kongetitel, hvorom her er Tale, fornemmelig gjaldt Man, og forudsatte en formelig Indsættelse af Sigurd til Konge paa denne Ø, hvorhen Magnus ikke under sit hele Tog i Aaret 1098 synes at have ladet ham hente, og hvor han umuligt med Tryghed kunde lade ham blive tilbage, saalænge han ej ved noget indgaaet Forlig var sikret mod et Overfald fra Irland. Men derimod var det vistnok nu kort før Hjemrejsen og ikke, som en enkelt Beretning lyder, strax efter sin Ankomst til Orknøerne, at han gav Sigurd Høvdingenavn over disse, under paalidelige Mænds Formynderskab og tildeels under den skotske Konges Varetægt [4]).

[1]) De fire Mestres Annaler, Ulster-Annalerne, ved 1098.

[2]) Magnus Barfods Saga Cap. 25. Orkneyinga Saga Cap. 116. I Kongesagaerne staar urigtigt Papey istedetfor Papule. Der ere to Egne paa Orknø af dette Navn (nu Paplay) en paa Ragnvaldsø, en sydøstligt paa Rosø; sandsynligviis er det denne, som menes.

[3]) Saaledes blev Kol Kalessøn, som nys anført, udnævnt til Lendermand paa sin Bryllupsdag.

[4]) Den samme Forvirring og Sammenblanding af, hvad der tilhører Magnus's tre forskjellige Vesterhavstog, som hersker i vore Sagaer med Hensyn til de egentlige Krigsbegivenheder og Giftermaalet, spores ogsaa hvad Høvdinge- og Konge-Udnævnelsen angaar. Hryggjarstykke (Magn. Barfods S. Cap. 20) og Snorre (Cap. 9) omtale først Sigurds Udnævnelse til Høvding over Øerne under

Da Sommeren kom, vendte Magnus tilbage til Norge. Han fik en heftig Storm undervejs, men kom dog hjem uden Skade. Hans Sejlads beskrives som meget prægtig. Uagtet han paa dette Tog ikke havde udrettet nær saa meget, som han fra først af synes at have tænkt sig, og som hans Ærgjerrighed forespejlede ham, var der dog al Grund for ham

---

Formynderskab strax efter at der er talt om Magnus's Ankomst til Orknø og Paagribelse af Jarlerne. Derpaa omtale de atter, at Magnus satte Sigurd til Høvding med Kongenavn over alle de nys nævnte Riger (Magnus Barfods Saga Cap. 25, Snorre Cap. 12), og tilføjer Snorre her, at Magnus satte Haakon Paalssøn til hans Formynder. Morkinskinna, Hrokkinskinna og Fagrskinna nævne derimod om Sigurds Udnævnelse til Høvding strax efter Jarlernes Paagribelse, men omtale denne Udnævnelse under eet med hans Ophøjelse til Kongeværdigheden umiddelbart før Magnus's Afrejse. Morkinskinna og Fagrskinna tilføje at Magnus satte saavel Haakon Paalssøn som Erling Erlendssøn til hans Formyndere. De fleste Sagabearbejdelser omtale saaledes kun een Høvdinge-Udnævnelse, nemlig den sidste, der var forbunden med Kongetitlen. For saa vidt det nu, hvad man af Sagaernes Samstemmighed i dette Punkt skulde formode, er sandt, at Magnus ved denne Sigurds Ophøjelse til Konge har udnævnt Haakon Paalssøn til hans Formynder og ladet ham blive tilbage som saadan, da maa Udnævnelsen nødvendigviis henføres til Magnus's sidste Vesterhavstog, 1102, thi vi erfare af Orkneyinga Saga S. 118, som her endog paaberaaber sig et Kvad og derfor maa staa til troende, at Haakon Paalssøn fulgte tilbage med Magnus efter det anden Tog og deeltog i hans Krigstog til Gautland, hvilket vilde være en Umulighed, hvis han, som Morkinskinna, Snorre og Fagrskinna siger, i 1099 blev tilbage paa Orknøerne som Sigurds Formynder. Hvad Erling angaar, da er det rimeligviis kun ved en Fejltagelse, at hans Navn er kommet ind i Morkinskinna- og Fagrskinna, thi han var enten allerede falden i Anglesey-Slaget, eller deelte Haakons Skjebne, at maatte ledsage Kongen til Norge. Sammenholde vi nu hermed de væliske Krønikers udtrykkelige Angivelse, at Sigurd først udnævntes til Konge ved Magnus's sidste Besøg paa de Kanter, saa vel som den Omstændighed, at Sigurd da just havde fyldt sit 12te Aar, den gamle Myndighedsalder for Konger og Høvdinger, bliver det indlysende, at de væliske Krøniker heri have Ret, og at Sagaerne urigtigt have skudt Konge-Udnævnelsen tilbage fra Magnus's tredie til hans andet Tog. Men for saa vidt nu ogsaa Hryggjarstykke og Snorre have Ret i at omtale en tidligere, foreløbig Høvdinge-Udnævnelse, opstaar Præsumtion for, at den ligeledes er skudt for langt op, nemlig til Magnus's Ankomst 1098, hvor den var aldeles unødvendig, i Stedet for hans Afrejse 1099, medens vi derimod i den Omstændighed, at Sigurd i 1099 udnævntes foreløbigt til Høvding eller Statholder, have Nøglen til at Morkinskinna o. fl. ved en Forvexling eller Sammenblanding af begge Udnævnelser har kunnet sætte den sidste i den førstes Sted. Da nu Orkneyinga Saga, som vi have seet, umiddelbart efter Jarlernes Paagribelse kun omtaler at Magnus lod Sigurd blive tilbage paa Orknø, uden at nævne et Ord om hans Udnævnelse til Statholder, have vi her igjen Nøglen til at forklare, hvorledes de nys nævnte Sagabearbejdelser ved en anden Forvexling eller Misforstaaelse have kunnet skyde Statholder-Udnævnelsen saa langt tilbage, som til Magnus's

til at være tilfreds; thi han havde vundet mange store Landskaber, og befæstet sit Herredømme over dem. Flere af disse bare vistnok allerede forhen Navn af norske Skatlande, men dette Navn var ogsaa næsten det hele; det var først Magnus, som forandrede den titulære Afhængighed til en virkelig. Finde vi end at hans nærmeste Efterfølgere ikke udøvede fuldt saa umiddelbar Magt over hine Skatlande som han, saa er det dog aabenbart, at deres statsretlige Forbindelse med Norge nu var en ganske anden, langt engere og langt nøjere bestemt, end forhen. Efter Magnus's Tid fremstod ingen saa overmægtig og i Virkeligheden uafhængig Jarl, som Thorfinn, paa Orknøerne, og selv hos Sydernernes Underkonger synes Tanken om at gjøre sig uafhængige af Norge sjelden eller aldrig at have opstaaet, hvor egenmægtigt de for Resten kunde opføre sig.

Det er ellers et Spørgsmaal, om Besiddelsen af disse Landskaber virkelig var saa nyttig for Riget, at dette derved kunde siges at have faaet Fyldest for de Anstrengelser, som det kostede at erhverve og forsvare dem. Dette Spørgsmaal kan strax besvares bekræftende for Vikingetidens Vedkommende, thi Besiddelsen af Orknøerne og Hjaltland, tildeels ogsaa af Syderøerne, var da aldeles nødvendig for Norge, for at de ej skulde blive et stadigt Tilhold for Vikinger, som ellers vilde sætte sig fast der og idelig forurolige Riget. Efter Vikingetidens Ophør kunde man derimod med Føje sige, at den egentlig paatrængende Nødvendighed af at vedligeholde Afhængighedsforholdet, end sige med Opofrelser at knytte det fastere, ikke længer var forhaanden. Men eet er den virkelige Nytte, disse Besiddelser medførte, et andet den Vegt, som Fyrster og Folk i hine Tider lagde paa at besidde dem. Og her maa man altid have for Øje, at den visselig falske Anskuelse, der endnu i vore Dage saa hyppigt gjør sig gjeldende, at enhver Territorial-Udvidelse er et absolut Gode for et Land, i hiin Tid var saa forherskende, at der neppe engang gaves nogen, hvem det faldt ind at nære Tvivl om dens Rigtighed; og der var da ogsaa for saa vidt mere, der talte for den, som den fuldkomne Sammenblanding af Statens og Kongens Indtægter lod enhver saadan Forøgelse i Gebeet, der tillige medførte Forøgelse i det indkommende Skattebeløb, vise sig som en bestemt og blivende Vinding for Kongen, medens paa den anden Side Krigen selv, saaledes som den i hine Tider førtes, forholdsviis var lidet bekoste-

Ankomst i 1098. Paa denne Maade opklares nu det Hele: i 1098 har Magnus ladet Sigurd blive tilbage paa Orknø, alene fordi han ej vilde tage Drengen med paa det farlige Tog, men ikke for at gjøre ham til Statholder; ved Afrejsen i 1099 har han udnævnt ham til Høvding eller Statholder, og endelig, ved Bryllupet 1102, der synes at have staaet paa Man, har han udnævnt ham til Konge.

lig, eller i alle Fald ikke medførte synderligt forøgede Bekostninger for Kongen selv. Hertil kom nu og den Forestilling, hos Kongen saa vel som hos Folket, at hvad der engang havde tilhørt Riget, ej skulde gaa fra det, og at navnlig ethvert af Nordmænd bebygget eller befolket Landskab ogsaa stedse burde adlyde Norges Konge. Disse og lignende Betragtninger var det i hine Tider, som bragte Norges Konger og Folk til at sætte saa megen Priis paa Besiddelsen af Skatlandene i Vesten. De lededes overhoved her, som i saa meget andet, mere af dunkle Instinkter og nedarvede Sædvaner, end af nogen klar Overbeviisning om den egentlige og virkelige Fordeel. Denne bestod deri, at Nationen derved bragtes i en hyppigere og engere Forbindelse med de britiske Øer, end den ellers vilde være kommen, og at den ved saaledes endnu mere end hidtil at drages over i den anglo-nordmanniske Kulturgangs Omraade, i lang Tid undgik den for Nationaliteten og Selvstændigheden skadelige Paavirkning af tydsk Kultur og Politik, som rammede de to andre Riger, især Danmark [1]). Hertil kom, at Besiddelserne i og for sig maatte være en god Støtte for Norges Handel i hine Egne, og bidrage til at gjøre Norges og Nordmændenes Navn æret og anseet, medens Nødvendigheden af at holde et vaagent Øje med deres Forsvar maatte holde Foretagelsesaanden vedlige, og stedse frembyde Lejlighed til at erhverve den Krigserfaring, som i hine Tider ikke af nogen fri Borger kunde undværes.

Under det lange Ophold i Vesten, fornemmelig i Man og paa Syderserne, antoge saavel Magnus som mange af hans Mænd den der brugelige Dragt, og som endnu indtil det forrige Aarhundrede har været de skotske Gaelers Nationaldragt, nemlig korte Kjortler og Kapper, uden Beenklæder. Det maatte være heel paafaldende for Mængden, at see Kongen med sit Følge gaa med nøgne Been, og man gav ham derfor det Tilnavn, hvormed han sædvanligviis benævnes, „Barfod" eller rettere „barføddet" (berfœttr), „Barbeen" (berbeinn) eller „Barlæg" (berleggr) [2]). Den danske Forfatter Saxo angiver vistnok, som vi ovenfor have seet, en anden Oprindelse for dette Tilnavn, men Sagaernes Udsagn maa her antages at grunde sig paa de meest authentiske Kilder, ligesom det ogsaa i og for sig medfører størst Sandsynlighed.

---

[1]) Det er en merkelig og betydningsfuld Omstændighed, at saa godt som fra det Øjeblik, Norge mistede Sydersserne (1266), begyndte den tydsk-hanseatiske Indflydelse, den nationale Skibsfarts Forfald, og Landets Inddragning i Fastlandets politiske Forhold.

[2]) Magnus Barfods Saga Cap. 32. Snorre Cap. 18. Formen Berfœttr er den hyppigste. Berleggr forekommer i Ágrip Cap. 39.

46. Magnus's Krig i Gautland. Fredsslutning i Gaut-Elven.

Den første Tid efter sin Tilbagekomst fra Vesterhavs-Toget tilbragte Magnus øster i Viken, fornemmelig, som man maa antage, i Kongehelle og paa sine Gaarde i Ranrike. Da der nemlig ikke for det første var mere at udrette for ham i Vesten, og hans Begjærlighed efter Magt og Ære dog ikke tillod ham at være i Ro, besluttede han nu at vende sine Vaaben mod Nabolandet Sverige, og forsøge om han kunde bemægtige sig et Stykke deraf. For det første paastod han, at Grændsen mellem begge Riger ikke gik, som den burde, da den, i Stedet for at forlade Gaut-Elven et Stykke nedenfor Væneren, skulde følge den lige op til denne, og at derpaa Væneren selv skulde danne Grændsen lige op til Vermeland, med andre Ord, at Landskabet Dalsland skulde tilhøre Norge, ikke Gautland, og at det tidligere havde adlydt hans Forfædre [1]). Men denne Fordring skal han kun have henkastet for at faa et nogenledes rimeligt Paaskud til Krig; hans egentlige Hensigt skal have været at erobre hele Vester-Gautland. Sine Fordringer, ledsagede af de behørige Trusler, har Magnus rimeligviis fremsat om Høsten 1099; maaskee han allerede da har ladet sine Mænd foretage enkelte Streiftog, eftersom de svenske Grændseboere aldeles vægrede sig ved at erkjende hans Fordring og tage ham til Konge i Stedet for deres retmæssige Herre, den brave Inge Steenkilsson. Tidligt om Vaaren 1100 begyndte den egentlige Krig. Da viste Magnus sig med en betydelig Styrke hiinsides Grændsen, begyndte at herje og brænde, og tvang derved Indbyggerne af de omspurgte Hereder til at underkaste sig og sværge ham Troskabseed. Derpaa vendte han tilbage til Landemerket [2]), opslog der sin Leir hiinsides Elven, og beredede sig til et Tog ind i det egentlige Gautland. Imidlertid havde

---

[1]) Navnet „Dalsland" nævnes ej i Sagaerne, men derimod de Hereder, hvoraf det bestaar, nemlig Sunddalr og Norðdalr (det egentlige Dal), Vèar (Vebo-Hered) sydvest for Store-Lee, Varðynjar (Valbo eller rettere Vardbo Hered sondenfor Vebo), og de tilliggende „Marker", hvori maaskee Tøssbo (þursbú) Hered, der nu ligeledes hører til Dalsland, har været iberegnet, hvis det ikke maaskee i hiin Tid regnedes i Vermeland.

[2]) Ved Landemerket (landamæri) forstod man oftest, som det synes, det Strøg hvor alle tre Riger stødte sammen, altsaa omtrent ved det nuværende Gøteborg. Men da Magnus i saa Fald paa Veien til Forerne maatte have passeret Byen Ljodhuus, og da vel ogsaa herjet denne, hvilket Sagaerne neppe havde undladt at omtale, maa man heller antage at det Sted, hvor han opslog sin Leir, var lige overfor det Punkt, hvor Rigsgrændsen forlader Gaut-Elven, altsaa ved Aakerstrøm, og at han kom nordenfra til Forerne. Det er ogsaa rimeligt, at Inge selv havde sit egentlige Tilhold og Udgangspunkt i Ljodhuus.

Kong Inge faaet Efterretning om Magnus's Angreb, og samlet en betydelig Hær, med hvilken han ilede ham imøde. Magnus's Mænd raadede Kongen til at vende tilbage og ikke oppebie Inges Ankomst; men herom vilde han intet høre; tvertimod skyndte han sig at møde Inge, førend denne endnu ventede det, for saaledes, om muligt, at komme uforvarende over ham. Dette lykkedes ham ogsaa paa et Sted ved Navn **Foxerne** eller **Fuxerne** i Flundre-Hered, strax ved Lilla Edet. Her kom Nordmændene ved Nattetid ganske i Nærheden af Sviarnes Hær, uden at denne merkede det, og de gjorde strax et saa heftigt Rytter-Angreb paa de overraskede Fiender, at disse lede et fuldstændigt Nederlag. I Spidsen for sine Mænd red Magnus frem og tilbage gjennem Sviarnes Række, huggende til begge Sider, saa at det blev ryddigt overalt, hvor han kom. Inge frelste sig med Flugten, efterladende en Mængde Faldne paa Valpladsen. Vore Sagaer meddele her en løjerlig Beretning om en Franskmand ved Navn Giffard, som Vintren forud var kommen til Magnus, og havde tilbudt ham sin Tjeneste, idet han paastod at være en „god Ridder". Magnus havde med Glæde modtaget hans Tilbud, og han ledsagede nu Kongen paa dette Tog; men netop som Angrebet ved Foxerne skulde begynde, var Giffard ingensteds at see, og saavel Kongen, som en Skald, der stod i Nærheden, gjorde sig lystige derover i Spottevers. Da Slaget var endt, kom den tapre Ridder Giffard ridende ned fra et Sted oppe i Landet, hvor han havde holdt sig skjult, men fik nu høre saa mange Haansord og Spydigheder for sin Modløshed, at han fandt det raadeligst at pakke sig bort. Han rejste over til England med et Kjøbmandsskib, men ogsaa ombord maatte han døje Spotteglosere, og især blev han fornærmet over en Islænding, som gjorde sig lystig over at han laa hjelpeløs og søsyg. Ved Ankomsten til England anklagede Giffard Islændingen hos Gereven i den nærmeste Stad for at have digtet Nidvise over ham; Islændingen benegtede dette, og tilbød sig at kvæde et lignende Kvad, for at Gereven selv kunde høre hvor uskyldigt det Hele var. Gereven tillod det, og Islændingen berømmede nu paa en overdreven og ironisk Maade Giffards Tapperhed ved Foxerne. Gereven, som ej skjønnede andet, end at Rosen var oprigtig meent, frikjendte Islændingen ganske, og Giffard, der skammede sig ved at forklare Sagens sande Sammenhæng, forføjede sig slukøret bort [1]).

---

[1]) Magnus Barfods Saga Cap. 28. Snorre Cap. 16. Det klinger noget besynderligt, at den anglo-nordmanniske Gereve skulde kunne forstaa de Vers, Islændingen fremsagde for ham i det norske Sprog; thi vel undskyldte han sig med at han ej skjønnede paa Skaldskab, men denne Undskyldning gjelder ikke Sproget selv. Enten maa man derfor antage at Skibet er landet i en northumberlandsk eller østangelsk Havn, hvor endnu mange forstode norsk,

Sejren ved Foxerne aabnede Magnus Vejen ind i det egentlige Vestergautland, hvor han nu drog omkring med Hærskjold og underkastede sig, som Gisl Illugesson, der selv var med paa dette Tog, bevidner, hele femten Hereder [1]). Dette er nu vel en Overdrivelse, da hele det nuværende Venersborg Len ikke indeholder flere end 15 Hereder [2]); men at Magnus dog har underlagt sig, eller i det mindste gjennemilet en betydelig Strækning, er aabenbart. Da Vintren nærmede sig, saa at han maatte tænke paa Tilbagetoget, havde han naaet Væneren, i Nærheden af Kvaldens-, nu Kollans-Ø, mellem Kinneviken og Dalbosøen. Paa denne Ø lod han sine Mænd i Hast opføre et Virke (Skandse) af Torv og Tømmer, med en Grav udenom, og efterlod en Besætning af 360 udsøgte Krigere, vel forsynede med Proviant og alle andre Fornødenheder for Vintren, under Sigurd Ullstrengs og Finn Skoftessøns Befaling. Selv vendte han tilbage til Viken, med den Beslutning, næste Vaar at komme igjen med en sterkere Hær, og fortsætte sit Erobringstog. Nordmændene paa Kvaldensø fik snart høre, at Kong Inge samlede en Hær for at angribe dem, men da det tog nogen Tid hermed, og de desuden stolede paa at Virket var uindtageligt, spottede de kun derover og kvad haanende Viser om „den tykke Inge, der aldrig gjorde Alvor af at komme" [3]). Men Inge oppebiede viselig Tiden, da Isen tillagde Søerne, og saaledes gjorde Kvaldensøen tilgængelig fra Landsiden. Da viste han sig hiinsides Sundet med en Hær af mere end 3500 Mand [4]) og tilbød Nordmændene fri Afmarsch med alt deres Bytte og uhindret Tilbagetog til Norge, naar de strax med det Gode vilde overgive Virket i hans Vold. Men Sigurd Ullstreng svarede hans Sendebud, mere kjekt end klogt, at Kong Inge nok skulde faa andet at bestille, end at vise dem bort som en Hjord af Hage, og at han først maatte komme nærmere. Da Sendebudene bragte Kongen dette Svar, red han strax med sin hele Hær ud paa Øen. Her opfordrede han Nordmændene atter til at overgive Virket, paa de samme Vilkaar som før, dog saaledes at de nu skulde give Slip paa Byttet. De vægrede sig fremdeles, og nu gav han Befaling til Angreb. Efter at man en Tidlang havde skudt paa hinanden fra begge Sider, lod

eller at Greven lod Versene oversætte for sig. I dette sidste Tilfælde fremtraadte Ironien endnu mindre tydeligt. Merkeligt er det, at Giffard her kalder Islændingen en Nordmand.

[1]) Magnus Barfods Saga Cap. 26.

[2]) Se Tunelds Geographi IV. S. 77. Maaskee Magnus kan have bemægtiget sig de 11 vestligste af disse tilligemed de 4 Hereder af Vestergøtland der nu høre til Gøteborgs Len.

[3]) I Oldsproget: „allorgi dvelr Ingi ofanreið, inn þjóbreiði"; hvilket danner to Verslinjer eller en Fjerding af et drottkvædt Vers.

[4]) Der staar nemlig: henved 30 Hundreder; altsaa nær ved 3600.

Kongen Graven, der omgav Birket, fylde med Tømmer og Torv; derpaa lod han Ankere surre fast paa lange Bjelker, og ved Hjelp af disse hefte fast øverst i Tømmervæggene, hvis Stokke man ved at hale i Bjelkerne fik fra hinanden; tillige blev der gjort store Baal, og gloende Brande kastede ind paa Nordmændene. Da saa disse sig nødte til at bede om Grid, hvilken Inge ogsaa tilstod dem, men, da de saa haanligt havde forkastet hans forrige gode Tilbud, paa saare ydmygende Betingelser. De maatte forlade Birket uden Vaaben og Kapper, og ved Udgangen fik hver et Stokkeslag. Alle de Markemænd eller Grændseboere, som nødtvungne havde hyldet Magnus, gave sig nu igjen under Sviakongen.

De overvundne Nordmænd begave sig lige til Magnus, der synes at have overvintret i Oslo, og fortalte ham, hvilken Beskæmmelse de havde lidt. Der behøvedes langt mindre end dette for at saare hans Ærgjerrighed, og saa snart Isen gik op den næste Vaar (1101), var han strax paa Færde for at skaffe sig Hevn. Han styrede med en Flaade øster til Elven, og sejlede op ad den østlige Arm, idet han idelig gjorde Landgang og herjede paa den svenske Side. Dette skede ogsaa, da han var kommen til Foxerne, hvor han Aaret forud havde overvundet Kong Inge. Men han fjernede sig alt for langt fra Skibene. Da hans Skare var kommen over en Aa [1]), hvor Vejen gik, viste pludselig en heel Hær af Gauter sig; Nordmændene bleve overmandede, mange faldt, og de øvrige, hvoriblandt Kongen, maatte redde sig ved Flugten. Gauterne fulgte dem i Hælene, og dræbte Enhver, som de indhentede. Kongen selv kom i den største Fare, da han var let kjendelig ved sin Højde, sit lange, silkeblege Haar, der hang i Lokker ned paa hans Skuldre, og en rød Vaabenkjortel som han havde over Brynjen. **Agmund Skoftesson**, der red ved hans Side, og ligeledes var en høj og smuk Mand, bad Kongen om Kjortlen. „Hvad vil du med den", spurgte Kongen. „Jeg vil kun have den", sagde Agmund; „du har givet mig større Gaver før". Da gav Kongen ham Kjortlen, som Agmund strax kastede over sig. Dette skede just paa et Sted, hvor en Deel Krat og nogle Smaabakker for et Øjeblik hindrede de forfølgende Gauter fra at see dem. Da de igjen kom frem paa aaben Mark, skilte Agmund sig med sin Flok fra den øvrige Skare, og tog en anden Vej; men Gauterne, som nu toge ham for Kongen, stimlede alle efter ham, uden at ændse Magnus, som saaledes uden Hinder naaede Skibene. Heldigviis lykkedes dette ogsaa den ædle Agmund, der saa heltemodigt opofrede sig

[1]) Hos Snorre staar, at de faldt i Nærheden af en Fos. Denne Fos kunde maaskee være Fossen ved Lilla-Edet, eller maaskee endog være at søge ved Fors Kirke, der ligger ved en Side-Elv, ½ Miils Vej oppe, hvis „fors einn„ ej er urigtigt læst i Stedet for "Foxerni".

for ſin Konge, men det var dog kun med yderſte Nød at han undſlap Forfølgerne. Magnus forſøgte ikke at trænge længer frem, men ſejlede ned ad Elven igjen, og drog nord i Viken. Han havde paa dette Tog ikke udrettet andet, end at herje og brænde nogle Bygder for Gauterne. Selv havde han miſtet mange Folk, uden at være kommen ſit Maal et Skridt nærmere. Han havde ſaaledes al Grund til at være misfornøjet med Toget.

Dette var Magnus's ſidſte Felttog i denne Krig, thi ſtrax efter, heder det, foor der Mænd mellem Kongerne om at de ſkulde ſtifte Fred mellem ſig ſelv indbyrdes og mellem deres Lande. Det ſamme, tilføjes der, ønſkede ogſaa Erik, ſom den Gang var Danmarks Konge — han havde i 1095 efterfulgt ſin Broder Olaf — for ſig og ſit Rige. Det lader ſaaledes til, at Erik har optraadt ſom Megler mellem begge de krigførende Konger, og hertil havde han god Anledning, da det ſpendte Forhold, der nødvendigviis maa have herſket mellem Norge og Danmark ſiden Magnus's Herjetog i Halland 1096, endnu ikke, ſaa vidt man kan ſee, var bilagt, ſaa at man i Halland hvert Øjeblik kunde vente ſig Angreb af Nordmændene, iſær hvis Krigen kom til at drage ſig nærmere hen mod dets Grændſer. Men det maatte derhos ſaa meget mere være ham magtpaaliggende at faa en fuldſtændig Fred tilvejebragt mellem Nordens trende Folk, ſom han juſt i denne Tid med ſtørſte Iver arbejdede paa Oprettelſen af en ſæregen Erkebiſkopsſtol for Norden ¹), hvorved det fornemmelig maatte komme ſaare meget an paa, at det venſkabelige Forhold mellem de tre Folk og Konger, der var afbrudt ved Magnus's Krigsforetagender, atter kom iſtand. Magnus vilde dog vel neppe have lyttet til noget Fredsforſlag, hvis hans ſidſte Felttog havde været heldigere. Nu derimod maa man formode, at i det mindſte hans Mænd have fraraadet ham alle yderligere Foretagender mod Sverige, ligeſom vel og Bønderne have knurret temmelig alvorligt over noget nyt Ledings-Udbud. Da ſaaledes Kongerne Erik og Inge, ſom Sagaen udtrykker ſig, lode Magnus hilſe og anmode om, ikke at eftertragte deres Riger, imod at de paa ſin Side forbandt ſig til at lade hans Rige i Fred, blev der til Sommeren aftalt et Møde ved Landemerket, i Gaut-Elven ²), hvor alle tre Konger perſonligt ſkulde indfinde ſig, og hvortil de tilſagde hinanden gjenſidig Sikkerhed. Det faldt

---

¹) Se herom ovenfor S. 418, 419.

²) Saaledes Morkinſkinna og Fagrſkinna. Magnus Barfods Saga Cap. 31 og Snorre Cap. 17 nævne Kongehelle; men da ſlige Møder i det mindſte i tidligere Tider holdtes paa Brennøerne eller rettere paa Danaholmen, der ligger i Elvemundingen (ſe ovenfor S. 173, jvfr. I. 1. S. 748) er det rimeligſt at antage Morkinſkinnas Udſagn, der desuden neppe er nedſkrevet mere mere end 100 Aar efter Begivenheden ſelv, for det rette. Om den ovenfor omtalte Skik, der ſkal have været iagttagen ved tidligere Lejligheder, at Da-

af sig selv, at alle Krigsforetagender imidlertid skulde hvile. Til den bestemte Tid kom da, som der staar, Kong Magnus nordenfra, Kong Erik søndenfra, og Kong Inge ovenfra. Da Thinget var sat, gik de tre Konger et Stykke bort fra deres Mænd, frem paa Pladsen, og, siger den ældste Sagaberetning, de havde neppe samtalet i saa lang Stund som kunde kaldes en halv Bord-Stund, førend de alle vare forligte og alle tre Riger i Fred; enhver af dem skulde besidde sin Ætte-Jord ubeskaaren; enhver af dem skulde selv erstatte sine Undersaatter den Skade, de havde lidt, og Kongerne selv skulde nærmere jevne alt mellem sig som det bedst kunde skee til alles Behag. Den vigtigste Betingelse for Freden var dog nok den, at Kong Inge forpligtede sig til at give Magnus sin Datter **Margrete** til Egte med de omtvistede Landskaber i Medgift [1]). Derved erhvervede Magnus den personlige Besiddelse af disse, saa længe Egteskabet vedvarede, og den vilde ogsaa komme til at nedarves paa deres fælles Børn. For øvrigt skal man have taget Fredsslutningen 1019 mellem Olaf den hellige og Olaf Skotkonung til Mønster. Magnus fæstede strax Margrete, og saaledes, heder det, bleve de største Fiender paa en kort Stund til de bedste Venner, og vendte aldeles forligte tilbage til deres Mænd. Der fortælles, at medens Kongerne stode afsides paa Pladsen og samtalede, ytrede deres Folk, der stode omkring, at man vanskelig vilde kunne opvise tre andre Høvdinger af et saa anseeligt Udvortes. Inge, den ældste, højeste og føreste, saa ærværdigst ud, Erik var den fagreste, og af hans Aasyn lyste der størst Godmodighed; Magnus var den belevneste, ridderligste og meest krigerske at see til. Alle tre vare smukke, majestætiske og veltalende.

---

nekongen holdt Sviakongens Bidsel og Norges Konge hans Stigbøjle, ogsaa nu iagttoges, nævnes ej. Det er ikke saa urimeligt, om Magnus og Erik, der begge vare yngre Mænd, have viist den ærværdige Inge saadan Ære; men sandsynligst er det dog, at Ceremonien, hvis den nogensinde har fundet Sted, indskrænkede sig til de gamle Uppsalakongers Tid, da kun deres Æt, ikke den steenkilske, betragtedes som saa langt ophøjet over de øvrige Fyrsteætter i Norden.

[1]) Dette siges udtrykkeligt, saavel i Morkinskinna og Fagrskinna, som i Hrokkinskinna, Hryggjarstykke og Ágrip samt hos Thjodrek; der er saaledes ingen Grund til at betvivle Rigtigheden deraf, hvad flere have gjort, alene fordi det udelades i den trykte Udgave af Snorre, og fordi de omtalte Landskaber ikke siden efter hørte til Norge. Men det er tydeligt nok, at da de kun udgjorde Margretes Medgift, og hun og Magnus ingen Fællesbørn havde, paa hvem de nedarvedes, maatte de, da hun efter hans Død egtede den danske Konge Nikolas, midlertidigt tilfalde denne, og det er desuden øjensynligt, at det for en stor Deel maa have været disse Besiddelser, der gav Nikolas og Margretes Søn Magnus den sterke saa stor Indflydelse i Vestergautland, at han efter Inge Hallsteenssøns Død blev valgt til Konge af Vestgauterne.

Da Freden saaledes var sluttet, vendte de tilbage, hver til sit. Siden efter sendte Kong Inge sin Datter fra Sverige med et prægtigt Følge, og Magnus holdt Bryllup med hende. Da dette Giftermaal beseglede Freden, gav man hende Tilnavnet „Fredkolla“ [1]). Uheldigviis blev dog Egteskabet barnløst, saa at de Besiddelser, Magnus fik med hende, efter hans Død igjen adskiltes fra Norge [2]).

---

[1]) D. e. Freds-Pige; Kolle eller Kulle bruges endnu ofte baade i Sverige og i det østlige Norge, ved lignende Sammensætninger, som f. Ex. Dalkulle (Pige fra Dalarne), Sæterkulle (Sæterpige).

[2]) Morkinskinna, fol. 23. b. 24. a. Fagrskinna, Cap. 235—238. Hrokkinskinna og Hryggjarstykke, Magnus Barfods Saga Cap. 26—32. Snorre Cap. 13—18. Ágrip Cap. 42. Thjodrek Cap. 21. Tidsfølgen i disse Begivenheder angives i Morkinskinna og Fagrskinna anderledes end i Hryggjarstykke, Hrokkinskinna og hos Snorre. Disse sidste ordne Begivenhederne saaledes: Høst (1099?): Toget til Gautland, Erobring af 15 Hereder, Opførelse af Virket paa Kvaldensø. Vinter (1099—1100?): Indtagelsen af Virket. Vaar (1100?): Magnus's Søtog opad Elven til Foxerne, hans Nederlag her, og Redning ved Agmund Skoftesøn; Giffards Ankomst. Sommer eller Høst (1100?): Magnus's andet Tog, og hans Seir over Inge; Sommeren derefter (1101?): Fredsslutningen. Morkinskinna har derimod: Vinter (1099): Magnus's Ophold i Viken og Giffards Ankomst; det følgende Aar (1100): Magnus's Tog til de omtvistede Hereder, Seiren ved Foxerne over Inge, Erobring af 15 Hereder i Gautland og Anlægget af Virket. Vinter (1100—1101): Virkets Indtagelse; strax derpaa, rimeligviis om Vaaren, Magnus's andet Tog til Foxerne; dog tales der ei om hans Nederlag eller om Agmund; derefter, som det synes i samme Aar, Fredsslutningen. Denne Beretning sætter saaledes begge Hovedfelttog i en modsat Orden af den andens. Vi have ovenfor fulgt den sidste, fordi den aabenbart er den rette. Det er ikke sandsynligt, at Magnus begyndte Felttoget allerede i 1099, saa kort efter sin Hjemkomst fra det store Vesterhavstog; derimod er det langt rimeligere, som Morkinskinna siger, at han først lod Vintren gaa hen. Det er langt rimeligere, at Magnus først vendte sig mod de omtvistede Hereder, og ikke gjorde noget Erobringstog længer hiinsides Elven ind i det egentlige Gautland, forend han havde sikret sig ved at overvinde Inge, end at han strax skulde have angrebet Gautland, eller endog kun formaaet at trænge saa langt frem, som til Kvaldensø. Ligeledes er det langt rimeligere, at Magnus efter sit Uheld ved Kvaldensø og Foxerne har været stemt til Fred, end at han skulde have lyttet til Fredsforslag efter en vunden Seir. Ogsaa Thjodrek siger, at han paa sit første Felttog gjorde liden Fremgang, men paa det andet blev slagen, og alene frelst ved Agmund Skoftesøn. Det er derhos mistænkeligt, at medens Morkinskinna, ved anden Gang at omtale Foxerne, udtrykkeligt tilføier „der hvor Kongerne før havde stødt sammen“, har den anden Beretning intet saadant Tillæg, men siger derimod endog „paa det Sted som heder Foxerne“, aldeles som om det ikke forhen havde været omtalt. Dette vækker unegtelig en Forestilling om, at denne Beretning har sat det første Felttog sidst. At Fredsslutningen, der ei kunde finde Sted tidligere end i 1101, maa henføres til dette Aar og ei til 1102, skjønnes deraf, at der ellers ikke bliver nogen Tid mellem Freds-

47. Skofte Agmundssøns Uenighed med Kongen og Bortreise fra Landet.

Magnus tilbragte nu atter et Aar (Sommeren 1101 til Sommeren 1102) hjemme i Fred. Det eneste, hvorom Sagaerne vide at fortælle for denne Tid, er en alvorlig Trætte, der opstod mellem Kongen og hans Frænde, Lendermanden **Skofte Agmundssøn**, om noget Dannefæ, som begge tilegnede sig. Retten lader til at have været paa Skoftes Side, men om dette endog ikke var Tilfældet, synes det dog, som om simpel Taknemlighed for hans og hans Sønners troe Tjeneste, og i Særdeleshed Agmunds højmodige Selvopofrelse sidst ved Foxerne, burde have tilsagt Kongen at give efter. Dette var dog saa langt fra at falde ham ind, at han meget mere stod paa sin Fordring med den største Heftighed, saa at det truede med at komme til alvorlige Optrin mellem dem. Der blev holdt flere Møder i den Anledning, og Skofte lagde over med sine Sønner, at de ikke alle paa een Gang skulde rejse til Kongen, thi alene ved at iagttage denne Forsigtighedsregel vilde de kunne holde Stand mod ham. Først kom Skofte selv til Kongen, forestillede ham dét nøje Frændskab, som var mellem dem, og sagde derpaa: „jeg har altid været yndet baade af dig og af din Fader, saa at vort Venskab ikke rokkedes, saa længe han levede; derfor, Konge, ville I kunne skjønne, at jeg ikke vilde være paastaaelig imod eder, hvis jeg havde Uret; men deri slægter jeg mine Forfædre paa, at jeg vil forsvare min lovlige Ret mod Enhver, lige meget hvo han er". Kongen blev dog ved sit, og gav ikke i mindste Maade efter. Da rejste Skofte hjem, og sendte Finn i sit Sted. Da Kongen ogsaa til hans Forestillinger kun gav et kort og uvenligt Svar, sagde Finn: „andet troede jeg rigtignok at have fortjent af eder, Konge, end Lovran, da jeg blev tilbage paa Kvaldensø, medens dine fleste øvrige Venner undsloge sig og sagde, at dette var aldeles at opofre sig og give sig Døden i Vold, hvilket ogsaa var sandt, hvis Kong Inges Ædelmodighed ej havde været større end din Omhyggelighed for os; imidlertid have vi dog der, efter manges Mening, lidt en Beskæmmelse, som nu burde komme os til Gode". Det hjalp dog ikke, alt hvad han sagde; Kongen forblev urokkelig. Endelig indfandt hans Broder Agmund sig hos Kongen og bad ham om at lade dem nyde Ret. „Hvad jeg paastaar, er Ret", svarede Kongen, „og jeg forbauses over din Dristighed". „Jeg tvivler ikke paa", sagde Agmund, „at du, som den mægtigere, driver din Vilje igjennem, saa at vi komme til at lide Uret; men det heder jo rigtignok at den, der redder en andens Liv, som oftest faar slet eller ingen Løn, og dette bekræfter sig ogsaa her. Men

---

slutningen og Magnus's Afreise til Irland; og dog maa der ogsaa beregnes nogen Tid som hengaaen inden Margretes Ankomst og hans Giftermaal med hende.

det lover jeg, at hverken jeg eller nogen af os andre skal herefter komme i din Tjeneste, saa sandt det gaar efter mit Ønske". Derpaa rejste Agmund hjem, og han og Kongen saa hinanden aldrig tidere. Den følgende Vaar (1102) gjorde Skofte sig rede til at forlade Landet, og sejlede om Høsten afsted med fem vel udrustede Skibe. Hans tre Sønner, Finn, Agmund og Thord, ledsagede ham; den fjerde, Paal, der paa denne Tid endnu maa have været et Barn, synes at være bleven tilbage [1]). De droge først til Flandern, hvor de tilbragte Vintren; den følgende Vaar (1103) sejlede de vester til Frankrige; og om Sommeren til Njørvasund eller Gibraltar-Strædet, hvorfra de styrede til Italien og begave sig til Rom. Her døde Skofte. Hans Sønner døde ogsaa paa denne Rejse; Thord, som levede længst af dem, endte sit Liv paa Sicilien. „Folk sige", tilføjer Sagaen, „at Skofte er den første Nordmand, som har sejlet gjennem Njørvasund, og denne hans Rejse var saare berømmelig". Da det er aldeles usandsynligt, at der blandt de mange nordiske Vikinger, der i det 9de og 10de Aarhundrede hjemsøgte Spanien og det sydlige Frankrige [2]), ikke skulde have været en eneste Nordmand, maa man antage, at hiint Udsagn om Skofte kun sigter til **Korstogene**, der just paa den Tid, da han forlod Norge, havde begyndt og omfattedes af hele Occidenten med saa megen Enthusiasme, og at Skofte saaledes kun var den første norske Korsfarer, der tog Søvejen gjennem Strædet. At han virkelig foretog denne Rejse som et Korstog, og at det var hans Hensigt at drage lige til Palæstina, sees af hvad der nedenfor nærmere vil blive omtalt, at flere af de Mænd, der forlode Norge med ham, siden efter kom tilbage til Norge, deels, som det udtrykkelig heder, fra Palæstina, deels fra Constantinopel, og at det især var deres Fortællinger, som gave Stødet til Kong Sigurd Magnussøns store Tog [3]), hvilket var et fuldstændigt Korstog, og beskrives som saadant af fremmede Forfattere, men desuagtet lige saa lidet som Skoftes Tog benævnes saaledes i Sagaerne. Paa den Tid, da Skofte drog afsted, maa Efterretningen om Jerusalems Erobring fra de Vantroende (1099) for-

---

[1]) Sagaerne opregne nemlig udtrykkeligt kun Finn, Agmund og Thord som dem af hans Sønner, der ledsagede ham, medens vi af Arnmødlinge-Ættens Stamtavle i Fagrskinna Cap. 215 erfare, at Skofte foruden dem havde Sønnen Paal, og Døtrene Ragnhild og Thora, af hvilke Ragnhild var gift med Dag Eilifssøn, Thora med Aasulf paa Rein. At Paal maa have været et Barn i 1102, da Skofte rejste, sees deraf, at hans Sønnesøn Paal Flida endnu udtrykkelig kaldes et Barn i Aaret 1181, se Sverres Saga Cap 51; Paal Skoftessøns Søn, Paal Flidas Fader, Nikolas Kuvung, nævnes som Lendermand omkring 1169 (Magnus Erlingssøns Saga Cap. 23), og omtales aller senest i 1184, som Deeltager i Kong Magnus's Krigstog.

[2]) Se ovenfor 1, især S. 426.

[3]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 1.

længst have naaet Norge, og har rimeligviis bidraget meget til at opflamme Skoftes og hans Sønners hellige Iver. Man kan derfor vistnok med god Føje kalde Skofte og hans Sønner de første historisk bekjendte norske Korsfarere. Fra Danmark havde allerede i Aaret 1097 en Ætling af Kongehuset, ved Navn Sven, ført en Skare Korsfarere til Lilleasien, hvor de deeltoge i Nicæas Erobring, og siden, efter et kort Ophold i Constantinopel, hastede videre for at staa de øvrige Korsfarere bi ved Antiochias Belejring, men paa Vejen var Sven bleven forraadt, overfalden af Tyrkerne, og nedsablet med alle sine Mænd [1]). Skoftes Hensigt har neppe været at forlade Norge for stedse, men vistnok kun at holde sig borte i nogle Aar, indtil Uenigheden mellem ham og Kongen var glemt, og denne var kommen til større Besindighed. Om hans Sønner bortrykkedes saa hurtigt efter hinanden og i deres bedste Aar, ved Sygdom, eller om de bleve dødeligt saarede i Kampen mod de Vantroende, kan man af Sagaens korte Beretning ikke see, lige saa lidt som, om de virkelig kom til Palæstina og Thords Død paa Sicilien indtraf paa Tilbagerejsen, eller om de alle døde paa Henrejsen. De maa dog alle være døde inden Høsten 1103, siden det heder, at de af deres Ledsagere, som vendte tilbage til Norge, ankom strax efter at Magnus's Sønner vare tagne til Konger, hvilket maa have fundet Sted i September eller Oktober Maaned samme Aar. Som Arving til Giske og Ættens berømmelige Navn optraadte siden Skoftes nys nævnte Søn, Paal, gjennem hvilken denne Linje af Arnunge-Ætten endnu vedligeholdt sig i mange Led, og fremdeles indtog en fremragende Stilling mellem Rigets ypperste Ætter [2]).

48. Kong Magnus's sidste Vesterhavstog og Fald.

Magnus forblev ikke længe i Ro efter Fredsslutningen med Sverige. Allerede det følgende Aar finde vi ham i Spidsen for en Flaade og Hær

---

[1]) Albert af Aachen III. 54, Villjam af Tyrus, S. 28 se Langebek, Scr. rer. Dan. III. S. 631 flg.) jvf. Matth. Paris, S. 28; Annalista Saxo, hos Pertz, VIII. S. 730 o. fl. Han udgives deels for en Søn, deels for en Broder af den danske Konge. Suhm Hist. af Danmark V. 39, saa vel som Langebek l. c. have gjort det sandsynligt at han var en Sønnesøn af Sven Ulfsson. Hans Heltedød er besungen af Tasso i dennes „befriede Jerusalem" 8de Sang. For saa vidt enkelte Nordmænd have været med i hans Flok, hvilket ej er saa usandsynligt, især af Sole-Ætten, der var saa nær beslægtet med det danske Kongehuus, kunde man heri finde en saa meget større Opfordring for Skofte til at tage Korset og hevne deres Fald, da han selv var en Sønnesøn af Erling Skjalgssøns Datter.

[2]) Magnus Barfods Saga, Cap. 33, Snorre, Cap. 19—22.

for paany at besøge Vesterhavets Kyster, fornemmelig Irland; og af Sagaernes Udtryk, at han havde med sig de ypperste Krigere, som fandtes i Norge [1]), maa man slutte at han til dette Tog udrustede sig ombyggeligere og i en større Maalestok, end til noget af de foregaaende. Blandt de anseede Mænd, der fulgte ham, nævnes omtrent de samme, som paa Toget i 1098. Som sædvanligt, angive vore Sagaer ikke den nærmere Anledning til dette Tog, eller hans egentlige Hensigt dermed. Vi erfare kun, at det gjaldt Irland, og det ligger saaledes nærmest at antage, at han allerede længe har haft i Sinde at gjøre et nyt Forsøg paa at tugte Muirkertach, eftertrykkeligere end det første i Aaret 1098, hvilket, som vi have seet, aldeles mislykkedes. Den Manske Krønike saa vel som de irske Annaler fortælle at Magnus havde til Hensigt at underkaste sig hele Irland. Den førstes Beretning lyder saaledes: „Magnus sendte Kong Muirkertach sine Sko med den Anmodning, at han første Juledag skulde bære dem paa sine Skuldre midt i sit Huus, og i de norske Sendebuds Paasyn, for at han derved saaledes kunde merke, at han var Kong Magnus's Undermand. Da Irerne hørte dette, toge de det ilde op, og bleve heel forbitrede; men Kongen selv var klogere; han sagde: jeg vilde ikke alene bære dem, men endog tygge dem, heller end at Kong Magnus skulde herje en eneste Provins af Irland. Og saaledes ej alene efterkom han Anmodningen, men hædrede Sendebudene, sendte mange Foræringer med dem til Kong Magnus, og sluttede et Forbund med ham. Men Sendebudene fortalte ham efter deres Hjemkomst saa meget om Irlands Beliggenhed, Yndighed, Frugtbarhed og behagelige Klima, at han ikke tænkte paa andet end at underkaste sig den hele Ø, og derfor gav Befaling til at udruste en Flaade" [2]). Det vil nedenfor sees, at Magnus's Forbund med Muirkertach ikke sluttedes førend efter hans Ankomst til de irske Farvande; men det er alligevel ikke usandsynligt, at Magnus allerede før Udgangen af 1101 har sendt Muirkertach et Gesandtskab med strenge Fordringer, ledsagede af Trusler, og at Muirkertach, for i det længste at afvende Uvejret, har søgt at formilde Magnus ved at ydmyge sig for hans Gesandter, om end just ikke paa den i den Manske Krønike angivne Maade, og ved at sende ham Foræringer. De irske Annaler synes endog at omtale Forberedelserne til Toget allerede i 1101 [3]).

---

[1]) Magnus Barfods Saga, Cap. 34, Snorre, Cap. 25.

[2]) Den Manske Krønike, 1098—1102.

[3]) De fire Mestres Annaler, ved 1101. Der staar: Magnus, Konge af Lochlin, kom for at angribe Irland, som dette Vers tilkjendegiver: „Eet Aar over 1100 . . . . fra Christi Fødsel til Magnus's Ankomst til Erinn." Men da vi nu af andre Kilder vide at Magnus ej kom førend 1102, kan der her

Magnus behøvede dog neppe nogen glimrende Beskrivelse over Irlands Herligheder for at faa Lyst til at erobre Øen: dertil kjendte han og Nordmændene den allerede for godt. Men det var, som man tydeligt kan see, hans Plan at underkaste sig **alle de Lande i Vesterhavet**, som **Nordmændene** i sin Tid havde besat og hvor der endnu fandtes norske Kolonier; derfor maatte Raden omsider ogsaa komme til Irland, om han end ikke havde haft særskilt Grund til at hevne sig paa den irske Konge. Muirkertach havde imidlertid bekriget sin Fiende Donald O'Lochlan med afvexlende Held. Prælaten Donald, St. Patriks Efterfølger, søgte vel at megle Fred imellem dem, men det lykkedes kun for en kort Tid. Kong Donald O'Lochlan udvidede sin Magt ved at underkaste sig Ulster og tage en Søn af Kongen til Fange (1100); samme Aar gjorde Muirkertach, understøttet af de dublinske Nordmænds Flaade [1]), et Tog mod Donalds Lande, men maatte vende tilbage med uforrettet Sag, og Flaaden blev dreven tilbage med stort Tab. Aaret efter var Muirkertach heldigere, da det lykkedes ham at erobre Donalds Kongeborg Ailich, og forstyrre den til Hevn for hans egen Kongeborg Kinkoras Ødelæggelse ved Donald, tretten Aar tidligere [2]), samt derpaa at tvinge de af Donald nys undertvungne Indbyggere af Ulster til at stille ham Gisler. Han gjorde siden et hurtigt Rundtog gjennem hele Irland, hvis Indbyggere overalt synes at have faldet ham til Fode [3]). Men Donald tabte ikke derved Modet; han befriede den fangne ulsterske Kongesøn, sluttede, ved Prælaten Donalds Mellemkomst, Forbund med ham, og optraadte atter som Muirkertachs farlige Fiende. Dette har maaskee bidraget til at gjøre denne, skjønt saa kort Tid efter sin store Sejr, føjeligere til at efterkomme Magnus's Fordringer. Imidlertid søgte han ogsaa at styrke sig ved mægtige Forbindelser udenfor Irland. Sin Datter Lafracot, sandsynligviis den samme, som tidligere havde været bortfæstet til Kong Magnus, gav han den oven omtalte Arnulf af Montgomery eller Pembroke, Broder af den for Magnus's Haand faldne Hugo af Shropshire, til Egte [4]). Kort Tid i Forvejen havde Villjam Erobrerens yngste Søn, **Henrik den 1ste**, efter Broderen, Villjam den 2dens, pludselige

ene sigtes til Forberedelserne til hans Tog og Rygtet om hans Ankomst, der siden efter i de 4 Mestres Annaler udtrykkelig omtales ved 1102, medens de Ulsterske Annaler i dette Aar lade ham komme til Man, ej til Irland.

[1]) Der staar i de fire Mestres Annaler „de Fremmedes (Gall) store Flaade"; Ulster-Annalerne have: „Flaaden fra Dublin".

[2]) Se ovenfor S. 478.

[3]) De fire Mestres Annaler, ved 1101.

[4]) Orderik S. 808.

Død, besteget Englands Trone (1100). Hans første Regjeringsaar foruroligedes af idelige Fejder med hans ældste Broder, Hertug Robert af Nordmandie, og de Baroner, der toge dennes Parti. Den mægtigste og voldsomste af dem alle var Robert af Belesme, en ældre Broder af Arnulf og Hugo, der efter dennes Fald i Anglesey-Sund havde tilkjøbt sig hans Jarldømme [1]), og desuden havde mange andre Besiddelser, saavel i England som i Nordmandie [2]). Uagtet Kongen og Hertug Robert om Høsten 1101 havde sluttet Fred med hinanden, afholdt dette dog ikke Jarlen Robert fra at befæste sine Borge, for paa egen Haand at sætte sig op mod Kongen. Han indgik endog Forbund med de tre vælske Fyrster [3]), og hans Broder Arnulf, der gjorde fælles Sag med ham, bejlede ved Sendebud til den irske Kongedatter, hvis Haand strax blev ham tilsagt, og med hvem han ej alene fik prægtige Løfter om kraftig Understøttelse, men ogsaa Udsigt til, efter Muirkertachs Død at bestige hans Trone [4]). Paa denne Maade havde der formet sig en Koalition mod Kong Henrik, bestaaende af begge de nys nævnte Jarler, de tre vælske Fyrster, og Kong Muirkertach, hvilken igjen paa sin Side derved haabede at faa Understøttelse, saavel mod sine Fiender i Landet selv som mod Kong Magnus. Denne havde allerede ved Fredsslutningen med Kong Eadgar ophørt at staa i en afgjort fiendtlig Stilling lige over for det anglo-nordmanniske Parti i Skotland, eller England overhoved. Skjønt det er rimeligt, og næsten maa ansees som vist, at han havde været forlovet med Kong Eadgars Syster, synes dog ikke hans venskabelige eller i det mindste fredelige Forhold lige over for Skotland eller det engelske Parti at være rokket, da hun i Aaret 1100 egtede Henrik, strax efter dennes Tronbestigelse. Den Forbindelse, hvori Arnulf af Pembroke, der som den dræbte Hugos Broder og Eftermaalsmand maa ansees for ikke mindre at have været Magnus's Fiende end Kong Henriks, nu traadte med Kong Muirkertach, og den fiendtlige Stilling, som denne, hvem Magnus's Tog nærmest gjaldt, nu ligeledes indtog mod den engelske Konge, maatte nødvendigviis bringe Magnus, da han aller først viste sig i de vestlige Farvande, paa dennes Side lige over for den nys nævnte Koalition. Alt dette maa man nødvendigviis have for Øje, for ret at kunne opfatte Magnus's Stilling, og forklare hans Skridt paa dette Tog.

Magnus havde paa Overfarten meget haardt Vejr at kæmpe med. Han anløb nu, som forrige Gang, aller først Orknøerne med sin hele Styrke [5]). Denne forøgede han her, og fortsatte derpaa Rejsen til

[1]) Ordrik S. 768.

[2]) I Maine er der endnu Sagn om Robert og hans Grusomheder, se Lappenbergs Gesch. Englands, II. S. 232.

[3]) Nemlig Jorwerth, Cadogan og Meredith, Sønner af Blethyn.

[4]) Ordrik l. c. S. 808; jvfr. de vælske Annaler, hos Caradoc.

[5]) Med öllu lidi, staar der i Magnus Barfods Saga Cap. 34.

Syderøerne og Man, medtagende sin Søn Sigurd, der nu havde naaet sit 13de Aar eller den fra de ældste Tider i Norge for Kongerne vedtagne Myndigheds-Alder. Ifølge enkelte Sagaer skal han ogsaa have medtaget Jarlesønnen Erling Erlendssøn, men det er dog et stort Spørgsmaal, om denne ikke allerede var falden i Slaget ved Anglesey; var han det ej, da er det langt sandsynligere, at han i 1099, ligesom Haakon Paalssøn, havde maattet ledsage Magnus til Norge, og nu, saavel som denne, havde fulgt med lige fra Norge af [1]). Magnus begav sig lige til Man, hvor han fremdeles vedblev at lade Huse og Befæstninger opføre. For at skaffe sig det nødvendige Tømmer dertil, gjorde han selv et Besøg over til Anglesey, hvor Fyrst Griffith, der ej deeltog i de øvrige Fyrsters Forbindelse med Robert og Arnulf, tog saare venligt imod ham, og gav ham, som der siges, Frihed til at hugge alt det Tømmer, han behøvede [2]). Hvis Griffith allerede forrige Gang havde erkjendt Magnus for sin Overherre, — hvilket, som vi have seet, er høist rimeligt — da har han vel end mindre denne Gang vovet at negte ham Hyldest som saadan, og hiin Frihed har Magnus altsaa snarere fordret som en Ret, end modtaget som en Gave. Magnus vendte derpaa tilbage til Man, lod trende Borge opføre, og lavede sig til, med det første at angribe Irland. Imidlertid havde Sagerne taget en daarlig Vending for Muirkertachs nordmanniske Forbundsfæller. Robert af Belesme, der aabenbart trodsede Kongens Opfordringer om at falde til Fode og vise ham den tilbørlige Lydighed, var erklæret fredløs, og flere af hans Borge vare allerede erobrede af Kongen, der beleirede den ene efter den anden. En af de væliske Fyrster, som havde taget Roberts Parti, var ved betydelige Indrømmelser og Af-

[1]) Saavel Morkinskinna og Fagrskinna, som Hryggjarstykke og Hrokkinskinna lade Magnus medtage Erling, men Orkneyinga Saga siger udtrykkeligt, at det er uvist, om Erling faldt i Anglesey-Slaget 1098, eller i Ulster, med Magnus, 1103. Da vi nu af Orkneyinga Saga erfare, at Magnus i Mellemtiden 1098—1102 havde Haakon Paalssøn hos sig i Norge, men Morkinskinna og Snorre dog begaa den Feil, at lade Magnus allerede i 1099 udnævne Haakon til Sigurds Formynder, opstaar derved en sterk Præsumtion for at ogsaa deres Angivelse om Erling er falsk. I alle Fald maa han have deelt Skjebne med Haakon. At denne fulgte med Magnus i 1102, sees deels deraf at han omtales som Deeltager i den svenske Krig, og siden dukker op som ankommende til Norge fra Orknø i Aaret 1104 eller 1105; deels af Morkinskinnas Udsagn om at Magnus udnævnte ham til Sigurds Formynder, hvilket i sig selv synes at være sandt, men kun maa henføres til 1102 i Stedet for 1099.

[2]) De væliske Kroniker, se Caradoc. Vore Sagaer vide intet om Magnus's Ophold paa Man ved denne Leilighed, men ogsaa Ulster-Annalerne tale udtrykkeligt derom. Vi gjenkjende ellers saavel i disse Tømmer-Befæstninger, som i dem, Magnus havde opført under sit forrige Tog med Tømmer fra Galloway (se ovenfor S. 574), „Virker" af samme Slags, som hiint paa Kvaldensø, og Anvendelsen af den samme Krigskunst.

staaelser bleven overtalt til at gaa over til Kongen, og herjede nu Roberts Besiddelser med Ild og Sverd. Arnulf var ilet over til Irland for at hente sin Hustru og bringe Undsætning fra sin Svigerfader [1]), men det var saa langt fra, at denne kunde skaffe nogen Hjelp til Veje, at han meget mere gjorde Regning paa Bistand af Arnulf og hans Nordmanner med Magnus. Under disse Omstændigheder var det ikke mere end rimeligt, at begge Medbejlere om Overmagten paa Øen, Muirkertach og Donald O'Lochlan, tænkte paa at slutte Fred med hinanden, for med fælles Kræfter at kunne gjøre de fremmede Erobrere Modstand. Vi erfare ogsaa af de irske Annaler, at den forhen nævnte Prælat Donald virkelig fik stiftet Forlig mellem dem, der skulde vare eet Aar, og selv tog de af dem begge stillede Gisler til sig: men det viser sig af det følgende, at Forliget ej var oprigtig meent fra nogen af Siderne [2]). En irsk Hær, som man maa formode under Muirkertachs egen Anførsel, samlede sig i Dublin, for at modsætte sig Magnus, hvis Skibe allerede synes at have viist sig paa den irske Kyst, maaskee endog hist og her begyndt at herje [3]). Men det kom dog ikke til nogen Fiendtligheder af Betydenhed. Der aabnedes Underhandlinger, som endte med en **Fredsslutning** paa eet Aar, og et Giftermaal mellem Magnus's Søn Sigurd og Muirkertachs Datter Biadmuin (Biadmynja). Hvilken af begge Parter begyndte disse Underhandlinger, siges ingensteds ret tydeligt. De irske Annaler fortælle kun, at Muirkertach sluttede Freden, og gav Magnus's Søn Sigurd sin Datter til Egte med mange Kostbarheder og andre Gaver [4]). De vælske Kroniker melde

---

[1]) De vælske Kroniker, hos Caradoc. Fra denne eller den strax følgende Tid skriver sig vel et Brev fra Muirkertach til Landfranks Efterfølger, den berømte Erkebiskop Anshelm i Canterbury, hvori han takker ham for den Hjelp, han har ydet ham og hans Svigersøn Arnulf (Anselmi epistolæ IV. 83.)

[2]) Ulster-Annalerne og de fire Mestres Annaler. Hine omtale Forliget strax efter, disse strax før Forliget med Magnus; men da man erfarer at Fiendtlighederne i det næste Aar allerede begyndte sidst i Juli, og Forliget saaledes maa være udløbet lidt før, maa det og være sluttet i det seneste i Juli 1102, og til den Tid vare Underhandlingerne med Magnus endnu neppe begyndte.

[3]) Der staar i Magnus Barfods Saga Cap. 34, at han strax herjede i Irland. Det er ej usandsynligt at dette har skeet forend han endnu kom til Man, især ved Farten gjennem det smale Sund ved Kantire, hvor hans Skibe kom lige under den irske Kyst.

[4]) Ulster-Annalerne have: „Magnus, Konge af Lochlin, kom med en stor Flaade til Man, og der blev sluttet Fred paa et Aar mellem ham og Irlands Mænd". Inisfallens Annaler: „Muirkertach indgik Svogerskab med Frankerne (d. e. Arnulf og Nordmannerne) og Lochlinerne (d. e. Magnus og Nordmændene)". De fire Mestres Annaler: „En irsk Hær forsamlet i Athcliath (Dublin) for at modsætte sig Magnus og de Fremmede fra Lochlin, der

at Magnus, efter sin Tilbagekomst til Man, sendte Mænd til Muirkertach for at forlange hans anden Datter til Egte for sin Søn, hvilket Forlangende strax blev opfyldt, hvorpaa han udnævnte sin Søn til Konge af Man. Vore Sagaer fortælle ligeledes, skjønt, som vi have seet, paa et urigtigt Sted, at Magnus fik Muirkertachs Datter Biadmynia til Hustru for sin Søn Sigurd, og at han satte ham til Høvding over alle de der vester erobrede Lande, og gav ham Kongenavn. Naar man seer hen til den Frygt, Muirkertach, ifølge den Manske Krønike, nærede for Magnus, og de Opofrelser, hvorved han øjensynligt søgte at tilkjøbe sig Freden, bliver der størst Sandsynlighed for, at de egentlige Fredsforslag ere udgaaede fra ham. Men dette hindrer dog ikke fra at antage, at Magnus foreløbigt kan have sendt et Gesandtskab til ham, med en overmodig Opfordring af samme Slags som den tidligere, nemlig om at underkaste sig og hylde ham, uden at lade det komme til Kamp, og at Muirkertach i det væsentlige har føjet sig derefter. Vi have seet, at Magnus ved den tidligere Fredsslutning med Muirkertach fæstede dennes Datter Lafracot. En lignende Forbindelse søgte man nu, til Fredens Bekræftelse, at tilvejebringe, men da hiin Datter imidlertid var bleven gift med Arnulf, og Magnus ligeledes med Margrete af Sverige, havde man ingen anden Udvej end at lade Sigurd egte Muirkertachs anden Datter Biadmuin, skjønt hun paa denne Tid i det højeste var 9 Aar gammel, og han i sit trettende [1]). Hvad yderligere Betingelser der vedtoges, nævnes ej; men da den i det hele taget paalidelige Ordrik endog synes at lade Magnus udstrække sine Kolonisations- eller rettere Befæstnings-Forsøg til Irland selv [2]), hvorved hans bestemte Hensigt, at fatte blivende Fodfæste paa

vare komne for at herje Irland, men de sluttede Fred for eet Aar med Irlands Mænd, og Muirkertach gav sin Datter til Sichraid, Søn af Magnus, og skjenkede ham mange Klenodier og Gaver". De vælske Krønikers Udsagn hos Caradoc er allerede anført ovenfor, S. 514, Anm. 4.

[1]) Hendes Alder angives nemlig i 1098, hvortil, som vi have seet, Giftermaalet urigtig er henført, til fem Aar, Sigurds til ni. Men da man af denne sidste Angivelse kan see, at Sigurds Alder ej er anført, som den var paa den Tid, Bryllupet virkelig holdtes, men derimod som den var i 1098, er det ikke usandsynligt, at en lignende Reduktion ogsaa kan være foretagen med Kongedatterens Alder. Herved er dog at merke, at det for den senere Sagabearbejder var lettere at regne sig til Sigurds Alder i 1098, end til den irske Kongedatters, saa at Talangivelsen for hans Vedkommende kan være reduceret, Brudens derimod bibeholdt uforandret. Det er saaledes nok muligt, at hun ved Giftermaalet 1102 virkelig kun var 5 Aar gammel.

[2]) Da Ordriks Ord ere noget dunkle, anføre vi dem her saaledes som de lyde i Originalen: Ea tempestate Magnus, Northvigenarum potentissimus rex, insulas Britanniæ circumivit, et desertas cum ingenti classe insulas usque

Hen, tydeligt aabenbarer sig, maa man formode, at Muirkertach denne Gang deels i Almindelighed har maattet anerkjende Magnus som sin Lensherre, deels særskilt har forpligtet sig til at overlade ham Dublin med tilhørende Distrikt, hvilket, lige saa vel som Man, hørte til de ældre norske Besiddelser paa den Kant, og desuden endog havde været forenet med Riget i Man, indtil Muirkertach fik Gudrød Meranagh fordreven. Derhos maa Muirkertach nu, som tidligere, have frasagt sig alle Fordringer paa Man og Sydernerne, og fremdeles, som før, have knyttet alle Indrømmelser og Afstaaelser til sin Datters Haand, saaledes at Afkaldet skede til Fordeel for den Mand, hun egtede. Første Gang, da Magnus fæstede Lafracot, var det ham selv, til hvem Afstaaelsen skede; og da Muirkertach desuagtet senere befattede sig med de Manske Anliggender, som om ingen Afstaaelse havde fundet Sted, var det ogsaa i sin Orden, at Forbindelsen hævedes. Denne Gang var det derimod Magnus's Søn Sigurd, til hvis Fordeel Overdragelsen nu tilsyneladende fandt Sted, og denne Overdragelse var vel ogsaa den egentlige Aarsag til, at Magnus, sandsynligviis paa Bryllupsdagen, gav sin Søn Kongenavn. Den oftere nævnte anglo-nordmanniske Skribent Ordrik omtaler Muirkertachs Ferd, som om han hverken meente det oprigtigt med Arnulf eller med Magnus, men pønsede paa, ved given Lejlighed at svige dem begge [1]. Det er ogsaa, som det nedenfor vil sees, temmelig sandsynligt at Muirkertach har næret saadanne Planer, især med Hensyn til Magnus, der maa have været ham en særdeles uvelkommen Gjest, ligesom vi erfare, at han virkelig opførte sig svigagtigt mod Arnulf; men vore Sagaer hentyde dog ikke ligefrem paa noget Forræderi. Af disse, sammenholdte med de irske Annaler, sees det derimod, at Muirkertach har søgt at drage Nytte af Magnus's Nærværelse, for ved hans Hjelp at kunne overvælde sin Modstander Donald, saa snart Fredsaaret var udløbet [2], og at Magnus maa have forbundet sig til at staa Muirkertach bi.

---

in Hiberniam introivit; ibique colonis callide constitutis, oppida et villas aliarum more gentium construi præcepit. Irenses igitur ei nimis inviderunt o. s. v (S. 812). Her er Spørgsmaalet, om Ordet ibique gaar paa Øerne eller paa Irland. Det sidste falder dog naturligst, især da Magnus's Forsøg paa at kolonisere Øerne tidligere har været omtalt.

[1]) Irenses igitur ei nimis inviderunt, et totis nisibus infestare conati sunt, doloque seu vi pessumdare hostes machinati sunt . . . . porro, congregati omnes (her sigtes til Samlingen i Dublin) formidabilem Magnum veriti sunt, nec proeliari cominus cum illo præsumserunt, sed de proditione nefaria in ipsum machinari studuerunt.

[2]) Anderledes kan man nemlig ikke forklare enten vore Sagaers udtrykkelige Vidnesbyrd om Magnus's og Muirkertachs Krigsforetagender i Forening, eller de irske Annalers Beretninger om Muirkertachs Tog i 1103. Saavel

Dette udelukker imidlertid ikke Rimeligheden af at han kan have ført et falskt Spil med Hensyn til Magnus, og navnligen synes man at maatte tro, at han har gjort ham det samme falske Løfte for Sigurds Vedkommende, som han tidligere synes at have forespejlet Arnulf, nemlig at Giftermaalet med Datteren ogsaa skulde medføre Retten til at vorde hans Efterfølger paa Irlands Trone. Over alle disse Forhandlinger hviler der ellers et saadant Mørke, og Beretningerne om dem ere saa mangelagtige, at man med Hensyn til deres nærmere Indhold alene kan tage sin Tilflugt til Gisninger, der væsentligst grunde sig paa de efterfølgende Begivenheder; Forliget bekræftedes med Gisler, som begge Konger gjensidigt stillede hinanden. Formanden for de Gisler, som Magnus sendte til Muirkertach, var Skalden Gisl Illugesøn; de skulle have fundet en god Modtagelse og Behandling hos ham [1]).

Da den oprørske Jarl, Robert af Belesme, hørte at dette Forlig var kommet i Stand, haabede han strax at kunne faa Understøttelse af Magnus, og sendte Bud til ham med Anmodning derom; men Magnus vilde ikke indlade sig herpaa [2]), og Robert, som nu belejredes i Shrewsbury efter at have mistet alle sine øvrige Borge, og ingen yderligere Udvej øjnede, overgav sig imod Løftet om at han og hans Brødre Arnulf og Roger maatte beholde Livet og uhindret forlade Landet [3]). Robert drog over til sine Besiddelser i Maine; Arnulf opholdt sig endnu, som vi have seet, hos Muirkertach, og har vel nu været ham mere til Byrde end til Nytte: en Omstændighed, der heel vel forklarer Muirkertachs senere Opførsel imod ham. Imidlertid drog Magnus over til Irland, hvor han, paa Grund af Forbundet, blev venskabeligt modtagen af Muirkertach. Vore Sagaer fortælle, at han strax i Forening med Muirkertach indtog Dublin

---

vore Sagaer som de irske Annaler synes ene at give Ulsterboerne Skylden for Magnus's Drab.

[1]) Den utrykte Jon Ægmundssøns Saga. Denne meddeler herom følgende mærkelige Anekdote: i Følge med Gislerne var en Nordmand, som sagde at han kunde tale godt irsk og bød sig til at hilse Kongen i de øvriges Navn. Gisl tillod ham det, og han sagde da: male diarik; men dette betyder paa vort Sprog „forbandet være du, Konge". Da tog en af Kongens (d. e. Magnus,) Mænd Ordet, og sagde: „Herre, denne Mand er kun Nordmændenes Træl"; hvortil Muirkertach svarede: algeira ragall, hvilket betyder paa vort Sprog: „den mørke Gaade er vanskelig at kjende" (úkunnug er myrkgáta). Disse irske Sprogprøver ere vel, som man maa formode, heel forvanskede af ukyndige Afskrivere, dog gjenkjendes tydeligt i den første, der vel rettest burde skrives maledia rik Ordene mailleachd (udtalt omtr. maillehd ɔ: Forbandelse og righ ɔ: Konge.

[2]) De vælske Krøniker hos Caradoc.

[3]) Caradoc, l. c. Ordrik, S, 808, 809; Chron. Sax., Florents, ved 1102.

og en stor Deel af det tilliggende Landskab [1]). Men da de irske Annaler ikke omtale et eneste Krigsforetagende paa Øen selv i Aaret 1102 efter Magnus's Ankomst, og da Muirkertach desuden allerede var i Besiddelse af Dublin siden 1094, i hvilket Aar han erobrede Staden og Gudrød Meranaghs Besiddelser i Leinster, endog, som det synes, ved Magnus's Hjelp [2]), er det aabenbart, at Sagabearbejderne her netop have haft denne Begivenhed under Magnus's første Vesterhavstog for Øje, og forvexlet den med den fredelige Afstaaelse af Dublin med Distrikt, som upaatvivlelig udgjorde en af Hovedbetingelserne for Traktaten mellem Muirkertach og Magnus. Denne har vistnok ved sin Ankomst strax faaet Staden overgiven i sin Vold, og ej alene besat den med sine Folk, men paa sin sædvanlige Viis ogsaa opført Borge og lagt Besætninger andenstedst rundt om i hele Landskabet, for først og fremst at sikre sig denne norske Hovedbesiddelse [3]). For øvrigt

[1]) „De vandt begge tilsammen meget af Dublin og Dublinshire". Magnus Barfods Saga Cap. 34, Snorre Cap. 25. Morkinskinna fol. 24. a. b. saa vel som Fagrskinna tale temmelig vidtløftigt om Dublins Indtagelse (om Høsten, tillægger Fagrskinna) uden dog at nævne Muirkertach. Magnus, heder det i Morkinskinna, sagde til sine Mænd: „I vide, at vi have gjort flere Tog vester til disse Lande (et merkeligt Udsagn, der middelbart bekræfter, hvad ovenfor er anført, at han allerede i 1093—94 hjemsøgte Irland); men at vi nu have et langt større Foretagende for os end før, da dette Land er saa rigt; sejre vi over Irerne, ville vi saaledes vente et herligt Bytte; især er denne Borg saare rig". Da svarede, heder det, Sigurd Sigurdssøn (maaskee den vise S. af Hvitastein,): „vi ville Alle gjerne udrette noget til eders Hæder, men tvivle meget, om I her ville vinde nogen Ære, da Landet er sterkt befolket og Indbyggerne svigagtige; saaledes gik det med eders Frænde Kong Harald, at Landet først blev ham overgivet, men han selv dog siden svegen. Det bedste havde derfor været, om I havde siddet roligt hjemme i eders Rige". Kongen svarede da, at man maatte udføre hvad der engang var begyndt, og at man nok vilde have Fremgang, naar man kun viste Mod og Dygtighed. Borgen blev, siges der, omsider vunden, skjønt med mange Kneb.

[2]) Se ovenfor S. 479.

[3]) At Morkinskinna virkelig forvexler dette Tog med et tidligere, sees deraf, at den blandt de Mænd, der fulgte med Kongen, nævner Agmund Skoftessøn; imidlertid er det ikke saa urimeligt, enten at en Samtale, som den oven anførte, kunde have været holdt mellem Magnus og en af hans Mænd ved Belejringen af en anden Borg under Toget 1103, eller at Magnus ikke aldeles uden Kamp fik hele Dublinsdistriktet med tilhørende Borge i sin Vold; men Belejringen af Dublin selv tilhører dog aabenbart 1094. At Magnus virkelig fik et Stykke af Irland, (der ej kan have været andet end Dublin m. m.) og sikrede sig det ved Befæstninger, sees saavel af Thjodrek Cap. 32, hvor der staar at han underkastede sig en Deel af Øen, som af Roger Hoveden (Savile S. 599) og Ordriks ovenfor anførte Udsagn, at Magnus indsatte coloni (hvilket her maa betegne Besætninger af Krigere) og byggede Borge og Byer i Landet, ligesom og Morkinskinnas og Fagrskinnas Beretning om, at han efterlod Besætning i Dublin, vidner om det samme. Derhos anføre Kongesagaerne et Vers af Magnus, kvædet under Slaget 1103, kort før hans Fald, hvoraf

kom han vel saa silbigt paa Aaret til Irland, at der inden næste Vaar ej kunde være Tale om noget Krigsforetagende af Betydenhed. Vintren tilbragte Magnus hos Muirkertach paa hans Fædreneborg, Kinkora [1]). Vaaren derefter, heder det i vore Sagaer, droge begge Konger til Ulster, og holdt mange Slag der. Her sigtes der øjensynligt til nogle Krigsforetagender i det nordlige Irland, som i de irske Annaler omtales paa følgende Maade. Der udbrød en stor Krig mellem Indbyggerne af Cinel-Eoghain, d. e. Landskabet Tyrone, og Indbyggerne af Uladh eller Ulster (det vil sige det egentlige Ulster, eller Landskaberne Down, Louth m. m.). Muirkertach med Mændene fra Munster, Leinster, Ossory og Meath, saa vel som de fornemste fra Connaught, alle med deres Konger, droge til Cobha-Sletten (i den nordlige Deel af Landskabet Down) for at komme Ulsterboerne til Hjelp. De droge derfra til Ardmagh, og belejrede den en Uge; imidlertid rykkede Donald O'Lochlan imod dem med en Hær, bestaaende af Mænd fra det nordlige Irland, og slog Lejr lige i deres Nærhed, hvorved han hindrede dem fra at herje videre der i Egnen. Da Mændene fra Munster vare trætte af at ligge der, gik Muirkertach til Aenachmacha, derfra til Eamhain (Steder i Nærheden) og ad en Omvej igjen til Ardmagh, hvor han skjenkede 8 Örer Guld til Alteret, og lovede 8 Snees Køer. Derfra vendte han tilbage til Cobha-Sletten, hvor han efterlod Mændene fra Leinster og en Deel af dem fra Munster, og gjorde selv, ledsaget af Kongerne af Meath og Connaught, et Strejftog til Dalaraide (sydøstenfor Loughneagh) [2]). Paa dette Tog faldt hans Frænde Duncan, Tirdelvaghs Søn, og mange andre fornemme Mænd. I hans Fraværelse angreb Donald O'Lochlan den Hærafdeling, han havde efterladt paa Cobha-Sletten. Denne forsvarede sig med stor Tapperhed, og et heftigt Slag blev saaledes holdt paa Cobha-Sletten, Onsdagen den 5te Au-

det tydelig sees at Dublin tilhørte ham, se nedenfor S. 554. For øvrigt kan det ikke længer vække Forundring, om Begivenheder fra et af Magnus's Tog ere af Sagabearbejderne kastede hen til et andet, efter de mange og iøjnefaldende Exempler paa slige Omkastninger, som allerede have været anførte.

[1]) I Sagaerne staar Kunnaktir d. e. Connaught, og Muirkertach kaldes Konge af Connaught. Dette var han visstnok, for saa vidt han havde Overherredømmet over denne Provins, men „Connaught" er dog aabenbart her, som tidligere (se ovenfor I. 2. S. 644) urigtigt sat i Stedet for „Kankara" (Kunnjáttaborg, Kunnaktaborg, Kunnaktir i Stedet for Kankaraborg, Kankuram). Kinkora var, som vi have seet, bleven ødelagt af Donald O'Lochlan i 1088, hvilket Muirkertach havde hevnet ved at ødelægge Donalds Borg Ailich i 1101; men Kinkora var dog imidlertid igjen opbygget, da den ellers ikke, som de irske Annaler fortælle, kunde opbrændes af Lynild i Aaret 1107 med 70 Tønder Mjød og Øl.

[2]) Det er høist sandsynligt at han var dragen hen for at møde Magnus (se nedenfor), thi denne maa netop have herjet paa Kysten af Dalaraide, nær ved Down.

gust, 8 Dage efter deres Ankomst did [1]). Men Enden blev dog, at de lede et stort Nederlag, og at en Mængde af dem bleve dræbte. Blandt de Faldne nævnes, foruden Kongen af Leinster, ved Navn Muirkertach Mac Gillamoholmagh, og mange andre irske Stormænd, ogsaa en Mængde af „de Fremmede" fra Dublin, af hvilke tre Mænd særskilt navngives, nemlig Thorstein Erikssøn, Paal Aamundssøn, og „Beollan Armunn" [2]). Sejrherrerne vendte med Triumf tilbage, bringende med sig et stort Bytte, hvoriblandt det kongelige Telt, Fanen og mange Kostbarheder [3]). At Magnus var med paa dette Tog, eller, hvad der er rimeligst, med sin Flaade understøttede Muirkertach langs Kysten, synes saa meget mere utvivlsomt, som „de Fremmede" fra Dublin, med norske Navne, altsaa vel enkelte af Nordmændene, udtrykkelig omtales blandt Deeltagerne, og Muirkertach desuden ikke i dette Aar gjorde andre Tog til Ulster, hvori Magnus, ifølge Sagaernes udtrykkelige Udsagn, kunde deeltaget, end netop det her omtalte. Men da det er tydeligt nok at see, at dette Tog ganske mislykkedes, bliver det følgelig aldeles urigtigt, naar vore Sagaer fortælle, at Magnus og Muirkertach tilsammen erobrede sig et stort Stykke af Ulster [4]). Hvad Magnus kunde siges at have underkastet sig af Landet, var, som nys anført, Dublin med tilhørende Rige. Derimod er det øjensynligt, at Nederlaget i Ulster har svækket hans Magt saaledes, at han for det første har opgivet Tanken om at gjøre flere Erobringstog, i det mindste i dette Aar, der allerede var saa langt fremskredet [5]).

---

[1]) Muirkertach havde saaledes tiltraadt Toget sidst i Juli.

[2]) Disse tre Mænd kaldes i de irske Annaler „Thorstain mac Eric, Poll mac Amaind, Beollan armunn". De to første Navns norske Form gjenkjendes let; „Beollan" derimod er vanskeligere at bestemme; man skulde snarest gjette paa „Bolle"; Tilnavnet „armunn" kunde næsten tages for „Aarmand". Magnus Barfods Saga og Snorre lade Ulstertoget foregaa allerede om Vaaren, men det er af de irske Annaler tydeligt nok, at det ej tiltraadtes førend i Juli Maaned. Og tidligere kunde heller ikke den mellem Muirkertach og Donald sluttede Stilstand være udløben, se ovenfor. Imidlertid maa Magnus have befæstet sit Herredømme i Dublin, og vedblevet med at anlægge Borge.

[3]) Ulster-Annalerne, de fire Mestres Annaler.

[4]) „Han og Muirkertach holdt mange Slag i Ulster, og vandt en stor Deel deraf", heder det i Magnus Barfods Saga Cap. 25. Morkinskinna siger „at Magnus foor vide om Ulster og underkastede sig Landet"; Fagrskinna (Cap. 239), „at han herjede i Ulster, vandt en stor Deel af Landet og tog Gisler derfra". Hvad Gislerne angaar, da kan det nok have sin Rigtighed, især hvis han drog til Søs, medens Muirkertach drog til Lands, men derfor kan han dog ikke siges ganske at have underlagt sig Landet.

[5]) Det var, som vi have seet, efter den 7de August. Da Magnus faldt den 24de, bliver det øjensynligt at Nederlaget den 7de har tvunget ham til at tænke paa Hjemrejsen.

Sagaerne melde derfor ogsaa, at Muirkertach, efter at Ulster-Toget var tilendebragt, vendte tilbage til Kinkora, medens Magnus gjorde sig færdig til at drage hjem til Norge. At det dog ingenlunde var hans Hensigt at opgive det Fodfæste, han havde faaet paa Øen, men at han derimod rimeligviis allerede til næste Aar agtede at komme tilbage med endnu større Styrke, for at forsøge sin Lykke paa ny og fuldende, hvad han havde begyndt, skjønnes deraf, at han efterlod Besætning i Dublin, hvor han ogsaa lod de Gisler, Muirkertach havde stillet ham, blive i Forvaring.

Forbindelsen med Magnus havde alene bragt Muirkertach Skade, ingen Fordeel. Det eneste, der for ham nogenledes kunde opveje Afstaaelsen af Dublin, og den Ubehagelighed at see Magnus og hans Nordmænd sætte sig fast her, maatte have været en fuldkommen Tilintetgjørelse af Donald O'Lochlans Magt ved Magnus's Hjelp. Men i dets Sted var Donalds Magt usvækket, og hans egen havde derimod paa Cobha-Sletten lidt et Afbræk, som han neppe nogensinde forvandt, medens Dublin dog ej ophørte at være i Nordmændenes Vold, men meget mere skulde tjene dem som Udgangspunkt for fremtidige Erobringstog. Under disse Omstændigheder kan man ej forundre sig over, om Muirkertach og Irerne søgte ved hvilket som helst Middel at skaffe sig Nordmændene af Halsen, og saa tilstrækkeligt at ødelægge dem, at man for Eftertiden ej havde noget Angreb af dem at befrygte. Derfor bliver Ordriks Udsagn, at Irerne søgte at svige Magnus, meget sandsynligt, medens vi dog fremdeles maa gjentage, at vore egne Sagaer ikke tale om noget Forræderi; saa at Muirkertach, om han virkelig havde noget saadant fore, i alle Fald maa have lagt sine Planer yderst fiint, uden at Nordmændene havde mindste Anelse derom. Magnus, fortælles der i vore Sagaer, havde aftalt med Muirkertach, maaskee under dennes Ophold i Dalaraide nær Kysten, at han skulde sende ham en Deel Slagte-Kvæg til Proviant paa Rejsen. Han laa med sin hele Flaade seilfærdig og ventede ved Kysten af Ulster, for, saa snart han havde modtaget Kvæget, at sejle over til Øerne. Men det udeblev Dag efter Dag, og da det varede ham alt for længe, sendte han en Deel af sine Mænd op i Landet, for at paaskynde Affendelsen, paalæggende dem at komme tilbage i det seneste Dagen før Bartholomæusmessen (24de August). Messeaftenen (23de August) kom, men man saa endnu ikke noget til dem. Kongen blev utaalmodig, og tidligt den følgende Morgen, ved Solens Opgang, gik han op i Landet med den største Deel af sine Folk, for at see, hvor der var blevet af dem og det lovede Kvæg [1]). Det var stille Vejr

[1]) I Udgaven af Magnus Barfods Saga i Fornm. Sögur Cap. 85 staar her, aabenbart fejlagtigt, „mánadags aftanin" og „sjálfan mánadaginn" i Stedet for „messudags aftaninn og „sjalfan messudaginn", som Udg. af Snorre

og Solskin: Vejen gik tildeels paa Klopper, over Myrer og Sumpe, omringede af Kratskov. Endelig kom de ud af Kratskoven og op paa en Bakke, hvorfra de havde en vid Udsigt. Her saa de i det Fjerne en Støvsky, som nærmede sig. Nogle meente, at det var en fiendtlig Hær, andre, at det kun var deres egne Kammerater med det længe forventede Kvæg. Imidlertid standsede de, og Stallaren Eyvind Alboge bad Kongen at see sig for og tænke paa Raad. Kongen befalede strax, at man skulde stille sig i Slagorden for at være belavet paa Ufred. Da Støvskyen kom nærmere, saa man dog, at det kun var Mændene med Kvæget; og vendte strax om for at gaa tilbage til Skibene. Dette var omtrent ved Middagstid. Men, da de kom til de nys omtalte Myrer, og kun langsomt bevægede sig frem paa Kloppeme, der laa over de sommesteds meget dybe Sumpe, brød med eet en Mængde fuldt væbnede Irer frem fra alle Kanter af Krattet, angrebe Nordmændene og afskare dem Tilbagetoget. Saaledes lyder i det væsentlige Sagaernes Beretning om Magnus's sidste Tog op i Landet og om Maaden, hvorpaa han blev overfalden. Herved maa dog merkes, at medens de yngre Sagabearbejdelser lade ham sende sine Mænd heelt til Kong Muirkertach for at paaskynde Affendelsen af Kvæget, og de siden udtrykkeligt tilføje, at det Kvæg, Mændene endelig bragte med sig, var afsendt fra Muirkertach, „der holdt alle sine Løfter til Kong Magnus", findes ingen saadan Tilføjelse i den ældste Sagabearbejdelse, der kun fortæller Sagen saaledes som ovenfor er meddeelt, uden at man kan see, om Kvæget virkelig var sendt fra Muirkertach, eller om Nordmændene selv havde hjulpet sig tilrette ved Plyndring. Det sidste bliver det rimeligste, naar man overvejer den store Afstand mellem Kysten af Down, hvor Magnus nu laa, og Kinkora i Nord-Munster, hvor Muirkertach boede. Heller ikke har det vel nogensinde været Meningen, at Muirkertach skulde sende hiint Kvæg lige fra sit Hjem, men alene at han skulde give Ulsterboerne, der paa denne Tid stode under hans Herredømme [1]), den Befaling, til bestemt Tid at fremskaffe Kvæget. Det bliver derfor rimeligt, at Magnus har affendt hine Mænd, hvis Antal neppe kan have været saa ubetydeligt, for at paaskynde Afleverelsen, og, om denne ikke skede med det Gode, da at bruge Trusler, eller endog ligefrem tage med Magt, hvad der behøvedes; under alle Omstæn-

---

har det. Thi Bartholomæusmessedagen faldt i 1103 paa en Løverdag. Morkinskinna lader Magnus tiltræde Toget op i Landet allerede Messeaftenen den 23de; det er dog kun nogle faa Timers Forskjel. Magnus's Dødsdag angives i Nekrologier til 24de August.

[1]) Det er strax ovenfor viist, hvorledes Muirkertachs Tog i Juli 1103 skede for at komme Ulsterboerne til Hjelp; i Aaret 1101, da han stormede Donalds Borg, tog han og, som det heder, Gisler af Ulster, d. e. underlagde sig Provinsen.

digheder maatte deres Ærende være Ulsterboerne høist forhadt, og i deres Øine været betragtet som en Plyndring. Dette forklarer noksom de ulsterske Annalers Udsagn, at Magnus blev overfalden og dræbt af Ulsterboerne paa et Plyndringstog. Men man kan dog neppe antage, at Ulsterboerne have foretaget sig en Handling af den Betydenhed, som at overfalde den norske Konge, for, om muligt, at dræbe ham med hele hans Hær, uden Muirkertachs aabenbare eller hemmelige Befaling, eller i det mindste med hans Samtykke. Ja om end ingen Befaling, intet Samtykke var givet, og Ulsterboerne alene handlede efter egen Tilskyndelse, for at tage deres røvede Kvæg tilbage og hevne sig paa Nordmændene, burde dette dog have været forudseet af Muirkertach, som derfor vistnok med Flid har undladt at sende Magnus den uundværlige Proviant, og derved sat ham i den Nødvendighed, at tage sig selv til Rette og saaledes fremkalde de forbitrede Indbyggeres Hevn. Ordrik fortæller udtrykkeligt, „at enkelte glattungede og veltalende Mænd blandt Irerne svigagtigt kom til Magnus, skuffede ham med falske Løfter, og overtalte ham til, alene med faa Folk at forlade Skibene for at besee Provindsen og modtage dens Overgivelse, saa at han, stolende paa deres troløse Ord, fulgte sine Forførere to Mile op i Landet, hvor en uhyre Mængde Fiender laa i Baghold og brød frem fra deres Skjul" [1]). Kom nu end Magnus ikke ligefrem for at modtage Indbyggernes Hylding, saa var det dog hans Hensigt at modtage og inddrive Rekvisitioner, som Muirkertach ikke havde kunnet love ham, uden derved tilsyneladende at erkjende hans Overlegenhed og Ret til at forlange dem, og det er derfor let at forstaa, hvorledes Ordrik, om han end hørte den hele Begivenhed i det væsentlige fortælle saaledes, som den forefindes i vore Sagaer, dog har kunnet opfatte og gjengive den paa den nys antydede Maade [2]). Det bliver altsaa dog nok temmelig vist, at der virkelig har været lagt en Plan til hans Undergang, og at han er bleven forlokket ved forræderske Løfter.

[1]) Ordriks Ord (S. 812) lyde saaledes i Originalen: „Denique quidam faceti et eloquentes ad eum in dolo venerunt, et frivolis sponsionibus eundem deceperunt, et de navibus egredi ut provinciam viseret atque ad subjectionem sui reciperet, cum paucis persvaserunt. Ille vero perfidis male credulus, ferratos in litore cuneos reliquit et usque ad duo milliaria seductores secutus perniciem suam quæsivit. Ibi enim ingentes inimicorum catervas latitantes invenit, quibus de latebris prosilientibus, audax Northvigena fugere dedignatus prœliari fortiter cœpit".

[2]) Den Manske Krønikes Forfatter viser sig her aldeles unøiagtig; den lader nemlig Magnus blive overfalden og dræbt paa et Rekognosceringstog, som han strax ved sin Ankomst til Irland foretog op i Landet fra Skibene. For øvrigt siger den, at han ved denne Leilighed kun medbragte 16 Skibe. Maaskee han heller ikke har havt flere med sig til Irland, siden Forliget med Muirkertach allerede før hans Ankomst var afsluttet, men har ladet de øvrige blive tilbage ved Man.

Vi ville ogsaa i det følgende erfare, at Magnus's Søn Sigurd krævede Hevn for Faderens Død i Udtryk, der synes at forudsætte en større Brøde paa Irernes Side, end der egentlig kan siges at ligge i et pludseligt og uforberedt Overfald [1]), ligesom han ogsaa strax efter Faderens Død afbrød Forbindelsen med Muirkertach paa en Maade, som vidnede om et afgjort fiendtligt Forhold.

Ved det første Angreb af Irerne faldt mange af Nordmændene, der i adspredte og uordentlige Flokke søgte at komme over de dybe Sumpe, som enhver bedst kunde. „Vore Folk vandre frem under højst uheldige Vilkaar", sagde Stallaren Eyvind Alboge, „og vi maa see til i Hast at finde paa et godt Raad". „Lad blæse Krigssignal", bød Kongen, „saa at den hele Skare samler sig under Merket; vi ville da trække os langsomt tilbage fra Sumpene, thi naar vi først komme paa den aabne Mark, har det ingen Nød". Eyvind foreslog at man heller skulle see til at komme over Sumpene og ned til Skibene; „naar kun I, Herre", sagde han, „undkommer, vil ingen Skade være skeet". „Nej", svarede Magnus, „det passer sig ej for en Konge at fly fra sine Mænd, saa tapre Folk, som jeg her har om mig; lader os heller alle sammen binde an mod Irerne saa kjekt som muligt. Lad mig see, mine Gutter", raabte han til sine Mænd, „at I ej flygte for Brøklingerne [2]); nu gjelder det at I lægge eders Tapperhed for Dagen, og vise, hvad Hjelp I ville yde eders Konge". Men af Nordmændene faldt fremdeles mange i deres uheldige Stilling, medens derimod Irernes Antal hvert Øjeblik tiltog. Flere begyndte allerede at flygte, dog Magnus holdt Stand, og kvad endog en Vise, hvori han ytrede at hans Hu stod til Dublin, og at han slet ikke havde nogen Længsel efter Kvinderne i Nidaros, til hvilke han ikke agtede at komme den Høst, da han elskede en irsk Pige højere end sig selv [3]). Da Kongen endelig var kommen til den nederste og uvejsomste Deel af Sumpen [4]), og Irerne

[1]) Se nedenfor, om Ivar af Fljodes Affendelse, Sigurd Jorsalafares Saga Cap. 27.

[2]) Brœklingar, af brók, Pl. brœkr, Buxe; dette Spottenavn satte Nordmændene paa Irerne formedelst deres besynderlige Nationaldragt, idet de kun havde det ene Been bedækket; se Chroniques d'Enguerrand de Monstrelet Cap. 102. Buchon, Udg. Vol. IV. „La pus grande partie (des Irlandois) allaient de pied, un de leurs pieds chaussé et l'autre nu, sans avoir braies, et pauvrement habillés, ayant chacun une targette et petits javelots avec gros couteaux d'étrange façon".

[3]) Det skulde heraf synes, som om han ikke tænkte paa nogen Hjemrejse; dog maa man ej regne hans Ord i denne Henseende saa nøje. Muligt og, at han for det første ej agtede sig videre end til Man, hvor han maaskee tænkte at overvintre.

[4]) I Magnus Barfods Saga Cap. 36 tales her endog om „Diger", d. e. dybe Grave, gjennem Sumpe.

satte ind paa ham med fordoblet Iver, saa at end flere af hans Mænd dræbtes, kaldte han paa den oplandske Lendermand Thorgrim Skinnhuva, og befalede ham, med sin Skare, der bestod af øvede Bueskytter, at søge at komme over Sumpen og besætte en liden Høide, for derfra at skyde paa Irerne, og saaledes beskjeftige dem, medens Kongen og den øvrige Deel af Hæren fulgte efter. Thorgrim og Oplændingerne gjorde som Kongen bød, men aldrig saa snart vare de komne over, førend de alle kastede Skjoldene paa Ryggen og løb afsted ad Skibene til, saa hurtigt de kunde. Magnus raabte efter ham: „uklogt handlede jeg den Dag, da jeg gjorde Sigurd Hund [1]) utlæg, men endnu dummere var jeg, da jeg gjorde dig til Lendermand, som nu saa skjendigt forlader mig: saaledes havde Sigurd ej baaret sig ad, hvis han havde været her". Imidlertid flygtede dog nu flere og flere, især de, der stode længst borte, og vare komne over Sumpen. Kun Magnus selv og nogle faa Tapre med ham blev staaende. Støttet med Ryggen mod et Træ, stod han under Merket, let kjendelig blandt alle sine Mænd, saa vel ved sin Høide som ved sine Vaaben og sin Klædedragt; han havde en forgyldt Hjelm, et rødt Skjold, hvori en gylden Løve, over Brynjen en rød Silkekjole, hvori en Løve var udsyet med guul Silke saa vel fortil som bagtil [2]); en Kesje (let Spyd) i Haanden, og ved Siden et meget skarpt Sverd, der kaldtes Leggbit, med Hvalrostands Knap og guldomvundet Haandtag. Alle vare enige om, at man ikke havde seet nogen bevæbnet Mand med saa krigersk Holdning, eller nogen mere majestætisk Høvding. Eyvind Alboge var klædt næsten paa samme Maade, og derfor vel ogsaa des mere udsat for Fiendens Vaaben. En Tidlang lod det til, at den lille Skares Heltekamp vilde krones med Held, thi de hug, som Sagaen fortæller, Irerne ned som Bosæ. Men for hver Irer, som blev dræbt, kom der to i Stedet ovenfra Landet. Da det begyndte at tyndes om Merket, fik Kongen et Stik af en Kesje gjennem begge Laar ovenfor Knæet. Han brød strax Skaftet af mellem Benene, idet han raabte: „saaledes bryde vi Sperrelegge [3]), mine Gutter; lad

---

[1]) Dette maa have været en ældre Broder af Vidkunn Jonsson, se ovenfor S. 178, men Anledningen til hans Forjagelse kjendes ej.

[2]) I denne Prydelse for Magnus's Skjold og Vaabenkjortel, saa vel som de anvendte Faner, har man troet at see den første Antydning til Norges Rigsvaaben. Slige Kjoler eller Kapper med Løver paa synes ellers i hine Tider at have været temmelig almindelige, især i Norge, da det om den oftere omtalte Biskop Sigurd fra Glastonbury (se ovenfor S. 193, 194) heder i det glastonburyske Nekrologium ved hans Dødsdag, 5te April, at han havde sendt Klostret 4 Kapper, to „med Løver", og to gule.

[3]) Sperrelegge kaldtes Benet i Smal-Leggen paa Faarenes Bagbeen; ved et eneste Slag at knuse slige Been var en almindelig Styrkeprøve, og skal endnu være brugeligt paa Island.

os endnu stride kjekt; med mig har det ingen Nød!" Men kort efter fik han et Hug af en irsk Sparthe paa Halsen lige ved Skuldrene: dette blev hans Banesaar, og han segnede til Jorden. Vidkunn Jonssøn, som den hele Tid havde staaet ved Kongens Side, hug strax hans Banemand i to Stykker. Kongen kunde endnu mæle saa vidt, at han bad Vidkunn frelse sig ved Flugten; „her", sagde han, „komme vi nu til at skilles ad; du har fulgt mig troligt og kjekt; hils mine Sønner, Frænder og Venner". Med disse Ord opgav han Aanden, og Vidkunn flygtede; dog fik han grebet Kongens Merke og Sverdet Leggbit; Skjoldet var aldeles ødelagt. Han sagde siden, at kun faa af dem, som endnu vare tilbage paa Valpladsen, da han løb afsted, vilde kunne bringe nogen Tidende derfra [1]). Ogsaa Sigurd Ranessøn og Dag Eilifssøn havde holdt ud til det yderste og vare blandt de aller sidste, som flygtede. Eyvind Alboge [2]), Ulf Ranessøn og mange andre Høvdinger vare allerede faldne [3]). Vidkunn selv havde faaet tre Saar, og han nød siden efter almindelig Berømmelse og stor Yndest hos Magnus's Sønner for den Troskab, han havde viist sin Konge lige til det sidste Øjeblik. Det lykkedes ham saa vel som de oven nævnte Mænd, og en Deel andre, hvis Antal dog ikke kan have været stort [4]), at komme ned til Skibene, skjønt uafbrudt forfulgte af Irernes vilde Skarer, som endog lige ved Stranden gjennemborede Mange, der paa et blødt Sted ej kunde komme hurtigt nok frem [5]). De, som frelste sig derfra med Livet, satte strax over til Man [6]), hvorhen rimeligviis ogsaa de Nordmænd, der vare blevne tilbage i Dublin og de omliggende Borge, saa vel som Gisl Illugessøn og de øvrige Gisler, hvilke Muirkertach havde ladet løbe [7]), begave sig ved Efterretningen om Kongens Fald. Det er nemlig tydeligt at

---

[1]) Da de nemlig vare døde eller dødeligt saarede.

[2]) Morkinskinna kalder ham Eyvind Finnssøn, hvilket synes at tyde paa Slægtskab med Thjotta-Ætten.

[3]) At flere Sagaer ogsaa, skjønt neppe rigtigt, nævner Erling Jarlssøn blandt de Faldne, er ovenfor omtalt.

[4]) Den Manske Krønike siger at næsten alle Magnus's Mænd faldt.

[5]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 36.

[6]) De fleste af Kongesagaerne lade dem strax gaa til Orknøerne, hvilket dog, som det nedenfor vil vises, ikke er rimeligt; Øen Man laa desuden lige i Nærheden.

[7]) Jon Ægmundssøns Saga fortæller at Muirkertach, da Magnus begyndte at herje, sagde at Gislernes Liv strengt taget var forbrudt, men at han dog vilde lade dem fare i Fred. Da Magnus, som vi have seet, ej begyndte at herje, førend Muirkertach havde sveget ham, indeholder denne Ytring, for saa vidt den staar til Troende, en Antydning af det fiendtlige Forhold, hvori Muirkertach af egen Tilskyndelse var traadt til Magnus.

see, at Høvdingerne for Hæren nu havde opgivet al Tanke om Besiddelser paa Irland, eller om Oprettelsen af et saadant Erobringsrige i Vesten, som Magnus havde tilsigtet. Derfor medtoge de ogsaa hans Søn, den nys udnævnte Konge, Sigurd, der lod Muirkertachs Datter blive tilbage, og sagde at han ikke vilde vide mere af hende, fordi alle Høvdinger der vester, saa vel irske som skotske, nu vare ham forhadte: et temmelig tydeligt Tegn paa, at saa vel han som hans Mænd anede Forræderi fra Irekongens Side [1]). Mistanken mod ham i saa Henseende maatte blive saa meget sterkere, som han umiddelbart efter Magnus's Fald viste sig som en underdanig Tjener af den engelske Konge [2]), og en aabenbar Forræder mod sin Svigersøn Arnulf og hans Nordmanner. Thi da Irerne, heder det, havde smagt Kong Magnus's og hans Mænds Blod, bleve de grummere, og vendte sig nu pludseligt mod Nordmannerne for at overfalde dem. Kongen selv fratog Arnulf sin Datter, lod hende efter eget Ønske egte sit Sysskendebarn, og stræbte Arnulf efter Livet, hvilken dog, i Tide erfarende det skjendige Forræderi, flygtede over til Sine i Nordmandie.

Paa Orknøerne blev Haakon Paalssøn tilbage som Høvding, dog endnu uden Jarlsnavn, og Sigurd kom endnu samme Høst med Levningerne af den store Hær hjem til Norge [3]). Magnus's Liig blev tilbage i Irland, og begravedes ved St. Patriks Kirke i Down, hvilken synes at have været den By, der laa Valpladsen nærmest. Der nævnes intet om, at Liget senere bragtes over til Norge.

Magnus havde, som det synes i længere Tid, og maaskee under hele sin Regjering, staaet i Forbindelse med en rig Kjøbmand i Lincoln, der skaffede ham de Vaaben, Prydelser, Bohave og andre deslige Sager, han behøvede, imod at have hans Skat (thesaurus) i Forvaring [4]). Ved Efterretningen om Magnus's Fald skyndte han sig hjem til Lincoln, og begyndte at drive en betydelig Handel med de ham betroede Penge, som

[1]) Magnus Barfods Saga Cap. 37, Snorre Cap. 27 og Orkneyinga Saga S. 118 udtrykke sig, som om Sigurd allerede var paa Orknøerne, da han erfoor Faderens Død. Det er visnok ingenlunde urimeligt, at han efter Bryllupet og Kongeudnævnelsen er vendt tilbage fra Man til Orknøerne, men det sandsynligste er dog at han den hele Tid forblev paa Man; ligesom Morkinskinna kun siger, at de tilbagevendende Nordmænd traf Sigurd „vester i Øerne" og toge ham med sig.

[2]) Villjam af Malmsbury V. 409.

[3]) Morkinskinna, fol. 24. b. Fagrskinna Cap. 240. Magnus Barfods Saga Cap. 34—37. Snorre, Cap. 25—27. Thjodrek, Cap. 32. Orkneyinga Saga S. 118. Ordrik, S. 812. Den Manske Krønike.

[4]) Denne Kjøbmand har altsaa været Kongens Bankier, og rimeligviis fra Tid til anden modtaget hans Skatteindtægter i Forvaring. Dette antyder, i hvor nøje Handelsforbindelse Norge stod med England.

om de vare hans egne. Da dette kom Kong Henrik for Øren, fordrede han at Kjøbmanden skulde udlevere ham Pengene. Denne negtede først at have dem i sit Værge, men maatte dog omsider gaa til Bekjendelse, og Henrik skal nu have udpresset af ham ikke mindre end 20000 Pund Sølv. Ordrik, der fortæller alt dette, lægger til, at Kong Henrik glæ-dede sig meget ved Efterretningen om Magnus's Fald, som om en stor Byrde var lettet fra ham, og at hans Magt vel i det hele taget tiltog ved hans Fienders samtidige Uheld, men at han dog især følte sig tryg ved Magnus's Undergang, og stolt over Besiddelsen af hans Rigdomme [1]). Alt dette viser noksom, at Henrik siden Magnus's Forbund med Muir-kertach har regnet ham blandt sine Fiender, og frygtet for, at han efter Irlands Erobring vilde vende sine Vaaben mod England. Sandsynligviis var det ikke uden hans Medvirkning, at Høvdingerne paa Man nu valgte Olaf, en Søn af Gudrød Meranagh, der opholdt sig ved hans Hof, til Konge, og hentede ham derfra ved et Gesandtskab [2]).

Magnus var, da han faldt, kun tredive Aar gammel, og havde her-sket i ti Aar. I hans Dage, heder det i Sagaerne, var der god Fred indenlands, men man havde megen Anstrengelse og Bekostning med de ide-lige Ledings-Opbud, hvorfor man ogsaa kaldte ham „Styrjaldar-Magnus" (af styrjöld, Fejde). Det er ellers et stort Spørgsmaal, om Bønderne i disse urolige Tider vilde have nydt saa fuldstændig Fred indenlands, hvis han ikke ved hyppige Krigstog havde sat sig i Respekt; men rigtignok var det ej nødvendigt for den blotte Landefreds Skyld, at foretage saa store og omfattende Tog, som de han gjorde til Vesterhavet. Det er ovenfor viist, hvilke politiske Hensyn der fremkaldte dem, og hvorledes de efter hine Tiders Begreber lade sig forsvare. Men desuagtet er det aabenbart, at de aldrig havde fundet Sted, hvis ikke Magnus's Lyst og Hug stedse havde staaet til Krig og farlige Æventyr. Det var derfor ogsaa hans Mund-held, naar hans Venner bebrejdede ham, at han paa sine Krigstog ofte uforsigtigt udsatte sig: „En Konge skal stræbe mere efter Berømmelse end efter et langt Liv" [3]). Under en saadan Høvding maatte især Krigsmændene have det godt, og man kan derfor godt forstaa, hvad Sagaen meddeler, at hans Mænd gjorde meget af ham, medens derimod Bønderne fandt ham haard. Hans Skjønhed, ædle Holdning og krigerske Udseende er forhen omtalt. Han var saa høj, at flere endog kaldte ham „Magnus den høje"; dog naaede han endda ikke sin Faders, og end mindre sin Farfaders Højde.

---

[1]) Ordrik, hos Duchêne, S. 812.

[2]) Den Manske Krønike ved 1102 (rettere 1103). Der siges her at Magnus havde hersket over Øen i sex Aar, det vil sige fra og med 1098 til og med 1103.

[3]) Magnus Barfods Saga Cap. 38, Snorre Cap. 28.

Ved den nordre Dør af Mariekirken i Nidaros var der i Stenen indgravet tre Kors, som betegnede hvor højt enhver af dem kunde naa at lysse. Det øverste var Haralds og det laveste Magnus's; Olaf Kyrres var midt imellem begge [1]). Ogsaa den anglo-nordmanniske Forfatter Ordrik vidner om Magnus, at han var sterk og smuk, kjek, gavmild, behændig, redelig og ærlig [2]).

Magnus havde, som ovenfor nævnt, været forlovet, eller som Ordrik vil vide, endog gift med Muirkertachs Datter Lafracot, hvilken Forbindelse dog ej var af Varighed; han havde ligeledes, som man maa formode, været forlovet med Kong Mælkolms Datter Mathilde, og egtede endelig, Aaret før sit sidste Tog til Irland, Margrete af Sverige, med hvilken han dog ikke havde Børn. Derimod efterlod han flere Børn, som han havde haft med andre Kvinder udenfor Egteskab. De to ældste Sønner, **Eystein** og **Sigurd**, havde han allerede faaet før sin Faders Død; Eystein var nemlig fød 1088 eller 1089, og Sigurd 1089 eller 1090, hiin af en Kvinde af ringe Stand, hvis Navn ej anføres, denne af en Kvinde, ved Navn Thora. Den tredie Søn, **Olaf**, var fød henved 1100; hans Moder var Sigrid, en Datter af den ovenfor omtalte anseede Thrønder, Saxe i Vik [3]). Foruden disse, fremstode længe efter hans Død to andre, der ligeledes paastode at være hans Sønner, nemlig **Gilchrist**, eller, som han siden kaldtes **Harald Gille**, der kom fra Irland, og maaskee kan have været Frugten af den Kjærlighedsforstaaelse i Dublin, som Magnus synes at antyde i sit sidste Vers, og **Sigurd**, siden kaldet Slembidjaakn, hvis Moder Thora var en Syster af Olafs Moder, og Datter af Saxe i Vik; hans Herkomst blev almindeligviis betvivlet, og hans Optræden som Magnus's Søn bragte ham omsider Døden, medens Gilchrist derimod var heldigere, da han opnaaede at blive Konge. Magnus havde to Døtre, Ragnhild og Thora. Den første blev siden gift med Harald Kesja, en Søn af Danekongen Erik Ejegod; den sidste blev gift med den islandske Prest Loft, en Søn af den mægtige, lærde og af Litteraturen saa højt fortjente Sæmund Sigfussøn den frode, om hvilken

---

[1]) Magnus Barfods Saga Cap. 32, Snorre Cap. 18; Fagrskinna Cap. 221.

[2]) Ordrik, S. 767. Hans Ord lyde saaledes: Rex Magnus erat corpore, fortis et formosus, audax et largus, agilis et probus, et multâ honestate conspicuus.

[3]) Magnus Barfods Saga Cap. 32, Snorre Cap. 18; Morkinskinna fol. 27 b. Fagrskinna Cap. 241. Det er allerede ovenfor (S. 512) omtalt, hvorledes Ordrik (S. 767) visstnok med Urette, siger at Eystein og Olaf vare fødde i lovligt Egteskab, men at Sigurds Moder var en fangen engelsk Dame af høj Stand, og at han opfostredes af Thore „Ingheriæ filius“.

vi nedenfor komme til at handle nærmere. Thoras rette Herkomst var da endnu ubekjendt, og kom først senere for Dagen [1]).

Magnus var, som vi have seet, selv Skald, og flere af hans Vers ere opbevarede i Sagaerne. Hans Bedrifter ere besungne i Draaper af de islandske Skalde Gisl Illugessøn, om hvilken der allerede ovenfor er handlet, Thorkell Hamarskald og Bjørn den krepphendte. Vers af disse Draaper anføres hyppigt i Sagaen til Bekræftelse paa Beretningens Troværdighed.

49. Eystein, Sigurd og Olaf Magnussønner Konger i Norge. Haakon og Magnus Jarler paa Orknøerne.

Da Sigurd Magnussøn var kommen hjem til Norge med Flaaden fra Vesterhavet, bleve han og hans Brødre strax tagne til Konger, skjønt Eystein kun var 14, Sigurd 13 og Olaf kun tre Aar gammel [2]). Sigurd fik, som Sagaerne udtrykke sig, den østre Deel af Landet at raade over baade med Hensyn til Vejtsler (Krongods-Indtægter) og Skatter; Eystein fik Throndhjem og den øvrige nordre Deel; man skulde heraf slutte, at Olaf fik den midtre Deel eller Gulathingsloven; imidlertid er dette ingenlunde afgjort, og der er endog sterk Formodning for, at han har faaet Oplandene eller en Deel deraf, siden vi efter hans Død, da hans Brødre havde deelt hans Part imellem sig, finde dem en Vinter begge tilsammen paa Oplandene, hvor de toge Vejtsler hver for sig, og hver havde sine Kongsgaarde, som dog laa ganske nær ved hinanden [3]). Da Olaf ved Tronbestigelsen endnu var et Barn, paatoge hans Brødre sig indtil videre Bestyrelsen af hans Trediedeel, og havde tillige Opsigt over ham selv. Denne Deling af Riget er den tredie, eller, naar vi regne den kortvarige Fællesregjering af Magnus Barfod og Haakon Thoresfostre, den fjerde, som fandt Sted siden Olaf den helliges Tid; og det var første Gang, at Riget var deelt mellem trende Konger. Delingen synes dog mere at have vedkommet Indtægterne, end Regjeringen selv. Uagtet det vistnok laa i Sagens Natur, at enhver Konge helst og oftest opholdt sig der, hvor hans Gaarde

[1]) Sturlungasaga, II. 1. jvfr. Jon Loftssøns Enkomiast, Fornm. Sögur X. 432.

[2]) Hryggjarstykke, Hrokkinskinna og Snorre omtale Olaf som 4 eller 5 Aar gammel; Morkinskinna og Fagrskinna derimod som treaarig, hvilket er rigtigere, siden han ved sin Død, der indtraf 12 Aar efter Tronbestigelsen, siges at være 15aarig, og det af de selvsamme, der ved Tronbestigelsen kalde ham fire- eller femaarig.

[3]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 26, Snorre Cap. 24.

saa og hans øvrige Indtægter hævedes, finde vi dog ogsaa ikke saa sjelden at en af dem endog for længere Tid dvælede paa et eller andet Sted, der var beliggende i Broderens Part, fornemmelig i Byerne, f. Ex. Sigurd i Nidaros, Eystein i Sarpsborg, og der udøvede fuldkommen kongelig Myndighed [1]). Spørgsmaalet, hvorledes Delingen var indrettet, bliver her af større Vigtighed end i de foregaaende Tilfælde, fordi den vedvarede i saa lang Tid, mens den længste Delingstid hidtil kun havde omfattet i det højeste et Par Aar [2]).

Dronning Margrete har sandsynligviis efter Magnus's Død og sine Stifsønners Tronbestigelse forladt Norge, og begivet sig enten til sin Fader Kong Inge, eller til sine Medgiftsbesiddelser i Dalsland, hvilket nu, som man tydeligt nok kan see, atter skiltes fra Norge. Faa Aar efter egtede hun den danske Konge Nikolas Svensøn, og bragte ham sandsynligviis de selvsamme Besiddelser i Medgift [3]).

Et eller to Aar efter Magnus's Død (altsaa 1104 eller 1105) kom Haakon Paalsøn fra Orknøerne, hvor han havde været efterladt som Bestyrer, og anholdt om Jarlsnavn og Forlening med Øerne. Dette Forlangende blev ham ogsaa tilstaaet, dog ikke videre end hans Byrd berettigede ham til, og med den Begrændsning, hans Fader Paal havde været underkastet [4]), det vil sige, han fik Jarlsnavn og forlenedes med den Halvpart af Øerne, der havde tilhørt Paal Jarl, medens Erlends Deel, der nu egentlig tilkom dennes Søn Magnus, bestyredes paa den norske Krones Vegne af norske Sysselmænd, snarere, som man maa formode, fordi det var Hensigten at inddrage den som et ved Magnus's Frafald forbrudt Len, end fordi man vilde bevare den for ham. Den herskesyge Haakon overholdt dog efter Tilbagekomsten til Orknøerne ingenlunde den af Kongerne trufne, og vistnok af ham selv med Ed bekræftede Bestemmelse. Thi han underlagde sig strax med megen Voldsomhed alle Øerne, saa vel den kongelige Deel som sin egen; ja han skal endog have dræbt de norske Sysselmænd, der rimeligviis have villet hindre ham i hans uretmæssige Fremferd. Det lader dog ikke til at Kongerne for det første have

---

1) Se nedenfor; jvfr. Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 27, 22.

2) Nemlig Delingen mellem Harald Haardraades Sønner neppe to Aar (Sommer 1067 til April 1069); mellem Magnus Barfod og Haakon fra Høsten 1093 til Februar 1095.

3) Se herom ogsaa ovenfor, S. 539, jvfr. nedenfor, § 56.

4) Dette staar udtrykkeligt i Sigurd Jorsalafares Saga Cap. 1: gáfu konungar hánum jarls nafn ok yfirsókn í Orkneyjum slíka sem haft hafði Páll jarl faðir hans. Det forklares nærmere i St. Magnus's Saga.

gjort noget ved den Sag; det er ogsaa rimeligt, at de store Udrustninger, der paa denne Tid fandt Sted i Norge, og hvorom der strax nedenfor vil blive handlet, aldeles have optaget dem [1]). Magnus, som efter Flugten fra Kong Magnus's Skib havde opholdt sig deels hos en Biskop i Wales, deels i England, deels ved den skotske Konges Hof, og endelig i den sidste Tid paa Katanes, hvor han af Folket var bleven udvalgt til Maormor eller Jarl, raadslog ved Efterretningen om Haakons Anmasselser med sine Mænd om, hvad han skulde gjøre, og de bleve enige om, at han for det første skulde see Tiden an, og heller med det Gode, end med Magt gjøre sine Rettigheder gjeldende: en Fremgangsmaade, der ogsaa passede bedst med Magnus's fromme Sindelag. Saaledes stod det hen et Par Aars Tid, indtil Magnus omsider begav sig over til Øerne, fordrede sin Fædrenearv, og fandt strax et saa stort Parti for sig, bestaaende af hans talrige Venner, Frænder og Besvogrede, at Haakon, som først gjorde Miner til at forjage ham med væbnet Haand, fandt det raadeligst at slutte Forlig i Mindelighed og afstaa Magnus hans fædrene Andeel af Øerne, dog med Forbehold af de norske Kongers Samtykke. Magnus drog derpaa strax over til Norge, hvor Kong Eystein, som da førte Eneregjeringen i Sigurds Fraværelse, hvorom nedenfor, modtog ham paa det venligste, gav ham Jarlsnavn, og forlenede ham med den Halvdeel af Øerne som hans Fader havde haft, og som Haakon foreløbigt havde afstaaet ham. Øernes Bortforlening viser ellers tydeligt, at Kongerne nu med Hensyn saa vel til dem som til Sydersøerne havde opgivet deres Faders Bestræbelse, at bringe disse Skatlande mere umiddelbart under Norges Herredømme, og at de ganske vare vendte tilbage til det forrige Lenssystem, hvilket dog, som det følgende viser, var mere regelbundet og strengere overholdtes end forhen.

50. Udrustninger til et Korstog.

Da Magnus Barfods Sønner vare tagne til Konger i Norge, fortælles der i Sagaerne, kom flere af dem, der vare dragne ud med Skofte Agmundssøn, tilbage, deels fra Palæstina, deels fra Constantinopel; de

[1]) Til denne Mellemtid maa vel et Brev henføres, som Erkebiskop Anshelm af Canterbury tilskrev Haakon, og som findes optaget i Samlingen af Anshelms Breve, IV. 90. Thi hvis Magnus var Jarl paa den Tid, Anshelm skrev, vilde han efter al Rimelighed nærmest have henvendt sig til ham, der var saa streng religiøs og en saa stor Ven af Geistligheden. Men Anshelm, der døde allerede i April 1109, har maaskee neppe engang vidst noget om Magnus's Forlening med Halvparten af Øerne, hvilken indtraf efter Kong

havde erhvervet stor Berømmelse ved deres Rejse, og kunde berette mange Tidender, blandt andet, at de Nordmænd, der vilde tage Tjeneste i Constantinopel, kunde der erhverve sig megen Rigdom. Disse Beretninger, heder det videre, „vakte hos en Mængde Nordmænd Lysten til en lignende Ferd, og de anmodede Kongerne om at en af dem vilde stille sig i Spidsen for Toget. Kongerne samtykkede deri, og besørgede Udrustningerne paa fælles Bekostning; mange Lendermænd og mægtige Bønder besluttede at være med" [1]). Denne Sagaernes Angivelse af de Aarsager, der bestemte Rigets ypperste Mænd, ja endog en af Kongerne, til at foretage saa store Udrustninger, og drage ud paa en saa lang og møjsommelig Ferd, er dog langt fra at være nøjagtig. Udsigterne til Fortjeneste i Constantinopel var her kun en Bisag, thi Toget gjaldt, som vi ville see, først og fremst det hellige Land, i hvilket Nordmændene, som de selv ved Ankomsten udtrykkeligt erklærede, havde til Hensigt at opholde sig en Stund, for at hjelpe til Christendommens, det vil her sige det nys oprettede christne Riges, Udbredelse. Med andre Ord, Toget var et formeligt **Korstog**, og Nordmændene stode paa den Tid i alt for hyppig Berørelse med de øvrige vesteuropæiske Lande, til at den religiøse Enthusiasme, som i disse allerede havde bragt mange Tusender til at tage Korset og ile til det hellige Land for at befrie det fra de Vantroende, ikke ogsaa omsider skulde have forplantet sig til Norge, og her, som andensteds, grebet den store Mængde med en hidtil ukjendt og uimodstaaelig Magt. De fra Skoftes Tog hjemkomne Nordmænds Fortællinger kunne have bidraget til at forhøje og udbrede denne Iver; men vakt var den visselig allerede, og Toget vilde sandsynligviis endog uden dem have gaaet for sig. Et mere iøjnefaldende og næsten lige saa nærliggende Exempel til Efterligning havde man desuden i den Rejse, som den danske Konge Erik Svenssøn

---

Sigurds Udrejse, altsaa efter Høsten 1107, rimeligviis i Løbet af 1108. I Brevet roser han ham, fordi han af Bisskoppen (maaskee Villjam, hvorom siden) har erfaret hans Beredvillighed i at høre Ordet; han opfordrer ham til villigen at lytte til Bisskoppens Prædikener og Lærdomme.

1) Sigurd Jorsalafarers Saga, Cap. 1. Merkes maa det dog, at denne Bemerkning om at Nordmændenes Lyst vaktes til Korstoget m. m. ved de fra Skoftes Tog hjemvendende Nordmænds Fortællinger, kun findes i den yngre Sagabearbejdelse (Hryggjarstykke, Hrokkinskinna og hos Snorre), medens den ældre (Morkinskinna) kun udtrykker sig saaledes: „I Førstningen, da disse tre Brødre sad tilsammen i Riget, og hurtigere end man havde ventet, fik Sigurd Lyst til at ferdes ud af Landet til Jorsaleland, med sine Brødres og og de bedste Mænds Raad i Landet, for at kjøbe sig Guds Miskun og god Berømmelse". Det tør saaledes nok hende, at hiin Bemerkning kun er et senere Tillæg, mere gjort efter Gisning om hvad man ansaa rimeligt, end efter udtrykkelig Beretning.

(Ejegod) i Aaret 1103 tiltraadte, for at drage til det hellige Land. Vel var dette ikke noget egentligt Korstog, kun en Pilegrimsrejse, og han naaede heller ikke sit Bestemmelses-Sted [1]); men man saa dog her en Konge i egen Person drage afsted; og den Udmerkelse, Erik nød paa Rejsen, kunde nok vække Lysten hos de norske Konger, især den ærgjerrige Sigurd, til at optræde med endnu større Glands end han, og udføre Bedrifter, hvis Ry vilde gjenlyde over hele Europa og vedvare til de fjerneste Slægter.

Hermed er det dog ikke sagt, at jo flere, og det temmelig mange af dem, der toge Korset under ham, have haft i Sinde at sørge for deres egen Fordeel ved Siden af Christendommens, og efter Opfyldelsen af deres egentlige Korstogs-Løfte at søge Lejlighed til at erhverve en Deel af det byzantinske Guld, der efter Sigende skulde sidde saa løst. Men Kongen og hans fornemste Mænd kunde ikke tænke paa noget saadant, thi dette var aldeles under deres Værdighed. Den Anledning til at vinde Guld og Berømmelse, som Væringetjenesten i Constantinopel allerede i henved et Aarhundred frembød, var desuden altfor vel bekjendt i Norden, til at Nordmændenes Opmerksomhed behøvede at henledes derpaa ved hjemvendende Korsfarere. Ene og alene den Omstændighed, at Væringekorpset den hele Tid siden den første Oprettelse havde været vedligeholdt, og fremdeles bestod i sin fulde Anseelse, forudsatte en stadig, uafbrudt Tilgang fra Norden. Vistnok var Væringekorpset i den senere Tid blevet sterkt rekruteret ved Angler, eller maaskee Anglo-Daner, der flygtede fra England formedelst Nordmannernes Undertrykkelser, og, venskabeligt modtagne af Kejser Alexius Komnenus, endog skulle have dannet et Slags Koloni nær ved Constantinopel [2]); men at den største Deel af Væringerne dog fremdeles var kommen fra de egentlige nordiske Lande, skjønnes dog lettelig af

---

[1]) Erik døde, som bekjendt, i Baffa eller Paphos paa Cypern; han foretog Rejsen for at udsone et i Overilelse begaaet Drab; se herom Saxo, 12te Bog, S. 607; Knytlinga Saga Cap. 79.

[2]) Dette fortælles og omtales af Ordrik paa flere Steder, fornemmelig S. 508 (jvfr. 641, 825; se ogsaa ovenfor S. 57), hvor der staar „at Anglerne, fortvivlede over Frihedens Tab, gik til Kong Sven i Danmark og bade ham gjøre Fordring paa det Land, hans Forfædre, Sven og Knut havde besiddet; at nogle begave sig i frivillig Landflygtighed, og at blandt dem en Deel Ynglinger drog til fjerne Egne, og tilbød Kejser Alexius sin Tjeneste; at han ogsaa modtog deres Tilbud, brugte dem mod Nordmannerne, og byggede til deres Bolig Byen Chevetot (Kibotos) et Stykke fra Byzantium, hvorfra han dog, da de alt for meget foruroligedes af Nordmannerne (nemlig i det første Korstog), flyttede dem til Hovedstaden, og betroede dem det fornemste Palads med de kejserlige Skatte". Det er aabenbart, at Ordrik her urigtigt tænker sig dette som den egentlige og første Oprindelse til Væringekorpset; men om han end har fejlet, maa dog vist Beretningen i sig selv være sand,

flere Antydninger. Blandt andet heder det i den Beskrivelse over Legene paa Hippodromen i Constantinopel, som vore Sagaer meddele, hvor de omtale Kong Sigurds Besøg, og som ej kan grunde sig paa andet end paa hjemkomne Væringers egne Fortællinger, „at der paa Banen fandtes Billeder af Æser, Vølsunger og Gjukunger, støbte af Kobber og Malm saa kunstigt, at de saa ud som om de vare levende, og deeltoge i Legen“ [1]); disse Billeder vare de Statuer af de gamle græske Guder og Heroer, der, som bekjendt, stode opstillede langs den saakaldte Spina, men som paa den Tid ingen Angler, og alene de med de gamle Gudesagn endnu fortrolige Nordboer kunde falde paa at henføre til den gamle nordisk-germanniske Mythologi [2]). Endnu i 1122 omtales en Væringe-Anfører, ved Navn Thore Helsing [3]), der saaledes synes at have været en Mand fra Hel-

især da man baade hos byzantinske og italienske Skribenter finder Væringerne paa denne Tid og senere omtalte som for en stor Deel bestaaende af Angler og talende engelsk, saaledes navnlig de oven (S. 58) citerede Kobinos Cap. 7, Pag. 90, og Galfred Malaterra, III. 27; ligeledes Greven af St. Paul (Duchêne V. 273, og Villehardouin (Cap. 95, Pag. 72). Jvfr. Villjam af Malmsbury II. I Duchênes Udgave af Orderik henføres Udvandringen urigtigt til 1067; den omtales nemlig kun i almindelige Udtryk, og af den Omstændighed, at Alexius Komnenus nævnes som den, der modtog Flygtningerne, sees det at de maa være komne til hans Rige enten strax efter 1081, da han besteg Tronen, eller maaskee i selve dette Aar, da han stred mod Robert Viskard. Udvandringen har vel saaledes især fundet Sted efter Danernes sidste Tog til England 1074 og Valthjofs Henrettelse 1075. Men da det især var de anglo-danske Dele af Landet, som lede under Villjam Erobrerens sidste Krig i Landet selv, bliver det i sig selv rimeligt, at Udvandrerne fornemmelig vare dansktalende; dette bestyrkes og af Saxos Udsagn om Væringerne (S. 610) „Danicæ vocis homines“ og af hans Fortælling om Alexius's Ængstelse for at Væringerne skulde gjøre for meget af Danekongen Erik, thi Erik var netop Søn af Kong Sven, til hvem Anglo-Danerne i England havde sat sit sidste Haab, og hvem i det mindste Udvandrerne maatte ansee for sin rette Herre. Derimod viste Alexius ingen saadan Mistænkelighed i Anledning af Kong Sigurds Nærværelse.

[1]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 13. Snorre Cap. 12. Dette omtales endog i Morkinskinna (fol. 26. a.) hvis egentlige Text nærmest maa henføres til Tiden omkring 1190.

[2]) Om de Billeder, der stode opstillede paa Hippodromens Spina, se Ducange, Constantinopolis Christiana, S. 106; jvfr. nedenfor, S. 589.

[3]) Olaf den helliges Saga Cap. 250, Snorre, Harald Haardraades Saga Cap. 20. Se nærmere herom ovenfor, S. 88, Anm. 2, hvor det er viist, at Fortællingen, saadan som den paa de nys nævnte Steder gives, nærmest slutter sig til det af Kalo-Johannes i Aaret 1122 mod de saakaldte Skyther (Petscheneger o. fl.) vundne Slag, men tillige har forvexlet dette med det, som 1041 blev leveret Bulgarerne udenfor Thessalonika. Men Thore Helsing, hvilket Navn synes at grunde sig paa Eindride unges Beretning, da det ej findes i den ældre Legende, maa vistnok tilhøre den Høvding, der kommanderede Væringerne i Slaget 1122.

singeland i Sverige, og vi ville ligeledes i det følgende oftere finde Nordmænd, Svenske og Danske omtalte som opholdende sig ved det byzantinske Hof [1]). Hiin Islænding, der paa Overfarten fra Norge til England havde haanet den franske Ridder Giffard, var netop nys kommen tilbage fra Constantinopel, hvor han efter al Sandsynlighed havde tjent som Væring [2]). Man kan saaledes vist antage, at der i det hele Aarhundrede neppe hengik noget Aar, uden at der fra Norge og Island rejste Mænd til Constantinopel, for at træde ind i Væringekorpset, eller at Væringer kom tilbage efter et længere Ophold der.

Hvad ellers de gode Udsigter til Ære og Berømmelse angaar, som tilbødes Væringerne i Kejser Alexius's Tjeneste, da har det vist dermed sin fuldkomne Rigtighed. Ingensinde synes Væringerne at have nydt saa megen Tillid og Anseelse som under ham; og da vi i vore Oldskrifter finde Benævnelsen „Kyrialax" (sammendraget for „Kyrie Alexie, Herr Alexius) hvormed han almindelig tiltaltes og omtaltes, ogsaa henført til hans Eftermænd, maa man antage at hans Regjeringstid har været betragtet som Væringernes Guldalder, og hans Personlighed som saa fremragende, at den i sig har optaget alle de øvrige Kejseres, som vore Forfædre lærte at kjende [3]). Et Beviis paa den Tillid, Kejserne allerede faa Aar efter Harald Haardraades Bortrejse og endnu under hans Levetid nærede til Væringernes Troskab og Lydighed, saa man, da Kejser Isak Komnenus overdrog Væringerne det ansvarsfulde Hverv at gribe og bortføre i Fangenskab Patriarchen af Constantinopel, der med Trusler vovede at modsætte sig hans kirkelige Reformer [4]). Senere, da de tvende Hærførere Nikephorus Bryennius og Nikephorus Botaniates gjorde Opstand mod den svage Michael Parapinakes (1078), fik den førstes Broder Johannes en Deel af Væringerne til at tage sit Parti; den anden Deel, der var bleven Michael tro, sluttede sig siden, da han frivilligt nedlagde Regjeringen, til Bryennius's heldige Medbejler Botaniates, og søgte tillige at faa dem af sine Landsmænd, der havde taget Bryennius's Parti, til at forlade ham og forene sig med dem, der tjente under den rette Kejser. Budet, som bragte denne Hilsen, blev grebet og bragt for Johannes Bryennius, der til Straf lod hans Næse afskære; men siden efter,

---

[1]) F. Ex. Eindride unge, Reidar Sendemand, jvfr. Olaf den helliges Saga Cap. 280.

[2]) Han hed Eldjarn, og var fra Husavik, se Magnus Barfods Saga Cap. 29. Snorre Cap. 16.

[3]) „Kyrialax" kaldes saaledes Kejseren i de Sagn, som upaatvivlelig vare medbragte af Eindride unge omkring 1150, angaaende Begivenheder, foregaaede under Alexius's Søn Kalo-Johannes.

[4]) Skylitzes S. 632, Zonaras S. 211, 212.

da Nikephorus Bryennius var bleven fangen og blindet, og Botaniates Enekejser, hevnede hiin Væring den ham tilføjede Skjendsel, idet han med egen Haand dræbte Johannes Bryennius, da han tilfældigviis mødte ham paa Constantinopels Gader [1]). Uagtet Væringerne, under Botaniates's korte Regjeringstid, (1078—1081) bleve, uvist hvorfor, saa opbragte paa ham, at de gjorde Opstand for at tage ham af Dage, viste de ham dog, efter at Opstanden var bilagt, en ubrødelig Troskab. Da den fortjente og mægtige **Alexius Komnenus**, mistænkt og bagvasket af Kejserens Yndlinger, selv havde besluttet at styrte Kejseren fra Tronen, og i dette Øjemed ved Smigrerier og Løfter søgte at bringe Hæren, der forsvarede Staden, paa sin Side, raadførte han sig herom med Cæsaren Johannes, der havde taget hans Parti, og bad ham udpege sig dem af Murenes Forsvarere, som han troede lettest at vinde. Johannes fraraadede ham da, som det allerede tidligere er omtalt [2]), at henvende sig enten til de saakaldte Udødelige, eller til Væringerne, da nemlig hine, som indfødde, nødvendigviis maatte være Kejseren ubrødelig tro, og disse, eller, som de og kaltes, Øxebærerne, havde ligesom et Pant fra sine Forfædre arvet Troskab mod Kejserne og deres Bevogtning, hvilken de vilde overholde ubrødeligt og ikke høre et Ord om Forræderi. En anden Sag var det derimod med Nemitzerne (Tydskerne), thi til dem vilde han neppe henvende sig forgjæves, men faa Adgang gjennem det Taarn, de holdt besat [3]). Det gik ogsaa, som Johannes forudsagde: Nemitzernes Anfører Gilprecht aftalte med Alexius's Udsendinger, at han ved Nattetide skulde indlade hans Folk i Byen, og holdt sit Løfte. Da Alexius og hans Mænd paa denne Maade havde faaet Fodfæste i Staden, vare Væringerne atter de Tropper, ved hvilke Botaniates's Tilhængere endnu haabede at kunne faa Bugt med Opstanden. „Giv mig blot", sagde Nikephorus Palæologus til Kejseren, Væringerne fra Thule, skal jeg nok faa Komnenerne fordrevne fra Staden". Men Kejseren vilde nødig lade det komme til aabenbar Krig, og gjorde Alexius det Forslag, at adoptere ham. Da Alexius

---

1) Skylitzes, S. 671.

2) Se ovenfor S. 110, Anm. 3.

3) Nemitzer (Νεμίτζιοι) er aabenbart det slaviske Niemzi (egentlig Stumme; siden Tydskere); deres tydske Herkomst sees deels af Høvdingens tydske Navn Gilprecht (Gilpractus) deels af Constantin Porphyrogenitus's Udsagn S. 898, hvor han siger at Saxerne og Baiererne hørte til Nemitzernes Land. Da „Njemzi" endnu er den sædvanlige Benævnelse paa Tydskerne blandt Russerne, sees det heraf, at Byzantinerne stundom hentede slige Folkebenævnelser fra Slaverne; dette viser og at „Varangi" er optaget ad samme Vej. Nemitzerne dannede et eget Korps, der aller først omtales 1070. Muligt at der blandt dem var virkelige, allerede 1066 udvandrede, Angler.

forkastede det, bleve Væringerne og nogle andre paalidelige Tropper opstillede kampfærdige i Gaderne; men Patriarchen overtalte dog Kejseren til frivilligt at frasige sig Tronen, og derved blev Krigen forebygget. Alexius besteg Tronen som retmæssig Kejser, og Væringerne kunde saaledes nu, uden at svige deres Løfte, paa ham overføre den Troskab, de hidtil havde viist hans Formand [1]). At Alexius efter saadanne Erfaringer om Væringernes Paalidelighed og ubrødelige Troskab indsaa Vigtigheden af at vedligeholde, og om muligt forøge deres Hengivenhed for sig og sin Æt, er hvad man af en Mand med hans Statsklogskab maatte vente; og det er derfor aldeles i sin Orden, at han maaskee i højere Grad end hans Forgængere har søgt at knytte Væringerne til sig ved Gavmildhed og Æresbeviisninger. Og saaledes medførte vistnok hine, fra Levanten tilbagevendende Nordmænds Udsagn om det herlige Liv ved hans Hof bogstavelig Sandhed, om de just ikke indeholdt noget andet, end hvad der allerede tilforn var en bekjendt Sag i Norden.

51. Ophævelsen af Sven Alfivessøns Paalæg.

Til det Korstog, der nu skulde udgaa fra Norge, gjorde Sigurd og Eystein Udrustninger i stor Maalestok, og med betydelige Omkostninger. Men, fortæller Sagaen, „førend Sigurd opnaaede at kunne vælge saa udsøgte Folk til dette Tog, som han vilde, maatte han og hans Brødre i mangt og meget vinde Indbyggernes og den hele Almues Venskab, og da afskaffede Brødrene mange Tyngsler, Byrder og haarde Paalæg, som Konger og Jarler før havde lagt paa Folket, og forvandlede saaledes Trældom til Frihed, hvorved de skaffede sig stor Vennesælhed af hele Almuen" [2]). De Byrder, fra hvilke de befriede Folket, vare, som man af den ældre Frostathingslov kan see, netop Sven Alfivessøns forhadte Paalæg, for hvilke Thrønderne under Haakon Magnussøns Regjering en kort Stund havde været befriede, men som Magnus Barfod atter havde indført [3]). De Retterbøder, heder det i Frostathingsloven, som Kongerne Sigurd, Eystein og Olaf gave alle Lagnauterne (d. e. alle dem, der hørte til Frostathingsforeningen i Almindelighed) er først og fremst Fritagelse for alle

---

[1]) Anna Komnena, II. 10—12, Side 62—68.

[2]) Morkinskinna, fol. 25. a. Jvfr. Ágrip Cap. 45.

[3]) I Hryggjarstykke og hos Snorre, hvor denne Afskaffelse af hine Paalæg omtales senere (Cap. 18) uden at sættes i Forbindelse med Korstoget, nævnes udtrykkeligt Sven Alfivessøns Indretninger, som de der bleve ophævede. Om alt dette, og Paalæggenes Betydning især for Thrøndelagen, se forøvrigt ovenfor, S. 470, 489, jvfr. I. 2, S. 852.

nye og ældre Gaver, (altsaa de vel bekjendte Julegaver); Røykmælen, Rygjarto, Vinjartodde og Smørspand, Afraad, og alslags Landøre; for disse Paalæg skulde alle de slippe, som ellers vare ledingspligtige. Om der for utlæg Mand faldt Arv i hans Fraværelse, skulde nærmeste Arving faa den, ej Kongen. Kom han tilbage og forligedes med Kongen, skulde han selv faa den tilbage. I Fredstid skulde enhver have Lov til at forlade Landet, naar han havde Lyst, og drage hvorhen han havde Lyst; han skulde ej tilbagekaldes, og ved Hjemkomsten skulde han faa alt sit tilbage, med mindre han kom som Fiende med Vaaben i Haand. Jordgravet Gods skulde Finderen have, ikke Kongen, og Landdrotten Landnam af den der grov uden hans Samtykke. Bønderne skulde ej være pligtige at bebygge Kongens Gaarde, naar de ej vilde gjøre det godvilligt: det skulde være Almuens Sag. De samme Retterbøder bleve tilstaaede Haalogalænderne, ligesom disse og særskilt bleve fritagne for de saakaldte Fiskegaver, det vil sige Landslods-Erlæggelse, med den Undtagelse at enhver, der deeltog i Vaagens Fiske, skulde give Kongen fem Fiske. De fik ogsaa de samme Almenninger tilbage, som de havde besiddet i St. Olafs Tid: disse Almenninger maa saaledes Kong Sven, eller Magnus Barfod, have inddraget og erklæret for kongelig Ejendom, ligesom de øvrige Almenninger i Landet. Kongen forbeholdt sig Enekjøbet af alt Pelsverk (Klovare), dog kun nordenfor Omøsund; men Straffen for uberettigt Kjøb bestemtes kun til 3 Mk. Sølv og Tabet af Skindene; og ingen skulde have Lov til at visitere nogen haalogalandsk Mand, uden den dertil særskilt bemyndigede Lendermand eller Aarmand. Fritagelsen for Julegaverne bekræftedes dernæst ogsaa særskilt for Naumdølefylket [1]). De her anførte Fritagelser have ganske Udseendet af at være givne paa Hyldingsrejser, og det er derfor et stort Spørgsmaal, om de ikke snarere aller først have været indrømmede Thrønderne som en Betingelse for Hyldingen paa Ørethinget, end at de skulde have været anvendte som et Middel til at vinde Popularitet og gjøre Folket villigere til at tage Deel i Udrustningerne til Toget [2]). Thi dette udgik, som det udtrykkeligt siges, fra det hele Land, ej fra Thrøndelagen alene, og der lægges, som vi have seet, udtrykkelig Vegt paa den Lyst, der rørte sig hos Folket selv til at faa et saadant Tog istand; ja det heder jo endog paa det ovenfor anførte Sted, at det var Folket, som anmodede Kongen om

---

[1]) Ældre Frostathingslov Afsn. XVI. Cap. 1—3. Om Paalæggene selv i deres oprindelige Tilstand, se ovenfor I. 2. S. 816.

[2]) I Bestemmelsen om Afskaffelsen staar, at den gjelder öllum þeim mönnum er her eru í utgerdum med oss“ d. e. „alle dem, som her ere i Utgerd (d. e. ledingspligtige) med os“. Muligt at dette Udtryk, der kun gaar paa Ledingspligten i Almindelighed, er taget i en Betydning som om det angik Toget til Jerusalem.

at stille sig i Spidsen. Hvorledes dette nu end forholder sig, saa er det vist, at de forhadte Paalæg fra Sven Alfivessøns Dage ophævedes af Magnus Barfods Sønner ved eller strax efter deres Tronbestigelse ogsaa for de Egne af Landet, hvor de endnu vedvarede, og at dette skaffede dem en Popularitet hos det taknemlige Folk, som endog de betydelige Forseelser og Uelskværdigheder, hvori Sigurd siden gjorde sig skyldig, ikke ganske synes at have kunnet udslette.

52. Kong Sigurds Udrustninger, Afreise og Ophold i England og Spanien.

Udrustningerne til Korstoget bleve drevne med Lyst og Omhyggelighed. Men da der til dette Tog alene kunde anvendes Frivillige, eller Mænd, hvis egen religiøse Iver eller Lyst til Æventyr havde bragt dem til at tage Korset, medens man dog paa den anden Side kun ønskede dygtige og udvalgte Folk, medtoge Forberedelserne en lang Tid, hele fire Aar [1]). Men da var ogsaa en Flaade paa 60 Skibe samlet og bemandet med 10000 udsøgte Krigere fra alle Egne af Landet, hvoriblandt mange Lendermænd og andre anseede Mænd [2]). Deres Navne angives ej, men man maa formode at der blandt disse Lendermænd ogsaa har været flere af dem, der nævnes som Deeltagere i Kong Magnus's Vesterhavstog, thi Sigurd var endnu saa ung — kun 17 Aar — at han nok kunde behøve at have ældre, erfarne Raadgivere med sig. Det var allerede aftalt, at Kong Eystein skulde bestyre det hele Rige i Sigurds Fraværelse. Toget gik ud fra Hørdeland [3]), sandsynligviis fra Bergen, hvor Flaaden altsaa maa have samlet sig. Før Afreisen sagde Sigurd til Eystein; „Nu er dette Tog, min Broder, omhyggeligt udrustet med eders Hjelp og Bistand, og det er nu saare ønskeligt at vi maatte opføre os som det sømmer sig Stormænd, og at vi alle maatte vinde saa vel Hæder som Sjælebod“. „Det vil vist gaa dig godt“, var Eysteins Svar, „thi du seer just ud til at

---

[1]) Morkinskinna og Fagrskinna nævne kun tre Vintre; men da vi af fremmede, samtidige Forfattere vide, at Sigurd kom til Palæstina 1110, og alle vore egne Sagaer lade ham tilbringe en Høst, to Vintre og de mellemliggende Tider paa Rejsen derhen, maa han altsaa være dragen ud 1107 om Høsten. Dette angives ogsaa i de øvrige Sagaer, navnlig af Snorre.

[2]) Antallet, 60 Skibe, angives saa vel i Kongesagaerne (Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 2) som af den samtidige Fulcher af Chartres Cap. 36. Ti tusende Mand nævnes af Albert af Aix, XI. 26; han nævner ellers kun 40 Skibe, men dette kan let skyldes Feilskrift eller Feillæsning, nemlig „xl“ i Stedet for „lx“.

[3]) Dette siges udtrykkeligt i Morkinskinna.

kunne lægge megen Dygtighed og Handlekraft for Dagen. Vi skulle imidlertid see til at styre Riget saa godt vi formaa" [1]).

Sigurd afsejlede om Høsten 1107, og styrede først til England, hvor han blev venskabeligt modtagen af Kong Henrik, der efter Magnus Barfods Død ikke længer havde noget at frygte af Norge eller udestaaende med dets Konger, og desuden nu, da han havde overvundet sin Broder, Hertug Robert, og taget ham til Fange (1106), følte sig langt anderledes sikker paa Tronen, end forhen. Henrik tilstod derfor Sigurd strax Fred, da han efter de Tiders Skik forlangte den, og Sigurd tilbragte den hele Vinter i England, med rund Haand uddelende Gaver til forskjellige Kirker, og, som man maa formode, deeltagende i det muntre Liv ved Henriks glimrende Hof [2]). Kong Henrik, fortæller en af vore Sagaer, tilbød Sigurd sit Venskab, siden han havde besøgt ham og var i Begreb med at foretage en Rejse i et saa godt Formaal. „Jeg vil", sagde han, „hjelpe eder med alt hvad I behøve, og jeg kan tænke mig at I trænge til mangt og meget, hvad Penge og Gods angaar, paa en saa stor og langvarig Ferd". Sigurd modtog dette Tilbud med Glæde og takkede ham paa det bedste for al den Ære og venlige Bistand, han forundte dem [3]). Om Vaaren (1108) fortsattes Rejsen langs Frankriges Kyster, men Vinden var ugunstig om Sommeren, og Sigurd mistede endog et Skib i de farlige Strømhvirvler ved Alderney [4]).

Først henimod Høsten ankom de til Gallicien eller Jakobsland i Spanien, hvor Sigurd besluttede at tilbringe den anden Vinter. Han lod anholde hos den Hertug eller Greve, der bestyrede Provindsen, om Tilladelse hertil, saa vel som til at forsyne sin Hær med den nødvendige Proviant, hvorimod han lovede at hans Mænd skulde opføre sig ordentligt og føjeligt mod Indbyggerne. Hertugen samtykkede heri, og sluttede Overeenskomst med Sigurd, hvorved han forpligtede sig til at holde et bestemt Torv saaledes forsynet den hele Vinter, at Nordmændene der kunde

---

1) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 2.

2) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 3, hvor ogsaa Thoraren Stutfeld og Einar Skulesson anføres til Bekræftelse. Sigurds Ophold i England omtales derhos af Villjam af Malmsbury, hans Samtidige V. 410. Han kalder ham her „allerede i sin første Ungdom værd at sammenligne med de kjekkeste". Det er Villjam, der nævner om at Sigurd „forlangte Kongens Fred" og „skjenkede meget Guld til Kirkerne".

3) Morkinskinna, fol. 25. a.

4) Dette siges ej i Sagaerne, men fortælles derimod af Villjam af Malmsbury, V. 410. Der staar nemlig, at Sigurd om Vaaren forlod England, sejlede ud paa Havet, siden besøgte de baleariske Øer, og drog derfra til Jerusalem, efter alene at have mistet eet Skib, der ved at lægge for silbigt ud af Hav-

finde tilstrækkeligt Forraad til deres Indkjøb af Levnetsmidler, hvorimod Sigurd indestod for sine Mænds gode Opførsel. Men den ordentlige Forsyning vedvarede ikke længer end til Julen, fordi Gallicien i den Tid var lidet frugtbart og vistnok ogsaa temmelig slet dyrket, ej at tale om, at Nordspanien endog i vore Dage, saa godt det end er opdyrket, dog ikke frembringer Korn nok til eget Forbrug [1]). Sigurd kunde imidlertid ej tage Hensyn hertil, og sagde til sine Mænd, at da Hertugen ikke havde opfyldt Overeenskomsten, var den derfor ikke længer bindende for dem, og de maatte see til at hjelpe sig selv som de bedst kunde. Han opfordrede dem derfor til at staa ham troligen bi ved Udførelsen af en eller anden kjek og rask Handling, der nu var nødvendig, og hvorved de vilde kunne indlægge sig megen Hæder. Hans Opfordring blev modtagen med Bifaldsraab, og nu gik de løs paa den Borg, hvor Hertugen residerede. Da han kun havde faa Folk hos sig, tog han Flugten, og Sigurd gjorde et stort Bytte, baade af Levnetsmidler og andet Hærfang, som blev bragt ombord paa Skibene [2]). Tidligt om Vaaren (1109) droge de videre, og styrede forbi Spaniens, eller det nuværende Portugals, Vestkyst. Her mødte de en betydelig maurisk Flaade af store Galejer, der krydsede

---

nen, blev opslugt af det forfærdelige Havsvælg, der, som Langobardernes Historieskriver Paal fortæller, findes mellem de seqvanske og aqvitanske Kyster (d. e. mellem Kanalen og det bizcayiske Hav) og hvis Bølger bryde sig med en Larm der høres i 30 Miles Afstand. Hvis man ved første Øjekast vilde slutte fra Ordenen, hvori Villjam omtaler de Steder, Sigurd anløb, skulde det synes, som om han meente at Ulykken skede i Middelhavet; men da han selv udtrykkeligt nævner Stedet, og da det desuden først ved Rejsens Ende var Spørgsmaal om at nævne hvor vidt han medbragte alle sine Skibe, og — hvis dette ej var Tilfældet — ved hvilken Anledning han havde tabt noget af dem: bliver det aabenbart, at Ulykken foregik etsteds ved den franske Kyst. Dette angives nærmere af den Skribent, Villjam her citerer, nemlig Paulus Diaconus, I. 6. Han nævner her den 30 Mile fra den seqvaniske Kyst liggende Ø Ebodia, hvor Larmen af Havsvælget tydeligt høres, og anfører endog en fornem Galler som Øjevidne. Ebodia antages at være det nuværende Alderney, en af de 4 nordmanniske Øer, der nu tilhøre England, i hvis Nærhed der findes en farlig Strøm, kaldet the race of Alderney. Sigurd har altsaa søgt Havn her. At han især fik haardt Vejr i det slemme Farvand omkring Bretagne, er i sig selv rimeligt, og stemmer med Morkinskinnas Udsagn „at han fik seen Bør om Sommeren", saa at han først om Høsten naaede Gallicien.

[1]) Sagaerne sige udtrykkeligt at Gallicien var „skarpt og et daarligt Madland". Jvfr. Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie 1836—37, S. 42, 43.

[2]) Morkinskinna, fol. 25. a. Sigurd Jorsalafarers Saga, Cap. 4. Fagrskinna Cap. 242. Denne siger, at Sigurd i denne Borg dræbte mange Mænd, og fangede mange, som siden udløstes.

paa Sørøvertog. Sigurd angreb dem, sigende at det traf sig belejligt, at Folk paa den Kant kunde see hvorledes Nordmændene forstode at slaas. Efter en haard Kamp lykkedes det Sigurd og hans Mænd at entre, rydde og tage 8 Galejer; de øvrige flygtede, efter at en stor Mængde af Maurerne vare faldne eller omkomne i Søen. Dette regnedes siden for det første egentlige Slag, som Sigurd holdt paa dette Tog [1]). Siden efter landede Sigurd udenfor **Cintra**, hvilket, saa vel som Lissabon og Santarem, i Aaret 1093 havde været frataget Maurerne, men nylig atter var faldet i deres Vold og benyttedes som Udgangspunkt for ødelæggende Strejftog mod de Christne. Som Korsfarer ansaa Sigurd sig forpligtet til at staa de Christne bi mod de Vantroende og vovede et Angreb mod Kastellet, hvilket han indtog efter en heftig Kamp. Han tilbød de Maurer, som han der tog til Fange, at skjenke dem Livet, hvis de vilde antage Christendommen; men da de vægrede sig derved, lod han dem, paa Korsfarerviis, alle dræbe [2]). Sandsynligviis har denne Sejr bidraget til at Henrik af Burgund, den første Greve af Portugal, der den Gang som Vasall under Kong Alfons VI af Castilien beherskede hiint Landskab, Aaret efter kunde indtage Staden. Fra Cintra drog Sigurd til det nærliggende **Lissabon**, der ligeledes atter var faldet i Maurernes Hænder, og derfor, som vore Sagaer udtrykke sig, var halv christent og halv hedenskt. De fortælle, at Sigurd angreb Staden, fik Murene nedbrudte med Valslynger, og trængte ind i den, saa at han tog saa meget Bytte af den, som han vilde, og fik mange af de fangne Vantroende til at antage Christendommen. Men den samtidige Skald Halldor Skvaldre, der har besunget dette Tog, i hvilket han rimeligviis endog selv deeltog, og, som det udtrykke-

---

[1]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 4. Fagrskinna Cap. 242, 243. Denne sætter Kampen med Galejerne efter Slaget ved Lissabon, regner dette for hans første Strid, og forbigaar aldeles Cintra; hvilket dog neppe er rigtigt, da det strider mod Halldor Skvaldres af Morkinskinna udtrykkelig paaberaabte Udsagn. Ogsaa i Halldors Vers, som her citeres, staar der at Sigurd tog 8 Galejer; desto mere paafaldende er det at Morkinskinna, der selv nævner dette, strax ovenfor lader Flaaden kun bestaa af 7. Her maa upaatvivlelig tigir være ubelabt, og Meningen være at Flaaden bestod af 70 Skibe. Kun da bliver det ogsaa en Heltegjerning for Nordmændene at binde an med den.

[2]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 4. Cintra kaldes i Sagaerne og hos Halldor Sintre. Det maa være Cintra strax indenfor Cap la Roca, og ikke, som flere have meent, Santarem, langt ovenfor Lissabon ved Tejo. I Sagaerne fortælles Begivenheden, som om det var Byen selv, der indtoges; men da Grev Henrik i saa Fald ej havde behøvet at indtage den Aaret efter, og Sagaerne selv desuden omtale den som „et Kastel", hvilken Benævnelse ej passer paa en heel By, maa man antage, at Sigurd kun har erobret et til Stadens Befæstninger hørende Kastel, ligesom strax efter ved Lissabon.

ligt heder, ordnede Frasagnet om de Slag, Sigurd holdt paa sin Ferd, taler i det Vers, som handler om den sidst nævnte Kamp, kun om „at Kongen vandt sin tredie Sejr ved den Borg, Folk kalde Lissabon". Da det nu er utænkeligt, at Sigurd, efter først at have indtaget Staden, ved sin Bortrejse skulde have givet den tilbage til Maurerne, og ikke heller overladt den til Grev Henrik, og da det er vist at denne ikke opnaaede at erobre Lissabon, hvilken ej blev indtaget førend længe efter, under hans Søn (1147), er det aabenbart, at den Bedrift, Sagaerne tillægge Sigurd, alene kan have bestaaet i en Sejr over Maurerne udenfor Stadens Mure, eller Indtagelsen af et i Nærheden beliggende og til Stadens Fæstningsverker hørende Kastell [1]). Ved Lissabon, siger Sagaerne, er Grændsen mellem det christne og det hedenske Spanien; det vil sige: Tejofloden skillede mellem den af de Christne erobrede Deel af Portugal, og den sydlige, som endnu var i Moslemernes Vold. Her, i det saakaldte hedenske Spanien, angreb og indtog Sigurd en Borg, som i vore Sagaer og Halldor Skvaldres Draapa kaldes **Alkassa** eller **Alkassi**, hvilket Navn dog neppe er det rette, men kun en Forvanskning af den sædvanlige spanske, fra det arabiske Sprog laante Benævnelse paa et Kastell eller en Fæstning i Almindelighed, nemlig Alcázar; Stedet maa være en eller anden Borg eller befæstet Stad i Strøget mellem Tejo og Njørvasund eller Strædet ved Gibraltar, gjennem hvilket Sigurd dernæst sejlede, uden forinden at lægge til Land [2]). I Strædet mødte han atter en stor Sørøverflaade, som angreb ham, men blev overvunden. Han styrede derpaa videre mod

---

[1]) Det er imidlertid merkeligt, at Alberich af Troisfontaines, ved at omtale Lissabons Erobring 1147 (hos ham urigtigt henført til 1149), der, som bekjendt, skede ved tydske og engelske Korsfareres Hjelp, ogsaa lader en norsk Konge deeltage i dette Tog (Leibnitz's Udg. II. S. 317). Da, som man veed, ingen norsk Konge paa den Tid gjorde noget Korstog, eller deeltog i denne Expedition, maa Alberich eller hans Kilde have hørt noget om Sigurds tidligere Kamp ved Lissabon 1109, og henført den til Stadens Indtagelse 1147. Men Fortællingen, han har hørt, maa da og have meldt noget om at han virkelig skulde have indtaget Byen.

[2]) Sagaernes „Alkassa" have nogle forklaret ved Algeziras, hvilket er aabenbart urigtigt, da dette Sted ligger indenfor Strædet; andre have forklaret det ved Alkazar i Fez i Afrika, fornemmelig af den Grund, at Sigurd senere roser sig af at have kriget i Serkland; men deels ligger Alkazar for langt inde i Landet, deels viser Beskrivelsen af Sigurds Rejse at han ikke anløb Afrika, og desuden behøver „Serkland", som vi have seet, ej at forklares om Afrika, da det bruges om alle i Syden og Østen under Chalifatet staaende Lande, saaledes og det af de Christne ikke undertvungne Syrien; hvortil endelig kommer at „Serkland" paa dette Sted (Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 26) ikke nævnes i Morkinskinna, se nedenfor. Disse og lignende Betragtninger have bragt andre til at søge „Alkassa" enten i den portugisiske

Øst eller Nordøst, indtil han kom til Øen **Formentera**. Her havde en Deel mauriske og afrikanske Røvere [1]) indrettet sig et sterkt befæstet Tilhold i en Hule under et steilt Bjerg, hvortil der var en meget brat Opgang; foran Hulen havde de opført et Brystværn af Steen, og Hulen selv var ligeledes ved en Tvermuur afdeelt i to Rum, et ydre og et indre, hvilket sidste formodentlig tjente som Opbevaringssted for det Bytte, som de bragte med fra deres idelige Røvertog. Sigurd forsøgte et Angreb paa Hulen, men det var umuligt for hans Mænd at komme op ad den bratte Bakke under Hulen, saalænge Maurerne fra Brystværnet kunde skyde og vælte Stene ned paa dem. Maurerne haanede de tilbagevigende Nordmænd ved Raab og Skrig, og ved at vise dem prægtige Tøjer og andet kostbart Bytte, som de med udæskende Trods hængte udenfor Muren og svingede i Luften. Da lod Sigurd to Barker eller mindre Skibsbaade, fyldte med bevæbnede Mænd, i sterke Toug hidse ned fra det øverste af Bjerget foran Hulens Aabning; fra disse Baade sendtes der en saa heftig Regn af Pile og Stene ned paa Maurerne, at disse, der ikke havde gode Forsvarsvaaben, maatte forlade Brystværnet og trække sig længer ind i Hulen. Vejen opad Bjergfoden var saaledes fri, og Sigurd gik med den største Deel af sine Mænd lige op til Brystværnet, fik brudt Hul paa Muren, og trængte ind i Hulen. Maurerne flygtede bagom den indre Muur, og søgte at forsvare sig derfra, men Sigurd lod et stort Baal antænde ved Hulens Indgang, og da Røgen og Ilden tog Overhaand, bleve endeel kvalte, og andre, der søgte at komme ud, faldt for Nordmændenes Vaaben. Ikke en eneste undkom. Her gjorde Sigurd og Nordmændene det rigeste Bytte paa det hele Tog [2]). Fra Formentera droge de til det nærliggende **Iviza**, og derfra til **Minorka**. Paa begge Steder kæmpede de med Maurerne, eller holdt, som Halldor Skald

---

Stad Alcacer do Sal, ved Sado-Floden, ovenfor Setuval, eller i Aljesur i Algarve, lidt nordenfor Cap St. Vincent. Men den første ligger ligeledes alt for langt (over 6 geogr. eller 4 norske Mile) fra Havet, til at Sigurd kunde have vovet sig derop; Aljesur, mod hvis Beliggenhed der for øvrigt ej er noget at indvende, fjerner sig i Udtalen for meget fra „Alkassa". Men da nu alcázar, laant af det arabiske Al Kasr, bruges som Appellativ i Betydningen „Borg", „befæstet Huus", behøver man ikke at antage „Alkassa" for noget Egennavn.

[1]) I Sagaerne (navnlig Fagrskinna) staar „Blaamænd og Serker"; ved de sidste forstaaes Saracener i Almindelighed, ved de første sædvanligvis Negre, dog henførte man til Blaamænd ogsaa alle andre Nationer, hvis Ansigtsfarve var sortagtig, eller nærmede sig Negrenes.

[2]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 5, 6. Snorre Cap. 6. Fagrskinna Cap. 243. Denne Kamp regnes i Halldors Draape for den 6te, den i Strædet for den 5te.

siger, det 7de og det 8de Slag [1]). Efter en samtidig engelsk Beretning skal Sigurd, hvad der ogsaa er det sandsynligste, have hjemsøgt baade Majorka og Minorka [2]).

53. Sigurd i Apulien. Hertug Roger faar Kongenavn.

Fra Minorka tog Sigurd Vejen til Sicilien og Apulien, af hvilke han nu fandt Nordmændenes Efterkommere, Nordmannerne, altsaa sine halve Landsmænd, i fuldkommen Besiddelse. Apuliens Erobring fra Grækerne var allerede bleven fuldført, førend Harald Haardraade endnu havde forladt Constantinopel (1043); under Thankred af Hautevilles Sønner [3]), fornemmelig **Robert Biskard** [4]), var Resten af Nedre-Italien bleven erobret. Robert Biskard havde af Paven faaet de erobrede Lande til arveligt Herredømme, (1059) [5]), og hans yngste Broder **Roger** havde efter heldige Krige med Saracenerne paa Sicilien ogsaa omsider erobret denne Ø, med hvilken Robert allerede efter Indtagelsen af Palermo 1072 havde forlenet ham som arveligt Grevskab. Robert, sin Tidsalders første Kriger og statskllogeste Fyrste, havde for at udvide sine Besiddelser endog vovet at angribe det græske Kejserdømme, overvundet Kejser Alexius, og frarevet ham flere Steder og Besiddelser paa Kysten af Epiros, hvoriblandt Durazzo og Øen Kephallenia, hvor han bortrykkedes fra sin Sejrsbane i Aaret 1085 (17 Juli), faa Uger efter at Pave Gregorius VII, hvilken han nys havde befriet fra den Fare, der truede ham, da han af Kong

---

[1]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 7. Kampen paa Iviza og Minorka forbigaaes i Fagrskinna.

[2]) Villjam af Malmsbury V. 410. Han forfærdede", heder det her, „med sine Vaaben de baleariske Øer, Majorka og Minorka, og efterlod dem som et let Bytte for Villjam af Montpellier". I Sagaerne og Hallbors Vers staar Manörk, hvilket vel kunde være en Sammensmeltning af begge Navne. Øernes Beliggenhed gjør det sandsynligt, at han har anløbet Majorka førend han kom til Minorka.

[3]) Om denne, se ovenfor, S. 72 flgg.

[4]) Tilnavnet „Biskard" eller „Guiscard" (engl. wizard), fik han formedelst sin store Klogskab.

[5]) Allerede i 1053 havde Pave Leo den 9de, da han efter en uhelbig Krig med Nordmannerne var falden i deres Hænder, forligt sig med dem og forlenet dem med alt hvad de da enten havde erobret eller vilde komme til at erobre i Nedre-Italien og paa Sicilien. Efter Hunfred Tankredssøns kort efter indtrufne Død havde Robert Biskard traadt frem som deres fornemste Høvding, og til Fordeel for ham bekræftede nu Pave Nikolaus II i Aaret 1059 hiin ældre Forlening, idet han udnævnte ham til Hertug af Apulien og Sicilien, og bestemte en vis Lensafgift, som han skulde yde.

Henrik IV beleiredes i Engelsborgen, var død i Salerno, (25 Mai 1085). Roberts Død havde vel gjort Ende paa Erobringerne i Grækenland, men i Nedre-Italien og Sicilien forblev Nordmannernes Magt usvækket, og Roberts Søn af andet Egteskab, Roger, med Tilnavn „Bursa", fulgte ham som Hertug i Apulien, understøttet af sin Farbroder Roger, der faa Aar efter fuldførte Siciliens Erobring (1090). Robert Viskards ældste og talentfuldeste Søn Buamund [1]), der allerede i sin Faders Levetid havde udmerket sig i Krigen med Grækerne, var siden bleven end mere berømt som en af Hovedanførerne ved det første store Korstog, og havde udbredt den nordmannisk-apuliske Fyrste-Ætts Ry indtil det fjerne Østen, ved at oprette Fyrstendømmet Antiochia. Da Kong Sigurd kom til Nedre-Italien, hvilket maa have været om Høsten 1109, var Robert Viskards Søn, Buamunds Halvbroder Roger, endnu Hertug i Apulien; paa Sicilien var Grev Roger, Robert Viskards Broder, død i Aaret 1101, efterladende en fireaarig Søn, den senere saa berømte Storgreve, siden Konge, Roger II, i hvis Mindreaarighed Grev Robert af Burgund førte Regjeringen. Nordmannerne i Italien holdt endnu Mindet om deres Herkomst i stor Agt og Ære. Da Hertug Robert af Nordmandie, Villjam Erobrerens Søn, der i Aaret 1096 havde taget Korset, med flere franske Fyrster og Herrer lagde Veien over Italien, modtog Hertug Roger af Apulien ham med Æresbeviisninger „som sin naturlige Herre" og forsynede ham og hans Mænd i Overflod med alt hvad de behøvede for Vintren, som de tilbragte i hans Rige [2]). At de, med deres vel bekjendte Ættestolthed og Forkjærlighed for gamle Minder, ogsaa nærede en lignende Interesse for Nordmændene, fra hvis Land deres Forfædre vare udgangne, og hvis Navn de endnu bare kunde man næsten paa Forhaand slutte, og det viste sig ogsaa i den venlige Modtagelse, som nu blev Sigurd og hans Krigere til Deel. Der

[1]) Buamunds egentlige Navn var Markus, men hans Fader havde siden givet ham Tilnavnet „Buamund" efter en Kæmpe af dette Navn, som var Helten i et gammelt nordmannisk Sagn (Ordrik, S. 817), upaatvivlelig medbragt fra Norge, om vi end ikke nu kunne paavise det i vore egne Heltesagaer, hvis det ikke skulde være den i Snorres Edda Cap. 65 omtalte „Kong Beimune" (Buamund kaldes af Anna Komnena Baimundos), hvilket dog er mindre troligt. Buamund betragtedes, uagtet han var den ældste Søn, som uegte, fordi Faderen havde skilt sig fra hans Moder formedelst Slægtskab; Robert egtede siden Sigelgaita af Salerno, med hvem han havde Sønnen Roger, der senere sukcederede ham.

[2]) Ordrik, Cap. IX S. 724: Rogerius autem dux, cognomento Bursa, ducem Normanniæ cum sociis suis, utpote naturalem dominum suum, honorifice suscepit, et quæ necessaria erant copiose administravit".

havde desuden for nylig indtruffet Omstændigheder, som end mere bidroge til at opfriske Mindet. Under Robert Viskards sidste Krig med Grækerne havde han og hans Søn Buamund haft tilstrækkelig Anledning til at lære de nordiske Væringers Tapperhed at kjende. I Slaget ved Durazzo gjennembrød Væringernes lille Skare den ene Fløj af Nordmannernes Hær og drev den paa Flugten; de havde maaskee tilkæmpet Kejseren Sejren, hvis de ikke i Forfølgelsens Hede havde fjernet sig alt for langt fra Hovedhæren, saa at de bleve overmandede, da Nordmannerne standsede og atter vendte sig imod dem: dog flygtede de ej, og bleve næsten alle nedsablede [1]). Da Buamund siden, mistænkt af og misfornøjet med Kejser Alexius, var vendt tilbage til Occidenten for at opmuntre dens Fyrster og Riddere til et nyt Korstog, hvilket dog for det første skulde gjelde det græsk-romerske Rige, som han ganske vilde omstyrte, lod han det ogsaa være sig magtpaaliggende at samle under sit Banner flere af de nordiske Krigere, hvis Tapperhed han saa tilstrækkeligt havde lært at kjende; og det fortælles derfor udtrykkeligt om ham, at da han endelig satte over fra Nedreitalien til Epirus, og angreb Durazzo, talte i sin store Hær ogsaa „endeel af dem fra Thule, der plejede at gjøre Krigstjeneste hos Romerne (d. e. de græske Romere i Constantinopel), men som nu havde sluttet sig til ham formedelst Tidens Vilkaar" [2]). Det skulde heraf næsten endog synes, som om flere Væringer havde forladt Alexius, for at tage Tjeneste hos ham, men Meningen er dog vel kun den, at han ogsaa havde skaffet sig Hjelpetropper fra Norden. Dette var mod Slutningen af Aaret 1108; den følgende Vinter og Vaar hengik under frugtesløs Belejring af Durazzo, og i September 1109, enten samtidigt med eller i

[1]) Anna Komnena, 4de Bog, S. 113—116. Væringernes Anfører kaldes her Nabites (Ναμπίτης); og han omtales senere (S. 195, 7de Bog) i det uheldige Slag ved Dristra 1083, hvoraf det sees, at han ej faldt ved Durazzo. Det er maaskee dette Navn, som svarer til de vidtløftigere Sagaers „Nordbrikt", hvilket er overført paa Harald Haardraade, se ovenfor S. 116, Anm. 3. Sandsynligviis var det især for at udfylde de ved Durazzo faldne Væringers Plads, at Alexius tog de ovenfor omtalte Angler i sin Tjeneste.

[2]) Anna Komnena, 12te Bog, S. 370. Da den latinske Oversættelse, som sædvanligviis følges, her er yderst unøjagtig, hidsættes saavel den, som den græske Original, til Sammenligning. Der staar: „ex eâ item gente complures, quæ ab Thule insula Romanam olim sequi militiam adsveverat, nunc tamen Baimundi artibus et admiratione in transversum acta, fortunamque ac spem potius quam officium et æquum spectans, in nos infesta veniebat". Men i Originalen staar kun: Καὶ ὅσοι ἀπὸ τῆς Θούλης νήσου στρατεύονται Ῥωμαίοις, τότε δὴ αὐτῷ προσχωρήσαντες διὰ τὴν τοῦ καιροῦ δυναστείαν". Her staar intet om Buamunds Forførelser, eller Krigernes Pligt-Overtrædelse, kun om „Tidens Medfør", og saaledes kan man neppe forklare Stedet, som om Væringer virkelig havde gaaet over fra Alexius til Buamund.

det mindste kun faa Uger før Sigurds Komme til Apulien, sluttede Buamund Fred med Kejseren [1]). Under disse Omstændigheder maatte Ankomsten af en stor norsk Flaade, med 10000 vel udrustede Krigere, og anført af Kongen selv, visnok gjøre megen Opsigt blandt Nordmannerne i Nedre-Italien, og især maa man formode at den ærgjerrige, rastløse Buamund, der strax efter Fredsslutningen vendte tilbage til Apulien, og saaledes i det mindste maa have erfaret, hvilke Fremmede der vare komne, om han end ikke personlig traf sammen med dem, dertil har knyttet nye Planer og Forhaabninger. Ogsaa hans Halvbroder Hertug Roger, med hvem han i tidligere Dage havde ført Krig om Sukcessionen [2]), og som visnok endnu havde alt at frygte af hans Ærgjerrighed, maatte paa sin Side finde det magtpaaliggende, ved venlig Modtagelse og alslags Forekommenhed at vinde de nys ankomne Nordmænd for sig; han stod desuden middelbart i nærmere Forbindelse med Norden, fordi han siden 1090 havde været gift med den danske Kong Knut den helliges Enke Edla, en Datter af Robert den Friser, Greve af Flandern [3]). Saaledes kan man da let forklare, hvad vore Sagaer berette, at Hertug Roger modtog Sigurd paa det venligste, indbød ham til sig, og gjorde hver Dag Opvartning for hans Bord [4]). Naar han først modtog Hertug Robert af Nord-

---

[1]) Wilkens, Gesch. der Kreuzzüge II. 349.

[2]) Roger bemægtigede sig efter Faderens Død, som egtefød, det hele Hertugdømme, og Buamund greb derfor til Vaaben imod ham; deres Farbroder, Robert af Sicilien, meglede vel Fred, men Roger maatte dog afstaa til Buamund Tarent og Bari m. m.; et spendt Forhold synes stedse at have hersket mellem dem (jvfr. Galfred Malaterra, IV. 20), og det er ej usandsynligt, at den ærgjerrige Buamund, da Haabet om at erhverve den græske Kejsertrone glippede, har tænkt paa i det mindste at vinde sin Faders Hertugdømme.

[3]) Som Systerdatter af Judith, Tostig Godwinessøns Hustru, var Edla saaledes muligviis endog Syskendebarn til Skule paa Rein, og følgelig nær beslægtet med hans Søn Aasulf, der maaskee ledsagede Sigurd paa hans Tog. Se ovenfor S. 339.

[4]) De Sagaer, hvori Sigurds Ophold hos Roger omtales, hvilke dog, formedelst en Lakune i Morkinskinna, her kun ere Hryggjarstykke, Morkinskinna, Snorres Verk og Fagrskinna, af hvilke dog igjen de tre første ere ligelydende og saaledes alene kunne ansees som een Bearbejdelse, berette alle, at den Roger, som Sigurd besøgte, var den bekjendte Roger den Æden af Sicilien, der senere blev Konge, og gjorde saa store Erobringer. Der tilføjes endog nogle faa Notitser om hans Søn og Sønnebørn, hvoraf man tydeligt seer, at det er Roger II, Sagaskriveren har havt for Øje. Ikke desto mindre maa dette være en Fejltagelse, og den Roger, Sigurd besøgte, have været Hertug Roger af Apulien med Tilnavn „Bursa", Robert Wiskards Søn. Først og fremst maa det nemlig nøje merkes, at de nys nævnte Familienotitser m. m., hvilke her især betegne Roger som Roger af Sicilien, gaa ned til henimod Aar 1200, saasom Kejser

mandie „som sin naturlige Herre“, er der heller intet usandsynligt i at han har viist Sigurd, der indtog en endnu mere ophøjet Stilling, og var fra Moderlandet selv, den samme Ære. Sigurd gjengjeldte disse Æresbeviisninger, idet han paa Nytaarsdagen eller 8de Dag Juul, da man

Henrik VI og andre af hans Samtidige omtales; de ere altsaa først nedskrevne paa denne Tid, næsten 90 Aar efter Sigurds Tog, som en historisk Forklaring, uden oprindelig at have været indtagne i Sagaen, og den norske Historiker kunde derfor efter et saa langt Mellemrum lettelig begaa en Feiltagelse eller Forverling, hvor der var saa stor Anledning dertil som her. Thi her havde man ej alene det samme Navn, Roger, paa de tvende samtidige Fyrster; men da man vidste, at Roger af Sicilien siden virkelig blev Konge, og førte Kongetitlen i 24 Aar (1130—1154) med en Glands, der ganske fordunklede Farbroderens Minde, er det ej at forundres over, om en norsk Historiker i Aaret 1200 kunde antage den sicilianske Rogers Kongetitel for den samme, som Kong Sigurd Nytaarsdag 1110 havde tildeelt sin gjestfrie og høflige Vert, især da Hertug Roger ogsaa, som Overlensherre, i sin officielle Titel kaldtes Hertug af Apulien og Sicilien, og Roger af Sicilien sidenefter (i 1127) ogsaa selv erhvervede Apulien, medens hans Fætter i Apulien derimod døde allerede i 1111, uden at nyde godt af den Kongetitel, Sigurd gav ham, længere end et Aar. Det er altsaa ikke at undres over, at Sagaskriveren har sat den Kongetitel, Sigurd gav Roger af Apulien 1110, i Forbindelse med den, Pave Anaklet II gav hans Fætter Roger af Sicilien og Apulien i 1130, og har gjort begge Personer til een, saaledes at det f. Ex. heder i Fagrskinna: „Kong Roger beholdt siden længe sit Herredømme og forøgede meget sit Rige.“ Den anden Bearbejdelse tillægger endog, at Sigurd gav Roger Kongenavn over Sicilien „med den Ret, at Dens Herrer der for Eftertiden skulde kaldes Konger“. Alt dette er nedskrevet paa en Tid, da Sicilien var Hovedlandet, efter hvilken Herskeren førte Kongetitel; og fra dette Standpunkt maa det bedømmes. — At det nu var Apulien, og ikke Sicilien, som Sigurd gjestede, eller i det mindste hvis Fyrste han besøgte, skjønnes deels deraf, at Roger af Sicilien paa denne Tid endnu kun var 12 Aar gammel, stod under Formynderskab, og neppe har haft Myndighed til at indbyde Sigurd paa egen Haand, deels deraf, at saavel Snorre (Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 24) som Morkinskinna (fol. 30. a.) hvis Lakune her er ophørt, lade Sigurd, i sin Trætte med Eystein om hvo der havde indlagt sig størst Fortjeneste (se nedenfor), omtale sine Reiser saaledes: „jeg drog til Jerusalem, anløb Apulien og gav Roger Jarl den mægtige Kongenavn“ (Snorre), eller „jeg drog til Jordan og anløb Apulien“ (Morkinskinna); uden at de endog med et Ord nævne Sicilien. Da nu Texten paa dette Sted maa antages at stemme langt mere med det samtidige Sagn, end i hiint Capitel, hvor en Tilsætning tydeligt kan sees at have fundet Sted og hvor sandsynligviis det Hele er blevet senere bearbejdet, bliver følgelig Apulien, ikke Sicilien, det Landskab, hvis Fyrste Sigurd besøgte, og Fyrsten bliver følgelig Roger Bursa, Buamunds Halvbroder. Herved bortfalder da ogsaa al den Anledning til Mistanke mod Beretningens Paalidelighed, som flere have fundet deri, at den sicilianske Roger II, skjønt udnævnt til Konge 1110, dog ikke antog Kongenavn førend i 1129, og lod Titlen bekræfte af Paven i 1130. Thi det var Roger Bursa, ikke Roger af Sicilien, som udnævntes til Konge af Sigurd, og denne Kongetitel uddøde med ham efter et Aars For-

var kommen til Bords og havde toet Hænderne, tog Hertugen ved Haanden, ledede ham op til Højsædet ved sin Side, og gav ham Kongenavn. Da dette neppe kan have skeet uden at det forud var aftalt med Hertugen, maa man antage at denne ved Opnaaelsen af Kongetitlen troede at kunne skaffe sig en Støtte i Opinionen saavel mod sin ærgjærrige Halvbroder Buamund, som mod sin Brodersøn paa Sicilien, hvis Fader her allerede havde opnaaet en Magt, der i Virkeligheden langt overgik den apuliske Hertugs, og som endnu mere var bleven forøget ved Pave Urban den andens bekjendte Fribrev af 1098. Hertug Roger nød ikke længe godt af denne Kongetitel, da han døde endnu i Begyndelsen af det følgende Aar (Februar 1111), kort før eller efter Buamund, hvis Død henføres deels til 1110, deels til Marts 1111 [1]), og hans Ophøjelse kom saaledes neppe engang til almindelig Kundskab; men den er dog ikke desmindre saare merkelig, da den tydeligt lægger for Dagen, at Hertugen af Apulien endnu fuldkommen var sig sin norske Herkomst bevidst og og ikke ansaa det for

løb (Februar 1111), maaskee førend den endnu var bleven bekjendt og anerkjendt. Men det er muligt, at Fordringen paa Kongenavn er gaaet over paa hans Søn Villjam, der kun saare sjelden nævnes, og ved dennes Død (1127) uden Børn, paa Roger af Sicilien, som efterfulgte ham, og hvis Venner maaskee netop have paaberaabt sig denne Fordring da de i 1129 anmodede ham om at antage Kongetitel. At en norsk Sagabearbejder omtrent Aar 1200, med de faa Hjelpemidler, der stode ham til Rede, kunde forvexle Roger Bursa med den sicilianske Roger II, er ellers ikke at forundres over, naar man seer at en anseet tydsk Historiker i vore Dage har kunnet forvexle Roger, Robert Biskards Broder, med Roger Bursa; Fr. v. Raumer siger nemlig i sin „Geschichte der Hohenstaufen" I. S. 574: „Tretten Aar efter denne Forhøjelse af hans gejstlige Rettigheder (1098), altsaa i 1111, døde Grev Roger I, og ham fulgte Sønnen af samme Navn, der, efter at Robert Biskards Linje var uddød med dennes Sønnesøn Villjam 1127, forenede de hidtil deelte Besiddelser". Roger I døde nemlig 1101, og naar Raumer lader ham dø 1111, forvexler han ham med Brodersønnen. Hidtil har det ellers af alle de Bearbejdere af Norges eller Nordens Historie, der omtale Sigurds Rejse, været anseet som givet, at han besøgte Sicilien og Roger II (hvorved denne ogsaa ovenfor, S. 75, er kommen til at blive nævnt i Stedet for Roger Bursa, hvilket hermed berigtiges); med mindre man skulde antage at Suhm, efter Trykningen af sin Vte Tome, hvor han for øvrigt istemmer det sædvanlige Udsagn, er bleven opmerksom paa Fejlen; i Registret til 5te Tome, der findes bag ved den 6te, staar nemlig Roger, Hertug af Apulien, og gift med St. Knuts Enke, anført som den der fik Kongenavn af Sigurd, ikke Roger II. Imidlertid kan dette ogsaa kun være at tilskrive en Forseelse af den Mand, der udarbejdede Registret, men som saaledes tilfældigviis kom til at træffe det Rette.

[1]) Se Ducange, Not. til Anna Komnena, 106. Det Dødsaar, der hyppigst angives, synes at være 1111. Dette Aar angiver nemlig Ordrik, 11te Bog S. 824.

nogen Nedværdigelse, saavel at gjøre den norske Konge personlig Opvartning, som af hans Haand at modtage Kongeværdigheden: et Tegn paa at han ikke mindre betragtede ham som sin „naturlige Herre“, end den nordmanniske Hertug, ja maaskee endog i saa meget højere Grad som Sigurd efter de Principer, man her havde for Øje, ogsaa var dennes Overmand [1]).

54. Sigurds Ophold i Palæstina. Sidons Erobring.

Efter at have tilbragt Vintren hos Roger sejlede Sigurd om Vaaren eller Sommeren videre, og der nævnes intet om hans Ferd og hvilke Steder han paa Vejen anløb, førend han August 1110 ankom udenfor Askalon i det hellige Land. Staden var endnu i Saracenernes Vold, og Sigurd blev liggende et heelt Døgn for at see, om ingen af dem vilde komme ud, for at han da kunde angribe dem; men da de holdt sig ganske stille, drog han den følgende Dag til Joppe, hvor han landede, af Længsel, som der staar, efter at forrette sin Andagt i Jerusalem [2]). Faa Dage efter viste en vældig ægyptisk Flaade sig udenfor Berytus, og drog, da den ej kunde udrette noget mod denne Stad, til Akre, som den angreb og bragte i den yderste Knibe. Ved Efterretningen saavel herom

[1]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 8. Snorre Cap. 8, 9. Fagrskinna Cap. 244. Det er kun denne, der lader Sigurd opholde sig om Vintren hos Roger, og give ham Kongetitel 8de Dag Juul. Den anden Bearbejdelse lader ham ankomme til Roger om Vaaren, give ham Kongetitel den 7de Dag i et Gilde, Roger gjorde for ham, og sejle videre om Sommeren. Men da man af samtidige udenlandske Forfattere veed at Sigurd kom til Palæstina i August 1110, og man dog ikke kan antage at Sigurds Bedrifter ved Spaniens Kyster optoge et heelt Aar, maa Fagrskinnas Angivelse, der vist ogsaa har staaet i Morkinskinna, den ældste Text, være den rette. Ved indbyrdes at sammenligne Beretningerne, saadanne som de findes paa de tre oven nævnte Steder, kan man tydelig see, hvorledes de i Tidens Løb have faaet flere og flere Tilsætninger, der saaledes vistnok ere uegte. Fagrskinna siger kun at Sigurd ledede Roger Jarl til Højsædet med sig og gav ham Kongenavn. Hrokkinskinna tilføjer „og den Ret, at han skulde være Konge over dette Rige, medens han levede“. Snorre: „og den Ret, at der herefter skulde være Konger over det siciliske Rige, ej, som før, kun Jarler og Hertuger“. Hryggjarstykke: „og den Ret, at han skulde være Konge over det siciliske Rige, og saaledes for Eftertiden Konger, ej som før“ o. s. v.

[2]) Albert af Aix, XI. 26. Saml. til det norske Folks og Sprogs Historie, I. 88). Vore Sagaer lade Sigurd lande i Akre (Akrsborg), rimeligviis støttende sig til et Vers af den med Sigurd samtidige, men i Toget ej deeltagende Einar Skulessøn, hvor det heder at Sigurd, efter at have plojet Grækenlandshavet, fæstede sit Skib ved Akrsborg. Men her siges dog egentlig kun at han ankrede, og „Akrsborg“ kunde vel være fremkommet ved en fejlagtig Opfatning af „Askalon“. August Maaned angives af Albert, Cap. 28.

som om Sigurds Ankomst med en betydelig Flaade og Hær, ilede Kongen af Jerusalem, **Baldvin I**, tilbage fra Edessa, som han havde hjulpet mod en tyrkisk Krigshær, undsatte Akre, og begav sig derpaa til Joppe, for at hilse paa Sigurd og nærmere erfare, hvad han agtede at foretage sig. Modtagelsen var meget kjærlig paa begge Sider, og Kongerne, siges der, bleve hurtigt forbundne ved fuldkomment Venskabsbaand. Den tyveaarige Sigurd beskrives ved denne Lejlighed af Fulcher af Chartres, der rimeligviis selv oftere saa ham, som „en Yngling af overmaade smukt Udvortes" [1]). Baldvin bad ham, at han af Kjærlighed til Gud vilde forblive en Stund i Landet og virke for Christendommens Sag. Sigurd erklærede sig beredvillig dertil, og tilbød sig at angribe en eller anden Stad med sin Flaade, eller udrette hvad andet Baldvin maatte forlange, dog vilde han først og fremst forrette sin Andagt i Jerusalem, og anmodede Baldvin om at følge ham did. Heri føjede Baldvin ham, og begge Konger droge nu tilsammen op til den hellige Stad. Her kom den hele Gejstlighed dem imøde i festlig Procession, med Hymner og Sange, efterfulgte af Borgerne og den hele Mængde. Under Velkomstraab ledsagede de Kongerne og deres Følge til den hellige Grav, idet Baldvin selv førte Sigurd ved Haanden, og viste ham alle de hellige Steder med deres Merkværdigheder. Siden bevertede han ham i flere Dage med kongelig Pragt. Ved Indtoget skal Sigurd have indskærpet sine Mænd, ikke at røbe nogen Forundring over hvad de saa, hvor pragtfuldt eller paafaldende det end var, for at man ej derfra skulde drage nogen ufordeelagtig Slutning om deres eget Fædrelands Velstand og Kultur. De rede saaledes frem over de smukke Tepper, hvormed Baldvin havde ladet belægge Vejen ind i Staden uden at ændse dem [2]). Sigurd opholdt sig temmelig længe hos Baldvin [3]), og ofrede rige Gaver saavel til Christi Grav som til de øvrige Hel-

---

[1]) Fulcher Cap. 36. Saml. S. 98. Saavel Albert, som Fulcher nævne 1110 som Aaret for Sigurds Ankomst og Sidons Indtagelse. Villjam af Tyrus, der skrev senere, nævner 1111; men dette er aabenbart urigtigt, ligesaavel som de Ulsterske Annaler 1109. Albert af Aix og Villjam af Tyrus kalde Sigurd forresten „Magnus", en Fejltagelse af hans patronymiske Tilnavn „Magnussøn"; alle de tre nævnte Forfattere kalde ham, og med Rette, „en Broder af Norges Konge".

[2]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 9, Snorre Cap. 10. Fagrskinna nævner intet herom paa dette Sted, men fortæller det ved Sigurds Indtog i Constantinopel. Vore Sagaer lade ogsaa Sigurd først træffe Baldvin i Jerusalem, hvilket strider mod Albert af Aix og Villjam af Tyrus.

[3]) Sagaerne sige udtrykkeligt at han opholdt sig hos Baldvin om Høsten og Begyndelsen af Vintren. Dette stemmer godt med de fremmede Skribenters Udsagn, at Sidon indtoges 19de December, efter mere end sex Ugers Belejring.

ligdomme, han besøgte. Baldvin ledsagede ham selv under stærk Bedækning til Jordan-Floden, i hvis hellige Vand Sigurd badede sig, og forrettede sin Andagt efter Pilegrimernes Viis. Ved Tilbagekomsten til Jerusalem blev der sammenkaldt et Møde, for at raadslaa om hvad man skulde foretage sig. Det besluttedes eenstemmigt, at man til Lands og Vands skulde angribe Saida eller Sidon [1]), som oftere forgjæves havde været belejret, og at man ej skulde aflade, førend den var indtagen. Sigurd lovede den beredvilligste Medvirkning, og betingede sig kun tilstrækkelig Forsyning med Levnetsmidler [2]); dog anholdt han ogsaa om en Spaan af det hellige Kors, der opbevaredes i Jerusalem. Han fik den, men kun imod at aflægge den højtidelige Ed, hvori ogsaa 12 af hans ypperste Mænd deeltoge, at den skulde opbevares ved St. Olafs Hvilested, og derhos, at han af al Magt skulde fremme Christendommen, søge, om muligt, at faa en Erkebiskops-Stol oprettet i sit Rige, og indføre Tiende-Ydelsen, idet han selv foregik med sit Exempel. Baldvin og Patriarchen og Jerusalem bekræftede derimod edeligen Relikviens Ægthed [3]).

Kong Baldvin og Grev Bertrand af Tripolis lejrede sig nu med en Hær udenfor Sidon til Lands, medens Sigurd, der førte sin Flaade fra Joppe, indsluttede den til Søs. Ved Efterretningen om hans Nærmelse hævede Ægypterne, der frygtede et Angreb af ham, Belejringen af Akre og trak sig tilbage i Tyrus's Havn, idet de kun holdt enkelte Krydsere ude paa Søen. Indbyggerne forsvarede sig i lang Tid med stor Tapperhed, indtil Belejrerne fik oprejst en Valslynge, der forvoldte dem megen Skade [4]). Besværede saavel heraf som af Angrebet fra Søsiden, forlangte de efter sex Ugers Forløb at kapitulere, og tilbøde sig at overgive Staden, imod at Befalingsmanden og de øvrige, som ønskede det,

---

[1]) I Sagaerne skrives Navnet Sætt (udtalt Sajtt), en Efterligning af den paa Stedet selv brugelige Benævnelse Saida, der af Albert af Aix gjengives med Sagitta; af Sæwulf, der i 1108 besøgte Jerusalem, Sagette (Recueil de voyages et de mémoires IV. 852). Mærkeligt nok, tilføjer Snorre ved „Sætt“: „nogle mene at det har været Sidon“.

[2]) Villjam af Tyrus (Sml. S. 104). Denne lader Sigurd fremsætte Betingelsen om Levnetsmidler allerede ved sit første Møde med Baldvin, hvilket vel ogsaa er det rigtigste.

[3]) At Sigurd fik en Spaan af det hellige Kors, omtales alene i vore Sagaer saavel som af Thjodrek; men Rigtigheden kan dog ej betvivles, da denne Relikvie siden spillede en temmelig betydelig Rolle i Norge. Hrokkinskinna og Hryggjarstykke beskrive Forhandlingerne desangaaende saare vidtløftigt, uden dog i sig selv at berette mere end de øvrige Sagabearbejdelser i faa Linjer.

[4]) Denne Valslynge, der omtales af de fremmede Skribenter, og især meget udførligt af Albert af Aix, nævnes og i et Vers af Einar Skulesson, Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 11.

maatte drage bort i Fred med saa meget Gods som de kunde bære. Efter Overlæg med Kong Sigurd, Grev Bertrand og andre forstandige Mænd modtog Baldvin dette Tilbud. Staden blev ham overgiven, 5000 af Indbyggerne droge til Askalon, de øvrige underkastede sig (19 Decbr. 1110). Kongerne skulle have vundet meget Bytte; den Medejendomsret til Staden selv, som Sigurd ved sin kraftige Bistand havde erhvervet, overlod han til Baldvin [1]), der igjen viste sin Taknemlighed ved at uddele Gaver til hans Folk. Strax efter, som det synes, forlod Sigurd Palæstina, ledsaget af Alles Velsignelser [2]).

55. Sigurds Ophold i Constantinopel og Hjemreise.

Sigurds næste Maal var Constantinopel, til hvilket han nu tog Vejen. Han anløb Cypern, hvor han en Stund skal have opholdt sig [3]), og styrede derfra til Ægæerhavet, i hvis Indløb han laa en halv Maa-

---

[1]) Vore Sagaer udtrykke sig, som om Sigurd gav Baldvin den indtagne Stad, sandsynligviis ifølge Halldor Skvaldres Vers, som her citeres, hvor det heder: „du tog ved din Vælde den hedenske Borg, men bortgav den af din Gavmildhed".

[2]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 9—11. Snorre Cap. 10, 11. Fagrskinna Cap. 245. Thjodrek, Cap. 33. Ágrip Cap. 46—48. Med disse stemme i det væsentlige Korstogs-Skribenternes Beretninger, nemlig de allerede ovenfor omtalte Albert af Aix, Fulcher af Chartres, Villjam af Tyrus, og den anonyme Forfatter af Jerusalems Historie; alle disse Forfatteres Beretninger om Sigurd ere meddeelte i Saml. til det norske Folks og Sprogs Historie I. S. 88—107. Af dem alle maa man vistnok lægge meest Vegt paa Fulcher af Chartres, der som Kong Baldvins Kapellan var Øjevidne til Begivenhederne. Dog synes ogsaa Alberts Beretninger at grunde sig paa authentiske Meddelelser. Den Uoverensstemmelse hos ham, saavel med vore Sagaer, som med Fulcher, at han tillægger Sigurd alene 40 Skibe, og som vistnok alene grunder sig paa Skrivfejl, er ovenfor omtalt. Det fortjener derhos at omtales, at Villjam af Tyrus, uagtet han lader Nordmændene lande ved Joppe, dog, ligesom vore Sagaer, siden lader ham drage ud fra Akre mod Sidon; dette maa imidlertid være en Fejl. Ogsaa Villjam af Malmsbury omtaler Sigurds Besøg i Palæstina, saavel paa det oven anførte Sted (V. 410), som tidligere (III. 260). Paa hiint Sted lader han ham indtage baade Tyrus og Sidon, hvilket er urigtigt; paa dette heder det „at han udførte utallige og berømmelige Bedrifter mod Saracenerne, fornemmelig i Sidons Belejring". Ordrik (S. 767) nævner ligeledes Tyrus i Stedet for Sidon. I Abbed Nikolas's Rejserute (Werlauffs Symbolæ S. 28, Antiqu. Russes II. 408) staar der urigtigt at Baldvin og Sigurd christnede Joppe. Ágrip Cap. 48 taler om at Sigurd indtog „nogle hedenske Borge og aflagde for at vinde en af dem det Løfte, at afskaffe Kjødspisen om Løverdag i sit Rige". Det nævnes ej andetsteds, og synes heller ikke at være udført.

[3]) Opholdet paa Cypern nævnes ej i Fagrskinna, kun i de andre Bearbejdelser.

ned stille ved Malea eller Kap St. Angelo [1]), uagtet Vinden nok i sig selv var god nok, men fordi han ikke vilde sejle forbi Øerne i Archipelagus og gjennem Hellespont uden med Sidevind, der udkrævede at Sejlene udspendtes langs efter Skibene, og saaledes gav ham Lejlighed til at vise Indbyggerne paa Kysten sine smukke, med Pell besatte Sejl i hele deres Pragt. Da Sigurd nærmede sig Kejserstaden, holdt han nær ved den med Byer, Kasteller og Flekker tæt besatte Kyst, og fra Landet saa man da den store Flaade i en lang Rad, med Sejl ved Sejl, næsten som en sammenhængende Vegg. Kejser Alexius, fortælle vore Sagaer, havde allerede hørt om Sigurds Ferd, og lod aabne Guldporten for ham, gjennem hvilken Kejserne plejede at holde Triumf-Indtog i Staden efter at have været borte i længere Tid og sejret over Fienden [2]). Han lod anvise Sigurd Bolig i det prægtige Palads Blachernæ [3]), der straalede af Guld og

[1]) I Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 11 kaldes dette Nes „Engelsnes" (en Oversættelse af Kap St. Angelo); i Fagrskinna nævnes ej Stedet, og det synes efter denne, som om det var ved Indsejlingen til Hellespont („forend han sejlede op i Sundene"). Den Grund, som ovenfor angives til at Sigurd biede paa Sidevind, anføres i Fagrskinna, og synes at være den rimeligste. I de andre Bearbejdelser anføres den heel usandsynlige, „at ingen af hans Folk vilde see den mindre stadselige Side af Sejlene".

[2]) Porten kaldes i vore Sagaer „Gullvarta", af det tydske „Warte", der og har gaaet over i Middelalderens Latin som Warta, guarda, Vagt, Vagttaarn, Portvagt. Den kaldtes „Guldporten" porta aurea, ἡ χρυσῆ πόρτη, af den Pragt, hvormed Theodosius den store efter Sejren over Maximus havde smykket den; den var Byens sydvestligste Port, strax ved Heptapyrgion (ogsaa kaldet Kyklobion) eller de 7 Taarnes Kastell. Gjennem denne Port holdt Kejserne virkelig, som Sagaerne berette, deres Indtog ved Triumfer og andre festlige Lejligheder. Han viste sig da først paa en Tribune, paa den saakaldte Campus Hebdomi, udenfor Byen længst mod Nordvest, ikke langt fra Blachernæ-Paladset, og kjørte derfra udenfor Muren ned til Guldporten, gjennem denne og de saakaldte porticus Troadenses (ἐμβόλαι τρωαδησίαι) og Mellem-Gaden (ἡ μέση) til Palatium eller Sophiæ-Kirken. Dette fortælles i Chronicon Alexandrinum om Phokas, og noget lignende berettes af Skylitzes (S. 571) om Basilius.

[3]) Blachernæ nævnes ikke i Fagrskinna, kun „dyrebare Haller"; Morkinskinna er her endnu defekt. I Sigurd Jorsalafarers Saga kaldes Paladset „Laktiarna", og det tilføjes at „de ere Kejserens ypperste Haller". Ogsaa i de russiske Annaler ved 866 findes findes de benævnte „Lachernyi"; i den af Ducange (Constantinopolis Christiana l. IV. S. 84) citerede liber virginalis kaldes Slottet „Lucerna" (maaskee rettere Lacerna); og at den sædvanlige Udtale i Constantinopel selv maa have været „Lachernæ", sees deraf at Kodinos i sit Skrift „de ædificiis" blandt flere Konjekturer om Etymologien til Navnet ogsaa anfører den, at det skulde have været tillagt Stedet fordi det var meget sumpigt (λακκώδης). Egentlig var det Navnet paa et heelt Strøg eller Kvarteer i Byen længst mod Nordvest, omtrent ved det nuværende Hajvan Seraj og den tyrkiske Begravelsesplads; dets fornemste Bygninger

Marmor, og fra hvilket man havde en fortryllende Udsigt over Byen, Havnen og en Deel af de tilstødende Marker. Gaderne gjennem hvilke Sigurd og hans Følge skulde gaa derhen, bleve belagte med Pell [1]), og Kejseren lod ham modtage med Sang og Strengeleg [2]). Sigurd sagde her, som i Jerusalem, til sine Mænd, at de ikke skulde ytre nogen synderlig Forundring, om de end fik Ting at see, der vare Sjeldenheder i Norden, og saaledes gik de da henad de kostelige Tepper, som om det var den bare Gade. De fleste af vore Sagaer fortælle endog at han red ind i Staden, og lod Hestene beslaa med Guldsko, af hvilke een med Flid var sat saa løst at den paa Vejen faldt af, medens Nordmændene gave sig Mine af ikke at ændse det. Men Sagaernes Beretning om Sigurds Ophold i Constantinopel indeholder, ved Siden af Sandheden i det væsentlige, flere øjensynlige Overdrivelser og udsmykkende Træk, der paaviseligt ere laante fra andre enten sande eller opdigtede Fortællinger; blandt disse Træk er ogsaa det om Guldskoene, der allerede fortælles om den toskanske Markgreve Bonifacius III ved hans Indtog hos sin tilkommende Svigerfader Godfred af Lothringen 1038 [3]). Sigurd og hans Mænd, der

---

vare hiint Palads og den berømte St. Mariæ Guds-Moders Kirke (Templum S. Mariæ deiparæ virginis ad Blachernas), efter hvilket ogsaa flere til hende indviede Kirker i andre Lande kaldtes Blachernæ. Slottet var temmelig gammelt; det existerede i det mindste før Anastasius's Tid (Ducange, Const. Chr. l. II. S. 130); sin største Forskjønnelse fik det vel under Manuel Komnenus, efter Sigurds Tid, men det var dog allerede tidligere berømt for sin Skjønhed. Eudo af Deuil omtaler det saaledes i sin Beskrivelse over Ludvig den 7des Rejse til det hellige Land: „det er vel opført paa et lavt liggende Sted, men med Kunst og Bekostning er det bygget op i en passelig Højde; og ved sine trende Slags Omgivelser skaffer det Beboeren en tredobbelt Nydelse, idet han afvexlende betragter Søen, Markerne og Staden. Dets ydre Skjønhed er næsten uforlignelig, men dets indre overgaar al Beskrivelse. Overalt straaler det af Forgyldning; Gulvet er kunstigt belagt med mangefarvet Marmor, og jeg veed ikke hvad der meest giver det Værd, Skjønheden, Kunsten eller det kostbare Material". Saaledes har det vel ogsaa seet ud paa Sigurds Tid, da det under Ludvigs Besøg neppe endnu havde undergaaet hiin Restauration.

[1]) Sigurd maa i Processionen fra Guldporten til Blachernæ have passeret de oven nævnte troadesiske Buegange, og være kommen omtrent midt i Byen, da det lader til, at man først der stødte paa en Hovedgade, der gik henimod Blachernæ. Hans Vej var altsaa for en stor Deel den kejserlige Triumf-Vej. Om Gadernes Belægning med Pell og Sigurds Gjentagelse af Advarslen mod at røbe alt for megen Forundring taler ogsaa den i sine Beretninger langt beskednere Fagrskinna, og derfor maa vel denne Angivelse medføre Sandhed.

[2]) Fagrskinna nævner dog intet om at han blev modtagen med Musik.

[3]) Donizo, Vita Mathildis, Cap. 9; hos Muratori, rer. Ital. Scr. V. S. 353 a.

kom til Søs til Constantinopel, have sandsynligviis, som den ovenfor fulgte Beretning lyder, holdt sit Indtog til Fods [1]).

Den omstændeligere, udsmykkede Beretning fortsætter saaledes: „Sigurd fandt alt beredt for sig i Paladset. Da hans Mænd vare stikkede til Sæde paa Bænke om Drikkebordet, indfandt der sig trende Sendemænd fra Kejser Kyrialax, der mellem sig bare store Tasker fyldte med Guld og Sølv. De sagde at alt dette var en Sending fra Kejseren til Kong Kong Sigurd. Denne vendte ikke engang Øjnene derhen, men bød sine Mænd tage og skifte det mellem sig. Sendemændene gik tilbage og sagde Kejseren dette. Han sagde: „denne Konge maa være overvættes rig og mægtig, siden han ikke engang finder det nødvendigt at agte paa slige Sager, eller ytre taknemmelige Ord for dem". Han bød nu sine Mænd at overbringe Sigurd en stor Cisterne, fuld med Guld. De gik til Sigurd med den, og hilsede ham at Stol-Kongen sendte ham denne Gave. Han sagde: „dette er meget Gods; tag ogsaa det og deel mellem eder, mine Mænd". Sendemændene vendte tilbage og berettede Kejseren hans Ord. Kejseren sagde: „eet af to maa være Tilfældet med denne Konge; enten maa han være fremfor andre Konger i Magt og Rigdom, eller han maa være mindre forstandig, end det passer sig for en Konge. Gaar nu for tredie Gang til ham, og bringer ham denne Cisterne topmaalt fuld af det dyrebareste Purpurguld". Ovenpaa Guldet lagde Kejseren endnu to store Guldringe. Da Sendemændene kom med alt dette, stod Kong Sigurd op, tog Ringene og drog dem paa sine Arme, takkede siden i en fager Tale paa Græsk for den Gavmildhed, Kejseren havde viist ham, og skiftede siden selv med megen Blidhed Guldet mellem sine Mænd. Kejseren viste ham megen Hæder for denne hans Ferd, og siden efter sad han og Kejseren oftere sammen i eet Højsæde. Sigurd forblev der en Stund. Engang sendte Kejser Kyrialax Mænd til Kong Sigurd for at spørge ham, hvad han helst ønskede, enten 6 Skippund af rødt Guld, eller at Kejseren skulde lade anstille den Leg, der holdtes paa Padreimen d. e. Hippodromen [2]). Sigurd valgte

[1]) Fagrskinna, hvis Beretning ovenfor er fulgt, taler ogsaa kun om at Sigurd og Nordmændene gik til Fods.

[2]) Forkortningen „padreimr" af „hippodromus" er analog med mange andre, der anvendtes, hvor fremmede Ord optoges i vort Oldsprog, f. Ex. spitali for „Hospital"; lignende Forkortninger bruges ogsaa endnu i Folkesproget. I Tydsken forekom de ligeledes hyppigt, navnlig er dette Tilfældet med „Hippodromus", der i det gamle Digt om Kong Rother (Deutsche Gedichte d. 12ten Jahrhunderts, herausgeg. v. Maßmann) kaldes poderâmus (v. 2148). Hvad der her fortælles om Legene paa Hippodromen, der udførtes af to Partier, Kejserens og Kejserindens, og af hvis Udfald man tog Forvarsel for kommende Begivenheder, grunder sig øjensynligt paa uklare eller ikke tydeligt opfattede Beskrivelser over de bekjendte fire Cirkus-Faktioner, i hvis Bedrift hele Constantinopels Befolkning tog saadan Deel, at den

Legen. Kejserens Sendemænd sagde at Legen kostede ikke mindre end hiint Guld. Kejseren lod da Legen holde, og denne Gang gik alle Lege bedre for Kejseren end for Dronningen (Kejserinden), der ejede den halve Leg, saaledes at begges Mænd kappedes med hinanden. Nu gik det heldigt for Kejseren og hans Mænd, og Grækerne sige, at det Aar, Kejseren vinder flere Lege paa Padreimen end Dronningen, vinder han ogsaa Sejr i Krigen. De Mænd, der have været i Myklegaard, fortælle at Padreimen er indrettet saaledes, at en høj Vegg er sat omkring en Slette ligesom et vidt og kredsformigt Tun, og Trappetrin rundt omkring langs med Veggen, hvor Folk sidde; Legen selv holdes paa Sletten; der ere mange Oldsagn afbildede, Aser, Volsunger og Gjukunger, støbte af Kobber og Malm, med saa megen Sindrighed, at alt synes at være levende og deeltage i Legen. Legen selv er saa kunstigt indrettet, at det seer ud som om Mænd rede i Luften; der vises ogsaa Skud-Ild, og magiske Kunster; tillige anvendes alskens Musik, Orgel, Psalter, Harper, Giger, Fedler, og alskens Strengleg. Siden efter skulde Kong Sigurd en Dag beverte Kejseren, og bød sine Mænd berede alt paa det overflødigste, og som det anstod mægtige Mænd efter Skik og Brug paa det Sted. Han bød dem saaledes ogsaa gaa hen til den Gade i Staden, hvor der solgtes Ved, for at indkjøbe det nødvendige Forraad: der vilde vistnok, meente han, udkræves en heel Deel. De svarede at han ej behøvede at frygte for at der ej skulde være Ved nok, thi hver Dag blev der kjørt mange Læs ind i Staden. Men da de kom for at kjøbe ind, var al Veden borte. De sagde dette til Kongen. Han svarede: gaar da hen og seer, om I kunne faa kjøbt Valnødder, thi lige saa godt kunne vi bruge dem til Brændsel. De gik, og fik saa mange de vilde have. Siden kom Kejseren med sit Følge; man satte sig til Bords; der var mangfoldig Pragt, og Sigurd bevertede Kejseren kongeligt. Da Kejseren og Dronningen saa, at der ikke var Mangel paa noget som

---

endog gav Anledning til voldsomme politiske Rystelser, ligesom man ogsaa virkelig hentede Forvarsler fra Kamplegenes Udfald. Se herom Gibbon, 5te Deel, Cap. 40. Men netop denne uklare Forestilling om Legenes Beskaffenhed vidner om den her anførte Beretnings Egthed, saadan som den just kan være fortalt af en hjemkommen Myklegaards-Farer. Om Aserne, Volsungerne og Gjukungerne, hvilke Nordmændene troede at see støbte af Malm og Kobber paa Hippodromen, er allerede ovenfor talt (S. 565). Blandt de Statuer af Malm eller Kobber, der før Erobringen 1204, da de tildeels alle bleve opsmeltede af Frankerne, stode paa Hippodromen, nævnes udtrykkeligt Jupiters, Dioskurernes, Herkules's, Dianas, det kalydoniske Vildsviins, Augusts og flere Kejseres, berømte Mænds, Athleters o. s. v. Hvad Bekostningerne ved Legene angaar, vare de vísselig store, om end ej saa overdrevne, som de angives her. Naar der tales om Ridt i Luften, Ild, magiske Kunster o. s. v., sigtes der til de saakaldte Akrobaters og Thaumaturgers Kunststykker. Se Reiske, Anm. til Constantin Porphyrogenitus.

helst, sendte hun Folk hen for at skaffe sig Underretning om, hvad der havde været anvendt til Brændsel. De som til et lidet Huus, som de saa var ganske fuldt af Valnødder. Da fortalte de hende at Nordmændene havde brugt Valnødder til deres Kjøkken-Ild. Da sagde hun: „i Sandhed, denne Konge er storsindet, og sparer ikke paa noget, naar det gjelder hans Ære; thi ingen Ved luer bedre end Valnødder". Det var hende, som havde truffet Foranstaltninger til at Sigurds Mænd ingen Ved kunde faa kjøbt, for at prøve, hvad Raad han vilde finde paa. Derpaa gjorde Sigurd sig rejsefærdig for at drage hjem. Han gav Kejseren alle sine Skibe, af hvilke det, han selv havde styret, var prydet med gyldne Hoveder. Disse Skibe bleve siden længe opbevarede i Myklegaard og opsatte der. Sigurd tog et stort og smukt arbejdet Hoved af sit eget Skib, og satte det paa Peterskirken [1]).

I Forbindelse med Sagaernes Fortælling om Sigurds Ophold i Constantinopel kan ogsaa merkes, hvad Knytlingasaga, der indeholder de danske Kongers Historie, ytrer i Anledning af Kong Erik Ejegods Besøg hos Kejser Alexius i Aaret 1103. Han forelagde, heder det, ogsaa ham Valget mellem Padreims-Legen, og den Sum, Opførelsen kostede, men da Erik havde mange Udgifter til sit store Følge, og hans Løsøre var svundet betydeligt ind, medens der endnu var langt tilbage af Vejen, valgte han Guldet, hvorimod Kong Sigurd, da Kejseren siden efter bød ham det samme Valg, foretrak Legen, da han var paa Hjemvejen og allerede havde bestredet de meste Omkostninger: imidlertid, tilføjes der, „er man ikke ganske enig om, hvilket Valg er at ansee som meest passende for en Høvding" [2]).

Af den her meddeelte Beretning viser Historien om de til Kjøkken-Ilden anvendte Valnødder sig strax som en senere tilføjet Udsmykning; det samme fortælles allerede om Hertug Robert Djævelen af Normandie [3]), et lignende Træk gjenfindes i den bekjendte Fortælling om Fortunatus. Og overhoved har den hele Fremstilling et vist Præg af Praleri og en Tilbøjelighed til at fremstille Sigurds Besøg i Constantinopel som en for Grækerne vigtigere Begivenhed, end den i Virkeligheden var, hvilket gjør det det nødvendigt, overalt at slaa en Deel af; men dette fraregnet, maa det øvrige være sandt, lige indtil hvad der fortælles om Skibene og om de rige Gaver, Kejseren forærede Sigurd. Thi ogsaa den engelske Forfatter Villjam

---

[1]) Morkinskinna fol. 26 a. Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 11—15, hos Snorre Cap. 12—14; Fagrskinna Cap. 247.

[2]) Knytlingasaga Cap. 81. Her angives Mængden af det Guld, Kejseren bød Erik, til $\frac{1}{2}$ Læst eller 5 Skippund, efter den ældre norske Beregning.

[3]) Beretningen findes baade hos Bromton og hos Knyghton, begge i Twysdens Samling, S. 911, 2319.

af Malmsbury, der skrev endnu neppe ti Aar efter Sigurds Tog, fortæller blandt andet, at han lod sit med gyldne Drager smykkede Skib sætte paa Toppen af St. Sophiæ-Kirken [1]); her angives kun Kirkens Navn forskjelligt, men dette gjør intet til Sagen, da St. Sophiæ- og St. Petri-Kirker laa ved Siden af hinanden og vare indbyrdes forbundne [2]). Det var Kejser Alexius's Skik, at give Fyrsterne fra Occidenten, der besøgte ham, rige Gaver og vise dem megen Udmerkelse, da han i modsat Fald havde alt at frygte af dem, saa uhyre Krigermasser, som Occidenten netop under ham mere end under nogen anden byzantinsk Kejser sendte igjennem Kejserdømmets Besiddelser [3]). Og navnlig maatte det være ham magtpaaliggende at vinde de nordiske Fyrster, for igjen saavel ved deres Hjelp at sikre sig Væringernes Hengivenhed, som for at de, efter Hjemkomsten til Fædrelandet, ej skulde lægge Hindringer i Vejen for at Væringekorpset fremdeles holdtes fuldtalligt ved nye Hvervinger af nordiske Krigere. Den Omstændighed, at Buamund for saa kort Tid siden havde ført nordiske Krigere mod Grækerne, har vel ogsaa bidraget til at fordoble Alexius's Iver for at bringe Nordens Fyrster paa sin Side.

---

[1]) Villjam af Malmsbury l. c. V. 410. Norske Samlinger I. S. 409. Her menes naturligviis ikke det hele Skib, kun Stavnene.

[2]) Af Peterskirker i Constantinopel opregner Ducange i sin Constantinopolis Christiana l. IV. S. 115, 116, hele syv, hvoriblandt en til St. Peter og St. Paal, ved Hormisdas Gaardsplads, en til St. Peter og St. Markus, i Blachernæ; paa denne kunde man vistnok gjette som den, der laa Sigurds Bolig nærmest, hvis ikke deels den Omstændighed, at den var indviet til en anden Helgen, var i Vejen, deels Villjams Udsagn, at det var Sophiæ-Kirken, paa hvilken Stavnen opsattes, gjorde det nødvendigt heller at tænke paa den St. Peterskirke, om hvilken Ducange siger, „at den enten var forbunden med Sophiæ-Kirken, eller i det mindste meget nær ved den". Thi da kan man saa let forstaa, hvorledes begge Angivelser omtrent med lige Ret kunne forekomme. De øvrige Peterskirker, nemlig St. Peterskirken inden Paladsets Muur, den ældre St. Peterskirke, Pisanernes St. Peterskirke, og St. Peterskirken i Galata, kunne her ej komme i Betragtning.

[3]) Ogsaa Saxo, S. 612, fortæller om de store Udmerkelser og rige Gaver, der bleve Erik Ejegod til Deel; navnlig taler han om „en uhyre Masse Guld" (ingentis ponderis aurum) som Erik, for ej at fornærme Kejseren, modtog. Ved Buamunds Ophold hos Alexius 1108 skede næsten aldeles det samme, som siden, da Sigurd besøgte ham 1110. Han lod et Kammer næsten fylde med Guld, Sølv og andre Kostbarheder, og ligesom tilfældigt vise Buamund, der befaa sig i Paladset. Buamund kunde ikke tilbageholde sin Forbauselse over at see saa megen Rigdom, og sit Ønske om at besidde den. Strax erklærede den Hofmand, der viste ham om, paa Kejserens Vegne, at det alt sammen skulde tilhøre ham, hvortil Buamund takkede. Siden, da Gaverne bleve ham bragte, sendte han dem tilbage, sigende at det var en Skam at modtage dem, men Kejseren sendte dem atter til ham, og da modtog han dem. (X Bog, S. 303, 304).

Mod Sigurd havde han en særskilt Opfordring til at vise sig gavmild og gjestfri, da han ej alene fik alle hans store og smukke Skibe, overladte — en Gave som vistnok allerede kunde opveje alt hvad Padreims-Legene kostede — men tillige fik Tilladelse til at beholde mange af hans Mænd hos sig. Var end dette maaskee allerede fra først af en Aftale mellem Sigurd og hans Mænd, forandrer det dog ikke det Forbindtlighedsforhold, hvori Kejseren derved kom til Sigurd [1]). Hvis man kan tro Villjam af Malmsbury, skal Alexius endog, i Betragtning af hans Klogskab og Kjekhed, der lovede store Ting, have søgt at faa ham selv til at blive, og det endog paa en saa paatrængende Maade, at Sigurd næsten maatte stjæle sig ud af Staden [2]). Dette er nu visselig en Overdrivelse, men man seer dog saa meget deraf, at allerede Samtiden havde merkelige Sagn at berette, endog udenfor Norge, om den Opsigt, Kong Sigurd havde gjort i Constantinopel. Og at han virkelig har gjort Opsigt der, bliver høist troligt, naar man seer hen til den fremragende Rolle, som han endog efter fremmede Forfatteres Vidnesbyrd spillede i Palæstina, hvor der paa hiin Tid ikke mindre end i Constantinopel vrimlede af anseede Fyrster og berømmelige Høvdinger. Det gjør her intet til Sagen, at Kejser Alexius's Biograf, hans Datter Anna Komnena, ikke med et Ord omtaler Sigurd, lige saa lidt som den danske Konge Erik. Hun siger nemlig selv ved en tidligere Lejlighed, at hun ikke engang, om hun vilde, kunde opregne Navnene paa de barbariske Fyrster og Høvdinger, der besøgte Constantinopel, da det græske Sprog ikke formaaede at gjengive dem [3]). Saaledes har hun heller ikke kunnet eller villet omtale Sigurd.

---

1) Vi ville nemlig nedenfor see, hvorledes flere af hans Mænd bleve tilbage og toge Tjeneste. Dette kunde umuligt skee uden med Sigurds Samtykke, og da vi siden finde at en følgende Kejser skriftligt anholdt om Tilladelse til at hverve i Norden (Sverres Saga Cap. 127), maa man antage, at Alexius i det mindste mundtligt har anholdt om en lignende Tilladelse hos Sigurd.

2) Villjam af Malmsbury l. c. Da Kejseren, heder det her, i Betragtning af hans Klogskab og Tapperhed, der lovede meget, ønskede at holde ham tilbage, narrede han paa en net Maade denne, der allerede i Haabet havde slugt det norske Guld (det maatte da være det, han selv nys forud havde foræret Sigurd). Han udvirkede sig nemlig Tilladelse til at drage til nærmeste Stad, og nedsatte hos Kejseren sine Skatkister, fyldte med Bly og forseglede, som Pant paa sin hurtige Tilbagekomst. Saaledes blev hiin narret, den anden derimod skyndte sig hjem. Man gjenkjender her Anekdoten om Hannibal og Gortynierne.

3) Anna Komnena, X. B. S. 299—300. Den latinske Oversættelse i Pariser-Udgaven er her, som sædvanlig, udtværet, og saaledes unøjagtig. Dog er det den, hvis Ord for det meste gjengives i nyere Skrifter, der behandle denne Materie. Hendes Ord ere simpelt hen: „Τὰς δὲ τῶν ἡγεμόνων κλήσεις καὶ προθυμουμένη πὲρ ἐξειπεῖν, οὐ βούλομαι, ναρκῷ γάρ μοι ὁ λόγος, τὸ μέν τοι βαρβαρικὰς φωνὰς ἀπαγγέλλειν ἀδυνατούσῃ διὰ τὸ ἄναρθρον,

Hvad nu ellers de Overdrivelser angaaer, hvori Sagafortællerne her, ligesom tidligere ved Beretningen om Harald Haardraades Bedrifter, have gjort sig skyldige, da ere de ikke flere eller større, end andre historiske Forfattere fra de Tider ved lignende Leiligheder have tilladt sig [1]); de gjøre intet til Sagen med Hensyn til den egentlige historiske Kjerne, og der er endog kjendelige Spor til, at de ej have været tilstede i den oprindelige Fremstilling [2]), som maa have grundet sig paa Sigurds egen og hans Ledsageres Fortællinger. I Hovedsagen medfører den saaledes Sandhed, og man kan ansee det som vist, at Kong Sigurd i Constantinopel har nydt en forekommende Modtagelse og Behandling, opført sig med megen Pragt, og gjort stor Opsigt ved sin kongelige Anstand og krigerske Udseende.

Under sit Ophold i Constantinopel anskaffede Sigurd sig enkelte sjeldne og kostbare Stykker til Prydelse for Kirkerne eller Brug ved Gudstjenesten. Saaledes lod han gjøre en kostbar Altertavle af Erts og Sølv, overalt forgyldt, og besat med Email og Ædelstene [3]); han kjøbte ligeledes en prægtig, med Guldbogstaver skreven Bog, der siges at være en af de største Kostbarheder, som nogensinde er kommen til Norge [4]). Det maa

---

τὸ δὲ τι καὶ πρὸς τὸ πλῆθος ἐκείνων ἀποβλεπούσῃ. καὶ ἵνα τι τοσούτου πλήθους κλήσεις ἀπαριθμεῖσθαι πειρώμεθα, οὓς καὶ οἱ τότε παρόντες ἀκηδίας ἐπληροῦντο ὁρῶντες": d. e. om jeg end havde Lyst til at opregne Høvdingernes Navne, vil jeg dog ikke, da Sproget stivner for mig derved; deels kan jeg nemlig ikke gjengive de barbariske Lyd formedelst det tungvindte derved, deels af Hensyn til deres Antal. Hvorfor skulde jeg ogsaa forsøge at opregne Navnene paa hele denne Mængde, af hvilke det blotte Syn fyldte Tilskuerne med Kjedsomhed".

[1]) Saaledes navnlig Saxo, i Fortællingen om Erik Ejegod. Han vil endog vide, at Keiseren overlod ham sit Palads, hvilket ingen af de øvrige Keisere siden vilde bruge, for ikke ligesom at synes jevngode med hiin store Mand. Dette Palads, der alene kan have været det i Blachernæ, benyttedes dog allerede kort efter af Sigurd.

[2]) Nemlig Fagrskinnas; her begynder vel en Lakune, strax efter at der er talt om Legen og om de mange Nordmænd, der toge Tjeneste, men da Udsagnet herom i Morkinskinna forekommer strax før Beretningen om Kongens Afreise fra Staden, maa man formode at ogsaa Fagrskinnas Beretning om hans Ophold i Myklegaard her er saa godt som endt. Fagrskinna taler hverken om de gyldne Hestesko eller om Valnødderne, ikke engang om de mange Tasker med Guld og Sølv, som Keiseren gav Sigurd, men alene om Legen og de 6 Skippund Guld.

[3]) Den kaldes i Sagaerne Tabola, og beskrives nøiere hos Snorre, Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 40, end i de vidtløftigere Kongesagaer, Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 43, Harald Gilles Saga Cap. 14.

[4]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 42, Snorre Cap. 29.

rimeligviis have været en Afskrift af Bibelen, eller en Teel deraf, f. Ex. Psalmerne eller Evangelierne. Sine Skibe havde han, som ovenfor nævnt, foræret Keiseren, da det var hans Hensigt at reise hjem over Land, og Alexius skaffede ham de fornødne Heste, og medgav ham Ledsagere gjennem hele sit Rige. Det er allerede omtalt, at en heel Deel af hans Mænd bleve tilbage og toge Tjeneste blandt Væringerne [1]). Sigurd tog Tilbagevejen gjennem Bulgarien, Ungarn, Østerrige, Baiern og Schwaben [2]). Her traf han den nys fra Italien tilbagekomne Keiser Henrik den 5te, som tog overmaade vel imod ham, gav ham Ledsagere, og gjorde Foranstaltninger til at han kunde faa indkjøbt alt hvad han behøvede gjennem hele Riget. I Saxland besøgte han, som man maa formode, Hertug Lothar [3]), og ankom ved Midsommerstid til Sønder-Jylland, hvor den danske Jarl

[1]) Villjam af Malmsbury vil vide, at mange af Sigurds Folk døde i Constantinopel, og at Sigurd, for at forebygge denne Dødelighed, fandt paa det Raad, at de deels maatte drikke mindre Viin, deels at den Viin, de drak, maatte være blandet med Vand. Hans Skarpsindighed lærte ham nemlig, heder det, ved at see Svinelever, lagt i Viin, hurtigt opløst af den skarpe Vædske, at det samme maatte være Tilfældet hos Mennesker, hvilket ogsaa viste sig, da han lod en af de Døde obducere. Beretningen lader ikke videre sandsynlig.

[2]) Saaledes alle vore Sagaer. Ordrik (S. 767) lader ham tage Hjemvejen over Rusland, og her egte Malmfrid, Kongens Datter. At han egtede hende, er sikkert nok, men dette skede vistnok langtfra saa tidligt. Vel omtales hun hos Snorre (Cap. 21) ved en Begivenhed, der, som det nedenfor vil sees, foregik endnu inden Kong Olafs Død 1115; men det vil ligeledes sees, at Snorre fortæller denne Begivenhed meget forvirret, ligesom han og hist og her kaster Begivenhederne om hinanden; navnligen synes det at være hans Mening, desuagtet at henføre denne til Tiden efter Olafs Død. Man kan saaledes ej lægge Vegt paa, at Malmfrid her nævnes. Ikke at jo Malmfrid, der var en Datter af den i Aaret 1075 fødde Mstislav Vladimirovitsj, godt kunde være voxen og giftefærdig i Aaret 1111; men da hendes og Sigurds Datter Christina, der siden blev gift med Erling Skakke mellem Aarene 1150 og 1156, neppe kan være fød tidligere end 1126, er det heller ikke rimeligt, at Sigurd og Malmfrid bleve gifte førend 1116 i det tidligste. At han da kan have gjort en Reise til Rusland, hvilken Ordrik har forvexlet med hans Tilbagereise, er meget muligt, skjønt neppe sandsynligt.

[3]) Sagaerne omtale ikke hans Besøg i Saxland, men lade ham derimod træffe „Keiser Lothar" i Schwaben. Lothar af Supplingburg, Hertug i Saxland siden 1106, blev ikke Keiser førend i 1125; for saa vidt altsaa Sigurd traf den tydske Keiser, maa dette have været Lothars Forgænger Henrik den 5te. At nu Sigurd virkelig besøgte denne, bliver høist rimeligt, da vi vide, at Henrik just paa denne samme Tid, nylig hjemkommen fra Italien, hvor han havde sluttet Konkordat med Pave Paschalis II, og i April var bleven kronet til Keiser, opholdt sig i Sydtydskland; man har endog (se Suhm, V. S. 190) et Diplom af ham, udstedt i Passau den 25de Mai, til hvilken Tid Sigurd, som kom fra Ungarn af, netop maa have passeret disse Egne, siden han ved Midsommerstid var i Jylland. Da det imidlertid og-

Eliv, som dengang havde Befalingen i Sønder-Jylland, gjorde et prægtigt Gilde for ham. Paa den Tid opholdt den danske Konge Nikolas sig i Staden Heidaby eller Slesvig. Han var gift med Kong Sigurds Stifmoder, Margrete Fredkolla [1]). Nikolas tog meget godt imod Sigurd, fulgte ham selv nord i Jylland, og gav ham til Hjemrejsen et fuldt udrustet Skib. Paa dette kom Sigurd endelig, efter halvfjerde Aars Fraværelse, hjem i sit Rige i Juli 1111 [2]). Han blev modtagen af alle sine

saa er høist sandsynligt, at han ved Reisen gjennem Saxland hilste paa Hertug Lothar, have vi baade i denne Omstændighed, og i hiin anden, at Lothar selv siden blev Keiser, tilstrækkelige Momenter til at gjøre en senere Forverling af Lothar og Henrik V i Sagaerne rimelig.

[1]) Den her nævnte Eliv eller Eilif omtales ogsaa af Saxo, 13de Bog, S. 618—621, og i den Sjællandske Krønike (Langebek Scr. II. 613) som Jarl i Slesvig. Han blev, som Saxo beretter, kort efter (1113) afsat formedelst Forræderi i Krigen mod Venderne. Hvo han var, angives ingensteds; men Langebek har vistnok Ret, naar han, i Betragtning af hans høie Værdighed, antager ham for en Ætling af Kongehuset (Suhm, V. 220). Han troer forøvrigt, at han har været en Søn af Olaf Hunger. Snarere maatte man dog, efter Navnet at dømme, formode at han har været en Sønnesøn af hiin Eilif, Broder til Ulf Jarl, der i sin Tid var Anfører for Thingmannaliðet i England, og siden for Væringerne i Constantinopel, se ovenfor, S. 57. Af den Omstændighed, at Sagaen her lader Sigurd treffe Eliv i Slesvig, medens Kong Nikolas modtager ham i Heidaby, har man villet udlede, at der endnu paa den Tid skjelnedes mellem Slesvig og Heidaby. Dette forholder sig dog vist ikke saaledes. „Slesvig" synes nemlig aldrig i Sagaerne at betegne Staden, men alene Fjorden med omliggende Distrikt. Saaledes f. Ex. er det i Knytlingasaga Cap. 87 Fjorden, der kaldes Slesvig, medens Byen kaldes Heidaby; i Cap. 98 siges Kong Nikolas at blive dræbt i Heidaby, medens Saxo S. 656, 657 nævner Slesvig; og overhoved kaldes Byen i Knytlingasaga stedse Heidaby, uden at der lægges saadan Vegt paa dette Navn, som om derved ene det egentlige Heidaby, eller den sydøstlige Deel, nu Landsbyen Haddeby, skulde være meent. Man maa derfor antage, at Sagaskriveren ogsaa paa det her omhandlede Sted ved „Heidaby" har meent selve Staden, ved „Slesvig", kun Distriktet; og at Eliv har modtaget Sigurd i en eller anden Borg eller paa et eller andet Sted, der har ligget Grændsen nærmere, end Slesvig. Thi skulde man efter den egentlige Beliggenhed have skjelnet mellem Slesvig og Heidaby, maatte Sigurd være kommen først til sidst nævnte Sted, der ligger sydligst, medens man dog tydeligt seer, at han først har truffet Eliv Jarl. Her maa vistnok bemerkes, at Morkinskinna nævner Nikolas og Heidaby før Eliv og Slesvig, men da den desuagtet lader Nikolas følge Sigurd nord i Jylland, maa denne Orden være urigtig. — Kong Nikolas maa være bleven gift med Margrete ikke længe efter sin Tronbestigelse 1104, thi allerede da omtaler Saxo Giftermaalet, og deres Søn Magnus blev gift allerede i 1127.

[2]) Det er strax ovenfor viist, at Sigurd, som Sagaerne udtrykkeligt sige, kom til Slesvig ved Midsommerstid (omkring 24de Juni) efter at han sandsynligviis var kommen til Tydskland sidst i Mai. Da nu Opholdet i Slesvig,

Venner med stor Glæde, og hans Broder, Kong Eystein, som imidlertid ene havde forestaaet Regjeringen, lagde ham ingen Hindringer i Vejen. En egennyttig og ærgjerrig Fyrste kunde maaskee lettelig have følt sig fristet dertil, hvor han saaledes havde Magten, som Eystein; men hertil var Eystein for redelig og for ædelt tænkende [1]), og Sigurd tiltraadte i Fred og Ro sin Deel af Riget eller Rigsstyrelsen. Alle vare enige om, at berømmeligere Ferd end hans ikke var udgaaen fra Norge. Efter den fik han siden Tilnavnet „Jorsalafarer", hvormed han i Sagaerne sædvanligviis benævnes [2]).

56. Kong Eysteins Virksomhed. Jemtelands Erhvervelse. Forbindelser mellem Fyrsteætterne i Norden.

I de tre eller fire Aar, Sigurd var udenlands og forherligede Norges Navn i fjerne Egne, havde Kong Eystein, som Eneregent, heller ikke paa sin Side været ledig, men, trædende i sin Farfaders Fodspor, virket i Fredelighed hjemme, saa vel for at bringe Landet selv i Opkomst ved nyttige Foretagender og Indretninger, som for at forøge dets politiske Vegt og Anseelse ved territoriale Udvidelser, ej paa hans Fader Magnus's Viis, erhvervede ved Sverdet, men ved fredelige Underhandlinger. Den Tilvæxt, som Norges Territorium saaledes fik ved Eysteins Bestræbelser, var Jemteland, hvilket ingen af Norges Konger siden Olaf den helliges uheldige Forsøg havde prøvet at bringe tilbage til det Afhængighedsforhold, hvori Haakon Adelsteensfostre ved kloge Underhandlinger havde bragt det, og hvilket saa vel Jemternes norske Herkomst som Landskabets Beliggenhed og hyppige Forbindelser med Throndhjem gjorde til det naturligste. Eystein, fortælle vore Sagaer, sendte Bud til forstandige Mænd i Jemteland og indbød dem til sig, modtog dem, der kom, med megen Blidhed, overøste dem med Gaver, og vandt dem saaledes for sig. Han bragte da paa Tale for dem, hvor langt bekvemmere det var for dem at søge til Norge end øster til Sverige, og hvor mange Nødvendigheds-Artikler Norge kunde skaffe dem; han ytrede at de derfor havde handlet daarligt i

---

saavel hos Eliv, som hos Kong Nikolas, vel har medtaget en Uges Tid, og mindre Tid neppe hengik med Rejsen fra Slesvig til Aalborg, hvorfra (se ovenfor S. 372) rimeligviis Afrejsen til Norge fandt Sted, maa Sigurd være kommen hjem først i Juli 1111. Han havde da været borte næsten i fire Aar, eller fra Høsten 1107.

[1]) Eystein hentydede siden selv dertil i sin Trette med Sigurd om hvo der meest havde udmerket sig, se nedenfor.

[2]) Sigurd Jorsalafarers Saga, Cap. 15. Snorre, Cap. 14. Morkinskinna, fol. 26. a. Han kaldes ogsaa stundom simpelthen „Jorsala-Sigurd". „Jerusalem" blev nemlig af vore Forfædre stedse forvansket til „Jorsalir".

at falde fra Norge, efter at de engang havde underkastet sig Haakon Adelsteensfostre. De indsaa, at hvad Kongen her sagde, sigtede til deres egen Fordeel, og indlode sig oftere i Tale med ham derom, ligeledes han med dem. Efterhaanden begyndte flere paa denne Maade at besøge ham; til dem, som ej personligt kom, sendte han Gaver, og erhvervede derved omsider Høvdingernes og Bøndernes fuldkomne Venskab. Saaledes bragte han det dertil, at Jemterne selv tilbøde sig at hylde ham. De Høvdinger, han havde vundet, paavirkede nemlig Almuen, og fik den til at aflægge foreløbig Ed paa at ville underkaste sig Eystein; derpaa vendte de tilbage til Norge og tilsvore ham Lydighed; siden efter oprettedes en formelig Overeenskomst, ifølge hvilken alle Landermænd indfandt sig hos ham, aflagde ham Troskabsed, overgave ham deres Landskab med alle Skatter og Skylder, og erklærede sig for hans Thegner. Han tilsagde dem igjen sin Beskyttelse, for det Tilfælde, at Sviakongen skulde paaføre dem Krig [1])". Fra den Tid af udgjorde Jemteland en Deel af Norge lige indtil 1645, da det atter forenedes med Sverige.

Der er dog mangt og meget ved disse Forhandlinger angaaende Jemteland, som synes uforklarligt, og sandsynligviis aldrig tilfulde vil blive opløst. For det første er det underligt, at den fredelskende Kong Eystein saa snart efter Fredsslutningen i 1101 skulde ville indlade sig i et Foretagende, der efter al Rimelighed vilde frembringe ny Krig, hvilken han og, som man seer, ventede sig, ikke at tale om det i og for sig utilbørlige i at forlokke en anden Konges Undersaatter til Frafald. For det andet er det vanskeligt at forstaa, hvorledes Sviakongen, især hvis dette endnu var den mægtige og anseede Inge, der endog havde holdt Magnus Barfod Stangen, kunde lade saadant gaa upaatalt hen. Man maa her antage, at Eystein deels har anseet Jemteland for et Landskab, der siden Haakon Adelsteensfostres Tid med Rette tilkom Norge, deels maaskee har troet, heri at kunne faa Erstatning for Dalsland, der ved hans Faders Død, som tidligere anført, efter al Sandsynlighed har fulgt Enkedronningen Margrete som Medgift, og saaledes ved hendes Giftermaal med den danske Konge atter er blevet skilt fra Norge. Og hvad Kong Inge Steenkilssøn angaar, da var han paa denne Tid maaskee død; det er i det mindste vist, at af hans Broder Hallsteens Sønner, Philip og Inge, der fulgte ham i Regjeringen, døde den første allerede 1118 [2]). Inge Steenkilssøns Død er vel saaledes indtruffen omkring 1111, og i alle Fald maa han ved

---

[1]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 17. Snorre Cap 16. Morkinskinna fol. 26. b.

[2]) Dette siges udtrykkeligt af den samtidige Are Frode i hans Islendingabok, Cap. 11.

den Tid, om han end var i Live, have været en bedaget Olding, der ikke kunde tage sig synderligt af Regjerings-Anliggenderne [1]). Det er desuden ikke usandsynligt, at der strax efter hans Død har opstaaet Uroligheder i Sverige om Tronfølgen, eller i det mindste om Arveretten til hans Privat-Ejendomme. Vi vide nemlig, at Inge Steenkilssøn havde en Søn, ved Navn **Ragnvald** [2]), der opnaaede Manddomsalderen, saasom han efterlod en Datter, **Ingerid**, der siden, som vi ville see, spillede en Rolle ogsaa i Norges Historie; der siges ingensteds, om Ragnvald overlevede Faderen eller ej; og i første Tilfælde har han neppe godvillig givet Slip paa Sveriges Trone. Siden finde vi hans Syster, Dronning Margrete, i Besiddelse af Faderens Ejendomme, hvilke hun deelte mellem sig, den oven nævnte Ingerid og sin Systerdatter Ingeborg, der begge, ligesom hun selv, vare gifte med Ætlinger af det danske Kongehuus: dette, heder det, var Kilden til langvarig Tvist mellem Sviar og Daner [3]). Da det nu ej kan være Delingen selv, der vakte Sviarnes Harme, men den Omstændighed, at hine Besiddelser, hvoriblandt vistnok ogsaa Dalsland har været regnet, kom under dansk Herredømme, maa Aarsagen til Misfornøjelse have været tilstede, og Tvisten saaledes være udbrudt fra det første Øjeblik, hiin rige Arv kom i Kong Nikolas's Værge, hvilket, for saa vidt Ragnvald døde før sin Fader, allerede maa være indtruffet strax efter dennes Død. Endog den Omstændighed, at Margrete ikke overlod nogen Deel af Arven til sit Systenddebarn Inge Hallsteenssøn, viser tydeligt, at der maa have været et mindre godt Forhold mellem begge Linjer, hvormed det vistnok ogsaa staar i Forbindelse, at Inge Hallsteenssøn blev ombragt ved Gift [4]), og at der efter hans Død, som vi i det følgende ville see, udbrød voldsomme Tronstridigheder i Sverige, ved hvilke Margretes og Nikolas's Søn, Magnus den sterke, spillede en betydelig Rolle. Man maa saaledes formode, at Spørgsmaalet om Arven efter Kong Inge strax efter hans Død, eller maaskee allerede i hans sidste Regjeringsaar, har vakt en saadan Gjæring i Sverige, at Kong Eystein, der, som Magnus Barfods Søn, selv ikke uden Skin af Ret kunde fremsætte Fordring paa de Besiddelser, hans Fader med hende havde erholdt,

---

[1]) Det heder i Slutningskapitlet af Hervararsaga, at Philip kun i kort Tid var Konge. Det er her et Spørgsmaal, hvad Forfatteren har forstaaet ved „kort Tid". Hvis syv Aar er for langt et Tidsrum til at kaldes saaledes, maa Inge have levet længer end til 1111; med da han allerede fremtraadte som Mand omkring 1070, og saaledes rimeligviis var født 1040, var han i 1110 en Olding paa 70 Aar.

[2]) Harald Gilles Saga Cap. 2. Snorre Cap. 1. Saxo, S. 617.

[3]) Saxo, S. 618.

[4]) Kongerækken i Vestgøtalagen. Muligt dog, at Inge paa den Tid, Delingen foregik, allerede var død. Se Suhm, V. 364.

har forudseet, at der ikke for det første vilde blive foretaget noget fiendtligt Skridt fra svensk Side, om han benyttede Lejligheden til at vinde Jemteland tilbage, og derved skaffe Norge Erstatning for Tabet af Dalsland. Heller ikke tales der om nogen Krig mellem Norge og Sverige i Anledning af Jemtelands Frafald. At der har opstaaet et spendt Forhold, synes rimeligt, og staar maaskee i Forbindelse med den Krig, Kong Sigurd siden efter paaførte Sverige, da han forsøgte at christne Smaaland; men det er ogsaa muligt, at Tvisten allerede foreløbigt er bleven bilagt ved Dronning Margrete Fredkollas Virksomhed. Vi spore nemlig med eet i et ganske kort Tidsrum, mellem 1115 og 1120, en øjensynlig Stræben efter nøjere Forbindelse mellem de nordiske Fyrstehuse ved indbyrdes Giftermaal mellem deres Medlemmer og Frænder, af hvilke Giftermaal de tvende udtrykkeligt siges at være stiftede af Margrete, og de øvrige, der ikke mindre vedkom hendes nærmeste Slægtninger, derfor ogsaa maaskee skyldes hende. Hine to Giftermaal, som hun med Vished vides at have bragt istand, var mellem de nys nævnte Fyrstedøtre, Ingerid og Ingeborg, og tvende danske Konge-Ætlinger. Ingerid var hendes Broderdatter, den anden en Datter af hendes Syster Christina, der var gift med den russiske Storfyrste Mstislav, hvilken tillige hed Harald efter sin Morfader, den engelske Konge Harald Godwinesson. Ingeborg blev gift med den bekjendte Hertug Knut Lavard, Kong Erik Ejegods Søn, henved 1117, som det synes [1]). Ingerid blev, der siges ikke naar, men man maa formode omtrent paa samme Tid, gift med Kong Nikolas's Brodersøn, og Knuts Sysskendebarn, Henrik halte. Det tredie omtrent samtidige Giftermaal var det allerede omtalte, mellem Kong Sigurd og Mstislavs anden Datter, Malmfrid, der ligeledes var Margretes Systerdatter, og saaledes lige saa vel som Systeren Ingeborg maa antages at være bleven bortgiftet af hende [2]). Og endelig tales der om et Giftermaal mellem

[1]) Tiden for Knuts Giftermaal angives ikke nøjagtigt. Saxo omtaler det S. 617, og siger kun at Margrete ved at bringe det istand, saa vel som Ingerids med Henrik halte, søgte at skaffe sin Søn Magnus Yndest hos sine Frænder; altsaa maa disse Giftermaal have fundet Sted en rum Tid efter Magnus's Fødsel, og i hans Opvært. Knuts og Ingeborgs ældste Datter Christine blev i 1131, endnu ikke fuldvoxen, som det udtrykkeligt siges, forlovet med Sigurds Søn Magnus, og gift med ham i 1133; hun var altsaa rimeligviis født 1118, og hendes Forældres Giftermaal maa senest henføres til 1117. Ingerid er maaskee bleven gift noget senere, siden vi vide, at at hun endnu efter 1145 fødte Børn til Verden (hvoriblandt Biskop Nikolas) og saaledes neppe er født før 1105; men dette hindrer dog ikke at hun allerede kan være bleven fæstet til Henrik 1117. Henrik, med Tilnavn Skadelaar eller halte, var en Søn af Sven Ulfssøns Søn Sven.

[2]) Om Tiden for Malmfrids Giftermaal med Sigurd er forhen talt. Saga-

Kong Philip Hallsteensson og Ingegerd, den danske Kong Olufs Enke, og Datter af Kong Harald Haardraade i hans fornyede Egteskab med den russiske Kongedatter Ellisiv, Mstislavs Faster [1]). Da Ingegerd, som allerede ovenfor antydet, uagtet hun var norsk Kongedatter, synes at have tilbragt sin meste Tid i Danmark eller Rusland, hvorhen hun rimeligviis efter Kong Olafs Død har begivet sig, og saaledes, ligesom Dronning Margrete selv, kunde siges lige meget at tilhøre alle de tre nordiske Kongestammer, er det ogsaa heel rimeligt, at man fortrinsviis har valgt hende til at ledsage de to russiske Kongedøtre til Danmark og Norge, og at Margrete ved denne Leilighed ogsaa har bragt Giftermaalet mellem hende og sit Søskendebarn Kong Philip istand, for paa den Maade yderligere at besegle Freden mellem alle tre Riger. Mærkeligt nok, var endog Philips Broder, Medregent og Efterfølger, Inge Hallsteensson, gift med en Kvinde af fornem norsk Herkomst, der dog ogsaa maa have havt betydelige Eiendomme i Sverige, siden hendes Haand eftertragtedes af ikke færre end tre Fyrster, som alle middelbart eller umiddelbart gjorde Fordring paa Sveriges Trone. Dette var Ulfhild, en Datter af den forhen omtalte Haakon Finnsson, hvis Fader Finn var en Søn af Haarek i Thjotta, og i sin Tid havde fulgt Olaf den hellige til Sverige, hvor det lader til at han har bosat sig og erhvervet Besiddelser. Ulfhild blev efter Inges Død gift med Kong Nikolas i Danmark, der, da ogsaa selv var bleven Enkemand, men forlod ham siden for at egte den svenske Konge Sverker Kolsson, om hvilken der vil blive handlet længer nedenfor. Da Ulfhild neppe kan være fød stort senere end 1100, falder ogsaa hendes Giftermaal med Inge Hallsteensson omtrint 1118 [2]). Alle disse samtidige Giftermaal maa upaa-

erne omtale det før Eysteins Død 1124. Mstislav, i Sagaerne kaldet Harald, var en Søn af Vladimir Monomach, Jaroslavs og Ingegerds Sønnesøn; Vladimir døde ikke førend i 1125, og Mstislav, allerede i hans Levetid Fyrste i Novgorod, overlevede ham kun 7 Aar. Mstislav kaldes i den ved ved Abbed Villjam forfattede Genealogi (Langebek Scr. II. S. 160 161) Izizlavus, hvilket rimeligviis er Skrivfejl eller Læsefejl f. Mizislaus. I de Genealogier, der paa flere Steder i vore Sagaer meddeles, overspringes stedse Visevolod, Vladimir Monomachs Fader og Jaroslavs Søn, idet Vladimir eller Valdemar gjøres til en Søn af Jaroslav. Se Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 23, Snorre Cap. 20; Haakon Herdebreds Saga, Cap. 22, Snorre, Magnus Erlingssøns Saga, Cap. 2; Fagrskinna, Cap. 144; Knytlingasaga Cap. 88, 99. I Olaf den helliges Saga Cap. 88, Snorre Cap. 95, hvor Jaroslavs Sønner opregnes, nævnes dog ogsaa Visevald (Vsevolod) som hans Søn. Se for øvrigt ovenfor, S. 112, og om den engelske Gyda, S. 380, 395.

[1]) Se ovenfor S. 389, 403, Ingegerds Giftermaal med Philip Hallsteensson omtales i Slutnings-Capitlet af Hervarar Saga.

[2]) Om Finn Haareksson er der allerede ovenfor talt, I. 2. S. 762, og nærvæ-

tvivlelig have staaet i Sammenhæng med hinanden, og fornemmelig skyldes politiske Hensyn. Og intet bliver derfor rimeligere end at antage dem alle stiftede ved mere eller mindre umiddelbar Indvirkning af Dronning Margrete Fredkolla, der saaledes fremdeles ikke har sit Navn for intet [1]), idet hun utrætteligt søgte at megle Fred og ved et fælles Familiebaand at sammenknytte alle Medlemmer af Nordens Kongefamilier. Dog havde hun herved ej alene Freden i og for sig, og dens gode Følger for Folkenes aandelige og timelige Velfærd for Øje, men ogsaa, og maaskee allermeest, sin egen Søn Magnus's Interesser [2]). Det er nemlig aabenbart, at hun søgte at bane ham Vejen til at erhverve Kongedømmet baade i Sverige og Danmark, og hvo veed endog, om hun ikke har haft Tanke om at forene alle tre nordiske Rigers Kroner paa hans Hoved. Under alle Omstændigheder bliver hun en af sin Tids fremragende Personligheder i Norden, hvis politiske Bevægelsers fornemste Traade synes at have gaaet gjennem hendes Hænder.

Det er et Spørgsmaal, hvor vidt Herjedalen, der ved denne Lejlighed ikke nævnes, ogsaa først nu blev forenet med Norge, eller om det allerede fra ældre Tider var forenet dermed. For det første kunde den Omstændighed synes at tale, at Jemteland og Herjedalen ofte nævnes tilsammen, og paa Grund af Beliggenheden maaskee kunne have været betragtede som et Heelt, hvoraf Jemteland var den fornemste Deel, og derfor laante sit Navn til det Hele. Men desuagtet bliver det vist, at Herjedalen stedse har været

---

rende B. S. 178. Finn var nær beslægtet med det steenkilske Kongehuus, eftersom Steenkil selv var en Søn af hans Faders Søskendebarn Aástrid Njaalsdatter. Da Finn, allerede voxen i 1028, omtrent paa denne Tid eller i det mindste ikke senere end 1050 kan være bleven Fader til Haakon, er det heller ikke rimeligt at denne kan være bleven Fader til Ulfhild senere end 1100. Navnet Ulfhild vidner for Resten om en Opkaldelse efter og Slægtskab med St. Olafs Familie. I Sagaerne heder det stedse at Ulfhild først var gift med Nikolas, siden med Inge, og derpaa endelig med Sverke; men dette er aldeles umuligt, thi da Saxo udtrykkeligt fortæller (S. 651) at Nikolas egtede Ulfhild efter at Margrete var død, og at hun rømte fra ham til Kong Sverke, maa hendes Giftermaal med Inge have været det første. Saxo kalder hende „Ulvilda Norica", d. e. „den norske", hvilket viser at hendes Familie fremdeles regnedes som norsk, og saaledes vel ved Siden af sine svenske Godser (maaskee Alvastra, hvor hun siden forberedte Stiftelsen af et Kloster) ogsaa har ejet norske.

[1]) Det er vel endog muligt, at hun fornemmelig fik sit Tilnavn paa Grund af de her omtalte Bestræbelser.

[2]) Saxo tillægger, som ovenfor nævnt, hvor han omtaler hvorledes Margrete bortgiftede sine to Niecer, udtrykkeligt, at det skede for derved at vinde ham hans Paarørendes Hengivenhed. Siden see vi hende fiendtligt stemt mod Knut Lavard, paa hvem Magnus var misundelig; og endelig fremtræder Magnus som Prætendent til den svenske Krone.

regnet til Norge, og ikke blev svensk Landskab førend i 1645, da det afstodes til Sverige. Thi medens Jemteland, som bekjendt, uagtet det i verdslig Henseende hørte til Norge, dog lige til Reformationen udgjorde en Deel af Uppsala Stift, hørte Herjedalen derimod den hele Tid til Throndhjems Stift [1]). Dette viser temmelig tydeligt, at Herjedalen, paa den Tid, da Christendommen indførtes der — hvilket, som ovenfor viist [2]), maa have været omkring 1060 —, stod under de norske Kongers Herredømme, ligesom vi vide, at Jemteland paa samme Tid tilhørte Sverige. Heller ikke nævnes Herjedalen, hvor der handles om Jemternes tidligere Underkastelse under Haakon Adelsteensfostre, hvorimod det udtrykkeligt heder i det gamle Sagn om Herjedalens Bebyggelse paa Halfdan svartes Tid, at Herjulf Hornbrjot og Sviakongens Frændkone Helga flygtede fra Sverige „tilbage til Norges Konges Rige", og her bebyggede Herjedalen [3]).

Forresten er der Hentydninger til, at den oftere omtalte Skule Tostigssøn, Kong Olaf Kyrres Fostersøn, Stallare og Raadgiver, har især været den, som nærmere ordnede det Hele med Hensyn til Jemtelands Gjenforening med Norge. I senere Forhandlinger om Grændsen mellem begge Riger paa disse Kanter omtales nemlig „Skule Jarls" Død som en Epoche, hvorfra der regnes, og det synes endog, som om han døde under et Ophold i Jemteland, for nærmere at bestemme Grændsen mod Sverige [4]). Vistnok tale Sagaerne ingensteds om at Skule Tostigssøn

[1]) Dette viser sig fornemmelig af Aaslak Bolts Jordebog, S. 171 (Udg. S. 115), hvor Herjedalen regnes blandt de Landskaber, som Throndhjems Erkebiskop havde at visitere. Det er ogsaa vist, at Upsala Erkebiskop aldrig tiltog sig at indsætte Prester eller indvie Kirker i Herjedalen.

[2]) Se ovenfor I. 2. S. 720, Anm. Det er der viist, at da Grændsetraktaten af 1268 nævner Ljot Dagssøn som den, der byggede den første Kirke i Herjedalen, og denne Ljot Dagssøn nedstammede i 8de Led fra Herjulf Hornbrjot, medens igjen Aasulf, der levede ved 1270, nedstammede i 7de Led fra ham, maa han have levet, og Christendommen følgelig være bleven indført der, omkring 1070.

[3]) Se ovenfor, I. 1. S. 404, jvfr. Grændsetraktaten selv, Norges gamle Love II. S. 487, og Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie 1844—45, S. 160, flgg.

[4]) I Grændsetraktaten af 1268 staar der, hvor Angivelsen af Grændsefjellet mellem Jemteland, Helsingeland og Herjedalen sluttes: „derfra gaar Grændsen til Vigmanbek og saa vester i Hafra østen til ved Kirken, nærmest ved Hafrevoldene og siden øster, hvor (eller „da"?) Skule Jarl døde; nu er Landemerket saaledes syd mod Herjedalen". Derhos staar der i et Brev af 1480, meddeelt i Dipl. Norv. III. No. 929 og i Annaler 1846, S. 165: „er dette de gamle Merker mellem Herjedalen og Søndstefjerdingen (af Jemteland) og saaledes har det været siden Skule Jarl døde". At nu denne Skule Jarl, der

blev ophøjet til Jarl, men de nævne ham heller ikke mere, efter at de have berettet om de Besiddelser, Olaf skjenkede ham; for den Sags Skyld kan han saaledes gjerne være bleven ophøjet til Jarl og sendt til det afsides liggende Jemteland, for at modtage Indbyggernes Troskabsed, ordne de indre Forhold, og bestemme Grændserne mod Sverige. Om han, selv en Jarlesøn, nedstammende fra Englands og Danmarks Konge-Ætter, og nøje besvogret med den norske, i sin fremrykkede Alder ved en saa vigtig Sendelse fik Jarletitel, vilde ikke i mindste Maade være besynderligt. Det er ikke engang usandsynligt, at han selv har kaldt sig „Skule Jarl", og om man end kun har kaldt ham „Skule Jarlssøn", kunde dog denne Benævnelse, ved at gaa fra Mund til Mund gjennem et Par Aarhundreder forandres til det fornemmere „Skule Jarl", i Særdeleshed efter at en af hans egne Ætmænd, opkaldt efter ham, havde erhvervet denne Titel, og Benævnelsen „Skule Jarl" saaledes klang bekjendt i alle Nordmænds Øren. Der er ogsaa Spor af at Skule Tostigssøns Æt har staaet i nøje Forbindelse med de mægtigste Ætter i Jemteland. Skules Sønnesøns, Guthorms, Datter af første Egteskab, ved Navn Ingerid, blev omtrent ved 1150 gift med en Jemtelænding ved Navn Guthorm Austmandssøn, der ej vilde have kunnet faa en af Norges højbyrdigste Piger til Egte, hvis han ikke selv var af meget høj Byrd, og hørte til en af de Familier, der havde meest at sige i hans Hjem [1]). Da vi nu af en ældgammel Rune-Indskrift paa Frøsø-Stenen i Jemteland erfare, at en Austmand Gudfastssøn lod christne Jemteland, hvilket, som tidligere bemerket, maa have fundet Sted omkring 1060 [2]), bliver det heel sandsynligt,

---

omtales som en forlængst afdød Mand af gamle Folk allerede 1298, ikke kan være den bekjendte Hertug Skule, der døde 1240, har allerede Werlauff, l. c. S. 189 bemerket. Det kan saaledes neppe være nogen anden end Skule Tostigssøn.

[1]) Se Fagrskinna Cap. 214, Snorre, Harald Haardraades Saga Cap. 103. Da Guthorm af Rein, Skules Sønnesøn, allerede nævnes som selvstændig Høvding omkring 1136, og samtidig med den da levende Hallkell Huk, ligesom og Ingerids Heelsøster Rangrid i andet Egteskab var gift med Fredrik Kona, der levede omkring 1160, falder saaledes Ingerids Giftermaal ved 1150. Guthorm Austmandssøn var følgelig født omkring 1110—20; hans Fader Austmand ved 1080—1090, og dennes Fader ved 1050—1060, ved hvilken Tid Austmands Farfader maa have været en Mand i sine bedste Aar.

[2]) Se den oven citerede Anm. I. 2. S. 720. Runeindskriften lyder fuldstændigt saaledes: „Austmand Gudfastssøn lod rejse denne Steen og gjøre denne Bro; og han lod christne Jemteland. Aasbjørn gjorde Broen og Stenen samt disse Runer". Heraf faar man end mere en Forestilling om at Austmand maa have været en saare mægtig Mand. At Jemteland christnedes omkring 1060 stemmer ogsaa godt med Mag. Adams Angivelse IV. 24,

at den „Austmand", med hvis Søn Skules Datter var gift, var opkaldt efter og en Sønnesøn af hiin Austmand Gudfastsøn, der ej kunde have ladet Jemteland christne, hvis han ej havde været Landskabets fornemste Høvding og meest formaaende Mand. Det er derfor rimeligt, at Skule allerede ved sin første Fremtræden der i Egnen har sluttet sig til ham eller hans Søn, og at der siden mellem deres Efterkommere har bestaaet en venskabelig Forbindelse, der endelig beseglede ved Giftermaal.

Af de Grændseskjel for Jemteland, der i de nys nævnte Akter angives som bestaaende lige fra Skule Jarls Tid, sees det, at Helsingeland, eller den Deel deraf, som under Haakon den gode fulgte med Jemteland og kom under norsk Herredømme, ikke ved Gjenforeningen under Eystein havde samme Skjebne, men forblev under den svenske Krone: Rigsgrændsen gik nemlig i disse Egne omtrent som den nuværende Grændse mellem Jemteland og Herjedalen paa den ene, og Angermanland, Medelpad og det egentlige Helsingeland paa den anden Side. Dette Grændseskjel, som senere ikke i Hovedsagen forandredes, men kun fra Tid til anden nærmere bestemtes, vedblev nu at være Rigsgrændse i mere end 500 Aar, indtil Jemteland og Herjedalen ved Brømsebro-Freden 1645 bleve aftraadte til Sverige.

57. Eysteins øvrige Indretninger og Bygnings-Arbejder.

Af Eysteins Foretagender i Landet selv og hans Indretninger til Folkets Bedste nævnes flere, skjønt vist langtfra alle, i vore Sagaer. Først og fremst tog han sig meget af Lovgivningen. Selv en udmerket forstandig Mand, gjorde han sig nøje bekjendt med alle Love i Landet, og erhvervede en saadan Indsigt i dem, at vanskelige Retssager ofte forelagdes ham til Afgjørelse. Han hævdede Lovene med stor Iver, men forbedrede ogsaa, som der siges, paa mange Steder Indbyggernes Ret. Meningen

jvfr. Schol. 94 til III. 70, at Erkebiskop Adalbert sendte en Biskop „Stenphi" (d. e. Steinfinn), hvilken han kaldte Simeon, til Helsingeland paa Sviarnes og Nordmændenes Grændser, og at han i hine Egne vandt mange Sjæle for Christendommen. Steinfinn var visnok den samme, som i Vestgøtalagens Bisperækker under Navnet „Stenfinder" opføres som Vestergautlands anden Biskop, foran Adalward gamle, der levede omkring 1060, se ovenfor S. 192, 193, jvfr. 395, hvor det vises, at denne Bisperækkes Angivelser ej ere aldeles nøjagtige. Man maa altsaa formode, at Steinfinn ved sit Ophold i Helsingeland c. 1060 ogsaa har besøgt Jemteland og fundet virksom Hjelp hos den fornemste Høvding, Austmand Gudfastsøn paa Frøsø, der ogsaa i andre Henseender sees at have gjort sig fortjent af sin Hjembygd. Det ligger nær at antage, at Steinfinn ved denne Lejlighed ogsaa har besøgt Herjedalen, og hjulpet til at udbrede Christendommen der.

heraf er rimeligviis den, at han har stræbt, saa vidt muligt, at raade Bod paa de Ulemper, som nødvendigviis maatte opstaa af alt for store Afvigelser mellem de forskjellige Lovgivningers Bestemmelser om een og samme Materie, og at han navnligen hist og her har nedsat enkelte, alt for høje Pengebøder. Disse Lovsforandringer kunne dog nu ikke længer paapeges, da de Haandskrifter af Norges ældre Love, som endnu ere tilbage, alle ere nedskrevne længe efter Eysteins Tid, og saaledes rimeligviis have optaget de af ham bevirkede Forbedringer i Texten med Udeladelse af de ældre Bestemmelser. Han sørgede iøvrigt for Fiskeriets og Kystfartens Fremme ved at indrette Ror-Boder nord i Vaagen for dem, der dreve Skreidfiske ved Lofoten [1]); ligeledes byggede han en Kirke der med tilhørende Præstegaard, forordnede at herefter en Prest skulde bo paa Stedet, og skjenkede det fornødne Gods til hans Ophold og Kirkens Vedligeholdelse. Ved Agdenes, hvor der hidtil ingen Havn havde været, og Skibe hyppigt forliste, lod han bygge en Steendæmning [2]), hvorved man fik en tryg Havn og godt Skibsleje, ligesom han ogsaa her lod opføre en Kirke. Han lod derhos sætte Viter eller Varder op paa de høje Fjelde, neppe for at anvendes til Krigssignaler, men for at tjene de Søfarende til Vejledning som Sømerker. Et saadant Sømerke, der tillige kunde anvendes til Skibenes Fortøjning, var formodentlig den saakaldte Støpel eller taarnlignende Bygning, forsynet med Jernringe, som Eystein lod opføre i Sundholms- eller Senholms-Sundet, maaskee Sundet mellem Senholmen og Heklingholmen strax vestenfor Mygster ved Indsejlingen til Bergens Led [3]). Da der saa vel formedelst den nøjere og inderligere Forbindelse mellem alle Rigets Dele som formedelst de mange Pilegrimsrejser til St. Olafs Helligdom i Nidaros var langt hyppigere Fardsel over Dovrefjeld nu end forhen, sørgede han for de over Fjeldet rejsendes Tarv ved at indrette et eller flere Sælehus, hvor man kunde finde Ly og Natteleje, i Stedet for at man forhen maatte ligge ude og ofte lide ondt; til deres Vedligeholdelse skjenkede han det fornødne Gods. Sandsynligviis vare disse Sælehuse de samme, som de nuværende Fjeldstuer, Fogstuen, Hjerdkinn, Kongsvold og Drivstuen, eller i det mindste nogle af dem; og det er ej usandsynligt, at de Tomter af en gammel Steenbygning, som i senere Tid ere fundne paa

---

1) Han sagde herom selv i sin Trætte med Sigurd: nord i Vaagen satte jeg Fiskemænds-Opholdssteder, for at fattige Folk der kunde finde Livs-Ophold; dette kan ej forstaaes om andet end Indretningen af de saakaldte Rorboder.

2) I Sagaerne staar „Virke" hvilket dog her neppe betegner „Befæstning", skjønt det i og for sig ikke var saa urimeligt, om man havde befæstet Indløbet til Throndhjemsfjorden.

3) „Sundholms Sund" staar i Hryggjarstykke, „Sinholmssund" hos Snorre; Morkinskinna nævner intet herom.

Hjerdkinn, netop ere Levninger af det ved Eysteins Foranstaltning opførte Sælehuus [1]). Lignende Sælehuse eller aabne Herberger for Rejsende, indrettede paa Veje, hvor man havde flere Dagsrejser fra Bygd til Bygd, omtales allerede længe før [2]), og synes at have været brugelige fra umindelige Tider; der findes endog i den ældre Gulathingslov en Bestemmelse om, hvorledes de Rejsende have at forholde sig, naar Sælehuset ej kan rumme dem alle paa een Gang, og om deres Ansvar, hvis det brænder op ved deres Uforsigtighed [3]). Om Eysteins Sælehuse paa Dovrefjeld vare af dette simple Slags, eller om han tillige gjorde Foranstaltninger til at der ved hvert Sælehuus skulde findes Gjestgivere, siges ikke, men man skulde dog næsten formode det sidste, fordi Hjerdkinn endog fra gammel Tid synes at have været en beboet Gaard [4]), og Vejen over Dovre, eller mellem Nidaros, Oplandene og Viken, paa Eysteins Tid vistnok var at betragte som Norges fornemste Hovedvej.

Staden Bergen forskjønnedes meget af Eystein. Han fortsatte det enkelte af de Bygnings-Arbejder, som Olaf Kyrre enten havde paabegyndt, eller besluttet at paabegynde, hvis Tid og Evner strak til. Saaledes fuldførte eller opførte Eystein Kongsgaarden i Bergen, idet han byggede den store Hall, der siges at have været det prægtigste Træhuus, som nogensinde er gjort i Norge. Tæt ved den, og forbunden med den ved en Svalegang [5]), opførte han den saakaldte Apostel-Kirke, der var bestemt

---

[1]) Schøning fandt nemlig nærved Hjerdkinn i Aaret 1773 Tomter af en Steenbygning, som han antog for et Kloster, se Langes Klosterhistorie S. 615.

[2]) Saaledes f. Ex. Sælehuset paa Skoven mellem Ljodhuus og det indre af Vestergautland, se Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 175; Sælehuset paa Jemtelandsskoven, se ovenfor I. 2. 723.

[3]) Ældre Gulathings Lov Cap. 100: „Til Sælehusenes Benyttelse have alle lige Ret. Nu er det vel, om alle kunne være inde med deres Sager. Men kan dette ej skee for Trængsels Skyld, skulle de bære Sagerne ud. Da er det vel, om de have selv Rum, og de skulle alle være inde, hvis enhver af dem kan faa Rum til at sidde. Har nogle været der tre Nætter uden Nødvendighed, skulle de gaa ud, eller de skulle ved Lodkastning lade en Mand gaa ud. Da er det vel, om den, hvem Lodden treffer, gaar ud; ellers fældes han til at bøde Ranbaug, og man skal betale fuld Mandsgjeld for den, der havde Ret til at være inde, om de dø ude. Hvis Folk holde til i Sælehuus og det brænder op, da indestaa alle de, som vare der inde, for Huset".

[4]) Her var i det mindste ikke langt til det af Thorkell Thurrafrost opryddede Foldal, se ovenfor I. 2. S. 142, 143.

[5]) I Sagaen staar „rið" d. e. Trappe; af Sverres Saga Cap. 77 kaldes det en Svale, og det sees saaledes tydeligt, at det maa have været en fortløbende Svalegang, hvortil der dog maaskee og har gaaet særskilte Trapper udenfor Huset.

til at være, og stedse forblev Kongernes private Kapell, ligesom tidligere Klemenskirken og Olafskirken, og paa Eysteins Tid Mariekirken i Nidaros, saa vel som Mariekirken i Oslo [1]). Om Kongsgaarden allerede før Eysteins Tid har været paabegyndt, kan man ikke af Sagaerne med Bestemthed see, da der kun tales om Hallen i Kongsgaarden, ej om Kongsgaarden i dens Heelhed; men da vi erfare at Kongsgaard og kongelig Kirke i de øvrige Byer stedse opførtes samtidigt, og saa at sige betragtedes som et eneste sammenhængende Bygningsverk, bliver det næsten aldeles vist, at Kongsgaarden i Bergen, ikke mindre end Apostelkirken, er opført af Eystein fra Grunden af [2]). Paa den store Christkirke, som allerede Olaf Kyrre havde paabegyndt, synes der i Eysteins Tid ikke at have været arbejdet synderligt, derimod lod han paa det dengang neppe synderligt bebyggede Nordnes, lige over for Byen, opføre den saakaldte **St. Michaels-Kirke**, og traf de nødvendige Foranstaltninger til, i Forbindelse med Kirken at indrette et **Benediktiner-Kloster**, det senere saa bekjendte og rige **Munkeliv**, som det i

---

[1]) Her har atter skjødesløs Behandling af af Snorres Text gjort Forvirring og voldt Tvetydigheder. Morkinskinna, den ældste Text har (fol. 26. a.) „hann lét gera höllina miklu í Björgyn, er mest ok frægst herbergi hefir verit í Noregi af tré gört [hann lét reisa Mi]kjalskirkju í Norðnesi, ok gaf þar fé til munkaklaustrs, ok er þat eitt it veg[legsta steinmusteri; hann lét] gera postola kirkju í konungsgarði í Björgyn. (De indklamrede Steder ere bortrevne i Kodex). I Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 16 staar: „hann lét reisa Mikjalskirkju og munkaklaustr í Norðnesi í Björgyn, ok lagði þar fé mikit til, þat var hit veglegsta steinmusteri; hann lét þar gera postolakirkju í konungsgarði; þar lét hann ok gera höll ina miklu, er veglegast tréhús hefir gert verit í Noregi“. I Udgaven af Snorres Text, Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 15, ere begge disse Angivelser paa en højst ukritisk Maade forbundne ved Optagelsen af Læsemaader fra forskjellige Haandskrifter. Først staar der: „hann lét gera í Björgyn höll ina miklu, er mest ok frægst herbergi hefir verit í Noregi; han hóf munklífi í Norðnesi í Björgyn ok lagði þar til fé mikit; þar lét hann gera Mikjalskirkju, it veglegsta steinmusteri“; — her er øjensynligt Morkinskinnas Ord i det væsentligste gjengivne —; umiddelbart derefter følger: „hann lét ok gera þar í konungsgarði postolakirkju, þar lét hann ok gera höllina miklu, er veglegast tréhús hefir gert verit í Noregi“. Dette stemmer igjen med de sidst anførte Udtryk i den trykte Sigurd Jorsalafarers Saga, og saaledes omtales Kongehallen i Bergen to Gange, som om det var to forskjellige Bygninger. Det sees dog af Varianterne, at af det første, fra Morkinskinna hentede, Stykke fattes det om Kongehallen, nemlig „han let.. ... herbergi hefir verit í Noregi“ i Codex A (den saa kaldte Kringla), D (Jofraskinna) ja endog B (Peringskjolds Udgave); men det maa altsaa findes i E (Codex Frisianus), hvis Redaktions Skjødesløshed her, som paa saa mange Steder, aabenbarer sig.

[2]) Thjodrek (Cap. 22) siger ligefrem, at Eystein opførte Kongsgaarden (palatium), af et herligt Arbejde, skjønt af Træ; men, lægger han til, nu (omkring 1185) næsten nedfaldet af Ælde.

daglig Tale kaldtes. Ifølge en nyere Beretning, hvis Paalidelighed dog er mere end tvivlsom, skulde allerede Olaf Kyrre have grundet dette Kloster [1]) men Sagaernes Udsagn ere her saa bestemte, at man maa antage hiin Angivelse grundet enten paa den urigtige Forudsætning, at Olaf Kyrre, idet han oprettede Kjøbstaden Bergen og grundlagde Christkirken, ogsaa lagde den første Grundvold til dens ældste og meest ansete Kloster, eller paa en fejlagtig Opfatning af det Forhold mellem Sells og Munkeliv, som strax nedenfor vil blive omhandlet. Et andet Spørgsmaal er, hvor vidt Eystein allerede oplevede at faa Klostret fuldstændigt indrettet. I den ældste Sagabearbejdelse staar paa det Sted, hvor Eysteins Foretagender under Sigurds Fraværelse omtales, at han lod rejse Michaelskirken, og „skjenkede Gods" til et Munkekloster der, og paa et andet Sted, hvor der berettes om en Samtale mellem Kongerne i deres senere Aar, at Eystein „lod Michaelskirken gjøre og satte der et Munkekloster". I Sagaerne omtales denne Stiftelse ikke i den nærmest paafølgende Tid førend i 1135 [2]), og da kun som „Michaelskirke", uden at der nævnes et Ord om Munkene; den ældste pavelige Beskjermelses-Bulle, som findes indført i Klostrets Brevbog [3]), og som derfor vistnok ogsaa er den første, Klostret erhvervede, er udstedt af Pave Eugenius den 3die i Januar 1146: i denne nævnes Abbed Orm og de øvrige Brødre, saa at man seer, at Konventet i det mindste da var fuldstændigt organiseret. Her paatrænger sig saaledes den Formodning, at Kong Eystein nok har truffet alle foreløbige Foranstaltninger til Klostrets Oprettelse, bygget Kirken og Klosterbygningerne [4]), skjenket Gods dertil, og indledet de nødvendige Underhandlinger for at skaffe en Koloni af Munke, der her rimeligviis som i de fleste andre norske Klostre for det første tildeels maatte hentes udenlands fra, men at Konventet dog ikke har faaet sin endelige Organisation førend efter hans Tid.

[1]) Nemlig i den lille Afhandling (omtrent fra 1500) om de norske Klostre, der findes optagen i Langebeks Scr. r. D. IV. S. 409—421; se her S. 413.

[2]) Nemlig hvor der tales om, at Harald Gille lod Biskop Reinald af Stavanger hænge ude paa Holmen.

[3]) Munkeliv Klosters Brevbog, S. 14—15. Ogsaa optagen i Thorkelins Dipl. Norv. II. S. 1—3. Aarsagen, hvorfor Kirken indviedes til St. Michael, var upaatvivlelig dens Beliggenhed paa en Høide, thi Bjerge, Høie og Huler sattes overalt i den occidentalske Christenhed i Forbindelse med St. Michaels Dyrkelse; derfra skriver sig saa mange „St. Michaels-Bjerge" (Mont St. Michel), og Michaelshuler, fornemmelig paa Garganusbjerget i Nedreitalien, Michaelshulen ved Gibraltar og Mikkelsbergs Kirke (en Bjerghule) ved Norsjø i Grenland i Norge.

[4]) At Eystein ogsaa opførte Klosterbygningerne fuldstændigt, synes at fremgaa af Thjodrek Munks Ord, l. c. at han byggede Klostret til St. Michaels Ære ved Bergen, „saaledes som det endnu (d. e. omtring 1185) sees".

Saa meget maa i det mindste ansees som vist, at han ej kan have naaet at faa baade Kirken og Klostret, begge massive Steenbygninger, opførte i de faa Aar, da Sigurd var udenlands, men at han da alene har faaet dem grundlagte: dette forklarer noksom Forskjellen mellem Angivelsen paa det første Sted, hvor der tales om hans Virksomhed under Sigurds Fraværelse, og de Ord, der senere lægges ham selv i Munden ved hans Samtale med Broderen. Man kunde ellers her, med hiin fejlagtige Angivelse, at Olaf Kyrre skulde have oprettet Klostret, for Øje, vove den Formodning, at Biskop Bernhard, da han efter Oprettelsen af Kjøbstaden i Bergen flyttede hid fra Sellø [1]), har faaet Bolig anviist af Kongen paa Nordnes, just der, hvor Munkeliv Kloster siden blev anlagt, og at hans Eftermand Magne med sine underordnede Gejstlige har beboet de nye Klosterbygninger, indtil Munke-Konventet var kommet aldeles i Stand, og en egen Bispegaard var bleven indrettet eller i det mindste gjort nogenledes beboelig ved Siden af den efterhaanden, men langsomt sig sin Fuldendelse nærmende Christkirke. Derved forklares det ogsaa bedst, hvorfor Biskop Reinald af Stavanger, da han i Aaret 1135 var bleven henrettet ude paa Holmen, ej begroves ved den nærmest beliggende lille Christkirke, men derimod førtes til Nordnes, og jordedes ved Michaelskirken. Thi det nys oprettede Biskopsdømme i Stavanger var, som det strax nedenfor vil sees, egentlig at betragte som en Underafdeling af Bergens eller Gulathingslagens, hvis Biskop nu skulde have sit Sæde i Bergen, og det var derfor det rimeligste, at Biskoppen af Stavanger, naar han tilfældigviis døde i denne By, ogsaa begroves ved den Kirke, som stod under Biskoppens nærmeste Bestyrelse. Den Antagelse ligger ogsaa nær, at for saa vidt Munke allerede paa Eysteins Tid have opslaaet sin Bolig i den af ham opførte Klosterbygning paa Munkeliv, har dette været Munke fra Sellø, hvor vi finde det St. Albani Benediktiner-Kloster, der strax nedenfor skal omtales, i den nøjeste Forbindelse med Munkeliv Kloster [2]). Var der nu end ikke noget egentligt Kloster paa Sellø, da Bernhard flyttede, saa fandtes der dog vistnok Munke fra fremmede Klostre, af hvilke Bernhard vel ogsaa medtog nogle til Bergen, og hvis Tal siden efter forøgedes med flere, hvoriblandt maaskee netop

---

[1]) Se ovenfor S. 424.

[2]) En lignende Formodning har allerede været udtalt af Lange i „de norske Klostres Historie" S. 55, 56, 411, 412, hvor ogsaa flere Data paapeges, der vise den nøje Forbindelse mellem begge Klostre. Men heraf følger dog neppe at Munkeliv, efter Klostrets fuldstændige Organisation, stod i nogen nærmere Forbindelse med Bergens Bispestol. Forbindelsen kan alene ansees som tilfældig og midlertidig.

hiin Reinald, der ved Oprettelsen af Stavangers Bispedømme ophøjedes til dets første Biskop.

Uagtet det, som det strax vil vises, egentlig var Sigurd, der forestod de vigtige og indgribende kirkelige Foranstaltninger, som under disse Brødres Regjeringstid fandt Sted, sees det dog, saa vel af hvad vi allerede have omtalt, som af andre Foretagender, der udelukkende tillægges Eystein, at ogsaa han med rund Haand sørgede for Kirken og dens Fremme, hvorfor en Forfatter endog kalder ham en „ivrig Dyrker af den christelige Religion“ [1]). Han opbyggede saaledes, foruden de her nævnte Kirker og Kirkebygninger, ogsaa St. Nikolai Kirke i Nidaros, der baade med Hensyn til Materiale og Form skal have været særdeles vel udført. Ligeledes byggede han, som det synes aller først, en Kirke paa Throndenes i Amd, og skjenkede Gods til den [2]).

Med denne utrættelige Iver for Landets og Indbyggernes aandelige og materielle Velfærd forenede Eystein store Aandsgaver, der i de fleste Tilfælde lærte ham at vælge og gribe det Rette, og en høj Grad af personlig Elskværdighed. Det er derfor ej at undres over, at han var overordentlig afholdt af det hele Folk. Han var, saaledes beskrive Sagaerne ham, smuk af Udvortes, havde blaa, noget store Øjne, lyst og krøllet Haar, middels Højde. Han var meget forstandig, særdeles vel bevandret i Lovene og de gamle Sagn, Kjendskab til Folk og deres Herkomst, raadsnild, veltalende, saare munter og jevn i Omgang, overmaade gavmild, yndet og vennesæl hos hele Almuen [3]). Paa et andet Sted gives ham det Lov, at han udmerkede sig ved sin Redelighed, og beherskede sig selv ikke mindre end Undersaatterne med Maadehold og Klogskab, at han var fredelig, tog sig med Iver af Landsstyrelsen, og sørgede ivrigt for Christendommen [4]). Paa hans Redelighed behøves intet andet Beviis, end den Beredvillighed, hvormed han atter optog Sigurd i Regjerings-Fællesskabet, efter at han i saa lang Tid havde smagt Behageligheden af at herske ene. Eystein hentede ikke sin Dronning udenlandsfra. Han egtede Ingebjørg, en Datter af Guthorm, Steigar-Thores Søn [5]). Dette viser, at Steigar-Thores Æt nu atter var kommen i Naade efter Faderens Oprør og Afstraffelse under Magnus Barfod. I Forbindelse hermed staar vistnok, som allerede

---

[1]) Se herom især Suhm, V. S. 138—140.

[2]) Nemlig Thjodrek, se nedenfor.

[3]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 16, 26. Snorre Cap. 15, 24.

[4]) Thjodrek, Cap. 32.

[5]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 18, Snorre Cap. 17. Morkinskinna, fol. 26. b. kalder Ingebjørg en Datter af Steigar-Thore, hvilket dog alene kan grunde sig paa en Uagtsomhedsfejl.

ovenfor nævnt, den ellers temmelig uforklarlige Sag, at Thores Medanfører for Oprørsflokken, den danske Æventyrer Sven Haraldsøn, efter i længere Tid at have opholdt sig i Danmark, under Eystein kom tilbage til Norge, vandt hans Yndest, og udnævntes af ham til hans Skutelsvend.

Blandt Eysteins Foretagender under Sigurds Fraværelse nævnes og at han i Nidaros lod bygge mange og store Skibsnaust, og den store saakaldte **Drage**, et Langskib, aldeles indrettet som Ormen lange, med Drageboved, Forgyldning o. s. v., og sandsynligviis af samme Størrelse, saa at den altsaa kunde rumme over 600 Mand [1]).

58. Kong Sigurds kirkelige Virksomhed. Faste Biskopssæder, Klostre, Tiende.

Da Sigurd var kommen hjem til Norge og atter, uhindret af sin Broder, havde tiltraadt sin Deel af Rigsstyrelsen, rejste han, som det heder, rundt om i sit Rige, og blev overalt modtagen af Indbyggerne paa det venligste. Alle hans Venner kom ham i Møde, og hyldede ham paa ny som deres Konge, navnlig, som man maa formode, i den sydøstlige Deel af Landet, hvor han nu atter opslog sit Hovedsæde [2]). Dog indskrænkede hans Virksomhed sig neppe til denne Deel alene, men ogsaa til de øvrige Dele af Riget, i det mindste Kong Olafs, hvor de kirkelige Anliggender nu med Eysteins Samtykke og Medvirkning ganske synes at have været overtagne og besørgede af Sigurd. Imidlertid fik han dog vel neppe aldeles frie Hænder, førend han efter begge sine Brødres Død (1116 og 1121) var bleven Enekonge. I Tidsrummet efter denne Tid og til hans Død (1130) falder vel derfor i Særdeleshed hans største kirkelige Virksomhed. Allerede ved at tiltræde Korstoget havde Sigurd paa en vis Maade viet sig i Kirkens Tjeneste, og den højtidelige Ed, som han aflagde i Jerusalem for at faa hiin Spaan af det hellige Kors, nemlig om at ville fremme Christendommen af al Magt, oprette et Erkesæde og indføre Tienden m. m., betegnede ogsaa hans fremtidige Virken som fortrinsviis **kirkelig**; thi hvad han her havde paataget sig at udføre var ikke et Verk af faa Maaneder eller Aar, men kunde nok, naar det skulde skee fuldstændigt, optage en Konges hele Regjeringstid.

Af de vigtige kirkelige Indretninger, Sigurd havde lovet at sætte igjennem, skulde man have antaget at ingen var mere populær end Opret-

[1]) Sigurd Jorsalafarers Saga l. c. Snorre Cap. 15, 26. Fagrskinna Cap. 248 jvfr. ovenfor I. 2. S. 879. Ifølge Snorre vare Dragens Stavne ikke tilbørligt høje.

[2]) Morkinskinna fol. 26 a. (fór þá Sigurðr konungr um ríki sitt ok [var hánum vel] fagnat), sammenholdt med fol. 30 b., Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 42, Snorre Cap. 29: (þá er þú sigldir með fegrð ok prýði at Noregi ok allir vinir þínir runnu móti þér með fagnaði, játtuðu allir þér konungdóm með hinni mestu virðing ok sœmd) se nedenfor.

telsen af en egen Erkebiskopsstol for Landet, da dette derved befriedes fra det Principat, som fremmede Landes Erkebiskopper hidtil havde udøvet over Riget, først de hamburg-bremiske, og, i den aller sidste Tid, de danske i Lund, hvor Erkesædet, efter langvarige Underhandlinger, endelig var blevet oprettet, ej alene for Danmark, men ogsaa for hele Norden, i Aaret 1104, da Biskop **Asser** ophøjedes til Erkebiskop, og fik Pallium [1]). Men dette var dog det eneste af Sigurds Løfter, som hverken kom til Udførelse i hans egen eller i hans Efterfølgers Levetid, medens det derimod gik langt raskere med Opfyldelsen af det andet, om hvilket man dog skulde formode at det vilde have mødt langt større Modstand, nemlig Indførelsen af **Tiende-Ydelsen.** Men foruden at Oprettelsen af en egen Erkestol altid krævede mange foreløbige Underhandlinger, især formedelst den Erkebiskops Indsigelser, som derved tabte en betydelig Deel af sin Provins, maatte den i Norge være forbunden med særegne Vanskeligheder, da man her først maatte faa en ordentlig Diøcesan-Inddeling i Stand, og faste Biskopsstole med bestemte Sæder oprettede over hele Landet. Og herpaa rettede sig, som man tydeligt kan see, Sigurds første Bestræbelser i denne Sag. Ham giver ogsaa den samtidige anglo-nordmanniske Forfatter Ordrik udtrykkelig Æren for Oprettelsen af Biskopsdømmerne i Norge.

Vore egne Kilder tale ellers kun saare lidet om denne vigtige Sag. De give os neppe engang de Biskoppers Navne, som fandtes i Norge paa Sigurds Tid. Kun lejlighedsviis omtale de ved Slutningen af Sigurds Regjeringstid Biskop **Magne** i Bergen, Biskop **Reinald** eller **Reginald** i **Stavanger,** hvilket sidste Sted her for første Gang forekommer som Biskopssæde, og Biskop **Kol** i Oslo. Af de gamle Biskops-Fortegnelser, som ere os opbevarede [2]), sees det, at Reinald virkelig var den første Biskop i Stavanger, og at Magne i Bergen var umiddelbar Eftermand af hiin Bernhard den saxiske, der, allerede ankommen til Norge paa Magnus den godes Tid, tilbragte 19 Aar paa Island, og var siden efter, under Olaf Kyrre, Biskop paa Sellø, hvorfra han senere paa sine gamle Dage flyttede til Bergen [3]). Da Bernhard neppe kan have levet saa længe, som til Sigurd Jorsalafarers Tronbestigelse, end sige til hans Hjemkomst fra det hellige Land, maa Magne allerede have været beskikket til Biskop af eller under Magnus Barfod; og da hans Navn har en fuldkommen norsk Klang, skulde man næsten formode, at han har været en

[1]) Se herom især Suhm, V. 138—140.

[2]) Se Norsk Tidsskrift, V. S. 42, 44, jvfr. Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 52, Snorre Cap. 39. Her nævnes vel ikke Reinald udtrykkeligt ved Navn, men da man af Biskopsfortegnelsen seer, at han var den første Biskop i Stavanger, kan den Biskop, der omtales, ej være nogen anden end ham.

[3]) Om Bernhard, see ovenfor, S. 186, 190, 191, 420.

af de unge Nordmænd, som Olaf Kyrre efter Pave Gregors Opfordring, den han vistnok ikke undlod at opfylde, sendte til Rom, for der ombyggeligen at oplæres i de hellige og guddommelige Love. Da derhos Magne i en af Biskopsfortegnelserne endnu regnes blandt Biskopperne paa Sellø, uagtet han boede i Bergen, maa han tillige have været Munk i Sellø, hvad enten Klostret paa denne Ø allerede da var til, eller der, hvad der er rimeligere, ved Helligdommen i Sellø fandtes en Deel Munke af Benediktiner-Ordenen, som havde aflagt Klosterløftet i udenlandske, især engelske Klostre, og nu vare Biskoppens Medhjelpere, saa vel ved Folkets Oplærelse og Befæstelse i Christendommen, som ved Besørgelsen af de dagligt forefaldende kirkelige Forretninger, og af hvilke derfor vel ogsaa flere ledsagede Bernhard til Bergen, da han, som allerede forhen nævnt, opslog sin Bolig her. Af disse Munkes Tal har da sandsynligviis, som nys antydet, ogsaa hiin **Reinald** været. Han var af engelsk Herkomst [1]), og vistnok kommen fra et eller andet Benediktinerkloster i England, navnlig Abingdon eller Winchester [2]), og han opholdt sig rimeligviis hos Magne i Bergen, da Kong Sigurd oprettede det nye Biskopsdømme i **Stavanger**, og udnævnte ham til at beklæde denne Post. Oprettelsen af dette Biskopsdømme bestod egentlig alene deri, at Gulathingslagen, som hidtil havde nøjet sig med een Biskop, nu fik tvende, der deelte Distriktet mellem sig saaledes, at Biskoppen i Sellø eller Bergen fik den nordlige, og den nye Biskop den sydlige Deel. Der er imidlertid Omstændigheder, som tyde hen paa, at denne Deling ej har fundet Sted som en særskilt Forføjning for Gulathingslagens Vedkommende, men at det hele Land ved denne Lejlighed er blevet inddeelt i fire Biskopsdømmer med bestemte Grændser, og med faste Sæder for Biskopperne. Det Distrikt, der lagdes til Bergen, indbefattede nemlig ikke hele den nordlige Deel af Gulathingslagen, men alene Firdafylke, Sogn og Hørdafylke, medens Sunnmørafylke, uvist af hvad Grund, lagdes under Nidaros [3]); og de Oplands-Bygder, der tilhørte

---

[1]) Dette siges udtrykkeligt i Harald Gilles Saga, Cap. 9, Snorre Cap. 8.

[2]) Se herom strax nedenfor, hvor der handles om Domkirken i Stavanger.

[3]) At Sunnmørafylke hørte under Nidaros, sees blandt andet, og tydeligt, af Aaslak Bolts Jordebog, medens den ældre Gulathingslov igjen noksom viser, at det i verdslig Henseende hørte til Gulathingslagen. Som Grund til, at det lagdes under Nidaros, kunde man gjette paa, at det maaskee hørte til Eysteins Deel. Vi have ovenfor seet, at Steigar-Thore begyndte sit Oprør mod Magnus Barfod paa Oplandene og paa Søndmøre, hvilke begge derfor i engere Forstand synes at have været regnede til Haakons Part; ved Delingen mellem Sigurd og Eystein efter Olafs Død 1115, da, som det allerede i Forbigaaende er omtalt, begge Konger sees at have faaet Besiddelser paa Oplandene, er det derfor ikke usandsynligt at ogsaa Søndmøre er tildeelt Eystein, medens derimod Sigurd fik det øvrige af Gulathingslagen,

Gulathingslagen østenfor Fjeldet, nemlig Valdres og Haddingedal, fulgte ikke de tilgrændsende Landskaber, Sogn og Hørdaland, men lagdes derimod under Stavanger, hvis Hoveddistrikt, Rygjafylke og Egdafylke, ikke engang laa sammen dermed, men var adskilt ved betydelige mellemkommende Fjeldstrækninger; man maatte endog, for at Biskoppen i Stavanger paa sine Rejser over Fjeldet til hine adspredte Distrikter, ej skulde behøve at ride gjennem den bergenske Biskops Territorium, lægge til hans Bispedømme Eidfjord Sogn inderst i Hardanger, fra hvilket han da begav sig gjennem Passene ved Hallingskarven over til Aal i Hallingdal; hvorimod Svedens Sogn paa Grændsen af Hørdeland og Rygfylke til Vederlag for Eidfjord skal have været afstaaet til Bergens Biskop [1]). I Oplandene, der ikke saa lang Tid senere blev et Bispedømme for sig, indsattes endnu ingen særegen Biskop, men de ere enten blevne deelte mellem Biskopperne i Throndhjem og Viken, eller de lagdes, som den største Deel af Sevslagen, under Vikens Biskop, der nu, som man maa formode, fik fast Residens i Oslo, og en egen Kathedralkirke, nemlig St. Hallvardskirken, der maa være bleven opført under Sigurd Jorsalafarer, siden det ved hans Død udtrykkeligt siges, at han blev begraven i denne Kirke, medens paa den anden Side Biskop Kol Thorkelssøn, en Frænde og Discipel af Biskop Isleif paa Island, der allerede af ham var indviet til Prest [2]), og synes at have været jevnaldrende med den før omtalte Jon Ågmundssøn, den første Biskop i Hole paa Island (1105—1121), omtales af den samtidige og paalidelige Forfatter Are frode omkring 1122 endnu som „Biskop øster i Viken", men tillige som om han ikke længer var i Live [3]). Oslo maa saaledes være blevet forordnet til fast Bispesæde og have faaet en egen Kathedralkirke enten i Biskop Kols Tid, eller under hans Eftermand

---

det sydligste af Oplandene, og Viken; se herom nærmere nedenfor. Heraf kunde man da ogsaa slutte, hvad der i sig selv er rimeligt, at de ovenfor omtalte Indretninger ej kom fuldkommen istand førend længe efter Olafs Død.

[1]) Se Peder Claussøn, Beskrivelse over Norge, S. 74.

[2]) Se ovenfor S. 420.

[3]) Islendingabok, Cap. 9. Der staar: „Kol, som var øster i Viken". Kol døde den 5te Juli, ifølge Nekrologien, Langebek, Scr. rer. Dan. II. S. 511. Det synes vistnok ved første Øjekast rimeligst, at alle Oplandene laa under Biskoppen i Oslo, indtil Bispestolen i Hamar oprettedes. Men da, som vi nedenfor ville see, ved denne Lejlighed den sydlige Deel af Oplandene lagdes til Oslo, kan man neppe udfinde nogen anden rimelig Grund hertil, end at man ved Delingen fulgte Grændsen mellem Eysteins og Sigurds Distrikter, der begge indbefattede Dele af Oplandene; og dette torde derhos ogsaa oplyse, hvorfor der ikke strax oprettedes en Bispestol i Hamar, da nemlig den øvre og største Deel af Oplandene laa under Eystein.

Peter, om hvem for Resten intet vides. Kathedralkirken fik Navn efter St. Hallvard, hvis Skriin lige fra Kirkens Opførelse af synes at have været opbevaret der, skjønt den vel ogsaa var indviet til den hellige Treføldighed, ligesom alle, eller de fleste Kathedralkirker i Norge. Stavanger fik ligeledes med en egen Bisskop ogsaa en Kathedralkirke: det er nemlig tydeligt, at den ældste, vestlige Deel af Domkirken i Stavanger, der endnu har vedligeholdt sig uskadt lige til vore Tider, er opført i Begyndelsen af det 12te Aarhundrede, og da den paa den anden Side ikke kan være ældre end Kong Sigurds Tid, maa det netop være den, som ved hans Foranstaltning blev bygget. Den kaldtes sædvanligviis St. Swithuns-, ogsaa Treføldigheds-Kirken [1]), og maa følgelig ej alene have været indviet til den hellige Treføldighed, men ogsaa til Helgenen St. Swithun, Bisskop i Winchester [2]), af hvis Levninger, som opbevaredes i denne Stads Kathedralkirke, ogsaa et Stykke maa være skjenket til Stavanger, for at danne det nys oprettede Bisskopssædes fornemste Helligdom. Det er nemlig vist, at et saakaldet „St. Swithuns Skriin", det vil sige et Skriin med en eller flere Relikvier af St. Swithun, forvaredes i Stavangers Kathedralkirke [3]). Dette hentyder umiskjendeligt paa en Forbindelse mellem Winchester og Stavangers nys oprettede Bisskopsstol, der lettest lader sig forklare derved, at Reinald, den første Bisskop, oprindelig har været Munk ved det Benediktiner-Konvent, der allerede siden Bisskop Ædhelwolds Tid (963—984) bestod ved Winchesters Kathedralkirke [4]), og hvis Regel paa ny var bleven skærpet og reformeret af Bisskop Walkelin (1070—1098), der ogsaa paa ny gjenopbyggede St. Swithuns-

---

[1]) Jvfr. Brev af 7de September 1278 (Dipl. Norv. III. 15), hvor Bisskop Andreas af Oslo kalder Kirken „ecclesia sanctæ trinitatis stawangrensis" med Brev af 17de August 1275 og 3die August 1278 (No. 12 og 14 i samme Samling), hvor Erkebisskop Jarund og Bisskop Peter af Orknø kalder den St. Swithuns Kirke.

[2]) Helgenen Swithun havde været Bisskop i Winchester fra 807 til 862. Hans Levninger opbevaredes i et prægtigt Skrin i Stadens Kathedralkirke, men nogle af dem bleve siden af den ovenfor (I. 2. S. 471, 472) omtalte St. Ælfeah, da han forflyttedes fra Winchester, hvor han var Bisskop, til Canterbury som Erkebisskop, overførte til dette Sted.

[3]) Se Haakon Sverressøns Saga Cap. 5, jvfr. Fornm. Sögur IX. S. 223, hvor St. Swithuns Skriin omtales.

[4]) Ædhelwold havde først været Benediktinermunk og Dekanus i Glastonbury, siden i Abingdon, som han grundede paa ny, og hvis Abbed han blev; derpaa blev han Bisskop i Winchester, hvor han forefandt et høist fordærvet Konvent af Sekular-Chorsbrødre, og derfor indførte St. Benedikts Regel; men det mishagede Chorsbrødrene saaledes, at de alle droge bort, paa tre nær. De Bortdragendes Plads udfyldte han ved Munke fra Abingdon. (Rudborne i Whartons Angl. Sacra I. 218, 219. Chron. Sax. og Florents ved 963). Dette viser, i hvilken nøjere Forbindelse baade Glastonbury og

eller Trefoldighedskirken i Winchester, og paa Helgenens Festdag med megen Højtidelighed lod hans Skriin bringe fra den gamle til den nye Kirke [1]). Da man, som det ovenfor er antydet, maa formode, at Reinald før sin Udnævnelse til Biskop har været en af de Munke, der opholdt sig deels i Bergen, deels i Sells, som Biskoppens Medhjelpere, faar man heraf en Anelse om den Forbindelse, hvori den norske Kirke fremdeles stod med den engelske, og som i det hele taget maa have været langt nøjere end dens Forbindelse med den danske, uagtet den dog nu var lagt under denne.

Aarsagen, hvorfor **Stavanger** valgtes til Sæde for den nye Biskop, uagtet det dog laa i Udkanten af Biskopsdømmet, kan neppe have været nogen anden end den, at der paa dette Sted, der rimeligviis var Havn og Skibsstade for Indbyggerne af Buknfjordens indre Kyster, saa vel som for Beboerne af Jæderens og Dalernes nordlige Deel, allerede havde nedsat sig flere fastboende Strandsiddere lokkede af Stedets gode Beliggenhed for Søfarten og de rige Fiskerier i Nærheden, og at deres Huse tilligemed en heel Deel Skibsnaust gave Stedet Udseende af en By, hvilket sandsynligviis har været det eneste bymæssige Anlæg i det hele Biskopsdømme, og altsaa det eneste Sted, hvor man efter de nys indskærpede Bestemmelser kunde lade Biskoppen tage Sæde. Ellers synes det, som om Egnen omkring Thromø og Nedenes paa Øster-Agder, hvor der baade fandtes Kongsgaarde og hvor flere anseede Mænd boede, skulde have ligget mere belejligt til, og været den, der først maatte komme i Betragtning [2]). Stavanger regnedes dog endnu ikke i Sigurds Tid for en egentlig By, og omtales som saadan først i Aarhundredets anden Halvdeel; dens Navn

---

Abingdon maa have staaet med Winchester; men saavel Glastonbury som Abingdon havde leveret Biskopper til Norge, nemlig de før omtalte Sigurd (S. 424) og Rodulf (S. 170).

[1]) Rudborn, l. c. S. 255 flgg. Ann. Winton. sammesteds S. 295. Det er for øvrigt merkeligt nok, at Domkirken i Winchester i sin nuværende Skikkelse, der dog vistnok skriver sig fra en senere Tid end Walkelins, skjelner sig fra de fleste andre i England ved sin fladt afsluttede østre eller Chor-Ende, og at det samme er Tilfældet med Stavangers Domkirke. Skulde dette tyde hen paa nogen fortsat Forbindelse mellem dem begge?

[2]) Her var, som vi allerede have seet, fra gammel Tid en anseet Kongsgaard paa Thromø; ligeledes var der Kongsgaard paa Ribarnes (Nedenes); her paa Østenden boede Kale Sæbjørnsson og hans Søn Kol Kalesson og Sigurd Sneis (Orkneyinga Saga Cap. 150) og der maa have været megen Færdsel fra den Kant. Muligt dog ogsaa, at man ved Valget af Stavanger har haft Nærheden af Søvejen til Eidsfjord for Øje, skjønt det da næsten havde været rimeligere, at vælge et Sted som Haugesund eller Agvaldsnes til Bispesæde.

forekommer neppe engang før Aarhundredets Begyndelse [1]). Der er saaledes al Rimelighed for at Stedet har faaet sin egentlige Opkomst ved Biskopssædet med dets talrige Personale af underordnede Gejstlige, fornemmelig efter at Domkapitlet var oprettet i Midten af Aarhundredet. Grunden, hvorpaa Kirken og den hele By laa, var for øvrigt, ligesom ved de andre Byer og Biskopssæder, kongelig Ejendom.

Saaledes havde da Norge nu faaet fire Biskopsdømmer med faste Biskopssæder, Nidaros, Bergen, Oslo og Stavanger. Men Sigurds Virksomhed i denne Retning indskrænkede sig ikke til det egentlige Norge alene, men ogsaa til Skat- og Koloni-Landene. **Færøerne** fik ogsaa, som det synes, paa denne Tid og maaskee ved hans Bestræbelser en egen Biskopsstol. Et Sagn paa Øerne melder, at Olaf Kyrre ved sin Tilbagereise fra Orknøerne i Aaret 1067 skal have besøgt Færøerne, og efter sin Hjemkomst til Norge sendt dem en Biskop, ved Navn **Gudmund**, der, uden for øvrigt at have nogen fast bestemt Residens, for det meste opholdt sig hos den rige Enke **Æsa** paa Gaarden **Kirkebø**, sydligst paa Strømø, og forrettede Gudstjeneste i den til Gaarden hørende Kirke; og at Gudmunds Efterfølger, den vindesyge **Matthias**, siden efter ved snedige og vrange Beskyldninger mod hende, at hun havde overtraadt de strenge Love om Fasten, fik drevet det dertil, at hun forbrød alt sit store Jordegods, af hvilket der nu oprettedes en fast Biskopsstol i Kirkebø, hvor der ogsaa byggedes en Kathedralkirke 1111 [2]). Det er vist nok, at den første Biskop paa Færøerne hed Gudmund, og at hans Efterfølger hed Matthias [3]);

---

[1]) Navnet Stafangr forekommer vel, baade i Landnaama I. 17, jvfr. ovenfor I. 1. S. 523, 550; og i Magnus den godes Saga (Arnors Vers) hos Snorre Cap. 20, i den vidtløftige Saga Cap. 24; men det bliver altid usikkert, om ikke Stavangsfjorden i Søndfjord herved menes; ja dette er endog det sandsynligste. Ordrik Vitalis, der (Duchêne S. 767) skildrer Norges Tilstand strax efter Sigurd Jorsalafarers Død, og opregner Stæderne, som man tydeligt kan see, efter vel underrettede Folks Udsagn, nævner ikke Stavanger. Som By omtales den aller først hvor Kong Magnus Erlingssøn, sandsynligviis omkring 1175, skjenker den hele Stad (bæinn sjálfan) til St. Swithun og Biskopsstolen. Gavebrevet existerer vel ikke længer nu, men paaberaabes i en Bekræftelse af Haakon Haakonssøn (mellem 1226 og 1254), se Norges gamle Love I. S. 248, Thorkelins Dipl. Arn. II. 23—25. Heraf sees ogsaa at Byens Grund var Krongods.

[2]) Antikvarisk Tidsskrift 1849—1851, andet Hefte, S. 147—154. Sagnet er her meget tiltrækkende fortalt, og med en Omstændelighed, der ej kan andet end i det hele taget vække gunstig Formodning om dets Troværdighed. Det er allerede merkeligt nok, at Folkesagnet paa Færøerne har opbevaret den første Biskops Navn, nemlig Gudmunds, der ellers kun nævnes i Biskops-Fortegnelserne, af hvilke ingen skriver sig fra Færøerne selv.

[3]) Se Biskops-Rækkerne, aftrykte i Norsk Tidsskrift, V. S. 42, 44.

men da denne døde saa sildigt som i 1157 eller 1158 [1]), bliver der vel et stort Spørgsmaal, hvor vidt Gudmund allerede blev udnævnt under Olaf Kyrre, og Matthias selv allerede byggede Kathedralkirken i 1111. Ifølge et andet færøiskt Sagn, der staar i Forbindelse med det nys anførte, og som i sig selv slet ikke er uantageligt, skal Kirken være bleven indviet til St. Magnus paa Orknøerne [2]); og da St. Magnus, som det nedenfor skal vises, ikke blev dræbt førend 1115, og neppe almindeligt anerkjendt for en Helgen førend i 1135, maa Kirkens Indvielse følgelig ogsaa være sildigere end i det mindste det første af disse Aar. Der er ogsaa en anden Omstændighed, som viser, at Oprettelsen af den faste Biskopsstol paa Færøerne er yngre end hiint Sagn angiver. Den stod nemlig under hele Middelalderen i et saadant Afhængighedsforhold til Biskopsstolen i Bergen, at den besattes derfra, saaledes at det tilkom Biskoppen og Chorsbrødrene i Bergen at udvælge den færøiske Biskop [3]). Dette tyder hen paa, at den færøiske Biskopsstol neppe kan være bleven oprettet, førend efter, eller samtidigt med Oprettelsen af Biskopsstolen i Stavanger; thi da det er øjensynligt, at hiin Ret forbeholdtes den bergenske Biskopsstol, fordi Færøerne hidtil havde været den underlagt, vilde den vel ogsaa være bleven udstrakt, eller i det mindste et Suprematî fordret over Stavangers Distrikt, der ligeledes hidtil havde staaet under Biskoppen i Bergen eller Sellø, hvis ikke Færøernes Adskillelse som eget Bispedømme var indtruffen sildigere, da det bergenske allerede havde faaet sin sidste, blivende Begrændsning. Det synes derfor, som om det bliver Sigurd, og ingen anden, hvem den Fortjeneste tilkommer at have oprettet en fast Biskopsstol paa Færøerne, og dette stemmer ogsaa ganske med hvad vi ellers vide om hans Virksomhed til Christendommens Fremme. Ved ogsaa at udstrække sine Bestræbelser til Skat- og Koloni-Landene, opfyldte han kun, hvad han havde lovet i Jerusalem.

Om Kolonilandet **Grønland** vide vi med større Vished, at det for en Deel skyldte Sigurd Oprettelsen af sin Biskopsstol. Det er allerede tidligere omtalt, at det stod i nærmere Forbindelse med Norge end med Island, og saaledes er det ej heller besynderligt, at Grønlænderne fik sine Kirkeanliggender endeligt ordnede fra Norge, ikke fra Island. Den første Biskop, der omtales paa Grønland, var Erik, med Tilnavn Upse, om hvem der fortælles, at han i Aaret 1112 kom til Grønland og i 1121 drog

[1]) De islandske Annaler, S. 64.

[2]) Antikvarisk Tidsskrift, l. c.

[3]) Herom haves en Mængde Brevskaber, fornemmelig i Anledning af den færøiske Biskopsstols Besættelse efter Erlends Død, 1308; Udtog af disse, oprindelig indførte i en Kopibog, tilhørende Bergens Biskopsstol, og afskrevet i de bartholinske Samlinger, IV. (E), findes hos Suhm, Historie af Danmark, 12te Tome.

derfra, for at opsøge Viinland [1]). Erik var en Islænding af Fødsel, og var en Sønnesøns Søn af Gnup, en Broder af den omtalte Kæmpe Hørd Grimkellssøn [2]). Erik kaldes vel Grønlændinge-Biskop, nævnes endog i Biskops-Fortegnelserne, og opholdt sig, som vi see, 9 Aar paa Grønland; dog er det øjensynligt, at han ej var fast ansat der, ligesom det er vist, at Grønland da ikke havde nogen fast Biskopsstol. Det er saaledes rimeligt, at Eriks Plan fra Begyndelsen af har været at opsøge den gamle Koloni i Viinland, og at han kun ved indtrufne Omstændigheder, eller i et ham overdraget Ærende, er bleven holdt tilbage paa Grønland. Hvor vidt han kom til Viinland [3]), fandt Kolonien og forblev der, angives ingensteds.

Det er dog sandsynligt, at Grønlænderne ved Biskop Eriks niaarige Ophold i Landet have vænnet sig saaledes til at see en Biskop hos sig, at de ej kunde finde sig i Savnet, og at derfor det Ønske er blevet levende og kommet til Udførelse hos dem, at faa en fast Biskopsstol oprettet i Landet. Stødet hertil udgik nemlig, kun to Aar (1123) efter Eriks Afrejse, fra de to mægtigste Mænd i Landet, Sokke Thoressøn paa Brattelid [4]) og hans Søn Einar. Sokke sammenkaldte Folket til et almindeligt Thing, og tilkjendegav her sit Ønske, at Landet ej længer skulde være biskopsløst, foreslaaende alle Indbyggerne at skyde sammen til at faa en Biskopsstol oprettet. Dette Forslag fandt Bifald og blev strax udført; Einar Sokkessøn paatog sig efter Faderens Anmodning at rejse til Norge for at bringe Anliggendet i Orden, og rejste afsted, medtagende en Iisbjørn, og en heel Deel Hvalrostænder saa vel som Pelsverk, for derved at vinde Høvdingerne og skaffe sig deres Bistand. Han ankom heldigt til Norge, fik ved sine velkomne Gaver Adgang til Kongen, fremsatte derpaa sit Ærende, skildrede ham Landets Trang, og bad om hans kraftige Bistand til at faa den afhjulpen. Kongen fandt ogsaa, at en saadan Foranstaltning vilde være saare nyttig for Grønlænderne, og udvalgte strax til dette Hverv en vel oplært og til Folkelærer meget skikket Gejstlig ved Navn Arnald.

---

[1]) De islandske Annaler, ved disse Aar, S. 54. Grønlands historiske Mindesmerker III. S. 6.

[2]) Landnaama, I. 18. Om Hørd, se ovenfor I. 2. S. 43, 166.

[3]) Om Kolonien Viinland i Nordamerika, se ovenfor.

[4]) Sandsynligviis nedstammede Sokke fra Erik røde i Brattelid, siden han var i Besiddelse af Ættegaarden. Den Formodning er for øvrigt ikke usandsynlig, der findes fremsat i „Grønlands historiske Mindesmerker" II. S. 671, at Sokkes Fader Thore har været Svigersøn af Lovsigemanden Skald-Helge, islandsk af Fødsel, gift med den mægtige Enke Thorun af Langenes i Einarsfjorden; hun har maaskee igjen været en Søster af Thorgrim Trolle (se ovenfor I. 2. S. 705.) Datter af Einar, Einarsfjordens første Kolonist, og Datterdatter af Erik røde.

Denne gjorde i Førstningen Vanskeligheder, da han deels ikke troede sig ret duelig dertil, deels nødig vilde skilles fra Frænder og Venner [1]), deels frygtede det Folk, med hvilket han skulde have at bestille, som vanskeligt og haardnakket. Men Kongen bad ham for Guds og hans Bønners Skyld at overtage Hvervet; jo mere Menneskene satte hans Taalmodighed paa Prøve, desto større vilde hans Løn blive. Herved lod Arnald sig endelig overtale, dog paa den Betingelse, at hvis han blev indviet til Biskop, skulde Einar edeligen aflægge det Løfte til ham, at ville forsvare og hævde Biskopsstolens Rettigheder, dens Gods og de øvrige til Kirken skjenkede Ejendomme mod alle, der maatte antaste dem. Kongen fandt dette billigt, og Einar erklærede sig villig dertil. Arnald begav sig nu, forsynet med Anbefalingsbreve fra Kongen under hans Indsegl, til Erkebiskop Asser i Lund, for at modtage den biskoppelige Vielse. Denne fik han og, da Asser fandt ham særdeles skikket til Embedet (1124), og han vendte tilbage til Norge, for at følge med Einar til Grønland. Denne havde imidlertid foræret Kongen Iisbjørnen, og til Gjengjeld nydt megen Hæder ved Kongens Hof. Han aflagde nu den Ed, som Biskoppen fordrede, og de droge afsted paa samme Skib (1125), men maatte formedelst Modvind søge Havn under Eyjafjeldene paa Island, hvor de tilbragte Vintren [2]), Einar etsteds i Nærheden, og Arnald hos den lærde og navnkundige **Sæmund Sigfussøn** paa Odde, der sandsynligviis havde indbudt ham til sig. Den følgende Sommer afrejste Arnald og Einar til Grønland, og landede i Eriksfjorden, hvor de fandt en særdeles god Modtagelse. Til Biskopssæde valgtes den store Gaard **Garde** ved denne Fjord [3]), Grønlændingernes Thingsted, og ikke langt fra Brattelid, hvor Einar og hans Fader saaledes kunde være nær ved Haanden, naar Biskoppen maatte finde det nødvendigt, efter den af Einar aflagte Ed, at kræve hans Bistand, (1126). Hertil blev der og, som i det følgende vil sees, snart Anledning, da Arnald var myndig, og viste sig mere hevngjerrig end det passede sig med hans Stilling, og man skulde vente efter det Lov, han hidtil havde havt [4]). Efter Arnald

---

[1]) Heraf maa man vel slutte, at Arnald var norsk af Fødsel. Af det oftere anførte Nekrologium erfares Arnalds Dødsdag, den 20de Mai. Det er bekjendt, og vil nedenfor nærmere blive omtalt, at han siden kom tilbage til Norge, og blev den første Biskop i Hamar.

[2]) Aarstallene angives i de islandske Annaler, S. 56. Her staar ved 1124: Biskop Arnald indvies til Grønland, og ved 1126: Tre Biskopper paa Island. Herved menes nemlig Dens tvende Biskopper tilligemed Biskop Arnald. Det er saaledes tydeligt, at dennes Indvielse har fundet Sted i Løbet af Vintren 1124—25.

[3]) Om Garde se ovenfor I: 2. S. 705.

[4]) Grœnlendingaþáttr i Flatøbogen, aftrykt i „Grønlands historiske Mindesmerker", S. 680 flg.

vedblev Garde paa Grønland, kun med faa Mellemrum ved Vakancerne, at være fast Biskops-Residens indtil sidst i det fjortende Aarhundrede [1]).

Det er højst rimeligt, at heller ikke **Orknøerne** tilligemed Hjaltland have undgaaet Kong Sigurds Opmerksomhed, da vi samtidigt med ham finde en Biskop **Villjam**, som i vore egne Skrifter, og i en Indskrift, funden i hans Grav, kaldes den **første** Biskop paa Orknø [2]), medens der dog ej alene var Biskopper før ham, men der ogsaa, samtidigt med ham, vitterligt fandtes en anden Mand, der ligeledes kaldte sig Biskop af Orknø, nemlig **Rodulf** eller **Radulf** den yngre. Da denne var indviet af og for det meste synes at have opholdt sig hos Erkebiskoppen i York, der gjorde Fordring paa Suprematiet over Skotland med tilliggende Øer, medens derimod Villjam virkelig residerede paa Øerne og stod i venskabeligt Forhold med Magthaverne i Norge, er det tydeligt nok, at Norges verdslige Herredømme over Orknøerne har givet Anledning til alvorlige Tvistigheder om disse mellem den yorkske Erkestol paa den ene Side, og den bremiske, eller dens Efterfølger for Nordens Vedkommende, den lundske, paa den anden, hvilke begge endog hver for sig have vedblevet at indvie Biskopper, indtil endelig Oprettelsen af Erkestolen i Norge, hvortil Orknøerne ved Erektionsbullen udtrykkeligt henlagdes, og som Villjam oplevede, afgjorde Sagen til hans Fordeel. Stiftelsen af Erkebiskopsstolen i Birgsaa, og Indvielsen, saa vel af Thorolf, som af Rodulf den ældre, er allerede ovenfor omtalt [3]). Rodulfs Indvielse siges udtrykkeligt at være skeet efter Kong Mælkolms og Dronning Margretes Befaling [4]). Efter Rodulf indviede Erkebiskop Girard i York (1100—1108) en vis **Roger** til Biskop paa Orknø [5]); og til dennes Efterfølger indviede Erkebiskop Thomas den yngre (1108—1114) den før omtalte **Rodulf** den yngre [6]), der nævnes i engelske Diplomer og Annaler lige ned til 1144, og især spillede en fremragende Rolle ved sin Nærværelse i det store Slag ved Northallerton, 22de August 1138, hvor den gamle Biskop Thorstein af York havde sendt ham i sit Sted, for at opmuntre den engelske Hær, og

---

[1]) Den sidste grønlandske Biskop, der residerede i Landet, synes at have været Henrik, se „Grønlands historiske Mindesmerker III. S. 897.

[2]) Se Orkneyinga Saga. S. 137, saa vel som St. Magnus's Saga, S. 536; paa begge Steder heder det, at han var „først Biskop". Paa en Blyplade funden i hans Grav, kaldes han „Willielmus senex, primus episcopus", og i de islandske Annaler S. 68, „Villjam den gamle".

[3]) Se ovenfor S. 217.

[4]) Stubbs, Acta pontif. Eborac., hos Twysden, S. 1709.

[5]) Stubbs, l. c. S. 1710.

[6]) Stubbs, l. c. S. 1713.

give den sin Velsignelse [1]). Imidlertid var Biskop Villjam, som det synes, i uforstyrret Besiddelse af Biskopsstolen; han døde 1168, og skal da have beklædt den i 66 (man maa dog snarere formode 56) Aar [2]). Da Villjam, som det i det følgende vil sees, længe gjorde Vanskeligheder ved at anerkjende St. Magnus's Hellighed, ligger den Slutning temmelig nær, at Magnus, der havde sine meste Forbindelser med Skotland [3]) og England, begunstigede Rodulf, medens derimod Haakon Jarl, med hvem han temmelig snart kom paa en spendt Fod, understøttede Villjam, der enten ved hans, eller Kong Sigurds, eller begges Bestræbelser er bleven udnævnt og indviet til Medbiskop. Det faldt da saa godt som af sig selv, at medens Rodulf, Magnus's Biskop, holdt sig til Erkebiskoppen af York og understøttedes af ham, maatte Villjam, Haakons Biskop, søge sin Støtte hos den anden Erkebiskop, der regnede Orknøerne til sin Provins. Da Magnus, som det ogsaa vil sees, først blev begraven i Christkirken i Birgsaa, er det rimeligt, at dette Sted har hørt til hans Deel af Øerne, og at Rodulf saaledes indtil sin Død har kunnet opholde sig ved den her oprettede Biskopsstol; efter hans Død see vi Villjam tage den i Besiddelse [4]), men hvor han imidlertid opholdt sig, nævnes ej; man maa formode, at det enten har været i **Kirkevaag**, hvortil Biskopsstolen flyttedes, og hvor der allerede stod en til St. Olaf indviet Kirke, eller, hvad der er det rimeligste, paa **Egilsø**, hvor der ligeledes stod en ældgammel Kirke [5]), og hvilken siden oftere nævnes som hans Opholdssted, endog før Biskopsstо-

---

[1]) Rodulf optraadte her som Skotlands Fiende, thi ved Northallerton anførte Kong David af Skotland i egen Person den skotske Hær mod de northumberlandske Baroner, men blev aldeles slagen. Dette Slag er især bekjendt under Navnet „Standart-Slaget", fordi Englænderne, paa Italienernes Viis, havde indrettet en carroccio eller stor Vogn med en Mast, hvorfra Bannere vajede, og hvorpaa tillige et Skriin med Hostien var fæstet. Se Lappenbergs Gesch. Englands II. S. 319—323.

[2]) Det vil siden efter blive viist, at St. Magnus maa være dræbt 1115, medens Sagaen nævner 1104. Da den rimeligviis har benyttet dette Aar som Udgangspunkt for Beregningen af Villjams Funktionstid, nemlig saaledes at hans Tiltrædelse regnedes fra det andet eller tredie Aar før Magnus's Død, bliver det rette Tiltrædelses-Aar sandsynligviis 1112 eller 1113. Han omtales heller ikke før denne Tid.

[3]) Magnus var gift med et skotskt Fruentimmer, og bad før sin Død Haakon Jarl om at maatte blive sendt til deres fælles Venner, se nedenfor, jvfr. Orkneyinga Saga S. 130.

[4]) Orkneyinga Saga S. 136, jvfr. St. Magnus's Saga, S. 536.

[5]) At der da var en Kirke i Kirkevaag, ligger allerede i Navnet; jvfr. ovenfor S. 144. Den Egilsø havde sandsynligviis ligeledes Navn efter den der staaende, af Paperne opførte Kirke (ecclais, som Ordet ecclesia af Gaelerne fordrejedes se Ann. for Nord. Oldk. og Hist. 1852. S. 58. 76).

lens Flytning og Opførelsen af den nye Kirke i Kirkevaag [1]). Efter Navnet at dømme, synes det som om Villjam selv var fra Skotland eller England; og man skulde næsten formode, at han har været en Munk fra Melrose Kloster, der i det mindste senere synes at have staaet i et Slags Forbindelse med Kirken paa Orknø [2]). Kan man saaledes henføre Villjams Optræden som Biskop i Birgsaa til 1115, bliver ogsaa denne Biskopsstols vedvarende Forbindelse med Norge og den norske Kirke at regne fra dette Aar, og er altsaa samtidig med Sigurds kirkelige Virksomhed, der vist-nok ogsaa her har haft en ikke ringe Indflydelse. Den synes næsten endog at spores lige til Sydersøerne, thi disse Øers Biskops-Fortegnelse viser os paa Sigurds Tid en Biskop Ragnvald fra Norge over Man og Øerne [3]), medens derimod Erkebiskop Thomas af York indviede til Biskop en Vimund, Prest paa Øen Skid [4]), der ikke forekommer i Bi-skopsrækken og saaledes neppe har tiltraadt Embedet.

Island havde paa denne Tid, som det nedenfor nærmere skal omta-les, faaet en ny Biskopsstol oprettet for Nordlandet paa Hole (1105) ved Siden af den første paa Skaalholt, og det er ikke usandsynligt, at dette Exempel har bidraget betydeligt til ogsaa i Moderlandet at vække Attraa efter flere Biskopsstoles Oprettelse og de større Distrikters Deling. Den nye Biskop, Jon Agmundssøn, saa vel som hans Efterfølger Ketil Thorsteinssøn og Gissurs Efterfølgere paa Skaalholts Biskopsstol, Thor-laak Runulfssøn og Magnus Einarssøn, indviedes alle af Erkebiskop Asser i Lund [5]). Vi have seet, at Kong Sigurd sendte Arnald til ham, for at

[1]) Denne grundlagdes ej, som det nedenfor vil sees, førend i 1137; medens Egilsø dog omtales som Biskop Villjams Opholdssted allerede i 1136, se Orkneyinga Saga S. 192. Den omtales som saadan, men senere ogsaa S. 222, 230.

[2]) Det er saaledes vist, at en Laurentius, Munk fra Melrose, der tidligere havde været „Abbed" paa Orknø, i Aaret 1175 valgtes til Abbed i Melrose (se Chron. de Mailros ved dette Aar). Melrose var Benediktinerkloster ind-til 1136, da Kong David I reformerede det til Cistercienserkloster. „Munke" omtales paa Orknø ved 1158, se Orkneyinga Saga S. 370.

[3]) Se Biskops-Fortegnelsen i Anhanget til den Manske Krønike, Johnstones Udg. S. 44. Som de tre første Biskopper nævnes her Roolwer (Rolf), Villjam, og Haamund, Søn af Jole, den sidste i Gudrød Crovans Dage, altsaa før 1095. Efter ham, siges der, kom en Englænder, Gamaliel, og derpaa Ragnvald fra Norge. Den anden Biskop fra Ragnvald af at regne næv-nes som død i 1198 eller 1203; og Ragnvalds Tiltrædelsestid falder saale-des netop i Sigurds Dage. Der fortælles at han aller først fik af Presterne i Man Trediedelen af alle kirkelige Indtægter, for at de siden kunde være frie for alle Udpresninger af Biskopperne.

[4]) Stubbs l. c. S. 1217.

[5]) Se herom Hungrvaka, saa vel som Finn Jonssøns islandske Kirkehistorie I. S. 222. Om Jon Agmundssøn, se ovenfor S. 500 flg.

indvies til Biskop i Grønland, og derfor maa man vel slutte, at han ogsaa har indviet alle de øvrige norske Biskopper, hvis Udnævnelse faldt mellem Erkestolens Oprettelse og hans Død, 1138. Med andre Ord, det **lundske Erkesædes Primat over den norske Kirke** har været fuldkommen anerkjendt i Norge og paa Island, og Erkebiskop Assers Indflydelse paa Biskopsdømmernes Ordning og Deling, saa vel som de øvrige Foranstaltninger, som dermed stode i Forbindelse, kan derfor ikke andet end have været betydelig [1]). Ved Siden af ham har maaskee ogsaa Kongernes Stifmoder, den fredelskende og Gejstligheden hengivne Margrete Fredkolla, neppe udviklet mindre Virksomhed i kirkelig end i politisk Henseende. Hendes og Kong Sigurds Bestræbelser kom hinanden her imøde, og vi ville i det følgende endog see et Forbund indgaaet til Christendommens Fremme mellem Sigurd og hendes Mand Kong Nikolas, hvorved hun, skjønt ej udtrykkelig nævnt som den, der stiftede det, dog omtales saaledes, at man aner hendes Indflydelse paa begge Partier, og maa forestille sig hende som den egentlige Stifterinde [2]).

Af den inderligere religiøse Trang, som, vakt ved Korstogs-Iveren, nu rørte sig hos det norske Folk, og gav det kirkelige Liv et hidtil ukjendt Opsving, udgik ogsaa Oprettelsen af de første **Munkeklostre**, der saa vel som Biskopsstolenes Stiftelse udtrykkeligen tillægges Kong Sigurd, af den samtidige Ordrik Vitalis. Om et af disse Klostre er der allerede strax ovenfor talt, nemlig **Munkelivs** Benediktiner-Kloster i Bergen, der egentlig oprettedes af Sigurds Broder Eystein, men med hvis Organisation dog vistnok ogsaa Sigurd i sin Ene-Regjeringstid har haft meget at bestille. Vi have ligeledes omtalt dets Forhold til **St. Albani Benediktiner-Kloster** paa Sellø, hvis Oprettelsestid ikke angives nogensteds i de nu tilgængelige Kilder, og hvilket man derfor kunde fristes til at antage stiftet allerede af Olaf Kyrre, naar ikke den samtidige Ordrik, hvis Ord her have særdeles Vegt, udtrykkeligt sagde at man før Sigurds Tid ej kjendte

---

[1]) Uheldigviis er den Pavebulle, hvorved Lunds Erkestol oprettedes, nu tabt, saa at man ej kan see, hvor mange af Nordens Lande der underlagdes Erkestolen. At Norge, Sverige og Island maa have været nævnte, er tydeligt nok af det foregaaende; men mere tvivlsomt er det, hvor vidt ogsaa Orknøerne og Sydersøerne have været omtalte; dog maa man vel antage det. Derhos er det ikke usandsynligt, at de enkelte Biskopsstole have været opregnede, hvilket just paa denne Tid vilde have kunnet afgive megen Oplysning om Forholdene.

[2]) Nemlig i Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 38, Snorre Cap. 27. hvor der handles om det af Nikolas og Sigurd i Fællesskab aftalte Tog for at christne det hedenske Smaaland. Her forudskikkes en Notits om at Nikolas havde egtet Magnus Barfods Enke Margrete. Om hendes Kjerlighed for og Gavmildhed mod Kirken, se Saxo, S. 618.

Munkeklostre i Norge. Man maa derfor, som allerede ovenfor antydet, formode, at der vistnok allerede i Olaf Kyrres Tid har boet Munke ved St. Albani Kirke paa Sellø, maaskee ogsaa, efter Biskop Bernhards Flytning til Bergen, paa Nordnes ved denne Stad, men at det kun var Munke fra fremmede, især engelske, Benediktinerklostre, der vare forskrevne til Landet som Biskoppernes Hjelpere, og ikke dannede særskilte eller selvstændige Kloster-Konventer, førend disse oprettedes af Eystein og Sigurd. Den egentlige Oprettelse af Sellø Kloster maa saaledes med størst Sandsynlighed tillægges Kong Sigurd, og da vi oftere finde, at Brødre af Munkeliv forfremmedes til Abbeder i Sellø, men Abbederne i Sellø igjen oftere forflyttedes i samme Egenskab til Munkeliv, viser det sig tydeligt, at det sidste har været betragtet som den fornemste og tildeels overordnede af de tvende nøje forbundne Stiftelser; og heraf kunde man da vel igjen drage den Slutning, at Klostret i Sellø, som formeligt organiseret Benediktiner-Kloster, er yngre end Munkelivs, og skylder Kong Sigurds senere Regjeringsaar sin Tilværelse [1]).

Et andet Kloster, der ogsaa og med større Grund, gjør Munkelivsklostret Rangen stridig med Hensyn til Ælde, er det tidligere omtalte Kloster paa **Holm** eller **Nidarholmen**, nu Munkholmen ved Nidaros, om hvilket det er vist, at dets Stiftelse allerede forsøgtes af Kong Knut den mægtige, men som dog ikke synes at have haft nogen Fremme, saa at dets Oprettelse i vore Sagaer eenstemmigt tillægges Magnus Barfods Stallare **Sigurd Ullstreng**, opfordret dertil i sin Sygdom af Presten Jon Agmundssøn, der siden blev Biskop i Hole paa Island. Hvor længe Sigurd Ullstreng levede, og hvad Tid han oprettede Klostret, nævnes ingensteds, det heder kun at han opbyggede det og doterede det med sit Odelsgods [2]). Han nævnes ikke efter Magnus's Død, og man kunde der-

---

[1]) Om Sellø Kloster se Langes norske Klosterhistorie S. 537—544. Her oplyses (S. 540) hvorledes Einar, Abbed i Sellø, i Aaret 1305 blev Abbed i Munkeliv; hans Eftermand i Sellø var Heming, der siden (1326) ligeledes blev Abbed i Munkeliv, og efterfulgtes i Sellø Kloster af Erling, Broder i Munkeliv.

[2]) I den utrykte Jon Agmundssøns Saga staar udtrykkeligt: „Saaledes sige merkelige Mænd, at den hellige Biskop Jon har tilsagt og befalet ham (Sigurd Ullstreng) i Skriftemaalet, at han af sit Gods skulde opreise et Svartmunkekloster (saaledes kaldtes nemlig hos os Benediktinerne) i Nidarholmen, og give dertil saa meget Gods, at Guds Tjenestemænd maatte kunne leve der vel og sømmeligt; det er bekjendt for mange, at Sigurd Ullstreng har faaet Holmen til Foræring af Kong Magnus, og at han først af alle har funderet bemeldte Kloster, samt dertil givet sit Fædrenegods (föðurleifð) og mange store Gaarde".

af føle sig fristet til at slutte, at han ikke længe overlevede ham; var han en Søn af den i Aaret 1030 dræbte Rut paa Viggen, maatte han ogsaa ved Magnus's Død være en meget gammel Mand: ja endog om han var hans Sønnesøn, maatte han da være en Mand i sine modnere Aar. Klostrets Stiftelse kan vel saaledes omtrentligt sættes til Tiden omkring 1105. Holmen blev ham foræret af Kong Magnus, i hvis Levetid han altsaa har forberedt Sagen; Godset, han skjenkede dertil, maa, siden det var hans Fædrenegods, først og fremst have bestaaet af Gaarden Viggen med Tilbehør. Det indviedes til St. Benedikt, Munkevæsenets egentlige Ophavsmand i hele det vestlige Europa, samt til St. Laurentius, og kaldes stundom Benediktiner-, stundom Kluniacenser-Kloster. Til denne Orden hørte det aldeles bestemt i senere Tider, og det er sandsynligt, at allerede Sigurd Ullstreng har indrettet det saaledes: med Vished vides dog intet derom, og saa meget er sikkert, at det Kloster, Kong Knut oprettede eller vilde oprette, var et Benediktiner-Kloster. Det blev siden et af Norges rigeste og mere anseede Klostre [1]).

I Sigurds Tid stiftedes, som man maa antage, tvende rige og anseede **Nonneklostre**, begge af Benediktiner-Ordenen, og begge i Viken, nemlig **St. Mariæ Nonnekloster i Oslo**, og **Nonneklostret i Gimsø**. I det mindste maa dette have været Tilfældet med det sidst nævnte, der efter al Sandsynlighed var stiftet og doteret af den forhen omtalte **Dag Eilivssøn**, Magnus Barfods Lendermand og Krigskamerat, hvis egen Datter Bauglid i Aaret 1161 nævnes som Klostrets Abbedisse [2]), og som selv ikke nævnes efter Magnus's Død, hvorfor man maa formode, at hun ej i mange Aar har overlevet ham. Det maa tillige ansees som temmelig vist, at der efter 1130, Kong Sigurds Dødsaar, neppe stiftedes flere Benediktiner-Klostre, thi **Cistercienser**-Klostrenes Tid var nu kommen [3]). Med Klostret i Gimsø stod Oslo Nonnekloster i den nøjeste Forbindelse; man finder saaledes Abbedisser i Gimsø, der havde været Nonner i Oslo, og heraf opstaar endog sterk Formodning om at Klostret i Oslo var det ældste og meest anseede. Denne Formodning bestyrkes derved, at Nonneklostret i Oslo, som det synes, lige fra sin Oprettelse af, var i Besiddelse af Gaarden Aker med Patronatsretten til Akers Kirke og alle dens presteligе Indtægter: en Overdragelse, der nærmest synes at maatte have fundet Sted,

---

[1]) Om Holms Kloster se Langes Klosterhistorie S. 316—338.

[2]) Haakon Herdebreds Saga Cap. 15.

[3]) Se herom Langes Klosterhistorie S. 73 flg. Det første Cistercienser-Nonnekloster, Tart i Borgund, siden Hovedkloster for alle Nonneklostre af denne Orden, stiftedes allerede 1120.

da Biskoppen af Oslo tiltraadte sin Kathedral-Kirke, Hallvards-Kirken [1]), og saaledes ej længer trængte til nogen ikke-kongelig Kirke til Udførelsen af sine Funktioner. I Sagaerne nævnes Oslo Nonnekloster (Nonnesæter i Oslo) aller først i samme Aar, 1161, som Gimsø Kloster omtales [2]). Der har saaledes vist heller ikke været lang Tid mellem deres Oprettelse. Nonneklostret i Oslo stod paa det Strøg, der i ældre Tider, ligesom nu, kaldtes Leret, og da var Stadens yderste bebyggede Punkt mod Nordvest; da Søen dengang naaede meget længer op end nu, hvor saa meget Land er opdæmmet mellem begge Elve, Akers- og Oslo-Elv, maa det søges omtrent ved Foden af den nu saakaldte Enerhoug [3]). Gimsø Kloster, anlagt paa den af Skiens-Elvens Fosser omslyngede **Gimsø**, omtrent lige over for Dag Eilivssøns Gaard Bratsberg, har sandsynligviis bidraget meget til at den nuværende Kjøbstad Skien (Skiðan) rejste sig. Fra umindelige Tider maa dette Sted, i en vel bebygget Egn, hvor den Elv, der samler alle de store thelemarkske Vasdrag, bliver sejlbar lige til Havet, have været det naturlige Skibsstade med Naust og øvrigt Tilbehør for Størstedelen af Grenlands og Thelemarkens Befolkning, have været Fjordens vigtigste Handels- og Markeds-Plads, uden dog at kaldes nogen By; som saadan nævnes Stedet udtrykkeligt først et Par Aarhundreder efter Klosterets Oprettelse [4]).

Men Sigurds vigstigste Handling til Kirkens Bedste, var Indførelsen af **Tiende**, hvilken han under Ed havde lovet i Jerusalem, da han modtog hiin Spaan af det hellige Kors. Hvorledes en saa betydelig og i Folkets frie Ejendomsret indgribende Afgift kunde blive vedtagen af det, siges ingensteds; vi erfare kun, at Sigurd fik den vedtagen, og at

[1]) Altsaa mellem 1115 og 1120.

[2]) Nemlig hvor Slaget mellem Kong Inge og Haakon Herdebred omtales, Haakon Herdebreds Saga Cap. 18, Snorre Cap. 18, se nedenfor. Her nævnes Nonnesæter som Byens yderste Punkt mod Nord, Trolleborg som det yderste mod Syd. Dog staar der ikke, at Nonnesæter laa ved Søen.

[3]) Se Langes Klosterhistorie S. 653 flg.

[4]) Skien nævnes, uden at man dog kan se, hvor vidt det var en By, aller først ved 1184 i Sverres Saga Cap. 91; dog seer man heraf, at Heklungerne havde bragt med sig fra Sogn til Skien en Mængde af de haarde Brynestene (Handsteine) fra Eidsborg langt oppe i Thelemarken, der endnu udføres i betydelig Mængde over Skien. Altsaa var den dog da Udskibningssted. Den nævnes ikke, hvor Gregorius Dagssøns Begravelse 1161 omtales, uagtet der dog var god Lejlighed dertil, lige saa lidet i Inges Saga Cap. 26, Snorre Cap. 29, i Anledning af Kong Eysteins Tog for at fange Gregorius. Altsaa har Stedet maaskee da endnu ej været en By. De ældste Privilegier for Skien, som kjendes, ere af 1358, men da omtales Byen allerede som længe bestaaende. Den nævnes som Sysselmands-Residens allerede paa Haakon Haakonssøns Tid, se Haakon Haakonssøns Saga Cap. 283.

Biskoppen i Nidaros, Adalberts Eftermand, ved Navn **Simon**, herved maa have været ham behjelpelig: der findes nemlig en enkeltstaaende Optegnelse, der udtrykkeligt nævner Simon som den første, der indførte Tiende i Norge [1]). Man maa antage, at Tienden paa denne Tid ansaaes for en saa væsentlig Indretning i ethvert christeligt Kirkesamfund, at heller ikke Nordmændene troede at kunne unddrage sig den, uden derved at paadrage sig Mistanke om Lunkenhed i Troen, og Mangel paa Omsorg for deres aandelige Vel [2]). Dette synes ogsaa at fremgaa af hvad der fortælles om Tiende-Afgiftens Vedtagelse paa Island, der allerede, som vi have nævnt, havde fundet Sted et Snees Aar tidligere ved Biskop Gissurs Bestræbelser, og hvoraf vel Nordmændene nærmest hentede deres Exempel. Her, heder det, overlagde Biskop Gissur, den lærde Sæmund Prest i Odda, og den kloge Lovsigemand, Markus Skeggesøn, med hinanden og søgte med Høvdingernes Bistand at drive det dertil, at Tiende-Afgiften vedtoges som Lov, saaledes at Enhver ydede aarlig Tiende af sit Gods og al sin lovlige Indtægt, ligesom det var Skik i andre Lande, hvor christne Folk bo; og ved deres Raad og kloge Overtalelser kom det virkelig dertil, at man vedtog at give Tiende, der siden skulde deles i fire Dele, af hvilke Biskoppen skulde have een, Kirkerne een, Presterne een, og de Fattige een" [3]). Paa samme Maade og af samme Grund er vel ogsaa Tienden bleven vedtagen i Norge, maaskee samtidigt med Biskopsstolenes Oprettelse. Gammel Vedtægt, heder det i en senere kongelig Retterbod om Tiende og andre kirkelige Afgifter, og guddommelige Forskrifter paabyde, ligesom og hellige Mænds Bestemmelser, saavel deres, der levede i Verdens første Tider, som deres, der kom efter dem, bevidne, at enhver christen Mand bør med Rette yde Tiende af al den retmæssige Indtægt, Gud forunder Mennesket i denne Verden, for at han dermed kan tilkjøbe sig den tiende Deel i Himmeriget hvortil Mennesket fra først af var skabt, men hvorfra det siden blev jaget ved Djævelens Forførelser; og er den lykkelig, som gjør det med god Vilje, men den ulykkelig, der forsømmer det" [4]). Vi erfare, hvorledes ikke mange Ti-Aar senere, da Erkebiskopsstolens Oprettelse forberededes i Norge, tolv af de viseste Mænd fra hver Biskopsstol i Norge tilligemed Biskopperne og Kardinal Nikolas vedtoge i det mindste en Bestemmelse om

---

[1]) Nemlig den ældste af de forhaandenværende Bisperækker, se Norsk Tidsskrift V. S. 42.

[2]) Tienden, allerede grundlagt i de mosaiske Love, blev saa tidligt, som paa Kirkemødet i Mâcon 585 erklæret for en Kirken tilkommende Rettighed. I England var den allerede indført af de angliske Konger.

[3]) Hungrvaka Cap. 6.

[4]) Norges gamle Love I. S. 450.

Gaver, som Kardinalen ønskede indførte [1]); sandsynligviis have de paa den Maade vedtaget alle de øvrige Foranstaltninger, han bragte istand, og sandsynligviis har vel ogsaa Kong Sigurd baaret sig ad paa samme Maade for at faa Tienden vedtagen. Fremgangsmaaden ved Tiende-Beregningen foreskreves paa Island saaledes: Hver Høst skulde der holdes Møde i enhver Repp (Heredsafdeling) for at bestemme Tiende; her maatte enhver tiendepligtig Mand møde enten personlig eller ved Fuldmægtig, og under Ed angive saavel sin Formue som sin Indtægt. Fem Mænd skulde udvælges til at beregne og skifte Tienden [2]). Stort anderledes kan man neppe heller have baaret sig ad i Norge, i det mindste i Førstningen, indtil den tiltagende Mængde af Erhvervsgrene gjorde Beregningen mere indviklet. Det faldt af sig selv, at Tienden fornemmelig ydedes in natura, navnlig var dette Tilfældet med den aarlige Korn- og Fisketiende; derimod blev Tienden af andre Erhvervsgrene, ligesom paa Island, erlagt i Penge eller Penges Værd; det samme maatte være Tilfældet med Hovedtienden [3]). For Vrangvillighed i at yde Tiende sattes haard Straf; i Gulathingslagen straffedes den tredie Aar med Forbrydelse af Gods til Biskoppen, i Frostathings- og Eidsivathingslagen fjerde Aar med Forbrydelse af baade Fred og Gods. Imidlertid lykkedes det, som man seer, ikke overalt i Norge at faa Tiende-Afgiften ordnet paa denne Maade. I Thelemarken blev den aarlige Indtægts-Tiende aldrig indført, sandsynligviis fordi Indbyggerne ej vilde underkaste sig den, men i dens Sted vedtoges den saakaldte **Hoved-Tiende**, der ydedes eengang for alle, af enhver der første Gang gjorde sit Bryllup, og bestod i den tiende Deel af Alt hvad han da ejede [4]). Denne Indretning, som sidenefter stedse har bestaaet i Thelemarken, gav i senere Aarhundreder Anledning til at denne

---

1) Norges gamle Love I. S. 447.

2) Biskop Gissurs Statut.

3) Ældre Frostathingslov Cap. 19: „Til Skreid-Tiende skal man gaa til Hjell, og ved Korn-Tiende til Lade", dog tilføjes der, „naar han der udsælger af hvert Slags". Eidsivalagen siger udtrykkelig Cap. 32, at Tienden skal udredes paa Ageren, Biskop Gissurs Statut nævner derimod Ækvivalents Beregning. I Gulathingslagen findes ingen udtrykkelig Bestemmelse.

4) I den ældre Bikske Christenret, Cap. 11, lyde Udtrykkene som om enhver var pligtig at udrede saadan Hovedtiende og Indtægts (ávaxter) Tiende; men Meningen er aabenbart, at Bestemmelsen om Hovedtiende skulde gjelde lige saa fuldt for de Distrikter, hvor den anvendtes, som Bestemmelsen om Indtægtstiende for de øvrige. Og nu var Hovedtiende-Distriktet kun Thelemarken, hvorfor Hovedtiende heller ikke antydes i de øvrige Christenretter. Hovedtienden bestemmes endnu i en Forordning af Christian IV til $1/10$ af hvad Bonden ejer; i den senere Tid er den svunden betydeligt ind. Se Willes Beskrivelse over Silegjord S. 284.

Deel af Grønafylket, hvor kun de sædvanlige Skatter, ingen regelmæssig Tiende, svaredes, kaldtes **Skatlandet**, medens derimod den øvrige Deel, eller Grenland, Havund og Vestmare, kaldtes **Tiendetaget**.

Tienden deeltes, som det allerede ovenfor er nævnt, saavel i Norge som paa Island i fire lige store Dele, mellem Biskoppen, Presten, Kirken og de Fattige. Dette var noget anderledes end i Sverige, hvor Presten først tog en Trediedeel, og de øvrige to Trediedele skiftedes ligt mellem Biskoppen, Kirken og de Fattige[1]). Tienden maa have medført en overordentlig Forandring i Gejstlighedens Stilling. Fra Afhængighed og sandsynligviis Fattigdom kom den nu med et til Selvstændighed og Velstand. Hvis den nu, som i Størstedelen af det øvrige occidentale Europa, ogsaa i Norge ved streng Jagttagelse af de paany indskærpede Coelibatslove havde affondret sig fra den øvrige Deel af Folket, vilde den vel ogsaa her, som andenstedS, meget snart have dannet en egen Stat i Staten og overfløjet Kongemagten. Men Coelibatslovene kom i Norge aldrig ret i Udøvelse, deels fordi de nu engang strede imod Folkeaanden, deels fordi Egteskaberne selv endnu sædvanligviis bleve indgangne paa den ældgamle Viis, som en Civil-Akt, uden den kirkelige Vielse, der ej engang omtales i de ældre Kirkelove, hvoraf fulgte, at Prestens Egteskab, ihvorvel det i borgerlig Henseende var fuldkommen lovgyldigt, dog fra Kirkens Standpunkt alene betragtedes som et Konkubinat, med hvilket man for det meste ej regnede det saa nøje[2]). Saaledes vedblev Gejstligheden fremdeles at staa i den nøjeste Forbindelse med det øvrige Folk, og dens Interesser stiltes ikke saaledes fra Folkets, som i andre Lande. Hermed er det ikke sagt, at Gejstlighedens Indflydelse i sig selv blev mindre. Tvertimod gjorde den sig vel endog i mange Tilfælde saa meget mere gjeldende, som de Gejstlige ved flere Baand knyttedes til deres Omgivelser. Men dens Indfly-

---

[1]) Se Østgøtalov Christenbolk Cap. 9, jvfr. Vestgøtalov Kirkebalk Cap. 17. I England deeltes Tienden i tre Dele, mellem Kirken, Gejstligheden og de Fattige, se Ædhelreds Love IX. 6. Her skulde ogsaa Korntiende erlægges paa Ageren for hver tiende Kornmark, som Ploven gjennemskar.

[2]) Der er ovenfor, ved flere Lejligheder, nemlig S. 508, i Anledning af Ingebjørg Jarlemoders Egteskab med Kong Mælkolm, omtalt, hvorledes de borgerlige Egteskaber i Norden (danico more, som Villjam af Jumièges siger) betragtedes fra et strengt kirkeligt Standpunkt som Konkubinater. For øvrigt blev den kirkelige Vielse ikke udtrykkelig paabuden, førend efter at den var bleven erklæret for et Sakrament, i det 12te Aarhundrede. I vore ældre Kirkelove paabydes den ikke førend i Erkebiskop Jons fra 1280, Cap. 41. Gejstliges Giftermaal og Børn omtales paa Island lige til Reformationen; i Norge har man flere Advarselsbreve fra Biskopperne, hvorved enkelte Prester tilholdes at skille sig fra deres „focariæ“, uden at Advarselen synes at have frugtet, og saavel „Biskopssønner“ som „Prestesønner“ omtales udtrykkeligt, i Særdeleshed i Lovene ældre end det 13de Aarhundrede.

delse virkede i en anden Retning, der mere stemmede med dens Kald. Den velgjørende Modvegt mod Feudal-Aristokratiets Overgreb, som Gejstligheden, netop ved sin isolerede Stilling, i de andre Lande dannede, behøvedes ikke i Norge, der ikke engang kjendte noget Feudal-Aristokrati, og hvor Folket selv endnu havde Myndighed nok til at holde Overgreb fra Kronens Side Stangen. Det var først under de senere Partistridigheder, men ogsaa da kun ved sine Forbindelser med det øvrige Folk, at Gejstligheden kom i aabenbar Strid med Kongemagten.

59. Begivenheder paa Island. Biskopsstol paa Hole. Lovbogen skreven. Sæmund og Are frode.

Vedtagelsen af Tiende-Ydelsen paa Island ansaaes med Rette som et Tegn paa den store Magt, Biskop Gissur Isleifssøn udøvede over de ellers saa egenmægtige og stolte islandske Høvdinger. Gissur var, siger den samtidige, paalidelige Are frode, „mere afholdt af alle sine Landsmænd, end nogen anden, som vi vide om, af dem der have været her paa Øen, og formedelst hans Yndest, Sæmund frodes Taler, og Markus Lovsigemands Raad, blev det vedtaget som Lov, at alle Mænd opregnede og vurderede sit Gods, og svore at Angivelsen var rigtig, enten det nu var i Jordegods eller Løsøre, samt siden betalte Tiende. Dette er et merkeligt Tegn paa, hvor lydige Indbyggerne vare denne Mand, at han kunde bringe det dertil, at alt det Gods, der fandtes paa Island, blev vurderet under Ed, ja Landet selv, Tiender udredede, og en Lov derom vedtagen, saaledes som det skal være saa længe Landet er bebygget. Han bragte ogsaa en Lov istand om at Biskopsstolen paa Island skulde være paa **Skaalholt** — før var der ingen fast Biskopsstol —, og han lagde dertil Skaalholts Land og meget andet Gods saavel i Land som Løsøre[1]). Det viser sig saaledes at det er et sandt Ord, naar det i Sagaen om Skaalholts første Biskopper heder at Gissur baade var Konge og Biskop over Landet saa længe han levede. I hele hans Embedstid herskede der ogsaa for Størstedelen Fred og Ro paa Island, og boglige Sysler og Videnskabelighed begyndte at dyrkes og trives under det nye Lys, som det med Christendommen følgende Bekjendtskab til det sydlige Europas Lærdom og Litteratur udbredte. Den første og ypperste af disse Videnskabsmænd paa Island og tillige den, som meest deeltog i Landets politiske Begivenheder, var den allerede ovenfor omtalte **Sæmund Sigfussøn**, med Tilnavnet **frode** eller den kyndige. Han hørte til en af Islands mægtigste Familier, saasom han i fjerde Led og lige nedstigende Linje stammede fra hiin Ulf Aur-

---

[1]) Are frodes Islendingabok Cap. 10.

gode paa Sønderlandet, der udledede sin Æt ligefra Harald Hildetand, og hvis Søn Runolf Gode i sin Tid havde været en saa ivrig Modstander af Christendommen og med saadan Heftighed forfulgt Hjalte Skeggesøn[1]). Runolfs Broder Svart fik med sin Hustru Helga, en Datter af Thorgeir Aasgrimssøn fra Tinn i Thelemarken[2]), Gaarden Odda paa Sønderlandet, efter hvilken Ætten fik Navnet Odda-Ætten eller Odda-Verjerne. Svarts og Helgas Sønnesøn var Sigfus, og dennes Søn var igjen Sæmund. Allerede paa denne Tid var det blevet temmelig almindeligt og bidrog vistnok ikke lidet til den fredelige Tilstand paa Øen, at fornemme Høvdinger modtoge Undervlisning og Indvielse som Prester, for selv at kunne forrette Gudstjenesten for sine Undergivne, ligesom Goderne i Hedendommen, og komme i Besiddelse af den store Indflydelse, den gejstlige Værdighed medførte, uagtet de forresten i Eet og Alt vare verdslige Høvdinger. Saaledes var ogsaa Sigfus paa Odda indviet til Prest, og han sendte sin Søn Sæmund (fød omkring 1056) i en ung Alder til Tydskland og Frankrige for til Gavns at uddannes for den gejstlige Stand. Sæmund kom tilbage til Island, som det synes, henved 1076, tiltraadte sin Fædrenegaard Odda, og levede fra den Tid af som en mægtig Høvding og sand Videnskabsmand. Ham tillagde et ikke usandsynligt Sagn Æren for at have samlet, optegnet og opbevaret de ældgamle mythologiske og heroiske Kvad, hvilke ellers her, som i Danmark, Sverige, Tydskland og England, ved en overdreven Christendoms-Iver vilde være gangne til Grunde. Samlingen af disse Kvad har man givet Navnet **Edda** (Oldemoder), og den kaldes sædvanligviis efter ham Sæmunds Edda. Han skal ogsaa have udarbejdet Annaler, og man veed af flere udtrykkelige Udsagn i vore Kongesagaer, at han ogsaa beskjeftigede sig med disse, fornemmelig med Tidsregningen, sandsynligviis for Annalerne[3]). Men end større Fortjenester i denne Henseende har den kun 12 Aar yngre, og for øvrigt med ham samtidige **Are Thorgilssøn**, ligeledes kaldet den **frode**, ligeledes Prest, og ligeledes hørende til en af Islands fornemste Ætter. Han var nemlig en Sønnesøn af Høvdingen **Gelle Thorkellssøn**, som ovenfor er omtalt, og som igjen var en Søn af den mægtige Høvding Thorkell Eyjulfssøn paa Hvam i hans Egteskab med den fagre Gudrun Usvivcrsdatter, Kjartan Olafssøns Elskede og Bolle den prudes Enke.

---

[1]) Se herom ovenfor I. 2. S. 347, 355. Sæmunds Slægtskabsforhold angives bedst i Njaals Saga Cap. 26. Jvfr. Landnaama V. 3, 6.

[2]) Thorgeir var en Broder af Thorstein Aasgrimssøn Tjaldstøding, se ovenfor I. 1. S. 502, 540.

[3]) Alt, hvad der vides om Sæmund frode, er nøjagtigt samlet i Finn Jonssøns Kirkehistorie I. S. 198—200. Der handles ogsaa om de fabelagtige Sagn, der berettes om ham i Jon Biskops Saga.

Thorkell var, som tidligere nævnt, en Sønnesøns Søn af Landnamsmanden Olaf Feilan, hvis Fader Thorstein røde og Farfader Olaf hvite havde været Konger i Dublin og i Skotland [1]). Are var fød i Aaret 1068, og opfostredes i sin Barndom, da Faderen Thorgils var omkommen ved et Ulykkestilfælde, af Bedstefaderen Gelle; men da denne i sin høje Alder gjorde en Pillegrimsrejse til Rom, paa hvilken han døde i Roeskilde 1075, kom han i 1076 til den ansete, ligeledes forhen omtalte **Hall Thorarinssøn** i Haukadal, som dengang var henved 80 Aar gammel, men endnu ved sin fulde Aandskraft, saa at han endog godt kunde erindre, at Thangbrand Prest døbte ham 1099, da han kun var tre Aar gammel [2]). Hos Hall forblev han i 14 Aar indtil hans Død 1090, dog synes han ogsaa at have opholdt sig af og til, navnlig 1080, hos Teit, Biskop Isleifs Søn [3]). Hall, der selv havde oplevet mange merkelige Begivenheder hjemme og ude, og som især vidste god Besked om Kong Olaf den helliges Bedrifter, da han en Tidlang havde gjort Handelsrejser i hans Fællig, meddeelte Are, der havde særdeles Interesse for alt saadant, mange værdifulde Oplysninger. Mangt og meget erfoor Are ogsaa af Snorre Godes forstandige Datter, Thurid; men især af den mægtige Sidu-Halls Søn, Odd Kellssøn, der igjen havde sine Efterretninger fra Thorgeir Afraads-Koll, der boede paa Nidarnes (hvor Staden Nidaros siden blev anlagt), dengang Haakon Jarl blev dræbt, fra hvem han vel saaledes især fik Besked om Haakon Jarls og Olaf Tryggvessøns, Bedrifter [4]). Man kjender ikke synderligt til Ares øvrige Livsomstændigheder; sandsynligviis har han haft Godord, og boet enten paa Helgafell eller Stad, ved Breidafjorden; at han maa have været vel bekjendt med Sæmund frode, og at de maa have indbyrdes meddeelt hinanden Oplysninger, er utvivl-

---

1) Se ovf. I. 2. S. 451, 702.

2) Om Hall i Haukadal, se ovf. I. 2. S. 347.

3) Han kalder ham nemlig udtrykkelig sin Fosterfader, og siger at han opholdt sig hos ham, da Isleif døde.

4) De her meddeelte Oplysninger om Are frode findes deels i hans eget Verk, deels i den Indledning, Snorre Sturlassøn har forudskikket saavel sin Bearbejdelse af Kongesagaerne, som Olaf den helliges Saga. Are selv angiver Halls Alder til 94 Aar. Da han udtrykkeligt siger, at Thangbrand døbte ham treaarig, Aaret før Christendommen blev lovtagen paa Island, altsaa 999, hvilket Aar ogsaa af andre Grunde sees at være det rette, maa han være fød 996; hans Død falder saaledes i 1090. Are, 12 Aar gammel i 1080, altsaa fød 1068, kom til Hall 7 Aar gammel, i Begyndelsen af 1076, og var hos ham 14 Aar, til hans Død, 1090. Om Thorgeir Afraadskoll se ovf. I. 2. S. 258.

somt. Are døde den 9de November 1148 [1]). Om Are frode siger Snorre Sturlassøn, den ypperste Auktoritet i dette Stykke, udtrykkeligt, at han aller først paa Island nedskrev historiske Efterretninger (frœði)[2]), baade gamle og nye. Det Skrift, hvortil Snorre her sigter, og af hvis Hovedindhold han giver en Oversigt, er hans merkelige „Islendingabok", hvoraf Originalhaandskriftet maaskee endnu var til i senere Tider men som vi nu kun besidde i Afskrifter og trykte Udgaver [3]). Det er hovedsagelig af chronologisk Indhold, og gjennemgaar især deleshed Hovedbegivenhederne paa Island, omtalende samtidige Begivenheder i andre Lande, fornemmelig Norge, og fortsættende Begivenhedernes Aarstal efter Christi Fødsel ved at regne fra visse Hovedepoker, fornemmelig Eadmund den helliges Drab 870, og Olaf Tryggvessøns Fald ved Svoldr 1000. Af enkelte Anførsler i vore Kongesagaer sees det, at han ogsaa har leveret andre chronologiske Optegnelser, der nærmere angik de norske Kongers Historie [4]); disse Optegnelser synes at have staaet i den første Redaktion af hans Skrift, der nu ikke kjendes. At han nemlig forfattede to Bearbejdelser af sit Verk, sees af hans egne Ord i Indledningen, hvor det heder at han aller først udarbejdede sin „Islendingabok" for Biskopperne Thorlak og Ketil og forelagde baade dem og Sæmund frode Skriftet; men da de ønskede enkelte Tilføjelser, skrev han Verket om igjen, væsentligt af samme Indhold, „med Undtagelse af Slægtregistre og Kongernes Historie;" og tilføjede hvad han siden havde erfaret, og som derfor „siges tydeligere i denne Bog end i hiin". Vi besidde nu kun den anden Bearbejdelse, men af de anførte Udtryk maa det ansees vist, at den første indeholdt nærmere Oplysninger om de norske

---

1) Om Are frode er det meste samlet i Grønlands historiske Mindesmerker I. S. 2—5.

2) Udtrykket fræði bruger netop Are selv i Indledningen til sit Verk om dets Indhold.

3) Se herom især Fortalen til Islendingasögur I. S. V. flg. Det Haandskrift, man har antaget for Originalhaandskriftet, blev i 1651 afskrevet paa Island af Presten Jon Erlendssøn efter Biskop Brynjulf Sveinssøns Foranstaltning; nu er Haandskriftet tabt. Det bliver dog altid et Spørgsmaal om dette Haandskrift var den virkelige Original; man kan alene af den, ogsaa i Afskriften bibeholdte Orthografi, see at den maa have været meget gammel, neppe yngre end 1150; men et Skrift som Islendingabok blev vistnok strax efter Affattelsen afskrevet af flere; og vist er det, at nogle endnu opbevarede Brudstykker af en Afskrift af den gamle islandske Lov, efter al Sandsynlighed netop hiin gamle Afskrift fra 1117, har et endnu ældre Præg.

4) Se Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 34, 53, Snorre Cap. 13, Olaf den helliges Saga Cap. 171, 232, Snorre Cap. 189, 260, o. fl., jfr. ovenfor I. 2. S. 11.

Kongers Historie[1]). Nogen egentlige Kongesagaer forfattede han dog neppe, da en Forfatter, der skrev ved Slutningen af det 12te Aarhundrede, endnu udtrykkeligt klager over Mangel paa saadanne for Norges ældre Historie, medens han ellers temmelig kjendeligt paaberaaber sig Ares chronologiske Arbejder[2]); og ingen norsk Kongesaga synes at være nedskreven tidligere end Midten af Aarhundredet. Derimod er der stor Sandsynlighed for, at Are har været den første og egentlige Forfatter af Islands **Landnamsbog**, eller det merkelige, af os oftere ovenfor paaberaabte Skrift, hvori Islands Bebyggelse beskrives og Landnamsmændenes Herkomst, Hjemstavn og Efterkommere udførligt og nøjagtigt opregnes. Men heller ikke dette Skrift kan regnes for nogen egentlig Saga, og Snorre siger udtrykkeligt, at der hengik 240 Aar fra Islands Bebyggelse (omkring 880), inden man der paa Øen begyndte at nedskrive Sagaer. Disse Sagaer have maaskee især været islandske, eller handlet om Begivenheder paa Øen selv. Der maatte ogsaa hengaa temmelig lang Tid, inden man lærte at anvende de med Christendommen indkomne latinske Skrifttegn til Norrønasproget. I Norge havde man, som vi have seet, allerede gjort et Forsøg herpaa under Kong Magnus den gode, da Frostathingsloven optegnedes[3]), og da saaledes Isen engang var brudt, er det højst rimeligt, at ogsaa de øvrige Love inden Aarhundredets Slutning bleve optegnede; men hvor vidt ogsaa Sagaer nedskreves, er højst tvivlsomt; man maa snarest antage, at det var Islændingerne, som her gjorde Begyndelsen[4]). Det første mere omfattende Arbejde paa Island, hvorved de latinske Bogstaver anvendtes til Modersmaalet, var den Nedskrivning af Landsloven i Aaret 1117, hvorom der strax nedenfor vil blive handlet. Det var rimeligviis først den ved dette Arbejde erhvervede Øvelse og Erfaring, som

---

[1]) I Olaf Tryggvessøns Saga, Fornm. Sögur III. S. 163, omtales ogsaa udtrykkeligt „Are frodes Bøger" som Hjemmel for Gunnlaug Munks Beretning om Olaf Tryggvessøn.

[2]) Nemlig Thjodrek Munk, Cap. 1, hvor han omhandler Tidsregningen for Harald Haarfagres Regjeringstid, hvilken han angiver til 70 Aar, og nævner som Haralds første Aar 852. Dette Aarstal, siger han, have vi angivet efter Islændingerne, der vissélig blandt alle Nordens Folk have været meest forfarne i disse Sager. Da nu Are ved at lade Harald dø 932 og give ham en Alder af 80 Aar, netop angiver 852 som hans Fødselsaar, maa det være denne Angivelse, hvortil Thjodrek holder sig, skjønt han nævner Fødselsaaret i Stedet for Tiltrædelsesaaret.

[3]) Nemlig den Afskrift, der kaldtes Graagaas, se ovf. I. 2. S. 853.

[4]) Man veed, som i det følgende vil vises, at Kongesagaer optegnedes i Norge midt i Aarhundredet, men de vedkom ej den ældste Tid, og for dens Vedkommende siger Thjodrek udtrykkeligt i Cap. 1, at han ingen Skribents Auktoritet har til Hjelp, ligesom han og i Fortalen paaberaaber sig Islændingernes Sagn og Kvad.

siden gjorde det muligt at optegne Sagaer, ligesom ikke engang Are skrev sit Verk, førend efter denne Tid, nemlig, som han selv siger, i 1120. Da man aabenbart kan spore en vis Forskjellighed mellem de i Norge og de paa Island skrevne Bøger eller Breve, endog de ældste, og denne Forskjellighed ikke lader sig forklare af Dialektafvigelser alene, men aabenbart maa tilskrives forskjellige orthografiske Systemer og Traditioner, kan man ej antage, at man til Lovnedskrivnings-Arbejdet paa Island i 1117 hentede Folk fra Norge, men at kyndige Folk i Landet selv angave de Regler, man havde at følge. Disse kyndige Mænd kunne da neppe have været andre, end Are, og en vis **Thorodd Runemester**, hvilke i Forening skulle have udarbejdet en orthografisk Afhandling, i Lighed med den latinske Grammatiker Priscians Skrift[1]). Dette bliver saa meget sandsynligere, som man i det ældste islandske Skrift finder Spor af omhyggeligere orthografisk Studium og et strengere og mere gjennemført System end i de ældre norske Optegnelser, hvor man alene synes at have ladet sig lede af Øret, uden bestemte Regler, men som derfor ogsaa give en sikrere Ledetraad til at bestemme Udtalen. Are frode fortjener derfor visselig i Forening med Sæmund frode, men i højere Grad end han, at kaldes den egentlige Grundlægger af Norrønalitteraturen, som inden Aarhundredets Slutning allerede havde naaet en Blomstringstilstand, der søgte sin Lige i hele Christenheden.

Da Biskop Gissur havde beklædt sit Embede i henved 20 Aar, fremsatte Indbyggerne af Nordfjerdingen Bøn, at de maatte faa en egen Biskop. Herved have de vel nærmest tænkt paa deres egen Bekvemmelighed, men de angave ogsaa som Grund, at Landet neppe nogensinde vilde komme til aldeles at savne en Biskop, naar det havde tvende Biskopsstole. Da Skaalholts Biskopsstol nu, siden Tiendens Indførelse, havde faaet en saadan Forøgelse i Indtægter, at den godt kunde taale at afgive en betydelig Deel, samtykkede Gissur i Nordlændingernes Ønske[2]), og der bestemtes at en Biskopsstol skulde oprettes for Nordlandet (1105). Til Biskop valgtes den forhen omtalte Prest **Jon Ægmundssøn**, Isleifs Discipel, og Dattersøn, af Egil Siduhallssøn. Jon, fød omkring 1050, havde i sin Ungdom, efter modtagen Indvielse som Diaconus, været udenlands at studere, han kom lige til Rom, og tog Hjemvejen over Frankrige, hvor han efter en just ikke synderlig paalidelig Beretning skal have truffet sin Frænde Sæmund frode, og faaet ham med sig tilbage til Hjemmet[3]). Paa Hjem-

---

[1]) Se Indledningen til Afhandlingen om Alfabetet, i Anhanget til Skálda i den Arnamagn. Udg. II. 6.

[2]) Islendingabok Cap. 10, Hungrvaka Cap. 6.

[3]) Den utrykte Jon Ægmundssøns Saga, se Müllers Sagabibliothek I. Side

rejsen havde han ogsaa besøgt Danmark, hvor han engang i Kong Sven Ulfssøns og den hele Hirds Paahør udmerkede sig ved at gaa hen til Alteret og læse Messe, da den forrettende Prest var daarlig til at læse, og vakte Latter og Forargelse. Han maa altsaa udenlands være bleven indviet til Prest. Om Jons Ophold i Norge Vintren 1096—1097, og den mægtige Virkning, hans Tale gjorde paa Kongen og Sigurd Ullstreng, er ovenfor talt[1]). Da han var bleven valgt til Biskop, begav han sig strax til Danmark, for at modtage Indvielsen af Erkebiskop Asfur, men da denne, ved at høre at Jon to Gange havde været gift, ikke vovede at indvie ham uden Pavens Samtykke, maatte Jon anden Gang drage til Rom, hvor Pave Paschalis II gav ham Dispensation; derefter blev han indviet af Asfur, 29de April 1106. Da han kom tilbage til Island, havde han Vanskelighed nok ved at finde et Sted, hvor han kunde opslaa sit Sæde. Nordlændingerne havde vel lovet at overlade ham en god Gaard dertil, men da det kom til Stykket, undsloge alle sig, undtagen en Prest, Illuge, der tilbød sin Fædrenegaard, Hole i Hjaltadal i Skagafjorden. Her oprettedes nu Biskopsstolen for Nordlandet paa Island. Dens Distrikt indbefattede kun denne Fjerding; de tre øvrige dannede Skaalholts Bispedømme. Hole Biskopsstol var saaledes i Førstningen meget fattig, men Biskop Jon erhvervede sig snart en saadan Anseelse ved sin Mildhjertighed og asketiske Strenghed, at han endog i levende Live kom i Ry for Hellighed, og mange deels skjenkede betydelige Gaver til Biskopsstolen, deels byggede sig Huse og Hytter i Nærheden, for at kunne høre ham dagligt og indrette deres Liv efter hans[2]). Han byggede Kathedralkirken paa Hole, og oprettede en Skole, hvor Ungdommen oplærtes i Latin, Digtekunst (det vil sige latinsk Versifikation) og Musik. I sin hellige Iver gik han dog vissselig i mange Stykker for vidt, for saa vidt som han søgte at afskaffe flere gamle, i sig selv uskyldige Skikke, der enten havde Hentydning til Hedendommen, eller forekom ham alt for verdslige. Saaledes forfulgte han ej alene alskens Trolddom, Dagvælgerier o. s. v., men han forbød den hidtil sædvanlige Afsyngen af Kjærligheds-viser (Mansöngsvisur) under Dands, og fik aldeles afskaffet den hidtil, og i Norge saavel som det øvrige Norden fremdeles brugelige Maade, at benævne Ugedagene efter de gamle Guder. I dens Sted indførtes den latinsk-kirkelige Benævningsmaade, nemlig „Drottensdag" (d. e. dominica) for „Søndag",

---

322, 323. Ogsaa Annalerne lade Sæmund komme hjem 1076, altsaa i Sven Ulfssøns Dage, men Are frode synes at henføre hans Hjemkomst til Tiden omkring 1080, Islendingabok Cap. 9.

1) Se ovf. S. 500 flg.

2) Jon Ogmundssøns Liv er udførligt og kritisk beskrevet i Finn Jonssøns Kirkehistorie 1ste B. S. 320—327.

Anden-, Tredie-, og Femte-Dag (feria 2da, 3tia, 5ta,) for Mandag, Tirsdag, Thorsdag; Onsdagen, der ogsaa kaldtes „Midvikedag", fik beholde dette Navn, som uskyldigt; ligeledes Løverdagen, der sædvanligen kaldtes „Thvaattdag"); Fredagen kaldtes „Fastedag". Denne Benævnelsesmaade er siden hans Tid bleven den eneherskende paa Island og i alle af Islændinger forfattede Skrifter; i Norge indførtes den derimod ej. Hvor mange lige saa uskadelige, langt interessantere, Skikke og Erindringer fra Oldtiden maa ikke Biskop Jon ved sin mere velmeente end forstandige Religionsiver have bragt i Forglemmelse! Det var en heldig Tilskikkelse, at Mænd som Sæmund og Are levede paa samme Tid og kunde danne ham en Modvegt.

Allerede førend Biskopsstolen paa Hole oprettedes, og sandsynligviis i Anledning af Tiendens Indførelse, havde Biskop Gissur ladet foretage en almindelig Optælling af de Bønder paa Øen, der havde at udrede Thingfarekjøb, d. e. Underholdningspenge for de til Althinget opnævnte Mænd, altsaa skattepligtige Borgere. Der befandtes da at være paa Østerlandet 840, paa Sønderlandet 1200, paa Vesterlandet 1080, og paa Østerlandet 1440, tilsammen 4560, hvilket vel kan antages at betegne en Folkemængde af omtrent 50000 Mennesker, eller den samme Befolkning, som nu findes paa Øen [1]). I alle disse Foretagender havde Gissur upaatvivlelig god Bistand af de daværende dygtige Lovsigemænd, **Markus Skeggesøn,** (1084—1107), **Ulfhedin Gunnarsøn,** (1108—1116) og **Bergthor Ravnsøn** (1117—1123) [2]). Det var den første Sommer, da Bergthor fremsagde Loven, at det blev vedtaget, at Loven skulde optegnes skriftligt den følgende Vinter, under Tilsyn af Bergthor selv og andre dertil udvalgte, forstandige Mænd, der ogsaa fik Fuldmagt til at foretage de Forbedringer, de ansaa nødvendige, dog under Forbehold af at Lagretten paa det følgende Aars Althing skulde godkjende dem. Det bestemtes tillige, at Nedskrivningen skulde skee hos den mægtige Høvding **Havlide Maarsøn,** paa Breidabolstad i Vesterhop ved Hunafjorden

---

[1]) Islendingabok Cap. 10, jvfr. Landnaama, Kristnisaga og Sturlungasaga. At denne Foranstaltning stod i Forbindelse med Tiendens Vedtagelse, kan maaskee sluttes deraf, at medens Are omtaler den som foregaaet strax før den anden Biskopsstols Oprettelse, altsaa omkring 1102, staar der i Annalerne ved dette Aar: „Tiende-Ydelsen anden Gang vedtagen paa Island".

[2]) Lovsigemændene efter Skofte († 1030) vare Stein Thorgestsøn til 1033, Thorkell Tjørvesøn (Annalerne have urigtigt Eyjulfsøn) til 1053; Gelle Bolverksøn (Sønnesøn af Eyjulf, se ovf. I. 2. S. 435) til 1062; Gunnar den spake til 1065; Kolbein Flosesøn til 1072; Gelle anden Gang til 1075; Gunnar anden Gang 1076; Sighvat Surtsøn, Kolbeins Systersøn, til 1084; Annalerne lade, med Urette, Bergthor Ravnsøn blive Lovsigemand allerede 1093.

(i Nordfjerdingen), en Søn af hiin Maar Hunrødssøn, der var Væring i Constantinopel ved Harald Haardraades Ankomst [1]), og en Frænde af den sidste Lovsigemand, Ulfhedin Gunnarssøn [2]). At Are og Sæmund frode ved denne Lejlighed bleve tagne paa Raad med, og vare blandt hine kyndige Mænd, hvem Opsigten med Arbejdet betroedes, maa saa godt som nødvendigviis antages. Det lader dog ikke til, at man den første Vinter naaede at skrive den hele Lovbog, da Are kun nævner Vigsloden (Mandhelgebolken) udtrykkeligt. Den første Vinters Arbejde blev af Prester, endnu de eneste Skrivekyndige, oplæst i Lagretten paa Lagthinget 1118, og eenstemmig vedtaget. Det samme er vel siden skeet med de øvrige Afdelinger; og det er i denne Skikkelse, at den ældre islandske Lov, sædvanligviis benævnt **Graagaasen**, gjennem tvende meget gamle Haandskrifter er bleven os opbevaret [3]).

Samme Aar, da det paa Althinget vedtoges at Loven skulde optegnes, blev den gamle, ærværdige Biskop Gissur saa syg, at han maatte lægge sig til Sængs, og forudsaa sin nær forestaaende Død. Da han selv ikke kunde komme til Althinget, sendte han Bud til sine Venner og de øvrige Høvdinger, at de skulde anmode Presten **Thorlak Runolfssøn**, en Sønnesøn af Thorleik, Broder af Hall i Haukadal, om at drage udenlands for at lade sig indvie til Biskop i hans Sted. Thorlak undskyldte sig med sin Ungdom da han kun var 32 Aar gammel, men lod sig dog overtale, og blev i Aaret 1118 indviet af Erkebiskop Assur den 28 April, 30 Dage før Biskop Gissurs Død (28de Mai). Han døde, 76 Aar gammel, med barnlig Fromhed og christelig Ydmyghed, saa at han erklærede sig uværdig til at begraves ved Siden af sine Fædre [4]). „Saa mange Taarer," siges der, „faldt ved Biskop Gissurs Endeligt, at det aldrig gik dem af Hu, der fældte dem, saa længe de levede; og alle vare enige om, at hans Tab vilde vorde uerstatteligt; det har ogsaa været alle forstandige Mænds Mening, at han ved Guds herlige Gave og sine egne

---

[1]) Se ovf. S. 67.

[2]) Slægtskabet angives i Landnaama III. 186.

[3]) Islendingabok Cap. 101. Af de tvende Haandskrifter af Graagaas er et i den arnamagnæanske Samling, der synes at være fra Midten af 13de Aarhundrede, et andet i det kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn, der har et langt ældre Præg, og maaskee er mindst 60—80 Aar ældre. Det sidste er nys særskilt aftrykt med megen Nøjagtighed i en Udgave, besørget af det nordiske Litteratur-Samfund. Det første er benyttet ved den nøjagtige arnamagnæanske Udgave af Graagaas. Men der gives, som oven nævnt, Brudstykker af en endnu meget ældre Afskrift, der synes at maatte være selve Originalen fra 1118; de findes i den arnamagn. Samling under No. 315 fol.

[4]) Dette blev dog ikke overholdt, thi han blev begraven ved Faderens Side.

ypperlige Evner har været den gjæveste Mand paa Island af baade Læge og Lærde[1]). Biskop Jon overlevede ham tre Aar, thi han døde den 23de April 1121. Han blev senere optagen blandt Helgenernes Tal. Hans Eftermand, **Ketil Thorsteinssøn**, Sønnesøn af Eyjulf paa Madrevalle, Gudmund den mægtiges Søn, var en udmerket Mand saavel fra Hovedets som Hjertets Side, men hans tidligere Færd giver dog det bedste Beviis paa, hvor vanskeligt endnu den gamle Lyst til Selvtægt og Hevn lod sig udrydde hos Øens Høvdinger, endog dem, der havde valgt den gejstlige Stand, og hvor lidet det verslige Høvdingdømme kunde forenes med egte prestelig Vandel. Ketil var gift med **Gro**, en Datter af Biskop Gissur, og elskede hende højt. Men da en vis Gudmund Oddessøns Fiender hviskede ham i Øret, at denne søgte at forføre hans Hustru til Utroskab, lod Ketil sig, trods sin gejstlige Værdighed, forlede af Skinsyge til at angribe Gudmund paa alfar Vej. Men Gudmund forsvarede sig godt, blev Ketils Mester, og stak det ene Øje ud paa ham. Ketil sagsøgte ham, men Gudmunds formaaende Venner hindrede Søgsmaalet fra at faa Fremgang, og Ketil høstede kun Skam deraf. Dette har formodentlig bragt Ketil til at gaa i sig selv; thi han viste sidenefter lige saa stor christelig Forsonlighed, som han forhen havde vist sig voldsom og hevngjerrig. Da det gik ud med Gudmund, saa at han trængte til Andres Hjelp, indbød Ketil ham til sig, og sørgede for ham, saa længe han levede. Fra den Tid af troede ogsaa Ketil, der hidtil havde havt megen Modgang, at spore en Omskiftning i sin Lykke; alt gik nu heldigere for ham[2]).

Med Biskop Gissurs Død ophørte den lange, fredelige Periode paa Island. Det er tydeligt nok at see, at det ene var hans overlegne Aand og ubegrændsede Indflydelse, som holdt de mægtige Høvdinger i Tømme. Stof nok til Kiv var der altid, især efter at Ejendommene tilligemed Godordene mere og mere samlede sig i enkelte overmægtige Familiers Hænder, thi disses Hoveder optraadte da næsten med fyrstelig Magt og fyrstelig Fejdelyst. De første alvorlige Uroligheder, som fandt Sted efter Biskop Gissurs Død, forefaldt allerede i det følgende Aar mellem den forhen nævnte **Havlide Maarssøn**, og en anden ikke mindre mægtig og højbyrdig Høvding, **Thorgils Oddessøn**, paa Stadarhol ved Breidafjorden[3]). En af Havlides Frænder, ved Navn Maar, et voldsomt, ond-

[1]) Hungrvaka Cap. 7.

[2]) Ljosvetningasaga Cap. 31, jvfr. Sturlungasaga I. 24, 25. Om Eyjulf Gudmundssøn, Ketils Farfader, og hans Stridigheder, se ovfr. S. 301, 302. Gudmund Oddessøns Fader Odde havde været indviklet i hine Stridigheder, og en Tidlang opholdt sig hos Kong Knut den hellige, der ogsaa her, merkeligt nok, kaldes Knut den mægtige, jvfr. ovfr. S. 179, Anm.

[3]) Thorgils's Herkomst angives i Sturlungasaga I. 6. Hans Fædreneæt var

skabsfuldt Menneske, havde begaaet flere Drab. Thorgils paatog sig at paatale et af Drabene, og Havlide forsvarede Maar. Det kom til et Forlig, hvorved Maar dømtes til at udrede betydelige Pengebøder; men siden skede der flere gjensidige Drab mellem deres Underhavende, og da Sagen paany kom fore paa Althinget (1120), mødte baade Havlide og Thorgils frem bevæbnede, og med store Skarer af Venner og Tilhængere. Havlide vilde jage Dommerne fra hinanden, men Thorgils gjorde Modstand, og det kom til et Slagsmaal, hvorved Thorgils saarede Havlide i Haanden, saa at en Finger gik af. Herover blev Thorgils dømt fredløs (Skogarmand), hvilket han dog ikke ændsede, men samlede ved sin Hjemkomst fra Thinget flere hundrede Mænd om sig til sit Forsvar. Havlide samlede ligeledes Folk, for at bringe Dommen i Udøvelse, men Thorgils og hans Mænd forsvarede de Bjergpasse, gjennem hvilke Havlides Vej faldt, saa godt, at han maatte vende tilbage med uforrettet Sag. Det følgende Aar (1121) red Thorgils, trods Fredløshedsdommen, til Althinget som sædvanligt, trodsende paa sit store Følge af Bevæbnede. Havlide og hans Svoger Hall Teitssøn holdt sig derimod rede til at hindre Thorgils fra at naa Thingpladsen; deres Styrke var ikke ringere end 1400 Mand. Thorgils, som kun havde 800, hvoriblandt de fleste Høvdinger fra Vestfjordene, lod sig dog ikke afskrække fra at søge Thinget, og det saa nu ligest ud til, at det vilde komme til et formeligt Slag, større end der nogensinde havde staaet paa Øen. Imidlertid forsøgte fredelskende Mænd, navnlig Biskop Thorlak og Sæmund frode, at mægle Fred. Biskoppen truede endog med at sætte Havlide og hele hans Flok i Ban. Men Havlide vilde ikke høre om andet end Selvdom. Herimod havde Thorgils intet at indvende, naar der kun ikke var Tale om Fredløshed, Forviisning fra Hjemmet, eller Godordstab. Men det var at formode, at dette netop var hvad Havlide vilde fordre. Da gik den nys omtalte Ketil Thorsteinssøn, som da endnu ikke var bleven Biskop, seent en Aften til Havlide, formanede ham til Forsonlighed, foreholdt ham sit eget Exempel, og hvorledes Alt var gaaet ham heldigere fra den Dag af, da han tilgav sin Fiende. Dette virkede saa godt paa Havlide, at han strax blev mildere stemt, og ytrede at han ikke vilde have nogen anden til Biskop i Jons Sted, end Ketil, skjønt det ellers næsten var bestemt, at Valget skulde falde paa ham selv. Forliget kom virkelig istand paa de mindeligere Vilkaar, som Thorgils havde fordret, medens Havlide dog beholdt Selvdom for sin Hæ-

---

mindre bekjendt; hans Moder var en Datter af den mægtige Are paa Reykjanes, en Sønnesøn af Are Maarssøn, der fandt Hvitramannaland, se ovf. I. 2. S. 359.

ders Skyld; Thorgils's Fredløshed blev ophævet; han og Havlide gave hinanden gjensidigt Gaver, og bleve gode Venner, saa længe de levede [1].

Høsten, Vintren og Sommeren efter Biskop Gissurs Død hjemsøgtes Island af forfærdelige Uvejr, hvorved en Mængde Skibe, der skulde bringe Landet Tilførsel (man regner ikke færre end 40) forgik i Søen. Følgen heraf var en frygtelig Dyrtid og Hungersnød, hvoraf saa mange Folk døde, at Sæmund frode paa Thinget 1120 erklærede, at lige saa mange Folk vare døde, som der fandtes ved det dengang meget talrige Thing [2]). Disse Landeplager, i Forbindelse med Fejderne mellem Høvdingerne, undlod mangen from Sjæl neppe at sætte i Forbindelse med Gissurs Død, som om den Velsignelse, hans fromme Vandel udbredte over Landet, nu var ophørt. Og vist er det, at fra den Tid af begyndte Fejder og Uroligheder at herske paa Island i større Maalestok end forhen, saa at det udmattede Folk efter halvandet Aarhundredes Forløb ikke fandt sin Frelse uden ved at underkaste sig Norges Konge.

60. Misligt Forhold mellem Sigurd og Eystein. Søgsmaalet mod Sigurd Ranessøn. Kong Olafs Død.

Da Kong Sigurd Jorsalafarer opholdt sig i Constantinopel, skal en Viismand have spaaet, at det vilde gaa med hans Kongedømme saaledes som Løvens Krop er beskaffen, svær fortil, men mindre bagtil, nemlig at det i Førstningen vilde være mere glimrende end siden [3]). Dette gik ogsaa i Opfyldelse, thi efter som Aarene gik, begyndte Sigurd at udvikle flere og flere Uelskværdigheder. Han viste sig ikke sjelden overmodig, voldsom og hevngjerrig, lod sig aldeles henrive af sine Lidenskaber, og havde derhos et ikke ringe Hang til Usædelighed. Alle disse Mangler traadte sterkest frem i hans senere Aar, hvor ogsaa ikke sjelden Vanvid stødte til. Maaskee var det først da, skjønt det ikke udtrykkeligt angives til hvilken Tid, at han engang, da han var til Vejtsle paa Oplandene, og tog Bad, troede at føle en Fisk løbe om i Badekarret, og fik en saa pludselig Skræk, at han brød ud i vild Latter, og teede sig en Stund ganske som vanvittig [4]).

---

[1]) Den udførlige, særdeles godt fortalte og underholdende Beretning herom findes i Sturlungasaga 1ste Part Cap. 5—27. Et Udtog findes i Tillæggene til Landnaama efter Skardsaabogen, Isl. Sögur, I. S. 330.

[2]) Tillæg til Landnaama, l. c. S. 328.

[3]) Morkinskinna fol. 26 a; Fornm. Sögur S. 29. Løven kaldes her „hit úarga dýr".

[4]) Sigurds Saga Cap. 37, Snorre Cap. 25. Begivenheden fortælles blandt de senere Tildragelser i Sigurds Liv, men dog heller ikke saaledes, at der jo kan være sigtet til en tidligere Hændelse.

Slige Anstød kom siden ofte over ham. Imidlertid viste han i sine lyse Mellemrum megen Dygtighed, og var stedse meget æret og afholdt af sine Omgivelser. Med sin Broder Eystein stod han ikke paa nogen synderlig god Fod. Selv stolt og herskesyg, ærgrede han sig over den store Yndest og Anseelse, som Eystein nød. Han betragtede ham som en Hjemfødning, der hverken havde seet sig om i Verden for at lære Folkeskik, eller udmerket sig blandt Fremmede; og han saa med Foragt ned paa Eysteins fredelige Færd; isærdeleshed lod han haant om hans Lovkyndighed og Syslen med Rettergangen, hvilket han kaldte Lovtrækkeri.

Den alvorligste Trætte, som opstod mellem dem, og som paa et hængende Haar havde bragt dem i aabenbar Fejde med hinanden, rejste sig af Sigurds Usædelighed. Da flere af Landets fornemste Mænd vare indviklede deri, og de Forhandlinger, som deraf rejste sig, give et ypperligt Indblik i Rets- og Samfundsforholdene paa hiin Tid, ville vi her meddele Beretningen derom i dens Heelhed, saadan som den findes i de udførligere Kongesagaer.

Kong Sigurd var engang om Høsten eller Vintren 1113 til Vejtsle inde i Throndhjem paa Mæren. Blandt de anseede Mænd, som dengang befandt sig hos ham var ogsaa Lendermanden **Sigurd Ranessøn** fra Steig paa Haalogaland, en af de tre opofrende og troe Mænd, der aller sidst skiltes fra Kong Magnus paa den blodige Valplads i Irland, og som havde fulgt ham paa alle hans Tog. Magnus havde derfor strax efter den svenske Krig givet ham sin Halvsyster **Skjaldvar**, Brynjulf Ulvardes Datter, til Egte, og forlenet ham med Finnefærden og Finnekjøbet. Ogsaa Skjaldvar var tilstede, saa vel som Sigurd Ranessøns Syster, den smukke **Sigrid**, og hendes Mand, Lendermanden **Ivar af Fljod** i Stjordølafylke[1]). Kong Sigurd sad en Aften ved Drikkebordet, og var meget munter. Han holdt en Guldring i Haanden, og sagde: „her er en Ring baade stor og af godt Guld; den skal den Mand faa, som vil pataage sig en Sendefærd, der nu ligger mig meget paa Hjerte." Ingen svarede. Da vedblev Kongen: „Dette siger jeg ikke til mine Mænd, men til Lendermændene, dog undtager jeg min Svoger Sigurd, hvilken jeg ej kan undvære i Landet." Da sagde Ivar af Fljod: „det kan nu ikke regnes mig til Ubeskedenhed at svare, siden jeg er den eneste Lendermand foruden Sigurd Ranessøn, som er tilstede her. Jeg tilbyder mig at drage hvorhen du, Konge, bestemmer." Kongen svarede: „alle og enhver vide,

[1]) Om Skjaldvar, se ovf. S. 458. Sigurd Ranessøn og hans Broder Ulf Ranessøn ere oftere nævnte. Fljod, hvorefter Ivar benævnes, kaldes nu Flø, i Skatvid Sogn.

at min Fader havde underkastet sig en betydelig Strækning af Irland [1]), hvoraf vi dog ingen Fordeel have haft, siden han døde. Nu ønsker jeg, at du drager derhen for at fordre Skat og Skadebod af Indbyggerne eller, hvis de negte at betale, true dem med at jeg vil hjemsøge dem med en Hær; jeg vil at du strax rejser ud til Nidaros for at gjøre dig rejsefærdig: jeg skal skaffe dig Skib, Folk og Penge, saa meget som du selv forlanger." Ivar svarede: „Intet kunde komme mig mere uventet end dette." Imidlertid tog han strax et Langskib, og drog ud til Byen, gjorde sig rejsefærdig, sejlede afsted og kom endnu samme Høst til Orknøerne, hvor han tilbragte Vintren.

Den samme Aften, da Ivar havde forladt Gjestebudsgaarden, var Kongen overhaands lystig, og blev siddende ved Drikkebordet til seent paa Kvelden. Sigurd Ranessøn, der plejede at blive tidligt søvnig, bad om Tilladelse til at gaa til Sængs; Kongen bad ham gjøre som han vilde, men du Skjaldvar, sagde han, skal blive her og drikke med mig. Med Skjaldvar blev ogsaa hendes Svigerinde siddende. Det varede til langt ud paa Natten; den ene efter den anden forlod Drikkestuen for at gaa til Sængs, og omsider, da Fruerne Skjaldvar og Sigrid fik Tilladelse til at gaa, lod Kongen dem følge, Skjaldvar til hendes Mands, Sigurds, Kammer, men Sigrid til det, hvor Kongen selv skulde sove. Morgenen efter, da Sigurd Ranesøn fik vide, hvad der var skeet, blev han overmaade opbragt. Han vilde neppe engang indfinde sig, da man skulde til Bords, og Kongen var kommen i sit Højsæde. Han kom ej, førend der blev sendt Bud efter ham, og da gik han strax til sit Sæde, uden at hilse Kongen. Denne sagde: „du opfører dig ikke saa passende Sigurd, som du ellers plejer, thi ej kommer du til Bords med de andre, og gjør os ikke engang den Ære at hilse os." „Den Ære, du nyder," svarede Sigurd, „nyder du just ikke, fordi du ej fortjener det modsatte." „Du er kort for Hovedet idag, Svoger", sagde Kongen; „lad os holde op med denne Tale, og være lystige". „Nej, det formaar jeg ikke", svarede Sigurd, „slig Spot og Spe som du har gjort os". „Hvad", sagde Kongen vred, „tør du, din Tyv, være saa fræk at sige saadant til os?" „Saadant Navn har jeg hidtil ikke haft", sagde Sigurd, „at jeg skulde hede Tyv". „Jeg gad vide", svarede Kongen, „hvo der er større Tyv end du; du bestjæler mig hvert Aar for ikke mindre end 60 Mark, da du nemlig har Finnefærden, men ikke lader mig nyde mere end Halvdelen af hvad der tilkommer mig; men du kan være vis paa, at du skal gjøre Skjel og Rede derfor". De taltes ikke videre ved den Dag, men Sigurd merkede, at Kongen ej vilde lade den

[1]) Paa Ulster, tilføjer Morkinskinna; hvorledes dette skal forstaaes, er ovenfor viist S. 550.

Sag fare; og da han ikke troede ſig mægtig nok til at kunne holde ham Stangen, vovede han ej at blive der længere, men rejſte bort, uden dog at kunne faa ſin Syſter Sigrid med ſig. Han begav ſig først til Nidaros, og derfra ſelv tolfte ſydefter og øſter til Viken, hvor Kong Eyſtein opholdt ſig. Han fortalte Eyſtein alt hvad der var ſkeet. Eyſtein irettesatte ham vel, fordi han havde talt ſaa djervt til Kong Sigurd, og ſagde at det var uforſigtigt gjort mod en ſaadan Høvding; dog raadſlog han i Eenrum med ham i hele tre Dage, underſøgte Sagens hele Beſkaffenhed, og aftalte alle de Forholdsregler, ſom ſiden bleve iagttagne. Først og fremſt blev der ſendt Bud til Skjaldvar, der var bleven tilbage i Nidaros, da hendes Mand rejſte ſydover, at Kong Eyſtein vilde komme did nord til Vaaren og forſøge paa at mægle Forlig mellem Kong Sigurd og Sigurd Ranesſøn.

Vintren (1113—1114) tilbragte Kong Sigurd i Throndhjem, men Kong Eyſtein paa Øſtlandet, fornemmelig i Sarpsborg [1]). Da Sommeren [2]) kom, drog Eyſtein, ledſaget af Sigurd Ranesſøn, ifølge ſin Beſtemmelſe til Throndhjem, og lod forhøre om Kong Sigurd ikke nu var noget gunſtigere ſtemt mod ſin Navne, men ſaa vel var det ikke. Kongerne traf ſammen i Nidaros, og havde ikke været der længe, førend Kong Sigurd lod blæſe til Bymøde, og beſkyldte paa dette Møde Sigurd Ranesſøn for at have oppebaaret Kongernes Gods og af Begjærlighed ſlaaet Finneſkatten under ſig mod de rette Ejeres Vilje. Saaledes at forgribe ſig paa Kongens Gods fortjente, ſagde han, en passelig Reſſelſe, og fordrede en retfærdig Dom affagt derover. Sigurd Ranesſøn beſvarede Kongens Tale ſaaledes: „Det er bekjendt, at Kong Magnus Barfod drog med ſin Hær til Gautland, herjede der vidt og bredt og gjorde et ſtort Bytte. Siden lod han ſine Mænd, Sigurd Ullſtreng og mange andre Høvdinger, blive tilbage paa Kvaldensø, medens han ſelv med en Deel af Hæren ſad paa et andet Sted. Jeg var med paa dette Tog, og kunde bringe ham tilforladelig Efterretning om at Kong Inge Steenskilsſøn kom imod ham med en overlegen Hær, og at det ikke var raadeligt at blive

[1]) At det var i Sarpsborg, nævnes ikke paa dette Sted i Sagaen, men vil nedenfor ſees.

[2]) Sagaen nævner Vaaren, men da den ſelv ſtrax efter lader Froſtathinget, der holdtes om Sommeren, være forbi en Maaned efter Eyſteins Ankomſt til Nidaros, maa han først om Sommeren være rejſt fra Viken, hvilket ogſaa ſtemmer med hvad der nedenfor vil blive anført. Forreſten er det merkeligt, at Sigurd paa denne Tid var nordenfjelds, medens Eyſtein var ſøndenfjelds. Sandſynligviis var Sigurd endnu ikke dragen ſydover efter den ſtore Hyldingsrejſe, han ved ſin Hjemkomſt foretog rundt om i Landet, ſe ovf. S. 595.

der længere[1]). Kongen kaldte det et sandt Vensstykke, at jeg havde varskuet ham herom, brød strax op og drog til Viken; men Sigurd Ullstreng og alle de, der vare hos ham, bleve fangne. Magnus betragtede mig da som sin Redningsmand, gav mig sin Syster Skjaldvar til Egte, og overdrog mig Finnefærden og Retten til at handle med Finnerne saa længe han og hans Sønner vare Konger i Norge, paa det Vilkaar at jeg hvert Aar skulde udrede til Kongen 60 Mark vejede, men selv beholde det overskydende. Min Adkomst til denne Herlighed tykkes mig derfor god, da han selv forlenede mig med Finnefærden, hvorpaa jeg her har Vidner. Men hvad jeg har talt til eder i Hidsighed og ikke saa ærbødigt, som det sømmede sig, vil jeg ganske overlade til eders Kjendelse". Sigurd svarede at han ej vilde modtage dette Tilbud, men holdt paa med Underslæbs-Sagen. Da sagde Kong Eystein: „denne Sag, Broder, som I her har anlagt mod Sigurd Ranessøn, er ej af den Beskaffenhed, at den kan søges paa Kjøbstadsmøde, thi den hører under Landsloven, ej under Bjarkø-Retten; I veed, Broder, at Bjarkø-Retten intet har med en Sag som denne at skaffe". „Vil I, Kong Eystein", sagde Sigurd, „forsvare denne Sag, der ikke mindre angaar eder end os, da skal jeg nok vide at tage mine Forholdsregler derefter". Han stevnte nu Sagen med ½ Maaneds Varsel nord til Kevlsø[2]), paa Haalogaland, bad Sigurd Ranessøn der at forsvare sin Sag, og forlod derpaa Mødet med sit Følge. Efter Kong Eysteins Raad tog Sigurd Ranessøn Vidner paa, at Sagen var lovligen afviiist for Kong Sigurd paa Mødet; siden drog han, ligeledes efter Kong Eysteins Raad, nord til sin Gaard Steig for her i sin Hjemstavn at samle saa mange Folk om sig, som han kunde, og bringe dem med paa Thinget. Han kom blandt andre Steder ogsaa nord til Bjarkø, og bad **Vidkunn Jonssøn**, om Bistand. Vidkunn, Sigurds gamle Krigskamerat, sagde at han gjerne vilde være hans Ven, men at denne Sag nu syntes at være mellem Kongerne selv, og at han som Kong Sigurds Lendermand maatte følge ham. Kort efter sendte Kong Sigurd Bud til Vidkunn, at han skulde komme til ham med al den Styrke, han kunde skaffe.

---

1) Rygtet om Inges Nærmelse maa dog være overdrevet, da han først senere samlede en Hær og kom til Kvalbensø, se ovf. S. 583.

2) Saaledes Morkinskinna. I Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 29 staar „Kepsesø". Beliggenheden af denne Ø, hvor der, som man seer, holdtes et Herreds- eller Fjerdings-Thing, er endnu ikke udfunden; man er ikke engang vis paa, hvilken Navnform er den rette. Hvis „Kepses-Ø" er den rette Form, kunde man maaskee, som enkelte have gjort, tænke paa Kofsø i Senjen; dog skulde man snarere formode at Stedet er at søge sydligere, i Nærheden af Steig. Det kommer her ellers meget an paa, om Haalogalands Inddeling i to sydlige Halvfylker og et nordligt Fylke, Throndenes-Fylke, allerede paa denne Tid havde fundet Sted; dette er dog neppe sandsynligt.

Vidkunn gjorde saa. Kong Sigurd og hans Skare kom først til Thinget. Deres Antal var meget stort. Da Kong Eystein drog nordefter, kom Sigurd Ranesſøn imod ham med en stor Flok. Da de nærmede sig Øen, sagde Kong Eystein: „nu skulle vi ordne vor Hær paa den drabeligste Maade. Saasnart Skibene lægge ind til Bryggen, skulle alle Mand gaa op med Skjolde og Vaaben, i sluttet Fylking, og kun faa skulle blive tilbage for at passe paa Skibene. Jeg formoder at mangen Bondekarl blandt dem, der allerede ere der i Forvejen med Kong Sigurd, vil finde dette usædvanligt, og sandsynligviis ville mange løbe fra Thinget for at gabe paa os: lad os da gaa saa hurtigt som muligt til Thinget og indvikle deres Skare i vor Flok; da vil vort Antal synes størst". De bare sig saaledes ad; en Mængde Folk strømmede til for at see paa dem, men kun faa bleve tilbage paa Thinget hos Kong Sigurd foruden dennes egne og Vidkunns Mænd. Da Kong Sigurd saa, at Thingalmuen strømmede bort, sagde han: „det er dog sandt at alle ville være der, hvor Sigurd Ranesſøn er". „Nej, Herre", svarede Vidkunn, „dette er kun et Kneb af Kong Eystein, thi han veed at Folket hos os paa Haalogaland er meget tilbøjeligt til at glo efter alt, hvad der synes underligt. Kong Sigurd foredrog nu sin Sag, gjentager sin forrige Beskyldning mod Sigurd Ranesſøn, og forlanger Dom efter Lov og Ret. Sigurd Ranesſøn svarede som før, og gjorde det samme Tilbud. Kongen afslog at modtage Tilbudet og vilde fremdeles kun lade Loven have sin Gang. Sigurd Ranesſøn sagde: „for vort Svogerskabs Skyld og vort lange Venskab og det meget Gode, jeg har viist Dig, lad denne Sag fare; thi heraf vil I kun have Ære; lad ikke onde og avindsyge Mænd sætte Splid mellem os, thi jeg har virkelig ikke gjort mig større Fordeel af Finneskatten, end der tilkommer mig". „Jeg havde ikke ventet", var Kong Sigurds Svar, „at du vilde lønne mig for et stort Len med at tilegne dig hvad mit er, og tage mere deraf, end du har Ret til." „Man har ikke sagt eder sandt," svarede Sigurd; „jeg beholder ikke mere deraf end det var mig tilladt." „Det nytter dig ikke paa denne Viis," var Kongens Svar. Da stod Kong Eystein op og sagde: „Det er ikke uden Vanskelighed for mig at tale i denne Sag og sige Kong Sigurd imod; dog er der stor Forskjel paa at tage sig af en retfærdig Sag, og alene at gjøre Kong Sigurd Modstand. Vi have begge lige megen Part i denne Sag, og for den Nøds Skyld, hvori Sigurd Ranesſøn er stedt, og vort Svogerskab, vil jeg dog endnu indlægge et Par Ord til hans Bedste. Han erklærer sig, min Broder, uskyldig i denne Sag, og beder eder mindes eders lange Venskab": Kong Sigurd sagde at det passede sig bedst for Landets Styrer at lade saadanne Forbrydelser straffes efter Loven. Kong Eystein svarede: „Vil du opretholde Lovene og den rette Landsstyrelse, da er det bedst at han nyder

sine Vidner; og er I virkelig bestemt paa at lade Loven have sin Gang, da maa I see til at iagttage Lov og Ret, saa at det kan befindes, at I taler Sandheds og Retfærdigheds Ord". Kong Sigurd sagde: „dette Thing have jo Landboerne indrettet, og du sagde i Kjøbstaden, at nærværende Sag skulde søges til Thinge". „Dette Thing", svarede Kong Eystein, „have lovkyndige Mænd og Bønder indstiftet mellem sig for gjensidigt at nyde lovlig Ret, men da nærværende Sag er anlagt mod en Lendermand, tilkommer det ham at sagsøges paa Fylkes-Thinget, nemlig Throndenes-Thing". Sagen blev nu ransaget efter Lovene, og de lovkyndige Mænd fandt, at Kong Eystein havde Lovens Ord for sig. Da stevnede Kong Sigurd Thing paa Throndenes med ½ Maaneds Varsel, og bad Sigurd Ranesøn der at svare for sig, gik saa ombord med sine Folk, og drog bort. Kong Eystein og Sigurd Ranesøn toge nu, som forhen, men i al Stilhed, Vidner paa at Sagen ogsaa var afviist paa Kevlø-Thing.

Nu stevnede Kong Sigurd alle Lendermænd til sig med deres Huuskarle, opnævnte af hvert Fylke endeel Bønder, endog fra de sydligere Egne [1]), for at drive paa Sagen med al Kraft, og gjøre Sigurd Ranesøn utlæg i hans egen Hjemstavn. Han indstevnede alle Haaleyger og Naumdøler til Thinget. Ogsaa Kong Eystein indfandt sig meget mandsterk. Han sagde til sine Mænd, at de skulde fare frem med megen Bram, sætte Skjold ved Skjold langs Stavnene, holde sine Vaaben i Beredskab, og ile skyndsomt op paa Land, saasnart de lagde til, for saaledes at vise sig rede til at binde an med Kong Sigurd, om det skulde behøves. Kong Sigurd kom nu, som forrige Gang, først. Da Eystein nærmede sig Thinget, spurgte han Sigurd Ranesøn: „hvad Tilbud vil du gjøre, eller hvad Svar vil du i Dag give for dig paa Thinget"? „Jeg har", svarede Sigurd, „kun eder at holde mig til om Raad og Hjelp". „Saa kom da hid, om du vil have min Bistand", sagde Eystein, „og overdrag mig med Haandsal og Vidner hele din Sag til Forsvar mod Kong Sigurd; da kunne vi sige at Sagen gjelder mig, og det passer sig ogsaa bedst at vi Brødre see hinanden under Øjnene, og prøve hvo af os der er lovkyndigst". Sigurd gjorde som Eystein sagde, og denne gik nu hen paa Thinget med sin Flok. Kong Sigurd fremførte Sagen mod Sigurd Ranesøn med lige saa stor Heftighed som forrige Gang, om ikke større. Kong Eystein svarede strax saaledes: „Det er bekjendt, hvilket Tilbud Sigurd Ranesøn har gjort Kong Sigurd; han anseer sig angerløs, thi han tilbød Kong Sigurd alene at afgjøre Sagen. Men saasom

[1]) Det kan dog ikke have været langt søndenfra, siden man kun havde 14 Dage at løbe paa. Det maa alene have været fra de nærmeste Egne af Thrøndelagen. Naar det strax efter heder at Kongen foruden Haaleyger indstevnede Naumdøler, maa dette alene ansees for en Uregelmæssighed.

han har Vidner paa, at Kong Magnus gav ham Finnefærden paa de Betingelser, som hidtil have gjeldt, og erklærede at Forleningen ogsaa skulde vare i hans Sønners Levetid, da ville vi nu som før, at han skal føre sine Vidner og nyde Lov og Ret i et og alt, men kun bøde for, hvad han ej kan fralægge sig med Vidner. Og siden nu Kong Sigurd ikke vil høre om andet, end at prøve Lovens Gang for at fælde Sigurd, kommer det atter an paa, om han finder sig i at man forsvarer sig efter Loven". „Du viser megen Iver i denne Sag," svarede Sigurd, „men om det end skulde koste mig større Anstrengelse at faa Sagen dreven igjennem, end jeg ventede, skal jeg dog holde ved, og see til at at faa ham fældt her i hans Frænders Kreds". „Faa Ting, min Broder", sagde Eystein, „er det, som I ej faar drevet igjennem, naar I lægger Vind derpaa, saa mange og store Bedrifter som I har udført; her ere jo kun faa Mænd og Smaafolk til at staa imod". Kong Sigurd svarede, at han vísselig vilde lade Sagen komme til Afgjørelse, nemlig hvor vidt Kong Magnus kunde give nogen Forlening paa længere Tid, end han selv var Konge; „skorter der noget i, at Lovene iagttages, da er", sagde han, „Skylden Kong Eysteins, thi nu er Sagen stedet til det Thing, hvor Kong Eystein selv sagde at den skulde komme til lovlig Paadømmelse". „Vísselig", svarede Eystein, „har jeg sagt at I paa Throndenes Thing havde at søge Sigurd Ranesſøn i denne Sag, men nu har den faaet et andet Udseende: nu er det Kongerne selv, som tviste med hinanden, og dette kan alene skee paa et af de tre store Lagthing, **Frostathing, Gulathing eller Eidsivathing** [1]). Dette Søgsmaal er opstaaet i Frostathing, og bør derfor ogsaa der afgjøres, naar Loven skal nyde Fremme. Jeg har nemlig nu paataget mig hele denne Sag i Sigurd Ranesſøns Sted, og derfor er det os to, Kongerne selv, som have med hinanden at bestille". Kong Sigurd sagde: „Skjønt du nu har paataget dig denne Sag, og derved viser dig som min Modstander, lader jeg den dog ingenlunde derfor falde". Han stevnede den da til Frostathing, og gik derpaa bort. Eystein tog fremdeles, og i Stilhed, Vidner paa at Søgsmaalet var spildt for Kong Sigurd. Men det var nu heldet saa langt ud paa Sommeren (1114), at Frostathinget allerede var forbi, saa at man maatte vente med Sagen til det følgende Aar.

Den samme Sommer kom Ivar af Fljod, den forurettede Egtemand, hjem med vel forrettet Ærende. Han havde om Vaaren fra Orknøerne begivet sig til Irland, holdt Thing med Landets Høvdinger, fremført Kong Sigurds Ærende med behørige Trusler, og forestillet dem, at det var forstandigere og hæderligere at gjøre sig til Vens med slig en Høv-

[1]) Disse Ord ere merkelige, thi de vise, som allerede ovenfor berørt, at der paa den Tid ej var Tale om mere end tre Thingforeninger.

ding som Sigurd, ved at sende ham Gaver og Klenodier, end at udsætte sig for et Angreb af ham. Han havde mindet dem om, at Sigurd havde Aarsag nok til at søge sin Fader hevnet, og bedet dem betænke, hvor mange Stæder og Borge han havde underkastet sig, uden at have saa meget at hevne, som her. Hvis de, saaledes sluttede han sine Forestillinger, nu med det Gode vilde optage Kongens Ærende, og denne Gang sende ham en Afgift, som det var passende for ham at modtage og for dem at give, da skulde han anvende al sin Indflydelse for at bringe det dertil, at Afgiften aldrig oftere blev krævet; de kunde da kalde den Vennegave, ikke med det mere ydmygende Navn „Skat". Og han bragte det virkelig dertil, at Irerne fandt sig i at udrede Skatten, der beløb sig til en stor Sum [1]). Denne bragte nu Ivar med sig til Norge. Der fortælles at Kong Sigurd var i Nidaros, og sad og talte med Sigrid, Ivars Hustru, da man saa et Skib komme, som man antog for Ivars. Den siden saa berømte islandske Skald, Einar Skulessøn, men som dengang endnu var ganske ung, kun lidt over 20 Aar gammel [2]), var just tilstede. Kongen bad ham gaa hen og faa at vide, om det var Ivar, som kom, eller ej. Einar kom tilbage med den Besked, som han gav i et Vers, at det ikke var Ivar, og at Kongen endnu kunde sidde rolig hos Sigrid [3]). Senere ud paa Sommeren kom Ivar tilbage, men gjorde ikke noget ved denne Sag, som saaledes for hans og hans Hustrues Vedkommende neddysedes.

Eystein tilbragte Vintren (1114—1115) i Throndhjem, Sigurd derimod øster i Kongehelle. Da den følgende Sommer (1115) kom, sendte begge Konger Bud til sine Lendermænd og øvrige haandgangne Mænd, at de skulde komme til Thinget saa mandsterke som muligt. Ogsaa Kong Olaf blev stevnt til Thinget med sine haandgangne Mænd. Det var allerede blevet vedtaget, at Thinget, skjønt det fremdeles kaldtes Frostathing, dog kunde holdes i Nidaros [4]), naar det kun skede til den rette Tid om Sommeren. Kong Eystein indfandt sig først i Byen, og holdt

---

[1]) Maaskee det har bidraget noget til Irernes Føjelighed, at Muirkertach, som de irske Annaler berette, paa denne Tid (i 1114) var bleven saa farlig syg, at han endog frasagde sig Regjeringen (den han dog siden tog tilbage) og Diarmid O'Connor lige for hans Øjne gjorde sig til Herre i Munster, medens hans Fiende Donald O'Lochlan herjede andenstedس i hans Rige.

[2]) Han maa nemlig være fød strax efter 1090, se hans Levnetsbeskrivelse i Folio-Udgaven af Snorre, III. Bind. Han var neppe endnu bleven Prest i 1114.

[3]) Einar kalder Ivar her „den tyndfingrede" (fingrmjórr), hvilket, som der tilføjes, var et Øgenavn, man havde sat paa ham.

[4]) Sandsynligviis ude paa Øren, hvor Ørethinget stundom holdtes.

til i Kongsgaarden [1]). Kong Olaf kom dernæst, og tog ind i Nærheden af Olafskirken, sandsynligviis i den af Magnus den gode opførte eller paabegyndte Kongsgaard. Endelig kom Kong Sigurd med mange Folk og Skibe; han lagde op i Nidelven, og holdt til med sine Mænd ombord paa Skibene under Tjeld.

Den Dag, da Thinget skulde aabnes og Sagerne foretages, blev der blæst i Byen, og Bønderne og Thingmændene tilsagte at indfinde sig for at ordne Dommene efter Loven. Den, som herved havde meest at sige, var den lovkyndige Lendermand **Jon Mørnev**. I Kong Olafs Følge var den ovenfor omtalte Lendermand **Sigurd Sigurdssøn** af **Hvitastein** [2]), der havde Ord for at være den viseste Mand i Norge. Kong Eystein gik først til Thinget af de tre Brødre, ledsaget af et talrigt Følge. Han opfordrede strax Lendermændene til at give ham Medhold, og understøtte Sigurd Ranessøns Sag efter Evne. Jon Mørnev svarede hertil, at det vilde være en farlig Sag at skifte ujevnt mellem Brødrene, men at han dog helst ønskede at følge Kong Eystein, hvis dette var Ret efter Loven. Eystein svarede: „jeg forlanger intet andet af eder, end at I bevidne, at det er Lov, som Lov er; men for saa vidt jeg ved lovlig Fremfærd faar bragt det dertil, at I ej ere forpligtede til at dømme i denne Sag, som i Dag kommer fore her, vil jeg tage det Løfte af eder, at I ej ved min Broders Voldsomhed lade eder bevæge til at dømme mod Lov og Ret". Dette besvaredes med sterke Bifaldsraab. Nu kom Kong Olaf med sit Følge, og aller sidst Kong Sigurd. Hans Folk vare næsten fuldt væbnede, kun at de ingen Skjolde havde.

Kong Sigurd tog da til Orde, og fremførte sit Søgsmaal mod Sigurd Ranessøn, saaledes som han troede det meest stemmende med Loven efter Overlæg med sine Raadgivere. Kong Eystein holdt sig rede til at svare. Først og fremst blev der handlet om, hvor vidt Kong Magnus var berettiget til at give nogen Forlening paa længere Tid end sin egen Livstid, og om der herfra kunde hentes noget Forsvar. De lovkyndige Mænd sagde, at Kongen visselig kunde give Vejtsler for stedse frem i Ætten, men at slige Bestemmelser skulde lyses paa alle tre Lagthing i Norge, Frostathing, Gulathing, Eidsivathing. Derpaa blev det undersøgt, om Sigurd Ranessøn havde iagttaget denne Regel, og thinglyst sin Forlening længer end for Kong Magnus's Dage. Der fandtes ej Vidner paa at

[1]) D. e. den af Harald Haardraade opførte.

[2]) Om Sigurd Sigurdssøn, se ovf. S. 548 Anm.; han omtales der som en af Magnus Barfods Ledsagere. Gaarden Hvitastein har maaskee været Hvitsten i Vestby, paa Follo. I Fagrskinna Cap. 253 kaldes hans Fader en Søn af Revstein; denne Revstein var maaskee den samme, som var gift med Harald Haardraades Syster Ingerid, og Fader til Gudrun, Skule Tostigssøns Hustru, se ovf S. 447.

dette var skeet. Da ytrede Kong Sigurd, at han ikke vilde have den Lov gjeldende i Norge, at en Konge skulde kunne give Forleninger for længere Tid end sin egen Livstid. Han sagde at den Retsgrund, Kong Eystein paaberaabte sig til Fordeel for at Sigurd Ranessøn skulde beholde Finnefærden, herved var gjendreven. Kong Eystein svarede derimod, at han vilde at en Konge fremdeles, som hidtil, skulde have Ret til at give Forleninger for stedse. Efter anseede Mænds Raad blev man enig om, at lade det komme an paa Lodkastning, hvilken Kongens Vilje herefter skulde være den gjeldende i dette Punkt. Da Lodderne bleve tilskaarne for at kastes i Skjød, spurgte Eystein sin Broder Kong Olaf, hvem han i denne Sag vilde holde med. Olaf svarede: „vi have længe holdt sammen, elsket hinanden, og stemt overeens: jeg vil kalde det min Vilje angaaende Lov og Landsstyrelse; hvad du, Kong Eystein, vil have frem." Da sagde Kong Eystein: „jeg raader dig da, Kong Sigurd, ogsaa at lade den tredie Lod tilskjære og kaste i Skjød, thi Kong Olaf er lige saa vel Kong Magnus's Søn, som vi". „Enhver kan see," var Kong Sigurds Svar, „at du nu prøver alle mulige Udveje, siden du vil have to Lodder i Skjød medens jeg kun har een: dog skal jeg ikke forholde Kong Olaf den Hæder, der tilkommer ham." Lodkastningen skede, men Sigurds Lod kom op, saaledes at han skulde raade. Han gjentog da, hvad han forhen havde erklæret for sin Vilje. Da dette saaledes var bragt paa det Rene, blev det undersøgt, om Sigurd Ranessøn havde besiddet Godset uden de rette Ejeres Tilladelse. Mange Mænd ytrede sig i denne Sag, men ingen vilde indlade sig paa at give nogen Erklæring, uden Bergthor Bokk, Søn af Sven Bryggefod[1]). Han erklærede Sigurd for skyldig. Sigurd bad da de lovkyndige Mænd og Dommere at affige Dom over Sigurd Ranessøn; Sagen var nu, sagde han, klar nok, og ytrede at det skulde bekomme dem ilde, der vovede at give nogen Dom, der mishagede ham, saaledes som Sagen nu stod. Kong Eystein derimod fandt det højst ubilligt at domfælde Sigurd for denne Sag, da det var Kong Magnus, der havde givet ham Forleningen paa sin og Sønners Livstid, og ingen hidtil havde tilbagekaldt denne Bestemmelse[2]). „Nu veed jeg ikke", sagde han, „om I maaskee antage min Vrede mindre farlig, end Kong Sigurds, men jeg skal vist ikke tage det det mindre ilde op, om der bliver dømt anderledes end som jeg anseer det lovmedholdigt, og jeg tror at forstaa mig ulige bedre paa Lov og Ret end han". Jon Mørnev svarede: „de Fleste ville vist finde det farligt, at give nogen Kjendelse i denne Sag, dog maa vi gjøre

[1]) Om Sven Bryggefod, Lendermand i Viken, se ovf. S. 490.

[2]) Han meente hermed, og med Rette, at den nye Lovbestemmelse, som Kong Sigurd fik indført, ikke burde have tilbagevirkende Kraft.

det, hvis vi ere pligtige dertil, hvorledes end Parterne synes derom". Eystein sagde at de kunde betænke sig en Stund, inden de afsagde Dommen. Nu lod han de Vidner fremstaa og afgive Vidnesbyrd, som vare blevne opnævnte første Gang paa Bymødet, da Sagen blev afviist; derefter førte han sine Vidner paa at Sagen var bleven afviist paa Kevlø-Thing, og endelig Vidnerne om den sidste Afviisning paa Throndenes-Thing. Derpaa sagde han: „jeg henstiller nu til de Lovkyndige, om man ej kan fare saa misligt med sit Søgsmaal, at man ikke længer faar Tilladelse til at forfølge det; thi jeg veed ikke rettere end at det er Lov, at naar Nogen viser sig saa ukyndig i Loven, at hans Søgsmaal bliver afviist paa tre Retterthing, og Vidner nævnes herpaa, skal dette Søgsmaal aldrig mere nyde Fremme, og Dommerne ere ikke længer pligtige at paadømme det". Han indlagde formeligt Forbud mod, at Dommerne dømte i denne Sag, og nævnte Vidner derpaa. Jon Mørnev svarede: „jeg maatte nok have dømt i Sagen efter hvad jeg fandt lovligst, om jeg var pligtig dertil, men glad er jeg, at dette fritager mig for at dømme, thi hvad Kong Eystein siger, har sin Hjemmel i Loven" [1]). Da sagde Kong Sigurd, meget opbragt: „det kan nok være, at Kong Eystein har faaet dette Søgsmaal spildt ved sine Lovkroge, men en Dom er endnu tilbage, hvilken det nok tør hænde at jeg forstaar mig paa at hænde lige saa godt som han: den skal afgjøre mellem os, siden jeg ikke opnaar min Ret". Med disse Ord forlod han Thinget, og gik til sine Skibe, ledsaget af sit Følge, men Kong Eystein og Kong Olaf begave sig til sine Herberger.

Da Kong Eystein kom i Stuen satte han sig til at drikke og var meget lystig. Nogle af hans Mænd talte om, hvor langt han havde overgaaet sin Broder i Klogskab; andre snakkede frem og tilbage om, hvad Ende denne Sag vilde faa. Kongen spurgte Sigurd Ranessøn, hvad han syntes om Sagens Udfald og den Hjelp, han havde nydt. Han svarede: „jeg synes meget godt om eders Behandling af min Sag, thi I har i alle Dele ydet mig fuldkommen Bistand, om ikke alt for megen". Da blev Kongen vred og sagde: „det er vanskeligt at kjende sin Mand, om han har Mod og Fasthed til at modtage fuldstændig Hjelp af sin Overmand, derfor tager jeg mig mindre af Andres Sager, end jeg ellers vilde". Kort efter passede Sigurd Ranessøn sit Snit til at komme ud af Drikkestuen. Det var seent om Kvelden, og da han saa, at ingen holdt Øje med ham, gik han i al Hast bort, ganske alene. Han var uden Kappe, i Skarlagens Kjortel og blaa Buxer, der gik uden om Kjortelen; i Haanden havde han et stort Huggespyd, hvis Skaft ikke var længere end at man kunde

---

[1]) Bestemmelsen er ikke udtrykkelig indtagen i den nu forhaandenværende Text af den ældre Frostathingslov.

naa til Falen. Saaledes gik han ned til Bryggen, og standsede ikke førend han kom til Skydebryggen paa Kong Sigurds Skib. Der sad en Mand og holdt Vagt. Sigurd bad om Tilladelse til at gaa ud paa Skibet. Da Vagten havde Betænkeligheder, sagde han: „vælg et af to, gaa fra Bryggen, eller Spydet staar i dig". Manden forlod strax Bryggen, og Sigurd gik ud paa Skibet til For-Rummet. Der sad man endnu til Bords. Ingen merkede noget til ham, førend han faldt paa Knæ for Kongen og sagde: „ikke vil jeg, Herre, Kong Sigurd, at I og eders Broder skulle have nogen uhyggelig Strid for min Skyld, som det nu seer ud til; heller overgiver jeg mig og mit Hoved i eders Vold og Miskundhed, saa at I kan handle dermed efter Godtbefindende, thi heller vil jeg strax dø, end give Anledning til Splid mellem eder og Kong Eystein". Mange af de Tilstedeværende lagde nu gode Ord ind for Sigurd, og bade Kongen vise sig naadig mod ham, siden han gav sig i hans Vold. Kongen tog seent til Orde, og sagde: „visselig er du en ædel Mand, Sigurd, thi du har valgt det Raad, der bekommer os alle bedst. Viid, at det nu tegnede sig til en Vaade saa stor, at Gud alene kan bedømme den: jeg havde fast besluttet, i Morgen at gaa op paa Jlevoldene med alle mine Mænd, og stride med Kong Eystein. Men nu skal jeg modtage Forlig af dig, hvis du vil overlade den hele Sag til min Afgjørelse". Sigurd gjorde saa. „Jeg skal ikke udsætte med Afgjørelsen", sagde Kongen, „thi længe nok har Sagen været forhalet; jeg dømmer dig i en Bod af 15 Merker Guld [1]), og denne skal du fuldstændigt udrede i Morgen, førend Høimessen er til Ende i Christkirken. Mine Brødre vilde forhaane mig, men jeg skal sørge for deres Hæder som for min; de fem Merker skal du betale til Kong Eystein, de fem til Kong Olaf, og de sidste fem til mig; du skal ogsaa have betalt til dem begge, førend du betaler til mig. Pengene skulle ikke udredes i andet end reent Guld, thi det er mig sagt, at du er bleven meget guldrig af det Gods, der tilhører os Konger. Men betaler du ikke disse Penge ganske saaledes som jeg nu har sagt, da er Forliget brudt". „Jeg takker eder, Herre, for at I tilstod mig Forlig", svarede Sigurd Ranessøn, „hvorledes det nu end viser sig med min foregivne Guldrigdom". Derpaa forlod han Skibet og gik op i Byen igjen.

Da Sigurd kom ind i Stuen til Kong Eystein, fortalte han ham alt, saaledes som det var gaaet til mellem ham og Kong Sigurd. Eystein blev blodrød, saa at man næsten med en Finger skulde kunne faa ham til at

---

[1]) Da en Mark Guld regnedes ligt med 8 Merker Sølv, bliver den hele Sum lig med 120 Merker Sølv, eller i vore Penge henved 1100 Speciedalere. Men da Pengenes Værd i hine Dage var det fleerdobbelte af det nuværende, bliver Summen i sig selv langt betydeligere.

bløde, og sagde: „Du har bragt os i stor Ulykke, og ilde lønnet vor Hjelp; jeg vil ikke have noget med dette Forlig at bestille“. Derpaa gik Kong Eystein til Sængs, men Sigurd til sine Venner, for at laane Guld af dem. Med det han fik laant, og det, han selv havde, bragte han det til gode fem Merker brændt Guld; mere kunde han ikke opdrive. Om Morgenen, da For-Messerne vare til Ende, gik han til Kong Eystein, og bad ham lade Guldet veje. Da det var gjort, sagde han: „nu vil jeg, Herre Konge, at I skal modtage disse Penge; I kan kalde det, hvad I vil, Bøder eller Løn for ydet Hjelp; det er dog mindre end det burde være“. „Hvor faar du Penge“, sagde Eystein, „til at betale mine Brødre Kong Olaf og Kong Sigurd“? „Jeg begynder“, sagde Sigurd, „hvor jeg finder Forpligtelsen størst; det øvrige faar da gaa som det kan“. Kongen svarede: „jeg veed at du har faaet disse Penge til Laans af Folk, men nu vil jeg, at du modtager dem af mig som en Gave“. Sigurd takkede ham for Gaven, gik til Kong Olaf, og sagde at han vilde betale ham Guldet. Olaf spurgte, om han allerede havde betalt Kong Eystein. Sigurd fortalte, hvorledes det var gaaet til mellem dem. „Det er endnu“, sagde Olaf, „som i Gaar, at jeg ikke veed noget bedre Raad end Kong Eystein; jeg vil derfor skjenke dig disse Penge“. Derpaa gik Sigurd Ranessøn til Kong Sigurd, just som det ringede til Højmesse i Christkirken. Han bad Kongen lade Pengene veje: det skede, og det viste sig at de beløb sig til gode fem Merker. Kongen spurgte, om hans Brødre havde faaet deres Deel. Sigurd svarede, at han havde betalt dem begge. „Det bekræfter sig da“, sagde Kongen, „hvad jeg anede, at du var meget rig paa Guld“. Men Sigurd Ranessøn fortalte nu, hvorledes alt sammen var gaaet til, at Kongerne havde eftergivet ham deres Deel, og at dette var det samme Guld, som han havde tilbudt dem. „Da vil jeg“, sagde Kongen, „ogsaa skjenke dig det paa det Vilkaar, at du, om der opkommer nogen Uenighed mellem mig og mine Brødre, bliver min Ven“. Sigurd svarede: „jeg ønskede helst, at der aldrig opstod nogen Tvist mellem eder, og jeg vil eder alle tre vel; men hvor meget Gods der end er paa Spil, ja om det gjelder mit Liv, vil jeg ikke, saa længe jeg lever, agte nogen Mand her i Verden højere end Kong Eystein“. Da svarede Kong Sigurd: „jeg vilde staa alt for langt tilbage for dem, hvis jeg modtog disse Penge: nu vil jeg give dig dem, om du end ikke lover mig noget Venskab“. Sigurd Ranessøn takkede Kongen med megen Blidhed for denne Gave og al anden Hæder, han havde viist ham. Han indbød Kongen til at spise hos ham den samme Dag, med saa mange Mænd, han selv vilde. Kongen lovede at komme.

Da Messen var til Ende, gik Kong Sigurd med 60 Mand til Sigurd Ranessøns Gaard. Da de kom ind i Drikkestuen, fandt de den her-

ligt smykket med Tjeld og Vaaben. Der hang Skjolde rundt om paa Veggene, og det Hele tog sig saa godt ud, at Kongen selv og alle hans Mænd beundrede det. Gjestebudet var prægtigt, og varede den hele Dag. Sigurd Ranessøn og hans Mænd gik omkring og saa Gjesterne til gode; de bare Drikke ind, og alt andet, som kunde behøves. Engang, medens de vare ude, og Kongen var alene med sit Følge, sage Kong Sigurd til sine Mænd: „naar saa I nogensinde slig Pragt i en Lendermands Huus? Den findes neppe i en Konges Herberge; han har det i alle Dele prægtigere". Bergthor Bokk svarede: „her findes tilvisse gode Vaaben og smukke Prydelser, men den største Hæder for ham vilde være, om han selv ejede nogen af disse Kostbarheder, og ikke havde laant alt sammen". Kongen vredes og sagde: „just derved aabenbarer sig bedst Mandens Vennesælhed, idet han faar laant af Andre alt hvad han vil; saadan Tale er ondskabsfuld". Sigurd Ranessøn kom i det samme ind i Stuen. Han havde hørt, hvad der var talt. Da det ringede til Aftensang, vilde Kongen gaa. Sigurd gav ham herlige Gaver, og bad ham efter Aftensangen at komme tilbage igjen for at drikke Christi Minde. Kongen gjorde saa. Men da han og hans Mænd traadte ind i Stuen, vare alle Skjolde borte, undtagen et gammelt Ridderskjold, der tilligemed en gammel Kaabe hang ved Skjenkebordet. Kong Sigurd sagde: „her er foregaaet en stor Forandring medens vi vare borte!" „Ja", svarede Sigurd Ranessøn, „det gaar som sædvanligt, at enhver vil have sit; ingen af Skjoldene her tilhører mig, og det kommer an paa eders Dom, om jeg endog kan tilegne mig det ene, som hænger tilbage der henne. Sammenhængen dermed er følgende: vi ledsagede eders Fader, Kong Magnus, paa hans sidste Tog til Irland, og gjorde hiin ukloge Landgang; da kom en uhyre Hær af Irer imod os og der stod, som I veed, en Kamp, hvor den store Ulykke hændte, at eders Fader Kong Magnus, Stallaren Eyvind Alboge og mange andre brave Mænd faldt; de øvrige toge Flugten, og Enhver løb ned til Skibene, som han bedst kunde; jeg tror dog ikke, at jeg var den første blandt de flygtende. Da de kom ned til Skibene, var der en dyb Sump paa Strandbredden; de, i hvis Vej den laa, søgte at springe over den; dette lykkedes nogle, andre ikke, og de som ej kom over, gjennemboredes af Spydsodde. Da vi nærmede os Sumpen, saa jeg en Mand rende foran mig: han havde hiint Skjold paa Ryggen og hiin Kaabe om sig. Da han saa, at det ikke gik saa godt for de Andre at komme over Sumpen, kastede han først Skjoldet, siden sled han Kaaben af sig; han havde en guldbremmet Silkehue paa Hovedet, og jeg syntes endda det var store Ting, at han beholdt den: Manden forekom mig at være Bergthor Bokk; men Vidkunn Jonssøn maa vide det, thi han var tilstede, da jeg tog Kaaben og Skjoldet op, thi jeg havde før intet Skjold havt under

Kampen. Siden har jeg forvaret dette Skjold, og nu staar det til eder at dømme, om jeg eller Bergthor skal beholde det. Kongen svarede kort og hastigt: „behold du det", og gik bort, men Bergthor blev meget vred.

Saaledes endtes denne Strid, der kunde have haft saa farlige Følger, til alles Tilfredshed, ved Sigurd Ranessøns ædelmodige Føjelighed. Men mellem Sigurd og Eystein var der fra den Tid af ikke saa godt Forhold som før, skjønt det dog ej kom til Krig[1]). Et Beviis paa den Skinsyge, som Sigurd nærede mod Eystein, og som end mere opflammedes ved Eysteins Optræden mod ham til Fordeel for Sigurd Ranessøn, havde man netop under disse Stridigheder, da Sigurd, efter at have seet sit Søgsmaal to Gange afviist, tilbragte Vintren (1114—1115) i Kongehelle, beskjeftiget, som det nedenfor skal vises, med allskens Bygnings-Arbejder, og ventende paa næste Frostathing, for at faa Sigurd Ranessøn fældet. Eystein havde, som ovenfor nævnt, tilbragt den foregaaende Vinter (1113—1114) paa Østlandet, fornemmeligt i Sarpsborg. En mægtig Bonde, ved Navn **Olaf** i **Dal**, der boede paa den nær liggende Gaard Dal i Aamurd (omtrent det nuværende Borge Sogn) havde samme Vinter opholdt sig længe i Byen med sin smukke, forstandige og meget underholdende Datter **Borghild**. Eystein havde fundet meget Behag i hendes Selskab, hun havde haft lange Samtaler med ham, og dette Forhold gav Anledning til megen og mange Slags Snak. Dette kom Borghild for Øre, og hun ærgrede sig saaledes derover, at hun besluttede at fralægge sig alle Beskyldninger ved Jernbyrd. Akten foregik i Sarpsborg den følgende Vinter, medens Kong Sigurd var i Kongehelle. Hun fastede, som foreskrevet, bar Jernet, og bestod Prøven godt. Men aldrig saa snart fik Sigurd dette at høre, førend han steg til Hest og red afsted i en saa rasende Fart, at han tilbagelagde de to stive Dagsrejser mellem Kongehelle og Aamurd paa en eneste Dag. Han kom om Natten til Dal, og bortførte Borghild som sin Frille. Dette kan alene have været for at trodse og fornærme Kong Eystein, paa hvem han var saa opbragt. Han havde med

---

[1]) Beretningen herom findes fuldstændigt i Hrokkinskinna og Hryggjarstykke, Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 27—36. Den findes og, skjønt ikke fuldt saa omstændelig, i Morkinskinna, fol. 28, 29. Hos Snorre findes den Cap. 21, men højst ufuldstændigt og forvirret. Aarsagen til Kong Sigurds Vrede mod Sigurd Ranessøn nævnes her ej, og i Stedet for Mødet i Nidaros og de trende Thing, Keblø-, Throndenes- og Frosta-Thing, nævnes et Møde i Bergen, Gulathing, et Thing paa Rafnista i Naumdølafylke (der dog siges at ligge i Haalogaland) og 8 Fylkers Ørething i Nidaros. Heller ikke nævnes Kong Olaf, derimod tilgiver Kongen Sigurd Ranessøn paa Biskop Magnes og Dronning Malmfrids Forbøn, hvorved Begivenheden rykkes alt for langt ned.

Borghild en Søn, **Magnus**, der sattes til Opfostring hos Vidkunn Jonssøn paa Haalogaland [1]).

Endnu i samme Aar, da Søgsmaalet mod Sigurd Ranessøn blev bilagt [2]), blev Kong Olaf syg, og døde, den 22de December 1115, kun 15 Aar gammel. Kong Sigurd skal nogen Tid forud have haft en Drøm, som Eystein udtydede for ham saaledes, at Olaf skulde dø først af dem, og finde en god Modtagelse i Himmerige, derpaa skulde han selv, Eystein, følge efter, og blive mindre venligt modtagen, og endelig Sigurd, der skulde leve længst, efter at have gjennemgaaet haarde Tilskikkelser. Beretningen maa staa ved sit Værd; Drømmen selv har vel meget Præg af at være sammensat efter de Begivenheder, hvorom den skulde varsle [3]). Kong Olaf beskrives som høj af Væxt og smuk, munter, omgængelig og vennesæl. Hans Lig blev begravet ved Christkirken, og hans Død blev meget begrædt [4]).

---

1) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 22, Snorre Cap. 23. Tidsregningen for alt dette lader sig bestemme ved at tage Kong Olafs Død (Decbr. 1115) til Udgangspunkt, og sammenholde Beretningerne om Søgsmaalet og om Kongesønnen Magnus's Fødsel. Olaf døde, heder det, lidt efter at Kong Sigurd havde taget Sigurd Ranessøn til Naade; dette skede altsaa om Sommeren 1115. Den foregaaende Sommer (1114) var Søgsmaalet blevet afviist paa Throndenes Thing; den mellemliggende Vinter (1114—15) havde Eystein tilbragt i Throndhjem (Cap. 33), og Vintren forud (1113—14) havde han været paa Østlandet. Nu heder det derimod i Beretningen om Sigurd og Borghild, at efterat Eystein havde tilbragt en Vinter paa Østlandet, især i Sarpsborg, medens Sigurd var nordenfjelds, begav han sig nordefter om Sommeren, hvorimod Sigurd den følgende Vinter opholdt sig i Kongehelle. Da der nu herved temmelig tydeligt gives at forstaa, at Eystein kun tilbragte hiin ene Vinter paa Østlandet, kan der følgelig kun være Spørgsmaal om Vintren 1113—14; en senere Vinter kan det ej være, endog af den Grund at Kongesønnen Magnus da bliver for ung ved Sigurds Død. Ja det er endog et Spørgsmaal, om man ikke burde sætte alle de her omhandlede Begivenheder endnu et Aar tilbage. Det er nemlig heel sandsynligt, at Sigurd ej er kommen tilbage til Østlandet, forend efter den første Vinter, da Tretten mellem ham og Sigurd Ranessøn opstod, og det er ikke rimeligt at han skulde have opholdt sig et Par Aar i Throndhjem, uden at tage tilbage til sit egentlige Hjem, Østlandet, eller i modsat Fald holde sit Løfte om den hellige Kors-Relikvie. Forkjærligheden for Kongehelle maa tidligt have betaget ham. Jo ældre man kan faa Magnus ved Sigurds Død, desto sandsynligere.

2) Eller i det følgende, hvis Bilæggelsen af Tretten henføres til 1114.

3) Drømmen fortælles i Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 20, Snorre Cap. 19, Morkinskinna fol. 27. a. Om Olafs rette Dødsaar og Angivelsen om hans Alder, se ovf. S. 560. De islandske Annaler henføre hans Død til 1116; men det maa erindres at den indtraf i den Periode, da man regnede fra dette Aars Kalendæ.

4) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 21, Snorre Cap. 18, 22.

61. Eysteins og Sigurds Fælles-Regjering.

Brødrene Eystein og Sigurd skiftede nu, som det heder, atter Riget imellem sig i to Dele, saaledes at Sigurd fik den østre, Eystein den nordre Deel[1]). Det siges ogsaa at Eystein oftest sad i Nidaros, ligesom vi hyppigst finde Sigurd i Viken. Grændsen mellem begges Besiddelser synes at have været den samme, som senere mellem Oslos og Hamars Bispopsdømmer paa Oplandene, og mellem Bergens og Nidaros's Biskopsdømmer ved Kysten, saaledes at Eystein foruden hele Frostathingslagen tilligemed Jemteland og Herjedalen ogsaa havde Søndmøre samt den nordlige Deel af Oplandene, (nemlig Gudbrandsdalene, Østerdalene, Hedemarken, Hadafylke, den øvre Deel af Grenafylke, og hele Raumafylke), tilligemed Viken[2]). Det er imidlertid fremdeles et stort Spørgsmaal, om ikke denne Deling snarere vedkom det kongelige Jordegods, end den egentlige Regjering. I det mindste have vi endnu i Olafs Levetid seet Sigurd opholde sig nordenfjelds og tage Vejtsler i Trondhjem, medens Eystein opholdt sig i Viken, ligesom alle tre Konger synes at have deelt Indtægterne af Finneskatten imellem sig, og Vidkunn Jonsson i Bjarkø var Sigurds Lendermand, ikke, som det synes, tillige Eysteins. Det er i sig selv heel tænkeligt, at Regjeringen egentlig var fælles, eller at Kongerne maatte være fælles om alle vigtigere Regjeringshandlinger, medens dog hver for sig havde den nærmere Bestyrelse over sin særskilte Deel, og at de i Olafs Levetid oftere vare sammen, eller skiftedes til at opholde sig nordenfjelds, eller søndenfjelds. Saaledes have vi seet Eystein tilbringe Vintren 1113—1114 paa Østlandet, medens Sigurd var i Throndhjem, maaskee fordi han havde opholdt sig nordenfjelds lige siden den Rejse, han efter sin Hjemkomst 1111 foretog rundt om i Landet; den følgende Vinter var derimod Sigurd paa Østlandet, medens Eystein opholdt sig i Throndhjem, og efter Uenigheden ved Thinget om Sommeren 1115 kom de neppe oftere sammen end højst nødvendigt, og kun naar deres Vejtsle-Rejser bragte dem i hinandens Nærhed.

Dette hændtes en Vinter, da de begge befandt sig paa Oplandene for at tage Vejtsler, hver paa sine Gaarde, og i saa kort Afstand fra hinanden, at man blev enig om at holde Vejtslerne for dem begge i Fællesskab og skifteviis, først paa den ene Konges, siden paa den anden Konges Gaarde. Den første Fælles-Vejtsle stod paa en af Eysteins Gaarde. Den Mand, der forestod Vejtslen, og var en Ven af Eystein, klagede over Kong Sigurds og hans Mænds Overmod, og bad Kong Eystein see til at faa

---

[1]) Dette siges udtrykkeligt i Morkinskinna fol. 27. b. og kan derfor ej vel afvises.

[2]) Herom se ovf. S. 613, 614.

dem lidt mere omgængelige. „For os", sagde han, „er det en farlig Sag at ytre noget derom til Kong Sigurd; vistnok har han indlagt sig stor Hæder, men der er ogsaa Maade med Stolthed; alt andet tykkes ham uselt og ringe; hans Mænd følge hans Exempel, og om de end kun vare Tjenere paa Rejsen, agte de ikke mægtige Bønder eller dine Venner, Herre, for Ligemænd; de gaa nu i Pellsklæder og oversee mangen udmerket Mand". Eystein gav ham Ret heri. Om Kvelden, da man satte sig til at drikke, befandtes Ølet ikke godt, og der opstod en uhyggelig Taushed. Da sagde Kong Eystein: „hvorfor er man saa taus her? Det skikker sig dog langt bedre i et Drikkelag at være munter og lystig; lader os derfor finde paa nogen Morskab, saa at Munterheden kan komme i Gang. Ikke sandt, Broder Sigurd, alle ville føle sig hædrede hvis vi selv holde et eller andet lystigt Snak mellem os?" Sigurd svarede temmelig mut: „vær du saa lystig som du finder for godt, men lad mig tie i Fred". „Ofte", sagde Eystein, „har man i Drikkelag fornøjet sig ved at En har taget sig en Anden til Sammenligning; denne Morskab foreslaar jeg at vi nu begynde." Sigurd taug. „Maaskee", sagde Eystein, „finder du det under din Værdighed at sammenligne dig med mig, men ere vi da ikke begge Kong Magnus's jevnbaarne Sønner? Jeg skjønner nok, at du overseer mig, men saa sig mig da, hvad det er, hvori du især finder mig at staa saa langt tilbage for dig". „Jeg anseer det for unødigt, at begynde nogen Sammenligning med dig", sagde Sigurd. „Kunne vi ej komme til Enighed", var Eysteins Svar, „saa er der nu forstandige Mænd tilstede, som kunne bedømme vor Tale". Da sagde Sigurd: „kan du erindre, at jeg kastede dig til Jorden i Ryggetag, naar jeg vilde, skjønt du var et Aar ældre"? „Jeg erindrer ogsaa", sagde Eystein, „at du kom til kort, hvor det kom an paa Smidighed". „Men hvorledes gik det, naar vi svømmede", spurgte Sigurd; „kunde jeg ikke holde dig under, naar jeg vilde?" „Jeg svømmede ikke kortere end du", sagde Eystein, „og var heller ikke daarligere til at svømme under Vandet. Ligeledes kunde jeg løbe paa Jislegge saa godt at jeg neppe havde min Lige, medens du ikke kunde det bedre end et Naut". Sigurd sagde: „jeg anseer det for mere høvdingemæssigt og nyttigt at skyde godt med Bue, men jeg tror ikke, du kan spænde min Bue, om du end sætter begge Fødder i den". „Jeg er vist ikke saa buesterk som du", svarede Eystein, „men jeg skyder desto vissere. Ogsaa løber jeg meget bedre paa Skid, end du, hvilket og er en god Idræt". „Der ligger stor Magt paa", sagde Sigurd, „at den, der skal være Høvding over andre, rager op over Flokken, og er sterkere og mere vaabenfør end andre, thi derved kjendes han let blandt Mængden; dette Fortrin har jeg". „Det er ikke mindre væsentligt", sagde Eystein, „at man er smuk af Udvortes; derved bliver man ogsaa kjendelig blandt Mængden, og det an-

staar en Høvding, da smukt Udvortes og prægtig Udrustning passe godt sammen [1]). Jeg er ogsaa mere lovkyndig end du, og langt mere veltalende. Naar der, som det ofte hænder, kommer Folk til os for at faa deres Sager afgjorte, da synes det mig, min Broder, som om de flokke sig om mig, medens de derimod ofte maa gaa med uforrettet Sag fra dig i deres aller nødvendigste Anliggender". „Det kan nok være", var Sigurds Svar, „at du har lært flere Lovtrækkerier end jeg, thi jeg havde andet at tage vare paa; ingen benegter heller din Glattungethed; du er en forstandig Mand, og mange søge Raad hos dig, dog hører jeg tale om at du er lidet ordholden, lover stundom hvad du ikke opfylder, og agter dine egne Ord ringe". „Det er vist og sandt, Broder", svarede Eystein, „at mange ty til mig, hvem jeg ikke kan gjøre saa meget godt som jeg ønskede; jeg dømmer ofte i Sager mellem Folk efter sande Vidnesbyrd; men kommer der da siden noget op, som viser sig at være rettere, lader jeg enhver nyde ret Dom, hvorledes end den forrige Dom lød. Derimod hører jeg Folk sige, at du nok holder dine Løfter, men som oftest kun lover hvad ondt er". Sigurd vedblev: „det har man dog erkjendt, at det Tog, jeg gjorde fra Landet, var som det i Sandhed anstod en Høvding, medens du derimod sad hjemme i Landet som din Faders Datter". „Nu rørte du ved den Byld, som jeg længe ventede skulde briste", sagde Eystein; „jeg vilde ikke have indladt mig paa denne Sag, hvis jeg intet dertil kunde svare. Det forekommer mig næsten som om jeg til dette Tog udstyrede dig hjemmefra ligesom en Datter". „Men jeg", sagde Sigurd, „drog til det hellige Land, kom til Apulien, og saa dig ikke der; vandt aatte Slag — du var ikke i noget af dem —; jeg drog til Christi Grav — der saa jeg dig ej —; jeg drog til Aaen Jordan, samme Vej, som vor Herre, og svømmede over den — heller ikke der saa jeg dig —; jeg knyttede dig der i Krattet paa Aabredden en Knude, som venter paa at du skal løse den; jeg indtog Staden Sidon med Jorsalekongen, uden at have din Hjelp eller dit Raad derved". „Jeg har nok hørt", sagde Eystein, „at du har holdt nogle Slag udenlands; og det er vel kun Smaating, jeg har at sætte derimod: Nord i Vaagen indrettede jeg Tilhold for Fiskere, paa det Fattigfolk kunde finde Livsnæring og Hjelp; jeg lod ogsaa en Kirke bygge der, fik en Prest ansat ved den, og skjenkede Gods til Kirkens Vedligehol-

[1]) Den første Deel af Samtalen, indtil dette Sted, meddeles i Morkinskinna langt kortere, saaledes: Sigurd: Jeg tror at jeg er sterkere end du og svømmer bedre. Eystein: Vistnok, Broder, men jeg er kunstfærdigere og spiller bedre Tavl; det er ikke mindre værd end din Styrke. Sigurd: Jeg tror at Folk anseer mig mere vaabenfør end dig, og dueligere til at ride i Turnering. Eystein: Det er sandt, Broder; men stundom kommer Folk hid til mig o. s. v.

delse; forhen var næsten alt hedensk paa dette Sted: de, som nu nyde Hjelp af alt dette, ville nok kunne hugse, at Eystein har været Konge i Norge. Paa Throndenes lod jeg opføre en Kirke og skjenkede Gods til den: ogsaa der vil man nok erindre, at Eystein har været Konge i Norge. Over Dovrefjeld var megen Færsel til Throndhjem: der paa Fjeldet laa Folk ofte ude og døjede ondt; men jeg lod opføre et Sælehuus og skjenkede Gods dertil: de Rejsende, som nu nyde godt deraf, ville nok ogsaa mindes Kong Eystein. Ved Agdenes var der en farlig Kyst og ingen Havn, saa at Skibe ofte forliste: der har jeg nu ladet indrette en Havn, hvor det er et ypperligt Leje for alle Skibe, hvad enten de sejle nord eller syd langs Kysten; jeg lod ligeledes bygge en Kirke der, og oprejste Veter (Sømerker) paa de høje Fjelde: fremdeles byggede jeg Taarnet i Senholmssund: alt dette tjener nu til gode for Fiskere og Kjøbmænd, der føre Landets Frembringelser fra Sted til andet, og de, som nyde godt deraf, mindes mig nok. Jeg lod bygge Hallen i Bergen og Apostelkirken, samt en Trappegang mellem dem: de Konger, der komme efter os, ville mindes det med Taknemlighed. Jeg lod opføre Michaelskirken paa Nordnes, og grundlagde et Kloster der; jeg ordnede Lovene, saa at enhver kunde nyde Ret og Skjel af den anden: overholdes de, da gaar det bedre med Landsstyrelsen. Jemtelands Indbyggere har jeg faaet til at underkaste sig dette Rige, mere ved blide Ord og forstandige Underhandlinger, end ved Voldsomhed. Alt dette er maaskee Smaating, men jeg tror ikke det tjener Land og Folk mindre til gode, eller er mig mindre til Sjælehjelp, end det er dig, at du slog Blaamænd ned for den Onde, og befordrede dem saaledes i Hu og Hast til Helvede. Og naar du roser dig af at du besøgte Christi Grav o. s. v., som gode og fortjenstfulde Handlinger, da tror jeg det ikke skal veje mindre i Vegtskaalen at jeg lod indstifte et Kloster og byggede Kirken dertil. Og hvad angaar den Knude, du knyttede mig, da forekommer det mig som om jeg kunde have bundet dig den Knude, at du aldrig var bleven Konge i Norge, da du kom tilbage fra dit Tog, og kun med et eneste Skib sejlede hid til Landet. Lad nu de forstandige Mænd bedømme, hvad Fortrin du har for mig, og det skulle I vide, I Guldhalse, at der endnu er Folk i Norge, som tør holde sig jevngode med eder"! Dermed ophørte Samtalen, men begge Konger vare vrede [1]).

Ved en anden Lejlighed, da begge Konger vare sammen, og Sigurd var kommen i sit Sæde, medens Eystein endnu ventedes, sagde dennes

[1]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 26, Snorre Cap. 24, Morkinskinna fol. 30 a. Denne sidste meddeler Samtalen kortere, men i det hele taget med et mere alderdomsmæssigt Præg. Begge Fremstillinger ere her ovenfor benyttede. Om de Arbejder, Eystein paaberaabte sig, se ovf. S. 596—611.

Dronning, Ingebjørg Guthormsdatter, til Sigurd: „de mange og store Bedrifter, som I. Herre, har udført udenlands, ville længe mindes!" Sigurd svarede i et Vers, at han i sin Ungdom plejede at ile med hvidt Skjold til og med rødt Skjold fra Kamptumlen, og at han i Blaaland havde hugget et Hug, som det nu stod til hendes Mand at efterligne. Hvad hun ytrede til dette selvgode og næsten fornærmelige Svar paa hedes velmeente Kompliment, siges ikke: men man seer ogsaa heraf, hvorledes Skinsyge paa Eystein altid optog Sigurds Sind, men derimod neppe gjengjeldtes af Eystein og dennes Nærmeste [1]). Egentlige Trætter eller Ubehageligheder forefaldt dog ikke, som det synes, oftere mellem Kongerne, og det varede heller ikke saa længe, førend Sigurd befriedes fra den Bekymring, at have en mere populær Medkonge ved sin Side, da Eystein, 6 Aar efter Kong Eysteins Død, under sit Ophold paa Gaarden Huusstad ved Stim yderst i Raumsdalen faldt i en heftig Sygdom, der i kort Tid gjorde Ende paa hans Liv (29de August 1122). Han var da i sine bedste Aar, kun 33 Aar gammel, og Sorgen over hans Død var derfor saa meget større, som man i desto længere Tid havde kunnet vænte at nyde godt af hans sjeldne Regent-Egenskaber. Hans Lig blev begravet ved Christkirken i Nidaros, og ved ingen Mands Grav, siger Sagaen, stode saa mange bedrøvede Mænd i Norge siden Kong Magnus den godes Død, som ved hans. Han efterlod kun en Datter, Maria, der siden blev gift med en vis Gudrød Skafhøggsøn, om hvilken man for Resten intet synderligt veed, men som dog vel maa have været en anseet Mand, sandsynligviis Lendermand [2]).

Om Eysteins Fortjenester af Landets indre Anliggender, og de mange

---

[1]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 40, Morkinskinna fol. 30. b.

[2]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 40, Snorre Cap. 26, Morkinskinna fol. 30. b., Fagrskinna Cap. 249. Denne sidste angiver Eysteins Dødsaar til 7 Vintre senere end Olafs; de øvrige til ser, hvilket vel og er det rette, da hans Død ellers maatte være indtruffen i 1123, det samme Aar, hvori Sigurd gjorde sit Tog til Smaaland, hvilket dog Sagaerne aabenbart omtale som foretaget efter at Sigurd var bleven Enekonge. Annalerne nævne 1122. Ogsaa Dødsdagen angives forskjelligt. Snorre nævner 29de August; ligesaa det islandske Kalendarium i Finn Jonssøns Kirkehistorie, hvilket derimod nævner 21de August som Kong Eystein Haraldssøns, eller den helliges, Dødsdag. Et andet, gammelt Kalendarium giver derimod Kong Eystein Magnussøn den 21de, og Kong Eystein Haraldssøn den 29de August til Dødsdag. Vi have her fulgt Snorres Auktoritet, der vel maa ansees som den paalideligste. Gudrød Skafhøggssøn, der blev gift med Eysteins Datter, faldt i Slaget ved Oslo, hvor han stod paa Kong Inges Parti, som det nedenfor vil sees; alene den Omstændighed, at han nævnes, viser at han maa have været en anseet Mand. Hans Søn Olaf blev siden tagen til Konge af et Parti paa Oplandene, og døde i Danmark.

almeennyttige Arbejder, der ved hans Foranstaltninger bleve udførte, er allerede ovenfor talt. Her ville vi kun, for at fuldstændiggjøre det Billede, Sagaerne udkaste af ham, meddele et Par Fortællinger fra Eysteins og Sigurds Dage, som Sagaerne have opbevaret. Den første giver især en anskuelig Skildring af de daværende Stormænds Djervhed og Overmod, og vækker en Forestilling om den Kraft og Bestemthed, der udfordredes til at holde dem i Tøjle.

I den Tid, da begge Konger endnu levede, ankom til Nidaros en Islænding ved Navn **Thord**; han var vel fattig, men stor af Vært, smuk, forstandig og talentfuld; navnlig var han en god Skald. Han var heldig nok til at komme i Huset hos den rige og højbyrdige Enke Aasa, beslægtet med Vidkunn Jonssøn i Bjarkø. Hun lovede ham vel intet langt Ophold, og sagde udtrykkeligt at hun kun tog ham i sit Huus indtil videre, men det varede ej længe, førend den smukke, underholdende og stedse tjenstvillige Mand havde indtaget hende saaledes, at hun beholdt ham hos sig om Vintren; den næste Vaar sendte hun ham til England med en Sum Penge, hvoraf ogsaa han fik sin Part, for at drive Handelsforretninger. Derved, som ved alt andet, stilte han sig til hendes fuldkomne Tilfredshed: han blev hos hende ikke alene den følgende, men flere Vintre, rejste om Somrene i Kjøbfærd, og lagde sig megen Rigdom til Bedste. Skjønt hun ikke var ung, hed det dog nu, at han var hendes erklærede Elsker: han bestyrede alle hendes Anliggender, og blev sædvanligviis kaldet „Guld-Aasas Thord". Hendes stolte Frænder, der foragtede Thord og ansaa ham for en Lykkeridder af lav Stand, toge hende, som man letteligt kan begribe, dette Forhold meget ilde op; Thord selv var for øvrigt meget afholdt af Mængden. Engang, da Vidkunn Jonssøn væntedes til Byen, gav en af Thords Venner ham det kloge Raad, at søge at vinde dennes, den mægtigste af alle Aasas Frænders, Venskab ved at digte et Kvad om ham. Thord fulgte Raadet, begav sig strax ved Vidkunns Ankomst hen til ham, og lod sig ikke afskrække af den uvenlige Modtagelse, han fandt, men fremsagde Kvadet. Dette behagede Vidkunn saa godt, at han strax erklærede, at han nu havde skiftet Sindelag med Hensyn til Thord, og vilde give ham en stor Guldring. Thord svarede at han ej trængte til Guld, men kun ønskede hans Venskab. Dette tilsagde Vidkunn ham.

En Høst, da Thord kom tilbage fra en af sine sædvanlige Englandsrejser, og vilde lægge sit Skib i det ham tilhørende Bryggeleje foran hans eller Aasas Gaard, fandt han allerede Pladsen optagen af et andet Skib. Kong Eystein var nemlig kommen til Byen, ledsaget af mange Stormænd, navnlig Sigurd Ranessøn, Vidkunn Jonssøn, og Ingemar Svenssøn af

Ask[1]), en af de mægtigste Lendermænd, og saare voldsom i sin Færd. Det var ham, som havde lagt sit Skib i Thords Plads. Thord lod uden videre Omstændigheder det fremmede Skib hale til Side, og lagde sit i Stedet. De Tilstedeværende ymtede vel om, at det nok turde blive ham en farlig Sag at flytte Ingemars Skib bort, men han lod som om han ej hørte det. Siden, da han lossede sit Skib, savnede han Stavnkjeldet. Han gik strax over paa Ingemars Skib, der var det nærmeste, og søgte efter det: her fandt han det ogsaa: en Dreng havde taget det, viklet det sammen, og lagt det under sig. Efter Lovens Medfør lod han nu den paa frisk Gjerning grebne Tyv binde og bringe hjem i sin Gaard, hvor han indtil videre holdt ham i Forvaring, for siden at bringe ham til Thinget og lade ham dømme til Galgen. Alt Godset fra Skibet lod han ogsaa skaffe op i Gaarden. Saa snart Ingemar erfoor dette, gik han strax med nogle Mænd til Thords Gaard, og forlangte Drengen udleveret. Thord sagde at det var uforsvarligt at lade en udømt Tyv gaa løs i Byen. Ingemar meente at en usel „Talglænder" som Thord dog ej skulde kunne understaa sig at lade hans Mænd dømme til Døde, og lovede snart at komme saa mandsterk tilbage, at Thord nok skulde give Manden fri, og oven i Kjøbet selv faa en Ulykke. „Jeg vilde ogsaa", sagde han, „hede Lendermand for intet, hvis jeg ikke skulde kunne faa Bugt med en forløben Islænding". Thord ændsede ikke hans Trusler. Ingemar gik vred bort, men Thord sendte imidlertid efter Aasas Raad Bud til Vidkunn Jonssøn om Hjelp. Vidkunn kom strax med en stor Skare, og begav sig op i Loftet eller det øvre Stokverk, for her at være rede til at modtage Ingemar, naar han kom tilbage. Det varede heller ikke længe, førend Ingemar atter viste sig, betydeligt mandsterk, og fordrede Tyven udleveret. Men nu tog Vidkunn selv Ordet, og svarede, at Thord havde handlet efter Lovens Bud; at man endog kunde have draget ham til Ansvar, om han havde ladet den i Gjerningen grebne Tyv slippe løs, og at denne nu skulde faa sin Dom efter Loven. Ingemar, som ej havde Folk nok til strax at kunne binde an med Vidkunn, gik atter bort for at hente flere, idet han

[1]) Ingemar var sandsynligviis fra Ask, en stor Gaard paa Ringerike nær ved Tyristranden. I det mindste var han enten fra Oplandene eller Viken, da vi deels see ham vende tilbage til Viken, og derfra drage til Danmark, deels senere gjenfinde ham som en af de Lendermænd, der i Slaget paa Fyrileif, hvor han faldt, havde sluttet sig til Harald Gille, enten paa Oplandene eller i Viken. Egentlig skulde man snarest antage, at han boede i selve Viken, men da neppe nogen Gaard af Navnet Ask der lader sig paavise, bliver det sandsynligt at gjette paa en Viken saa nær liggende Gaard, som muligt; altsaa snarere Ask paa Ringerike, end Aske i Nes paa Hedemarken. Saa vel Ringerike, som Hedemarken tilhørte for Resten sandsynligviis den Deel af Oplandene, der ved den nye Deling tilfaldt Eystein.

ytrede, at han i Vidkunn, der ogsaa var Lendermand, havde en værdigere Modstander end Thord. Men Vidkunn sendte for Sikkerheds Skyld Bud til Sigurd Ranessøn, og bød sine Sendebud, hvis Sigurd gjorde Vanskeligheder, at erindre ham om den kraftige Bistand, Vidkunn engang havde ydet ham, da Finnerne havde taget hans Kræg[1]). Da Sigurd blev mindet herom, sagde han strax, at ingen havde staaet ham kraftigere bi end Vidkunn, bød strax alle sine Mænd at væbne sig, og ilede med dem til Thords Gaard. Da Ingemar strax efter kom med en stor Flok, fandt han til sin Forundring Sigurd, der nu tog Ordet og bad ham at lyde Lov og Ret. Sigurds Formaning havde kun til Følge, at den halsstarrige Ingemar endnu engang vendte tilbage for at hente flere Folk; men Sigurd sendte Bud til Kong Eystein selv, og lod ham anmode om at blande sig i Sagen, for at forebygge Blodsudgydelse. „Gjør han Vanskeligheder", sagde han, „saa bed ham erindre, hvo der aller sidst skiltes fra hans Fader, da han faldt vester i Irland". Kongen ytrede i Førstningen, at trende Lendermænd, Vidkunn og Sigurd, nok maatte kunne holde Ingemar Stangen. Da bade Sendebudene ham at mindes, hvo der længst havde holdt ud med hans Fader i dennes sidste Kamp. Han svarede strax: „det var Vidkunn og Sigurd; min Hjelp maa nu være dem uomgængelig nødvendig, og skal heller ikke unddrages dem". Han gik med en talrig Skare til Thords Gaard, og strax efter kom Ingemar i Spidsen for en Mængde Folk, og truede med at angribe Sigurd, hvis han ikke gav Tyven fri. Kong Eystein svarede: „det sømmer sig ikke for dig, Ingemar, at gjøre saadant Hærverk her i Byen for en Forbryders Skyld: Retten er paa vor Side, og vi give ikke efter for dig". Forbauset over at Kongen selv havde blandet sig i Sagen, vendte Ingemar strax tilbage, og Tyven blev paa Kongens Bud, efter som Loven foreskrev, med det stjaalne Tjeld bundet paa sin Ryg bragt til Bymødet, her dømt til Døde, og umiddelbart derfra ført ud paa Øren og hængt. „Hvorledes tror du at Tyven har det i den anden Verden", spurgte Kongen Ingemar. „Godt", svarede denne. „Nej tvertimod", sagde Kongen; „Helvede er ham vist, hvis han dør uden at angre". „Saaledes kan det umuligt være", svarede Ingemar, „og urimeligt handler du, som understøtter denne Talglænder, men derimod ikke vover at hevne din egen Fader, der blev dræbt vester paa Irland ligesom en Hund med Been i Munden: han, tror jeg, er i Helvede, ikke denne Mand, som du lod dræbe for liden eller ingen Skyld". Eystein lod ham gaa, uden at ændse hans upassende Ord. Men

---

[1]) I Sagaen staar bú, hvilket vel og kunde betyde det hele Bo, eller Gaarden med Besætning. Om denne Begivenhed, der tyder hen paa et Røvertog fra Finnernes Side, tales der ellers ingensteds.

Ingemar lod det ej blive derved; han sejlede øster til Viken, dræbte der en kongelig Aarmand[1]), og begav sig derpaa til Danmark, hvor han en Tidlang opholdt sig. Islændingen Thord, der var den uskyldige Aarsag til det hele, blev siden gift med Aasa[2]).

Om Eysteins elskværdige Charakteer og deeltagende Omhed for sine Venner vidner følgende Fortælling, som vi her ligeledes meddele, for at samle alt, der paa nogen Maade kan bidrage til at fuldkommengjøre Totalbilledet af denne blandt Norges Konger saa udmerkede Personlighed, om hvilken, saa vel som om hans indgribende og betydningsfulde Virksomhed, vi desværre kun vide alt for lidet, og derfor med desto større Omhyggelighed maa benytte og sammenstille, hvad der findes. Der opholdt sig ved hans Hof en højbyrdig og forstandig Islænding, ved Navn **Ivar Ingemundsson**, hvem han holdt meget af. Ivar var ulykkelig i Kjærlighed. Han elskede en Pige paa Island, ved Navn Oddny Jonsdatter, der maaskee ogsaa vilde være bleven hans Hustru, hvis ikke hans egen Broders Ondskab havde hindret det. Denne Broder, ved Navn Thorfinn, der ogsaa en Stund havde opholdt sig i Norge, og nydt godt af sin Broders Anseelse, misundte ham dette Fortrin, og vendte efter kort Tid tilbage til Island. Ved hans Afrejse bad Ivar ham hilse Oddny, at han agtede at bejle til hende, og at hun ej maatte egte nogen anden. Thorfinn lovede det, men efter Hjemkomsten til Island fremførte han ingen Hilsen fra Ivar, og bejlede tvertimod til Oddny paa egen Haand, fik hendes Ja, og egtede hende. Da Ivar kort efter selv kom til Island for at faa hendes Haand, fandt han hende allerede gift med Thorfinn. Opholdet paa Island blev ham nu utaaleligt, og han vendte strax efter tilbage til Norge, hvor han fremdeles opholdt sig ved Kong Eysteins Hof og nød megen Anseelse. Eystein merkede snart, at han var taus og tungsindig, og spurgte ham i Eenrum med megen Deeltagelse om Aarsagen dertil. „Under dit forrige Ophold hos os", sagde han, „havde vi altid saa megen Morskab af din Tale; nu er det anderledes: jeg vil ikke bebrejde dig derfor, da jeg er vis paa at du ej giver mig Skylden, dertil er du alt for fornuftig; men Aarsagen ønsker jeg dog at vide". „Den rette Aarsag, Herre, har jeg ondt for at sige", svarede Ivar. „Saa faar jeg gjette mig frem", sagde Kongen; „er der en og anden her, som du ej kan lide?" „Nej, Herre", svarede Ivar. „Tykkes det dig da", vedblev Kongen, „som om du ej nyder saa megen Ære af mig,

---

[1]) Dette maatte saaledes være en Aarmand paa en Eystein tilhørende Gaard, hvis man ej skal antage, at Ingemar i sin Vrede ingen Forskjel gjorde mellem begge Konger.

[2]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 24. 25, Morkinskinna fol. 27.

som du kunde ønske?" „Heller ikke det", var Ivars Svar. „Har du maaskee Lyst til at besøge andre Høvdinger", spurgte Kongen. „Nej langt fra", sagde Ivar. „Da bliver det vanskeligt at gjette, hvad det kan være", sagde Kongen; „skulde det da maaskee være en eller anden Kvinde her eller i andre Lande, som du elsker?" Ivar kunde ikke negte det. „Lad ikke det bekymre dig", sagde Kongen, „hvis den Kvinde er paa Island, saa drag derhen til Vaaren; jeg skal give dig baade Penge og Udmerkelser, saa vel som Brev og Indsegl til dem, der raade for hendes Haand; og jeg tænker neppe, der findes nogen, som ikke føjer sig efter min venlige Anmodning, eller frygter mine Trusler". „Det lader sig dog ikke gjøre", svarede Ivar. „Hvad", sagde Kongen, „skulde det ikke lade sig gjøre? maaskee er hun da gift med en anden, men ogsaa i dette Tilfælde tænker jeg nok, at jeg skal kunne skaffe dig hende til Egte, naar jeg endelig vil". „Ak nej", sagde Ivar, „det er min egen Broder, som er gift med hende". „Det er en anden Sag", svarede Kongen; „saa er det umuligt. Dog har jeg et godt Raad. Strax efter Juul drager jeg om paa Vejtsler; da skal du være med, og vil da faa see mange yndige Kvinder, blandt hvilke du kan vælge dig hvem du vil, naar hun kun ej er af kongelig Æt". „Ak Herre", svarede Ivar, „min Sorg bliver netop vakt paany og min Smerte bliver desto større, naar jeg seer fagre Kvinder, thi da mindes jeg aller meest om hende, jeg elsker og ej kan faa". „Saa skal jeg give dig Ejendomme og Besiddelser at styre: det vil adsprede dit Sind", sagde Kongen. Dog heller ikke dette behagede Ivar, lige saa lidt som Kongens Tilbud, at give ham Penge til at drage i Kjøbferd. „Da bliver det vanskeligt at finde paa Raad", sagde Kongen, „thi jeg har nu forsøgt alt hvad jeg kunde. Nu er der blot eet tilbage, hvilket dog synes ubetydeligt i Sammenligning med hvad jeg før har foreslaaet, men som vi dog altid kunne forsøge: kom til mig hver Dag, naar Bordene ere fremme, og jeg ikke sidder ved vigtige Forretninger; da skal jeg tale med dig om denne Kvinde, saa meget som du vil, og give mig god Tid dertil; ofte lettes Sorgen ved at tale om dens Gjenstand; heller ikke skal du nogensinde ved slig Lejlighed gaa fra mig uden at have faaet en Gave". Dette Tilbud modtog Ivar med stor Taknemmelighed. Saa ofte Kongen ikke optoges af vigtige Forretninger, samtalede han med Ivar om hans Kjærlighed, og bragte det snart dertil, at han var lige saa glad og munter, som før. Ivar forblev ved Eysteins Hof, og det lader til, at han ogsaa har tilbragt sine øvrige Dage i Norge, da der hist og her anføres Vers af et Kvad, som han digtede om Begivenhederne efter Eysteins og Sigurds Død [1]).

[1]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 19, Morkinskinna fol. 26. b. Det Kvad af Ivar Ingemundssøn, hvoraf der i det følgende anføres Brudstykker, er den saakaldte Sigurds-Baalk, hvilken han digtede om den bekjendte Sigurd Slembe-

62. Kong Sigurds Tog til Smaaland.

Det første Foretagende af Betydenhed, som Sigurd udførte efter Eysteins Død, og hvortil han maaskee først derved fik frie Hænder, var et Omvendelses-Tog — man kunde maaskee endog kalde det Korstog, — til **Smaaland** i Sverige, for at tvinge de hedenske Indbyggere til at antage Christendommen. Et saadant Tog var ret efter Sigurds Sind, og stod i fuldkommen Samklang med den Ed, han havde aflagt for at komme i Besiddelse af hiin Spaan af det hellige Kors: „at han af al Magt skulde fremme Christendommen" [1]). Uagtet denne allerede forlængst var fuldstændig indført i Danmark og Norge, og uagtet de svenske Konger selv siden Steenkils Tid havde været dens ivrige Tilhængere og Befordrere, fandtes der dog endnu mange Hedninger, især i den østlige Deel af Landet. De politiske Forholde vare vel og tildeels Skyld heri. Vi have seet, hvorledes Sven, kaldet Blot-Sven, Kong Inge Steenkilssøns Svoger, blev tagen til Konge af Hedningerne, fordi han føjede dem i at blote, og hvorledes han ved deres Hjelp holdt sig i trende Aar som Konge i Svithjod, medens Inge var indskrænket til Vester-Gautland [2]). Siden efter — Tiden angives ikke nøje, men det maa sandsynligviis have været omkring 1120 — finde vi hans Søn **Kol** som Konge, under Navnet **Erik Aarsæle** i en Deel af Landet, rimeligviis Østergautland og Smaaland [3]). Ogsaa han var hedensk og støttede sig til det hedenske Parti, hvilket især det af ham antagne Navn viser: det er nemlig tydeligt, at Hedningerne gave ham og hans Ofringer Æren for de gode Aaringer, som maaskee paa den Tid indtraf. Derfor, heder det i vore Sagaer, vare mange Folk

---

bjakn. Da det aller sidst anførte Brudstykke handler om Sigurds Død (Morkinskinna fol. 35. a.) maa Kvadet være forfattet efter Slaget ved Holmengraa 1139.

1) Se ovf. S. 584.

2) Se ovf. S. 386.

3) Kol angives som Blotsvens Søn og den samme som Erik Aarsæle i Kongerækken hos Hauk Erlendssøn, meddeelt af Langebek, Scr. rer. Dan. I. v. 13, hvilken har alt Udseende af Paalidelighed. Som Hedning og Blotmand nævnes Erik Aarsæle i Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 38, Snorre Cap. 26, hvor netop dette Tog omtales. Heraf sees, at han maa have levet samtidigt med, eller kort før dette Tog, 1123. I Kongerækken nævnes han efter Philip og Inge II, samt den i 1124 (?) dræbte Ragnvald Neskonongssøn; men som Modkonge maa han have været samtidig med en eller flere af de nys nævnte, og saaledes kan man ej heraf slutte noget bestemt om hans Levetid. Hans Søn, Sverke, blev Konge, og var saaledes fuldvoren, i 1130. I Vestgøtalovens Kongerække nævnes ej Erik Aarsæle, og om Sverke heder det kun at han var „Kornuba" Søn af Østergautland. Dette viser i alle Fald, at Ætten havde hjemme i Østergautland.

i Sverige paa den Tid hedenske, og mange kun daarligt christnede; i Smaaland havde vel enkelte antaget Christendommen, men Indbyggerne overholdt den dog ikke.

Opfordringen til Sigurd, om at indføre Christendommen i Smaaland ved Vaabenmagt, udgik dog ikke fra nogen svensk Konge, men fra den danske Konge Nikolas, og dette vækker Mistanke om, at politiske Hensyn vare den egentlige Drivefjeder. Vi have allerede ovenfor omtalt Nikolas's Giftermaal med Magnus Barfods Enke, den svenske Kongedatter Margrete, med Tilnavn Fredkolla, saa vel som hendes Besiddelser i Sverige, og hendes senere Bestræbelser for at bane sin Søn Magnus Vejen til Kongedømmet, baade over Sverige og Danmark, maaskee endog over alle tre Riger i Norden. En af de svenske Konger, Philip Hallsteensson, var allerede død (1118); om Broderen Inge endnu levede i 1123, eller om han allerede da var dræbt, er uvist; men hvad enten han var i Live eller ej, har Margrete neppe ladet nogen Lejlighed gaa ubenyttet hen til at varetage sin Søn Magnus's Interesser, og en saadan Lejlighed frembød sig just nu, da Kong Sigurd i Norge havde faaet frie Hænder, og man blot behøvede at give den Krig, man agtede at paaføre Sverige, Udseendet af en Religionskrig, for at vække hans religiøse Iver og Ærgjerrighed, og bringe ham til ivrig Deeltagelse i og kraftig Understøttelse af et Foretagende, som dog neppe i Virkeligheden gik ud paa andet, end at skaffe Kongesønnen Magnus Fodfæste og Besiddelser i Smaaland og Østergautland. Kong Nikolas, fortælles der, sendte Bud til Kong Sigurd, og bad ham om at deeltage i et Tog til Smaaland med al den Magt, han kunde tilvejebringe, for at christne Indbyggerne i dette Landskab. Kong Sigurd erklærede sig villig hertil, og det aftaltes, at begge Konger skulde mødes, ledsagede af deres Flaader, i Øresund. Sigurd gjorde store Forberedelser, og udbød Almenning af Folk og Skibe fra det hele Rige. Der maa paa den Tid have været megen Tale og mange Forventninger om dette Tog, endog udenfor Norden, thi der er opbevaret et Brev fra den i Aaret 1122 udvalgte Abbed af Clugny, Peter den ærværdige, til Kong Sigurd, hvori han omtaler Toget som nær forestaaende. Det heder nemlig blandt andet: „alle i Sandhed, og især vi, der elske eder inderligere end andre, lykønske eder, idet vi høre Rygtet om eders Gudsfrygt, hvorledes I bærer Ærbødighed for og elsker det, der hører Gud til, hvorledes I kjærligen har bøjet eders kongelige Storhed under Christi blide Aag, hvorledes I har erklæret eder for en Beskytter af Guds Kirke, hvorledes I baade tilforn til Lands og til Vands har tilbagedrevet Christi Korses Fiender fra de Troendes Besiddelser ej alene i eders eget Land, men og i Sydens og Østens fjerneste Egne, og hvorledes I ogsaa nu med en stor Flaade

iler for at tilbagedrive dem" [1]). Den hele Flaade, som paa Kongens Opbud samledes, udgjorde et Antal af 300 Skibe, heri dog vel ogsaa Kongens egne og Lendermændenes Lensskibe iberegnede; Besætningen maa, efter de sædvanlige Beregninger, aller mindst have udgjort et Antal af 20000 til 25000 Mand. Men inden denne store Mængde kom sammen, gik længere Tid hen, end man havde paaregnet. Kong Nikolas laa i lang Tid med sin Hær paa det aftalte Sted, og ventede med Utaalmodighed paa Sigurd; men da det varede alt for længe, begyndte Danerne at knurre, og sagde at Nordmændene nok slet ikke vilde komme; omsider besluttede de at drage hver til sit, saa vel Kongen, som Krigerne, og da Sigurd endelig kom, fandt han ikke et eneste danskt Skib. Herover blev han ikke lidet ærgerlig; imidlertid fortsatte han Reisen gjennem Øresund og langs Skaanes Kyst indtil Symreoos [2]). Her holdt han Huusthing, klagede over Kong Nikolas's Uordholdenhed, og aftalte med sine Mænd, at man skulde lade ham undgjelde derfor ved at øve noget Hærverk i hans Rige. Dette skede ogsaa, idet Nordmændene herjede Thorpet Tumathorp [3]). Derpaa droge de videre til Smaaland, og gik strax løs paa Kjøbstaden **Kalmar**, efter hvilken dette Tog kaldtes **Kalmar-Ledingen**. Nøjagtig Beskrivelse over alt, hvad der forefaldt paa dette Tog, meddeles ikke i Sagaerne. Der fortælles kun, at Sigurd herjede i Smaaland, at han udskrev en Fortæringsgjeld eller Kontribution af 15 Hundreder (1800) Stykker Kvæg, som Smaalændingerne maatte udrede, at disse derhos maatte antage Christendommen, og at Sigurd vendte tilbage til sit Rige med mange Kostbarheder og rigt Bytte [4]). At det alene var Nordmændenes lange Udeblivelse, som bevægede Kong Nikolas og de Danske til at opløse deres Flaade og opgive Toget, synes lidet rimeligt. Som en sandsynlig Grund dertil har man gjettet paa nogle Uroligheder, der netop i dette Aar fandt Sted i Danmark, og fornemmelig i Sjæland, i Anledning af Presternes Egteskaber [5]). Muligt og, at der imidlertid var forefaldt Begivenheder, som lovede Kong Nikolas og hans Søn Magnus mindre Fordeel af Toget, end de fra først af havde ventet. Maaskee det just var paa denne Tid,

---

[1]) Brevet er meddeelt i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie I. S. 110.

[2]) Nu Simreshavn, der sædvanligviis skrives urigtigt Simbrishamn.

[3]) Nu Tomarp vestenfor Simreshavn. I Sagaen siges det, mindre rigtigt, at ligge nær Lund.

[4]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 38, Snorre Kap. 26, Ágrip Cap. 49. Det tilføjes paa disse Steder, at Toget skede „Sommeren før det store Mørke". Dette „store Mørke" var en stor Solformørkelse, der fandt Sted den 11te August 1124. Toget foregik altsaa Sommeren forud, eller i 1123.

[5]) Suhm V. 252, jvfr. Ann. Roskild. hos Langebek Scr. rer. Dan. S. 380.

at enten Kong Inge Hallsteensson selv, eller Erik Aarsæle døde, og at de Begivenheder, som da indtraf, have bestemt Nikolas til at gaa fredeligere til Værks. Thi Gauterne, fortælles der, tilbøde da — aabenbart ved Dronning Margretes Bestræbelser — hendes og Kong Nikolas's Søn Magnus Tronen, og det er ikke rimeligt, at Nikolas under disse Omstændigheder vilde lægge sig ud med Gauterne ved at paaføre dem Krig, i Særdeleshed da Sviarne vare misfornøjede med Valget, og ikke vilde have nogen Udlænding til Konge. De valgte derfor en vis **Ragnvald Knaphøfde**, Søn af Olaf Neskonung, til Konge. Da han, som det fortælles, djerv og overmodig kom til Vestgauternes Thing, uden at have sikret sig ved Gisler, som Loven foreskrev, sloge Vestgauterne ham ihjel, og Magnus blev, i det mindste i Navnet, Sveriges Konge. Han maa saaledes have gjort en Rejse til Gautland, ladet sig hylde der, og en Tidlang have opholdt sig paa sine eller rettere sin Moders Besiddelser i hine Egne. Man maa saaledes vel antage, at i det mindste Nordmændene have tillagt Kong Nikolas mere egennyttige og for Norges Interesser farlige Bevæggrunde til Opgivelsen af Smaalandstoget, end den blotte Utaalmodighed over den norske Flaades langvarige Nølen, thi ellers synes der neppe tilstrækkelig Grund forhaanden for dem til at øve Voldsgjerninger eller begynde aabenbar Krig i Nikolas's eget Rige [1]).

[1]) Usikkerheden af Tidsregningen for de danske og svenske Begivenheder i dette Decennium gjør, at man her alene kan gaa gjetningsviis til Værks. De eneste Punkter, man har, er Kong Philip Hallsteenssøns Død i 1118, og Hertug Knut Lavards Drab 1131. For Ragnvald Knaphøfdes Drab har man intet andet Aarstal, end hos Ericus Olai, der her selv aabenbart ingen anden Kilde har haft end dem, vi nu kjende, og som altsaa ved Aars-Angivelsen alene maa have fulgt sin egen Gisning; han nævner „1130 eller deromkring" (eller i en anden Codex 1139, hvilket vel er Skrivfejl for 1129). Men at Ragnvalds Drab ej kan have forefaldet saa silbigt, synes man at maatte slutte af Saxo, der vel ej angiver Aarstal, men hvis Ordning af Begivenhederne selv dog vel maa ansees paalidelig, hvor disse ligge hans egen Levetid saa nær. Efter at have omtalt den slesvigske Jarl Elivs Forræderi (1113) og Knut Lavards Udnævnelse til Jarl eller Hertug i hans Sted, og den vendiske Hertug Henriks Død (1125), fortæller han om de „imidlertid" stedfundne Uenigheder mellem Erik Ejegods Sønner Harald Kesja og Erik Emune; omtaler derpaa Kong Inge Hallsteenssøns Død, der ligeledes havde fundet Sted „imidlertid"; nævner om Magnus's Valg, om Ragnvald Knaphøfdes Ophøjelse og Drab (uden dog at anføre hans Navn), om Magnus's Frieri til den polske Hertug Boleslavs Datter Richiza, om Kong Nikolas's Tog til Pommern, og endelig om Magnus's Giftermaal med Richiza. Dernæst tales om et Tog, som baade Hertug Knut og Magnus gjorde til Sverige, om Uenigheden mellem Magnus og Knut, om Dronning Margretes Død, og endelig om Magnus's Forræderi mod Hertug Knut. Da nu Magnus's Skinsyge mod Knut især vaktes, da denne i 1129 fik Kongetitel, maa Magnus's Giftermaal have fundet Sted før dette Aar; Suhm har ogsaa viist, V. S.

Dette var Sigurds sidste Krigsforetagende, og det eneste han udførte som Enekonge. Det maa have frembragt et spendt Forhold mellem Norge og Danmark, eller i det mindste mellem ham og Kong Nikolas's Familie og Tilhængere, i den øvrige Deel af hans Regjeringstid.

63. Begivenheder paa Orknøerne. Magnus Jarls Drab.

Paa Orknøerne var der imidlertid, som sædvanligt, forefaldet blodige Scener mellem Jarle-Ættens Medlemmer, og der er faa Spor af, at Kongerne i Norge, Jarlernes Overherrer, have søgt at blande sig i Stridighederne, eller optraadt som mæglende. Det synes meget mere, som om de have været saa ganske optagne af deres egne Foretagender og indbyrdes Forhold, at de aldeles ingen Opmerksomhed kunde ofre paa hine Skatlandes Anliggender. Vi forlode Jarlerne **Haakon Paalssøn** og **Magnus Erlendssøn** som Jarler over hver sin Halvdeel af Øerne, den sidste forlenet dermed af Kong Eystein, og saaledes rimeligviis en Tilhænger og beskyttet af ham, medens Haakon, der tidligere havde faaet Jarlsnavn af alle tre Brødre, Sigurd, Eystein og Olaf, og som kun nødtvungen havde givet Slip paa Magnus's Andeel, sandsynligviis holdt sig mere til Sigurd, hvilken han ogsaa allerede kjendte fra hans Ophold i Sydersøerne og paa Orknøerne. Imidlertid tilbragte begge Jarler flere Aar i Fred og Enighed, upaatvivlelig formedelst Magnus's Fromhed og Eftergivenhed; thi han, hvis hele Hu stod til at erhverve Hellighedens Krone [1]), førte et fuldkommen asketisk Liv, og ydede sin Fætter kraftig og

398, at Nikolas's Vendertog ej kan have fundet Sted senere end 1127. Alt hvad Saxo lægger forud for dette, synes derfor virkelig at maatte henføres til Tiden mellem 1120 og 1126, saaledes ogsaa Inge Hallsteensføns Død; og det bliver under disse Omstændigheder i det mindste ej usandsynligt, at han kan være død 1123. Det er for Resten af det her anførte tydeligt, at det maa være aldeles urigtigt, naar Kongesagaerne lade Brigida, Kong Harald Gilles Datter, aller først være gift med Kong Inge Hallsteensføn i Sverige. (Harald Gilles Saga Cap. 16, Inges Saga Cap. 21). Thi Brigida blev ikke fød førend efter at Harald var bleven Konge, 1130, og inden den Tid var dog Kong Inge Hallsteensføn i alle Fald død. Fejlen maa grunde sig paa en eller anden Misforstaaelse eller Navnforvexling, som nu neppe lader sig opklare.

[1]) Saa vel i Orkneinga Saga Cap. 120, som i St. Magnus Saga Cap. 13, 14, staar en næsten eenslydende, fuldkommen i Legendestiil affattet Fremstilling af Magnus's Dyder og Fortjenester. Meget heraf er vel Overdrivelse eller Gjentagelse af en Panegyrik af det Slags, der sædvanligviis ofredes fyrstelige Helgener; dog faar man det Indtryk, at Magnus ikke for sine asketiske Sysler tilsidesatte Regjerings-Anliggender, og heller ikke var saa blødhjertet, som man

virksom Hjelp overalt hvor det kom an paa at forsvare Landet mod udvortes Fiender, hindre Ran og Vold, og straffe Misgjerninger. At Magnus's exemplariske Liv, smukke Ydre, Veltalenhed, Gavmildhed og Forstandighed har skaffet ham langt flere Venner end den langt mindre elskværdige, herskesyge Haakon, og at dennes Skinsyge paa Magnus derved stedse maatte finde rigelig Næring, laa i Sagens Natur. Heraf benyttede ildesindede Mennesker sig. De flokkede sig om den avindsyge, mistænkelige Haakon, og søgte ved alslags Bagvaskelser at bringe ham til aabenbart Fiendskab mod Magnus. Det kom endelig saa vidt, at den fredelskende Magnus, for at undgaa alle Ubehageligheder, efter nogle Aars Forløb fandt det raadeligst at forlade Øerne for nogen Tid, og begav sig med sine nærmeste og kjæreste Venner til Kong Henrik i England, hvor han fandt en venlig Modtagelse og nød megen Hæder. Henriks lystige Hof var dog ikke et Opholdssted efter den alvorlige Magnus's Sind. Efter et Aars Forløb rejste han atter tilbage, idet han besøgte alle de hellige Steder, der laa i hans Vej [1]). Han haabede vel, at Haakons Sind nu var formildet, og at han trygt kunde komme hjem. Men Haakon, som imidlertid havde underkastet sig alle Magnus's Besiddelser, saa vel paa Øerne som endog paa Katanes, var nu end mindre tilbøjelig til Fred og Enighed, end forhen. Han opholdt sig just paa Katanes, da han fik høre at Magnus var landet i Orknø, sandsynligviis hos sin Stiffader Sigurd i Papule [2]), med fem vel bemandede Skibe. Haakon samlede strax Folk for at overfalde Magnus og jage ham bort, men fredelig sindede Mænd fik mæglet et Forlig, hvorved Orknøerne, Hjaltland og Katanes blev deelt ligt mellem dem begge, og enhver af dem forpligtede sig til at lade den andens Besiddelser i Fred. Forliget bekræftedes med Ed og Fredskys, og overholdtes upaaklageligt i nogle faa Aar. Men da begyndte Skinsygen atter at rejse sig hos Haakon, og det lykkedes Urostifterne paa ny at udsaa Tvedragt mellem Frænderne.

ellers skulde være tilbøjelig til at forestille sig ham. Han omtales som „haard og uskaansom mod Ransmænd og Vikinger, ivrig til at straffe Mordere, Tyve og Voldsmænd, og upartisk i sine Domme; dertil gavmild mod Høvdinger og mægtige Mænd, men især velgjørende mod Fattige". Som et Beviis paa hans Afholdenhed og Reenhed i Sæder fortælles der, at uagtet han i ti Aar var gift med en Pige af fornem Byrd i Skotland, afholdt han sig dog fra al legemlig Omgang med hende, og modstod haardnakket alle Fristelser i saa Henseende. Se nærmere Magnus Jarls Saga Cap. 14, jvfr. Orknøyingasaga S. 120.

[1]) Magnus Jarls Saga Cap. 18.

[2]) Her landede han nemlig, da han første Gang (se ovf. S. 562) kom fra Katanes til Orknøerne, for at faa Haakon til at afstaa sig hans Andeel af Øerne.

Især nævnes tvende Mænd, Sigurd, hvis Broder Thorstein var Hirdmand hos Magnus, og Sighvat Sokke, som de, der søgte at vække Splid. Magnus vilde selv ikke lytte til Bagvaskernes Stemme, ja taalte dem ikke engang i sin Hird; men desto villigere Øre fandt de hos Haakon. Om Vaaren 1115, i Langefasten, kom det endelig saa vidt, at man paa begge Sider samlede Tropper, for at lade Sverdet afgjøre Trætten. Begge Jarler stevnede med deres Mænd til Thingpladsen paa Rossø: der fylkede de hver sin Skare, og Kampen var nær ved at begynde, da fælles Venner lagde sig imellem og fik et foreløbigt Forlig bragt i Stand og bekræftet med Ed paa begge Sider, hvorved det blev bestemt, at et endeligt Freds- og Forligs-Møde skulde holdes paa Egilsø strax før Paaske. Her skulde begge Jarler indfinde sig, hver med to Skibe og et bestemt Antal Folk, lige mange paa begge Sider. Stedet var sandsynligviis valgt formedelst den derværende ældgamle Kirkes Ærværdighed, der maaskee gjorde den hele Ø til et helligt Fristed, og udelukkede al Tanke om Forræderi[1]). Magnus og hans Venner stolede saa trygt paa Haakons Oprigtighed, at hans Moder Thora Ufpaksdatter endog indbød begge Jarler

[1]) Om Egilsø og dens Kirke, se ovf. S. 622. At Mødet skulde finde Sted før Paaske siges ikke i Magnus's Saga, som derimod lader ham dræbes Paaske-Mandag; men denne Sagas Angivelser ere, saa vel hvad Aaret, som hvad Ugedagen angaar, aldeles fejlagtige, og maa berigtiges efter andre Data. I Magnus Jarls Saga, eller rettere Oversættelsen af den legendariske Biografi, som Robert af Elgin skrev paa Latin, staar der at hans Dødsdag var to Dage efter Tiburtii og Valeriani-Messe (14de April), paa en Mandag, tre Uger efter Mariæ Bebudelsesdag, da han havde været 12 Vintre Jarl tilsammen med Haakon, da Kongerne Sigurd, Eystein og Olaf herskede over Norge, da der var forløbet fra St. Olafs Fald 74 Aar; da Paschalis II var Pave, og Jon den hellige Biskop i Hole paa Island. De samme Data, med Undtagelse af Angivelsen om Paschalis og Jon, anføres i Orknøyingasaga (S. 134), hvilken her, hvor der er Tale om Magnus's sidste Dage, kun er et Udtog af den legendariske Biografi. Dog angives her ikke 12, men kun 7 Aar som den Tid, Magnus og Haakon havde hersket tilsammen, hvorimod der tilføjes, at Drabet skede 1091 Aar efter Christi Fødsel. I en i den legendariske Biografi indført Tale (Cap. 26) heder det fremdeles, at Magnus dræbtes Mandagen den 16de April 1104. Da dette samme Aar, 1104, udkommer, naar man efter hiin først anførte Angivelse, lægger 74 Aar til 1030, St Olafs Dødsaar, maa man formode, at denne Beregning er Magister Roberts egen; Aarstallet 1091, som i Orknøyingasaga strax efter opstilles, og som, endog uden Hensyn til denne Modsigelse, ved første Øjekast viser sig aldeles urigtigt, kan alene være fremkommet ved Skriv- eller Læsefejl, og behøver ikke engang at komme i Betragtning. Men at ogsaa Aarstallet 1104, uagtet Mag. Robert anfører det to Gange, er urigtigt, skjønnes allerede deraf, at Magnus modtog Jarlsnavn af Kong Eystein, efter at Kong Sigurd havde tiltraadt sit Tog, altsaa efter Høsten 1107 (se ovf. S. 562 jvfr. 571), ikke at tale om, at Paaskemandag 1104 ikke faldt paa 16de, men paa 19de April. Da Mag. Robert for øvrigt selv udtrykkeligt omtaler hiin

til Gjeſtebud hos ſig, rimeligviis om Paaſkeaften, naar de vare blevne færdige med deres Underhandlinger og Forliget var kommet i Stand. Magnus begav ſig først til Øen, hvor han allerede kom Skjærthorsdag. Uagtet det var ganſke ſtille Vejr, ſkal dog pludſelig en ſtor Bølge have

---

Omſtændighed, at det var Eyſtein, der efter Kong Sigurds Bortrejſe gav Magnus Jarlsnavn, maa man formode, at den urigtige Angivelſe af 1104 for Magnus's Død grunder ſig i en falſk Tidsregning for de norſke Kongers og Jarlers Hiſtorie i det hele taget, og at Aaret 1104 hos ham egentlig repræſenterer et andet Aar. Spørgsmaalet bliver nu, hvilket dette er. Man ſkulde formode, at Udſagnet om, at Magnus blev dræbt paa en Paaſkemandag, ſkulde kunne lede til en nøjagtig Beſtemmelſe af Aarstallet, da man af Sagaerne ſaa vel ſom Kalendarierne med Vished veed, at hans Dødsdag faldt paa 16de April. Men ogſaa hiin Angivelſe er urigtig. Hans Drab ſkede ikke engang paa en Mandag, end ſige paa en Paaſkemandag. Lige fra Aar 1100, hvor Paaſkedag faldt paa 1ſte April og ſaaledes tredie Mandag efter Paaſke paa 16de April, falder ingen Mandag paa ſidſt nævnte Dag, førend i Aaret 1123, da Dagen virkelig er 2den Paaſkedag. Men ſaa ſilde kan man ikke ſætte hans Død, da man derved vilde forrykke hele den øvrige Tidsregning; man vilde derved ogſaa komme ud over Pave Paſchalis's Levetid († 1118) og man vilde ej kunne faa de ſenere (S. 536) i Magnus's Saga udtrykkeligt angivne 20 Aar mellem hans Død og hans Helgen-Erkjendelſe, der maa have fundet Sted inden 1137, i hvilket Aar, ſom vi ſenere ville ſee, Ragnvald Jarl paakaldte hans Biſtand, og lovede at bygge en Kirke til hans Ære. Man maa altſaa ganſke ſee bort fra hiin Angivelſe af Mandagen eller Paaſkemandagen ſom hans Dødsdag — den er maaſkee fremkommen ved en Forklaring af „die secundo post festum Tiburtii“ ſom „feria secunda &c.“; — og kun henføre hans Død til en Dag i og omkring Paaſken, ſaaledes ſom det falder rimeligſt. Thormod Torveſſøn har ſaaledes i ſine Orcades (S. 84—87) henført den til Løverdag efter Paaſke i Aaret 1110, og til Beſtyrkelſe derfor opſtillet flere Grunde. Disſe ere dog alle temmelig ſøgte og uholdbare. Saaledes forlader han, hvad han ſelv tidligere har berettet, og hvad ſaa vel Orkneingaſaga ſom Magnus's Saga tydeligt og omſtændeligt fortæller, at Magnus førſt modtog Jarlsnavn af Kong Eyſtein efter Sigurds Bortrejſe; og regner de 7 Aar, begge Jarler ſkulle have herſket ſammen, lige fra 1103, ſtøttende ſig til et Sted i Morkinſkinna, hvor Haakons og Magnus's Tiltrædelſe ſom Jarler omtales i al Korthed, uden nogen nærmere Tidsangivelſe, men ſtrax efter Beretningen om Magnus Barfods Død. Han erklærer det, uden ſkjellig Grund, for uſandſynligt, at Magnus ſkulde have ventet ſaa længe ſom til 1107 eller 1108 inden han fordrede ſin Arvepart. Den eneſte poſitive Sandſynlighedsgrund, han anfører, er den, at man ved at antage 1110 faar Dødsdagen til at falde i Paaſkeugen, nemlig Løverdag efter Paaſke, og han mener at dette pasſer godt med at Thora, Magnus's Moder, havde indbudt Jarlerne til et Gilde ſtrax efter Mødet, thi dette Gilde var da, tror han, ſandſynligviis berammet til den følgende Søndag (den 17de). Men da vi umuligt kunne ſætte os ud over Sagaernes rene Ord, at Magnus tiltraadte Jarldømmet efter Sigurds Udrejſe, altſaa efter Høſten 1107, hvilket ogſaa paa det fuldſtændigſte bekræftes ved det ovenfor (S. 562, 563) omtalte Brev fra Erkebiſkop Anshelm af Canterbury til Haakon Jarl, ſom maa være ſkrevet mellem 1104 eller 1105,

hævet sig ved Siden af det Skib, paa hvilket Jarlen sejlede, og skyllet over det: dette skal han selv have udtydet som et Varsel om sin nær forestaaende Død. En Stund efter, og, som det synes, henimod Aftenen, kom Haakon Jarl; men i Stedet for at medbringe to Skibe, som Aftalen lød, havde han 8 vel bemandede Krigsskibe, og havde tillige før Afrejsen uden

da Haakon blev Jarl, og 1109, da Anshelm døde, og hvor Magnus ej omtales, er det tydeligt nok, at Magnus's Dødsaar ej kan sættes saa tidligt som 1110. Det rimeligste bliver da at holde sig til en bestemt, positiv Angivelse i et for Resten meget paalideligt Kildeskrift, nemlig de islandske Annaler, hvilke blive sikrere, jo længere det lakker ud i det 12te Aarhundrede, og som her nævne 1115 eller 1116. Holde vi fast ved Orknøyingasagas Angivelse, at Haakon og Magnus herskede 7 Aar tilsammen (Tallet 12 i Magnus's Saga er aabenbart kun Skriv- eller Læsefejl, xij. for vij.). og regne vi, efter det Foregaaende, Magnus's Tiltrædelse til 1108 eller 1109, bliver det 7de Aar derfra netop 1115 eller 1116. Da der, ifølge St. Magnus's Saga, hengik 20 Aar efter hans Død, inden han offentligt erkjendtes som Helgen, maa dette, under Forudsætning af at hans Drab skede 1115 eller 1116, have fundet Sted i 1135 eller 1136, og hermed passer det da overmaade godt, at Ragnvald Jarl i Aaret 1137 aflagde Løftet om at bygge St. Magnus en Kirke, thi man maa antage, at Interessen for den nye Helgen var saa meget større, jo mere hans Helligdom, netop ved sin Nyhed, var i alles Munde, ej at tale om den Deelagtighed, Ragnvalds Fader Kol maaskee selv havde i Magnus's Anerkjendelse som Helgen, hvorom mere nedenfor. Her kommer det tillige i Betragtning, om det just ikke er noget afgjørende Moment, at St. Magnus siges at have været gift i 10 Aar; thi skjønt han strengt taget nok allerede kan have indgaaet Egteskab i 1098, da han var flygtet fra Kong Magnus Barfod, er det dog ikke sandsynligt at det skede, førend efter at han var bleven Jarl i Katanes og her var kommen i Ro, saa meget mere som Sagaerne først omtale hans Giftermaal efter at have berettet hans Tiltrædelse til Herredømmet over Orknøerne. Blev han saaledes ikke gift førend omkring 1102, vare heller ikke de 10 Aar omme førend i 1112. Vi maa saaledes blive staaende ved Aarene 1115 og 1116 som de eneste, til hvilke Magnus's Drab med nogen Rimelighed kan henføres. Og at igjen 1115 af disse tvende er det rette, skjønnes deels deraf, at Kong Olaf, der døde i December dette Aar, endnu siges at være i Live, da han blev dræbt, deels af den Omstændighed, at Paasken i 1116 falder paa 2den April, hvorved selve Dødsdagen kommer til at falde paa 2den Søndag efter Paaske, medens derimod Paasken i 1115 falder paa 18de April, og Jarlens Drab den 16de saaledes paa Langfredag: et Moment mere til at skærpe Troen paa hans Hellighed, hvorhos det da bliver højst rimeligt, at det Gjestebud, hvortil Thora, Magnus's Moder, havde indbudt begge Jarler strax efter Forliget, skulde begynde Paaskeaften den 17de, eller Dagen efter Drabet. Og fra Egilsø til Papule eller yderst paa Rosø, mod Sydkanten, var der ikke saa kort Vej, især naar man gik til Søs, at man ikke skulde kunne beregne i det mindste ½ Dag at være medgaaet dertil. At Drabet foregik strax før eller efter Paasken, synes at være utvivlsomt, deels fordi Beretningen saa udtrykkeligt antyder det, deels fordi der tidligere er Tale om Langefasten. Men „Paaskeugen" (efter Paaske) kunde let forvexles med „Dimmelugen" (umiddelbart før Paaske). Magnus's Dødsdag bliver saaledes Fredagen den 16de April 1115.

Forbehold givet sine Mænd tilkjende, at der paa dette Møde vilde blive afgjort, om han selv, eller Magnus, for Eftertiden skulde være Eneherre over Øerne. Da Magnus saa Haakons 8 Skibe komme sejlende, skjønnede han strax, at denne havde Svig i Sinde, og gik med sine Mænd op i Kirken. De tilbøde sig vel at forsvare ham og vove en Kamp med Haakon, men han sagde, at han ej vilde, de skulde vove sit Liv for hans Skyld: kunde han ej bringe Haakon til Forlig, fik det gaa som Gud vilde. Magnus tilbragte Natten med inderlig Bøn til Gud; om Morgenen lod han synge Messe for sig, og nød Sakramentet. Samme Morgen gik Haakon Jarl med sine Krigere op paa Øen for at søge og gribe Magnus. De stormede først op til Kirken, hvor de antoge at han havde taget sin Tilflugt. Efter en Beretning skulle de ogsaa have fundet ham der, just som Messen var til Ende, og Haakon skal have ladet ham gribe ved fire af sine voldsomste og grummeste Mænd, uden Hensyn til Kirkefreden. Efter en anden Beretning skal derimod Magnus selv tredie have forladt Kirken, og skjult sig paa et afsides Sted, hvor han dog strax gav sig tilkjende, og selv raabte paa Haakons Mænd, da disse, efter forgjeves at have gjennemsøgt Kirken, gik omkring paa Øen for at lede efter ham, og kom i Nærheden af hans Skjulested, hvor han just forrettede sin Bøn [1]). Da de grebe ham, korsede han sig, og bebrejdede Haakon med fast og uforfærdet Stemme hans svigagtige Ferd. Han gjorde ham derpaa tre Forslag, det ene efter det andet; først at tillade ham at drage til Rom eller det hellige Land med tre Skibe, og aflægge Ed paa, aldrig at ville komme tilbage til Orknøerne; dernæst at sende ham til deres fælles Venner i Skotland, og der lade ham holde i livsvarigt Fangenskab med to Mænd til Selskab; endelig at lade ham blinde eller lemlæste og derpaa sætte i Fængsel. Til de to første Forslag sagde Haakon strax nej; det tredie erklærede han sig villig til at antage. Men da rejste hans Høvdinger sig og raabte eenstemmigt: „lemlæste eller pine Magnus Jarl ville vi ej, men en af eder skal nu lade Livet, thi begge skulle I herefter ikke føre Herredømmet". „Da", sagde Haakon, „vil jeg heller føre Herredømmet, end dø her paa Stedet". Dette var Magnus's Dødsdom. Han kastede sig paa Knæ i inderlig Bøn, skjulte sit Ansigt i sine Hænder, og befalede sig under mange Taarer Gud i Vold. Haakon bød først sin Merkesmand, ved Navn Ufeig, at dræbe Magnus. Men da han med Uvilje vægrede sig, truede han sin Kjøkkenmester Livulf dertil. Livulf brast i heftig Graad, men Magnus bad ham være ved godt Mod. „Det er berømmeligt for dig", sagde han, „at udføre en saadan Daad, og du skal efter gammel Skik

[1]) Den først meddeelte Beretning findes i St. Magnus's Saga Cap. 128, den anden i Orknøyingasaga S. 128.

arve mine Klæder: frygt ikke, thi du gjør dette tvungen, og den som tvinger dig dertil, har større Synd end du". Med disse Ord tog han Kjortlen af sig, og gav Livulf den. Derpaa bad han om Tilladelse til at gjøre sin sidste Bøn, og da den var ham given, kastede han sig ned paa Jorden, bad Gud modtage hans Sjæl, og anraabte om Naade ej alene for sig og sine Venner, men ogsaa for sine Fiender og Banemænd. Nu bad han Livulf stille sig foran ham og dræbe ham ved et Hug i Hovedet. „Det passer sig ikke", sagde han, „at halshugge Høvdinger ligesom Tyve. Vær kun sterk og græd ej, thi jeg bad til Gud om at han vil hjelpe dig". Han korsede sig, og bøjede sig for at modtage Dødshugget. Livulf hug et vældigt Øxehug i hans Hoved, uden dog strax at dræbe ham derved; paa Haakons Befaling maatte han hugge endnu et Hug i samme Saar, og da opgav Jarlen Aanden (16 April 1115). Haakon Jarls Forbitrelse mod ham var saa stor, at han endog forbød at begrave ham ved en Kirke, men lod ham nedgrave der paa Stedet, hvor han var bleven aflivet [1]). Uden Hensyn til, hvad der var skeet begav han sig derpaa til Papule til det Gjestebud, som Magnus's Moder, Thora, havde beredt, og hvor hun væntede at see sin Søn og hans Medbejler komme fuldkommen forligte tilbage fra Mødet. Thora modtog ham godt, som om ingen Ting var forefaldt, beværtede ham paa det bedste, og gik selv omkring for at see ham og hans Mænd til Gode. Men da Drikken begyndte at stige ham til Hovedet, traadte hun med eet frem for ham og sagde: „nu er du, Herre, kommen ene hid, hvor jeg væntede eder begge. Hvis du nu vil glæde mig, saa at Gud og Mennesker kunne være Vidne dertil, da vær mig nu i Søns Sted, ligesom jeg skal være dig i Moders Sted. Nu trænger jeg bøjlig til din Miskund, saa at du nemlig tillader mig at lade min Søns Lig føre til Kirke. Opfyld nu denne min Bøn, saa sandt du vil at Gud skal høre din Bøn paa Dommens Dag!" Jarlen taug, og betænkte sig en Stund; omsider kunde han dog ikke modstaa hendes Graad og ydmyge Bøn, men vendte sig mod hende, og sagde med Taarer i Øjnene: „begrav din Søn, hvor du selv vil!" Hans Lig blev da ved Thoras Foranstaltning optaget og begravet i den af Thorfinn Jarl opførte Christkirke i Birgsaa. Haakon Jarls Ædelmod gik dog ikke videre end til denne Tilladelse. Han underkastede sig alle Magnus's Besiddelser paa Øerne, lod alle dennes forrige Undersaatter sværge ham Troskabsed, og betyngede hans ivrigste Tilhængere, af hvem han selv tidligere havde mødt

---

[1]) Maaskee dog dette, som det strax nedenfor antydes, kun kom af Haakons Frygt for at Magnus skulde blive anseet for en Helgen, og saaledes efter sin Død volde ham Skade. Men det kan vel og hænde, at Magnus og hans Mænd i deres Ferd mod Haakon havde viist sig mere nærgaaende og fornærmelige, end den partiske Saga vil tilstaa.

størst Modstand, med haarde Paalæg. Imidlertid begyndte der at blive sterk Tale om at den myrdede Jarl var hellig, og at der skede Underverker ved hans Grav. Man vilde hyppigt have seet et himmelsk Lys og sporet en himmelsk Duft over hans Leje i Christkirken. Endog det Sted paa Egilsø, hvor han var bleven aflivet, og som hidtil havde været stenigt og mosbegroet, blev nu, paastod man, smukt og grønt. Snart begyndte man at paakalde ham i Fare, og troede at spore heldig Virkning deraf; der taltes om Helbredelser, som havde fundet Sted ved hans Grav, og nu flokkedes Syge derhen baade fra Orknøerne og Hjaltland, vaagede ved hans Leje, og fik, som det hed, Bod for alle sine Meen. Man tyktes og at finde, at de, der havde været Magnus's værste Modstandere og især voldt hans Død, fik et slemt Endeligt. Imidlertid vovede man dog ikke at gjøre saa meget Væsen af alt dette, saa længe Haakon Jarl levede. Heller ikke vilde Biskop Villjam endnu vide noget heraf, eller erkjende Magnus's Helligdom. Sandsynligviis havde Haakon allerede forudseet, at en saadan Tro vilde rejse sig blandt Folket, da han i Førstningen forbød at lade Magnus's Lig bringe til Kirke. Og rimeligviis var det deels for at lette sin egen Samvittighed i denne Henseende, deels for at aftvætte den Plet, der i hans Undersaatters Øjne maatte klæbe paa ham, og for at erhverve et Fortrin, der nogenlunde kunde opveje Magnus's Hellighed, at han faa Aar senere foretog en stor Pilegrimsrejse, først til Rom, og derfra til Jerusalem, hvor han besøgte de hellige Steder, og badede sig i Jordan, paa Pilegrimes Viis. Da han kom tilbage til sit Jarldømme, var han, som det lader, en forandret Mand, maaskee fordi han virkelig havde gaaet i sig selv, maaskee og fordi hans Undersaatter nu betragtede ham med andre Øjne. Han tog sig ivrigt af Landets indre Styrelse, overholdt Fred og Ro, og indrettede, som det heder, nye Love, der behagede Bønderne meget bedre end de, de forhen havde haft. Herover blev han meget afholdt, og hans Vennesælhed steg saa højt, at Orknøingerne tilsidst ej vilde vide af nogen anden Høvding end ham og hans Afkom [1]). Da han, som man maa formode, henved Aar 1122 faldt i en Sygdom og døde, ansaaes dette for en stor Skade, formedelst den gode Fred, Øerne nøde i den sidste Tid, og som man frygtede nu vilde faa en Ende, da hans tvende Sønner ej forligedes godt sammen, og Fejder mellem dem vare at forudsee, saa snart de kom til Roret [2]).

---

[1]) Orknøyingasaga S. 132—136, Magnus den helliges Saga Cap. 27, 28.

[2]) Orknøyingasaga S. 140. Tiden for Haakon Jarls Død angives ikke i Sagaen, og kan derfor kun gjetningsviis og omtrentligt bestemmes. Han var, som ovenfor (S. 451) antydet, sandsynligviis fød ved 1078 eller 1079, og var altsaa, da han lod St. Magnus dræbe, over 36 Aar gammel. Vi ville nedenfor see, at hans Datter Margrete var gift og havde født en Søn til

Haakons Sønner hed **Paal** og **Harald**. Hvo Paals Moder var, siges ej; han var taus og alvorlig, saa at han endog fik Tilnavnet den „umaalge" (umælende); dog blev han meget afholdt. Harald derimod kaldtes den „slettmaale" eller veltalende, og har vel saaledes været noget glattunget. Hans Moder, **Helga**, hørte til en af hine halv skotske, halv norske Familier, der med norsk Haandfasthed og Udholdenhed synes at have forenet gaelisk Lidenskabelighed og Grumhed. Hendes Fader Moddan eller Maddadh var en rig og anseet Mand i Dal paa Katanes. Maddadh havde foruden hende flere Børn, af hvilke en, som det synes, ældre Søster, ved Navn **Frakark**, havde været gift i Sutherland med en Mand, ved Navn Ljot Niding, og allerede havde baade Børn og Børnebørn. Helga selv havde ej været gift med Haakon Jarl, men kun været hans Frille, dog, som det lader, i lang Tid. Foruden Sønnen Harald havde hun med ham ogsaa to Døtre, Ingebjørg, der blev gift med Sydrøernes Konge Olaf Gudrødssøn [1]), og Margrete. Uagtet Maddadh ogsaa havde flere Sønner, optraadte dog Frakark som den talrige Families Hoved. Listig, rænkefuld og hensynsløs, var hun i Ordets egentlige Forstand Jarlernes og deres Omgivelsers onde Genius, indtil hun omsider fik sin fortjente Løn [2]).

Verden mellem 1130 og 1133; hun maa saaledes være fød i det seneste henved 1115 Hans Sønner maa have været ældre; da der slet ikke nævnes noget om at de vare mindreaarige ved hans Død, maa man antage at de da mindst vare femtenaarige. Den ene, Harald, Margretes Heelbroder, maa have været død før 1129, da det udtrykkeligt heder (S. 169), at Kong Sigurd i dette Aar gav Ragnvald Jarl de halve Orknøer mod Paal Haakonssøn, der altsaa i det Øjeblik var Eneherre over dem. Haralds Regjeringstid beskrives, som om den ej var saa ganske kortvarig, og i det mindste omfattede en fem Aars Tid; hvis han saaledes' hvad der er rimeligst, døde i 1127 eller 1128 (se nedf. S. 686) kan han neppe være bleven Jarl senere end 1123. Ligeledes maa man, efter den nedenfor (Side 686 Note 3) anførte Ytring af Viljam af Malmsbury at dømme, antage at Paal allerede havde tiltraadt Regjeringen, og at Haakon saaledes var død i 1123 i det seneste. Da der dog, kort efter at Haralds Tiltrædelse er omtalt, fortælles at han drog op i Skotland og her, som det synes, ikke længe efter modtog Sigurd Slembedjakn, hvilken da allerede „havde opholdt sig" hos Kong David i Skotland, der ikke blev Konge førend 1124, kan man heller ikke sætte Haralds Tiltrædelse meget tidligere end dette Aar, især da der ogsaa for Haakon efter Magnus's Drab maatte hengaa flere Aar, neppe færre end 7 eller 8, med at vinde Undersaatternes Gunst, rejse til Jerusalem, give nye Love, og frede Landet m. m. Haakons Død maa saaledes henføres til 1122 eller 1123.

[1]) Om Olaf, kaldet Bitling, se ovf. S. 558. Han blev Konge paa Man strax efter Magnus Barfods Fald 1103.

[2]) Frakarks Navn er egte gaelisk, medens derimod hendes Søster Helgas Navn

Det varede ikke længe, forend begge de unge Jarler vare i fuldt Uvenskab med hinanden, som man havde forudseet, og Oernes hele Aristokrati splittedes i to Partier, Paals og Haralds. Denne fandt til sidst Opholdet paa Oerne mindre behageligt, og begav sig til Skotland, hvor han i lang Tid opholdt sig deels paa Katanes, hvilket den skotske Konge **Alexander**, Malkolms Søn, havde givet ham i Len, deels hos sine mange Frænder og Venner oppe i Skotland, hvis Indflydelse han rimeligviis havde denne Forlening at takke[1]). Hos Harald havde nu saa vel hans Moder som Frakark fast Tilhold, og beherskede ham ganske. Til Harald sluttede sig siden ogsaa en talentfuld Æventyrer, der senere hen i Tiden spillede en kortvarig, men fremragende, Rolle i Norges Historie, den ovenfor omtalte **Sigurd**, kaldet Slembe eller Slembedjakn. Han ansaaes dengang kun for en Søn af en Prest i det sydlige Norge, ved Navn Adelbrekt, hos hvilken han var opdragen for at sættes til Bogen og blive Gejstlig; men han paastod siden selv, at hans rette Fader var Kong Magnus Barfod, og at hans Herkomst alene af den Aarsag var bleven fordulgt, at hans Moder Thora, Datter af den throndhjemske Stormand Saxe i Vik, var en Syster af Sigrid, med hvem Magnus havde Sønnen Olaf, der blev Konge efter ham, og et saadant Forhold fra Magnus's Side til tvende Systre var utilladeligt[2]). Sigurd havde faaet en fuldstændig gejstlig Oplærelse, og var endog, sandsynligviis af Biskop Kol i Viken, bleven indviet til Diakonus. Hans Hu stod dog mest til Krigerferd og ridderlige Ovelser, hvori han trods sin prestelige Opdragelse fandt Lejlighed nok til at blive en Mester, saa at han, da han var fuldvoxen, deri overgik alle sine Jevnaldrende, og maaskee enhver anden i Landet. Hans Overmod, Heftighed og Voldsomhed skaffede ham blandt hans Omgivelser det nys an-

---

er nordisk. Hendes Brødre, Ottar og Magnus, havde norske Navne, ligesaa hendes anden Syster Thorleiv; de fleste af hendes Børn og Børnebørn havde ligeledes, som det vil sees, norske Navne. Denne Blanding af Norsk og Gaelisk i Navnene vidner noksom om Ættens blandede Herkomst. Frakarks Charakteer og hele Optræden svarer forresten til hendes gaeliske Navn. Der hviler et vist vildt, uhyggeligt Præg over alt, hvad hun tog Deel i, og saaledes over de fleste Begivenheder i Orknøernes Historie gjennem hele den lange Tid, hvor hun udøvede sin Indflydelse. Den hele vidtløftige Slægtrække findes i Orknøyingasaga S. 138, 140, 146, jvfr. Slægttavlen til nærværende Bind.

[1]) David var, som nys nævnt, bleven Konge efter sin Broder Alexander den 1ste i Aaret 1124, i April Maaned. At Haralds Fader, Haakon Jarl, efter Magnus's Død kom i Besiddelse af Katanes, siges ikke udtrykkeligt, men maa ansees som utvivlsomt, da han allerede tidligere havde underkastet sig det, og ved det sidste Forlig med Magnus fik Halvparten deraf.

[2]) Om Saxe i Vik, se ovfr. S. 457, 458; om hans Datter Sigrid, se S. 559.

førte Tilnavn „Slembedjakn". Paa denne Tid skal hans Moder have aabenbaret for ham, at hans rette Fader var Kong Magnus. Og saa snart han da blev sin egen Herre, lod han ogsaa alt gejstligt Væsen fare, rejste bort til fremmede Lande, efter som hans urolige Sind drev ham, og førte i flere Aar et højst æventyrligt Liv [1]). Den unge, smukke, belevne og talentfulde Mand fandt overalt en venlig Modtagelse. Han havde allerede opholdt sig en Stund hos Kong David og nydt megen Hæder hos ham [2]), da han besøgte Harald Jarl under dennes Ophold i det øvre Skotland, og blev modtagen af ham med aabne Arme. Sigurd blev snart en Yndling, saa vel hos Jarlen, som hos Systrene Frakark og Helga. Der opstod endog en Kjærlighedsforstaaelse mellem ham og deres Systerdatter, den unge Enke Audhild, der levede med ham som hans erklærede Elskerinde. Ikke længe efter Sigurds Ankomst vendte Harald Jarl, ledsaget af Frakark og Helga, saa vel som Sigurd, tilbage til Orknøerne, for, som det synes, at gjøre et Forsøg paa at fælde Paal Jarl eller støde ham fra Jarlesædet. Da Sigurd viser sig som en af de virksomste Medhjelpere i dette Foretagende, maa man næsten formode, at det er skeet efter hans Forslag, og at det har nærmere været aftalt ved Haralds Hof mellem ham og hine formaaende Kvinder, af hvilke Harald ganske lod sig lede. Det lader til at Paal Jarl enten ikke har kunnet eller ikke har vovet at formene dem Adgang til Oerne. Da de kom, samlede de alle sine Venner og Tilhængere om sig; det samme gjorde Paal Jarl paa sin Side, og der opstod saaledes megen Bevægelse og Uro, uden dog endnu at komme til aabenbar Kamp. Den Mand, som Harald og hans Kvinder ansaa for deres farligste Modstander, var Thorkell, kaldet Fostre, en Broder af Thora, Magnus Jarls Moder, og en meget vennesæl og formaaende Mand [3]). Thorkell stod nu i megen Yndest hos Paal Jarl og var en af hans bedste Støtter, men blandt Haralds Omgivelser bed det, at han aldrig kunde glemme den Sorg, Haakon Jarl havde tilføjet ham ved at dræbe hans Systersøn Magnus, og at han til Hevn derfor søgte at oppuste Uvenskabet mellem Haakons Sønner. Under alle Omstændigheder var det Harald og hans

[1]) Harald Gilles Saga Cap. 17, Snorre Cap. 13.

[2]) Orknøyingasaga Side 140. Haralds Flytning til Skotland maa falde en ikke ubetydelig Tid efter Davids Tronbestigelse i April 1124; saaledes rimeligviis i 1125 eller 1126.

[3]) Der staar ikke udtrykkeligt, at Thorkell var Thoras Broder; men da hans Fader hed Sumarlide, ligesom Thoras (Orknøyingasaga S. 92, jvfr. ovfr. S. 450), og da han derhos kaldes en nær Frænde af Magnus, hvis Drab forvoldte ham en altid nagende Harm, maa man nødvendigviis antage ham for at have været Jarlens Morbroder. Maaskee han ogsaa har været hans Fosterfader, siden han, ligesom hiin ældre Thorkell (I. 2. S. 650) havde Tilnavnet „Fostre".

Parti meget om at gjøre, at faa ham ryddet af Vejen. Det varede heller ikke længe, førend Harald Jarl og Sigurd enten selv overfaldt og dræbte ham, eller ved dertil bestikkede Mordere lode ham rydde af Vejen: den nærmere Sammenhæng kjendes ej længer, kun er det vist, at det fornemmelig skede efter Sigurds Raad og ved hans Medvirkning. Paal Jarl blev yderst opbragt derover, og rustede sig for at tage Hevn. Da lagde fælles Venner af begge Jarler sig imellem, og søgte at mægle Forlig mellem dem, men Paal Jarl var saa vred at han ikke vilde høre om noget Forlig uden paa det Vilkaar, at alle de, der havde haft Deel i Thorkells Drab, skulde landsforvises. Herpaa vilde Harald, som det synes, nødig gaa ind; paa Alles indstændige Anmodning gav han dog tilsidst efter, og der sluttedes et Forlig paa de Vilkaar, at Sigurd og alle de øvrige, som Paal Jarl ansaa for meest skyldige i Thorkells Drab, skulde forlade Øerne, og at Bøderne for Drabet skulde udredes af Harald. Men det bestemtes ogsaa udtrykkeligt, at der fra nu af skulde herske større Venskab mellem Jarlerne end før, og at de til Tegn derpaa skulde tilbringe Julen og de største Højtider sammen[1]).

Sigurd Slembedjakn maatte saaledes bortfjerne sig fra Orknøerne, og begav sig tilbage til Kong Davids Hof, hvor han endnu tilbragte en Tid, og udmerkede sig i alle ridderlige Idrætter[2]). Men det hjalp lidet til den gode Forstaaelse mellem Jarlerne, at han var borte, saa længe det ej stod i Paal Jarls Magt at fjerne de rænkefulde Kvinder, Helga og Frakark, fra Harald Jarls Omgivelser. Et forunderligt, uforudseeligt Tilfælde kom ham til Hjelp, og skilte ham paa en rædsom Maade ved hans Medbejler, men aabenbarede ham ogsaa, hvad han, trods Forliget og den tilsyneladende gode Forstaaelse, havde kunnet vænte sig af hine Kvinders aldrig hvilende Bestræbelser for at skaffe Harald Enevældet. Den første Juul, som begge Jarler efter Forligets Bestemmelse skulde tilbringe sammen[3]), agtede Harald Jarl at højtideligholde ved et prægtigt Gjestebud

[1]) Orknøyingasaga S. 142.

[2]) Saaledes Orknøyingasaga, saa vel som Morkinskinna fol. 82. a., hvor det end ydermere anføres Vers af Ivar Ingemundssøns Sigurdsbaalk, i hvilke Thorkell Fostres Drab og Sigurds Ophold hos David omtales, og hvor det udtrykkeligt siges at hans Rejse til Rom og Jerusalem først fandt Sted efter at han havde tilbragt fem Halvaar hos David. I Harald Gilles Saga Cap. 17, Snorre Cap. 13, omtales derimod hans Jerusalemsreise som om den fandt Sted før Thorkell Fostres Drab og Ophold hos David. Men dette kan umulig være rigtigt. Mere herom nedenfor.

[3]) I Orknøyingasaga S. 144 staar der egentlig ikke at det var den første Juul efter Forliget, men alene „en Juul“. Det ligger imidlertid i Sagens Natur, at det var den første Juul, thi det er ikke sandsynligt, at nogen saadan Juul kunde gaa hen, uden at levere Sagaen Stof, og det vilde have været højst urime-

paa sin Gaard Orfjara [1]), sydligt paa Rossø, og havde i den Anledning travlt med de nødvendige Forberedelser. En Morgen, da han nys var staaet op, kom han ind i en liden Stue, hvor hans Moder og Frakark sad paa Tverpallen og syede. Imellem dem laa et nys sømmet Liinklæde, hvidt som Snee. Jarlen tog det op, og saa at det var rigt udsyet med Guld. „For hvem", spurgte han, „er dette prægtige Stykke bestemt?" „For din Broder Paal", var Svaret. „Hvorfor gjøre I eder saa megen Umage med at sy Klæder for ham", sagde Harald forundret: „min Klædedragt pleje I jo ikke at tage eder saa meget af!" Med disse Ord tog han Kappen af og foldede Klædet ud, for at tage det paa: da han nylig var opstaaet, var han kun iført en let Morgendragt, Skjorte og Lærreds Buxer; derover havde han kastet Kappen, i hvis Sted han nu vilde forsøge det prægtige Liinklæde. Hans Moder rev det fra ham, og sagde at han ikke skulde misunde sin Broder et smukt Klædningsstykke. Harald rykkede det spøgende til sig, og vilde atter tage det paa. Frakark besvor ham paa det indstændigste at lade det være, da det ellers vilde koste ham hans Liv; hun sled Huen [2]) af sit Hoved og rev sine Haar af, hans Moder græd og forenede sine Bønner med hendes, men alt sammen forgjeves; han hængte Klædet over Skuldrene og lod det falde ned om Legemet til alle Sider. Men i samme Øjeblik følte han sig gjennemiisnet af en Gysen; derpaa fulgte en heftig Verk, saa at han maatte gaa til Sængs, og efter et kort Sygeleje opgav han Aanden, til hans Venners store Sorg (December 1127 eller 1128). Thi Paal Jarl tog nu med Bøndernes eenstemmige Samtykke alle hans Besiddelser under sig, og da han ej kunde tvivle paa, at det forgiftede Klæde egentlig havde været ham tiltænkt, lod han Frakark og Helga betyde, at han ej vilde vide af deres Ophold i hans Rige, men at de ufortøvet skulde forføje sig bort. De forlode derfor Øerne med hele deres vidtløftige Familie, og begave sig først til Katanes, og siden længer op i Skotland til de Besiddelser, som Frakark der havde, og hvor de nu opholdt sig flere Aar. Blandt de

ligt, ja maaskee endog farligt, om Kvinderne havde væntet med Udførelsen af deres Plan til den næste Juul, om de endog havde haft Rolighed nok til at bie saa længe. Der bliver neppe engang Tid tilovers til en følgende Juul, thi da Haralds Død indtraf i 1127 eller 1128, og hans Tilbagekomst til Øerne neppe før 1125, men snarere i 1126, bliver der for den hele Mellemtid ikke stort mere end et Aar.

[1]) Orfjara eller Orfyri, nu Orfir, kaldes et Strøg af Rossø eller Mainland paa Nordvestsiden af den saakaldte Scalpa-Flow fra Midlands-Havnen yderst ved Spidsen mod Hoy til omtrent ved Waukmill. Stedet, hvor Jarlegaarden laa, paavises endnu ved Gaarden Swambuster.

[2]) Egentlig „Falden" eller Hovedtøjet, se ovf. I. 1. S. 108.

yngre Medlemmer af Familien, som de beholdt hos sig, og tildeels opfødde, nævnes Frakarks Dattersønner Olve Rosta og Thorbjørn Klerk, hendes Systerdatters, den forhen nævnte Audhilds, Søn Erik Slagbrelle, og Harald Jarls efterladte Børn, Erlend, der endnu var et Barn [1]), og Margrete, der allerede var voxen, eller nær derved [2]). Alle disse toge siden en indgribende Deel i Begivenhederne paa Øerne. Sandsynligviis havde de en stor Støtte i Frakarks Broder Ottar, der nu var Jarl i Thorsaa paa Katanes, og en saare mægtig Mand. Imidlertid nød man Fred og gode Dage paa Orknøerne. Paal Jarl var en stille, rolig Mand, som helst sad hjemme og ikke syntes om at drage i Leding; han talte ikke ofte eller meget paa Thingene, hvorfor han og fik hiint Tilnavn, „den umælende"; han lod andre raade med sig, var sindig og eftergivende mod Bønderne, og gavmild mod sine Venner. Derfor var han ogsaa meget afholdt af alle, og der var liden Udsigt til, at nogen ny Prætendent til Jarldømmet vilde finde venlig Modtagelse eller opnaa noget Parti for sig. Paal Jarl, der strax efter sin Tiltrædelse af Jarldømmet havde søgt at vinde den engelske Konges Gunst ved at sende ham flere værdifulde Foræringer [3]), lod det

---

[1]) I Udgaven af Orkneyingasaga kaldes Erlend „sunr hennar" som om han var Frakarks Søn, men det er aabenbart at „hennar" er fejlagtigt læst for „Haralds". Saaledes har ogsaa Thormod Torvesen forstaaet det, se Orcades S. 93.

[2]) Hun blev nemlig gift maaskee allerede i 1130, se nedenfor. At Harald Jarls Død maa henføres til Julen 1127 eller 1128, skjønnes deraf, at Kong Sigurd, som det nedenfor vil sees, om Sommeren eller Høsten 1129 forlenede Ragnvald Kale med Halvdelen af Orknøerne mod Paal Jarl, hvilket deels viser, at Harald da allerede var død, deels tyder hen paa, at Efterretningen om hans sørgelige Død, der maa have vakt megen Opsigt, ikke kan være kommen til Norge tidligere end i det højeste et Aar forud, eller om Vaaren 1128. Der er nemlig liden eller ingen Sandsynlighed for, at Kong Sigurd skulde have nølet med at besætte Haralds Plads, eller Ragnvald med at paastaa sin Ret til Magnus's Arv, især da Paal Jarl neppe kan have staaet saa særdeles godt anskreven hos Kongen. Men saa tidligt, som Decbr. 1126, kan man vel neppe heller sætte Haralds Død, thi da bliver Tiden for Sigurd Slembedjakns Ophold ved hans Hof for kort.

[3]) Villjam af Malmsbury V. 409. Da Villjam tidligere i sit Skrift (III. 260) omtaler Kong Eystein som endnu levende, hvilket Sted saaledes ikke kan være skrevet senere end i det aller sildigste ved Slutningen af 1122 eller Begyndelsen af 1123, inden hvilken Tid Efterretningen om Eysteins Død dog vel maa have naaet Villjam, skulde det synes, som om Paal allerede var Jarl paa Orknøerne i Aaret 1122 eller 1123. Aldeles nødvendigt er det dog ej at antage dette, da det deels ikke er usandsynligt, at Villjam kan have skrevet sin 5te Bog senere end sin 3die, deels nok kan være muligt, at Notitsen om Paal er senere indsat af ham. Imidlertid kan den heller ikke vel være yngre end 1125, med hvilket Aar hans Historia novella begynder. Man kan saaledes lige fuldt henføre Haakon Jarls Død og hans Sønners

visstnok fremdeles være sig magtpaaliggende at sikre sig hans Venskab, medens det derimod ingensteds udtrykkeligt omtales, at han søgte Beskyttelse hos Kong Sigurd, eller endog stod i nærmere Forbindelse med ham: en Omstændighed, der maaskee har bidraget til, at denne ej længe efter Haralds Død gav ham en ny Medbejler.

64. Kale af Agder, ophøjet til Jarl over Orknøerne under Navn af Ragnvald. Magnus Jarl erkjendes for Helgen.

Denne Medbejler var **Kale**, en Søn af Magnus Jarls Syster Gunnhild i hendes Egteskab med den mægtige Lendermand **Kol Kalessøn** paa Agder, om hvilken der allerede ovenfor er talt [1]). Den vise Kol indlod sig ikke paa at hevne sin Svogers Død mod den mægtige Haakon Jarl, eller paa at gjøre noget Forsøg mod hans Sønner, saa længe disse endnu vare populære; men han sad hjemme paa sine Gaarde paa Agder, ventende paa den belejlige Tid. Imidlertid voxede hans Søn Kale op til en smuk og haabefuld Yngling. Han var velvoxen, af middels Højde, med lysebruunt Haar, en Mester i alle Legemsfærdigheder, men især en ypperlig Skald, saa at hans Vers endog anføres som Mønstre blandt de fornemste Skaldes Frembringelser; han var behagelig og jevn i Omgang, og vandt derfor Yndest hos alle, med hvem han kom i Berørelse. Han opholdt sig deels hjemme hos Faderen, deels hos sin Frænde Salmund, en Søn af den i Anglesey-Slaget faldne Sigurd Sneis. Salmund ejede Gaarde paa Øster-Agder, og var en meget anseet Mand; paa denne Tid beklædte han Gjaldkere-Embedet i Tunsberg. I sine tidligere Ynglingsaar foretog Kale efter de Tiders Skik flere saakaldte Handelsrejser, men hvorved dog Tilfredsstillelse af Videlyst og Erhvervelse af større Dannelse, end den som kunde opnaaes hjemme, var Hovedformaalet for unge Mænd af saa fornem Æt som Kale. Den første af disse Rejser, som han foretog allerede i sit 16de Aar, gjaldt England, og blev af væsentlig Betydning for hans senere Livsbane saa vel som for Norges politiske Forhold i den følgende Tid. Thi i Staden Grimsby ved Humberen, hvor Skibet landede, og hvor der dengang plejede at komme en Mængde Mennesker fra Norge, Orknøerne, Skotland og Syder-Øerne, traf han en ung Irlænder ved Navn **Gilchrist**, der spurgte ham om mangt-

---

Sukcession til omkring 1123. Færre end 7 eller 8 Aar i det mindste kan man neppe antage for Haakon Jarl, efter Magnus's Drab 1115, til først at tilbringe nogle Aar hjemme, derpaa at rejse til Rom og Jerusalem, og siden at forbedre Lovgivningen og vinde Popularitet.

[1]) Se ovf. S. 526. Der siges ej, naar Kale blev fød. Da hans Forældre bleve gifte 1099, kunde han være fød 1100. Og stort senere kan man neppe heller sætte hans Fødsel.

og meget fra Norge, og holdt sig særdeles meget til ham, saa at de kom paa en meget fortrolig Fod; han betroede Kale under Taushedsløfte, at han var en Søn af Magnus Barfod, at hans egentlige Navn var **Harald**, og at hans Moder nu opholdt sig paa Syderøerne. Han spurgte Kale, hvorledes man vilde modtage ham i Norge, om han kom did; og Kale sagde at Kong Sigurd sandsynligviis vilde tage vel imod ham, hvis andre ikke lagde til værste for ham. Gilchrist og Kale gave hinanden ved Afskeden gjensidige Foræringer, og lovede at staa hinanden bi, hvor de næste Gang maatte støde sammen [1]). Vi ville i det følgende see, hvorledes Gilchrist, om hvem der allerede i det foregaaende er talt, omsider efter nogle Aars Forløb virkelig kom til Norge, og hvorledes han da i Kale og hans mægtige Frænder fandt ivrige Tilhængere, hvis kraftige Understøttelse han fornemmelig skyldte sin Anerkjendelse som Kongesøn og Ophøjelse paa Tronen. Paa Hjemrejsen fra England besøgte Kale Bergen, som hvor han opførte sig med megen Pragt, og stiftede et fortroligt Bekjendskab med den unge Lendermand Jon Peterssøn [2]), der ligeledes hørte til en af Landets fornemste Ætter, da han nemlig var en Sønnesøn af den tidligere omtalte Serk i Sogn.

Efter at have tilbragt flere Somre paa lignende Rejser, men Vintrene deels hjemme, deels hos Salmund Sigurdssøn, drog Kale en Sommer (1127) til Throndhjem, ved hvilken Lejlighed han besøgte den bekjendte Dolls- eller Dolsteenshule paa Søndmøre, og viste sin Uforfærdethed ved selv anden at svømme over en med Vand opfyldt Kløft, der sperrede Vejen i det Indre af Hulen [3]). Paa Tilbagevejen anløb Skibet Bergen, hvor Kale tog ind i den samme Skytningsstue, hvor han forrige Gang havde gjort Bekjendskab med Jon Peterssøn, nemlig i en Gaard der tilhørte en anseet Enke. Her traf han ogsaa denne Gang Jon Peterssøn, tilligemed mange andre, og der herskede alskens Lystighed, men som dog — hvad der i de Tider endnu var sædvanligt — let udartede til Raadhed og fremkaldte Slagsmaal. En Aften, da Jon og Kale havde forføjet sig til Sængs, men mange endnu sad efter og drak,

---

1) Orknøyingasaga S. 152. Der tales her kun om Syderøerne som Gilchrists eller hans Moders Hjem; i Harald Gilles Saga Cap. 147 nævnes ligeledes kun Syderøerne som Haralds Hjemstavn, hvorimod Snorre, Harald Gilles Saga Cap. 33, og Fagrskinna Cap. 250 nævner Irland, se nedenfor. Om Gilchrist se ovf. S. 559.

2) Jon Peterssøn siges at være en Søn af Peter Serkssøn fra Sogn, og Helga, en Datter af Haarek fra Setre, sandsynligviis i Setersdalen. Om Serk i Sogn og hans Æt, der nedstammede fra den aurlandske, se ovf. S. 177, 452, 511. Serk deeltog med Magnus Barfod i hans Vesterhavstog 1098.

3) Om Dolsteenshulen se Urda I. 206—208. Strøms Søndmøres Beskr. II. 447.

kom det ved slig Lejlighed saare almindelige, men farlige Samtale-Emne paa Bane, at sammenligne anseede og bekjendte Mænd; fornemmelig drejede Talen sig om, hvo der var de ypperste Lendermænd i Norge. Brynjulf, en af Jon Peterssøns Folk, paastod at denne saa vel med Hensyn til Byrd, som til Dygtighed, maatte kaldes den fornemste af alle de yngre Lendermænd søndenfor Stad. Haavard, en af Kales Staldbrødre, paastod derimod at Salmund Sigurdssøn i alle Dele kunde maale sig med Jon, og at Vikverjerne vel endog vilde give ham Fortrinnet for denne. Herover blev der megen ivrig og højrøstet Tale, og da de vare beskjenkede, gik det snart til Haandgribeligheder. Haavard løb op, fik fat paa en Stok, og gav Brynjulf dermed et Slag i Hovedet, saa at han faldt besvimet til Jorden. Medens hans Venner vare beskjeftigede med ham, blev Haavard af sine Kammerater i Stilhed skaffet bort fra Stuen, og ind til Kale, som øjeblikkelig fik en Mand til at ro afsted med ham, for at bringe ham syd til Alvidra [1]), til en Prest ved Navn Richard, hvilken Kale kjendte og nu lod anmode om, at han vilde beholde Haavard hos sig, indtil Kale selv kom efter. Da Haavard var kommen til Grøningesund lidt nordenfor Bukken, et Par Miles Vej søndenfor Bergen, gik han med sin Følgesvend op paa Land, og lagde sig til at sove paa et afsides Sted, i den Tanke, at man ikke længer vilde søge efter dem. Men imidlertid var Brynjulf kommen til sig selv, og havde beklaget sig for Jon Peterssøn over det forefaldne, idet han fortalte at Haavard allerede var skaffet til Side; øjeblikkelig havde Jon sendt Brynjulf afsted med ti Mand paa et Rofartøj for at indhente Haavard, og endnu i Daggry kom de til Grøningesund. Der saa de en Baad ligge paa Fjæren, og Brynjulf, som antog at at Ejermændene maaskee kunde give dem noget Besked om Haavard, gik i Land med sine Folk for at opsøge dem. Han traf Haavard selv, just som denne og hans Ledsager vare vaagnede, og uden videre lod han dem begge dræbe. Derpaa vendte Brynjulf tilbage til Bergen, og berettede Jon hvad der var forefaldet. Snart blev det bekjendt over hele Byen, og Kale tog det meget ilde op. Der blev imidlertid underhandlet om Forlig, og da Jon tilbød Kale Selvdom for hans eget Vedkommende, med Forbehold af Kongens og de egentlige Eftermaalsmænds Ret, modtog Kale dette Tilbud, saa at Sagen paa denne Maade nogenledes blev bilagt, uden at dog det spendte Forhold mellem ham og Jon ophørte.

Da Kale siden kom hjem til sin Fader, og fortalte ham alt sammen, misbilligede denne at hans Søn havde modtaget noget Forlig, før end man

---

[1]) Dette Alvidra kan ej være Alvidra eller Alver ved Alverstrømmen, nordenfor Bergen, men maa være at søge et Steds paa Vejen sydefter fra Bergen.

havde forespurgt sig hos Salmund. „Du" sagde han, „var her kun berettiget til at mægle Forlig mellem de egentlige Parter, og om det var din Huuskarl, der var bleven dræbt, vilde Salmund ikke have baaret sig saaledes ad". Kale erkjendte sin Fejl og beklagede at hans Fader ej havde været tilstede for at kunne hjelpe ham med sine vise Raad. Han undskyldte sig med at Salmund dog ikke egentlig havde lidt nogen Skaar i sin Ære, fordi han selv havde modtaget den Hæder, der særskilt var bleven ham tilbudt; desuden, sagde han, havde han jo slet ikke sluttet noget Forlig med Brynjulf eller modtaget Bøder af ham, hvorved han kunde have paadraget sig nogen Forpligtelse til at skaane ham. Efter megen Samtale frem og tilbage om denne Sag besluttede de at sende Bud til Salmund, for at underrette ham derom. Han begav sig strax til Kol for at raadslaa om, hvad der var at gjøre. Kol meente at man skulde lade Jon tilspørge, om han ønskede Forlig; Salmund derimod, saa vel som den dræbte Haavards Broder Hallvard, vilde kun høre om Hevn. Kol fik dem dog til at føje sig efter hans Forslag, imod at han lovede Salmund, ikke at opgive Sagen førend denne havde faaet al ønskelig Fyldestgjørelse. Der sendtes nu Mænd til Jon med hiin Forespørgsel. Men han vægrede sig bestemt ved at bøde for en Mand, der, som han sagde, ved sine egne Gjerninger havde uhelget sig. Nu indvendte Kol ikke længer noget imod alvorligere Forholdsregler, og spurgte Hallvard om han havde Lyst til at søge Hevn for sin Broder, skjønt det maaskee var forbundet med ikke ubetydelig Fare. Hallvard var strax rede. Kol lod ham i al Stilhed drage til Sogn, og foreskrev ham nøje, hvorledes han skulde bære sig ad. Han skulde tage ind hos en af Kols gamle Venner, ved Navn Une, der boede i Nærheden af Jons Gaard, og i flere Henseender havde haft Ulemper af denne mægtige og overmodige Mands Naboskab; han skulde levere Une 6 Mark Sølv, med den Hilsen fra Kol, at han maatte gjøre sit Bedste for at skaffe ham Lejlighed til at fælde enten Brynjulf eller en anden af Jons Huusfolk, hvis Tab vilde gaa denne lige saa nær. Lykkedes det, skulde Une hemmeligt sende Hallvard til Kols Ven og Frænde, den mægtige **Kyrpinga-Orm** [1]), der med sine Sønner **Agmund Dreng** og **Erling** boede paa Stødle i Søndhordeland: da vilde han være uden al Fare. Dog skulde han ogsaa i saa Fald paalægge Une at sælge sin Gaard og flytte hen til Kol, da Opholdet i Jons Nærhed ej længer vilde være raadeligt for ham. Hallvard begav sig afsted, og fulgte nøje Kols Raad. Han kom en Aften til Une, uden at navngive sig, og tog Plads i Skaalen blandt de øvrige, der sad omkring Ilden og samtalede. Han

[1]) Om Kyrpinga-Orm, Søn af Svein paa Gerde og Ragna, Orm Jarls Datter, se ovf. S. 453. Erling, hans yngste Søn, var for øvrigt paa denne Tid kun et Barn, som man af det følgende vil se.

spurgte nøje efter de ypperste Mænd paa den Kant, og Une nævnte strax Jon som den fornemste, baade formedelst hans Byrd og hans overmodige Færd; „har I ikke“, spurgte han listigt, „haft Prøver derpaa syd i Landet?“ Hallvard svarede intet dertil. Da man skiltes ad for at gaa til Sengs, tog Une den Fremmede afsides, og spurgte ham om han ej var Hallvard. Denne benegtede det i Førstningen, saa længe endnu andre Folk vare inde; men da de vare ene, tilstod han det, leverede Une Pengene, og fremførte Anmodningen fra Kol. Une var strax villig til at hjelpe ham, og underrettede ham om at Brynjulf netop vilde komme der paa Gaarden den næste Morgen for at hente en Pige, med hvem han stod i Kjærlighedsforstaaelse. Ved denne Lejlighed maatte han da passe sit Snit, og overfalde ham. Tidligt den følgende Morgen skjulte Une Hallvard i en Stald, der stod ikke langt fra Huusdøren. Det varede ej længe, førend Brynjulf kom, og kaldte paa Pigen, at hun skulde gjøre sig rejsefærdig. Hun kom og bragte sit Tøj, hvilket Brynjulf bandt sammen for hende, medens hun var inde for at sige Husets Folk Farvel. Brynjulf havde lagt sine Vaaben fra sig saa længe, men just som Pigen var gaaet ind, og han var beskjeftiget med at snøre Bylten sammen, sprang Hallvard frem, gav Brynjulf Banesaar, og smuttede ind i Stalden igjen uden at nogen fik Øje paa ham. Da Pigen kom ud og saa sin Elsker ligge dræbt, løb hun ind med Forfærdelsesskrig, og var nær ved at falde i Afmagt. Une løb ud og raabte at man strax skulde sætte efter den lejede Snigmorder, thi en saadan maatte den Fremmede have været: han sendte ufortøvet Bud til Jon om det forefaldne, og saaledes undgik han al Mistanke om Deelagtighed i Sagen. Men da Tummelen havde lagt sig og alle vare hver paa sin Kant, gik Une til Stalden, hvor Hallvard imidlertid havde holdt sig skjult, lod ham komme ud, og sendte ham efter Aftale til Stødle, hvor han ankom i god Behold. Kyrpinga-Orm sendte ham derpaa videre til Agder, hvor Kol og Salmund modtoge ham med Glæde over at Planen saa vel var lykkets.

Det forefaldne rygtedes snart vidt og bredt, og det varede ikke længe, førend man gjettede eller erfarede den sande Sammenhæng. Jon ærgrede sig meget, men det varede dog et heelt Aar førend han kunde gjøre noget derved. Den næste Vinter (1128) henimod Juul drog han afsted med 30 Mand, foregivende at han vilde besøge sin Morbroder Olaf i Setersdal, Haareks Søn. Hid kom han ogsaa, og blev vel modtagen, men aabenbarede da for Olaf at hans egentlige Hensigt var at hjemsøge Salmund, for at hevne Brynjulfs Drab. Olaf fraraadte ham det, men forgjæves; da medgav han ham 30 Mand af sine egne Folk, saa at Jon nu havde en Skare af 60 Mand, med hvilke han fortsatte Vejen til Lands ned gjennem Setersdalen og videre til Øster-Agder, for at komme ufor-

varende over Salmund og Kol. Men imidlertid havde Une, strax efter Jons Afreise, skyndt sig til Stødle, og derfra til Kol, hvor han kom ved Juletid, og meldte, at de snart kunde vente sig et Overfald af Jon. Kol sendte strax Spejdere rundt om for at holde Øje med Jon, og begav sig selv til Salmund; begge samlede Folk til sig, og oppebiede nu Jons Ankomst, vel forberedte. Da Spejderne meldte at Jon nærmede sig, droge de ham imøde og mødte ham ved en Skov. Her kom det til en Kamp, men da Kol og Salmund vare langt mandsterkere, fik de fuldstændig Overhaand; Jon mistede mange Folk og maatte flygte til Skovs, selv haardt saaret i Foden. Han kom ikke hjem førend ved Faste-Tiden, og hans Saar lægedes saa daarligt, at han siden den Tid haltede og kaldtes „Jon Fot", ligesom hans Færd i det hele taget ansaaes uhæderlig. Til Hevn derfor lod han den følgende Sommer to af Kols Frænder dræbe.

Kort efter disse Begivenheder kom Kong Sigurd til Tunsberg[1]). Sagen blev ham forebragt, og han lod strax begge Parter indstevne til sig, for at faa en Fejde bilagt, der allerede vistnok hørte til Sjeldenheder i Landet, og som, længere fortsat, turde komme til at forstyrre Freden i en meget videre Kreds. Kol, Salmund og Jon indfandt sig, ledsagede af deres Venner, og efter nogle Underhandlinger kom man overeens om at lade Kongen afgjøre Sagen. Begge Parter forpligtede sig gjensidigt til at føje sig efter Kongens Kjendelse. Han dømte, efter Overlæg med de forstandigste Mænd, saaledes: at de tvende første Drab skulde gaa op imod hinanden; at Jons Overfald paa Kol og Salmund, saa vel som hans Saar, skulde gaa op imod de paa begge Sider faldne Mænds Drab; at de øvrige Saar paa begge Sider skulde gaa op imod hinanden, lige for lige, og hvad der var mere paa een Side, skulde udjevnes ved Bøder. Derhos bestemte Kongen, at til nøjere Befæstelse af Enigheden og Venskaben mellem begge Parter skulde Jon Petersøn egte Kols Datter Ingerid. Endelig overdrog Kongen ved denne Lejlighed den Halvdeel af Orknøerne, som Magnus Jarl tidligere havde besiddet, til hans Systersøn Kale Kolssøn, og ophøjede ham til Jarl, idet han derhos forandrede hans Navn og kaldte ham **Ragnvald** efter Ragnvald Brusessøn, hvilken Kales Moder Gunnhild erklærede for den ypperste af alle de Jarler, der havde været paa Øerne, og hvis Navn derfor troedes at ville bringe Lykke. Hensigten med Forliget opnaaedes fuldkommen, thi fra den Tid af vare de fordums Fiender fortrolige Venner, og stode hinanden redeligt bi i alle deres Foretagender[2]).

---

[1]) Det var nemlig ud paa Høsten 1129, og Kongen tilbragte, som vi nedenfor ville se, den sidste Sommer eller Høst i Tunsberg eller rettere paa Gaarden Sæm, den følgende Vinter (1129—30) i Oslo. Tunsberg nævnes desuden forhen i Sagaen som den By, hvor Salmund var Gjaldkere.

[2]) Orknøyingasaga S. 152—170.

Kale, eller som han nu hed, Ragnvald Jarl, kunde dog endnu ikke paa nogle Aar tage sit Jarldømme i Besiddelse, da det krævede betydelige Forberedelser at træde op mod den af Ørnes Befolkning saa afholdte Paal Jarl, der nu efter Haralds Død var Eneherre over Ørne, og ikke var til Sinds, med det Gode at afstaa Halvdelen deraf. Imidlertid var Ragnvalds kloge Fader neppe uvirksom i at bearbejde Gemytterne til hans Fordeel, og i Stilhed paa mange Maader at berede ham Vejen. Dette fortælles ikke udtrykkeligt, men man kan allerde næsten paa Forhaand være overbeviist derom, og et ikke utydeligt Vink derom indeholdes desuden i en liden Beretning, som, rigtignok i en langt anden Hensigt, meddeles i den legendariske Saga om Magnus Jarl. Biskop Villjam var, som vi have seet, en ivrig Modstander af Troen paa Magnus Jarls Hellighed, og vilde intet vide deraf. Men en Sommer, fortælles der, gjorde han en Rejse øster til Norge i nogle nødvendige Ærender, og paa Hjemvejen om Høsten holdtes han formedelst Storm og Modvind saa længe ved Hjaltland, at han begyndte at frygte for at han ej vilde komme hjem til sit Biskopssæde førend næste Vaar. Da spurgte Styrmanden ham, om han ikke vilde erkjende Magnus Jarls Hellighed, hvis han næste Søndag kunde synge Messe i sit Hjem. Da Biskoppen lovede dette, lagde Uvejret sig strax, en føjelig Vind blæste op, og næste Søndag var Biskoppen hjemme, hvor da han og alle de øvrige, som der siges, priste Gud og den hellige Martyr Magnus Jarl. Efter nogles Fortælling skal han dog ikke have samtykket i at man tog Jarlens Been op af Jorden, førend han med eet blev slagen med Blindhed i Kirken, saa at han ej kunde finde Udgangsdøren, og da, angrende sin Vantro og med Bøn til Gud om at maatte finde Magnus Jarls Grav, omsider famlede sig frem til den, kastede sig ned paa den og lovede at lade hans Levninger optage, hvis han fik sit Syn igjen. Strax da han havde sluttet sin Bøn, heder det, blev han atter seende. Han sammenkaldte nu et talrigt Møde af de forstandigste og gjæveste Mænd paa Ørne til Christkirken i Birgsaa; paa dette Møde bleve Magnus's Been optagne, vaskede og prøvede i indviet Ild. Og da de bestode Prøven, bleve de lagte i et Skriin, og satte over Alteret. Dette var St. Luciæ Dag (13 Decbr.), 20 Aar efter Jarlens Drab (1135). Naar man betænker, at Ragnvald, der hidtil havde været ganske fremmed for Orknøboerne, egentlig ikke havde andet at bygge paa og sætte op mod Paal Jarls Magt og Popularitet, end sin Morbroder Magnus Jarls Hellighed og den Glands, som derved gik over paa ham selv, kan man umuligt tvivle paa at en saa klog Mand som hans Fader Kol har forsøgt alt, hvad der stod i hans Magt, for at faa hiin Tro udbredt og Helligheden anerkjendt, især da han selv strax efter gav Ragnvald det Raad, højtideligen at anraabe sin hellige Frænde om Lykke. Un-

der disse Omstændigheder bliver Biskop Villjams Reise til Norge og pludselige Omstemning med Hensyn til St. Magnus, ser Aar efter Ragnvalds Ophøjelse til Jarl, og netop samme Aar, da Ragnvald, som vi i det følgende ville see, gjorde Alvor af at fremsætte sin Fordring, heel mistænkelig. Hvilke hans „nødvendige Ærender" vare, siges ikke; men at han under sit Ophold i Norge har haft en Sammenkomst med Kol, er bleven vunden af denne, og med ham har aftalt de nødvendige Forholdsregler for at faa Magnus's Hellighed anerkjendt, ligesom Einar Thambarskelve og Biskop Grimkell i sin Tid, som man maa formode, forberedede Anerkjendelsen af St. Olafs, bliver mere end sandsynligt [1]).

65. Kong Sigurds ulykkelige Sindstilstand. Folkets Overbærenhed med hans Fejltrin.

Den nys beskrevne Ufred og Fejde mellem trende mægtige Lendermænd var maaskee den eneste Urolighed af noget alvorligere Slags, der forefaldt under Sigurds Regjering, thi ellers herskede der Fred og gode Aaringer, saa at hans Tid var en herlig Tid for Landets Indbyggere [2]). Dette har vel bidraget meget til at forsone Folket med hans mange og store Fejl, hvilke man, som det synes, godmodigt tilskrev den Sindssvaghed, der stundom kom over ham. Sagaerne have meddeelt os enkelte Træk af denne hans ulykkelige Sindsforfatning, hvilken han, som man tydeligt kan see, var sig fuldkommen bevidst, og som derfor aabenbart udøvede en nedtrykkende Virkning paa hans lysere Mellemrum. Det hændte sig saaledes, fortælles der, en Pintsedag, da han sad i sit Højsæde, med Dronning Malmfrid ved Siden, og omgiven af talrige Venner og Gjester, at hans Mænd med Ængstelse og Skræk bemerkede Vanviddet at komme over ham. Han kastede vilde, rullende Blik rundt om i Salen og paa Gjesterne: da tog han med eet den kostbare, med Guldbogstaver beskrevne Bog, som han selv havde bragt med sig fra Constantinopel, betragtede Dronningen, og sagde: „hvor meget der dog kan forandre sig i et Menneskes Levetid! Da jeg kom til Landet, ejede jeg tvende Ting, der tyktes mig de bedste, nemlig denne Bog her og Dronningen [3]). Nu derimod

[1]) Magnus Jarls Saga, Tillægget, S. 534. Det bør ogsaa merkes, at Villjam siden sin Anerkjendelse af Magnus's Hellighed viste Paal Jarl aabenbar Kulde, medens han tidligere synes at have været ham meget hengiven.

[2]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 59, Snorre Cap. 41.

[3]) Heraf skulde det visstnok synes, som Dronningen allerede havde været med, da han kom tilbage fra sin Udenlandsreise; men at dette neppe kan have været Tilfældet, er allerede ovenfor viist (S. 594). De Ord, der ovenfor lægges i Kongens Mund, bør derfor ej tages bogstaveligt, men kun henføres til de første Aar efter hans Hjemkomst.

tykkes mig den ene værre end den anden; Dronningen veed ikke, hvor fæl hun er, thi et Gedehorn staar ud fra hendes Hoved, og jo bedre jeg fandt hende da, des værre finder jeg hende nu. Bogen her duer til intet". Med disse Ord kastede han Bogen hen paa Ilden, der brandt paa Gulvet, og slog Dronningen paa Kinden. Hun græd, dog, som der siges i Beretningen, mere over Kongens Sindssvaghed, end over Fornærmelsen mod hende. Men foran Kongen stod en ung Kjertesvend, ved Navn **Ottar Birting**, som just den Dag havde Opvartning, liden af Væxt, men net i sit Væsen, sorthaaret og sortsmusket, hvoraf han fik hiint Tilnavn [1]). Han løb til, rev Bogen af Ilden, og holdt den hos sig, medens han talte for Kongen saaledes: „anderledes er det nu, Herre, end da du sejlede med Pragt og Herlighed til Norge, og alle dine Venner hastede dig imøde med Glæde, erkjendende dig med Ærefrygt for deres Konge. Nu ere Sorgens Dage komne over os, thi til denne herlige Højtid have mange af dine Venner indfundet sig, men kunne ikke være glade formedelst din bedrøvelige Tilstand. Gjør nu saa vel, gode Herre, at modtage dette mit Raad: glæd med din Blidhed først Dronningen, mod hvem du har forbrudt dig saa haardt, og derpaa alle Høvdinger, Hirden, dine Venner og Tjenestemænd!" „Hvad", sagde Kongen, „tør du din stygge Huusmandssøn, af den ringeste Herkomst, give mig Raad?" Med disse Ord sprang han op, drog Sverdet, og hævede det truende mod ham med begge Hænder. Men Ottar stod rank, uden at forandre en Mine, eller endog at blunke. Da lod Kongen den flade Klinge af Sverdet, hvis Egg han havde vendt mod hans Hoved, sagte falde ned paa hans Skulder, og satte sig ned uden at mæle et Ord. De øvrige Tilstedeværende taug ligeledes stille. Nu begyndte Kongen at see sig om, med èn roligere Mine end før, og tog endelig saaledes til Orde: „Seent prøver man dog sine Folk, hvordan de egentlig ere. Her inde sidde mine bedste Venner, Lendermænd, Stallarer, Skutelsvende og alle de ypperste Mænd i Landet, men ingen handlede saa vel imod mig som denne Maalsvend, hvilken I vistnok ansee ringe i Sammenligning med eder. Denne Svend er Ottar Birting: han viste mig størst Kjærlighed. Her kom jeg, en Vanvittig, og vilde forspilde mit Klenodie; han frelste det, saa at det ej tog Skade; derhos frygtede han ej for Døden, men talte godt for mig, og føjede sine Ord saaledes, at jeg følte mig hædret derved, medens han undgik at berøre, hvad der kunde forøge min Vrede, skjønt han nok kunde have haft Grund dertil. Hans Tale var saa kraftig, at ingen af de her tilstedeværende havde kunnet tale bedre; jeg løb op i Raseri, og lod som jeg vilde hugge ham, men han var saa kjek at in-

[1]) Birtingr, af bjartr, klar, lys; Tilnavnet var enten givet ham i Spøg, for Modsætningens Skyld, eller og maaskee formedelst hans sorte, lynende Øjne.

gen Frygt kunde sees paa ham. Jeg holdt derfor inde, thi han var for god til at dø for sin Dyds Skyld. Men nu skulle og mine Venner vide, hvorledes jeg agter at belønne ham. Hidtil var han Kjertesvend; nu skal han være Lendermand, og hvad der ej er mindre, han skal allerede fra nu af være den ypperste af Lendermændene. Gak derfor, Ottar, til Sæde hos Lendermændene, og gjør ikke længer Opvartning!" Ottar blev siden en højt anseet og berømmelig Mand [1]).

En anden Gang, fortælles der, sad Kongen en Fredags Aften med mange fornemme Mænd, men i en yderst mørk Stemning. Paa Drotsetens Spørgsmaal, hvad han befalede til Aftensmad, svarede han: „hvad andet end Kjød?" Og saadan Skræk stod der af ham, at ingen vovede at gjøre Indvendinger og forestille ham at det var Fredag, uagtet alle bleve ilde tilmode. Man satte sig til Bords, og Retterne kom ind, aller først varmt Kjød. Alle sad tause og bedrøvede, indtil Aslak Hane, en liden, rask Mand af ringe Herkomst, som havde været udenlands med Kong Sigurd, vovede at spørge: „Herre, hvad er det som ryger saa paa Disken foran eder?" „Hvad vilde du, Aslak, at det skulde være, eller hvad tror du det er", sagde Kongen. „Jeg tror", svarede Aslak, „at det er, hvad jeg ønskede det ej var, nemlig Kjød". „Og om nu saa var", spurgte Kongen. Da svarede Aslak: „det er sørgeligt at vide, at en Konge skal bære sig saa ilde ad, efter at have indlagt sig saa megen Hæder af sin Rejse og mange andre gode Gjerninger: da du steg op af Jordans Flod efter at have badet dig i det samme Vand, hvor Guds egen Søn blev døbt, lovede du ganske andet, end at æde Kjød paa Fastedage: du gik derfra med Palme i Haanden og Kors paa Brystet. Hvis ringere Mænd gjorde sig skyldige i slige Overtrædelser, vilde de fortjene store Revselser. Men din Hird er daarligere besat end man skulde vænte og det burde være, siden der ej skal findes nogen anden til at hæve sin Stemme herimod, end en ubetydelig og fattig Karl som jeg". Kongen sad taus, rørte ikke ved Kjødet, og kort efter bød han at bære Kjødfadene bort; i deres Sted sattes Mad frem, som passede til Dagen. Efterhaanden blev Kongen muntrere, efter som det led hen i Maaltidet og han drak. Nogle raadede Aslak til at flygte bort. „Nej", sagde han, „jeg veed ikke hvad det skulde gavne mig, thi Kongen kan jo altid, om han vil, lade mig dræbe; just nu er det godt for mig at dø, da jeg har udrettet, hvad jeg ønskede, at afholde Kongen fra at begaa en Synd". En af de følgende Aftener kaldte Kongen Aslak til sig, og spurgte ham, hvo der havde faaet ham til at ytre sig saa frit mod sin Konge i mange Folks Paahør. „Ingen, Herre, uden jeg selv", svarede Aslak. „Du er vel nysgjerrig efter at vide, hvad Løn du

---

[1]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 42, Snorre Cap. 29.

tykkes mig at fortjene for din Djervhed", sagde Kongen. „Vil du lønne mig godt", var Aslaks Svar, „da tager jeg derimod med Glæde; hvis ikke, da bliver det din Sag". Da sagde Kongen: „Lønnen bliver maaskee ikke saa god, som du fortjener: jeg vil give dig tre Gaarde, fordi du, mod Forventning, var den, der frelste mig fra at begaa en Synd, og ej mine Lendermænd, der dog have mig saa mange Velgjerninger at takke" [1]).

Disse Handlinger og Ytringer af Kongen vise noksom, hvor dybt han følte sin Ulykke, og hvorledes han dog selv midt i sit Vanvid ej var uimodtagelig for sindig og fornuftig Tiltale, der endog stundom formaaede at bringe ham ganske til sig selv. Vi see derfor ogsaa, at han paa en vis Maade gjorde det til Pligt for sine Omgivelser at tale ham til Rette, og hvorledes han drog dem til Ansvar, naar det ej skede. Dette var imidlertid en farlig Sag, naar han var paa sit Værste, og som oftest har man vel paa andre Maader søgt at bringe ham til Fornuft. Der fortælles saaledes, en Juleaften, da Sigurd sad til Bords med sin Hird og mange Høvdinger, at han, som hiin Fredag, forlangte Kjød, uagtet hans Mænd gjorde ham opmerksom paa at det ej var Skik i Norge at spise Kjød Juleaften. Men da lod man bringe ind varmt Kjød af en Nise: Kongen stak med Kniven deri, men tog intet deraf. Nu forlangte han, at man skulde bringe ham en Kvinde. Uden at indvende noget bragte man et Fruentimmer ind, men som var saa hæsligt og modbydeligt, at Kongen, efter nærmere at have betragtet hende, bød hende med Væmmelse at pakke sig bort [2]). Lignende Tildragelser have vel oftere fundet Sted, og de, der vare om Kongen, have vist ikke sjelden haft mange Ubehageligheder at døje. Desto smukkere Vidnesbyrd er det om deres, saa vel som det hele Folks Lojalitet, at Sagaen, hvis Beretninger umiskjendeligt afspejle den almindelige Stemning, omtaler hans Fejltrin med merkelig Skaansomhed og Tilbageholdenhed, som om de mere betragtedes med Medynk end med Harme. Det er vist, at han med alle sine Uelskværdigheder dog var Nationens Stolthed og Yndling. Hertil bidrog nu vel for en stor Deel den Hæder, han havde indlagt sig paa sin Udenlandsreise, og hvilken ligesom straalede tilbage paa det hele Folk, hvis Nationalforfængelighed derved smigredes; men han maa dog tillige i sine lysere Ojeblik have forstaaet at vinde sine Omgivelsers Kjærlighed og Hengivenhed, og især at gjøre sig yndet af Folket. I Kong Sigurds Dage, heder det i en gammel Sagaberetning, affattet neppe 60 Aar efter hans Død, havde man det godt, baade med Hensyn til Afgrøden og mange andre Herligheder, alene dette undtaget, at han saa vanskeligt kunde styre sit Sind, naar hiin Svaghed

---

[1]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 44. Snorre Cap. 31.

[2]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 45. Snorre Cap. 29.

kom over ham i hans sidste Dage. Dog tyktes han at være den dyrebareste og merkeligste af alle Konger, især formedelst sin Rejse. Han var ogsaa en Mand af et saare ærefrygtbydende Udvortes og meget høj, ligesom hans Fader og Forfædre. Han elskede sine Folk, og Folket ham, og han tilkjendegav sin Kjærlighed i denne Kvædling:

„Bønder mig tykkes de bedste,
bygget Land og Fred stande“ [1]).

Til at forsone Efterslægten med hans Minde bidrog vel ogsaa den Omstændighed, at hans egentlige Efterfølgers Herkomst var temmelig tvivlsom, saa at der vistnok gaves mange, der betragtede Sigurd — thi om hans unge Søns kortvarige Regjering kunde der neppe være Tale — som den sidste af hans berømmelige Æt.

66. Harald Gille kommer til Norge, og erkjendes for Kongens Broder.

Kong Sigurd lod, fortælles der, i Tillid til den Yndest, hvori han stod hos Folket, Kongedømmet i Norge tilsværge sin og Borghilds Søn **Magnus** allerede i sit levende Live [2]). Han synes derfor allerede at have anet Muligheden af, at Kronprætendenter vilde rejse sig mod ham. Det er heller ikke usandsynligt, at han har haft noget Nys om Tilværelsen af hiin **Gilchrist** eller **Harald**, der for Kale eller Ragnvald Jarl navngav sig som en Søn af Magnus Barfod; derpaa tyder ogsaa følgende Drøm, han skal have haft, og som ikke bærer Præg af at være senere Tiders Optegnelse. Det fortælles nemlig, at han i et af sine sidste Regjeringsaar, da han var til Vejtsle paa en af sine Gaarde, viste sig en Morgen saa alvorlig og eftertænksom, at hans Mænd frygtede for, at Vanviddet var kommen over ham, indtil de med Glæde fik høre, at han kun grublede over en Drøm, han havde haft om Natten. Det forekom ham, sagde han, som om han stod paa Jæderens Kyst, og saa langt ude i Havet noget sort, der kom flydende ind mod Land. Da det kom nærmere, viste det sig at være et Træ, hvis Grene vendte op, og hvis Rødder laa i Vandet. Da det stødte mod Land, gik det i mange Stykker, der drev vidt og bredt omkring, og i samme Øjeblik syntes han at see hele Norges Kyst, og i hver Vig Stykker af dette Træ, nogle store, nogle smaa. Han forklarede denne Drøm saaledes, at den bebudede at en Mand vilde komme til Norge og nedsætte sig der, hvis Efterkommere vilde sprede sig vidt og bredt

---

1) Ágrip, Cap. 49.

2) Ágrip Cap. 50. Hos Snorre, Cap. 33 omtales denne Ed som aflagt efter Haralds Prøve, hvilket er mindre sandsynligt.

om i Landet, men ikke alle med lige stor Lykke [1]). Noget efter, om Sommeren eller Høsten 1129, gjorde den unge Lendermand fra Søndmøre [2]), **Hallkell Huk**, Søn af Jon Smjørbalte, en Reise til Orknøerne og Sydersøerne. Der kom den forhen omtalte Irlænder [3]) **Gilchrist** til ham, og gjentog, hvad han havde sagt til Kale eller Ragnvald Jarl, at han var en Søn af Kong Magnus Barfod. Han medbragte denne Gang sin Moder, der bekræftede hans Udsagn, og sagde at hans rette Navn var **Harald**. Hallkell, enten nu fordi han fæstede Lid til dette Foregivende, eller fordi han haabede at vinde Fordeel ved at gjøre sig en Kongesøn forbunden, tog ham og Moderen til sig, og førte dem over til Norge, vistnok lidet anende, hvilken indgribende Virkning dette vilde udøve paa Landets fremtidige Skjebne. Han ledsagede dem strax til Kong Sigurd, der endnu opholdt sig i Tunsberg, eller rettere paa den nærliggende Kongsgaard **Sæm**. De fremførte deres Anliggende, og anholdt om at Harald maatte faa Tilladelse til at godtgjøre Rigtigheden af hvad han foregav om sin Herkomst. Da han ingen Vidner eller andre sædvanlige Beviismidler havde, var der kun Tale om Beviis ved **Jærnbyrd**, en betænkelig Sag, hvor det gjaldt et saa vigtigt Anliggende, som dette. Kongen gav heller ikke strax Svar paa Anmodningen, men raadførte sig først med sine Høvdinger og Raadgivere derom. Ragnvald Jarl holdt sit tidligere givne Løfte til Harald, ved nu, tilligemed sin Fader Kol og flere Lendermænd, at understøtte hans Andragende; andre henstillede Sagen til Kongens egen Afgjørelse; de fleste erklærede sig derimod. Kongen besluttede sig dog, forunderligt nok, til at indvilge Bønnen, hvad enten det nu var af Liberalitet og Samvittighedsfuldhed, eller fordi Harald havde vidst at indsmigre sig hos ham, eller af andre Hensyn, hvorom Sagaerne intet melde: han handlede her, heder det etsteds, mere efter sin Egensindighed, end efter forstandige Mænds Raad [4]); paa et andet Sted [5]) siges der, at det især var Kol og hans Søn Ragnvald, der fremmede Haralds Sag, og at de fandt Medhold af den nu fra Danmark tilbagekomne **Ingemar af Ask**, **Thjostulf Aalessøn**,

---

[1]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 46, Snorre Cap. 30. Endog i Morkinskinna, der er skreven i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede, findes denne Drøm omtalt fol. 31 a.

[2]) Snorre, Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 33. Der staar her kun „Møre", men da vi siden erfare at Hallkells Søn Jon boede i Fjordene, bliver det rimeligst at Hallkells Besiddelser laa deels her, deels i Nabofylket Søndmøre.

[3]) Irland nævnes kun i Fagrskinna Cap. 250, hos Snorre Cap. 33 og i Ágrip Cap. 50. I Orknøyingasaga og Hryggjarstykke omtales, som ovenfor nævnes, kun Sydersøerne, dog vel at merke, alene som hans Moders Opholdssted paa den Tid, Gilchrist var voxen, og søgte at gjøre sine Rettigheder gjeldende.

[4]) Morkinskinna l. c., Ágrip Cap. 50.

[5]) Orknøyingasaga Side 170.

og flere andre Lendermænd, der, som man maa formode, alle havde hjemme i Viken, Agder eller Oplandene. Sigurd lod nu Harald kalde til sig, og forkyndte ham, at det skulde staa ham frit for at føre Beviset, hvis han i Forvejen vilde aflægge Ed paa, at han ikke, om Beviset end lykkedes, vilde gjøre Fordring paa Kongedømmet i Norge, saa længe Kong Sigurd eller hans Søn Magnus var i Live. Ved denne Ed, heder det, vilde Kongen stadfæste den Ed, Folket tidligere havde aflagt ham, styrke sin Søns Kongedømme, forebygge Vaade og hindre Manddrab [1]). Harald svor Eden, og blev nu stedt til at aflægge Prøven, den haardeste, der nogensinde skal have været paalagt noget Menneske i Norge. Han skulde nemlig træde barfodet hen over syv [2]) gloende Plogjern. Mange fandt Prøven alt for haard, siden den nu kun gjaldt hans Herkomst, ikke Kongeværdigheden, hvilken han ved sin Ed havde fraskrevet sig. Den aflagdes i Fylkeskirken paa Sæm [3]). Harald vandrede, ledet af tvende Biskopper, hen over Jærnene, idet han paakaldte den hellige Kolumba, hans Hjemstavns fornemste Helgen. Magnus, Kong Sigurds Søn, var tilstede og sagde: „han træder just ikke modigt paa Jærnene". Men Sigurd svarede vred: „du taler ilde og grumt; han har skilt sig derved som en Mand". Da Harald havde traadt paa det sidste Jærn, kastede han sig i den Sæng, der efter Skik og Brug ved slige Lejligheder var redet ved Siden af Jærnene. Tre Dage efter bleve hans Fødder efterseede, og befundne ubrændte. Da erkjendte Sigurd ham nok saa venskabeligt for sin Broder (1129) og han kaldtes fra nu af **Harald Gille**; det sidste efter hans forrige Navn Gilchrist eller Gillechrist. Magnus derimod viste sig fiendtlig mod ham, og mange Høvdinger fulgte hans Exempel i at vise Harald Ringeagt og tilføje ham allehaande Fornærmelser. Hertil gav visselig Haralds fremmede Udseende, usædvanlige Dragt og Ukyndighed i det norske

---

[1]) Ágrip Cap. 50.

[2]) Ágrip og Snorre saa vel som Thjodrek Cap. 34 have „ni".

[3]) Det er kun Ágrip, som nævner Stedet, hvor Prøven aflagdes. Vel siges det ikke udtrykkeligt at den foregik i Kirken, men dette var altid Reglen for slige Akter. Den Kirke, hvor Harald aflagde denne for Norge saa skjebnesvangre Prøve, er saaledes endnu til; thi Sæms Kirke ved Jarlsberg er den selvsamme ældgamle Fylkeskirke, som omtales i den ældste vikske Christenret (se ovf. I. 2. S. 637.) Uagtet der i denne ej findes nogen udtrykkelig Bestemmelse om hvorledes der skulde forholdes ved Aflæggelsen af Jærnbyrd, maa man dog antage, at den samme Regel har gjeldt, som findes i den ældre Frostathingslovs Christenret, II. 45, hvor det udtrykkeligt heder, at Jærnbyrd skal aflægges paa Landet i Fylkeskirken, i Kjøbstad i en nærmere bestemt Kirke. Da nu Harald aflagde Prøven i Fylkeskirken nær ved Tunsberg, ikke i en af denne Bys Kirker, bliver det klart at Kongen, i hvis Følge ogsaa Harald var, ej opholdt sig i Staden selv, men paa Kongsgaarden Sæm, nu Jarlsberg.

Sprog rig Anledning. Han var høj og smal, havde lang Hals og langt Ansigt, sorte Øjne og Haar, var hurtig og vever i alle sine Bevægelser, og gik for det meste i korte, lette Klæder, paa irsk Viis. Men især gjorde man sig lystig over hans Sprog, thi Harald, hvis Modersmaal var gaelisk, talte daarligt norsk, stammede og radbrækkede Ordene. Saadan Spot tillod dog ikke Kong Sigurd, naar han var tilstede, men tog Harald altid i Forsvar, ligesom han overhoved fra det Øjeblik, han havde anerkjendt ham for sin Broder, stedse lod sig det være magtpaaliggende at vise ham den tilbørlige Agtelse som saadan. Denne Ridderlighed er et særdeles smukt Træk i Sigurds Charakteer, thi Harald kunde dog neppe være ham nogen velkommen Gjest[1]).

Hvorledes det ellers forholdt sig med Haralds Herkomst, om han virkelig var den, han gav sig ud for, eller kun var en Bedrager, er et Spørgsmaal, som nu neppe vil kunne besvares tilfredsstillende. Man har i de senere Tider været meget tilbøjelig til at ansee hans Foregivende for opdigtet, uden dog egentlig at kunne paaberaabe sig andet, end at han, for at bevise det, maatte tage sin Tilflugt til Jærnbyrd, der i sig selv var et Slags Bedrageri. Men dette Bedrageri udøvedes alene af Presterne, som vare i Besiddelse af Hemmeligheden derved; Lægfolkene nærede, i det mindste endnu paa Sigurds Tid, ingen Tvivl om at alt gik rigtigt til, og at det virkelig var et Mirakel, der frelste den uskyldige fra at brændes af Jærnet. Et Tilbud om at aflægge Jærnbyrdsprøven kan derfor snarere betragtes som Tegn paa inderlig Overbeviisning om sin Sags Retfærdighed, end som et Forsøg paa at ville tilsnige sig en utilbørlig Ret, eller undgaa en fortjent Straf. At Magnus Barfod under sit sidste temmelig langvarige Ophold i Irland har haft Kjærlighedsforstaaelser, ved hvilke han blev Fader til eet eller flere Børn, er ej alene ikke usandsynligt, men

[1]) Tiden, da Harald kom til Norge, angives sædvanligviis til 1126, uden at dog nogen Hjemmel derfor kan paapeges i Sagaerne. Tvertimod synes det efter disse, som om man nødvendigviis maa henføre hans Ankomst til Høsten 1129. Tydeligst udtrykker sig i saa Henseende Ágrip, der siger at Kongen meget snart (brátt) efter Haralds Anerkjendelse døde i Oslo. Af Orknøyingasaga seer man ogsaa, at han netop om Høsten 1129 opholdt sig i eller ved Tunsberg. Desuden omtales ikke i Orknøyingasaga Haralds Ankomst, førend efter Ragnvalds Ophøjelse til Jarl. Var han kommen før, maatte han ogsaa tidligere være kommen i en saadan Berørelse med Kol og Ragnvald, at det ej havde kunnet undgaa at omtales. Kongesagaerne selv nævne ingen bestemt Tid, men det heder dog endog om Drømmen, som Sigurd skal have haft angaaende Haralds Ankomst, at han havde den langt udi sin Regjeringstid (ofarlega á ævi Sigurðar konungs). Det eneste Sted, fra hvilket man skulde kunne slutte at Harald kom tidligere til Norge, er Thjodrek Munks Cap. 28, hvor der staar at Sigurd døde „faa Aar" efter at Harald havde aflagt Prøven. Men dette enkelte Udsagn, som let kan grunde sig paa urigtig Oversættelse, kan ej opveje de ovenfor anførte, bestemte Data.

maa endog, efter hvad man for Resten kjender til hans og de øvrige norske Kongers Liv paa hine Tider, ansees for utvivlsomt; der findes desuden, som allerede ovenfor paapeget, bestemte Antydninger til noget saadant. Men hvis nu Harald var Frugten af en saadan Kjærligheds-forstaaelse, og maaskee fød efter at Magnus var falden og Nordmændene havde forladt Irland, maatte det være ham eller hans Moder yderst vanskeligt, ja endog umuligt, at skaffe positive Beviser for hans Paternitet; de havde altsaa kun Jærnbyrden at tage deres Tilflugt til. Det synes neppe muligt, at en saa dristig Tanke som den, at udgive sig for en Søn af Kongen i et fremmed Land, og udsætte sig for de Farer, der vare forbundne med at fordre Anerkjendelse som saadan, skulde kunne opstaa hos en Irlænder, der ikke engang, som det synes, levede i nogen glimrende eller fremragende Stilling, og heller ikke, saa vidt vi af vore historiske Optegnelser kunne see, havde noget tidligere Exempel for sig i denne Henseende, hvis han ej havde følt sig dreven dertil af den Ærgjerrighed, som alene Visheden om at være udsprungen af en saa høj Herkomst kunde frembringe. Man kan vanskeligt tænke sig, at nogen Nordmand skulde have opsøgt ham og overtalt ham til at spille en saadan Rolle, for siden, hvis Planen lykkedes, at høste Fordeel af hans Venskab. Mistanken maatte, om saa var, nærmest falde paa Ragnvald Jarl, eller Kale, som han hed, da han i sit 16de Aar besøgte England og traf Harald i Grimsby. Men deels var Ragnvald da alt for ung til at udklække en saadan Plan, deels vilde han neppe have opsøgt en Søn af Magnus Barfod i England, men snarere i Irland eller Syderøerne, og endelig stod han, saa vel som hans Fader, paa en saa god Fod med Kong Sigurd, at de neppe kunde have nogen Fordeel af at opstille en falsk Prætendent. Hertil kom, hvad der især maa ansees afgjørende, at Kong Sigurd selv ikke synes at have næret nogen Tvivl om Rigtigheden af Haralds Paastand. Det havde staaet i hans Magt, at jage ham bort som en Landstryger og Bedrager, men tvertimod tog han godt imod ham, ja tilstedede ham endog mod sine fleste Raadgiveres Stemmer, og som det udtrykkeligt siges, af Egensindighed, Adgang til at aflægge Prøven. Det havde ligeledes staaet i hans Magt, ved den ham hengivne og forbundne Gejstligheds Hjelp, at faa Prøven til at løbe uheldigt af, ja man kan vel næsten endog antage, at hvis de Biskopper[1]), der bestyrede

[1]) Den ene af disse Biskopper var vel Biskoppen af Oslo (Peter), om hvem vi forøvrigt intet vide; den anden var rimeligviis Biskop Reinald i Stavanger, da han næst hiin var nærmest ved Haanden. Men om Reinald veed man, som det strax nedenfor vil sees, at han var bestikkelig, og derhos, i det mindste senere, en ivrig Tilhænger af Sigurds Søn Magnus og forhadt af Harald. Der er saaledes al Rimelighed for, at Kongen, om han havde villet det, i alle Fald vilde have kunnet faa ham til at forspilde Prøven for Harald.

Akten, havde været overbeviste om at Kongen ønskede at den skulde mislykkes, vilde de, endog uden noget Vink fra Kongens Side, have sørget for et saadant Udfald. Men det er langt fra, at Kongen synes at have næret dette Ønske; tvertimod viste han endog, som det lader, Omhed og Deeltagelse for Harald under Akten, og irettesatte, som vi have seet, sin egen Søn, da denne tillod sig en haanlig Bemerkning. At de fleste Stemmer ved den foreløbige Raadslagning hævede sig mod at stede Harald til Jærnbyrd, behøver ej at forklares som Tegn paa at man betvivlede Rigtigheden af hans Paastand, men kan tilskrives den Frygt, mange med Rette maatte nære for, at Haralds Anerkjendelse vilde have farlige Følger for Roligheden i Landet. I Sagaerne findes ingen Ytring, som tyder hen paa at Haralds Foregivende skulde være falskt; tvertimod siges der jo endog, at den Prøve, der paalagdes Harald, af mange ansaaes for vel streng; hvorved man dog rigtignok ogsaa maa have for Øje, at Sagaen blev skreven, da Haralds Ætlinger regjerede i Norge, og da det saaledes neppe gik an at nære Tvivl om deres Stamfaders retmæssige Adkomst til Tronen. Den danske Forfatter Saxo udtrykker sig noget mistænkeligere: det heder hos ham, at Harald, „ved det tydelige Mirakel, at han blev uskadt, da han med bare Fødder gik over gloende Jærnplader, bragte flere Nordmænd til at skjenke sin Paastand Tiltro". Men Saxos Ord ere saaledes satte paa Skruer, at det er vanskeligt at vide, om han virkelig har villet antyde nogen Mistanke, eller om han kun har søgt efter velklingende Udtryk [1]): det sidste er lige saa rimeligt som det første; og selv om det virkelig var Saxos Hensigt at kaste en Skygge paa hans Herkomst, maa man have for Øje at Saxo i det hele taget omtaler ham med kjendelig Ugunst [2]), og derfor vel i alle Dele var tilbøjelig til at antage det værste om ham. Det sandsynlige bliver derfor, at Harald virkelig var en Søn af Magnus Barfod. Man kan heller ikke, naar man nærmere betragter Forholdene, synderlig beklage hans Optagelse i den kongelige Familie. Vel var han selv fremmed for Folket og dertil uden Talenter eller udmerkede Egenskaber, men han var dog visselig bedre end Sigurds Søn Magnus, en

---

[1]) Saxos Ord lyde saaledes (13de Bog Side 652:) „Qui (d. e. Harald), quum se Magno, Hiberniæ populatore, procreatum astrueret, affirmationi suæ fidem divini examinis argumento præstare jussus, super candentes laminas nudatis plantis (nam id ab eo experimentum poscebatur) incessit; iisdemque nulla ex parte corruptioribus, complures Norvagiensium liquido incolumitatis miraculo ad assertionis suæ credulitatem perduxit." Ordet credulitas maa her ej oversættes ved „Lettroenhed", men kun ved „Tro", „det at tro paa".

[2]) Saxo siger saaledes om Harald, Side 660, at han næsten ingen Sindets Gave besad, undtagen Gavmildhed, men alene besad stor Legemsfærdighed, jvfr. de nedenfor anførte Steder.

overmodig, voldsom, til Drik hengiven, trættekjær og dertil pengegrisk Yngling, hos hvem alle slette Tilbøjeligheder synes at have faaet Raaderum, medens hans eneste Anbefaling kun var et smukt Udvortes [1]). Dette kan vel og have gjort sit til, at saa mange Lendermænd i Viken og Agder understøttede Harald. At voldsomme Tronkrige siden vilde udbryde mellem Haralds Ætlinger og forstyrre Landets Fred, kunde man da ikke forudsee, og kan heller ikke regnes Harald til Last. Men der maatte naturligviis gives mange, der, ligesom Saxo, betragtede ham som alle disse indvortes Kriges Ophav, og som derfor lagde ham for Had og betragtede ham som en Æventyrer, hvis Ophøjelse alene skyldtes et grovt Bedrageri [2]).

67. Kongehelles Forskjønnelse og Opkomst. Kong Sigurds Giftermaal med Cecilie.

Det erfares allerede af hvad der nu er omhandlet, at Kong Sigurd tilbragte den sidste Deel af sin Regjeringstid i Viken, som allerede fra først af havde hørt til hans Part af Riget, og hvor han derfor rimeligviis har haft sine fleste Venner og Bekjendte. Her valgte han, som det udtrykkeligt berettes, **Kongehelle** til sin egentlige Residens og Hovedstad [3]). Kongehelle havde allerede i lang Tid været en Kjøbstad; den omtales som saadan endog paa Harald Graafelds Tid [4]); men den fik først sin egentlige Opkomst ved Sigurd, der ophjalp den saaledes, at den ikke stod tilbage i Velmagt for nogen anden Stad i Landet. Allerede faa Aar efter hans Hjemkomst see vi ham beskjeftiget med store og omfattende Bygge-Arbejder i Staden. Vintren 1114—1115 tilbragte han nemlig, som der fortælles [5]), især i Kongehelle, som han forskjønnede og udvidede; han lod der opføre et stort Kastell af Torv og Steen, omgivet af en Grav. Han forordnede, at i Byen selv saa vel som alle de omliggende Hereder, skulde hver Mand, der havde fyldt sit 9de Aar, hvert Aar bringe til dette Kastell fem Vaabenstene eller fem Staure, fem Alen lange, og spidse

---

[1]) Harald Gilles Saga Cap. 1., jvfr. Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 51, Snorre Cap. 34.

[2]) Saxo siger om Harald, at han „ligesom et Lyn og Uvejr forstyrrede Norges ellers saa blomstrende Tilstand", og at „alle de norske Kriges Ødelæggelse kom fra hans Skjød". Den samme Mening deelte vistnok ogsaa mange Nordmænd.

[3]) Kong Sigurd, heder det udtrykkeligt i Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 48, satte sin Stol og Hovedstad, d. e. Hovedresidens, i Kongehelle.

[4]) Se ovenfor I. 2. Side 37, jvfr. Njaals Saga Cap. 6, hvor Kongehelle aabenbart nævnes som en By, da Rut Herjulfsson besøgte Dronning Gunnhild 963.

[5]) Snorre, Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 23, jvfr. ovenfor Side 657, 658.

i den ene Ende [1]). Indenfor Kastellets Mure lod han indrette en Kongsgaard, og bygge en Kirke, der vel var af Træ, men af udsøgte Materialier og særdeles smuk. Denne Kirke blev indviet til det hellige Kors's Kirke, og i den lod han hiin Spaan af det hellige Kors forvare, som han havde medbragt fra det hellige Land, uagtet han havde lovet under Ed, at nedlægge den i Christkirken i Nidaros. Paa Højalteret stilledes den prægtige Tavle af Erts og Sølv, som han havde ladet gjøre i Constantinopel; her opbevaredes ogsaa et Skriin, hvilket den danske Kongesøn Erik Eriksøn Emune, der siden blev Konge i Danmark, sendte ham, saa vel som hiin oftere omtalte Bog med Guldbogstaver, og et saakaldet Plenarium, ligeledes med Guldbogstaver, som Sigurd havde faaet af Patriarken i Constantinopel [2]). Kirken, der sædvanligviis kaldtes Kastelkirken, blev først indviet i Aaret 1127. Al denne Omhu, som han lod vederfares Kongehelle, havde vel tildeels sin Grund i hans Forkjærlighed for Staden eller denne Kant af Landet, men hans Hensigt var dog ogsaa aabenbart at indrette den til et fast Grændsepunkt og Værn mod Angreb [3]): i det mindste anføres det som Grund til at han brød sin Ed med Hensyn til den hellige Kors-Relikvie, at han troede at dennes Nærværelse ved Grændsen vilde tjene til Landets Værn [4]). Det lader ikke til, at Sigurd efter denne Tid oftere har besøgt det Nordenfjeldske. Hans Rejser indskrænkede sig, som det synes, for det meste til Viken, hvor vi finde ham deels i Tunsberg, deels i Oslo. Kun ved en enkelt, særegen Anledning finde vi ham i Gulathingslagen, og hvad der da foregik, var ikke skikket til at gjøre ham Opholdet der behageligt.

Mod Slutningen af sin Regjeringstid blev Sigurd nemlig aldeles ked af sin Dronning, Malmfrid, som han aldrig synes at have holdt synderlig af, og forelskede sig derimod i en anseet Mands Datter, ved Navn Cecilia. Han besluttede at forlade Dronningen, og holde Bryllup med Cecilia i Bergen, enten nu fordi Cecilias Fader boede i Nærheden, eller fordi han der troede at Sagen vilde gjøre mindre Opsigt blandt Malmfrids Beslægtede og Besvogrede i Sverige og Danmark. Han lod alle-

[1]) Snorre Cap. 40. Ved Vaabenstene forstaaes Stene, skikkede til at kaste ned paa en belejrende Fiende.

[2]) Egentlig skulde man fristes til at tro at dette, her kun hos Snorre (Cap. 40) omtalte, Plenarium var „Bogen"; men af Harald Gilles Saga Cap. 14, Snorre Cap. 11, jvfr nedenfor, sees det at de vare forskjellige, og at Bogen ligeledes opbevaredes i Kongehelle.

[3]) „Han sad som oftest der til Landets Forsvar", siges der udtrykkeligt hos Snorre, Cap. 40. Begivenhederne i Sverige og Danmark vare vistnok ogsaa af den Natur, at de kunde udkræve Kongens udeelte Opmerksomhed.

[4]) Dette siges udtrykkeligt i Ágrip, Cap. 87.

rede gjøre store Forberedelser til Bryllupsgildet, da Biskop **Magne** i Bergen erfarede hans Hensigt, og holdt det for sin Pligt at advare ham. Ledsaget af en Prest, ved Navn **Sigurd** — han blev siden Biskop i Bergen [1]) — gik Magne hen til Kongehallen, og lod Kongen bede om at komme ud. Kongen kom, med draget Sverd i Haanden, men tog ellers godt mod Biskoppen, og bad ham komme ind og sætte sig til Drikkebordet med ham. Biskoppen svarede: „mit Ærende er ganske andet: er det sandt, Herre, at I agter at forlade Dronningen, og tage en anden Kone?" „Ja det er sandt, Biskop", sagde Kongen, hvis Aasyn allerede begyndte at rødme og svulme. „Men hvorfor", spurgte Magne, „har I fundet for godt at gjøre saadant i vort Bispedømme, og derved krænke, saavel den hellige Kirkes guddommelige Love, som vor biskoppelige Værdighed? Jeg vil nu handle efter min Pligt, idet jeg paa Guds, St. Peter Apostels, og alle hellige Mænds Vegne forbyder eder dette utilbørlige Skridt". Biskoppen stod ganske rank, medens han talte disse Ord, med Hovedet noget forover, som om han var rede til at bøje Halsen frem, hvis Kongen vilde hugge til ham med det hævede Sverd. Presten Sigurd sagde siden, at Kongen forekom ham saa forfærdelig, da han hævede Sverdet med et bistert Blik paa Biskoppen, at han neppe kjendte til sig selv for Rædsel. Kongen gik ind i Hallen, uden at sige et Ord, men Biskoppen vendte tilbage til sin Gaard i en saa glad Stemning, at han hilsede leende paa hvert Barn, han mødte, og legede med Fingrene. Sigurd Prest spurgte ham, om han da ikke frygtede Kongens Vrede, og fandt det raadeligst at komme bort. Biskoppen svarede: „jeg tror neppe at han gjør mig noget, men om saa var, hvilken Død var da bedre end at lade Livet for den hellige Christendom? Jeg er nu glad, fordi jeg har gjort min Pligt, nemlig at forbyde, hvad der ej passer sig". Kort efter blev der megen Larm i Byen, thi Kongen brød op, for at drage til Stavanger og holde Bryllup der. Han tog med sig en Mængde Korn, Malt og Honning, der allerede var samlet til Bryllupskost, rejste til Stavanger, og gjorde der Forberedelser til Gildet. Biskop **Reinald** [2]) gik ligesom Magne til Kongen, spurgte ham, om han vilde tage en anden Hustru, medens Dronningen levede, og gjorde ham, da han bejaede det, lignende Forestillinger derimod. Men han sluttede med disse Ord: „maaskee I vil skjenke vor Kirke her store Gaver, og paa den Maade afbøde dette store Lovbrud mod Gud og os". Da sagde Kongen: „tag Pengene! langt ander-

[1]) Den her nævnte Sigurd Prest, der siden blev Biskop i Bergen, nævnes som saadan aller først 1140 og døde 1156. Han fulgte efter en vis Ottar, der igjen var Magnes umiddelbare Eftermand.

[2]) Om Biskop Reinald i Stavanger er der allerede ovenfor talt (S. 613, 915). Sagaerne anføre ej hans Navn ved denne Fortælling om Kong Sigurds andet Giftermaal, men kalde ham kun „den Biskop, som var der" (nemlig i Stavanger).

ledes handler J. end Biskop Magne". Biskoppen gik bort, modtog, som man maa slutte, den rige Gave, hvilken Biskopsstolen efter al Sandsynlighed skyldte sin egentlige Opkomst, og Kong Sigurd egtede Cecilia [1]). Men Reinalds Føjelighed skal ikke have huet Kongen bedre, end Magnes Strenghed. Efter denne Begivenhed, der synes at være indtruffen i Aaret 1128, kom Sigurd neppe mere til Bergen eller den vestlige Deel af Landet. Dronning Malmfrid begav sig sandsynligviis til sine Frænder i Danmark, hvor hun siden, som det nedenfor vil sees, egtede den danske Konge Erik Emune [2]). Hun havde i sit Egteskab med Sigurd kun et eneste Barn, en Datter, ved Navn **Christina**.

68. Uenighed mellem Kongesønnen Magnus og Harald Gille. Kong Sigurds Død.

Kong Sigurd, fortælles der, elskede sin nye Hustru særdeles højt. Men den Lykke, han nød ved hendes Side, formørkedes vist mangen Gang ved Tanken paa Biskop Magnes advarende Ord og den Fordømmelsesdom, Kirken havde udtalt over deres Forhold, ligesom vi og finde Tegn til at det Uvenskab, der herskede mellem hans Søn Magnus og hans nye aner-

[1]) Dette Giftermaal var vistnok kun det sædvanlige borgerlige, paa hvilket vi allerede have haft flere Exempler, uden kirkelig Vielse, men med de gamle, i Loven foreskrevne Ceremonier, og som i verdslig Henseende var fuldgyldigt nok, men af Gejstligheden kun betragtedes som Konkubinat. Et saadant Giftermaal var Harald Haardraades med Thora, (se ovenfor Side 180) og Ingebjørg Jarlemoders med den skotske Konge Mælkolm.

[2]) I Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 52. Snorre Cap. 39. I Sagaerne heder det udtrykkeligt, at dette Giftermaal sluttedes, „da det led ud paa Sigurds Regjeringstid"; det maa altsaa have været i de aller sidste Aar af denne. Nu er det vist, at han tilbragte Vintren 1129—30 paa Østlandet; og i Aaret 1127 var han vel endnu saa beskjeftiget med Kirkebygningen i Kongehelle og Forberedelsen til dens Indvielse, at han neppe da gjorde nogen Reise til Bergen. Aaret 1128 bliver derfor det rimeligste at gjette paa som det, hvori Giftermaalet fandt Sted. Nogle have antaget, at Malmfrid efter Sigurds nye Giftermaal vedblev at opholde sig i Norge. Navnlig slutter Thormod Torvesson det (III. S. 495) af Saxos Beretning (S. 647) om Erik Emunes Giftermaal med hende. Men her siges der kun at Erik egtede den norske Konge Magnus's Stifmoder Malmfrid, Norges forhenværende Dronning. Malmfrid, der neppe fulgte Sigurd paa hiin Rejse til Bergen, men vistnok blev tilbage i Kongehelle, havde meget let for at komme til Sverige eller Danmark, og det vilde saaledes være højst usandsynligt, om hun skulde have oppebiet Sigurds Tilbagekomst, eller dvælet en Dag længer i Norge, end Afrejsens Tilberedelser krævede, især da hun saa vel i Sverige som Danmark havde Frænder nok (se ovenfor Side 598 flg.), der kunde tage sig af hende, navnlig Dronning Margrete, hendes egen Moster og hendes Mands Stifmoder, der og formodentlig var den, som i sin Tid havde bragt Egteskabet mellem hende og Sigurd istand.

kjendte Broder Harald, forvoldte ham flere Ubehageligheder og fyldte hans Sind med mange Ængstelser over, hvorledes det vilde gaa efter hans Død. Thi han var langtfra blind for sin Søns Fejl, og synes at have næret alvorlige Bekymringer i dette Henseende. Han overholdt stedse at tage Harald i Forsvar mod hans, saa vel som mod alle andres, Fornærmelser, og det synes næsten endog som om han har faaet Harald kjær: maaskee denne klogeligen har smigret for ham, og føjet sig mere efter hans Ønsker, end den voldsomme, udsvævende Magnus. Saaledes fortælles der, at Harald sædvanligviis plejede at følge med Sigurd, naar denne, som det var hans Vane, gik tidligt til Sængs, medens Magnus derimod sad efter og drak med sine Kamerater. Lige fra først af, da Harald var bleven anerkjendt som Kongens Broder, havde han opholdt sig ved dennes Hof, uden at man dog i Begyndelsen havde viist ham synderlig Ærbødighed. Det gik saa vidt, at Folkene i Kongens Hird eller paa hans Skibe endog vovede ligefrem at fornærme ham, og da Harald engang noget vel voldsomt hevnede en saadan Fornærmelse paa en højbaaren Mand af den mægtige Sole-Æt, tog dennes Frænder fat paa Harald, og vilde hængt ham, hvis ej Kongen var kommen ham til Hjelp. Kongen tilkjendte da hans Fiender Fredløshedsstraf, hvilken han dog paa Fleres Forbøn eftergav, men han forbød strengt at tale fornærmelige Ord til Harald, og lod denne tage Plads blandt sine Skutelsvende [1]). Men derover blev Kon-

[1]) Denne Begivenhed fortælles, besynderligt nok, anderledes i Morkinskinna, Hrokkinskinna, Hryggjarstykke, end hos Snorre. Dog bestaar Forskjellen meest deri, at hines Beretning nævner ganske andre Personer, end Snorres. Begge Beretninger begynde med, at Kongen paa en Sørejse havde lagt ind i en Havn og at man fornøjede sig ved at svømme. Ifølge den første Beretning udmerkede en Mand ved Navn Jon sig ved sin Svømmefærdighed; der siges ikke, hvorfra han var, men det synes at underforstaaes, at han var fra Kongens eget Skib. Kongen, heder det, som en Stund havde ligget stille i Løftingen, mørk i Hu, løb med eet i Vandet, tog fat paa Jon, og dukkede ham flere Gange under, den sidste Gang saa længe, at Einar Skulesøn, der tilligemed en anden Mand, ved Navn Erlend Gapemund, havde staaet ved hans Leje, sagde til denne, at man burde komme Jon til Hjelp, og hindre Kongen fra at gjøre en Ulykke; Erlend, en sterk og rask Mand, løb da, uanseet at han derved udsatte sig for Kongens Vrede, ud i Vandet, greb fat paa Kongen, og holdt ham saa længe under, indtil han slap Jon, der bevidstløs blev bragt til Land, og længe maatte gnides, inden han kom til sig selv. Harald, der var ombord paa Kong Sigurds Skib, uden dog at nyde synderlig Agtelse, raadede siden Erlend til at flygte, da Kongen vist var ham vred, men Erlend sagde, at han kun vilde tilbringe Natten i Land. Harald sagde da til sin Skosvend, at han gjerne kunde ligge i hans Køje ombord i Skibet, medens han selv blev i Land med Erlend. Men en vis Lodin, der havde sin Køje nærmest Harald, en Mand af ringe Byrd, men med mange Indbildninger, og som ofte plejede at spotte Harald, spurgte Skosvenden, hvo der havde givet ham Lov til at sove mellem fornemme Folk, og jog ham bort. Sko-

gesønnen Magnus og hans Kamerater endnu mere forbitrede paa Harald, end før, og søgte enhver Lejlighed til at vælte sig ind paa ham. Denne troede de ret at have fundet en Aften i Oslo, da de havde overtalt Harald til at sidde efter ved Drikkebordet, i Stedet for, som sædvan-

svenden gik til Harald og klagede for ham; Harald gik vred ud paa Skibet, og agtede ej paa Lodins Klæder, men stødte til dem. Lodin tiltalte ham groot, Harald drog Sverdet og gav ham et Hug i Armen. Morgenen efter savnede Kongen Erlend Gapamund; Einar Skulesson sagde at han ej vidste ret, hvor han var, men spurgte, om Kongen vilde lade ham nyde Fred; Kongen vilde intet love, og Einar kvad i den Anledning et Vers, der anføres; imidlertid blev Erlend hentet, og Kongen roste og belønnede ham for hans Rasthed og for den Hengivenhed, han havde viist ham, ved at hindre ham fra at gjøre en ond Gjerning. Siden spurgte han, hvad Tummel der havde været paa Skibet den forrige Aften, fik Lodins og Haralds Strid at vide, og irettesatte Lodin haardt. — Snorre derimod nævner i Stedet for Jon en islandsk Mand fra et nærliggende Handelsskib; i Stedet for Einar Skulesson og Erlend Gapamund nævner han Sigurd Sigurdsson, utvivlsomt Lendermanden Sigurd fra Hvitastein (se ovenfor Side 651), der efter at have ytret sin Ængstelse for at Kongen vilde gjøre en Ulykke, og beklaget, at ikke Dag Eilifsson (om ham se ovenfor Side 456) var tilstede, selv kaster sig i Vandet, og faar Kongen til at slippe den anden; Kongen forbyder nu, ifølge Snorre, Sigurd at komme for sine Øjne, og denne gaar op i Land, hvor flere, hvoriblandt Harald, længer ud paa Aftenen fornøje sig ved allslags Leg. Harald byder sin Skosvend gjøre hans Køje tilrette; Skosvenden lægger sig selv i Køjen, efter længe at have ventet forgjeves paa Harald, men den, der bliver vred over at han vover at lægge sig mellem fornemme Folk, er her ej Lodin, men Svein Rimhildssøn eller Knutssøn, en Søn af Knut Sveinssøn (se ovenfor Side 452) paa Sole. Ifølge Snorre slaar Svein Skosvenden til Blods, Harald hugger siden til Svein, og dennes Frænder stimle til, gribe ham og ville hænge ham, da Sigurd Sigurdssøn, trods Kongens Forbud, løber ombord, og beder Kongen hjelpe sin Broder Harald, som Nygerne ville hænge. Kongen frelser Harald, dømmer Svein og alle hans Kamerater fredløse, men eftergiver siden Straffen; Sigurd Sigurdssøn beder han aldrig forlade ham. — Her er det vanskeligt nok at afgjøre, hvilken Beretning er den retteste. Morkinskinnas, der ogsaa følges af Hrokkinskinna og Hryggjarstykke (Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 49, 50) synes vel at maatte ligge Begivenheden nærmere end Snorres, og vinder derhos et Slags Bestyrkelse ved Einar Skulessøns Vers. Men paa den anden Side synes den Omstændighed, at Snorre, uagtet han, som man af andre Data seer, kjendte hine Kongesagaer, dog her finder sig foranlediget til at afvige fra dem, at vidne om overvejende Grunde, der maa have bestemt ham dertil. Det er øjensynligt, at den første Beretning, der for en Deel drejer sig om Skalden Einar Skulessøn, nærmest maa have været opbevaret blandt dennes Slægtninger, altsaa maaskee paa Island; den anden derimod, som kun nævner norske Lendermænd, maa have været gængse i Norge, og Snorre maa under sit Ophold her have erfaret den. Den er unegtelig bedre affattet, og har en sandsynligere Gang, end hiin, hvorhos det maa merkes, at det anførte Vers af Einar Skulessøn ikke just kan siges, ligefrem at sigte til Begivenheden, saa at det gjerne kunde have været anvendt ved en anden Lejlighed, og siden urigtigt henført til

og flere andre Lendermænd, der, som man maa formode, alle havde hjemme i Viken, Agder eller Oplandene. Sigurd lod nu Harald kalde til sig, og forkyndte ham, at det skulde staa ham frit for at føre Beviset, hvis han i Forvejen vilde aflægge Ed paa, at han ikke, om Beviset end lykkedes, vilde gjøre Fordring paa Kongedømmet i Norge, saa længe Kong Sigurd eller hans Søn Magnus var i Live. Ved denne Ed, heder det, vilde Kongen stadfæste den Ed, Folket tidligere havde aflagt ham, styrke sin Søns Kongedømme, forebygge Vaade og hindre Manddrab [1]). Harald svor Eden, og blev nu stedt til at aflægge Prøven, den haardeste, der nogensinde skal have været paalagt noget Menneske i Norge. Han skulde nemlig træde barfodet hen over syv [2]) gloende Plogjern. Mange fandt Prøven alt for haard, siden den nu kun gjaldt hans Herkomst, ikke Kongeværdigheden, hvilken han ved sin Ed havde fraskrevet sig. Den aflagdes i Fylkeskirken paa Sæm [3]). Harald vandrede, ledet af tvende Bisköpper, hen over Jærnene, idet han paakaldte den hellige Kolumba, hans Hjemstavns fornemste Helgen. Magnus, Kong Sigurds Søn, var tilstede og sagde: „han træder just ikke modigt paa Jærnene". Men Sigurd svarede vred: „du taler ilde og grumt; han har stilt sig derved som en Mand". Da Harald havde traadt paa det sidste Jærn, kastede han sig i den Sæng, der efter Skik og Brug ved slige Lejligheder var redet ved Siden af Jærnene. Tre Dage efter bleve hans Fødder efterseede, og befundne ubrændte. Da erkjendte Sigurd ham nok saa venskabeligt for sin Broder (1129) og han kaldtes fra nu af **Harald Gille**; det sidste efter hans forrige Navn Gilchrist eller Gillechrist. Magnus derimod viste sig fiendtlig mod ham, og mange Høvdinger fulgte hans Exempel i at vise Harald Ringeagt og tilføje ham allehaande Fornærmelser. Hertil gav visselig Haralds fremmede Udseende, usædvanlige Dragt og Ukyndighed i det norske

---

[1]) Ágrip Cap. 50.

[2]) Ágrip og Snorre saa vel som Thjodrek Cap. 34 have „ni".

[3]) Det er kun Ágrip, som nævner Stedet, hvor Prøven aflagdes. Vel siges det ikke udtrykkeligt at den foregik i Kirken, men dette var altid Reglen for slige Akter. Den Kirke, hvor Harald aflagde denne for Norge saa skjebnesvangre Prøve, er saaledes endnu til; thi Sæms Kirke ved Jarlsberg er den selvsamme ældgamle Fylkeskirke, som omtales i den ældste vikske Christenret (se ovf. I. 2. S. 637.) Uagtet der i denne ej findes nogen udtrykkelig Bestemmelse om hvorledes der skulde forholdes ved Aflæggelsen af Jærnbyrd, maa man dog antage, at den samme Regel har gjeldt, som findes i den ældre Frostathingslovs Christenret, II. 45, hvor det udtrykkeligt heder, at Jærnbyrd skal aflægges paa Landet i Fylkeskirken, i Kjøbstad i en nærmere bestemt Kirke. Da nu Harald aflagde Prøven i Fylkeskirken nær ved Tunsberg, ikke i en af denne Bys Kirker, bliver det klart at Kongen, i hvis Følge ogsaa Harald var, ej opholdt sig i Staden selv, men paa Kongsgaarden Sæm, nu Jarlsberg.

Sprog rig Anledning. Han var høj og smal, havde lang Hals og langt Ansigt, sorte Ojne og Haar, var hurtig og vever i alle sine Bevægelser, og gik for det meste i korte, lette Klæder, paa irsk Viis. Men især gjorde man sig lystig over hans Sprog, thi Harald, hvis Modersmaal var gaelisk, talte daarligt norsk, stammede og radbrækkede Ordene. Saadan Spot tillod dog ikke Kong Sigurd, naar han var tilstede, men tog Harald altid i Forsvar, ligesom han overhoved fra det Ojeblik, han havde anerkjendt ham for sin Broder, stedse lod sig det være magtpaaliggende at vise ham den tilbørlige Agtelse som saadan. Denne Ridderlighed er et særdeles smukt Træk i Sigurds Charakteer, thi Harald kunde dog neppe være ham nogen velkommen Gjest[1]).

Hvorledes det ellers forholdt sig med Haralds Herkomst, om han virkelig var den, han gav sig ud for, eller kun var en Bedrager, er et Spørgsmaal, som nu neppe vil kunne besvares tilfredsstillende. Man har i de senere Tider været meget tilbøjelig til at ansee hans Foregivende for opdigtet, uden dog egentlig at kunne paaberaabe sig andet, end at han, for at bevise det, maatte tage sin Tilflugt til Jærnbyrd, der i sig selv var et Slags Bedrageri. Men dette Bedrageri udøvedes alene af Presterne, som vare i Besiddelse af Hemmeligheden derved; Lægfolkene nærede, i det mindste endnu paa Sigurds Tid, ingen Tvivl om at alt gik rigtigt til, og at det virkelig var et Mirakel, der frelste den uskyldige fra at brændes af Jærnet. Et Tilbud om at aflægge Jærnbyrdsprøven kan derfor snarere betragtes som Tegn paa inderlig Overbeviisning om sin Sags Retfærdighed, end som et Forsøg paa at ville tilsnige sig en utilbørlig Ret, eller undgaa en fortjent Straf. At Magnus Barfod under sit sidste temmelig langvarige Ophold i Irland har haft Kjærlighedsforstaaelser, ved hvilke han blev Fader til eet eller flere Børn, er ej alene ikke usandsynligt, men

[1]) Tiden, da Harald kom til Norge, angives sædvanligviis til 1126, uden at dog nogen Hjemmel derfor kan paapeges i Sagaerne. Tvertimod synes det efter disse, som om man nødvendigviis maa henføre hans Ankomst til Høsten 1129. Tydeligst udtrykker sig i saa Henseende Ágrip, der siger at Kongen meget snart (brátt) efter Haralds Anerkjendelse døde i Oslo. Af Orknøyingasaga seer man ogsaa, at han netop om Høsten 1129 opholdt sig i eller ved Tunsberg. Desuden omtales ikke i Orknøyingasaga Haralds Ankomst, førend efter Ragnvalds Ophøjelse til Jarl. Var han kommen før, maatte han ogsaa tidligere være kommen i en saadan Berørelse med Kol og Ragnvald, at det ej havde kunnet undgaa at omtales. Kongesagaerne selv nævne ingen bestemt Tid, men det heder dog endog om Drømmen, som Sigurd skal have haft angaaende Haralds Ankomst, at han havde den langt udi sin Regjeringstid (ofarlega á ævi Sigurðar konungs). Det eneste Sted, fra hvilket man skulde kunne slutte at Harald kom tidligere til Norge, er Thjodrek Munks Cap. 28, hvor der staar at Sigurd døde „faa Aar" efter at Harald havde aflagt Prøven. Men dette enkelte Udsagn, som let kan grunde sig paa urigtig Oversættelse, kan ej opveje de ovenfor anførte, bestemte Data.

maa endog, efter hvad man for Resten kjender til hans og de øvrige norske Kongers Liv paa hine Tider, ansees for utvivlsomt; der findes desuden, som allerede ovenfor paapeget, bestemte Antydninger til noget saadant. Men hvis nu Harald var Frugten af en saadan Kjærligheds-forstaaelse, og maaskee fød efter at Magnus var falden og Nordmændene havde forladt Irland, maatte det være ham eller hans Moder yderst vanskeligt, ja endog umuligt, at skaffe positive Beviser for hans Paternitet; de havde altsaa kun Jærnbyrden at tage deres Tilflugt til. Det synes neppe muligt, at en saa dristig Tanke som den, at udgive sig for en Søn af Kongen i et fremmed Land, og udsætte sig for de Farer, der vare forbundne med at fordre Anerkjendelse som saadan, skulde kunne opstaa hos en Irlænder, der ikke engang, som det synes, levede i nogen glimrende eller fremragende Stilling, og heller ikke, saa vidt vi af vore historiske Optegnelser kunne see, havde noget tidligere Exempel for sig i denne Henseende, hvis han ej havde følt sig dreven dertil af den Ærgjerrighed, som alene Visheden om at være udsprungen af en saa høj Herkomst kunde frembringe. Man kan vanskeligt tænke sig, at nogen Nordmand skulde have opsøgt ham og overtalt ham til at spille en saadan Rolle, for siden, hvis Planen lykkedes, at høste Fordeel af hans Venskab. Mistanken maatte, om saa var, nærmest falde paa Ragnvald Jarl, eller Kale, som han hed, da han i sit 16de Aar besøgte England og traf Harald i Grimsby. Men deels var Ragnvald da alt for ung til at udklække en saadan Plan, deels vilde han neppe have opsøgt en Søn af Magnus Barfod i England, men snarere i Irland eller Syderøerne, og endelig stod han, saa vel som hans Fader, paa en saa god Fod med Kong Sigurd, at de neppe kunde have nogen Fordeel af at opstille en falsk Prætendent. Hertil kom, hvad der især maa ansees afgjørende, at Kong Sigurd selv ikke synes at have næret nogen Tvivl om Rigtigheden af Haralds Paastand. Det havde staaet i hans Magt, at jage ham bort som en Landstryger og Bedrager, men tvertimod tog han godt imod ham, ja tilstedede ham endog mod sine fleste Raadgiveres Stemmer, og som det udtrykkeligt siges, af Egensindighed, Adgang til at aflægge Prøven. Det havde ligeledes staaet i hans Magt, ved den ham hengivne og forbundne Gejstligheds Hjelp, at faa Prøven til at løbe uheldigt af, ja man kan vel næsten endog antage, at hvis de Biskopper [1]), der bestyrede

[1]) Den ene af disse Biskopper var vel Biskoppen af Oslo (Peter), om hvem vi for øvrigt intet vide; den anden var rimeligviis Biskop Reinald i Stavanger, da han næst hiin var nærmest ved Haanden. Men om Reinald veed man, som det strax nedenfor vil sees, at han var bestikkelig, og derhos, i det mindste senere, en ivrig Tilhænger af Sigurds Søn Magnus og forhadt af Harald. Der er saaledes al Rimelighed for, at Kongen, om han havde villet det, i alle Fald vilde have kunnet faa ham til at forspilde Prøven for Harald.

Akten, havde været overbeviste om at Kongen ønskede at den skulde mislykkes, vilde de, endog uden noget Vink fra Kongens Side, have sørget for et saadant Udfald. Men det er langt fra, at Kongen synes at have næret dette Ønske; tvertimod viste han endog, som det lader, Omhed og Deeltagelse for Harald under Akten, og irettesatte, som vi have seet, sin egen Søn, da denne tillod sig en haanlig Bemerkning. At de fleste Stemmer ved den foreløbige Raadslagning hævede sig mod at stede Harald til Jærnbyrd, behøver ej at forklares som Tegn paa at man betvivlede Rigtigheden af hans Paastand, men kan tilskrives den Frygt, mange med Rette maatte nære for, at Haralds Anerkjendelse vilde have farlige Følger for Roligheden i Landet. I Sagaerne findes ingen Ytring, som tyder hen paa at Haralds Foregivende skulde være falskt; tvertimod siges der jo endog, at den Prøve, der paalagdes Harald, af mange ansaaes for vel streng; hvorved man dog rigtignok ogsaa maa have for Øje, at Sagaen blev skreven, da Haralds Ætlinger regjerede i Norge, og da det saaledes neppe gik an at nære Tvivl om deres Stamfaders retmæssige Adkomst til Tronen. Den danske Forfatter Saxo udtrykker sig noget mistænkeligere: det heder hos ham, at Harald, „ved det tydelige Mirakel, at han blev uskadt, da han med bare Fødder gik over gloende Jærnplader, bragte flere Nordmænd til at skjenke sin Paastand Tiltro". Men Saxos Ord ere saaledes satte paa Skruer, at det er vanskeligt at vide, om han virkelig har villet antyde nogen Mistanke, eller om han kun har søgt efter velklingende Udtryk [1]): det sidste er lige saa rimeligt som det første; og selv om det virkelig var Saxos Hensigt at kaste en Skygge paa hans Herkomst, maa man have for Øje at Saxo i det hele taget omtaler ham med kjendelig Ugunst [2]), og derfor vel i alle Dele var tilbøjelig til at antage det værste om ham. Det sandsynlige bliver derfor, at Harald virkelig var en Søn af Magnus Barfod. Man kan heller ikke, naar man nærmere betragter Forholdene, synderlig beklage hans Optagelse i den kongelige Familie. Vel var han selv fremmed for Folket og dertil uden Talenter eller udmerkede Egenskaber, men han var dog visselig bedre end Sigurds Søn Magnus, en

[1]) Saxos Ord lyde saaledes (13de Bog Side 652:) „Qui (d. e. Harald), quum se Magno, Hiberniæ populatore, procreatum astrueret, affirmationi suæ fidem divini examinis argumento præstare jussus, super candentes laminas nudatis plantis (nam id ab eo experimentum poscebatur) incessit; iisdemque nulla ex parte corruptioribus, complures Norvagiensium liquido incolumitatis miraculo ad assertionis suæ credulitatem perduxit." Ordet credulitas maa her ej oversættes ved „Lettroenhed", men kun ved „Tro", „det at tro paa".

[2]) Saxo siger saaledes om Harald, Side 660, at han næsten ingen Sindets Gave besad, undtagen Gavmildhed, men alene besad stor Legemsfærdighed, jvfr. de nedenfor anførte Steder.

overmodig, voldsom, til Drik hengiven, trættekjær og dertil pengegrisk Yngling, hos hvem alle slette Tilbøjeligheder synes at have faaet Raaderum, medens hans eneste Anbefaling kun var et smukt Udvortes[1]). Dette kan vel og have gjort sit til, at saa mange Lendermænd i Viken og Agder understøttede Harald. At voldsomme Tronkrige siden vilde udbryde mellem Haralds Ætlinger og forstyrre Landets Fred, kunde man da ikke forudsee, og kan heller ikke regnes Harald til Last. Men der maatte naturligviis gives mange, der, ligesom Saxo, betragtede ham som alle disse indvortes Kriges Ophav, og som derfor lagde ham for Had og betragtede ham som en Æventyrer, hvis Ophøjelse alene skyldtes et grovt Bedrageri[2]).

67. Kongehelles Forskjønnelse og Opkomst. Kong Sigurds Giftermaal med Cecilie.

Det erfares allerede af hvad der nu er omhandlet, at Kong Sigurd tilbragte den sidste Deel af sin Regjeringstid i Viken, som allerede fra først af havde hørt til hans Part af Riget, og hvor han derfor rimeligviis har haft sine fleste Venner og Bekjendte. Her valgte han, som det udtrykkeligt berettes, **Kongehelle** til sin egentlige Residens og Hovedstad[3]). Kongehelle havde allerede i lang Tid været en Kjøbstad; den omtales som saadan endog paa Harald Graafelds Tid[4]); men den fik først sin egentlige Opkomst ved Sigurd, der ophjalp den saaledes, at den ikke stod tilbage i Velmagt for nogen anden Stad i Landet. Allerede faa Aar efter hans Hjemkomst see vi ham beskjeftiget med store og omfattende Bygge-Arbejder i Staden. Vintren 1114—1115 tilbragte han nemlig, som der fortælles[5]), især i Kongehelle, som han forskjønnede og udvidede; han lod der opføre et stort Kastell af Torv og Steen, omgivet af en Grav. Han forordnede, at i Byen selv saa vel som alle de omliggende Hereder, skulde hver Mand, der havde fyldt sit 9de Aar, hvert Aar bringe til dette Kastell fem Vaabenstene eller fem Staure, fem Alen lange, og spidse

---

[1]) Harald Gilles Saga Cap. 1., jvfr. Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 51, Snorre Cap. 34.

[2]) Saxo siger om Harald, at han „ligesom et Lyn og Uvejr forstyrrede Norges ellers saa blomstrende Tilstand", og at „alle de norske Kriges Ødelæggelse kom fra hans Skjød". Den samme Mening deelte vistnok ogsaa mange Nordmænd.

[3]) Kong Sigurd, heder det udtrykkeligt i Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 48, satte sin Stol og Hovedstad, d. e. Hovedresidens, i Kongehelle.

[4]) Se ovenfor I. 2. Side 37, jvfr. Njaals Saga Cap. 6, hvor Kongehelle aabenbart nævnes som en By, da Rut Herjulfssøn besøgte Dronning Gunnhild 963.

[5]) Snorre, Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 23, jvfr. ovenfor Side 657, 658.

i den ene Ende [1]). Indenfor Kastellets Mure lod han indrette en Kongsgaard, og bygge en Kirke, der vel var af Træ, men af udsøgte Materialier og særdeles smuk. Denne Kirke blev indviet til det hellige Kors's Kirke, og i den lod han hiin Spaan af det hellige Kors forvare, som han havde medbragt fra det hellige Land, uagtet han havde lovet under Ed, at nedlægge den i Christkirken i Nidaros. Paa Højalteret stilledes den prægtige Tavle af Erts og Sølv, som han havde ladet gjøre i Constantinopel; her opbevaredes ogsaa et Skriin, hvilket den danske Kongesøn Erik Eriksøn Emune, der siden blev Konge i Danmark, sendte ham, saa vel som hiin oftere omtalte Bog med Guldbogstaver, og et saakaldet Plenarium, ligeledes med Guldbogstaver, som Sigurd havde faaet af Patriarken i Constantinopel [2]). Kirken, der sædvanligviis kaldtes Kastelkirken, blev først indviet i Aaret 1127. Al denne Omhu, som han lod vederfares Kongehelle, havde vel tildeels sin Grund i hans Forkjærlighed for Staden eller denne Kant af Landet, men hans Hensigt var dog ogsaa aabenbart at indrette den til et fast Grændsepunkt og Værn mod Angreb [3]): i det mindste anføres det som Grund til at han brød sin Ed med Hensyn til den hellige Kors-Relikvie, at han troede at dennes Nærværelse ved Grændsen vilde tjene til Landets Værn [4]). Det lader ikke til, at Sigurd efter denne Tid oftere har besøgt det Nordenfjeldske. Hans Rejser indskrænkede sig, som det synes, for det meste til Viken, hvor vi finde ham deels i Tunsberg, deels i Oslo. Kun ved en enkelt, særegen Anledning finde vi ham i Gulathingslagen, og hvad der da foregik, var ikke skikket til at gjøre ham Opholdet der behageligt.

Mod Slutningen af sin Regjeringstid blev Sigurd nemlig aldeles ked af sin Dronning, Malmfrid, som han aldrig synes at have holdt synderlig af, og forelskede sig derimod i en anseet Mands Datter, ved Navn Cecilia. Han besluttede at forlade Dronningen, og holde Bryllup med Cecilia i Bergen, enten nu fordi Cecilias Fader boede i Nærheden, eller fordi han der troede at Sagen vilde gjøre mindre Opsigt blandt Malmfrids Beslægtede og Besvogrede i Sverige og Danmark. Han lod alle-

[1]) Snorre Cap. 40. Ved Vaabenstene forstaaes Stene, skikkede til at kaste ned paa en belejrende Fiende.

[2]) Egentlig skulde man fristes til at tro at dette, her kun hos Snorre (Cap. 40) omtalte, Plenarium var „Bogen"; men af Harald Gilles Saga Cap. 14, Snorre Cap. 11, jvfr nedenfor, sees det at de vare forskjellige, og at Bogen ligeledes opbevaredes i Kongehelle.

[3]) „Han sad som oftest der til Landets Forsvar", siges der udtrykkeligt hos Snorre, Cap. 40. Begivenhederne i Sverige og Danmark vare vistnok ogsaa af den Natur, at de kunde udkræve Kongens udeelte Opmerksomhed.

[4]) Dette siges udtrykkeligt i Ágrip, Cap. 87.

rede gjøre store Forberedelser til Bryllupsgildet, da Biskop **Magne** i Bergen erfarede hans Hensigt, og holdt det for sin Pligt at advare ham. Ledsaget af en Prest, ved Navn **Sigurd** — han blev siden Biskop i Bergen [1]) — gik Magne hen til Kongehallen, og lod Kongen bede om at komme ud. Kongen kom, med draget Sverd i Haanden, men tog ellers godt mod Biskoppen, og bad ham komme ind og sætte sig til Drikkebordet med ham. Biskoppen svarede: „mit Ærende er ganske andet: er det sandt, Herre, at I agter at forlade Dronningen, og tage en anden Kone?" „Ja det er sandt, Biskop", sagde Kongen, hvis Aasyn allerede begyndte at rødme og svulme. „Men hvorfor", spurgte Magne, „har I fundet for godt at gjøre saadant i vort Bispedømme, og derved krænke, saavel den hellige Kirkes guddommelige Love, som vor biskoppelige Værdighed? Jeg vil nu handle efter min Pligt, idet jeg paa Guds, St. Peter Apostels, og alle hellige Mænds Vegne forbyder eder dette utilbørlige Skridt". Biskoppen stod ganske rank, medens han talte disse Ord, med Hovedet noget forover, som om han var rede til at bøje Halsen frem, hvis Kongen vilde hugge til ham med det hævede Sverd. Presten Sigurd sagde siden, at Kongen forekom ham saa forfærdelig, da han hævede Sverdet med et bistert Blik paa Biskoppen, at han neppe kjendte til sig selv for Rædsel. Kongen gik ind i Hallen, uden at sige et Ord, men Biskoppen vendte tilbage til sin Gaard i en saa glad Stemning, at han hilsede leende paa hvert Barn, han mødte, og legede med Fingrene. Sigurd Prest spurgte ham, om han da ikke frygtede Kongens Vrede, og fandt det raadeligst at komme bort. Biskoppen svarede: „jeg tror neppe at han gjør mig noget, men om saa var, hvilken Død var da bedre end at lade Livet for den hellige Christendom? Jeg er nu glad, fordi jeg har gjort min Pligt, nemlig at forbyde, hvad der ej passer sig". Kort efter blev der megen Larm i Byen, thi Kongen brød op, for at drage til Stavanger og holde Bryllup der. Han tog med sig en Mængde Korn, Malt og Honning, der allerede var samlet til Bryllupskost, rejste til Stavanger, og gjorde der Forberedelser til Gildet. Biskop **Reinald** [2]) gik ligesom Magne til Kongen, spurgte ham, om han vilde tage en anden Hustru, medens Dronningen levede, og gjorde ham, da han bejaede det, lignende Forestillinger derimod. Men han sluttede med disse Ord: „maaskee I vil skjenke vor Kirke her store Gaver, og paa den Maade afbøde dette store Lovbrud mod Gud og os". Da sagde Kongen: „tag Pengene! langt ander-

---

[1]) Den her nævnte Sigurd Prest, der siden blev Biskop i Bergen, nævnes som saadan aller først 1140 og døde 1156. Han fulgte efter en vis Ottar, der igjen var Magnes umiddelbare Eftermand.

[2]) Om Biskop Reinald i Stavanger er der allerede ovenfor talt (S. 613, 915). Sagaerne anføre ej hans Navn ved denne Fortælling om Kong Sigurds andet Giftermaal, men kalde ham kun „den Biskop, som var der" (nemlig i Stavanger).

ledes handler I, end Biskop Magne". Biskoppen gik bort, modtog, som man maa slutte, den rige Gave, hvilken Biskopsstolen efter al Sandsynlighed skyldte sin egentlige Opkomst, og Kong Sigurd egtede Cecilia [1]). Men Reinalds Føjelighed skal ikke have huet Kongen bedre, end Magnes Strenghed. Efter denne Begivenhed, der synes at være indtruffen i Aaret 1128, kom Sigurd neppe mere til Bergen eller den vestlige Deel af Landet. Dronning Malmfrid begav sig sandsynligviis til sine Frænder i Danmark, hvor hun siden, som det nedenfor vil sees, egtede den danske Konge Erik Emune [2]). Hun havde i sit Egteskab med Sigurd kun et eneste Barn, en Datter, ved Navn **Christina**.

68. Uenighed mellem Kongesønnen Magnus og Harald Gille. Kong Sigurds Død.

Kong Sigurd, fortælles der, elskede sin nye Hustru særdeles højt. Men den Lykke, han nød ved hendes Side, formørkedes vist mangen Gang ved Tanken paa Biskop Magnes advarende Ord og den Fordømmelsesdom, Kirken havde udtalt over deres Forhold, ligesom vi og finde Tegn til at det Uvenskab, der herskede mellem hans Søn Magnus og hans nye aner-

[1]) Dette Giftermaal var vistnok kun det sædvanlige borgerlige, paa hvilket vi allerede have haft flere Exempler, uden kirkelig Vielse, men med de gamle, i Loven foreskrevne Ceremonier, og som i verdslig Henseende var fuldgyldigt nok, men af Gejstligheden kun betragtedes som Konkubinat. Et saadant Giftermaal var Harald Haardraades med Thora, (se ovenfor Side 180) og Ingebjørg Jarlemoders med den skotske Konge Mælkolm.

[2]) I Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 52. Snorre Cap. 39. I Sagaerne heder det udtrykkeligt, at dette Giftermaal sluttedes, „da det led ud paa Sigurds Regjeringstid"; det maa altsaa have været i de aller sidste Aar af denne. Nu er det vist, at han tilbragte Vintren 1129—30 paa Østlandet; og i Aaret 1127 var han vel endnu saa beskjeftiget med Kirkebygningen i Kongehelle og Forberedelsen til dens Indvielse, at han neppe da gjorde nogen Rejse til Bergen. Aaret 1128 bliver derfor det rimeligste at gjette paa som det, hvori Giftermaalet fandt Sted. Nogle have antaget, at Malmfrid efter Sigurds nye Giftermaal vedblev at opholde sig i Norge. Navnlig slutter Thormod Torvessøn det (III. S. 495) af Saxos Beretning (S. 647) om Erik Emunes Giftermaal med hende. Men her siges der kun at Erik egtede den norske Konge Magnus's Stifmoder Malmfrid, Norges forhenværende Dronning. Malmfrid, der neppe fulgte Sigurd paa hiin Rejse til Bergen, men vistnok blev tilbage i Kongehelle, havde meget let for at komme til Sverige eller Danmark, og det vilde saaledes være højst usandsynligt, om hun skulde have oppebiet Sigurds Tilbagekomst, eller dvælet en Dag længer i Norge, end Afrejsens Tilberedelser krævede, især da hun saa vel i Sverige som Danmark havde Frænder nok (se ovenfor Side 598 flg.), der kunde tage sig af hende, navnlig Dronning Margrete, hendes egen Moster og hendes Mands Stifmoder, der og formodentlig var den, som i sin Tid havde bragt Egteskabet mellem hende og Sigurd istand.

kjendte Broder Harald, forvoldte ham flere Ubehageligheder og fyldte hans Sind med mange Ængstelser over, hvorledes det vilde gaa efter hans Død. Thi han var langtfra blind for sin Søns Feil, og synes at have næret alvorlige Bekymringer i dette Henseende. Han overholdt stedse at tage Harald i Forsvar mod hans, saa vel som mod alle andres, Fornærmelser, og det synes næsten endog som om han har faaet Harald kjær: maaskee denne klogeligen har smigret for ham, og føjet sig mere efter hans Ønsker, end den voldsomme, udsvævende Magnus. Saaledes fortælles der, at Harald sædvanligviis plejede at følge med Sigurd, naar denne, som det var hans Vane, gik tidligt til Sængs, medens Magnus derimod sad efter og drak med sine Kamerater. Lige fra først af, da Harald var bleven anerkjendt som Kongens Broder, havde han opholdt sig ved dennes Hof, uden at man dog i Begyndelsen havde viist ham synderlig Ærbødighed. Det gik saa vidt, at Folkene i Kongens Hird eller paa hans Skibe endog vovede ligefrem at fornærme ham, og da Harald engang noget vel voldsomt hevnede en saadan Fornærmelse paa en højbaaren Mand af den mægtige Sole-Æt, tog dennes Frænder fat paa Harald, og vilde hængt ham, hvis ej Kongen var kommen ham til Hjelp. Kongen tilkjendte da hans Fiender Fredløshedsstraf, hvilken han dog paa Fleres Forbøn eftergav, men han forbød strengt at tale fornærmelige Ord til Harald, og lod denne tage Plads blandt sine Skutelsvende [1]). Men derover blev Kon-

[1]) Denne Begivenhed fortælles, besynderligt nok, anderledes i Morkinskinna, Hrokkinskinna, Hryggjarstykke, end hos Snorre. Dog bestaar Forskjellen meest deri, at hines Beretning nævner ganske andre Personer, end Snorres. Begge Beretninger begynde med, at Kongen paa en Sørejse havde lagt ind i en Havn og at man fornøjede sig ved at svømme. Ifølge den første Beretning udmerkede en Mand ved Navn Jon sig ved sin Svømmefærdighed; der siges ikke, hvorfra han var, men det synes at underforstaaes, at han var fra Kongens eget Skib. Kongen, heder det, som en Stund havde ligget stille i Løftingen, mørk i Hu, løb med eet i Vandet, tog fat paa Jon, og dukkede ham flere Gange under, den sidste Gang saa længe, at Einar Skulesson, der tilligemed en anden Mand, ved Navn Erlend Gapamund, havde staaet ved hans Leje, sagde til denne, at man burde komme Jon til Hjelp, og hindre Kongen fra at gjøre en Ulykke; Erlend, en sterk og rask Mand, løb da, uanseet at han derved udsatte sig for Kongens Vrede, ud i Vandet, greb fat paa Kongen, og holdt ham saa længe under, indtil han slap Jon, der bevidstløs blev bragt til Land, og længe maatte gnides, inden han kom til sig selv. Harald, der var ombord paa Kong Sigurds Skib, uden dog at nyde synderlig Agtelse, raadede siden Erlend til at flygte, da Kongen vist var ham vred, men Erlend sagde, at han kun vilde tilbringe Natten i Land. Harald sagde da til sin Skosvend, at han gjerne kunde ligge i hans Køje ombord i Skibet, medens han selv blev i Land med Erlend. Men en vis Lodin, der havde sin Køje nærmest Harald, en Mand af ringe Byrd, men med mange Indbildninger, og som ofte plejede at spotte Harald, spurgte Skosvenden, hvo der havde givet ham Lov til at sove mellem fornemme Folk, og jog ham bort. Sko-

gesønnen Magnus og hans Kamerater endnu mere forbitrede paa Harald, end før, og søgte enhver Lejlighed til at velte sig ind paa ham. Denne troede de ret at have fundet en Aften i Oslo, da de havde overtalt Harald til at sidde efter ved Drikkebordet, i Stedet for, som sædvan-

svenden gik til Harald og klagede for ham; Harald gik vred ud paa Skibet, og agtede ej paa Lodins Klæder, men stødte til dem. Lodin tiltalte ham groot, Harald drog Sverdet og gav ham et Hug i Armen. Morgenen efter savnede Kongen Erlend Gapamund; Einar Skulesson sagde at han ej vidste ret, hvor han var, men spurgte, om Kongen vilde lade ham nyde Fred; Kongen vilde intet love, og Einar kvad i den Anledning et Vers, der anføres; imidlertid blev Erlend hentet, og Kongen roste og belønnede ham for hans Raskhed og for den Hengivenhed, han havde viist ham, ved at hindre ham fra at gjøre en ond Gjerning. Siden spurgte han, hvad Tummel der havde været paa Skibet den forrige Aften, fik Lodins og Haralds Strid at vide, og irettesatte Lodin haardt. — Snorre derimod nævner i Stedet for Jon en islandsk Mand fra et nærliggende Handelsskib; i Stedet for Einar Skulesson og Erlend Gapamund nævner han Sigurd Sigurdsson, utvivlsomt Lendermanden Sigurd fra Hvitastein (se ovenfor Side 651), der efter at have ytret sin Ængstelse for at Kongen vilde gjøre en Ulykke, og beklaget, at ikke Dag Eilifsson (om ham se ovenfor Side 456) var tilstede, selv kaster sig i Vandet, og faar Kongen til at slippe den anden; Kongen forbyder nu, ifølge Snorre, Sigurd at komme for sine Øjne, og denne gaar op i Land, hvor flere, hvoriblandt Harald, længer ud paa Aftenen fornøje sig ved alslags Leg. Harald byder sin Skosvend gjøre hans Køje tilrette; Skosvenden lægger sig selv i Køjen, efter længe at have ventet forgjeves paa Harald, men den, der bliver vred over at han vover at lægge sig mellem fornemme Folk, er her ej Lodin, men Svein Rimhildsson eller Knutsson, en Søn af Knut Sveinsson (se ovenfor Side 452) paa Sole. Ifølge Snorre slaar Svein Skosvenden til Blods, Harald hugger siden til Svein, og dennes Frænder stimle til, gribe ham og ville hænge ham, da Sigurd Sigurdsson, trods Kongens Forbud, løber ombord, og beder Kongen hjelpe sin Broder Harald, som Nygerne ville hænge. Kongen frelser Harald, dømmer Svein og alle hans Kamerater fredløse, men eftergiver siden Straffen; Sigurd Sigurdsson beder han aldrig forlade ham. — Her er det vanskeligt nok at afgjøre, hvilken Beretning er den retteste. Morkinskinnas, der ogsaa følges af Frokkinskinna og Hryggjarstykke (Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 49, 50) synes vel at maatte ligge Begivenheden nærmere end Snorres, og vinder derhos et Slags Bestyrkelse ved Einar Skulessons Vers. Men paa den anden Side synes den Omstændighed, at Snorre, uagtet han, som man af andre Data seer, kjendte hine Kongesagaer, dog her finder sig foranlediget til at afvige fra dem, at vidne om overvejende Grunde, der maa have bestemt ham dertil. Det er øjensynligt, at den første Beretning, der for en Deel drejer sig om Skalden Einar Skulesson, nærmest maa have været opbevaret blandt dennes Slægtninger, altsaa maaskee paa Island; den anden derimod, som kun nævner norske Lendermænd, maa have været gængse i Norge, og Snorre maa under sit Ophold her have erfaret den. Den er unegtelig bedre affattet, og har en sandsynligere Gang, end hiin, hvorhos det maa merkes, at det anførte Vers af Einar Skulesson ikke just kan siges, ligefrem at sigte til Begivenheden, saa at det gjerne kunde have været anvendt ved en anden Lejlighed, og siden urigtigt henført til

ligt, at følge Kongen til Sængs. Harald samtalede med en af de Tilstedeværende om Irland og dets Mærkværdigheder, og ytrede blandt andet, at der i hiint Land fandtes Mænd, som vare saa rappe til Fods, at ingen Hest kunde indhente dem i Kapløben. Da Magnus hørte dette, sagde han: „nu lyver han igjen, som han plejer". „Nej", sagde Harald, „det forholder sig virkelig saa, at der paa Irland findes Mænd, hvilke ingen Hest i Norge kan indhente". De skiftede nogle flere Ord derom: begge vare de noget drukne. Magnus havde just faaet en ypperlig Hest fra Gautland, meget stor og saa hurtig til Fods, at man ej troede den havde sin Lige. „Nu skal du indgaa et Veddemaal", sagde Magnus, „om at du kan løbe lige saa hurtigt som jeg rider paa min Hest; jeg sætter min Guldring, du en lignende Værdi, til Pant". Harald indvendte, at han ej havde sagt, at han selv kunde løbe saa hurtigt, men kun, at der paa Irland fandtes Mænd, der vare istand dertil: derom vilde han vedde". „Jeg kan ikke rejse til Irland for den Sags Skyld", sagde Magnus, „her skulle vi vedde, og ikke der". „Jeg ejer endnu ikke engang saa meget Gods her i Norge", sagde Harald, „som Værdien af en Guldring". „Saa sæt dit Hoved i Pant", sagde Magnus. „Det gjør jeg ikke", svarede Harald, forlod Salen, og gik til Sængs. Morgenen efter fortalte man Kong Sigurd dette. Han svarede: „jeg kunde nok begribe, at det vilde gaa saaledes; I ere allerede ilde farne, I Nordmænd, fordi I have en vanvittig Konge over eder; men jeg aner, at I om en føje Stund gjerne skulde ville give det røde Guld for heller at have mig til Konge end Harald og Magnus: den første er grum, den anden uvittig". Da For-Messerne vare til Ende, red Kong Magnus op i Gaden, og sendte Bud til Harald, at han strax skulde komme. Harald kom, skjønt han intet bestemt Løfte havde givet; han var iført Skjorte, strikkede Lærredsbuxer, løse for Knæet, og bundne til ved Anklerne, over Skuldrene havde han en kort Kappe, paa Hovedet en irsk Hat, og i Haanden en Springstav. Magnus sad allerede færdig til at begynde Veddeløbet. Kong Sigurd var selv tilstede, og mange Tilskuere havde indfundet sig. Magnus afstak nu Maalet. Harald sagde at det var for langt. Magnus satte det endda længre, og sagde at det dog var for kort. Da alt var bragt i Orden, gav Magnus sin Hest af Sporerne, og de begyndte Løbet. Harald var kjendelig hurtigere, og holdt sig under det hele Løb ved Siden af Hestens Forbov, saa at han kom lidt forud til Maalet. Kong Sigurd erklærede

---

denne. De hos Snorre forekommende Persons Navne synes heller ikke at kunne være grebne af Luften. Vi have derfor i det væsentlige holdt os til hans Relation. I Anledning af at Dag Eilifssøn nævnes, er det vel at merke, at disse Ord slet ikke egentlig betegne ham som levende; de udtrykke kun et Ønske om, at han var tilstede, og kunne lige saa godt indeholde en Beklagelse over at han var død.

dette for tilstrækkeligt, da Harald havde viist at han ikke var senere end Hesten. Men Magnus paastod at Harald havde holdt i Sadelremmen, og ladet sig drage af Hesten; han fordrede derfor at de skulde prøve et nyt Løb. Det skede, og nu løb Harald den hele Tid foran for Hesten. Da han kom til Maalet, spurgte han Magnus, om han da denne Gang havde holdt i Sadelremmen. „Nej", svarede Magnus, „men du begyndte Løbet tidligere end jeg". „Saa skulle vi prøve endnu en Gang", sagde Harald. Magnus lod Hesten først puste ud; derpaa gav han den af Sporerne, og satte afsted. Harald stod endnu stille, saa at enhver kunde see, at Magnus havde Forspring. Denne vendte sig om og raabte: „Løb nu!" Da sprang Harald højt i Vejret med et Raab, og foor saa hurtigt frem paa Banen, at de Omstaaende neppe kunde see hans Fødder berøre Jorden. Han naaede Maalet saa længe forud for Magnus, at han endog fik Tid til at lægge sig ned, staa op igjen, og hilse Magnus, da denne kom. Magnus blev ærgerlig og vilde ikke ud med Guldringen; men Sigurd sagde vred til ham: „Du og dine Kamerater kalde Harald dum, men jeg holder for at du er en endnu større Taabe. Du kjender ikke Folkeskik udenlands, og veed ikke, at i andre Lande beflitte Folk sig med ganske andet, end at tylde Øl i sig og gjøre sig øre, saa at de ikke kjende til sig selv. Giv Harald hans Ring, og vov ikke at spotte ham, saa længe mit Hoved er oven Mulde, og jeg er Herre i Landet" [1]).

Kong Sigurd tilbragte Vintren 1129—1130 i Oslo. Om Vaaren, efterat Langefasten var begyndt, faldt han i en heftig Sygdom. Hans Venner bade ham da at hæve sin utilladelige Forbindelse med Cecilia, og sende hende bort, men han elskede hende saa højt, at han ej kunde bære det over sit Hjerte. Hun bad ham selv om Tilladelse til at skilles fra ham, og sagde at dette vilde vorde ham selv til størst Gavn. Men han svarede: „jeg tænkte aldrig, at du vilde ringeagte mig, ligesom de andre". Med disse Ord vendte han sig fra hende, blodrød i Ansigtet. Fra den Tid af forværredes hans Sygdom. Da det led hen mod Paaske, endte han sit Liv, Dagen efter Mariæ Bebudelsesdag, den 26de Marts 1130. Han var kun 40 Aar gammel, men hans Helbred maa have været undergravet baade paa Sjæl og Legeme. Hans Lig blev jordfæstet i St. Hall-

[1]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 51. Snorre Cap. 38. Ogsaa denne Tildragelse fortælles noget anderledes af Snorre, end i de øvrige Kongesagaer. Den væsentligste Afvigelse er den, at Snorre ej lader Kong Sigurd være tilstede ved Veddeløbet, men imidlertid bivaane Højmesse, og først senere faa Nys derom efter Maaltidet. Det synes dog rimeligere, hvad de andre Sagaer berette, at han allerede fik Sagen at vide om Morgenen, og var tilstede ved Løbet. Det er ligeledes kun Snorre, som tilføjer — hvad der dog i sig selv er det rimeligste — at dette tildrog sig i Oslo. Her opholdt nemlig Kongen sig den sidste Vinter indtil sin Død.

vardskirken, hvor det blev indlagt i Steenveggen paa Sydsiden strax nedenfor Choret. Der blev det sandsynligviis liggende, indtil St. Hallvardskirken nedreves i Slutningen af det 17de Aarhundrede. Hvor hans Levninger da bragtes hen, vides ikke med Vished. I Kjøbenhavn forevises en Hovedskalle, der siges at være Kong Sigurds, uden at det dog med sikre Beviisligheder kan godtgjøres, at den i sin Tid er bleven bragt derhen fra den ødelagte Hallvardskirke. Men det er ikke usandsynligt, at det virkelig forholder sig saaledes [1]).

Sigurd beskrives i Sagaerne [2]) som høj af Bært, af et kraftigt Udseende og velvoxen, med lysebruunt Haar, men for Resten ikke fager; hans Udvortes roses dog, som ovenanført [3]) meget af Fulcher fra Chartres, der sandsynligviis oftere havde Anledning til at see ham under hans Ophold i Palæstina. Men Fulcher sigter rimeligviis til hans Udvortes i det hele taget, ikke blot til hans Aasyn alene. Sigurd var ikke meget snaksom, temmelig tilbageholdende, talte heller ikke synderligt paa Thingene; han lagde Vind paa Anstændighed og Værdighed i sin hele Optræden, var af en fast Charakteer, kjær i Herredømmet og streng i at refse; uden at være lovkyndig, overholdt han dog Lovene strengt. Dog var han tillige gavmild og besad andre Fortrin, der, som vi have seet, uagtet hans store Feil gjorde ham agtet og æret [4]).

Sigurds Bedrifter og hele Regjering ere besungne af i det mindste trende samtidige Skalde, Presten Einar Skulesson, hvorom der oftere er talt, Halldor Skvaldre, og Thorarin Stuttfeld. Halldor, der ligesom de to andre rimeligviis var fra Island, har ogsaa kvædet om Begivenheder efter Sigurds Død. Hans Kvad om Sigurd synes dog at være forfattet, medens denne endnu levede, og paa sædvanlig Maade fremsagt for ham selv, da Kongen nemlig i de Brudstykker, vi have tilbage, tiltales som nærvæ-

---

[1]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 53. Snorre Cap. 41. Fagrskinna Cap. 251. Morkinskinna fol. 31 b. Ágrip Cap. 50. Orknøyingasaga S. 170. I Fagrskinna saa vel som Morkinskinna og hos Snorre seer det næsten ud som om Sigurd døde paa et andet Sted end Oslo, snarest i Kongehelle, da det heder at han blev syg og døde „øster i Viken", og at hans Lig blev „flyttet til Oslo" for at begraves. Men dette kan ikke komme i Betragtning mod det tydelige Udsagn i de øvrige Kongesagaer, i Orknøyingasaga, og i Ágrip. Kongen var desuden „øster i Viken" ogsaa under sit Ophold i Oslo, og Udtrykket om Flytningen af hans Lig til Oslo er maaskee kun en uheldig Betegnelsesmaade af at hans Lig flyttedes til Oslo Domkirke.

[2]) Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 18.

[3]) Se ovenfor Side 583.

[4]) Hvor vidt Sigurd nogensinde alvorligt har tænkt paa at gaa i Kloster, hvilket Peter af Clugny synes at antyde mod Slutningen af det ovenfor (S. 670) omtalte Brev, (se Saml. I. 111), er vanskeligt at sige. Vist er det, at han mod Slutningen af sin Regjering var langt fra at tænke paa sligt.

rende. Einar Skulesøns Kvad synes derimod — efter de Brudstykker, vi have tilbage, at dømme — at være digtet, efter at Sigurd var død. Om Thorarin Stuttfeld vide vi med Visbed, at han digtede sit Kvad i Sigurds Levetid. Sagaerne have nemlig opbevaret en til Oplysning om Livet ved Sigurds Hof ret merkelig liden Fortælling om Thorarins første Bekjendtskab med Kongen, og Anledningen til Digtets Tilblivelse, hvoraf det udtrykkeligt sees, at Thorarin kvad sin Draapa for Kongen selv. Engang, siges der, da Kongen gik fra en Skytning til Aftensang, og hans Mænd vare meget drukne og lystige, tog Kongen, maaskee af denne Grund, Plads med sin Hird udenfor Kirken, og holdt Aftensang der; men Sangen blev noget forvirret. Da sagde Kongen: „hvad er det for en Karl der henne ved Kirken i en stutt (kort) Feld (Kappe)?" De Tilstedeværende vidste det ej. Dog sagde Kongen spøgende i et Par Verslinjer, at den fremmede Mand hist henne i Felden var Skyld i, at Sangen gik istaa. Den Fremmede traadte frem og kvad et Vers, hvori han spøgte med sin Dragt, da han ej havde Raad til at bære andet end Pjalter, og sagde at han vilde prise Kongens Gavmildhed, dersom denne skjenkede ham en bedre Kappe. Kongen bad ham komme til ham næste Dag ved Drikkebordet. Thorarin, der efter hine Ord af Kongen kaldtes Thorarin Stuttfeld, indfandt sig, men traf udenfor Stuen en Mand med et Drikkehorn i Haanden, der hilsede ham fra Kongen, at han, inden han gik ind, skulde have digtet, og strax efter fremsige en eller flere Viser om en af de tilstedeværende, ved Navn Haakon Serkssøn, med Tilnavnet „Mørstrut" (d. e. med den fede Hals). Thorarin troede Manden paa hans Ord, digtede Spotvisen og fremsagde den. Men Kongen benegtede nogensinde at have anmodet ham derom, og sagde at man havde villet have ham til Bedste; han viste ham derimod til Sæde blandt Haakons Følge, for at denne, som han sagde, selv kunde bestemme hans Bod. Haakon sagde at han nok skjønnede Sammenhængen; og bad ham siden, i Stedet for Bod, at digte et andet Smædevers over hiin Mand, der havde narret ham, hvis Navn var Arne Fjæreskeiv [1]). Thorarin var strax rede dertil, gik tvers over Gulvet hen til Arne, og kvad et Vers, hvori han spottede ham for hans Fejghed, da han var med Kongen i Serkland. Arne sprang op, drog Sverdet og vilde hugge til ham, men Haakon bad ham forholde sig rolig, da det ellers vilde gaa ham ilde. Thorarin gik nu hen til Kongen, sagde at han havde digtet en Draapa om ham, og bad ham høre derpaa. Kongen føjede ham, og skjenkede ham til Belønning rigelige Penge til at foretage en Romerrejse, hvilket han havde i Sinde. Det er ikke oplyst, om de saaes tidere.

[1]) Han synes at have været en Islænding, og omtales ogsaa i Sturlungasaga I. Cap. 10 ved Beretningen om Tvisten mellem Thorgils Oddesøn og Havlide Maarsøn (se ovenfor Side 640). Det siges her udtrykkeligt, hvad ogsaa Thorarin sigter til, at Arne havde været udenlands med Sigurd.

69. Norges lykkelige Forfatning under Kong Sigurd. Fremmede Forfatteres Vidnesbyrd derom. Byernes Opkomst og Udseende.

Om Norges blomstrende Forfatning paa Sigurd Jorsalafarers Tid gives der saa mange samstemmende Beretninger, at man ikke et Øjeblik kan tvivle om deres Rigtighed. Enkelte af disse Udsagn have vi allerede meddeelt. Blandt andre taler den danske Forfatter Saxo om Norges blomstrende Tilstand, der rystedes eller forstyrredes ved Harald Gilles Ankomst. Men det vigtigste og omstændeligste Vidnesbyrd herom findes hos den oftere omtalte, samtidige engelsk-nordmanniske Historieskriver Ordrik Vitalis, hvis Ord her blive af saa meget større Vegt, som man ikke kan formode, at en Forfatter, der havde sit Hjem i et af Europas lykkeligst udstyrede og meest blomstrende Lande, skulde være tilbøjelig til at betragte et saa nordligt beliggende og efter de daværende Begreber ufrugtbart Land som Norge, i et alt for glimrende Lys. Hans Skildring, der, uagtet flere iøjnefaldende Urigtigheder, kaster meget Lys paa Norges indre Forhold overhoved, og vidner fordeelagtigt om den Orden, Rolighed, Sædelighed og Religiøsitet, som herskede i Landet, og som vistnok ikke udelukkende kan tilskrives Folkecharakteren, men ogsaa for en stor Deel maa skyldes Kongernes Dygtighed og velmeente Bestræbelser, lyder saaledes [1]):

„Trindt om langs Norges Kyst mod Havet ligge følgende fem Stæder: **Bergen, Kongehelle, Kaupangen** (d. e. Nidaros), **Borg** (Sarpsborg) og **Oslo** [2]). Der er ogsaa en sjette Stad, ved Navn **Tunsberg** [3]), der ligger østover mod Danerne. I det Indre af Landet [4]) findes store, fiskerige Vand, og Bondegaarde (villæ campestres) ere i mængdeviis beliggende paa Bredderne af Indsøerne [5]). Indbyggerne have Overflod paa

---

[1]) Ordrik, hos Duchêne S. 767.

[2]) Navnene ere i Originalen saaledes skrevne: „Berga, Cuneghella, Copenga, Burgus, Alsa". Dette sidste Navn er dog vistnok kun en Skrivfejl, eller maaskee endog kun en Læsefejl af Udgiveren, medens det derimod er sandsynligst, at Originalhaandskriftet har haft Asla eller Aslo.

[3]) I Originalen staar „Turesberga", hvilket dog aabenbart kun er Læsefejl for „Tunsberga", der sandsynligviis staar i Haandskriftet. Ordrik synes forresten her at have forvexlet Tunsbergs Beliggenhed med Kongehelles, idet han regner Kongehelle til den Række af Stæder, der ligger langs rundt om Kysten (in circumito Northwagiæ supra litus maris), men derimod nævner Tunsberg for sig selv, tilføjende at den ligger „øster mod Danerne". Thi dette passer netop paa Kongehelle, medens derimod Tunsberg hører til Rækken af de øvrige Stæder, fra Throndhjemsfjorden til Folden.

[4]) I Originalen staar insulæ, d. e. „af Øen", da Ordrik nemlig antager Norge for en Ø; vi gjengive Ordet som ovenfor, for at undgaa Misforstaaelse.

[5]) Ordrik skjelner her mellem de fiskerige lacus, hvilke vi ovenfor have gjengivet ved „Vand" da han derved tydeligt nok kun sigter til vore saakaldte „Fiskevand", og stagna, hvis Bredder ere tæt bebyggede, og hvorved han

Fiske, Fuglevildt, og alle Slags vilde Dyrs Kjød. De iagttage samvittighedsfuldt den christelige Religions Forskrifter; Fred og Kydskhed overholdes iblandt dem ved de strengeste Love, og Forbrydelser straffes med haarde Refselser. Under Norges Konges Herredømme lyde ogsaa Orknøerne, Finland, Island [1]) og Grønland, nordenfor hvilket der ej findes noget Land, saa vel som andre flere Øer lige til „Golland" [2]), og fra alle Verdens Kanter bringes Rigdomme paa Skibe til Landet".

Vi see heraf, hvilke Kjøbstæder der fandtes i Norge omkring 1130, paa hvilken Tid man maa antage at Ordrik har nedskrevet denne Deel af sit Verk. Stavanger omtales endnu ikke som Stad, end mindre Skidan og Hamar, fordi de gejstlige Stiftelser, hvilke disse Byer fornemmelig skylde deres Tilbliven, paa den Tid enten slet ikke endnu vare til, eller kun befandt sig i deres Barndom. Men vi see, at Landet gjennem de Byer, som allerede vare til, underholdt en levende Forbindelse med Udlandet, og vore Sagaers Ord om Bergen, at den snart blev et Sæde for mange rige Folk, og meget besøgt af Handelsskibe fra andre Lande, finde sin Bekræftelse i, hvad Ordrik siger om Landet i det hele taget, men hvad

nærmest har Mjøsen for Øje, hvilken Sø af Thjodrek Munk Cap. 27 simpelt hen kaldes stagnum, og hvis Navn „mjörs", der, som bekjendt, er fælles for flere Søer, og derfor egentlig et Appellativ, nærmest maa antages at svare til det latinske stagnum.

[1]) Her er Ordrik, som man seer, mindre nøjagtig, thi Island kunde ikke ligefrem siges at lyde under den norske Konges Scepter; men allerede Mag. Adam ytrer, som vi have seet (S. 208, 221, 229) at Harald Haardraade udvidede sit Herredømme til Island, og omtaler derhos ogsaa senere (se ovenfor S. 466) denne Ø, som om den paa hans Tid var Norge undergiven. Det særegne Forhold, hvori den stod til Norge, har derfor maaskee altid været opfattet af Udlændinger som om den var et norskt Skatland. Hvad det af Ordrik nævnte „Finland" (Finlanda) angaar, skulde man vel dermed nærmest tænke paa Finmarken, hvis Navn kun maaskee var indsat paa et urigtigt Sted, hvor man snarere maatte søge Færøerne. Ved Sammenligning mellem Ordriks korte Beskrivelse over Norge og den omstændeligere af Mag. Adam, hvoraf et Uddrag er optaget ovf. S. 465—467, vil man imidlertid faa et Indtryk af, at denne middelbart har udøvet en Indflydelse paa hiin, i det mindste hvad Norges foregivne Bilande angaar; da nu Mag. Adam nævner „Orknøerne, Island, Grønland, Haalogaland og Viinland", foruden flere mindre Øer, skulde man næsten formode at Ordriks „Finlanda" er en Skriv- eller Læsefejl for „Vinlanda", saa meget mere som f og v i anglisk Skrift ere temmelig lige.

[2]) „Gollanda" maatte man nærmest antage for en Skrivfejl i Stedet for „Gotlanda", og formode, at Ordrik, som havde hørt at Norge grændsede til Gautland, var kommen paa den urigtige Tanke, at det laa langt ude i Vesten eller Norden. Men den strax ovenfor antydede mulige Sammenhæng mellem Mag. Adams Opregnelse af Bilandene og Ordriks gjør det ikke usandsynligt, at „Gollanda" ogsaa kunde være en Fordrejelse af „Hálogaland", „(Hal)galanda", hvilket, som vi have seet, ogsaa Mag. Adam antog for en egen Ø i Oceanet.

der dog fornemmelig maa gjelde Byerne, at „Skibe fra alle Verdens Kanter kom did med Rigdomme“. Den samme Forestilling om blomstrende Handel, livlig Rørelse og betydelig Folke-Sammenstrømning faar man, navnlig hvad Bergen angaar, af den Beskrivelse, Sagaen giver af Kales (siden Ragnvald Jarls) første Ophold i denne By, da han var kommen fra Grimsby i England, og her havde gjort sit første Bekjendtskab med Gilchrist eller Harald Magnussøn [1]). „Da Skibet kom til Byen“, heder det, „var der her en stor Mængde Folk samlet baade nordenfra og søndenfra Landet, saa vel som en Mængde Udlændinger, som havde bragt en heel Deel gode Sager til Landet„ [2]). Der omtales allerede forskjellige Skytningsstuer eller Vertshuse, hvor man sad og drak eller fornøjede sig paa andre Maader, og hvor man kunde faa Herberge. Disse Skytningsstuer vare rimeligviis allerede da indrettede, som man senere hen finder dem, nemlig saaledes at de udgjorde særegne Dele af de store, formuende og anseede Privatmænd tilhørende, Gaarde ved Bryggen, der i lang Tid, inden Stranden lige over for paa den anden Side bebyggedes, udgjorde den egentlige Stad, men siden, under Hanseaternes Vælde, bleve Tydskernes Ejendom [3]). Enhver af de større Gaarde ved Bryggen havde sandsynligviis en saadan Skytningsstue, hvilken Ejeren lejede bort til den, der forestod Vertskabet [4]). Saaledes berettes der, at den Skytningsstue, hvor Kale og Jon Peterssøn holdt sig lystige, tilhørte en fornem Huusfrue, formodentlig Enke, ved Navn Unn [5]). Gaardene benævntes sædvanligviis, ligesom de store Familieboliger i udenlandske Stæder [6]), enten efter Ætten, som ejede den, eller efter Ættens Hovedgaard paa Landet, eller efter en af de fornemste Ejermænd. Saaledes omtales ikke fuldt 30 Aar senere en Gaard i Bergen, strax indenfor Sandbro, der ogsaa synes at have indeholdt en Drikke- eller Skytningsstue, som „Sigrid Setas Gaard“ [7]); hiin Gaard, hvor Kale holdt til, kaldtes da rimeligviis Unnegaarden; af de øvrige, tildeels endnu ved-

---

1) Se ovf. S. 688.

2) Orknøyingasaga S. 154.

3) Nemlig først derved at Tydskerne Aar efter Aar lejede Gaardene af de egentlige Ejere og indrettede sig der, som om de vare hjemme, siden tilkjøbte eller tilhævdede sig dem. Flere Ildebrande ere visstnok overgaaede disse Gaarde ved Bryggen, men de ere altid blevne opførte igjen med væsentligt Vibehold af de gamle Indretninger.

4) Endnu findes en saakaldet „Skytnings-“ eller „Skjøtningsstue“ i enhver af af de store Handelsgaarde ved Bryggen i Bergen.

5) Orknøyingasaga S. 154.

6) F. Ex. Somerset House, Northumberland House, i London; Hotel de Bourgogne o. fl. i Paris; Palazzo Pitti i Florents, Borghese i Rom o. s. v.

7) Inges Saga Cap. 25, Snorre Cap. 128, Fagrskinna Cap. 172.

ligeholdte Navne paa Gaardene ved Bryggen i Bergen ville i det følgende flere blive nævnte. Lignende Indretninger finde vi ogsaa i de øvrige Byer [1]). Ja endog i Anlægget finde vi overalt den samme Plan nogenledes fulgt, tildeels i Lighed med Anlægget af de ældre skotske Byer. Enhver Stad synes nemlig oprindelig kun at have udgjort een Hovedgade (stræti), det saakaldte Langstræde eller Øvre-Stræde, der gik ligeløbende med Bryggen, saaledes at de paa den nedre Side af Gaden beliggende Huse med den modsatte Ende vendte ud til denne. Hovedstrædet afbrødes i passende Afstand af Tvergader eller rettere Pladse, der kaldtes Almenninger; men i Strækningerne mellem Almenningerne fandtes ogsaa smalere Gjennemgange eller Veiter [2]), og Gaderne, hvis Huse vendte med Gavlerne til Gaden, med Bredsiderne mod hinanden, havde ogsaa smaa Gaardsrum, tvert igjennem hvilke man kunde gaa fra Bryggen til Hovedgaden [3]). Gaardene selv vare meget store, og bestode for det meste, som det synes, af flere Huse, hvoraf Ejeren bortlejede dem, han ikke selv beboede [4]). I eller ved enhver By laa Kongsgaarden nogenledes i Flugt med Hovedgaden ved den ene Ende, men adskilt fra den ved et lidet Mellemrum, og med sin egen Brygge. I Nidaros laa saaledes, som vi allerede have vist [5]), den af Harald Haardraade opførte Kongsgaard med tilhørende Brygge i Nærheden af Christkirken, længst oppe ved Nidelven, et lidet Stykke nordenfor begyndte Bryggernes Række, saa vel som den dermed ligeløbende Hovedgade, og strakte sig nordefter langs Elven, der dannede Byens Havn, indtil Skibekrogen ved Brat-Øren; Hovedgaden stundsede ved den indenfor Brat-Øren og ud mod Fjorden liggende Øre, hvor Ørething et holdtes. I Bergen laa Kongsgaarden tilligemed Apostelkirken, den lille Christkirke og den endnu langtfra færdige

---

[1]) Saaledes f. Ex. i Oslo Gaarden „Pausen" efter Familien „Paus", „Kyrningen" efter Familien „Kyrning", „Vidarsgaarden" efter en Hirdmand ved Navn Vidar, „Skinheimen" efter Ejerens Gaard Skinheim (nu Skenem eller Skenum) i Smaalenene.

[2]) Benævnelsen „Veiter" bruges endnu i Throndhjem; i Bergen kaldes de nuomstunder „Smug".

[3]) Det var saaledes paabudet i den nyere Bylov af 1276, VI. 4, at man skulde bebygge sine Gaarde saaledes, at man i det mindste kunde bære et Pund (Skippund) langs gjennem Gaardsrummet mellem Gaden og Bryggen. Denne Bestemmelse er imidlertid optagen efter den ældre Lov, eller i det mindste efter ældre Vedtægt. Sammesteds bestemmes det, at Gaderne og Bryggerne skulde være 12 Alen, Almenningerne 8 Alen, og Veiterne 3 Alen brede. Disse Dimensioner, der ere saa smaa, at man ej vel kan antage dem nogensinde at have været mindre, maa vel saaledes have været de oprindelige.

[4]) Dette sees noksom af mange Diplomer, saa vel som flere Lovsteder, f. Ex. nyere Bylov VI. 15.

[5]) Se ovf. S. 205, 206.

store Christkirke længst mod Nord paa den ovenfor [1]) omtalte saakaldte Holm, der ved en Kanal eller sumpig Indsænkning, kaldet Veisan, adskilles fra Byen; over Veisan gik to smaa Broer, den store og den lille Sandbro, og søndenfor denne begyndte Bryggen og den dermed ligeløbende Gade; en strakte sig sydefter langs Vaagen indtil dennes inderste Deel, den saakaldte Vaagsbund. I Tunsberg laa, om just ikke endnu paa Kong Sigurds Tid, en Kongsgaard eller et Kastel paa det saakaldte Slotsberg, der begrændsede Byen mod Nordvest; Bryggen og Hovedgaden strakte sig i sydostlig Retning langs Fjorden, lige over for Nøters, til henimod Gunnarsby. I Oslo, hvor der i Tidens Løb er foregaaet saa mange Forandringer, ej alene med Bygningerne, men ogsaa med Jordsmonnet i og omkring den, lade de ældre Anlæg sig vanskeligere paavise, men man maa dog antage, at Bryggerne have strakt sig fra Øren ved Elve-Osen, hvor Kongsgaarden og Mariekirken laa, nordefter til henimod Leret, hvor Nonneklostret var beliggende, og at Langstrædet eller Øvrestrædet indenfor strakte sig ligeløbende med dem [2]). De ældre Anlæg i Sarpsborg kunne nu neppe med nogen Sikkerhed antydes; de vare vel ogsaa noget forskjellige fra de andre Stæders, da denne By laa fjernere fra Søen, og var befæstet [3]). Men i Kongehelle er det tydeligt, at Byen og Bryggerne strakte sig langs Elven fra Ytre Kongehelle, hvor Fylkeskirken stod, det nuværende Ytterby, til det af Sigurd Jorsalafarer anlagte Kastel (nu Kastellegaardens Plads). Efterhaanden, som Byen udvidedes, dannede der sig nu Gader, ligeløbende med Hovedgaden, og Almenningerne fik derved mere og mere Udseendet af Tvergader. De Bymarker, som omgave og tilhører Byerne, kaldtes i hiin Tid, som nu, sædvanligviis **Lykker** [4]).

---

[1]) Se ovf. S. 437.

[2]) Dette sees især af Sverres Saga, Cap. 134, 135.

[3]) Se ovf. I. 2. S. 542.

[4]) Hele den Indretning gjenkjendes, som nys antydet, i flere skotske Byer, navnlig Edinburgh, kun med de Modifikationer som Byens Beliggenhed lidt inde i Landet, affondret fra Søen, gjorde nødvendige. Den egentlige gamle By bestod saaledes oprindeligt kun af een Hovedgade (high-street), der strakte sig fra Slottet eller Kongsgaarden i Vest til det hellige Korses Kloster (Holyrood abbey) i Øst. Den var afbrudt ved enkelte større Aabninger, der svarede til Almenninger, og mindre, der endnu kaldes wynds og ganske svare til Veiterne. Gaardenes Huse stode med Tversiden til Gaden, med Langsiden til Gaardsrummene (closes), gjennem hvilke man ogsaa kunde gaa fra Ydersiden af Huusrækken til Gaden. Markerne udenfor Staden kaldes tildeels links (Lykker). Aldeles samme Indretning finde vi i Kirkevaag paa Orknø, der desuden, ligesom de norske Byer, havde fortløbende Brygger. Man kan derfor ej tilbageholde den Formodning, der ogsaa i sig selv, paa Grund af Forholdene, er højst rimelig, at man i Norge nærmest har taget de skotske By-Anlæg til Mønster.

Dette var i det Væsentlige den Indretning ved Byernes Anlæg, som overholdtes og vedvarede gjennem hele den øvrige Deel af Middelalderen indtil hen i de nyere Tider, og hvoraf man i enkelte Stæder, som Bergen og Throndhjem, endnu seer Spor, skjønt de sidste Aarhundreder have bragt en Mængde Afvigelser fra den gamle Regel. Det viser sig ved første Blik, at man ved denne fornemmelig har haft Bekvemmeligheden for Skibenes Udlosning og Ladning, og Letheden af Kommunikationen mellem disse og Landet for Øje, medens derimod Byernes Udstrækning i Længden, og den totale Mangel paa Befæstninger om Byerne selv, undtagen det i en urolig Tid nær ved Grændsen anlagte Sarpsborg, viser at det i Regelen ej var Sikkerhedshensyn eller Trangen til fælles Forsvar, som bragte Borgerne til at flytte sammen, men udelukkende eller i det mindste for den største Deel de kommercielle Forhold. De norske Stæder vise sig saaledes fra første Ferd af som opstaaede alene ved Søhandelen og for dens Skyld, og man kan med Ret og tillige med Stolthed sige, at de i deres hele Tilbliven og Anlæg vise sig som en Affødning af den Orden, Fred og Retssikkerhed, som man i de fleste øvrige europæiske Lande netop ved Anlægget af og Sammenflytning i Stæder søgte at opnaa.

70. Magnus Sigurdssøn og Harald Gille tages til Konger.

Da Kong Sigurd døde i Oslo, vare hans Søn, **Magnus**, og hans Broder **Harald Gille** i Tunsberg. Men der blev strax, maaskee endog førend Kongen havde opgivet Aanden, sendt et, som det synes hemmeligt Ilbud til Magnus [1]), som øjeblikkelig skyndte sig ind til Oslo, sammenkaldte et Thing, lod sig tage til Konge for det hele Land, og satte sig i Besiddelse af alle de kongelige Skatte. Der indfandt sig strax mange Mænd

[1]) Saaledes Morkinskinna fol. 31. b. tilligemed Ágrip, Cap. 50, der her udtrykkeligt sige at der sendtes Bud til Magnus, hvilket Bud saaledes maa have været hemmeligt. Hrokkinskinna og Hryggjarstykke tilligemed Snorre, og Orknøyingasaga S. 170 fortælle derimod at Magnus var i Oslo ved Sigurds Død. Men da der ikke tidligere nævnes noget om, at Magnus var tilstede ved Faderens Dødsleje, hvilket dog vel maatte have været Tilfældet, hvis han var i Byen, og da Morkinskinnas og Ágrips Udsagn ej alene er for omstændeligt til at kunne være grebet ud af Luften, men ogsaa bestyrkes ved disse Sagabearbejdelsers Ælde, ligesom det i og for sig er heel rimeligt, kan man ej andet end feste nogen Lid dertil, for saa vidt Budsendelsen til Magnus angaar; men det sandsynligste er, at Budet ej afgik, førend da man hvert Øjeblik ventede Sigurds Død, og at Magnus kom netop som Faderen opgav Aanden. Thi ellers kunde ogsaa Harald have faaet Nys om hvad der var paa Ferde. Paa denne Maade forliges ogsaa den anden Beretning med hiin; thi der siges jo kun, at Magnus ved Faderens Død var i Byen, ikke, naar han var kommen did.

hos ham, som gik ham til Haande, hvoriblandt flere Lendermænd. Magnus støtede deels paa den Ed, Folket allerede havde tilsvoret hans Fader, deels paa den, som Harald havde maattet aflægge, førend han stedtes til Jærnbyrds-Prøven. Sigurd troede herved ganske at have forebygget al Tvist om Tronfølgen, men det viste sig, at han havde taget aldeles Fejl. Harald Gille, der imidlertid var bleven tilbage i Tunsberg, kaldte strax ved Efterretningen om Sigurds Død sine Venner, navnligen Ragnvald Jarl og hans Fader Kol, til sig, for at overlægge med dem om hvad han havde at gjøre, og sammenkaldte efter deres Raad Haugathing [1]) der i Staden, paa hvilket han blev hyldet som Konge over det halve Rige, da, som man sagde, den Ed, han tidligere havde aflagt, var ham aftvungen og derfor ikke bindende. Der samlede sig ogsaa mange Tilhængere om ham og gik ham til Haande, og i nogle Dage stode begge Tronprætendenter truende imod hinanden, medens Hirden, Høvdingerne og Almuen deelte sig i to Partier. Imidlertid aabnedes Underhandlinger imellem dem, og da Harald, endnu inden den første Uge var forløben, talte langt flere Tilhængere end Magnus, fandt denne det raadeligst at give efter i Mindelighed. Der sluttedes et Forlig mellem dem, ifølge hvilket Magnus tilstod Harald det halve Rige, dog saaledes at han selv skulde beholde alle de Langskibe, Skatte, Bordprydelser og andet Løsøre, som Sigurd havde haft, og som han allerede havde taget i Besiddelse. (3die Oktober 1130) [2]). Den overmodige, herskesyge Magnus ærgrede sig for øvrigt, som man let kan begribe, ikke lidet over at være bleven nødt til at indgaa dette Forlig, og lagde alle Haralds Venner for Had, især Ragnvald Jarl, der havde været den virksomste til at understøtte Haralds Fordring. Sit Had til Ragnvald viste han blandt andet ved at fratage ham den ham af Kong Sigurd forundte Jarletitel og Forlening [3]). Forstaaelsen

---

[1]) Haugathing, der holdtes paa det saakaldte Møllehaug ved Tunsberg, var det sædvanlige Hyldingsthing paa Vestfold for Kongerne, og havde rimeligviis allerede været det for de gamle Smaakonger. Haugathing var, ligesom Borgarthing og Thinget paa Elvebakken eller Baagaholmen ved Kongehelle, kun Hyldingsthing, ikke Lagthing, hvilket det neppe nogensinde blev, og heller ikke noget af de øvrige førend hen i det følgende Aarhundrede i det tidligste (se ovenfor S. 456).

[2]) Denne Dag bestemmes derved at Sagaerne her udtrykkeligt nævne 7 Dage efter Sigurds Død som den Tid, hvori begge Konger stode truende imod hinanden. Orknøyingasaga S. 170 har ved en Fejltagelse „fire Vintre" i Stedet for „7 Dage".

[3]) Orknøyingasaga S. 170, 172. Det siges her udtrykkeligt at Ragnvald og Kol vare Haralds mægtigste Støtter. Sandsynligviis har vel ogsaa deres Ven og Frænde Salmund benyttet sin Indflydelse som Gjaldkere i Tunsberg til at bearbejde Folket til Haralds Fordeel. Blandt de Lendermænd i eller nær ved Viken, der gjorde fælles Sag med Harald og allerede havde under-

mellem begge Konger var sgaledes saa slet, som den kunde være, uden at det dog endnu paa de første tre Aar kom til aabenbar Fejde imellem dem. De havde hver sin Hird, og vare neppe ofte tilsammen [1]). Magnus synes at have haft sine fleste Tilhængere i det nordenfjeldske, hvor han rimeligviis ogsaa for det meste opholdt sig, Harald derimod paa Østlandet.

Saaledes havde Norge atter tvende Konger paa een Gang, langt mindre enige indbyrdes, end Sigurd og Eystein, og, hvad der var værre, langt under dem i Aandsgaver og Tænkemaade. Magnus, kun en femtenaarig Yngling [2]), var, som allerede nævnt, hengiven til Drik, grum, raa og voldsom, overmodig, uforbindtlig, og pengegridsk, og havde egentlig kun sin Faders Popularitet at takke for at han ikke ganske savnede Tilhængere blandt Folket. Harald, der maa have været en Mand paa henimod 30 Aar, var langt mere afholdt, men kun fordi han var lystig, nedladende, gavmild og føjelig, saa at han, som det heder, lod sine Venner raade med sig saa meget de vilde [3]). Allerede dette antyder, at han var svag af Charakteer og uden ringeste Herskergaver, hvilket ogsaa fremgaar af hele hans Historie. Han udmerkede sig kun som Hurtigløber. Ikke engang Sproget talte han ordentligt, og han forblev rimeligviis gjennem hele sin Regjeringstid, der dog heldigviis ej var langvarig, fremmed for Landets Indretninger og Folke-Aanden.

71. Uroligheder i Danmark. Forbindelser mellem de danske og norske Kongefamilier.

Paa denne Tid herskede endnu den gamle Kong Nikolas Svensson i Danmark, dog mere i Navnet end i Virkeligheden, da de mange yngre Medlemmer af den kongelige Familie, der nu havde naaet Manddomsalderen, ved deres Ærgjerrighed og indbyrdes Stridigheder frembragte en Forvirring, der næsten kunde kaldes Anarchi. Disse yngre Konge-Ætlinger vare fornemmelig Kong Nikolas's egen Søn af hans Egteskab med Dronning Margrete Fredkolla, **Magnus den sterke**, hans Broder og

støttet hans Andragende om at faa beviist sin Byrd, nævnes ogsaa Ingemar af Ask og Thjostulf Aalesson. Orknøyingasaga udtrykker sig saaledes at man næsten skulde antage, at disse tvende Lendermænd ogsaa have været behjelpelige ved Haralds Hylding paa Haugathing: det er i sig selv rimeligst, men Stedet er noget dunkelt.

[1]) De vare hver for sig meget afvigende i Sind, staar der i Kongesagaerne At de havde hver sin Hird, bevidnes i Fagrskinna Cap. 252.

[2]) Magnus var nemlig fød 1115, se ovenfor S. 658.

[3]) Harald Gilles Saga Cap. 1.

Forgænger Kong Erik Ejegods tre Sønner **Harald Kesja, Knut Lavard** og **Erik**, siden kaldet Emune, og **Henrik Skatelær**, en Søn af Sven, der igjen var en Søn af Kong Sven Ulfssøn. Vi have allerede seet, hvor ivrigt Dronning Margrete arbejdede til sin Søn Magnus's Fordeel, og hvorledes det lykkedes hende at faa ham valgt til Konge i Gautland [1]). Dermed var dog ikke hans Ærgjerrighed tilfredsstillet, thi han vilde ogsaa raade i Danmark, og her fordunkledes hans Anseelse ganske af hans Fætter **Knut Lavard**, der, udnævnt af Kongen til Hertug eller Jarl [2]), indlagde sig stor Hæder ved at frede Landets Grændser og Farvande mod Venderne, og erhvervede sig saa stor Magt i de vendiske Grændse-Lande, at han, efter at den abotritiske Konge Henriks Linje var uddød i Aaret 1129, gjorde Fordring paa hans Rige som hans Sysskendebarn, og blev, imod en Pengesum, forlenet dermed af den tydske Konge Lothar, som satte en Krone paa hans Hoved, og udnævnte ham til Abotriternes Konge: en Titel, der dog bragte ham mere Ære end Magt [3]). Knuts ældre Broder Harald var paa denne Tid en Mand i sine modnere Aar. Han var, som ovenfor nævnt, gift med Ragnhild, en Datter af Kong Magnus Barfod, og havde sit fornemste Tilhold i Roeskilde, hvor han førte et højst forargeligt Liv, og fra sin Borg, Haraldsborg, lod sine Trælle gjøre Plyndringstog saa vel i Staden, som i den nærmeste Omegn. Den tredie Broder, Erik, satte Knut til Under-Befalingsmand over Smaa-Øerne, hvor han tog sit Sæde paa Laaland: da han forgjæves henvendte sig til sin Broder Harald om at faa sin Fædrene-Arv, hvormed denne sad inde, opstod der en Fejde mellem Brødrene, der kunde være bleven fordærvelig nok, hvis ikke Knut under Trusler havde indstevnt dem til sig i Slesvig, stiftet Arven og mæglet Fred imellem dem [4]). Han gjorde saaledes, hvad egentlig Kongen selv havde skullet gjøre, og det viste sig deraf, at han var mere Herre i Landet, end Kong Nikolas. Heri kunde den ærgjerrige Magnus ikke finde sig, lige saa lidt som i hans Kongetitel, den han dog ogsaa selv bar; ogsaa den gamle Konge fandt Knuts store Magt og Indflydelse betænkelig, og uagtet denne ved Venlighed og Aabenhjertighed søgte at bortfjerne deres Misundelse og Mistillid, kom dog snart den Plan til

---

[1]) Se ovenfor S. 600, 601.

[2]) Sædvanligviis heder det, at han var Hertug i Slesvig, men denne Stad var aabenbart kun hans Residensstad; hans egentlige Embede var, som Jarlerne fra gammel Tid i Sverige og Danmark, at forsvare Riget til Lands og Vands mod udvortes Fiender. Derfor finde vi ham og stundom paa Tog i Austerveg (Saxo S. 630) og i Besiddelse af Smaaøerne, hvor han satte sin Broder Erik til Underbefalingsmand.

[3]) Helmold, Chron. Slav. I. 49.

[4]) Saxo, S. 626, 627.

Modenhed hos Magnus, ved List eller Magt at rydde Knut af Vejen. Dertil skal endog Magnus's Moder, Dronning Margrete i et uheldigt Øjeblik[1]) have opfordret ham, skjønt hun ellers søgte at mægle Fred; men ingen ophidsede ham mere mod Knut, end Henrik Skatelær, der ligeledes var misundelig paa Knut, men især havde fattet Had til ham fordi han ansaa ham for den egentlige Ophavsmand til, at hans Hustru, den letfærdige Ingerid, Kong Inge Steenkilssøns Sønnedatter[2]), der ikke kunde udstaa ham som Egtemand, engang rømte bort med en yngre, smukkere Elsker, saa at Henrik selv var nødt til at sætte efter hende og bringe hende tilbage[3]). Vel blev der i Aaret 1130 sluttet et Forlig mellem Knut og Magnus, der endog skulle have indgaaet Edbroderskab med hinanden. Men Henrik Skatelær vidste snart ved ondskabsfuld Tale at fylde Kongens Sind med ny Mistanke mod Knut, og atter at opflamme Magnus's Had til ham. Med Kongens udtrykkelige eller stiltiende Tilladelse aftalte Magnus, Henrik og flere af dennes Venner en formelig Plan til at rydde Knut af Vejen paa en svigagtig Maade, uagtet denne paa samme Tid, eller kort forhen, helligt havde lovet Dronning Margrete, da hun laa paa sit Yderste, at han aldrig vilde begynde nogen Trætte, men gjengjelde Fiendskab med Velgjerninger. Ikke længe efter hendes Død, der indtraf den 4de November 1130[4]), indbød Magnus Knut til et Julegilde i Roeskilde, og efter at han og hans Fader havde viist Knut al optænkelig Hæder og Gjestfrihed, og derved gjort ham tryg, lokkede Magnus ham siden til et Møde i Haraldsted Skov ikke langt fra Ringsted, hvor han ved det skjendigste Forræderi faldt for Magnus's og de øvrige i Planen indviede Mænds Haand (7de Januar 1131). Herover opstod der en saa stor Forbitrelse, at Kongens eget Liv svævede i Fare, og kun frelstes ved den ærværdige Erkebiskop Assers Mellemkomst. Dog maatte han forpligte sig til at lade Magnus gaa i Landflygtighed, indtil Folket tillod ham at komme tilbage. Magnus gik til sit Kongerige i Gautland, Kongen derimod til Jylland. Men det varede ikke længe, førend den svage Konge lod sig overtale til at sende Bud efter Sønnen igjen. Dette var en god Anledning for Knuts Brødre, Harald og Erik, til at beskylde Kongen for Deelagtighed i Knuts Drab, og fordre at han skulde lide samme Straf, som Sønnen. Folket, der var af samme Mening, tilbød nu Erik Kongenavnet, hvilket denne i Førstningen erklærede ej at ville antage, førend hans Broders Drab var hevnet. Men da han paa et Tog

---

[1]) Helmold, I. 50.

[2]) Se ovenfor S. 529.

[3]) Saxo, S. 628.

[4]) Dagen kjendes af det lundske Nekrologium; Aaret sees af Saxos Fortælling.

til Jylland mod Nikolas var bleven overfalden og ſlagen af denne, efter at man førſt havde gjort ham tryg ved forſtilte Fredstilbud, ſyntes han at have faaet ſaa retmæsſig Aarſag til at gjøre aabenbar Opſtand, at han, efter ſin Tilbagekomſt til Sjæland, ikke længer vægrede ſig ved at antage Kongenavnet, da Sjælandsfarerne og Skaaningerne atter tilbøde ham det. Han ſamlede nu en Hær og Flaade, for med Eftertryk at bekrige Nikolas, og ſendte endog en Skrivelſe til den tydſke Konge **Lothar**, hvori han opfordrede ham til at hevne ſin forrige Ven og Vaſall, Knut Lavards, Drab, og ved Bønner og Løfter ſøgte at faa ham til at indgaa Krigsforbund med ſig. Lothar, ſom alt for gjerne ønſkede en Lejlighed til at underkaſte ſig Danmark, var ſtrax rede, og lejrede ſig udenfor Danevirke, medens Erik med en Flaade viſte ſig for Slesvig. Men Magnus, der imidlertid var kommen tilbage til Faderen, havde allerede ſørget ſaa godt for Voldens Forſvar, at Lothar ej ſtrax vovede noget Angreb; og da Kong Nikolas ſelv faa Dage efter ankom med en overmaade ſtor Hær af Jyder, fandt han det raadeligſt at ſlutte Fred, paa de Betingelſer, at Magnus hyldede ham ſom ſin Lensherre, og udbetalte ham en Sum af 4000 Merker. (Auguſt 1131). Da Erik erfarede denne Fredsſlutning, drog han paa et Skib til Lothar, bebrejdede ham i haarde Udtryk hans Uordholdenhed, og forudſagde ham at Magnus neppe vilde viſe ſig trofaſt i Længden. Siden kaſtede han ſig ind i Staden Slesvig, hvis Borgere, af Kjærlighed til hans dræbte Broder, med Glæde toge imod ham, og forſvarede ſig med ſtor Udholdenhed, da Nikolas og Magnus den følgende Vinter, begunſtigede af den ſtrenge Kulde, der tillagde Fjorden med Jis, omringede Staden paa alle Kanter til Lands og Vands, og belejrede den, indtil Vaaren kom og Jſen tøede op [1]).

Erik begav ſig nu tilbage til den øſtlige Deel af Landet, nedſlagen over ſit Uheld. Jmidlertid maa hans Parti dog endnu have været mægtigt og anſeet, da der juſt paa denne Tid kom Geſandter til ham fra den unge Kong Magnus i Norge, for paa dennes Vegne at bejle til hans Broder Knuts efterladte Datter **Chriſtina**, uagtet hun endnu ikke var voxen [2]). Hvad der maaſkee i Nordmændenes Øjne bidrog meget til at ſvække Nikolas's og hans Søns Anſeelſe, var den Omſtændighed, at de Svenſke, der lige ſaa lidet nu, ſom forhen, ønſkede nogen Udlænding til Konge, benyttede ſig af Magnus Nikolasſøns Fraværelſe og Beſkjeftigelſe med Krigen i Danmark, til (1132) at vælge en indfød Konge, **Sverke Kolsſøn**,

---

[1]) Saxo, S. 644—647. Helmold I. 51. Albert af Stade S. 267.

[2]) Om Chriſtina, en Datter af Knut og Ingebjørg, den rusſiſke Storfyrſte Mſtiſlavs (Haralds) Datter, Malmfrids Syſter, er der ovenfor talt, S. 599. Hun var ſandſynligviis fød 1118.

en Søn af hiin Kol eller Erik Aarsæle, Blotsvens Søn, der, som vi have seet, nogle Aar tidligere havde baaret Kongenavn i den hedenske Deel af Landet, men i sin Alderdom skal have antaget Christendommen [1]), hvorved Hedenskabet tabte sin sidste Støtte i Landet, og snart forsvandt aldeles [2]). Sverke optraadte ej alene som Magnus's heldige Medbejler til Riget, men ogsaa som Kong Nikolas's ikke mindre heldige Medbejler til en Kvindes Kjærlighed. Thi Kong Inge Hallsteenssøns Enke, **Ulfhild** [3]), hvilken Kong Nikolas havde egtet efter Margrete Fredkollas Død, lod sig, som det heder, forlokke af Sverke til at flygte fra sin gamle Mand, og begive sig til ham, der nu indgik Egteskab med hende. Rimeligviis har der fra tidligere Dage været en Kjærlighedsforstaaelse mellem dem, og det er endog høist sandsynligt, at Sverke for en stor Deel har haft hendes Indflydelse at takke for sin Ophøjelse. Sverke var en ivrig Christen, og de Hensyn bortfaldt saaledes, der hidtil havde dannet en Skillevæg mellem hans Æt og Christendommens Tilhængere. Ved alt dette kunde Magnus's og hans Faders Anseelse ej andet end lide et betydeligt Skaar, og deres Modstander, Kong Erik Emune, om hvem alle Knut Lavards Tilhængere samlede sig, maatte, trods hans Uheld, forekomme Nordmændene at være den mægtigste. Ved at bejle til hans Broderdatter haabede Kong Magnus Sigurdssøn rimeligviis at erhverve sig en Støtte mod sin Medkonge Harald Gille; og Kong Erik greb igjen paa sin Side med Glæde den Udsigt, som ved dette Svogerskab aabnede sig for ham til at faa Hjelp fra Norge mod sine Fiender i Danmark. Han opfyldte derfor Gesandternes Bøn, idet han bortfæstede Christine til Magnus (1132), og for at knytte Svogerskabet endnu fastere, egtede han hendes Moders Syster, Magnus's Stifmoder, Kong Sigurds forrige Dronning, Malmfrid, der maaskee har været den, som fra først af bragte Partiet mellem Magnus og Christine paa Bane [4]).

Erik var uheldig i sine nærmeste Krigsforetagender mod Nikolas og Magnus, der imidlertid havde søgt at befæste deres Magt, og samlet Tropper om sig i Jylland. Han vandt vel et Søslag ved Sejerø, men til Lands blev først hans Hærfører Christiern Svenssøn slagen og fangen

---

[1]) Til et Sagn derom hentyder Geijer, Sv. Folkets Hist. I. 156.

[2]) At Sverkes Ophøjelse til Konge skede 1132, sees af Saxo, S. 651, hvor den sættes samtidigt med Krigen i Jylland hiint Aar, og omtales før Begyndelsen af 1133.

[3]) Om Ulfhild se ovenfor S. 600.

[4]) Saxo, S. 647. Disse Giftermaal omtales kun i Forbigaaende, uden nogen Tidsbestemmelse, i vore Sagaer, Harald Gilles Saga Cap. 2, Snorre Cap. 1. Fagrskinna Cap. 250, jvfr. 215.

ved Rynebjerg, siden leed han selv et Nederlag ved Odhenshylle (nu Onsil), og hans Broder Harald, der længe havde misundt ham Kongenavnet og Kongemagten, lod sig overtale til at forlade ham og tage Magnus's Parti (1132). Erik belejrede ham vel i hans Borg, Haraldsborg ved Roeskilde, og nødte ham til at søge sin Frelse i Flugten, men den følgende Vaar, ej længe efter at den norske Konge havde ladet sin Fæstemø Christina afhente ved eget Gesandtskab [1]), kom Kong Nikolas med en stor Flaade og Hær, angreb Erik ved Værebro, og slog ham aldeles (1133). Erik flygtede til Skaane, hvis Indbyggere, der sandsynligviis troede, at det nu var ganske ude med ham, joge ham bort [2]), og han havde ingen anden Udvej, end med sin Hustru Malmfrid og sin naturlige Søn Sven, der endnu kun var et Barn, at tage sin Tilflugt til den norske Kong Magnus, som just nu opholdt sig i Kongehelle [3]), sandsynligviis for at holde des bedre Øje med Begivenhederne i Danmark og Sverige. Men Omstændighederne havde nu merkeligt forandret sig. Erik kom som en Flygtning, ikke som en mægtig Hersker, af hvis Svogerskab Magnus kunde have nogen Ære eller Nytte. Han tog imidlertid venligt imod ham, og meente ham det maaskee fra først af nok saa vel, indtil Erik, som man maa formode, vakte hans Mistanke ved at stifte fortroligt Venskab og indgaa Edbrødre-Lag med hans Medbejler Harald Gille [4]). Da nu ogsaa Kong Nikolas hemmeligt lod ham tilbyde store Fordele, hvis han vilde rydde Erik af Vejen, besluttede han sig til dette Forræderi. I Førstningen lod han sig ikke merke med noget, men søgte kun, med forstilt Høflighed, at omgive ham med flere Drabanter, der havde det Hverv at forebygge hans Flugt, om han skulde merke Uraad. Men Dronning Christina underrettede Farbroderen om, hvad Magnus egentlig havde i Sinde, og da denne saaledes rimeligviis merkede at Erik gjennemskuede ham, og at Forstillelse ikke længer nyttede til noget, tog han Masken af, lod Erik holde i streng Forvaring, fratog ham alle hans Penge, og gjorde Anstalter til at bringe ham hen til et andet Sted, sandsynligviis Bergen eller

---

[1]) Saxo, Cap. 651.

[2]) Anon. Rosk. hos Langebek I. 381.

[3]) At det var i Kongehelle, sees udtrykkeligt af den næsten samtidige unavngivne roskildske Annalists Beretning hos Langebek, Scr. I. 381, hvor det siden heder at Erik anstillede sig syg „ne Cunuchelde transferretur", hvilket ej kan betyde andet end „at han ej skulde flyttes fra Kongehelle", ikke „til Kongehelle". Dette var ogsaa det eneste Sted af dem, hvor Kongerne plejede at opholde sig, hvorfra man i Hast kunde faa Bud til Laaland. Han har da vel siddet fangen i det nye Kastell.

[4]) At et saadant Forbund er indgaaet mellem Erik og Harald, siges udtrykkeligt i Harald Gilles Saga Cap. 5, Snorre Cap. 3. Men den eneste Lejlighed, de dertil havde, var under Eriks Ophold i Norge.

Nidaros, hvor det var vanskeligere for at ham flygte. Erik havde dog fundet Lejlighed til at underrette sine tro Venner paa Laaland om den Nød, hvori han var stedt. I Haab om at de snart vilde komme ham til Hjelp, anstillede han sig meget syg, saa at man ikke godt kunde bringe ham bort. Det varede heller ikke længe, førend han hemmeligt fik det glade Budskab, at et lidet Fartøj, affendt fra hans Venner, laa i Nærheden, færdigt til at bringe ham i Sikkerhed, hvis han blot kunde slippe ud af Fængslet. Det lykkedes Erik, ved Hjelp af en Prest, der deelte Fangenskabet med ham, at drikke sine Vogtere fulde; derpaa brød han ud af sit Sovekammer, og kom med sin Søn og sin Dronning, der enten ligeledes har været fængslet med ham, eller hemmeligt er bleven underrettet om hans Flugt, heldigt ned til Stranden, hvor han traf sine Venner, og strax sejlede afsted, efter at han dog først havde haft den Omtanke at lade alle de norske Fartøjer, der laa i Nærheden, gjennembore i Bunden. Da Vogterne den følgende Morgen savnede Erik, og skjønnede, hvorledes han havde narret dem, meldte de det skjelvende for Kong Magnus, der strax lod Fartøjer stikke i Søen for at sætte efter Flygtningen. Men Fartøjerne fyldtes med Vand, og maatte først istandsættes, førend man kunde bruge dem: imidlertid havde Erik faaet et saa stort Forspring, at det var umuligt at indhente ham [1]). Da Magnus siden fik at vide, hvor virksom Dronning Christina havde været i at staa Erik bi, blev han saa opbragt paa hende, at han forstød hende og sendte hende tilbage til Danmark [2]). Erik kom i god Behold til Laaland, hvor han, som Saxo siger, gav Kong Nikolas det tydeligste Tegn paa sin Ankomst ved at lade den af ham udnævnte Befalingsmand over Smaaøerne hænge. Siden drog han over til Skaane, for at forekomme Nikolas, der, efter hvad han havde hørt, vilde tilbringe Julen i Lund, og Skaaningerne, der nu angrede deres Utroskab mod Erik, og maaskee ogsaa paavirkedes til hans Fordeel af Erkebiskop Asser, toge særdeles vel imod ham, ja lovede endog at ville leve og dø med ham. Nikolas hindredes derved fra at udføre sin Beslutning, men forberedede sig imidlertid saa meget ivrigere paa at angribe Erik det følgende Foraar, og sikrede sig derhos mod et befrygtet Angreb af Kejser Lothar, der atter var bleven ham gram, ved at lade sin Søn Magnus forny sin Lenshylding og aflægge Kejseren Troskabsed paa en Rigsdag, der holdtes i Halberstadt ved Paasketider 1135 [3]). Imidlertid samlede Erik sine Venner

---

[1]) Saxo, S. 652, 653. Jvfr. Anon. Rosk. hos Langebek, Scr. I. S. 381. Ovenfor ere begge disse Beretninger benyttede. Besynderligt nok, nævne vore Sagaer ikke et Ord om hele denne Sag, ja ej engang Knytlingasaga.

[2]) Skilsmissen nævnes ogsaa i Harald Gilles Saga Cap. 2, Snorre Cap. 1, men uden at der angives anden Grund, end at Magnus ej kunde elske hende.

[3]) Se herom Annalista Saxo, og fl.

om sig, forberedede sig til det forventede Angreb, og befæstede Lund. Anden Pindsedag, den 4de Juni, satte Nikolas og Magnus med deres Hær over til Skaane, og landede i **Fodevig**, hvorfra de strax rykkede op mod Lund. I deres Hær var ikke færre end fer Biskopper, hvoriblandt en fra Sverige, og en Mængde Prester, foruden Harald Kesja, Henrik Skatelær og deres øvrige Tilhængere. Erik drog dem kjek imøde, og vandt en let Sejr, da deres Krigere allerede ved at see Støvskyerne af Eriks Rytteri, og høre dets Hestetrampen, bleve slagne med panisk Skræk, og flygtede over Hals og Hoved til Skibene. Erik forfulgte dem og anrettede et stort Blodbad. Magnus og Henrik Skatelær gjorde vel tapper Modstand, men bleve overmandede og faldt, tilligemed fem af de Biskopper, der vare i Hæren, og 60 Prester; den 6te Biskop blev saa haardt saaret, at han døde nogen Tid derefter. En Mængde af de Flygtende druknede, da de skulde gaa ombord i Skibene. Kong Nikolas blev selv saaret, men reddede sig, tilligemed Harald Kesja, ombord paa et Fartøj, hvormed han satte over til Sjæland. Denne Sejr sikrede Erik Kongedømmet, og skaffede ham det allerede oftere nævnte Tilnavn **Emune**, d. e. den evig mindeværdige. Kong Nikolas rejste først til Jylland, hvor han gav Harald Kesja Kongenavn og Halvdelen af sit Rige; derpaa begav han sig til Slesvig, hvis Indbyggere han haabede at vinde, uagtet de ikke for lang Tid siden havde døjet saa meget Ondt af ham og Magnus under den langvarige Belejring. Men ved hans Ankomst stimlede Borgerne, hvoraf de fleste vare Medlemmer af St. Knuds Gilde, i hvilket ogsaa Knut Lavard havde været indskreven, bevæbnede sammen for efter Gildeskraaen at hevne deres Gildebroders Drab, angrebe ham paa Vejen til Slottet og dræbte ham med mange af hans Følge (25 Juni 1134). Harald Kesja vovede ikke at oppebie Eriks Ankomst, men flygtede til Norge, og Erik blev nu tagen til Konge over hele Landet, idet han med blodig Grumhed mod de faldne Kongers Tilhængere og Harald Kesjas Sønner befæstede sit Herredømme [1]).

72. Indbyrdes Krig mellem Kongerne. Haralds Nederlag paa Fyrileiv.

Næsten i al denne Tid havde de norske Konger, Magnus og Harald, holdt Fred med hinanden, dog meest, som man maa formode, fordi de begge, saa vel som deres Mænd, med spendt Opmerksomhed fulgte Begivenhederne

---

[1]) Saxo, S. 655—657. Sven Aagesøn, hos Langebek, Scr. I. S. 60. Anon. Rosk. sammesteds, S. 382. Helmold. I. 51. Knytlingasaga Cap. 94—98. Islandske Annaler ved 1130.

i Danmark[1]), og enten haabede at kunne finde en eller anden Lejlighed til at opnaa Fordeel ved at blande sig i Urolighederne, eller frygtede, at disse ogsaa kunde forplante sig til deres eget Rige: i hvilke begge Tilfælde en indbyrdes Krig vilde være dem heel ubelejlig. Men den fjerde Vinter efter deres Tronbestigelse (1133—1134), hvilken de tilbragte tilsammen i Nidaros, idet de endog indbyrdes vare til Gjestebud hos hinanden, var Fiendskabet dog steget saa vidt, at man hvert Øjeblik væntede der skulde komme til aabenbar Kamp imellem dem. Man maa næsten formode, at der er indtruffet en eller anden Begivenhed, som en heftig Ordvexling, et Slagsmaal, eller noget lignende — meget behøvedes vistnok ej — for at Fiendskabet for Alvor skulde bryde løs. Men vore Sagaer tie ganske om Anledningen. Muligt, at Paavirkning fra Danmark, eller Forbitrelse over det Venskab, Harald havde sluttet med Erik Emune, har bragt Magnus til at gjøre Alvor af, hvad han vel allerede længe tænkte paa, at begynde Fejde med Harald, for at berøve ham Kongedømmet, hvilket denne efter hans Mening mod Tro og Love havde tilvendt sig. Da Vaaren kom, drog Magnus med en Deel Skibe sydester langs Kysten, samlede overalt saa mange Stridsmænd til sig, som han kunde faa, og bad sine Venner være ham behjelpelige til at støde Harald fra den Trone, som han under Ed havde lovet ej at eftertragte, og tvinge ham til, uden Kongenavn, at lade sig nøje med saa stor Deel af Riget, som man efter nærmere Overlæg maatte finde passende. Dette bifaldt mange mægtige Mænd, og sluttede sig til ham. Men imidlertid var ogsaa Harald brudt op fra Throndhjem og tog Vejen til Lands over Oplandene til Viken, hvor han havde sine fleste Tilhængere. Da han nærmere erfarede, hvad Magnus havde i Sinde, samlede han ligeledes alle de Folk, han kunde overkomme; de, som ikke vilde med det Gode, bleve tvungne til at være med. Harald fik ikke paa langt nær saa mange som Magnus, der havde samlet Mandskab langs hele Kysten. Hvor som helst Kongerne fore frem, hug de Slagtekvæg ned og dræbte Folk for hinanden. Harald standsede heller ikke, førend han kom til den østre Deel af Viken. Snart ankom ogsaa Magnus til disse Kanter, og det lader til, at begge Konger i nogen Tid vare hinanden temmelig nær, beskjeftigede med gjensidigt Rov og Plyndring, men uden at komme i personlig Berørelse med hinanden, eller at levere hinanden noget Slag[2]). Hos Harald var hans Broder paa mødrene

---

[1]) Herom vidner noksom Magnus's Giftermaal, og Opholdet i Kongehelle.

[2]) Harald Gilles Saga Cap. 8. Snorre Cap. 2. Fagrskinna, Cap. 252 siger kun, at efter at der var opstaaet Uenighed og Fejde mellem Kongerne, saa at de indbyrdes tilføjede hinanden Skade paa Folk og Fæ, befandt Harald sig i deres fjerde Regjeringsaar, aller østligst i Viken og samlede Tropper, hvorefter Magnus ligeledes samlede Tropper, og drog imod ham. At Har-

Side, ved Navn **Kristrød**, en særdeles tapper Mand, der maa være kommen fra Irland eller Syderøerne, for at søge sin Lykke i Norge, efter at hans Halvbroder var bleven Konge[1]). Blandt de øvrige Høvdinger, der omgave Harald, nævnes Ragnvald Jarl, Thjostulf Aalessøn, Ingemar af Ask, og Salmund fra Agder; han havde ikke saa faa Lendermænd hos sig, men Magnus havde dog langt flere. Da det netop var paa denne Tid, at Harald Kesja flygtede fra Jylland til Norge efter Kong Nikolas's Drab, er det ikke usandsynligt, at han befandt sig i Magnus's Hær, thi det falder saa godt som af sig selv, at han ved Ankomsten til Norge tyede til Magnus, der ej alene var Erik Emunes bitre Fiende, men og Haralds egen Hustrues Brodersøn, og desuden just da maa være kommen til Viken med sin Hær og Flaade.

Den 9de August brød Harald med sin Hær op fra Gaarden og Thingstedet **Fors** i Nærheden af Kvistrum, for at drage ud mod Søkysten, og kom henimod Aftenen til **Fyrileiv**, der ligger omtrent ¾ Miil længer mod Nordvest, ved Bunden af Gudmarfjorden[2]). Her tog han Natteqvarteer og lod sine Folk spise til Aften; Vagter til Hest udstilledes paa alle Kanter. Henimod Morgenen kom en af Vagterne til Harald, og meldte at Kong Magnus's Hær nærmede sig[3]). „Hvad kan min Frænde Magnus ville", spurgte Harald; „det er dog vel ikke hans Mening at slaas med os?" Thjostulf Aalessøn svarede: „saa sandt, Herre, maa I nu finde paa Raad for eder og eders Folk, som Magnus har samlet en Hær i hele Sommer, i den bestemte Hensigt at slaas med eder, saa snart han møder eder". Da stod Kongen op, og bød sine Mænd at gribe til Vaaben. „Vil min Frænde Magnus endelig slaas", sagde han, „saa skulle vi føje ham deri". Hæren opstilledes og Bannerne rejstes et Stykke fra Gaarden paa en indhegnet Ager. Harald var iført to Ringbrynjer; men hans tapre Broder Kristrød vilde ingen have. Da Magnus og hans Høvdinger saa Haralds Hær, stillede de ogsaa deres Folk i Orden, og gjorde Fylkingen meget lang, for at den skulde kunne omringe den fiendtlige. Denne

ald var kommen til Viken en god Stund førend Magnus, synes utvivlsomt, og Efterretningen om Erik Emunes Sejr ved Fodevig har vel forøget hans Mod.

[1]) Navnet „Kristrød" er vel en Fordrejelse af en eller anden gaelisk Navnform der nu neppe lader sig paavise.

[2]) „Fyrileiv" udtales nu „Ferløv" eller „Ferlev"; der er to Gaarde af dette Navn, øvre og nedre Ferlev, paa hver sin Side af Landevejen. Saxo kalder Stedet (S. 659) ager Fridlevidus.

[3]) Da Fyrileiv ligger ved Søen, og Harald vel havde søgt at hindre Magnus fra at gjøre Landgang, hvis han kom tilsøs, maa man slutte, at Magnus's Hær er kommen til Lands nordenfra, og har taget Vejen over Højderne ved Svarteborg, hvor Landevejen fra umindelig Tid synes at have gaaet.

bestod nemlig kun af femten Hundreder (1800 Mand), medens Magnus havde henimod sexti (d. e. 7200 Mand).

Angrebet synes at være begyndt af Magnus, der lod det hellige Korses Relikvie bære foran sit Banner. Men Haralds lille Hær, hvis Stilling rimeligviis var temmelig fast, siden man med Flid havde valgt den, forsvarede sig kjekt, og Striden blev baade haard og langvarig. Især udmerkede Irlænderen Kristrød sig ved sin Tapperhed. Uagtet han ingen Brynje havde, gik han i Spidsen for sin Trop midt ind i Magnus's Fylking, huggende til begge Sider, saa at alle maatte vige for ham. Maaskee han tilsidst havde drevet Magnus's hele Hær paa Flugten. Men han standsedes ved et lumskt Angreb fra en Kant, hvorfra man mindst skulde have ventet det. En anseet Bonde i Haralds egen Hær, der kom til at staa lige bag ham, hævede sit Spyd med begge Hænder, og stødte det af al Magt ind i Ryggen paa ham mellem Skuldrene, saa at Odden stod frem af Brystet, og han strax styrtede død til Jorden. Mange, der stode nær ved, spurgte Bonden, hvorfor han gjorde saa ondt et Verk. Bonden svarede: „nu har han det saa godt, fordi han og hans Folk hug min Buskab ned i Sommer, udplyndrede min Gaard, og tvang mig mod min Vilje til at følge med i Hæren: da lovede jeg ham denne Medfart, hvis jeg fandt Lejlighed dertil". Kristrøds Fald gjorde Udslaget i den langvarige Kamp. Haralds Mænd begyndte at flygte, og Flugten blev snart almindelig. Da faldt der mange af hans Hær, blandt dem henimod 60 af hans Hirdmænd. Lendermanden Ingemar af Ask fik sit Banesaar af en Piil, og skal før sin Død have kvædet et Vers, hvori han forbandede den Stund, han kom til Fyrileiv, ytrede at han stedse havde været imod at lade det komme til Kamp, og klagede over at han aldrig skulde see Ask igjen. Harald slap derfra med Livet, og flygtede til sine Skibe, der laa længer øster i Viken, maaskee i Havsteensfjorden eller etsteds der i Nærheden[1]); han forlod strax Landet, og begav sig ned til sin Edbroder, Danekongen Erik Emune. Han traf ham i Sjæland, nys hjemkommen fra sit Tog til Slesvig[2]). Erik modtog Harald godt, og tilbød ham alt, hvad han maatte

[1]) Meget langt fra Fors kunne Skibene neppe have ligget; deres Plads maa saaledes have været etsteds i Havsteensfjorden, eller maaskee inde ved Bevje-Osen, hvor Oddevalle er beliggende.

[2]) At han traf ham i Sjæland (en Kobex af Snorre har ved Fejllæsning Smaaland), siges udtrykkeligt i Harald Gilles Saga Cap. 4, Snorre Cap. 3. Da man af Saxo erfarer, at Erik allerede paa Vejen til Jylland efter Slaget ved Fodevig erfarede Kong Nikolas's Død (25de Juni) ved Sejerø, maa hans Ophold i Slesvig og Jylland have faldet i Begyndelsen af Juli. Paa samme Tid maa Harald Kesja have forladt Jylland, og kunde treffe Magnus i Viken. Og Erik Emune maa være kommen tilbage til Sjæland i Begyndelsen af August, saa at Harald kunde treffe ham, da han efter Sla-

behøve til at ernære sig og sine Folk i Landflygtigheden. Harald bad først og fremst om Tropper, for ved deres Hjelp at vinde sit Rige tilbage. Men denne Bøn kunde Erik ikke strax opfylde, da han endnu ikke selv tilstrækkeligt havde befæstet sin Magt, og derfor behøvede alle de Tropper, han kunde skaffe. Navnlig maatte han være rede til at modtage sin Broder og Medbejler Harald Kesja, hvis Tilbagekomst fra Norge hvert Øjeblik kunde væntes. Dog skjenkede han Harald 8 [1]) utiltaklede Skibe, og forlenede ham indtil videre med Halland, hvorfra han i Nærheden kunde iagttage, hvad der foregik i Norge, og strax være ved Haanden, hvis en gunstig Lejlighed tilbød sig for ham til at komme tilbage. Harald forlod Erik i Skaane, hvor denne længer ud paa Høsten begav sig hen for at tilbringe Julen og lade sig krone. Før sin Afrejse gav han Kongen og Hoffet i Nærheden af Helsingborg en Prøve paa sin bekjendte Færdighed i Hurtigløberkunsten. Han veddede nemlig med Kongen, ligesom tidligere med Magnus, om at han kunde indhente de hurtigste Heste i Løbet, og sejrede over tvende, den ene efter den anden, idet han ved to Springstave stød sig frem i idelige Hop. Han skal ligeledes oftere have viist sin Færdighed i at gaa udenbords paa Aarerne af et Fartøj, medens dette roedes, ligesom Olaf Tryggvessøn fordum [2]).

Kong Magnus erklærede sig efter Slaget ved Fyrileiv for Enekonge i Landet, og viste megen Mildhed mod de Overvundne, hvilke han ganske tog til Naade, og lod deres Saar helbrede som sine egne Mænds. Han frygtede nemlig ikke længer Harald Gille, og betragtede den hele Fejde som udkæmpet. Derfor fandt han det ikke engang nødvendigt at holde Hæren samlet i Viken, og forblive der indtil videre for at holde Øje med Harald, uagtet de forstandigste Mænd i hans Følge, navnlig Sigurd Sigurdssøn [3]) og en vis Thore Ingemundssøn, indstændigt raadede ham dertil. Egensindigt lod han derimod Hæren opløse sig, og Lendermændene vendte tilbage til sine Gaarde, medens han selv drog nordefter til Bergen [4]).

---

get ved Fyrileiv kom derned. Julen tilbragtes ifølge Diplomer og andre sikre Kilder i Skaane, hvor han kronedes. Saxo (S. 960) henfører Haralds Ankomst urigtigt til Tiden strax efter Harald Kesjas Drab først i 1135. Denne Fejl har ogsaa forledet ham til at nævne Eriks paatænkte Tog mod Venderne, der først fandt Sted i 1136, som Aarsagen, hvorfor han ej da kunde tage sig af Harald.

[1]) Fagrskinna nævner kun sex.

[2]) Saxo, S. 660.

[3]) Det er Sigurd af Hvitastein, se ovenfor S. 651. Hvor Thore var, vides ej.

[4]) Harald Gilles Saga Cap. 5, Snorre Cap. 3. Fagrskinna Cap 252.

73. Harald Gilles Tilbagekomst og Sejr over Magnus i Bergen. Magnus afsat, blindet og sat i Kloster.

Følgerne af Magnus's Uklogskab viste sig snart. Mange Nordmænd, fornemmelig, som man maa formode, fra Viken, samlede sig om Harald Gille i Halland, blandt dem Thjostulf Aalesson, der endog solgte sine Jorder for at kjøbe Skibe og Vaaben [1]). Det varede ikke længe, førend Harald følte sig sterk nok til at vove et Forsøg paa at gjenvinde Riget, og viste sig udenfor Kongehelle med sine Skibe og de Folk, der deels vare komne til ham fra Norge, deels havde taget Tjeneste hos ham i Danmark [2]). Lendermændene, Bymændene og Bønderne i Nærheden gjorde vel Mine til at ville holde ham borte og opstillede en diger Fylking, som det heder, oppe ved Byen. Men han gik dog uhindret i Land, og sendte Mænd til Bondehæren med Anmodning om, at man ikke vilde formene ham Adgangen til sit Rige, da det ej var hans Hensigt at forlange mere, end hvad der med Rette tilkom ham. Og efter faa Underhandlinger opløste Bønderne deres Hær og gik Harald til Haande; han uddeelte til Gjengjeld Len og Vejtsler blandt Lendermændene, og tilstod de Bønder, der sluttede sig til hans Trop, flere Fordele. Herved fik han snart et stort Tilløb, saa at han underkastede sig hele Ranafylket, og kunde drage længer nordefter i Viken. Han tilstod alle fuldkommen Fred, undtagen Kong Magnus's erklærede Tilhængere, thi dem lod han dræbe eller udplyndre, hvor han traf dem. Saaledes lod han i Sarpsborg trende af Kong Magnus's Lendermænd, Brødrene **Aasbjørn** og **Nerid**, gribe, og bød at den ene skulde hænges, den anden kastes i Sarpen, men overlod dem selv at vælge hver sin Dødsmaade. Aasbjørn, der var den ældste, valgte at kastes i Sarpen, hvilket han ansaa for det haardeste. Derpaa fortsatte Harald sin Rejse til Tunsberg, hvor han fandt en god Modtagelse, og hvor en stor Hær samlede sig om ham [3]). Hele Viken var saaledes i en meget kort Tid falden i hans Magt. Hans Hensigt var, naar han havde faaet en tilstrækkelig Hær og Flaade samlet, at drage lige til Bergen og angribe Magnus.

Da denne i Bergen fik Efterretning om Haralds Foretagender, lod han strax alle de Høvdinger, der vare i Bergen, kalde til Raadslagning, og æskede deres Mening om, hvad der nu var at gjøre. Sigurd Sigurdsson raadede ham til at affende ham selv eller en anden Lendermand

---

[1]) Orknøyingasaga S. 172.

[2]) I Knytlingasaga Cap. 100 siges det udtrykkeligt, at han havde nogle Folk med sig, som Erik havde skaffet ham.

[3]) Harald Gilles Saga, Cap. 6, Snorre Cap. 4, Fagrskinna, Cap. 753. Harald kom sandsynligviis til Kongehelle i Begyndelsen eller Midten af Oktober, efter at have opholdt sig en Maaneds Tid hos Kong Erik, og en Maaneds Tid i Halland.

til Harald for at byde ham Forlig efter retsindige Mænds Afgjørelse, og det halve Rige, som forhen. Herom vilde Magnus intet høre: „hvad nytter det mig da", sagde han, „at jeg i Sommer vandt det hele Rige, dersom jeg nu skal afstaa Halvdelen deraf? Giv os et andet Raad". Sigurd svarede; „det lader til, Herre, at dine Lendermænd, der i Høst bade dig om Hjemlov, nu sidde stille og ikke ville komme til dig. Dengang handlede du tvert imod mine Raad, idet du opløste Hæren, skjønt jeg kunde vide, at Harald vilde komme tilbage til Viken, saa snart han hørte, at du var borte. Mit andet Raad er derfor dette, og skjønt det er ondt, tør det nok vise sig fordeelagtigt: send dine Gjester med det nødvendige Antal Folk om paa Gaardene til de Lendermænd, der nu ikke ville staa dig bi, og lad dem dræbe, men giv deres Ejendomme til Mænd, som nu ville komme dig til Hjelp, lige meget om de hidtil vare lidet anseede; lad dem bringe Folket paa Benene; slaa ikke Vrag paa nogen, enten onde eller gode, og drag saa østover med den Styrke, du faar samlet, for at møde Harald, og prøve Krigslykken". „Nej", sagde Magnus, „jeg paadrager mig kun Uvenskab ved at lade mange anseede Mænd dræbe og i deres Sted ophøje ringere Folk, der ikke ere et Gran mere at lide paa, men derimod afstedkomme langt større Forvirring; lad mig høre endnu et Raad". „Dette bliver vanskeligt at finde paa", svarede Sigurd, „siden du hverken vil slutte Forlig, eller vove Krig; lader os da drage nord til Throndhjem, hvor Landets meste Styrke er for os, og lad os undervejs samle alt det Mandskab om os, som vi kunne faa; maaskee Elvegrimerne da finde det slemt at forfølge os saa langt". „Jeg vil ikke undfly for dem, som vi i Sommer joge paa Flugt", svarede Magnus; „kom med et bedre Raad". Da stod Sigurd op og gik sin Vej med de Ord: „nu skal jeg give dig det Raad, som jeg seer du vil have, og som vil gaa i Opfyldelse: sid her i Bergen, indtil Kong Harald kommer med en talrig Hær; da vil Død eller Skjendsel være dig vis"[1]). Og Magnus blev i sin Forblindelse roligt siddende i Bergen, uden engang at gjøre Forberedelser til at modtage Harald, om han skulde komme. Hvad han tænkte eller stolede paa, er vanskeligt at forstaa. Maaskee haabede han, at Harald Kesja, der just paa denne Tid vendte tilbage til Jylland og lod sig give Kongenavn paa Urnehoved-Thing, skulde beskjeftige ej alene Kong Erik, men ogsaa hans Ven Harald Gille saaledes, at denne ikke for det første kunde tænke paa at forlade Viken[2]).

Men da Julen nærmede sig, drog Harald Gille afsted fra Tunsberg

[1]) Harald Gilles Saga Cap. 7, Snorre, Cap. 5, Fagrskinna Cap. 253.

[2]) Harald Kesja kom, som man af Saxo seer, mod Vintertid til Jylland, siden Erik maatte lade sine Skibe, paa hvilke han drog ham imøde, drage over Isen.

med en betydelig Styrke, og satte Kursen vesterover, langs Kysten, henad Bergen til. Denne Vinter kaldte man siden „Muge-Vintren“ (af „Mug“ d. e. Hob, Masse) formedelst de store Flokke, der samlede sig om Harald. Han ankom udenfor Bergen om Juleaften (24de December), men lagde for det første ind i Florevaag ved Askøen, da han ikke vilde krige i Helligdagene. Da først fik Magnus det travlt med at befæste sig og berede sig paa Kamp. Ude paa Holmen [1]) lod han rejse en Valslynge; han lod Indsejlingen til Vaagen sperre ved en deels af Jærnlænker, deels af Træbomme bestaaende Kjede, som lagdes tvers over fra Kongebryggen til Munkebryggen paa Nordnes; derhos lod han smede en heel Deel Hærsporer eller Fodangler, og strø omkring paa Jonsvoldene [2]), om Fienden skulde ville trænge frem ad den Vej. Man gav sig ikke Tid til at helligholde flere end tre Dage i hele Julen, saa ivrigt blev der arbejdet. Magnus holdt ogsaa Thing med Bymændene og bad dem om Bistand; de lovede at gjøre deres Bedste. Da Julen var til Ende, lod Harald endelig blæse til Angreb. Fra Herederne i Omegnen havde der imidlertid samlet sig over tusende [3]) Mænd til den store Flok, han allerede havde medbragt. Han anraabte St. Olaf om Hjelp, og lovede, hvis han sejrede, at lade ham bygge en Kirke der i Staden paa sin egen Bekostning. Derpaa lod han Skibene hamle ind mod Nordnes. Magnus havde imidlertid fylket sin Hær, som deels bestod af hans egne Folk, deels af Bymændene, ude paa Christkirkegaarden i Holmen; men ved at see Haralds Skibe nærme sig Nordnes troede han, at han vilde gjøre Landgang der, og ilede ham med hele sin Hær imøde gjennem Byen og omkring Vaagsbunden. Men paa Vandringen gjennem Byen smuttede mange af Bymændene ind i sine Huse og gjemte sig, uden at man i den Hast kunde hente dem tilbage; og paa Jonsvoldene saaredes mange af de der henkastede Hærsporer. Da blev man var, at Harald ikke havde landet paa Nordnes, men derimod sat over til Hegraviken [4]), og der steget i Land, for at tage den øvre Vej over Bakkerne ned i Byen. Der var saaledes intet andet for, end at ile den samme Vej tilbage, som man var kommen; ved denne Lejlighed kom atter mange til Skade ved de Hærsporer, hvorved man havde tænkt at hindre Fiendens Fremtrængen. Da Magnus kom ud i Byen, og hans Mænd saa, hvor stor Overmagt Harald havde, tabte de aldeles Modet, og flygtede hver til sin Kant, nogle

---

[1]) Ved Holmen forstaaes sandsynligviis her ikke den saakaldte Taleholm, nu Christiansholm, men Kommunen.

[2]) Nu Engen.

[3]) Saaledes Harald Gilles Saga (ni Hundreder). Udg. af Snorre har urigtigt 60 Hundreder. Fagrskinna nævner 11 Hundreder.

[4]) Fagrskinna nævner kun Holmen.

op i Fjeldet, nogle ind i Kirker, andre op om Nonneseter[1]), eller søgte andre Smuthul. Magnus gik med de faa Folk, der endnu bleve hos ham, ud paa sit Skib, men dette kunde ikke komme ud formedelst Jærnkjeden, hvormed han selv havde ladet Vaagen sperre. Da satte han sig paa Højsædeskisten i For-Rummet, roligen væntende sin Skjebne. Det varede ikke længe, førend Haralds Mænd kom ombord og grebe ham saa vel som hans Ledsagere, hvoriblandt hans Morbroder Haakon Fauk, en smuk, men ikke synderlig forstandig Mand, og hans tro Ven, Ivar Assersson, der var bekjendt for sin Lighed med ham. Flere af dem bleve strax dræbte; for øvrigt faldt der ikke mange ved hele denne Begivenhed, og de fleste, som fangedes, fik Grid[2]).

Kong Harald holdt Magnus en Stund fangen hos sig, idet han overlagde med sine Raadgivere om, hvad der var at foretage med ham. Tilsidst blev man enig om at lade ham beholde Livet, men for øvrigt behandle ham saaledes, at han fra den Tid ikke kunde tænke paa at kalde sig Konge. Han blev derfor overantvordet til den grummeste Lemlæstelse af Kongens Trælle; de stak hans Ojne ud, hug den ene Fod af ham, og gildede ham. „Dette Verk", siges der i en gammel Saga, „var ondt og ukongeligt, thi Krigsmændene raadede mere end Kongen selv". Mishandlingen ledsagedes af Forhaanelser. Man spurgte ham spottende, hvem af sine Mænd han ønskede skulde blindes, ligesom han selv. Han troede ikke, svarede han, at nogen fandt Behag deri. Da sagde den tro Ivar Assersøn, at ligesom han havde lignet sin Konge da denne var seende, ønskede han fremdeles at være ham lig i Blindhed. Hans Ojne bleve derfor ligeledes udstukne. Haakon Fauk, Kongens Morbroder, blev dræbt. Magnus blev siden bragt til Nidaros, iført Munkeklæder, og indsat i Nidarholms Kloster, der ved denne Lejlighed fik Gaarden Store-Hernes paa Frosten til hans Underhold[3]).

Harald underlagde sig nu hele Riget og lod anstille skarpe Undersøgelser om, hvo der især havde været Magnus's Venner, og hvo der vidste bedst Besked om, hvor hans Penge og Kostbarheder vare forvarede. Selv havde Magnus siden Fyrileiv-Slaget ført den hellige Kors-Relikvie med sig, og var længe ikke at formaa til at bekjende, hvor han havde gjort af den. Senere maa han have udleveret den, da den endnu samme Aar omtales som opbevaret i Kongehelle. Da Biskop Reinald i Stavanger havde været en særdeles god Ven af Kong Magnus, og, som vi have seet, neppe uden Grund ansaaes for en meget pengebegjærlig Mand, fandt man det ikke usandsynligt at Magnus havde betroet ham

---

1) Hermed antydes vel kun det Sted, hvor Nonneseter (Lungegaarden) siden opførtes. Fagrskinna nævner det ej.

2) Harald Gilles Saga Cap. 8, Snorre Cap. 7. Fagrskinna Cap. 254.

3) Harald Gilles Saga Cap. 9, 15. Snorre Cap. 8, 12. Saxo S. 662.

sine Skatte. Der blev sendt Bud efter ham, og han kom til Bergen, hvor man strax bar denne Mistanke paa ham. Men han negtede aldeles at have modtaget noget, og tilbød sig at aflægge Ed derpaa. Herom vilde Harald intet høre, men paalagde Biskoppen at udrede tolv Merker Guld. Biskoppen sagde at han heller vilde vove sit Liv, end udarme sin Biskopsstol, der allerede var fattig nok, ved en saadan Udtælling. Da blev han, ligeledes paa Krigsmændenes Forlangende, uden videre hængt paa Holmen i den Valslynge, Magnus havde opreist. Da han gik derhen, rystede han den ene Halvstøvle af sin Fod, og sagde: „jeg sværger, at jeg ikke veed om mere Gods, der tilhører Kong Magnus, end hvad der er i denne Støvle". Man fandt en Guldring deri. Reinald blev begraven ved Michaelskirken eller Munkeliv Kloster paa Nordnes, til hvis Konvent han, som ovenfor antydet, maaskee havde hørt. Disse Grusomheder bleve, som rimeligt var, meget dadlede. „Ved Biskoppens Drab bedrøvede Harald", heder det, „alle gode Mænds Hu og Hjerte, og rimeligt er det, at det er denne Ugjerning, der har bragt saa vel Norge som Gjerningsmændene i saa stor Ulykke, da de nemlig derved paadroge sig Guds Vrede" [1]). Men Harald maatte her bære Skylden for hvad hans raa og byttelystne Krigere, i hvis Haand han næsten var et viljeløst Redskab, foretog sig for at udpresse Penge. Selv viste han, da han først var kommen i sikker Besiddelse af Kongedømmet, og sandsynligviis havde affkediget sine Mænd, megen Mildhed: alle de, der ønskede Fred, fik den, og han optog, endog til sin egen Skade, som det siden viste sig, mange i sin Hird, der før havde været Magnus's Mænd [2]).

74. Begivenheder paa Orknøerne. Paal Jarl bortføres, og Ragnvald faar Herredømmet.

Blandt dem, der især høstede Fordeel af Haralds Sejr over Magnus, var Ragnvald Jarl, hvis Titel og Forlening, som Magnus havde ophævet, Harald nu igjen fornyede, vistnok lige saa meget for ved hans Hjelp at sikre sig Overherredømmet over Øerne, som for at belønne hans Troskab og Hengivenhed. Dette har vel ogsaa især været Grunden til, at Kol, Ragnvalds Fader, nu endelig fandt det paa Tide at gjøre Alvor af Sagen. Efter hans Raad sendtes der strax et Gesandtskab til Paal

[1]) Morkinskinna, fol. 32. a.

[2]) Harald Gilles Saga Cap. 9, Snorre Cap. 8. Morkinskinna nævner 30 Mk. Guld, ikke 12. Men denne Sum, der svarer til 192 Mk. Sølv eller henimod 1800 Sølvspecier i Vegt, dog snarere til 18000 efter Værdien i vore Dage, var allerede betydelig nok. Reinalds Drab omtales ogsaa af Hoveden, hos Savile S. 599; dog kaldes han her Reinaldus Bergensis, som om han var Biskop i Bergen. Maaskee at der i Originalen kun stod „Bergis" d. v. s. „i Bergen".

Jarl, med Anmodning om, at han ifølge Kong Haralds Bestemmelse vilde afstaa Halvdelen af Øerne til Ragnvald Jarl, der i dette Tilfælde skulde vorde ham en tro Ven og huld Frænde. Hvis Paal vægrede sig derved, havde Gesandterne Befaling til at drage over til Skotland og opsøge Frakark tilligemed hendes Dattersøn Olve Rosta, for at tilbyde denne Halvdelen af Øerne, saafremt han og hans Frænder vilde understøtte Ragnvald i at fratage Paal dem ved Vaabenmagt. Gesandterne kom til Paal og fremsatte Ragnvalds Fordring. Men han svarede: „jeg skjønner nok, hvorledes det hænger sammen med denne Fordring. Den er Frugten af langvarige Rænker og onde Anslag: man har henvendt sig til Norges Konger, for at at stille mig ved mit Rige. Saadanne rænkefulde Mænd vil jeg ikke gjøre saa godt, at give mit Rige til en, der ej staar mig nærmere end Ragnvald, med Tilsidesættelse af min Brodersøn eller min Systersøn [1]). Kort og godt, jeg vil forsvare mit Herredømme over Orknøerne med Frænders og Venners Hjelp, saa længe Gud under mig Livet". Efter dette uforbeholdne Afslag begave Sendemændene sig, som Kol havde befalet dem, over til Katanes, og derfra videre op i Skotland til Frakark, for hvilken de nu fremsatte Ragnvalds Tilbud. Hun optog det godt, og roste Kol meget for hans Klogskab, at henvende sig til hende og hendes mægtige Frænder, der nu saa meget mere kunde vorde ham til Gavn, som de vare blevne besvogrede med den skotske Konge-Æt. Hun havde nemlig for ikke lang Tid tilbage faaet et Giftermaal i Stand mellem sin Systerdatter Margrete, Haakon Jarls Datter, og den mægtige Maddadh, Jarl i Athole, hvis Fader var en Broder af Kong Mælkolm Keanmor, den daværende Skotekonge Davids Fader [2]). Disse Fordele undlod hun ikke at udhæve for Sendemændene, idet hun tillige talte om sin egen Klogskab, og henkastede nogle Ord om de Fordringer, hendes egne Frænder kunde have paa Jarldømmet i Orknøerne. Men da hun, som hun sagde, af mange Grunde fandt det godt at handle i Fællesskab med Ragnvald og hans Fader, lovede hun paa sin Dattersøns Vegne, at han ved Midsommertid skulde indfinde sig med en Krigshær, og ledsaget af hende, i Orknøerne, for at møde

[1]) Brodersønnen var Harald Jarls Søn Erling, Systersønnen var Margretes Søn i det nedenfor omtalte Egteskab med Maddadh Jarl.

[2]) I Orknøyingasaga S. 176 angives Slægtskabet saaledes: „Mælkolm" (eller maaskee rettere „Mælmare", som en Variant har), hans Fader, er en Broder af Skotekongen Mælkolm, Fader til den nuværeude Konge, David. Jarlen Maddadh af Athole (Atjöklar i Sagaen) nævnes i flere skotske Diplomer fra Midten af 12te Aarhundrede, saaledes i et Diplom af Mælkolm den 4de fra dennes 11te Aar (1164); han kaldes her M. comes de Ethocl (liber Eccl. de Scon S. 8); ligeledes i et udstedt af Kong David andet Aar efter Kong Stephans Fangenskab (altsaa 1142), hvor han kaldes Maddadh comes (Munim. de Melros S. 4.)

Ragnvald, og i Forening med ham at angribe Paal Jarl [1]). Hun vilde imidlertid samle Krigsfolk hos sine Frænder i Skotland og Sydersøerne, hvis Konge Olaf Bitling var gift med hendes anden Systerdatter Ingebjørg. Med denne Besked vendte Sendemændene tilbage, og Ragnvald udrustede sig strax til Toget. Hans Ven Salmund og Svoger Jon Fot besluttede sig til at følge med. Da Tiden kom, begave de sig paa Vejen. De havde i alt kun fem eller sex Skibe, men bemandede med dygtige Folk. De kom ved Midsommerstid til Hjaltland (1135), men hørte der endnu intet til Frakark. Storme og Modvind nødsagede dem til at lægge ind i Jalrsund (Yell-Soune) og de opholdt sig en Tidlang paa Hjaltland, hvor Bønderne toge vel imod Ragnvald, og hvor de rejste om paa Vejtsler [2]).

Imidlertid havde Frakark og Olve været henne paa Sydersøerne, og søgte at samle Folk og Skibe, dog ingen af Delene med synderligt Held; de fik i alt kun tolv temmelig smaa, og ikke sterkt bemandede Fartøjer. Dette afholdt dem imidlertid ikke fra at blive deres Bestemmelse tro, og henimod Midsommer styrede de til Orknøerne for efter Aftale at møde Ragnvald Jarl. Foruden Frakark vare ogsaa mange af deres Frænder med. Men deres Rejse forsinkedes ved Modvind, og dette var Aarsagen, hvorfor Ragnvald ved sin Ankomst endnu ikke hørte noget til dem.

Paal Jarl opholdt sig just paa Gaarden Vestnes, paa Øen Rolfsø, hvor han var til Veitsle hos en anseet Mand ved Navn Sigurd, gift med hans Systendebarn Ingebjørg, da han fik høre at Ragnvald Jarl var kommen til Hjaltland, og strax efter, at en anden fiendtlig Styrke havde samlet sig i Sydersøerne under Olve Rosta og dennes Frænder.

[1]) Orknøyingasaga lader hende bestemme Mødet med Ragnvald til „anden Sommer", hvorved Aaret 1136 synes at være meent, især da det forhen heder, at Ragnvalds Forlening fornyedes om Vaaren, og at Ragnvald havde tilbragt Vintren med Udrustninger, ligesom ogsaa Frakark siger, at han „i Vinter" vil samle Folk fra Sydersøerne. Men dette maa være urigtigt, da man i det følgende seer, at Ragnvald endnu om Vaaren efter den omspurgte Sommer, altsaa om Vaaren 1137, hvis denne Sommer var 1136, fik et Langskib af Kong Harald (Orknøyingasaga S. 198). Kong Harald blev nemlig dræbt allerede i December 1136. Det er saaledes tydeligt, at den Vaar, som her menes, maa være 1136, og at den forudgaaende Sommer er 1135, eller Sommeren efter at Ragnvalds Forlening var fornyet. Dette er og i sig selv det rimeligste, da det ej kan skjønnes, hvorfor Frakark skulde bruge et heelt Aar til Udrustningen, især da det gjaldt at komme nogenlunde uventet over Paal Jarl. Det lader sig ellers godt forstaa, hvorledes Fejlen er opstaaet. Ragnvalds Forlening er nemlig bleven fornyet saa tidligt paa Vaaren, at Vintren strengt taget endnu ej var forbi. Derpaa ere Gesandterne affendte til Frakark, og Udrustningerne have da fundet Sted i den øvrige Deel af Vintren samt hele Vaaren. Der tales ogsaa strax efter kun om Vaaren som den Tid, hvori Frakark havde samlet Folk.

[2]) Orknøyingasaga 176, 178.

Han kaldte sine viseste og mægtigste Mænd til sig, for at overlægge med dem om hvad der nu var at gjøre. Nogle raadede ham nu til at dele Jarldømmet med den ene af de angribende Prætendenter, for ikke at have dem begge to at stride med, andre at drage over til sine Venner i Katanes for at see, hvad Hjelp han der kunde faa. Men ingen af disse Raad behagede Jarlen. Han vilde ikke, sagde han, nu tilbyde den Mand en Deel af sit Rige, hvem han saa bestemt havde afviist, da han bad derom med det Gode; og han fandt det upassende for en Høvding at fly fra sit Land uden at have vovet en Dyst. Hans Beslutning var derfor, strax at sende Folk rundt om paa Øerne for at samle Mandskab, og derpaa strax binde an med Ragnvald Jarl, førend Sydersøyingerne kom. Dette skede. Endnu samme Nat kom trende mægtige Høvdinger, der boede i Nærheden, til Jarlen hver med sit vel bemandede Skib; det fjerde skaffede hans Vert, Sigurd paa Vestnes; det femte havde han selv. Med disse fem Skibe styrede han Dagen efter over til Rossø, sandsynligviis til Kirkevaag, hvor han fik en Deel Folk, men ikke flere Skibe, saa at de, han havde, næsten vare overfyldte. Desuagtet var det hans Hensigt, ej at oppebie videre Forsterkning, men allerede den følgende Dag at styre til Hjaltland og opsøge Ragnvald Jarl. Men om Morgenen, kort efter Solens Opgang, blev det ham meldt, at man havde seet en Deel Langskibe, ti eller tolv, komme søndenfra over Pettlandsfjorden. Jarlen skjønnede at dette maatte være Frakarks Flaade, og befalede at man skulde ro den i Møde saa hurtigt som muligt, medens derimod Sigurd af Vestnes og en anden af hans Høvdinger, Olaf Rolfssøn fra Gaarekssø, bad ham give sig Tid og drage langsomt afsted, for undervejs at optage al den Forsterkning, som i Løbet af hver Time strømmede til ham. Dette skede, og de vare saaledes netop komne forbi Tannskaarenes[1]), et Par Mile nordøst for Kirkevaag, da de saa Frakarks Skibe, tolv i Tallet, komme frem bag om Dyrnes-Mulen[2]). Nu gjorde Jarlen Holdt, og gav Befaling til at binde sine Skibe sammen. En mægtig Bonde, ved Navn Erling, der boede paa Tannskaarenes, kom til ham med sine fem raske Sønner, og tilbød ham deres Hjelp, men der var saa trangt ombord, at man ej kunde modtage dem, derimod bad Jarlen dem, under Slaget at skaffe Vaabenstene til Veje og bringe dem til Skibene, for saa vidt det lod sig gjøre. Man var just færdig med alle Tilberedelser, da Ølve Rosta kom med sine Skibe og begyndte Angrebet. Han selv havde et stort Skib, hvilket han lagde ind til Jarlens; hans øvrige Skibe vare derimod smaa, og dem angreb Olaf fra Gaarekssø saa eftertrykkeligt, at han i kort Tid ryddede tre af dem. Imidlertid havde

---

[1]) Nu Tankerness, Spidsen af Halvøen mellem Inganesbugten og Deersound.

[2]) Nu Moul of Deerness.

Olve gjort et saa voldsomt Anfald paa Jarlens Skib, at den hele Besætning i Forstavnen veg tilbage agtenfor Masten. Da eggede han sine Mænd til at entre, sprang ned fra Løftingen, ilede forud, og var selv første Mand ombord i Jarleskibet. Da Jarlen saa dette, løb han ham strax i Møde, opmuntrende sine Mænd til at drive Fienden tilbage; men Olve kastede en saakaldet Fletteskjefte med saadan Kraft mod hans Skjold, at han faldt om paa Dækket, og en stor Tummel opstod. Men næsten i samme Øjeblik tog en af Jarlens fornemste Hirdmænd, ved Navn Svein Brjostreip, høj, sterk og krigsvant, en stor Vaabensteen og kastede den i Brystet paa Olve, som strax faldt overbord. Man fik ham vel dragen op, men halvdød, saa at man ej vidste, om han kunde bringes til Live. Dette gjorde hans Mænd modløse. De, der havde entret Jarleskibet, bleve drevne tilbage, medens andre hug Tengslerne over for at tage Flugten. Olve kom vel til Live igjen, men for silde; det hjalp ikke alt hvad han raabte, at man ej skulde fly; ingen lod, som han hørte, hvad han sagde, og alle søgte kun at komme bort saa hurtigt som muligt. De toge den samme Vej tilbage, ad hvilken de vare komne, og Jarlen forfulgte dem heelt forbi Ragnvaldsø til Pettlandsfjorden; her først vendte han om igjen, og fandt ikke færre end fem fiendtlige Skibe liggende ganske tomme ved Tannskaarenes. Disse besatte han nu med sine Mænd, og lod dem, saa vel som de øvrige, eftersee og udbedre om Natten. Han fik ogsaa en velkommen Forsterkning af to Langskibe og en heel Deel Folk, der om Natten strømmede til ham, saa at han næste Dag, en Løverdag[1]), med 12 vel bemandede Skibe, kunde tiltræde Farten til Hjaltland. Her kom han ved Nattetid ganske uventet over dem, der vogtede Ragnvald Jarls Skibe. Folkene lod han dræbe, men tog Skibene med alt det Gods, der fandtes i dem. Da Ragnvald og hans Mænd om Morgenen fik denne bedrøvelige Efterretning, grebe de strax til Vaaben, fik en heel Deel af Bønderne med sig, og ilede ned til Stranden, hvorfra de eggede Paal til at komme i Land og prøve en Dyst med dem. Herpaa vovede dog Paal Jarl ikke at indlade sig, da han med Rette frygtede Hjaltlændingerne; derimod tilbød han Ragnvald en Kamp til Søs, hvis han kunde skaffe sig Skibe. Men da dette ikke lod sig gjøre, og Paal heller ikke for Øjeblikket kunde udrette mere, vendte han om igjen til Orknøerne, efterladende Ragnvald i Besiddelse af Hjaltland. Ragnvald forblev her den hele Sommer, af Mangel paa Skibe, og maatte om Høsten tinge sig og sine Mænd Overfart til Norge paa forskjellige Kjøbmandsskibe. Dette Udfald af Forsøget paa at

---

[1]) Dette siges udtrykkeligt i Orknøyingasaga S. 182. Kunde man nu antage at det var Løverdagen efter St. Hans, eller 29de Juni, bliver altsaa Dagen, da Slaget stod, Fredagen den 28 Juni.

vinde Jarldømmet i Orknøerne betragtedes baade af andre og ham selv som heel ynkeligt. Paal derimod vendte i Triumf tilbage med de fangne Skibe, og højtideligholdt sin Sejr ved et stort Gjestebud, hvortil han indbød alle sine Venner, og gav dem store Gaver. Man blev her enig om, at der til Sikkerhed mod ethvert uformodet Angreb af Ragnvald Jarl fra Hjaltland skulde opføre Veter eller Varder paa Fridarø, Rinansø, Sandø, Vesterø og Rolfsø; saa snart man fra Fridarø saa Krigsskibe komme fra Hjaltland, skulde Veten antændes; denne Vete kunde sees fra Rinansø og Vesterø, hvis Veter, der i saa Fald ligeledes strax skulde sættes i Brand, igjen kunde sees fra Sandø og Rolfsø: derved vilde Krigsbudet i Hast komme lige til Rossø. Paa enhver af hine Øer sattes en paalidelig Mand til at passe Veten og sørge for Øens Forsvar. Paal beholdt mange Folk hos sig, indtil han fik Visshed om at Ragnvald var rejst tilbage til Norge [1]).

Da Ragnvald efter sin Hjemkomst traf sin Fader, spurgte denne ham, om han var ærgerlig tilmode. Ragnvald kunde ikke negte det, da hans Ferd havde løbet saa uheldigt af. „Deri kan jeg ikke være enig med dig", svarede Kol. „Det forekommer mig allerede at være meget vundet ved at Hjaltlændingerne ere paa dit Parti, og dit Tog har dog saaledes ikke været forgjæves". „Siden du kan rose denne Ferd", sagde Ragnvald, „maa du enten være mere lunken for mine Anliggender end jeg tænkte, eller ogsaa maa du have Ting i Sigte, som ej falde mig ind: jeg ønskede derfor at du nu vilde hitte paa et Raad, og selv næste Gang følge med". Kol sagde: „jeg vil ingenlunde fremstille Sagen som let, og dog holde mig selv borte; men naar jeg først tager mig af Sagen, for at skaffe dig den tilkommende Hæder, fordrer jeg at du ubetinget følger mine Raad." Dette lovede Ragnvald. „Først og fremst", sagde Kol, „er det da mit Raad, at du sender Bud til Kong Harald og vore øvrige Venner, at de til Vaaren hjelpe dig med Folk og Skibe, medens vi ogsaa selv i Vinter udruste os af al vor Evne, som de, der ved næste Tog enten ville vinde Øerne eller lade Livet". Ragnvald bifaldt dette, og forsikrede saa vel paa sine egne, som sine forrige Staldbrødres Vegne, at de ikke ønskede sig mange slige Ydmygelser, som den, der nys var dem overgaaen. Der blev saaledes fra Agder, hvor Ragnvald og Kol tilbragte Vintren paa deres Gaarde, sendt Bud rundt om til Frænder og Venner: hos enkelte, sandsynligviis Kongen selv, indfandt Ragnvald sig personligt. De fleste tilsagde ham deres Bistand, og man havde det saaledes om Vintren travlt med Udrustninger. Ved Goe-Tid (i Februar Maaned) sendte Kol to Fragtskibe afsted, det ene til England, for at kjøbe Levnetsmidler og Vaaben, med det andet

[1]) Orknøyingasaga S. 184, 186.

drog Salmund selv ned til Danmark, for her at anskaffe flere Fornødenheder efter Kols Forskrift. Det var Bestemmelsen, at disse Fragtskibe skulde være komne tilbage ved Paasketid, og at Toget selv skulde foregaa strax efter Paaske-Ugen [1]).

Imidlertid tilbragte Paal Jarl Julen i Ro, og gjorde et stort Julegilde paa sin Gaard Orfjara. En af de indbudne Gjester var Valthjof, en Søn af hiin Olaf Rolfssøn i Gaareksø, der havde kæmpet saa kjekt i Slaget ved Tannskaarenes; da han om Juleaften skulde drage fra Strjonsø, hvor han boede, til Rossø, for at begive sig til Gildet, kantrede han paa Vejen med sin Baad, og druknede, selv tiende. To Dage i Forvejen var hans Fader Olaf bleven overfalden og indebrændt paa en Gaard, han ejede over i Duncansby paa Katanes, af Olve Rosta, der tørstede efter Hevn for Nederlaget ved Tannskaarenes. Overfaldet skede efter Frakarks Raad. Olaf plejede ellers at have mange Folk om sig, men Olve, der just var hjemkommen fra et Vikingetog, passede sit Snit, medens den ene af hans Sønner, Svein, med et Par Venner var roet ud at fiske, og den anden Søn, Gunne, med sin Moder var borte i et Gjestebud. **Svein Olafssøn,** eller **Asleivssøn**, som han siden den Tid oftest kaldtes efter sin Moder, og som nu deels ved Omstændighedernes Sammenstød, deels formedelst sin egen kraftige Personlighed, kom til at gribe virksommere ind i Øernes Skjebne end nogen anden Mand paa hans Tid, kom hjem til Gaarden om Juleaften, saa den Ødelæggelse, som var anrettet, og begav sig strax over til Svinø i Pettlandsfjorden, og derfra til Skalpeid paa Rossø, hvor han opsøgte sin Frænde Eivind Melbrigdessøn, en af Jarlens fornemste Mænd, der ligeledes havde kæmpet ved Tannskaarenes, og nu var kommen til Gjestebudet i Orfjara. Eivind forestillede Svein for Jarlen, der tog venligt imod ham, indbød ham til at blive der, anviste ham Plads ved sin højre Side, og forbød alle og enhver at fortælle ham hans Broder Valthjofs Død, hvorom der just indløb Efterretning. Men hans Ophold der blev ikke af lang Varighed. Allerede den følgende Dag kom han ved Drikken i Uenighed med sin Navne, hiin haandfaste Kriger, Svein Brjostreip, hvis ubehagelige Væsen og mørke Udseende gjorde ham almindelig forhadt, saa at han endog havde Ord paa sig for at sidde ude om Natten og drive Trolddom [2]). Svein Brjostreip, der sad ved Jarlens venstre Side, paastod, at Eivind, der tilligemed Skutelsvende og Kjerte-

[1]) Orknøyingasaga S. 194. 198.

[2]) Svein, siges der, var stor, sterk, sortsmusket og af et uheldvarslende Udseende; han var som oftest om Somrene ude i Viking, og om Vintren hos Jarlen, der gjorde meget af ham. Disse Vikingetog, saa vel som det, Olve Rosta havde foretaget, maa have gjeldet Irland, saaledes at man mod en Sum Penge lod sig bruge i de Stridigheder, som der uafladelig førtes mellem Kongerne.

svende gjorde Opvartning ved Jarlens eget Bord og forestod Skjenkningen, fyldte mere i hans Bæger, men derimod begunstigede sin Frænde, Svein Asleivssøn. Da der skulde drikkes Skaaler, vilde Svein Brjostreip bytte Horn med denne, hvis Horn han paastod var mindre, men Eivind gav i Hast Svein Asleivssøn et andet, meget stort Horn, hvilket denne igjen rakte Svein Brjostreip, som herover blev saa forbitret, at han flere Gange mumlede: „Svein skal blive Sveins Banemand!" Dette hørte Eivind, som strax fortalte det til Svein Asleivssøn og sagde at han maatte vænte at blive overfalden og dræbt af Svein Brjostreip, hvis han ikke forekom ham og tog ham af Dage. Svein fulgte Eivinds Raad, passede paa, da den anden i Jarlens Følge gik over Gaarden til den nærliggende Kirke, og gav ham sit Banesaar. Eivinds Søn Magnus havde allerede en opsadlet Hest færdig; paa denne kastede Svein sig, tog, ledsaget af Magnus, Vejen over Vardehøjen bag Orfjara og ned til Aurridefjorden (nu Frith-Fjorden) paa den anden Side, fandt her Optagelse og Nattely i et Kastel, der stod paa den lille Ø **Daminsø** (Damsey), og drog om Morgenen, ledsaget af Kastellets Befalingsmand, til den nærliggende Egilsø. Her lod han sig hemmeligt føre ind til Biskoppen, fortalte ham alt hvad der var skeet, og bad ham om Hjelp [1]). Biskoppen takkede ham for Svein Brjostreips Drab, og sagde at han derved havde befriet Landet for en stor Plage. Han beholdt ham hos sig i Julen, men sendte ham derpaa hemmeligt til en mægtig Mand paa Øen Tyrvist i Syderøerne, ved Navn Holdbode Hundessøn. Der forblev Svein om Vintren. Da Paal Jarl erfarede sin Hirdmands Drab og Sveins Flugt, begreb han strax at denne maatte være Drabsmanden, men erklærede, at han ikke skulde gjøre ham det mindste derfor, hvis han strax kom tilbage. Imidlertid udeblev Svein, og man kunde ikke engang faa opspurgt hvor han var; da dømte Jarlen ham utlæg, og inddrog hans Ejendomme. Om Vaaren berejste Jarlen de nordlige Øer, og sikrede sig Indbyggernes Hengivenhed ved at uddele rige Gaver. Blandt andet skjenkede han en vis Thorkell Flette Valthjof Olafssøns Gaard paa Strjonsø, for at han skulde opspore Svein. Thorkell spurgte strax med Forundring, om han ej vidste at Biskoppen havde sendt Svein til Holdbode i Syderøerne, hos hvem han nu var i god Behold. Da Jarlen hørte dette, blev han meget vred paa Biskoppen, og spurgte hvorledes han skulde lade ham undgjelde for en saadan Uforskammethed. Thorkell fraraadede ham at søge Sag med Biskoppen i denne farlige Tid, da han hvert Øjeblik kunde vænte Ragnvald Jarl, og da trængte til saa mange Venner, som muligt. Jarlen indrømmede det. Siden begav han sig til Rinansø, hvor han tog Vejtsle hos en anseet Enke ved Navn Ragna. Ogsaa hun bad ham ikke

---

[1]) Heraf sees tydeligt, at Villjam maa have boet paa Egilsø, se ovf. S. 662.

under nogen Omstændighed at lægge sig ud med Biskoppen, eller overhovedmed Svein Asleivssøns Venner og Frænder, saa meget mindre som denne egentlig havde gjort ham en Tjeneste ved at dræbe Svein Brjostreip, hvis onde Handlinger skaffede Jarlen mange Fiender. Hun raadede endog Jarlen til at sende Bud efter Svein Asleivssøn, skjenke ham fuldkommen Tilgivelse, og lade ham faa sine Ejendomme tilbage, for i ham at have en lige saa tro Støtte, som hans Fader havde været. „Gjeve Mænd", sagde hun, „pleje altid at gjøre meget for at blive afholdte og skaffe sig paalidelige Tilhængere". Dette Raad saarede Jarlens Forfængelighed alt for meget. „Du er vel en forstandig Kone, Ragna", sagde han vred, „men ikke har du endnu faaet Jarlsnavn, eller skal du styre her i Orknøerne; har man hørt noget saa galt, som at jeg skulde tilkjøbe mig Forlig med Svein, og at jeg derved skulde kunne skaffe mig Sejr? Gud faar skifte mellem mig og min Frænde Ragnvald, og lade enhver faa Held efter Fortjeneste. Jeg har saa meget mindre kunnet fornærme Ragnvald, som jeg aldrig har seet ham. Hvad mine Frænder maatte have gjort ham, kan jeg ikke svare for; har jeg forbrudt mig mod ham, saa kan jeg nu komme til at bøde derfor, men vil han berøve mig mit Rige, da anseer jeg den for min bedste Ven, der hjelper mig til at forsvare det". De fleste Tilstedeværende fandt ogsaa, at det var heel utilbørligt, at man nu vilde angribe Jarlen med Vaabenmagt for at berøve ham hans Rige[1]).

Jarlen havde dog visselig Grund til at mistænke Biskop Villjam, da denne netop den foregaaende Høst havde gjort hiin forhen omtalte Rejse til Norge, ved hvilken han paa Tilbagevejen, under det lange Ophold ved det Ragnvald Jarl hengivne Hjaltland, var bleven saa pludselig omstemt med Hensyn til Troen paa Magnus Jarls Hellighed, at han kort efter Hjemkomsten erklærede ham for en sand Helgen, og lod hans Been optage og skriinlægge. Dette torde maaskee endog være Aarsagen til, at Biskoppen ikke, som man ellers kunde have ventet, var Jarlens Gjest i Julegildet paa Orfjara, og at han viste sig saa beredvillig til at befordre Sveins Flugt. Den højtidelige Optagelse af St. Magnus's Been havde kun faa Dage forud (13 Decbr.) fundet Sted. Da Jarlen siden, sandsynligviis efter sin Tilbagekomst fra den nys omtalte Rejse til de nordlige Øer, var tilstede ved en Messe, som Biskoppen holdt for en talrig Forsamling, traadte en agtet Bonde fra Vesterø frem, og sagde at St. Magnus havde aabenbaret sig for ham i en Drøm, og befalet ham at sige til Biskoppen, at han ønskede at blive flyttet fra Birgsaa til Kirkevaag, hvor der just nu begyndte at danne sig en By. „Han havde", sagde han, „af

---

[1]) Orknøyinga-Saga S. 196, 197.

Frygt for Paal Jarls Vrede i Førstningen ikke vovet at tale om Drømmen, men Natten efter havde St. Magnus atter viist sig for ham og truet ham med haard Straf baade her og hisset, hvis han ikke fortalte sin Drøm, og det i en stor Forsamling. I denne Hensigt havde han nu indfundet sig ved Messen". Hans Foredrag modtoges af den hele Menighed med Enthusiasme. Alle fordrede eenstemmigt, at Helgenens Levninger skulde flyttes fra Birgsaa til Kirkevaag. Kun Jarlen sad taus, og ganske blodrød i Ansigtet. Han vovede dog ikke at lægge Hindringer i Vejen for Flytningen. Det var nu for seent, og vilde kun have skadet ham selv. I et højtideligt Optog drog Biskoppen med Skrinet fra Birgsaa til Kirkevaag, og satte det over Alteret paa den Kirke, som da stod der, sandsynligviis St. Olafskirken, der lige til senere Tider var den egentlige Sognekirke. Og her strømmede da strax mange Pilegrime sammen, for at vaage ved St. Magnus's hellige Levninger, og paakalde hans Bistand i Nød og Sygdom. Det er let at forstaa, hvad Virkning alt dette maatte udøve paa Folkestemningen til Bedste for Ragnvald Jarl, St. Magnus's Systersøn, og til Skade for Paal Jarl, der var Søn af hans Drabsmand, og som desuden ej havde lagt Skjul paa, at Troen paa Magnus's Hellighed var ham meget imod. Det er derfor ikke at undres over, om der nu herskede et spendt Forhold mellem ham og Biskoppen, og det bliver, som vi ovenfor ytrede, mere end sandsynligt, at Villjam under sin sidste Rejse til Norge hemmelig var paavirket af Kol, der vist ikke undlod efter bedste Evne at bearbejde Opinionen blandt Orknøboerne til sin Søns Fordeel, og som var alt for klog til ikke at øjne al den Nytte, man kunde høste af Ragnvalds nøje Slægtskabsforhold til Helgenen, hvorfor vi ogsaa i det Følgende see ham opfordre Ragnvald til at begynde sit Tog med Bøn og Paakaldelse til den hellige Magnus. Vi finde ligeledes Biskop Villjam fra denne Tid som en Ven og Tilhænger af Ragnvald Jarl, et Tegn til, at Noget maa været foregaaet, som fjernede ham fra Paal og drog ham over til Ragnvalds Parti [1]).

Da Vaaren nærmede sig (1136), lod Paal Jarl, der neppe kan have savnet Efterretninger om hvad Kol og Ragnvald imidlertid toge sig for, paa ny holde Vagt ved Veterne, fornemmelig den paa Fridarø og Rinansø. Strax efter Paaske vare Kol og Ragnvald efter Bestemmelsen færdige med deres Udrustninger, og droge til Bergen, hver med sit Langskib, foruden et Transportfartøj; deres Ven Salmund fulgte dem med et tredie Langskib.

---

[1]) Magnus Jarls Saga S. 535, 538. At dette skede endog kort efter Jarlens Hjemkomst fra Norderøerne, skjønnes deraf at Skriinlægningen fandt Sted 13de Decbr; siden den Tid og indtil Jarlens Hjemkomst saaes neppe han og Biskoppen; og ved Paasketid begyndte Fejden mellem ham og Ragnvald.

I Bergen gav Kong Harald dem et Langskib; Jon Fot stødte til dem med et, og et sjette, tilligemed en Fragtskude, bragte en Dattersøn af Steigar-Thore, ved Navn Aslak Erlendssøn paa Hernø, der ogsaa sluttede sig til dem. Da den lille Flaade var samlet, havde de i alt 6 store Skibe, fem Skuder og tre Fragtskibe. Da de laa ved Hernøerne og ventede paa Vind, kom der et Skib vestenfra, af hvis Besætning de erfarede Paal Jarls Forberedelser til deres Ankomst. Ragnvald lod nu blæse til Huusthing, og holdt her en lang og smuk Tale for sine Mænd om det Fiendskab, Paal Jarl og dennes Tilhængere viste ham ved at ville med Vaabenmagt holde ham ude fra det Rige, som dog ved Arveret tilkom ham, og som Norges Konger havde givet ham; han erklærede, at han enten vilde vinde Øerne eller lade Livet. Sandsynligviis fik man maaskee først nu Efterretning om at St. Magnus's Skriin var flyttet til Kirkevaag, og indsat i den derværende Kirke. Hans Tilhørere modtoge Talen med Bifaldsraab, og tilsagde ham deres trofaste Hjelp. Derpaa stod hans Fader Kol op og sagde: „Vi have nu hørt fra Orknøerne, hvorledes alle Mand der i Forening med Paal Jarl ville gjøre dig Modstand og hindre dig i at komme i Besiddelse af Herredømmet, hvilket viser, hvor længe de bevare Fiendskabet mod dig og dine Frænder. Mit Raad er nu, at du søger Bistand hos den, som rigeligst kan give den, nemlig hos den hellige Magnus Jarl, din Morbroder, og beder jeg dig derfor at anraabe ham om at han vil forunde dig den Arvedeel, som han har efterladt; hvorimod du højtideligen lover, at du, saafremt du bliver Herre over Øerne, lader opbygge en Steenkirke i Kirkevaag, som skal blive det herligste Munster der i Landet, at du lader det indvie til ham, og skjenker det saa meget Gods, at hans hellige Levninger saa vel som Biskopsstolen kan vorde overflyttede dertil". At Kol her ikke nævnte et Ord om, hvad han maaskee allerede underhaanden havde udrettet, og at han endnu skildrede Stemningen paa Øerne som fiendtlig, saa længe han ikke personligt havde forvisset sig om den, var rimeligt nok. Alle bifaldt, hvad han havde sagt, og Løftet blev højtideligt aflagt. Derpaa sejlede de afsted med en god Vind, og kom heldigt til Hjaltland, hvor Indbyggerne modtoge dem med Glæde og gave dem mange Efterretninger fra Orknøerne. Først og fremst overlagde man nu om, hvorledes man skulde bære sig ad for at komme over til Orknøerne uden at Veterne bleve tændte. Kol drog til den Ende afsted med en heel Deel smaa Skibe, dog uden at hejse Sejl, førend han kom saa nær Fridarø, at man kunde see dem derfra. Dagfinn Lødvessøn hed den Mand, som vogtede Veten paa Øen; da han med Eet fik alle disse Skibe at see, lod han Veten strax antænde, og begav sig derpaa afsted til Paal Jarl. Kol vendte derimod tilbage til Hjaltland, saa snart han saa Veten brænde. Imidlertid tændtes de øvrige Veter søndenfor Fridarø; der blev

Uro og Hærløb over alt, og fra alle Øerne ilede man, som Bestemmelsen lød, til Rossø, for at samle sig om Jarlen. Men da der gik tre Dage hen, uden at man saa eller hørte til Ragnvald, begyndte de fleste at knurre, og sagde at det var højst uforsvarligt at tænde Veten og volde saa megen Uro bare fordi man saa nogle Fiskere ude i Søen. Man skjendte paa Thorstein, Ragnas Søn, der havde ladet Veten paa Rinansø tænde; han undskyldte sig med at han ej kunde andet, da han saa Fridarø-Veten brænde, og skød Skylden paa Dagfinn. Dagfinn svarede med Skjeldsord; Thorstein hug i Vrede til ham med sin Øxe, og gav ham Banesaar: de øvrige tilstedeværende grebe til Vaaben og toge Parti, deels med Dagfinns Fader, som vilde hevne ham, deels med Thorstein; og der opstod nu en formelig Kamp, der varede indtil Jarlen kom og fik skilt dem ad. Da fik den anseede Bonde Kuge paa Vesterø mæglet Fred mellem dem, og gjorde dem begribeligt, at det hele kun havde været en List af Fienden. Da der saaledes endnu ingen Fare var paafærde, blev man enig om at skilles ad og drage hver til sit. Til at passe Veten paa Fridarø sattes en anden Mand, ved Navn Erik. Imidlertid havde Kols gamle Ven Une, der i sin Tid hjalp Hallvard saa godt til at tage Hevn over Brynjulf, begivet sig til Fridarø, forklædt som en Fisker, og foregivende, at han var bleven udplyndret af Ragnvald Jarls Mænd. Man havde troet hans Ord, og modtaget ham godt; i kort Tid gjorde han sig saa nøje kjendt med Beboerne, at han kunde tilbyde Erik at passe paa Veten for ham, siden han, som han sagde, alligevel ikke havde andet at bestille. Erik modtog Tilbudet, og nu benyttede Une hvert Øjeblik, han var alene ved Veten, til at slaa Vand paa den, saa at den omsider slet ikke lod sig antænde. Ragnvald væntede nu, indtil en skarp Østenvind i Forbindelse med heftige Strømninger saaledes oprørte den brede Vesterøfjord (mellem Vesterø og Rossø), at den ej var fremkommelig, hvorimod man godt kunde komme fra Hjaltland til Vesterø. Til denne Ø styrede han da sin Kurs, sydvestligt over Dynrast. Man saa vistnok Skibene fra Fridarø, men da man skulde sætte Ild paa Veten, var Une ingensteds at see — sandsynligviis var han allerede hemmeligt vendt tilbage til Ragnvald —, og Veten selv befandtes saa vaad, at den ej vilde fatte Ild. Erik, som nu skjønnede Listen, havde intet andet at gjøre, end at skynde sig afsted, for personligt at bringe Paal Jarl Efterretningen om Fiendens Nærmelse. Imidlertid kom Ragnvald en Fredag Aften med sin Flaade uhindret til Havn (nu Pier o' Wall) paa Vesterø, hvis Indbyggere stimlede sammen, men efter den før omtalte Kuges og en anden anseet Bondes Raad besluttede sig til, først at bede Jarlen om Grid eller Vaabenstilstand, siden at underkaste sig ham og sværge ham Troskabsed. Underkastelsen var imidlertid ikke oprigtigt meent, og man kom under Vejr med, at Kuge foranstaltede hemmelige Sammenkomster og Stemplinger for

at svige Jarlen. Men Forsøget kvaltes, inden det kom til Udbrud, og Jarlen var klog eller ædelmodig nok til ikke at lade nogen undgjelde derfor. Han lod Kuge, der var greben og fængslet, sætte i Frihed, efter at have givet ham en alvorlig Advarsel, og Troskabsløftet aflagdes paa ny. De nærmeste Øer underkastede sig ligeledes Ragnvald.

Ved Efterretningen herom sammenkaldte Paal Jarl et Thing paa Rossø, og æskede Raad om, hvad der nu var at foretage. Nogle meente, at det var bedst at aabne Underhandlinger med Ragnvald, og tilbyde ham Halvdelen af Jarledømmet, som han fra først af havde forlangt. Andre foresloge at man skulde kjøbe Ragnvald bort med en stor Pengesum, og tilbøde sig at bidrage dertil; nogle stemte for Krig. Ragnvald, som havde haft hemmelige Udsendinger paa Thinget, og saaledes vidste, hvad der var forhandlet, sendte nu tvende Mænd af dem, der paa Øerne havde taget hans Parti, til Biskop Villjam med Anmodning om at mægle Forlig. Hertil var Biskoppen strax rede, og det lykkedes ham at tilvejebringe en fjorten Dages Vaabenstilstand, for at man imidlertid kunde underhandle om et endeligt Forlig. Det bestemtes tillige, paa hvilke Øer enhver af Jarlerne i denne Mellemtid skulde have sit Tilhold; i Følge heraf begav Ragnvald sig til Rossø, Paal til Rolfsø. Stilstanden hindrede dog ikke den forhen omtalte Svein Asleivssøns Frænder fra at overfalde Thorkell Flette, der nu sad paa den Gaard, der havde tilhørt Sveins Broder Valthjof, og brænde ham inde selv 9de. De begave sig siden til Ragnvald og tilbøde ham deres Tjeneste, truende med, at hvis han ikke modtog den, vilde de med alle deres Slægtninger drage til Paal. Ragnvald var ikke den, der viste saadanne Folk fra sig. Han fik nu i faa Dage saa stort Tilløb, at han kunde lade sine Venner, Jon, Salmund og Aslak, tilligemed mange andre af sine Krigsmænd, drage hjem. De tilbøde sig vel at blive hos ham, indtil man fik see, hvorledes alt gik, men han svarede: „jeg tror nok, at hvis Gud vil unde mig Rige her paa Øerne, faar jeg Hjelp nok af ham og min Frænde Magnus Jarl, om I end rejse hjem til eders Ejendomme". Da vendte de tilbage til Norge.

Men den virksomste Bundsforvandt fik Ragnvald uformodet i den raske og listige Svein Asleivssøn, der ved en eneste snedigt udtænkt og dristigt udført Handling udrettede mere end hvad flere Aars Krig vilde have kunnet bevirke. Han havde, som vi have seet, opholdt sig siden Julen paa Sydersøerne. Derfra begav han sig tidligt om Vaaren til Skotland, hvor han tilbragte nogen Tid hos Jarlen Maddadh i Athole, og havde mange hemmelige Forhandlinger med ham og hans Hustru Margrete, Harald Jarls Syster. Her fik han nærmere Besked om, hvad der imidlertid havde tildraget sig paa Orknøerne, og skyndte sig desto mere at komme tilbage. Paa Vejen besøgte han Frakarks Broder, Ottar Jarl i Thorsaa,

og forligede sig med ham paa Systerens Vegne for hvad hun havde ladet sin Sønnesøn udføre, nemlig Indebrændingen af Sveins Fader Olaf. Ottar betalte Bøder, og tilsagde Svein sit Venskab. Svein lovede derimod, at han skulde understøtte Harald Jarls Søn **Erlend unge**, naar han engang vilde gjøre Fordring paa Jarldømmet. Dette Løfte kan neppe have været oprigtigt meent fra Sveins Side, thi det viste sig snart, at hvad han havde aftalt i de hemmelige Forhandlinger med Maddadh og Margrete, sigtede til noget ganske andet, end at paatale Erlends Rettigheder. Fra Thorsaa drog Svein over til Orknøerne paa en Fragtskude, bemandet med 30 Mand. Han tog ikke den sædvanlige Vej lige over til Ragnvaldsø og derfra til Skalpeidet, men styrede derimod vestenfor Rosø og ind i Evjesund mellem denne Ø og Rolfsø, hvor Paal Jarl, som vi have seet, opholdt sig under Vaabenstilstanden, og just var til Gjestebud hos Sigurd paa Vestnes. Da Fartøjet nærmede sig Øen, lod Svein 20 af sine Mænd lægge sig ned og dække sig til med Klæder, saa at man ej kunde see dem, medens kun ti bleve siddende oppe ved Aarerne. Fra en Højde ganske tæt ved Kysten bleve de anraabte af nogle Mænd, som troede at de vare Kjøbmænd, og bade dem ro hen til Vestnes for at falbyde Paal Jarl deres Varer. Svein, som saaledes fik vide, at Jarlen var paa Øen, og det ikke langt borte — Vestnes ligger nemlig ved Evjesund — lod nu sine Folk ro nærmere for at forhøre sig nøjere; og Mændene fortalte dem, at Jarlen just da befandt sig ganske i Nærheden; han var denne Morgen tidligt gaaet ud selv tyvende, for at jage Otere i en Urd strax neden under hiin Højde, hvor de nu stode, og han var endnu ikke kommen tilbage. Da Svein hørte dette, lod han Fartøjet lægge i Land paa et Sted, hvorfra det ej kunde sees fra Højden, befalede sine Mænd at væbne sig, og gik op paa Øen med dem. Hans Hensigt var hverken meer eller mindre end at opsnappe og bortføre Jarlen. Dette lykkedes fuldkommen; han traf snart den paa et Angreb af dette Slags ganske uforberedte Jarl med hans Følge, og gav sig strax i Kamp med ham. Jarlen og hans Mænd forsvarede sig haardnakket, men Svein havde Overmagten, og efter at alle Jarlens 19 Mænd, og sex af Sveins, vare faldne, blev han tagen til Fange og bragt ombord paa Sveins Fartøj. Svein skyndte sig nu øjeblikkelig tilbage, først ad den samme Vej, han var kommen, nemlig vestenfor Rosø, derpaa gjennem Grimsø-Sundet og skraas over Petlandsfjorden østenfor Duncansby, og videre indad Bredefjorden (Murrayfirth) til Ekkjals- (Ochill) Bakke; der lod han Skibet blive tilbage med 19 Mand, men rejste selv, ledsaget af de øvrige og den fangne Paal Jarl, op til Athole, hvor han overleverede ham til Maddadh Jarl. Maddadh og Margrete modtoge Paal Jarl med hyklet Venlighed; han lod ham sidde i Højsædet hos sig, og Systeren kyssede ham endog, da hun

kom ind i Hallen med en heel Deel Kvinder i sit Følge. Men intet mindre end venlig Behandling var ham tiltænkt. Thi fra den Tid hørte eller saa man ej mere til ham. Hvad der egentlig foretoges med ham, blev aldrig ret bekjendt; men der gik et Sagn om, at Margrete havde ladet Svein stikke hans Øjne ud, derpaa holdt ham i Fængsel en Tidlang, og endelig ladet ham dræbe. Svein selv fortalte siden ved sin Tilbagekomst til Orknøerne den heel usandsynlige Historie, at Margrete en Dag erklærede, at hun vilde sende ham til Ragnvald Jarl for at forelægge denne Valget, om han vilde have Paal Jarl, eller hendes og Maddadhs treaarige Søn **Harald** til Medregent, men at Paal Jarl, der var tilstede og hørte det, sagde, at han efter den Skam, der var ham overgaaet, og hvori han saa Guds Straf for hans Faders Misgjerninger, ikke nogensinde vilde vende tilbage til Orknøerne, men ende sine Dage i et eller andet Kloster, hvor man, om man vilde, kunde holde Vagt over ham, saa at han ej slap ud; at han overdrog sine Rettigheder til Systersønnen Harald, og at Svein, naar han kom tilbage til Orknøerne, gjerne kunde sige at han baade var blindet og lemlæstet, for at hans Venner ikke senere skulde finde paa at opsøge ham og friste ham til atter at træde ud i Verden. Hvad man her skal tro, Sagnet eller Sveins Beretning, er ikke let at sige; men overvejende Grunde tale dog til Fordeel for det første. Thi deels passede en saadan Grusomhed som den, for hvilken Paal Jarl skulde være bleven et Offer, alt for vel med den Raahed og Vildhed, som paa denne Tid og længe efter endnu charakteriserede de keltiske Skoter, og den havde desuden et Forbillede i den Behandling, som Kong Magnus i Norge nys var bleven underkastet; deels var det kun ved at sammensmede en Historie som den, Svein siden gav til Bedste, at man kunde faa Folk til at tro, hvad der i sig selv var saa lidet sandsynligt, at Paal Jarl virkelig skulde have overdraget sine Rettigheder til Margretes Søn Harald. Men hvorledes nu egentlig Sammenhængen var, er det vist, at intet kunde komme beleiligere for Ragnvald Jarl, end Paals Bortførelse. Da man paa Vestnes begyndte at forundre sig over at han blev saa længe borte, sendte Sigurd Folk hen at lede efter ham; de fandt snart de Dræbtes døde Legemer og andre Spor af Striden, men til deres Forundring ikke Jarlen selv. Sigurd sendte strax Bud til Egilsø for at underrette Biskoppen om det forefaldne. Biskoppen begav sig til Sigurd, for at høre nærmere Besked. Denne ytrede sin Mistanke mod Ragnvald Jarl, men Biskoppen sagde at Ragnvald Jarl ej var istand til at begaa en saadan Nidingsdaad, og at der vist maatte være andre med i Spillet. Der blev siden meldt, at en Mand, der boede sydligt paa Rosø, havde seet hiint Fartøj paa dets Vej baade nord og sydefter, og man gjettede nu paa, at den rænkefulde Frakark og Olve Rosta atter havde været ude. Imidlertid blev de-

bekjendt paa alle Øerne, at Paal Jarl var kommen bort, uden at nogen vidste hvor han var bleven af, og de fleste fandt det under disse Omstændigheder raadeligst at underkaste sig Ragnvald. Mange begave sig derfor strax til ham og svore ham Lydighed. Nogle, hvoriblandt Sigurd af Vestnes og hans Sønner, sagde at de ikke vilde aflægge Troskabsed til nogen anden end Paal, førend de havde faaet at vide, hvor det var blevet af ham; andre satte kun en bestemt Frist, efter hvis Udløb de erklærede sig villige til at hylde Ragnvald, hvis de da endnu ikke havde hørt noget fra Paal. Ragnvald føjede sig klogeligt efter dem, og da nogle havde sat en kortere, andre en længere Frist, kom han paa den Maade til at holde flere Hyldingsthing, efter som nogle af Bønderne indfandt sig og gik ham til Haande. Paa et saadant Thing ved Kirkevaag saa man en Dag ni bevæbnede Mænd komme op fra Skalpeid [1]). Da de kom nærmere, viste det sig at deres Anfører var Svein Asleivssøn. Alle bleve, som man let kan forstaa, heel nysgjerrige efter at vide, hvad han havde at fortælle. Hans Frænder og Venner stimlede om ham, og gjorde ham Spørgsmaal paa Spørgsmaal; men han vilde ikke ud med noget, og forlangte kun at faa Biskoppen i Tale. Denne, som altid havde været hans Ven, tog godt imod ham, og de gik begge til Side for at tale sammen i Hemmelighed. Svein fortalte nu Biskoppen alt hvad der var skeet; denne forbausedes derover, bad Svein at vænte, hvor han var, gik atter tilbage til Forsamlingen, og forlangte Ordet. Da det var blevet ham tilstaaet, talte han om den haarde Dom, Paal Jarl havde ladet overgaa Svein formedelst Drabet paa Ugjerningsmanden Svein Brjostreip, og bad Ragnvald Jarl og den forsamlede Mængde om at tilbagekalde Fredløshedsdommen, og atter skjenke ham Grid. Ragnvald tilstod ham Grid for tre Dage, men vilde ikke give noget yderligere Tilsagn, saa længe han ikke havde erfaret hvad der egentlig stak under, thi det var, sagde han, tydeligt at see paa Biskoppens Mine, at han vidste meget, som han endnu ikke vilde aabenbare. Biskoppen svarede, at Svein intet ønskede heller end at tale med Jarlen og blive hans Mand. „Jeg har just ikke alt for mange Venner her i Landet", sagde Jarlen, „og kunde for den Sags Skyld nok ønske at modtage hans Tilbud, men først maa jeg dog tale nærmere med ham selv". Dette skede: Ragnvald, hans Fader Kol, Biskoppen og Svein havde en Sammenkomst, hvor denne gav fuldstændig Besked om det forefaldne, og hvor de aftalte den bedste Maade, paa hvilken Sagen kunde meddeles Folket. Ifølge denne Aftale gav Jarlen den følgende Morgen alle dem, som vilde, Tilladelse til at drage hjem; da saaledes den største Mængde havde for-

[1]) Skalpeid, nu Scalpa eller Scapa, ligger kun en Fjerdingvej fra Kirkevaag, og fra Bakken søndenfor Byen overseer man næsten den hele Vej derned.

ladt Thinget, kaldte han de øvrige een for een til sig, lod dem tilsige Svein Grid, og fortalte dem, hvad der var skeet; derpaa sendtes Haakon Karl af Papule, St. Magnus's Halvbroder, til Sigurd paa Vestnes, for at overbringe ham og hans Sønner Efterretningen om at Paal Jarl var fangen, lemlæstet, og berøvet al Udsigt til at gjenvinde Riget. Efterretningen gik ham meget nær, men da det skede nu engang ikke lod sig gjøre om, og det viste sig, at Ragnvald Jarl ingen Deel havde deri, bekvemmede omsider ogsaa han sig til at hylde ham. De øvrige, der hidtil havde holdt sig tilbage, fulgte hans Exempel, og saaledes stod Ragnvald Jarl endelig ved Maalet, at være anerkjendt som Orknøernes Herre. Han nølede heller ikke med at skride til Opfyldelsen af sit Løfte. Grundvolden til St. Magnus-Kirken blev afstukken paa et højere, frit beliggende Sted strax søndenfor Byen; og man tog særdeles ivrigt fat paa Bygningsarbejdet. Den, der egentlig forestod det, og bestemte, hvorledes alt skulde være, var Ragnvalds Fader Kol. Efter som Arbejdet skred frem, bleve imidlertid Udgifterne derved saa trykkende for Jarlen, at han ej kunde fortsætte det med saa megen Kraft som fra først af, og maatte raadføre sig med sin Fader om, hvorledes han skulde opdrive de fornødne Midler. Kol foreslog ham da, som det heder, at tilbyde Bønderne den Ret, engang for alle mod en bestemt Pengesum at kunne indløse deres Odel, i Stedet for at Odelen hidtil ved enhver Besidders Død var hjemfalden til Jarlen, saa at Arvingen hver Gang havde maattet indløse den: en Byrde, som Folket fandt meget trykkende, og som næsten synes at maatte være bleven paatvungen det ved et Magtsprog af Thorfinn Jarl, der maaskee har fortolket den tidligere Tilbagegivelse af Odelen ved hans Fader Sigurd Jarl, som om den kun gjaldt den da levende Generation, saaledes at Odelen atter skulde hjemfalde til Jarlen, efterhaanden som de, der af Sigurd vare fritagne for Indløsningen, døde bort. Anderledes kan hiin Beretning, som vistnok har sin fulde Rigtighed, især da den knytter sig til den merkelige Kirkebygning, neppe forklares [1]). Ragnvald fulgte Raadet, sammenkaldte

---

[1]) Der omtales, som man vil erindre, før denne Tid to Odels-Transaktioner paa Orknøerne, den første strax efter Harald Haarfagres Tog 890 (se ovenfor I. 1. S. 516), da Bønderne mistede deres Odel, hvorom der gaves tvende Sagn, eet, ifølge hvilket Torv-Einar, fik den afstaaet til sig imod at udrede de Bøder, Harald havde lagt paa Øerne, et andet, hvorefter Harald selv lod sig Odelen tilsværge, men forlenede Einar med Øerne; den anden, da Sigurd Lodvesøn tilbagegav Odelen for at faa Bønderne til at understøtte ham mod Skote-Jarlen Finnlaich (I. 2. S. 533). Begge disse Beretninger tilhøre dog vel mere Sagnet, end Historien, og behøve neppe at tages aldeles bogstaveligt. Man har i de følgende Generationer søgt at forklare sig Odelsforholdet, og vidst at Transaktioner derom havde fundet Sted: saaledes

et Thing, og gjorde Bønderne det omtalte Tilbud. Disse gik med Glæde ind derpaa, og vedtoge at betale Jarlen en Mark af hvert Plogsland paa Øerne, imod at Indløsningen for Eftertiden skulde ophøre. Derved indkom Penge nok, saa at Jarlen kunde fortsætte Arbejdet med fornyet Kraft, og maaskee efter en mere udvidet Plan, end det fra først af havde været paatænkt. Den prægtige Magnuskirke knejser endnu ved Kirkevaag, i vel vedligeholdt Stand, et ærværdigt Minde om Ragnvald og hans Fader, og om de Begivenheder, der fremkaldte dens Opførelse. Vel er den siden efter bleven udvidet og forskjønnet, men dens væsentligste Deel, de østligste Taarnpiller tilligemed det tilstødende Parti af Choret, maaskee ogsaa Korsfløjene, hidrøre dog fra Ragnvalds Tid, og afgive et merkeligt Vidnesbyrd om den Indsigt i Bygningskunsten, som en fornem norsk Lægmand paa de Tider maa have besiddet[1]). Kol selv oplevede vel neppe at see den af ham udkastede Plan fuldført, thi han, som allerede paa den Tid, da Kirken grundlagdes, var en gammel Mand, kan ej have levet saa mange Aar derefter: han nævnes heller ikke i Beretningerne om de følgende Begivenheder paa Orknøerne eller i Norge, hvori dog saa vel hans anseede Stilling, som hans højt agtede Klogskab, vilde have gjort ham til en af de meest fremragende Deeltagere, om han havde været i Live[2]).

har vel Sagnet dannet sig. Men hvad der fortælles om Ragnvald, i den historiske Tidsalder, neppe 90 Aar førend Sagaen første Gang nedskreves, og hvad der maaskee endog ved Dokumenter i Kirkens Arkiv i sin Tid kunde oplyses, maa ansees aldeles sikkert. Beretningen om Sigurd Jarl maa altsaa forklares saaledes, at den passer til denne, ikke omvendt.

[1]) Det er kjendeligt nok, at Kirken, saadan som den nu seer ud, tilhører forskjellige Bygningsperioder, hvoraf den sildigste falder i det 15de Aarhundrede. Hvad der aldeles utvivlsomt tilhører Ragnvalds Tid, er, som det angives i Worsaae's „Minder om de Danske og Nordmændene m. m." S. 312, „den Deel af det nærværende Chor, der fra de østligste Taarnpiller omfatter de nærmest østenfor staaende Piller". Men at Ragnvald og Kol maaskee ogsaa kunne have opført Korsfløjene eller överhoved den Deel, som næst den oven nævnte viser sig at være ældst, synes at antydes i den kyndige Oldforsker og Ekklesiolog, Sir Henry Dryden's, sammesteds (S. 314) anførte Forklaringsmaade: „Ragnvald begyndte at bygge en Kirke efter en meget mindre Maalestok, end den nærværende. Han kom i Forlegenhed for Penge, solgte Odelsretten paa Øerne, fik Penge nok, og fortsatte nu Kirkebygningen efter en større Plan og med bedre Arbejdere end før". Maaskee Kols simplere Plan da er bleven fravegen, og større Pragt anvendt. Den Formodning ligger ellers nær, at Kol, der visstnok maa have været bekjendt for sine Indsigter i Bygningskunsten, ogsaa har været tagen paa Raad med, da Domkirken i Stavanger, til hvis Stift Egdafylke, hans Hjemstavn, hørte, skulde opføres, hvilket netop indtraf i Kols yngre Dage. Men den ældste Deel af denne Kirke er særdeles simpel; og for saa vidt Kol har haft Deel deri, er det ikke rimeligt, at han skulde have anvendt større Pragt paa Magnuskirken.

[2]) Orknøyingasaga S. 200—208.

75. Begivenheder paa Syderøerne, Island og Grønland.

Paa **Syderøerne**, Norges andet større Skatland, var det i denne Tid forholdsviis stille, thi **Olaf Bitling**, som han kaldtes, Gudrød Meranaghs Søn, der efter Magnus Barfods Fald var bleven hentet fra England, og tagen til Konge, var en fredelig Mand, hvem de kirkelige Anliggender fornemmelig laa paa Hjertet. Saaledes gav han alle Kirker paa Øerne Jordegods og Privilegier; navnlig skjenkede han Abbed Ivo i det nys oprettede Cistercienserkloster paa Furness i Yorkshire en Deel af Krongodset paa Man til Oprettelsen af et Filial-Kloster i **Russin** paa denne Ø, som ogsaa virkelig kom istand (1134). Han var, siges der, andægtig og ivrig i Gudsdyrkelsen, og yndet saa vel af Gud som af Mennesker, hvorfor hans Undersaatter bare over med hans huuslige Svagheder. Hermed sigtes til, at han havde flere Friller, med hvem han fik mange Børn. Han var først gift med en Datter af den skotske Høvding Fergus i Galloway, siden, som vi have seet, med Ingebjørg, en Datter af Haakon Orknø-Jarl i hans Forbindelse med Helga Maddadhsdatter, og saaledes en Heelsyster til Harald Jarl og Margrete, Jarlen af Atholes Hustru [1]). Olaf, heder det, levede i saa nøje Forbindelse med Kongerne paa Irland og i Skotland, at ingen vovede at forstyrre Øernes Fred. Heraf kan man vel slutte, at Forbindelsen med Norge maa have været temmelig løs: der er heller ikke synderlige Spor af at Magnus Barfods Sønner have gjort sig nogen videre Umage for at bringe Olaf til at erkjende deres Højhed. I hvad Forhold Harald Gille, der selv kom fra de Kanter, stod til ham, om han med eller uden hans Vidende var rejst til Norge, eller om der endog var en hemmelig Forstaaelse mellem dem, oplyses ikke. For øvrigt lader det til, at Olafs eget Herredømme over Syderøerne var temmelig svagt, og at Høvdingerne der for det meste raadede sig selv, medens han sad i Rolighed paa Man. En af disse Høvdinger var den ovenfor nævnte Holdbode paa Tyrvist, hvis Indflydelse synes at have været meget stor. Paa denne Tid fremstod ogsaa en anden Høvding, der snart erhvervede det største Vælde paa disse Kanter: det var **Sumarlide**, Gillebrigdes Søn, og en Sønnesøn af hiin Gille-Adomnan, der efter sin Fader, Sumarlide den ældres, Død var fordreven af Kong Gudrød fra sine Ættebesiddelser

[1]) Olafs Giftermaal med Affreka, Datter af Fergus i Galloway, omtales i den Manske Krønike, hans Giftermaal med Ingebjørg af Orknø i Orknøyingasaga S. 138. At Ingebjørg var hans anden Kone, skjønnes deraf, at hun, som en Datter af Haakon Jarl og Søster af Margrete, der blev gift omkring 1130, neppe heller kunde være giftefærdig før denne Tid, og, som vi erfare, var gift med ham i 1135, da Frakark søgte Hjelp i Syderøerne, medens derimod Gudrød, hans Søn med Affreka, død 1187 sandsynligviis var fød omkring 1120, ligesom det heller ikke er rimeligt, at Olaf skulde have været ugift lige fra 1103 til 1130.

i Argyll, og havde taget sin Tilflugt til Irland [1]). Sumarlide, der ej kunde finde sig i Landsflygtigheden og den underordnede Stilling, hvori han var kommen, vendte hemmeligt tilbage til Argyll, satte sig i Spidsen for Indbyggerne i Morven, og gjorde sig inden føje Tid til Herre over hele Morven, Lochaber og Argyll, ja endog over Øerne Arran og Bute, der egentlig regnedes til Sydergerne [2]). Der findes intet Spor af at Kong Olaf modsatte sig ham; derimod fik Sumarlide, dog kun, som det heder, ved List, hans Datter af første Egteskab, Ragnhild, til Egte, hvilket, som den Manske Krønike siger, var til hele Rigets Ulykke, formedelst de fire Sønner, Sumarlide havde med hende. Her sigtes til Rigets paafølgende Deling og de voldsomme Tronstridigheder. Trods Giftermaalet har dog neppe Forstaaelsen mellem Olaf og den mægtige Sumarlide været synderlig god; og den Omstændighed, at Olaf nu i ham havde faaet en farlig Medbejler, medens han tillige havde at befrygte Tronprætensioner og Angreb af sin ældre Broder Haralds trende Sønner, der opholdt sig i Dublin [3]), har maaskee gjort ham mere tilbøjelig end før til at søge Hjelp fra Norge og erkjende den norske Konges Højhed, saaledes som det i det følgende vil sees.

Paa **Island** var det i denne Tid ligeledes temmelig stille. Flere af de mægtige og anseede Mænd, som i Aarhundredets tidligere Deel havde haft meest Indflydelse, døde paa Harald Gilles Tid, nemlig **Havlide Maarsføn** († 1130), Biskop **Thorlak Runulfsføn** i Skaalholt, († 1133), og den lærde, højt fortjente Videnskabsmand, **Sæmund Sigfusføn** (den frode) i Odda († 1133). Ti Aar i Forvejen havde Thorlak og hans Medbiskop Ketil i Hole ordnet de kirkelige Anliggender ved at udgive og faa vedtaget den første **Christenret** paa Island (1123); de vare opfordrede dertil af Erkebiskop Asser, men det siges udtrykkeligt, at de toge Sæmund den frode saa vel som andre kyndige Mænd paa Raad med [4]). Thorlak efterfulgtes af **Magnus Einarsføn**, hvis Fader Einar var en Søn af den Magnus, som Faderen, Thorstein Siduhallsføn, havde opkaldt efter Kong Magnus den gode, med dennes eget, paa Dødslejet givne, Samtykke [5]).

---

[1]) Om Sumarlide se ovenfor S. 308.

[2]) Skene, the Highl. Clans. II. S. 41, efter et Mskr. hos det højlandske Selskab i Skotland. Her antydes ogsaa at Kong David af Skotland skulde have erobret Man, Arran og Bute, og at Sumarlide skal have faaet dem i Len af ham, men dette er aabenbart en Fejltagelse eller Misforstaaelse, da David neppe førte nogen saadan Krig, og en Erobring af Man desuden ej kunde have undgaaet Omtale i den Manske Krønike.

[3]) Harald var bleven affat og blindet af Lagmand 1095, se ovenfor S. 506.

[4]) Se Kristnisaga Cap. 12.

[5]) Se ovenfor S. 258. Biskop Magnus bar saaledes Kong Magnus den godes Navn, eller var middelbart opkaldt efter ham.

Magnus var den sidste islandske Biskop, der indviedes af Erkebiskop Asser, hvilken han, som det nedenfor nærmere vil sees, i det Øjemed besøgte i Slutningen af Aaret 1134, og ved denne Lejlighed stiftede Bekjendtskab med Kong Harald Gille. Sæmund frode efterlod flere Børn; to af dem havde modtaget den prestelige Vielse, nemlig **Eyjulf** og **Loft**. Den sidste gjorde paa en Rejse til Norge Bekjendtskab med en Pige ved Navn **Thora**, og egtede hende. Det blev siden opdaget, at hun var en Datter af Kong Magnus Barfod [1]). Han havde med hende Sønnen **Jon**, der, som man maa antage, var fød endnu under Lofts Ophold i Norge, 1124, da vi elleve Aar senere finde ham til Opfostring hos den anseede Andreas Bruunssøn, Prest ved den nye Kastelkirke i Kongehelle [2]). **Jon Loftssøn** blev siden en udmerket Mand; der siges om ham, at Island ikke har haft nogen større og vennesælere Høvding. Meest bekjendt er han bleven som den berømt **Snorre Sturlassøns** Fosterfader.

Paa **Grønland** synes Biskop, **Arnald**, ved Hjelp af sin ved Ed forpligtede Ven [3]), **Einar Sokkessøn**, og dennes Fader **Sokke**, at have udøvet Magten, men just ikke altid at have benyttet den paa den bedste Maade. Følgende Beretning derom er os opbevaret, i flere Henseender merkelig formedelst de Personer, som deri spille en Rolle, og det Lys, den kaster paa Grønlands daværende Forhold. En af Kolonisterne i Grønland, ved Navn Sigurd Njaalssøn, en rask og uforfærdet Sømand, som ofte plejede at drage paa Fangst til Ubygderne, kom en Sommer paa sit Skib, selv femtende, til en Fjord ved Jøkelen Hvitserk (Kap Farvel), hvor man fandt Ildsteder og andre Spor efter Mennesker. Uagtet hans Kammerater havde meest Lyst til at vende tilbage og ikke krydse i de farlige Fjorde under Jøklerne, fik han dem dog overtalte til at drage længer ind i Fjorden, for nærmere at undersøge den. Inde i Fjorden fandt de tvende Skibe, det ene et Handelsskib, hvoraf Nederdelen var knuust, det andet et stort og særdeles smukt Havskib, der endnu var i god Stand. I Nærheden stod en Hytte og et Telt; saavel i Hytten, som udenfor, laa flere halvt forraadnede Lig, saa at det var let at skjønne, at Skibene maatte have været indestængte af Driviis, og at deres Besætning var omkommen af Hunger, men at Isen siden efter maatte have forladt Fjorden [4]). Sigurd ansaa det derhos rimeligt, at det store smukke Skib var det

---

[1]) Jvfr. ovenfor S. 559.

[2]) Se nedenfor S. 764.

[3]) Se herom ovenfor S. 620.

[4]) Var Arnbjørn ankommen til Hvitserk om Høsten 1125 med fuldladet Skib, maatte han og Besætningen vel kunde have fristet Livet et eller et Par Aars Tid; og derefter har det vel atter varet flere Aar inden Isen forlod Fjorden, og Sigurd kom derhen. Sigurds Ankomst kan vel saaledes henføres til 1130.

paa hvilket en Nordmand, ved Navn Arnbjørn, havde forladt Norge paa samme Tid, som Biskoppen og Einar Sokkesøn (1125), men som man siden ikke havde hørt det mindste til. Sigurd kjendte nemlig Arnbjørns Skib af Beskrivelse. Sigurd, hvis Pligt som Christen først og fremst bød ham at skaffe Ligene til Kirken, lod dem koge i nogle Kjedler, som man forefandt i Hytten, indtil Kjødet skiltes fra Benene, som derved bleve lettere at føre; de toge Sømmene ud af Handelsskibet, og brændte det op; men det store Skib med tilhørende Baand og alt Godset førte de med sig til Garde, hvor Sigurd lod Benene begrave, og, med Kameraternes Samtykke, skjenkede Skibet saa vel som en stor Deel af Godset til Kirken for Ejernes Sjæle. Da dette siden rygtedes til Norge [1]), udrustede Arnbjørns Systersøn ved Navn **Asfur**, tilligemed nogle andre Mænd, hvis Frænder havde hørt til Besætningen i det store Skib, et Fartøj og droge til Grønland, for at gjøre Paastand paa Skib og Gods som deres Arvedeel. De landede i Eriksfjorden, hvor de først dreve Handel med Indbyggerne; og da Vintren kom, tog Asfur sig Ophold hos Biskoppen, de øvrige paa en Gaard i Nærheden,

Ud paa Vintren (1133) bragte Asfur sit Ærende paa Bane for Biskoppen, og bad denne afstaa ham Arvegodset. Biskoppen vægrede sig derved, da han, som han sagde, kun havde fulgt Landets Love, og desuden ikke selv havde været eneraadende i Sagen, hvorhos det var billigt at Godset anvendtes til de forrige Ejeres Sjælebod. Han erklærede det endog for heel upassende af Asfur, nu at komme med Fordringer derpaa. Da blev Asfur vred, forlod Bispegaarden, og tilbragte den øvrige Deel af Vintren hos sine Kamerater. Om Vaaren stevnede Asfur Sagen for Grønlændingernes Thing i Garde: der indfandt han sig med sine Kamerater, og Biskoppen og Einar med et stort Følge. Men da Dommen var sat, traadte Einar til med sin Skare, og hindrede Nordmændene ganske fra at faa deres Sag fremmet, saa at de maatte vige Pladsen. Over denne Uret og Ydmygelse blev Asfur vred, og hevnede sig ved at hugge to Bord ud af det store Skib lige over Kjølen. Derpaa begav han sig til Vesterbygden, hvor der laa et andet norskt Skib, som tilhørte en **Kolbein Thorljotssøn** fra Vatalden i Søndfjord [2]), og fik Tilsagn af ham og hans Kamerat **Ketil Kalfssøn** om deres Bistand mod Biskoppens Vrede og Einars Hevn. Biskoppen blev ogsaa virkelig saa forbitret ved at høre hvad Asfur havde gjort, at han erklærede ham at have forbrudt sit

---

[1]) Rygtet kunde ej komme til Norge samme Aar, Skibet var funbet, thi dette var seenhøstes; man har saaledes i det allertidligste hørt noget derom i 1131. Og Asfur kan igjen først Aaret derefter, 1132, have forladt Norge.

[2]) I Kongesagaerne staar at Kolbein var fra Vatalden „paa Hadeland", hvilket maa være en Fejltagelse.

Liv, og sagde til Einar, at han vilde ansee ham for en Meeneder, hvis han ikke tog klækkelig Hevn over Asfur. Einar, der var en fredelig Mand, gjorde Biskoppen Forestillinger, og ytrede at Asfur dog havde haft stor Grund til Ærgrelse, saa at man ej maatte regne det saa nøje med ham. Men derom vilde Biskoppen intet høre, og viste Einar endog Kulde og Uvilje, fordi han ej strax var rede til at føje ham. Denne Uvilje vovede Einar ikke at trodse. Hans Ed forbandt ham til, som det hed, at forsvare Biskoppens og Kirkens Rettigheder, og mod sit Ønske, kun dreven af Frygt for den hevngjerrige Biskops Vrede, dræbte han Asfur paa Kirkegaarden ved Langenes, just som Biskoppen selv havde holdt Messe. Biskoppens Haardhjertethed gik saa vidt, at han neppe engang vilde tillade at Liget fik en ordentlig Begravelse, uagtet Einar selv bad derom. Han tillod endelig at jorde det ved den Kirke, hvor de nu befandt sig, og hvorved ingen Prest var ansat, men han lod ikke nogen Prest synge over det, førend det var kommet i Jorden. Einar bebrejdede Biskoppen hans grumme Ferd, og spaaede store Ulykker deraf, men Biskoppen meente, at det ej havde nogen Nød.

Det rygtedes til Vesterbygden, hvor ilde det var gaaet Asfur, og hans Frænde og Kamerat, ved Navn Simon, besluttede at optræde som Eftermaalsmand. Ketil Kalfsøn paatog sig at føre hans Sag, og drog i Forvejen med Kolbein og nogle flere til Thinget i Garde. De øvrige skulde strax følge efter paa Kolbeins Skib. Da Ketil og Kolbein kom til Thinget, var den gamle ærværdige Sokke allerede tilstede, og tilbød Forlig paa Einars Vegne, men Ketil Kalfsøn paastod lovlig Rettergang, og gik til Dommen. Her var dog Einar nu, som tidligere, paaferde, og drev Dommerne fra hinanden, saa at Nordmændene ej kunde faa deres Sag fremmet. Da de øvrige, hindrede ved Modvind, endnu ej vare komne, følte Ketil og Kolbein sig ej mandsterke nok til at maale sig med Einar, men modtoge, skjønt højst ugjerne, Sokkes atter fremsatte Mæglingstilbud. Det aftaltes, at Forliget skulde sluttes nogen Tid derefter paa et Sted ved Navn Eid, i Nærheden af Garde. Imidlertid kom ogsaa de øvrige Nordmænd vestenfra, og Kolbein ytrede, at havde de været tilstede paa Thinget, vilde det neppe nu være saa nær ved Forlig. Efter hans Forslag droge de alle, fuldt udrustede, til Forligsmødet, og skjulte sig i en afsides Vaag ikke langt fra Bispegaarden. Einar kom just, som det ringede til Højmesse. Nordmændene, som hørte det, sagde at man gjorde alt for megen Ære af ham, naar man endog ringede med Klokkerne til hans Modtagelse. Ketil bad dem ikke at ærgre sig derover, da det maaskee torde blive til Ligringning inden Aften. Einar satte sig nu med sit Følge paa en Bakke, og Ketil, Simon, og flere af Nordmændene traadte frem, for, som det hed, at afslutte Forliget. Sokke, Einars Fader, fremlagde adskilligt

Løsøre til Vurdering, for at anvende det til den Bod, der skulde betales. Ketil fordrede at han selv og en islandsk Handelsmand, der var tilstede, skulde vurdere Godset. Sokke samtykkede deri; imidlertid gik Simon med en mørk Mine omkring paa Pladsen. Blandt de Sager, som kom frem, var en gammel Spangebrynje. Simon greb den, og kastede den hen paa Sletten med de Ord: „det er Skam at byde saadant for en Mand som Asfur". Derpaa gik han op mod Grønlændingerne, der sad paa Bakken. Disse rejste sig, og løb ned mod ham, Einar med hævet Øxe; imidlertid løb Kolbein ubemerket op forbi dem og angreb dem i Ryggen. Han hug med sin Øxe mellem Skuldrene paa Einar i samme Øjeblik, som dennes Øxe kløvede Simons Hoved. Einar faldt med de Ord: „Sligt var at vænte", og opgav Aanden i Biskoppens Skjød. Hans Fostbroder angreb Kolbein, men fældtes af ham. Der opstod nu en hidsig Kamp, idet de øvrige Nordmænd løb til fra deres Skjulested, og der faldt flere paa begge Sider. Grønlændingerne vare talrigst, og fik saaledes Overhaand, men det lykkedes dog Nordmændene at komme ned til deres Baade, og derfra til Skibene. Sokke beredede sig til at angribe dem her, men en forstandig Mand ved Navn Hall fraraadte ham det, og paatog sig at mægle Forlig. Dette lykkedes ham, og det blev ham overdraget at fastsætte Betingelserne. Han lod Drabene gaa op mod hinanden, men i Betragtning af den store Forskjel, der var mellem Einar og Asfur, skulde Nordmændene efter en Maaneds Frist have forladt Landet, eller og være fredløse. Sokke syntes vel ikke synderligt om denne Kjendelse, men maatte finde sig deri, og han og hans Venner havde nu kun det Haab at en Mængde Iis, der kom drivende, og sperrede alle Fjorde, ogsaa vilde nødsage Nordmændene til at forblive der efter Fristens Udløb. Men just ved Maanedsskifte drev Isen bort, og Nordmændene sejlede afsted, til Grønlændingernes store Ærgrelse. De kom i god Behold til Norge. Kolbein førte en Iisbjørn med, og bragte den ved Hjemkomsten til Kong Harald, idet han tillige klagede over Grønlændingerne, og sagde at de havde fortjent nogen Refselse. Men den svage Konge fik siden høre en forskjellig Beretning om Sagen, til Biskoppens og Einars Fordeel; hertil fattede han mere Tro, betragtede Kolbein som en Bedrager, og fik saa meget imod ham, at han ikke engang gav ham nogen Belønning for Dyret. Dette gjorde Kolbein til hans afsagte Fiende, som det siden vil sees. Hvor vidt Biskop Arnalds Magt aftog efter Einars Fald, eller om der dannede sig nogen Opposition mod hans Anmasselser, nævnes ikke. Han forblev i alle Fald endnu i henved tyve Aar paa Grønland, og forflyttedes først i sine gamle Dage til Norge[1]).

---

[1]) Denne merkelige Beretning, der kun findes i et eneste Haandskrift, nemlig

76. Harald Gilles Giftermaal og Forhold til Danmark og Sverige.

Medens Ragnvald Jarl befæstede sit Herredømme paa Orknøerne, sad Kong Harald Gille, som det synes, temmelig rolig hjemme i sit Rige. Det lader dog til, at han har taget nogen Deel i de danske Begivenheder, eftersom det fortælles, ja endog bekræftes ved Vers af den paalidelige Einar Skulessøn, at Harald holdt tvende Slag i Danmark, eet ved Hveen, det andet ved Lesø[1]). Men med hvem han holdt disse Slag, om han holdt dem i Egenskab af Erik Emunes Vasall, som Herre til Halland, eller om han allerede havde givet denne Forlening tilbage[2]), og kun understøttede ham af Taknemmelighed, eller hvad der er rimeligst, om det kun var Sørøvere, som han paa egen Haand forfulgte, siges ikke. At han fremdeles maa have staaet i nøje Berørelse med det danske Fyrstehuus, og være dragen ind i dets Interesser, kan man slutte allerede deraf, at han egtede den i Fodevigslaget faldne Henrik Skatelærs Enke **Ingerid**[3]). Men hvad Virkning hans Giftermaal med denne letfærdige Kvinde havde paa hans venskabelige Forhold til Erik Emune, omtales ikke. Vel var hun, som man af hendes tidligere Færd maa slutte, ked af sin Mand, og hans Fald ved Fodevig i Slaget mod Erik kunde saaledes vel ikke gaa hende synderligt til Hjerte; men hun havde i dette Egteskab tvende Sønner, og disse kunde neppe betragte Erik Emune anderledes, end som deres Arvefiende: vi ville i det følgende see ham optræde fiendtligt endog mod Ingerids Sønner med Harald. Ingerid havde, som ovenfor anført[4]), faaet en Trediedeel af Dronning Margretes store Besiddelser i Vestergautland, hvilket, som vi ville see, siden gav hendes Søn af første Egteskab, Magnus Henrikssøn, et saadant Fodfæste i Sverige, at han kunde optræde som Kronprætendent. Disse Besiddelser maa i Sønnernes Mindreaarighed have skaffet hende selv, og derved middelbart ogsaa Harald, en ikke ringe Indflydelse paa de svenske Anliggender. Heraf har rimeligviis han, eller rettere hans Mænd, benyttet sig til Norges Fordeel, da vi finde, at just paa denne Tid Grændsen mellem Norge og Gautland blev opgaaet og bestemt ved Vidnesbyrd af

Flatøbogen, er aftrykt i „Grønlands historiske Mindesmerker", 2den Deel, S. 669 flg.

[1]) Harald Gilles Saga Cap. 15, Snorre Cap. 12, Morkinskinna, fol. 32. a.

[2]) Det er vanskeligt nok at blive klog paa, hvorledes det egentlig forholdt sig med Forleningen. Maaskee den kun var given for den Tid, Harald var i Landflygtighed, og indtil han vandt sit Rige tilbage, men det er dog paa den anden Side heller ikke saa usandsynligt, at han kan have vedblevet at beholde den indtil sin Død. Der omtales i alle Fald ikke nogen Herre til Halland paa denne Tid.

[3]) Harald Gilles Saga Cap. 2. Snorre Cap. 1.

[4]) See ovenfor S. 598.

gamle Folk fra begge Riger, der maaskee kunde erindre og forklare, hvorledes det havde været vedtaget i Fredsslutningen 1101. Kong Sverke deeltog ikke selv i disse Forhandlinger, men derimod Jarlen i Vestergautland, den ovenfor omtalte **Karl Sunessøn**, hvis Moder Astrid var en Sønnedatter af Jarlen Orm Eilifssøn paa Oplandene, og saaledes nedstammede fra Haakon Lade-Jarl [1]). Karl var en ærgjerrig og mægtig Mand, som, i det mindste paa denne Tid, synes at have herſket temmelig uafhængigt af Kong Sverke, ja maaskee endog stræbte efter Kongenavnet. Kong Harald og han havde en personlig Sammenkomst paa Grændsen og hørte selv Vidnernes Forklaring. Ved denne Forretning synes Grændsen i det væsentlige at være bleven bestemt saaledes som den siden efter stedse har været, indtil største Delen af Ranafylke, eller som det senere kaldtes, Baahuuslen, blev afstaaet til Sverige.

Kong Erik Emune i Danmark havde imidlertid været heldig nok til at overrumple sin Broder Harald Kesja i Jylland og tage ham til Fange med alle hans Sønner paa een nær, ved Navn Olaf, som undkom til Kong Sverke, der tog sig af ham, og gav ham et Len i sit Rige [2]). At Olaf ikke flygtede til Norge, uagtet Harald Gille, som det hed, var hans Morbroder, og uagtet han siden tyede derhen, er merkeligt nok, og synes at vise, at der i det mindste da endnu ikke var opstaaet noget spendt Forhold mellem Harald og Erik. Dette tog maaskee først sin Begyndelse efter Haralds Giftermaal med Ingerid, hvilket synes at have fundet Sted i Be-

[1]) Om Karl Jarl se ovenfor S. 451. Hans Slægtskabsforhold ere der omtalte. At det var ham, som havde Sammenkomsten med Harald, er utvivlsomt, uagtet det i den senere Grændseforretning af 1268, hvor de tidligere omtales, heder at „Eyjulf i Gubrann og Ketil paa Haavasæter vidnede for Kong Karl og Kong Harald, at Fylsbek var ret Grændseskjel baade nordenog sønbenfra". (Norges gamle Love II. 488; Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie 1844, S. 160). Thi man vil ikke kunne opvise et eneste Aar i hele den svensk-norske Historie, hvor en svensk Konge Karl og en norsk Konge Harald vare samtidige. Man har søgt at forklare „Karl" som „Kol", d. e. Erik Aarsæle; men han var død førend Harald Gille kom til Norge, end sige blev Konge. Sverkes Søn Karl kan det ej have været som Kongesøn, thi han blev ej fød før 1130. Derimod var Karl Sunessøn just paa denne Tid Jarl, og vi ville i det følgende strax efter Harald Gilles Død see ham ogsaa optræde som selvstændig Herſker, idet han paaførte Norge Krig, og, som det udtrykkeligt siges, vilde erobre Norge, og saaledes rimeligviis vinde sig Kongenavn. Det er derfor ikke usandsynligt at han allerede kan have antaget dette, da Sammenkomsten holdtes, muligt og, at Kongetitlen alene ved en Skjødesløshedsfejl er givet ham i Grændsedokumentet af 1268.

[2]) Dette omtales kun af den merkelige Roskildske Anonym, hos Langebek, Scr. rer. Dan. I. S. 385. Saxo S. 660, siger kun at Olaf undkom, og lader ham senere (S. 667) komme tilbage „fra Norge", hvor eller i hvis umiddelbare Nærhed vi ogsaa siden finde ham.

gyndelsen af 1135, strax efter at han var bleven Enekonge [1]). Erik Emune lod saa vel sin Broder, som alle dem af hans Sønner, der faldt i hans Vold, syv i Tallet, grumt henrette; to af dem havde han allerede forhen dræbt. Derved sikrede han sig saa godt mod alle Tronprætendenter, at han i den øvrige Deel af sin korte Regjeringstid havde Fred indenlands, og kunde gjøre et stort Tog til Rügen, for at bekæmpe de vendiske Sørøvere, der nu, under de Uroligheder, som herskede i Danmark siden Knut Lavards Død, vare blevne saa dristige, at de endog vovede at vise sig i Kattegattet og Nordsøen. Aarsagen hertil var vel for en stor Deel den polske Hertug Boleslavs Herjetog til Pommern for at udbrede Christendommen, og Biskop Otto af Bambergs fredeligere, men ikke derfor mindre heldige, Bestræbelser i samme Formaal, hvorved endog Fyrst Vratislav i Forpommern, den i Aaret 1106 afdøde Fyrst Svantibors Søn, lod sig omvende. Thi det faldt næsten af sig selv, at de Hedninger, der ej kunde finde sig i Christendommens større Udbredelse og Afhængighedsforholdet, søgte Trøst og Erstatning ved at drage ud paa Sørøveri og herje christne Landes Kyster. Med saadanne hedenske Vender har det maaskee været, at Harald Gille holdt hine tvende Søslag i Kattegattet og Øresund. I Aaret 1134 synes Hedningerne at have gjort almindelig Opstand; Vratislav blev myrdet, og hans Broder **Ratibor**, der vel endnu ikke havde antaget Christendommen, men i sit Hjerte var den gunstig, maatte, som man seer, holde gode Miner med Hedningerne, for at redde Herredømmet for sig og sine Brodersønner [2]). Vi finde nemlig, at han, næsten, som det synes, mod sin Vilje, kort efter selv maatte drage i Spidsen for et stort Sørøvertog, der vel i det hele taget gjaldt de danske og svenske Kyster, og nærmest fremkaldte hiint store Tog, som Kong Erik siden foranstaltede, men som dog især gik ud over Kongehelle. Vendernes Overfald paa denne Stad er den merkeligste Begivenhed, der indtraf under Haralds hele Regjering.

77. Kongehelle plyndret og ødelagt af Venderne.

Kongehelle var, som nys berettet, ved den Iver, hvormed Sigurd

---

[1]) Da Inge, Haralds Søn, hyldedes i Viken, strax efter Haralds Død, altsaa vel i Begyndelsen af 1137, var han, som der siges, paa anden Vinter. Han maa saaledes være fød lidt før Vintren 1136—37, hvilket gjør det sandsynligt, at Bryllupet mellem Harald og Ingerid stod i Februar eller Marts 1135. Før 1135 har han neppe egtet hende, thi endnu indtil Juni 1134 levede hendes første Mand, og i sin Landflygtighedstid, eller under Forberedelserne til Krigen mod Magnus, er det ej rimeligt at han har tænkt paa noget Frieri.

[2]) Se Barthold, Geschichte von Rügen und Pommern. II. S. 115.

Jorsalafarer havde sørget for dens Opkomst, bleven den meest blomstrende Stad i Norge, og Rygtet om dens Velstand og Overflod maa paa denne Tid have været udbredt over hele Norden, i Særdeleshed da den ved sin Beliggenhed saa langt nede mod Syd, nær ved den danske Grændse, maatte være den af alle norske Stæder, hvorom man i Danmark og de sydligere Egne vidste bedst Besked. Det er derfor ej at undres over, om de vendiske Sørøvere, der i denne Tid sværmede om i de danske Farvande, betragtede dens Rigdomme som et lokkende Bytte, og ventede paa den første Lejlighed til at angribe og udplyndre den, især, hvis Harald Gille, som man ifølge det ovenfor omtalte maa formode, havde egget dem til Hevn ved hine tvende Søslag. Indbyggerne af Staden havde i alle Fald den største Opfordring til at være paa sin Post, ja der kom endog Advarsel, baade fra Kong Erik i Danmark, og Erkebiskop Asser, at de maatte tage vare paa sin Stad, saasom Venderne havde en stor Flaade ude, hvormed de herjede i de christne Lande, og stedse fik Overhaand. Der skal heller ikke have manglet paa allehaande Varsler om en stor Ulykke, der skulde times Staden. Natten til Søndag efter Paaske hørte man et stort Gny ude paa Gaden, som om en Konge red derigjennem med hele sin Hird; Hundene tudede, brøde ud og bleve gale; de bede baade Folk og Fæ, og alle, som bleve bidte, baade Dyr og Mennesker, fik ligeledes Vandskræk og bleve affindige. Saadant skede næsten hver Nat fra Paaske til Himmelfartsdag. Mange bleve forfærdede derved, solgte sine Gaarde og flyttede ud paa Landet eller til andre Byer. Endog de klogeste i Staden sagde, at alt dette maatte varsle om en eller anden stor Ulykke, der snart vilde ramme dem. Presten ved Korskirken, **Andreas Bruunssøn**, en af Stadens meest anseede Mænd, holdt første Pintsedag en lang og vakker Prædiken, hvori han til Slutningen bragte den Fare, der truede Staden, paa Bane, men bad Bymændene fatte Mod, og ikke lægge den herlige Stad øde, men heller sørge for dens Værn, det være sig nu mod fiendtligt Anfald eller Ildsvaade, og anraabe Gud om Hjelp. Men da det led nogen Tid hen, lagde Skrækken sig, og Bymændene overlode sig atter til Sorgløshed. I Byen opholdt sig just paa denne Tid den nys omtalte islandske Høvding, Presten **Loft Sæmundssøn**, rimeligviis for at afhente sin elleveaarige Søn, Jon, der var til Opfostring hos Andreas Bruunssøn [1]). Det er, som man maa antage fra Jon Loftssøn, i hvis Huus den berømte Snorre Sturlassøn siden opfostredes, at denne har faaet den nøjagtige Beretning om hele denne Tildragelse, som han siden meddeelte i sin Bearbejdelse af de norske Kongesagaer, og som vi her

[1]) Se ovenfor S. 559, 757. I et enkelt Haandskrift angives Jons Alder til 9 Aar, men de fleste nævne „elleve".

gjengive [1]). Loft indskibede sig med alt sit paa et Fragtskib, og drog afsted i Følge med 12 andre Fartøjer, der skulde til Bergen; 11 af dem forliste med Folk og Gods; paa den tolfte blev kun Mandskabet bjerget; alene Loft kom med sit Skib velbeholden til Bestemmelsesstedet.

Samme Dag, som hine Skibe forliste, nemlig Lafrantsfok-Dagen (10de August), viste en Sværm af ikke mindre end 300 vendiske Snekker sig udenfor Byen. Paa hver Snekke var der 44 Mand og to Heste; den hele Styrke bestod saaledes af over 13000 Mand, hvoriblandt 600 Ryttere. Hovedanføreren var den forhen omtalte Fyrste **Ratibor**; han ledsagedes af sin Systersøn Dunimitz, og en anden Høvding ved Navn Unnibor. Opsejlingen til Staden var noget nedenfor denne sperret ved nedrammede Pæle, der sandsynligviis kun lod et smalt Løb frit, som i paakommende Tilfælde ganske kunde stænges. Men paa den anden Side af Gulløen og Ragnhildholmen, der ligge lige udenfor Byen og nu ere landfaste med Hisingen, løb dengang en smal Arm af Elven, som man rimeligviis ansaa alt for grund og ubetydelig, til at det skulde være nødvendigt at stænge den. Denne Vej benyttede dog Venderne, idet de først lagde til nede ved Pælene, og satte Rytteriet i Land, men derpaa under Anførsel af Dunimitz og Unnibor med den største Deel af Skibene roede op ad hiin østre eller søndre Arm, hvor de kom godt frem, enten fordi Skibene nu vare lettede, eller fordi de i sig selv vare smaa og lidet dybtgaaende [2]). Einar, en Svigersøn af Presten Andreas, var en af de første, som blev de ubudne Gjester var; han skyndte sig op til Kastelkirken, just som hans Svigerfader prædikede til Højmesse for de fleste af Byfolkene, og meldte at en stor Flaade nærmede sig Byen ovenfor, medens en Rytterskare kom udenfra over Brataasen. Mange sagde at det maatte være den danske Konge Erik, af hvem man ej væntede sig nogen Ufred, eller i alle Fald ingen haard Behand-

---

[1]) Det er nemlig vel at merke, at hele denne Beretning ikke findes i Morkinskinna, den ældste, og før Snorres Tid nedskrevne Bearbejdelse af Kongesagaerne for det 11te og 12te Aarhundrede. Derimod findes den, foruden hos Snorre, i Hrokkinskinna og Hryggjarstykke, der begge ere yngre end Snorre, aldeles ordlydende som denne meddeler den. Snorres Bearbejdelse er altsaa den ældste, hvor den forekommer, og det bliver følgelig heel sandsynligt, at hine have optaget den efter ham. Det vil i det følgende sees, at alle Hovedpersonerne stode mere eller mindre i Forbindelse med Andreas Prest, Jon Loftssøns Fosterfader; alt tyder saaledes hen paa, at Efterretningen skriver sig fra Jon, som fortalte deels hvad han selv og hans Fader havde oplevet, deels hvad Fosterfaderen siden havde meddeelt ham.

[2]) At Beskrivelsen over Vendernes Sejlads nødvendigviis maa være saaledes at forstaa, er viist i Norsk Tidsskrift, IV. S. 293 flg. Snorre eller hans Hjemmelsmand har, aabenbart ved en Misforstaaelse, ladet Vendernes ene Afdeling tage hele den lange Vej omkring Hisingen i Stedet for om den lille Gull ø.

ling [1]). Imidlertid ilede de hjem, hver til sit, væbnede sig, og gik ned til Bryggerne: da fik de snart Øjnene op, thi lige for dem laa Vendernes talrige Flaade, der allerede havde begyndt Striden med et Angreb paa ni Østerfarerskibe, som laa ved Bryggerne, og tilhørte nogle Kjøbmænd. Disse forsvarede sig haardnakket, og Bymændene understøttede dem ved at beskyde Fienden fra Bryggen, saa at Venderne i denne Kamp skulle have mistet 160 Skibe med Besætning. Men deres store Folkemon gjorde dog til sidst Udslaget; de bleve Herrer over Skibene, medens Bymændene flygtede op i Byen, og derfra ind i Kastellet, medbringende deres Kostbarheder og alt det Gods, som de i Hast kunde faa med sig. Solveig, Andreas Prests Hustru, flygtede med sine Døtre og to andre Kvinder op i Landet.

Venderne gik nu i Land og mønstrede sine Folk. Da saa de først, hvor stor Skade de havde lidt. Efter at have plyndret og derpaa aldeles opbrændt saa vel Byen, som Skibene, stormede de op mod Kastellet, og beredede sig til at angribe det. Ratibor lod dog først Besætningen og de øvrige, som vare derinde, tilbyde fri Udgang med Vaaben, Klæder, Guld og Sølv; men herom vilde man intet høre, alle raabte imod, og gik ud paa Brystværnet, idet de skøde, eller kastede Stene og Stavre [2]) ned paa Venderne. Det viste sig ogsaa i det følgende, at det ej var raadeligt at stole paa Hedningernes Ordholdenhed. Medens der saaledes kæmpedes omkring Kastellet, og mange faldt paa begge Sider, dog langt flere paa Vendernes, kom Prestekonen Solveig paa sin Flugt til en Gaard i Nærheden, ved Navn Solbjarge, hvor hun fortalte hvad der var paa Ferde. Der blev da strax opskaaret Hærør eller Krigsbudstikke, og sendt til nærmeste Gaard, **Skyrbaage**, hvor den nuværende Kjøbstad Kongelv ligger [3]), for derfra at sendes videre om i Bygden. Paa Skyrbaage var der just et talrigt Sammenskudsgilde. En af Gjesterne, Bonden **Olve Myklemund**, sprang strax op, tog Skjold og Hjelm og en stor Øxe, og sagde: „staa op, I gode Drenge, tag eders Vaaben, og lad os komme Bymændene til Hjelp; det vil være en Skam for os, hvis det spørges at vi sidde stille her og fylde os med Øl, medens brave Folk i Byen miste Livet, fordi vi lade dem i Stikken". Men han mødte kun Indvendinger; man vilde alene, hed det, opofre sig til ingen Nytte, da saa faa Folk alli-

[1]) I Sagaen staar, at de af Erik ventede „Grid"; dette Udtryk, der ellers bruges om den Fred, eller Naade, der tilstaaes af en Sejrherre, bestyrker maaskee det ovenfor antydede, at der paa denne Tid herskede et spendt Forhold mellem Harald Gille og Erik Emune.

[2]) Disse Stene og Stavre vare rimeligvis de, som Kong Sigurd havde ladet samle, se ovenfor S. 704, og Forraadet kom saaledes snarere, end man maaskee ventede det, til Nytte.

[3]) Se herom Norsk Tidsskrift, IV. B. S. 296.

gevel ej kunde vorde Bymændene til nogen klækkelig Hjelp. Da sagde Olve vred: „om I saa alle blive her tilbage, vil jeg dog derhen alene: en eller to Hedninger skulle dog vel bide i Græsset for mig, inden jeg falder". Med disse Ord styrtede han afsted, og ned til Byen. Nogle af de andre fulgte ham i Afstand, for at see, hvorledes det gik ham, og komme ham til Hjelp, om det skulde behøves. Da han kom saa nær Kastellet, at Hedningerne saa ham, løb strax aatte af dem fuldt bevæbnede imod ham og omringede ham. Olve hævede Oxen saa langt tilbage, at dens bagerste Spids splittede Halsen paa den Vender, som stod lige bag ham, saa at han strax faldt død omkuld; i samme Hug satte han Oxen i Hovedet paa den, der stod foran ham, og kløvede det lige ned til Skuldrene. De øvrige satte ind paa ham, men han forsvarede sig saa kjekt, at to af dem faldt, de øvrige fire flygtede. Uagtet han selv var haardt saaret, forfulgte han dem, og indhentede dem ved et Dige, hvor de sad fast; her dræbte han endnu to af dem, men blev nu ogsaa selv siddende fast, saa at de to sidste undkom. De, der havde fulgt ham, ilede nu til, hjalp ham op og bragte ham tilbage til Skyrbaage. Han kom sig siden af sine Saar, og alle vare enige om, at ingen Mand nogensinde havde forsvaret sig kjekkere end han, een mod mange. Siden indtraf to Lendermænd, Sigurd Gyrdssøn og Sigard, med noget over 700 Mand til Skyrbaage; men den første vendte strax tilbage igjen med 480 Mand, uden at have draget Sverdet; Sigard derimod gik til Byen med 240, gav sig i Kamp med Fienden, og faldt med alle sine. Sigurd blev siden med Rette foragtet af alle, og døde ikke længe efter.

Imidlertid rasede Striden paa det heftigste omkring Kastellet, uden at dog Ratibor selv eller de to andre Høvdinger deeltoge deri: de holdt sig afsides [1]). Den tapre Befalingsmand eller, som han kaldtes, kongelige Sysselmand, **Sæmund Huusfreyja**, ogsaa en Svigersøn af Andreas Prest, stod selv med sin Søn Aasmund, og skød paa Fienden. Blandt Venderne var der en fortrinlig Bueskytte, som i hvert Skud fældte sin Mand; to Mænd stode paa hver sin Side af ham og dækkede ham med sine Skjolde. Sæmund bad Aasmund at skyde paa Bueskytten i samme Øjeblik, som han selv rettede sin Piil mod en af Skjoldbærerne. De gjorde saa; da Sæmunds Piil kom, rykkede Manden Skjoldet for sig selv,

---

[1]) Dette siges udtrykkeligt i Beretningen; og saa vel heraf, som af Ratibors oftere gjentagne Fredstilbud til Nordmændene, og den kjendelige Ærefrygt, han viste Presten og Relikvien, ikke at tale om hans senere offentlige Overgang til Christendommen, kan man vistnok slutte, at Hedningernes Vildhed og Forstyrrelseslyst var ham imod, om han end nok havde til Hensigt at samle Bytte, og maaske at hevne sig paa Harald Gille. At Venderne siden brøde hans Tilsagn til Indbyggerne, er neppe at tilskrive ham, men alene Hedningernes Uregjerlighed.

og blottede derved Skytten, hvem Aasmunds Piil traf lige i Panden, saa at den stod ud gjennem Nakken. Da Venderne saa ham falde død tilbage, hylede de som Hunde eller Ulve. Da lod Ratibor endnu engang tilbyde Nordmændene Grid, men de vægrede sig fremdeles ved at modtage den. Kampen begyndte paa ny, heftigere end forhen. En af Hedningerne vovede sig uden Skjold lige indtil Kastelporten og stak sit Spyd gjennem Gitret i en Mand, der stod indenfor; man skjød og stak paa ham, men uden at det beed: dette tilskrev man Trolddom, og Andreas Prest leverede derfor Aasmund et Stykke Tønder, antændt i indviet Ild, hvilket denne satte paa Odden af en Piil, og skød den mod Venderen. Pilen traf, og Venderen faldt død til Jorden: ogsaa da hylede og hvinede Hedningerne, som før. Man saa nu Venderne flokke sig hen til Fyrsten, som om de nu syntes at have faaet nok, og at det var paa Tide at begive sig bort. Men en Nordmand, der kunde vendisk, og gjorde Tjeneste som Tolk, sagde at Høvdingen Unnibor kun gjorde sine Folk opmerksom paa, at Nordmændene, der først havde forsvaret sig med Pile og Spyd, siden med Stene, nu tilsidst kun brugte Stavre og Stokke, og derfor efter al Rimelighed paa det nærmeste havde opbrugt sit Vaabenforraad, saa at det vel var Umagen værd endnu at vove en Dyst, skjønt det paa den anden Side visstnok havde været bedst, om man aldrig havde indladt sig med et saa stridbart Folk; „om vi end", sagde han, „tage alt det Gods, der findes i Byen, burde vi dog give lige saa meget til, at vi ej vare komne her". Hvor vidt man fra Kastellet endog kunde høre Unnibors Ord, eller, om man hørte dem, opfattede dem rigtigt, maa staa ved sit Værd[1]): vist er det, at Hedningerne fornyede Angrebet, og at Nordmændene nu lede saadan Mangel paa Forsvarsvaaben, at de maatte hugge hver Stavr i to Stykker. Da faldt den brave Befalingsmand, Sæmund Huusfrøyja. Kampen førtes dog ikke med den Udholdenhed, som før, men standsede af og til, da man paa begge Sider vare trætte og saarede. I en af disse Standsninger gjentog Ratibor endnu engang sit Tilbud, at Nordmændene, hvis de vilde overgive Kastellet, skulde faa fri Udgang med deres Vaaben, Klæder, og alt hvad de kunde bære med sig. Da Nordmændene nu manglede en Anfører[2]),

---

[1]) Maaskee dog at Nordmanden stod udenfor Kastellet hos de vendiske Fyrster, i sin Egenskab af Tolk, og først senere fortalte sine Landsmænd hvad Unnibor havde sagt.

[2]) Det siges vel i Beretningen, at der foruden Sæmund ogsaa var en anden Sysselmand i Byen, ved Navn Guthorm, Søn af Harald Flette; men han nævnes ikke senere som Deeltager i Kampen, og har rimeligviis været en gammel, svag Mand. Han var nemlig, som man seer, en Broder af hiin danske Sven Haraldssøn, som allerede i Aaret 1090, altsaa 45 Aar tidligere, optraadte som Modkonge mod Magnus Barfod, se ovenfor S. 482.

besluttede de sig til at modtage Tilbudet, og aabnede Portene. Men dette angrede de snart, thi Hedningerne brød sig ikke det mindste om deres Fyrstes Løfte, men toge alle, Gamle og Unge, Mænd og Kvinder, til Fange, dræbte alle de saarede, og dem, som vare for smaa til at føres bort, røvede alt det Gods, der fandtes i Kastellet, ja trængte endog ind i Kors-kirken, og borttoge alt dens Skrud, saa vel som det hellige Korses Relikvie og den prægtige Altertavle af Erts, hvilken de lagde ned paa Altertrinet. Andreas Prest gav Fyrst Ratibor en sølvbeslagen og forgyldt Stav, og hans Systersøn Dunimitz en Guldfingerring: deraf sluttede de at han maatte være en formaaende Mand, og viste ham større Opmerksomhed end de øvrige. Idet de gik ud af Kirken, sagde Ratibor: „dette Huus er i sin Tid blevet indrettet med stor Kjærlighed til den Gud, der ejer det; men det lader til at det er blevet daarligt varetaget, thi jeg seer, at Guden er bleven vred paa dets Vogtere". Han forærede Andreas Prest saa vel Kirken selv, som Skrinet, Kors-Relikvien, Bogen, Plenariet og fire Kalke. Desuagtet satte Hedningerne Ild paa Kirken, ligesom paa alle de øvrige Huse i Kastellet. Ilden, som de havde antændt i Kirken, sluknede to Gange, men da hug de Kirketaget ned, og nu fattede Kirken Ild og brandt op, som et andet Huus. Derefter vendte de tilbage til Skibene med det hele Bytte, og undersøgte sit Folketab. Da de saa, hvor stort det var, besluttede de at bortføre alle Fangerne som Trælle, og fordeelte dem derfor paa Skibene. Ved denne Lejlighed kom Andreas Prest med det hellige Korses Relikvie paa Fyrstens eget Skib. Men, siges der, i samme Øjeblik kom der en saadan Hede over alle Hedningerne, at de syntes at være i Ildsluer, og bleve meget forfærdede. Fyrsten lod spørge Andreas Prest om Aarsagen. Han sagde at de Christnes Gud gav Hedningerne et Tegn paa sin Vrede, fordi de vilde bortføre hans hellige Kors. Ratibor lod nu Andreas, som bar Relikvien i sine Arme, bringe ned i Skibsbaaden tilligemed de andre Prester; Baaden blev dragen langs Skibet, først frem, siden agter paa den anden Side, og derpaa stødt hen mod Bryggerne med Baadshager. Endnu samme Nat bragte Andreas Korset i Regn og Uvejr op til Solbjarge, men førte det senere hemmeligen lige til St. Olafs Helligdom i Nidaros, for at det kunde være der, hvor det ifølge Kong Sigurds Løfte skulde opbevares [1]). I det følgende Aar kom Gjengjeldelsen over Venderne, da Erik Emune gjorde sit Tog til Vendland, indtog Arkona paa Rügen, og tvang Indbyggerne til at antage Christendommen. Ratibor lod sig siden

Var Guthorm end noget yngre, har han dog i Aaret 1135 neppe kunnet være stort under 70 Aar gammel.

[1]) Ágrip Cap. 47.

døbe, arbejdede endog paa Christendommens Udbredelse, og døde ikke førend henved 1152[1]). De fleste af Fangerne fra Norge henslæbte imidlertid deres øvrige Dage som Trælle i Vendland. Enkelte bleve løskjøbte og vendte tilbage til Norge, men ingen af dem kom til den Velmagt, som før. Kongehelle opbyggedes vel igjen, men naaede aldrig mere sin forrige, desværre kun alt for kortvarige Glands[2]).

78. Lendermandsvældet under Harald Gille. Sigurd Slembedjakn. Kongens Drab.

Om Kong Harald Gilles Virksomhed i Landet nævnes der saa godt som intet. Deels var hans Regjering for kort og urolig til at han kunde udrette noget synderligt, deels var han af indskrænkede Aandsevner, og

---

[1]) Barthold, Gesch. von Rügen und Pommern, II. 117. 144.

[2]) Harald Gilles Saga Cap. 10, Snorre Cap. 9. Kongehelle kaldes i den af et Øjevidne forfattede Beskrivelse over et af fornemme Daner i Aaret 1191 foretaget Korstog kun „civitatula" d. e. „en liden By" se Langebek, Scr. rer. Dan. V. S. 351. — Hvad for øvrigt den hele Beretning om Byens Indtagelse og Ødelæggelse angaar, da maa man stedse have for Øje, at den, som allerede antydet, væsentligt maa grunde sig paa Meddelelser, som Snorre Sturlasson 50 Aar derefter fik af sin Fosterfader Jon Loftsson, der skildrede ham, hvad han deels selv havde oplevet, deels senere erfaret af Andreas Prest. Et og andet kan vel saaledes være overdrevet eller falskt opfattet. Morkinskinna, der, som det nedenfor vil sees, enten er forfattet af den samtidige Erik Oddsson, eller støtter sig til hans Beretninger, nævner intet om Sagen, med mindre det skulde have været paa det nu manglende Sted, hvor Sigurds Ophold i Jerusalem omtales, thi Ágrip, der for det meste stemmer med Morkinskinna, omtales den der i forbigaaende. Det siges nemlig om Sigurds tvende Løfter for at faa Kors-Relikvien: „noget af dette holdt han, thi Tienden fremmede han; men det andet Løfte brød han, hvilket kunde have været ham til stor Ulykke, hvis Gud ej havde forekommet den ved Jærtegn; han rejste en Kirke ved Lands-Enden, og satte Korset der næsten under hedenske Mænds Vold, hvilket siden viste sig; han troede at det skulde tjene Landet til Forsvar, men tvert imod, thi Hedninger kom did, brændte Kirken, toge Korset og Presten, og førte begge bort, men siden kom en saa stor Hede over dem, at de troede at brænde, og forfærdedes derover, som et Varsel. Men Presten sagde at Heden kom af Guds Vælde og det hellige Korses Kraft, og da satte de baade Korset og Presten til Lands i en Baad. Men fordi Presten ej fandt det raadeligt, anden Gang at udsætte det for den samme Fare, flyttede han Korset hemmeligt nord til St. Olafs Helligdom, hvor det ifølge Eden skulde være, og hvor det nu er siden den Tid." — Aaret, naar Angrebet skede, angives udtrykkeligt til „5 Vintre efter Sigurds Død", altsaa 1135. Thormod Torvesson (III. S. 507) har imidlertid villet henføre det til Tiden før Magnus's Fangenskab 1134, siden Korset omtales, som Magnus efter Fyrileivslaget førte hos sig; men han gaar ud fra, at Korset ikke senere blev fundet, hvilket er urigtigt; navnligen giver Ágrip, som han ej kjendte, her god Oplysning.

selv vistnok alt for meget fremmed for Landets Interesser til at opfatte sin Stilling rigtigt, eller til at betragte den anderledes end som en blot og bar Berettigelse til at leve i Pragt og Herlighed, og nyde udvortes Opmerksomhed. Hans Ligegyldighed ved alt, hvad der ikke egentlig angik Kongeværdighedens Besiddelse, men dens Udøvelse, fremgaar af Sagaens Ord, „at han lod sine Mænd raade med sig i alt hvad de vilde". Dette, i Forbindelse med hans hensynsløse Gavmildhed, forklarer noksom den Popularitet, som han umiskjendeligt maa have besiddet. Folket og hans ringere Omgivelser vandtes ved de rige Gaver, medens Høvdingerne behagede sig i at udøve Magten, og have Kongen som et viljeløst Redskab i deres Haand. Fra hans Tid kan man saaledes med Rette regne det **Lendermands-Vælde**, som nu i henved to Generationer herskede i Norge, og hvorved Kongerne selv spillede en forholdsviis ubetydelig Rolle. Gejstligheden i Landet nød vistnok især godt af Haralds Gavmildhed. Den grumme Behandling af Biskop Reinald var, som vi have seet, ikke saa meget Kongens, som hans Mænds Verk. Sagaerne meddele derimod en omstændelig Beretning om, hvor venligt han modtog den skaalholtske Biskop Magnus Einarssen, da denne, som havde været nede i Danmark for at indvies af Erkebiskop Asser, besøgte ham paa sin Tilbagereise, og hvilke rige Gaver han ved Afskeden skjenkede ham. Magnus havde rigtignok allerede truffet Harald under hans Landflygtighedstid i Danmark, gjort ham Foræringer og sluttet Venskab med ham [1]), men den Maade, hvorpaa han lagde dette Venskab for Dagen, røber dog en mere end almindelig Gavmildhed. Da Magnus kom ind for at sige Farvel, fandt han Kongen siddende ved Drikkebordet, med Dronningen ved sin Side. Kongen modtog hans Hilsen venligt, og beklagede at han just nu, da han sad ved Bordet, ikke havde nogen passende Gave ved Haanden at skjenke ham. Han spurgte sin Fehirde eller Skatmester, om der fandtes noget i hans Gjemmer, men denne bevidnede at alle hans kostbare Stykker vare bortgivne. Da tog Kongen Bordkarret, der stod foran ham, og forærede Biskoppen. Dronningen sagde nu: „Farvel, Hr. Biskop!" men Kongen sagde bebrejdende: „Naar hørte du før en fornem Kone sige slet og ret til sin Biskop: „Farvel Hr. Biskop! uden at forære ham noget ved Afskeden?" Hun spurgte, hvad det

[1]) Se ovenfor S. 757, jvfr. Hungrvaka, Cap. 13. Det fortælles her, at Magnus forlod Island samme Sommer, Slaget paa Fyrileiv holdtes, at han samme Høst begav sig til Danmark, traf der Harald, gav ham Foræringer, og stiftede Venskab med ham; begav sig siden til Erkebiskop Asser, indviedes af ham den 28de Oktober 1134, og opholdt sig den følgende Vinter i Sarpsborg, indtil Harald Gille havde vundet Riget, da han begav sig hen til ham, blev modtagen med stor Udmerkelse, og opholdt sig hos ham i nogen Tid. Magnus er saaledes rimeligviis kommen til Sarpsborg kort Tid efter at Harald havde forladt Byen.

skulde være. Kongen foreslog det nye, med Pell betrukne Hynde, som hun sad paa. Biskoppen fik det, og Kongen gav ham ligeledes sit eget, der var Mage dertil. Bordkarret, der vejede 8 Merker, blev siden gjort til en Kalk for Skaalholts Kirke, og af Hyndernes Betræk gjordes Chorkaaber [1]). Overhoved, siges der, var Kongen gudfrygtig, gavmild og storsindet mod sine Venner [2]). Det Løfte, han aflagde strax før Angrebet paa Magnus i Bergen, at ville opføre en Kirke til St. Olafs Ære der i Staden, hvis han sejrede, opfyldte han vistnok, skjønt det ikke udtrykkeligt omtales; Kirken, den saakaldte **Olafskirke paa Bakkene**, der laa netop i det Bakkeheld over Byen, hvor han trængte frem mod Magnus, omtales nemlig i Aaret 1181 [3]) som en af Byens Kirker paa en saadan Maade, at man kan see at den da ikke nylig har været opført, og det bliver derfor det rimeligste at antage den i det mindste paabegyndt, om end ikke aldeles fuldført, af Harald Gille.

Harald fik ikke længe fryde sig ved Enebesiddelsen af Norges Trone. Det farlige Exempel, han selv havde givet paa, at en hidtil ubekjendt Mand kunde optræde som Kronprætendent, og drive sin Fordring igjennem, maatte nødvendigviis friste andre ærgjerrige Mænd til at prøve sin Lykke paa lignende Maade, og vi ville i det følgende see, hvorledes dette blev mere og mere almindeligt. Den første, der efter Harald selv traadte frem af Dunkelheden med saa store Fordringer, var **Sigurd Slembedjakn**. Hans virkelige eller foregivne Herkomst, og den temmelig indgribende, men kortvarige Rolle, som han spillede paa Orknøerne, under Stridighederne mellem Jarlerne Paal og Harald, er allerede ovenfor omtalt [4]). Forviist fra Orknøerne af Paal Jarl formedelst Thorkell Fostres Drab, vendte han atter tilbage til den skotske Kong Davids Hof, opholdt sig hos ham i halvtredie Aar, og deeltog med Udmerkelse i flere af hans Krigstog, sandsynligviis mod Angus Mac Heth, Jarlen i Moray, en Ætling af Kong Lulach, der gjorde Fordring paa Kongetronen, men faldt i et Slag mod Kong David i Aaret 1130 [5]). Skalden Ivar Ingemundssøn, der har besunget hans

---

1) Harald Gilles Saga Cap. 16, Snorre Cap. 12.

2) Hungrvaka, l. c.

3) Sverres Saga Cap. 40.

4) Se ovenfor, S. 682.

5) Se herom især Melrose-Annalerne ved 1130, og Fordun, V. 42, VIII. 2. Man har neppe Valget mellem noget andet af Davids Krigstog, end dette, thi de øvrige, som han førte, navnlig mod England, falde senere. At Sigurd virkelig tjente til Felts under David, er utvivlsomt af Ingemunds i Morkinskinna (fol. 32. b.) citerede Vers. Ingemund siger ligeledes at han efter Thorkells Drab opholdt sig hos David i fem Halvaar eller $2^1/_2$ Aar, og Morkinskinnas Text tilføjer, at han efter Slaget ved Staur drog til Rom

Liv, nævner fire Slag eller Trefninger, hvori han deeltog under sit Ophold i Skotland, fornemmelig en indenfor et Sted, kaldet Staur, hvilket maaskee er hiint Slag ved Strickathrow i Forfarshire, ikke langt fra Kysten, hvor Jarlen Angus faldt. Derpaa gjorde han en Pilegrimsrejse til Rom og Palæstina, besøgte Christi Grav, og badede sig i Jordan. Tilbagevejen lagde han over Grækenland, Frankland og Saxland, efter nogles Sigende ogsaa over Danmark. Han drog siden atter over Vesterhavet til Sydərøerne paa en Snekke, laa nogen Tid paa Kjøbmandsrejser, og kom lige til Island, hvor han opholdt sig om Vintren 1135—36 hos den mægtige Thorgils Oddesson paa Stadarhool i Saurbø. Hans Moder, Thora Saxedatter, skal, som det heder, tidligt have aabenbaret ham, at han var en Søn af Magnus Barfod, men Kongens Venner og Fortrolige havde maattet dølge det sande Forhold, paa Grund af at han tidligere havde haft en Søn med hendes Søster. Under Opholdet i Skotland og paa Orknøerne ansaaes Sigurd endnu kun for en Søn af Presten Adalbrikt[1]). Men siden skal han, som han selv og hans Mænd foregave, have beviist sin rette Herkomst ved Ordal i fem Biskoppers Nærværelse. Dette Beviis synes efter den ældste og vidtløftigste Fremstilling af hans tidligere Liv, der ogsaa paa det nærmeste støtter sig til Ingemunds Kvad, at have været aflagt, i det mindste som man foregav, i Jerusalem, medens en anden, mindre nøjagtig, Beretning, synes at henføre det til Danmark[2]).

---

og Jerusalem. Da han maa være kommen tilbage til Skotland lidt før Harald Jarls Drab, bliver dette, ifølge det foregaaende (S. 685—686), enten i 1127 eller i 1128 om Høsten, og naar vi regne $2^1/_2$ Aar derfra, falder hans Afrejse fra Skotland enten i 1130 eller i 1131, hvilket end tydeligere viser, at det netop er i Felttoget mod Angus Jarl, at Sigurd udmerkede sig; ligesom dette igjen omvendt tjener til yderligere Bestyrkelse paa den ovenfor antagne Mening, at Harald Jarl blev dræbt Julen 1127 eller 1128. Det viser ogsaa, at den kortere Beretning i Harald Gilles Saga Cap. 17, Snorre Cap. 14, har aldeles Uret, naar den først lader Sigurd komme til Orknøerne og dræbe Thorkell Fostre, samt opholde sig hos Kong David, efter sin Pilegrimsrejse. Morkinskinna, som ved hver enkelt Begivenhed i Sigurds Liv citerer Ingemunds Kvad, og synes at have fulgt dette Vers for Vers, i den Orden, hvori disse stode, ja som maaskee endog anfører det meste deraf, maa af denne Grund staa meest til troende, og den nævner de fem Halvaars Ophold hos Kong David og Slaget ved Staur efter Thorkell Fostres Drab.

[1]) Orknøyingasaga S. 140.

[2]) Morkinskinna citerer nemlig først to Vers om Pilegrimsferden, dernæst et, hvor Beviset omtales, og endelig nævnes Tilbagerejsen. I Harald Gilles Saga Cap. 1, Snorre Cap. 13, omtales først hans Rejse til Danmark, derpaa siges der „og var det hans og hans Mænds Sagn, at han havde ført Beviis for sin Herkomst" o. s. v., hvorhos Verset derom citeres; men dette kan jo rigtignok ogsaa forstaaes saaledes, at han ved sin Ankomst til Danmark kun fortalte, hvad han udenlands skulde have gjort, eller endog at Danerne selv senere havde opdigtet det. Morkinskinna omtaler sidenefter det i 5 Biskoppers

Hans Modstandere sagde siden, at dette kun var et Opspind af Danerne, og stor Tiltro fortjener det vel heller ikke; maaskee endog Tanken om at gjøre sin rette Herkomst gjeldende, eller, for saa vidt han kun var en Bedrager, at udgive sig for Magnus Barfods Søn, ikke er opstaaet hos ham førend under Opholdet paa Island. Her, fortælles der, vidste kun faa Besked om hans rette Herkomst, men han udmerkede sig ved sit fornemme og belevne Væsen. Der fortælles flere Anekdoter om, hvorledes han behagede sig i at udstrække sin Beskyttelse til ethvert Væsen, Menneske eller Dyr, der tyede til ham om Hjelp. Om Høsten, da en Deel Sauder vare drevne ind i Hegn, for at udtages til Slagtning, løb en Saud hen til ham, som om den vilde søge Bistand; han løftede den strax op over Hegnet og slap den til Fjelds, med de Ord: „hidtil har ingen anden søgt Beskyttelse hos os; den skal derfor nu blive dette Dyr til Deel". Siden traf det sig, at et Fruentimmer, som havde stjaalet, og som Thorgils vilde straffe, løb hen til Sigurd og bad ham om Hjelp: han satte hende ved sin Side paa Pallen, og bad Thorgils om Naade for hende, siden hun havde stillet sig under hans Beskyttelse: da Thorgils ikke vilde føje ham heri, sprang han op, drog Sverdet, og bad ham tage hende, om han kunde. Da, heder det, slog det Thorgils, at Manden ligesom havde noget fornemt og ophøjet ved sig; han grundede paa, hvo han egentlig var, og eftergav Fruentimmeret Straffen. Som et Beviis paa hans Klogskab fortælles følgende. En Dag, da en Østmand, som sad og spillede Skak med en af Thorgils's Huusfolk, kom i Knibe, bad han Sigurd om Raad, hvorledes han skulde trække. Sigurd saa ved første Øjekast, at hans Spil stod saa daarligt, at det ej kunde hjelpes paa, men uden at sige et Ord satte han sig ned igjen, tog et Straa, og legede dermed for nogle Kattekillinger, der sprang paa Gulvet, saa at de kom til at gaa over Fødderne paa Østmandens Modstander. Denne havde just en meget hoven og smertefuld Byld paa den ene Taa; og saa snart Kattekillingen berørte den, sprang han op af Smerte, saa at Bordet veltede og Spillet forstyrredes: siden kunde man ikke blive enige om, hvorledes det havde staaet. Alle disse Smaatræk har man rimeligviis hugset efter og opbevaret, da Sigurd med eet havde begyndt at spille en betydelig Rolle i Norge. Mange vidste ikke engang noget af, at han havde faaet gejstlig Oplærelse, førend Paaskeaften, da han indviede Vandet. Jo længere han opholdt sig der, desto bedre syntes man om ham. Da han om Sommeren sagde Thorgils Far-

---

Nærværelse aflagte Beviis paany ved hans anden Nærværelse i Danmark, efter det første Besøg i Norge, se nedenfor, men gjør sig derved skyldig i en Selvmodsigelse. Saxo, der kjender godt til Sigurd, veed i alle Fald intet at fortælle om et saadant Beviis i 5 Biskoppers Overvær.

vel, bad han ham om siden at sende venlige Hilsener til Sigurd Slembedjakn. Paa Thorgils's Spørgsmaal, hvad han havde med ham at skaffe, svarede han: „jeg er selv Sigurd Slembedjakn, Kong Magnus Barfods Søn". Man skulde heraf formode, at Sigurd under Opholdet paa Island førte et paataget Navn. Beretningen om denne sidste Samtale maa for Resten skrive sig fra Thorgils Oddesøn selv, og det bliver saaledes umuligt at vide, hvor vidt den virkelig har fundet Sted, eller om ikke Thorgils og Sigurd kunne have haft mange andre hemmelige Samtaler, hvorved denne maaskee aller først kom paa den Tanke at drage til Norge og forsøge sin Lykke som Kronprætendent[1]). Det hed nemlig at Harald ikke stak videre dybt, og at han heller ikke var saa grum, som hans Frænde, Kong Magnus Sigurdssøn. Derpaa har vel Sigurd tildeels bygget sit Haab om Fremgang, eller, hvis Forsøget skulde mislykkes, i det mindste om at slippe derfra med Livet.

I Løbet af Sommeren 1136 kom Sigurd til Norge, opsøgte strax, efter sine Venners Raad, Kong Harald i Bergen, og fremførte, efter erholdt Grid, sit Ærende for ham, idet han meldte sig som hans Broder og Søn af Magnus Barfod, paaberaabende sig det Beviis, han udenlands skulde have ført. Men Kongen og hans Raadgivere vilde ikke fæste nogen Tro til dette Beviis, og de sidste frygtede desuden for, at Sigurd, om han fik Magten, vilde blive dem for stor, ligesom Magnus havde været, medens de derimod nu havde det saa godt og roligt, og Lendermændene styrede efter Behag. De gave derfor Kongen det Raad, at lade ham sætte fast og dræbe. Men da han havde tilsagt ham Fred, maatte et nogenlunde rimeligt Paaskud angives, og dette fandt man i den Deel, han fordum havde taget i Thorkell Fostres Drab paa Orknøerne[2]). Sigurd blev da greben, dog ikke, som det synes aabenlyst, men kun ved Svig. Efter de fleste Beretninger kom nogle kongelige Gjester en Aften til hans Herberge, kaldte ham ud, og toge ham med sig ned i en Baad, hvorpaa de derpaa skyndsomst roede afsted fra Byen nordover forbi Hold-Hellen. Sigurd sad imidlertid agterud paa en Kiste, og anede, at dette nok maatte være Svig. Han havde ikke flere Klæder paa end Skjorte, blaa Buxer, og en Kappe over Skuldrene

---

[1]) Morkinskinna fol. 32. b. Kun her siges det tydeligt, hvad der ogsaa i og for sig er det rimeligste, at Sigurd drog fra Island over til Norge.

[2]) Hos Snorre og i de yngre Kongesagaer tilføjes her, at Thorkell Fostre havde været Haralds gode Ven, og fulgt ham til Norge, da han kom vestenfra. Dette er øjensynlig urigtigt, og viser sig derfor aabenbart som et senere Tillæg. Thorkell Fostre dræbtes jo nemlig før Harald Jarls Død, se ovenfor S. 684; Harald Jarl maatte igjen være død førend Ragnvald fik Jarlsnavn, og Harald Gille kom ej til Norge førend efter at Ragnvald var bleven Jarl.

sammenheftet med Baand fortil. Han saa ned for sig, og holdt paa Kappebaandene, trak dem stundom op over sit Hoved, og slap dem stundom ned. To Mænd sad foran ham og passede paa ham, de øvrige roede af alle Kræfter, thi de vare drukne og lystige. Da de kom udenfor Nesset ikke langt fra Mjolkraaen, stod Sigurd op, og gik til Relingen af Baaden, foregivende et nødvendigt Ærende. De to Mænd, der passede paa ham, gik med, og toge hver i sin Flig af Kappen og holdt den ud foran ham, som det ved slig Anledning var Skik og Brug at gjøre med fornemme Mænd. Hans Hensigt var at styrte sig i Vandet og lade dem beholde Kappen, hvis Baand han umerkelig havde løsnet. Men da han ej var ret vis paa, om de ikke ogsaa holdt ham fast i flere af hans Klæder, greb han for Sikkerheds Skyld fat i dem begge, og kastede sig overbord med dem. Baaden skød en saadan Fart, at den var kommen et langt Stykke frem, inden man kunde faa den vendt; ligeledes varede det en Stund, inden man fik Mændene trukne op. Imidlertid havde Sigurd svømmet saa langt under Vandet, at han allerede var i Land, førend de havde faaet Baaden i Fart igjen. Nap til Fods, som han var, satte han op til Fjelds, og lagde sig ned i en Bjergkløft. Kongsmændene ledte efter ham den hele Nat, men fandt ham ej, og maatte vende tilbage, skamfulde over deres Uheld. Natten var kold, og i sine faa vaade Klæder frøs Sigurd saaledes, at han for nogenledes at varme Overkroppen maatte drage Buxerne af, skære et Hul i Bagstykket, og smøge Hovedet derigjennem, medens han stak Armene ind i Buxelaarene: derved frelste han, som det siges, dengang sit Liv. Han skjønnede nu, at det ej kunde nytte ham tidere at henvende sig til Harald, og holdt sig derfor indtil videre skjult hos sine Venner; efter en Beretning skal han endog have begivet sig for en kort Stund til Danmark. Hvorledes nu end dette hænger sammen, er det vist, at han noget før Juul atter var i Bergen, hvor en Prest skjulte ham i sit Huus, og hvor han stadigt lurede paa Lejlighed til at tage Kongen af Dage [1]). Paa

[1]) Harald Gilles Saga Cap. 18, 19. Snorre, Cap. 14. Morkinskinna, fol. 32. b. Fagrskinna, Cap. 255. De to første stemme ganske med hinanden, ligesom de alle ere enige i Hovedomstændighederne; i Enkelthederne findes derimod ikke faa Afvigelser mellem hine og de øvrige. Den simpleste Beretning er Fagrskinnas; den lader Sigurd blive greben med Magt og sat ombord paa Baaden; hvilket i og for sig næsten synes at være det rimeligste. Morkinskinna lader ham vel med det Gode blive lokket ombord, men siger dog at hans Fødder bleve bundne. Det er ligeledes den, som lader ham flygte til Danmark, og, glemmende hvad der ovenfor er nævnt, lader den ham ogsaa her bestaa Prøven for de 5 Biskopper. Dette viser, at Beretningen ikke i eet og alt er at stole paa. Vi have dog ovenfor valgt af de forskjellige Bearbejdelser, hvad der synes rimeligst. Ogsaa Saxo (S. 786, 787) veed at fortælle om Sigurds Flugt, i det Hele taget rigtigt, om end med enkelte Afvigelser og Unøjagtigheder.

den Tid havde Kongen, som sædvanligt om Julen, mange anseede Mænd om sig. Dog savnede heller ikke Sigurd Venner, navnlig blandt de mange af Kong Haralds Hirdmænd og Kammer-Svende, som tidligere havde staaet i Magnus's Tjeneste, og i sit Hjerte endnu vare ham hengivne, uagtet de nu tilsyneladende stode i stor Yndest hos Harald. De forbandt sig hemmeligt med Sigurd, og lagde med ham Planer til Kongens Drab, mere, som man maa formode, af Længsel efter at hevne den Magnus overgaaede Mishandling, end af nogen Forkjærlighed for Sigurd. Andre Misfornøjede og Urostiftere forøgede hans Flok, blandt dem den ovenfor omtalte Kolbein Thorljotssøn fra Batalden, der harmedes over at Kongen ikke havde villet tro paa hans Beretning om Begivenhederne paa Grønland eller givet ham Belønning for Iisbjørnen. Man blev enig om at overfalde og dræbe Kong Harald en Nat, naar han, som det oftere hændte, besøgte sin Frille, Thora Guthormsdatter, og ikke sov i sit sædvanlige Herberge, udenfor hvilket der stedse stod sterk Nattevagt. For at komme til Vished herom, anvendte man følgende List. Paa Luciæ-Messe-Dag, d. e. 13de December [1]), sagde en af Sigurds hemmelige Tilhængere, der just havde Opvartning, spøgende til Kongen: „Herre, jeg og min Kamerat her have veddet om en Ask Honning angaaende en Sag, hvorom I kan give Besked, nemlig hos hvem I vil tilbringe Natten; jeg siger, at I vil tilbringe den hos Dronning Ingerid, han derimod hos Thora Guthormsdatter". Kongen svarede leende, uden at ane den Snare, man lagde for ham: „du kommer nok til at rykke ud med Pantet". Deraf kunde man slutte, at han denne Nat ej vilde være at finde i sit sædvanlige Sovekammer hos Dronningen, ved hvilket dog Hovedvagten lige fuldt havde sin Plads, men derimod, som det synes, i et Privathuus nede i Byen [2]). Da Natten var skreden langt frem, kom Sigurd, ledsaget af fire dristige og paalidelige Mænd, nemlig Ivar Kolbeinssøn, Agmund, Søn af Thrond Skage, den før omtalte Kolbein Thorljotssøn fra Batalden, og Erlend, en Islænding, til det Huus, hvor Kongen sov; de dræbte den ubetydelige Vagt, brøde Døren op, gik ind med dragne Sverd, og stormede lige til Kongens Sæng.

---

[1]) Dagen angives forskjelligt. Morkinskinna nævner Dagen efter Luciemesse; Snorre samt de andre Kongesagaer Luciemesse selv, Fagrskinna Natten før Luciemesse. Men da Nekrologiet hos Finn Jonssøn og Langebek (II. 512) har den 14de December, eller Dagen efter Luciemesse, maa Snorres Udsagn her være det rette, eftersom Drabet skede paa Morgensiden, længe efter Midnat.

[2]) Dette synes tildeels at maatte sluttes af Saxos noget unøjagtige Beretning, at Kongen „i Elskovs-Anliggender om Natten hemmelig havde forladt Lejren (det vil sige den bevogtede Kongsgaard) og besøgt en Frille". Man seer ogsaa af Sagaen, at Drabsmændene fra det Sted, hvor Drabet var øvet, roede ud paa Vaagen, indtil de kom foran Kongsgaarden.

Den første, der saarede ham, var Ivar Kolbeinssøn. Harald havde Aftenen forud drukket godt, og sov saa fast, at han ikke vaagnede, førend ved Huggene, og endda sagde han, halv i Søvne: „saart farer du nu med mig, Thora!" Hun foor op og sagde: „de fare saart med dig, der ville dig værre end jeg". Efter at have faaet mange og store Saar, opgav han Aanden (14 Decbr.). Drabsmændene begave sig efter fuldbragt Gjerning tilbage, uden, som det synes, at støde paa nogen Hindring, og Sigurd lod de Mænd kalde til sig, som havde tilsagt ham Bistand, hvis det lykkedes ham at faa Harald dræbt. Efter at have underrettet dem om det Forefaldne, gik han med sine Mænd ud i en Baad, og roede ud paa Baagen, indtil han kom lige for Kongsbryggen [1]), just som det begyndte at blive lyst. Sigurd stod op i Baaden, talede derfra til de paa Bryggen forsamlede Folk, kundgjorde at han havde dræbt Kong Harald, og opfordrede dem til at antage ham som Konge i dennes Sted, saaledes som hans Byrd berettigede ham til. Der stimlede mange Folk til fra Kongsgaarden, men alle svarede som een, at de aldrig vilde lyde eller tjene en Brodermorder; „for det første", sagde de, „er du nu ikke Kong Magnus's Søn, og for det andet, om det end var saa ilde, at han har haft en Søn med Thora, Sigrid Saxedatters Syster, da er du fød under en uheldig Stjerne, hvilket ogsaa noksom viser sig deri, at du i saa Fald har myrdet din Broder". Med disse Ord sloge de Vaabnene sammen, og erklærede Sigurd og hele hans Selskab utlæge og fredløse. Derpaa lød den kongelige Ludr, der kaldte Lendermændene og Hirdmændene sammen, og Sigurd, som saa, at der her intet var at udrette, og at det gjaldt snarest muligt at frelse sig ved Flugten, skyndte sig nordefter til Nordhørdeland [2]).

Saadant Endeligt fik Harald Gille, endnu i sin bedste Alder; da han neppe kan have været stort over 32 Aar gammel [3]). Hans Død var uhæderlig, som hans Liv. Man kan ikke paavise en eneste Handling af ham, der vidner om bestemt Charakteer og fast Vilje. I alt, hvad han foretog sig, raadede hans Omgivelser, og man kan neppe gjøre ham selv ansvarlig for en eneste af de Regjeringshandlinger, der tillægges ham, onde eller gode. Endog ved Kong Magnus's Mishandling var det, som vi have seet, hans Krigere, der raadede, og de fulgte de grusomme Skikke, som paa den Tid herskede i Skotland og paa Øerne, hvorfra Harald og vistnok flere af hans Mænd vare komne [4]). Harald selv synes, at dømme

---

[1]) Fagrskinna, som her i Enkelthederne er noget afvigende, nævner kun „ud paa Baagen foran Bryggerne".

[2]) Harald Gilles Saga, Cap. 20. Snorre, Cap. 16. Fagrskinna, Cap. 255.

[3]) Det sandsynligste er nemlig, at han blev fød under eller strax efter Magnus Barfods sidste Ophold paa Irland, altsaa omkring 1103.

[4]) Vi have ovenfor (S. 506) seet en lignende Grusomhed anvendt paa Syder-

efter de faa Træk, der ere os levnede af hans Privatliv, at have været af godmodig Charakteer, og jevn og venlig i Omgang. Dette i Forening med hans Gavmildhed, gjorde ham, som vi see, meget populær hos den store Hob; strax efter hans Død opkom endog det Sagn, at han var en Helgen. Man glemte de uværdige Forhold, under hvilke Døden overraskede ham, og havde kun det svigagtige Overfald, der skilte ham ved Livet, for Øje.

Haralds Lig blev begravet ved den gamle eller lille Christkirke i Bergen: den store var endnu ikke færdig. Han efterlod flere Børn, af hvilke dog kun een var føð (sidst i 1135) i hans Egteskab med Dronning Ingerid, nemlig **Inge**, opkaldt efter hendes Farfader, Kong Inge Steenkilssøn. Allerede før sit Giftermaal med Ingerid havde han taget den nys omtalte **Thora**, Datter af en vis Guthorm Graabarde, en ond og haard Kvinde [1]), til sin Frille, og havde med hende Sønnen **Sigurd**, der var føð i Aaret 1133 [2]). Han havde endnu en tredie Søn, uvist med hvem, ved Navn **Magnus**; en fjerde, ved Navn **Eystein**, ældre end alle de øvrige, kom siden fra Skotland, hvor Harald, endnu forend han kom til Norge, havde havt denne med et skotsk eller irsk Fruentimmer, ved Navn Beathach. Han havde tre Døtre, **Brigida**, hvis Moder sandsynligviis var Thora, thi det er vist at hun ikke var Ingerids Datter; **Maria**, og **Margrete**, hvis Moder eller Mødre heller ikke nævnes. Af alle disse Børn var det, som vi i det følgende ville see, kun Sigurd, fra hvem Kongeætten forplantedes videre i den mandlige Linje [3]).

ønerne. I Aaret 1153 blindede siden Kong Gudrød i Man tvende af sine Fættere. Flere Exempler paa lignende Fremfærd kunne paavises.

[1]) Denne Thora er nemlig aabenbart den Thora Guthormsdatter, Sigurds Moder, der omtales i den legendariske St. Olafs Saga Cap. 119, men som hos Snorre, Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 37, saavel som i Olaf den helliges Saga Cap. 259, hvor den samme Legende fortælles, neppe med Rette kaldes „Kong Sigurd Jorsalafarers Moder". Hun lod, fortælles der, Tungen skære af en ung Mand ved Navn Kolbein, blot fordi han havde taget et Stykke Mad af hendes Tallerken; men St. Olaf helbredede ham, som det siden siges. I Inge Haraldssøns Saga Cap. 25 saavel som Olaf den helliges Saga Cap. 260 meddeles en anden Legende om Thoras Brødre, eller Guthorm Graabardes Sønner, hvorved ogsaa disse fremstilles som saare grumme og overmodige; de siges her at høre hjemme paa Oplandene. Men i den legendariske Saga Cap. 109, hvor den samme Legende fortælles, uden dog at Brødrene navngives, siges der at de boede øster i Viken.

[2]) Der staar nemlig i Fagrskinna og Morkinskinna at han var to Aar ældre end Inge, og paa fjerde Aar, da han blev Konge.

[3]) Harald Gilles Saga Cap. 1, 16, Snorre Cap. 2, Inge Haraldssøns Saga Cap. 14, 21, Snorre Cap. 13, 22, Fagrskinna Cap. 215, 254.

79. Haralds Sønner tages til Konger. Sigurd Slembedjakn tager Magnus blinde ud af Klostret.

Da Harald blev dræbt, var Dronning Ingerid, som vi have seet, i Bergen, men hendes og Haralds neppe toaarige Søn, **Inge**, var til Opfostring i Viken hos den anseede Lendermand **Aamunde Gyrdssøn**, en Sønnesøn af den tidligere omtalte Høvding **Lov-Berse**. Haralds Søn med **Thora**, **Sigurd**, paa den Tid ikke fulde 4 Aar gammel, var til Opfostring i Thrøndelagen, hos Lendermanden **Gyrd Baardssøn**, kaldet Saade-Gyrd. Dronningen overlagde strax med Lendermændene om, hvad der var at gjøre, og det besluttedes, øjeblikkeligen at sende et hurtigløbende Fartøj til Throndhjem for at melde Haralds Fald, og anmode Thrønderne om at tage hans Søn **Sigurd** til Konge, medens Dronningen selv rejste til Viken, for der at lade sin egen Søn, **Inge**, hylde. Riget skulde saaledes atter regjeres af tvende Konger i Fællesskab. Da Dronningen med sit Følge ankom til Viken, hvilket neppe skede førend efter Nytaar 1137, blev der strax tilstevnt Borgarthing, hvor Inge, trods sin spæde Alder, blev tagen til Konge. Hans Sag understøttedes nemlig af de fleste Stor-Høvdinger, fornemmelig hans Fosterfader **Aamunde** og den mægtige vikverske Lendermand **Thjostulf Aalessøn**. I Throndhjem understøttedes paa samme Viis Sigurds Sag af de mægtige Høvdinger **Ottar Birting**, som forhen er omtalt, **Agmund Svifte**, **Peter**, en Søn af Sauda-Ulf, der igjen var en Dattersøn af Ulf Stallare, **Guthorm Aasulfssøn** paa Rein, hans Broder **Ottar Balle**, og mange flere, og han blev tagen til Konge paa Orething. Næsten hele Almuen, heder det i Sagaen, underkastede sig Brødrene, i Særdeleshed fordi der gik Ord af, at deres Fader var hellig. Der blev tilsvoret dem Troskabsed, ifølge hvilken Kongedømmet i Norge ikke skulde tilfalde nogen anden Mand, saa længe nogen af Kong Haralds Sønner var i Live. Harald Gilles tredie Søn, **Magnus** — om Eystein vidste man dengang endnu intet — blev, som det synes, ikke strax tagen til Konge [1]). Maaskee han først fødtes efter Faderens Død, eller saa nyligt forud, at man endnu ikke vel kunde tage Hensyn til ham; det erfares desuden i det følgende, at han var en sygelig Krøbling, saa at man rimeligviis antog, at hans Liv kun vilde blive kortvarigt.

Imidlertid havde Sigurd Slembedjakn fundet en bedre Modtagelse i Nordhørdeland og de nærmeste Fylker nordenfor, end i Bergen. Saavel i Nordhørdeland, som i Sogn holdt han Thing med Bønderne, der gave

---

[1]) Af Sagaens Udtryk i Cap. 14, Snorre Cap. 13, lader det til, at Magnus ej blev tagen til Konge, førend ved den Lejlighed, da Eystein fik Kongenavn, og Riget paa ny blev deelt.

ham Kongenavn, og af hvilke mange gik ham til Haande; i Fjordene blev han ogsaa godt modtagen, og fik sig her en Tyvesesse tilligemed nogle Smaaskuder, for at fortsætte Vejen nordefter langs Kysten [1]). Det lader ikke til, at han landede, førend han kom til Nordmøre. Men her vare allerede Breve og Hilsener fra de Høvdinger, der havde erkjendt Sigurd og Inge som Rigets lovlige Konger, komne ham i Forkjøbet; Indbyggerne havde gjort fælles Sag med Thrønderne, og han fik saaledes ingen Tilhængere iblandt dem. Da det altsaa tegnede sig daarligt med de Udsigter, han havde til at erhverve et Parti i sit eget Navn, besluttede han at forsøge, om det ej vilde lykkes ham bedre, naar han fik den forrige, nu blindede og lemlæstede Konge, **Magnus Sigurdssøn**, i sin Vold, og optraadte som hans Ven og Forsvarer. Til den Ende skyndte han sig af alle Kræfter ind til Nidaros, for at komme saa uventet som muligt; dog skal han efter een Beretning ved hemmelige Budsendinger have forberedt sine og Magnus's Venner paa sin Ankomst [2]). En Nat kort efter Juul (i Januar 1137) ankom han udenfor Staden, lagde strax til ved Nidarholms Kloster, og tog Magnus ud, skjønt Munkene modsatte sig det, og uagtet han allerede havde aflagt Klosterløftet og modtaget Indvielsen. Enkelte paastode at Magnus imod sin Vilje og kun nødtvungen fulgte med, men den almindelige Tro var dog — og dette var, naar man seer hen til Magnus's senere Ferd, det sandsynligste — at han gjorde det nok saa gjerne, og at hiint Udsagn kun var udspredt for at besmykke ham. Da Sigurd havde faaet Magnus i sin Vold, forsøgte han et Øjeblik sin Lykke i Byen, uagtet den nys hyldede Kong Sigurd var der tilligemed en Mængde mægtige Mænd, saa at det kun var lidet raadeligt for ham at vove sig derhen. Han roede imidlertid, ledsaget af alle sine Venner, ind i Elven, og fæstede Landtov i Kongsgaarden; men hele Almuen ilede til med truende Miner, og han maatte strax skynde sig ud igjen [3]). Dog havde han ikke forregnet sig, idet han opstillede Magnus blinde som den egentlige Tronprætendent. Thi saa lidet skikket denne end var til Regjeringen, saa fandt han dog mange Tilhængere især blandt sine forrige Hirdmænd og Venner. Af disse nævnes særskilt Bjørn Egilssøn, Gunnar af Gimse, Brødrene Thorkell og Halldor Sigurdssønner, Aslak Haakonssøn og tvende Brødre, Benedikt og Erik [4]), foruden den Hird, der forhen havde været hos Mag-

[1]) Fagrskinna, Cap. 256.

[2]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 2.

[3]) Saaledes Morkinskinna fol. 33 a. De øvrige større Kongesagaer lade Sigurd først lægge til Kongebryggen, førend han udtager Magnus af Klostret, hvilket er aldeles usandsynligt.

[4]) Om disse Mænd tales der ikke paa noget andet Sted, men de synes alle at

nus, og en Deel andre. De indhentede Sigurds lille Skare, sluttede sig til hans Folk og fulgte ham ud af Fjorden, og forbi Nordmøres Kyst lige til Raumsdals-Mundingen. Her forlod Sigurd dem, drog sydefter langs Kysten, og derpaa vester over Havet, sandsynligviis til Sydersøerne, for at skaffe sig Understøttelse; Magnus derimod drog gjennem Raumsdalen til Oplandene, i Haab om at faa' stort Tilløb, hvori han heller ikke bedrog sig. Den øvrige Deel af Vintren og hele Sommeren tilbragte han paa Oplandene, omgiven af en talrig Flok.

Da dette blev bekjendt syd i Viken, udrustede Thjostulf Aalesøn og de øvrige Høvdinger, som vare hos Kong Inge, en Hær, og droge op imod Magnus, idet de ogsaa førte den spæde Konge med. De traf Magnus's Flok ved Minne, hvor der stod en heftig og blodig Kamp. Det heed, at Thjostulf Aalesøn den hele Tid under Slaget bar Kong Inge foran paa Brystet i Folderne af sin Kappe, uagtet han ofte kom i stor Nød og Fare, naar Fienden satte ind paa ham, og at de Tryk og Stød, Barnet derved fik, gjorde ham til Krøbling for Livstid, idet nemlig Ryggen knyttede sig til en Pukkel, og den ene Fod trak sig sammen og visnede, saa at han i sit hele Liv ikke kunde gaa paa den[1]). Aarsagen, hvorfor Thjostulf udsatte Kongen for denne Fare, maa da enten have været den, at han derved bedre troede at opflamme sine Krigeres Mod, eller Frygt for at betro Kongen i nogen andens Hænder. Der gik imidlertid ogsaa et andet Sagn om Anledningen til Inges Vanførhed, nemlig at hans Amme af Uforsigtighed skulde have ladet ham falde ned paa Gulvet[2]). Magnus's Hær var mandsterkere end Inges, men dog seirede denne. Flere af de oven nævnte Høvdinger, nemlig Halldor Sigurdssøn og hans Broder Thorkell, Bjørn Erlingssøn og Gunnar af Gimse, faldt med en heel Deel Folk, førend de øvrige toge Flugten. Magnus og hans Mænd flygtede til Jarlen **Karl Sunessøn** i Vestergautland[3]). Denne synes, som ovenfor antydet, at have hersket saa godt som uafhængigt: han var en saare ærgjerrig Mand, der gjerne vovede noget, for at udvide sit Herredømme, og lyttede gjerne til alle Slags Opmuntringer i denne Retning. Til ham, som overalt, hvor de kom, sagde Magnus og hans Mænd, at Norge nu var let at tage, naar kun en eller anden mægtig Høvding vilde forsøge derpaa, saasom der ikke var nogen Konge over Landet, men alene Lendermændene raadede, og disse vare nu blevne uenige

---

have været Lendermænd fra Throndelagen. Gunnar paa Gimse beboede, som man seer, Einar Tambarskelves gamle Herresæde.

[1]) Inges Saga Cap. 2, Morkinskinna fol. 33 a.

[2]) Saxo, 14de Bog, S. 789, 790.

[3]) Om ham, se ovenfor S. 451, 762.

med hinanden indbyrdes. Karl fæstede Lid til deres Ord, og fik Lyst til at gjøre et Forsøg. Han nedstammede desuden paa mødrene Side fra Orm Jarl paa Oplandene, og det tør maaskee derhos hænde, at han selv som Jarl i Vestergautland har haft Stridigheder med Dronning Ingerid eller hendes Sønner af første Egteskab. I Spidsen for en Hær drog Karl ind i Ranrike, hvor Frygten drev mange til at underkaste sig ham. Ved Efterretningen herom ilede Thjostulf Aalesson og Aamunde Gyrdssøn ham imøde med saa stor en Styrke, de i Hast kunde faa samlet, fremdeles medbringende den unge Konge, om hvem man saaledes bogstavelig kan sige, at han voxede op under Krigstummel. De traf Karl og Gauternes Hær paa en Skog, kaldet **Krokaskogen**, der synes at maatte søges etsteds paa Grændsen mellem Ranrike og Vestergautland, strax vestenfor det nuværende Venersborg[1]). Her blev Karl aldeles slagen, og mistede mange Folk, blandt dem sin Morbroder Munan Agmundsson, Orm Jarls Sønnesøn, der enten maa have opholdt sig ved hans Hof, eller, hvad der er det sandsynligste, har været en af dem, der sluttede sig til Magnus blinde paa Oplandene, og maaskee især har overtalt ham til, efter Nederlaget ved Minne at henvende sig til Karl. Jarlen flygtede østover fra Skoven, forfulgt af Nordmændene ind over Grændsen, og høstede megen Skam af sit Foretagende (1137)[2]). Lysten til at erhverve Besiddelser i Norge synes fra den Tid ganske at have forgaaet ham; senere finde vi ham endog gift med Harald Gilles Datter Brigida[3]).

80. Magnus's Flugt til Erik Emune, og dennes uheldige Tog til Norge.

Magnus blinde begav sig nu ned til Danmark, hvor Erik Emune fuldstændigt havde befæstet sit Herredømme og herskede med stor Anseelse, men tillige med en hidtil ukjendt Haardhed og Strenghed. Uagtet den Behandling, Erik i sin Tid havde mødt hos ham, var det modsatte af venskabelig, og uagtet han sidenefter endog havde understøttet hans Fiende

[1]) Krokaskogen omtales ogsaa i Haakon Herdebreds Saga Cap. 27 saaledes at man kan see, at en Skov paa Ranrikes Grændse mod Sverige derved menes.

[2]) Inges Saga Cap. 3, Snorre Cap. 2, Fagrskinna Cap. 256. Morkinskinna fol. 33 b.

[3]) Inges Saga Cap. 21, Snorre Cap. 22. Her, som paa et andet Sted, siges der at denne Brigida aller først havde været gift med Kong Inge Hallsteensøn, hvilket er en Umulighed, da hun ikke engang kan have været føb før hans Død. Her maa saaledes, hvis Brigida virkelig var gift, førend hun egtede Karl Sunesson, en Fejl eller Navnforvexling være indtraadt. Muligt at Kong Inge Hallsteensøn har haft en Sønnesøn af samme Navn, om hvem man ellers intet veed.

og Medbejler Harald Gille, afholdt dette dog ikke Magnus fra at tye til ham om Hjelp, ligesom og Erik paa sin Side tog venligt imod ham. Man maa derfor, som tilforn ytret, næsten formode, at der allerede før Harald Gilles Død var indtraadt et spendt Forhold mellem denne og den danske Konge. Magnus forestillede Erik omtrent det samme, som han havde forestillet den svenske Jarl, nemlig at det nu var et belejligt Tidspunkt til at underkaste sig Norge: han sagde, at hvis Erik kom med hele sin Hær, vilde neppe nogen Nordmand vove at skyde et Spyd imod ham; han bad ham derfor indstændigt at følge ham tilbage, for i Forening med ham at underlægge sig Landet. Den ærgjerrige og herskesyge Erik lyttede til hans Overtalelser, opbød Leding og drog med en Flaade af ikke færre end 240 Skibe [1]) til Norge. Magnus og hans Mænd ledsagede ham. Da han kom til Viken, gik han temmelig fredeligt frem, saa længe han holdt sig paa Østsiden, thi der skal han have forefundet flere af Magnus's Venner [2]). Anderledes var det derimod, da Flaaden lagde over til Vestsiden af Folden, for at løbe ind til Tunsberg; her havde mange Lendermænd forsamlet sig under Anførsel af **Orm**, sædvanlig kaldet **Vatn-Orm**, en Søn af Dag Eilifssøn [3]), og hindrede Danerne saa fuldstændigt fra at gjøre Landgang, at de ikke engang kunde faa hentet Vand, men med betydeligt Folketab maatte lægge fra. Erik haabede bedre Held inde i Oslo, hvor han hørte at Thjostulf Aalessøn skulde ligge med en temmelig ringe Styrke. Han sejlede derfor ind i Fjorden, og naaede om Aftenen Hovedøen, hvor han laa for Anker om Natten. Byens Indbyggere, der frygtede for at deres Helligdom, St. Halvards Skriin, skulde falde i Danernes Hænder, vilde allerede om Aftenen bringe det i Sikkerhed, men det befandtes, siges der, saa tungt, at man ej kunde faa det længer end et Stykke ned paa Kirkegulvet, uagtet saa mange, som kunde komme til, toge fat. Saa snart det blev lyst den følgende Morgen, lagde Erik ind til Byen, og Thjostulf, der med de Folk, han for Øjeblikket havde om sig, virkelig var for svag til at gjøre Modstand, trak sig tilligemed Bymændene og Skrinet ud af Byen, overladende denne til dens Skjebne. Ved denne Lejlighed, fortælles der, var Skrinet, som Aftenen forud havde været saa tungt, nu med eet blevet saa let, at der ej behøvedes flere end 4 Mand til at bringe det bort [4]). Det blev ført

---

[1]) I de trykte Kongesagaers Text staar „sex Hundreder" (ɔ: 710), hvilket aabenbart er Skrivfejl; alle de øvrige Sagabearbejdelser have „to Hundreder".

[2]) Knytlingasaga Cap. 102.

[3]) Om Vatn-Orm, som overhoved om Dag Eilifssøns Børn, se ovf. S. 456.

[4]) Knytlingasaga nævner 6 Mænd. At dette tilsyneladende er indtruffet, kan man vel neppe betvivle: det foregivne Mirakel var let at forberede.

op til Fors Kirke paa Raumarike[1]), hvor det forblev i 3 Maaneder. Thjostulf gjorde en Stund Holdt et Stykke ovenfor Byen, og nogle af Danerne forfulgte ham, med Kongens Stavnbo Eskil i Spidsen. Thjostulf vendte sig, og skød en Broddpiil imod ham, saa heldigt, at den gjennemborede hans Strube, skjønt denne var det eneste bare Sted paa hans Legeme, alt det øvrige var bedækket med Brynje. Thjostulf fortsatte derpaa Vejen op til Raumarike, hvor han om Natten samlede alle de Folk, han kunde faa fat paa. Imidlertid lod Erik sine Folk plyndre Byen[2]) og siden sætte Ild saavel paa Hallvardskirken som paa mange af Byens Huse, saa at den aldeles lagdes i Aske. Om Morgenen kom Thjostulf tilbage fra Raumarike, betydeligt forsterket, og Erik fandt det raadeligst at begive sig bort. Han søgte vel at komme i Land paa flere Steder i Nærheden, men forgjeves, thi overalt traf han Lendermænd til Forsvar. Hvert af disse uheldige Landgangsforsøg kostede ham fem, sex eller flere af hans Folk. Han vendte derfor tilbage til den sydøstlige Deel af Viken, hvor han under Opseilingen havde fundet mindre Modstand. Men da han vilde løbe ind i Hornboresund[3]), traf han der Aamunde Gyrdsøn med Kong Inge og en betydelig

[1]) Dette kan enten være Fors Kirke paa Blaker, den nuværende Blaker-Kirke, eller den Kirke, der før Reformationen stod paa Gaarden Fors eller Fos i nuværende Holter Annex til Nannestad. Aarsagen, hvorfor man ej satte Skrinet ind i en nærmere Oslo beliggende Kirke — thi paa den Tid vare vistnok de fleste nuværende og flere af de nedlagte Kirker paa Raumarike opbyggede — maa have været den, at man ej troede det i Sikkerhed saa nær ved Byen. Under disse Omstændigheder bliver det sandsynligt at antage den sidst nævnte Fors Kirke, som desuden var indviet til St. Olaf, Hallvards Frænde, for den, der i Sagaerne menes. Jvfr. Munthe i Aalls Snorre II. S. 155.

[2]) Dette siges udtrykkeligt hos Saxo, S. 662.

[3]) Dette er Sundet eller rettere Sundene mellem den nu saakaldte store Hornbor-Ø (fordum Hornbora), og Hornøen, samt Fastlandet, i Kvilde Sogn i Baahuuslen lige indenfor Vederøerne. Nogle have antaget det for at være Homborsund, der ogsaa kaldtes Hornborusund, i Eids Sogn, omtrent halvvejs mellem Lillesand og Grimstad. Men at det ej kan være dette, skjønnes deels deraf at det laa ude af Eriks Vej, deels deraf, at Fagrskinna Cap. 257 lader Erik drage fra Oslo hjemover „sydefter Landet", hvilket ej var Talemaaden, naar det gjaldt Agder, fremdeles deraf, at Aamunde Gyrdsøn, der havde samlet Tropper og laa i Sundet, ej hørte hjemme i Agder, men i Ranrike; og endelig at Stedet nævnes i Fleertal (Hornborusundum), hvilket paa Grund af dets Beskaffenhed altid var brugeligt om Homborsund i Ranrike (se Haakon Haakonsøns Saga Cap. 156, Flatøbogens Læsemaade, hvor der ogsaa staar i Hornborusundum, og hvor der ingen Tvivl kan være om at der handles om et Sted paa Baahuuslens Kyst), medens derimod Sundet ved Eid i Agder nævnes i Enkelttal (i Hornborusundi), se Haakon Haakonssøns Saga Cap. 71.

Styrke. Han skyndte sig strax bort, men Aamunde indhentede ham, nødte ham til at udholde en Kamp, og dræbte mange af hans Folk. Erik opgav nu Haabet om at gjøre nogen Fremgang i Norge, og vendte tilbage til Danmak, højst forbitret paa Magnus og hans Mænd, der, som han sagde, havde holdt ham for Nar, ved at skildre Folkestemningen langt anderledes, end den i Virkeligheden var, og derved lokke ham til et saa uheldigt og uhæderligt Foretagende; thi det sagde alle, at daarligere Ferd end denne havde man endnu aldrig seet foretagen til et andet Kongerige med en saa stor Hær. Han lod sig forlyde med, at han herefter ikke skulde være saa god en Ven af Magnus, som før. Han havde saa meget mere Grund til at harmes over Toget, som det i høj Grad bidrog til at svække hans allerede temmelig vaklende Yndest blandt de Store i Danmark. Thi mange af disse klagede over, at de vare blevne tvungne til at deeltage i Toget mod Norge, og havde maattet sætte sig i Bekostning uden at have Ære eller Fordeel, men alene Skam og Skade [1]). Sandsynligviis vilde Erik ved given Lejlighed have ladet Magnus føle sin Uvilje, og undgjelde for de skuffede Forventninger. Men denne Fare afværgedes, da Erik kort efter sin Hjemkomst blev, aldeles uventet, dræbt paa Urnehoved Thing i Sønderjylland af en anseet Mand i Jylland, hvis Fader han havde ladet aflive fordi han vovede at tale imod ham til Thinge. (18 Septbr 1137). Saaledes kunde Magnus uden Fare fremdeles opholde sig i Danmark. Til Erik Emunes Eftermand paa den danske Trone udvalgtes efter tre Maaneders Mellemrum den tapre og fromme, men derhos charakteersvage **Erik Haakonssøn**, formedelst sin Godmodighed kaldet „Lam", eller „den Spage" en Søn af Eriks Syster Ragnhild og en fornem Mand ved Navn Haakon, der efter sin Moder, Sunniva, en Datter af Jarlen Haakon Ivarssøn fra Norge, kaldtes Haakon den norske [2]). Erik Emunes Søn **Sven**, Knut Lavards Søn **Valdemar**, og Kong Nikolas's Sønnesøn **Knut** vare vel nærmere arveberettigede, men de vare endnu mindreaarige, og Erik var det eneste voxne Medlem af Kongefamilien, med Undtagelse af den forjagne Olaf, Harald Kesjas Søn, om hvem der ej synes at have været Spørgsmaal, men som rigtignok strax efter ved Vaabenmagt søgte at gjøre sine Rettigheder gjeldende.

---

[1]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 4, Snorre Cap. 3. 4. Fagrskinna Cap. 257, Morkinskinna fol. 33. b. Knytlingasaga Cap. 102, Saxo S. 662. Men det maa vel merkes, at Saxo højst urigtigt henfører Toget til Harald Gilles Tid, og lader Erik Emune drage til Norge for at staa denne bi.

[2]) Om hans Herkomst se nærmere ovenfor S. 301, jvfr. Slægtregistret bagved nærværende Bind.

81. Sigurd Slembedjakns æventyrlige Røvertog.

Imidlertid var Sigurd Slembedjakn, efter nogle Maaneders Ophold i Vesten, kommen tilbage til Norge, og da han hørte, hvor daarligt det var gaaet Magnus den blinde, opgav han for Øjeblikket Haabet om at finde nogen Understøttelse i sit Fædreland, men sejlede udenskjærs langs Kysten sydover og ned til Danmark, hvor han drog igjennem Øresund og gav sig til at krydse i Østersøen, dog, som det synes uden nogen bestemt Plan, eller i anden Hensigt, end at skaffe sig Bytte paa Vikingeviis. Dertil var der god Anledning formedelst de uophørlige Fejder mellem de Danske og Venderne. Sigurd skal derhos have fremstillet sig for Kong Erik Emune, udbedet sig Fred af ham, og gjort sig til Vens med mange danske Høvdinger. Paa hiint Krydstog finde vi ham først udenfor Kalmar, siden ved Ærø, hvor han gav sig i Kamp med nogle vendiske Snekker, og ryddede aatte af dem, ved hvilken Lejlighed mange af Venderne faldt, og de, der toges til Fange, bleve hængte. Dernæst bestod han en lignende sejrrig Kamp med nogle andre vendiske Skibe enten under Møen, eller ved Møre, d. e. den sydligste Kyst af Smaaland[1]). Maaskee har han indladt sig i disse Kampe ikke saa meget for at gjøre Bytte, som for at tjene den danske Konge, og derved erhverve Krav paa hans Understøttelse[2]). Haabet herom maatte dog bortfalde ved Eriks uventede Drab, og dette er vel Aarsagen, hvorfor Sigurd nu atter forsøgte sin Lykke i Norge. Han styrede ind i den østre Arm af Gaut-Elven, hvor Olaf, Harald Kesjas Søn, laa med en Deel Skibe, sandsynligviis for at drage til Danmark og gjøre Fordring paa den ledige Trone[3]). Uagtet Olaf, forudsat at det havde sin Rigtighed med Sigurds foregivne Herkomst, var

[1]) Begge Læsemaader, Mön og Mœri, findes; den sidste i Morkinskinna.

[2]) Her er Morkinskinna fulgt, som den omstændeligste, og fordi den saa hyppigt citerer Vers af Ivar Ingemundssøns Digte.

[3]) Som Olafs Medanfører nævne Sagaerne her en Thore Hvinantorda, der rimeligviis maa have været en dansk eller svensk Høvding. At dette maa have været senere end Kong Eriks Drab, og at Olaf maa have haft Nys derom skjønnes deraf, at Drabet allerede skede den 18de September; medens Sigurd, forend han stred med Olaf, allerede havde tilbragt nogen Tid i Danmark; men til Danmark kom han først efter at han i Norge havde faaet Efterretning om Magnus's Uheld, og Magnus havde igjen ikke forladt Oplandene efter Slaget ved Minne, førend ud paa Sommeren, altsaa neppe før Juni Maaned. Opholdet hos Karl Jarl og dennes Tog til Norge medtog vel mindst en Maaneds Tid, altsaa indtil Juli; Erik Emunes Tog foregik neppe tidligere end August; og lidt efter denne Tid, altsaa sidst i August, maa da Sigurd være kommen vestenfra Norge. Hans Ophold i Danmark og Krydstog i Østersøen medtog vel mindst en tre Ugers Tid, eller til de sidste Dage af September.

hans egen Systersøn, angreb dog Sigurd ham, erobrede tre Skibe af hans Flaade, og jog ham selv paa Flugten op i Landet. Dette Uheld var vel Aarsag til, at det endnu varede nogen Tid, inden Olaf viste sig i Danmark som Tronprætendent. Sigurd sejlede videre op ad Elven, og nordenom Hisingen ned til Kongehelle; men her var den utrættelige Thjostulf Aalessøn tilstede med en Deel Folk, og hindrede ham fra at gjøre Landgang. Efter at Thjostulfs og Sigurds Folk en Stund havde skudt paa hinanden gjensidigt fra Stranden og Skibene, hvorved flere faldt og mange saaredes [1]), begav Sigurd sig bort, sejlede ud af Elven, og drog over til den nordvestlige Deel af Viken, hvor han røvede paa mange Steder. Han tog endelig sit Stade i Udhavnen **Portyrja** (Porter), hvorfra han lurede paa og overfaldt de Skibe, der enten kom fra eller til Viken. Tunsbergsmændene, hvem dette Uvæsen især maatte være ubelejligt, udrustede, i Forening med Vatn-Orm Dagssøn og maaskee flere Lendermænd, en Deel Folk og Skibe imod ham. Det lykkedes dem at komme saa uventet over ham, medens han med sine Folk var oppe i Land for at skifte Bytte, at de ganske fik ham indestængt, idet nogle omringede ham til Lands, andre, hvoriblandt Vatn-Orm, lagde sine Skibe tvers for Havnen. Men Sigurd skyndte sig ombord paa sit Skib, og roede saa dristigt ud mod Fienden, at Vatn-Orm, hvis Skib laa nærmest, enten i Forvirring eller af Frygt ryggede tilbage, og derved aabnede ham en Udvej, saa at han slap bort, dog kun med dette ene Skib, og efter at have mistet flere Folk, hvoriblandt en vis Finn Geit og Aaskell Smedssøn nævnes. For dette maatte Vatn-Orm siden høre ilde, og man kvad Spottevers derom [2]). Sigurd sejlede skyndsomst over til Jylland. Ved denne Lejlighed omkom den ovenfor omtalte Kolbein Thorljotssøn, der sad i Baaden, som slæbede efter Skibet, og kantrede ved den sterke Fart. Sigurd selv led Skibbrud paa Jyllands Kyst, men blev reddet, og tilbragte Vintren (1137—1138) i Aalborg.

Sigurd opsøgte nu Magnus den blinde, der ligeledes tilbragte Vintren

---

[1]) Blandt de faldne nævnes en vis Ulfhedin Saxulfssøn, Sigurds Stavnbo, der siges at være en nordlandsk Mand, hvilket man sædvanligviis forklarer ved, at han var fra Nordlandet paa Island. Det maa eller merkes, at Fagrskinna ej nævner Thjostulf som Kongehelles Forsvarer, men derimod lader Thore Hvinantorda drage sig tilbage did, og forfølges af Sigurd. Ogsaa Udgaven af Kongesagaerne (Fornm. Sögur VII. 213) har „Þórir"; men dette er øjensynligt en Skriv- eller Læsefeil for „Þjóstulfr".

[2]) Nemlig: varð eigi vel við styrju
Vatn-Ormr í Portyrju;
d. e. Vatn-Orm skilte sig ikke godt fra Kampen i Porter. Inges Saga Cap. 5, Morkinskinna fol. 34 a. Saxo sigter til denne Begivenhed S. 820, hvor han taler om „Havnen Portyrja, bekjendt ved Sigurds udmerkede Sejr". Egentlig kan man dog ikke sige at han sejrede.

i Danmark[1]), og udrustede i Forening med ham syv Skibe, med hvilke de den følgende Sommer (1138) begave sig nordover Havet til Agder, og landede en Aften ganske uvæntet ved Lister. Der var den tapre **Bentein Kolbeinssøn**, en af Kong Inges Hirdmænd. Sigurd og hans Mænd gik op i Tusmørket, omringede Huset, og vilde sætte Ild paa det, men det lykkedes Bentein at komme ud, fuldt rustet og bevæbnet, og at slippe ind i en Udhuusbygning med lav Dør, indenfor hvilken han tog Plads med draget Sverd, Skjoldet foran sig og Hjelm paa Hovedet. Sigurd spurgte sine Folk, hvo af dem vilde vise sin Tapperhed ved at gaa ind til Bentein. Ingen havde Lyst dertil. Bentein hørte hans Ord, og sagde: „den, som kommer ind, skal finde Vaaben for sig". Da Sigurd saa, at ingen gjorde Mine til at gaa ind, tog han en Kappe, han havde paa, satte Foden paa den og sled et Stykke af, viklede det om den venstre Haand, tog et draget Sverd i den anden, og foor uden Hat eller Hjelm, i den bare Skjorte, med Lynets Fart ind i Huset, forbi Bentein, der hug efter ham men uden at træffe. Sigurd vendte sig strax imod ham og de skiftede ikke mange Hugg, førend han gav ham Banesaar. Da han kom ud til sine Mænd med Benteins Hoved i Haanden, maatte man i Sandhed beundre hans Raskhed og Dygtighed. De plyndrede derpaa Gaarden, bragte Byttet til Skibene, og droge videre. Da Inges Mænd, og navnlig Benteins Brødre Sigurd og Gyrd, hørte dette, droge de ud imod dem med en Deel Skibe, indhentede dem, sandsynligviis udenfor Ryfylke eller Hørdaland, og adsplittede fuldkommen deres lille Flaade. Et Skib, der styredes af Haakon Paalssøn Pungelta, en Dattersøn af Aslak Erlingssøn paa Sole, blev erobret, han selv med sine Mænd jagen i Land, og al deres Oppakning borttagen. Sigurd Stork, Søn af Eindride fra Gauldalen, Erik Hæl, hans Broder, og en vis Andreas Grimssøn Kelduskit[2])

---

[1]) Paa hvilket Sted i Danmark Magnus tilbragte Vintren, siges ikke, men man maa næsten formode, at dette ogsaa var etsteds i Jylland, maaskee i Aalborg, hvor han og Sigurd, som det i det følgende viser sig, havde sit fornemste Tilhold.

[2]) De fire her nævnte Mænd, Haakon Pungelta, Sigurd, Erik og Andreas ere aabenbart nævnte i Egenskab af Skibsbefalingsmænd, saaledes at de maa antages at have styret hver sit Skib, og ikke blot for sin egen Person, men med Skib og Mandskab at have taget Flugten til forskjellige Kanter. Deres fire Skibe, lagte til de tre, hvormed Sigurd drog til Haalogaland, udgjør netop syv, der var det hele Antal, hvormed Sigurd sejlede fra Danmark. Navnene paa hine Skibsstyrere angives ellers noget forskjelligt. Ovenfor er Morkinskinna fulgt. Hryggjarstykke, Hrokkinskinna og Snorre nævne „Sigurd Slok, Søn af Eindride i Gauldal, Erik Hæl, Andreas Keldukit, Søn af Grim fra Vistord (eller Ord), d. e. Orten i Raumsdalen. Haakon Pungelta var en Søstersøn af Haakon Mage, der meddeelte Erik Oddssøn Efterretninger herom, se nedenfor.

flygtede ind i de nærmeste Fjorde. Sigurd selv, Magnus blinde og Thorleif Skjappa sejlede med de øvrige tre Skibe udenskjærs lige til Haalogaland. Der tilbragte Magnus Vintren hos sin gamle Fosterfader, Vidkunn Jonssøn i Bjarkø [1]), men Sigurd hug Stavnene af sit Skib, borede Huller i det, og sænkede det ned inderst i Ogsfjorden paa Hindøen, hvorefter han, med tolv Mænd, tog sit Vinterophold i en Hule inderst i Gljufrefjorden ved Tjeldesund [2]). De hængte noget for Aabningen, saa at den ej kunde sees fra Stranden. Hans Kamerat Thorleif Skjappa saa vel som Bonden Einar Agmundssøn paa den nærliggende Gaard Sand [3]) forsynede dem med Levnetsmidler. Sigurd besøgte ogsaa nogle Finner inde i Fjordene, og lod dem bygge ham tvende Skuder, hver til tolv Rorskarle, uden Søm, men sammenbundne med Dyresener, og med Vidjer i Stedet for Knæer. De gik saa hurtigt paa Vandet, at intet Skib kunde indbente dem. Sigurd opholdt sig hos Finnerne i deres Gamme, saa længe Skuderne vare i Arbejde, og Finnerne, der havde anskaffet sig Øl, gjorde et Gilde for ham, hvor det gik nok saa lystigt til, som han selv siden forsikrede [4]). Med disse Skuder drog Sigurd den følgende Vaar (1139), fremdeles medbringende den blinde Magnus, sydefter langs Kysten, idet han paa Vikingeviis røvede og plyndrede for Fode, hvor han traf Kongernes Mænd og Tilhængere. Allerede i Vaagen dræbte hans Mænd Presten Svein og hans to Sønner. Derpaa landede de ved Vik, fangede Kong Sigurds Lendermand ved Navn Viljam Skinnare, tilligemed en vis Thoralde Keft, og dræbte dem begge. Ved Byrda (Børø) mødte de en Mand ved Navn Styrkaar Glæserova, der kom søndenfra Nidaros; ham dræbte de. En anden Mand ved Navn Svinagrim var uheldig nok til at møde dem ved Valsnes; af ham lod Sigurd hugge den højre Haand. I Throndhjemsleden fangede Sigurd Hedin Hardmage og Kalf Kringleøje, og lod den første fare, men dræbte den anden. Da man fik Nys om alt dette ved den unge Kong Sigurds Hof inde i Throndhjem, sendte hans Fosterfader Saada-Gyrd sin Svigersøn Jon Kauda og Presten Jon Smyril afsted paa det hurtigsejlende Skib „Renen", for at opsøge og fælde Voldsmændene; men de kom tilbage med Skamme og uforrettet Sag, foregivende at de ej havde kunnet finde dem; de fleste paastode dog at de havde seet dem, men ej vovet at angribe dem. Under idelige Plyndringer langs Kysten fortsatte

---

[1]) Vidkunn Jonssøn maa, hvis han var fød omtrent 1066 (se ovenfor S. 178) paa denne Tid have været 72 Aar gammel.

[2]) Gljufrefjorden maa være en af Smaafjordene ved Tjeldesund, hvis Navn ikke anføres paa Karterne.

[3]) Det er Gaarden Sand paa Tjeldøen.

[4]) Nemlig i et Vers, som i Sagaerne ere opbevaret.

Sigurd sin Vej ned til Hordaland, og lagde ind til Herdlø, hvor en rig og anseet Mand, Einar, Søn af Laxe-Paal, boede. Han var just inde i Hamarsfjorden paa Gangdage-Thing [1]). Sigurd og hans Mænd toge alt det Gods, de kunde finde paa Gaarden, og et Einar tilhørende Langskib paa 25 Rum, som laa der. De vilde ogsaa bortføre eller dræbe hans fireaarige Søn, som de fandt liggende hos en af hans Arbejdsmænd. Men denne indbildte dem at Drengen var hans egen, ikke Einars Søn, og de lode ham derfor i Fred. Siden, da Einar kom hjem og fik dette at vide, var han Arbejdsmanden saa taknemmelig for Sønnens Frelse, at han skjenkede ham Gods eller Penge til en Værdi af to Ører Guld, og lovede at han fra den Tid af stedse skulde være hans Ven. Sigurd drog fremdeles videre, lige til Viken. Der traf han øster i Kvilde Finn Sauda-Ulfssøn, Lendermanden Peter Sauda-Ulfssøns Broder, beskjeftiget med at opkræve Kong Inges Landskyld, og lod ham hænge. Derpaa vendte han med Magnus og sit øvrige Følge tilbage til Danmark [2]).

82. Kong Sigurd forener sig med Kong Inge til fælles Forsvar. Sigurd Slembedjakn og Magnus blindes Nederlag og Død.

Naar man undtager de sammenligningsviis faa Voldsgjerninger, Sigurd Slembedjakn under dette sidste skyndsomme Tog, øvede paa Kysterne af Haalogaland, Naumdal og Nordmøre, havde det nordlige Norge, hvilket det nærmest tilkom Kong Sigurd og hans Mænd at forsvare, undgaaet alle Ulemper af den nærværende Fejde, og de selv havde siddet i Fred og Ro, medens derimod den sydlige Deel, fornemmelig Viken, stedse havde taget Stødet, ja endog udholdt et farligt Angreb af den danske Konge med hans hele Magt, og Kong Inges Lendermænd havde maattet være paa Ferde, seent og tidligt, nord i Oslo som syd ved Elven, for at holde Fienden borte. Det samme kunde man vænte sig fremdeles, saa længe Sigurd og Magnus fandt Tilhold i Danmark. Her havde just Olaf, Harald Kesja's Søn, begyndte en blodig Krig om Tronen, paa hvilken han gjorde Fordring, og da det udtrykkeligt siges, at han dengang kom fra Norge, ligesom vi have seet, at Sigurd Slembedjakn, da han i 1137 traf ham i Gaut-Elven, betragtede ham som en Fiende og fratog ham

---

[1]) Altsaa i de sidste Dage af Mai, da Himmelfartsdag 1139 indtraf 1ste Juni, og Gangdagene de 3 nærmeste foregaaende Dage. Thinget i Hamarsfjorden stod rimeligviis paa Thingstedet Bergnestangen.

[2]) Alt dette fortælles, vidtløftigst og med hyppige Citater af Ivar Ingemundssøns Vers, i Morkinskinna, fol. 34 a., kortere i Inge Haraldsøns Saga Cap. 8, Snorre Cap. 7; aller kortest i Fagrskinna Cap. 257.

tvende Skibe, maa man næsten formode, at han har faaet nogen Understøttelse af Lendermændene i Viken, der paa den Maade kun gjengjeldte, hvad der fra dansk Side var skeet mod Norge [1]). Men dette maatte igjen foraarsage, at den danske Konge eller Høvdingerne i Jylland toge sig desto alvorligere af Sigurd og Magnus, og da der desuden i denne urolige Tid altid maatte være krigs- og æventyrlystne Folk nok at faa hvervet i Danmark, var et nyt og alvorligere Angreb derfra med det første at forudsee. Nordmændene kunde heller ikke være uvidende om, at Sigurd og Magnus virkelig med Danernes Hjelp gjorde betydelige Udrustninger. Under disse Omstændigheder fandt Indbyggerne af Viken og Bergen det, som rimeligt var, heel utilbørligt, at Kong Sigurd og hans Venner sad i god Ro nord i Nidaros, skjønt hans Faders Mordere passerede Throndhjemsleden, men overlode Landets Forsvar til Kong Inge og hans Mænd, der sad øster i Viken paa det farligste Punkt. Inges Høvdinger udfærdigede derfor i hans Navn følgende Brev, der er merkeligt ej alene formedelst sit Indhold, men ogsaa fordi det er det ældste bidtil bekjendte offentlige Aktstykke til Norges Historie [2]). „Kong Inge, Søn af Kong Harald, sender sin Broder Kong Sigurd og hans Raadgivere, Saada-Gyrd, Agmund Svifte og Ottar Birting, alle Lendermænd, Hirdmænd, Huuskarle og hele Almuen, Rige og Fattige, Unge og Gamle, Guds og sin Hilsen. Alle Mand er vitterlig den Vaande, hvori vi ere stedte, saa vel som vor Barndom, da du kun er fem, jeg kun tre Aar gammel, saa at vi intet kunne foretage uden ved Bistand af vore Venner og gode Mænd. Nu tykkes det os, som om jeg og mine Venner ere den fælles Nød og Fare nærmere end du og dine, der sidde i Ro og Mag. Gjør nu saa vel, at du saa snart og med saa mange Folk som muligt kommer hid til mig, paa det at vi kunne være samlede, hvad der saa indtreffer. Nu er den vor bedste Ven, som gjør sit til at vi ere saa enige og samholdende som muligt i alle Dele. Men dersom du unddrager dig, og fremdeles, som du før har gjort, ikke kommer efter min Budsending og trængende Anmodning, maa du være belavet paa, at jeg drager imod dig med en Krigsmagt, og da faar Gud skifte mellem os. Thi vi kunne ikke længer finde os i at vi skulle sidde her med saa stor Bekostning, som udfordres til Ufreden,

---

[1]) Olaf Haraldssøn fremkom, saa vidt man efter de nøjagtigste Undersøgelser kan slutte, med sine Arveforbringer i 1138, men begyndte Krig 1139. Sandsynligviis var, som oven antydet, hans Uheld i Elven mod Sigurd Slembedjakn Aarsag til, at han ej kunde begynde den før, da han vel paany maatte skaffe sig Folk og Skibe.

[2]) Det anføres, næsten ordlydende, saavel i Morkinskinna, som i Hrokkinskinna, Hryggjarstykke og hos Snorre.

medens du tager Halvdelen af alle Landskylder og Indtægter i Norge. Lever i Guds Fred".

Da dette Brev kom til Nidaros, blev der stevnet Thing, hvor de oven nævnte Lendermænd og Høvdinger indfandt sig tilligemed den unge Konge. Peter Sauda-Ulfsøn bar ham paa Thinget, hvorfor han siden fik Tilnavnet „Burdarsvein". Brevet blev oplæst, hvorefter Ottar Birting reiste sig, og tog saaledes til Orde: „Det sømmer sig bedst for Kong Sigurd, til Svar paa din Broder Kong Inges Brev, at ønske ham Guds Tak for hans gode Hilsen, og for al den Møje og Anstrengelse, han og hans Venner her i Riget underkaste sig i et Anliggende, der lige meget angaar eder begge. Et og andet Udtryk i Kong Inges Brev til Kong Sigurd synes vel noget skarpt, men han har mangt og meget, der taler til hans Undskyldning. Nu vil jeg kundgjøre min Mening, og høre, hvor vidt Kong Sigurd og de øvrige Høvdinger ere enige deri, nemlig at du, Kong Sigurd, gjør dig færdig med alt det Folk, der vil følge dig, til at værge dit Land, og farer saa mandsterk som muligt, og saa snart som du kan, ned til Kong Inge; styrker hinanden da gjensidigt i alt, hvad der tjener eder til Gavn, og Gud styrke eder begge. Nu ville vi høre dine Ord, Kong Sigurd!" Den femaarige Konge, som sad paa Peter Burdarsveins Arm, sagde nok saa rask: „Viid, alle mine Mænd, at hvis jeg skal raade, vil jeg saa snart som muligt drage ned til min Broder, Kong Inge". Siden talte ogsaa de øvrige, en efter den anden, og sluttede alle med samme Opfordring, som den, Ottar Birting havde fremsat. Det blev da besluttet, at tage denne til Følge, og da den nødvendige Styrke var samlet, drog Kong Sigurd med den syd til Viken, og forenede sig med sin Broder [1]).

Ud paa Høsten, henimod Vinternat (14 Oktober), kom Sigurd Slembedjakn og Magnus blinde fra Danmark til Viken, med en Flaade af ikke færre end 30 Skibe, hvoraf 18 danske, fornemmelig fra Jylland [2]). Da Befalingsmændene over den kongelige Hær, der sandsynligviis laa enten ved Oslo eller Tunsberg, erfarede dette, droge de Fienderne imøde, og mødte dem noget sydøstenfor Hvaløerne i Langøsund ved Holmengraa, strax søndenfor Indløbet til Dynekilen [3]), Søndagen den 12te Novem-

[1]) Inges Saga Cap. 10, Snorre Cap. 8. 9; Morkinskinna fol. 34 b. Fagrskinna Cap. 258.

[2]) At Sigurd fik denne Understøttelse fra Jylland, er baade i og for sig rimeligt, og siges desuden udtrykkeligt i Ivar Ingemundssøns Vers, der anføres i Morkinskinna: „Flyede Jyder med 18 Skibe, de som Sigurd søndenfra fulgte".

[3]) Langøsund nævnes udtrykkeligt i det Vers af Kong Inges Draapa, som citeres i Morkinskinna fol. 34 b. Der staar: „Ulvenes Yngel glædede sig saare ved Mødet med Ørnen i det vide Langø-Sund". Langø-Sund er Sun-

der [1]). De unge Konger, der som sædvanligt selv vare med, og i Sagaberetningerne stedse omtales som de virkelige Anførere, havde tyve Skibe, alle store. Her begyndte nu et stort Slag, men allerede strax efter det første Angreb toge Jyderne Flugten med deres 18 Skibe, og vendte tilbage til Danmark. Derved blev Overmagten aldeles paa de unge Kongers Side, og Sigurds og Magnus's 12 Skibe begyndte at ryddes, det ene efter det andet. Kampen synes især at have været heftig paa Magnus's Skib, hvor han, blind og lemlæstet som han var, laa i sin Sæng, uden selv at kunne foretage det mindste til sit Forsvar. Men han var omgiven af tro og opofrende Venner. Da Skibet allerede paa det nærmeste var ryddet, tog **Reidar Grjotgardssøn**, der længe havde fulgt ham og været hans Hirdmand, ham i sine Arme og vilde løbe over med ham paa et andet Skib. Da blev Reidar truffen mellem Skuldrene af et Kastespyd, som gik tvers igjennem ham, og, som man sagde, tillige dræbte Magnus. Han faldt baglængs ned paa Dækket, og Magnus ovenpaa ham, og alle talte om, hvor vel og hæderligt han havde fulgt sin Herre og Fyrste. „Vel den", tilføjer den gamle Sagaskriver, „hvem saadan Roos bliver til Deel!" [2]). Magnus's sidste Ord, da han fik det dræbende Stik, var: „Dette kommer syv Aar for seent!" Blandt de mange, der faldt paa Magnus's Skib, var ogsaa hiin Ivar Kolbeinssøn, der ved Overfaldet paa Harald Gille gav ham det første Saar [3]). Overhoved skede der et stort Blodbad, thi Kong Inge's Mænd lode ingen undslippe, som de kunde naa. Alene paa en Holme, sandsynligviis selve Holmengraa, dræbte de 60 Mand. En af dem, der befandt sig ombord paa Magnus's Skib, var Ivar Skrautbanke, en Broder af den ovenfor nævnte Jon Kauda, Saada-Gyrds Svigersøn [4]).

---

det enten mellem begge Langøerne strax udenfor Strømstad, (mellem Indløbet til denne og Dyne-Kilen) eller mellem Søndre Langø og den strax vestenfor beliggende Holmengraa, eller endelig mellem Langøerne og Fastlandet. Hvis man tidligere havde agtet paa denne Angivelse, der rigtignok kun findes i Morkinskinna, vilde man aldrig have faldet paa at søge Holmengraa, efter hvilken Slaget sædvanligviis benævnes, ved Hesnes paa Agder.

[1]) Om Aaret og Dagen kan der her ej herske nogen Tvivl, og dette Sted er derfor af særdeles Vigtighed, i chronologisk Henseende. Der staar nemlig udtrykkeligt, at Slaget forefaldt Søndagen efter Mortensmesse, der tillige var den næste Dag efter denne Festdag, som da indtraf paa en Løverdag. Dette er, mellem Aarene 1133 og 1144, kun Tilfældet i 1139.

[2]) Morkinskinna fol. 34 b. Ordene gjentages siden af Snorre og i de øvrige vidtløftigere Kongesagaer.

[3]) De øvrige, som nævnes, vare Lodin Saupprud af Linestad (i Stange paa Hedemarken), Bruse Thormodssøn, Sigurds Stavnbo, en Harald Fæge, og to Islændinger, Presten Sigurd Bergthorssøn, Brodersøn af Havlide Maarssøn, og Klemet, Søn af Are Einarssøn.

[4]) Ivar og Jon vare begge Sønner af en Kalf vrange, der synes at have væ-

Han havde været Magnus's stadige Følgesvend, medens hans Broder derimod var paa Kong Sigurds Parti. Det lykkedes ham nu selv tredie at komme over i sin Broders Skib, og denne tog dem strax i sin Beskyttelse; men aldrig saa snart bleve Kongernes Krigsmænd dette var, førend de stormede ind paa Jon med dragne Sverd, og vilde have dem udleverede. Jon satte sig til Modværge, og det var nær kommet til formelig Kamp; men Striden blev dog bilagt saaledes, at Ivar og en af de to andre, ved Navn Arnbjørn, fik beholde Livet, imod at Jon forbandt sig til at udbetale Løsepenge, der dog siden bleve ham eftergivne. Den tredie, derimod, ved Navn Ivar Dynta, en udmerket smuk Mand, stod ikke til at frelse, thi han havde været tilstede ved Bentein Kolbeinssøns Drab, og dennes Brødre vilde ikke paa nogen Maade modtage Løsepenge for ham[1]). Han blev ført op paa Land og halshuggen. Hans heldigere Medfange og Navne Ivar, der senere blev Biskop i Nidaros, sagde siden, at aldrig havde noget rystet ham mere, end da Ivar Dynta førtes op for at aflives, og sagde ham det sidste Farvel[2]).

Sigurd Slembedjakn kæmpede længe med den største Tapperhed paa sit Skib, men det fyldtes mere og mere med Fiender, og efter at han en Stund ganske alene havde forsvaret sig mod de fremstormende Skarer, styrtede han sig overbord, for at forsøge paa at undkomme ved Svømning. Dette var vanskeligt nok, da Kong Inges Mænd roede om i Smaabaade, og dræbte enhver, som de fandt svømmende. Men Sigurd besad en overordentlig Færdighed i Svømning, som i alle andre Legemsøvelser, og han førte, stedse belavet paa et saadant Tilfælde, Fortøj hos sig, hvis Knust var sikret mod Væde ved at være indlagt i en Valnødskal, omgiven med Vox. Sigurd holdt Skjoldet over sig, saa at enhver, som saa det, og ikke vidste nærmere Besked, maatte tro at det kun var et af de mange Skjolde, der tilligemed Vaaben, Klæder og døde Mænd flød mellem Skibene. Under Vandet afførte han sig først sin Brynje og siden efter saa vel Kjortlen som andre Klædningsstykker, da han frygtede for at blive gjenkjendt derpaa, naar han dukkede op for at drage Aande. Han holdt sig nede paa Dybet, saa længe han formaaede, for at hans Efterstræbere skulde tro ham druknet, og da han tilsidst atter maatte op til Overfladen, klamrede han

ret fra Island. Fagrskinna har, aabenbart ved en Læsefejl, Jóns Bergþórssunar istedetfor Jóns broður sins.

[1]) Arnbjørn, med Tilnavn Ambe, var ogsaa en Islænding. Om Ivar Dynta heder det, at han var indthrøndsk paa mødrene Side, hvilket vel middelbart tilkjendegiver at han var en Islænding paa fædrene.

[2]) Dette Udsagn af Biskop Ivar meddeeltes Erik Oddsøn, der aller først optegnede disse Begivenheder, af Gudrid, en Søster af Erkebiskoppen Jon Byrgesøn; hun havde selv hørt Biskop Ivar sige det.

sig en Tidlang fast ved Roret paa et af Skibene, indtil Kulden stivnede hans Lemmer og nødte ham til at slippe Taget[1]). Da traf det sig, at nogle Mænd fra et Skib, der styredes af Thrond Gjáldkere, en af Inges Høvdinger, droge en Mand op, som svømmede, og vilde dræbe ham. Han tilbød sig at vise dem, hvor Sigurd var, hvis de vilde skjenke ham Livet. De gik ind derpaa, og han bad dem nu lægge nøje Merke til et rødt Skjold blandt dem, der fløde omkring; under det var Sigurd. De fik snart Øje paa det, styrede derhen, fandt ham ganske rigtigt derunder, grebe ham og bragte ham ombord i Thronds Skib. Man erkjendte, at man aldrig havde faaet fat paa ham, hvis han ej var bleven røbet. Thrond lod strax Thjostulf, Aamunde og Gyrd underrette om Fangsten, og bragte ham i Land. Da det blev forkyndt, at han var bleven greben, udbrød hele Hæren i Glædesraab. Ved at høre det, sagde han: „Mangen slet Karl vil i Dag glæde sig ved mit Hoved!" Thjostulf Aalesson gik til ham, hvor han sad, og strøg en guldbræmmet Silkehue, han bar, af hans Hoved, med de Ord: „hvor torde du, Trællesøn, være saa fræk at kalde dig Kong Magnus's Søn?" Han svarede: „ikke kan du sammenligne min Fader med din, eller med en Træl, thi din Fader var lidet værd i Forhold til min". Thjostulf og de øvrige kongelige Raadgivere vilde ellers helst have ladet ham dræbe strax, men de, som især tørstede efter Hevn, fornemmelig Benteins Brødre, saa vel som Peter Burdarsvein, der havde sin Broder Finns Drab at hevne, fordrede at han skulde pines til Døde, og fik sat deres Vilje igjennem. Høvdingerne og Mængden vilde dog ikke være Vidne dertil, men gik bort. Peter bandt selv hans Arme sammen saa haardt, at Snoren skar sig ind i Kjødet. „Du binder fast nu, Peter", sagde Sigurd. „Det har du selv lært mig", sagde hiin, „da du dræbte min Broder ifter i Kvilde". De brøde nu hans Arme og Been itu med Slag af Øxehamre, flede Klæderne af ham, og piskede ham med Læderstvøber, indtil Huden var gaaet af ham, som om han var flaaet[2]). Der-

[1]) Saaledes Saxo, S. 787, 788, som dog vistnok fejler, naar han siger at Sigurd virkelig flere Gange blev røbet, og for at vildlede sine Efterfølgere, der allerede havde faaet Øje paa ham, foretog hine Afklædninger under Vandet. Men ved slige Lejligheder opstaa altid forskjellige Beretninger, af hvilke den ene kan være ligesaa rigtig som den anden. For Resten kunde ingen uden Sigurd selv give Besked om, hvad han gjorde under Vandet: da det nu ikke er sandsynligt, at han under de daværende Omstændigheder skulde have gjort Regnskab derfor, maa Hjemmelsmanden for Saxos Beretning have gjettet sig til det meste. Den Beretning, Sagaerne meddele, nemlig Erik Oddssøns, skriver sig, som det udtrykkeligt siges, især fra Inges Hirdmand, Hall Thorgeirssøn.

[2]) Her seer det ud, som om de yngre Kongesagaer, Snorres iberegnet, ved en Misforstaaelse have gjort Plageaandernes Fremgangsmaade endnu grummere og blodigere, end den egentlig var. Morkinskinna, som ovenfor er

paa knuste de hans Rygrad med en Stok, slæbte ham til et Træ og hængte ham. Under alle disse Piinsler viste han den utroligste Standhaftighed. Et Øjevidne [1]) har berettet, at Piinslerne ikke lode til at gjøre større Indtryk paa ham, end paa en Stok eller Steen. Det ansees ellers, heder det, for Beviis paa den største Kjekhed og Standhaftighed, naar man under saadanne Piinsler taug stille, eller kun krympede sig lidt; men Sigurd talte, og det saa roligt og ligegyldigt, som om han sad ved Ølbænken med sine Venner; hans Røst var hverken højere eller lavere eller mere skjelvende, end sædvanligt. Han svarede kun ellers faa af dem, der talte til ham; men han sang en Psalter under Piinslerne; stundom faldt han vel i Afmagt, men naar han kom til sig selv igjen, begyndte han hvor han slap, og bad for sine Fiender. Og da han var død, vare alle, baade Venner og Uvenner, enige om, at ingen Mand havde været dygtigere i alle Maader end Sigurd, saa vidt de kjendte til, men at han kun ikke havde haft Lykken med sig. Dette var et sandt Ord, thi havde Sigurd sejret, vilde han vel, efter Tingenes almindelige Gang, have staaet i Historiens Aarbøger som den, der havde Retten paa sin Side. Men han var uheldig, og stempledes derfor som en Bedrager. Imidlertid spores der umiskjendeligt hos Sagaskriveren en vis Sympathi for ham, der vel maaskee kun er opstaaet af Beundring over hans Standhaftighed og Dødsforagt, men dog ogsaa kan have en dybere Grund. Den danske Historieskriver Saxo siger ligefrem: „lykkelige vilde i Sandhed Religionens Tjenere være, om de gik Døden imøde med det Sind, hvormed denne Krigsmand saa den under Øjnene. Det kan gjerne være, at han var rænkefuld, at han forstyrrede sit Fædrelands Fred, og paaførte sine Medborgere Krig, men hans Kjekhed burde dog, selv af hans Fiender, være bleven lønnet med Tilgivelse. Men de hevngjerrige Mænd tænkte mere paa at gjengjelde dem selv tilføjede Fornærmelser, end at hædre Tapperhedsprøver hos andre“ [2]).

Ej engang Sigurds døde Legeme fik være i Fred. Man hug Hove-

---

fulgt, siger nemlig: síðan klufu þeir svörð ok flógo hann ur klæðum sínum, ok hýddu hann með svarðsvipum o. s. v. D. e. siden kløvede de Svord (Skind med Haar paa), ɔ: skare de Læder i Remme, flengede Klæderne af ham, og hyede (hudstrøge) ham med Svordsvøber (d. e. Svøber indrettede af hine Remme) o. s. v. De vidtløftigere Sagaer forstaa derimod „klufu þeir svörð“ som om det skulde betyde „de kløvede eller flængede hans Hovedhud op“, og tilføje endog „í höfði“ d. e. „i Hovedet“; deraf faa de ud, hvad de og tilføje, at man først vilde flaa ham levende, men maatte opgive det, da han strax begyndte at bløde for sterkt.

[1]) Den nys nævnte Hall Thorgeirssøn. Ogsaa Ivar Ingemundssøn bevidner i sit Vers, der som sædvanligt citeres i Morkinskinna, at Sigurd sang Psalter under Piinslerne. Det samme fortæller Saxo.

[2]) Saxo, S. 789.

det af det, kastede saa vel Krop som Hoved op i en Steenrøse, og dyngede siden Stene derover. Presten ved nærmeste Kirke [1]), som ellers var en Tilhænger af de regjerende Konger, forbarmede sig over Liget, og lod det siden begrave ved sin Kirke, men da Kongerne, eller rettere deres Høvdinger, fik det at vide, bleve de ham vrede, paalagde ham en Pengebod, og lode Liget bringe tilbage til Steenrøsen. Senere blev det dog hentet af hans Venner fra Danmark, ført over til Aalborg, og begravet ved Mariekirken i denne Stad. Magnus den blindes Lig lod Thjostulf Aalesson føre til Oslo og begrave i Hallvardskirken, ved Siden af hans Fader Kong Sigurd. De fleste af hans faldne Mænd begroves paa Stedet [2]).

Magnus, der i vore Sagaer sædvanligviis kaldes „**Magnus blinde**", var, da han faldt, kun 24 Aar gammel, og havde henslæbt de fem sidste af disse som en blind, elendig Krøbling. Han synes i det hele taget kun at have nydt liden Yndest i Landet, og de faa Tilhængere, han havde, synes meest at have holdt sig til ham for hans Faders Skyld. Han viste sig ogsaa, at slutte efter alt, hvad Sagaerne meddele derom, i sine Velmagtsdage fra en høist uelskværdig Side, og lagde en Charakteer og Aandsretning for Dagen, der maatte bekymre enhver veltænkende Mand. Hans Lyst til, endnu i sin Elendigheds-Tilstand, at nyde Magten, som han indbildte sig, og føre Kongenavn, medens han dog kun var en Dukke i sin talentfulde Forsvarers Haand, vilde vel kun have vakt Latter og Ynk, hvis ikke de mange Onder, han derved bragte over Landet, havde vakt almindelig Harme.

Magnus efterlod ingen Børn. Sigurd havde i sin Forbindelse med den skotske Audhild, Frakarks Systerdatter, en Datter ved Navn Ingegerd, der siden blev gift med den fornemme Orknøying Haakon Klo, og i dette Egteskab havde flere Sønner [3]).

---

[1]) Denne Kirke maa, forudsat at de fleste Kirker, som før Reformationen fandtes i denne Deel af Norge, paa hiin Tid allerede vare opførte — hvad der i Henseende til Landskabets Beliggenhed og sterke Befolkning er høist sandsynligt — have været Skedjehofs (Skee) Kirke i Nærheden af det nuværende Strømstad. Men der boede Lendermanden Halldor Brynjulfssøn i Nærheden paa Vetteland, og kunde ikke længe være uvidende om, hvad Presten foretog sig.

[2]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 3, Snorre Cap. 12. Merkinskinna, fol. 35. a. Der tilføjes, at Provst Ketil til Mariekirken i Aalborg selv fortalte Erik Oddssøn, at Sigurd Slembedjakn laa begraven der.

[3]) Orknøyinga Saga S. 142, jvfr. Fagrskinna Cap. 215, og Sturlungasaga II. 39. (1ste Deel S. 106). Herved kan Orknøyinga Sagas Text paa nys antydede Sted berigtiges. Der staar, og det, som man maa antage, endog i Flatøbogens Text: þá fylgdi hánum (nemlig Sigurd Slembe) Audhildr, dóttir Þorleifar Moddansdóttur, er síðan átti Hákon kló. Men i Fagrskinna staar der udtrykkeligt, at Haakon Klo var gift med Sigurds

83. Norges Ro og Lykke under Formynder-Regjeringen. Eystein Haraldsson bliver Konge. Mægtige Lendermands-Ætter.

Efter Sigurd Slembedjakns og Magnus blindes Fald nød Riget en Tidlang Fred og Ro, medens Rigsstyrelsen var i de mægtigste Lendermænds Hænder. Disse Lendermænd, der, som det synes, mere paa Grund af deres Magt og Anseelse, end ved formeligt Valg, dannede et Slags Rigs- eller Formynder-Raad, vare først og fremst de trende kongelige Fosterfædre **Gyrd Baardsson** eller **Saada-Gyrd** i det Throndhjemske og **Aamunde Gyrdsson** i Viken; derefter **Ottar Birting** og **Agmund Svifte** i Throndhjem, **Agmund Dreng**, ældste Søn af Kyrpinga-Orm paa Stødle, i Gulathingslagen, og **Thjostulf Aalesson** i Viken. De nævnes udtrykkeligt som Kongernes egentlige Raad [1]). Aamunde og Thjostulf havde især gjort sig fortjente ved deres utrættelige og heldige Bestræbelser til Landets Forsvar i den urolige Tid; men de synes alle at have været ypperlige, fædrelandskjærlige Mænd, hvem Fred og Enighed mellem Kongerne indbyrdes, og Overholdelse af Lov og Ret indenlands, alvorlig laa paa Hjertet [2]). Derfor traf de nu ogsaa den vise Foranstaltning, at begge de unge Konger under hele deres Mindreaarighed kun havde een Hird [3]), og sandsynligviis for det meste vare tilsammen. Om ogsaa Formynderne stedse fulgte dem paa deres Rejser rundt om i Landet, siges ikke; rimeligviis have kun Fosterfædrene stedse ledsaget dem, men de øvrige opholdt sig, hver i sin Hjemstavn, for der at have Tilsyn. Denne Tid synes at have været en særdeles lykkelig Tid for Norge, hvor Folket følte sig tilfreds, og den indre Velstand og Rørelse betydeligt tiltog. Derpaa havde man de bedste Tegn i nye Kjøbstæders Opkomst. Byanlægget i **Stavanger** skriver sig rimeligviis fra denne Tid [4]); paa **Bey** eller **Bedø** i Raumsdalen rejste sig ligeledes en Kjøbstad; **Kaupang** eller Lusakaupang i indre

---

Datter Ingegerd, og havde med hende Sønnerne Haavard, Sigurd, Harald og Erik; Sturlunga Saga nævner „Erik Haakonsson fra Orknøerne, Dattersøn af Sigurd Slembe". Da nu Ingegerd, som gift paa Orknøerne, maa have været Sigurds og Audhilds Datter, men Haakon Klo dog ikke kunde være gift med Moder og Datter efter hinanden, maa nødvendigviis noget antages bortfaldet eller udeglemt i hiin Text, der bør rettes saaledes: þá fylgdi hánum Audhildr, dóttir þorleifar Moddansdóttur; Ingigerðr hét þeirra dóttir, er síðan átti Hákon klo.

[1]) Disse Mænd kaldes oftere Kongernes Raadgivere, men aller tydeligst i Inge Haraldssøns Saga Cap. 21, Morkinskinna fol. 36 a., Ágrip Cap. 52.

[2]) I Ágrip l. c. staar der udtrykkeligt, at de havde „med sine Raad drengeligen styrt Riget med Kongerne efter Landsens Love".

[3]) Dette siges udtrykkeligt paa de nys anførte Steder.

[4]) Den nævnes, som ovenfor (S. 617) anført, aller først omkring 1175.

Sogn, **Skidan** eller **Skien** i **Grenafylke** omtales, men som allerede bestaaende, noget over 40 Aar senere, og deres Oprindelse skriver sig vel derfor ogsaa fra denne Tid [1]); det samme kan, som vi snart ville see, siges om Kjøbstaden **Hamar** paa Oplandene, om den end nærmest skylder det nye Bispsæde paa dette Sted sin Opkomst.

Men et Forbud paa Omskiftning i de rolige og fredelige Forhold, som nu herskede, fik man i det 6te Aar efter Harald Gilles Død og Brødrenes Ophøjelse paa Tronen (1142), da en tredie Broder, den ovenfor nævnte **Eystein**, kom fra Skotland og fremstod med Fordring paa Deel i Regjeringen. Han var bleven hentet af tre anseede Mænd, Arne Sturla, Thorleif Brynjulfssøn og Kolbein Ruga, om hvilke man for øvrigt intet veed, med Undtagelse af at den sidste var en ung, anseet Orknøying, der var gift med en Datterdatters Datter af Jarlen Paal Thorfinnssøn, og som paa den ham tilhørende lille Ø Vigr havde ladet opføre et Steen-Kastel, hvoraf der indtil de sidste Tider saaes Spor, og som endnu bærer hans Navn [2]). De fulgte Eystein, heder det, til Landet, og droge strax nord i Throndhjem med ham, hvor Thrønderne modtoge ham godt, og strax, i Gagndagene (25—27 Mai 1142) toge ham til Konge paa Orething, saaledes at han skulde have Trediedelen af Herredømmet tillige-med sine Brødre Sigurd og Inge. Der blev, siges der udtrykkeligt, ingen Skirsler (d. e. Beviser ved Jærnbyrd eller paa anden lignende Maade) fordrede eller førte for hans Herkomst, da man troede, hvad hans Fader Harald havde sagt desangaaende [3]). Dette viser tydeligt, at Harald allerede i levende Live havde talt om ham, og at hine Mænd saaledes ej alene havde fuldkommen Visshed om, at han var til og hvor han skulde søges, men at de endog maa være dragne afsted i den bestemte Hensigt at bringe ham til Norge. Men deres Grunde hertil angives ej. Blot og bar Pietet for Kongestammen og Ønsket om at forhjelpe ethvert Medlem deraf til dets Rettigheder synes ej at kunne have været Drivefjedren; snarere

[1]) Ves eller Vedø, som Navnet ogsaa skrives, nævnes som bestaaende Kjøbstad allerede i Haakon Herdebreds Saga Cap. 26, 27, Aaret efter Kong Inges Død. Kaupang i Sogn, sandsynligviis paa Grund af sin Ubetydelighed kaldet Lusakaupang, nævnes aller først i Sverres Saga Cap. 89, omkring 1183. Skidan nævnes i Sverres Saga Cap. 91, ved 1184.

[2]) Se Orknøyingasaga Cap. 256, jvfr. Haakon Haakonssøns Saga Cap. 171. Levningerne af Kastellet paa Øen Vigr (nu Weir) kaldes af Indbyggerne endnu the Castle of Coppi Row; „Coppi“ er en Fordrejelse af „Kolbein“, ligesom man siger Coppinsey i Stedet for Kolbeinsey; Row er en Forkortning af „Ruga“. Men for øvrigt har det senere Sagn gjort ham til en mythisk Personlighed, en vældig Jette.

[3]) Fagrskinna Cap. 259, Morkinskinna, fol. 35. b.

kunde man formode at Kong Harald i sin Tid kan have ytret et Ønske om at ogsaa denne Søn maatte komme til Norge og faa Andeel i Regjeringen; dog synes heller ikke denne Grund at kunne være tilstrækkelig til at fremkalde et saa betænkeligt Skridt. Man maa saaledes formode, enten at Thrønderne, der viste sig saa beredvillige til at antage ham, have været misfornøjede med at Kongerne nu, som man maa antage efter Foreningen af deres Hird, holdt sig meest i den sydlige Deel af Landet, og at de derfor ønskede endnu en Konge, som hyppigere kunde opholde sig hos dem, eller og at hine tre Mænd ved hiint Skridt alene have tænkt paa at befordre deres egen Magt og Anseelse. Eysteins Moder Beathach fulgte ham til Norge [1]). Der blev strax sendt Bud til de tvende øvrige Konger, der opholdt sig øster i Landet, for at melde dem den vigtige Begivenhed, og erholde deres Samtykke. Dette blev heller ikke negtet — Formynderne have vel nemlig for enhver Priis villet undgaa indvortes Krig — og saaledes blev det da bestemt at Eystein fik en Trediedeel eller rettere en Fjerdedeel af Riget. Thi ved denne Lejlighed blev ogsaa Harald Gilles Søn, den sygelige Magnus, tagen til Konge, som det udtrykkeligt heder, over den fjerde Deel af Riget. Da Magnus opfostredes af den gamle mægtige Kyrpinga-Orm paa Stødle, den kongelige Formynder Agmund Drengs Fader, synes det temmelig klart, at man ved hans Ophøjelse har villet indskrænke Eysteins Deel i Riget eller Herredømmet til den mindst mulige. Thi det forstaar sig af sig selv, at hans Ophøjelse ingen Forandring kunde gjøre i Formynderregjeringens Virksomhed i og for sig selv, da han, som en Myndling af Kyrpinga-Orm, Agmund Drengs Fader, nærmest maatte staa under dennes Opsigt. Uagtet Norge saaledes havde fire Konger paa een Gang [2]), var der kun tvende Hoffer, da alene Eystein, som allerede voxen og myndig, havde en Hird for sig selv, de øvrige Brødre derimod, i det mindste Inge og Sigurd, havde Hird tilsammen; hvad Magnus angaar, da var han vel for svag og daarlig til at kunne forlade Fosterfaderens Huus, og levede derhos ogsaa kun en ganske kort Stund.

---

[1]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 14, Snorre Cap. 13. Navnet skrives i Sagaerne Bjaðok.

[2]) At alle fire vare Konger paa een Gang, i det mindste for en kort Tid, og at Magnus saaledes blev tagen til Konge ved samme Lejlighed, som Eystein fik Kongenavn, sees af Einar Skulessøns Vers, anført i Sagaerne paa nys citerede Sted. I dette Vers omtaler han alle fire Brødre samtidigt. „Eystein, siger han, giver Folket Rigdom, Sigurd forøger Skjoldgnyet, Inge lader Vaaben synge, Magnus stifter Fred mellem Mændene; ypperligere fire Brødre end disse gives ikke paa Jorden."

[3]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 21.

Noget efter Harald Gilles Død — det siges ikke med Bestemthed, naar — egtede Enkedronning Ingerid den mægtige Ottar Birting, som derved blev dragen ganske over i Stifsønnen, Kong Inges Interesser, hvilket ogsaa Kong Sigurd, da han voxede til, heller ikke undlod at bebrejde ham [1]). Ottar havde dengang allerede en Søn, ved Navn Alf Rode [2]).

Man skulde næsten formode, at Kong Inge, efter Moderens Giftermaal med Ottar Birting, ikke længer forblev hos sin højst fortjente Fosterfader, Aamunde Gyrdssøn, men kom under Ottar Birtings umiddelbare Opsigt. Thi i det mindste hører man fra denne Tid ikke længer Tale om Aamunde Gyrdssøn og den anden viktverske Formynder, Thjostulf Aalessøn. Det sandsynligste er, at Aamunde og Thjostulf døde omtrent paa den Tid, da Ottar egtede Dronning Ingerid; det er i det mindste saa godt som vist, at de begge vare døde før 1147 [3]). Thjostulf, der ifølge Sigurd Slembedjakns ovenfor anførte Yttring synes, ligesom Ottar Birting, at have været en Mand af ringe Herkomst, der ved sine egne Fortjenester, svingede sig op, var enten børnløs, eller efterlod i alle Fald ingen Søn, der spillede nogen fremragende Rolle. Aamunde Gyrdssøn havde Sønnen Gyrd, Kong Inges Fostbroder og tro Tilhænger. Ottar Birtings Egteskab med Enkedronningen og Herredømme over den unge Konge blev for Resten ikke langvarigt. En Vinter, da Hoffet opholdt sig i Nidaros [4]), og

---

[1]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 15, Snorre, Cap. 14. Da Ottar i Aaret 1139 omtales som Sigurds Formynder i Throndhjem ved Modtagelsen af Kong Inges Brev, kan han da neppe endnu være bleven gift med Ingerid. Dette skede saaledes vel nærmest omkring 1142.

[2]) At Alf ikke, som nogle have paastaaet var Ottars og Ingerids Søn, sees tydeligt nok deraf at han i saa Fald vilde have været alt for ung til at hevne sin Fader, da denne blev dræbt. Forresten er det sandsynligt at Alf var uegte fød, siden det senere udtrykkeligt heder om ham, at han efter Hevnen „tyktes langt større Mand end før".

[3]) Vi ville nemlig i det følgende se, at i det mindste i Aaret 1149, da Ragnvald Jarl blev indbuden til at komme til Norge, var Agmund Dreng Kong Inges fornemste Raadgiver eller Formynder, og der tales ikke om Aamunde eller Thjostulf, hvilke dog, om de havde levet da, vel ogsaa havde haft Magten og nødvendigviis maatte have været nævnte. Man kan vistnok, som det strax nedenfor vil vises, nævne 1147, som Tiden, inden hvilken de maa være døde, thi allerede da havde Kong Sigurd sin egen Hird, og denne Deling af Hirden fandt ej Sted, førend i det mindste de fleste af Formynderne vare døde. Men allerede af den Maade, hvorpaa Sigurds selvstændige Optræden efter Ottars Drab omtales, skulde det synes, som om han da levede for sig selv uden at have nogen Formynder hos sig.

[4]) Egentlig omtales i Sagaerne kun Sigurd, og det sandsynligste er, at denne allerede da havde en Hird for sig selv. Men da Ottar vel heller ikke havde opholdt sig i Nidaros ved Vintertide, uden at have sin Hustru, Dronning

han en Aften skulde gaa til Kirke, for at høre Aftensang, blev han aldeles uformodet overfalden bagfra og dræbt af en Mand, der stod paa Luur efter ham i Nærheden af Kirken. Overfaldet kom saa uventet, at Ottar endog, ved at høre Hvinet af Hugget, kun skal have holdt Armen og Kappen for, i den Tanke at det var en Sneebold, som en Gadedreng kastede efter ham. Hans Søn Alf Rode kom just ind paa Kirkegaarden, da han saa sin Fader falde, og Morderen skynde sig bort øster om Kirken. Han leb strax efter ham, indhentede ham ved Sanghuushjørnet, og dræbte ham øjeblikkelig. For denne raske Udførelse af Hevnen fik han megen Berømmelse, men det er et stort Spørgsmaal, om han ikke derved gjorde det vanskeligere at komme paa det rene med, hvo der egentlig var Anstifteren af Drabet. Ottars Frænder og Venner gave, neppe med urette, Kong Sigurd Skylden. Han var nemlig, som vi have seet, meget misfornøjet med, at den mægtige Ottar havde sluttet sig saa nøje til Kong Inge. Sigurd var desuden nu allerede meget udviklet for sin Alder, og havde, efter som han voxede op, givet flere Beviser paa et overmodigt og uvyrdent Sind. Kong Eystein, der paa samme Tid opholdt sig inde i Throndhjem, samlede strax ved Efterretningen om Ottars Drab Folk til sig, og begav sig ud til Byen, omgiven af en talrig Skare Bønder, der alle vare meget hidsige efter at hevne det skjendige Drab paa Ophavsmanden. Kong Sigurd afbødede den truende Fare ved Tilbud om at bevise sin Uskyldighed ved Jærnbyrd. Tilbudet blev ogsaa modtaget, sandsynligviis ved Medvirkning af Kong Eystein, hvem Ottars Drab neppe kunde være saa synderlig uvelkomment, og som maaskee endog satte sig i Spidsen for Bønderne alene i den Hensigt at formilde deres Iver [1]. Der blev sluttet Forlig, og en Dag bestemt til Bevisets Aflæggelse. Men da Forliget først var kommet istand, og Bønderne sandsynligviis havde adspredt sig, forlod Kong Sigurd Byen, og rejste syd i Landet, uden enten forinden eller senere at aflægge Beviset. Den Mistanke, der hvilede paa ham, var saaledes visselig grundet [2].

I Ottar Birtings Sted, som Kong Inges Opdrager eller Hovedformynder, traadte nu den før omtalte **Agmund Dreng** [3]) paa Stødle, Kyr-

---

Ingerid, og hendes Søn, Kong Inge, med, kunde man vel ogsaa antage at hele Hoffet var tilstede, og at Inge alene af den Grund ikke nævnes, at han endnu var umyndig, medens Sigurd derimod var ældre og videre fremme for sin Alder.

[1]) Vi finde nemlig siden Eystein stadigt som Sigurds Tilhænger mod Inge.

[2]) Inge Haraldssøns Saga, Cap. 15, Snorre Cap. 14. 15. Ottars Drab henføres vel sandsynligst til omkring 1146.

[3]) Dette fremgaar øjensynligt af det nys paaberaabte Udsagn i Orknøyinga Saga S. 258; Agmund Dreng tilligemed Broderen Erling omtales som de,

pinga-Orms ældste Søn. Hans Fader, Kong Magnus's Fosterfader, var paa denne Tid sandsynligviis død, thi han maa allerede ved Magnus's Ophøjelse paa Tronen have været en meget gammel Mand. Han havde, som ovenfor nævnt [1]), været to Gange gift, begge Gange med Døtre af de fornemste Slægter. Hans første Hustru var nemlig Ragnhild, en Datter af Skule Tostigssøn paa Rein; hans anden, der ligeledes hed Ragnhild, var Sveinke Steinarssøns Datter. Agmund Dreng var fød i hans første Egteskab. En Søn af hans andet Egteskab var **Erling**, der paa denne Tid endnu var ung og lidet anseet i Sammenligning med Agmund, men siden opnaaede desto større Magt og Anseelse. Fra den Tid, da Inge var kommen under Agmund Drengs Varetægt, synes Bergen eller i det mindste Gulathingslagen en Tidlang at have været saavel hans, som Moderen, Dronning Ingerids, fornemste Opholdssted [2]). Der tales ikke om at hun havde Børn i sit Egteskab med Ottar Birting; men derimod havde hun efter hans Død, letfærdig, som hun fra Ungdommen havde været, en Søn med en vis Ivar Sneis [3]), der fik Navnet **Orm**, ejensynligt efter Agmund Drengs Fader Kyrpinga-Orm, der maaskee just da nylig var død, eller i hvis Huus hun maaskee har født Sønnen til Verden: under alle Omstændigheder et talende Tegn paa, at saavel hun, som Kong Inge da stode under Agmund Drengs Beskyttelse. Siden egtede hun **Arne** paa **Stodreim** i Nordfjord, som derfor kaldtes Arne Kongsmaag [4]).

---

der havde meest at sige hos Kong Inge; da det imidlertid i Kongesagaerne heder, at Erling var lidet anseet saa længe Agmund levede, det vil sige i Sammenligning med ham, fremtræder Agmund følgelig som den egentlige Regent.

[1]) See ovenfor S. 456, 457. At Orm maa have været en meget gammel Mand omkring 1142, kjønnes deraf, at han kunde have været gift med en Datter af Skule Tostigssøn, der allerede var voren i det mindste i 1060, og hvis Datter neppe kan være bleven senere gift, end i 1090. Agmund Dreng var saaledes rimeligviis fød omkring 1095. Ogsaa Sveinke Steinarssøns Datter kunde, for Faderens Alders Skyld, være fød omkring 1070 og gift 1090, men hun maa dog have været yngre, thi Erling, der selv ej blev gift forend i 1155, kan neppe have været fød før 1125.

[2]) Saaledes i Orknøyingasaga l. c., ved 1150, 1151.

[3]) Denne Ivar Sneis omtales ellers ikke andensteds; i Morkinskinna kaldes han Ivar Sveinssøn, hvilket vel kun er en Skrivfejl. Af Tilnavnet skulde man fristes til at gjette paa, at han har været en Sønnesøn af hiin Lendermand Sigurd Sneis, Ragnvald Jarls Frænde, som faldt i Slaget ved Anglesey 1098. Maaskee han var en Søn af den ovenfor omtalte Salmund, Sigurds Søn.

[4]) At Stodreim er det samme som det i Diplomerne oftere under Formen Stofrheim forekommende Herresæde i Nordfjord, nu Storeim, er beviist af

Han var rimeligviis en mægtig Lendermand, i alle Fald optræder han senere som saadan; og da han ligeledes viser sig som en ivrig Tilhænger, ej alene af sin Stifsøn Kong Inge, men ogsaa efter dennes Død af Stødle-Ættens daværende Hovd, Erling Ormesøn, maa man næsten antage, at Agmund Dreng selv har bragt hans Giftermaal med Dronning Ingerid istand, eller i alle Fald virket betydeligt dertil, for derved at skaffe sig en Støtte mere mod det vikværske Parti blandt Kong Inges Tilhængere, der neppe undlod at betragte hans Indflydelse men en vis Skinsyge. I sit Egteskab med Arne havde Dronning Ingerid tre Sønner, **Inge**, **Nikolas** og **Philip** i **Herdla**, af hvilke de to sidste, især Nikolas, senere spillede en betydelig Rolle [1]). Hun havde med Arne ogsaa en Datter, ved Navn **Margrete**, der siden efter blev gift med **Bjørn Bukk**, en Søn af Agmund Drengs Heelsyster Aasa i dennes Egteskab med en vis Nikolas, der sandsynligviis ogsaa var Lendermand.

Ogsaa Kong Sigurds Formyndere, Agmund Svift og Saada-Gyrd, maa omtrent paa denne Tid have afgaaet ved Døden; maaskee endog tidligere end Ottar Birtings Drab. Thi fra denne Tid i det mindste synes begge Brødrene, Sigurd og Inge, at have haft hver sin Hird, og levet afsondret fra hinanden. Sagaerne berette nemlig udtrykkeligt, at Enigheden mellem begge Brødrene ikke vedvarede længer, end de gamle, prøvede Formyndere levede; efter deres Død skilte de sig fra hinanden og toge hver sin Hird [2]). Saada-Gyrd maa desuden paa den Tid have været en meget gammel Mand, siden han allerede i 1135 kunde have en Søn, der var Lendermand i Viken, nemlig hiin Sigurd, der opførte sig saa uhæderligt ved Vendernes Angreb paa Kongehelle, og, som der siges, ikke længe overlevede denne Skam [3]). Gyrds anden Søn Philip maa derimod

---

Munthe i Saml. til det norske Folks og Sprogs Historie I. 271. Man seer ogsaa tydeligt, at Arne med Familie hørte hjemme i Gulathingslagen.

[1]) Nikolas blev, som bekjendt, siden Biskop i Oslo, og var Kong Sverres farligste Modstander.

[2]) Se Sagaerne, hvor dette omtales, (Inge Haraldssøns Saga Cap. 21, Fagrskinna Cap. 259.) I Ágrip Cap. 52 seer det ud som om Adskillelsen ikke fandt Sted, førend ogsaa Agmund Dreng var død (1154). Men da det af det foregaaende er øjensynligt, at Agmund har overlevet de andre Formyndere, og det desuden ikke er rimeligt, at de alle døde paa een Gang, ligesom vi i alle Fald se, at Sigurd allerede i 1147, længe før Agmunds Død, havde sin egen Hird, er det klart, at Sagaernes Ord ikke kunne tages saa nøje, men at de alene skulle antyde Forskjellen mellem den Enighed, som fandt Sted mellem Brødrene, da alle Formynderne endnu levede, og det spendte Forhold, som senere opstod.

[3]) Se ovenfor S. 67. Det siges udtrykkeligt i Sagaerne, at Sigurd var Broder til Philip.

have været meget yngre, siden han kaldes Kong Sigurds Fostbroder. Til at bevirke en saadan Skilsmisse mellem Kongerne, som den her omhandlede, og dertil endog et spendt Forhold, maatte en Begivenhed, som Ottar Birtings Drab, allerede være mere end tilstrækkelig. Allerede i sit 15de Aar, (1147) finde vi saaledes Kong Sigurd dragende om paa Veitsler i Viken med sin egen Hird. Ved denne Lejlighed gav han et altfor tydeligt Beviis paa en Lidenskabelighed, der var langt over hans Alder, men som rimeligviis var næret ved daarlige Omgivelser og for en Deel havde sin Grund i hans usædvanligt tidlige legemlige Udvikling. Ved at komme gjennem en Gaard, hvor en anseet Mand ved Navn Simon Thorbergssøn boede, hørte han inde i et af Husene en Kvinde synge saa fagert, at han fik en uimodstaaelig Lyst til at lære Sangersken nærmere at kjende. Han red nærmere, tittede ind i Huset, og saa en Pige sidde ved en Kvern og male, ledsagende Arbejdet med den dejligste Sang. Strax lod han sine Mænd gjøre Holdt, bød dem at vente sig saa længe, og gik ind til Pigen, der kun var en ringe Tjenestepige paa Gaarden, og derfor neppe engang vovede at negte den unge kongelige Elsker nogen Gunst, om hans Besøg end, hvad der er lidet troligt, ej var hende kjærkomment. Han begav sig siden ud igjen til sine Mænd, og red videre; men Simon og hans Hustru Gunnhild toge sig med Omhyggelighed af Thora — saaledes hed Pigen, — som nogen Tid efter fødte en Dreng til Verden, der blev kaldet **Haakon**, og ansaaes for at være Kong Sigurds Søn; en Tro, som det heller ikke lader til, at enten han selv eller hans Mænd have medsagt. Haakon opfostredes dog fremdeles paa Simons Gaard tilsammen med hans Sønner, Agmund og Andreas [1]).

Af Lendermands-Ætterne i Norge var for øvrigt fremdeles neppe nogen mere anseet end Arnmødlinge-Ætten, skjønt dens Medlemmer i den lige nedstigende Mandslinje, paa denne Tid kun vare faa, og, som det lader, blandede sig kun lidet eller slet ikke i Dagens politiske Spørgsmaal. Giske-Grenen repræsenteredes af Skofte Agmundssøns eneste overlevende Søn, **Paal Skoftessøn**, om hvem man kun veed, at han havde en ypperlig Hustru ved Navn Ragnhild, der ved et Besøg i Bergen, som udtrykkeligt omtales, og sandsynligviis stedse, naar hun var paa længere Rejser, sejlede med megen Stads paa sit eget Langskib. Da hun efter hiint Besøg forlod Bergen, stod Kong Eystein, der just opholdt sig i Byen,

---

[1]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 18. At dette skede 1147, uagtet Sigurd da neppe endnu havde fyldt sit 15de Aar, sees deraf at Sønnen, Haakon Herdebred, ved sin Ophøjelse paa Tronen i 1157 siges at have været 10 Aar gammel. Men et Spørgsmaal bliver det vel altid, om han virkelig var Kong Sigurds Søn.

selv paa Bryggen, og lod Skalden Einar Skulesøn, som da var i hans Tjeneste, hente for paa staaende Fod at kvæde et Vers om hendes prægtige Ferd [1]). Heraf kan man danne sig den bedste Forestilling om, paa hvilken stor Fod Paal Skoftesøn levede. Han og Ragnhild havde en Søn, ved Navn **Nikolas Kuvung**, der siden blev Lendermand og Herre til Giske [2]).

Hovedet for Bjarkø-Grenen af Arnmødlinge-Ætten, **Vidkunn Jonssøn**, der endnu levede i 1139, maa vel være død kort efter; hans Søn, **Erling Vidkunnssøn**, der døde i 1183, og da efterlod en attenaarig Søn [3]), arvede hans Besiddelser og Magt. Men paa Kvindesiden vare, som vi have seet, de fleste fornemme Lendermands-Ætter i Landet beslægtede med Arnmødlingerne. Paal Skoftesøns ene Syster Thora var Moder til **Guthorm Aasulfsøn** paa Rein, der nu var Hovedet for Skule Tostigssøns højt anseede Æt [4]). Hans anden Syster Ragnhild var, som tidligere nævnt, gift med Dag Eilifsøn, og havde med ham Sønnen **Gregorius**, der i Kong Inges senere Aar blev Rigets meest formaaende Mand. Muligt, at ogsaa den før omtalte Lendermand **Batu-Orm**, Gregorius's ældre Broder, var hendes Søn; sandsynligere er det dog, at han er fød i et tidligere Ægteskab. Nærsyskendebarn af Paal Skoftesøn var **Sauda-Ulf**, en Dattersøn af Jrunn Thorbergsdatter i hendes Ægteskab med Ulf Stallare; Sauda-Ulfs Søn var den ovenfor nævnte throndhjemske Lendermand **Peter**, der, fordi han bar den femaarige Kong Sigurd paa Thinget, kaldtes **Peter Burdarsvein**. Ulf Stallares Sønnesøn, ligeledes Nærsyskendebarn af Paal Skoftesøn, var **Erlend Jonssøn**, med Tilnavnet Himalde paa Raasvold i Børgsen [5]), hvis Søn, den senere saa berømte Erkebiskop Eystein, vist-

---

[1]) Dette fortalles alene i Morkinskinna, fol. 36. a. J det Vers, Einar Skulesøn kvad om hende, heder det for Resten, at hun styrede mod „Utsteinssund". Heraf synes det, som om hun, efter at have besøgt Bergen, rejste videre sydefter, til Utstein i Rygfylke.

[2]) Nikolas Kuvung nævnes aller først som Lendermand omkring 1170, og sidste Gang i Aaret 1184; hans Søn, Paal Fliba, omtales som Barn i 1181. Nikolas er saaledes rimeligviis fød omkring 1140.

[3]) Se Sverres Saga Cap. 74.

[4]) Guthorm Aasulfsøn paa Rein er allerede ovenfor (S. 780) omtalt som en af de Lendermænd i det Throndhjemske, der efter Harald Gilles Død understøttede hans Søn Sigurd, og fik ham ophøjet paa Tronen. Ved denne Lejlighed omtales ogsaa hans Broder, Ottar Balle.

[5]) Om dette Slægtskab se nærmere ovenfor S. 453, saa vel som Slægttavlerne; jvfr. ogsaa Fagrskinna Cap. 215, Harald Haardraades Saga Cap. 55, Snorre Cap. 88. J Texten i Fornm. Sögur er ellers her ved en Fejl Peter Burdarsvein oversprungen.

nok allerede før 1150 var indtraadt i den geistlige Stand, da han før 1157 var Kong Inges Kapellan, og i dette Aar af ham udnævntes til Erkebiskop [1]).

Med den mægtige Reins-Æt, og saaledes middelbart og med Arnmødlinge-Ætten, var en anden søndmørsk Lendermands-Æt, der paa denne Tid spillede en langt mere fremragende Rolle end Arnmødlinge-Ætten, og tilderls synes at have fordunklet den, nær beslægtet. Dette var den efter Ættegaarden saakaldte **Blindheims-Æt** [2]), eller Jon Smjørbaltes Efterkommere. Hans Søn Hallkell Huuk have vi allerede omtalt som den, der bragte Harald Gille til Norge. Den Forpligtelse, hvori Harald derved kom til ham, har vel bidraget til end mere at forhøje hans Anseelse. Hallkells Syster Eldrid var gift med Guthorm paa Rein, ligesom han igjen selv var gift med Guthorms Syster Sigrid. Hans Sønner, **Simon Skaalp** og **Jon**, hvilke i det følgende hyppigt ville blive omtalte, bleve, sandsynligviis omkring 1155, gifte hver med sin Datter af Kong Harald Gille, nemlig Simon Skaalp med Maria, og Jon med Margrete: et tydeligt Tegn paa den høje Stilling, Familien nu indtog [3]). Vi ville i det følgende see, hvorledes denne Æt i politisk Henseende viste sig mere urolig, og lagde mindre Fasthed og indbyrdes Enighed for Dagen, end de fleste øvrige. Hallkell Huuk havde selv gjort Begyndelsen ved at bringe Harald Gille til Landet, og derved bevirke aldeles nye politiske Forviklinger. Under de senere Stridigheder mellem forskjellige Tronprætendenter ville vi stundom finde Ættens Medlemmer fordeelte paa begge de stridende Partier.

---

1) Se det saakaldte Anekdoton, Sp. 18.

2) Saaledes benævnes den i Haakon Haakonssøns Saga Cap. 161, med Tillæg, at den var den gjæveste eller en af de gjæveste paa Søndmøre. Her findes ellers, som ovenfor (I. 1. S. 839) nævnt, to Gaarde af dette Navn, en paa Vigerøen, og en anden paa Orenøen indenfor Borgund; efter hvilken af disse Ætten benævnes, er vanskeligt at sige; da det imidlertid er rimeligt, at sidst nævnte Gaard er den samme, som den, der omtales paa oven anførte Sted i Egil Skallagrimssøns Historie, og denne nævnes i Forbindelse med Den Had eller Hareidlandet, skulde man snarest tro, at Blindheim paa Orenøen var Ættens Hovedgaard. Det er endog heel sandsynligt, at Hallkell Huuk nedstammede i lige Linje fra hiin Fridgeir, Arinbjørn Herses Systersøn, i hvis Sted Egil Skallagrimssøn kæmpede med Berserken Ljot den blege.

3) Harald Gilles Saga Cap. 21, Snorre Cap. 22. Simon Skaalps og Marias Søn, Nikolas, nævnes allerede i 1161. De maa saaledes være blevne gifte før denne Tid. Maaskee Jon, der synes at have været yngre end Simon, blev gift senere. For Resten siges det kun udtrykkeligt om Jon, at han var en Søn af Sigrid Aasulfsdatter. Man skulde derfor næsten formode, at Simons Moder var en anden.

Guthorm paa Rein synes at have levet meget længe. Han var tre Gange gift, og havde mange Børn, ved hvis Giftermaal hans Æt forbandtes med endnu flere andre mægtige Ætter. Eldrid Jonsdatter, som nys er nævnt, var hans første Kone; en af deres Døtre var hiin Ingerid, der, som ovenfor nævnt, egtede Guthorm Austmannssøn i Jemteland. Anden Gang var han gift med en Bergljot, og havde med hende Sønnen Aasulf, der dog, uagtet han, efter Navnet at dømme, var bestemt til at arve Ættens Besiddelser og Magt, ikke senere omtales, og derfor maa være død meget ung. Tredje Gang egtede Guthorm Sigrid, der paa mødrene Side nedstammede fra Aurland-Ætten i Sogn, eftersom hun var en Datterdatter af Svein Brynjulfssøn, og saaledes Nærsyskendebarn til den forhen omtalte Lendermand Jon Peterssøn i Sogn. Hendes og Guthorms Søn var **Baard**, der siden blev Ættens Hoved, og spillede en betydelig Rolle under Kong Sverre.

Hvorledes Arnmødlinge-Ætten ligeledes gjennem Finn Jarls Datter Ingebjørg Jarle-Moder var beslægtet med Orknø-Jarlerne, er oftere nævnt, saa vel som, hvorledes Kyrpinga-Orm selv var en Dattersøn af Finn Arnessøns anden Datter Sigrid, saa at ogsaa Stødle-Ætten i det mindste paa denne Maade var nær forbunden med Arnmødlinge-Ætten, om den ikke allerede, hvad der er høist sandsynligst, ved tidligere Giftermaal stod i Forbindelse med den. Hvor vidt Stødle-Ætten var beslægtet med den i Nærheden hjemmehørende Sole-Æt, eller Erling Skjalgssøns Efterkommere, paa Jæderen, siges ingensteds, men at det forholdt sig saa, er høist sandsynligt, og antydes endog tildeels af Navnet „Erling" i Stødle-Ætten, ligesom det vel endog maa ansees rimeligst, at Stødle-Ætten, ej mindre end Sole-Ætten, nedstammede fra Hørda-Kaare. For Resten synes det som om Sole-Ætten i lige nedstigende Linje uddøde med den ovenfor nævnte Svein Knutssøn, eller Rimhildssøn. Derimod omtales nogle Dattersønner af Aslak Erlingssøn paa Sole, nemlig den forhen nævnte Haakon Pungelta, en af Sigurd Slembedjakns Tilhængere, og hans Fætter Haakon Mage, der var Lendermand og Tilhænger af Kong Sigurds Søn Haakon, og, som er merkelig derved, at den Mand, der aller først nedskrev alle disse Begivenheder, Erik Oddssøn, fornemmelig fulgte hans Beretninger [1]). Hiin Aslak Erlingssøn maa have været en Søn af den Erling, der i 1048 bekrigede England. En anden Green af Hørda-Kaares Æt, nemlig Kale Sæbjørnssøns paa Agder, var nys, som vi have seet, kommen til den største Anseelse ved Ragnvald Jarls, Kales Sønnesøns, Ophøjelse paa Orknøernes Jarlesæde. Om ham heder det udtrykkeligt, at han var Agmund Drengs og

---

[1]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 12, Snorre Cap. 13. Morkinskinna fol. 33 b.

Erling Ormssøns Frænde. At der herved ikke sigtes alene til den Omstændighed, at Ragnvald, som Søn af den orknøiske Jarledatter Gunnhild, nedstammede fra Arnmødlinge-Ætten, sees deraf, at allerede Kol, Ragnvalds Fader, kalder Kyrpinga-Orm sin Frænde [1]). Med denne Green af Hørda-Kaares Æt var igjen den mægtige sognske Æt forbunden ved Lendermanden Jon Peterssøns Giftermaal med Ragnvalds Syster Ingerid, som ovenfor omtalt.

Det er ligeledes ovenfor omhandlet, hvorledes hiin ansete Lendermand, Egil Aasketilssøn fra Aurland, der deltog i Steigar-Thores ulykkelige Opror, og sandsynligviis var hans Svigersøn, tillige synes at have været en Frænde af Sole-Ætten. En Søn af Egil, ved Navn Aaskell, levede endnu, som det synes i 1161 [2]). At Steigar-Thores Æt og Sole-Ætten, saa vel som Stødle-Ætten, vare nær forbundne, synes man næsten at maatte slutte af den Omstændighed, at Lendermanden Aslak Erlendssøn paa Hernøerne udenfor Bergen, der udtrykkelig siges at være en Dattersøn af Thore, ikke alene bærer et af Ætte-Navnene i Hørda-Kaares Slægt, men ogsaa deeltog med Ragnvald Jarl i hans Tog til Orknøerne, og, som vi i det følgende ville erfare, senere i hans Korstog, ved hvilke Lejligheder det især synes at have været nærmere eller fjernere Frænder af Hørdakaare-Ætten, som stode Ragnvald bi. For Resten tyder den Omstændighed, at Aslak var Lendermand, saa vel som at Kong Eystein Magnussøn var gift med hans Morbroder Guthorms Datter, hen paa, at Steigar-Thores Æt nu atter var kommen til Værdighed og Anseelse. Guthorm var endnu, som det udtrykkeligt berettes, i Besiddelse af den prægtige Masurbolle, Kong Harald Haardraade havde skjenket ham, da han aller først gav ham Kongenavn [3]).

En anden med Kongehuset nær beslægtet Æt, var den mægtige Steige-Æt fra Engeløen paa Haalogaland. Vi have allerede seet, hvorledes Sigurd Ranessøn paa Steig havde udmerket sig under Magnus Barfod, var bleven gift med hans Halvsyster Skjaldvar, og havde faaet Finnefærden i Forlening, den han endog beholdt efter hiin store og farlige Proces med Kong Sigurd Jorsalafarer, der omsider tog ham til Naade.

---

[1]) Se ovenfor S. 690, jvfr. Orknøyingasaga S. 162.

[2]) Ved dette Aar omtales nemlig i Haakon Herdebreds Saga Cap. 24, Snorre, Magnus Erlingssøns Saga Cap. 4, en Aaskell, der, ligesom Egil, skrives af Aurland eller Forland. Saa vel denne Steds-Angivelse som Navnet Aaskell tyder umiskjendeligt paa nært Slægtskab.

[3]) Harald Haardraades Saga Cap. 20, Snorre Cap. 24, Fagrskinna Cap. 174. Jfr. ovenfor S. 30, 31; Thorgils Snorressøn nævnes her som den, der selv havde talt med Guthorm Thoressøns Datter Gudrid, og seet Bollen saa vel som den Kappe, Harald skjenkede hans Fader. Thorgils levede, som paa hiint Sted viist, omkring 1170.

Sigurds og Skjaldvars Søn, der rimeligviis ogsaa efter Faderens Død beholdt Finnefærden, var den mægtige og meget afholdte **Nikolas Skjaldvarssøn**, som han oftest kaldtes efter sin højbyrdige Moder. Det er allerede ovenfor nævnt, at Skjaldvar var en Datter af Brynjulf Ulvalde den yngre paa Vetteland i dennes Egteskab eller Forbindelse med Magnus Barfods Moder Thora. Saaledes vare disse to mægtige Ætter, den steigste paa Haalogaland, og den vettelandske i Ranrike, paa det nøjeste forbundne med hinanden. Ved sit senere Giftermaal med Jarlen Paal Thorfinnssøns Datter Thora, kom Brynjulf ogsaa i Forbindelse med den orknøiske Jarle-Æt. En Søn af dette Egteskab var Lendermanden **Halldor Brynjulfssøn**, der levede paa den Tid, hvorom der her handles, og var gift med **Sigrid**, Dag Eilifssøns Datter. En anden Datter af Dag, Gyrid, blev, som det synes, omkring 1150 gift med Kong Inges Fostbroder Gyrd Aamundssøn.

84. Kongerne, deres Charakteer, Udseende, og Familieforhold.

Saa nøje forbundne med hinanden vare altsaa fremdeles Lendermands-Ætterne i Landet. Da Kongerne optraadte selvstændigt, eller i det mindste hver for sig — thi Kong Inge kan vel ikke nogensinde i egentlig Forstand kaldes selvstændig — sluttede bine Ætters Medlemmer sig til den ene eller den anden af Kongerne, efter som Familieforhold, lokale Interesser, eller andre personlige Omstændigheder medførte. Størst Tilhæng havde dog Kong Inge, deels fordi han var egtefød, og derfor betragtedes som højbyrdigere end Brødrene, deels fordi han, som det udtrykkeligt siges, lod Lendermændene meest raade med sig, og derfor blev meest yndet af dem [1]). Heraf skulde man formode at Eystein og Sigurd, hvad ogsaa deres ringere Herkomst gjorde rimeligt, søgte sin Støtte blandt de lavere Klasser, og at derved allerede i deres Tid Spiren vaktes til den Kamp til det Yderste mellem Lendermands-Aristokratiet og den ringere Deel af Folket, som rasede ved Aarhundredets Slutning. Man finder ligeledes, at det især var Ætterne i Gulathings-Lagen og Viken, der sluttede sig om Inge, medens derimod Ætterne i Thrøndelagen mere synes at have holdt sig til Sigurd, maaskee fra først af alene fordi han var opdragen der. Det viser sig ogsaa i det følgende, at Lendermands-Aristokratiet fornemmelig havde sin Støtte i Gulathingslagens og Vikens Ætter, medens Thrønderne derimod for det meste holdt sig til det andet Parti. Kong Inge beskrives som overmaade smuk af Ansigt, med tyndt, krøllet, guult Haar, men han var, som allerede nævnt, en Krøbling, med en Knude eller Puk-

---

[1]) Orknøyingasaga S. 258.

kel baade paa Ryggen og paa Brystet, og med en vissen Fod, saa at han vanskeligt kunde gaa alene. Han var blid og venlig mod sine Venner, gavmild paa Gods, og særdeles yndet af Almuen [1]).

Sigurd, hans Broder, blev tidlig høj og sterk; han havde lysebrunt Haar, og et ret smukt Ansigt, med Undtagelse af Munden, der var hæslig, hvorfor man ogsaa som oftest kaldte ham **Sigurd Mund**. Hans Udvortes var i det hele taget mandigt og kraftigt; han var særdeles veltalende og munter i Omgang. Men derhos var han voldsom, uvyrden, ustadig, lidenskabelig og vanskelig at stille til Rette. Han var, saa vidt vides, ikke gift, men havde allerede tidlig flere uegte Børn. Den ældste var **Haakon**, hvilken den smukke Tjenestepige Thora fødte ham i hans 15de Aar (1147), som nys er omtalt. Det heder ogsaa, at han var Fader til en Søn ved Navn **Harald**, som Kong Sigurd Jorsalafarers og Dronning Malmfrids Datter **Christina**, et overmaade letfærdigt Fruentimmer, fødte til Verden [2]). Hans øvrige Børn ville i det følgende blive omtalte. Han havde en Yndlings-Frille, Datter af en rig, men vrang og slem Mand i det nordenfjeldske, ved Navn Geirstein; saa vel denne, som hans Sønner, Hjarende og Hising, begik ustraffet mange Voldsomheder og Uretfærdigheder, trygge ved Kong Sigurds Beskyttelse [3]). Hans Moder, Thora, Guthorm Graabardes Datter, der siden blev gift med en vis **Aale Usteyn**, med hvem hun havde Sønnen **Munan** [4]), var ogsaa, som allerede nævnt, en haard og grum Kvinde, og hendes to Brødre, Einar og Andreas, synes ikke at have givet hende stort efter [5]). Det er saaledes temmelig vist,

---

[1]) Inge Haraldssøns Saga, Cap. 21, Snorre Cap. 22, Ágrip Cap. 52.

[2]) Magnus Erlingssøns Saga Cap. 26, Snorre Cap. 35, Fagrskinna Cap. 277. Denne siger ligefrem at Harald var Sigurds Søn, de øvrige kun, „at man sagde saa". At Harald maa være fød før 1155, følger deraf at Sigurd blev dræbt i Juni dette Aar, og allerede i det følgende Aar fødte Christina Magnus Erlingssøn i sit Egteskab med Erling skakke. Da det nu tillige erfares, at Erling ej kom hjem fra sit Korstog før 1155, og da han ej kan have egtet Christina førend efter Hjemkomsten, maa hun have haft hiin Søn endnu som ugift. Fagrskinna udtrykker sig derfor neppe rigtigt, naar den paa det oven anførte Sted omtaler Harald som et Barn, med mindre hans Drab skede tidligere end det i Sagaen omtales.

[3]) Morkinskinna, fol. 36 a. Ágrip, Cap. 52.

[4]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 14, Snorre Cap. 13.

[5]) Der anføres nemlig saavel hos Snorre (Inges Saga Cap. 25) som i Tillægget til Olaf den helliges Saga Cap. 261 en Legende om, hvorledes St. Olaf helbredede en Prest, hvilken Thoras Brødre grumt havde mishandlet fordi de troede at han stod i Kjærlighedsforstaaelse med deres anden Søster. Legenden anføres ogsaa i den legendariske St. Olafs Saga, Cap. 109, men uden nogen Navnangivelse. Her findes ogsaa den Afvigelse, at de siges at

at hverken Kong Sigurds Personlighed eller hans Omgivelser vare skikkede til at gjøre ham yndet af Folket.

Den tredje Broder, Eystein, var sorthaaret, mørk af Ansigtfarve, før, noget over Middelhøjde, klog og forstandig, men overhaands pengekjær og gjerrig, hvorved han skaffede sig mange Uvenner. Der tales ikke det mindste om at han havde saadanne Vanskeligheder med Sproget, som hans Fader Harald Gille, uagtet ogsaa han først kom som voxen vestenfra; ja vi erfare endog, at han som nys berettet, lod Skalden Einar Skulessøn, som han gjorde meget af, ja endog udnævnte til sin Stallare, kvæde Viser for sig, og forstod dem [1]). Man maa derfor næsten formode, at han har lært Sproget paa Syderøerne, eller har været opdragen i en norsk Familie. Han egtede Ragna, Datter af en Nikolas Maase, om hvem for øvrigt intet vides, men som rimeligviis var en anseet Lendermand.

85. Begivenheder i Skatlandene. Harald Maddadhsøn bliver Ragnvalds Medregent paa Orknøerne. Kong Gudrød paa Syderøerne.

Medens alle de nys skildrede Begivenheder foregik i Norge, og optoge Formynder-Regjeringens Medlemmer saaledes, at de en Tidlang ikke kunde skjenke Skatlandene nogen synderlig Opmerksomhed, havde en vigtig og følgerig Forandring fundet Sted paa Orknøerne. Ragnvald Jarl havde nemlig, to Aar efter at Paal Jarl var bleven bortført, maattet tage den femaarige **Harald Maddadhsøn**, Harald Jarls Dattersøn, til Medregent. De nærmere Omstændigheder derved fortælles saaledes. Den anden Vinter efter at Ragnvald havde erhvervet Herredømmet paa Øerne, var han til Julegjestebud paa sin Gaard Knarrarstad, inderst ved Skalpeid, ikke langt søndenfor Kirkevaag. Sjette Dag Juul (30te Decbr.) saa man et Skib komme søndenfra Pettlandsfjorden. Vejret var godt, og Jarlen stod med flere Mænd ude, for at betragte Skibet efter som det nærmede sig. Det lagde til Kysten og man talte ikke færre end 15 eller 16 Mænd, som stege i Land. I Spidsen for dem gik en Mand i en graa Kappe, med Haaret opstrøget under Huen, raget Hage, men langt Skjeg paa Siderne. Jarlens Mænd fandt denne Dragt noget underlig, men en af dem, Hirdpresten Rolf, sagde at han kjendte Manden, og at det

---

have hørt hjemme i Viken, medens den anden Beretning siger at de vare mægtige Mænd paa Oplandene, ja nævner endog Randsfjorden og Steder, beliggende ved den. Af denne Grund maa den foretrækkes, ligesom der heller ikke synes at være noget at indvende mod Troværdigheden af dens egentlig historiske Deel.

[1]) Se ovenfor S. 806, jvfr. Morkinskinna fol. 36. a.

var Biskop Johannes af Glasgow [1]). Strax gik Jarlen ham ærbødigt imøde, bød ham velkommen, lod ham tage Plads i sit eget Højsæde, og gjorde selv Opvartning som Skutelsvend. Han nævnte imidlertid ikke strax noget om, hvad hans egentlige Ærende var, men rejste den følgende Dag, efter at have holdt Messe om Morgenen, videre nordefter til Biskop Villjam paa Egilsø. Der forblev han et Par Dage for, som man seer, at sikre sig Villjams og andre formaaende Mænds Bistand, og begav sig derpaa, ledsaget af Villjam, Svein Asleivssøn og en Deel andre Stormænd, d. 10de Dag Juul (3die Jan. 1130) tilbage til Jarlen, for hvem han nu foredrog sit Anliggende. Han begyndte med at underrette ham om en Aftale, der skulde være sluttet mellem Svein Asleivssøn og Maddadh Jarl, at Harald, Maddadhs og Margretes Søn, skulde have Halvdelen af Øerne med Jarlsnavn, dog under Ragnvalds Formynderskab og saaledes at Ragnvald endog skulde raade, efter at Harald var bleven voxen, hvis han var af anden Mening, end han. Svein Asleivssøn bevidnede, at det forholdt sig saaledes; vi have allerede tidligere seet, hvorledes han havde fortalt en Historie om at Paal Jarl skulde have overdraget sine Rettigheder til Harald; usandsynligt er det heller ikke, at en saadan Aftale virkelig var truffen mellem Svein, Maddadh og Margrete under deres hemmelige Forhandlinger, men Svein havde dog i alle Fald ingen Ret til at disponere over Orknøernes Jarldømme; han havde desuden, som ovenfor viist, givet Ottar Jarl et lignende Løfte med Hensyn til Haralds Søn Erlend, og ingen af disse indbyrdes stridende Løfter kunde saaledes have stort at betyde. Ragnvald vovede dog ikke at afslaa de af saa mange mægtige Mænd understøttede Fordringer til Haralds Bedste, især da de fremsatte Betingelser vare bedre, end man maaskee efter Omstændighederne kunde have ventet. Der berammedes saaledes et Møde til først kommende Vaar, i Langefasten, paa Katanes, hvor Sagen nærmere skulde afgjøres, og hvor rimeligviis ej alene Ragnvald og Biskop Johannes saa vel som den unge

---

[1]) I Orknøyingasaga S. 230., hvor dette fortælles, kaldes han Jon, Biskop af Atjokle (Athole), men da der paa denne Tid kun var en eneste Biskop i Skotland af Navnet Johannes, nemlig Johannes af Glasgow (1121—1147), maa det være denne, der brugtes som Underhandler. Johannes var en fortrolig Ven af Kong David, og havde allerede tidligere, nemlig i 1125, været brugt af ham som Gesandt ved Paveboffet. Se Stubbs, Acta Pontiff. Eborr. hos Twysden, S. 1719, jvfr. Simeon af Durham og Johannes af Herham sammesteds, S. 245, 276. Da Jarlen i Athole var, som vi have seet, en nær beslægtet Frænde af Kongen, bliver det saaledes let at forstaa, hvorledes ogsaa Maddadh og Margrete kunde bruge Biskoppen som Underhandler, og derved forklares ogsaa desto bedre den store Ærbødighed, Ragnvald viste ham. Rimeligviis havde han ogsaa Fuldmagt af Kongen til at tilbyde Ragnvald Forleningen med Katanes paa Haralds Vegne.

Harald, men ogsaa dennes Forældre skulde indfinde sig. Da Ottar Jarl i Thorsaa, Margretes Morbroder og Erlend Haraldssøns Fosterfader, ved denne Lejlighed aldeles ikke nævnes, og det derhos ikke synes rimeligt, at et Møde, som det her omhandlede, der stred saaledes med hans Plejesøns og tildeels hans egne Interesser, vilde have været afholdt i hans umiddelbare Nærhed, kan man allerede heraf skjønne, at han paa den Tid ej længer var i Live. Forliget kom istand paa de opstillede Vilkaar, og bekræftedes med Ed paa begge Sider. Den femaarige Harald Maddadhssøn blev overgiven til Ragnvalds Varetægt, fulgte med ham til Orknøerne, og fik Jarlsnavn. Da denne Titel ikke tildeeltes ham af Norges Konger, og Ragnvald selv ej var berettiget til at give ham den, maa man nødvendigviis antage, at han fik den af den skotske Konge for Katanes, og saaledes ved denne Lejlighed forlenedes med dette Landskab, en Omstændighed, der maaskee bedre end nogen anden tjener til at forklare Ragnvalds Villighed til at anerkjende ham som Medregent. Thi naar Ragnvald skulde herske paa hans Vegne, vilde han derved ogsaa middelbart blive Herre over Katanes, som hidtil ikke adlød ham. I det mindste finde vi saavel Ragnvald, som Harald, efter denne Tid optrædende som Herre til Katanes, og herved kan man ogsaa bedst forklare, hvorledes Kong David omtrent samtidigt eller i de nærmeste Aar derefter kunde sende et Brev til Ragnvald Jarl og Jarlen af Katanes (Navnet angives ikke) i Fællesskab, hvori han beder dem om at tage Munkene i Dornoch paa Katanes under deres Beskyttelse [1]). Det er saaledes aldeles vist, at Ottar Jarl var afgaaen ved Døden i Tiden mellem Paal Jarls Tilfangetagelse og Forliget paa Katanes, altsaa i 1137 eller 1138. Med Harald fulgte som hans egentlige Fosterfader og Opdrager **Thorbjørn Klerk**, Dattersøn af Frakark. Thorbjørn var en klog, kjek og driftig, men dertil slem og voldsom Mand. Han egtede Ingerid, en Syster af Svein Asleivssøn, og de vare en Tidlang ypperlige Venner. Harald Jarl voxede saaledes op og naaede Ynglings-Alderen under Ragnvald Jarls Formynderskab, medens denne herskede saavel over Øerne, som i hans Navn over Katanes. Der tales ikke udtrykkeligt om, hvilken Behandling Harald nød hos Ragnvald Jarl, men alt tyder hen paa, at denne viste ham den oprigtigste Velvilje og Tillid, hvilket ogsaa var at vænte af en Mand af saa

---

[1]) Registrum de Dunfermline, 23. Tiden angives ej nøjagtigt, men maa, som det synes, nærmest henføres til de Uroligheder, som Svein Asleivssøn vakte, se nedenfor. Dornoch, der siden blev Sædet for Biskopperne i Katanes, ligger netop paa den saakaldte Ekkjalsbakke, ved Udløbet af Floden Ochiell eller Ekkjal; altsaa paa et Sted, som især var udsat ved de hyppige Fejder, som fandt Sted i hine Egne. Sandsynligviis er det endog Byen eller Havnen Dornoch, som vore Forfædre betegne med „Ekkjalsbakke".

ridderligt et Sind som Ragnvald. En lang Tid hengik nu i Fred og Ro, medens flere af Høvdingerne, fornemmelig den stridbare Svein Asleivssøn, en egte Viking, som man fordum saa dem i Hedendommens Dage, udenfor Øerne søgte de Æventyr, og den Lejlighed til at vinde Ære og Gods, som de ikke kunde finde i deres Hjem.

Sveins første Tog gjaldt Olve Rosta og Frakark, hvilke han endnu skyldte Hevn for sin Faders Drab. Han bad Ragnvald Jarl om Hjelp; denne meente vel at en gammel udlevet Kvinde, som Frakark, ikke nu længer kunde være farlig, lige saa lidet som Olve, men da Svein desuagtet blev ved sin Bøn, skaffede han ham tvende vel udrustede Skibe. Svein tog Vejen ikke lige til Sutherland, hvor Frakark og Olve boede i Hjalmundal (Helmsdale), men derimod lige syd over Murrayfjorden til Dufere (Doveran i Banf), hvorfra han siden drog ind ad Morayfjorden til Ochiell og videre op til Athole. Maddadh Jarl, der altsaa maa have begunstiget hans Plan, gav ham Vejvisere, som over uvejsomme Fjelde og Skove førte ham lige ned til Hjalmundal. Her kom han saaledes ganske uformodet, da Olve og Frakark ej ventede sig noget Angreb fra den Kant, men derimod lod holde Øje med de Skibe, der kom lige fra Orknøerne. Olve saa ham først, da han med sine Mænd kom ned ad Fjeldliden bagenfor Husene. Strax ilede han ham imøde med 60 Mand, som han havde hos sig, men blev snart overmandet og dreven tilbage til Gaarden. Det lykkedes ham selv at undkomme til Fjelds; men Svein og hans Mænd trængte ind paa Gaarden, plyndrede den, og brændte den op tilligemed Frakark og alle de øvrige, som fandtes derinde. Olve Rosta kom siden til Syderøerne, og man havde fra den Tid ingen Ulempe af ham mere paa Orknøerne. Sandsynligviis fandt hans urolige Sind Beskjeftigelse nok i de Uroligheder, som paa denne Tid fandt Sted i Syderøerne, og hvori ogsaa Svein Asleivssøn deeltog. Sveins forrige Beskytter, Holdbode paa Tyrvist, til hvem han havde taget sin Tilflugt, da han flygtede for Paal Jarls Vrede, var bleven angreben og jagen fra sin Gaard af en walisk Høvding [1]). Han sendte Bud til den nu navnkundige og mægtige Svein om Hjelp. Svein, der just opholdt sig paa sin Gaard i Dungalsbø, hvor Ragnvald havde udnævnt ham til Sysselmand, drog strax over til Orknøerne, for at anmode Ragnvald om Understøttelse til Toget. Ragnvald gav ham, som forhen, tvende fuldt udrustede Skibe, men advarede ham dog mod at stole alt for meget paa Syderøingernes Troskab. Svein ilede til Syderøerne, men fandt ikke Holdbode førend i Man, hvorhen han

---

[1]) Hans Navn angives ej, men at det enten maa have været Cadwallader, der i 1142 stred mod sin Broder Owen Gwynedd, eller en af hans Høvdinger, synes rimeligt, som det i det følgende vil sees.

havde taget sin Tilflugt. Ogsaa her havde hiin væliske Høvding anrettet store Ødelæggelser og navnligen dræbt en rig og anseet Mand, ved Navn Andreas, hvis Enke Ingerid Thorkellsdatter [1]) sad efter med meget Gods og store Landejendomme. Svein, som selv var Enkemand [2]), friede efter Holdbodes Raad til hende, og fik Tilsagn om hendes Haand paa det Vilkaar, at han skulde hevne hendes Mands Drab. Dette lovede han saa meget heller som han netop var kommen i det Ærende at bekrige Vælerne. I Forening med Holdbode herjede han Kysterne af Wales, de brændte og plyndrede hvor de kom frem, og gjorde store Ødelæggelser. Men paa Høvdingen selv fik de ikke fat. Han satte sig fast paa Øen Lunds, rimeligviis en af de smaa Øer udenfor Kysten af Wales, paa hvilken der synes at have været et Kastell; dette beleirede Svein og Holdbode en Tidlang, men kunde ikke indtage det, og vendte tilbage til Man. Svein egtede nu Ingerid, overtog Bestyrelsen af hendes Ejendomme, og agtede, som det lader til, at forblive paa Man. Men da Vaaren kom, og han opfordrede Holdbode til at udruste sig, for at de tilsammen kunde gjøre et nyt Forsøg mod deres fælles Fiende, gjorde Holdbode Vanskeligheder, og undskyldte sig med at hans Mænd vare beskjeftigede paa Handelsreiser og ved andre Sysler. Svein maatte drage ud paa egen Haand, og da han ej havde Styrke nok til at angribe den væliske Høvding, maatte han indskrænke sig til at gjøre et Vikingetog i Farvandet mellem Irland og England, hvor han blandt andet plyndrede et Fartøj, som tilhørte Munkene i Klostret paa Scilly-Øerne [3]), og tillige herjede paa Irlands Kyst. Da han om Høsten kom tilbage til Man, fik han snart høre, at Holdbode ikke var at lide paa. Han lod som om han ej gav Agt derpaa, men holdt dog omhyggelig Vagt mod ethvert Overfald. En Nat kom virkelig Holdbode med endeel Folk, for at overrumple og indebrænde Svein; men han var paa sin Post, mødte ham udenfor Gaarden, fik Naboerne kaldet til Hjelp, og drev ham med stort Folketab tilbage. Det viste sig nu, at Holdbode underhaanden havde forliget sig med den væliske Høvding, og forbundet sig med ham om at fælde Svein, thi han tog

---

[1]) Det er ikke usandsynligt, at hun, siden hun var saa anseet, var en Søster af de „Thorkellssønner", der omtales i de væliske Annaler ved 1142 samt af Ragnvald Thorkelssøn, Jarl i Dublin, der omtales 1146 (se nedenfor).

[2]) Han havde før været gift med en Ragnhild Agmundsdatter eller Ingemundsdatter, og havde med hende havt en Søn Olaf, se Orknøyinga Saga S. 328.

[3]) Dette Kloster, allerede omtalt i Olaf Tryggvesøns Historie (se ovenfor I. S. 229), var egentlig en Celle eller et Filialkloster under Tavistok Benediktinerkloster.

endog sin Tilflugt til ham i hans Kastell paa Lundy. Svein tabte imidlertid Lysten til at bo paa Man, hvor hans Liv var saa usikkert, solgte den følgende Vinter alle sine, eller rettere sin Hustrues, Ejendomme, og begav sig først til Ljodhuus (Lewis), derfra tilbage til Orknøerne, og hjem til sin Gaard paa Gaareksø. Dog indfandt han sig ikke hos Ragnvald Jarl og hilsede paa ham, som han tidligere havde plejet, naar han kom hjem fra Krigstog. Han var nemlig misfornøjet med, at den unge Harald Jarls Fosterfader, Thorbjørn Klerk, under hans Fraværelse, og, som det lod til, med Jarlens Samtykke, havde ladet to af de Mænd dræbe, der havde været Svein behjelpelige med at indebrænde hans Mormoder Frakark. Denne rimelige Grund til Sveins Misnøje angav ogsaa Thorbjørn for Jarlen, da denne undrede sig over hvad der fejlede Svein, siden han ikke lod sig see, og saa stor var Sveins Magt og Anseelse, at Jarlen selv begav sig til ham i Gaareksø, for at stifte Forlig mellem ham og Thorbjørn, da han, som han sagde, ikke for nogen Priis vilde at de skulde være uenige [1]. Forliget bragtes ogsaa denne Gang let istand, da de selv kom Jarlens Bestræbelser imøde.

Efter nogen Tids Forløb [2]) fik Svein høre at Holdbode var vendt tilbage til Syderøerne, og besluttede strax at opsøge og angribe ham, for at fuldføre sin Hevn. Jarlen hjalp ham med fem Skibe, af hvilke Thorbjørn Klerk, der ogsaa var med, styrede det ene. Holdbode flygtede, men de herjede, brændte og plyndrede hans Besiddelser saa eftertrykkeligt, at han aldrig tidere kom tilbage. Svein vilde nu have tilbragt Vintren i Syderøerne, men Thorbjørn fik drevet igjennem, at man drog hjem. Da man skred til at dele Byttet paa Sveins Gaard i Duncansby, fordrede denne, som den egentlige Høvding paa Toget, en større Part end de øvrige; Thorbjørn derimod paastod at han lige saa meget havde været Høvding, og fordrede lige Deling. Men Svein havde Overmagten, og Thorbjørn maatte føje sig efter hans Villie. Han begav sig til Ragnvald Jarl og beklagede sig over Svein. Jarlen gav ham Medhold, men forbød ham dog at yppe nogen Kiv med Svein herom, da det kun vilde lede til større Uroligheder; derimod tilbød han ham, af sit eget Gods at lægge

---

[1]) Orknøyinga Saga 232—242. Disse Begivenheder, der medtoge henved 3 Aar, synes, naar man tager Hensyn til hvad der i det følgende fortælles efter den Manske Krønike, at maatte henføres til 1142—1144.

[2]) Der staar i Orknøyinga Saga, at Forliget mellem Svein og Thorbjørn overholdtes længe siden efter. Da nu den nye Uenighed mellem ham og Thorbjørn indtraf strax efter det Tog, som her skal omtales, og da det tillige af Orknøyinga Saga synes som om Ragnvalds Rejse til Norge skede umiddelbart efter at Svein var blevet forligt med ham, maa det vel henføres til Tiden omkring 1149.

til, hvad der uretteligt var forholdt ham af Byttet. Thorbjørn takkede og modtog Tilbudet, men sagde dog, at han vilde tilføje Svein en eller anden Beskæmmelse, og dette udførte han ogsaa, idet han forskød sin Hustru Ingegerd, Sveins Syster, og sendte hende over til ham til Katanes. Derved opstod der fuldkomment Fiendskab mellem dem, og Thorbjørn undlod ikke, naar han kunde, at ophidse Jarlen imod Svein. Der manglede heller ikke Anledning til at finde Sag med ham. Under sin Fraværelse paa det sidste Syderø-Tog havde Svein sat en af sine Tilhængere, ved Navn Margad Grimsøn, til at have Opsyn med hans Gaard paa Duncansby og bestyre Sysslen. Margad havde opført sig voldsomt og overmodigt, og derved skaffet sig en Mængde Fiender, som for det meste søgte og fandt Beskyttelse hos den anseede Høvding Roald i Vik (Wick), hvis Søn Svein stod i stor Yndest hos Ragnvald, og var hans Skutelsvend. Heraf opstod der et dødeligt Fiendskab mellem Roald og Margad, der tilsidst gik saa vidt, at denne, endog efter Sveins Tilbagekomst, gjorde sig et Ærende til Vik, overfaldt Roald, og dræbte ham. Han søgte siden Beskyttelse hos Svein, der ogsaa tog sig troligt af ham, og indsluttede sig med ham i det sterke, ved Søen beliggende Kastell Lambaborg i Thrasvik (nu Freswick), hvor han indrettede sig paa at kunne udholde en langvarig Belejring, idet han med sin Besætning, der bestod af 60 Mand, skaffede sig det nødvendige Forraad af Levnetsmidler ved uden videre at plyndre Gaardene i Omegnen. Til dette Uvæsen kunde Ragnvald Jarl ikke lukke Øjnene, desuden ophidsedes han mod Svein saavel af den dræbte Roalds Søn, som af Thorbjørn Klerk og de øvrige Høvdinger, der troede sig forurettede ved Delingen af det syderøiske Bytte. Han drog med en betydelig Styrke, og ledsaget af hine Høvdinger, over til Katanes, hvor han omringede Borgen. Svein traadte frem paa Muren og spurgte Jarlen, hvad hans Ærende var. Jarlen fordrede Margad udleveret. Paa Sveins Spørgsmaal, om han i saa Fald vilde skjenke Margad Livet, svarede Jarlen at han intet bestemt Løfte vilde give, og Svein erklærede da, at han for sit Vedkommende vistnok intet heller ønskede, end at være vel forligt med Jarlen, men dog ej nennede at udlevere sin Ven og Tilhænger i hans dødelige Fienders Vold. Thorbjørn Klerk udlod sig om, hvor frekt det var af Svein at tale om sit venskabelige Sindelag mod Jarlen, strax efter at han havde herjet i hans Besiddelser. Svein bad Thorbjørn tie stille i en Sag som ikke vedkom ham, og ytrede den Frygt, der og siden gik i Opfyldelse, at han i sin Tid vilde lønne Jarlen ilde for hans Venskab. Ragnvald sagde at de ej skulde mundhugges, og lod nu Borgen indslutte saa længe, at Besætningen begyndte at lide Mangel paa Proviant. Svein, som paa den ene Side ikke vilde udlevere Margad til den visse Død, men paa den anden Side heller ikke ønskede at saa mange brave Mænd skulde lide Hungersnød

for hans og Margads Skyld, besluttede hemmeligt med denne at forlade Borgen, skjønt Besætningen erklærede at den var beredt til at forsvare sig til det yderste med ham. Om Natten lod han sig selv og Margad ved Snorer hejse ned i Søen, der gik lige ind under Borgmuren, derpaa svømmede de langs Kysten, indtil de kom forbi nogle Klipper, hvor de ubemærket kunde komme i Land. Herfra begave de sig til Sutherland, og videre til Moray og Doveran. Her fandt de et Fragtskib fra Orknø, paa hvilke de droge sydefter langs Skotlands Kyst indtil Øen May ved Indløbet til Forth-Fjorden, hvor de laa værfaste en Uge. Paa Øen stod et Augustinerkloster, for hvis Abbed [1]) Svein og hans Mænd angave sig som Gesandter fra Ragnvald Jarl til den skotske Konge. Munkene, som betvivlede Sandheden af dette Udsagn og mistænkte de Fremmede for at være Sørøvere, sendte Bud ind til Landet efter Folkehjelp; men da hine merkede dette, skyndte de sig ombord, plyndrede en heel Deel Gods fra Klostret, og sejlede ind i Fjorden, hvor Svein begav sig til Edinburgh og opsøgte Kong David, hvem han uden Forbehold berettede alt hvad der var skeet, og hvad der havde bragt ham did. David, som gjerne ønskede at faa den kjekke, dygtige og indflydelsesrige Mand i sin Tjeneste, tog vel imod ham, erstattede Klostret paa May den Skade, han havde tilføjet det, tilbød ham at lade hans Hustru hente fra Orknø, og lovede ham al ønskelig Udmerkelse, dersom han vilde tage Tjeneste hos ham. Men Svein, som synes at have haft oprigtig Hengivenhed for Ragnvald Jarl, bad kun om at Margad maatte forblive hos Kongen, men at han for øvrigt vilde anvende sin Indflydelse til at forlige ham med Jarlen. Kong David blev noget stødt herover, men da Svein forsikrede, at han i højeste Maade satte Priis paa hans Venskab, skjønt han ej kunde bekvemme sig til at modtage hans velmeente Tilbud, lovede han ham at opfylde hans Bøn, og sendte Gesandter til Ragnvald med Gaver, og den Anmodning, at han vilde slutte Forlig med Svein [2]). Jarlen havde imidlertid, som Svein forudsaa, skjenket Besætningen i Borgen Livet, da den strax efter hans Flugt overgav sig, og han fandt det højst uridderligt at ville lade dem undgjelde for hvad Svein og Margad havde gjort. Thorbjørn var dragen med en Deel Folk til Søs over Morayfjorden for at opsøge Svein, og da han ej fandt ham, havde han benyttet Lejligheden til

---

[1]) Han hed, ifølge Orknøyinga Saga, Baldvin. Han omtales for øvrigt, saavidt vides, ingensteds i de ældre skotske Kildeskrifter.

[2]) Det er ej usandsynligt, at disse Gesandter eller maaskee ogsaa Svein selv ved sin Tilbagekomst kan have medbragt det oven omtalte Brev fra David til Jarlerne Ragnvald og Harald.

at overfalde og dræbe en skotsk Jarl [1]), som for nogen Tid siden havde dræbt hans Fader, hvorefter han var vendt tilbage til Orknøerne. De skotske Gesandter fandt en venlig Modtagelse hos Ragnvald Jarl, som laante deres Ærende villigt Øre, og tilsagde Svein sin Tilgivelse. Denne indfandt sig nu selv, Jarlen skjenkede ham Fred og fuldkomment Venskab, og han vendte tilbage til sine Gaarde. En Tidlang herskede der nu Ro og Fred paa Øerne [2]).

Paa denne Tid lod Kong Inge, efter Agmund Drengs og hans Broder Erlings Raad, Ragnvald Jarl med mange Æresbevisninger indbyde til sig, for at sikre sig denne mægtige Mands Venskab og Hengivenhed, især for det Tilfælde, at der skulde opstaa nogen alvorlig Uenighed mellem ham og hans Brødre. Ragnvald, der selv var beslægtet med Kyrpinga-Orms Sønner, og som derhos længedes meget efter at gjensee Frænder og Venner, modtog strax Indbydelsen, gjorde sig rejsefærdig, og drog den følgende Vaar (1150) over til Norge. Harald Jarl, der nu var i sit 17de Aar, fulgte efter eget Ønske med ham, for at see sig om og fornøje sig. De rejste, merkeligt nok, ikke paa egne Skibe, men toge sig Fragt paa Kjøbmandsskibe, dog med et glimrende Følge, hvori imidlertid Svein Asleivsøn ej synes at have været. De kom til Bergen, hvor Inge paa denne Tid var, fandt den bedste Modtagelse, og opholdt sig der længe om Sommeren. Det staar ikke udtrykkeligt nævnt, at Ragnvald og Harald aflagde Inge Troskabsed eller at den sidste fik Jarlsnavn af ham, men man kan ikke desto mindre ansee det som sikkert, at dette skede, thi det faldt saa godt som af sig selv, og i modsat Fald vilde i det mindste Harald strengt taget ikke kunne have været berettiget til Jarldømmet paa Øerne. Det maa vel endog ansees som Hovedhensigten, hvorfor Ragnvald var indbuden og Jarlerne vare komne [3]).

Det vækker ved første Øjekast Forundring, at Svein Asleivsøn og visnok mange andre Høvdinger paa Orknøerne og Sydereerne, i denne Tid, da Christendommen dog forlængst var indført, kunde foretage slige Tog paa egen Haand, som de nys nævnte fuldstændige Vikingetog, ligesom i Hedendommens Dage, til Englands, Skotlands og Irlands Kyster. Men Omstændighederne vare netop nu særdeles gunstige og opfordrende dertil. Efter den engelske Konge Henrik den 1stes Død 1135, opstod der en langvarig Kamp om Kronen mellem hans Systersøn Stephan af Boulogne,

[1]) Denne Jarl skal ifølge Orknøyinga Saga have hedet Valthjof, men skotske Oldskrifter omtale ham ikke.

[2]) Orknøyinga Saga, S. 244—258.

[3]) Orknøyinga Saga S. 258. At Jarlernes Ankomst til Norge skede i 1150, vil i det følgende blive viist.

der valgtes af de fleste engelske Baroner, og hans Datter, Enkekejserinde Mathilde, hvilken den afdøde Konge havde søgt at sikre Tronfølgen, og som nu var gift med Godfred af Anjou. Denne Krig førtes, med faa Afbrydelser, gjennem hele Stephans Regjeringstid (indtil Novbr. 1153) under uafladelige, større eller mindre Fejder, hvori ogsaa Kong David af Skotland, Kejserinde Mathildes Morbroder, deeltog. Navnlig er her at merke det store Tog, som Kong David og hans Brodersøn Willjam, Søn af Kong Duncan i Aaret 1138 foretog ind i det nordlige England, i Spidsen for hver sin Hær-Afdeling, sammensatte af alleslags Folk, Skoter, Folk fra Galloway, Kumbrer, Northumbrer, Angler, misfornøjede Nordmanner, ja endog Tydskere; det er mere end sandsynligt, at der blandt disse forskjelligartede Masser ogsaa fandtes eventyrlystne Nordmænd fra Orknøerne, fornemmelig i den Afdeling der befaledes af Willjam, Ingebjørg Jarlemoders Sønnesøn. Willjam sejrede ved Clitheroe i Lancashire [1]), men David tabte siden Hovedslaget ved Northallerton (22 Aug. 1138), uden at hans Magt dog derved svækkedes synderligt, men tvertimod fremdeles var saa ærefrygtbydende, at Stephan ansaa det raadeligst at slutte en Fred med ham i Durham, hvorved han afstod Størstedelen af Northumberland til hans Søn, Henrik. Ved hiint store Slag var det, som vi ovenfor have berettet [2]), den titulære Biskop Rodulf af Orknøerne, der paa den gamle Erkebiskop Thorsteins Vegne opmuntrede den engelske Hær og indviede dens Standart, der har givet Slaget Navn. En enkelt Annalist vil endog vide, at den danske Konge Erik Lam, paastaaende at han var mere arveberettiget til England end Kong Stephan, i Aaret 1138 gjorde et Tog derhen med en stor Flaade og herjede Kysterne, men at Kong Stephan, der ikke vovede at binde an mod Danerne, saa længe de vare samlede, ventede indtil de havde adspredt sig for at søge Bytte, og derpaa anfaldt og lettelig overvandt flere af deres Hobe enkeltviis, saa at de øvrige med uforrettet Sag maatte vende hjem [3]). Anledning til at herje og gjøre Bytte i England var altsaa forhaanden, og det saa rigeligt som enhver Viking kunde ønske sig: man behøvede kun tilsyneladende at tage Parti med den ene eller den anden af de stridende Parter.

---

[1]) Se Johan af Herham, hos Twysden, S. 261.

[2]) Se ovenfor S. 622.

[3]) Denne Begivenhed omtales vel ikke i engelske eller danske Oldskrifter men alene i den flamske Auctarium Anselmi Gemblacensis S. 200, samt paa det derefter udskrevne Sted hos Alberich, ved 1138, (Leibnitz Udg. II.; 282). Men man tør ikke derfor benegte Fortællingens Troværdighed, især da den har Sandsynligheden for sig. Lige saa vel kunde Erik Lam i 1138, som Kong Eystein i 1153 finde paa at herje det af Borgerkrig sønderrevne England.

Skotland selv var ligeledes Scenen for voldsomme indvortes Feider. Descendenterne af den gamle Moray-Æt, der for hundrede Aar tilbage havde været saa mægtig, gjorde endnu fra Tid til anden Fordring paa Tronen. Vi have allerede seet, hvorledes Angus Mac Heth, Dattersøn af Kong Lulach, og Jarl af Moray, i Kong Davids tidligere Dage gjorde Opstand, men faldt i et Slag 1130, hvori sandsynligviis ogsaa Sigurd Slembedjakn deeltog. Kort efter fremstod en Biskop, ved Navn Vimund, den selvsamme, der i sin Tid havde været indviet til Biskop paa Man og Øerne [1]), udgav sig — maaskee med Rette — for at være Angus Jarls Søn, kaldte sig nu Mælkolm Mac Heth, og gjorde Fordring i det mindste paa Moray, maaskee endog paa den skotske Kongetrone. Han fandt Bistand hos den mægtige Sumarlide i Argyll, der endog gav ham sin Datter til Egte, og han herjede nu en Tidlang Skotlands Kyster paa det voldsomste, indtil det omsider lykkedes David at faa ham tagen til Fange, hvorefter han satte ham i Fængsel paa Roxburgh Slot (1134). Men hans Sønner toge deres Tilflugt til Sumarlide, der, som vi i det følgende ville see, efter Kong Davids Død understøttede dem eftertrykkeligt, saaledes at Vimunds eller Mælkolms Tilfangetagelse egentlig ikke skaffede David synderlig Fred fra denne Kant. Vi ville ligeledes erfare, hvorledes ogsaa Harald Jarl paa Orknøerne siden efter sluttede sig til dette Parti [2]).

Paa Vestkysten af England herskede ogsaa Feider, saa vel mellem Briterne i Wales og de nordmanniske Grændsejarler, som mellem de bri-

[1]) Se ovenfor S. 623.

[2]) Beretningerne om denne Opstand, der maa have været langt vigtigere og mere indgribende, end det af den ubetydelige Opmerksomhed, de ældre Historieskrivere skjenke den, skulde synes, og hvori navnlig Jarlerne paa Orknøerne maa antages at have taget Deel, omtales kun lejlighedsviis og ligesom i Forbigaaende, af Fordun, VIII. 2. hvor han taler om den Opstand, Mælkolm Mac Heths Sønner, understøttede af Sumarlide, gjorde mod Kong Mælkolm IV strax efter dennes Tronbestigelse 1153. Han siger vel her, at Mælkolm „udgav sig for en Søn af Angus", men han kalder ham dog stedse kun Mælkolm Mac Heth (jvfr. VIII. 59.) nævner ikke Vimund med et Ord, men siger kun tilfældigviis etsteds, (V. 51.) at en „Pseudo-episcopus" og forhenværende Munk udgav sig for en Søn af Angus af Moray, og gjorde Opstand. Orknøyingasaga, som omtaler hans Datters Giftermaal med Harald Jarl, kalder ham kun (S. 404) „Mælkolm Jarl af Moray", derimod omtales Vimund under Navnet Vermund i Chron. Norm. hos Duchêne, S. 986., som Biskop paa Man og forhenværende Munk i Savigny Kloster, men, heder det, han blev forjagen og blindet „paa Grund af sin Grusomhed"; der tales intet om hans Opstand. Det samme fortælles af Matth. Paris, hos Watts, S. 60, ved 1151. Chron. de Melrose, ved 1134, saa vel som Roger Hoveden, tale kun om „Mælkolm Mac Heth". Hans Identitet med Mælkolm Mac Heth bevidnes derimod af Villjam af Newbridge, I. 23, 24, hvorom mere nedenfor.

tiske Fyrster indbyrdes. Især fortjener en Feide at omtales, der i Aaret 1142 udbrød mellem Brødrene Owen Gwynedd i Monmouth, og hans Broder Cadwallader. Denne sidste flygtede til Irland, lejede, som der fortælles, en heel Mængde irske og skotske Tropper under en vis Ottar, og Thorkells samt Herjulfs Sønner, kom med dem tilbage til Wales, og begyndte at herje; hans Broder skyndte sig ham imøde, for at hindre hans videre Fremtrængen; men da begge Hære endelig stode lige overfor hinanden, kom det til Fred og Forlig mellem Brødrene, hvorover Irerne bleve saa-opbragte, at de bemægtigede sig Cadwallader, og holdt ham fangen, indtil han betalte dem den Sold, han var dem skyldig, med en heel Deel Kvæg, Fanger og andet Bytte. Da Owen hørte at Cadwallader var kommen paa fri Fod, angreb han Irerne, dræbte en stor Deel af dem, og fratog dem Byttet [1]. At disse saakaldte Irer og Skoter vare Nordmænd fra Dublin og Syderøerne, sees saavel af deres Navne, som af den Omstændighed, at de irske Annaler udtrykkelig fortælle, at Ottar, en Sønnesøn af Ottar, og hjemmehørende paa Syderøerne, i Aaret 1142 erhvervede Herredømmet over Dublin, saa vel som at Ragnvald Thorkellsøn, Jarl i Dublin, — aabenbart den nys nævnte „Thorkells Søn" — blev 1146 tilligemed flere Høvdinger og 200 Mand dræbt af Indbyggerne i Ostmeath [2]. Den Slutning ligger nu temmelig nær, at enten Cadwallader selv er hiin Høvding fra Bretland, med hvilken Holdbode og Svein Asleivssøn feidede, eller i det mindste at den Ustyr, hiin Høvding begik paa Man og i Syderøerne, og som Svein Asleivssøn søgte at hevne, netop stod i Forbindelse med de nys nævnte Uroligheder, saa vel i Dublin som i Wales.

Begivenhederne paa Irland selv frembøde for øvrigt ikke mindre bekvemme Anledninger for Orknøernes og Syderøernes urolige Høvdinger til at mætte deres Krigslyst og vinde Bytte. Lige fra Magnus Barfods Fald hører man ikke om andet end om blodige Stridigheder, deels mellem de irske Konger indbyrdes, deels mellem disse og Nordmændene, fornemmelig i Dublin, deels ogsaa mellem de forskjellige norske Kolonier selv. Muirkertach, der strax efter Nordmændenes Bortreise synes at have bemægtiget sig Dublin, foruroligedes stedse af sin Medbejler, Donald O'Lochlan, og følte sig, som vi have seet, ikke engang fastere paa Tronen, eller i Besiddelse af sin Erobring, end at han eller hans Høvdinger i Aaret 1114 virkelig, af Frygt for et Angreb af den norske Konge, bekvemmede sig til at udbetale dennes Gesandt, Ivar af Fljod, en betydelig

---

[1] Se de valiske Annaler. Cadwallader skal ogsaa tidligere have faaet Hjelp fra Syderøerne (forudsat at man paa den Maade kan forklare Ordet „Hedningerˮ), se Lelands Itinerarium.

[2] De fire Mestres Annaler, se nedenfor S. 825.

Sum Penge [1]), medens tillige Muirkertach selv for en Tid nedlagde Regjeringen, og hans Broder Diarmid gjorde sig til Herre i Munster. Muirkertach antog vel det følgende Aar atter Regjeringen, og fangede sin Broder, men forligede sig med ham, overdrog ham selv Regjeringen, og gik i Kloster. Diarmid døde dog allerede i 1118, Muirkertach i 1119, og hans gamle Fiende Donald O'Lochlan 1121; og nu begyndte en Periode af de vildeste Fejder og Uroligheder, i det flere af Smaafyrsterne søgte at tilvende sig Overherredømmet. Den virksomste og mægtigste af disse var Tirdelvach O'Connor, Konge i Connaugth, hvilken ogsaa tilsidst gik af med Sejren. Han bekrigede allerede, som det fortælles, i Aaret 1118 Nordmændene i Dublin, befriede en af de irske Smaakonger, som de havde taget til Fange, og tvang dem, saa vel som Indbyggerne i Leinster, til at stille ham Gisler [2]). Dette viser, at Nordmændene i Dublin imidlertid atter havde gjenvundet deres Uafhængighed. Siden, efter den unge Høvding Thorfinn Thorkelssøns pludselige Død (1124) [3]), gjorde Tirdelvach et Tog til Dublin, bemægtigede sig Staden, og satte sin egen Søn Connor [4]) til dens Konge. Denne Afhængighed var dog ikke langvarig, thi allerede i 1127 blev Connor fordreven af Nordmændene i Dublin og Indbyggerne i Leinster; Tirdelvach søgte det følgende Aar at hevne denne Opstand ved at herje Kysterne af Leinster lige til Dublin, men denne Stad synes dog ikke at være falden i hans Vold. Der omtales et blodigt Slag, som i Aaret 1133 stod mellem en irsk Underkonge og Nordmændene i Dublin, der ved denne Lejlighed, tabte en af deres Høvdinger, Ragnvald Paalssøn [5]); samme Aar plyndrede en anden Nordmand, Sigtrygg, Byen Arddrechan [6]); men i 1134, fortælles der, blev „Mac Ottar", d. e. „en Søn af Ottar", (hans egentlige Navn er ubekjendt), Ørnes (Sydersernes) Fyrste, valgt til Konge over Nordmændene i Dublin. Denne „Ottarssøn", der ikke omtales i den Manske Krønike, hvilken for det meste kun holder sig til Begivenheder paa Øen selv, men som maa have været en Fader til den oven nævnte Ottar, der 1142 blev Dublins Herre, synes neppe at kunne have været Søn af nogen anden end den omkring 1138 afdøde Ottar Jarl i Thorsaa, Frakarks Broder, hvis Frænder,

---

1) Se ovenfor S. 649.

2) De fire Mestres Annaler.

3) Dette omtales kun i Ulster-Annalerne.

4) Denne Connor O'Brian, Tirdelvachs Søn, maa ikke forvexles med den i det følgende nævnte Connor O'Brian, Diarmids Søn, hans Frænde.

5) De fire Mestres Annaler. Ragnvald kaldes her „Maormor", hvilket ej kan betegne andet end „Jarl". Men i de Manske Annaler eller vore Sagaer omtales han ej.

6) Ulster-Annalerne, ved 1133.

som vi have seet [1]), og derfor vel ogsaa han selv, havde megen Indflydelse paa Sydrøerne, og kunde, naar det gjaldt, skaffe sig Folk og Skibe derfra. Det lader til, at den sydrøiske Høvdings Ankomst betydeligt har forøget de dublinske Nordmænds Magt og sat dem istand til at udvide deres Foretagender; thi i 1137 understøttede de Kongen af Leinster og Connor O'Brian, Kongen af Munster, med 200 Skibe paa et Tog, de foretoge mod Nordmændenes egne Landsmænd i Waterford, hvilke, angrebne af en saa betydelig Magt, ogsaa bleve overvundne og maatte stille Gisler. Krigen mellem begge de norske Kolonier maa have været langvarig, thi ogsaa i 1140, heder det, overvandt Nordmændene i Dublin deres Landsmænd fra Waterford i et Slag, rimeligviis et Søslag. I det følgende Aar gjorde Connor Mac Donald, Herre til Øst-Munster, et Tog til Dublin og erkjendtes af Nordmændene for deres Konge, men strax efter erfares det, som allerede tidligere nævnt, at Ottar fra Øerne, Søn af hiin „Ottarssøn", blev Herre i Dublin, og understøttede Cadwallader af Wales. Man kunde næsten fristes til at tro, at Nordmændene selv frivillig have indkaldt Connor og erkjendt ham for deres Konge, for i ham at have en Støtte mod den mægtige Tirdelvach, medens Ottar derimod var deres egentlige Herre. Men efter at de i 1146 havde lidt det oven omtalte Nederlag, hvor Ragnvald Thorkelssøn, Jarlen i Dublin, faldt med flere Høvdinger, har formodentlig deres Vælde igjen aftaget, da vi finde, at de i 1150 atter underkastede sig Tirdelvach. En Følge af, at Tirdelvach gjorde sig til Herre til Dublin og saaledes optraadte som de sydrøiske Høvdingers Fiende, var det da vel, at da han i Aaret 1154 bekrigede en af sine farligste Fiender, Muirkertach O'Lochlan, Konge i Ulster, fik denne, rigtignok mod Betaling, Understøttelse af en Flaade fra Sydrøerne, Man, Cantire og det vestlige Skotland, og leverede Tirdelvach et blodigt Søslag. I dette blev imidlertid denne Seirherre, hvilket dog neppe vilde have kunnet skee, hvis han ikke ogsaa paa sin Side, som man maa formode, havde havt norske Hjelpetropper: dette siges dog ej udtrykkeligt [2]).

Da vi saaledes erfare, at Nordmændene fra Sydrøerne, og navnlig flere Medlemmer af en Æt, vi næsten med Sikkerhed gjenkjende som den halv norske, halv skotske, hvortil Frakark og Ottar Jarl hørte, toge en virksom Deel i de Krigsforetagender, som mellem 1140 og 1150 fandt Sted paa Irland, ja endog for en Tid tilegnede sig Herredømmet i Dublin, kan man næsten ansee det som vist, at saavel den af Svein Asleivssøn fordrevne Olve Rosta, som Harald Jarls Søn Erlend, om hvem det

---

[1]) Se ovenfor S. 740. Kong Olaf Bitling selv hørte til Svogerskabet, for saa vidt han var gift med en Datter af Haakon Jarl og Helga Moddansdatter.

[2]) De fire Mestres Annaler.

fortælles at han efter sin Fosterfader Ottar Jarls Død tilbragte sin meste Tid i Sydøerne, eller paa Vikingetog [1]), netop have været med, og vel endog spillet en betydelig Rolle ved alle disse Begivenheder [2]). Vi erfare derhos, at de norske Høvdinger paa Irland, paa Øerne og i Skotland — hvorved man ogsaa maa tænke paa Orknøerne — virkelig plejede at tage Tjeneste hos irske, væliske eller andre Fyrster i hine Egne mod en bestemt Betaling. Alt dette giver os fuldkommen Nøglen til, hvorledes det saa ofte kan hede om Svein Asleivssøn og andre urolige Høvdinger, at de laa paa Vikingetog, ja hvorledes det næsten endog forudsættes, at dette endnu, som i Hedendommens Dage, var deres regelmæssige Sysfel en Tid af Aaret. Naturlig er det at formode, at Svein Asleivssøn, der laa i Familiefejde med Frakarks Æt, der selv havde saa mange Forbindelser paa Man og Sydøerne, og som, hvad vi i det følgende ville see, endte sine Dage paa et Tog til Dublin, paa sin Side har taget lige saa virksom Deel i alt dette, og maaskee understøttet Tirdelvach eller andre Fiender af Høvdingerne i Dublin.

I Forbindelse med disse Begivenheder, og de Uroligheder, som fandt Sted paa og omkring Øen Man, staar det vistnok, at den gamle Kong Olaf Bitlings ældste Søn, Gudrød, i Aaret 1152 drog over til Kong Inge, blev vel modtagen, aflagde ham sin Lensholding og opholdt sig nogen Tid ved hans Hof [3]). Saa stor var altsaa nu Kong Inges Magt

---

[1]) Orknøyinga Saga, S. 326.

[2]) Vi ville i det følgende see, hvorledes der ved 1154 omtales en mægtig Mand paa Man, ved Navn Thorfinn Ottarssøn. At han hørte til samme Ottar-Familie, synes sikkert, maaskee var han derhos beslægtet med de ovenfor omtalte, saakaldte Thorkelssønner; i det mindste have vi ovenfor seet Høvdingen Thorfinn Thorkelssøn omtale.

[3]) Dette henføres sædvanligviis til 1142, fordi det i Haandskriftet af den Manske Krønike omtales derunder. Men dette Haandskrift er, som allerede ovenfor paapeget, meget skjødesløst i Aarstals-Angivelser, og at der her virkelig skal læses 1152, er indlysende. Thi under det foregivne Aar 1142 omtales Gudrøds Rejse til Norge, og derefter i samme Aar (eodem anno) Haralds Sønners Ankomst til Man. Uden nogen Angivelse af nyt Aar fortælles nu de nærmere Omstændigheder ved Kong Olafs Drab, men derpaa opstilles Aaret 1143, og hertil henføres St. Bernhards Død i Clairvaux, Kong Davids Død og Malkolms Tronbestigelse, og endelig, med udtrykkelig Tilføjelse af „samme Aar" (ipso anno) Kong Olafs Drab d. 29de Juni, samt endelig, om Høsten (proximo autumno) Gudrøds Tilbagekomst fra Norge. Da nu, som bekjendt, St. Bernhard og Kong David døde i 1153; da det ej er rimeligt, at enten Gudrød skulde have opholdt sig i 11 Aar (1142—1153) ved Kong Inges Hof, eller at Haralds Sønner skulde have underhandlet i 11 Aar med Olaf; og da det endelig ikke er mindre sandsynligt, at 1142 er skrevet fejlagtigt for 1152, end 1143 for 1153 (hvilket som man seer, er aabenbart), saa bliver følgelig 1152 at opføre som det Aar, da Gudrød rejste

og Anseelse over alle Slaklandene, hvis Herrer ellers stræbede nok efter Uafhængighed, at saavel Sydereernes Konger, som Orknøernes Jarler villigen erkjendte hans Højhed, uagtet han ikke nogensinde ved sin Vaabenmagt havde indjaget dem Skræk. Hertil har imidlertid vel ogsaa den Omstændighed væsentligt bidraget, at England og Skotland nu vare saaledes optagne ved sine egne Anliggender, at der ingen synderlig Hjelp derfra var at vente mod Medbejlere om Herredømmet, men man var alene henviist paa Moderlandet selv, naar det gjaldt at erholde Bistand, og havde paa den anden Side alt at frygte af dets Kongers Vrede. Ligesom det for Ragnvald og Harald Jarl gjaldt at sikre sig mod Erlend Haraldsøns eller andre Prætendenters Fordringer, saaledes truedes Kong Olaf Bitling af sin for lang Tid siden af Kong Lagmand mishandlede Broder Haralds trende Sønner, der havde været opdragne i Dublin. Gudrød havde maaskee endog faaet Nys om at Haralds Sønner forberedede et Tog til Man, og dette har i saa Fald fremskyndet hans Rejse til Norge, for at sikre sig Kong Inges Gunst. Thi endnu samme Aar, som han var afrejst, samlede Haralds Sønner en betydelig Skare, især af Folk, som Kong Olaf tidligere havde jaget i Landflygtighed, kom til Man og fordrede Halvdelen af Riget. Kongen, som ej synes at have været forberedt paa deres Ankomst, og derfor ej kunde møde dem med væbnet Haand, svarede at han skulde overtænke Sagen, og anmodede dem om at indfinde sig til et Thing ved Søhavnen Ramsø først kommende 29de Juni, hvor Sagen skulde blive forhandlet, og hvor de skulde faa endelig Besked. Maaskee bestemte han en saa lang Termin, fordi han haabede, at hans Søn Gudrød imidlertid skulde komme med Hjelp fra Norge. Men hans Brodersønner oplagde imidlertid, maaskee af samme Grund, Raad om at tage ham af Dage. Da Thingdagen kom, indfandt de sig efter Aftale. Kongen tog med sine Mænd Plads paa den ene Side, de andre lige overfor med Undtagelse af den mellemste af Brødrene, Ragnvald, der skulde

til Norge og hyldede Inge. Der siges rigtignok tidligere, i 1102, (egentlig 1103) hvor Olafs Tronbestigelse omtales, at han regjerede i 40 Aar, men at denne Angivelse ligeledes er fejlagtig, sees deraf at Krønikeskriveren siden efter udtrykkelig lader ham dræbes samme Aar som Kong Davids, og St. Bernhards Død, altsaa 1153. Det eneste Aarstal, hvorom der kunde være Spørgsmaal, er Aaret for Gudrøds Tilbagekomst, thi hans Død sættes siden til 1187, d. 10de Novbr., medens derimod hans Tronbestigelse, hvor denne omtales, henføres til 1144 (hvortil man og skal lægge ti), og hans Regjeringstid angives til 33 Aar. Muligt, at han virkelig ikke kom tilbage førend i 1154, og at „proximo autumno", der omtales i 1155, skal forstaaes om dette Aar. — Det maa forøvrigt merkes, at i det Aftryk af den Manske Krønike, der er leveret i Langebeks Scriptores, 3die Deel, mangler det meste af, hvad der i Hdskr. opføres under 1148 (d. e. 1158).

udføre Drabet, og derfor stillede sig til Siden, idet han gav sig i Tale med en af Høvdingerne. Kongen kaldte ham til sig: han vendte sig imod ham, ligesom for at hilse ham, men hævede i det samme Øxen, og skilte med et Hug Kongens Hoved fra Kroppen (1153). Det synes som om alle de Tilstedeværende bleve saaledes slagne med Skræk herover, at de ikke vovede at foretage det mindste for at hevne Kongens Drab, men strax underkastede sig Brødrene, thi disse, heder det, deelte nu Landet mellem sig, og gjorde endog kort efter et Tog til Galloway for at erobre dette Landskab [1]). Men Galloway-Folkene forsvarede deres Kyst saa godt, at Angriberne maatte vende tilbage med uforrettet Sag, og det gavnede dem lidet, at de siden gave deres Harme Luft ved at dræbe eller forjage alle de Folk fra Galloway, der fandtes paa Man. Kort efter kom Gudrød fra Norge med fem Skibe, og anløb først Orknøerne; ved Efterretningen herom bleve alle Høvdingerne paa Man særdeles glade, forsamlede sig til et Møde, og udvalgte ham eenstemmigt til deres Konge. Da nu Gudrød ankom til Man, vandt han, som det lader, en let Sejr over Brødrene, eller traf dem maaskee allerede overvundne og fangne, thi han fik dem alle tre i sin Vold, og lod den ene dræbe, og de to andre blinde. Gudrød herskede siden, skjønt under mange Uroligheder, i over i 33 Aar. Vi ville i det Følgende erfare, hvor slet han lønnede Kong Inge for hans venlige Modtagelse og Bistand.

86. Ragnvald Jarls Korstog.

Medens Jarlerne Ragnvald og Harald opholdt sig i Norge, kom en anseet Lendermand, ved Navn **Eindride unge** [2]), om Sommeren (1150) tilbage fra Constantinopel, hvor han længe havde staaet i Kejserens Tjeneste blandt Væringerne. Han kunde fortælle mangt og meget derfra, og man havde stor Fornøjelse af at spørge ham ud og høre Besked om Forhold og Tildragelser i Udlandet. Hvad han nu fornemmelig kunde berette, var, foruden endeel Sagn om Væringerne og deres Bedrifter, hvorom nedenfor, sandsynligviis om det store Korstog, som Kong Konrad III i Tydskland og Ludvig VII i Frankrig, tilligemed mange andre Fyrster og Herrer, opmuntrede dertil ved den hellige Bernhards henrivende Veltalenhed, nys havde foretaget (1147—1148). Navnlig dvælede han vel ved de mange merkelige Optrin, som fandt Sted ved den tydske og den franske Korshærs Gjennemmarsch i og forbi Constantinopel, hvortil han selv

[1]) Olaf var nemlig besvogret med Herrerne af Galloway, se ovenfor.

[2]) Han nævnes ikke tidligere, uagtet han siden spillede en saa betydelig Rolle i Norges Historie. Han synes at have hørt hjemme i Nærheden af Bergen.

upaatvivlelig havde været et Øjevidne. Blandt dem, der ofte underholdt sig med Eindride, og fornøjede sig ved at høre hans Fortællinger, var Ragnvald Jarl. Ved en saadan Tale ytrede Eindride engang sin Forundring over at Jarlen ikke selv gjorde et Tog til det hellige Land, men kun nøjede sig med at høre Beretninger derfra. For en saa ypperlig og talentfuld Mand som Jarlen, sagde han, passede just et saadant Tog; thi hvor han kom, vilde han nyde stor Anseelse blandt Konger og Fyrster. Mange af de Tilstedeværende sandede Eindrides Ord, og opfordrede Jarlen til at gjøre Toget; blandt disse var ogsaa Erling Ormsøn, der sagde at han selv vilde drage med, hvis Jarlen satte sig i Spidsen. Denne gav omsider efter for alle disse Overtalelser, og da det blev bekjendt, at han og Erling havde taget Korset, fulgte flere gjæve Mænd deres Exempel, navnlig Jon Peterssøn, Ragnvalds Svoger, Aslak Erlendssøn, Guthorm Møl, og en vis Kol af Halland [1]). Som allerede ovenfor nævnt, synes det især at have været Medlemmer af Hørdakaare-Ætten, der forenede sig om Toget. Ragnvald Jarl bestemte en Tid af to Aar til Forberedelser, thi saa længe vilde han sidde hjemme i sit Rige. Jarlen skulde være den egentlige Anfører, men Eindride unge, paa Grund af sin større Erfaring og Berejsthed, blive med som Vejviser. Det aftaltes til Forebyggelse af Misundelse og Splid, at ingen af Deeltagerne, uden Jarlen selv, maatte have et større Skib end paa 30 Rum, eller et smykket Drageskib; det Skib, hvorpaa Jarlen skulde drage i Korstog, skulde hans Svoger Jon Fot lade bygge for ham, og i alle Dele udstyre det saa godt som muligt.

Om Høsten vendte Jarlen tilbage til Orknøerne. Kong Inge gav ham til Hjemrejsen to Langskibe, af hvilke han strax igjen forærede Harald Jarl det ene; de vare temmelig smaa, meest skikkede til Roning, men udmerket smukke og hurtige. Ogsaa af sine Venner fik han store Gaver. Jarlerne forlode Norge en Tirsdags Aften, og havde god Vind om Natten, men om Onsdagen kom der en heftig Storm, saa at de skiltes fra hinanden, og mod Aftenen, da Mørket faldt paa, ikke vidste hvor de vare, førend de med eet saa sig omringede af Brændinger paa alle Kanter, og maatte søge sin Frelse ved at sætte lige paa Land. Det var Hjaltlands Klippekyst, de havde før sig. Begge Skibene forliste med meget Gods, men Folkene reddede sig, og Jarlen selv viste sig ej alene rask og uforfærdet, men endog saa munter, at han kvad Vers næsten ved hvert Ord, han talte. Hjaltlændingerne modtoge ham venligt og ytrede deres Glæde over at han var sluppen saa godt fra den Livsfare, hvori han havde været. Han opholdt sig temmelig længe paa Hjaltland, og begav sig

[1]) Her menes sandsynligviis Hadeland. For øvrigt er det ikke sikkert, om man ej i Stedet for „Guthorm Møl, Koll af Halland" skal læse „Guthorm Mykjekoll af Halland", se Orkneyinga Saga S. 276, Varianten.

først sternhaslige syd til Orknøerne. Han gjorde nu et stort Julegjestebud, hvortil han indbød Biskop Billjam og de forvemste Mænd paa Øerne. Her bekjendtgjorde han sin Beslutning, at gjøre et Korstog til det hellige Land, og anmodede Biskoppen om at være med, fordi han havde studeret i Paris, og derfor kunde gjøre god Nytte som Tolk. Biskoppen lovede det. Flere anseede Mænd paa Orknøerne toge nu ogsaa Korset.

Da de to Aar vare omme, rejste Ragnvald tidligt om Vaaren (1152) øster til Norge for at see, hvorledes det gik med Lendermændenes Udrustninger. I Bergen traf han allerede sin Svoger Jon Fot og Erling Ormsøn saa vel som Aslak, og Guthorm kom strax efter. Da ankom ogsaa det Skib, Jon Fot havde ladet bygge til Jarlen; det var omhyggeligt arbejdet og herligt at see til; navnlig vare alle Forstavnspladerne og Fløjene forgyldte. Eindride kom idelig til Byen om Sommeren, og sagde hver Gang, at han i næste Uge skulde være færdig, men saaledes gik det fra Uge til Uge; Jarlens Mænd knurrede over at de maatte vente saa længe, og flere meente at man ej burde bie længer paa ham, da hans Nærværelse vist ikke var saa uomgængelig nødvendig. Endelig meldte Eindride at han var færdig, og Jarlen gav da Befaling til at afsejle med første gunstige Vind. Da de lagde ud fra Byen, blæste det kun svagt, og Jarlens Skib, der behøvede sterk Vind, gik derfor kun langsomt, saa at de andre Høvdinger firede paa Sejlene for ej at sejle fra ham. Men da de kom ud om Øerne, tiltog Vinden, og da gik Jarlens Skib med sterk Fart for fulde Sejl, medens man paa de andre Skibe maatte tage Rev ind. De saa nu at to store Skibe, kom sejlende efter; disse Skibe gik saa hurtigt, at de ej alene indhentede de øvrige, men endog sejlede dem forbi. Det ene af dem var et prægtigt Drageskib, med forgyldt Hoved og Halekrog, og prydet med Guld og glimrende Farver hele Vejen over Vandgangen. Jarlsmændene skjønnede strax, at disse Skibe tilhørte Eindride, og klagede over at han ikke havde holdt sig Aftalen efterrettelig, ifølge hvilken ingen skulde have udsmykket Skib uden Jarlen. Jarlen svarede at det var tydeligt nok at see, at Eindride var alt for overmodig til at ville underordne sig ham eller nogen anden, men meente at det torde være uvist nok, om Lykken endnu vilde følge ham, eller om den allerede var kommen ham i Forkjøbet; selv vilde han i det mindste ikke efterligne hans Fremfusenhed. Snart fik man Anledning til at sande Jarlens Ord, thi Eindride, der sejlede saa overmodigt i Forvejen, forliste med det prægtige Skib paa Hjaltlands Kyst, saa at det aldeles ødelagdes med meget Gods. Han slap dog selv derfra med Livet, saa vel som med det mindre Skib. Jarlen og de øvrige sejlede derimod forsigtigt frem i Samflode, og kom i god Behold til Orknøerne. Her besluttede man, siden det nu allerede var ledet saa langt ud paa Aaret, at tilbringe Vintren. Nogle sad der

paa sin egen Bekostning, andre hos Bønderne, atter andre hos Jarlen. Men der forefaldt mange Uroligheder, som det letteligt kunde skee, hvor saa mange forskjellige, tildeels overmodige og tøjlesløse Folk vare samlede. Især opstod der Trætte mellem Orknøingerne og Nordmændene om Kjøb og Elskovs-Handeler, og Jarlen havde den største Nød med at forlige dem og nogenledes holde den gode Forstaaelse vedlige. Eindride forblev paa Hjaltland om Vintren, men sendte strax Mænd til Norge for at bestille ham et nyt Østerfarer-Skib. En af hans Følge, Arne Spydelegg, en overmodig og voldsom Mand, ligesom han selv, tog sit Ophold paa Orknøerne, selv tiende. Han kjøbte Malt og Slagt paa Kredit af en af Svein Asleivssøns Landbønder, men da denne skulde kræve Pengene, gjorde han Vanskeligheder ved at betale; da han kom anden Gang, svarede han ham grovt, gav ham endog et Ørhammerslag, og bad ham haanligt henvende sig til Kæmpen Svein, som han saa ofte førte i Munden, om at skaffe ham Ret. Bonden henvendte sig virkelig til Svein; denne vilde ej give noget bestemt Løfte; men en Dag om Vaaren (1153), da han rejste om for at opkræve Landskyld, og kom til den Ø hvor Arne opholdt sig, gik han ind i Huset, hvor denne endnu laa i sin Seng, fordrede i hans Mænds Nærværelse, at han skulde betale Bonden, hvad han skyldte ham, og da Arne endnu gjorde Udflugter, sagde han, at han ikke vilde vente længer, og satte Øxen i Hovedet paa ham, saa at den stod fast lige til Øxehamren. Han løb derpaa, forfulgt af Arnes Kammerater, ned til sin Baad; nær var han bleven indhentet, men frelste sig ved at slaa den nærmeste af sine Forfølgere i Ansigtet og Øjnene med en leret Tang-Kvast, som han greb paa Strandbredden. Siden meldte han Jarlen hvad der var skeet, og bad denne mægle Forlig i Anledning af Drabet. Jarlen føjede ham strax, fik Arnes Kammerater overtalte til at tage imod Bøder, og betalte dem selv, ligesom han ogsaa af sit eget Gods udredede Bøder for mangen Ufyr, Nordmændene og Orknøingerne om Vintren havde begaaet. Tidligt om Vaaren sammenkaldte han et Thing paa Røssø, hvor alle Høvdinger kom sammen. Her kundgjorde han nu offentligt sin Bestemmelse, samme Aar at ville tiltræde et Jerusalems-Tog. Regjeringen under sin Fraværelse overdrog han sin Frænde og Medjarl **Harald Maddadhssøn**, som da var henimod tyve Aar gammel, stor og sterk, ikke smuk af Udvortes, men særdeles forstandig, og efter alles Dom vel skikket til at være Høvding. Han bad sine Venner at være ham lydige og staa ham bi i alt, hvortil han behøvede deres Hjelp, indtil han selv kom tilbage igjen. Dette viser, hvilket godt Forhold der nu var mellem Ragnvald og Harald, og hvilken ubetinget Tillid han havde til ham [1]).

---

[1]) Orknøyinga Saga S. 158—276. At Ragnvalds Jarls Afrejse fandt Sted

Ud paa Sommeren (1153) tiltraadte Ragnvald endelig Toget. Han havde længe maattet vente paa Eindride unge, indtil denne fik sit nye Skib fra Norge. Flaaden udgjorde i alt femten store Skibe. Hvis man, som sædvanligt, kan regne en Besætning af mindst 120 Mand paa hvert

i 1153, og hans Besøg i Norge følgelig i 1150, er tydeligt af følgende. Harald Jarl siges i Aaret 1136 at være tre Vintre gammel (Orknøyinga Saga S. 220, jvfr. ovenfor S. 751); det heder siden (S. 418), at han var fem Vintre gammel, da han fik Jarlsnavn, altsaa 1138, at han var 20 Vintre Jarl samtidigt med Ragnvald, altsaa til 1158, og at han efter dennes Drab, var 48 Aar Jarl, altsaa til 1206, samt at han døde i Kong Inge Baardssøns andet Regjeringsaar. Dette Aar løb fra Sommeren 1205—1206, og at Harald virkelig døde i 1206, sees saa vel af de islandske Annaler, som af Kongesagaerne og af Chron. de Melrose. Haralds Fødselsaar er saaledes 1133, Sommeren eller Høsten, og naar han var nær ved 20 Aar, da Ragnvald overdrog ham Regjeringen før sin Udfart, maa dette saaledes have skeet i 1153. Da det imidlertid tidligere (S. 258) heder, at Harald var 19 Aar gammel, da han, tre Aar før Ragnvalds Udfart, fulgte med ham til Norge, kunde en og anden maaskee antage denne Angivelse for rigtigere end hiin, og saaledes henføre Besøget i Norge til 1152, og følgelig Afrejsen til 1155. At dette dog ikke forholder sig saa, men at hiin Angivelse er fejlagtig, og rimeligviis alene grunder sig paa en Skrivfejl (xix. eller xviv. f. xvj.), er aabenbart. Betegne vi det Aar, han og Ragnvald droge til Norge, med A, det følgende med B, og saa fremdeles, falder Ragnvalds andet Besøg til Norge, efter at to Vintre (A—B og B—C) vare omme, i Aaret C; derpaa tilbragtes endnu en Vinter paa Orknø, og Afrejsen skede i D. Den næste Vinter (D—E) tilbragtes, som det vil sees, i Spanien; i Aaret E kom han til Palæstina; St. Laurents-Dag (10 Aug.) var han ved Jordan, kom om Høsten til Constantinopel, tilbragte Vintren (E—F) der, vendte først i Aaret F tilbage til Norge, og kom endelig lidt før Juul hjem til Orknø. Det siges udtrykkeligt, at Eindride unge kom tilbage til Norge „nogle Vintre" senere end Ragnvald, og han sluttede sig til Kong Eystein (Sigurd nævnes ej), og efter Eysteins Død til Haakon Herdebred. Da nu, som det vil sees, Eystein blev dræbt i August 1157, og Eindride altsaa før denne Tid maa være kommen hjem, kan man ej regne hine Vintre færre end i det mindste to; og Aaret F, hvori Ragnvald kom hjem, bliver følgelig i det aller seneste 1155. Man kunde snarere, end at henskyde det til 1155, fristes til at sætte det endnu tidligere, hvis ikke Angivelsen, at Harald i Aaret D, da Afrejsen skede, var nær ved sit 20de Aar, stred derimod. Ogsaa andre Angivelser gjøre det nødvendigt at antage D for 1153, og F for 1155. Samme Aar, Ragnvald var rejst, altsaa i D, gjorde Kong Eystein sit Tog til Skotland; derpaa, heder det, fik hans Frænde Erlend Jarlsnavn af Kong Mælkolm, hvis Tronbestigelse, saa vel som hans Faders Død, kort i Forvejen løseligt angives som skeet „paa den Tid"; dernæst fortælles om en Vinter (D—E), en følgende Vinter (E—F) og endelig om Sommeren F, hvor Ragnvald kommer tilbage. Da nu Mælkolm ej blev Konge førend i Mai 1153, kan Erlend heller ikke tidligere have faaet Jarlsnavn af ham. Senere kan det heller ikke have skeet, da i saa Fald Aaret F ligeledes vilde falde senere end 1155, hvilket, som ovenfor viist, ej gaar an. Følgelig bliver Aaret D, eller Udfarts-Aaret, 1153, og herefter

Skib, giver dette et Antal af 1800 i det ringeste, men siden det udtrykkeligt siges at Skibene vare store, have vel de fleste af dem rummet langt flere Folk, og man kan saaledes vistnok med et rundt Tal regne Folkeantallet til 2000: ingen betydelig Styrke, men dog nok til at Ragnvald i Spidsen for den kunde optræde med større Anseelse end nogen Privatmand. Som Skibsbefalingsmænd nævnes, foruden Ragnvald selv, følgende: Erling Ormssøn, Biskop Villjam, Aslak Erlendssøn, Guthorm Mel, Koll, Magnus Haavardssøn, en Søn af Haavard Gunnessøn, Jarlerne Haakons og Magnus's Ven og Frænde, Svein Roaldssøn fra Katanes, Jarlens Skutelsvend, Eindride unge, o. fl. Blandt merkelige Mænd, som vare med, nævnes Skaldene Arnmod og Odd, begge fra Hjaltland [1]), og Sigmund Angel, Jarlens Stifsøn. Toget gik langs Skotlands og Englands Kyster, og derfra over til Frankrige, hvor de lagde ind til den befæstede Søhavn „Verbon" eller „Nervocn" [2]). Her havde der nylig hersket en Jarl eller Lensherre, som i vore Sagaer kaldes Geirbjørn eller Germanus, og som havde efterladt sig en ung og smuk Datter ved Navn Ermengard; hun var nu sin Faders eneste Arving, og bestyrede hans Len med sine Venners og Frænders Hjelp. De raadede hende til at gjøre et prægtigt Gilde for Ragnvald Jarl, og indbyde ham til sig med saa mange Mænd, han selv vilde. Ragnvald modtog taknemmeligt Indbydelsen, og indfandt sig til Gildet med et Udvalg af sine ypperste Mænd. Modtagelsen og Bevertningen var ypperlig, men det synes som om Ermengard ikke i Førstningen selv var tilstede; dette skede først en af de paafølgende Dage, da hun kom ind i Hallen, ledsaget af mange Damer, prægtigt klædt, med Guldlad om Panden, sit gule og silkebløde Haar hængende ned paa unge Pigers Viis, og med et Guldbæger i Haanden, hvori hun skjenkede Viin til Jarlen, og tildrak ham Velkomstskaalen, medens hendes Piger dandsede for dem. Jarlen tog hendes Haand tilligemed Bægeret, fik hende til at sidde hos sig, og kvad et Vers til hendes Ære. Han forblev temmelig længe der, og det fortælles, at Indbyggerne af Staden ytrede Ønsket om at han vilde egte Ermengard og nedsætte sig hos dem, hvortil Jarlen skal have svaret, at han først vilde fuldføre sit Tog; siden efter vilde han maaskee komme tilbage og nærmere bestemme sig. Ogsaa Ermengard on-

maa de øvrige Aar-Angivelser rettes. Vistnok henføre Annalerne Ragnvalds Udreise og Kong Eysteins Tog til 1151, men dette strider aabenbart mod Orknøyinga Sagas udtrykkelige Ord; og navnlig maatte Erlend da have faaet Jarlsnavn af Kong David, ej af Malkolm.

[1]) Der fortælles temmelig meget om dem, og Vers anføres af dem i Orknøyingasaga S. 266, ogsaa anføres siden flere af deres Vers, som de digtede paa Toget.

[2]) Dette Navn er vistnok forbrejet i Sagaerne, og Stedets Beliggenhed kan derfor ej paavises. Men det maa have været etsteds paa Frankriges Nordkyst.

stede, at han først skulde besøge det hellige Land [1]). De droge derfor videre, passerede Thrasnes — saaledes kaldte vore Forfædre sandsynligviis den nordvestligste Spidse af Frankrige [2]) — under megen Gammen og Lystighed, og kom den 20de December til Gallicien. Her var det deres Hensigt at tilbringe Julen, men det gik dem, som tidligere Sigurd Jorsalafarer og hans Mænd paa samme Sted, at der opstod Vanskeligheder ved Spørgsmaalet om deres Forsyning, da Landet var saa lidet frugtbart, og Forraadene saa ubetydelige [3]). Indbyggerne tilbøde imidlertid at sætte dem Torv, som det kaldtes, eller fremskaffe de Levnetsmidler, de trængte til at kjøbe, lige indtil Fasten, paa den Betingelse, som vel ej blev udtrykkeligt udtalt, men dog tydeligt nok betegnet og forstaaet, at de Fremmede skulde hjelpe dem til at skille dem af med en udenlandsk Høvding, ved Navn Godfred [4]), der var i Besiddelse af Stadens Kastel, og benyttede sig heraf til at undertrykke og udsuge dem paa alle mulige Maader. Det Bytte, der gjordes i Kastellet, skulde tilhøre Nordmændene. Da Ragnvald forelagde sine Mænd dette Vilkaar, erklærede de fleste sig tilfreds dermed, i Haab om det rige Bytte, og saaledes gav man da Indbyggerne Tilsagn derom Da Julen kom, sammenkaldte Jarlen sine Mænd og sagde, at man nu ikke længer kunde udsætte med Opfyldelsen af Løftet, især da det var tydeligt at see, at Indbyggerne begyndte at blive mindre ivrige i at skaffe Levnetsmidler til Veje. Han bad de tilstedeværende finde paa et godt Raad, og Erling Ormssøn foreslog, at enhver af Nordmændene skulde gaa til Skoven, hente trende Knipper Ved, og dynge dem op omkring Kastellet, indtil dette overalt var omgivet af Vedhobe; paa disse skulde man stikke Ild, og ved den sterke Hede vilde da rimeligviis Kalken i Muren give sig, saa at denne paa mange Steder vilde styrte ned. Man fulgte Erlings Raad, uden at der ytres noget om at Besætningen i Kastellet enten har formaaet, eller forsøgt paa at hindre det. Men Biskoppen tillod ikke, at man begyndte noget Angreb i Jule-Helligdagene, og denne Frist benyttede den kloge Godfred til at snige sig forklædt som en Betler ud af Borgen og ind i Nordmændenes Lejr for at erfare deres Planer og forsøge, om han ved List eller Bestikkelse kunde frelse sig, thi han forudsaa, at Kastellet ikke vilde kunne staa sig mod Ilden [5]). God-

[1]) Dette siges udtrykkeligt i Ragnvalds Vers, Orknøyingasaga S. 280, 282.

[2]) Hvis Ermengards Hjem ikke, som man snarest skulde antage, er at søge i Bretagne, men længer mod Øst, f. Ex. i Picardie, kunde Thrasnes ogsaa være Spidsen Hague paa den nordmanniske Halvø. I Orknøyingasaga staar „austr" i Stedet for „vestr" fyrir Þrasnes.

[3]) Se ovenfor S. 512.

[4]) I Sagaerne kaldes han Gudifreyr, d. e. Godefroi, Godfred.

[5]) Det er vanskeligt nok at forklare, hvorfor Godfred ikke, naar han saa alli-

fred merkede snart, at der langt fra herskede nogen ret Enighed mellem Nordmændene, men at de vare deelte i to Partier, af hvilke det ene holdt med Jarlen, det andet med den ærgjerrige og egennyttige Eindride unge, som allerede ved Udrejsen nøksom havde viist, hvor lidet han agtede at erkjende Jarlen som sin Overmand. Den listige Godfred skjønnede godt, at han, og ikke den ridderlige Jarl, var Manden, til hvem han havde at henvende sig. Han gav sig derfor i Tale med ham, navngav sig i Førstningen ej, men sagde kun, at han hemmelig var udsendt af Godfred for at tilbyde Eindride dennes største Kostbarheder, naar han vilde begunstige hans Flugt, hvis Borgen, som det var at befrygte, blev stormet. Eindride laante dette Forslag villigt Øre, og aftalte i al Hemmelighed det fornødne: sandsynligviis aabenbarede Godfred ham nu, hvo han var. Tiende Dag Juul (3 Jan. 1154) gav Ragnvald Befaling til Angreb; selv stillede han sig med Orknøingerne paa den sydlige Side, Erling og Aslak paa den vestlige, Jon og Guthorm paa den østlige, og Eindride paa den nordlige. Baalene bleve antændte, idet man derhos beskød Borgen saa heftigt med Pile, at Forsvarerne ikke kunde holde sig stadigt paa Murene. De heldte smeltet Beg og brændende Svovl ned, uden derved at tilføje Nordmændene nogen Skade. Det gik som Erling havde forudsagt, at Kastelsmuren paa flere Steder styrtede ned. Da lod Jarlen slaa Vand paa Ilden, og da alt var afkølet, stormede Nordmændene ind gjennem Aabningerne i Muren, i det Jarlen selv, og hans Stifsøn Sigmund Angel, opmuntrede hinanden indbyrdes og de øvrige ved lystige Vers. Sigmund lagde en overordentlig Tapperhed for Dagen; skjønt han endnu neppe var voxen, gik han dog som oftest i Spidsen foran Jarlen, og var en af de første til at storme ind i Borgen. For Resten gjorde dennes Besætning liden Modstand. Mange bleve dræbte; de øvrige overgave sig til Jarlen paa Naade og Unaade. Nordmændene fik meget Bytte, men ingen egentlige Kostbarheder, ligesom de heller ikke fandt Høvdingen selv. Der var megen Tale om, hvorledes han monne være undkommen, og man havde sterk Mistanke til Eindride, at han havde hjulpet ham bort, saa meget mere som der havde blæst Søndenvind og Røgen havde lagt sig paa Nordsiden, hvor Eindride stod. At Mistanken ikke var ugrundet, have vi allerede i det foregaaende seet, og snart fik Ragnvald og hans Mænd Syn for Sagen derom [1]).

Toget fortsattes forbi Spaniens eller rettere Portugals Kyst, hvor

gevel mistvivlede om at kunne forsvare Kastellet, og alene tænkte paa at redde sit Liv og sine Skatte, ikke strax flygtede bort, da han først var sluppen ud; men dette er ikke den eneste Besynderlighed i denne Fortælling, som vi her kun lige frem gjengive.

[1]) Orknøyingasaga S. 284—294.

faa Aar i Forvejen (1147) en lignende Korstogsflaade fra Tydskland, Flandern og England, maaskee ogsaa fra Norge, havde hjulpet Kong Alfons at erobre Lissabon. Ragnvald herjede vidt og bredt i det saakaldte hedenske, d. e. mohammedanske Spanien. Udenfor Spaniens Sydvestkyst fik de haardt Vejr, saa at de maatte ligge tre Dage for Anker, og nær havde lidt Skibbrud. Derpaa sejlede de gjennem Njørvasund eller Gibraltar-Strædet, og her bedagede Vejret sig. Men da de vel vare komne gjennem Strædet, skilte Eindride unge sig fra dem med 6 Skibe, og tog Vejen til Marseille. Herom blev der talt mangt og meget, og det hed, som sandt var, at Eindride nu selv noksom havde oplyst, hvorledes det var gaaet til med Godfreds Bortkomst [1]).

Med de tilbageblevne 9 Skibe styrede Jarlen mod Øst temmelig nær Afrikas Kyst. Da de vare komne paa Højden af Sardinien, indtraf der Blikstille med sterk Taage, saa at de kun langsomt kunde komme frem og ej ret vidste hvor de vare. En Morgen lettedes Taagen noget; da opdagede man i det fjerne to store Gjenstande, som man i Førstningen tog for Øer, men da den ene af dem kort derefter ingensteds var at see, sagde Jarlen, hvad der ogsaa strax efter bekræftede sig, at det var tvende Skibe af det store Slags, der brugtes i disse Farvande, og sædvanligviis kaldtes Dromunder [2]). Han lod derpaa Biskoppen og de øvrige Skibsbefalingsmænd sammenkalde, for at høre deres Raad, om man skulde angribe den tilbageblevne Dromund eller ikke. Biskoppen fraraadede det, fordi, som han sagde, dette Slags Skibe vare saa bordhøje at man fra et Langskibs Dæk kun med Nød vilde kunne faa haget sig fast i deres øverste Kant med en langskaftet Øxe, medens Besætningen imidlertid kunde øse smeltet Beg og Svovel ned over Angribernes Hoveder. Men Erling meente, at Dro-

---

[1]) Orkneyingasaga S. 296—298.

[2]) Dette var Nordmændenes, Anglernes og andre germaniske Folks Udtale af Navnet „Dromones", som et vist Slags i Middelhavet brugelige Skibe kaldtes. For øvrigt svarer ikke Sagaens Beskrivelse af Dromunden som et kolossalt og uhaandteerligt Fartøj, der, som det udtrykkeligt siges, ej var i Stand til at forfølge Langskibene — til det Begreb, der saa vel ligger i Navnet „Dromones" (af δρόμος d. e. Løb) som udtrykkeligt udhæves i de ældre Forklaringer af dette Navn. Men i Tidens Løb var, som man seer, Benævnelsen virkelig gaaet over til at anvendes om meget svære Skibe; saaledes beskriver Matthæus Paris, Rodulf Coggeshale, og fl. en Dromund, hvilken Richard Løvehjerte erobrede ved Cypern 1191, som overmaade stor, (navis permaxima, quam Dromundam appellant) og indeholdende en Besætning af 1500 Mand. (Matthæus Paris, Watts' Udg. S. 115). Dens Erobring ved Kong Richard Løvehjertes Folk beskrives ikke saa uligt den ovenfor omtalte Dromunds. Ogsaa den synes at have været temmelig ubehjelpelig formedelst sin Størrelse. Richard lod Dykkere bore Huller i den.

mundens større Højde netop var til Fordeel for Angriberne, thi naar de lagde sig klods ind paa den, vilde alle de Vaaben, som stødes eller kastedes derfra, for det meste falde udenfor Langskibene. Man kunde i alle Fald vove et Forsøg; mislykkedes det, kunde man jo lægge bort igjen, thi Dromunden var for tung og langsom til at kunne forfølge de norske Langskibe. „Dette", sagde Jarlen, „er talt som det anstaar en Mand, og efter mit Ønske; nu vil jeg give Befaling til at enhver ruster og hærder sig til Kampen paa det bedste, siden lægge vi til, og viser det sig da, at det er christne Kjøbmænd, kunne vi jo slutte Fred med dem, men er det Hedninger (Mohammedanere), som jeg antager, vil den almægtige Gud nok forunde os Sejr. Af det Bytte, vi faa, ville vi love at skjenke den 50de Deel til Fattige". Derefter gav Jarlen Befaling til Angreb, og bestemte, hvorledes enhver skulde lægge til. Da de paa Dromunden saa Nordmændene nærme sig, toge de kostbare Stoffer frem, og viiste Nordmændene dem med Raab og haanlige Miner, som om de, trygge ved deres store Skib, endog vilde opegge dem til Kamp. Ragnvald lagde sit Skib agter ved Styrbord, Erling agter ved Bagbord, Jon og Aslak paa hver sin Side forud, og de øvrige midtskibs paa begge Sider. Dromunden var saa stor, at alle ni norske Skibe fik Plads omkring den. Den var saa høj, at Nordmændene ej kunde naa Besætningen med deres Vaaben, medens denne øste smeltet Beg og Svovel over Nordmændene; men det gik ogsaa, som Erling havde sagt, at Vaabnene fra Dromunden mestendeels faldt udenfor Langskibene. Da der imidlertid paa denne Maade ikke kunde udrettes noget, lagde Biskoppen fra med tre Skibe i Bueskuds-Bidde; derfra lod han Bueskytterne underholde en stadig Pileregn paa Dromunden, hvis Besætning derfor paa denne Kant fik nok at gjøre med at dække sig, og ej gav Agt paa, hvad de Nordmænd foretoge sig, der laa lige nedenunder. Her lod Ragnvald imidlertid sine Mænd tage Øxer og hugge sig ind i Siden paa Dromunden, hvor der var mindst Jærnbeslag. Paa de øvrige Skibe fulgte man hans Exempel. Audun rode, Stavnbo paa Erlings Skib, var dristig nok til at lade sig løfte op paa Stokken af et uhyre Anker, der hang ned fra Dromunden, medens Kloen var haget fast i Skibsbordet oventil. Han fik flere op til sig, saa mange Stokken kunde rumme, og de bearbejdede nu Dromundens Side med deres Øxer saa ivrigt, at de inden faje Tid havde faaet en Aabning, stor nok til at man godt kunde gaa ind gjennem den. Folkene paa Jarlens Skib havde ligeledes skaffet sig en Aabning paa deres Side, men længere nede. Man skred derfor til at entre. Erling og hans Mænd kom ind i de øvre, Jarlen og hans Mænd i de nedre Rum, og der begyndte en blodig Kamp. Besætningen paa Dromunden bestod af Saracener, dog var der og mange Blaamænd eller Negre, sandsynligviis de andres Trælle. Erling fik, idet

han sprang op, et svært Saar paa Halsen ved Skuldrene, hvoraf han siden kom til at bære Hovedet noget paa skakt. Da Ragnvald og Erling endelig kom sammen, vege Saracenerne forud i Skibet, men Jarlsmændene stormede op skareviis, og fik aldeles Overhaand. Blandt Fienderne bemerkede man en Mand, som var højere og smukkere end de øvrige, og lod til at være deres Høvding. Ragnvald bød at man, om muligt, ej skulde saare eller dræbe ham, men alene tage ham til Fange. Dette lykkedes ogsaa, og han blev med fire andre bragt ombord paa Biskoppens Skib. Men alle de øvrige Saracener bleve dræbte. Om Berettigelsen hertil, saa vel som til Angrebet paa Dromunden overhoved, synes der ej engang at have været Spørgsmaal. Men som Korsfarere betragtede Ragnvald og hans Mænd sig, som om de vare i aabenbar Krig med alle Saracener, og paa samme Maade behandlede ogsaa Saracenerne de Christne. Dromunden blev plyndret, og man fandt meget Gods saa vel som mange Kostbarheder. Da det meest anstrengende Arbejde var forbi, satte man sig ned for at hvile ud. Jarlen kvad strax et Par Vers, hvori han lykønskede sig og sine Mænd til Sejren efter den blodige Kamp, og ytrede Haab om, at denne Stordaad vilde spørges lige til Verbon og Ermengards Hof. Det taltes nu om, hvilke Bedrifter enhver enkelt under Kampen havde udført eller seet udføre, og især om, hvo der først havde entret Dromunden. Man fandt det, siges der i Sagaen, utilbørligt, om de siden efter ikke alle fortalte Begivenheden paa een og samme Maade, og man enedes derfor om at lade Jarlen selv bestemme, hvem den Ære først at have entret Dromunden, tilkom. Han kvad et Vers, hvori han nævnte Audun røde. Da Dromunden, som de troede, var fuldstændigt ryddet, stak de Ild paa den. Ved Synet deraf blev den fangne Høvding heel urolig og skiftede Farve, men vilde ingen Forklaring give, da man spurgte, hvad der fejlede ham; hverken Bønner eller Trusler kunde bringe ham til at svare et eneste Ord, eller give noget Tegn. Da Skibet stod i lys Lue, saa de, at ligesom en brændende Strøm randt ud og ned i Søen, hvilket især syntes at gaa Høvdingen til Hjerte. Nordmændene sluttede heraf at de ikke maatte have søgt godt nok efter hvert Rum i Skibet, og at hiin brændende Strøm var enten Guld eller Sølv, som Ilden havde smeltet [1]). Strax

[1]) Dette klinger visselig noget utroligt, men at Nordmændene dog maa have seet en Masse flyde ned i Søen, om det nu just ikke var Guld eller Sølv, kan man neppe betvivle, da Beretningen om den hele Begivenhed aabenbart hidrører fra alt for troværdige Mænd, og er nedskreven for kort efter Begivenheden selv, til ej i alt væsentligt at være sandfærdig. Navnlig maatte det Saar, Erling fik, og hvoraf han bar Merke saa længe han levede, i sig selv indeholde et stadigt Vidnesbyrd om Kampen. Man erfarer jo desuden, at Nordmændene formelig enedes om en bestemt Maade at fortælle Begivenheden paa.

efter Slaget styrede Ragnvald, merkeligt nok, lige til en af Afrikas Kyststæder [1]), hvor han sluttede en syv Dages Grid eller Stilstand med Indbyggerne, for at sælge Byttet og gjøre endeel nødvendige Indkjøb. Ved denne Lejlighed falbød man ogsaa Høvdingen, men ingen vilde kjøbe ham. Jarlen frigav ham derfor og lod ham uhindret drage bort selv femte. Den følgende Morgen kom han tilbage med et betydeligt Følge, og fortalte nu Nordmændene at han var en saracenisk Fyrste, og at han var afsejlet fra denne selvsamme Havn med Dromunden, der havde tilhørt ham med dens hele Ladning. Han beklagede meget at de havde brændt den, og især at saa mange Rigdomme skulde være forspildte uden at komme nogen tilgode. „Nu", sagde han, „har jeg eder noget nær i min Magt, men jeg vil vise mig erkjendtlig fordi I lode mig beholde Livet og behandlede mig efter Omstændighederne godt; imidlertid ønskede jeg helst at vi aldrig saaes oftere, og lever derfor vel!" Med disse Ord red han op i Landet. Ragnvald lettede Anker, og sejlede til Kreta, hvor de en Tidlang bleve liggende for Uvejr. Endelig fik de god Vind, og styrede til det hellige Land, hvor de en Fredag Morgen ankom til Akre, og gik i Land med megen Pragt. Uheldigviis udbrød der smitsom Sygdom iblandt dem, hvoraf mange døde, blandt disse Skalden Thorbjørn Svarte. Denne Sygdom har maaskee hindret Ragnvald fra at udføre nogen Krigsforetagender, thi der tales kun om at han besøgte de hellige Steder i Landet, og at de alle droge til Jordan og badede sig i den, ved hvilken Lejlighed Ragnvald og Sigmund svømmede over til den anden Side, og efter Skik og Brug knyttede store Knuder paa Kvisterne af Krattet ved Flodbredden, for, som det spotviis hed, at de hjemmesiddende kunde løse dem (10de August 1154). Der var maaskee ogsaa just nu heller ikke synderligt for en Korsfarer, der ej havde større Styrke end Ragnvald, at bestille, thi netop i dette Aar erobrede den mægtige Nureddin Staden Damask, og sluttede derpaa en to Aars Fred eller Stilstand med de Christne.

Endnu samme Sommer forlod Ragnvald og hans Ledsagere Jorsaleland, for at drage til Constantinopel. De kom om Høsten til en Stad, som i Sagaerne kaldes Imbolum [2]), hvor de opholdt sig en Tidlang. Her savnede man en Aften Jon Fot, og fandt ham om Morgenen lig-

---

[1]) Maaskee Tunis eller en Stad i Nærheden. Thi det heder, at man derfra sejlede „syd til Kreta", og længer mod Øst tilhørte Kysten desuden den siciliske Erobrer Kong Roger II.

[2]) Hvor denne Stad skal søges, er uvist. Nogle have gjettet paa Den Imbros, under den Forudsætning, at det Nes, hvortil de siden kom, og som deels skrives Ægisnes, deels Engilsnes, er Chersones; men da det snarere er Cap St. Angelo eller Malea, sydøstligt paa Peloponnes, maatte man heller søge Imbolum etsteds i det sydvestlige Lilleasien eller paa Kreta.

gende dræbt ved Stadsmuren, uden at kunne opdage, hvo der var hans Banemand [1]). De lode ham hæderligt begrave ved en af Kirkerne. Da de siden kom til Engelsnes, laa de atter stille i nogle Dage for at oppebie føjelig Vind, for at kunne seile nordefter til Myklegaard i et lige saa prægtigt Optog, som Kong Sigurd Jorsalafarer fordum. Ragnvald og hans øvrige Staldbrødre skulle have fundet en venlig Modtagelse hos Kejser Manuel og Væringerne; de opholdt sig der langt ud paa Vintren, og Kejseren skal have anmodet dem om at tage Tjeneste hos ham. Men ogsaa Eindride unge var der, og det i stor Anseelse hos Kejseren; og han skal have brugt sin Indflydelse til at lægge til værste for sine Landsmænd. Dette maa have gjort deres Ophold der mindre behageligt, og man kan ikke undres over at de saavel paa Grund heraf, som formedelst hans svigagtige Ferd i Spanien fattede et Had til ham, der siden, som vi ville see, endog bragte ham Døden. Ud paa Vintren, altsaa først i 1155, forlode de Constantinopel, hvor de, ligesom Sigurd Jorsalafarer, lode sine Skibe, i det mindste de fleste, blive tilbage. De toge Vejen over det da saakaldte Bulgarien til Durazzo, og satte derfra over til Apulien, hvorfra Jarlen, Biskoppen, og de fornemste Mænd i Ferden droge til Hest til Rom. Fra Rom droge de den sædvanlige Vej nordefter til Danmark, og derfra til Norge. Der blev saaledes intet af, at Jarlen paa Tilbagevejen, som han havde ytret, besøgte den smukke Ermengard i Verbon. Deres Landsmænd bleve meget glade ved deres Tilbagekomst, og de høstede stor Berømmelse for Toget, saa at Deeltagerne heri, som det heder, ansaaes for at være ypperligere Mænd end før. Eindride unge blev viseligt tilbage i Constantinopel, og kom ikke hjem førend et Par Aar senere [2]).

87. Agmund Drengs Død. Gregorius Dagssøn erhverver Magten.

Ved sin Hjemkomst til Norge fandt Erling Ormssøn, der efter det

---

[1]) Orkneyinga Saga S. 316. Denne meddeler tillige en ret løjerlig Fortælling om hvorledes Erling en Aften, da han var beruset, faldt ned af den smale Brygge der førte ud til Skibet, og sank i et Leerpyt, saa at alle Klæder maatte drages af ham. Alt dette viser, at Nordmændene her maa have ført et særdeles svirende Liv.

[2]) Orkneyinga Saga S. 320 Inge Haraldssøns Saga Cap. 17. Her siges det udtrykkeligt at Ragnvald lod sine Skibe blive tilbage i Constantinopel, og der tales ikke om nogen Tilbagereise over Rom. I Orkneyinga Saga, heder det derimod, at Ragnvald, Villjam og de fornemste Høvdinger først „gik af sine Skibe" ved Apulien. Sandsynligviis have dog disse Skibe kun været lejede, og Stedet maa vist forstaaes saaledes, som om Ragnvald og Høvdingerne lode enkelte Skibe blive efter i Constantinopel, medens Mængden af deres Folk paa de øvrige drog tilbage ad samme Vej, de vare komne.

Saar, han havde faaet paa Dromunden, siden efter sædvanligviis kaldtes **Erling skakke**, sin Broder Ogmund Dreng død, som det synes uden Arvinger, hvorfor Erling nu blev Ættens Hoved og tiltraadte dens Hovedgaard Stødle. Hans Anseelse forøgedes end mere derved, at han, ved Kong Inges egen Medvirkning, egtede Kong Sigurd Jorsalafarers Dronning Malmfrids Datter **Christina** (1155). Erling saa her mere paa de politiske Fordele ved Giftermaalet, end paa Brudens moralske Vandel, thi Christina var, som ovenfor omtalt [1]), et udsvævende Fruentimmer, der allerede, som det hed, havde havt en Søn med Kong Sigurd Mund, og ligeledes senere under sit Giftermaal med Erling opførte sig høist forargeligt. Det var rigtignok intet andet at vente af den Opdragelse, hun havde faaet ved et Hof, hvor Dronning Ingerid var den fornemste Dame. Allerede Aaret efter Giftermaalet fødte Christina Erling en Søn, **Magnus**, der siden efter formedelst sin høie Byrd og Faderens store Magt, blev Norges Konge. Det lykkedes dog ikke Erling, som han maaskee havde ventet, strax at erhverve den samme Indflydelse hos Kong Inge, som hans afdøde Broder Ogmund. I dennes Sted som Kongens fornemste Raadgiver og høire Haand, eller rettere som den egentlige Regent i hans Navn, traadte nemlig **Gregorius Dagsson** fra Viken, Dag Eilifssøns og Ragnhild Skoftedatters Søn, en af Norges ypperligste og talentfuldeste Mænd. Om Anledningen til, at han sluttede sig til Kong Inge, fortælles følgende Historie, hvis Paalidelighed dog neppe er hævet over enhver Tvivl. Hans Moder Ragnhilds Søster Gyda boede, heder det, nord i Landet ikke langt fra hiin Geirstein, hvis Datter var Kong Sigurds Frille, og som derfor, trygt ved hans Beskyttelse, tillod sig tilligemed sine Sønner Hjarande og Hising mange voldsomme og uretfærdige Handlinger. Geirstein fandt for godt at beile til Gyda, som gav ham Afslag, og derfor blev han saa opbragt paa hende, at han ved enhver Anledning søgte at tilføie hende Skade. Saaledes lod han blandt andet sit Kvæg gaa i hendes Agre, og svarede grovt, naar hun gjorde Forestillinger derimod. Hun klagede bitterligt over, at hun nød saa lidet godt af sine anseede Frænders Magt. Dette tog hendes Frænde og Fosterfader Gyrd til sig, og lovede at hevne hendes Skade, hvad end Kong Sigurd vilde sige; en Dag, da Geirsteins Kvæg som sædvanligt gik i hendes Agre, greb hun vred et Spyd, og vilde selv ile derhen, men Gyrd mødte hende, tog Spydet, og jog Køerne tilbage over Broen, som laa over en Bæk, der dannede Grændsen mellem hendes og Geirsteins Eiendomme. Her paa Broen mødte han Geirstein selv, der ligeledes var bevæbnet, og stak efter ham, idet han beklagede at Folk af smaa Ætter nu vovede at sætte Næ-

---

[1]) Se herom ovenfor S. 812.

sen i Vejret og maale sig med sine Overmænd. Gyrd slog hans Spyd til Side, og gjennemborede ham med sit Spyd, saa at han styrtede død ned. Derpaa vendte han tilbage til Gyda. Hun takkede ham for hans raske Daad, men vovede dog ikke at beholde ham hos sig, af Frygt for Geirsteins Sønner, og sendte ham til sin Syster Ragnhild, med Hilsen om at hun skulde faa sin Søn Gregorius til at tage ham i Beskyttelse. Ragnhild gjorde saa, og bad strax Gregorius om at tage sig af Manden. Gregorius gjorde i Førstningen Vanskeligheder paa Grund af den store Fare ved at udsætte sig for Kong Sigurds Vrede. Men da hun bebrejdede ham hans Modløshed, spurgte, om han da altid vilde være en ubetydelig og daadløs Mand, og forestillede ham, at hvis han tænkte paa at vorde en Høvding, maatte dog een Gang være den første, kunde han ikke andet end erkjende Rigtigheden af hendes Ord, og lovede at beskytte Gyrd, hvis hans 60 Huuskarle, der vare paa Gaarden, vilde aflægge Ed paa at staa ham bi til det yderste. Dette skede. Geirsteins Sønner vilde imidlertid først opbrænde Gydas Gaard, til Hevn for deres Fader, men Kong Sigurd tillod det ikke, da han først ønskede at man med det Gode skulde see til at faa Beder og tilvejebringe Forlig. De bade ham da om Understøttelse til at angribe og fælde Gregorius, men heller ikke herpaa vilde han indlade sig, førend han havde forsøgt mindelig Afgjørelse. Han sendte derfor en forstandig og brav Mand, ved Navn Lodin, til Gregorius, for at spørge ham, hvad Bod han vilde byde for Geirsteins Drab. Gregorius svarede at Geirstein laa paa sine egne Gjerninger, og med denne Besked maatte Lodin vende tilbage. Kongen sendte nu en vis Raud med 30 Mand, for at forelægge Gregorius det samme Spørgsmaal, men denne Gang med Barskhed og Trusler. Gregorius var dog ikke den, som lod sig skræmme heraf, men svarede Raud, at hvad Lodin ikke havde faaet ham til med det Gode, vilde han, Raud, endnu mindre kunne udrette med det Onde. Raud maatte saaledes pakke sig bort med uforrettet Sag. Men da han var kommen til nærmeste Skov, lod han Halvdelen af sin Skare drage Tiggerklæder ovenpaa deres Rustninger, gjorde selv ligesaa, bød de øvrige at vente i Skoven, indtil han kom tilbage, og begav sig med hine i Tiggerforklædningen til Gregorius Gaard, hvor de satte sig paa Bænkene i hans Drikkestue, oppebiende Aftenen, naar han kom ind, for da at overfalde ham. Gregorius kom med sit Følge, men gjenkjendte dem strax, lod dem tage og binde, og Morgenen efter jage ud i Skoven til deres Kamerater. Siden sammenkaldte han Thing, og kundgjorde her, hvor svigagtigt man havde eftersträbt hans Liv. Bønderne dømte Raud og hele hans Skare fra Livet, og de bleve hængte [1].

---

[1]) Ogsaa de, som vare blevne tilbage i Skoven, maa saaledes senere være

Da Kong Sigurd og Geirsteins Sønner fik dette at vide, bleve de heel opbragte, og denne Gang negtede han dem ikke længer Understøttelse til at angribe ham. De droge øster i Viken, og overfaldt ham i Tunsberg om Julen, i den Tanke at han da var mindst belavet paa Ufred; men han havde dog faaet Nys om deres Forehavende, og modtog dem med en saa overlegen Styrke, at de med Skamme maatte flygte, og atter vendte tilbage til Kongen. Siden efter fik de spurgt, at Gregorius skulde til et Gilde hos sin Svoger — hans Navn angives ikke [1]) —; de skyndte sig at komme ham i Forkjøbet, dræbte Mændene paa Gaarden, og gjorde sig selv tilgode med Gjestebudskosten, alt sammen uden at Gregorius fik det at vide. Men da han kom sejlende ind til Gaarden, der laa nær ved Vandet, merkede han Uraad ved at see saa mange Folk forsamlede, lagde ind til et Nes længer ude, og lokkede derved Fienden til at forlade Gaarden og drage ham imøde; Gregorius undveg dem, skyndte sig med sine Folk op paa Gaarden før dem, og forsvarede sig nu, dækket ved Husebygningerne, saa godt, at Angriberne ganske bleve slagne, efter at begge Brødrene vare faldne for hans egen Haand. Men han fandt det nu ogsaa raadeligst at begive sig til Kong Inge og give sig i hans Beskyttelse. Der opstod nu, heder det, saadant Venskab mellem ham og Inge, at han fra den Tid blev Kongens fornemste Støtte. For saa vidt man ganske kan stole paa denne Beretning [2]), og disse Begivenheder saaledes virkelig have fundet Sted, maa de rimeligviis henføres til Tiden medens Agmund Dreng endnu levede, saaledes at Gregorius endnu inden dennes Død var bleven Kongens erklærede Yndling, og derfor strax var rede til at træde i hans Sted. Thi hvis ikke Erling skakke, som vistnok betragtede sig nærmest hertil, allerede ved sin Hjemkomst havde fundet ham i saa fuldstændig Besiddelse af Magten, at det ikke engang kunde nytte at forsøge paa at fortrænge ham, vilde han neppe havde fundet sig i at han eller nogen anden gik ham i Vejen, saa meget mere som vi af det følgende tydeligt kunne

grebne og bundne; thi ellers vilde de vistnok have flygtet, og ikke oppebiet Straffen. Men dette Sted, som saa mange andre i denne Fortælling, er heel besynderligt, og bidrager til at gjøre den mistænkelig.

[1]) Det kan ikke have været Gyrd Aamundesson, der var gift med Gregorius's Syster Gyrid, thi han blev først dræbt 1159, heller ikke hans anden Svoger Haldor Brynjulfsson, dræbt 1160, endnu mindre synes det at have kunnet være Throenderen Kaare Saresson, gift med hans 3die Syster Borghild.

[2]) Den findes alene i Morkinskinna, fol. 36 a. b.; samt Begyndelsen af den aller sidst i Ågrip. Hvad der især gjør den mistænkelig, er den Omstændighed, at Gyda, der som Ragnhilds Syster maa have været en Datter af Skofte paa Giske, intet andet Steds omtales, og det heller ikke synes rimeligt, at hun ej fornemmelig skulde have bedet sin mægtige Broder Paal om Hjelp.

see, at Erling ligefrem lagde an paa at erhverve den høieste Magt, og det uden synderlige Betænkeligheder med Hensyn til de Midler, han anvendte, ligesom det ogsaa er umiskjendeligt, at der herskede en ikke ringe Grad af Skinsyge mellem ham og Gregorius, og mellem deres Tilhængere indbyrdes, om end fælles Interesser bød dem at holde sammen, saalænge Kong Inges Parti endnu ikke var blevet det eneherskende. Erling synes endog i den første Tid efter sin Hjemkomst ganske at have holdt sig udenfor de politiske Begivenheder. Gregorius besad, som der siges, selv store Rigdomme, og sparede hverken sig selv eller sit Gods i Kongens Tjeneste: denne tilstod ham desuden af sine Ejendomme saa meget, han vilde have. Han var en i enhver Henseende udmerket Mand, forstandig, driftig og modig, og det hed blandt Folket, at ypperligere Lendermand, end han, havde der ikke været i Mands Minde [1]). Ogsaa den danske Forfatter Saxo bevidner, at han var dygtig i Raad og Daad, og at Kong Inges Haab og Trøst fornemmelig hvilede paa ham [2]).

88. Uroligheder paa Orknøerne. Erling Haraldsøn bliver Jarl.

Paa Orknøerne var der og under Ragnvald Jarls Fraværelse foregaaet vigtige Begivenheder, hvorom Ragnvald allerede ved Ankomsten til Norge fik Efterretning. Aldrig saa snart havde han om Sommeren 1153 forladt Orknøerne, førend den norske Konge Eystein, der rimeligviis ærgrede sig over at Jarlerne havde sluttet sig til Kong Inge, sejlede afsted til Orknøerne med endeel Skibe, for at tvinge Harald Jarl til at underkaste sig ham. Han landede ved Rinansø, og da han her fik høre at Harald var dragen over til Katanes, opsøgte han ham der, og kom uventet over ham ved Thorsaa. Harald havde kun en eneste Tyve- eller Tredive-Sesse med 80 Mand, og kunde saaledes ikke tænke paa at sætte sig til Modværge, da tre af Eysteins Skibe omringede ham. Eystein lod Harald gribe og føre ombord paa sit Skib. Han slap ikke derfra, førend han havde betalt en Løsepenge af tre Merker Guld, taget sit Jarlsdømme til Len af Kong Eystein, og svoret ham Troskabs-Ed. Eystein fortsatte siden Vejen langs Skotlands og Englands Kyst, under idelige Plyndringer. Tiden var belejlig nok dertil, da den trettenaarige Mælkolm, der faa Maaneder forud var bleven Konge efter sin Farfader Kong David, eller rettere de, som i hans Mindreaarighed førte Regjeringen, havde nok at bestille med at dæmpe en Opstand, som den fangne Kronprætendent Mælkolm Mac Heths Søn Donald, understøttet af Mor-

---

[1]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 21.

[2]) Saxo S. 192.

fædernn Summerlide, havde begyndt [1]), og i England vedvarede endnu den blodige Fejde mellem Kong Stephan og Keiserinde Mathilde. Eystein landede ved Aberdeen, dræbte en Mængde Folk og plyndrede Byen; siden hjemsøgte han paa samme Maade Hartlepool, hvor han kæmpede mod nogle Rytterskarer, slog dem paa Flugten og plyndrede nogle Skibe, dernæst herjede han vidt og bredt paa Northumberlands Kyst, brændte Whitby, og bestod et Par Fegtninger ved to Steder, som Einar Skulesson, der har besunget dette Tog, kalder Skorpesker og Pilevik, sandsynligviis i Nærheden af Scarborough og Filey-Bay. Ligeledes opbrændte han Flekken Langton, som efter den Tid ikke skal være kommen synderligt paa Fode. Det fortælles at han skal have foregivet, at han paa denne Maade vilde tage Hevn for Kong Harald Haardraades Drab. Men det var i saa Fald besynderligt at denne Hevn skulde gaa ud over Englands daværende Herrer, hvis Forfædre netop ved at overvinde og fælde Harald Godwinessøn allerede paa en vis Maade havde hevnet den norske Konge. Den rette Bevæggrund var vistnok kun at erhverve Bytte, siden Eystein nu engang befandt sig paa disse Kanter, hvor han fra fordums Dage var godt kjendt, og siden den almindelige Forvirring skaffede ham saa god Lejlighed til at forsøge sin Lykke. Ved hans Hjemkomst til Norge samme Høst blev ogsaa, siges der udtrykkeligt, denne hans Ferd heel forskjelligt bedømt: det vil sige, at mange misbilligede den [2]).

Harald Jarls Fader Maddadh var imidlertid død, og som Jarl i Athole fulgte ikke Harald ham, men derimod Mælkolm, en Søn af Kong Duncan, Mælkolm Ceanmors og Ingebjørg Jarlemoders Søn [3]). Dette,

---

[1]) Se Fordun, VIII. 2 (I. S. 448), jfr. Chron. de Melrose, ved 1156.

[2]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 20. Orkneyinga Saga S. 324. Her angives Enkeltheberne lidt forskjelligt fra Kongesagaens Beretning. Denne lader Eystein kun have tre Smaaskuder, og Harald derimod en Trediveseße med 80 Mand, medens Orkneyinga Saga giver Eystein „en stor Hær" og Harald en Tyveseße. Ogsaa Skalden Einar Skulesson siger i sit Vers herom, der anføres i Kongesagaen, at Harald havde 80 Mænd og at Eystein tog ham med tre Skuder; men da det ikke synes rimeligt, at Eystein ej skulde have medbragt andre og flere Skibe paa et Tog som dette, maa man formode at han ej har brugt alle sine Skibe til Overfaldet.

[3]) Denne Mælkolm er hiin M. comes de Ethocl, som nævnes i et Brev af 1164, og ovenfor (S. 338 Note 2) urigtigt er antagen for at være Formgængeren Maddadh, som derimod under Navnet Madach comes forekommer i et andet, ældre Brev i liber de Scona, udstedt af Kong Alexander I. (S. 2. 8.) At Mælkolm var Søn af Duncan, og af Kongeætten, bevises af et Diplom i Registr. de Dunfermlinc. Naar Maddadh døde, opgives ej nøjagtigt. Orkneyingasaga siger kun efter at have omtalt Kong Eysteins Tog (S. 324): „da (altsaa i 1153) var Maddadh Jarl død". Da Maddadhs Hustru Margrete efter hans Død havde flere Børn med Gunne Olafs-

som rimeligviis skede efter Foranstaltning af Duncan, Jarl af Fife, hvilken Kong David beskikkede til Formynder for sin mindreaarige Sønnesøn Mælkolm, kunde umuligt være efter Harald Jarls Ønske [1]), men maatte bringe ham paa en spændt Fod med det skotske Hof, uagtet han selv, maaskee ved Ragnvald Jarls Foranstaltning, var gift med Duncans Syster Affreka [2]). Hans Moder Margrete, der saaledes ikke længer havde noget blivende Sted i Athole, kom tilbage til Orknøerne, hvor hun førte et meget uanstændigt Liv, og havde nogle Børn med Gunne, Svein Asleivssøns Broder, hvilken Harald derfor gjorde utlæg, saa at hans Broder Svein, der tog Jarlen dette meget ilde op, maatte sende ham i Sikkerhed til en af sine Venner paa Øen Ljodhuus i Syderøerne [3]). Harald fik end mere Aarsag til at vredes, da hans Fætter Erlend, Harald Jarls Søn, der siden Ottar Jarls Død, som ovenfor nævnt, deels havde opholdt sig paa Syderøerne, deels ligget paa Krigstog, anholdt hos Kong Mælkolm saa vel om Jarlsnavn, som om Forlening med Katanes, ligesom hans Fader havde haft det, og fik virkelig Halvdelen af Katanes med Jarletitel. Thi denne Halvpart blev saaledes fratagen Harald, der hidtil havde det hele. Dette maatte være Harald saa meget mere ubelejligt, som Erlend derved fik Mod til at gaa videre i sine Fordringer, i det han ogsaa gjorde Paastand paa Arveret til Orknøerne. Han begav sig til sine Venner paa Katanes, samlede her Folk om sig, og drog over til Orknøerne, hvor han opfordrede Indbyggerne til at modtage ham som deres Jarl. Harald samlede ogsaa en talrig Skare for at jage Erlend bort, og det vilde være kommet til aabenbar Fejde, hvis deres fælles Frænder ikke havde lagt sig imellem og forsøgt paa at mægle Fred. Erlend vilde dog ikke lade sig nøje med mindre end Halvdelen af Øerne, medens Harald derimod intet vilde afstaa. Endelig gik han dog ind paa at overlade til Erlend den Deel, der egentlig tilhørte Ragnvald, som saaledes maatte lide, fordi han

søn, og denne blev forviist i det mindste ikke senere end 1153, kan man vel neppe heller sætte Maddadhs Død senere end 1150.

[1]) At Duncan af Fife beskikkedes til Mælkolms Formynder, fortælles af Fordun V. 44 (I. S. 294).

[2]) At Harald var gift med Duncans Syster, men forskød hende og siden egtede Mælkolm Mac Heths Datter, siges udtrykkeligt hos Roger Hoveden (Savile S. 767). Begge Hustruer navngives i Orkneyingasaga, Afreka, med hvem han havde fire Børn og saaledes i nogle Aar maa have været gift, S. 396; hendes Faders Navn anføres ej, men det er ingen Tvivl om at hun var Duncans Datter; den anden, ved Navn Hvarflad, S. 404; her staar der udtrykkeligt, at hun var Datter af Mælkolm, Jarlen af Moray, d. e. Mælkolm Mac Heth.

[3]) Denne Ven hed Ljotulf; han havde en Søn ved Navn Fugl, som var i Haralds Følge, og derfor ikke i nogen god Forstaaelse med Svein.

ej var tilstede og selv kunde varetage sin Tarv. Der sluttedes Vaabenstilstand paa et Aar, i hvilken Tid Erlend skulde drage over til Norge for at anholde hos Kong Eystein [1]) om Samtykke til en saadan Deling, og Forlening med Ragnvalds Part. Han rejste over endnu samme Høst, efterladende sin Fosterfader Anakol, en højbyrdig og dygtig Mand fra Sydersøerne, med en Deel af sine Folk. Han tilbragte Vintren i Norge, medens Harald derimod drog over til Katanes for at tilbringe Vintren i Vik. Det var nu et Uheld for Harald, at han ved Gunne Olafssøns Forviisning var kommen paa en spendt Fod med den mægtige Svein Asleivssøn, thi denne, der just opholdt sig i sin Borg Lambaborg ved Freswick, viste strax sit Uvenskab ved at angribe og plyndre et af Haralds Skibe, der kom forbi med Skatten fra Hjaltland [2]); ogsaa paa Orknøerne tilføjede han Harald Jarls Venner betydelig Skade [3]), og drog endelig syd til den skotske Konges Hof i Aberdeen [4]), hvor han efter al Rimelighed oplagde Raad og Planer mod Harald. Der fortælles nemlig, at han fik udtrykkeligt Tilsagn om at beholde sine Besiddelser paa Katanes, endog hvis han kom i aabenbart Fiendskab med Harald [5]). Der stod imidlertid endnu saa meget mellem ham og Erlend fra tidligere Dage, navnlig Frakarks Indebrænding, at han ikke ligefrem kunde tage hans Parti, førend det var kommet til et formeligt og ordentligt Forlig mellem dem. For at bringe dette til Veje sørgede Erlends Fosterfader Anakol, der alt for godt indsaa, hvor vigtigt det var for hans Fostersøn at have Svein paa sin Side. Da Anakol, som tilfældigviis befandt sig paa Tyrnes, saa Svein komme sejlende tilbage fra Skotland, sendte han Bud til ham, og indbød ham til et Møde paa Sandø. Svein kom, Anakol opbød alt for at vinde ham [6]),

---

1) At det var Eystein, til hvem han henvendte sig, vil i det følgende sees. Det skulde næsten synes som om Kong Inge eller hans Raadgivere nu aldeles ikke have bekymret sig om Orknøerne, men overladt til Eystein at træffe Bestemmelser med dem efter Behag.

2) Orknøyingasaga, S. 328, 329.

3) Han tog saaledes et Skib fra Fugl Ljotulfssøn udenfor Skalpeid, og 12 Ører Guld fra en af Harald Jarls Huuskarle.

4) Orknøyingasaga S. 330. Det heder her i et Haandskrift, at Kong Malkolm da var 9 Aar gammel, i et andet at han var 20, i et tredie, at han var 19. Hans rette Alder i 1154 var 13 eller 14 Aar, siden han ifølge Chron. de Melrose var 12 Aar ved sin Tronbestigelse. Sagaen fejler ogsaa i at gjøre ham til en Søn, ikke Sønnesøn, af Kong David.

5) Dette viser aabenbart, at Malkolm, eller det skotske Hof, var ugunstigt stemt mod Harald.

6) Anakol indledede Underhandlingerne med at anmode Svein om at give Fugl Ljotulfssøn Erstatning for det røvede Skib, men gik siden ind paa at dette ganske skulde overlades til Sveins egen Afgjørelse.

og Svein modtog gjerne hans Tilbud, at anvende al sin Indflydelse hos Erlend Jarl, for at de kunde blive forligte. De droge derfor tilsammen til Hofsnes paa Strjonsø [1]), for her at oppebie Erlend, der just paa denne Tid, som det lader, ventedes fra Norge. De havde heller ikke ligget der mange Dage, førend Erlend kom. Han havde den Besked fra Kong Eystein, at han, merkeligt nok, netop skulde have Haralds, ikke Ragnvalds Deel, med andre Ord altsaa, at Harald aldeles skulde opgive sit Herredømme i Øerne. De nærmere Omstændigheder ved denne Afgjørelse, der neppe havde sin Aarsag i nogen Hengivenhed for Ragnvald fra Eysteins Side, men snarere i Frygt for hans mægtige Frænder, angives ikke. Anakol og Sveins Svoger Thorfinn [2]), der boede paa Strjonsø, søgte nu strax at bringe det omtalte Forlig istand, men Erlend havde saa meget imod Svein, saa vel for Frakarks Drab, som især fordi han ej havde holdt det Løfte, han i sin Tid havde givet Ottar Jarl om at tage sig af ham, at han længe ikke vilde høre noget om Forlig med ham, uagtet Svein tilbød sig at understøtte ham i Raad og Daad, og Anakol saa vel som Thorfinn gjorde sig den største Flid for at formilde ham. Tilsidst truede de med at ville gjøre Følge med Svein, hvis denne formedelst Erlends Egensindighed blev nødt til at forlade Øerne. Da gav Erlend efter, og Forliget sluttedes (1154). Det viste sig snart, hvad Fordeel det var for Erlend at have faaet ham paa sin Side. Svein foreslog, at man strax skulde opsøge Harald Jarl, førend han endnu havde faaet Nys om Erlends Tilbagekomst eller deres Forlig, for derved desto lettere at tvinge ham til at afstaa Herredømmet. Som sagt saa gjort, de fandt Harald, der laa med nogle faa Skibe udenfor Knarrarstad [3]), og overraskede ham saa fuldstændigt, at han og de fleste af hans Folk maatte løbe fra Skibene over Hals og Hoved, og søge Sikkerhed i et Kastell, som var opført paa Gaarden. Erlend og Svein gave sig strax til at angribe Kastellet, men Harald forsvarede sig kjekt, indtil Natten gjorde Ende paa Kam-

[1]) Stedet kaldes nu Huip eller Huipness, paa Stronsey.

[2]) Thorfinn var gift med Ingegerd, Sveins Søster, som Thorbjørn Klerk havde forskudt.

[3]) I Orknøyingasaga nævnes saa vel her (S. 334), som senere (S. 338) Kjarekstad, d. e. Cairston eller Stromness; men da der tillige fortælles, at en af Haralds Mænd blev saa forskrækket, at han i halv Vildelse flygtede til Kirkevaag, og ikke vidste af at han havde Skjoldet paa Ryggen, førend han sad fast med det i Døren, maa man slutte, at Kjarekstad ved en Fejltagelse er nævnt i Stedet for Knarrarstad, thi fra Stromness til Kirkevaag er der næsten to norske Mile, en Vej, ingen kunde tilbagelægge i eet væk, medens Knarrarstad, der netop oftere nævnes som Jarlens Gaard, laa paa Sydsiden af Skalpeid, kun ganske kort fra Kirkevaag.

pen. Morgenen efter kom de nærmeste Bønder og fælles Venner til, for at megle Fred. Herpaa vilde Erlend og Svein nødig indlade sig, da det var let at see, at Harald ikke vilde kunne udholde nogen langvarig Beleiring. Omsider tilstode de dog Harald fri Udgang, men paa den haarde Betingelse, at han skulde afstaa sin Deel af Øerne til Erlend, og edeligt love, aldrig tiere at gjøre Fordring derpaa [1]). Harald, som ikke øjnede nogen anden Frelse, aflagde Eden, og de bedste Mænd i Øerne krævedes til Vidne derpaa; men det var, som vi ville see, ingenlunde hans Hensigt at holde hvad han saaledes nødtvungen havde svoret (29de Sept. 1154). For Øjeblikket maatte han nu drage over til Katanes, og nøje sig med den Halvpart deraf, som han endnu havde tilbage. At han, saa vidt muligt, inddrog Sveins Besiddelser paa Katanes, trods Kong Mælkolms Løfte til Svein, og navnlig bemægtigede sig Lambaborg, falder af sig selv [2]). Han besøgte ogsaa, heder det, sine Venner i Skotland, hvilke ikke kunne have været andre, end den mægtige Sumarlide af Argyll, og dennes Dattersøn Donald, den fangne Mælkolm Mac Heths Søn, der nu laa i aabenbar Krig med Kong Mælkolm. At ogsaa Harald sluttede sig til dem og søgte Understøttelse hos dem, er vist, da vi erfare, at han forskød sin Hustru Affreka, Duncan Jarls Datter, for at egte Hvarflad, en Datter af Mælkolm Mac Heth; kun lader det sig ikke med Bestemthed sige, om dette skede, efter at den skotske Konge havde frataget ham Halvdelen af Katanes, og af Forbitrelse herover, eller om denne Behandling fra det skotske Hofs Side var en Følge af at han havde forskudt Duncans Datter og egtet Hvarflad [3]). Erlend og Svein sammenkaldte imidlertid et Thing i Kirkevaag, hvor Bønder fra alle Øerne indfandt sig. Her bekjendtgjorde Erlend, at Kong Eystein havde givet ham Haralds Deel at bestyre, og fremlagde til Bekræftelse derpaa Kong Eysteins Brev og Segl. Ved Sveins og dennes mægtige Venners Understøttelse bragte Erlend det til, at Bønderne anerkjendte ham som deres Jarl, dog blev det udtrykkeligt bestemt, at naar Ragnvald kom tilbage, skulde Erlend uvægerligen overlade ham den ham tilkommende Deel; men hermed skulde Ragnvald ogsaa lade sig nøje, og hvis han fordrede mere, skulde Bønderne modsætte sig det, og forsvare Erlend i Besiddelsen af hans Part [4]).

---

[1]) Orknøyingasaga S. 334.

[2]) At Harald bemægtigede sig Lambaborg sees deraf, at vi kort efter finde et Par af hans Tilhængere som dets Befalingsmænd, se Orknøyingasaga S. 338, 340.

[3]) At Mælkolm Mac Heths Datter, d. e. Hvarflad, ophidsede ham mod det skotske Hof, og at dette ikke gjerne saa hans Forbindelse med hende, sees tydeligt af det oven anførte Sted hos Fordun.

[4]) Orknøyingasaga S. 338.

Erlend var saaledes for det første bleven Eneherre paa Øerne. Harald var imidlertid ej den, som lod ham nyde Herredømmet i Ro, og Svein bad Erlend derfor paa det indstændigste at være paa sin Post mod Overfald. Det varede ikke længer end til Julen, da Svein havde forladt Erlend for at holde Gjestebud hjemme paa Gaarekse, og heftige Storme syntes at gjøre enhver Sejlads over Pettlandsfjorden umulig, førend Harald satte afsted med 4 Skibe og 100 Mand, og styrede over til Orknøerne. Han laa i to Dage ved Grimsø, landede derpaa i Havnevaag paa Sydsiden af Rossø, og drog derfra tvers over Øen, for at komme ned paa Nordsiden til Fjord, hvor Erlend just holdt til. Han tilbragte Juledagene paa Gaarden Orkahaug, og kom ikke førend 13de Dag Juul (6te Januar 1155) til Fjord. Besynderligt nok, kom han alligevel uventet [1]). Erlend havde været i Drikkelag oppe paa Gaarden, men var heldigviis just vendt tilbage til sit Skib, saa at Haralds Mænd ej fik ham fat, derimod dræbte de to Mænd af hans Følge, og fangede fire, hvoriblandt Arnfinn, en Broder af Anakol. Med disse Fanger vendte Harald tilbage til Thorsaa paa Katanes, men sendte Arnfinn til Lambaborg, maaskee fordi han her troede ham i større Sikkerhed. Det lykkedes imidlertid Anakol noget senere (2den Febr.) at faa en af Borgens Befalingsmænd i sin Magt, og imod denne blev Arnfinn da udleveret. Erlend og Svein tilbragte imidlertid en stor Deel af Vintren ombord paa deres Skibe, af Frygt for Overfald. Paa denne Tid bejlede en mægtig Høvding, ved Navn Erlend unge [2]), der synes at have hørt hjemme paa Hjaltland, til Haralds Moder Margrete. Harald gav ham Afslag, men Erlend flygtede bort med hende til Borgen paa Mosø, hvor han beredede sig paa at forsvare sig til det yderste. Harald drog derhen og begyndte at belejre Borgen, men uden synderlig Fremgang, og da Erlend lovede ham al den Bistand, han formaaede at yde, hvis han vilde skjenke ham Margretes Haand, og derhos forestillede ham, hvor magtpaaliggende det nu maatte være ham at skaffe sig saa mange formaaende Venner som muligt, besluttede han klogeligt at

---

[1]) Fjord, nu Frith, ligger ved Kurridesfjorden, som forhen er omtalt, med den lille Ø Daminsø, hvor der var et Kastell. I eller ved dette Kastell blev Erlend, som det senere vil vise sig, dræbt; sandsynligviis har han oftere havt Tilhold der, og saaledes ogsaa hiin Juul, da Harald overfaldt ham.

[2]) Om denne Erlend unge eller junge tales der førend ved denne Lejlighed ikke et Ord. Det er dette, forenet med den Omstændighed, at han satte sig fast paa Mosøborgen, som gjør det sandsynligt, at han egentlig havde hjemme paa Hjaltland. Paa Mosøborgen, eller Borgen paa Mousa, der endnu staar der, havde allerede Bjørn Hauld i Aaret 900 søgt Tilflugt med Thora Hladhaand, se ovenfor I. 1. S. 579.

slutte Forlig og Venskab med ham. Erlend fik Margrete til Egte, og blev nu en af Haralds troeste Tilhængere [1]). Den følgende Sommer (1155) droge de over til Norge, rimeligviis for at søge Bistand hos Kong Inge, men der tales ikke om at han fik nogen, og det er heller ikke sandsynligt, thi Inge var da, som det nedenfor vil sees, saa optagen af Fejder indenlands, at han neppe kunde beskjeftige sig med Haralds Anliggender. Erlend og Svein troede sig ogsaa saa trygge, at de endog gjorde et Herjetog til Skotlands og Englands Kyster, hvorved de nær vare blevne tagne til Fange af en anseet Kjøbmand i Berwick, hvis Skib de havde røvet. Kong Mælkolm havde allerede sendt Folk afsted med Penge for at løskjøbe dem, da de frelstes ved Sveins Aarvaagenhed. De kom først seent om Høsten tilbage til Orknøerne [2]).

Endelig kom Ragnvald Jarl. Han havde opholdt sig om Sommeren paa Hørdaland, sandsynligviis hos Erling skakke, uden, som det lader, at have stødt sammen med Harald Jarl, eller at have blandet sig i de Uroligheder, som da fandt Sted, og hvori heller ikke Erling skakke synes at have deeltaget, som det siden vil erfares. Ragnvald havde allerede hørt mangt og meget om hvad der var foregaaet paa Øerne, og bitterlig beklaget det [3]). Men han kunde dog ikke komme afsted førend langt ud paa Aaret, og maatte, da han ingen Skibe havde, rejse over paa et Kjøbmandsskib, der tilhørte en Islænding. Imidlertid lovede hans Venner, i Vintrens Løb at lade et eller flere Langskibe bygge til ham, og sende dem over næste Sommer. Han landede først ved Torfnes i Skotland, og kom først lidt før Juul tilbage til Orknøerne. For saa vidt Erlend, hvad der ej er utroligt, havde Lyst til at forholde ham hans Part i Herredømmet, maatte han nu undertrykke denne Lyst, da Bønderne udtrykkeligt fordrede Forliget overholdt. Der indlededes Underhandlinger mellem begge Jarlerne, og paa et Møde i Kirkevaag, den 23de December, enedes de om, at hver af dem skulde have Halvparten af Øerne, og at de indbyrdes skulde forsvare hinanden mod Harald, eller hvilken som helst anden, der gjorde Fordring paa Jarldømmet. Saaledes havde da Ragnvald faaet Erlend i Stedet for Harald til Medregent, en Forandring der neppe behagede ham, og det maa sikkert have kostet ham megen Overvin-

---

[1]) Orknøyinga Saga S. 326—342.

[2]) Orknøyinga Saga S. 340—346. Enkelthederne ved denne Beretning ere ret interessante, og vise i hvilken Yndest Svein maa have staaet hos Kong Mælkolm.

[3]) Orknøyinga Saga S. 320. Her anføres en Vise, som Ragnvald kvad i den Anledning. Han beklager at der oplægges svigagtige Raad, og ytrer at han nu maa bære sig sindigt og forsigtigt ad.

delse, at bekvemme sig til et Forlig, hvorved Haralds, der næsten kunde kaldes hans Fostersøns, Rettigheder ganske opofredes. Men han havde intet andet Valg, naar han ikke selv vilde opgive sine Fordringer. At han fremdeles havde Forkjærlighed for Harald, og benyttede den første Lejlighed, der tilbød sig, for igjen at forbinde sig med ham, vil i det følgende blive viist [1]).

89. Kirkelige Forhold. Nye Klostre. Norge faar sin egen Erkebiskop.

Under alle Urolighederer, som fandt Sted saavel i som udenfor Riget, men hvori dog Folket selv endnu ikke synderlig tog Deel, havde den norske Kirke gjort langsomme, men sikre Skridt til sin fuldstændige Organisation paa en national Grundvold, uafhængig af anden fremmed Myndighed end Pavens egen, og til Udvidelsen af sin Magt. Ligesom det forhen var den bremiske Erkebiskops Højhed, hvilken den norske Gejstlighed søgte at unddrage sig, arbejdede den nu paa at emancipere sig fra Erkebiskoppen i Lund, og det var, som man tydeligt nok kan see, fremdeles den hyppige Forbindelse med England, og den engelsk-nordmanniske Gejstligheds Indflydelse, der dannede en Modvegt mod det danske og tydske Kirkeherredømme, og gav den norske Gejstligheds Uafhængighedsaand en ydre Støtte. Det er saaledes allerede paapeget [2]), hvorledes Stavangers, og sandsynligviis Bergens Bispopsstol efter al Rimelighed stod i den nøjeste Forbindelse med Konventet, i Winchester. Vi finde ikke sjelden Prester i Norge nævnte, der enten udtrykkeligt siges at være engelske af Fødsel, eller i det mindste bære engelske Navne [3]). Der stiftedes ogsaa flere Klostre, om hvilke det er aldeles vist, at de aller først grundlagdes af engelske Munke. **St. Michaelsklostret** i Bergen, eller som det almindeligviis kaldes, **Munkelivs-Kloster**, og dets Oprettelse ved Kong Ey-

---

[1]) Orknøyinga Saga S. 346. De ovenfor anførte Dagsangivelser findes alle i Orknøyinga Saga, og hvad Aarstallene angaar, henvise vi til S. 832, 833 Note.

[2]) Se ovenfor, S. 609, 610, 616.

[3]) Saaledes hed f. Ex. den Prest i Alvibra, som tog sig af Haavard, Ragnvald Jarls Staldbroder, Richard, aabenbart et engelsk Navn (se nedenfor S. 689); den Prest, hvilken Kong Sigurds Morbrødre lode mishandle, hvorom Legenden fortæller (se ovenfor S. 812), hed ogsaa Richard og siges udtrykkeligt at være engelsk af Fødsel. Biskop Reinald af Stavanger var ligeledes, som vi have seet, engelsk, og hvad den Arnald angaar, der blev Biskop i Grønland, synes hans Navn i det mindste ikke at være norskt, man maa næsten formode, at han var af engelsk eller nordmannisk Herkomst.

stein Magnussøns Foranstaltning, er allerede omtalt [1]). Men det fik, som der nævnt, ej sit første pavelige Beskjermelsesbrev førend i Januar 1146, af Pave Eugenius den 3die, da han tog Abbed Orm og alle Brødrene, saa vel som deres Besiddelser, hvoraf fornemmelig Aum-Øerne med St. Clemens-Kirke, og St. Nikolai Kirke paa Herdlø, med tilhørende Øer i sin Beskyttelse [2]). Dette Beskjermelsesbrev er formodentlig erhvervet af den driftige Biskop Sigurd i Bergen, der i samme Aar (10 Juli 1146) ogsaa stiftede det ældste Cistercienser-Kloster i Norge, nemlig St. Mariæ-Kloster, sædvanligviis kaldet Lysekloster i Nærheden af Bergen. Biskop Sigurd er allerede ovenfor omtalt, da han som Prest var i Følge med Biskop Magne, og Øje- og Orevidne ved hans djerve Optræden med Kong Sigurd Jorsalafarer. Han nævnes første Gang som Biskop i Aaret 1139, da han var tilstede paa et Kirkemøde i Lund [3]); i 1146 besøgte han England — maaskee han da endog havde været i Rom, og selv bragt Beskyttelsesbrevet for Munkeliv-Kloster med sig — og kom da ogsaa til det nys (1132) stiftede Cistercienserkloster Fountains i Yorkshire, blandt hvis Munke der var en Nordmand, ved Navn Runulf [4]). Cisterciensernes Regel, indstiftet af den hellige Bernhard af Clairvaux, var endnu ny og i den største Anseelse. Sigurd syntes saa godt om den, at han

---

1) Se ovenfor S. 607 flg.

2) Se Munkelivs Klosters Brevbog, S. 14. Aum-Øerne ligge ikke langt fra Hvittingsøerne.

3) Se Huitfeldt, Danmarks Hist. I. S. 103.

4) Se især Fundatio Lysensis monasterii hos Langebek, Scr. R. Dan. IV. 406—409. Her angives ogsaa Dagen, naar Klostret stiftedes; jvfr. Notitsen i Monasticum Anglicanum, III. S. 249. af Hugo af Kirkstall; at Sigurd strax under sit Ophold i England fik Sagen ordnet, og havde Munkene med sig tilbage til Norge, synes at fremgaa af Udtrykkene i Beretningen om Klostrets Stiftelse; og det vinder desuden Sandsynlighed netop paa Grund af den Omstændighed, at Pave Eugenius's Bulle til Munkeliv-Kloster er dateret i Januar samme Aar. Thi da Sigurd selv rimeligvis stod i den nærmeste Forbindelse med Munkeliv-Konventet, maaskee endog, efter hvad der ovenfor er antydet om Forbindelsen mellem Munkeliv, Selle og Bergens Biskopsstol, selv var et Medlem deraf, saa meget mere, som han i en Biskopsrække endnu opføres blandt Biskopperne i Selle, bliver det aller rimeligst at antage, at han personligt har udvirket hiin Bulle for Klostret, og saaledes været i Rom ved Nytaarstid 1146, hvilket fuldkommen passer med Tiden for hans antagne Ophold i England. Muligt kunde det vel og være, at han allerede paa Henrejsen til Rom besøgte England, saa Fountains Kloster, og gjorde de fornødne Anstalter til Lyseklosters Oprettelse; jvfr. Langes Klosterhistorie S. 545 flg. At Abbed „Ranulphus's" Navn paa Norsk maa lyde „Rúnúlfr", bestyrkes ved mange Exempler.

overtalte Abbed Henrik i Fountains til at afgive en Deel af Klostrets Munke, hvoriblandt hiin Runulf, for at de kunde grundlægge et lignende Kloster i Norge; han skjenkede dertil sin egen Ættegaard Lyse, og Runulf blev den første Abbed. Da han havde faaet Klostret bragt i Orden, nedlagde han sin Værdighed og vendte tilbage til Fountains, hvor han døde. Men som udgaaet fra Fountains, stod Klostret fremdeles i den nærmeste Forbindelse med dette, og, efter St. Bernhards udtrykkelige Foranstaltning, for det første under dets Tilsyn. Stiftelsen af Lyse-Kloster har maaskee givet Anledning til, at ogsaa Oslo Bispedømme Aaret efter (1147) fik et Cistercienser-Kloster, nemlig **St. Mariæ og St. Eadmunds Kloster paa Hovedøen,** der ligeledes grundlagdes af engelske Munke, nemlig fra **Kirkstede** Kloster i Lincolnshire [1]). Omtrent samtidige med disse tvende Munkeklostre, eller i alle Fald ikke stort yngre, vare de tvende Nonneklostre, **St. Mariæ Kloster** eller det saakaldte **Nonneseter** i **Bergen,** og **Bakke Kloster** nær ved Nidaros. Deres Stiftelsestid kjendes ikke nøjagtigt, og af den Omstændighed, at hiint nævnes allerede i Beretningen om Kong Magnus Sigurdssøns Tilfangetagelse ved Harald Gille 1135 [2]), skulde man tro at det allerede da var til; men vist er det, at det i saa Fald neppe kunde være noget Cistercienserkloster, men maatte senere være reformeret dertil, da det er tydeligt nok, at Norge først efter Biskop Sigurds Besøg i England 1146 lærte Cistercienser-Ordenen at kjende. Det sandsynligste bliver at antage dette Kloster, ligesom Lysekloster, grundet ved Biskop Sigurds Foranstaltning. Det nævnes som Kloster udtrykkeligt ved 1181 [3]). Hvad Bakke Kloster angaar, da er det vist, at det maa have været stiftet før 1157, eftersom en af Kongesagaerne har opbevaret en liden Fortælling om et Besøg, Skalden Einar Skulessøn aflagde hos Abbedissen paa Bakke, da han som Kong Eysteins Stallare opholdt sig ved dennes Hof i Nidaros, og hiint Aar var Eysteins Dødsaar [4]). Da ellers dette Kloster, et af de rigeste og meest anseede i Norge, vist vilde have været nævnt ved en eller anden Anledning,

---

[1]) Se Langes Klosterhistorie, S. 622 flg.

[2]) Se ovenfor S. 736. Det maa her atter gjentages, at Sagaerne oftere angive en Begivenheds Lokaliteter efter Gjenstande, som først bleve til i Mellemtiden mellem Begivenheden selv og Sagaens Nedskrivelsestid.

[3]) Sverres Saga Cap. 49.

[4]) Se Morkinskinna, fol. 32 a. Fornmanna Sögur 7de B. S. 355. Vi ville i det følgende se, at Eystein opholdt sig i Nidaros eller Throndhjem en god Deel af Tiden mellem Sommeren 1155 og hans Død om Sommeren 1157; i denne Tid kan det saaledes være oprettet, men rimeligere er det dog, at det skede tidligere. Det sandsynligste er vistnok at henføre Stiftelsen til Kardinal Nikolaus's Nærværelse og Erkestolens Oprettelse 1152, se nedenfor.

om dets Tilværelse strev sig fra en tidligere Periode end netop denne, hvor flere Cistercienserklostre næsten samtidigt grundlagdes, bliver det sandsynligt at antage det stiftet paa denne Tid, ligesom og, i Mangel af nogen udtrykkelig Angivelse af den Orden, hvortil det hørte, at det var et Cistercienserinde-Kloster. Og da det under disse Omstændigheder bliver sandsynligt, at den hele Impuls til alle disse Cistercienserklostres Oprettelse udgik fra Biskop Sigurd i Bergen, og at Klostrene selv indrettedes efter det af ham givne Mønster, maa man ogsaa antage, at Medlemmerne i dem alle fra først af fornemmelig vare hentede fra England, ikke, som i Danmark og Sverige, umiddelbart fra St. Bernhards Kloster i Clairvaux[1]). Hvor vidt Augustinerklostret ved **Jonskirken** i Bergen allerede oprettedes paa denne Tid, eller senere, er uvist; de saakaldte Jonsvolde (nu Engen), der havde sit Navn efter Kirken, nævnes allerede i 1153 ved Siden af Nonnesæter, og man kan saaledes lige saa lidt derfra slutte at hiint, som at dette allerede paa den Tid i Virkeligheden var til, medens det paa den anden Side ikke er i mindste Maade usandsynligt, at den egentlige Kirke kan have været opført, og have givet den omliggende Mark Navn, uden endnu at være sat i Forbindelse med noget Klosterkonvent. Det er endog saa meget sandsynligere, som man næsten alene deraf kan forklare sig den Synderlighed, at Klostret i daglig Tale stedse benævntes „Jonskirken", aldrig „Jonsklostret", hvilket viser at hiin Benævnelse allerede var bleven saa tilvant, at den senere ej kunde afskaffes[2]). Sandsynligviis stod Oprettelsen af dette Kloster i Forbindelse med den endelige Indretning af Bergens saa vel som af de øvrige Bispestole, da Chorsbrødre indførtes, hvorom mere nedenfor.

Hvor vidt de omtrent samtidigt paa Island oprettede Klostre fik sin første Befolkning fra England, eller fra Norge, eller noget andet Land, derom er der lige saa lidet at finde, som om Ordenen, hvortil de egentlig hørte. Det ældste Kloster af Varighed, som oprettedes paa Island, var **Thingeyre** Kloster ved Hunavatn paa Nordlandet, hvor allerede Biskop Jon Agmundssøn havde bygget en Kirke med Klosterbolig, ifølge et Løfte, han kort efter sin Ophøjelse paa Bispestolen havde aflagt, hvis et Uaar, som da herskede, vilde ophøre. Han lagde Indtægter dertil af de biskoppelige Tiender, og foreskrev, at Munkene skulde leve efter St. Benedikts Regel; dog oplevede han ikke selv at see Munke nedsætte sig der; han døde nemlig 1121, og Klostret kom ikke i Orden førend 1133[3]).

[1]) Alvastrakloster i Sverige, det første Cistercienserkloster, blev, som det heder, oprettet ved Dronning Ulfhilds Foranstaltning 1143.

[2]) Se herom især Langes Klosterhistorie, S. 507 flg.

[3]) Finn Jonssons islandske Kirkehistorie, 4de B. S. 28 flg. Annalerne henføre Oprettelsen af Thingeyre Kloster udtrykkeligt til 1133.

Det Kloster, som dernæst indrettedes, var Klostret paa **Tveraa** i Eyjafjorden, Viga-Glums og Einar Ejulfssons gamle Ættegaard [1]), der efter Klostrets Oprettelse kaldtes **Munke-Tveraa**; det oprettedes 1155 af Biskoppen i Hole, Bjørn Gislesson, Ketils Eftermand, som foreskrev, at Munkene her ligeledes skulde iagttage St. Benedikts Regel [2]). Det er vist, at Thingeyre og Tveraa Klostre hørte til en og samme Orden, da en Abbed i det ene kunde gaa over til det andet [3]), men da de oprettedes netop i Cistercienser-Tiden, og Cistercienser-Ordenen egentlig kun var en Underafdeling af Benediktiner-Ordenen, er det ikke usandsynligt at de egentlig have tilhørt hiin.

Vi have seet, hvorledes allerede Sigurd Jorsalafarer, som der fortælles, lovede at oprette en egen **Erkebiskopsstol** i Norge, som en af de Betingelser, hvorpaa han fik Spaanen af det hellige Kors. Dette viser, at man i Almindelighed betragtede en Erkebiskopsstol som nødvendig for ethvert større Lands kirkelige Organisation, uden at man engang behøver at tænke sig Nationalfølelsen som den egentlige Drivfjeder. Men hos den norske Gejstlighed, der talte saa mange af Landets meest udmerkede Sønner i sin Midte, og som derhos paavirkedes af sine talrige engelsk-nordmanniske Medbrødre, gjorde den sig visselig i høj Grad gjeldende, ligesom ogsaa Kongerne øjensynligt satte en vis Forfængelighed i at medvirke til, at Landet ikke savnede den Glands, der altid udgik fra et højeste gejstligt Overhoved. Det er derhos ikke saa usandsynligt, at de eller deres Raadgivere netop i denne senere Tid, da de politiske Forviklinger i Norden bleve større, og Forbindelserne mellem de nordiske Kongehuse indbyrdes bleve hyppigere, fornemmelig have ønsket at see den Indflydelse, som det danske Hof gjennem den lundske Erkebiskops kirkelige Supremati over det øvrige Norden ogsaa kunde udøve i politisk Henseende, tilintetgjort ved Nationalkirkens Emancipation fra det fremmede Vælde, og ved Oprettelsen af en egen Erkestol, hvor stor Indskrænkning denne end, naar den beklædtes af en kraftig og nidkjær Mand, kunde gjøre i Kongeveldet. Saaledes arbejdedes der da, vistnok lige siden Sigurd Jorsalafarers Dage, paa at affondre Norge med Skatlandene samt Koloni-Stater fra det lundske Erkebiskopsdømme som en egen Provins, om end de nærmere Forhandlinger desangaaende ikke længer, eller maaskee rettere ikke endnu kjendes. Vi vide kun, at Bremens Erkestol, trods den Forføjning af Pave Paschalis II, der dekreterede Oprettelsen af et Erkesæde i Lund for det egent-

---

[1]) Se ovenfor I. 2. S. 180 o. fl. St.

[2]) Finn Jonssons Kirkehistorie, 4de B. S. 41 flg.

[3]) F. Ex. Abbed Berg, der efter at have været Abbed i Tveraa forflyttedes som Abbed til Thingeyre, se Finn Jonssons Kirkehistorie, 4de B. S. 33, 45.

lige Norden, og saaledes skillede dette fra den bremiske Provins, fremdeles søgte at vedligeholde, eller rettere gjenvinde Høiheden over de nordiske Kirker, ja endog tildeels fik Medhold heri af den romerske Kurie, hvilket neppe kan have undladt at svække den lundske Erkebiskops Autoritet i Norge og Sverige, og saaledes at lette Opnaaelsen af det Maal, hvorefter man stundede. Det var, som det synes, især den bremiske Erkebiskop Adalbero, ophøiet i Aaret 1123 til denne Værdighed, der lod sig det være magtpaaliggende at skaffe Bremens Erkestol de tabte Rettigheder over Norden tilbage. Af Pave Calixtus II, der selv indviede ham, udvirkede han, at han paa et Concilium i Lateran erklæredes for Metropolit over alle de tre nordiske Riger [1]). Calixtus's Eftermand, Honorius II, skal have afgivet samme Erklæring. Siden gik Pave Innocents II endnu videre. Udvalgt til Pave i Aaret 1130, og anerkjendt af den største Deel af den latinske Christenhed, maatte han dog forlade Italien, af Frygt for en Modpave, Anaklet II, der understøttedes af den forhen omtalte mægtige Hertug Roger II af Sicilien, og kronede ham til Konge [2]). Innocents begav sig til Frankrige og siden til det vestlige Tydskland, hvor han i Lüttich 1131 kronede Kong Lothar, som til Gjengjeld lovede at staa ham bi mod hans Modstander. Derved var han kommen i Taknemligheds-gjeld til Lothar. For Lothar, som tydsk Konge, og navnlig som saxisk Fyrste, maatte det, i Særdeleshed under de daværende Forhold, hvor han, som vi have seet, netop lagde an paa at erhverve Lenshøihed over Danmark, tillige være magtpaaliggende at faa den forrige gejstlige Overhøihed gjenoplivet, og man kan derfor godt forstaa, hvorledes han, som det udtrykkelig siges, anmodede Innocents om at foretage de fornødne Skridt hertil. At Innocents føjede ham, var naturligt, og han udstedte saaledes efter Tilbagekomsten til Italien, paa een Dag (27 Mai 1133) ikke færre end fem Buller, der alle gik ud paa at give Adalbero den samme Magt over Norden, som hans ældre Forgængere havde udøvet. I den første af dem, til Adalbero selv, erklærede han, at da denne oftere havde klaget, saavel for ham, som for hans Formænd Calixtus og Honorius over, at

---

[1]) At Calixtus har givet saadanne Erklæringer sees af Innocents den 2dens udtrykkelige Ord i hans Bulle, hvorom nedenfor.

[2]) Dette var hiin Roger af Sicilien, der er ovenfor omtalt S. 577, og som hidtil sædvanligen har været antaget for den, der af Sigurd Jorsalafarer i Aaret 1110 fik Kongenavn, medens det, som ovenfor (S. 579—581) viist, upaatvivlelig var Rogers Fætter Hertug Roger Bursa af Apulien, hvem Sigurd gav denne Titel, hvorimod det sandsynligviis netop var denne Omstændighed, der siden gav Roger II Anledning til at fordre Kongenavn.

Erkebiskop Asser i Lund og de øvrige danske Biskopper ikke viste ham den tilbørlige Lydighed som Metropolit efter ældre Privilegier af Paverne, Gregor (IV), Sergius (II), Leo (IV), Benedikt (IX), Nikolaus (II), Hadrian (II), havde saavel hans Forgængere Calixtus og Honorius, som han selv formanet dem til at vende tilbage til Lydighed mod den hamburgske Kirke, eller, om de troede at have nogen retmæssig Grund til at unddrage sig derfra, befalet dem i saa Fald, desangaaende at henvende sig til det apostoliske Sæde [1]). Men de havde ringeagtet de apostoliske Befalinger, og hverken indfundet sig eller havde sendt Svar. Og for at ingen skulde drage Fordeel af sin Trodsighed, underkastede han derfor med Kardinalernes Raad saavel den lundske, som de øvrige danske Biskopper atter under den hamburgske Erkebiskops Højhed. Overeensstemmende med de oven nævnte Pavers Privilegier, og ifølge Kong Lothars Bøn, bekræftede han saaledes Adalbero, og ved ham den hamburgske Kirke, i Metropolitanhøjheden over Danmarks, Sveriges, Norges, Farrias, Grønlands, Helsinglands, Islands, Skridfinnelands, og Slavernes Kirker. Det er charakteristiskt nok, at han her netop forbigaar Paschalis II, der havde oprettet Erkebiskopsdømmet i Lund. Det synes ogsaa, efter Pladsen at dømme, hvor han nævner Farria, som om han nu forstaar det om Færøerne, hvor der imidlertid var oprettet en egen Biskopsstol, medens Navnet i hine ældre Tider betegnede Helgoland, som da en Stund havde sin egen Biskop. Den anden Bulle er udstedt til den daværende danske Kong Nikolas, hvilken han underretter om den nys nævnte Forføjning, og opfordrer ham til at paasee, at Danmarks Biskopper vende tilbage under deres retmæssige Overhoved. Den tredie er henvendt lige til Erkebiskop Asser selv, der paa det indstændigste opfordres til Underkastelse under den hamburgske Erkebiskop; den fjerde til en Konge, der sandsynligviis er Sveriges, eller ogsaa er den maaskee skreven i to ligelydende Kopier, den ene til Sveriges, den anden til Norges Konge. Den femte opfordrer Sveriges Biskopper til at erkjende Adalbert for deres Metropolit. Til Norges Biskopper findes ingen Bulle, men rimeligviis have vel ogsaa de modtaget en, siden Norge og dets Skat- samt Kolonilande udtrykkeligt nævnes i den første [2]). Det sees ikke, at disse

[1]) Af de her nævnte Buller kan visselig Gregors, der i det 9de Aarhundrede nævner Grønland og Helsingeland, der først christnedes i det 11te, betragtes som underskukken efter eller paa Adalberts Tid omkring 1060.

[2]) Bullerne anføres paa flere Steder, hos Staphorst, Hist. Hamb. Eccl. diplomatatica I. S. 582 flg. i Lappenbergs Urkundenbuch, I. 138 flg. Liljegrens Diplomatarium I. 146 flg. o. s. v. Det er forøvrigt ikke usandsynligt, at Norge og Island have erklæret sig for Anaklet, siden det i Hungrvaka

Buller have haft nogen synderlig Virkning. Thi Asser vedblev at indvie Biskopper over Norden, i det mindste paa Island, og derfor, som man maa formode, i alle Fald i Norge; og ved en Provincial-Synode, som hans Brodersøn og Eftermand, den myndige Æskil, holdt i Lund Aaret efter sin Ophøjelse (1139), og det i Overvær af den pavelige Legat Theodignus, vare foruden 5 danske Biskopper ogsaa tvende norske tilstede, nemlig Sigurd af Bergen og Orm af Færøerne. At de norske Biskopper, der udnævntes i de første 15 Aar efter Erkebiskop Assers Død (1137), indviedes af Æskil, kan heller ikke betvivles, skjønt man kun veed det med Vished om de islandske Biskopper, **Bjørn Gilssøn**, der efter Ketils pludselige Død (1146) indviedes til Biskop i Hole [1]), og **Kløng Thorsteinssøn**, der udvalgtes til Biskop i Skaalholt efter at Biskop Magnus var omkommen ved en Ildebrand (1148), og Hall Teitssøn, Isleifs Sønnesøn udvalgt til hans Efterfølger, var død udenlands (1150), førend han havde kunnet modtage Indvielsen. Efterretningen om hans Død naaede ikke Island førend Aaret efter, og Kløng, som da udvalgtes til at beklæde den ledige Bispestol, kom saaledes ej til Danmark for at indvies, førend i Begyndelsen af Aaret 1152, hvorfor han, som det strax nedenfor vil sees, upaatvivlelig er den sidste Biskop, baade fra Island og Norge, der indviedes af Erkebiskoppen i Lund [2]).

Hvad de samtidige Biskopper i Norge angaar, da kjender man ikke stort mere til dem, end deres Navne. Vi have ovenfor seet, at en vis **Ivar Ketilssøn**, med Tilnavn Skrauthanke eller Skrauthanske, Broder til Jon Kauda, Saada-Gyrds Svigersøn, og, som man næsten skulde formode, islandsk af Fødsel, blev Biskop i Nidaros i Harald Gilles Sønners første Regjeringstid. Men naar det skede, siges ikke nøjagtigt. Man erfarer kun at han endnu ikke var Biskop i Aaret 1139, da han deeltog i Holmengraa-Slaget som Kong Magnus blindes tro Tilhænger, og frelstes af sin Broder, der var paa den modsatte Side [3]). Vi vide ogsaa af en Biskopsfortegnelse, at han var en Eftermand af hiin **Simon**, der i Sigurd Jorsalafarers Dage, var behjelpelig til at faa Tienden indført, og

---

Cap. 15 udtrykkeligt heder at Biskop Magnus i Skaalholt indviedes af Erkebiskop Asser i Anaklets Dage, uden at Innocents II nævnes.

[1]) Hungrvaka Cap. XIX.

[2]) Hungrvaka, Cap. XVII. Jvfr. Finn Jonssøns Kirkehistorie, I. S. 280.

[3]) Se ovenfor S. 704. At Jon var Islænding, siges ikke udtrykkeligt, men hvor han omtales i Beskrivelsen over Holmengraa-Slaget, handles der særskilt om de Islændinger, som deeltoge i dette.

at hans Eftermand igjen døde 1151 [1]), Ivars Biskopstid maa saaledes have været omkring 1142, men den har rimeligviis tillige været meget kort, siden en anden Biskopsfortegnelse ganske udelader ham. I Bergen eller Sellø efterfulgtes den djerve **Magne** der, som vi have seet, endnu levede i Sigurd Jorsalafarers sidste Dage, af en vis **Ottar**, der ogsaa siges at have været en Islænding [2]), og denne igjen af den oftere omtalte **Sigurd**, der gjorde sig fortjent ved Oprettelsen af Klostre, og maa have hørt til en anseet Æt i Landet selv, med Besiddelser i Staden Bergens Nærhed, siden det siges at Lyse Gaard, hvor han oprettede Klostret, var hans egen Ættegaard. Som Biskop nævnes han aller først ved hiin Provincial-Synode i Lund 1139; maaskee indviedes han ved denne Lejlighed. Den i Aaret 1135 af Kong Harald Gille hængte Biskop Reinalds Eftermand i Stavanger var **Jon Byrgessøn**, der ogsaa synes at have været af en anseet Æt i Landet selv, og om hvis Syster Gudrun det udtrykkeligt siges, at hun meddeelte Sagaskriveren Erik Oddssøn paalidelige Beretninger om samtidige Begivenheder [3]). Om Biskopperne i Oslo, **Peter**, som ovenfor er nævnt [4]), og hans Eftermand **Villjam**, vides intet, uden at denne sidste døde i Aaret 1157, og at han saaledes rimeligviis har været den Biskop, der i Aaret 1146, da Sigurd i Bergen oprettede Lysekloster, fulgte dennes Exempel, og oprettede Klostret paa Hovedøen.

Paa Færøerne, der nu ogsaa havde faaet en egen Biskopsstol i Kirkebø, skal ifølge Sagnet, den egennyttige og uretfærdige Biskop Matthias have tilbragt de sidste 20 Aar af sin lange Embedstid — han døde først 1157 eller 1158 — paa Sygelejet, hvor Samvittighedsnag havde kastet ham [5]). Herved kan det maaskee forklares, hvorledes det gik til, at der ved hiin Provincial-Synode i Lund 1139 nævnes en Biskop **Orm** af Færøerne, som nærværende, uden at han dog omtales enten i Biskopsfortegnelserne, i Annalerne, eller i Folkesagnet. Han har sandsynligviis været udnævnt af Biskop Sigurd til hans Medhjelper; maaskee har han, naar alt kommer til alt, ikke engang været paa Færøerne [6]). Paa Grønland holdt Bi-

[1]) Se Biskopsfortegnelserne i Norsk Tidsskrift, V. 42, sammenlignet med de islandske Annaler.

[2]) Dette siges i den ældste af de tvende Biskopsfortegnelser.

[3]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 11; Snorre Cap. 10. At Jon, der siden blev Norges første Erkebiskop, tidligere var Biskop i Stavanger, siges ikke i Sagaerne, men kun i Annalerne, ved 1152.

[4]) Se ovenfor S. 615.

[5]) Antiquarisk Tidsskrift 1849—1851, S. 153

[6]) Hvo veed, om han ikke, muligens er den samme Orm, der i Aaret 1146 var Abbed i Munkelivs Kloster, og tillige den samme, der siden blev Biskop i Hamar.

skop Arnald ud lige til 1150, da han, enten fordi han i sin fremrykkede Alder længtes efter et blidere Opholdssted, eller fordi han var bleven alt for forhadt ved sin Myndighed, vendte tilbage til Norge, og en vis Jon Knut indviedes, sandsynligviis af Erkebiskop Eskil, til hans Eftermand [1]). Om Biskop **Villjam** paa Orknøerne og Modbiskoppen Rodulf den yngre er der allerede ovenfor talt. Rodulf undlod ikke, som man seer, nu og da at forsøge paa at komme i Besiddelse af Biskopsstolen: der gives i det mindste saavel et Brev fra Pave Calixtus den 2den til Norges Konger Sigurd (Jorsalafarer) og Eystein, hvori han opfordrer dem til at tage Rodulf i sin Beskyttelse, og tillade ham at bo roligt i sit Stift (1118), som et senere af Honorius II (1125) til Sigurd om at hjelpe Rodulf mod den, der havde trængt sig ind i hans Plads [2]), men at Rodulf desuagtet ikke fik Indpas, er vist nok, ligesom og St. Magnus's Hellighed her upaatvivlelig maa være kommen Biskop Villjam tilpas. Hvor vidt Villjam var indviet af Erkebiskop Asser, vides ej, men sikkert nok er det, at Rodulf var indviet af Biskoppen i York. Det laa derfor, som allerede ovenfor antydet, i Villjams egen Interesse, at slutte sig til den norske Kirke, thi alene derved erhvervede han Ret til at unddrage sig den Rodulf begunstigende yorkske Erkebiskops Højhed, og da nu dertil, som vi have seet, de politiske Forhold nødsagede Orknø-Jarlerne selv til at kappes om at erhverve de norske Kongers Beskyttelse, og saaledes til at erkjende dem for sine Overherrer, maatte derved ogsaa Øernes kirkelige Forbindelse med Norge saa meget mere lettes. Det samme var Tilfældet med Sydererne, hvor Kongesønnen, Gudrød, som vi have seet, besøgte Norge og hyldede Kong Inge i Aaret 1152. Ogsaa her maa ligeledes forskjellige Biskopper have staaet imod hinanden, og derfor rimeligviis deels have sluttet sig til den yorkske, deels til den norske Kirke. De, der sluttede sig til Erkebiskoppen af York, vare alle, som man kan skjønne, udvalgte af Munkene i Russin Kloster, der, maaskee allerede ved Stiftelsen, havde faaet den Ret at kunne udvælge Biskopperne paa Man og Øerne [3]); vi erfare nemlig, at alle disse Biskopper vare Cisterciensermunke enten fra Furness i York, af hvilket Kloster Russin egentlig kun var en Celle, eller fra de nordmanniske Klostre Seez eller Savigny, fra hvilket Furness var anlagt, og under hvilket saavel dette som dets Celler eller

---

[1]) Se især Annalerne. Jon Knut omtales forresten ogsaa i Sturlungasaga III. 4. Han døde 1187. Se Grønlands historiske Mindesmærker II. 672, 760, III. 6, 44.

[2]) Monasticon Anglicanum, VIII. 1187.

[3]) Diplomatarium Norveg. I. No. 28.

Aflæggerklostre bleve lagte [1]). Vi have saaledes allerede seet, hvorledes hiin Vimund, Prest paa Skid, men til samme Tid Munk i Savigny, og sandsynligviis den samme, der siden fremstod som Mælkolm Mac Heth, blev Biskop paa Man og indviedes allerede før 1114; da han forlod Klostret, blev Johannes, Munk fra Seez, hans Eftermand [2]), og siden efter Nikolaus, Munk fra Furness [3]). Sandsynligviis have de alle, da de valgtes, opholdt sig i Russin, hvilket i det mindste var Tilfældet med Vimund. De andre Biskopper derimod, af hvilke flere nævnes i en Biskopsrække, der ledsager den gamle Manske Kongekrønike, søgte upaatvivlelig deres fornemste Støtte deels fra Norge, — hvilket især maa have været Tilfældet med den før omtalte Nordmand Ragnvald, der synes at have været samtidig med de ovenfor nævnte, saavel som med Gudrød Olafssøn, — deels ogsaa, som det lader, fra Irland [4]).

Denne Tid, eller Midten af det 12te Aarhundrede, var saaledes heel beleilig til Paabegyndelsen eller maaskee rettere Gjenoptagelsen af Forhandlingerne om Oprettelsen af en særskilt norsk Erkebiskopsstol med Hensyn til denne Erkebiskopsstols tilkommende Magt og Omraade. Norge selv var i blomstrende Forfatning og anseet af Nabofolkene; dets Højhed over Skatlandene var befæstet og anerkjendt. Islands og Grønlands Biskopsstole, især den sidste, stode i den nærmeste Forbindelse med Moderlandets. Hvorledes, eller af hvem nu hine Forhandlinger bleve optagne og drevne, vides ikke og vil neppe blive opklaret, førend de pavelige Archivers historiske Skatte blive fuldkommen tilgængelige. Men vist er det, at der allerede en god Stund før 1150 maa være indledet Underhandlinger derom, da det erfares, at den før omtalte Ivar Ketilssøns Eftermand paa Nidaros's Biskopsstol, Reidar, virkelig opnaaede at blive indviet til Erkebiskop. Dette skede, medens han, som det heder, var i Sydlandene, maaskee for at drive paa Sagen. Han døde, tillægges der, paa Hjem-

---

[1]) Se Pave Eugens Bulle af 1148 i Martenes Thesaurus I. S. 404.

[2]) Matth. Paris, ed. Watts S. 60. Chron. Nordm. hos Duchêne S 986.

[3]) Kong Olafs tvende Breve, Monasticon Anglicanum VIII. 1187. I et af disse Breve, sandsynligviis fra Tiden omkring 1135, anmoder Olaf Erkebiskop Thurstan i York om at indvie den fra Furness til Øernes Biskop udvalgte Munk Nikolaus. Det sees altsaa heraf, at Olaf i det mindste da holdt sig til Erkestolen i York.

[4]) To af Ragnvalds Efterfølgere, Christinus og Nicolaus, begge fra Argyll, bleve nemlig ved deres Død begravne i Benchor paa Irland, hvilket synes at vise, at de tilhørte dette Kloster. Mellem dem var Michael, fra Øen Man selv, der døde 1203 og begroves i Fountains; han hørte saaledes heller ikke til Russin, Furness eller Savigny. Biskopsfortegnelsen holder sig ellers ikke udelukkende til een Klasse af Biskopper; den udelader saaledes de tre første, der vare udvalgte af Munkene i Russin, men omtaler derimod siden andre Biskopper, valgte derfra.

rejsen, og kom saaledes ikke til sin Stol [1]). Vi vide andensteds fra, at hans Død indtraf i 1151 [2]), og sandsynligviis medens han opholdt sig i Paris, som Augustiner-Munk i St. Victors Kloster [3]). Men Stødet var nu engang givet, og det laa desuden, som det synes, i Pave Eugen den 3dies Plan at befæste sin Indflydelse over Europas yderste Egne ved Oprettelsen af nye Bispops- og Erkebiskopsdømmer; vi erfare saaledes at han i Aaret 1150 eller 1151, sendte en Kardinal, Johannes Paparo, til Irland, for der at oprette 4 Erkebiskopsdømmer, hvoriblandt et for Østmændene i Dublin, saa vel som for i Almindelighed at rette paa Indbyggernes Christendom og Moralitet [4]). Efter al Sandsynlighed var det vel at ansee deels som en Gjennemførelse af hiin almindelige Plan, deels som en Følge af, hvad Reidar under sit Ophold i Udlandet havde forberedt at Pave Eugenius i Aaret 1152 sendte en Kardinal-Legat til Norge, den første, der nogensinde kom til Landet, i samme Ærende, som hiin, nemlig for at ordne Kirkeforholdene, drage Omsorg for Folkets Forbedring og fornemmelig for at oprette et eget Erkesæde for Norge

[1]) Biskopsrækken i Norsk Tidsskrift, V. S. 42, 44.

[2]) De islandske Annaler.

[3]) Det kan nemlig neppe være nogen anden end denne Reidar (Hreidarr), der i Du Breul's Théâtre des antiqq. de Paris, 1612, S. 434 omtales som indført i St. Victors Kapitelsbog under Navnet Henrik, Erkebiskop i Norge, og som den, der rimeligviis havde bragt Klostret et Stykke af St. Olafs Skjorte.

[4]) Matth. Paris II. ed. Watts, S. 60. De fire Mestres Annaler. Johan af Herham, hos Twysden, S. 279 og flg. Uagtet Sendelsen paa de fleste Steder henføres til 1151, ja hos Johan af Herham endog til 1152, er det dog tydeligt, at han maa være affendt først i 1151, eller maaskee endog sidst i 1150, siden han allerede 4de April 1151 undertegner en Bulle i Ferentinum ved Rom, og hans Navn siden findes paa de fleste Buller mellem April 1151 og April 1153, hvilken Tid han saaledes tilbragte i Italien alene. De Erkestole, han oprettede paa Irland, vare Armagh, Dublin, Cashel og Tuam. Egentlig kan man ikke sige at han oprettede Armaghs Erkestol, der allerede havde bestaaet i mange Aarhundreder. Men man har dog anvendt den Benævnelse, fordi han aller først bragte Erkebiskoppen Pallium, og maaskee Erkebiskops-Titel, da han forhen kun kaldtes „St. Patricks Efterfølger". Han ordnede ogsaa Forholdene saaledes, at Erkebiskoppen af Armagh blev Øens Primas, med Ret til at indvie de øvrige Erkebiskopper og Biskopper. Forhen havde Biskopperne i Østmændenes Stæder staaet under Erkebiskoppen af Canterbury; nu blev Dublin selv deres Metropol. Den første Erkebiskop i Dublin var Gregorius, Biskop fra 1121. For øvrigt havde de to andre Østmænds-Stæder, Waterford og Limerick, først nylig faaet egne Biskopper, Waterford i 1096, og Limerick, som det synes, noget senere: dette var vel den nærmeste Grund til at Dublin ophøjedes til Erkesæde. De fleste af Biskopperne i disse Stæder vare virkelige Østmænd, saaledes nævnes i Dublin Duncan O'Haingly (Englafsøn?) død 1084, og hans Efterfølger og Frænde Samuel O'Haingly, Munk fra St. Albans, død 1121; i Waterford Tofte, indviet 1136, i Limerick Herjulf eller Harald, død 1151 og efterfulgt af en Thorgils.

med dets tilliggende og nærmest forbundne Lande. Valget til denne Sendelse kunde ikke være heldigere truffet; det faldt nemlig paa Englænderen **Nikolas Brekspear**, Kardinal-Biskop af Albano, sandsynligviis især af den Grund, at han som Englænder antoges mere fortrolig med Nordens Sprog, Skikke og Sæder, end nogen anden af Pavens Omgivelser; men desforuden var han veltalende, talentfuld, kundskabsrig og statsklog; han forstod ypperligt at vinde alle dem, med hvem han kom i Berørelse, og med det gode at sætte sin Vilje igjennem. Han var af ringe Herkomst, men havde ved sine store Talenter svunget sig op til Kirkens højeste Værdigheder, og naaede omsider Pavetronen [1]). Han forlod, som det synes, Italien i Februar 1152 [2]), lagde Vejen over sit Fædreland England [3]), og kom den 20de Juli til Norge [4]) med et stort Følge af Gejstlige. Han var, fortælles der, vred paa Sigurd og Eystein, og de maatte gaa til Forlig med ham, men derimod stod han altid paa den bedste Fod med Inge, og kaldte ham sin Søn [5]). Hine Kongers, især Sigurds, Liv var heller ikke af den Beskaffenhed, at det kunde behage en Mand, der kom i det udtrykkelige Ærende, at forbedre Folkets Moralitet, medens derimod den svagelige, blide Inge neppe kunde give nogen Forargelse i dette Henseende. Da denne Sag var bragt i Orden, sandsynligviis i Nidaros, hvortil han strax efter sin Ankomst synes at have begivet sig, opfyldte han, som der staar, Kongernes Begjæring, at indvie Biskoppen af Stavanger, **Jon Byrgessøn**, til Erkebiskop i Throndhjem, og gav ham Pallium, idet han forordnede, at der herefter skulde være en Erkebiskopsstol ved Christkirken i Nidaros, hvor den hellige Kong Olaf hviler, i Stedet for at der hidtil kun havde været Lydbiskopper i Norge. Kongernes Begjæring gik vel nærmest kun paa Valget af den nye Erkebiskop, thi Erkestolens Oprettelse

---

[1]) En Skildring af hans Charakteer og tidligere Livsbane findes hos Viljam af Newbury, II. 6.

[2]) Fra denne Tid af ophører han nemlig at undertegne de pavelige Buller i Pave Eugenius's Funktionstid, og han begynder ikke igjen førend under Eugens Eftermand Anastasius IV kort før dennes Død 1154.

[3]) Dette bevidner Saxo, S. 697.

[4]) At Nikolas ankom netop paa denne Dag, sees af Legenden om det af St. Olaf udførte Jertegn, der meddeles hos Snorre i Inge Haraldssøns Saga Cap. 24, saa vel som i den historiske Olaf den helliges Saga Cap. 260, hvor det heder at det skede to Uger før Olafsmesse øvre, selvsamme Dag, som Kardinal Nikolas landede i Norge. Olafsmesse øvre er 3die August, og 14 Dage før denne Dag er den 20de Juli. Sandsynligviis landede Nikolas i Bergen, men er siden dragen til Throndhjem.

[5]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 22. Snorre Cap. 23.

var i og for sig en allerede besluttet og aftalt Sag, hvilket aller bedst sees deraf, at han medbragte Pallium til den vordende Erkebiskop, ligesom hans Kollega, Kardinal Johan, havde medbragt fire Pallier for Erkebiskopperne paa Irland. Kardinal Nikolas medbragte ogsaa Pallium for den tilkommende Erkebiskop i Sverige, og det var kun særegne Omstændigheder, der hindrede ham fra strax ved sin Nærværelse i Landet at faa Erkestolen oprettet, som det nedenfor vil sees. Erkebiskop Jons Indvielse foregik, som det i sig selv var naturligt, og som man af flere Antydninger har Grund til at slutte, med stor Højtidelighed, og i alle tre Kongers Nærværelse, i Nidaros. Blandt andet forherligedes ved denne Lejlighed St. Olafs Minde derved at Skalden Einar Skulessøn i Christkirken for Erkebiskoppen, Kardinalen og de trende Konger højtideligt fremsagde et Kvad, kaldet Geisle eller Straalen, som han efter Kong Eysteins Anmodning havde digtet til St. Olafs Ære, og hvori han opregnede hans Jertegn, fornemmelig dem, hvorom Eindride unge ved sin første Hjemkomst fra Constantinopel havde bragt Efterretning. De fromme Tilhørere troede endog at bemerke at den hellige Konge selv tilkjendegav sit Velbehag over Æreskvadet ved at lade en yndig Duft udbrede sig i Kirken [1]). Kvadet er endnu til, og har altid været regnet blandt vor

[1]) Morkinskinna, fol. 36 a.; dette Sted er ogsaa aftrykt i Fornmanna Sögur, VII. 353. Her siges det udtrykkeligt, at Einar fremsagde Digtet i selve Christkirken i Nidaros. At han tillige fremsagde den saavel i alle tre Kongers, som i Kardinalens og Erkebiskop Jons Paahør, viser sig af Digtet selv, hvor han i 8de Vers anmoder dem alle tre ved Navn om at lytte til hans Kvad, og i 9de ligeledes opfordrer Jon dertil, idet han kalder ham „Overmand over hele de Lærdes Mængde", hvilket betegner ham som Erkebiskop. Det var saaledes efter hans Ophøjelse til Erkebiskop, at Kvadet blev fremsagt. Men da det nu derhos i det følgende vil vise sig, hvad der allerede er klart paaviist af G. Thorlacius i hans Afhandling om Einar Skulessøn i 3die B. af Folioudg. af Snorre, S. 489, at de tre Konger ikke vare samlede efter 1152, saasom vi allerede i Begyndelsen af 1153 finde Eystein sydligst i Viken, i den senere Deel af Aaret, som vi allerede have seet, paa Toget til Skotland og England, og Aaret derefter i Uvenskab, først med Sigurd, siden med Inge: bliver der følgelig ingen Lejlighed, hvor Kongerne kunne have været fredeligt tilsammen i Nidaros, og i Fællesskab hørt paa Kvadet, uden i 1152 om Sommeren eller Høsten. Og det er da aabenbart, at de netop ere komne til Throndhjem for at overvære Højtideligheden ved Erkestolens Oprettelse, og at Einar har benyttet deres Nærværelse her, for i deres og Erkebiskoppens Paahør at fremsige Kvadet til Festens Forherligelse. At Kardinalen selv var tilstede, maa ansees utvivlsomt, thi hiint 9de Vers, hvor Einar tiltaler Kongerne, slutter saaledes: „ybart bið ek magnit styrka — mærð þá er miklu varðar — máttig höfuðáttar" d. e. bogstaveligt: „mægtig over Hoved-Egnen (höfuðátt d. e. den fornemste Himmelegn, det fornemste Verdenshjørne) jeg beder eders Anseelse at styrke dette Kvad, der er af stor Betydning". Naar man veed at Himmelegnene i Latin netop betegnes ved „cardines mundii", antager man ogsaa rettest

ældre Digtekunsts ypperste Frembringelser [1]). Den glimrende Forsamling i Nidaros bestod, som man erfarer, foruden af de allerede nævnte Herrer ogsaa af Landets øvrige Biskopper, og tolv af de forstandigste Mænd fra ethvert af Landets Bispedømmer, indkaldte og udvalgte for at overlægge med Kardinalen om de Forandringer og nye Indretninger, der skulde indføres, og for at vedtage dem paa deres Landsmænds Vegne, eftersom flere af dem var af den Natur, at deres Vedtagelse ej beroede paa Gejstlighedens Samtykke alene [3]). Med andre Ord, her holdtes et formeligt **Kirke- og Rigs-Møde**, for at ordne de kirkelige Anliggender. Foruden den nye Erkestol oprettede Cardinal Nikolas ogsaa en ny Bispestol i Norge, nemlig paa **Hamar**, for den største Deel af Oplandene. Denne vel befolkede og blomstrende Deel af Landet kunde ogsaa højlig trænge til en Bispestol for sig selv, især da den, som der er Grund til at tro, hidtil havde lydt under Throndhjems Bisp [4]), hvis Distrikt saaledes var alt for stort, og hvis

---

„máttig höfuðáttar" for en poetisk Omskrivning af „Kardinal"; dette bliver den rimeligste Forklaring, hvorimod enhver anden Oversættelse, navnlig med „Landets Høvdinger" ikke alene bliver tvungen, men ogsaa forudsætter den Usandsynlighed, at Digteren skulde have tiltalt dem før Erkebiskoppen, medens det derimod var i sin Orden, at han tiltalte Kardinalen før ham, og umiddelbart efter Kongerne selv. Han siger ogsaa udtrykkeligt i V. 10, at han aldrig har fundet nogen mere glimrende Forsamling i eet Huus.

[1]) Det er trykt i det nys nævnte 3die Bind af Snorres Kongesagaer S. 461 flg; saa vel som i Fornmanna Sögur 5te B. S. 349.

[2]) Dette vil sees af det strax efter følgende, hvor der tales om Einar Skulessøns Kvad.

[3]) Om denne Raadslagning med Biskopperne og tolv af de forstandigste Mænd fra hvert Bispedømme tales der egentlig kun i Intimationen til Bekræftelsen af 1224 paa Kardinal Nikolas's Bestemmelse om Gaver, indført i Norges gamle Love I. 447. Men da det paa den ene Side er klart, at disse tolv Mænd fra hver Bispestol (dengang fire, altsaa 48 Mænd), ikke kunde være sammenkaldte alene for denne Bestemmelses Skyld, hvorhos der paa den anden Side ogsaa vedtoges andre Bestemmelser, der lige saa meget grebe ind i den verdslige Ret, og hvortil Folkets Samtykke ikke mindre udfordredes, er det tydeligt nok, at de 48 Mænd fra først af have været sammenkaldte som et Konvent for i Forening med Biskopperne at raadslaa med Kardinalen, og med Fuldmagt fra det øvrige Folk til at vedtage de Forandringer og nye Lovsbestemmelser, der maatte findes passende. I Frostathingsloven III. 17 findes det ogsaa, hvorvel noget uklart, antydet, at de forstandige Mænd, der med Kardinalen og Erkebiskoppen vedtoge Bestemmelsen om Gaver, havde det Hverv, i Almindelighed at overlægge om Forbedringer i Lovgivningen (byggja at réttarbótum).

[4]) Dette er allerede ovenfor antydet, S. 614, Anm. 3. Biskopperne i Oslo kaldtes tidligere stedse „Biskopper i Viken", hvilket udelukkede Oplandene, og den tilsyneladende vilkaarlige Fordeling af Oplandenes Hereder mellem begge Bi-

Residens var alt for langt bortfjernet til at han skulde kunne tage sig af hine sydligere Landskabers Tarv med saa megen Kraft og Omhyggelighed, som deres store Folketal og fremragende Plads blandt Landets øvrige Dele fordrede. Hamar valgtes til det biskoppelige Sæde, maaskee fordi der allerede paa dette for Indenrigshandelen saa heldigt beliggende Sted ved Mjøsen, i den tættest befolkede Deel af Hedemarken, havde dannet sig en Art af By, Flekke eller Handelsplads; maaskee og fordi Hamar var den beleiligste Gaard for Anlægget af et Biskopssæde, som Kongerne have kunnet affee af Krongodset — man kan nemlig ikke tvivle paa at den oprindelig har været Kongsgaard. Vist er det, at der endnu inden Aarhundredets Udgang stod en blomstrende Stad der, som enten havde reist sig fra nyt af omkring Biskopssædet, eller i det mindste ved dette havde faaet sin egentlige Opkomst [1]). Til den første Biskop i Hamar indsattes den fra Grønland tilbagevendte **Arnald**, der saaledes endnu ikke var for gammel til at overtage det biskoppelige Embedes Sysler, og som derfor ikke af Alderdomsfragbed alene kan have forladt Grønland [2]). Den smukke Domkirke i Hamar, hvoraf der nu kun findes faa Ruiner, men hvis Bygningsstil umiskjendelig er den, der endnu paa enkelte Steder herskede i Midten af det 12te Aarhundrede, er rimeligviis i det mindste paabegyndt af ham.

Norge havde saaledes nu, foruden Erkebiskoppen i **Nidaros**, fire Lydbiskopper, i **Bergen, Oslo, Stavanger** og **Hamar**. Og ved Bestemmelsen af den nye erkebiskoppelige Provinses Grænser og Udstrækning kom det nu Norge til Gode, at Skatlandenes Afhængighed i de sidste Tider var bleven ligesom fornyet eller tydeligere udtalt, thi under Nidaros's Provins eller Erkebiskopsdømme henlagdes nu, foruden de tre Biskopsstole paa Island og Grønland, der paa Grund af deres Beliggen-

---

skopsstole, Hamar og Oslo, kan alene forklares af den Maade, hvorpaa Oplandene vare deelte mellem Eystein I og Sigurd Jorsalafarer paa den Tid, da Oslo eller Vikens Biskopsstol oprettedes; det synes derfor temmelig klart, at hvad der da tilhørte Eystein, ogsaa fremdeles løb under Throndhjems Biskopsstol.

[1]) Se ovenfor S. 800. Hamar omtales aller først i Sagaerne som Kjøbstad i Aaret 1177. Men at der allerede ved Biskopsstolens Oprettelse var en Art af Kjøbstad (kaupangr) paa Hamar, synes at maatte kunne sluttes deraf, at Hamars Biskopsstol i Pave Anastasius's Bulle af 1154, som nedenfor nærmere omtales, og hvis Terminologi vistnok er den, Kardinal Nikolas selv anvendte, efter hvad han hørte i Norge, kaldes episcopatus Hamarcopiensis d. e. Biskopsstolen i Hamar-Kaupang (Hamar-Kjøbstad).

[2]) De islandske Annaler. Merkeligt nok omtale Sagaerne ikke med et Ord Oprettelsen af Hamars Biskopsstol.

hed og Landets Forhold til Norge ej kunde henlægges andensteds, ogsaa den allerede forhen af Bergen afhængige Bispsstol paa Færøerne, Biskopsstolen paa Orknøerne, hvis Jarler for saa kort Tid siden havde hyldet Kong Inge som hans Vasaller, og Biskopsstolen i Sydersøerne og Man, hvis Tronfølger Gudrød maaskee endog paa den selvsamme Tid opholdt sig ved Kong Inges Hof, erkjendende ham for sin Overherre [1]). Erkebiskoppen i Nidaros havde saaledes i alt ti Lydbiskopper, hvoraf fire i Landet selv, de sex paa Vesterhavets Øer, fra det irske Hav til Ishavet nordenfor Island, og fra Norges Kyst til Baffinsbugten ved Grønland. Over hele denne Provins fik han den øverste gejstlige Magt næst Paven selv, uden at stilles under nogen Mellem-Auktoritet, og den lundske Erkebiskops Myndighed over disse Landskaber ophævedes altsaa ganske. Man kunde forundre sig over, at den myndige Erkebiskop Eskil ikke protesterede herimod og reserverede sig sin Ret, hvis man ikke vidste, at han netop paa denne Tid var fraværende paa et Besøg hos St. Bernhard i Clairvaux [2]). Kardinalen forbedrede ogsaa i mange Stykker, som der siges, Nordmændenes Sæder (d. e. Kirkeskikke), og Sagaerne vidne, at ingen Mand er kommen til Norge, der nød en saadan Højagtelse af alle, eller kunde udrette saameget hos Almuen, som han. Dette, saa vel som Tilnavnet „den gode", hvormed han siden sædvanligviis benævntes i Norge, viser, hvilke store Talenter han havde til at indvynde sig hos Folket, og hvor heldigt det Valg var, som til denne Sendelse netop traf ham. Forresten nævnes der intet omstændeligt om, hvilke de Forbedringer eller Forandringer vare, som han indførte. Vore Sagaer omtalte kun een, nemlig at han til Forebyggelse af Slagsmaal og Uordener fik vedtaget, at ingen under en vis Straf maatte bære Vaaben i Kjøbstæderne, undtagen de tolv Mænd, der fulgte Kongen [3]). Denne Bestemmelse, der ej findes indtagen i de skrevne Bylove, kan ene have gjeldt den dybeste Fredstid, thi i de strax følgende Aar, under de idelige Tronstridigheder mellem Kongerne, ville vi ej finde den iagttagen. Onskeligt vilde det have været, om den bestandig var bleven overholdt, thi at den, som enkelte have paastaaet, skulde kunne udøve nogen skadelig eller slappende Virkning paa Folkets Kraft og Kjekhed, er vanskeligt at indsee. Der var Anledning nok til Øvelse i Vaabenferd, om ikke Medborgere kæmpede med hinanden i Stæderne.

---

[1]) Vi have ovenfor (S. 827) seet, hvorledes Gudrød netop i Aaret 1152, og neppe senere end Midten af August, hvor alle disse Forhandlinger forefaldt, havde begivet sig til Norge.

[2]) Suhms Hist. af Danmark VI. S. 140—152, og de der anførte Citater.

[3]) Inge Haraldsføns Saga Cap. 22. Snorre Cap. 23. At samme Bestemmelse ogsaa vedtoges for Sverige, sees nedenfor.

Af større Vigtighed var dog en anden Vedtægt, han fik indført, men hvorom Sagaerne intet melde, nemlig den aarlige Betaling af Rumaskat eller Pedersspenge. Vi have allerede seet, hvorledes denne Skat forlængst var indført i de fleste øvrige katholske Lande i Europa; i Danmark indførtes den af Knut den mægtige, men i Norge og Sverige vedtes den endnu ikke, førend Kardinal Nikolas ved sin Indflydelse fik den vedtagen [1]). Med Hensyn til Gaver eller Bortskjenkelse af Gods fik han og den vigtige og for Gejstligheden fordeelagtige Bestemmelse vedtagen, at enhver Mand eller Kvinde skulde have Ret til, uden den lovlige Arvings Samtykke at bortskjenke den tiende Deel af arvet og den fjerde Deel af selverhvervet Løsøre eller Jordegods til hellige Stiftelser eller Sjælebod, aldeles som Hovedtiende, og at en gift Kone ligeledes skulde kunne give en tiende Deel af sin Medgift og den fjerde Deel af Tridjungsauken, eller den Trediedeel, der tilkom en Hustru af det Gods, som erhvervedes af hende og Manden i Fællesskab efter Giftermaalet [2]). Bestemmelsen medførte for saa vidt et Gode, som der nu var sat en bestemt Grændse for, hvor meget der kunde bortskjenkes til gejstlige Stiftelser uden Arvingernes Samtykke, om end denne Grændse sattes noget rumt. For saa vidt man kan slutte fra hvad der berettes om Sigurd Ulfstrengs Bortskjenkelse af alt sit Odels-Gods til Holms Kloster, var der tidligere ingen Grændse i saa Henseende [3]), og Kardinalen foretrak viselig en lempelig Indskrænkning i Kirkens Ret til at erhverve Skjenkelser for en ubegrændset Frihed, der vilde lede til saa mange Misbrug, at enten Gejstligheden derved vilde lægges for Had, eller et fuldkomment Forbud mod enhver saadan Gave seent eller tidligt fremkaldes. — At Kardinalen her, ligesom siden efter i Sverige, indskjærpede Forbudet mod Gejstlighedens Giftermaal, skjønt uden at det lykkedes ham at drive det igjennem, maa ansees at falde af sig selv.

Efter tilendebragt Hverv i Norge, formodentlig i Løbet af September eller Oktober Maaned (1152), forlod Kardinalen Landet under gjensidige Venskabsbeviser mellem ham og Folket. Han fik store Vennegaver, og selv lovede

---

[1]) Se herom ovenfor, I. 2. 637, 638. Bestemmelsen om Rumaskat findes, som her nævnt, aller først indført i den ældre Frostathings-Christenret, II. 20; men af Pave Anastasius's Brev til Kong Sverke i Sverige, hvorom nedenfor, sees det desuden udtrykkeligt, at Nikolas fik Rumaskatten vedtagen i Sverige.

[2]) Bestemmelsen er deels indført i den ældre Frostathings-Christenret III. 17, deels i den oven nævnte Retterbod af 1224, hvor den stadfæstes. Om Tridjungsauken og dette Ords Betydning, se ældre Frostathingslov, XI. 8.

[3]) Se herom ovenfor S. 504, 625.

han at han stedse skulde være Nordmændenes Ven [1]), hvilket Løfte han og troligt holdt. Vore ældre Skrifter hædre ham med Tilnavnet „den Gode" [2]), hvilket vistnok allerede strax efter hans Afreise blev ham til Deel. Fra Norge drog han efter Bestemmelsen til Sverige, for ogsaa der at oprette en Erkestol og indføre nyttige Reformer, ligesom i Norge. Han skal til den Ende have ladet et Møde, indrettet formodentlig paa samme Maade som det norske, sammenkalde i Linkøping [3]), men han kunde dog ikke faa sit Hoved-Ærende udrettet, thi Sviarne og Gauterne kunde hverken enes om, hvo der skulde ophøjes til den nye erkebiskoppelige Værdighed, eller om den vordende Erkestols Sæde. Nikolas indskrænkede sig derfor til at indføre Rumaskatten og tilvejebringe et Forbud mod at bære Vaaben i Byerne, ligesom i Norge; han indskærpede ligeledes Forbudet mod Gejstliges Giftermaal, og udgav et Statut, som det heder, om Kirkens Frihed. Men for Palliet, som han havde medbragt for dermed at beklæde den nye Erkebiskop, fik han ingen Brug, og han medtog det ved Afrejsen. Denne havde han tænkt at foretage til Søs, ligesom han var kommen; men formedelst den sildige Aarstid og det stormende Vejr foretrak han at lægge den over Danmark, hvor piinligt det end maatte være for ham at komme sammen med Erkebiskop Eskil, der imidlertid var vendt tilbage fra Frankrige, og som

---

1) Inge Haraldsøns Saga Cap. 22, Snorre Cap. 23.

2) Saaledes paa det foranførte Sted (III. 17) af den ældre Frostathingslov, saa vel som i Fagrskinna Cap. 260.

3) Dette angives af flere, navnlig Lagerbring, II. S. 115, men, som det synes, overalt kun efter Johannes Magnus's, som sædvanligt, upaalidelige Fortælling. Sagen er dog i og for sig selv sandsynlig, især naar man seer hen til Kardinalens Fremgangsmaade i Norge. Om Nikolas's Foretagender i Sverige gives der ingen andre bestemte Udsagn, end deels hvad Saxo fortæller, S. 697, 698, deels de Antydninger, som indeholdes i Pave Anastasius's Skrivelse til Kong Sverke af 28de Novbr. 1154, efter Nikolaus's Tilbagekomst. Der indskærpes Overholdelsen af hans Forskrifter og Statuter „om Kirkernes Frihed, om (Presternes) Egteskab, om ikke at bære Vaaben og andre til Folkets Vel sigtende Bestemmelser". Der siges og (se Manrique Ann. Cist. S. 46) at han skal have givet Nordmændene og Sviarne en Katechismus, hvis Indhold siden fulgtes, saa længe Katholicismen varede. Forholder det sig virkelig saa, kan denne Katechismus neppe have bestaaet i andet end en kort Opstilling af de fornemste Troeslærdomme, og i saa Fald er det aabenbart den, der aller først findes forudskikket den ved Midten af 13de Aarhundrede i Norge for Island udarbejdede saakaldte Haakonarbok (Norges gamle Love I. S. 261 Cap. 7) og som siden er uforandret gjengiven ved Begyndelsen af den nyere norske Landslovs Christenret (Norges gamle Love II. S. 22 jvfr. 192, 306). Hiin Skrivelse af Anastasius saa vel som en anden af samme Dag til de svenske Biskopper, ere aftrykte i Liljegrens Dipl. Svec. I. 561, 679, men [illegible] henførte til 1153 (se Jaffé, Regesta Pont. Rom. [illegible] 6[illegible]8).

tog det meget ilde op, at han havde berøvet ham hans Myndighed over Norge. Men Nikolaus formildede ham ved at tilbyde ham Primatet eller Overhøjheden over den tilkommende Erkebiskop i Sverige, saaledes at denne skulde indvies og modtage Pallium af ham, samt overhoved staa i et vist Afhængighedsforhold af den lundske Erkestol: en Bestemmelse hvorved dennes Rang betydeligt forhøjedes. Eskil modtog Tilbudet med Glæde, og udbad sig hans Besøg. Kardinalen nedlagde nu det medbragte svenske Pallium hos ham, for at han siden, naar Sviar og Gauter endelig bleve enige om at udvælge en Erkebiskop, kunde overdrage det til denne. Paa alt dette lovede han ved Tilbagekomsten til Rom at erhverve pavelig Bekræftelse, og denne ogsaa erhvervedes saa meget lettere, som han selv kort efter besteg Pavestolen. Fra denne Tid af kaldte derfor Lunds Erkebiskop sig i sin Titel „Sveriges Primas", og dette Primatforhold vedvarede lige til Reformationen. Kardinalen søgte ogsaa, skjønt forgjæves, ved velmeente Forestillinger at bringe en af de daværende danske Konger, Sven Eriksøn, fra at paaføre Sverige Krig, hvilket han just nu havde i Sinde. Sven viste ham den største Høflighed, og fulgte ham lige til sit Riges Grændser, men opgav ikke sit Forsæt [1]). Endnu, som det synes, førend han kom tilbage til Rom [2]), døde Pave Eugenius (28de Juli 1153), og **Anastasius** IV valgtes til hans Eftermand; men denne levede ikke længer end til 3die December 1154, og da valgtes Kardinal Nikolas til Pave under Navnet **Hadrianus** IV. Han holdt sit Løfte, at vise sig som Nordmændenes Ven, thi det bevidnedes af alle de Nordmænd, der i den Tid, han beklædte Pavestolen (1154—1159), kom til Rom, at naar de ønskede Audiens ham, fik de strax og aller først Adgang, hvor vigtige Anliggender han end havde at afhandle med Andre [3]). Han skal ogsaa have forfattet en Beretning om sin Rejse [4]), som, hvis man nu kjendte den, upaatvivlelig vilde kaste overordentligt Lys paa Forholdene i Norden, og fornemmelig i Norge, paa den Tid. Det er ej usandsynligt, at den endnu er til, og ved et heldigt Tilfælde kan komme for en Dag. Et Tegn paa hans Interesse for Norge er det og, at han, endnu førend han ophøjedes paa Pavestolen, og da Pave Anastasius maaskee allerede laa paa Dødslejet, udvirkede hos ham en Bekræftelses-

---

[1]) Saxo l. c.

[2]) Han kan neppe være kommen tilbage førend langt hen i 1154, kort før Anastasius's Død, da man, som det nedenfor omtales, ej finder hans Underskrift førend i Anastasius's Oprettelsesbulle af Throndhjems Erkestol, rimeligviis af samme Datum (28 Novbr.) som Brevene til Sverke og de svenske Biskopper, hvor Nikolas omtales som om han først nylig skulde være ankommen.

[3]) Inge Haraldssøns Saga, l. c.

[4]) Manrique, Annales Cisterc. I. S.

bulle paa Oprettelsen af den throndhjemske Erkestol, og denne Bulle er den første af alle dem, han efter sin Tilbagekomst til Rom undertegnede som Vidne. Bullen er dateret den 28de November 1154, altsaa kun faa Dage før Anastasius's Død, og derfor visnok først afsendt til Norge ved Hadrians Foranstaltning [1]). I denne Bulle, der er henvendt til Erkebiskop Jon og hans retmæssige Efterfølgere, heder det, at Pave Eugenius, for at følge sine Forgængeres Exempel, der snart i egen Person, snart ved Legater, søgte at forbedre, hvad der trængte til Forbedring, og forordne, hvad der burde forordnes, i den hele Verden, saaledes ogsaa var i øvrigt betænkt paa at gjøre de nødvendige Forbedringer i Norge, og der at udbrede Troens Ord; men da han selv ved sine mangehaande Forretninger til den almindelige Kirkes Fremme var hindret fra at begive sig derhen, havde han sendt sin Legat, Kardinal Nikolas, og denne, ankommen til hint Land, havde efter det ham paalagte Hverv aagret med det betroede Pund, og som en tro og forstandig Tjener søgt at bringe mangedobbelt Udbytte deraf tilbage. Blandt andet, som han der havde udrettet til Guds Navns Forherligelse og til Ære for sin Sendelse, var ogsaa dette, at han overdrog Erkebiskop Jon Pallium, og, for at Norges Provins ikke skulde mangle en Metropolitans Embede, forordnet Throndhjems Stad til denne Provinses bestandige Metropol, samt underlagt den forstedse Biskopsdømmerne i Oslo, Hamar, Bergen, Stavanger, Orknøerne, Færøerne [2]), Sydersøerne, Island og Grønland. Denne Forføjning be-

---

[1]) Den er aftrykt, saavel i Thorkelins Diplomatarium, II. S. 3, som i Norges gamle Love, S. 489, men kun efter Arne Magnussøns Afskrift af et, øjensynlig unøjagtigt, Transskript fra Aaret 1429. Dog kunne Fejlene berigtiges efter den aldeles ordlydende Bekræftelse eller rettere Gjentagelse deraf, som Pave Innocents IV udstedte 23 Febr. 1253, og som maaskee endnu haves i Original (aftrykt hos Thorkelin II. S. 41 i Dipl. Norv. III. No. 3). — Hvad Dateringen angaar, da er der i Afskriften et aabent Rum foran „Decembris", som altsaa kan udfyldes med hvilken som helst Dag fra XIX kal. (14 Novbr.), indtil III. non. (3die Decbr.), da Anastasius døde. Men da Brevene til Kong Sverke og de svenske Biskopper ere daterede IV kal. (28 Novbr.) og det, med Hensyn til den ved den pavelige Kurie herskende Praxis, er sandsynligt, at alle tre Skrivelser, der nu skulde afgaa til Norden, og tildeels i det samme Anliggende, ogsaa ere daterede samme Dag, bør i Oprettelsesbullen det aabenstaaende Rum visnok udfyldes saaledes som ovf., og 28 Novbr. følgelig ansees for den rette Udstedelsesdag. Man finder heller ingen senere Skrivelser fra Anastasius, der rimeligviis i de følgende Dage var for svag til at befatte sig med Forretninger.

[2]) Færøerne nævnes ej, men de ere øjensynligt kun oversprungne i Afskriften, hvilket allerede kan sees deraf, at der staar: insulas Orcades, insulas Suthraie, insulas Islandensium & Grenelandiæ episcopatus, hvilket ikke giver nogen Mening, da „episcopatus", som Fleertal, maatte gaa baade paa „Islandensium" og Grenelandie; mellem „insulas" og „Islandensium" er saaledes øj-

kræftedes nu herved urokkeligt; det bestemtes at Throndhjems Stad for Eftertiden stedse skulde være hine Steders Metropol, at deres Biskopper stedse skulde indvies af Throndhjems Erkebiskop, og at denne alene havde at henvende sig til Paven selv om Indvielse [1]. Det ham overdragne Pallium skulde for øvrigt alene benyttes ved Messen paa Juledag, Helligtrekongersdag, Skjærthorsdag, Paaskedag, Himmelfartsdag, Pintsedag, St. Mariæ Dage, Peters og Paals Dag, St. Hansdag, St. Johannes Evangelists Dag, Allehelgensdag, ved Indvielser af Kirker, Biskopper, Abbeder og Prester, Kirkemessedagen, Trefoldighedsdag, St. Olafs Dage, og hans egen Indvielsesdag. Bullen slutter med faderlige Raad og Formaninger. Saaledes var da Oprettelsen af Norges Erkebiskopsdømme høitideligt bekræftet.

Men for at Norges Kirke kunne faa sin fuldstændige Organisation i Lighed med hvad der ellers fandt Sted i den christelig-katholske Verden, udfordredes ogsaa at der ved Kathedralkirkerne, i det mindste dem i Landet selv, oprettedes **Domkapitler** eller Kollegier af Geistlige, de saakaldte **Canonici, Kanniker**, eller **Chorsbrødre**, der dannede Biskoppens Raad, deeltoge med ham i Kirkegodsets Forbedring og besad Retten til, ved indtreffende Vakancer at udvælge Biskoppens Eftermand, saa vel som i Mellemtiden at bestyre Biskops-Embedet. Den egentlige Begyndelse til en saadan Indretning var, at St. Augustin i Hippo (ved 420) bevægede Presterne ved sin Kathedralkirke til at flytte sammen med ham i fælles Bolig under klosterlig Tugt, og med Opgivelse af personlig Eiendom. Dette efterlignedes ved de fleste øvrige Kirker, hvortil der hørte et større Personale, og Indretningen fik sin egentlige Organisation ved Biskop Chrodegand af Metz (Midten af 8de Aarhundrede), der for at raade Bod paa de Geistliges anstødelige Levnet fik indstiftet de saakaldte **regulære** Chorsbrødres Orden, hvorved de underkastedes en **Regel**, der paa det nærmeste stemmede med Benediktinernes, kun med de Modifikationer, deres særegne Embedssysler som Sekulargeistlige medførte. Denne Indretning bekræftedes paa et Kirkemøde i Achen 816, og blev paabuden over

---

ensynligt noget udfaldet, hvilket ei kan være andet end „Fareyæ". I Bullen af 1258 heder ogsaa Stedet: „insulas Orcades, insulas Fareie, Siterhaie et Ilasdensem (læs Islandensium) et Grenelandiæ „episcopatus". Der var heller ingen Grund til at udelade Færøerne i Bullen af 1154.

[1]) Altsaa ikke som i Sverige, under den lundske, eller nogen anden Erkebiskops, Primat. Dette skyldtes maaskee alene det Tilfælde, at de svenske ikke kunde blive saa betids enige, at han kunde faa deres Erkesæde oprettet, forend han drog til Danmark, eller forend det stormende Veir indtraf, der gjorde ham det betænkeligt, at reise umiddelbart over til England. Thi hvis han ei havde fundet det nødvendigt at gjøre Erkebiskop Eskil blid igjen, vilde han vel neppe have nedlagt det svenske Pallium hos ham.

hele det frankiske Rige [1]). Men ligesom Klostrene selv udartede, eftersom de tiltoge i Rigdom og Anseelse, saaledes fjernede ogsaa hine Kannike-Kollegier sig efterhaanden mere og mere fra den oprindelige Plan for deres Organisation; de erhvervede omsider, som Domkapitler, hine oven anførte, betydelige Rettigheder, frigjorde sig fra Klosterreglen og Forbudet mod at erhverve privat Ejendom, og bleve derhos eneberettigede til Præbenderne d. e. deels indbringende Præstekald, der knyttedes til Kathedralkirken og bestyredes ved Vikarier, deels særskilte Donationer af Jordegods, der i Tidens Løb skjenkedes til Domkirken, og lagdes til bestemte Altere og Kapeller, der oprettedes og indviedes i denne. Da der dog fremdeles fandtes flere Kollegier, der overholdt den strengere Regel, opkom der paa den Maade to Arter af Canonici; de regulære eller strengere, og sekulære, der førte hiint mere verdslige Liv. Stundom fandtes der ved een og samme Kirke Kannike-Kollegier af begge Slags, af hvilke da, som let kan forstaaes, de sekulære vare de mægtigste og fornemste, medens dog begge Kollegier stode under Biskoppens Overbestyrelse [2]). De regulære Kannikers Regel er det, som efter den oprindelige Stifter af Indretningen bærer St. Augustins Navn, uagtet han selv ingen saadan Regel efterlod. Den stemmede dog, fornemmelig efter Biskop Chrodegands Organisation, paa det nærmeste med Benediktinernes, og vi have seet, hvorledes endog virkelige Benediktiner-Konventer, eller Kannike-Kollegier, organiserede efter St. Benedikts Regel, oprettedes ved enkelte Kathedralkirker, f. Ex. ved Winchesters, hvor ej alene St. Benedikts Regel blev indført ved det allerede bestaaende Kannike-Kollegium, men dette endog selv, da de fleste Kanniker fandt den strengere Regel utaalelig og derfor droge bort, gjordes fuldtalligt ved virkelige Benediktiner-Munke fra Glastonbury og Abingdon [3]). Fra disse Klostre, eller maaskee ogsaa fra Winchester selv, vare, som man maa antage, og som det ligeledes ovenfor er antydet, de fleste engelske Gejstlige, der i det 11te og Begyndelsen af det 12te Aarhundrede kom til Norge, eller i det mindste til den vestligste Deel, Gulathingslagen, og som her dannede det oprindelige Personale i Sells og Munkelivs Klostre, fra hvis Midte de første Biskopper i Bergen og Stavanger maa antages at være udgangne. Disse Biskopper have saaledes visstnok i slige Benediktiner-Munke enten umiddelbart fra England, eller fra de nys nævnte Klostre, haft Omgivelser eller Hjel-

---

[1]) Se Pave Anastasius's Bulle af 1154 i Norges gamle Love, l. c., saa vel som i Thorkelins Diplomatarium.

[2]) Hermant, histoire des conciles II. 373, 374, jvfr. Langes norske Klosterhistorie S. 57.

[3]) Se herom ovenfor S. 615, fornemmelig Note 4.

skop Arnald ud lige til 1150, da han, enten fordi han i sin fremrykkede Alder længtes efter et blidere Opholdssted, eller fordi han var bleven alt for forhadt ved sin Myndighed, vendte tilbage til Norge, og en vis Jon Knut indviedes, sandsynligviis af Erkebiskop Eskil, til hans Eftermand [1]). Om Biskop Villjam paa Orknøerne og Modbiskoppen Rodulf den yngre er der allerede ovenfor talt. Rodulf undlod ikke, som man seer, nu og da at forsøge paa at komme i Besiddelse af Bispestolen: der gives i det mindste saavel et Brev fra Pave Calixtus den 2den til Norges Konger Sigurd (Jorsalafarer) og Eystein, hvori han opfordrer dem til at tage Rodulf i sin Beskyttelse, og tillade ham at bo roligt i sit Stift (1118), som et senere af Honorius II (1125) til Sigurd om at hjelpe Rodulf mod den, der havde trængt sig ind i hans Plads [2]), men at Rodulf desuagtet ikke fik Indpas, er vist nok, ligesom og St. Magnus's Hellighed her upaatvivlelig maa være kommen Biskop Villjam tilpas. Hvor vidt Villjam var indviet af Erkebiskop Asser, vides ej, men sikkert nok er det, at Rodulf var indviet af Biskoppen i York. Det laa derfor, som allerede ovenfor antydet, i Villjams egen Interesse, at slutte sig til den norske Kirke, thi alene derved erhvervede han Ret til at unddrage sig den Rodulf begunstigende yorkske Erkebiskops Højhed, og da nu dertil, som vi have seet, de politiske Forhold nødsagede Orkne-Jarlerne selv til at kappes om at erhverve de norske Kongers Beskyttelse, og saaledes til at erkjende dem for sine Overherrer, maatte derved ogsaa Øernes kirkelige Forbindelse med Norge saa meget mere lettes. Det samme var Tilfældet med Syderøerne, hvor Kongesønnen, Gudrød, som vi have seet, besøgte Norge og hyldede Kong Inge i Aaret 1152. Ogsaa her maa ligeledes forskjellige Biskopper have staaet imod hinanden, og derfor rimeligviis deels have sluttet sig til den yorkske, deels til den norske Kirke. De, der sluttede sig til Erkebiskoppen af York, vare alle, som man kan skjønne, udvalgte af Munkene i Russin Kloster, der, maaskee allerede ved Stiftelsen, havde faaet den Ret at kunne udvælge Biskopperne paa Man og Øerne [3]); vi erfare nemlig, at alle disse Biskopper vare Cistercienser-munke enten fra Furness i York, af hvilket Kloster Russin egentlig kun var en Celle, eller fra de nordmanniske Klostre Seez eller Savigny, fra hvilket Furness var anlagt, og under hvilket saavel dette som dets Celler eller

---

[1]) Se især Annalerne. Jon Knut omtales forresten ogsaa i Sturlungasaga III. 4. Han døde 1187. Se Grønlands historiske Mindesmærker II. 672, 760, III. 6, 44.

[2]) Monasticon Anglicanum, VIII. 1187.

[3]) Diplomatarium Norveg. I. No. 28.

Aflæggerklostre bleve lagte [1]). Vi have saaledes allerede seet, hvorledes hiin Vimund, Prest paa Skid, men til samme Tid Munk i Savigny, og sandsynligviis den samme, der siden fremstod som Mælkolm Mac Heth, blev Biskop paa Man og indviedes allerede før 1114; da han forlod Klostret, blev Johannes, Munk fra Seez, hans Eftermand [2]), og siden efter Nikolaus, Munk fra Furness [3]). Sandsynligviis have de alle, da de valgtes, opholdt sig i Russin, hvilket i det mindste var Tilfældet med Vimund. De andre Biskopper derimod, af hvilke flere nævnes i en Biskopsrække, der ledsager den gamle Manske Kongekrønike, søgte upaatvivlelig deres fornemste Støtte deels fra Norge, — hvilket især maa have været Tilfældet med den før omtalte Nordmand Ragnvald, der synes at have været samtidig med de ovenfor nævnte, saavel som med Gudrød Olafssøn, — deels ogsaa, som det lader, fra Irland [4]).

Denne Tid, eller Midten af det 12te Aarhundrede, var saaledes heel belejlig til Paabegyndelsen eller maaskee rettere Gjenoptagelsen af Forhandlingerne om Oprettelsen af en særskilt norsk Erkebiskopsstol med Hensyn til denne Erkebiskopsstols tilkommende Magt og Omraade. Norge selv var i blomstrende Forfatning og anseet af Nabofolkene; dets Højhed over Skatlandene var befæstet og anerkjendt. Islands og Grønlands Biskopsstole, især den sidste, stode i den nærmeste Forbindelse med Moderlandets. Hvorledes, eller af hvem nu hine Forhandlinger bleve optagne og drevne, vides ikke og vil neppe blive opklaret, førend de pavelige Archivers historiske Skatte blive fuldkommen tilgængelige. Men vist er det, at der allerede en god Stund før 1150 maa være indledet Underhandlinger derom, da det erfares, at den før omtalte Ivar Ketilssøns Eftermand paa Nidaros's Biskopsstol, **Reidar**, virkelig opnaaede at blive indviet til Erkebiskop. Dette skede, medens han, som det heder, var i Sydlandene, maaskee for at drive paa Sagen. Han døde, tillægges der, paa Hjem-

---

[1]) Se Pave Eugens Bulle af 1148 i Martenes Thesaurus I. S. 404.

[2]) Matth. Paris, ed. Watts S. 60. Chron. Nordm. hos Duchêne S 986.

[3]) Kong Olafs tvende Breve, Monasticon Anglicanum VIII. 1187. I et af disse Breve, sandsynligviis fra Tiden omkring 1135, anmoder Olaf Erkebiskop Thurstan i York om at indvie den fra Furness til Øernes Biskop udvalgte Munk Nikolaus. Det sees altsaa heraf, at Olaf i det mindste da holdt sig til Erkestolen i York.

[4]) To af Ragnvalds Efterfølgere, Christinus og Nicolaus, begge fra Argyll, bleve nemlig ved deres Død begravne i Benchor paa Irland, hvilket synes at vise, at de tilhørte dette Kloster. Mellem dem var Michael, fra Øen Man selv, der døde 1203 og begroves i Fountains; han hørte saaledes heller ikke til Russin, Furness eller Savigny. Biskopsfortegnelsen holder sig ellers ikke udelukkende til een Klasse af Biskopper; den udelader saaledes de tre første, der vare udvalgte af Munkene i Russin, men omtaler derimod siden andre Biskopper, valgte derfra.

rejsen, og kom saaledes ikke til sin Stol [1]). Vi vide andenstedsfra, at hans Død indtraf i 1151 [2]), og sandsynligviis medens han opholdt sig i Paris, som Augustiner-Munk i St. Victors Kloster [3]). Men Stødet var nu engang givet, og det laa desuden, som det synes, i Pave Eugen den 3dies Plan at befæste sin Indflydelse over Europas yderste Egne ved Oprettelsen af nye Biskops- og Erkebiskopsdømmer; vi erfare saaledes at han i Aaret 1150 eller 1151, sendte en Kardinal, Johannes Paparo, til Irland, for der at oprette 4 Erkebiskopsdømmer, hvoriblandt et for Østmændene i Dublin, saa vel som for i Almindelighed at rette paa Indbyggernes Christendom og Moralitet [4]). Efter al Sandsynlighed var det vel at ansee deels som en Gjennemførelse af hiin almindelige Plan, deels som en Følge af, hvad Reidar under sit Ophold i Udlandet havde forberedt at Pave Eugenius i Aaret 1152 sendte en Kardinal-Legat til Norge, den første, der nogensinde kom til Landet, i samme Ærende, som hiin, nemlig for at ordne Kirkeforholdene, drage Omsorg for Folkets Forbedring og fornemmelig for at oprette et eget Erkesæde for Norge

[1]) Biskopsrækken i Norsk Tidsskrift, V. S. 42, 44.

[2]) De islandske Annaler.

[3]) Det kan nemlig neppe være nogen anden end denne Reidar (Hreidarr), der i Du Breul's Théâtre des antiqq. de Paris, 1612, S. 434 omtales som indført i St. Victors Kapitelsbog under Navnet Henrik, Erkebiskop i Norge, og som den, der rimeligviis havde bragt Klostret et Stykke af St. Olafs Skjorte.

[4]) Matth. Paris II. ed. Watts, S. 60. De fire Mestres Annaler. Johan af Herham, hos Twysden, S. 279 og flg. Uagtet Sendelsen paa de fleste Steder henføres til 1151, ja hos Johan af Herham endog til 1152, er det dog tydeligt, at han maa være affendt først i 1151, eller maaskee endog sidst i 1150, siden han allerede 4de April 1151 undertegner en Bulle i Ferentinum ved Rom, og hans Navn siden findes paa de fleste Buller mellem April 1151 og April 1153, hvilken Tid han saaledes tilbragte i Italien alene. De Erkestole, han oprettede paa Irland, vare Armagh, Dublin, Cashel og Tuam. Egentlig kan man ikke sige at han oprettede Armaghs Erkestol, der allerede havde bestaaet i mange Aarhundreder. Men man har dog anvendt den Benævnelse, fordi han aller først bragte Erkebiskoppen Pallium, og maaskee Erkebiskops-Titel, da han forhen kun kaldtes „St. Patricks Efterfølger". Han ordnede ogsaa Forholdene saaledes, at Erkebiskoppen af Armagh blev Øens Primas, med Ret til at indvie de øvrige Erkebiskopper og Biskopper. Forhen havde Biskopperne i Østmændenes Stæder staaet under Erkebiskoppen af Canterbury; nu blev Dublin selv deres Metropol. Den første Erkebiskop i Dublin var Gregorius, Biskop fra 1121. For øvrigt havde de to andre Østmænds-Stæder, Waterford og Limerick, først nylig faaet egne Biskopper, Waterford i 1096, og Limerick, som det synes, noget senere: dette var vel den nærmeste Grund til at Dublin ophøjedes til Erkesæde. De fleste af Biskopperne i disse Stæder vare virkelige Østmænd, saaledes nævnes i Dublin Duncan O'Haingly (Englasøn?) død 1084, og hans Efterfølger og Frænde Samuel O'Haingly, Munk fra St. Albans, død 1121; i Waterford Toste, indviet 1136, i Limerick Herjulf eller Harald, død 1151 og efterfulgt af en Thorgils.

med dets tilliggende og nærmest forbundne Lande. Valget til denne Sendelse kunde ikke være heldigere truffet; det faldt nemlig paa Englænderen **Nikolas Brekspear,** Kardinal-Biskop af Albano, sandsynligviis især af den Grund, at han som Englænder antoges mere fortrolig med Nordens Sprog, Skikke og Sæder, end nogen anden af Pavens Omgivelser; men desforuden var han veltalende, talentfuld, kundskabsrig og statsklog; han forstod ypperligt at vinde alle dem, med hvem han kom i Berørelse, og med det gode at sætte sin Vilje igjennem. Han var af ringe Herkomst, men havde ved sine store Talenter svunget sig op til Kirkens høieste Værdigheder, og naaede omsider Pavetronen [1]). Han forlod, som det synes, Italien i Februar 1152 [2]), lagde Vejen over sit Fædreland England [3]), og kom den 20de Juli til Norge [4]) med et stort Følge af Gejstlige. Han var, fortælles der, vred paa Sigurd og Eystein, og de maatte gaa til Forlig med ham, men derimod stod han altid paa den bedste Fod med Inge, og kaldte ham sin Søn [5]). Hine Kongers, især Sigurds, Liv var heller ikke af den Beskaffenhed, at det kunde behage en Mand, der kom i det udtrykkelige Erende, at forbedre Folkets Moralitet, medens derimod den svagelige, blide Inge neppe kunde give nogen Forargelse i dette Henseende. Da denne Sag var bragt i Orden, sandsynligviis i Nidaros, hvortil han strax efter sin Ankomst synes at have begivet sig, opfyldte han, som der staar, Kongernes Begjæring, at indvie Biskoppen af Stavanger, **Jon Byrgessøn,** til Erkebiskop i Throndhjem, og gav ham Pallium, idet han forordnede, at der herefter skulde være en Erkebiskopsstol ved Christkirken i Nidaros, hvor den hellige Kong Olaf hviler, i Stedet for at der hidtil kun havde været Lydbiskopper i Norge. Kongernes Begjæring gik vel nærmest kun paa Valget af den nye Erkebiskop, thi Erkestolens Oprettelse

---

[1]) En Skildring af hans Charakteer og tidligere Livsbane findes hos Viljam af Newbury, II. 6.

[2]) Fra denne Tid af ophører han nemlig at undertegne de pavelige Buller i Pave Eugenius's Funktionstid, og han begynder ikke igjen førend under Eugens Eftermand Anastasius IV kort før dennes Død 1154.

[3]) Dette bevidner Saxo, S. 697.

[4]) At Nikolas ankom netop paa denne Dag, sees af Legenden om det af St. Olaf udførte Jertegn, der meddeles hos Snorre i Inge Haraldssøns Saga Cap. 24, saa vel som i den historiske Olaf den helliges Saga Cap. 260, hvor det heder at det skede to Uger før Olafsmesse øvre, selvsamme Dag, som Kardinal Nikolas landede i Norge. Olafsmesse øvre er 3die August, og 14 Dage før denne Dag er den 20de Juli. Sandsynligviis landede Nikolas i Bergen, men er siden dragen til Throndhjem.

[5]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 22. Snorre Cap. 23.

var i og for sig en allerede besluttet og aftalt Sag, hvilket aller bedst sees deraf, at han medbragte Pallium til den vordende Erkebiskop, ligesom hans Kollega, Kardinal Johan, havde medbragt fire Pallier for Erkebiskopperne paa Irland. Kardinal Nikolas medbragte ogsaa Pallium for den tilkommende Erkebiskop i Sverige, og det var kun særegne Omstændigheder, der hindrede ham fra strax ved sin Nærværelse i Landet at faa Erkestolen oprettet, som det nedenfor vil sees. Erkebiskop Jons Indvielse foregik, som det i sig selv var naturligt, og som man af flere Antydninger har Grund til at slutte, med stor Høitidelighed, og i alle tre Kongers Nærværelse, i Nidaros. Blandt andet forherligedes ved denne Leilighed St. Olafs Minde derved at Skalden Einar Skulessøn i Christkirken for Erkebiskoppen, Kardinalen og de trende Konger høitideligt fremsagde et Kvad, kaldet Geisle eller Straalen, som han efter Kong Eysteins Anmodning havde digtet til St. Olafs Ære, og hvori han opregnede hans Jertegn, fornemmelig dem, hvorom Eindride unge ved sin første Hjemkomst fra Constantinopel havde bragt Efterretning. De fromme Tilhørere troede endog at bemerke at den hellige Konge selv tilkjendegav sit Velbehag over Æreskvadet ved at lade en yndig Duft udbrede sig i Kirken [1]). Kvadet er endnu til, og har altid været regnet blandt vor

[1]) Morkinskinna, fol. 36 a.; dette Sted er ogsaa aftrykt i Fornmanna Sögur, VII. 353. Her siges det udtrykkeligt, at Einar fremsagde Digtet i selve Christkirken i Nidaros. At han tillige fremsagde den saavel i alle tre Kongers, som i Kardinalens og Erkebiskop Jons Paahør, viser sig af Digtet selv, hvor han i 8de Vers anmoder dem alle tre ved Navn om at lytte til hans Kvad, og i 9de ligeledes opfordrer Jon dertil, idet han kalder ham „Overmand over hele de Lærdes Mængde", hvilket betegner ham som Erkebiskop. Det var saaledes efter hans Ophøielse til Erkebiskop, at Kvadet blev fremsagt. Men da det nu derhos i det følgende vil vise sig, hvad der allerede er klart paaviist af G. Thorlacius i hans Afhandling om Einar Skulessøn i 3die B. af Folioudg. af Snorre, S. 489, at de tre Konger ikke vare samlede efter 1152, saasom vi allerede i Begyndelsen af 1153 finde Eystein sydligst i Viken, i den senere Deel af Aaret, som vi allerede have seet, paa Toget til Skotland og England, og Aaret derefter i Uvenskab, først med Sigurd, siden med Inge: bliver der følgelig ingen Leilighed, hvor Kongerne kunne have været fredeligt tilsammen i Nidaros, og i Fællesskab hørt paa Kvadet, uden i 1152 om Sommeren eller Høsten. Og det er da aabenbart, at de netop ere komne til Throndhjem for at overvære Høitideligheden ved Erkestolens Oprettelse, og at Einar har benyttet deres Nærværelse her, for i deres og Erkebiskoppens Paahør at fremsige Kvadet til Festens Forherligelse. At Kardinalen selv var tilstede, maa ansees utvivlsomt, thi hiint 9de Vers, hvor Einar tiltaler Kongerne, slutter saaledes: „ydart bið ek magnit styrka — mærð þá er miklu varðar — máttig höfuðáttar" d. e. bogstaveligt: „mægtig over Hoved-Egnen (höfuðátt d. e. den fornemste Himmelegn, det fornemste Verdenshjørne) jeg beder eders Anseelse at styrke dette Kvad, der er af stor Betydning". Naar man veed at Himmelegnene i Latin netop betegnes ved „cardines mundii", antager man ogsaa rettest

ældre Digtekunsts ypperste Frembringelser [1]). Den glimrende Forsamling i Nidaros bestod, som man erfarer, foruden af de allerede nævnte Herrer ogsaa af Landets øvrige Biskopper, og tolv af de forstandigste Mænd fra ethvert af Landets Biskopsdømmer, indkaldte og udvalgte for at overlægge med Kardinalen om de Forandringer og nye Indretninger, der skulde indføres, og for at vedtage dem paa deres Landsmænds Vegne, eftersom flere af dem var af den Natur, at deres Vedtagelse ej beroede paa Gejstlighedens Samtykke alene [3]). Med andre Ord, her holdtes et formeligt **Kirke- og Rigs-Møde**, for at ordne de kirkelige Anliggender. Foruden den nye Erkestol oprettede Cardinal Nikolas ogsaa en ny Biskopsstol i Norge, nemlig paa **Hamar**, for den største Deel af Oplandene. Denne vel befolkede og blomstrende Deel af Landet kunde ogsaa højlig trænge til en Biskopsstol for sig selv, især da den, som der er Grund til at tro, hidtil havde lydt under Throndhjems Biskop [4]), hvis Distrikt saaledes var alt for stort, og hvis

---

„máttig höfuðáttar" for en poetisk Omskrivning af „Kardinal"; dette bliver den rimeligste Forklaring, hvorimod enhver anden Oversættelse, navnlig med „Landets Høvdinger" ikke alene bliver tvungen, men ogsaa forudsætter den Usandsynlighed, at Digteren skulde have tiltalt dem før Erkebiskoppen, medens det derimod var i sin Orden, at han tiltalte Kardinalen før ham, og umiddelbart efter Kongerne selv. Han siger ogsaa udtrykkeligt i V. 10, at han aldrig har fundet nogen mere glimrende Forsamling i eet Huus.

[1]) Det er trykt i det nys nævnte 3die Bind af Snorres Kongesagaer S. 461 flg; saa vel som i Fornmanna Sögur 5te B. S. 349.

[2]) Dette vil sees af det strax efter følgende, hvor der tales om Einar Skulessøns Kvad.

[3]) Om denne Raadslagning med Biskopperne og tolv af de forstandigste Mænd fra hvert Biskopsdømme tales der egentlig kun i Intimationen til Bekræftelsen af 1224 paa Kardinal Nikolas's Bestemmelse om Gaver, indført i Norges gamle Love I. 447. Men da det paa den ene Side er klart, at disse tolv Mænd fra hver Biskopsstol (dengang fire, altsaa 48 Mænd), ikke kunde være sammenkaldte alene for denne Bestemmelses Skyld, hvorhos der paa den anden Side ogsaa vedtoges andre Bestemmelser, der lige saa meget grebe ind i den verdslige Ret, og hvortil Folkets Samtykke ikke mindre udfordredes, er det tydeligt nok, at de 48 Mænd fra først af have været sammenkaldte som et Konvent for i Forening med Biskopperne at raadslaa med Kardinalen, og med Fuldmagt fra det øvrige Folk til at vedtage de Forandringer og nye Lovsbestemmelser, der maatte findes passende. I Frostathingsloven III. 17 findes det ogsaa, hvorvel noget uklart, antydet, at de forstandige Mænd, der med Kardinalen og Erkebiskoppen vedtoge Bestemmelsen om Gaver, havde det Hverv, i Almindelighed at overlægge om Forbedringer i Lovgivningen (byggja at réttarbótum).

[4]) Dette er allerede ovenfor antydet, S. 614, Anm. 3. Biskopperne i Oslo kaldtes tidligere stedse „Biskopper i Viken", hvilket udelukkede Oplandene, og den tilsyneladende vilkaarlige Fordeling af Oplandenes Hereder mellem begge Bi-

Residens var alt for langt bortfjernet til at han skulde kunne tage sig af hine sydligere Landskabers Tarv med saa megen Kraft og Omhyggelighed, som deres store Folketal og fremragende Plads blandt Landets øvrige Dele fordrede. Hamar valgtes til det biskoppelige Sæde, maaskee fordi der allerede paa dette for Indenrigshandelen saa heldigt beliggende Sted ved Mjøsen, i den tættest befolkede Deel af Hedemarken, havde dannet sig en Art af By, Flekke eller Handelsplads; maaskee og fordi Hamar var den belejligste Gaard for Anlægget af et Bispssæde, som Kongerne have kunnet affee af Krongodset — man kan nemlig ikke tvivle paa at den oprindelig har været Kongsgaard. Vist er det, at der endnu inden Aarhundredets Udgang stod en blomstrende Stad der, som enten havde rejst sig fra nyt af omkring Bispssædet, eller i det mindste ved dette havde faaet sin egentlige Opkomst [1]). Til den første Biskop i Hamar indsattes den fra Grønland tilbagevendte **Arnald**, der saaledes endnu ikke var for gammel til at overtage det biskoppelige Embedes Sysler, og som derfor ikke af Alderdomssvaghed alene kan have forladt Grønland [2]). Den smukke Domkirke i Hamar, hvoraf der nu kun findes faa Ruiner, men hvis Bygningsstil umiskjendelig er den, der endnu paa enkelte Steder herskede i Midten af det 12te Aarhundrede, er rimeligviis i det mindste paabegyndt af ham.

Norge havde saaledes nu, foruden Erkebiskoppen i **Nidaros**, fire Lydbiskopper, i **Bergen, Oslo, Stavanger** og **Hamar**. Og ved Bestemmelsen af den nye erkebiskoppelige Provinses Grænser og Udstrækning kom det nu Norge til Gode, at Skatlandenes Afhængighed i de sidste Tider var bleven ligesom fornyet eller tydeligere udtalt, thi under Nidaros's Provins eller Erkebispsdømme henlagdes nu, foruden de tre Bispsstole paa Island og Grønland, der paa Grund af deres Beliggen-

---

skopsstole, Hamar og Oslo, kan alene forklares af den Maade, hvorpaa Oplandene vare deelte mellem Eystein I og Sigurd Jorsalafarer paa den Tid, da Oslo eller Vikens Bispsstol oprettedes; det synes derfor temmelig klart, at hvad der da tilhørte Eystein, ogsaa fremdeles laa under Throndhjems Bispsstol.

[1]) Se ovenfor S. 800. Hamar omtales aller først i Sagaerne som Kjøbstad i Aaret 1177. Men at der allerede ved Bispsstolens Oprettelse var en Art af Kjøbstad (kaupangr) paa Hamar, synes at maatte kunne sluttes deraf, at Hamars Bispsstol i Pave Anastasius's Bulle af 1154, som nedenfor nærmere omtales, og hvis Terminologi vistnok er den, Kardinal Nikolas selv anvendte, efter hvad han hørte i Norge, kaldes episcopatus Hamarcopiensis d. e. Bispsstolen i Hamar-Kaupang (Hamar-Kjøbstad).

[2]) De islandske Annaler. Merkeligt nok omtale Sagaerne ikke med et Ord Oprettelsen af Hamars Bispsstol.

hed og Landets Forhold til Norge ej kunde henlægges andensteds, ogsaa den allerede forhen af Bergen afhængige Bispopsstol paa Færøerne, Bispopsstolen paa Orknøerne, hvis Jarler for saa kort Tid siden havde hyldet Kong Inge som hans Vasaller, og Bispopsstolen i Sydrøerne og Man, hvis Tronfølger Gudrød maaskee endog paa den selvsamme Tid opholdt sig ved Kong Inges Hof, erkjendende ham for sin Overherre [1]). Erkebispoppen i Nidaros havde saaledes i alt ti Lydbispopper, hvoraf fire i Landet selv, de sex paa Vesterhavets Øer, fra det irske Hav til Ishavet nordenfor Island, og fra Norges Kyst til Baffinsbugten ved Grønland. Over hele denne Provins fik han den øverste gejstlige Magt næst Paven selv, uden at stilles under nogen Mellem-Auktoritet, og den lundske Erkebispops Myndighed over disse Landskaber ophævedes altsaa ganske. Man kunde forundre sig over, at den myndige Erkebispop Eskil ikke protesterede herimod og reserverede sig sin Ret, hvis man ikke vidste, at han netop paa denne Tid var fraværende paa et Besøg hos St. Bernhard i Clairvaux [2]). Kardinalen forbedrede ogsaa i mange Stykker, som der siges, Nordmændenes Sæder (d. e. Kirkeskikke), og Sagaerne vidne, at ingen Mand er kommen til Norge, der nød en saadan Højagtelse af alle, eller kunde udrette saameget hos Almuen, som han. Dette, saa vel som Tilnavnet „den gode“, hvormed han siden sædvanligviis benævntes i Norge, viser, hvilke store Talenter han havde til at indynde sig hos Folket, og hvor heldigt det Valg var, som til denne Sendelse netop traf ham. Forresten nævnes der intet omstændeligt om, hvilke de Forbedringer eller Forandringer vare, som han indførte. Vore Sagaer omtalte kun een, nemlig at han til Forebyggelse af Slagsmaal og Uordener fik vedtaget, at ingen under en vis Straf maatte bære Vaaben i Kjøbstæderne, undtagen de tolv Mænd, der fulgte Kongen [3]). Denne Bestemmelse, der ej findes indtagen i de skrevne Bylove, kan ene have gjeldt den dybeste Fredstid, thi i de strax følgende Aar, under de idelige Tronstridigheder mellem Kongerne, ville vi ej finde den iagttagen. Ønskeligt vilde det have været, om den bestandig var bleven overholdt, thi at den, som enkelte have paastaaet, skulde kunne udøve nogen skadelig eller slappende Virkning paa Folkets Kraft og Kjekhed, er vanskeligt at indsee. Der var Anledning nok til Øvelse i Vaabenferd, om ikke Medborgere kæmpede med hinanden i Stæderne.

---

[1]) Vi have ovenfor (S. 827) seet, hvorledes Gudrød netop i Aaret 1152, og neppe senere end Midten af August, hvor alle disse Forhandlinger forefaldt, havde begivet sig til Norge.

[2]) Suhms Hist. af Danmark VI. S. 140—152, og de der anførte Citater.

[3]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 22. Snorre Cap. 23. At samme Bestemmelse ogsaa vedtoges for Sverige, sees nedenfor.

Af større Vigtighed var dog en anden Vedtægt, han fik indført, men hvorom Sagaerne intet melde, nemlig den aarlige Betaling af Rumaskat eller Petersspenge. Vi have allerede seet, hvorledes denne Skat forlængst var indført i de fleste øvrige katholske Lande i Europa; i Danmark indførtes den af Knut den mægtige, men i Norge og Sverige vedtages den endnu ikke, førend Kardinal Nikolas ved sin Indflydelse fik den vedtagen [1]). Med Hensyn til Gaver eller Bortskjenkelse af Gods fik han og den vigtige og for Gejstligheden fordeelagtige Bestemmelse vedtagen, at enhver Mand eller Kvinde skulde have Ret til, uden den lovlige Arvings Samtykke at bortskjenke den tiende Deel af arvet og den fjerde Deel af selverhvervet Løsøre eller Jordegods til hellige Stiftelser eller Sjælebod, aldeles som Hovedtiende, og at en gift Kone ligeledes skulde kunne give en tiende Deel af sin Medgift og den fjerde Deel af Tridjungsauken, eller den Trediedeel, der tilkom en Hustru af det Gods, som erhvervedes af hende og Manden i Fælleskab efter Giftermaalet [2]). Bestemmelsen medførte for saa vidt et Gode, som der nu var sat en bestemt Grændse for, hvor meget der kunde bortskjenkes til gejstlige Stiftelser uden Arvingernes Samtykke, om end denne Grændse sattes noget rumt. For saa vidt man kan slutte fra hvad der berettes om Sigurd Ullstrengs Bortskjenkelse af alt sit Odels-Gods til Holms Kloster, var der tidligere ingen Grændse i saa Henseende [3]), og Kardinalen foretrak viselig en lempelig Indskrænkning i Kirkens Ret til at erhverve Skjenkelser for en ubegrændset Frihed, der vilde lede til saa mange Misbrug, at enten Gejstligheden derved vilde lægges for Had, eller et fuldkomment Forbud mod enhver saadan Gave seent eller tidligt fremkaldes. — At Kardinalen her, ligesom siden efter i Sverige, indskærpede Forbudet mod Gejstlighedens Giftermaal, skjønt uden at det lykkedes ham at drive det igjennem, maa ansees at falde af sig selv.

Efter tilendebragt Hverv i Norge, formodentlig i Løbet af September eller Oktober Maaned (1152), forlod Kardinalen Landet under gjensidige Venskabsbeviser mellem ham og Folket. Han fik store Vennegaver, og selv lovede

---

[1]) Se herom ovenfor, I. 2. 637, 638. Bestemmelsen om Rumaskat findes, som her nævnt, aller først indført i den ældre Frostathings-Christenret, II. 20; men af Pave Anastasius's Brev til Kong Sverke i Sverige, hvorom nedenfor, sees det desuden udtrykkeligt, at Nikolas fik Rumaskatten vedtagen i Sverige.

[2]) Bestemmelsen er deels indført i den ældre Frostathings-Christenret III. 17, deels i den oven nævnte Retterbod af 1224, hvor den stadfæstes. Om Tridjungsauken og dette Ords Betydning, se ældre Frostathingslov, XI. 8.

[3]) Se herom ovenfor S. 504, 625.

han at han stedse skulde være Nordmændenes Ven [1]), hvilket Løfte han og troligt holdt. Vore ældre Skrifter hædre ham med Tilnavnet „den Gode" [2]), hvilket vistnok allerede strax efter hans Afrejse blev ham til Deel. Fra Norge drog han efter Bestemmelsen til Sverige, for ogsaa der at oprette en Erkestol og indføre nyttige Reformer, ligesom i Norge. Han skal til den Ende have ladet et Møde, indrettet formodentlig paa samme Maade som det norske, sammenkalde i Linkøping [3]), men han kunde dog ikke faa sit Hoved-Erende udrettet, thi Sviarne og Gauterne kunde hverken enes om, hvo der skulde ophøjes til den nye erkebiskoppelige Værdighed, eller om den vordende Erkestols Sæde. Nikolas indskrænkede sig derfor til at indføre Rumaskatten og tilvejebringe et Forbud mod at bære Vaaben i Byerne, ligesom i Norge; han indskærpede ligeledes Forbudet mod Gejstliges Giftermaal, og udgav et Statut, som det heder, om Kirkens Frihed. Men for Palliet, som han havde medbragt for dermed at beklæde den nye Erkebiskop, fik han ingen Brug, og han medtog det ved Afrejsen. Denne havde han tænkt at foretage til Søs, ligesom han var kommen; men formedelst den sildige Aarstid og det stormende Vejr foretrak han at lægge den over Danmark, hvor piinligt det end maatte være for ham at komme sammen med Erkebiskop Eskil, der imidlertid var vendt tilbage fra Frankrige, og som

---

1) Inge Haraldssøns Saga Cap. 22, Snorre Cap. 23.

2) Saaledes paa det foranførte Sted (III. 17) af den ældre Frostathingslov, saa vel som i Fagrskinna Cap. 260.

3) Dette angives af flere, navnlig Lagerbring, II. S. 115, men, som det synes, overalt kun efter Johannes Magnus's, som sædvanligt, upaalidelige Fortælling. Sagen er dog i og for sig selv sandsynlig, især naar man seer hen til Kardinalens Fremgangsmaade i Norge. Om Nikolas's Foretagender i Sverige gives der ingen andre bestemte Udsagn, end deels hvad Saxo fortæller, S. 697, 698, deels de Antydninger, som indeholdes i Pave Anastasius's Skrivelse til Kong Sverke af 28de Novbr. 1154, efter Nikolaus's Tilbagekomst. Der indskærpes Overholdelsen af hans Forskrifter og Statuter „om Kirkernes Frihed, om (Presternes) Egteskab, om ikke at bære Vaaben og andre til Folkets Vel sigtende Bestemmelser". Der siges og (se Manrique Ann. Cist. S. 46) at han skal have givet Nordmændene og Sviarne en Katechismus, hvis Indhold siden fulgtes, saa længe Katholicismen varede. Forholder det sig virkelig saa, kan denne Katechismus neppe have bestaaet i andet end en kort Opstilling af de fornemste Troeslærdomme, og i saa Fald er det aabenbart den, der aller først findes forudskikket den ved Midten af 13de Aarhundrede i Norge for Island udarbejdede saakaldte Haakonarbok (Norges gamle Love I. S. 261 Cap. 7) og som siden er uforandret gjengiven ved Begyndelsen af den nyere norske Landslovs Christenret (Norges gamle Love II. S. 22 jvfr. 192, 306). Hiin Skrivelse af Anastasius saa vel som en anden af samme Dag til de svenske Biskopper, ere aftrykte i Liljegrens Dipl. Svec. I. 561, 679, men urigtigt henførte til 1153 (se Jaffé, Regesta Pont. Rom. [illegible] 658,

tog det meget ilde op, at han havde berøvet ham hans Myndighed over Norge. Men Nikolaus formildede ham ved at tilbyde ham Primatet eller Overhøjheden over den tilkommende Erkebiskop i Sverige, saaledes at denne skulde indvies og modtage Pallium af ham, samt overhoved staa i et vist Afhængighedsforhold af den lundske Erkestol: en Bestemmelse hvorved dennes Rang betydeligt forhøjedes. Eskil modtog Tilbudet med Glæde, og udbad sig hans Besøg. Kardinalen nedlagde nu det medbragte svenske Pallium hos ham, for at han siden, naar Sviar og Gauter endelig bleve enige om at udvælge en Erkebiskop, kunde overdrage det til denne. Paa alt dette lovede han ved Tilbagekomsten til Rom at erhverve pavelig Bekræftelse, og denne ogsaa erhvervedes saa meget lettere, som han selv kort efter besteg Pavestolen. Fra denne Tid af kaldte derfor Lunds Erkebiskop sig i sin Titel „Sveriges Primas", og dette Primatforhold vedvarede lige til Reformationen. Kardinalen søgte ogsaa, skjønt forgjæves, ved velmeente Forestillinger at bringe en af de daværende danske Konger, Sven Eriksøn, fra at paaføre Sverige Krig, hvilket han just nu havde i Sinde. Sven viste ham den største Høflighed, og fulgte ham lige til sit Riges Grændser, men opgav ikke sit Forsæt [1]). Endnu, som det synes, førend han kom tilbage til Rom [2]), døde Pave Eugenius (28de Juli 1153), og **Anastasius** IV valgtes til hans Eftermand; men denne levede ikke længer end til 3die December 1154, og da valgtes Kardinal Nikolas til Pave under Navnet **Hadrianus** IV. Han holdt sit Løfte, at vise sig som Nordmændenes Ven, thi det bevidnedes af alle de Nordmænd, der i den Tid, han beklædte Pavestolen (1154—1159), kom til Rom, at naar de ønskede Audiens ham, fik de strax og aller først Adgang, hvor vigtige Anliggender han end havde at afhandle med Andre [3]). Han skal ogsaa have forfattet en Beretning om sin Rejse [4]), som, hvis man nu kjendte den, upaatvivlelig vilde kaste overordentligt Lys paa Forholdene i Norden, og fornemmelig i Norge, paa den Tid. Det er ej usandsynligt, at den endnu er til, og ved et heldigt Tilfælde kan komme for en Dag. Et Tegn paa hans Interesse for Norge er det og, at han, endnu førend han ophøjedes paa Pavestolen, og da Pave Anastasius maaskee allerede laa paa Dødslejet, udvirkede hos ham en Bekræftelses-

---

[1]) Saxo l. c.

[2]) Han kan neppe være kommen tilbage førend langt hen i 1154, kort før Anastasius's Død, da man, som det nedenfor omtales, ej finder hans Underskrift førend i Anastasius's Oprettelsesbulle af Throndhjems Erkestol, rimeligviis af samme Datum (28 Novbr.) som Brevene til Sverke og de svenske Biskopper, hvor Nikolas omtales som om han først nylig skulde være ankommen.

[3]) Inge Haraldssøns Saga, l. c.

[4]) Manrique, Annales Cisterc. I. S.

bulle paa Oprettelsen af den throndhjemske Erkestol, og denne Bulle er den første af alle dem, han efter sin Tilbagekomst til Rom undertegnede som Vidne. Bullen er dateret den 28de November 1154, altsaa kun faa Dage før Anastasius's Død, og derfor visstnok først affendt til Norge ved Hadrians Foranstaltning [1]). I denne Bulle, der er henvendt til Erkebiskop Jon og hans retmæssige Efterfølgere, heder det, at Pave Eugenius, for at følge sine Forgængeres Exempel, der snart i egen Person, snart ved Legater, søgte at forbedre, hvad der trængte til Forbedring, og forordne, hvad der burde forordnes, i den hele Verden, saaledes ogsaa var i øvrigt betænkt paa at gjøre de nødvendige Forbedringer i Norge, og der at udbrede Troens Ord; men da han selv ved sine mangehaande Forretninger til den almindelige Kirkes Fremme var hindret fra at begive sig derhen, havde han sendt sin Legat, Kardinal Nikolas, og denne, ankommen til hint Land, havde efter det ham paalagte Hverv aagret med det betroede Pund, og som en tro og forstandig Tjener søgt at bringe mangedobbelt Udbytte deraf tilbage. Blandt andet, som han der havde udrettet til Guds Navns Forherligelse og til Ære for sin Sendelse, var ogsaa dette, at han overdrog Erkebiskop Jon Pallium, og, for at Norges Provins ikke skulde mangle en Metropolitans Embede, forordnet Throndhjems Stad til denne Provinses bestandige Metropol, samt underlagt den for stedse Bispedømmerne i Oslo, Hamar, Bergen, Stavanger, Orknøerne, Færøerne [2]), Sydrøerne, Island og Grønland. Denne Forføjning be-

---

[1]) Den er aftrykt, saavel i Thorkelins Diplomatarium, II. S. 3, som i Norges gamle Love, S. 489, men kun efter Arne Magnussøns Afskrift af et, øjensynlig unøjagtigt, Transskript fra Aaret 1429. Dog kunne Fejlene berigtiges efter den aldeles ordlydende Bekræftelse eller rettere Gjentagelse deraf, som Pave Innocents IV udstedte 23 Febr. 1253, og som maaskee endnu haves i Original (aftrykt hos Thorkelin II. S. 41 i Dipl. Norv. III. No. 3). — Hvad Dateringen angaar, da er der i Afskriften et aabent Rum foran „Decembris", som altsaa kan udfyldes med hvilken som helst Dag fra XIX kal. (14 Novbr.), indtil III. non. (3die Decbr.), da Anastasius døde. Men da Brevene til Kong Sverke og de svenske Biskopper ere daterede IV kal. (28 Novbr.) og det, med Hensyn til den ved den pavelige Kurie herskende Praxis, er sandsynligt, at alle tre Skrivelser, der nu skulde afgaa til Norden, og tildeels i det samme Anliggende, ogsaa ere daterede samme Dag, bør i Oprettelsesbullen det aabenstaaende Rum visstnok udfyldes saaledes som ovf., og 28 Novbr. følgelig ansees for den rette Udstedelsesdag. Man finder heller ingen senere Skrivelser fra Anastasius, der rimeligviis i de følgende Dage var for svag til at befatte sig med Forretninger.

[2]) Færøerne nævnes ej, men de ere øjensynligt kun oversprungne i Afskriften, hvilket allerede kan sees deraf, at der staar: insulas Orcades, insulas Suthraie, insulas Islandensium & Grenelandiæ episcopatus, hvilket ikke giver nogen Mening, da „episcopatus", som Fleertal, maatte gaa baade paa „Islandensium" og Grenelandie; mellem „insulas" og „Islandensium" er saaledes ej-

kræftedes nu herved urokkeligt; det bestemtes at Throndhjems Stad for Eftertiden stedse skulde være hine Steders Metropol, at deres Biskopper stedse skulde indvies af Throndhjems Erkebiskop, og at denne alene havde at henvende sig til Paven selv om Indvielse [1]). Det ham overdragne Pallium skulde for øvrigt alene benyttes ved Messen paa Juledag, Helligtrekongersdag, Skjærthorsdag, Paaskedag, Himmelfartsdag, Pintsedag, St. Mariæ Dage, Peters og Paals Dag, St. Hansdag, St. Johannes Evangelists Dag, Allehelgensdag, ved Indvielser af Kirker, Biskopper, Abbeder og Prester, Kirkemessedagen, Trefoldighedsdag, St. Olafs Dage, og hans egen Indvielsesdag. Bullen slutter med faderlige Raad og Formaninger. Saaledes var da Oprettelsen af Norges Erkebiskopsdømme højtideligt bekræftet.

Men for at Norges Kirke kunne faa sin fuldstændige Organisation i Lighed med hvad der ellers fandt Sted i den christelig-katholske Verden, udfordredes ogsaa at der ved Kathedralkirkerne, i det mindste dem i Landet selv, oprettedes **Domkapitler** eller Kollegier af Gejstlige, de saakaldte **Canonici, Kanniker,** eller **Chorsbrødre,** der dannede Biskoppens Raad, deeltoge med ham i Kirkegodsets Forbedring og besad Retten til, ved indtreffende Vakancer at udvælge Biskoppens Eftermand, saa vel som i Mellemtiden at bestyre Biskops-Embedet. Den egentlige Begyndelse til en saadan Indretning var, at St. Augustin i Hippo (ved 420) bevægede Presterne ved sin Kathedralkirke til at flytte sammen med ham i fælles Bolig under klosterlig Tugt, og med Opgivelse af personlig Ejendom. Dette efterlignedes ved de fleste øvrige Kirker, hvortil der hørte et større Personale, og Indretningen fik sin egentlige Organisation ved Biskop Chrodegand af Metz (Midten af 8de Aarhundrede), der for at raade Bod paa de Gejstliges anstødelige Levnet fik indstiftet de saakaldte **regulære Chorsbrødres** Orden, hvorved de underkastedes en **Regel**, der paa det nærmeste stemmede med Benediktinernes, kun med de Modifikationer, deres særegne Embedssysler som Sekulargejstlige medførte. Denne Indretning bekræftedes paa et Kirkemøde i Achen 816, og blev paabuden over

---

ensynligt noget udfaldet, hvilket ej kan være andet end „Fareyæ". I Bullen af 1253 heder ogsaa Stedet: „insulas Orcades, insulas Fareie, Siterbaie et Ilasdensem (læs Islandensium) et Grenelandiæ „episcopatus". Der var heller ingen Grund til at udelade Færøerne i Bullen af 1154.

[1]) Altsaa ikke som i Sverige, under den lundske, eller nogen anden Erkebiskops Primat. Dette skyldtes maaskee alene det Tilfælde, at de svenske ikke kunde blive saa betids enige, at han kunde faa deres Erkesæde oprettet, førend han drog til Danmark, eller førend det stormende Vejr indtraf, der gjorde ham det betænkeligt, at rejse umiddelbart over til England. Thi hvis han ej havde fundet det nødvendigt at gjøre Erkebiskop Eskil blid igjen, vilde han vel neppe have nedlagt det svenske Pallium hos ham.

hele det frankiske Rige [1]). Men ligesom Klostrene selv udartede, eftersom de tiltoge i Rigdom og Anseelse, saaledes fjernede ogsaa hine Kannike-Kollegier sig efterhaanden mere og mere fra den oprindelige Plan for deres Organisation; de erhvervede omsider, som Domkapitler, hine oven anførte, betydelige Rettigheder, frigjorde sig fra Klosterreglen og Forbudet mod at erhverve privat Ejendom, og bleve derhos eneberettigede til Præbenderne d. e. deels indbringende Præstekald, der knyttedes til Kathedralkirken og bestyredes ved Vikarier, deels særskilte Donationer af Jordegods, der i Tidens Løb skjenkedes til Domkirken, og lagdes til bestemte Altere og Kapeller, der oprettedes og indviedes i denne. Da der dog fremdeles fandtes flere Kollegier, der overholdt den strengere Regel, opkom der paa den Maade to Arter af Canonici; de regulære eller strengere, og sekulære, der førte hiint mere verdslige Liv. Stundom fandtes der ved een og samme Kirke Kannike-Kollegier af begge Slags, af hvilke da, som let kan forstaaes, de sekulære vare de mægtigste og fornemste, medens dog begge Kollegier stode under Biskoppens Overbestyrelse [2]). De regulære Kannikers Regel er det, som efter den oprindelige Stifter af Indretningen bærer St. Augustins Navn, uagtet han selv ingen saadan Regel efterlod. Den stemmede dog, fornemmelig efter Biskop Chrodegands Organisation, paa det nærmeste med Benediktinernes, og vi have seet, hvorledes endog virkelige Benediktiner-Konventer, eller Kannike-Kollegier, organiserede efter St. Benedikts Regel, oprettedes ved enkelte Kathedralkirker, f. Ex. ved Winchesters, hvor ej alene St. Benedikts Regel blev indført ved det allerede bestaaende Kannike-Kollegium, men dette endog selv, da de fleste Kanniker fandt den strengere Regel utaalelig og derfor droge bort, gjordes fuldtalligt ved virkelige Benediktiner-Munke fra Glastonbury og Abingdon [3]). Fra disse Klostre, eller maaskee ogsaa fra Winchester selv, vare, som man maa antage, og som det ligeledes ovenfor er antydet, de fleste engelske Gejstlige, der i det 11te og Begyndelsen af det 12te Aarhundrede kom til Norge, eller i det mindste til den vestligste Deel, Gulathingslagen, og som her dannede det oprindelige Personale i Sells og Munkelivs Klostre, fra hvis Midte de første Biskopper i Bergen og Stavanger maa antages at være udgangne. Disse Biskopper have saaledes vistnok i slige Benediktiner-Munke enten umiddelbart fra England, eller fra de nys nævnte Klostre, haft Omgivelser eller Hjel-

---

[1]) Se Pave Anastasius's Bulle af 1154 i Norges gamle Love, l. c., saa vel som i Thorkelins Diplomatarium.

[2]) Hermant, histoire des conciles II. 373, 374, jvfr. Langes norske Klosterhistorie S. 57.

[3]) Se herom ovenfor S. 615, fornemmelig Note 4.

pere og Raadgivere, der allerede tildeels bare Charakteren af Kannike-Kollegier, skjønt de dog ikke egentlig vare organiserede som saadanne; og da flere Klostre oprettedes, og navnlig Munkeliv om ikke før, saa dog paa Pave Eugens Tid, fik sin egen Abbed [1]), medens Bergen og Stavanger nu vare blevne Biskoppernes faste Residenser, føltes ogsaa Nødvendigheden af særskilte, fuldstændigt ordnede Kannike-Kollegier ved Biskopsstolene selv. Hvor vidt Holms Kloster ved Nidaros i Førstningen omtrent har staaet i samme Forhold til Biskopsstolen i denne Stad, som Sellø eller Munkeliv til Bergens, er vanskeligt at sige; usandsynligt er det ej. I Viken fandtes derimod lige indtil Oprettelsen af Hovedø Kloster, ingen saadan gejstlig Stiftelse, hvoraf Biskoppen kunde tage sine Hjelpere eller Raadgivere, men han maa dertil have benyttet Munke eller Gejstlige, hentede umiddelbart fra Udlandet selv.

Denne Mangel i Biskopsstolens fuldstændige Udstyr blev nu efter Erkesædets Oprettelse afhjulpen, idet der ved hver Biskopsstol stiftedes faste **Domkapitler** eller **Chorsbrødre-Kollegier**. Ogsaa disse Institutioner oprettedes enten ved Kardinal Nikolaus's umiddelbare Foranstaltning, da han endnu opholdt sig i Norge, eller han gav Stødet dertil, saa at han siden som Pave Hadrian kunde meddele dem sin Bekræftelse. Det er nemlig vist at Hadrian, enten i Nidaros alene, eller, som det maaskee snarere skal forstaaes, for den hele norske Provins, oprettede tre Archidiakonater, og bestemte at der alene skulde ordineres een Dekanus [2]). Da en Archidiakonus (Erkedegn) saa vel som en Dekanus (Kapitelforstander) forudsætter Tilværelsen af et Kapitel, bliver det følgelig klart, at Domkapitlerne have været Gjenstand for hans Omsorg, kun savne vi nærmere Underretning om, i hvilken Udstrækning det har skeet, og hvilke Rettigheder Chorsbrødrene have faaet. Alt, hvad man ellers veed derom, indeholdes i et politisk Stridsskrift mod Gejstligheden fra Aarhundredets Slutning, hvoraf vi anføre følgende. „Fordum herskede her i Landet den Sædvane, at Kongerne gave enhver Kirke paa egen Haand til den, de fandt for godt. Saa og med Hensyn til Biskopper og Abbeder; de valgte hvem de behagede, og satte dem til hvilke Biskopsdømmer de vilde, uden nogen Indblanding af Gejstligheden. I den Tid var der ved de fleste Biskopsstole ingen Skare af lærde Mænd eller

[1]) Det er højst sandsynligt, at den i Pave Eugens Beskjermelsesbulle nævnte Abbed Orm virkelig er den første Abbed, og at der tidligere, saavel i Munkeliv som Sellø, kun vare Priorer under Biskoppens Overbestyrelse.

[2]) Dipl. Norv. I. 1. Da det, som nedenfor vil sees, er vist, at der aldrig fandtes mere end een Erkedegn i Nidaros, maa man snarest forstaa hine tre Archidiakonater om det throndhjemske, bergenske og orknø-hjaltlandske. Dette passer godt med Forholdene, thi saa vidt vides, fandtes der ingen Erkedegn i Stavanger, Hamar eller Oslo.

Chorsbrødre til at forføie derom, og derfor ordnede Kongerne den Sag, som de vilde. Denne Sædvane var den herskende lige fra Christendommens Ophav; saaledes forholdtes der i St. Olafs Tid, og lige indtil Eysteins, Sigurds og Inge Haraldssønners Dage. Men siden Pallium kom til Norge efter de nys nævnte Kongers Foranstaltning, og en Erkebiskopsstol var oprettet i Landet, bleve ogsaa Præbender stiftede ved Biskopsstolene og besatte med Chorsbrødre. Man anholdt nu hos Kongerne om den Indrømmelse, at de vilde lade forholde med Kirken og Valgene, som det meest stemmede med hvad der maatte findes i hellige Skrifter; man anholdt derom i Særdeleshed fordi der var tre Konger paa een Gang, og det saaledes let kunde hænde, at Uenighed opstod imellem dem, saaledes som det ogsaa viste sig; forstandige Mænd befrygtede nemlig i saa Fald, at naar en Biskopsstol blev ledig, kunde det, hvis Kongerne ej vare enige indbyrdes, let indtreffe at hver af dem valgte sin Klerk dertil, saa at der paa den Maade fremstod tre Kandidater, hver med sin kongelige Beskytter i Ryggen. Noget lignende indtraf ogsaa i Bergen, da Biskop Sigurd døde, thi da valgte Kong Eystein sin Kapellan Paal til Biskop, men Kong Inge drev ham bort og valgte derimod Nikolas Peterssøn i Sogn. Nu kan det vel være, at Kongerne have givet sit Samtykke (om Chorsbrødrenes Valgrettighed) for det Tilfælde at de ikke kunde blive enige, naar der var flere Konger paa een Gang; men et Beviis paa, at de ikke gave Slip paa nogen Deel af deres Magt for det Tilfælde at de vare enige, er dette, at da Kong Inge levede ene tilbage efter sine Brødres Fald, og Erkebiskop Jon var død i Nidaros, valgte han sin Kapellan og Fehirde Eystein til Erkebiskopsstolen uden at spørge nogen af de lærde Mænd, som dengang vare i Nidaros, ja ikke engang **Chorsbrødrene** mere end de andre; da var det og, at han drev Paal fra Biskopsstolen i Bergen, og satte Nikolas Peterssøn i Steden" [1]). Kan man nu end ikke ubetinget stole paa, at denne Fremstilling af Chorsbrødrenes Rettigheder, der øiensynligt gaar ud paa at gjøre dem saa ubetydelige lige over for Kronen som muligt, er aldeles paalidelig, saa see vi dog heraf, at der fandtes Chorsbrødre, der tillige gjorde Paastand paa Valgret, i Aarene 1156 og 1157, da de Begivenheder, hvortil der her sigtes, fandt Sted. Og saaledes bliver det da aldeles sikkert, at Domkapitlernes Oprettelse i Norge stod i umiddelbar Forbindelse med Indstiftelsen af Erkesædet, at Kannikernes Antal, Pligter og Rettigheder maaskee allerede have været foreløbigt bestemte og Kongernes Samtykke dertil givet under Kardinal Nikolas's Nærværelse, men at Kapitlernes Organisation nærmere er bleven bestemt ved en af ham efter Ophøjelsen paa Pavestolen udstedt Bulle, som nu ikke længer er til [2]).

[1]) Anecdoton, Spalte 18.

[2]) Thi i den oven citerede Bulle er det Pave Coelestin selv, der omtaler Pave

Hvad nu for øvrigt deres Valgrettighed angaar, da seer man endog af det nys anførte, som dog er stræbet i Kronens Interesse, at en saadan virkelig har været dem tilstaaet, men at der siden kun opstod Strid om den Udstrækning, hvori Tilstaaelsen var given. Og et temmelig tydeligt Tegn paa, at Chorsbrødrene i Nidaros ikke, som man af Stridsskriftets Ord skulde slutte, taalmodig fandt sig i at Kongen uden videre udnævnte Eystein til Erkebiskop, er det, at skjønt denne Udnævnelse fandt Sted i 1157, i hvilket Aar Erkebiskop Jon døde, blev Eystein dog ikke indviet førend i 1159 eller 1160, og regnede ikke engang selv sin Tiltrædelse fra et tidligere Aar [1]). Der maa saaledes have fundet Underhandlinger Sted, hvorom vore ældre Skrifter intet melde, inden Eysteins Valg blev befundet gyldigt; og at Chorsbrødrene, eller de, der vare af anden Mening end Kongen, egentlig bleve de sejrende, seer man deraf, at Eystein selv, ved ej at regne sine Embedsaar fra den kongelige Udnævnelse, derved middelbart underkjender dennes Gyldighed.

Overhoved maa man vel antage, at Erkebiskop Jon, der døde allerede i 1157, og sandsynligviis, ved sin Ophøjelse paa Erkestolen var en meget gammel Mand, ikke har kunnet udrette synderligt til at bringe de nye Indretninger i Gang, eller ret at grundlægge Erkestolens Magt, men at dette har været forbeholdt hans Efterfølger Eystein, paa hvis Statsklogskab, Driftighed og Myndighed vi i det følgende ville see flere Beviser, og som ved sin Udnævnelse synes at have været en Mand i sine bedste Aar, ligesom han og hørte til en af de fornemste Ætter i Thrøndelagen, og var beslægtet med Kongehuset selv. Vi erfare desuden, som det vil sees at han netop beskjeftigede sig med Planer til at udvide Personalet ved Erkesædet, for saa vidt han satte Domkapitlet i Forbindelse med et Konvent af regulære Augustinere, ikke at tale om hans Bygnings-Planer til Kirkens Udvidelse og Forskjønnelse. Vi erfare ligeledes, at ogsaa hiin Paal, som Kong Inge drev fra Bergens Bispsstol, dog tilsidst kom i Besiddelse af Embedet, som han beklædte meget længe,

---

Hadrian som Stifter af hine tre Archidiakonater. Det vilde have været en Skjødesløshedsfejl, der neppe kunde begaaes ved den pavelige Kurie, at omtale en Indstiftelse, der skede ved en Kardinal under en anden Pave, som foretagen ved Kardinalen, efter at denne selv blev Pave; thi Æren for Institutionen tilkom da egentlig ikke ham.

[1]) Se Indskriften ved det af ham i Domkirkens nordre Fløj indviede Alter, Schøning, Throndhjems Domkirke, S. 192: „altare hoc dedicatum est ab Augustino archiepiscopo, anno primo episcopatus eius . . . . anno ab incarnatione domini millesimo centesimo sexagesimo; sexto kal. Decembris". Den 26 Novbr. 1160 faldt saaledes i hans første Aar. Annalerne regne hans Indvielse deels i 1159, deels i 1160, Sagaen derimod i 1161.

lige til Aarhundredets sidste Tiaar, og i denne Tid havde den Glæde at see Christkirken færdigbygget og St. Sunnivas Skriin flyttet derhen fra Sellø, hvorved Biskepsstolens endelige Flytning først kan siges at være istandbragt (1170). Men det er dog ikke derfor sagt, at hans Medbejler Nikolas [1]) maatte vige Pladsen for ham. Det er endog sandsynligt, at Biskopsstolen først ved Nikolas's Død paany er bleven ledig, siden denne opføres i Biskopsfortegnelserne.

Om Chorsbrødrenes Antal ved enhver Kirke vides intet med Sikkerhed. Ved Metropolitankirken i Nidaros skal der i dens Velmagtsdage have været 24, hvilket Antal dog synes noget højt anslaaet, da der neppe nævnes flere end 15. I Spidsen for dem stod der kun een Archidiakonus eller Erkedegn [2]). I Bergen var der tolv Chorsbrødre med en Archidiakonus [3]); tolv Chorsbrødre, hver med sit Alter, synes ogsaa at have været det normale for de øvrige Kathedralkirker [4]). Ved Kirkevaag Biskopsstol paa Orknøerne var der ligeledes en Archidiakonus med flere Chorsbrødre; men Erkedegnen residerede sædvanligviis paa Hjaltland, for her at holde kirkelig Opsigt. Ved Provinsens øvrige Biskopsstole var der ingen Chorsbrødre. Paa Island valgtes Biskopperne endnu en Tidlang af Folket, eller rettere af Høvdingerne; Biskoppen i Grønland og tildeels paa Sydersøerne valgtes og udnævntes nu i Norge, af Kapitlet i Nidaros, og Biskoppen paa Færøerne i Regelen af Kapitlet i Bergen, dog stundom ogsaa af Kapitlet i Nidaros.

At alle disse Domkapitler organiseredes efter Augustins Regel, er baade i og for sig rimeligt, som det sædvanlige, og det erfares desuden deraf, at flere af dem siden, som det nedenfor vil sees, senere sattes i Forbindelse med regulære Augustiner-Konventer.

90. Stridigheder mellem Kongerne. Sigurds Fald.

Den Uenighed mellem de tre kongelige Brødre, til hvilken der allere-

[1]) Denne Nikolas Peterssøn fra Sogn var vist en Broder af Jon Peterssøn kaldet Jon Fot, hvorom ovenfor, og saaledes Sønnesøn af Serk fra Sogn. Han hørte upaatvivlelig til en fornem Æt, og i den Tid var der vel endnu ikke saamange fornemme Mænd i eet Landskab af Navnet Peter.

[2]) Se Schønings „Throndhjems Domkirke" S. 230.

[3]) Diplom af 1309, aftrykt i „Bergens Kalvskind" S. 101, jvfr. dette selv S. 29—31, hvoraf man seer at der og vare tolv Altere.

[4]) Hvis man, som det af Bergens Exempel bliver rimeligt, kan slutte fra Antallet af Kirkens Altere til Chorsbrødrenes normale Antal, faar man ogsaa 12 for Oslo, da Kathedralkirken her lige til c. 1810 havde 12 Altere, rimeligviis, som i Bergen, 6 paa hver Side. Dette synes ogsaa at være det Antal, som har passet bedst for de øvrige Domkirker.

de længe, især efter de ældre Raadgiveres Død sporedes alt for umiskjendelige Tegn, og mod hvis skadelige Virkninger man havde søgt at sikre Kirken ved at skaffe Domkapitlerne de nys nævnte Indrømmelser fra Kongemagtens Side, kom snart til aabenbart Udbrud. Først havde man, som det sædvanligt plejede at skee, gjensidigt forfulgt hinandens Tilhængere, men det varede ikke længe, førend Kongerne selv stode fiendtligt over for hinanden. Som den første Begyndelse til den hele Række af Fiendtligheder kan man egentlig regne Ottar Birtings Drab, thi uagtet det ej udtrykkeligt fortælles noget om, at dette blev hevnet af Kong Inge eller hans Mænd, maatte det dog stille ham i et yderst spendt Forhold til Kong Sigurd, og man kan neppe tvivle paa, at en eller anden Gjengjeldelse fra hans Side fandt Sted. Da alle tre Konger ikke samtidigt kunde fejde mod hinanden, men enten kun to ad Gangen, eller saaledes at de tvende holdt sammen mod den tredie, ordnede Forholdet sig af sig selv paa den Maade, at Sigurd og Inge, mellem hvilke Fiendskabet var størst, ogsaa aller først kom i aabenbar Strid, medens derimod den kloge Eystein snart holdt med den ene, snart med den anden, efter som det var ham fordeelagtigst, ja endog en Tidlang, som det synes, aldeles ikke blandede sig i Brødrenes Tvistigheder, men derimod kun varetog sine egne Anliggender, og ventede paa det belejlige Øjeblik til at stride ind. Vi have saaledes seet Eystein optræde, i det mindste tilsyneladende, som den, der paatalede Ottar Birtings Drab mod Sigurd; men han forfulgte ikke Sagen til det yderste, og af den Omstændighed, at Kardinal Nikolaus var misfornøjet med ham og Sigurd, medens han derimod erklærede sig tilfreds med Inge, skulde man næsten formode, at hine allerede da havde nærmet sig hinanden og begyndt at lægge Raad op mod denne. Det Forlig, der sluttedes mellem dem og Kardinalen, maatte tillige være et Forlig mellem alle tre Konger indbyrdes, thi han har neppe meddeelt dem sin Tilgivelse uden at have modtaget deres Løfte om at holde Fred og Enighed, og det er ikke engang tænkeligt, at de alle tilsammen kunde have overværet Mødet og Festlighederne i Nidaros, uden efter at et saadant Forlig først var kommet istand. Hvad Sigurd og Inge toge sig for, strax efter Kardinalens Afrejse, nævnes ingensteds; sandsynligviis er Inge dragen til Bergen eller Gulathingslagen, hvor han i Agmund Drengs Tid meest synes at have opholdt sig, medens Sigurd forblev i Throndhjem. Eystein derimod drog til Viken, hvor han, rimeligviis ved sin Gjerrighed og sine Udsugelser, kom i Uenighed med Indbyggerne paa Hisingen og i Rimeland [1]), hvilke end-

[1]) De kaldes i Sagaerne Remir, Renir, Reinir; der bør vistnok læses Remir og dette forklares ved Indbyggerne i Rimelands (nu Romelands) Sogn strax nordenfor Kongehelle.

og grebe til Vaaben. Men han overvandt dem ved et Sted, kaldet **Leikberg**[1]), og herjede derpaa saa eftertrykkeligt paa Hisingen, at Oprørerne ganske faldt til Fode, betalte store Summer i Bøder, og stillede Gisler til Pant paa deres fremtidige Troskab (1153). Strax efter, maaskee ved Efterretningen om at Ragnvald Jarl omsider havde tiltraadt sit Korstog og forladt Orknøerne, gjorde Eystein det allerede ovenfor beskrevne Tog, paa hvilket han ej alene tvang Harald Jarl til at aflægge sig Lensbyrding, men ogsaa herjede langs Skotlands og Englands Kyster. Kort efter at han var kommen hjem, rejste der sig atter Uenighed mellem ham og Sigurd, fordi denne, som det heder, havde ladet dræbe en af Kong Eysteins Hirdmænd, en vis Harald vikverske, der ejede Huus i Bergen, samt Presten Jon Bjarnessøn, der ligeledes synes at have hørt til Eysteins Hird. Aarsagen hertil angives ej; vi erfare kun heraf, at Sigurd paa den Tid (Sommeren 1154) opholdt sig en Stund i Bergen, et Tegn paa, at Agmund Dreng da var død, og at Gregorius Dagssøns Vælde var begyndt, hvilket ogsaa noksom viser sig af det følgende. Men det var ikke beleiligt for Eystein og Sigurd, der, som mindre ansete end Inge, havde fleest Interesser fælles, at være længe i Uenighed med hinanden. Der aabnedes Underhandlinger mellem dem, — rimeligviis først fra Eysteins Side —; og de aftalte et Forligsmøde paa Oplandene den først kommende Vinter. Dette viser, at Sigurd da maa være vendt tilbage igjen til Throndhjem, siden Mødet skulde skee paa Oplandene, midtvejs mellem Throndhjem og Viken, hvor Eystein fremdeles opholdt sig. Ved dette Møde kom nu ej alene et Forlig istand mellem dem, men de havde ogsaa meget langvarige, hemmelige Samtaler, af hvis Resultater man kun fik saa meget med Visbed at vide, at alle tre Brødre skulde samles i Bergen den følgende Sommer. Men det hed og, at de skulde have aftalt aldeles at berøve Kong Inge hans Magt, og alene at tilstaa ham to eller tre Gaarde med saa meget Gods at han kunde holde 30 Mand om sig, da han nemlig, som det hed, ikke havde Helse til at være Konge. Dette kom Kong Inge og Gregorius for Øre. De droge til Bergen, for at komme de andre i Forkjøbet, og samlede mange Folk omkring sig. Der siges for Resten ikke, hvor de strax forud opholdt sig; kun heder det, at de kom nordenfra[2]). Gregorius havde alene for sin Part to Langskibe og over 90 Huuskarle, hvis Fortæring

[1]) **Leikberg, der nævnes i Einar Skulessøns Vers derom, Inge Haraldssøns** Saga Cap. 19, har man antaget for Lerby paa Hisingen. Det synes dog snarere at maatte søges i Romelands Sogn.

[2]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 24 Snorre Cap. 27. Rimeligviis have baade Sigurd og Inge opholdt sig i Thrøndelagen.

han alene sørgede for; han holdt dem, siges der, bedre end andre Lendermænd holdt sine Huuskarle, da han aldrig drak i nogen Skytningsstue, uden at lade dem drikke med. Kort efter kom Sigurd, ligeledes nordenfra, men med meget færre Folk: han maa saaledes have været uvidende enten om Inges og Gregors Ferd, eller om deres Forberedelser til at afværge den truende Fare. Da Sigurd var kommen, lod Kong Inge strax blæse til Things ude paa Holmen. Her mødte begge Konger og en talrig Mængde. I Følge med Inge var Gregorius, med forgyldt Hjelm paa Hovedet, og ledsaget af sine Huuskarle, der ligeledes alle vare hjelmede. Kong Inge stod op, sagde hvad han havde hørt om de Raad, hans Brødre skulde have lagt op imod ham, og bad Folket staa ham bi. Den forsamlede Mængde tilkjendegav ham sin Hengivenhed, og tilsagde ham Hjelp. Da rejste Sigurd sig, og sagde, at hvad Kong Inge havde ytret om hans og Kong Eysteins Planer, var aldeles ugrundet, og alene et Opspind af Gregorius. Men han haabede, sagde han, at det ej skulde vare længe, førend de mødtes saaledes, at han nok skulde faa den forgyldte Hjelm til at rulle i Støvet: i alle Fald skulde de ikke længe leve begge samtidigt. Gregorius svarede: „jeg tror ikke, Kong Sigurd, at du behøver at længes saa meget efter et Møde, hvor det kommer til Strid mellem os: jeg er dertil beredt, naar du vil."

Faa Dage efter blev en af Gregorius's Huuskarle dræbt ude paa Gaden af en Huuskarl i Sigurds Tjeneste. Allerede da vilde Gregorius angribe Sigurd, men undlod det dog paa Kong Inges og mange andres Forestillinger. Men endnu samme eller en følgende Aften, Fredagen den 10de Juni,[1]) da Dronning Ingerid gik fra Aftensang, blev en af Kong Inges Hirdmænd, ved Navn Sigurd Skrudhyrna, en Veteran, der havde tjent mange Konger og var særdeles afholdt, dræbt saa godt som for hendes Fødder af trende blandt Sigurds Hirdmænd, og, som man almindelig antog, efter hans Tilskyndelse. Ingerid ilede strax, højst opbragt, til sin Søn Kong Inge, fortalte ham Drabet og sagde at han alt for længe vilde være en liden og daarlig Konge, hvis han ikke foretog sig noget, naar hans Hirdmænd slagtedes som Sviin, den ene efter den anden. Inge blev vred over denne Bebrejdelse; men under Ordvexlingen mellem ham og hans Moder derom, kom Gregorius ind, iført Hjelm og Brynje, og bad ham ikke vredes, da hun kun sagde, hvad sandt var. „Nu," sagde han, „er jeg kommen hid for at staa dig bi, dersom du vil anfalde Kong Sigurd; her nede i Gaarden har jeg over hundrede af mine Mænd, alle fuldt bevæbnede

---

[1]) Uge- og Maanedsdagen (Fredag, 14 Dage før St. Hans), angives udtrykkeligt i Sagaerne, til god Støtte for Tidsregningen, da Angivelsen kun passer paa 1155, hvilket Aar ogsaa af andre Beregninger viser sig som det rette.

og rede til, med mig at angribe dem fra den Kant, hvor de andre finde det farligst." De fleste Tilstedeværende fraraadede et saadant Angreb, og sagde at Kong Sigurd vistnok vilde udrede Bøder for sin Forseelse. Da Gregorius hørte disse Betænkeligheder, sagde han til Kongen: „De plukke den ene fra dig efter den anden; først dræbte de min Huuskarl for lidt siden, og i dette Øieblik din Hirdmand; næste Gang kommer Raden til mig eller hvilken som helst anden Lendermand, de finde sig meest tjente ved at rydde af Vejen, saa længe de see, at du lægger Hænderne i Skjødet; og naar da dine Venner ere dræbte, gaar det endelig ud over dig selv, hvem de da affætte fra Kongedømmet. Hvad nu end dine øvrige Lendermænd beslutte sig til, saa vil ikke jeg roligt vente, til jeg bliver slagtet som et Naut, og endnu i denne Nat skulle Kong Sigurd og jeg snakkes ved herom, hvorledes end Udfaldet bliver. Det maa jeg dog sige, at vel er du ilde stedt for din Vanhelses Skyld, men liden Vilje har du ogsaa til at opretholde dine Venner. Jeg er ganske færdig til at gaa lige herfra mod Sigurd: mit Merke vajer allerede ude i Gaarden." Dette virkede. Inge stod op, forlangte sine Vaaben, bad alle dem, der vilde følge ham, at bevæbne sig, og sagde at det nu ikke længer nyttede at fraraade ham Angrebet: længe nok havde han viist sig overbærende, men nu skulde Staalet afgjøre Sagen. Kong Sigurd, der sad og drak i Sigrid Sætas Gaard, bevæbnede sig vel, men troede dog ikke at der vilde skee noget alvorligt. Tvertimod blev han nu angreben fra fire Kanter. Kong Inge gik imod Gaarden ovenfra Smedeboderne, hans Stiffader, Arne Kongsmaag, ude fra Sandbro, Aslak Erlendssøn, den nys hjemkomne Korsfarer,[1]) fra sin Gaard, og Gregorius, efter Løfte, fra Gaden, hvor Angrebet var forbundet med størst Fare.[2]) Kong Sigurd og hans Mænd søgte op i Loftet eller det øvre Stokverk, og skøde ud fra Loftsgluggerne; de brøde Ovnene ned og brugte Stenene, hvoraf de vare opmurede, til at kaste ned paa Fienden. Men Gregorius og hans kjekke Huuskarle endsede ingen Fare; de hug Porten op, kom ind i Gaardsrummet, og begyndte at hugge sig ind i Huset. Der i Porten faldt den ovenfor omtalte Einar, Laxe-Paals Søn; ved denne Lejlighed blev ogsaa en af Sigurd Skrudhyrnas Drabsmænd, ved Navn Hallvard Gunnarssøn, truffen af en Piil eller et Spyd oppe i Loftet, og, heder det, ikke en eneste beklagede hans Død. De fleste af Sigurds Mænd tabte nu

[1]) Om Aslak, se ovenf. S. 810. Hans Deeltagelse i Kampen mod Sigurd viser altsaa, at Korsfarerne vare komne hjem før denne Tid.

[2]) Af denne Beskrivelse over den Kant, fra hvilken hver af de fire Hovedangribere anfaldt Gaarden, sees der at denne maa have ligget omtrent midt i Byen. Smedeboderne laa i den øvre Gade, altsaa mod Øst, Sandbroen i Nord. Gregorius's Angreb skede fra Hovedgaden, eller vestenfra.

Modet, forlode ham og bade om Grid. Kong Sigurd gik frem paa en Loftssvale og gjorde Miner til at ville tale, men man kjendte ham paa hans forgyldte Skjold, og vilde ikke høre ham. En heftig Pileregn fordrev ham derfra, og da han nu saa sig forladt af sine Folk, medens Angriberne allerede næsten havde banet sig Indgang i Huset, besluttede han at vove sig ud og opsøge Kong Inge, for at overgive sig paa Naade og Unaade til ham. En Hirdmand, ved Navn Thord Huusfreyja, hjemmehørende i Viken, ledsagede ham. Sigurd raabte, at han kom for at bede Kong Inge om Grid, men han var omringet, siges der, [1]) af Mænd, som tørstede efter Hevn for deres vanærede Hustruer, og saavel han som Thord bleve strax nedhugne. Thord faldt med megen Berømmelse. Da vare mange saavel af Sigurds som af Inges Mænd faldne, men kun fire af Gregorius's Flok. Der blev og kæmpet, især med Skudvaaben, imellem begge Kongers Tilhængere nede paa Bryggerne og ude paa Skibene. Men Inges og Gregorius's Sejr var fuldstændig. To eller tre Dage senere kom Eystein østenfra Viken med 30 Skibe, medbringende Kong Sigurds Søn, den syvaarige Haakon. Han vovede sig ikke strax ind til Byen, men lagde sig i Florevaag ved Askøen. Flere søgte nu at stifte Forlig mellem Brødrene, og gik fra den ene af dem til den anden. Men Gregorius vilde derimod at man strax skulde angribe Eystein: bedre Leilighed dertil, meente han, vilde neppe tilbyde sig, da man nu havde Folk nok; Kongen selv behøvede ikke engang at være med. Heraf blev dog intet, da de fleste fraraadede det, og Kongerne droge, nogenledes forligte, som det hed, men uden at have haft nogen personlig Sammenkomst, hver sin Vej, Eystein tilbage til Viken, og Inge til Throndhjem. [2])

Kong Sigurd var, da han faldt, kun 21 Aar gammel. Hans Død kan neppe have vakt synderlig Beklagelse; dertil havde hans Charakteer været for uelskværdig, og hans Virksomhed som Regent for fattig paa sande Fortjenester. Ikke engang hans egne Hirdmænd synes at have næret nogen synderlig Hengivenhed for ham, thi ved den sidste Kamp faldt de fleste snart fra, eller, hvad der omtrent kommer ud paa det samme, overgave sig til Angriberne paa Naade og Unaade. Hans Lig blev, ligesom Faderens, begravet ved den lille Christkirke ude paa Holmen. Hans Sønner, der alle overlevede ham, ere forhen omtalte, paa den merkeligste nær, **Sverre**, hvorom der i det Følgende vil blive Tale.

92. Eystein overfalder Gregorius, og tilføjer Inge Skade. Forliget ved Selsøerne.

Gregorius Dagssøn ledsagede ikke Inge til Throndhjem, men rejste

[1]) Nemlig af Saxo S. 790.

[2]) Inge Har. Saga, Cap. 24, 25. Fagrskinna, Cap. 260.

derimod hjem til sin Ættegaard **Bratsberg** paa Havund, hvor han tilbragte den øvrige Deel af Sommeren og Høsten, og sandsynligviis ogsaa tænkte at tilbringe Julen. Men Kong Eystein, der visselig havde al Grund til at være forbitret paa ham og betragte ham som sin affagte Fiende, især siden hans sidste Opfordring til Kong Inge om at angribe ham i Florevaag, besluttede at benytte Lejligheden til at overfalde ham og derved saavel tilfredsstille sin egen Hevnlyst, som berøve Kong Inge hans fornemste Støtte. Da Vintren var begyndt og Frosten havde indfundet sig, lod han fra Oslo, hvor han da opholdt sig, sine Skibe slæbe over Isen et Par Miles Vej, indtil han kom til aabent Vand; derfra sejlede han ud ad Fjorden og drog ind til Havund, i det Haab at komme aldeles uventet over Gregorius. Denne fik dog saa betimeligt Nys om den truende Fare, at han med 90 Mand kunde undkomme op til Thelemarken; men Eystein opbrændte hans Gaard og nedhug hans Buskab. Gregorius drog fra Thelemarken over Fjeldet ned til Hardanger, og begav sig derfra til Erling Skakkes Gaard Stødle i Etne.[1]) Han traf ikke Erling selv, da han var dragen til Bergen, men hans Hustru, Kongedatteren Christine, med hvem han for ikke mange Maaneder siden havde holdt Bryllup,[2]) var hjemme. Hun modtog Gregorius paa det venligste, og tilbød ham alt, hvad Huset og Gaarden formaaede til hans Hjelp. Han laante et Langskib, der tilhørte Erling, og fik alt, hvad han for Resten behøvede. Han takkede hende særdeles meget for den gode Modtagelse, og sagde at hun havde handlet som det anstod en Kongedatter, og som han havde ventet sig af hende. Paa dette Skib drog han til Bergen, hvor han traf Erling, som ytrede sin fuldkomne Tilfredshed med, hvad Christine havde gjort. Det er umiskjendeligt af Maaden, hvorpaa alt dette fortælles i Sagaerne, især af Gregorius's Roos over Christines Storsindethed, at han neppe havde ventet sig en saa god Modtagelse og klækkelig Hjelp, som han virkelig fik, men som han dog maaskee ej havde faaet, hvis Erling selv havde været hjemme, medens denne derimod ikke kunde andet end holde gode Miner til, hvad hans højbyrdige Hustru havde gjort paa egen Haand for at vise sig som Kongedatter. Erling havde ikke engang deeltaget i Kampen mod Sigurd, hvilket man tydeligt kan slutte deraf, at hans Navn ved denne Lejlighed slet ikke er nævnt: det kunde vel forklares derved at han, nylig hjemkommen fra sin langvarige Udenlandsreise og tillige som nygift, havde

[1]) I Fagrskinna Cap. 260 staar der kun, at Gregorius drog med 90 Mand til Oplandene, og derfra til Throndhjem. Dette kunde let forstaaes som om han tog Vejen gjennem Gudbrandsdalen og over Dovre; men Udtrykket er kun unøjagtigt; Thelemarken regnedes ogsaa til Oplandene.

[2]) Han var nemlig endnu om Vaaren samme Aar kommen hjem fra Jerusalemsrejsen.

mangt og meget at ordne og varetage; men en saa højtstaaende og i de politiske Begivenheder ellers saa ivrigt deeltagende Høvding som han vilde dog neppe ved en slig Lejlighed have holdt sig tilbage, hvis han ikke af en eller anden Grund var utilfreds. Grunden er let at opdage: Skinsyge over Gregorius's Magt og Indflydelse, og Misfornøjelse over at denne, ikke han selv, nu udfyldte hans afdøde Broder Agmund Drengs Plads hos Kongen. Fælles Interesser nødte dog begge disse ærgjerrige Medbejlere om Magten til ligeledes at holde sammen, men et Spørgsmaal er det, om denne gode Forstaaelse vilde have vedvaret længe, hvis Gregorius ej, som vi ville see, ved en tidlig Død var bleven bortrykket og saaledes ikke længer stod Erlings Ærgjerrighed i Vejen.

Fra Bergen fortsatte Gregorius sin Rejse til Throndhjem, hvor han kom lidt før Juul. Kong Inge blev særdeles glad ved at see ham velbeholden hos sig igjen, og tilbød ham saa meget af sit egct Gods, som han vilde have, i Erstatning for det store Tab, han havde lidt. Om Vintren hændte det sig, at nogle ypperlige Naust, som Kong Eystein Magnussøn havde ladet opføre i Nidaros, bleve et Rov for Luerne tilligemed endeel Skibe, der tilhørte Kong Inge. Ilden var paasat, og, som man nok med Rette antog, efter Foranstaltning af Kong Eystein og Philip Gyrdssøn, Kong Sigurds Fostbroder. Denne Nidingsdaad vakte almindelig Harme, og det synes som om det nu faldt af sig selv, at Inge den følgende Vaar (1156) samlede saa mange Folk, han kunde, for at drage mod Eystein. Denne rustede sig ogsaa paa sin Kant, og om Sommeren droge de hinanden imøde, Inge fra Throndhjem, og Eystein fra Viken. De mødtes ved Seløerne strax vestenfor Lindesnes; paa et hængende Haar vare de komne i Kamp med hinanden, men da Inge var langt mandsterkere, bekvemmede dog Eystein sig til at indgaa Forlig, paa de Betingelser, at han skulde udrede 45 Merker Guld (360 Merker Sølv), hvoraf 30 til Kong Inge, i Bod for Ildspaasættelsen paa Naustene og Skibene, og 15 til Gregorius, i Bod for Ødelæggelsen paa Bratsberg.[1]) Philip Gyrdssøn og de øvrige, der vare deelagtige i Ildspaasættelsen, skulde være utlæge. Den eneste Indrømmelse fra Kong Inges Side var, at ogsaa de Mænd skulde være utlæge, som havde dræbt Kong Sigurd, thi dette Verk blev meget dadlet, og Eystein bebrejdede Inge, at han havde Drabsmændene i sin Tjeneste. Der var endog flere, som gave Inge Skylden for Drabet, men Einar Skulessøn, hvis Ord her have dobbelt Vegt, da han stod i Eysteins Tjeneste, frikjender i et Vers, som endnu er opbevaret, Kong Inge ganske fra denne Beskyldning; i et Par andre Vers, som han i den Anledning kvad, nævner han Gregorius som den,

[1]) Disse 45 Merker Guld udgjøre i vore Penge over 8000 Spdlr., men Pengeværdien var i hiin Tid næsten den tidobbelte.

der først lod bære Kongens Merke frem, og ytrer tillige, at var kun Kong Eystein kommen to Dage før til Bergen, vilde Sigurd ikke saa bradt have ladet sit Liv [1]). Eystein var for øvrigt meget ilde tilfreds med Forliget, og sagde at det var ham aftvunget. Han begav sig til Throndhjem, medens derimod Inge drog øster til Viken. Efter Sammenkomsten ved Seløerne plejede man siden at kalde denne Sommer **Selø-Sommeren.**

93. Kong Eysteins Fald.

Et Par Aars Tid gik nu hen under en Tilstand, der hverken kunde kaldes Fred eller Krig. Vel førte Kongerne ikke Flaader og Hære imod hinanden, men de udvexlede bitre Budsendinger, forfulgte gjensidigt hinandens Tilhængere og dræbte dem, hvor de kunde komme til, ligesom Eystein heller ikke udredede den bestemte Pengesum. Begge bebrejdede de hinanden indbyrdes, at de ikke holdt det sluttede Forlig. Det lykkedes Kong Inge og Gregorius at vinde mange af Eysteins Tilhængere, og lokke dem over paa deres Side; blandt disse nævnes Hallkell Huuks tvende Sønner, Simon Skaalp og Jon, medens Hallkell selv derimod forblev paa Eysteins Parti; fremdeles Halldor Brynjulfssøn paa Vetteland, der maaskee ved denne Lejlighed egtede Gregorius's Syster Sigrid, Baard Brynjulfssøn, kaldet Standhale, efter hvem den mægtige Standhale-Æt har sit Navn, og mange andre Lendermænd. Eystein forsøgte rimeligviis det samme med Inges Venner, men i saa Fald uden Held. Vi ville endog see hvorledes de faa Tilhængere, han endnu havde tilbage, fremdeles faldt fra, saa at han inden føje Tid stod næsten ene tilbage. Dette kan man ikke ganske tilskrive Paavirkning fra Modpartiet. Det er tydeligt at Eysteins egen utidige Paaholdenhed og Gjerrighed bragte de fleste til at svigte ham i Nødens Stund.

Omsider, i Aaret 1157, var Uenigheden kommen saa vidt, at aabenbar Krig ikke længer kunde undgaaes. Begge Konger samlede Folk og Skibe, Inge paa Østlandet, Eystein nordenfjelds. Inge fik 80 Skibe, Eystein kun 45, men vel bemandede, og blandt dem den store Drage, som Kong Eystein Magnussøn havde ladet bygge. Begge Flaader nærmede sig hinanden i den søndre Bergens-Led. Inge laa med sine Skibe i Mosterhavn, medens Eystein laa i Grøningesund, ved Bukken. Eystein sendte tvende af sine Mænd, Aslak Jonssøn den unge, og Arne Sturla, paa et Skib til Inge, formodentlig for at aabne Underhandlinger; men da Inges Mænd kjendte dem, angrebe de dem strax, toge Skibet med alt hvad derpaa var, og dræbte mange af Besætningen. Aslak og Arne

[1]) Disse Vers anføres i Morkinskinna fol. 37 b. samt i Fagrskinna, Cap. 260 Saxo, l. c. fremstiller den hele Kamp som om den oprindeligt kun var et Slagsmaal mellem Hirdmændene i Anledning af Sigurd Skrudhyrnas Drab, og nævner ikke Kong Inge.

undkom til Land med nogle saa Folk, vendte tilbage til Kong Eystein, og sagde, hvad Behandling de havde mødt. Da holdt Kong Eystein Huusthing, sagde, hvor ufredeligt Inge gik frem, og bad sine Krigere staa ham troligt bi. „Vi have", sagde han, „saa meget og godt Folk, at jeg ikke vil flygte, hvis I ville staa mig bi efter Evne". Men intet opmuntrende Bifaldsraab modtog hans Tale. Hallkell Huuk sagde endog, saa at mange kunde høre det: „dine Guldkister kunne jo staa dig bi, og værge dit Land!" Om Natten roede mange hemmelig bort, nogle til Kong Inge, og erklærede sig for ham, andre til Bergen, eller ind i Fjordene. Da det blev lyst om Morgenen, saa Kong Eystein, at hans Flaade var svunden ind til ti Skibe. Det var saaledes ej at tænke paa, at forblive der længer, men han maatte see til at komme bort, saa snart som muligt. Han maatte lade flere Skibe blive tilbage, hvoriblandt den store Drage, der var for tung at ro, dog lod han først hugge mange Huller i den, for at Fienden ej skulde gjøre sig den nyttig. Ligeledes bleve Øltønderne hugne istykker, og al Proviant ødelagt, som de ikke kunde tage med. Eystein selv gik ombord hos Eindride Jonssøn, Søn af den lovkyndige Jon Mørnev i Thrøndelagen; de toge Vejen ind i Sognefjorden, og derfra til Lands over Fjeldet ned til Oplandene og Viken. Inge tog de forladte Skibe i Besiddelse og sejlede tilbage til Viken, den samme Vej, han var kommen. Eystein befandt sig etsteds i Nærheden af Fors i Ranafylke, da hans Mænd saa Inges hele Flaade komme sejlende. Da de tilsammen ikke udgjorde et større Antal end henved 1400, vovede de ikke at oppebie Inges Overmagt, men toge Flugten ad Skoven til, og adspredte sig til alle Kanter, saaledes at kun en eneste Mand blev hos Kongen, der var for fed og tungvindt til at kunne følge de andre [1]). Fra Inges Flaade var man bleven Eysteins Flok var, og havde seet den adsprede sig. Man kunde saaledes skjønne, at han maatte være etsteds i Nærheden med et ubetydeligt Antal Folk, og lagde til Land, for at opsøge ham. Simon Skaalp fandt ham. Han havde skjult sig bag en Busk, men gik selv den fiendtlige Flok imøde, sandsynligviis fordi han kjendte Simon og haabede at denne for gammelt Venskabs Skyld vilde tage ham i Beskyttelse. Simon hilsede ham med de Ord: „hil dig Lavard (Herre)!" „Jeg veed ej, om ikke du heller nu tykkes at være min Lavard", svarede Eystein. „Det kommer nu an paa", sagde Simon. Kongen bad ham om at lade ham slippe bort. „Det sømmer sig bedst for dig", sagde han, „saa godt som det længe har været mellem os". Men Simon svarede at saadant ikke var at tænke paa. Da bad Eystein om at maatte lyde Messe, førend han dræbtes, og denne Bøn blev ham tilstaaet. Efter enkeltes Sigende skulde Simon strax, da Eystein var greben, have

[1]) Saxo, S. 790.

sendt Bud til Kong Inge for at høre hans nærmere Befaling, men Inge skulde have svaret, at Eystein ikke maatte komme for hans Øjne [1]). Da Messen var til Ende, lagde Eystein sig næsegruus ned, strakte Armene ud og bad at man vilde hugge ham i Kors mellem Skuldrene, for at man kunde see, om han ikke kunde taale Jærn, hvilket Kong Inges Tilhængere havde sagt. Simon bad den, der skulde hugge ham, at gjøre det snart af, „thi alt for længe", sagde han, „har denne Konge krøbet om her i Lyngen". Befalingen blev udført, og man maatte erkjende, at Eystein viste den største Standhaftighed (21de August 1157). Hans Lig blev bragt til Fors og stod den første Nat under Bakken søndenfor Kirken, siden blev det begravet i Kirken midt paa Kirkegulvet, og et Teppe bredet over. Simon Skaalps haarde og forhastede Fremfærd blev almindeligt misbilliget, og Eysteins Død beklaget af mange. Dette gav rimeligviis mere end hans Fortjenester i levende Live, der ej vare synderlig store, Anledning til at der opkom Sagn om hans Hellighed. Paa det Sted, hvor han henrettedes, og hans Blod kom paa Jorden, fremvældede, som der fortælles, en Kilde, og ligeledes en under Bakken, hvor hans Lig havde staaet om Natten: af begge Kilders Vand troede mange at spore Helbredelser for legemligt Meen, og endnu den Dag i Dag kaldes den først nævnte Kilde „St. Østens Kilde" eller „hellig Korses Kilde", ligesom heller ikke Troen paa dens helbredende Kraft aldeles er ophørt, da der stundom endnu ofres smaa Gaver til den. Birkebeinerne paastode ogsaa at der skede mange Jertegn ved Eysteins Grav, indtil hans Fiender vanhelligede den ved at øse Hunde-Sod derover. Almindeligt anerkjendt blev dog hans Hellighed neppe, og vist er det at den heller ikke var fortjent, og at Landet ikke tabte stort ved hans Død [2]). Eystein efterlod, som

---

[1]) Denne Beretning, staar der i Kongesagaerne, lod Kong Sverre nedskrive, det vil vel sige, indføre i de Sagabearbejdelser, som optegnedes under hans Opsigt. Som Søn af Sigurd Mund og Modstander af det Parti, hvortil Inge havde hørt, laa det i hans Interesse at gjøre dennes Minde saa forhadt som muligt, og Beretningen er derfor maaskee endog aller først bragt i Omløb af ham. Samtiden skød alene Skylden paa Simon Skaalp, hvilket noksom kan sees af følgende Brudstykke af et Vers, som Einar Skulessøn kvad derom, og som Sagaerne anføre: „Den til Mord vante, meget onde Simon Skaalp, der sveg Kongen, vil seent faa Hjelp (d. e. Sjælehjelp) for slige Raad".

[2]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 29. Snorre Cap. 32. Fagrskinna, Cap. 262. Holmbergs Bohuslen I. S. 59, III. S. 49, 50. Eysteins Dødsdag anføres i Kalendarierne; det er for Resten allerede ovenfor, S. 663. omtalt, at et Par af dem nævne 29 August som hans, og 21 August som Eystein Magnussøns Dødsdag. Stedet, hvor Eystein blev dræbt, var rimeligviis længere ude mod Kysten, siden man derfra kunde see Inges Flaade nærme sig, men dog ikke længer fra Fors Kirke, end at hans Lig endnu samme Dag kunde bringes did. — Ved

det synes, kun en eneste Søn, hvilken han dog ikke havde med sin Dronning, Ragna Nikolasdatter, men med et andet Fruentimmer [1]); han blev fød enten kort før, eller strax efter hans Død, og opkaldtes efter ham. Vi ville i det Følgende erfare, hvorledes han senere optraadte som Kronprætendent.

94. Haakon Sigurdssøn opstilles som Kronprætendent, og faar Kongenavn. Hans første Uheld med Kong Inge.

Den Flok, der havde ledsaget Kong Eystein, underkastede sig ikke Kong Inge, men tog den tiaarige **Haakon**, Sigurd Munds Søn, til Konge. Eystein havde, som ovenfor nævnt, haft ham med paa det sidste Tog. De meest anseede Høvdinger, som vare om ham og rimeligviis stode i Spidsen for dette Foretagende, var **Sigurd**, Søn af Hallvard Hauld paa Reyr [2]), en Frænde af Gregorius Dagssøn, og Haakons Fostbrødre Andres og Anund Simonssønner, foruden mange andre mægtige Mænd, forhenværende Venner og Tilhængere saavel af Sigurd Mund, som af Eystein, blandt dem vel ogsaa Eindride unge, der for ikke længe siden var kommen tilbage fra Constantinopel, og havde taget Parti med Eystein, da Inges Parti for en stor Deel bestod af de Mænd, der vare forbitrede paa ham siden Korstoget [3]). Det var saaledes Levningerne af Sigurds og Eysteins Parti, der sluttede sig sammen om Haakon. For det første fandt dog hine Mænd det raadeligst at undvige over Grændsen op i Gautland, og Inge erklærede dem alle utlæge og deres Ejendomme forbrudte til Kronen. Medens Gregorius blev tilbage i Kongehelle for at holde Øje med dem og forsvare Landet, begav han sig selv nord i Viken, og opholdt sig et Aars Tid deels der, deels i det nordenfjeldske, idet han nu ganske optraadte som Enekonge. Da var det, at han efter Erkebiskop Jons Død udnævnte sin Kapellan og Fehirde **Eystein Erlendssøn** til Erkebiskop i Nidaros, og fordrev den af Eystein til Biskop i Bergen udnævnte Paal, i hvis Sted han satte Nikolas Peterssøn fra Sogn. I denne Mellemtid, medens Gregorius sad øster i Kongehelle,

---

dette Sted ophører det ældste Haandskrift af de vidtløftigere Kongesagaer, kaldet Morkinskinna, hvorom mere nedenfor. Sandsynligviis naaede det lige til 1177, som de øvrige, men de sidste Blade ere bortrevne.

[1]) Det kan sluttes af hans hele Fremtræden, og, at der staar om ham (Magnus Erlingssøns Saga Cap. 37. Snorre Cap. 36) at han „kaldtes" Eysteins Søn. Forresten kaldes han egtefød hos Hoveden, Saviles Samling S. 600.

[2]) Reyr eller Røyr er Gaarden Rør i Ringsakers Prestegjeld paa Hedemarken.

[3]) Se ovenfor S. 836, 841

var det vel ogsaa at Erling Skakke sluttede sig nærmere til Kongen, og benyttede Lejligheden til at vinde den Indflydelse, hvoraf vi strax efter finde ham i Besiddelse.

Haakons Flok lod ikke høre fra sig førend den følgende Sommer (1158). Da kom den ned til Kongehelle fra Gautland, hvor den havde forsterket sig betydeligt, thi dens Høvdinger, siger Sagaen, havde nu meget og vakkert Folk. Gregorius var just i Byen, holdt Thing med Bønderne i Egnen og Bymændene, og opfordrede dem til at staa ham bi. Men hans Opfordring blev ikke modtagen med synderligt Bifald, og han skjønnede derfor, at de ikke vare at lide paa. Ilde tilmode herover forlod han Staden med tvende Skibe, og drog ind i Viken, for at møde Kong Inge, som han havde hørt skulde være kommen nordenfra med en betydelig Styrke. Men han havde kun tilbagelagt et kort Stykke Vej, da han til sin store Glæde mødte Simon Skaalp, og sine Svogre Halldor Brynjulfsøn og Gyrd Aamundesøn, Kong Inges Fostbroder, med ni Skibe. Han vendte strax tilbage i Følge med dem, og roede op ad Elven mod Kongehelle, hvor alle Mand havde erkjendt Haakon for deres Konge. Haakon og hans Høvdinger holdt just Thing strax nordenfor Byen, da de saa hine elleve Skibe nærme sig. Sigurd af Revr fandt det saa dumdristigt, at han udbrød: „nu er Gregorius feig, siden han med en saa liden Styrke drager os lige i Hænderne". Men Gregorius angreb ikke strax; han lagde til Land paa den anden Side af Elven, lige overfor Byen, og blev her liggende en Stund for at oppebie Kong Inge, som just ventedes. Haakons Mænd gjorde sig imidlertid kampfærdige i Byen, og opstillede sig tilligemed Bymændene under Sigurds Anførsel paa Bryggerne. Foran disse laa endeel Kjøbmandsskibe, hvis Besætning ogsaa gjorde sig rede til at deeltage i Kampen, og til deres Anfører satte Haakon, eller rettere Sigurd, en vis Thorljot Skorpeskalle, der siges at have været en Viking og Ransmand, hvoraf man faar et Begreb om, hvad Slags Folk det var, der i Gautland havde flokket sig til Haakons Skare.

Da det varede Gregorius for længe, inden Inge kom, besluttede han at vove et Angreb med den ubetydelige Styrke, han havde, sandsynligviis fordi han nu havde overbeviist sig om at Fienden mestendeels bestod af en sammenløben Hob, der ved det første alvorlige Anfald vilde give tabt. Han bedrog sig isaafald heller ikke. Først roede han med sine Skibe et Stykke op ad Elven, maaskee bag om Gulløen, og lod dem siden drive ned med Strømmen mod Thorljot; efter en kort Kamp med Skudvaaben løb Thorljot og hans Folk overbord: nogle bleve dræbte, nogle kom i Land. Gregorius lagde nu lige til Bryggerne, lod skyde Landgangsbroer fra sine Skibe lige under Fødderne paa Haakons Mænd, og gav strax Befaling til

at gaa op. Da blev hans Bannerfører dræbt; men paa hans Bud tog Islændingen Hall Audunssøn [1]), der var ombord hos ham, Banneret og bar det kjekt op paa Bryggerne; Gregorius gik selv lige bag efter ham og holdt sit Skjold over hans Hoved. Saasnart Haakons Mænd kjendte ham, vege de tilbage og aabnede deres Rækker til begge Sider. Da de fleste af Gregorius's Folk paa denne Maade temmelig uhindret vare komne op, søgte Gregorius frem, og Haakons Mænd trak sig tilbage, først langsommere, siden i fuldt Løb lige op i Byen. Gregorius forfulgte dem, og drev dem, som det heder, to Gange op fra Byen, idet han dræbte en Mængde af dem. De maa saaledes i Forvirringen atter være komne til Byen ad en Omvej, uafladeligt forfulgte af Gregorius's Mænd. Alle vare enige om, at ingen Ferd kunde være berømmeligere end den, som Gregor nu havde udført, thi Haakon havde over 4800 Mand, Gregor ikke i alt 480 [2]). Gregorius roste Hall Audunssøn for hans Tapperhed. „Jeg vil ikke negte", sagde han, at I Islændinger maaskee staa noget tilbage i Kampfærdighed under formelige Slag, da I ikke ere saa vante dertil som vi Nordmænd, men jeg har ikke fundet nogen Daabendjervere end dig". Kort efter kom Kong Inge, og lod nu holde en streng Dom over dem, der havde taget Haakons Parti. Nogle lagdes i Bøder, andre fik deres Gaarde opbrændte, atter andre jagedes ud af Landet. Haakon selv flygtede tilbage til Gautland, og Inge tog sit Vinterophold i Viken, maaskee i den Tro, at al Fare fra Haakons Flok nu var forbi [3]).

Men om Vaaren erfaredes det, at Haakon ud paa Vintren var dragen Landvejen til Throndhjem, hvor han var ankommen før Paaske (1159) og at Thrønderne, der fremdeles vare Sigurd Munds Æt hengivne, havde taget ham til Konge for en Trediedeel af Riget, som hans retmæssige Fædrenearv. Gregorius vilde at man strax skulde drage op til Throndhjem for at kvæle dette nye Forsøg i Fødselen, men der var saa mange, som fraraadede det, at det ikke blev af. Imidlertid fik Haakon udrustet en Flaade af ikke færre end 30 Skibe, med hvilke han ud paa Vaaren drog fra Throndhjem, og sydefter langs Kysten. Blandt de Mænd, der sluttede sig til ham, vare mange ansete Lendermænd, navnlig den før omtalte Eindride Jonssøn, Jon Mørners Søn, og Nikolas Skjaldvarssøn eller Sigurdssøn [4]). Natte af Ski-

---

1) Han var en Søn af en Audun Hallssøn, der synes at have været en anseet Mand paa Island.

2) Der staar: „40 Hundreder" (altsaa 40 Gange 120) og „fire Hundreder" (4 Gange 120).

3) Haakon Herdebreds Saga Cap. 3.

4) Han var, som allerede omtalt, en Søn af Sigurd Ranessøn.

bene vare bemandede med de Vikverjer, som vare i hans Flok, og som alle synes at have været Ransmænd og Nømningsmænd af samme Slags som Thorljot Skorpeskalle, thi de droge i Forvejen, under idelig Herjen paa Nordmøres og Søndmøres Kyster, til stor Forfærdelse for Indbyggerne, der hidtil ikke have været vante til, at der under Tronfejderne mellem Kongerne indbyrdes blev herjet i Landdistrikterne. Men fra denne Tid af begyndte Tronstridighederne, som hidtil ikke havde faldet Bønderne til synderlig Byrde, mere og mere at antage en blodigere og vildere Charakteer, og at gribe mere forstyrrende ind i Folkelivet; og dette skyldtes, som vi og i det følgende ville erfare, fornemmelig Vikverjerne, især de saakaldte **Elvegrimer**, eller Beboerne af Grændse-Egnene ved Gaut-Elven. De fleste Grændseboer vare i Middelalderens krigerske Tider vildere og lovløsere end Folk i Almindelighed, deels paa Grund af den Lethed, hvormed de til enhver Tid kunde unddrage sig Straf ved at flygte over Grændsen til det ene eller til det andet Land, deels fordi Grændsefejder vare saa sædvanlige, og Indbyggerne ved Grændserne saaledes fra Barnsbeen vante sig til vilde Krigsscener, Drab og Herjen. Men ved Gaut-Elven grændsede ikke færre end tre Riger sammen, hvilket endnu mere begunstigede Lovløsheden og Vildheden, ikke at tale om, at Gaut-Elvens ydre Dele fra umindelige Tider havde været Tilhold for Vikinger og Ransmænd, der saa at sige ikke havde noget egentligt Fædreland, men bestode af Udskud fra alle tre Riger. Vi have allerede ved Beretningen om Sveinke Steinarssøn seet, hvilket Uvæsen der plejede at finde Sted i hine Egne, naar ikke dygtige Befalingsmænd med kraftig Haand søgte at hemme det. Vikverjerne i Haakons Flok vare øjensynligt de, som han havde samlet i Gautland, ivrige nok til at plyndre og rane, men upaalidelige i ordentlige Slag. Jon Hallkelssøn, der synes at have været hjemme paa Blindheim [1]) hos sin Fader Hallkell, samlede en Deel Bønder, for at standse og tugte dem, og han tog et af deres Skibe, tilhørende en vis Kolbein Ode (den Rasende), der blev dræbt med hver eneste Sjæl af Besætningen; han opsøgte derpaa og angreb de øvrige syv Skibe, men var uheldig, især, som det synes, fordi hans Fader Hallkell, der havde lovet at bringe ham Forstærkning, udeblev [2]). Mange gode Bønder faldt, og Jon selv blev saaret. Kong Haakon og hans Mænd droge imidlertid sydefter, og agtede sig til

[1]) Blindheim ligger nemlig, som ovenfor nævnt, paa Søndmøre, hvor hine Ransmænd netop herjede. Se ovenfor S. 808.

[2]) Udeblivelsen var vistnok skeet med velberaad Hu, da den gamle Hallkell, som vi have seet, bar Kappen saa temmeligt paa begge Skuldre. Dette er ellers den sidste Gang, han nævnes.

Bergen. Men da de kom til Stjorvelta, en Havn i Leden lidt nordenfor Bergen, fik de høre, at Kong Inge og Gregorius for faa Dage siden allerede vare ankomne did, og vovede derfor ikke at styre derind, men droge videre i det ydre Løb. Her traf de tre Skibe af Kong Inges Følge, der vare forsinkede paa Rejsen østover; Befalingsmændene vare Gyrd Aamundsson, Inges Fostbroder og Gregors Svoger, den lovkyndige Gyrd Gunnhildsson, og en vis Haavard Klining. Gyrd Aamundsson og Haavard Klining bleve dræbte, og Gyrd Gunnhildsson maatte som Fange følge med til Viken, hvorhen Haakon nu begav sig, og sejlede op ad Elven til Kongehelle.

Ved Efterretningen herom forlod Kong Inge Bergen, og sejlede efter efter dem, ledsaget af Gregorius, Erling skakke, og mange andre Lendermænd. Han lagde op i den nordre Arm af Elven, og sendte Spejdere op for at faa Nys om Haakons Flaade; imidlertid laa han stille og oppebiede dem ude ved Hisingen. Spejderne kom tilbage med den Besked, at de havde seet Haakons hele Flaade, at den laa ved Pælene, der beskyttede Løbet op til Kongehelle, med Bagstavnene bundne fast i dem. De havde lagt to store Østerfarerskibe yderst paa hver Side, og paa hver af dem havde de i Forstavnen indrettet høje Huun-Kasteller[1]). Inge lod nu hele Mandskabet blæse sammen til Huusthing for at raadslaa om hvad der var at gjøre. Han henvendte sig især til Gregorius Dagsson, Erling skakke, og de øvrige Lendermænd og Skibsbefalingsmænd Gregorius tog først Ordet, og raadede til strax at angribe. Tidligere, sagde han, havde Haakon maattet vige for dem, skjønt han havde havt større Folkestyrke; saa meget mere maatte de nu haabe et godt Udfald af Kampen, som de denne Gang havde langt større Krigsmagt. For de mange, som havde gjeve Frænders Drab at hevne, var dette desuden en velkommen Leilighed til at faa Hevn, efterat Haakon og hans Skare saa længe havde flyet undaf for dem. Et modigt Angreb vilde derfor visstnok være efter de flestes Sind, og der var al Udsigt til at det vilde krones med Held. Selv vilde han, som sædvanligt, lægge til paa det farligste og vanskeligste Sted. Gregors Tale blev optagen med stort Bifald, og alle erklærede sig rede til at angribe. De roede derfor med alle Skibene op i Elven, indtil de kom hinanden i Sigte. Da drejede Kong Inge ind under Gulløen, og gav Skibsstyrerne Befaling, at gjøre sig rede til Angrebet. Han æskede atter deres Mening om, hvorledes dette paa bedste Maade kunde skee; man maatte blive enig om en bestemt Plan, for siden at kunne

---

[1]) Huunkasteller kaldtes lette Taarne eller Forhøjninger af Huun eller Planker, opførte paa Skibene, for derfra at beskyde Fienden. Se Kongespejlet, Cap. 37.

handle i Samdrægtighed. Især henvendte han sig til Erling skakke, der med Rette havde Ord for at være den krigskyndigste Mand i Hæren, ligesom han tillige var en af de sindigste og klogeste. Erling ytrede nu, vistnok temmelig uventet, at den fattede Beslutning var ganske imod hans Sind, da det under disse Omstændigheder forekom ham dumdristigt at vove et Angreb. Man maatte i saa Fald, sagde han, ro op ad den stride Elvstrøm; derved vilde trende af de tre Mænd, som vare i hvert Halvrum, blive ganske optagne, den ene med at ro, den anden med at beskytte ham; alene den tredie vilde kunne stride, og paa den Maade blev det kun en Trediedeel af hele Hæren, der kunde benyttes til Kampen. Han bad derfor, at man vilde udsætte Angrebet og give ham Frist til Betænkning; inden tre Dage, sagde han, skulde han have fundet et godt Raad til at komme i Kamp med dem under gunstigere Forhold. Denne Udsættelse mishagede mange, som meente, at Haakons Mænd derved alene vilde faa Lejlighed til, ligesom før, at løbe paa Land, og undslippe. „Nu," sagde de, „have de liden Styrke, og deres Skjebne er i vor Haand". Gregorius sagde ikke stort, men lod sig dog forlyde med, at Erling fraraadede Angrebet mere fordi han nu engang vilde modsætte sig ethvert Raad, Gregorius havde givet, end fordi han skjønnede sig bedre herpaa end alle andre. Kong Inge valgte en Middelvej. Han erklærede, at han nok vilde følge Erlings Raad med Hensyn til Maaden, hvorpaa Angrebet skulde skee, men at han ej vilde opsætte Angrebet selv, da alle de øvrige stundede saa meget derefter. Erling foreslog da, at alle Skuder og lettere Skibe i Flaaden skulde ro ned om Hulløen og op ad det smalere og grundere Løb bagenom denne, saa at de kom ovenfor de fiendtlige Skibe, mod hvilke de derpaa skulde styre ned, for at prøve, om de kunde løse dem fra Pælene; de store Skibe, som ej kunde komme igjennem hiint Løb, skulde derimod ro lige op imod dem, og da, sagde han, vilde det vise sig, om de, der nu vare saa hidsige, vilde være kjekkere til at angribe end han. Der gik et Nes frem, som hindrede Haakons Mænd fra at see Inges hele Flaade. Da de saa hine Skibe ro ned ad Elven, troede de, at Inge ej dristede sig til at binde an med dem, men søgte at undfly. De kappede derfor strax Tougene, hvormed de laa fast ved Pælene, grebe til Aarene og roede afsted for at forfølge dem. Strømmen bragte dem snart forbi Nesset, hvor Inges Hovedstyrke laa stille paa Hising-Siden, og da Inges Folk saa den komme, istemte de sterkt Hærskrig med stort Bulder og Vaabenbrag. Haakons Mænd drejede om af imod Nord ind mod Landet i en Bugt, hvor der ej var nogen Strøm, lagde sig her i Slagorden, bragte Landtoug i Land, vendte Forstavnene udad, og bandt Skibene sammen. De store Østfarere lagde de udenfor de andre Skibe paa hver Fløi, og fæstede dem til Langskibene. Midt i Flaaden laa Haakons eget Skib, med Sigurds paa den ene, Ni-

kolas Skjaldvarssøn paa den anden Side. Ved Siden af Nikolas laa Eindride Jonssøn. De mindre Skibe laa yderst. Alle Skibene vare næsten fuldladte af Vaaben og Steen. Sigurd af Reyr holdt følgende Opmuntringstale til Mandskabet: „Endelig er da det Øjeblik kommet, som vi i Sommer saa længe have ventet paa, at vi skulde møde Kong Inge selv i Strid. Længe have vi ogsaa forberedt os derpaa, og mange iblandt os have pralet af, at de ikke vilde fly eller frygte for Kong Inge og Gregorius. Det var nu godt, om disse mindedes deres Ord. Vi andre, som have været noget tandsaare i vor Strid med dem, kunne rigtignok ikke tale saa tillidsfuldt om den Sag, thi det er gaaet, som hver Mand har hørt, at vi have heel ofte faret Skamsferd for dem. Alligevel er det nu nødvendigt, at vi kæmpe saa mandeligt, og staa saa faste som muligt, thi det er vor eneste Udvej til Sejr. Have vi end noget færre Folk end de, saa er det dog Lykken, der raader for Sejren, og det er vort bedste Haab i denne Sag, at Gud veed, at vi have Retten paa vor Side. Inge har allerede nedhugget sine to Brødre, og ingen er uvidende om, hvad Faderbøder han har tiltænkt Kong Haakon, nemlig at hugge ham ned som hans øvrige Frænder: det vil vise sig i denne Dag. Haakon fordrede fra først af ikke mere end den Trediedeel af Norge, som hans Fader havde haft; men allerede det blev negtet ham; og dog er Haakon efter min Mening bedre berettiget til ogsaa at tage Arv efter sin Farbroder, Kong Eystein, end Inge, eller Simon Skaalp, eller andre af dem, der toge Eystein af Dage. Det maatte forekomme mange, at Mænd, der havde saa store Synder paa sin Samvittighed, som Inge, og tænkte paa sin Sjæls Frelse, ikke vilde vove for Gud, at tiltage sig Kongenavn; jeg forundrer mig over, at Gud taaler slig overdreven Djervhed af ham, og det er derfor vist Guds Vilje at vi skulle faa ham styrtet. Lader os derfor stride djerveligen i Haab om at Gud vil forunde os Sejr, og falde vi, da vil Gud nok med mangfoldig Salighed erstatte os hisset, at han her tillader onde Mænd at gange over os. Farer frem med Rolighed og forfærdes ej, om det kommer til Slag: enhver passe vel paa sig og sine Sidemænd, men Gud paa os alle!" Der hørtes gode Bifaldsraab til denne Tale, og alle lovede paa det bedste at holde sig kjrkt. Kong Haakon gik nu ombord paa en af de store Østerfarer-Knerrer, hvor der blev sat en Skjoldborg om ham; men hans Merke forblev paa Langskibet som før.

Da Inge og hans Mænd saa, at Kong Haakons Flaade var slagfærdig, og Erlings fra først af udkastede Plan nu ikke længer kunde følges, sendte de en Løbeskude afsted for at kalde de andre Skibe tilbage; imidlertid oppebiede Kongen dem med den øvrige Flaade, og ordnede Mandskabet til Angreb. Høvdingerne talte for Hæren, og foreskrev saavel hvor ethvert Skib skulde ligge, som hvor enhver skulde angribe. Gregorius fra-

raadede paa det indstændigste, at Kongen selv lagde til Strid. Alt, sagde han, var i Behold naar kun Kongen var det, men hvor let kunde ikke endog et tilfældigt Skud træffe ham, især fra Hunkastellerne, hvor man forholdsviis uden Fare kunde kaste Stene og Skudvaaben ned? Fienden havde, meente han, ikke større Styrke end at Lendermændene nok alene kunde vove Slaget med dem, især hvor man havde saa meget og vakkert Folk, som nu. Han selv skulde gjerne lægge sit Skib ved det største i den fiendtlige Flaade, og haabede at gjøre det af med en kort Strid, som før, hvor der dog havde været større Folkemon at overvinde. Alle bifaldt, at Kongen ej skulde deeltage i Striden; ogsaa Erling fandt dette rigtigt. „Thi," sagde han, „jeg tror at kunne skjønne af deres Forberedelser, at vi maa see os meget vel for, hvis vi ikke ville lide stort Mandtab; og bedst er det at binde om hele Lemmer. Tidligere idag var der mange, som modsatte sig mit Forslag, og ytrede at jeg nok var bange for at stride. Nu lader det til at have bragt os stor Fordeel, siden Fienderne have forladt Pælene, og vil jeg derfor nu heller ikke længer fraraade at lægge til Kamp imod dem, thi jeg indseer, hvad alle vide, hvor paatrængende nødvendigt det er at forjage denne Ugjerningsflok, der har faret over hele Landet med Ran og Rov, og see til at Folk derefter atter kunne bebo Landet i Fred, og tjene en eneste Konge, der er saa god og retfærdig som Kong Inge. Han har længe nok taalt sine Frænders Overmod og Uretfærdighed, men været et Bryst for hele Almuen, og bragt sig selv i mangfoldig Fare for at skaffe Landet Fred." Erling talede længe og snildt, saavel som flere Høvdinger, og alle sluttede med at egge til Angreb. De ventede kun, indtil hele Flaaden var samlet. Inge føjede sine Venner i at holde sig udenfor Slaget, og blev liggende tilbage ved Øen med sit Skib **Bøkesuden**.

Da Alt var færdigt til Angreb, satte Inges Skibe sig i Bevægelse tvers over Elven, og paa begge Sider istemtes Hærskrig. Inges Skibe kunde ikke bindes sammen, eller holde sig i sluttet Række, da de roede tvers for Strømmen, som især satte de store Skibe nedefter. Erling skakke lagde til Kong Haakons Skib, saaledes at Stavnen stak ind mellem dette og Sigurds: der begyndte strax Kampen. Gregorius's Skib drev derimod paa Grund og heldede meget, saa at det i Førstningen ikke kunde komme med i Angrebet. Da Haakons Mænd saa dette, lagde de til og angrebe det, fornemmelig Ivar, en Søn af Haakon Mage. Løftingerne paa begge Skibe svingede mod hinanden. Ivar krøgede en Stavnljaa omkring Gregorius, hvor han var smalest, og søgte at drage ham til sig. Gregorius tumlede ud mod Skibsrelingen, Ljaaen drog sig op efter Siden; nær var han bleven dragen overbord, men saaret blev han ikke synderligt, da han havde en Spangebrynje. Ivar raabte til ham og sagde at

han havde et tykt Hylster. Gregorius svarede, at det kunde nok behøves, og det var ikke for tykt, saaledes som Ivar gik frem. Det var ikke langt fra, at Gregorius og hans Mænd havde seet sig nødte til at løbe overbord, da Aslak Jonssøn fik kastet et Anker i deres Skib og halet det fra Grunden. Da lagde Gregorius til Ivars Skib, og havde en langvarig Kamp med ham. Overmagten var paa Gregorius's Side nu, da hans Skib var større og havde talrigere Besætning. Mange af Ivars Folk faldt; nogle løb overbord, og han selv blev saa haardt saaret, at han var ude af Stand til at stride. Da hans Skib var ryddet, lod Gregorius ham bringe i Land og sørge for, at han undkom. Siden den Tid vare de Venner.

Imidlertid havde Kong Inge bemerket fra sit Skib, at Gregorius var kommen paa Grund, og befalede strax sine Folk at tage til Aarerne for at komme ham til Hjelp. „Det var det daarligste Raad", sagde han, „at vi skulde ligge her tilbage, medens vore Venner fare til Kamp, thi vi have det største og bedst besatte Skib i hele Flaaden. Nu seer jeg, at Gregorius, den Mand, jeg skylder aller meest, trænger til Hjelp; lader os derfor lægge til Kamp som haardest! Det er og rigtigst, at jeg er med i Slaget, thi bliver Sejren vor, vil jeg tilegne mig den, og om jeg end vidste forud, at vore Mænd vilde lide Nederlag, da var dog min eneste rette Plads paa det Sted, hvor vore Mænd kæmpe; thi jeg kan ingen Vej komme, hvis jeg mister dem, der længe have været Brystværn og Styrere for mig og mit Rige." Med disse Ord lod han sit Merke rejse, og de roede over Elven. Da var Striden paa det skarpeste, og Skibene laa saa tæt sammen, at Kongen ikke engang fik Rum til at gjøre Anfald. Han lod da lægge til under et af Østerfarerskibene, men her regnede der saaledes Spyd, Paalstave og Stene ned paa dem, at de ikke kunde blive der. Da blev man paa de nærmeste Skibe af hans Flaade var, at han var kommen, og gjorde Plads for ham, saa at han kunde lægge til Eindride Jonssøns Skib. Kong Haakons Mænd begyndte nu at forlade de mindre Skibe og søge sin Frelse, deels paa Knerrerne, deels paa Land. Erling og hans Mænd havde imidlertid ogsaa haft en haard Dyst at bestaa. Fra Forrummet af sit Skib befalede han sine Stavnboer at gaa op paa Kong Haakons. De sagde at dette ej var nogen let Sag, da jernbeslagne Bjelker spærrede Adgangen. Nu gik Erling selv frem i Forstavnen, og bragte det i kort Tid dertil, at de entrede Kongeskibet og ryddede det. Da begyndte hele Haakons Hær at flygte. Mange løb overbord, og mange faldt, men den største Mængde kom dog i Land. Nikolas Skjaldvarssøn blev tagen til Fange, da hans Skib ryddedes, men gik Kong Inge til Haande, og blev siden hos ham saalænge Kongen levede. Eindride Jonssøn løb, da hans eget Skib ryddedes, over paa Kong

Inges Skib og bad om Grid. Denne vilde Kongen give ham, men en Søn af hiin Haavard Klining, der var bleven dræbt af Haakons Mænd udenfor Bergen, løb til og hugg ham Banehug. Dette blev meget dadlet, men Drabsmanden undskyldte sig med at det især var Eindride, som havde voldt hans Faders Drab. Eindrides Død beklagedes meget, især i Thrøndelagen. Disse vare dog de eneste Høvdinger, som faldt paa Haakons Side. Selv flygtede han op i Landet. Paa Inges Side vare kun faa faldne, men mange saarede. [1])

95. Fortsat Strid mellem Inge og Haakon. Gregorius's Fald.

Efter denne herlige Sejr drog Inge og Gregorius nord i Viken, og opholdt sig der om Vintren, rimeligviis i Oslo, som under deres Ophold der hjemsøgtes af en Ildebrand, medens Erling og Høvdingerne fra det nordenfjeldske droge hjem hver til sit. Blandt disse vare Sønnerne af Ivar paa Eilden (paa Naumdalseidet); da de paa Hjemrejsen kom til Bergen, dræbte de en Nikolas Skegg, der havde været Gjaldkere og rimeligviis var en Tilhænger af Haakon. Denne begav sig, ligesom forrige Gang, over Land til Throndhjem, hvor han ankom lidt før Juul (1159), og tilbragte Julen og Vintren i Nidaros, medens Sigurd stundom var hjemme paa Reyr: hans Frænde Gregorius havde nemlig udvirket hos Kong Inge, at han skulde faa beholde sine Ejendomme; dog var det vel og en Betingelse, som han rigtignok ej overholdt, at han skulde holde sig i Ro, og forlade Haakon. En Aften i Begyndelsen af Julen opkom der Slagsmaal i Hirdstuen mellem Haakons Mænd indbyrdes, saa at 8 faldt og mange saaredes. Strax efter Nytaar drog Alf Rode, Ottar Birtings Søn, der merkeligt nok hørte til Haakons Parti, ind til Eilden med 80 Mand, kom ganske uventet en Aften, da Huses Beboere vare drukne, og satte Ild paa Gaarden. De gik ud og kæmpede, men begge Brødrene faldt med mange andre; ialt skulle de have været 30. Samme Vinter døde Andres Simonssøn, Haakons Fosterbroder, i Nidaros, og hans Død blev meget beklaget. Erling skakke og de øvrige af Kong Inges Mænd, der vare i Bergen, talte nok nu og da om at de vilde drage nordover for at tage Haakon fat, men det blev ikke af. Gregorius lod dem hilse fra Kongehelle, at hvis han sad saa nær, som Erling, vilde han ikke sidde saa rolig i Bergen, medens Haakon lod Kong Inges Venner og Lagsmænd dræbe i Throndhjem. Men der blev dog intet foretaget fra Erlings Side. Om Vaaren drog Inge og Gregorius selv til Bergen, rimeligviis for derfra

[1]) Haakon Herdebr. Saga, Cap. 5—11; ogsaa her citeres Vers af Einar Skulesson, der digtede, som der siges, en Flokk om Gregor, kaldet Østerfarer-Viserne. Hans Venskab for Kong Eystein hindrede ham saaledes ej fra at forherlige Gregor.

at drage videre. Men da Haakon og Sigurd fik høre, at de havde forladt Viken, skyndte de sig tilbage derhen. Til Bergen eller Gulathingslagen vovede de, som man seer, ikke at komme, da Inge her havde sine fleste Tilhængere.

Kort efter Kong Inges Ankomst til Bergen indtraf en Begivenhed, som viste, hvor sterk den Skinsyge var, som stedse ulmede mellem Gregorius og Erling, og hvor rede saavel deres Tilhængere, som de selv, vare til, paa første givne Anledning at bryde løs mod hinanden i aabenbar Kamp: en Stemning, der upaatvivlelig vilde have fremkaldt endnu alvorligere Scener, hvis ikke Omstændighederne havde føjet sig saa heldigt for Erling, at hans Medbejler kom af Vejen, netop som det var ham belejligst. En af Halldor Brynjulfssøns Huuskarle havde ladet sig aarelade. Nede paa Bryggerne mødte han en anden Huuskarl, der tjente Bjørn Buk, Erling Skakkes Systersøn. Denne spurgte, hvorfor han var saa bleg. Den anden nævnede Aarsagen. Bjørn Buks Huuskarl drillede ham for hans Bleghed, og sagde at han teede sig ynkeligt; den anden gjengjeldte Beskyldningen; det ene Ord tog det andet, indtil de droge Sverdet, og begyndte at slaaes. Det blev meldt Halldor Brynjulfssøn, som sad ved Drikkelag i nærmeste Gaard, at hans Huuskarl var bleven saaret paa Bryggerne. Han gik strax hen med endeel Folk, for at komme ham til Hjelp; her fandt han ham omgiven af flere af Bjørn Buks Huuskarle, der imidlertid vare komne til, og da det tyktes ham ubilligt at mange lagde sig om een, lod han Bjørns Huuskarle gribe og banke. Nu blev der meldt Bjørn Buk, at hans Huuskarle fik Prygl af Vikverjerne nede paa Bryggerne. Strax ilede han til, for at hjelpe og hevne sine Mænd, og der flød allerede Blod, da Gregorius fik Bud om, at hans Svoger Halldor trængte til Hjelp, og at hans Huuskarle vare blevne nedhuggede ude paa Gaden. Gregorius og hans Følge kastede Brynjerne over sig, skyndte sig ned, og toge strax ivrigt Deel i Kampen. Men nu fik ogsaa Erling Skakke høre, at hans Systersøn Bjørn var i fuld Kamp med Gregorius og Halldor nede paa Bryggerne, og højligen trængte til Hjelp. Han begav sig derhen med en talrig Skare, bad sine Mænd slaaes tappert og sagde at det var en stor Skam, som de aldrig vilde kunne faa aftvættet, om en Vikværing skulde spille Mester over dem her i deres egen Frændebygd [1]). Der kæmpedes nu paa begge Sider med saadan Heftighed, at Kong Inge, der fik høre, hvad der var paa Ferde, og strax ilede til for at adskille dem ingen Vej kunde komme. Gregorius raabte ligefrem til ham: „Gaa bort, Herre, I udretter saa alligevel intet, og det vilde være den største Ulykke, om I kom til Skade, thi ingen kan vide, hvad Vaadeshandling

---

[1]) Dette var altsaa Erlings Hjertens Mening, som nu kom frem.

En i sin Hidsighed kan begaa!" Kongen maatte vende tilbage, og Kampen fortsattes, indtil ni Mand vare faldne, fire havde faaet Banesaar, hvoraf de siden døde, og en Mængde vare saarede. Da sagtnedes Striden lidt, og Gregorius gik med sin Flok op til Nikolaskirken [1]). Erlings Flok fulgte efter, og raabte til dem. Da kom Kong Inge, og fik endelig Striden standset. Der kom vel et Forlig istand, og efter begge Parters Ønske bestemte han Vilkaarene; men vi have allerede seet saa mange Exempler paa, hvorledes Slagsmaal og Blodsudgydelser, langt ubetydeligere end dette, trods sluttede Forlig plejede at fremkalde langvarige og blodige Fejder, til at vi ej skulde være forvissede om, at dette Slagsmaal vilde have haft lignende Følger, dersom ikke Omstændighederne strax efter havde ført Gregorius og hans Tilhængere fra Erling og hans Parti, for aldrig mere at bringe dem sammen. Efterretningen om Haakons og Sigurds Ankomst til Viken kaldte nemlig Inge og Gregorius strax tilbage derhen, medens derimod Erling, som det synes, forblev i Bergen eller paa sin Wttegaard [2]).

Da Inge og Gregorius kom til Viken, rømte Haakon og hans Folk som sædvanligt bort, først til Sverige, men siden, rimeligviis paa Skibe, som de fik fat paa i Gaut-Elven, til Danmark. Inge forfulgte dem lige til Sjæland, hvor flere af dem gik i Land og skjulte sig i de nærmeste Skove. Han sendte Bud til Biskop Absalon i Roeskilde med Anmodning om at lade dem gribe, men Absalon, som fandt dette inhumant, gjorde intet derved [3]), og Inge vendte tilbage til Oslo, medens Gregorius, som forhen, tog sin Post i Kongehelle, for at være paa Ferde, om Flygtningerne atter skulde komme. I Begyndelsen af Vintren spurgte han til dem; de vare nu komne tilbage og holdt atter til i Grændse-Egnene, denne Gang oppe i Saurbygden, i den nordøstlige Deel af Fylket. Strax begav han sig did for at overrumple dem, og kom en Nat ganske uventet til det Sted hvor de vare [4]). Der var tvende Gaarde, en større og en mindre, begge besatte af Haakons Folk. I den Tanke, at Haakon og Sigurd vare paa den større Gaard, omringede Gregorius denne, og satte Ild paa den. Men de vare paa den mindre, og saaledes udenfor den

---

[1]) Denne laa omtrent midt i Byen.

[2]) Haakon Herdebreds Saga Cap. 13. Snorre Cap. 12.

[3]) Saxo S. 791.

[4]) Sagaen nævner her „Saurbæir", hvilket egentlig kun er et Fællesnavn for hele Sørbygdens Hered, men sandsynligviis menes her særskilt Gaarden Sørbø i Krokstad Sogn. Det er tydeligt nok, at Flygtningerne have landet yderst i Halland, eller i Nærheden af det nuværende Gøteborg, og at de have taget Vejen nordefter paa Østsiden af Elven, indtil de have naaet Grændse-Egnen paa højre Side af denne.

overhængende Fare. De ilede dog ved Synet af Ilden hen for at komme deres Mænd til Hjelp, og saaledes opstod der en Fegtning, hvorved Munan, en Søn af Aale Uskeyn, Kong Sigurd Munds Halvbroder, faldt. Flere af dem, der vare inde i den brændende Gaard, kom ud, men bleve for største Delen dræbte. Blandt dem var en Viking, ved Navn Aasbjørn Jalda; vel undgik han at blive dræbt af Gregorius's Mænd, men da han haardt saaret mødte en Bonde, og bød ham mange Penge, hvis han vilde lade ham undslippe, svarede Bonden, at han heller vilde tage Hevn for alle de Gange, han forhen havde voldt ham Rædsel, og hug ham ihjel. Atter et Exempel paa, af hvad Slags Folk Haakons og Sigurds Skare bestod. Selv undkom de, efter at have lidt stort Folketab. Men aldrig saa snart var Gregorius vendt tilbage til Kongehelle, førend de atter viste sig, og toge den føleligste Hevn, idet de med deres vilde Røverskare stormede ved Nattetid lige til Vetteland, Halldor Brynjulfssøns Ættegaard, og satte Ild paa den. Halldor og hans Huuskarle gik ud, men bleve alle dræbte, 20 i Tallet; Halldors Hustru Sigrid, Gregors Syster, fik vel beholde Livet, men maatte i den kolde Vinternat gaa i sin blotte Natserk til Skoven; hendes og Gregorius's femaarige Søn, der efter Faderens Død opfostredes der, toge Voldsmændene med sig. Da Gregorius fik Efterretning herom, blev han meget ilde tilmode, og spurgte nøje ud, hvor de vare, for strax at kunne tugte dem. Da han havde faaet de nødvendige Oplysninger, brød han henimod Julens Ende op fra Kongehelle med en stor Skare og kom Trettendedagen (6 Jan. 1161) til Fors, hvor han blev om Natten, og hørte Ottesang om Morgenen, og lod Evangeliet læse for sig. Endnu samme Dag (Løverdag den 27 Januar) fik han Øje paa Haakons Flok, der nu var paa den anden Side af Bevje-Aaen [1]). Det forekom ham og hans Mænd, som om Fienden kun var halvt saa mandsterk som de. Aaen, som skilte dem ad, var iislagt,

---

[1]) Da neppe nogen anden Elv end denne, nu kaldet Bæveraaen, der gaar forbi Oddevall, kan være meent, uagtet Hrokkinskinna har „Gesjaa", Hryggjarstykke „Hesjaa", maa Gregorius, siden han, uden at møde Fienden, kom til Fors nær ved Kvistrum, der ligger et Par Miles Vej nordligere end Bevjaa, være dragen til Søs langs Kysten og ind ad Gudmaren, medens Haakons Flok er dragen til Lands sydefter ad de øvre Skovstrækninger, indtil den kom over Bevje-Aaen, hvis hele Dalføre mellem Grændsen og Fjorden er meget kort, saa at de her ikke kunde undgaa at berøre Fjorden. Ellers skulde man snarere antage, at Gregorius havde mødt Fienden paa et Sted søndenfor Fors eller Kvistrum. Forudsat, at vor Antagelse er rigtig, stod Kampen saaledes ganske der, hvor nu Staden Oddevall ligger, lige ved Udløbet, siden det heder at det gik Flod fra Fjorden op i Elven. For øvrigt har Holmbergs Gisning meget for sig, at her ej skal læses „Fors", men „Forsøle", nu Forshella strax søndenfor Oddevall.

men Isen var falsk, thi fra Fjorden gik der Flod op under den, og desuden havde Haakons Mænd hugget Vaaker i den og moket Sne over, saa at man ej kunde see dem. Da Gregorius kom til Aaen, saa han strax, at Isen ikke var at lide paa, og foreslog derfor, at de heller skulde gaa over Broen længer oppe. Men Bønderne i hans Flok lode haant herom; de skjønnede ikke, sagde de, hvad det skulde betyde, at han ej torde vove sig over Isen, ikke flere Fiender end de havde for sig. Isen var sterk nok: det havde ingen Fare. „Nu vel", sagde Gregorius, „jeg er just ikke den, som man behøver at sætte Staal i til Angreb, og det gjøres heller ikke nu fornødent; følger I kun ordentligt med, og bliver ikke staaende paa Land, naar jeg gaar ud paa Isen, siden I endelig vil at jeg skal vove mig i denne Fare; jeg gjør det højst nødigt, men jeg kan ikke taale eders Bebrejdelser". Han bød nu at bære Merket frem, og gik ud paa Isen med sin Flok. Det viste sig snart, at han havde Ret; Isen brast under ham, og han sank i, skjønt ikke dybt. Han bad sine Folk tage sig i Vare, men da Bønderne saa, hvor daarlig Isen var, skyndte de sig paa Land igjen, og kun henved 20 Mand bleve tilbage hos ham. Medens de befandt sig i denne mislige Stilling, skøde Haakons Mænd paa dem fra den anden Side, og en Piil traf Gregorius i Struben, saa at han fik sin Død deraf. Ti af hans Mænd bleve ligeledes dræbte. Dette ubetimelige og uventede Endeligt fik Gregorius, den ypperste af Norges Lendermænd paa den Tid, og den Mand, der egentlig styrede i Kong Inges Navn og opretholdt hans Magt i de uroligste og farefuldeste Aar af hans Regjering. Der tales ikke om, at hans Mænd fortsatte Kampen efter hans Fald, eller søgte at hevne ham. Sandsynligviis have de nøjet sig med at frelse hans Lig, og derpaa trukket sig tilbage. Hans Lig blev ført til hans Ættegaard Bratsberg, og begravet ved Gimsø Kloster, hvor hans Syster Baugeid var Abbedisse [1]).

96. Kong Inges Fald.

Kong Inge havde imidlertid tilbragt Julen i Oslo under Gammen og Lystighed, med mange fornemme Mænd og Kvinder, som da vare forsamlede hos ham. Der var hans Halvbroder **Orm Ivarssøn**, kaldet Kongsbroder, som nys havde fæstet Kong Eysteins Enke, Ragna Nikolasdatter, og gjorde store Forberedelser til Brylluppet, som skulde staa paa den første Søndag i Februar; der var Kongedatteren Christina, Erling Skakkes Hustru; Simon Skaalp, Kongens Svoger, rimeligviis ogsaa med

---

[1]) Inge Haraldsøns Saga Cap. 14, 15. Snorre Cap. 13, 14.

sin Hustru, Gudbrand Skafhoggsson, der var gift med en Datter af Kong Eystein Magnusson, og endelig Gudrød Olafsson, Sydersernes Konge, der allerede i nogle Maaneder havde opholdt sig i Norge, for at søge Hjelp mod den mægtige Sumarlide af Argyll, hvorom nedenfor. En Dag kom tvende Aarmænd fra Viken, og forlangte Kongen i Tale. Han spurgte, hvad de havde at melde. De forkyndte ham Gregorius Dagssøns Fald. „Hvorledes skede denne Ulykke?“ spurgte han aller først. De fortalte de nærmere Omstændigheder. „Her raadede de som mindst duede dertil“, sagde han, og blev saa betagen af Sorg, at han græd som et Barn. Da han var bleven lidt roligere, sagde han: „Saa snart jeg fik høre om Halldors Drab, vilde jeg drage til Gregorius, thi jeg kunde nok skjønne, at han ikke vilde sidde længe rolig uden at søge Hevn; men det lod til at disse Folk her ansaa intet mere magtpaaliggende end Julegildet, og det maatte slet ikke afbrydes; jeg er vis paa at havde jeg været der, vilde vi enten have udrettet noget stort, eller Gregorius og jeg havde begge faret samme Vej. I ham har jeg tabt den Mand, som har været min huldeste Ven og som aller meest har støttet mit Herredømme i Landet. Nu vil jeg paa egen Haand drage mod Haakon, og enten skal jeg falde, eller faa Haakon og hans Venner tagne af Dage; om de saa alle falde, er dette dog ikke Hevn nok for en saadan Mand som Gregorius“. Da sagde en af de tilstedeværende: „du behøver just ikke at bryde dig stort med at opsøge Haakon, thi han og de øvrige agte sig hid mod dig“. Dette forholdt sig virkelig saaledes. Gregorius's Fald gav aabenbart Haakon og Sigurd Mod til at vove et raskt Forsøg mod Inge selv. Ved Efterretningen om at man med det første kunde vente et Angreb af Haakons vilde Skarer, berededе Fru Christine, og rimeligviis flere af Kvinderne sig til at forlade Byen. Kongen fik det at høre, og spurgte, hvad det skulde betyde. Hun svarede, at under den Fare, som truede Byen, vilde den ej være et passende Opholdssted for Kvinder. Kongen bad hende indstændigt om at blive. „Sejre vi“, sagde han, „da vil du have det nok saa godt her; men falder jeg, ville mine Venner ikke faa Tilladelse til at vise mit Lig den sidste Ære, hvorimod det neppe vil blive dig negtet, naar du anholder derom, og kan du paa denne Maade bedst lønne mig for hvad godt jeg har gjort imod dig“. Christine samtykkede [1]). Disse Kongens Ord ere merkelige, fordi de synes at vise, at han neppe stolede tilfulde paa hendes Mands, den kloge Erlings Troskab, men antog at Fienderne ved venlige Tilnærmelser og gode Løfter haabede at kunne vinde ham. Dette er heller ikke den eneste Omstændighed, som peger hen paa, at Erlings Opførsel har været noget tvetydig,

[1]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 16. Snorre Cap. 15.

saaledes at han slet ikke ganske afslar sig Adgangen til, om han skulde finde det fordeelagtigst, at erklære sig for Haakun. Det er ikke engang usandsynligt, at Haakons Parti allerede kan have følt sig for hos ham, og gjort ham Tilnærmelser, stolende paa hans spendte Forhold til Gregorius, thi vi ville strax nedenfor see umiskjendelige Beviser paa, at Haakon, eller rettere Sigurd og hans øvrige Raadgivere, have haft hemmelige Udsendinger blandt Inges Omgivelser, og at det var lykkets dem underhaanden at vinde flere navnlig Kong Gudrød af Syderøerne og Lendermanden Jon Sveinssøn, en Sønnesøn af Bergthor Bokk [1]).

Blasiusmesse om Aftenen (3die Februar) bragte Udkiksmænd Kongen den Efterretning, at Haakons Flok nærmede sig Byen. Strax lod han blæse Allarm, for at sammenkalde Mandskabet, og stillede det i Slagorden ovenfor Byen. Han maa saaledes have ventet, at Fienden skulde komme ned fra Ekeberg eller Rygenbjergene. Det viste sig ved Opstillingen, at han havde henved 40 Hundreder (4800 Mand). Fylkingen lod han være meget lang, kun fem Mand høj. Hans Mænd ytrede det Ønske at han ej vilde udsætte sig selv og dem for den Fare, der truede dem, hvis han selv deeltog i Kampen, men derimod lade sin Broder Orm anføre Hæren. Kongen svarede: „jeg er vis paa, at om Gregorius nu var her og skulde hevne min Død, vilde han ikke ligge i Skjul, men selv være med i Slaget; og om jeg end formedelst min Vanførhed ikke er saa krigsdygtig som han var, skal jeg dog ej staa tilbage for ham i god Vilje. Der kan saaledes ej være Tale om, at jeg holder mig borte fra Striden". Det var nu lidet langt paa Natten. Der gik siden det Sagn, at Gunnhild, Haakons Fostermoder, trods de strenge Forbud, som Christenretten indeholdt om al Slags Troldskab og Hedenskab [2]), havde ladet en Kone, ved Navn Thordis Skeggja, sidde ude, som det kaldtes, d. e. ved uhyggelige, hedenske Ceremonier ved Nattetid fremmane Trolde, som man troede, for at spørge dem til Raads og søge deres Hjelp, og hun skulde have faaet det Svar, at man skulde holde Slag med Inge om Natten, aldrig om Dagen [3]).

Da det lakkede mod Nattens Ende, fik Kong Inge det Budskab, at Fienden nærmede sig paa Isen, der nu laa lige ud til Hovedøen. Han

---

[1]) Om Bergthor Bokk, Søn af Svein Bryggefod, se ovenfor S. 56. Som Sønnesøn af ham havde Jon heller intet godt at slegte paa. At Gudrød og Jon havde indladt sig i Underhandlinger med Fienden, siges ikke udtrykkeligt, men det er aligevel tydeligt nok af Beretningen om deres Adfærd under Slaget.

[2]) Se ældre Gulathingsl. Cap. 28. Frost. L. III. 15. Vikens Cap. 16. Eidsl. Cap. 24.

[3]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 17, Snorre Cap. 16. Sagaskriveren tillæger: „ikke vide vi, hvor vidt dette var sandt". Jvfr. nedenfor.

forlod derfor sin tidligere Stilling, og ilede med hele Hæren ud paa Isen, hvor Fylkingen nu opstilledes foran Byen. Kongen og hans Broder Orm toge Plads i Midten, ved Kongebanneret; paa højre Fløj, der stod udenfor Nonneklostret, førte Kong Gudrød fra Sydersøerne og Jon Sveinssøn Befalingen; paa venstre Fløj, der vendte mod Trælleberg, befalede Simon Skaalp, der havde tilbragt Natten i Byen og ikke vaagnede, førend ved Krigslarmen. Da Haakons Hær kom lige for Inges Fylking, blev der raabt Hærskrig paa begge Sider. Men Kong Gudrød og Jon Sveinssøn, som havde indladt sig i hemmelige Underhandlinger med Fienden om at forraade Kong Inge, gave nu med deres Vaaben et aftalt Tegn om hvor de vare at finde, og did stevnede Haakon strax ind; Gudrød og Jon gik øjeblikkelig over til ham med ikke færre end 1800 Mand, og begyndte at stride mod deres forrige Staldbrødre. Da dette skjendige Forræderi, der i og for sig var nok til at bestemme Kampens Udfald, blev meldt Kong Inge, sagde han: „der seer man, hvor stor Forskjel der er paa mine Venner! aldrig havde Gregorius baaret sig saaledes ad, om han havde levet". Kongens Mænd bade ham nu sætte sig til Hest og ile op paa Raumarike, for at samle Tropper der; „endnu idag", sagde de, „vil du kunne faa Folk nok deroppe". „Dertil har jeg ingen Lyst", sagde Kongen; „ofte har jeg hørt eder ytre, hvad der og tykkes mig sandt, at min Broder Eystein fandt en uhæderlig Død, da han engang havde taget Flugten, og han var dog vel udstyret med alle de Egenskaber, der pryde en Konge. Gik det ham saaledes, seer jeg nok, hvilken Skjendsel der venter mig, vanfør som jeg er, hvis jeg tager mig til det samme, som styrtede ham i Ulykke, der dog overgik mig saa langt baade i Helbred, Kraft og Dygtighed. Jeg var paa det andet Aar, da jeg blev tagen til Konge i Norge; nu er jeg over 25, og det synes mig, som om Kongedømmet har bragt mig mere Trængsel og Fare, end Fornøjelse og Behagelighed. Jeg har holdt mange Slag, stundom med mere, stundom med mindre Folk, men min største Lykke har været den, at jeg aldrig har taget Flugten. Gud raade for mit Liv, hvor langt det skal blive, men til Flugten griber jeg aldrig!"

Da Kong Gudrød og Jon Sveinssøn havde brudt Kong Inges Fylking og stillet sig i Fiendens Rækker, flygtede, som rimeligt var, de, der stode nærmest; derved bragtes den hele Fylking i Uorden og opløstes, medens Haakons Mænd søgte desto hidsigere frem. Det var da næsten blevet Dag (4de Februar 1161). Fienden trængte lige ind paa Kong Inges Merke, og i dette Angreb fik han sit Banesaar. Hans Broder Orm søgte dog endnu at vedligeholde Striden, uagtet mange af hans Krigere flygtede op i Byen; tven-

de Gange var han selv inde i Byen for at samle de Flygtende, satte Mod i dem, bragte dem atter ud paa Isen, og vedblev at kæmpe. Imidlertid vendte Haakons Hovedstyrke sig mod den ydre Fløj, der anførtes af Simon Skaalp. Ved denne Lejlighed faldt Gudbrand Skafhøggsøn, Kong Eystein Magnussøns Svigersøn. Simon Skaalp og Hallvard Hite, en af Haakons Høvdinger, angrebe hinanden, hver med sin Flok, og kæmpede en Stund; i denne Kamp, som efterhaanden drog sig hen under Trællerberg, faldt baade Simon og Hallvard. Endnu stod Orm Kongsbroder med sin lille Skare, og indlagde sig stor Hæder ved sin Kjekhed, men tilsidst maatte ogsaa han flygte for Overmagten [1]).

Haakon havde vundet den fuldstændigste Sejr. Paa begge Sider vare mange faldne, dog meest paa Inges. Blandt de mere anseede Mænd, som faldt paa Haakons, nævnes en Arne Fredrikssøn. Hans Mænd besatte Byen, og toge saavel af den sammenbragte Bryllupskost, som meget andet Bytte, medens Inges Venner og Frænder flygtede hver til sin Kant. Orm Kongsbroder flygtede til sin Halvbroder **Magnus Henrikssøn**, hvem det Aaret forud havde lykkets at fælde Kong Erik Jatvardssøn (den hellige) i Sverige, Sverkes Eftermand, og derved selv at komme i Besiddelse af dette Rige, hvortil han som Sønnedattersøn af Kong Inge Steenkilssøn ansaa sig arveberettiget [2]). Fru Christine holdt sit Løfte, at tage sig af Kong Inges Lig. Det blev begravet i Steenveggen i St. Hallvardskirken paa Sydsiden, nedenfor Choret. Kong Inge var ved sin Død kun 26 eller 27 Aar gammel, men havde dog baaret Kongenavn i 25 Aar. Man kan vel neppe sige at han i denne Tid nogensinde virkelig ført Regjeringen, da han endog efter at være bleven voxen mestendeels synes at have overladt Regjeringssysslerne til andre, nemlig først Agmund Dreng, siden Gregorius; ligesom ogsaa hans Herredømme over Thrøndelagen stedse synes at have været meget svagt. Det er imidlertid umuligt af Sagaerne at see, hvor megen eller hvor liden Virksomhed han selv udviklede, thi lige fra hans Udnævnelse til Konge, da han kun var paa andet Aar, udtrykke de sig som om han var voxen og handlede selvstændigt. Det heder kun lejlighedsviis, at han lod Lendermændene og Høvdingerne raade det meste

[1]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 16—20. Snorre Cap. 15—19.

[2]) Om Magnus Henrikssøn, se ovenfor S. 761. Ifølge Saxo S. 713 skulde han ogsaa være Ophavsmand til Kong Sverkes Mord 1155. I Kongerækken, der ledsager Vestgøtalagen, fortælles derom kun at Sverke blev dræbt af sin Staldkarl, da han skulde ride fra Kirken. Men det er heel rimeligt, at den ærgjerrige Magnus har haft Deel deri. Saxo lader det skee ved Nattetid. I vor Saga tilføjes, at Ragnvald, hans Broder, ligeledes Orms Halvbroder, var Jarl. Hans Regjering var for Resten ikke langvarig, thi endnu samme Aar (1161) blev han fældet af Sverkes Søn Karl.

med sig. Dog maa man ikke derfor antage ham for at have været en fuldkommen Ubetydelighed. Hans Kjækhed i det sidste Slag, ligesom tidligere i det store Slag ved Kongehelle, viser tvertimod, at der i hans svage og daarlige Legeme var en modig og kraftig Sjæl, og at det fornemmelig var hans Vanførhed, som gjorde ham afhængig af sine Omgivelser, og bragte disse til at behandle ham og omgaaes ham, som om han havde været et Barn. Den opofrende og næsten rørende Hengivenhed, hvormed hans Mænd hang ved ham, viser at han maa have besiddet megen personlig Elskværdighed, thi hos alle kunde det ikke være Hensyn til egen Fordeel, som her gjorde sig gjeldende. Navnlig fortælles der om den ansete Islænding Thorvard Thorgeirssøn, der 20 Aar gammel var bleven Inges Hirdmand efter at være bleven tagen til Naade af ham for et Drab paa en anden Hirdmand, at han ved sin Tilbagekomst til Island efter Inges Død erklærede, ikke siden at ville tjene nogen anden jordisk Konge da han ikke troede at nogen kunde vorde hans Lige, og paalagde sin Broder Are, da denne siden reiste til Norge, at han ej maatte tage Tjeneste hos den Flok, der havde fældet Kong Inge, men at han derimod skulde slutte sig til den, der hevnede ham, og der indtage hans (Thorvards) Plads; hvilke Bøn Are opfyldte [1]. Ogsaa den danske Forfatter Saxo siger om ham, at „hans herlige Aands Skjønhed ligesom til Haan var skjemmet ved Legemets Vanskabthed, og at man havde ondt for at sige, om han havde modtaget en større Velgjerning af Skjebnen, end han led under dens Mishandling" [2].

97. Haakon Sigurdssøns korte Herredømme og Fald. Magnus Erlingssøn bliver Konge i Inges Sted.

Kong Haakon, heder det, lagde nu alt Landet under sig, hvilket alene vil sige, at han lod sig erklære, eller blev erklæret for Konge over det hele Land, uden at der endnu kunde være Tale eller Spørgsmaal om nogen Anerkjendelse som saadan, hvilken vel heller ikke nogensinde blev ham til Deel for Gulathingslagens Vedkommende. Imidlertid uddeelte han alle Sysler til sine Mænd, og indsatte ligeledes Gjaldkerer i Stæderne. Raadslagningerne om alle disse Regjeringsanliggender og fremtidige Planer holdtes i St. Hallvardskirken. Men Fru Christina bestak den Prest, der forvarede Kirkens Nøgler, til at skjule en af hendes Folk i Kirken, saa at han useet kunde høre alt, hvad Haakons Mænd forhandlede; og da hun saaledes

---

[1]) Sturlungasaga II. 38, 40.

[2]) Saxo, S. 790.

havde faaet det at vide, sendte hun Bud til sin Mand Erling i Bergen, at han aldrig skulde tro dem. Det er heraf klart, hvad der ogsaa ovenfor er antydet, at Erling, der siden den sidste Uenighed med Gregorius var bleven tilbage i Bergen, havde antaget en Stilling, der ikke udelukkede Muligheden af at han maaskee kunde gaa over til Haakons Parti, hvis dette syntes ham fordeelagtigst, og at han nu kun ventede paa nærmere Underretning om Sejrherrernes Hensigter og Planer, førend han bestemte sig til, hvorledes han vilde optræde. Men Budskabet fra hans Hustru levnede ham intet Valg, og han optraadte derfor som Hovedet for det Parti, der hidtil havde sluttet sig til Kong Inge. Han sendte Bud til alle de Høvdinger, hvilke han kjendte som Kong Inges troeste Venner, og til alle dennes Hirdmænd og haandgangne Mænd, der havde overlevet Nederlaget, saa vel som til Gregorius's Huuskarle, og satte dem Stevne til at indfinde sig i Byen, for at raadslaa om hvad der var at gjøre. De kom, og, som det synes, i temmelig betydelig Mængde, skjønt kun faa udtrykkeligt nævnes. Først aftaltes det, at Flokken eller Partiet skulde vedligeholdes, og dertil forbandt de sig gjensidigt at staa hinanden bi. Derpaa raadsloges om, hvem de skulde tage til Konge. Erling Skakke foreslog, at man dertil skulde tage Simon Skaalps Søn Nikolas, Harald Gilles Dattersøn, men at Farbroderen Jon Hallkellssøn skulde stille sig i Spidsen for Flokken som dens Anfører. Dog Jon undslog sig, og nu anmodede man Nikolas Skjaldvarssøn, Kong Magnus Barfods Halvsysters Søn, om at blive Flokkens Høvding. Han svarede, at det var bedst at tage til Konge en, som var af virkelig Kongeæt, men til Anfører en Mand af anerkjendt Klogskab og Dygtighed. Man spurgte derfor Arne Kongsmaag, om han vilde lade nogen af sine Sønner tage til Konge, thi de vare Kong Inges Halvbrødre. Arne gjorde opmerksom paa, at ingen var mere ættebaaren til Kongedømmet i Norge, end Fru Christinas, Kong Sigurd Jorsalafarers Datters, Søn Magnus, og at man i dennes Fader og naturlige Formynder Erling havde den bedste Anfører, man kunde ønske sig, da han var forstandig, daadkraftig, krigserfaren, og dygtig i Alt hvad der angik Landets Styrelse; hvis Lykken var med ham, vilde han bedre end nogen anden kunne fremme deres Sag. Heri erklærede de fleste sig enige. Det hele bærer sterkt Præg af at være et mellem de fornemste Høvdinger forud aftalt Spil, for at skaffe Erling Magten, uden at det dog saa ud som om han selv gjorde sig Umag derfor. Hans Svar passede fuldkommen dertil. „Det lader til", sagde han, „at de fleste, man i denne Sag har henvendt sig til, helst ønske at undslaa sig for det farefulde Hverv. Jeg anseer det ogsaa, om vi sætte dette Forehavende i Verk, for heel uvist, om den, der stiller sig i Spidsen, vil opnaa Hæder og Værdighed, eller om det vil gaa ham, som det er

gaaet saa mange, der vovede noget lignende, idet de nemlig alle mistede deres Ejendomme, nogle ogsaa Livet. Men lykkes Foretagendet, kan det ogsaa let hende, at enkelte da angre paa, at de fra først af undsloge sig. Den, som paatager sig dette vanskelige Hverv, maa derfor nødvendigviis søge at sikre sig mod den Mulighed, at de, der nu deeltage med ham i Forehavendet, siden maaskee blive hans Modstandere og Fiender". Alle vare enige i, at Forbundet maatte stiftes med ubrødelig Troskab. „Saa vil jeg da", sagde Erling afgive min Erklæring. „At tjene Haakon, forekommer mig omtrent det samme som at gaa lige i Døden. Og skjønt jeg fuldelig indseer den store Fare, som er forbunden med nærværende Beslutning, vil jeg dog heller vove paa at imødekomme eders Ønske, og paatage mig Anførselen for Flokken, hvis det er eders alles Vilje og Samtykke, og I ville forpligte eder ved Eed. Hertil erklærede alle sig villige. Derpaa blev det aftalt, at Magnus Erlingssøn skulde tages til Konge. Der blev strax holdt Thing i Byen, og her blev den femaarige Magnus tagen til Konge over hele Landet (1161). Alle de blandt de tilstedeværende, som tidligere havde været Kong Inges haandgangne Mænd, gik nu ogsaa ham til Haande, og enhver blev bekræftet i den Værdighed, han havde haft under Kong Inge [1]).

Erling følte sig imidlertid efter det store Nederlag, som Inges Parti havde lidt i Oslo, ikke sterk nok til at binde an med Haakon, men saa sig om efter fremmed Hjelp. Her var det da naturligt, at han først og fremst kastede Øjnene paa den danske Kong **Valdemar**, **Knud Lavards Søn**, der nu siden hans Fætter og Medkonge Sven Erikssøns Nederlag og Fald paa Gradehede i Jylland 1157 herskede som Enekonge i Danmark, og, understøttet af den statskloge og krigserfarne Biskop Absalon, unegtelig var Nordens mægtigste Fyrste. Valdemar var desuden, som Søn af den russiske Kongedatter Ingeborg, kjødeligt Syskendebarn til Fru Christine, den unge Kong Magnus's Moder, og saaledes en af dennes nærmeste Frænder. Valdemar havde været i den bedste Forstaaelse med Kong Inge, der endog Aaret i Forvejen havde foræret ham et prægtigt Drageskib [2]). Uagtet Valdemar hidtil havde haft saa meget at bestille, først med Tronfejderne mod Kong Svein, siden med Krige mod Venderne, at han ikke havde kunnet blande sig i Norges Anliggender, satte han dog alt for megen Priis paa Magt og Ære, til at han skulde lade Lejligheden ubenyttet til ogsaa at erhverve Herredømme der, naar den af sig selv til-

---

[1]) Haakon Herdebreds Saga. Cap. 21. Snorre, Magnus Erlingssøns Saga Cap. 1.

[2]) Saxo, S. 757. Knytl. Saga, Cap. 119. Ifølge denne forliste dette Skib endnu samme Aar.

bød sig. Herom følte vist ogsaa den kloge Erling sig fuldkommen overbeviist. Han ventede sig derhos, som det lader, Bistand af Buris Henrikssøn, Dronning Ingerids og Henrik Skatelærs Søn, Kong Inges Halvbroder, og den svenske Kong Magnus's Heelbroder. Buris opholdt sig hos Kong Valdemar, just ikke meget yndet, ja endog sterkt mistænkt af denne, men dog i en Stilling, der i det ydre vidnede om Magt og Anseelse. Hvis Kong Magnus Henrikssøn i Sverige, til hvem Orm Kongsbroder havde taget sin Tilflugt, havde været mægtig og anseet, da havde Erling maaskee lige saa gjerne søgt om Understøttelse hos ham. Men hans Stilling var yderst usikker, og hans Modstander Karl Sverkesson skilte ham endnu i samme Aar ved Liv og Rige. Til Valdemar besluttede Erling derfor at henvende sig. I Følge med sin Søn, Kong Magnus, Dronning Ingerid, Buris Henrikssøns Moder, hendes Mand Arne Kongsmaag og to af deres Sønner, alle de haandgangne Mænd, som vare tilstede, og alle hans egne saavel som Gregorius's forrige Huuskarle, drog han afsted paa ti Skibe, og sejlede over til Jylland, hvor Valdemar opholdt sig. Det er muligt, at Erling tog hine fornemme Personer med, for at benytte sig af deres Indflydelse ved det danske Hof, men dette store Følge giver dog unegtelig Rejsen Udseendet af en Flugt, og sandsynligst er det, at han i den første Tid, førend han endnu havde sikret sig Hjelp fra Danmark og ordnet sine Forsvarskræfter, følte sig noget usikker, endog i Bergen, da Haakon, i Besiddelse af Kong Inges hele Flaade, uhindret kunde overfalde ham.[1]) Erling fandt en venlig Modtagelse hos Valdemar, som rigeligt skaffede ham alt hvad han behøvede til sine Mænds Underhold. De havde mange Raadslagninger sammen, hvoraf det endelige Resultat blev, at Valdemar tilsagde Kong Magnus al den Hjelp af sit Rige, som han kunde behøve til at underkaste sig Norge og forsvare sig i Herredømmet, hvorimod Valdemar skulde faa **Viken** indtil Rygjarbit, eller Grændsen mod Agder, ligesom hans Forfædre Harald Gormssøn og Sven Tjugeskegg i sin Tid havde besiddet dette Landskab. Saa lidet tog Erling skakke Hensyn til Fædrelandets Selvstændighed, naar det gjaldt at sikre ham Magten, og dette af ham givne Exempel, at søge Støtte hos den danske Konge og aabne ham Adgang til Besiddelser i Norge, fulgtes nu i en Række af Aar stadigt af det Parti, hvis Hoved og Repræsentant han var, Lendermands-Aristokratiet. Heri var dette Parti sig selv ligt fra Erik Jarls og Olaf den helliges Dage. Men Begreberne om et Lands nationale Ære vare dengang ikke komne til saadan Udvikling som nu, og Erling var nødsaget til, endog for sin egen Frelses Skyld, at

[1]) Saxo, S. 792, fremstiller Erlings Rejse ligefrem som en Flugt, og kalder hans Ophold i Jylland exilium. Hoveden, S. 600, siger omtrent det samme.

skaffe sig hvad Støtte han kunde, saa længe han endnu ikke havde faaet fast Fod at staa paa.

Medens Erling var borte, spillede Haakon paa en Maade Mester. Strax efter Paasken drog han med alle de Skibe, der havde tilhørt Kong Inge, nord til Throndhjem, og lod sig der paa Ørething i Nidaros tage til Konge over hele Landet. Ved denne Lejlighed ophøjede han Sigurd af Reyr til Jarl. Derpaa vendte han tilbage til Viken, fremdeles med sit hele Følge, og anløb, som det lader, Bergen, hvor vi kort efter finde en af hans Sysselmænd. Ankommen til Viken, drog han selv til Tunsberg, men sendte Sigurd med endeel af Flaaden øster til Kongehelle, for at passe paa, om Erling kom søndenfra. Men denne, som efter udrettet Erende tiltraadte Tilbagerejsen fra Jylland, satte lige fra Skagen over til Agder, uden at Sigurd hørte til ham, og styrede først til Bergen, hvor hans Mænd dræbte den rimeligviis ved det oven nævnte Besøg af Haakon indsatte Sysselmand, ved Navn Arne Brigidarskalle; strax derpaa vendte han tilbage, og drog øster langs Kysten lige til Tunsberg mod Kong Haakon. Sigurd Jarl vidste endnu ikke et Ord af, at han var kommen fra Danmark, men blev liggende paa Vagt syd ved Elven. Erling lagde sig først ved Navnaberg, den nordvestligste Spidse af Nøtera, og forblev der et Par Dage, beredende sig til Angreb, hvilket imidlertid Haakon, eller maaskee rettere Anund Simonssøn, der var hos ham i Byen, belavede sig paa at møde, idet de opstillede en Fylking, bestaaende deels af Bymænd, deels af hans egne Folk, paa Bryggerne. Erling nærmede sig nu Byen, idet han tillige lod et Fragtskib, ladet med Ved og Halm, som man stak Ild paa, drive for Vinden ind mod Bryggerne. Det var dog ikke hans Hensigt at sætte Ild paa Byen, men kun at indjage Borgerne Skræk. Han havde til den Ende ladet trende Norskuder befæste til det brændende Skib, for at kunne styre det og standse det i Farten, naar det var kommet saa nær ind mod Byen, som han syntes. Røgen lagde sig saa tykt ind i Byen, at man paa Bryggerne, hvor Haakons Fylking stod, ej kunde see for sig, men selv tog Erling med sine Skibe Plads til Luvart for Ilden, og beskød Fienden. Da Bymændene saa, at Ilden nærmede sig deres Huse, og mange bleve saarede af Skuddene, tabte de Modet, og besluttede at bede Erling om Grid for sig og sin By. Den veltalende Prest Roald, med Tilnavn Langtale [1]), sendtes ud til Erling i dette Erende, og han kom tilbage med gunstigt Svar. Det faldt da af sig selv, at de nedlagde Vaab-

---

[1]) Dette Tilnavn havde han aabenbart faaet af sin Veltalenhed, der vel stundom blev for vidtløftig. Hans lange og veltalende Foredrag omtales ogsaa senere.

nene og gik hver til sit, saa at Fylkingen paa Bryggen blev heel tynd, idet kun Haakons Mænd stode igjen. Enkelte af dem opmuntrede dog til lige fuldt at møde Erlings Angreb, men Anund Simonssøn, Anføreren, sagde: „jeg vil saamænd ikke slaaes for at skaffe Sigurd Jarl Magten, naar han ikke engang selv er tilstede." Han flygtede op i Landet og med ham Kongen selv og de fleste af hans Mænd. Mange af dem vare faldne. Om denne uhæderlige Flugt kvad man en Spottevise af dette Indhold: „Anund sagde at han ikke vilde indlade sig i Kamp, førend Sigurd Jarl kom søndenfra med Huuskarlene; Magnus's raske Kæmper ile hurtigt op ad Gaden, men Haakons Hage skynde sig afveien saa fort de kunne." Den hele Begivenhed, og Sigurd Jarls Fraværelse maa have forekommet alle, der ikke kjendte de nærmere Omstændigheder, aldeles uforklarlig, og dette er rimeligviis Grunden til, at den danske Forfatter Saxo endog fortæller, at Sigurd slog Haanden af Haakon, fordi denne ei vilde skaffe ham de nødvendige Penge til Krigsudgifter. [1]) For Resten seer man af Beretningen selv, at der herskede Skinsyge og spændt Forhold mellem Sigurd og Haakons fortroligste Ven og Raadgiver, Anund Simonssøn. Haakon tog, som han saa ofte havde gjort, Veien over Land til Throndhjem, hvorhen ogsaa Sigurd Jarl, ved Efterretningen om det forefaldne, begav sig med de Skibe, han havde hos sig. Men alle de Skibe, som Kong Haakon havde haft i Tunsberg, hvoriblandt Bøkesuden, der forhen havde været Inges Kongeskib, fik Erling i sin Vold. Han underlagde nu Kong Magnus hele Viken, Agder, Rogaland og Hørdaland, idet han drog vest- og nordover langs Kysten til Bergen, hvor han tilbragte Vintren (1161—1162), og i Løbet af denne lod dræbe Ingebjørn Sipil, Kong Haakons Lendermand, i Nordfjord. Kong Haakon tilbragte Vintren i Throndhjem [2]).

Om Vaaren udbød Haakon Leding, og udrustede en Flaade og Hær, for at drage sydover mod Erling. Af de Høvdinger, som da enten vare hos Kong Haakon, eller samlede sig om ham, opregner Sagaen følgende: Sigurd Jarl, Jon Sveinssøn, der havde for-

[1]) Saxo, S. 502.

[2]) Haakon Herdebr. Saga, Cap. 23, 24. Snorre, Magnus Erl. S. Cap. 3, 4. I disse Kongesagaer staar der, at Erling laa nogle Nætter ved „Rossanes", førend han lagde ind til Tunsberg. Sturlungasaga II. 40 nævner derimod „Rapneberg", d. e. Ramberg, den nordvestlige Spidse af Nøterø, og dette er vistnok rigtigere. For Resten gjør denne Saga urigtigt to Slag af det ene, idet den siger at Erling og Haakon først holdt Slag i Tunsberg, hvor Haakon flygtede, og kort efter ved Ravneberg, hvor Haakon ligeledes tog Flugten. Hoveden (Savile, S. 600) omtaler ogsaa dette Slag, som Slaget ved Tunsberg, men nævner kun eet; han siger udtrykkeligt, at Erling tog Haakons Flaade.

raadt Kong Inge ved Oslo, Eindride unge, Anund Simonsson, Philip Petersson, Philip Gaada-Gyrdsson, Ragnvald Kunta, Sigurd Kaapa, Sigurd Ruva, Fredrik Køna, gift med en Datter af Guthorm paa Rein, Aaskell af Forland, maaskee en Frænde eller Søn af hiin Egil Aaskelssøn, der blev hængt med Steigar-Thore; Thord, Søn af Gunnar Gjaldkere og Stadar-Bjarne. Flere af disse omtales ikke tidligere; enkelte, navnlig Fredrik, vare throndhjemske Lendermænd, men efter fleres besynderlige Tilnavne skulde man ogsaa være fristet til at antage dem for at have hørt til de forhen beskrevne Elvegrimers og Grændserøveres Tal. Erling skakke havde ogsaa en betydelig Krigsmagt hos sig. Det var hans Hensigt at komme Haakon i Forkjøbet, og dertil betjente han sig af følgende List. Han lagde Forbud paa alle de Skibe, der agtede sig nord til Nidaros, under Paaskud af, at Bergensmændene heller fortjente at faa de gode Varer, hvormed de vare ladede, om Ejerne end maatte sælge dem noget billigere, end at de skulde komme Fienderne til Gavn. Den egentlige Grund var dog den, at han vilde forebygge at Haakon fik nogen som helst Efterretning fra Bergen, førend den belejlige Tid kom. Paa denne Maade samledes Skibe i mængdeviis til Bergen, thi hver Dag ankom der flere, men intet rejste bort. Erling lod imidlertid Ord udgaa om, at han agtede at forblive i Bergen, og, hvis Haakon skulde komme nordenfra for at angribe ham, oppebie Angrebet der med sine Venner og Frænder. Han lod allerede gjøre Anstalter til at sætte sine Skibe paa Land, og begyndte med de mindste og letteste. Herved fik man end mere Syn for Sagen om at han agtede at slaa sig til Ro i Bergen. Da nu alle troede dette fuldt og fast, lod han en Dag Handelsskibenes Styremænd sammenkalde til et Møde, og erklærede her Forbudet ophævet, saa at enhver kunde drage bort, naar og hvorhen han vilde. Alle de, der saa længe havde stundet efter at komme bort, benyttede sig med Glæde og ufortøvet af den uventede Tilladelse; der blæste en gunstig Søndenvind, og endnu inden Noontimen samme Dag havde de forladt Havnen; enhver søgte at komme forud for den anden, og jo hurtigere Skib han havde, desto fortere skyndte han sig nordefter. Da hele denne Handelsflaade kom til Nordmøre, traf den Kong Haakon med hans Krigsmagt, ivrig beskjeftiget med at paaskynde Udrustningerne, og faa de opbudne Ledingstropper og tilkaldte Lendermænd samlede. Han havde i lang Tid ikke hørt det mindste fra Bergen, men fik nu vide, at Erling agtede at forblive der, at han allerede havde gjort Begyndelsen til at sætte Skibene paa Land, og at han intet kunde vænte mindre end at møde Erling i de Farvande, hvor han nu befandt sig. Han sejlede for det første ind til Kjøbstaden Vedø, hvor han blev liggende nogle Dage, idet han sendte Anund og Sigurd Jarl ind i Raumsdalen, saavel som andre Mænd omkring i Nordmøre og Søndmøre for at skaffe Folk og Skibe.

Siden drog han ogsaa selv sydefter til Søndmøre for at paaskynde Hjelpetroppernes Ankomst.

Det var en Søndag [1]), at Erling skakke havde tilladt Kjøbmandsskibene at rejse fra Bergen. Om Tirsdagen, da Messen var til Ende, blev der blæst i Kongs-Ludren, alt Krigsfolket og Bymændene bleve sammenkaldte, og Befaling given til at sætte de Skibe i Søen igjen, som allerede vare landsatte. Erling holdt derpaa Huusthing med sine Tropper og Ledingsmændene, forkyndte dem sin Hensigt, snarest muligt at drage Haakon imøde, udnævnte Skibsbefalingsmænd, og lod oplæse deres Navne, der havde at tage Plads paa Kongeskibet. Han befalede enhver at indfinde sig og ruste sig i det ham bestemte Rum, og truede enhver den med Straf paa Liv eller Lemmer, som endnu dvælede efter i Byen, naar han sejlede afsted paa Bekesuden. Orm Kongsbroder og de fleste Skibe, som endnu ikke havde været landsatte, sejlede allerede bort om Aftenen. Dagen efter, førend Messe holdtes i Byen, drog Erling afsted med de øvrige. Hans hele Flaade bestod af 21 Skibe, af hvilke flere tilhørte Lendermænd, der havde ypperligt Mandskab. Hans Søn, Kong Magnus, var ligeledes med. Da Erling kom noget forbi Fjordene, sendte han en Skude ind til Jon Hallkellssons Gaard, og lod hente Nikolas, Simon Skaalps og Marias, Kong Harald Gilles Datters, Søn, som der opfostredes. Han blev bragt ombord paa Kongeskibet. Det vil erindres, at Nikolas var den, som Erling selv ved Sammenkomsten i Bergen aller først foreslog til Konge, og han har vel frygtet for, at et Parti maaskee endnu vilde opstille ham som hans Søn Magnus's Medbejler, især da Jon Hallkellsson, som det vil sees, neppe var at lide paa. Fredags Morgen i Otten sejlede de ind i Steinavaag paa Søndmøre, mellem Aspø og Hesø. Kong Haakon laa da i en Havn i Nærheden med 14 Skibe. Han selv og hans Mænd vare oppe paa Øen og fornøjede sig ved Leg; Lendermændene sad paa en Høj i Nærheden. Da saa de en Baad komme sondenfra, roet af to Mænd i saadan Fart, at de ved hvert Aaretag lode sig falde tilbage lige ned i Kjølen; da de kom til Land, gave de sig ikke engang Tid til at fæste Baaden, men ilede op i fuldt Løb. Høvdingerne sagde strax at disse Mænd maatte have en vigtig Tidende at melde. De stode op og gik imod dem. Da de mødtes, spurgte Anund Simonssøn: „kunne I sige os noget Nyt om Erling skakke, siden I skynde eder saa?“ Den første, der ganske aandpusten kunde faa Mæle, svarede: „her kommer just Erling sejlende sondenfra mod eder med 20 Skibe eller deromkring, de fleste forsvarligt store: om et Øjeblik ville I faa Sejlene at see“. Da sagde Eindride unge: „for nær Næsen, sagde Karlen, blev skudt i Øjet“. De

---

[1]) Maanedsdagen angives ikke. Rimeligviis var det i Mai eller Juni.

styndte sig didhen, hvor hine vare i fuld Leg. Ludrene lød, og alle Mand kaldtes iilsomt ombord. Det var just paa den Tid af Dagen, da de skulde sætte sig til Dagurd. Nu stimlede alle til Skibene, hver til det som laa nærmest, uden nogen Orden, saa at Skibene bleve højst ulige besatte. Nogle toge til Aarerne, andre rejste Masterne, de toge Vejen nordefter, for at komme til Vedø, af hvis Indbyggere de ventede sig Hjelp. Nu saa man fra begge Flaader gjensidigt hinandens Sejl. Erling satte iøvrigt efter de flygtende, forbi Hildre, gjennem Midfjorden og Moldefjorden. Eindride unge havde et Langskib ved Navn Draglaun, en stor Busse, som i Forvirringen var bleven alt for svagt bemandet, da mange af dets Besætning var løbet over paa andre Skibe. Det sakkede derfor bagefter Haakons øvrige Flaade, og indhentedes ligefor Den Ekken, nær ved Vedø, af Bøkesuden, som Erling Skakke styrede, og som strax hagede sig fast i det. Haakon var næsten kommen lige til Vedø, da man paa hans Skib hørte Ludrene skralde, og saa, at flere Skibe vendte om, for at komme Eindride til Hjelp. Han gjorde da det samme, og saaledes begyndte Slaget. Det varede ikke længe, førend Krigerskaren paa Haakons Skib adsplittedes. Nogle faldt, andre gik overbord. Haakon selv kastede en graa Kappe om sig, og løb over paa et andet Skib. Men i Forvirringen merkede han ikke, at dette var et af de fiendtlige, førend det var for silde, da han allerede var ganske afskaaren fra sine Mænd og øvrige Skibe. Han gik derfor over paa Bøkesuden, frem i Forstavnen, gav sig der tilkjende for Stavnboerne, og bad om Grid. Han fik den, og Stavnboerne toge ham til sig. Imidlertid var der skeet et stort Mandefald, især blandt Haakons Mænd; men blandt dem, som vare faldne ombord paa Bøkesuden, var ogsaa Nikolas, Simon Skaalps Søn, hvis Drab blev tilskrevet Erlings egne Krigere: uden al Tvivl havde han ogsaa maget det saaledes for derved at skille sin Søn af med en farlig Medbejler, uden at det dog saa ud, som om han selv voldte hans Død. Strax derefter skede der en Standsning i Kampen, og Skibene skilte sig fra hinanden. Da blev det sagt Erling, at Haakon var kommen ombord paa hans Skib, men at Stavnboerne havde taget ham til sig, og truede at forsvare ham med Magt hvis man vilde tilføje ham noget ondt. Det var naturligt, at de havde Medynk med hans Ungdom, han var nemlig neppe endnu femten Aar gammel, og ganske barnslig i sit Væsen: alle og enhver vidste, at det var hans Høvdinger, som raadede i hans Navn, og at han selv havde liden eller ingen Deel i, hvad der skede. Erling beroligede strax Stavnboerne ved at sende en Mand forud i Skibet med den Hilsen til dem, at de kun skulde passe godt paa Haakon, saa at han ej undkom; han havde intet imod at skjenke ham Grid, hvis de andre Høvdinger samtykkede deri, og hans Parti strax underhandlede om Fred. Stavnboerne modtoge denne

Hilsen med de varmeste Taksigelser. Men i det samme lod Erling støde af alle Kræfter i Ludren, og befalede sine Mænd at angribe de Skibe, som endnu ikke vare ryddede, da de neppe nogensinde vilde faa bedre Lejlighed til at berne Kong Inge. Alle istemte nu Hærskrig, opeggede hinanden indbyrdes, og forøvede Angrebet. I denne Tummel fik Kong Haakon sit Banesaar. Man fristes til at antage, at dette skede ved Erlings egen Foranstaltning, ligesom nys Nikolas Simonssøns Drab, ja det seer endog ud til, at Sagaskriveren selv har været af denne Mening, uden dog ligefrem at udtale den[1]). Da Haakons Mænd erfarede hans Fald, bleve de som rasende af Forbitrelse, roede til af alle Kræfter, kastede Skjoldene fra sig og hug om sig med begge Hænder, fuldkommen ligegyldige om deres Liv. Denne Hidsighed kom dem selv til stor Skade, da de derved blottede sig for Fiendernes dræbende Stød. En Mængde af Haakons Mænd faldt, deels af denne Grund, deels ogsaa fordi Erlings Krigsmagt var dem langt overlegen i Folketal. Om Grid nyttede det ej at bede, undtagen de faa, som Høvdingerne toge i Beskyttelse mod Tilsagn om en Løsningssum. Blandt de Høvdinger, som faldt paa Haakons Side, nævnes Sigurd Kaapa, Sigurd Hjupa og Ragnvald Kunta. Nogle af hans Skibe undkom ind i Fjorden, saa at Besætningen derved frelste sit Liv. Kong Haakons Lig bragtes først ind i Raumsdalen og blev der begravet; men Haakons Broder, Kong Sverre, lod det siden optage, bringe til Nidaros og begrave i Steenveggen i Christkirkens Chor paa Sydsiden. Haakon var smuk af Udvortes, velvoxen, høj, smal om Livet og meget bredskuldret, hvorfor hans Krigere kaldte ham **Haakon Herdebred**; han var lystig i sit Væsen, nedladende, barnslig og kjær i at lege, og særdeles afholdt af Almuen; men for Resten var han kun Konge af Navn, og det er uvist, hvorledes hans Charakteer vilde have teet sig, hvis han havde naaet en modnere Alder.

Erling Skakke og Kong Magnus droge nu med hele Flaaden ind til Nidaros, og lagde Landet under sig, hvor de kom. I Nidaros lod Erling tilstevne Øretbing, hvor Magnus nu blev tagen til Konge for det hele Land. Erling dvælede dog ikke længe der, da Thrønderne tyktes ham ikke at lide paa, men begav sig tilbage til Bergen, og ud paa Høsten til Tunsberg, hvor han agtede at tage Vinterophold. Hele Flaa-

[1]) Den blotte Omstændighed, at Stavnboerne vare saa ivrige for at bevare Haakons Liv, maatte være Erling nok til at frygte ham, endog som overvunden; og hvad han ej havde taget i Betænkning at gjøre mod Nikolas, maatte falde ham endnu lettere at gjøre mod Haakon. Han skilte sig saaledes paa een Gang ved tvende farlige Medbejlere.

den og alt, hvad der hørte til Forsvarsvæsenet, var i hans Raadighed. I Viken oppebar han alle kongelige Indtægter [1]).

98. Sigurd Sigurdsson (Markusfostre) tagen til Konge i Haakons Sted. Hans Nederlag og Undergang.

Sigurd Jarl og Anund Simonsson vare, som vi have seet, kort før Slaget ved Sekken sendte ind til Raumsdalen, for at samle Folk. Til dem begave sig nu ogsaa Eindride unge, Fredrik Kona og endeel flere Høvdinger, der vare undkomne fra Slaget, og ikke vilde underkaste sig Sejrherren. De holdt sin Flok fremdeles samlet, og Partiet vedlige, forlode Skibene i Raumsdalen, og begave sig øster til Oplandene, for at tage sig en ny Konge i Haakons Sted. Hertil udsaa de nemlig **Sigurd**, Søn af Kong Sigurd Mund, der opfostredes hos Sigurd Jarls Frænde og Granne, **Markus paa Skog** [2]), hvorfor han sædvanligviis kaldes Sigurd Markusfostre. Efter Sigurd Jarls og andre Høvdingers Tilskyndelse gave Oplændingerne ham Kongenavn, rimeligviis paa Eidsivathing (1162). Den nye Konge var endnu, som man maa formode, et Barn, i det mindste omtales han ikke en eneste Gang som handlende paa egen Haand. Hans Tilhængere eller rettere Herrer havde endnu en betydelig Styrke samlet, men i to Afdelinger, saaledes at den saakaldte Konge og Markus med den ene holdt sig i de indre Egne, hvor de vare mindre udsatte for Fare, medens derimod Sigurd Jarl med sine Skarer og Lendermændene laa paa Vagt mod Angreb af Fienden, og derfor af og til streifede ned i Viken, det vil her sige dens øvre Deel, omkring Oslofjorden. Men da den Deel af Landet, de havde inde, var saa ubetydelig, og deres store Troppeantal krævede betydelige Bekostninger, kom de snart i den største Pengemangel, og saa sig nødte til at samle, hvad de behøvede, paa højst utilbørlig, ja endog ulovlig Viis, deels ved haarde og uskaansomme Retsforfølgelser, der kastede Bøder og Gods-Inddragninger af sig, deels ogsaa ligefrem ved Ran. Men da Riget paa denne Tid var i en meget blomstrende Tilstand, og Bønderne, som allerede forhen omtalt, vare vante til at nyde sin Velstand i Ro og hidtil ikke havde været stort besværede ved de Tronfejder, der førtes mellem Kongerne og mestendeels ved disses egne og Lendermændenes Huus-

[1]) Haakon Herdebreds Saga, Cap. 26—29. Magnus Erlingssøns Saga Cap. 9. Snorre, Magnus Erlingssøns Saga Cap. 5—9. Hoveden S. 600. Slaget, hvor Haakon faldt, kaldes her Slaget ved Vedo.

[2]) Skog, nu Skoug ved Mjøsen i Ringsakers Prestegjeld, Broteims Annex, ligger ikke langt fra Sigurd Jarls Ættegaard Reyr eller Rør i samme Prestegjeld.

Karle, gjorde slig ulovlig Fremfærd overordentlig Opsigt, og vakte den største Forbitrelse. Af denne Grund, og fordi Vikverjerne, forhen ivrige Tilhængere af Kong Inge, nu ogsaa havde overført deres Kjærlighed paa Magnus og Erling, der repræsenterede det samme Parti, lykkedes det Erling at vække den største Forbitrelse mod Flokken paa Oplandene. Han holdt ofte Thing med Bønderne, og der blev idelig talt om de Voldsgjerninger, Sigurds Mænd begik. Det var en heldig Gjerning, hed det, om man kunde faa den Flok i Bund og Grund ødelagt, og saadan Tale vandt Bøndernes højeste Bifald. Især talte Arne Kongsmaag baade vidtløftigt og haardt om denne Sag; han bad endog alle dem, der vare paa Thinget, Krigsmænd, Bønder og Bymænd, efter den i Loven foreskrevne Form ved Vaabentag at dømme Sigurd Jarl og hele hans Flok i Djevelens Vold baade levende og døde. Ogsaa Presten Roald Langtala holdt et Foredrag i dette Øjemed. Og, siges der, saa opbragt og ustyrlig var Forsamlingen, at de alle gik ind derpaa, og en slig uhørt Dom blev affagt efter alle lovlige Former. Erling holdt Julegilde i Tunsberg, og udbetalte ved Kyndelsmisse Krigsfolkene deres Sold. Hver Nat lod han tolv Mænd holde Vagt i Byen ¹).

Sigurd Jarl streifede fremdeles om hist og her i Viken og paa Oplandene. Hans Styrke var betydelig, og mange underkastede sig ham, dog mest af Frygt; mange maatte betale Penge. Flere af Flokken sendte dog hemmeligt Bud til Erling for at tilbyde Underkastelse og bede om Grid. Erling lod dem svare, at alle, der nedlagde deres Vaaben, skulde faa beholde Livet, men Landsvist kun de, der ikke havde forbrudt sig altfor meget mod ham. Dette Svar var uklogt, thi da hine hørte, at ikke alle, som faldt fra Sigurd, kunde være sikre paa Landsvist, foretrak de at blive Sigurd tro: de fleste vidste med sig selv, at Erling ansaa dem for at have groveligen forsyndet sig imod ham. Blandt dem, som underkastede sig Erling, var Philip Gyrdssøn, der fik sine Ejendomme tilbage, og drog hjem til sin Gaard. Men ikke længe efter kom nogle af Sigurd Jarls Mænd og sloge ham ihjel. Overhoved søgte de fra begge Sider ved idelige Overfald og Manddrab at gjøre hinanden Skade, saa at det paa denne Tid maa have gaaet saare uroligt og blodigt til i det hele Strøg mellem Viken og Throndhjem ²).

I Begyndelsen af Langefasten (1163) fik Erling Nys om, at Sig-

¹) Magnus Erlingssøns Saga, Cap. 2. Snorre Cap. 10. Det uhørte i hiin Dom, hvorover Sagaskriveren anker (han kalder det údæmavark) er naturligviis, at man tiltog sig at fradømme andre Mennesker jordisk Lykke og evig Salighed, ligesom man dømte Folk fra Gaard og Grund.

²) Magnus Erlingssøns Saga, Cap. 3, 4. Snorre Cap. 11, 12.

med Jarl agtede sig imod ham. Man spurgte til ham snart her, snart der, snart nærmere snart fjernere; Erling lod derfor holde Udkik paa alle Kanter, og for Sikkerheds Skyld lod han Krigsludrene hver Aften kalde Mandskabet under Vaaben ovenfor Byen, hvor det laa forsamlet om Natterne, færdigt til at træde i Fylking. Efter en Uges Tid fik man endelig Bud om, at Sigurd ikke var langt borte, nemlig paa Ree, omtrent halvanden Miils Vej nordvestenfor Byen[1]). Han gav strax Befaling til Opbrud, og medtog, foruden sine egentlige Krigsmænd, ogsaa alle kampdygtige og bevæbnede Bymænd, saa vel som de tilstedeværende Kjøbmænd, paa 12 Mænd nær, der blevé tilbage for at passe paa Byen. Hver Mand medbragte Levnetsmidler for Dagen. Opbrudet skede Tirsdag i den anden Fasteuge (19de Febr.) om Eftermiddagen, men det varede længe, forend man fik hele Troppen ud af Byen, og saaledes tiltraadtes egenlig ikke Marschen forend ved Nattetid. Paa hver Hest sad to Mand, der tillige havde Skjold fælles. Ved Optællingen befandtes den hele Skare at udgjøre 13 Hundreder (1560 Mand).

Erling fik nu nærmere Underretning om, at Sigurd Jarl befandt sig paa Gaarden Ramnes med 600 Mand[2]). Han lod sit Mandskab kalde sammen, og meddeelte dem dette; alle ytrede Onske om, at man strax skulde skynde sig derhen, for at komme uforvarende over ham, omringe Husene, og stride endnu samme Nat. Dette var dog ikke efter Erlings Hoved. „Vistnok", sagde han, „er der mange i Sigurds Flok, hvis Gjerninger vi alt for vel mindes, saasom de have været med at dræbe Kong Inge og mange af vore Venner, hvilket altsammen er fernt at opregne. De have udrettet mangt og meget heraf med Djevelens Kunster og Nidingsskab, thi hvor meget end man kan have forbrudt sig, stemple dog vore Love og Landsens Ret som Nidingsskab og Snigmord, at dræbe Folk ved Nattetide. Hiin Flok har nemlig efter troldkyndige Folks Raad

---

[1]) Ree kaldtes i Fortiden, og kaldes maaskee endnu, det Strøg eller Hered, der udgjør Ramnes Hovedsogn nordvestenfor Tunsberg. Den Omstændighed at Sigurd Jarl, der faldt i dette Slag, var fra Reyr paa Hedemarken, og Ligheden mellem Reyr og Ree har forledet Forfatteren af Sturlungasaga til at forvexle begge Steder, idet han (II. 40, S. 110) lader dette Slag staa „paa Reyr kort fra Hamarkaupang".

[2]) Saaledes de større Kongesagaer. Fagrskinna nævner ikke Ramnes, men derimod „Dynburstad", et Navn, saa besynderligt, at man maa antage det forvansket fra „Lindestad", hvilket er Navnet paa en betydelig Gaard en Fjerdingsvej østenfor Ramnes. I saa Fald bliver den Aa, som nedenfor omtales Lindestad-Elven; eller ogsaa maa det — hvad der er det rimeligste — være den Aa, der kommer fra Vest, gjør en Bøjning sønden om Ramnes, og derpaa løber en ubetydelig Strækning i Nord, indtil den ved Tuft falder i Lindestad-Elven.

holdt Slag om Natten, ikke ved højlys Dag, og ved slig Fremferd have de drevet det til at overvinde og fælde slige Høvdinger, som have bukket under for dem [1]). Saadan skammelig Ferd ville vi derfor overlade til dem; men selv derimod følge andre og bedre Høvdingers Exempel, idet vi stride ved højlys Dag og i ordentlig Fylking, uden at stjele os paa vore Fiender om Natten. Vi have Folk nok imod dem, og ville oppebie Dagen, idet vi holde os sammen i Fylking, for det Tilfælde at de skulde ville angribe os". Mandskabet satte sig derfor ned. Nogle gjorde sig Lejer af endeel Høstakke, som de toge fra hinanden, andre sad paa deres Skjolde, og ventede saaledes, indtil det blev lyst. Sigurd Jarl havde ikke faaet Nys om, at Erling nærmede sig, førend han allerede var kommen ganske nær ved Gaarden. Hans Mænd stode da op, og væbnede sig. De vidste ikke ret Besked om, hvor mandsterk Erling var: nogle vilde derfor fly, andre derimod blive. Sigurd var forstandig og veltalende nok, men ansaaes ikke for synderlig behjertet. Han vilde helst at man skulde undvige, men da han maatte høre meget ilde for denne Modløshed, bestemte han sig til at blive. Da det begyndte at lysne, fylkede Anførerne paa begge Sider deres Hær. Sigurd opstillede sin Fylking paa en Skraaning mellem Gaarden og den forbiløbende Aa, over hvilken der da, som nu, gik en Bro. Erlings Fylking stod paa den anden Side af Aaen og Broen; bagenfor Fylkingen holdt en Trop vel bevæbnede Mænd til Hest, og de havde Kongen imellem sig. Da Sigurds Mænd saa, hvor stor Folkemonen var, svigtede Modet dem, og de ytrede, at det nok var raadeligst at søge til Skogs. Men Sigurd svarede: „I pleje at sige, at jeg ikke besidder noget Mod. Nu skal det vise sig; enhver see kun til, at han ikke flyer eller svigter, førend jeg. Vor Stilling er god: lad dem kun gaa over Broen, men naar Merket er kommet over, skulle vi styrte ned ad Bakken over dem; blot nu ingen vil vige fra sin Sidemand". Sigurd var iført en rødbruun Kjortel, rød Kappe med opheftede Skjød, og Filtsko paa Fødderne; sandsynligviis for ej at glide paa Svollen. Han havde Skjold, og et Sverd, som han kaldte Bastard. „Gud skal vide", sagde han, „at heller end at faa en Mængde Guld, vilde jeg naa hen til Erling stakke om det saa var kun med et eneste Hug af Bastard".

Erlings Folk vilde gaa over Broen. Men i dets Sted lod han dem gaa over Aaen højere oppe, hvor der var mere jevnt, og hvor den med megen Lethed lod sig passere. Derved forspildtes Jarlens Plan,

---

[1]) Her sigter Erling, som man seer, til hiint Rygte, at Knund Simonssøns Moder havde ladet anstille Troldom for at erfare den bedste Maade, hvorpaa man kunde faa Kong Inge fældet.

at hans Mænd i fuldt Løb skulde styrte sig ned over Erlings. Han maatte nu lade sin Hær gjøre en tilsvarende Bevægelse paa den anden Side, hvorved den kom til at forlade sin fordeelagtige Stilling paa Høiden, da denne efterhaanden sænkede sig. Umiddelbart før Overgangen over Aaen lod Erling sine Mænd synge Pater noster og gjøre en Bøn til Gud om, at den maatte sejre, der havde Retten paa sin Side. De sang da Kyrie eleison, og sloge med Sverdene paa Skjoldene. Ved dette Gny bleve tre Hundreder af Erlings Mænd — rimeligviis af de mindre stridvante Folk fra Byen — ængstelige til Mode, og toge Flugten [1]. Men da han alligevel havde Overmagten paa sin Side, brød han sig ikke noget herom, men gik over Aaen med sine Mænd. Jarlsmændene istemte Hærskrig, men de maatte modtage Angrebet ved Foden af Bakken, i Stedet for, som fra først af bestemt, selv at kunne angribe ovenfra. Striden førtes først med Spyd, siden med Sverd. Snart saa man Jarlens Banner vige tilbage; Erling og hans Mænd kom op paa Bakken, og nu varede det ikke længe, førend Jarlens Mænd flygtede ad Skoven til. Sigurd Jarl blev tilbage, og hans Mænd bade ham at undfly. „Nej", sagde han, „lad os holde os frem saa længe vi kunne!" I Spidsen for den lille Hob, som endnu fulgte ham, gjorde han et fortvivlet Anfald, huggende til begge Sider, men maatte bukke under for Overmagten. Han faldt tilligemed Jon Sveinsføn og 60 Mand. Erling havde ikke mistet mange Folk og forfulgte de Flygtende til Skoven; der standsede han, og vendte om igjen. Paa Tilbagevejen kom han til det Sted, hvor Sigurd Jarl laa. Han var endnu ikke rigtig død, men Kongens Trælle havde aller-

---

[1]) Dette Sted er noget dunkelt i Sagaerne. Det undlader nemlig ej at synes noget underligt, at netop Erlings Mænd skulde tage Flugten af Frygt over det muntre Vaabengny i deres egen Hær. Fagrskinna beretter ogsaa paa dette Sted, at det var tre Hundreder af Jarlens Mænd, som flygtede, og at Erling og hans Mænd „fulgte dem over Broen". Men ogsaa dette synes noget utroligt, thi tre Hundreder vare mere end Halvdelen af Jarlens hele Hær, og det er ikke rimeligt, at de øvrige i saa Fald vilde være blevne tilbage. Man nødes derfor til at antage, at det virkelig var tre Hundreder eller 360 Mand af Erlings Hær, som flygtede, men i saa Fald synes det ogsaa rimeligt, at det Vaabengny, der slog dem med Skræk, hørtes fra den fiendtlige Hær. Og saaledes bør man maaskee ogsaa rettest forklare den dunkle Text. Der staar: „Da sagde Erling, at de skulde synge pater noster og bede, at de maatte erholde Sejren, som bedst fortjente den. De sang da Kyrie eleison, og sloge paa Skjoldene". Da der ikke staar, at han bad sine Mænd synge Kyrie eleison, ligger den Slutning nær, at Ordene „De sang da Kyrie" o. s. v. gaa paa Sigurds Hær, og rettere skulde oversættes: „hine (Sigurds Mænd) sang da (d. e. ligesom til Gjengjeld for Sangen i Erlings Hær) Kyrie eleison, og sloge paa Skjoldene.

de givet sig i Ferd med ham, for at drage Klæderne af ham. Ved Siden af ham laa hans Sverd med Skeden paa. Erling tog det, bankede dem med det, og bød dem pakke sig bort. Man erfarer heraf, hvad der er merkeligt nok, at der saaledes paa denne Tid endnu var Trælle i Norge, men deres Antal var vistnok ubetydeligt, og de fandtes rimeligviis kun hos Kongerne og de aller fornemste Mænd. Erling vendte tilbage til Tunsberg, hvor han fremdeles blev siddende. Syv Dage efter Sigurd Jarls Fald (26 Februar) fik Erlings Mænd fat paa Eindride unge; der siges hverken hvor, paa hvilken Maade, eller ved hvilken Lejlighed: kun saa meget seer man, at han kom til Skibs, og sandsynligviis er han da kommen vestenfra, i Haab om at finde Sigurd etsteds i Viken. Han blev dræbt med hele sit Skibsmandskab [1]).

Men skjønt Erling nu havde faaet Bugt med Sigurd Jarl og mange af hans Mænd, var Partiet dog endnu ikke tilintetgjort, thi den saakaldte Kong Sigurd og hans Fosterfader Markus holdt sig med deres Folk paa Oplandene, hvor de ved Sigurd Jarls sidste Tog ned til Viken vare blevne tilbage. Da Vaaren kom, toge de Vejen øster til Viken og lige ned til Ranafylke, hvor de skaffede sig Skibe. Ved Efterretningen herom skyndte Erling sig øster efter dem, og traf dem i Kongehelle. De flygtede op paa Hisingen, hvis Indbyggere flokkede sig til dem, og modtoge Erling og hans Mænd med Skud og Steenkast, da de nærmede sig Øen for at forfølge de Flygtende. Erling sagde til sine Mænd: lad os tage deres Skibe, men ikke gaa op for at stride med denne Folkehob, thi Hisingsboerne ere farlige at angribe og haarde og uvittige Mænd. De kunne ikke længe beholde Flokken hos sig, da Hisingen er et lidet Land". De toge da Skibene, og vendte tilbage til Kongehelle. Det gik, som han havde forudsagt, at Markus og hans Skare ikke længe kunde holde sig paa Hisingen. Han begav sig derfor op paa Marker, hvor Erling holdt Øje med ham, og opnævnte Folk af Hererderne til at slaa ham tilbage, om han skulde vise sig. Efter nogle gjensidige Fiendtligheder, der dog ikke synes at have haft stort at betyde, tog Flokken Vejen op til Throndhjem, hvor de fandt en god Modtagelse, og hvor Sigurd endog blev tagen til Konge paa Ørething, idet mange anseede Mænd sluttede sig til hans Flok. De skaffede sig der i Hast Skibe, hvormed de om Sommeren droge langs med begge Mørerne, og over alt optoge de kongelige Indtægter. Ved denne Lejlighed var det rimeligviis, at Jon Hallkellssøn, hvilken vi siden finde i deres Flok, gjorde fælles Sag med dem, enten han nu var forbitret paa Erling formedelst Brodersønnens voldelige

---

[1]) Magnus Erlingssøns Saga Cap. 5—7. Snorre Cap. 13—15. Fagrskinna Cap. 264, 265.

Bortførelse og Drab, eller fordi han overhoved var misfornøjet med Erlings store Magt. De vilde ogsaa have hjemsøgt Bergen, hvis de ikke havde erfaret at Nikolas Skjaldvarssøn tilligemed tre Lendermænd og Krigsbefalingsmænd ¹) laa der til Landeværn med en betydelig Styrke. De fortsatte derfor Vejen sydover udenskjærs, og det hed, at Markusmændene den Sommer fik Vør, hvorhen de vilde. De kom dog ikke længer end til Lista, thi her hørte de, at Erling havde sat sig i Bevægelse for at drage dem i Møde med en stor Hær, og hvert Øjeblik var at vente østenfra: det var kun Modvind, som hidtil havde holdt ham tilbage, og nødt ham til at søge ind i flere Havne. Hine vendte derfor om, og da de kom til Hordaland, styrede de ind til Bergen, sandsynligviis i den Tro, at Forsvarerne nu havde forladt den. Men da de kom udenfor Byen, saa de Nikolas komme roende ud imod dem med hele sin Styrke, der saavel i Mængde som med Hensyn til Skibenes Størrelse var deres langt overlegen. De saa derfor ikke anden Udvej end at tage Flugten sydover; nogle styrede ud til Havs, andre syd til Sund, enkelte ind i Fjorden. Markus, Sigurd og endeel med dem flygtede op paa den lille Ø Skorpo strax nordenfor Hosteren, og lode Skibene i Stikken. Nikolas's Mænd toge dem i Besiddelse, og fik strax taget flere af Flygtningerne til Fange, blandt dem Jon Halkelssøn, som fik Grid, tilligemed nogle faa andre; ellers bleve de fleste dræbte. Markus og Sigurd fandt man ikke førend nogle Dage senere; en Mand ved Navn Eindride heidafylja, opdagede dem. De bleve begge bragte til Bergen og aflivede. Sigurd blev halshuggen ude ved Gravdal, men Markus og een til med ham hængt yderst paa Hvarven (29de Septbr. 1163). Den hele Flok var nu ganske sprengt fra hinanden. Blandt dem, der søgte til Havs, vare Fredrik Køna, Anund Simonssøn, Bjarne den ilde, Arnulf skorpa; de havde flere Skibe, og toge Vejen sydover lige til øster i Viken, idet de overalt, hvor de kom til Land, plyndrede og dræbte Erlings Venner. Ved Efterretningen om Markus's og Sigurds Drab gav Erling Lendermændene Hjemlov, men drog med sine egne Tropper østover Folden til Kongehelle, da han hørte, at hine forhenværende Markusmænd øvede Vold paa den Kant. I den første Uge af Vintren (mellem 14de og 21de October) begav han sig med en betydelig Styrke

¹) Blandt Lendermændene i Bergen nævnes en Nøkkve Paalssøn. Navnet „Nøkkve" forekommer vistnok, men ellers kun i de ældre Tider, og synes paa den Tid, som her omhandles for det meste at have været aflagt. Man skulde saaledes være fristet til at tro, at det her kun er et Forkortningsnavn i Stedet for „Nikolas", og at „Nøkkve Paalssøn" ikke er nogen anden end Lendermanden Nikolas Paalsøn paa Giske, med Tilnavnet Kuvung, en af Erlings ivrige Tilhængere, hvorom der i det følgende oftere vil blive Tale.

over til Hisingen, sammenkaldte Indbyggerne til et Thing, og tiltalte dem haardt for den fiendtlige Modtagelse, de sidst havde givet ham. Den mægtigste af Hisingboerne, Asser, svarede paa de øvriges Vegne. Efter mange Forhandlinger kom det dertil, at Bønderne overlode til Erling selv at dømme i Sagen, og bestemme deres Straf. Han opnævnte femten Bønder, der efter en Uges Frist skulde indfinde sig hos ham i Byen og modtage Afgjørelsen. De kom, og Dommen lød saaledes, at Bønderne tilsammen skulde udrede tre Hundrede (360) Stykker Kvæg. Med denne haarde Dom maatte de, ilde tilmode, rejse hjem. Men kort efter indtraf en sterk Frost, saa at Erlings Skibe frøs inde, og dette gav de stridige Hisingsboer Mod til at trodse ham. I Stedet for at udrede den dem idømte Bod, flokkede de sig sammen paa Oprørsviis, og bleve en Tidlang liggende saaledes. Julen kom; Erling holdt Julegilde i Kongehelle, og de forsamlede Hisingsboer holdt Sammenskuds-Lag, som det er tydeligt at see, hos Asser og paa de nærmeste Gaarde. Men Natten efter femte Dag Juul (mellem 29de og 30te December) brød Erling op fra Kongehelle, omringede ganske uventet først Assers Gaard, og brændte ham inde, siden to andre Gaarde, hvorved i alt hundrede Mænd bleve dræbte. Denne Gang i det mindste havde han altsaa ingen Betænkeligheder ved at angribe Folk ved Nattetid, uagtet han nys havde ivret saa meget derimod. Men den strenge Fremfærd opnaaede hvad den tilsigtede, thi Bønderne bleve forfærdede, og udredede Boden [1]).

Hine forhenværende Tilhængere af Markus og Sigurd henvendte sig imidlertid til den svenske Konge **Karl Sverkesson**, opfordrede ham til at stille sig i Spidsen for dem, saa meget mere som han gjennem sin Moder Ulfhild var af norsk Høvdinge-Æt. Karl opholdt dem længe med

---

[1]) Magnus Erlingssøns Saga Cap. 7—11. Snorre Cap. 15—10. Fagrskinna Cap. 265, 266. Denne Tidsregning afviger fra den ovenfor fulgte, som er Kongesagaernes. Efter Erlings og Magnus's Sammenstød i Kongehelle og ved Hisingen lader den nemlig Markus tilbringe, som det synes, Størstedelen af Sommeren paa Marker, og Erling derimod i Kongehelle. Ved Vintrens Begyndelse lader den Erling afstraffe Hisingsboerne; Markus først da drage til Oplandene og siden til Throndhjem. Derved skydes Sigurds Udnævnelse til Konge og de øvrige Begivenheder, som i Følge Kongesagaerne fandt Sted om Sommeren og Høsten 1163, ud til Sommer og Høst 1164. Derpaa erfarer Erling i Tunsberg Fredrik Kønas og Kameraters Uvæsen i Viken, og drager derhen for at gjøre Ende derpaa, hvilket altsaa i Følge Fagrskinna skulde være skeet om Høsten. Men denne Ordning af Begivenhederne, saa rimelig den end synes, maa dog være urigtig, da man ellers ikke faar Magnus's Kroning førend i 1165, medens det, som strax vil sees, er aldeles vist, at den skede 1164.

Løfter, og da de endelig saa, at han var mere betænkt paa at forsvare sit eget Land end at efftertragte et fremmed Rige, sendte de Udsendinger til Kong Valdemar i Danmark, for at bede ham om Hjelp, [1]) en Bøn, han heller ikke optog ugunstigt, da han som det i det Følgende vil sees, var misfornøjet med at Erling ikke gjorde mindste Mine til at opfylde hvad han havde lovet. Imidlertid holdt de sig ved Grændserne, og herjede nord i Viken. Da Erling hørte dette, gjorde han sig sejlfærdig saa tidligt om Vaaren (1164) som han kunde for Isens Skyld, og drog nordefter for at faa fat paa dem, idet han ogsaa ved udsendte Spejdere søgte at faa Kundskab om, hvor de vare. Endelig fik han vide, at de laa i en Havn — der siges ikke hvilken —, og overfaldt dem der. Anund Simonssøn og Arnulf Skorpa undkom, men Fredrik Køna og Bjarne ille bleve fangne, og mange af deres Folk dræbte. Erling lod Fredrik binde fast ved et Anker og kaste i Søen: en Handling, der vakte ham saare mange Fiender i Thrøndelagen, hvor Frederik hørte til en af de fornemste Ætter. Bjarne lod han hænge, men over hans Død, heder det, var der ingen som sørgede. Anund, Arnulf og de øvrige undkomne flygtede til Danmark, det vil vel her sige Halland, men viste sig ogsaa stundom i Gautland og Viken [2]).

99. Forbund mellem Erling og Erkebiskop Eystein. Rigs- og Kirke-Møde i Bergen, hvor det verdslige og gejstlige Aristokrati enes om at dele Magten. Magnus Erlingssøns Kroning.

Erling skakke stod saaledes endelig ved Maalet, at see den Flok, der siden Kong Sigurds Død havde foruroliget Riget og nu sidst havde gjort hans Søn Herredømmet stridigt, aldeles opløst, i det mindste for en lang Tid, og sin Søn som Enekonge i Norge. Han selv var saaledes nu i Virkeligheden Landets Styrer. Han havde alt Krongodset til sin Raadighed, og benyttede sig heraf klogeligen, om just ikke tilbørligen, til at hæve og forfremme sine Frænder, idet han skjenkede mange af dem kongelige Gaarde. Dog kunde han hertil ogsaa anvende meget af det Jordegods, der tilfaldt Kronen efter de mange, der straffedes som Landsforrædere med Fredløshed og Forbrydelse af Land og Løsøre, thi, siges der, han var grum og tilbøjelig til at refse, og det var hans Skik fornemmelig at jage alle Stormænd, der hørte til hans Fienders Tal i Landflygtighed, maaskee netop for at faa deres Ejendomme i sin Vold. For end mere at sikre Magnus Tronen, og at bøde paa den Mangel ved hans Herkomst, at han kun paa mødrene Side nedstammede fra Kongehuset, besluttede han at lade

[1]) Saxo, S. 793.

[2]) Magnus Erl. S. Cap. 12. Snorre Cap. 20. Fagrskinna Cap. 266.

ham krone. Denne Ceremoni, som hidtil ikke havde fundet Sted i Norge, og som derfor maatte falde Folket saa meget mere i Øjnene, skulde nemlig udfylde, hvad Magnus manglede i Legitimitet som Stifter af et nyt Dynasti, en umiddelbart guddommelig i ham selv hvilende Berettigelse til Tronen, der gjorde ethvert Spørgsmaal om Herkomst og arvelig Ret for hans Vedkommende overflødigt.

Men for at kunne opnaa denne Fordeel maatte Erling først og fremst sikre sig Erkebiskoppens Samtykke, og dette kunde ikke faaes uden Opofrelser, ej alene fordi Erkebiskop Eystein var en Mand, som ikke lod nogen Lejlighed ubenyttet til at udvide sin Kirkes Friheder og forhøje dens Glands, men ogsaa fordi Erling paa denne Tid stod i et spendt Forhold til ham, hvilket først maatte bilægges. Som Kong Inges forhenværende Kapellan, og som den, der nærmest skyldte ham sin Ophøjelse, maa Eystein vistnok ansees for oprindelig at have tilhørt Inges Parti, men hans Æt hørte dog hjemme i Thrøndelagen; han var nærmere eller fjernere beslægtet med de fornemste Familier der, og stod paa en venskabelig Fod med alle Stormænd i Landskabet, saa at han, da han endelig tiltraadte Erkestolen, blev modtagen med aabne Arme af Thrønderne. Men da disse saa godt som alle tilhørte det andet Parti, som man efter Sigurd Mund, Sigurd Jarl og Sigurd Markusfostre kunde kalde det Sigurdske, er det tydeligt nok, at Eystein ved de Skridt eller Indrømmelser, han gjorde for at opnaa Indvielsen eller komme i Besiddelse af Erkestolen paa en vis Maade maa være gaaet over til dette. Han havde vistnok ingen videre Indvendinger gjort [1]), da Magnus Erlingssøn blev tagen til Konge efter Haakon Herdebreds Fald, men Erling og Magnus kom da ogsaa i Spidsen for en sejrrig Flaade, og for Øjeblikket var der ikke nogen anden Tronprætendent. Det er endog meget muligt, at Eystein paa denne Tid var fraværende paa en Rejse, han foretog rundt om i sit Diøces, hvorom vi strax nedenfor skulle handle nærmere. Det fortælles desuden udtrykkeligt, at Erling efter et kort Ophold i Nidaros afrejste derfra, fordi Thrønderne ej tyktes ham ret at lide paa, og Thrøndernes politiske Sympathier deeltes vel nu ogsaa af Erkebiskoppen. Hvad der ogsaa maatte fjerne ham fra Erling, er, at denne under Opholdet i Danmark paa sin Søn Magnus's Vegne fulgte Kong Valdemars Exempel, at erkjende Viktor IV, (Kardinal Oktavian) der af et Parti var valgt til Pave efter Hadrian den 2dens Død 1158, medens Eystein derimod holdt med den af det andet og større Parti valgte Alexander III (Roland),

---

[1]) „Det var ikke saa meget imod eders Vilje, at Magnus blev tagen til Konge," sagde Erling siden til Erkebiskoppen, som der nedenfor vil sees. Noget imod den var det altsaa.

af hvem han sandsynligviis blev indviet, og som tilsidst blev den seirende [1]). Siden kom Erling skakke i end mere umiddelbar Tvist med Erkebiskoppen. Kort efter sin Tiltrædelse havde nemlig denne foretaget sig den nys omtalte Reise rundt om i sit Diøces, lige til det nordligste af Haalogaland, hovedsageligt, som det synes, for at udvirke Bøndernes Samtykke til en Bestemmelse, hvorved Erkestolens Indtægter næsten forøgedes til det dobbelte. I Tidens Løb var nemlig Forskjellen mellem myntede Penge og reent Sølv stegen saa vidt, at en Øre Sølvværdi udgjorde det dobbelte af en Øre almindelig Courant, der ogsaa kaldtes Lag-Øre eller sakmetin (i Sagefald vurderet) Øre, fordi de i Loven foreskrevne Bøder og andet Sagefald udrededes efter dem. En Øre Sølvværdi beregnedes saaledes nu til 20 Peninger Courant, medens den oprindelig kun udgjorde 10 Peninger rede Sølv. [2]) Eystein forestillede nu Bønderne, hvor han

---

[1]) Paa Konciliet i Lodi (19de—25de Juli 1161) indløb der nemlig Brev fra Kongerne af Danmark, Norge, Ungarn og Bøhmen, hvori de undskyldte at de ej kunde møde (de have saaledes været indkaldte), men erklærede, at de tilligemed deres Lande erkjendte Viktor for retmæssig Pave. (Morena i Leibnitz Scriptt. I. 834. Coleti Concilia XIII. 291). Da denne Anerkjendelse netop falder paa den Tid, Erling maa antages at have været i Danmark og søgt Hjelp hos Valdemar, og da paa den anden Side ikke den Konge, mod hvem Erling fik Hjelp af Valdemar, kan antages at have fulgt dennes Exempel, maa det følgelig være Magnus, i hvis Navn Erkjendelsen af Viktor indløb tilligemed Kong Valdemars. I Biskop Arnulf af Lisieux's Breve (Bibl. max. Lugdun. XXII. 1316) staar vistnok, at Kongerne af Frankrige og Norge strax erkjendte Alexander, men denne Konge af Norge er rimeligviis Haakon Herdebred, Magnus's og Erlings Modstander. At Eystein holdt med Alexander, sees noksom af den Forbindelse, der bestod imellem dem.

[2]) Det normale Forhold mellem Marken og Peningen var nemlig, at den skulde indeholde 240 Peninger, følgelig Ertogen, der er $^1/_{24}$ af Marken, $^1/_3$ af Øren, 10 Peninge. Dette er ogsaa Forholdet med Peninge fra det 11te Aarhundrede; men Peningerne fra Slutningen af det 12te have kun halv Vegt mod hine, og i det Sagetal i den ældre Frostathingslov, som er indført i Stedet for det ældre, der, som man seer, stod i enkelte Haandskrifter, der maaskee vare ældre end 1200 (se Norges gl. Love II. 520) og som vel skriver sig fra 1200 eller 1190, er Peningen altid beregnet til $^1/_{20}$ af Ertogen, medens den derimod i den ældre Gulath. Lov er beregnet til $^1/_{10}$. At Sølvværdi-Øren indeholdt 80 Peninge, altsaa Ertogen 10 Peninge, siges ogsaa udtrykkeligt i Frostathings-Lov, Cap. 85, saavel som i den ældre Bjarkøret Cap. 162. Beregningen med 20 Peninger i Øren, eller den saakaldte Lag-Øre, torde dog maaskee tidligere have været anvendelig paa Regnemaaden efter Vaadmaals-Alen, hvorved den saakaldte „Sex-Alens-Øre", der i Gulath. L. Cap. 170 nævnes som gjeldende i Gulathinget. Det heder nemlig i Fortællingen om Olaf den helliges Forsøg paa at gjøre Island skatskyldigt (Olaf d. h. S. Cap. 132, jvfr. ovf. I. 2. S. 703), at han anmodede Islændingerne om at give ham Næseskat, nemlig en Pening for hver Næse, af det Slags Peninger, hvoraf der kom 10 for en Alen Vaadmaal. Dette gjør 60 Peninger for 6

kom, at hans Bispsstol, der allerede tilforn var i Pengetrang, nu behøvede meget mere, for nogenledes at kunne omgives med den Glands, der fordredes af et Erkesæde; han anholdt derfor om, at Bønderne skulde vedtage at udrede hans Sag-Øre eller Sagefald i Sølvværdi, ikke, som forhen, og som de udredede Sagefaldet til Kongen, i almindelig Courant eller Sag-Øre. Og, merkeligt nok, ved hans egen store Indflydelse, den Iver, hvormed han drev Sagen, og hans mægtige Venners Understøttelse, fik han virkelig bragt det dertil, at Bønderne gik ind paa Forhøjelsen. Men dette var ingenlunde efter Erlings Sind. Han blev høist forbitret paa dem, som havde understøttet Eystein i denne Sag, og følgelig allermeest paa Erkebiskoppen selv. I denne Tid, da Erling saaledes allerede var kommen paa en spendt Fod med Erkebiskoppen, var det, at Sigurd Markusfostre blev tagen til Konge paa Orething, og fik et stort Tilløb blandt Thrønderne. Om Eystein just ikke havde ligefrem Deel heri, saa har han dog vist heller ikke modsat sig det, thi et Ord af ham vilde sikkert kunne have hindret det. Sandsynligviis var det efter Erkebiskoppens Anmodning, og for nærmere at ordne disse og andre kirkelige Forhold, at Pave Alexander III nu sendte en Legat, Magister **Stephanus** fra Rom [1]), til Norge. Der nævnes intet om, i hvilken særegen Hensigt han blev afsendt, hvad Vej han tog til Norge, eller hvor i Landet, og i hvilken Maaned han ankom. Alt hvad man erfarer, er kun, at han kom i Aaret 1163, sandsynligviis henimod Høsten, og at han, som det heder, blev venskabeligt modtagen af Kong Magnus, og Biskoppen, hvilket saaledes antyder, at han aller først kom til Viken, og derfra, rimeligviis over Land, fortsatte sin Reise til Throndhjem. Man erfarer ligeledes, at han opholdt sig i Norge, sandsynligviis hos Erkebiskop Eystein, den hele Vinter og paafølgende Sommer. [2]) Om Vaaren (1164) begav Erling sig selv til Nidar-

---

Alen, der skulde svare til en Øre. Denne „Sag-Øre" var formodentlig den samme, der i Gulathings-Lagen ogsaa stundom kaldes Skatsvare-Øren (f. Ex. Cap. 198, 251).

[1]) Magister Stephanus de urbe veteri kaldes han af Roger Hoveden (Savile, Side 600). Hvad hans Erende for øvrigt angaar, bliver det, da han netop ankom i 1163 og over Viken, heel sandsynligt at han ogsaa har haft noget at bestille med Oprettelsen af Erkestolen i Upsala, som nu endelig kom istand 1164, efter at Kong Karl havde underhandlet herom med Paven.

[2]) Fagrskinna, Cap. 268. Her staar der udtrykkeligt, at Stephan kom til Norge et Aar efter Kong Haakons Fald, altsaa 1163, og Kroningen henføres til den følgende Sommer. Der indskydes for øvrigt i dette Capitel en Beretning om Erkebiskoppens Reise til Haalogaland og hans Dagtingning med Bønderne, der — hvad Sammenhold med de større Kongesagaer, Magnus

os, hvor han ikke havde været siden det styrdsomme Besøg i 1162, da hans Søn Magnus blev tagen til Konge.[1]) Han var altfor snedklog til ikke at skjønne, at dette var det belejlige Øieblik til at aabne Underhandlinger med Eystein, der just nu trængte til at faa sine nye Foranstaltninger bekræftede af den verdslige Magt, og derfor maatte antages at ville blive saa meget villigere til at imødekomme de Ønsker, Erling til Gjengjeld maatte fremsætte. Da Erling kom, klagede mange for ham over Erkebiskoppens nye Tiltag. Han hørte nøje efter, hvad de sagde, men gav intet bestemt Svar. Men paa en Sammenkomst, han havde med Erkebiskoppen, for, som det heder, at aftale mangt og meget om hvad der vedkom Landsstyrelsen, ytrede han, at Erkebiskoppen vist kjendte Thrøndernes Lovbog, og derfor maatte vide, at de nye Forbejelser i Sagøren stred imod dens Bud, og saaledes indeholdt et Brud paa St. Olafs Lov. Erkebiskoppen meente, at St. Olafs Lov ikke var brudt ved Forandringer, der forøgede hans Ret, men ytrede derimod, at det snarere kunde ansees

---

Erl. S. C. 8, Snorre, C. 16, især viser — gjelder en tidligere Tid, saa at hvad der strax efter siges: „om Vaaren efter kom Erling skakke til Kaupangen," er at henføre til den foregaaende Tidsbestemmelse, om Stephans Ankomst. Dette sees ogsaa strax af det følgende. De større Kongesagaer omtale ikke Stephans Ankomst, men nævne ham kun som nærværende ved Kroningen (Cap. 13, 14, Sn. Cap. 21, 22), hvilken efter deres Tidsregning, som man Skridt for Skridt kan følge, henføres til 1164. De sige her at Magnus, da han kronedes, var 8 Aar gammel, og at Kroningen foregik, efter at han havde været Konge i tre Vintre (nemlig 1161—62, 1162—63, 1163—64). Fagrskinna, Cap 269, angiver hans Alder, da han kronedes, til 7 Aar, og i Sverres Saga Cap. 89 lægges ham selv de Ord i Munden, at han var 5 Aar gammel, da han fik Kongenavn, og 7, da han kronedes. Disse tilsyneladende Afvigelser forklares let derved, at Magnus, der rimeligviis var født om Høsten eller mod Slutningen af Aaret 1156, ved Kroningstiden endnu ikke ganske havde fyldt sit 8de Aar, medens den dog indtraf i Løbet af dette. De isl. Annaler angive 1163 for Legatens Ankomst, 1164 for Kroningen. Hovedén, der sandsynligviis benyttede Efterretninger, der kom fra Erkebiskop Eystein selv, lader Magnus blive kronet i sin Regjerings andet Aar, og Pave Alexanders 4de. Da Alexanders Aar regnes fra Sept. 1159, da han indviedes, er det saaledes tydeligt, hvad der ogsaa fremgaar af Angivelsen om Magnus's „2det Aar", at Hoveden henfører Kroningen til 1163, men dette kan let forklares derved, at han, underrettet om at Stephan kom til Norge i dette Aar, svævede i den Tro, at Kroningen skede strax efter. En aabenbar Fejl, der maaskee ene er at tillægge Afskriverne, er det derimod, naar han lader Magnus være 15 Aar gammel, da han kronedes. Villiam af Newbury, samtidig med Begivenhederne, siger udtrykkelig (III. 6) at Magnus var et Barn.

[1]) Det er kun Fagrskinna, der lader Erling rejse til Throndhjem; de større Kongesagaer sige udtrykkeligt, at han forblev i Tunsberg, indtil han om Sommeren rejste til Bergen, hvor da alle de ovenfor meddeelte Forhandlinger holdtes, umiddelbart før Kroningen. Men Fagrskinna fremstiller det hele øjensynligt rigtigere, og dens Fremstilling er derfor her væsentligt fulgt.

som et Brud paa Loven, at en ikke kongebaaren Mand nu var bleven Norges Konge. Erling indvendte, at Erkebiskoppen ingen synderlige Vanskeligheder havde gjort, da Magnus toges til Konge, og at de øvrige Biskopper saavel som hele Folket samtykkede deri. „Jeg har heller ikke," sagde Erkebiskoppen, „det mindste imod at Magnus er Konge i Landet, dersom du kun er sikker paa, at Thrønderne ikke ansee deres Lov krænket deri, at de have faaet en Konge, der ej er Kongesøn. Thi jeg frygter for, at hvis der da senere kommer nogen anden virkelig arveberettiget, og gjør Fordring paa Riget, vil han faa et stort Parti for sig". Erling rykkede nu nærmere frem med sit Ønske. „Siden det," sagde han, „ej har alle Lovbøgers Medhold, at en ikke kongebaaren Mand er Konge, og det dog stemmer med eders og de øvrige Biskoppers Ønske, at Magnus erkjendes som Konge over hele Landet, saa kunne I jo styrke ham og hans Kongedømme saaledes, at dette grunder sig paa Guds Lov: nemlig ved at salve, krone og indvie ham til Konge, da kan ingen siden med Rette gjøre ham Thronen stridig, thi det er baade Guds og Menneskers Lov. Saaledes var f. Ex. Villjam Bastard ikke Kongesøn, men han blev indviet og kronet til Konge over England, og siden har Kongedømmet holdt sig i hans Æt, ligesom og alle hans Efterfølgere have været kronede. Sven Ulfssøn i Danmark var heller ikke Kongesøn, men blev kronet til Konge, og efter ham have hans Sønner og Frænder været kronede Konger. Vi have faaet en Erkestol, hvilket er Landet til stor Ære og Glands; lader os nu ogsaa ved andre gode Indretninger forøge denne Glands, og faa en kronet Konge lige saa vel som Englænderne og Danerne. Han og jeg skulle til Gjengjeld understøtte eder i alt, hvad I maatte forlange til eders Stols Fremme." Erkebiskoppen, der vel ogsaa paa sin Side forudsaa, hvad Vending denne Sag vilde tage, laante Erlings Ord et villigt Øre, og overlagde med Legaten derom. Ved en saadan Overeenskomst, som den her foreslaaede, hvor Kirken bødede paa Kongens Legitimitet, vilde den egentlig blive den vindende. For Erling gjaldt det først og fremst at faa sin Søns Legitimitet anerkjendt, og i dette Øjemed kunde ingen Opofrelse synes ham for stor, især deels da han nu ej alene havde Fare at befrygte af hvilken som helst hidtil ukjendt Kongesøn eller Kongeætling, der med eet kunde dukke op, men ogsaa befandt sig i en vanskelig Stilling med Hensyn til Valdemar af Danmark, hvem han i Nødens Stund havde gjort Løfter, som hverken han selv havde Lyst til at holde, eller det norske Folk til at godkjende. Her havde man atter alene St. Olafs Helgenglorie at ty til, for at erhverve Støtte mod ydre og indre Prætendenter. Forhen var det den umiddelbare Nedstammelse fra St. Olaf, der havde opretholdt Magnus den gode mod det ældre danske Kongehuus, indtil da det eneste egentlig legitime i Norden; nu søgte man sin Støtte ved at opstille

St. Olaf selv som Rigets egentlige, stedsevarende Konge, [1]) hvis Ret saaledes aldrig kunde undergaa, men som gjennem sin Repræsentant, Erkebiskoppen, ved Kroningen forlenede den paa Livstid til den Konge, med hvem denne Ceremoni paa behørig Maade forrettedes. Men det indsees ogsaa let, hvilken Magt Erkebiskoppen derved fik, og hvilken overlegen Stilling han kom til at indtage i den norske Statsret. Paa den anden Side knyttedes igjen denne hans Magt derved til Magnus Erlingssøns ikke oprindeligt legitime Dynasti, medens den derimod altid maatte trues med at undergaa en betydelig Reduktion, hvis en Konge besteg Tronen, der ved sin fuldkomne Legitimitet, d. e. ved at nedstamme i lige Linje fra de ældre Konger, ikke behøvede at støtte sig til hiin Rets-Fiktion, eller af denne at laane den kunstige Legitimitet, hvis egentlige Forvalter og Uddeler Erkebiskoppen var. Saaledes fandt Erkebiskoppen og Erling sig gjensidigt tjente med at slutte sig til hinanden; Sagen aftaltes foreløbigt, og der berammedes til den følgende Aars Sommer et stort Rigs-Møde i Bergen, indrettet, som man af det Følgende seer, i det Væsentlige som det tidligere i 1152, nemlig saaledes at Erkebiskoppen, Legaten, de øvrige Biskopper og et Udvalg af de forstandigste Mænd fra hvert Lagdømme, eller egentlig tolv fra hvert Biskopsdømme, skulde indfinde sig; og paa hvilket Møde det oven nævnte Anliggende saavel som andre i Forbindelse dermed staaende Sager skulde afgjøres. [2]) Derpaa, synes det, begav Erling sig

[1]) Olavus perpetuus rex Norvegiæ, kaldes han i Hist. Norv. T. 12.

[2]) At Mødet berammedes under Erlings Ophold i Throndhjem, siges udtrykkeligt i Fagrskinna. At det for øvrigt var indrettet paa den her antydede Maade, kan sluttes af flere Data. For det første er det rimeligt, at det tidligere Møde 1152 her afgav Regelen. For det andet seer man af Sagaerne, at alle Biskopperne og en Mængde Høvdinger vare tilstede, medens Gulath. L. Cap. 2, som indeholder de nedenfor anførte Bestemmelser om Kronens Ofring, Sukcession og Kongevalg, i sin Overskrift angiver, at de vedtoges efter Kong Magnus's, Erkebiskop Eysteins, Erling Jarls, og alle Norges viseste Mænds Raad. Frostathingsloven V. 44 melder om Bestemmelserne angaaende Drabssager, Kvinderan o. s. v., at de vare vedtagne efter Kong Magnus's, Erkebiskop Eysteins, de øvrige Biskoppers, og alle de viseste Mænds Raad. Da det nu ikke i Sagaerne omtales, og det i sig selv er usandsynligt, at der under Magnus's Regjering holdtes flere end eet saadant Rigs- og Kirkemøde, medens det paa den anden Side er aabenbart, at netop alle eller de fleste af de Gjenstande, hvorom der i de oven anførte Lovsteder er Tale, maa have været forhandlede paa Mødet i Bergen, bliver det ogsaa utvivlsomt, at dette Møde virkelig er det, hvortil der i Loven sigtes. At Erling i Overskriften kaldes Jarl, uagtet han da endnu ikke var bleven det, gjør intet til Sagen, thi Kodex er yngre end Erlings Tid, og Afskriveren, der kun kjendte ham under Benævnelsen „Erling Jarl", har derfor og kaldt ham saa. Endog i Kong Haakon Sverressøns Retterbod af 1202 eller 1203 staar der, „at Jarlen begyndte Trætte med Erkebiskop Eystein om

tilbage til Tunsberg, og forblev her, indtil det lakkede mod Sommeren, da han drog til Bergen, og, som man maa formode, gjorde Forberedelser til det forestaaende Møde og de store Festligheder, som skulde finde Sted. Mødet blev, som det synes, afholdt i Slutningen af August eller Begyndelsen af September Maaned.[1]) Der indfandt sig efter Aftale Erkebiskoppen, Legaten, og de øvrige fire Biskopper, hvilke sandsynligviis vare **Thorstein** af Oslo,[2]) **Paal** af Bergen, **Orm** af Hamar, og **Peter** af Stavanger. Der kom ogsaa den i den nys afdøde Biskop i Hole paa Island, Bjorn Gilssøns, Sted udvalgte højbyrdige Islænding **Brand Sæmundssøn**, der af Eystein skulde modtage den biskoppelige Indvielse, og den mægtige Høvding **Jon Loftssøn** i Odde, Kong Magnus Barfods Dattersøn, hvis Frændskab med Kongehuset nu var blevet erkjendt af dettes Medlemmer i Norge, navnlig af Kong Magnus selv, det vil sige af Erling. Erling havde nu flere Sammenkomster med Lydbiskopperne og de øvrige Gejstlige, der alle erklærede sig enige med Erkebiskoppen, og tilraadede, at Kroningen paa de aftalte Betingelser burde finde Sted. Hvad der for øvrigt forhandledes paa det egentlige Møde, derom melde vore Sagaer intet; vi erfare kun af Resultaterne, saaledes som de ere optagne i Lovgivningen, at der har været raadslaaet om og vedtaget Bestemmelser, vistnok sigtende til at forebygge Tronstridigheder, ordne Tronfølgen, og opretholde Fred og lovlig Orden i Landet, men hovedsagelig dog til at befæste den Magt, Aristokratiet nu havde tilvendt sig, og som nu de gejstlige og verdslige Aristokrater, Biskopperne og Lendermændene saa at sige deelte imellem sig, dog saaledes at Gejstligheden af let be-

---

Kirkens Frihed": saa vant var man til at kalde Erling „Jarl", endog hvor man omtalte Begivenheder ældre end hans Jarletitel. At de saakaldte viseste Mænd fra hvert Lagdømme egentlig vare 12, opnævnte af hver Biskop, skjønnes deels af at dette forholdt sig saa paa Mødet 1152, deels af selve Lovbestemmelsens Indhold.

[1]) Biskop Brand, hvis Vielse gik forud for Kroningen, siden det udtrykkeligt siges at han stod hos, blev nemlig indviet den 8de Septbr., se Finn Jonssøns Kirkehistorie, I. 330. Denne Dag var rimeligviis ogsaa Kroningsdagen, se nedenf. S. 939.

[2]) For Thorsteins Vedkommende maa det ansees vist; hans Formand Villjam var nemlig ifølge Annalerne død 1157, og hans Eftermand Helge kaldes Electus i 1170. Paal af Bergen var, som vi have seet, allerede udnævnt af Eystein, men fordreven af Inge; dog i 1170 finde vi Paal atter som Biskop, og hans Formand og Medbejler Nikolas Peterssøn har neppe holdt ved indtil da. Orm af Hamar, Arnalds Eftermand, maa vist have sukcederet denne endog flere Aar før 1164, da det neppe kan antages, at Arnald levede saa længe. Peter i Stavanger var den i 1188 afdøde Biskop Aamundes Formand, og fulgte umiddelbart efter Jon Byrgessøn, da denne blev Erkebiskop. Han maa saaledes have været Biskop i 1164.

gribelige Grunde fik Broderparten. Hovedbestemmelserne, Tronfølgen vedkommende, vare nemlig Følgende: [1])

Ved enhver Konges Død skulde alle Biskopper, Abbeder, Hirdstjorer, det vil sige Lendermændene og de fornemste Hird-Embedsmænd, tilligemed hele Hirden, og tolv Mænd fra hvert Bispsdømme, opnævnte af Biskopperne, de sidste under 40 Marks Straf for Undladelse, begive sig til St. Olafs Helligdom i Nidaros, for at forhandle med Erkebiskoppen om Tronfølgen. De skulde have tiltraadt Rejsen inden en Maaned efter at de erfarede Kongens Død, og hans Krone skulde tillige medbringes, for at ofres for hans Sjæl, og hænge til evig Tid i Christkirken i Nidaros til Guds og St. Olafs Ære [2]). For Eftertiden skulde kun den regjerende Konges egtefødde Søn være berettiget til Tronfølgen, med mindre Ondskab eller Uforstandighed gjorde ham uskikket dertil. I saa Fald skulde den af hans samfædre Brødre være Konge, som de paa oven nævnte Møde forsamlede gejstlige og verdslige Herrer fandt at være den dueligste. De ikke Gejstlige skulde ved denne Lejlighed aflægge Ed paa at de her vilde følge sin bedste Overbeviisning, efter som deres Samvittighed tilsagde dem; de Gejstlige skulde vel ikke aflægge Ed, men dog være under samme aandelige Ansvar. Efterlod Kongen ingen egtefød Søn, da skulde nærmeste arveberettigede Frænde bestige Tronen, dog kun for saa vidt han paa Mødet erkjendtes duelig; befandtes han uskikket, da skulde de forsamlede Mænd vælge den, der tyktes dem bedst skikket til at vogte Guds Ret og Landets Love. Vare Meningerne forskjellige, da skulde vistnok, som det hed, de fleste Stemmer gjøre Udslaget, men, tilføjes der, for saa vidt Erkebiskoppen og de øvrige Biskopper vare enige med dem [3]).

Man erfarer altsaa heraf, at uagtet Kongetronen erklæredes arvelig i Kongens Æt, skulde dog denne Arveret være betinget af en Magnatforsamlings Skjøn; og at det stod denne Forsamling frit for at kassere den ene

---

[1]) Disse Bestemmelser ere optagne i Gulath. Lov under Cap. 2, og omtales tillige summariskt i Tunsberg-Forliget 1277.

[2]) Uagtet man jo vistnok maa sige, at Bestemmelsen om Kronens Ofring allerede i og for sig indeholder Erkjendelsen af Underkastelsen under St. Olafs Højhed, saa er det dog merkeligt, at denne Underkastelse ikke udtrykkeligt omtales, som senere i Kong Magnus's Erklæring til Erkebiskoppen (hvorom nedenfor), og i Tunsberg-Forliget. Det heder endog kun, at Ofringen skulde skee „for Kongens Sjæl". Men synes saaledes med Flid at have undgaaet en ligefrem Udtalelse af Underkastelsen.

[3]) Denne Bestemmelse er sat paa Skruer, og indeholder i sig selv en Modsigelse. Strengt taget fordres der ej alene Stemmefleerhed, men og Gejstlighedens Samtykke. Altsaa, naar dette Samtykke ikke gaves, nyttede ej Stemmefleerheden, og det Parti, med hvem Gejstligheden stemte, fik alligevel sin Vilje frem.

retmæssige Tronarving efter den anden, ja endog med Tilsidesættelse af dem alle at vælge en Konge af en anden Familie. Paa denne Magnatforsamling, indrettet ganske, eller i det væsentlige som den, paa hvilken disse Artikler bleve vedtagne, og bestaaende af Biskopperne, Lendermændene, Hirden og 60 af Biskopperne opnævnte Mænd, havde Biskopperne ej alene Overhaand ved denne dem tildeelte Nævningsret, men ogsaa derved, at deres Stemme i Tilfælde af Meningsforskjel skulde gjøre Udslaget. Man faar af alt dette det bestemte Indtryk, at Lendermands-Aristokratiet, der nu ved Erlings, eller Kong Inges forrige Partis Sejr havde faaet Overhaand, var kommet overeens med Presterne om at dele Sejrens Fordele mellem dem og sig, og at befæste deres fælles Magt paa Kongemagtens Bekostning. At Erling, hvem det kun gjaldt først og fremst at sikre Magnus Kongenavnet, har gaaet ind paa hine Bestemmelser, der efter Bogstaven ikke saa meget indskrænkede Kongens Magt, naar han først havde erhvervet Kronen, som den gjorde Sukcessionen afhængig af Aristokratiet, er let at forstaa. Deels hørte han selv til Aristokratiet og deelte saaledes dets Interesser, deels haabede han vel at han eller Sønnen senere, naar denne først havde befæstet sig paa Tronen, nok ogsaa skulde kunne tilvejebringe de Forandringer, der ubetinget sikrede hans Æt Tronfølgen. Han regnede det vel heller ikke nøjere med de Løfter, han gav hine Herrer, for at sikre sig Magten, end med dem, han tidligere havde givet Kong Valdemar. Nogen særegen Haandfæstning til Erkebiskoppen, indeholdende den formelige Underkastelse af Riget og Kongedømmet under St. Olaf synes Magnus saa meget mindre ved denne Lejlighed at have udstedt, som det endog snarere lader til, at man har undgaaet en ligefrem Udtalelse deraf. Efter Vedtagelsen paa Rigsmødet var den ogsaa strengt taget overflødig, og kunde alene tjene til at vække de verdslige Magnaters Skinsyge mod Gejstligheden, hvis Magt allerede var bleven stor nok. Vi erfare vel, som det nedenfor vil sees, at enkelte Bestemmelser, sigtende til at omgive Erkestolen med den tilbørlige Glands, og passende at betegne Erkebiskoppens Forrang for Lydbiskopperne, ere paa dette Møde enten blevne vedtagne eller bekræftede, men med Hensyn til virkelige Indrømmelser eller Privilegier for Erkebiskoppen finde vi kun, at Magnus eller rettere Erling paa hans Vegne i almindelige Udtryk har anerkjendt og besvoret de Friheder, Kirken allerede ved Kongerne Eysteins, Sigurds og Inges Overeenskomst med Kardinal Nikolas havde faaet, dog, som det udtrykkeligt heder, med Forbehold af Kongens fulde lovlige Ret og Hæder [1]). Først

[1]) I den før omtalte Kong Haakons Retterbod af 1202 eller 1208 staar der nemlig: „jeg indrømmer den hellige Kirke og Gejstligheden al den Friheď der tilkommer den, efter som de hellige Dokumenter mellem den og mig udvise,

senere støde vi paa en af Magnus ti Aar senere, til Erkebiskoppen udstedt Erklæring, hvorved han formelig gjentager eller vedtager Underkastelsen under St. Olaf, og derhos saavel stadfæster, som vel og i mange Henseender udvider Erkebiskoppens særskilte Rettigheder; men for saa vidt dette Dokument er egte — hvorom der hersker megen Tvivl — synes det i alle Fald kun at være udstedt underhaanden, og ikke strax at have været offentliggjort eller at være blevet almindelig bekjendt, ligesom ogsaa Erkjendelsen af St. Olafs Overhøjhed der kun er en Bisag [1]).

Saledes havde da Norges statsretlige Forfatning faaet en fuldkommen aristokratisk Grundvold, hvorpaa det allerede mægtige Aristokrati med Lethed kunde opføre en Bygning, der tilsidst aldeles overskyggede Kongedømmet. At det især blev Gejstligheden, som nød godt heraf og erhvervede den største Magt, ligger i Sagens Natur. For det første maatte den Fiktion, at St. Olaf fra nu af skulde være Landets egentlige Konge, give Erkebiskoppen betydelig Overvegt. For det andet var Erkebiskoppens og Biskoppernes Embedsstilling i hine Tider allerede i og for sig selv saa anselig, at de saa godt som vare selvskrevne til Magten: de vare de eneste saakaldte tignir menn (fyrstelige Personer), medens alle de øvrige vare útignir; og denne fremragende Stilling og høje Rang maatte

og den hellige Kirke har haft fra ældre og nyere Tider, dog mit Kongedømme og al kongelig Værdighed uskadt; eftersom Kardinal Nikolas fastsatte, og de tre Konger, Eystein, Sigurd og Inge samtykkede og svore, og Kong Eysteins Brev bevidner, og Kong Magnus stadfæstede, og min Fader selv med sit Brev, og de Eder vidne der bleve svorne for Legaten, da Jarlen yppede Trætte med Erkebiskop Eystein om den hellige Kirkes Frihed. (Norges gamle Love, I. S. 445). En enkelt Afskrift har her „for Legaten Fidentius"; men da Fidentius ej sendtes som Legat førend i Aaret 1197, da baade Kong Magnus, Erkebiskop Eystein og Erling Jarl forlængst vare døde, er det tydeligt nok, at Navnet Fidentius maa være bleven vilkaarlig tilsat af en ukyndig Afskriver; en Vidisse fra 1324, afskrevet efter Originalbrevet har ogsaa kun „for Legaten".

[1]) Dette er det meget omtvistede Brev, aftrykt paa flere Steder, navnlig i „Norges gamle Love" I. S. 442, efter den eneste, heel daarlige Afskrift deraf, som er os levnet, og hvor navnlig Dateringen, 28 Marts 1276, ved første Øjekast viser sig urigtig. Om Brevets Egthed vil der i det følgende blive Tale; at det ej har været produceret og paaberaabt af Erkebiskopperne efter Eysteins Tid indtil Jon, 1273, sees noksom saavel af det oven omhandlede Brev af Haakon Sverresøn, som af Ytringen i selve Tunsberg-Forliget at de deri indeholdte Privilegier, fornemmelig hvad Underkastelsen angaar, vare svækkede ved ej at bruges. Kong Sverres Fremtræden som det sigurdske Partis og det arvelige Kongedømmes Repræsentant, og det af ham opstillede Systems Sejr, maatte under alle Omstændigheder betage alle Magnus's Indrømmelser deres Betydning, og dette er vel Aarsagen, hvorfor der hviler saadan Dunkelhed over dem.

endog uden Hensyn til deres aandelige Kald, alene i verdslig Henseende forlene dem Auktoritet. Hertil kom, at Lendermands-Aristokratiet i det Hele taget intet Afbræk led ved den Magtudvidelse, som nu blev Geistligheden til Deel, og som kun gik ud over Kongedømmet. Tvertimod kom den de verdslige Herrer selv middelbart til Gode, ej alene fordi Kongedømmet derved svækkedes, men fordi Geistlighedens fornemste Medlemmer vistnok alle, eller for den største Deel, selv tilhørte Landets ypperste Ætter, og saaledes deelte deres Interesser. Man seer derfor ogsaa under den senere Kamp mellem Aristokratiets og den arvelige Kongemagts Partier hiint tillige optræde som Hierarkiets Parti, saa at det deraf endog fik Navnet „Bagler" det bedste Beviis paa, at Geistlighedens og det ældre Lendermands-Aristokratis Interesser aldeles faldt sammen lige over for Kongemagten.

For denne Forening af det geistlige og verdslige Aristokrati maatte det fra nu af være af den høieste Vigtighed, at kvæle ethvert Forsøg paa at reise Hovedet igjen, af det nys knækkede, forhenværende sigurdske eller egentlig throndhjemske, Parti, der nærmest holdt sig til Sigurd Munds og Eysteins Linjer, uden at erkjende anden Legitimitet end den, der bestod i at være en Konges Søn, eller at nedstamme fra Kongehuset i lige nedstigende Linje. Naar man har de ugunstige Omstændigheder for Øie, under hvilke dette Parti i de sidste Aar havde optraadt, hvorledes det havde maattet tilsidesætte enhver Betænkelighed, saavel med Hensyn til Valget af de Folk, det optog i sine Krigeres Rækker, som til Maaden, hvorpaa det skaffede disse Krigere Underholdning, og hvilken høi Grad af Upopularitet det derved havde paadraget sig, saa at alt ondt paasagdes det, ja endog at Anføreren havde taget sin Tilflugt til Trolddoms-Kunster for at erhverve Seiren: da vil man lettelig erkjende, at følgende Bestemmelser, der ligeledes vedtoges paa Mødet, og indførets i alle Lovbøger, nærmest maa være formede med stadigt Hensyn til hiint Parti, for at tilintetgjøre dets Levninger, og forebygge dets Opkomst [1]). „Alle Mænd", heder det, „som krænke de Trygder, der ere indgaaede Mand imellem angaaende Drabssager, ere Ubodemænd, have forbrudt Fæ og Fred, Land og Løsøre, Odelsjorder som andre. De, der lade sit Liv for Tyveri eller Stimandsfærd, hvad enten det er til Skibs eller Lands, saa og for **Snigmord, Troldskab, Spaadoms-Ceremonier** og **Udesidden**, for at vække Trold op og dermed fremme Hedendom, saa og de, der

[1]) Bestemmelserne anføres i den ældre Frostathingslov V. 44, 45 udtrykkeligt som einkamál (særegne Bestemmelser), vedtagne efter Kong Magnus's, Erkebiskop Eysteins, Biskoppernes og de forstandigste Mænds Raad. I Gulathingsloven Cap. 32 er den optagen under Overskriften: „Magnus gjorde denne nye Bestemmelse."

lade sig leje for Penge til at dræbe Mænd, med hvem de intet have udestaaende, undtagen naar Kongen lader refse til Landværnelse og Fred; saa og de, der tage Kvinder med Ran, eller andre Mænds Koner, Fæstemøer, eller Døtre, uden deres lovlige Værgers Samtykke, og endelig de, der hevne slige Ubodemænd eller fordre Böder efter dem: de ere alle Ubodemænd, have forbrudt Fæ og Fred, Land og Løsøre; og de, som værge sit Gods eller sine Frændkoner for dem ere fredhellige, men alle hine derimod ugilde, hvad enten de faa Saar eller Bane". De her opregnede og som Ubodemaal stemplede Forbrydelser vare netop de, der tillagdes det sigurdske Parti, og især de vilde, lovløse Grædseboer og Elvegrimer.

Sandsynligviis have ved denne Lejlighed ogsaa de allerede ovenfor omtalte Bestemmelser, som sigtede til at omgive Erkestolen med den tilbørlige Glands, enten været vedtagne, eller for saa vidt de alle, eller enkelte, hidrørte fra Kardinal Nikolas's Tid, bekræftede og maaskee udvidede, f. Ex., at medens de øvrige Biskopper maatte nøje sig med 30 Skydsheste, naar de rejste for at indvie Hovedkirker, kunde Erkebiskoppen rekvirere enhver Hest, som nogensinde havde baaret Sadel eller Sele [1]). Voldsgjerninger, begaade inden Christkirkens eller Mariekirkens Enemerker, straffedes strengere end om de vare forøvede ved andre Kirker [2]). At Biskoppernes Eneret til at besætte de gejstlige Embeder, og Domkapitlernes til at vælge Biskopper, uden Indblanding fra Kongens Side, erkjendtes eller bekræftedes, falder af sig selv. Paa dette maa tillige, som det synes, de Forandringer i Gulathings-Loven, fornemmelig Kirkeretten, der udtrykkeligt tillægges Magnus, være vedtagne; de gaa i det Hele taget ud paa at skjærpe Straffene og saaledes udvides Gejstlighedens Magt, medens dog tillige enkelte forældede Skikke afskaffes [3]). Merkeligt er det, at Bestemmelsen om **Tiende** da først synes at have været optagen i Gulathings-Loven [4]). Formodentlig var det vel ogsaa nu, gjennem Legaten Stephan, at Pave Alexander, som det udtrykkeligt siges, tillod at fiske Sild, naar den kom til Landet, ogsaa paa Søn- og Hellig-Dage, med Undtagelse af de aller fornemste, der særskilt opregnes [5]).

Da alt dette nu var afgjort og vedtaget, aflagde Kongen, Erling og 12 Lendermænd med dem paa de øvriges Vegne Ed paa, at de vedtagne Bestemmelser skulde overholdes. Derpaa skred man til Kroningen,

---

[1]) Ældre Frostathingslov II. Cap. 44. jvfr. ældre Gulathingslov Cap. 22.

[2]) Ældre Frostathingslov II. 10. De tvende her omtalte Bestemmelser nævnes udtrykkeligt i Brevet af 1174.

[3]) Ældre Gulathingslov Cap. 21, 22.

[4]) Ældre Gulathingslov Cap. 8.

[5]) Ældre Frostathingslov II. 26.

der forrettedes af Erkebiskoppen med megen Pragt, og med Bistand af Legaten, de fire norske Biskopper, og den islandske Biskop Brand, der nys forud var bleven indviet. Man maa endog formode, at Kroningen fandt Sted samme Dag, som hans Indvielse, umiddelbart efter denne, siden Indvielsen foregik paa en stor Festdag, nemlig den øvre Mariemesse eller 28de Septbr [1]). Hvor Kroningen foregik, siges ikke. Den store Christkirke var da neppe endnu bleven færdig, saasom det er vist, at Sunnivas Levninger ej flyttedes til den førend fer Aar senere, i 1170. Sandsynligviis er den da skeet i Apostelkirken, den kongelige Kirke i Staden. I Anledning af Kroningen skal Erling have stiftet Augustinerklostret paa **Halsnø** i Søndhordeland, der, beliggende i Nærheden af hans Ættegaard, efter al Rimelighed har hørt til hans Odelsgods [2]). Da Halsnø Kloster siden stod i et Slags Forbindelse med Jonskirken eller **St. Johannes Augustinerkloster** i Bergen, og dette igjen med Bergens Domkapitel, kan begge disse Klostres Stiftelse rimeligviis antages samtidig, og synes nærmest at have været beregnet paa at faa et Konvent af regulære Augustinere istand under Bergens Domkapitel [3]). Dette er vel især skeet efter Erkebiskop Eysteins Foranstaltning, da vi siden erfare, at han ej alene stiftede Elgeseter Augustinerkloster ved Nidaros, men endog oprettede et i Forbindelse med Nidaros Domkapitel staaende Augustinerkonvent ved Kastelkirken i Kongehelle, der maaskee ved Kroningen er bleven ham skjenket [4]). Ligeledes er det at formode, at det var ved denne høitidelige Leilighed, at den forhen omtalte Overdragelse Byen **Stavanger** til St. Svithun eller Bispsstolen fandt Sted. Thi paa Kroningsdagen, heder det, bortskjenkede Erling og Magnus store Gaver. Erling havde paa denne Dag ladet berede et herligt Gjestebud i Kongsgaarden, hvor den store Hall var tjeldet med Peld og Bænkene belagte med kostbare Klæder. Her beværtede Erling og den unge syvaarige Konge Erkebiskoppen, Legaten, Biskopperne, Høvdingerne, Hirden og alle haandgangne Mænd tilligemed en Mængde andre Indbudne. Saaledes, og med saa mange vigtige Forandringer i Norges statsretlige og kirkelige Forhold, endtes den første norske Kroningsfest. Erling skakke troede nu sit Dynasti fuldkommen befæstet paa Tronen [5]).

[1]) Det paabydes nemlig i den senere Lovgivning, der, som man godt kan see, har laant denne Artikel fra den ældre, at Kongen helst skulde hyldes paa en Festdag; det samme seer man ogsaa var Tilfældet med Kroningen (Haakon Haakonssons Saga Cap. 252, 253).

[2]) Halsnø Kloster siges i Walkentofs utrykte Beskrivelse over Bergen at være stiftet i Anledning af Kroningen; vel nævnes urigtigt Aaret 1161, men dette er en let forklarlig og undskyldelig Feiltagelse.

[3]) Se Langes Klosterhistorie S. 507, 513.

[4]) Samme Skrift, S. 728 flg.

[5]) Magnus Erlingssons Saga Cap. 13, 14. Snorre Cap. 21, 22.

100. Sydersiske og Orknøiske Begivenheder. Ragnvald Jarls Fald.

Paa Norges Forhold til Skatlandene synes Tronstridighederne nu, som ellers, at have haft den Følge, at Afhængighedsbaandet slappedes, og Fyrsterne raadede sig som de vilde, deels fordi Kongerne i Norge havde for fuldt op at bestille hjemme til at kunne ofre Skatlandenes Anliggender nogen synderlig Opmærksomhed, deels fordi Skatlandenes Fyrster selv ved at holde snart med den ene snart med den anden af de stridende Parter altid kunde sikre sig en i det væsentlige uafhængig Stilling. Saaledes have vi allerede seet, hvorledes Kong Gudrød paa Sydersøerne gik over fra Inge til Haakon, og det midt under Slaget ved Oslo. For ham gjaldt det egentlig kun at faa Understøttelse mod sin Svoger, den mægtige Sumarlide af Argyll, der spillede Mester i hine Egne. Det maa have været denne, der i Aaret 1154 udrustede hiin før omtalte store men uheldige Expedition til Irland, for at staa Muirkertach O'Lochlan bi mod Overkongen Tirdelvagh, thi Krigsmændene paa dette Tog siges udtrykkeligt at have været fra det sydvestlige Skotland, Sydersøerne og Man, altsaa Lande, hvor Sumarlide havde Besiddelser eller Tilhængere. I Forbindelse hermed staar det øjensynligt, at Gudrød enten i 1154 eller 1155 indkaldtes af Indbyggerne i Dublin, hyldedes som Konge, og vandt en glimrende Sejr over Muirkertachs Broder, som denne med en Hær sendte mod Dublin. Efter denne Sejr, heder det, vendte han tilbage til Man, sendte sine Stridsmænd fra sig, og betragtede sig nu ganske sikker paa Tronen [1]). Ved hiin Sejr maa han altsaa have tilføjet Sumarlide et føleligt Knæk. Men i Følelsen af sin Sikkerhed blev han saa tyrannisk, at mange af de mægtigere Mænd i Sydersøerne ej længer kunde finde sig deri, og den meest anseede af dem, Thorfinn Ottarssøn, begav sig til Sumarlide, for i deres Navn at bede om at de maatte faa hans Søn Duggall, Kong Olafs Dattersøn, til Konge. Sumarlide føjede dem med Glæde heri, og sendte Duggall med Thorfinn, som førte ham om paa Øerne, og fik ham deels med det Gode, deels med Magt, tagen til Konge. Ved Efterretningen herom udrustede Gudrød en Flaade, og holdt et blodigt Slag med Sumarlide (6 Jan. 1158), hvor ingen af Parterne sejrede, men som endtes med at de næste Dag sluttede Fred paa den Betingelse, at Riget deeltes, idet nemlig Duggal rimeligviis fik de Øer, der laa Argyll nærmest. Denne Deling vedblev siden efter, saalænge Kongedømmet bestod

[1]) Den Manske Krønike. De irske Annaler tale ej herom. Krøniken henfører Begivenheden til hans Regjerings 3die Aar, altsaa 1156 eller 1157, men da den siden efter udtrykkelig omtaler Begivenheder for 1156, der indtreffe efter at Gudrød siden sin Hjemkomst var begyndt at blive tyrannisk, er det tydeligt nok, at hans Dublinstog maa have fundet Sted endnu i 1154 eller 1155, førend han ret havde befæstet sig pa Tronen, og at Angivelsen „tertio anno“ er fejlagtig.

i Man og Sydrøerne [1]). Men allerede næste Aar udbrød der Krig mellem Gudrød og Sumarlide paany. Denne hjemsøgte Øen Man med en Flaade paa 53 Skibe, overvandt Gudrød i et Slag, og herjede Øen, (1159). Gudrød flygtede, først til den skotske Konge Mælkolm [2]), siden til Kong Inge, hvem han tidligere havde svoret Lensed, og som nu ej alene bekræftede ham i Kongedømmet (1160) [3]), men og, som vi have seet, viste ham den største Hæder og Tillid: Udmerkelser, hvilket dog ikke hindrede ham fra at forraade sin Lensherre. Forræderiet skaffede dog ikke Gudrød nogen Hjelp. Kong Haakon og Sigurd Jarl havde mere end nok at bestille med at forsvare sig selv, til at kunne understøtte andre, og der tales ikke engang om at Gudrød kæmpede i deres Flok. Han har saaledes rimeligviis allerede forladt deres Parti, da han saa, at Erling skakke fik Overhaand, uden dog maaskee for det første at erklære sig for denne. Hvorledes det end forholder sig, er det vist, at han blev i Norge lige til Sumarlides Død i 1164, og at denne imidlertid aldeles spillede Mester i Sydrøerne og den vestlige Deel af Skotland, hvor han lige siden Kong Mælkolms Tronbestigelse havde ligget i uafladelig Krig med denne for at understøtte sine Dattersønner, Mælkolm Mac Heths Sønner. Uagtet denne allerede siden 1134 sad fangen paa Roxburgh Slot, og Sønnen, Donald, i Aaret 1156 ligeledes blev fangen og hensat hos Faderen, saa den skotske Konge sig, aabenbart af Frygt for Sumarlide, nødsaget til at underhandle med Mælkolm og slutte en Overeenskomst med ham, hvorved han ej alene sattes paa fri Fod, men endog fik nogle Besiddelser i Cumberland. Her opførte han sig saa tyrannisk, at flere af Indbyggerne sammensvore sig mod ham, overfaldt og fangede ham, gjorde ham uskadelig ved at blinde og lemlæste ham, og fik ham derpaa, atter som Munk, sat ind i Bellalands Kloster i Yorksshire, hvor han henlevede sine øvrige Dage. Alt dette hindrede imidlertid ikke Sumarlide fra at fortsætte Krigen [4]). Han gjorde tilsidst en stor Udrustning, saavel fra sine egne Besiddelser i Argyll, som fra Sydrøerne og Irland, hvor han ligeledes fik Understøttelse, sandsynligviis hos Østmændene i Dublin, men da han landede ved Renfrew, ikke langt fra Glasgow, kom han, merkeligt

[1]) Den Manske Krønike siger udtrykkeligt: „og blev Riget tvedeelt fra den Tid lige til nu, og dette blev Aarsag til Rigets Forfald, fra den Tid Sumarlides Sønner fik Fodfæste deri".

[2]) Fra dette Aar haves nemlig et Diplom, udstedt af Mælkolm, hvor Gudrød nævnes som en af Vidnerne. (Andersons Dipl. No. 25).

[3]) Saaledes maa man nemlig forstaa, hvad Annalerne ved dette Aar melde: „Gudrød tog Kongedømme i Sydrøerne". Inge maa, som man seer, høitideligt have givet ham Kongenavn.

[4]) Alt dette fremgaar ved Sammenhold af Beretningerne hos Fordun (I. 448, 452), hos Viljam af Newbury, og i Chron. de Melrose.

nok, til kort mod Indbyggerne, som stimlede til, og nedsablede ham med en stor Deel af hans Hær (1 Jan. 1164) [1]. Da først vendte Gudrød tilbage fra Norge, medbringende, som det udtrykkeligt siges, en stor Krigsstyrke, hvad enten han nu har faaet Understøttelse af Erling Skakke, og saaledes paany stiftet Parti — hvilket vistnok er heel tænkeligt — eller han har skaffet sig Krigere fra Levningerne af Sigurd Markusfostres Flok, og de urolige, bytteløsne Elvegrimer, der, som vi have seet, endnu vedligeholdt et Slags Vikingeliv i Norden. Han kom til Man fire Dage efter at Ragnvald, en af hans Brødre, havde overvundet Indbyggerne og tiltvunget sig Kongedømmet. Gudrød angreb ham, overvandt ham, lod ham ifølge de Tiders sædvanlige, grusomme Politik, blinde og gilde, og herskede fra den Tid af i mange Aar, lige til 1187, medens derimod Sumarlides Søn Duggall vedblev at herske i sin Deel af Syderøerne [2].

I disse Stridigheder, og Fiendtlighederne med Skotland, havde vistnok ogsaa Harald Jarl paa Orknøerne deeltaget, som Svigersøn af Malkolm Mac Heth, skjønt der rigtignok ikke meldes noget bestemt derom. Vi see kun, som det strax nedenfor vil vises, at Svein Asleifsson, der i det hele taget ikke var Harald Jarl god, laa i Fejde med Sumarlide, der som Malkolm Mac Heths fornemste Støtte maa have været Haralds Ven. For øvrigt spillede Harald i sit Forhold til Ragnvald Jarl en saa tvetydig Rolle, at det ej er let at vide, hvilket Parti, han til enhver Tid holdede. At erholde Magten og Enevældet var for ham Hovedsagen. Da han om Sommeren 1156 kom tilbage til Orknøerne fra Norge, hvor han hele Vintren og Vaaren havde opholdt sig, der siges ej hos hvilken af Kongerne, fandt han Ragnvald og Erlend i udelukkende Besiddelse af Øerne, som de havde deelt imellem sig, saavel som af Katanes. Erlend og Svein havde taget sit Stade paa Hjaltland, for at være paa deres Post mod ham, om han skulde komme did, medens derimod Ragnvald var dragen over til Thorsaa paa Katanes, for ogsaa her at være rede til at modtage ham, om han skulde ville søge Hjelp hos sine mange derværende Venner. Harald medbragte fra Norge syv Skibe. Tre af dem bleve drevne til Hjaltland og øjeblikkelig tagne af Erlends Mænd. Med de øvrige Skibe fortsatte han sin Vej til Orknøerne, og da han her hørte, at Ragnvald var i Thorsaa, opsøgte han ham strax her, for enten at angribe ham, eller aabne Underhandlinger med ham, inden Erlend og Svein kom nordenfra. Disse havde i al Hast sat efter Harald, men en frygte-

[1] Saaledes baade Fordun og Chron. de Melrose. Orknøyinga Saga vil derimod vide at Svein Asleivsson fældede Sumarlide allerede i 1159, men dette maa være en Misforstaaelse, saaledes at Sumarlide er bleven udgiven for dræbt, hvor han blot led Nederlag.

[2] Haakon Haakonssøns Saga Cap. 163.

lig Storm adsplittede deres Skibe; de samledes først, da det var for sent, og Harald allerede var kommen til Thorsaa. Ragnvald var da ikke tilstede, men var dragen til Sutherland for at højtideligholde sin Datter Ingebjørgs Bryllup med Erik Eriksson Slagbrelle, en Søn af hiin Audhild, der i sin Tid havde været Sigurd Slembedjakns Elskerinde, og var en Systerdatter af Helga og Frakark.[1]) Ved Efterretningen om Haralds Ankomst skyndte Jarlen sig med sin Svigersøn og et talrigt Følge ned til Thorsaa. Erik, der var Haralds Frænde, gjorde sig megen Flid for at mægle Forlig mellem begge Jarler, og da nu derhos andre fælles Venner forholdt dem nu deres Frændskab, Fosterforhold og langvarige Forbindelse, kunde Ragnvald ikke længer holde Stand, men aftalte at han og Harald skulde have en Sammenkomst under fire Øjne i Kastellet, medens deres Mænd, der skulde være lige mange paa begge Sider, bleve udenfor. Sammenkomsten holdtes og begge Jarler talte længe sammen. Men ud paa Dagen meldte man Ragnvald, at flere og flere af Haralds Mænd flokkede sig bevæbnede til Kastellet. Harald sagde vel at det intet havde at betyde, men ikke desto mindre hørte man snart Vaabenbrag: Thorbjørn Klerk havde med en overlegen Styrke angrebet Ragnvalds Mænd. Jarlerne raabte ud, at de ej skulde stride, og der kom Folk til fra Byen, som skilte dem ad; men 13 af Ragnvalds Huuskarle vare faldne, og det Hele havde unegtelig et Udseende, som om Harald Jarl ej havde været ganske uden Deeltagelse i Planen. Ikke desto mindre lod den godmodige Ragnvald sig ved nye Bestræbelser af deres fælles Venner bevæge til at indgaa Forlig, der fra begge Sider blev bekræftet med Eder og Trygder. Der besluttedes, at man endnu samme Nat (25de Septbr.) skulde sætte over til Orknøerne for at overrumple Erlend og Svein, der imidlertid vare ankomne til Vardsvik paa Ragnvaldsø, den sydøstligste af Øerne. Ragnvald og Harald landede paa den nordvestligste Side af Øen, og Erlend, der ej troede at kunne staa sig imod dem begge, satte efter Sveins Raad først over til Katanes, hvor de hugg Strandhugg, siden udspredte de et Rygte om, at de vilde drage til Sydrøerne, og styrede virkelig vestover. Men de vare ikke komne langt, førend de i al Stilhed vendte om, styrede til Orknøerne, og overfaldt en Nat Jarlernes samlede Flaade, fjorten Skibe sterk, der laa udenfor Knarrarstad ved Skalpeid. Ingen havde mindste Tanke om, at de vare saa nær, og der opstod saaledes en almindelig Forvirring, som skaffede dem en let Sejr, uagtet deres Styrke var langt mindre. Harald var ombord, og forsvarede sig tappert, men maatte flygte, da der kun var fem tilbage af Besætningen. Ragnvald havde gaaet i Land for at rejse til Orfyri, men Uvejr havde bragt ham til at

[1]) Se ovenf. S. 688.

tage ind hos en i Nærheden boende Islænding.[1]) Erlends Mænd kom paa Gaarden for at søge efter ham, og han frelstes alene ved sin Verts Aandsnærværelse. Erlend satte sig imidlertid i Besiddelse af alle Skibene, hvor han fik et meget rigt Bytte af Penge og andre Kostbarheder (24de Oktb. 1151). Ragnvald skyndte sig til Orkyri, hvor han traf Harald, som allerede var kommen der. De rejste strax paa smaa Baade over til Katanes. Imidlertid deelte Sejrherrerne det let erhvervede rige Bytte mellem sig, og det er betegnende nok, at Svein magede det saa, at alle de Kostbarheder, der havde tilhørt Ragnvald Jarl, faldt paa hans Parti, hvorefter han strax sendte dem over til Ragnvald. Trods Sveins Raad tog Erlend sit Jule-Ophold ved Daminsø, hvor han og hans Mænd førte et sorgløst og lystigt Liv, uden tilbørligt at være paa deres Post. En Aften kort før Juul (20de Decbr.), da Svein var rejst bort i et Ærende, kom begge Jarler ganske uventet over ham. Han sov ombord paa sit Skib, men var saa drukken at man ej engang kunde faa ham vækket. Først tre Dage efter fandt man hans Lig, gjennemboret af et Spyd. Svein Asleivsøn hevnede siden hans Død ved at overfalde og med egen Haand at dræbe en Mand, der roste sig af at have givet ham Banesaar, men laante dog Ragnvalds Mæglingsforslag et villigt Øre, ja tilbragte endog Julen hos denne, som indbød ham til sig og foreslog ham at forlige sig med Harald. Dette Forlig mellem Svein og Jarlerne kom ogsaa virkelig istand, men paa Vilkaar, som Svein fandt alt for haarde, nemlig at han skulde udrede en Mark Guld til hver af Jarlerne, afstaa Halvparten af sit Jarlegods, og kun beholde den anden Halvpart tilligemed et godt Langskib. Ragnvald erklærede strax, at han intet vilde have af Svein, og gav Slip paa sin Andeel. Ikke saa Harald, som drog over til Sveins Gaard paa Gaarekse, og der selv tog uden Skaansel for sig af hans Korn og Forraad. Forbitret ilede Svein derhen, og vilde endog sætte Ild paa sin egen Gaard for at brænde Jarlen inde, uden Hensyn til at hans egen Hustru og Døtter ogsaa maaskee derved vilde blive indebrændte; men han fik i rette Tid vide, at Jarlen just var dragen paa Jagt, og afstod da fra sit forvirlede Forsæt.[2]) Svein førte endnu i nogle Maaneders Tid Fejde med Harald, og tilsyneladende med Ragnvald, indtil denne omsider fik mæglet Fred, og Fiendtlighederne ophørte (1ste Juni 1157), ja Svein, Thorbjørn Klerk og Erik Slagbrelle gjorde endog i Forening et lidet Søtog, omtrent paa de gamle Vikingers Viis, da de, efter at have anløbet Syder-

---

[1]) Hans Navn var Botolf Begla, og han var en god Skald.

[2]) Svein, fortælles der, vilde opsøge Harald, og spurgte sin Hustru Ingebjørg, hvor han var, men da hun og var i Slægt med Harald, var hun ikke paa nogen Maade at formaa til at røbe hans Opholdssted.

øerne, endog hjemsøgte Syllingerne, vandt der, som der siges, en stor Sejr, og fik meget Bytte [1]).

Forliget mellem Jarlerne indbyrdes, og mellem dem og Svein, overholdtes i nogen Tid ret godt, uagtet Thorbjørn Klerk, der havde indtaget sin gamle Plads som Haralds Raadgiver, kjendelig søgte at stifte Splid. Anledning hertil fik han, da der udbrød Trætte og Slagsmaal mellem en af hans Venner og en af Ragnvalds Huuskarle. Den sidste blev saaret af hiin, der nu tog sin Tilflugt til Thorbjørn; den anden hevnede sig ved at dræbe sin Modstander, og da denne havde søgt Fristed i Magnuskirken, vilde Thorbjørn endog have ladet denne bryde op, dersom ikke Ragnvald havde sat sig derimod. Forbitret drog Thorbjørn over til Katanes, hvor han gjorde meget Uvæsen, og hvorfra han endog senere passede sit Snit til i Hast at snige sig over til Orknøerne og fælde hiin Mand, som det var ham saa magtpaaliggende at faa taget af Dage. Ragnvald, som egentlig førte Regjeringen, erklærede ham nu utlæg. Thorbjørn tog først sin Tilflugt til en Svoger, han havde paa Katanes, hvor han en Stund opholdt sig hemmeligt, siden til Kong Mælkolm, der tog godt imod ham, og ved hvis Hof han forblev en Stund, medens han dog af og til gjorde hemmelige Besøg hos sine Venner paa Katanes. Rimeligviis var det et Slags Gjengjeld for det mindre venlige Sindelag, Mælkolm lagde for Dagen mod Ragnvald ved at antage sig Thorbjørn, at Jarlerne, det vil sige Ragnvald, der fremdeles var den raadende, antog sig en af Mælkolm formedelst mange utilladelige Handlinger fordreven Skoter af høj Byrd, ved Navn Gilla-Odran, og satte ham til Aarmand paa Katanes, indtil han ogsaa lagde sig ud med Ragnvald ved at dræbe en af hans Venner, hvorefter han flygtede til Sumarlide i Argyll, som modtog ham med aabne Arme og gjorde ham til en af sine Befalingsmænd. Ragnvald bad Svein, da han den følgende Sommer tiltraadte sit sædvanlige Vikingetog, at holde Øje med Gilla-Odran, vel ogsaa at dræbe ham, om han fandt Lejlighed dertil. Det lykkedes virkelig Svein at opdage ham i en af Skotlands Fjorde, hvor han styrede et af Sumarlides Skibe, og der at fælde ham. Efter Sagaen skulde Svein umiddelbar forud have holdt et Slag med Sumarlide selv, hvori denne faldt, men da Sumarlide, som vi have seet, først mistede Livet ved Renfrew 1164, maa Sagaen have forvexlet en mindre Kamp, Svein maaskee kan have bestaaet mod ham, med dette, i hvilket det er meget sandsynligt at Svein har deeltaget [2]). Henimod

[1]) Orkn. Saga, S. 378, 380.

[2]) Orkneyinga Saga S. 376—381, jvfr. ovenfor S. 941, 942.

Høsten[1]) droge Jarlerne, som de ofte plejede, over til Katanes paa Hjortejagt. Der gik det Rygte, at Thorbjørn Klerk just paa den Tid skulde holde sig der, og det temmelig mandsterk, for, om Lejlighed gaves, at kunne vove et eller andet dristigt Overfald. Dette bevægede Jarlerne til at forstærke deres Følge, saa at de i Alt havde 120 Mand, hvoraf de 20 til Hest. Om Aftenen, den 20 August, rede de op ad Thorsdalen (langs Thursowater), og tilbragte Natten paa en der liggende Gaard den følgende Dag fortsatte de Rejsen, og bøjede mod Vest op ad Sidedalen Kalvedal (Caldale). Ragnvald red selv femte et godt Stykke i Forvejen; Harald var noget bagefter. Vejen faldt igjennem en Gaard, hvis Ejer, Høskuld, just stod ude og læssede Hø. Han hilsede Jarlen ved Navn, meget højt, saa at det endog kunde høres langt borte. Og da Jarlen nu gjennem nogle trange Indhegninger og op ad en stejl Bakke, nærmede sig Enden af Stuebygningen, hvor der ej saa ud til at være nogen Dør, saa man pludselig Væggen aabne sig, idet endeel ganske løse Stene ramlede ned, og ud styrtede Thorbjørn Klerk, som havde ligget paa Luur derinde, og kun ventet paa hiint Tegn, med flere Bevæbnede, stevnede lige mod Jarlen, og hug til ham. En af dennes Følgesvende, den 18aarige Aasulf, holdt sin Arm op mod Hugget, der tog den af, og rammede Jarlen i Hagen. Ragnvald vilde springe af Hesten, men hans Fod hang fast i Stigbøjlen, og i det samme gjennemborede en af Thorbjørns Mænd ham med sit Spyd. Thorbjørn, som ogsaa havde faaet et Spydstik i Underlivet, skyndte sig nu bort med sine Hjelpere, først bag om Husene, og siden trods sit Saar ned ad Bakken og hentil en Blødmyr. De mødte Harald, hvis Mænd anede Uraad og vilde gribe ham, men Harald forbød dem det, sigende at han først ønskede at høre Ragnvalds Bestemmelse. Da Harald kom op paa Gaarden, var her saa stor Tummel og Forvirring, at det varede en Stund, inden han fik vide, hvad der egentlig var paa Ferde. Da maatte han, saa gjerne han end ønskede at kunne frelse Thorbjørn, holde gode Miner, og følge sine efter Hevn tørstende Mænd, der satte efter Morderne, for om muligt at gribe dem. De traf dem

---

[1]) I Orknøyinga Saga omtales dette, som det skulde have været et andet Aar; der siges ikke engang at det var det næst følgende. Overhoved omtales alle disse Begivenheder, som om de skulde have optaget langt flere Aar end det virkelig var Tilfældet. Men at Ragnvald virkelig døde 1158, sees ej alene af Annalerne, men ogsaa af Orknøyinga Saga S. 418, hvilket Sted allerede ovenfor (S. 833) er anført og gjennemgaaet. Begivenhederne maa saaledes trænges mere sammen, end det i Sagaen er skeet. Det er et stort Spørgsmaal, om Svein virkelig, som Sagaen fortæller, var kommen hjem fra sit Vikingetog, og havde fortalt Resultatet deraf, førend denne tiltraadte Rejsen til Katanes.

ved Myren, hvor Thorbjørn havde taget Sæde bag en Dige og hvor han nu forsvarede sig længe og tappert mod Jarlsmændenes Angreb. Det første Øjeblik, da Kampen sagtnedes, benyttede han til at bede Harald om Grid, erindrende ham om deres gamle Venskab, og forestillende ham at han egentlig havde gjort ham den største Tjeneste ved at skille ham af med en Medhersker, der snarere maatte kaldes en Overherre. Harald laante disse Ord et villigt Øre, da en af hans ypperste Mænd, Magnus Haavardssøn, forestillede ham det upassende deri, og hvorledes det af alle vilde blive udlagt som om Drabet paa Ragnvald var skeet efter hans Foranstaltning. Om end du, sagde Magnus, giver ham Grid, skal han aldrig faa den af mig, saalænge der findes brave Mænd, som ville følge mig. Med disse Ord ilede han, ledsaget af sine Brødre og flere andre, omkring Diget for at anfalde Thorbjørn; og Harald, som ikke vovede andet end at holde gode Miner med sine Mænd, satte med et vældigt Hop lige over. Nu adspredte de fleste af Thorbjørns Mænd sig, efter hans eget Raad. Selv ilede han lige hen til Harald, faldt paa Knæ for ham og bad ham skjenke sig Livet. Harald bad ham skynde sig bort som han bedst kunde, da han ej nennede at dræbe ham, men heller ikke for hans Skyld kunde stride med sine egne Mænd. Da løb Thorbjørn, selv 9de, op i nogle tomme Selshuse i Nærheden, og Forfølgerne efter; de satte Ild paa Husene, saa at Flygtningerne efter et tappert Forsvar maatte gaa ud og alle bleve dræbte. Da saa man først, at Indvoldene den hele Tid havde hængt ud af det første Saar, Thorbjørn havde faaet. Jarlen tog nu Vejen ned ad Dalen, medens Magnus vendte tilbage til Ragnvalds Lig, for at sysle om det, og bragte det siden ned til Thorsaa, hvorfra Harald selv i et højtideligt Tog førte det over til Orknø, og lod det begrave ved St. Magnuskirken [1]).

Ragnvald Jarls uventede Drab vakte almindelig Sorg, ej alene paa Øerne, men ogsaa hjemme i Norge og andensteds, hvor han var kjendt, thi man behøvede kun at kjende ham for at holde af ham. Han var venlig, hjelpsom og gavmild mod alle, dertil beleven og aandfuld, og fremfor alt en ypperlig Skald, maaskee en af de ypperste og meest anseede, som Norge og Island tilsammen have frembragt. Mange af hans Vers citeres som Mønstre for Efterligning. Vi besidde endnu en af ham i Forening med den islandske Skald Hall Thorarinssøn digtet saakaldet Háttalykill (Versartnøgel), en Draapa, hvis Vers ere Prøver paa alle brugelige Versarter, og som besynger saavel de ældre heroiske Sagn, som de norske Kongers Historie [2]). Ragnvalds Yndest var saa stor, og

[1]) Orknøyinga Saga S. 386—394.

[2]) Denne Háttalykill digtedes omkring 1142; de nærmere Omstændigheder derved

Sorgen over hans Drab saa levende, at der endog opkom Tale om at han var hellig, og at der skede Jertegn ved hans Grav. Hans Hellighed blev senere endog anerkjendt af Pave Coelestin III og hans Levninger højtideligt optagne og skrinlagte ved Biskop Bjarne Kolbeinssøns Bestræbelser (1192) [1]). Ragnvald efterlod ingen Sønner, kun Datteren Ingegerd, der var gift med Erik Slagbrelle og med ham havde flere Børn, af hvilke Sønnerne Harald unge og Magnus i det følgende komme til at nævnes.

Harald Maddadhssøn var nu Eneherre saavel over Orknøerne og Hjaltland, som over Katanes, og blev en mægtig Høvding. Der tales ikke om at han aflagde Magnus Erlingssøn nogen Hylding, men man kan dog neppe antage andet, især da det senere erfares, at Magnus Erlingssøn forlenede Harald, Ragnvalds Dattersøn, med den halve Deel af Øerne, hvilket viser, at den anden halve Deel ogsaa af Magnus selv betragtedes som Haralds retmæssige Besiddelse [2]). Harald levede nu i den bedste Forstaaelse med den mægtige Svein Asleivssøn, der endog opfostrede hans Søn af første Egteskab, ved Navn Haakon, og indviede ham i Krigerlivet, idet han, saa snart hans Alder tillod det, tog ham med paa de Vikingstog, han endnu regelmæssigt foretog to Gange om Aaret, først om Vaaren, naar Kornet var saaet, tildeels under hans egen Opsigt, siden om Høsten, naar Agrene vare skaarne og Kornet bragt i Huus. Paa et af disse Tog, hvilke især synes at have gjeldt Sydrøerne og det vestlige Skotland var det vel, at han var med at fælde Sumarlide ved Renfrew (1164). Da flere Aar saaledes vare gangne hen, og Svein en Sommer var kommen tilbage med et overordentligt rigt Bytte af Klædesvarer og Viin, som han havde taget fra nogle engelske Skibe, der skulde til Dublin, og i den Anledning gjorde et prægtigt Gilde paa sin Gaard, hvor ogsaa Harald Jarl var en af Gjesterne, fraraadede denne ham i al Venskabelighed at fortsætte det urolige Vikingeliv, der dog seent eller tidligt vilde bringe ham i Ulykke. „Du har", sagde Jarlen, „længe ernæret dig og dine Folk ved Hærferd, men Voldsmænd gaar det gjerne saa, at de ligge paa sine Gjerninger, naar de ikke holde op i Tide". Svein takkede Jarlen for hans venskabelige og velmeente Raad, men tilstod, at han ikke kunde bare sig for at smile ved at høre disse Ord af Jarlen, der selv just ikke havde Ord for at være nogen fredelig eller billigt tænkende Mand. „Jeg svarer for mig selv", sagde Jarlen, „men det var nu engang en Trang

---

se Orknøyinga Saga S. 240, 242. Den er aftrykt i Egilssøns Udgave af Snorra-Edda.

[1]) De islandske Annaler.

[2]) Orknøyinga Saga S. 408.

for mig, at sige min Mening herom". Svein erkjendte i fuldeste Maade hans gode Mening, lovede at han fra næste Aar skulde høre op med Vikingelivet, især da han følte Alderens Tryk og Kræfternes Aftagen; men fra Høstvikingen i dette Aar vilde han dog ikke afstaa. Jarlen meente at Udfaldet kunde være usikkert nok, men der blev ikke talt mere om den Sag, og Svein drog i Viking, først til Sydrøerne, siden til Dublin, hvor han kom saa uventet, at Magthaverne der, rimeligviis den engelske Besætning under Milo Cogans Anførsel, ej vidste Ord af, førend han allerede, som det heder, var indenfor Portene med sine Mænd. Den skal derfor have tilbudt at overgive sig, og udrede saa stor en Afgift, som han vilde paalægge, hvis han nu strax vilde ophøre med Fiendtlighederne. Svein antog Tilbudet, Besætningen aflagde Ed paa at opfylde det troligt, og han vendte tilbage til Skibene, for næste Dag at modtage Gisler og tage Staden i Besiddelse. Men om Natten grove Forsvarerne forræderisk dybe Grave, som de løseligen dækkede til, udenfor Portene og andenstedes, hvor hans Vej vilde falde, og lagde Bevæbnede i Baghold i de nærmeste Huse. Svein kom uden at ane nogen Fare, men faldt med sine Mænd i Gravene; Bagholdet styrtede frem, og nedsablede ham med en stor Mængde af hans Folk. De øvrige undkom til Orknøerne. Hans sidste Ord skulle have været disse: „hvad enten jeg frelser mig eller lader mit Liv, glæder jeg mig ved at jeg er den hellige Ragnvald Jarls Hirdmand, og haaber nu at nyde godt af hans Forbønner hos Gud". Saaledes faldt den Mand, hvem man med Rette kan kalde Nordens sidste Viking, og som i fuldeste Maal forenede de gamle Vikingers baade gode og slette Egenskaber. Der siges og om ham, at han var den ypperste og vældigste Mand, der nogensinde enten i ældre eller nyere Tider var fremstaaet i Vesterlandene, og ikke bar forsteligt Navn. Hans Sønner Olaf og Andres deelte hans Besiddelser og Efterladenskaber mellem sig [1]).

Det angives ikke nøjagtigt, naar Svein faldt, og flere have derfor henført hans Fald til de dublinske Østmænds sidste Kamp mod de engelske Erobrere, som paa denne Tid havde begyndt at faa fast Fod paa Irland. Men denne Kamp beskrives indtil de mindste Enkeltheder saa aldeles forskjelligt fra Sveins, at man ikke uden at gjøre Vold paa authentiske Efterretningers udtrykkelige Ord kan henføre begge Fortællinger til een og samme Begivenhed. Rimeligere derimod er det, som det nedenfor vil vises, at Sveins Angreb paa Dublin forefaldt efter Stadens Erobring, og just i den Mellemtid, i Aaret 1171, da Milo Cogan var efterladt som

[1]) Orknøyinga Saga, S. 396—404. Sveins Søn Andres egtede Frida, en Datter af Kolbein Ruga, Broder til Biskop Bjarne. En Sønnesøn af Andres, ved Navn Andres Gunnesson, omtales omkring 1235 i Sturlungasaga, V. 41.

Stadens Forsvarer, mens Erobreren selv, Richard Strongbow, var i Frankrige [1]).

101. Irlands og Østmændenes Undertvingelse ved Englænderne.

Østmændenes Undertvingelse paa Irland er en Begivenhed, som end- og uden Hensyn til den mere eller mindre fremtrædende Rolle, Svein Asleivssøn spillede derved, i og for sig har Krav paa vor Opmerksomhed, da den, om den end ikke medførte et umiddelbart Tab for den norske Krone, dog forberedte den norske Nationalitets Forfald i en oprindelig norsk Koloni, og tillige kan kaldes det første i Rækken af de Tab, der svækkede Norges og Nordmændenes Indflydelse i hine vestlige Egne, og gave Englænderne Herredømmet i deres Sted. Det var heller ikke for Irerne selv, men for Englænderne, at Østmændene paa Irland, bukkede under. Hvis Englænderne ikke, netop paa denne Tid, havde søgt at underkaste sig Irland, og drevet dette Foretagende med megen Kraft, vilde Irerne neppe nogensinde have kunnet underkue Østmændene, og det var fornemmelig hos disse at Englænderne fandt den sterkeste Modstand. Vistnok erkjendte Østmændene, som vi have seet, stundom enkelte irske Kongers Overhøjhed, men kun ligesom i Forbigaaende, og naar de selv derved kunde opnaa en eller anden Fordeel. I Midten af det 12te Aarhundrede rasede Stridigheder værre end nogensinde mellem Kongerne paa Irland. Først Tirdelvach af Connaught, der endelig drev det til at blive anerkjendt som Overkonge (1133) havde, som ovenfor (S 826) omtalt, mod Slutningen af sin Regjering at kæmpe mod den mægtige Muirkertach O'Lochlan, der nogle Aar efter Tirdelvachs Død ogsaa tiltvang sig Overkonge-Værdigheden (1161). Da han siden (1166) faldt i et Slag mod en af Smaafyrsterne, vendte Overherredømmet tilbage til den connaughtske Æt, idet Ruaidhri O'Conner, Tirdelvachs Søn, blev erkjendt som Overkonge. Et af hans første Foretagender var at drage mod Dublin, hvis Østmænd hyldede ham som deres Konge. Nogle Aar i Forvejen havde de, som oven nævnt, indkaldt og hyldet Gudrød fra Man (1157), der igjen havde forladt dem; der maa saaledes vel have hersket Uroligheder og indvortes Stridigheder iblandt dem, hvilke de have søgt at forebygge ved at hylde Fyrster udenfor deres egen Midte. Maaskee ogsaa Ruaidhri selv var opfordret til at komme og modtage deres Hylding: at denne ikke var fremtvungen ved Magt, synes man at kunne slutte deels deraf, at det udtrykkeligt fortælles „at Ruaidhri hyldedes med lige saa mange Hædersbeviisninger som nogen af Østmændenes Konger", deels af at han endog paalagde hele Irland en Skat af 4000 Kvæg, for at kunne udbe-

---

[1]) Se herom nedenfor S. 951.

tale Ostmændene deres Sold eller Skat. Underkastelsen var saaledes kun af Navn, og den egentlige Fordeel paa Ostmændenes Side. De vedbleve lige fuldt at danne en Magt for sig selv, under Anførsel af den tapre **Askell Ragnvaldssøn**, som i Aaret 1159, 1160 eller 1161 havde fulgt Broder Thorkelssøn, der synes at have været hans Farbroder [1]), i Regjeringen. Imidlertid havde der længe herstet en heftig Strid mellem Underkongerne Tighearnan O'Ruarc i Breifru og den grusomme Diarmid Mac Murchada i Leinster. Understøttet saavel af Ruaidhri, som af Ostmændene i Dublin, lykkedes det Tighearnan at bringe Diarmid saaledes i Knibe, at han maatte søge sin Frelse ved Flugten, og begav sig over til England, for at bede Kong Henrik II om Hjelp. Maaskee han vidste at denne allerede længe havde næret Planer til Irlands Undertvingelse, ja endog udvirket en Bulle af Pave Hadrian (Kardinal Nikolas), der tillod ham at tage Landet i Besiddelse, imod at dets Kirkeforhold ordnedes som i de øvrige romersk-katholske Lande og Rumaskatten eller den aarlige Afgift af Peterspening indførtes. Paven havde endog sendt Henrik en Ring som Tegn paa Investituren med Hersker-Retten over Irland. Diarmid traf ikke Henrik i England, men maatte opsøge ham i Akvitanien. Idet han nu klagede sin Nød for Henrik, og anraabte ham om hans Hjelp, tilbød han sig, som det næsten faldt af sig selv, at tage sit Rige til Len af ham, hvis han ved hans Bistand vandt det tilbage. Henrik greb med største Glæde den uventede Lejlighed, der saaledes med Eet tilbød sig for ham til at bringe den Plan, der saa længe havde beskjeftiget ham, til Udførelse. Selv kunde han vistnok ikke for det første ledsage ham, da han havde fuldt op at bestille, deels med at undertvinge nogle Baroner i Bretagne, deels med den Strid, hvori han for Ojeblikket laa med Erkebiskoppen Thomas Becket; men han modtog Diarmids Hylding, og medgav ham et aabent Brev, hvori han tillod enhver af sine Mænd, der havde Lyst, at staa ham bi (1168). Med dette Brev ilede Diarmid tilbage til England, hvor den tapre Richard Clare, kaldet Strongbow, Jarl af Pembroke, saa vel som et Par andre tapre Riddere, tilsagde ham deres Bistand, og lovede den først kommende Vaar (1169) at komme over til Irland med endeel engelske og vælske Krigere. I Haabet herom vovede Diarmid endog at vende tilbage til Irland, og allerede foreløbigt at begynde Kampen med sine Modstandere, ved Hjelp af nogle faa vælske Krigerskarer, som tidligere end de øvrige kom over. Dette var imidlertid forhastet, og han kom i den største Knibe, men snart

[1]) Broder kaldes nemlig Mac Torcaill (Thorkelssøn), Askell derimod Mac Ragnaill Mac Torcaill. Askells Navn skrives ogsaa Askulbh, Askulf, Haskulf; det er saaledes ikke ganske afgjort, om han ej snarere har hedet Høskuld.

begyndte hans mægtige Hjelpere at komme, idet en af hine nys omtalte Riddere landede i Nærheden af Wexford (Mai 1169). Diarmid ilede dem strax imøde, og rykkede i Fællesskab med dem mod Wexford, hvis Indbyggere for Størstedelen skulle have været Ostmænd. Disse mødte Fienden kjekt udenfor Murene, men maatte give tabt for de krigsøvede, vel rustede Nordmanner, og trak sig ind i Staden; her forsvarede de sig tappert, og sloge det første Angreb tilbage, men lode sig dog ved gode Løfter overtale til at kapitulere og stille Gisler. Siden kom der flere og flere Fremmede til; Diarmid gjorde et heldigt Tog til den sydvestlige Deel af Øen, og indjog Ruaidhri saadan Skræk, at han aabnede Underhandlinger med ham, og sluttede en Fred, hvorved han anerkjendte Diarmid for Konge i Leinster, imod at denne erkjendte ham som Overherre: en Erklæring, hvorved Diarmid lige saa lidet agtede at lade sig binde, som ved sine andre Tilsagn. Et Beviis derpaa var, at Hjelpetropper fra England vedbleve at strømme til ham. Allerede nu hjemsøgte de Dublin, hvis Omegn blev saa voldsomt herjet, at Indbyggerne tilbøde at erkjende Diarmids Herredømme, imod at Fiendtlighederne ophørte og der paa begge Sider stilledes Gisler. Dette Tilbud blev modtaget, da en Krig, Ruaidhri havde begyndt mod en Underkonge i det nordlige Munster, kaldte Diarmid og hans Forbundne did hen. Medens Diarmid endnu befandt sig paa disse Kanter, landede den tapre Raimund le Gros, en af Richard Jarls Mænd, i Nærheden af **Waterford**. Da Richard selv snart skulde følge efter, opkastede de i Hast en liden Skandse, for at kunne holde sig der indtil hans Ankomst. Ostmændene i Waterford, understøttede af endeel Irer, angrebe ham med en overlegen Styrke, men kunde intet udrette; efter nogle Timers Kamp bleve de drevne tilbage med stort Tab, 70 bleve fangne, og grumt henrettede. En Tid efter kom Richard selv med en betydelig Krigsmagt, og nu skred man strax til at beleire Waterford. Indbyggerne forsvarede sig tappert, og sloge to Storme tilbage, da det lykkedes Raimund at faa nedbrudt et Stykke af Muren: gjennem Aabningen trængte Nordmannerne med uimodstaaelig Kraft ind i Byen, og anrettede et forfærdeligt Blodbad. Ostmændenes Konge Ragnvald, der var tagen til Fange, skulde ogsaa have været dræbt, hvis ikke Diarmid, der just ankom, havde bedet om Naade for ham. Nu kom Raden til Dublin. Der indløb Efterretning om at Ostmændene i Dublin under deres tapre Høvding Askell Ragnvaldssøn havde gjort Opstand og erklæret sig uafhængige, medens Ruaidhri, vistnok efter Aftale med Askell, havde opstillet sig med en sterk Hær faa Mile søndenfor Staden. Richard gav sig kun Tid til at holde Bryllup med Diarmids Datter Eva, hvis Haand var en af Betingelserne for den Hjelp,

han ydede Faderen, og rykkede nu, ledsaget af denne, tvers igjennem Landet lige til Dublins Mure, uden at komme i Berørelse med Ruaidhri. Indbyggerne, som ej havde ventet at see Fienden saa pludseligt for sine Porte, bleve aldeles overraskede, og aabnede Underhandlinger med Diarmid gjennem Erkebiskoppen, den højst agtede Lorcan eller Laurentius O'Toole. Men forend Underhandlingerne vare sluttede, og Indbyggerne derfor endnu ikke ventede noget Angreb, stormede den tapre Milo af Cogan, en af Høvdingerne i den engelske Hær, ind over et svagt eller ubevogtet Sted paa Muren, og fik i en Haandevending Staden i sin Vold (21 Septbr. 1170). Det lykkedes dog Askell tilligemed endeel af de fornemste Ostmænd at undkomme til Skibene, og paa dem at slippe bort til Sydrøerne og Orknøerne, maaskee i Følge med den orknøiske Flaade, der just ved denne Tid herjede paa Irlands Kyster, og neppe har tilhørt nogen anden end Svein Asleivssøn [1]). Men en stor Mængde blev dræbt, og Byen plyndret af Sejrherrerne. Milo af Cogan udnævntes til Stadens Befalingsmand, og forblev der med en betydelig Styrke, medens Jarlen af Pembroke drog imod Kong Ruaidhri, der havde begivet sig til Meath for at understøtte Tighearnan O'Ruarc. Imidlertid havde Kong Henrik II, skinsyg over Richard Jarls Fremgang, udstedt et Forbud mod at understøtte ham, og befalet alle de engelske Riddere, der allerede havde taget Tjeneste hos ham, at vende tilbage. Uagtet ikke alle rettede sig herefter, forvoldte det dog betydelig Afgang i Richards Krigsmagt; og denne Afgang blev end større, da Kong Diarmid paa samme Tid døde, thi uagtet Richard, som Diarmids Svigersøn, tilegnede sig Arveretten efter ham, blev han dog forladt af alle dem, der kun af personlig Hengivenhed havde sluttet sig til Diarmid. Medens han befandt sig i disse mislige Omstændigheder, kom Askell tilbage (ved Pindsetid 1171) med en Flaade af ikke færre end 60 Skibe, og en stor Mængde Krigere, som han især skal have faaet samlet paa Orknøerne, og bevæbnede, som det fortælles med Ringbrynjer og runde, røde Skjolde [2]); deres egentlige Anfører, en Høvding fra Orknøerne, kaldes Jon den ode eller rasende. Hvis Askell, som man maa formode, var en Slægtning saavel af Svein Asleivssøns Hustru Ingerid, som af Harald Jarl selv, er det højst sandsynligt, at disse Hjelpetropper og Skibe under Jons Anførsel vare udrustede af Jarlen og Svein i Fællesskab: i det mindste for-

---

[1]) De fire Mestres Annaler, ved 1170: Diarmid O'Hainfeth, Herre til Ui-Meith, og Anfører for Fyrsten af Oileachs Rytteri, blev dræbt paa Inislachain (i Antrim) ved en Flaade fra Orknøerne.

[2]) Giraldus, Pag. 772.

klares det herved aller bedst, hvorfor Askell tog sin Tilflugt til Orknøerne [1]). Askell angreb Dublin med stor Heftighed, og havde nær overvældet Milo, men et pludseligt Udfald, som dennes Broder gjorde netop i rette Tid, skaffede Englænderne Overhaand, og Ostmændene flygtede. Jon den ode faldt efter et tappert Forsvar; Askell blev fangen, og henrettet, da han reent ud erklærede, at han vilde fornye Forsøget med større Eftertryk, om man satte ham paa fri Fod igjen. Hermed var imidlertid ikke al Fare forbi. Erkebiskop Laurentius, der indsaa at ingen Tid var belejligere end denne til at blive af med de ubudne Gjester, havde ved sine Overtalelsesgaver bragt flere af Smaafyrsterne til at tilsidesætte deres private Fejder, for med forenede Kræfter at angribe Englænderne; der sendtes ogsaa Gesandter i hans og Kong Ruaidhris Navn til Gudrød paa Man og Syderøernes Høvdinger, for at opfordre dem til Bistand mod den fælles Fiende. Der ankom og en Flaade fra Øerne af 30 Skibe, og lagde sig udenfor Dublin, medens en irsk Hær paa henved 30000 Mand omringede den fra Landsiden. Men i Stedet for at vove et kjekt Angreb blev denne hele store Styrke liggende uvirksom omkring Staden, indskrænkende sig til en simpel Blokade. Den engelske Besætning, over hvilken Richard Jarl nu selv havde overtaget Befalingen, kom vel i den yderste Nød, og Richard begyndte allerede at underhandle, tilbydende sig at tage Leinster til Len af Ruaidhri. Men da denne, eller rettere Erkebiskop Laurentius, ikke vilde indlade sig herpaa, men derimod fordrede at Richard skulde overgive alle de Steder og Slotte, han holdt besat, og forlade Irland med alle sine Folk, besluttede Richard heller at lade det komme an paa et dristigt og fortvivlet Udfald. Og dette kronedes med et saadant Held, at hele den fiendtlige Armee i faa Timer aldeles adsplittedes, og at Englænderne vendte tilbage til Staden med et overmaade rigt Bytte, og Levnetsmidler til at kunne underholde Besætningen for et heelt Aar.

Imidlertid havde en Afdeling af Richards Hær været saare uheldig ved Werford, og da han tillige fik foruroligende Efterretninger om Kong Henriks Vrede over hans egenmægtige Fremgangsmaade, vovede han ikke andet end at drage over til England for at formilde ham, og anraabe ham om Hjelp. Til Befalingsmand i Dublin under sin Fraværelse udnævnte han atter Milo af Cogan. Kongen, lod sig formilde, paa det

[1]) Askell kaldes nemlig i de fire Mestres Annaler en Søn af Ragnvald, Søn af Thorkell; denne Ragnvald Thorkelssøn nævnes som Høvding allerede i 1146, og da nu ej alene „Thorkelssønnerne" omtales som mægtige paa Man og Syderøerne omkring 1142, men Svein Asleivssøns højbyrdige og rige Hustru Ingerid (se ovenfor S. 817) var Datter af en Thorkell, bliver det, som allerede her bemerket, højst sandsynligt, at hun var Ragnvalds Søster, Askells Faster.

Vilkaar at Jarlen, fornyende sin Troskabsed, overgav ham Dublin med tilliggende Distrikt og de øvrige allerede erobrede Søhavne, hvorimod han selv skulde beholde det øvrige som arveligt Len under den engelske Konges Lenshøjhed. Han udrustede derpaa en Flaade af 400 Skibe, med en Hær af 400 Riddere og 4000 Mand, og drog i Følge med Richard Jarl over til Irland, hvor han landede i Waterford (Oktober 1171). I Mellemtiden, under Richards Fraværelse, omtale de irske Beretninger kun et eneste Forsøg paa at afkaste det fremmede Aag, idet Tighearnan O'Ruarc med en i Hast samlet Styrke gjorde et heftigt Angreb paa Dublin, men blev slagen tilbage med et stort Tab, da den tapre Milo af Cogan gjorde et uventet Udfald. Fra denne Forfatternes Taushed kan man dog neppe slutte, at der ikke ogsaa skede andre Forsøg mod Erobrerne i Dublin, aller mindst, naar de udførtes af andre end Irlændere. Og til ingen Tid er det rimeligere at Svein Asleifssön paa Orknøerne gjorde hiint Tog mod Dublin, paa hvilket han faldt, end netop paa denne. At det skede efter at Englænderne havde sat sig i Besiddelse af Dublin, sees saavel deraf, at han kort forhen havde angrebet og opbragt et engelsk Skib, der bragte en kostbar Ladning til denne Stad, som af den fiendtlige Maade, paa hvilken han optraadte mod Stadens Magthavere, som Sagaen kalder dem [1]). At han ej deeltog i Askells sidste Kamp, sees tydeligt nok af Beskrivelsen over denne, der desuden forefaldt om Vaaren medens derimod Sveins Tog forefaldt seenhøstes, og netop paa en Tid af Aaret, da Richard Jarl var borte. I sig selv er det ogsaa højst sandsynligt, at Svein har søgt at hevne Askells Død, og at han dertil har villet benytte Lejligheden, medens Englændernes Magt, som man maa formode, var paa det svageste; muligt endog, at Svein kan have været i Følge med O'Ruarc [2]); under alle Omstændigheder synes hans Fald at maatte henføres til denne Mellemtid. Ikke længe efter kom Kong Henrik selv, hvis Tog snarest lignede et Triumftog, idet Fyrster og Stæder overalt un-

---

[1]) Orknøyinga Saga S. 402. De kaldes her valdsmenn, og omtales aabenbart paa en noget fremmed Maade, som om de ikke oprindelig hørte hjemme i Staden.

[2]) At Giraldus's Beretning her ikke nævner noget om at Staden eller Befalingsmændene allerede skulde have kapituleret, hvilket Orknøyinga Saga beretter, kan godt forklares deraf, at Staden ikke engang efter denne endnu formelig var overgiven, men at Angriberne først siden efter skulde tage den i Besiddelse. Det har saaledes maaskee ikke engang nogensinde været Besætningens oprigtige Hensigt at overgive den, og det hele kunde være en Krigslist for at overraske Vikingerne. Thi forøvrigt stemmer Beretningen om O'Ruarcs sidste Kamp temmelig godt med hvad Orknøyinga Saga fortæller om Svein.

derkastede sig ham, til Dublin, hvis Indbyggere ligeledes modtoge ham med Glæde, haabende, som det synes, at han vilde beskytte dem mod sine Vasallers Undertrykkelser. Hvorledes siden efter ogsaa Kong Ruaidhri underkastede sig, og de engelske Kongers Herredømme i Irland befæstedes, skjønt under idelig Kamp og kun med langsom Fremgang, hører ikke hid. Med Ostmands-Stædernes Undertvingelse ophører Irlands Historie at gribe ind i Nordens. Imidlertid ophørte ikke derfor Ostmændene selv at danne en særegen Korporation, fornemmelig i Dublin, hvor de endnu lang Tid efter omtales særskilt, endog saaledes, som om de fremdeles havde bibeholdt meget af deres Selvstændighed. Endog den Dag i Dag benævnes en Afdeling i Dublin efter dem med Navnet Oxmantown, egentlig Ostmanntown eller Ostmænds-Byen [1]).

102. Begivenheder paa Island.

Paa **Island** begyndte nu atter en urolig Tid. De gamle Slægter smeltede mere og mere sammen til faa, hvis Medlemmer derved bleve overhaands rige og mægtige, og tillige i samme Mon overmodige og trættekjære, som de følte sig i Besiddelse af overlegen Rigdom og Magt. Fejder bleve atter hyppige, og de førtes ikke længer, som i gamle Dage, kun mellem enkelte Høvdinger personligt, eller i det højeste med ubetydelige Følger af Tilhængere og Huusfolk. De store Høvdinger kunde nu langt heller kaldes lige saa mange uafhængige Fyrster, der førte Hundreder af Krigere mod hinanden, gjorde formelige Felttog, og voldte Forstyrrelse og Blodsudgydelse over det hele Land. Godordene, hvis Besiddelse var arvelig, men som ogsaa kunde kjøbes, kom paa denne Viis, ligesom Jordegodset, deels ved Arv, deels ved Kjøb, til at tilhøre nogle faa mægtige Ætter, hvis Medlemmer saaledes forenede flere Godord, og derved ej alene fik en Mængde afhængige Thingmænd rundt om i Landet, men ogsaa Godernes Ret til at udnævne Lagrettens Medlemmer, erhvervede fuldkomment Herredømme paa Althinget, og der ganske kunde bestemme Tingenes Gang. Denne Høvdingernes store Magt betog ogsaa Biskopperne meget af den Indflydelse, de i saa lang Tid til Landets Held havde udøvet. Ja stundom toge de endog selv Deel i Fejderne, om ikke personligt, saa dog ved at understøtte en af de stridende Parter. Der tales især om en forfærdelig Kamp, der fandt Sted paa Althinget i 1163, i og omkring Lag-

[1]) Se herom især Giraldus Cambrensis, de expugn. Hiberniæ, Camdens Samling, S. 755—811; Thomas Moores History of Ireland S. 199 flg. Jvfr. Worsaa, Minder om de Danske og Nordmændene, S. 430—437, jvfr. S. 400—402.

retten; man sloges med Vaaben og Stene saa store at man siden efter neppe kunde begribe, hvorledes Folk i deres Raseri havde kunnet løfte dem; Sommeren selv fik deraf Navnet „Steenkast-Sommeren" [1]). Og denne stedse tiltagende Fejdelyst og Urolighed er saa meget mere paafaldende, som vi erfare, at en Mængde af Høvdingerne, deels for Ærens Skyld, deels ogsaa for at nyde godt af de dermed forbundne Fordele, især som Kirke-Ejere, selv vare indtraadte i den gejstlige Stand, og havde modtaget Indvielse, enten til den prestelige Værdighed, eller til Diakonatet. Men de vedbleve i Regelen, med kun faa glædelige Undtagelser, at leve, færdes og stride som verdslige Høvdinger, uden at lægge Christendommens blidgjørende Virkninger, der skulde ytre sig sterkest hos dens beskikkede Forkyndere, for Dagen i deres Levnet. Det var tydeligt nok at see, at Religionen eller rettere Kirkevæsenet her saa godt som ganske var traadt i den verdslige Politiks Tjeneste. Og da Religionen saaledes ikke længer, gjennem sine Repræsentanter, Biskopperne, kunde lægge det Baand paa Høvdingernes Selvraadighed, som disse hidtil inden Dens egne Grændser formaaede, er det klart, at Anarchiet snart maatte vise sig i sin værste Skikkelse og sine sørgelige Følger, der tilsidst bragte det udmattede Folk til at tilkjøbe sig den Ro, efter hvilken det saa længe stundede, med Opgivelsen af sin Selvstændighed.

Blandt de Høvdinger, der ved Midten af det 12te Aarhundrede, og den nærmest følgende Tid maa ansees for Magthaverne paa Island, foruden Biskoperne Kløng og Bjørn, og efter dennes Død Brand, maa man først og fremst nævne den oftere omtalte **Jon Loftssøn** [2]) i Odde paa Sønderlandet, der omtrent paa den Tid havde tiltraadt sin Fædrenegaard, og i enhver Henseende udmerkede sig fremfor de øvrige, saa vel ved sin høje Byrd, sin Rigdom, sin Magt, og sin Lærdom, som ved sin Kjærlighed til Orden og Fred. Ogsaa han var Gejstlig, for saa vidt han havde modtaget Diakonat-Indvielsen. I den vestlige Egn af Landet var den gamle **Thorgils Oddessøn** paa Stadarhool fremdeles en af de mægtigste Høvdinger eller maaskee den mægtigste. Næst ham var der neppe nogen mægtigere og højbyrdigere Høvding paa Vestkanten, end **Thord Thorvaldssøn i Vatnsfjorden**, en Dattersøn af Halldor Snorressøn, og selv paa fædrene Side sandsynligviis en Ætling af den gamle mægtige Anund Træfot. Thord var selv gift med Havlide Maarssøns Datter. Han synes at være død omtrent ved 1160, og efterfulgtes i Besiddelsen af Godset og Høvdingskabet af sine tvende Sønner Paal og

---

[1]) Sturlunga Saga II. 40; jvfr. de islandske Annaler ved 1163. Ved denne Kamp faldt en Prest, Halldor Snorressøn.

[2]) Se ovenfor S. 933.

Snorre [1]). Paa Sønderlandet maa man og nævne den saakaldte **Haukdøle-Æt**, der nedstammede fra den allerede ovenfor nævnte Teit, Bisktop Isleivs Søn († 1111) opdragen af den ypperlige Hall i Haukadal, hvis Arving han blev, og Fader til den udvalgte Biskop Hall († 1150). Halls Søn, **Gissur Hallsøn**, ligeledes en af Islands lærdeste og talentfuldeste Mænd, om hvem det endog siges, at han var den bedste Klerk, ɔ: i boglig Viden oplært Mand, der nogensinde havde været paa Island, var i sine yngre Aar Stallare hos Kong Sigurd Mund i Norge, og rejste overhoved meget udenlands, men tilbragte siden en lang Række af Aar († 1206) i Ro paa sin Fædrenes, højt agtet og hædret [2]). Men foruden disse Høvdinger, der alle repræsenterede ældgamle Ætter og vare i Besiddelse af nedarvet Magt, rejste der sig ogsaa en Mand, der, uagtet han vistnok var af god Æt og ikke manglede mægtige Forbindelser, dog neppe i nogen af disse Henseender kunde maale sig med hine, men alligevel ved sin Klogskab og sine Talenter skaffede sig og sin Æt en Magt og Anseelse, der i det mindste for en Tid overfløjede alle andre Ætters paa Øen. Dette var **Sturla Thordssøn** paa **Hvamm**, Thord Gelles gamle Herresæde, hvilket han tilkjøbte sig, og hvorefter han sædvanligviis kaldtes **Hvamm-Sturla.** Han var født 1151 [3]), af Forældrene Thord Gilssøn og Vigdis Svertingsdatter. Thord nedstammede i lige Linje og 7de Led fra Landnamsmanden Thorbjørn Bødmodssøn af Skot (paa Eker) der bosatte sig ved Djupefjorden, vestenfor Borgarfjorden; Thords Moder Thordis var en Datterdatter af Halldor Snorressøn; hans Svigerfader Sverting Grimssøn nedstammede rimeligviis paa fædrene Side fra Lovsigemanden Grim Svertingssøn paa Mosfell, der var gift med Egil Skallagrimssøns Stifdatter; blandt hans Forfædre var ligeledes Asgrim Ellidagrimssøn [4]). Sturlas første og som det synes heftigste Fejder vare mod Thorgils Oddessøns Søn **Einar**, der efter Faderens Død (1151) arvede hans Ejendomme og Magt, hvilken han i det Hele taget benyttede paa en overmodig og anmassende Maade. Blandt flere Tvistemaal synes især følgende at have vakt Fiendskab mellem dem. Einar havde en smuk Søster, ved Navn Yngvild, der efter at have forladt sin Mand, som hun ej kunde elske, og som kort efter døde paa en Udenlandsrejse, flyttede til sin Svoger Bødvar, af hvem Sturla havde kjøbt Hvamm, men som nu boede paa Tunga, Bolle Thorleiks-

---

[1]) Sturlunga Saga, II. 2. 33. Om Anund Træfot, se ovenfor I. 1. S. 499.

[2]) Sturlunga Saga, III. 5. Om Jons og Gissurs Slægt, se nærmere Slægtregistrene.

[3]) Sturlunga Saga III. 4.

[4]) Sturlunga Saga II. 2.

ſøns gamle Sæde. Sturla var for nogle Aar tilbage bleven gift med Ingebjørg, en Datter af den mægtige Høvding Thorgeir Hallsſøn paa Hvassafell i Eyjafjorden, og Thorgeirs to unge Sønner, Thorvard og Are, Sturlas Svogre, opholdt ſig en Tid hos ham paa Hvamm [1]). De varme Bade i Sælingsdalen plejede Folk fra Omegnen hyppigt at beſøge om Vintren, og ſaaledes fik Thorvard og Are Lejlighed til at gjøre Tunga-Folkenes Bekjendtſkab (1158—1159). Engang, da Thorvard havde været ved Badet, og ſkulde ride tilbage til Hvamm, ſnublede Heſten med ham, og han ſaaredes derved ſaa ſlemt paa Foden, at han var nær ved at forbløde ſig, og maatte bringes ind paa Tunga, hvor Yngvild forbandt ham, og hvor han i nogle Dage blev liggende. Allerede da, ſom det ſynes, elſkede de hinanden; under dette Ophold knyttedes Forbindelſen end faſtere mellem ham og hans ſmukke Sygevogterſke, og da han endelig blev friſk igjen, vare hans Beſøg paa Tunga og Samtaler med Yngvild ſaa hyppige, at man blev opmerkſom derpaa. Deres Venner benegtede imidlertid at der var noget paa Ferde mellem dem; den følgende Vaar vendte Thorvard tilbage til Eyjafjorden, og Yngvild flyttede til en anden Gaard, hvor hun, foregivende en Sygdom i Foden, den meſte Tid holdt ſig ſtille og affondret i ſit Sovekammer. Om Høſten tog hun i Huſet en Kone fra Eyjafjorden. Denne Kone fødte kort efter, ſom det hed, en Datter til Verden, der blev kaldet Sigrid, og rejſte ſiden tilbage til Eyjafjorden; imidlertid begyndte man at tale meget om alt dette, og ytre Tvivl om, hvor vidt det forholdt ſig ſaaledes med Sigrids Fødſel, ſom man havde foregivet. Yngvilds Broder, Einar Thorgilsſøn, krævede Thorvard til Regnſkab: denne negtede alt, og tilbød ſig at beviſe ſin Uſkyldighed ved Jernbyrd, der dog ikke ſkulde beſtaaes af ham ſelv, men af en anden Mand paa hans Vegne. Biſkop Kløng ſkulde bedømme, hvorledes Prøven beſtodes. Prøven løb efter Biſkoppens Erklæring heldigt af, og Einar blev derfor endog dømt til at udrede en Bod til Thorvard. Men om Sommeren gjorde Thorvard ſig rede til at forlade Landet, og Yngvild drog hemmeligt til Eyjafjorden, efter at have overdraget Sturla at beſtyre hendes Ejendomme. Hendes Plan var at flygte fra Landet med Thorvard, ſom allerede havde aftalt det nødvendige med en norſk Kjøbmand ved Navn Jon, der tillige var Hirdmand hos Kong Inge. Men Jon, ſom maaſkee, da det kom til Stykket, frygtede for at lægge ſig ud med Yngvilds mægtige Frænder, hvis han underſtøttede Thorvards Planer, ſejlede til hans ſtore Ærgrelſe ifra ham, uden at tage ham med. Thorvard maatte da ſee til at tinge ſig ind paa et andet Skib, hvilket ogſaa lyk-

[1]) Thorvard var da endnu kun 18 Aar, ſe Sturlunga Saga III. 39.

kedes ham, men han forsinkedes derved nogle Dage. Da han sejlede ud af Eyjafjorden, blev der paa et aftalt Sted sendt en Baad i Land fra Skibet: den kom tilbage, medbringende Yngvild, forklædt i Mandsdragt. Hun fulgte nu med over til Norge, hvor de ankom til Bergen ikke mere end tre Dage senere end Jon. Thorvard var saa opbragt paa denne, at han, strax han mødte ham, gav ham et Slag med sin Øxe, saa at Skaftet gik af, og Jon selv fik en Skade, hvoraf han aldrig kom sig, men døde den følgende Vinter. Thorvard tyede til den anseede Ketil Kalfssøn [1]) om Bistand, medens Gregorius Dagssøn, som altid viste Islændingerne stor Yndest, tog Yngvild i sin Beskyttelse [2]). Det lykkedes Thorvards mægtige Beskyttere ej alene at skaffe ham Kong Inges Tilgivelse, men ogsaa, som det tidligere er omtalt, Ansættelse som hans Hirdmand. Der lagdes nu ikke længer Dølgsmaal paa, at Barnet Sigrid var Yngvilds og Thorvards Datter, og det blev almindeligt antaget paa Island, at Sturla og hans Hustru Ingebjørg havde været indviede i den hele Plan, og at Jernbyrdsprøven var aflagt med Falskhed. Einar Thorgilssøn sagsøgte Sturla til næste Althing for Christendomsspilde, som den der havde raadet Thorvard til at gjøre en falsk Angivelse ved Jernbyrden. Sturla tilbød Tylfter-Ed paa, at han ej havde givet noget saadant Raad. Einar erklærede sig dermed tilfreds. Men da Sturla aflagde Eden paa „intet Raad", fordrede Einar ogsaa tilføjet „og intet Medvidenskab". Herpaa vilde Sturla ikke indlade sig, men sagde ligefrem, at han ikke havde troet at skulle komme i Ulykke, fordi han ej uadspurgt aabenbarede sine Nærmestes Brøst. Derimod sagsøgte han igjen Einar, fordi han ikke havde udredet den oven nævnte Pengebod og saaledes sad en Althingsdom overhørig. Begge Søgsmaal bleve indladte til Doms, understøttede ved betydelig Folkestyrke paa begge Sider, og saavel Einar, som Sturla dømtes Fjørbaugsmænd, d. e. idømtes den mindre Fredløshedsstraf. Efter Thinget samlede hver af dem Folk om sig for at bringe Dommen i Udøvelse, eller holde den saakaldte Feransdom. Einar red med 480 Mand til Hvamm, og besatte Gaarden, medens Sturla derimod ad Fjeldveje red med 60 Mand til Stadarhool, og afholdt Forretningen. Ved hans Hjemkomst til Hvamm var det nær kommet til Kamp mellem begge Flokke, hvis ikke en velsindet Mand i Einars Følge havde overtalt denne, som den mandsterkeste, til at forebygge Blodsudgydelse. Men den følgende Sommer, da Sturla allerede var dragen til Althinget, og Einar var paa Vejen derhen, gjorde denne, ledsaget af en stor Skare, en uventet

---

[1]) Ketil Kalfssøn havde tidligere været paa Grønland, og deltaget i Tvisten med Biskop Arnald og Einar Sokkessøn, se ovenfor S. 758.

[2]) Sturlunga Saga II. jvfr. 39.

Afstikker til Hvamm, jog de Folk, der vare paa Gaarden, ind i nærmeste Kirke, røvede alt det Gods, han forefandt, og satte tilsidst Ild paa Gaarden. Derpaa fortsatte han sin Vej til Thinget, i det han lige saa lidt som Sturla brød sig det mindste om den dem overgaaede Fjørbaugsdom. Man stræbte nu at bringe et Forlig istand mellem dem, og de samtykkede omsider i at undergive Sagen Biskop Kløngs Voldgift. Kløng dømte Einar til at betale 60 Hundreder (Vaadmaal) for Branden og Skaden paa Sturlas Huse, samt til at gjengive det ranede Gods, Sturla derimod at betale Einar 50 Hundreder for hvad han havde forbrudt mod ham. Efter Sturlas Ønske aflagde Biskoppen Ed paa at han havde dømt efter bedste Overbeviisning. Sturla var alligevel ej ret tilfreds med Dommen. „Jeg agter Biskoppens Ed, sagde han, lige saa højt som en Paaskemesse, men de fleste ville vist finde Erstatningen liden og Udbetalingerne smaa". Forliget stod ogsaa paa svage Fødder, og det varede ikke længe førend der atter udbrød endnu heftigere Stridigheder mellem Sturla og Einar, fornemmelig i Anledning af at denne opførte sig mere end sædvanligt nærgaaende og overmodigt mod Sturlas Stifsøn Einar Helgesøn [1]), og overhoved beskyttede mange Urostiftere og slette Personer, medens Sturla derimod søgte at overholde Fred og Orden. Det kom til blodige Fegtninger mellem begge Partier, og de mægtigste Mænd toge Parti med den ene eller den anden, saaledes Biskop Kløng, Gissur Hallsøn og flere med Einar Thorgilssøn, medens Biskop Brand, Thorvard Thorgeirssøn, der nu var kommen hjem, og Bødvar Thordssøn, med hvis Datter Gudny Sturla nu var gift, understøttede denne. Forgjeves søgte fredeligsindede Mænd at stifte Forlig. Sagen blev bragt til Doms paa Althinget, og begge Partier gjorde hinanden fredløse, som før. Endelig fik man dem overtalte til at underkaste sig Biskop Kløngs og Bødvar Thordssøns Afgjørelse, men da den blev afsagt, erklærede Sturla sig utilfreds dermed, og udrededе ikke de bestemte Bøder. Den hele Vinter levede man saa vel hos Einar, som hos Sturla, paa et Slags Krigsfod, idet man hver Dag kunde vente Overfald, og Sturla lod endog opføre et Virke (Befæstning) omkring sin Gaard Hvamm. Ikke førend Aaret efter (1171) kom et Slags Forlig istand, og Thorvard Thorgeirssøn, der nødig vilde at hans Systersøn Einar Helgessøn oftere skulde ligge imellem, naar de store Høvdinger kivedes, fik ham med sig til Nordlandet, og lod ham siden rejse over til Norge, hvor han tog Tjeneste hos Kong Magnus. Sturla fandt imidlertid lige saa lidet Behag i dette Opgjør, som i det forrige, og han betalte

[1]) Hans Moder Ingebjørg, Sturlas Hustrue, havde nemlig tidligere været gift med en Helge Eriksøn i Langelid.

intet. Derved kom det til at gaa ud over en af de Mænd, der havde gaaet i Borgen for ham, nemlig hans Svigersøn Ingjald, fra hvem Einar Thorgilsson røvede det meste af hans Kvæg. Sturla satte tilligemed Ingjald selv 19de efter Ransmændene, der kun vare 14 Mand sterke, og indhentede dem paa Sælingsdals-Heiden, hvor han først opfordrede Einar til at tilbagegive det ranede Kvæg i Mindelighed. Da Einar vægrede sig herved, begyndte en heftig Kamp. Ingjald blev allerede i Førstningen dødeligt saaret, men forresten fik Sturla saa fuldstændig Overhaand, at Einar, selv truffen af et Spyd i Siden, maatte bekvemme sig til at bede om Grid, som han ogsaa fik, men kun efter at have lagt Vaabnene ned og givet alt det røvede Kvæg tilbage. Paa Althinget den følgende Sommer sluttedes der omsider et ordentligt Forlig ved Jon Loftssøns og Gissur Hallssøns Megling. Men fra denne Kamp paa Sælingdals-Heiden regnede man sædvanligviis, at Sturla havde erhvervet større Magt og Anseelse end Einar [1]). Og med denne Sturlas, eller hans Æts, den saakaldte **Sturlunga-Æts** Overhaand begynder et nyt Tids-Afsnit i Islands Historie.

Om Begivenhederne paa Færøerne og Grønland i denne Tid vides saa godt som intet, uden at nu og da et eller andet Skib forliste paa Grønlands Kyst, at Jon Knut, saaledes som oven anført, efter Arnalds Fratrædelse blev indviet til Biskop paa Grønland, og at den før omtalte Biskop Matthæus paa Færøerne, efter i flere Aar at have været syg og sengeliggende, efterfulgtes (1157) af Roe, som i længere Tid havde været hans Kapellan [2]). Ligeledes er det ved denne Tid, at Kong Sverres Ungdoms-Ophold paa Færøerne falder, men alt hvad der vedkommer ham, henhører først til det følgende Afsnit.

102. Kultur-Udvikling. De enkelte Personers og Klassers indbyrdes Forhold Familieret. Egteskab, Arv, Værgemaal.

Vi have Skridt for Skridt fulgt Norges Rige og Folk gjennem nærværende Tids-Afsnit i dets ydre Fremtræden, dets Stilling til andre Nationer, og det egne politiske Forhold. Det staar nu tilbage at kaste yderligere Blik paa dets indvortes Retsforfatning, Stats- og Kirke-Organisation, Kultur-Udvikling og Folkeliv, hvori den nu allerede i flere Generationer befæstede Christendom, og det deraf følgende hyppigere, fredelige Samkvem med fremmede, oplyste Nationer uundgaaeligt maatte fremvirke store Forandringer, af hvilke vi allerede have iagttaget flere. Først og fremst maa **Trællevæ-**

---

[1]) Sturlunga Saga, II. 16—27.

[2]) Annalerne, jvfr. Antiqvarisk Tidsskrift for 1849—51, S. 153, 154.

senets Ophør ansees som en af Christendommens bedste og vigtigste Virkninger. At denne Forandring maa sættes i umiddelbar Forbindelse med Christendommens Indførelse, skjønnes tydeligt nok af det allerede forhen omtalte Bud, som de ældste Christenretter indeholde, om aarligt at frigive et vist Antal Trælle [1]). Var dette Bud ikke udgaaet fra Religionslærerne, der ansaa Trældommen uforenelig med Christendommens Aand, vilde det ej have faaet sin Plads i Christenretten, men derimod etsteds i den verdslige Lovgivning. Nøjagtigt at opgive, naar Trællevæsenet var saa aldeles ophørt, at der ikke fandtes en Træl tilbage i Landet, er vistnok umuligt, men flere Omstændigheder tyde dog hen paa, at dette Tidspunkt maa have været naaet henimod Slutningen af det 12te Aarhundrede. Thi i det hele Tidsrum fra Kong Harald Haardraades Tid omtales Trælle kun tvende Gange, nemlig, som vi have seet, først, hvor der berettes om Kong Magnus Blindes Mishandling, dernæst ved Fortællingen om Slaget paa Ree og Sigurd Jarls Fald; i det følgende er der aldrig Tale om Trælle [2]). Og ved begge hine Lejligheder er det kun kongelige Trælle, hvorom der handles, og af den fuldstændige Taushed om private Trælle, som dog, om de havde været til, vistnok ved en eller anden Lejlighed vilde have været nævnte, maa man næsten formode, at det alene var Kongerne, og de aller fornemste Mænd, som, maaskee fordi det endnu ansaaes nødvendigt til en fuldstændig Hofholdning, havde enkelte Trælle i sin Tjeneste. I den af de ældre Christenretter, af hvilken vi have den yngste Bearbejdelse, nemlig den ældre Frostathings-Christenret, der i den Skikkelse, hvori vi kjende den, synes at stribe fig fra den første Fjerdedeel af det 13de Aarhundrede, og som indeholder enkelte sildigere Bestemmelser, der lade til at have været gjeldende for det hele Land, findes det allerede ovenfor omtalte Paabud, at alle arbejdsføre Mænd i hvert Fylke skulde fremmøde paa en bestemt Dag for at udbedre Landevejene, hvilket Vejarbejde, tilføjes der, træder i Stedet for den Frigivelse af Trælle, som findes foreskreven i vore Love, og som alle Mænd havde vedtaget til Guds Tak. Det er altsaa klart nok, at da denne Bestemmelse om Vejarbejde blev vedtagen, — og den kan neppe sættes sildigere end 1200 — maa ingen Træl have været tilbage. Men man kan vel ogsaa slutte fra den Omstændighed, at Bestemmelsen om Trællefrigivelsen endnu findes uforandret i det bedste Haandskrift af Gulathings-Christenret, som dog indeholder Vedtagelsen af 1164 om Thronfølgen og Kronens Ofring, at der

[1]) Ældre Gulathingslov IV. 5, jvfr. ovenfor I. 2. S. 633.

[2]) I hele den vidtløftige Sturlunga-Saga, der udførligt omhandler Begivenheder paa Island fra Begyndelsen af det 12te Aarhundrede, omtales heller ikke nogensteds Trælle, uagtet der var Anledning nok dertil, hvis der havde været mange tilbage.

paa den Tid, i det mindste i Gulathingslagen, endnu var enkelte Trælle tilbage. Det var heller ikke at vente, at Trællevæsenet fuldkommen skulde ophøre, saa længe der endnu fandtes Levninger af Vikinge-Væsenet, der kan siges at have været dets fornemste Rod. Og disse Levninger af Vikinge-Væsenet ophørte ikke førend med Undertvingelsen af de nordiske Riger paa Irland ved Englænderne, og ved det sydervsiske Riges nøjere Underkastelse under Norges Herredømme; hvilke Begivenheder, som vi have seet, netop forefaldt i det 12te Aarhundredes anden Halvdeel, og i det de begrundede en strengere Orden og større Fred, afskare Lejligheden til at herje og vinde Bytte paa egen Haand for saadanne Mænd som Svein Asleivssøn og hans Lige. Trællevæsenets Ophør synes derfor med et rundt Tal at kunne sættes til 1170. At Trællene, skjønt de strengt taget vare retløse, dog efter Omstændighederne synes at have haft det ret taaleligt, og langt bedre end f. Ex. de ældre romerske Trælle, er allerede ovenfor viist, og det oplyses aller tydeligst ved Erling Skjalgssøns Exempel. En Mand kunde vel dræbe sin Træl ustraffet, men kun for saa vidt han samme Dag gjorde Drabet bekjendt; ellers betragtedes og straffedes han som Morder [1]): det forudsættes vel saaledes at det Drab, som strax oplystes, og for hvilket Drabsmanden blev straffri, har været begaaet i Hidsighed, uden Overlæg, medens det overlagte Drab, endog paa en Træl, betragtes som Mord. Den fornemste Rettighed, en Træl erhvervede ved sin Frigivelse, var, som det synes, at han nu selv kunde raade for sine Kjøb og for sit Giftermaal [2]). Men for at opnaa denne Ret maatte den, som selv havde løskjøbt sig, først have gjort sit saakaldte Frelses-Øl, eller et Gjestebud, hvorved Herren skulde indbydes, og hvor den Frigivne i Gjesternes Paasyn skulde tilbyde ham de saakaldte Leysings-Ører, nemlig 6 Ører Sølv [3]). Det forstaar sig af sig selv, at Herren strax ved Frigivelsen kunde gjøre Afkald paa denne Afgift [4]), men ikke desto mindre synes det, som om den Frigivne, naar han vilde bosætte sig eller erhverve fast Ejendom, maatte gjøre Frelses-Ølet [5]), undtagen naar det var Kongen selv, der havde skjenket ham hans Frihed. Frelses-Ølet fritog imidlertid ikke den Frigivne fra mange Forpligtelser til og personlig Afhængighed af sin forrige Herre (skapdróttinn), hvis Vornede (varnaðarmaðr) han og hans Børn i flere Led fremdeles ansaaes at

---

1) Ældre Frostathingslov V. 20. Gulathingslov 182.

2) Ældre Gulathingslov 61.

3) Ældre Gulathingslov 62; ældre Frostathingslov IX. 12.

4) Ældre Gulathingslov 61.

5) Ældre Frostathingslov IX. 12. „Hvis en Træl", heder det, „kommer til Jord eller bor (d. e. bliver Bonde), skal han gjøre sit Frelses-Øl".

være [1]). Den Frigivne kunde ikke engang forlade Fylket uden Herrens Tilladelse. Alle disse Forpligtelser eller saakaldte „Thyrmsler" kunde den Frigivne imidlertid engang for alle frakjøbe sig af Herren [2]). Frigivelsen selv skede med visse Ceremonier, enten derved at Herren bragte sin Træl til Kirken, og i Menighedens Paahør erklærede ham for fri, eller at han, som det heder, satte ham paa Kiste, maaskee som et Symbol paa at han nu kunde erhverve Ejendom.

Blandt Trællene selv betragtedes enkelte som bedre eller mere anseede end de øvrige; nemlig især den saakaldte **Brytje** (Huusforstanderen), eller **Deigjen** (den Pige, som havde Overopsigt med de kvindelige Sysler) [3]). De kongelige Trælle kunde endog, som man seer, i Egenskab af **Aarmænd** eller Gaardsfogeder have stor Myndighed som Skatkrævere og Repræsentanter for den udøvende Magt, om de end med Hensyn til deres per-

---

[1]) Frostathingslov IX. 10. 11. Ældre Gulathingslov 65. 66. Thyrmslerne opregnes her fuldstændigt. I visse Tilfælde tog Herren endog Arv efter sin Frigivne. Forresten sees Bestemmelserne at have været noget forskjellige i begge Lagdømmer. Efter Frostathingsloven vedvarede Thyrmslerne lige til femte, efter Gulathingsloven kun til andet Led. Derhos maa det merkes at Bestemmelserne, saaledes som vi have dem, ofte ere meget dunkle og indviklede, saa at det ikke i alle Tilfælde er klart, naar Frelses-Øl maatte gjøres og hvilke dets Virkninger vare.

[2]) Ældre Frostathingslov IX. 14.

[3]) Ældre Gulathingslov 198. „Brytjen" (bryti, anglisk brytta, af brjóta, bryde, anglisk breótan), betegner egentlig „den som bryder", hvorfor ogsaa Angl. Digtere kalde den gavmilde Fyrste sinces brytta, beága brytta, d. e. Klenodiets, Ringenes, Bryder. Det er saaledes tydeligt, at man ved „Brytje" nærmest har forstaaet Madens eller Brødets „Bryder", Uddeler, den, der skiftede Maden mellem Trællene, og saaledes var saa vel betroet, at han havde Madvarerne under sin Opsigt, følgelig var de øvrige Trælles Overmand (jvfr. Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Historie 1847, Side 268). Den samme Stilling maa Deigjen formodes at have indtaget blandt det kvindelige Tyende. Dette indlyser især ved Sammenligning med de angliske Ord hláford, (egentlig hláfword, hláfweard) og hlæfdige, der øjensynligen oprindeligt have haft tilsvarende Betydning. Hlæfdige er nemlig sammensat af hláf, oldnorsk hleifr d. e. Leev, Brødleev, og dige, der svarer til deigja. Hláfword, af hláf, og weard, betegner „Brødlevens Vogter, Forvarer". Da hláfword og hlæfdige ere sideordnede, maa følgelig bryti, der hos os var sideordnet med deigja, svare til hláford. Men hláford, hvoraf siden laverd, loverd, lord, og hlæfdige, hvoraf siden lafdie, lavdie, lady, betegne i Anglisk og nyere Engelsk stedse „Herre" og „Frue", saaledes at lavarðr og lafdí endog findes optagne blandt de hos os i den senere Middelalder brugelige Ærestitler. Og dog maa de oprindelig kun have betegnet ufrie Folk, Gaardsfogeder e. a. d. Dette kaster et ikke uvigtigt Lys paa de ældste Forhold i England efter den angliske Erobring. — Af deigja og Ordet bú (Kvæg), dannedes Benævnelsen búdeigja, Budeje, Kvægvogterske.

sonlige Stilling vare lidet anseede [1]). At de virkelig, i det mindste i ældre Tider, vare Trælle, sees deels deraf, at de oftere ligefrem benævntes saaledes af de fribaarne, deels deraf at de kongelige Gaardsfogder i Danmark, hvis Bestilling ganske svarede til Aarmændenes i Norge, kaldtes Brytjer. Man seer ogsaa, at Aarmænd ej længer omtales fra den Tid, da Trællevæsenet ophører. Denne væsentlige Forandring i de private Forhold, saavel som den Udvidelse, Kongemagten selv fik, medførte ogsaa, som det i det følgende Tidsrum vil vises, tilsvarende Forandringer i det Administrative, og kongelige Ombudsmænd eller Sysselmænd, højt betroede Mænd af de bedste Ætter, traadte nu paa en vis Maade i Aarmændenes Sted. Men saa længe disse existerede, kunne de siges at have dannet en egen Klasse, der paa det nærmeste svarede til de i Tydskland saakaldte Ministerialer. Hermed er det ikke sagt, at Aarmændene i de seneste Tider, de existerede, vare ufrie; man seer endog udtrykkeligt, at dette ej altid var Tilfældet [2]); men kun at Aarmandsforholdet oprindelig var ufrit, at det stedse medførte et for de fribaarne foragteligt Begreb om personlig Afhængighed og Opvartning, og at det, som en Frugt af Trællevæsenet, ophørte med dette, især da der ikke i Norge blev noget andet ufrit eller Vorned-Forhold tilbage.

De Frigivne, der ikke erhvervede eller fæstede Jord, maa have ernæret sig deels ved at drive Handel, deels ved at thinge sig Arbejde; og af dem bestod derfor sandsynligviis den temmelig talrige Klasse af **Verkmænd** eller Arbejdsmænd, som vore ældre Love hyppigt omtale. Deres Kaar og Levemaade maa ogsaa paa det nærmeste have svaret til de nuværende Huusmænds, og den overmodige Behandling, som mangesteds i Landet endnu bliver disse til Deel fra Grundejerens Side, tør maaskee have sin Rod ej alene i det blotte underordnede Forhold, hvori de staa, men ogsaa i den tidligere Standsforskjel mellem fribaarne og trællefødte. Med Hensyn til deres smaa og daarlige Boliger kaldtes de ogsaa **Kotbønder** eller Kotkarle [3]), naar de boede i større Klynger, **Thorpere** [4]).

---

[1]) Se Beretningen om Thore Sel, ovenfor I. 2. S. 617 flgg. Jvfr. ældre Gulathingslov 170, jvfr. 198. Ældre Frostathingslov IV. 57.

[2]) Se f. Ex. ældre Frostathingslov IV. 58.

[3]) Disse omtales oftere, ikke i Lovene, men desto mere i Sagaerne. Benævnelsen er, som man seer, dannet af kot, d. e. Kot, Hytte, Afslukke, for at betegne Husets Daarlighed. Anglerne havde ligeledes deres cotsetan, ligesom Tydskerne „Kotsassen", hvilket saaledes ej, som mange troer, udledes af „Koth".

[4]) Dette maa nærmest være Betydningen af Ordet, da „þorp" i vore Oldskrifter stedse betegner en større Mængde (jvfr. Skálda 65), og þorpari derhos øjensynlig bruges i en halv foragtelig Betydning, som om det betegnede no-

Først, naar alle af Frigivneforholdet udsprungen Afhængighed var ophørt, regnedes man i de saakaldte **arbaarne**[1]) Mænds eller de egentlige Bønders Tal; men dette indtraf i Frostathingslagen først med den fjerde, i Gulathingslagen allerede med den anden Generation. Imidlertid var enhver Bonde eller arbaaren Mand ikke derfor Hauld eller Odelsmand, selv om han havde erhvervet Jord. Dertil var det nødvendigt, at den Jord, han besad, var hans Odel, eller at han hørte til en Familie, hvis Hoved allerede havde erhvervet Odel. Haulde-Ætterne dannede den egentlige Kjerne af Folket, hvem Grunden eller Jordegodset tilhørte med fuldkommen og uindskrænket Ejendoms-Ret. Blandt dem udnævnte Kongerne sine **Lendermænd**, der indtoge det nærmest højere Trin paa Rangstigen. Lendermandsværdigheden var egentlig ikke arvelig, men man seer dog at i Regelen en Lendermands Søn efterfulgte sin Fader, ja han beholdt endog, om han ikke selv endnu var ophøjet til samme Værdighed som Faderen, dog sin Rang eller Ret i Lendermandsklassen indtil sit 40de Aar; var han da endnu ikke bleven Lendermand, traadte han tilbage i Haulderness Klasse[2]). Lendermands-Ætterne dannede saaledes et højere

---

get mindre end Bønder (f. Ex. ovenfor I. 2 S. 807, hvor Olaf Tryggvessøn taler om „Bønder og Thorpere" i Throndhjem). Den Betydning af „enkelt, afsidesliggende Gaard", som Ordet havde i Sverige, synes det hos os ej at have haft.

[1]) Ordet arborinn, der stundom ogsaa skrives árborinn, — men neppe rigtigt, da det egentlig synes at være forkortet af arfborinn — lader til at have været meest brugeligt i Frostathingslagen, medens det neppe engang findes i den ældre Gulathingslov, som paa de tilsvarende Steder, hvor Frostathingsloven har arborinn maðr, sætter bóndi. Ordet „arfborinn" d. e. „baaren eller fød til Arv", udtømmer netop Begrebet, da en Frigivens Ætlinger ikke i ethvert Tilfælde vare berettigede til at tage Arv som andre fribaarne, førend i den Generation, hvor Thyrmslerne ophørte. Derfor opstiller ogsaa Frostathingsloven, som udstrækker Thyrmslerne indtil tredie Generation, flere Rets- eller Rang-Klasser, end Gulathingsloven, der ej lader Thyrmslerne naa længer end til anden; Gulathingsloven springer nemlig, som vi have seet, umiddelbart fra „Leysinge-Søn" til Bonde, medens Frostathingsloven mellem Leysingssøn og arbaaren, der svarer til Gulathingslovens „Bonde", opstiller „Reks-Thegn", hvilket øjensynligt betegner en, der hører til de to følgende Led (d. e. enten en Sønnesøn, eller Sønnesøns Søn af en Frigiven), og hvilket enten maa udledes, saaledes som det ovenfor er antydet, af det mindre stadige Liv, disse Folk rimeligvis have ført, eller deraf, at Armod, naar Skapdrotnen var nødt til at tage sig af dem, kunde sætte dem tilbage i den forrige Afhængighedstilstand, eller, som det heder: „þrot rekr þá aftr í kyn sitt". Jfr. 1 S. 137, 143.

[2]) Den ældre Gulathingslov Cap. 200, 206. Disse to Steder udfylde hinanden. Der staar nemlig først, at en Lendermands Søn tager Haulds Ret, hvis han ej faar Land, men siden, at en Lendermand, om endog Vejtslelandet er ham frataget, dog vedbliver at tage Lendermands-Ret, ligesaa hans

Aristokrati, medens Haulde-Ætterne udgjorde det lavere; Massen af Folket dannedes af de forhen omtalte ringere Klasser. Til Aristokratiet hørte ogsaa de faa fyrstelige Personer, nemlig Jarlerne, af hvilke der dog, som vi have seet [1]), foruden Jarlen paa Orknø siden Magnus den godes Tid kun udnævntes een i Landet selv, og hvis Funktion nu atter blev den oprindelige som Kongens fornemste Medhjelper, Vikar og Krigsanfører, ikke, ligesom paa Harald Haarfagres Tid, Statholder eller Lensherre i et Fylke.

I Forbindelse med denne Klasseforskjel mellem Indbyggerne bestod endnu det ældgamle ovenfor skildrede Bods-System, hvorved Drab, ikke at tale om alle ringere personlige Fornærmelser, kunde affones med en vis Pengebod, afpasset først og fremst efter Fornærmelsens Beskaffenhed, dernæst saavel efter Fornærmerens, som den fornærmedes Rang eller Samfundsstilling. Den nærmere Indretning ved dette Bodssystem, saa vel som de Principer, hvorpaa det var grundet, er allerede tidligere udviklet hvor der handledes om den ældre germaniske Samfundsorden i Almindelighed. Det er der viist [2]), hvorledes dette stod i umiddelbar Sammenhæng med den Ret til at tage Blodhevn og føre indbyrdes Fejder, som oprindeligen tilkom Familierne, og hvorledes derfor ogsaa Drab affonedes med Bøder, ej alene fra Drabsmanden til den Dræbtes Frænder, men ogsaa fra Drabsmandens Frænder til disse, alt efter nøjagtigt udregnede Tabeller (Saktal). Hensigten, om den end mere ytrede sig som et Instinkt, end den var kommen til klar Bevidsthed, var aabenbart paa denne Maade, ved at dynge en Deel af Ansvaret paa den hele Familiekreds, at gjøre denne interesseret i at hindre ethvert af Medlemmerne fra at begaa Drab, og derved at forebygge Blodsudgydelse. Det ligger imidlertid i Sagens Natur, at da det hele System var grundet paa Blodhevn-Systemet, opnaaedes hiin Hensigt kun højst ufuldkomment, da der nemlig kunde indtræffe mange Tilfælde, hvor fuldstændigt betryggende Bod enten ikke kunde blive betalt, eller hvor man reent ud negtede at betale den. Jo fornemmere en Familie var, desto større Hæder satte den i, ej at modtage eller yde Bod, men enten at tage fuldstændig Hevn, eller i det mindste lade Sagen afgjøre ved privat Voldgift. Derfor see vi ogsaa Familiefejder, saa lidet de end passede til det Kulturtrin, Nationen for o-

---

Søn til sit 40de Aar. Altsaa traadte han først da tilbage i Hauldernes Klasse, rimeligviis forbi man antog, at hvis han ej før havde faaet Land, fik han det neppe siden.

[1]) Se ovenfor S. 273. Om Aarmændenes, Lendermændenes og Jarlernes statsretlige Stilling vil nedenfor blive talt.

[2]) Se ovenfor I. 1. S. 142, 143.

rigt havde opnaaet, fremdeles omtalte, f. Ex. mellem hine mægtige Lendermands-Ætter i Sogn og paa Agder, der repræsenteredes af Jon Peterssøn og Kale Sæbjørnssøn; og Tronstridighederne mellem Kongerne gave, som man let kan forstaa, forøget Anledning dertil [1]). Det var ogsaa en ligefrem Følge af Familiernes solidariske Ansvarlighed for Drab, begaaede af et enkelt Medlem, at Hevnen ofte ikke rammede Drabsmanden selv, men en anden af hans Frænder, der var aldeles uskyldig i Drabet, men som man netop udsøgte, naar han formedelst sin anseede Stilling eller andre Fortjenester antoges at ville blive mere savnet end hiin. Disse Ulemper af et System, som egentlig havde overlevet sin Tid, maa i det mindste ved Periodens Slutning alle fornuftige og tænkende Medlemmer af Samfundet have været sig fuldkommen bevidste, og været ivrigt betænkte paa at forebygge. Der gaves vist allerede da ikke faa, der nærede den samme Mening, som nogle Tiaar senere udtrykkeligt blev udtalt, „at de fleste Ætter i Landet lede stor og mangfoldig Skade af Mandslæt og de bedste Mænds Drab, hvilket her i Landet var mere sædvanligt end andensteds, især deleshed da den store og slemme Uskik herskede, at naar som helst nogen blev dræbt, vilde hans Frænder udsee sig som Offer for deres Hevn den bedste af Drabsmandens Æt, om han end hverken var vidende om eller raadende til Drabet, men de vilde derimod ikke hevne sig paa Drabsmanden selv, om de end havde Lejlighed dertil, hvorved den slette netop nyder godt af sin Slethed og Daarlighed, men den Uskyldige undgjelder for sin Bravhed og sit gode Forhold" [2]). Principet, at den, der dræbte sagesløs Mand, skulde være fredløs og have forbrudt alt sit Løsøre til Kongen, var vistnok udtalt, men Spørgsmaalet, hvor vidt fuldkommen Sagesløshed var forhaanden, maatte i de fleste Tilfælde være yderst vanskeligt at afgjøre, og man kunde derfor løskjøbe sig fra Fredløsheds-straffen, naar Drabet ikke henhørte til de saakaldte Ubodemaals eller Nidingsverk Klasse [3]). De egentlige Bøder for et Drab, der ydedes til den Dræbtes Frænder paa Mandssiden, og hvori ligeledes Drabsmandens Frænder paa Mandssiden deeltoge, om de vare til, regnedes efter **Bauger**, en Levning fra den Tid, da man ej havde myntede Penge, men brugte Bauger, d. e. tynde spiralformigt oprullede Guld- eller Sølv-Stænger, hvoraf man hug saa meget, som man hver Gang behøvede, og vejede det til Modtageren. Ifølge Gulathingsloven skulde en Haulds

[1]) Se f. Ex. ovenfor S. 899.

[2]) Kong Haakon Haakonssøns Intimation til den ældre Frostathingslov Cap. 1, Cap. 8.

[3]) Frostathingsloven IV. 1, jvfr. Intimationen, Cap. 1, 2.

eller Odelsbaarens Drab bødes med tre Bauger, en Hovedbaug paa 10 Mkr. til Sønnen, en Broderbaug til Broderen, paa 5 Mkr., og en Brødrungsbaug paa 4 Mkr. til Brødrungen eller Syskendebarnet paa fædrene Side [1]). Frostathingslagen synes endog at have haft fire Bauger, den fjerde for Nærsyskendebørn [2]). Alle de, som enten fik en Part af disse Bauger, eller deeltoge i deres Udredelse, kaldtes tilsammen „Bauggildesmænd“, og „**Bauggilde**“ var saaledes en Benævnelse for Frændskab paa Mandssiden i Almindelighed. Men derforuden skulde der ogsaa bødes fra og til Frænderne paa Kvindesiden, f. Ex. Morfader, Dattersøn, Systersøn o. s. v.; disse Bøder regnedes ikke efter Bauger, eller Klasser, men kun efter de Summer, der ydedes fra og til hver enkelt Person (Nev ɔ: Næse), og derfor kaldte man dette Slægtskab paa Kvindesiden **Nevgilde**, og slige Frænder Nevgildesmænd [3]). Foruden disse Bøder til Bauggildesmænd og Nevgildesmænd havde man og at udrede de saakaldte **Kvindegaver**, eller Kjendelser til de nærmeste kvindelige Slægtninger, fremdeles til Naamaagerne eller de nærmest Besvogrede, til Sakaukerne d. e. den Dræbtes Halvbrødre eller nærmeste thybaarne Frænder; hertil kom Tryggvakaup, eller Haandsalspenge for Tilsikringen af Trygd, og Skogarkaup, eller Løskjøbelse fra Skoggangs- eller Fredløsheds-Straffen, og endelig Thegngildet til Kongen. Ved alt dette svulmede hele Udredslen saaledes op, at naar f. Ex. Hovedbaugen udgjorde 6 Mkr., blev den hele Sum, med Bauger, Tryggvakaup, Kvindegaver, Skogarkaup o. s. v., dog Thinggildet ej iberegnet, 20 Mkr., 2⅔ Øre [4]). For at raade Bod paa alle de Ulemper, som heraf fulgte, da Beregningen blev saa yderst vanskelig, opstillede man ej alene fuldstændigt beregnede Saktal, men man ordnede ogsaa disse, som det sees, efter andre og fornuftigere Grundsætninger. I Gulathingslovens Saktal [5]), der synes at hidrøre fra Begyn-

---

1) Gulathingsloven Cap. 218, 220. Men længere hen (Cap. 243—245) angives Hovedbaugen til 6 Mkr., Broderbaugen til 4, Brødrungsbaugen til 2½. Dette viser, at der paa dette Sted i Loven er optaget nyere Bestemmelser, uden at de ældre ere borttagne. En saaban senere Indskydelse er ogsaa aabenbart hele Saktalet, hvorom der strax nedenfor handles.

2) Dette maa man slutte af Overskrifterne til det ældre Saktal, der kun findes i et ubetydeligt Fragment, se Norges gamle Love, II. S. 520.

3) Ældre Frostathingslov VI. 1—3, 9, 8, jvfr. V. 9.

4) Ældre Gulathingslov Cap. 245.

5) Ældre Gulathingslov Cap. 224—237. Dette Saktal maa, som nys antydedes, være yngre end Lovens egentlige Text, da det endog ligefrem strider mod de der opstillede Beregningsforhold. Til den eneste fuldstændige Kodex af Gulathingsloven, som haves, er ogsaa føiet et Saktal, indrettet af den lovkyndige Bjarne Mordssøn, der levede paa Kong Sverres og Haa-

delsen af det 12te Aarhundrede, sandsynligviis fra Kong Eystein, sees det saaledes tydeligt, at man har forladt Bauge-Principet, der dog for øvrigt opstilles i de fra ældre Afskrifter bibeholdte Bestemmelser. I Stedet for Bauggildes- og Nevgildes-Klasserne ordnes de ydende eller modtagende Frænder, uanseet om Slægtskabet er paa mødrene eller fædrene Side, i tre Klasser eller Upnam, der deels bøde til den Dræbtes nærmeste Arving eller modtage Bøder af Drabsmanden, deels bøde til hinanden indbyrdes (de saakaldte Tversaker). Ogsaa i Frostathingslagen forandredes det gamle, indviklede Saktal, uden at man dog gav Slip paa Inddelingen i Bauggildes- og Nevgildes-Klasserne [1]).

Det er allerede forhen nævnt, at visse Drab paa Grund af de Omstændigheder, under hvilke de udøvedes, betragtedes som Nidingsverk og derfor ej kunde affsones med Bøder, men følgelig uigjenkaldeligt medførte Utlegd; de kaldtes og Ubodemaal, fordi Drabsmanden, om han faldt paa sine Gjerninger, skulde ligge ubødet og uhevnet. Saadanne Nidingsverk eller Skemdarvig var det, naar man dræbte en Mand efter at have tilsagt ham Grid eller Trygd, eller myrdede (d. e. snigmyrdede) ham. For slige Drab forbrød Drabsmanden ej alene sit Løsøre, men og sit Jordegods til Kronen. Til denne Klasse af Forbrydelser, eller de saakaldte Nidingsverk, som medførte Fredløshed og Tabet af den hele Ejendom, saavel urørlig som rørlig, regnedes ogsaa Landraad, d. e. Højforræderi mod Kongen (at man raadede Land og Thegner under Kongen), Herjen indenlands, uden først at have opsagt Freden, Brud paa indgaaet Trygd, og Mordbrand. Den betragtedes tillige som Snigmorder, og blev følgelig Ubodemand, som ikke paa behørig Maade lyste Vig, d. e. bekjendtgjorde et af ham begaaet Drab [2]).

Hvorledes de mindre personlige Fornærmelser affsonedes paa lignende Maade, nemlig med ringere Bøder, der stode i samme Forhold til hinanden efter Klasserne, som Drabsbøderne, er allerede nævnt, ligesaa, hvorledes hver Klasses „Ret", d. e. Beregningsforholdet for de dens Medlemmer tilkommende Bøder, steg anderledes i Frostathingslagen end i Gulathingslagen. Paa **Island** fandt i Hovedsagen de samme Indretninger med Hensyn til Bøder og Saktal Sted. Den islandske Lovbogs Saktal opstiller, ligesom Frostathingsloven, fire Bauger, hvori dog ogsaa Frænder paa Kvindesiden ere medregnede, saa at følgelig Indde-

---

kon Haakonssøns Tider. Dette simplificerer Beregningen end mere, og maa, siden det er indført i Gulathingslagen, medens Bjarne hørte hjemme paa Haalogaland, have gjeldet for det hele Land.

[1]) Frostathingslov, 6te Part.

[2]) Frostathingslov IV. 1—4.

lingen i Bauggilde og Nefgilde her er opgiven [1]). Det følger ligeledes af Forholdene paa Island, at der kun forudsættes en eneste Klasse af Borgere, saa at her ingen forskjellig Retsklasser opføres. Og endelig var det maaskee en Følge af det republikanske Forhold, og den større Skinsyge, hvormed Indbyggerne der gjensidigt vaagede over deres Ære og Rettigheder, at personlige Fornærmelser, som Slag, Haargreb, og anden Mishandling, straffedes eller bødedes langt haardere end i Norge. Fjørbaugsgard eller Skoggang anvendtes saaledes hvert Øjeblik, endog ved Fornærmelser, der nu til Dags vilde ansees lidet betydelige [2]).

Egteskaber stiftedes endnu kun paa den sædvanlige borgerlige Maade, da Vielsen, som overhoved først i det 12te Aarhundrede blev regnet blandt Sakramenterne, ej formeligen paabødes her i Landet, førend i Midten af det 13de, og før den Tid neppe hyppigt fandt Sted. Der er Spor til, at man i Hedendommens Tid virkelig havde en Art af Vielse [3]), men med Hedendommens Ophør maatte denne bortfalde, uden, som det synes, at nogen anden Højtidelighed for det første traadte i Stedet. Egteskabet var endnu kun en Kjøbekontrakt, idet Bejleren ved at slutte Festemaalet, til Giftingsmanden, det er Brudens Fader eller rette Værge, vidnesfast udredede eller forbandt sig til at udrede den saakaldte mundr [4]), som, i det mindste i Gulathingslagen, ikke maatte være under 1½ Mk., hvorimod Giftingsmanden vedtog at udstyre Bruden med en bestemt Medgift (heimanfylgja), saavel som at lade Bryllupet finde Sted til en aftalt Tid, senest inden et Aar. En Hustru, man saaledes havde faaet, sagdes at være „kjøbt med Mund", og Børnene af et saadant Egteskab, bleve fuldkommen arveberettigede [5]). Det var i saa Fald ikke engang nødvendigt at holde formeligt Bryllupsgilde, uagtet dette var det sædvanlige, og gav Forbindelsen større Højtidelighed. Først da blev „Munden" Konens lovlige Ejendom. Om forbudne Led er der ovenfor talt. Fællesskab i Ejendom mellem

---

[1]) Vigslode, Cap 114. Her optages saaledes allerede Morfader og Datterson i anden Baug. Baugerne komme følgelig her til at svare til Gulathingslagens Upnam.

[2]) F. Ex. i Vigslode Cap. 92, hvor en Bod af 3 Mk. fastsættes for at rive Hatten af en Mand, naar den ej er fæstet om Halsen, men, hvis dette er Tilfældet, Fjørbaugsgard for at rykke Hatten fremover, Skogargang for at rykke den bagover; ligesaa Cap. 98, hvor Fjørbaugsgard sættes for at bide, rive eller klype en Anden, saa at det bliver rødt efter.

[3]) Se Thrymskvida, i den ældre Edda, hvor Thrym, der skal egte Freyja, siger: „Vier os sammen ved Vaars (Edsgudindens) Haand".

[4]) Se ovenfor I. 1. S. 145.

[5]) Gulathingsloven Cap. 50, 124. Graagaas, Festaþáttr Cap. 7. Jvfr. Vestgøtalovens Arvebolk Cap. 7, 8.

Egtefolkens opstod ikke umiddelbart ved Giftermaalet, men ifølge Frostathingsloven naar de havde været et Aar gifte, ifølge Gulathingsloven derimod først naar Giftermaalet havde varet i 20 Aar; imidlertid kunde Manden ogsaa før denne Tid fordre Fællig, naar enten Konens Arvinger intet havde derimod, eller der fødtes Børn i Egteskabet [1]). Paa Island opstod Hærvds-Fælliget efter tre Aars Forløb [2]). For øvrigt var den Grundsætning stedse gjeldende, at af hvad der var erhvervet i Fællesskab efter Giftermaalet, ansaaes Manden at eje to Tredjedele, Konen een (den saakaldte Tredingsauke); denne, saavel som Munden og Heimanfylgjen, beholdt hun efter Mandens Død, saavel som i Skilsmissetilfælde uden skjellig Grund [3]). Til Skilsmisse udfordredes ellers kun, at Manden eller Konen i Vidners Overvær opsagde Egteskabet, eller som det hed, sagde sig skilt fra den anden. Allerede i de ældste Christenretter paabydes det, som ovenfor nævnt, at enhver Mand kun skulde have een Kone [4]), og formeligt Tvegifte, saaledes at en Mand paa een Gang og til samme Tid levede i Egteskab med to eller flere Koner, har vel neppe nogensinde efter Hedendommens Ophør fundet Sted. Derimod kan man tydeligt see, at man ikke regnede det saa nøje med at tage en anden Hustru, medens den første levede, uden at have gjort lovlig Skilsmisse med hende; paa en vis Maade kunde dette kaldes Tvegifte, og det var udtrykkeligt forbudt i Christenretterne; men Straffen bestod kun i en Bod af tre Mkr. til Biskoppen; kun naar man derefter fremdeles beholdt den anden Kone, forbrød man alt sit Løsøre og maatte gaa i Landflygtighed. Med fornemme og mægtige Folk har dog Bestemmelsen neppe været strengt overholdt; vi have saaledes seet at Kong Harald Haardraade egtede Thora Agmundsdatter medens hans første Dronning, Ellisiv, endnu levede, og siden efter atter tog denne tilbage [5]). Heller ikke synes man at have regnet det saa nøje med Frille-Liv, at dømme efter de mange Exempler, som derpaa haves, uagtet Christenretterne forbøde det. Paa Island finde vi endog at Presterne selv, ikke at tale om de andre Høvdinger, stundom levede i aabenbart Konkubinat, uden at dette synes at have vakt mindste Forargelse [6]). Man gjorde her, og

---

1) Frostathingslov XI. 8.

2) Graagaas, Festaþáttr Cap. 22.

3) Gulathingslov 53. Frostathingslov X. 1. 8. Graagaas, Festaþáttr Cap. 22.

4) Gulathingslov Cap. 25. Frostathingslov III. 10. Vikens Chr. Cap. 17. Eidsivalov Chr. R. Cap. 22. 23, jvfr. ovenfor S. 706.

5) Se ovenfor S. 189.

6) Hvert Øjeblik hедer det i Sturlungasaga, baade hvor Prester og Lægmænd omtales: da fulgte ham en Kvinde, der hed N. N. o. s. v.

med god Føje, stor Forskjel paa, om Manden var gift, eller ej. Saalænge Trællevæsenet herskede, gav dette, som man let kan forstaa, Anledning til hyppige Krænkelser af Egteskabets Hellighed, og deraf følgende Afbrydelser i Egtefolkenes gode Forstaaelse. Fra denne Tid af hidrøre ogsaa de mange forskjellige Benævnelser paa uegte Børn, efter som Moderen var fribaaren eller ej. Man kaldte saaledes en Søn af en fribaaren Mand og en fribaaren Kvinde, der ej lagde Dølgsmaal paa deres Forbindelse, „Hornung;“ var Forbindelsen hemmelig, kaldes han „Risung;“ [1]). „Thybaaren Søn“ kaldte man den, som var fød af en Trælkvinde. Ingen af disse uegte Børn vare arveberettigede efter Faderen, saa snart der tillige fandtes egtefødde Børn, uden for saa vidt de vare **ætlededе**, d. e. lyste i Kuld og Kjøn, hvilket dog ej kunde skee uden nærmeste Arvingers Samtykke. Ætledningen foregik med flere Højtideligheder. Der skulde gjøres et Gilde; ved dette skulde der slagtes en treaars Oxe, og en Sko gjøres af Huden paa dens højre Forbeen: i denne Sko skulde først den ætledende stige, dernæst den, som ætlededes, og siden efter de, der samtykkede i Ætledningen, medens den første erklærede, at han ætledede Manden til alt det Gods, han gav ham, til Gjeld og Gave, til Sess og Sæde, til Bod og Bauger, og til al Ret som om hans Moder var kjøbt med Mund. Skoen, om den opbevaredes, skulde siden tjene til Beviis paa at Akten havde fundet Sted [2]).

Arvegangen var ikke eens i alle Thingforeninger; i det mindste afvige Gulathingslovens og Frostathingslovens Arvetavler, de eneste vi kjende, noget fra hinanden, skjønt de i Hovedprinciperne ere lige. Fælles saavel for Norge, som Sverige, var den Hovedregel, at Søn udelukkede Datter, som først fik Arv, om Søn ej var til. Imidlertid torde det vel kunne ansees som det første Skridt til en Forandring i det ældre System, at vore Love satte Datter og Sønnesøn i anden Arveklasse næst Søn, og lode dem arve ligt med hinanden, samt derefter, i tredie Klasse, Broder og Syster, medens derimod saavel den ældre islandske Lov, som den ældre Vestgøta-Lov, der aabenbart følge ældre Arvegangs-Regler, lod Datter, næst Søn, udelukke alle andre fjernere Beslægtede, og næst Datter satte Fader. Men Gulathingsloven lader i tredje Arveklasse alle Syskende arve hinanden indbyrdes, medens Frostathingsloven kun steder Syster til Arv, hvis Broder ikke findes. I de tre følgende Klasser afvige de ligeledes: Gulathingsloven sætter Moder i fjerde, Farbroder og Brodersøn i femte, og fædrene Fættere tilligemed sammødre

[1]) Gulathingslov Cap. 104. Paa Island havde Benævnelserne hornungr og hrisungr en anden Betydning, se Graagaas, Arfaþáttr Cap. 4.

[2]) Gulathingslov Cap 58, Frostathingslov. IX. 1.

Broder i 6te, medens Frostathingsloven sætter Farfader, Farbroder og Brodersøn i fjerde, sammødre Broder og fædrene Fættere i femte, Moder og Fadersyster i sjette, dog saaledes at hvis Farfader, Farbroder og Brodersøn ej fandtes, rykkede Moderen op i fjerde, udelukkende dem af femte Klasse, der ellers gik foran hende. Fra 6te Klasse af stemme igjen begge Arvetavler; som Arving i 7de Klasse opstilles Hornung, Risung og thybaaren Søn, der havde faaet Frihed førend han oplevede tredie Juul; i 8de Klasse Tre- og Firmenninger, i 9de Morfader og Dattersøn, i 10de Morbroder og Systersøn, o. s. v [1]). Den islandske Arvetavle, der som nys antydet, sandsynligviis ogsaa en Tid var Norges, i det mindste Gulathingslagens, opstiller efter Fader følgende Klasser: 4) Broder, 5) Moder, 6) Syster, 7) sammødre Broder, 8) Hornung og Risung, 9) uegte Datter, 13) uegte Syslende, 14) Farfader, Morfader, Sønnesøn og Datterdatter [2]). Fandtes ingen lovlige Arvinger, da var det i Norge, som andensteds, den ældgamle Regel, at Arven tilfaldt Kongen. Som yderste Slægtled opstilledes her, ved en egen Bestemmelse af Kongerne Sigurd, Eystein og Olaf, det femte Led fra den fælles Stamfader; forhen gik det ikke længer end til fjerde [3]). Paa Island tilfaldt slig Arv den nærmeste Slægtning, og en saadan kunde vel der, hvor saa godt som alle Ætter paa Øen vare beslægtede og besvogrede, altid findes [4]).

Værgemaalet for den Umyndige tilkom altid nærmeste Arving, og der var udførlige Bestemmelser, som sigtede til at forebygge Underslæb i saa Henseende. Men i samme Forhold som man havde Ret til Arv og til Værgemaal, i samme Forhold var man ogsaa forpligtet til at sørge for sine Forældre og Slægtninger, og opdrage disse om de vare ubemidlede og hjelpeløse Børn, indtil deres 15de Aar. Først og fremst maatte man sørge for sine egne Forældre og Børn. Alle saadanne, der formedelst Hjelpeløshed eller Umyndighed stode under andres Opsigt, kaldtes

---

[1]) Gulathingslov Cap. 103, 104. Frostathingslov VIII. 1—14. Ældre Vestgøtalov, Arvebolk Cap. 1. Den yngre Vestgøtalovs Arvebolk sætter derimod Søn og Datter som Samarvinger, saaledes at Broder tager dobbelt Lod mod Syster. Det samme er Tilfældet i Østgøtalovens Arvebolk og i de ældre danske Love. Paa lignende Maade er Arvegangen forandret i Magnus Haakonssøns norske Landslov. Da denne skriver sig fra 1274, ligesaa og den yngre Vestgøtalov fra anden Halvdeel af 13de Aarhundrede, viser det sig saaledes, at den her omtalte Forandring i Principerne for Arvegangen er bleven indført i det mindste i Norge og Sverige først paa denne Tid.

[2]) Graagaas, Arvethaatt, Cap. 1.

[3]) Frostathingslov VIII. 15.

[4]) Graagaas, A. Th. Cap. 1, jvfr. 4, 13.

Umager [1]). Børne-Udsættelsen var, som vi allerede have seet, ved Christendommens Indførelse bleven forbuden, og det var en Hovedbestemmelse, at alle Børn, der fødtes, ogsaa skulde opfødes. Den eneste Undtagelse herfra var, foruden Vanskabninger, ogsaa en Frigivens forældreløse Børn, der selv ingen Formue havde. Skapdrottnen var ej forpligtet til at sørge for mere end eet af dem; de bleve alle satte i en Grav paa Kirkegaarden, hvor man lod dem dø, indtil kun eet levede igjen; dette maatte Skapdrottnen tage til sig og forsørge [2]). Man maa da haabe, at denne Bestemmelse kun yderst sjelden kom til Anvendelse.

Arven tiltraadtes ved et saakaldet Erve eller Arve-Øl, der tillige sædvanligviis var den Afdødes Gravøl. Under alle Omstændigheder skulde Hovedarvingen strax melde Arveladerens Død for alle dem, han skyldte Penge, og indkalde dem til den 7de Dag derefter for at modtage deres Tilgodehavende. Men derved blev det, som man kan see, Skik og Brug, at dette Syvendedagsmøde (Sjaund) tillige blev Grav- og Arve-Øl. Hvis Arveøllet ej kunde holdes den syvende Dag, holdtes det, som man maa formode, den 30te (Tretugt), hvilket, i det mindste i Gulathingslagen, var den sidste Termin, inden hvilken en fuldbyrdig Mand kunde gjøre Fordring paa Arv [3]). Ved slige Arve- eller Grav-Øl gik det saa prægtigt til, som muligt, og meget ofte, som man maa formode, over Boets Evner, saa at der endog siden blev givet Forbud derimod, da, som det hed, Godset ved denne store Bekostning blev forødet, medens Gjelden ej engang blev betalt, og Slagsmaal og Manddrab opstod af den overhaands Drik [4]). Ved Arveøl efter anseede, især fyrstelige Personer, blev der og, som vi have seet, aflagt højtidelige Løfter om en eller anden Stordaad. Men alle slige Gilder havde i de ældre Tider en større Betydning end senere; de tjente nemlig til at give visse Akter Retskraft formedelst den Offentlighed, de derved fik, omtrent som Thinglysning. Gjesterne, saavel ved Fester-Øl, som ved Bryllup, ved Ætlednings-Øl, ved Frelses-Øl, og ved Grav-Øl, var tillige for Fremtiden Vidner paa, at den Handling, de overvare, havde fundet Sted.

---

[1]) Den islandske Lovbog har derfor herom en heel Bolk, kaldet Umage-Bolken. Bestemmelserne om denne Materie indeholdes i Gulathingsloven Cap. 127, 130, i Frostathingsloven Cap, 22—28. Formen úmagi skrives i de svenske Love ovormagi, hvorfor endnu Benævnelsen öfvermågar bruges i Sverige om Umyndige.

[2]) De kaldes derfor Gravgangsmænd, se Gulathingsloven Cap. 63, jvfr. 298.

[3]) Ældre Gulathingslov 115, 119, 121. Kun paa dette sidste Sted omtales „Tretugt"; men at ogsaa dette var etslags Arveøl, ligesom Sjaund, sees af Diplomer. „Sjaund" bruges endnu i Betydning „Gravøl".

[4]) Yngre Landslov, Arvebolk Cap. 52.

Om Odelsvæsenet i dets ældste Skikkelse er der allerede ovenfor talt [1]). Odelsgodset betragtedes egentlig som fælles for den hele Familie (Odalsnauterne) men under Bestyrelse af een eller flere Medlemmer af Hovedgrenen; og dette var den egentlige Grund til Indløsningsretten, der ikke i og for sig var charakteristisk for Odelsbesiddelsen, men kun var en nødvendig Følge deraf. Salget af Odel betragtedes mere som Pantsættelse. Til Løsningsrettens Vedligeholdelse ved solgt Odelsgods udkrævedes dog, at man i Løbet af 20 Aar lyste til Thinge, og at saa vel Sælger som Kjøber, eller deres Arvinger vedgik, at det omspurgte Gods virkelig var Odelsgods. Ellers betragtedes det som Besidderens Odel [2]). Vilde Besidderen ikke selv erkjende Sagens rette Sammenhæng ved Lysningen, havde Odelsmanden Ret til at føre andre Vidner derpaa. Sædvanligt, eller i det mindste meget hyppigt synes det at have været, at den, der solgte sit Odelsgods, betingede sig selv Ret til at indløse det om 15 Aar; undlod han det, uden tillige at holde Lysning derpaa, og lod 20 Aar gaa hen, blev Godset Besidderens Odel [3]). Forresten synes det rimeligt, eller at ligge i Sagens Natur, at man ved at erhverve alle Odalsnauternes udtrykkelige Samtykke til at et Jordesalg skulde staa uryggeligt, strax kunde sikre sig mod al Indløsning: saa meget er vist, at man i Gulathingslagen opnaaede dette ved at lade sig Jorden formeligt tilskøde, og betinge dette i Kjøbekontrakten. I dette Tilfælde maatte Odalsnauterne, om de vilde indløse Jorden, have gjort dette inden et Aar efter Salget, ellers tabte de Retten dertil [4]). Det Jordegods, hvorpaa Odel ej var erhvervet, betragtedes, paa Grund af den usikre Besiddelse, i alt Arveskifte kun som Løsøre [5]). Uagtet det Jordegods, som Kongen skjenkede en Mand, strax blev dennes Odel, kunde man dog indløse Odelsgods ligesaa fuldt fra Kongen, som fra enhver Privatmand. Man henvendte sig i dette Tilfælde til den Aarmand, han holdt paa Gaarden.

---

1) Se ovenfor I. 1. S. 118.

2) Gulathingslov 272.

3) Gulathingslov Cap. 276. En saadan Jord, solgt med Forbehold af Løsnings-Ret, kaldtes „Stevnejord". For øvrigt er det kun i Gulathingsloven, at Bestemmelserne om Odel og Odelsløsning findes udtømmende. Frostathingsloven (XII Part) er mindre fuldstændig, og forudsætter mere som givet end den egentlig udtaler. Det er endog et Spørgsmaal, om Løsningsvæsenet var saa gjennemført i Frostathingslagen, som i Gulathingslagen.

4) Gulathingslov Cap. 278. Naar Kjøbet var sluttet med den Aftale at Skødning skulde finde Sted, men Sælgeren siden vægrede sig derved, kunde Kjøberen endog lade sig Jorden tilskøde til Thinge af den forsamlede Mængde.

5) Gulathingslov Cap. 270.

Hauldterne eller de Odelsbaarne udgjorde Kjernen af Folket, og vare, tilligemed Kongen, de egentlige Grundbesiddere. Men derfor udgjorde de ikke den egentlige, eller talrigste Deel af Land-Befolkningen. Denne bestod, som alt tyder hen paa, af Lejlændinger eller andre Opsiddere af endnu ringere Kaar (de forhen nævnte Kotbønder e. a. d.), medens Odelsgodset selv var samlet i store Masser. Derfor indtager ogsaa Landsleje-bolken, eller de Bestemmelser, der handle om Forholdene mellem Grundejeren og Lejlændingerne, samt mellem disse indbyrdes, en stor, næsten uforholdsmæssig, Deel af vor ældre Lovgivning. Denne forudsætter øjensynligt, at Massen af Landbønderne vare Lejlændinger. Men ved disse nøjagtige Bestemmelser var ogsaa Lejlændingernes Stilling saaledes sikret mod alt for stor Vilkaarlighed, at deres Afhængighed ikke havde det mindste af Vornedskabets eller Livegenskabets Charakteer, men Lejlændingen var fuldkommen Frimand som før, og stod ikke i andet Forhold til Grundejeren end et simpelt Kontraktsforhold. Lejekontrakten eller Bygselen sluttedes i Regelen kun paa et Aar [1]), og vilde Landdrottnen ej holde den, kunde den anden ved Søgsmaal tvinge ham dertil. Lejlændingen havde temmlig fri Benyttelse af Jorden og dens Herligheder. Landskylden var, dog, som det synes, temmelig høj. En Gaard, af hvilken der svaredes 1 Mark i aarlig Landskyld, eller et saakaldet Merkrbol, var omtrent af samme Størrelse som nu til Dags en Gaard paa 6 Skylddalere, eller, efter nuværende Beregninger, af omtrent 240000 Spdlrs. Værdi; da nu en Mark i virkelig Værdi paa hine Tider næsten svarer til 100 Spdlr. i vor Tid, bliver Renten af Gaardens egentlige Værdi temmelig høj, især da denne vissilig endog maa sættes meget lavere end den nuværende. Vist er det, at en Gaard paa Follo i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, da dette frugtbare Landskab rimeligviis var sterkere bebygget, og Jordegodsets Værdi følgelig maa have været højere end i det 12te, solgtes efter Beregningen af 12 Merker for 7 Oresbol [2]), eller ikke fuldt 14 for 1 Marks Bol, hvilket altsaa efter vore Forhold svarer til omtrent 100 Spdlr. aarlig Landskyld af en Gaard, der kunde sælges for 1400 Spdlr. Kommer hertil, at Lejlændingen ikke havde uindskrænket Besiddelse af Skoven, og ligeledes i andre Henseender var forhindret fra at gjøre sig Ejendommen saa frugtbringende som en Ejer, kan man ikke sige andet, end at de store Godsejere eller Hauldterne vare særdeles vel farne, og efter de Tiders Forhold maa have haft betydelige Indtægter. Af Jordegodset tilhørte, som vi have seet, en

---

[1]) Gulathingslov Cap. 72. Man seer, at endog Odelsmanden til Jorden stundom lejede et Stykke af den Jord, hvortil han var odelsbaaren, og at han endog dertil var fortrinligviis berettiget i Gulathingsloven Cap. 88.

[2]) Dipl. Norv. II. 98. Med Løsningsret solgtes Gaarde endnu tidligere, se Langes Klosterhistorie S. 254.

stor Deel Kronen, og denne Deel maatte under de sidste Tronstridigheder betydeligt forøges ved Konfiskationer, da den Konge, som tilsidst sejrede, sædvanligviis betragtede eller var i det mindste berettiget til at betragte alle dem, der tidligere havde kæmpet imod ham, som Højforrædere, eller; som det hed, til at give dem Landraads-Sag; og „Landraad", det største af alle „Nidingsverk", medførte Forbrydelse ogsaa af Jordegods. Som Kongens, eller rettere Kronens, Ejendom regnedes ogsaa **Almenningerne** til hvilke dog Fylkets Bønder havde en temmelig udstrakt Brugsret, fornemmelig med Hensyn til Græsgang og Sæterdrift. Da en mere anseet Haulds Besiddelser vistnok udgjorde mange Merkersbol, at dømme efter hvad enkelte af Godsbesidderne kunde bortskjenke til Kirker og geistlige Stiftelser, maatte hans samlede Indtægter være meget store [1]. Sædvanligviis beboede han da og bestyrede selv en enkelt stor Gaard som den egentlige Ætte- eller Hoved-Gaard, og bortbyggede de øvrige. En Ejer af 20 Merkers Bol vilde, efter vore Forhold, have en Indtægt af 2000 Spdlr. aarlig; men de fleste Storbønder have vistnok ejet meget mere. For Lendermændene kom nu hertil ogsaa deres Indtægter af de kongelige Vejtslegaarde, der for hver af dem i det mindste udgjorde 15 Merkers Bol. Regner man, efter den ældre Matrikel, det samlede Jordegods i Norge til omkring 40000 Merkers Bol, giver dette, efter vore Forhold, en samlet aarlig Indtægt af 400000 Spdlr.; heraf kom rimeligviis mindst ¼ paa Kongens Part, de øvrige 300000 paa Haulderne.

103. Kongens Indtægter. Forsvarsvæsen.

Kongens regelmæssige Indtægter ere allerede ovenfor i det Væsentlige omtalte. Først og fremst var det de nys nævnte Indkomster af Jordegodset, der maaskee tilsammen kunde beregnes til 12500 Merkersbol; heraf afgik dog Lendermændnes Vejtslejorder, der, naar vi gjetningsviis ansætte Lendermændenes Tal til omkring 120 (eller 4 for hvert Fylke), beløber sig til mindst 1800, eller maaskee omkring 2000 Merkers Bol. De øvrige 10500 Merkers Bol bleve saaledes tilbage for Kongen som Grundlaget for hans Indtægt af Jordegodset [2]. Kongens andre Indtægter ere tidligere om-

[1]) Man seer dette af det Antal Gaarde eller Gaardparter som flere fornemme Mænd ved Testamenter bortskjenkede. Da Dag Eilifsson grundede det rige Gimsø-Kloster, bortgav han dog ikke paa langt nær sin hele Ejendom, thi Sønnen Gregorius var endda en rig og mægtig Mand. For øvrigt synes først i senere Tider, da Landskylden sank ned til at blive en Ubetydelighed, de høje Bygsler og Tredieaarstagen at have været indført.

[2]) Denne Beregning kan naturligviis kun blive højst usikker. Som Grundlag dertil er lagt den ældre Matrikel af 1667. Der er imidlertid al Grund til

talte ¹). Den betydeligste af disse var visnok Sag-Ören eller Sagefaldet tillige med de i Forbindelse dermed staaende Inddragninger. Til at udregne dens Størrelse er der dog ikke tilstrækkelige Data. Retten til Danefæ indbragte neppe synderligt. Ledingen, der, som det nærmere skal omhandles, endnu kun var en personlig Præstation, indbragte, som det vil sees, temmelig meget in natura, hvorimod de Distrikter, der ej laa under Skibrede-Inddelingen og ej svarede Leding, fremdeles maa have været pligtige at svare den ældgamle Nevgildes-Skat, enten under dette Navn eller under den senere Benævnelse „Vis-Öyre". Kongens Forkjøbsret til Varer, som bragtes til Landet, har maaskee kunnet skaffe ham enkelte Fordele, men ingen ligefrem paaregnelig Indtægt, da det endnu ikke synes at have været anvendt som Grundlag for Oppebørsel af Told. Derimod var Finneskatten med Finnehandelen, og Landslods-Afgiften ved de store Fiskerier neppe ubetydelig. At Bønderne vare pligtige til at beverte og skydse Kongerne med Følge paa deres Rejser rundt om i Landet, siges ingensteds udtrykkeligt i Lovene, men ikke desto mindre maa det antages som vist, og forudsættes øjensynligt i Sagaerne som en aldeles bekjendt Sag. Alene hertil kunne de Klager sigte, som stundom fremsattes, naar man fandt at Kongerne havde for stort Følge med sig, thi hvis det alene gik ud over hans egne Lejlændinger, vilde dette ej have vedkommet Bønderne i Almindelighed. Saa vidt man kan skjønne, maatte Bønderne efter Aarmandens Foranstaltning og Tilsigelse fremskaffe den nødvendige Kost til den Kongsgaard, hvor Kongen skulde tage Kvarteer; denne Præstation kaldtes Gegngerd, og blev i Tidens Løb, eller var maaskee allerede, en formelig Skat ²).

Forsvarsvæsenets Indretning kjender man ikke til fulde uden i Frostathings- og Gulathings-Lagen, hvis Lovbøger endnu haves, og hvor Ledings- og Skibrede-Indretningen fandtes. Men disse Distrikter indbefattede

---

at tro, at Norge under dets Blomstringstid i det 12te Aarhundrede var langt bedre opdyrket og befolket end i det 17de. Men paa den anden Side havde Skoven langt mindre Værdi.

¹) Se ovenfor I. 1. S. 715 jvfr. 572.

²) Benævnelsen kommer af „at gera ígegn" d. e. „udrede imod eller til" (nemlig Kongens Ankomst). Hvorledes Gegngerden senere præsteredes, sees især af Brevene i Saml. til d. n. F. H. I S. 41, 328. At den blev en formelig Skat, og udgjorde en Post i de saakaldte Jordebogs-Rettigheder, er bekjendt nok. Ogsaa i Vestgøtalagen opføres „Laga-Gegngerd" som en af Kongens regelmæssige Indtægter (V. 1.) Disse opregnes saaledes; Al Upsala Aud, (gammelt Krongods); Kongens Censak (d. e. Sagefald der tilkom Kongen) — Dulgadrap (Bøder for Drab, der erlagdes af Bygden, naar Drabsmanden ej lod sig finde), Daana-Arv (forladt Arv), Trediedelen af al anden Sagøre, Laga-Gegngerd, Almenningsøre (svarende til Nevgilde hos os). Disse Indtægtsposter vare saaledes omtrent de samme, som i Norge.

ogsaa den største Deel af Norges vidtløftige Kyst-Landskaber og i dem var, som ovenfor viist, Skibrede-Væsenet aller først indført. At Viken, som Kyst-Distrikt, ligeledes var indeelt i Skibreder, og gjorde Leding, kan man slutte — hvad tillige Sagaerne vise — af at Forsvarsvæsenet ogsaa her var ordnet omtrent paa samme Fod. Uvist er det derimod, hvorledes det forholdt sig hermed paa Oplandene, der ej berørte Kysten; da saa godt som al Krig udenfor Landet paa hine Tider var Søkrig, kunde der neppe engang være Spørgsmaal om at opbyde Folk udenfor Skibrede-Distrikterne. Selve Benævnelsen **Leding** (leiðangr) paa Udøvelsen af Værnepligten, forudsatte et Søtog, thi den sædvanlige Talemaade var „at ro Leding". Ledingen var endnu kun en blot og bar personlig Præstation, der udrededes efter Mandtal og „Jevnet". De Forpligtelser, den medførte, bestode deels i Opbyggelse og Vedligeholdelse af Ledings-Skibene med deres Naust, deels i Skibenes Bemanding med et vist Antal Folk, og fuldstændig Udrustning med Redskab, Vaaben og Proviant. Det almindelige Opbud af Leding fra alle Skibreder kaldtes, som oftere omtalt, **Almenning**, og de Præstationer, der ved en saadan Almenning skulde finde Sted, ligge til Grund for Lovbøgernes Bestemmelser og Beregninger desangaaende. Ved fuld Almenning kunde man, som tidligere viist, gaa saa vidt, at en Mand stilledes for hver syvende Næse; men var Mandtallet bedre, heder det, skulde man nyde godt deraf. Allerede, som det synes, paa Olaf den helliges Tid [1]), var det bestemt, hvor mange Skibe ethvert Fylke skulde udrede ved fuld Almenning. Fra Haalogaland stilledes 13 Tyvesesser og 1 Tredivesesse, fra Naumdølafylke 9 Tyvesesser, fra Throndhjems 8 Fylker 80 Tyvesesser, fra Nordmøre 20 Tyvesesser, fra Raumsdal 10 Tyvesesser, fra Sunnmøre 16 Femogtyvesesser, fra Firdafylke 20 Femogtyvesesser, fra Sogn 16 Femogtyvesesser, fra Hørdafylke 24 Femogtyvesesser, fra Rygjafylke ligesaa, fra Egdafylke 16 Femogtyvesesser, og fra Viken 60 Tyvesesser, foruden Skibene fra Grønland, der dog neppe kunne have været flere end to eller tre [2]). Det hele Antal udgjør saaledes i det Højeste 312 Skibe, hvoraf 1 havde 30, 116 femogtyve, og 195 tyve Rum, tilsammen 6830 Rum. Beregner man nu hvert af disse Rum i Gjennemsnit besat med 4 Mand [3]), og des foruden enkelte i Stavn og Løfting, faar

---

[1]) Frostathingslov VII. 18.

[2]) Opregnelsen findes i Gulathingsloven Cap. 315. Her staar der kun „foruden Grønernes Skibe" (eller Skib); da det er øjensynligt, at denne Fortegnelse endnu skriver sig fra en Tid da Grønafylkes Landskaber ej vare blevne et Fylke, men Kystegnene, nemlig Vestmare m. m., regnedes til Vestfolden, kan der her saaledes kun være Spørgsmaal om det egentlige Grønland, der senere neppe indbefattede mere end een Skibrede, Lindheims Skibrede.

[3]) Paa Ormen lange var hvert Halvrum besat med 8 Mand, altsaa Rummet

man et rundt Tal af henved 30000 for den fulde Almenning, hvilket maaskee turde komme Sandheden temmelig nær, da en Optegnelse fra det 13de Aarhundrede angiver Antallet af samtlige Ledingsskibe 336 Tyvesesser (altsaa 6720 Rum) besatte med 33600 Mand, de indre Distrikter udtrykkeligt undtagne [1]). Tiden, i hvilken de udbudne Ledingstropper vare pligtige at tjene, var i alt 2 Maaneder, fra Udfarten til Hjemkomsten, hvoraf fulgte, at den egentlige Tid, i hvilken Tropperne stode til Kongens Disposition, ofte kun var een Maaned eller neppe det [2]). For disse to Maaneder skulde hver Skibredes Bønder efter Mandtal udstyre Skibets Besætning med Proviant og Vaaben, samt desforuden et Telt og en Aare til hver Hamle [3]). At denne Proviant har været temmelig betydelig, sees deraf, at en saakaldet Maanadar-Mat d. e. Portion pr. Mand for en Maaned, af Smør beregnedes til en Løb eller tre Bismerpund [4]). Desforuden skulde hver Mand have en Øre Sølv for Maaneden i Løn. Kongen, heder det i Loven, raader for **Bud** og **Bann**, (d. e. Opbud af Leding og Forbud mod Sejlads inden- og udenlands), og vi skulle ikke negte ham Leding til Lands-Enden, om han opbyder den sig til Tarv og os til Gavn. Men fuld Almenning opbødes, som man seer, kun naar Landet selv truedes med Angreb; til Leding udenfor Landet opbødes blot halv Almenning, altsaa i det højeste et Antal af omkring 150 Skibe, hvilke dog visnok ikke alle fremkom, saa at man neppe kan regne den halve Almenning til mere end 120. Imidlertid seer man saa vel af Lovene som af Sagaerne, at Kongen hvert Aar var berettiget til at oppebære de Naturalpræstationer af Levnetsmidler m. m., som udfordredes til fuld Almenning, og denne Leding blev derved en regelmæssig Skat, som maa have udgjort en af Kronens betydeligste Indtægter [5]).

selv med 16. Mindre end Fjerdeparten deraf kan man, hvor ubetydelige vel end Ledingsskibene vare, neppe regne paa andre Krigsskibe, især paa Grund af den ovenfor meddeelte Angivelse, der forudsætter 100 Mand paa hvert Tyvesesse. Det synes ogsaa rimeligt, at der neppe kunde være mindre end 2 Mand om een Aare. I Slaget ved Kongehelle 1159, forudsættes 3 Mand i hvert Halvrum som det sædvanlige, s. o. S. 895.

[1]) Nyere Landslov III Cap. 13.

[2]) Dette sees tydeligt nok deraf, at Proviant-Udrustningen for hver Mand ved Udfarten beregnes til to Maaneders Kost, eller, som det kaldtes, to Maanadar-Matar; en Benævnelse, som siden, da Ledings-Udredselen blev en reel Præstation, der beregnedes efter Landskylden, kom til at betegne et vist Skyldspecies, særegent for Gulathingslagen. Gulathingslov. Cap. 300. 302.

[3]) Gulathingslov Cap. 300. Frostathingslov Cap. 13.

[4]) Se Udg. af Bergens Kalvskind S. 90.

[5]) Se herom især Gulathingsloven Cap. 297; Frostathingslov VII. 10. 11. Der gjøres ogsaa tydeligt Forskjel paa at „gjøre" Leding, d. e. at præstere Udredslen, og at „fare ud" d. e. personlig at gjøre Tjeneste.

Hvert Aar holdtes der Mandtalsthing i hver Skibrede, hvor alle Bønder, endog Lendermændene saa vel som Koner, der havde sit eget Bo, skulde indfinde sig og under Ed opgive for Aarmanden, hvor mange Personer der fandtes paa enhvers Gaard; disse Talangivelser bleve da skorede, som det heder, d. e. ridsede paa Karvestok, og efter dem bestemtes der videre saavel hvad enhver Bonde havde at udrede, som i Krigstid, hvor mange Mand skulde fare ud af Skibreden. Kongen selv udnævnte Styremanden paa ethvert Skib, og Styremanden udnævnte igjen Besætningen. Han skulde først opnævne løse og ledige Personer, og først naar de ej strak til, bosatte Mænd [1]). Af Sagaerne sees, at ikke alle de tilsagte Ledingstropper indfandt sig samtidigt, men derimod sluttede sig til Kongen, efter som han drog langs med Landet og forbi hvert Fylke. Men heraf fulgte, at de først ankomne Troppers Tid stundom næsten kunde være til Ende, naar de sidste indfandt sig, og derfor har man saa ofte Exempel paa, at Kongen, naar han med Ledingen var dragen nordenfra og havde ligget en kort Tid ved Lands-Enden, maatte lade Thrønderne og Haaleygerne m. fl. drage hjem. En anden Sag var det, om Ledingsfolkene ved Haab om Bytte eller af Iver for Sagen lode sig bevæge til at blive længere end de egentlig vare pligtige. Saavel af denne Grund, som fordi Ledingsskibene vare smaa, og Ledingstropperne, hvad man let kan forstaa, mindre krigsvante og øvede, samt derhos, som det nedenfor vil sees, kun tarveligt bevæbnede, kunne de aldrig have udgjort Hovedstyrken af Hæren eller Flaaden [2]). Denne bestod derimod deels af de Skibe, som Kongen selv ejede og bemandede med sine Hirdmænd, Gjester og Huuskarle, deels af dem, som Lendermændene ifølge deres Lenspligt maatte stille og bemande med deres Huuskarle. Disse Skibe vare nemlig sædvanligviis meget store, smukke, og i enhver Henseende vel udrustede, og saavel Kongens, som Lendermændenes Folk vare vel bevæbnede, øvede i Vaaben og dertil pligtige at tjene saa længe som deres Befalingsmand fordrede. Vi have derfor i det Foregaaende haft Exempler paa, at Kongerne stundom, naar Ledingstiden var forbi, have sendt alle Ledingstropperne hjem, og ført Krigen med Huus- og Lenstropperne alene [3]). Disse forholdt sig til Ledingstropperne aldeles som i vore

---

[1]) Gulathingsloven Cap. 298, 299. Frostathingslov VII. 7. 8.

[2]) Der omtales, som vi have seet, ved flere Lejligheder udtrykkeligt, hvorledes Ledingstropperne, som mindre krigsvante og slettere udrustede, ogsaa vare mindre at lide paa, og i Slag tidligere begyndte at vige, end Lenstropperne og de kongelige Huustropper.

[3]) F. Ex. Olaf Tryggvesson paa Toget til Pommern, Harald Haarbraade paa flere Tog til Danmark, o. s. v.

Dage øvede Linjetropper til en i Hast opbudt Landstorm. Til at stille Lenstropper vare heller ikke blot Kysternes Lendermænd forbundne, men den samme Forpligtelse hvilede ogsaa lige fuldt paa Oplandenes Lendermænd. Antager man, at der i det Hele taget var omtrent 4 Lendermænd i hvert Fylke, altsaa tilsammen omtrent 120 Lendermænd, og at i alle Fald Halvparten af dette Antal indfandt sig — nogle maatte nemlig nødvendigviis blive hjemme for at holde Orden i Herederne —, bliver, naar man beregner mindst 50 Huuskarle for hver Lendermand, den Styrke af øvede Tropper, som de stillede, dog efter de Tiders Forhold ikke ubetydelig; men mange havde et langt større Antal, f. Ex. Gregorius Dagssøn, der havde to Langskibe og over 90 Huuskarle. Et Antal af fyrti Lendermænd have saaledes vistnok skaffet mindst 60 Skibe og henimod 4000 Mand foruden de øvrige Tropper, hvormed Besætningen paa Skibene suppleredes. De kongelige Skibe vare endnu større end Lendermændenes, og enkelte af dem kunde, som vi have seet, rumme flere hundrede Mand. Ti til tyve kongelige Skibe indeholdt derfor maaskee lige saa mange Tropper, som Lendermændenes tilsammen, og det hele Antal regulære Tropper som Kongen kunde paaregne til et Krigstog udenfor Landet, beløb sig vel derfor sædvanligviis til henved 8000. Lægges hertil omtrent 15000 Ledingstropper, bliver den samlede Hærs Styrke over 20000 [1]).

Den her beskrevne Udrustning fandt som man seer, Sted ved formelig Krig med andre Magter, eller naar man, som det hed, skulde „fare ud“. Ved fiendtligt Overfald i Landet selv skulde baade Thegn og Træl, det vil sige alle vaabenføre Mænd, gribe til Vaaben. Opbudet eller Tilsigelsen skede da, som det oftere er omtalt, ved Opskærelse af Hærør eller Krigspiil. Ventedes Angrebet, forberedede man sig ogsaa derpaa ved at gjøre Veterne istand, og forsyne dem med Vagt. Naar fem mistænkelige Skibe eller flere nærmede sig Landet, skulde den Vete, hvorfra man først opdagede dem, antændes. Den, der bragte tilforladelig Efterretning om et forestaaende Angreb, fik til Belønning en Mark af hvert Fylke og tre Merker af Kongen; var han forhen utlæg, erhvervede han derved sin Landsvist igjen. Naar Efterretningen var kommen, sendtes en Hærør af Jern fra Lendermand til Lendermand, og gik paa et fuldt bemandet Fartøj langs Kysten ad den almindelige Sejl-Led Dag og

---

[1]) Denne Styrke, fordeelt paa 160 Skibe, angiver ogsaa Fordun for Haakon Haakonssøn, da han 1263 bekrigede Skotland. Forholdene vare da vel neppe i det Hele taget saa meget forandrede fra hvad de vare 100 Aar forud, med Hensyn til Ledingsvæsenet, paa det nær, at Ledingsskibene da rimeligviis vare færre, men større, saasom man seer, at flere Skibreder undertiden forenede sig om et eneste Skib.

Nat; men for hver Fjord, den kom til, sendtes en Træ-Ør ind i de indre Egne fra Gaard til Gaard, som sædvanlig Budstikke. Fra ethvert Huus, hvortil den kom, skulde Thegn og Træl inden fem Dage indfinde sig til Skibet paa egen Bekostning. Hvis det kom til Kamp, og en Træl nedlagde en Fiende, fik han til Belønning sin Frihed [1]). For at Alle tilbørligt skulde kunne bidrage til Landets Forsvar, var det foreskrevet, at hver fri og voxen Mand i det mindste skulde have Sverd eller Bredøxe med Skaft, Spyd med Skaft, og et rødt Skjold med tre Nader Jernbeslag og jernnaglet Haandtag. Andre Forsvarsvaaben fordredes ej, og denne, for de Tider tarvelige, Bevæbning tilligemed en Bue og to Tylfter Pile for hver Tofte var vistnok ogsaa den, hvormed Ledingstropperne vare udrustede, naar de gjorde Tjeneste [2]).

Kongens allerede omtalte Ret til Bud og Bann (Krigs-Opbud og Forbud mod Skibsfart eller Udførsel af visse Varer) vedkom især Krigsforholdene, og opføres derfor i Loven under Ledings-Bolken [3]), men den sidst nævnte Ret udøvedes dog ogsaa, som vi allerede have seet Exempel paa, ved andre Lejligheder, og maatte, anvendt i et eget Øjemed, kunne skaffe Kongen store Fordele [4]). En Bestemmelse, som vel fornemmelig sigtede til Overholdelse af Landefreden, men som dog ogsaa vidner om den bestemte Hensigt at modarbejde Vikinge-Væsenet, og som derfor rimeligviis først er bleven til i Midten af det 12te Aarhundrede, er Indskrænkningen af Privatmænds Frihed til at bygge Langskibe. Naar en Mand i et Hered byggede et Langskib, skulde nærmeste Aarmand eller Lendermand strax fare til og spørge ham om Bestemmelsen dermed; vilde han ej angive denne, skulde han affordre ham en betydelig Kaution, og vægrede han sig ved at stille denne, skulde Aarmanden eller Lendermanden, eller, hvis disse undlode det, Bønderne selv forhugge Skibet og tage Sejlet bort [5]). For at sikre sig Indbyggernes Lydighed mod et forventet fiendtligt Angreb havde Kongen ogsaa Ret til at affordre hvilket

---

[1]) Gulathingsloven Cap. 312. Frostathingslov.

[2]) Gulathingsloven Cap. 309, Frostathingslov II. 13, 15.

[3]) Gulathingsloven 295, 313, Frostathingslov VII. 27.

[4]) F. Ex. Kong Olaf den helliges Forbud mod Kornudførsel fra det sydlige Norge til det nordlige, se ovf. I. 2. S. 615, Harald Haardraades Embargo paa Skibene i Nidaros til Fordeel for Halldor Snorresson, se ovenfor S. 285, og Erling Skakkes Embargo paa Skibene i Bergens Havn, for at Haakon Herdebred kunde blive overrumplet, se ovenfor S. 914.

[5]) Gulathingslov Cap. 314. Naar Bønderne undlode at gjøre deres Pligt i dette Stykke, forfaldt de i en Bod til Kongen, kaldet Toftegjeld, af 1 Mark for hver Styrehamle.

som helst Landskab eller Fylke, han mistænkte, Gisler; men han maatte dog ikke beholde Gislerne længer end fem Dage, efter at den fiendtlige Flaade var ude af Sigte fra Landet. Den Bestemmelse, som gjaldt i Østergøtland og Vestergøtland, at enhver Konge ved sin Tronbestigelse skulde tage Gisler, og som vel oprindelig havde sin Rod i, at disse Landskaber betragtedes som erobrede af Sviarne, herskede saaledes ikke i Norge [1]).

104. Statsretlige Forhold. Administration.

Efter saaledes at have seet, hvilke Kongens Indtægter og hans dermed forbundne Rettigheder vare, bliver det lettere at danne os et Begreb om hans statsretlige Stilling, eller overhoved om Norges statsretlige Forhold i det 11te og 12te Aarhundrede, saa vidt de uklare og svævende Forestillinger, som paa hiin Tid selv herskede desangaaende, gjøre det muligt. Gjennem den hele Tidsperiode gaar der en stadig Kamp mellem Kongedømmet, der fra det lidet betydende Fylke-Kongedømme søger at arbejde sig op til uindskrænket Vælde, og Slægts-Aristokratiet med Lendermændene i Spidsen. Som et Tegn paa, hvor uklare Forestillingerne vare, behøver man kun at anføre den Artikel i Frostathingsloven, som bestemte, at naar en Konge gjorde ulovlig Atfar (d. e. voldeligt Overfald paa en Mand i hans Hjem), skulde Ør opskæres, og sendes om i alle Fylker, hvorefter Indbyggerne under 3 Mks. Straf for hver skulde samle sig, angribe ham og dræbe eller forjage ham af Landet, hvortil han aldrig skulde komme tilbage. At denne Bestemmelse ligefrem er en Levning fra Fylkekonge-Tiden, og saaledes i og for sig antikveret, skjønnes ej alene deraf, at Lovgivningen paa samme Tid ved strenge Bestemmelser om Landraad netop søger at forebygge al Slags Opstand, men og af den Omstændighed, at der umiddelbart efter følger aldeles lignende Bestemmelser med Hensyn til Jarl og Lendermænd, kun med den Forskjel, at Øren i disse Tilfælde kun skulde gaa om i fire eller to Fylker; dette viser nemlig, at hine „alle Fylker" kun ere de 8 i Thrøndelagen [2]). Men at Bestemmelsen dog blev staaende, medens Forestillingen om Kongemagtens

---

[1]) Gulathingslov Cap. 312. jvfr. Vestgøtaloven, Retl. B. Cap. 1. I Gøtaland betragtedes det, merkeligt nok, næsten som en Æressag for Landet, at Kongen ikke indfandt sig uden efter at have modtaget Gisler, thi formedelst Undladelse deraf blev, som det heder, Ragnvald Knaphøvde dræbt, se ovenfor S. 672.

[2]) Frostathingslov 50—52. I Gulathingsloven findes ingen tilsvarende Artikel; kun Bestemmelser for det Tilfælde, at Lendermand eller Aarmand gjøre Atfar hos en Bonde, Cap. 141, 213.

Ukrænkelighed allerede var bleven gjeldende, lægger noksom for Dagen, hvor lidet man endnu var betænkt paa at bringe Konsekvens i Lovgivningen. Kongen var fuldkommen i Besiddelse af, og repræsenterede den udøvende Myndighed, eller, som man i hine Dage udtrykte sig, hans Pligt var at forsvare Landet, overholde Orden, og resse til Landrenselse og Fred. Saaledes laa Retten til at begynde Krig og slutte Fred i hans Haand [1]); det var hans Pligt, som han ved sine underordnede Befuldmægtigede opfyldte, at skaffe Enhver Ret, d. e. at paase at Lovens Bud og affagte Domme bleve opfyldte, og at Forbrydere fik deres fortjente Straf [2]). Derfor var det ogsaa, at han oppebar Sagefaldet, og naar hans Embedsmænd undlode at gjøre deres Pligt i saa Henseende forfaldt de selv i Bøder til Folket [3]). Selv havde han ingen dømmende Magt; denne var i Folkets egne Hænder, og han var selv Folkets Dom underkastet. Naar Kongerne desuagtet ofte i Sagaerne optræde som dømmende, er det kun fordi Sagen var voldgiven deres Afgjørelse. Da Kongen ene og alene var den exsekutive Magts Repræsentant, havde han heller ikke i sig selv nogen lovgivende Myndighed, hvilken ligeledes hvilede hos Folket; det ligger dog i Sagens Natur, at Folket kun udøvede denne Myndighed ved enten til Thinge, eller paa andre særskilte Møder, at samtykke i eller forkaste ethvert Forslag til Lovsforandring; men da neppe nogen anden end Kongen selv eller den, han dertil bemyndigede, havde Initiativet, og Thingmændene desuden, som det nedenfor skal vises, opnævntes af Lendermændene, Aarmændene eller Sysselmændene, blev Kongens Indflydelse paa Lovgivningen lige fuldt stor, og vist er det, at han i alle Fald fik Æren for alle Forbedringer [4]). At Kongen ligeledes behøvede Folkets Samtykke til at forhøje de bestaaende Skatter og Bøder, eller indføre nye, forstaar sig af sig selv [5]); derimod fulgte det paa den anden Side af den Forestilling, man havde om Krongodset eller Statskassen som Kongens virkelige Ejendom, at alle nye Bestemmelser, hvorved Lettelser i bestaaende Byrder indførtes, eller hvorved Kongen overhoved gav slip paa Rettigheder, han hidtil havde haft, f. Ex. Arv efter den,

---

[1]) Dette indeholdes i Retten til bod ok bann.

[2]) Se herom nedenfor, hvor Aarmændenes Embedspligter og Retssagernes Behandling nærmere omtales.

[3]) Gulathingsloven Cap. 253.

[4]) Retterbøderne eller Lovsforandringerne benævntes nemlig stedse efter Kongerne.

[5]) Ved slige Lejligheder heder det derfor stedse, at Folket, eller, som Lovene oftest udtrykke sig „vi" have „jaattet" (d. e. tilsagt, lovet) Kongen denne eller hiin Afgift. En anden Sag var det med Sven Alfivessøns Paalæg, thi han optraadte som den enevældige Erobrer.

der ej efterlod Arving i 5te Led, intet Samtykke af Folket behøvede, da han her kun bortgav af sit eget [1]).

De her omhandlede Regjeringssysler udøvede Kongen fornemmelig ved Lendermændene og Aarmændene. Men foruden den store Forskjel, som herskede mellem en Lendermand og en Aarmand med Hensyn til Byrd og Anseelse, vare og deres Embeder selv, om man kan bruge dette Udtryk for Lendermændenes Vedkommende, aldeles grundforskjellige. Lendermanden var egentlig ingen Embedsmand, men en Vasall. Han havde modtaget kongeligt Gods til Len [2]), og hans væsentligste Forpligtelse var, ved de Huuskarle, han holdt, som overhoved ved sin Anseelse og Indflydelse, at understøtte Kongen saavel i Krig, ved at fremmøde med sin Troppe-Kontingent, som i Fred, ved at rense Landet for Ugjerningsmænd, og staa Aarmændene bi ved Oppebørelsen af de kongelige Indtægter, og Udførelsen af de fældte Domme [3]). Lendermændene befattede sig ikke selv med Skatteindkrævning, uden for saa vidt de vare forlenede med alle de kongelige Indtægter eller en Deel deraf; derimod vare de selv skattepligtige af deres Ejendomsgaarde og for deres Personer. De vare fornemmelig Krigshøvdinger, der ej havde med den civile Administration at gjøre. Aarmændene derimod vare ene og alene Civil-Embedsmænd. De bestyrede de kongelige Gaarde, som ej vare bortforlenede til Lendermændene eller Jarlen, oppebare i et Distrikt, der sandsynligviis har været nøje betegnet, alle de kongelige Indtægter, besørgede Brjtslerne, vare i Kongens Navn forpligtede til at hænde Dom over Forbrydere og see dem afstraffede, saa vel som at besørge Domme, afsagte mellem private Personer, opfyldte. Med Krigsvæsenet havde de ikke andet at bestille end at holde Mandtal, paasee at Udredslerne skede ordentligt, at Ledingsskibene vare i forsvarlig Stand, o. s. v., samt oppebære

---

[1]) Saaledes heder det om Ophævelsen af de nys nævnte Paalæg, at Kongerne gave disse „Retterbøder"; ligeledes heder det at Sigurd, Eystein og Olaf „gave" den 14de Arv, d. e. gave Slip paa Kronens Rettighed at tage en Arv, naar der efter Arveladeren ikke vare nærmere Frænder end uegte Farbrødre og Brodersønner m. fl., Frostathingsloven VIII. 15.

[2]) Se herom ogsaa ovenfor, I. 1. S. 716.

[3]) Hvorledes Lendermændene paa Grund af deres Stilling vare forpligtede til at værne om Landet, er i det Foregaaende meget ofte viist ved Exempler, navnlig under Fejden med Sigurd Slembedjakn, da Lendermændene i Viken udviklede saa megen Virksomhed, og ligeledes da Venderne angrebe Kongehelle, hvor de nærmeste Lendermænd strax fremmødte. Af Beretningen om Sveinke Steinarsson sees, hvorledes han som Lendermand holdt Orden i Landet.

alle deraf flydende Indtægter og Bøder [1]); det vil sige, de optraadte ogsaa her egentlig kun som Oppebørselsbetjente, og som de der vaagede over Kongens Rettigheder, medens de derimod intet havde med den aktive Krigstjeneste at bestille; tvertimod var Aarmanden udtrykkeligt fritagen for at gjøre Leding, for sin egen, sin Hustrues og sin Træls Person [2]). Naar, som det stundom hændte, en Jarl eller Lendermand var forlenet med en Deel af de kongelige Indtægter, opkrævede sikkert Aarmanden den øvrige Deel, der tilfaldt Kongen, uden at hiin befattede sig dermed. At Aarmændene, som vi saa ofte have seet Exempel paa, i Almindelighed vare forhadte og lidet anseede, er altsaa, paa Grund af deres Embedes Beskaffenhed, let at forstaa; end mere da de sædvanligviis vare Folk af ringe Stand, hvilke ved Embedet fik en, som man fandt, upassende Myndighed over fribaarne Bønder. Man var endog nødt til, ved særegne Lovbestemmelser at værne om hans personlige Sikkerhed under Udførelsen af hans Embedspligter. Sandsynligviis har enhver Aarmand haft flere kongelige Gaarde at bestyre, nemlig alle dem, der laa i hans Oppebørsels-Distrikt, thi i modsat Fald maatte der opstaa Forvirring. Med Trællevæsenets Ophør bortfaldt ogsaa Aarmændenes Navn og Bestilling, i deres Sted traadte nu Sysselmænd, hvis Stilling intet havde af det uhæderlige, der klæbede ved Aarmands-Betjeningen, men tvertimod beklædtes af Mænd af de fornemste Ætter: et Omsving i Anskuelserne, der, som det skal vises, havde sin Grund i flere forandrede Omstændigheder, især deleshed den større Anseelse og Indflydelse, Kongemagten fik. Men dette tilhører først det følgende Tidsafsnit.

Jarlerne, eller rettere **Jarlen**, naar der var nogen, indtog i sig selv ingen fra Lendermændene forskjellig Stilling, uden for saa vidt hans Rang og Forleninger vare større, og at han synes at have haft særskilt Forpligtelse til at føre Overbefalingen over Hæren eller optræde som Vicekonge i den regjerende Konges Fraværelse [3]). Jarlen og Lendermændene udgjorde saaledes Rigets Lens-Aristokrati. Hvilken Magt dette gradeviis

---

[1]) Se forskjellige Bestemmelser i Gulathingslovens og Frostathingslovens Afsnit om Landværnet.

[2]) Gulathingsloven 298.

[3]) Det var, som tidligere er antydet, Jarlens oprindelige Stilling, hvilken han ogsaa stedse indtog i Sverige, saa længe Jarlsnavnet der brugtes. Rimeligviis har enhver Fylkeskonge forhen haft en Jarl ved sin Side, og det faldt saaledes af sig selv, at da Fylkeskongernes Værdighed ophørte, medens Jarlernes vedblev, indtoge de en Stilling som Statholdere. Det er i det foregaaende vist, at fra St. Olafs Tid søgte Kongerne atter at overholde

arbejdede sig op til, have vi i det foregaaende seet. Det laa i Sagens Natur, at de, som ej alene havde Ret, men endog var forpligtede til at holde bevæbnede, vel øvede Huustropper, derved erhvervede et Vælde, som naar de indbyrdes holdt sammen — og det maatte Fællesskab i Interesser snart lære dem — letteligt kunde overfløje Kongemagten; ej at tale om den Anseelse, deres fornemme Byrd og Familieforbindelser skaffede dem. Det kunde vistnok ved første Øjekast synes, som om Kongen havde et dobbelt Baand paa dem til at holde dem i tilbørlig Afhængighed, deels derved at Forleningerne ikke nødvendigviis vare arvelige, deels ogsaa derved, at de i Regelen ikke gjaldt længer end til Forlenerens Død, saa at Indehaveren paany maatte tage dem til Len af den følgende Konge, der altsaa strengt taget havde det i sin Magt at negte Fornyelsen [1]). Men det er let at forstaa, hvorledes Opinionen, og den Glands, der straalede om Lendermands-Ætterne, næsten gjorde det uundgaaeligt, at Sønnen efterfulgte Faderen i hans Værdighed, hvilket ogsaa i Loven forudsættes som det sædvanlige; hvortil kom, at Sønnen i alle Fald havde Faderens Huuskarle til sin Raadighed. Og med Hensyn til Lenenes Fornyelse ved Kongeskifte have vi i Sveinke Steinarssøns Optræden allerede seet et Exempel paa, hvor vanskeligt det var, endog for mægtigere og kraftigere Konger, at faa Bugt med en gjenstridig, af Bønderne yndet og af talrige Huustropper understøttet, Lendermand. Og ved de paa Rigsmødet i Bergen vedtagne Bestemmelser, der saa godt som ganske lagde Kronens Besættelse i de verdslige og gejstlige Magnaters Haand, maatte det sidste Tag, Kongen havde paa Lendermændene, aldeles glippe, og Riget virkelig staa paa Rippet til at blive en oligarchisk Republik, med en Skyggekonge i Spidsen, ligesom Polen i senere Tider, og følgelig lige saa hjemsøgt af Anarchiet og dettes opløsende Følger, som det nys nævnte Rige. Det var derfor paa høj Tid, at der optraadte en Kronprætendent, der, uden at skylde Aristokratiet sin Ophøjelse, værnede om Kongedømmet, styrkede og uddannede det monarchiske Element, og derved gav Landet et nyt Sammenhold.

De samme Embedspligter, som Aarmanden havde paa Landet, udøvede den saakaldte **Gjaldkere** i Byerne. Men da Gjaldkeren ikke havde nogen Kongsgaard at forestaa, eller udøvede Sysler, der ansaaes nærmest at tilhøre Trælle eller Frigivne, var hans Stilling langt mere anseet, end

---

at der kun var een Jarl i Riget. Da Haakon Herdebred udnævnte Sigurd af Reyr til Jarl, kom denne derved netop til at indtage Jarlernes oprindelige Stilling. Jfr. de ældre svenske Love.

[1]) Se ovenfor S. 652, jvfr. 790.

Aarmændenes eller rettere, han indtog allerede den samme Stilling, som Sysselmændene siden [1]). Derfor see vi ogsaa allerede paa Sigurd Jorsalafarers Tid en Mand af overmaade fornem Æt beklæde Gjaldkere-Embedet i Tunsberg [2]).

Foruden de her nævnte Embedsmænd og Lensmænd var der ogsaa andre, høiere og lavere, der deels omgave Kongens Person, deels gik hine til Haande, eller udførte de Forretninger, de ikke selv kunde besørge. De fleste af disse hørte til de kongelige Hoffinders Tal. En høit betroet Embedsmand, hvis Bestilling allerede nævnes et Par Gange i det Tidsafsnit, vi her have omhandlet, var **Fehirden** eller Skatmesteren. Paa denne Tid synes hver Konge endnu kun at have haft een Fehirde, og Landet var endnu ikke, som senere, deelt i fem særskilte Fehirdsler. Fehirden modtog, opbevarede og forvaltede de fra Aarmændene og andre Oppebørselsmænd indkomne kongelige Indtægter, besørgede Udbetalinger og Lønninger m. m. Da disse Forretninger udkrævede Skrive- og Regnskabs-Kyndighed, er det høist sandsynligt, at det i Førstningen kun forvaltedes af Geistlige, eller maaskee stedse var forbundet med Hofkapellaniet, som hos Kong Inge, hvis Hofkapellan og Fehirde Eystein Erlendssøn var, førend han blev Erkebiskop [3]). Siden see vi det ogsaa forvaltet af verdslige Mænd. De kongelige **Hirdmænd** vare paa den Tid, vi her have for os, allerede andet og mere end blotte Krigere, skjønt de endnu regnedes til **Huuskarlenes** Tal i dette Ords videste Betydning [4]). Men de egentlige Huuskarle paa denne Tid vare dog kun de ringere Krigere eller Hoftjenere, der gjorde Opvartning og forrettede allehaande underordnede Sysler i Kongens Gaard, og i Krigen dannede Massen af de kongelige Troppekorps, eller Bemandingen paa de kongelige Skibe. De vare Kongen haandgangne, men modtoge dog ingen Sold; de førdtes og klædtes af Kongen og havde Tilhold i Kongsgaarden. Ofte var det endog unge Mennesker af god Familie, som traadte i denne underordnede Stilling, deels af Fattigdom og Mangel paa Evne til at søge en mere glimrende Levevej, deels paa Grund af et eller andet Uheld, som en Drabssag o. a. d., der nødte dem til at ty under Kongens Beskyttelse, deels ogsaa for paa den Maade at friste Lykken. De egentlige **Maalamænd**,

---

[1]) Se d. ældre Bjarkøret paa flere Steder.

[2]) Se Orkneyinga Saga S. 150, jvfr. ovenfor S. 687. Her siges det udtrykkeligt at Sigurd Sneis's Søn Salmund var Gjaldkere i Tunsberg. Benævnelsen gjaldkeri eller gjaldkyri kommer af gjald (Betaling) og kjósa (vælge).

[3]) Se ovenfor S. 877, jvfr. Anecdoton, Cp. 18.

[4]) Hirdskraa Cap. 27, jvfr. Kongespeilet (Ny Udg.) S. 57.

d. e., de som oppebare Sold, vare, som vi have seet, **Hirdmændene** og **Gjesterne** [1]). Disse sidste havde lavere Rang og oppebar kun halv Sold mod Hirdmændene; de havde deres eget Herberge (Gjesteherberget) og spiste ikke med Kongen og Hirden, uden ved de store Højtider, Juul og Paaske. Deres Hovedsyssel var, som allerede oftere nævnt, foruden den fælles for alle Huuskarle, at tjene i Krigen, den særegne, at holde Øje med, om der fandtes Fiender af Kongen i Riget, og i saa Fald at fælde dem eller modarbejde deres Anslag, eller at udføre alle Sendelser af dette Slags, som Kongen overdrog dem. Ved slige Tilfælde lønnedes de særskilt med alt det af den Dræbtes Gods, som de kunde tage med sig, undtagen alt Guld, hvilket tilhørte Kongen saa vel som det Gods, der blev tilbage [2]). Den fornemste Klasse af Hoffinderne udgjorde **Hirdmændene**, der dannede Kongernes egentlige Omgivelse, spiste daglig ved hans Bord, og holdt stedse skifteviis Vagt over hans Person. Man fordrede af dem den fineste Levemaade og Sømmelighed i Opførsel; thi de, heder det, bevogte Kongens Liv og Person baade Nat og Dag, ere altid om Kongen naar han spiser og drikker, ved Møder og alle gode Sammenkomster, som om de vare hans nærmeste Frænder [3]). Af Hirdmændenes Tal udvalgtes igjen de højere Hof-Embedsmænd, disse vare a) de allerede tidligere omtalte **Skutelsvende**, der gjorde personlig Opvartning ved Kongens Bord, tilsagde de andre Hirdmænd, naar de skulde ledsage Kongen eller Lendermænd o. s. v., b) **Merkesmanden**, der bar Kongens Banner, sammenkaldte alle Hirdstevner, og bilagde alle Tvistigheder inden Hirden, c) **Stallarerne**, der ved alle offentlige Møder talte paa Kongens Vegne, og paa hans Rejser ordnede alt med Hensyn til Skyds og Befordring. Blandt Skutelsvende udnævntes tvende til Drottsete og Mundskjenk, der hver for sig havde at paasee, at Maden og Drikken hver Dag kom sømmeligen og net paa Kongens Bord [4]). En særegen Klasse af Hofmænd vare **Kjertesvendene**, om hvilke der allerede forhen er talt, unge Mænd af god Familie, der gjorde Page-Tjeneste ved Hoffet [5]). Det er forhen viist, at Kongerne før Olaf Kyrre i Regelen havde 60 Hirdmænd, 30 Gjester og 30 Huuskarle ved Hoffet, men at Olaf fordoblede Antallet, saaledes at der var 120 Hirdmænd, og lige saa mange Gjester og Huuskarle tilsammen [6]). Det omtales ikke, hvor vidt de følgende Konger atter indskrænkede Antallet,

---

[1]) Kongespejlet, S. 59.

[2]) Kongespejlet S. 59, jfvr. Hirdskraa Cap. 45.

[3]) Kongespejlet S. 63. Hirdskraa Cap. 27.

[4]) Hirdskraa Cap. 26.

[5]) Hirdskraa Cap. 48. jvfr. ovenfor S. 440.

[6]) Se ovenfor S. 440. jvfr. I. 2. S. 639.

eller beholdt det større Personale. Det sidste er det rimeligste, og da der nu tillige som oftest var to eller tre Konger, hver med sin Hird, blev derved Hoffinderness Antal endnu større. Her er der dog kun Tale om de virkelige, eller, som de kaldtes, **bordfaste**, Hirdmænd eller Huuskarle. Foruden dem gaves der, som nys nævnt, en Mængde, der kunde kaldes titulære Hirdmænd, nemlig som fik Titlen blot for Ærens Skyld, og vistnok derved bleve Kongens Mænd, gik ham til Haande, og vare pligtige, efter som det faldt sig, at understøtte ham eller hans Ombudsmænd, men som ej vare bundne til at opholde sig ved Hoffet, eller gjøre regelmæssig Tjeneste. Saadanne Mænd, heder det, blive Kongens Mænd formedelst allehaande Idrætter, nogle ere Bønder, nogle Kjøbmænd, nogle andre Slags Lægmænd [1]). Til denne Klasse hørte følgelig ogsaa de mange Islændinger, der fik Hirdmænds-Værdighed. Men da de derved, som det udtrykkeligt siges, tillige forpligtede sig til at staa Kongens Embedsmænd bi, naar som helst disse i deres Herres Ærende kom til det Sted, hvor de opholdt sig, bidrog denne Indretning ikke lidet til at forøge Kongens Magt. Der fandtes ogsaa flere ikke bordfaste Hirdmænd, der, uden at have Lendermandstitel, dog ligesom Lendermændene havde Vejtsler, kun mindre, det vil sige fra 1½ til 3, 4 Merker. De fleste af disse vare enten Lendermænds Sønner, eller Bønder, der i Rigdom og Anseelse næsten kunde staa ved Siden af Lendermændene [2]). De vare, heder det, ligesom Befalingsmænd i Herederne, det vil vel sige, at de vare at betragte som Lendermændenes Hjelpere og stode under deres Befaling. I Krigstilfælde brugtes de fornemmelig som Skibsstyremænd. De anvendtes ogsaa i Gesandtskaber og i de før omtalte Sendelser til fremmede Lande for at drive Handel med Kongens Gods.

Drabet paa en haandgangen Mand affonedes med en overordentlig Bod af 1 Mark Guld eller 8 Mkr. Sølv. til Kongen foruden det sædvanlige Thegngilde af 40 Mkr. Det var ikke de bordfaste alene, der bødedes saaledes, men alle, ogsaa de titulære [3]). Ved Hjelp af denne store Masse haandgangne Mænd rundt om i Landet maatte det staa i en kraftfuld og talentfuld Konges Magt, at erhverve langt større Indflydelse, end Kongens statsretlige Stilling egentlig medførte. Men da Lendermænds-Aristokratiet først havde faaet Overhaand, kom den Magt, der ved Forlenin-

[1]) Kongespejlet S. 60. Kongespejlets Skildring tilhører vel nærmest Tiden omkring 1195, men at Forholdene i hele Aarhundredet, hvad disse Sager angik, var det samme, sees af mange Hentydninger i Sagaerne.

[2]) Kongespejlet S. 60.

[3]) Kongespejlet S. 60. Om Thegngildet, eller Boden fordi man berøvede Kongen en Thegn d. e. Undersaat, se o. I. 1. S. 184, Anm. 2; jvfr. nedf. S. 1008.

gerne var bleven Vejtslemændene til Deel, dem selv mere tilgode end Kongen, fra hvem den havde sit Udspring.

Hvorledes alle disse Forhold ordnedes, naar flere Konger herskede paa een Gang, siges ingensteds udtrykkeligt, men man maa slutte sig dertil af enkelte Angivelser, som forekomme hist og her. Ved slige Fællesregjeringer var det, som man tydeligt kan see, den oprindelige Mening, at Regjeringen selv lige fuldt skulde være een, og Landet selv ikke deles, men kun at visse Kongsgaarde ansloge til Underhold for hver af Medkongerne [1]). Om man nu ved denne Fordeling af Krongodset søgte saa vidt muligt at lade enhver Konge faa sin Part samlet paa eet Sted, eller hver af dem havde Gaarde, der laa adspredte over hele Riget, siges ikke udtrykkeligt, dog synes det næsten, som om det hyppigere forekommende Udtryk at Riget „skiftedes mellem Brødrene" forudsætter det første. At Regjeringen selv ikke deeltes, seer man deraf, at f. Ex. Kong Eystein, der dog skulde have faaet den nordligere Deel af Landet, i den tidligere Deel af sin Regjering hyppigt opholdt sig syd i Viken, medens derimod Sigurd Jorsalafare oftere opholdt sig i Throndhjem. Dog behøver man neppe derfor at antage, at ogsaa enhvers Deel af Krongodset har været spredt, thi naar en Konge opholdt sig udenfor den Deel af Landet, hvor hans Gaarde laa, har han vel, hvad der ogsaa tildeels antydes, taget sin Residens i Byerne [2]), der ifølge Sagens Natur ej kunde være Delingen underkastede. En anden Sag var det, at enhver Konge nødvendigviis maa have haft meest at sige, og saaledes i Virkeligheden været den fornemste Hersker, i den Deel af Landet, hvor hans Godser vare beliggende. Fuldstændig Eenhed og Fællesskab i Regjeringen opnaaedes kun, naar de to eller flere Medkonger tillige havde fælles Hird. Men, dette indtraf, saa vidt man kan see, kun i en eneste kort Periode under Kongerne Inge Haraldssøns og Sigurd Munds Mindreaarighed [3]). Siden, heder det, toge de hver sin Hird, og dette var det sædvanlige under Fællesregjeringerne. Saaledes havde Kongerne hver sine Hirdmænd, ja endog Lendermænd [4]). Naar

---

[1]) Se ovenfor S. 120.

[2]) Naar Eystein, som det ovenfor er omtalt, stundom opholdt sig i Viken (f. Ex. i Vintren 1113—14), nævnes udtrykkeligt Sarpsborg.

[3]) Se ovenfor S. 801.

[4]) Se ovenfor S. 647, hvor Vidkunn Jonsson selv angiver sig som Sigurd Jorsalafares Lendermand, og derfor, om det i paakommende Tilfælde behøvedes, pligtig at understøtte ham endog mod Kong Eystein selv. At Vidkunn forøvrigt var bleven Sigurds, ikke Eysteins Lendermand, uagtet det synes rimeligt at Lendermændene nordenfjelds stode under Eystein, kan forklares deraf, at Vidkunn allerede paa Orknø, strax efter Magnus Barfods Fald, uden al Tvivl har gaaet Sigurd til Haande.

nu Kongerne indbyrdes kom i Strid med hinanden, var Landet ogsaa i Virkeligheden deelt mellem de stridende Parter. Slig Fællesregjering frembød dog alt for rig Anledning for Aristokratiet til at udvide sin Magt paa Kongens Bekostning, til at nogen Magnat skulde modsætte sig den. Vi have Sagaernes udtrykkelige Vidnesbyrd om, at endog Bønderne netop følte sig særdeles tilfreds i Fællesregjeringernes senere Periode [1]). Først da man havde faaet Borgerkrig i egentlig Forstand, og andre Begreber om Kongemagtens Betydning havde begyndt at fæste Rødder, fik man Øjnene ret aabne for Fællesregjeringens Fordærvelighed [2]).

105. Sukcessionen. Kronprætendenters Berettigelse.

Uagtet Lovene opstillede en bestemt Arvegang med Hensyn til al Privat-Ejendom, og navnlig gjorde stor Forskjel mellem egte og uegte Fødsel, sees det dog at man lige fra de ældste Tider har gjort Undtagelse herfra med Hensyn til Konge-Arven eller Thron-Sukcessionen, eller at denne ingensinde er kommen under den private Arvegangs Kategori. Navnlig synes for Kongedømmet alt Spørgsmaal om den Egteføddes Fortrin for den Uegte at være bortfaldt, visstnok, som man kan skjønne, af den Grund, at man ved at nære Betænkeligheder mod at ophøje en Konges uegte Søn paa Tronen kunde komme i det Tilfælde, ingen Tronfølger at faa. De fleste Tronfølgere siden St. Olafs Tid vare Frillesønner. Magnus den gode fødtes af Alfhild, medens hans Fader Olaf levede i Egteskab med Astrid. Olaf Kyrres Moder Thora var vel gift med Harald Haardraade, men Dronning Ellisiv, med hvem han var lovlig gift, levede endnu. Magnus Barfod var Frillesøn; ingen af hans Sønner vare egtefødde; af Harald Gilles Sønner var kun Inge egtefød, og dog stilledes de andre Brødre fuldkommen ved Siden af ham, om ej i virkelig Anseelse, saa dog i statsretlig Betydning. Den Regel har, som man

---

[1]) Se ovenfor S. 918. Det er der vist, at Aarsagen til, at Norge forholdsviis led saa lidet ved Tronkrigene i Fællesregjeringernes Tid, kom deraf, at Krigen selv egentlig ikke berørte Folket i Almindelighed, kun de krigførende Fyrster og deres nærmeste Tilhængere. Det samme var Tilfældet i England under de tilsyneladende endnu blodigere Krige mellem den røde og hvide Rose i det 16de Aarhundrede. Dette bevidnes udtrykkeligt af den samtidige Comines: Entre toutes les seigneuries du monde, dont j'ai connaissance, où la chose publique est mieux traitée et où règne moins de violence sur le peuple, et où il n'y a nuls édifices abattus ni démolis pour guerre, c'est Angleterre, et tombe le sort et le malheur sur ceux qui font la guerre.

[2]) Dette sees noksom af Ræsonnementet i Kongespejlet (S. 75) der netop maa antages forfattet i den næste Generation efter Sigurd, Inges og Eysteins Tid, men af en ældre Mand, der ogsaa havde levet i denne.

kan slutte, været gjeldende, at Brødre, hvor mange de end vare, og uden Hensyn til deres Byrd, vare lige berettigede til Kongenavn og Andeel i Regjeringen efter deres Faders Død; ligeledes, at Døtre vistnok aldrig kunde arve Tronen, men at Dattersønner vare berettigede dertil, naar Sønner, Sønnesønner eller andre Descendenter i den mandlige Linje ikke fandtes. Det er ej usandsynligt, at kun Descendenter af lige Slægtskabsgrad samtidigt kaldtes til Sukcession, saaledes at, naar en af to eller flere fælles regjerende Brødre døde før de øvrige, hans Søn da ikke strax traadte i hans Sted og repræsenterede hans Linje, men maatte vente, indtil alle Farbrodrene vare døde, hvorpaa han da blev sideordnet og lige berettiget med disses Sønner. At Magnus Sigurdssøn og hans Farbroder Harald Gille samtidigt vare Konger, svækker ikke denne Formodning, thi Magnus var allerede tagen til Konge før Faderens Død ved dennes Foranstaltning, og Harald skulde egentlig havde været udelukket fra Regjeringen, som han efter Sigurds Død paa en vis Maade tilsneg sig. Da Inges Brodersøn, Haakon Herdebred, af en enkelt Faktion ophøjedes til Konge, betragtedes han og hans Venner af Inge og dennes Tilhængere aabenbart som Oprørere. Da det, for at faa Deel i Regjeringen, kun udfordredes for en Kronprætendent, at han erkjendtes for en Broder af den regjerende Konge paa fædrene Side, er det ej at undres over, at han anvendte ethvert lovligt Beviismiddel, der stod til hans Raadighed, og da Gudsdommene paa den Tid endnu udgjorde vigtige Beviismidler [1]), kom følgelig Jærnbyrden til at spille en betydelig Rolle. Uagtet der med denne unegtelig kunde skee, og virkelig skede, mange Bedragerier, — strengt taget maa jo enhver saakaldet heldig Jernbyrd være et Bedrageri — afstedkom den dog neppe saa mange Ulemper med Hensyn til Sukcessionen, som det oftere har været paastaaet. For det Tidsrum, vi her have gjennemgaaet, er der endnu kun Tale om Harald Gille, og uagtet der var mange, som stedse ansaa ham for en Bedrager, er det øjensynligt, at Kong Sigurd, der dog var meest interesseret i Sagen, oprigtigt erkjendte ham for sin Broder, og saaledes af Omstændigheder, der ikke udtrykkeligt meddeles, men som han selv bedre end andre kunde bedømme, maa have følt sig overbeviist om at det dog havde sin Rigtighed med hans Udsagn. Men derfor stod vistnok Vejen til at anvende dette Middel paa en bedragersk og for Riget fordærvelig Maade lige fuldt aaben, og det var saaledes paa Tide, at Gudsdommene, som vi i det følgende ville see, et Par Generationer senere end Udgangen af nærværende Tidsrum bleve afskaffede. De Bestemmelser med Hensyn til Tronfølgen, som indførtes paa Mødet i Bergen, gjorde forresten Spørgsmaalet om Jernbyrdens Betydning ved Afgjørelsen af en Kronprætendents Arveret mindre

[1]) Se nedenfor S. 1007.

vigtigt, eftersom det dog under alle Omstændigheder blev Rigsforsamlingen, hvem den endelige Afgjørelse forbeholdtes. Men da hine Bestemmelser ikke egentlig vare af længere Varighed end Magnus Erlingssøns Regjeringstid, og det nye System, som derefter indførtes, lagde ganske anderledes Vegt paa den nærmest mulige Nedstammen fra den sidst afdøde Konge, samt paa at Regjeringen ikke oftere overdroges til flere Konger paa een Gang, faldt det af sig selv, at alt, hvad der kunde lette uberettigede Tronprætendenters Fremtræden, afskaffedes.

106. Biskopperne og deres verdslige Stilling. Lensfyrsterne.

Alle de Anliggender, som paa den her i det foregaaende skildrede Maade bestyredes eller lededes af Kongerne, vare, som man let kan forstaa, alene de verdslige. Kirken og dens Anliggender dannede en egen Afdeling for sig, der i Norge, som andensteds i den romersk-katholske Verden under Middelalderen, var den verdslige Magt uvedkommende, undtagen naar denne i yderste Nødstilfælde maatte laane den gejstlige sin Arm. Men Bestyrelsesmaaden selv var ganske i Analogi med den verdslige. Biskopperne, og efter Domkapitlernes Indførelse Biskopperne i Forening med disse, traadte her i Kongens Sted. Biskoppen havde Sagefaldet af kirkelige Forbrydelser. De biskoppelige Godser bestyredes ogsaa af Aarmænd, der tillige udførte de kirkelige Søgsmaal, hændede Dom over dem, der havde forbrudt sig mod Kirken, oppebare Sagefaldet [1]) og opkrævede Biskoppens øvrige Indtægter. Hvor vidt Biskopperne allerede paa den Tid, vi her have for os, holdt Huuskarle eller eget Hof paa verdslige Høvdingers Viis, siges ej udtrykkeligt, med det synes næsten allerede at ligge i Begrebet om „tigne" (fyrstelige) Mænd, til hvilke Biskopperne hørte; det stemmer med, hvad der ellers i Europa var det sædvanlige, og vist er det, at man i alle Fald senere finder biskoppelige Huuskarle og Skutelsvende omtalte. Biskoppernes Indtægter vare visselig store nok til at holde et betydeligt Følge. Gulathingsloven bestemmer den aarlige Afgift (Reide), han skulde have af Biskopsdømmets Beboere, til en Ertog for 40 Personer [2]). Antaget, at

---

[1]) Dette sees næsten paa hver Side af de ældre Christenretter. Ved Eiendomsforbrydelser deeltes dog, som ovenfor viist, det forbrudte Gods. I Stedet for „Aarmand" bruges ofte Benævnelsen „erendreki" (Fuldmægtig), hvilket maaskee var en hæderligere Titel, som Mænd af god Familie ej undsaa sig for at bære, medens de for ingen Priis vilde kaldes „Aarmænd".

[2]) Gulathingsloven Cap. 9, jvfr. Frostathingsloven II. 44, Eidsivalov, Christenret Cap. 31, 33, 40. Vikens Christenret Cap. 10.

Bergens Stift, d. e. Hørdafylke, Sygnafylke og Firdafylke, omtring 1150 omtrent havde et af Folkeantal 110000 Mennesker, bliver Biskoppens aarlige Reide 2750 Ertoger eller 916 Ører, hvilket i virkelig Værdi efter de nuværende Forhold kan sættes lige saa højt som 9000 Spdlr. Komme nu hertil Indtægterne af Biskops-Godset, Fjerdeparten af Tienden og det vistnok betydelige Sagefald, og Bejtslerne eller Gegngerden ved de aarlige Visitatsreiser [1]), saa sees det let, at Biskoppernes Indtægter maa have været meget betydelige i Forhold til alle andre Landsmænds, undtagen Kongernes, og at de have kunnet føre en næsten fyrstelig Levemaade, og endda var Bergens Biskopsstol den daarligste eller næst daarligste i Landet [2]). Oslos Biskopsstol, og end mere Erkestolen i Throndhjem, indbragte sikkerlig meget mere. Biskopperne manglede følgelig ikke Evne til at omgive sig med Pragt og Magtens Attributer. Kun faldt det af sig selv, at da de ikke selv vare Lensfyrster eller havde nogen verdslig Regjeringsret over Indbyggerne paa deres Gaarde, kunde de heller ikke selv uddele Forleninger, eller antage Lendermænd.

Om Kirkeforfatningen i og for sig selv er der allerede ovenfor udførligt handlet. Her er det kun Biskoppernes verdslige Stilling, vi have for Øje.

Virkelige Lensfyrster vare derimod Kongerne paa Syderøerne og Orknøernes Jarler. De førstes Afhængighed stod dog indtil Gudrøds Tid paa en temmelig usikker Fod, og nogen bestemt Vedtægt med Hensyn til de af Vasallforholdet følgende Præstationer var neppe endnu fastsat. Uagtet Orknøerne regnedes til Skatlandene, og deres Afhængighed af Norge som Vasalland var fuldkommen erkjendt, lader det dog heller ikke her til at bestemte eller regelmæssige Præstationer fandt Sted [3]).

---

1) Biskoppen skulde, naar han indviede en Fylkeskirke (paa Oplandene Tredingskirke) om Sommeren have et Følge af 30 Mand, og Skyds af 30 Heste, foruden en Taumhest (palefroi) til sig selv, samt en 3 Dages Bejtsle (i Viken en fem Dages). Gulathingsloven 9. 14, Frostathingslov II. 11, 44, Eidsiva Christenret 31, 34, 40; Vikens Cap. 10. For ringere Kirker var en mindre Ydelse bestemt.

2) At Biskopsstolen i Oslo ansaaes bedre end baade den stavangerske og bergenske, sees deels af Biskop Nikolas's Forflyttelse 1190 fra Stavanger til Oslo (Sverres Saga Cap. 111), deels af Biskop Jakobs Befordring til Oslo 1407, se de islandske Annaler ved dette Aar.

3) Da Harald Maddadhsson, som det i det følgende skal vises, i 1197 underkastede sig Kong Sverre, som ved denne Lejlighed aldeles fratog ham Hjaltland, maatte han og, som det fortælles, afstaa Halvdelen af Indtægterne af Orknø til Kongen, som fra den Tid af holdt Sysselmænd paa Øerne. Dette synes at vise, at der tidligere ingen regelmæssige Afgifter vare ydede, hvilket ogsaa stemmer med Udsagnet i Olaf den helliges Saga, Cap. 212, at Kong Harald Haarfagre frit og Torv-Einar fra at betale Skat, da han havde nok med at forsvare Landet, jvfr. ovenfor I. S. 316, Note 1.

Hovedsagen var, at Jarlen som Vasall var afhængig af Kongen, og i det mindste efter Bogstaven, forpligtet til at understøtte ham med Krigsmagt, naar han dertil opfordredes. Anden Skat end enkelte saakaldte Gaver ved højtidelige Lejligheder, som Hyldinger, Bekræftelser i Jarldømmet, o. a. d. Og vist er det at Kongerne ikke i mindste Maade blandede sig ind i Øernes indre Bestyrelse. Jarlen herskede i saa Henseende som souverain Fyrste.

107. Thingvæsen og Rettergang.

Alle Lovforandringer, der ikke ene og alene beroede paa Kongerne selv, men krævede Folkets eller dets Lederes Samtykke, afgjerdes, som vi have seet, deels paa de store **Lagthing**, deels paa de overordentlige Rigsmøder. Det ligger i Sagens Natur, og viser sig ogsaa af hvad der tidligere er berettet om Rigsmøderne i Throndhjem og Bergen, at Forhandlings-Emnerne paa de sidste vare statsretlige Spørgsmaal, der vedkom lige meget hver enkelt Deel af Riget. Derimod maa man antage, at de Love, der bragtes istand eller forandredes paa de ordentlige Lagthing, kun vedkom den private Ret, hvor vigtige de end i sig selv kunde være; de gjaldt i det mindste ikke videre end for den Thingforening, inden hvilken de vedtoges, og det var saa langt fra, at enhver Forandring i een Thingforening ogsaa vedtoges af den anden, at man meget mere maa betragte de store Afvigelser, der stundom finde Sted mellem de enkelte Thingforeningers ældre Lovgivninger indbyrdes, som et Tegn paa, hvor lidet man i den ene lagde Merke til, hvad der skede i den anden. Lagthingenes Organisation stemmede i det Væsentlige med Althingets paa Island. Ligesom det egentlige Thingpersonale, der vedtog Lovforandringer m. m., her bestod af Lagretten, eller Goderne med de af dem selv tilforordnede Mænd, saaledes bestod det i Norge ligeledes af Lendermændene, Aarmændene, enkelte af Biskoppen opnævnte Prester, og endelig de saakaldte **Thing-** eller **Nevnde**-Mænd, der opnævntes af Lendermændene eller Aarmændene. Om Lendermændene først skrede ind, naar Aarmændene forsømte at opnævne Thingmænd, eller om de nævnte hver sine, Lendermændene i sine Vejtsler og Aarmændene i sine Bestyrelses-Distrikter, siges ikke; det sidste er dog det rimeligste. Forresten er det kun Gulathingsloven, som her omtaler Lendermændene; efter Frostathingsloven synes det ene at være Aarmændene, der opnævne Thingmændene. Det er saaledes langt fra, at disse udvalgtes af Folket; tvertimod betragtedes deres Opnævnelse aabenbart som en Kongen tilkommende Ret, og dennes Indflydelse paa Lovgivningen maatte derfor blive betydelig. Vi kjende

desværre ikke til de nærmere Bestemmelser med Hensyn til Nævningsvæsenet ved andre Thing end Gulathinget og Frostathinget; den gamle Eidsivathingslovs Bestemmelse om Thingmændenes Antal for hvert Landskab ere tabte. Man erfarer, at Thingmændenes Antal i tidligere Dage var langt større end senere. Olaf den hellige forordnede 102 fra Hørdafylke, lige saa mange fra Rygfylke, 80 fra Firdafylke, 64 fra Sygnafylke, 27 fra Egdafylke, tilsammen 375, hvortil kom et ubestemt Antal fra Søndmøre, hvis Forening med de ovenfor nævnte Fylker under eet Hovedthing endnu, som man maa antage, neppe var fuldstændig. Magnus Erlingssøn, eller rettere, som man maa formode, Erling Skakke med de øvrige Deputerede paa Rigsmødet i Bergen 1164, nedsatte Thingmændenes Antal til 246, nemlig 60 fra Hørdafylke, 60 fra Rygfylke, 50 fra Firdafylke, 40 fra Sygnafylke, 20 fra Egdafylke og 16 fra Søndmøre [1]). Til Frostathing opnævntes fra hvert af de fire indthrøndske Fylker 40 Mænd, og, som det heder, fra hvert af de udthrøndske 60 Mænd, tilsammen 400 [2]). Hverken i Frostathings- eller i Gulathingsloven omtales ved denne Lejlighed, som i de senere Bearbejdelser af samme Love, de øvrige under Loven lydende Landskaber, nemlig Naumdølafylke, Raumsdal og Nordmørafylke samt maaskee Haalogaland for Frostathingets, og Valdres, Hallingdal, Setersdal samt Otrodalen [3]) (tilsammen det nuværende Robygdelag) for Gulathingets Vedkommende, hvilket synes at vise, at Indbyggerne af disse Landskaber have maattet finde sig i de Foranstaltninger, Hovedfylkernes Nevndarmænd vedtoge, med mindre man kan antage, hvad der i sig selv ej er saa ufandsynligt, at de unævnte Landskaber have været regnede ind under de opregnede, og deeltaget med dem i at sende Nevndarmænd, saaledes f. Ex. Valdres med Sogn, Hallingdal med Hardanger og Setersdal samt Otrodal med Agder. Hvad Raumsdal, Naumdølafylke, Nordmørafylke og Haalogaland [4]), eller i det mindste dettes sydlige Deel angaar, bliver denne Formodning næsten til Vished, saaledes at de have deeltaget med de fire udthrøndske Fylker om at sende Thingmænd, eller at de tilsammen have sendt de 80 Mænd (altsaa 20 Mænd), som Udthrønderne ifølge det oven anførte havde at vælge flere end disse. Thi det indsees ikke, hvorfor Udthrønderne ellers skulde sende flere end Indthrønderne, og vi have derhos seet Exempler paa, at Mænd, der egentlig boede paa Nordmøre, dog regnedes blandt Udthrønderne [5]).

---

[1]) Gulathingslov Cap. 8.

[2]) Frostathingslov I. 2.

[3]) Nyere Landslov (af 1274) Thingf. Cap. 2.

[4]) De „4 Fylker udenfor Agdenes" omtales udtrykkeligt i Frostathingslov X. 3.

[5]) See ovenfor I. 2. S. 304. Hvad der end mere viser, at man og har tænkt

Blandt Nevndermændene udvalgtes eller opnævntes, som man maa formode, skjønt det ej udtrykkeligt siges, **Lagretten**, sandsynligviis bestaaende af 3 Tylfter [1]). Den adskiltes fra den øvrige Thingforsamling ved Veebaand eller fredlyste Skranker (s. o. I. 1. S. 149) og dens Hverv synes udelukkende at have været at dømme, medens alle Nevndermændene tilsammen, eller, som det hed uden og inden Veebaandene, vedtoge Lovsforandringer og bekræftede Dommen ved Vaabentag [2]). I Frostathingslagen, og sandsynligviis ogsaa i de øvrige Thingforeninger, var det vedtaget at ingen Lendermand maatte opnævnes til Medlem af Lagretten uden Bøndernes Tilladelse, aabenbart af Frygt for at hans Autoritet vilde udøve altfor stor Indflydelse [3]). Nevndermændene fik en efter Thingets Varighed saa vel som Rejsens Længde afpasset Godtgjørelse i Penge, kaldet Thingfarefæ, saa vel som en bestemt Portion Smør, Meel og Malt til deres Fortæring paa Rejsen og under Thinget. Dette maatte de Bønder, hvert Fylke for sig, udrede under en vis Pengebod for den, der undlod denne Pligt [4]). Derimod paabød Gulathingsloven udtrykkeligt, at to Lendermænd skulde være tilbage i Egdafylke, to i Rygfylke, een i Søndhordland, een i Firdafylke og een paa Søndmøre, for „at forsvare Folks Huus og Hjem mod Tyve og Ransmænd". I Nordhordland og Sogn, der laa saa nær ved Thingstedet, ansaaes vel dette ikke nødvendigt. Om nogen lignende Bestemmelse har været til for Frostathingslagen, vides ej.

Gulathingets Nevndermænd og Lagrette sammentraadte efter den ældre Bestemmelse, som enten fastsattes eller bekræftedes af St. Olaf, Thorsdag i Paaskeugen, altsaa i Marts eller April Maaned; paa Mødet 1164 bestemtes Dagen til Petersmesseaften eller 28de Juni. Tiden, i hvilken Lagretten var samlet, altsaa Thingtiden i det Hele

i det mindste paa Raumdal og Nordmøre, er Frostathingslovens I. 1., hvor „Udenfjordsmænd", altsaa Mænd fra de nys nævnte Fylker, udtrykkeligt omtales som Nevndemænd.

[1]) Dette maa man fornemmelig slutte fra Analogien i den yngre Landslov, saa vel som Egils Saga, s. o. I. 1. S. 1061. Det var sandsynligviis Aarmændene eller Lendermændene, der ogsaa opnævnte Lagrettesmændene.

[2]) Til en saadan Frygt finder man oftere Spor i Lovgivningen.

[3]) Frostathingslov Cap. 46.

[4]) Bedst findes dette udført i Gulathingsloven, der her er fuldstændig, medens Frostathingsloven desværre just paa dette Sted har en Lakune. Fra Fjordene, Sogn og Hordaland, de Fylker der laa Gulathinget nærmest, skulde hver Nevndermand have 1 Maanedsmad Smør og Meel. Fra Rygfylke skulde hver have 1½ Maanedsmad. Fra de fjerneste Fylker, Agder og Søndmøre, skulde hver have 2 Maanedsmader Smør og Meel. Derforuden skulde hver Nevndermand, uanseet Fylkets Afstand, have 1 Øre vejet Sølv og 1 Saald Malt. I Frostathingsloven omtales kun Thingfarefæ.

taget, maa have udgjort henimod tre Uger, siden endog Hørdalands og Sogns Thingmænd fik en Maaneds Fortæring til Underhold. Om Frostathinget vides kun, at det holdtes om Sommeren [1]): det samme var ogsaa Tilfældet med Eidsiva-Thinget. Efter Lovforandringen i 1274 holdtes alle Thing samtidigt [2]); men dette kan man vanskeligen antage om Thingene før den Tid, thi det lader næsten til at Kongerne selv, om de ønskede det, kunde være tilstede ved dem alle tre, det ene efter det andet. Gulathinget holdtes, som ovenfor nævnt, paa Gula ved Eivindvik, Eidsivathinget paa Eidsvold, og Frostathinget oprindelig paa Frosten, men allerede før Sigurd Jorsalafarers Tid og senere i Byen Nidaros. Thingtiden for hver Dag synes at have været fra Kl. 6 om Morgenen til Kl. 3 om Eftermiddagen [3]). Nevndermændene maatte indfinde sig fastende paa Thinget. Deres Hverv var hovedsageligt at dømme i de til Thinget indstevnte Privatsager, og Lovforandringer kunde de neppe vedtage, uden naar de vare foreslaaede af Kongen eller paa dennes Vegne. Imidlertid kunde de middelbart, ved Præjudikater, indvirke paa Lovgivningen, thi det heder udtrykkeligt, at hvor Lovbogen selv ikke gav nogen Besked, skulde Lagretten dømme som den fandt rettest for Gud, dog udfordredes hertil Censtemmighed [4]).

Ligesom Althinget paa Island, dømte Lagthingene i Norge ej paa den Maade i sidste Instans, som dette Udtryk nu plejer at forstaaes, nemlig saaledes, at de enten stadfæstede, forandrede eller ophævede en af en Underret afsagt Dom, men kun saaledes, at Sager, der paa de lavere Thing ej

---

[1]) Frostathingsloven har nemlig, som nys anmerket, her en Lakune. Men at Frostathinget holdtes om Sommeren, sees af Beretningen om Sigurd Ranessøns Proces, (s. o. S. 649, 650, Sigurd Jorsalafarers Saga Cap. 31, 33). Ørethinget holdtes ifølge Frostathingslov I 4. af Mændene fra de 8 Fylker 14 Dage før Jonsmesse (St. Hansdag), men skjønt rigtignok Frostathing, som ovenfor viist (S. 658) kunde holdes i Byen Nidaros, og da rimeligviis blev afholdt paa Øren, synes dog den blotte Benævnelse „Ørething" paa dette Sted i Loven, hvor der ellers alene tales om Frostathing, at antyde et andet Slags Thing, end det egentlige Frostathing. Ved Bestemmelsen om Ørething tales heller ikke om Nevndarmænd, men hver Bonde, som havde Arbejdere at sætte i sit Sted paa sin Gaard, skulde indfinde sig uopfordret, under 1 Mk. Sølvs Bod. Dette Thing har saaledes neppe været et Retterthing, men snarere et blot Tillysnings-Thing. At det egentlige Frostathing holdtes temmelig langt ud paa Sommeren, henimod Høsten, synes at fremgaa af Haakon Haakonssøns Saga Cap. 181, hvor det først heder, at Kong Haakon laa om Høsten i Steinavaag, og siden, at han sendte Klemet af Holm til Frostathing. Jvfr. Eidsivaloven Chr. R. Cap. 10.

[2]) Nemlig Botolfsmesse, 17de Juni.

[3]) Dette bestemmes for Frostathing i Frostathingsloven I. 3, og Bestemmelsen tillægges udtrykkelig Erkebiskop Eystein og de forstandigste Mænd, altsaa Mødet 1164; dette synes derfor at være vedtaget for alle Hovedthing.

[4]) Frostathingslov I. 2.

kunde komme til Endskab, indstevntes til Lagthingene for at faa endelig Afgjørelse. Af lavere Thing gaves der i Gulathingslagen **Fjerdingsthing**, for hver Fjerding eller Fjerdedeel af et Fylke, og **Fylkesthing** [1]); i Thrøndelagen, hvor Fylkerne vare saa smaa, **Fylkesthing, to Fylkers-Thing** og **fire Fylkers-Thing** [2]); i Eidsævislagen **Tredings- eller Halve-Thing**, efter som Fylkerne vare deelte i Tredinger eller Halver, **Fylkes-Thing**, og **tre Fylkers-Thing** [3]). De ringeste Thing (Fjerdingsthingene i Gulathingslagen, Fylkesthingene i Frostathingslagen, og Tredings- eller Halve-Thingene i Eidsævis-Lagen) holdtes ikke paa bestemte Tider, men efter som enhver fandt det nødvendigt, eller indtrufne Omstændigheder fordrede det [4]). Thinget sammenkaldtes da ved almindelig Budstikke, eller, naar Manddrab havde fundet Sted, ved en Piil, hvorfor dette Slags Thing kaldtes **Ørvarthing**. Da det dog vilde foraarsage alt for meget Bryderi og Hinder i de daglige Forretninger for de Bønder, som ikke havde desto større Folkehjelp, om de hvert Øjeblik skulde være tvungne til at søge Thing i private Sager, var det bestemt, at alle saakaldte Eenvirker (de som ej havde Arbejdere i deres Tjeneste) kunde sidde hjemme, undtagen ved Manddrabsthing, Konge-Thing og Mandtals-Thing; men de øvrige Bønder maatte under en vis Bod (Thingvite) indfinde sig [5]). Naar nu f. Ex. en reen og klar Gjeldssag, hvortil Vidner havdes, i Gulathingslagen

---

1) At „Fjerdinger" i det mindste i Gulathingslagen var eenstydigt med „Hereder" skulde man kunne slutte af den gamle Bestemmelse af Harald Haarfagre (s. o. I. S. 468), at der skulde være een Jarl i hvert Fylke, og at denne skulde have 4 Herser (d. e. Hereds-Forstandere) under sig; imidlertid seer man dog af Gulathingslovens Cap. 12, at Herederne vare Underafdelinger af Fjerdingerne. Egentlige Heredsthing fandtes altsaa ej.

2) Frostathingsloven X. 30. I Stedet for Fylkesthingene synes i de Fylker, der laa udenfor det egentlige Thrøndelagen, Halvething eller Halvfylkesthing, at have været holdte, se Frostathingslov XIV. 7. At dette i det mindste var Tilfældet i Haalogaland og Naumdal, sees deraf at begge disse Fylker vare deelte i „Halver" eller Halvfylker (se Aslak Bolts Jordebog), hvorfor endnu den øvre Deel af Naumdal kaldes Overhalven (efri hálfa). Men i Stedet for Firefylkersthing som Thing af anden Grad traadte da vel ogsaa, skjønt det ingensteds nævnes, Fylkesthing. Hertil sigtes dog maaskee i Frostathingsloven X. 30, hvor det heder, at naar et Fylke er deelt (skipat í sundr), skal det med Sagerne forholdes som med alle Fylkesmændenes (d. e. de egentlige Fylkesmænd eller Thrønders).

3) Supplement til „Norges gl. Love", II. S. 523. „Fylkesthing" kaldes her ogsaa „álykłarþing", d. e. Slutnings- eller „endeligt Thing", maaskee fordi det her var sjeldnere, at Sagerne gik videre.

4) „Enhver raader for Thing, som tykkes at behøve Thing", heder det i Gulathingsloven Cap. 131, og i Cap. 25: „Den som behøver Thing skal kjende (d. e. tilsige) Thing".

5) Gulathingslov Cap. 35.

var indstevnt til Fjerdingsthinget, skulde alle Thingmændene prøve Sagen, og hvis de vare enige, tildømme Sagsøgeren hans Fordring; denne Dom var da inappellabel, og Thingmændene eller saa mange af dem, som behøvedes, vare selv pligtige, i Forening med Kongens Aarmand, at fare til den Sagsøgtes Huus og skaffe Sagsøgeren hans tilgodehavende, tilligemed Godtgjørelse for den Forurettelse, han havde lidt af den anden Part, fordi denne ikke strax efter Opfordring havde opfyldt sin Pligt, saa vel som en Baug (Bod) til Kongen af samme Aarsag. Men kunde Thingmændene ikke enes, gik Sagen til Fylkesthinget, hvis Dom ligeledes var inappellabel, (sandsynligviis ogsaa med Forpligtelse for Thingmændene til at deeltage i Exekutionen), uden for saa vidt en Fjerdedeel i det mindste af Thingmændene stemte for at henvise Sagen til Gulathinget [1]). Her dømte da Lagretten paa samme Maade, som Thingmændene ved ringere Thing, og Nevndarmændene vare ligeledes pligtige til paa Opfordring at bjerge til Dommens Exekution [2]). Den af Lagretten afsagte Dom stadfæstedes sandsynligviis af de øvrige Nevndarmænd ved Vaabentag [3]). Omtrent paa samme Maade maa det have gaaet til i de øvrige Thingforeninger, med de Afvigelser som den ovenfor nævnte Thing-Indretning medførte. Paa Eidsivathing var det rimeligviis Nevndarmænd fra de sex Hovedfylker, (de tre oplandske og de tre vikske), der afsagde den egentlige Dom [4]). Gjennem hele denne Behandling af Retssager til Thinge gaar det for vor ældre Proceslovgivning til Grund liggende Princip, at hvad der under ethvert Forhold var Lov og Ret, antoges almindelig bekjendt, saa at det alene var Faktum, hvorom Proceduren drejede sig, og Anvendelsen af Lovens Bud paa det engang oplyste og beviste Faktum ikke egentlig var Dommernes Sag, men saa at sige en umiddelbar Følge af Kjendelsen angaaende Faktum. Lagretten paa Thingene svarede saaledes omtrent til de **Edsvorne** i England, kun med den Forskjel, at der endnu ikke behøvedes nogen lovkyndig Embedsmand til at anvende Lovens Bud paa den foreliggende Kjendsgjerning. Alene ved Lagthinget havde Lagretten, som ovenfor nævnt, Ret til, i Tilfælde hvor Loven tiede, at gaa videre end

---

[1]) Dette har megen Analogi med den Skik, der paa Island kaldtes Befang, s. n. S. 1012.

[2]) Gulathingsloven Cap 35, jvfr. ovenf. S. 968.

[3]) Herom s. o. I. 1. S. 148, 149, i de ældre Love findes vel intet om Vaabentag, men de yngre nævne udtrykkeligt derom (nyere Landslov I—5) og Skikken har for alderdomsagtigt Præg til først ved denne Lovrevision at kunne være indført.

[4]) Frostathinglovens Part X giver flere Bestemmelser for lignende Søgsmaal, men i det Hele taget ej saa klart som Gulathingsloven Cap. 35. Imidlertid er Hovedindholdet det samme, se især Cap. 19—24.

den egentlige Prøvelse af Faktum, men ogsaa efter Billighedshensyn at affige en virkelig Dom.

Det ligger forresten i hine ældre Retsinstitutioners Natur, og bestyrkes ved den islandske Lovgivnings Analogi, at det ej var absolut nødvendigt, at bringe en Sag aller først ind for det ringeste Thing; man kunde vistnok ogsaa bringe den strax ind for et højere, eller Lagthinget, men det faldt af sig selv, at det var belejligst at indstevne den for det Thing, man havde nærmest ved Haanden og til enhver Tid kunde sammenkalde [1]. Enkelte vigtigere Sager, eller som verserede mellem højere Personer, maatte, som vi have seet, strax indbringes for højere Thing [2]. Søgsmaalet ved en reen og klar Gjeldssag begyndte sædvanligt med at Debitor med tilbørligt Varsel stevnedes til at være hjemme i sit Andvege eller Højsæde og høre **Krav**; vægrede han sig da ved at betale, stevnedes han med mindst fem Dages (en Femts), i det højeste fem Femters Varsel til Thinget [3]. Til Sikkerhed for sin Fordring kunde Sagsøgeren paalægge ham at stille **Tak** (d. e. Borgen), en Fordring, hvorfor han ej kunde undslaa sig [4]. Et andet Sikkerhedsmiddel var **Lovfeste** d. e. Forbud mod Aavirke i omtvistet Jord, hvilken ogsaa skulde forfølges ved Femtestevne eller fem Dages Varsel [5]. Værnethinget var Sagvolderens. Som Hjemsted ansaaes for ikke bosatte Folk det Sted, hvor man sidst havde tilbragt Juleaften [6].

Retsbeviserne bestode i virkelige Vidner, eller i **Parters** Ed, eller **Gudsdomme**. Parts-Eden var i de fleste Tilfælde ej indrettet som den nu brugelige men efter den for den hele germaniske Folkestamme fælles vel bekjendte Maade, at den sværgende opstillede et et vist Antal **Medetsmænd** (conjuratores, consacramentales), der aflagde Ed paa, at de kjendte ham som en Mand, hvis Udsagn man havde al Grund til at ansee paalideligt. Det kom nu an paa, om det fuldstændige Antal Mededsmænd kunde erholdes, eller om deres Med-Ed ansaaes tilfredsstillende. Fornemmelig havde, som man let kan forstaa, disse sammensatte Eder deres Plads ved Forbrydelser, hvorfor en Part sigtedes. Mededsmændenes Antal rettede sig efter Sagens Vigtighed. Kun i de ubetyde-

---

[1]) Til saadanne umiddelbare Stevninger til højere Thing sigtes maaskee i ældre Gulathingslov Cap. 102.

[2]) Se ovenfor om Søgsmaalet mod Sigurd Ranesson, S. 648, 649.

[3]) Varselet var i Frostathingsloven fra 5 Dage (Femt) indtil 2 Maaneder, X. 1; i Gulathinget 15 Dage (3 Femter) i det længste.

[4]) Gulathingsloven 102, Frostathingslov X. 26. 31. Bjarkøret 98.

[5]) Frostathingslov XIII. 26.

[6]) Gulathingslov. Cap. 35.

ligste Sager nøjedes man med Partens Ed alene, den saakaldte **Eenseed.** Efter som den steg i Betydning, eller den Gjenstand, hvorom der tvistedes, i Pengeværdi, eller Forbrydelsen var stor til, fordredes to Mededsmænd, hvorved den sagsøgte svor selv tredie, eller **Lyritar-Ed**; fem Mededsmænd, hvorved han svor selv sjette eller **Settared**, og elleve Mededsmænd, hvorved han svor selv tolvte eller **Tylftared.** Saaledes f. Ex. fordredes Settar-Ed og Tylftar-Ed ved de fleste store Forbrydelser, hiin ved større Tyveri, Ildspaasættelse, Ukvemsord o. s. v. og overhoved ved Misgjerninger, hvorfor en Bod af 3 Mk. Sølv eller mere var fastsat; denne for Lands- og Højforræderi, Snigmord, Trygdbrud og Ubodemaal [1]). Undertiden, men sjelden, og kun i Pengesager, omtales to Mands Ed; endnu sjeldnere syv Mands Ed eller Grimu-Ed. Een, saa lød Regelen, skal negte for een Øre (een Øres Værd), to for tvende Ører, tre for trende, og fremdeles Lyritar-Ed, om end Beløbet er større [2]). Denne synes at have været den højeste Ed, der fordredes i Pengesager; og den aflagdes i saadanne ikke til Thinge, men for en deels af Sagsøgeren, deels af den sagsøgte efter visse Regler sammensat saakaldet **Dom,** bestaaende af 12 Mænd, der afgjorde, hvor vidt der var Anledning til at fordre Partsed, og hvor stor denne skulde være [3]). Naar den derpaa i

---

[1]) Gulathingslov Cap. 132—135. Frostathingslov XIV. 1—16.

[2]) Saaledes Frostathingslov V. 42. Bjarkøret 154, Gulathingslov Cap. 37 siger derimod: „Lyritared" indtil Beløbet „hyndisk" d. e. overstiger 60 Ører (thi vore Forfædre have maaskee i sin Tid, som Anglerne, sat **hund** foran alle Tiere, højere end 60, eller som Goterne, ladet dem ende **paa** hund); „da fordobles Lyritareden" ɔ: bruges Settared.

[3]) Gulathingslov 37, Frostathingslov II—18. Dommen bestod af 6 Mænd paa hver Side, medens dog, som det synes, 12 paa hver Side oprindelig opnævntes, af hvilke hver Part havde Ret til at forkaste det halve Antal, hvilket kaldtes at rydde Dommen. I Frostathingsloven kunde man to Gange prøve saadanne Domme, og endelig fremmøde med begge Dommes Personale, altsaa 12 paa hver Side, til den saakaldte Trediedom. Hvis en af Dommerne var urigtigt udnævnt, eller forlod sin Plads før alt var tilende, havde hans Part tabt sin Sag. Ved denne Trediedom skulde Sagsøgerens Domsmænd tilbyde den anden Parts Veddemaal, 2 Mkr. for hver Mand, hvilket strax skulde indbetales og deponeres, indtil Sagen kom paa Thinget. Modtog den anden Parts Domsmænd ej Veddemaalet, forstod det sig af sig selv, at Parten tabte; men gik Sagen til Things, fik den vindende Parts Dommere de deponerede Penge. Denne Fremgangsmaade kaldtes vedjan, og Dommen vedjanardómr, Frostathingsloven X. 13, 14. I Gulathingsloven omtales vedjanardómr kun i Odelsløsningssager (Cap. 211) men da disse ellers i eet og alt behandledes som Gjeldssager, maa man antage at dette Slags Dom, ligeledes anvendtes ved Gjeldssager i Almindelighed. Dog var Vedde-Dommen i Gulathingslagen, ikke en tredie Dom, men kun en „anden Dom", med ikke flere end sex Mand paa hver Side. Gik

Vidners Overvær var aflagt i Kirken [1]), gik Fordringen, der hidtil betragtedes som usikker, og ej kunde indtales med formeligt Krav, men alene med foreløbig Anmodning (kvaða), over til at blive **vis**, eller **vidnesfast** (vitafé), der paa sædvanlig Maade indtaltes til Thinge [2]). Et ufravigeligt Princip var, at saavel Mededsmændene som Domsmændene skulde være den sagsøgtes **Ligemænd**. Hvis nogen nævnte en Lendermand eller mægtigere Mand end sin Modpart i Dom, var hans Søgsmaal derved forspildt. Derfor maatte som vi have seet heller ikke Lendermænd opnævnes eller sidde i Lagretten uden Bøndernes Tilladelse.

Gudsdomme eller **Guds-Skirsler** [3]) brugtes som Beviis aldrig i andre Sager end gejstlige, hvortil man ogsaa, som sædvanligt efter den kanoniske Ret, regnede Egteskabssager, Lejermaalssager og Slægtskabssager. Dertil kom, hvad der vistnok kunde betragtes som en human Indretning, men hvad der dog maatte give Gejstligheden en utilbørlig og højst vilkaarlig Indflydelse, at naar Nogen, som det hed, havde med Overmagt (d. e. en overmægtig Angiver eller Beskylder) at gjøre, og formedelst denne hindredes fra at bevise sin Uskyld paa sædvanlig Maade efter Loven, skulde Erkebiskoppen, og udenfor Throndhjems Bispedømme, rimeligviis vedkommende Biskop, enten søge at skaffe ham den Ret, hvorfra han fortrængtes, eller og stede ham til Gudsskirsl [4]). Den sædvanlige Ordal for Mænd var **Jernbyrden**, der, som ovenfor nævnt, bestod i enten at bære gloende Jern i den blotte Haand, eller gaa et vist Antal Skridt paa gloende Jern med blotte Fødder [5]). For Kvinden bestod Prøven efter Regelen i **Kjedeltag**, d. e. i at tage en Ring, Steen e. a. d. op fra Bunden af en armsdyb, med kogende Vand fyldt Kjedel [6]). Prøverne aflagdes paa Landet i Fylkeskirken, i Byerne i visse dertil bestemte Kirker, under Presternes Tilsyn og i Vidners Overvær [7]). Man forberedede

---

Sagen lige til Lagretten, d. e. Gulathinget, tabte de Dommere, hvis Mening underkjendtes, ej alene Veddegodset, men maatte ogsaa bøde hver 3 Ører til Kongen for „Misdømme". Den samme Bod var vistnok ogsaa de tabende Dommere i Frostathingsloven underkastede.

1) Gulathingsloven Cap. 136, Frostathingslov IV. 8, Bjarkøret 151, 24.

2) Gulathingsloven 36, Frostathingslov X. 19—24.

3) Om disse se ovenfor S. 996. og i den hedenske Tid ovenfor I. 1. S. 179.

4) Frostathingslov II. 45.

5) Jvfr. ovenfor S. 700.

6) Frostathingslov III. 15. V. 29. Eidsiva-Christenret 42, Graagaas, Festarthaatt 33, 45, 55.

7) Frostathingslov I. 45. I Nidaros skulde Gudsdommen sandsynligviis prøves i Peterskirken, den samme, hvor Ederne skulde aflægges. Bjarkøret 24.

sig dertil ved Bøn og Faste, og Jernet eller Vandet indviedes af Presten. Umiddelbart efter Prøven blev de Lemmer, hvormed den var aflagt, forbundne af Presterne, og Forbindingen ej tagen af, førend efter tre Dages Forløb. Viste Haanden, Foden eller Armen sig da uskadt, var Beviset udfaldt til Fordeel for den, der havde aflagt det, i modsat Fald var han fældet som Forbryder eller Bedrager, og blev i de fleste Tilfælde fredløs, med **Femter-Grid**, som det hed, fra Kirkedøren [1]), d. e. man tilstod ham Grid eller Lejde paa fem Dage, efter hvis Forløb Fredløsheden indtraadte. Et stort Misbrug var det, at man stundom tillod den Sagsøgte at lade en Anden aflægge Prøven for sig [2]).

Det er forhen nævnt, at mange af de Gjerninger, der nu betragtes som Forbrydelser, fornemmelig Drab, Legemsfornærmelser o. a. d., i ældre Tider kunde afsones med Bøder, og derfor kun betragtedes og forfulgtes som Privatsager [3]). At man dog havde begyndt at betragte disse Forbrydelser som vedkommende det offentlige, sees deraf, at Lovene ved dem alle foreskreve, foruden de private Bøder, en Mulkt til Kongen, navnlig **Thegngildet** for en Thegns (Undersaats) Drab. Som egentlige Forbrydelser ansaaes kun Nidingsdrab, Lands- eller Højforræderi, Trolddom, Blodskam, grovt Tyveri og andre lignende, mod Religion, Sædelighed, Landefred og Huusfred stridende Handlinger. Fredløshed eller Døden var den almindelige Straf. For ringere Tyveri (til en Værdi af en Ertog Sølv eller mere) bestemtes kun en vanærende Straf, den saakaldte Torvs og Tjæres Straf, der medførte Tabet af „Ret", saa at enhver ustraffet kunde fornærme Tyven [4]). En paa frisk Gjerning greben Tyv skulde strax af den, der greb ham, bindes i Vidners Overvær med Tyvekosterne paa Ryggen, og bringes til Kongens Aarmænd, der strax skulde tilsige Thing, bringe Tyven bunden paa Thinget, og lade Thingmændene dømme, om han var bunden med Rette eller ej. Hvis han da dømtes ret bunden, skulde Aarmanden med

---

1) Gulathingsloven Cap. 24. I Eidsivalagen gaves 15 Nætters Grid se Eidsiva-Christenret Cap. 43.

2) Se ovenfor, S. 909.

3) Se I. 1. S. 140 flg. jvfr. ovenfor S. 968.

4) En saadan Tyv kaldtes derfor torfs maðr ok tjöru. Gulathingsloven Cap. 253. Frostathingslov XIV. 12. Bjarkøret Cap. 174. I Frostathingslov kaldes den, der stjal mindre end en Thveite (den mindste Myntsort) hvinn (Rapser), han straffedes ikke anderledes end ved at miste sin Ret. En Træl straffedes med Hudflettelse. En Trælkvinde eller frigiven Kvinde straffedes for 1ste Gangs Tyveri med Tabet af det ene Øre, for 2den Gangs med Tabet af det andet, for tredie med Tabet af Næsen: „da heder hun Stuva og Nuva, og stjæle saa ofte hun vil" Gulathingsloven 259. Ogsaa i Sverige brugtes Torv- og Tjære-Straffen, se Vestgøtaloven, Tyvebolk Cap. 3.

visse dertil af ham opnævnte Bønders Hjelp føre ham umiddelbart fra Thinget til Retterstedet [1]) og lade ham dræbe, eller, hvis Tyveriet var ringere, undergaa Torvs- og Tjæres-Straffen, der bestod i at hans Hoved ragedes og indsmurtes i Tjære, hvorpaa han maatte løbe mellem to Rækker af Mænd, der kastede Torv, Steen o. a. d. paa ham. Negtede Aarmanden at modtage den bundne Tyv, eller at hænde Dom over ham, var dette nærmeste Lendermands Pligt.

Naar en Tyv ej grebes paa ferſk Gjerning, eller naar overhoved nogen beskyldtes for en Forbrydelse, tilkom det ham at værge sig med saadan Parts-Ed som oven nævnt. Dette kaldtes „at gaa Dul" (Dølg), en Benævnelse, som længe vedligeholdtes. Mislykkedes Benegtelsen, eller Gudsdommen, hvor denne traadte i Stedet, var han fældet til den i Loven bestemte Straf, og for saa vidt denne var Fredløshed, havde han, som ved mislykket Jernbyrd, Femtergrid fra Kirkedøren. Men for at hindre ærekrænkende Beskyldninger, var det i det mindste i Frostathingsloven og Eidsivathingsloven fastsat at ingen maatte fremsætte nogen saadan, uden at han vidnesfast kunde bevise, at der hjemme i Heredet virkelig gik et udbredt Rygte om at den, der beskyldtes, havde begaaet Forbrydelsen. I Eidsævislagen var det nok at bevise dette Rygtes Tilværelse med Vidnesbyrd af 3 Bønder. I Frostathingslagen fordredes den saakaldte **Heimiskvid** eller **Heimiliskvid**, eller 10 Mænd, af hvilke to aflagde Ed paa Rygtets Tilværelse, og de 8 sandede disses Ed. Dette hindrede imidlertid ikke den saaledes Beskyldte fra at bevise sin Uskyld ved de sædvanlige Retsmidler. Men uden Heimiskvid blev Angiveren selv fældet som Bagvasker, og den beskyldte behøvede ej at ændse Angivelsen [2]).

Om Drabssager, Viglysing og Ørvarthing er ovenfor talt [3]).

I **Kjøbstederne** gjaldt den samme Lov, som i de Landdistrikter, hvortil de hørte, kun med de Forandringer, Kjøbstadsvæsenet gjorde nødvendige. Først og fremst havde Kjøbstæderne deres egen Jurisdiktion. De sendte ingen Thingmænd til Lagthinget, men havde derimod hvert Aar deres eget Lagthing, hvis Myndighed og Virksomhed var aldeles den samme

---

[1]) Dertil valgte man helst en Holm eller Fjære, hvorfor det ogsaa i Frostathingsloven heder, at Tyven skal bringes fra Thinget til Fjæren. Den sædvanlige Henrettelsesmaade var ved Galgen.

[2]) Frostathingslov III. 3. 5. 15. V. 22, Bjarkøret 34 og mange andre Steder; Vikens Christenret Cap. 17, Eidsiva Christenret Cap. 41. For at et Rygte skulde ansees som gængse i Heredet, fordredes i Viken, at i det mindste ¼ af Heredsmændene erklærede at have hørt det.

[3]) S. o. I. 1. S. 149.

som de tre store Lagthings for Landdistrikterne [1]). Thingmændene, sandsynligviis 12 af hver Fjerding, udnævntes ved den ovenfor omtalte **Gjaldkere**, der i Kjøbstæderne traadte i Aarmandens Sted, men havde langt større Anseelse. Ved Gjaldkerens Side stod et Raad, sandsynligviis af 12 Medlemmer [2]). I Stedet for de mindre Lands-Thing, som Fjerdings- eller Fylkes-Thing, traadte i Byerne **Møder** (mót), der tilsagdes ved Hornblæsere, og, ligesom Landsthingene, til enhver Tid kunde fordres sammenkaldte af Gjaldkeren eller enhver Borger. Det var ellers i Førstningen kun Nidaros, Bergen, Oslo og Tunsberg, der havde eget Lagthing og egen Gjaldkere [3]). Man maa antage, at Kongehelle, Sarpsborg, Hamar, Stavanger og Vedø, om de end havde egne By-Møder, dog for øvrigt hørte under Lagthingene, og at de neppe havde nogen Gjaldkere, men stode under Aarmanden eller Sysselmanden. Imidlertid maatte ogsaa der de specielle Bestemmelser, som Kjøbstadsforholdene medførte eller den saakaldte **Bjarkø-Ret**, være gjeldende, naar denne endog gjaldt for hvert Fiskevær, eller overhoved enhver Markeds- og Handels-Plads.

Om de fornemste Thing og Domme paa Island, nemlig Vaarthingene, Fjerdingsdommene og Femterdommen er der allerede ovenfor talt, saa vel som om

---

1) By-Lagthingene holdtes efter de yngre Bylove i de første Dage efter Helligtrekonger; sandsynligviis var dette ogsaa Tiden for de ældre By-Lagthing.

2) De her nævnte Indretninger omtales nemlig i yngre Kjøbsteds- eller Bjarkøretter ikke som om de da først vare indførte, men som bestaaende i længere Tid.

3) S. o. I. 2. S. 150—157, 422, jvfr. I. 1. S. 563—569. Naar det paa første Sted S. 156 heder, at hver Fjerdingsdom bestod af 9 Medlemmer, da stemmer dette saavel tilsyneladende med Texten i Grágás þingsk. Cap. 1, som med det hidtil antagne (se Arnesens islandske Rettergang S. 315); men K. Maurer har nys (i Beiträge zur Rechtsgeschichte des germ. Nordens I. S. 177), gjort det temmelig sandsynligt, at det nævnte Sted i Graagaas bør forstaaes saaledes, at hver Gode (Nordlændingefjerdingens 12 Goder fremdeles betragtede som 9) skulde udnævne en Dommer for hver Ret, saaledes at altsaa hver Ret kom til at bestaa af 3 Fylker eller 36 Medlemmer. Dette støtter han deels paa den i Norge og Island ældgamle Vedtægt, at en Ret skulde bestaa af 3 Tylfter, deels af Skafte Lovsigemands Ord til Njaal, anførte ovenfor I. 2. S. 423, „hvorledes tænker du dig Femterdommen indrettet, siden Fjerdingsdom opnævnes efter de gamle Godord, tre Tylfter i hver Fjerding?" Og paa hiint Sted i Grágás staar der „skal goði hverr nefna mann i dóm, hvilket godt kan forstaaes om hver enkelt Dom. Imidlertid kunde det nok være, at paa nys nævnte Sted i Njaals Saga (er fyrir forn goðorð er nefndr fjórðungsdómr, er skyldi vera þrennar tylftir, or fjórðungi hverjum) Ordet fjórðungsdómr er taget kollektivt, især da det i Grágás þingsk. þ. Cap. 10 heder, at Sagsøgeren kunde begynde at æske Lodkastning om den Orden, hvori enhver skulde forebrage sin Sag, saa snart 6 Dommere eller flere havde sat sig i Retten (ef 6 dómendr eru útkomnir eða fleiri, ok

Goderne eller Landets egentlige Høvdinger. Rettergangen var der, i det mindste efter Lovgivningen at dømme, mere indviklet og fuld af Formaliteter end i Norge, men i sin Hovedcharakteer stemmede den dog med den norske, som rimeligt er. Man gjorde der ikke Forskjel mellem Sagernes Charakteer, men anvendte ved dem alle etslags Prøvelse-Udvalg, der paa det nærmeste svarede til, hvad man i Norge kaldte Dom, og som nys er beskrevet. Dette Udvalg kaldtes kviðr eller búakviðr, og bestod af et vist Antal af Parternes Naboer (búar), der skulde møde frem for Retten og drøfte de fremførte Beviser, skjønt de ofte kun kjendte Sagen af Rygte. Kvidsmændene udnævntes ved Vidner, dette kaldtes kvöð, og deres Antal var 5, 9 eller 12 efter Sagens Vigtighed. Ligesom Dommene i Norge, maatte de ryddes; hvis Sagsøgeren ej tilbød dette, havde han tabt Sagen, saa vel som naar han opnævnte et urigtigt Antal. I de Tilfælde, hvor der opnævntes 9 Buar, havde den Sagsøgte Ret til at vælge 5 til sit Forsvar; (bjargkviðr d. e. Bjergelses-Kvid) han kunde endog vælge dem blandt de af Sagsøgeren opnævnte, og naar det lykkedes den Sagsøgte at opstille Bjargkvid, affagdes Dommen til Fordeel for ham, om Sagsøgeren endog havde fuld Kvid paa sin Side. Tylftarkvid anvendtes kun i de vigtigste Sager, og bestod af den Sagsøgtes Hereds-Gode selv med 11 af denne opnævnte Mænd. Paa Kviderne kom det ved den islandske Rettergang fornemmelig an ved at konstatere Hovedspørgsmaalet, egentlige Vidner brugtes for det meste kun til at bevise Formaliteterne [1]).

Det stod Enhver frit at indstevne sin Sag til Vaarthing eller umiddelbart til Althing eller Fjerdingsdom, men hvis en af Parterne fordrede det sidste, skulde dette skee. Althingsstevning skulde i Regelen forkyndes med tre eller fire Ugers Varsel ved de Sagsøgtes Bopæl; Sagsøgeren maatte kun selv tredie gaa i Retten, og begyndte, som oven anført, at til-

---

er rétt þeim manni er með sakar ferr, at bjóða til hlutfalla o. s. v.), thi dette Antal synes at være alt for lidet mod 36 til at danne nogen kompetent Autoritet; med sex af ni var det derimod rimeligt. Men af hvad der foreskrives om Vefang, kunde man snarest gjette paa 12 eller 24, s. n.

[1]) Arnesens islandske Rettergang, S. 217. Naar han S. 189 paastaar, at Bjargkviden stedse skulde vælges blandt Sagsøgerens Kvidmænd, grunder dette sig maaskee paa en Misforstaaelse af Njaalssagas Udsagn Cap. 67, at Gunnar efter Njaals Raad kasserede de 4 af sin Modparts Buar og tog de øvrige fem til Bjargkvid. Thi dette gjorde han uanseet at de vare valgte af Modparten. Arnesen modsiger sig desuden selv ved strax efter at sige, at Dommen altid faldt i Favør af Bjargkviden, om end den anden Part havde 9 eller flere paa sin Side. Thi hvis Bjargkviden i Regelen var tagen blandt Sagsøgerens Buar, havde den, som bestaaende af 5, altid Majoritet, og det vilde da ej være noget Under, om den vandt.

byde Lodkastning om Ordenen, i hvilken han skulde foredrage sin Sag, naar sex eller flere Dommere havde taget Sæde i Fjerdingsretten. Saavel Sagsøgeren som den Indstevnte, havde Ret til, under aflagt Redeligheds-Ed, at fremsætte Indsigelser mod enkelte Dommere, der naar Indsigelserne befandtes gyldige, maatte vige deres Sæde, hvilket strax paany skulde besættes af vedkommende Gode. Denne var under sit Embeds Fortabelse pligtig at faa Dommen udfyldt inden Solens Nedgang. Blev Retten ikke udfyldt, dømte dog de øvrige som om den var fuldtallig [1]). Beviisførelsen skede, som oven nævnt, hovedsagelig ved Kviden, hvis Medlemmer enten udsagde hvad de vidste i Sagen, eller erklærede under Ed, at det ej tilkom dem at afgive noget Udsagn. Den Sagsøgte prøvede nu efter aflagt Ed at faa kasseret Sagsøgerens Kvid, eller at skaffe sig Bjargkvid, o. s. v. Naar Sagen var indladt til Dom, skrede Dommerne til Votering. Til Dommen fordredes, som i Norge, Eenstemmighed [2]); vare Stemmerne deelte, maatte en ubetydelig Minoritet slutte sig til Majoriteten; ved en større Minoritet, eller naar der vare lige mange Stemmer paa hver Side [3]), skred man til det saakaldte **Befang**, hvorved de, der vare af samme Mening, toge Plads ved Siden af hinanden, og det ene Parti vidnesfast anmodede det andet om at træde over til dets Mening, og bekræftede den med Ed. Opnaaedes ikke dette, afsagde hvert Parti sin Dom, og disse Domme gik nu, hvis de vare afsagte paa Vaarthing, til Fjerdingsdommen, hvis de vare afsagte paa denne, til Femterdommen. Men Sagsøger og Sagsøgte lyste tillige Søgsmaal mod Dommerne for ulovlig Fremfærd, og paastode Fredløshedsstraf over dem. At besørge afsagte Domme bragte i Udøvelse synes at have været vedkommende Godes Sag. I det mindste skulde han paa den Vindendes Opfordring holde den saakaldte **Feransdom** eller Exekutionsret over Fredløsdømte, hvorved deels Dommen traadte i Kraft, deels den dømtes Gods, der alt-

---

[1]) Graagaas Þskþ. Cap. 6.

[2]) Graagaas Þskþ. Cap. 22. Eenstemmighed i Dom var et Retsprincip i Norge og paa Island. Det er derfor vistnok en Feil, naar Arnesen S. 582, og efter ham Petersen S. 376, siger at Dommen afsagdes efter Stemmefleerhed.

[3]) Ved den saakaldte Enge-Ret, bestaaende af 6 Dommere, fordredes til Befang et Parti af 3, altsaa Halvdelen paa hver Side. Ved Fjerdingsdommen fordredes 6; Graagaas Þskþ. Cap. 33. Efter dette skulde det altsaa næsten synes, som om Fjerdingsdommen havde bestaaet af 12 Medlemmer, s. o. Aabenbart synes det at være, at den ej kunde bestaa af 36, thi imod dette Antal var 6 en alt for liden Fraktion. Snarere kunde man tænke paa 24, efter den i Norge gjeldende Regel, at den Part, som havde ¼ af Thingmændene paa sin Side, skulde have Ret til at indskyde sin Sag fra Fylkesthing til Lagretten, s. o. S. 1004.

sammen var forbrudt, blev taget under Rettens Varetægt, for siden, naar al derpaa heftende Gjæld var udbetalt, at anvendes til det Offentliges Nytte [1]).

Hvorledes Gudsdomme ogsaa anvendtes paa Island, skjønt de ikke omtales i Loven, have vi ovenfor seet Exempel paa [2]). **Holmgang** anvendtes, efter hvad der ovenfor er viist, ikke længere end til 1010 som Middel til Retstrætters Afgjørelse [3]). At disse derhos, i Særdeleshed naar de gjaldt Bod for Drab eller personlige Fornærmelser, ofte, ja maaskee aller oftest, afgjordes ved Voldgift, og ej sjelden ved den Forurettedes Selvdom, er i det Foregaaende omtalt og oplyst ved hyppige Exempler.

Foruden de her omtalte regelmæssige Thing (skapþing) havde man paa Island endnu et tredie Slags, de saakaldte **Leider** eller **Leidarthing**, der holdtes af Goderne strax efter deres Hjemkomst fra Althinget, paa samme Steder, som Vaarthingene, og for de samme Thingalmuer [4]). Her afgjordes dog ingen Retstrætter, men det bekjendtgjordes kun, hvilke Lovsforandringer der vare vedtagne paa Althinget, og hvorledes Aaret, Festdagene og andre kalendariske Merkedage skulde beregnes for det kommende Aar. De ældre norske Love omtale ingen saadanne Thing, derimod paabydes de, skjønt uden at benævnes „Leid", i Landsloven af 1274 [5]). Man maa dog næsten antage, at de ogsaa i ældre Tider have været holdte af Aarmændene eller Lendermændene, og at Lovene kun have tiet om dem, ligesom de tie om saa mange andre vigtige Institutioner, der forudsættes alt for bekjendte til at behøve udtrykkelig Omtale [6]).

Om Retsforholdene paa **Færøerne** og **Grønland** savne vi nærmere Oplysninger. Grønlands aarlige Hovedthing var paa Garde, s. o. I. 2. S. 705, og ligesom den i Landet gjeldende Lov synes at have været den islandske, saaledes gik det vel ogsaa ved hiint Thing til omtrent som paa Althinget. Vi vide om Færøerne kun, at de havde deres Lagthing i Thorshavn paa Strømø, hvor der i det mindste i senere Tider indfandt sig udnævnte Thingmænd fra

---

[1]) Grágás þsk. þ. 42, 48. Arnesens islandske Rettergang. S. 359.

[2]) Se ovenfor S. 959.

[3]) Se ovenfor I. 2. S. 145.

[4]) Graagaas, þingsk. þ. Cap. 41, 59, 61, i Arnesens isl. Rettergang S. 370. Njaals Saga Cap. 110. Ljosvetningasaga Cap. 2. Udførligere Oplysninger om Islands Rettergang findes i de ovenfor anførte Skrifter af Arnesen, og Maurer, især det sidste, der, som det sees, ogsaa vil komme til at omhandle Rettergangen i Norge.

[5]) Nyere Landslov, I. Cap. 7. Ogsaa i Kjøbstæderne holdtes ifølge den nyere Bylov, I. 8, „Mot" i samme Øjemed, hvorved dette maatte synes overflødigt i de Byer, der selv havde Lagthing.

[6]) F. Ex. den særdeles vigtige Bestemmelse, at Lendermænd ej kunde søges for ringere Thing end Fylkesthing, Konger ej for ringere end Lagthing.

de forskjellige Øer [1]), og hvor det da gik til som paa Thingene i Norge; men tidligere synes Formerne mere at have lignet de islandske: man havde endog en egen Lovsigemand [2]). Ligesaa lidet kjendes om Rettergangsforholdene paa Orknøerne og Hjaltland. Det vides ikke engang, om begge Øgrupper havde fælles Lagthing, eller hver sit [3]). Øen Man havde sit eget Lagthing, der holdtes paa **Thingvolden** (Tynwald) ved Holm Peel, og endnu aarligen afholdes, om end blot som en tom Formalitet [4]).

108. Folkets Vilkaar og Næringsveje.

Det er allerede ovenfor omtalt, at det norske Folk, efter Sagaskrivernes udtrykkelige Vidnesbyrd, befandt sig i en meget blomstrende Tilstand under de første Konger af Harald Gilles Æt [5]), uanseet de Stridigheder, som fandt Sted mellem Kongerne selv. Denne Blomstringstilstand begyndte rimeligviis allerede under Sigurd Jorsalafarer, som ellers ikke kunde være bleven saa populær, og hvis Regjeringsaar ellers ej kunde beskrives som en for Bønderne højst lykkelig Tid. Om Magnus Barfod heder det vistnok, at hans mange Krige faldt Bønderne trykkende [6]), men da han kun regjerede ti Aar, og hans Fader Olaf Kyrres lange og fredelige Regjering ogsaa nævnes som en gylden Tid for Landets Indbyggere, hvori disse erhvervede Velstand og Rigdom, maa Krigsaarene under Magnus snart have være glemte, og man kan med Rette sige, at Folket lige fra 1066 indtil Slutningen af den Periode, vi her have behandlet, har kunnet komme sig og samle Kræfter efter de langvarige, udmattende Krige under Harald Haardraade og hans Formand, Magnus den gode, samt de Statsomvæltninger, der gik forud for dennes Regjeringstiltrædelse. Det er derfor intet Under, at Folket paa Inges og Magnus Erlingssøns Tid kaldtes rigt og mægtigt.

Næringsvejene vare i det hele taget de samme som de nuværende, kun at det faldt af sig selv, at Handel og Skibsfart paa hiin Tid ej kunde drives i den store Udstrækning i Rummet, som nu omstunder, og at man

---

1) Nyere Landslov I. 2.

2) Om Forhandlinger ved Thinget i Thorshavn paa St. Olafs Tid, se ovenfor I. 2. S. 380, 690.

3) Sandsynligviis havde de fælles Thing i Kirkevaag, og Thinget paa Hjaltlands „Thingvold" ved Scalloway var da følgelig blot at ansee som Folkething. En anden Sag var det derimod senere, da Hjaltland var blevet skilt fra Orknøerne 1195, se nedenfor.

4) Neal, Ecclesiological notes &c. S. 42; Worsaae: Minder om de Danske og Nordmændene S. 366, 367.

5) Se ovenfor S. 918.

6) Se ovenfor S. 558.

efter Vikingelivets Ophør mere end forhen var anviist paa Agerbrug, Fædrift og Fiskeri. Imidlertid var Handelen inden de Grændser, den dreves, desto livligere, især da endnu en stor Deel yngre Mænd af rige og fornemme Slægter beskjeftigede sig dermed, mere, som allerede bemerket, for at see sig om i Verden, vinde Erfaring og lære Folkeskik, end for den egentlige Fortjenestes Skyld. Man betragtede endog nogle Aars Kjøbmandsferd som en god Forberedelse til Hirdtjenesten, formedelst den Erfaring og den Menneskekundskab, som man derved erhvervede[1]. Thi fremdeles vare Rejser i fremmede Lande uadskillelige fra Kjøbmandsskab; enhver indkjøbte selv sine Varer og bragte dem hjem. Men man skjelnede ogsaa mellem Kjøbmanden af det højere eller bedre Slags og Mangeren (Skakreren)[2]. De fornemme Kjøbmænd handlede for det meste i det store, og saavel indkjøbte som solgte Varerne i større Partier[3]), medens de neppe indlode sig paa det saakaldte Strædeskjøb, det vil sige Udsalg i Smaat fra Handelsboder i Byerne. Ligesom de yngre Mænd af bedre Familier rejste paa Kjøbmandskab udenlands, saaledes synes unge Mennesker af de ringere og mere ubemidlede Klasser allerede i hine Tider, ligesom nu, at have draget om paa Kramhandel indenlands, thi allerede i første Halvdeel af det følgende Aarhundrede klages der over, at saa mange unge, arbejdsføre Karle rejste om i Landet med Kram, at Bønderne hjemme i Heredet ikke kunde faa Arbejdsfolk nok[4]. Skibsfart synes at være dreven, foruden mellem Landskaberne indbyrdes og med Koloni- samt Bilandene, især med Sverige, Danmark og de østersøiske Lande, navnlig Rusland, i hvilken længere Fart et eget Slags

---

[1]) Foruden af de Exempler herpaa, som ovenfor i Fortællingens Løb forekomme, sees dette i Særdelesbed af „Kongespejlet"; Sønnen siger her til Faderen: „siden jeg nu er i den raskeste Alder, har jeg meest Lyst til at drage Lande imellem, thi jeg trøster mig ej til at søge Optagelse i Hirden, førend jeg har lært andre Folks Skikke at kjende". Faderen, hvis Ungdomstid af Forfatteren netop maa være henlagt til Aarene 1160—70, svarer: „skjønt jeg mere har været Kongsmand end Kjøbmand, vil jeg dog ikke laste denne Sysel for dig, thi dermed beskjeftige sig ofte de bedste Mænd". (Kongespejlet S. 5.)

[2]) Kongespejlet sammestebs: „Det kommer meget an paa, hvor vidt man følger deres Exempel, der ere rette Kjøbmænd, eller efterligne dem, der kun give sig Kjøbmands Navn, men kun ere Mangere eller endog Bedragere". I Kongespejlet opstilles, (S. 6, 7) med Hensyn til Dannelsen, de Fordringer til den unge Kjøbmand, at han skal erhverve sig Kyndighed om Lovgivningen, lære flere fremmede Sprog, helst Latin og Fransk, „thi de Tunger gaa videst", og tilegne sig geografiske, naturhistoriske og astronomiske Kundskaber.

[3]) Dette synes at fremgaa af Faderens Raad til Sønnen, S. 5. 6.

[4]) Haakon Haakonssøns Indledning til Frostathingsloven Cap. 20. Denne Mangel paa Arbejdsfolk maa netop være bleven følelig, da Trællevæsenet ganske var ophørt.

større Skibe, de saakaldte Østerfarerskibe [1]), anvendtes, samt endelig Skotland, England og Nordtydskland, og tildeels med Frankrige. S...gere end Kanalen synes norske Handelsskibe i hine Tider sædvanligvii... at have gaaet. Kjøbmandsskibenes Bemanding foregik, som der allered... viist Exempel paa [2]), i Regelen ganske anderledes end nu omstunder. Det ... nemlig Passagererne selv, som udgjorde Mandskabet, og udførte alle Sysler, der ellers paaligge Skibsfolkene, og dertil vare de forpligt... uagtet de endda betalte Skipperen Leje for Fragten [3]). Endog de ... byrdigste Mænd maatte saaledes skifteviis hjelpe til ved Bjergning af S... Skibets Øsning [4]), hvortil man i hine Tider ej anvendte Pumper, ... ved dets Opsætning, naar man kom hjem. Den Skipper eller Styrema... hos hvem ikke det til Skibets Haandtering nødvendige Antal Passage... (hásetar) havde tinget sig Fart (far) var saaledes i den største Forlege...hed, og det lader til, at det aldrig faldt nogen ind, at leje eller hyre Ma...troser, sandsynligviis fordi dette vilde falde alt for bekosteligt, imod hva... man var vant til. Overhoved kan man sige, at Skibsejerne i hine Tide... vare mere lettede eller begunstigede end nu. Ikke nok med, at Passagererne maatte forrette Matrostjeneste, vare ogsaa alle bosiddende Kjøbmænd i en By, saavel som alle fremmede, og alle Bønder fra Landet, naar de kun havde opholdt sig tre Dage i Byen, under Mulkt forpligtede til, personligt at indfinde sig og hjelpe til med at drage et paa Land opsat Skib i Søen eller omvendt, saa snart Gjaldkeren paa Styremandens Opfordring havde ladet blæse til **Skibsdræt** [5]). Vel synes det, som om man her maatte kunne sende sine Folk i sit Sted, men Forpligtelsen føltes dog som saare trykkende af alle Fremmede, der havde bosat sig i Norge, og ej hjemmefra vare vante dertil [6]).

Foruden indenlandske Skibe besøgtes Norges Havne hyppigt af udenlandske, thi, som Ordrik siger (se ovf. S. 715), fra alle Verdens Kanter bragtes Rigdomme til Landet. Meest besøgte af Fremmede vare, som man maa formode, Tunsberg og Bergen. Til Tunsberg kom der, som vi have seet, allerede paa Harald Haarfagres Tid Skibe i mængdeviis fra Dan-

---

[1]) Se ovenfor Side 894, jvfr. den yngre Bylov, VI. 17, og Sverres Saga Cap. 86.

[2]) Se ovenfor S. 235.

[3]) Bjarkøretten Cap. 169—177, jvfr. den yngre Bylov, Bolk IX eller Formannaloven.

[4]) For Ex. Hallfred Vandrædaskald, se Olaf Tr. Saga Cap. 264.

[5]) Bjarkøretten Cap. 184, jvfr. den yngre Bylov, VI. 17, Harald Haardraades Saga Cap. 26.

[6]) De tydske Kjøbmænd, som bosatte sig i norske Stæder, søgte derfor ogsaa ivrigt at slippe denne Byrde.

ark og Saxland, og denne Handelsrørelse synes siden stadigt at have tiltaget. Henved 1190, saa kort efter det Tidspunkt, hvormed det her af os behandlede Afsnit slutter, at Forholdene ikke i nogen væsentlig Grad have kunnet forandre sig fra hvad de vare omkring 1170, heder det at Tunsberg i Særdeleshed var folksom i Sommertiden, formedelst den Mængde Skibe, som fra alle Lande kom did [1]). Om Bergen heder det ligeledes paa samme Tid, at den var saare rig og havde Overflod paa mange Varer, især Skrejd i en utrolig Mængde, og at man der kunde see en Mængde Folk og Skibe allevegne fra, Islændinger, Grønlændinger, Engelskmænd, Tydskere, Daner, Sviar, Gauter, og fra endnu flere Lande, som det vilde være for langvarigt at opregne [2]). Man erfarer, at Bergen paa hiin Tid foruden Skrejd, der endnu er dens Hovedvare, afsatte Smør, fornemmelig til Tydskerne, og at disses Hoved-Indførsels-Artikel var Viin, medens Englænderne især indførte Hvede, Honning, Vox, Klædesvarer, Lærred og Kobberkjedler [3]). Om Nidaros og Oslo veed man mindre Besked: deres Beliggenhed saa langt inde i Fjordene hindrede vel at de bleve saa meget besøgte af fremmede Skibe, som Bergen og Tunsberg, men de vare desto vigtigere som Havnepladse for store og frugtbare Oplande [4]).

Agerbruget beskjeftigede i ældre Tider, som nu, den største Deel af Landalmuen, især i de sydligere og frugtbare Egne, men hverken kan det være drevet med det Udbytte, som nuomstunder, da Redskaberne vare saa langt simplere og daarligere, eller i den Udstrækning, saasom en stor Deel af den dyrkbare Grund, der nu er opryddet, i hine Tider maa have været bevoxet med Skov [5]). Imidlertid seer man dog, at flere Høvdinger, f. Ex. Sigurd Syr, Svein Asleifssøn o. a. dreve det med megen Iver. Af de Steder i Sagaerne og Lovene, hvor Agerdyrkning og Kornavling omtales, erfares det at Dyrkningsmaaden i det Hele taget var den samme som nu, og ligeledes de Kornsorter som avledes, de samme. Byg var ogsaa da Hovedarten, og kaldtes derfor ogsaa sædvanligviis simpelt hen „Korn". Vinterrug omtales som sædvanlig Udsæd allerede i de ældre Love, Havre sjeldnere; stundom en Blanding af Byg og Havre, kaldet Hamal-Korn [6]). Om temmelig sterk Befolkning vidnede den hyppige Oprydning af Jord i Almenningerne.

---

1) Se den merkelige Beretning om endeel Daners Rejse til det hellige Land, Kirchmanns Udgave S. 142, og i Langebeks Scriptt. rer. Dan. V. S. 351.

2) Sammestebs, S. 146, Langeb. 353.

3) Dette sees af Kong Sverres Tale til de fremmede Handelsmænd i Bergen, 1185, se Sverres Saga, Cap. 104.

4) Om temmelig betydelig Handel med Udlandet fra Nidaros vidner det oven anførte Sted S. 235. Om Oslo s. o. S. 200. flg.

5) Om Agerdyrkningsredskaberne, se nedenfor.

6) Gulathingsloven 75, Frostathingsloven XIII. 1, Eidsiva Christenret Cap. 31.

De, som her opryddede sig Pladse (i Eidsivalagen kaldte „Stokland") bleve Kongens Lejlændinger, da Almenningerne tilhørte ham [1]). Med **Havedyrkning** gav man sig kun lidet af. Der omtales hist og her Urtehaver (grasgarðar), sjeldnere Frugthaver (eplagarðar); af Lovene sees, at der i Haver eller paa indhegnede Steder dyrkedes Løg, Hvanner, Kaal, Humle [2]). Frostathingsloven omtaler endog Æbler, hvilket tyder paa at man saa langt nord i Thrøndelagen har forsøgt paa at dyrke denne Frugt [3]). Til Havedyrkning i egentlig Forstand kan man dog ikke ansee Begyndelsen at være gjort i Norge førend ved Klostrenes Oprettelse, da Munkene her, som andensteds, gjorde Havedyrkningen til en af sine Hovedbeskjeftigelser, og den første Stok af Munke ved ethvert Kloster udelukkende, eller for en stor Deel, vare Udlændinger, fornemmelig fra England, der med Held søgte at indføre og akklimatisere mange nyttige Vexter, som i deres Hjem dyrkedes i Haverne, men som endnu i Norge vare ukjendte [4]). Naar Exemplet først var givet af Munkene paa Klostrenes Hoved- og Bu-Gaarde, faldt det af sig selv, at det ogsaa efterlignedes, først af Stormændene paa deres Herresæder, siden af de mere bemidlede Jordbrugere. Blandt de Havevæxter, hvis Indførsel man saaledes kan tillægge Munkene, maa man sandsynligviis nævne Næper, Erter og Bønner, der omtales i den yngre Landslov paa et Sted, som ellers er ligefrem udskrevet af den ældre Frostathingslov, men hvor disse Rod- og Bælgfrugter slet ikke nævnes, et temmelig umiskjendeligt Tegn paa at deres Indførelse falder i Mellemtiden mellem den ældre Lovs Nedskrivelse og Affattelsen af den yngre [5]). At den udbredte Æble- og vel ogsaa Kirsebær-Avl i Hardanger væsentligst er at tilskrive den Indflydelse, som Munkene i Lysekloster, fornemmelig fra deres Bu-Gaard Aapedal i Ullensvang udøvede, maa ansees vist [6]), ligesom den rigere Flora, der endnu findes paa de Steder, hvor der i fordums Dage

[1]) Gulathingsloven Cap. 145, Frostathingsloven XIV. 7, Eidsiva Christenret Cap. 15.

[2]) Frostathingsloven XIII. 2. XIV. 14. Bjarkøretten 119. 148 jvfr. Laxdølasaga Cap. 60.

[3]) Frostathingsloven XIII. 12. Maaskee man dog her nærmest har tænkt paa Søndmøre og Raumsdalen.

[4]) Se herom nærmere Langes Klosterhistorie S. 255—257.

[5]) I den ældre Frostathingsloven XIV. staar: Om Mand gaar i anden Mands Løghave (laukagarð) eller Hvannehave (hvanngarð), har han ingen Ret paa sig, om man end slaar og bøster ham og tager alle hans Sager fra ham. I den nyere Landslov IV, 9, staar: Om Mand gaar i anden Mands Løghave eller Hvannehave, Æblehave (eplagarð) eller Næpe-, Erte-, eller Bønne-Beed (næpnareit, ertra eða bauna) o. s. v.

[6]) Langes Klosterhistorie, l. c.

vare Klosterhaver, umiskjendeligt hidrører fra Munkenes stille, fortjenstlige Virksomhed [1]).

Skovene og Tømmeret maatte i de nys beskrevne Tider kun have ringe Værd, deels formedelst den forhaandenværende Mængde deraf, deels fordi de ej udgjorde nogen stadig Handels- eller Udførsels-Artikel. Derfor omtales ikke engang Handel med eller Udførsel af Tømmer i vore ældre Love, førend længere ned i Middelalderen, da Hanseaterne allerede tildeels vare komne i Besiddelse af Norges Handel. Det eneste Marked for norsk Tømmer var sandsynligviis Island og Færøerne, hvis Beboere fik deres Huustømmer fra Norge, men det ligger i Sagens Natur, at alene de mere Bemidlede kunde anskaffe sig dette Materiale, og i Forhold til Norges Skovrigdom maatte denne Afsætning være for lidet eller intet at regne. Et Beviis paa, hvilken Overflod man havde paa Skov, og hvor lidet man fandt det nødvendigt at spare den, er den Tilvirkning af Salt, som fra de ældste Tider indtil langt hen i Middelalderen fandt Sted rundt om paa Norges Kyster, endog i saa stor Maalestok, at Salt var en Udførselsartikel, fornemmelig til Sverige [2]). Det tilvirkedes endog paa Steder, hvor Vandet var højst ubetydeligt saltholdigt [3]), og hertil maa derfor, Aar ud og Aar ind, utroligt store Masser af Brændeveed have medgaaet. Det eneste Tegn til nogen Omhu for, at Skovene ikke alt for meget mishandledes, er Forbudet mod at Lejlændingen tilvirkede mere Salt, end han behøvede at give sin Buskab, eller til at kjøbe Tagnæver; ligesom han heller ikke maatte flaa Næver til Salg, uden for saa vidt han trængte til at kjøbe simpelt Salt (Svartesalt), eller brænde mere Tjære, end han behøvede at bræde sine Baade med. Lejlændingen maatte heller ikke bygge større Fartøj af det Tømmer, han fældte i Gaardens Skov, end en Tolværing, ligesom han ikke havde Lov til at overlade nogen Anden af Skoven mere end to, i Frostathingslagen fem Las Ved og et Las Skav. Men dette viser just, at man overhoved ikke regnede det saa nøje [4]).

---

[1]) Se Langes Klosterhistorie, l. c.

[2]) Se f. Ex. ovenfor I. 2. S. 543, hvorledes Kong Olaf den hellige forbød Udførsel til Sverige af Salt og Sild, og hvorledes Gauterne vanskeligt kunde undvære disse Nødvendighedsartikler.

[3]) Endog i Biskop Eysteins Jordebog, affattet saa sildigt som henved 1400, heder det saaledes (fol. 30) at Kljuva Kirke (paa Gaarden Klove ved Vestre Porsgrund) havde blandt sine Indtægter en vis Afgift af Saltbrænderiet ved Rambek i Grjotvikskoven, altsaa i det inderste af Frierfjorden, hvor Vandet er meget brakt. Saltkjedler og Saltkjedelsbober (Skuur) omtales ogsaa paa mange andre Steder.

[4]) Gulathingsloven Cap. 75, Frostathingsloven XIII, Cap. 4. XIV. Disse Bestemmelser ere ogsaa, med ubetydelige Forandringer, gjennem den nyere Landslov og derpaa gjennem Christian d. 4des Lov gaaede over i Christian d. 5tes

Fædriften maatte saaledes i de ældre Tider spille en langt større Rolle end nu. Man seer derfor ogsaa, som allerede ovenfor nævnt, at **Smør** var en Udførselsartikel fra Norge. Kjør og Faar vare da, som nu, det Hornkvæg, der holdtes paa Gaardene, af Geder holdtes neppe mange. Af Lovene sees det, at denne Bedrift i de ældste Tider skede aldeles paa samme Maade, som i vore Dage. Om Sommeren benyttedes Setergræsgangene, hvorhen Kvæget blev drevet op, og hvor enhver Gaard havde sit bestemte Sel (Seterhuus) [1]). Disse Setergræsgange vare, som oftere nævnt, for det meste Almenninger, der tilhørte Kongen, men hvortil Brugsretten stod alle aaben. Faareavlen spillede i Norge neppe saa stor en Rolle, som Kvægavlen; men af desto større Betydning var den, som den endnu er, paa Island og Færøerne. Faareracen paa Færøerne var neppe indført fra Norge, men hidrørte fra de af de første norske Kolonister forefundne Faar, der siden de irske eller skotske Gejstliges Ophold der havde formeret sig til en utrolig Mængde, og efter hvilken endog Øerne fik deres Navn [2]). Af **Sviin** holdtes der vel neppe saa mange, som i senere Tider [3]), derimod maa **Hesteholdet** have været forholdsviis meget større, deels fordi Hestefoderet var billigere, deels ogsaa fordi man til Rejser og Befordring trængte til langt flere Heste end nu, eftersom Kjøretøj sjelden anvendtes, uden om Vintren, og saa godt som al Befordring skede enten til Hest, eller ved Søkysterne til Skibs. Den almindelige Priis paa en Hest i hine Tider var, hvis man skal regne efter en i den islandske Lovbog omkring 1200 indført Taxt, i Gjennemsnit den samme, som for en Ko, og denne beregnedes igjen sædvanligviis til halvtredie Øre Sølv. Lige med en Ko sattes ogsaa 6 fuldvoxne Faar, eller een So med 9 Grise [4]). Sammenlignes hiin Priis med de nu-

---

norske Lov, 3—14—35 til 37, uden at man dog vel derfra kan slutte til at Forholdene paa den Tid ej havde forandret sig mere, eller at der endnu da skulde have været saa godt Raad paa Tømmer og Brændefang. — Hvorledes Kongerne ofte gave anseede Islændinger Tilladelse til at hugge det nødvendige Huustømmer i deres egne Skove (eller sandsynligviis i Almenningsskove) uden Betaling, fortælles paa flere Steder i Sagaerne.

[1]) Om Setre, se Gulathingsloven Cap. 84, 90.

[2]) Nemlig Fær- (d. e. Faare-)Øer, se ovenfor I. 1. S. 418, 445.) Kun sjelden bruges ellers i vore Oldskrifter Benævnelsen „Faar" (fár eller efter den norske Udtale fær), hvilket var langt almindeligere i Danmark og Sverige. Den sædvanlige Benævnelse hos os er „Saud" og „Smale", hvilket dog ofte bruges i Betydningen „Faarehjord".

[3]) I Gulathingsloven Cap. 223, hvor der opregnes, hvilke Huusdyr der kunde gives i Betaling som Penges Værd, nævnes Kjør, Sauder, (som her kaldes „Faar-Sauder", „(færsaudir)", men ikke Sviin; Geder forbydes udtrykkeligt at anvendes.

[4]) Graagaas Kb. Cap. 85; jvfr. Gulathingsloven Cap. 223, hvor der udtryk-

værende, med tilbørligt Hensyn til Pengemassens Forøgelse, vil man erkjende, at Kjørne i hine Tider næsten vare i højere Værd end nu omstunder [1]).

Jagten (veiði) maatte i ældre Tider være af større Betydning end nu, da Folket i det Hele taget var mere vant til at sysle med Vaaben, og de hyppige Krige vænnede Ungdommen til et mere uroligt og ustadigt Liv. Imidlertid seer man af de ældste Digte, og af Sagaerne, at Jagt som Fornøjelse, da som nu, dreves af Stormændene, som derved fra Barndommen af vænnede sig til Vaabenbrug. Jagten er i „Rigsmaal" Jarlens og Jarlesønnens Sag, medens „Karlen" sysler med Agerbrug og Fædrift [2]). Der fortælles ogsaa ofte om Konger og andre fornemme Mænd, ja endog Kvinder [3]), hvorledes en af deres vigtigste Fornøjelser var at ride ud med Høge og Hunde for at jage. Derfor satte man ogsaa megen Priis paa de Falke (valir) og Høge (haukar), der i saa stor Mængde fandtes i Norge, og maa tidligt have forstaaet den Kunst at afrette saa vel dem, som Hunde (mjóhundar, sporhundar) til Jagten [4]). I Frostathingslagen tilhørte alle Høge, der fandtes i Rede, Landdrottnen; i Gulathingslagen kun naar de udtrykkeligt bleve ham forbeholdte, ellers bleve de Lejlændingens Ejendom [5]). Jagten foregik i hine Tider meest om Høsten, paa Barfrosten [6]), og om Vintren paa Skid, da man, førend Ildvaaben kjendtes, altid maatte fælde Vildtet paa nærmere Hold. Større Dyr, som Bjørne, Ulve og Rensdyr, vel ogsaa Hjorte, fangedes ofte i særegent dertil indrettede Grave (Bjørnebaaser, Ulvehuse,

---

keligt siges at en frisk Ko af middels Alder skal tages i Betaling for 2½ Øre; samt Cap. 218, hvor en Baug af 10 Merker (Guld) siges at være 32 Kjør. I Dipl. Norv. II. 99, fra Aaret 1309 værdsættes derimod en Hest = 3 Kjør; siden, i 1337 (sstds No. 225) sættes endog 6 Kjør for en Hest.

[1]) Regnes nemlig Sølvet at være ti Gange ringere af Værdi, faar man 2½ Øre = mere end 25 Sølvspeciedalere, en overvættes høj Priis for en Ko. Men man gjorde sig da vel ogsaa Kjørne nyttigere end nuomstunder.

[2]) Se ovenfor I. 1. S. 109.

[3]) At Kvinderne ogsaa gik paa Jagt, i det mindste Falkejagt, sees deraf at de ejede Yndlingshøge, f. Ex. Astrid, Olaf Tryggvessøns Søster, der blev gift med Erling Skjalgssøn, se ovenfor I. 2. S. 295.

[4]) De norske og islandske Falke vare, som bekjendt, gjennem hele den sidste Deel af Middelalderen og langt ned i de nyere Tider berømte og meget søgte over hele Europa, hvorfor de ogsaa vare meget kjærkomne Gaver, naar vore Konger, hvilket ofte skede, sendte dem i Foræring til fremmede Fyrster. Af denne Grund forbeholdt Kongerne sig senere her Forkjøbsretten til dem. (Nyere Landslov VII. 52).

[5]) Gulathingsloven Cap. 75. Frostathingslov XIII. 5.

[6]) Se f. Ex. hvad der fortælles om Sigmund Brestessøns Fosterfader, Thorkell Torfrosts Jagtferd, Færeyingasaga Cap. 142. jvfr. ovenfor I. 2. S. 61, Gulathingslov Cap. 93, Frostathingslov XIII. 9.

Spydgaarde o. s. v.) eller i Gildrer (Snarer) for mindre Dyr og Fugle [1]). Jagtretten paa Dyr, hvis Kjød eller Skind kunde være nyttigt og som ikke tillige vare Skadedyr, tilkjendtes vel i Lovene Grundens Ejermand, men Straffen for Overtrædelse af disse Bestemmelser var ikke stor, og de strenge Jagtlove, som herskede i England og andensteds, vare for vore Forfædre aldeles ukjendte. Skadedyr, som Bjørne og Ulve, vare derimod, som det hed, utlæge over alt, de kunde dræbes af hvem som helst, undtagen naar en Bjørn var gaaet i Hide, og den, som opdagede og stængede den, havde tillyst, at det var hans Hverv, da vare Andre uberettigede til at dræbe den. Jagten havde dog i hiin Tid, som nu, intet at sige mod **Fiskeriet**, der da visselig var langt righoldigere end nu, og, som man seer, allerede tidligt afgav en indbringende Udførselsartikel, **Skrejden** og **Silden**, ikke at tale om, at Fisken maaskee i ældre Tider endnu mere end nu udgjorde [2]) en Deel af Almuens fornemste Kost. Hvad de større Havdyr angaar, da veed man med Vished, at Hvaler og Hvalrosse i Fortiden kom langt hyppigere og i større Mængde til Kysterne end nu omstunder, og der dræbtes vistnok aarligt et stort Antal saavel af dem som af Sælhunde. Sælhundenes og Hvalrossenes Hud brugtes da ogsaa, som man af Ottars Beretning og mange Ytringer i vore Oldskrifter kan see, til Skibstouge, hvortil deres Styrke og Sejghed gjorde dem overmaade skikkede [3]). Men hovedsagelig vejdedes de for Tranens Skyld, hvilken (lýsi) vistnok tidligt var en Udførselsartikel [4]), ligesom ogsaa flere af disse Havdyrs Kjød brugtes til Menneskeføde [5]).

Egentlig **Bergverksdrift** var endnu ukjendt i Norden paa denne Tid. Der tilvirkedes Jern, og det meget fortrinligt, men fremdeles kun af Myr-

[1]) Gulathingslov Cap. 93, 94, Frostathingslov XIII. 6. 9. Naar her tales om „Dyr" menes, som sædvanligt i vore Oldskrifter, kun stort Vildt med Takker, som Hjorte, Elger og Rener. Elger omtales udtrykkeligt kun i en Artikel af den nyere Landslov, som synes at være tagen af den ældre Eidsivathingslov (VII. 60). Sandsynligviis kjendte man i ældre Tider, som nu omstunder, ikke synderligt til Elger nordenfjelds.

[2]) Se det nys oven anførte. Jvfr. ogsaa Beretningen om Thorolf Kveldulfsson, om hvem det udtrykkeligt fortælles, at han holdt mange Folk ved det aarlige Skrejdfiske paa Lofoten.

[3]) Se ovenfor I. 1. S. 609.

[4]) Det nævnes i det mindste senere, som i det 13de Aarhundrede, meget hyppigt blandt en af Hoved-Udførselsartiklerne.

[5]) Se f. Ex. Kongespejlet, S. 59—33, 44. Om Lovbestemmelserne angaaende Hvalfangst se for øvrigt Gulathingsloven Cap. 149, 150, Frostathingsloven XIV. 10.

malm (rauði) [1]. Dette hjemme tilvirkede Jern kunde dog neppe være tilstrækkeligt til den overordentlig store Forbrug, deels til Vaaben, deels ogsaa til andre Redskaber, og derfor maa vel en stor Mængde være indført udenlands fra, hovedsagelig forarbejdet. Af ædle Metaller fandtes eller tilvirkedes da ingen i Norge, og de indførtes alle fra fremmede Lande, Guldet sandsynligviis især fra Østen.

Om Folkets daglige Liv og Sysler, om dets sædvanlige Forlystelser, og om Husenes og Gaardenes Indretning, er der allerede ovenfor lejlighedsviis talt. Christendommen og de hyppigere Forbindelser med Udlandet frembragte her gradviis store Forandringer, idet man efterhaanden mere og mere rettede sig efter andre mere forfinede Nationers, især Englændernes, Sædvaner. Saaledes have vi seet, hvorledes de ældgamle Røgstuer paa Olaf kyrres Tid og tildeels efter det af ham givne Exempel ombyttedes med Ovnstuer, forsynede med Gulv og Vinduer, i Førstningen vel kun hos de fornemste og rigeste Mænd, men lidt efter lidt ogsaa hos de Ringere og mindre Bemidlede [2]). I Klædedragt rettede i det mindste de højere Klasser, som det lader, sig paa Olaf kyrres Tid og derefter aldeles efter Udlandets Moder. Det fortælles, som det paa sit Sted er viist, udtrykkeligt, at man under Olaf kyrre klædte sig paa udenlandsk Viis i rige og kostbare Klæder [3]); Magnus Barfod og hans Mænd brugte den skotsk-højlandske Klædedragt, og de med Sigurd Jorsalafarer tilbagevendende Korsfarere, saavel som de mange, der i det 12te Aarhundrede Tid efter anden, maaskee aarligt, besøgte det hellige Land, men om hvilke Historien tier, maa alle have bragt fremmede Klædningsstykke med sig. Kun de ringere Klasser have vel her, som andensteds, holdt ved en simplere, mere gammeldags Dragt. De fornemste Klædningsstykker for Mandfolkene vare Kjortelen (kyrtill) og Buxerne (brækr), disse sidste af flere Slags Snit, deels længere, deels kortere (hosur) deels videre, deels mere tæt sluttende [4]). Over Kjortelen havde man som oftest en Kappe (yfirhöfn), men af disse brugtes der igjen mange forskjellige Slags, enten kortere, som skikkja, vesl, feldr (egentlig en Feld, men sædvanligviis betegnende en med Pelsverk fodret eller bremmet Kappe), eller sidere, som kápa, slæð-

---

[1]) At tilvirke Jern af Myrmalm kaldes „at blása rauða", se Landnaama II. 3.

[2]) Se ovenfor S. 439.

[3]) Se ovenfor S. 438.

[4]) Foruden Kjortelen havde man ogsaa Trøjer som ólpa, af Vaadmaal eller Klæde, treyja, maaskee især af finere Stoffer, og bjálfi, af ugarvet Skind, sædvanligviis Reenskind.

sig dertil ved Bøn og Faste, og Jernet eller Vandet indviedes af Presten. Umiddelbart efter Prøven blev de Lemmer, hvormed den var aflagt, forbundne af Presterne, og Forbindingen ej tagen af, førend efter tre Dages Forløb. Viste Haanden, Foden eller Armen sig da uskadt, var Beviset udfaldt til Fordeel for den, der havde aflagt det, i modsat Fald var han fældet som Forbryder eller Bedrager, og blev i de fleste Tilfælde fredløs, med **Femter-Grid**, som det hed, fra Kirkedøren[1]), d. e. man tilstod ham Grid eller Lejde paa fem Dage, efter hvis Forløb Fredløsheden indtraadte. Et stort Misbrug var det, at man stundom tillod den Sagsøgte at lade en Anden aflægge Prøven for sig[2]).

Det er forhen nævnt, at mange af de Gjerninger, der nu betragtes som Forbrydelser, fornemmelig Drab, Legemsfornærmelser o. a. d., i ældre Tider kunde afsones med Bøder, og derfor kun betragtedes og forfulgtes som Privatsager[3]). At man dog havde begyndt at betragte disse Forbrydelser som vedkommende det offentlige, sees deraf, at Lovene ved dem alle foreskreve, foruden de private Bøder, en Mulkt til Kongen, navnlig **Thegngildet** for en Thegns (Undersaats) Drab. Som egentlige Forbrydelser ansaaes kun Nidingsdrab, Lands- eller Højforræderi, Trolddom, Blodskam, grovt Tyveri og andre lignende, mod Religion, Sædelighed, Landsfred og Huusfred stridende Handlinger. Fredløshed eller Døden var den almindelige Straf. For ringere Tyveri (til en Værdi af en Ertog Sølv eller mere) bestemtes kun en vanærende Straf, den saakaldte Torvs og Tjæres Straf, der medførte Tabet af „Ret", saa at enhver ustraffet kunde fornærme Tyven[4]). En paa frisk Gjerning greben Tyv skulde strax af den, der greb ham, bindes i Vidners Overvær med Tyvekosterne paa Ryggen, og bringes til Kongens Aarmænd, der strax skulde tilsige Thing, bringe Tyven bunden paa Thinget, og lade Thingmændene dømme, om han var bunden med Rette eller ej. Hvis han da dømtes ret bunden, skulde Aarmanden med

---

[1]) Gulathingsloven Cap. 24. I Eidsivalagen gaves 15 Nætters Grid se Eidsiva-Christenret Cap. 43.

[2]) Se ovenfor, S. 909.

[3]) Se I. 1. S. 140 flg. jvfr. ovenfor S. 968.

[4]) En saadan Tyv kaldtes derfor torfs maðr ok tjöru. Gulathingsloven Cap. 253. Frostathingslov XIV. 12. Bjarkøret Cap. 174. I Frostathingslov kaldes den, der stjal mindre end en Thveite (den mindste Myntsort) hvinn (Rapser), han straffedes ikke anderledes end ved at miste sin Ret. En Træl straffedes med Hudflettelse. En Trælkvinde eller frigiven Kvinde straffedes for 1ste Gangs Tyveri med Tabet af det ene Øre, for 2den Gangs med Tabet af det andet, for tredie med Tabet af Næsen: „da heder hun Stuva og Nuva, og stjæle saa ofte hun vil" Gulathingsloven 259. Ogsaa i Sverige brugtes Torv- og Tjære-Straffen, se Vestgøtaloven, Tyvebolk Cap. 3.

visse dertil af ham opnævnte Bønders Hjelp føre ham umiddelbart fra Thinget til Retterstedet [1]) og lade ham dræbe, eller, hvis Tyveriet var ringere, undergaa Torvs- og Tjæres-Straffen, der bestod i at hans Hoved ragedes og indsmurtes i Tjære, hvorpaa han maatte løbe mellem to Rækker af Mænd, der kastede Torv, Steen o. a. d. paa ham. Negtede Aarmanden at modtage den bundne Tyv, eller at hænde Dom over ham, var dette nærmeste Lendermands Pligt.

Naar en Tyv ej grebes paa fersk Gjerning, eller naar overhoved nogen beskyldtes for en Forbrydelse, tilkom det ham at værge sig med saadan Parts-Ed som oven nævnt. Dette kaldtes „at gaa Dul" (Dølg), en Benævnelse, som længe vedligeholdtes. Mislykkedes Benegtelsen, eller Gudsdommen, hvor denne traadte i Stedet, var han fældet til den i Loven bestemte Straf, og for saa vidt denne var Fredløshed, havde han, som ved mislykket Jernbyrd, Femtergrid fra Kirkedøren. Men for at hindre ærekrænkende Beskyldninger, var det i det mindste i Frostathingsloven og Eidsivathingsloven fastsat at ingen maatte fremsætte nogen saadan, uden at han vidnesfast kunde bevise, at der hjemme i Heredet virkelig gik et udbredt Rygte om at den, der beskyldtes, havde begaaet Forbrydelsen. I Eidsævislagen var det nok at bevise dette Rygtes Tilværelse med Vidnesbyrd af 3 Bønder. I Frostathingslagen fordredes den saakaldte **Heimiskvid** eller **Heimiliskvid**, eller 10 Mænd, af hvilke to aflagde Ed paa Rygtets Tilværelse, og de 8 sandede disses Ed. Dette hindrede imidlertid ikke den saaledes Beskyldte fra at bevise sin Uskyld ved de sædvanlige Retsmidler. Men uden Heimiskvid blev Angiveren selv fældet som Bagvasker, og den beskyldte behøvede ej at ændse Angivelsen [2]).

Om Drabssager, Viglysing og Ørvarthing er ovenfor talt [3]).

I **Kjøbstederne** gjaldt den samme Lov, som i de Landdistrikter, hvortil de hørte, kun med de Forandringer, Kjøbstadsvæsenet gjorde nødvendige. Først og fremst havde Kjøbstæderne deres egen Jurisdiktion. De sendte ingen Thingmænd til Lagthinget, men havde derimod hvert Aar deres eget Lagthing, hvis Myndighed og Virksomhed var aldeles den samme

---

[1]) Dertil valgte man helst en Holm eller Fjære, hvorfor det ogsaa i Frostathingsloven heder, at Tyven skal bringes fra Thinget til Fjæren. Den sædvanlige Henrettelsesmaade var ved Galgen.

[2]) Frostathingslov III. 3. 5. 15. V. 22, Bjarkøret 34 og mange andre Steder; Vikens Christenret Cap. 17, Eidsiva Christenret Cap. 41. For at et Rygte skulde ansees som gængse i Heredet, fordredes i Viken, at i det mindste 1/4 af Heredsmændene erklærede at have hørt det.

[3]) S. o. I. 1. S. 149.

som de tre store Lagthings for Landdistrikterne [1]). Thingmændene, sandsynligviis 12 af hver Fjerding, udnævntes ved den ovenfor omtalte **Gjaldkere**, der i Kjøbstæderne traadte i Aarmandens Sted, men havde langt større Anseelse. Ved Gjaldkerens Side stod et Raad, sandsynligviis af 12 Medlemmer [2]). I Stedet for de mindre Lands-Thing, som Fjerdings- eller Fylkes-Thing, traadte i Byerne **Møder** (mót), der tilsagdes ved Hornblæsere, og, ligesom Landsthingene, til enhver Tid kunde fordres sammenkaldte af Gjaldkeren eller enhver Borger. Det var ellers i Førstningen kun Nidaros, Bergen, Oslo og Tunsberg, der havde eget Lagthing og egen Gjaldkere [3]). Man maa antage, at Kongehelle, Sarpsborg, Hamar, Stavanger og Vedø, om de end havde egne By-Møder, dog for øvrigt hørte under Lagthingene, og at de neppe havde nogen Gjaldkere, men stode under Aarmanden eller Sysselmanden. Imidlertid maatte ogsaa der de specielle Bestemmelser, som Kiøbstadsforholdene medførte eller den saakaldte **Bjarkø-Ret**, være gjeldende, naar denne endog gjaldt for hvert Fiskevær, eller overhoved enhver Markeds- og Handels-Plads.

Om de fornemste Thing og Domme paa Island, nemlig Vaarthingene, Fjerdingsdommene og Femterdommen er der allerede ovenfor talt, saa vel som om

---

1) By-Lagthingene holdtes efter de yngre Bylove i de første Dage efter Helligtrekonger; sandsynligviis var dette ogsaa Tiden for de ældre By-Lagthing.

2) De her nævnte Indretninger omtales nemlig i yngre Kjøbsteds- eller Bjarkøretter ikke som om de da først vare indførte, men som bestaaende i længere Tid.

3) S. o. I. 2. S. 150—157, 422, jvfr. I. 1. S. 563—569. Naar det paa første Sted S. 156 heder, at hver Fjerdingsdom bestod af 9 Medlemmer, da stemmer dette saavel tilsyneladende med Texten i Grágás þingsk. Cap. 1, som med det hidtil antagne (se Arnesens islandske Rettergang S. 315); men K. Maurer har nys (i Beiträge zur Rechtsgeschichte des germ. Nordens I. S. 177), gjort det temmelig sandsynligt, at det nævnte Sted i Graagaas bør forstaaes saaledes, at hver Gode (Nordlændingefjerdingens 12 Goder fremdeles betragtede som 9) skulde udnævne en Dommer for hver Ret, saaledes at altsaa hver Ret kom til at bestaa af 3 Fylker eller 36 Medlemmer. Dette støtter han deels paa den i Norge og Island ældgamle Vedtægt, at en Ret skulde bestaa af 3 Tylfter, deels af Skafte Lovsigemands Ord til Njaal, anførte ovenfor I. 2. S. 423, „hvorledes tænker du dig Femterdommen indrettet, siden Fjerdingsdom opnævnes efter de gamle Godord, tre Tylfter i hver Fjerding?" Og paa hiint Sted i Grágás staar der „skal goði hverr nefna mann í dóm, hvilket godt kan forstaaes om hver enkelt Dom. Imidlertid kunde det nok være, at paa nys nævnte Sted i Njaals Saga (er fyrir forn goðorð er nefndr fjórðungsdómr, er skyldi vera þrennar tylftir, or fjórðungi hverjum) Ordet fjórðungsdómr er taget kollektivt, især da det i Grágás þingsk. þ. Cap. 10 heder, at Sagsøgeren kunde begynde at æske Lodkastning om den Orden, hvori enhver skulde forebrage sin Sag, saa snart 6 Dommere eller flere havde sat sig i Retten (ef 6 dómendr eru útkomnir eða fleiri, ok

Goderne eller Landets egentlige Høvdinger. Rettergangen var der, i det mindste efter Lovgivningen at dømme, mere indviklet og fuld af Formaliteter end i Norge, men i sin Hovedcharakteer stemmede den dog med den norske, som rimeligt er. Man gjorde der ikke Forskjel mellem Sagernes Charakteer, men anvendte ved dem alle etslags Prøvelse-Udvalg, der paa det nærmeste svarede til, hvad man i Norge kaldte Dom, og som nys er beskrevet. Dette Udvalg kaldtes kviðr eller búakviðr, og bestod af et vist Antal af Parternes Naboer (búar), der skulde møde frem for Retten og drøfte de fremførte Beviser, skjønt de ofte kun kjendte Sagen af Rygte. Kvidsmændene udnævntes ved Vidner, dette kaldtes kvöð, og deres Antal var 5, 9 eller 12 efter Sagens Vigtighed. Ligesom Dommene i Norge, maatte de **ryddes**; hvis Sagsøgeren ej tilbød dette, havde han tabt Sagen, saa vel som naar han opnævnte et urigtigt Antal. I de Tilfælde, hvor der opnævntes 9 Buar, havde den Sagsøgte Ret til at vælge 5 til sit Forsvar; (bjargkviðr d. e. Bjergelses-Kvid) han kunde endog vælge dem blandt de af Sagsøgeren opnævnte, og naar det lykkedes den Sagsøgte at opstille Bjargkvid, affagdes Dommen til Fordeel for ham, om Sagsøgeren endog havde fuld Kvid paa sin Side. Tylftarkvid anvendtes kun i de vigtigste Sager, og bestod af den Sagsøgtes Hereds-Gode selv med 11 af denne opnævnte Mænd. Paa Kviderne kom det ved den islandske Rettergang fornemmelig an ved at konstatere Hovedspørgsmaalet, egentlige Vidner brugtes for det meste kun til at bevise Formaliteterne [1]).

Det stod Enhver frit at indstevne sin Sag til Vaarthing eller umiddelbart til Althing eller Fjerdingsdom, men hvis en af Parterne fordrede det sidste, skulde dette skee. Althingsstevning skulde i Regelen forkyndes med tre eller fire Ugers Varsel ved de Sagsøgtes Bopæl; Sagsøgeren maatte kun selv tredie gaa i Retten, og begyndte, som oven anført, at til-

---

er rétt þeim manni er með sakar ferr, at bjóða til hlutfalla o. s. v.), thi dette Antal synes at være alt for lidet mod 36 til at danne nogen kompetent Autoritet; med sex af ni var det derimod rimeligt. Men af hvad der foreskrives om Befang, kunde man snarest gjette paa 12 eller 24, s. n.

[1]) Arnesens islandske Rettergang, S. 217. Naar han S. 189 paastaar, at Bjargkviden stedse skulde vælges blandt Sagsøgerens Kvidmænd, grunder dette sig maaskee paa en Misforstaaelse af Njaalssagas Udsagn Cap. 67, at Gunnar efter Njaals Raad kasserede de 4 af sin Modparts Buar og tog de øvrige fem til Bjargkvid. Thi dette gjorde han uanseet at de vare valgte af Modparten. Arnesen modsiger sig desuden selv ved strax efter at sige, at Dommen altid faldt i Favør af Bjargkviden, om end den anden Part havde 9 eller flere paa sin Side. Thi hvis Bjargkviden i Regelen var tagen blandt Sagsøgerens Buar, havde den, som bestaaende af 5, altid Majoritet, og det vilde da ej være noget Under, om den vandt.

byde Lodkastning om Ordenen, i hvilken han skulde foredrage sin Sag, naar sex eller flere Dommere havde taget Sæde i Fjerdingsretten. Saavel Sagsøgeren som den Indstevnte, havde Ret til, under aflagt Redeligheds-Ed, at fremsætte Indsigelser mod enkelte Dommere, der naar Indsigelserne befandtes gyldige, maatte vige deres Sæde, hvilket strax paany skulde besættes af vedkommende Gode. Denne var under sit Embeds Fortabelse pligtig at faa Dommen udfyldt inden Solens Nedgang. Blev Retten ikke udfyldt, dømte dog de øvrige som om den var fuldtallig [1]). Beviisførelsen skede, som oven nævnt, hovedsagelig ved Kviden, hvis Medlemmer enten udsagde hvad de vidste i Sagen, eller erklærede under Ed, at det ej tilkom dem at afgive noget Udsagn. Den Sagsøgte prøvede nu efter aflagt Ed at faa kasseret Sagsøgerens Kvid, eller at skaffe sig Bjargkvid, o. s. v. Naar Sagen var indladt til Dom, skrede Dommerne til Votering. Til Dommen fordredes, som i Norge, Censtemmighed [2]); vare Stemmerne deelte, maatte en ubetydelig Minoritet slutte sig til Majoriteten; ved en større Minoritet, eller naar der vare lige mange Stemmer paa hver Side [3]), skred man til det saakaldte **Vefang**, hvorved de, der vare af samme Mening, toge Plads ved Siden af hinanden, og det ene Parti vidnesfast anmodede det andet om at træde over til dets Mening, og bekræftede den med Ed. Opnaaedes ikke dette, afsagde hvert Parti sin Dom, og disse Domme gik nu, hvis de vare afsagte paa Vaarthing, til Fjerdingsdommen, hvis de vare afsagte paa denne, til Femterdommen. Men Sagsøger og Sagsøgte lyste tillige Søgsmaal mod Dommerne for ulovlig Fremfærd, og paastode Fredløshedsstraf over dem. At besørge afsagte Domme bragte i Udøvelse synes at have været vedkommende Godes Sag. I det mindste skulde han paa den Vindendes Opfordring holde den saakaldte **Feransdom** eller Exekutionsret over Fredløsdømte, hvorved deels Dommen traadte i Kraft, deels den dømtes Gods, der alt-

---

1) Graagaas Þskþ. Cap. 6.

2) Graagaas Þskþ. Cap. 22. Censtemmighed i Dom var et Retsprincip i Norge og paa Island. Det er derfor vistnok en Feil, naar Arnesen S. 582, og efter ham Petersen S. 376, siger at Dommen afsagdes efter Stemmefleerhed.

3) Ved den saakaldte Enge-Ret, bestaaende af 6 Dommere, fordredes til Vefang et Parti af 3, altsaa Halvdelen paa hver Side. Ved Fjerdingsdommen fordredes 6; Graagaas Þskþ. Cap. 33. Efter dette skulde det altsaa næsten synes, som om Fjerdingsdommen havde bestaaet af 12 Medlemmer, s. o. Aabenbart synes det at være, at den ej kunde bestaa af 36, thi imod dette Antal var 6 en alt for liden Fraktion. Snarere kunde man tænke paa 24, efter den i Norge gjeldende Regel, at den Part, som havde ¼ af Thingmændene paa sin Side, skulde have Ret til at indskyde sin Sag fra Folkesthing til Lagretten, s. o. S. 1004.

sammen var forbrudt, blev taget under Rettens Varetægt, for siden, naar al derpaa heftende Gjeld var udbetalt, at anvendes til det Offentliges Nytte [1]).

Hvorledes Gudsdomme ogsaa anvendtes paa Island, skjønt de ikke omtales i Loven, have vi ovenfor seet Exempel paa [2]). **Holmgang** anvendtes, efter hvad der ovenfor er viist, ikke længere end til 1010 som Middel til Retstrætters Afgjørelse [3]). At disse derhos, i Særdeleshed naar de gjaldt Bod for Drab eller personlige Fornærmelser, ofte, ja maaskee aller oftest, afgjordes ved Voldgift, og ej sjelden ved den Forurettedes Selvdom, er i det Foregaaende omtalt og oplyst ved hyppige Exempler.

Foruden de her omtalte regelmæssige Thing (skapþing) havde man paa Island endnu et tredie Slags, de saakaldte **Leider** eller **Leidarthing**, der holdtes af Goderne strax efter deres Hjemkomst fra Althinget, paa samme Steder, som Vaarthingene, og for de samme Thingalmuer [4]). Her afgjordes dog ingen Retstrætter, men det bekjendtgjordes kun, hvilke Lovsforandringer der vare vedtagne paa Althinget, og hvorledes Aaret, Festdagene og andre kalendariske Merkedage skulde beregnes for det kommende Aar. De ældre norske Love omtale ingen saadanne Thing, derimod paabydes de, skjønt uden at benævnes „Leid", i Landsloven af 1274 [5]). Man maa dog næsten antage, at de ogsaa i ældre Tider have været holdte af Aarmændene eller Lendermændene, og at Lovene kun have tiet om dem, ligesom de tie om saa mange andre vigtige Institutioner, der forudsættes alt for bekjendte til at behøve udtrykkelig Omtale [6]).

Om Retsforholdene paa **Færøerne** og **Grønland** savne vi nærmere Oplysninger. Grønlands aarlige Hovedthing var paa Garde, s. o. I. 2. S. 705, og ligesom den i Landet gjeldende Lov synes at have været den islandske, saaledes gik det vel ogsaa ved hiint Thing til omtrent som paa Althinget. Vi vide om Færøerne kun, at de havde deres Lagthing i Thorshavn paa Strømø, hvor der i det mindste i senere Tider indfandt sig udnævnte Thingmænd fra

---

[1]) Grágás þsk. þ. 42, 48. Arnesens islandske Rettergang. S. 359.

[2]) Se ovenfor S. 959.

[3]) Se ovenfor I. 2. S. 145.

[4]) Graagaas, þingsk. þ. Cap. 41, 59, 61, i Arnesens isl. Rettergang S. 370. Njaals Saga Cap. 110. Ljosvetningasaga Cap. 2. Udførligere Oplysninger om Islands Rettergang findes i de ovenfor anførte Skrifter af Arnesen, og Maurer, især det sidste, der, som det sees, ogsaa vil komme til at omhandle Rettergangen i Norge.

[5]) Nyere Landslov, I. Cap. 7. Ogsaa i Kjøbstæderne holdtes ifølge den nyere Bylov, I. 8, „Mot" i samme Øjemed, hvorved dette maatte synes overflødigt i de Byer, der selv havde Lagthing.

[6]) F. Ex. den særdeles vigtige Bestemmelse, at Lendermænd ej kunde søges for ringere Thing end Fylkesthing, Konger ej for ringere end Lagthing.

de forskjellige Øer [1]), og hvor det da gik til som paa Thingene i Norge; men tidligere synes Formerne mere at have lignet de islandske: man havde endog en egen Lovsigemand [2]). Ligesaa lidet kjendes om Rettergangsforholdene paa Orknøerne og Hjaltland. Det vides ikke engang, om begge Øgrupper havde fælles Lagthing, eller hver sit [3]). Øen Man havde sit eget Lagthing, der holdtes paa **Thingvolden** (Tynwald) ved Holm Peel, og endnu aarligen afholdes, om end blot som en tom Formalitet [4]).

108. Folkets Vilkaar og Næringsveje.

Det er allerede ovenfor omtalt, at det norske Folk, efter Sagaskrivernes udtrykkelige Vidnesbyrd, befandt sig i en meget blomstrende Tilstand under de første Konger af Harald Gilles Æt [5]), uanseet de Stridigheder, som fandt Sted mellem Kongerne selv. Denne Blomstringstilstand begyndte rimeligviis allerede under Sigurd Jorsalafarer, som ellers ikke kunde være bleven saa populær, og hvis Regjeringsaar ellers ej kunde beskrives som en for Bønderne højst lykkelig Tid. Om Magnus Barfod heder det vistnok, at hans mange Krige faldt Bønderne trykkende [6]), men da han kun regjerede ti Aar, og hans Fader Olaf Kyrres lange og fredelige Regjering ogsaa nævnes som en gylden Tid for Landets Indbyggere, hvori disse erhvervede Velstand og Rigdom, maa Krigsaarene under Magnus snart have være glemte, og man kan med Rette sige, at Folket lige fra 1066 indtil Slutningen af den Periode, vi her have behandlet, har kunnet komme sig og samle Kræfter efter de langvarige, udmattende Krige under Harald Haardraade og hans Formand, Magnus den gode, samt de Statsomvæltninger, der gik forud for dennes Regjeringstiltrædelse. Det er derfor intet Under, at Folket paa Inges og Magnus Erlingssøns Tid kaldtes rigt og mægtigt.

Næringsvejene vare i det hele taget de samme som de nuværende, kun at det faldt af sig selv, at Handel og Skibsfart paa hiin Tid ej kunde drives i den store Udstrækning i Rummet, som nu omstunder, og at man

---

1) Nyere Landslov I. 2.

2) Om Forhandlinger ved Thinget i Thorshavn paa St. Olafs Tid, se ovenfor I. 2. S. 880, 690.

3) Sandsynligviis havde de fælles Thing i Kirkevaag, og Thinget paa Hjaltlands „Thingvold" ved Scalloway var da følgelig blot at ansee som Folkething. En anden Sag var det derimod senere, da Hjaltland var blevet skilt fra Orknøerne 1195, se nedenfor.

4) Neal, Ecclesiological notes &c. S. 42; Worsaae: Minder om de Danske og Nordmændene S. 366, 367.

5) Se ovenfor S. 918.

6) Se ovenfor S. 558.

efter Vikingelivets Ophør mere end forhen var anviist paa Agerbrug, Fædrift og Fiskeri. Imidlertid var Handelen inden de Grændser, den dreves, desto livligere, især da endnu en stor Deel yngre Mænd af rige og fornemme Slægter beskjeftigede sig dermed, mere, som allerede bemerket, for at see sig om i Verden, vinde Erfaring og lære Folkeskik, end for den egentlige Fortjenestes Skyld. Man betragtede endog nogle Aars Kjøbmandsferd som en god Forberedelse til Hirdtjenesten, formedelst den Erfaring og den Menneskekundskab, som man derved erhvervede[1]. Thi fremdeles vare Rejser i fremmede Lande uadskillelige fra Kjøbmandsskab; enhver indkjøbte selv sine Varer og bragte dem hjem. Men man skjelnede ogsaa mellem Kjøbmanden af det højere eller bedre Slags og Mangeren (Skakreren)[2]. De fornemme Kjøbmænd handlede for det meste i det store, og saavel indkjøbte som solgte Varerne i større Partier[3]), medens de neppe indlode sig paa det saakaldte Strædeskjøb, det vil sige Udsalg i Smaat fra Handelsboder i Byerne. Ligesom de yngre Mænd af bedre Familier rejste paa Kjøbmandskab udenlands, saaledes synes unge Mennesker af de ringere og mere ubemidlede Klasser, allerede i hine Tider, ligesom nu, at have draget om paa Kramhandel indenlands, thi allerede i første Halvdeel af det følgende Aarhundrede klages der over, at saa mange unge, arbejdsføre Karle rejste om i Landet med Kram, at Bønderne hjemme i Heredet ikke kunde faa Arbejdsfolk nok[4]). Skibsfart synes at være dreven, foruden mellem Landskaberne indbyrdes og med Koloni- samt Bilandene, især med Sverige, Danmark og de østersøiske Lande, navnlig Rusland, i hvilken længere Fart et eget Slags

---

[1]) Foruden af de Exempler herpaa, som ovenfor i Fortællingens Løb forekomme, sees dette i Særdeleshed af „Kongespejlet"; Sønnen siger her til Faderen: „siden jeg nu er i den raskeste Alder, har jeg meest Lyst til at drage Lande imellem, thi jeg troster mig ej til at søge Optagelse i Hirden, førend jeg har lært andre Folks Skikke at kjende". Faderen, hvis Ungdomstid af Forfatteren netop maa være henlagt til Aarene 1160—70, svarer: „skjønt jeg mere har været Kongsmand end Kjøbmand, vil jeg dog ikke laste denne Syssel for dig, thi dermed beskjeftige sig ofte de bedste Mænd". (Kongespejlet S. 5.)

[2]) Kongespejlet sammesteds: „Det kommer meget an paa, hvor vidt man følger deres Exempel, der ere rette Kjøbmænd, eller efterligne dem, der kun give sig Kjøbmands Navn, men kun ere Mangere eller endog Bedragere". I Kongespejlet opstilles, (S. 6, 7) med Hensyn til Dannelsen, de Fordringer til den unge Kjøbmand, at han skal erhverve sig Kyndighed om Lovgivningen, lære flere fremmede Sprog, helst Latin og Fransk, „thi de Tunger gaa videst", og tilegne sig geografiske, naturhistoriske og astronomiske Kundskaber.

[3]) Dette synes at fremgaa af Faderens Raad til Sønnen, S. 5. 6.

[4]) Haakon Haakonssøns Indledning til Frostathingsloven Cap. 20. Denne Mangel paa Arbejdsfolk maa netop være bleven følelig, da Trællevæsenet ganske var ophørt.

større Skibe, de saakaldte Østerfarerskibe [1]), anvendtes, samt endelig med Skotland, England og Nordtydskland, og tildeels med Frankrige. Sydligere end Kanalen synes norske Handelsskibe i hine Tider sædvanligviis ej at have gaaet. Kjøbmandsskibenes Bemanding foregik, som der allerede er viist Exempel paa [2]), i Regelen ganske anderledes end nu omstunder. Det var nemlig Passagererne selv, som udgjorde Mandskabet, og udførte alle de Sysler, der ellers paaligge Skibsfolkene, og dertil vare de forpligtede, uagtet de endda betalte Skipperen Leje for Fragten [3]). Endog de højbyrdigste Mænd maatte saaledes skifteviis hjelpe til ved Bjergning af Sejl, Skibets Øsning [4]), hvortil man i hine Tider ej anvendte Pumper, og ved dets Opsætning, naar man kom hjem. Den Skipper eller Styremand, hos hvem ikke det til Skibets Haandtering nødvendige Antal Passagerer (hásetar) havde tinget sig Fart (far) var saaledes i den største Forlegenhed, og det lader til, at det aldrig faldt nogen ind, at leje eller hyre Matroser, sandsynligviis fordi dette vilde falde alt for bekosteligt, imod hvad man var vant til. Overhoved kan man sige, at Skibsejerne i hine Tider vare mere lettede eller begunstigede end nu. Ikke nok med, at Passagererne maatte forrette Matrostjeneste, vare ogsaa alle bosiddende Kjøbmænd i en By, saavel som alle fremmede, og alle Bønder fra Landet, naar de kun havde opholdt sig tre Dage i Byen, under Mulkt forpligtede til, personligt at indfinde sig og hjelpe til med at drage et paa Land opsat Skib i Søen eller omvendt, saa snart Gjaldkeren paa Styremandens Opfordring havde ladet blæse til **Skibsdræt** [5]). Vel synes det, som om man her maatte kunne sende sine Folk i sit Sted, men Forpligtelsen føltes dog som saare trykkende af alle Fremmede, der havde bosat sig i Norge, og ej hjemmefra vare vante dertil [6]).

Foruden indenlandske Skibe besøgtes Norges Havne hyppigt af udenlandske, thi, som Ordrik siger (se ovf. S. 715), fra alle Verdens Kanter bragtes Rigdomme til Landet. Meest besøgte af Fremmede vare, som man maa formode, Tunsberg og Bergen. Til Tunsberg kom der, som vi have seet, allerede paa Harald Haarfagres Tid Skibe i mængdeviis fra Dan-

---

[1]) Se ovenfor Side 894, jvfr. den yngre Bylov, VI. 17, og Sverres Saga Cap. 86.

[2]) Se ovenfor S. 235.

[3]) Bjarkøretten Cap. 169—177, jvfr. den yngre Bylov, Bolk IX eller Farmannaloven.

[4]) For Ex. Hallfred Vandrædaskald, se Olaf Tr. Saga Cap. 264.

[5]) Bjarkøretten Cap. 184, jvfr. den yngre Bylov, VI. 17, Harald Haardraades Saga Cap. 26.

[6]) De tydske Kjøbmænd, som bosatte sig i norske Stæder, søgte derfor ogsaa ivrigt at slippe denne Byrde.

mark og Saxland, og denne Handelsrørelse synes siden stadigt at have tiltaget. Henved 1190, saa kort efter det Tidspunkt, hvormed det her af os behandlede Afsnit slutter, at Forholdene ikke i nogen væsentlig Grad have kunnet forandre sig fra hvad de vare omkring 1170, heder det at Tunsberg i Særdeleshed var folksom i Sommertiden, formedelst den Mængde Skibe, som fra alle Lande kom did [1]). Om Bergen heder det ligeledes paa samme Tid, at den var saare rig og havde Overflod paa mange Varer, især Skrejd i en, utrolig Mængde, og at man der kunde see en Mængde Folk og Skibe allevegne fra, Islændinger, Grønlændinger, Engelskmænd, Tydskere, Daner, Sviar, Gauter, og fra endnu flere Lande, som det vilde være for langvarigt at opregne [2]). Man erfarer, at Bergen paa hiin Tid foruden Skrejd, der endnu er dens Hovedvare, affatte Smør, fornemmelig til Tydskerne, og at disses Hoved-Indførsels-Artikel var Viin, medens Englænderne især indførte Hvede, Honning, Vox, Klædesvarer, Lærred og Kobberkjedler [3]). Om Nidaros og Oslo veed man mindre Besked: deres Beliggenhed saa langt inde i Fjordene hindrede vel at de bleve saa meget besøgte af fremmede Skibe, som Bergen og Tunsberg, men de vare desto vigtigere som Havnepladse for store og frugtbare Oplande [4]).

Agerbruget beskjeftigede i ældre Tider, som nu, den største Deel af Landalmuen, især i de sydligere og frugtbare Egne, men hverken kan det være drevet med det Udbytte, som nuomstunder, da Redskaberne vare saa langt simplere og daarligere, eller i den Udstrækning, saasom en stor Deel af den dyrkbare Grund, der nu er opryddet, i hine Tider maa have været bevoxet med Skov [5]). Imidlertid seer man dog, at flere Høvdinger, f. Ex. Sigurd Syr, Svein Asleifsøn o. a. dreve det med megen Iver. Af de Steder i Sagaerne og Lovene, hvor Agerdyrkning og Kornavling omtales, erfares det at Dyrkningsmaaden i det Hele taget var den samme som nu, og ligeledes de Kornsorter som avledes, de samme. Byg var ogsaa da Hovedarten, og kaldtes derfor ogsaa sædvanligviis simpelt hen „Korn". Vinterrug omtales som sædvanlig Udsæd allerede i de ældre Love, Havre sjeldnere; stundom en Blanding af Byg og Havre, kaldet Hamal-Korn [6]). Om temmelig sterk Befolkning vidnede den hyppige Opryddning af Jord i Almenningerne.

---

1) Se den merkelige Beretning om endeel Daners Reise til det hellige Land, Kirchmanns Udgave S. 142, og i Langebeks Scriptt. rer. Dan. V. S. 351.

2) Sammesteds, S. 146, Langeb. 353.

3) Dette sees af Kong Sverres Tale til de fremmede Handelsmænd i Bergen, 1185, se Sverres Saga, Cap. 104.

4) Om temmelig betydelig Handel med Udlandet fra Nidaros vidner det oven anførte Sted S. 235. Om Oslo s. o. S. 200. flg.

5) Om Agerdyrkningsredskaberne, se nedenfor.

6) Gulathingsloven 75, Frostathingsloven XIII. 1, Eidsiva Christenret Cap. 31.

De, som her opryddede sig Pladse (i Eidsivalagen kaldte „Stokland") bleve Kongens Lejlændinger, da Almenningerne tilhørte ham [1]). Med **Havedyrkning** gav man sig kun lidet af. Der omtales hist og her Urtehaver (grasgarðar), sjeldnere Frugthaver (eplagarðar); af Lovene sees, at der i Haver eller paa indhegnede Steder dyrkedes Løg, Hvanner, Kaal, Humle [2]). Frostathingsloven omtaler endog Æbler, hvilket tyder paa at man saa langt nord i Thrøndelagen har forsøgt paa at dyrke denne Frugt [3]). Til Havedyrkning i egentlig Forstand kan man dog ikke ansee Begyndelsen at være gjort i Norge førend ved Klostrenes Oprettelse, da Munkene her, som andensteds, gjorde Havedyrkningen til en af sine Hovedbeskjeftigelser, og den første Stok af Munke ved ethvert Kloster udelukkende, eller for en stor Deel, vare Udlændinger, fornemmelig fra England, der med Held søgte at indføre og akklimatisere mange nyttige Vexter, som i deres Hjem dyrkedes i Haverne, men som endnu i Norge vare ukjendte [4]). Naar Exemplet først var givet af Munkene paa Klostrenes Hoved- og Bu-Gaarde, faldt det af sig selv, at det ogsaa efterlignedes, først af Stormændene paa deres Herresæder, siden af de mere bemidlede Jordbrugere. Blandt de Havevexter, hvis Indførsel man saaledes kan tillægge Munkene, maa man sandsynligviis nævne Næper, Erter og Bønner, der omtales i den yngre Landslov paa et Sted, som ellers er ligefrem udskrevet af den ældre Frostathingslov, men hvor disse Rod- og Bælgfrugter slet ikke nævnes, et temmelig umiskjendeligt Tegn paa at deres Indførelse falder i Mellemtiden mellem den ældre Lovs Nedskrivelse og Affattelsen af den yngre [5]). At den udbredte Æble- og vel ogsaa Kirsebær-Avl i Hardanger væsentligst er at tilskrive den Indflydelse, som Munkene i Lysekloster, fornemmelig fra deres Bu-Gaard Aapedal i Ullensvang udøvede, maa ansees vist [6]), ligesom den rigere Flora, der endnu findes paa de Steder, hvor der i fordums Dage

---

[1]) Gulathingsloven Cap. 145, Frostathingsloven XIV. 7, Eidsiva Christenret Cap. 15.

[2]) Frostathingsloven XIII. 2. XIV. 14. Bjarkøretten 119. 148 jvfr. Laxdølasaga Cap. 60.

[3]) Frostathingsloven XIII. 12. Maaskee man dog her nærmest har tænkt paa Søndmøre og Raumsdalen.

[4]) Se herom nærmere Langes Klosterhistorie S. 255—257.

[5]) I den ældre Frostathingsloven XIV. staar: Om Mand gaar i anden Mands Løghave (laukagarð) eller Hvannehave (hvanngarð), har han ingen Ret paa sig, om man end slaar og bester ham og tager alle hans Sager fra ham. I den nyere Landslov IV, 9, staar: Om Mand gaar i anden Mands Løghave eller Hvannehave, Æblehave (eplagarð) eller Næpe-, Erte-, eller Bønne-Beed (næpnareit, ertra eða bauna) o. s. v.

[6]) Langes Klosterhistorie, l. c.

vare Klosterhaver, umiskjendeligt hidrører fra Munkenes stille, fortjenstlige Virksomhed [1]).

Skovene og Tømmeret maatte i de nys beskrevne Tider kun have ringe Værd, deels formedelst den forhaandenværende Mængde deraf, deels fordi de ej udgjorde nogen stadig Handels- eller Udførsels-Artikel. Derfor omtales ikke engang Handel med eller Udførsel af Tømmer i vore ældre Love, førend længere ned i Middelalderen, da Hanseaterne allerede tildeels vare komne i Besiddelse af Norges Handel. Det eneste Marked for norsk Tømmer var sandsynligviis Island og Færøerne, hvis Beboere fik deres Huustømmer fra Norge, men det ligger i Sagens Natur, at alene de mere Bemidlede kunde anskaffe sig dette Materiale, og i Forhold til Norges Skovrigdom maatte denne Afsætning være for lidet eller intet at regne. Et Beviis paa, hvilken Overflod man havde paa Skov, og hvor lidet man fandt det nødvendigt at spare den, er den Tilvirkning af Salt, som fra de ældste Tider indtil langt hen i Middelalderen fandt Sted rundt om paa Norges Kyster, endog i saa stor Maalestok, at Salt var en Udførselsartikel, fornemmelig til Sverige [2]). Det tilvirkedes endog paa Steder, hvor Vandet var højst ubetydeligt saltholdigt [3]), og hertil maa derfor, Aar ud og Aar ind, utroligt store Masser af Brændeveed have medgaaet. Det eneste Tegn til nogen Omhu for, at Skovene ikke alt for meget mishandledes, er Forbudet mod at Lejlændingen tilvirkede mere Salt, end han behøvede at give sin Buskab, eller til at kjøbe Tagnæver; ligesom han heller ikke maatte flaa Næver til Salg, uden for saa vidt han trængte til at kjøbe simpelt Salt (Svartesalt), eller brænde mere Tjære, end han behøvede at bræde sine Baade med. Lejlændingen maatte heller ikke bygge større Fartøj af det Tømmer, han fældte i Gaardens Skov, end en Tolværing, ligesom han ikke havde Lov til at overlade nogen Anden af Skoven mere end to, i Frostathingslagen fem Las Ved og et Las Skav. Men dette viser just, at man overhoved ikke regnede det saa nøje [4]).

---

1) Se Langes Klosterhistorie, l. c.

2) Se f. Ex. ovenfor I. 2. S. 543, hvorledes Kong Olaf den hellige forbød Udførsel til Sverige af Salt og Sild, og hvorledes Gauterne vanskeligt kunde undvære disse Nødvendighedsartikler.

3) Endog i Biskop Eysteins Jordebog, affattet saa sildigt som henved 1400, heder det saaledes (fol. 80) at Kljuva Kirke (paa Gaarden Klove ved Vestre Porsgrund) havde blandt sine Indtægter en vis Afgift af Saltbrænderiet ved Rambek i Grjotvikskoven, altsaa i det inderste af Frierfjorden, hvor Vandet er meget brakt. Saltkjedler og Saltkjedelsbober (Skuur) omtales ogsaa paa mange andre Steder.

4) Gulathingsloven Cap. 75, Frostathingsloven XIII, Cap. 4. XIV. Disse Bestemmelser ere ogsaa, med ubetydelige Forandringer, gjennem den nyere Landslov og derpaa gjennem Christian d. 4des Lov gaaede over i Christian d. 5tes

Fædriften maatte saaledes i de ældre Tider spille en langt større Rolle end nu. Man seer derfor ogsaa, som allerede ovenfor nævnt, at **Smør** var en Udførselsartikel fra Norge. Kjør og Faar vare da, som nu, det Hornkvæg, der holdtes paa Gaardene, af Geder holdtes neppe mange. Af Lovene sees det, at denne Bedrift i de ældste Tider skede aldeles paa samme Maade, som i vore Dage. Om Sommeren benyttedes Setergræsgangene, hvorhen Kvæget blev drevet op, og hvor enhver Gaard havde sit bestemte Sel (Seterhuus) [1]. Disse Setergræsgange vare, som oftere nævnt, for det meste Almenninger, der tilhørte Kongen, men hvortil Brugsretten stod alle aaben. Faareavlen spillede i Norge neppe saa stor en Rolle, som Kvægavlen; men af desto større Betydning var den, som den endnu er, paa Island og Færøerne. Faareracen paa Færøerne var neppe indført fra Norge, men hidrørte fra de af de første norske Kolonister forefundne Faar, der siden de irske eller skotske Gejstliges Ophold der havde formeret sig til en utrolig Mængde, og efter hvilken endog Øerne fik deres Navn [2]. Af **Sviin** holdtes der vel neppe saa mange, som i senere Tider [3]), derimod maa **Hesteholdet** have været forholdsviis meget større, deels fordi Hestefoderet var billigere, deels ogsaa fordi man til Rejser og Befordring trængte til langt flere Heste end nu, eftersom Kjøretøj sjelden anvendtes, uden om Vintren, og saa godt som al Befordring skede enten til Hest, eller ved Søkysterne til Skibs. Den almindelige Priis paa en Hest i hine Tider var, hvis man skal regne efter en i den islandske Lovbog omkring 1200 indført Taxt, i Gjennemsnit den samme, som for en Ko, og denne beregnedes igjen sædvanligviis til halvtredie Øre Sølv. Lige med en Ko sattes ogsaa 6 fuldvoxne Faar, eller een So med 9 Grise [4]). Sammenlignes hiin Priis med de nu-

---

norske Lov, 3—14—35 til 37, uden at man dog vel derfra kan slutte til at Forholdene paa den Tid ej havde forandret sig mere, eller at der endnu da skulde have været saa godt Raad paa Tømmer og Brændefang. — Hvorledes Kongerne ofte gave anseede Islændinger Tilladelse til at hugge det nødvendige Huustømmer i deres egne Skove (eller sandsynligviis i Almenningsskove) uden Betaling, fortælles paa flere Steder i Sagaerne.

[1]) Om Setre, se Gulathingsloven Cap. 84, 90.

[2]) Nemlig Fær- (d. e. Faare-Øer, se ovenfor I. 1. S. 418, 445.) Kun sjelden bruges ellers i vore Oldskrifter Benævnelsen „Faar" (fár eller efter den norske Udtale fær), hvilket var langt almindeligere i Danmark og Sverige. Den sædvanlige Benævnelse hos os er „Saud" og „Smale", hvilket dog ofte bruges i Betydningen „Faarehjord".

[3]) I Gulathingsloven Cap. 223, hvor der opregnes, hvilke Huusdyr der kunde gives i Betaling som Penges Værd, nævnes Kjør, Sauder, (som her kaldes „Faar-Sauder", „(færsaudir)", men ikke Sviin; Geder forbydes udtrykkeligt at anvendes.

[4]) Graagaas Kb. Cap. 85; jvfr. Gulathingsloven Cap. 223, hvor der udtryk-

værende, med tilbørligt Hensyn til Pengemassens Forøgelse, vil man erkjende, at Kjørne i hine Tider næsten vare i højere Værd end nu omstunder [1]).

Jagten (veiði) maatte i ældre Tider være af større Betydning end nu, da Folket i det Hele taget var mere vant til at sysle med Vaaben, og de hyppige Krige vænnede Ungdommen til et mere uroligt og ustadigt Liv. Imidlertid seer man af de ældste Digte, og af Sagaerne, at Jagt som Fornøjelse, da som nu, dreves af Stormændene, som derved fra Barndommen af vænnede sig til Vaabenbrug. Jagten er i „Rigsmaal" Jarlens og Jarlesønnens Sag, medens „Karlen" sysler med Agerbrug og Fædrift [2]). Der fortælles ogsaa ofte om Konger og andre fornemme Mænd, ja endog Kvinder [3]), hvorledes en af deres vigtigste Fornøjelser var at ride ud med Høge og Hunde for at jage. Derfor satte man ogsaa megen Priis paa de Falke (valir) og Høge (haukar), der i saa stor Mængde fandtes i Norge, og maa tidligt have forstaaet den Kunst at afrette saa vel dem, som Hunde (mjóhundar, sporhundar) til Jagten [4]). I Frostathingslagen tilhørte alle Høge, der fandtes i Rede, Landdrottnen; i Gulathingslagen kun naar de udtrykkeligt bleve ham forbeholdte, ellers bleve de Lejlændingens Ejendom [5]). Jagten foregik i hine Tider meest om Høsten, paa Barfrosten [6]), og om Vintren paa Skid, da man, førend Ildvaaben kjendtes, altid maatte fælde Vildtet paa nærmere Hold. Større Dyr, som Bjørne, Ulve og Rensdyr, vel ogsaa Hjorte, fangedes ofte i særegent dertil indrettede Grave (Bjørnebaaser, Ulvehuse,

---

keligt siges at en frisk Ko af middels Alder skal tages i Betaling for 2½ Øre; samt Cap. 218, hvor en Baug af 10 Merker (Guld) siges at være 82 Kjør. I Dipl. Norv. II. 99, fra Aaret 1309 værdsættes derimod en Hest = 3 Kjør; siden, i 1337 (ssteds No. 225) sættes endog 6 Kjør for en Hest.

[1]) Regnes nemlig Sølvet at være ti Gange ringere af Værdi, faar man 2½ Øre = mere end 25 Sølvspeciedalere, en overvættes høj Priis for en Ko. Men man gjorde sig da vel ogsaa Kjørne nyttigere end nuomstunder.

[2]) Se ovenfor I. 1. S. 109.

[3]) At Kvinderne ogsaa gik paa Jagt, i det mindste Falkejagt, sees deraf at de ejede Yndlingshøge, f. Ex. Astrid, Olaf Tryggvessøns Søster, der blev gift med Erling Skjalgssøn, se ovenfor I. 2. S. 295.

[4]) De norske og islandske Falke vare, som bekjendt, gjennem hele den sidste Deel af Middelalderen og langt ned i de nyere Tider berømte og meget søgte over hele Europa, hvorfor de ogsaa vare meget kjærkomne Gaver, naar vore Konger, hvilket ofte skede, sendte dem i Foræring til fremmede Fyrster. Af denne Grund forbeholdt Kongerne sig senere her Forkjøbsretten til dem. (Nyere Landslov VII. 52).

[5]) Gulathingsloven Cap. 75. Frostathingslov XIII. 5.

[6]) Se f. Ex. hvad der fortælles om Sigmund Brestessøns Fosterfader, Thorkell Tørfrosts Jagtferd, Færeyingasaga Cap. 142. jvfr. ovenfor I. 2. S. 61, Gulathingslov Cap. 93, Frostathingslov XIII. 9.

Spydgaarde o. s. v.) eller i Gildrer (Snarer) for mindre Dyr og Fugle [1]. Jagtretten paa Dyr, hvis Kjød eller Skind kunde være nyttigt og som ikke tillige vare Skadedyr, tilkjendtes vel i Lovene Grundens Ejermand, men Straffen for Overtrædelse af disse Bestemmelser var ikke stor, og de strenge Jagtlove, som herskede i England og andensteds, vare for vore Forfædre aldeles ukjendte. Skadedyr, som Bjørne og Ulve, vare derimod, som det hed, utlæge over alt, de kunde dræbes af hvem som helst, undtagen naar en Bjørn var gaart i Hide, og den, som opdagede og stængede den, havde tillyst, at det var hans Hverv, da vare Andre uberettigede til at dræbe den. Jagten havde dog i hiin Tid, som nu, intet at sige mod **Fiskeriet**, der da visselig var langt righoldigere end nu, og, som man seer, allerede tidligt afgav en indbringende Udførselsartikel, **Skrejden** og **Silden**, ikke at tale om, at Fisken maaskee i ældre Tider endnu mere end nu udgjorde [2]) en Deel af Almuens fornemste Kost. Hvad de større Havdyr angaar, da veed man med Vished, at Hvaler og Hvalrosse i Fortiden kom langt hyppigere og i større Mængde til Kysterne end nu omstunder, og der dræbtes vistnok aarligt et stort Antal saavel af dem som af Sælhunde. Sælhundenes og Hvalrossenes Hud brugtes da ogsaa, som man af Ottars Beretning og mange Ytringer i vore Oldskrifter kan see, til Skibstouge, hvortil deres Styrke og Sejghed gjorde dem overmaade skikkede [3]). Men hovedsagelig vejdedes de for Tranens Skyld, hvilken (lýsi) vistnok tidligt var en Udførselsartikel [4]), ligesom ogsaa flere af disse Havdyrs Kjød brugtes til Menneskeføde [5]).

Egentlig **Bergverksdrift** var endnu ukjendt i Norden paa denne Tid. Der tilvirkedes Jern, og det meget fortrinligt, men fremdeles kun af Myr-

---

[1]) Gulathingslov Cap. 93, 94, Frostathingslov XIII. 6. 9. Naar her tales om „Dyr" menes, som sædvanligt i vore Oldskrifter, kun stort Vildt med Takker, som Hjorte, Elger og Rener. Elger omtales udtrykkeligt kun i en Artikel af den nyere Landslov, som synes at være tagen af den ældre Eidsivathingslov (VII. 60). Sandsynligviis kjendte man i ældre Tider, som nu omstunder, ikke synderligt til Elger nordenfjelds.

[2]) Se det nys oven anførte. Jvfr. ogsaa Beretningen om Thorolf Kveldulfsson, om hvem det udtrykkeligt fortælles, at han holdt mange Folk ved det aarlige Skrejdfiske paa Lofoten.

[3]) Se ovenfor I. 1. S. 609.

[4]) Det nævnes i det mindste senere, som i det 13de Aarhundrede, meget hyppigt blandt en af Hoved-Udførselsartiklerne.

[5]) Se f. Ex. Kongespejlet, S. 59—33, 44. Om Lovbestemmelserne angaaende Hvalfangst se for øvrigt Gulathingsloven Cap. 149, 150, Frostathingsloven XIV. 10.

malm (rauði) [1]. Dette hjemme tilvirkede Jern kunde dog neppe være tilstrækkeligt til den overordentlig store Forbrug, deels til Vaaben, deels ogsaa til andre Redskaber, og derfor maa vel en stor Mængde være indført udenlands fra, hovedsagelig forarbejdet. Af ædle Metaller fandtes eller tilvirkedes da ingen i Norge, og de indførtes alle fra fremmede Lande, Guldet sandsynligviis især fra Østen.

Om Folkets daglige Liv og Sysler, om dets sædvanlige Forlystelser, og om Husenes og Gaardenes Indretning, er der allerede ovenfor lejlighedsviis talt. Christendommen og de hyppigere Forbindelser med Udlandet frembragte her gradviis store Forandringer, idet man efterhaanden mere og mere rettede sig efter andre mere forfinede Nationers, især Englændernes, Sædvaner. Saaledes have vi seet, hvorledes de ældgamle Røgstuer paa Olaf Kyrres Tid og tildeels efter det af ham givne Exempel ombyttedes med Ovnstuer, forsynede med Gulv og Vinduer, i Førstningen vel kun hos de fornemste og rigeste Mænd, men lidt efter lidt ogsaa hos de Ringere og mindre Bemidlede [2]. I Klædedragt rettede i det mindste de højere Klasser, som det lader, sig paa Olaf Kyrres Tid og derefter aldeles efter Udlandets Moder. Det fortælles, som det paa sit Sted er viist, udtrykkeligt, at man under Olaf Kyrre klædte sig paa udenlandsk Viis i rige og kostbare Klæder [3]; Magnus Barfod og hans Mænd brugte den skotsk-højlandske Klædedragt, og de med Sigurd Jorsalafarer tilbagevendende Korsfarere, saavel som de mange, der i det 12te Aarhundrede Tid efter anden, maaskee aarligt, besøgte det hellige Land, men om hvilke Historien tier, maa alle have bragt fremmede Klædningsstikke med sig. Kun de ringere Klasser have vel her, som andenstedes, holdt ved en simplere, mere gammeldags Dragt. De fornemste Klædningsstykker for Mandfolkene vare Kjortelen (kyrtill) og Buxerne (brækr), disse sidste af flere Slags Snit, deels længere, deels kortere (hosur) deels videre, deels mere tæt sluttende [4]. Over Kjortelen havde man som oftest en Kappe (yfirhöfn), men af disse brugtes der igjen mange forskjellige Slags, enten kortere, som skikkja, vesl, feldr (egentlig en Feld, men sædvanligviis betegnende en med Pelsverk fodret eller bremmet Kappe), eller sidere, som kápa, slæð-

---

[1]) At tilvirke Jern af Myrmalm kaldes „at blása rauða“, se Landnaama II. 8.

[2]) Se ovenfor S. 439.

[3]) Se ovenfor S. 438.

[4]) Foruden Kjortelen havde man ogsaa Trøjer som ólpa, af Vaadmaal eller Klæde, treyja, maaskee især af finere Stoffer, og bjálfi, af ugarvet Skind, sædvanligviis Reenskind.

ur, eller med Hette paa, som kufl [1]), eller med Ermer, og til at drage over Hovedet, som hekla [2]). Kappen blev i Regelen ikke baaren inde i Huset, i det mindste betragtedes det ikke som sømmeligt at have den paa, naar man stedtes for højtstaaende Mænd [3]). Inderst paa Kroppen bar man Skjorte (skyrta) eller Serk (serkr), hvilke Klædningsdele i ældre Tider synes meest at have været uldne, hvorfor ogsaa **Bade**, varme eller kolde i hine Tider langt mere hørte til Nødvendighedsartikler, end nu omstunder, samt Badestuer neppe kunde savnes paa hvilken som helst nogenlunde vel indrettet Gaard. Fornemmelig indrettedes de paa Island, hvortil de mange kogende Kilder gave fortrinlig Anledning [4]). Linned synes da mere at have været anvendt til Yderklæder, og at have været betragtet som et finere og kostbarere Stof [5]). Men siden anvendtes det, som nu, til Underklæder, og det hed endog udtrykkeligt, at ingen høvisk Mand kunde stadse sig med Hør eller Hamp [6]). Farvede Klæder vare meget brugelige, mod Slutningen af det 12te Aarhundrede nævnes den brune, grønne eller røde Farve som meest passende til Kjortlerne [7]); til Kapper synes man at have valgt meget brogede og afstikkende Farver, ja man brugte endog Kapper, sammensyede af forskjelligt farvede Stykker [8]). Stoffet i disse Klæder, fornemmeligt Kapperne, var hos de fornemme og mere bemidlede udenlandsk, sandsynligviis flamsk eller engelsk Klæde; til Kjortlerne og de kostbarere Kaaber brugtes ogsaa ofte Silke. Hos Almuen var Vaadmaal vistnok da, som nu, det almindelige Klædningsstof. Til Hovedbedækning brugtes deels **Huer** (húfa) af forskjellige Stoffer, hos de

---

[1]) Dette Ord bruges derfor sædvanligviis om Munke-Kapperne, hvorfor vi ogsaa i det følgende ville finde en Munk der forlod Klostret for at optræde som Kronprætendent, spotviis kaldet kuflungr. Imidlertid lader det dog til, at det senere „Kofte" eller „Kufte" er en Forvanskning af dette Ord, skjønt det betegner et Klædningsstykke af langt anden Form.

[2]) Ordet hekla kommer af hakull eller hökull (nu „Hagel", som „Messe-Hagel"), der betegner omtrent det samme (i Middelalderens Latin kaldet casula). Man har formodentlig fundet en vis Lighed mellem dette Klædningsstykke, og Formen af det bekjendte Fjeld paa Island, der blev kaldet Hekla eller heklufjall (i den paa Latin forfattede historia Norvegiæ kaldet mons casulæ).

[3]) Kongespejlet, S. 66, 68.

[4]) Se ovenfor S. 959. Jvfr. Bjørn Hitdølekappes Saga Samll. 4 B. S. 399, hvor der udtrykkeligt tales om den bedre Anledning til Bade ved Husene, man havde paa Island fremfor i Norge.

[5]) Se f. Ex. Fortællingen om Kong Olaf den hellige, ovenfor I. 2. S. 669.

[6]) Kongespejlet S. 66.

[7]) Kongespejlet, l. c.

[8]) F. Ex. Gunnar Helming, se ovenfor I. 2. S. 372.

fornemste ofte af Silke [1]), deels **Hatte**, rimeligviis bredskyggede, af Filt (þófahöttr).

Ved **Kvindernes** Dragt synes i ældre Tider og ned i Middelalderen den saakaldte **Fald** (faldr), en i en høj og lang Spids opgaaende Hue, at have været charakteristisk for Norge, maaskee for hele Norden i Almindelighed. Den omtales allerede i Rigsmaal [2]); den er endnu brugelig paa Island [3]), og de Hovedtøjer som bruges af Kvinderne i Normandie, ere omtrent af samme, eller en meget lignende Form. Saavel Mændene som Kvinderne brugte forskjellige Slags Smykker, Mændene dog, som det lader, mindre i de senere Tider. Kjortlerne, Kapperne og Huerne forsynedes med Guldbesætning eller et Slags Galoner (hlað) [4]), man brugte, som det saa ofte er omtalt, Armringe og Guldringe, og Kapperne holdtes fast ved smukt udarbejdede Spænder (dálkr). Til Fodbeklædning brugte Mændene sædvanligt, som det synes, i ældre Tider, samt ogsaa senere blandt Almuen, Sko til at binde fast med Remme, og deels om Anklen, deels om Læggen [5]) simpelt forarbejdede af ugarvet Læder; Kvinderne synes mere at have haft Halvstøvler (bótar), ofte smukt udsyede [6]).

Om Kunstflid som Næringsvej eller udelukkende Beskjeftigelse for enkelte Mænd eller Klasser af Folket kunde der neppe blive Spørgsmaal, førend Bylivet havde faaet sin fuldstændige Udvikling [7]). Men Kunstfærdighed var i det Hele taget mere udbredt blandt Folket, end i senere Tider, og paa enhver Gaard hjalp man sig i de fleste Stykker selv, uden at endog Huusbonden, han være nok saa rig og fornem, ansaa det under

---

[1]) Se ovenfor S. 796.

[2]) Se ovenfor I. 1. S. 108.

[3]) Afbildninger deraf findes i E. Olafssons og B. Povelsens „Reise paa Island".

[4]) Heraf kommer Benævnelsen hlaðbúinn forsynet med Hlað eller Gulgaloner. Ordet „hlað" udtales nu „La" ja endog „Lav", og bruges om mindre kostbare Udsmykninger.

[5]) Det sidste Slags kaldtes hávir eller upphávir skúar, saadanne havde Sigurd Syr paa, da han gik paa Ageren, se ovenfor I. 2. S. 517, Olaf den helliges Saga Cap. 47, Snorre Cap. 31.

[6]) Ordet bóti torde maaske være laant fra Udlandet, det er det samme som det franske botte, men bruges dog allerede i Njaals Saga. Biskop Reinald havde og, da han blev hængt 1155, bótar paa Benene, se ovenfor S. 737.

[7]) I den nyere Bylov af 1276 findes derfor i Byordningen temmelig vidtløftige Opregnelser af de forskjellige Haandverkere, samt Regler for, hvor de skulde have Udsalg.

sin Værdighed at deeltage i de forekommende Sysler [1]). Hertil kom ogsaa at det store Tjenerhold, fornemmelig i Trælletiden, gjorde Familierne mindre afhængige af fremmed Hjelp. Saaledes bleve visselig alle de Klæder, Manden og Sønnerne brugte, syede af Kvinderne paa Gaarden, medens Mændene stellede med Gaardsdriften, tømrede Husene, tildannede Agerdyrkningsredskaber, og smedede, eller i det mindste istandsatte Vaaben. Det er forøvrigt let begribeligt, at enkelte, der havde tilegnet sig en eller flere Kunstfærdigheder i høiere Grad end de fleste andre, ogsaa arbeidede for andre, eller stod dem i det mindste bi med Raad og Daad, enten kun som Venskabstjeneste, eller for Betaling [2]). Kunstfærdigheder, som saaledes gjorde deres Besiddere anseede og omspurgte, var især Dygtighed i at bygge Huse og Skibe, Færdighed i Træskjærerkunsten, og i Særdeleshed Øvelse i at smede gode og smukke Vaaben. Fruentimmerne satte da som nu, især Priis paa at kunne brodere med Smag. Vi have ovenfor seet, hvorledes Kol, Ragnvald Jarls Fader, selv paatog sig at forestaa Arbeidet ved Opførelsen af St. Magnus-Kirken i Kirkevaag paa Orknøerne, hvis ældste Deel saaledes hidrører fra ham, og vidner om hans Dygtighed. Kong Olaf den hellige havde selv tilskaaret Visund-Hovedet paa sit berømte Skib, som derefter fik Navn. Andre Exempler paa denne Skulptur-Færdighed hos Nordmændene, saa vel som paa deres Dygtighed i Smedekunsten, ere tidligere omtalte [3]). Imidlertid synes dog denne Dygtighed fornemmelig at have gjeldt Krigsvaabnene, og i samme Mon, som Vikingeaanden ophørte, fredelige Forhold indtraadte, og Handelsforbindelser med Udlandet bleve hyppigere, maa den Kunst, at smede gode Vaaben, mere og mere have tabt sig blandt Folket i Almindelighed, eller som Nationalkunst. Agerdyrknings- og Gaardsdrifts-Redskaberne vare visnok heel simple og daarlige. Som det almindeligste Redskab til Jordens Opløjning anvendtes den da, saa vel som nu egentlig nationale Ard [4]);

---

[1]) Vi have saaledes seet, hvorledes Kong Sigurd Syr selv tilsaa Markarbeidet paa sin Gaard; Gunnar paa Lidarende saaede selv sin Ager, Njaalssaga Cap. 53.

[2]) Der er saaledes paa Island en heel Saga om en fornem Mand, Thord Hreda, af Hørda-Kaares Æt, der havde saa stor Indsigt i Skulpturen, at man fik ham til at pryde Bjelkerne i flere Gaarde. Sagaen er vel opdigtet, men Manden selv synes dog at have været til og virkelig at have udmerket sig paa den nys nævnte Maade. Se Müllers Sagabibliothek I. S. 373.

[3]) Se især I. 1. S. 793, 798.

[4]) I Oldformen arðr, af at erja, pløie, ogsaa paa angelsaxisk erian. Ordet „Ard" udtales nu paa Østlandet, som alle andre Ord, der ende paa —rd med foregaaende Vokal, aldeles paa samme Maade, som de, der ende paa

„Plog" nævnes vel nu og da, endog i de ældste Tider, men høist sjelden, og selve Navnet antyder en fremmed Oprindelse [1]). Harv maa have været brugt, skjønt den ej omtales i Love, Sagaer eller Diplomer førend i den sildigere Middelalder. I Stedet for de bredbladede Spader brugte man, som det lader, de smalere, men sterkere Paalstave, der maaskee endnu anvendes hist og her i Landet. Til Indhøstningen brugtes **Ljaa**, sandsynligviis af samme Form som nu omstunder, samt sandsynligviis Sigd; til Bortskjæren af unyttigt Krat anvendtes, som endnu paa Vestkanten, den noget lignende **Snidil** [2]). Alle disse Redskaber forarbejdedes vistnok indenlands. Hvad **Vaabnenes** Form angaar, da rettede den sig ved Slutningen af det Tidsrum, vi her behandle, i det mindste hos de højere Klasser efter hvad der var sædvanligt i det øvrige Europa. Korstogene, Pilegrims- og Handels-Rejser bragte Nordmændene alt for ofte sammen med Udlandet, til at dette ej skulde være Tilfældet. Man seer ogsaa af den Fortegnelse paa Angrebs- og Forsvars-Vaaben, som det henved 1195 affattede Skrift „Kongespejlet", hvorom mere i det følgende, lader en Fader i de modnere Aar raade sin Søn til at anskaffe sig og erhverve sig Færdighed i at bruge, hvis han bestemte sig til at blive Hirdmand [3]), at de fleste vare af det i det øvrige Europa sædvanligviis brugelige Slags, nogle endog med udenlandske Navne [4]). Kun blandt de menige Stridsmænd synes de ældre nationale Former endnu at have været overholdte, navnlig de kredsrunde, smaa røde Skjolde, med Jernbule og tre koncentriske Jernbeslag paa Ydersiden [5]), hvoraf enkelte endog nu ere til. De

---

l med foregaaende lang Vokal, nemlig med det særegne tykke l, som i Gaard Jord, haard, o. s. v. Dette har forledet mange til, i Stedet for „Ard" at bruge den barbariske Skrivemaade „Al" eller „Ahl".

[1]) „Plog" forekommer i „Rigsmaal", saa vel som „Ard", se ovenfor I. 1. S. 107. Her tales det udtrykkeligt om at „Karlen" selv forarbejder „Arden", derimod nævnes der intet saadant om Plogen. Ordets Begyndelsesbogstav, P, vidner noksom om dets udenlandske Oprindelse. Det russiske „plug" kunde maaskee være laant fra vort „Plog"; sandsynligere er det dog i dette Tilfælde, at Ordet fra Østen, gjennem Slaverne, er kommet til Germanerne.

[2]) Gulathingslov Cap. 145. Frostathingslov XIV. 8.

[3]) Kongespejlet, S. 84. 91.

[4]) F. Ex. glasja eller glesja, Kongespejlet S. 88, det middelalder-latinske glavea, hvoraf det franske glaive, det tydske Gleve, det ældre danske „Glaven", d. e. Landse, Ridderspyd; ligesaa gladél, det latinske gladiolus, men ogsaa i Betydn. „Spyd", Kongespejlet S. 84, kastali, Kastel pannzari, latinsk panceria eller panzeria, Pantser, egentlig Mavebeklædning, af italiensk pancia, spansk panza, svarende til det tydske „Wanst" d. e. Bug, Underliv).

[5]) De ere foreskrevne i Lovene, se ovenfor S. 985, jvfr. S. 953, hvor det vises, at

særegne Vaaben, der brugtes i Søkrig, den hos vore Forfædre meest nationale Maade at stride paa, vare ogsaa fremdeles, som man seer, for det meste de fra Oldtiden brugelige, som langskaftede Ljaaer og Oxer, Slagbrande, Stavslynger, og til Værn mod Fiendens Angreb Viggyrdler eller løse Skandseklædninger (s. o. S. 244) og Vig-Aaser eller Bjelker [1]). De ovenfor omtalte Hun-Kasteller, der opstilledes i Stavnen, synes, efter Navnet og Formen at dømme, at have været Efterligninger af hvad der var brugeligt i Middelhavets Søkrige. Hvad Skibene selv angaaer, da synes det, som om man mod Slutningen af det 12te Aarhundrede ophørte at bygge dem med den tidligere Pragt og de før brugelige æventyrlige Former, men mere at have seet paa det nyttige og hensigtsmæssige. Guldsmykkede Drageskibe omtales vel endnu i Sagaerne, men langt sjeldnere end forhen, og man støder hyppigt paa den fremmede Benævnelse „Busse", hvilken Form synes at have været meget yndet. Blandt Kjøbmandsskibene omtales de saakaldte „Kugger", der ogsaa hyppigt nævnes hos udenlandske Forfattere, meget ofte ved Siden af de nationale „Knerrer". Men en national Skik i Norden, der endnu længe vedligeholdt sig i Norge, medens den andensteds synes at have været opgiven eller ukjendt var at sætte alle, endog de største Langskibe, paa Land, naar man i længere Tid ej skulde bruge dem. De bevaredes da i særegne Skuur, de velbekjendte saakaldte „Naust".

I Bygningskunsten maatte de Forandringer i Husenes Indretning, som paa Olaf kyrres Tid indførtes efter Udlandets Mønster, ogsaa for en stor Deel gjøre Forandring i den gamle Bygningsstiil, endog i private Huse. Kirkerne, der fra Christendommens Indførelse af indtil Tidsrummets Ophør eller Aarhundredets Slutning opførtes, bleve alle, for saa vidt de vare af Steen, byggede i Tidsalderens Stiil, den saakaldte romanske eller Rundbuestilen, nærmest efter Anglernes Mønster. Men ogsaa paa de af Træ opførte Kirker søgte man at tillempe denne Stiil, og disse ere de bekjendte, for Norge særegne Stave- eller Rejsverks-Kirker, af hvilke nogle faa endnu ere tilbage, og samtlige vidne om deres Bygmesteres Hensigt, at anvende den romanske Stiil ogsaa ved Træbygningerne. Men det nationale Element gjorde sig derhos gjeldende ej alene i Materialet, men fornemmelig i det prægtige Skulptur-Arbejde, hvormed Portalerne og de fremspringende Bjelker prydedes. Hvor almindelig denne Bygningsmaade maa have været i Norge, sees deraf, at

ogsaa den engelske Forfatter Giraldus omtaler (S. 772) de runde røde Skjolde som charakteristiske for Nordmændene.

[1]) Kongespejlet S. 86.

en Prædiken fra det 12te Aarhundrede, som endnu i flere Afskrifter er os bevaret, opregner hver enkelt architektonisk Deel af en saadan Kirke, og tillægger enhver af dem en symbolisk Betydning; dette kunde ej have fundet Sted, hvis det Slags Kirkebygninger, Forfatteren har for Øje, ikke vare sædvanlige og kjendte af de fleste [1]).

Norges **Myntvæsen** stod endnu paa en daarlig Fod. Man kan ikke med Bestemthed paavise nogen Mynt, slagen i Norge fra Harald Haardraades Tid og til det 12te Aarhundredes Udgang, uden endeel Brakteater eller Huulmynter, hvoraf dog de fleste tilhøre det 12te Aarhundredes sidste Tider, og nogle yderst faa dobbelt prægede Mynter, sandsynligviis fra Magnussønnernes eller Harald Gilles Sønners Tid, men alle med daarligt og om liden Kunstfærdighed vidnende Præg [2]). Om Myntgehaltets Aftagen, indtil Peningen ved Aarhundredets Slutning kun gjaldt det halve af hvad den tidligere var værd, er ovenfor handlet [3]) Men brugte derfor hyppigt udenlandske, helst engelske Penge, hvilke derfor ogsaa særdeles ofte omtales, saavel i Sagaer, som i Diplomer, og hvoraf visnok en større Masse, end af de indenlandske, var forhaanden i Landet. Man skulde forøvrigt have ventet, at den Kunstfærdighed og Formsands, der viste sig i vore Forfædres Snitverk, ogsaa havde gjort sig gjeldende ved deres Myntfabrikation, men man benyttede nok meest udenlandske Myntarbejdere, der anvendte de sædvanlige Typer, og over hele Europa stod Mynt-Techniken i den Tid paa en daarlig Fod.

Kunsten at støbe Metaller, der allerede i Bronce-Tiden var bekjendt og hyppigt udøvet i det mindste i Danmark og Sydsverige, sees og af

---

[1]) Denne Prædiken er endnu uudgiven. En engelsk Oversættelse findes i „The Ecclesiologist" for 1848, No. 54. S. 216.

[2]) Se Holmboe: de priscâ re monetariâ Norvegiæ, S. 9. 10, 27. Brakteaterne (maaskee de senere saakaldte Flossepenge) have sædvanligviis kun et eneste Bogstav, der da rimeligviis er Begyndelsesbogstavet til Kongens Navn; M antyder vel saaledes Navnet „Magnus", og da rimeligviis Magnus Erlingssøn. En Brakteat, man har antaget at hidrøre fra Olaf Magnussøn († 1115) indeholder kun Omskriften OLAV . . . .; paa en anden Mynt, tillagt en af Sigurderne, sees kun et . . . RD; paa en anden synes man at finde Bogstaverne SI. E, hvilket man har antaget at betegne Sigurd og Eystein (uvist hvilke) skjønt det vel er yderst tvivlsomt, om to Samkonger ogsaa satte sine Navn i Fællesskab paa Mynterne.

[3]) Se ovenfor S. 928. Ved Trykfejl staaer her i Texten, L. 8 nedenfra „Øre" istedetfor „Ertog", saa at man skal læse „En Ertog Sølvværdi beregnedes saaledes nu til 20 Peninger o. s. v.", eller og „en Øre Sølvværdi beregnedes saaledes nu til 60 Peninger Courant, medens den oprindelig kun udgjorde 10 Peninger rede Sølv". Nedenunder, i Note 2, staar og L. 8 f. n. „20 Peninger i Øren istedetfor 20 Peninger i Ertogen, 60 i Øren"; men at dette sidste er meent sees dog tydeligt af det øvrige.

flere Oldtidslevninger at have været vel bekjendt i Norge, da alle de Bronce-Prydelser fra Jernalderen, som findes her i Landet, vistnok for det meste ere støbte i Landet selv. Endog store Kirkeklokker forstod man at støbe; enkelte, fra det 12te Aarhundrede, ere endnu til [1]), og der er ingen Grund til at antage at den Klokke, Kong Harald Haardraade forærede til Thingvoldskirken paa Island [2]), ej skulde være støbt i Norge.

Med Christendommen og den romersk-katholske Gejstlighed fulgte ogsaa Malerkunstens større Udbredelse i Norden. Den kjendtes og anvendtes vel allerede under Hedendommen, saaledes omtales f. Ex. Skjolde, hvori Dyr e. a. d. vare afbildede [3]), men egentlig Udbredelse fik den dog meest ved de Forsiringer, der paa hine Tider saa godt som nødvendigviis hørte til Haandskrifter, hvor især Begyndelsesbogstaverne udsmykkedes med prægtige Randtegninger og Arabesker, og ofte ledsagedes med hele Miniaturmalerier, hvis Gjenstande vare tagne fra den Materie, der nedenfor i Texten behandledes. Haandskrifter, som de med Guldbogstaver beskrevne Bøger, Sigurd Jorsalafarer bragte med sig fra Constantinopel, og som uden al Tvivl ogsaa vare herligt udsmykkede med Malerier, undlode vist ikke at tjene hjemmeværende Skrivere og Malere til Mønster [4]). Denne i sin Oprindelse kirkelige, Malerkunst anvendtes ogsaa til større Billeder, fremstillede Legender og hellige Historier [5]).

---

[1]) F. Ex. Kirkeklokkerne i Gjerpen Kirke, med latinske Indskrifter, deels i Runer deels i Majuskler, øjensynligt fra det 12te Aarhundrede, den ene er nu ødelagt, men den eksisterede dog lige til vore Tider. Se Krafts Norges Beskr. ældste Udg. III. 207.

[2]) Se ovenfor S. 220.

[3]) F. Ex. Helges og Skarphedins Skjolde, (Njaals Saga Cap. 113), da Thorarin blev dræbt, 991, se ovenfor I. 1. S. 421. I Helges Skjold var der malet (dregit) en Hjort, i Kaares en Løve. Allerede i næste Generation efter Landnamstiden eller omkring 960, fortælles der, hvorledes en vis Tjørve der havde bejlet til en Pige, som hendes Broder nødte til at egte en anden, malede sin Elskedes og hendes Mands Billede paa en Væg, for hver Aften at kysse hendes, men spytte paa Mandens Billede; da Tjørves Morbroder Hroar Tungegode, lod Billederne afskave, udskar Tjørve dem paa sit Knivskaft; Landnáma IV. 1.

[4]) Se ovenfor S. 593, 694, 705, 769. Vi besidde vel ikke nu noget Haandskrift med Randmalerier, der kan paavises at være skrevet og malt i Norge i det 12te Aarhundrede; dog findes der et med ret gode Tegninger, sandsynligviis fra den Tid, nu opbevaret i den Arnamagn. Saml. No. 673 a. qv.

[5]) Et med norsk Omskrift forsynet, og derfor ogsaa sandsynligviis i Norge tilblevet Maleri, forestillende Scener af Legendefortællingen om Kampen mellem Kejser Heraklius og Kosru, hang indtil de senere Tider i Stryns Hovedkirke og opbevares nu i Bergens Museum, se Urda, I. S. 105 flgg. Det synes at hidrøre fra det 13de Aarhundrede, men lignende Arbejder kunde vel allerede have været forsøgte i det 12te.

Af andre saakaldte skjønne Kunster har vel ogsaa **Musikken** faaet et betydeligt Fremstød ved den katholske Gejstligheds Psalmesang og Kirkemusik. Dog var Sang og Instrumentalmusik, hvorvel maaskee ufuldkommen, ingenlunde sjelden eller udyrket blandt vore Forfædre endog langt op i Tiden. Hvorledes Harpespil (Harpeslaatt) allerede nævnes som almindeligt i de ældste Sagn, er ovenfor berørt [1]), og det anvendtes, som man maa formode, til at ledsage Skaldekvad, naar disse højtideligt fremsagdes. Orknøjarlen Ragnvald Kale omtaler Harpeslaatt som en af de ni Kunster, hvori han fortrinligt udmerkede sig [2]). Af andre Strenge-Instrumenter nævnes ogsaa Bue-Instrumenterne **Fedler** (fiðlur) og **Giger** (gígjur) [3]). Af Blæseinstrumenter nævnes som vi vide, meget hyppigt Luden og Hornet, men de anvendtes rigtignok ikke sædvanligviis til Musik i egentlig Forstand, men alene til Signaler i Krig og ved Sammenkaldelse af Møder [4]). **Piber** (pípur) eller Blæseinstrumenter af spædere Tone, maa, efter Oldskrifterne at dømme, have været vel bekjendte og brugte, men allerede Navnet antyder en fremmed Oprindelse [5]). Af Larm-Instrumenter nævnes et Slags Tromme eller Tamburin, kaldet bumba. Man erfarer at Kongerne oftere lode Instrumentalmusik opføre for sig, især naar de sad til Bords, og at de derfor holdt Spillemænd ved deres Hof; andre Høvdinger fulgte vel deres Exempel. Det sees for øvrigt at de fleste Slags lønnede Musikanter, fornemmelig Fedle- og Gige-Spillere (fiðlarar, gígjarar) kun vare lidet anseede, og regnedes blandt de saa-

---

1) Se ovenfor S. 187; jvfr. om Aslaug og Heime, og om Gunnar Gjukessøns Død.

2) Orknøyinga Saga S. 150.

3) De nævnes allerede i Snorres Ynglingasaga Cap. 25, men Snorre kunde rigtignok her have overført til den fjerne Oldtid, hvad der paa hans Tid var brugeligt. Men i det 12te Aarhundrede er der neppe nogen Tvivl om at Instrumenterne anvendtes, hvilket ogsaa erfares af den strax nedenfor anførte vestgøtiske Lékara Ret, der i denne Skikkelse neppe er yngre, men snarere ældre end 12te Aarhundrede. Se herom, som overh. om denne Materie, R. Keyser om Nordmændenes Forlystelser i Oldtiden, norsk Tidsskrift II. S. 248 flgg.

4) At den simple Ludr af Bark i Oldtiden brugtes af Kvæghyrderne paa samme Maade som nu, maa dog ansees vist.

5) Begyndelses-Bogstavet p viser allerede noksom Ordets fremmede Rod, og i Middelalderens Latin forekommer pipa temmelig ofte, især om Rør i Almindelighed. For øvrigt er i det mindste ogsaa fiðla af fremmed Herkomst, nemlig middel-latinsk vitula, hvoraf igjen det italienske viola. Ligeledes finder man middel-latinsk giga, men der er dog et Spørgsmaal, om ikke dette Ord oprindelig tilhører det germaniske.

kaldte Leikarar eller Gøglere [1]), hvorfor man ej kan antage, at fornemme Folk have befattet sig med andre Instrumenter end Harpen, der som nys nævnt, næsten kunde kaldes et Nationalinstrument og især i de ældre Tider maa have været saa godt som uundværligt for Skaldekunsten. I Sang skulle Nordmænd og Daner langt oppe i Tiden have været større Mestere end senere, thi den gamle wælske Skribent Silvester Giraldus ytrer, ved at fortælle om den smukke fleerstemmige Sang, der var almindelig i Wales: „Hos Engelskmændene ere disse Sangens Modulationer ikke almindeligt brugelige, men kun i de nordlige Egne, hvis Indbyggere rimeligviis af Danerne og Nordmændene, der hyppigt besatte og i længere Tid beherskede disse Landskaber, have lige saa vel lært denne særegne Maade at synge paa, som de have antaget en med deres Sprog beslægtet Mundart" [2]). At Skalderne ledsagede deres Kvæden med Sang og Harpespil, siges ej udtrykkeligt, men maa snarere antages som forudsat, og synes af flere Ytringer at kunne sluttes [3]). Hvorledes Tjenestekvinden Thoras smukke Sang henrev den unge Kong Sigurd Mund, er ovenfor berettet. I Hedendommen bleve ogsaa, som man tydeligt kan see, de saakaldte Galdrer (TrylleKvad) og andre lignende Sange virkelig afsungne, om end paa en eensformig og for Øret kidet behagelig Maade [4]). Der blev rimelig-

---

[1]) En Prøve paa hvorledes „leikarar" behandledes, sees af Magnus Erlingssøns Saga Cap. 88, og de Vers af Islændingen Maane, som her anføres; men fornemmelig erfarer man deres mislige Stilling, og den Spot der blev dem til Deel af den saakaldte lèkara rèttr i Vestgøtalagen, der lyder saaledes: „Vorder en „Leikare" banket, skal det altid være ugildt. Vorder en Leikare saaret, en saadan som gaar med Gige, eller farer med Fedle eller Bumbe, da skal man tage en utemmet Kvige og bringe op paa en Høide, rage alt Haaret af dens Hale og siden smøre denne ind; man give ham nys smurte Sko, derpaa skal Leikaren tage Kvigen om Halen, og man skal give den et Slag med en hvas Pidsk. Kan han da holde den fast, skal han have dette gode Stykke og nyde det, som Hunden nyder Græs. Men kan han ikke holde den fast, da beholde og taale den Skam og Skade, han fik, og have ikke større Fordring paa Ret end en hudstrøgen Huuskone (d. e. Trælkvinde)". Denne Bestemmelse, der ved første Øjekast viser sig som overmaade gammel og alderdomsagtig, findes vel ikke i de os opbevarede norske Love, men at de her udtalte Anskuelser om Spillemændenes Stilling ogsaa herskede i Norge, kan ansees som afgjort.

[2]) Giraldus i Camdens Anglica etc. S. 890.

[3]) Navnlig af Slutningslinjerne af Gunnlaug Ormstungas Draapa til Sigtrygg Silkeskegg anført i hans Saga, Cap. 8.

[4]) Ordet galdr kommer af at gala, og man findet ofte Udtryk som han gôl galdra o. s. v. Andre Slags Tryllesange vare de saakaldte Vardlokker, se o. I. S. 594. At det ikke kan have været synderlig bevendt med Melodierne i disse Sange, eller

viis ogsaa sunget til Dands, ligesom det endnu er eller for kort Tid siden var brugeligt paa Færøerne, og de hertil anvendte Melodier maa have været raskere og behageligere; det er ikke usandsynligt, at flere af vore ældgamle Fjeldmelodier have deres Oprindelse fra hine fjerne Tider. Den hine Melodier underlagte Text var maaskee for en stor Deel rimede, i mere tvangfrie Vers, end de sædvanlige Skaldekvad, digtede Viser om gamle, fabelagtige Helte, fornemmelig Niflungerne, Volsungerne, eller overhoved hvad man nu pleier at kalde Kæmpeviser.

109. Skaldekunst og Litteratur.

Denne Kæmpevise-Poesi har dog egentlig, som det synes, sin Oprindelse fra Tydskland, hvorfra den tidligt kom til Danmark og Sverige, og udbredte sig derfra til Norge, skjønt den, efter hvad man af dens forhaanden værende Levninger maa slutte, kun i enkelte af de sydligere Landskaber, navnlig Thelemarken, blev saa almindelig, at den kunde kaldes national [1]).

---

at de i det mindste maa have været meget eenstonende og melancholske, synes man at maatte slutte deels deraf, at de gamle Melodier, der have holdt sig paa Island og Færøerne, have denne Charakteer, deels af den overordentlige Virkning, de første fremmede Gejstliges mere melodiøse Sang gjorde paa vore Forfædres Gemytter.

[1]) Ved at omtale den danske Hertug Knut Lavards Drab 1131 beretter Saxo, (S. 638) hvorledes en sarisk Sanger søgte at advare Hertugen mod det ham truende Forræderi ved at foresynge ham Visen om Grimhilds Brødres Troløshed (nemlig mod Sigurd Svein), og ved denne Lejlighed kalder han dette Oldsagn „vel bekjendt". Da det nu er en Særkjende ved den tydske Bearbejdelse af Sagnene, at Grimhilds Navn der sættes i Stedet for Gudruns, der efter vore Sagn var Sigurds Hustru, er det aabenbart, at det var denne tydske Bearbejdelse, som Saxo kalder „vel bekjendt" i Danmark, man seer tillige, ved at sammenligne de ældste danske Kæmpeviser, der hovedsagelig dreje sig om Niflungesagnene, med Edda og Volsungasaga, at de fornemmelig følge den tydske Fortælling, og Sv. Grundtvig har tilstrækkelig godtgjort, „at de danske Viser om Grimhild og Didrik af Bern i Grunden er de selvsamme, som der fordum løb over det nordvestlige Tydskland". (Danmarks gamle Folkeviser I. S. 34). Heraf kan man vistnok slutte, at denne Digtart, baade hvad Form og Indhold angaar, aller først overførtes fra Tydskland til Danmark, sandsynligviis paa Sven Ulfsøns og hans Sønners Tid, eller maaskee endog tidligere. Det danske Fyrstehuses hyppige Forbindelse med det svenske og begge Landes Naboskab har og, som man maa antage, tidligt bragt den til Sverige; thi allerede den temmelig tidligt i det 13de Aarhundrede, maaskee endog før, i Norge skrevne „Thidrik af Berns Saga", der indeholder en vidtløftig Fremstilling af alle disse Sagn efter den tydske Form, ytres i Fortalen, at „Daner og Svear have behandlet nogle af disse Fortællinger i de Kvæder, hvormed man hos dem fornøjer fornemme Mænd,

Dog maa man antage, at den fandt stort Indpas i de højere Kredse, og vissselig for en stor Deel bidrog til at fortrænge den ældre **Skaldekunst**, der omtrent ved det 13de Aarhundredes Begyndelse kan ansees, med faa Undtagelser, alene at være indskrænket til Island, eller at have været udøvet af Islændinger. At den dog endnu ved Midten af det 12te Aarhundrede med Held dyrkedes og udøvedes af Nordmænd, derom vidner den store Anseelse, hvori Jarlen paa Orknøerne, Ragnvald Kale, stod for sine poetiske Arbejder, saa at han endog citeres som Autoritet i dette Stykke ved Siden af Kong Harald Sigurdssøn. Ogsaa af Sigurd Slembedjakn er et Vers opbevaret, der viser, at han var hjemme i Skaldekunsten [1]). Man erfarer ligeledes, at endnu hen mod Aarhundredets

og at mange saadanne, for lang Tid siden digtede, Kvad blive kvædede efter denne Saga". At her sigtes til Kæmpeviserne om Niflungerne m. m. omtrent saaledes som de forefindes i Anders Søfrenssøns og Peder Syvs Samlinger, er aabenbart, og hiint „for lang Tid siden", udtalt tidligt i det 13de Aarhundrede, kan ikke betegne nogen sildigere Tidspunkt end første Halvdeel af 12te Aarhundrede i det seneste. At denne Poesi i Norge fandt Bifald og fornemmelig blev national i Thelemarken, maa man slutte deraf, at dette Landskab endnu besidder mange af disse Viser, deels som det synes, Overførelser fra dansk eller svensk, deels ogsaa originale Arbejder i samme Smag, medens det øvrige Norge er forholdsviis fattig paa dem. Og at Thelerne allerede i det 12te Aarhundrede havde flere originale Viser af dette Slags, maatte ansees utvivlsomt, hvis man med enkelte, navnlig Petersen (Danmarks Historie) kunde forklare Saxos Ord i hans Fortale S. 7, hvor han nævner de med historiske Beretningers Samling og Overlevering ivrigt sysselsatte „Thylenseres" historiske Skatte som nogle af sine væsentligste Kilder, saaledes at han dermed ej har meent Islændingerne, men derimod Thelemarkens Beboere. Vist er det, at han ellers i sit Skrift, navnlig S. 377, 361, 433 (hvor der handles om Gjava-Rev fra Thelemarken se ovenfor l. l. S. 341), og ligeledes 420, bruger Thyle og Thylenses, om Thelemarken og Thelebønderne; ja det sidst nævnte Sted er saa meget merkeligere som det forekommer i nær Berørelse med Beretningen om Thorkell Adelfars Reise til Geruths (Geirrøds) Gaard, og denne „Thorkell Adelfar", hvis Tilnavn Saxo ej tilføjer, men som dog maa være bekjendt i Danmark af ældre nu tabte Sagn eller Kæmpeviser, siden allerede Huitfeld anfører det, omtales netop som Vejviser til „Trollebotn" i en af de ældgamle Viser fra Thelemarken, som først i de sidste Aar ere blevne frembragne og bekjendtgjorte (Landstad, norske Folkeviser, S. 7). Dette synes paa en merkelig Maade at bestyrke den ovenfor fremsatte Gisning. Underligt er det for øvrigt, at udenfor det egentlige Norge Færøerne, som det synes fra gammel Tid, have tilegnet sig Kæmpevise-Poesien, og at de endog have Viser, der sees oprindelig at have været de samme som de thelemarkske, og tildeels supplere dem. Til Island synes dette Slags Poesi først langt sildigere at være kommet.

[1]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 7, Snorre Cap. 6. Ogsaa Biskop Bjarne paa Orknøerne, Kolbein Rugas Søn (omtrent 1200) var Skald, og har navnlig efterladt den bekjendte Jomsvikingedraapa.

Slutning digtedes der enkelte Vers eller Viser efter den gamle Form af Nordmænd [1]), ligesom de gamle Eddakvad og Skaldekvadene om de tidligere Konger og Høvdinger fremdeles paaberaabtes som vel bekjendte [2]); og til de Kvad, som de islandske Skalde foredroge ved Kongernes Hof og for Høvdingerne, vedblev man endnu langt hen i det 13de Aarhundrede at lytte med en Interesse, der vidner om, at man var fuldkommen hjemme i Skaldesprogets Omskrivninger og mythiske Hentydninger. Men Norges egentlige Skaldetid var dog forbi, og man kan efter Ragnvald Jarl ikke paavise en eneste større Skald af beviislig norsk Herkomst. Hertil bidrog vel og meget den Omstændighed, at Skaldens Kvad til Kongers og Høvdingers Ære ikke længer tillige vare saa at sige de eneste Overleveringer til Efterverdenen, som nøje bevarede Mindet om deres Bedrifter. Man havde nu begyndt at **optegne** og tildeels forfatte **Sagaer**, og da samtidige Begivenheder her fuldstændigere og nøjagtigere meddeeltes, end i Kvadene, maatte de, som historiske Overleveger, vinde Prisen for dem, medens disse kun bleve slet og ret Hædersdigte uden Fordring paa historisk Værd. Blandt de Skalde i det 12te Aarhundrede, hvis Digte endnu kunne siges at have selvstændig historisk Interesse, maa man fornemmelig nævne **Halldor Skvaldre**, hvis Digt om Sigurd Jorsalafarers Korstog allerede er omtalt, og Presten **Einar Skulessøn**, der foruden Legendedigtet Geisle (s. o. S. 866) hans fornemste Arbejde, ogsaa digtede Kvad om Sigurd Jorsalafarer og flere af hans Efterfølgere, saa vel som Gregorius Dagssøn [3]). Fremdeles fortjener den ovenfor (S. 667) omtalte Islænding Ivar Ingemundssøn

[1]) Saadanne Vers vare f. Ex. det, Baglerne digtede i Aaret 1196, se Sverres Saga Cap. 151, og den bekjendte Sigurd Jarlssøn indristede endnu 1194 med Runer et Vers i den ældgamle Form paa Dørstolpen i Vinje Kirke i Thelemarken, hvilken Indskrift nu vel tildeels er udslettet og uforstaaelig, men dog har saa mange Ord tilbage at man tydeligt kan kjende Versformen se antiqvariske Annaler, I. S. 247.

[2]) Se f. Ex. Sverres Saga Cap. 164, Indledning til Thidriks Saga Udg. S. 2.

[3]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 226. Om Halldor og Einar se ovenfor S. 712. At Einar ogsaa digtede om Harald Gille, nemlig en saakaldet Haraldsdraape, i Fornyrdalag, sees af Harald Gilles Saga Cap. 8, Snorre Cap. 7; af et andet Kvad, om Haralds Sønner, i Drottkvæde, citeres et Vers i Inge Haraldssøns Saga Cap. 14, Snorre Cap. 13, samt maaskee i Cap. 20, 21 (Snorre Cap. 22), 29 (Snorre 32), o. fl.; en anden Draape maa han og have digtet om Kong Eystein da de ikke faa Vers som citeres, ere i Runhenda, Inges Saga Cap. 19, 20. At han digtede en Flokk, kaldet Elveviserne, om Gregor, siges udtrykkeligt i Haakon herdebreds Saga Cap. 11, hvor to Vers, om Slaget ved Kongehelle 1159, anføres. Ogsaa Haldor skvaldre digtede, som man seer, et Kvad, enten om Magnus blinde eller Harald Gille, se dennes Saga Cap 4, Snorre Cap. 5.

at nævnes, som Forfatter af Kvadet „Sigurdarbolk", om Sigurd Slembedjakn, af hvilket en heel Deel Vers ere opbevarede [1]). Kong Inges Bedrifter bleve forherligede af Skalden Kolle den prude, af hvis Kvad vel kun faa Brudstykker, men disse af temmelig Vigtighed, ere tilbage [2]). Blandt de første norske Sagaer, som optegnedes enten af Nordmænd eller Islændinger, var uden Tvivl Nationalhelgenen **St. Olafs**, om hvilken Legender allerede foredroges i Kirken, og hvis Historie man især maatte ønske opbevaret. Dog opskreves den, som man maa antage, endnu kun i en højst ukritisk Bearbejdelse, der for en stor Deel optog Legenderne uforandrede [3]). Usandsynligt er det ej [4]), at der ved Siden af denne Saga ogsaa kan være optegnet enkelte

---

[1]) Se ovenfor S. 668, jvfr. Harald Gilles Saga Cap. 17, Snorre Cap. 13, og især Morkinskinna, i Fornm. sögur VII. S. 327, 328, 329, 339 — 341, 343 — 345, 348, 349, 351—353.

[2]) Kolle nævnes, og Vers af ham citeres i Inges Saga Cap. 2, Snorre Cap. 2, samt i Morkinskinna, l. c. S. 336, ligesom og de i Morkinskinna S. 349 af den saakaldte Kong Inges Draapa anførte Vers rimeligviis ere af Kolle der i Skaldefortegnelsen netop nævnes som Kong Inges Skald.

[3]) Det er nemlig aabenbart en saadan ældre Bearbejdelse, der danner Grundlaget for den oven citerede „legendariske" St. Olafs Saga, udg. af Keyser og Unger, jvfr. Fortalen til nærv. Verk I. 2. S. IV. Men man har Brudstykker af en endnu ældre og mere kortfattet Afskrift, hvis Sted næsten synes at vidne om Midten af 12te Aarhundrede.

[4]) St. Olafs Saga indeholder, som det i Fortalen til den historiske Olafs helga Saga, Christiania 1853, S. V., er viist, flere Sagnstumper, af hvilke i det mindste een er udeladt i den endnu ældre Bearbejdelse, hvoraf der nu findes Fragmenter, og denne er i hiin endog indsat paa et urigtigt Sted. Man kan heraf vistnok slutte, at den legendariske Olafssaga i sin første Form har været temmelig kortfattet, og udeladt meget af, hvad der forefindes i den fuldstændige Afskrift, efter hvilken Udgaven af 1849 er besørget. Dette Haandskrift kan, som det i Fortalen til Udgaven S. VII, VIII er viist, ikke være ældre end 1152, da det omtaler et i dette Aar foregaaet Jertegn, medens Skrift og Sprog tillige viser at det ej kan være yngre end det 13de Aarhundredes tidligere Halvdeel. Men da det nu, som nys anført, indeholder Tilsætninger, der ej fandtes i ældre Haandskrifter, og en af disse Tilsætninger netop kan være Fortællingen om hiint Jærtegn af 1152, er der intet, som hindrer os i at antage den første Optegnelse, maaskee endog de nys omtalte Brudstykker, ældre end 1152. Man fejler derfor neppe ved at antage denne legendariske Saga aller først nedskreven omkring 1150, medens dog maaskee de egentlige Legender, der bære Præget af at være oversatte fra Latin — man har dem i det mindste endnu i Breviarium Nidrosiense og andenstedts ordlydende fortalte paa Latin — tidligere kunne have været optegnede i norsk Oversættelse ved Gejstlighedens Foranstaltning for at oplæses ved kirkelige Højtideligheder, eller for at tjene Tilhørerne til Vejledning, naar den latinske Text foredroges fra Alteret (se Langebeks Scriptt. II. S. 529 flg.).

historiske Beretninger om St. Olaf og de ældre Konger, fornemmelig efter Odd Kolssøns, eller egentlig Thorgeir Afraadskolls, og Hall Thorarinssøns Fortællinger, og at disse Optegnelser kunne have været foretagne ved Halls Fostersøn, Are frode, der efter Snorre Sturlassøns Vidnesbyrd fornemmelig, af Odd, Halle og Thurid Snorredatter erholdt Materialierne til sine historiske Arbejder[1]). Men vist synes det alligevel efter hvad der tidligere er anført, at hine Optegnelser, de være nu gjorte ved Are eller ej, i alle Fald blot kunne have været fragmentariske, at den egentlige Redaktion og historiske Bearbejdelse af de ældre Kongesagaer først skyldes Snorre Sturlassøn, hvorom i det følgende, og at Ares væsenligste Skribentvirksomhed ved Siden af Landnamsbogens Affattelse har indskrænket sig til hans **Islendingabok**, hvori han fornemmelig synes at have haft Chronologiens Fastsættelse for Øje, idet han tillige gav en kort Oversigt over de vigtigste Begivenheder paa Island indtil hans Tid[2]). Den af de øvrige Kongesagaer, der næst efter Nationalhelgenens Saga optegnedes, er rimeligviis hans Forgænger i Christendommens Forkyndelse, Olaf Tryggvessøns. Det er bekjendt, at den omkring 1180 bearbejdedes af to Munke i Thingøres Kloster, **Odd Snorressøn** og **Gunnlaug Leifssøn**, der dog begge skreve paa Latin, og, som man af flere Omstændigheder kan slutte, med Forkjærlighed, især Odd, dvælede ved det overnaturlige og legendariske[3]). Odds Skrift blev imidlertid oversat eller rettere omarbejdet paa norsk, og saa tidligt, at Omarbejdelsen allerede før Aarhundredets Udgang, og sandsynligviis endnu i Odds levende Live, kunde lægges til Grund for de første Forsøg, der gjordes til Udarbejdelsen af en fuldstændig norsk Kongehistorie, ved at sammenknytte og bearbejde de enkelte Kongesagaer til et samlet heelt[4]). Ogsaa de Sagaer, vi have om Magnus den gode, Harald

---

[1]) Se ovenfor S. 638.

[2]) Se ovenfor S. 634.

[3]) Se Fortalen til Udgaven af Odds Verk, Christiania 1853, ligeledes Fortalen til nærv. Skrift I. 2. S. VII.

[4]) Man finder nemlig, som det i den nys nævnte Fortale er viist, allerede i Ágrip, den første Udtogssamling af norske Kongesagaer, der neppe er yngre end 1200, Stykker, uforandret optagne fra den norske Oversættelse af Odds Verk, ligesom Thjodrek Munk, der skrev paa Latin lidt tidligere, ogsaa har benyttet Odd, skjønt han muligtviis kan have haft den latinske Original. I hvilket Forhold Gunnlaugs Verk har staaet til Odds, er nu vanskeligt at afgjøre; skjønt de begge aabenbart fornemmelig vare legendariske, lader det dog til at Gunnlaugs har indeholdt mere reenhistorisk Stof, deels fordi det udtrykkeligt siges om Gunnlaug, at han benyttede Are frodes Bøger (de af Are forfattede Skrifter eller hans efterladte Bogsamling?), deels fordi hans Verk ved Siden af Snorres Bearbejdelse nærmest synes at have været lagt til Grund for den vidtløftige Redaktion af Olaf Tryggvessøns Saga, som omkring 1380 besørgedes af Abbed Berg i Tveraa, og hvoraf flere Afskrifter ere opbevarede.

Haardraade, Olaf Kyrre, Magnus Barfod og dennes Sønner, bære Præget af at være Bearbejdelser af løse, indbyrdes usammenhængende Stumper (þættir), ved hvis Sammenkjedning man har søgt, saa meget som muligt, at bøde paa den øjnefaldende Mangel af virkelig historiskt Stof. Det er saaledes forholdsviis saare lidet, hvad der fortælles om Magnus den godes og Harald Haardraades egentlige Levnet og Regjeringshandlinger. Hvad man der især dvæler ved, er Krigene i Danmark og England, hvorom der var flere ypperlige Kvad, der kunde støtte Traditionen, ligeledes ved Harald Haardraades Bedrifter i Constantinopel, hvorom der allerede tildeels ved Halldor Snorressøns Fortællinger, var formet en bestemt Saga, der dog, som vi have seet, tidligt maa være bleven meget forvansket og udsmykket [1]; for øvrigt er Harald Haardraades Saga i den vidtløftigste Bearbejdelse opfyldt af en Mængde Smaafortællinger om Islændinger, der opholdt sig hos ham, medens derimod hele Aar af hans Regjeringstid forbigaaes, som om intet af Vigtighed i dem havde fundet Sted [2]). Man seer ogsaa af de betydelige Afvigelser, der med Hensyn saavel til den Orden hvori, som Maaden hvorpaa Begivenhederne fortælles, i de forskjellige Bearbejdelser af disse Sager, der have vedligeholdt sig til vor Tid, at det forhaandenværende Stof maa have været højst usikkert og svævende. Da etsteds en Thorgils Snorressøn anføres som Kilde, der med Tillæg at han havde talt med en Datter af Steigar-Thores Søn Guthorm, fremgaar heraf, at den første Bearbejdelse maa have fundet Sted i det mindste to, om ikke tre Generationer efter de Begivenheder, der optegnedes, thi Guthorm var en Svigerfader af Kong Eystein, og Thorgils maa saaledes have levet paa og rimeligviis efter Sigurd Jorsalafarers Tid [3]). Hvor vidt Are frode har ef-

---

[1]) Se herom ovenfor, S. 224. Denne Islænding, der vidste at fortælle saa mange Sagaer, hed ifølge Morkinskinna Thorstein frode. Han paaberaabes som Autoritet ved Beretningen om St. Olafs og Kong Olaf svenskes Sammenkomst i Olaf den helliges Saga Cap. 89, Snorre Cap. 97, jvfr. ovenfor I. 2 S 571, og sandsynligviis har han da blandt sine mange Sagaer især kunnet fortælle flere Stumper om Olaf den hellige, navnlig de ypperlige Beretninger om Forhandlingerne med Sverige, som Snorre fuldstændigt har opbevaret. For øvrigt har vel hans Forraad især bestaaet af islandske Slægtsagaer og Æventyr.

[2]) Hos Snorre, der udelader alle disse Stumper, svinder derfor Haralds Saga betydeligt ind. En Deel af hans Saga synes at være formet af en egen Saga om Haakon Jarls Æt, fornemmelig Einar Thambarskelve og Haakon Ivarssøn.

[3]) Om Thorgils se ovenfor S. 130. Den Thorgils Snorressøn, der omtales i Sturlungasaga ved 1160—70, hvor der handles om Stridighederne mellem Hvamm-Sturla og Einar Thorgilssøn, se ovenfor S. 959, kunde vel til Nød for Tidens Skyld være den samme som hiin, men da han omtales som en yngre Mand, og temmelig ubekjendt, medens derimod hiin Thorgils's egent-

terladt sig Optegnelser om Magnus og Harald, er uvist; for Tidens Skyld er det ej umuligt, da han først døde 1148; imidlertid skulde man dog neppe formode det, da man nu i saa Fald vilde have haft noget mere end kun et Par Blade om Olaf Kyrres 26aarige, for Norges indre Udvikling saa vigtige Regjeringstid. Det er tydeligt nok, at der om denne Konge ej har existeret en eneste Saga, og at de senere Bearbejdere blot have holdt sig til, hvad de tildeels endnu kunde see for sine Ojne, nemlig hans Bygningsarbejder, og de paa hans Tid indførte nye Skikke i Husenes Indretning saavel som Hofholdningen, hvortil et Par ubetydelige Sagn føjedes. Heller ikke om Magnus Barfod kan der have været nogen samtidig, fuldstændig Saga, men alene, som sædvanligt, løse Smaastumper, siden det var den, der senere hen aller først sammenknyttede disse, muligt, aldeles at sammenblande Kongens første Vesterhavstog 1093—94 med det andet, og gjøre eet af dem begge, saaledes som det ovenfor er viist [1]). Sigurd Jorsalafarers saakaldte Saga bestaar aabenbart af to eller tre senere sammenføjede, oprindelig indbyrdes uafhængige Fortællinger, nemlig om hans Korstog, om Søgsmaalet mod Sigurd Ranessøn, og om Sigurds Sindssygdom i hans sidste Dage; hertil er føjet nogle sparsomme Efterretninger, som endnu i Midten af Aarhundredet maatte være i Mands Minde, f. Ex. om Magnus blindes Fødsel, om Kongehelles Forskjønnelse, Togt til Smaaland, Anekdoter om Harald Gille, m. m. [2]). Men om alle de vigtige Begivenheder, der for øvrigt foregik under Sigurds og hans Brødres Regjering, som Tiendens Indførelse og Biskopstolenes Oprettelse, saavel som de vistnok temmelig hyppige Fejder mellem Lendermændene, paa hvilken en anden Saga (Orkn. Saga) kun giver os en enkelt Prøve i Fortællingen om Kale Kolssøn og Jon Peterssøn [3]) — om alt dette, der kunde have givet Stof til en vidløftig og underholdende Saga, nævner den saakaldte Sigurds Saga ikke et Ord. Først fra Magnus blindes og Haralds Tronbestigelse af merker man, at det opbevarede Sagastof grunder sig paa samtidige, omstændeligere Optegnelser, der søge at følge og gjengive Begivenhederne Aar for Aar, og Materialet for Historieskriveren bli-

---

lige Manddomstid synes at falde ved 1130, og selve Navnet er heel almindeligt, maa man dog vel heller antage ham for en anden Person.

[1]) Se ovenfor S. 472, 475, 477, 478.

[2]) Af disse Anekdoter fremgaar det især, at Optegnelsen er skeet forholdsviis sildigt, da der allerede om en og samme Begivenhed havde dannet sig forskjellige Relationer, thi det er ovenfor viist, hvorledes Historierne om Magnus blindes og Harald Gilles Veddeløb, saa vel som om Kong Sigurds Kapsvømning fortælles, især den sidste, langt anderledes af Snorre end i de øvrige Kongesagaer. Se ovenfor S. 707—711.

[3]) Se ovenfor S. 689—602.

ver strax righoldigere, ligesom Fortællingen selv mere underholdende. De senere Sagabearbejdere have opbevaret os Navnet paa den Mand, der har den Fortjeneste at have gjort Begyndelsen med den samtidige Optegnelse af Begivenhederne i Norge. Det var **Erik Oddssøn**, om hvem det heder: Erik skrev den Bog, der er kaldet „Hryggjarstykke [1])." I denne Bog fortælles der om Harald Gille og hans Sønner, og om Sigurd Slembedjakn, og alt om deres Død [2]). Erik var en forstandig Mand, og opholdt sig paa den Tid lange Stunder i Norge. Nogle Beretninger optegnede han efter hvad Haakon Mage, Lendermand hos Haraldssønnerne, fortalte ham; Haakon og hans Sønner deeltoge nemlig i alle disse Tvistigheder og Raadslagninger; — end nævner han ogsaa flere forstandige Mænd, og saadanne, der skaffede ham Oplysninger; en Deel skrev han ogsaa efter hvad han selv hørte og saa [3]). Man synes heraf at maatte slutte, at Erik Oddssøn var en Islænding [4]). Hans Værk gik neppe længere end til Sigurd Slembedjakns Død, thi der bemerker man tydeligt en Stands og et Spring i Fortællingen [5]), Værket selv er nu ikke længer forhaanden i Ori-

---

[1]) Saaledes kaldtes et Slags Fugl; se den arnamagn. Udg. af Snorre, Edda og Skaalda II. 488, man gav oftere Bøger Navne efter Fugle, nemlig med Hensyn til Pennen, hvormed de vare skrevne, saaledes: „Graagaas", „Graafugl".

[2]) Dette om deres Død kunde gaa paa Haraldssønnerne selv, men efter hvad der nedenfor anføres bliver det dog vist, at her kun Sigurd Slembedjakns og Magnus blindes Død er meent.

[3]) Inge Haraldssøns Saga Cap. 12, Snorre Cap. 11.

[4]) Hertil kan alene Udtrykket „han opholdt sig lange Stunder i Norge" sigte. Merkes maa det imidlertid, at Morkinskinna, den ældste Samling, ikke har dette Tillæg, og at i alle Fald enten han selv ved sit lange Ophold i Norge maa have tilegnet sig den norske Udtryksmaade, eller og Nedskriveren af den Text, Morkinskinnas aabenbart islandske Skriver fulgte, maa have været norsk, da blandt andet Ugebagenes Benævnelse paa den norske (d. e. gamle), ej som hos Snorre og i de større Sagasamlinger, paa den islandske, af Biskop Jon indførte Maade (se ovenfor Side 687) øjensynligt røber norsk Opfindelse. Noget tidligere end oven anførte Sted (Cap. 8, Snorre Cap. 7) staar der, at Erik aller først optegnede Beretningen om Sigurd Slembedjakns Begravelse, Inge Haraldssøns Saga Cap. 13, Snorre Cap. 12.

[5]) Strax efter det nysnævnte Sted begynder nemlig det følgende Cap. med Sigurd og Inge, havde raadet for Norge 6 Aar, o. s. v., hvorefter der følger en Beskrivelse over Kongernes Udseende, endeel Beretninger om deres og Erling Skakkes Familieforhold, uden bestemte Tidsangivelser, et Uddrag af Orkneyingasagas Fortælling om Ragnvalds og Erlings Korstog (Cap. 14—18, Snorre Cap. 13—18), en Episode om Eysteins Krigstog (Cap. 19—20), en ny Skildring af Kongerne og deres Forhold, Cap. 21—23, se nedenfor 21—23, og endelig en kort Beretning om Kardinal Nikolas (Cap. 22, Snorre 23). Da først begynder en fuldstændig Fremstilling af Begivenhederne ved Kong Sigurds Død, hvilken Fremstilling fortsættes i stadig Fremskriden indtil langt ind i Magnus Erlingssøns Historie.

ginal, men det er al Grund til at antage, at det saa godt som uforandret er optaget i en af de ældste Samlinger af Kongesagaer, vi besidde [1]). Det Tidsrum, Erik Oddsson behandlede, er saaledes vistnok ikke langt, men Isen var dog nu engang brudt, og det af ham heldigt begyndte Arbejde maatte indbyde til Fortsættelse. Det er og, som man seer, blevet fortsat, eller rettere, fra Aaret 1155 begynder en ny Saga om Inge Haraldssøn og hans Brødre, hvis Forfatter man vel ikke kjender, men som dog bærer Præget af at være nedskreven efter Øjevidners Beretning, om just ikke egentlig samtidigt — Optegnelsen synes nemlig at være skeet paa Magnus Erlingssøns eller Kong Sverres Tid, maaskee endnu efter dennes egen Foranstaltning — medens den paa den anden Side heller ikke kan være stort yngre, da man allerede fra det følgende Aarhundredes første Decennier har Haandskrifter, hvori disse Kongesagaer ere optagne. Da man nu havde faaet enkelte Kongesagaer fuldstændigt optegnede, maatte den Tanke ligge nær, at foranstalte Samlinger, der omfattede større Dele af den norske Kongehistorie. Hvor tidligt disse Samlinger indrettedes, lader sig nu vanskeligt afgjøre: endnu henved 1180 synes man ej at have haft dem [2]), medens man dog uden al Tvivl havde dem i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede [3]); imidlertid var det vistnok først Snorre Sturlassøn, der omkring 1230 bragte en ordentlig, kritisk og dog forholdsviis fuldstændig Sagabearbejdelse istand. Det lader og til, at man aller først indskrænkede sig til at gjøre kortere Ud-

[1]) Denne Samling er den saakaldte Morkinskinna, No. 1009 fol. i det kjøbenhavnske store kongelige Bibliotheks ældre Haandskriftsamling, skreven, som det lader, omkring 1180, og indeholdende Sagaerne fra Magnus den gode indtil Sigurd Munds Død, hvor den er defekt: rimeligviis har den naaet til 1177. At Erik Oddssøns Arbejde her in extenso er optaget, synes at fremgaa deels deraf, at hvor Snorre og de yngre Sagasamlinger nævne Erik Oddssøn, som den, hvem hiin eller denne Mand fortalte en eller anden Begivenhed, har Morkinskinna kun: „saa sagde N. N.". Ja den taler endog (Fornm. Sögur VII. 358) stundom i første Person, ligesom der og foran det hele, fra Erik Oddssøn hentede Materiale, sættes følgende Forord: „Nu er at berette om Kong Haralds Sønner, Inge og Sigurd, saaledes som det er fortalt af en forstandig og skjønsom Mand, Erik Oddssøn; og er dette Frasagn meest efter Lendermanden Haakon Mages Fortælling; han sad ved og fortalte om disse Tidender, da de aller først optegnedes; han selv og hans Sønner vare i disse Ferder og i de fleste Træfninger, han kjendte og de Mænd, som her nævnes: den som skrev Sagaen har og nævnt flere sandfærdige Folk som sine Hjemmelsmænd".

[2]) Nemlig da Thjodrek Munk, der skrev omkring 1180, endnu klager over Mangel paa Sagaer.

[3]) Nemlig den Samling, Morkinskinnas Afskriver benyttede.

tog [1]), hvorved man vandt den Fordeel, at kunne lade Fortællingen skride jevnere frem. Saadanne Bearbejdelser synes, ogsaa før Snorre Sturlassøns Tid, næsten udelukkende at have været foretagne paa Island eller i det mindste af Islændinger, enten i Norge eller hjemme paa deres Fædrenes, og den Fortjeneste tilkommer saaledes aabenbart Islændingerne, at have samlet, ordnet og fuldstændiggjort de i Norge enten mundtligt eller skriftligt opbevarede Sagn-Overleverelser om Kongerne og deres Bedrifter. Men utvivlsomt er det paa den anden Side, at disse Bearbejdelser og Samlinger fornemmelig kom istand for norske Læseres Skyld og efter norske Høvdingers Tilskyndelse, ligesom det heller ikke er let at sige, hvor vidt Saga-Bearbejderne selv forfattede Beretningerne om ældre Begivenheder, eller optoge de allerede færdige og i Omløb værende Sagastumper, saaledes som de forefandt dem: det sidste er dog det rimeligste. Ligesom i Norge, saaledes dannede der sig ogsaa paa Færøerne og Orknøerne, som det lader, temmelig tidligt staaende Sagn om Høvdingerne og deres Bedrifter. Af disse Sagn besidde vi vel nu kun forholdsviis sildigere og ufuldkomne Samlinger, men nedskrevne have de upaatvivlelig, i det mindste enkeltviis, været allerede i det 12te Aarhundrede [2]). Og da Jomsvikingernes Historie greb saa meget ind i Norges, bleve ogsaa de om dem, og især om Slaget i Hjørungavaag herskende Sagn samlede og nedskrevne, endog, som man maa slutte, af forskjellige, indbyrdes af hinanden uafhængige Bearbejdere [3]).

Den lange Blomstrings-Tid under den sidste Deel af Haraldssønner-

---

[1]) For Ex. det oven nævnte Ágrip, Fornm. Sögur X. B. der sandsynligviis er noget ældre end 1200, og i den sidste Deel stemmer saa nøje med Morkinskinna, at man tydeligt kan see, at Samleren har benyttet de samme Beretninger, som denne. Længere oppe i Tiden synes han at have benyttet Odd Munks Olaf Tryggvessøns Saga saa vel som den legendariske Olaf den helliges Saga. En større Bearbejdelse er den saakaldte Fagrskinna, egentlig „Ættartal Noregs konunga“, som, i den Skikkelse, hvori den er kommen til os, er afgjort norsk, og hidrørende fra den første Halvdeel af 13de Aarhundrede; det er endog ej usandsynligt, at dens egentlige Text er ældre, eller ligesaa gammel som Ágrip. Den gaar til 1177, og viser sig ligeledes nærmest beslægtet med Morkinskinna og de øvrige Kilder, Ágrip eller Samlerne omkring 1200 have fulgt. Mere herom ved næste Tidsrum.

[2]) Hos Snorre tales der allerede om „Jarlernes Saga“, se Olaf den helliges Saga Cap. 109; og den nu saakaldte Orkneyingasaga viser sig aabenbart som en, temmelig daarlig sammenføjet, Samling af Smaastumper.

[3]) Den egentlige saakaldte Jomsvikingasaga afviger nemlig saare meget fra Beretningerne i Fagrskinna og hos Snorre, se ovenfor I. 2, Side 115, flgg. For øvrigt er det ældste Haandskrift, man besidder af Jomsvikingasaga (Cod. Arnam. 291 qv.) neppe stort yngre end 1200, og endda sees Jomsvikingasagas Text at være benyttet ved den norske Bearbejdelse af Odd Munks Verk, se Udgaven af 1853, Cap. 11, jvfr. Anm. S. 84.

nes og den første Deel af Magnus Erlingssøns Regjering, da Lendermændene vare rige og mægtige, og førte det egentlige Herredømme i Landet, har rimeligviis været den Tid, da Norrøna-Litteraturen begyndte at blomstre, og fornemmelig Kongesagaerne optegnedes for at opbevares og foredrages paa Høvdingernes Gaarde. At Skrive- og Læsekyndighed paa den Tid allerede var udbredt i Norge og paa Island, ogsaa blandt Lægfolkene, og at man holdt Modersmaalet i Ære uden at lade det fortrænge af Latinen, derom vidne de mange paa Norsk forfattede Diplomer, endog fra Magnus Barfods Sønners og deres nærmeste Efterfølgeres Tid, der indtil for et Par hundrede Aar siden endnu fandtes i Landet, [1]) saavel som Lovafskrifterne, hvoraf der endnu findes Brudstykker, der maaskee skrive sig fra Haraldssønnernes sidste Dage [2]), hvorhos vi have seet, at den første Lovoptegnelse i Norge allerede fandt Sted under Magnus den gode. Paa Island optegnedes, som ovenfor berettet [3]), den gamle Landslóv ikke før 1117 og 1118, men der er al Grund til at tro, at man strax derefter har skredet til at optegne de vigtigste Sagaer om tidligere Begivenheder paa Øen selv, der allerede længe havde gaaet fra Mand til Mand i mundtlig Overleverelse, især efter at Are frode havde gjort Begyndelsen med sine fortrinlige Verker, og tillige den Samling af gamle Mythekvad, hvilken Sagnet tillægger Sæmund frode, var kommen istand [4]). Uagtet Skalde- og Saga-Væsen, som nys bemerket, fra det 12te Aarhundrede af i det Hele taget havde sit Hjem paa Island, og overhoved synes at have været dyrket paa den hele Ø, tildeels endog som en Levevej eller Erhvervskilde, kan man dog især paavise enkelte anseede Slægter, der fremfor de øvrige, og kun ledede af reent videnskabelig Interesse, syslede dermed, og som saa at sige dannede Middel- og Udgangs-Punktet for al Videnskabelighed i Landet. Blandt disse Familier maa man først og fremst nævne **Sæmund frodes**, eller de mægtige **Oddaverjers** Æt. Om Sæmund selv, den egentlige Grundlægger af den islandske Videnskabelighed, er der allerede ovenfor talt. Paa sin Hovedgaard, Odde paa Sønderlandet, oprettede han en Art af Skole, hvor Ynglinger af de meest anseede Familier oplærtes i boglige Sysler, og, som man maa antage, fornemmelig, eller for en stor Deel, anvistes til at

---

[1]) Af Registraturen over Archivsagerne paa Akerhuus Slot 1624 sees nemlig, at der da endnu forefandtes Breve fra Midten af det 12de Aarhundrede.

[2]) Blandt Brudstykkerne af den ældre Gulathingslov, trykte i „Norges gamle Love", findes der trende (aftr. I. 111—115), som have tilhørt Koder, der, ved at udelade alle de Forandringer, som i Hovedkoder tillægges Magnus (Erlingssøn) aabenbart viser sig at have været ældre end den Lovforandring, som tillægges denne Konge, med andre Ord, ældre en Rigsmødet 1164.

[3]) Se ovenfor S. 635, 638, 639.

[4]) Herom se nærmere ovenfor S. 632, 633.

støtte med og ophjelpe den begyndende fædrelandske, især historiske, Litteratur. Denne Skole, der i en gammel Saga udtrykkelig kaldes „det ypperste Hovedsæde" for Videnskab og Litteratur [1]), vedligeholdtes efter Sæmunds Død 1133 af hans Sønner Loft og Eyjulf, der ligesom Faderen vare Prester. Blandt den sidst nævntes Disciple var den siden som Helgen bekjendte Biskop Thorlak Thorhallssøn i Hole, der altid siden priste sin Lærer som Mønster paa Fromhed og gode Sæder, og som, uagtet sin strenge Religionsiver og uagtet han havde fortsat sine Studier i Paris og Lincoln, dog stedse yndede Saga- og Skalde-Væsen, en Tilbøjelighed, som vistnok alene skyldes hans Ophold paa Odde. Hvorledes Loft Sæmundssøn under et Ophold i Norge blev gift med Thora, Magnus Barfods Datter, og med hende havde Sønnen Jon, er ovenfor nævnt [2]). Efter Faderens og Farbroderens Død tiltraadte Jon, der ogsaa havde ladet sig optage i den gejstlige Stand som Diakon, sin Fædrenegaard, og vedligeholdt fremdeles Skolen; han ansaaes for den lærdeste, viseste og rigeste Mand paa Øen, navnlig skal hans Bogsamling, der allerede var grundlagt af Sæmund, men siden vistnok stadigt forøget ved de Bøger, der nødvendigviis maa have været afskrevne paa Gaarden selv, have været meget stor for de Tider [3]). At han opfostrede den berømte Snorre Sturlassøn, som her rimeligviis indsugede den Kjærlighed til fædrelandsk Litteratur, især Skalde- og Saga-Væsen, der siden bragte ham, skjønt verdslig Høvding, til at forfatte sine herlige og for Norges Historie uundværlige Værker, vil i det følgende blive omtalt. En anden, ved videnskabelig Iver udmerket Familie var den før omtalte haukadalske [4]), hvis litterære Iver egentlig nedarvedes fra den ypperlige, oftere omtalte Hall paa Haukadal, Are frodes Fosterfader og Vejleder i hans historiske Undersøgelser. Hall opfostrede ogsaa Teit, Biskop Isleifs Søn, der efter ham fik Haukadal, blev Prest, og ligeledes oprettede en Art af Skole, idet han antog mange anseede Ynglinger til Oplærelse, hvoriblandt de forhen omtalte Thorlak Runulfssøn og Bjørn Gilssøn, der begge bleve Biskopper. Teits Søn var Presten Hall den yngre i Haukadal, der, som oven anført, efter Biskop Magnus's Død blev valgt til Biskop i Skaalholt, men døde udenlands, førend han havde modtaget Indvielsen. Han forstod, heder det, saa mange Sprog, at han paa sin Rejse til Rom overalt uden Tolk kunde

---

1) Nemlig i den endnu utrykte St. Thorlaks Saga, citeret i „Grønlands historiske Mindesmerker I. S. 23, Not.

2) Om Jon se ovenfor S. 559, 933.

3) Om alt dette, see især Finn Jonssøns islandske Kirkehistorie, Periode II. Sect I. S. 190 fgg., hvor Oldskrifternes Beretninger fuldstændigt ere samlede.

4) Se ovenfor S. 958.

tale med de indfødde. Om Halls Søn **Gissur**, der opfostredes af Biskop Thorlak og var berømt for sin store Lærdom, er det allerede ovenfor talt (S. 958.) Han rejste ofte udenlands, og skal for sin Lærdom endog i Rom have nydt megen Hæder. Sine Rejser beskrev han i et desværre nu tabt Skrift, Flos peregrinationis; men at han og stod i Ry for sin Kundskab i Fædrelandshistorie, sees deraf at Gunnlaug Munk sendte ham sin Bearbejdelse af Olaf Tryggvesøns Historie til Gjennemsyn og Rettelse [1]). Det var ogsaa i sig selv rimeligt, at Gissur, selv en ivrig Videnskabsmand og dertil Arving af Hall den ældres verdslige Efterladenskaber, ogsaa gjennem Overleverelser eller Optegnelser havde arvet den Skat af historisk Viden, hans Farfaders Adoptivfader i saa rigeligt Maal besad.

Foruden den historiske Litteratur trivedes ogsaa, og det, som det lader til, i fuldt Maal, den religiøse i begge Lande, dog ogsaa af denne meest den historiske Side, nemlig Helgenhistorie- og Legende-Litteraturen. Vi have i det mindste endnu ikke faa Brudstykker af slige Helgen-Sagaer, hvoriblandt flere med saa alderdomsagtigt Sprog og Retskrivning, at de neppe kunne henføres til en yngre Tid end anden Halvdeel af det 12de Aarhundrede [2]). For det meste vare de vel Oversættelser fra Latin, hvorom ogsaa Sproget i dem, vi nu kjende, vidner, thi uagtet det for øvrigt er behandlet med megen Frihed og Lethed, sporer man dog umiskjendelig Latinitetens Indvirkning. Egentlig høre ogsaa de oven nævnte ældste Bearbejdelser af Olaf den helliges og Olaf Tryggvessøns Saga strengt taget til denne Art af historisk Litteratur. For øvrigt har man derhos Homilier eller Prædikener fra hiin Tid, maaskee originale, maaskee og for en stor Deel bearbejdede efter latinske Originaler [3]); og den i Middelalderen meget bekjendte og anseede Elucidarium, et i Dialogform affattet Udtog af den christelige Troeslære, der tillægges Erkebiskop Anshelm, maa efter et af de opbevarede Haandskrifters Ælde at dømme, være blevet oversat paa Norsk allerede før det 12te Aarhundredes Midte [4]). Da det overhoved fornem-

---

[1]) Se Fortalen til Udgaven af Odds Skrift 1853, S. VIII. jvfr. Fornm. Sögur III. S. 173.

[2]) Flere af disse ere omtalte i Fortalen til Gislasons um frumparta íslenzkrar tungu. Det er ved ikke faa, maaskee de fleste af dem, vanskeligt, for ej at sige umuligt, at bestemme, om de ere skrevne af Nordmænd eller Islændinger.

[3]) En af disse Homilier, der synes at være original norsk, nemlig den, der gjennemgaar Stavekirkernes Dele og giver enhver af dem symbolisk Betydning, er allerede ovenfor omtalt. Den ældste Afskrift af denne findes i en Kodex (kgl. B. Stokh. No. 16), der indeholder en heel Samling af Homilier, og synes, efter det alderdomsagtige Præg ej at kunne være yngre end omkring 1150.

[4]) Beskrevet i Gislasons oven nævnte Bog, S. LXXXVII. Ogsaa paa Sam-

melig maa have været Gejstlige, eller paa gejstlig Viis oplærte Mænd, som i den første Tid syslede med Litteraturen, vilde det i sig selv ikke være besynderligt, om man i det hele taget i de ældste Optegnelser, endog udenfor den egentlige theologiske Litteratur, sporede nogen Indvirkning af Latinen, hvori de Skrifter, med hvilke de daglig beskjeftigede sig, vare affattede. Og ved nærmere Undersøgelse af Norrøna-Litteraturens aller ældste Levninger, Kvadene fraregnede, sporer man ogsaa umiskjendeligt deels en saadan Indflydelse, deels, hvor den ej merkes, en vis Ubehjelpelighed og Mangel paa Lethed i Foredraget, der vidner om, at den prosaiske Stiilfærdighed i Sproget endnu var i sin Barndom. Først henimod det 12te Aarhundredes Slutning og i Begyndelsen af det 13de synes man at have overvundet alle Vanskeligheder. Hvorledes ej alene islandske, men ogsaa norske Forfattere og Mæcenater bidroge hertil, saa at det 13de Aarhundrede med Rette kan kaldes Norrøna-Litteraturens Blomstringstid, vil i det følgende blive viist.

110. Kultur og Leveviis.

Det ligger i Sagens Natur, at det norske Folk ved sine hyppigere Berørelser med Udlandet, og ved efterhaanden at tilegne sig de Fremskridt, der i Nabolandene gjordes i teknisk og videnskabelig Henseende, ogsaa nogenledes holdt Skridt med Naboerne i Henseende til det sociale Liv, saa at Nordmændene i Opførsel og Omgangstone neppe skjelnede sig fra Nordeuropas meest dannede Nationer. Vistnok kan her kun nærmest være Tale om de højere og mere dannede Klasser, ej om den raae Masse, men de særegne Forhold i Norge medførte dog, at Massen i Sammenligning med de dannede Klasser der var forholdsviis mindre talrig end i de andre Lande og at Overgangen mellem begge Klasser var mindre pludselig. Storbønderne stode i social Henseende næsten ved Siden af Lendermændene, der i Norge svarede til, hvad den højere Adel var andensteds; mellem de større og mindre Haulder var der neppe i Omgangslivet synderlig Forskjel; Byborgerne havde allesammen Haulds Ret, og da endog Lejlændingerne regnedes i Bøndernes Tal, kan Afstanden og Forskjellen i Leveviis mellem de meest anseede og velhavende blandt dem og de ringeste Stænder ej have været saa betydelig. Jo længere man gik ned paa Samfundsklassernes Trin, desto mere af den ældre Leveviis vilde man vel dog ellers da, som nu, finde bibeholdt. Hvorledes man ogsaa i de højeste Kredse holdt gamle Skikke i Agt og Ære, derom vidne de flere Beretninger, vi have om Begivenhe-

---

meldansk findes en Bearbejdelse, udgiven af Brandt, Kjøbenhavn 1850, blandt „nordiske Oldskrifter". Originalen til Elucidarium findes i Anshelms Verker, Folioudgave, i Venedig II. S. 177—222, Oktavudgaven, i Paris S. 457—487.

der ved Harald Haardraades Hof, thi man seer deraf, at uagtet han havde tilbragt saa mange Aar i det overforfinede Constantinopel, gjorde han dog efter sin Hjemkomst ingen Forandring i de ældgamle Hofskikke; endnu sad man i Ljorehaller med halmstrøet Jordgulv, og tømte Horn og Bæger „om Ilden." [1]) Men hundrede Aar senere havde visnok Livet ved de norske Kongers Hof saaledes forandret sig, at for saa vidt man tænker sig Muligheden af at Nogen, der havde opholdt sig hos Harald Haardraade i hans sidste Dage, kunde opleve Inge Haraldssøns Tid og da først saa Hoffet igjen, denne da umuligt vilde kunne have gjenkjendt det, eller fundet sig til Rette, medens derimod Skikkene under Harald neppe vare stort forskjellige fra, hvad de vare under Harald Haarfagre. Der herskede allerede 1170 temmelig nøje bestemte Omgangsformer og Etikette, hvilket man af Kongespejlets ikke stort senere optegnede Regler for en vordende Hirdmands Opførsel tydeligt kan see. Den Mand, heder det, skal baade være nem til at tage efter og forstandig, der, om han end var hver eneste Dag i tolv Maaneder inden Hirden hos Kongen, ganske skulde kunne tilegne sig fine og høviske Sæder. [2]) Overhoved lægges der særdeles megen Vegt paa „Høviskhed" (hæveska, sandsynligviis af det tydske höfisch) og „Kurteisi" (det gammel franske courteysie, nu courtoisie) det første mere med Hensyn til Opførsel, det sidste fornemmelig sigtede til Klædedragten, Lader og Manerer, men begge Ord, der fra denne Tid af nationaliseredes i Sproget, noksom vidnende om den Indflydelse, fremmed Kulturudvikling udøvede. **Riddervæsenet**, der i denne og den nærmest følgende Tid greb saa betydeligt ind i det europæiske Selskabsliv, undlod heller ikke i Norge at have sine Virkninger, skjønt det aldrig i sin Heelhed indførtes eller fæstede Rødder; men at de fornemste Mænds Sønner saa vidt muligt toge sig de franske og engelske Riddere, som de paa Korstog eller Udenlandsrejser lærte at kjende, eller som ved en eller anden Lejlighed besøgte Norge, til Mønstre, ligger allerede i det selv i Sagaerne oftere anvendte Udtryk „Ridderskab" (riddaraskapr) om Indbegrebet af alle ridderlige Færdigheder, og dette var desuden en saa godt som uundgaaelig Følge af Rejser og Tog i fremmede Lande. Kun hindrede Folkecharakteren og Landets hele Organisation, at Riddervæsenets fuldstændige Apparat kunde overføres paa norsk Bund og dets Udvikling her hjemme blive mulig.

Men om end Kulturudviklingen steg til et højere Trin, Omgangstonen blev finere, og saavel Grebet paa at gjøre sig Livet behageligt, som Evnen og Lysten dertil blev større og almindeligere, saa synes det dog, som om netop denne forhøjede Adgang til Livsnydelse har haft en mindre heldig Virkning paa Moraliteten i Almindelighed, og at denne neppe stod paa et saa højt

---

[1]) Se ovf. om Halldor Snorresson, S. 259 jvfr. S. 439.

[2]) Kongespejlet, S. 63.

Trin i Tidsrummets sidste Deel, som da den gamle Simpelhed og Jevnhed endnu herskede, og da Nordmændene, endog af udenlandske Forfattere, berømmes for deres Jevnhed og Tarvelighed [1]). Kongen selv foregik i det mindste ej med noget godt Exempel, og af hvad der fortælles om Dronning Ingerid og Kongedatteren Fru Christina, skulde man antage, at den Indflydelse, hiin udøvede paa sine Omgivelser, maa have været meget daarlig, og at hun i det hele taget har udbredt en letfærdig Tone ved Hoffet [2]). En lignende Tone, seer man, herskede ved de orknøiske Jarlers Hof paa samme Tid [3]). Ved Sammenkomster, tildeels og i det daglige Liv, herskede megen Umaadelighed, fornemmelig i Drik, og der holdtes neppe noget Lag, hvor Gjesterne ej bleve berusede. Ved Gilde-Institutionen søgte man vel efter Evne at rette herpaa, og sørge for Orden og Ærbarhed, men det hjalp dog ikke stort. I det 12te Aarhundredes sidste Tiaar var der almindelige Klager over den Drukkenskab, der gik i Svang i Norge, fornemmelig i Byerne. Om Tunsberg siges der i den ovennævnte Beretning 1190 [4]): „Indbyggerne af begge Kjøn udmerke sig ved deres Gavmildhed og Rundhed i at yde Almisse; men det sørgelige Fylderi og den hyppige Drukkenskab forstyrrer Hyggen i Selskaberne, og giver endog stundom Anledning til Blodsudgydelse.“ Bergen og de øvrige Stæder have ikke bedre Lov. „I alle Rigets Stæder uden Forskjel, heder det, er en hæslig Last bleven herskende, nemlig overhaands Drukkenskab, der ofte giver Anledning til Fredsbrud, og undertiden endog bringer godmodige Folk til at begaa grusomme Forbrydelser, idet Misgjerninger der holdes for Morskab. Det umaadelige Fylderi bevirker ogsaa, at Borgere og Fremmede, ophidsede af Vinen, gribe til Vaaben og stimle sammen i morderisk Hu, uden engang at vogte sig for at lægge voldsom Haand paa Uskyldige; hvorfor man i hiint Land vil finde flere fordømmelige Gjerninger begaaede, end i noget andet Land, om man saa vilde gaa til Hedningerne“. Er nu end denne Skildring, der dog synes at være gjort enten af en Nordmand eller af en Udlænding, der havde levet længe i Landet [5]), noget overdreven, og kan man derhos maaskee antage, at de Borgerkrige, der fra 1177 af sønderslede Norge, som vi i det følgende ville see, bidroge meget til at forvilde Ge-

---

1) Se ovenfor Mag. Adams Skildring. S. 463.

2) Ingerid var, som vi have seet, sin første Mand ej synderlig tro, se S. 723, om hendes øvrige Giftermaal, og hendes Forbindelse med Ivar Sneis se S. 804. Om Christina se S. 812; om hendes senere Udsvævelser vil der i det følgende blive talt.

3) Se navnlig om Margrete, Haakon Jarls Datter, ovfr. S. 847, 851.

4) Kirchmans og Langebeks Udgave af Danmarks Korstog. II. ec.

5) Dette sluttes af de flere Ordsprog, han anfører i norsk Form, og af Navnenes Skrivemaade.

mytterne og gjøre Voldsgjerninger hyppigere, saa kunne dog ikke Sæderne saaledes have forverret sig i 20 Aar, at ikke meget af Beskrivelsen ogsaa skulde passe paa Forholdene i 1170, ligesom heller ikke de Beretninger, vi hist og her i Sagaerne støde paa om Livet ved Kongernes Hird, ved festlige Sammenkomster, og i de saakaldte „Skytninger", modsige det. Men urigtigt er det dog vistnok, at beskylde Nordmændene i dette Stykke for at være saameget slemmere, end de øvrige Nordboer, eller overhoved Beboerne af Nord- eller Mellem-Europa. Thi Drukkenskabslasten var paa den Tid almindelig i de fleste Lande, og om Blodsudgydelser fandt hyppigere Sted i Norge, da vare de, som vi ville see, vistnok ikke saa meget at tilskrive Udsvævelser, som de indvortes Stridigheder, der spredte sig gjennem alle Folkeklasser, og splittede endog de mindste Samfund og de enkelte Familier i indbyrdes fiendtlige Partier. Hvorledes disse Parti-Stridigheder opstod og hvorledes de standsedes ved dygtige og kraftige Konger, dog ej uden betænkelige Følger for Folkets Frelse og Tilfredshed, vil i det næste Tidsrum blive fremstillede.

Chronologisk Register.

			Side.
Aar.	1066.	(Juni—Novbr.) Hedningernes Opstand i Vendland	412, 412
"	—	**Magnus Haraldsøn** faar Kongenavn	323
"	—	(1 Septbr.) K. Harald Godwinesøn afskediger sin Flaade	321
"	—	K. Harald Sigurdsøn afseiler fra Norge, kommer til Orkns, tvinger Jarlerne Paal og Erlend til at ledsage sig	324, 325
"	—	(10 Sept.) Tostig Jarl hylder Harald	326
"	—	(20 Sept.) Slag ved Fulford	326
"	—	(24 Sept.) York capitulerer	327
"	—	(25 Sept.) Slag ved Stanford Bro. **Kong Harald Sigurdsøns Fald.**	329—333
"	—	(28 Sept.) Hertug Villjam afseiler med sin Flaade fra Normandie, og lander to Dage efter i England	339
"	—	(Octbr.) Olaf Haraldsøn drager fra England til Orknøerne	338
"	—	(14 Oct.) Slag ved Hastings. Kong Harald Godwinesøn †	341—343
"	—	(25 Decbr:) Villjam af Normandie krones til Englands Konge	343
"	1067.	(Sommer) Olaf Haraldsøn drager tilbage til Norge	376
"	—	**Magnus** og **Olaf Haraldsønner** Samkonger i Norge	376. 377
"	—	Krig med Danmark. Træfning ved Halland	377. 378
"	—	Kong Steenkil i Sverige †. Hallsteen K. i Sverige	383. 384
"	1068.	Møde i Kongehelle. Fredsslutning med Danmark	379
"	—	Are frode fød	633
"	—	K. Hallsteen fordreven fra Sverige. Anund tagen til K. i Sverige, men siden forjaget	384
"	—	Haakon røde Konge i Gautland	385
"	—	Opstand af Anglo-Danerne i England	388
"	1069.	(29 April) **Kong Magnus** død. **Olaf Enekonge**	381
"	—	Dansk Flaade til England	389
"	—	Engelsk Gesandtskab til Norge	386
"	1070	Den danske Flaade vender tilbage fra England	391
"		(15 Aug.) Landfrank Erkebiskop i Canterbury. Kirkereform i England	392
1070—1075.		Kjøbstad oprettet i Bergen	433—436
"	1071.	Herewards Kamp mod Nordmannerne	393
"	1072.	(16 Marts) Erkebiskop Adalberts Død	414
"	—	Diarmid K. af Leinster †. Gudrød Sigtryggsøn K. i Dublin	407
"	1073.	Gregorius *VII* Pave	416
"	1074.	Nyt dansk Tog til England	394
"	1075.	K. Gudrød Sigtryggsøn † Gudrød Meranagh (Crovan) K. i Dublin og Man	407
"	—	Kirkemøde i London	423
"	—	(?) Trinitatiskirken i Nidaros paabegyndt	425
"	1076.	(28 April) K. Sven Ulfsøn †	397
"	1076.	Sæmund frode kommer tilbage til Island	632
"	1077.	Mælsnechtan Lulachs Søn, K. af Moray, overvindes af K. Mælkolm Keanmor	404
"	1080.	(17 April) K. Harald Svensøn i Danmark †	396
"	1080.	K. Inge i Sverige fordreven af Blot-Sven til Vestergautland	386
"	1083.	K. Inge fælder Blotsven	386
"	1083.	Sumarlide Gillebrigdes Søn i Argyll †	409
"	1084.	Møde i Kongehelle mellem Kong Olaf og Danekongen Knut Svensøn	400
"	1085.	(25 Mai) Pave Gregorius *VII* †	577
"	—	(17 Juli) Robert Biskard †	576
"	1086	(10 Juli) Kong Knut Svensøn i Danmark †	403
"	1086.	Muirkertach Tirdelvaghs Søn, K. i Irland	478
"	1087.	Gudrød Meranagh indsætter Lagmand til Statholder paa Norderøerne	477
"	1093.	(22 Sept.) **Kong Olaf Haraldsøns** Død	457
"	1093.	**Magnus Olafsøn** og **Haakon Thoresfostre** Konger i Norge	468
"	—	(Octbr.) K. Magnus Barfods første Vesterhavstog	475
"	—	(3 Novbr.) K. Mælkolm Keanmor i Skotland †. Donald Bane Konge	475
"	—	K. Magnus understøtter Donald Bane	476
"	1094.	(Vaar) Duncan Mælkolms Søn, fordriver Donald Bane fra Skotland	474. 506
"	—	K. Magnus bekriger og fanger Lagmand i Sydersøerne	478
"	—	Gudrød Meranagh understøtter Donald O'Lochlan mod Muirkertach i Irland	478. 479
"	—	Muirkertach forjager Gudrød fra Dublin	479
"	—	Forlig mellem Magnus og Muirkertach	479
"	—	K. Magnus tilbage til Norge	480
"	—	(Vinter) K. Magnus i Nidaros. Uenighed mellem Kongerne	481
"	1095.	(Febr.) K. Magnus forlader i Hast Nidaros	481
"	—	(Febr.) **Kong Haakons Død. Magnus Enekonge**	482

		Side.
Aar 1138.	(22 Aug.) Slag ved Northallerton	821, 822
» —	Den danske K. Erik Lamb gjør et Tog til England	822
1138—39.	(Vinter.) Magnus blinde paa Bjarkø. Sigurd Slembedjakn i Tjeldesund	790
» 1139.	(Vaar.) Harald Maddadhsøn Jarl paa Orknøerne under Ragnvalds Opsigt	815
» —	Sigurd Slembedjakns og Magnus blindes Herjetog langs Norges Kyster	790, 791
» —	(12 Novbr.) Slag i Langesund ved Holmengraa. Magnus blindes og Sigurd Slembedjakns Fald	793—796
» 1139.	Kirkemøde i Lund. Sigurd Biskop i Bergen	854
» 1140.	(?) Vidkunn Jonssøn †	807
» 1142.	(Mai.) **Eystein Haraldssøn og Magnus Haraldssøn tagne til Konger**	800, 801
» —	Svein Asleivssøn fælder Frakark og forjager Olve Rosta	816
» —	Ottar Ottarssøn Herre i Dublin	824
» 1145.	(?) Ottar Birtings Drab. Ogmund Dreng Hovedformynder	803
» —	Nordmændene i Dublin slagne. Ragnvald Thorkelssøn Jarl †	826
» 1146.	(Jan.) Pave Eugenius *III* udsteder Beskjermelsesbrev for Munkeliv-Kloster	854
» —	(10 Juli) Lyse Kloster stiftet	854
» —	Bjørn Gilssøn Biskop i Hole	860
» 1147.	Sigurd Munds Søn, Haakon fød	806
» —	Hovedøens Kloster stiftet	855
» —	(?) Bergens og Bakke Nonneklostre stiftede	865
» 1148.	Klong Thorsteinssøn Biskop i Skaalholdt	860
» —	(9 Novbr.) Are frode †	634
» 1150.	(Vaar) Jarlerne Ragnvald og Harald drage fra Orknøerne til Norge	831
» —	Eindride unge kommer tilbage fra Constantinopel	829
» —	Ragnvald Jarl m. fl. tage Korset	830
» —	Hall Teitssøn, udvalgt Biskop, †	860
» —	Biskop Arnald forlader Grønland. Jon Knut hans Efterfølger	862
» —	(Høst) Jarlerne vender tilbage til Orknøerne	830
» —	(?) Maddadh Jarl i Athole †. Malkolm, K. Duncans Søn, hans Efterfølger	846
» 1151.	Reidar, Biskop og titulær Erkebiskop i Nidaros †	861, 864
» —	Thorgils Oddessøn †	858
» 1152.	(Febr.) Cardinal Nikolas forlader Italien for at drage til Norge	865
» —	(Vaar) Ragnvald Jarl drager til Norge	831
» —	Gudrød, K. Bitlings Søn, drager til Norge og hylder K. Inge	827
» —	(Sommer) Ragnvald Jarl og Korsfarerne drage fra Norge til Orknøerne	831
» —	(20 Juli) Cardinal Nikolas kommer til Norge	865
» —	Rigs- og Kirkemøde i Nidaros. Erkestol i Nidaros, og Biskopsstol i Hamar oprettede Jon Byrgessøn første Erkebiskop. Arnald først Erkebiskop i Hamar.	865—867
» —	(Sept. eller Oct.) Cardinal Nikolas forlader Norge,	870
1152—53.	(Vinter) Korsfarerne opholde sig paa Orknøerne. Uroligheder der	832
» 1153.	Harald Madadhsøn udnævnt til Regent i Ragnvald Jarls Fravær	833
» —	Jonskirken i Bergen første Gang nævnt	856
» —	K. Eystein overvinder Hisingboerne ved Leikberg	881
» —	(29 Juni) Olaf Bitling, K. i Man og Syderøerne, svigagtigt dræbt. Gudrød hans Efterfølger	839
» —	Ragnvald Jarl. og Korsfarerne fra Norge tiltræde deres Tog	833
» —	K. Eystein drager til Orknøerne, udpresser Løsepenge af Harald Jarl, herjer paa Skotland og England	845, 846
» —	(28 Juli) Pave Eugenius *III* †	872
» —	(20 Decbr.) Ragnvald kommer til Galicien	835
» 1154.	(3 Jan.) Kastel i Galicien erobret af Ragnvald Jarl og Korsfarerne	836
» —	Eindride unge forlader Korsfarerne	837
» —	Ogmund Dreng †. Gregorius Dagssøn træder i hans Sted	842
» —	(Sommer) K. Sigurd Mund i Bergen	881
» —	Ragnvald og Korsfarerne angribe og ødelægge en saracenisk Dromund ved Sardinien	837—840
» —	(Aug.) Ragnvald og Korsfarerne i Palæstina	840
» —	(29 Septbr.) Harald Jarl afstaar sin Deel af Orknøerne til Erlend Jarl	850
» —	(Høst) Ragnvald og Korsfarerne i Imbolum og Constantinopel	840, 841
» —	(28 Nov.) Pave Anastasius *IV* bekræfter Oprettelsen af den throndhjemske Erkestol	873
» —	(3 Decbr.) Anastasius *IV* †. Cardinal Nikolas hans Eftermand under Navn Hadrian *IV*	872
» 1155	Ragnvald og Korsfarerne forlade Constantinopel, og drage hjem	841

			Side.
Aar	1158.	K. Diarmid af Leinster forbinder sig med Richard af Pembroke o. fl. . . .	951
»	1169.	Richard Strongbow lander ved Waterford	952
»	1170.	St. Sunnivas Skriin og Biskopsstolen flyttet af Paal Biskop fra Selje til Christkirken i Bergen	879
»	—	(21 Sept.) Dublin stormet af engelske Krigere. Askell Ragnvaldssøn, Østmændenes Høvding flygter til Orknøerne	953
»	1171.	(Mai) Askell Ragnvaldssøn kommer tilbage til Dublin med en stor Flaade .	953
»	—	Østmændene overvundne, Askell †	954
»	—	O'Ruares Angreb paa Dublin. Svein Asleivssøn †	949, 955
»	—	(Octbr.) K. Henrik II i Irland	955
»	—	Forlig mellem Hvamm-Sturla og Thorvard Thorgeirssøn . . .	961

Rettelser.

Side 24 i Noterne, Linje 5 f. o. søndenfor læs „vestenfor"
— 29 i — — 11 f. n. Fortællingen læs „Fortællingens"
— 55 i — — 8 f. n. Gaufred læs „Galfred"
— 58 i — — 6 f. o. Gaufred læs „Galfred"
— 79 i — — 4 f. o. Ascell læs „Ascoli"
— 86 i Texten, — 12 f. o. fundet Sted paa læs „gjeldt"
— 101 i Noterne, — 1 f. n. havde læs „baade"
— 112 i Texten, — 6 f. n. gængs læs „gængse"
— 122 i — — 11 f. o. og at han læs „og som om han"
— 136 i Noterne, — 4 f. n. Sø læs „So"
— 155 i Noten, — 21 f. n. præterirret læs „præteriret"
— 171 i Noterne, — 4 f. n. Mælnabo læs „Diarmid Mac Mælnabo"
— 174 i Noten, — 4 f. n. Lindenborg læs „Lindenbrog"
— 182 i Texten, — 4 f. n. 15 læs „16"
— 186 i — — 1 f. o. 29 læs „19"
— 187 i — — 12 f. o. Erkestol læs „Erkestol"
— 188 i — — 9 f. o. Stiftsfælle læs „Krigsfælle"
— 239 i Noten, — 1 f. n. Heveren læs „Heveren eller Trenen"
— 240 i Texten, — 6 f. n. bedst læs „helst"
— 377 i Noterne, — 1 f. o. Cap. 101, Snorre Cap. 106 læs „Cap. 1. Snorre Harald Haadraades Saga Cap. 106"
— 382 i Texten, — 9 f. o. kunne læs „kunde"
— 414 i Noterne, — 4 f. n. Sommeren 1068 læs „Sommeren 1069"
— 441 i — — 15 f. n. Efter Omgangsdrikkelag indskydes: „Lignende Omgangslag eller Sammenskudslag, (samburdaröl) omtales ogsaa i Jemteland, se ovenfor 1. 2. S. 721, og man faar her nærmere Oplysning om, hvorledes de vare indrettede.
— 441 i — — 6 f. n. og at Hvirvingslagene . . . ligger læs „at slige Hvirvingslag . . . ligger ogsaa"
— 450 i — — 4 f. n. i nogle Expl. Broder læs „Syster"
— 456 i Texten, — 6 og 7 f. o. læs „laa paa Vestfold, især i Sandehered og Reset, saa vel som i Grenafylke, fornemmelig paa Havund"
— 516 i — — 1 f. o. især hos Grændsebaronerne læs „hos Grændsebaronerne, især"
— — i — — 13 f. o. Ødelæggelser læs „Ødelæggelser paa Øen"
— 520 Ved Note (1) tilføjes: Ágrip Cap. 43 lader den anden Skytte, efter Nogles Sigende, give Kongen Æren for Skuddet.
— 523 i Texten, Linje 10 f. o. „uegentlig og" udgaar.
— — i — — 12 f. o. hans læs „dennes"
— 527 i Noten, — 10 f. n. hans Afreise læs „til hans Afreise"
— 552 Ved Note (1) tilføjes: „Ágrip siger ligefrem at Magnus var gaaet op i Landet for at hugge Strandhug"
— 581 i Noten, Linje 3 f. n. 106 læs „406"
— 585 i Noterne, — 2 f. o. Halldor Skotlære læs „Halldor Skvalbre"
— 592 i Noten, — 1 f. n. ῳωνὰς læs „φωνὰς"
— 599 i Noterne, — 9 f. n. 1131 læs „1132"
— 611 i Texten, — 13 f. n. 1116 læs „1115"
— 626 i — — 12 f. n. Bauglid læs „Baugeid"
— 627 i Noterne, — 3 f. o. Trolleborg læs „Trelleborg"
— — i — — 9 f. n. Handsteine læs „Hardsteine"
— 629 i — — 8 f. n. ávaxter læs „ávaxtar"
— 633 i Texten, — 8 f. n. Odd Kellesen læs „Odd Kollsfen"
— 639 i Noterne, — 4 f. n. 1130 læs „1132"
— 677 i — — 14 f. o. 1137 læs „1136"

Side	789 i Texten,	Linje	11 f. o.	Bell-Sonne læs „Bell-Sound“
—	811 i —	—	13 f. o.	1150 læs „1155“
—	823 i Noterne,	—	1 f. n.	Newbridge læs „Newbury“
—	827 i Texten,	—	9 f. o.	næsten endog læs „endog“
—	873 i —	—	10 f. o.	iøvrigt læs „ivrigt“
—	878 i —	—	9 f. o.	1159 eller 1160 læs „1160 eller 1161“
—	— i Noterne,	—	8 f. n.	sexagesimo læs „sexagesimo Imo“
—	— i —	—	2 f. n.	1160 læs „1161“
—	928 i Texten,	—	8 f. n.	Øre læs „Ertog“
—	— i Not.	—	8 f. n.	Øren læs „Ertogen“
—	932 i Texten,	—	7 f. n.	Aars Sommer læs „Sommer“
—	939 i —	—	5 f. o.	28 September læs „8 September“
—	944 i —	—	14 f. n.	Jarlegods læs „Jordegods“
—	— i —	—	4 f. n.	Bevla læs „Begla“
—	— i Not.	—	3 f. n.	Ingebjørg læs „Ingerid“
—	958 i —	—	19 f. o.	1151 læs „1115“
—	971 i —	—	22 f. o.	under læs „uden“
—	978 i —	—	22 f. o.	240000 læs „2400“

Capitlerne fra 91 (S. 884) til 101 (S. 956) have faaet et Nummer formeget.

Sluttelig bemærkes ved Noten S. 551, 552, at Bartholomæusmessedag 1103 virkelig faldt paa en Mandag, og at Angivelsen i Fornm. sögur saaledes er rigtig; Feiltagelsen i Noten hidrører fra en Forvexling af to Rækker i de benyttede Tabeller.

Slægt-Tavler.

1.

Kong Harald Sigurdssøns (Haardraades) Æt.

1. Med Elisabet eller Ellisiv, den russiske Storfyrst Jaroslavs Datter

2. Med Thora Thorbergsdatter af Giske, see Slægtt. i forr. Bd. No. 21

1. Maria, f. c. 1045 forlovet med Eystein Orre † 1066 S. 181, 322

1. Ingegerd f. c. 1064 gift 1. med den danske Konge Olaf Svenson (Hunger) — 2. med den svenske Konge Philip Hallsteensson S. 180, 380, 403. 600.

2. Magnus f. c. 1049. Konge 1066, † 1069.

- Haakon (Thoresfostre), f. c. 1069 Konge 1093. † 1095.

2. Olaf (Kyrre) f. c. 1050, Konge 1067, † 1093. gift med Ingerid, Datter af K. Sven Ulfsøn i Danmark. 2. m. Frille Thora Arnesdatter.

- Magnus (Barfod) f. 1073. Konge 1093. † 1103.
  1. Gift 1101 med Margrete Fredkolla, Datter af den svenske K. Inge Steenkilssøn. 2. m. unævnte Friller. 3. m. Frille Thora. 4. m. Sigrid, Datter af Saxe i Vik. 5. m. en irsk eller sydereisk Kvinde. 6. (?) med Frille Thora, Datter af Saxe i Vik. 7. m. unævnt Frille.

---

2. Eystein, f. c. 1088. K. 1103. † 1122. g. m. Ingebjørg, Datter af Guthorm, Steigarthores Søn
   - Maria, g. m. Gudbrand Skafhoggssøn.
     - Olaf Ugæva. Partikonge. † 1169.

2. Ragnhild, g. m. Harald Kesia i Danmark (S. 559)

2. Thora, g. m. Loft Sæmundsøn paa Island
   - Jon Loftssøn, † 1197.

3. Sigurd (Jorsalafarer) f. c. 1089 K. paa Man 1102. i Norge 1103. † 1130. g. m. 1. Malmfrid, Datter af Storfyrst Mstislav Harald i Rusland. g. m. 2. Cecilia. 3. m. Frille Borghild Olafsdatter.
   - 1. Christina f. c. 1126. 1. m. Kong Sigurd Mund. 2. g. med Erling Skakke
   - 3. Magnus (blinde) f. 1115. Konge 1130, afsat 1135, † 1139. gift 1133 m. Christina, D. af Hertug Knut Lavard.

4. Olaf, f. c. 1100. K. 1103. † 1115.

5. Gilchrist eller Harald Gille f. c. 1103. K. 1130. † 1136.
   1. Gift c. 1135 med Ingerid D. af den svenske Kongesøn Ragnvald Ingessøn.
   2. Frille Thora Guthormsdatter
   3. Frille Beathach.
   4. Andre Friller (?)

7. Magnus røde, (Fagrsk. Cap. 215).

6. Sigurd Slembedjakn, † 1139. m. Audhild af Skotland.
   - Ingegerd, g. m. Haakon Klo paa Orknøerne S. 798.
     - Haavard. Sigurd, Harald. Erik.

---

1. Harald
2. Magnus Erlingssøn f. 1156. K. 1161. † 1184.

1. Inge f. 1135. 1137. † 1162.

2. Sigurd (Mund) f. 1133. K. 1137. † 1155. 1. Frille Thora. 2. Frille Christina, K. Sigurd Jorsalafarers Datter. 3. Frille Gunnhild. 4. Andre Friller.

3. Eystein f. c. 1123. K. 1142. † 1157. 1. g. m. Ragna Nikolasdr. (S. 813) 2. unævnt Frille.
   - Eystein (meyla) † 1177.

4. Magnus, K. 1142. † c. 1145 (?)

4. Brigida. g. 1. m. Jarlen Karl Suneeson i Gautland. 2. m. Kong Magnus Henriksson i Sverige. 2 m. Jarlen Byrge brosa i Sverige.

4. Maria g. m. Simon Skaalp, Halkelssøn.
   - Nikolas † 1162.

4. Margrete. g. m. Jon Halkelssøn.

---

1. Haakon (herdebreid) f. 1147, K. 1157. † 1162.

2. Harald.

4. Sigurd (Markusfostre). Partikonge 1162. † 1163.

3. Sverre, f. 1151, K. 1177.

Cecilia. gift m. 1. Folkvid Lagmand i Sverige. 2. Baard Guthormssøn.

2.

Kong Olaf den helliges Æt.

Olaf,

1. gift med Astrid, Datter af Kong Olaf Eriksson i Sverige.

- 1. Ulfhild, g. m. Hertug Ordulf af Sarland
  - Magnus, Hertug af Sarland.

2. Frille, Alfhild fra England. . . . . Alfhild tidligere gift med N. N.

- 2. **Magnus** (den gode) fød 1024 K. 1035. † 1047.
  - Ragnhild, gift 1062 eller 1063 med Haakon Ivarsson.
    - Sunniva.
      - Haakon den norske (Haakon Jyde) g. m. Ragnhild, Datter af K. Erik Ejegod i Danmark. S. 801.
        - Erik Lamb, K. i Danmark, †. 1146.
    - N. N. Datter. g. m. Paal Jarl paa Orknøerne.
      - Haakon Orknø-Jarl, se T. 6.
      - Thora g. m. Brynjulf Halldorsson Ulvalde paa Vetteland. s. T. 11.
- Thore, Kong Magnus's Halvbroder.

3.

Danske og svenske Kongeslægter.

Sigrid Storraade,

g. 1. m. Erik Seirsæl, Sveriges Konge. — 2. m. Sven Tjugeskegg, Danmarks Konge.

Children of Erik Seirsæl:

- Holmfrid, g. m. Svein Haakonssøn Jarl.
  - Gunnhild, g. m. 1. Anund, Sv. K. 2. Sven, Danm. K.
  - Sigrid, g. m. Aslak Erlingsson paa Sole.
    - Svein paa Sole, 2. m. Ragnhild, Sven Ulfssons Datter.
- Olaf Skotkonung, Sv. K. † 1021/2.
  - Anund Jakob Sv. K. † 1050. g. m. 1. N. N.
    - 2. Gyda, g. m. Sven Ulfsson.
  - g. m. 2. Gunnhild Svein Jarls Dtr.
  - Emund slemme Sv. K. † 1056. 1. N. Hustru eller Frille.
  - 2. Astrid Njaalsdtr. s. forr. B. T. 12, og denne tidligere g. m. Ragnvald
  - Ingegerd, g. m. Storfyrst Jaroslav i Rusland † 1051 se No. 4.
  - N. N. Dtr. g. m. Steenkil Ragnvaldsson, Sv. K. (S. 178) † 1067.
    - N. N.
      - Sven eller Blotsven, Sv. K. 1080.
        - Kol eller Erik Aarsæle Sv. K. ved 1120.
          - Sverke Kolsson, Sv. K. 1132, g. m. Ulfhild Haakonsdatter
            - Karl Sverkesson Sv. K.
    - Mær, g m. Inge, Sv. K. 1080, †. 1111, g. m. 1. Mær. 2. Christina.
      - 2. Margrete (Fredkolla) † 1130. g. m. 1. Magnus Barfod, N. K. g. m. 2. Nikolas Svensson Sv. K.
        - 2. Magnus sterke K. i Gautland † 1134.
      - 2. Christina g. m. Storfyrst Mstislav i Rusland
        - Malmfrid g. m. 1. Sigurd Jorsalafarer, N. K. g. m. 2. Erik Emune.
        - Ingeborg g. m. Knut Lavard Hertug i Jylland.
          - Valdemar I. D. K.
        - 1. Christina g. m. Erling Skakke.
          - Magnus Erlingsson N. K.
      - 2 Ragnvald.
        - Ingerid g. m. 1. Henrik Skatelær. g. m. 2. K. Harald Gille. g. m. 3. Ottar Birting. 3. ubf. Ægteskab. m. Ivar Sneis. g. m. 5. Arne paa Stodreim.
          - 1. Magnus Henriksson, Sv. K. † 1161.
          - 1. Buris Henriksson.
          - 2. Inge N. K. † 1161.
          - 4. Orm Kongsbroder.
          - 5. Inge. 5. Nikolas. 5. Philip i Herdla. 5. Margrete g. m. 1. Bjørn Buk. 2. Simon Kaaresson.
      - Philip Sv. K. † 1118, g. m. Ingegerd, K. Harald Haarbraades Dtr. K. Olaf Hungers Enke.
      - Inge, Sv. K. † 1123 g. m. Ulfhild Haakonsdatter (S. 600).
    - Hallsteen, Sv. K. 1068.

Children of Sven Tjugeskegg:

- Astrid, g. m. Ulf Jarl.
  - Sven Ulfsson, Danm. K. 1047. † 1076. g. m. 1. Gyda K. Anunds Datter. 2. Gunnhild, K. Anunds Enke. 3. Ellisiv, Jaroslavs Dtr., K. Harald Haardraades Enke. 4. Frille Thora. 5 Frille Rannveig Thordsdatter (S. 178). 6. forskjellige Friller.
    - Harald Hein, D. K. † 1080.
    - 5. Knut d. hellige D. K. † 1086. g. m. Edla af Flandern, og denne siden g. m. Hertug Roger af Apulien (S. 579).
      - Karl, Greve af Flandern. † 1127.
    - 5. Ingerid. g. m. 1. K. Olaf Kyrre. 2 Svein Brynjulfsson. s. T. 16.
    - Olaf Hunger D. K. † g. m. Ingegerd, K. Harald Haardraades Datter.
    - Erik Ejegod, D. K. † 1103. g. m. Bothild Thrugilsdatter; flere Friller.
      - Knut (Lavard) Hertug i Jylland og Abotriternes K. †. 1131. g. m. Ingeborg, Dtr. af Mstislav i Rusland.
        - Valdemar I. Danmarks K. 1147—1182.
        - Christina, g. 1153 m. K. Magnus Sigurdssøn (blinde), siden frasilt.
        - Margrete g. m. Stig Hvitelader.
      - Erik (Emune) D. K. g. m. Malmfrid, K. Mstislavs Dtr., forben g. m. K. Sigurd Jorsalafarer. 2. Frille N. N.
        - 2. Sven Grade D. K. † 1157.
      - Harald Kesja, g. m. Ragnhild Magnus Barfods Dtr. † 1135.
        - Olaf † 1143.
      - Ragnhild, g. m. Haakon d. norske, s. T. 2.
        - Erik Lamb, D. K. † 1146.
    - Nikolas, D. K. † 1134, g. m. 1. Margrete Fredkolla, Enke efter K. Magnus Barfod. 2. Ulfhild Haakonsdtr.
      - Inge.
      - Magnus sterke, K i Gautland, † 1134.
        - Knut, D. K. † 1157.
    - Sven.
      - Henrik Skatelær g. m. Ingerid Ragnvaldsdtr.
        - Magnus. Sv. K. † 1161.
    - 6. Sigrid, g. m. den vendiske K. Godskalk. (S. 265).
    - 3. (?) Thorgils i Rusland (380).
  - Bjørn Jarl. † 1049.
    - Asmund. † 1063.
  - Asbjørn Jarl.
    - Datter, g. m. K. Harald Hein.

4.

Russiske Kongeslægter.

Vladimir eller Valdemar, † 1015. Overkonge eller Storfyrste.

Jaroslav, Overkonge eller Storfyrste, † 1054, g. m. Ingegerd, K. Olaf Skotkonungs Datter.

- Elisabet eller Ellisiv, 1. g. 1044 med Harald Sigurdssøn (Haardraade), N. K. 2. g. c. 1067 med Sven Ulfssøn, Danm. K.
  - 1. Maria.
  - 1. Ingegerd, se Tab 1.
  - 2. (?) Thorgils, Fyrste i Rusland.
- Vladimir (Valdemar) † 1052.
- Vsevolod, Storf. i Rusland, † 1093.
  - Vladimir eller Valdemar (Monomach) Storfyrste i Rusland, † 1125. g. m. Gyda, Datter af Harald, Engl. K.
    - Mstislav eller Harald, f. 1075. Storf. i Rusland 1125. † 1132, g. m. Christina, **Datter af Inge Sternkilssøn, Sv. K.**
      - Malmfrid, g. m. 1. Sigurd Jorsalafarer, N. K. 2. Erik Emune, Danm. K.
        - 1. Christina, g. m. Erling Skakke.
          - Magnus Erlingssøn, N. K.
      - Ingeborg, g. m. Knut Lavard, Hertug i Jylland, Abotr. K.
        - Christina, g. m. Magnus Sigurdssøn (blinde), N. K., siden frastilt.
        - Valdemar I. Danm. K. † 1182.

5.

Engelske Kongeslægter og Godwine Jarls Æt (i Norge Reins-Ætten).

Æthelred, Engl. K. † 1016.

Edmund Jærnside E. K. † 1016. — Edward Confessor, E. K. 1042. † 1066. g. m. . . . . . . Eadhgibha

Edward Ætheling, g. m. Agathe, Keiser Henrik g. 2dens Slægtning

Eadgar Ætheling †. — Margarete g. m. Kong Malkolm Kranmor i Skotland, † 1093. see Tab. 7.

Edward † 1093. — Eadgar, K. i Skotland 1097 † 1106. — Alexander I. K. i Skotland † 1124. — David K. i Skotl. † 1153. — Mathilde (forlovet 1098 m. K. Magnus Barfod?) g. 1100 med Henrik I. Englands Konge.

Mathilde, g. m. 1. Keiser Henrik V. i Tydskland. 2. Godfred Plantagenet.

Henrik II. Engl. K.

Wulfnodh, angliskt Eld.

Godwine Jarl, g. m. Gyda, Ulf Jarls Syster, see forr. B. T. 13.

Eadhgibha — Harald Engl. K. †. 1066. — Tostig Jarl, † 1066, Gyrdh. g. m. Judith af Flandern. — Sven. — Wulfnodh.

Sven: Haakon.

Harald: 4 Sonner — Gyda, g. m. Vladimir (Monomach), Storfyrste i Rusland

Gyda: Harald eller Mstislav Storf. i Rusland. see Tabel 4.

Tostig: Skule (Jarl?) Kongsfostre, paa Rein gift med Gudrun Nevsteinsdr.

Skule: Aasulf paa Rein, g. m. Thora Skoftedatter see T. 9. — Ragnhild, g. m. Kyrpinga-Orm, see T. 14.

Aasulf: Sigurd g. m. Halkell Huuk. — Guthorm paa Rein, g. m. 1. Eldrid Jonsdr. Syster af Halkel Huuk, see T. 13. 2. Bergljot. 3. Sigrid Thorkelsdr. af Sogn, see T. 16.

Sigurd: Jon Halkelsson see T. 13.

Ragnhild: Aasa g. m. Nikolas.

Aasa: Bjørn Buk.

Guthorm: 1. Rangrid, g. m. 1. Bjarne Byrdarsvein 2. Frederik Kona. — 1. Ingerid, g. m. Guthorm Austmansson i Jemteland. — 1. Gudrun. — 2. Aasulf. — 3 Baard Guthormsson.

Rangrid: 1. Eldrid. 1. Ingebjørg. 2. Astrid.

6.

Orkno-Jarlernes Æt.

- Thorfinn Jarl, †. 1064, (see forr. Bd. T. 11). g. m. Ingebjorg Finnsdatter (Jarlemoder) see T. 9.
  - Paal Jarl. † 1098. g. m. N. N. Datter af Haakon Ivarsson, see T. 2.
    - Haakon Jarl, † c. 1122. 1. Frille Helga Moddansdatter. 2. N. N.
      - 1. Harald Jarl (Slettmaale) † c. 1127.
        - Erlend Jarl † 1156.
      - 1. Ingebjorg g. m. Olaf K. i Syderøerne see T. 8.
      - 1. Margrete g. m. 1. Maddadd Jarl i Athole. 2. Erlend unge.
        - 1. Harald Maddadhsson Jarl 1139. † 1206. g. m. 1. Afreka Syster til Duncan Jarl af Fife (S. 817). 2. Hvarflad, Datter af Malkolm Mac Heth, see T. 7.
      - 2. Paal Jarl.
    - Thora, g. m. Brynjulf Ulvalde, s. T. 13.
    - Herbjorg.
      - Ingebjorg g. m. Sigurd paa Vestnes.
    - Sigrid.
      - Herbjorg g. m. Kolbein Ruga.
        - Bjarne Biskop.
    - Ragnhild.
      - Bergljot g. m. Haavard Gunnarsson.
        - Haakon Klo m. fl. see T. 1.
  - Erlend Jarl, gift med Thora Sumarlidesdatter, Syster af Thorkell fostre. † 1098. see S. 450, 683.
    - Erling, † 1098 eller 1103.
    - Gunhild, g. 1099 med Kale Sæbjørnsson.
      - Ragnvald Jarl, Kale † 1158.
        - Ingegerd, g. m. Erik Slagbrelle, see T. 7.
          - Harald unge, Jarl.
          - Magnus mange † 1184.
          - Ragnvald.
          - Ingebjorg.
          - Elin.
          - Ragnhild.
      - Ingerid, g. m. Jon, Petersson i Sogn. see T. 16.
    - Magnus Jarl (den hellige) † 1115.
    - Cecilia.

7.

Skotske Konge- og Høvdinge-Ætter.

- Duncan (Dungad) K. i Skotland, † 1040.
  - Mælkolm Kanmor, K. i Skotland 1058. † 1093. g. m. 1. Ingebjørg Finnsdtr. (Jarlemoder) f. T. 9. g. m. 2. Margrete af England, f. T. 5.
    - 1. Duncan, K. i Skotl. † 1095.
      - Mælkolm Jarl af Athole.
        - Henrik Jarl af Athole.
      - Villjam
        - Villjam af Egremont † 1160.
          - Donald † 1214.
    - 2. Edward † 1093.
    - 2. Eadgar, K. i Skotl. † 1106.
    - 2. Alexander, K. i Skotl. † 1124.
    - David, K. i Skotl. † 1153.
      - Henrik
        - Mælkolm K. i Skotl. † 1165.
    - Mathilde (forlovet 1098 med Magnus Barfod ?) g. 1100 m. Henrik 1. Engl. Konge.
      - Mathilde, g. 1. m. Keiser Henrik V. g. 2. m. Godfred Plantagenet.
        - 2. Henrik II. K. i Engl. † 1189.
  - Mælmare eller Mælkolm f. S. 738 g. m. K. K.
    - Madbadh Jarl af Athole † c. 1150, g. m. Margrete.
      - Harald Madbadhsøn, Jarl paa Orknøerne og Katanes, g. m. 1. Affreka, Søster til Duncan Jarl af Fife, g. m. 2. Hvarflad.
  - Donald Bane, K. i Skotl. † 1098.
    - Lagmand.

- Modan, fornem Skotlænding, i Dal paa Katanes.
  - Helga, g. m. Haakon Jarl, (f. T. 6.)
    - Margrete.
    - Harald Jarl † 1127.
    - Ingebjørg g. m. Olaf K. paa Sydrøerne.
  - Frakark g. m. Ljot Niding.
    - Steinvar.
      - Olve Rosta.
    - Gudrun.
      - Thorbjørn Klerk † 1158.
  - Thorleif.
    - Audhild, 1. g. m. Erik Stræta. 2. m. Sigurd Slembedjakn.
      - 1. Erik Slagbrelle, g. m. Ingegerd, Ragnvald Jarls Dtr. f. T. 6.
        - Harald unge Jarl.
      - 2. Ingegerd, g. m. Haakon Klo, f. T. 6.
        - Haavard.
        - Sigurd.
        - Harald.
        - Erik.
  - Ottar Jarl † c. 1137.

- Lulach K. Skotl. † 1058.
  - Mælsnechtan K. i Marav, † 1085.
  - Datter g. m. Heth.
    - Angus Mac Heth Jarl af Marav † 1130.
      - Mælkolm Mac Heth (Vimund Biskop,) Jarl af Marav, g. m. en Datter af Sumarlide i Argyll.
        - Hvarflad.
        - Donald Mac Heth.
        - Kenneth Mac Heth. † 1214.

8.

Kongeætten paa Man og Syderøerne.

Ivar Konge i Waterford.

Ragnvald

Margad, K. i Dublin. † 1052. — Sigtrygg.

Sønner. — Gudrød † 1075. — K. paa Man og i Dublin.

Fingall, forjaget 1078.

Harald fvarte fra Island d. e. Den Isla. (see S. 325).

Gudrød Crovan el. Meranagh, K. i Man, Syderøerne og Dublin. † 1095.

Lagmand, K. i Syderøerne † 1096. — Harald blindet 1095. — Olaf Bitling. K. i Man, f. † 1153. gift med 1. Afreka Datter af Fergus af Galloway. — 2. Ingebiorg Datter af Haakon Orknøjarl, see T. 6. — 3. Friller.

Ragnvald, † 1053. — 2 Sønner blindede 1153.

Ragnvald, blindet 1164. — Gudrød K. i Man, Dublin og Syderøerne. † 1187. — Lagmand. — Harald. — Ragnhild, g. m.

Gillebrigde i Argyll, (see S. 408).

Sumarlide den ældre. † 1083.

Gille-Adomnan.

Gillebrigde.

Sumarlide den yngre. † 1164.

Duggal K. i en Deel af Syderøerne 1158. (see S. 940). — N. N. Datter, g. m. Malkolm Mac Heth, Jarl af Moray, see T. 7.

9.

Arnunga-Ætten (Giske og Bjarkø-Ætten).

Arne Arnmodsson (see foregaaende Bind Tabel 21).

- Kalf Arnesson paa Egg. † 1051.
- Thorberg Arnesson paa Giske gift med Ragnhild, Erling Skjalgssons Datter.
  - Eystein Orre paa Giske †. 1066
  - Agmund.
    - Skofte paa Giske, † 1103.
      - Agmund. † 1103. Thord. † 1103. Finn. † 1103.
      - Ragnhild g. m. Aasulf paa Rein. see T. 5.
      - Paal Skoftesson paa Giske.
  - Thora g. m. K. Harald Sigurdsson.
    - Olaf kyrre N. K. Magnus N. K. s. T. 1.
  - Jorunn g. m. Ulf Uspaksson Stallare.
    - Jon sterke.
      - Erlend himalde.
        - Eystein Erkebiskop. † 1188.
        - Thorberg.
          - Erlend.
    - Brigida.
      - Sauda-ulf.
        - Peter Burdarsvein.
          - Finn † 1189.
- Finn Arnesson paa Austraat, siden dansk Jarl, † 1062. g. med Thorbjørg, Halfdan Sigurdssøns Dr. (S 177).
  - Sigrid g. m. Orm Jarl.
    - Agmund.
      - Munan.
      - Astrid g. m. Sune Ivarsson.
        - Karl Jarl, g. m. Brigida, K. Harald Gilles Datter.
  - Ingebjørg (Jarlemoder) g. 1. m. Thorfinn Orknøjarl. 2. med Malkolm Keanmor, K. i Skotland.
    - 1. Paal Jarl.
      - Haakon Jarl. s. T. 6.
    - 1. Erlend Jarl.
      - Magnus d. hellige, s. T. 6.
    - 2. Duncan, K. i Skotl. † 1095, see T. 7.
- Arne Arnesson. g. m. Geirthrud, Erling Skjalgssons Datter.
  - Jon g. m. Ragnhild Sigurdsdatter af Bjarkø (S. 177).
    - Sigurd Hund.
    - Vidkunn i Bjarkø. † c. 1140.
      - Erling i Bjarkø.
- Ragnhild g. m. Haarek paa Thjotta. see T. 10.

10.

Eyvind Skaldespillers Æt (Thjotta-Ætten).

Finn Fjaalge paa Sandnes, see foregaaende Bind T. 12.

Eyvind Skaldespiller † c. [illegible]95. — Kjaal.

Haarek i Thjotta † 1039. g. m. Ragnhild Arnesdatter, (see T. 9).

Astrid g. 1. med Ragnvald i Sverige. — 2. med Emund Slemme, K. i Sverige.

Einar Fluga. — Svein. — Finn.

Stenkil, K. i Sverige, † 1067.

Haakon.

Inge, K. i Sverige. † 1111. see T. 3. — Hallsteen K. i Sverige.

Ulfhild g. 1. m. — — — Inge, K. i Sverige, † c. 1123. Philip, K. i Sverige, see T. 3. † 1118.
2. m. Nikolas K. i Danmark, 1143.
3. m. Sverke Kolsson, K. i Sverige, † 1155.

Karl Sverkesson, K. i Sverige. † 1168.

11.

Vettalands-Ætten.

Brynjulf Ulvalde (den gamle)
fik Vettaland 1016.

Halldor, levede c. 1070. (s. S. 346).

Brynjulf Ulvalde (den yngre),
1. g. m. Thora, K. Magnus Barfods Moder. — 2. g. m. Thora, Dtr. af Paal Orknøjarl, s. T. 6.

1. Skjaldvar, K. Magnus's Halvsyster, g. m. Sigurd Ranesson.
- Nikolas. † 1176.
  - Skjaldvar, g. m. Erik Arnesson.

2. Halldor paa Vetteland, † 1160. g. m. Sigrid Dagsdatter. s. T. 12.

12.

Dag Eilifssons og Lov-Berses Ætter.

Eilif.

Dag, g. m. Ragnhild, Skofte Agmundssen Datter.
- Batn-Orm.
- Borghild, g. m. g. m. Kaare Kongsbroder, s. T. 15.
- Gregorius. † 1161.
  - Gunnar.
- Baugeid, Abbedisse i Gimsø omkring 1161.
- Sigrid, g. m. Halldor Brynjulfsson paa Vetteland. s. T. 11.
- Gyrid, g. m. Gyrd † 1159.
  - Aamunde.

Lov-Berse.
- Gyrd.
  - Aamunde.
    - Gyrd † 1159 (g. m. Gyrid).

13.

Blindheims-Ætten.

Jon Smjorbalte.

Hallkell huuk. † c. 1160. g. m. Sigrid Aasulfsdatter paa Rein.
- Simon Skaalp. † 1166. g. 1155 m. Maria K. Harald G. Datter.
  - Nikolas. †. 1162. see S. 916.
- Jon, g. 1155 m. Margarete, K. Harald G. Datter.
  - Hallkell.
  - Ragnvald.
  - Gregorius.

Eldrid. g. m. Guthorm Aasulfsson paa Rein.
- Ragnhild.
- Ingerid. see ovenfor T. 5.
- Gudrun.

14.

Gerde-Ætten.

- Erlend af Gerde, † 1030.
  - Svein.
    - Svein, g. m. Ragna, Orm Jarls Datter,
      - Kyrpinga-Orm, paa Stødle. † c. 1040. g. m. 1. Ragnhild, Datter af Skule paa Rein. g. m. 2. Ragnhild Datter af Sveinke Steinarsson.
        - 1. Agmund Dreng. † 1155.
        - 1. Aasa g. m. Nikolas.
          - Bjørn Buk, g. m. Margrete Arnesnesdatter, see T. 3.
            - Nikolas.
        - 2. Erling skakke, Jarl. † 1179. g. 1155 m. Christina, K. Sigurd Jorsalafarer Datter.
          - Magnus f. 1156. N. K. 1161.
          - Ragnhild.

15.

Saxvik-Ætten.

- Saxe i Vik, Lendermand paa Strinden, s. S. 454.
  - Sigrid, g. m. K. Magnus Barfod.
    - Olaf, K. N. † 1115.
  - Thora g. m. Adalbrikt Prest eller K. Magnus Barfod.
    - Sigurd Slembedjakn, †. 1139. m. Audhild Mobbansdatter, s. S. 718.
      - Ingegerd, g. m. Haakon Klo.
        - Haavard.
        - Sigurd.
        - Harald.
        - Erik.
  - Kaare paa Austraat, kaldet Kongsbroder g. m. Borghild Dagsdatter, s. No. 12.
    - Sigurd paa Austraat.
      - Thorstein.
      - Jon paa Austraat, g. m. Sigrid Baardsdtr. af Rein, se T. 5.
      - Andres døve.
    - Dag.

16.

Aurland-Ætten.

Brynjulf Bjørnsson paa Aurland i Sogn.
see Slægttavlerne til foregaaende Bind No. 13.

- Thord.
  - Rannveig, g. m. N. N.
    - Thord.
      - Rannveig, m. K. Svein Ulfsson.
        - Knut d. hellige K. i Danmark.
        - Ingerid g. 1. . . . . . . K. Olaf kyrre. . . . . . g 2. m. Svein.
          - 2. Hallkatla, g. m. Thorkell,
            - Sigrid g. m. Guthorm paa Rein. see T. 5.
    - Helge.
      - Brynjulf.
        - Svein.
        - Serk i Sogn.
          - Peter.
            - Jon Fot, g. m. Ingerid Kolsdatter, see T. 6.
- Bjørn, g. m. Thora Roaldsdatter.
  - Asgerd, g. m. 1. Thorolf og 2. Egill Skallagrimssønner.
    - 1. Thordis, g. m. Grim Svertingsson, Lovsigemand paa Island.
      - Sverting.
        - Vigdis. g. m. Thord Gilsson.
          - Sturla i Hvamm.
    - 2. Thorgerd, g. m. Olaf Paa.
      - Kjartan.
    - Thorstein g. m. Jofrid Gunnarsdatter.
      - Skule.
      - Rifla.

